Finiam de Choniata orationem verbis Vossii de scriptoribus Græcis, quibus ille Gulielmi Xylandri suspicionem de Niceta Davide, et Niceta Choniata refellit : *Gulielmi Xylandri suspicio est, eumdem esse hunc Nicetam Davidem, qui et Nicetas Paphlago, ac illum cui Acominati cognomentum fuit. Sed tempora videntur disconvenire. In quibusdam codd. mss. Nicetæ Davidi, philosopho Paphlagoni, tribuuntur, quæ alii ascribunt Nicetæ Serroni, prius Ecclesiæ Constantinopolitanæ diacono, postea autem Heracliensi archiepiscopo : ut in Catena Patrum et scriptorum ecclesiasticorum, excerpta in Matthæum et Lucam evangelistas ; item expositio multorum Nazianzeni carminum et orationum. Diversos tamen esse hos Nicetas, Leonis Allatii sententia est, in Diatriba de Psellis, cui hac in parte potius subscribo.* Sed in quibusdam manuscriptis Nicetæ Davidi tribui, quæ alii ascribunt Nicetæ Serroni, lides sit penes ipsum. Quos ego evolvi codices manuscriptos, omnes uno consensu expositionem in Orationes Nazianzeni, quas supra recensuimus, Nicetæ Serroni vindicant : expositionem vero in carmina, Nicetæ Davidi. Et de hoc nulli unquam dubium fuit. Quare firmum certumque manet, Nicetæ Davidis Expositionem in carmina ; Nicetæ Serronis, Expositionem in Orationes Nazianzeni esse.

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΧΩΝΙΑΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ.

—

NICETÆ CHONIATÆ
HISTORIA.

—

EMINENTISSIMO SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ PRINCIPI CARDINALI

JULIO MAZARINO.

—

Editio Nicetæ nova patronum sibi ex more quærebat adversus malignos invidosque. Unus occurristi, cardinalis eminentissime, cujus patrocinio non levis auctor sese committeret, unum te siquidem videmus litteraria monumenta orbi Gallico forsitan ignota ubique gentium conquiri jubere, et in bibliothecam tuam incomparabilem admitti, ut et certissimum sit scriptorem qui te ultro adit benigna fronte admissum iri. Hoc vero omnium linguis laudibusque celebrari debet, quod licet ea prudentia, quam cæteri ex librorum lectione emendicare necesse habent, tibi ingenita sit, eos tamen tanta animi contentione tamque impenso sumptu comparari vis, ac si prudentia illa non tibi cognata sed labore paranda esset. Itaque bono magis publico bibliothecam instituis quam tuo, ut omnes intelligant et rem belli et pacis decora peræque tibi curæ esse. Altero Gallici hostes nominis obteres, altero peritiores homines efficies, ut quanto sis ornamento principi et quam prospere rem Gallicam geras, non modo his qui vitam vivunt, sed etiam posteris narrent et tradant. Felices autem ter quaterque bi quorum opera rerum a te præclare gestarum memoria testatior erit, sive quod materia illustrior sive quod rerum copia nulla eis possit uberior contingere : quemadmodum enim rei tenuitate scriptoris eloquentia deteritur, ita et rei dignitate claresoit et diffunditur. Hi Galliæ fines prudentissimo felicissimoque consilio tuo prolatos in Italia narrabunt,et frustra esse eos qui Gallico imperio fines statuunt, quod Gallorum virtus invicta non finibus certis, sed orbe claudatur·Illi Germaniæ principes armis Gallorum victricibus exterritos quievisse neutrive parti sese addixisse tradent ; quo facto sibi posterisque suis consultum iverunt et imminentem rebus suis exitum depulerunt. Hi Gallos copiis longe impares classem hostilem devicisse prædicabunt, et eos qui de gloria certaturos se putabant, statim sibi de salute certandum intellexisse, tametsi superba natio naves solvisset, ut quasi per ludum jocumque Gallicas deprimeret. Galli non numero sed virtute censentur. Hinc feroces exercitus sæpe ab his expugnatos videas, hinc etiam terrestres copias in spem victoriæ erectas ob superantem multitudinem deletas attritasque. Eant nunc qui retro temporum ministros laudibus in cœlum extollunt. Tu, cardinalis eminentissime, cum fasce armorum plures vinces quam alii explicatis armis. Tu vivida mente tua et sagaci consilio regi Christianissimo, quem

jam populi pene omnes adorant, plures triumphos parabis quam alii vi manuque. Perge modo rei publicæ litterariæ prodesse et litteratis hominibus favere, sine quibus virorum illustrium facta, statim atque animam deposuerunt, intercidunt, et cum corpore magnæ quoque animæ exstinguuntur dum silentur.

Eminentiæ tuæ addictissimus CAROLUS ANNIBAL FABROTUS.

AD MAGNIFICUM ET GENEROSUM VIRUM, D. ANTONIUM FUGGERUM, KIRCHBERGÆ ET WEISSENHORNI DOMINUM, CÆSAREÆ MAJESTATI A CONSILIIS, ETC. IN NICETÆ ACOMINATI CHONIATÆ HISTORIAM HIERONYMI WOLFII PRÆFATIO.

Zonaram tuum, vir amplissime, Choniates sequitur, homo sua ætate non tantum magnis dignitatibus ornatus, sed etiam ingenio et multiplici doctrina præstans, et veritatis historiæ, ut mihi videtur, ubique studiosus, ordine aptissimo et lectoribus utilissimo ; qui ordo cum sequentia iis quæ antecessere adjungat atque adnectat, historiæ quoddam quasi corpus absolvit et in suo genere homines eruditos reddit, hoc est, a vulgo mortalium distinguit. Multos sane invenias, qui etsi a litteris alieni, tamen acumine ingenii, facundia, usu rerum, doctissimis viris, sed vel natura tardioribus vel in hominum frequentia minus versatis, etsi omnem ætatem in optimarum artium studiis contrivere, præferantur. Quodsi ad illam naturæ felicitatem et multiplicem experientiam accuratior et methodica institutio accessisset, quid cum illorum excellentia comparari posset? Nunc laudibus eorum tantum decedit quantum accuratior institutio illis addidisset. Neque enim falso dicitur artem, quæ est ingenii veluti rudis speculi quasi expolitio quædam, certiorem esse ducem quam naturam, atque etiam uberiorem. Nam qui nullis eruditionis adminiculis sustentantur, temere plerumque feruntur et extra limites, quo animi æstus rapit, evagantur: docti a certis initiis ad metas ordine progrediendo, statim in promptu habent quæ ad rem pertineant. Illi multa, hi pleraque scitu digna tenent : illi fragmenta quædam et quasi disjecta membra consectantur, hi solidum quoddam et suis numeris absolutum humanæ cognitionis corpus complectuntur. Quas ob res ego perbeatos eos esse judico, quibus et ea voluntas contigit ut cupiant, et eæ facultates suppetunt ut possint, citra impedimentum, ab ineunte ætate usque ad id tempus quod rebus gerendis aptum est, philosophari, ac tum demum agendi solertiam cum veritatis contemplatione conjungere, animis in cœlos et ipsum Deum, corporibus in humanæ societatis conservationem intentis. Hæc mihi vita vere humana et potius divina semper visa est, et omnibus iis voluptatibus quæ cum brutis animantibus fere communes sunt præferenda. In quo assentiri mihi et ex doctis et ex indoctis optimum et prudentissimum quemque, imo me potius cum illorum sententiis congruere, constat. Nec tuum hac in re, ut et in cæteris, præclarum judicium, quod et tota Fuggerana familia magno consensu sequitur et cordati omnes summe probant, obscurum est ; qui filios tuos ingeniorum et corporum vigore præstantes ab ipsis prope cunabulis usque ad juventutis initium a doctissimis præceptoribus, in celeberrimis quibusque Europæ gymnasiis, severa disciplina moderandos optimarumque artium et linguarum cognitione imbuendos curaris. Quibus illi de causis se non minus tibi debere, qua pietate ac prudentia sunt, profitentur, quam quod vitam et maxima quæque ornamenta felici quodam fato abs te acceperunt ; qui verus non tantum corporum sed etiam animorum pater esse voluisti, nec genuisse contentus utrisque ea suppeditasti in quibus humana felicitas consistit. Ut autem terrena corpora terræ frugibus aluntur, sic cœlestis et divinus animus suum pastum habet eruditionem. Quam a vulgi fece, hoc est a pessimo et stultissimo quoque, contemni ac derideri non est mirandum, cum quod de re ignota nihilo rectius statuere possunt quam cæcus de coloribus pronunciare, tum quod vitiis atque ineptiis semidoctorum quorumdam aut corruptorum hominum rem præclarissimam metiuntur. Nam quid est aliud eruditio nisi amplissimum quoddam et instructissimum amphitheatrum humani ingenii et experientiæ multiplicis? ad quod exornandum et locupletandum non tantum omnes nationes, omnes homines, omnes ætates stipem suam contulerunt, sed etiam Dei immortalis liberalitas multa auctaria adjecit, iis rebus partim arcano afflatu partim per insignia miracula relevatis, quas obtusior humani ingenii acies perspicere minime potuisset. Cum autem ratio atque oratio multo magis quam forma corporum hominem distinguat a belluis, et veritatis solida cognitio et diserta explicatio sit ejus proprium munus, quid aliud est philosophari quam in eo elaborare ut vocabula cum rebus consentiant, et ut ii simus qui dicimur, homines? complector autem philosophiæ nomine tantum quantum ipsius significatio complectitur, studium atque amorem sapientiæ ; quæ rerum divinarum et humanarum causarumque quibus eæ res continentur scientia definitur. Quam immensitatem cum solus Deus rerum omnium opifex teneat, solus ut boni, ita et sapientis nomen jure sibi vendicat : homines autem sapientiæ et virtutis amantes ac studiosos esse nihil vetat; quo amore ac studio quo quisque longius progreditur, eo propius a cœlestibus geniis abest, quia ea re beatissimi habentur, quod ipsum Deum, omnis bonitatis et sapientiæ fontem, jugiter cum ineffabili gaudio intuentur (neque alia piorum beatitudo post hanc vitam fore haud abs re creditur) ; quo propius resistit, eo minus di-

gnitatem uam et excellentis naturæ munera tuetur.Quis vero ea sit arrogantia,ut suum unius ingenium tantum esse putet, ut eo contentus omnia veterum inventa et experimenta, litterarum monumentis consignata, asperuari queat, ac non potius ex infinita copia optima quæque et ingenio suo vitæque instituto aptissima pescrutetur ? nam ut unus excellat, aut saltem cum mediocri successu laboret in omnibus, vix ac ne vix quidem fieri potest. Ac plerosque vel rei familiaris angustiæ vel ingeniorum tenuitas in certum quoddam studiorum genus, velut in carcerem aut ergastulum, abstrudunt; quibus autem Dei optimi maximi benignitas ea et animorum et fortunarum subsidia concessit, ut in nullius magistri verba jurare coacti libertatem suam inviolatam retineant, profecto eo beatiores erunt quo plurium et meliorum rerum cognitionem coegerint, in variis linguis atque auctoribus dissipatam. Id autem difficile ei non erit, qui linguæ Græcæ ac Latinæ mediocri usu instructus methodo se assuefecerit et artium optimarum fundamenta fideliter jecerit. Ac est in ea re sane difficultatis et molestiæ nonnihil ; sed ubi ex illis artium angustiis in liberrimum optimi cujusque scriptoris campum eluctatus fueris, vere id apparebit quod a quodam sapientissimo viro dictum est, sive is Socrates sive Isocrates fuerit (nam utrique ascribi video, et proclivis error est in unius litteræ discrimine), radices eruditionis amaras esse, fructus vero dulcissimos. Radicibus autem comparantur linguarum et artium methodi, fructibus varia lectio : qui ut sine radicibus nulli essent, ita eruditio pertenuis est, quæ non certa ratione ac via a primis initiis ad summum usque fastigium constanter ascendit ac perpetuum sibi commentarium parat. Quod enim supra etiam attigi, doctrinæ omnis laus in artium methodis atque in eo vertitur, quod, quoad fieri potest, quidquid ad eamdem rem pertinet, contrahit, et ex variis membris unum corpus integrum componit. Eo absoluto lectionis varietas singulis partibus addit ornamenta et amplitudinem quamdam conciliat. Quodsi hæc similitudo minus placet, homo studiosus diligenti patrifamiliæ comparetur ; qui, ut ille agrorum suorum proventus et domestica instrumenta in horreis et certis quibusdam cellis reponit, ut cum usus postulat, statim ad manum sint, ita ipse, quidquid vel cogitatione vel lectione vel auditione per omne tempus ætatis (neque enim ulla sapientiæ studio meta præfigenda est) consecutus fuerit, statim in illas artium classes, si non stylo aut calamo, saltem animo et recordatione reponat, et ad regulas illas a doctissimis hominibus traditas exigat, acri judicio semper interposito, ne quod quisque dixerit aut scripserit aut ipsi etiam in mentem venerit, oraculum esse putet (nam homini docto turpissimum fuerit, ut Græci eleganter dicunt, ἀβασανίστως παραδέχεσθαι τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας, hoc est opiniones consectari nudaque auctoritate niti), sed tantum cuique credendum esse statuat, quantum aut firmis rationibus aut probabilibus conjecturis persuadere possit, in cæteris assensum cohibeat et sustineat, donec ipsum tempus scrupulum sustulerit. Sed ne memoria lapsus esse et ab instituto non certo consilio deflexisse sed per oblivionem aberrasse videar, ad Choniatem redeo, quem ordine aptissimo et prudenti tuo consilio Zonaræ adjunctum esse dixi. Nam quo in loco ille Annales suos finivit, in Alexii Comneni videlicet obitu, eo in loco hic suam historiam auspicatur, res memoratu dignas, quæ in Byzantino imperio annorum circiter 86 spatio acciderunt, complexus. Atque utinam alius Græcus exstitisset, qui ab hoc auctore et Chalcondyle prætermissa pari facundia prosecutus esset. Major enim est Choniatæ copia et diligentia lectioque jucundior quam Zonaræ : cui una brevitas necessario proposita fuit, quod alioqui opus in immensum excrevisset ; idque vel ex eo apparet, quod heroina eruditissima.Anna Cæsarissa, imperatoris Alexii filia,de rebus gestis patris sui libros 20 scripsit, qui adhuc in Augustanæ rei publicæ bibliotheca exstant, cum Zonaras vitam illius paucis foliis perstrinxerit. Ut autem brevitas memoriam juvat, ita fusiores narrationes plus delectationis habent, in magna præsertim varietate rerum et subitis fortunæ commutationibus ; quæ non multis annis plurimæ, æque mirabiles ac potius miserabiles, præter exspectationem Græcos, quos hic scriptor Romanorum appellatione honestat, oppresserunt, crescente in dies Persarum sive Turcorum (nam recentiores promiscue his vocabulis utuntur) potentia ; quorum grassationes et Christianorum principum desidiam ac perversitatem tanta doloris acerbitate Choniates sæpius deplorat, ut eum ab omnibus qui reipublicæ partem aliquam attingunt, nostris temporibus legi summopere expediat, si forte Germanorum animi, quorum fortitudo et pietas in recuperanda Syria et terra sancta laudibus egregiis hoc scripto ornatur, clarissimis exemplis Conradi et Friderici imperatorum saltem ad tuendam patriam, hoc est vicinas Pannonias, excitentur. Nunc enim non de laude et gloria laborandum, sed de aris et focis pugnandum esse appareat, quo minus fiat, nulla res æque in causa est atque dissensiones. Græcos, præter intestina bella ex ambitione fere orta, voluptatum studium et ignava monarchia perdidit : nobis temeraria bellandi cupiditas et discors ac inquieta polyarchia id minatur quod absit ut experiamur: et facile caveremus, nisi fatali quadam siderum impressione animis atque auribus a sanis consiliis plerique abhorrerent. Imminuta quidem est, et veluti læta seges tristi lolio corrupta, vetus nostræ gentis integritas ; quod exterarum nationum quodam quasi contagio accidisse videtur, quarum mala cum nostris conjunximus, cum peregrinationum is finis esse debeat, ut innatis et consuetudine inolitis vitiis abjectis aliorum virtutes asciscamus, eorumque prudentia et humanitate ad omne genus officii et laudis erudiamur. Sed si cætera spectemus, nunquam Germania viris, armis, opibus, consiliis, fuit instructior ; quas res propter discordiam non in hostium detrimentum sed in patriæ exitium detestanda crudelitate,ne dicam insania, convertimus : quæ cogitatio cum in hujus historiæ interpretatione subinde meum animum feriret, et

haud dubio cordatiores quoque lectores exstimulatura sit, non temperare mihi potui quin hunc locum, quem omnium animis atque oculis semper obversari utilissimum fuerit, obiter attingerem. Nunc de hoc opere dicendum est, quod etsi labore non multo minore, longe tamen majori cum voluptate converti, propter historias mihi antehac fere incognitas et planius ac fusius orationis genus : in quo tamen immodicam nescio cujus insolentis elegantiæ affectationem non semper sequendam mihi duxi, quod quidquid ejus generis est, non ipsius auctoris scriptum sed paraphrastæ et æmuli alicujus assumentum esse videtur. Contuli enim hic quoque duos codices cum eo quem amplitudo tua Cpoli ab Alexandro Chartophylace comparavit, atque operam dedi, ut ex ea collatione opus hoc quam integerrimum ederetur, et Græca itidem ut in Zonara nostro factum est cum Latinis conjungerentur. Quamvis enim Græci sermonis puritas et proprietas cum exterarum nationum commerciis tum otiosorum hominum ineptiis corrupta est, nec fieri nequit in hoc scriptorum genere ut interpretis non indocti nec indiserti oratio ipsi auctori præferatur, tamen nec eum ego me interpretem profiteri ausim, et Græca lingua, qualiscunque adhuc, nescio quem genium retinet ac uberlatem Latinis inimitabilem. Testimonio sunt omnes fere disciplinæ, quarum vix ulla est quin et e schola Græca se prodiisse vel ipso nomine fateatur, et si Græcas voces sustuleris, sæpe obmutescat. Quo minus ii ferendi sunt qui Græcam linguam ut supervacaneam aspernantur. Quod utique non facerent, si quam pauci fideles et docti interpretes sint intelligerent. Aliis deest alterius utrius, aliis utriusque linguæ cognitio, aliis fides et diligentia, nonnullis universa hæc, non tam fortasse malitia et contemptu judiciorum (quæ extrema esset amentia) quam calamitate quadam temporum nostrorum et præstantium ingeniorum neglectu, quibus fortuna plerumque minus favet quam iis quorum minor est industria et obtusior acies animorum. Itaque pedibus in eorum eo sententiam qui Græca cum Latinis conjungenda esse censent, siquidem Græca seorsim parum vendibilia sunt ætate nostra, quæ propter ambitionem et avaritiam bellandi cupiditatem ad pristinam barbariem magno impetu ruit. Nam Latini et Græci sermonis proprietate et puritate amissa contemptaque philosophia et politiori litteratura neglecta, ut coram cernimus, non obscurum est quid impendeat. Præclare scribit Isocrates, quem in hac parte Aristoteles, ut mihi videtur, quippe natu grandiorem, æmulatus est, et eo admirari non satis possum, virtutis singulas in medio binorum vitiorum, quorum alterum citra resistat, alterum longius quam par sit progrediatur, esse collocatas. Et recte apud Ovidium Dædalus ait filio, *medio tutissimus ibis*. Quod utinam tam a theologis jurisconsultis et medicis quam ab humaniorum litterarum cultoribus observaretur ; quorum alteri se rebus inhærere, alteri dictionis elegantiæ se studere profitentur : quasi vero aut vocabula propter explicationem rerum non sint inventa, aut corpus egregium, hoc est præclaras, cujusmodi in sublimibus illis disciplinis tractantur, non munda et ornata vestis, hoc est pura et limata deceat oratio. Duplicem profecto laudem merentur, qui res optimas, si non eleganti et splendido, at puro et diserto sermone proponunt. Cujusmodi viros nostra ætas plures cum insigni gloria tulit quam posteritas habitura videtur, nisi aliam rationem studiorum inierimus : sed quid ego censuram in re publica litteraria mihi sumo, cum ipsi mihi diversissimorum ingeniorum censura sit subeunda ? Movit me tamen justus fortasse dolor in hanc confusionem gymnasiorum intuentem, etsi hæc nec temporis nec loci hujus esse videantur. Quare veniam peto, si qua minus ad institutum pertinentia inculcavi ; et debetur hæc philosophiæ libertas, quæ quia fere cæteris externarum rerum commoditatibus et ornamentis caret, saltem cogitationis atque orationis vinculis laxioribus astringitur. Quo nomine Socrates se meliore conditione esse quam oratores, qui ad laudi non duco, ut si qua culpa vel hac commemoratione vel conversionis procrastinatione, longiore quidem quam ipse putaram, commissa est, ejus mihi gratiam fieri cupiam ; præsertim cum exigui temporis mora, omnis expers incommodi, non cessationem sed fidem et diligentiam meam arguat ; quæ nisi mihi otio et commodis meis antiquior fuisset, hoc labore multo citius defungi potuissem. Sed sat salo, si sat bene, ut dicitur. Quod ipsum etiam sedulo me conatum esse cum rem ipsam testaturam confidam, nihil de me ipso addam, quod quamvis amplius aliquid præstitissem, tamen liberalitatis erga me tuæ et erga studiosos homines, quorum commodis tuo sumptu consulis, partem vix exiguam viderer assecutus. Augustæ Vindelicorum, VI Id. April. anno MDLVII.

ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ ΤΩΝ ΣΕΚΡΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ, ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΔΕ ΚΑΙ ΕΦΟΡΟΥ ΚΑΙ ΚΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΒΗΛΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΤΩΝΟΣ

ΚΥΡΙΟΥ

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΧΩΝΙΑΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΡΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΥΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΛΕΞΙΟΥ.

—

NICETÆ CHONIATÆ

LOGOTHETÆ SECRETORUM

INSPECTORIS ET JUDICIS BELI, PRÆFECTI CUBICULI

HISTORIA

QUÆ INCIPIT AB IMPERIO JOANNIS COMNENI, ALEXII FILII.

—

FABROTI BREVIARIUM

—

PRÆFATIO.

Laudes historiæ, et Niceæ in hac contexenda consilii. m.

DE JOANNE COMNENO.

Joannes Comnenus ab Alexio patre, matre aversante, imperio destinatur. Ut imperium firmarit (2). *Ejus initia, amici et consiliarii. Cognati ad Bryenium Comneni sororium deficiunt. Conjuratos tractat clementer Comnenus, Annæ sorori per Axuchum reconciliatur, Irenemque matrem sibi reddit propitiam* (3). *Joannis*

Hier. Wolfii notæ.

* Νικήτα τοῦ Χωνιάτου. Nicetas Latinis Victor est sive Vincentius, Acominatus gentilitium nomen, Choniates patrium, a Chonis Phrygiæ urbe, ex qua oriundum se fuisse crebro gloriatur. Cætera sunt dignitatum vocabula. Logothetam ipse Cancellarium interpretatur. Ἔφορος καὶ κριτὴς τοῦ βήλου quid sit, certo affirmare non possum. Videtur tamen βῆλον Latinum esse ; idque ex aliquot locis Constantini de Administratione Romani imperii constare potest : Ἔνδον, inquit, τοῦ βήλου τοῦ κρεμαμένου εἰς τὴν καμάραν etc. et εἰσέρχονται ἐν τῷ βήλῳ τῷ κρεμαμένῳ εἰς τὸ ἅγιόν φρέαρ. Item διὰ τῶν βήλων ὑπὸ τῶν σελεντιαρίων συρομένων. Fortassis secretiorem et selectum indicem per velum intelligit, ob ritum aliquem mihi incognitum. Magnæ fuisse dignitatis munus ex hujus historiæ lectione apparet ; cujusmodi apud nos, etsi longe minus, est meræ imperii assessorem esse. Ὁ γενικὸς ἐπὶ τῶν κρίσεων καὶ ἔφορος fortassis prætor fuit.

Ad Prœmium hujus auctoris, ubi suum perspicuitatis studium jactat, homo quidam, ut apparet non infacetus, fortassis Alexander Cartophylax diaconus Cpolitanus, qui codicem manu sua scriptum Dornschwan vendidit, adnotavit :

> Οὐκ οἶδα τί φῄς ἐνθάδε, Χωνειάτα.
> Σοφὸν τὸ σαφὲς συγγράφων εἶναι λέγεις,
> Εἶτα γριφώδη καὶ βαραθριώδη γράφεις ;
>
> *Quid istud est ? quid, Choniata, vis tibi ?*
> *Orationis lucidum probas decus.*
> *Tenebricosus instar ipse Tartari ?*

nec mehercule sine causa. Nam ex affectatione nescio cujus insolentis elegantiæ et poeticæ dictionis æmulatione in salebras sæpe incidit ; et duris, ne ineptis dicam, utitur metaphoris, in Prœmio præsertim, ubi cum primis disertus videri cupit. Quod si totam historiam simili oratione involvisset, in latomias ire quam molestiis conversionis conflictari maluissem. Sed quia tolerabiliter

Comneni expeditiones contra Persas. Scythas urle profligat (4). *Triballos debellat. Filios multa charitate prosequitur. Hunnos adoritur et pacem petere cogit. Deinde traducto in Orientem exercitu de Persarmeniis debellatis triumphat* (5). *Gangram expugnat et amittit. In Ciliciam movet. Bacam munitissimum castellum oppugnat. Monomachia Constantini Armenii et Eustratii Macedonis* (6). *Baca vi capitur. Anabarzæ expugnatio. In Cœlesyriam proficiscitur Comnenus, et cum Antiochenis init amicitiam. Pixess ad deditionem cogit, et variam Martis aleam experitur* (7). *Sezerim urbem obsidet, quæ pecunia incolumitatem redemit. Persarum insidias repulsat* (8). *Isaacius Comnenus fratri Joanni reconciliatur. Novæ expeditiones in Persas. Militum indignatio et imperatoris magnus animus. Expeditio contra tyrannum Trapezuntinum, et præclara in Persas belli gesta. Manuelis Comneni filii egregium facinus ad Neocæsaream* (9). *Joannis Isaacii filii a patre imperatore ad sultanum defectio ; unde non exigua incommoda. Christianos quosdam perduelles imperator debellat, et calamitatibus domesticis premitur* (10). *Antiochenæ expeditionis malum consilium Violatæ urbis dat pœnas. Comnenus, in venatione venenato suo telo vulneratus, unde plaga immedicabilis. De ejusdem obitu oracula* (11). *Joannis Comneni morituri oratio ad cognatos, amicos et magnates. Manuelem isaacio natu majori præfert et successorem nominat. Ab omnibus Manuel imperator salutatur. Joannis Comneni obitus et elogia* (12).

DE MANUELE COMNENO.

Lib. I. *Manuel Joanni Comneno patri succedens Isaacium fratrem natu majorem in monasterio includit, et seditionis ansam præcidens a Byzantinis ob animi et corporis dotes eximias cupide suscipitur* (1). *A Michaele patriarcha diademate ornatus, et cum fratre reconciliatus, in Persas movet semel et iterum. Uxorem duxit Alemannam quamdam, egregia forma et heroico animo mulierem, quam negligit incestu pollutus* (2). *Joannem Hagiotheodoritem imperii cancellarium et Joannem Puxenum (cujus tenacitas sordida, inhumanitas item et avaritia describitur) supremum quæstorem constituit. Hagiotheodorites a Theodoro Stypiota loco pellitur. Manuelis virtutes, quæ paulo post immutantur* (3). *Conradi Germanorum imperatoris expeditio Hierosolymitana. Alemannorum legatis Manuel benigne respondet, sed clam insidiatur ; et Græcorum legiones Alemannicum exercitum, Philippopolitani episcopi aulica facundia circumductum, comitari jubet* (4). *Alemannorum et Græcorum dissidia. Exercitus Conradi incommoda, quem Græci ferro, fraude, veneno, Manuelis jussu et exemplo, persequuntur* (5). *Turcas hostes intensissimos Germanicus exercitus adoriri constituit. Conradi ad milites pia et acris oratio. Atrox pugna et illustris victoria de Turcis reportata* (6).

Lib. II. *Rogerius, rex Siciliæ, Corcyram occupat, Acarnaniam, Ætoliam, et oram maritimam vastat, Bœotiam Corinthum diripit, Acrocorinthi arce recepta* (1). *Manuelis expeditio contra Siculos. Corcyræ oppugnatio, et Contostephani magni ducis interitus* (2). *Cosmas patriarcha ob vaticinium de Contostephani interitu pridem editum dignitate exuitur. Contostephano succedit magnus domesticus* (3). *Ligneam turritam scalam Manuel in Corcyrenses obsessos exstruit, quam Pupaces et alii* CCCC *conscendunt. Fracta autem scala plerique pereunt : Pupaces autem mirabiliter evadit* (4). *Seditio cruenta inter Græcos et Venetos, qua ægre sedata et exercitibus reconciliatis oppugnatur denuo Corcyra et tandem deditione recipitur* (5). *Manuelis irrita in Siciliam expeditio. Serviam populatur. Michael Palæologus rem gerit faciliter adversus Siculos* (6). *In Servios et Hungaros expeditiones Manuelis et triumphus. Cum Scythis Calamannus male pugnat. Alexius Bryennius, Joannes Ducas et Constantinus Angelus a Siculis capiuntur* (7). *Manuel cum Rogerio Siculo pontificis Romani hortatu pacem init : sed paulo post mutuæ inimicitiæ recrudescunt* (8).

Lib. III. *Manuelis Hungarica expeditio. Hunnicæ grassationes* (1). *Andronici et Manuelis incestus. Andronicus affinium insidiis in carcerem conjectus elabitur uxoris opera : sed in itinere interceptus reducitur in custodiam* (2). *Ludicras pugnas equestres Antiochiæ Manuel instituit. Ejus copiæ dimissæ cladem a Turcis accipiunt* (3). *Theodorus Stypiotes ob Camateri logothetæ calumnias obcæcatur. Expostulatio Niceiæ cum divina providentia. Camateri logothetæ mores, bibacitas et voracitas* (4). *Manuelis secundæ nuptiæ. Niceiæ expostulatio cum Deo de Turcis grassationibus. Iconiensis sultani et Cappadocis toparchæ dissidia : sultanus ad Manuelem confugiens magnifice excipitur. Terræ motus apparatum eorum turbat. Agarenus quidam, novus Icarus, suæ temeritatis fuit pœnas* (5). *Clyzasthlanes Iconii sultanus ingentibus donis a Manuele effectus, Iconium reversus fidem fallit, et Manuelis subditos vexat atque oppugnat* (6). *Fucata sultani et Manuelis amicitia ; unde vastationes et clades mutuæ* (7).

Lib. IV. *Manuel affinem Stephanum, Hunnorum regis fratrem, frustra Pannoniæ regem facere conatur ; nam Stephanus ab Hunnis veneno tollitur, quibus Manuel bellum indicit* (1). *Andronicus semel et iterum mirandis artibus vinculis elapsus tandem Manueli patrueli reconciliatur* (2). *Michaelis Branæ ingenuitas. Manuelis Pannonica expeditio, et Zeugmini oppidi recuperatio, in qua variæ belli facies* (3). *Deses Serviæ despota cogitur ad obsequium. Alexius Hungarus, Mariæ Manuelis ex Alemanna filiæ maritus, imperio destinatur. Andronico refragante, qui cum Toruse Armenio infeliciter bellum gerit* (4). *Andronicus ob illicitos cum Philippa imperatricis sorore et Theodora Balduini vidua amores Manueli exosus, varia agitatus fortuna, cum tribus liberis et Theodora ad sultanum Chaldæum confugit* (5). *Manuel princeps sollicitus et suspicax Alexium protostratorem virum innocentem ad cucullum induendum adigit. Unde Manueli in Alexium malus*

Hier. Wolfii notæ.

loqui incipit cum ad rem ipsam ventum est, hanc quoque operam studiosis historiarum dare volui, ut Zonaræ opus hac appendice plenius redderetur, ea tamen libertate usurpata ut sententias auctoris appendam, verba adnumerare non necesse habeam. Ut autem in illo feci, ita hic etiam obscuriora loca et varias lectiones adnotabo. Usus enim hic quoque sum duobus codicibus, quorum alterum D. Antonii Fuggeri, alterum herilis bibliotheca suppeditavit. Accessit tandem, ut in Zonara quoque, præter exspectationem meam, tertius Augustanæ rei publicæ codex, vetustus admodum, principio et fine mutilus, nec reliquis partibus ubique incolumis. Qui si integer iuisset, eum solum et in exscribendo et in convertendo secutus essem: videtur enim ex germano auctoris archetypo bona fide descriptus et eam simplicitatem præ se fert quæ in hoc Proœmio promittitur, ne barbaris quidem vocabulis evitatis ; quæ causa aliis fuisse videtur ut paraphrasin (utinam minus affectatam) hujus operis scribendam susceperint et de suo non pauca ornandæ orationis ergo addiderint. In Byzantino codice non modo complures versus, sed pluribus in locis etiam integra folia, eaque sub finem operis amplius xv, defuerunt ; quæ ego ex herilis bibliothecæ codice describenda curavi et converti, tutius esse ratus supervacanea addere quam minus necessaria prætermittere, præsertim cum vetustus quoque codex easdem res, licet diverso genere orationis, contineret.

animus (6). *Aaron, Sclerus, Sicydites, insignes nebulones, ob magiam, perfidiam, et calumnias execrati; et Aaroni postea Isaacii jussu lingua exsecta. Manuel cum magna omnium gratia et laude nova castra in Asia condit* (7).

Lib. V. *Manuel ex duabus statuis altera erecta altera ejecta, bello Hungari Andronicum Contostephanum præficit, et victoriæ omen de Hungari lapsu arripit. Pannonii se ad bellum accingunt* (1). *Andronicus neglecta Manuelis superstitione astrologica milites ad pugnam hortatur* (2). *Utriusque exercitus dispositio. Pugna : victoria penes Andronicum, qui fama territus Istrum trajicit. Manuel autem de Pannoniis superatis triumphat* (3). *Contra Servios Manuelis expeditio ; item contra Ægyptios, Amerigo Hierosolymorum rege auxilia pollicente* (4). *Amerigus pedem refert : nihilominus tamen Tamiathum obsidet Andronicus, et variis modis oppugnat* (5). *Fraude Amerigi Andronicus Tamiathi expugnatione frustratus, milites ad oppugnationem redintegrandam hortatur* (6). *Tentata expugnatio Amerigi dolis irrita redditur, et Græci Tamiatho domum redeuntes naufragio fere omnes pereunt. Sarraceni pacem cum Manuele firmant* (7). *Nascitur Manueli filius Alexius imperator designatus. Manuelis gener Pannoniæ regnum occupat, et marchionis Montisferrati filio Mariam filiam dat uxorem* (8). *Manuelis cum Venetis controversiæ, bellum et pax sancita* (9).

Lib. VI. *Sultanum Persicum Manuel adoriri constituit. Dorylæo et Subleo instauratis : se ad bellum aperte accingit* (1). *Manuel spreta sultani pacem petentis legatione superbiæ suæ dat pœnas, temerarium iter ingressus, in quo insigni clade afficitur* (2). *Capitalia Manuelis pericula, quæ ægre superat, multis suorum millibus et illustrissimis quibusque cognatis desideratis* (3). *Novæ cædes, ex quibus elapsus Manuel et ad legiones accedens conviciis acerbissimis pungitur, quæ patienti silentio obruit* (4). *Ignavissimum Manuelis clandestina fuga consilium a gregario milite arguitur. Sultanus ultro Manueli pacem offert ; unde Græcorum exercitus salus. Niceiæ de somnio Manuelis et Mauropuli ante infelicissimam illam pugnam narratio* (5). *Pace sancita Græcos Persæ nihilominus infestant. Manueli conditionibus pacis haud satisfacienti sultanus bellum infert* (6). *Manuel per legatos sultani exercitum præda onustum cædit et ad internecionem delet* (7). *Alia Manuelis expeditio in Persas cum infelici eventu. Turci Claudiopolin a Manuele protectam frustra oppugnant* (8).

Lib. VII. *Manuelis in Fridericum Cæsarem et Occidentale imperium dolosæ artes. Anconæ obsidio et propugnatio* (1). *Niceiæ de Manuelis consilio judicium. Manuelis rapacitas, profusiones et inconsulta in ignotos benevolentia ; unde maxima rei publicæ labes* (2). *Ædificia et luxus Manuelis, austeritas item in monachos, quos ad rigidiorem instituti sui professionem revocat* (3). *Negligentia ejusdem circa disciplinam militum, quos nimia licentia reddit deterrimos* (4). *Aula et militia perturbatis animum curiose ad theologiam applicat, de præcipuis doctrinæ Christianæ articulis temerarie definiens* (5). *Insanit deinde circa Machometis blasphemias, quas doctis et piis viris nequidquam reclamantibus edicto confirmat* (6). *De Manuelis interitu præsagium observatum signum in monastico habitu, ab astrologis dementatus, moritur. Successor, imperii tempus, et sepultura ejusdem* (7).

DE ALEXIO COMNENO MANUELIS F.

Puerilis ætas Alexii, Manuelis filii et successoris, aulicorum item in improbitas imperium Græcorum pessumdat (1). *Andronicus Comnenus, sequentium tragœdiarum pars maxima, cum Manuele reconciliatus Œneum ablegatur, ut in otio post longinquos errores se recrearet* (2). *In solitudine sua Andronicus imperii occupandi cudit consilia* (5). *Maria Cæsarissa, Alexii pueri imperatoris soror, Alexii protosebasti, qui in aula rerum poliebatur, potentiam ægre ferens conjurationem init* (4). *Consilio suo frustrata seditionem concitat, Byzantini populi favore adjuta* (6). *Seditionis a Maria concitatæ effecta. Protosebasti conatus Pugna cruenta* (6) *Mariæ maritus suos ad pugnam instaurandam hortatur, et impetum facit in protosebasti milites, patriarchæ Theodori auctoritate pax restituitur* (7). *Ignominiosi hujus belli detestatio. Patriarcha dolis protosebasti loco movetur, et paulo post restituitur* (8). *Andronicus aperte imperium affectat. Protosebastus imperatricis favore innixus, quos et quibus potest modis sibi conciliat et Andronico reddit adversarios. Andronicus autem viribus haud destitutus in instituto pergit* (9). *Protosebasti classis contra Andronicum. Xiphilini legati, magni ducis et aulicorum fere omnium ad Andronicum defectio* (10). *Cpolitanarum rerum mira erroversio. Protosebastus in vincula conjectus excæcatur. Latini seu Franci urbe pelluntur* (11). *Futurorum præsagia. Patriarchæ cum Andronico congressus et collocutiones* (12). *Andronici cum imperatore Alexio et matre ejus congressus. Mendicus in Andronici gratiam a plebe vivus exuritur. Ad Manuelis sepulcrum Andronicus qua fronte et voce accesserit* (13). *Suo arbitratu rem publicam Andronicus administrat, in nobiles quosque grassatur, Joannem Cantacuzenum excæcat. Mariam Cæsarissam ejusque maritum veneno tollit* (14). *Alexii et Irenes Andronici nothorum incestæ nuptiæ. Theodosius patriarchatu cedit, et successorem habet Basilium Camaterum* (13). *Sultanus Iconii in Oriente grassatur. Magnus domesticus Joannes Comnenus arma movet in Andronicum cujus exercitum fundit et fugat. Joanne mortuo ejusdem filii in Andronici manus incidunt et excæcantur. Alexius puer coronatur* (16). *Andronicus imperatrici struit insidias. In Andronicum conjuratio facta detecta et excæcatione multata. Imperatricis miserabilis interitus* (17). *Consiliariorum et aulicorum ignavia summaque improbitate Andronicus imperator designatur, salutatur, et Alexio puero, Manuelis filio, præfertur, qui paulo post ab Andronico non tantum imperio, sed et vita crudeliter spoliatur* (18).

DE ANDRONICO COMNENO.

Lib. I. *Alexii elogium. Huic succedit Andronicus Comnenus, qui jam provectæ ætatis sobrini sponsam adolescentulam nondum* XI *annos natam uxorem ducit. Pontifices adulatores deludit et merito præmio donat. Lapardas, vir bellicosus, ab Andronico deficit ; sed interceptus, erutis oculis in monasterium conjicitur* (1). *Relaxatis curis, Andronicus ad Nicæam obsidendam proficiscitur. Oppugnationis varii eventus* (2). *Theodori Cantacuzeni interitus. Isaaci Angeli segnities. Nicolai pontificis pavor fuit occasio Nicææ dedendæ. In oppidanos sævit Andronicus, et Isaacium comiter excipit* (3). *Prusæ excidium, et in Prusenses Andronici crudelitas. Angeli Theodori excæcatio, nobilium multorum supplicia. Andronici in theatro periculum* (4). *Isaacius Comnenus Cyprum occupat et in ea tyrannum agit ; unde Andronico metus* (5). *Macroducas Constantinus et Ducas Andronicus, Andronici familiares et consiliarii, mira quadam ratione ultimo afficiuntur supplicio. Populi affectus sub illa tyrannide, cui Andronicus legum auctoritatem prætexit ; et paulo post Sebastianos fratres laqueo suffocat* (6). *Alexius Comnenus, Manuelis ex fratre nepos. Siciliæ regem in Græcos concitat. Dyrrachium et Thessalonicam Siculi occupant. Thessalonicensium urbe dedita miseriæ* (7). *Siculorum grassationes horrendæ in Thessalonicenses, qui domi se continebant* (8). *Eorumdem immunitas in*

miseros, qui ædibus relictis per vicos vagabantur et in plateis considebant. Insolentia in eos qui religionis ergo convenichant in templis. Eustathius Thessalonicæ episcopus sua intercessione cives subleval (9). *Andronici crudelitas in Irenem filiam notham, ejusdemque maritum ; corruptorum judicum qui conjugium istud probaverant insectatio. Mamalus scriba crudelissimo ignis supplicio affectus* (10). *Disypatus Georgius, magni templi lector, conjicitur in vincula. Tripsychus Constantinus diligentissimus tyrannidis Andronici minister, volubili quadam rerum vicissitudine eversus excæcatur* (11).

Lib. II. *Andronicus Siculis victoribus parum feliciter resistit* (1). *Ejusdem apparatus ad Cpolitanæ urbis, quam obsidere cogitabant Siculi, defensionem. Negligentia, luxus, satellites, canis, crudelitas Andronici* (2). *Contra ejusdem præclaræ quædam virtutes proponuntur, nempe benignitas in pauperes et reipublicæ cura* (3). *Gravis oratio Andronici de imperatorum negligentia* (4). *Severitas Andronici naufragorum incolumitati consulit. Alia memoranda in reipublicæ commoda ordinat. Æquus est subditis, eorumque oppressores mulat. Doctorum amans, sed disputationibus de religione infensus* (5). *Saturnina Andronici statua. Imagines imperatricis quam suffocaverat cur transformaverit. Templum XL martyrum instaurat, et exsiliis suis glorialur* (6). *Crudele Andronici consilium de tollendis omnibus seditiosorum cognatis. Universæ eorum familiæ condemnantur* (7). *Edicti crudelis exordium et summa ejusdem excogitatio. Manuel Andronici filius edicto refragatur* (8). *Impietas Andronici ad Engastrimythos dæmonum servos abeuntis, ut successorem nosset. Mali genii astro perculsus malum imminens minime videt* (9). *Hagiochristophorita dum Angelum Isaacium occidere studet, occiditur ; Isaacius autem in templo supplex populum concitat* (10). *Seditionem comprimere dum studet Andronicus, accendit. Joannes Ducas frustra ambit imperium ; nam Isaacius Angelus imperator designatur ; unde Andronici fuga* (11). *Palatium a plebe direptum : captivitas Andronici, qui miserabiliter exagitatus a plebe Cpolitana atrocissimis cruciatibus occiditur* (12). *Andronici elogia, valicinium, sepultura. Et de ejusdem interitu valicinium* (13).

DE ISAACIO ANGELO.

Lib. I. *Commoda Isaaci Angeli initia. Expeditio contra Siculos. Andronici filii excæcantur. Siculi exercitus isocordia* (1). *Branas Isaacii legatus profligat Siculos quorum duces capti et terrestris exercitus misere dissipatur. Alexius Comnenus belli fax captus excæcatur* (2). *Siculæ classis calamitates. Isaacus Siciliæ regis justam petitionem contemnit, duces captivos conjicit in carcerem, deinde educit et pro se orantes audit* (3). *Benevolentia Isaacii in duces captivos et alios quoscunque dictis testata, quibus facta minime respondent. Clizasthlanis sultani grassationes. Secundæ nuptiæ et sordes Isaacii. Mysorum seu Blachorum defectio* (4). *Calamitosa in Cyprum expeditio adversus Comnenum Isaacium, cujus mandato Rentacenus Basilius crudeli supplicio afficitur. Blachos a furiosis et dæmoniacis ad bellum concitatos Isaacius Angelus sua negligentia confirmat* (5). *Blachicum bellum a ducibus male commissum ; et Joannis Cantacuzeni letalis temeritas. Branas Alexius seditionem movet in Isaacium, imperatorio nomine usurpato ; Byzantium obsidet, et cum Isaaci milite ante urbem manus conserit ; et per piscatores Propontidis imperatoriam classem fatigat* (6). *Conradus Cæsar Montisferrati marchio Isaacium nutantem confirmat, et non modo precibus verum etium ensibus hostem repellendum esse docet. Isaacii ad milites hortatoria oratio* (7). *Inter duos exercitus certamen. Branas a Conrado interficitur. Constantini Stethati astrologi interitus* (8). *Brunæ capiti et uxori Isaacius victor insultat ; seditiosis ignoscit, et ut sacrificulus irridetur* (9). *Suburbana Byzantii ædificia diripiuntur et incenduntur, opifices Latinorum ædes direpturi male multantur, sed pro meritis. Latinorum solers commentum* (10).

Lib. II. *Isaaci Angeli in Blachos expeditio. Conradi Cæsaris in Palæstina interitus. Ideo de Chasiorum audacia narratio. Græci a Blachis cæduntur, et Isaacius pedem referre cogitur* (1). *Theodori Mangaphæ imperium affectantis defectio is a sultano proditus conjicitur in carcerem* (2). *Friderici Barbarossæ in Palæstinam expeditio. Legati vecordes Fridericum et Isaacium commiltunt. Armeniorum et Alemannorum in religione consensio* (3). *Mutationes variæ in ecclesiastico statu tunc temporis, et Isaacii astutiæ in his mutationibus descriptæ* (4). *Protostrator Friderico frustra insidiatur. Græci fugantur ab Alemannis, qui inconstantiam superbam Isaacii experiuntur et et derident* (5). *Friderici in Orientem trajectus, non aversante Isaacio. Philadelphiensium perfidia et Laodicensium hospitalitas. Turcas perfidos Fridericus maximis damnis afficit* (6). *Pugna Friderici ad Iconium. Alemannici cujusdam herois fortitudo* (7). *Friderici submersio et præclarum elogium. Ejusdem filio mortuo Alemanni rebus infectis domum redeunt. Francorum et Angloram expeditio in terram sanctam quam vocant* (8).

Lib. III. *Isaacii familia et diuturni imperii imaginatio. Pseudalexii sedilio et interitus* (1). *Alterius Pseudalexii et Basilii Choxæ crebræ seditiones et exitium. Procerum nonnullorum supplicia* (2). *Clades Isaacii in Blachica expeditione. Hannonem imitatus falsam jactat victoriam et inanes magnarum rerum et imaginationes* (3). *Blachorum et Scytharum grassationes. Serviorum Pepanus victus. Constantinus Angelus repressis Blachis affectat imperium, sed derisus a Bataize et a milite proditus excæcatur ; unde Blachis gaudium et Græcorum subsannatio* (4). *Isaacii vecordia. Theodori Castamonitæ potentia et interitus. Pueri duo imperatores imperium administrant* (5). *Luxus et ineptiæ Isaacii, atque in ædificiis publicis ac privatis immensi sumptus* (6). *Ejusdem sacrilegia, avaritia et alia scelera, necnon quædam virtules describuntur* (7). *In Blachos expeditionem suscipit. Frustra monetur de fratris insidiis. Basilacius fatuus vates Isaacio excæcationem denuntiat* (8). *A fratre Alexio Isaacius imperio et oculis privatur* (9).

DE ALEXIO COMNENO ISAACII ANGELI FRATRE.

Lib. I. *Græcorum in Isaacii adverso casu affectus. Alexii parricidæ, novi imperatoris, profusiones et reipublicæ cura posthabita. Contostephani Alexii seditio opprimitur* (1). *Alexius a cunctis per malas artes acceptus in urbem ingreditur, infelicis imperii omina* (2). *Angeli cognomentum Alexius repudiat, et Sardanapalum agit. Euphrosyne imperatrix virago, sed superba, luxuriosa et impudica. Pseudalexii Cilicis seditio et interitus. Isaacii Comneni in seditionis apparatu interitus* (3). *Blachi conditiones pacis ab Alexio oblatæ aspernantur. Asanis de fama et de Alexio imperatore disputatio. Isaacius sebastocrator ab Asane capitur* (4). *Asani sacrificulus necem prædicit, et paulo post Asan interficitur ab Ibanco* (5). *Græcos Ibancus in auxilium vocat, sed ab iis nihil adjuvatur, ad Alexium se confert, cui utilem naval operam* (6), *Persæ Græcos bello aggrediuntur, et Dadibram urbem occupant, Amerigi, Friderici Barbarossæ filii, ad Græcos legatio* (7). *Alexii responsio, et ostentatio ab Alemannis derisa, ingentem auri vim singulis annis persolvi sibi petit Amerigus ; inde inter Græcos tributum exactum est quod Alemannicum dicebatur : Alexius autem sepulcra spoliat* (8).

LIB. II. *Nicetas insultat Amerigo mortuo, illiusque in Siculos crudelitatem exaggerat. Caphures Genuensis pirata a Joanne Stirione opprimitur* (1). *Turbæ in aula Alexii imperatoris, cujus cognati omnia vendunt. Euphrosyne imperatrix Constantinum Mesopotamitanum evehit : ideo a fratre et genero adulterii accusatur ; unde Batatzis nobilis adolescentis proditoria cædes et Alexii factum indignum* (2). *Alexii irrita contra Blachos expeditio Euphrosyne in monasterium abstruditur, sed delatorum opera revocatur* (3). *Constantini Mesopotamitani sacrificuli et versutissimi aulici miræ artes describuntur, in altum sublatus casu graviore ruit* (4). *Temeritas Alexii in Iconiensi sultano concitando. Sultanus oppida quædam ex improviso capit. Antiochia Phrygiæ maximo periculo mire liberatur. Sultani in captivos humanitas. Alexii futiles ad bellum apparatus* (5). *Alexius inconsulte in se ipsum sævit. Imperatricis deliberationes de imperii successore. Miserrimus imperii status ; et Scytharum in Thraciam eruptio* (6).

LIB. III. *Alexii contra Chrysum Blachum bellica expeditio, et irrita Prosaci munitissimi castelli oppugnatio. Chrysus ex hoste fit Alexii affinis* (1). *Scytharum incursio in Macedoniam. Nuptiæ filiarum Alexii. Ibanci defectio, et in eum expeditio, protostratori Manueli Camyzi infausta* (2). *Controversiæ inter Græcos de eucharistia, et theologorum variæ sententiæ* (3). *Ibancus Alexii perjurio deceptus capitur. Euphrosyne imperatrix oppresso Contostephano res futuras profana curiositate investigat. Caichosræn sultanum Rucratinus frater Iconio pellit* (4). *Comani a Rossis et Calyxa principe Christiano repressi. Calomidii ditis negotiatoris comœdia. Joannis Lagi tragœdia* (5). *Joannis Comneni Crassi seditio. Alexii spoliatio navium et perfidia in Rucratinum. Michaelis defectio. Periculum Alexii a naufragio et ruina* (6). *Eudocia Alexii filia a Stephano Triballo repudiata, Mysi Constantiam et Varnam expugnant. Protostrator ad Chrysum deficit. Spyridonacæ defectio. Alexius tandem seditiosos coercet* (7). *Ad cladis Brytanniæ descriptionem accedens Nicetas Alexii imprudentiam proponit, qui de Isaacio fratre securus est. Comneniorum fratrum rapacitas et profusiones* (8). *Veneti multis injuriis ab Alexio et Comnenis fratribus affecti, Henrici Danduli ducis sui consilio bellum contra Byzantinos parant. Alexius Angelus Isaacii filius cum Venela classe se conjungit. Imperator classem hostilem contemnit, quæ in Græciam vela dat* (9). *Byzantii obsidio. Velitationes Græcorum et Latinorum. Incendium Byzantii. Alexius frustra tentatis armis Debetum profugit, imperio spoliatus. Ejusdem elogia* (10).

DE ISAACIO ANGELO ITERUM IMPERATORE.

Alexio fugato Isaacius excæcatus iterum imperator salutatur, qui fratris fugam Alexio filio et Latini exercitus ducibus denuntiat. Latinis sacra et profana vix sufficiunt (1). *Synagogæ Sarracenorum direptio causa incensæ urbis. Hujus incendii luctuosissimi descriptio* (2). *Alexius Comnenus relictum imperium frustra repetit. Isaacii et Alexii filii desidium, turpitudo, vecordia monachorum assentationibus fovetur. Minervæ statuam æream plebs comminuit* (3). *Latini rapinis, incendiis, ferro grassantur in Byzantinos. Alexius Ducas Murzuflus Latinis resistit. Seditio contra Isaacium et Alexium Angelos* (4). *Nicolaus Canabus adolescens a plebe invitus imperator inauguratur. Isaacio animam agente Alexius filius sibi consulit. Murzuflus astute dejicit, et Canabo oppresso vita spoliat* (5).

DE ALEXIO DUCA MURZUFLO.

Alexii Ducæ Murzufli ingenium. Locupletibus multatis bello se parum feliciter parat. A Latinis fugatur (1). *Pacificationis conatus irriti. Urbis oppugnatio, expugnatio, et incendium. Eques unus Latinus Græcos in fugam vertit* (2). *Murzufli fuga. Theodorus Ducas et Lascaris frustra de imperio contendunt. Urbis direptio et sacrilegiorum deploratio* (3). *Latinorum in urbe deprodationes et alia flagitia. Eorumdem insectatio. Sarraceni Latinis humaniores* (4). *Deploratio urbis prolixe descripta per Nicetam* (5). *Confessio et invocatio. Multiplex item consolatio et ad pœnitentiam adhortatio* (6).

DE REBUS POST CAPTAM URBEM GESTIS.

Nicetas rationem reddit cur post expugnatam a Latinis Cpolis Solonis exemplum non sit imitatus (1). *Græcorum cladem nulla prodigia præcesserunt. Captæ urbis miserrimus status. Nicetæ peculiaris conditio Miris modis conservatur Nicetas, qui nobilem virginem a raptoris manu prudenter vindicat* (3). *Cum mœnibus urbis Nicetæ expostulatio et urbis allocutio inaniaque vota* (4). *Nicetæ et aliorum exsulum fortuna, populi item et militum licentia describitur* (5). *Inter duces Latinos sortitio provinciarum nondum subactarum. In comitiis regiis sortitionis ritus. Balduinus, Flandriæ comes, Danduli opera creatur imperator. Ejusdem elogium* (6). *Balduinus imperium stabilire studet. Ad eum Bonifacius marchio deficit, et reconciliatus Græciam occupat* (7). *Henricus Balduini frater et Petrus Plancius Asianas urbes occupant. Prusæ irrita obsidio. Theodorus Philadelphiensis ab Henrico profligatus. Marchionis in Græcia grassationes. Leonis Scurii Nauplii tyrannis. Michael Choniates Leonem placat* (8). *Scurus Alexii imperatoris filiam Eudociam ducit. Murzufli miserabilis interitus. Marchio Græcia potitur. Scurus Acrocorinthum confugit. Alexius imperii insignibus exuitur* (9). *Græci milites a Latinis repudiati Blachorum ope urbes ad defectionem impellunt. Latini Occidentales urbes recuperare satagunt. Græcorum clades ad Arcadiopolim. Adrianopolis obsidio. Latini a Scythis in insidias pellecti a Bachis capiuntur et occiduntur. Dandulus effugit* (10). *Græci a Scythis et a Latinis vexantur. Mysorum et Latinorum pugna ad Serras. Marchio Thessalonicensium defectionem ulciscitur. Alexii relegatio. Marchionici denuo a Scythis vincuntur et urbes amittunt. Latini in Thracia grassantur* (11). *Henricus Balduini frater Aprum vi expugnat, Orestiadem frustra oppugnat. Petri Plancii casus. Lues et fames obsidionem solvunt. Didymotichum Euri exundatione defensum. Græciæ miserrimus status* (12). *Mauzoromes Lascaris et Comnenus in Oriente de imperio contendunt. Philippopolim Blachi, Thraciam Scythæ vastant. Latini ad Rusium cæsi a Scythis* (13), *Multarum urbium Græcarum excidia. Athyræ et aliarum calamitas. Joannes Didymotychum frustra oppugnat* (14). *Latini Adrianopolitanis et Didymotichinis opem ferunt. Thraciæ vastitas a Scythis et Blachis facta. Augurium corvorum et cornicum Græcia in tyrannides distracta. Nicolai archiepiscopi Corinthii interitus* (15). *Orientis status. Aldobrandinus Pergami tyrannus. Cretam Genuenses occupant. Attaliam Caichosroes frustra oppugnat. David Comnenus Latinorum fretus auxilio Lascari resistit* (16). *Petrus Plancius Pegas occupat. Henricus, Balduini frater, imperator designatur. Græcorum militum perfidia. Balduini miserabilis interitus. Constantini Tornicis mors cruenta. Fatalia urbis simulacra confringuntur* (17). *Latinorum diligentia et Romanorum ignavia. Henricus Blachos profligat. Adversus iniqua hominum de se judicia querela Choniatæ, qui finem historiæ suæ imponit* (18).

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΧΩΝΙΑΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ.

—

NICETÆ CHONIATÆ HISTORIA.

—

1. Utiliter inventæ sunt historiæ, neque parvas A iis qui rebus melioribus student commoditates suppeditant, tum vetustatis memoria repetenda, tum ingeniis hominum explicandis, tum variis eorum conatibus ob oculos ponendis, quibus animorum magnitudo et honestatis amor ab ipsa natura fuit insitus. Jam quia vitia perstringunt et præclaras actiones celebrant, moderatiores plerumque reddunt et meliores homines, tam ad vitia quam ad virtutem propensos, iis duntaxat exceptis, qui turpissima educatione corrupti ac mala consuetudine depravati nullam virtutis rationem habent, qua nihil est in rebus humanis præclarius aut magis expetendum. Ad hæc ii quos monimenta historiarum complectuntur, quamvis mortales et obnoxii 5 fatis jam olim vitæ quasi pensum absolverint, immortalitatis quodammodo fiunt compotes. Nam prout turpiter aut honeste vixerunt, ita male aut bene audiunt ; ac animus quidem in locum suum abit, et corpus in primordia e quibus compositum fuit resolvitur : actæ autem vitæ ratio, sive sancta et justa, sive nefaria et injuria, obitusque sive felix sive calamitosus, clara historiæ voce prædicatur, Quamobrem haud abs re liber viventium appellabitur historia, rerumque gestarum descriptio tubæ clangor, quo jam olim mortui velut e sepulcris excitati in medium producuntur. Atque hæc de historiarum utilitate breviter percurrere volui. Neque vero quisquam adeo vecors est, quin eam lectoribus

1-4 [P. 2]. Α'. Αἱ ἱστορίαι δὲ ἄρα κοινωφελές τ' χρῆμα τῷ βίῳ ἐφεύρηνται, εἴπερ ἐκ τούτων οὐκ ὀλίγα ἔστι ξυλλέγειν τὰ βελτίω τοῖς ἠρημένοις. Εἰδυῖαι γὰρ τὰ ἀρχαῖα καὶ ἔθη αὗται διατρανοῦσιν ἀνθρώπεια καὶ πολυπειρίαν ὑποτιθέασιν, ὁπόσοι (1) τῶν ἀνθρώπων μεγαλογνώμονες καὶ τοῦ καλοῦ αὐτόφυτον τρέφοντες ἔρωτα· καὶ κακία δὲ παρ' αὐταῖς κωμῳδουμένη καὶ ἀγαθοπραξία ἐξαιρομένη μετρίους ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἐπιδιδόντας τοὺς παρ' ἑκάτερα τιθέασι ῥέπουντας, ὅσοι τέως οὐχ ὑπ' αἰσχίστης συνηθείας καὶ φαυλοτάτης ἕξεως ἀνεπιστρόφως ἔχουσι τοῦ πολυεράστου χρήματος ἀρετῆς· ἐπεὶ καὶ ἀθανάτοις ἔοικασι δήπουθεν θνητοὶ καὶ ἐπίκηροι γεγονότες καὶ πάλαι τὸ ζῆν ἐκτυξεύσαντες, ὅσους παρειλήφει τὸ ἱστορεῖν. Ὀρθῶς γὰρ ἡ τούναντίον φαύλως βεβιωκότες εὖ τε καὶ αἰσχρῶς ἀκούουσιν. Καὶ τοῦ μὲν ἐς ᾅδου βέβηκεν ἡ ψυχὴ (2), πρὸς δὲ τὰ ἐξ ὧν ἡρμόσθη τὸ σῶμα ἐπολινδρόμησε· τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ βεβιωμένα. κἂν ὅσια εἴη κἂν δίκαια, κἂν ἀθέμιτα κἂν ἐφύβριστα, κἂν ἐῢ ζῴω εὐδαιμόνως, κἂν κακοπραγῶν ἀνεχρέμψατο τὴν ψυχὴν (3), ἡ ἱστορία διαπρυσίως βοᾷ. Ὥστε καθ' ἕτερόν τινα τρόπον καὶ λόγον καὶ βίβλος ζώντων ἡ ἱστορία λεχθήσεται, καὶ σάλπιγξ περίτρανος τὰ γραφόμενα, τοὺς πάλαι τεθνεῶτας οἷον τῶν σημάτων ἐξανιστῶσα καὶ ὑπ' ὄψιν τιθεῖσα τοῖς βουλομένοις. Ἀλλὰ τοιάδε μὲν ἡ ἱστορία, ὡς ἐπιτρέχοντά με εἰπεῖν, αὐτοῖς δὲ τοῖς ἐπιοῦσιν οὐμενοῦν οὐδαμῶς χαρεσσα. Μὴ οὕτω μανείη τις ὡς ἥδιον ἡγεῖσθαί τι ἕτερον ἱστορίας· ἃ γὰρ οἱ πολυετεῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ Τιθω-

B

Hier. Wolfii notæ.

(1) Πολυπειρίαν ὑποτιθέασιν ὁπόσοι. Ambiguum est, utrum historiæ multiplicem experientiam eorum qui magnis ingeniis præditi atque ab ipsa natura ad decus et honestatem conformati sunt proponant, an vero homines ingeniosi duntaxat et virtutis amantes varia exempla rei bene gerendæ ex historiis petere soleant. Incertum enim est, utrum post τὸ ὑποτιθέασιν subintelligendum sit ἐκείνων an ἐκείνοις. Fortasse scriptori Thucydidis salebræ placuerunt, qui oracula potius quam historiam scribendam suscepit.

(2) Τοῦ μὲν ἐς ᾅδου βέβηκεν ἡ ψυχή. Imitatio Homerica magis, ψυχὴ δ' ἀϊδόσδε βέβηκε, quam Christiana. Quare ego, evitatis quantum licuit istiusmodi ineptiis, reposui ea quæ nec a religione C nec ab usitata loquendi ratione abhorrere videbantur; consilium meum doctis et candidis haud dubie probabitur. Si qui autem semidocti et scrupulosi homunciones vel negligentiam vel licentiam vel inscitiam meam accusabunt, τούτοις ἐγὼ χαίρειν καὶ ἐῤῥῶσθαι φράσω. Neque enim tanta res est, et a natura et studiis meis alienum ut quemquam cupiam κλαίειν καὶ οἰμώζειν. Illud vellem, si quid optando proficeretur, in plerisque lectoribus aut minus esse arrogantiæ aut plus eruditionis et industriæ.

(3) Ἀνεχρέμψατο τὴν ψυχήν. *Excreavit animam* ; ut Zonaras sæpe ἐξηρεύξατο *eructavit*, sed de impiis fere tantum.

νου παλαίτεροι καὶ τρικόρωνοι (4), εἰ τῷ βίῳ ἔτι περιῆσαν, ἥδεσαν ἄν καὶ ἐξηγοῦντο τοῖς φιλακροάμοσι, τὰ τῆς μνήμης ἐμπορεύοντες καὶ τὰς τῶν πράξεων ῥυσσὰς ἀνασκάλλοντες (5), ταῦτα ὁήπου προθείη καὶ ὁ φιλίστωρ, κἂν οὐδέπω παρηλλάχει τὸν μείρακα. Διὰ τοῦτ' οὖν καὶ αὐτὸς τὰ τοῖς κατ' ἐμὲ χρόνοις γεγενημένα καὶ ἀνόπιν ἔτι βραχύ, μνήμης καὶ διηγήσεως ἄξια ὄντα καὶ τοσαῦτα τὸ πλῆθος καὶ τοιαῦτα τὸ μέγεθος, οὐκ ἔγνων δεῖν σιγῇ παρελθεῖν [P. 3]. Οὐκοῦν καὶ διὰ τῆσδέ μου τῆς ξυγγραφῆς ὅῆλα ταῦτα τοῖς ἔπειτα καθιστῶ. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς καὶ ἄλλοι τε ξυμβαλεῖν ἔχουσι (6) καὶ αὐτὸς δὲ συνορῶν οὐχ ἥκιστά εἰμι, τὰ τοῦ ἱστορεῖν τὸ τῆς διηγήσεως ὀσαφὲς καὶ περιβολαῖς καὶ περιόδοις ἐπεστραμμένον ὡς μὴ συνᾴδον αὐτοῖς οὐ προσίενται, φιλοῦσι δὲ τὸ σαφὲς ὡς οὐ μόνον κατὰ τὸν εἰπόντα σοφὸν, ἀλλὰ καὶ συμβαῖνόν σφισι μάλιστα, οὐδὲ τούτου πάμπαν ἔξωθεν τοῦ καλοῦ πίπτοντ' ἄν εὕρῃ τις τὰ γραφόμενα, οἷα καὶ ἡμῶν μὴ τὸ κομπηρὸν καὶ δυσφραδὲς καὶ κρημνώδεσιν ἀποδιειλημμένον λέξεσιν ὡς ἐπίπαν ἀσπασαμένων, εἰ καὶ χαίνοντές εἰσιν εἰς τοῦτο πολλοὶ, εἶτ' οὖν ἀληθέστερον εἰπεῖν ἐκλείποντες τὰ τῶν πάλαι καὶ σήμερον καὶ ὅσα τι καὶ ἐπιτυήδευμα προύργιαίτατον ἐξησκηκότες διὰ μακροῦ, ἐκ τοῦ πλείονος δὲ κἂν τούτῳ δρᾷν τῇ ἱστορίᾳ προθεμένων τὰ πρόσφορα, μηδ' ὑπερβάθμιον πόδα τείνειν ἠγαπηκότων ἢ ὅλως τοὺς ἄξονας αὐτῆς ὑπεράλλεσθαι. Ὑπὲρ γὰρ ἅπαν ἕτερον τὸ μὴ τὴν φράσιν ἁπλοῦν, ὡς ἔχω εἰπὼν, καὶ πρόχειρον εἰς κατάληψιν αὐτῇ διαβέβληται, καὶ ἠγαπήθη σφόδρα τὸ ἄκομψον καὶ ὡς ἔχον φύσεως διηρθρωμένον, καὶ δαιμονίως τὸ εὔληπτον περιπτύσσεται. Τέλος γὰρ σκοπιμώτατον τὴν ἀλήθειαν ἔχουσα, καὶ τῆς τε ῥητορικῆς δεινότητος καὶ τῆς ποιητικῆς λογοποιίας ἀφεστῶσα κατὰ διάμετρον, καὶ τὰ τούτων διωθεῖται χαρακτηριστικά. Καὶ ἄλλως δὲ κἂν οὐ βραχὺ τὸ σεμνὸν ἡ ἱστορία καὶ τὸ αἰδέσιμον ἐπισύρηται, ἐρῶσα δ' ὅμως προκεῖσθαι σκαπανεῦσί τε καὶ σιδηρεῦσι καὶ πολλῆς γέμουσι τῆς ἀσβόλης καὶ συνήθης εἶναι τοῖς πρὸς ὅπλα καὶ Ἄρεα βλέπουσι, μηδὲ γυναιξὶ χερνήτισι δυσκολαίνουσα διαξαινούσαις τὰ κατ' αὐτὴν, ταῖς χαριεστέραις χαίρει τῶν φράσεων, καὶ τὸ ψᾶρος τῶν λέξεων εἰλικρινὲς καὶ ἀπέριττον περικεῖσθαι φιλεῖ, οὐ μὴν κεκομψευμένον καὶ ἔξαλλον· καὶ ἡ μὲν ἱστορία, ὡς ἔνι μάλιστα, μετὰ τοῦ σαφοῦς καὶ εἰς ἐπίτομον ἐπιτροχασθήσεται· ὁ δὲ λόγος εὐγνωμονῶν συγγνώμην αἰτεῖται παρ' οἷς εἰς χεῖρας πεσεῖται, εἰ μὴ φιλοτίμως, δι' ἃ εἴρηται, καὶ ἀδρῶς ἐκπεπόνηται, ἐπεὶ καὶ ἄλλως νῦν πρώτως ἡμεῖς τῆς ὑπο-

A æque jucundam ac fructuosam esse judicat. Nam quæ decrepiti senes, atque ii qui, si adhuc in vivis essent, Tithonum multus ætatibus vincerent, in cœtu auditorum ex memoriæ thesauro deprompta in medium afferrent, eadem vel adolescens eruditus referre queat. His igitur de causis ego etiam ea quæ mea ætate et paulo supra meam ætatem memoratu digna gesta sunt, quæ quidem plurima et maxima fuere, non prætereunda silentio esse ratus ad posterorum memoriam propagare studui. Cum autem eorum judiciis assentiar qui obscuritatem et perplexarum periodorum prolixitatem **6** historiæ alienam esse censent et perspicuitatem maxime gratam et aptam, equidem huic quoque virtuti operam dedi, evitatis verbis affectatis obscuris confragosis, etsi vulgus iis avide B inhiare non ignoro, relictaque et superioris et nostræ ætatis consuetudine summo studio in iis elaborare. Nos vero longo tempore in id operam dedimus, ut dictione huic scriptionum generi conveniente adhibita non extra limites evagaremur. Quidquid enim, ut dixi, non apertum est atque in promptu positum, historia abominatur : quidquid simplex et naturale est et intelligentiæ obvium, libenter admittit. Nam cum ad veritatem tanquom unicum scopum collimet, atque ab oratoria calliditate et posticis fabulis quam remotissima sit, etiam a forma dicendi iis facultatibus propria abhorret. Quamvis autem multum gravitatis et reverentiæ historiam comitetur, tamen quia vel opificibus, militibus et mulierculis etiam, C nota esse cupit, formulis elegantioribus delectatur, vestemque amat non sane luxuriosam et exoticam, sed simplicem et mundam : nec perspicuitate et brevitate quidquam habet antiquius. Quibus de causis veniam a lectoribus impetratam **7** cupimus, si in opere nostro ornatus desiderabitur, præsertim cum argumentum hoc non primum a nobis tractetur. Quod perindo est ac si viam desertam ac minime tritam ingrederemur ; et longe difficilius quam aliorum vestigia persequi et via regia incedere. Auspicabor autem ab iis rebus quæ post Alexii primi ex Comnenia familia imperatoris obitum acciderunt, ultra quæ superioris ætatis historici non sunt progressi, ut ea quæ a nobis dicentur, cum illorum dictis cohærent D iustar fontis unius in plures canales distributi aut annulorum longa serie inter sese cohærentium. Ac Joannis imperatoris vitam, qui successit Alexio, breviter perstringemus ; neque earum rerum

Hier. Wolfii notæ.

(4) Τρικόρωνοι. Qui trium cornicum ætatem vixerunt. i. e. 300 annos. Notum est quid Virgilius ex Hesiodi auctoritate de cornicis ævo fabuletur, his versibus :

Ter binos deciesque novem superexit in annos,
Justa senescentum quos implet vita virorum ;
Hos novies superat vivendo garrula cornix.

(5) Τὰς τῶν πράξεων ῥυσσὰς ἀνασκάλλοντες. *Rerum gestarum rugas refodientes.* Quis istas elegantias non despuat?

(6) Ἐπειδὴ δὲ ὡς καὶ ἄλλοι ξυμβαλεῖν ἔχουσι. Prolixa et intricatissima periodus, e quibus celebris imo vix quidem sed expedivi tamen, ut arbitror : multum certe laboravi.

commemorationi diutius immorabimur quas ipsi non vidimus, sed ab iis accepimus qui eum viderunt et in expeditiones comitati sunt. In cæteris autem uberius tractabimus omnia. Sed jam ad rem ipsam accedamus, hinc sumpto exordio.

A θέσεως ἐπιβαίνομεν τῆσδε, οἷά τινα ἐρήμην καὶ ἀστιβῆ διιέναι ἐγχειροῦντες ὁδὸν, ὅ καὶ δύσεργόν ἐστι καὶ πολλῷ ὑπερκείμενον τοῦ ἴχνεσιν ἑτέρων προωδευκότων ἐφομαρτεῖν, ἢ γοῦν ὡς διὰ λείας καὶ βασιλικῆς βαδίζειν ὁδοῦ, λέγω δὴ τῆς ἑτέρων ἱστορίας, εὐθυπόρως τε καὶ ἁπλανῶς. Ἀρχὴ δέ μοι τοῦ λέγειν ὅσα μετὰ τὸ πέρας εὐθὺς τῆς ζωῆς ἅμα καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐκ Κομνηνῶν ἄρξαντος πρώτως Ἀλεξίου (7) συμβέβηκεν, ἐπεὶ καὶ ἐς τόνδε τὸν ἄνακτα τὸ λέγειν συνεπεράνατο ὁπόσοι τῶν πρὸ ἡμῶν τῇ συγγραφῇ προδήλως ἐπέβαλον, ἵν' εἶεν τὰ ῥηθησόμενα παρ' ἡμῶν συναφῇ πως τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεχθεῖσι, καὶ ὁ λόγος οὕτω διαπλεκόμενος τρόπον τινὰ ὁλκῷ εἱκάζοιτο ῥεύματος ἐκ μιᾶς πηγῆς ἐκδιδόντι, ἢ γοῦν τὸ τῶν κρίκων ἀλληλένδετον ὑποκρίνοιτο, τῇ νῶν ἀεὶ προσεχῶν ἐφάψει προϊόντων ἐς ἄπειρον. Ἐν κεφαλαιώδεσι δ' ἐπιτομαῖς τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸ ἱστορεῖν διηγήσεται, ὃς Ἀλεξίῳ διάδοχος γεγένηται τῆς ἀρχῆς, οὐδ' ἐμβραδυνεῖ ταῖς κατ' αὐτὸν ἀφηγήσεσιν, [P. 4.] ὥσπερ ἐν τοῖς ἑφεξῆς ἐργάσεται λόγοις, οἷα καὶ ἡμῶν μὴ τὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπὶ τῷδε παρειλημμένα συγγραφομένων, κἀντεῦθεν μηδ' ἀπυτάδην ἐχόντων ταῦτα διεξιέναι, ἀλλ' ἅπερ εἰς ἀκοὴν ὠτίου εἰλήφαμεν ἐκ τῶν ὅσοι τῶν καθ' ἡμᾶς τὸν βασιλέα τουτονὶ ἐθεάσαντο καὶ συνωμάρτουν ἐκείνῳ πρὸς ἐναντίους χωροῦντι καὶ τὰς μάχας συνετολύπεσον, Ἄμεινον δ' ἐντεῦθεν ἄρξασθαι.

II. Alexius Comnenus imperator filios tres et quatuor filias habuit. § Inter fratres natu maximus Joannes fuit; Anna vero primogenita Nicephoro Bryenio, Cæsarissa appellata, nupsit. Joannem pater maxime dilexit, datisque purpureis calceis imperio destinavit et imperatorem appellandum curavit. Irene vero mater et imperatrix contra nihil Annæ filiæ deferebat, neque Joannem apud Alexium maritum ut temerarium et luxu perditum et levem ac plane vecordem calumniari non desistebat, neque quilquam habebat antiquius quam ut imperatorem ad mutandam de Joanne sententiam compelleret. Aliquando etiam Bryennium per occasionem summis laudibus celebrabat ut et eloquentissimum et rebus gerendis aptissimum, et liberalibus artibus, quæ animum ad virtutem informent et ad imperium rite gerendum et tuendum maximo adjumento sint, eruditum. Alexius vero cum hæc materni affectus haud ignarus audiret, alias se gravioribus negotiis occupatum verba illa prorsus non curare simulabat, alias tempus ad deliberandum sumpturum neque petitionem ejus neglecturum esse affirmabat. Semel vero temperare 9 sibi non potuit quin eam ita alloqueretur: « O mulier et lecti et imperii mei particeps, non tandem ea suadere mihi desines quæ filiæ tuæ grata sunt, et conari ut ordo laudabiliter institutus turbetur? quod si numinis alicujus ira percita es, ad sanam redito mentem; ac potius mecum considerato an ullus unquam ex superioribus Romanorum imperatoribus, cum filium imperio idoneum haberet, eo neglecto generum prætulerit: ac ut aliquando talo quippiam acciderit, quod raro factum est, pro lege habendum non erit: a me præsertim, qui cum regnum haud laudabiliter sed cædibus cognatorum et rationibus ab institutis Christianoβ'. Τῷ ἄνακτι Ἀλεξίῳ τῷ Κομνηνῷ υἱοὶ τρεῖς καὶ θυγατέρες τέσσαρες ἐγεγένηντο. Ἦν δὲ τῶν μὲν ἀνδρῶν ὁ Ἰωάννης κατὰ γένεσιν προφερέστερος, πρωτογενὴς δ' ἁπάντων τῶν ἐξ ὀσφύος τῷ Ἀλεξίῳ ἡ θυγάτηρ Ἄννα καθεωρᾶτο, ἥτις εἰς λέχος τῷ Βρυενίῳ Νικηφόρῳ συνέζευκτο, τιμηθεῖσα Καισάρισσα. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν καὶ τοκεὺς Ἀλέξιος μάλιστα τῶν ἄλλων παίδων τῷ Ἰωάννῃ προσέκειτο. Ἀμέλει τοι καὶ τοῦτον ἐπικρίνας τῆς βασιλείας διάδοχον καταλείψειν ἐρυθροῦ τέ οἱ πεδίλου μετεδεδώκει καὶ βασιλέα ἐδεδώκει ἀναγορεύεσθαι. Ἡ δὲ μήτηρ καὶ βασιλὶς Εἰρήνη τῇ θυγατρὶ Ἄννῃ τὴν πᾶσαν ἐκ τοῦ ἐναντίου χαριζομένη ῥοπὴν οὐκ ἀνίει παρὰ τῷ συλλέκτρῳ Ἀλεξίῳ τὸν Ἰωάννην ἐνδιαβάλλουσα, προπετῆ τοῦτον ἀποκαλοῦσα, καὶ ὑγρὸν τὸν βίον ἐπιτωθάζουσα, παλίνστροφόν τε τὸ ἦθος καὶ μηδαμῇ μηδὲν ὑγιὲς ἔχοντα, καὶ τιθεμένη διὰ παντὸς ἀσχολίας πάσης ἀνώτερον σπούδασμα ὅπως μετάθοιτο τὴν γνώμην ὁ βασιλεὺς ἣν εἶχεν ἐπ αὐτῷ κυρωσάμενος. Ἐνιαχοῦ δὲ καὶ λόγου πρόφασιν τὸν Βρυένιον παρεισφέρουσα, παντοίοις αὐτὸν ἐπαίνοις κατέστεφεν ἅτε εἰπεῖν ἐκανώτατον καὶ οὐκ ἐλάττονα διαπράξασθαι, καὶ μαθημάτων ἐλευθερίων μεταλαχόντα, ῥυθμίζειν τὸ ἦθος εἰδότων καὶ πρὸς βασιλείαν ἀδιαλώβητον οὐ βραχέα συναιρομένων τοῖς ἄρχειν μέλλουσιν. Ὁ δ' Ἀλέξιος ταῦτα ἐνωτιζόμενος καὶ τὸ μητρῷον φίλτρον ἐπιστάμενος, πῇ μὲν ἄλλοις ἐκ τοῦ σχεδὸν κατεπείγουσι πράγμασι χαρίζεσθαι τὸν νοῦν πλαττόμενος οὐδὲ προσέχειν ὅλως τοῖς λεγομένοις προσεποιεῖτο, πῇ δ' ἐς σκέψιν ἀπολύων τὰ εἰσηγούμενα μὴ ἄν τὴν αἴτησιν αὐτῆς παραβλέψασθαι ἰσχυρίζετο. Ἐνίοτε δὲ καὶ τοιοῦτόν τι παθημένος εἴρηκεν· « Ὦ γύναι, κοινωνέ μοι λέχους καὶ βασιλείας, οὐ τὰ πρὸς χάριν παύσῃ τῆς σῆς ὑποτιθεμένη μοι θυγατρὸς, ἁρμονίαν τε καὶ τάξιν ἐπιχειροῦσα λύειν ἐπαινετὴν, ὡς εἴπερ θεοβλαβείας μετέσχηκας; Βάλλ' ἐς τύχην ἀγαθήν· ἢ

Hier. Wolfii notæ.

(7) Ἄρξαντος πρώτως Ἀλεξίου. Respicit ad sua potissimum tempora, ut arbitror: nam longe ante Alexium Isaacius Comnenus post Michaelem Stratioticum imperavit; cui Constantinus Ducas successit, ut refert Zonaras.

μᾶλλον δεῦρο κοινῇ συνδιασκεψώμεθα, καὶ γνωσόμεθα τίς ἐξ ὁπάντων τῶν πρώην τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα παρειληφότων, υἱὸν ἔχων ἁρμόδιον εἰς ἀρχήν, τοῦτον μὲν παρεβλέψατο, γαμβρὸν δὲ ἀνθείλετο; Εἰ δέ ποτε καὶ τοιόνδε τι ξυμβέβηκεν, οὐ νόμον, ὦ γύναι, τὸ σπάνιον ἡγησόμεθα. [P. 5.] Ἐπ' ἐμοὶ δὲ καὶ μάλα καπυρὸν γελάσειε τὸ Πανρώμαιον, καὶ τῶν φρενῶν κριθείην ἀποπεσών, εἰ τὴν βασιλείαν οὐκ ἐπαινετῶς εἰλικρῶς ἀλλ' αἵμασιν ὁμογενῶν καὶ μεθόδοις Χριστιανικῶν ἁφισταμέναις θεσμῶν, δεήσαν ταύτης ἀφεικέναι διάδοχον, τὸ μὲν ἐξ ὑσφύος ἀπυπεμψάμην, τὸν δὲ Μακεδόνα εἰσοικισάμην, » τὸν Βρυέννιον οὕτω λέγων, ἐπεὶ καὶ ἐξ Ὀρεστιάδος ὥρμητο· μία δ' αὕτη τῶν εὐδαιμόνων καὶ κρατίστων παρὰ Μακεδόσιν πόλεων. Τοιαῦτα πρὸς τὴν βασίλισσαν Εἰρήνην ἐμβριθῶς ὁ Ἀλέξιος φάμενος, ὅμως καὶ πάλιν τὸν μηδαμῶς ἀπειπόντα ὑποκρινόμενος, διῆγε τὴν γυναῖκα σκηπτόμενος ἀεὶ τὸν σκεπτόμενον· ἦν γὰρ, εἰ καὶ τις ἄλλος, κρυψίνους ὁ ἀνὴρ οὗτος, καὶ σοφὸν ἡγούμενος ἀεὶ τὸ περίεργον, μηδὲ τὰ πολλὰ ἐξάγγελτικὸς τοῦ ποιητέου δεικνύμενος. Ἐγγίζοντος δέ οἱ τοῦ τέρματος τῆς ζωῆς ὁ μὲν ἔκειτο πνέων τὰ λοίσθια ἐν τοῖς κατὰ τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων λαμπροτάτοις οἰκοδομήμασιν, ὁ δὲ παῖς Ἰωάννης τὸν πατέρα ὁρῶν τῇ τελευτῇ πλησιάζοντα, καὶ τὴν μητέρα εἰδὼς ἀποστέργουσαν καὶ τῇ ἀδελφῇ τὴν βασιλείαν μνωμένην, κοινοῦται τὸ ποιητέον τοῖς ἐκ τῆς συγγενείας ἐκείνῳ φίλα φρονούσιν, ὧν τὰ κράτιστα ἦν ὁ ἀδελφὸς Ἰσακάκιος. Καὶ δὴ λαθὼν τὴν μητέρα εἴσεισι τὸν κοιτῶνα τὸν πατρικὸν, καὶ προσπεσὼν ὡς δῆθεν θρηνήσων ὑφαιρεῖται λάθρα τῆς ἐκείνου χειρὸς τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον. Εἰσὶ δ' οἳ κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτόν φασι τόδε πεποιηκέναι, ὡς δίδωσιν ἐννοεῖν τὰ μετὰ βραχὺ ῥηθησόμενα. Αὐτίκα τοίνυν ὁ Ἰωάννης τοὺς συνίστορας ἠθροικὼς καὶ τὸ πραχθὲν ἡγγελκὼς ἐπὶ κέλητος μεθ' ὅπλων πρὸς τὸ μέγιστον ἀρχεῖον ἐξώρμησε, κατ' αὐτὴν τὴν τῶν Μαγγάνων μονὴν καὶ τὰς ἀγυιὰς ὁμοίως τῆς πόλεως ὑπὸ πλήθους τοῦ σύμφρονος καὶ τῶν κατὰ φήμην τῶν ὁρωμένων συναλιζομένων ἀστυπόλων βασιλεὺς αὐτοκράτωρ ἀνευφημούμενος. Ἡ βασιλὶς δὲ Εἰρήνη καὶ μήτηρ τοῦ Ἰωάννου (8) πρὸς τῶν οὕτω γινομένων ἐκθαμβηθεῖσα στείλασα μετεπέμπετο τὸν υἱὸν, καὶ παρήνει τῶν ἐν χερσὶν ἀποσχέσθαι. Ὡς δ' ἦν δῆλος τῶν δρωμένων ὁ Ἰωάννης καὶ κατ' οὐδένα τρόπον τῆς μητρὸς ἐπεστρέφετο, τὸν Βρυέννιον ἐπιῤῥώννυσιν ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ συναρηγούσης αὐτῆς. Ὡς δ' οὐδ' οὕτω τὰ κατὰ σκέψιν ἑώρα προβαίνοντα, πρόσεισι τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ κλίνης ἐῤῥιμμένῳ καὶ βραχείαις ἀναπνοαῖς τὸν ζῶντα ὑποσημαίνοντι, καὶ

A rum alienis occuparim, toti Romano imperio risui sim futurus et pro insano habendus, si in deliberatione successionis, germano filio repudiato, Macedonem in solio collocaro. » Sic autem appellabat Bryenium Orestiade beata et præstantissima urbe Macedoniæ oriundum. Quibus verbis cum Irenæ petitionem graviter refutasset, tamen deinde eum præ se ferens qui haudquaquam negasset, mulierem perpetua deliberationis simulatione differebat, quippe homo, si quisquam alius, occulti animi, qui sapientiam in dissimulando positam ratus raro admodum, quid facturus **10** esset, præ se ferret. Instante autem obitu cum in splendidissimis Manganiæ regiæ substructionibus decumberet, Joannes et ejus rei et materni odii gnarus, quæ imperium in sororem conferre niteretur, negotium cum cognatis sui studiosis communicat, quorum princeps erat frater Isaacius : et clam matre paternum cubiculum ingressus, et tanquam morbum ejus deplorare vellet, prostratus annulum de manu ejus surripit. Sunt tamen qui id cum de sententia patris fecisse affirmant ; idque ex iis quæ mox sequentur fit probabile. Cum autem in cœtu suorum rem gestam exposuisset, eques ad maximam regiam properavit, armis stipatus, atque in ipso Manganio monasterio et urbis regionibus a multitudine sui studiosa, et iis qui fama rei exciti in urbe versabantur, imperator salutatus est. Quibus rebus Irene territa filium monuit ut cœptis desisteret· Sed cum is summo studio rem urgeret neque verbis matris quidquam moveretur, Bryennium hortatur ut se adjutrice regnum affectet. Ut vero ne sic quidem res procedebat, ad maritum accedit in lecto decumbentem et tenui spiritu vitam adhuc præ se ferentem, et corpori ejus incumbens clare vociferatur, lacrymis instar fontis exuberantibus, filium **11** ipso adhuc superstite res novas molientem regnum affectare. Ille vero gravioribus rebus occupatus, scilicet in vitæ exitu, et peregrinationi jamjam instanti intentus, oculis ad angelos animorum duces conversis, nihil ad ea respondit. Illa vero acrius urgeute et filii facta ægerrime ferente, cum exiguo coactoque risu, manibus in cœlum sublatis, sive eo nuntio delectatus et Deo gratias agens sive delictorum veniam a Deo flagitans, vultu parum blando eam castigavit quod imperii contentionem in discessu animi a corpore moveret. Mulier itaque haud dubie maritum iis quæ audisset delectatum esse rata, ut jam omni frustrata spe dejectaque prioribus consiliis, cum magno gemitu dixit : « O marite, et vivens omnibus dolis instructus fuisti, aliud dicere aliud

Hier. Wolfii notæ.

(8) Ἡ βασιλὶς δὲ Εἰρήνη καὶ μήτηρ Ἰωάννου. Choniates nimium sollicitus, ut apparet, ne quis error ex propriis nominibus exsistat, epitheta supervacanea adjicit. Irenen esse imperatricem et Joannis matrem satis intelleximus, neque periculum est ne nunc alia Irene intelligatur. Quare has et similes περισσολογίας omittere non dubitavi. Idem etiam feci in supervacanea propriorum nominum repetitione aut pro relativis pronominibus collocatione molesta et odiosa.

sentire solitus ; et nunc a vita discedens a consuetudine ista non discedis. » Interea Joannes ad magnum palatium progressus non facilem aditum habuit, custodibus non statim annulo osteneo acquiescentibus, sed aliud quoque evidentius argumentum requirentibus, quo se patris jussu adesse comprobaret. Porta 12 vera palatii aperta, quæ ita parata erat ut cum ex altera parte in summo latis æreis laminis paululum attollebatur, cardine emota humi caderet, facilem ingressum habuit, comitantibus satellitibus et cognatis. Una irrupit etiam promiscua turba ; qua obvia quæque diripere aggressa, foribus clausis, et qui extra erant, introitu prohibiti sunt, et qui irruperant, compluribus diebus inclusi cum imperatore vixerunt. Agebatur tum mensis Augusti dies quindecimus, cum imperator Alexius sub noctem vita functus est, anno imperii tricesimo septimo, mense IV cum dimidio. Postridie mane statim mater Joannem ad paternas exsequias vocat, quod corpus ejus mox in monasterium, quod ipse Christo propitio construxisset, efferendum esset. Sed cum dicto audientem non habuit, non quod matris auctoritatem aspernaretur aut patris honorem negligeret, sed quod regno nondum firmato adversarios imperii cupiditate adhuc flagrantes metuebat. Proinde ut polypodes saxis, ita ipse palatio inhærebat, maximu tamen parte cognatorum ad funus patris ornandum ablegata.

Α βαλοῦσα ἑαυτὴν τῷ σώματι (9) καταβοᾶται λαμπρῶς τοῦ υἱέος, ὡς κρήνη μελάνυδρος (10) τὰ δάκρυα χέουσα, ὅπως αὐτοῦ τοῖς ζῶσιν ἔτι συνταττομένου τὴν βασιλείαν οὗτος κλωπεύει, εἰς ἔργα βλέψας νεώτερα. Ὁ δὲ οὐδέν τι πρὸς τὰ λεγόμενα ἀπεκρίνατο, ἄλλοις καιριωτέροις, οἷα εἰκὸς, τὸ τῆς ζωῆς βραβεύων λειπόμενον, τῆς τε μετ' οὐ πολὺ ἐκδημίας φροντίζων καὶ τοῖς ψυχαγωγοῖς ἀγγέλοις ῥέπων τὰ ἄμματα. Ἐγκειμένης δὲ λιπαρεστέρως τῆς βασιλίδος καὶ μὴ ἐναγκεῖν ὅλως ἐχούσης τὰ παρὰ τοῦ παιδὸς γινόμενα, βραχύ τι παρεμφήνας καὶ βεβιασμένον μειδίαμα ὁ Ἀλέξιος τὰς χεῖρας ἀνέσχεν εἰς οὐρανὸν, ἴσως μὲν ἐπὶ τοῖς [P. 6] ἀφηγηθεῖσι διαχυθεὶς καὶ θύων ὑπὲρ τούτων Θεῷ χαριστήρια, εἰπεῖν δὲ καὶ κέρτομον καὶ σεσηρὸς τῇ γυναικὶ ἐνιδὼν ὡς λόγους ἀνακινούσῃ περὶ ἀρχῆς ὅτε ψυχῆς ἐφειστήκει διάστασις ἐκ τοῦ σώματος, ἢ καὶ τὸ θεῖον ἐξιλεούμενος ἐφ' οἷς που καὶ παρεσφάλη τοῦ δέοντος. Ἡ γυνὴ δ' οὖν ἐκ τοῦ ἀναμφιλέκτου χαίρειν αἰηθεῖσα τὸν ἄνδρα δι' ὅσα παρ' αὐτῆς ἠνώτιστο, ὡς ἤδη τῶν προτέρων ἐλπίδων διεψευσμένη παντάπασι καὶ διεσφαλεῖσα τῶν ὑποσχέσεων, βόθιον στενάξασα εἴρηκεν· « Ὦ ἄνερ, καὶ ζῶν παντοίαις μεθοδείαις ἐκέκασο, ἀντίφθογγον τὴν γλῶτταν πλουτῶν τοῖς νοήμασι, καὶ νῦν δὲ ὧσαύτως τοῦ βίου ἀπαλλαττόμενος ἀμεταπτώτως ἔχεις οἷς καὶ πρώην προσέκεισο. » Καὶ τοῦτα μὲν ἐφέρετο τῇδε, ὁ δέ γε Ἰωάννης κατὰ τὸ μέγα ἀρχεῖον γενόμενος οὐχ εὕρισκε ῥᾴδίαν τὴν εἴσοδον, οἷα τῶν φυλάκων μὴ πρὸς μόνην ὑπενδιδόντων τὴν τοῦ δεκτυλίου ὑπόδειξιν, ἀλλὰ προσεπιζητούντων καὶ ἄλλο τι τεκμήριον τοῦ κατὰ κέλευσιν πατρικὴν ἐκεῖσε παραγενέσθαι. Αἱ πύλαι τοίνυν (11) τοῦ παλατίου χαλκείαις ῥάβδοις πλατείαις θάτερα τῶν ἄκρων μετεωρισθεῖσαι βραχύ τι κατὰ γῆς βάλλονται, κἀντεῦθεν αὐτός τε μετὰ ῥᾳστώνης εἰσελήλυθε καὶ συνεισῄει τὸ ὁπλοφόρον καὶ συγγενές· οὐ βραχεῖς δὲ καὶ τῶν ἐκ τοῦ ξύγκλυδος ὄχλου συνομαρτούντων ἔνδον εἰσήρθησαν, οἳ καὶ διαρπάζειν τὸ πρυστυχὸν (12) ἐπεβάλοντο. Τῶν δὲ πυλῶν αὖθις ἐπικλεισθεισῶν οἵ τ' ἐκτὸς τοῦ ἐπεισρέειν ἐπαύσαντο, καὶ τὸ εἰσεφρηκὸς ἐξιέναι μὴ συγχωρούμενον ἐφ' ἡμέρας συχνὰς ἐκεῖσε τῷ βασιλεῖ συνδιέτριβεν. Ἦγε μὲν οὖν τότε πέμπτην καὶ δεκάτην ὁ Αὔγουστος μὴν· νυκτὸς δ' ἐπιούσης ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τοῦ ζῆν ἀπενήνεκται, ἄρξας ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, καὶ ἥμισυ μηνὸς σὺν τοῖς τέσσαρσι (13). Κατὰ δὲ τὴν ἕω εὐθὺς μεταυτέλλεται ἡ μήτηρ τὸν Ἰωάννην εἰς τὴν τοῦ πατρικοῦ σκήνους ἐξιέναι πομπαίαν πρόοδον, αὐτίκα μάλα ἀρθησομένου τε καὶ ἀχθησομένου εἰς ἣν ἐκεῖνος ἐθείματο Χριστῷ τῷ φιλανθρώπῳ μονήν. Οὐκ εἶχε δ' αὐτῇ καὶ πειθόμενον, ἀλλ' ἦν πρὸς τὴν μετάκλησιν ἀνανεύων, οὐ θέσμια μητρὸς παρορῶν ἢ τὴν πατρικὴν τιμὴν ἀπωθούμενος, ἀλλ' ὅτι τὸ νεοπαγὲς ὑπεβλέπετο τῆς ἀρχῆς καὶ τοὺς ἀντιζήλους ἐθεδίει θερμὸν ἔτι ἐγκυμονοῦντας τῆς βασιλείας τὸν ἔρωτα. Ὅθεν αὐτὸς μὲν ὡς οἱ πολύποδες τῶν πετρῶν ἐξείχετο τῶν ἀρχείων, τὸ δὲ πλεῖστον τῆς μεθ' ἑαυτοῦ συγγενείας διαφῆκεν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πατρός.

Hier. W notæ.

(9) Καὶ βαλοῦσα ἑαυτὴν τῷ σώματι. Pro ἐπικειμένη τῷ σώματι τοῦ ἀνδρός.

(10) Ὡς κρήνη μελάνυδρος. *Ut fons nigræ aquæ.* Aptior fuisset Choniates scribendo poemati quam historiæ, propter Homeri diligentem imitationem. Hæc epitheta et εἰκόνες quam historiam deceant nescio. Εἰκόνας omittere vix ausim, nisi nimium frequentes et licentes fuerint. Epitheta vero non ubique mihi interpretanda esse duxi. Cujus rei lectorem semel admonitum etiam deinceps meminisse velim, ne quod judicio factum est, insciliæ aut negligentiæ tribuat.

(11) Αἱ πύλαι τοίνυν. Videntur hic quædam deesse, et Zonaras in Alexii Comneni Vita scribit Barangos nonnisi jurejurando firmata fide de Alexii obitu ingressum palatii concessisse. Quæ de ratione aperiendæ portæ scribit, me non satis intelligere fateor. Illud etiam obiter notandum, ut Latini fores, sic Græcos πύλας plurali numero fere usurpare.

(12) Διαρπάζειν τὸ προστυχόν. Eam consuetudinem Romæ esse ferunt pontifice mortuo.

(13) Τοῖς τέσσαρσι. Sc. μησί.

Γ'. Ἡμερῶν δὲ συχνῶν διαγενομένων τὴν εἰς τὰ ἀρχεῖα παρουδόν τε καὶ ἔξοδον ἀνῆκε τῷ βουλομένῳ παντί, τῶν τε κοινῶν πραγμάτων ἐφήπτετο καθάπερ ἠρεῖτο, ὡς ἤδη ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθεστώς. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ γένους καὶ οἰκειώσεως αὐτῷ προσεγγίζουσι κατὰ τὸ ἀνάλογον αὐτοῖς προσφερόμενος ἁρμοδίους ἑκάστῳ ἀπένεμε τιμάς· τῷ γε μὴν Ἰσαακίῳ τῷ καισαρίτῳ προστετικῶς συμφυὴς καὶ ὁμόπνους ἐδείκνυτο, καὶ ὡς φιλοῦντι μὲν ὑπὲρ απαντας, μάλιστα δ' ὡς τὰ πάντα ἢ τὰ πλείω εἰσενηνεγκαντι πρὸς τὴν ἐπίβασιν τῆς ἀρχῆς· [P. 7] τοῦτον γὰρ καθισταμένης ἔτι τῆς βασιλείας καθέδρας τε καὶ τραπέζης ἐξ ἴσου κοινωνὸν παρελάμβανε, καὶ μετεδίδου τῆς ἀναῤῥήσεως, ὁποία ἐπιπρεπὴς τῷ τοῦ σεβαστοκράτορος (14) ἀξιώματι, ᾧ πρὸς τοῦ πατρὸς Ἀλεξίου τετίμητο Ἰσαάκιος. Καὶ φροντιστὰς δὲ τῶν δημοσίων πραγμάτων προὐβάλλετο ἐκ τῶν καθ' αἱμά οἱ προσεγγιζόντων τὸν Κομνηνὸν Ἰωάννην, ὃν καὶ τῷ τοῦ παρακοιμωμένου τετίμηκεν ἀξιώματι, καὶ τὸν Ταρωνίτην Γρηγόριον ὄντα πρωτοβεστιάριον. Ἀλλ' ὁ μὲν, ὅτι μὴ τῷ δακτύλῳ τὸ πᾶν διεπέττευε, σοβαρὸν προφαίνων ὀφρὺν καὶ φρονηματώδης ὡς οὔ τις ἄλλος δεικνύμενος, τὸν φροντιστὴν τῶν κοινῶν ἀπεφορτίσατο τάχιον· ὁ δὲ Γρηγόριος τῆς πρακειμένης ἐχόμενος, μηδὲ μακρὰ βιβὰς ἢ γοῦν ἐκτείνων πόδας ὑπερβαθμίους, μονιμωτέρας ἰσχύος μετείληχε. Παρεζεύχθη δ' ἐς ὕστερον τουτῳὶ καί τις Γρηγόριος ἕτερος, ᾧ Καματηρὸς ἡ ἐπίκλησις. Ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος ἐλλόγιμος μὲν, τὸ δὲ γένος οὐκ εὐπρεπὴς οὐδ' ἐπίπαν εὐπάρυφος, τῷ βασιλεῖ δὲ προσληφθεὶς Ἀλεξίῳ καὶ τοῖς ὑπογραμματευομένοις καταλεγεῖς τὰ ἐπαρχίας ἀμφεποτᾶτο, κἀκ τοῦ τάσσειν φόρους ταύταις πλοῦτον τιθαιδώσσειν βαθὺν ἡράσθη κατὰ κῆδος βασιλεῖ συναφθῆναι. Οἰκοῦν καὶ προσπλακεῖς μιᾷ τῶν ἐκείνου συγγενῶν λογοθέτης τῶν σεκρέτων προὐβέβλητο. Ἴσχυε δ' ὑπὲρ πάντας παγὰ τῶδε τῷ βασιλεῖ καὶ τὰς πρώτας ἐκαρποῦτο τιμὰς ὁ Ἀξοῦχος Ἰωάννης, Ἵν δ' οὗτος Ἕρσης τὸ γένος, τῆς δὲ Βιθυνῶν προκαθημένης πόλεως Νικαίας τῆς τῶν Περσῶν δυναστείας ἀπαλλαγείσης, ὅτε Βαϊμοῦνδος τῆς ἐς Παλαιστίνη πορείας εἶχετο, συνέχεται καὶ αὐτὸς καὶ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ δῶρον παρέχεται. Ἦλιξ δ' ἦν Ἰωάννῃ τῷ βασιλεῖ συμπαίστωρ αὐτῷ προσείληπτο, καὶ τῶν οἰκιδίων καὶ πρωκοιτῶν (15) ὁ προσφιλέστατος κρίνεται. Ἐπεὶ δ' ἐπέβη τῆς βασιλείας, πᾶσαν ὑπερανέβη πρεσβυτέραν παραδυνάστευσιν, μέγας τιμηθεὶς δομέστικος, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν ἐριτίμων κατὰ γενος βασίλειον ἀποβαίνειν τοῦ ἵππου καὶ τούτῳ ἀπονέμειν (16) προσκύνησιν κατὰ συγκυρίαν ὑπαντιάζοντας. Ἦσαν δὲ τῷ ἀνδρὶ τούτῳ οὐ μόνον χεῖρες δεδιδαγμέναι πρὸς πόλεμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐπορίαν

A III. Diebus compluribus elapsis aditum et exitum palatii cuivis 13 liberum fecit, et rempublicam suo arbitratu administrare cœpit ut rebus jam in tuto collocatis. Cognatis et familiaribus pro dignitate cujusque honorem habuit, Isaacium fratrem tanto amore prosequens, ut a latere ejus nunquam discedere eodemque spiritu uti videretur, tum quod ab eo summopere diligebatur, tum quod ejus unius aut certe præcipuo studio, regnum occuparat. Cujus initio statim pari sella eademque mensa, et ea proclamatione eum dignatus est qualis sebastocratoris honorem decebat, quem a patre Alexio Isaacius acceperat. Reipublicæ curam cognatis mandabat, Joanni Comneno, quem accubitorum legit, et Gregorio Taronitæ protovestiario. Verum alter, quod

B intolerabile supercilium attollebat, nisi digito verteret omnia, et insigni arrogantia præditus erat cito a reipublicæ gubernaculis est amotus : Gregorius vero negotiis gerendis intentus, et intra muneris sui limites modeste se continens potestate diuturniore usus est. Huic postea collega datus est alter Gregorius, Camaterus cognomento, vir egregius ille quidem, sed obscuro atque ignobili 14 genere ortus. Is ab Alexio in scribarum numerum allectus provincias peragrabat, et ex ordinatione tributorum magnas opes adeptus imperatoris affinitatem expetivit, ductaque cognata quadam ejus logotheta secretorum designatus est. Cæterum Joannes Axuchus, natione Persa, omnes apud hunc imperatorem auctoritate anteibat, qui principe

C urbe Bithyniæ Nicæa Persico dominatu liberata, cum Baimundus in Palæstinam contenderet, capitur et ipse, et Alexio dono datus, cum Joanni æqualis esset, in collusorem ejus ascitus fuit et inter domesticos et cubicularios charissimus habitus. Eo vero rerum potito omne dignitatis fastigium supergressus, magnique domestici honore ornatus, eo processit ut multi honoratissimi viri ex regia stirpe, casu obviam facti, equis descenderent eique honorem haberent. Erant autem ei viro manus non ad bellum duntaxat eruditæ, sed et ad beneficentiam expeditæ et promptæ. Unde factum ut generis obscuritatem generosa indoles et liberalitas fere obtegerent, atque Axuchum charum redderent omnibus.

Hier. Wolfii notæ.

(14) Σεβαστοκράτορος. Hunc Augustum imperatorem fortasse dicere liceret. Malui tamen retinere Græcum, ut et in aliis πρωτοβεστιάριος a thesauris fuisse videtur : nam vetustus codex Augustanæ bibliothecæ, ubi reliqui habent βασιλικὸν ταμεῖον ἢ χρυσῶνα, ponit βεστιάριον. Παρακοιμώμενον vel cubicularium vel accubitorem vertere possis. Si paracœmomenon dicas, nescio quomodo aures τὸ κακόφωνον aversantur.

(15) Πρωκοίτων. Cubicularium verti, generali vocabulo, propter κακοφωνίαν Procœli. Significat eum qui vel ante cubiculum vel ante cubile ministrat. Byzanti palatii dignitates et ministeria omnia non satis intelligi, etiam is fatetur qui τὰ ὀφφίκια τοῦ παλατίου descripsit ; quem libellum una cum aliis ad Græcam historiam intelligendam utilibus nobilis et ingeniosus adolescens Raphael Saylerus aliquando, uti spero, in lucem dabit.

(16) Ἀποβαίνειν τοῦ ἵππου, καὶ τούτῳ ἀπονέμειν. Hunc honorem omnibus Turcis a Christiano quolibet necessario habendum esse scribit Bartholomæus Georgievicius.

τῶν δεομένων ὀξεῖαί τινες καὶ εὐχίνητοι. Ἀπὰρ τὸ εὐγενὲς τῆς γνώμης καὶ ἐλευθέριον τὸ μὴ ἔχον οὕτω τοῦ γένους τὰ πολλὰ συνεσκίαζε, καὶ πόθεινόν παρὰ πᾶσι τὸν Ἄξουχον ἀπειργάζετο.

Cæterum anno nondum exacto ex invidia et indignatione cognatorum **15** imperatoris insidiæ comparatæ sunt, quarum ratio ignoratur. Illud constat, eos improba conspiratione inita et fide invicem data ad Bryenium omnes defecisse, eique regnum detulisse ut et liberalibus disciplinis erudito et regia forma conspicuo et ob imperatoris affinitatem præferendo. Nam, ut supra diximus, Annam Cæsarissam, sororem imperatoris, in matrimonio habebat, omnium disciplinarum parenti philosophiæ deditam et omnibus artibus eruditam. Ac imperatorem in equestri circo Philopatio, qui parum a terrestri porta distat, armis noctu oppressissent, jam ante largitionibus portæ custode corrupto : nisi Bryenii innata socordia, et remissior animus, quam regni affectatio postulet, irritum eum conatum fecisset, tum ipso quiescente oblitoque fœderis, tum conjuratorum ardore exstincto. Quo tempore Anna Cæsarissa mariti ignaviam pertæsa, iraque percita, iniquo secum agi dixisse, et naturam multam accusasse fertur, idque verbis obscenioribus : quod se mulierem, Bryenium virum fecisset. Mane conjuratis deprehensis, nemo eorum mutilatus aut flagris cæsus est, sed omnes multati bonis : quæ tamen aliquando **16** post plerique receperunt, imperatore humanitatem ab ipsa conjurationis principe Anna Cæsarissa auspicato. Cujus rei hæc fuit occasio. Imperator cum omnis generis opes, auri, argenti, et variarum vestium in una domo congestas spectaret, naturæ ordinem inversum esse questus, quod cognatos hostes, alienos amicos habuisset : etiam opes ad amicos transire oportere dixit, et omnia magnum domesticum accipere jussit. Is vero summæ imperatoris munificentiæ gratiis actis, et dicendi quæ vellet potestate petita atque accepta : « Etsi tua soror (inquit) imperator, violentum et iniquissimum facinus ausa, reipsa cognationem abjuravit : tamen non ut affectum, ita etiam appellationem naturalem amisit ; cum igitur adhuc boni imperatoris soror maneat, charitatem, quam nunc dementia perdidit, naturæ adjuta suffragio, pœnitentia recuperabit. Parce igitur sorori, domine, quæ tuam majestatem violavit : eamque humanitate castigato quæ illustri gonitate sua so

Ἀλλ' οὔπω ἐνιαυτὸς ἀκριβῶς τῷ βασιλεῖ διεγένετο, καὶ κατύστασι τούτῳ παρὰ τῶν ἐκ γένους ἐπιβουλή, καθ' ὃν οὐκ ἔχει τις τρόπον εἰπεῖν, κατ' αὐτοῦ βαρυμηνιώντων καὶ ὅρμα οἱ ἐπιῤῥιπτούντων βάσκανον. Ἀμέλει τοι καὶ σύστρεμμα τεκτήναντες πονηρὸν καὶ πίστεις δόντες ἀλλήλοις τῷ Βρυενίῳ πάντες προστίθενται, καὶ παραχωροῦσι τούτῳ τῆς βασιλείας ὡς λογικῶν μετόχῳ παιδεύσεων καὶ εἶδος τυραννικὸν προφαίνοντι καὶ κατὰ κῆδος προφερεστέρῳ βασιλικόν· ὡς γὰρ φθάσαντες εἴπομεν, τῇ τοῦ βασιλέως ἀδελφῇ τῇ Καισαρίσσῃ Ἄννῃ συνέζευκτο, ἥτις δὴ τῆς τῶν ἐπιστημῶν παιῶν ἐπόχου φιλοσοφίας (17) ἐδείκνυτο μέλημα (18) καὶ πρὸς πᾶσαν ἐῤῥύθμιστο μάθησιν. Τάχα δ' ἂν καὶ νυκτὸς ἐπέθεντο μεθ' [P. 8] ὅπλων τῶν φονόυργῶν αὐλιζομένῳ τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ μικρὸν ἄποθεν τῶν χερσαίων πυλῶν ἱππήλατον Φιλοπάτιον, δώροις προδιαφθείραντες ἀθρόοις τὸν ἐπὶ τῶν εἰσόδων τῆς πόλεως, εἰ μὴ τὸ εἰωθὸς ὑπόνωθρον καὶ χαλαρὸν πρὸς βασιλείας ἐπιθεσιν τῆς ἐγχειρήσεως ἔπαυσε τὸν Βρυέννιον, αὐτόν τε μένειν κατὰ χώραν παραδιάσαν τῶν ξυνθηκῶν λαθόμενον, καὶ κατασβέσαν τὸ θερμὸν τῶν συνελθόντων φρόνημα, ὅτε καὶ λέγεται τὴν Καισάρισσαν Ἄνναν πρὸς τὸ χαῦνον τοῦ ταύτης ἀνδρὸς δυσχεραίνουσαν ὡς πάσχουσαν δεινὰ διαπρίεσθαι καὶ τὴν φύσιν τὰ πολλὰ (19) ἐπιμέμφεσθαι, ὅπ' αἰτίαν τιθεῖσαν οὐχὶ μικρὰν ὡς αὐτῇ μὲν ἐνδιασχοῦσαν (20) τὸ ἄρθρον καὶ ἐγκοιλάνασαν, τῷ δὲ Βρυενίῳ τὸ μόριον ἀποτείνασαν καὶ σφαιρώσασαν. Φωραθέντων δ' ἡμέρας τῶν συνωμοτῶν οὐδένες μὲν αὐτῶν ἐξ τὸ σῶμα διελωβήθησαν ἢ καθυπεβλήθησαν μάστιξι, τῶν δὲ οὐσιῶν ἐστέρηνται ἁπαξάπαντες. Μετὰ δέ τινα καιρὸν καὶ αὖται τοῖς πλείοσιν αὐτῶν ἀπεδόθησαν, ἐξ αὐτῆς τῆς πρωτεργάτιδος τῆς ἐπιβουλῆς Ἄννης τῆς Καισαρίσσης τοῦ βασιλέως ἀρξαμένου φιλανθρωπεύεσθαι. Ἀρχὴν δ' ἔσχε τοιάνδε τὸ οὕτωσὶ γεγονός. Τὴν ἐν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ πλούτῳ παντοδαπῷ καὶ ποικίλοις ἐσθήμασιν οὐσίαν τῆς Καισαρίσσης καθ' ἕνα δόμον συνειλεγμένην ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπιστὰς ἐθεᾶτο, καὶ μὴν καὶ εἰπὼν ὡς « Ἡ τάξις ἐπ' ἐμοί πως ἀντέστραπται· τὸ μὲν γὰρ συγγενὲς πολέμιον εὕρηται, τὸ δ' ἀλλότριον φίλιον· καὶ διὰ τοῦτο χρεὼν καὶ τὰ τοῦ πλούτου πρὸς τοὺς φιλοῦντας μεταῤῥυῆναι, » πάντα ἐκλιμφθέναι τὸν μέγαν προσετετάχει

Hier, Wolfii notæ.

(17) Τῆς τῶν ἐπιστημῶν παιῶν ἐπόχου φιλοσοφίας. *Philosophiæ omnibus scientiis insidentis*, id est complectentis aut certe superantis omnes scientias, omnium artium principis et reginæ. Eruditionis hujus Annæ meminit etiam Zonaras ; et Wilhelmus Xylander, doctissimus juvenis, in Augustanæ rei publicæ Græcæ bibliotheca viginti libros de rebus gestis Alexis Comneni hujus Annæ nomine exstare mihi dixit, sive illi ab ipsa sive jussu ejus scripti sunt. Nam regibus et principibus non difficile est esse disertis, qui quod per alios fecerint, per se fecisse videntur, ut jurisconsulti statuunt.

(18) Ἐδείκνυτο μέλημα. Id est ἐπεμελεῖτο, studiosissima erat, studium præ se ferebat. Nisi quis passive accipere malit, « alumna erat philosophiæ, sensu eodem recidente.

(19) Τὰ πολλὰ *plerumque* significat. Malim hic πολλὰ sine articulo.

(20) Αὐτῇ μὲν ἐνδιασχ. « Quod sibi membrum introvertisset et excavasset, Bryenio vero extendisset et rotundasset. » Nimium videtur hic φυσικῶς et parum ἠθικῶς philosophari nostra philosopha : alioqui et ambitioni et linguæ suæ imperasset.

δομέστικον. Ὁ δὲ, εὐχαριστήσας ἐπὶ τούτοις τῷ βασιλεῖ φιλοδωρίαν μεγίστην μεταδιώκοντι, ἤτησεν ἐνδοθῆναί οἱ τὰ εἰκότα διαλεχθῆναι. Ὡς οὖν ἔλαβε τὸ ἐνδόσιμον, « Εἰ καὶ βιαίων, ἔφη, πραγμάτων καὶ πολλῆς ἀδικίας γεμόντων ἦρξεν, ὦ βασιλεῦ, ἡ σὴ ἀδελφὴ καὶ ἔργοις αὐτοῖς τὸ συγγενὲς ἀπωμόσατο, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐκ τῆς φύσεως κλῆσιν καθάπερ καὶ τὴν σχέσιν ἀπεβάλετο. Ἀγαθοῦ τοίνυν βασιλέως εἰσέτι κασίγνητος μένουσα ἐκ μετανοίας τὸ φίλτρον αὖθις ἀνακαλέσεται, ὃ νῦν ἐκ παρανοίας ἀπώλεσε, τῇ φύσει χρησαμένη συλλήπτορι. Φεῖσαι οὖν, ὦ δέσποτα, τῆς τῷ σῷ κράτει προσκεκρουκυίας ὁμογενοῦς καὶ κόλασον τῷ φιλανθρώπῳ λαμπρῶς ἤδη τῆς σῆς ἀρετῆς ἡττᾶσθαι ὁμολογοῦσαν· ὃς δὲ αὐτῇ καὶ τὰ κατ' ὄψιν προκείμενα, οὐχ ὡς ὄφλημα δίκαιον, ἀλλ' ὡς δόμα ἑκούσιον, ἐπεὶ καὶ δικαιότερον ταῦτα ἐμοῦ κτήσαιτο, κλῆρον ὄντα πατρῷον καὶπὶ τὸ γένος αὖθις διαβησόμενα. » Τούτοις ὁ βασιλεὺς πεισθείς, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν αἰδεσθείς, σὺν προθυμίᾳ περατοῖ τὴν παραίφασιν, φάμενος ὡς « Εἴην ἀνάξιος τοῦ ἄρχειν, εἰ σὺ περὶ τὸ γένος τοὐμὸν κριθείης φιλανθρωπότερος καὶ κέρδους περιττοῦ καὶ προχείρου ἀνώτερος. » Ἀμέλει τοι καὶ δίδωσι πάντα τῇ Καισαρίσσῃ καὶ σπένδεται. Εἰρήνη δὲ ἡ μήτηρ καὶ βασιλὶς κατ' οὐδένα τρόπον ἐλήλεγκται τῆς ἐπιβουλῆς μετέχουσα κατὰ τοῦ υἱοῦ· μᾶλλον μὲν οὖν ἐσέπειτα καὶ σοφόν τι λόγιον γνώματεῦσαι λέγεται, μαθοῦσα [P. 9] τὰ μελετώμενα, ὡς δεῖ βασιλέα μὲν οὐχ ὁπόντα ζητεῖν, παρόντα δὲ μὴ μετακινεῖν, καὶ ὡς « Οἵας μοι τὰς ὀδύνας οἱ σφαγεῖ, ἐχάλκευον τοῦ υἱοῦ, δριμυτέρας δήπουθεν ὧν ἐν τῷ τίκτειν ὠδίνων πεπείραμαι, ὅτι καὶ πρὸς φῶς αἱ μὲν κατήπειγον τὸ κυοφορούμενον, αἱ δ' ἐξ ᾅδου κευθμώνων διὰ μέσων μου τῶν σπλάγχνων χωροῦσαι λυπεῖν ἀθάνατα ἤμελλον. »

Δ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς Πέρσας ὁρῶν παρ' οὐδὲν θεμένους τὰς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ξυνθήκας, καὶ παμπληθεῖ τῶν πόλεων καταβέοντας ὁπόσαι περὶ Φρυγίαν καὶ ποταμὸν τὸν Μαίανδρον ἵδρυνται, ἔαρος ἐπιστάντος ἔξεισι κατ' αὐτῶν, καὶ συμβαλὼν μάχαις πολλάκις ἐκράτησε, τήν τε Λαοδίκειαν χειρωσάμενος τείχεσι περιέβαλε, καὶ τὸν Ἀλπιχαρὰν μετανάστην ἔθετο, ὃς τὴν ταύτης φρουρὰν ἐπεπίστευτο. Καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τὸ δέον καταστησάμενος νόστου ἐμνήσατο, καὶ μικρόν τι τῷ Βυζαντίῳ ἐνδιατρίψας σκηνίτης γίνεται πάλιν, τῶν ἀρχείων ἀπαναστάς. Ἦν γὰρ τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς φυλαττόμενος, καὶ ὡς ἔχαν λυμαίνεσθαι τὸ ἀνέτοιμον ὀφορώμενος. Ὅθεν χρονίζειν ἤρεῖτο μᾶλλον τῇ θυραυλίᾳ, δύο τὰ κάλλιστα κατορθοῦν ἐντεῦθεν οἰόμενος, τήν τε φυλακὴν τῶν οἰκείων χωρῶν, ἣν ὡς τὰ πολλὰ βραδύνει τὸ ὕπαιθρον, καὶ τὴν ἐς τὰ πολέμια ἔργα τριβήν τε καὶ ἄσκησιν τῶν ταγμάτων ἀφισταμένων τοῦ οἰκουρεῖν, καὶ ὡς βαφῇ σιδήρου (21), τοῖς ἐκ τῆς καστηρᾶς δρόσου ἱδρῶσι παγιουμένων. Χειρωσόμενος τοίνυν ἀπῄει τὴν κατὰ Παμφυλίαν Σωζόπολιν. Ὡς δὲ δυσάλωτος ἐδόκει τις εἶναι διά τε τὸ ἐγκαθήμενον ἔνδον ὁπλιτικὸν καὶ τὸ δυσπρόσβολον τῆς θέσεως καὶ περίκρημνον, τοιόνδε τι μηχάνημα κατὰ θεῖον σκοπὸν μήτεισι. Δύναμιν ἱππικὴν Παντιαρίῳ τινὶ παραδοὺς ἐντέλλεται οἱ συνεχῶς τῇ Σωζοπόλει ἐνιπ-

victam fatetur ; dato ei etiam quæ in medio posita sunt, non ut justum debitum, sed ut donum voluntarium, quæ quidem, ut patrimonium suum, et in familiam reditura justius quam ego possidebit. » Hac oratione imperator, ac **17** potius verecundia, impulsus, alacriter Axuchi monitis obtemperat : se regno indignum fore professus, si ille cum tanti tamque parati emolumenti contemptu erga familiam suam humanior judicaretur. Ac reconciliata gratia, Cæsarissæ omnia restituit. Irene vero mater imperatoris, nullo modo conscientiæ insidiarum convicta, sed potius memorabilem sententiam elocuta esse fertur, nec imperatorem qui absit quærendum, nec qui adsit pellendum esse. Atque illud etiam dixisse : « Heu ! quantos cruciatus filii percussores mihi sunt moliti, acerbiores utique iis doloribus quos in pariendo toleravi. Nam ii fetum ad lucem urgebant : isti vero ex infernorum barathro per media viscera mea penetrantes immortalem mihi luctum attulissent.

IV. Post hæc imperator cum Persas, fœdus cum patre suo initum nihili facientes, urbes Phrygiæ, ad Mæandrum fluvium sitas magnis copiis incursare cerneret, primo vere egreditur ; multisque prœliis victor Laodiceam capit et mœnibus cingit, ejecto Alpichara, qui urbi cum præsidio præerat ; cæterisque rebus ordinatis domum **18** rediit. Nec diu Byzantii commoratus, denuo relicta regia in tabernacula se confert ad barbarorum incursiones præcavendas. Nam quia facile detrimenta capi ab imparatis videbat, expeditionibus immorari maluit, unde duos fructus pulcherrimos caperet, alterum suarum provinciarum incolumitatem, quæ militibus in aciem ductis potissimum defenditur, alterum exercitationem legionum et moram in re bellica, qua relicta umbra, prœliis ut tinctura ferrum roborarentur. Abiit igitur ad Sozopolim, Pamphyliæ urbem, subigendam ; quæ cum et ob militum præsidium et ob loci naturam, prœruptis et inaccis saxis saxis muniti, expugnato difficilis putaretur, divinitus hujusmodi consilium capit. Pacliario cuidam copiis equestribus traditis, mandat ut subinde ad Sozopolis mœnia adequitet et sagittas in ea conjiciat. Quod si hostes egrediantur, terga det nec eis pugnæ copiam faciat, sed silvosas semitas et impeditas, quæ parum ab

Hier. Wolfii notæ.

(21) Βαφὴν σιδήρου. Utrum intelligat, cum ferrum candens aqua exstinguitur, an injunctionem aliquam aut colorem, non satis scio.

urbe distent, praetereat. Ille imperatoris monitis obtemperans, cum Persæ urbe effusi multum et sæpe persequerentur, hostem decipit insidiis in angustiis collocatis. Cum igitur Turci in una excursione, insidiis non prævisis, instantius et longius, etiam insidias temere **19** prætervecti, persequerentur, Romani qui in insidiis erant, cum Persas securos toto impetu instare suis viderent, nec spectare quidquam aliud nisi ut hostem comprehenderent, subito consurgunt ac Sozopolim petunt. Paulo post iis etiam qui fugiebant conversis, Turci in medio circumvenli, cum nec ad urbem ob Romanos ex insidiis, ad occupandos aditus progressos accedere, neque a tergo instantes effugere possent, partim capiuntur, partim occidunlur, pauci equorum celeritate evadunt. Sic uno imperatoris prudenti consilio capitur Sozopolis. Deinde castellum quod Cacumen accipitris vocatur, in deditionem accepit; et plurima alia oppida et munitiones olim Romanis tributaria, tum vero Persis conjuncta, subegit.

Quinto imperii ejus anno, cum Scythæ, Istrum, transgressi, Thraciam popularentur et obvia quæque locustarum instar vastarent, Romanas copias undique convocatas et quam accuratissime armatas contra eos educit, non ob multitudinem duntaxat pene innumerabilem, **20** sed etiam ob insolentiam et confidentiam barbarorum. Repetebat enim memoria labores suos, quos Alexio Comneno imperante cœperat, cum Thracia occupata et Macedonia maxima ex parte desolata esset. Ac principio missis ad Scythas legatis, eorum linguæ peritis, periculum facit an ut ad pactiones descendant persuadere possit et a belli consiliis omnes avocare ant saltem plerosque, Nam in plures tribus erant distributi, nec uni duci parebant. Hoc igitur pacto quosdam ex principibus eorum omni genere comitatis sibi conciliat, non modo luxuriosis conviviis instruendis, sed et sericis vestibus et poculis et lebetibus argenteis donandis. Quibus illecebris cum fucum fecisset Scythis eosque vana spe inflasset, non cunctandum esse ratus copias in aciem eduxit, dum adhuc ambiguis essent animis et suspensis, ac pacem ob pollicitationes illas cum Romanis facere cogitarent, nec tamen a pugna, ut olim vincere assueti, abhorrerent. Educto igitur Beroe exercitu (nam ibi castra habebat) crepusculo Scythas aggreditur. Fit horribilis conflictus, et atrocissima pugna committitur. Nam et Scythæ nostrum **21** exercitum incursione equorum et emissione sagittarum et clamore in congressu immani sublato fortiter exceperunt Romani vero, semel tentata Martis alea, ita pugnare instituerunt ut aut hostes profligaturi aut morituri. Sed

A πάζεσθαι κἀπὶ τοῖς τείχεσιν ἀφιέναι βέλεμνα, εἰ δ' ἐπεξέλθοιεν οἱ πολέμιοι, φεύγειν ἀμετεστρεπτὶ μηδ' ἐφεστάναι πρὸς πόλεμον, παριέναι δ' οὕτω καὶ τὰς μικρὸν ἄποθεν τῆς πόλεως συνεπτυγμένας καὶ λοχμώδεις ἀτραπούς. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὴν βασιλικὴν παραίφασιν ἔπραττεν· ὡς δὲ ἡ ἐπιθήκη ἐπὶ πολὺ καὶ πολλάκις πρὸς τῶν Περσῶν ἐγίνετο ἐκχεομένων τῆς Σωζοπόλεως, κατασυρίζεται τὸ ἀντίπαλον ὁ Βακτιάριος, ὑποκαθίσας λόχον ἐν τοῖς στενοῖς. Ἐν μιᾷ γοῦν τῶν καταδρομῶν οἱ μὲν Τοῦρκοι μὴ προσκεψάμενοι τὸ ἐνέδρευμα συντονώτερον ὁμοῦ καὶ προῤῥώτερον ὄπισθεν τῶν Ῥωμαίων ἐθέουσιν, ὡς καὶ τὰς δυσχωρίας ἀπερισκέπτως παραδραμεῖν· οἱ δὲ ἐλλοχῶντες Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ εἶδον ἀπερισκέπτους τοὺς Πέρσας ὀπίσω τῶν ἐκ τῆς συμμορίας σφῶν ἐπιόντας ἀνέτῳ παντὶ ῥυτῆρι καὶ πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀφορῶντας ἢ τὸ καταλήψασθαι τοὺς ἐκδιῤῥάσκοντας, αὐτίκα δὴ μάλα αὐτοὶ ἀναστάντες εὐθὺ τῆς Σωζοπόλεως ἴενται. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ τῶν φευγόντων ἐπιστραφέντων ἐν μέσῳ συλληφθέντες οἱ Τοῦρκοι, καὶ μήτε τῇ πόλει προσπεγγίσαι δυνάμενοι διὰ [P. 10] τοὺς ἐκ τῶν λόχων προδραμόντας Ῥωμαίους πρὸς τὴν τῶν εἰσόδων κατάληψιν, μήτε διαῤῥᾶναι τοὺς ὄπισθεν ἐπιφανέντας ἰσχύοντες, οἱ μὲν σαγηνεύονται, οἱ δὲ καὶ ξίφους γίνονται πάρεργον, οὐ πολλοὶ δὲ καὶ τῇ τῶν ἵππων ἀρετῇ διασώζονται. Καὶ οὕτως ἥλω πρὸς Ῥωμαίων Σωζόπολις ὑπὸ βουλεύματι τοῦ βασιλέως σοφῷ. Ὑπὲρ δὲ τοῦδε τὸ ῥηθὲν παρεστήσατο ὁ Ἱερακοκορυφῖτις ὠνόμασται, καὶ ἕτερα πολίχνια καὶ ἐρύματα ὑπηγάγετο, πάλαι μὲν Ῥωμαίοις ὑπόφορα· τοῖς δὲ Πέρσαις τότε σπενδόμενα.

Περὶ δὲ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς αὐτοῦ βασιλείας Σκυθῶν διαβάντων τὸν Ἴστρον καὶ τὰ Θρᾳκῶα μέρη λῃζομένων καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀρανιζόντων τοῦ τῶν ἀκρίδων ἀκριδέστερον ἔθνους, ἐξεισι κατ' αὐτῶν τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀθροίσας δυνάμεις καὶ ὡς ἐνῆν ὁπλισάμενος γενναιότερον, οὐ διὰ τὸ πλῆθος μόνον τῶν πολεμίων μηδ' ὑποπίπτον σχεδὸν ἀριθμῷ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ χρᾶσθαι μεγαλαυχίᾳ καὶ σὺν κόμπῳ τραχύτερον ἐπιέναι τὸ βάρβαρον, εἰς μνήμην ἄγων, ὡς ἔοικε, τὰ πονηθέντα οἱ πρότερον, ἡνίκα τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διεῖπεν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, ὅτε εἶχετο Θρᾴκης καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Μακεδονίας ἠρήμωτο. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα στρατηγικῇ μεθόδῳ χρώμενος ὁ βασιλεὺς δι' ἀποστολῆς ὁμογλώττων τοῦ τῶν Σκυθῶν ἀποπειρᾶται στρατεύματος, εἴ πως ἐξ ὁμολογίας ξυμβαῖεν καὶ τοῦ διὰ μάχης χωρεῖν ἀποστατῖεν πάντες ἢ γοῦν ἔνιοι, εἰς πλείους διηρημένοι φυλὰς καὶ διακοιδὸν στρατήγια βάλλοντες. Ἐφελκυσάμενος οὖν τόνδε τὸν τρόπον τινὰς τῶν παρ' αὐτοῖς τὰ πρῶτα φερόντων, πᾶσαν φιλοφροσύνην ἐπ' αὐτοῖς ἐπιδείκνυται, οὐ μόνον περιττὰς ἐστιάσεις αὐτοῖς παραθέμενος, ἀλλὰ καὶ στηρικοῖς καταγωγτεύσας ἱματισμοῖς καὶ κοπέλλοις καὶ λέβησιν ἀργυρέοις ὑπαγαγόμενος. Καὶ τοῖς δελέασι τούτοις τὰ τῶν Σκυθῶν ὑποχαυνώσας φρονήματα, ἔγνω μὴ καιρὸν εἶναι μελλήσεως, ἀλλ' ἐπάφειν αὐτοῖς τὰς δυνάμεις κἂν τοῦ αὐτίκα συντάξασθαι, ἕως ἔτι τὰς γνώμας ἔχοντές εἰσιν ἀμφιῤῥύλους καὶ ῥέπουσι πρὸς ἀμφότερα, καὶ Ῥωμαίοις μὲν διανοούμενοι σπείσασθαι διὰ τὰ σφίσιν ἐπαγγελλόμενα, παῤῥοῦντες δὲ καὶ τὸν πόλεμον ὡς τοῦ νικᾶν ἐθάδες πάλαι γενόμενοι. Ἄρας τοίνυν ἐκ τῶν τῆς Βερόης μερῶν (ἐκεῖσε γὰρ ἐστρατοπεδεύετο) κἀφαῖος τοῖς Σκύθαις

B

C

D

συρρήγνυται. Γίνεται τοίνυν φρικαλέα τις συμβολή, καὶ καταπληκτικωτέρα τῶν πώποτε μάχη συνίσταται· οἵ τε γὰρ Σκύθαι γενναίως ἐδέξαντο τὸ ἡμέτερον στράτευμα τῇ τῶν ἵππων ἐπελάσει καὶ τῇ τῶν τοξευμάτων ἐπαφέσει καὶ ταῖς βυκτῖς ἐν ταῖς ἐμβολαῖς δυσαντίβλεπτοι δεικνύμενοι, καὶ Ῥωμαῖοι καθάπαξ ἐν τῷ ἀγῶνι γενόμενοι· ὡς ἡττήσοντες ἢ θανούμενοι προῦθεντο μάχεσθαι. Καὶ αὐτὸς δὲ βασιλεὺς τοὺς ἑταίρους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ὅσον περὶ τὴν τοῦ σώματος φυλακὴν ἀποτέτακτο, ἀεί πως ἐπεβοήθει τοῖς κάμνουσι μέρεσιν. Αὐτὸ μέντοι τὸ Σκυθικὸν κατὰ τόνδε τὸν πόλεμον τοιοῦτόν τι ἐκαινοτέχνησεν ἐκ προσκέψεως, πορίζουσης αὐτῷ τῆς ἀνάγκης τὰ δέοντα. Συναγαγὼν δὴ πᾶσαν ἁμάξαν εἰς σχῆμα περιφερὲς αὐτὰς διατίθησι, καὶ τούτων ἄνωθεν στήσαντες μοῖραν οὐκ ὀλίγην ἐκ τοῦ σφῶν στρατεύματος ὅσα καὶ χαρακώματι ἀπεγρῶντο τῷ μηχανήματι, καὶ πολλὰς δι' αὐτῶν ἐγκαρσίους παρόδους ῥυποτομήσαντες, βιαζόμενοι μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ τὰ νῶτα πρὸς τὴν τάξιν τῶν προσώπων μετατιθέντες ὥσπερ τεῖχος ἐχυρὸν τὰς ἁμάξας εἱστήκεσαν καὶ διετίθουν οὕτω τὴν φυγὴν πρὸς τὸ εὖ, εἶτ' αὖθις ἐκεῖθεν μετ' ἀνοχὴν ὡσεὶ διὰ πυλῶν ἀνακλινομένων ἐκπίπτοντες ἔργα χειρὸς ἀνδρείας ἐδείκνυον. Καὶ ἦν τὸ γινόμενον τοῦτο τειχομαχία τις ἀκριβὴς ἐν μέσῳ πεδιάδι σχεδιασθεῖσα παρὰ Σκυθῶν, ὡς συμβαίνειν ἐκ τοῦδε τὰ Ῥωμαίων ἐπ' ἀτελέστοις μογεῖν. Ἦν οὖν τηνικαῦτα τὸν Ἰωάννην ὁρᾷν σοφόν τι χρῆμα τοῖς ὑπ' αὐτὸν καθιστάμενον. οὐ γὰρ ἀγαθὸς μόναν καὶ ποικίλος τὸ ἦθος ἐδείκνυτο σύμβουλος, ἀλλὰ καὶ πρῶτος παρεῖχε πίστει ὁπόσα στρατηγοῖς καὶ τάγμασιν ὑπετίθετο. Τὸ δὲ δὴ γενναῖον καὶ πολλὴν ἐκείνῳ μαρτύρων τὴν εὐσέβειαν, ὁπότε τῶν Ῥωμαίων οἱ φάλαγγες ἔκαμνον ἐπιῤῥωθέντων τῶν πολεμίων καὶ συμπιπτόντων παραβολώτερον, τὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα παρεστῶσαν ἔχων, μετ' οἰμωγῆς ἐμβλέπων, ἐλεεινοῖς τοῖς σχήμασι θερμότερα τῶν ἐναγωνίων ἱδρώτων κατέλειβε δάκρυα. Καὶ ἦν οὐκοῦν εἰς κενὸν διαπραττόμενος αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκ τοῦ μάλα αὐτίκα τὴν ἐξ ὕψους θωρακιζόμενος δύναμιν τὰς Σκυθικὰς ἐκυθικὰς ἔτροποῦτο παρεμβολάς, ὡς Μωϋσῆς πρότερον τῇ τῶν χειρῶν ἐκτάσει τὰς Ἀμαληκίτιδας ἴλας ἐνέκλινεν. Ἀναλαβὼν δὲ καὶ τοὺς ὑπασπιστάς, οἳ περιμήκεστιν ἀσπίσι καὶ πέλυξιν ἑτεροστόμοις (22) ῥάγνυνται, ὥστε τεῖχος ἄῤῥηκτον τοῖς Σκύθαις ἀντιπροβάλλεται. Ἀμέλει καὶ ὑπ' αὐτῶν διαλυθέντος τοῦ ἐκ τῶν ἁμαξῶν ἐρύματος, καὶ εἰς χεῖρας οὕτω τοῦ πολέμου συνεργαμένου, γίνεται τῶν ἐναντίων τροπὴ καὶ φυγὴ ἀκλεὴς καὶ Ῥωμαίων εὐθαρσὴς ἐπιδίωξις. Κατὰ χιλιοστύας τοίνυν πίπτει τὸ ἁμαξόβιον, καὶ διαρπάζονται χάρακες· τὸ δὲ συλληφθὲν ἀφορύλλωτον καὶ ἀριθμοῦ κρεῖττον ὁρᾶται, ὥσπερ καὶ τὸ προσῳὲν αὐτόμολον τῷ πύθῳ τῶν ζωγρηθέντων ὁμογενῶν, ὡς ἐκ τούτου καὶ νώμας συνοικισθῆναι καθ' ἑσπέριόν τινα λῆξιν Ῥωμαϊκὴν, ὧν καὶ εἰσέτι μικρά τινα ἐμπορεύματα σώζονται, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ εἰς πείρας καταλεγῆναι συμμαχικὰς, ἀποδαθῆναι δὲ καὶ μοίρας πλείονας συνειλημμένας ὑπὸ τῆς στρατιᾶς.

A et imperator amicorum et satellitum præsidio septus laboranti subinde parti opem ferebat. Verum Scythæ in hoc conflictu, ipsa necessitate artium magistra edocti, rem hujusmodi sunt commenti. Omnes currus in orbem conjunxerunt, iisque non exigua suarum copiarum parte imposita pro vallo sunt usi; ac multos obliquos aditus, plateārum instar, in iis reliquerunt. Cum igitur a Romanis urgebantur, tergis obversis intra currus tanquam munitam arcem nullo fugæ incommodo se recipiebant. Inde recuperatis viribus, tanquam portis erumpentes fortia facinora edebant. Neque ea res aliud erat quam mœnium oppugnatio, quæ in media planitie Scythæ ex tempore straxerant. Unde fiebat ut Romani labore irrito fatigarentur. Tum vero B Joannes prudentiæ suæ specimen edebat: neque enim consilio duntaxat et ingenii solertia valebat, sed primus etiam ea quæ ducibus et legionibus mandabat exsequebatur. Illud autem insignem etiam pietatem ejus testatur. Nam cum Romanæ 22 phalanges urgentibus hostibus et audacius se inferentibus laborarent, imaginem Dei Genitricis cum gemitu et miserabilibus gestibus intuens lacrymas bellicis sudoribus calidiores fundebat; neque id frustra. Statim enim cœlesti robore armatus Scythicam aciem profligat, quemadmodum olim Moyses extensione manuum Amalechiticas turmas dissipavit. Assumptis igitur armigeris, qui clypeis oblongis et præminentibus galeis instar muri inexpugnabilis muniuntur, cum Scythis congreditur. Qui eum dissoluta illa curruum serie ad C manus venirent, in turpem versi fugam a Romanis alacriter persequentibus magno numero cæduntur Hamaxobii illi; castrisque direptis innumerabiles capiuntur. Sed et transfugæ desiderio captivorum popularium conflabant, adeo ut in occidentali quadam provincia Romana pagi ab eis conderentur quorum adhuc reliquiæ supersunt; nec pauci in sociorum cohortes referrentur, et major turba ab exercitu capta venderetur.

Ilier. Wollii notæ.

(22) Πέλυξιν ἑτεροστόμοις. Suidas: Ἑτερόστομος φάλαγξ καλεῖται, ἥτις πορεύεται τὸ μὲν ἡγούμενον ἥμισυ ἔχουσα ἐν εὐωνύμῳ παραγωγῇ, τουτέστι τοὺς ἡγεμόνας ἐξ εὐωνύμου, τοῦ δὲ ἡμίσεος τοὺς ἡγεμόνας ἐν δεξιᾷ παραγωγῇ. Quid autem sit ἑτερόστομος πέλυξ, nusquam invenio. Τὸ ἕτερος in compositione plerumque significat alterum duntaxat ex duobus, ut ἑτερόφθαλμος coclitem. Ego vocem non intellectum iis interpretandam relinquo qui armaturam et vestitam veterum atque exoticum intelligunt; in quo genere philosophari mihi adeo non licuit, imo neque libuit, ut nostratia vix assequar.

V. Hac de Scythis parta victoria, et illustri edito facinore, **23** Joannes vota Deo persolvit; quod festum Patzinacarum nostro tempore dicitur, in rei gestæ monumentum et grati animi testimonium. Non multo post etiam contra Triballos, quos alii Servios dicunt, maleficio non abstinentes et fœdifragos, expeditionem denuntiavit, et hos quoque barbaros acie victos ad pacem coegit; qui alioqui etiam parum potentes subinde vicinis imperiis subsunt; abactaque inde præda immensa et locupletato exercitu, captivam turbam in Orientem traductam in Nicomediensi provincia uberrimis agris assignatis collocavit. Ita captivi populi partem in legiones retulit, partem tributariam fecit.

Ε'. Τοιαύτην νίκην περιφανῆ κατὰ Σκυθῶν ὁ Ἰωάννης ἀράμενος καὶ μέγιστον στήσας τρόπαιον τὰς εὐχὰς τῷ θεῷ ἀποδίδωσι, τὴν τῶν Πατζινάκων λεγομένην ἐς ἡμᾶς τελετὴν εἰς ἀναμνηστήρια ἀποτάξας τῶν πεπραγμένων καὶ χαριστήρια. Μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ κατὰ τοῦ τῶν Τριβαλλῶν ἔθνους (εἶποι δ' ἂν τις ἕτερος Σέρβων) κακουργούντων καὶ τὰς σπονδὰς συγχέοντος στρατείαν ἐκήρυξε, καὶ συμβολῆς γενομένης κατὰ κράτος ἡττήσας καὶ τοῦτο τὸ βάρβαρον πρὸς σπονδὰς ὑπηγάγετο, μηδ' ἄλλως δεικνύμενον ἀξιόμαχον, οἷα καθυποκύπτον [P. 12] ἀεὶ ταῖς ἐκ γειτόνων ἀρχαῖς. Καὶ λείαν ἄπειρον ἐλάσας οὐ σταθμητὴν, καὶ πλείστων ὠφελειῶν ἐμπλήσας τὸ στράτευμα, εἰς τὴν ἕω διαβιβάζει τὸ τοῦ πλήθους αἰχμάλωτον, καὶ κατὰ τὴν Νικομήδους ἐπαρχίαν ἀποτάξας αὐτῷ κατοίκησιν καὶ γῆν διαρκεστάτην ἀποδασάμενος τὸ μὲν τοῦ δορυκτήτου λεὼ τοῖς στρατεύμασιν ἐγκατέμιξε, τὸ δὲ παρῆκεν εἰς δασμοφόρησιν.

Suscepit hic imperator filios, quorum natu maximo Alexio purpuræ jus et purpureos calceos dedit; et cum a populo Romano imperator salutaretur, una secum proclamari passus est. Proximum ab hoc Andronicum, et Isaacium tertium, ac natu minimum Manuelem sebastocratorica dignitate ornavit. Aiunt eum in somnis vidisse filium Alexium recens coronatum leoni insidere, quem auribus habenarum **24** vice moderaretur, cum alioqui nihil haberet ad domandam bellua accommodatum. Cujus visi hæc significatio erat, puerum imperio titulo tenus et nomine absque re potiturum, regia vero potestate orbatum iri; id quod paulo post accidit, eo morte sublato.

Καὶ πατὴρ δ' ἀμφέπων παίδων ὁ βασιλεὺς οὗτος φανεὶς τῷ μὲν πρώτῳ κατὰ γένεσιν (Ἀλέξιος τῷδε τὸ ὄνομα) πορφυρίδος μετέδωκε, καὶ πεδίλοις ἐρυθροῖς ὑποδεῖσθαι διαφῆκε τὰ ἄρθρα τοῦ σώματος, καὶ συνευφημεῖσθαί οἱ παρεῖχεν, ὑπηνίκα Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν συνειλεγμένων ὄχλων ἀνηγορεύετο· τὸν δὲ μετ' αὐτὸν Ἀνδρόνικον Ἰσαάκιόν τε τὸν ἐπὶ τῷδε καὶ τὸν ἐφεξῆς τέταρτον Μανουὴλ σεβαστοκρατορικαῖς ὑπεξαίρει τιμαῖς. Φασὶ δὲ ὡς κατ' ὄναρ ὁ βασιλεὺς θεάσαιτο τὸν νεοστεφῆ υἱὸν τὸν Ἀλέξιον θηρίῳ ἔποχον λέοντι, καὶ τοῦτον ἐκ τῶν ὠτων ἡνιοχεῖν μηδενὸς ἑτέρου ὑπόντος ἐπιτηδείου πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ θηρός. Ἦν δὲ ἡ σύγκρισις τοῦ ἐνυπνίου, ὡς μέχρι καὶ προσρήματος ψιλοῦ καὶ γυμνῆς πραγμάτων ἀνακηρύξεως ἐπιτευξεῖται τῆς βασιλείας ὁ παῖς, τῆς δὲ μείζονος ἀποπεσεῖται κυριαρχήσεως, ὅ καὶ μικρῷ συμβέβηκεν ὕστερον· θανάτῳ γὰρ τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐστείλατο.

Sub æstatem Hunni superato Istro et Branitzobam vastarunt, et mœnibus dirutis saxa Zeugminum transtulerunt, et Sardicam spoliarunt, spreto et rupto fœdere. Hujus controversiæ occulta et vera causa fuit, quod Almuzeu Stephani Hunnorum principis fratrem ad se profugum imperator libentissime susceperat. Id vero prætexebatur et palam objiciebatur, quod Branitzobani Hunnorum mercatores spoliarent et pessime tractarent. Quod malum cum præter exspectationem ingruisset, imperator prudenti consilio Philippopoli se tenuit, Hunnis inde pulsis. Succedenti vero tempore ad instructionem suorum et ultionem hostium usus copias coegit et naves expeditos comparavit; iisque per Pontum in Istrum trajectis, terra et aqua adversarios est adortus. Fluvio triremi imperatoria trajecto, **25** et exercitu in adversa ripa exposito, colluviem barbarorum equestri pugna et hastarum acie profligavit; et in hostili agro majore quam prius unquam tolerantia commoratus, Francochorio potitus est, fertilissima terræ Hunnicæ parte, quæ declivis in patentes campos intra Saum et Istrum fluvios extenditur. Et Zeguminum deditione cepit, et ipsum Chramum aggressus maxima præda

Περὶ δὲ θέρειον ὥραν τὸν Ἴστρον διαβάντες οἱ Οὖννοι τήν τε Βρανίτζοβαν ἐξεπόρθησαν, κατερείψαντες τὰ τείχη καὶ τοὺς λίθους μετενεγκάμενοι εἰς τὸ Ζεύγμινον, καὶ τὴν Σαρδικὴν ἐλῄσαντο, τὰς ἐπὶ φιλίᾳ τῇ πρότερον ὁμολογίας ἀποσεισάμενοί τε καὶ διαξάναντες. Ἦν δὲ ἡ μὲν ἐνδόμυχος αἰτία ταυτησὶ τῆς διαφορᾶς τὸ τὸν Ἀλμουζὴν παρὰ βασιλέα ἐλθεῖν καὶ προσδεχθῆναι παρ' αὐτοῦ ἀσμενέστατα, κασίγνητον ὄντα Στεφάνου τοῦ τῶν Οὔννων κατάρχοντος, ἡ δ' εὐπρόσωπός τε ἅμα καὶ πρόδηλος ἀφορμὴ τὸ τοὺς οἰκήτορας Βρανιτζόβης λῃστρικῶς ἐπιτίθεσθαι τοῖς μεραβάλλουσιν ἐκεῖθι Οὔννοις κατ' ἐμπορίαν καὶ ὁρᾶν ἐπ' αὐτοῖς τὰ χείριστα. Ἅτε δ' ἀπροόπτως τοῦ κακοῦ τοῦδε ξυνενεχθέντος, τότε μὲν τῇ κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν ἐνδημίᾳ τὰ τῆς προμηθείας βασιλεὺς ἐπεμέτρησεν, Οὔννους ἐκεῖθεν μετανάστας θέμενος· τῷ δ' ἐπιόντι καιρῷ πρὸς παρασκευὴν τῶν οἰκείων καὶ ἄμυναν τῶν πολεμίων χρησάμενος τὰς δυνάμεις συνήθροισε καὶ νῆας ταχυναυτούσας ἡτοίμασε, καὶ ταύτας ἐς τὸν Ἴστρον διὰ τοῦ Πόντου κατακολπίσας ὑδραίος ὁμοῦ καὶ χερσαῖος τοῖς ἀντιπάλοις ἐφίσταται. Διελθὼν δὲ τὸν ποταμὸν μετὰ τῆς στρατηγίδος τριήρους, καὶ τὸν στρατὸν καταστησάμενος ἐς τὸ πέραν, ἱππομαχίᾳ

καὶ δυράτων ἀγκοινήσει (23) τὸ συνελθὸν Οὐννικὸν διεσκέδασε. Χρονίσας δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ καὶ καρτερικώτατος φανεὶς ἑαυτοῦ τοῦ τε Φραγγοχωρίου ἐκράτησεν, ὅπερ ἐστὶ τῆς τῶν Οὔννων γῆς τὸ πιότατον, ἐς πεδία ὑπτιάζον ἱππήλατα, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σαούβου καὶ Ἴατρου ἀναπεπταμένον, καὶ τὸ Ζεύγμινον παρεστήσατο, καὶ κατ' αὐτὸν ἐλάσας τὸν Χράμον λείαν πλείστην περιεβάλετο. Ἔπειτα καὶ τούτῳ [P. 13] τῷ γένει μεθ' ἑτέρας συμπλοκὰς σπεισάμενος, τά τε πρὸς εἰρήνην εὖ διαθέμενος, καὶ τὸ λοιπὸν βαρβαρικὸν, ὁπόσον καθ' ἑσπέραν Ῥωμαίοις ἀγχουρον, εἰς φιλίαν ἄκων ὑπαγαγόμενος ἐν οἷς πολλάκις εὐρόησε κατὰ τὸν πόλεμον, δεῖν ᾠήθη καὶ τὰ ὑπερόρια φίλα, καθ' ὃν ἂν καὶ δύναιτο τρόπον, ὑποποιήσασθαι, καὶ τούτων μάλιστα ὁπόσα τῇ ἐμπορίᾳ καὶ ἀγυρτείᾳ (24) προσκείμενα μετὰ πλοίων ἐς τὴν Κωνσταντίνου καταίρουσιν. Οὐκοῦν καὶ εἶχεν οἰκειωσάμενος τὴν παράλιον Ἰταλίαν, ὅλα λαίφη διακετῶσαν ες τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ἠρεμησάντων δ' οὕτω τῶν καθ' ἑσπέραν γενῶν, ἐς τὴν ἕω διαβιβάσας τὸ στράτευμα τοῖς τὴν Κασταμόνα κατέχουσι Περσαρμενίοις ἐπιθέσθαι ἔγνωκεν, ὅθεν διὰ τῆς τῶν Βιθυνων καὶ Παφλαγόνων ἐπαρχίας ἐλάσας ἐκεῖσέ τε παραγίνεται, καὶ κλίμαξιν ὅτι πλείσταις χρησάμενος καὶ κύκλῳ περιστήσας τὰς ἑλεπόλεις αὐτῆς τε τῆς Κασταμόνος κρατεῖ, καὶ τὸν ταύτης σατραπεύοντα Περσαρμένιον ἀπειπόντα περὶ τῶν ὅλων φυγάδα δείκνυσιν. Οὐκ ὀλίγον δὲ πλῆθος Περσῶν ἐκεῖθεν ἀπαγαγὼν αἰχμάλωτον πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε. Τοίνυν καὶ κηρύξας ἐπὶ τῷ τροπαίῳ τούτῳ θρίαμβον, ἅρμα διειλημμένον ἀργύρῳ παγῆναι προσετετάχει· καὶ ἦν τὸ ἅρμα θαυμάσιον οἷον γενόμενον, καὶ λίθοι τῶν μὴ πάνυ τιμαλφων ἐνιαχοῦ αὐτὸ ἤγαλλον. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἡ πρόοδος ὥριστο, ἅπας πέπλος τὰς ἀγυιὰς κατηγλάϊζε χρυσοῦφής τε καὶ περιπόρφυρος. Οὐδὲ τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἀπῆν ἐκεῖθεν εἰκάσματα, ὁπόσα ἱστουργικὴ χεὶρ ἐπίπλοις ἐνυφαντά. Ἦν δὲ ταῦ ἄγασθαι ἄξια καὶ τὰ περὶ τὴν πάροδον ἑκατέρωθεν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν θεωμένων διὰ ξύλων πήγματα καὶ ἴκρια. Χῶρος δὲ τῆς πόλεως ἦν, ὃς οὕτωσὶ διεσκεύαστο ὁ διήκων ἐκ τῶν ἑῴων πυλῶν τῆς πόλεως ἐς αὐτὸ τὸ μέγα παλάτιον. Καὶ δὴ τὸ μὲν τέτρωρον εὐπρεπὲς, καὶ εἵλκον τοῦτο πίσυρες ἵπποι καλλίτριχες χιόνος λευκότεροι. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὴν τοῦ ἅρματος ἐπίβασιν παρεικὼς, τὴν

A polītus est. Ac post alias dimicationes pace cum hac gente facta et utiliter firmata, cæterisque barbaris, qui Romanis versus Occidentem finitimi sunt, vel invitis in amicitiam suam pertractis, cum toties prospere pugnasset, etiam remotiores gentes quocunque modo subigendas censuit, easque potissimum quæ Cpolim mercaturæ et quæstus gratia appellerent. Itaque maritimam Italiam sibi conciliavit, quæ plenis velis in urbem imperatricem vehebatur. Ita gentibus Occidentalibus pacatis, traducto in Orientem exercitu, Persarmenios, qui Castamonem tenebant, aggredi instituit. Igitur per Bithyniam et Paphlagoniam provincias eo proficiscitur, et scalis plurimis adhibitis machinisque circumpositis urbe potitur, et Persarmenium satra-
B pam 26 rebus desperatis cedere cogit. Nec exigua Persarum multitudine abducta Byzantium reversus triumphum indicit; et currum argento interpunctum compingi jubet, opus admirabile et gemmis alicubi non pretiosissimis ornatum. Cum dies supplicationis adesset, omnis generis tapetes auro et purpura intertexti vicos exornabant, nec deerant Christi et sanctorum effigies in iis ad vivum expressæ. Erant et tabulata utrinque propter, spectatores structa, digna admiratione. Fuit autem is locus urbis sic instructus, qui ab Orientali porta usque ad magnum palatium pertinet. Quadrigæ a quatuor equis nive candidioribus trahebantur. Im-
C perator vero non conscendit, sed Dei Genitricis imaginem in eo collocavit; ob quam lætitia exsultabat et animo pene liquebatur; cui victorias, ut collegæ imperii invictæ, acceptas ferebat. Habenas viris potentissimis moderandas et cognatis suis curam curandum dedit: ipse crucem manu gestans pedes antecessit. Et Dei Sapientiæ templum ingressus, atque in conspectu omnis populi ob successus gratiis Deo actis, in palatium abiit.

Hier. Wolfii notæ.

(23) Ἀγκοινήσει. Aliquando scribitur ἀγκωνίσει. Haud scio an παρὰ τὸν ἀγκῶνα fiat καὶ τὸ ἀγκωνίζεσθαι, a gestu equitum hastas in hostem dirigentium, an παρὰ τὸ ἀναγκινεῖ.

(24) Ἀγυρτείᾳ. Magnum Etymologicum ἀγύρτην παρὰ τὸ ἀγείρειν deducit, τὸ περιτέναι καὶ περινοστεῖν ἐπὶ νίκῃ ἢ ἑτέρῳ τινὶ τοιούτῳ, et interpretatur non tantum ἀλαζόνα, ψεύστην, λωποδύτην, ἐπαίτην, ἀπατεῶνα, sed etiam φιλοκερδῆ; quanquam reliquæ etiam virtutes fere in id genus hominum quæstui deditum cadunt, qui tum demum non fallunt cum fallere sine detrimento suo nequeunt, ut recte Lucani versus ad eos quoque detorqueri queant:

Nulla fides pietasque viris qui lucra sequuntur,
Vanalesque manus: ibi fas, ubi maxima merces.

Et Ovidius in *Fastis* mercatorem vota Mercurio fa-
D cientem inducit, ut cum maximo emolumento sine fraude sua pejerare liceat. Quos versiculos, quia elegantes sunt et contagium hoc in omnes fere ordines serpsit, ascribere libet:

Et peragit solita fallere voce preces.
Ablue præteriti perjuria temporis, inquit,
Ablue præterita perfida verba fide.
Sive ego te feri testem, falsove citavi
Non audituri numina vana Jovis,
Sive deum prudens altum divamve fefelli,
Abstulerint celeres improba verba Noti,
Et pereant veniente die perjuria nobis,
Nec curent superi, si qua loculus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro
Et face ut emptori verba dedisse juvet.
Talia Mercurius poscentes ridet ab alto,
Se memor Ortygias surripuisse boves.

τῆς Θεομήτορος εἰκόνα τούτῳ ἐπανεβίβασεν, ὑφ' ᾗ καὶ ἦν γεγηθὼς καὶ τὴν ψυχὴν ἐκλείπων αὐτήν, καὶ τὰς νίκας ὡς συστρατηγέτιδι ἀμάχῳ ἐπιγραφόμενος, καὶ ὁδοὺς ἄγειν τὰ χαλινὰ τοὺς παρ' ἐκείνῳ δυναμένους τὰ μέγιστα, καὶ τοῖς ἐκ γόνυος ἐγγίζουσιν ἀμφιπονεῖσθαι τὸ ἅρμα ἐνόδους, προῆγεν αὐτὸς σταυρικὸν σημεῖον χειριζόμενος καὶ ποιεῖ τὴν πορείαν ποιούμενος· καὶ τὸν ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας παρωνυμούμενον ναὸν εἰσιὼν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις ἀνθομολόγησιν Κυρίῳ τῷ θεῷ ἀπονείμας τοῦ λεὼ παντὸς ἐπώπιον, τῷ ἀρχεύῳ οὕτως παρέβαλεν.

ζ'. Οὐ πολλοῦ δὲ διαλιπόντος καιροῦ, ἀλλ' ὥστε καὶ αὐτὸν ἐποφθῆναι τοῖς ὑπηκόοις καὶ θεάτροις διαχυθῆναι, προσεῖπεῖν δὲ καὶ τὸν στρατιώτην τὰ οἴκοι χρόνιον καὶ διαναπαῦσαι τὸν ἵππον καὶ τὴν λόγχην ἀκίσασθαι, αὖθις κατὰ Κασταμόνος ἐστράτευσεν. Ὁ γὰρ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς Καππαδοκῶν χώρας κρατῶν Περσαρμένιος Ταϊσμάνιος μεθ' ἰσχύος μείζονος ἐπιὼν τειχομαχίᾳ τὴν πόλιν εἷλε καὶ τῷ ξίφει κατὰ [P. 14] τῶν φυλάκων Ῥωμαίων ἐχώρησεν. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν ἐκεῖσε παραγενόμενος τὸν μὲν Ταϊσμάνιον ἐξ ἀνθρώπων εὖρε γεγενημένον, Μουχούμετ δέ τινα νῦν Καστομόνα διέποντα, διάφορον τῷ τῆς Ἰκονίου πόλεως ἀρχηγῷ Μασούτ. Συμφόρῳ γοῦν τῷ καιρῷ πρὸς σύναρσιν τῶν καθ' αὐτὸν πραγμάτων ὁ βασιλεὺς χρώμενος σπένδεται τῷ Μασούτ, καὶ συμμαχίαν εἰλικρῶς ἐκεῖθεν ἔπεισι τῷ Μουχούμετ. Ὁ δὲ πρὸς ἀμφίστομον στράτευμα οἴκοθεν ἑαυτὸν εἰδὼς ἀξιόμαχον ὑπεισι τὸν ὁμόφυλον Μασούτ, καὶ καταλύσας τὴν ἔχθραν ἄλλοις τε πολλοῖς οἷς ἐκείνῳ διὰ γραμμάτων ἐσήμανεν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ εἰπεῖν ὡς προσφυεῖς τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων, εἰ μὴ καταλλαγείεν αὐτοῖ, κακῶς διάθοιτο τὰ Περσῶν, πείθει τὸν Ἰκονίου Μασούτ ἀποσχέσθαι μὲν βασιλέως, ἐκείνῳ δὲ προσρέψαι καὶ λῦσαι τὴν συμμαχίαν. Οὗ μετὰ βραχὺ συμβάντος, καὶ νυκτὸς οἰχομένων τῶν τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ σουλτὰν ἐκπεμφθέντων ἐπικούρων Περσῶν, οὐκ εὔοδα τὸ ἐκ τοῦδε Ῥωμαίοις τὰ τῆς προκειμένης στρατείας γεγόνασιν. Ὅθεν ἀναχασάμενος ἐκεῖθεν καὶ κατὰ τὸ πόλισμα στρατοπεδευσάμενος ὁ περὶ τὸν Ῥυνδακὸν ποταμὸν αὐτὸς ἐδείματο, αὖ πάλιν τῆς κατὰ τοῦ Μουχούμετ ἀκμαιότερον ἥψατο, καὶ Ῥωμαίοις ἐκπανασωτάμενος Καστομόνα οὐδὲ τῆς Γάγγρας ἀπέσχετο. Μία δέ ἐστιν αὕτη τῶν περιφανῶν καὶ μεγίστων Ποντικῶν πόλεων, ὑπὸ πρώην Πέρσαις καθυποχείριος. Ταύτῃ τοι καὶ νόμῳ πολέμου τὰ περὶ τὴν πόλιν ταύτην ὑπαγαγόμενος πρότερον, ἔπειτα ἐπ' αὐτὴν χάρακα ἔβαλε. Τοῦ δ' ἐντὸς Περσικοῦ μηδὲν μέτριον φρονοῦντος ἢ καθ' ὁμολογίαν τε καὶ σπονδὰς τῷ βασιλεῖ συγχωροῦντος τὴν εἴσοδον, τὸ τεῖχος ὁ στρατὸς περιβάλλει, εἶτα τειχομαχίαις χρησάμενος, ἥπερ ἦν ἐπίμαχος ὁ περίβολος, συνεχῶς ἔτυπτε τοῦτον. Μὴ προχωροῦντος δὲ τοῦ ἔργου διὰ τὴν τῶν ὑπαλλήλων ὀχυρότητα καὶ τὸ ἐπὶ πολὺ ἐκθύμως μάχεσθαι τοὺς ἐνόντας, βάλλειν τὰ τείχη πάρεις κατὰ τῶν οἰκιῶν ἐγνώκει διατρενῶν τοὺς λίθους, προφαινομένων ἐκ τῶν ἐξωθεν κολωνῶν ἐφ' ὧν Ῥωμαῖοι κατεστρατοπεδεύοντο. Οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν μαχάνων λίθους στρογγύλους καὶ λείους διὰ τὸ εὐσύνωπτον ἐς ὅτι πορρωτάτω διαφιέντες, ὡς δοκεῖν ἵπτασθαι τούτους, οὐ μὴν ὑπὸ μηχανημάτων ἔστηκε, τοὺς δόμους κατέτειον· οἱ δ' ἐπὶ γόνυ κλινόμενοι καὶ τοὺς ὀρόφους διαλυόμενοι

ξ'. Ὑπὸ τοσαύτης τοίνυν ἐπιβουλῆς τῶν ἐκτὸς καὶ τῶν ἐντὸς ἐπιστάντων τῷ βασιλεῖ, ἐκεῖνος μὲν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐκαθέζετο, ἐν τοῖς ὑπηκόοις καὶ θεάτροις ἐκδιαιτώμενος, καὶ τοῖς ἐκ τῆς στρατείας ἐπανήκουσιν ἀσπαζόμενος τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ἵππους ἀναπαύων καὶ τὰ δόρατα ἀκίζων· ὁ δὲ Μουχούμετ ἐν τοσούτῳ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὴν Νεοκαισάρειαν καὶ τὴν Ἀμισὸν καὶ τὴν Σινώπην καὶ τὴν Ἡράκλειαν καὶ τὴν Κρῆμνον καὶ τὴν Τραπεζοῦντα καὶ τὴν Κερασοῦντα καὶ τὴν Ἀρμένην καὶ τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Μαλατίαν καὶ τὴν Μελιτηνὴν καὶ τὴν Κολωνείαν καὶ τὴν Ἀραβισσὸν καὶ τὴν Γερμανίκειαν καὶ τὴν Ἀδάνην καὶ τὴν Ταρσὸν καὶ τὴν Μάμιστραν καὶ τὴν Ἀνάζαρβον καὶ τὴν Αἰγέαν καὶ τὴν Ἰσσὸν καὶ τὴν Πύλας καὶ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Σελευκείαν καὶ τὴν Βεροίαν καὶ τὴν Ἐμεσὸν καὶ τὴν Λαοδίκειαν καὶ τὴν Ἀπάμειαν καὶ τὴν Ἀρέθουσαν καὶ τὴν Ἐδεσσαν καὶ τὴν Ἔδεσσαν καὶ τὴν Ἀμμουδαρὰν καὶ τὴν Ἀνάβαρβον καὶ τὴν Ἀναζαρβὸ

τὸ ἐνοικούν πλῆθος ἔκτεινον, ὡς ἐντεῦθεν εἶναι καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀμφόδοις ἐπισφαλῆ πάροδον καὶ τὸ ἔνδον ἡσυχῇ καθῆσθαι πάντη ἀσύμφορον. Διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ τὴν τοῦ βασιλέως προσεδρίαν, οὐχ ἥκιστα δὲ τὴν ἐπὶ μαλακῷ θανάτῳ ἐξ ἀνθρώπων ἀφάνισιν τοῦ τῆς Γάγγρας ἐπισταθοῦντος Ταΐσμανίου, ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν τῷ αὐτοκράτορι ἐνεχείρισαν. Ὁ δὲ αὐτὴν εἰσιὼν καὶ τὸ πολὺ τῶν Περσῶν ἐκεῖθεν ἀπαγαγών, καὶ δισχιλίους ὁπλίτας Ῥωμαίους φρουροὺς τῇ Γάγγρᾳ ἐγκαταστήσας, τὴν βασιλεύουσαν εἴσεισι. Ἠλήν οὐδὲ ταυτηνὶ τὴν πόλιν ἐφ' ἡλίοις ἡ Κωνσταντίνου μακροῖς ἔβλεψεν ὑπ' αὐτὴν κληρουμένην καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐνταττομένην ὑπηκόοις πόλεσιν· ἀλλ' ἐπιῶρῖσαν τὸ [P. 15] Περσικὸν μεῖζον τοῦ προτέρου καὶ λίαν ἐπικρατέστερον, καὶ βαλὸν χάρακα, λιμῷ παρεστήσατο, ἄλλοις καιροῖς ἐπισπωμένου τοῦ βασιλέως καὶ τούτοις τὸν νοῦν προσέχοντος.

Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε κατὰ τῆς Κιλίκων στρατείας ἐκήρυξε, τὸν Λεβούνης, ὃς Ἀρμενίας ἦρχε, μετιέναι ποθῶν ὡς ἄλλα τε κατήκοα Ῥωμαίοις πολίσματα χειρωσάμενον, ἀλλὰ δὴ καὶ Σελευκείας ἐπιβῆναι πειρώμενον. Ἀγηοχὼς τοίνυν τὰς οὔσας δυνάμεις καὶ νεαλεῖς ἄλλας αὐταῖς προσθέμενος, καὶ τὰ ἐφόδια ἱκανὰ πρὸς χρονίαν ἐκδημίαν ἐνθέμενος, ταῖς Κιλικίαις πύλαις ἐφίσταται· καὶ ταύτας ἀμαχεὶ παρελθὼν Ἀδάνης ἐπέβη, καὶ κρατεῖ τῆς Ταρσοῦ. Οὐ μέχρι δὲ τούτου περιγράψας τὸ πρόθυμον περὶ τῆς ὅλης Ἀρμενίας διαγωνίζεται, ὅθεν πῇ μὲν ὁμολογίᾳ χειρούμενος τὰ τῶν φρουρίων ἐπικαιρότατα, πῇ δὲ διὰ μάχης αὐτὰ ὑπαγόμενος, ἐγκρατὴς ἁπάσης τῆς χώρας γίνεται. Ἐπιστὰς δὲ σὺν ἄλλοις καὶ ἀποτόμῳ τινὶ ἑρύματι ὅπερ Βακὰ ὀνομάζεται, ἐπεὶ μὴ χεῖρας προὔτεινον αὐτῷ οἱ ἐντὸς οὔτε μὴν προὐχώρουν εἰς εἰρηναίας ξυμβάσεις, διαλαμβάνει τοῦτο παντὶ τῷ στρατεύματι, βαλὼν χάρακα, μὴ ἄν ἔνδοθεν ἀπᾶραι τὸ παράπαν ἰσχυριζόμενος, εἰ μὴ τοῦ πολίσματος ἐγκρατὴς ὀφθήσεται, κἂν εἰ πολιωθῆναί οἱ ξυμβαίη τῇ προσεδρίᾳ τὴν κεφαλὴν καὶ ταῖς χιόνων παλυνθῆναι πολλάκις καταφοραῖς, εἰς νοῦν ἄγων ἅμα τοῖς πολιορκουμένοις ὅσα μὲν εὖ πάθοιεν παρ' αὐτοῦ ὑπενδόντες καὶ ἐκστάντες αὐτίκ' τοῦ ἑρύματος, οἵοις δ' ἂν χειρίστοις ὑποβληθείεν πολέμου νόμῳ ἁλόντες καὶ τὴν στρατιὰν ἰδόντες εἰσρυεῖσαν ἔνδοθεν. Ἦν δ' ἀσπίσι ταῦτα ἐπῳδῶν ἐκόντι κωφευούσαις πρὸς τὰ ὑποψαλλόμενα παρὰ σοφοῦ φαρμακοῦ, καὶ σμήχων ἄντικρυς διηλέγχετο τὸν Λιβύπα. Οἱ γὰρ τοῦ φρουρίου Βακὰ τὴν ἐπίστασίαν πεπιστευμένοι καὶ πάντες μὲν ἀκαταπλήκτως εἶχον πρὸς τὸν ἀγῶνα, Κωνσταντῖνος δέ τις μάλιστα, τοῦ τῶν Ἀρμενίων γένους, τὰ πρῶτα κληρούμενος καὶ τῶν πολλῶν ὑπερφέρων χειρὸς γενναιότητι· οὐ γὰρ μόνον τὸ ἐνοικοῦν πλῆθος ἐπισυνίστησι καὶ διανίστησι πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τοῦ φρουρίου πολλάκις προσπτανόμενος κἀπὶ τοῦ γηλόφου μεθ' ὅπλων ἱστάμενος, ἐφ' οὗπερ ἡ μὲν φύσις τὴν πέτραν ἀνέδωκεν, ἡ δὲ τέχνη τείχεσιν αὐτὴν περιέβαλε καὶ ἐκράτυνεν, ὕβρεσι τὸν βασιλέα Ἑλληνίδι ὅπλουν γλώττῃ, ἔς τε τὴν ἄκοιτιν καὶ τὰς θυγατέρας ὁ στόμαργος ἐρεσχελῶν καὶ λόγους ἀπρεπεῖς ἀφιείς. Ὁ βασιλεὺς μὲν οὖν συκλαβεῖν τὸν αἰσχροῤῥήμονα βάρβαρον καὶ δῆσαι λαβεῖν ἐξ ἐκείνου ἐγλίχετο· ὁ δὲ, τῇ σφετέρᾳ πεποιθὼς ῥώμῃ, καὶ μέγα τῷ ὁραστηρίῳ καταμωμένος τῆς φύσεως, ἔτι καὶ τὴν βασιλέως κατεμωκάτο παράταξιν καὶ προὐκαλεῖτο ἀναίδην τὸν ἐπιλέξοντα ἰκείνῳ συμπλακησόμενον. Ἀμέλει καὶ βασιλεὺς ἐπιτάττει τοῖς ταξιάρχαις ἐκ τοῦ αὐ-

Post hanc expeditionem in Ciliciam denuntiavit Lebunæ Armeniæ regis ulciscendi causa, qui praeter alia Romana oppida subacta etiam Seleuciæ imminebat. Igitur et veterano milite convocato et novis delectibus habitis, et justo commeatu ad diuturnam expeditionem præparato. Ciliciæ portis citra pugnam superatis Adanam occupat et Tarso potitur. Sed præanimi alacritate his non contentus pro tota Armenia pugnat; et castellis opportunissimis quibusque partim deditione, partim vi captis, tota provincia potitur. Aggressus autem inter cetera castellum quoddam præruptum nomine Bacam, cum hostes 30 non supplices manus protenderent nec pacificationem ullam admitterent, toto exercitu circumposito et operibus excitatis se negavit inde discessurum nisi capto oppido, etiamsi in obsidione canescendum et nivium procellis sæpius albescendum esset, interim obsessos admonens quantis beneficiis afficiendi essent, si munitione sibi cederent, et quam pessime tractandi, si belli more capti exercitum intra mœnia viderent. Sed hæc aspidibus canebantur aures de industria obturantibus, ne Magi incantationem audirent; neque aliud nisi Æthiopem lavare eum apparebat. Nam et ii qui eum locum defendebant, omnes ad certamen parati erant; et Constantinus quidam Armenius nobilissimus, promptitudine manuum vulgo præstantior, cives non modo instruebat et ad Romanum bellum concitabat, sed et ipse sæpe ex castello prospectans et armatus in tumulo stans, quem natura rupe, ars maximus circumdatum firmarat, Græca voce dicteria in imperatorem jaciebat, et uxorem ejus ac filias oris impotentis homo obscenis verbis deridebat. Itaque petulantem barbarum comprehendere imperator et multare cupiebat. At, ille viribus 31 fretus et naturæ suæ robur jactitans, imperatoris aciem subsannabat, et ad singulare certamen aliquem ab exercitu delectum provocabat: sed et imperator statim tribunis mandat ut fortem aliquem militem, qui Armenio par esse queat, deligant. Eustratius igitur ex Macedonica legione delectus sentum viri longitudine accipit et ensem recens acutum. Sic armatus e castris ad radicem collis abit; et Armenium hortatur ut nonnihil descendat, quo in æquo campo pugnent, si omnino duellum appetat et non præter alia furiosa dicta istud etiam temere effutiat. Quæ verba Constantinus sibi probro esse ratus, fulguris instar nubibus emicantis aut montanæ capreæ e fruticibus exsilientis, Eustratium aggreditur, bellator et ingenti corpore

et animo confidenti, albo clypeo munitus, undique æquali, cujus umboni crux insculpta erat; et gladium dextra gerens clypeum Macedonis et recta et ex obliquo ferire non desistebat, insana, temeritate incitatus; et subinde exspectabatur magno malo virum affecturus. Imperator 32 vero in Macedone spem adeo nullam habebat, ut eum evasurum esse clara voce negaret. Quamvis autem Constantinus tanto impetu Eustratium urgeret, tamen eumdem Romani acclamationibus confirmabant, et ut vicissim feriret hostem admonebant. Is vero sæpe elata manu quasi percussurus, præter exspectationem eamdem retrahebat, haud secus ac si præstigiator quispiam dextram ab ictu averteret et ad facinus paratam reprimeret. Tandem ensem diu libratum ita in Constantini clypeum impegit, ingentem illum quidem et plane Hectoreum, ut medium dissecaret; ad quod factum Romani cum magna admiratione exclamarunt. Armenius vero clypeo præter spem nudatus, cum non amplius in planitie manere posset, fuga salutem quæsivit, et ut in capitis periculo, magna cum festinatione in tumultum se recepit. Deinceps vero suo loco manens neque Romanos contempsit neque in imperatorem et genus ejus convicia tanquam obscœnitatis suæ sagittas jecit. Macedo autem rogatus ab imperatore quo consilio manum sæpius sustulisset quasi percussurus adversarium, ac unum duntaxat ictum intulisset, sibi propositum fuisse respondit uno istu et clypeum et Armenium dissecare; quod cum ad 33 exitum perducere non posset, quod is clypeum corpori non applicatum, sed longiuscule remotum haberet, noluisse frustra digladiari, ac gestamen probe tetigisse, atque utinam hostem inermem eodem modo tangere potuisset. Imperator hanc orationem admiratus, maximis donis Eustratium prosecutus est. Paucis diebus post, eo quoque castello vi expugnato, Constantinus captivus in compedibus abducitur. Deinde in triremem conjectus est, Byzantium perveheretur; quo cum anchoram solvisset, homo audax et temerarius custodes noctu aggressus plurimos occidit, et a suis famulis solutus fuga elabitur. Sed priusquam novis rebus studeret, comprehensus et imperatori proditus est.

τίκα τῶν ἀλκίμων τινὰ στρατιωτῶν ἀντιτάξαι τῷ Ἀρμενίῳ ἀντίμαχον ἀξιόμαχον. Ὡς οὖν Εὐστράτιός τις ἐκ τοῦ τῶν Μακεδόνων ἐπεκρίθη τάγματος, ἀσπὶς αὐτῷ ἐς ἀνδρόμηκες κατιοῦσα δίδυται καὶ σπάθη νεόσμηκτος ἐγχειρίζεται. Οὕτω δ' ὁπλισθεὶς Εὐστράτιος ἀρίσταται μὲν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἰλῶν, περὶ δὲ τοῦ γηλόφου τὰ κράσπεδα ὑπιστὰς ὑποκαταδῦναι βραχὺ τὸν Ἀρμένιον προὐκαλεῖτο, ὅπως ἐν ἰσοπέδῳ διαγωνίσωνται, ἅπερ ἀληθῶς τὴν μοναυλίαν αἱρεῖται καὶ μὴ ἐπὶ πλεῖστον ἐμπλήξιας ἰὼν εἰκῇ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο σοβαρεύεται. Ὕβριν τοίνυν οἰκείαν ὁ Κωνσταντῖνος τὰ τοῦ Μακεδόνος ἡγησάμενος βήματα, ὃς καταιβάτης πρηστὴρ ἢ ὀρκὰς ὀρεσίτροφος θάμνων διαλλομένῃ τῷ Εὐστρατίῳ προσρήγνυται, οὕτω μὲν τηλίκος τὸ τοῦ σώματος μέγεθος ὤν, οὕτω δὲ θαρσαλέος πολεμιστής, ἀσπίδα προβεβλημένος ἴσην πάντοθεν καὶ λευκήν, χάραγμα σταυρικὸν περὶ τὸ μέσον ἔχουσαν. Οὐκοῦν καὶ τὴν δεξιὰν ξιφηφοροῦσαν τονώσας, ἐπ' εὐθείας τε καὶ ἐγκαρσίως κατὰ τῆς ἀσπίδος πλήττων οὐκ ἀνίει τὸν Μακεδόνα, ὀστρώδει πρυπετείᾳ χρώμενος, καὶ ἦν ἀεὶ προσβύσιμος μέγα τι κακὸν τὸν ἄνδρα ἐργάσασθαι. Καὶ βασιλεὺς παντάπασιν ἀπεγνώκει, μὴ μόνον τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδων ἀποβουκολούμενος, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ τεθνάναι τὸν Μακεδόνα λαμπρῶς ἀπειπάμενος. Καί τοιῷδε μὲν οὖν ὁρμήματι ῥοθίῳ τοῦ Κωνσταντίνου ἐπικειμένου, ὅμως τὸν Εὐστράτιον φωναῖς ὑπήλειφον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀντιπλήττειν αὐτὸν ὑπεφώνουν. Ὁ δὲ πολλάκις ἀνατείνας τὴν χεῖρα, καὶ δόκησιν παρατυχόμενος ὡς πλήξει τὸν ἀντίπαλον, ὑπεστέλλετο παρὰ δόξαν, οἷά τινος Τελχῖνος τὴν δεξιὰν ἐκείνῳ τοῦ πλήττειν ἀπάγοντος καὶ πρὸς τὸ ὀρᾶν ἐκτεινομένην ἐπέχοντος. Ὀψὲ δέ ποτε μετὰ πολλὴν τοῦ ξίφους ταλάτευσιν τὴν χεῖρα κατελεγκὼν ὁ Μακεδὼν διχῇ τὸν Κωνσταντίνου θυρεὸν διαιρεῖ, χρῆμά τι πέλωρον ὄντα καὶ ἀτεχνῶς Ἑκτόρειον· πρὸς ὅπερ Ῥωμαῖοι μὲν ἐπηλάλαξαν μετὰ πλείστης δὴ τῆς ἐκπλήξεως, ὁ δ' Ἀρμένιος τὸ φυλακτήριον ὅπλον οὕτως ἀέλπτως ἀποβαλόμενος, μηκέτι μένειν ἐπὶ τοῦ μεταιχμίου δυνάμενος, ποσὶ τὴν σωτηρίαν ἐπρίατο, ἐπαναδραμὼν εἰς τὸν γήλοφον ὡς τὸν περὶ ψυχῆς τρέχων σὺν ὀξυτέρᾳ ὁρμήματι. Τοῦ δὲ λοιποῦ κατὰ χώραν μένων οὔτε Ῥωμαίων κατεφρυάττετο, οὔτε μὴν ἐς τὸν ἄνακτα καὶ τὸ γένος ῥᾳσυστομῶν σαπρολογίας ἴέναι προέβλητο βέλεμνα ἐν τῷ τὰ χείλη τείνειν κατὰ νεφρὰν καὶ τοὺς ὀδόντας ὡσεὶ τόξον διατιθέναι κέρασιν ἁρμοζόμενον. Ἐρωτηθεὶς δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως ὁ Μακεδὼν ὅ τι ἁρῶν καὶ διανοούμενος ἐγὼ μὲν χεῖρα πολλάκις ἀνέτεινεν ὡς πλήξων τὸν ἀνθιστάμενον, τὸ δὲ ξίφος ἅπαξ κατήνεγκε, σκοπὸν εἶναί οἱ διὰ μιᾶς ἔφατο τοῦ ξίφους καταφορᾶς τὴν ἀσπίδα καὶ τὸν αὐτὴν ἀνέχοντα διελεῖν Ἀρμένιον· ὡς δ' ἐπιτελὲς οὐκ εἶχε τὸ ἐννοούμενον διὰ τὸ μὴ ἐν χρῷ τὸν διάφορον τὸν θυρεὸν ἀνέχειν, ἀλλὰ προβεβλῆσθαι κατὰ πολὺ τοῦ σώματος ἀφεστῶτα, ἔγνω μὴ ἐλινύειν διακενῆς, τοῦ δ' οὐν ὅπλου καὶ μάλα καθικέσθαι καιρίως, εἶθ' οὕτως μετελθεῖν τὸν πολέμιον ὅπερ ἀσπίδος γενόμενον. Θαυμάσας τοίνυν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τοῦτοις ὁ βασιλεὺς δωρεαῖς μεγίστοις ἠμείψατο τὸν Εὐστράτιον. Οὐ πολλαὶ δ' ἡμέραι παρῆλθον, καὶ ὑποκύπτει τῷ βασιλεῖ καὶ βίᾳ ἐνδίδωσι καὶ τοῦτο τὸ φρούριον, καὶ συλληφθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος ἀπάγεται δορκάλωτος, σιδήρῳ τοὺς πόδας ἀσφαλισθείς. Ἔπειτα δὲ καὶ ναῦς τριήρης τοῦτον εἰσδέχεται κατενεχθέντα εἰς θάλασσαν ἥτις μετὰ μικρὸν τὰ ἀπόγεια λύσασα ἤμελλε διακομίσαι τὸν δεσμώτην ἐς τὸ Βυζάντιον. Τυλμητίας δ' ὢν καὶ θερμουργὸς ὁ Ἀρμένιος τοῖς φύλαξι νυκτὸς ἐπιθέμενος, πλείστους ὅσους διαχειρίζεται, καὶ τῶν δεσμῶν ἀνεθεὶς ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ θεραπευτήρων φυγὰς οἴχεται. Ἀλλ' οὔπω νεωτέροις ἐπεφύη πράγμασι, καὶ συσχεθεὶς αὖθις καταπροδίδοται βασιλεῖ.

Ζ'. Οὐ μὴν δὲ κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βακὰ μετ' ἐργωδίας ὁ βασιλεὺς ἐκομίσατο, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ἀναβαρζαν πρότερόν πλείστα ἐμόγησεν. Ἡ γὰρ πόλις αὕτη κουροτρόφος οὖσα καὶ πολυάνθρωπος, ἐρυμνοῖς τε διειλημμένη, τείχεσι καὶ πετρῶν ἀποτόμων ὕπερθεν ἱδρυμένη, τότε μᾶλλον ἀσφαλεστέρα γεγένηται παρὰ τῶν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς καταφύγιον συνελθόντων, ἁπάντων ὄντων καταφράκτων καὶ κρατίστων, ὑπιτειχίσματα προσειληφυῖα καὶ μηχαναῖς παντοίαις διαληφεῖσα. Βασιλεὺς μὲν οὖν μέρος αὐτοῦ στρατιᾶς προπέπομφεν εἰς αὐτήν, καὶ τοῦτο Περσικοῖς κατειλεγμένον τέλεσιν, ὧν ἡμύνησε πρότερον τὴν Γάγγραν παραστησάμενος, πεῖραν λαβεῖν ἐντεῦθεν τῆς τῶν Ἀρμενίων γνώμης βουλόμενος καὶ ἀκριβῶς γνῶναι πρὸς οἵς εἰσιν. Οἱ δὲ, καὶ πρὸς μόνην τὴν θέαν τούτων θυμῷ ὑπερζέσαντες ὡς ἀπολουμένων αὐτίκα καὶ μηδὲ τὴν πρώτην αὐτῶν ὑποστησομένων ὁρμήν, τὰς πύλας ἀνακλίνάντες κατ' αὐτῶν ἐξερρύησαν, καὶ συμβολῆς γενομένης ἠττῶσί τε τούτους τὰ νῶτα στρέψαντας καὶ ἐπὶ πλεῖστον καταδιώκουσι. Συστάντων δὲ μετὰ βραχὺ τῶν φευγόντων Περσῶν ἐν τῷ τὴν ὄψιν μεταβάλειν οὕτω καὶ Ῥωμαϊκῶν αὐτοῖς ἐπαρηξάντων ταγμάτων, ἡ μάχη παλίστροφος γίνεται, καὶ ἅπαντες εἰς τὸ τεῖχος ἐγκλείονται οἱ Ἀρμένιοι. Μικρῷ δὲ ὕστερον καὶ τοῖς τείχεσιν αἱ μηχαναὶ (25) προσάγονται, καὶ οἱ λίθοι ἐκσφενδονῶνται σφαιρυειδεῖς καὶ τὰς βάρεις βάλλουσιν. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ βάρβαρον ἐπὶ τούτοις ἤρεμον ἦν, τῶν δ' ἐπάλξεων ἄνωθεν ἐξ ἀντιπάλου στῆσαν καὶ αὐτὸ μηχανήματα βάρη τε λίθων ἠκόντιζεν εἰς τὸ στράτευμα καὶ σιδήρια σπιθηρακίζοντα ἐξετίνασσε, καὶ ἦν κατὰ τοῦτο Ῥωμαίων ὡς ἐπίπαν ἐπικρατέστερον. Ὅθεν τὰ μὲν πρῶτα πλεῖστοι τῶν Ῥωμαίων ἐσίνοντο· εἶτα καὶ εἰς παράλογον, ὡς εἰπεῖν, καὶ σοώδη ὁρμὴν (26) ὑποθήξαντες ἑαυτοὺς οἱ Ἀρμένιοι ἐξιόντες καταπιμπρῶσι τὰς ἑλεπόλεις, εὐφυᾶ πρὸς ἀφὴν εὑράμενοι τοῦ πυρὸς τά ἐκ δονάκων ἐπισυνθέματά τε καὶ πήγματα, ἃ πρὸς ἔρυμα τῶν μηχανῶν προετέτατο. Τὰ δ' ἐπὶ τούτοις καγχασμοὶ τῶν ἀντιπάλων καὶ βρασμοὶ σώματος πρὸς διάχυσιν καὶ Ῥωμαίων παλίγγλωσσοι χλευασμοὶ (27) καὶ στομφασμοὶ κατὰ βασιλέως καὶ λῆροι μακροί. Ἀνοχῆς δὲ γενομένης καὶ τῆς μάχης ληξάσης ἐπὶ βραχὺ τά τε πετροβόλα ἐπισκευάζονται πρὸς Ῥωμαίων ὄργανα (28) καὶ τὰ τούτων προταθέντα παραπετάσματά τε καὶ ἰμαντώματα ἐκ πηλίνων πλίνθων συντίθενται, καὶ οὕτω τῇ ἐκῆς τὰ τείχη πάλιν ἐτυπτετο. Ἀμέλει καὶ ὡς τὰ παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἐκτινασσόμενα φλογερὰ σιδήρια κατὰ μηδὲν τὰς μηχανὰς ἐλυμαίνοντο, εἰς κενὸν συνέβαινε σχάζειν τὰ τούτων διανοήματα καὶ εἰς κοτεπὸν μεταπίπτειν τὸν πρώην τωθασμὸν

VII. Neque vero Bacæ duntaxat expugnatio, sed prius etiam Anabarzæ plurimum difficultatis habuit. Nam ea urbs frequentissime habitatur et in præruptis sita rupibus robustis mœnibus cingitur; tum vero magnis etiam ac iis qui se eo tanquam in asylum contulerant, omnes cataphracti et viri fortissimi, additis etiam propugnaculis et 24 omnis generis machinis firmata erat. Imperator igitur partem sui exercitus eo præmisit, quæ Persicis cohortibus constabat quas in Gangræ deditione ceperat, ut animus Armeniorum perlicitaretur ac plane cognosceret utris studerent. Verum hostes ad primum eorum conspectum ira inflammati, quasi vero statim perituri ac ne primum quidem impetum suum toleraturi essent, portis apertis eruperunt : cumque ad manus ventum esset, eos in fugam conjectos longissimo persequuntur : sed cum paulo post Persæ conversi Romanis legionibus opem ferentibus substitissent, mutata pugnæ facie Armenii inviti mœnibus includuntur. Mox etiam machinis admotis, rotundis saxis turres feriuntur. Caterum nec barbari conquiescunt : quin et ipsi ex adverso productis machinis grandia saxa ex propugnaculis in exercitum jaculantur et ferramenta scintillantia vibrant ; eaque parte Romanis omnino superiores principia plurimos lædebant. Deinde inopinato quodam et belluino impetu erumpentes, se invicem cohortati, machinas, igne in storeas et pegmata quibus tegebantur ingesto, facile cremant. Sequuntur cachinni hostium, hilares corporis agitationes, 25 Romanorum crebra derisio, ludiario contra imperatorem, nugæ longæ. Cum pugna nonnihil quasi per inducis quievisset, Romani tormenta reparant, eorumque tegumini bus e limo confectis postridie mœnia denuo feriunt. Cum autem flagrantia illa ferramenta, quæ Armenii jaculabantur, machinis nihil incommodarent, irriti conatus efficiebant ut prior eorum risus et ludibria in luctum verterentur. Massæ enim quæ ex urbe librabantur, etsi concitatæ erant et acriter feriebant, tamen cum in tegumina illa rara humida lutea et laxa incidebant, erant irritæ, atque impetu remisso et flamma exstincta nihil eorum faciebant propter quæ mittebantur. Muro igitur urbis in multis partibus perrupto, facilis in eam patuit aditus. Hoc modo imperatori cedunt hostes dudum impudentes et armis frementes, eique Anabarzam coacti magis quam ultro dedunt : nec id tamen statim, sed re iterum tentata et pugna sæpius repetita et transitu in alterum contiguum murum facto ; a quo Romanos non sine sanguine quemadmodum a primo repellebant.

Hier. Wolfii notæ.

(25) Αἱ μηχαναί. Utrum bombardas eo tempore habuerunt Græci, an aliud machinarum genus id fuit ?

(26) Σνώδη ὁρμήν. Porcorum aut aprorum potius more ; σῦς enim et κάπρον et χοῖρον significat.

(27) Ῥωμαίων παλίγγλωσσοι χλευασμοί. Ambiguum est utrum dicat Anabarzæos subinde irrisisse Romanos, an a Romanis vicissim subsannatos esse.

(28) Πετροβόλα ὄρνατα. Fortasse balistas majores sic appellat.

καὶ καταγέλων. Ὁ γὰρ σφενδονούμενος ἐκ τῶν ὄπισθεν μύδρος εἰ καὶ ἦν ἀντήρης καὶ πρὸς τὰς πληγὰς ἀνένδοτος, ἀλλ' οὖν ἐπεγχρίπτων τῷ μανῷ καὶ πλαδῶντι διακένῳ τε καὶ γηΐνῳ καὶ σαμφώδει προβλήματι ἄπρακτος ἠκοντίζετο· εἶχε μὲν γὰρ ὑποχαλᾶν τὸ βαλλόμενον, σβεννύμενος δ' οὖν ὅμως ἔδρα οὐδὲν ὧν ἕνεκα διηφίετο. Ὅθεν κατὰ πολλὰ μέρη διαῤῥαγέντος τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως εὐέφοδα τὰ ἔνδον γίνεται, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ ὑποκλίνεται βασιλεῖ τὸ πρὶν ἀναιδὲς καὶ βρέμον τοῖς ὅπλοις μέγα πολέμιον, καὶ τὴν πόλιν Ἀναβάρζαν ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ γνώλῃ αὐτῷ παραδίδωσιν, οὐκ ἐκ τοῦ παραχρῆμα δὲ, ἀλλὰ μετὰ πεῖραν δευτέραν καὶ τὴν πολλάκις ἀντίταξιν καὶ τὴν ἐκ τὸ προσεχὲς ἕτερον τεῖχος ἀναχώρησιν καὶ τὴν αὖθις ἐκ τούτου, καθάπαρ ἀπὸ τοῦ πρώτου, μυθ' αἵματος ἔκκρουτίν τε καὶ ἀποσάλευσιν.

36 Circumjacentibus castellis eodem tractatis modo in Cœlesyriam abit; et pulcherrimam urbem Antiochiam ingressus, quam fluvius Orontes perfluit et ventus Favonius perflat, supinis manibus a principe Raimundo et omni civium multitudine susciptus. Diebus pluribus in urbe commoratus, initaque cum principe Raimundo et Tripolitano comite amicitia. Antiochiæ finitimas Syrophœnissas urbes, quæ ab Agarenis tenerentur, aggredi statuit. Profectus igitur ad Euphratem fluvium ubi ad oppidum quod ab incolis Piza vocatur pervenisset, et hostes in conflictu fortissime se gessissent, Romana legio, quæ impressionem fecerat, recedit hostibus aliquousque persequentibus, ut quorum immanem incredibilemque impetum ferre non posset. Paulo vero post, cum ipse imperator cum sua phalange se ostendisset, multi hostes adoriuntur; qui Romanorum incursione turbati intra mœnia compelluntur, neque amplius excurrere decreverunt. Habebat id oppidum murum duplicem quem alibi fossa profunda cingebat, alibi vivum saxum muniebat. Multis vero turribus **37** saxorum grandine prostratis, Agarenorum feroces et elati animi conciderunt, ut supplices vitam ab imperatore peterent, eamque omnibus opibus commutarent. Ex hoc, parte copiarum contra urbes et castella ultra Euphratem ablegata, multas manubias coegit, et Pizam Edesseno comiti donavit: Bempezoque prætorito ut expugnato facili, cum in acclivi planitie situm esset, contra Chapelum et Pherepum est profectus, precibus Antiocheni principis, qui una militabat, impulsus. Cum ad Chapelum accessisset, quæ olim Berrhœa dicta fuit, videt urbem esse frequentem et magnis militum præsidiis munitam; qui ad primum Romanorum conspectum impetum in imperatorios faciunt, victique mœnia repetunt; nec semel duntaxat, sed iterum **38** atque iterum excursionibus factis nunquam vicerunt: imperatori vero urbem circumeunti et speculanti clam tormentis insidiati aberrarunt. Qui cum in præsentia nihil efficere posset, tum ob urbis munitiones et equestres in ea pedestresque copias, tum quod commeatus iguis et aquæ penuria laborare incipiebat, inde discedit, et Pherepo primo impetu capto et comiti cuidam Antiochenæ urbis donato ad aliam urbem transit, Caphardam nomine, quæ

Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πέριξ ταυτησὶ τῆς πόλεως φρούρια μετελθὼν ἐς τὴν κοίλην Συρίαν ἄπεισι, καὶ τὴν καλλίπολιν Ἀντιόχειαν εἰσιὼν, ἣν ὀλείσιν Ὀρόντης καὶ περιβομβεῖ Ζέφυρος ἄνεμος, ὑπτίαις χερσί παρά τε τοῦ πρίγκιπος Ῥαϊμόνδου καὶ τοῦ πλήθους παντὸς τῶν ἀστυνόμων προσδέχεται. Ἐφ' ἱκαναῖς δ' ἡμέραις τῇ πόλει ἐνδιατρίψας, καί λίζιον ἑαυτῷ (29) τὸν πρίγκιπα δείξας, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸν Τριπόλεως κόμητα, ἔγνω προσβαλεῖν ταῖς περὶ τὴν Ἀντιόχου ἱδρυμέναις καὶ παρ' Ἀγαρηνῶν κατεχομέναις Συροφοινίσσαις πόλεσι. Τοίνυν καὶ τῷ ποταμῷ προσεγγίσας Εὐφράτῃ ἀφικνεῖται εἴς τι πολίχνιον ἐγχωρίως Πιζὰκαλούμενον, ἔνθα καὶ πολλὴν ἐνδειξαμένων τῶν πολεμίων περὶ τὴν συμβολὴν γενναιότητα ὑπονοστεῖ τὸ Ῥωμαϊκὸν, καὶ μέχρι τινὸς καταβίωξις γένεται μέρους τοῦ προελάσαντος μὴ ἀντισχεῖν ἔχοντος πρὸς πάθος μανικὸν καὶ φορὰν παράλογον τῶν ἐναντίων. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐγγυτέρω τοῦ βασιλέως φανέντος ἐκ τῆς περὶ αὐτὸν φαλαγγος συχνοὶ τοὶς ἀντιπάλοις συῤῥήγνυνται· οἱ δὲ μὴ ἐνεγκόντες τὴν κατ' αὐτῶν ἐπέλασιν τῶν Ῥωμαίων συγκλείονται εἴσω τοῦ τειχίσμοῦ, καὶ οὐκέτι ἐπεκτρέχειν προέθεντο· Τεῖχος μὲν οὖν καὶ περίτειχος ὑπῆν τῷ πολίσματι, καὶ βαθεῖα τάφρος ἐν μέρει τοῦτο περιεζώννυε, καὶ λίθος αὐτοφυὴς ἐνισχὺ κατεφράγνυε· πολλὰ δὲ τῶν πυργωμάτων ὑπενδότα ταῖς τῶν λίθων νιφάσι καὶ πρὸς γῆν καταῤῥεύσαντα τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ καθεῖλε τὸ φρόνημα. Ἐντεῦθεν οἱ τολμηταὶ καὶ φυσῶντες ἄμετρα, εἰς δειλίαν αἰθεμένων αὐτοῖς τῶν ὀλυρωμάνων, ὑπέρ τε τῆς οἰκείας ἀντιβολοῦσι ζωῆς καὶ τῶν ἐνόντων πάντων αὐτὴν ἀλλάσσονται, βασιλεῖ τὰς χεῖρας προτείναντες. Ἐκ δὲ τούτου μοῖραν διαφερεῖς στρατεύματος κατὰ τῶν ἐπέκεινα τοῦ Εὐφράτου πόλεων καὶ φρουρίων πλῆθος λαφύρων συνέλεξε, καὶ τὸ Πιζὰ τῷ τῆς Ἐδέσσης ὡρησάμενος κόμητι, τὸ Βέμπεζ παραλλάξας ὡς εὐκαταγώνιστον κρυθὲν κάπι πεδίου κείμενον ὑπτιάζοντος, κατὰ τοῦ Χάλεπ καὶ τοῦ Φέρεπ ἐξώπμησε, τοῦτο αἰτηταμένου τοῦ τῆς Ἀντιοχείας πρίγκιπος, ἐπεὶ καὶ οὗτος τῷ βασιλεῖ συνεστράτευεν. Ἐπιστὰς, δὲ τῷ Χάλεπ (τὸ δ' ἔστιν ἡ πάλαι λεγομένη Βέῤῥοια) ὀρῇ πολυάνθρωπον πόλιν καὶ στέγουσαν ἐνδὺν πλεῖστον ὅσον ὁπλιτικὸν, οἳ καὶ ἐξιόντες τοῦ τείχους ἅμα θεᾷ Ῥωμαίων συμπλέκονται μετὰ ῥώμης τοῖς περὶ τὸν βασιλέα στρατεύμασι. Τὸ δὲ ἧττον ἀπενελάμε-

Hier. Wolfii notæ.

(29) Καὶ λίζον ἑαυτῷ. Vetustus Augustanæ reipublicæ codex hic alium ordinem habet transpositis utique paginis aliquot. Pro ὄείξας habet ἑαυτοῦ ποιήσας. Vox pro λίζιον posita ob evanidos characteres legi dum potest. Λίζιος quid sit, ipse auctor alio loco declarat.

νοι τὸν περίβολον ὑπεισῆσαν. Οὐχ ἅπαξ δέ, ἀλλὰ κατὰ τὸ πάλιν καὶ πάλιν ἐπεκρομὰς δέμενοι κατ' οὐδεμίαν τὸ κράτος ἤραντο· ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτῷ βασιλεῖ περιιόντι τὴν πόλιν καὶ κατασκοποῦντι τὸ τεῖχος δι' ἐκηβόλων λάθρα ἐπιβουλεύσαντες, καὶ τῆς προθέσεως ταύτης ἐξέπεσον. Οὐδὲν δέ τι δράσειν ἐξ ὑπογυίου δυνάμενος, καὶ διὰ τὴν ὀχυρότητα μὲν ταυτησὶ τῆς πόλεως καὶ τὴν ἔνδον καὶ εὔοπλον καὶ εὔιππον στρατιάν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὸ ἐπιλιπεῖν τὰ ἐφόδια καὶ τὴν πυρὸς ὁμοῦ καὶ ὕδατος ὑποσπάνισιν, ἐκεῖθεν μεθίσταται. Καὶ τὸ Φέρεπ ἐξ ἐφόδου πραστησάμενος, καὶ τοῦτο κώμητί τινι τῆς Ἀντιοχέων ἀποχαρισάμενος πόλεως, πρὸς ἑτέραν πόλιν μεταχωρεῖ κατὰ φράσιν ἐγχώριον Καφαρδὰ λεγομένην. Μεγίστης δὲ χώρας αὕτη προκαθέζεται, καὶ περὶ αὐτὴν αὐχεῖ καθυπείκοντα οὐκ ἐλαχίστα φρούρια, στερρότητι τειχέων κομπάζουσα.

ΙΙ'. Αλλὰ καὶ ταύτην διὰ βραχέος χειρωσάμενος μεταβαίνει πρὸς τὰ πορρώτερα, καὶ τῆς πρὸς τὸ Σέζερ πορείας ἁπτόμενος στρατοπεδεύει περὶ τὸ Ἴστριον (πόλις δὲ καὶ τοῦτο τῆς μέσης τῶν ποταμῶν) ἄποθεν μικρῷ τοῦ Σέζερ κείμενον καὶ τοῖς πᾶσι κατεσκευασμένον ἄριστα. Ὁδοῦ δὲ πάρεργον καὶ τούτου διαφθαρέντος καὶ πρὸς ἁρπαγὴν διαφθέντος τοῖς στρατιώταις, καὶ τούτων μάλιστα τοῖς ἐκ καταλόγων τῶν Σκυθικῶν ὑφ' ὧν ἐάλωκεν, ἐκεῖθεν ἀπαναστὰς τῷ Σέζερ πρόσεισιν. Οἱ δ' ἐκ τοῦ ἄστεος τοῦδε, καὶ τῶν ἀγχούρων σατραπῶν συνελθόντων, πλείστους ὅσους τοὺς ὁπλιτεύοντας συνειλόχασιν, ὅθεν καὶ πρὸς ἕνα συνασπισμὸν συνιόντες καὶ ὁμαιχμίαν κρατυνάμενοι μίαν προσπήντων, τὸν ἐκεῖσε περικλώμενον ποταμὸν διαβάντες, ἀλλὰ καὶ δοράτια ἐκ καλάμων κραδαίνοντες ταῖς τοῦ βασιλέως συμπλέκονται φάλαγξιν, ἵπποις ὠκύποσιν ἐποχούμενοι. Καὶ συβήξεως γενομένης πολλάκις τὴν νίκης ὁ βασιλεὺς ἀποφέρεται, καὶ οἱ μὲν τῶν πολεμίων κατὰ τοῦ ὕδατος ἀκοντίζονται, οἱ δ' ἐμπείρονται δόρασιν, οὐδαμῶς ἐπαρκεσάντων σφίσι τῶν ἐνσειομένων δονάκων, ἀλλ' ἀσθενῆ καὶ λεπτὴν ἐπικουρίαν καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, καλαμίνην παρεχομένων αὐτοῖς. Ἐντεῦθεν εἰς τὸ τεῖχος ἀναχωρήσαντες οὐκέτι ἐπεξόδους εἰργάζοντο, ἐκ δὲ τῶν γηΐνων ὀρύφων προφαινόμενοι καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν τὴν σύναρσιν ἔχοντες Ῥωμαίοις ἀντεφέροντο, τὴν ἑαυτῶν χώραν ἀνέντες εἰς τὸ ἀδεῶς ἐκπορθεῖσθαι καὶ ληΐζεσθαι καὶ χειροῦσθαι τὰ φρούρια. Οὕτω δὲ τούτων πραττόντων, ὁ βασιλεὺς τὰς [P. 20] φάλαγγας διηκριντικῶς καὶ κατὰ γένος καὶ φατρίας διῃρικῶς, ὡς φῦλα φύλοις ἀρήγωσιν, εἰς μίαν μοῖραν τὸν Μακεδόνα καθίστησιν, ἑτέραν τὸ τῶν ἐκλεκτῶν, ἄλλην τὸ Σκυθικόν, ἔτι δὲ τὸ ἐκ Περσίδος ὁρμώμενον καὶ προσχωρῆσαν Ῥωμαίοις κατὰ πολέμους τοὺς πρότερον. Καὶ τῷ ἀμιγεῖ καὶ πολυμερεῖ τῷδε τῶν στρατευμάτων, διαφόρους προφαινόντων τὰς ὁπλίσεις, φόβῳ πλείονι ληφθὲν τὸ πολέμιον τῆς ἄγαν ἐνστάσεως καθυφίησι, καὶ τὸν ἐκτὸς προέμενον τειχισμὸν πρὸς περίβολον τὸν ἔνδον μεθίσταται. Ἐπὶ πολλαῖς οὖν ἡμέραις ἀγχέμαχοι συνέβαινον συμπλοκαὶ καὶ πεῖραι καὶ διαμάχαι, καὶ μονομαχίαι τῶν ἀρίστων, καὶ περιφυγαὶ καὶ ὑποχωρήσεις καὶ καταδιώξεις ἐξ ἑκατέρων. Ἀλλ' ἀεὶ τὰ μὲν Ῥωμαίων ἐπικρατέστερα κατεφαίνετο, τὸ δ' ἐναντίον κἂν ἔπιπτεν ἀπὸ ξίφους πλειόνως, κἂν ἐκ τόξων εἰς θάνατον ὑπνωττε, κἂν τοῖς ἐκ μηχανῶν λίθοις εἰς μέρη διῄρητο καὶ πρὸς γῆν τὰ τείχη καὶ τὰ τούτων καθηρεῖτο θωράκια, ὅμως ἔμενεν ἔτι ἀκράδαντον ἓξ μυριοπλήθὲς ἀριθμούμενον, ἄλλως τε καὶ

A maximæ provinciæ imperat, et multis in circuitu castellis dominatur, firmitate mœnium insignis.

VIII. Sed hac quoque brevi expugnata ulterius intendit iter, Sezerim urbem versus; castraque juxta Istrium ponit Mesopotamiæ urbem, a Sezeri non multum dissitam et rebus omnibus instructissimam. Qua obiter capta et militibus diripienda data, ac Scythicis polissimum legionibus, a quibus expugnaB ta fuerat, inde Sezerim aggreditur cujus cives (nam et finitimi satrapæ eodem tanquam ad commune incendium restinguendum confluxerant) plurimos milites coegerunt, et inita societate conductisque in unum copiis superatoque prætluenti amne jacula arundinea vibrantes, et equis velocissimis insidentes, imperatorias phalanges ultro lacessunt, ac sæpius aggressi nostros vincuntur, alii in flumen præcipitati, alii hastis transfixi, nihil adjuti vibratione arundinum, quarum auxilium infirmum, tenue ac plane arundineum experiebantur. Dehinc intra munitiones reversi non amplius egrediebantur, sed ex terreis tectis se ostendentes ac multum inde opis habentes contra Romanos ferebantur, direptionibus et vastationibus agrorum et C finitimorum castellorum expugnationibus neglectis. Quæ cum illi facerent, imperator phalanges recensetet pro nationibus et tribubus distribuit, ut quique suis popularibus succurrerent. Macedones in unum classem refert, eos qui selecti dicuntur in alteram, Scythas in tertiam, eodemque modo Persas, qui superioribus bellis Romanis accesserant. Hostes autem hac distinctione et varietate legionem et diversitate armorum territi, ⁂ remissa pertinacia et mœnibus exterioribus relictis, in interiora se conferunt. Multis ergo diebus cominus pugnatur, nihil non tentatur, etiam singularia fortissimorum certamina fiunt: nunc in urbem refugitur nunc in castra receditur, sic tamen ut Romani semper auD periores essent. Hostes autem etsi plures gladio cadebant, sagittis conficiebantur, machinarum saxis discerpebantur, mœnia eorumque pinnacula sternebantur, tamen clade in tanta multitudine parum conspicua immoti persliterunt, præsertim cum vita, liberi, uxores, magnæ et variæ opes agerentur. Ac forsitan capta esset hæc quoque urbs et omnibus opibus nudata, Romanis ejus excidio gloriam insignem adeptis, adversi nuntii imperatorem vel invitum inde abstraxissent. Ferebatur enim Edessa a Persis circumsessa in excidii atrocissimi periculo versari, nisi imperator primo quoque tempore opem ferret. Igitur muneribus amplissimis acceptis quæ materia omnium pretiosissima constabant, et equis generosis, et et tela serica auro inter-

texta, 41 et mensa spectabili, et ante hæc cruce elegantissima in manus sumpta, cujus nihil simile visum est, in lychnite gemma exsculpta summoque artificio divinæ imaginis expressa similitudine, cujus aspectu oculi satiari non poterant, soluta obsidione Antiochiam versus proficiscitur. Aiebant autem Sezerini Sarraceni majores suos olim cruce illa radianti inter cætera munera imperatori oblata et pretiosa atque admirabili mensa, capto Romano Diogene imperatore ejusque vallo expugnato et imperatorio tabernaculo direpto, potitos fuisse. In discessu a Sezori milites Zacæ et aliorum illustrium Persarum Romanorum terga adoriuntur, equis ocyssimis insolentissime et cum summo Romanorum contemptu et fastu furioso atque barbarico irruentes. Tamen spe frustrati non modo nihil memorabile gesserunt, sed temeritatis et insolentiæ suæ pœnas divinæ vindictæ dederunt, duobus eorum ducibus captis; quorum alter erat Atapacæ filius, alter Samuchi ameræ frater. Imperatore vero celebre a Antiochiam 42 denuo ingresso, tota urbana multitudo obviam effusa est, sacris imaginibus et pluribus ornamentis in vicis expositis ad ingressum ejus honestandum. Ex hac cum bonis ominibus et laudibus ad Ciliciæ fines profectus inde Byzantinum iter ingreditur. Sic instructa acie progrediens, et a sua bellandi consuetudine non recedens, partem exercitus contra Iconienses Persas mittit. Nam ii, cum Syriam ingrederetur, arrepta occasione incursionibus Romanos infestabant. Eo igitur infesto agmine superato, agrum hostilem populatur, multis et hominibus et jumentis omnis generis captis. Atque hac una expeditione versus orientem solem bella Joannes triennio gessit, quæ omnium linguas et mentes omnium in eum converterunt.

A ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ψυχῶν καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν, πρὸς δὲ καὶ πλούτου πολλοῦ, καὶ τούτου παντοδαπού, διαγωνιζόμενον. Καὶ τάχ' ἂν ἥλω καὶ ἡ πόλις ἤδε καὶ βασιλεῖ καθυπέκυψε καὶ παντὸς τοῦ πλούτου κεκένωτο, καὶ Ῥωμαῖοι τῇ ταύτης χειρώσει κλέος ἤραντο τῶν πρόσθεν ἐπικυδέστερον, εἰ μὴ ἀγγελίαι τινὲς ἀπαίσιαι καὶ ἄκοντα ἐκεῖθεν τὸν βασιλέα μεθείλκυσαν, αἳ τὴν Ἔδεσσαν ἤδον κυκλωθῆναι παρὰ Περσῶν καὶ κινδυνεύειν παθεῖν τὰ χείριστα μὴ βασιλέως αὐτῇ τὴν ταχίστην ἀρήξαντος. Οὐκοῦν ἐκ τῶν πολιορκουμένων δῶρα μεγαλοπρεπῆ κομισάμενος, καὶ ταῦτα ἐξ ὕλης τιμαλφεστέρας τῶν ἀπασῶν, καὶ ἵππους ἐριαύχενας εὐγενεῖς καὶ νήματα Σηρικὰ διαπλεχθέντα χρυσῷ καὶ τράπεζαν ἀξιοθέατον, πρὸ δὲ τούτων σταυρὸν εἰς χεῖρας δεξάμενος πάγκαλόν τι χρῆμα καὶ ξενίζον τῇ θέᾳ, λυχνίτῃ
B λίτῳ κεκολαμμένον, ἐν ᾧπερ αὐτοφυῶς ἡ τέχνη διώφανὲς γράμματα εἰς κάλλος φιλόνικον τοῦ θείου κλιάσματος, καὶ ὀφθαλμῶν ἀτεχνῶς τροφήν, λύει τὴν πολιορκίαν, τὴς πρὸς Ἀντιόχειαν ἀφάμενος. Ἔφασκον δὲ οἱ κατὰ κὸ Σέζερ Σαρακηνοὶ πάλαι ποτὲ τοὺς προγόνους αὐτῶν ἐκ τῶν προσενεχθέντων δώρων τῷ βασιλεῖ δορύκτητα σχεῖν τὸν ἐκ λίθου ἀκτινώδους σταυρὸν καὶ τὴν πολυτελῆ τε καὶ οἵαν ἐκπλήξαι τράπεζαν, ἡνίκα Ῥωμανὸν εἷλον τὸν Διογένην τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων ἀρχὴν χειρίζοντα, τήν τε βασίλειον ἐκείνου σκηνὴν ἐσκύλευσαν καὶ τοῦ χάρακος κεκρατηκότες τὰ ἐνόντα διείλοντο· ἐν δὲ τῇ ἐκ τοῦ Σέζερ ἀπάρσει τοῦ βασιλέως Ῥωμαίοις κατ' οὐρὰν ἐπιτίθενται τὰ τοῦ Ζακῆ καὶ τινων ἀρχηγῶν ἄλλων διασήμων Περσικὰ στρατεύ
C ματα, ὁραπτικώτατα τοῖς μικροῦ πρόσθεν ἡμῖν ὀχήμασι (30) προδεικνύμενα, καὶ Ῥωμαίων ὀλιγωρότατα τύφῳ ἐμπλήκτῳ βαρβαρικῷ. Τῶν γε μὴν ἐλπίδων διαμαρτόντα οὐχ ὅπως οὐδέν τι γενναῖον ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ κόμπου καὶ τῆς μεγαληγορίας δίκην [P. 21] ἀμοιβὴν ὑπὸ τῆς θείας τίσαντες δίκης καὶ δύο τῶν ἡγεμόνων ζωγρίᾳ προσαπεβάλοντο· ἦσαν δ' οὗτοι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀταπακὰ καὶ ὁ τοῦ Σαμοὺχ Ἀμηρὰ (31) κασίγνητος. Εἰσιὼν δ' ὁ βασιλεὺς τὴν Ἀντιόχου μεγαλώνυμον πόλιν τὸ ἀστυκὸν πλῆθος ὅλου ἑαυτοῦ ἀνηρτήσατο, ὡς καὶ μεθ' ἱερῶν ἐκτύπων καὶ πλείστης ὅτι φιλοκαλίας τῶν ἁγιῶν λαμπρὸν ἐκείνῳ σχεδιάσαι τὸ εἰσιτήριον. Ἵκν δὲ ταύτης μετὰ φωνῶν ὑψήλων καὶ πομπέμψεων αἰνεσίμων εἰς τὰ τῆς Κιλικίας ὅρια παραβαλών, κἀκεῖθεν ἐξορμήσας τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον φερούσης ἅπτεται. Καὶ γοῦν κατὰ τάξιν προιὼν καὶ τῆς αὐτοῦ στρατηγίας ἐχόμενος στέλλει κατὰ τῶν Ἰκονιέων Περσῶν ἀπόμοιράν τινα τοῦ στρατεύματος· οὗτοι γάρ, ὁπότε τῆς Συρίας ἐπέβαινε βασιλεύς, τῷ καιρῷ χρησάμενοι πρὸς ἐπίθεσιν ἐκδρομαῖς κατὰ Ῥωμαίων ἐχρήσαντο. Τῷ τοι καὶ τοῦ δυσμενοῦς στίφους περιγενόμενος ἔκειρε τὴν πολεμίαν, ἅλωσιν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἔλασιν παντοίων, ὁπόσα ὑπὸ ζυγὸν καὶ ὄχησιν, ἐργασάμενος. Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ἀγῶνες τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορας, δι' ἐκστρατείας μιᾶς πᾶσαν μὲν γλῶτταν, πᾶσαν δὲ γνώμην ἐς ἑαυτοὺς ἑλκύσαντες, ἐν ᾗ καὶ τριετὴς χρόνος ἐξίκετο.

IX. Sub id tempus frater Isaacius sebastocrator ad imperatorem rediit, cui, ut ante diximus, ad imperium obtinendum adjumenti plurimum attulerat. Nam ex parva quadam offensa divulsus a fratre cum Joanne filio ejus primogenito ex Romanorum finibus in exsilium 43 abierat. Erat autem vir

Θ'. Τότε δὲ προσερρύη τῷ βασιλεῖ τῷδε καὶ ὁ σεβαστοκρατορῶν κασίγνητος Ἰσαάκιος, ὃν φθάσαν εἴρηκε τὸ λέγειν συνάραθαί οἱ τὰ περιττὰ εἰς τὴν τῆς βασιλείας κατάσχεσιν. Κατὰ γὰρ μικρολυπίαν τοῦ ὁμογνίου διαζευχθεὶς καὶ φυγὰς ἀπάρας ἐκ τῆς Ῥωμαίων, συνίκδημον καὶ συμπλανήτην ἔχων τὸν

Ilicr. Wolfii notæ.

(30) Μικροῦ προδηνέμοις ὀχήμασι. *Equis velocissimis provecti.* Ὄχημα huic auctori subinde non vehiculum sed equum significat, ut alter codex ἅλογον quoque crebro pro equo ponit.

(31) *Ameras* Turcarum reges aut principes dici affirmat Cuspinianus. Reperitur hoc vocabulum apud Zonaram quoque sæpius, sed ejus significatio non explicatur.

Ἰωάννην τὸν τῶν παίδων ἐκείνου πρωτότοκον (ἀνὴρ δ' οὗτος ὁπλιτοπάλας καὶ πολεμόκλονος, φυήν τ' ἀρίστην καὶ εἶδος προφαίνων ἀξιοθέατον), πλείστοις μὲν καὶ ἄλλοις προσέμιξεν ἔθνεσι, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τῷ τῆς Ἰκονίων σατραπεύοντι μητροπόλεως. Καὶ ἦν μὲν ὁ Ἰσαάκιος οὗτος ὁρμαίνων ἀεὶ χώραις ἐπιθέσθαι Ῥωμαϊκαῖς καὶ Σατὰν γενέσθαι τῷ Ἰωάννῃ, χρημάτων δ' ἀπορῶν καὶ τὸν βασιλέα Ἰωάννην ὁρῶν ταῖς κατὰ πόλεμον πράξεσι διὰ παντὸς περικλείστον οὐδένα εὕρισκε τοῖς κατὰ σκοπὸν ἐκείνῳ συμβαίνοντα. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πάντας εἶχεν ἀποπηδῶντας καὶ πρὸς τὴν πρώτην τῆς ἀποστασίας ἐνίσχησιν δυσχεραίνοντας, καὶ τὴν ἐπιχείρησιν ἀπαγορεύοντας ὡς ἀσύμφορον κἀκείνῳ καὶ μηδ' αὐτοῖς ἐφικτὴν ὁπωσοῦν. Ὅθεν τοὺς τοπάρχας περιὼν, καὶ παρ' οἷς κατέλυε δι' εἰδοῦς ἀγόμενος ὡς τὸ εἶδος τυραννικώτατος καὶ τὸ γένος ἐπισημότατος, ὀψὲ συνεὶς ὡς διακενῆς τῆς συγγενείας ἀποδείσταται, βίον ἀντλῶν πονηρὸν, πρὸς τὸν ὁμόσπορον ἐπανέλυσε. Καὶ βασιλεὺς ἀσμένως αὐτόν τε καὶ τὸν υἱέα προτβλέπει, καὶ ὄψιν καὶ λόγους ἀμφοῖν δίδωσι, καὶ χαριέντως προσπλέκεται· ἰσχυρὸν γὰρ τι χρῆμα πόθος συγγενείᾳ διυφαινόμενος, κἂν ἀποβράγείη μικρόν τι τῆς συμφυΐας φιλυπόστροφος ταχέως γίνεται. Ἀμέλει καὶ τὸ [P. 22] πρώτην φίλτρον διατηρήσας ἀλώβητον οὐδέν τι παλίγκοτον ὑπέτυφεν ἐν ψυχῇ, ὁποῖα οἱ ἐν ἀρχαῖς φιλοῦσι τεχνάζεσθαι, τὸν χόλον ἐνθάπτοντες καὶ ἐναύοντες εἰς τὴν κατὰ καιρὸν ῥηξικτώρησιν καὶ κατάπρησιν· τὰ ἐγκώμια τῷ τοῦ βασιλέως τούτῳ προμηθεύματι, οὐ μόνον τοῖς αὐτοῦ τροπαίοις καλλωπιζόμενον καὶ θύον θεῷ χαριστήρια τῷ καὶ πορεύσαντι τοῦτον καὶ ἐπευφραινόμενον.

A bellicosus et fortis, procera statura et forma visenda præditus; qui cum ad alias gentes transierat, tum ad Iconiensis metropolis satrapam, subinde ad incursandas Romanas provincias et res Joannis turbandas incitatus. Sed quia pecunia egebat et imperator Joannes perpetua rei bellicæ laude florebat, ipsi nihil ex sententia succedebat, ac patius omnes ab eo resiliebant et primum defectionis consilium improbabant, conatum illum detestantes, qui nec ei expediret et ipsis succedere nulle modo posset. Igitur cum toparchas adiret, etsi ab omnibus revereuter excipieretur ut forma rege dignissima præditus et genere nobilissimo ortus, sero tamen intelligens, quod deserta cognatione aerumnas frustra toleraret, ad fratrem se recepit. Imperator vero et ipsum et filium suum cupide exceptos allocutus est et suaviter amplexus. Nam cognationis desiderium multum valet; ac tametsi nexus ille nonnihil laxatus fuerit, facile tamen denuo astringitur. Ac pristina erga eum charitate inviolata conservata, bona fide in gratiam rediit, secus quam potentes solent, qui iram tegunt ac dissimulant, dum ulciscendi occasio detur. Cpolim igitur cum eo ingressus, non magis victoria quam fratris reditu est gavisus. Subditi quoque instinctu ejus laudes communicabant; nec tropæis duntaxat gloriabuntur, et Deo successuum auctori gratias agebant, sed et fratris ejus adventu lætabantur.

B

Μὴ πολυωρήσας δὲ τῷ Βυζαντίῳ, τῶν Περσῶν εἰσβαλόντων τοῖς κατὰ ποταμὸν τὸν Σαγγάριον ἐπιδρόμοις τόποις, ὑπεριδὼν καχεξίας σώματος, ὡς εἶχεν ἐξώρμησεν, ὅθεν τοὺς πολεμίους διαθρήσας τῇ παρουσίᾳ καὶ θρεμμάτων ἀγέλας ἐλάσας παντοδαπῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Λοπάδιον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τῆς γυναικωνίτιδος ἐξιούσης τὴν πόλιν, τὰς Ὀχυρὰς ἐδείματο, τὴν ἐκ τῶν πολεμίων ἐκεχειρίαν εἰς τὸ μὴ πάντη ἀξύμφορον Ῥωμαίοις διατιθείς. Ἐμβραδύναι δὲ τοῖς τόποις τούτοις διανοούμενος τὴν στρατιὰν ἀθροισθῆναι διετετάχει. Καὶ ἡ μὲν ἐν ἡσπισμάτων βασιλείων συνήγετο, αὐτὸς δὲ κατὰ τοῦτο τὸ ἔργον ὡς οὐδέποτε τοῖς στρατευομένοις ἀσυγγνώμων ἔδοξε καὶ βαρὺς καὶ τὸ πλέον μηδὲ μέτρα ἐκστρατείας εἰδώς, ὡς εἴπερ ἐλάθετο ἢ οὐκ ἐνενόησεν ὡς τρισσὸν ἔτος ἐν τοῖς ἑῴοις πολέμοις Ῥωμαῖοι διήνεγκαν. Τὸ δὲ πρὸς ἄῤῥηκτον ἐκείνου ἔχθος ἔτι μᾶλλον ἐκμῆναν ἦν ὅτι πολλοὶ τῶν εἰς Συρίαν συναναβάντων ἐκείνῳ στρατιωτῶν μήπω τὰ οἴκοι βλέψαντες, ἀλλὰ νόσῳ σώματος καὶ σπάνει τῶν ἀναγκαίων καὶ φθορᾷ τῶν ὀχημάτων ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ χρονίσαντες, ἠναγκάζοντο μὴ τῶν πατρίδων βαίνειν εὐθὺ, ἀλλ' ἔνθα κατασκηνοῖ βασιλεὺς μεταβαίνειν ὑπὸ τῶν ἐπιμελῶς τὰς ὁδοὺς τηρούντων καὶ τὰς θαλαττίους περαιώσεις ἐπισκοπούντων. Ὁ δὲ μὴ ἀγνοεῖν ἔχων τὸ τοῦ γογγυσμοῦ αἴτιον, τὸν

C Cæterum non diu Byzantii commoratus, cum Perse in patentes campos juxta Sangarium fluvium impetum fecissent, quamvis corpore æger, statim exivit. Ita hostibus sua præsentia territis et omnis generis pecoribus abactis, Lopadium recessit. Non multo post, cum etiam Gynæconitis urbe exisset, munitiones instauravit, otio quod a bello dabatur in rei publicæ commodum converso: quibus in locis cum commorari statuisset, legiones convenire jussit. Quod etsi ex mandato ejus fiebat, tamen milites nulla unquam re se magis oneratos esse putabant, quod expeditionum nullum sciret modum aut oblitus essel, aut non reputaret Romanos tertium annum in bellis Orientalibus consumpsisse. Illud vero ejus odium exasperabat, quod multi milites, qui

D eum in Syriam secuti erant, re domestica nondum 45 visa, sed ex morbo corporis et penuria commeatus et jactura equorum in itinere morati, deflectere a patria et ad imperatorem ire, ab iis qui vias diligenter obsidebant et portus observabant, cogebantur. Verum ipse cum indignationis causam ignorare non posset, ignorationem, ne contemptum dicam, simulans, et illos inania verba fundere sinens, institutum suum urgebat. Dicebat enim se milites habere velle, qui idem quod ipse vellent, et continentibus expeditionibus non fatigarentur aut

frangerentur. Cum autem barbaros, qui in Armeniacorum provinciam irruperant, ulcisci, et Constantinum Gabrau, longo jam tempore Trapezunte potientem ac pro tyranno se gerentem, capere statuisset, per Paphlagonum convallem iter intendit, ut continenter per maritima Ponti loca proficisceretur: idque duabus de causis, ut et exercitus e suis provinciis commeatum peteret, et si pugna committenda esset, ea ab una duntaxat parte immineret nec a circumventione quidquam periculi esset. Nam Muchumetus, qui tum Cæsarea potiebatur, de quo supra diximus, maximis opibus pollebat et Iberiæ partem subegerat ac nonnulla Mesopotamiæ loca **46** in deditionem acceperat. Is ad vetustam Arsacidarum et Tanismaniorum recentem stirpem genus referebat, qui Tanismanii homines audaces et bellicosi erant, et eorum qui Orientales Romanorum urbes coperant potentissimi ei impudentissimi. Vere igitur jam exeunte, imperator Lopadio discedit; et omni æstivo tempore autumnique parte temperatissima in eo itinere consumptis, sub hibernum solstitium in urbe Pontica Quinta hiemavit. Inde hostilem agrum agressus multa incommoda pertulit; nam et commeatu pene omni destitutus est, et jumenta tam bellicosa quam sarcinis gerendis apta funditus perierunt. Unde hostes fiducia resumpta (nam fama nihil impervestigatum aut occultum sinit) multis inexspectatis impressionibus latronum more irruebant; aliquando etiam aperto Marte Romanos aggredientes phalanges eorum crebris detrimentis afficiebant. Instar enim densæ nubis subito irruentes, equorum velocitate freti, e medio recedebant, perinde ac si ventorum flatu attollerentur. Imperator vero ut cladem resarciret, passim in exercitu generosos equos conquirebat; iisque inter Romanos, qui contos ferre norant, ac Latinos **47** potissimum in circumagendis hastis dextros, distributis, aciem robustam hostibus opponebat qui, cum hastarum impetum ferre non possent, in fugam vertebantur. His igitur artibus, et quia plurimi pedites vexilla sustinebant ad majorem equitatus speciem præbendam, repulsis Persicis turmis, Neocæsaream perrexit juxta quam etiam inter Persas et Romanos crebro est dimicatum, et imperatoris junior filius Manuel, hastam gestans et patre inscio longe progressus, impressionem in hostes fecit; idque adolescentis facinus fere totum exercitum ad dimicandum supra vires impulit, aliis æmulatione incitatis, cæteris vero omnibus adolescenti metuentibus. et ab imperatore se maximam gratiam inituros ratis, si sua opera ab omni hostium insultu defenderetur. Ac tum pater filium palam laudibus prosecutus est.

Α οὐκ εἰδότα πλαττόμενος, ἵνα μὴ λέγωμι τὸν μηδαμῶς ἐμπαζόμενον ὑποκρινόμενος, ἐκείνους μὲν ἐς κενοφωνεῖν, αὐτὸς δὲ τῆς προθέσεως εἶχετο, βούλεσθαι λεγων ἔχειν τοὺς στρατιώτας συσπουδαστὰς καὶ μηδαμῶς ταῖς συνεχέσιν ἐκδημίαις ὑπαυδοῦντας καὶ ἀποκναίοντας. Προθέμενος δὲ μετελθεῖν τοὺς κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀρμενιακῶν καρεισφθαρόντας βαρβάρους, ἅμα δὲ καὶ Κωνσταντίνου τὸν Γαῦρᾶν κατασχεῖν χρόνῳ ἤδη συχνὸν τὴν Τραπεζοῦντα ὑποποιησάμενον καὶ ἤθεσι τυραννικοῖς αὐτὴν διεξάγοντα, διὰ τῆς τῶν Παφλαγόνων συναγκείας τὴν πορείαν τίθησιν ἀεὶ τῶν τοῦ Πόντου παραλίων τόπων βαδίζειν ἐχόμενα δυοῖν ἕνεκα, τοῦ τ' ἐκ τῆς οἰκείας χώρας τὴν στρατιὰν οἱ πορίζεσθαι τὰ βιώσιμα, καὶ εἰ δεήσει συμβῆναι πόλεμον, κατὰ μίαν μοῖραν ἔχειν αὐτὸν ἐπικείμενον, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἑκατέρων μερῶν περικείμενον, κἀντεῦθεν πρὸς περικύκλωσιν ἐπιτήδειον. Ἦν γὰρ ὁ τῆς Καισαρείας [P. 23] τότε κρατῶν Μουχούμετ, περὶ οὗ εἰπεῖν ἔρθημεν, πλείστην ὅτι περιβεβλημένος ἰσχύν, μέρος τε τῆς Ἰβηρίας ὑπαγαγόμενος καὶ ἔνια τῆς τῶν ποταμῶν μέσης παραττησάμενος, τὸ μὲν ἄνωθεν γένος ἐς τοὺς Ἀρσακίδας συναλειφόμενος, τὸ δὲ πρόσχες ἐκ Τανισμανίων καταγόμενος· ἦσαν δ' αὐτοὶ τολμηταί καὶ ἀνδρισταὶ καὶ τῶν χειρωσαμένων τὰς ἑῴας πόλεις Ῥωμαίων οἱ μάλιστα κράτιστοί τε καὶ ἀναιδέστατοι (32). Ἦρος μὲν οὖν ὑπολήγειν ἀρξαμένου, τοῦ Λοπαδίου βασιλεὺς ἀπανίσταται, τὴν δὲ θέρειον πᾶσαν ὥραν καὶ τοῦ μετοπώρου τὸ εὔκρατες ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ τῇδε κατατρυφάμενος περὶ τροπὰς ἐνυλίσατο χειμερίους πόλει Ποντικῇ τῇ Κυντῇ. Τῇ πολεμίᾳ δ' ἐκ τοῦδε προσβαλὼν ἐν πολλοῖς ἐδυστράγησεν. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἡ Κάππαδοκῶν χώρα κρυμώδης πᾶσα, καὶ τὸ κλίμα τοῦτο ψυχεινὸν καὶ δριμύτατον· τότε δὲ καὶ χειμῶνος ἐπιγενομένου ἀήθους πολυτρόποις κακοῖς προσεπάλαισε. Τὰ τε γὰρ πρὸς δίαιταν ἐπιτήδεια σχεδὸν εἰς τέλος ἐξέλιπον, καὶ τῶν ζώων ὁπόσα σκευοφόρα τε καὶ πολεμιστήρια, διεφθάρη παντάπασι. Κἀκ τοῦδε τὸ ἀλλόθροον πλειόνως ἀναθαῤῥῆσαν, ἐπεὶ καὶ ἄφθεγκόν ἐστι τῇ φήμῃ μηδὲν ἀνεξερεύνητόν τε καὶ ἀνεξέλεγκτον, ἐφόδοις ἀκηρύκτοις ἐχρῆτο συχναῖς, καὶ λῃστρικοῖς ἐπιτιθέμενον κλέμμασιν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ προδήλως διαμιλλώμενον κατὰ μάχην ἐνώπιον, ἅτε τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλυμαίνετο φάλαγγας· κατὰ γὰρ νέφος συνεχὲς τὴν σύστασιν ἐφιστάμενον ἐκ τοῦ αὐτίκα, τῇ ποδωκείᾳ πεποιθὸς τῶν ἵππων, τὰς ὁμαιχμίας ἀφίστατο ὡς εἴπερ ἀνέμων πνοαῖς ἐξῄρετο. Βασιλεὺς δὲ, τὸ τῶν εἱππέων μεθοδεύων ἀτύχημα, περιὼν τὸ στράτευμα τὰ εὐγενῆ τῶν ὀχημάτων (33) συνέλεγε, καὶ ταῦτα διαδιδοὺς καὶ Ῥωμαίοις μὲν, ὁπόσοι κοντοφορεῖν ἤδεσαν, τοῖς δ' ἐκ τῶν Λατίνων

Β

C

D

Hier Wolfii notæ.

(32) Ἀναιδέστατοι. Nisi præcessisset ἀνδρισταὶ, pro ἀναιδέστατοι malim legere ἀνδρειότατοι· nam ἀναιδέστατοι non placet. Vetustus codex pro ἀναιδέστατοι vocem habet quæ legi non potest.

(33) Ὀχημάτων. Ἀλλόγων B. Hinc conjicias, lector, non de vehiculis aut curribus eum loqui, sed de equis.

μάλιστα δεξιοστροφειν ἐπισταμένοις δοράτια, ἀνθ- A ίστα τούτους τυῖς πολεμίοις καὶ παρεῖχε γενναίως ἀντιμαχεῖν. Οἱ δὲ τὰς μετὰ ξυστῶν ἐπελάσεις τούτων ἐνεγκεῖν οὐκ ἔχοντες πρὸς φυγὴν μεθηρμόζοντο. Ἱκανῶς μὲν οὖν διὰ τῶν τοιούτων μεθόδων καὶ τοῦ πλείστους ὅτι μάλιστα τῶν πεζῶν σημαίας ἀνέχειν εἰς ἔμφασιν ἱππικοῦ πλείονος τὰς Περσικὰς ἀναστείλας ἵλας, ἐπὶ Νεοκαισαρείας ἦετο. Πολλαὶ δὲ καὶ περὶ αὐτὴν μεταξὺ Περσῶν καὶ Ῥωμαίων ἐτολυπεύθησαν συμπλοκαί. Καὶ τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν ὁ νεώτερος (Μανουὴλ ὄνομα τούτῳ) δόρυ διαβαστάσας καὶ ἱκανῶς προελθών, τοῦ Ἥτρος εἰδότος μηδέν, τοῖς πολεμίοις ἐνέβαλε, καὶ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ μείρακος παρωρμήκει σχεδὸν ἅπαν τὸ στράτευμα καὶ ὑπὲρ ἰσχὺν ἀγωνίασθαι, τινῶν μὲν ἐς τὸν ὅμοιον ζῆλον διαναστάντων, τῶν δ' ἄλλων ἁπάντων δεισάντων περὶ τῷ παιδί, καὶ βασιλεῖ χαριεῖσθαι τὰ μέγιστα οἰηθέντων εἰ συναραμένων αὐτῶν οὐδαμῶς τι πρὸς τῶν πολεμίων ἐσεῖται πεπονθὼς ἀηδές. Ἀλλὰ τότε μὲν ὁ πατὴρ ἐπαίνοις τὸν παῖδα προδήλως ἠμείψατο· ὕστερον δὲ τὴν σκηνὴν εἰσιὼν πρηνῆ ταθέντα δι' [P. 24] ὀλίγου ἔτυψεν ὡς θρασύτερον μᾶλλον ἢ εὐτολμότερον, μηδ' ἐπιτρέψαντος αὐτοῦ συμπλακέντα τοῖς ἐναντίοις.

ι'. Ἴσως δ' ἂν καὶ τῆς Νεοκαισαρέων ἐκράτησε βα- B σιλεὺς, εἰ μὴ κατὰ συγκυρίαν ἀπρόοπτον αὐτῷ προσέστη τῦφος ἄλογος αὐτοθελὴς καὶ θυμὸς παντάπασιν ἀκυβέρνητος τοῦ ἀδελφιδοῦ Ἰωάννου, ὃν ὁ σεβαστοκράτωρ ἐγείνατο Ἰσαάκιος. Μάχης γὰρ ἐνισταμένης μετὰ Περσῶν ἱππότην ἐπίσημον ἐξ Ἰταλίας ὁρμώμενον ἄντικρυς ὁρᾶν ἔδοξε, τὸν μὲν ἵππον ἐπιβῆναι τοῦ Ἀραβίου ἵππου ᾧ ἡ ἔποχος καὶ δοῦναι τοῦτον τῷ Ἰταλῷ, μὴ χαλίζοντα ἵππων τὸν ἀνεψιὸν ἐπιστάμενος. Ὁ δὲ φρονηματίας ὢν καὶ γαῦρος πλέον τοῦ δέοντος τῷ τοῦ βασιλέως ἀντέστη κελεύσματι, ἐμβριθεστέραν, ἵνα μὴ λέγοιμι ἀναιδεστέραν, τὴν ἀντίῤῥησιν ποιησάμενος· καὶ τὸν Λατῖνον ἐξουθενῶν προὐκαλεῖτο εἰς ἀντιμάχησιν, ὡς τὸν ἵππον, εἰ περιγένοιτο, δικαίως ἀπολεψόμενον. Μὴ ἐπὶ πολὺ δ' ἔχων ἀνθίστασθαι τῷ θείῳ καὶ βασιλεῖ (ἐώρα γὰρ πρὸς ὀργὴν ἐπιῤῥίσ- C σοντα) τὸν ἵππον δίδωσιν ἄκων. Μετακεληττίσας δ' εἰς ἕτερον ὄχημα ἀθυμίας πλήρης καὶ βράττων ἄντικρυς θυμῷ, τὸ δόρυ ἀγκοινισάμενος κατὰ τῆς τῶν πολεμίων παρατάξεως φέρεται. Μικρὸν δέ τι προβὰς τὸν λογχήρη κοντὸν εἰς τοὐπίσω ἀντέστρεψε, καὶ τῷ νώτῳ ἐπαναθέμενος πρὸς Πέρσας αὐτόμολος γίνεται, τὸ κράνος τῆς κεφαλῆς ἀφελόμενος. Ἀμέλει καὶ Ἰωάννης μὲν ἡδέως τοῖς βαρβάροις ὁρᾶται καὶ ἀσμένως προσδέχεται, καὶ ὡς πάλαι μὲν συνήθης αὐτοῖς καθιστάμενος, ἡνίκα τῷ πατρὶ συνεπλάζετο, καὶ ὡς τότε δὴ τῇ παρουσίᾳ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀναῤῥώσων πράγματα. Ὁ δ' αὐτὸς μικρῷ ὕστερον καὶ τὰ Χριστιανῶν ἐξομοσάμενος ὄργια τὴν τοῦ Ἰκονιέως Πέρσου θυγατέρα ἐγήματο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τοῖς D συμβεβηκόσι τούτοις ἔκθαμβος γεγονὼς οὐκ ἀγαθαῖς ἐλπίσι διεστροβοῦτο· ἤδει γὰρ ὡς οὐδὲν ἄφθεγκτον ἐσεῖται παραλειπὼς ὁ ἀνεψιὸς τῶν τὴν Ῥωμαϊκὴν περικλονούντων στρατιὰν, ἀλλ' ἀχαλινώτῳ καὶ εὐῤῥόμῳ γλώσσῃ ἀναγγελεῖ τῶν ἵππων τὸν σπανισμὸν, τὴν τῶν βιωσίμων στέρησιν καὶ πᾶν ἕτερον κακοήθημα τῆς παρεμβολῆς. Ὑποκλέπτων, τοίνυν τὴν ἐπανάλυσιν κατὰ βραχύ πως ἐκεῖθεν μεθίστατο· Ὑλὴν οὐδ' οὕτω ὁρῶν εἶχε λεληθέναι ὁλοσχερῶς τὸ πολεμιον· τοῖς γὰρ τελευταίοις ἐπικείμενον τοῦ στρατεύματος μέχρι πλείστου παρηκολούθει, καὶ διενοχλοῦν τὴν οὐραγίαν ἐνέλιπεν οὐδαμῶς. Διὰ ταῦτα τοίνυν τῆς παραλίας λαβόμενος ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθειστήκει, καὶ τὸ βαρβαρον μηκέτι ἐπιέναι ἔχον παλίσσυτον γίνεται.

Εἰδοῖ μὲν οὖν Ἰανουάριοι τὸν βασιλέα ἔβλεψαν Ἰωάννην ἐκ τῶν Περσικῶν καμάτων τὴν πόλιν ἐπεισ-

10. Forsitan autem Neocæsarea potitus esset imperator, nisi 48 casu quodam improviso inconsulta et contumax superbia et iracundia prorsus effrenis Joannis nepotis ex fratre Isaacio sebastocratore illi obstitisset. Nam cum acie cum Persis decernendum esset, viso insigni equite Italico, Joannem fratris filium, quippe cui equos non decesse sciret, Arabico equo descendere eumque Italo dare jussit. At is homo elati animi, et jactantior quam decebat, imperatoris dicto non audiens, audacius, ne dicam impudentius, refragatus est, Latinumque per contemptum ad pugnam provocavit, jure accepturum equum, si vicisset. Sed cum patruo imperatori, cui bilem effervescere cernoret, diutius resistere non posset, equum dat invitus; alioque conscenso animo æger et iracundia æstuans, hasta directa in hostilem aciem tendit, ac paulo longius progressus, ea reflexa et humeris imposita galeaque capiti detracta, ad Persas transfugit. A quibus cupide et amanter suscipitur, tum quod eis, dum cum patre exsulabat innotuerat, tum quod præsentia sua ipsorum res firmaturus esse putabatur. Neque multo post Christiana religione abjurata Iconiensis Persæ 49 filiam uxorem duxit. Imperator vero, eo casu consternatus, spem parum bonam fovebat, haud ignarus nepotem, quibus malis Romani conflictarentur, intemperanti et volubili lingua accurate expositurum, ut commeatus penuriam, ut equorum interitum, ut cætera castrorum detrimenta. Quamvis autem ad dissimulandum discessum paulatim inde movebat, tamen ne sic quidem hostes omnino latere potuit, quominus extremum agmen longissime insequerentur ac perpetuo infestarent. Qua de causa ad oram maritimam conversus, in tuta se recepit; quo Barbari cum accedere non possent, retro abierunt.

Imperator, Idibus Januarii Byzantium a Persicis ærumnis ingressus, sub finem veris gladio

resumpto ad Rhyndacenum oppidum proficiscitur. Exacta vero æstate, cum hiberna tempestas ventorum procellis et frigore sæviens sub dio agere prohiberet, Byzantium revertitur, victus gelu nivibus tanquam lapidibus et glacie velati hastis armato. Vere autem adventante, salutatis filiabus Heliadum instar 50 flentibus, Phrygiam prælervectus ad clarissimam Attali urbem commorari statuit, ut finitima oppida et provincias rectius constitueret; quarum nonnullæ jam a Turcis sabactæ erant: in quo numero etiam Pasgusa palus fuit; quæ cum instar maris latissime pateat, multis in locis parvas habet insulas, firmis munitas mœnibus, quas eo tempore Christiani plurimi tenebant; qui cum lembis et naviculis Iconienses Turcas adirent, non modo amicitiam cum eis firmarant, sed et institutis eorum plerisque utebantur, et cum eis tanquam finitimis conjuncti Romanos ut hostes aversabantur. Ita consuetudo tempore confirmata plus et ratione et religione valet. Igitur alii imperatori ut hosti maledicebant, et ejus edicta contumaciter respuebant, paludis ambitu freti: et quæ sana mente nunquam cogitassent, ea per vecordiam animis agitabant. Cum vero palude eos cedere ut Romanorum veteri possessione, et plane ad Pereas transire, si vellent, juberet (alioqui et ipsorum et paludis a Romanis alienationem 51 minime diu passurum), nec verbis quidquam proficeret, ad belli apparatum conversus navibus fabricatis atque inter sese junctis machinas imponit, et paludis munitiones aggreditur; quas etsi expugnavit, tamen Romani eo bello malorum expertes non fuerunt, sed nonnunquam ea a ventis turbata et fluctibus tumefacta, multæ onerariæ abreptæ et eversæ vectores et sarcinas demerserunt.

ἰόντα· αἱ δὲ τοῦ ἦρος περιτροπαὶ (34) τὸ ξίφος εἶχον αὖθις περιζωσάμενον καὶ πρὸς τὸ περὶ τὸν Ῥυνδακὸν ποταμὸν ἀφιγμένον πόλισμα. Ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν θέρεως ὥρα παρελήλυθει, ὁ δὲ χειμὼν χὴν παρειναῖον τοῖς ἀθριάζουσιν ἐδυσκόλαινεν, ἀνέμων βόμβοις παραφοβῶν καὶ ἀμβλύτερα πρὸς ἀντιπάλαισιν ψύχους τιθεὶς τὰ σώματα, ἐπάνεισιν εἰς τὸ Βυζάντιον, τῷ ψυχεινῷ [P. 25] τοῦ καιροῦ ὑπενδοὺς ὥσπερ καὶ χερμάδια τὰς νιφάδας καὶ δοράτια τὰς πηγυλίδας προβαλλομένῳ. Ὑπομειδιάσαντος δ' ἀρχομένου τοῦ ἦρος τῶν ἀνακτόρων ἀπανίσταται. Τῷ τοι καὶ τὰς ἐξ ὄρους αὐτοῦ προσειπών, ὅσα καὶ Ἠλιάδας ἐπ' αὐτῷ ἀφιείσας ἠλεκτρώδες δάκρυον, τὴν Φρυγίαν παρελθών, τὴν δ' Ἀττάλου λαμπροτάτην πόλιν καταλαβών, χρονοτριβεῖν ἐκεῖσε προέθετο, ὅπως τὰς πέριξ ταύτης πόλεις καὶ χώρας μᾶλλόν τι πρὸς τὸ εὖ μετάθοιτο. Ἤδη γὰρ καὶ τούτων ἔνιαι τοῖς Τούρκοις ὑπέκυψαν, ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἡουσγούσῃ καλουμένη λίμνη. Αὕτη γὰρ εἰς ἀχανὲς καὶ μικροῦ θαλασσίαν χύσιν ἐκτεινομένη ἐν πολλοῖς νησίδας ἀνίσχει περιβεβλημένας τεῖχεσιν ἰσχυροῖς. Ὤκουν μὲν οὖν ταύτας τηνικάδε καιροῦ Χριστιανῶν ἐσμοί, οἳ καὶ διὰ λέμβων καὶ ἀκατίων τοῖς Ἰκονιεῦσι Τούρκοις ἐπιμιγνύμενοι οὐ μόνον τὴν πρὸς ἀλλήλους φιλίαν ἐντεῦθεν ἐκράτυναν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν ἐν πλείοσι προσεσχήκασιν. Ἀμέλει καὶ ὡς ὁμορροῦσιν αὐτοῖς προστιθέμενοι Ῥωμαίους ὡς ἐχθροὺς ὑπεβλέποντο· οὕτω χρόνῳ κρατυνθὲν ἔθος γένους καὶ θρησκείας ἐστὶν ἰσχυρότερον. Ὅθεν καὶ οἱ μὲν ὡς ἀντίπαλον τὸν βασιλέα κακῶς ἔφασκον, μηδ' ὑποκύψαι ὅλως τοῖς αὐτοῦ θεσμοῖς ἀπηυθαδιάζοντο, τῷ ὑγρῷ φυσῶντες ζωστῆρι τῆς λίμνης, καὶ ἃ οὐκ ἂν ἐρρήθησαν φρονοῦντες, ταῦθ' ὡς παραφρονοῦντες διεπραττόμενοι. Ὁ δὲ μεθίστασθαι παρῄνει τῆς λίμνης ὡς παλαιοῦ Ῥωμαίων κτήματος, καὶ καθαρῶς προσχωρεῖν τοῖς Πέρσαις, εἰ τοῦτο βούλοιντο· εἰ δὲ μὴ οὕτω δρῷεν, οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι ὅλως διϊσχυρίζετο αὐτούς τε καὶ τὴν λίμνην ἀπεξενῶσθαι Ῥωμαίων ἐπὶ μακρόν. Μὴ προχωρούντων δὲ τῶν ῥημάτων, ἔργων πολεμίων ἥπτετο· ὅθεν ἁλιάδας καὶ ἀκάτια σχεδιάσας καὶ ζεῦγμα διὰ τούτων ἐργασάμενος τὰς ἑλεπόλεις ἐπέστησεν ἄνωθεν, καὶ προσεπῆγεν οὕτω τοῖς ἐπὶ τῆς λίμνης ἑρύμασιν. Αὐτὰ μὲν οὖν ἐξελέσθαι ἴσχυσε, πλὴν οὐχὶ καὶ Ῥωμαῖοι κακῶν ἀπείρατοι διεξέπλευσαν τὸν τότε πόλεμον, ἀλλ' ἐνίοτε τὴν λίμνην ἀνέμου διακυκήσαντος καὶ εἰς φλοῖσβον αὐτὴν ἀνοιδήσαντος τῶν ἁλκάδων πολλαὶ παρηνέχθησαν καὶ τὸν φόρτον ἐπανατραπέντα διαφθεῖραν τῷ βυθῷ καὶ τοῖς κύμασιν.

Sub id tempus primogenitus imperatoris filius Alexius, cui et rubrum calceum et purpuram imperatoriam concesserat, vita functus est ex acuta febri, quæ caput tanquam arcem infestabat. Cui ætate proximus Andronicus, non diutius superstes quam ut fratris obitum deploraret, et ipse rebus humanis est exemptus.

Ἐν δὲ τοῖς καιροῖς τοῖσδε τὸν βίον μετήλλαξεν ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀλέξιος, ᾧ καὶ μετ' ἐδωκεν οὗτος ἐρυθροῦ πεδίλου καὶ φοινικίδος βασιλικῆς. Τῶν δ' ὀξέων ἦν καὶ μὴ χρονίων τὸ νόσημα, τὸ δὲ εἶδος πυρετὸς ἐπαιγίζων καὶ ὡς ἀκροπόλει τῇ κεφαλῇ ἐπιθέμενος. Ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὸν Ἀνδρόνικος, βραχύ τι ἐπιβιούς καὶ ὅσον ἐπικωκῦσαι τῷ κασιγνήτῳ ἐξ ἀνθρώπων ἀπάραντι, τὸ λαχὸν κἀκεῖνος μέρος τῆς ζωῆς ἐξετόξευσε.

11. Imperator, quanquam tantis calamitatibus

ια'. Καίπερ δὲ συμφοραῖς τηλίκαις καὶ καλλίστων

Hier. Wolfii notæ.

(34) Αἱ δὲ τοῦ ἦρος περιτροπαί. Κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα. Alius codex habebat αἱ τοῦ ἦρος τροπαί, quod ego vernum æquinoctium interpretatus eram: quod est, cum sol mense Martio primum punctum Arietis ingreditur. Tum enim fit ab hiberno frigore ad veris temperiem conversio, quanquam nos Germani etiam sub Kalendas Maias aliquando non multo minus frigemus quam alii mense Februario.

παίδων ἀριλοσοφήτοις (35) ἀποβολαῖς κατακαμφθεὶς ὁ βασιλεὺς τὴν ψυχήν, ἵνα μὴ λέγοιμι καὶ οἰωνοὺς ἀπαισίους τῆς ὑπερέκεινα πορείας τοὺς θανάτους τῶν φιλτάτων ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅμως οὐδέν τι καὶ πέπονθε μαλακὸν ἢ καθυφῆκέ τι βραχὺ τῆς προθέσεως ἢ παλίμπους ἐπανῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔτους ἤδη τελείου ἐπὶ τοῖς ἠθλημένοις τούτοις παρι- πεπκότος, ἀλλ' ἐς Ἰσαυρίαν ἀφιγμένος καὶ τὰ ἐκεῖθι πρὸς τὸ δέον καταστησάμενος τῆς ἀνόπιν καὶ πρὸς Συρίαν ὁδοῦ εἶχετο, ἑψεπόμενον ἔχων αὐτῷ τὸν δευτερότοκον παῖδα τόν Μανουήλ. Ἦν δὲ ἡ μὲν πρόδηλος τῆς στρατείας ταύτησὶ πρόθεσις ἡ τῆς Ἀρμενίας πρὸς τὸ κρεῖττον μεθάρμοσις καὶ εἰς βε- βαίαν κατάστασιν συνοχὴ τῶν πόλεων καὶ φρουρίων, ὧν ἐγκρατὴς γεγένητο κατὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀνάβασιν· ἡ δ' ἀνέκφορος πρὸς τὸ στράτευμα λαθραία τε καὶ ἐνδόμυχος καὶ ἐκ περισκέψεως κίνησις αὕτη ἦν. Δεῖ δι' ἔρωτος εἶχε συνάψαι τὴν Ἀντιόχου τῇ Κωνσταντίνου, κἀκ τοῦδε τοῖς θεοστιβέσι τόποις ἐπι- φοιτήσαι, καὶ δώροις μὲν καταστέψαι τὸν τοῦ Κυρίου τάφον τὸν ζωοπάροχον, τὸ δὲ κύκλῳ βαρβαρικὸν ἀνα- καθᾶραι. Ὅθεν καὶ πᾶσαν ἦν μετιὼν μηχανήν, εἴ πως ὑπεκσταῖεν ἑκόντες αὐτῷ οἱ Ἀατῖνοι τῆς κυ- ριαρχίας τῆς λοιμης Ἀντιοχείας, ἤ, εἰ οὗτοι πείθοιντο (ἠπίστατο γὰρ τὴν Ἀατινικὴν κόρυζαν καὶ τὸ τοῦ φρονήματος αὐτῶν ἀταπείνωτον), οἱ δὲ γε Κίλικες καὶ Σύροι προσρέψαιεν ἐκείνῳ. Γράφων τοίνυν κατὰ τήνδε τὴν ἄνοδον καὶ τὴν αὐτοῦ προση- μαίνων τοῖς Ἀντιοχεῦσιν ἄφιξιν οὐδαμῶς ἀνίει, ὥστε καὶ μήπω τῶν ὁρίων ἐπιβὰς τῆς Συρίας πρεσβείαν ἐφειλκύσατο ἐκεῖθεν μάλα ἀγαθὰς αὐτῷ τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ὑποβάλλουσαν. Ἐπεὶ δὲ τῇ Ἀν- τιόχου προσήγγισεν, ἀλλοίους εὕρατο τὰς γνώμας τοὺς Ἰταλούς, τῆς φήμης προαγγειλάσης ὁπόσα ἐν- δόμυχα καὶ τῶν χειλέων τοῦ βασιλέως ἀπρόϊτα. Μὴ γοῦν ῥᾳδίαν εὑρίσκων καὶ τῇ γνώμῃ συμβαίνουσαν τὴν ἐς τὴν Ἀντιόχου πάροδον, ἀλλ' ἔνορκον ὁρῶν συγχωρουμένην αὐτῷ τὴν εἴσβλεσσιν καὶ τὸ ὅλον ἀπαθοῦσαν οἷς ὥρμαινε κατὰ ψυχήν, καὶ ὡς ὑπερ εἰσελεύσεται πρὸς ἡμῶν ἐνσκηνωσάμενος καὶ προσ- κυνηθεὶς καὶ τιμηθεὶς τἀ εἰκότα πάλιν ἐξελεύσεται, μηδέν τι νεοχμώσας ἐπὶ τοῖς κατ' αὐτὴν πράγμασιν ἢ τι μετακινήσας τῶν καθεστώτων ἐθῶν ἀχθεσθεὶς ἐφ' οἷς ἐξηπάτητο, τὴν μὲν εἴσοδον οὐ δέον κέκρικεν εἰσθιάζεσθαι, τὸν μετὰ Χριστιανῶν πόλεμον παντά- πασιν ἐκτρεπόμενος, ἐναυλισάμενος δὲ τοῖς προ- αστείοις τῆς πολεως κείρειν ἐνδίδωσι ταῦτα τῇ στρατιᾷ καὶ ἀπάγειν ἅπαν τὸ ταῖς χερσὶν εὐμετάφορον. Καὶ ἦν ἐκ τούτου τοῦ παραγγέλματος, πρόφασιν τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑποσπάνισιν ἔχοντος, μηδὲ τὰ καρποφόρα τῶν δένδρων ἀσινῆ παρεώμενα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα τῷ πυρὶ τῆς διαίτης παραδιδόμενα. Κἄπὶ τούτοις ἐκμε- τρήσας λελῃθότως τὴν ἄμυναν πρὸς τὰ τῶν Κιλίκων παρενέκλινεν ὅρια. Ἐν δ' εὐρυτύτῃ στρατοπεδευτά-

A et pulcherrimorum filiorum luctuoso interitu consternatus, ne dicam obitum charissimorum parum suspicatum omen expeditionis illius fuisse, tamen nihilo factus mollior neque de impetu quidquam remisit neque Byzantium rediit, integro jam anno in laboribus illis exhausto : sed in **52** Isauriam profectus, ac provincia ordinata, iter in Syriam intendit, Manuele filio natu minimo comitante. Ei expeditioni prætexebat velle se Armeniam rectius constituere, et oppida et castella superiore bello capta in officio et fide continere ac firmare. Cæterum vera causa erat, quæ in exercitum minime efferebatur, sed maxime dissimulabatur, quod Antiochiam cum Cpoli conjungere, atque inde religiosa loca visere et vitale Christi sepulcrum magnificis donis ornare ac finitimos Barbaros prolligare perpetuo cupiebat. Itaque nihil intentatum relinquebat, si quomodo Latinis persuadere posset ut ultro dominatu inclytæ Antiochiæ cederent, aut si ii nollent (nec enim fastum Latinum et præfidentes eorum animos ignorabat), at Cilices et Syros in suas partes pertraheret. Nec in eo itinere unquam destitit Antiochenis scribere et suum adventum prænuntiare, adeo ut nondum Syriæ fines ingressus legationem inde attraxerit, qua in optimam spem rerum futurarum erigebatur. Sed cum prope urbem venisset, alios Italorum animos comperit, cum fama jam ante arcanas ejus et tacitas machinationes vulgasset. Cum igitur Antiochiæ aditum non **53** facilem, nec talem qualem exspectarat inveniret, nec nisi jurato ingredi liceret, longe secum quam animo destinarat, eaque conditione ut diebus aliquot ibi commoratus et adoratus atque honoratus, ut decet, discederet sine ulla novatione et recepti moris mutatione, verba sibi data esse moleste ferens, vi ingrediendum duxit, quod a bello Christiano abhorrebat ; sed suburbana, in in quibus diversabatur, militibus populanda, et auferenda omnia quæ corripi manibus possent concessit. Ea denuntiatio, cui penuria commeatus prætexebatur, effecit ut nec fructiferæ arbores inviolatæ manerent, sed eæ quoque ad cibum coquendum succiderentur. Hac ratione sui contemptum dissimulanter ultus ad fines Cilicum deflexit : et in amplissima convalle castris positis, in qua bini vertices montium altissimi assurgunt, quos Corvorum nidos vocari perhibent, venatum egressus apro solitario venabulum in pectus adegit. Qui cum ictum surgeret et totum ferrum in viscera recepisset, manus imperatoris debilitata atque impetu ferè reflexa pharetram de latere obliquo **54** suspensam et venenatis telis refertam evertit ; perstrictaque una sagitta cute quæ inter extremos digitos est, veneno serpente et

Hier. Wolfii notæ.

(35) Ἀφιλοσόφητον. Puto hic dici potius quod philosophiæ consolationes vincat, quam cujus ratio reddi nequeat. Litterarum et philosophiæ expers, aut ineruditum, sententia non patitur. Quare luctuosum aut funestum interpretandum censui.

discurrente atque usque ad vitalia progresso, et quidquid occuparat, paulatim stupefaciente, non multo post e vita discessit. Tamen id vulnus principio neglectum membranæ calcibus detractæ impositione, quam excoriationem vocant, medicatus est ; qua ancipiti ratione saniem cruentam vulneris reprimere conabatur. Vesperi in castra reversus et cœnatus noctem citra molestiam exegit. Postridie vero tumescente et ardescente vulnere, ac cruciatu urgente, medicis casum eum exponit. Qui tumore manus viso, et medicamento quo usus erat perquisito, id tanquam contra medicam rationem adhibitum repudiarunt ; atque alia attulerunt, quæ ardorem illum lenirent. Sed cum iis nihil proficerent, ad sectionem conversi ne sic quid afflicto membro aliquid opis attulerunt ; nam tumor subinde angebatur, a digito in digitum usque ad junctaram manus et cubitum ipsumque brachium pervagato malo. Imperator igitur spem salutis abjecit : et medicis æstuantibus manum ejus instar virilis femoris tumefactum resecare **55** visum est, cum ne sic quidem affectæ partis sanatio certa esset. At imperator, qui priorem etiam sectionem universi mali causam esse perspiceret, dictis eorum non annuebat, sed ægrotus decumbebat spreta ancipiti curatione. Atque celeberrimo resurrectionis Christi die divina mysteria percepit ; et in cœna aulæ foribus apertis, quosvis ingredi et petere quæ vellent permisit ; idemque et postridie monitu Joannis magni domestici fecit, epulis quæ appositæ erant inter eos qui astabant distributis ; semotique arbitris de imperii successore deliberare instituit. Enimvero valle in qua castra habebat ingenti pluvia inundata, etiam lectulus ejus impetu decurrentis aquæ est avectus, cum illud oraculum, « Cades aquosis improvisus in locis, » subinde in ore haberet. Qui vero imperatorum successiones et mutationes pervestigant, illud etiam eventu comprobatum esse ferunt : « Heu ! corvis esca eris miser vorucibus ! » Id oraculum partim ad nigra et stridentia ferramenta, quibus manus ejus usta esset, partim ad cognomentum montium pertinere existimantes.

μενος φάραγγι, καθ' ἣν ὄρη δικόρυμβα ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ἀνέβαινον, ἅπερ λόγος αἱρεῖ Κοράκων νοστιὰς κικλήσκεσθαι, εἰς κυνηγέσιον ἔξεισι. Καὶ συΐ προσυπαντήσας μοναδικῷ τὴν μὲν αἰχμὴν τῷ στέρνῳ τοῦ θηρίου ἐνήρεισε· πλείονι δὲ ὠθισμῷ τοῦ συὸς χρησαμένου καὶ ὅλον τὸν σίδηρον εἰσδεξαμένου τοῖς σπλάγχνοις, ἡ κατέχουσα χεὶρ τὸ ἀκόντιον ὑπονάρκᾳ τε καὶ ὑπενδίδωσι πρὸς τὸ ἄγαν τῆς τοῦ θηρὸς ἀντωθήσεως, κἀντεῦθεν τοῦ [P. 27] εὐθέος παρενεχθεῖσα ἐγχρίπτει τῷ γωρυτῷ, ὃς παρὰ πλευρὸν τοῦ βασιλέως ἐξήρτητο πλάγιος, στέγων ἔσωθεν ἰοβόλα βέλεμνα. Ὅθεν τῆς φαρέτρας ἀνατραπείσης εἰς τῶν διεκχυθέντων ἀτράκτων πλήττει τὸν βασιλέα κατὰ τὸ μεσεῦον δέρμα τῶν ὑστάτων δακτύλων τῆς χειρός. Ἀεὶ τοίνυν τοῦ φαρμάκου νεμομένου τὰ πρόσω καὶ διατρέχοντος, καὶ περὶ αὐτὰ τὰ καίρια ἐπενσκήπτοντος, καὶ κατὰ μικρὸν ἀπονεκροῦντος ταῦτα καὶ ἀποψύχοντος, μετὰ μικρὸν τοῦ βίου μεθίσταται. Τότε δ' οὖν ὁ βασιλεὺς παρ' οὐδὲν θέμενος τὸ ξέσμα τοῦ ὄγματος ὀμένος ἠκέστατο ἐπιθέματι ἣν φασιν ἐκδορὰν, ἐκ τοῦ τῶν ποδῶν ἀποσυρέντος καττύματος (36), σφαλερῶς ἐντεῦθεν πειρώμενος τὸν προϊόντα ἐπισχεῖν ὕφαιμον ἰχῶρα τοῦ τραύματος. Ὑπανελθὼν οὖν πρὸς ἑσπέραν καὶ ἀριστήσας τὴν μὲν νύκτα μετὰ ῥᾳστώνης διήνεγκε· τὴν δὲ μετὰ ταύτην ἡμέραν οἰδαίνειν καὶ σφύζειν ἀρξαμένου τοῦ τραύματος περιωδυνίαις ἐβάλλετο, καὶ τίθησιν ἔκπυστον τοῖς ἰατροῖς τὸ συμβάν. Οἱ δὲ τὸν τῆς χειρὸς ὄγκον ἰδόντες καὶ τὸ πρὸς ἄκεσιν τεθὲν περιεργασάμενοι, αὐτὸ μὲν ὡς μὴ κατὰ θεσμοὺς νοσοκομίας παραληφθὲν ἀπήνεγκαν τῆς χειρὸς, φαρμάκοις δ' ἄλλοις ἐχρήσαντο καταλεαίνειν δυναμένοις τὰ τῶν τραυμάτων φλεγμαίνοντα. Ἐπεὶ δ' εἰς οὐδὲν ἀνύσιμον ἀποτελεύτα τὰ φαρμακεύματα, πρὸς χειρουργίαν οἱ Ἀσκληπιάδαι βλέπουσι. Τμηθέντος οὖν τοῦ οἰδήματος, οὐδ' οὕτω καταστολή τις καὶ ὑποχάλασις τοῦ πάσχοντος μέρους ἐγίνετο, ἀλλ' ὅ τε ὄγκος ἀεὶ ἐπὶ μεῖζον ἤρετο, ἐπὶ δακτύλῳ τε δάκτυλον καὶ καρπὸν ἐπὶ παλάμῃ, εἶτα πῆχυν, ἐπὶ δὲ τούτῳ βραχίονα ἐπενέμετο τὸ δεινὸν, καὶ βασιλεὺς τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδων ἀπήγετο. Ἀμέλει καὶ τοῖς μὲν ἰατροῖς ἠπορημένοις παντάπασιν ἐδόκει τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως ἀποτεμεῖν ἐς μηρὸν ἀνδρεῖον ἀδρυνθεῖσαν τῇ φλεγμονῇ, κατ' ἀμφίστομον μέντοι καὶ τότε τοῦ πάσχοντος μέλους ἔασιν. βασιλεὺς δὲ καὶ τὴν προτέραν τομὴν αἰτίαν τοῦ ξύμπαντος κακοῦ ξυνορώμενος οὐδ' ὅλως τοῖς λεγομέναις ἐπένευσεν, ἀλλ' ἔκειτο κάμνων, τὸ τῆς θεραπείας παριδὼν ἀμφίλογον. Ἐπιστάσης δὲ τῆς πανευσήμου ἡμέρας τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως τῶν θείων μυστηρίων ἐν μεθέξει γίνεται, καὶ πρὸς τὸ δεῖπνον ἀναπεσὼν ἀνῆκε τὴν αὐλαίαν πᾶσι τοῖς εἰσιέναι καὶ δειπνῆναι θέλουσι. Καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρα τὸν αὐτὸν διαπραξάμενος τρόπον ὑποθήκη τοῦ μεγάλου δομεστίκου Ἰωάννου, καὶ τὰ παρατεθέντα βρώματα τοῖς παρεστῶσι διανειμάμενος, καθ' ἑαυτὸν ἔκτοτε ἰδιάζας περὶ τοῦ διαδόχου τῆς βασιλείας ἐγνώκει σκέπτεσθαι. Ἱετοῦ δὲ κατενεχθέντος φαγδαίου, καὶ τῆς κοιλάδος καταῤῥύτου φανείσης ἐφ' ἧς ἐστρατοπεδεύετο, ἥ τε βασιλέως κλίνη μετεφέρετο πρὸς τὸ καθαρεῦον ὕδατος μέρος, καὶ αὐτὸς ἐπὶ στόματος εἶχε τὸ φάσγον οὕτωσὶ χρησιμῴδημα· « Τόποις δ' ἐν ὑγροῖς καὶ παρ' ἐλπίδα πέσῃς. » Οἱ δὲ τὰς τῶν βασιλέων διαδοχὰς καὶ μεταθέσεις φιλοκρινοῦντες καὶ τοῦτο πέρας εἰληφέναι ἔλεγον, « Ὦ πῶς γενήσῃ βρῶμα δεινῶν κοράκων ! » πῇ μὲν ἐς τὰ μέλανα καὶ σίζοντα σιδήρια τὸ παλαίφατον τοῦτο λόγιον ἁρμόζειν ἰσχυριζόμενοι, δι' ὧν ὁ καυτὴρ τῇ χειρὶ τοῦ βασιλέως ἐπενήνεκται, πῇ δ' ἐς τὸ τῶν βουνῶν προσώνυμον ἐφ' ὧς ἐκεῖνος κατεσκηνώκει τὸ προφοίβασμα ἀπολύοντες.

Hier. Wolfii notæ.

(36) Κάττυμα. Hic non puto pro solcis usurpari, sed pro cute pedi detracta.

αβ'. Ἐκκλησιάσας δ' ἔπειτα τὸ συγγενὲς καὶ φίλιον καὶ ὀπίσον ἐν ὑπεροχαῖς τε καὶ ἀξιώμασιν ἦν, καὶ παραστησάμενος τὸν ὑστερογενῆ παῖδα τὸν Μανουὴλ, τοιάδε ἔλεξεν· « Οὐκ ἐπ' ἐλπίσι μὲν ταῖς ὁρωμέναις, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, Συρίαν κατέλαβον, ἀλλ' ἥμην τῶν προτέρων εὐκλεέστερα ἔργα ἐνδείξασθαι, καὶ λούσασθαι μὲν ἀδιστεροῦν ἐν Εὐφράτῃ καὶ τῶν τούτου ναμάτων πλησμίως ἀρύσασθαι, ἰδέσθαι δὲ καὶ Τίγριδα ποταμὸν καὶ διαθροῆσαι τοῖς ὅπλοις τὸ ἀνθιστάμενον, ὅσον τε προσρέπει τοῖς Κίλιξι καὶ ὅσον τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ προσνένευκε, διαπτάσθαι δὲ καὶ ὡς οἱ βασιλεῖς τῶν ὀρνίθων, εἰ καὶ μέγα τοῦτο εἰπεῖν ἐστι, πρὸς Παλαιστίνην αὐτήν, ὅπου τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως πτῶμα πεσὼν ἀνήγειρεν ὁ Χριστὸς, ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας διεὶς καὶ μικραῖς ῥανίσι κόσμον ὅλον εἰς ἕνωσιν ἀγαγών, ἀναβῆναι δὲ καὶ εἰς τὸ ὄρος Κυρίου κατὰ τὸν ψαλλοντα καὶ στῆναι ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ, μετελθεῖν δὲ πολέμου νόμῳ καὶ τὸ κύκλῳ πολέμιον, ὅπερ ὡς τὴν πάλαι κιβωτὸν οἱ ἀλλόφυλοι, τὴν τοῦ Κυρίου σορὸν πολλάκις εἶλε δορύκτητον· Ἐπεὶ δὲ οἷς τρόποις τὸ θεῖον ἐπίσταται, οὔκουν δέδεκται πέρας τὰ προσδοκώμενα, ἀντιστῆναι μὲν ὅλως οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις χρεὼν ἀντειπεῖν. Τίς γὰρ Θεοῦ σοφώτερος; ἢ τις μετελεύσεται νοῦν Κυρίου καὶ μεταμείψει τὰ τούτου κρίμανα, ὀφελέσθαι ἢ προσθεῖναι τούτοις δεδυνημένος; Σφαλεραὶ μὲν γὰρ αἱ τῶν ἀνθρώπων ἐπίνοιαι, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου βουλὴ ἀνεπιποίητός τε καὶ ἀμετάπτωτος. Ἐν πολλοῖς δ' ὅσοις εὐχάριστος ἔχων δείκνυσθαι τῷ τὰ κατ' ἐμὲ συμφερόντως οἰκονομήσαντι, ἃ καὶ ἀριθμὸν ὑπερπέπαικε σύμπαντα, τῷ τέως ἀνθομολογούμενος ἐφ' οἷς ἐμεγάλυνε τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν ἔλεος ἐπ' ἀκροαταῖς ὑμῖν καὶ τῶν λεγομένων εἰδήμοσι τάδε φημί. Ἐκ πατρὸς βασιλέως ἔφυν, ἀρχῆς γεγένημαι τῆς ἐκείνου διάδοχος, οὐδὲν ἀπεβαλόμην ὧν εἰς χεῖράς μοι παραδέδωκεν. Εἰ δὲ κατ' εὐγνώμονα καὶ πιστὸν ὑπηρέτην ἐπεξειργασάμην τὸ παρασχεθέν μοι θεόθεν τῆς βασιλείας τάλαντον, ἄλλοις σκοπεῖν καὶ λέγειν ἀφίημί· καὶ αὐτὸς δὲ ἀνεπαχθῶς διηγησαίμην ἄν, οὐκ ἐναβρυνόμενος, ἀλλὰ τὰ περὶ ἐμὲ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ διηπούμενος. Ἕως με καὶ δυσμὴ μαχόμενον ἔβλεψε, τὰ πρὸς ἄμφω τὰς ἠπείρους (37) ἔθνη μετῆλθον. Ὀλίγα τοῖς ἀνακτόροις προσέμεινα· ὁ βίος σχεδὸν μοι ἅπας ἐπὶ σκηνῆς, καὶ τὸ αἰθριάζειν ἀεί μοι περιεσπούδαστο. Ἡ γῆ αὕτη ἐφ' ἧς νῦν στρατοπεδευόμεθα, ὅς με ἤδη προσέβλεψε· καὶ ἦν μακρὸς ἐξ οὗ χρόνος ἀφθαλμοῖς οὐκ εἶδον στρατιὰν Ῥωμαίων Πέρσαι καὶ Ἄραβες, ταύτην ἔτρεσαν ἄρτι ἐφ' ἡγεμόνι Θεῷ καὶ ὑποστρατήγῳ [P. 29] ἐμοὶ, καὶ πολλῶν πόλεων ἡμῖν ὑπεξέστησαν, ὧν ἐς δεῦρο κύριοι καθεστήκαμεν, αἵ καὶ ζῶσι κατὰ τὰ ἡμῶν προστάγματα. Καὶ δοίη Κύριος ὁ Θεὸς ἐμοὶ μὲν ὑπερμογήσαντι τοῦ τῶν Χριστιανῶν πληρώματος κλῆρον ἐκεῖ καὶ μερίδα ἀΐδιον, ἣν οἱ πρανεῖς καὶ εὐάρεστοι αὐτῷ

A 56 12. Deinde convocatis cognatis, amicis atque magnatibus, producloque Manuele filio natu minimo, hujusmodi orationem habuit: « Non equidem ea spe quam videtis, quirites, Syriam sum ingressus, sed virtutem majorum me superaturum opinabar, et securius in Euphrate levaturum et ad satietatem latices ejus hausturum esse, visurumque etiam Tigrim fluvium, et omnes adversarios armis profligaturum, quicunque versus Ciliciam vergunt et ad Agarenos defecerunt, atque aquilæ instar (quamvis hoc magnum dictu videatur) in ipsam Palæstinam transvolaturum, ubi Christus extensis in cruce manibus naturæ nostræ ruinam suo casu erexit, et parvis guttis totum mundum univit, ac montem Domini conscensurum, ut Psalmographus scribit, atque in loco ejus sancto staturum esse; et B hostes qui in circuitu sunt belli jure aggressurum, qui ut olim arcam Barbari, sic ipsi loculum Domini sæpe jam armis occuparunt. Quia vero exspectatio mea me frustrata est (qua de causa Deus novit), resistere omnino haud licet, nec iis quæ coram cernuntur refragari. Quis enim est Deo sapientior? aut quis Domini animum explorabit, ejusque judicia vel addendo vel detrahendo mutabit? Nam hominum 57 quidem cogitationes lubricæ sunt, Dei vero consilium non est irritum nec mutabile. Cum autem multa sint divinitus in me collata beneficia ac numero pene nullo comprehendi queant, audientibus vobis, iisdemque testibus, divinam erga me beneficentiam grata voce prædicabo. Patre imC peratore natus sum, illi in imperio successi; nihil eorum quæ acceperam amisi. An vero prudentis et fidelis ministri instar talentum regni divinitus mihi creditum auxerim, aliis considerandum et commemorandum relinquo, quamvis et ipse citra molestiam ea prædicare queam, nullaque cum ostentatione, sed miraculorum Dei celebratione. Oriens et Occasus bella me gerentem viderunt; gentes quæ in utraque continente habitant, sum aggressus. Parum in palatio mansi, vitam pene in tabernaculis exegi; semper ut sub dio agerem, operam dedi. Tellus hæc, in qua castra habemus, bis me jam aspexit. Multum temporis intercesserat ex quo Persæ et Arabes Romanum exercitum non viderant: hunc formidarunt Deo duce meque ministro, nobisque multis urbibus cesserunt, quas adhuc D obtinemus quæque nostris imperatis parent. Faxit Deus ut ego, qui pro Christiano populo arma circumtuli, illic æternam hæreditatem adipiscar, quam mansueti acceptique Deo consequentur; vestris vero 58 manibus robur et vires addat contra populos qui bellis student, quique sacrosanctum Dei nostri nomen non invocant. Id autem fiet, si vos successus a dextra Altissimi et excelso ejus brachio pendere statueritis, et dux vobis divinitus

Hier. Wolfii notæ.

(37) Τὰς ἠπείρους. Asiam et Europam intelligo. Legitur et apud Isocratem semel atque iterum ἑφ' ἑκάτερα τῆς ἠπείρου.

contigerit non truculentus suoque non respondens nomini, aut perplexo ingenio, et ventris ac gulæ mancipium, qui a palatio non magis quam penicillo et coloribus expressæ imagines avellitur. Nam ut principis mores sunt, ita res fere administrantur, utpote a quo pendeant : qui si ignavus sit, ruunt in deterius, sin bonus est et strenuus, eriguntur et florent. Quippe Deus, Davide auctore, bonos et integros provehit, distortos vero cum iniquis in barathrum præcipitat. Cum autem de successore imperii post obitum meum, qui jam instat inevitabilis, dicendum sit, vos auscultare æquum est. Imperium ut patrimonium ad me venisse, dictu non magis necessarium est quam lucernam, quod aiunt, in meridie accendere. Cum autem vos paternum in me suffragium approbasse et in filios meos eodem affectos esse modo videam, et uni ex meis filiis (quorum duo adhuc superstites sunt, Isaacius et Manuel) **59** obtemperare velle, neque delectum ipsos usurpare, sed meæ censuræ permittere, equidem fateor naturam principatum natu majoribus deferre solere ; Deum vero in designandis regibus aliam rationem plerumque sequi animadverto. Cogitate Isaacum natu minorem Ismaele, Jacobum post Esaum materno utero exsiliisse, Mosem Aarone juniorem, Davidem et statura et ætate minimum fuisse inter fratres, aliosque plurimos ; nec enim Deus humano more personæ rationem habet, nec pretia rerum canis et ætate metitur, sed indolem animi, mansuetudinem, lenitatem intuetur, mandatorumque suorum observationem. Quibus de causis ego quoque corruptrici naturæ in multis non obsequor, sed ejus institutis, ut pusillæ mulierculæ consiliis, in rebus gravioribus repudiatis, Deum omnis pravæ affectionis expertem auctorem sequi malo. Quodsi citra ullam controversiam imperium Isaacio, filio natu grandiori, tradendum esset, nihil verbis esset opus ad filii utriusque declarandum ingenium ; sed cum ad natu minorem Manuelem id inclinet, ad vulgi malas suspiciones declinandas et opinionem eam evitandam, ne affectu potius quam judicio **60** minorem majori antelocam, aliquid de hac re dici par est, atque adeo necessarium. Cupiditatum non magis unum genus ac ratio est quam formarum, quæ, cum ex æquo homines simus omnes, maximam varietatem habent. Alii aliis rebus afficimur, neque omnes ex æquo iisdem delectamur. Alioqui nec a Deo nos, nec alii ab aliis accusaremur, quippe qui iisdem voluptatibus necessario caperemur eademque consilia iniremus. Sic filii quoque mei, quamvis eodem patre nati, tamen diversis præditi sunt ingeniis : qui etsi ambo et viribus corporum et dignitate vultuum et animorum gravitate præcellunt, tamen natu minor Manuel ad imperii administrationem aptior mihi videtur. Nam Isaacius sæpius ira percitus mihi astitit, et quavis de causa bile effervescente moderari animo non potest, quæ res inimicissima consilio sapientes perdit. Alter vero præter

A ἀπολήψονται· ὑμῶν δ' ἔτι κραταιώσαι τὰς χεῖρας καὶ ἐνισχύσαι κατὰ τῶν τοὺς πολέμους ἐθελόντων ἐθνῶν, καὶ παρ' οἷς οὐδαμῶς ἐπικέκληται τὸ ἅγιον καὶ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἔσεῖται δὲ ταῦτα, εἰ καὶ ὑμεῖς τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου καὶ τοῦ ὑψηλοῦ βραχίονος ἐξαρτᾶτε τὸ κατορθούμενον, καὶ ἡγεμὼν ὑμῖν θεόθεν δοθήσεται, μὴ δημοβόρος τις καὶ τὴν κλῆσιν ψευδόμενος ἢ τὸ ἦθος ἀνώμαλος καὶ περὶ τράπεζαν κεκυφὼς καὶ ὀχῶν ἀεὶ τοῖς δακτύλοις τὸν κύαθον καὶ τῶν ἀνακτόρων μηδαμῶς ἀποσπώμενος, ὅσα καὶ οἱ ἐν τοῖς τείχοις διὰ ψηφίδων καὶ χρωμάτων εἰλονιζόμενοι, ὅτι καὶ φιλεῖ πως τῇ κατὰ τὸν ἄρχοντα διαθέσει συνδιατίθεσθαι τὰ πάντα καὶ ἕπεσθαι· ἅτε γὰρ δι' αὐτὸν ἀρχῆθεν γενόμενα, κακυνομένου μὲν τοῦδε καὶ αὐτὰ μεταβάλλεται, ἀγαθυνομένου δὲ πάλιν

B πρὸς τὴν ἐναντίαν φορὰν ἐπανίασιν, ὡς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Δαβὶδ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ εὐθέσιν ἀγαθύνοντος, τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν πονηρίαν ἀπάγοντος. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ διαδεξομένου μοι τὴν ἀρχὴν μετὰ τὴν ἐμὴν ἐκβίωσιν, ἥτις δὴ καὶ ἐφέστηκεν ἤδη ἀνυπεξάλυκτος, εἰπεῖν τι προάγομαι, χρεὼν τοῖς εἰρημένοις προσσχεῖν. Ὅτι μὲν γὰρ ὡς πατρῷος κλῆρος εἰς ἐμὲ τὸ βασιλεύειν ἐπικαταβέβηκεν, οὐ δέομαι λέγειν, ὡς οὐδὲ τις ἕτερος λαμπτῆρα τῆς ἡμέρας ἀποφαίνειν τὸν ἥλιον· ὁρῶν δὲ τὴν ἐπ' ἐμοὶ τηρηθεῖσαν πρὸς πατρὸς τάξιν κἀπὶ τοὺς ἐξ ὀσφύος μου προελθόντας διαβῆναι προθυμουμένους ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ἑνὸς τῶν ἔτι παριόντων μοι τῷ βίῳ παίδων

C (Ἰσαάκιος οὗτοι καὶ Μανουήλ) ἄρχεσθαι γλιχομένους, καὶ μηδ' αὐτὴν τὴν ἐπιλογὴν ἑαυτοῖς, τῇ δ' ἐμῇ ψήφῳ ἂν τιθέντης, φημὶ δὴ ὡς ἡ μὲν φύσις τοῖς πρωτοτόκοις παισὶ τῇ τάξει ἐμμένουσα τὰ πρωτεῖα βραβεύειν εἴωθε, παρὰ δὲ Θεῷ οὐχ οὕτως ἐν ταῖς τῶν προβλήσεων μεγίσταις ἀεί πως φιλεῖ γίνεσθαι· Ἀναλογίσασθε τὸν Ἰσαὰκ τοῦ Ἰσμαὴλ κατὰ γέννησιν δευτερεύοντα, τὸν Ἰακὼβ μετὰ τὸν Ἠσαῦ νηδύος ἐκθορόντα τῆς μητρικῆς, τὸν Μωϋσῆν τοῦ Ἀαρὼν ὕστερον, τὸν Δαβὶδ αὐτὸν μικρὸν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὄντα καὶ τῷ πατρικῷ οἴκῳ νεώτερον, καὶ ἑτέρους δὲ ὡς πλείστους. Οὐ γὰρ τὸ θεῖον ἐς πρόσωπον κατ' ἄνθρωπον ἀφορᾷ, καὶ βραβεύει τῷ χρόνῳ τὰ τίμια, πολιαῖς καὶ ἡλικίαις προσκείμενον, ἀλλ' εὐγενείᾳ χαῖρον ψυχῆς ἐπὶ τὸν πρᾶον βλέπει καὶ ἥμερον καὶ τὸν αὐτοῦ φυλάττοντα τὰ ἐντάλματα,

D Κατὰ ταῦτα τυιγαροῦν καὶ αὐτὸς οὐ τῇ δεκαετρίᾳ φύσει τὰ πολλὰ χαριζόμενος, ἀλλὰ τοὺς θεσμοὺς αὐτῆς ὅσα καὶ [P. 30] γυναικὸς σμικρογνώμονος διαβούλια ἐν ταῖς καιρίοις παρακρουόμενος πράγμασι, μιμεῖσθαι μᾶλλον προάγομαι τὸν προσωποληψίας πάσης ἀνώτερον Θεόν. Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸ ἀναμφίλογον ἐς τὸν λαὸ' ἡλικίαν προήκοντα παῖδά μοι τὸν Ἰσαάκιον μετεβαινεν ἡ ἀρχή, κατ' οὐδὲν ἄν μοι λόγων ἐδέησεν εἰς παράστασιν τῆς ἀμφοῖν μοι τοῖν παίδοιν φύσεως· ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν ὑστερότοκον Μανουὴλ ἡ βασιλεία μᾶλλον προσνένευκεν, ἐκκλίνων τὸ καχύποπτον τῶν πολλῶν καὶ τὸ δόξαι παρά τισιν ὡς φίλτρῳ μᾶλλον καὶ οὐκ ἀρετῇ προστιθέμενος τοῦ

προτέρου παιδὸς τὸν ὑστερότοκον προτετίμηκα, ἀναγκαίως τὰ εἰκότα ῥηθήσεται. Οὐ μία τίς ἐστι τῷ γένει τῶν ἐπιθυμιῶν ὁδὸς, ἀλλ' εἰς ἀτραποὺς παμπόλλας διέσχισται, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν σωμάτων μορφώματα, εἰ καὶ τὴν αὐτὴν ἄνθρωποι φύσιν ἐκλληρωτάμεθα. Ἄλλαις γὰρ ὀρέξεσιν ἄλλοι προσπάτχομεν, οὐδὲ χαίρομεν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ταῖς αὐταῖς. Εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, εἴχομεν ἄν καὶ πρὸς Θεοῦ καὶ πρὸς ἀλλήλων τὸ ἀνεπέγκλητον ὡς ταῖς αὐταῖς ἡδοναῖς τε καὶ γνώμαις ἀναγκαστῶς ἐπιχαίνοντες. Καὶ τῶν υἱέων μοι γοῦν ἡ δυὰς, εἰ καὶ ἐκ πατρὸς ἑνὸς προελήλυθεν, εἰς γνώμας ἀπομερίζεται διαφόρους. Καλοὶ μὲν γὰρ καὶ ἀμφότεροι, καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ εἴδους σεμνότητι καὶ φρενῶν βαθύτητι διαπρέποντες· καλλίων δέ μοι ὡς μάλιστα διαδείκνυται περὶ τὴν τῆς ἀρχῆς κυβέρνησιν ὁ ὑστερογενὴς Μανουήλ. Ὁ μὲν γὰρ Ἰσαάκιος ἀκρόχολος πολλάκις παρέστη μοι, καὶ ἀφ' ἧς ἔτυχε προφάσεως παροξυνόμενος ἐν τῷ νοσεῖν ἀμετρίαν θυμοῦ, ὃς ἀπόλλυσι καὶ σοφοὺς καὶ δι' ὃν μετ' ἀβουλίας οἱ πλεῖστοι πράσσουσιν· ὁ δὲ σὺν τῷ λοιπῷ τῶν ἀρετῶν ὁρμαθῷ, ὥτ οὐδ' Ἰσαάκιος ἀπεξένωται, οὐδὲ τοῦ καλοῦ χρήματος ἀπῴκισται τῆς πραότητος, εὐμαρῶς ἐνδιδοὺς πρὸς τὸ χρήσιμον καὶ πειθήνιος λύγῳ δεικνύμενος. Ἐπειδὴ τοίνυν ἀκακίᾳ μᾶλλον καρδίας, ᾗ καὶ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης ἐκέκαστο, ἢ χειρὶ ψηλαφώσῃ τὸ ξίφος καὶ γνώμῃ λεπτουργούσῃ τὰ τῶν ἀρχομένων πλημμελήματα φιλοῦμεν ὑπάγεσθαι ἄνθρωπον, τὸν Μανουὴλ ἐς βασιλέα κατὰ τόδε προκέκριμα. Δέξασθε τοίνυν τὸν μείρακα καὶ ὡς θεόχριστον ἄνακτα καὶ ὡς δι' ἐπιψηφίσεως ἐμῆς βασιλεύοντα. Ὅτι δὲ καὶ Θεὸς αὐτὸν εἰς βασιλέα προκέκρικε καὶ προώρισε, τεκμήριον αἱ πυλλαὶ προῤῥήσεις καὶ τὰ τῶν θεοφιλῶν ἀνδρῶν προθεσπίσματα, ἃ πάντα βασιλέα Ῥωμαίων τὸν Μανουὴλ προλατήγγελλον. Τὸ δὲ καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ προκριθέντας πρότερον εἰς τὸ ἄρχειν υἱέας μοι τεθνηκέναι, ἀπεῖναι δὲ καὶ τὸν κατὰ γένεσιν μετ' ἐκείνους εἰς τὴν βασιλείαν καλούμενον Ἰσαάκιον, ποῦ θήσει τις; Ἢ πάντως καὶ ταῦτα σύμβολα εἴποιμεν ἄν ἐναργέστατα τοῦ τὸν Θεὸν οὐχ ἕτερον βούλεσθαι, τὸν δὲ Μανουὴλ τὰ σκῆπτρα Ῥωμαίων χειρίζεσθαι· εἰ δὲ [P. 31] τις ἐθέλει σκοπεῖν, οὐδ' ἐμὲ τὸν πατέρα ἐπόψεται δῶρον παντάπασι τῷ παιδὶ τὴν βασιλείαν βραβεύοντα καὶ τῇ διαδοχῇ τοῦ γένους τὸ ὅλον προστρέποντα, ἀλλὰ καὶ ἄθλον ἀρετῆς τὴν προχείρισιν αὐτῷ παρεχόμενον. Ἴστε γάρ, ἴστε ὅσα καὶ παρ' ἡλικίαν ἐν Νεοκαισαρείᾳ ἠρίστευσε, καὶ τὴν κατὰ Περσῶν ἐκείνην γενναίαν ἐμβολήν, δι' ἣν ὁ μὲν πατὴρ ἔγωγε ἠγωνίων, περὶ τῷ φιλτάτῳ παιδὶ τὰ μέγιστα δεδιώς, τὰ δὲ Ῥωμαίων ἀνερῤῥώσθη πράγματα. » Ταῦτα ὁ μὲν βασιλεὺς Ἰωάννης ἐφθέγξατο. ἡ δ' ἐκκλησία ἐπικωκύσασα τοῖς εἰρημένοις τὸν Μανουὴλ ὡσεὶ κληρωτὸν εἴτε καὶ χειροτονητὸν ἀσμένως εἰς βασιλείαν ἐδέξατο. Ἔπειτα τὸν λόγον πρὸς τὸν παῖδα μετενεγκὼν ὁ πατὴρ, καὶ τούτῳ παραινέσας τὰ σύμφορα, ταινίᾳ διαδεῖ τῇ βασιλικῇ καὶ τὴν χλαμύδα ἐπενδύει τὴν περιπόρφυρον. Ἐπὶ δὲ τούτοις συναθροισθέντα κατὰ πρόσκλησιν τὰ στρατεύματα βασιλέα Ῥωμαίων ἀνεῖπον τὸν Μανουὴλ ἑκάστου τῶν μεγιστάνων μετὰ τῆς οἰκείας τάξεως διακριδὸν ἑφισταμένου καὶ διατρανοῦντος τὴν εὐφημίαν τῷ νέῳ ἄνακτι. Ἐφεξῆς δὲ καὶ τῶν θείων προτεθέντων λογίων, ἐπ' αὐτῶν ἐμπεδοῦνται τῷ Μανουὴλ τὰ τῆς εὐνοίας καὶ πίστεως πρὸς παντός. Ἦν δὲ ὁ τῶν ὁρωμένων τούτων εἰσηγητὴς τὰ ἅμα καὶ τελετάρχης ὁ μέγας δομέστικος, ἐκλῦσαι διανοούμενος ἐντεῦθεν καὶ διαχαλάσαι τοῦ μετεώρισμοῦ καὶ τῆς στάσεως τὰς τῶν φιλάρχων ἐφέσεις καὶ τὰς τῶν πλείστων ἀμβλῦναι συνδρομὰς πρὸς ἑνίους τῶν

aliarum virtutum chorum a quibus nec Isaacius alienus est, nec a clementia quidem, re præclarissima, abhorret, sed in loco cadere et obsecundare novit et rationis imperium sequitur. Quoniam igitur animi candori, quo et David rex idemque propheta ornatus fuit, quem ensifera manui et ingenio in subtiliora exquirendis subditorum delictis intento parere malumus homines, Manuelem imperatorem creandum esse duxi. Quare adolescentem suscipite ut imperatorem divinitus designatum et meo suffragio imperium capescentem : ac eum a Deo prælatum et prædestinatum esse ad imperium. argumento vobis sint multæ prædictiones et divinorum hominum præsagia, quæ omnia Manuelem Romanorum imperatorem fore prænuntiarunt. Jam quod filii mei ante imperio destinati obierunt, et is abost cui id post illos naturæ lege debetur, quis aliter accipiat nisi ea quoque argumenta esse evidentissima, Deum non velle alium nisi Manuelem sceptris Romanorum poliri? Quod si quis consideret, me non omnino gratis filio conciliare imperium aliquo in ejus successionem propendere, sed virtutem ejus hac designatione remunerari deprehendet. Scitis enim, scitis quæ ad Neocæsariam præter ætatem facinora ediderit, et in illustri illa contra Persas impressione, ob quam ut ego pater sollicitus et in maximo de charissimo filio metu fui, ita eadem res Romana confirmata est. » Hæc Joanne locuto, consilium cum ejulatu verbis ejus assensum Manuelem tanquam sorte suffragio lecum cupido imperatorem accepit. Deinde ad filium conversus pater, post utiles admonitiones, eum imperatorio diademate ornat et chlamyde prætexta induit. His peractis, Romanæ legiones convocatæ Manuelem Romanorum imperatorem salutarunt, unoquoque procerum cum sua cohorte seorsim stante, et novum imperatorem clara voce consalutante. Deinde prolatis divinis oraculis studium quisque suum et fidem confirmat. Harum rerum omnium dux et auctor fuit magnus domesticus, eo consilio ut ambitiosorum hominum vanitatem et motus et plurimorum concursum ad quosdam regii generis homines sedaret ; qui prærogativam ætatis ut magnum quidam et venerabile prætendentes, et imperatoriam affinitatem exaggerantes, se imperio digniores arbitrabantur.

πρὸς γένους τῷ βασιλεῖ, οἳ τὴν πρεσβυγένειαν ὡς μέγα τι καὶ αἰδέσιμον προβαλλόμενοι καὶ τὸ κῆδος μεγεθύνοντες τὸ βασίλειον ἑαυτοῖς τὸ ἄρχειν ὡς ἀξιωτέραις ἀπένεμον.

Quæ cum transacta essent, aliquot diebus post imperator moritur, anno imperii vicesimo quarto, mense octavo, vir qui et principatum optime administravit et vitam piam egit, moribus neque dissolutis neque intemperantibus, quique et in donationibus et in sumptibus magnificentiæ studuit. Idque declarant et crebræ aureorum in populo urbano distributiones, et templa pulcherrima et maxima **63** e fundamentis exstructa. Sed et gloriæ, præter alios omnes, appetentissimus fuit, in eo ponens omnia, ut maximum nomen apud posteros relinqueret. Domesticæ disciplinæ et decori tam diligens observator, ut et in tondendis capillis et forma calceorum proportionem requireret. Inania et obscœna verba a publicis conventibus, et luxum vestium ac mensarum tanquam corruptelam et vitæ pestem a palatio pepulit: eumque exemplum disciplinæ semetipsum gravissimum proponeret, atque omnes familiares imitatores sui efficere studeret, omne virtutis genus colere non destitit. Neque tamen interim a gratiis alienus fuit, neque in aditu aut congressu asper, tetricus, superciliosus aut inhumanus: sed cum in publico actionum optimarum exemplar se præberet, per otium a re publica remotaque turba, quam tanquam tympanum obstreperum et garrulum cavebat, etiam comitatem honestam admittebat, et ab urbanitate non abhorrebat, neque risum prorsus opprimebat. Itaque cum parum a summa continentia et integritate recesserit, et ab exquisitissima vitæ ratione haud multum aberrarit, nec totius imperii tempore vel vita privarit quemquam vel quocunque modo corpora mutarit, in hunc **64** usque diem omnium laudibus celebratur et decus quoddam imperatorum Comneniæ familiæ judicatur; nedicam eum multos etiam ex superioribus partim æquasse, partim superasse.

Τούτων δ' οὑτωσὶ τελεσθέντων ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης μεθ' ἡμέρας τὸν βίον ἐκλέλοιπε, βασιλεύσας ἔτη τέσσαρα πρὸς τυῖς εἴκοσι καὶ μῆνας ὀκτώ, ἀνὴρ καὶ τὴν ἀρχὴν ἄριστα διψκηκὼς καὶ Θεῷ εὐαρέστως βεβιωκώς, καὶ τὰ πρὸς ἦθος οὐκ ἔκλυτος οὐδ' ἀκόλαστος, κἀπὶ ταῖς δωρεαῖς τε καὶ δαπάναις μεταδιώξας μεγαλοπρέπειαν· καὶ δηλοῦσιν αἵ τε δὶα χρυσίνως πρὸς τοὺς τῆς πόλεως οἰκήτορας συχναὶ διαδόσεις, καὶ τῶν ναῶν ὁπόσους καλλίστους καὶ μεγίστους ἐκ βάθρων ἐδείματο. Ἀλλὰ καὶ δόξης ἐραστὴς ὑπὲρ ἄλλον ἅπαντα γεγονὼς τοῦ καταλιπεῖν ἐν τοῖς ἔπειτα μέγιστον ἑαυτοῦ ὄνομα τὰ πάντα τιμώμενος ἦν. Τοσοῦτον δὲ καὶ τῆς τῶν οἰκείων εὐσχημοσύνης καὶ τοῦ αἰδήμονος τρόπου ἐξείχετο, ὡς καὶ κουρὰν περιεργάζεσθαι τριχὸς καὶ τὸ τοῦ ποδὸς σκῦτος περιαθρεῖν, εἰ κατὰ λόγον καὶ πρὸς τὸ τοῦ ὑποδουμένου σχῆμα ὑπέρραπτο. Ἀργολογίαν δὲ καὶ σαπρολογίαν τὴν ἐπὶ κοινῆς ἀκροάσεως καὶ τὸ ἐν ἱματισμοῖς καὶ δαίταις ἄσωτον, ὅσα καὶ λύμην τινὰ βιωφθόρον, τῶν ἀνακτόρων ἀπεσάρωσε, καὶ τὸν ἐμβριθῆ χαρακτηρίζων σωφρονιστὴν, καὶ μιμητὰς ἑαυτοῦ τοὺς ὑπὸ χεῖρα εἶναι γλιχόμενος, πᾶσαν ἀρετῆς ἰδέαν μετιὼν οὐκ ἀνίει. [P. 32] Οὐ μὴν ταῦτά γε πράττων χαρίτων ἀπείχετο, καὶ δυσξύμβλητος ἦν καὶ δυσπρόσιτος καὶ στυγνὸς τὴν ὄψιν καὶ συννεφὴς τὴν ὀφρὺν καὶ ἀεί πως ὑποσκυζόμενος. Ἑαυτὸν δ' ἐν τῷ προθήλῳ πάσης πράξεως ἀρίστης πίνακα προτιθεὶς, ἄγων σχολὴν τῶν ἐκτὸς (38), καὶ τὸ περιορᾶσθαι ὑπὸ πλείστων ὅσα καὶ κώδωνα φλύαρον καὶ λάλον ἀποτηεπόμενος, καὶ κομψείαν σεμνὴν εἰσφκίζετο καὶ τὸν εὐτράπελον οὐ παρέτρεχεν, οὐδ' ἐπεῖχεν ἐπίπαν καὶ ἤγχε τὸν γέλωτα. Ὀλίγα οὖν τοῦ ἐς ἄκρον ἀποσφαλεὶς ἐγκρατοῦς τε καὶ ἀσφαλοῦς, καὶ τῶν πρὸς ἐντελῆ ἀκρίβειαν βραχέα διεκπεσὼν, καὶ μηδένα δὶα ξυμπάσης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἢ ψυχῆς στερήσας ἢ ἐς τὸ σῶμά ὁσονοῦν λυμηνάμενος, ἐπαινετὸς ἐς δεῦρο παρὰ πᾶσι λελόγισται καὶ κορωνὶς, ὡς εἰπεῖν, τῶν ὅσοι Ῥωμαίων ἐκ τοῦ τῶν Κομνηνῶν γένους ὑπερελάθισαν, ἵνα μὴ λέγοιμι ὡς καὶ πολλοῖς τῶν ἀνόπιν ἀρίστων τοῖς μὲν ἡμιλλήσατο, τοὺς δὲ καὶ παρήνεγκεν.

Hier. Wolfii notæ.

(38) Ἄγων σχολὴν τῶν ἐκτός. Scilicet ἀνθρώπων, per otium, si nemo externus adesset.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΕΝ ΤΟΜΟΙΣ ΕΠΤΑ ΘΕΩΡΟΥΜΕΝΗ

—

DE REBUS GESTIS MANUELIS COMNENI

LIBRI SEPTEM

—

α'. Ἀναῤῥηθεὶς οὖν ὁ Μανουὴλ αὐτοκράτωρ εὐθέως [P. 33] τὸν μέγαν δομέστικον, ᾧ κλῆσις ἦν Ἰωάννης, Ἀξοῦχος δὲ ἡ ἐπίκλησις, ἐς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐξέπεμψε, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸν χαρτουλάριον Βασίλειον τὸν Τζιντζιλούκην, εὖ μὲν καὶ τὰ κατὰ τὴν νέαν διαθήσοντας βασιλείαν καὶ προομαλίσοντας τὴν εἰσέλευσιν καὶ κατασκευασομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὰ εἰσόδια, μετελευσομένους δὲ καὶ τὸν σεβαστοκράτορα Ἰσαάκιον τὸν ἐκείνου ταυτόαιμον. Τὸν γὰρ αὐτοκράτορα δέος ὑπέθραττε μήπως οὗτος τὸν τοῦ πατρὸς ἐνωτισάμενος θάνατον καὶ τὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν τὸν νεώτερον ἀκηκοὼς τῶν σκήπτρων μετάθεσιν εἰς ἐναντίαν μοῖραν ἀποκριθῇ καὶ περὶ τοῦ τῶν ὅλων αὐτὸς εἶναι κύριος διαμιλληθῇ, ἅτε ἀπὸ τῆς γενέσεως εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς βασιλείας καλούμενος καὶ κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν τότε παρὼν καὶ τῶν ἀνακτόρων ἐντὸς αὐλιζόμενος, ἔνθα τῶν χρημάτων αἱ σωρεῖαί εἰσιν ἀποκείμεναι καὶ τὰ τῶν κρατούντων γνωριστικὰ περιβλήματα. Ὁ Ἰωάννης τοίνυν καταταχύνας τὴν πόλιν εἴσεισι, καὶ τὸν Ἰσαάκιον ἀγνῶτα ἔτι ὄντα τῶν γενομένων αἱρεῖ καὶ τῇ μονῇ τοῦ παντοκράτορος εἴργνυσιν, ἥ τὸν βασιλέα Ἰωάννην ἔσχε δομήτορα. Καὶ ὁ μὲν μετὰ τὴν κατάσχεσιν τὴν τοῦ πατρὸς ἀναμαθὼν τελευτὴν καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀνάῤῥησιν ἐνηχηθεὶς οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ διαπράξαιτο, δεινὰ πάσχειν λέγων καὶ πέραν δεινοῦ ξύμπαντος, καὶ ὡς ἐπαινετέα ἡ τάξις (39), ὑφ' ἧς διακρατεῖται τὸ πᾶν. « Ἀπῆλθε, φησίν, Ἀλέξιος θανάτῳ πεσών, ὁ τῶν ἀδελφῶν πρωτότοκος καὶ τῆς πατρῴας ἀρχῆς κληροῦχος· ἐπηκολούθησε τούτῳ Ἀνδρόνικος τῷ προτέρῳ ὁ δεύτερος, καὶ τὸν νεκρὸν εἰσαγαγὼν τοῦ ἀδελφοῦ διαπούντιον μετὰ βραχὺ καὶ οὗτος τὸν βίον μετήλλαξεν. Εἰς ἑαυτὸν τοίνυν τὰ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρα ὁρᾷ, καὶ τῷ δικαίῳ αὐτός ἐστιν ἐγκρατὴς τῆς ἀρχῆς. » Ἀλλ' ὁ μὲν τοιαῦτα μάτην ἐξετραγῴδει, καὶ εἰκαίως ἦν πτε-

A **65** 1. Manuel imperator appellatus magnum domesticum Joannem Axuchum statim in urbem imperatricem ablegavit, unaque cum eo Basilium Tzitzilucem chartularium, qui et novum imperium firmarent, et ingressum præpararent, et sebastocratorem Isaacium fratrem ejus coercerent. Verebatur enim ne is audito patris obitu, et sua desigualione cognita, per seditionem sibi potestatem omnem **66** vindicaret; quod et ætate ad imperium vocaretur, et tum in urbe imperatrice versaretur, et in palatio degeret, ubi pecuniarum acervi et imperatoriæ vestes repositæ essent. Joannes igitur festinanter urbem ingressus Isaacium rerum adhuc ignarum capit, et in omnipotentis monasterio concludit, a Johanne imperatore ædificato. Qui ubi
B post captivitatem patris obitum et fratris designationem cognovit, quid ageret non habebat, iniquissime secum agi conquerens. Et ordine collaudato, a quo etiam rerum universitas gubernaretur : « Alexius, inquit, obiit, fratrum primogenitus et paterni imperii hæres. Hunc secutus est ætate proximus Andronicus ; qui cum fratris cadaver mari advexisset, paulo post et ipse decessit. Romanorum igitur sceptra ad me spectant, et ego jure imperio potiar. » Quæ cum frustra vociferaretur et irritæ aviculæ instar inani conatu obstreperet, magnus domesticus custodiæ palatii intentus, atque id agens ut Manuel etiam a civibus imperator salutaretur, litteras rubro aureoque sigillo et serico filo munitas et conchæ sanguine pictas clero magni templi offert, quibus eis argenteæ monetæ nummi
C ad cc minas **67** promittebantur. Ferebatur Axuchus etiam alias rubricatas imperatorias litteras apportare, quæ summam eamdem nummis aureis designarent. Nam cum suspicio quædam non inanis Manueli oboriretur, ne forsitan aut ipse Isaa-

Hier. Wolfii notæ.

(39) Ἡ τάξις. Hanc veram lectionem esse arbitror. Alter codex habebat πρᾶξις· unde putabam legendum, ὡς ἐπανετέα ἡ πρᾶξις τῇ προνοίᾳ ὑφ' ἧς, et sic convertoram : *atque id facinus divinæ vindictæ, gubernatrici rerum universitatis, commendans*, etc. ; sed hoc vult Isaacius, laudandum esse ordinem quo non tantum imperia, sed etiam mundi hujus universitas gubernetur. Vetustus codex habet : Καὶ ἄταχτα βροῦν, Ὦ ἄνθρωποι, ὡς κατελύθη ἡ τάξις ! ὡς νεουργοῦνται ἕτερα πράγματα ! *Immodeste vociferans : O cives, ut ordo est eversus ! Ut novæ res instituuntur !*

cius,ut ad quem ob ætalis prærogativam pertineret imperium, audito patris obitu et fratris junioris declaratione urbem seditione turbaret, aut alioqui plurimorum turbulenti conatus, imperatorum designationes et mutationes fere semper comitari soliti, regni novitati impedimentum aut periculum crearet, tam ancipiti rerum statu Joanni bina liberalia diplomata dedit. Cum vero legatio prospere successisset, neque Joannes successum legationis meliorem sibi fingere aut optare potuisset, id quo aurum promittebatur retinuit, argentique pollicitationem protulit.

A ρυγίζων κατὰ σαγηνευθὲν πτηνάριον· ὁ δὲ δὴ μέγας δομέστικος τῆς τῶν βασιλείων φυλακῆς ἐπιμελητὴς καὶ τῆς τοῦ βασιλέως Μανουὴλ παρὰ τοῖς ἄστοις ἀναγορεύσεως, γράμμα ἐρυθροειμάντων σφραγῖδί τε χρυσέᾳ καὶ σηρικῷ νήματι ἔμπαδον, κόγχης ἀναδεδευμένῳ αἵματι, τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεὼ ἐπιδίδωσι, τυποῦν αὐτοῖς (40) ἀργύρεα ἐτήσια κέρματα εἰς μνᾶς δὶς ἑκατὸν κορυφούμενα. Ἐλέγετο δὲ καὶ ἑτέραν ἠρυθροδανωμένην βασίλειον γραφὴν ἐπιφέρεσθαι τὸν Ἀξοῦχον, διὰ χρυσίνων ταῦτα βραβεύουσαν. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπόνοιά τις τὸν κρατοῦντα ὑπέτρεχεν οὐκ ἀνεύλογος, μήπως ἢ αὐτὸς Ἰσαάκιος τῷ δῆθεν δικαιότερος εἶναι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκ γενέσεως τὰ κατὰ τὴν πόλιν διαστασιάσειε πράγματα, πατρῷων θάνατον καὶ ξυναίμου ὑστερογενοῦς ἐνωτισάμενος μετὰ θάνατον ἐκείνου ἀναγόρευσιν, εἴτ' οὖν ἡ ταῖς τῶν βασιλέων προβλήσεσί τε καὶ μεταθέσεσιν ἀεί πως ἐπεισερχομένη φιλοτάραχος καὶ νεωτεροποιὸς τῶν πλείστων ἔφεσις οὐκ εὐσεβὰ οἱ τῷ νέῳ ἄνακτι καὶ ἀκίνδυνα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν διάθοιτο, διὰ τοῦτο πρὸς ἀμφιῤῥεπῆ κατάστασιν τοῦ καιροῦ διπλᾶ τῷ Ἰωάννῃ φιλότιμα θεσπίσματα ἐγχειρίζεται. Τῷ δὲ κατὰ ῥοῦν πρεσβῆναι τὰ τῆς ἀποστολῆς, καὶ ὡς οὐκ ἦν τῷ πεπυμφότι καὶ ἀφιγμένῳ διανοήσασθαι κάλλιον ἢ [P. 35] ἐπεύξασθαι, συνέσχε μὲν τὸ βραβεῦον τὰ χρύσεα, ἐξήνεγκε δὲ τὸ χορηγοῦν τὰ ἀργύρεα.

Ingressu ad hunc modum præparato, imperator parentalibus peractis, et patris cadavere navibus imposito, quæ in Pyramo fluvio stationem habebant, qui Mopsuestiam irrigans in mare influit et Antiochiæ **68** rebus pro tempore pacatis, e Cilicia digressus iter superiorem Phrygiam proficiscitur. Tum Andronicus Comnenus, qui post in Romanos tyrannidem exercuit, Manuelis patruelis, et Theodorus Dasiotes, cui Maria nupta erat, Andronici sebastocratoris, fratris Manuelis, filia, a Persis capti et ad Masutum Iconii principem sunt perducti. Nam dum feras venantur, a militari via digressi venerunt in hostium manus et in venatores hominum inciderunt. Imperator autem, qui cum aliis rebus vacare non posset, sed propositum urgeret omnemque moram sibi incommodare putaret, non eam illorum rationem habuit quam oportebat, nec ut decebat,opem eis tulit. Post tamen eos sine pecunia liberavit, et Pracam, oppidum Seleuciæ finitimum, vastatum a Persis recuperavit. Ut autem urbem imperatricem attigit, cupide ab incolis suscipitur,tum quod regno paterno succedebat, tum quod apud omnes erat gratiosus. Nam in ipsa adolescentia senes prudentia anteibat,bellicosus, audax, in periculis imperterritus et magnanimus, ad committenda prælia promptus. **69** Ad hæc e vultu adolescentis gratia quædam elucebat, et arridentes oculi nescio quid illecebrarum in se habebant; procera statura,quamvis nonnihil inflexa; colore neque albo et niveo ut qui in umbra educati sunt, neque etiam admodum fusco ut ii qui a sole sunt adusti, sed ita inter nigrum et candidum medio,ut, quamvis ad nigredinem tenderet, tamen decorus esset. Quamobrem a civibus obviis, quod aiunt, ulnis exceptus,et pleno ore cum applausu celebratus, palatium ingreditur. Dum autem equo Arabico insigni

Καὶ οἱ μὲν οὕτω τὴν βασιλικὴν προπαρεσκεύασαν εἴσοδον· ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ ὅσια τῷ πατρὶ ἐκτελέτας καὶ ταῖς ναυσὶ τὸ σῶμα ἐνθέμενος, αἳ τῷ Πυράμῳ ποταμῷ ἐνωρμίζοντο, ὃς Μοψουεστίαν λιπαίνων θαλάσσῃ προσπλέκεται, τά τε κατ' Ἀντιόχειαν, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου, καταστησάμενος, ἀπάρας τῶν Κιλίκων διὰ τῆς ἄνω καλουμένης, Φρυγίας ἐπεπορεύετο, ὅτε καὶ ὑπὸ Περσῶν ἑάλωσαν καὶ πρὸς τὸν Ἰκονίου κρατοῦντα τηνικαῦτα Μασοὺτ ἀπηνέχθησαν ὅ τε πρὸς πατρὸς τῷ Μανουὴλ ἐξάδελφος, ὁ Κομνηνὸς δηλονότι Ἀνδρόνικος (οὗτος δὲ καὶ ὕστερον Ῥωμαίων κατετυράννευσε), καὶ ὁ Δασιώτης Θεόδωρος, ᾧ εἰς γαμετὴν Μαρία ἥρμοστο, ἣν ὁ τοῦ Μανουὴλ κασίγνητος ὁ σεβαστοκράτωρ Ἀνδρόνικος ἔτεκε. Κατὰ γὰρ θήραν ἀγρίων τῆς ὁδοῦ ἐκπραπόμενοι ἧς τὸ στράτευμα εἶχετο, ἔλαθον συλληφθέντες πολεμίων χερσὶ, καὶ θηρᾶν ἐπιβαλόμενοι κυνήγια θηρευτοῖς ἀνθρώπων περιπεπτώκασι. Τότε μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς μὴ πράξεσιν ἑτέραις τὸν νοῦν ἐφιστᾷν δυνάμενος, ἀλλὰ τῆς προκειμένης ἅπας γινόμενος, καὶ ταύτης καὶ βραχύ τι γοῦν ἀποσχέσθαι κρίνων ἀσύμφορον, οὐδὲ τῶν κατὰ τοὺς ἄνδρας τούτους ὡς ἔδει πεφρόντικεν ἢ βασιλικῶς αὐτοῖς ἐπήμυνε· μετέπειτα μέντοι ζωαγρίων ἄνευ ἐλύσατο, καὶ τὸ πόλισμα τὴν Πρακᾶν, ὃ δὴ τῆς Σελευκείας ἐχόμενα ἵδρυται, Ῥωμαίοις ἐπανεσώσατο παρὰ Περσῶν πορθηθέν. Ὡς δὲ τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπεφθάκει ὁ Μανουὴλ, ἁσμένως παρὰ τῶν ταύτης οἰκητόρων προσδέχεται, τοῦτο μὲν ὡς τὴν πατρῴαν βασιλείαν παρειληφὼς, τοῦτο δ' ὅτι καὶ παρὰ πᾶσιν ἀσπάσιος ἦν, ἐπεὶ κἀν τῷ ἀκριβῶς μείρακι τὴν σύνεσιν ἔσωζε τῶν καταγηράντων ἐν τοῖς πράγμασι πλείονα, πολεμικός τε καὶ φιλοκίνδυνος κἀν τοῖς δεινοῖς ἀκατάπληκτος καὶ μεγαλόφρων δεικνύμενος, καὶ πρὸς μάχας τελῶν ὀξύῤῥοπος. Ἐπέπρεπε δὲ καὶ χάρις ἐπὶ τοῦ προσώπου τῷ νεανίᾳ, καὶ τῇ τῆς ὄψεως ὑπομειδιῶντι τὸ

Hier. Wolfii notæ.

(40) Τυποῦν αὐτοῖς. Χορηγοῦν ἢ τάττειν. Unde supra τύπος βασιλικός idem quod διάταγμα.

ἐπαγωγὴν ἐπεσύρετο, εὐμήκης ὢν τὴν ἡλικίαν, κἂν ἐπένευέ τι τοῦ ἱβυτενοῦς μέτριον. Τὴν δὲ γε χροιὰν οὔτε κατὰ τοὺς ἐσκιατραφημένους λευκὸς ἦν καὶ χιονώδης, οὔτε μὴν ἄγαν καπνηρὸς ὡς οἱ πολὺν τὸν ἥλιον ἐπὶ τοῦ προσώπου δεξάμενοι καὶ οὓς παρέβλεψαν ἀκτῖνες θερμότεραι, ἀλλὰ τῆς λευκῆς θέας ἀναχωρῶν, τῷ δὲ μέλανι προσεγγίζων χρώματι εὐπρεπείας καὶ οὕτως εἶχετο. Διὰ ταῦτα τοίνυν ὑπτίαις ἀγκάλαις περιχυθέντων τῶν πολιτῶν, ἔσεισιν ἀσμένως τὰ βασίλεια πλατέσι καὶ ἀνεῳγόσι περικροτούμενος στόμασιν. Ἐν δὲ τῷ παριέναι μεθ' ἵππου Ἄραβος ἐριαύχενος τὰ ἀνάκτορα, καὶ μέλλειν εἰσιέναι διὰ τῆς πύλης μεθ' ἣν ἡ ἐκ τῆς ἕδρας ἀπόβασις ἐφεῖται μόνος τοῖς αὐτοκράτορσιν, ὁ ἵππος ὅς ἦν τὸν βασιλέα ὀχῶν, ἐς ἀκουστὸν χρεμετίσας καὶ συχνὰ κόψας ἄκραις ὁπλαῖ τὸ ἕδαφος εὐήνιά τε προποδίσας καὶ περιδινηθεὶς ἀγέρωχα, ὑπερέβη ὀψέ ποτε τὸν οὐδόν. Ἀγαθὸν οὖν [P. 36] ἔδοξε τοῦτο τοῖς συνιοῦσι κομψοῖς ἐπεισόδιον, καὶ τούτων μάλιστα οἱ περιεχήνασιν οὐρανὸν, τὰ δ' ἐν ποσὶ μόλις ἔχουσι διορᾷν, καὶ διὰ τῶν ἱππείων σχημάτισμῶν καὶ συχνῶν περιελιγμάτων μακραίωνα περιτελλομένην ζωὴν τῷ αὐτοκράτορι ἀπεφοίβαζον.

A pergit, portam ingressurus post quàm solis imperatoribus descensus e sella permittitur, equus clare hinniit, et solo ungulis crebro pulsato, solerterque progressus et fortiter in girum actus, sero tandem limen transcendit. Id quoque bonum omen visum eruditis, præsertim iis qui cœlo inhiantes vix ea vident quæ ante pedes sunt ; et per equinos gestus et crebros flexus longam vitam imperatori portendi vaticinabantur.

β'. Θύσας οὖν τὰ ἀναγορευτήρια θεῷ καὶ ἐπιβατήρια, σκέπτεται περὶ τοῦ τὸν πατριαρχικὸν κληρωσομένου θρόνον καὶ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας χειρισομένου οἴακας καὶ ταινιώσοντος αὐτὸν ἐπὶ νεῴ Κυρίου τῷ αὐτοκρατορικῷ στεφανώματι· ὁ γὰρ Στυππῆς Λέων θανάτῳ ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο. Κοινοῦται οὖν τὰ τῆς γνώμης τοῖς ἐκ τοῦ καθ' αἷμά οἱ σεμνώματος προὔχουσι καὶ τοῖς ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ ὅσοι τοῦ βήματος ἔντροφοι, καὶ πολλῶν εἰς τὴν μεγίστην ἀρχιερατείαν ἐγκρινομένων ἡ νικῶσα ψῆφος καὶ τῶν ἁπάντων σχεδὸν πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς μονῆς τῆς Ὀξείας ῥέπει μοναχὸν Μιχαήλ· οὗτος γὰρ καὶ ἀρετῇ περιώνυμος ἦν καὶ τῆς ἡμετέρας ἐν μαθέσει παιδεύσεως. Προβληθεὶς οὖκ ὁ Μιχαὴλ πατριάρχης ἐς αὐτῆς τὸν χίσαντα χρίει τὰ ἱερὰ ἐσαφικόμενον μέλαθρα. Συμβαίνει δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος, καὶ ὑπὲρ δόξαν τὴν τῶν πολλῶν ἀντεδίδοσαν ἀλλήλοιν τὼ ἀδελφὼ τὴν εὔνοιαν. Ἦν δὲ ὁ Ἰσαάκιος διὰ τὸ εἰς χόλον εὐέμπτωτον καὶ τὸ ἐκ μικρᾶς πολλάκις αἰτίας ἐς κολάσεις ὑπερόγκους διαῤῥιπίζεσθαι δυσξύμβλητος τοῖς πολλοῖς (41), ἔτρεφε δὲ καὶ τὸ ψοφοδεὲς ἀγεννές, καὶ ταῦτα τηλίκος ὤν, καὶ ἀνδράσιν ἀνόμοιον. Ἦν οὖν ὁ βασιλεύτατος Ἰωάννης ὁ τούτου πατὴρ καὶ κατὰ τοῦτο παρὰ πᾶσι μακαριστὸς καὶ τῆς ἀοιδίμου λήξεως καὶ δι' εὐφήμου κείμενος μνήμης, ὅτι τὸν Μανουὴλ εἰς τὸ κρατεῖν καὶ βασιλεύειν ὑπὲρ αὐτὸν ἐδικαίωσε.

B 702. Facta igitur re divina pro declaratione et imperii auspiciis, de patriarchici throni successore et ecclesiasticæ functionis gubernatore, a quo in templo Domini corona imperatoria ornaretur, deliberat. Nam Leo Styppiota morte rebus humanis exemplus erat. Proinde sententiam suam cum cognatis, senatoribus et sacerdotibus communicat. Cum autem multi in maximi pontificatus suffragiis nominarentur, eorum sententia vicii, cæteris fere omnibus assensis, qui Michaelem Acuti monasterii monachum designabant, virum et virtute celebrem et nostris litteris eruditum. Is igitur patriarcha declaratus eum a quo unctus erat vicissim ungit, sacram ædem ingressum. Imperatorem etiam frater Isaacius est comitatus ; itaque fratres, præter vulgi opinionem, mutua benevolentia se complexi sunt. Fuit autem Isaacius ob iracundiam et levibus de causis ad atrocia supplicia propensionem minime gratus populo ; et quanquam procerus, nescio quid formidolosum et viro indignum habuit, ut ad quemvis pene strepitum expavesceret. Quamobrem pater ejus Joannes, imperator solertissimus, etiam eo nomine ab omnibus celebrabatur, quod illi Manuelem prætulisset.

Τοῦ δὲ Μασοὺτ τὰ πρὸς Ἕω λῃζομένου καὶ κατατρέχοντος ἔξεισιν ὁ Μανουὴλ κατ' αὐτοῦ, καὶ δὴ γεγονὼς κατὰ τὰ Μελάγγεια τοὺς ἐκεῖσε Πέρσας μετῆλθε. Ἡρὸς δὲ τῆς τῶν Μελαγγείων φυλακῆς τε καὶ ἀνακτίστεως ἐπιμεληθεὶς εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπάνεισι πόλιν, νόσῳ προσπαλαίσας πλευρίτιδι. Ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς Ἀντιοχείας πρίγκιπα Ῥαϊμοῦνδον μετιέναι δεῖν οἰηθεὶς, τρῖς Κιλικίαις ἐπιφυόμενον πόλεσιν, αἳ Ῥωμαίοις ἦσαν κατήκοοι, στρατιὰν ἐξέπεμψεν, ἡγεμόνας αὐτῇ ἐπιστήσας τοὺς ἀδελφιδοῦς Κοντοστεφάνους, τόν τε Ἰωάννην καὶ τὸν Ἀνδρόνικον, καί τινα Προσοὺχ οὐκ ἄϊδριν τὰ πολέμια· καὶ νῆας δὲ προσεπεμπόμφει μακρὰς, ὧν ἡγεῖτο

C 71. Qui contra Masutum Orientem incursantem, et populantem ad Melangia profectus, Persas illius loci ultus est ; dataque opera ut Melangia instaurarentur et custodirentur, in imperatricem urbem revertitur, lateris morbo conflictans. Sed et Antiochiæ principem Raimundum ulciscendum ratus qui Ciliciæ urbes Romanæ ditionis vexabat, Contostephani nepotes Joannem et Andronicum, et Prusuchum quemdam rei militaris non imperitum, cum exercitu ablegavit, adjunctis longis navibus, quibus Demetrius Brana præerat, oppidis et castellis quæ vexabantur defensis, Persis denuo bellum ipse inferre statuit. Qui cum Pithecanas munitiones oc

Hier. Wolfii notæ.

(41) Δυσξύμβλητος τοῖς πολλοῖς, *difficilis aditu ; parùm* τῶν πολλῶν μισητὸς, *vulgo invisus.* Quod paulo gravius est ; etsi morositatem odium plerumque, ut umbra corpus, sequitur.

cupare studerent, et in Thraciam impressione facta obvia omnia prædarentur, præterita Lydia urbes Phrygiæ et ad Mæandrum flumen sitas imminentibus periculis eripuit, et Persas perterritos fugavit. Ad Philomelium cum Turcis congressus, cum hasta Persam quemdam prostravisset, ab eodem cadente in planta sagitta ictus est. Cum autem et in rebus gerendis 72 acer atque audax et patre Joanne bellicosior hostibus videretur, recedere noluit; neque paruit iis qui monebant ut tandem domum reverteretur, ne Persæ ex desperatione salutis conspirantes exercitum ejus male tractarent: sed aucta potius alacritate ipsum Iconium petiit. Unde Masutus digressus Taxaris castra posuit, quæ olim Colonia vocabatur. Una vero ex filiabus ejus, quæ Joanni Comneno Isaacii sebastocratoris filio, imperatoris patrueli, nupta esse ferebatur, qui ex levi offensa a patruo et imperatore Joanne ad Masutum defecerat, e mœnibus prospectans in defensionem patris sultani, orationem haud ineptam habuit. At imperator ubi ad Iconii mœnia successit, eaque exercitu circumdedit, et juventuti arcus contra propugnacula intendere concessit, prohibita sepulcrorum violatione, vix inde discessit. Sed quia in discessu hostes angustas insidiis occuparant, pugnæ superioribus majores eruperunt: quibus non sine discrimine confectis, in urbem imperatricem rediit.

A το Δημήτριος ὁ Βρανᾶς. Ἀμέλει καὶ τῶν κακῶς ἐκεῖσε πασχόντων φρουρίων καὶ πόλεων δεοίσης ἐπικουρίας τετυχηκότων, κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύειν προέθετο· ἤδη γὰρ οὗτοι τὰ περὶ τὸν Μιθηκᾶν ἐρύματα ὑπαγαγέσθαι σπεύδοντες καὶ τῷ θέματι τῶν θρᾳκησίων ἐμβάλλοντες τὰ ἐν ποσὶν ἐλῃΐζοντο. Ὑπερβὰς τοίνυν Λυδίαν καὶ ταῖς κατὰ Φρυγίαν καὶ Μαίανδρον ποταμὸν ἐπιστὰς πόλεσιν, αὐτάς τε τῶν ἐπηρτημένων κινδύνων ἀπήλλαξε καὶ τοὺς Πέρσας φοβήσας ἐδίωξε. Γενόμενος δὲ κατὰ τὸ Φιλομήλιον κἀκεῖσε τοῖς Τούρκοις προσέμιξεν· ἔνθα καὶ τὸν τοῦ ποδὸς ἐτοξεύθη ταρσὸν παρὰ Πέρσου [P. 37] τινὸς καταβληθέντος μὲν ὑπὸ βασιλέως τῷ δόρατι, ἐν δὲ τῷ ἀνατραπῆναι τὸ βέλος ἐπαφέντος κατὰ τοῦ πέλματος. Δόξας δὲ παρ' αὐτοῖς φοβερὸς εἶναι τὰς πράξεις καὶ εὔτολμος καὶ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου φιλοκινδυνότερος, οὐχ ἡρεῖτο γενέσθαι παλίνστροφος, οὐδ' ἐπείθετό οἱ τοῖς συμβουλεύουσι μνησθῆναι καὶ νύστου ποτὲ, μήπως ἐπισυστάντες οἱ Πέρσαι ὡς ἤδη περὶ τῶν ὅλων ἀπογινώσκοντες κακῶς τὸ κατ' αὐτὸν διάθωνται στράτευμα. Ἀμέλει καὶ τὸ πρόθυμον ἐπιτείνας ἐς αὐτὸ τὸ Ἰκόνιον ἤλασεν. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Μασοὺτ μεταναστεύσας ἐκεῖθεν παρενέβαλεν εἰς τὰ Τάξαρα, ἃ ἔστιν ἡ πάλαι λεγομένη Κολωνεία· τῶν δὲ θυγατέρων αὐτοῦ μία τῶν τειχῶν ἄνωθεν διεκύπτουσα, ἥτις καὶ συνῳκηκέναι ἐλέγετο τῷ ἐξαδέλφῳ τοῦ βασιλέως Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, ὃν ὁ σεβαστοκράτωρ ἐγείνατο Ἰσαάκιος, κατὰ δὲ μικρολυπίαν τοῦ θείου καὶ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἀποδρὰς τῷ Μασοὺτ προσερρύη, ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ σουλτάνου πιθανὸν ἐτίθετο τὸν ἀπόλογον. Βασιλεὺς δὲ ἀγχοῦ τῶν περιβόλων τοῦ Ἰκονίου γενόμενος καὶ τὰ τείχη τῷ στρατῷ διαζώσας, τόξα τε τείνειν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις τῇ νεολαίᾳ ἐνδοὺς καὶ τοῖς νεκροῦόχοις σήμασιν ἐνυδρίζειν μὴ συγχωρῶν, οὕτως ἐκεῖθεν μόκις ἐξώρμησε καὶ παλίμπους ἐφέρετο. Ἐν δὲ τῇ ἀπάρσει λόχους ὑποκαθισάντων τῶν πολεμίων καὶ τὰ ἀμφιλαφῆ χωρία προειληφότων μείζους τῶν προτέρων ἀνερράγησαν πόλεμοι. Ἐναγωνίως δὲ καὶ τούτων διωκημένων ἐς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν ἀνέζευξεν.

B

Uxorem ducit Alamannam, ex illustri principum familia natam; 73 quæ non tam formam corporis curabat quam animi pulchritudinem. Itaque omnibus fucis et accititiis ornamentis repudiatis, ut quæ vecordes mulierculas decerent, naturali rubore contenta virtutum ornamentis fulgebat, constantia et gravitate animi gentilitia prædita. Quo fiebat ut imperator, etsi ei solium altissimum, satellites, honorem et splendorem regium minime negabat, tamen parum eam diligeret, neque fidem conjugii servaret, ut homo adolescens, libidinosus, dissolutæ et delicatæ vitæ deditus, cæterisque rebus quas ea ætas et amoris illecebræ ferunt. Usus est et uxoris suæ consuetudine, non sine gravi dedecore et labe; qua fama ejus, ut formosissima facies turpi nævo, deformata est.

C Ἠγάγετο δὲ γυναῖκα ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξ Ἀλαμανῶν, γένους τῶν ἐπὶ δόξης καὶ θρόνων τῶν ἀρχικῶν. Αὕτη μέντοι οὐ τοσοῦτον τοῦ σωματικοῦ κάλλους ἐφρόντιζεν ὅσον τοῦ ἔνδον καὶ περὶ ψυχὴν ἐπεμέλετο. Οὐκοῦν ἐξομνυμένη τὰ ἐκ τῶν κόνεων ἐπιτρίμματα καὶ τοὺς τῶν ὀφθαλμῶν ὑπογραμμεὺς καὶ τὸν πλάστην τὸν κάτωθεν καὶ τὸ τεχνικὸν ἀλλ' οὐ φυσικὸν ἔρευθος, καὶ ταῖς ἄρρυσι τῶν γυναικῶν αὐτὰ ἐπιῤῥίπτουσα, ταῖς ἀρεταῖς προσανεῖχε καὶ ὡραΐζετο. Εἶχε δὲ τὸ μὴ ἐπικλινὲς ἐθνικόν, καὶ τὸ τῆς γνώμης ἐκέκτητο δυσμετάθετον. Ὅθεν οὐδ' ὁ βασιλεὺς προσεῖχεν αὐτῇ τὰ πολλὰ, ἀλλὰ τιμῆς μὲν καὶ θρόνων πάνυ λαμπρῶν καὶ δορυφορίας καὶ τῆς λοιπῆς λαμπροφορίας βασιλικωτατης μετεῖχε, τὰ δ' ἐς κοίτην ἠδίκητο. Νέος γὰρ ὢν ὁ Μανουὴλ καὶ ἐρωτικὸς τῷ τε ἀνειμένῳ βίῳ καὶ ταῖς τρυφαῖς καὶ ὅσα τὸ νεοτήσιον ἄνθος ὑπέβαλλε καὶ ἐμύουν προσανέκειτο, καὶ συσσιτίων καὶ κώμων ἐξείχετο, καὶ οἱ πάνδημοι ἔρωτες διεπράττετο.

3. Nihilominus tamen reipublicæ curam suscepit. Publicorum vectigalium curatorem et quæstorem supremum Joannem Puzenum, ut et pater, designavit, cum prius dromi protonotarius esset. Joannem 74 Hagiotheodoritem suarum constitutionum sequestrum et ministrum ordinavit. Is in conspectu imperatoris semper astabat, ejusque

D γ'. Ἐμέλησε δὲ καὶ τῶν κοινῶν τῷ βασιλεῖ τῷδε πράξεων. καὶ τῶν μὲν δημοσίων εἰσφορῶν φροντιστὴν καὶ λογιστὴν μέγιστον τὸν ἐκ Πούτζης Ἰωάννην προβάλλεται καὶ αὐτὸς, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἐκείνῳ καὶ βασιλεύς, πρότερον ὄντα καὶ τοῦ δρόμου πρωτονοτάριον, μελεδωνὸν δὲ μεσεύοντα καὶ τῶν οἰκείων ὑποδρηστῆρα διαταγμάτων τὸν Ἁγιοθεοδωρί-

τὴν τίθησιν Ἰωάννην. Καὶ ἦν ὁ μὲν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως [P. 38] ἀεὶ ὑπτανόμενος καὶ τὰ τούτου ἐντάλματα ὅσα καὶ ἐμφάσεις ἐκ κρείττονος μοίρας δεχόμενος, ὑπουργοῖς δὲ οὐκ ὀλίγοις τῶν γραφομένων καὶ λεγομένων ἐκέχρητο λόγιοις ἀνδράσιν, ὅσοις ἡ αὐλὴ ἐνέβριθεν ἡ βασίλειος, πρὸ πάντων δὲ τῷ Στυππειώτῃ Θεοδώρῳ, περὶ οὗ δηλώσομεν (42) ἐν τοῖς ἑφεξῆς. Ἦν δὲ ὁ ἐκ Πούτζης Ἰωάννης δεινότατος τὰ δημόσια, φορολογίας παιπάλημα καὶ ἐπίτριμμα, καὶ τῶν μὲν ὄντων διασμοφορημάτων συζητητὴς ἀκριβέστατος, τῶν δὲ οὐκ ὄντων εὑρετὴς ἀπαράμιλλος. Ἐξήσκητο δὲ καὶ τὸ ἦθος ὑπὲρ πάντας ἀδυσώπητον καὶ ἀμείλικτον· εὐκοπώτερον γὰρ ἄν τις ἀμειδῆ καὶ ἀγέλαστον πέτραν ἐμάλθαξεν ἢ ἐκεῖνον ἐν τοῖς ἀβουλήτοις ὑπέκλινεν. Ὃ δὲ τούτου θαυμασιώτερον, οὐ μόνον οὐκ ἦν δακρύοις ἄτεγκτος, σχήμασι δεητηρίοις ἀπροσκλινής, ἀργυρίου ἀτίνακτος ἐλεπόλεσι καὶ χρυσίου ἀγοήτευτος φαρμακεύμασιν, ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ δυσέντευκτον ὡς ἀπάνθρωπον. Τὸ δὲ τοῖς τότε (43) θυμαλγὲς καὶ δυσύποιστον, οὐδ' ἀπόλογος ἦν παρ' αὐτῷ καθαρῶς ἐφ' οἷς ὁ προσιὼν προετίθετο, ἀλλὰ χαίρων τὰ πλεῖστα τῇ ἀφασίᾳ ἐνιαχοῦ καὶ ἀπροσήγορον παρῆει τὸν παραβάλλοντα. Τοσαύτην δ' ἐκ βασιλέως ἰσχύν τε καὶ ἐξουσίαν περιεζώννυτο ὡς ἃ μὲν ἠβούλετο τῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων ἀποπέμπεσθαι καὶ διαῤῥηγνύειν, ἕνια δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις ἐγγράφειν κώδιξιν. Ὑποβήκη δὲ τοῦ ἀνδρὸς τούτου χρῆμά τι κοινῶφελὲς καὶ ταῖς νήσοις πάσαις σωτήριον καὶ τοῖς πρώην βασιλεῦσι συντηρηθὲν ἀπαράβατον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἀξυμφόρως κατήργησε. Τὰ γὰρ ἐκ τῶν πλευστικῶν (44) ἐρανιζόμενα στρατειῶν, διαδιδόμενα πάλαι τῷ ναυτικῷ, εἰς τὸ ταμιεῖον οὗτος παρειπάμενος μετωχέτευσε, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν νήσων ἐκ τύπου παρεχομένας τριήρεις αὐτάνδρους μικροῦ κατεπόντισε παραφάμενος. Ὑποθέμενος γὰρ ὡς τὸ μὲν τῶν τριηρέων χρῆμα οὐκ ἀεὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ κοινῷ ἐπιτήδειον, τὰ δ' ὑπὲρ τούτων ἀναλώματα οὐκ εὐάγκαλα (45) καὶ ἐπέτεια, καὶ δεῖν αὐτὰ μὲν τὸ ταμιεῖον ἐγκυλπίζεσθαι, χρείας δ' ἐνισταμένης ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρισμάτων τὸν ὀψωνιασμὸν τῷ ναυτικῷ παρέχεσθαι, ἔδοξεν εἶναι ἀνδρῶν ὁ βέλτιστος καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἠκριβωκὼς ὁ καταποντιστοῦ σκέμμα εἰσηνεγκάμενος. Τοῖς γὰρ ἀδροῖς τὸν βασιλέα ἐν τῷ ταῦτα εἰσηγήσασθαι παρακέκρουκε δαπανήμασι, καὶ αὖθις τῷ μετρίῳ τῆς καταβολῆς διακέχυκε. Καὶ νῦν ἐκ τῆς κακοβουλίας ταύτης εἴτ' οὖν σμικροπρεπείας θαλασσοκρατοῦσιν οἱ πειραταὶ, καὶ κακῶς πεπράγασι ταῖς λῃστρίσιν αἱ παραθαλαττίδιοι Ῥωμαίων χῶραι, καὶ ὡς ἄν κατιδοίαντο οἱ διάφοροι. Εἰ

A mandata tanquam oracula excipiebat : ministris vero eorum quæ dicenda scribendaque erant non paucis eruditis viris utebatur, qualibus aula referta erat, Theodoro Styppiota præsertim, de quo suo loco dicemus. Erat Joannes Puzenus ad rem publicam gerendam callidissimus, vectigalium veterum exactor acerrimus, novorumque inventor solertissimus : moribus ad severitatem et rigorem ita compositis, ut asperrima rupes facilius emolliri posset quam ille a sententia deduci, et quod mirabilius est, non modo lacrymis non movebatur, supplici gestu non flectebatur, argenti machinis non concutiebatur, auri præstigiis non capiebatur, sed et ad inhumanitatem usque odiosam a congressi-

B bus abhorrebat, neque fere (quod molestissimum erat hominibus et pene intolerabile) iis a quibus adibatur respondebat, sed silentio plerosque tacitus præteribat. Tantum autem **75** auctoritatis et potentiæ habebat, ut imperatoria edicta quæ vellet repudiaret et laceraret, quædam in publicos codices referret. Ejusdem monitu res utilissima et omnibus insulis salutaris, et a superioribus imperatoribus constanter observata, inutiliter abrogata fuit. Nam vectigalia nautica olim in classem conferri solita hic in fiscum referenda curavit, ac triremes, quæ ex edicto ab insulis præbebantur, pene cum ipsis vectoribus in mari demersit, cum diceret triremes non semper reipublicæ esse utiles, sumptus vero qui in eas fierent, et annuos et immen-

C sos. Eos igitur in fiscum referendos, necessitate vero postulante ex imperatoris thesauris stipendia promenda esse. Quæ cum dixisset, vir optimus et rerum gerendarum peritissimus est habitus, cum revera sententiam crudelissimo pirata dignam dixisset. Imperatorem enim sumptuum magnitudine decepit et parvitate impensarum rursus exhilaravit. Qua sive temeritate sive tenacitate factum est ut piratæ optatissima occasione **76** mare teneant et maritimæ provinciæ latrociniis vexentur. Quod si spicam ei qui sevit acceptam ferimus, et eum quoque accusamus qui non resecuit, nec incendium ei duntaxat imputatur qui ignem injecit, sed ei etiam qui id restinguere cum posset noluit, et magis reprehendimus eum qui quod bonum esse norat non fecit, quid est dicendum? Joannes igitur dum integra auctoritate pro sua

D libidine versabat omnia, versabatur in publico, accuratus quæstor, parcus dispensator, fenerator atque exactor acerbus : sed ubi potentiam suam infringi, auctoritatem decrescere potentiamque languescere vidit, quod alii quoque apud impera-

Hier. Wolfii notæ.

(42) Περὶ οὗ δηλώσομεν. Περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέξαμεν sive λέξομεν. Scriptura enim parum perspicua est. Fortassis τὸ ἔμπροσθεν pro eo ponit quod ante nos est, id est, sed quod nondum pervenimus. Barbaries enim non modo nova vocabula gignit, sed etiam veterum significationes mutat.

(43) Τοῖς τότε, *iis qui tum erant*, illius ætatis hominibus. Est περισσολογία Græca, quæ citra molestiam Latine vix exprimi potest, neque debet.

(44) Alter codex pro πλευστικῶν habet προσπλεόντων. Verbum στρατειῶν redundare arbitror. Neque enim militare est peadere, sex exiorquere tributum, et προσπλέοντας mercatores intelligo.

(45) Εὐάγκαλον. Quod ulnis facile comprehenditur et tenetur, et proinde non justo majus.

torem multum possent ac potestatem suam immodicam everterent, translatis quos sibi præfixerat limitibus, tempori servire et statui rerum se accommodare pro virili instituit, et ad quemdam familiarium suorum, mutata plane sententia, dixit: « Age, nos quoque ditescamus. » Ductaque uxore ex abjecta et obsoleta nobilitate, inter liberos ex ea susceptos ingentes opes, quæ voluptatibus alendis abunde essent, distribuit, homo parcissimus et tenacissimus, qui ne supercilium quidem ad 77 intuendos pauperes attollere auderet, sed divitias perpetuo vinculis insolubilibus constrictas teneret, nec eas magis in publicum prodire pateretur quam olim Danaen Acrisius : adeo sordidus ut esculenta et pisces maximos ac pinguissimos sibi missos, ter aliquando in foro venditos, toties reciperet ab iis redemptos qui opera ejus egebant. Ita pro piscatoribus erant ei pisces, sorte commutata, quibus magnitudo pro hamo, pinguedo pro esca erat, itaque prætereuntes ad se emendos attrahebant.

Sed et Joannis Hagiotheodoritæ consilia florebant. Verum ei subita rerum mutatione ac varietate Theodorus Styppiotes collega solers est adjunctus ; qui Joanni alias assentiens alias refragans, facundia quidem princeps, ordine vero secundus, iis dignitatis gradibus non contentus ad summum fastigium plenis velis ferebatur. Oblata igitur opportunitate dissidiorum inter virum nobilem Michaelem Palæologum et Josephum Balsamenum, cui Hagiotheodoritæ 78 soror nupta erat, consilium suum urget, ac Hagiotheodoritam e regia tanquam e cœlesti specula in extremum angulum præturæ Græciæ et Peloponnesi exigit, ad provincias eas rite constituendas eorumque virorum dissidia dirimenda. Cæterum Joanne iter adhuc adornante, fortuna discessu ejus non exspectato ad Styppiotam transiit, cumque cupide et familiariter amplexa ad omnes dignitatum gradus pro tempori-

A δὲ (46) καὶ τὸν στάχυν ἴσμεν τοῦ σπείραντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀμήσαντα προσεπαιτιώμεθα· καὶ εἰ ὁ ἐμπρησμὸς τοῦ ἀνάψαντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατασβέσαι δυναμένου, δρᾶσαι δέ τι τοιοῦτον ὅλως μὴ βουληθέντος. Ἀλλ' ἴως [P. 39] τότε φιλοδημόσιος λογιστὴς καὶ δεινὸς καὶ φειδωλὸς οἰκονόμος καὶ ὀβολοστατῶν ἀτεχνῶς δασμολόγος ὁ Ἰωάννης ἐδείκνυτο, ἕως ἀκαθαίρετον εἶχε τὴν δυναστείαν, καὶ τὸ ποιεῖν ὅσα καὶ πρὸς βουλῆς ἀνεξέλεγκτον, καὶ ὅσα βουλητὰ τούτῳ καὶ δυνατά. Ἐπειδὴ δὲ μεθαρμοζόμενόν οἱ ἐώρα τὸ δύνασθαι καὶ τὸ εὐπαρρήσιαστον παραιρούμενον καὶ ὑποῤῥέουσαν κατὰ βραχὺ τὴν ἰσχύν, οἷα καὶ ἑτέρων κρατυνομένων παρὰ τῷ βασιλεῖ κἀκ τοῦ
B ἄγαν ἐκκρουόντων καὶ περιτρεπόντων αὐτὸν, μετῆρεν ἅπερ ἦν θέμενος ὕρια, καὶ δραπέτης τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι προσφυεῖς ἀμφοτέραις τούτων ἔχεταί τε καὶ περιέχεται. Οὐκοῦν καὶ πρός τινα τῶν συνήθων εἰπών, « Ἄγε πλουτήσωμεν, » ἑτεροίας γνώμης παντάπασιν ἐγεγέντο, καὶ γυναῖκα τῶν ἀπερῤῥιμμένων καὶ ἀπηνθηκυιῶν εὐγενῶν ἁρμοσάμενος, καὶ παίδων ἀκούσας πατήρ, διένειμε τούτοις πλοῦτον βαθὺν καὶ ἀρκετὸν εἰς ἡδονάς. Κίμβιξ δὲ ὢν εἰς ἄκρον καὶ γνίφων (47) καὶ δυσγρίπιστος, οὐδ' ἄνω ἆραι τὰ βλέφαρα πειρώμενος, ἀναβλέψαι καὶ εἰς πτωχοὺς ἀτενίσαι, οὐ παρῆκε τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ πεδήτην εἶχε διὰ παντὸς δεσμοῖς ἀῤῥήκτοις ἀλύτοις τε, καὶ ἀπρόϊτον δήπου, ὅσα καὶ Δανάην ὁ πάλαι Ἀκρίσιος. Καὶ σμικρολογίαν νασῶν καὶ γλισχρότητα, καὶ τὰ πεμπόμενα πολλάκις τῶν ἐδωδίμων ἀνέπεμπεν εἰς τὸ πωλητήριον καὶ δεῖγμα, ὡς ἰχθύας σύακα (48) καὶ λάβρακα, ὡς μὲν μεγίστους, ὡς δὲ πίονας παρά τινων αὐτῷ πεμφθέντας, τρίσσακις ἀπέδοτο καὶ τοσαυτάκις ἐναλλὰξ ἐωνημένους κατὰ χρείαν παρ' ἑτέρων εἰσηνέγκατο. Καὶ ἦσαν ἄντικρυς ἁλιεῖς οἱ ἰχθύες, ὃ πεπόνθασι δρῶντες, ὡς μὲν ἄγκιστρον χαλῶντες τὸ μέγεθος, περιτιθέντες δὲ τὴν πιμελὴν ὡς δέλεαρ, καὶ οὕτω κατασπῶντες τοὺς παριόντας εἰς τὴν ἐκείνων εἴσοικησιν.

C Εὑρόει δὲ καὶ τῷ Ἁγιοθεοδωρίτῃ Ἰωάννῃ τὰ διαβούλια· πλὴν τούτῳ ἡ ταχύπους τῶν πραγμάτων φορὰ καὶ ἀγχίστροφος συμφοιτητὴν ἐνδέξιον τὸν Στυππειώτην ἐφιστᾷ Θεόδωρον, ὃς συντρέχων ἢ ἀντιτρέχων τῷ Ἰωάννῃ, καὶ τῷ μὲν λόγῳ (49) τὰ πρῶτα, τῇ δὲ τάξει φέρων τὰ δεύτερα, οὐκ ἠνείχετο οὐδ' ἠγάπα ταῖς παρούσαις ἀναβάσεσιν, ἀλλὰ τῆς κορυφαίας ἅπας γινόμενος, καὶ περὶ τὴν ἀκρώρειαν λιχνευόμενος ὅλον πρὸς τὸ ἀνώτατον τὸν δρόμον ἐπετεινε. Καὶ δὴ καιροῦ λαβόμενος καθ' ὃν οὐκ ὀλίγα ξυνέπεσε τὰ διάφορα μεταξὺ ἀνδρὸς εὐγενοῦς, τοῦ Παλαιολόγου φημὶ Μιχαήλ, καὶ τοῦ Βαλσαμὼν Ἰωσήφ, ὃς γαμβρὸς ἦν τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου ἐπ' ἀδελφῇ, ἐπέθετο κραταιότερον, καὶ συντείνας ἐξοστρακίζει τοῦτον τῶν ἀνακτόρων ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς οὐρανίου, καὶ ὡς εἰς χῶρον ἐκσφενδονᾷ μυγαίτατον
D τὴν πραιτωρίαν ἀρχὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς τοῦ Πέλοπος, εὐ τὰ ἐκεῖ διαθήσοντα καὶ τὰς τῶν εἰρημέ-

Hier. Wollii notæ.

(46) Pro εἰ δέ malim legere εἴ γε, nisi aliquid forte ante εἰ δέ deest. Et certe parum apte cohæret oratio, quamvis utcunque sententia hæc inde colligatur, qui malo aut occasionem præbuerit aut non obstiterit, mali auctorem habendum esse. Ego pro τὸν ἀμήσαντα legi τὸν μὴν ἀμήσαντα, ab ἀμάω, non ab ἀμάω, addita negatione. Est et illud ambiguum, utrum hic Puzenus ad Joannes imperator magis accusetur, an vero utriusque reprehensio conjungatur.

(47) Quid γνίφων sit, nusquam reperio ; nec alibi hoc vocabulum me legere memini. Γρίπιζειν est piscari Δυσγρίπιστος fortassis homo occulti animi aut occultator rerum suarum, cautus admodum, qui facile deprehendi non potest.

(48) Quis piscis sit σόαξ, non reperio. Videtur a similitudine suis ita appellari, sive gustus sive forma spectetur.

(49) Τῷ μὲν λόγῳ. Nota est illa oppositio, λόγῳ μὲν ἔργῳ δέ, *verbo et re ipsa*. Sed hic de ingenio et dignitate agi existimo : nam alter codex habet tantum μετὰ τοῦτον ἔχων τὰ δεύτερα.

νων ἀνδρῶν διαλυσόμενον ἔριδας. Οὐκοῦν ὁ μὲν Ἰωάννης ἐσκευαγώγει τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον· ἡ δὲ τύχη μηδὲ καθαρῶς τὴν τούτου μετάβασιν ἀναμείναντα πρὸς τὸν Στυππειώτην μετεσκευάσατο, καὶ προσπλακεῖσα, πῶς ἄν εἴποι [P. 40] τις, ἀσμένως καὶ χαριέστατα ταῖς καθ' ὥραν πάσαις ἐκλείζειν ἀναβάσεσι, καὶ τὴν ἐκ δόξης εἰς δόξαν παρεῖχεν ὕψωσιν. Καὶ τέλος τὸν μὲν εἰς τὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου μεγαλοπρεπῆ πρόβιβάζει τιμὴν καὶ τὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ μεγίστην οἰκείωσιν, καὶ μείζοσιν ἑτέραις κατακυδροῖ προκοπαῖς, τὸν δ' ἀγνωμονοῦσα καὶ βλωμοῦ ἄρτου τίθησιν ἐνδεᾶ (50). Καὶ οὐκέτι τὰ δεδογμένα μετήμειψεν ἢ ὅλως ἐσέπειτα μετηλλοίωσεν, ἀλλ' ἔμεινεν ἡ ἀκρασφαλὴς ἐπὶ ταυτοῦ τὸ κατινότατον. Τὰ δ' ἀπὸ τοῦδε ἦγε τὰ πράγματα ὁ ἀνὴρ ὅδε ὡς ἠβούλετο, βαθυγνώμων ὢν καὶ πεπνυμένος καὶ τὸ ἦθος ἐπίχαρις καὶ πτηνὸς τὴν φρόνησιν. Ἤρεῖτο δὲ ὅσα ἐπέταττε βασιλεύς· ἐπέταττε δ' οὗτος ὅσα ἐκεῖνος ἐβούλετο. Ἦν δὲ ἐν τῷ τότε καὶ βασιλεὺς λημμάτων αἰσχρῶν ἐλεύθερος, θάλασσα φιλοδωρίας, ἐλέους ἀβυσσος, τῷ προσηνεῖ τοῦ ἤθους εὐέντευκτος καὶ τὴν βασίλειον ἀρετὴν ἀπαράμιλλος, ψυχὴν εἰσέτι ἄτεχνον ἔχων καὶ γνώμην ἀπερίεργον. Ἐξ γὰρ ἰαπήγγελλον ἡμῖν οἱ τὴν ἡλικίαν προήκοντες, ἐπὶ τὰς πλαγίῳ λόγῳ φερομένας χρυσᾶς ἕννας οἱ τότε ἦσαν παλινδρομήσαντες ἄνθρωποι, καὶ σμήνει ἐῴκεσαν μελισσῶν ἐκ πέτρας γλαφυρᾶς βομβηδὸν ἱπταμένων, ἢ οὐδὲν τῶν ἐπ' ἀγορᾷ, εἰλουμένων διεννηνόχασιν, ὅσοι τοὺς βασιλικοὺς χρυσῶνας (51) εἰσῆεσαν ὁποιουδή τινος φιλοτιμήματος ἀπολαύσοντες, ὡς τοὺς περὶ ταῖς πύλαις συνθλίβεσθαι καὶ πράγματα παρέχειν καὶ λαμβένειν ἀμοιβαδὸν, τοὺς μὲν ἐπειγομένους εἰσιέναι, τοὺς δὲ τὴν ἔξοδον ἐπισπέρχοντας· Ἡμεῖς δὲ κλέος οἷον ἀκούομεν. Ἦν δὲ καὶ ἄλλως (52) τὰ κοινὰ ταμιεῖα τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐκ τούτου εἶσ τοῦτο ἐξερευγόμενα, καὶ κατὰ τὰς συναγωγὰς τῶν ὑδάτων πλημμύροντα καὶ παραπτύειν τι τῶν ἔνδον πρὸς τοὺς ἐκτὸς καὶ πενομένους ἐθέλοντα, ὅσα καὶ γαστὴρ ἐγγίζουσα τῷ τεκεῖν καὶ βαρουμένη τῷ ὑπερτελείῳ τοῦ ἀχθοφορήματος· ἡ γὰρ μερίδα τῷ Θεῷ καὶ τῷ δικαίῳ διδοῦσα φορυλογία τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ, καὶ τὸ μὴ τῶν δαπανημάτων ἄσωτον καὶ ἀκόλαστον, εἰς σωτείας τὰ χρήματα ἐπεστοίβασε καὶ ὡς κάχληκας αὐτὰ συναγήοχεν. Ἦν δ', ὡς ἔοικε, καὶ τὸ θεῖον ἐπευλογοῦν καὶ πληθύνον αὐτὰ κατὰ τὸ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀδιάπτωτον, ὅ καὶ λῆψιν οὐρανίου εἰσπράττεται μισθοῦ καὶ τὴμ εἰς τὸ ἀνταπόδοσιν. πολλαπάσιον. Ἀλλ' οὐ μόνιμα τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ τὰ τῆς ἀρίστης ταύτης προθέσεως, ἀλλὰ βραχύχρονα καὶ ἐπίκηρα. ἐς γὰρ ἄνδρας ἐλάσας ἀρχικώτερόν τε ἤψατο τῶν πραγμάτων, τοῖς ὑπὸ χεῖρα οὐχ ὡς ἐλευθέροις, ἀλλ' ὡς κληρωτοῖς (53) θεράπουσι προσφερόμενος, καὶ τὴν τῆς φιλοδωρίας συνέστειλεν ἔκρυιαν, ἵνα μὴ λέγοιμι ὡς εἰς τὸ παλίρρουν αὐτὴν

bus evexit et gloriam gloria cumulavit. Tandem ad camelii magnificum munus et intimam imperatoris familiaritatem promotum magis etiam extulit. Alterum vero exosa ad extremam inopiam redegit; nec mutavit decreta, sed contra consuetudinem suam in eodem statu perpetuo permansit. Ex eo ille res omnes arbitratu suo administrabat, homo profundi consilii, cordatus, suavibus moribus et volucri præditus ingenio. Quæ imperator jubebat, exsequebatur: ille vero ea jubebat quæ hic volebat. Erat tum etiam imperator a turpi quæstu alienus; munificentiæ pelagus, misericordiæ abyssus, ob comitatem aditu facilis, regiis virtutibus cedens nomini, **79** animo fraudis et curiositatis experte. Nam ut e natu majoribus accepimus, illius ætatis homines aurea sæcula, quæ obliquis verbis celebrantur, sibi restituta putabant; et qui ad fiscum imperatorium accedebant, examinibus apum erant similes e concava petra cum bombis provolantium, neque pauciores iis qui in foro conveniunt, nulli non commodi aliquid exspectantes, adeo ut ad portas premerentur invicem atque alii alios urgerent, hi ingredi, illi egredi properantes. Atque hæc nos audivimus tantum, non etiam vidimus. Eodem tempore ex publicis thesauris subinde aliquid ad pauperum necessitates levandas benigne redundabat. Nam Joannis imperatoris tributa, unde justitiæ et Deo pars dabatur, et frugi nummorum dispensatio Manueli acervos pecuniarum reliquerat; eademque Numinis quoque benignitas auxerat, quemadmodum in Evangelio et merces cœlestis et multiplex compensatio certo promittitur. Cæterum Manuel in optimo hoc instituto non diu permansit. Nam vir factus pro imperio res administravit; et eos quibuscum res erat, non ut ingenuos, sed **80** ut ære empta mancipia tractabat, et largiendi munificentiam restringebat, ac potius in contrarium vertebat, iis etiam distributionibus quas ipse ordinarat abrogatis, non tam, ut arbitror, suapte voluntate (nam res dubiæ in optimam partem interpretandæ sunt) quam necessitate coactus, ad sumptus immensos tolerandos; id quod in orationis progressu declarabitur.

Hier. Wolfii notæ.

(50) Βλωμοῦ ἄρτου τίθησιν ἐνδεᾶ. Ὑπερβολικῶς hæc scribi existimo ad insignem fortunæ mutationem et summam imperatoris alienationem declarandam.

(51) Χρυσῶν est auri thesaurus proprie apud hunc auctorem. Ego fiscum verti, quia proprium non suppetebat ob Latini sermonis egestatem.

(52) Ἦν δὲ καὶ ἄλλως. Liberius hunc locum verti, omissis iconibus et metaphoris ineptioribus. Verba, si quis requirit, sic sonant: *Alioque etiam eo tempore conclavia publica ex hoc in illud eructabant, et ut colluvies aquarum redundabant, et aliquid ex iis quæ continebant in externos et pauperes exspuere volebant, quemadmodum uterus partui vicinus, qui plus quam maturi fœtus onere prægravatur.*

(53) Κληρωτόν. Alioqui est quod sortito contingit. Hic pro vernis hæreditate relictis aut ἀντὶ τῶν ὠνητῶν posuisse videtur.

τδιάσατο καὶ τὸν ἀναδασμὸν (54) ἔστιν ὅτε καὶ ἐφ' οἷς ἐδικαίωσεν, οὐκ ἐκ του γνωμικοῦ (55) δ' οἶμαι οσοῦτνν αἰτίου (χρὴ γὰρ ἐν τοῖς ἀθύλοις βέπειν πρὸς τὸ φιλάνθρωπον) ὅσον ἐκ τοῦ μὴ κοτύλης (56) δεῖσθαι ψηγμάτων, ἀλλ' ἄντικρυς πελάγους Τυρσηνικοῦ ἅς εἶχε διευρύνας ἐξόδους τῶν δαπανῶν, ὡς προϊὸν δηλώσει τὸ λέγειν μοι.

4. Hoc imperii statu hostilis nubes horrenda et pestilens ab occidente in fines Romanorum irrupit. De motu Alemannorum loquor et cognatarum eis gentium ; inter quos et mulieres erant, non conjunctis pedibus sed virorum instar divisis super palliis equitantes, hastatæ atque armatæ, ac virili habitu ornatæ, Martio vultu, Amazonibus audaciores. Inter quas una excelluit, quasi altera Penthesilea, quæ ob fastigia et limbum vestium auro intertextum Auripes vocabatur. Expeditionis causa prætendebatur Dominicum sepulcrum et præparatio viæ rectæ et non insidiosæ popularibus suis Hierosolyma ascensuris. Neque se quidquam supervacuum advehere, sed **81** ea duntaxat quæ ad viam complanandam maxime necessaria essent, profitebantur ; per quæ non ventilabra, non celtes, non ligones, sed galeas, thoraces, gladios, et quæ alia bello apta sunt, invehebant. Hanc sibi itineris esse causam jurati affirmabant ; neque id falso, ut postea cognitum est. Ac per legatos ab imperatore petebant sibi per ejus provincias pacatum transitum dari : et forum præberi, quo commeatum pro hominibus et jumentis comparare possent. Imperator vero etsi re inexspectata et nova, ut fit, territus, tamen suis rebus non defuit. Nam et legatis pro tempore benigne respondit, et eorum institutum probare se et pios conatus admirari simulavit. Ac statim rerum venalium copiam præparaturum pollicitus est, quas accepturi essent, non quasi per alienam provinciam, sed per suam patriam transirent, modo fidem darent transitum suum vere pium esse, et sine maleficio Romanorum finibus excessuros. His peractis edicta quovis dimittit, ut commeatus in viis, per quas Occidentales transituri sint, venalis exponatur ; idque fit statim. Sed quia verebatur **82** ne in pellibus ovium lupi venirent, aut contra quam fabula narrat, sub asini exuviis leo lateret, aut leoninam pellem vulpina obtegeret, Romanas legiones convocat, publice de re publica deliberat, quanta multitudo copiarum transitura sit exponit ; quantus sit equitatus, quantum gravis armaturæ, quam infinita multitudo peditum, ut toti æreі sint, ut cædium avidi commemorat : scintillare oculos, et cruore delectari

A [P. 41] δ'. Ἀλλ' οὕτω διακυβερνωμένην τὴν βασιλείαν τῷ αὐτοκράτορι νέφος παλεμίων ἐκ τῶν ἑσπερίων ἐπισυστὰν κλιμάτων, τετριγὸς, δεινὸν καὶ ὀλέθριον, ἐς τὰ Ῥωμαίων ἐνέσκηψεν ὅρια, ἡ τῶν Ἀλαμανῶν φημι κίνησις καὶ ἡ τούτοις συνεξάρασα μοῖρα ὁμογενῶν ἐκείνοις ἑτέρων ἐθνῶν· οἷς καὶ θήλειαι κατελέγοντο ὡς ἄῤῥενες ἐφιππάζουσαι καὶ ταῖς ἐφεστρίσιν οὐ συμβάδην τὼ πόδε διαχαλῶσαι, ἀλλὰ περιβάδην ἀνέδην ἐποχούμεναι, καὶ κοντοφόροι καὶ ὁπλοφόροι κατ' ἄνδρας ὁρώμεναι, καὶ ἀνδρείαν στολὴν περικείμεναι, αἵ καὶ ὅλως ἀρεϊκὸν ἔβλεπον καὶ ὑπὲρ τὰς Ἀμαζόνας ἠῤῥένωντο. Μία δὲ καὶ ὑπεξῄρετο παρ' ἐκείναις καθάπερ ἄλλη τι Πενθεσίλεια, ἥτις ἐκ τοῦ στίζοντος χρυσοῦ καὶ περιτρέχοντος τὰς ὥρας καὶ τὰ λώματα τοῦ ἐσθήματος Χρυσόπους παρωνομάζετο. Αὐτὸ δὲ τὸ τῆς κινήσεως αἴτιον πρόφασιν τὸ κυριακὸν παρεῖχε κενήριον καὶ ἡ πρὸς τὰ εὐθέα τῶν σκολιῶν καὶ ἐπιβούλων παρόδων ἑτοιμασία τοῖς ἐκ τοῦ γένους ἐκείνοις εὐθύ τῶν Ἱεροσολύμων ἐθέλουσιν ἴεσθαι. Ἔφασκον δὲ καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκείνην μηδέν τι περιττὸν ἐπισύρεσθαι, ἀλλ' ἥ τὰ πρὸς ἐξυμάλισιν τῶν τρίβων ἀναγκαιότατα καὶ μόνα ἐπάγεσθαι, Διὰ τούτων δὲ παρυπέφαινον οὐ πτύα (57) καὶ τύκια καὶ σκαπάνας, θυρεοὺς δὲ καὶ φώρακας καὶ φάσγανα, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειον. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ παρορμῆσαν ἐκεῖνοι προύβάλλοντο καὶ διώμνυντο, καὶ ἦν, ὡς ἐκ τῶν ὕστερον ἔδειξαν, οὐκ ἐψευσμένα τὰ ὑπ' ἐκείνων λεγόμενα. Πέμψαντες δὲ πρεσβευτὰς, ὡς διὰ φιλίας, ἠτοῦντο τὸν βασιλέα τὸν τῶν Ῥωμαίων παρελθεῖν, καὶ ἀγορὰς αὐτοῖς παρόδιους προτίθεσθαι, ἐξ ὧν ὠνήσονται καὶ ὅσοις ἄνθρωποι τρέφονται καὶ ὅσα ἵπποις ξυμβέβληνται. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὡς εἰκὸς ἐκ τοῦ παραχρῆμα διαταραχθεὶς τὴν ψυχὴν τῷ ἀέλπτῳ τοῦ πράγματος καὶ μηδέπω εἰς τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γενομένῳ, οὐκ ἀνῆκεν ὅμως τῶν συνοισόντων ἐπιμελλόμενος. Ἵστε γὰρ πρέσβεσι διελέχθη μετὰ προσηνείας τὰ πρόσφορα, καὶ ἐπαινεῖν ὑπερβαλλόντως τὰ δρώμενα ὑπεκρίνετο, καὶ ἄγασθαι αὐτοὺς τῆς εὐσεβοῦς προσεποιεῖτο προθέσεως, κἀκ τοῦ αὐτίκα δὴ μάλα ἑτοιμάσασθαι τὰ πρὸς διέλευσιν ἐπηγγέλλετο, ἄφθονά τε εὐτρεπίσειν καὶ ἕτοιμα οὕτως λαβεῖν νὰ ὤνια ἰσχυρίζετο ὡς εἴπερ οὐ δι' ἀλλοτρίας. ἀλλὰ διὰ τῆς σφῶν παρώδευον,

Hier. Wolfii notæ.

(54) Καὶ τὸν ἀναδασμόν. Subintelligi potest εἰς τὸ παλίβρουν ἐδιάσατο· *Eam quoque distributionem quam ipse ordinarat abrogavit*, nisi ἀναδασμὸν ἀντὶ δασμοῦ aut aliud simile : *Tributa pro sua libidine exegit.*

(55) Ἐκ τοῦ γνωμικοῦ. *Sua sponte*, κατὰ προαίρεσιν. Recentiorum Græcorum formula est. Et herilis bibliotheca libellum habet : Περὶ γνωμικῶν θελημάτων, *De libero arbitrio* aut *libertate voluntatis*, ut arbitror.

(56) Ἐκ τοῦ μὴ κοτύλης. Et hic sententiam potius quam verba secutus sum, quæ sic sonant : *Quia non scobe cotylæ egebat, sed plane Tyrrheno mari, ob sumptuum quos dilatarat amplitudinem.* Pro ἅς lego δι' ἅς. Nam præpositionis διὰ, librarii negligentia, prætermissio, turbat sententiam.

(57) Πτύα. Nescio qui usus ventilabri sit in via complananda ; nisi forte cribrum intelligat, quo glarea tenuior a crassiore separatur, aut πτύον aliquid aliud ei significet.

χώρας, ἂν δώσουσι μόνον ὅρκια πιστὰ ὡς θεοφιλὴς αὐτοῖς ἡ δίοδος ἀληθῶς καὶ ὡς ἀμαχητὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια ὑπερβήσονται. Ταῦτ' οὖν ὡς εἰκὼς καταστησάμενος, ἅπανταχῇ διεκπέμπει βασίλεια διατάγματα προεκκεῖσθαι τὰ ζωαρκῆ τῶν ὁδῶν καθ' ἃς οἱ ἐξ ἑσπέρας στρατοὶ διελεύσονται· καὶ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἐπακολούθει. Ὑποβλεπόμενος δὲ καὶ ὑπονοῶν μή πως ἐν δέρματι προβάτων λυκιδεῖς ἔρχονται ἢ ὕδωρ ὑποκρύπτονται λέοντες ἀπ' ἐναντίας τῷ μυθικῷ διηγήματι, ἢ τὴν λεοντῆν ξυνέχωσι τῇ ἀλωπεκῇ, τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀθροίζει δυνάμεις, συνδιασκέπτεται κοινῇ περὶ τῶν κοινῶν, τὸ πλῆθος τῶν παρελευσομένων στρατῶν διέξεισι, τῆς ἵππου τὸ πολὺ καταλέγει, τὸ ὁπλιτικὸν ὅσον διασαφεῖ, τῆς πεζεταίρας μοίρας παρίστησι τὸ μυριάνδρον, τὸ πάγχαλκον περιλαλεῖ [P. 42] καὶ τὸ φόνιον, τὸ πῦρ τῶν ὀμμάτων ἅπαντας βλέπειν, καὶ τοῖς αἵμασιν ἐπαγάλλεσθαι ὡς οὐδὲ ῥαντισμοῖς ὑδάτων ἕτεροι. Οἷς ταῦτα δὲ μόνον τῇ γερουσίᾳ καταγγέλλει καὶ τοῖς τέλεσι καὶ στρατεύμασιν, ἀλλ' ὅσα καὶ ὁ ἐκ Σικελίας τύραννος, ὥσπερ θὴρ ἐνάλιος, κατὰ τῶν παραθαλαττίων χωρῶν διαπράττεται, τὴν ἅλμην τύπτων τοῖς ἐρετμοῖς, καὶ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐνορμιζόμενος κωμοπόλεσι, καὶ κείρων τὰ ἐν ποσὶ κατὰ πολλὴν τοῦ ἐπαμύνοντος ἐρημίαν. Καὶ δὴ τὰς μὲν πυργοβάρεις ἐπισκευάζει τῆς πόλεως καὶ τίθησιν εὐερκέα τὴν ὅλην τοῦ περιβόλου περίμετρον, τῇ δὲ στρατιᾷ χιτῶνας φολιδωτοὺς χορηγεῖ, κοντοῖς τε καθοπλίζει χαλκήρεσι, καὶ ἵπποις ὁρμικοῖς διεγείρει τὸ φρόνημα, καὶ χρημάτων ἐπιῤῥώννυσι διαδόσεσιν, ἃ νεῦρα τῶν πραγμάτων ἀρίστως τῶν πάλαι τις κατωνόμασε. Καὶ οὕτω σὺν Θεῷ συλλήπτορι καὶ τῇ πολιούχῳ Μητροπαρθένῳ ὡς ἐνῆν δυσμαχώτατα θέμενος τὰ στρατεύματα, τὰ μὲν εἰς ἕρυμα συνέχει τῆς καλλιπόλεως καὶ τοῖς τείχεσιν ἐφιστᾷ, τοῖς δ' ἐπισκήπτει τῇ στρατιᾷ παρέπεσθαι τῶν Ἀλαμανῶν, μὴ ἀφισταμένοις ἐπὶ πολὺ, κἀκ τοῦδε εἴργειν τοὺς ἐκ τῶν Ἀλαμανῶν ἐς ἁρπαγὰς παρεξιόντας καὶ προνομάς, εἰρηνικῶς μέντοι καὶ μὴ πολεμικῶς. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀπωτέρω πορείαν οὐδέν τι ξυνηνέχθη ἀξιαφήγητον ἀμφοῖν τοῖς στρατεύμασιν· ὡς δ' εἰς Φιλιππούπολιν οἱ Ἀλαμανοὶ παρενέβαλον, οὐδὲ κατὰ τὸν ἐκεῖσε σταθμὸν ἐς διαφορὰν ἀπεῖδον τὰ τάγματα. Ὁ γὰρ τῆς χώρας ἀρχιερεὺς (ἦν δ' οὗτος ὁ Ἰταλικὸς Μιχαήλ, ὁ καὶ λόγῳ πολὺς καὶ σοφίας ὁποίας εἴποι τις μέλημα, κἀν ταῖς ὁμιλίαις τὸ ἦθος ἐπαγωγότατος καὶ λίθος ἄντικρυς Μάγνησσα) οὕτως ὑπηγάγετο τὸν ῥῆγα ταῖς τῶν λόγων ἐκθηλύνας ἴυγξι, καὶ τῷ μέλιτι τῆς γλώττης κατεγοήτευσεν, ἀντιστρόφως μὲν οἷς ὑφθέγγετο, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἐπωφελῶς τὴν γνώμην μεταμείβων καὶ κατὰ τὸν Φάριον Πρωτέα δραστηρίως μεταβαλλόμενος, ὡς ἐκ τῶν ὤτων ἀναρτῆσαι κατὰ τοὺς ἀμφιρέων διακένους τὸν ὑψιλόφρονα ῥῆγα, καὶ σύσσιτον παραλαμβάνειν καὶ μεταδιδόναι προπόσεων· ὃς καὶ μετῄει ὠμοτάτας, αὐτῷ χαριζόμενος, τοὺς ἄνευ καταθέσεως ἀργυρίου τὰ σῖτα ὀθενοῦν παρεισάγοντας.

Ε'. Ἐν δὲ τῷ μεθίστασθαι ἐκεῖθεν καὶ προβῆναι τὸν ῥῆγα τοῖς ἔμπροσθεν, ἐκ τῶν κατ' οὐρὰν Ἀλαμανῶν καὶ Ῥωμαίων δίκη μὲν τὰ πρῶτα παῤῥησιάζεται ὡς δῆθεν κακῶς πασχόντων τινῶν· εἶτα ἐξωθεῖ ταύτην ἡ φιλοτάραχος τῶν πολλῶν ἔνστασις, καὶ τραχύνεται ταῖς βοαῖς. Ταύταις ἐφομαρτεῖ (58) τὸ παῤῥησιαστικὸν καὶ φιλόνεικον. Ὁπλίζει τοῦτο τὰς χεῖρας εἰς πόλεμον. Ἡ Ἐνυὼ ἐφέπεται, καὶ τῆς φιλόπιδος ξυλλαβομένης ἡ μάχη λαμπρῶς ἐκαρδύνετο. Φιλαυξὴς δὲ οὖσα αὕτη καὶ ἀεὶ τῶν ἄνω

A magis omnes quam alios aquæ aspersione. Neque vero hæc duntaxat senatui, magistratibus et exercitibus narrat, sed illud etiam adjungit, quemadmodum Siciliæ tyrannus instar marinæ belluæ oram maritimam infestet, ut ad Romana oppida appellat et obvia quæque vastet, prohibente nemine. Deinde turres et propugnacula urbis omnemque mœnium ambitum instaurat; exercitui loricas dat, ferratis hastis milites armat, equis velocibus eorum animos excitat, et pecuniæ distributione confirmat, quam ex antiquis quidam rerum nervos rectissime appellavit. Ita legionibus, Deo et matre **83** Virgine custode urbis adjuvante, ad vim hostilem propulsandam instructis, alias ad præsidium urbis retinet albue in mœnibus disponit, alias exercitum

B Alemannorum haud longo intervallo subsequi jubet, et eos coercere qui extra aciem ad prædam et rapinas evagentur; idque facere pacate, non hostiliter. Ac in remotiori itinere nihil memorabile inter utrumque exercitum accidit. Ut autem Alemanni ad Philippopolim castra metati sunt, ne ibi quidem dissidium incidit. Nam ejus provinciæ pontifex, Italicus Michael, vir eloquens et omni doctrinæ genere perpolitus, in congressibus ita suavis ut ab ejus ore omnes penderent, elatum regem verborum illecebris et linguæ dulcedine, aliud dicendo, aliud sentiendo, ac Protei instar pro Romanorum utilitate se transformando, ita devinxit ut eum dicto audientem haberet, ad epulas invitaret et propinaret. Qui quidem in ejus gratiam

C crudelissime tractabat eos qui pecunia non numerata commeatum alicunde in castra advehebant.

D V. Cum autem rex inde progrederetur, inter extremum agmen Alemannorum et Romanorum **84** disceptatio oria est, quod aliqui male tractarentur. Mox vulgi importunitate clamor et rixa sequitur, donec ad manus et ad arma ventum est. Unde haud dubie atrox pugna exstitisset, nisi idem pontifex regem jam mutatum et bellum spirantem ac instar feræ truculentæ concitatum maturo placasset ac præter exspectationem cohibuisset. Cum autem exercitus ad Adrianopolim conve-

Hier. Wolfii notæ.

(58) Ταύταις ἐφομαρτεῖ. Hic verba scrupulose persequi non necesse habui.

nissent, rex per urbem ulterius perrexit. Quidam vero ex ejus cognatis ægrotus in urbe mansit ; quem Romani quidam, homines improbi, qui manus non ad arma, sed ad rapinas edoctas habebant, una cum diversorio et iis quæ intus erant eremant. Quo Conradus cognito (id enim regi nomen erat) ultionem Friderico nepoti mandat. Qui, ut **85** homo et natura ferox et tum ira æstuans, monasterium in quo diverterat ægrotus incendit, comprehensum capitis damnavit, et perditam pecuniam inquisivit. Quæ res pugnæ causa fuit : sed cum aliorum tum Prusuchi studio pax facta est. Is enim tribus fluviis, qui per pontem lapideum transeunt, equo superatis, Fridericum iratum convenit, mitigat, a proposito abducit Rursus igitur pacate tranquille expediteque procedunt. Post dies aliquot in Chœrobachorum planitiem perveniunt, castra locant : sed vallum, ut nec in reliquo toto itinere, non obducunt, Romana fide et pactione freti. Campos illos fluvius Melas perfluit, nequaquam neque profundus : qui æstate arescens in voraginem limosam coit. Ager enim quem transit, non arenosus est sed fecundus, et in altos sulcos aratro prosciditur, **86** hieme vero aut rapidis imbribus ex parvo fit maximus et vorticosus, ut mare potius quam flumen videatur ; nec jam vado, sed navibus trajicitur, et ventorum procellis exagitatus vicina rura vastat, viatores moratur, denique noxam quamdam repræsentat. Is igitur torrens tum imbribus auctus et noctu ex improviso late ultra ripas effusus, non secus ac si culi cataractæ apertæ essent, ex castris Alemannorum non modo arma, phaleras equorum, vestes et si qua alia a jumentis vehebantur, sed etiam equos, mulos et viros armatos abripuit : spectaculum sane miserabile et lacrymosum. Cadunt sine bello, cæduntur nemine cædente. Non statura proceritas, non invicta bello dextera quidquam opis tulit. Pereunt instar ferri, instar palearum dissipantur, cum ululatu **87** et immani ululatu ; ut qui eum rem viderunt, numinis iram castra Alemannorum invasisse crederent, ita subita inundatione oppressa ut nec vitam suam tueri possent. Hjus igitur noctis somnus aliis interitum, aliis jacturam rerum omnium attulit. At rex eo casu consternatus, ferociaque nonnihil remissa, admirans Romanis etiam clementia servire et anni tempora, cum opus sit, vices suas permutare, inde discessit. Cum autem prope urbem imperatricem venisset, exercitum statim trajicere coactus est, quamvis dum in Perœa, quæ Pieridii appellatur, castra haberet, principio renueret, ac penes se esse, utrum trajicere vellet necne, stupide jactare. Itaque nullum non navigii genus in transportandis Alemannis fuit occupatum.

ἐφιεμένη μικροῦ δεῖν ἐστήριξεν ἄν τὸ κάρη ἐς οὐρανόν, χαμαιδάμων οὖσα τὰ πρῶτα καὶ χθόνιος, εἴ μὴ ὁ ῥηθεὶς προφήτας ἄρχιερεὺς τὸν ῥῆγα γινόμενον ἤδη παλίντροφον καὶ πόλεμον πνέοντα τοῖς οἰκείοις θελκτηρίοις ἐμάλθαξε καὶ ἥρεμεῖν ἀνέπεισε παρὰ δόξαν, ὅσα καὶ θῆρα βασιλικὸν, ᾧ οὐχ ἧττον τὸ ἐστίαμα, τῇ ἀλκαίᾳ ὑπονυσσόμενον [P. 43] καὶ πρὸς ἅλματα διαρεθιζόμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐτρκὲς Ἀδριανοῦ πόλισμα τὰ στρατεύματα ξυνελέγησαν, ὁ μὲν ῥὶξ διὰ τῆς πόλεως ἐλάσας τῆς προκειμένης εἴχετο, νοσηλείᾳ δέ τις σώματος τῶν ἐξ αἵματος ἐκείνῳ περιπεσὼν κατὰ τὴν Ἀδριανοῦ ἐνηυλίζετο. Ῥωμαίων δέ τινες ἐνάρσιοι, καὶ τὰς χεῖρας οὐκ εἰς ὁπλισμὸν, λημματισμὸν δὲ μᾶλλον δεδιδαγμένοι, νυκτὸς ἐπιθέμενοι τῇ καταγωγῇ πῦρ τε ὑφάπτουσι καὶ τὸν ἄνδρα τοῖς ἐνοῦσι συγκαταφλέγουσι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Κονράδος (οὕτω γὰρ ὁ ῥὶξ ὠνομάζετο) ἐπιτρέπει τὰ τῆς ἀμύνης τῷ ἀδελφιδῷ (59) Φρεδερίχῳ. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως ὢν φρυντιματίας, τότε δὲ καὶ τῷ πάθει νενικημένος, ἐπαναστραφεὶς τό τε ἱερὸν σεμνεῖον τίθησι πυρὸς πραναάλωμα, ἐν ᾧ κατάλυσιν ὁ Ἀλαμανὸς (60), καὶ τοὺς συλλαβομένους τοῦ ἔργου ὑπεδίκαζε θανάτῳ, ἐξέτασιν περὶ τῶν ἀπολωλότων χρημάτων ποιούμενος. Καὶ τοῦτο μάχης παραίτιον γίνεται. Ἀλλ' ἐπεγέλασε καὶ πάλιν κουροτρόφος εἰρήνη τις, καὶ ἄλλων μὲν ἐκ τῶν ἐν τέλει Ῥωμαίων κατασβεσάντων τὸν πόλεμον, μάλιστα δὲ τοῦ Προυσούχ ἐξηνυκότος τὸ πᾶν. Οὗτος γὰρ τοῖς ποταμοῖς τὸν ἵππον ἀφεὶς ᾧ ἔποχος ἦν, οἳ σύντρεις διὰ τῆς ἐκεῖσε λιθίνης γεφύρας διανυλοκίζονται, ὡς τὸν Φρεδερίχον παραγενόμενος ὀργίλως τε τοῦτον ἔχοντα κατεπράϋνε καὶ τῆς γνώμης μετακινεῖ. Πάλιν οὖν σταθμοί τε ἦσαν εἰρηναῖοι καὶ παραστάγμαι φιλήσυχοι, καὶ ἡ ἐς τὰ πρόσω ὁδὸς εὐδιάβατος. Ἦγε τοίνυν μεθ' ἡμέρας αὐτοὺς ἡ τῶν Χωροβάκχων πᾶσα ἱππηλάτης πηγνύντας στρατόπεδον, οὐ μὴν καὶ βάλλοντας χάρακα· τοῦτο γὰρ δι' ὅλων ἦν αὐτοῖς τῶν σταθμῶν πιστύνοις οὖσι τοῖς παρὰ Ῥωμαίων ὅρκοις καὶ ταῖς ξυμβάσεσι. Περαιοῦται δὲ ταῖς ἐκεῖσε πεδιάσι ποταμὸς οὐ πλατὺς τὸ ῥεῖθρον, οὐ βαθὺς τὴν περαίωσιν, Μέλας τοὔνομα. Οὗτος τοίνυν θέρους μὲν λειψυδρῶν ἐς χαράδραν συνάγεται τιναγώδη, ὅτε μηδὲ διὰ ψαμμώδους πρόεισι γῆς, ἀλλ' ἐριδώλοκος ἅπασις καὶ εἰς βαθεῖαν σχιζομένης ἀρότοις βουσὶν αὔλακα· χειμῶνος δ' ἐφεστῶτος ἢ ῥαγδαίων ὑετῶν κατενεχθέντων ἐκ μικροῦ μέγιστος γίνεται, καὶ προβὰς ἐς βαθυδίνην ἐκ πονηροῦ καὶ λακκαίου ἀνοιδαίνεται ὕδατος, καὶ ταλάσταις θέλιων συνεξετάζεσθαι καὶ ποταμὸς οὐκέτ' ἀνεχόμενος εἶναι εἰς φλοίσβων τραχύνεται καὶ πλωτὸς ἐκ βατοῦ γίνεται καὶ διεκχεῖται εἰς πλάτος. Ἀμέλει καὶ διαῤῥιπιζόμενος πνεύμασιν εἰς κῦμα μετεωρίζεται, κἀντεῦθεν ἄχνην ἀποπτύων καὶ τῇ γείτονι χέρσῳ ὄρθιστὰς προσαράσσων πόνους παρα-

Hier. Wollii notæ.

(59) Τῷ ἀδελφιδῷ. Πέμπει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φρεδερίχον. Fredericum alter codex Conradi, alter fratris ejus filium facit.

(60) Quid χαοῦν sit, nisi εἰς χάος ἀναλύειν, hoc est ἀφανίζειν, non video.

σάρει γεωργῶν, ὁδοιπόρους ἐπέχει τῆς ὁδοῦ, καὶ ὡς ἐπίπαν εἰς χρῆμα ἔπαρατον τχεδιάζεται. Τότε τοιγαροῦν οὗτος ὁ χειμάρρους ἐξ ὑετοῦ πολὺς καὶ καταιλυζων φανείς, καὶ νυκτὸς ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ὑπερπλημμύρας ὡς εἴπερ αὐτῷ οἱ καταῤῥάκται ἀνεῳγεσαν οὐρανοῦ, ἀπάγει τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀλαμανῶν οὐ μόνον ὅπλα καὶ ἵππεια φάλαρα καὶ ἐσθήματα καὶ εἴ τι ἕτερον αὐτοῖς ἐσκευαγώγει τὰ ὑποζύγια, ἀλλὰ καὶ ἵππους καὶ ὀρέας καὶ ἄνδρας ἱπποκομιστάς. Καὶ ἦν τὸ θέαμα ἐλεεινὸν καὶ θέλον ἀτεχνῶς δάκρυα, ἄνευ πολέμου πίπτοντες, ἄνευ διώκοντος ἀναιρούμενοι. Οὐδὲ τὸ τῆς ἡλικίας σταδιαῖον μικροῦ καὶ πελώριον, οὐδ' ἡ μάχης ἀκόρητος δεξιὰ εἰς ἀποφυγὴν ἐπήρκεσεν αὐτοῖς τοῦ καιροῦ, ἀλλ' ἔπιπτον ὡσεὶ χόρτος, καὶ ὡσεὶ φορτὸς εἰληθερὴς καὶ πόκος ἐρίου [P. 44] κοῦφος παρεσύροντο, καὶ, ψαλμικῶς εἰπεῖν, τὰς τούτων ἁπᾶρεν ὁ ποταμὸς οὗτος φωνὰς βαρβαρικῶς ἀλαλαζόντων καὶ μύλος ἐνδιδόντων ταῖς σκοπιαῖς καὶ τοῖς γηλόφοις δι' ὧν παρεσύροντο ἄγριον ὑμοῦ καὶ ἀνήμερον καὶ οὐχ οἷον ἄδουσι τὰ μελιχρὰ τῶν ποιμένων αὐλήματα, ὡς συλλογίζεσθαι τοὺς συνορῶντας τὸ τηνικαῦτα συμβὰν μῆνιν ἀπὸ Θεοῦ ἄντικρυς εἰς τὸ τῶν Ἀλαμανῶν στρατόπεδον ἐπενσκήψασαν, εἰ οὕτως ἀθρόον ὕδατι κατεπόθησαν ὡς μηδὲ τὰ ἑαυτῶν ἐκτώσασθαι δυνηθῆναι σώματα. Ὕπνωσαν τοίνυν κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα οἱ μὲν εἰς θάνατον, οἱ δὲ ὧν εἶχον ἀφανισμὸν καὶ ἀπώλειαν. Ὁ δέ γε ῥῆξ, κατώδυνος ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ γενόμενος, καθυφεῖς δέ τι καὶ τοῦ κόμπου βραχύ, καὶ θαυμάτας εἰ καὶ τὰ στοιχεῖα (61) Ῥωμαίοις ὑπείκουσι καὶ θελήσασι μόνον ὑπενδιδόασι, καὶ αἱ ὧραι παρὰ τούτοις, ὅσα καὶ ὑπηρέτιδες, ὅπῃσαν τὰ ἀλλήλων ἀντιπαρέχουσιν, ἄρας ἐκεῖθεν διεπορεύετο. Ὡς δὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν ἤγγικει τὴν βασιλεύουσαν, εὐθὺς τὴν στρατιὰν εἰς τὸ ἀντιπέραν διαπορθμεύειν ἠναγκάζετο, κἂν ὑπερεφρόνει τὰ πρῶτα, καὶ βλακευόμενος ἀπηναίνετο τὴν περαίωσιν, παρὰ τῇ ἑαυτοῦ κεῖσθαι γνώμῃ λέγων τὸ οὕτω δρᾶσαι καὶ μή, τῇ Περαίᾳ (62) ἐναυλιζόμενος, ἥτις τοῦ Πικριδίου κατονομάζεται. Ὅθεν ἅπας μὲν ἐρέτης, ἅπαν δὲ πορθμεῖον καὶ ἁλιὰς ξύμπασα καὶ ναῦς ἱπαγωγὸς τὴν τῶν Ἀλαμανῶν ἀμφεπονεῖτο διάβασιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ τοῦ πλήθους τῆς στρατιᾶς ἀπογραφέας ἐφίστησιν, ἀνὰ πᾶσαν ἀποτάξας ἀναγωγήν, τοὺς ἑκάστῳ σημανοῦντας τὴν κατ' ἄνδρα περαίωσιν. Ἀλλ' ἦν τὸ πλῆθος ὑπερπεπαικὸς τὴν ἀπογραφήν, καὶ διὰ τοῦτο οἱ τῇ ὑπουργίᾳ ταύτῃ ἐφεστηκότες, ἀπειπόντες πρὸς τὸ πλῆθος, ἄπρακτοι ἐπανέλυσαν. Οὕτω τοίνυν ἀγαπητῶς τοῖς Ῥωμαίοις ὥσει τινος οὐρανίου δείγματος ἀπαισίου τοῦ ῥηγὸς εἰς τὴν ἑῴαν λῆξιν διαβάντος, ἐφομαρτησάντων δὲ τούτῳ μετὰ βραχὺ καὶ τῶν ὅσοι ἐκ τοῦ γένους τῶν Φράγγων αὐτῷ συνανέδησαν, ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν τῆς αὐτῆς εἶχετο τῶν οἰκείων χωρῶν προμηθείας ἧς καὶ πρώην ἐξήρτητο. Οὐκ ἠμέλει δὲ καὶ οἷς οὗτοι τραφήσονται, ἀλλ' ἐφ' ὁδοῦ τὰ ὤνια καὶ αὖθις προὐβέβλητο. Ἐν μέντοι τοῖς τῶν χωρίων ἐπικαίροις καὶ ταῖς τῶν παρόδων στεναῖς λόχοι παρὰ Ῥωμαίων ἐφίζανον, δόξαν οὕτω τῷ Μανουήλ, καὶ οὐκ ὀλίγους ἐκ τῶν στρατοπέδων τούτων κατέκαινον. Ἀλλὰ καὶ τὰς πύλας τῶν πύλεων ἐπιζυγοῦντες οἱ ἀστυκοὶ οὐκ ἀγυρῶν τοῖς Ἀλαμανοῖς μετεδίδοσαν, σχοίνους δὲ τοῦ τείχους ἀποκρεμῶντες ἀνείλκον πρότερον τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀποδιδομένου κατατιθέμενον τίμημα, ἔπειτα διαχαλῶντες ὅσον ἐβούλοντο, εἴτε ἄρτος ἦν τὸ πωλούμενον εἴτε τι βιώσιμον ἕτερον, εἶων, ἄθεσμα δρῶντες κατ' αὐτῶν, ἐπαρωμένων τὸν παντέφορον ὀφθαλμὸν ὡς μὴ χρωμένων σταθμοῖς δικαίοις μηδ'

A Cum vero imperator multitudinem exercitus describi, et quot quaque vice trajicerent adnotari jussisset, ii quibus id negotii erat datum, tantæ multitudinis descriptione fatigati re infecta domum redierunt. Ita rege, tanquam ostento inauspicato, cupientibus Romanis in Orientem 88 transgresso, paulo post etiam Francis commilitonibus insecutis, imperator in pristinam provinciarum suarum curam incubuit; neque illud neglexit, ut isti in itineribus commeatum venalem haberent. Cæterum in locis opportunis et angustis tramitibus insidias collocandas censuit, quibus non pauci ex iis exercitibus perierunt. Quin et cives portis clausis forum Alemannis non præbebant, sed fu-

B nibus de muris suspensis pecuniam prius attrahebant, iisque rursum, quantum vel panis vel aliarum rerum libebat, demittebant. Quibus injuriis Alemanni exacerbati oculum inspectorem omnium rerum, contra eos qui injustis ponderibus uterentur, nec advenarum et eidem religioni addictorum miserti adeo nihil de suo conferrent ut cibos etiam a faucibus eriperent, ultorem invocabant. Verum pessimi incolæ et inhumanitate singulari præditi ne minimum quidem demittebant, sed auro argentove attracto atque in sinibus recondito ex mœnibus 89 se subducebant. Quidam etiam calce farinæ immista cibum pestiferum reddebant. Id utrum jussu imperatoris factum fuerit, ut ferebatur, compertum non habeo. Utut sit, iniquum et nefarium facinus fuit. Illud certe constat, ejus

C jussu ex improbo argento monetam esse cusam, quæ iis daretur qui ex Italico exercitu aliquid vendituri essent. Breviter ut dicam, nullum mali genus fuit quod imperator non vel ipse in eos machinaretur vel aliis machinandi auctor esset, ut scilicet eorum posteri perpetuis monimentis ab invadendis Romanis deterrerentur.

Hier. Wolfii notæ.

(61) Εἰ καὶ τὰ στοιχεῖα. Alter addit καὶ ὁ καιρὸς ὡς δοῦλα τοῖς Ῥωμαίοις ὑποτάσσονται.

(62) Περαίαν hic intelligit Europæam partem, eis Constantinopolim; nondum enim trajecerat. Utrum vero Περαία nomen appellativum an proprium sit, quod olim κέρας, nunc Peram sive Galatam vocent, affirmare non possum.

ο'κτειρόντων αὐτοὺς ὡς ἐπήλυδας, μήτε τι κατατιθεμένων ὡς ὁμοπίστοις οἴκοθεν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσαρπαζόντων ἐκ τοῦ σφῶν φάρυγγος ὅσα πρὸς σύστασιν σώματος. Οἱ δὲ χειριστοι τῶν οἰκητόρων καὶ ὅσοις τὸ ἀπάνθρωπον περιεσπούδαστο, οὐδὲ τὸ βραχύτατον γοῦν διεχάλων, ἀλλα τὸ χρυσίον ἀνερειψάμενοι ἢ τὸ ἀργύριον ἀνιμησάμενοι [P. 45] καὶ τῷ κόλπῳ ἐνθέμενοι ἀφανεῖς ἦσαν, οὐκέτι ἐν τοῖς μεσουργίοις ἐποπτευόμενοι. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ τοῖς ἀλφίτοις ἐμφύροντες τίτανον ἐποίουν τὰ σῖτα ὀλίθρια. Τοῦτο δὲ εἰ μὲν ἀληθῶς ὁ βασιλεὺς ἐπέταττεν, ὡς ἐλέγετο, ἀκριβῶς οὐκ ἴσημι· παρηνομεῖτο δ' οὖν ὅμως καὶ ἀνοσίως ἐπράττετο. Ὃ δὲ τοῦ βασιλέως βούλευμα (63) ἦν οὐκ ἀμφίλογον οὐδὲ ψεύδους παραπετάσματι σκιαζόμενον, ἀργύριον ἀδόκιμον εἰς νόμισμα κόκοφε, καὶ τοῦτο προβάλλεται τοῖς ἐκ τοῦ τῶν Ἰταλῶν στρατεύματος ἀποδόσθαι τ' θέλουσι. Καὶ συντόμως εἰπεῖν οὐδὲν ἀπῆν τῶν δεινῶν ὃ οὐκ ἦν ἐπιτεχνώμενος αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ τοῖς ἄλλοις ὁρᾶν διακελευόμενος, ὡς ἂν εἴη ταῦτα καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν ὀψιγόνοις μνημεῖα δήπουθεν ἀνεξάλειπτα καὶ δέους σπέρματα, τὴν κατὰ Ῥωμαίων ἐκτρέποντα κίνησιν.

VI. Idem ei Turci imitati sunt, Manuelis litteris A ad bellum Alemannis faciendum concitati. Itaque circa Bat..ym, Pa.plano quodam duce, prælio victores mul os occiderunt. Sed cum eam quoque partem aggressi esent quæ Phrygiam præteribat, opinione sua decepti interitum longe remotum ultro sibi accersiverunt, in foveam illapsi quam suis manibus effoderant. Neque enim omni injuria abstinentes **90** lacessendi erant, nec ad iram, ad cædes concitandi. Verum illi densata phalange in ripis Mæandri fluminis stantes Latinorum exercitum transitu prohibebant; qui cum omnibus temporibus ob vortices et varios anfractus non ubique facile superetur, tum plane transiri non poterat. Ibi Occidentales copiæ ipsa re declararunt patientia sua factum esse quo minus Romanorum phalanges præna esent eorumque urbes exscinderentur et cives pecudem instar macta entur. Nam cum rege ad fluminis ripas accedente neque naves præsto essent neque pons, et Turci equites et pedites permisti in ulteriore ripa se ad pugnam paratos esse ostenderent, et sagittis frontem exercitus fluvium præterfluntis attingerent, tunc quidem paulum acie a fluvio subducta extra teli jactum castra posuit, atque omnes ubi cœnarint, in equis armatos esse et currus curare jussit, ut diluculo cum Turcis dimicaturos. Surgit igitur ante ortum solis, in tenebris adhuc et ipse ad pugnam exornatus et exercitus omnis armatus. Idem et Barbari fecerunt, instructaque acie, et sagittariis **91** in ripa dispositis, et equitatu ut visum erat ordinato, cum Itali in ripa progrediebantur, pugnam ciebant eminus. Rex vero aciem obiens milites hoc modo cohortatus est: « Expeditionem hanc a nobis propter Christum, et divinæ, non humanæ gloriæ parandæ causa, susceptam esse scitis utique, commilitones. Hac enim de causa, spreta domi jucunda vita, ultro a propinquis nostris sejuncti per alienas regiones ærumnas toleramus, periculis exponimur, fame tabescimus, frigore horremus, æstu solvimur; cubile terram, tectum cœlum habemus; quamvis nobiles, illustres, in-

ζ'. Ἡρώμοια δὲ καὶ τοῖς Τούρκοις ἐπῆλθε ποιεῖν κατὰ τῶν Ἀλαμανῶν, τοῦ Μανουὴλ αὐτοὺς ἐπαλείφοντος γράμμασι καὶ διανιστῶντος εἰς πόλεμον. Καὶ τοίνυν περὶ τὸν Βαθὺν ὑπερτερήσαντες, Παμπλήνου τινὸς ἡγουμένου τοῦ σφῶν στρατεύματος, πολλοὺς διέφθειρον. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ μοίρᾳ ἐπέθεντο ἥτις τὴν Φρυγίαν παρῴδευεν, εἰς κενὸν αὐτοῖς τὸ βούλευμα ἔσχεσε, καὶ τὸν ὅλεθρον ἑκουσίως κατὰ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν καὶ πάρεωθεν ὄντα μεταπεμπτον ατειχῶς ἐποιήσαντο, καὶ εἰς βάθρον κατώλισθον ὃν ταῖς οἰκείαις χερσὶν ἐβάθυναν. Τῷ τοι καὶ δέον μηδὲν παρενοχλοῦντας οὐχὶ λυπεῖν, μηδ' ἀναγκάζειν τὸ τοῦ θυμοῦ θηρίον ἀφυπνίζειν τὸ τόως κοιμώμενον, ἢ πρὸς ἀνδροκτασίας διαῤῥένοῦν, οἱ δὲ εἰς φάλαγγας πυκνωθέντες καὶ ταῖς ὄχθαις ἐρεστιῶντες τοῦ ποταμοῦ (Μαίανδρος οὗτος ἦν) οὐκ ἐῶν ὅλως τὰ Λατινικὰ στρατεύματα διελθεῖν. Ἔστι δ' οὗτος καὶ τὸν μὲν ἅπαντα χρόνον οὐ ῥᾴδιος ἀπανταχοῦ τὴν περαίωσιν, τότε δὲ καὶ τέλεον ἦν ἄπορος, εἰς δίνας ἑλιττόμενος καὶ μεταχωρῶν εἰς στροφάλιγγας, ὅτε κἀκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν αἱ ὁπτικαὶ δυνάμεις ὑπέδειξαν ὡς αὐτῶν ἀνεχομένων αἱ φάλαγγες Ῥωμαίων εἰς προνομὴν οὐκ ἐξέκειντο καὶ αἱ τούτων πόλεις ἀθῴωτοι παριππεύοντο, οὐδὲ βοσκημάτων δίκην οἱ τούτων οἰκήτορες ἀναιρούμενοι ἐσφακέλιζον. Ὡς γὰρ τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ προσάγοντος τοῦ ῥηγὸς οὔτε νῆες παρῆσαν ποταμίαι οὔτε γέφυρα πρὸς διάβασιν ἔζευκτο, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀναμὶξ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς ἐς τὸ ἀντιπέραν φαινόμενοι δῆλοι ἦσαν ἀκροβολίζοντες, καὶ τὰ τοξεύματα διεκνεῖτο τῶν παρόντων τὸν ποταμὸν καὶ ἐνέπιπτον εἰς τὸ τῆς φάλαγγος μέτωπον, τότε μὲν ὀλίγον ἐπαναγαγὼν ἀπὸ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ στρατοπεδεύεται, ὅσον μὴ εἶναι βέλους ἐντός, καὶ ἐπιτάττει πάντας δειπνοποιήσαντας ἱπποκορυστὰς γενέσθαι καὶ τῶν ἁρμάτων (64) αὐτῶν ἐπιμεληθῆναι ὡς ἐς νέωτα (65) τοῖς Τούρκοις πολεμήσοντας πρωϊαίτερον. Σκοταῖος τοίνυν διανάστας, καὶ τοῦ ἡλίου μήπω τὸ ἅρμα ζεύξαντος, αὐτός τε ὡς πρὸς πόλεμον ἐπήλτο καὶ ἡ λοιπὴ τὰ ὅπλα ἐνεδύετο στρατιά. Καὶ οἱ βάρβαροι ὁμοίως [P. 46] διαπραττόμενοι καὶ αὐτοὶ παρετάττοντο, τούς τε τοξότας τῇ

Hier. Wolfii notæ.

(63) Βουλεύματα. Alter addit καὶ συντάγματα.

(64) Ἅρματα. An hic pro curribus ponat an vero pro armis more barbarico, incertum mihi est.

(65) Ὡς εἰς νέωτα. Videtur hic posuisse pro εἰς τὴν ἐπιοῦσαν. Alter codex habet tantum πρωΐ.

ὄχλῃ παρέτεινον, καὶ τὸ ἱππικὸν ὡς αὐτοῖς ἐδόκει παρεσκευάζετο, καὶ τοῦ ἀκροβολισμοῦ εἴχοντο, εἴ ποτε πρού χθρουν οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τὸν ποταμὸν· ὅτε καὶ τὰς τάξεις ἐπιπορίων ὁ ῥύξ καὶ παρακλήσεις τοῖς σφετέροις ποιούμενος τοιάδε ἔφασκεν· « Ὅτι μὲν, ὦ συστρατιῶται, ἡ ἡμετέρα αὕτη κίνησις διὰ Χριστὸν, καὶ ὡς εἰλόμεθα τὴν προκειμένην μὴ τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ θεοῦ δόξαν θηρώμενοι, ἴσασι δήπουθεν καὶ ὑμῶν ἅπας σαφῶς· πῶς γὰρ οὔ; οὗ τούτου ἕνεκα τοῖς μὲν ἐπ' οἴκου ἐνυπαθεῖν ἀπειπάμεθα, καὶ τῶν οἰκείων ἑκόντως ἀπεξενώμεθα, καὶ διὰ τῆς οὐχ ἡμεδαπῆς παροδεύοντες θλίψεσι προσομιλοῦμεν, κινδύνοις παραβαλλόμεθα, λιμῷ τηκόμεθα, κρύει πηγνύμεθα, θαλπωρῇ ἐκλυόμεθα, κλινοτῆρα ἔχοντες τὴν γῆν, στέγην τὸν οὐρανὸν, οἱ εὐγενεῖς, οἱ εὐπάρυφοι, οἱ ἐπὶ δόξης καὶ πλούτου, καὶ πολλῶν ἐθνῶν κυριεύοντες. Τὰς δὲ πολεμικὰς σκευὰς ἐς ἀεὶ περικείμεθα ὥσπερ ἀκύδυτα δεσμά, καὶ κάμνομεν αὐτὰς ἀνέχοντες ὡς ὁ τῶν ὀπαδῶν Χριστοῦ μέγιστος Πέτρος πάλαι ἀλύσεσι δισσαῖς κατακουζόμενος καὶ τέτρασι στρατιωτῶν τετραδίοις φρουρούμενος. Ὅτι δὲ καὶ οἱ ὡς ἐν μεταιχμίῳ τῷ πορθμῷ τούτῳ ἀποδιεστάμενοι ἡμῶν βάρβαροι ἐχθροί εἰσι τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, οἷς πάλαι νόμῳ πολέμου συμβαλεῖν ἐγλιχόμεθα καὶ ὧν τοῖς αἵμασι δαυϊδικῶς ἐπηγγελλόμεθα νίψασθαι, οὐδὲ τοῦτο φιλοκρινεῖν θελήσει τις, εἰ μὴ προδήλως παρακεκπεὶς τὸ φρονεῖν ὁρῶν ἄντικρυς οὐχ ὁρᾷ καὶ ἀκούων οὐδαμῶς ἐνωτίζεται. Ὑπὲρ οὖν τῆς εὐθὺ τῶν ἀθανάτων μονῶν πορείας μέλον ὑμῖν (οὐδὲ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς, ὡς μὴ τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὁρᾷν αἰτιώμενον, μηδ' ἀκηράτων μεταδιδόναι λειμώνων καὶ σκιερῶν ἐν τῇ Ἐδὲμ καταπαύσεων, οἳ τὰ οἴκοι καταλιπόντες ἀνθειλόμεθα τοῦ ζῆν τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ θανεῖν), καὶ εἰ μνήμη δέ τις ὑμᾶς ὑπεισέρχεται ἃ καθ' ὥραν οἱ ἀπερίτμητοι οὗτοι τὴν καρδίαν εἰς τοὺς ἐκ τοῦ γένους παροινοῦσιν ἡμῶν, καὶ οὓς αὐτοῖς ἐπιτρίβουσι κονδύλους ταῖς φρεσὶν ἀναφέρετε, καὶ τοῦ ἐκκεχυμένου ἀνευθύνως αἵματος μελάσσει τις ἔλεος, στῆτε γενναίως ἄρτι καὶ ἐῤῥωμένως διαγωνίσασθε. Μηδέ τι δέος ἐκπλῆσσον ἐκκρουέτω τοῦ καθηκόντως ἀμύνασθαι, ἀλλὰ γνώτωσαν ἀληθῶς οἱ ἀλλόφυλοι ὡς ὅσου Χριστὸς ὁ καθηγητὴς ἡμῶν καὶ διδάσκαλος ὑπέρκειται προφήτου λαοπλάνου καὶ μυοῦντος σφᾶς τὰ ἀπόῤῥητα, τοσοῦτον καὶ ἡμεῖς αὐτῶν κατὰ πάνθ' ὑπερφέρομεν. Ἐπεὶ οὖν παρεμβολὴ ἁγία ἡμεῖς καὶ στρατὸς θεόλεκτος, μὴ φιλοψυχήσωμεν ἀγεννῶς πρὸς φιλόχριστον καὶ ἀείμνηστον τελευτήν. Εἰ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε, πόσῳ ἡμεῖς τεθνάναι δι' αὐτὸν ἐσμεν δικαιότεροι; ἀγαθῆς ταυτησὶ πορείας ἀγαθὸν ἔστω καὶ τέλος ἐφομαρτοῦν. Μαχεσώμεθα μετὰ τῆς ἐν Χριστῷ πεποιθήσεως καὶ τοῦ εὖ εἰδέναι ὡς τοὺς ἐχθροὺς τροπωσόμεθα, ὅτι μηδὲ δυσχερὴς [P. 47] ἡ νίκη γένοιτο οἷα μηδένων ὑποστησομένων τὴν προσβολὴν, ὡς πεπείθαμεν, ἀλλὰ πάντων ἐνδωσόντων καὶ πρὸς τὴν πρώτην ὁρμήν. Εἰ δ', ὅπερ ἀπείη, πεσούμεθα, καλὸν ἐντάφιον τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ τελευτᾶν. Βαλέτω με τοξότης Πέρσης ὑπὲρ Χριστοῦ· ἀφυπνωτέον μετ' ἐλπίδων χρη-

A cliti, divites, multis gentibus imperantes, thoraces semper tanquam vincula necessaria gestamus, iisque fatigamur, quemadmodum maximus Christi servus Petrus duabus catenis oppressus et quatuor militum quaternionibus custoditus. Barbaros autem, qui flumine a nobis dividuntur, crucis Christi esse hostes, quos bello aggredi olim cupivimus, in quorum sanguine, ut David loquitur, nos lotu ros esse promisimus, quis est qui nesciat, nisi plane vecors nec apertis oculis videre nec patentibus auribus **92** audire velit? Quodsi recta in cœlum ascendere studemus (neque enim injustus est Deus, ut hujus viæ causam ignoret, aut immortalia prata et umbrosa Edemi domicilia non

B retribuat nobis, qui relictis ædibus pro ipso mortem oppetere quam vivere maluimus), si memoria repetitis quæ quibusque temporibus isti quolo inimicum ci in populares nostros admittunt, et quas eis alias impingunt [illegible] si aliqua [illegible] sunt jam fortiter, et strenue pugnemus, neque vel vos terror moveat quominus alacriter resistatis. Cognoscant Barbari, quantum Christus magister noster et præceptor seductorem prophetam et impiæ religionis antistitem superat, tanto et nos rebus omnibus superiores esse. Cum igitur castra sancta simus et divinitus collectus exercitus, ne turpiter vitam amemus, nec obitum memorabilem pro Christi charitate reformidemus. Si enim Chris-

C tus pro nobis mortuus est, quanto justius nos pro illo oppetemus? honestæ huic expeditioni etiam finis honestus imponatur: Christo freti pugnemus, cum certa spe victoriæ **93** non difficilis. Neque enim quisque, ut confidimus, impetum nostrum tolerabit, sed omnes primæ aggressioni cedent. Sin (quod absit) occubuerimus, honesta sepultura erit, ubicunque pro Christo occubuerimus. Me sagittarius Persa pro Christo feriat: cum spe bona moriar, eaque sagitta tanquam vehiculo ad requiem illam perveniam: quod mihi potius erit quam si morte ingloria in peccatis opprimerer. Jam tandem ulciscamur eos quorum impuris conculcati pedibus et consanguinei nostri et Christiani fratres in communem illum sacrum locum abierunt, in quo defunctorum contubernalis factus est Christus, Patri æqualis et assessor. Nos sumus potentes illi,

D nos omnes gladios strinximus, qui vitale divinumque sepulcrum tanquam Salomonis cubile circumsistimus. Agarenos igitur ancillæ filios nos liberi tollamus e medio, et tanquam lapides offensionis e via Christi removeamus: quos haud scio cur Romani tanquam lupos in suam eadem alunt et per dedecus suo cruore seginant, cum excitatis animis, et cogitatione cordato viro digna suscepta, tanquam feræ a gregibus, sic illi ab ipsorum provinciis atque urbibus pellendi essent. **94** Jam quia fluvius hic, ut cernitur, nonnisi nova ratione transiri potest, ego ipse hujus exempli monstrator ero, meumque consilium primus exsequar. Acie con-

densata nostisque conjunctis cum impetu irruemus et flumen perequitabimus. Satis scio aquam repulsam staturam esse, conversoque veluti cursu non recta promanaturam. Non dissimili olim ratione Israelitæ Jordanem, suppresso flumine, pedibus transierunt. Consilium hoc et Iosinus etiam ad posteros memorabile est futurum, nulla longinquitate temporis, nulla oblivione obliterandum, cum summo Persarum probro, quorum cadavera circa hunc amnem prostrata in collem exsurgent, ac instar tropæi conspicientur cum gloria nostra immortali. » Quæ cum dixisset et signum pugnæ dedisset, et ipse equum flagellis cohortatus in fluvium fecit impetum, et ceteri de more peractis precibus clamoreque sublato hostes adoriuntur, acie turris instar instructa densataque confertim perequitantes, ut fluminis undæ ungulis equorum partim in ripas excuterentur, partim resisterent, non secus ac si contra naturam ad **95** fontes regrederentur, ipsi vero non secus ac terra proficiscentes in Persas ex improviso irruerent. Barbari vero, qui nec fuga salutem quærere (nam a persequentibus capiebantur, nihil adjuti velocitate equorum incredibili) neque cominus pugnare cum Alemannis possent, variis modis cædebantur, atque alii super alios aristarum instar cadebant. Nam hi lanceis confodiebantur, illi prælongis gladiis medii dissecabantur, velites præsertim, aliis pugiones in viscera adigebantur, ut Persarum cadaveribus campi ibi plane tegerentur et valles sanguine redundarent. Italorum multi sagittis icti, pauci vero interfecti sunt. Quanta autem multitudo ceciderit, etiam hodie ossium tumuli crebri et alti collium instar testantur ; quos qui illac iter habet, quivis admiretur, ut et ego, qui hæc scribo, sum admiratus. Ac quanti sepium fuerint ambitus, quæ ex Cimbrorum ossibus factæ Massiliensium vineas cingebant, Barbaris a Mario duce Romanorum cæsis, ii maxime noverint qui recens illud facinus oculis usurparunt et cæteris exposuerunt. Sed hoc illo utique majus est, **96** nisi magniloquantia historica res Cimbricæ ultra veri fidem exaggeratæ propemodum in fabulam degenerassent. Ex eo citra bellum Alemanni sunt progressi, barbarorum nemine impediente.

A στοτέρων εἰς θάνατον, καὶ ὅσα ὀχλήματι πῶ βέλει χρηστέον πρὸς τὴν ἐκεῖ κατάπαυσιν, ἀλλὰ μὴ θάνατος πρυταρπασάτω ἅπαντας ἀλλεῖς καὶ ἐφάμαρτος. Ἤδη ποτὲ τεσώμεθα τυφτους, ὧν οἱ καθ' αἷμά τε καὶ ὁμόπιστοι ποσὶ κεχρημένοις ὡς οἷς κοινὸν εἰσελθόντας τόπον τὸν ἱερὸν, ἐν ᾧ νεκροῖς ὁμόσκηνος γέγονεν ὁ σύγχρονος πατρὶ καὶ ὁμόπρονος. Ἡμεῖς ἐσμεν οἱ δυνατοὶ καὶ διεσπασμένοι πάντες βομφαίαν, καὶ ὡς κλίνην περιέποντες Σολυμόνειον τὸν ζωοδόχον τάφον καὶ θεοδέγμονα. Τοὺς ἐκ τῆς Ἀγὰρ τοίνυν τῆς δουλίδος ἀκτοδόλους οἱ ἐλεύθεροι πολεμώμεθα, καὶ ὡς λίθων πρυτανόμενος τῆς ὁδοῦ ἐξάρωμεν τοῦ Χριστοῦ, οὓς οὐκ οἶδ' ὅπως Ῥωμαῖοι ὡς ἐπὶ σφάγια ἑαυτοὺς ἐκπέμπουσι λυκιδεῖς καὶ τοῖς οἰκείοις ὠσκλεῶς πιαίνουσιν αἵμασι, δέον ἀλκὴν ἀναλαβόντας καὶ λογισμὸν ἔμφρονος ἀνδρὸς, ὡς θῆρας ἐκ ποιμνίων, τῶν οἰκείων ἐπελάσαι χωρῶν καὶ πόλεων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ ποταμὸς οὗτος, ὡς ἔστιν ὁρᾷν, οὐκ ἄλλως περάσιμος εἰ μὴ καινοτέραν ἀνοίξει τις πάροδον, αὐτὸς ἐγὼ καὶ τὸ κατὰ τοῦτον εἰσηγήσομαι γενησόμενον καὶ τοῦ εἰσηγηθέντος πρώτως κατάρξομαι. Ἓς ὁμαιχμίαν ὁρκωμένοι μίαν, καὶ ταῖς χερσὶ δόντες τὰ ὅρκια, διεξιππασόμεθα σὺν ῥύμῃ τοῦ ποταμίου τοῦδε ῥεύματος, καὶ ἐς αὐτὸ ἐμβάλωμεν μεθ' ὁρμῆς· καὶ στήσεται, οἶδα σαφῶς, τὸ ὕδωρ ἀναχασθὲν καὶ τοῦ κατ' εὐθυωρίαν ἀνακοπήσεται ῥοῦν ὥσπερ ἐπαναστραφὲν, καθὰ καὶ πάλαι ῥοῦς ὁ Ἰορδάνειος τῷ Ἰσραὴλ πεζευόμενος. Καὶ εἴη ἂν τὸ ἔργον τοῦτο καὶ διανόημα τοῖς ὀψιγόνοις ἀοίδιμον, χρόνῳ μὴ διακοπτόμενον, οὐ λήθης ἐξίτηλον ῥεύματι, καὶ κατάγελως πλατὺς τῶν Περσῶν, ὧν τὰ κῶλα περὶ τουτονὶ πεσοῦντα τὸν ποταμὸν ἐς κολωνὸν αἱρόμενα καὶ ὡς τρόπαιον προφαινόμενα εἰς κλέος ἡμῶν αὐτῶν ἀθάνατον. » Τοιαῦτα παρακελευσάμενος καὶ τὰ σημεῖα τῆς μάχης ἀναδείξας, αὐτόν τε τὸν ἵππον ἐρρύμει συχνὰ μυωπίζων τε καὶ ἐγκελευόμενος ὡς τὸν ποταμὸν μετὰ ῥύμης διαβησόμενος, καὶ οἱ λοιποὶ δὲ παιανίσαντες καὶ τὸ σύνηθες ἀλαλάξαντες ἐχώρουν ὁμόσε, πυργηδὸν ταξάμενοι καὶ πυκνώσαντες ἑαυτοὺς καὶ ἀθρόοι ἐξιππαζόμενοι, ὡς τοῦ ποταμίου χεύματος τὸ μὲν ἐς τὴν χέρσον ἐκτιναχθῆναι ταῖς τῶν ἵππων χηλαῖς, τὸ δὲ διακοπῆναι καὶ τῆς πρίσω στῆναι φορᾶς, ὡς εἴπερ εἰς ἀνάῤῥουν παρὰ φύσιν ἀνέλυεν ἢ καὶ εἰς τοὐπίσω ἀνεστομώζετο, αὐτοὺς δὲ ὡς διὰ ξηρᾶς ὑγροπορεῖντας παρὰ δόξαν τοῖς Πέρσαις ἐπεισπεσεῖν, ὅτε καὶ μὴ ἔχον τὸ βάρβαρον φυγῇ τὴν σωτηρίαν ὑποκλέψαι γοῦν (διωκόμενοι [P. 48] γὰρ κατελαμβάνοντο, μηδὲ τῶν ἵππων αὐτοῖς ἐπαμυνόντων, κἂν ἦσαν ὠκύποδες καὶ ἐπ' ἄκρων ἀνθερίκων μικροῦ θέοντες) ἢ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς Ἀλαμανοῖς κατὰ μάχην ἀγχέμαχον, ἐκρεανομοῦντο ποικίλως, καὶ ἐπ' ἄλλῳ ἄλλος ἔπιπτον ὡς ἀστάχυες, εἶτ' οὖν ὡς ῥᾶγες αἷμα τὸ ζωτικὸν ἀπεβλίβοντο τοῖς λογχιφόροις λινοβατουμένοι. Οἱ μὲν γὰρ δόρασι διηλαύνοντο, οἱ δὲ τοῖς τῶν ξιφῶν ἐπιμήκεσιν ἀπεχώρουν διχῇ διαιρούμενοι, καὶ μάλιστα τὸ ψιλὸν αὐτῶν καὶ γυμνὸν τοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ τοῖς ξιφιδίοις παρασταδὸν νύττοντες ἀνετρέποντο, τὰς χαλάσας τοῦ χαλκοῦ διεκχέοντος, ὡς τοὺς πεσόντας Πέρσας τὰ ἐκεῖσε κλύψαι πεδία τοῖς πτώμασιν ἀκριβῶς καὶ ὑπεράντλους τὰς φάραγγας θεῖναι τοῖς αἵμασι, τῶν δὲ Ἰταλῶν βληθῆναι μὲν ἀπὸ τόξων πολλοὺς, καταβληθῆναι δὲ καὶ ἀφυπνῶσαι βραχεῖς εἰς θάνατον. Καὶ μαρτυροῦσι τὸ τῶν πεσόντων ἐς δεῦρο πολύπλοον οἱ τῶν ὀστέων σωροὶ οὕτω συχνοὶ καὶ μετέωροι ὄντες καὶ κατὰ τὰ ἀνεστηκότα γεώλοφα ἐπαιρόμενοι, ὡς θαῦμα κεῖσθαι καὶ ἄλλοις μὲν ὁπόσοι τῆς ἐκεῖσε φερούσης ἥψαντο, κἀμοὶ δὲ τῷ ταῦτα συγγραφοντι. Ὀπυῖαι μὲν οὖν ἦσαν τῶν θριγγῶν αἱ περίμετροι, οἳ τῶν Κίμβρων τοῖς ὀστέοις τὰς τῶν Μασαλιητῶν ἀμπέλους περιεφράγμωσαν Μαρίου τοῦ Ῥωμαίου τοὺς βαρβάρους καταστρεψα-

B

C

D

μένοις, εἰδεῖεν ἂν σαφέστατα ὅσοι τὸ καινὸν ἐκεῖνο ἔργον ὀφθαλμοῖς διειλήφεσαν καὶ τοῖς λοιποῖς εἰς ἀνιᾶν αὐτοῦ παρέπεμψαν· τὸ δὲ νῦν τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνο ὀλίσθησεν, εἴγε μὴ μεγαλοφωνία ἦν τὰ κατὰ Κίμβρους ἱστορικὴ πλὴν φύσιν ὑπερφωνοῦσα καὶ εἰς μῦθον ἐκπίπτουσα. Τὸ δ' ἐκ τούτου ἀπόλεμος αὐτοῖς ἦν ἡ πορεία, οὐδένα τῶν βαρβάρων εἰς πρυῦπτον ἀντίπαλον φαίνουσα.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

—

LIBER SECUNDUS

RERUM A MANUELE COMNENO GESTARUM.

—

[P. 49] Α'. Καὶ τοιούτοις μὲν οἱ τῶν Ἰταλῶν παῖδες (66) ἀγῶσιν ἐγγυμνασάμενοι τὴν κοίλην Συρίαν κατέλαβον· ἐν ᾧ δὲ τὴν ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων οὗτοι ἐδίδιζον, παρημειφότες μὲν τὰ Ῥωμαίων ὅρια, τῆς δ' ἄνω Φρυγίας ἁπτόμενοι, Λυκαονίας τε καὶ Πισιδίας, αἳ πάλαι μὲν Ῥωμαίοις ὑπέκειντο, νυνὶ δὲ ἀνεῖνται βαρβάροις καὶ δορύκτητοι παρ' αὐτῶν καρπίζονται μαλακίᾳ πάντως καὶ οἰκουρίᾳ τῶν τὰ Ῥωμαίων πρὸ πολλοῦ διεπόντων πράγματα, μὴ περὶ πλείστου τιθεμένων μοχθεῖν καὶ προκινδυνεύειν ὧν ὑπερεκάθηντο, ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ διεσκοπεῖτο πῶς ἂν τοὺς Σικελοὺς μετελεύσεται, δίκην πραξόμενος ὧν ἀπανθρώπως εἰς Ῥωμαίους ἔπραξαν, τήν τε Κερκυραίων ἄνραν, ἣ νῦν ἐπικέκληται Κορυφώ, τῆς ἐκ τούτων ἀπαλλάξει φρουρᾶς. Ὁ γὰρ δὴ τῆς Σικελίας τότε κρατῶν Ῥογέριος, εἴτε καθ' ὁμολογίαν μετὰ τοῦ τῶν Ἀλαμανῶν προβᾶσαν ῥηγὸς, ὡς ἐλέγετο, εἴτε καὶ αὐθαιρέτως ὁρμώμενος, σύνδρομον ποιεῖται διὰ ταχυναυτουσῶν νηῶν τῇ τῶν Ἀλαμανῶν κινήσει τὴν τῶν παρακτίων Ῥωμαϊκῶν χωρῶν καταδρομήν. Ἀπάρας τοίνυν ἐκ Βρεντησίου στόλος τῇ τῶν Κερκυραίων προσέχει, καὶ ἁμαχεὶ καὶ ἐξ ἐφόδου ταύτην αἱρεῖ. Τὸ δ' αἴτιον οἱ τῆς χώρας οἰκήτορες, καὶ τούτων μάλιστα οἱ τὴν σύνεσιν ὑπέρου ψιλότεροι, Γυμνοὶ (67) τὴν ἐπίκλησιν. Οὗτοι γὰρ βαρὺν, ὡς ἔφασκον, καὶ δυσύποιστον φορολόγον μὴ φέροντες, οὐδὲ τὰς ἐκ τούτου παροινίας ἐπὶ πλεῖον ἐνεγκεῖν ἔχοντες, βουλὴν βουλεύονται πανηρὰν, καθ' ἑαυτοὺς δὲ οὐχ οἷοί τε ὄντες αὐτὴν κρατύνασθαι, ὡς ἔρμαιον ἁρπάζουσι τὸν καιρὸν, καὶ προστόντες τῷ τοῦ στόλου ἡγεμόνι καὶ τῇ τούτου αἱμύλῳ γλώττῃ προσεσχηκότες καὶ ἴχνεσι προβάντες

A I. Ac Itali hujusmodi certaminibus exercitati Cœlesyriam occuparunt. Dum vero versus Hierosolyma pergebant, et Romanorum finibus superatis Phrygiam superiorem, Lycaoniam et Pisidiam attigerant, olim Romanæ ditionis, tum a Barbaris superiorum imperatorum ignavia et desidia bello subactas, ut quibus parum cordi erat labores et pericula pro eorum salute quibus præerant adire, Manuel imperator animo agitabat, quo pacto injurias Siculorum Romanis inhumaniter factas ulcisceretur, et Coreyræorum promontorio, quod nunc Corypho appellatur, præsidium eorum depelleret. Nam Rogerius, **97** qui in Sicilia tum regnabat, sive ex fœdere cum Alemannorum rege icto, ut ferebatur, sive sua sponte, una cum motu Alemannorum B et ipse navibus expeditis Romanorum oram maritimam incursabat. Classis igitur Brundusio profecta Coreyram appellit, eamque citra dimicationem primo impetu capit. Causa ejus rei fuerunt insulares, ii præsertim qui omnis prudentiæ expertes Gymni cognominantur. Causati enim se gravem et intolerabilem exactorem ejusque injurias diutius ferre non posse, improbum consilium capiunt. Quod cum suo Marte non possent exsequi, occasione cupide arrepta classis præfectum adeunt, ejusque blandiloquentia illecti Siculum præsidium mille armatorum certis conditionibus accipiunt. Ita dum fumum tributi fugiunt, temere se in servitutis ignem præcipitarunt; ac Romanis homines levissimi et diuturnum et gravissimum bellum concitarunt. Ille vero castello pro virili munito, ut nec capi nec oppugnari facile posset, Monembasiam C

Hier. Wolfii notæ.

(66) Οἱ τῶν Ἰταλῶν παῖδες. Οἱ Ἀλαμανοί. Magna est Græcorum negligentia in distinguendis gentium nominibus, quas appellant πολυσπερῆ γένη ἑσπέρια ἢ δυτικά. Confundunt Italos, Siculos, Latinos, Alemannos, Francos, Gallos, tantis locorum et ingeniorum intervallis distinctos (ἐπεὶ μάλα πολλὰ μεταξὺ οὔρεά τε σκιόεντα, θάλασσά τε ἠχήεσσα.) Id inde accidisse reor, vel quod Germani magnam Italiæ partem et Siciliæ olim tenuerunt, vel quod Romanum pontificem summum sacrorum antistitem agnoverunt. Eas vero gentes quæ Byzantino imperatori paruerunt, Romanorum appellatione celebrant. Quod semel in hoc loco admonuisse sufficiat.

(67) Apparet vel magistratus vel familiæ alicujus cognomentum fuisse Gymnos.

trajicit, id quoque **98** promontorium citra sanguinem, quemadmodum paulo ante Corcyram, occupaturus. Sed cum in viros cordatos et libertatis dulcedinem expertos incidisset, ita repulsus est ac si in petram immobilem impegisset, infectaque re, remis dissimulandæ fugæ causa ad puppim conversis, discessit. Vitaloque Malcensi trajectu, ventorum contrariis procellis infesto, de quo proverbium usurpatur, Ad Malcam cum accesseris, eorum quæ domi habes obliviscere, fretum interius ingreditur. Et latus ejus utrumque pervagatus, non aperta loca duntaxat populatus est, sed opportuna etiam et munita partim in deditionem accepit, partim vi subegit ; atque Acarnania, Ætolia, quæ nunc Artinia dicitur, totaque ora maritima vastata, Corinthiacum sinus intrat. Et in Crissæum portum invectus, in Mediterranea impressionem facere ausus est, cum neminem adversarium parem haberet. Præterea classis præfectus gravi et levi armatura in aciem e navibus educta, ceterorum instar qui pabulum utrinque petunt, in Bœotiam irrupit, et interjectis oppidis obiter direptis Thebas cepit, et cives inhumaniter tractavit, qui cum ex antiquo rumore divites haberentur, **99** homo insatiabilis, qui nullum cupiditati statuerat modum, nisi eum ut naves omnes aut saltem plurimas pecuniæ pondere ad tertium usque cingulum demergeret, et opifices exhausit, et sordidi oboli curiosus indagator, potentes, illustri genere natos, ætate venerabiles et dignitate præstantes viros, variis afflixit modis, nullius verecundia aut misericordia motus, homo prorsus inexorabilis, non vindictam inevitabilem, non Cadmeam victoriam timens. Denique sacris libris propositis, singulos cinctis lumbis ingressos, inspectisque libris, cum jurejurando suam rem familiarem declarare eaque abjurata discedere coegit. Sic omni auro, omni argento, omni pretiosa veste navibus imposita, ne corporibus quidem eorum pepercit quos spoliarat; sed primoribus delectu ex optimatibus habito comprehensis, et matronis pulcherrimis ac dissimilis et texendi peritissimis selectis, inde discessit. Ita rebus prospere succedentibus, neque terra neque mari ullo resistente, Corinthum tendit, urbem divitem, in **100** Isthmo sitam, duobusque commodissimis ad exportationem et importationem ac commutationem mercium portubus nobilem ; in quorum alterum ex Asia, alterum ex Italia appellitur. Cum autem mercatum, quæ inferior urbs est, vacuum reperisset, Acrocorinthum etiam (omnes enim esculenta omnia, omnes opes sive sacras sive profanas eo contulerant) tentandum censuit, et si fieri possel, expugnandum. Fuit autem Acrocorinthus veteris urbis arx, nunc vero castellum munitum est, monti alto impositum in acutum cacumen fastigiato, ipsum vero fastigium planitiem habet mensæ forma, firmis mœnibus circumdatum ; intus non pauci sunt aquæ pellucidæ et potabilis puteoli, et fons Pirene, cujus etiam Ho-

A ἀλιώπεκος ἐπὶ ῥηταῖς ὁμολογίαις εἴσω δέχονται Σικελιώτην φρουράν, εἰς χιλίους ἀριθμουμένην πρακτούς. Καὶ οἱ μὲν κενὴν φρυαλογίας ἀποδιδράσκοντες ἔλαθον ὑπὸ χαυνότητος νοῦ τὴν τῆς δουλείας ἐμπεσόντες πυρὶ καὶ Ῥωμαίοις εἰσενεγκόντες πόλεμον οἱ χαλίφρονες χρύσιον ὁμοῦ καὶ βαρύτατον· ὁ δὲ τὸ φρούριον κρατυνάμενος, καὶ ὡς εἶχεν αὐτὸ ποιήσας δυσαλωτότερον καὶ οἷον ἀπροσμαχώτερον, ἐκεῖθεν ἀναχθεὶς τῇ Μονεμβασίᾳ προσίσχει, ἐλπίσι θαλπόμενος ὡς λήψεται καὶ ταυτηνὶ τὴν ἄκραν ἀναιμωτὶ ὥσπερ πρὸ τρίτης τὴν Κέρκυραν. Ἀλλ' ἀνδράσιν ἐντυχὼν νῷ διοκνουμένοις καὶ τὴν τῆς ἐλευθερίας οὐκ ἠγνοηκόσι Παφίαν, ἀπεκρούσθη ὡς εἰ καὶ προβόλῳ προσέβαλεν ἀτινάκτῳ, καὶ πρύμναν κρουσάμενος ἐκεῖθεν ἀνάγεται [P. 50] ἄπρακτος. Ὑπερβὰς δὲ τὸν ἐπὶ Μαλέαν πλοῦν, ἀντιπνοίας γέμοντα πάσης, περὶ οὗ καὶ ταῦτα παροιμιάζεται, « Μαλέαν δ' ἐπικάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε, » τὸν ἐσέχοντα πορθμὸν ἀνάγεται, καὶ τὰ τούτου ἑκατέρωθεν ἐπιὼν οὐ τὰ εὐχείρωτα μόνον κατέδραμε λείαν τιθέμενος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλως ἐπικαιρότατα καὶ δυσάλωτα, τὰ μὲν ὁμολογίᾳ χειρούμενος τὰ δὲ πολέμῳ δουλούμενος, Ἀκαρνᾶνάς τε καὶ Αἰτωλοὺς τοὺς νῦν λεγομένους Ἀρτινούς, καὶ ὅσα πάραλα ἀμαυρῶν τὸν Κορινθιακὸν κόλπον εἰσέπλευσε. Καὶ τῷ Κρισσαίῳ λιμένι προσορμισθεὶς τοῖς ἐν μεσογείῳ θαρρεῖ προσβαλεῖν, οὐδένα ἔχων ἀντίπαλον ἰσοστάσιον. Ἀμέλει καὶ ὁ τοῦ στόλου ἀρχηγὸς τὸ ὁπλιτεῦον καὶ ψιλὸν τοῦ στρατοῦ εἰς τάξεις διειλημφὼς, καὶ χερσαίους φανεὶς ὁ τέως θαλάττιος κατὰ τῶν κειτῶν

B τὰ ἀμφισβουσκόμενα, τῇ Καδμείᾳ γῇ παρενέβαλε, καὶ τὰς ἐν μέσῳ κωμοπόλεις ὁδοῦ πάρεργον λητσάμενος ταῖς ἑπταπύλοις Θήβαις προσέβαλεν, ὧν καὶ γενόμενος ἐγκρατὴς ἀπανθρώπως τοῖς ἐκεῖ προσηνέχθη. κατὰ γὰρ παλαιὰν φήμην τῆς πόλεως ὡς πλουσίους τρεφούσης οἰκήτορας εἰς χρημάτων ἁπληστίαν ὑπονυττόμενος, καὶ μηδένα κόρον φιλοπλουτίας εἰδὼς, ἀλλ' ὅρον τιθέμενος τῆς ἐφέσεως τὸ καὶ εἰς τρίτον ζωστῆρα τῇ ὁλκῇ τῶν χρημάτων τὰς πάσας ἢ τὰς πλείους νῆας βαπτίζεσθαι, τούς τε χειρώνακτας ἐξεπίεζε, περὶ τοῦ ῥύπου τῶν ὀβολῶν πολυπράγμων γινόμενος, καὶ τοὺς δυνατοὺς καὶ λαμπροὺς τὸ γένος καὶ σεμνοὺς τὴν ἡλικίαν καὶ περιφανεῖς κατ' ἀξίωσιν διαφόροις κακώσεσι καθυπέβαλλε, μηδενὸς λαμβάνων αἰδῶ καὶ φειδῶ, μὴ δυσωπούμενος τὴν δυσώπησιν, μὴ τὴν Ἀδράστειαν εὐλαβούμενος αὐτοῦ που λαβοῦσαν ἀρχήν, ἢ τὴν Καδμείαν λεγομένην νίκην ὑποβλεπόμενος. Τέλος δὲ τὰ ἱερὰ προθεὶς γράμματα ἠνάγκαζεν ἕκαστον, τὴν ὅσην ὑπεζωσμένον εἰσιόντα, τὴν οἰκείαν οὐσίαν οἷς ἐνθεωρεῖται μεθ' ὅρκου διασαφεῖν καὶ ταύτην ἐξομνύμενον ἀπιέναι. Καὶ οὕτω πάντα χρυσὸν, ἄργυρον πάντα διεκφορήσας, καὶ τὰς χρυσοΰφεῖς ὀθόνας ταῖς ναυσὶν ἐνθέμενος, οὐδὲ τῶν σωμάτων αὐτῶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ καλαμωθέντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ τούτων ἀριστίνδην τὸ προὔχον συλλαβών, τῶν τε γυναικῶν ἀπανθρώπους ὅσαι τὸ εἶδος καλαὶ καὶ βαθύζωνοι καὶ τοῖς νάμασι πολλάκις τῆς καλλικρούνου Δίρκης λουσάμεναι καὶ τὰς κόμας διευθετισάμεναι καὶ τὴν

C

D

ἱστουργικὴν κομψότητα καλῶς ἐπιστάμεναι, οὕτως ἐκεῖθεν ἀνάγεται. Κατὰ ῥοῦν δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῷ προχωρούντων, καὶ μηδένα τοῦ καιροῦ ἀντίμαχον ἔχοντος, οὐ κατὰ χέρσον, οὐ κατὰ θάλασσαν, τοῦ πρὸς Κόρινθον ἔχεται πλοῦ, πόλιν ἀφνειὸν καὶ κειμένην πρὸς τῷ Ἰσθμῷ καὶ ὀλβιζομένην ὑπὸ λιμένων δυοῖν, ὧν ὁ μὲν τοὺς ἐξ Ἀσίας ναυλοχεῖ καταίροντας, ὁ δὲ τοὺς ἐξ Ἰταλῶν εἰσπλέοντας, καὶ ῥᾳδίους ἑκατέρωθεν τὰς εἰσαγωγάς τε καὶ ἐξαγωγὰς τῶν φορτίων ἔχουσαν καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ποιουμένην ἀμοιβάς. Καὶ δὴ τὸ ἐμπόριον εὑρὼν ἔρημον, ὅπερ ἡ κάτω πόλις ἐπονομάζεται, ὡς ἁπάντων ἀνασκευασαμένων εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον [P. 51] καὶ συνηθροικότων εἰς αὐτὸν ὅψον πᾶν, ὅλβον ἅπαντα, ὅσος τε ἰδιώταις ᾠκείωτο καὶ ὅσος Θεῷ ἀφιέρωτο, ἔγνω δεῖν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀκροκορίνθου πειραθῆναι, καὶ τοῦτον, εἴ οἱόν τε, ἑξελεῖν. Ἔστι δὲ ὁ Ἀκροκόρινθος τῆς μὲν πάλαι πόλεως Κορίνθου ἀκρόπολις, νυνὶ δὲ φρούριον ὀχυρόν, αὐτὸ δὲ ὄρος ὑψηλόν, εἰς ὀξεῖαν τελευτῶν κορυφήν, αὕτη δὲ εἰς τραπεζοῦδες χωρίον ἀποτελευτῶσα ἐπίπεδον, τετειχισμένον ἀσφαλῶς. Ἔνδοθεν δέ εἰσι ποτίμου ὕδατος καὶ διαυγοῦς οὐκ ὀλίγα φρεάτια καὶ ἡ Πειρήνη κρήνη, ἣς ἐν ῥαψῳδίᾳ Ὅμηρος μέμνηται. Ἀσφαλὴς δ' οὕτω καὶ ἀνεπιχείρητον ὄντα τὸν Ἀκροκόρινθον (καὶ φύσις γὰρ καὶ θέσις τοῦ τόπου καὶ περίβολος ἀῤῥαγὴς συνδραμόντα δυσάλωτον ἢ ἀνάλωτον αὐτὸν ἀπειργάσαντο) οἱ Σικελοὶ ἀπονητὶ τὸ πλεῖον εἰσῆεσαν, βραχὺν ἀναλωκότες καιρὸν εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἐρύματος. Καὶ καινὸν οὐδὲν τὸ συμβάν, οὐδὲ θαυμάζεσθαι ἄξιον· οὐ γὰρ ἐπήρκεσεν ἂν αὐτὸ ἑαυτῷ τὸ φρούριον, κἂν ἦν ἀπροσμάχητον καθ' αὐτό, οὐδὲ τοὺς ἐτιόντας ἐχθροὺς ἀπετρέψατο μὴ ἔνδον ἔχον φρουροὺς καὶ τὸ φυλακικὸν ἀξιόμαχον. Ἀλλ' εἶχε μὲν ἀριθμῷ καὶ τούτους πολλούς, εἰς ἄνδρα δ' οὐδένα συναλειφομένους ἀγαθὸν πρὸς φύλακα πόλεως· οἵ τε γὰρ ἐκ βασιλέως ἔνδον προσέμενον μετὰ τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ (ἦν δ' οὗτος ὁ Χαλούφης Νικηφόρος) καὶ τῶν Κορινθίων οἱ προὔχοντες, κἀκ τῶν πέριξ κωμοπόλεων οὐ βραχεῖαι μοῖραι ὡς εἰς καιριωτάτην τοῦ πολέμου ἀλεωρὴν εἰσεληλύθασι τὸν Ἀκροκόρινθον. Ὁ τοίνυν τριήραρχης ἔνδον τοῦ φρουρίου γενόμενος, καὶ τὴν φύσιν τούτου κατασκεψάμενος ἀπανταχόθεν οὖσαν ἀνεπιχείρητον, σὺν Θεῷ πολεμῆσαι ἔφη καὶ Θεὸν εἶναι τὸν τοιοῦτον αὐτῷ χῶρον κατασχεῖν παρασχόμενον, κακῶς φάσκων τοὺς ἔνδον καὶ πλόνων ὀνείδεσιν ὡς ἀγεννεῖς τὰ πολέμια, μάλιστα δὲ τὸν Χαλούφην, ὃν καὶ γυναικὸς ὠνόμαζε μαλακώτερον μηδὲν ἐπισταμένης πλέον τῆς ταλασιουργοῦ γυναικωνίτιδος. Ὡς δὲ καὶ τὸν ἐκεῖσε πλοῦτον ἐνέβετο ταῖς τριήρεσι καὶ τοὺς γένει λαμπροτάτους τῶν Κορινθίων ἐδουλαγώγησαν, ἐξημμαλώτισε δὲ καὶ τῶν γυναικῶν ὅσαι κάλλισταί τε καὶ βαθύκολποι, μηδ' αὐτῆς τῆς εἰκόνος τοῦ ἐτ μάρτυσι μεγίστου καὶ διαβοήτου ἐν θαύμασι Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου ἀποσχόμενος, ἀλλὰ καὶ ταύτην τῷ αὐτοῦ τεμένει ἀνακειμένην ἀνελόμενος, οὐρίῳ καὶ φορᾷ χρησάμενος ἀνήγετο πνεύματι, ὡς εἶχε, καὶ τὴν τῶν Κερκυραίων ἄκραν ἐν τῷ διάπλῳ πρὸς τὸ ἀσφαλέστερον καταστησάμενος, ὅτε καὶ τὰς Σικελιώτιδας τριήρεις ἰδών τις εἶπεν ἂν σκοπιμώτατα μὴ νῆας εἶναι πειρατικὰς, ἀλλὰ μυριοφόρους φορταγωγούς, πολλῶν καὶ καλῶν χρημάτων οὔσας ὑπερβριθεῖς καὶ τῆς ἄνω εἰρεσίας ἐγγύς που βαπτομένας τῷ ῥεύματι.

Β'. Ταῦτά τε οὖν ἐν ὠσὶν ἔνηχα ὄντα ἐλύπει τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ, καὶ κατὰ Δία ἐποίει τὸν Ὁμηρικὸν ἀτεχνῶς, συχνὰ τὸ ποιητέον ταῖς φρεσὶ μερμηρίζοντα, ἢ τὸν Νεοκλέους Θεμιστοκλῆν, ἀεὶ ἐπὶ συννοίας ὁρώμενον καὶ ἀύπνους νύκτας ἰαύοντα καὶ πρὸς τοὺς πυνθανομένους ἀποκρινόμενον ὡς καθεύδειν οὐκ ἐῴη Μιλτιάδου τὸ τρόπαιον. Συνεκάλει τοίνυν εἰς τὴν τοῦ γενησομένου βουλὴν πάντα τὸν τακτικῶν ἐπιστήμονα καὶ δημηγόρον εἰδότα λέγειν τῶν νιφάδων πυκνότερον. Μία οὖν ἐκ πολλῶν ἀρίστη δέδοκτο βουλὴ καὶ τῷ αὐτοκράτορι ἐπεψηφισμένη, ἐπὶ τὸν Ἀκροκόρινθον ἰέναι καὶ τὸ φρούριον ἐκεῖνο ἐκ βάθρων ἀνασκάπτειν, ἐπεὶ μηδὲ ἄλλως ἐκ τοῦ παντὸς ἀνάλωτον ἦν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔργον ἐπὶ χεῖρα ἐλήλυθε, καὶ τὸ ἐμπόριον ἐκεῖνο ἐκ τῶν ἐπιτηδείων ἐπλήσθη, καὶ τὸ στράτευμα ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κατεστήσατο, ἐπὶ τὸν Ἀκροκόρινθον ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀνελθεῖν ἐπειρᾶτο, ἐπεὶ δὲ ἀπρόσμαχον ἦν καὶ ἀπόρθητον, ἐπὶ τὸ ἀνάστατον τοῦ φρουρίου ἐτράπετο. Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀνελθεῖν ἐπειρᾶτο, ἐπεὶ δὲ ἀπρόσμαχον ἦν καὶ ἀπόρθητον, ἐπὶ τὸ ἀνάστατον τοῦ φρουρίου ἐτράπετο. Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀνελθεῖν ἐπειρᾶτο, ἐπεὶ δὲ ἀπρόσμαχον ἦν καὶ ἀπόρθητον, ἐπὶ τὸ ἀνάστατον τοῦ φρουρίου ἐτράπετο.

merus in Odyssea meminit. Id castellum, quamvis et natura et manu adeo munitum, adeo tutum ac pene inexpugnabile, Sicuti Franci citra laborem fere sunt ingressi, exiguo tempore ad deditionem coactum. Neque vero novum hoc est aut mirandum; neque enim ipsum castellum sine justo præsidio se ipsum defendere **101** aut hostes propulsare potuit: quamvis enim multi custodes in eo essent, nullus tamen inter illos fuit vir fortis, cui recte civitatis custodia crederetur. Nam imperatorii milites cum suo duce Nicephoro Chaluphe et Corinthiorum proceres ibi desidebant; et ex vicinis oppidis non pauci eo tanquam in certissimum asylum se receperant. Classis autem præfectus, munitione potitus, ejusque natura considerata, ad quam oppugnandam nusquam pateret aditus: « Deo duce, inquit, pugnavimus: Deus nobis hunc locum occupandum præbuit. » Eos vero qui intus erant derisit et ut imbelles exogitavit, Chaluphem in primis ut femina molliorem et ad colum et lanam tractandam aptiorem. Illius quoque loci opibus in triremes impositis, Corinthiorum nobilissimos et matronas fortissimas et ditissimas in servitutem abduxit. Ac ne Theodori quidem martyris miraculis clari imagine abstinuit: sed ea quoque ex templo abrepta, secunda navigatione usus in reditu Corcyræorum arcem firmavit. Tum si quis Siculas triremes multis pulchris rebus onustas et ad summum usque remigium **102** depressas vidisset, rectissime dixisset non naves esse piraticas sed onerarias mercium omne genus vehentes.

II. Quo nuntio turbatus Manuel imperator non secus ac Homericus ille Jupiter, aut Themistocles insomnes noctes ob Miltiadis tropæum agens, sollicite quid agendum esset animo agitabat. Igitur viris et rei militaris peritis et eloquentia claris accersitis, unum e multis consilium approbavit. Siculos terra marique bello petendos, eoque majore apparatu, quod id bellum spe non optima iteretur et multa impedimenta habiturum videretur, quippe de quo ex sententia conficiendo veteres quoque imperatores desperassent. Convocantur

Orientales et Occidentales legiones ; triremes partim relinquuntur, partim novæ ædificantur. In certas ignis Græcus imponitur, qui longo jam tempore sublitus latuerat. Omnis generis navigia circiter mille tam ad **103** viros et equos quam ad commeatum vehendum contrahuntur et in mare deducuntur. Sunt et pedestres copiæ ex omni imperio conscriptæ, armis, viribus atque animis florentissimæ, et hostibus merito formidabiles. Nam Joannes Manuelis pater, optimus et bellicosissimus imperator, nec cæteris in rebus quæ ad publicam utilitatem spectarent negligens, et in catalogos militum in primis intentus fuit ; eosque tum congiariis liberalibus excitavit, tum bellicis exercitationibus firmavit. Sic igitur optime ad bellum Siculum, ut putabat, instructus, Stephano Contostephano sororio magno duce designato, classem jubet solvere ; pedites quoque præter cæteros duces Joanne Axucho magno domestico adjuncto, cujus supra sæpe mentionem fecimus, ablegat. Triremes ad Phæacum litus appulsæ ita distributæ sunt, ut et Romanæ et Venetorum sociæ seorsim stationes haberent, ne ex promiscuo congressu contentiones orirentur. Paulo post **104** et ipse imperator cum exercitu egreditur ; et Scythis primo congressu profligatis, qui Istro superato loca Hæmo monti vicina populabantur, relicta Philippopoli recta ad Coreyram pergit. Cujus insulæ promontorium altissimum in nubes assurgit, anfractibus inflexum et in mare profundissimum prominens præruptis petris septum : tota urbs mœnibus firmissimis circumdata atque altissimis turribus ordinata est ; quo mirabilior fuit ejus expugnatio. Ac navales copiæ corona promontorium cingentes ferro totæ collucebant. Sed ante oppugnationem imperator per ejus linguæ peritos hostium animos periclitandos censuit, an citra pugnam castello vellent cedere. Qui cum ejus postulatis rejectis, portisque clausis ac vectibus firmatis, et sagittariis funditoribus et omnis generis machinis in mœnibus dispositis, pugnam ciereut, tum suis quoque legionibus idem facere et quovis modo ulcisci hostes jussit. Ex eo Romani tela velut in cœlum ejaculantur, hostes vero sagittas tanquam nivem dejiciunt. Illi saxa tormentis vi adigere in altum conantur, hi grandinis instar saxa **105** dejiciunt ; quorum tela ut ex superiore loco citra laborem missa, efficacia erant, cum Romanorum telis ex inferiore loco et nihil aut parum admodum lædebantur. Quæ cum crebrius repetita Romanis præsens exitium denuntiarent, obsessis vero sine ullo incommodo optabilia essent, Romani cladibus excitati subinde novi aliquid in conspectu imperatoris excogitant, fortia facinora edunt, tolerantiam ærumnarum declarant, rationibus in re dubia inventis, unde quanta calliditate et rei militaris usu valerent elucebat. Verum illa omnia frustra erant, et vani conatus earum rerum quæ fieri non poterant. Imo gratissimam rem hostibus et optabilem

φιστο, μετελεύσεσθαι πολέμῳ τοὺς Σκελοὺς κατὰ τε ξηρὰν συγκροτήσοντι καὶ κατὰ πέλαγος, ὅτι καὶ ὁ ἀγὼν οὐδαμῶς τὰς ἐλπίδας ἀγαθὰς ὑπεστήνατο, οὐδ' ὑπέβαλλε βραχέα τὰ προστεταγμένα, μέγιστος ἀναφαινόμενος καὶ τοῖς πάλαι ἀπειρημένος Ῥωμαίων ἄναξι. Συλλέγεται οὖν τὰ ἔθνη καὶ ἐμπειρια τάγματα. Αἱ μὲν ἐπισκευάζονται τῶν τριηρέων, αἱ δὲ νεωστὶ πήγνυνται, καὶ πρὸς τὸν πλοῦν ἀρτίωσιν δέχονται· αἱ πυρφόροι τὸ ὑγρὸν εἰσδέχονται πῦρ τὸ τέως ἠρεμοῦν ἀδιεκχυτον· ἀθροίζονται πεντηκόντοροι, ἀγείρονται μυοπάρωνες· αἱ ἱππαγωγοὶ ἀσφαλτοῦνται, αἱ φορταγωγοὶ πληροῦνται τῶν ἐδωδίμων, οἱ ἐπακτροκέλητες εὐτρεπίζονται. Πάντα δὲ τὰ σκάφη, τοῖς ἱστίοις πτερωθέντα ἐκ τῆς ἡόνος ἀνάγονται, ἐφ' ἧς ἦσαν σαλεύοντα. Συγκεκρότητο γοῦν ὁ στόλος ἀγχοῦ που τῶν χιλίων πλοίων, αἱ δὲ πεζικαὶ δυνάμεις ἐς μυριάδας ἠθροίσθησαν. Ἔφριξαν ἄν καὶ Γίγαντες, εἰ παρῆσαν, τοιαύτην παρεμβολήν. ἐπεὶ καὶ εὐανδροῦσα ἦν ἡ Ῥωμαίων πᾶσα τὸ τότε καιροῦ καὶ τρίφυσα ἄνδρας ἡρωϊκὴν ἐνδεικνυμένους ἀλκήν, καὶ τὸ ὁπλιτικὸν οὐκ ἦν ἀγεννές, ἀλλὰ τὴν ὁρμὴν λεοντῶδες καὶ ἀνυπόστατον. Ὁ γὰρ βασιλεύτατος τῷ ὄντι καὶ στρατηγικώτατος Ἰωάννης, ὁ τοῦ Μανουὴλ τοκεύς, οὐδὲ τἆλλα μὲν ἐσχεδίαζεν ὅσα κοινὴν εἰσέφερε λυσιτέλειαν, τῶν δὲ στρατιωτικῶν καταλόγων διαφερόντως ἐφρόντιζε μάλιστα, συχνοῖς τε παίνων φιλοδωρήμασι, καὶ ταῖς καθ' ὥραν γυμνασίαις ὑπαλείφων πρὸς ἔργα πολέμια. Οὕτω τοίνυν, καὶ ὡς ἥστο, καλῶς τὰ κατὰ τὸν Σικελικὸν πόλεμον παρασκευασάμενος ἀνάγεσθαι μὲν κελεύει τὸν στόλον τοῖς ἐρέταις καὶ κελευσταῖς λύσασι τὰ καρχήσια, μέγαν δούκαν προβαλόμενος τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τὸν Κοντοστέφανον Στέφανον, ἀπαίρειν δὲ καὶ τὴν πεζὴν στρατιὰν ὑπ' ἀρχηγοῖς ἑτέροις, ἀλλὰ δὴ καὶ Ἰωάννῃ τῷ Ἀξούχῳ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ, περὶ οὗ φθάσαντες ἐν πλείστοις παρεθηλώσαμεν. Ἔπλεε τοίνυν τὰς τριήρεις ἡ τῶν Φαιάκων πάραλος, ἣν καὶ διαμερίζονται πρὸς ἐνόρμισιν αἵ τε τῶν Βενετίκων συμμαχίδες νῆες καὶ αἱ Ῥωμαϊκαὶ αὐταί, ἵν, εἶεν οὗτοι οἱ ναύσταθμοι τοῖς γένεσιν ἀμφοτέροις ἄμικτοι καὶ τῶν ἐκ τῆς ἀναμίξ ἀναστροφῆς ἄγευστοι διαφορῶν· μετὰ βραχὺ δὲ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ἕξεσι μετὰ τῆς στρατιᾶς. Ἐξ ἑῴου δὲ τοὺς Σκύθας διαπρήσας, οἳ τὸν Ἴστρον διαβάντες τὰ περὶ τὸν Αἷμον ἐσίνοντο, ἄρας ἐκ τῆς Φιλίππου τὴν εὐθὺ Κερκύρας ἐβάδιζεν. Ἔστι δὲ ἡ Κερκυραίων ἄκρα αἰγιλιῳ πᾶσα καὶ ἀγχινεφὴς, ἐλικοειδὴς τὴν θέσιν καὶ ὑψικόρυμβος, προσνευκυῖα ἐς τὸ βάθιστον τῆς θαλάσσης. Πέτραι δὲ περιερρώγεσαν αὐτὴν ἀμφίκρημνοι καὶ ἀπότομοι, τὸ δ' ὕψος ὑπὲρ τὴν ἀφορμένην ἄορνον. Τεῖχη δὲ ἀβράγῃ τὴν πόλιν περιείληφε πᾶσαν. καὶ πύργων περιεστᾶσιν ὑψώματα, ἃ καὶ ποιοῦσι τὴν ταύτης παραλογωτέραν ἅλωσιν. Αἱ μὲν δὴ ναυτικαὶ δυνάμεις τὴν ἄκρον περιστεψάμεναι παγχάλκοις πτερυγίλοις ἔπλεον ὅπλοις· πρὸ δὲ τοῦ πολέμου ἐπιβαλεῖν ἔγνω δεῖν ὁ βασιλεὺς δι' ὁμογλώττων καὶ ὁμοφώνων πειραθῆναι τῶν ἔνδον, εἴ πως ὑπεκσταῖεν αὐτῷ τοῦ φρουρίου ἀμαχητί. Ὡς δὲ τῶν λεγομένων ἀκουοὶ γεγονότες οὐδ' ὅλως ὑπενεδίδοσαν, ἀλλὰ τέ-

λεον ἀπηναίνοντο, καὶ τὰς πύλας δὲ ἐπικλεισάμενοι καὶ ὀχεῦσιν αὐτὰς ἀσφαλισάμενοι, φραξάμενοί τε ὡς εἶχον τὰ τείχη τοξόταις καὶ ζαγκράτορσι (68), καὶ παντοίοις μηχανήμασι περιστέψαντες, ὅτι λοι ἦσαν ἀκροβολιζόμενοι, τότε καὶ βασιλεὺς ἐφῆκε τοῖς τάγμασι τὰ ὅμοια δρᾶν καὶ παντοίως ἀμύνεσθαι τὸ ἀντίπαλον. Ἐντεῦθεν Ῥωμαῖοι μὲν ὅσα καὶ εἰς οὐρανὸν ἠκόντιζον βέλεμνα, οἱ δ' ὡς νιφετὸν κατέχεον τὰ τοξεύματα. Καί οἱ μὲν τοὺς ἐξ ἀφετηρίων (69) λίθους ἰεμένους ἀνώθουν, ἢ ἀνήρειπτον (70) εἰπεῖν οἰκειότερον, οἱ δὲ χαλαζηδὸν αὐτοὺς ἐπηφίεσαν, ὡς συμβαίνειν τοὺς μὲν ὡς ἐξ ὑπερδεξίων καὶ ἀφ' ὕψους βάλλοντας ἀπονητὶ καὶ ἐνεργὰ ἐπαφιέναι τὰ βέλεμνα, τοὺς δὲ ὡς ἀπὸ γῆς μαχομένους πρὸς τοὺς ἐν τῇ τῆς ἄκρας ὑπερβολῇ βραχέα ἢ οὐδὲν τὸ ἀντιπῖπτον λυπεῖν· ὡς δὲ πάλιν καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ πολὺ ῥιπτούμενα Ῥωμαίοις μὲν οὐκ ἦν ἐς ἐντελὲς ἀνύσιμα, εἰς ὃὲ θάνατον μάλιστα βλέποντα, τοῖς δ' ἐντὸς ὡς ἀποθέσιν οὖσιν ἀσπάσια, καινότερον δεί τι παρὰ τῶν κακῶς πασχόντων Ῥωμαίων προσεφευρίσκετο, φιλοτιμουμένων ἐπ' ὄψεσι βασιλέως καὶ ἔργα χειρὸς ἀκμαίας ἐνδεικνυμένων καὶ καρτερίαν ἐν τοῖς δεινοῖς, ἔτι δὲ μεθόδους ἐν τοῖς ἀπόροις πολλὴν βαθυγνωμοσύνην ἐκείνων κατηγορούσας καὶ ἐμπειρίαν τῶν τακτικῶν. Ἀλλ' ἠλέγχοντο τῶν ἀνεφίκτων ἐρῶντες καὶ τοῖς ἀνηνύτοις ἐγχειροῦντες παντάπασί διακενῆς, καὶ τὰ πρὸς χάριν καὶ εὐκτέα δρῶντες μᾶλλον τοῖς πολεμίοις, οἷς ἄντικρυς ὡ πρὸς οὐρανὸν αὐτὸν διεφέροντο, ἢ γοῦν ἀεροβάμοσι διημιλλῶντο πτηνοῖς τὰς καλιὰς πηξαμένοις ἐπί τινος σκοπιᾶς, καὶ ἐπενόξευον νέφεσι. Τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ μέγας πρυσακόλλυται δοὺξ, λιθιδίῳ κατὰ τοῦ κενεῶνος πέτρας ἀπορράγέντι βληθείς ἥνπερ ὑπαφῆκεν ὑψόθεν ἀφετήριον ὄργανον.

Γ'. Καὶ ὁ μὲν ἔκειτο ὀλιγοθρανέων κάρη βάλλων Β 0' ἐτίρωσε, μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἐντεῦθεν ἐγένετο· πέρας δὲ ἡ ἐπ' αὐτῷ πρόρρησις εἴληφε τοῦ πατριάρχου Κοσμᾶ τοῦ Ἀττικοῦ, ὅς μετὰ τὸν Ὀξείτην Μιχαὴλ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐγχειρίζεται οἴακας, ὑπεκστάντα τῆς ὑπερτάτης τῷ βουλομένῳ καθέδρας καὶ πρὸς τὴν νῆσον τὴν Ὀξεῖαν ἀποφοιτήσαντα, καθ' ἣν τὸν ἄσκευον βίον καὶ ἀπέριττον ἐκ παιδὸς ἐπανήρητο· ἔνθα καὶ τὸν οἰκεῖον ἀποδοχμώσας αὐγένα πρὸς τῇ εἰσόδῳ τοῦ προνάου πατεῖν παρεῖχε τῷ εἰσιόντι παντὶ μοναχῷ, λέγων ἀξυμφόρως ἑαυτῷ τὴν ἡλικιώτιδα καὶ φίλην ἡσυχίαν παρώσασθαι καὶ ἐπ' οὐδενὶ ξυνοίσοντι τὸν θρόνον ἀναβῆναι τὸν ὑπερύψηλον. Ὁ δὲ Κοσμᾶς ἦν C μὲν τοῖς διακόνοις ἐναρίθμιος, εἶχε δὲ πατρίδα τὴν Αἴγιναν, σοφίας δ' ἁπάσης μεταλαχὼν (71) ἐκ τοῦ

plane faciebant, haud secus ac si cœlum oppugnarent, aut nidos avium in sublimi specula positos ipsamet nubes sagittis peterent.

III. Tandem ipse quoque magnus dux fragmine saxi machina excussi lumbos ictus, et semianimis caput jactans, vulneri non diu superstes mansit. Ita prædictio Cosmæ Attici patriarchæ, qui Michaeli Oxitæ successit, eventu comprobata est. Is Michael summa sede ultro cessit et in Oxiam insulam rediit, in qua vitæ inopis et simplicis **106** institutum a puero fuerat amplexus. Ibi in templi vestibulo prostratus cuivis monacho collum calcandum præbuit, quod contra quam sibi expediret, adamatam a primis annis quietem repudiasset nulloque cum fructu thronum sublimem conscendisset. Cosmas vero tum in numero diaconorum erat, patria Ægineta, et quamvis eruditissimus, virtutum tamen choro erat illustrior, in primis benignitate erga pauperes insignis; quæ tanquam in pretioso monili gemma

Hier. Wolfii notæ.

(68) Quid τζαγκράτορες sint, nondum reperi. Verti autem *funditores* non quod veram interpretationem eam redderem, sed quod non prorsus absurda videretur.

(69) Ἐξ ἀφετηρίων. Subintelligitur ὀργάνων ἢ μηχανημάτων. Quæ qualia fuerint non declarat. Vocabulum non male respondet vernaculo nostro *geschütze*; sed bombardæ an eo tempore fuerint dubito. Desideratur et hic diligentia historicorum, qui ea quæ suæ ætati nota fuerunt, etiam posteritati, subinde inventa veterum novis artibus abolenti, nota fore crediderunt. Proinde neque *balistas* neque *catapultas* vertere ausus fui: *tormenta* nonnunquam verti generali vocabulo, quod non tantum cruciatum significat, ut apud Horatium: *Invidia Siculi non invenere tyranni Majus tormentum*; sed etiam machinam bellicam, ut apud Ovidium in *Metamorph.* de Licha et Hercule: *Misit in Euboicas tormento fortius undas.*

(70) Ἀνώθουν ἢ ἀνήρειπτον. Romani saxa tormentorum sursum trudebant ac potius in montem advolvebant. Hinc videtur velle, ad summam difficultatem irriti conatus et Sisyphii laboris ostendendam, Verbum ἀνήρειπτον quid sit, me ignorare fateor; neque ab ἐρείπω neque ab ἔρπω formatur. Ἐρείπτω nusquam legi. Si vero ἀνερρίπτον legas, id minus et tenuius videbitur quam ἀνώθουν. Vetustus codex habet hæc verba duntaxat plane et simplicia, καὶ οὗτοι μὲν ἐβιάζοντο πρὸς ὕψος ἐπιρρίπτειν τὰς πέτρας μετὰ τῶν πετροβόλων ὀργάνων: quæ ego in converteudo sum secutus.

(71) Σοφίας δ' ἁπάσης μεταλαχών. Vetusti codicis verba longe planiora sunt: Ὁ δὲ Κοσμᾶς, inquit, οὗτος ἦν μὲν ἀπὸ τῆς πόλεως Αἰγίνης, διάκονος τὴν τάξιν, πάσης σοφίας ἔμπλεως, ἐνάρετος, καὶ ἐπὶ πλέον τῶν ἄλλων ἀρετῶν τῇ τῆς ἐλεημοσύνης ἐκαλλωπίζετο ὡραιότητι. Οὕτω γὰρ ἐπὶ τῇ ἐλεημοσύνῃ ἐσεμνύνετο, ὡς καὶ τὸν χιτῶνα αὐτοῦ τόν τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἐπιδιδόναι πτωχοῖς καὶ τὴν σκέπην τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς· καὶ οὐ μόνον ἐξ ὧν εἶχεν ἐδίδου, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ὠκονόμει παρέχειν ταῖς χρείαν ἔχουσιν Paraphrastes vero noster postremum periodum plane obscuravit, ne dicam depravavit, cum scribit καὶ πράγματα παρέχειν τοῖς ἀφ' ἑστίας μὴ διῳῶσι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐπορίαν ἄλλων τυρβαζομένοις. Quæ verba sic converteram: *Suisque domesticis non solum illa requirentibus, sed etiam alienam opulentiam reprehendentibus negotium faceret.* Quæ verba quid sibi velint, profecto nescio: adeo delirat ineptus elegantiæ immodicæ affectator, dum vel in id incumbit ut paraphrasi cum archetypo certet, vel summam orationis virtutem putat nihil propriis verbis eloqui, καὶ τὸ ἐν φακῇ μύρον ubique adhibet.

radians, sic ipsa inter virtutes reliquas elucebat, adeo ut aliquando pallium et tunicam et lineam calyptram capitis pauperibus misericordia motus distribueret, nec de suo tantum largiretur, sed alios etiam ut pauperum inopiæ subvenirent impelleret. His de causis ille vir omnibus erat venerabilis. Isaacius vero Manuelis frater sebastocrator ei tantum non immolabat, id Deo gratum et faciendum judicans, quod patriarcha monebat, contra vero invisum Deo et absminandum, quod is velabat. At factio pontificum virtutis inimicorum et huic sanctissimi viri instituto adversantium eum apud imperatorem deferunt, quasi Isaacio fratri regnum conciliare studeret manifestos illius **107** in sacrum palatium ingressus ut clandestinos, et puæ palam colloquebantur, tanquam occultas conspirationes calumniantur. Manuel igitur, ut ambitiosus adolescens, cui facile a patriarcha accusatoribus persuadebatur fratrem regnum affectare, hunc throno deturbare cupiebat. Et quia nihil tam sanctum est quod calumnia tentare non audeat, et omnes ad nocendum procliviores esse constat, de successore ei dando agitur, per causam quod cum Nephone quodam monacho perperam sentiret. Erat is monachus ei familiaris, et sæpe mensa ejus iisdemque ædibus utebatur. Crimini autem ei dabatur prava opinio, et rasa erat in longum maxilla, et a patriarcha Michaele in carcerem conjectus fuerat. Itaque Cosmas etiam ut sectator ejus et suffragator in crimen venerat. Qua speciosa calumnia freti adversarii patriarcham aperte incursabant, et vi superare ac in ordinem cogere manifestis suffragiis nitebantur. Proinde in judicium adductus, ac potius præjudicio condemnatus, cum ea rogaretur quæ ignorabat, ob eaque per ostracismum quemdam pelleretur, indignatione plenus imperatricis uterum exsecratur, ne mares liberos pariat, **108** et ex proceribus quosdam censura ecclesiastica notat ; et concilium ejiciendi sui causa indictum, ut quod palatii fores frequentaret et personarum rationem haberet, seque per injuriam et contra instituta majorum sede et grege pelleret, insectatus est. Contostephanus autem, unus ex iis qui sellam imperatoris circumsistunt et familiarius cum eo colloquuntur, ægerrime ferre se herilis uteri exsecrationem ostendebat ; et simulata ingenti præ cæteris omnibus indignatione, ira æstuans patriarcham aggreditur quasi alapam impacturus, quamquam ab eo sibi temperavit. Id nec imperatori cordati hominis factum esse visum : quod suum judicium iracundia declaravit ; et consanguinei imperatorii et senatus Contostephani facinus nefarium reprehenderunt, qui tellurem vasto ore hominibus adeo iniquis inhiantem non horreret. Ipse vero

τῶν ἀρετῶν ὁρμαθοῦ πλέον τι ὗχε τοὐπίσημον. Μάλιστα δὲ τῷ πολλῷ τῆς ἐλεημοσύνης ἐκέκαστο, ἥτις ὡς ἐν περιδερράτῳ κύτει πολυτελεῖ ποσσπεπηγυῖα τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀρετῶν εἶκεν ἀκτινοβόλου λίθου ἐπάμφαινεν· οὕτω γὰρ τὸν εἰς ἀνθρώπους ἔλεον ἔρρωτο ὡς καὶ τὴν ἐπενδύτην αὐτὸν καὶ τὸν χιτῶνα ἑαυτοῦ τοῦ σώματος καὶ τὴν βλωνοτκιπῆ καλύπτραν τῆς κεφαλῆς διαδιδόναι πένησι, καὶ πράγματα παρέχειν τοῖς ἀφ' ἑστίας μὴ διφῶσι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐπορίαν ἄλλων τυρβάζομένοις. Διὰ ταῦτα καὶ παρὰ πᾶσι μὲν ἦν κἰδέστιμος ὁ ἀνήρ· ὁ δὲ σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ αὐτάιμνος μόνον οὐκ ἐπῄδυεν ὡς θεῷ, ἐκεῖνο θεοφιλὲς καὶ πρακτέον οἰόμενος ὅπερ ἦν ὁ πατριάρχης ὑποτιθέμενος, κἀκεῖνο αὖθις θεομισὲς καὶ ἀπώμοτον ὅπερ οὗτοσὶ ἀπηγόρευεν· Ἡ γοῦν φατρία (72) τῶν τότε ἀντιδύξων τῆς ἀρστῆς ἀρχιερέων καὶ τοῦ ἱερωτάτου τούτου ἀντίθετος μοῖρα ἐνδιαβάλλουσι τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ ὡς τῷ ἀδελφῷ Ἰσαακίῳ τὴν βασιλείαν μνώμενον, λαμπαίας τὰς προόπτους εἰς τὸ ἱερὸν ἀρχεῖον ἀνόδους τοῦ σεβαστοκράτορος ὀνομάζοντες, καὶ κρυφιώδεις συσκιὰς τὰ οὐκ ἐν μυχῷ γῆς καὶ παραβύστῳ, ἀλλ' ἐφ' ἡλίῳ συλλυλούμενα μάρτυρι. Ὁ τοίνυν Μανουὴλ νέος ὢν ἔτι καὶ αὐτάρεσκος, καὶ ἄλλως ὑποβλέπεσθαι τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ τῶν τοῦ πατριάρχου κατηγόρων ὡς βασιλειῶντα ἐναγόμενος, ἀνατρέψαι τοῦτον τοῦ θρόνου ἐζήτει. Κἄπειδὴ ἅπτεται μῶμος καὶ τῶν ἀψαύστων, ὡς οἴδαμεν, καὶ ἅπας, ὡς καὶ τοῦτο ἴσμεν, εἰς τὸ κακόν τι ὁρᾷν προσκλινέστερος, καθαιρέσει κάθυποβάλλεται ὡς συναιρετίζων μοναχῷ τινι Νήφωνι. Ἦν δὲ ὁ Νήφων συνήθης μὲν τῷ πατριάρχῃ καὶ πολλάκις ἐκ τῆς αὐτοῦ τραπέζης ἐστιαθεὶς καὶ στέγης ὁμοίως μετειληχὼς, διεβέβλητο δὲ ὡς οὐκ ὀρθὸς εἴη τὰ ἐς πίστιν, καὶ τὴν σχοινοτενῆ γένων ἐκέκαρτο καὶ δεσμωτηρίῳ ἐνείρχθη παρὰ τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ. Ἦν οὖν ὁ Κοσμᾶς δι' αὐτὸν ὑπ' αἰτίαν ὡς ὁμόφρων τε καὶ ὁμόδυξος, καὶ οἱ ἀντίδυξοι τῷ Κοσμᾷ εὐπροσώπου ταύτης ἀφορμῆς λαβόμενοι κατέκρυχον ἤδη καὶ λαμπρῶς ἐπέκειντο, κατὰ κράτος αἱρήσειν καὶ ὅλαις καθελεῖν ψήφοις αὐτὸν ἐπειγόμενοι. Κρινόμενος οὖν, ἢ μᾶλλον κατακρινόμενος, καὶ ἃ οὐκ ἐγίνωσκεν ἐρωτώμενος, καὶ διὰ ταῦτα τοῦ θρόνου ἐξοστρακιζόμενος, ζήλου πίμπλαται, καὶ τὸ συνέδριον ἐκεῖνο περισκεψάμενος τῇ μὲν μήτρᾳ τῆς βασιλίδος ἐπιτιμᾷ μὴ παῖδα τεκεῖν ἄῤῥενα, ἀφορίζει δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν βασιλέα τινὰς καὶ τὴν τότε συνελθοῦσαν εἰς αὐτοῦ καθαίρεσιν σύνοδον ὡς βασιλείους θύρας ἐκτρίβουσαν καὶ πρόσωπα λαμβάνουσαν, κἀκ τούτου μὴ κανονικῶς, ἀλλ' ἀθέσμως καὶ θρόνου καὶ ποίμνης αὐτὸν ἀπελαύνουσαν. Τότε τοίνυν ὁ Κοντοστέφανος εἷς ὢν τῶν κυκλούντων θρόνον τὸν ἀνακτορικὸν, τῶν ἐγγιζόντων τε βασιλεῖ καὶ πρυσβιαλεγομένων θαῤῥαλεώτερον, δεινὰ πάσχοντι

Hier. Wolfii notæ.

(72) Ἦ γοῦν πληθὺς τῶν βακίστων ἀρχιερέων, τῶν μὴ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν ἀποδεχομένων, διαβάλλουσι τὸν πατριάρχην τῷ βασιλεῖ, ὡς τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ὁ πατριάρχης ἀναβιβάσαι βούλεται. Λόγους γὰρ ὁμιλοῦσι κατὰ μόνας ἀμφότεροι, καὶ νύκτας ὅλας ἀγρύπνους διατελοῦσιν ἐν ταῖς συντυχίαις αὐτῶν καὶ συσκευὰς κατὰ σοῦ ἐργάζονται.

ἐῴκει διὰ τὴν τῆς δεσποινικῆς νηδύος ἐπιτίμησιν, καὶ τὸν ζηλωτὴν ἐπὶ τούτοις ὑπὲρ τοὺς παρεστῶτας πάντας παρακαίριως ὑποκρινάμενος ἐφίστατο τῷ πατριάρχῃ βάττων θυμῷ καὶ πύξ πατάξαι τοῦτον διανοούμενος, κἂν ἐπέσχεν ἑαυτὸν τῆς ὁρμῆς. Τοῦτο δὲ οὔτε τῷ βασιλεῖ ἐχέφρονος ἔργον ἔδοξε, καὶ ἔδειξεν, οἷς ἠγανάκτησε, βαρέως ἐνεγκὼν τὸ γενόμενον· καὶ οἱ καθ' αἷμα δὲ τῷ βασιλεῖ συναπτόμενοι καὶ τὸ ξυμπαρεστὼς γερούσιον ὡς ἀνόσια δρῶντι τῷ Κοντοστεφάνῳ ἐπέπληττον, μήτε μὴν πεφρικότι τὴν εὐρὺ μάλα τοῖς τὰ τοιαῦτα παρανομοῦσιν ἐπιχαίνουσαν γῆν. Αὐτὸς δὲ ὁ πατριάρχης πρακείᾳ οὑτωσί πως ἔρρησε τῇ φωνῇ. « Ἄφετε αὐτὸν, ὅσον οὔπω τὴν οἰκείαν πετραίαν λῃψόμενον, » τὸν ἐκείνου μόρον ὅτῳ ξυμβαίη τρόπῳ γριφολογῶν ὧδε καὶ αἰνιττόμενος. Εἰ δὲ καὶ ἡ Βασιλὶς διὰ ταυτηνὶ τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ πατρὸς οὐκ ἤκουσε παιδὸς μήτηρ ἄφρονος, τοῦ Θεοῦ τιμῶντος τὸν αὐτοῦ θεράποντα καὶ θηλυτεκοῦσαν ἐκτελοῦντος κατ' ὅλον τὸν ταύτης βίοτον, αὐτὸς μὲν σαφῶς οὐκ ἴσημι· ὅγε μὴν βασιλεὺς εὐγνωμενῶν, ὡς ἔδειξε, καὶ τῷ ἔνδον καὶ οἰκείῳ κριτηρίῳ πληττόμενος, οἷς ἄνδρα δίκαιον θεσσεβῆ τε καὶ ἄμεμπτον καὶ μηδέν τι καθαιρέσεως ἄξιον διαπραξάμενον παρέλυσε τῆς, ἀρχῆς αἰνίαν ταύτην, οὐκ ἐτέραν τὴν τῆς υἱοτοκίας διετείνετο στέρησιν.

A patriarcha leni voce dixit : « Sinite istum jamjam suam Petræam accepturum. » Quibus verbis per ambages innuebat quo mortis genere periturus esset. An vero imperatoris conjux ob istam patris exsecrationem mares non pepererit, Deo servum suum honorante atque efficiente ut illa per omnem ætatem tantum puellas enitteretur, equidem non satis scio. Imperator autem recte sentire visus, cum a sua conscientia argueretur, ob virum **110** justum, religiosum et criminis expertem istaque ignominia minime dignum solio deturbatum, hanc et non aliam causam esse censuit cur nullos filios procrearet,

Δ'. Πεσόντος δὲ, ὡς ἔφημεν, τοῦ Κοντοστεφάνου, ὁ μέγας δομέστικος Ἰωάννης τῆς τριηραρχίας ἐπιλαμβάνεται, οὐχ ὥστε καὶ μέγας δοὺξ ὀνομάζεσθαι, ἀλλ' ὅσον τοῦ στόλου ἐξηγεῖσθαι καὶ τοῖς γινομένοις ἐπιστατεῖν ὡς στρατηγίᾳ διαπρέπων ἀνὴρ καὶ κατὰ χεῖρα γενναῖος καὶ νοῦν ἡγεμονίας πλουτῶν ἀξιώτατον. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατατρίβειν ἐπιεικῶς τὸν καιρὸν εἰκῇ ἐν δεινῷ τιθάμενος, καὶ τὰς ἡμέρας εἰς οὐδὲν ἀναλίσκειν οὐκουν βουλόμενος, ὡς ὁ Κεφαλλήνων βασιλεὺς Ὀδυσσεὺς τὰς ἡλίου πρότερον βοῦς, εἰς νῆα ἐνέδῃ τὴν στρατηγίδα, καὶ κύκλῳ τὴν Κερκυραίων πᾶσαν κατωπτευκὼς, ᾗ προσβάλοι ἐπιμελῶς κατεσκέπτετο. Ἓξ γὰρ μῆνας τρεῖς ἡ πολιορκία παρεξετείνετο, ὅτι μηδ' εἶχε τὴν Ὄσσαν ἀνασπᾶν ἢ τὸν Ἄθων ἐπικυλίνδειν, καὶ ἀνατιθέναι τὰ ὄρη ἐπάλληλα, καὶ τὴν ἄκραν οὕτω ποιεῖν ἁλώσιμον. Ταῦτα γὰρ μεγαλουργία μυθικὴ καὶ ἀπίθανος. Ὡς δὲ πάντοθεν ἦν ἀπορούμενος, ἔδοξε κατά τινα φάραγγα εὐέφοδα καὶ προσιτὰ τιθεῖσαν τὰ ἔνδοθεν βαλέσθαι ξυλίνην κλίμακα, ἐς σχῆμα πύργου τεκτανηθεῖσαν κυκλόθεν. Ἁρμόττοντο οὖν ναυπηγήσιμα ξύλα, καὶ ἱστοὶ μεγάλων νεῶν συνεπήγνυντο, καὶ οἱ μὴ ἐξικνούμενοι τοῦ ὕψους βλῆτρα ἐδέχοντο. Ὡς δὲ ἔδει ποτὲ ἀρθῆναι καὶ παρὰ τὴν ἄκραν τεθῆναι τὴν πυργοειδῆ ταύτην κλίμακα, ἡ μὲν κορυφὴ αὐτῆς ῥαχίᾳ πέτρας καὶ πάγῳ προσήγγιζεν ὀκριόεντι, ὅθεν ὁ τῆς πόλεως τειχισμὸς ἀρχόμενος βάσιν ἐνεδίδου τοῖς ἀπυδαίνειν ἐκ τῆς κλίμακος μέλλουσι καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους ἀντιφέρεσθαι, ἡ δ' ὑποβάθρα πλοίοις ἐπανέκειτο εὐ ἀραρυῖα καὶ πεπηγυῖα πρὸς τὸ ἔμπεδον καὶ ἀκράδαντον. Ἐπιλέγεται οὖν οἱ ἐπ' αὐτῆς ἀναβησόμενοι ἐπεκρίνοντο, καὶ οἱ ἁπάντων ἔξοχοι ἄλλων καὶ ἄλκιμοι κατὰ πόλεμον, ὅτι καὶ, « Ὁ τὸν βασιλέα φιλῶν καὶ φιλότιμος ἐν δεινοῖς ἀναβαινέτω, » βασιλεὺς αὐτὸς προεκήρυττεν. Οὐδένα μὲν οὖν συνηγήοχει τὸ τοιοῦτον διακηρύκευμα, ἀλλὰ πάντες ἀνέσυρον πρὸς τὴν ἄνοδον, τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος εὐλαβούμενοι, ἕως Πετραλεῖφαί τινες αὐτάδελφοι τέσσαρες, ἐκ τοῦ

B IV. Sed Coniostephano, ut diximus, occiso magnus domesticus Joannes præfecturam classis sine tamen magni ducis cognomento, suscipit, atque omnia administrat ut homo rei militaris peritissimus, et manu promptus et ingenio ad principatum aptissimo. Imperator vero frustra se tempus terere ægre ferens, et dies, ut olim Cephalenum rex Ulysses solis boves, frustra consumere nolens, navi conscensa et Corcyra undique perlustrata diligenter considerat qua parte oppugnari posset. Nam obsidio tertium mensem jam durabat. Neque enim Ossam revellere aut Athon advolvere et montes montibus imponere polerat, quo arcem facilius expugnaret, ut poetica magniloquentia fabulatur. Ut vero omni consilio destituebatur, visum est in valle, qua ad interiora facilis patebat aditus, ligneam scalam turris forma in orbem fabrefactam C omnibus admovere. Proinde trabes nauticæ et magni mali coagmentantur ; et qui tantæ altitudini **111** erant impares, commissuris aliorum lignorum aquantur cæteris. Ea scala cum tandem attolleretur et ad arcem applicaretur, fastigium ejus asperam cautem attingebat, in qua mœnia urbis incipientia aditum e scala descensuris præbebant, ubi vestigia figere et hostes aggredi possent. Basis vero scalæ probe compacta, itaque defixa ut minime agitaretur, navigiis incumbebat. Deliguntur fortissimi quique et bellis celeberrimi ; et ipse imperator proclamat : « Qui imperatorem diligit et pericula non reformidat, ascendat. » Nec tamen eo præconio quisquam evocabatur, sed periculi magnitudine D territi ascensum detrectabant omnes, donec quatuor fratres Petraliphæ, ex Francica gente oriundi, qui Didymotæchi habitabant, dicto imperatoris audientes primi scalam conscenderunt. Quorum audacia incitati alii non pauci, ac ante eos Pupaces, magni domestici satelles, quasi numine afflatus prosiliens, consecuti sunt. Quibus omnibus imperator ob alacritatem collaudatis, selectisque ad 400

eorum quos sæpe in acie stetisse et viros esse fortes compertum habebat, eos ascendere jussit, prolixe prius cohortatus ad rem fortiter gerendam, et ▮▮▮ ipsis eorumque liberis ampla præmia et mutuam benevolentiam pollicitus : « Sive enim vitam periculo evitato servaveritis, inquit, certamine isto feliciter superato, me supra opinionem vestram pro domino et imperatore patrem fidelissimum habebitis : sive pro patriæ honore vestraque gloria mortem oppetieritis, etiam sic ea quæ ad ornandum obitum vestrum pertinebunt non negligam, sed vestræ familiæ, uxorum et liberorum eam rationem habebo, ut beati et felices sint judicandi, et ipsi magnum vitæ mortis solatium habituri, si quis modo sensus defunctis superest, nec omnium ante actarum rerum oblivio obrepit, ac præclusa est rerum post actarum cognitio. » Primus igitur Pupaces, ut dixi, cum eo cruce signasset, ascensum auspicatur. Sequuntur Petraliphæ fratres, deinde alii, donec in scalis omnes constiterunt. Nemo fuit quin inusitato isto et horrendo spectaculo consternatus, ejulatu et lacrymis oppletus percusso pectore Deum invocarit. Illi clypeis, quo tutiores essent, supra capita elatis strictisque gladiis, cum ad hostes appropinquassent, acriter dimicant. Qui quamvis omnis generis telis et grandibus saxis eos peterent, nihil proficiebant ; nam cum ut incudes malleis, ita ipsi crebris ▮▮ telis ferirentur, indefessi, immobiles et in periculis imperterriti perseverabant. Atque in certamen exitum pulcherrimum habuisset magnamque Romanis gloriam peperisset, nisi casus quidam inauspicatus et nimiis successibus invidens optimum principium et spem initio bonam infelici exitu terminasset. Nam cum Pupaces jam de scala descendisset et gradu in rupe firmato cum hostibus dimicaret, scala confracta cæteri miserabiliter in fluctus saxa et navium tabulata præcipitati, superne etiam saxis obruti plerique perierunt, ac pauci ex multis illis evaserunt incolumes. At Pupaces cum hostes mœnibus pepulisset ac parvam portam apertam reperisset, per eam in castra rediit ; quæ res non Romanis tantum et imperatori, sed hostibus etiam stupori et admirationi fuit. Quibus cum inhumanitas ▮▮ et animi feritas objiceretur, quod de scala dejectos saxis obruerent, destiterunt, fortitudinem eorum admirati.

Α τῶν Φράγγων γένους ὁρμῶμενοι καὶ κατὰ τὸ Διδυμότειχον τὴν σ᾽κηνσιν ἔχοντες, ἐπέβησαν πρῶτοι τῆς κλίμακος, τῷ βασιλεῖ πιθαρχήσαντες. Τούτων γὰρ ἀποτεθαρρηκότων πρώτως τὴν ἀναβον, μάλιστα δὲ πρὸ αὐτῶν τοῦ Πουπάκη, ὃς δορυφορῶν τὸν μέγαν δυμέστικον ὅλος ἦν ἐνθεάζων πρὸς τὸ ἔργον τότε καὶ προαλλόμενος, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι κατὰ ζῆλον ἐπηκολούθησαν. Πάντας μὲν οὖν ἀγάμενος ἦν τῆς προθυμίας καὶ τοῦ ταχέως ὁρμήματος ὁ κρατῶν, ἀφορίσας δὲ οὓς ἤδει παρ᾽ ἀσπίδα πολλάκις ἐνιδρωκότας καὶ ἄντικρυς Ἄρεα πνέοντας, καὶ ἐς τετρακοσίους ἠριθμημένως, ἀναβαίνειν διαρῆκε, πολλὰ πρότερον ἐς ἀνδρίαν παρακαλοῦντα τούτοις διαλεχθείς, καὶ αὐτοῖς καὶ τέκνοις αὐτῶν οὐδὰ γέρα καὶ ἀμοιβαίαν ἐπαγγειλάμενος εὔνοιαν. « Εἴτε γάρ, » φησὶ, « τοῖς ζῶσι σύνεστε, τὸν ἐφεστῶτα κίνδυνον διαδράντες καὶ ἀρίστως ἀγῶνα τὸν προκείμενον ἀεθλεύσαντες, εὑρήσετέ με καὶ ὑπὲρ δύκησιν ἀντὶ δεσπότου καὶ βασιλέως πατέρα κηδόμενον· εἴτε τὸ ζῆν καταλύσετε, πατρίδι τιμὴν καὶ κλέος αὐτοῖς ἀρνύμενοι, οὐδ᾽ οὕτως τῶν εἰς δόξαν καὶ κειμένων ὑμῶν ἀφέξομαι, ἀλλ᾽ οὕτως εὖ διαθήσομαι τὰ κατ᾽ οἶκον καὶ τέκνα καὶ ὁμολέκτρους ὡς ζηλωτέα τοῖς ἔτι περιοῦσι καὶ μακαριστέα δοκεῖν, καὶ αὐτοῖς δὲ ὑμῖν ὑπαπιοῦσι καθ᾽ ἁδὴν ἀσπάσια, εἴ τις τέως καὶ ἐν νεκροῖς αἴσθησις, μηδὲ τὸ τῆς λήθης ποτὸν ἐγχεόμενον οὐ μόνον τὴν τῶν προλαβόντων ἀπαλείψει μνήμην, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὸν βίον ἐπιγινόμενα οὔκουν ἐς ᾅδου ἐπεισρέειν ἀφίησιν, ὅπως τοις θανοῦσιν εἴρηται γνώρισμα. » Πρῶτος οὖν ὁ Πουπάκης, ὡς ἔφην, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διατυπώσας ἐν ἑαυτῷ τῆς ἀναβάσεως ἄρχεται, καὶ μετ᾽ αὐτὸν οἱ Πετραλεῖφαι κασίγνητοι, καὶ καθεξῆς, ἕτεροι, ἕως πάντας ἡ κλίμαξ ἐδέξατο. Οὐδεὶς οὖν τῶν θεωμένων ἦν ὃς ἐπὶ τῷ πραττομένῳ τούτῳ ἔργῳ οὐκ ἀνωλόλυξεν ὡς ἐπὶ καινῷ καρδιαλγήτας θεάματι, οὐδὲ δακρύων ὑποπλησθεὶς καὶ πατάξας τὸ στῆθος ἐθεοκλύτησε· Καὶ ἦν γὰρ ἀληθῶς τὸ ὁρώμενον καταπλῆττον τὸν θεατὴν ὀφθαλμόν. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς θυρεοὺς ὑπὲρ κεφαλῆς ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἀνατείναντες καὶ τὰ ξίφη σπασάμενοι, τοῖς ἐκ τοῦ φρουρίου προσηγγικότες ἐκθύμως διεμιλλῶντο· οἱ δὲ πάσαις κατ᾽ αὐτῶν ἐχρῶντο βολαῖς καὶ λίθους ἀπερρίπτουν χειροκλιθεῖς. Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἦνυτον· οὗτοι γὰρ, ὅστε καὶ ἄκμονες ῥαϊστῆρσι, παντοίοις τυπτόμενοι βλήμασιν ἀκάμαντες ἦσαν καὶ ἀπερίτρεπτοι καὶ τὴν ἰσχὺν ἀνένδοτοι κἀπὶ τοῖς παροῦσι δεινοῖς ἀκατάπληκτοι. Καν κάλλιστον εἴληφει τέλος τὰ τοῦ ἀγῶνος τοῦδε, καὶ Ῥωμαίοις ἐγεγόνει πάντη κυδαντικάνῦν δ᾽ ἀλλ᾽ ἡ ταὶς τῶν πράξεων μεγίσταις ἐπεισερχομένη ἀγεννὴς περίπτωσις καὶ τὸ ἄγαν ἀεί πως παρακολούουσα, ἀρχὴν ἀρίστην ὑποθεῖσα τῷ ἔργῳ καὶ τῇ προθέσει κατὰ βραχύ πως ὑποθάλπουσα, περὶ τὸ πέρας ἠγνωμόνησε τὸ ἐπέραστον. Ἤδη γὰρ τοῦ Πουπάκου τῆς κλίμακος ἀποβάντος καὶ τῷ πόδε ταῖς πέτραις ἐναρείσαντος, ὅθεν καὶ τοῖς ἐκ τῶν εἰχῶν διεφέρετο, ἡ κλίμαξ ἀποκαυλίζεται. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες κύμβαχοι ἐπὶ βρεγμάν τε καὶ ὤμους ἑλκεινὸν ἐπανετρέπεντο θέαμα καὶ ἄπιστος ὕψις οἰκτίρμοσιν ἀφθαλμοῖς, καὶ κακῶς παραπώλυντο τοῖς τῶν κυμάτων διαύλοις φερόμενοι καὶ πέτραις καὶ νεῶν πρυσαραττόμενοι καταστρώμασι, κἀκ τῶν ὑψύλεν λίθοις καταχωννύμενοι, ὡς βραχεῖς ἀπ᾽ ἐκείνων δὴ τῶν πολλῶν τὸν κίνδυνον διεκφυγεῖν· ὁ δέ γε Πουπάκης τοὺς ἐν τοῖς τείχεσι διασοβήσας καὶ πυλίδα ἀναπεπταμένην εὑρὼν δι᾽ αὐτῆς ἐξέθορεν εἰς τὸ στράτευμα. Καὶ ἦν τοῦτο οὐ Ῥωμαίοις μόνον καὶ βασιλεῖ δι᾽ ἐκπλήξεως, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπεναντίοις αὐτοῖς διὰ θαύματος, οἳ καὶ τὸ ἀπάνθρωπον ὑπειδισθέντες καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀνήμερον ἐπεγκληθέντες οἷς καταλιθοῦντες ἄνωθεν ἦσαν

τοὺς ἀνατραπέντας ἐκ τῆς κλίμακος, ἀπέσχοντο τοῦ ὀρᾶν οὑτωσί, τοὺς ἄνδρας αἰδεσθέντες τῆς γενναιότητος.

Ε'. Ἀλλ' οὔπω ἀκριβῶς τὸ ἀτύχημα τοῦτο Ῥωμαίοις διεθρηνήθη καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ βασιλέως λύπην ὁ πάντα μαραίνων χρόνος διαφορήσας ἐλέανε, καὶ ἄλλην τις ἐπισυμπλέκεται συμφορὰ χείρων τῆς πρώτης καὶ κακὸν ἐπεισκομίζει ἀξιοπένθητον ἕτερον. Διαστασιάζονται Ῥωμαῖοι καὶ Βενέτικοι κατὰ μέσην τὴν ἀγοράν, καὶ ἡ στάσις οὐκ ἐρεσχελίαι παρ' ἑκατέρων πίπτουσαι τῶν γενῶν, οὐδ' ἔπος αἰσχρὸν, ὁποῖον ἐρρέθη, τοιοῦτον ἐπακουόμενον, οὐδ' ἐθωμολοχεύοντο πρὸς ἀλλήλους ἢ κερτόμοις οἱ στασιασταὶ ῥήμασιν ἐκομψεύοντο, οὐδ' ἕδαλλον ὕδρεσι καὶ ἐπλύνοντο σκώμμασιν, ἀλλ' αἱ χεῖρες εἶχον τὰ ὅπλα καὶ ἡ μάχη ἀγχώμαλος ἐκορθόετο. Συχνοὶ οὖν οἱ κατὰ φήμην τοῦ κακοῦ μεθ' ὅπλων ἑκατέρωθεν ἐπεισρέοντες καὶ τοῖς ὁμογενέτην ἀρήγοντες, πολλοὶ δὲ καὶ οἳ ἐκεῖσε μὴ ὁπλενδυτοῦντες παρενέβαλον, γένει βασιλείῳ διαπρεπεῖς καὶ λαμπροὶ κατ' ἀξίωσιν. Καὶ τῶν Βενετικῶν δὲ ἀφίκοντο οἱ γεραίτατοι ὡς σβέσοντες τὸ κακὸν καὶ διαλλακτῆρες ἐσόμενοι. Ἀλλ' οὐκ ἦν τῶν λεγομένων ἐπιστροφή, οὐδέ τις εἰσήει τούτους αἰδὼς τῶν συνειλεγμένων μεγίστων ἀνδρῶν· ὁ γὰρ Ἄρης ἐκπάγλως ἐμαίνετο, καὶ προχύσεως αἱμάτων ἐρῶν ἐπισυνίστη μάλιστα τοὺς ὁπλίτας, καὶ τούτους ἐκ τοῦ τῶν Βενετίκων πλέον στρατολογήματος, καὶ κατεῖχεν οὐδὲν οὐδ' ἐπέστρεφεν. Ὅσον γὰρ ὁ μέγας δομέστικος τοὺς Ῥωμαίους ἀνέκοπτε τῆς ὁρμῆς καὶ τὰς τούτων ἐπισυνδρομὰς ἐπετείχιζε, τοσοῦτον ἐξαρυμηνίων Βενέτικοι τῷ θυμῷ σφαδάζοντες κἀκ τῶν τριηρέων ὤξεχέοντο. Ἰδὼν τοίνυν ὁ ἀνὴρ ὡς οὐδὲν ὠφελεῖ διαλλαγὰς μετιὼν καὶ ὡς ἄγει ἀναγκαία (73) τὰ γένη μάχῃ διακριθῆναι, τοὺς ἰδίους μεταπέμπεται ὑπερφόρους, οὓς ἐπὶ καιρῶν μάχης εἶχε χρησίμους ἑαυτῷ καὶ ὁπλίταις ἀγαθοῖς ἐκέχρητο, καὶ διαφίησι τοῖς Βενετίκοις. Ἐξάγει δὲ καὶ μέρος τῆς στρατιᾶς. Ἐπ' ὀλίγον οὖν οὗτοι ἀντισχόντες, τὰ νῶτα μεταβαλόντες προτροπάδην φεύγουσι καὶ ταῖς ναυσὶν ἄκοντες συνωθοῦνται, βαλλόμενοί τε καὶ ἀναιρούμενοι. Πλὴν οὐδ' οὕτω τῆς βαρβάρου γνώμης ἠρέμησαν ἢ τὰ ὅπλα μετὰ τὴν ἧτταν κατέθεντο, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσβλήτατα τῶν θηρίων ὑφαλλόμενοί τε καὶ προαλλόμενοι ἐν δεινῷ τίθεντα, ὅτι μὴ Ῥωμαίων αὐτῶν ὑπερίσχυσαν. Ἀμέλει καὶ κατὰ χέρσον μηκέτι δυνάμενοι μάχεσθαι ἀποσαλεύουσι τὰς νῆας καὶ ἐξόρμους, τιθέασι καὶ κατά τινα νῆσον ἀναχθέντες ἀμφίρρυτον (ἡ Ἀστερὶς αὕτη οἶμαί ἐστιν, ἣν φασιν οἱ πάλαι κεῖσθαι μέσον Ἰθάκης καὶ τῆς τῶν Κεφαλήνων τετραπόλεως) ἐπιτίθενται ὡς πολέμιοι τοῖς ἐκεῖσε ἐξ Εὐβοίας παορμοῦσι πλοίοις Ῥωμαϊκοῖς, καὶ τὸ ναυτικὸν κακῶς διαθέμενοι, ὃ συνεπλήρουν οἱ Εὐβοεῖς μάλιστα, τέλος καὶ αὐτὰ τὰ σκάφη πῦρ ἐμβαλόντες ἠφάνισαν. Τῷ κακῷ δὲ τούτῳ ἕτερον ἀτοπώτερον ἐπιφέροντες τὴν βασιλίδα νῆα κλοπορροῦσι, καὶ παρ' ἑαυτοῖς θέμενοι πρῶτα μὲν τὰς

A V. Ejus cladis luctu vixdum finito et imperatoris dolore tempore spatio cuncta consumentis ubicunque lenito, alia calamitas ingruit superiore pejor, et malum funestum suboritur. Inter Romanos et Venetos in medio foro seditio oritur, nec dictériis et conviciis certatur, sed manibus et armis. Confluunt, ea audita, utrinque armati ad opem suis popularibus ferendam ; accessere item multi inermes, regio genere clari et dignitatibus illustres. Advenerunt et Venetorum primores motum illum sedaturi et pacem conciliaturi. Sed verbis iis movebatur nemo : nemo concilium illud maximorum virorum curabat. Mars enim atrociter sæviens et sanguinis effundendi cupidus gravis armaturæ milites, eosque potissimum Venetæ factionis, ita concitabat ut nulla re coerceri possent. Nam quo magis magnus domesticus Romanorum impetum B reprimebat, eo magis Veneti ira perciti e triremibus erumpebant. **114** Cum igitur videret se pacificando nihil proficere et populos prælio dirimi necesse esse, suos satellites accersit, quorum fideli opera in acie utebatur, eosque in Venetos immittit. Educit et copiarum partem. Illi igitur cum paulisper restitissent, arrepta fuga inviti jaculis et cædibus in naves compelluntur. Verum ne sic quidem ferocia mitigata, arma nec post acceptam cladem posuerunt, sed instar belluarum ægre morientium insilientes et prosilientes indignati sunt se ipsis Romanis non fuisse superiores. Et cum non amplius terra pugnare possent, in quamdam insulam provecti, Asteridem opinor, quam veteres C inter Ithacam et Cephalenum tetrapolim sitam esse tradunt, hostilem in modum Romanas naves illac transeuntes invadunt. Ac male tractata classe, Euboica præsertim, denique ipsas naves cremaverunt. Neque hoc malo contenti aliud gravius adjungunt : imperatoriam navem suffurati, primum conclavia imperatoria **115** peplis auratis et purpureis tapetibus exornant, deinde homuncionem perditum, nigrum quemdam Æthiopem, in eam introductum et splendida corona exornatum ut Romanorum imperatorem cum magnifico comitatu per ludibrium celebrarunt, deridendi Manuelis causa, qui non flavam comam haberet ut maturæ segetes, sed fuscus esset instar sponsæ illius in Canticis, quæ se nigram sed formosam esse ait, ut a sole nonnihil adustam. D Quamvis autem imperator Barbaros statim justo supplicio afficere posset, tamen veritus ne intestino bello commoto plura incommoda sequerentur, missis e sua familia quibusdam Venetis injuriarum tam sibi quam Romanis hostiliter illatarum veniam pollicetur, cum ultionem, aliis rebus urgentibus, intempestivam esse cerneret. Nihilominus ira animo, tanquam igne sub cineribus, pressa atque

Hier. Wolfii notæ.

(73) Puto ἀναγκαία pro ἀνάγκη esse positum, ut Καλλιόπεια pro Καλλιόπη.

atque in præsentia dissimulata, tum eos ultus est cum res patichantur, ut suo loco expunemus.

ἐν αὐτῇ βασιλικὰς διαιτήσεις κοσμοῦσι πέπλοις χρυσοϋφέσι καὶ ἀλουργοῖς τάπησιν, ἔπειτα δ' αὐτῇ ἐμβιβάσαντες ἀνδράριον ἐπίτριπτον, κελαινοχρῶτά τινα Αἰθίοπα, εὐφήμουν ὡς βασιλέα Ῥωμαίων, περιάγοντες μετὰ λαμπρᾶς στεφανηφορίας καὶ προπομπῆς, τὰ τῆς βασιλείας σεμνὰ διαπαίζοντες, καὶ καταμωκώμενοι τοῦ ἄνακτος Μανουήλ ὡς μὴ ξανθίζοντος τὴν κόμην ὡς θέρος, ἀλλ' ὑπομελαινομένου τὴν μορφὴν κατὰ τὴν τοῦ ἅρματος νύμφην τὴν λέγουσαν· « Μέλαινά εἰμι καὶ καλή, ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος. » Ἀλλ' εἶχε μὲν ἀξίαν ἐπιθεῖναι δίκην τοῖς βαρβάροις ἐκ τοῦ παραυτίκα ὁ βασιλεύς· δείσας δὲ μὴ ἐμφυλίου κινηθέντος πολέμου εἰς πλεῖον προχωρήσει τὰ ἄτοπα, πέμψας τῶν ἐξ οἰκείου γένους τινὰς ἀμνηστίαν δίδωσι τοῖς Βενετίκοις ὧν τε εἰς αὐτὸν ἠνομήκασι καὶ ὧν εἰς Ῥωμαίους ὡς ὀυσμενεῖς ἐκακούργησαν, ἐπεὶ τὰ τῆς ἀμύνης ἑώρα πως οὐκ ἀκίνδυνα, πρὸς ἄλλα τοῦ καιροῦ ῥέπειν ἐπείγοντος. Ὑλὴν εἴ καὶ τὸν χόλον αὐτῇμαρ κατέπεψεν, ἀλλ' ὡς ἐν σποδιᾷ ἔναυσμα τὸν κότον ἐνέθαλπε τῇ ψυχῇ ἕως τῶν πραγμάτων ἐνδιδόντων αὐτὸν ἐξεπόρσευσεν, ὡς κατὰ καιρὸν τὸν οἰκεῖον ῥηθήσεται.

Tum autem reconciliatis exercitibus ad oppugnationem educit legiones ; et urbe, qua res ferebat, mari circumsessa, nihil intentatum reliquit, quasi secum ipse certans, an eam vel ad deditionem **116** compellere vel per vim excindere posset. Igitur ex machinis grandia saxa crebro torquebantur, et sagittarii summa contentione sagittas hibernis nivibus crebriores in mœnia conjiciebant. Quidam etiam in multis munitionis partibus per valles instar caprearum arrepserant. Sed id unum proficiebatur, ne ignavus esset exercitus. Nam obsessi et ipsi fortiter se defendebant : at in campum descendendum et cominus cum Romanis pugnandum minime censebant, sed de mœnibus vim propulsabant, et saxis omnique telorum genere hostes obruebant. Ut igitur animadvertit ea se conari quæ ad exitum perducere non posset, inde recedere et obsidionem affectam relinquere noluit, ignominiosum sibi fore ratus, si post multos labores, nec paucis cohortibus amissis, unum castellum, idque non ita pridem Romanis obnoxium, expugnare non posset, atque in sua ditione mille prædones aleret, Corcyra relicta, quæ Siculis triremibus navale ac receptum præberet. Obsidionem igitur, quoniam nulla spes melior affulgebat, ducendam esse statuit, et diuturnitate temporis præsidiarios ad deditionem compellendos. Nec eum fefellit hæc opinio, neque spes frustrata est. Hostes enim, **117** aliquot diebus post, per legatos petunt spatium sibi dari cum armis cæterisque rebus suis discedendi. Ut enim videbant se per imperatorem ibi manere non posse atque inani spe subsidii regii lacturi, famis præsertim periculo paulatim instante, id consilii ceperunt, Theodori Capellani potissimum impulsu, præsidii præfecti, viri non sanguinarii, sed pro grege Christi solliciti ; cui pax dissensione antiquior et Romani chari erant, ut postea demonstravit. Imperator igitur arrectis auribus eo nuntio audito statim etiam rei exitum videre cupiebat : sed priusquam lætum responsum daret, asperitatem simulat et nescio quid minatur, nisi ea facerent quæ legati pollicerentur. Ut igitur tandem accedebant, ac ne tum quidem universi,

Τότε δ' οὖν φιλιωθέντων αὖθις ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων εἰς πολιορκίαν ἐξάγει τὰς φαλαγγας, καὶ κατὰ θάλασσαν, ἐν οἷς παρεῖκοι, τὸ πόλισμα κυκλωσάμενος παντοίως ἐγίνετο, ὥσπερ πρὸς ἑαυτὸν ἁμιλλώμενος ἐνεργότερος δείκνυσθαι, εἴ πως παραστήσασθαι δυνηθείη τοῦτο καὶ ἑξελεῖν. Ἔκ τε οὖν τῶν πετροβόλων ὀργάνων τὰ βάρη τῶν λίθων ἠφίετο συνεχέστερα, καὶ οἱ τοξόται παρὰ μαζὸν ἀεὶ πελάζοντες τὰς νευρὰς καὶ ἕως τῶν γλυφίδων ἕλκοντες νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσι κατὰ τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους τὰ βέλη ἔπεμπον. Ἦσαν δὲ κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ ἐρύματος καὶ οἳ διὰ τῶν φαράγγων δίκην αἰγάγγρων ἐκρημνοβάτουν. Ὑπεραίνετο δὲ οὐδέν, ἀλλ' ἢ ὅσον μὴ ἀργὸν ὁρᾶσθαι τὴν στρατιάν. Οἱ γὰρ ἔνδον καὶ αὐτοὶ γενναίως ἀπεμάχοντο, ὁποκατιέναι μὲν καὶ συστάδην ἀντιπλέκεσθαι Ῥωμαίοις οὐμενοῦν οὐδαμῶς δοκιμαζοντες, ἀπὸ δὲ τῶν τειχῶν παντοδαπῶς ἀμυνόμενοι, καὶ βέλεσι καὶ λίθων ἀφέσεσι παντοίοις κακοῦντες τὸ ἀνθιστάμενον. Ὡς ἔγνω τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶν, μεταναστεῦσαι μὲν ἐκεῖθεν καὶ τὴν πολιορκίαν ἀφεικέναι ἀτέλεστον οὐκ ἐκρινε δεῖν, καὶ ἀδοξίας ἄλλως ἑαυτῷ παραίτιον ὑπετόπαζεν, εἰ πολλὰ καμὼν καὶ οὐκ ὀλίγας ἀπολωλεκὼς στρατιώτιδας οὐχ ἕξει φρούριον ἓν ἑξελεῖν, καὶ τοῦτο πρότριτα Ῥωμαίοις ὑπόφορον, βάσκοι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκείας χιλίους λῃστὰς, ὁρμητήριον παρεὶς καὶ νεύσιμον ταῖς Σικελιώτισι τριήρεσι κατὰ Ῥωμαίων τὰ Κέρκυρα (74). Ὑπεβάλετο τοίνυν χρονοτριβεῖν ἄλλη γὰρ οὐδεμία τις ἐλπὶς ὑπελείπετο τοῖς χρηστοτέροις αὐτὸν ὑποσαίνουσα, διὰ δὲ τῆς πολυμεροῦ προσεδρίας συμπείσειν ἄκοντας ᾤετο τοὺς ἐπὶ τῆς φρουρᾶς καταπροδοῦναι οἱ τὸ φρούριον καὶ σφᾶς προσαναθήσειν αὐτῷ· ὅθεν οὐδὲ τοῦ καλοῦ τῆς προσδοκίας ταύτης ἐκπέπτωκεν, οὐδὲ μὴν διήμαρτε τοῦ σκοποῦ. Ἡμέρας γὰρ διαλιπόντες τινὰς διαπρεσβεύονται οἱ πολέμιοι, καὶ δίδονται καιρὸν αὐτοῖς ὑπυχωρήσεως ἐνδοθῆναι, ὡς ὅπλων καὶ τῶν ἄλλων ἦσαν ἔχοντες. Ὡς γὰρ ἑώρων βασιλέα μὲν οὐκ ἂν αὐτοὺς ἐπὶ χώρας μένειν ἀνήσοντα, τὰς δ' ἐλπίδας σχαζούσας εἰς κενὸν αἷς ἐδυσκολοῦντο καθ' ὥραν τὴν ἀπὸ τοῦ ῥηγὸς ἐπικουρίαν προσδεχόμενοι, ἅμα δὲ καὶ τὸν λιμὸν αὐτοὺς ἤρέμα ἐπιβοσκόμενον,

Hier. Wolfii notæ.

(74) Τὰ Κέρκυρα. Forlasse librarii error est pro τὴν Κέρκυραν.

τὴν εἰρημένην ἐτραποντο, Ἐνῆγε δὲ πρὸς τὸ τοιοῦτον μάλιστα ἔργον ὁ καστελλάνος Θεόδωρος, ὃς τῆς φρουραρχίας προέστατο, οὐκ ἂν αἱμάτων ἀνὴρ, ἀλλὰ τῆς ἀγέλης πλέον Χριστοῦ, καὶ προτιθεὶς εἰρήνην τῆς διαστάσεως, καὶ φιλορώμαιος, ὡς ἔδειξεν ὕστερον. Βασιλεὺς τοίνυν ὡσὶν ἐστῶσιν ἀκούσας τὴν ἀγγελίαν, ἐζήτει θιάσασθαι καὶ πέρας αὐτίκα τὸ ἐφετόν. Πρὸ δὲ τοῦ τὰς ἀποκρίσεις ἱλαρὰς ἀποδοῦναι ἑαυτὸν εἰδωλοποίει τραχὺν, καὶ ὑπερορίοις ἀπειλαῖς ἐκέχρητο, εἰ μὴ δρᾷεν ὅσα ἡ πρεσβεία κατεπαγγέλλεται. Ὡς οὖν ὀψὲ προσερρύησαν, οὐδὲ τότε ὁμοῦ πάντες, ἀλλὰ κατὰ βραχεῖς, καὶ πεῖραν τοῖς ἐπιμένουσιν οἱ ἐξιόντες διδόντες ὡς οὐχ ὑπερόπτης ὁ βασιλεὺς οὐδέ τι τῶν ἀέλπτων ἐπιτελῶν, ἀλλ' εὐμενῶς αὐτοὺς προσιέμενος, μετὰ φιλοφροσύνην καὶ δεξίωσιν ἱκανὴν αὐτοὺς ἐλέσθαι τὸ ποιητέον καὶ τὸ δοκοῦν ὠφέλιμον ἐγκελεύεται· ἑαυτᾷ γὰρ μὴ εἶναι πρὸς τρόπου, μηδ' ἄλλως κρίνειν βασιλικόν τε καὶ ἐλευθέριον, ἢ μένειν ἐθέλοντας ἀπελαύνειν ἢ ἀπιέναι βουλομένοις προσίστασθαι. Πολλοὶ μὲν οὖν συμπαρέμειναν βασιλεῖ, καὶ πρὸ πάντων ὁ καστελλᾶνος Θεόδωρος· οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὴν πατρίδα Σικελίαν ἀνήχθησαν.

A sed pauci principio, iis etiam qui remanserant, ostendebant imperatorem non superbum esse, neque quidquam gravius in dedititios consulere, sed eos humaniter excipere, postquam eos porrecta dextera salutatos satis diu comiter tractarat, hortatur ut id amplectantur quod e re sua esse putent : sui enim moris non esse, atque adeo nec regale nec liberale videri, vel manere volentes repellere, vel discedere cupientibus ▮▮▮ obsistere. Multi igitur apud imperatorem manserunt, atque in primis Theodorus Capellanus ; cæteri in patriam Siciliam redierunt.

ς'. Βασιλεὺς δὲ, παριὼν εἴσω τῆς πόλεως, καὶ τὴν ἄκραν καταπλαγεὶς ὡς ὅπλοις οὐδ' ὅλως ἁλώσιμον, καὶ φρουρὰν ἐπιστήσας ἀσφαλεστάτην ἐκ Γερμανῶν, ἄρας ἐκεῖθεν μετὰ [P. 60] πάσης ὡς εἶχε τῆς στρατιᾶς εἰς τὸν Αὐλῶνα μετασκηνοῖ, ἔνθα ἱκανὰς ἡμέρας ἐναυλισάμενος τὴν εἰς Σικελίαν κυροῖ περαίωσιν, γνωματεύων ἥρεμον εἶναι τὸν μαχόμενον καὶ εἰρήνης τὸν πόλεμον πρύτανιν, κἀκείνας εὐδαιμονεῖν τῶν πόλεων ὅσαι μὴ τοῖς τείχεσι, τοῖς δ' ἔγχεσι φράγνυνται, ὡς τούς γε δι' εἰρήνην τὸν πόλεμον ἀλυσκάζοντας λελῃθέναι ἄντικρυς ἔφασκον ἑαυτοὺς ὅτι πλείονες ἐντεῦθεν ὡς ἐκ πολύχρου γηδίου φύονται οἱ διάφοροι, ἣν ἔχουσιν ἀρχὴν περικόπτοντες καὶ στοθερᾶς εἰρήνης οὐδαμῶς ἀπολαύοντες. Ἀλλά, « δειλοί, » φησὶν ὁ Σολομών, « οἱ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ διαλογισμοὶ καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ τούτων ἐπίνοιαι, ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου βεβαία καὶ ἀμετάπτωτος, οὐδ' ἔστιν ὅστις τῶν ἁπάντων αὐτὴν παρακρούσεται. » Τότε τοίνυν τὸν Μανουὴλ στηρίξαντα τὴν εἰς Σικελίαν κέλευθον, καὶ πρὸς τὴν νῆσον κατάραντα ἥτις Ἀειρονήσιον ἐπικέκληται, τοῦ ἐγχειρήματος ἐπέσχον διακωλῆσασαι τὸ πέλαγος λαίλαπες καὶ καταποντιστικὰ τοῦτο ταράξαντα πνεύματα, βροντῶν τε μυκήματα ἐξαισίων, καὶ ἀστραπῶν ἐκπυρηνίσματα τερατώδη καὶ ἀνάμματα φοβερώτατα. Καὶ αὖθις δ' ἐπιβαλλομένῳ καὶ τὴν πέραίωσιν ἐπισπεύδοντι οὐχ ὑπέθηκεν ἑαυτὴν ἡ θάλασσα ταῖς ναυσιν, ἀλλ' ἀνεπήδα καὶ ἀνεβράσσετο κάτωθεν. Ὡς οὖν ἀντέστησαν αἱ ἀντίπνοιαι, διαλύσασαι τὰ σκάφη γνόφῳ βαθεῖ, μύλις μὲν τῇ χέρσῳ τινα τούτων πρασώκειλαν, καὶ αὐτὸς δὴ βασιλεὺς διεξέπλευσε βραδέως τὸν κίνδυνον, τὰ δὲ λοιπὰ διεσπάρη ἄλλα ἄλλοθι καὶ πάρεργον ἐγεγόνει κλύδωνος. Τῷ τοι τὴν δι' ἑαυτοῦ πρὸς Σικελίαν περαίωσιν ὡς ἀσύμφορον παρωσάμενος, ἀπαίρει μὲν ἐκ τοῦ Αὐλῶνος ὡς ἔχων ἦν τῶν δυνάμεων, εἰς δὲ Πελαγονίαν ἀφιγμένος, καὶ καταστησάμενος ὡς ξυνοῖσόν οἱ ἐδόκει τὰ πράγματα, κατὰ Σέρβων ἔγνω μεταθέσθαι τὸ πρόθυμον. Οὗτοι γὰρ, ἕως μὲν τὰ τῆς ἀρχῆς ἠρέμει τῷ αὐτοκράτορι, εὔνουν ἐπλάττοντο

B 6. Imperator vero urbem ingressus, et castellum admiratus ut armis prorsus inexpugnabile, firmissimo Germanorum præsidio imposito, cum omni exercitu Aulonem transit, ibique per aliquot dies commoratus navigationem in Siciliam decernit, quod eum demum tranquillum putabat qui pugnaret, et bellum pacis sequestrum, atque eas urbes felices judicabat, quæ non mœnibus, sed ensibus munirentur : nam qui bellum pacis amore fugiant eos non animadvertere plures sibi ut pulverem e terra friabili hostes exsistere, qui et imperium eorum accidant, nec stabili pace ipsos frui patiantur. Cæterum, ut Salomon affirmat[1], irrita sunt hominum consilia et lubricæ cogitationes : at Domini propositum firmum est atque immutabile, neque quisquam omnium propositum id evitare queat : ita etiam Manuelis institutum, cum in Siciliam iter intendisset et ad Æronesiam insulam appulisset, procellæ ventorum mare exagitantes horrendaque tonitrua et terribilia prodigiosaque fulmina toto cœlo collucentia interruperunt. ▮▮▮ Secundo trajicere aggressus tempestatibus quæ repulsus est, et classe disjecta multisque navibus demersis, ægre aliquot in densa caligine terram tenuerunt, atque ipse imperator sero periculum evasit. Omissa igitur ea navigatione quam suis auspiciis parum succedere videbat, ex Aulone cum omnibus copiis discedit, ac Pelagoniæ rebus ex sententia ordinatis, Servius invadere statuit, qui tranquillo imperii statu amicitiam simulantes, et aliud lingua promptum aliud animo abditum habentes, postquam ea quæ breviter exposui terra marique acciderant, resumpta per occasionem fiducia armisque sumptis finitimas sibi Romanarum provincias male tractarant. Igitur instructissimam partem exercitus, cum impedimentis quam minimis, in Serviam ducit ; cujus satrapam imperatoria expeditio quamlumvis dissimulata non fefellit. Is quia quod faceret non habebat, seque Romanis legionibus esse imparem

[1] Prov. xix, 21.

cernebat, e planitie in montes, unde salutem expectabat, se recepit, suumque populum non secus ac pecorum greges hostibus dissipandum et occidendum 120 objecit, data cuique potestate salutis fuga suopte exemplo quærendæ, vitæque peditibus redimendæ. Quæ cum Serviorum princeps fecisset, imperator contra, leonis instar freti viribus, armenta boum aut greges caprarum dissipantis, profligatis barbarorum cohortibus multisque possessionibus crematis, nec paucis mancipiis captis, inde discedit, ac litteras rei bene gestæ nuntias per magnum domesticum in urbem mittit. Nec multo post ipse consecutus, acloque triumpho, et lætis acclamationibus applausuque senatus populique totius exhilaratus, ad equestria certamina et spectacula convertit animum.

A πρόσωπον καὶ τὴν γλῶτταν ἐπλούτουν πρὸς τὰ ἐν μυχῷ τῆς καρδίας ἀντίφθογγον. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τε γῆν κατὰ τε θάλατταν ἐπεισήρρηκεν ὅσα ἐπετέμητο ἡ ἀφήγησις, ἀνεθάρρησάν τε παρὰ τὸ δέον καταχρησάμενοι τῷ καιρῷ, καὶ κατὰ Ῥωμαίων ὅπλα ἤραντο, καὶ κακῶς διέθεντο τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους ὁμόρους αὐτοῖς χώρας. Καὶ δὴ τὸ εὔοπλον ἀπολαβὼν τοῦ στρατεύματος, καὶ ἀποτάξας αὐτὸ πρὸς τὸ εὔζωνον, τὴν Σερβίαν εἴσεισι. Τὸν δὲ ταύτης σατράπην οὐ διεδρᾶναι μὲν ἡ κατ' αὐτοῦ βασίλειος ἐπέλευσις, κἂν ἠπείγετο λήσειν ὁ βασιλεύς· οὐκ ἔχων δ' ὅ τι καὶ διαπράξαιτο, μηδὲ συνορῶν ἑαυτὸν ἀνταγωνιστὴν πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἀξιαγώνιστον, ἀφίσταται μὲν τῶν πεδινῶν, εἰς δὲ τὰ ὄρη αἴρει τοὺς ὀφθαλμούς, ὅθεν προσεδόκα ἥξειν αὐτῷ τὴν βοήθειαν. Τὰς δὲ τῶν οἰκείων πληθύς, ὅσα καὶ ὀρεμμάτων ἀγέλας τὰ χλωρὰ ὀρεπομένων τῆς ὕλης, ἀφῆκε τοῖς ἐπιοῦσιν εἰς διασκόρπισιν καὶ ἀναίρεσιν, ἐπιτρέψας ἑκάστῳ τὴν διὰ φυγῆς εὕρασθαι σωτηρίαν [P. 61] καὶ πρίασθαι ποσὶ τὴν ζωὴν ὡς εἰς παράδειγμα αὐτὸν ἀποβλέπουσι. Καὶ ὁ μὲν Σερβάρχης οὕτω διενοήθη, καὶ διεπράξατο καὶ ταῦτα ἦν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ὑποθέμενος, βασιλεὺς δὲ ὡς λέων ἀλκῇ πίσυνος βουκολια βοῶν ἢ αἰγῶν αἰπόλια τὰ τῶν βαρβάρων κείρας συστήματα, καὶ πολλὰς μὲν συγκτήσεις πυρὶ παραδοὺς, οὐκ ὀλίγων δὲ σωμάτων ἐγκρατὴς γεγονὼς, ἐκεῖθεν ἐπάνεισι. Καὶ γράμμα μὲν εὐθὺς εὐάγγελον ἐχαράττετο, τοῖς τῆς πόλεως σημαίνον οἰκήτορσι τὰ ἐξ ὑπογυίου ταυτὶ κατορθώματα, καὶ ὁ τοῦτο κομίζων ἀγγελεὺς ὁ μέγας ἦν δομέστικος· μετὰ βραχὺ δὲ καὶ ὁ τῶν ἀνδραγαθημάτων ἐπιφθάνει πατὴρ, καὶ καταγαγὼν ἐπὶ τοῖς τελεσθεῖσι τυτόις περιφανῆ θρίαμβον, καὶ παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς συγκλήτου πάσης εὐφημηθεὶς καὶ τῇ τῶν κρότων ὑψηγορίᾳ διαχυθεὶς, εἰς ἁμίλλας ἵππων ἀπεῖδε καὶ θέατρα.

Vere appetente Pelagoniam demo occupat, et quia de Siciliensi expeditione ipse desperarat, Michaelem Palæologum, virum acrem, illustrem et ab antiqua stirpe nobilem, magna pecunia et justis militum copiis instructum eo ablegat. Qui ex sententia imperatoris prius Venetias profectus, ibique milite conducto, et ex Italicis provinciis magna lancearіorum manu collecta jam magnis viribus auctus 121 in Longobardia appellit, ibique regis copias illustribus victoriis superat, strenuam operam in rebus omnibus navante comite quodam Alexandro regis cognato, qui ob injurias ab illo sibi illatas recens ad Romanos defecerat. Ac Palæologi opes subinde augebantur; qui cum pecuniam liberaliter distribueret, regi permolestus erat et maximas clades illaturus putabatur, plurimas urbes partim deditione parvim vi capiendo; ac saxis inde translatis et captivis aliquot ad imperatorem missis, in ora Ægæi maris urbem quæ etiam nunc Baro et Aulonia nominatur, munit.

B Ἄρτι δὲ τοῦ ἔαρος ὑποφαίνοντος τὴν Πελαγονίαν αὖθις κατέλαβε, καὶ ἐπείπερ ἡ πρὸς Σικελίαν ἄφιξις αὐτῷ ἀπηγόρευτο, χρήμασιν ἐφοδιάσας πολλοῖς ἄνδρα δραστήριον, τῶν ἐπισήμων ἕνα καὶ εὐγενῶν, τὸν Παλαιολόγον φημὶ Μιχαήλ, καὶ στρατιὰν αὐτῷ παραδοὺς ἱκανὴν καὶ χεῖρα συχνὴν ἐγχειρίσας ἐκεῖσε ἐξέπεμψεν. Ὁ δὲ κατὰ τὸ βασιλεῖ δοκοῦν ἐς Βενετίαν ἀφίκετο πρότερον, καὶ μισθοφορικὸν ἐκεῖθεν ἀγηοχὼς κἀκ τῶν Ἰταλιωτίδων χωρῶν στρατολογήσας ἀδρὸν κοντοφορικὸν καὶ γενόμενο, ἤδη μεγαλοδύναμος πρὸς τὴν Λογγιβαρδίαν κατέπλευσε, καὶ συμμίξας ταῖς ἐκεῖσε δυνάμεσι τοῦ ῥηγὸς τροπαιοφορεῖ κατ' αὐτῶν καὶ νίκαις ἀναδεῖται λαμπραῖς, ἔχιον ἐπὶ πᾶσι συγκροτοῦντά οἱ καὶ συναντιλαμβανόμενον καὶ τινα κόμητα Ἀλέξανδρον, ἐκ ταυτοῦ μὲν ἀπορρύεντα αἵματος τῷ ῥηγὶ, προσκεχωρηκότα δὲ πρόσφατος Ῥωμαίοις δι' ἃς ὑπέστη παρ' αὐτοῦ συμφοράς. Καὶ ὁ μὲν Παλαιολόγος ἀεί πως ἐνεπλατύνετο, καὶ σπείρων φιλοτίμως καὶ διαδοὺς τὰ χρήματα ἐλύπει καιρίως τὸν ῥῆγα, καὶ εἰσέτι δράσων ἐκεῖνον ἐπίδοξος ἦν τὰ ἀνήκεστα, πλείστας τῶν ἐκεῖθι πόλεων, τὰς μὲν ὁμολογίᾳ χειρούμενος, τὰς δὲ καταστρέφων. Ἀλλὰ καὶ λίθων μετενεχθέντων ἐκεῖθεν, καὶ τινων ἀναπεμφθέντων αἰχμαλώτων τῷ βασιλεῖ, πόλις κατὰ τὴν τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν χώραν τειχίζεται, Βάρη καὶ Αὐλωνία παρωνύμως ἔτι ὠνομασμένη.

C

7. Ipse vero imperator cognitis Serviæ principis injuriis majoribus, quam superiores fuerant, et conspiratione cum finitimis Pæonibus contra Romanos inita, illos ut minime pares per contemptum aggreditur; illi vero præter opinionem resistentes bellum non reformidarunt, maximis Hunnorum auxiliis ascitis. Tum Joannes Cantacuzenus 122 Barbaros adortus pugna non prius excessit quam illatis acceptisque plagis manuum digitos

D ζ. Βασιλεὺς δὲ αὖθις μαθὼν κακουργεῖν τὸν Σερβίας δυναστεύοντα οὔρεσι καὶ χείρονα δρᾷν τῶν πρότερον, ὡς καὶ σπείσασθαι κατὰ Ῥωμαίων τοῖς γείτοσι Παίοσι, διεσκέδασε κατ' αὐτῶν, ὡς μὴ ἀξιομάχων ἀφροντιστῶν. Οἱ δὲ καὶ ὑπὲρ δύξαν χεῖρας ἀντῆραν, καὶ τὸν κατ' ὀφθαλμὸν ἐθάρρησαν πόλεμον, πλεῖστον συμμαχικὸν Οὐννικὸν ἐπαγόμενοι, ὅτε καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης, συμπλακεὶς τοῖς βαρβάροις καὶ μέχρι τοῦ θοῦναι καὶ λαβεῖν ἐγκαρτερήσας

πληγὰς τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν ἀπεβάλετο, πολλῶν ἐπιβρισάντων ἐκείνῳ Σέρβων. Καὶ βασιλεὺς δὲ αὐτὸς κατὰ μονομαχίαν τῷ ἀρχιζουπάνῳ Βαχχίνῳ προσέμιξεν, ἡρωϊκὸν προφαίνοντι σῶμα καὶ αὐτουργοὺς χεῖρας ἐξ ὤμων φύοντι· καὶ ὁ μὲν κατὰ [P. 62] τῶν προσώπων πλήττει τὸν βασιλέα καὶ διαθλᾷ τὸ ἐκ τοῦ κράνους κατακεχυμένον τῶν ὄψεων ἐκείνου σιδήρεον παραπέτασμα· ὁ δὲ τὴν χεῖρα τούτου τῷ ξίφει διήλασε καὶ ἀπόλεμον ἔδειξε καὶ χωρίαν ἐκ τοῦδε συνείληφεν. Ὡς δὲ καὶ οὕτω Ῥωμαίοις αἰθρία νίκης ἐπέλαμψε, τῶν βαρβάρων διαλυθέντων δίκην νεφῶν καὶ τῶν ἐπαριστερῶν ἀρχῶν εἰς τέλος ἀπήντησεν ὁ πόλεμος δεξιώτατον, κατὰ τῶν Οὔγγρων ἐκ τούτου ὁρμᾷ, μήπω τὴν τῆς μαχης κόνιν ἐκ τῶν προσώπων ἀπομορξάμενος, ἀλλ' ἔτι θερμοῖς ἱδρῶσι σταζόμενος, ἐπίκλημα φέρων τὴν τῶν Σέρβων ἐπικουρίαν, καὶ τὴν ἀπουσίαν ἁρπάζων τοῦ ἐπαρξίοντος· ὁ γὰρ τῶν Οὔγγρων ῥὴξ οὐκ ἦν κατὰ χώραν, τοῖς γειτνιῶσι Ῥὼς συμπλεκόμενος. Καὶ δὴ τὸν Σάουβον διαβὰς ποταμὸν καὶ τῷ Φραγγοχωρίῳ ἐμβαλών (ἔστι δὲ τόδε τμῆμα τῆς Οὐγγρίας οὐ τὸ ἐλάχιστον, ἀλλ' ἱκανῶς πολυάνθρωπον, μεταξὺ Ἴστρου καὶ Σαούβου τῶν ποταμῶν ἀναπεπταμένον, καθ' ὃ καὶ φρούριον ἐρυμνότατον ἔκτισται, ὃ Ζεύγμινον ἐπικέκληται, ὅπερ νῦν λέγεται Σίρμιον) χειρίστως τὰ ἐκεῖ διέθετο. Τότε καί τις Παίων μεγέθει μέγιστος καὶ ἀνδρεῖον προφαίνων ψυχῆς παράστημα, τῶν ἄλλων ἀποδιαστὰς, ἐς αὐτὸν τὸν βασιλέα θυμῷ φέρεται. Ὁ δὲ τοῦτον ὑποστὰς ἐς τὸ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ξίφος διελᾷ καὶ ἀφίστησι τῆς ζωῆς. Πολλοὺς τοίνυν ζωγρίας λαῶν καὶ πραγμάτων οὐκ ὀλίγων γενόμενος ἐγγρατὴς πρὸς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπάνεισιν. Ἐς δ' ὅσον πλεῖστον ἀπομηκύνας τὸν θρίαμβον, λαμπρότατα ὡς ἐνῆν διὰ τῶν τῆς πόλεως ἀμφόδων ἐπόμπευσεν. Ὑπερῆραν δὲ τὴν τηνικαῦτα κομψότητα τῆς πομπῆς τῶν Οὔγγρων οἱ νεαλεῖς καὶ τῶν Σέρβων οἱ δορυάλωτοι, στολὰς ἐνησθημένοι λαμπρὰς καὶ ὑπὲρ τύχην ὁρωμένας αἰχμάλωτον, βασιλέως αὐτὰς παρασχομένου, ὡς ἂν εἴη καὶ ἐντεῦθεν ἡ νίκη περίδοξος καὶ τοῖς πολίταις αὐτοῖς διὰ θαύματος καὶ ὅσοι μὴ ἐνδαποί, ὡς ἀνδρῶν κεχειρωμένων κατὰ τὸν πόλεμον τῶν ἐκ γένους ἐπισήμου καὶ ἀξίων τοῦ περιβλέπεσθαι. Θαυμαστὴν δ' ἐπιβάλλει τὴν τότε πομπαίαν πανήγυριν καὶ τὸ μὴ παριέναι ἀθρόους τοὺς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ κατὰ συμμορίας καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἀφεστῶτας ἀλλήλων, ὡς κλέπτεσθαι τὴν ὄψιν ἐντεῦθεν τῶν θεωμένων καὶ ὑπὲρ τοὺς ὄντας τοὺς παριόντας φαντάζεσθαι.

Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Σκυθῶν τὸν Ἴστρον διαπεραιωσαμένων καὶ τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον λῃζομένων Ῥωμαϊκὰ φρούρια, στέλλεται κατ' αὐτῶν Καλαμάνος τις. Ἀλλ' οὗτος, μὴ δεξιῶς διαστρατηγήσας τὸν κατὰ Σκυθῶν πόλεμον, ἡττήθη τε ὑπ' αὐτῶν κατὰ κράτος, ὡς αἱ τάξεις ἐρρώγεσαν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς ἀπεβάλετο, καὶ αὐτὸς δὲ καιρίας ἐς τὸ σῶμα δεξάμενος τὸ ζῆν μετήλλαξεν. Οἱ δὲ Σκύθαι κατὰ τὸν αὐτοῖς εἰωθότα τρόπον λείαν τὰ ἐν ποσὶ θέμενοι καὶ ἀναθέμενοι τοῖς ἵπποις τὰ λάφυρα νόστου ἐμνήσαντο. Ῥᾴων δὲ αὐτοῖς ἡ τοῦ Ἴστρου περαίωσις, εὐχερεστέρα δὲ καὶ ἡ κατὰ πρόνομὴν ἐπέλευσις, οὐ κοπηρά τε καὶ ἐργώδης ἡ ἀναχώρησις. Ὁπλισμὸς γὰρ αὐτοῖς γωμοτὸς ἐπὶ τῆς ἰξύος ἐξηρτημένος πλάγιος καὶ καμπύλα τόξα καὶ ἄτρακτοι. Εἰσὶ δ' οἱ καὶ δοράτια κραδαίνουσι περιελίσσουσί τε κατὰ τὸν πό-

A amitteret, a Serviorum multitudine circumventus. Ipse quoque imperator cum Archizupano Bachino singulari certamine congreditur, viro heroica statura et lacertoso ; qui cum faciem imperatoris percussisset et ferreum ejus velamen e galea dejecisset, ipse vicissim manu ense trajecta debilitatus vivus in imperatoris potestatem venit. Posteaquam ibi quoque Romanis victoriæ serenitas affulsit, Barbaris instar nubium dissipatis, et malum pugnæ principium finis auspicatissimus est secutus. Hungaris missa Serviis auxilia causatus, superioris prælii pulvere nondum detergo, sed calido adhuc sudore manans, captata defensoris absentia bellum infert. Hungarorum enim rex peregre aberat, cum finitimis Rossis depugnans. Itaque Savo fluvio superato factaque in Francochorium impressione (ea non minima Hungariæ pars est, sed habitatoribus frequens, inter Istrum et Savum fluvios patens, in qua castellum munitissimum Zeugminum, quod nunc Sirmium vocant, situm est) [123] provinciam illam pessime tractat. Tum Pæon quidam ingenti corpore, et animum fortissimum præ se ferens, relictis cæteris in ipsum imperatorem impetu fertur. Is vero gladio inter utramque oculum trajecto barbarum occidit ; multisque captis, et opibus non paucis potitus, in urbem imperatricem regreditur ; ac triumpho quam maxime extento splendidissimam pompam per urbis circuitus duxit, cujus elegantiam Hungarorum et Serviorum captivi illustrarunt, vestibus splendidioribus quam pro sua conditione ab ipso exornati, ut ea quoque re victoria gloriosior et civibus atque exteris admirabilior esset, quippe captis viris eo bello nobilibus et spectatu dignis. Illud etiam pompæ ejus admirationem auxit, quod captivi non omnes una ibant, sed in classes distributi atque intervallis distincti, ut spectantium oculi decepti majorem esse numerum arbitrarentur.

Interea Scythis Istrum transgressis et Romanorum castella ripensia populantibus, Calamanus quidam contra eos missus, cum bellum imprudenter administraret, acie victus, multisque viris fortibus amissis, [124] ipse quoque ex vulneribus decessit. Scythæ vero de more suo obvia quæque prædati, et spoliis in equos impositis domum redierunt. Facile autem Istrum trajiciunt nec difficulter prædatum exeunt, citraque laborem et molestiam domum revertuntur. Arma eis sunt pharetra sagittis plena de humeris suspensa et arcus ; sunt et qui hastilia vibrent et in pugna circumagant. Idem vero equus Scytham et in bellum fert et secta vena alit et, ut aiunt, si feminini sexus est, belluinam ejus libidinem explet. Flumen transeunt corio subere expleto, itaque compacto ut nec minima gut-

tula penetret. Quo Scytha conscenso, equinaque cauda prehensa, et sella cæterisque belli instrumentis impositis, equo pro velo, corio pro nave utens facile trajicit, Istriquo vastum pelagus tranat.

λεμον. Ὁ δ' αὐτὸς ἵππος καὶ τὸν Σκύθην ὀχεῖ, διὰ πολέμου φέρων τοῦ πολυάϊκος, καὶ τροφὴν χορηγεῖ σχαζομένης τῆς φλεβός, ὡς δέ φασι, καὶ ὀχευόμενου, εἰ ἔστιν ὁ ἵππος θηλυκὸς, τὴν ἄλογον ἀφροδίτην τοῦ βαρβάρου ἀποκενοῖ. Σχεδιάζει δὲ τοῖς Σκύθαις τοῦ ποταμοῦ τὴν διάβασιν κάρφης πλήρης διφθέρα, λίαν ἐς τὸ ἀκριβὲς σύσπαστος, ὡς μηδὲ βραχὺ λιβάδιον ἐπεισρέειν ἔσωθεν. Οὐκοῦν ταύτην περιβὰς ὁ Σκύθης ἱππείας ἐξημμένην οὐρᾶς, καὶ τὴν ἀστράβην ἐπαναθεὶς καὶ ὅσα τοῦ πολέμου ὄργανα, ῥᾷον διαπλωΐζεται, οἷα σκάφος λαίφει τῷ ἵππῳ χρώμενος καὶ τὸ τοῦ Ἴστρου διανηχόμενος πέλαγος.

Interea Palæologus, cui ingenium inquietum et inutiles pecuniæ profusiones crimini dabantur, ubi primum Calabriam attigit, **125** imperio abire jubetur, successore misso Alexio Comneno, Bryennii Cæsaris filio, consobrino Manuelis, magni ducis honore nuper aucto; una cum eo etiam Ducas Joannes mittitur, vir et martialis et mercurialis: qui liberales disciplinas non primoribus labris attigerat, nobili ortus genere et disciplinæ militaris non ignarus. Illi igitur in Siciliam cum venissent, copias regis adorti classem ejus sæpe devicerunt, adeo ut naves dilaberentur et ipsum pene Brundisium obsideretur. Sed fortuna illustribus certaminibus non plane favit; neque imperator pulcherrimorum nuntiorum eum quem oportebat fructum cepit. Nam rex majoribus copiis coactis conductoque peregrino milite detrimenta accepta resarcire studuit; eosque adortus vincit, capit, in vincula conjicit, paulo momento eversis iis omnibus quæ Romani maximis laboribus et impensis consecuti fuerant. Manuel vero iis **126** rumoribus et nuntiis excussa pristina lætitia et in mœrorem conversa, etsi casum illum non sane leviter ac moderate tulit, sed luctui non parum indulsit; tamen ut homo constans, qui nec adversæ fortunæ cederet nec rebus prosperis lætitia efferretur, quasi cum illa calamitate pugnare instituit, aliaque classe comparata ducem designat Constantinum Angelum Philadelphiensem. Qui cum genere non admodum nobili esset ortus, sed procera statura et insigni forma præditus, Theodorum Alexii avi Manuelis filiam pulchritudine pronuba uxorem duxerat. Quia vero potentibus fere omnibus tum nostræ tum superioris ætatis placitum est stellarum progressiones et retrocessiones certosque positus, configurationes, accessus, recessus, cæteraque quæ nugatores isti in divinæ providentiæ fraudem affirmant, ac dissimulanter fatalem omnium rerum necessitatem statuunt, ad felicitatem humanosque casus multum valere, Manuel idoneum exeundi tempus inquirit, idque Constantino denuntiat, Sed quid fit? Nondum ad occasum urgebat sol: Manuelis jussu homo revocatur ob **127** incommodum exitum minus fausto siderum positu, nec subtiliter et accurate perquisito. Rur-

Καὶ ὧδε μὲν εἶχε ταυτί· ὁ δέ γε Παλαιολόγος, τὸν Φιλοπράγμονα αἰτίαν ἀπειλῆφὼς καὶ τὸν δαπανηρὸν Ῥωμαίοις ἀξυντελῶς, ἐξ ὅτου Καλαβρίας ἐπέβη, τῆς στρατηγίας παραλύεται, στέλλεται δ' ἀντ' αὐτοῦ ὁ Κομνηνὸς (75) Ἀλέξιος, ὁ τοῦ Βρυεννίου Καίσαρος υἱὸς ἐξάδελφος ὢν τῷ βασιλεῖ πρὸς μητρὸς καὶ τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς τιμὴν ἄρτι πρώτως περιζωσάμενος. Συνεκπέμπεται δέ οἱ καὶ ὁ Δούκας Ἰωάννης, ἀνὴρ ἑρμαϊκὸς ὁμοῦ καὶ ἀρεϊκὸς, οἷα παιδευμάτων ἐλευθερίων οὐκ ἄκρῳ λιχανῷ γεγευμένος καὶ γένους εὖ ἔχων καὶ μεθόδων ἴδρις στρατηγικῶν. Οὗτοι οὖν ἐς Σικελίαν τὸν πλοῦν θέμενοι συνέμιξαν ταῖς δυνάμεσι τοῦ ῥηγὸς καὶ μεγάλαις ναυμαχίαις πολλάκις αὐτὸν κατεπάλαισαν, ὡς τάς τε νῆας τούτου διαῤῥυῆναι, ἐγγὺς δὲ πολιορκίας καὶ αὐτὸ γεγονέναι τὸ Βρεντήσιον. Ἀλλ' οὔπω ἡ τύχη τοῖς λαμπροῖς τοῖσδε καθαρῶς ἐπεμειδίασεν ἀγωνίσμασιν, οὔτε μὴν ὁ βασιλεὺς ὡς ἔδει ταῖς καλλίσταις ἐνεώρτασεν ἀγγελίαις· καὶ ὁ ῥιζ μείζονα ἀθροίσας δύναμιν καὶ ξενικὸν ἐπαμησάμενος οὐ βραχὺ τὴν ἥτταν ἐπῆλθεν ἀναμαχούμενος, καὶ συμβαλὼν περιγίνεται τῶν ἀνδρῶν, καὶ συλλαβὼν δεσμώτας εἴργνυσιν ἀμφοτέρους, ἐν ἀκαρεῖ καιροῦ ἀνατρέψας ὅσα πόνῳ καὶ δαπάναις μεγίσταις ὑπὸ Ῥωμαίων εὐημερήθησαν. Τοιούτοις οὖν ὁ Μανουὴλ ἀκούσμασι καὶ ἀγγέλμασι τὴν πρώτριτα θυμηδίαν ἀποκλυσάμενος, ὅσα τε ἀψινθιώδεσι κεράσμασιν ἐμπικρανθεὶς τὴν ψυχὴν, ὡς εἰκὸς μὲν οὐκ ἠνέγκε τὸ γεγονὸς φορητῶς, ἀλλ' ἱκανῶς ἐπαθήνατο. Οὐκ ὢν δὲ ψοφοδεὴς, μηδ' ἀναπίπτων ἐν τοῖς δεινοῖς συναντήμασιν, οὔτε μὴν τῷ οὔρῳ τῶν πραγμάτων παρ' ὃ δεῖ κουφιζόμενος, οὐδ' αὖ πάλιν ἀγεννῶς ταῖς τούτων κακαιγίσιν ὑποκλινόμενος, ὡς πρὸς τὴν τότε τύχην ἀγνωμονοῦσαν ἀντιπράττων διημιλλᾶτο. Ἔνθεν τοι καὶ ἑτέραν ἐξαρτύσας ναυτικὴν δύναμιν ἐφίστησιν ἡγεμόνα ταύτης Κωνσταντῖνον τὸν Ἄγγελον, ὃς ἐκ μὲν Φιλαδελφίας ὥρμητο καὶ γένους ἦν οὐκ εὐπαρύφου πάνυ καὶ εὐγενοῦς, εὖ δ' ἔχων τῆς σωματικῆς φυῆς καπὶ τοῦ προσώπου λειμωνα κάλλους κἠπεύων τὴν Θεοδώραν πρὸς γάμον ἠγάγετο, ἣν Ἀλέξιος ὁ βασιλεὺς ὁ προπάτωρ τῷ τῷ Μανουὴλ ἐγείνατο, τὸ κάλλος εὐτυχήσας προμνήστριαν. Ἐπεὶ δ' ἅπασι (76) σχεδὸν δοκεῖ τοῖς πάλαι καὶ σήμερον μέγα δυναμένοις ὡς πρὸς τὰς τύχας συναίρονται καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀν-

Hier. Wolfii notæ.

(75) Pro Κομνηνὸς fortasse legendum Βρυέννιος, nisi forte filius cognomen a matre propter imperatoriam stirpem acceperit.

(76) Ἐπεὶ δὲ ἅπασι. Alter codex brevius eamdem sententiam complectitur, his verbis: Οἱ ἀστρολέσχαι φασὶν, Ἐπακριβοῦται τῷ ἀγγέλῳ ἡ ἔξοδος, ὡς οἱ τῶν ἀστέρων ἀγαθοὶ σχηματισμοὶ ἐνεδίδαξαν.

θρώπινον βίοτον συναντήματα οἱ τῶν ἀστέρων ἀνα- A sus igitur thema constituitur, regulæ consuluntur. Post longam astrorum indagationem et contemplationem Angelus exit cum beneficorum siderum comitatu. Sed illa horæ observatio tantum Romanis profuit, priorumque ducum errata ita correxit et accepta detrimenta resarsit, ut Constantinus statim hostium manibus caperetur. Nam cum incircumspecte navigaret, a Siculis triremibus, quæ mare tuebantur, comprehensus ad regem perducitur; qui ea pulcherrima præda delectatus, suis collaudatis, eum quoque vinctum in custodiam dedit.

ποδισμοὶ καὶ προποδισμοὶ καὶ αἱ θέσεις αὗται καὶ τὰ τοιάδε τῶν πλανήτων σχήματα, οἱ πλησιασμοί τε καὶ ἀποστάσεις καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα οἱ ἀστρολέσχαι φασὶ τῆς θείας προνοίας καταψευδόμενοι καὶ λελη-θότως τὸ εἱμαρτο καὶ τὰ δεδογμένα τῇ ἀνάγκῃ ἀναλ-λοίωτά τε καὶ ἀνεπίκλωστα παρεισάγοντες, ὡραίαν τῷ Ἀγγέλῳ τὴν ἔξοδον ἀπακριβοῖ. Καὶ εἶχε μὲν τῷ Ἀγγέλῳ τὰ ἐξιτήρια συνταξάμενος· ἀλλὰ τί; οὔπω εἰς ὀψίαν ἐνειστήκει ὁ ἥλιος, καὶ παλίμπους ἐπι-τάσσοντος βασιλέως ὁ Κωνσταντῖνος γίγνεται. Τὸ δ' αἴτιον ἡ τῆς ἐξόδου ἀκαιρία, καὶ τὸ τῆς ὁδοῦ τὸν Ἄγγελον ἅψασθαι οὐχ ὡς ἀγαθοὶ σχηματισμοὶ τῶν ἀστέρων ἐκέλευον ἤ γοῦν ἡ ἀκρίβεια παρεῖχε τῶν τῆς ἀστρονομουμένης σφαίρας κανόνων, ἀλλ' ὡς οἱ φλήναφοι ἐνεδίδοσαν, κακῶς φάσκοντες καὶ παχέως τοῖς λεπτοῖς ἐπιβάλλοντες, κάντεῦθεν περὶ τὴν τῆς ὡραίας ὥρας σφαλλόμενοι εὕρεσιν. Πάλιν τοίνυν θε-μάτιον διετίθετο καὶ κανόνες ἀπηκριβοῦντο. Καὶ οὕτω μετὰ πολλὴν τῶν ἄστρων ἔρευναν καὶ σκέψιν καὶ περισκόπησιν ὁ Ἄγγελος ἔξεισι, ταῖς τῶν ἀγαθοποιῶν ἀστέρων συνεξωρμηκὼς κινήσεσιν. Ἐς τοσοῦτον δὲ ἄρα τὰ τῶν Ῥωμαίων ὤνησε πράγματα ἡ τῆς ὥρας ἀσφάλεια, ἢ τὰ τῶν πρώην ἀρχηγῶν ἀνώρθωσε πταίσματα καὶ εἴ τί ἀντίξουν συμβέβηκε μετεσκεύασεν, ὡς ἐκ τοῦ παραυτίκα χερσὶν ἁλῶναι τῶν πολεμίων τὸν Κωνσταντῖνον. Ἀπερισκέπτως γὰρ εἰς Σικελίαν τὸν πλοῦν ποιούμενος συνελήφθη ταῖς θαλασσοφυλακούσαις Σικελικαῖς τριήρεσι καὶ ἤχθη παρὰ τὸν ῥῆγα αἰχμάλωτος. Ὁ δὲ, τῆς ἄγρας ἐπαινέσας τοὺς συλλαβόντας, καὶ ὡς καλῶν κάλλιστον εἰπὼν τὸ θήραμα, εἶχε καὶ τοῦτον δεσμώτην ἔμφρουρον.

η'. Βασιλεὺς δὲ καὶ μετὰ δευτέραν ταύτην πληγὴν B 8. Imperator vero hac quoque plaga accepta, διηρευνᾶτο τὰ τῆς ἀμίλλης ἀνάλογα. Ὁρῶν δὲ τὸν διὰ πολέμων αὖθις τρόπον δύσεργόν τε καὶ ἀξύμφο-ρον, καὶ τὸ τῶν ἀταλωμάτων ἀδρὸν καὶ ἐπάλληλον ὑπειδόμενος οἷά τινα νόσου γάγγραιναν τὰ τῶν θη-σαυρῶν κατὰ βραχὺ ταμιεῖα νεμόμενον (ἐγγὺς γὰρ που κεντηναρίων τριακοσίων χρυσίου ἀνάλωκε χρή-ματα), δέον εἶναι διενοήθη σπείσασθαι τῷ ῥηγί. Οὐκ ἀηδῶς τοίνυν, ἀλλ' ἀσμένως δεξάμενος τὴν τοῦτο ἐπισκήπτουσαν πρεσβείαν τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώ-μης προέδρου, καὶ ὡς ἄγγελον εὐξύμβολον ἀσπα-σάμενος, στέλλει κατὰ τὸν Ἀγκῶνα τὸν πρωτοστρά-τορα Ἀλέξιον, ὃς ἦν πρεσβύτερος τῶν υἱέων τοῦ με-γάλου δομεστίκου, πρὸς ἀμφότερα μερίσας τὸ σνέμμα τε καὶ τὸ βούλευμα, δηλαδὴ καὶ πρὸς ἑτοι-μασίαν ὅπλων καὶ ξενικοῦ στρατεύματος συλλογὴν ἀπὸ τῶν ἑσπερίων μερῶν, εἰ τούτου δεήσειε, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ῥηγὸς φιλίαν, εἰ μεσχιωροῦσαν ὁρῴη τὴν ξύμβασιν. Ἔνθεν τοι καὶ ὁ Ἀλέξιος ἐκεῖσε γενόμενος, δραστήριος ἄνθρωπος ὢν καὶ πᾶσαν ἐξησκηκὼς αὐτουργίαν πολεμικήν, νοΐ τε τὴν γλῶτ-ταν ἔχων ἀνθάμιλλον καὶ χεῖρας ἀντεριζούσας ταῖς ἀρχικαῖς μεθοδεύσεσι, καὶ τὸ εἶδος αὐχῶν σεμνὸν, στρατολογεῖν εὐθὺς ἐπεβάλετο, κατασεῖσαι τὴν γνώ-μην τῇ ἀκοῇ βουλόμενος τοῦ ῥηγὸς, καὶ συχνὴν ξυνέ-λεγεν [P. 65] ἵππον ὡς ἐς Καλαβρίαν μέλλων παρεμ-βαλεῖν. Ἐν δὲ τῷ μέρει καὶ τοῦ τῶν σπονδῶν ἐπεμε-λεῖτο καθήκοντος, καὶ ὡς ἀλλήλοις λήξουσι πολεμοῦν-τες ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ ῥήξ, γράμματά τε πέμπων ἐς Μάϊον καὶ δεχόμενος, ὃς ἐναυάρχει τότε τοῦ στό-λου τῶν Σικελῶν. Πρεσβείαν οὖν ἐκ Σικελίας ἐπι-σπασάμενος ἀναπέμπει ταύτην τῷ βασιλεῖ, καὶ δεῖ-ται προσσχεῖν οἷς λέγειν οἱ πρέσβεις ἔχουσιν (αἰ-τοῦνται δὲ, ὡς πυνθάνεται, οὐχ ὑπερόρια οὐδ' ὑπέρογκα) καὶ αὐτῷ παραστήσειν, εἰ προβαίνουσι

Itaque legatos veteris Romæ pontificis **128** ea de causa missos haud invitus ac potius cupide suscepit; et ut nuntios rectissime consulentes amplexus, protostratorem Alexium (is erat magni domestici filius natu maximus) Anconam misit bifariam suum consilium partitus, videlicet ad arma et militem conductitium in Occidente parandum, si res posceret, et ad amicitiam regis, si pacificatio successisset, conciliandam. Alexius eo profectus, homo C acer et in re bellica exercitatissimus, et lingua mentis æmulatrice præditus, et dignitate formæ conspicuus, in exsequendis imperatoris consiliis haud segnis, statim scribere milites instituit, ut ea fama regis animum percelleret; ac magnum equitatum coegit quasi in Calabriam impressionem facturus. Interim tamen ea quoque curavit, quæ ad belli compositionem et pacem inter imperatorem et regem constituendam pertinebant, ultro citroque ad Maium classis regiæ præfectum mittendis recipiendisque litteris. Legatos igitur ex Sicilia ad se missos ad imperatorem ire jubet, petitque ut eorum orationem audiat (eos enim, quantum intellexerit, nihil iniquum aut immodicum postulare), et si pacificatio successerit, id sibi, priusquam vulgo **129** innotescat, ut indicet, ne per D imprudentiam aliquid perperam agat, qui apud viros sit quos ipse ex provinciis regi Alemannorum sociis spe bona quasi furto quodam ad se attraxerit, quorumque animos olim Romanis infestissimos

contra Siciliæ regem, ut potuerit, concitarit. Ut autem quidam ab imperatore ad Alexium venit, qui pacificationis nuntium afferebat, clam civibus pecunia per fidissimos alio translata capsas inanes obsignatas procerum fidei mandat, jubetque caveri ne quid inde auferatur, neve quaeratur quid in iis sit, aut signa ante suum ab imperatore reditum aperiantur. Alexio ad hunc modum Ancona digresso et inter imperatorem ac regem pace ac fœdere constituto (quanquam, si vera dicenda sunt, non vera illa concordia fuit, sed temporis causa duntaxat simulata), fructum illius qualiscunque pacificationis tulerunt captivi gratis soluti, non tantum nobiles et regia stirpe orti, sed etiam gregarii milites, Corinthiis tantum et Thebanis ignobilioribus exceptis, et iis qui subtilem telam texebant, **1130** formosisque et locupletibus mulieribus ejusdem artificii peritis. Ac hodie quoque Thebanos et Corinthios in Sicilia texendis pretiosis auratisque incumbere videas, quomadmodum Eretrienses olim apud Persas, quod principes Dario regi Græciæ bellum inferenti restitissent.

καὶ περατοῦνται τὰ τῆς καταλλαγῆς, πρὸ τοῦ εἰς ὦτα διαδῆναι πολλῶν ἵνα μὴ ἀηδὲς αὐτῷ τι λάθοι διαπραξάμενος, ὄντι παρ' ἀνδράσιν οὓς αὐτὸς ἐκ τῶν φίλων χωρῶν τῷ ῥηγὶ τῶν Ἀλαμανῶν χρηστοῖς ἐλπίσιν ἠνδραποδίσατο, καὶ ὧν τὴν γνώμην κατὰ Ῥωμαίων πλεῖστα πάλαι φλεγμαίνουσαν κατὰ τοῦ Σικελίας ῥηγὸς, ὡς εἶχε, μετέθετο. Ἐξ οὖν ἐπέστη τις ἐκ βασιλέως τὴν ἀγγελίαν Ἀλεξίῳ τῶν σπονδῶν διαφέρων, λάθρα τῶν ἐκεῖ τὰ χρήματα μετατίθησι καὶ συνεκπέμπει ταῦτα τοῖς πιστοτάτοις ἑαυτῷ ἀνδράσι· οἷς δὲ κιβώτια καταλείπει τούτων κενὰ, σφραγῖδάς τε τούτοις ἐπιβαλὼν τοῖς κατὰ χώραν μέγα δυναμένοις παρέθετο, ἐπισκήψας ἀσυλίαν ἐπὶ τούτοις ἅπασαν εἶναι, καὶ μηδένα μεταλλᾷν τὰ ἔνδον, μήτε μὴν ἄλλως διαλῦσαι τὰ σημεῖα, εἰ μή γε αὐτὸς ἐς βασιλέα ἰκόμενος ἐκεῖθεν ἐπανελεύσεται. Καὶ Ἀλέξιος μὲν οὕτως ἐκ τοῦ Ἀγκῶνος ἀπενόστησε, βασιλέως δὲ καὶ ῥηγὸς εἰρηνικὰ φρονησάντων καὶ βλεψάντων πρὸς τὰς σπονδὰς ἤ, τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐ καθαρῶς ὁμονοησάντων, λυκοφιλίαν δὲ σχηματισαμένων, ὤναντο τῆς τούτων ὑποκρισεως ἐνιδεῖν οἱ αἰχμάλωτοι λαθέντες ἀνάποινοι, οὐ μόνον οἱ λαμπροὶ τὸ γένος καὶ βασιλείῳ τιμῇ ἔντες αἵματι, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις ἐνετάττοντο, πλὴν τῶν ἐκ Κορίνθου καὶ Θήβηθεν ὁρμωμένων, καὶ τούτων ὅσοι τὸ γένος ἀφανεῖς καὶ οἱ τὰς ὑφαντρίους ἔθνας ὑφαίνειν ἔλαχον, καὶ τῶν γυναικῶν αἱ καλαὶ καὶ βαθύζωνοι καὶ τὴν αὐτὴν ἀνδράσι τέχνην ἐκμελετήσασαι. Καὶ νῦν ἔξεστιν ἰδεῖν τοὺς ἐν Σικελίᾳ καταίροντας Θηβαίων παῖδας καὶ Κορινθίων ἱστῷ προσανέχοντας τῶν ἑξαμίτων καὶ χρυσοπάστων στολῶν, ὡς Ἐρετριεῖς πάλαι παρὰ Πέρσαις δουλεύοντας, ὅτι πολέμων ἦρξαν Δαρείῳ στρατείαν κατ' Ἑλλάδος ἐλάσαντι.

Cæterum non multum temporis intercessit, cum ambo rursus magno impetu bellum repetiverunt. Nam imperator regulos finitimos potentiores pollicitatione pecuniæ impulsos cum rege committit. Rex vero Malum comitem, classis præfectum, ut naves celeres in mare deducere, iisque nova ratione constratis Cpolim appellere, atque audiente urbana multitudine se proclamare Siciliæ, Aquileiæ (Apuliæ ?), Capuæ, Calabriæ atque earum regionum insularumque quæ interjacent dominum et regem, Romanorum vero imperatorem contemnere, eique ubi maledixerit reverti jussit. Maius igitur Malea declinata Ægæoque sinu prælerito per Hellespontum ad urbem imperatricem, uti jussus erat, contendit, fretumque emensus ad regiam **1131** Blachernam appulit ; sagittisque, quarum cuspides argenteæ erant auratæque, in eam conjectis, in reditu, e regione magni palatii remis inhibitis, regem suum laudibus evehit, navalibus sociis magna voce magnoque cum tumultu acclamantibus. Ita navigatione summa celeritate confecta per Sesti et Abydi angustias evasit. In urbe autem, quippe imperatore absente, magnus tumultus est excitatus ; eaque re Siciliæ rex non parum gloriatus magnum se triumphum esse adeptum putavit. Manuel vero id factum ludum et jocum interpretatus, quod rex tales honores consectaretur ac potius latrocinio quodam venaretur, eum gloriari inaniter et nullius momenti successum jactare passus est.

Ἀλλ' οὔπω μακρὸς διαλελοίπει καιρὸς, καὶ αὖθις ἑκάτεροι ὡς ἀχανεῖς ἀμπώτιδας καὶ σύρτεις, αἳ κῦμα ὀρθὸν ἐπαιγίζουσιν, ἐς τὰς μάχας ἐπωγκοῦντο καὶ ὡρμῶντο. Καὶ βασιλεὺς μὲν ἀνέσεις τῷ ῥηγὶ τοὺς μέγα δυναμένους ἀστυγείτονας ἐκείνῳ δυνάστας, χρημάτων ἐπαίρων αὐτοὺς ὑποσχέσεσιν· ὁ ῥὴξ δὲ τῷ κόμητι τοῦ στόλου Μαΐῳ διακελεύεται νῆας τεσσαράκοντα ταχυναυτούσας πάσας καθελκύσαι τῶν νεωρίων, καὶ φραξάμενον καινότερον τὴν Κωνσταντίνου καταλαβεῖν, καὶ αὐτὸν μὲν ἐπ' ἀκροάσει τῶν ἀστυπόλων ἀναγορεῦσαι Σικελίας καὶ Ἀκυλίας Καπύης τε καὶ Καλαβρίας καὶ τῶν μεταξὺ τούτων χωρῶν καὶ νήσων ὅλων κύριόν τε καὶ βασιλέα. [P. 66] βασιλέα δ' ἐκφαυλίσαι Ῥωμαίων, καὶ κακῶς εἰπόντα ἐπανελθεῖν. Ἀμέλει τοι καὶ τὰ ἐντεταλμένα πληρῶν Μάϊος, Μαλέαν ἐπικάμψας καὶ τὸν Αἰγαῖον κόλπον παραλλάξας καὶ παρημείψως Ἑλλήσποντον τῇ βασιλίδι πόλει προσώκειλε. Καὶ πρῶτα μὲν τὸν ἐσέχοντα πορθμὸν διαπλεύσας, καὶ ταῖς ἐν βλαχέρναις βατιλείοις κατακολπίαις, βέλη κατ' αὐτῶν ἀφῆκεν ἀργυρέους ἔχοντα τοὺς ἀτράκτους ἀληλιμμένους ἐς βάθος χρυσῷ, ἐν δὲ τῷ ἐκεῖθεν τὸν αὐτὸν ἐπαναμετρεῖν πλοῦν ἀπέναντι τοῦ μεγάλου παλατίου τὰς κώπας σχάσας τὸν οἰκεῖον ῥῆγα ταῖς εὐφημίαις διατρανοῖ, συνεπιχοῦντος τοῦ ναυτικοῦ πληρώματος καὶ θορυβώδη τελοῦντος τὴν ἀνακήρυξιν. Καὶ ὁ μὲν, οὕτω τὸν πλοῦν ἐπισταχύνας τῆς πάλαι φθαμένης Ἀργοῦς πτηνότερον, Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου ὡς ἄλλων Συμπληγάδων ἐξέθορε, πολὺς δὲ ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπεκύμαινε τάραχος, βασιλέως μὴ παρόντος ἐντός· καὶ ἦν δὲ τοῦτο κακύχημα τῷ Σικελίας ῥηγὶ, καὶ εἰς μέγιστον ἀνεγράφετο τροπαιούχημα. Ὁ δὲ Μανουὴλ εἰς παίγνιον τὸ γεγονὸς καὶ γέλωτα ἀναφέρων, τὸν

τοιαύτας ἑαυτῷ τιμὰς μνηστευόμενον ῥᾴγα ἦ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, λῃστεύοντα διακενῆς ἀφῆκε βρενθύεσθαι καὶ φυσᾷν ἐπ' οὐδενὶ χρηστῷ κατορθώματι.

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

LIBER TERTIUS

RERUM A MANUELE COMNENO GESTARUM.

α'. Τοιοῦτον μὲν οὖν εἴληφει πέρας τὰ κατὰ Σικε- A λίαν τε καὶ Καλαβρίαν τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἀγωνίσματα, [P. 67] λαμπρὰ μὲν καὶ πλεῖστα τῶν χρημάτων ἐκεῖσε μετηγμένα, εἰς οὐδὲν δὲ τέλος εὔχρηστον Ῥωμαίοις κατηντηκότα ἢ εὐπρόσδεκτον τοῖς ὕστερον αὐτοκράτορσιν. Ἀλλὰ τί ἔχοι τις εἰπεῖν πρὸς ἄνθρωπον οὕτω προθύμως ἀγωνισάμενον πρὸς τὸ τὰ τῆς βασιλείας εἰς τὸ κρεῖττον ἀποκαταστῆσαι πράγματα καὶ τὸ ἀλλόφυλον ὑποτάξαι, μὴ δυνηθέντα δέ ; Ἀλλ' οὗτος αὖθις κατὰ Παιόνων, οὓς Οὔγγρους καὶ Οὕννους φασί, στρατείαν ἐκήρυξε, καὶ τοῖς κατὰ δυσμὴν ἔχουσι τὰς οἰκήσεις ὁπλίταις ἁμάξας ἐπέταξεν ἄγειν εἰς τὸ στρατόπεδον, δι' ὧν καὶ οὗτοι ἐφοδιάσονται τὰ βιώσιμα, καὶ τῷ λοιπῷ δὲ οὕτω συναροῦνται στρατεύματι, ὅσοι τοιούτων σκευαγωγημάτων σπανίζειν ἤμελλον. Ὡς οὖν εἷς ἓν συνήθροιστο B τὰ στρατεύματα, εἶχε καὶ αὐτὸν παρόντα τὸν βασιλέα πόλις ἡ Σαρδικὴ, ἣ νῦν Τριάδιτζα ὀνομάζεται. Καιρὸν δ' οὐχὶ πολὺν ἐκεῖσε προσμείνας, ἐπεὶ ἵκετο πρεσβεία ἐκ τῶν Παιόνων καὶ λόγοι συμβατικοί, ἑτέραν τραπόμενος πρὸς τὸν τῶν Σέρβων μεταβαίνει σατράπην· καὶ διαθρήσας τοῦτον ὀδοῦ πάρεργον, καὶ πείσας αὐτὸν μόνον εἰδέναι βασιλέα καὶ δεδιέναι, τῶν δὲ μετὰ τῶν Οὕννων ἀφεστάναι σπονδῶν, πρὸς μὲν τὰ οἰκεῖα ἤθη τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς διαφῆκεν, αὐτὸς δὲ τὴν Θετταλῶν καταλαβὼν ἐπαρχίαν, κἀκεῖ προσδιατρίψας ἐφ' ὅσον αὐτῷ ἔδόκει καίριον, τὴν βασιλίδα εἴσεισιν πόλιν.

1. Hic certaminum Manuelis in Sicilia et Cala- bria fuit exitus ; quæ quamvis splendida et sumptuosa, tamen nihil fructus Romanis **132** sui secuturis imperatoribus imitatu dignum attulerunt. Sed quid dicamus de viro qui tanta studio, quamvis infelici conatu, in imperium in integrum restituendum et Barbaros subigendos incubuit ? Inde expeditione contra Paeones, qui et Hungari et Hunni appellantur, indicta, Occidentales legiones currus in castra adducere jubet, quibus et sibi ipsis commeatum adveherent et cæteris, qui vehiculis carerent, suppeditarent. Cum exercitus convenissent, ipse quoque Sardicam, quæ nunc Triadiza vocatur, venit. Ubi non diu commoratus, cum Paeones per legatos pacem fecissent, iter contra Serviorum satrapam convertit. Quo obiter territo et persuaso ut omisso fœdere Hunnico solum imperatorem agnosceret et formidaret, magna copiarum parte dimissa in provinciam Thessaliam profectus, ibique quandiu opportunum videbatur commoratus, imperatricem urbem ingreditur.

Ἡλίου δ' ἄρτι τὰς χειμερινὰς τροπὰς παρελαύνοντος εἰς Πελαγονίαν ἔξεισιν αὖθις, ὁρμητήριον αὐτὴν κρίνων ἱκανὸν ὑποδέξασθαι στρατόπεδον εἰς πεδία ἱππήλατα ὑπτιάζουσαν, καὶ πρὸς τὰς πεύσεις εὖ ἔχειν καὶ τὴν τῶν ὁρωμένων κατάληψιν ὑπὸ τῶν ἐθνῶν μεθ' ὧν ἀντεπαλαμᾶτο καὶ διεφέρετο· ἔτι γὰρ κατὰ Σικελίαν μεθεῖλκον αὐτὸν καὶ ὑπέθραττον, τὰ μήπω κατασιγασθέντα τέλεον, καὶ ὁ τῶν Οὔννων τὴν ἀρχὴν ἐξωσμένος πρὸς ξιφουλκίαν ἔβλεπεν, ὡς ἔδειξεν ἐξ ὧν ἔδρασεν. Ἐπειδὴ γὰρ παρελύθη τῆς δουκικῆς ἀρχῆς Βρανιτζούδης καὶ Βελεγράδων ὁ Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος, ὁ καὶ ὕστερον τυραννεύσας Ῥωμαίων, οἷα κρύβδην κατὰ Ῥωμαίων, ὡς ἤδετο, τοῖς Παίοσι συντιθέμενος καὶ περὶ τοῦ παραλυθῆναι μὲν τὸν Μανουὴλ τῆς ἀρχῆς, αὐτὸν δ' ἐπιβήτορα ταύτης γενέσθαι τῷ τούτων κοινολογούμενος ἄρχοντι, C καὶ μετάπεμπτον τοῦτον εἶχεν εὐθὺς ἡ Πελαγονία, ὁπόθ' μὴ εὐθὺν ἐκεῖνον εἰς τὸν ἐξάδελφον καὶ βασιλέα διήλεγχον, κἀκεῖθεν ἡ πόλις ἀναπεμπόμενον

133 Post solstitium hibernum rursus Pelagoniam exit, quæ quod patentes campos haberet, apta ei videbatur et ad exercitum capiendum et ad nuntios rerum quæ a gentibus, quibuscum pugnabat, gerentur accipiendos. Nam Siculo bello adhuc distinebatur non plane sopito ; et Hungarorum princeps, ut facta ejus declararunt, bellum moliebatur. Postquam enim Andronicus Comnenus, qui post Romanorum tyrannidem invasit, ducatu Branizobæ et Belligradi adempto, quod cum Hunnis contra Romanos conspirasse et imperium Manuele dejecto auxilio principis Hunnorum sibi vindicare velle ferebatur, Pelagoniam accersitus, et insidiarum quas imperatori et consobrino suo strueret convictus, et in custodiam quandam magni palatii datus fuit, Hunnorum princeps bello Romanis statim illato Branizobam obsidet, et late omnia incursionibus pro sua libidine vastat. Quare imperator chartularium, Basilium Zizilucem, ducem contra

134 eos mittit. Is milite in cohortes et phalanges descripto, cum se invictum exercitum habere putaret, Hungaros adortus, victoriam non diuturnam est adeptus : nam hostes in Romanos temere persequentes conversi acceptam cladem illustriore victoria pensarunt. Quo imperator audito iter eodem intendit, ut Pæones suo adventu territi provinciis illis cederent. Quod cum fecissent, iis conditionibus bello composito quas tempus ferebat, Branizobæ et Belligradi rebus constitutis domum redit.

A δέσμιον καὶ ἐν μιᾷ τῶν τοῦ μεγάλου παλατίου φρουρῶν καθειργνύμενον τὸν κατὰ Ῥωμαίων εὐθὺς ὁ Οὐννάρχης ἐξέφερε πόλεμον, καὶ ἣν πολιορκῶν Βρανίτζοβαν καὶ κατατρέχων τὰ ἐκεῖ πάντα, λεηλατῶν τε καὶ ἄγων ὡς ἤρητο. Στέλλεται γοῦν παρὰ βασιλέως στρατηγὸς κατ' αὐτοῦ ὁ χαρτουλάριος Βασίλειος ὁ Τζιντζιλούκης. Καὶ ὃς τὰς συνειλεγμένας δυνάμεις παραλαβὼν καὶ εἰς τάξεις καταστήσας καὶ φάλαγγας, καὶ δόξας ἄξιον νίκης ἔχειν στρατὸν, τοῖς Οὔγγροις συμπλέκεται. Καὶ πρὸς βραχὺ μὲν κατηγωνίσατο τὸ πολέμιον· ἐπαναστραφὲν δὲ ὡς ἀσυντάκτως ὑπὸ Ῥωμαίων καταδιωκόμενον [P. 68], ὁ πέπονθεν ἔδρασε γενναιότερον. Βασιλεὺς τοίνυν, ἐνωτισάμενος ταῦτα, τὴν ἐκεῖσε πορείαν ἐπέτεινεν, εἴ πως οἱ Παίονες πρὸς τὴν αὐτοῦ διαταραχθέντες ἄφιξιν τῶν ἐκεῖθι χωρῶν ἀπανασταῖεν· ὃ καὶ ἦσαν διαπραξάμενοι, συμβιβασθέντες μετὰ τοῦ βασιλέως, ὡς ὁ καιρὸς τότε ἔδωκεν. Αὐτὸς δὲ, ὡς εἶχε τὰ κατὰ Βρανίτζοβαν καὶ Βέλγραδα μετασκηνοῖ.

Cum hoster paulisper conquiesset nec ullius B opes in Occidente metuendæ viderentur, expeditionem in Armeniam decernit. Tarsum igitur et Adanam profectus, et finitimis, inferioris Armeniæ locis, quæ Toruses afflixerat, refocillatis ac firmatis, et Armenio, viro non simplici, sed occulti et insidiosi ingenii homine, sua præsentia territo, non ulterius progreditur, nec, ut pater ipsius fecerat, totam **135** Armeniam sibi vindicat, nec castra et provincias pridem ab illo occupatas veluti e lupi faucibus eripit : sed Torusis fallaci blandiloquentia deceptus et fœderis illecebris irretitus, conversis frœnis Antiochiam totius Syriæ principem et pulcherrimam urbem ingreditur.

Οὐκοῦν καὶ τῶν δυσμικῶν ἐχθρῶν ἠρεμησάντων ἐπὶ βραχὺ δι' ὁμολογίας καὶ φιλιώσεως, καὶ μηδένα ἔχων τῷ τέως ἀνθέλκοντα ἐξ ἑσπέρας ἀντίμαχον ἀξιόμαχον, κυροῖ τὴν εἰς Ἀρμενίαν ἀνάβασιν. Ἀπάρας οὖν ἐς Ταρσὸν καὶ ἀφιγμένος εἰς Ἄδανα καὶ ὅσα τῇ κάτω Ἀρμενίᾳ πρόσχωρα, καὶ ταῦτα κακοδαιμονοῦντα ὑπὸ τοῦ Τορούση διαβάλψας καὶ ἀσφαλείας τῆς δεούσης ἠξιωκὼς, καὶ καταπλήξας τῇ παρουσίᾳ τὸν οὐχ ἁπλοῦν τὴν γνώμην, ἀλλὰ κρυψίνουν καὶ ὕφαλον Ἀρμένιον, σχάζει τὸ πρόθυμον, οὐδὲ περὶ τῆς ὅλης Ἀρμενίας διαγωνίζεται, τὸν οἰκεῖον πατέρα ἐζηλωκὼς, ἢ γοῦν ὅσα ἐκεῖνος ὑπηγάγετο φρούρια πολεμῶν, ταῦτα ὡς ἐκ φάρυγγος λύκου ποιμὴν λοβὸν ἥπατος προσαπαιτῶν καὶ λαμβάνων ἐκ τοῦ τῶν Ἀρμενίων κατάρχοντος· ἀλλὰ τῇ διπλόῃ καὶ ἀπάτῃ τῶν λόγων τοῦ Τορούστ ψενακισθεὶς καὶ τῇ αἱμυλίᾳ τῶν συνθηκῶν ἀπαλυνθεὶς τὴν διάνοιαν, τὰ χαλινὰ μεταστρέψας εἰς Ἀντιόχειαν παραγίνεται, τὴν τῆς ἁπάσης Συρίας προκαθημένην καλλίπολιν.

2. Dum vero Tarsi agebat, Andronici patruelis C fuga e carcere illi nuntiatur; cujus illi causa fuerant ea quæ supra diximus, sed tamen illa quoque incommodarunt, quod in dicendo liber et viribus præstans et forma digna imperio præditus nunquam animum submittebat : quæ res omnes imperatoribus regni amittendi metu suspectæ et molestæ esse consueverunt. Propter hæc igitur et bellicam virtutem et generis nobilitatem (nam eodem patre Alexio Joannes Manuelis et Andronici pater Isaacius sebastocrator nati erant) maximo observabatur et suspectus habebatur. Accessit alia quoque causa cur a Manuele in custodia haberetur. Imperatori huic tres fuere fratres, Alexius Andronicus et is cujus sæpe facta est mentio, Isaacius, quorum duo obierunt patre adhuc superstite. Alexius unam reliquit filiam, **136** quam matrimonio sibi junxit magni domestici Joannis filius Alexius, de quibus etiam supra diximus. Andronicus filias tres suscepit, Mariam, Theodoram et

β'. Ὄντι δὲ κατὰ Ταρσὸν τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ ἡ τοῦ ἐξαδέλφου Ἀνδρονίκου ἐκ τῆς φυλακῆς φυγὴ καταγγέλλεται, ἧς τὸ αἴτιον καὶ ὅσα μὲν ἐρρέθη ἄνωθεν, οὐδὲν δὲ ἧττον τὸ ἐλευθεροστομεῖν ἀεὶ καὶ τὸ τῇ ῥώμῃ τῶν πυλλῶν διαφέρειν καὶ ἡ εὖ ἔχουσα πλάσις τοῦ σώματος ἀξία οὖσα τυραννεῖν καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἀταπείνωτον, ἃ δὴ πάντα πεφύκασιν οἱ κρατοῦντες ὑποβλέπειν καὶ κνίζον ἔχειν καὶ ἕως καρδίας αὐτῆς βάλλοντα διὰ τὸ περὶ τὴν βασιλείαν περιδεές. Διὰ ταῦτα τοίνυν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἐν μάχαις ἐνδέξιον καὶ τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον (ἐκ γὰρ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς (77) Ἀλεξίου τοῦ τῷ Μανουὴλ προπάτορος ὅ τε τούτου πατὴρ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου γενέτης ὁ σεβαστοκράτωρ προήλθοσαν Ἰσαάκιος) ὀφθαλμοβολούμενος ἦν καὶ ὕποπτος μάλιστα. Συνέβη δέ τι καὶ ἕτερον δι' ὃ τοῦτον ἐν φρουρᾷ συνεῖχεν ὁ Μανουήλ. Τῷ βασιλεῖ τούτῳ τρεῖς ἦσαν ὁμαίμονες, Ἀλέξιος, Ἀνδρόνικος καὶ ὁ πολλάκις ῥηθεὶς Ἰσαάκιος. Τούτων οἱ μὲν δύο τὸ ζῆν μετήλλαξαν ἔτι τοῖς ζῶσι κατειλεγμένου τοῦ

Ilier. Wolfii notæ.

(77) Ἐκ γὰρ τοῦ αὐτοῦ πατρός. Eudocia tertio gradu attigit Andronicum, hoc modo :

Alexius
Joannes — *fratres* — Isaacius
Andronicus — *patrueles* — Andronicus
Eudocia — *incesti*

πατρὸς αὐτοῖς καὶ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐσάλευε δὲ τὰς τοῦ γένους διαδοχὰς ὁ μὲν Ἀλέξιος ἐπὶ μιᾷ θυγατρὶ, ἣν καὶ εἰς γαμετὴν γυναῖκα ἡρμόσατο ὁ τοῦ μεγάλου δομεστίκου Ἰωάννου υἱὸς Ἀλέξιος, ὧν πέρι καὶ εἰπόντες ἔφθημεν· τῷ δ' Ἀνδρονίκῳ θυγατέρες ἐγεγόνεισαν τρεῖς, Μαρία, Θεοδώρα καὶ Εὐδοκία, καὶ υἱοὶ δύο, Ἰωάννης τε καὶ Ἀλέξιος. Τῶν θηλειῶν τοίνυν ἡ Εὐδοκία τὸν ἐκ παρθενίας ὁμευνέτην ἀποβαλοῦσα θανάτῳ ἀνοσίως Ἀνδρονίκῳ συνήρχετο, οὐ κρύβδην, ἀλλ' ἀνέδην. Καὶ τοῖς ἐπιτιμῶσιν Ἀνδρονίκῳ διὰ τὸ τῆς συνουσίας ἀθέμιτον [P. 69] ἡ ἀφ' ἑστίας μίμησις πρόχειρος εἰς ἀπόλογον ἦν, καὶ χαριεντιζόμενος ἀνθυπέφερεν ὡς φιλεῖ τὸ ἀρχόμενον ἐξομοιοῦσθαι τῷ ἄρχοντι καὶ τὰ τῆς αὐτῆς ὁμοστοιχεῖ καὶ συνάδει πως κεραμείας, εἰς τὸν ἐξάδελφον ἀποσκώπτων ταῦτα καὶ βασιλέα τὸν Μανουὴλ ὡς ὁμοιοπαθέσιν ὑποκύπτοντα πάθεσιν ἢ γοῦν καὶ χείρωσιν ἁλισκόμενον, εἵπερ ὁ μὲν ἀδελφοῦ θυγατρὶ συνουσίαζεν, ὁ δ' Ἀνδρόνικος ἐξαδέλφου παιδὶ συγκατέκειτο. Τὸ γοῦν τοιοῦτον οὔτε τῷ Μανουὴλ ἤνδανε καὶ τοὺς ἐκ γένους τῆς γυναικὸς μαίνεσθαι ἐποίει κατ' Ἀνδρονίκου καὶ διαπρίεσθαι ἀτεχνῶς, ἐκ τοῦ πλείονος δὲ τὸν τῆς Εὐδοκίας ὁμαίμονα Ἰωάννην, ὃς τῇ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ καὶ πρωτοβεστιαρίου ἐκυδροῦτο τιμῇ, καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ τῇ Μαρίᾳ ὡσαύτως γαμβρὸν τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην. Πολλὰ μὲν οὖν, ὡς εἰκὸς, ἐπιβουλαὶ κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου αἱ μὲν ἐνδόμυχοι ἦσαν καὶ σκότιοι τυρευόμεναι, αἱ δὲ καὶ προδήλως τολυπευόμεναι· ἀλλὰ διέλυε ταύτας ὡς ἱστὸν ἀράχνης Ἀνδρόνικος, καὶ ὡς παιδίων ἐπὶ ψάμμου ἀβύρματα διεσκέδαζεν, ἀνδρίᾳ τε τῇ σφετέρᾳ πίσυνος ὢν καὶ κατὰ σύνεσιν τῶν ἐναντίων ὑπερφέρων πολὺ καὶ ὅσον αἱ ἄλογοι φύσεις τῶν λογικῶν ἥττηνται, ὥστε καὶ συμβὰν οὕτω πολλάκις προσπλακεὶς ἐτρέψατο τούτους, τὰ φίλτρα τῆς Εὐδοκίας γέρας ἀρνύμενος. Ἦν δ' ὅτε καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ σκηνῆς τῇ γυναικὶ κατὰ Πελαγονίαν συνεπλέκετο, οἱ δὲ καθ' αἷμα τῇ Εὐδοκίᾳ προσήκοντες, περιστάντες τὴν σκηνὴν ὡς τοῦτο ἔγνωσαν, μετὰ συχνῶν ὁπλοφόρων ἐτήρουν τὴν ἔξοδον ὡς αὐτίκα μάλα τοῦτον διαχειρισόμενοι. Ἀλλ' οὐκ ἔλαθε ταῦτα τὴν Εὐδοκίαν, καίπερ ἐφ' ἑτέροις τὸν νοῦν ἔχουσαν, εἴτε διαγγελθέντα παρά του τῶν ἐκ τοῦ γένους ἐκείνῃ, εἴθ' ἑτέρως τὸν κατὰ τοῦ φθορέως αὐτῆς λόχον γνωρίσασα· ἦν γὰρ κἀκείνῃ δραστήριον τὸ φρονεῖν, οὐμενοῦν κατὰ γυναῖκας πλουτούσῃ τὴν σύνεσιν. Διασαφεῖ τοίνυν τῷ Ἀνδρονίκῳ συγκατακειμένῳ τὴν ἐπιβουλήν. Ὁ δὲ διαθορηθεὶς ἐπὶ τῷδε τῷ ῥήματι, ἐξανέθορέ τε αὐτίκα τῆς κλίνης, καὶ τὴν ἐπιμήκη διαζωσάμενος μάχαιραν διεσκοπεῖτο τὸ ποιητέον. Ἡ μὲν οὖν ὑπετίθει τῷ ἐρωμένῳ γυναικείαν ὑποδῦναι στολήν, κἂν τῷ ἐπιτάξαι αὐτήν τινι τῶν προκοίτων καὶ κατευναστριῶν γυναικῶν λαμπτῆρα εἰσενεγκεῖν τῇ σκηνῇ, πρὸς ὄνομα καλέσασαν, καὶ οὕτως εἰς ἐξάκουστον ὡς τοῖς ἐλλοχῶσι τὴν ταύτης ἐνηχηθῆναι φωνὴν, εὐθέως ἐξελθεῖν καὶ λαθεῖν. Τῷ δὲ οὐκ ἤρεσκεν ἡ παραίφασις, ἐκτρεπομένῳ μὲν καὶ τὸ ἁλῶναι κἀπὶ τὸν βασιλέα ἐπισπώμενον τῆς κόμης ἄγεσθαι ἀγεννῶς, καὶ θάνατον δὲ οὐχ ἧττον ὀφρωμένῳ τὸν γυ-

A Eudociam ; et filios duos, Joannem et Alexium. Eudocia, defuncto marito, nefaria consuetudine Andronici non clam sed palam usa est. Andronicus vero quoties ob incestum reprehendebatur, hanc defensionem per jocum in promptu habebat, solere subditos principum mores imitari, et aquam ex eodem fonte petitam eumdem saporem referre. Quibus verbis imperatorem Manuelem perstringebat ut iisdem aut etiam deterioribus affectibus obnoxium, qui cum fratris filia rem haberet, cum ipse patruelis duntaxat filiam complecteretur. Ii sales nec Manueli placebant et mulieris cognatos furore quodam contra Andronicum incendebant, Joannem in primis Eudociæ fratrem, qui protosebasti et protovestiarii dignitatem obtinebat. Joannem item Cantacuzenum, qui sororem illius Mariam in matrimonio habebat. Itaque aperta vi et occultis insidiis Andronicus crebro oppetebatur ; quas ut araneæ telas et puerorum ludicra in arena facile dissipabat, cum fortitudine sua fretus, **137** tum ingenio longe superior adversariis, ut præ illo brutæ pecudes haberi possent ; eosque sæpe vim inferentes propulsabat, pericula illa Eudociæ amore abunde pensata ratus. Accidit autem ut cum ad Pelagoniam in tabernaculo mulieris amplexibus indulgeret, Eudociæ cognati cum multis armatis ejus exitum observarent ad cædem parati : sed ea res Eudociam non fefellit quanquam aliis cogitationibus intentam, sive a cognatorum aliquo monita, sive alia ratione insidias odorata fuerit, quippe et ipsa acri ingenio et plus quam muliebri prudentia instructa ; insidias igitur accubanti Andronico indicat. Quo verbo ille excitatus e lecto exsilit, et prælongo accinctus gladio quid agendum esset deliberat. Mulier vero illum monet ut muliebri veste indutus, simul ac ipsa cubiculariam clara voce, ut ab insidiatoribus etiam audiatur, lucernam inferre jusserit, statim clam egrediatur. Sed id consilium viro forti non placebat, ne captus deformiter **138** ad imperatorem capillo traheretur metuenti, et muliebrem ac turpem mortem reformidanti. Itaque prælongo ense arrepto, et tabernaculo obliquo ictu dissecto, sæpem quæ forte ante id erat, omne spatium quod vectes et funes occupabant, uno ingenti saltu transilit ; quo insidiatores obstupefacti illius effugium admirabantur. His rebus Manuel turbatus. et crebris calumniis ab amore Andronici aversus paulatim crimina illa vera arbitrabatur : neque enim famam omnino esse irritam, quæ talia de illo spargeret. Ita nihil habet natura humana calumniatrice lingua deterius ; quam Psalmographus haud immerito multis in locis detestatur, ab eaque se liberari optat. Manuel igitur cognatorum vocibus tanquam cassibus irretitus, nolens volens Andronicum in custodiam dat ferreis compedibus firmissimis vinctum ; in qua cum longo tempore male tractaretur, homo audax et in rebus difficillimis ingeniosus animadvertit in turri **139** illa lateritia, cui inclusus erat, meatum antiquissimum,

eumque subit manibus pro ligonibus usus, ad ingressum et exitum parandum et dissimulandum, rebus quibusdam ante foramen collocatis. Sub praedii tempus carceris fores a custodibus aperiuntur, epulæ afferuntur, sed conviva nusquam apparet. Perlustrant illi turrim, ne ea alicubi effracta aut perfossa homo callidus sit elapsus. Sed cum prorsus nihil læsum esset, non cardo, non postis, non limen, non tectum, non posticum, non ferro munita fenestra, non quidquam aliud, cum magno ejulatu faciem unguibus lacerantes, quasi amisso eo quem custodiebant, et locum et modum quo effugisset ignorantes, rem imperatrici et magistratibus aulæque proceribus nuntiant. Alius igitur ad marinas portas mittitur, alius terrestres portas custodire jubetur, alius portus scrutatur, alius alia parte urbis occupata fugitivum Andronicum quæritat. Perquiruntur et bivia et trivia; et crebræ imperatoriæ litteræ in omnes provincias mittuntur, quibus fugitivus Andronicus continenter inquiri et captus in urbem remitti 440 jubebatur. Deinde uxor ejus ut fugæ conscia comprehensa in eumdem carcerem, in quo erat Andronicus, conjicitur, ut ibi pietatis in maritum et consilii de fuga pœnas daret. Nesciebant illi nimirum se Andronicum habere ut prius, et bilem suam frustra in miseram feminam effundere, et rem gratam facere Andronico, qui cum e caverna emersisset et mulierem inopinato conspectu territam allocutus pro spectro haberetur, amplexus eam illacrymat ille quidem, sed non tantum quantum illarum ærumnarum acerbitas postulabat, ne custodes ejulatum audirent. In ea custodia diu consuetudine uxoris usus, e quo congressu filius ei Joannes postea natus est, cui nomen imperatorium, ut suo loco narrabitur, impertiit, tandem e carcere elabitur, custodibus propter mulierem negligentioribus factis. Sed 441 cum ad Melangia venisset, a milite quodam Nicæa captus denuo in custodiam priore majorem et acerbiorem conjicitur, duplicibur ferreis compedibus oneratus. Quæ cum Manueli in Armenia adhuc castra habenti nuntiarentur, Joannes Camaterus dromi logotheta mittitur, qui imperatorem propediem rediturum indicaret, et quid actum esset diligentius exploratum renuntiaret.

ναικώδη καὶ ἀκλεᾶ. Οὐκοῦν τὸ ξίφος γυμνώσας καὶ δοὺς τοῦτο τῇ δεξιᾷ ἀφάλλεται, τὴν σκηνὴν ἐγκαρσίως διατεμών, καὶ ἐν ἑνὶ πηδήματι θεσπαλῷ ἄντικρυς ὑπερβαίνει τόν τε ξυγκείμενον τῇ σκηνῇ τυχὸν οὕτω θριγγὸν, καὶ ὅσαν ἐπεῖχον οἱ πάσσαλοι καὶ οἱ σχοῖνοι χῶρον, ὡς ἀχανεῖς γενέσθαι τοὺς ἐνεδρεύοντας καὶ τὸ διαδρᾶναι σφᾶς τὸ θήραμα θαῦμα καὶ θέαμα ἡγεῖσθαι καινόν. Ταῦτα μὲν οὖν ἀκουόμενα τὸν αὐτοκράτορα ὑπέθραττε Μανουήλ, καὶ αἱ διαβολαὶ [P. 70] δὲ ὅσα καὶ ῥαιδίως ἐνδελεχεῖς ἐκοίλαινον ἐς ὑποδοχὴν τῶν κατὰ τοῦ ἐνδιαβαλλομένου ἐπιχεομένων τὴν τοῦ ἐνηχουμένου ψυχήν, καὶ ἀπῆγον κατὰ βραχὺ οὗ εἶχεν οὗτος εἰς τὸν ἄνδρα ζωπύρου φιλίας, καὶ ὡς ἀληθῆ ἐνῆγον τὰ λεγόμενα παραδέχεσθαι· μηδὲ γὰρ πάμπαν τὴν φήμην ἀπόλλυσθαι, μηδὲ εἰκῇ λύουσαν τὸ πτίλον ἀμφιπεριτροχάζειν αὐθάδη καὶ βασιλειῶντα τὸν Ἀνδρόνικον. Ὡς ἄρα οὐδέν τι διαβόλου γλώττης χείριστον ἐνέφυ τοῖς ἀνθρώποις ἕτερον κακόν. Εἰκότως οὖν καὶ Δαβὶδ ὁ φιλῳδὸς καὶ φιλόψαλμος ἐν πλείστοις τῶν αὐτοῦ θεοπλόκων καὶ ἡδυῤῥαδῶν εἰδυλλίων διασύρει ταύτην καὶ κιρνφδεῖ, στηλογραφῶν ἀτεχνῶς τὴν ἐξ ἐρήμου ταύτης ἰσχὺν, καὶ ῥυσθῆναι τῶν ἑλίκων αὐτῆς ἐπευχόμενος. Τῷ τοι καὶ ὁ Μανουὴλ ὡς ἄρκυσι ληφθεὶς οἷς ἦσαν τοῦ Ἀνδρονίκου πολλάκις οἱ πρὸς γένους αὐτῷ κατεπάδοντες, ἐκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ τίθησιν αὐτὸν ἐν φρουρᾷ, καὶ ποδοκάκαις σιδηραῖς ἀσφαλίζεται ἀῤῥήκτοις ὡς ἐνῆν καὶ ἄλλοτοις. Ἔμενεν οὖν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τῇ φυλακῇ κακουχούμενος. Θυρμουργὸς δὲ ὢν καὶ ἀνθρώπων παλυτροπώτατος κἀν τοῖς ἀπόροις πορίστικὸς καὶ εὐμήθους, παλαίτατον κατανοήσας ὑπόνομον καθ' ὃν εἴργνυτο οἰκίσκον (πύργος δὲ οὗτος ἦτ ἐκ πλίνθου ἅπας ὀπτῆς) ὄπεισι τοῦτον, ταῖς χερσὶ πρότερον ὡς ἀμάλαις ἢ σκαλίσι διαμησάμενος τὰ πρὸς τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον, ὡς εἶεν ἀνύποπτα, καὶ τι προεκπετάσας ἔπιπλον. Ἐνστάσης τοίνυν ὥρας ἀρίστου αἱ θύραι τοῦ δεσμωτηρίου παρὰ τῶν φρουρῶν ἀνεῴγεσαν καὶ τὸ δεῖπνον εὐτρεπὲς παρεισήγετο, οὐδαμοῦ δὲ φαινόμενος ἦν ὁ δαιτυμών. Περιεβλέπετο γοῦν τοῖς φύλαξιν ἡ φρουρὰ, μή πού τι ταύτης ἀποθράσας ἢ διατορήσας ὁ πολύμητις Ἀνδρόνικος οἴχοιτο. Ὡς δ' οὐδὲν ὅλως ἦν οὐδαμῶς λυμανθὲν, οὐ θαιρὸς, οὐ φλιὰ, οὔτε μὴν οὐδὸς τῶν πυλῶν, οὐκ ὄρυφος, οὐκ ὀπισθόδομος, οὐδ' ἡ σιδηρόδετος ἀναφωτὶς, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἁπάντων οὐθὲν, ἀνῴμωζον διωλύγιον, τὴν ὄψιν ὄνυξιν ἔδρυπτον, ὡς ὃν ἐφρούρουν οὐκ ἔχοντες, μηδὲ τὸν τρόπον ἢ τὸν τόπον κατανοοῦντες καθ' ὃν ἔστιν ἀποδρᾶς. Δῆλα ταῦτα ποιοῦσι τῇ βασιλίσσῃ καὶ τοῖς ἐν τέλει καὶ ὅσοι τὴν βασιλικὴν ἀμφεπονοῦντο αὐλήν. Οὐκοῦν ὁ μὲν ὡς φυλάξων τὰς αἰγιαλίτιδας πύλας ἐστέλλετο, τῷ δὲ ἡ τῶν χερσαίων ἐπετέτραπτο φυλακὴ, ἄλλος τοὺς λιμένας διηρεύνατο, ἕτερος ἄλλο τι τῆς πόλεως μέρος ἀπολαβὼν ἦνετιν ἐζήτει τὸν δραπέτην Ἀνδρόνικον. Οὐδὲ αἱ ἄμφοδοι ἦσαν ἀδιασκόπητοι, οὐδ' ἀφύλακτοι αἱ τρίοδοι. Κυχνὰ δὲ καὶ κατὰ πᾶσαν χώραν τὰ βασίλεια διίπτατο γράμματα, ἄρχοντον ἀπαγγέλλοντα τὸν Ἀνδρόνικον καὶ σχολὴν ἐπίμονον ἐπιτάττοντα, ὅπως ἁλοὺς ἐπαναπεμφθῇ. Ἐπὶ δὴ τούτοις καὶ ἡ τούτου συλληφθεῖσα γυνὴ ὡς τῆς φυγῆς συνίστωρ τῷ δεσμωτηρίῳ παραῤῥιπτεῖται ἐν ᾧπερ καθεῖρκτο Ἀνδρόνικος, ὡς ἐκεῖσε τίνῃ δίκας τῆς φιλανδρίας ἔνθα ὁ ταύτης συνείληπτο σύζυγος, ᾧ ὑπέθετο τὴν δραπέτευσιν. Ἠλάνθανον δὲ ἄρα καὶ Ἀνδρόνικον πεδήτην ὡς πρότερον ἔχοντες καὶ μάτην εἰς γυναῖκα ταλαίπωρον τὸν χόλον ἐκχέοντες καὶ τὰ πρὸς χάριν Ἀνδρονίκῳ ποιοῦντες· ἐξαναδὺς γὰρ οὗτος τοῦ θόλου καὶ τὸν ὑπόνομον ἐκλελοιπὼς τῇ γυναικὶ ἐντυγχάνει, δόξας ὅσα καὶ δαίμων τὰ πρῶτα ὑποταρτάριος ἢ νεκύων ἀμενηνὸν ἴνδαλμα, καὶ διαταράξας τῷ ἀέλπτῳ τῆς θέας τὴν ἄνθρωπον. [P. 71] Καὶ πρυσπλακεὶς ἐδάκρυσε μὲν, πλὴν οὐχ ὅσον ἤθελον

αἱ συμφοραὶ καὶ τὰ τότε δυστυχῆ συναντήματα, φειδοῖ τοῦ μὴ τὸν θρῆνον ἀναβῆναι εἰς ὦτα τοῖς δυσμοφύλαξι. Καὶ δὴ ἐφ' ἱκανὸν συγγεγονὼς τῇ εὐνέτιδι κατὰ τὴν φρουρὰν, καὶ ἐγκύμονα ταύτην ἐκ τῆ τότε συνουσίας ἀπεργασάμενος, ἐξ ἧς καὶ παιδὸς ἄῤῥενος ἀκούσοι πατὴρ, τὸν Ἰωάννην λέγω, ᾧ καὶ βασιλείας Ἀνδρόνικος μετέδωκεν ἔπειτα, ὡς ὁ λόγος εἶπῃ κατὰ καιρὸν, ἐκεῖθεν ἀναχωρεῖ, οἷα τῶν φυλάκων μηκέτι κἀπὶ τῇ γυναικὶ οἵαν καὶ ἐπ' αὐτῷ τῆς φρουρᾶς παρεχομένων ἀκριβῆ. Γενόμενος δὲ κατὰ τὰ μελάγγεια συλλαμβάνεται παρὰ τοῦ στρατιώτου, ὅτῳ ἦν Νικαίας ἐπίκλησις· καὶ εἶχε πάλιν αὐτὸν κουστωδία μείζων καὶ χείρων τῆς προτέρας φρουρὰ καὶ ποδοπέδαι σιδηραῖ διπλαῖ. Ταῦτα οὖν ὡς ἠγγέλθη τῷ Μανουὴλ κατ' Ἀρμενίαν ἔτι στρατοπεδεύοντι, στέλλεται ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου Ἰωάννης ὁ κομνηνὸς, καὶ τὴν τοῦ ἄνακτος μὲν ὅσον οὐδέπω παρουσίαν εὐαγγελισόμενος, καὶ τὰ συμβάντα δὲ κρειττόνως διασκεψόμενος καὶ παραθηλώσων βασιλεῖ σαφέστερον.

γ'. Οἱ δ' Ἀντιοχεῖς τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως τὰ πρῶτα μὲν ἀγαπητῶς οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλὰ καὶ λίαν βαρέως ἔφερον καὶ ὅπως ἐσκίπτοντο ἀποπέμψαιντο. ὡς δὲ κωλύειν οὐκ ἦν οὐδ' ἀναλύειν ἄλως τὰ δεδογμένα ἐκείνῳ, οὐ μόνον τῶν πυλῶν διεχυθέντες μετὰ δουλικοῦ σχήματος καὶ φρονήματος ὑπηντίαζον, ἀλλὰ καὶ τὴν εἴσοδον αὐτῷ ἐς τὸ πομπικώτερον διεσκεύασαν, τάς τε ἀγυιὰς καὶ ἀμφόδους ἐπίπλοις καὶ ταπησι διακόσμοις, καὶ δένδρων νεοδρέπτοις κλωσὶ κατηγλάϊζον, τὰς τῶν λειμώνων καὶ ἀνθέων χάριτας ἐς τὸ ἄστυ μέσον διακηπεύοντες, καὶ φιλότιμον αὐτῷ τὴν πρόοδον σχεδιάζοντες, οὐχ ὁ μὲν, ὁ δ' οὔ, ἀλλ' οἰκήτωρ ἅπας ἁπαξαπλῶς, ὡς παρεῖναι καὶ Σύρον ὀψοφάγον καὶ λῃστὴν Ἴσαυρον καὶ πειρατὴν Κίλικα καὶ ἱππότην (78) κοντοφόρων Ἰταλιώτην ὅμοῦ, καὶ ἵππον ὑψαύχενα καὶ ὑπέραυχον φρόνημα παρισάμενοτ καὶ βάδην παριόντα τὸν θρίαμβον. Ὁρῶν δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν Λατίνων ἐκεῖσε στρατιωτικὸν μέγα τῷ δόρατι ἄγκαυχώμενον καὶ τῷ τούτου ἐνδεξίῳ φυσῶν ἀγωνίσματι, παιδιᾶς ἡμέραν συνθηματίζεται δι' ἀσιδήρων ὁπλισμῶν. Ὡς οὖν ἡ προθεσμία ἐνειστήκει, ἀριστίνδην τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐξάγει καταλόγων τοὺς περὶ τὸ κραδαίνειν δόρατα εὐφυεῖς καὶ ὅσοι πρὸς αὐτὸν τὸ γένος ἀνέθορον. Ἔξεισι δὲ καὶ αὐτὸς ὑποσεσηρὼς βραχὺ καὶ πρὸς τὸ σύνηθες μειδίαμα ὀγραινόμενος, ἐς πεδίον ὑπτιάζον καὶ ἱκανὸν ἀντιτάξαι διαχιθεῖς ἱππότιδας φάλαγγας, τὸ δόρυ μετεωρίζων, χλαμύδα ἠσθημένος ἀττειοτέραν περὶ τὸν δεξιὸν ὦμον περονουμένην καὶ ἀφιεῖσαν ἐλευθέραν τὴν χεῖρα κατὰ τὸ πόρπημα. Ὤγει δὲ αὐτὸν ἵππος πολεμιστήριος καλλίθριξ καὶ χρυσοφάκαρος, ὃς ἠρέμα ὑπογυρῶν τὸν αὐχένα καὶ ὑποσκαίρων τῷ πόδε, ὡς ὁρόμων ἐρωτιῶν, οἷον ἀνθημιλλᾶτο τῇ τοῦ ἀναβάτου λαμπρότητι. Καὶ ἑκάστῳ δὲ τῶν συγγενῶν, καὶ ὅσοι διαγωνίζεσθαι ἄλλοι τοῖς Ἰταλοῖς ἐπεκρίθησαν λαμπροφορεῖν ἐπέταξεν ὡς ἐνῆν. Ἐξῆλθε δὲ καὶ ὁ πρίγκιψ Γεράρδος λευκοτέρῳ χιόνος ἐπυχος ἵππῳ, ἀμπισχόμενος χιτῶνα διάσχιστον ποδηνεκῆ, καὶ πῖλον ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς κατὰ τιάραν ἐπικλινῆ, χρυσῷ κατάστικτον. Συνεξίασι δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἱππόται, πάντες ἀρεϊκοὶ τὴν ἰσχὺν, εὐμήκεις τὰ σώματα· Ὡς δ' ἔφριξεν ἐγχείησιν ἡ μάχη, ἄγευστος αἵματος, συνεπλέκοντο ἐκβόμως ἐξ ἀμφοῖν ἱκανοὶ ἀλλήλους διαδορατίζοντες καὶ τοὺς κατ' αὐτῶν ἀκοντισμοὺς ὑπεκκλίνοντες, ὅτε καὶ ἦν ἰδεῖν κατὰ τὸν

3. At Antiochoni principio imperatoris advcntu minime læti deque eo amovendo solliciti, cum prohibere ac voluntati ejus resistere non possent, non modo servilibus gestibus atque animis effusi portis obviam processerunt, sed et ingressum ei magnificum adornarunt, vicis et biviis tapetibus alque aliis rebus adornatis, ac via qua transiturus erat recentibus arborum frondibus et odoratis floribus constrata. Nec quisquam ab illo honorifico occursu aberat, sed omnes inquilini confluxerant. Aderat Syrus gulosus, aderat latro Isaurus, aderat pirata Cilix : eques lancearius Italicus relicto feroci equo positaque animi elatione pedibus triumphum comitabatur. Cum autem 142 Italicum militem hastæ solerti tractatione superbire videret, ludicrum certamen hastarum sine ferro instituit. Cum ludorum dies adesset, delectu acto e Romanis legionibus cognatisque suis vibrandæ hastæ peritissimos producit. Prodit et ipse, pro consuetudine sua, subridenti vultu, in spatiosam planitiem in qua equestres turmæ commode concurrere possent, hasta in altum elata, chlamyde insigniore indutus, quæ in dextro humero infibulabatur ut brachium esset liberum, equo bellico insidens pulchri coloris et aureis phaleris conspicuo, qui cervice leniter arrecta et humum pedibus pulsans cursus cupiditatem præ se ferebat et cum splendore sessoris veluti certabat. Jussit et cognatos suos et cæteros qui cum Italis certaturi essent, quam splendidissimas vestes induere. Egressus est et princeps Gerhardus, equo nive candidiori insidens, tunica acu picta usque ad talos demissa indutus, pileum auratum in capite gestans, tiaræ 143 instar inflexum, cum omnium equitum suorum comitatu, proceritate corporum et bellico animorum vigore insignium. Ut ludiera illa pugna inchoata est, utrinque complures magno impetu sunt congressi, hastarum ictus in vicem ingerentes et declinantes. Ibi videre erat alios resupinos pedibus in altum elatis sterni, alios pronos jacere, alios sella equestri devolvi, alios obverso tergo effuse fugere, alios pallere præ jaculorum metu et intra clypeum seso abdere, alios rubere, qui adversarios trepidare cernerent. Aer vero impetu equorum verberatus vexilla cum sibilo agitabat : ut haud

Hier. Wolfii notæ.

(78) Ἱππότην. Μετὰ κονταρίων καὶ ἁλόγων ἀραβικῶν.

ab re dici posset in iis ludis Venerem cum Marte et Bellonam cum Gratiis coiisse : tanta erat varietas et elegantia. Studia porro Romanorum atque audaciam æmulatio Latinisque præcellendi cupiditas et imperatoris oculi judices actorum incendebant : Italos vero semper erecta cervix et animus superbus atque indignatio, ne Romani hastato illo certamine superiores essent, excitabant. Imperator ipse duos equites 144 simul prostravit, equo alterum et hasta invectus, qui impetu jaculi etiam alterum una secum dejecit.

A ἄχαλκον ἐκεῖνον ἄρεα πῇ μὲν κύμβαχον ἐπὶ βρεχμόν τε καὶ ὦμους ἀνατρεπόμενον, ἄλλοσε ἱππείας ἀστράβης ἐκσφαιριζόμενον, ἄλλον πρηνῆ, ἰζυπτιάζοντα ἕτερον, ἄλλον μετακυλόντα τὰ νῶτα καὶ προτροπάδην φεύγοντα. Ὁ μὲν ἐχλώριζεν ὑπὸ δέους, τὸν ἀκοντίζοντα δεδιὼς, καὶ τῷ σάκει πᾶς ἐνεθάπτετο· ὁ δὲ ἀνθηρὸς ἦν, τὸν ἀνταγωνιστὴν κατεπτηχότα ὁρῶν. Τὸ δὲ τοῦ ἄρους ῥόθιον τῇ ὁρμῇ τῶν ἵππων τεμνόμενον ἠνέμου τὰς σημαίας καὶ λιγυρὸν ὑπεσύριττεν. Εἶπεν ἄν τις οὐκ ἀκούμψως, πρὸς τὴν τηνικαῦτα διάχυσιν ἀπιδών, Ἀφροδίτην Ἄρεῖ συνελθεῖν, τῇ δ' Ἐνξοῖ συμπλέκεσθαι Χάριτας· οὕτω τὰ τότε παίγνια μίγμα ποικίλου καλοῦ ἐτύγχανεν ὄντα. Ἔποίει δ' ἁμιλλᾶσθαι καὶ παραλογώτερον Ῥωμαίους μὲν τὸ ὑπερφέρειν βούλεσθαι τῶν Λατίνων καὶ κατὰ τὴν τῶν δοράτων ἰγκοίνησιν, καὶ βασιλέως αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ἀγωνοθέται τῶν ὁρωμένων γινόμενοι, Ἰταλοὺς δὲ ὁ ἀεὶ ὀρθὸς αὐχὴν καὶ τὸ ὑβρίζον φρόνημα, ἔτι γε μὴν τὸ μηδ' ὅλως ἀνέχεσθαι Ῥωμαίους κρατεῖν τὸν διὰ κοντῶν πόλεμον. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸς σύνδυο ἱππότας προσούδισε, καφ' ἑνὸς μὲν ἐλάσας τὸν ἵππον καὶ τὸ δόρυ κραδάνας ἐκείνου δὲ συγκαταβαλόντος τὸν σύνεγγυς τῇ ῥύμῃ τοῦ διακοντίζοντος,

Postquam Antiochenos admiratione fortitudinis impleverat, cum ipsi vidissent quæ prius audiverant, Cpolim redire instituit : et per amicas provincias iter habens maximam copiarum partem dimisit. In quo prudentiæ suæ oblitus milites plurimos amisit, extremo agmine male tractato : nam incitata itineris cupiditas et effrenis atque inconsideratus domum itionis ardor legiones non paucas in illa dispersione afflixit, subito Turcorum insultu oppressas. Tum re ipsa compertum est quantum boni sit in providentia, quantum temeritas et inconsulta consilia apportent incommodorum et malorum ; ac longe præstare saluturem moram perniciosæ festinationi, quantumvis initio spe bona blandienti. Fortassis autem gravior clades accepta esset, nisi imperator conversus Turcorum impetum repressisset atque exercitum eo ordine, quo prius id fieri decuerat, reduxisset. Cum vero cadaveribus astitisset et multitudinem interfectorum perspexisset, et labiis agitatis præ dolore femur crebro percussisset, cum profundis suspiriis illacrymasse fertur, ut in ægritudine animi et 145 dolore solet. Quamvis autem susceptum dedecus abolendi cupidissimus, cum quid in præsentia ageret non haberet, institutum iter tenuit.

B Πλήξας οὖν ἐπ' ἀνδρίᾳ τοὺς Ἀντιοχεῖς θαύματος, ὄψεσι παρειληφότας ἅπερ ἀκοαῖς ἐνηχοῦντο πρότερον, ἔγνω παλινῳδίαν ᾄσαι πρὸς τὴν Κωνσταντίνου τραπόμενος. Ἔνθεν τοι καὶ ὡς διὰ φιλίας μέλλων ἰέναι διαφῆσαι τὸ στρατόπεδον, ὅποι φίλον ἑκάστῳ μεθίστασθαι. Τοῦτο δὲ μὴ καθ' ἡγεμόνα ὁποῖος ἦν αὐτὸς βουλευσάμενος, ἔλαθε παραπολέσας τὸ πολὺ τοῦ στρατοῦ καὶ κακῶς τὰ κατ' οὐρὰν διαθέμενος· ἡ γὰρ πρὸς πορείαν ὀξεῖα τούτου ῥοπὴ καὶ ἡ πρὸς τὰ οἰκεῖα ἦθη τῶν στρατιωτῶν ἀχαλίνωτος ἅπαρσις καὶ ἀλόγιστος οὐκ ὀλίγα των ταγμάτων διαλυθέντα παρελυμήνατο, τῶν Τούρκων ἐπεισπεσόντων ἀθρόως αὐτοῖς, ὡς πεῖρᾳ γνῶναι τὸ τότε πολλοὺς οἷον ἀγαθὸν ἡ προμήθεια, τὴν δ' ὑστεροβουλίαν πρᾶγμα ἀνόνητον καὶ ἀξύμφορον, καὶ ὡς κρεῖσσον τὸ μεθ' ἡμέραν, εἰ σώζει καὶ δίδωσιν εὔκλειαν, τοῦ κατασπῶντος αὐτίκα εἰς θάνατον, κἂν ὑποσαίνῃ χρηστότητι. Τάχα δ' ἂν καὶ εἰς χείριστον προὔβη τὰ οἰκτιστα, εἰ μὴ βασιλεὺς ἐπαναστραφεὶς τῶν Τούρκων ἀνέστειλε τὴν φοράν, καὶ προὔπεμψε τὰ στρατόπεδα μεθ' οἵας ἕδει συντάξεως πρότερον, ὅτε καὶ λέγεται τοῖς τῶν πεσόντων ἐπιστάντα πτώμασι, καὶ τὸ πλῆθος τῶν διαφθαρέντων ὅσον κατανοήσαντα, πλῆξαί τε τῇ χειρὶ τὸν μηρὸν ἀχθόμενον καὶ περιψοφῆσαι τὰ χείλη πυκνὰ καὶ ἀνοιμῶξαι βύθιον καὶ δακρύσαι, ταῦτα δὴ τά τῶν παθαινομένων σημαντικὰ ἐπὶ τοῖς

C ὁρωμένοις ἢ καὶ ἐνωτιζομένοις ἀλγεινοῖς θεάμασι καὶ ἀκούσμασι, καὶ ὁρμῆσαι μὲν τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀναμαχέσασθαι ὄνειδος, γενναῖον δὲ τι ἐξ ὑπογυίου δρᾶσαι μὴ ἔχοντα ὁδοῦ τῆς προκειμένης αὖθις ἔχεσθαι.

4. Enimvero invidia, quæ non tantum provinciarum et urbium dominos subinde obliquo intuetur oculo et insidiatores in proximo alit, sed mediocres etiam insectatur, nec Styppiotam Theodorum gratia apud imperatorem pollentem inviolatum præteriit, neque prius turbinibus et procellis agitare destitit, quam de gradu dejectum locoque motum tandem miserabiliter afflixisset. Ego vero talia quoque historiæ insero, ut lectores cognoscant quam improvisa et inevitabiles res sit improbitas : esse igitur, quantum liceat, eos æmulos observandos, qui ingeniiesunt

D δί. Ὁ δὲ μὴ τοῖς ὑψηλοῖς μόνον καὶ ἐθνῶν καὶ πόλεων δυνάσταις λοξὸν ἀεὶ ἐνορῶν φθόνος καὶ τοὺς ἐπιβούλους τρέφων ἀεὶ ἐγγὺς, ἀλλὰ καὶ τοῖς μετριωτέροις ἐπιφυόμενος. οὗτος οὐδὲ τὸν Στυππειώτην Θεόδωρον τῆς παρὰ βασιλεῖ παῤῥησίας εἴασεν ἀμετάθετον, ἀλλὰ πνεύσας καταιγιδῶδες καὶ ἄγριον ὁ δυσπάλαιστος πολλάκις μὲν τοῦ στασίμου στρεφελίξας μετήνεγκε, σέλος δὲ καὶ ἀνέτρεψε καὶ εἰς πτῶμα κατήνεγκεν οἴκτιστον. Παρενείρω δε καὶ τὰ τοιάδε τῇ ἱστορίᾳ, δεικνὺς τοῖς ἀναγινώσκουσιν ὡς, κἂν ἀσυλλόγιστόν τι χρῆμα καὶ δυσφύλακτον ἡ πονηρία, χρῆναι γοῦν ὡς ἐξὸν ἐποβλέπεσθαι τῶν ἀντιτέχνων

ὁπόσοι τὸν μὲν τρόπον οὐκ ἐλευθέριοι, τὸ δὲ ἦθος ὑποκαθειμένοι καὶ τὴν γλῶτταν τῇ καρδίᾳ πλουτοῦντες ἀντίφθογγον, πρὸ πάντων δὲ τιθέναι τῷ στόματι φυλακὴν καὶ μὴ ἔξω τὴν γλῶτταν προπετῶς ἐκπηδᾷν τοῦ ἕρκους τῶν ὀδόντων καὶ τοῦ τῶν χειλέων ἐπιτειχίσματος, ἅπερ οἷα διπλοῦν περίβολον ἡ φύσις ταύτῃ περιεγύρωσεν. Ὁ γὰρ τοι τότε λογοθέτης τοῦ δρόμου οὐχ οἷός τε ὢν στέγειν τὴν ἐς τὸν Στυππειώτην τῆς τύχης εὐμένειαν καὶ τὴν ἀκροτάτην τοῦ βασιλέως ῥοπὴν καὶ τὸ τῷ μὲν ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ἐς τὸν κρατοῦντα παῤῥησίας τε καὶ παρουσίας εἶναι καιρὸν καὶ ἐξεῖναι δακτύλῳ πάντα μεταφέρειν καὶ νεύματι, αὐτῷ δὲ κατὰ τακτὰς ὥρας τὴν ἐς αὐτὸν ἀνεῳγέναι πυλαίαν, καὶ τἆλλα ὅσα τῷ μὲν Στυππειώτῃ καὶ μόνον βουληθέντι ἀνύσιμα ἦν, τῷ δὲ οὐδ' ὄναρ διὰ τοῦ φανιαστινοῦ ἐφιπτάμενα καὶ διὰ τοῦτο τοῦ φθόνου γινόμενα ὑπεκκαύματα καὶ ὥς τοῦ ταμιείου πλήττοντα τῆς καρδίας, σκαιωρεῖ κατὰ σοῦ ἀνδρὸς τὰ οἰκτρότατα. Καὶ δεινὸς ὢν κατῦσαι δόλους καὶ δικρόαν εὐτυχιῶν γλῶτταν, ὁποίαν ἄψις ὁ ψίθυρος καὶ ἀρχέκακος, φιλίᾳ ὑποκλέπτει τὸν ἄνδρα, καλῷ πράγματι συσκιάζων ἄτοπα διαβούλια καὶ δηλητηρίου σκύφον περὶ χείλη ἀγάπης μέλιτι περιχρίων. Ἀμέλει τοι καὶ ἄλλα λέγων καὶ διανοούμενος ἕτερα, καὶ χείλεσι μὲν τιμῶν τῇ δὲ καρδίᾳ πόῤῥω πλαζόμενος, ἐλελήθει τὸν κατὰ τοῦτο μόνον ἀρχαῖον καὶ ἁπλοϊκὸν Στυππειώτην. Ἐνδιαβάλλει τοίνυν ὡς μαγγανευτὴν τοῦτον καὶ δολιόφρονα, καὶ γράφεται προδοσίας, τὰ κατὰ Σικελίαν λέγων ἀνατάττειν πράγματα. Ἀπαιτηθεὶς οὖν ὑπὸ τοῦ βασιλέως πίστεις τῶν λεγομένων, τῇ Κιλικίᾳ (79) ἔτι ἐνδιατρίβοντος, αὐτὸν μὲν ἐφίστησι παραπετάσματι, τὸν δὲ Στυππειώτην ἀπολαβὼν ὡς ἔχων τι μόνος μόνῳ προσδιαλέγεσθαι, ἄγει ὅπου ἦν ἀθέατος ὁ βασιλεὺς ἐστιχώς, καὶ λόγους ἀνακινήσας ἑτέρους εἶτα καὶ τοῖς κατὰ Σικελίαν δολίως ἐνέβαλε. καὶ δεδοὺς αὐτὸς ἀφορμὰς τοῦ μεμψιμοιρεῖν μήτε μὴν ἀσπάζεσθαι τὸν Στυππειώτην ὅσα ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐπὶ τοῖς κατὰ Σικελίαν διαπραξάμενος πράγμασιν, οὕτω διαλύει τὴν ἐντυχίαν, καὶ τοιοῦτον ἐνθάψας σπινθῆρα τῇ τοῦ βασιλέως ψυχῇ καὶ κατὰ τοῦ Στυππειώτου ἀφεὶς ὁποτύφεσθαι ἐσκέπτετο καὶ φηρυτοῦ εὐπορήσειν ἑτέρων συκοφαντήσεων, δι' ὧν προχειροτάτη ἐσείσαι τοῦ σπινθῆρος ἡ κίνησις. Οὐκοῦν κατὰ καρδίας ἑτέραν πληγὴν ἀνταίαν εἰληφὼς ὁ δηλωθεὶς λογοθέτης ἐκ τοῦ τῷ Στυππειώτῃ δοθῆναι δοχεῖον ἐρυθρυδάνου διέλιθον χρύσεον, καὶ τοῖς ὅρκοις τοῦτον ἐπιστατῆσαι κατὰ τὸν ἐν βλαχέρναις μέγαν νεὼν οἳ τὴν τοῦ κράτους διαδοχὴν ἐνεπέδουν Ἀλεξίῳ τε τῷ Οὐγγρίας καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Μαρίᾳ, ἃ τῷ λογοθετικῷ δήπουθεν ὀφφικίῳ ἦσαν ἁρμόδια, συνθέσθαι λέγεται χάρτην λήρων ἔμπλεων παρὰ τοῦ Στυππειώνου ὄζῃ τῷ τῆς Σικελίας ῥηγὶ σταλησόμενον, καὶ τοῦτον ἀναφόρας τοῖς τοῦ Στυππειώτου τόμοις καὶ γράμμασι πεῖσαι τὸν βασιλέα

illiberalibus et moribus occultis præditi linguaque pollent ab animo dissentiente, ac custodia muniendum os, nec sinendam linguam temere extra dentium septum et labiorum munitionem evagari, quibus a natu a quasi duplici vallo est inclusa. Nam dromi logothela cum fortunæ benignitatem erga Styppiotam [146] et propensissimam imperatoris voluntatem ferre non posset, ad quem illi semper paleret aditus et colloquendi potestas daretur, adeo ut digito et nutu quidvis conficeret, cum sibi certis horis tantum accedere permitteretur, et quæ Styppiotes sola voluntate impetraret, ea sibi ne per somnium quidem cernere contingeret; invidia æstuans, quæ ipsius animi penetralia insederat, homo callidus et instar pestiferi serpentis bifida lingua instructus, amicitiæ simulatione virum circumvenit, et scyphi veneno pleni oras amicitiæ melle inungit, aliud dicens, aliud cogitans, et labiis honorans, cum animo esset alienissimo. His rationibus Styppiotam hac una in re incautum et simplicem fallit, eumque apud imperatorem ut impostorem et dolosum criminatur, et Siculæ proditionis accusat; cum vero imperator adhuc in Cilicia agens fidem sibi fieri postularet, eum sub velo stare jubet: ipse Styppiotam, tanquam arcani aliquid dicturus, eo seducit ubi imperator occulebatur. Et ab aliis rebus exorsus tandem in Siciliæ mentionem fraudulenter delabitur, dataque [147] illi occasione acta illa imperatoris reprehendendi colloquium dirimit. Ita irritato illius animo aliarum calumniarum occasiones quærit, magis etiam contra Styppiotam inflammatus, quod imperator illi aurea bulla cum radiantibus gemmis data mandarat ut in magna Blachornia ecclesia jurijurando præesset, quo imperii successio Alexio Hungaro et filiæ Mariæ confirmaretur (quod munus ad logothetas potius officium pertinebat), scriptum nugacissimum composuisse fertur, quod scilicet Styppiota ad Siciliæ regem missurus esset, eoque in Styppiotæ codices et litteras clam inserto, imperatori persuadet ut inquiri jubeat illas proditionis ad Siculum litteras. Quo facto imperator fulminis instar contra Styppiotam exarsit, eique oculos effodi jussit innocenti. O inspector omnium oculе justitiæ inevitabilis, cur sæpe connives ad tales injurias et graviores etiam casus hominum, neque statim tonitrua et fulmina pronis, sed vindictam procrastinas? impervesligabile tuum est judicium, et humanis rationibus [148] inaccessum. Tu vero sapiens es et accuratus utilitatis judex, quamvis tenuitatem ingeniorum nostrorum frustreris. Draconem quidem aut leonem qui videt aut audit in montibus, statim declinat; lacrymis et precibus etiam latro mitigatur: ad virum vero aliis insidiantem, qui aliud lingua

Hier. Wolfii notæ.

(79) Κιλικίᾳ. Ἀρμενίᾳ. Creberrima est hæc permutatio. Nam vetustus codex fere semper ἀντὶ Λατίνων μὲν Φράγγους, ἀντὶ δὲ Κιλικίας Ἀρμενίαν τίθησι.

promptum, aliud pectore clausum habet, caven- A στεῖλαι τοὺς κατὰ ζήτησιν τοῦ πρὸς τὸν ῥῆγα
dum magna sapientia est opus et Numinis auxi- γράμματος τὴν τοῦ Στυππειώτου σκηνὴν ἐρευνήσον-
lio. τας. οὗ καὶ γενομένου ὁ αὐτοκράτωρ οἷα πυρσὸν
αἰθέριον τὴν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ὀργὴν ἀνέκαυσε. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἐκκοπεὶς τὰς κόρας ὄντως τυφλὸς ἦν,
μὴ βλέπων τὸν ἥλιον. Ὦ πάντ' ἐφορῶν ὀφθαλμὲ τῆς δίκης ἀλάθητε, ὡς ἐπιμύεις πολλάκις ἐπὶ τηλίοις
πταισμάτων ἢ καὶ μείζοσιν ἑτέροις ἀνθρώπων κακοπραγήμασιν, οὐδ' ἐπάγεις εὐθὺς τοὺς πρηστῆ-
ρας καὶ τὸ κεραύνιον ἄναμμα, ἀλλ' ὑπερτιθέμενος ἐπέχεις τὴν κόλασιν; Ἀνεξιχνίαστόν σου τὸ κρίμα,
καὶ ἀνθρώπων λογισμοῖς ἀνεπίδεκτον. Πλὴν εἶ σοφὸς, ναὶ, καὶ γνώμων ἀκριβὴς τοῦ συνοίσοντος, κἂν
ἡμᾶς τοὺς σμικρογνώμονας λέληθας. Ἤδη μὲν οὖν τις θηρητὴς ὄφιν δαφοινὸν ἢ λέοντα λασιαύχενα
εἰσαρῶν καὶ ἀΐων ἐν ὄρεσιν εὐθέως ἐξέκλινεν. Ἀλλὰ καὶ κακόεργος ὅστις δὴ παραιτητός ἐστι, θάκρυσι
καὶ λίταῖς παρυπάγεται. Ἄνδρα δὲ κακὰ τῷ πλησίον βυσσοδομεύοντα καὶ ἄλλα ἐν μὲν φρεσὶ κεύθοντα,
ἕτερα δὲ βάζοντα σοφίας δεῖ πολλῆς ἐκφυγεῖν, καὶ χρεία τῆς ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἐφάψεως.

Cæterum fuit is logotheta (ut historiæ seriem Ἦν δὲ ὁ λογοθέτης οὗτος, ἵνα καὶ ἔτι μικρὸν πα-
paulo diutius suspendam) talis qui sublimiores ρακινήσω τῆς ἱστορίας μοι τὸν εἰρμὸν, μαθημάτων
disciplinas primoribus duntaxat labris degustarat, μὲν ὑψηλοτέρων ἄκρῳ λιχανῷ γεγευμένος καὶ τῆς
sacrosanctæ sapientiæ parum diligens amator neo ὑπερσέμνου φιλοσοφίας οὐκ ἀκριβὴς ἐραστὴς οὐδ'
docilis discipulus, sed ingenio præstantissimo εὐμαθὴς ὀπαδὸς, κράτιστος δὲ τῇ φυᾷ καὶ ἐῷ ἀμελε-
dictionis extemporalis studiosus, eloquentiæ fontis τήτῳ χαίρων τῆς φράσεως, ῥέων τε τῷ λόγῳ κατὰ
instar exuberante maximam gloriam adeptus. Fuit πηγάδα καλλίρειθρον διεκδιδοῦσαν τῶν ῥεόντων ἐκ
et mortalium omnium gulosissimus et bibulorum τοῦδε κλέος ἀπηνέγκατο μέγιστον. Ἀνθρώπων δὲ
princeps; canere ad lyram et citharam pulsare, ὀψοφαγώτατος ὢν καὶ οἰνοβλύγων ὁ κράτιστος πρὸς
corducem saltare et pedes celeriter huc atque λύριον ἔψαλλε καὶ πρὸς κιθάραν μετερρυθμίζετο καὶ
illuc agitare promptus. Quamvis autem vinum κόρδακα ὠργεῖτο καὶ τῷ πόδε πολλάκις παρενεσάλευε.
avidissime ingurgitaret, tamen nullum in eo si- Χανδὸν δὲ τῶν οἴνων ἐμφορούμενος, καὶ κατὰ τοὺς
gnum ebrietatis apparebat; imo quo plus biberat, eo θαλαττίους χόας καὶ τὰς σπογγιὰς συχνάκις τὸ
prudentius irrigatione illa vini excitato 149 ingenio ποτὸν ἀνιμώμενος, οὐ κατεπόντου τὸν νοῦν τῇ
loquebatur. Jam quia symposia consectabatur, ἀρδείᾳ, μήτε παρασφαλλόμενος ὡς οἱ ἔξοινοι, μήτε τὸ
cum imperatori acceptissimus erat, tum regulis κάρη βάλλων ἑτέρωσε ὡς ὑπὸ μέθης ἐπικλωζό-
provinciarum, qui comessationes amabant, cari- μενος, ἀλλ' ἔλεγέ τι σοφὸν, ἀναφλέγων τε καὶ ἄρδων
simus. Ad quos cum legatus ibat, alios potando ἐν τῷ πίνειν τὸ λογιζόμενον, καὶ πρὸς βλάπτην
superabat eoque redigebat ut longo tempore ad λόγων μᾶλλον ἐπερωννύετο. Διώκων δὲ τὰ συμπόσια
vinum edormiendum et ebrietatem discutiendam C οὐ βασιλεῖ μόνον πλεῖστα κεχάριστο, ἀλλὰ καὶ δυνά-
esset opus, alios æquabat, cum quidem ventres στοις μάλα περίλητο τῶν ἐθνῶν, ὁπόσοι τοὺς κώμους
eorum integra doliola caperent et amphoras digiti περιεσκοδάζον. Κατὰ γὰρ πρεσβείαν αὐτοῖς παρα-
ut calices versarent, et Herculaneum scyphum βάλλων τοὺς μὲν ὑπερέβαλεν ἐν τοῖς πότοις καὶ
cœnæ perpetuo subjungerent. Sed quia semel in πρὸς τὴν ὀψὲ κατήνεγκεν ἐκ τῆς μέθης ἀνάνηψιν καὶ
hujus viri mentionem incidi, illa etiam memoratu τοῦ κάρου ἀνάνευσιν, τοῖς δὲ καὶ ἰσοφάρισεν· οὗτοι
digna referantur. Pepigit aliquando cum imperatore δὲ ἦσαν οἱ πιθάκνας ὅλας ἐς τὴν γαστέρα μετήγγιζον
Manuele se porphyreticam patinam aqua plenam καὶ ἀμφορέας ὤχουν τοῖς δακτύλοις ὡς κόλικας καὶ
exhausturum, quæ olim in aula Phocæ Nicephori τὸν σκύφον εἶχον ἀεὶ ἐπιδεῖπνιον τὸν Ἡράκλειον.
fuit ad Bucoleonem spectante, nunc vero in ma- Ἐπεὶ δὲ εἰς τοὺς περὶ τοῦ ἀνδρὸς τοῦδε λόγους κα-
ximo illo conclavi visitur, quod is imperator cujus θάπαξ ἐνεπεπτώκειν, δεδόσθω κἀκεῖνα τῇ ἱστορίᾳ,
historiam scribimus ædificavit. Id imperator admira- μνήμης ὄντα καὶ διηγήσεως ἄξια. Συνέθετό ποτε τῷ
lus: « Optime sane, inquit, 150 logotheta. » Et ei βασιλεῖ Μανουὴλ ὕδατος πλησθεῖσαν διεκροφῆσαι τὴν
multum lineæ vestis pretiosæ et complures auri mi- πορφύρεον λεκανίδα, ἣν εἶχε πρότερον μὲν ἡ αὐθριώ-
nas promisit, si ita faceret; sin minus, tantundem δης τοῦ κοιτῶνος αὖλειος τοῦ βασιλέως Νικηφόρου
ab eo stipulatus est. Quibus verbis homo delectatus D τοῦ Φωκᾶ, ἡ ἄνωθεν τοῦ Βουκολέοντος ὑπτιάζουσα,
patinam aqua repletam, quæ ad duos choas capie- νυνὶ δὲ ὁ παρὰ τοῦ εἰς ἱστορίαν προκειμένου βασι-
bat, instar bovis inclinatus exhausit, semel tan- λέως οἰκοδομηθεὶς χρυσόπαστος μέγιστος ἀνδρών.
tum recepto inter potandum spiritu, ac statim Βασιλεὺς δ' ἐν θαύματι θέμενος τὸ λεχθὲν, καὶ πρὸς
promissa ab imperatore munera ex pacto accepit. αὐτὸν, Ὑπέρευγε, λογοθέτα φάμενος, ὀθόνας εὐανθεῖς
Etiam viridibus fabis impense delectabatur, ea- καὶ χρυσίου μνᾶς ἱκανὰς ξυνέθετό οἱ καταβαλέσθαι
rumque tota arva consumebat. Aliquando igitur ὁρῶντι ὡς ἔφησεν, ἢ μὲν ταυτὰ τουτονὶ καταθέσθαι μὴ
in castris cum trans flumen fabis consitum agellum περατοῦντα τά ξυγκείμενα. Ὡς δὲ τὸν λόγον ἀσμε-
conspexisset, statim exutis vestibus tranavit; nec νῶς ὁ ἀνὴρ ἠνωτίσατο, ἡ μὲν λεκανὶς ἦν ὑπερχειλὴς
maximam devorasse partem contentus reliquias ὕδατος, κεχαδυῖα περὶ χόας δύο, ὁ δὲ κύψας τὸ ἄγγος
in fasciculos collectas et humeris impositas abstulit, ἐκένωσεν ὅσα βοῦς, ἅπαξ ἀνακύψας τὸ συνεχὲς τῆς
et in tabernaculo suo sedens fabas suaviter absum- πόσεως, καὶ τότε ὡς τὸ πνεῦμα πλεῖον συλλέξειε, καὶ
psit quasi longo tempore jejunasset. Fuit homo εἶχεν εὐθὺς τὰ ἐκ συμφώνου πρὸς βασιλέως ἀποδιδό-

μενε. Ἦττων δὲ ὧν τῆς τῶν χλωρῶν κυάμων ἐστιάσεως οὐκ ἀπὸ ῥινὸς, ὃ φασιν, ἀλλ' ἐξ ὀδόντων τῷ θηλῷ τούτων εἵλκετο. Ὅλας οὖν ἀρούρας κατεδαπάνα καὶ θοὰς ἀκριδέστερον ἐπεξήρχετο. Καὶ τότε παρὰ τὸν ποταμὸν ἐνσκηνησάμενος, ἐπειδήπερ εἰς τὴν περαίαν κυάμων θεάσαιτο γῆδιον, ἐξ αὐτῆς καὶ τὸν ἔσχατον χιτῶνα ἀποδυσάμενος διενήξατο, καὶ τὸ πλεῖον ἀποτραγὼν οὐδ' οὕτως ἀπέσχετο, ἀλλ' ἐς δεσμὰς τὸ μὴ κατεδηδομένον ξυνενεγκὼν ἐπὶ νώτου τε ἀράμενος διέβη τε τὸν ποταμὸν αὐτίκα δὴ μάλα, καὶ ἐπὶ δαπέδου τῆς σκηνῆς καθίζήσας ἀνελέγετο τοὺς κυάμους ἡδέως, ὡς εἰ νῆστις ἦν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἀπόπειτος· Ἡρωϊκοῦ δὲ σώματος μετέχων καὶ εἰς ἀρίστην ἡλικίας ἀνατείνας ἀναδρομὴν οὐκ ἀπόμαχος ἦν, ἀλλ' ἔδλεπε γενναῖον καὶ τοῦ αἵματος ἄξιον ἐξ οὗ τὸ πρὸς μητρὸς ἐκείνῳ γένος καθείλκετο. Τελευτῶν δὲ τὸν βίον, καὶ πλήττον ἔχων αὐτὸν τὸ οἰκεῖον κριτήριον ἐφ' οἷς κατὰ τοῦ Στυππειώτου ἐλογοποίησε, μετάπεμπτον ποιεῖται τὸν ἄνδρα καὶ συγγνώμην μετὰ δακρύων αἰτεῖται. Ὁ δὲ βραβεύων ἀμνησικάκως ἄφεσιν καὶ σωτηρίαν ψυχῆς προσεπηύξατο. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω, καὶ οὐ κατὰ διήγησιν, οἶμαι, ἀλυσιτελῆ τοῖς πολλοῖς οὐδ' ἀκαλλῆ τε καὶ ἀχαρίτωτον.

ε'. Ὁ δέ γε Μανουὴλ, ἀποβαλόμενος θανάτῳ τὴν ἐξ Ἀλαμανῶν σύνευνον, ἐκόψατο μὲν τὸν ἐκείνης μόρον δισπασμὸν οἰηθεὶς σώματος, καὶ ὡς λέων θρηνώδες ἠρύξατο, ταφῆς δὲ ἀξιωμάτως μεγαλοπρεποῦς, καὶ τῷ σκήνει ἐπιτελέσας τὰ ὅσια ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος πατρῴᾳ μονῇ, καὶ καιρὸν ὃν [P. 76] ἐδοκίμασέ παρεσπευσας ἡμιθανὴς καὶ ἡμιτομος πρὸς μνῆστρα δεύτερα ἔβλεψε, πατὴρ ἀκοῦσαι παιδὸς γλιχόμενος ἄῤῥενος. Πολλαχόθεν μὲν οὖν ἐπεφοίτων αὐτῷ καὶ γράμματα καὶ προμνώμενοι ἐκ βασιλέων, ἀπὸ ῥηγῶν καὶ δυναστῶν ἁπάσης τῆς γῆς· ὁ δὲ προέκρινεν ἁπασῶν μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ τῆς Ἀντιοχείας σατραπεύοντος Πετεβίνου, ταύτην λέγω τὴν τῆς Κοίλης Συρίας πρωτεύουσαν, ἣν Ὀρόντης ποτίζει καὶ καταπνέει ζέφυρος ἄνεμος. Ἦν δὲ ὁ Πετεβίνος οὗτος Ἰταλιώτης μὲν τὸ γένος, ἱππότης δ' ἀκρόδαντος καὶ ὑπὲρ τὸν Ὑρίσμον ἐκεῖνον εὐμέλιος. Στείλας οὖν ἐκ τῶν τῆς γερουσίας καὶ τὸ γένος ἐπισήμους ἄνδρας εἰσοικίζεται τὴν κόρην, καὶ θύσας εἶχε τὰ γαμοδαίσια. Ἦν δὲ καλὴ (80) τὸ εἶδος ἡ γυνή, καὶ λίαν καλή, καὶ ἕως σφόδρα καλή, καὶ τὸ κάλλος ἀξύμβλητος, ὡς μῦθον εἶναι ἀτεχνῶς πρὸς αὐτὴν Ἀφροδίτην τὴν φιλομειδῆ καὶ χρυσῆν, Ἥραν τὴν λευκώλενον καὶ βοῶπιν, καὶ τὴν δολιχόδειρον καὶ καλλίσφυρον Λάκαιναν, ἃς οἱ πάλαι διὰ τὸ κάλλος ἐθέωσαν, καὶ τὰς λοιπάς δὲ ἁπάσας βίβλοι καὶ ἱστορίαι διαπρεπεῖς τὴν θέαν παραδεδώκασιν.

Ὁ δὲ λόγος τὰ κατὰ τοὺς Τούρκους μέλλων αὖθις διεξιέναι, ἅτε υἱὸς ἀρχὴν καθιστάμενος, καὶ τινα τῶν ἄνωθεν σφηνείας ἕνεκα δοίη, ἂν εἰς ἀφήγησιν. Τῷ κατάρχοντι τῶν Τούρκων Μασοὺτ πολλοὶ μὲν ἦσαν υἱεῖς, καὶ θυγατέρες οὐκ ἐλάττους ἐγεγόνεισαν· ἐν δὲ τῷ μέλλειν ἐξ ἀνθρώπων γίνεσθαι καὶ ταῖς ἐκεῖθεν κολάσεσιν (81) ὡς ἀσεβὴς παραπέμπεσθαι διανέμει τοῖς ἐκείνου παισὶ τὰς ποτὲ μὲν τοῖς Ῥωμαίων ὅροις κληρουμένας, τότε δὲ ὑπ' ἐκείνῳ τασσομένας πόλεις καὶ χώρας, καὶ ἄλλοις μὲν εἰς

A procerae staturae et heroici corporis, non imbellis sed fortis, eaque familia digaus ex qua maternam stirpem trahebat. Moriturus, cum sanctam haberet Styppiotae calumniis conscientiam, virum accersit et lacrymis oppletus veniam petit. Quam ille **151** oblitus injuriarum ei concessit, et salutem ejus animae precatus est. Atque haec hactenus, neque injucunde, ut opinor, neque inutilia.

B 5. Manuel autem conjugis Alemannae mortem non secus ac membrum a suo corpore avulsum acerbissime deploravit, justisque ei persolutis eum in paterno monasterio Pantocratoris magnificentissime sepelivit; et luctus tempore, quod ipse sibi praefinierat, instar semianimis et dimidiati hominis exacto, secundas nuptias spectavit masculae prolis cupiditate. Multis itaque e locis litterae ad eum mittuntur: offeruntur regum et principum filiae ex omni terra. Ipse vero Petebini Antiochiae Coelesyriae primariae urbis, ad Orontem silae, quam ventus favonius perflat, satrapae filiam delegit. Is Petebinus erat genere Italus et eques praestantissimus. Missis igitur ad eum senatorii ordinis nobilibus viris puellam ducit incomC parabili forma praeditam, ac nuptias celebrat.

Jam cum ad institutum redeundum sit, quaedam supra commemorata perspicuitatis gratia repetenda sunt. Masuto Turcorum imperatori multi erant filii, nec filiae pauciores. Moriturus provincias et urbes olim Romanas, tum vero suas, inter eos distribuit. Cumque aliis alias assignasset, Iconium metropolim cum subjectis oppidis Gizasthlani filio, generis vero, Jagupasani Amasiam et Ancyram fertilemque Cappadociam cum locis finitimis, Daduni urbes felices et maximas,

D **152**

Hier. Wolfii notae.

(80) Ἦν δὲ καλή. Verba sic sonant: *Erat autem formosa mulier, et valde formosa, et supra modum formosa, et incomparabili pulchritudine, ut plane nugae essent ad eam collatae Venus risu gaudens, et aurea Juno candidis brachiis et grandibus oculis, et Lucaena longo collo et pulchris talis, quas vetustas ob formam immortalitati consecravit, et caeterae universae quarum insignis pulchritudo libris et historiis celebratur.* Haec in conversione de industria praetermissa hic subjeci, ne me negligentiae accusent, si qui forte sunt qui ineptiis delectentur.

(81) Καὶ ταῖς ἐκεῖθεν κολάσεσι, *ad inferna supplicia ut homo impius rapiendus.* Quorsum attinent istu tragica? Christianae charitati nescio quam consentanea, plena certe inhumanitatis; quare a me praetermissa sunt. Videat quisque ut ipse recte vivat et bene moriatur: judicium de aliis relinquat Deo cujus judicia longe alia sunt quam hominum, praesertim ineptorum.

Cæsaream et Sebastiam, attribuit. Sed quousque, Domine, hæreditatem tuam diripi ac prædæ et ludibrio esse populo vecordi et a vera tui cognitione ac fide alienissimo patieris? quandiu a nobis avertes faciem tuam, cum sis humanus, et mendicitatis nostræ obliviscēris, nec gemitus nostros et ploratus audies, cum celeriter afflictis succurrere soleas? neque pœnas sumes, cum sis vindex? quamdiu durabunt istæ absurditates, ut Agaris ancillæ posteris nobis ingenuis dominentur, et gentem sanctam tuam, quæ sanctissimum **153** nomen tuum invocat, perdent et occident, diuturnam servitutem et opprobria et alapas perditorum barbarorum sustinentem? Intuere tandem, clementissime Domine, captivorum ærumnas. Sanguis famulorum tuorum nunc quoque, ut olim Abelis, te misericordem Dominum inclamet. Arripe arma et scutum, exsurge ad opem nobis ferendam; confirmatoque viro qui tibi placuerit probatusque fuerit, improbis vicinis nostris septupla reddito quæ in hæreditatem tuam commiserunt, et provinciis atque urbibus fortiter recuperatis, quas barbari surripuerunt, orientem et occidentem solem eorum limites statuito qui a te cognomentum acceperunt.

κλῆρον πατρῷον κατέλιπεν ἕτερα, τὴν δὲ Ἰκονίου μητρόπολιν καὶ ὅσα τετάχαται ὑπ' αὐτὴν τῷ Κλιτζασθλᾶν ἀπομερίζει υἱῷ. Τῶν δὲ γαμβρῶν τῷ μὲν Ἰαγουπασὰν Ἀμάσειαν καὶ Ἄγκυραν ἐκληροῦτο, καὶ τὴν Καππαδοκῶν εὐδαίμονα χώραν, καὶ ὅσα ταῖς πόλεσι ταύταις ὅμορα· Δαδούνη δὲ ἀπονενέμηνται πόλεις εὐδαίμονές τε καὶ μέγισται· Καισάρεια καὶ Σεβάστεια. Ἀλλ' ἕως τίνος τὸν οἰκεῖον παρόψει κλῆρον, Κύριε, εἰς ἀπαγωγὴν ἐκκείμενον καὶ προνομὴν μακραίωνα καὶ κίνησιν κεφαλῆς λαῷ μωρῷ καὶ οὐχὶ σοφῷ καὶ πόρρωθεν ἀπεσχοινισμένῳ τῆς εὐσεβοῦς περὶ σὲ δόξης καὶ πίστεως μέχρι τίνος ἀφ' ἡμῶν ἀποστρέψεις τὸ οἰκεῖον πρόσωπον, ὁ φιλάνθρωπος, καὶ τῆς πτωχείας ἡμῶν ἐπιλανθάνῃ οὐδ' ἐνωτίζῃ τοὺς στεναγμούς; καὶ τὰ δάκρυα, ὁ ταχὺς τῶν θλιβομένων ἐπακουὸς, οὐδὲ δίκην ἐπιτίθῃς, ὁ τῶν ἐκδικήσεων Κύριος; ἕως πότε παραλλὰξ ἕρποντα ἐσεῖται τὰ ἄτοπα, καὶ οἱ μὲν τῆς δουλίδος Ἄγαρ ἀπόγονοι κατακυριεύσουσι τῶν ἐλευθέρων ἡμῶν, ἀπολοῦσί τε καὶ ἀποκτενοῦσι τὸ σὸν ἅγιον ἔθνος, ὃ τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα τὸ σὸν ἐπικέκληται ἅγιον ὄνομα, τοῦτο δὲ χρονίαν ὑπηρεσίαν ὑπομενεῖ, καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑποίσει καὶ τοὺς κονδυλισμοὺς τῶν ἐπιτρίπτων τούτων ἀλλογενῶς; Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὀψέ ποτε, φιλάγαθε Δέσποτα, τῶν ἐν πέδαις ἡ συνοχή. Βοησάτω πρὸς σὲ καὶ νῦν τὸν φιλοικτον τὸ ἐκχεόμενον αἷμα τῶν σῶν οἰκετῶν, ὡς τὸ τοῦ Ἄβελ πρότερον. Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, καὶ κρατυνάσας ὃν αὐτὸς αἱρετίσῃ ἄνδρα καὶ ἐφ' ὃν εὐδοκήσεις, Ἄπόδος τοῖς πονηροῖς γείτοσιν ἡμῶν εἰς τὸ ἐπιπλάστιον ὅσα ὑπονηρεύσαντο κατὰ τῆς κληρονομίας σου· καὶ πόλεις καὶ χώρας ἐπανασώσας ἡμῖν ἐν ἀνδρείᾳ, ἃς ὑφείλοντο οἱ ἀλλόφυλοι, ὅρια στήσαις τοῖς ἐκ τοῦ σοῦ καλουμένοις ὀνόματος ἀνίσχοντος ἡλίου καὶ δυομένου πρώτας καὶ ὑστάτας αὐγάς.

Hæc forsasse non abs re neque temere effudimus, cum Deo paulisper colloculi, et mœrore oppressum animum nonnihil levavimus. Masuti autem liberi præcipuos regni paterni an potius Romanorum fines trifariam partiti pacem et cognationis jura parum curaverunt, ad bella intestina propensi. Nam Iconii Sultanus Cappadociæ toparchiæ, et hic illi vicissim, infesto animo est insidiatus, donec odia **154** in apertum eruperunt et ab ipsis imperatori sunt expusita. Qui cum utrumque perditum cuperet, oplabat ut non tantum inter sese rixarentur et divellerentur, sed armis etiam certarent, ut ipse otiosus illorum malis quippe barbarorum et impiorum insultaret; ac per legatos clam utrumque contra alterum concitavit. Aperte vero Jagupasani donis missis opem tulit, sultani odio, qui esset homo obscuri ac dolosi ingenii, nec cognatis tantum suis perniciem moliretur, sed et Romanorum fines subinde latrociniis vexaret. Jagupasanes igitur imperatore fretus sultano bellum infert: ille vicissim in aciem egreditur. Crebræ pugnæ committuntur. Tandem post multas utrinque cædes factas pœnas Jagupasanem victoria fuit. Atque armis ad tempus positis hic in sua provincia mansit. Sultanus vero imperatorem recens ex Occidente reversum adiit, et humaniter ac honorifice exceptus non minus Manuelem exhilaravit quam ipse benignitate hos-

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οὐκ ἀκαίρως οὐδὲ μάτην ἐξετοξεύσαμεν, Θεῷ τι μικρὸν προσλαλήσαντες, καὶ κενώσαντες τῆς λύπης βραχὺ ἐξ ὑπεράντλου ταύτῃ ψυχῆς. Οἱ δ' οὖν τοῦ Μασοὺτ τριχῇ δασάμενοι τὰ κεφαλαιώδη τῆς ἀρχῆς ὁρίσματα, ἤ, τὸ νητρεκὲς εἰπεῖν, τὰ τῶν Ῥωμαίων σχοινίσματα, παῖδες παρὰ πατρὸς ἐς αὐτοὺς καταβάντα διαδεξάμενοι, ὀλίγα μὲν εἰρήνῃ καὶ τοῖς τῆς συγγενείας δεσμοῖς ἐπέθυσαν, τὰ δὲ πλεῖστα εἰς διαφορὰς οἰκείας ἀπεῖδον καὶ προσέσχον ταῖς διαστάσεσιν. Λύτικα γὰρ ὁ τοῦ Ἰκονίου σουλτὰν τῷ τῆς Καππαδοκίας τοπάρχῃ σκαιόν τι καὶ ἄγριον ἐπωφθάλμισε, καὶ οὗτος αὖ ἐκείνῳ βλέμμα ὀλέθριον ἔβριψε. Καὶ ἦν τὰ κατ' ἀλλήλων πονηρὰ διαβούλια οὐχ ὑπὸ σκότον καὶ κρύφα τελούμενα, ἀλλ' ἔκπυστα καὶ βασιλεῖ καὶ ἔκφορα ὑπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ, ἐπαρώμενος ἀμφοῖν παναλείαν, ἠγάπα μὴ μόνον μέχρι τοῦ ἐριθεύειν ἀπονεύειν ἀλλήλων καὶ ἀποσχίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅπλα ἄραντας εἰς μοῖραν διαστῆναι ἀντίθετον, ἵν' ἄγων ἡρεμίαν αὐτὸς τοῖς ἐκείνων ἐπιχαίρῃ κακοῖς ὡς ὁμοῦ τε ἀλλοφύλων καὶ ἀσεβῶν· καὶ πέμπων λάθρα ἀγγέλους θάτερον θατέρῳ ἐνῆγεν εἰς πόλεμον. Ἐκ δὲ τοῦ προδήλου τῷ Ἰαγουπασάνῃ προσέκειτο, καὶ οἱ τοῦ Ἄρεως συνεθίγγανεν οἷς ἐθωρεῖτο, μυσαττόμενος τὸν σουλτὰν ὡς ὑποκαθειμένην ἀεὶ τὴν γνώμην ἔχοντα καὶ ὕπουλον τὸ φρονεῖν καὶ περίστροφον, καὶ μὴ μόνον δολοπλοκοῦντα τοῖς ἐκ γένους ἐκείνῳ καὶ αἵματος τὰ ἀνήκεστα, ἀλλὰ καὶ Ῥω-

μαίων ἀεὶ κατὰ λῃστείαν τὸ γειτονοῦν ἐκτρίδοντα. Πεπιθώς τοίνυν Ἰαγουπασάννης τῷ αὐτοκράτορι ἐκφέρει κατὰ τοῦ σουλτὰν πόλεμον, καὶ οὗτος αὖθις ἀντέξεισι κατ' αὐτοῦ, καὶ συῤῥαγέντες πολλάκις ἐμάχοντο. Ὀψὲ σὲ καὶ μεθ' αἵματα ἐξ ἑκατέρων ῥεύσαντα τῶν στρατῶν πρὸς Ἰαγουπασάνην ἔβλεψε τὸ νικᾷν. Καὶ πρὸς καιρὸν τὰ ὅπλα καταθέμενοι, ὁ μὲν ἐπέμενε κατὰ χώραν, ὁ δὲ σουλτὰν τῷ βασιλεῖ πρόσεισιν ἄρτι πρὸς τὴν πόλιν τὴν βασιλεύουσαν ἐκ τῶν δυσμικῶν ἐπανιόντι μερῶν, καὶ φιλοφρόνως προσδεχθεὶς καὶ ἐντίμως οὐχ ἧττον ἐπ' αὐτῷ τὸν βασιλέα διαχυθῆναι πεποίηκεν ἢπερ αὐτὸς ἐπὶ τῷ τῆς ξενίας ἐνευφράνθη ἀπροσδεεῖ. Οὐκ ἐλπίσι γὰρ μόνον χρηστοτέραις ὑπεσαίνετο Μανουὴλ, ὡς εὖ τὰ κατὰ τὴν ἕω διάθοιτο διὰ τῆς τοῦ σουλτάνου παρουσίας καὶ τοῦ κεχαρισμένου τῆς ξενίας, δυναμένου γοητεῦσαι φιλοχρήματον βάρβαρον· ἀλλὰ καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς βασιλείας τὸ συμβὰν ᾤετο. Εἰσιὼν τοίνυν ἅμα τῷ σουλτάνῳ τὴν Κωνσταντίνου κηρύττει θρίαμβον. Καὶ ἦν αὐπρεπὴς ὁ θρίαμβος, καλλίστοις καὶ τιμήεσι πέπλοις παμφαίνων καὶ τῷ τοῦ κόσμου πολυειδεῖ δαίδαλος. καὶ ἤμελλε βασιλεὺς διὰ τοῦ θριάμβου προΐέναι πρὸς αὐτῶν τῶν ἀστῶν κροτούμενος, καὶ μέρος εἶναι τῆς τότε δορυφορίας τε καὶ λαμπρότητος καὶ τῶν κυδροῦντων τὸν αὐτοκράτορα καὶ σουλτάνος αὐτὸς ἐπιπαριών. Θεὸς δ' ἠκύρωσε τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης λαμπρά· ἥ τε γὰρ γῆ κλονηθεῖσα πολλὰς κατεβεβήκει λαμπρότατας οἰκήσεις, καὶ ὁ ἀὴρ ταραχώδης ἦν ἐπισκῶς καὶ ἀνώμαλος, καὶ ἕτερ' ἄττα ἐπισυμβάντα δείματα ἐκείνοις, οὐ θριάμβοις ἠναγκάκει προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἐκύμαινε λογιζόμενον. Ἔφασκον δὲ καὶ οἱ τοῦ θείου νεὼ καὶ τοῦ βήματος ἔντροφοι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς, οὐκ ἀγαθὰς κληδόνας δεχόμενος τὰ λεγόμενα, μηνίειν τὸ θεῖον καὶ μηθ' ὅλως ἀνέχεσθαι προκύψειν εἰς θρίαμβον μὴ θεοσεβείας ἄνδρα μετεσχηκότα, ὃν κοσμοῦσιν ἔπιπλα παναγῆ καὶ ἁγίων ἔκτυπα διειλήφασι καὶ χαρακτὴρ καθαγιάζει Χριστοῦ. Καὶ οὕτω μὲν εἰκαίως ὁ θρίαμβος ἐσχεδίαστο, μηδαμῶς αὐτῷ προσεσχηκότος τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδ' ἐς ὅσον τὸ ἔθος ἀφοσιώσασθαι· εἰς ἱκανὸν δὲ ὁ σουλτάνος τῷ βασιλεῖ συνδιέτριψε χρόνον, καὶ ἵππων σταδιοδρόμων ἀμίλλαις τὸν ὀφθαλμὸν καθειστήκει, ὅτε καὶ τις ἀνὴρ τῆς Ἄγαρ ἀπόγονος, ὡς μὲν ἐδόκει τὰ πρῶτα θαυματοποιὸς, ὡς δ' ὕστερον ἔδειξε, ταλάντατος ἀνθρώπων καὶ αὐτοέντης ἄντικρυς, ἐπὶ τὸν κατὰ τὸ θέατρον πύργον ἀναλάμενος, οὐ κάτωθεν μὲν αἱ τῶν ἐπὶ σταδίου θεόντων ἀφετηρίαι εἰς ἀψῖδας παραλλήλους κεχήνασιν, ἄνωθεν δ' ἵπποι χαλκήλατοι πεπήγασι πίσυρες χρυσῷ ἠλειμμένοι, τοὺς αὐχένας ὑπόγυροι, ἀντιβλάποντες ἀλλήλοις καὶ δρόμον καμπτῆρος πνέοντες, διαπτῆναι τὸ στάδιον ἐπῃγγέλλετο. Εἱστήκει οὖν ὡς ἐφ' ὑπλήγγος τοῦ πύργου, ἠμφιεσμένος ποδηρέστατον εὐρέα χιτῶνα. Λευκὸς δὲ ἦν ὁ χιτὼν, λύγοι δὲ εἰς κύκλον περιαχθέντες ἐποίουν κολπῶδες τὸ ὕφασμα. Ἦν δὲ σκοπὸς τῷ Ἀγαρηνῷ ὥσπερ ἱστίῳ ναῦς πτερωθῆναι τῷ πέπλῳ, ταῖς τούτου κοιλότησι τοῦ πνεύματος ἐμφω-

A pitii est exhilaratus. Nam spem bonam habebat Manuel se ob sultani præsentiam non **155** modo rebus Orientis consulturum et avaro barbaro hospitii liberalitate fucum esse facturum, sed ex eo casu gloriam quoque sperabat. Cpolim igitur una cum illo ingressus triumphum indicit. Qui cum eleganter instructus pretiosis vestibus et ornamentorum varietate colluceret, atque imperator cum applausu et acclamationibus civium, adducto una sultano, qui inter cæteros proceres festivitatem illam celebriorem redderet, proditurus esset, Deus illius dici splendorem facit irritum. Nam terræ motu multæ splendidissimæ ædes corruerunt; et acris intemperies ac caligo et alii quidam terrores æstuantes hominum animos a triumphis in se convertebant. Aiebant et sacræ ædis antistites B (nec ipse imperator aliter ea omina accipiebat) irasci Deum neque velle ut homo impius eum triumphum intueretur, quem instrumenta sacratissima et divorum imagines ornarent et Christi signum consecraret. Sic triumphus frustra est instructus, et ab ipso imperatore ita neglectus ut nec receptæ consuetudini satisfaceret. Sultanus vero non parvo tempore cum eo commoratus **156** spectaculis circensibus est oblectatus. Tum Agarenus quidam, principio præstigiator habitus, ut vero post declaravit, omnium mortalium miserrimus, sua sponte Hippodromi turri consensa, sub qua carceres sunt unde emittuntur equi, supra vero quatuor equi aurati stant, collis incurvis, obversi sibi invicem, alacritatis ad cursum pleni, C se stadium transvolaturum jactat. Stabat igitur in turri tanquam in carceribus, ampla et promissa admodum veste candida indutus, quæ vinculis in orbem succincta sinuosa efficiebatur. Putabat enim se veluti velo navem, ita laciniis illius aere expletis ad volatum instructum fore. Omnium igitur oculi in eum convertuntur, rident spectatores, ac subinde clamant : « Volato, volato ; » et : « Quam diu nos suspensos tenes, Saracene, et aerem ex turri libras ? » Imperatore hominem ab eo conatu deterrente, ipso vero sultano inter spem et metum suspenso, ne quid populari suo accideret. Is vero aerem subinde captans et ventum explorans spectatorum spem eludebat, ac **157** manibus sæpe D alarum instar ad volatum expansis et libratis ut plus venti colligeret, cum is tandem aptus et secundus aspirare videretur, instar volucris sese agitat, et dum per aerem incedere nititur, Icaro miserabilius in cœlo volitat. Neque enim corporis gravitas humum tendentis alta cum tenere sinebat, donec prostratus exspiravit, manibus, pedibus et omnibus ossibus confractis. Is volatus cum risu et derisu Turcorum sultani comitum vulgi fabula erat, adeo ut forum transire inderisi non possent, fabris argentariis ferramenta mensarum concutientibus. Quo imperator audito ridebat scilicet, non ignarus jocorum et salium turbæ trivialis : sed in sultani gratiam, quem ista ludibria paulatim

mordebant, se illorum licentiam coercere simu- A λεόντος. Πᾶς οὖν ἐπέστραπτο πρὸς αὐτὸν ὀφθαλ-
labat. μὸς, καὶ ἐμειδία τὸ θέατρον, καὶ πυκνὰ ἐκραύγαζον
οἱ θεώμενοι. « Πέτασον, πέτασον, » καὶ, « Ἕως τίνος αἴρεις, Σαρακηνὲ, τὰς ψυλὰς ἡμῶν, ταλαντεύων ἐκ τοῦ πόργου τὸν ἄνεμον ; » Βασιλεὺς δὲ πέμψας διεκώλυεν αὐτὸν τοῦ ὁρμήματος. Θεατὴς δ' ὢν τῶν ὁρωμένων καὶ σουλτάνος αὐτὸς ἐπ' ἀμφιβόλῳ τῷ ἀποτελέσματι ἀνεκήκεί τε καὶ ἐσεσήρει, μετέωρος ὢν τὴν γνώμην καὶ δεδιὼς περὶ τῷ ὁμογενεῖ. Ὁ δὲ, περιχάσκων τὸν ἀέρα συχνὰ, καὶ τὸ πνεῦμα διακριβούμενος, τὰς τῶν ῥαπτῶν ἐλπίδας ὑπέκλεπτε. Καὶ πολλάκις διάρας τὰς χεῖρας καὶ σχηματίσας ταύτας ὡς πτέρυγας εἰς κίνησιν πτήσεως ὑπεστείλατο, τὸ πνεῦμα μεταπεμπόμενος. Ὑπεὶ δὲ ποτε φορὸν παρεῖναι καὶ οὔριον δέδοκτο, διατινάσσεται στηνοῦ δίκην, ἀεροβατεῖν οἰηθείς. Ἀλλ' ἦν οὐρανοδρόμος Ἰκάρου ἐλεεινότερος. Καὶ ὡς σῶμα κεντροβαρὲς χαμαιριφὴς, οὐχ ὡς κοῦφος ἱπτάμενος, καὶ τέλος δὲ καταπεσὼν διέβρηξε τὴν ψυχὴν, γαστρικνημίδας καὶ χεῖρασκαὶ ὅσα τοῦ σώματος ὕστώδη διαθρυβίς. Ἦν τοίνυν ὁ ἐκπτασμὸς οὗτος εἰς μωκίαν καὶ γέλωτα τῶν μετὰ τοῦ σουλτάνου Τούρκων τοῖς ἀστυπολίταις διαθρυλούμενος, οὐδ' ἦν ἐπ' ἀγορᾶς ἀκατηγελάστους αὐτοὺς παριέναι, τῶν ἀργυροκόπων ἀγοραίων τὰ τῶν τραπεζῶν διαψοφούντων σιδήρια. Ὡς δ' ἠνωτίζετο ταῦτα ὁ βασιλεὺς, διεχεῖτο μὲν, ὡς εἰκὸς, τὸ στωμύλον [P. 79] καὶ φιλοπαίγμον τῶν ἐπὶ τῶν τριόδων εἰδώς, σουλτάνῳ δὲ χαριζόμενος (κατὰ βραχὺ γὰρ τὴν τοῦ βαρβάρου ψυχὴν ὑπεισερχόμενα ἔδακνε τὰ βωμολοχεύματα) ἐπλάττετο τὸν τὸ ἐκείνων ἐλευθερόστομον ἀναστέλλοντα.

6. Enimvero Clizasthlanes post mirabilem beni- B gnitatem et multa splendidaque munera ex imperatoriis thesauris exhausta, quibus obstupefactus dubitabat utrum tantumdem sibi reliqui fecisset imperator, lætus atque opibus onustus domum revertitur. Manuel enim cum sciret quemvis Barbarum avarum esse, et Romanorum opulentiam 158 ostentare vellet, quidquid Clizasthlani daturus erat, in splendidissimo quodam palatii conclavi ordine exposuit. Ea fuere monceta aurea atque argentea, delicatæ vestes, argentea pocula et Thericlea aurea et tela subtilissima aliaque ornamenta eximia. Romanis parata facillima, sed rara apud Barbaros et pleraque nunquam visa. Id igitur conclave ingressus sultanum accersit, nunquid ex eo thesauro donari sibi velit rogat. Respondente illo id sibi fore acceptum quod ipse dedisset, rursus interrogabat, si eam pecuniam in militem domesticum et externum erogaret, num quis hostium suum impetum sustinere posset. Cum vero ille non sine admiratione dixisset se, si tantum pecuniæ habuisset, jam olim hostes omnes subacturum fuisse : « Hæc, inquit, omnia tibi dono, ut et munificentiam meam noris, et quantis opibus polleat is qui uni tantum donat, conjicias. » Is vero et lætatus et obstupefactus et pecuniæ cupiditate cæcus se imperatori Sebastiam cum suburbano agro redditurum pollicetur. Qua re Manuel cupide 159 accepta, se illi plus pecuniæ daturum promisit, ubi verba ad rem contulisset. Et ut Barbari inconstantiam animadverteret et ferrum fervens adhuc suo arbitratu versaret Gabram Constantinum cum multis aliis muneribus et omnis generis armis ad eum misit. Sed homo fallax et fidei servandæ ignarus, ut Iconium rediit, fœderis oblitus Sebastia vastata et vicinia ejus subacta summam rerum ad se transtulit, et Paduno ejecto Cæsareaque occupata etiam reliquum popularem suum Jagupasanem everlere atque occidere cupiebat. Qui cum et ipse vicissim copias suas cogeret seque ut contra adversarium jam majore potentia præditum instrueret, in ipso belli apparatu exstinguitur.

ζ'. Μετὰ δὲ τὴν ἀξιάγαστον φιλοφροσύνην δῶρα πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἐκ τῶν βασιλικῶν χρυσώνων ὁ σουλτάνος ἀπαρυσάμενος, ἐφ' οἷς καὶ ἐκθαμβὸς ἐγεγένητο καὶ διαπορούμενος ἦν εἰ καὶ ἑτέρων τοσούτων τὸ πλῆθος καὶ τηλικούτων τὸ μέγεθος εὐπορεῖ βασιλεὺς, χαίρων ἐπανέζευξεν ἔμφορτος. Ὁ γὰρ αὐτοκράτωρ, εἰδὼς μὲν ὅτι βάρβαρος ἅπας λημμάτων ἥττηται, λαμπρυνόμενος δὲ μάλιστα καὶ ἐκπλῆξαι θέλων τὸν Κλιτζασθλάνην ἐπὶ τοῖς πολυταλάντοις τῶν θησαυρῶν οἷς ἡ βασιλεία Ἀωμαίων περιερρέετο, ἐν ἑνὶ τῶν κατὰ τὸ ἀρχεῖον λαμπροτάτων ἀνδρώνων ἐξῆς διατέθεικεν ὅσα τούτῳ παρασχέσθαι δῶρα προὐθέτο. Ἦν δὲ ταῦτα χρυσός τε καὶ ἄργυρος κεκομμένος εἰς νόμισμα, καὶ τρυφῶσα ἐσθὴς, ἀργύρεά τε ἐκπώματα καὶ Θηρίκλεια χρύσεα, καὶ ὀθόναι τῶν ἐξ ὑπερηφάνου ὑφῆς, ἄλλοι τε κόσμοι ἐξαίρετοι, Ῥωμαίοις μὲν καὶ πάνυ εὐπόριστοι, σπάνιοι δὲ παρὰ Βαρβάροις αὐτοῖς καὶ τὰ πολλὰ μηδὲ θεατοί. Εἰσιὼν οὖν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ τὸν σουλτάνον ἐκεῖτε μεταπεμψάμενος, ἤρετο εἰ δωρηθῆναι οἱ τοῦ παρόντος βούλοιτο θησαυροῦ. Τοῦ δὲ εἰπόντος ὡς αἱρεῖται ὅσοις αὐτὸν δωρήσηται βασιλεὺς, αὖθις ἐπήγαγεν εἴ τις τῶν ἀντιπάλων Ῥωμαίοις, αὐτοῦ ταῦτα κενωσαμένου εἰς ξενικὸν καὶ ἐνδαπὸν στράτευμα, ὑπενέγκοι ἂν ὅλως τὴν κατ' ἐκείνου τῶν Ῥωμαίων ὁρμήν. Τοῦ δὲ ἀγασαμένου καὶ εἰπόντος ὡς, εἰ δυσπόζων ἦν τοσούτων χρημάτων, εἶχεν ἂν πάλαι τὸ κύκλῳ πολέμιον εἰς ὑπήκοον αὐτῷ μεταθεμένος, « Φιλοτιμοῦμαί σε τοῖς πᾶσι, φησὶ βασιλεὺς, ἵνα καὶ τοὺμὸν εἰδείης φιλόδωρόν τε ἅμα καὶ μεγαλόδωρον, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἐστὶ κύριος χρημάτων ὁ τοιούτοις καὶ τοσούτοις ἕνα δωρούμενος. » Ὁ δὲ ἥσθη τε καὶ ἐξέστη τῇ ἀπροσδοκήτῳ τῶν χρημάτων, τυφλώττων πρὸς κέρδος, καὶ βασιλεῖ τὴν Σεβάστειαν καὶ τὴν ταύτης χώραν παρασχέσθαι κατεπηγγείλατο. Ὁ Μανουὴλ δὲ, τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἀσμένως δεξάμενος, καὶ ἕτερα δώσειν ξυνέθετο χρήματα, εἰ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις πιστώσηται. Καὶ αὐτὸς μὲν τὴν τοῦ βαρβάρου προφθάνων ῥοπὴν, καὶ ἕως ἔτι ὁ σίδηρος ἐν ἀκμῇ, ἐνεργῷ χρήσασθαι τούτῳ βουλόμενος, διεπεπράχει ὡς εἰρήκει μετὰ καιρόν· στείλας γὰρ τὸν Γαβρᾶν Κωνσταντῖνον ἐξ-

ἐπεμψεν αὐτῷ φιλοτιμήματα ἄλλα ἄττα συχνὰ καὶ παντοδαπούς ἁπλισμούς. Ὁ δὲ ἀπατεὼν ὢν καὶ μηδ' ὅλως ἀλήθειαν ἐγνωκώς ποτε, τῶν τε συνθηκῶν ἐπελάθετο ἀπελθὼν εἰς Ἰκόνιον, καὶ τὴν Σεβάστειαν ἐκπορθήσας καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν χειρωσάμενος γέγονε τῶν ὅλων αὐτὸς ἐγκρατής. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸν Ἀσδούνην τῆς οἰκείας ἀρχῆς παρέλυσεν, ἐκεῖνον μὲν δραπέτην καὶ πλανήτην εἰργάσατο, τῆς δὲ Καισαρείας αὐτὸς λαβόμενος καὶ τὸν λοιπὸν μετήρχετο ξύμφυλον, τὸν Ἰαγουπασάνην φημί, νοσήσας κἀπὶ τῇ τούτου ἔρωτα χώρᾳ καὶ τὸν ἄνδρα διψῶν ἀνελεῖν. Ὃ δὲ καὶ αὐτὸς τὸ οἰκεῖον συγκροτῶν ἐν τῷ μέρει στρατόπεδον, [P. 80] καὶ ὡς πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἤδη μεῖζονα περιβαλλόμενον δύναμιν παρατατόμενος, φθάνει θανάτῳ τὴν πρόθυμίαν διακοπείς. Ἀσδούνης δὲ ὡς εἰς ἐρήμην δυνάστου τὴν τῶν Ἀμασέων σατραπείαν παρεισιὼν ἐκεῖθέν τε ἀποκρούεται, καὶ τῇ μεταπεμψαμένῃ τοῦτον τῇ τοῦ Ἰαγουπασάνη συνεύνῳ θανάτου αἴτιος γίνεται· οἱ γὰρ Ἀμασεῖς ἐπαναστάντες αὐτήν τε ὡς λάθρα τῷ Ἀσδούνῃ μνηστεύουσαν τὴν ἀρχὴν ἠμύναντο τελευτῇ, καὶ Ἀσδούνην ἀδοξήσαντες ἄρχοντα μακρὰν ἀπεώσαντο. Ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ Κλιτζασθλᾶν γεγόνασιν ἰσχυρότεροι, ἀλλ' οὗτος αὐτῶν φανεὶς δυνατώτερος, ὡς εἶχε πρώην Καππαδοκίαν, οὕτω καὶ Ἀμάσειαν εἵλησεν ὕστερον, ὀξείᾳ καὶ ἐπιτυχεῖ τύχῃ πρὸς τὰ πράγματα χρώμενος, ἄνθρωπος οὐκ εὐφυὴς τὴν διαρτίαν τοῦ σώματος, ἀλλ' ἠκρωτηριασμένος ἐν οὐκ ὀλίγοις τῶν καιρίων μελῶν. Λύτικα γὰρ αἱ χεῖρες τούτῳ ἐξήρθρωντο καὶ τὼ πόδε ὑπουσκάζοντε ἦσαν, καὶ τὰ πολλὰ ἐφ' ἁρμαμάξης τὴν πορείαν πεποίητο. Ὅθεν καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν κατ' αὐτοῦ σκωμμάτων ἐξ αὐτοῦ δὴ Ἀνδρόνικος ἐσέπειτα παριζόμενος Κουτζασθλάνην (82) τοῦτον ὠνόμαζε, φιλαλοίδορος ὢν εἴπερ τις ἄλλος, καὶ καθάψασθαι ἀνθρώπων δεινότατος, καὶ λόγοις Κερκώπων ἀπαλοῖς τοῖς οὐ καλῶς πεπραγμένοις τῶν ἔργων ἢ τοις αἰδῶς τοῦ σώματος ἔχουσι μῶμον προστρίψασθαι ἱκανώτατος. Ὁ μὲν οὖν ὁποῖος ἂν καὶ ἦν τὴν πλάσιν τοῦ σώματος, — εἶχε δὲ ὡς αὐτόν, οἶμαι, ἡ πλάστρια φύσις ἐπαλαμήσατο, — μεγάλην ἀρχὴν εἰλικρῶς καὶ τοσαύτας δυνάμεις περιβαλόμενος οὐχ εἵλετο ἐντεῦθεν βίοτον ἤρεμον, ἀλλὰ φύσει ταραχώδης ὢν καὶ ἀκάθαστός ἐστος ὥσπερ τις κόλπος θαλάττιος, Ῥωμαίοις μὲν ἐν οἷς εἶχε λυπεῖν ἀκηρυκτὶ διεφέρετο καὶ ἀνέγκλητον πολλάκις ἐπῆγε τὸν πόλεμον, σὺν οὐδενὶ λόγῳ θεσμὰ παρατρέχων, καὶ συγχέων μὲν σπονδάς, τῇ οἰκείᾳ δ' ἐφέσει ταλαντεύων τὸ πραχθησόμενον. Οὐδ' αὐτῆς οὖν ἀπέσχετο τῆς Μελιτηνῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν ταύτης ἔχων καθελεῖν ἀμηχάν, μηδὲ τὸ τῆς θρασείας ταυτὸν ὑπειδόμενος ἢ τὸ μηδὲν ἔχειν ἐπεγκαλεῖν ἀλγεινὸν τῷ ἀνθρώπῳ, αὐτὸς ἀνεπικαλύπτως αἰτίαν πλασάμενος καὶ γραψάμενος ἐκεῖθεν αὐτὸν ἐξήλασεν. Ἔπειτα καὶ τὸν οἰκεῖον ὀφθαλμῶν κατάγνητον μετανάστην κἀκεῖνον ἔθετο. Οἱ δὲ φυγάδες

Dadunes vero Amasiæ satrapiam ut possessore vacuam clam ingressus, et rursus inde ejectus, Jagupasanis uxori, a qua accersitus erat, causa mortis exstitit. Amaseni enim eam ut imperium 1160 Daduni clam conciliaturam per seditionem occiderunt; et Daduuem, quem principem aversabantur, longe ejecerunt. Sed Clizasthlanis opibus resistere non potuerunt, quin, ut jam Cappadociam tenebat, sic deinde Amasiam quoque occuparet, homo prosperæ fortunæ flatu in rebus celeriter conficiendis utens, quamvis corpore parum integro et pluribus præcipuis membris mutilato: nam et articuli manuum elisi erant et pedes claudicabant, et cætera sic affectus erat ut plerumque curru veheretur. Quibus de causis Andronicus, homo dicacissimus et cavillandi vel animi vel corporis vitia peritissimus, Cuzasthlanem illum appellabat. Quamvis autem tali corpore a natura deformatus, tamen magnum adeptus imperium tantisque munitus copiis otio spreto, quippe turbulento et insatiabili præditus ingenio, Romanos ubi poterat, non indicto bello, nulla de causa violato fœdere, sed tantum quia ita libitum erat, vexabat atque oppugnabat. Nec ipsa Melitina abstinuit: sed facultate illius evertendæ perspecta, cum nullam ab Amera injuriam accepisset, causam impudenter commentus 1161 illum quoque, nihil eamdem religionem veritus, regno expulit. Deinde fratrem quoque suum fraude circumventum in exsilium egit. Exsules omnes ad imperatorem se contulere. Atque hæc posterius acciderunt. Sed tum aucta potentia verecundiam imperatoris deposuit; et qua observantia cum temporibus adductus coluerat, eamdem ab imperatore postulabat, barbarica plane inconstantia. Nam ut necessitate urgente ultra decorum se demiserat, ita rebus secundis insolescebat, animo una cum fortuna mutato. Tamen aliquando imperatorem venerabatur; et cum belluam potius ageret quam filium, patris illi honorem tribuebat et filii adoptivi cognomentum ferebat. In litteris quidem pater imperator, et sultanus filius scribebantur. Nec tamen hæ appellationes sinceram inter eos amicitiam conciliabant aut pacta et conventa stabiliebant. Nam ille instar exundantis torrentis aut draconis veneno turgentis obvia quæque inficiebat et abripiebat, multaque nostra oppida devorabat, improhitatis suæ virus expuendo. Imperator vero vias illi alias invictis exercitibus, alias auro obstruebat, 1162 et incitatam hominis cupiditatem ad pacem flectebat. Aliquando etiam Turcos in Romanorum fines effusos repressurus Pentapolitanos invadit; ac Persis nec ad manus venire ausis, multis captivis, multis pecoribus abductis, triumphans urbem ingreditur. Eo tempore Solymas procerum sultani princeps, homo callidus et

Hier. Wolfii notæ.

(82) Κουτζασθλάνην. Significat haud dubie vox hæc aliquid, ut et μουρτζουφλος. sed scriptor hanc aliis æque ac sibi notam esse ratus non declaravit.

disertus, apud imperatorem multa pro domino suo verba fecit, ut Turcos illa contra sultani voluntatem fecisse ostenderet, blanditiis verborum usus quæ cum factis non congruebant. Etsi autem aperte mentiebatur, tamen quia imperatorem, ut Barbarorum mos est, immodicis laudibus efferebat oratione ad imposturam composita, et equos cursores in suis stabulis educatos offerebat, nihil incommodi passus est. Accepit equus imperator, et Solymanı, ejus æquitate et submissione approbata (quanquam ea benignitas non ab hominis ingenio proficiscebatur, sed temporum erat), ad sultanum ablegavit, ut ea exponeret quæ non ignorabat, et levitatem illi perfidiam atque iniquitatem objiceret. Neque vero ille quieturus erat, aut cladem illatam vel ad exiguum tempus **163** inultam passurus. Latrociniis igitur de more utebatur; et delectis cohortibus missis Laodicea Phrygiæ, quæ tum non, uti nunc cernitur, mœnibus adornata, sed instar pagorum ad radices collium sparsim exstructa erat, ingentem prædam pecudum et hominum abegit; multos etiam occidit, atque inter alios pontificem Solomonem, castratum illum quidem, sed gratiosum hominem et Deo virtute propinquum. Dicebat autem per ludibrium sultanus ad suos, quo pluribus malis Romanos afficeret, eo majora sibi beneficia ab imperatore exspectanda esse: nam penes quem victoria sit, ad eum quoque munera confluere solere, nec latius vagetur victoria, quemadmodum morbi periculosi diligentius curentur, ne serpant. Nec interea quievit Manuel, sed primum per Basilium Zicandlam, deinde per Michaelem Angelum Turcos eos invasit, qui ob gregum et armentorum copiam loca herbida et campestria consectantur, eaque de causa suis relictis sedibus Romanorum fines cum omni familia occupant. Illi **164** enim expedita copiarum parte in cohortes descripta secumque adducta, noctu adversarios rectius invadi posse rati, hanc exercitui tesserum in nocturno illo conflictu dederunt, ut exclamarent: «ferrum,» ut suos ea voce aguita inviolatos praterirent, eos vero qui taciti accederent, occiderent ut peregrinos. Ea acclamatio totius pugnæ tempore gentes distinxit, et ut David ait, ferri instar in Persarum animos penetravit. Sed Turci post multam tandem cædem, tessera illa intellecta, eamdem vocem et ipsi usurparunt, donec elapsa nocte dirempti sunt exercitus. Sunt et aliæ multæ Manuelis contra Turcas et Turcarum contra Romanos excursiones factæ; quas plerasque, quod nihil memorabile in iis actum est, prætermisi, ne crebra similium rerum repetitio, sine ulla gratia novitatis, fastidium pareret lectoribus.

πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἴοντο. Καὶ ταῦτα μὲν συμβέβηκεν ὕστερον· τότε δὲ πολυδύναμος γεγονὼς τὸ πρὸς τὸν βασιλέα αἰδήμων ἀπεξύσατο, καὶ ἦν αὐτὸς θεραπείαν προσῆγε ταῖς τῶν πραγμάτων δυσκολίαις ἀγχόμενος, ταύτην ἐξητεῖτο οἱ παρέχειν τὸν αὐτοκράτορα, βαρβαρικῶς μεταλλοιούμενος τῷ καιρῷ, καὶ δεῆσαν ὑπὲρ τὸ δέον ὑποστελλόμενος, καὶ πτεροῦ αὖθις ἁλαφριζόμενος εὐπετέστερον, ὅτε τῇ ἑτέρᾳ πλάστιγγι ῥοπὴν ἡ τύχη παρείχετο, τοῖς παλινστρόφοις βραβεύουσα πράγμασι. Παττάλῳ δ' ὑπεκκρουόμενος πάτταλος ἐξομαλίζων ἦν τὸν βασιλέα καὶ θεραπεύων ἐνιαχοῦ, οὐ μὴν ὑπ' ἐκείνου θηρώμενος διεδείκνυτο. καὶ δύξαν ἀπονήμων πατρὸς υἱοθεσίας τιμὴν ἐλάμβανε· καὶ ἦν τὰ παρ' [P. 81] ἀλλήλων χαραττόμενα γράμματα πατέρα βασιλέα καὶ σουλτάνου υἱὸν καταγγέλλοντα. Πλὴν οὐδ' οὕτως ἐς φιλίαν ἀκραιφνῆ συνηρμόζοντο ἢ γοῦν τὰς σπονδὰς οὐ ξυνέχεον. Ὅθεν ὁ μὲν κατὰ χειμάρρουν πληθύοντα ἢ κατὰ πολλὰ ἐδηδυκότα φάρμακα θράκοντα κατεκλυζέ τε καὶ παρέσυρε τὸ πρωτυχὸν, καὶ συχνὰ τῶν ἡμετέρων πολίχνιων κατέχασκε, τὸν τῆς κακίας ἀποπτύων ἰόν· ὁ δὲ βασιλεὺς περιερράγμου τούτου τὰς διεξόδους καὶ εἰς ἀνάῤῥουν τὸ ῥεῦμα ὑπανεστοιβάζε θριγγίῳ ἀῤῥαγεῖ στρατοπέδου, ἢ ὑλακῇ χρυσίου ἐφυλκοῦ κατεκοίμιζε πρὸς εἰρήνην τὸ τούτου βλέφαρον, καὶ ἦν τέως εἰς λῃστείαν ἐπηγρίαινε λοφιὰν καὶ τὸν ὑλακὸν ὃν ἐπεσύρετο τοῦ στρατεύματος καταστιγάζων ἐπράϋνεν. Ἐνίοτε δὲ τοὺς ὡς πώρα πλατέα διεκκεχυμένους τοῖς Ῥωμαϊκοῖς σχοινίσμασι Τούρκους ἀναστέλλων τοῖς περὶ τὴν πενταπόλιν ἐπιστάθετο, καὶ σωμάτων ἀνθρωπίνων καὶ ζώων πολλῶν γενόμενος ἐγκρατής, μεθ' εἷς χεῖρας δεξαμένων αὐτὸν τῶν Περσῶν, τροπαιοφόρος ἐπανέζευξεν, ὁπηνίκα καὶ Σολυμᾶς ὁ τῶν παρὰ τῷ σουλτάνῳ τὰ μέγιστα δυναμένων κορυφαιότατος τῷ βασιλεῖ ἐπορφεὶς πολλὰ μὲν ὑπερηγόρει τοῦ σουλτάνου, ἀποτρέπων τῆς ἐκείνου γνώμης τὰ παρὰ τῶν Τούρκων πραττόμενα καὶ σοφιστικῶς οἷς διεξῄει καταχαριζόμενος, ἀσύμφωνα δ' ὅμως τοῖς πράγμασι φθεγγόμενος ἠλέγχετο ψευδολογίας ἐγκλήματι· πλὴν οὐδ' οὕτω τι πρὸς βασιλέως πέπονθεν ἄχαρι Σολυμᾶς. Θεραπεύων δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ ἀληθὲς ὡς ἔθος τοῖς βαρβάροις, τὸ ἄνακτα, καὶ τὰ ἐς ἀπάτην τεχναζόμενος ἵπποις αὐτὸν ὠκύποσιν ἐκολάκευσεν, οὓς τὸ ἐκείνου ἐσίτευεν ἱπποστάσιον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἵππους δεξάμενος καὶ Σολυμᾶν τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ὑποταγῆς ἀποδεξάμενος, εἰ καὶ μὴ τῆς ἐκείνου γνώμης ἴδιον ἦν, τοῦ δὲ καιροῦ ὑπῆρχε δῶρον τὸ φιλοφρόνημα, πρὸς τὸν σουλτάνον ἀπέστειλεν ἐξηγησόμενον ἐκείνῳ ἃ οὐκ ἦν ἀγνοῶν, καὶ ἐς αὐτὸ τοῦ τρόπου ἀποσκώψοντα τὸ παλίμβολον τὸ ἄπιστόν τε καὶ κακόηθες, κἂν οὐκ ἦν αὐτὸν ἠρεμήσειν ἐπὶ τούτοις ἢ γοῦν καθυπερθέσθαι καὶ πρὸς βραχὺ Ῥωμαίοις τὴν ἀντιπάθειαν. Ἐκλόπευε γοῦν ταῖς συνήθεσι λῃστείαις χρώμενος. Στείλας δὲ καὶ φάλαγγας ἐπιλέκτους τὴν κατὰ Φρυγίαν ἐκπορθεῖ Λαοδίκειαν, οὐκέτι οὖσαν συνοικουμένην ὡς νῦν ἐώρταται, οὐδ' εὐαρκέσι φραγνυμένην τείχεσι, κατὰ δὲ κώμας ἐκκεχυμένην περὶ τὰς ὑπωρείας τῶν ἐκεῖσε βουνῶν. Ἦλασε δ' ἐκεῖθεν βαρεῖαν λείαν ἀνθρώπων καὶ ζώων πλῆθος οὐ σταθμητόν· οὐ μετρίους δὲ καὶ κατέκτανεν, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχιερέα Σολομῶντα, ἐκτομίαν μὲν ἄνθρωπον, χαρίεντα δ' ἄλλως τὸ ἦθος καὶ Θεῷ δι' ἀρετῆς προσεγγίζοντα. Εἰρωνευόμενος δ' ἔφασκε πρὸς τοὺς οἰκείους ὡς ὅσῳ ἂν μείζω δράσειε Ῥωμαίους δεινὰ, τοσούτῳ μείζω παρὰ

βασιλέως ἀγαθὰ πείσεται· « Ὧ γὰρ πάρεστι, φησὶ, τὸ κρατεῖν, τούτῳ καὶ αἱ δωρεαὶ φιλοῦσιν ἐπιξενίζεσθαι, ἵνα [P. 82] μὴ πλεῖον ᾖ τὸ νικᾶν, ἐπειδὴ καὶ τὰ φλεγμαίνοντα τῶν σωμάτων τὰς νοσοκομίας ἐπισπῶνται· πλείονας, ἵνα ἀντισπῶνται καὶ σταῖεν τὰ πρόσω νεμόμενα. » Οὐδ' ὁ Μανουὴλ μέντοι ἐπὶ τούτοις ἡσυχίαν ἠσπάσατο, ἀλλὰ πρῶτα μὲν διὰ τοῦ Γαυδελίου Τζυκανδήλη, εἶτα καὶ διὰ τοῦ Ἀγγέλου Μιχαὴλ τοῖς Τούρκοις ἐπέθετο, ὅσοι πολυθρέμμονες ὄντες ἀναδιφῶσι πόας τὰς λειμωνίτιδας καὶ τούτων ἕνεκα τῶν οἰκείων ἠθῶν ἀπανιστάμενοι παγγενεὶ τὰ Ῥωμαίων ἐπεισίασιν ὅρια. Οὗτοι γὰρ ἐς λόχους τὸ τῶν στρατοπέδων συντάξαντες εὔζωνον καὶ μεθ' ἑαυτῶν παραλαβόντες ἐξήεσαν. Ἀμείνω δὲ τὴν νύκτα κρίνοντες εἰς τὴν τῶν ἐναντίων ἐπίθεσιν, σύνθημα δεδώκασι τῷ στρατῷ ἐν τῷ κατὰ σκότον συμπλέκεσθαι τοῖς Τούρκοις ἀναφωνεῖν « Σίδηρος, » ὡς εἴη αὐτοῖς οὕτως ἀντιπαρέρχεσθαι μὲν τὸ ὁμόφυλον ὡς ὁμόφωνον, τὸ δὲ σιγῇ ἐπιὸν καίνοιεν ὡς ἀλλόγλωσσον. Καὶ τοῦτο δι' ὅλης τῆς τότε συμπλοκῆς ἐπιφωνούμενον διέστελλε τὰ γένη, καὶ τὸ τοῦ Δαβὶδ, ὁ σίδηρος τὰς τῶν Περσῶν ψυχὰς διήρχετο. Μετὰ δὲ πολὺν ὀψέ ποτε ὄρθρον οἱ Τοῦρκοι συνιέντες ὅ βούλεται τὸ ἀνὰ στόμα Ῥωμαίοις κείμενον, ξυνῳδὰ σφίσι καὶ αὐτοὶ ἐφθέγγοντο, ἕως τῆς νυκτὸς διαγενομένης ἀπ' ἀλλήλων διώστησαν τὰ στρατεύματα. Πολλαὶ μὲν οὖν ἐκβρομαὶ τὸ τηνικαῦτα καιροῦ τῷ βασιλεῖ τούτῳ κατὰ τῶν Τούρκων ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων αὖθις Ῥωμαίοις ἐπιξυνέστησαν· παρῆκα δὲ τούτων ὅσαι σὺν τῷ μὴ ἀξιαφήγητόν τι κεκτῆσθαι καὶ κόρον τοῖς φιλητκόοις ἐμποιήσειν ἤμελλον, οἷα τὰ πολλὰ εἰς ταυτὰ τὴν ἱστορίαν ἐπαναστρέφουσαι καὶ μηδέν τι παρεξηλλαχὸς εἰς τὴν διήγησιν ἔχουσαι.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

LIBER QUARTUS

RERUM A MANUELE COMNENO GESTARUM.

[P. 83] α'. Ἐπάνειμι δ' αὖθις ἐπὶ τὰ Παιονικά, σαφηνείας δ' ἕνεκα τοῦ ἱστορεῖν προαναβαλοῦμαι ταυτί. Τῷ τότε ἄρχοντι τῶν Οὔννων Ἰατζᾷ δύο ἦσαν ὁμαίμονες, Στέφανός τε καὶ Βλαδίσθλαβος (83) καὶ παῖδες Στέφανος καὶ Βελᾶς. Τῶν ἀδελφῶν τοίνυν ὁ Στέφανος τὰς ὁμογνίους ἐκφυγὼν χεῖρας κατ' αὐτοῦ φονώσας τὴν Κωνσταντίνου κατέλαβε, καὶ προσδεχθεὶς ἀσπασίως τῷ αὐτοκράτορι Μανουὴλ ἄλλης τε φιλοφροσύνης ὡς πλείστης ἠμοίρησεν, ἀλλὰ δὴ καὶ Μαρίαν ἔγημε τὴν τούτου ἀνεψιάν, ἣν ὁ σεβαστοκράτωρ ἐφύτευσεν Ἰσαάκιος. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ ὁ τῶν ἀδελφῶν τρίτος Βλαδίσθλαβος κατ' ἴχνια βαίνων τῷ Στεφάνῳ τῷ Μανουὴλ προσεζώρησεν, οὐ τοσοῦτον Ἰατζᾶ καταγνοὺς ὡς μὴ φιλοῦντος ὅσον εἰκὸς, ἢ ἐξ ἐκείνου ἐπιβουλὴν πτοηθεὶς, ὅσον τῇ τοῦ ἀδελφοῦ Στεφάνου φήμῃ γοητευθεὶς καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν πορείαν τεινάμενος. Τῷ τοι οὐδ' αὐτὸς ἐξέπεσε τῶν ἐλπίδων ἢ ἀνεξίως τοῦ γένους τῷ βασιλεῖ προσείληπται, ἀλλὰ πάντα οἱ ἀπηντήκει κατὰ σκοπόν. Καὶ γυναῖκά δὲ ἣν ἠβούλετο ἀγαγέσθαι, καὶ ταύτην ἐκ βασιλείου ἂν ἔγημεν αἵματος. Ἀλλὰ γάμου μὲν ἀπέσχετο, ἵνα μὴ τῆς ἐς πατρίδα λαθόμενος ἐπανόδου τὰ οἴκοι διαφθεροῖ, τῷ λωτῷ τῆς γυναικὸς προσηλούμενος. Ἀλλ' οἷα τὰ ἐπὶ τούτοις ; τελευτᾷ ὁ τῶν Οὔννων ῥὴξ Ἰατζᾶς, καὶ ὁ θάνατος ἡμερος, τῆς φύσεως ὅ ἐνέθεινε βάρβιτον ὑποχαλασάσης τῆς ἁρ-

A 1. Priusquam autem ad res Pannonicas redeam, perspicuitatis **165** gratia, quædam præmittenda sunt. Hunnorum princeps Jazas duos fratres habuit, Stephanum et Bladisthlabum, totidemque filios, Stephanum et Belam. Stephanus, evitatis insidiis quas a fratre sibi parabantur, Cpolim profectus et a Manuele imperatore humaniter susceptus, præter alia plurima beneficia, etiam Mariam uxorem accepit, imperatoris neptem, Isaacio sebastocratore natam. Paulo post alter quoque frater Bladisthlabus Stephanum imitatus ad Manuelem se contulit, non tam quod a fratre minus quam par esset amaretur aut insidias timeret, quam fama rerum secundarum fratris Stephani impulsus. Neque vero spe sua frustratus est, aut aliter ab imperatore susceptus quam genus ejus decebat, sed omnia ex sententia B confecit; ac uxorem quam vellet, vel ex imperatoria stirpe, ducere ei licuisset. Verum conjugio abstinuit, ne illius blanditiis irretitus neglecto reditu in patriam rebus suis minus consuleret. Sed quid fit? Hunnorum regi Jazæ placida morte defuncto Stephanus filius in principatu succedit. At imperator eo casu delectatus, initaque ratione, **166** si Hunnorum satrapia ad Stephanum affinem suum, cui jure deberetur, transiret, primum id sibi gloriæ fore, deinde Romano imperio forsitan aliquid

Hier. wolfii notæ.

(83) Βλαδίσθλαβος. Id fortasse nomen est, pro quo nunc Ladislaum usurpant.

tributi accessurum, Zeugmino certet Francochorio citra controversiam potiturum, rei conficiendæ intendit animum. Legati statim ad Hunnos mittuntur, qui cum eis de regno ad Stephanum transferendo : agerent paulo post ipse Sardicam venit. Hunni vero ad primum auditum a Stephano abhorruerunt et nomen ejus ægre tulerunt, cum se cum ob alia repudiare asserentes, tum quod Romanam uxorem duxisset : minime enim e re sua esse virum admittere Romanorum imperatori affinitate junctum ; vereri se ne Hunni suo regi, rex vero imperatori Romanorum pareret. His de causis nec Stephano illuc profecto studuerunt, et legatos imperatoris rebus infectis dimiserunt. Unde Stephano majoribus viribus opitulandum ratus, Sardica ad Istri ripas, Branizobam et Belligradum, proficiscitur, et nepotem Alexium Contostephanum cum copiis adjungit 167 Stephano. Qui cum Chramum tenuissent, pro virili egerunt ea quæ ad regnum obtinendum pertinebant. Quamvis autem Pannonum proceres et largitionibus ac adulationibus corrumperent et maximis pollicitationibus inflarent, nihil tamen proficiebant, nisi ut Hunni Bladisthlabo Stephani fratri principatum deferrent. Quo paulo post defuncto rursus ad Iazæ filium Stephanum Hunni inclinarunt. Quod factum neque imperator æquo animo tulit ; et eo adjuvante Iazæ frater Stephanus nihil non agebat, si quo modo regno potiretur. Ea de causa multis bellis conflatis, cum imperator Iazæ filio Belæ, quem imperii successorem designare in animo habebat, Mariam filiam despondisset, Hunni, ut ombus molestiis et periculis compendio defungerentur, invisum Stephanum dolo necare instituunt. Quam ad rem venenum aptissimum visum, quod per ministrum quemdam ejus Thomam largitionibus corruptum illi propinaretur. Is vero veneficii insignis artifex, e suo ingenio alia ratione deprompta, cum 168 forte Stephanus venam incidisset, veneno ictum inunxit ; quod in totum corpus diffusum, correptis vitalibus, hominem celeriter confecit. Cujus interitus aperte declarat hominum cogitationes incertas et fallaces esse, ac nonnullos ea sequi quæ assequi nequeant, et frustra suis niti consiliis ac conatibus divino auxilio non suffragante, cadaver ejus lubricio habitum sepulturæ honore caruit. Zeugminum Hunnis deditionem fecit. His imperator auditis Hunnis bellum indicit.

μονίας καὶ διαλυσάσης πρὸς ἃ καὶ ἐξ ὧν συντίθειται. Ἡ δ' ἀρχὴ ἐπὶ τὸν ἐκείνου διαβαίνει παῖδα τὸν Στέφανον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς ἐκ ῥίζης ἀνομοίου φυέν τι κάλλιστον τὸ γεγονὸς ἡγησάμενος, καὶ κατὰ νοῦν ἀναπολήσας, ὡς εἰ πρὸς τὸν ἐπ' ἀνεψιᾷ γαμβρὸν Στέφανον, ὡς ὄῃθεν εἰς ἀρχὴν δικαιούμενον, ἡ τῶν Οὔννων μεταβαίη σατράπευσις, σχοίη ἂν τὰ πρῶτα κλέος αὐτὸς, ἔπειτα ἡ βασιλὶς Ῥωμαίων μέρος ἴσως ἐκεῖθεν ὄασμοῦ, ἐκ τοῦ ἀναντιῤῥήτου δ' οὖν ἀσφαλῆ τὴν τοῦ Ζευγμίνου καὶ τοῦ Φραγγοχωρίου κατασχεσιν, συντείνει τὸ πρόθυμον πρὸς τὴν τῶν σκοπουμένων ἐκπλήρωσιν. Καὶ εἶχεν εὐθὺς τοὺς μὲν πρέσβεις ἡ τῶν Οὔννων χώρα, οἵτινες αὐτοῖς καταστάντες ἤμελλον ξυνδιαθέσθαι Στεφάνῳ τὸν τῆς ἀρχῆς στέφανον, μετὰ βραχὺ δὲ αὐτὸν ἡ Σαρδική. Οὖννοι μὲν οὖν καὶ πρὸς τὴν πρώτην ἀκοὴν ἀπεπήδησαν τοῦ Στεφάνου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν τὴν τούτου προσηγορίαν, καὶ ὅτ' ἄλλα μὲν φάσκοντες ἀποπέμπεσθαι τοῦτον, μάλιστα δὲ διὰ τὸ γῆμαι παρὰ Ῥωμαίοις· αὐτοῖς δὲ ἀσύμφορον ὅλως εἶναι προσέσθαι ἄνδρα κατὰ κῆδος τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων συναπτόμενον· ὑποβλέπεσθαι γὰρ μή πως Οὖννοι μὲν ὑπ' αὐτοῦ βασιλεύωνται, [P. 84] αὐτὸς δὲ ὑπὸ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ἄρχηται καὶ ὁρίζηται βασιλεύοντος. Διὰ ταῦτα τοίνυν οὔτε τῷ Στεφάνῳ ἐκεῖσέ τοι ἀφικομένῳ προσέκειντο, καὶ τοὺς κατάγοντας αὐτὸν ἐκ βασιλέως ἀπράκτους ἧψεσαν. Ἔνθεν τοι καὶ διὰ μείζονος ἰσχύος ἐπιβοηθῆσαι τῷ Στεφάνῳ δεῖν ὁ βασιλεὺς οἰηθεὶς αὐτός τε ἐκ Σαρδικῆς ἀπάρας ἀφικνεῖται πρὸς τὰ παριστρια, λέγω δὴ τὰ κάτὰ Βρανιτζόβαν καὶ Βελέγραδα, καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν Ἀλέξιον τὸν Κοντοστέφανον συνεκπέμπει τῷ Στεφάνῳ μετὰ ἰσχύος, οἳ καὶ ὡς τὸν Χράμον κατέλαβον, ὡς ἐνῆν τὰ πρὸς ἀρχὴν διεπράττοντο, ὑποποιούμενοί τε ὁώρυις τοὺς μέγα παρὰ Παίοσι δυναμένους καὶ κολακείᾳ ὑποφθείροντες καὶ ὑποσχέσεσι μεγίσταις ἐπαίροντες· ἐπέραινον δὲ οὐδὲν ἧ ὅσον Βλαδίσθλαβον τὸν τοῦ Στεφάνου κασίγνητον Οὔννους εἰς ἄρχοντα δέξασθαι. Ἀλλὰ καὶ τούτου βραχύν τινα χρόνον ἐπιβιώσαντος τῇ ἀρχῇ, ἐς τὸν τοῦ Ἰατζᾶ υἱὸν Στέφανον οἱ Οὖννοι πάλιν προσῴφεφαν. Ἀλλ' οὔτε βασιλεὺς πράως ἤνεγκε τὸ γεγονὸς, καὶ ὁ τοῦ Ἰατζᾶ κασίγνητος Στέφανος βασιλέως συναιρομένου πάντα ἦν μηχανώμενος, εἴ πως τῆς ἀρχῆς ἐπιτεύξεται. Πολλῶν οὖν ἕνεκα τούτου συμβεβηκότων πολέμων, καὶ τοῦ βασιλέως τὸν τοῦ Ἰατζᾶ υἱὸν τὸν Βελᾶν εἰς γαμβρὸν ἀνελομένου ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἐκείνου Μαρίᾳ, ὃν καὶ διάδυχον τῆς βασιλείας ἐμελέτα ποιῆσαι, οἱ τῶν Οὔννων ἀντικαθήμενοι τῷ Στεφάνῳ τὰς πρώτας τῶν ἐλπίδων ἐκριζοῦντες βλάστας καὶ ἀποτέμνοντες, τὸ ἐκ περιόδων τε ἐκείνῳ καὶ κύκλων μακρῶν ἀντιπράττειν ἀπολιπόντες καὶ ἐκτοὺς πραγμάτων ἀλλοτριοῦντες, ἔγνωσαν ἐκποδὼν ποιήσασθαι δόλῳ τὸν ἀπεχθῆ Στέφανον. Διὰ ταῦτα τὴν φαρμακοποσίαν ἐπηνεκότες ὡς πρόχειρον ζωῆς κατευνάστριαν, περιεσκόπουν τὸν τὴν θανατηφόρον κύλικα τῷ Στεφάνῳ τοῖς δακτύλοις ἀγχήσοντα. Ὡς δ' εὗρον ὑποδρηστῆρά τινα τοῦ Στεφάνου θωμᾶν λεγόμενον, ἔστησαν τὸν μισθόν. Οὗτος δ' ἦν ὀξύτατος ἐκεῖνος καὶ δεινότατος ἀνθρώπου καταλῦσαι ζωὴν καὶ σώματος διαστῆσαι ψυχήν, πονηρῷ κέρδει χεῖρα ὑποσχών, ὡς καὶ οἰκοθεν πρυσεφευρεῖν ἑτέραν μέθοδον δι' ἧς εἰς ᾄδου τάχιον καταχθήσεται Στέφανος. Ἀμέλει καὶ ἐν τῷ ἐξαιματοῦσθαι τὴν φλέβα τῷ Στεφάνῳ ἐγχρίεται φαρμάκῳ τὸ ἐπίθεμα τῆς τομῆς· τὸ δὲ ὅλῳ περιχυθὲν τῷ σώματι καὶ διαδραμὸν καὶ τοῖς καιριωτέροις ἐνσκῆψαν μέρεσιν ἀπάγει τοῦ ζῆν τὸν ἄνθρωπον, πράγμασιν αὐτοῖς σαφῶς πιστωσάμενον τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπινοίας ἀκρυσφαλεῖς καὶ ἐπιλάς, καὶ ὡς εἰκῇ καὶ μάτην τοῖς ἀκιχήτοις ἐγχειροῦσί τινες ἑφετοῖς καὶ διαπονοῦνται τοῖς οἰκείοις ἐπιτη-

δεύμασι, μὴ καὶ θείκῆς συνεφαπτομένης χειρὸς ἄνωθεν καὶ τοῖς πραττομένοις ἐπευδοκούσης καὶ κατευθυνούσης τὰ τούτων διαβούλιά τε καὶ διαβήματα. Καὶ ὁ μὲν ἔκειτο οὕτως, καὶ ἦν ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ὁρίζόμενος καὶ ὁσίας ἄμοιρος, καὶ τὸ Ζεύγμινον ὑπὸ Οὔννων ὁμολογίᾳ ἐάλωκε. Ταῦτα ὡς ἠνώτιστο βασιλεὺς, κατὰ τῶν Οὔννων κηρύσσει πόλεμον.

β'. Ὅτε καὶ Ἀνδρόνικος πάλιν ἀποδρὰς καὶ παραγενόμενος εἰς Γάλιτζαν ἐκεῖθεν ἐπανέζευξεν. Ἔστι δὲ ἡ Γάλιτζα μία τῶν παρὰ τοῖς Ῥὼς τοπαρχιῶν, οὕς καὶ Σκύθας [P. 85] Ὑπερβορέους φασίν. Ὁ δὲ τρόπος τῆς φυγῆς ἦν οὗτος. Ἁλίσκεται τὸν νοσοῦντα, καὶ προκοίτου παιδὸς εἰς τας σωματικὰς ὑπήρεσίας ἠὐμοιρηκὼς ἀλλοεθνοῦς, καὶ τούτου καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἡμετέρας διαλέκτου παραγραμματίζοντος, ἐπισκήπτει τούτῳ, ὑπεὶ καὶ μόνῳ ἀπὸ πάντων ἡ πρὸς τὴν ὁρουρὰν ἀνεῖτο εἴσοδος, ὑφελέσθαι λάθρα τὰς κλεῖς τῶν τοῦ πύργου πυλῶν, ὁπότε πρὸς ἡμερινὸν ὕπνον οἱ φύλακες τράποιντο δαψιλεστέρῳ χρησάμενοι τῷ ποτῷ, καὶ κηρῷ ἐκμάξασθαι ταύτας εἰς τὸ εὐτύπωτον, ὡς τῷ ἀρχετύπῳ εἶναι τὸ ἐκμαγεῖον κατὰ πᾶν ἐμφερὲς καὶ εἰκασμένον πρὸς ἴνδαλμα ἀπαρέλλακτον. Δρᾷ τὸ ἀνδράποδον τὰ προσταχθέντα, εἰσάγει Ἀνδρονίκῳ τὰ τῶν κλείθρων ἴχνη. Ὁ δὲ τῷ παιδαρίσκῳ ὑποτίθησιν ἐμφανίσαι ταῦτα τῷ υἱῷ ἐκείνου τῷ Μανουήλ, καὶ εἰπεῖν ὡς δεῖ τὴν ταχίστην τοιαῦτα χαλκεύσασθαι, οὐ ταῦτα δὲ μόνον, ἀλλὰ κἀν τοῖς ἀμφορεῦσι τῶν οἴνων, οἷπερ αὐτῷ τὸ τοῦ ἀρίστου στέγουσι πόμα, παραβύειν ἐκ λίνου νενησμένα καλιόδια καὶ ἀγαθίδας καὶ κρόκας καὶ μυρίνθους λεπτάς. Ὡς δ' εἶχε πέρας τὰ βουληθέντα, ἀναπτόσσονται τὰ κλεῖθρα νυκτὸς, τὸ δεσμωτήριον ἀπραγμόνως ἀναπετάννυται· ὁ παῖς ὑπουργεῖ τὸ ἔργον, παρ' Ἀνδρονίκου λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον· ὁ Ἀνδρόνικος ἕξεισι τὰ λίνα φέρων ἐν ταῖν χεροῖν. Γίνεται οὖν αὐτῷ τὸ κατάντημα τῆς τότε νυκτὸς χόρτος ἀμφιλαφὴς περί που τὰ ἄβατα μέρη τῶν ἀνακτόρων φυεὶς καὶ εἰς ὕψος ἀναβραχιών. Καὶ περὶ δευτέραν δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν ταῖς πύλαις ἐνειλημένος τοὺς διώκτας ἐλάνθανεν. Ὡς δὲ ἅλις εἶχον οἱ διῳῶντες τῆς κατὰ τὰ ἀρχεῖα ἐρεύνης, διατίθησιν Ἀνδρόνικος τὰς στάλικας εἰς κλίμακας, καὶ διὰ μεσοπυργίου χαλασθεὶς ἀκάτιον εἵσεισιν ἐκ συνθήματος περὶ τὰς ἀκτὰς σαλεύον καὶ τοὺς προβλῆτας, οἳ τὸ πάραλον τεῖχος τῆς πόλεως διειλήφασι, τὰς τῶν κυμάτων ἀποθραύοντες ἐμβολάς. Ἦν δὲ τοὐπίκλην Χρυσοχόπουλος ὁ τῇ ἁλιάδι Ἀνδρόνικον εἰσδεξάμενος. Ἀλλ' οὔπω ἀκριβῶς ἀνάγεσθαι ἦρξαντο, καὶ συνέχονται παρὰ τῶν κατὰ τὸν Βουκυλέοντα προφυλάκων, οἳ πᾶσαν νύκτα σκοπεύουσι καὶ τῶν ἀνακτόρων οὐκ ἐῶσιν ἐχόμενα ἑνίας νηὸς διαπλωΐζεσθαι. Ἐξ ἐκείνου δὲ τὰ τῆς σκοπιᾶς ταύτης ἤρξαντο, ἐξ ὅτουπερ ὁ Τζιμισκὴς Ἰωάννης τῷ Φωκᾷ Νικηφόρῳ νυκτὸς ἐπέθετο διὰ σαργάνης ἀνιμηθείς. Παρὰ βραχὺ γοῦν ἦν ἂν καὶ πάλιν Ἀνδρόνικος χείροσι δεσμοῖς καὶ φυλακαῖς ἐνισχημένος, ἢ καὶ ξίφος τοῦ ζῆν αὐτὸν ὑπεξήγαγε τὰς πυλλὰς εἰσέπειτα πλάνας ὑποτεμόμενον. Νῦν δὲ ἡ οἰκεία εὐτραπελία ἐρύσατο καὶ τότε τὸν βαθυγνώμονα, ἐκ τῶν ἑαυτῆς ῥιζοτομήσασα κήπων τὰ τῷ καιρῷ πρόσφυῆ φάρμακα, ὥσπερ καὶ Δαβὶδ ἐξέσωσε πρότερον ἡ ἐν Γὲθ τοῦ προσώπου ἀλλοίωσις ἐπιφόρησίς

2. Sub id tempus Andronicus denuo carcere clapeus Galizam confugit : sed non diu ibi mansit. Est autem Galiza toparchia Rossorum, qui et Scythæ Hyperborei appellantur. Fugæ ratio hujusmodi fuit. Morbum fingit, ac puero peregrino, cujus opera in corporis ministeriis uteretur, linguæ nostratis non satis gnaro, sed cui soli ad custodiam patebat aditus, mandat ut claves turris clam surripiat, cum vigiles largius poti meridianum somnum capiant, easque cera exquisite exprimat. 169 Servulus jussa exsequitur, clavium exemplum Andronici jussu Manueli filio ejus ostendit, ut quam primum tales fabricaretur, et in amphoras, quibus potus ad prandium ferretur, lineos funes, glomos et fila tenuia conjicit. Eo consilio ad exitum perducto claustra nocte aperiuntur, carcer citra laborem patet. Andronicus pueri ministerio evadit, funiculos manibus gestans. Ea nocte in denso et alto palatii gramine, quo nemo adire solebat, in diem usque tertium delitescit : inquisitoribus deceptis et jam defatigatis, funibus pro scalis usus per mœnia se demittit, naviculam conscendit, quæ ex composito in littore inter crepidines maritimo urbis muro ad frangendum undarum impetum interjectas fluctuabat : nautæ, a quo vehebatur, Chrysopoli cognomentum erat. Sed cum vix ex eo loco solvissent ubi Joannes 170 Zimisces sporta attractus Nicephorum Phocam nocte oppressit, parum abfuit quin Andronicus aut gravioribus vinculis et duriore carcere constringeretur, aut sibi ipsi manus afferret, ut diuturnis molestiis liberaretur. Nunc hominem callidum ingenii dexteritas et solertia, quemadmodum olim Davidem insaniæ simulatio Getæ, liberavit. Nam famuli persona simulata ex diuturnis vinculis elapsi, oravit eos a quibus comprehensus erat, ut sui miserescerent et ante multas acerbitates ab hero perpessi et nunc ob fugam male multandi. Herum autem Chrysopolum appellabat, et de industria barbare loquebatur, ac Græca multa se assequi dissimulabat. Sed et ipse Chrysopolus muneribus impetravit a speculatoribus ut Andronicus tanquam servus fugitivus sibi redderetur. Ita præter spem ædes suas ingressus, cognomento Blanganas, eadem opera suos ut adveniens salutavit et ut peregre abiens valere jussit ; solutisque compedibus Meliboti equo 171 conscenso, qui ad fugam paratus erat, recta Anchialum contendit, quo cum venisset, Pupaci, qui (ut supra dictum est) primus Corcyræ arcem conscendit, se agnoscendum præbuit ; sumptoque ab eo viatico et vitæ ducibus Galizam proficiscitur. Cujus fines ingressus, quo tanquam in asylum tutissimum properabat, et jam persecutorum metu se liberatum putans, a Blachis, qui fugam ejus ex fama cognoraut, captus ad imperatorem reducitur. Ibi

cum nullum asserlorem, non amicum, non armigerum, non ministrum ullum haberet, suapte industria rursus evadit. Simulato enim ad decipiendos lictores ventris profluvio, crebro ex equo descendit et ad requisita naturæ secessit. Quod dum et noctu et interdiu sæpius facit, custodes hac ratione decipit : scipionem, quo ut æger innitebatur, in tenebris humi defigit, et chlamyde circumposita et pileo imposito, ut hominem inflexis genibus cacantem repræsentaret, custodes simulacrum illud **172** intueri sinit ; ipse saltum condensum ingressus instar feræ e cassibus elapsæ fugit. Custodes vix tandem intellecto dolo confectam viam repetunt, Andronicum eodem fugere opinati. Verum is converso itinere alia via Galitzam pervenit. At Pupaces imperatoris jussu publice multis verboribus in tergo et humeris afficitur. Deinde collo funi inserto a præcone circumducitur, magna voce proclamante : « Quisquis imperatoris hostem ædibus recipit daloque viatico dimittit, ita flagellatur et circumducitur. » Ille vero intentis in populi concursum oculis, hilari vultu : « Hæc, inquit, contumelia a quovis objiciatur, modo virum bene meritum non prodiderim aut acerbe dimiserim, sed, ut licuit, coluerim et lætum ablegarim. » Tum vero Andronicus, obviis, quod aiunt, ulnis a Galitzæ præfecto susceptus est. Quem, etsi non diu ibi mansit, ita tamen sui desiderio devinxit, ut ei in venatu adesset et in senatu assideret, eodemque tecto et cibo uteretur.

A τε τοῦ τυμπάνου καὶ ἡ μανικὴ τῶν ποδῶν παρεντάλευσις. Οἰκέτου γὰρ οἰκούτριβος ὑποδὺς πρυσωπεῖον, χρόνια δεσμὰ ἐκδιδράσκοντος, ἐδεῖτο τῶν συλλαβόντων μὴ παριδεῖν αὐτὸν οὐκ ὀλίγα πρὸς τοῦ δεσπότου πεπονθότα πάλαι δεινὰ, καὶ νῦν δὴ δίκας ὑσπραττόμενον τῆς φυγῆς. Ἐκάλει δ' οὕτω τὸν Χρυσοχόπουλον, μεταῤῥυθμίζων ἅμα πρὸς τὴν βάρβαρον φωνὴν τὴν Ἑλληνίδα διάλεκτον, καὶ μηδ' ἐπαΐειν τὰ πλεῖστα ταυτησὶ πλαττόμενος. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσοχόπουλος δώροις παραχρυσάμενος τοὺς σκοποὺς ἴσχυσεν Ἀνδρόνικον ἐξελεῖν, ὡς δραπέτην ἑαυτοῦ δοῦλον αἰτησάμενος καὶ λαβών. Ἀμέλει καὶ παρὰ δόξαν Ἀνδρόνικος εἰς τὸν οἰκεῖον οἶκον παρελθών, ὃς τοῦ Βλάγγα ἐπικέκληται, δμοῦ τε πρυσεῖπε τοὺς φιλτάτους τὰ εἰσιτήρια ἐποψθεὶς καὶ προσεφθέγξατο τὰ ἀπόδημα, τοὺς πόδας τῶν σιδήρων ἀπολυθείς. Καὶ τὸ Μελίβοτον καταλαβὼν καὶ τῶν ἐκεῖσε ἵππων ἐπιβὰς, οἵπερ ἐκείνῳ πρὸς ἀπόδρασιν ἡτοιμάσθησαν, τὴν εὐθὺ τῆς Ἀγχιάλου ἴεται. Ἔνθα δὴ γεγονὼς καὶ τῷ Πουπάκῃ ἑαυτὸν ἐμφανίσας, ὃς πρῶτος, ὡς ἤδη ἐῤῥέθη μοι, τὴν κατὰ Κορυφὼ ἐσανίδη κλίμακα, καὶ παρ' ἐκείνου λαβὼν τὰ ἐφόδια καὶ ἡγεμόνων ὁδοῦ εὐπορήσας τὴν ἐς Γάλιτζαν ἐπορεύετο. Ἀλλ' ὅτε τοῦ δειμαίνειν ἀπεῖχεν Ἀνδρόνικος ὡς ἤδη τὰς χεῖρας τῶν διωκόντων λαθὼν καὶ τῶν τῆς Γαλίτζης ὁρίων λάθρᾳ μενος, πρὸς ἣν ὡς εἰς σῶζον κρησφύγετον ὥρμητο, τότε θηρευτῶν ἐμπίπτει ταῖς ἄρκυσι· συλληφθεὶς γὰρ παρὰ Βλάχων, οἷς ἡ φήμη τὴν αὐτοῦ φθάσασα φυγὴν ὑφηγήσατο, ἐς τούπίσω πρὸς βασιλέα πάλιν ἀπήγετο. Μὴ ἔχων οὖν τὸν σιώζοντα καὶ λυτρούμενον, οὐ φίλον παρόντα παρήγορον, οὐχ ὑπασπιστὴν, οὐ θεράποντα, τῇ οἰκείᾳ αὖθις μεθοδείᾳ συνερίθῳ κέχρηται ὁ πολύφρων. Τῷ τοι καὶ πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπαγόντων ῥυσὶν γαστρὸς πλασάμενος συχνάκις τοῦ ἵππου ἀποκατέβαινε καὶ ἐξέκλινεν εἰς ἀπόπατον παρασκευαζόμενος καὶ καθ' ἑαυτὸν ἀφιστάμενος καὶ ἰδιάζων, ὡς δῆθεν ἐνοχλούσης ἀποκενώσεως. Τοῦτο οὖν πολλάκις τοῦ νυχθημέρου τελῶν, λανθάνει κατασοφισάμενος τοὺς ἐφομαρτοῦντας· Τὸν γὰρ σκίπωνα ᾧ ἦν βακτηρευόμενος ὡς καχεξίᾳ δῆθεν παλαιῶν, σκυταῖος ἀναστὰς τῇ γῇ προσήρεισε, καὶ τῇ μὲν χλαμύδι τοῦ σώματος περιείλησε τὸν λύγον, τὸν δ' ἐπὶ κρατὸς πῖλον ἐπέθηκεν ἄνωθεν, καὶ ἀνθρωπόμορφόν τι τὸ γόνυ κάμπτον καὶ ἀφοβεῖσθαι τεκτηνάμενος τοὺς μὲν φύλακας τὸ ὑποκρινόμενον αὐτὸν ἀνθρώσκελον ἐκλείπει περιαθρεῖν, αὐτὸς δὲ τὸν ἐκεῖσε λοχμώδη χῶρον καθυποδὺς ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρύχων καὶ ὄρνις ἐκ παγίδων ῥυσθεὶς ἐφέρετο. Ὡς δ' ὀψέ ποτε τὸν δόλον ἐκεῖνοι ἔγνωσαν, οἱ μὲν συνέτεινον τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, οἰόμενοι καὶ πάλιν Ἀνδρόνικον ἐκείνης ἧς καὶ πρότερον ἔχεσθαι, ὁ δὲ παλίμπους γενόμενος δι' ἄλλης εἰς Γάλιτζαν ὥρμητο. Τὸν δὲ Πουπάκην ὁ βασιλεὺς συλλαβὼν, ἔξανε πολλαῖς διὰ λώρων ὑημωσίᾳ κατά τε τοῦ νώτου καὶ τῶν ὤμων. Μετὰ δὲ προάγων αὐτὸν ὁ κῆρυξ ἐκ τοῦ τραχήλου σχοινόδετον, ἐπεβόα οὑτωσὶ τρανότερον· « Ὅστις τὸν ἐχθρὸν τοῦ βασιλέως προσιόντα οἱ εἰσοικίζεται καὶ διδοὺς ἐφόδια ἐκπέμπει, οὕτω καὶ μαστίζεται καὶ πομπεύεται. » Ὁ δὲ πρὸς τοὺς συνιόντας ἀτενὲς ὁρῶν διακεχυμένῳ προσώπῳ, « Αὕτη μοι αἰσχύνη πρὸς τοῦ βουλομένου ἤτω παντὸς, » ἐφθέγγετο, « μὴ ἐπιστάντα τὸν εὐεργέτην καταπροδόντι ἢ ἐμβριθῶς ἀποπειμψαμένῳ, ἀλλ' ὡς ἐξῆν τεθεραπευκότι καὶ ἀποπέμψαντι χαίροντα. » Τότε δ' οὖν ὑπτίαις ἀγκάλαις πρὸς τοῦ τῆς Γαλίτζης ἐπιτροπεύοντος Ἀνδρόνικος προσδεχθεὶς ἔμεινε παρ' ἐκείνῳ χρόνον συχνός. Οὕτω δὲ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πόθον ὅλον ἐκεῖνον Ἀνδρόνικος ἀντρτήσατο, ὡς καὶ συνθηρεύειν καὶ συνθωκεύειν ἐκείνῳ ὁμέστιός τε εἶναι καὶ σύσσιτος.

B

3. Cæterum patruelis fugam et exsilium ignominiæ sibi esse ratus **173** imperator, ac longiorem ejus absentiam suspectam habens (nam ingentem equitatum Scythicum cogere ferebatur, ut Romanorum fines incursaret), ante omnia revocandum Andronicum censuit. Fide igitur data acceptaque hominem inde accersit : quo tempore, ut dixi, ruptis Pannonii fœderibus Romanas ad

C γ'. Ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐξαδέλφου φυγὴν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνεγκαμένης ἀπαλλοτρίωσιν οἰκείων ὄνειδος κρίνων ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ, καὶ ἄλλως δὲ ὑφορώμενος τὸ τούτου ἐπὶ πλεῖστον ἀπόδημον, ἐπεὶ καὶ ἤδετο παλεύειν μυρίαν Σκυθίδα ἵππον ὡς ἐς τὰ Ῥωμαίων ὅρια ἐσβάλῃ, ἔργον, ὅ φασι, τίθησιν ἀσχολίας ἀνώτερον ἐπανελθεῖν Ἀνδρόνικον. Οὐκοῦν μετάπεμπτον ἐκεῖθεν ποιεῖται, πίστεις δοὺς καὶ λαβών, καὶ τοῦ

πλάνου τοῦτον ἐναγκαλίζεται, καθ'ὅν, ὡς ἔφην, καιρὸν οἱ Παίονες τὰς σπονδὰς ἀθετήσαντες τὴν παρίστριον Ῥωμαίων κατέτρεχον ἐπικράτειαν. Συμβαλόντες δὲ καὶ τοῖς στρατηγοῖς τῷ τε Γαβρᾷ Μιχαὴλ καὶ τῷ Βρανᾷ Μιχαὴλ, κατὰ κράτος τούτους ἐτρέψαντο καὶ λείαν ὅτι πλείστην ἤλασαν. Ἦν δὲ ὁ Γαβρᾶς οὗτος νεωστὶ θύσας τὰ γαμοθαίσια μετὰ τῆς Κομνηνῆς Εὐδοκίας, ἣ Ἀνδρόνικος ἐπλησίαζεν, ὡς ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν. Οὐκουῦ καὶ τῶν προσγενῶν Εὐδοκίας συνιστᾶν αὐτὸν θελόντων τῷ αὐτοκράτορι, πολὺς ἦν ἐπὶ βασιλέως ὁ τούτου κρότος καὶ ἔπαινος, καὶ ἐρρωμένως αὐτὸν ἐν τῇ κατὰ τῶν Οὔννων μάχῃ διαγωνίσασθαι ἰσχυρίζοντο, καὶ παρῆγον τῶν λεγομένων μάρτυρα τὸν συστράτηγον αὐτῷ Μιχαὴλ τὸν Βρανᾶν. Ὁ δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως ἐπιταχθεὶς, ὅρκον τὴν οἰκείαν κεφαλὴν ἐπαγαγόντος, ἀληθῶς εἰπεῖν ὃ περὶ τοῦ Γαβρᾶ γενναῖον σύνοιδεν ἔργον, τὸ τέως μὲν ὑπερέθετο τὸν ἀπόλογον, πρὸς δὲ τὸν Γαβρᾶν στραφεὶς ἤρετο τοῦτον εἰ καὶ αὐτὸς ἀνδρεῖόν τι καὶ ἄξιον ἐπαίνου ἐνεδείξατο, εἴτε μὴν ὡς στρατηγὸς τὰ λῷστα διεπράξατο, ὅτε συμπεσόντες μετὰ τῶν Οὔγγρων Διονυσίου στρατηγοῦντος ἐμάχοντο. Τῷ τοι καὶ καθομολογοῦντα σχὼν τὸν Γαβρᾶν, καὶ ὡς οὐκ ἄλλον ὄντως τὸ τότε αὐτὸν ἀνδρίσασθαι μαρτυροῦντα, ἐπήγαγεν ὡς οὐκ ἔχων βασιλέως ἐνώπιον παρανόσφιζεσθαι τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὴν οἰκείαν κεφαλὴν αὐτὸν ἐξορκίζοντος, φησὶ μηδαμῶς ὑποστῆναι τὴν τῶν ἐναντίων ἐμβολὴν τὸν Γαβρᾶν· ἀλλ' ἐκ πρώτης προσβολῆς ἀποδειλιάσαντα κίχεσθαι φεύγοντα, καὶ ταῦτα αὐτοῦ πολλάκις ἀναλουμένου τοῦτον καὶ, « Στῆθι, ὦ φίλος, εἰπόντος μετ' ἐκβοήσεως. Ἀτὰρ καὶ σπεύδων ὁ βασιλεὺς αὐτό τε τὸ Ζεύγμινον Ῥωμαίοις ἐπανασώσασθαι καὶ δίκας τοὺς Οὔννους εἰσπράξασθαι ὧν εἰς Στέφανον πεπαρφυγήκασι, τοῖς ἐκεῖσε παρενέβαλε μέρεσιν. Οἱ δὲ βάρβαροι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ ὡς εἰς πόλεμον διαταξάμενοι διεκώλυον τῆς στρατιᾶς τὴν περαίωσιν, παντοῖα βέλη ἐπαφιέντες καὶ τὰς ἐμβολὰς προκαταλαμβάνοντες, κἂν ἦσαν οὐδὲν περαίνοντες· οἱ γὰρ ἐκ βόλοι Ῥωμαῖοι καὶ τὸ ἄλλο ἅπαν ὁπλιτικὸν ὠσάμενοι τούτους ἐξέκρουσαν τῶν παρακτίων μερῶν. Βασιλεὺς δὲ σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι κατὰ τὸ Ζεύγμινον ἀφικόμενος ἐκεῖ που στρατήγιον βάλλεται. Ἔστι δὲ τοῦτο κατὰ μεσημβρίαν ἀπρόσβατον γηλόφῳ παρήκοντι καὶ ποταμίῳ τειχιζόμενον ῥεύματι. Ἦετο μὲν οὖν αὐτοβοεὶ αἱρήσειν τὸ πόλισμα οἷα τῶν ἔνδον καὶ πρὸς τὴν πρώτην αὐτοῦ θέαν καταπλαγέντων καὶ, τὰς πύλας ἀνακλινάντων καὶ δεξαμένων αὐτὸν ἔνδοθι· ὡς δ' οὗτοι τὰς εἰσόδους παντάπασιν αὐτῷ ἐπεζύγωσαν, τά τε τείχη παντοίοις ὅπλοις καὶ ἀφετηρίοις ὀργάνοις ἐκράτυναν, ἀλλὰ καὶ φαινόμενοι ἄνωθεν τὰς γλώσσας ἔθηγον ὡσεὶ ὄφεως, οὐκ ἀπὸ χειρῶν μόνον ἀφιέντες βέλη θανάσιμα, ἀλλὰ κἀκ τοῦ τῶν ὀδόντων ὅρκους αἰσχροῤῥημοσύνας τοξεύοντες ἰῷ ἀσπίδων τῷ ὑπὸ τὰ χείλη χρισθείσας, οὐδ' οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ἀπὸ τοῦδε χερσὶ κεναῖς αὐτοῖς προσεφέροντο, ἀλλὰ τοῦ κακορῥημονεῖν ὡς ἀγεννοῦς ὅπλου καὶ γυναικείου ἀφιστάμενοι σιδήρῳ μάλιστα

A Istrum provincias populabantur, Michaele utroque Gabra et Brana acie victo et præda ingenti abacta. Is Gabras nuper admodum cum Eudocia Comnena Andronici amica, cujus ante meminimus, nuptias celebrarat, quem Eudociæ cognati ut imperatori commendarent, magno applausu et laudibus prosequebantur, et in pugna Hunnica fortiter se gessisse affirmabant. Quod ut credibilius esset, Michaelem Branam collegam ejus testem citabant. Qui cum in imperatoris caput jurare juberetur an aliquod forte Gabræ facinus vidisset, dilato responso Gabram prius interrogat an ipse quoque aliquid laude dignum fecisset ac boni et strenui ducis officiis in pugna cum Dionysio Hungarorum duce functus esset **174** Gabra vero affirmante B fortissime se in illo prælio gessisse, subjicit se coram imperatore, in cujus caput jurare sit coactus, veritatem dissimulare non posse : Gabram hostium impetum nequaquam tolerasse, sed primo congressu territum, fugam cepisse, quamvis ipse eum sæpius revocasset, et magna voce hortatus esset ut resisteret. Cæterum imperator Zeugminі recuperandi et necis Stephani ulciscendæ cupidus exercitum in illas partes adduxit. Sed Barbari acie in Istri ripis instructa, omni telorum genere trajicere nostros prohibebant, aditu omni intercluso. Sed frustra ; Romani enim sagittarii et gravis armatura ripis eos depulerunt ; et imperator cum omnibus legionibus ad Zeugminum castra locat. Id oppidum alto tumulo impositum, et præterC fluente infra flumine munitum, a meridie adiri non potest. Rebatur autem se id primo impetu capturum, defensoribus solo conspectu sui territis et portas aperientibus. Sed cum omni aditu excluderetur, et mœnia omni armorum et tormentorum genere **175** firmarentur, et hostes de pinnaculis non modo lethalia tela, sed et obscœna dicteria et venenata probra jacularentur, Romani non amplius vacuis manibus accedebant, sed omissis maledictis, quibus feminæ pugnare solent, ferro rem gerebant. Et imperator ut sui æmulatione milites accenderet, primus equo invectus hastam in media porta defigit. Deinde, quia saxa non suppetebant, fossa humo et sordibus impleta et quatuor tormentis in circuitu collocatis, mœnia prosterni jussit. Quæ cum in officio essent omnia D et saxa talenti pondere jacularentur, mœnium compagem labefactabant, unum potissimum, ab ipso Andronico ita directum ut murus inter duas turres conquassatus et vectibus suffossus penderet, ruinam minitans. Quadam autem nocte aliquot Hungarici proceres podium e trabibus contextum, **176** foras prominens, ingressi et strictis gladiis aerem diverberantes, Romanis atrocissima quæque cum ingenti clamore minitabantur. Sed vindicta eos e vestigio consecuta est : nam Andronicus tormento solerter directo munitionem in qua stabant ita perculit, ut prostrata illos miserabiliter opprimeret. Nec multo post ipso quoque muro

collapso scalis admotis Romani transcenderunt. Tum multi sunt occisi, multi victoribus supplices conservati: nonnulli etiam fuga salutem quæsiverunt. Sed quidam illius urbis vir nobilis et dives, cum uxorem suam, excellenti forma mulierem, ad stuprum a milite rapi videret nec ejus pudicitiam aliter tueri posset, acinace miseram confodit. O violenta rerum series, o fortunæ invidia atque insidiæ, quæ in amplissimo et frequentissimo theatro hujusmodi tragœdias agis. 177 O duplices amores inter vos contrarii, ad unum præmium tendentes; quorum alter per dedecus servare, alter per ferrum et sanguinem pudicitiam tueri studet. Ad expugnationem Zeuginii non parum contulerunt quidam ex civibus Romanorum studiosi, qui schedas sagittis sine ferro appensas noctu in castra ejaculantes et Barbarorum vires et consilia delegebant et Romanorum animos confirmabant. Pannonius vero quidam captivus, pileo et reliquo habitu more patrio ornatus, a prætereunte milite occiditur. Is cum interfecti pileo capiti imposito pergeret, vindicta lacito pede illum consecuta effecit ut ab alio sequente Romano pro captivo Pannonio jugularetur, dignum e vestigio factis suis præmium consecutus.

κακῶς διετίθεσαν. Πρῶτος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τῷ τῆς μιμήσεως ὁμοίῳ διερεθίζων τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον κατὰ τῶν τῆς πόλεως πυλῶν τὸν ἵππον ἐπαφίησι καὶ μέσον αὐτῶν τὸ δόρυ ἤλασεν. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὴν τάφρον ἐμπλήσας ἀφυσγετοῦ διὰ τὴν τῶν λίθων στέρησιν, τάς τε πετροβόλους μηχανὰς περιστήσας (τέσσαρες δ' ἦσαν αὗται) τὰ τείχη κατασείειν ἐπέταττεν. Ἐνεργεῖς μὲν οὖν ἅπασαι ἦσαν, καὶ οἱ πέτροι ταλαντιαῖοι ἀφ ἑμένοι τὰς τῶν τειχῶν παρέλυον ἁρμογάς· μία δ' ἐξ αὐτῶν μάλιστα, ἧς ἀρχιτέκτων ἦν Ἀνδρόνικος, αὐτὸς τὴν σφενδόνην (84) τόν τε στρόφαλον καὶ τὸν λύγον διατιθέμενος, πλειόνως διεσάλευε τὸν περίβολον, ὡς καὶ τὸ μεσόπυργιον, καθ' ὃ τὰ βάρη τῶν πετρῶν ἠκοντίζοντο, ὑποχαλᾷν ἤδη καὶ μεθίστασθαι τοῦ κεῖσθαι ὀρθὸν, ἄλλως τε καὶ ὀρυκτῆρσιν ὑπομοχλευόμενον. Τότε τοίνυν κατά τινα τῶν νυκτῶν τινὲς τῶν μεγιστάνων Παιόνων μίαν εἰσιόντες τῶν ἐκκρεμῶν τοῦ τείχους καὶ προνεουσῶν ἔξωθεν μηχανῶν (ἄρκλας [85] οἷδε ταύτας ἡ κοινὴ καὶ πάνδημος φράσις καλεῖν) τῶν κουλεῶν τὰς σπάθας εἵλκυσαν, καὶ γυμνὰς αὐτὰς ἀνατείναντες διηπειλοῦντο Ῥωμαίοις ὑπέραυχα, καὶ τὸ τέως βάπτειν μὴ ἔχοντες τὰ ξίφη αἵματι σχήμασι τὸν ἀέρα ἔπληττον καὶ φωνῶν ἐγέμιζον, κεκραγότες ὅσον ἐχώρουν αἱ κεφαλαί. Ἀλλὰ πόδας ἡ δίκη μέτεισι τούτους· τιτήνας γὰρ κατὰ τῆς ἀνεχούσης αὐτοὺς μηχανῆς τὸ βλῆμα Ἀνδρόνικος οὕτω διαφῆκεν ἐπιτυχὲς ὡς διαλυθῆναι μὲν αὐτίκα τοῦ τείχους τὸ προτεκρεμάμενον ἐκεῖνο ξύλινον σύνθεμα, ἐπικαταβληθῆναι δέ καὶ τούτους ἐκτὸς ἐς ᾅδου στόμιον κατωκάρα πίπτοντας καὶ κυβιστῆρας ὁρωμένους, ἐλεεινοὺς, διανηχομένους ἀθλίως Ἀχέροντα. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ τεῖχος ὑπέκυπτε, καὶ διὰ κλιμάκων εἶχε Ῥωμαίους ἀνιόντας καὶ τὴν πόλιν εἰσιόντας. Πολλοὶ μὲν οὖν βληθέντες εἰς θάνατον κατεβλήθησαν, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ προσκεχωρηκότες τοῖς ἤδη κρατοῦσιν ἐσώθησαν· εἰσὶ δ' οἳ καὶ ἀποδράντες σωτηρίαν ἐντεῦθεν εὕραντο. Εἷς δὲ τῶν οἰκητόρων ἐκείνης τῆς πόλεως, καὶ οὗτος οὐ τῶν συγκλύδων καὶ συρφάκων, ἀλλὰ τῶν πλούτῳ λαμπρῶν καὶ γένει ἐπισήμῳ διαπρεπῶν, ἀστεῖον τὸ εἶδος ἠῦχει γύναιον καὶ σφόδρα καλὸν τὴν μορφήν. Ὁρῶν δὲ παρά του τῶν Ῥωμαίων εἰς ὕβριν ἑλκόμενον, καὶ μὴ ἔχων ἐπαμῦναι τυραννουμένῳ ἡ βίᾳ τὴν βίαν ὠθῆσαι καὶ στῆσαι τὸν ἄδικον ἐκεῖνον ἔρωτα, βουλεύεται βουλὴν οὐχ ἥκιστα γενναίας ἢ τολμηρὰν καὶ ἀθέμιτον καὶ τῷ τῆς τύχης ἐνεστῶτι κατάλληλον· διελαύνει τῶν σπλάγχνων τῆς φιλτάτης ὃν ἔφερεν ἀκινάκην. Οὐκοῦν ὁ μὲν τῇ γυναικὶ ἐπιμαινόμενος ἄθεσμος ἐκεῖνος ἐραστὴς τὴν ἄλυγον ἐμάρανεν ἔφεσιν, οὐκέτι, ὄντας τοῦ ὑπεκκαύματος, τὴν δὲ σχετλίαν τῷ ὄντι ἐρωμένην τὸ ἦμαρ ἔλιπε τὸ εὐφρόσυνον. Φεῦ πραγμάτων ἀναγκαίας ἐπιπλοκῆς καὶ φθονεροῦ Τελχῖνος καὶ ἐπιβούλου, τοιαύτας τραγῳδίας σκηνοποιοῦντος ἐπὶ θεάτρου πολυπληθοῦς ? ὦ ἀντιφερομένων ἐρώτων ἐπ' ἄθλῳ ἑνὶ ἐπιλήπτου καὶ σώφρονος, καὶ τοῦ μὲν ἐπ' ἄθεροις λέκτροις σώζειν ἐθέλοντος, τοῦ δὲ φθάνοντος τὸ οἶστρος καὶ νεκροῦντος καινότερον καὶ πάθει πάθος ἐκκρούοντος ! [P. 89] Συνήραντο δὲ τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τὴν τοῦ Ζευγμίνου ἐκπόρθησιν καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν ἔνδοθι, τὰ Ῥωμαίων φρονοῦντες καὶ τὰ τούτων ὡς εἴχοη διανιστῶντες φρονήματα· οὗτοι γὰρ ἀτράκτοις ἀσιδήροις βιβλία προσδέοντες, καὶ ταῦτα πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα νυκτὸς ἐκτοξεύοντες, παρίστων δι' αὐτῶν ὅσα τε οἱ βάρβαροι ἐβουλεύοντο καὶ ὅση τούτων ἰσχὺς ἀκμάζουσα ἦν. Ἦγετο δὲ τῶν Παιόνων τις τηνικαῦτα αἰχμάλωτος ἔτι τὸν ἐγχώριον πίλον ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων καὶ τὴν λοιπὴν ἡμφιεσμένος πάτριον στολήν. Ἀλλὰ τοῦτον Ῥωμαῖός τις ἐπιπαρὼν σιδήρῳ πλήττει θανατοῖ, καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς ἐκείνου ἑαυτῷ περιτίθησι κάλυμμα, καὶ ἣν ἀνύων οὕτωσὶ τὴν ὁδὸν. Τῆς δὲ δίκης ἐφεπομένης ἀψόφῳ ἐμβάδι, καὶ ὁ ἄλλῳ τέτευχε κακὸν τουτωὶ καθ' ἑαυτοῦ ἀγχωμάλως ἀναστρεφούσης, ἐφίσταταί οἱ κρείττων ἕτερος ξιφήρης ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ῥωμαίων, καὶ παλαι καιρίαν κατὰ τοῦ τένοντος ὡς ζωγρίαν Ἑλένα, καὶ τοῦ ζῆν ἐκ τοῦ σχεδὸν μεθίστησιν.

Zeugmine ad hunc modum capto, imperator in fines Romanorum discedit, avunculo suo Constan-

Ἀλλ' οὕτω μὲν ἑάλω τὸ Ζεύγμινον, ὡς ἐπιτρέχοντά με εἰπεῖν, μὴ ἐμβραδύνοννα ταῖς διηγήσεσι.

Hier. Wolfii notæ.

(84) Αὐτὸς τὴν σφενδόνην. Cum quid palam sive fundam, cardinem et baculum appellet hic, ob ignorationem cujusmodi machina fuerit, non satis teneam, generaliter hunc locum sum interpretatus.

(85) Ἄρκλας. Non abhorret a nostro vernaculo *erkher*.

Καὶ βασιλεὺς ἐνεῖθεν ἀπονοστήσας πρὸς τὰ Ῥωμαίων ὅρια μεταβέβηκε, τὸν δὲ ἑαυτοῦ θεῖον, τὸν ἀπὸ Φιλαδελφείας λέγω Κωνσταντῖνον τὸν Ἄγγελον, ἐπιτειχιστὴν εἶχασε τοῦ Ζευγμίνου, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸν Τρίψυχον Βασίλειον· καὶ οὗτοι τὰ ἐντεταλμένα περατοῦντες τό τε Ζεύγμινον ἠρτίωσαν, ὅσαι κατηρείποντο τύρσεις ἐπισκευάσαντες, καὶ τῆς ἄλλης ὁμοίως φρουρᾶς πεφροντίκασι, καὶ τὰ ἐν Βελεγράδοις πολίχνια πλείστης ὅσης ἐπιμελείας ἠξίωσαν. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Νίσον τείχεσι περιέβαλον, καὶ τὴν Βρανιτζόβαν συνῴκισαν. Καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τὸ εὖ διαθέμενοι, ἔνθα διάγων ἦν βασιλεύς, ἀφίκοντο. Οὗτος δὲ τὸν Δεσὲ μετελευσόμενος ἑαυτοῦ γενόμενον κακοῦργότερον τὴν ἐς Σερβίαν ὥρμα τραπέσθαι. Ἀλλ' ὁ Δεσὲ καὶ πόῤῥωθεν ἐπιτηρῶν τὰ πραττόμενα, μάλιστα δ' ὅπερ ἦν ἀληθὲς δεδιώς, μή τι ἀηδὲς πάθοι καὶ ἀπευκταῖον βασιλέως εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν παρεμβαλόντος, πέμψας εἰς βασιλέα ἐνδοθῆναί οἱ καθικετεύει τὴν ἐς αὐτὸν ἀπαθῆ ἄφιξιν. Ὡς οὖν εἶχεν ὃ ᾔτησεν, ἀφίκετο δορυφορίας μετέχων σατραπικῆς, καὶ εἰς θέαν τῷ βασιλεῖ καταστὰς τὸ δολιόφρον τῆς γνώμης κατονειδίζεται, καὶ οὕτως ὡς ἄσπονδος ἀποπέμπεται Καὶ ἐγγὺς ἐλθὼν τοῦ συλλλφθῆναι διαφίεται πάλιν οἴκαδε ἀπελθεῖν, τὴν τοῦ τρόπου μεταβολὴν καὶ τὸ μηκέτι τὰ μὴ δοκοῦντα βασιλεῖ διαπράττεσθαι φρικώδεσιν ὅρκοις ἐμπεδωσάμενος, κἂν οὐκ ἦν τὸν χαμαιλέοντα πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας μεταβαλέσθαι λευκότητα ἐφ' ἑτέραν πᾶσαν χροιὰν ῥᾳδίως μετατιθέμενον. Ἐξιὼν γὰρ ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως πολλοῖς ἅμα τὴν ψυχὴν ἐμερίζετο πάθεσιν. Ἠσχύνετο ἐφ' οἷς τῷ βασιλεῖ προσελήλυθεν, ὠργίζετο ὧν ἕνεκα πέπονθεν, ἐπαθαίνετο οἷς τὰς τῆς γνώμης παρεκτροπὰς ὁριγγίοις ὅρκων ἑαυτῷ ἐπετείχισε. Τέλος δὲ, ὅσα ὁμωμόκει τῷ βασιλεῖ τὴν οἰκείαν ἀποκρύπτων γνώμην καὶ συνέθετο, κατανωτισάμενος τὴν συνήθη παρβαλέην ἑαυτῷ περιτίθησι, τὸ τοῦ τραγῳδοῦ ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ἐπαινέσας ἄντικρυς καὶ εἰπών· « Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. »

A tino Angelo Philadelphiense et Basilio Tripsycho ad oppidi instaurationem relictis; qui non prostratas modo turres cæteraque ædificia refecerunt ac præsidiis munierunt, sed et oppida Belligradiensa magno studio curaverunt, ac ipsum Nisum mœnibus circumdederunt, et Branizobam ducta colonia cæterisque rebus constitutis ad imperatorem abierunt. Is Desem ulturus, qui prioribus facinoribus majora scelera adjecerat, in Serviam intendit animum. Sed Deses multo ante observans quid ageretur, et id quod res erat maxime timens, ne, si imperator impressionem in Serviam fecisset, gravius aliquid sibi accederet, per legatos supplex petiit ut imperatorem citra periculum adire liceret. Quo impetrato cum satrapico comitatu advenit, ad imperatorem adducitur, B qui dolosum ingenium ei objicit et pacem negat. Ac parum abfuit quin comprehenderetur, sed tamen domum redire jussus est, sanctissimo jurejurando adactus se mutatis moribus nihil contra imperatorem admissurum, quamvis satis appareret eum a malitia non discessurum esse. Egressus ab imperatore variis curis æstuabat. Pudebat accessisse, irascebatur ita se tractatum esse, jurejurando se velut in ordinem coactum esse dolebat. Denique repudiatis omnibus quæ contra animi sui sententiam jurarat, vulpina pelle resumpta tragicum illud homo barbarus collaudavit: « Juravi lingua, mentem injuratam gero. »

δ' Καὶ εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα· μήπω δὲ γεννήσας ὁ Μανουὴλ υἱὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ, ἣν αὐτῷ ἡ ἐξ Ἀλαμανῶν ἀπέτεκεν ἄλογος, τὰς τοῦ γένους σαλεύων διαδοχὰς, ὅρκοις πάντας κατενεπέδωσε μετὰ τὸν αὐτοῦ μόρον αὐτήν τε τὴν Μαρίαν καὶ τὸν μνήστορα ταύτης Ἀλέξιον, ὅς, ὡς εἰρήκειμεν, ἐξ Οὐγγρίας ὥρμητο, κληρονόμους τῆς οἰκείας ἔχειν ἀρχῆς καὶ ὡς Ῥωμαίων ἄναξι σφίσι καθυπείκειν καὶ προσκυνεῖν. Ἔνθα οἱ μὲν ἄλλοι πάντες τοῖς ἐπιτεταγμένος ὑπέκυπτον, καὶ τοὺς ὅρκους ὡς ὁ κρατῶν ἐκέλευεν ἀπεδίδοσαν· μόνος δ' ἦν ἀποδυσπετῶν Ἀνδρόνικος, φάσκων ὡς ὁ βασιλεὺς εἰς δευτέρους ἀποκλίνας γάμους ἀῤῥενοτοκήσει ὄψοθεν, καὶ πιστευομένους ἡμᾶς τῷ ὑστέρῳ τόκῳ τοῦ βασιλέως τὰ τῆς ἀρχῆς δι' ὅρκων ἐσέπειτα ἀνάγκη τῇ θυγατρὶ ἀρτίως ὅρκια διδόντας μὴ εὐορκεῖν. Καὶ ἄλλως δὲ τίς ἡ τῷ βασιλεῖ θεοβλάβεια, ὡς πάντα μὲν Ῥωμαῖον τοῦ θυγατρίου κρίνειν ἀπόλεκτον, τὸν δ' ἀλλογενῆ καὶ παρέγγραπτον τουτονὶ εἰς ὄνειδος Ῥωμαίοις Ῥωμαίων βασιλεύειν προκεκρίσθαι καὶ ὑπερκαθῆσθαι ὅλων ὡς κύριον; Ἀλλ' οὐκ εἶχε λέξας τὰ χρηστὰ ταῦτα τὸν βασιλέα πειθόμενον, ἀθερίζοντα τὰ λεγόμενα ὡς ἀνδρὸς ἀντιδοξοῦντος καὶ ἰσχυρογνώμονος τερετίσματα. Εἰσὶ δ' οἳ μετὰ τοὺς ὅρκους Ἀνδρονίκῳ γεγόνασι σύμψηφοι, καὶ οἱ μὲν αὐτόθεν τὸ δοκοῦν ἀπεφήναντο, οἱ δὲ καὶ τὸ λέγειν ἀφέντες ἀγωνιστικῶς μετεσκεύασαν, μήθ' ὅλως τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως μήτε μὴν τῷ τῶν Ῥωμαίων

C 4. Imperator vero nondum suscepto filio, omnes jurejurando adegit se post ipsius obitum Mariæ filiæ ex Alemanna procreatæ ejusque marito Alexio Hungaro, ut Romanorum imperatoribus, cum summa observantia obtemperaturos. Huic edicto paruerunt cæteri præter Andronicum; qui iniquo id animo ferens, dicebat imperatorem secunda uxore ducta marem utique procreaturum, cui si jusjurandum daturi essent, jusjurandum Mariæ jam dandum utique fore irritum. Deinde ira Numinis Impulsum videri imperatorem, qui omnibus Romanis repudiatis alienigenam et ascititium istum filiæ maritum et imperii successorem cum Romanorum omnium contumelia delegerit. Sed nihil his verbis motus est imperator, ut hominis adversatoris et contumacis. Quidam tamen dato jurejurando Andronico assensi D sententiam suam statim protulerunt: alii sententiæ dictione omissa, vehementer contenderunt neque imperatoris filiæ neque Romanæ reipublicæ expedire hominem alienigenam rerum poliri.

ξυνοῖσον εἶναι πλτρώματι τὸν ἐκ φυταλιᾶς ἑτεροφύλου ῥάδαμνον εἰς καλλιέλαιον μετεγκεντρίζειν πιότατον κα πρὸς τὸ ἀναζώσασθαι τὸ κράτος τῶν ὅλων προτίθεσθαι.

5. Nunc aliud subjungendum est, indignum quod silentio prætereatur. Erat imperator de urbibus et castellis Ciliciæ, cujus metropolis Tarsus est, admodum sollicitus. Quo cum multi nobiles præfecti missi essent, tandem ea provincia Comneno Andronico ut illustri genere orto et spectatæ virtutis viro decreta est : adjectum etiam Cypri tributum ad sumptus facilius tolerandos. Eo profectus cum Toruse inimico sæpe infeliciter dimicavit : tandem etiam turpiter victus audacissimum facinus ausus est. Ut enim uterque suas copias [illegible] eduxerunt, Andronicus universum exercitum suum ita instruxit, ut animantis instar capite et cauda cæterisque partibus constaret. Toruses contra suis in multos manipulos et cohortes distributis rursus illustrem victoriam est adeptus : nam Andronici phalanges iis qui subinde ex insidiis integri viribus prosiliebant, cesserunt ac turpi fugæ se mandarunt. Qua de causa Andronicus animo æger atque inops consilii, quo pacto rebus afflictis succurrendum esset aut ulciscendi hostes jam pro victoria diis immolantes, rem aggreditur incredibilem. Cum enim Torusem cum satellitibus equo insidentem et militum ex hostium persecutione reditum exspectantem conspexisset, equo concitato, hasta directa percussoque scuto equo eum dejicit ; et per omnem ejus comitatum instar volucris equitis aut lubricæ anguillæ elabitur. Neque tamen Torusi, oblongo scuto et ferreo thorace munito, quidquam nocere potuit.

ε'. Ὁ δὲ λόγος προσθήσει τῇ ἱστορίᾳ καί τι ἕτερου τοῦ λαθεῖν ὑπέρτερον ὄν. Τῷ βασιλεῖ τούτῳ πολλή τις ἦν ἡ μελεδὼν τῶν κατὰ Κιλικίαν πόλεων καὶ φρουρίων, ὧν ἦν ἡ λαμπρὰ καὶ περιφανὴς Ταρσὸς ὡς μητρόπολις προκαθίζεται. Ὅθεν πολλῶν τῶν ἐπὶ δόξης καὶ τῆς ἐπισήμου αἵματος ἡγεμόνων ἐκεῖσε ἀφικομένων, ἐφεξῆς ἡ ψῆφος περιελήλυθεν ἐς τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον καὶ ὡς γένει μέγαν καὶ ὡς ἐν ἀνδράσιν ἀξιοθέατον. Τῷ τοι ἀφιγμένος ἐκεῖσε καὶ τὴν τῆς τοῦ Κύπρου δασμολογίαν προσειληφὼς, ὡς ἔχοι τὰς δαπάνας ἐκεῖθεν ἀντλεῖν, πολλάκις μὲν τῷ Τορούσῃ πρὸς μάχην ἀντικατέστη καὶ ἀνεκήρυξε πόλεμον, ἔχθρᾳ οἱ νοῶν καὶ ὑπ' ἐκείνου πάλιν ἀποστυγούμενος, οὐδέν τε γενναῖον κατώρθωσε πώποτε, οὐδ' ἧς ἔτρεφε πολυτρόπου πείρας περὶ πολέμους καὶ πανουργίας εἰργάσατο ἄξιον. Τελευταῖον δὲ ἡττηκότος αὐτὸν αἰσχρῶς τοῦ Τορούσῃ καὶ τρόπαιον στήσαντος, βουλεύεταί τι παραβυλιώτατον, ὁποῖον ὁ λόγος λέξων ἔρχεται. Ὡς γὰρ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἑκάτερος κατ' ἀλλήλων ἐξήνεγκαν, Ἀνδρόνικος μὲν ὅσα καὶ ζῶον τὴν στρατιὰν εἰς κεφαλὴν καὶ μέρος τὸ κατόπιν καὶ μέλη ἀνάλογα τῷ παντὶ συνθιαθέμενος εἶχεν, ὁ δὲ Τορούσης εἰς πολλὰ καταδιεῖλε τμήματα καὶ διασπείρας τὴν εἰς σπείρας καὶ λόχους τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον. Ἐπεὶ δὲ συμβαλόντες ἐμάχοντο, ἡ νίκη καὶ πάλιν ἐπεφοίτα τῷ Τορούσῃ λαμπρά· τοῖς γὰρ ἀεὶ ἐπιβοηθοῦσιν ἀκμῇσι καὶ τοῖς ἐκ τῶν λόχων λαβρηδὸν ἐκπηδῶσιν Ἀρμενίοις αἱ τοῦ [P. 91] Ἀνδρονίκου ἐνέδωκαν φάλαγγες καὶ εἰς τροπὴν ἐνέκλιναν ἄκυσμον. Διὰ ταῦτα τῇ λύπῃ καταποθεὶς Ἀνδρόνικος, καὶ μὴ ἔχων ὅπως ἢ τὴν ἧτταν ἀναμαχέσαιτο ἢ γοῦν ἐξ ὑπογυίου ὁράσειέ τι γενναῖον κατὰ τῶν θυόντων ἤδη πολεμίων τὰ νικητήρια, τοῖς ἐγγὺς ἀνεφίκτων ἐπιχειρεῖ. Κατοπτεύσας γὰρ τὸν Τορούσην μετὰ τῶν δορυφορούντων ἔπι που ἱστάμενον ἵππων, τὴν τῶν ταγμάτων συλλογὴν ἀναμένοντα ἐξ ἧς εἶχοντο ἐπιδιώξεως, ὅλῳ ῥυτῆρι τὸν ἵππον ἀνεὶς ἐνσείει κατ' ἐκείνου τὸ ὄρυ, καὶ δὴ κατὰ τυὸ θυρεοῦ βαλὼν ἀνατρέπει τοῦτον τοῦ ἵππου, καὶ διεκπαίσας τὸ περὶ ἐκεῖνον ἐπίλεκτον, ὡς πτηνὸς ἱππότης ἢ ὀλισθηρά τις ἔγχελυς, τὰς τῶν ἁπάντων χεῖρας ἐξήλυξεν. Ἀλλ' ἴσως τούτου σεμνὸν τὸ τοῦ Ἀνδρονίκου κατόρθωμα· τὸ δὲ παθεῖν τὸν Τορούσην κακῶς ἀπεκώλυσαν οἵ τε σιδήρεοι χιτῶνες οἷς ἐνεδεδύτο, καὶ θυρεὸς ἐπιμήκης παρὰ πλευρὸν καταβαίνων τοῦ ἵππου πλάγιος.

Paucis diebus post, sepositis bellicis occupatio-

Οὐ πολλαὶ δ' ἡμέραι (86) παρῆλθουσαν ὕστερον,

Ilior Wolfii notæ.

(86) Οὐ πολλαὶ δὲ ἡμέραι. Quia nimium lascivire mihi est visus et pene ultra poeticæ licentiæ lineas evagari sive Choniates sive paraphrastes quispiam ejus (nam vetustus codex, qui ex archetypo auctoris descriptus videtur, longe paucioribus rem absolvit), summam duntaxat hujus amatoriæ narratiunculæ exposui. Ne tamen curiosus lector quidquam desideret, etiam hæc interpretari volui, quantumvis inepta ; quæ (si typographis ita videbitur) in contextum historiæ reponi poterunt : *Non multis diebus post Andronicus, neglectis et contemptis cædibus, pugnis, bellis, classicis, terrore, metu, Martis sanguinario et bellicis operibus, Veneris sacra colit. Quæ non Helenam ei subjicit aut velut in conspectum adducit, in Græcia et mediis Aryis habitantem, et forma ejus exhilaratum furore concitat ; nec navem æstificat, quam Phereclus gubernet : sed Philippæ in vicinia habitantis formam depingit et lenocinio conciliat amatori Andronico, ex sola fama amore inflammato. Igitur abjecto clypeo et galea, repudiata spretaque omni militia, ad amicam Antiochiæ degentem deficit. Quo cum venisset et amoris illecebris Martium habitum commutasset, tantum non lanam tractabat aut telam texebat et colum tenebat, ut olim Hercules Omphalæ, sic ipse Philippæ serviens. Erat ea Petebini filia, soror ejus quæ non ita pridem Manueli imperatori, Andronici patrueli, nupserat. Antiochiæ degens deliciis inhiabat, ornamentorum pene ad insaniam studiosus, satellites per plateas circumducebat argenteis arcubus instructos, proceros, primo lanugine florescentes, flavis capillis nitentes ; eaque ratione venebatur eam a qua ipse cuplus erat et amatoriis vinculis irretitus, et par pari cum fœnore referebat, cum alioqui admiranda forma conspicuus, tum vestibus subinde mutatis insignis, iis præsertim quæ ultra nates et femora demissæ finduntur et ita corporibus applicantur et veluti attextæ illi esse videantur ; cujus inventi auctore ipse exstitit,*

καὶ λογίζονται τῷ Ἀνδρονίκῳ δευτέρου λόγου καὶ πάρεργα ἀνδροκτασίαι καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι καὶ σάλπιγξ ἠχοῦσα τὸ ἐνυάλιον Δεῖμός τε Φόβος τε καὶ Ἄρης βροτολοιγὸς, καὶ ἔργα πολέμια παρωσάμενος τὰ τῆς Ἀφροδίτης μέτεισιν ὄργια. Ἡ δὲ Ἑλένην μὲν οὐχ ὑποβάλλει, οὐδ' οἷον ὑπ' ὄψιν παρίστησι καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργους τὴν οἴκησιν ἔχουσαν, καὶ διαχεῖ τῳ κάλλει, καὶ ἐκμαίνει πρὸς ἔρωτα, καὶ πηγνύει σκάφην, καὶ ναύαρχον ἐφίστησι Φέρεκλον, ἐκ γειτόνων δὲ ὃν τὸ τῆς Φιλίππας εἶδος καθυπογράφει καὶ μαστροπεύει τῷ δυσέρωτι Ἀνδρονίκῳ· ἦν γὰρ ἐξ ἀκοῆς ἐρωτόληπτος. Ῥίψας οὖν τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος ἀποβαλόμενος καὶ τὸν ὅλον στρατιώτην ἀποσεισάμενος πρὸς τὴν ἐρωμένην αὐτομολεῖ οὖσαν κατὰ πόλιν τὴν Ἀντιόχειαν. Ἔνθα δὴ γεγονὼς, καὶ τὴν Ἐρώτων ἀγλαΐαν τῆς Ἄρεος σκευῆς ἀνθελόμενος, μόνον οὐκ ἔξαινεν ἔρια οὐδ' ἱστῷ προσανεῖχε καὶ συνῆρεν ἡλάκατα, ὡς Ὀμφάλη πρὶν Ἡρακλῆς τῇ Φιλίππᾳ δουλεύων. Ἡ δ' ἄρα ἦν τῆς συναφθείσης τῷ τούτου ἐξαδέλφῳ τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ πρώην οὔπω πάνυ θυγατρὸς τοῦ Πετεβίνου ἀδελφή. Καὶ ὁ μὲν τὴν Ἀντιόχειαν καταλαβὼν τρυφαῖς ἐκεχήνει καὶ καλλωπισμοῖς ὑπέλυττα καὶ δορυφόροις ἐπ' ἀγυιῶν ἀργυροτόξοις ἐπόμπευε, τὴν ἡλικίαν εὐμήκεσιν, ἰούλῳ τε πρώτῳ λαχνουμένοις καὶ κόμαις πυρσαινομένοις ξανθαῖς, καὶ ἦν ἐντεῦθεν θηρῶν τὴν θηρᾶσαν. ἣν καὶ εἶχε ταῖς οἰκείαις ἐρωτοδέσμαις καταγοητεύσας. Ἀνδρόνικος, καὶ ὅπερ ἐπεπόνθει τοῦτο δράσας φιλοτιμότερον, πλουτῶν μὲν καὶ ἄλλως εἶδος ἀξιάγαστον καὶ ὡς ἔρνος ἀναβαίνων ἐλάτινον, ἐπτοημένος δὲ καὶ περὶ τὰς ἐξάλλους στολὰς, καὶ τούτων ὅσαι περὶ γλουτὸν καὶ μηρὺς καταβαίνουσαι διασχίζονται καὶ οἷόν εἰσί πως συνυφασμέναι τῷ σώματι, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν τοιούτων ἡγεμὼν καθιστάμενος. Οὐκοῦν τὸ μὲν βλυσυρὸν ἐκεχήλαστο καὶ τὸ ἐπὶ συννοίας εἶναι ἀεί, καὶ τὸ τοῦ ἤθους ἐμβριθὲς καὶ φροντιστικὸν ἐνδεδώκει, καὶ ἐπισκύνιον ὁ θὴρ ἀπεβάλετο· ἡ δὲ ὡς ἑάλω κατάκρας, ὑπέκυψεν εἰς εὐνὴν, οἴκου τε καὶ πατριᾶς ἐπελάθετο, καὶ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς ὀπίσω κατηκολούθησεν.

A nibus totus Philippæ amore inflammatus **182** (erat ea Petebini Antiocheni filia, soror ejus quam Manuel imperator non ita pridem duxerat), et Antiochiam profectus pulcherrimorum et ornatissimorum juvenum comitatu et exquisitiæ elegantiæ vestitu, quo naturalis formæ dignitas et staturæ proceritas condecorabatur, mulierem ita in sui amorem pellicit, ut parentum et patriæ oblita mutuo illius amore flagraret.

Ὁ βασιλεὺς δὲ ὡς τοῖς περὶ τούτου κατεβροντήθη ἀκούσμασι, μικροῦ καὶ ἐννεὸς ἦν καὶ πρὸς ἄμφω μεμέριστο· καὶ ὡς ἐρῶντα γὰρ ἔρον ἀξύμφυλον καὶ ἀθεμιτογαμοῦντα ἤχθραινε τὸν Ἀνδρόνικον, καὶ ὡς αὐτὸν τῶν κατ' Ἀρμενίων ἐλπίδων ψευσάμενον συλλαβεῖν ἐζήτει καὶ δίκας ἐξ ἐκείνου λαβεῖν. Στέλλει τοίνυν τὸν σεβαστὸν Κωνσταντῖνον τὸν Καλαμᾶνον, ἄνδρα καὶ τύλμης λελογισμένης μεστὸν καὶ τὸ γενναῖον εὐτυχοῦντα στάσιμον, καὶ τοῖς κατ' Ἀρμενίαν μὲν ἐπιστατήσοντα πράγμασι, καὶ τῇ Φιλίππᾳ [P. 92] δ' ὅπως συναφθείη πειραθησόμενον. Ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα εἰς νυμφίον ἑαυτὸν διευθετήσας, καὶ λαμπρυνάμενος ὡς εἰκὸς καὶ καθ' ὅσον ᾔδει (87) τὴν ἅρωμένην ὑπαγαγέσθαι, τὴν Ἀντιόχου εἴσεισι. Τοσοῦτον δὲ προσέσχεν αὐτῷ Φιλίππα, καὶ οὕτως αὐτὴν τοῦ προτέρου μετέθηκεν ἔρωτος, ὡς μηδὲ βλέμματος γοῦν μεταδῦναι ἢ προσρήματος ἀξιῶσαι τὸν Καλαμᾶνον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσωνειδίσαι τάνδρὶ τὸ τῆς ἡλικίας βραχὺ, καὶ ἐς αὐτὸν ἀποσκῶψαι τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ, εἰ οὕτως ἀμαθῶς καὶ εὐήθως αὐτὴν ἔχειν φήθη ὡς ἀποστατήσει μὲν Ἀνδρονίκου αὕτη τοῦ ἥρωος, οὗ τὸ κλέος εὐρὺ καὶ οὗ τὸ γένος πολὺ, προσκολληθήσεται δὲ ἀνδρὶ ὃς τὸ γένος ἀπεσβεσμένος καὶ χθὲς καὶ πρώην εἰ ἔστιν ὅλως ἐγνώρισται. Ἐπεὶ γοῦν ὁ Κωνσταντῖνος ἀδοξοῦντας αὐτὸν (88) ἑώρα τοὺς τῆς Φιλίππας

B Qua fama imperator pene attonitus Andronicum **183** et ob incestos amores oderat, et spe Armeniæ recuperandæ frustratus comprehensum multare in animo habebat. Mittit igitur Augustum Constantinum Calamanum, virum cordatum, magnanimum et constantem, qui et Armeniæ præesset et Philippam, si posset, duceret. Is principio sponsi ornatu sumpto, itaque paratus ut adamalam in sui amorem pelliceret, Antiochiam ingreditur. Tantum autem abfuit ut Philippa ab Andronici amore avelleretur, ut Calamanum nec aspectu nec colloquio dignaretur, ac potius brevitatem staturæ ejus irrideret ; atque ipsum imperatorem insectaretur, qui inepte putaret ipsam, despecto inclyto et nobilissimo heroe Andronico, ei nupturam qui obscura familia ortus nuper admodum nosci cœperit. Hoc sui contemptu et amore Philippæ erga Andronicum cognito Tarsum discedit ; commissoque cum Armeniis prælio victus et captus magna pecunia ab imperatore redimitur. Andronicus autem **184** Manuelis minas veritus, ac metuens ne Philippæ amorem pristino carcere et diuturnis ærumnis commutaret, Hierosolyma versus iter intendit, fuga de more arrepta ; et ut homo luxuriosissimus, Theodoram Isaacii sebastocratoris filiam incestat, Balduini Franci, qui toti Palæstinæ nuper impe,

C

Hier. Wolfii notæ.

laxata vultus torvitate, perpetua severitate remissa, gravitate morum et sollicitudine sepositа, abjectoque supercilio. Cæterum illa prorsus capta conjugio assensit, atque ædium et patriæ oblita amatorem secuta est.

(87) Καθ' ὅσον ᾔδει, pro jamjam, haud scio an usitatum sit. Si ᾔδει aut ἤδη παρὰ τὸ εἰδέναι legas-ne sic quidem placet ; judicium lectori relinquo.

(88) Ἀδοξοῦντας αὐτόν. Verba sic sonant : *Cum igitur Constantinus se a Philippæ amoribus despici cerneret, qui alas ad alium librarent et Andronicum malis peterent eique faces præferrent.*

rarat, viduam. Altera hac plaga accepta Manuel nihil non molitur, quo Andronicum in suam potestatem redigat ; missaque ad Cœlesyriæ toparchas aurea Bulla mandat ut Andronicum hominem seditiosum atque incestum capiant et visu privent. Ac luminibus orbatus aut plane occisus esset Andronicus, si eæ litteræ ad manus aliorum pervenissent. Nunc Deo illum ad diem ultionis atque ad ea mala perpetranda et perferenda reservante quæ tyrannide ab eo occupata acciderunt, eæ litteræ Theodoræ redduntur. Quibus **185** ea lectis et insidiis cognitis chartam Andronico tradit. Qui ubi animadvertit ibi non hærendum esse diutius sed propere discedendum, territus fugam adoruat ; et Theodoram fraude pellectam, ut se non longe comitaretur, seu volentem seu invitam secum abducit. Dum autem provinciam provincia mutat etiu multiplici illo errore varios dynastas et regulos adit, ab omnibus honorifice excipitur et magnis muneribus afficitur. Sero tandem ad sultanum, qui Coloniam Chaldæam et finitima loca tenebat, divertit ; ibique cum Theodora et duobus ex eo susceptis liberis Alexio et Irene, ac Joanne quem ex legitima uxore procreatum Byzantio secum abduxerat, commoratur, donec ad Manuelem imperatorem reversus est ; id quod suo loco referetur, **186** ut res ejus gestæ cohæreant. Et si autem Manuel vitæ Andronici crebras ponebat insidias, ille tamen mirabili sorlertia et tolerantia omnes laqueos evadebat.

Ἔρωτας καὶπρὸς ἄλλον λύοντας τὸ πτερὸν, μηλοβολοῦντάς τε καὶ ὀφθουχοῦντας Ἀνδρόνικον, ἐκεῖθεν μεθίστανται, καὶ τὴν Ταρσὸν καταλαβὼν μετὰ τῶν ἀντιπάλων Ῥωμαίοις Ἀρμενίων συνερρήγνυ πόλεμον. Ὡς δέ ποτε τούτῳ ἐπέβρισαν οἱ διάφοροι, ἐάλωτε καὶ ἦν ἐν δεσμοῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐλύσατο τοῦτον, ἱκανὰ ζωάγρια καταθέμενος. Ἀνδρόνικος δὲ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Μανουὴλ δυδιὼς, καὶ πτοηθεὶς μή πως συλληφθεὶς τῶν φιλοτήτων Φιλίππας τὴν πρωτέραν εἱρκτὴν ἀνταλλάξαιτο καὶ ὑποσταίη χρόνιον κάκωσιν, ἄρας ἐκεῖθεν τῆς ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων εἴχετο, γαλῇ τὸ τοῦ λόγου (89) πρὸς στέαρ ἐλεγχθεὶς, καὶπὶ τὰς πρώην ἐπαναδρομὰς δραπετεύσεις, καὶ πρὸς τὰς παλαιτέρας αὐτοῦ μηχανὰς ἀπιδών. Ἀδιαφόρως δ' ἔχων τοῦ βίου, καὶ ὡς ἵππος θηλυμανὴς ταῖς παραλόγοις ἐπιθορνύμενος μίξεσιν, ἐγχρίπτει σαρκικῶς καὶ ἐνασελγαίνει ἀκολάστως τῇ τοῦ πρώτου ἐξαδέλφου θυγατρὶ Θευδώρᾳ (Ἰσαακίου, φημὶ, τοῦ σεβαστοκράτορος, τοῦ βασιλέως Μανουὴλ δμαίμονος) θανάτῳ ἄρτι ἀποβαλούσῃ τὸν παρθένιον σύνευνον, ὃς ἦρχε πρὸ βραχέος τῆς Παλαιστίνης· Βαλδουΐνος ἦν οὗτος, τὸ γένος ἕλκων ἐξ Ἰταλῶν. Ἑτέραν ἐπὶ τούτοις πληγὴν ὁ βασιλεὺς δέχεται Μανουὴλ, καὶ πράττων ἦν πάντα διατεχνώμενος, εἴ πως εἴη συνεικηρὼς Ἀνδρόνικον τῶν οἰκείων ἀμφιβλήστρων ἐντὸς, ὅθεν ἐρυθροδάνῳ ἐνσημανθὲν ἀφῆκε γραμμάτιον, ἐνάγων τοὺς κατὰ Κοίλην Συρίαν ἰσχύοντας Ἀνδρόνικον συσχεῖν ὡς ἀντίφρονα καὶ περὶ τὸ γένος ἀκολαστοῦντα, καὶ τοῦ φάους στερῆσαι τῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ τάχ' ἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς Ἀνδρόνικος ἐξ αἵματος ἠρεύθητο, ὠχρός τό μιν εἶλε παρειὰς συνεχόμενον καὶ δεσμούμενον, ἥ καὶ εἰς πυρφόρεον ἐδάπτετο θάνατον, εἰ χεῖρες εἶχον ἑτέρων τὸ τῆς βασιλικῆς ἐκεῖν βαφῆς δελτάριον. Νῦν δὲ τοῦ Θεοῦ τηροῦντος αὐτὸν, ὡς ἔοικεν, εἰς ἡμέραν ὀργῆς καὶ τοῖς μετόπισθεν κακοῖς ταμιεύοντος, ἃ τε παρὰ τὸ δέον εἰς τὸ ὑπήκοον ἐνεδείξατο, Ῥωμαίων ἄρξας ἐκ τυραννίδος, καὶ οἷς αὐτὸς ἀσυμπαθῶς ἐσέπειτα περιέπτωκε, χερσὶ τὸ ἐπιστόλιον τῆς Θευδώρας δίδοται. Ἡ δὲ ἀναγνοῦσα τοῦτο, καὶ γνοῦσα τὰ κατ' Ἀνδρονίκου τυρευόμενα, ἐξ αὐτῆς τὸν χάρτην αὐτῷ ἐγχειρίζει. Συνεὶς οὖν Ἀνδρόνικος ὡς χωρεῖν ἐκεῖθεν δέον καὶ ἐγκονεῖν, μηθ' ἕδρας εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀκμὴν, φρίκη τε ὑφέρπεται, καὶ πρὸς ἀπόδρασιν ἐνσκευάζεται. Σοφιστὴς δὲ ὢν καὶ ἀπατεὼν καὶ αὐτὴν ἀποπλανᾷ Θευδώραν, καὶ ὥσπερ Εὐρώπην πάλαι ὁ Ζεὺς τοῦ χυροῦ τῶν παρθένων ἀποδυσκολήσας ἦκε φέρων ἐπὶ νώτων, εἰς βοῦν ἑαυτὸν μεταμορφώσας καλλίκερων, οὕτω καὶ οὗτος ἀποστήσας τῶν οἴκοι τὴν γυναῖκα καὶ συμφοιτήσαι οἱ Σαββάτου ὁδὸν αἰτησάμενος ὡς προπέμψουσαν ἐκεῖθεν καὶ [P. 93] συνταξομένην ἐκείνῳ τὰ ἐξιτήρια, συνέκδημον καὶ συμπλανῆτιν ἑκοῦσαν ἐπεσπάσατο ἄκουσαν. Χώραν δ' ἐκ χώρας ἀμείβων, καὶ ἡγεμόσι καὶ δυνάσταις ἐπιξενιζόμενος πολυπλανὴς, καὶ παρ' οἷς κατέλυε, τιμήεις ὢν καὶ αἰδέσιμος καὶ φιλοφροσύνης ὅτι πλείστης καταξιούμενος καὶ δωρεῶν ἀδρῶν ἐν μεθέξει γινόμενος, ὀψέ ποτε καὶ μόλις παρὰ τῷ Σαλτούχῳ τῆς πλάνης ἵσταται. Ἦν δ' οὗτος τὰ τῇ Κολωνείᾳ τότε κληρούμενος ὅμορα, καὶ ὅσα τῆς Χαλδαίας πρόσοικά τε καὶ ἔγγιστα καρπιζόμενος. Κἀκεῖσε ἦν ἀλόων καὶ συνὼν Θευδώρᾳ, μετ' ὧν ἀπέτεκεν αὕτη τούτῳ παίδων δυοῖν Ἀλεξίου τε καὶ Εἰρήνης, ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννου, ὃν ἐκ τῶν προτέρων καὶ γνησίων οἱ σπερμάτων συνεκδημον ἐκ Βυζαντίου ἐπήγετο, ὅως τῆς ἐς αὐτὸν αὖθις τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ ἐπαναλύσεως, ἣν καὶ τὰ τὸν οἰκεῖον χρόνον καὶ πρόσφορον ὁ λόγις τῇ ἱστορίᾳ παρίξεται, ὡς εἴη συνημμένα ὁπόθου καὶ συναφῇ τὰ ὑφεξῆς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα καὶ τὰ παρ' ἡμῶν αὖθις ὑπ' αὐτῷ ῥηθησόμενα. Ἐν πολλοῖς μέντοι καὶ πολλάκις ὁ Μανουὴλ τὴν Ἀνδρονίκου δεσμεύων ψυχὴν, καὶ ζητῶν ταύτην λαβεῖν, τοῖς ἀνηνύτοις ἐγχειρῶν διηλέγχετο· ὁ γὰρ πολύπλαγκτος οὗτος καὶ ταλασίφρων Ἀνδρόνικος τὰς καθ' αὐτοῦ πρυσβολὰς εὐμαρῶς ἀπεκρούετο, καὶ τῶν θηράτρων κούφως ὑπεραλλόμενος, ἅπερ αὐτῷ πολλάκις ὑφηπλοῦτο καὶ ἐξετείνετο, ἀπαγίδευτος ἦν καὶ ἀθήρευτος.

Iller. Wolfii notæ.

(89) Γαλὴ τὸ τοῦ λογου. Verba sic fere sonant : *Quemadmodum mustela, ut aiunt, ad sebum, ad pristinas fugas reversus vetustisque suis machinis tentatis ; et ut erat luxuriosæ vitæ et ut equus erga mulieres insaniens, in vetitos concubitus ruebat, carnaliter appropinquabat, et intemperanter indulgebat libidini Theodoræ filiæ patruelis natu majoris Isaacii.*

ζ'. Ἀλλὰ τίνα τὰ παρὰ πόδας; χρεὼν γὰρ μηδὲ A τούτων ἀφέξεσθαι. Περιδεεῖς οἱ πολλοὶ τῶν κρατούντων εἰσὶ καὶ καχύποπτοι, καὶ χαίρουσι διαπραττόμενοι ὅσα θάνατος καὶ Χάος καὶ Ἔρεβος ἐν τῷ τοὺς εὐπατρίδας ἀκροτομεῖν καὶ ἐκποδὼν τιθέναι πάντα ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, καὶ ἐοίκασιν ἀτεχνῶς ὑφιτενέσι καὶ ἀκρακύμοις πίτυσιν. Ὡς γὰρ αὗται καὶ βραχείαις ἀνέμων πνοαῖς τὰς τῶν κλάδων βελόνας διατινασσόμεναι ψιθυρίζουσιν, οὕτω δὴ καὶ οὗτοι καὶ τὸν πλούτῳ κομῶντα ὑποβλέπονται καὶ τὸν ἐπ' ἀνδρίᾳ τῶν πολλῶν διαφέροντα κατεπτήχασι. Κἂν εἴη τις τὸ κάλλος ἀγαλματίας, καὶ τὴν γλῶτταν ὡς ὄρνις μουσηγέτης ἐστόμωτο, κἂν τὸ ἦθος ὀρθότο εὐτράπελος, οὐκ ἐᾷ καθεύδειν τὸν ἐπὶ τοῦ στέρνου οὐδ' ἡρεμεῖν, ἀλλὰ γίνεται τούτῳ τῶν ὕπνων ἐκκοπή, τῆς τρυφῆς ἀνατροπή, ἡδονῆς ὑφαίρεσις, φρονημάτων ἀπόθεσις· καὶ τὴν φύσιν μέμφονται τὴν πλάστριαν, ὅτι καὶ ἑτέρους εἰς τὸ ἄρχειν ἐπιδόξους ἐπαλαμήσατο, καὶ μὴ πρώτους αὐτοὺς καὶ ὑστάτους καλλίστους ἀνθρώπων ἐφύτευσεν. Οὐκοῦν καὶ ἀντιστρατεύονται τὰ πολλὰ τῇ προνοίᾳ καὶ τῷ θείῳ ὁπέροπλοι γίνονται, πάντα ἀγαθὰ ἐκ τοῦ πλείονος ἐκχορδεύοντες καὶ ὡς θύματα σφαγιάζοντες, ὡς ἔχοιεν ἐφ' ἡσυχίας δήπουθεν οὗτοι σπαθᾷν καὶ ὡς πατρῷον κλῆρον καθηδυπαθεῖν μονώτατοι τὰ δημόσια καὶ ὡς ἀνδραπόδοις χρῆσθαι τοῖς ἐλευθέροις καὶ ὡς ὠνητοῖς τοῖς ἀξιωτέροις ἐνιοτε ἄρχειν προσφέρεσθαι, κακῶς εἰδότες καὶ τὸ φρονεῖν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφῃρημένοι καὶ κακοβούλως τῶν πρότριτα λανθανόμενοι (90). Καὶ ὁ Μανουὴλ τοίνυν οὐδὲν ἔχαρι ἔχων ἐπεγκαλεῖν Ἀλεξίῳ τῷ πρωτοστράτορι, ἤ δ' τι ὅλως παραλελύπηκεν ἢ παρηνώχλησεν ἢ τῆς B ὀφειλομένης εὐνοίας καὶ πίστεως καθυφῆκε βραχύ τι [P. 94] γοῦν ἀντίρροπα δράσας ὧν ὑπ' αὐτοῦ πέπονθεν εὖ, καὶ ὡς ἐπὶ ζυγοῦ τὴν ἑτέραν παρήνεγκεν πλάστιγγα, ἐξ ὑπονοίας δὲ μόνης ὁρμώμενος, κακοσχόλων τινῶν, ὡς ἄνθρωπος, ὑπαχθεὶς ὑφηγήσεσιν, ἐκ τοῦ τὸν ἄνδρα ὁρᾷν καὶ στρατηγοῖς καὶ στρατιώταις ἐρώμενον καὶ φιλοτίμῳ γνώμῃ καὶ χειρὶ φιλοδώρῳ πρὸς ἅπαντας χρώμενον, ἴσως δὲ καὶ τοῦ προσόντος αὐτῷ πλούτου ὑποτύφων ἔφεσιν, συλλαμβάνει τοῦτον διάγων ἐν Σαρδικῇ, μήπω ἐπιφαυσκούσης ἡμέρας. τῇ οἰκείᾳ ἔτι συγκατακείμενον ὁμευνέτιδι, καὶ οὐ μόνον τῶν ὄντων ἁπάντων ἀπογυμνοῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς μοναχὸν ἀποκείρας ἐν ἑνὶ τῶν κατὰ τὸ Παπύκιον ὄρος φροντιστηρίων παραῤῥίπτει. Ἵνα δὲ μὴ ᾖ τὸ πραχθὲν ἀπροφάσιστον καὶ προῦπτον διὰ τοῦτο τὸ βασιλικὸν ἀδίκημά τε καὶ ἄσχημόνημα, οἱ συκοφάνται παρῆσαν ἐγγὺς ὁρεμένοι παρ' ὧν ὑπεβλήθησαν, καὶ γοητεῖαι κατὰ βασιλέως τὰ αἰτιάματα οὔπω πάνυ τι πιθαναὶ καὶ δραπκήριοι ὡς ποιεῖν τὸν κεχρημένον πετόμενον καὶ μηδ' ὅλως θεώμενον καθ' ὧν ἂν ἐπεισπέσθαι ξιφηφόρος βούλοιτο, καὶ ἕτερ' ἄττα βωμολόχα καὶ ἀκοαῖς ὑγιαινούσαις οὐκ εὐπαράδεκτα, ὁποῖα πάλαι τοῦ Περσέως

6. Hoc loco illud prætereundum non est. Plerique principes formidolosi sunt suspicaces, nec inferno et morte clementiores in viris nobilibus et generosis e medio tollendis; et ut altæ piceæ levissimo vento impulsæ ramorum aculeis inter se collisis stridunt, sic ipsi et divitem suspectum habent et fortitudine insignem formidant. Nec forma nec facundia nec morum comitas insignis quietos eos esse patiuntur, sed omni pene vitæ suavitate privant, adeo ut naturam ipsam accusent quod alios etiam idoneos imperio formarit nec ipsos primos et postremos omnium mortalium pulcherrimos finxerit, diviuæque Providentiæ repugnent, et optimum quemque tollant e medio et instar hostiarum sacrificent, ut ipsi meliis et periculi expertes publica vectigalia tanquam privatum patrimonium pro sua libidine effundere et ingenuos homines pro mancipiis tractare possint, qui aliquando ipsis sunt imperio digniores. Ita potentiæ fastigium prudentiam eis adimit, et pristinæ conditionis stultam oblivionem affert. Sic Manuel quoque cum ab Alexio protostratore nulla re esset offensus, nec ejus fidem et benevolentiam desiderare posset, ac tenuem pro meritis ei gratiam retulisset, sola suspicione adductus et improborum hominum calumniis impulsus, quia eum et ducibus et militibus esse charum videbat et liberalitate erga omnes uti, quanquam fortassis etiam divitias ejus clam appetebat, Sardiæ agens hominem ante lucem cum uxore sua cubantem comprehendit, et omnibus opibus multatum in monasterium quoddam Papycii montis conjicit. Ne autem id facinus manifestæ injuriæ damnaretur, sycophantæ præsto erant, qui crimini darent cum magicis præstigiis imperatorem petere; quæ haud scio an ita efficaces sint (suæ quidem aures ab istiusmodi commentis abhorrent) ut hominem efficiant volucrem, itaque perstringant oculos ut stricto ense irruens non conspiciatur. Quod genus illa sunt quæ Græci olim de Perseo fabulantur. Eorum calumniatorum princeps esse ferebatur Aaron Isaacius, qui Corintho cum cæteris in Siciliam abductus ibique Latinam linguam exquisite edoctus Latinorum interpretem agebat apud imperatorem. Alexii vero uxor, Alexii primogeniti fratris Manuelis filia, pietate in maritum et pulicitia insignis et illustre muliebris sexus ornamentum, frustra sibi ipsi manus afferre conata, ad patrui pedes supplex advoluta summoque cum luctu et sanctissimo jurejurando mariti innocentiam et erga imperatorem fidem atque observantiam testificata, permovere tamen ejus animum ad misericordiam, quamvis miserabili habitu, nec a sententia deducere potuit. Itaque ex perpetuo mœrore solitudinis et luctu, castæ turturis instar, mentis errore usque ad obi-

Hier. Wolfii notæ.

(90) Τῶν πρότριτα λανθανόμενοι. Referri potest hoc vel ad meritorum et rerum gestarum oblivionem, vel ad insolentiam pristinæ sortis immemorem.

tum affecta et tabe confecta est, duobus filiis superstitibus. At Alexius nigrum habitum amplexus divino amore levabatur, summi boni appetitione acquiescens et instar aquilæ in nubibus volantis inferiora despiciens. Cum autem, dum opibus affluebat, summus amator esset lautitiarum et convivis delectaretur, atque omnes voluptates consectaretur, et carnibus nec jejuniorum diebus, ut feria quarta et septima, nec aliis solemnibus feriis abstineret, tum crudis herbis et pomis vescebatur, jejuniis gaudebat, ac tandem piscibus etiam festis diebus pro deliciis suavissime vescebatur. Quoties autem veterum cupediarum et curiosæ illius popinæ recordabatur, condimenta illa nihil aliud esse dicebat nisi ventris fastidium et appetitus irritamenta : naturam enim paucis esse contentam, et bonam corporis habitudinem quovis cibi genere æque conservari.

Ultrum vero vindicta, cum tot manus et pedes habeat, cum acute omnia perspiciat et palentibus prædita sit auribus, obliviscitur, an non considerat aut penitus inultas præterit impudentes calumnias et accusationes bonorum virorum ? non utique : sed tum quoque declaravit ea se perspicere quæ in telluris recessibus aguntur, et obscura linguæ murmura exaudire. An vero imperatori etiam ob iniquum istud facinus succensuerit, non hujus temporis est dicere. Oportebat certe quidem illum, ut virum prudentem et non indoctum, non propterea quod Alexii nomen a littera A inciperet, cum ut insidiatorem et successorem suspectum habere, sed imperii habenas ei mandare, qui se in Apocalypsi Joannis evangelistæ et theologi A et Ω, hoc est principium et finem, esse dicit, cui utique aliud A non defuturum erat.

7. Calumniatores quidem alias alii poenas

A λογοποιοῦντες καηγόρευν Ἕλληνες. Ἦν δὲ, ὡς ἤδετο, τῶν συκοφαντῶν τοῦ ἀνδρὸς ὁ προχειρότατος Ἀαρών τις Ἰσαάκιος, Κορινθόθεν μὲν ὁρμώμενος, τὴν δὲ Λατινίδα γλῶτταν ἄκρως ἐξησκημὼς ἡνίκα συναπήχθη τοῖς πατριώταις εἰς Σικελίαν αἰχμάλωτος, καὶ τοῖς ἐκ τῆς διαλέκτου ταύτης τῷ βασιλεῖ ἐντυγχάνουσιν ὑποβολεὺς τηνικαῦτα γενόμενος. Ἡ δὲ τοῦ Ἀλεξίου γυνὴ, θυγάτηρ οὖσα τοῦ πορφυρογεννήτου Ἀλεξίου, ὃς ἐπρωτοτόκει τῶν τοῦ Μανουὴλ ἀδελφῶν, ἐφιλοτιμεῖτο μὲν ἑαυτὴν ἀνελεῖν, φιλανδρίαν καὶ σωφροσύνην ἐν ταῖς μάλιστα τῶν γυναικῶν ἀγαπήσασα καὶ τιμήσασα, καὶ τῶν ἐκ τοῦ γένους θηλυτέρων καλλιστεῖον οὖσα καὶ λαμπρὸν ἐπικόσμημα καὶ περιλάλημα τοῖς πᾶσιν ἐράσμιον· τοῦ τοιούτου δ' ἐγχειρήματος ἐκκρουσθεῖσα πεσοῦσα προσεκνυζᾶτο τοῖς τοῦ θείου καὶ βασιλέως ποσί, καὶ ἐδεῖτο κοπτομένη θερμότερον φήνης (91) καὶ ἐλεεινότερον, δρακόντων ὀδυνηρότερον, ἀλκυόνος πολυπενθέστερον, χαρίσασθαι τὸν ἄνδρα αὐτῇ, μαρτυρομένη Θεὸν, καὶ εἴ τί που ὀρχοῦδες τοῖς εὐσεβοῦσι πρᾶγμα καὶ ὄνομα ἀπαραλύγιστον, εἶναι τῆς ἐκείνου βασιλείας θεράποντα καὶ ἀκαταιτίατον πάντη τὸν εὐνέτην αὐτῆς. Ἀλλ' οὐκ ἴσχυσε μεταθέσθαι τὴν γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδ' ἀναλῦσαι ὅλως ἅπερ ἐκεῖνῳ ἤδη νεκύρωτό πως καὶ δέδυκτο, καὶ ταῦτα ἕως δακρύων αὐτὸν καὶ θέᾳ ἐλεεινῇ καὶ σχήμασιν ἱλασίμοις καὶ ῥήμασιν οἰκτροῖς ἐκθηλύνασα. Ἀμέλει καὶ τὸν φιλοδάκρυον ἔχουσα κατὰ τὰς φιλυσώφρονας τρυγόνας τὰ οἰκόπεδα περιέτρυζεν ὀλολύζουσα, καὶ τὴν μύνωσιν ἀπωδύρετο· ὅθεν καὶ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθεῖσα τὸ φρονεῖν παρακέκοπται, ἐπὶ παισὶν ἄρρεσι δυσὶ τὸ βιοῦν καταχαίνουσα καὶ ἑαυτὴν εἰς τέλος καταμαραίνουσα. Καὶ Ἀλέξιος μὲν τὸ μέλαν ἀσπασάμενος ἄμφιον τοῖς θείοις ἐκουφίζετο ἔρωσι, τοῦ ἀκροτάτου τῶν ἐφετῶν ἐφιέμενος καὶ ὡς ὑψιπέτης ἀετὸς τῶν κάτω ὑπεριπτάμενος, Κρεωδαισίας δ' ἄκρος ὢν ἐρασνὴς καὶ καρυκείαις χαίρων βρωμάτων καὶ πανθυνίαις προσκείμενος, ὑπηνίκα πλυτῷ πολλῷ περιυβρίζετο καὶ τοῖς κατὰ κόσμον ἐνυπάθει τεσπνοῖς τερπνοῖς, ὡς καὶ τὰς νηστίμους τῶν [P. 95] ἡμερῶν (Τετράδα φημὶ καὶ Παρασκευὴν) κρεωβόρον αὐτῷ παρατίθεσθαι τράπεζαν, ἢ Δεσποτικῆς κατὰ ταύτας τελετῆς ἀγομένης ἢ μνήμης ἐνδόξου μάρτυρος τελουμένης ἤ τινος τῶν ὁπαδῶν τῶν Χριστοῦ, τότε ποηφαγῶν καὶ ταῖς ὁπώραις ἐνξεστιώμενος καὶ ταῖς ἀκάπνοις θύων τῶν τραπεζῶν καὶ τὸ πεινῆν πεινῶν ἀτεχνῶς, ὑψὲ δὲ καὶ ἰχθύων ἐνεορτάζων ταῖς παραθέσεσι ἔχαιρεν ὅτι μάλιστα, καὶ μνήμην τῶν προτέρων λαμβάνων ὀψαρτυμάτων καὶ τῆς περιέργου τῶν κρεῶν βαιτρεύσεως ἀκκισμὸν ἐκάλει κοιλίας καὶ ὀρέξεως μέθοδον ὅσα οἱ ἀβδηφάγοι καὶ κρεωφάγοι προτίθενται, μὴ δύνασθαι λέγοντες τοῦ ἄγαν ὑποχαλᾶν· πᾶν γὰρ τὸ παρατιθέμενον εἰδέναι τὸ σωμάτιον συνιστᾶν καὶ εὐεξίας εἶναι ποιητικόν.

C Τί δὲ ἡ φίλη δίκη ; ἆρα πολύπους καὶ πολύχειρ οὖσα ὀξυδερκής τε καὶ πανδερκὴς, καὶ μικροῦ ποδῆρες τὸ οὖς ἔχουσα, λήθεται, ἢ οὐκ ἐννοεῖ ἢ τέλεον παρίησιν ἀνεκδίκητα ὅσα ἐπί τισιν ἀναιδῶς οἱ τῶν ἐπαινετέων κατήγοροι συῤῥάπτουσιν ἔκδικα ; Οὐμενοῦν, ἀλλὰ παρυπέφηνε καὶ τότε ὡς τὰ ἐν μυχῷ γῆς διορᾷ καὶ τὰ ὑπὸ γλῶτταν ἐνωτίζεται τονθορυζόμενα. Εἰ μὲν οὖν καὶ βασιλεῖ ἐνεμέσησε τῆς μὴ ἐνδίκου ταυτησὶ πράξεως, οὐ τοῦ παρόντος καταλέγειν καιροῦ· ἔδει δὲ σοφὸν ὄντα τὸν Μανουὴλ μηδ' ἁμαθῆ τε καὶ ἀναλφάβητον οὐχ ὡς διαδεξόμενον ἐκεῖνον καὶ τῆς ἀρχῆς παραλύσοντα τὸ Α περιεργάζεσθαι, ἀλλ' ἐκείνῳ τὰ τοῦ ἄρχειν ἀνάπτειν πείσματα ὅς εἶναί φησι τὸ Α καὶ τὸ Ω, τοττέστιν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ὡς Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ Θεολόγος ἐν τῇ Ἀποκαλύψει διδάσκει με· οὐ γὰρ λείπει τῷ Θεῷ Α.

ζ'. Τοὺς συκοφάντας μέντοι μετῆλθε, καὶ ἄλλῳ

Hier. Wolfii notæ.

(91) Θερμότερον φήνης. Verba sic sonant : *Ardentius et miserabilius fulica, draconibus mœstius, halcyone lugubrius.*

μὲν ἄλλην δίκην ἐπέθηκε, τῷ δ' Ἀαρὼν ἐπέβρισε χαλεπώτερον, ταῖς οἰκείαις ἀρπεβόσι περισχοινίσασα. Μετ' οὐ πολὺν γὰρ τινα χρόνον ἁλίσκεται μαγείαις προσανέχων, καὶ προὔκειτο χελώνης ἔκφορον μίμημα, ἔνδον στέγον τῆς χέλυος ἀνθρωπόμορφον εἴκασμα, πεπεδημένον ἄμφω τὼ πόδε καὶ τὸ στέρνον ἐληλαμένον ἥλῳ διαμπερές. Ἑάλω δὲ καὶ βίβλον Σολομώντειον ἀνελίττων, ἥτις ἀναπτυσσομένη τε καὶ διερχομένη κατὰ λεγεῶνας συλλέγει καὶ παρίστησι τὰ δαιμόνια, συχνάκις ἀναπυνθανόμενα ἐφ' ὅτῳ προσκέκληνται, καὶ τὸ ἐπιταττόμενον ἐπισπεύδοντα περατοῦν, καὶ προθύμως δρῶντα τὸ κελευόμενον. Οὐκ ἐπὶ τούτοις δὲ μόνον Ἀαρὼν συνείλητο, ἀλλὰ καὶ ὅτι βασιλέως ἐνώπιον ὑποβάλλων ἃς ἐκ τῶν δυσμόθεν ἐθνῶν ἀφικόμενοι πρέσβεις ἐκόμιζον ἀγγελίας, καὶ μὴ δυσαχθοῦντας ὁρῶν πρὸς τὰ τοῦ βασιλέως θελήματα, ἐπιπλήττει τούτοις ἐν μιᾷ τῶν αἰτήσεων ὡς πρὸς τὰς καταθέσεις ἑτοιμορρόποις τε καὶ εὐκόλοις, καὶ ὑποτίθησιν ἀντιτείναι πρὸς τὸ τῶν ζητημάτων τηνικαῦτα προκείμενον καὶ μὴ ῥᾳδίως οὕτω καὶ ἐκ πρώτης καθυπενδοῦναι, ὡς ἐντεῦθεν κερδανοῦντας καὶ φιλίαν μείζω ἐκ βασιλέως κἀκ τῶν ὁμογλώττων πλείω τιμήν. Καὶ τότε μὲν [P. 96] ἡ διάλεξις διελέλυτο, ἀφώρατα τῷ βασιλεῖ θεμένη τὰ τοιαῦτα τοῦ Ἀαρὼν εἰσηγήματα καὶ τῷ τῆς διαλέκτου διαφόρῳ τὰ ἔκθεσμα σκέμματα συσκιάσασα· κατὰ μόνας δὲ τὰ προβληθέντα τῶν ζητημάτων ἡ βασιλὶς ἀναπεμπάζει φρενί, Λατινὶς οὖσα τὸ γένος καὶ τῶν λεγομένων ἀκριβῶς συνιεῖσα, καὶ ἀνακαλύπτει πάντα τῷ ἄνακτι. Ὁ δ' ἐπὶ τοῖς ἠκουσμένοις ἀγανακτήσας κακῶς τὸν Ἀαρὼν τίθησι, τῶν τε ὀφθαλμῶν τὸ φῶς ἀμαυρώσας καὶ τῆς οὐσίας πάσης ἀποστερήσας. Κακοεργὸς δ' ὢν ὁ Ἀαρὼν, καὶ λιχνείαν φύσεως περὶ τὰ χείριστα δυστυχῶν, ἐς ὕστερον ἐνέγκεν Ἀνδρόνικον τυραννήσαντα μὴ μέχρι τοῦ ἐκκόπτειν τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν τῶν ἀντιφρόνων ἐκείνῳ τιμωρίαν, περιεστᾶν ἀλλ' ἢ θάνατον ἁπάντων καταψηφίζεσθαι ἢ βαρυτέραις ἐκμοχλεύειν κολάσεσιν, ἑαυτὸν τιθεὶς εἰς παράδειγμα κἀντεῦθεν πιστούμενος τὰ λεγόμενα, ζῶντά τε καὶ κινούμενον καὶ πνέοντα καὶ φθεγγόμενον καὶ συμφράδμονα εἶναι δυνάμενον, καὶ μὴ μόνον διὰ χειρῶν ἀντιλαβῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ γλώττης αὐτῆς ὡσεὶ καὶ μαχαίρας ὀξείας ἀποδειροτομεῖν ἰσχύοντα τὸν ἀντίδοξον, καὶ ἕτερ' ἄττα φλύαρα καὶ ἀπάνθρωπα ὑφηγούμενος, δι' ὧν τὸ ἀκροχολώτατον ἐκεῖνο καὶ ὑποδύσκολον τὸν τρόπον γερύντιον χαιρησιφονεῖν ἐπὶ μᾶλλον ἐπώτρυνεν. Ὧν δὴ πονηρῶν διαβουλίων καὶ παραιφάσεων πικρὰν ἀποτινύς ἀμοιβὴν τῷ γεννήτορι Ἀαρὼν ὁ τὸν Ἀνδρόνικον ὕστερον τῆς ἀρχῆς καθελὼν Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἐκτέμνει τὴν αὐτοῦ γλῶτταν, συναφελεῖν τε καὶ σφανιεῖν τὸν ἐπὶ ταύτης σπεύδων ἰόν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Μανουὴλ ἐπέβλεψέ ποτε θυμῷ πλαγίῳ καὶ κινήσει ἐνδίκῳ κατὰ τοῦ Σκληροῦ Σήθ καὶ τοῦ Σικιδίτου Μιχαήλ, ὅθεν καὶ προστάξει τούτου τοῖς οἰκείαις ὄψεσιν ἄμφω τὸν σίδηρον ἐδέξαντο σίζοντα, λόγῳ μὲν ἀστρονομίας ἐχόμενοι, ἔργῳ δὲ μαγγανείαις προσκείμενοι καὶ δαιμονώδεσιν ἑτέροις φενακισμοῖς. Ὁ μὲν γὰρ Σκληρὸς ἐπιγάμου παρθένου ἦρα καὶ ἐπείρα λαμπρῶς, παροιστρούμενος δὲ ὑπὸ τῆς κόρης καὶ ἀδοξούμενος στέλλει ταύτῃ διά προαγωγοῦ τινος γυναίου μῆλον Περσικόν. Ἡ δὲ παρθένος καταθεμένη τοῦτο τῷ κόλπῳ ἐκμαίνεται μάλα δὴ πρὸς ἔρωτα καὶ ἀφροδισίου ὑποπίμπλαται

A dederunt, Aaron vero gravissimas omnium, suis ipse laqueis irretitus. Non multo enim post eum magiæ studiosum esse compertum est, et simulacrum testudinis prolatum, in quo erat imago hominis, qui ambos pedes habebat in compedibus et pectus clavo transfixum. Est et librum Solomonium evolvere deprehensus, qui cum legebatur, legiones dæmonum **191** adducebat, subinde interrogantium cum accersiti essent, se jussa alacriter exsequentium. Nec una hæc causa fuit cur comprenderetur Aaron, sed illa etiam accessit. Cum Occidentalium gentium legationes exponeret et imperatoris voluntati eas non refragari videret, in una postulatione legatos objurgat ut nimium ad
B jussa exsequenda paratos, monetque ut adversentur neque tam facile assentiantur : id enim eis lucro fore, majoremque gratiam apud imperatorem inituros et a suis popularibus plus honoris consecuturos. Ac tum id colloquium diremptum est imperatore ob Latini sermonis imperitiam quid dictum esset ignorante. Cæterum imperatrix natione Latina et sermonis illius peritissima, propositis quæstionibus seorsim consideratis, imperatori exponit omnia ; qui ira commotus Aaroni et visum et omnes facultates eripit. Sed is, ut homo maleficus et natura propensus ad scelera, post auctor fuit, Andronico jam rarum per vim potito, ut exacerbatione haud
C contentus adversarios aut plane occideret **192** aut gravioribus supplicüs coerceret, exemplo suopte ad eam orationem confirmandam usus, qui et viveret et moveretur et spiraret et loqueretur et consilium dare posset : neque enim manuum vi duntaxat, sed lingua etiam æque atque acuto gladio jugulari inimicos. Adjecit et alia inhumana nugamenta, quibus iracundum illum et morosum senecionem ad cædes propensiorem fecit. Cujus improbi consilii hunc fructum tulit, ut ab Isaacio Angelo, qui Andronicum imperio everlit, venenata ei lingua præcideretur.

Manuel vero imperator Selerum Sethum et Michaelem Siciditem justa ira permotus cæcari jussit,
D qui sub astronomiæ professione magiæ et dæmonum imposturis operam dabant. Nam Selerus cum nubilem quamdam virginem, aqua contemnebatur, adamaret ac manifeste sollicitaret, per Ienam ei malum Persicum mittit ; quo puella in sinum recepto, amore et libidine insaniens, ab illo corrumpitur, **193** puellæ vero cognati lacinus id indigne ferentes, et strenue contra dæmonem pudicitiæ puellarum infestum et pomo instar malefici illius serpentis insidiantem, quas castitate tanquam

Edemio horto ejiceret, vociferantes, effecerunt ut ejus aspectu penitus privaretur, quam impudice aspexerat. Sicidites vero præstigiis quibusdam rerum earum conspectum eripiebat, quas oculi intuebantur, et totas dæmonum cohortes immittebat iis quos volebat exterritos. Cum autem aliquando ex editiore palatii loco naviculum vidisset qua olle et patinæ vehebantur, ustantes interrogavit quid daturi essent, si efficeret ut nauta alienata mente, navigatione omissa, remo ad comminuenda fictilia uteretur. Qui cum ei pollicerentur quidquid postulasset, nauta paulo post exsurgit, et vasa non prius ferire destitit quam in pulverem redegisset. Quo conspecto illi risu emoti, factum illud admirantes : nauta vero paulo post barba prehensa lamentari, auxotaque caligine ita se ut ira numinis agitatum deplorare. Rogatus cur merces suas ita tractasset, cum dolore narrabat se remis intentum horribilem serpentem supra vasa porrectum, oculis inconniventibus in **194** se conversum instar devoraturi vidisse, qui prius volutari non destiterit quam fictilia confracta essent ; inde subito ex oculis evanuisse. Fecit et aliud non dissimile. In balneo lavans rixari cum quibusdam cœpit et in conclave egressus est. Paulo post et cæteri anhelantes et trepidi, præ metu ac festinatione invicem conculcantes, narrant ex canali calidæ aquæ viros pice nigriores exiliisse, a quibus nates ipsorum plantis pedum ferientibus balneo exacti essent. Ob hæc igitur aliaque graviora facinora uterque oculis orbatus est. Ac Sethus quidem iisdem rebus etiam deinceps studuit : alter vero monachus factus scriptum spurcissimum, ut homo divina gratia indignus, de divinis mysteriis composuit. Illud etiam factum hujus imperatoris clarum est.

A οἴστρου, καὶ τέλος διακορεῖται παρ' αὐτοῦ. Οἱ δὲ τῆς παιδὸς προσγενεῖς βαρέως ἐνεγκόντες τὴν ταύτης ταπείνωσιν καταδοῶνται γενναίως μάλα τοῦ ταῖς νεάνισιν ἐφοπλίζοντος δαίμονας καὶ δίκην ὄφεως ἀρχεκάκου δι' ὀπώρας τὰς παρθένους συλαγωγοῦντος καὶ τῆς σώφρονος βιοτῆς ὡς ἐξ Ἐδὲμ ἀπελαύνοντος. Καὶ πικρόγαμος ἐντεῦθεν γενόμενος, ἦν κακῶς ἔβλεψεν, οὐδ' ὅλως ἔτι ἐώρακεν. Οἱ δὲ Σικιδίτης διά τινων ἀρρήτουργιῶν καὶ δεδορκότα τῶν θεωμένων ἐσκότου τὰ βλέφαρα καὶ ἀπεπλάνα τοῦ τὰ θεατὰ ὡς ὄντα ὁρᾶν, καὶ τῶν ὁρώντων τὰς ὄψεις παρέφερε, κατὰ φάλαγγας ἐπισυνιστῶν τοὺς δαίμονας, οὓς ἂν ἐκπλῆξαι βούλοιτο. Ἔτυχε γοῦν ποτε ἀπὸ μετεώρου τῶν βασιλείων βλέπων εἰς θάλασσαν, κατήγετο δὲ ἁλιὰς τρυβλίας καὶ λοπάδας

B ἔχουσα τὰ ἀγώγιμα. Φησὶ τοίνυν πρὸς τοὺς [P. 97] συνεστῶτας ὡς τίνα ἂν αὐτῷ κατάθωνται τὸν μισθόν, εἰ τὸν νηίτην τῶν ὀρθῶν φρενῶν διεκπλεύσαντα μὴ ἂν ὀκνῆσαι παρασκευάσειεν ἀναστῆναί τε τῶν σελμάτων, τὴν δικωπίαν προέμενον, καὶ συντρῖψαι εἰς λεπτὰ τὰ κεράμια. Τῶν δὲ εὐγνωμονεῖν εἰπόντων πρὸς ἅπαν τὸ παρ' αὐτοῦ αἰτηθέν, ὁ πρωρεὺς μετὰ βραχὺ τῆς ἕδρας ἀνίσταται, καὶ τὴν κώπην ἀνὰ χεῖρας λαβὼν κατέρρεέ τε τῶν σκευαρίων συχνὰ, καὶ οὐκ ἀνῆκεν οὕτω διαπραττόμενος ἕως αὐτὰ εἰς κόνιν ἐλέπτυνεν. Ἐκ δὲ τούτου οἱ μὲν ἄνωθεν θεώμενοι τῷ γέλωτι διερρήγνυντο, τὸ γεγονὸς τιθέμενοι διὰ θαύματος· ὁ δὲ πλωτὴρ ἀμφοτέραις μετ' οὐ πολὺ τῶν γενείων δραξάμενος γοερὸν ἐπωδύρετο, καὶ ὡς θεοβλαβείᾳ τὰς φρένας παρακοπέντα πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἀνανήψας τοῦ ζόφου ἑαυτὸν ὠλοφύρετο.

C Ἐρωτώμενος δὲ ὅ τι πεπονθὼς τὸν φόρτον οὕτωσὶ διέθετο, διεξέρχεται περιπαθῶς ὡς ταῖς κώπαις προσανέχων αἴφνης ὄφιν ὁρᾷ δαφοινὸν, πυρσώδη τὸν λόφον, ἄνω τῶν τρυβλίων ἐκτεταμένον, ἐς αὐτὸν τὸ ὄμμα, καὶ καταπιεῖν ὁριγνώμενον, ὃς καὶ οὐκ ἔλιξε τῶν ἑλίξεων πρὶν ἢ κατηλοήθη τὰ κεράμια. τὸ δ' ἐκ τούτου ἠφάντωται, ὥσπερ ἐκ μέσων οἱ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποπτάς. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτον, ἕτερον δὲ κἀκεῖνο. Ἐν βαλανείῳ λουόμενος ἦν, ἐς διαφορὰν δὲ καταστὰς μετὰ τῶν τοῖς αὐτοῖς νίτροις ἀγνιζομένων εἰς τὰ ἀπόδυτρα ἔξεισι. Μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ὡς ἐν τῷ λουτρῷ φεύγοντες καὶ συμπατοῦντες ἀλλήλους ἐξήεσαν ἐκεῖθεν περιδεεῖς· οἵ καὶ τοῖς συνειλεγμένοις πυκνὰ τὸ πνεῦμα συλλέγοντες ἔφασκον ὡς ἐκ τῆς θερμορρόης ἐκπηδήσαντές τινες ἄνδρες πίσσης μελάντεροι ἐξῶσαν αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ, παίοντες κατὰ τῶν γλουτῶν τῷ πλατεῖ τοῦ ποδός. Διὰ ταῦτα τοίνυν ἀμφότεροι καὶ πράξεις δὲ ἀσελγεστέρας ἑτέρας τῶν ὄκνων ἐστερήθησαν· οἱ δ' αὐτοὶ ἐπιβιώσαντες, ὁ μὲν Σήθ καὶ πάλιν τοῖς προτέροις ἐνησχόλητο, ἄτερος δὲ εἰς μοναχὸν ἀποθριξάμενος, χρόνῳ ὕστερον σύγγραμμά τι περὶ τῶν θείων μυστηρίων ξυνθέμενος, ἀφῆκε δι' αὐτοῦ κυνῶν ἐργὰς ὁ τῶν θείων δωρεῶν ἀνάξιος. Ἔργον κἀκεῖνο τοῦ βασιλέως τούτου περιφανές.

Cum Asianæ urbes Chiliara Pergamum et Adramyttium a Persis male tractarentur (nam finitimæ provinciæ per pagos habitabantur **195** et prædæ hostibus erant), munitionibus eas firmavit et patentes campos castellis adornavit. Unde factum ut ea oppida frequentia civium et vitæ cultu rerumque copia multis beatis urbibus antecellant. Si quid igitur Manuel per omne imperii sui tempus Romanis utile suscepit et perfecit, hoc vel in primis celebrandum est. Quis enim illac præteriens, non ignarus quam inculta loca illa fuerint, quam feros et latrociniis deditos cultores habuerint, non sublatis in cœlum manibus imperatori Manueli paradisi delicias

D Αἱ Ἀσιαναὶ πόλεις, τὰ Χλιαρὰ, τὸ Πέργαμόν τε καὶ Ἀτραμύττιον, κακῶς ἔπασχον ὑπὸ τῶν Περσῶν· αἱ γὰρ περιοικίδες χῶραι ἀσυνοίκιστοί τε ἦσαν πρῶην, κἀκ τοῦ κωμηδὸν οἰκεῖσθαι εἰς προνομὴν τοῖς πολεμίοις ἐξέκειντο. Καὶ αὐτὰς τοίνυν ἐκρατύνατο τείχεσι, καὶ τὰ πλησίον δὲ ἱππήλατα πεδία φρουρίοις διέλαβεν ἐρυμνοῖς. Οὕτω δὲ πλήθουσιν οἰκητόρων ταῦτα δὴ τὰ πολίχνια καὶ τοῖς κατὰ τὸν ἥμερον βίοτον ἐνευθηνοῦνται χρηστοῖς ὡς ὑπερᾴνω κεῖσθαι πόλεων πολλῶν εὐδαιμόνων· ἀγροί τε γὰρ εἰς εὐφορίαν καρπῶν ἡμερωθέντες ἐπέδωκαν, καὶ φυτηκόμος χεὶρ ἐρριζούχισεν ἐκεῖσε ξύλων ἅπαν καρποδοτούν, ὡς μεταθέσθαι (φάναι τὸ τοῦ Δαβὶδ)

τὴν ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων καὶ εἰς οἰκήσιμον τὴν πρώην ἀοίκητον. Εἴ τι οὖν κατόρθωμα μέγιστον, εἴ τι λυσιτελέστατον Λύσσσιν ὁ Μανουὴλ διανενόηκε τε καὶ διεπράξατο καθ' ὅσους ἦρξε Ῥωμαίων ἐνιαυτούς, τοῦτο εἴη ἄν τὸ κράτιστον ὁμοῦ καὶ κοινωφελέστατον. Τίς γὰρ παραγων ἐκεῖ, καὶ εἰδὼς οἵαν μὲν ὁ χῶρος ἔτρεφεν ἀγριότητα οἵους δ' ἔστεγεν ἄνδρας, ἀναιδεῖς μὲν [92] ὑπὲρ τὸν κορυνήτην Περιφήτην, ἀγριωτέρους δὲ τοῦ πιτυοκάμπου Σίνιδος καὶ τοῦ Σκίρωνος, οὓς ἀνεῖλε πάλαι Θησεύς, οὐκ ἄν τὰς χεῖρας ἀνατείνας τῷ βασιλεῖ [P. 98] ἐπεύξαιτο τῷδε κλῆρον ἐν Ἑδὲμ ἀίδιον καὶ τόπον χλοερὸν καὶ ἀνώλεθρον; οὐκοῦν καὶ ἴδιον ἐπώνυμον ταυτὶ τὰ φρούρια κληρωσάμενα (Νεόκαστρα γὰρ ὀνομάζονται) οἰκεῖόν τε ἁρμοστὴν ἐκ Βυζαντίου στελλόμενον ἔχουσι, καὶ εἰς τὸ βασίλειον ταμεῖον ἐτήσεα ξυμφέρουσι κέρματα.

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

LIBER QUINTUS.

196 RERUM A MANUELE COMNENO GESTARUM.

α'. Αὖθις δὲ τῶν Παιόνων τοὺς ὅρκους συγχεάντων ὁ κατ' αὐτῶν ἐκφύεται πόλεμος, καὶ πρὸς καιρὸν ἀποῤῥυεὶς καὶ δόξας τέλος κατελελύσθαι (93), ὁ δὲ κατὰ πολύχρουν ἀνέθηλε λήϊον μάκαρος ἀνδρὸς ἀκμαιοτέρους ἀμητῆρας ἐθέλον. Ὡς οὖν ὑπέφαινεν ὥρα ὡραία τῇ ἐξόδῳ, ἦει τὴν ἐπὶ Σαρδικῆς βασιλεύς, ὅπου καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἃς ἄγειν ἤμελλεν ἐπὶ Παίονας, τεταγμένον ἦν αὐτῷ συμβαλεῖν. Ἐν ᾧ δὲ τὰ στρατεύματα ξυνελέγετο, ἐνωτίζεταί οἱ ὡς ἄνωθεν τῆς ἀψῖδος, ἥτις ἕστισται κατὰ τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος τῆς Κωνσταντινείου ἀγορᾶς, εἰκόνες ἐκ χαλκοῦ δύο ἵδρυνταί πάλαι γυναικόμορφοι, ἡ μὲν καλουμένη Ῥωμαία, θατέρα δὲ [P. 99] Οὔγγρισσα, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα μετασκευάζοντος χρόνου ἡ μὲν ἀπὸ Ῥωμαίων τὴν κλῆσιν εἰληχυῖα τῆς ὀρθίας κατήρειπται στάσεως, ἡ δὲ λοιπὴ ἐπὶ τῆς προτέρας ἕδρασται βάσεως. Θαυμασας οὖν ἐκεῖνος τὸ εἰρημένον, πέμψας εὐθὺς τὴν μὲν ἀνέστησε, τὴν δ' ἀνέτρεψε καὶ κατήνεγκε, ταῖς τῶν εἰκόνων μετασκευαῖς μεταβαλεῖν καὶ μεθαρμόσειν οἰόμενος καὶ τὰ πράγματα, καὶ τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων οἷον μετεωρίσειν, τὰ δὲ τῶν Παιόνων καθαιρήσειν. Συνηγμένων δὲ τῶν στρατοπέδων σκέψιν προὔθηκεν εἰ δεῖ καὶ αὐτὸν συνεκστρατεύειν κατὰ Παιόνων, εἴτε μὴν στρατηγῷ τὰς δυνάμεις ἐπιτρέψαντα μετελθεῖν οὕτωσὶ τὸ ἀντίπαλον. Ὡς οὖν πᾶσι δέδοκτο βασιλέα μὲν ἐπὶ Σαρδικῆς καθῆσθαι, τῶν δ' ἡγεμόνων τοὺς γενικοὺς ἀναῤῥηθῆναι στρατηγοὺς τοῦ

1. Cum autem Pannonii fœdera denuo rupissent, bellum contra eos suscipitur, et aliquandiu intermissum majore vi repetitur. Imperator, ubi primum per anni tempus licuit, Sardicam iter intendit, quo legiones convenire jusserat; dum autem copiæ contrahuntur, audit duarum muliebrium ænearum statuarum, quæ in Occidentali fornice fori Constantini sitæ sint, alteram, quæ Hungarissa dicatur, erectam stare, alteram, nomine Romanam, vetustate collapsam esse. Quo intellecto statim illam dejecit, hanc reposuit, ea statuarum mutatione se fortunam etiam gentis utriusque mutaturum ratus, et rem Romanorum erecturum, Hungaricam depressurum. **197** Legionibus in unum conductis, deliberandum proponit utrum ipse quoque bello Hungarico interesse an summam rerum duci alicui committere debeat. Ubi omnibus placuit ut ipse Sardicæ maneret et generales belli duces crearet, ut absente imperatore incerti bellorum eventus acceptæque cladis dedecus mitiora essent et victoria plus laudis haberet, summa belli Andronico Contostephano classis præfecto mandatur. Exercitu Sardica moturo imperator præclara concione Contostephanum exhortatur, nec rationes tantum sed tempus etiam gerendi belli edocet, armorumque et aciei instruendæ rationem monstrat. Legatos item ejus, tribunos cæterosque milites ad pugnam acuit commemoratis prioribus eorum facinoribus, et

Hier. Wolfii notæ.

(92) Ἀναιδεῖς μέν. *Impudentiores Periphete clavigero et pinuflexio* (liceat enim et mihi ineptire) *Sinnide et Scirone, quos olim Theseus sustulit, immaniores.*

(93) Δόξαν τέλος καταλελύσται. *Cum plane sopitum videretur, instar fœcundi agri locupletis hominis, robustiores messores desiderantis, refloruit.*

exemplis ad festinandum et imminentia pericula subeunda, quibus Deo adjutore fortiter superatis illustrem victoriam reportaturi sint, incitat. Quodsi gloriam ipsius illustrarint atque absentu victoriam peperorint, se liberaliter illos remuneraturum. At illi et dum hæc dicebantur, attentione silentioque alacritatem suam ostendebant, et finita oratione **198** magis etiam affectum suum et incitatos animos declarabant, ut verborum lenociniis deliniti, si quid molestiæ ex superioribus pugnis in memoria residebat, id totum abolitum videretur. Nam et imperatorem lætis acclamationibus celebrabant, et se ultra vires etiam dimicaturos pollicebantur, petebantque ut a duce sine mora contra hostem ducerentur. Ita incitatis exercitibus statim confusus clamor in castris tollitur, quod quidam ex gente Pannonica, dum concitato equo ac toto impetu fertur, pronus in faciem prolapsus erat. Quo imperator audito et ipse exhilaratus est et omnes bono animo esse jussit, bonum id omen interpretatus belli feliciter eventuri, et Deum servatorem ut ductor esset exercitus invocavit. Andronicus vero cum omnibus copiis digressus, post aliquot dies Savo et Danubio superatis Zeuguminum ingreditur. Pannonii vero ea re nihil territi, sed suis cohortibus instructis et non parvis auxiliis a finitimis populis **199** atque ipsis Alemannis, ut ferebatur, conductis, summaque rerum Dionysio viro strenuo et victoriis inclyto mandata, pleni animorum et jactabundi incedebant. Is Dionysius, ut primum audiit Romanum exercitum Istrum transisse, victoriis prioribus inflatus insolenter gloriatus est se, ut pridem, ita nunc etiam occisorum Romanorum ossibus in tumulum aggestis pro tropæo usurum. Id enim barbarica feritate, victo Gabra et Brana, ut jam memini, fecerat.

Οὕτως ἐξηρμένων τῶν στρατευμάτων αἴφνης αἴρεται θροῦς ἐν τῷ στρατοπέδῳ συμμιγής· ἐκ γὰρ τοῦ τῶν Παιόνων τις ἔθνους τὸν ἵππον κατὰ κράτος ἐλαύνων, καὶ προσβαίνων εἰς ὄσυν καὶ ὄσον, ἐπὶ στόμα συγκατέγνεκται τῷ ὀχήματι. Βασιλεὺς τοίνυν ὡς τοῦτο εἶχε πυθόμενος, αὐτός τε διεκέχυτο καὶ θαρρεῖν παρεκελεύετο πᾶσιν, οὐκ ἄχαρι τὸ μέλλον ἐντεῦθεν οἰωνιζόμενος, καὶ χαίρειν [P. 100] ἐνάγων ὡς ἐπὶ δεξιᾷ ἤδη τῇ τοῦ πολέμου τελευτῇ. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν, Θεὸν σωτῆρα προηγὸν ἐπικαλούμενος τοῖς στρατεύμασιν. Ὁ δὲ Ἀνδρόνικος τὸν στρατηλάτην ὑπυζωσάμενος ἀπῆρεν ἐκεῖθεν μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων, καὶ εἶχεν αὐτὸν ἡμερῶν τινων διαλειπουσῶν ὁ Σάουβις καὶ Δάνουβις διαπεραιούμενον, καὶ τὸ Ζεύγμινον εἰσεδέχετο. Οὐδ' οἱ Παίονες ἐπὶ τούτοις ἀναπεπτώκεσαν, ἀλλὰ τὰς οἰκείας ἴλας ἀγειράμενοι καὶ συμμαχικὸν ξενολογήσαντες οὐκ ὀλίγον ἐκ τῶν ὁμοροῦντων σφίσιν ἐνθνῶν καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ Ἀλαμανῶν, ὡς ἐλέγετο, καὶ Διονύσιον τούτοις ἐπιστήσαντες στρατηγὸν αὐτοκράτορα, γενναῖον ἄνδρα καὶ πολλάκις τὰς ἐναντίας συγκύψαντα φάλαγγας, καὶ φρονηματισθέντες οὕτω μετὰ κόμπου ἐπῆσαν. Οὗτος δὲ ὁ Διονύσιος ὅτε πρώτως ἥκηκόει τὸν Ἴστρον διαβῆναι Ῥωμαϊκὴν στρατιάν, γεγαυρωμένος ὧν ἐπὶ ταῖς πρότερον νίκαις ἃς ἤρατο κατὰ Ῥωμαίων, μεγαλορρήμονῶν ἔλεγεν ὡς εἰς κολωνὸν οὔθις ἐσεῖται ἀγχιυχὼς τὸ τῶν εἰς πόλεμον πεσόντων Ῥωμαίων ὀστᾶ καὶ οἷα τροπαίῳ τούτοις ὡς καὶ ἄλλοτέ ποτε χρήσαιτο, ἐπεὶ καὶ ἦν τι τοιοῦτον βαρβαρικῶς δεδρακώς, ὁπηνίκα τὸν Γαβρᾶν καὶ τὸν Βρανᾶν, ὡς ἤδη μοι ἐρρέθη, κατηγωνίσατο.

2. Contostephanus vero in festo Procopii martyris armatas phalanges in aciem educit, frontem exercitus ipse occupat, cornu dextrum Andronico Laparæ, sinistrum aliis tribunis mandat. Disposuit et alias phalanges paulum ab utroque cornu semotas, ut per tempus laborantibus legionibus sub-

πολέμου, ὅπως αἱ τῶν πραγμάτων ἄδηλοι ἐκβάσεις εἶεν οὕτω καὶ τὸ ἐκ τῆς ἥττης αἶσχος μετριάζουσαι καὶ τὸ κατορθωθὲν μεγαλύνουσαι μᾶλλον καὶ εἰς κλέος ἐξαίρουσαι μέγιθτον, ὡς κἀκείνου τε καὶ τούτου ξυμβεβηκότος κατ' ἀπουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀναδείκνυται τῆς ὅλης ἀρχηγὸς στρατιᾶς ὁ τοῦ στόλου δοὺξ Ἀνδρόνικος ὁ Κοντοστέφανος. Ἐν δὲ τῷ μέλλειν ἀπαίρειν τῆς Σαρδικῆς τὰ στρατεύματα ἐν ἐπηκόῳ στὰς ὁ βασιλεὺς γίνεται καλῶν καὶ γενναίων λόγων καὶ πολὺ τὸ πιθανὸν ἐχόντων ἀγορητής. Αὐτόν τε γὰρ Κοντοστέφανον παρεθάρρυνεν εἰς τὴν προκειμένην στρατήγησιν, οὐ μόνον μεθόδους ὑποτιθεὶς τακτικὰς, ἀλλὰ καὶ καιρὸν αὐτῷ τῆς προσβολῆς ἐπισημαινόμενος εἴδούς τε ὁπλίσεων καὶ σχήματα παρατάξεων, τούς τε ὑποστρατήγους καὶ τοὺς ἴλάρχας καὶ καθεξῆς ἅπαντας τοὺς ἐν ὅπλοις διανίστη πρὸς μαχισμόν, ἐνάγων εἰς μνήμην τῶν προηγωνισμένων, καὶ πείθων τοῖς ὑποδείγμασι σπεῦσαι καὶ τὰ προκείμενα βαρρῆσαι δεινὰ καὶ ἀγαθόν καὶ τούτοις σὺν Θεῷ ἐπιθεῖναι τέλος καὶ μετὰ λαμπρῶν τροπαίων ἐπανελθεῖν· οὕτω γὰρ ὑπ' αὐτῶν δοξασθεὶς ἐκεῖνος, κἀν τῷ ἀπεῖναι τοὺς βαρβάρους νικήσας, ἀντικαταθήσει καὶ αὐτὸς τούτοις οὐκ εὐαγκάλευς τὰς ἀμοιβάς. Οἱ δὲ καὶ ὅτε μὲν ἥδετο ταῦτα πρὸς τοῦ κρατοῦντος, τὸ ἡδέως ἀκούειν καὶ παραδέχεσθαι προθύμως ὑπέφαινον ἐξ ὧν τὰς ἀκοὰς ὑπέκλινον καὶ σιγὴν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἠσπάζοντο· ἐπεὶ δ' ἐπαύσατο τοῦ λέγειν, ἔτι μᾶλλον τὴν ἔνδον διάθεσιν ὑπεσήμαινον καὶ ὃν εἶχον γάργαλον ἐν ψυχῇ, τῷ μέλιτι τοῦ λόγου κατακηλούμενοι, ὑφ' οὗ καὶ ἐήρκεσαν ἀτεχνῶς ἀποκλύσασθαι εἴ τί που τούτοις εἰσερρύηκεν ἀηδὲς ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν πρόσθεν πολέμων· βασιλέα τε γὰρ εὐφήμοις ἐκβόητον φωναῖς, καὶ τὸ πρόθυμον καὶ ὑπὲρ ἰσχὺν ἐνδείξασθαι ἰσχυρίζοντο Δμέλει μηδὲ μέλλειν ἐβόων τὸν στρατηγέτην, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἄγειν αὐτούς.

β'. Ἀνστάσης δὲ τῆς ἑορτίου μνήμης Προκοπίου τοῦ μάρτυρος, ἐκτάσσει τὰς δυνάμεις εἰς πόλεμον ὁ Κοντοστέφανος, καὶ αὐτός τε ἐνέδυ τὸν θώρακα καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν ἡμφιέστο, καὶ τοῖς λοιποῖς ὡσαύτως ἐπέταττε δρᾶν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν ἐπεπορεύετο καὶ καθίστα πρὸς τὸ εὖ-

τακτον. Καὶ τὸ μὲν τῆς φάλαγγος μέτωπον ἀπένειμεν ὁ στρατηγὸς ἑαυτῷ, τὸ δὲ κέρας τὸ δεξιὸν Ἀνδρόνικος ἐπεῖχεν ὁ Λαπαρδᾶς, τὸ δὲ λαιὸν ἄλλοι ταξίαρχοι, οὓς ὁ στρατηγὸς συνεπήγετο. Ἐξετετάχει δὲ καὶ ἄλλας φάλαγγας, μικρὸν ἄποθεν αὐτὰς διαστήσας ἑκατέρου κέρατος, ὅπως ἐπιπαρῖοῦσαι κατὰ καιρὸν εἶησαν ἐπαρήγουσαι τοῖς κάμνουσι τάγμασιν. Οὕτω δ' ἐκτάσσοντι τὰς δυνάμεις καὶ καθιστῶντι τῷ Ἀνδρονίκῳ ἐφίσταταί τις ἐκ βασιλέως κομίζων γράμματα, ἐκείνην τὴν ἡμέραν καθυπερθέσθαι τὴν συμπλοκὴν ἐπιτάσσοντα ὡς ἀσύμφορον ἐς ἔργα πολέμια, καὶ καθ' ἑτέραν ἀναθέσθαι, ἣν καὶ αὐτὴν τὸ ἐπιστόλιον ἀνεδίδασκε. Δεξάμενος οὖν ὁ στρατηγὸς τὸ βιβλίον εἰς τὸν οἰκεῖον καθῆκε κόλπον, μήτε τοῖς γραφομένοις προσσχών, μήτε τοῖς συνοῦσι μεγιστᾶσι ὕλα τὰ προσταττόμενα θέμενος, ἐπαινετῶς δὲ παρακρουσάμενος ἑτέρων ὑποθέσεων διηγήσεσιν. Ἀπετρέπετο δὲ ὡς ἀποφρὰς ἡ τότε ἡμέρα καὶ ὅλως ἀξύμφορος πρὸς τὴν κατ' Ἄρεα συμβολήν, ἐπεὶ καὶ ἦν τὰς πλείστας καὶ μεγίστας τῶν πράξεων, καὶ παρὰ θεοῦ τὸ πέρας κατ' εὐδοκίαν εἴτε μὴ δεχομένας, ταῖς τῶν ἄστρων οὐκ οἶδ' ὅπως περιπλοκαῖς καὶ ταῖς τοιαῖσδε θέσεσι καὶ κινήσεσιν ἐπαναπιθεὶς, καὶ τοῖς παρὰ τῶν ἀστρολεσχούντων λεγομένοις καθυπαγόμενος ἴσα ταῖς ἐκ θρανίδος θεοῦ ἀποφάσεσιν. Ὁ δὲ μὴ τοῖς γραφομένοις ὅλως προσσχών, ἀλλ' εἰδὼς ὡς μέγα ὄνησε πολλάκις τὸν ἀθλοῦντα καὶ βραχεῖά τις ὑποφώνησις τοῦ ἀλείφοντος, πρὸς τὸν ἐν χερσὶν ἀγῶνα διανίστησι λόγοις τὸ στράτευμα, « Μνήσασθε, » ὑποφθεγγόμενος, « ἄνδρες Ῥωμαῖοι, πολεμίου ἀλκῆς, μνήσασθε, καὶ μηδέν τι φρονήσητε τῆς δόξης καὶ τῆς τύχης τῆς ἐνούσης ἀνάξιον, εὖ εἰδότες ὡς καὶ θῆρες ὀρεινόμοι [P. 10] τοῖς κατ' αὐτῶν εὐθαρσῶς ἐπιοῦσι δεδίασί τε προεγχειρῆσαι καὶ διασοβηθέντες ἁπίασιν, ὅσοι δὲ αὐτοῖς ἀντιμέτωποι στῆναι περφίκασιν, εἰς ἑτοίμην θοίνην ὠμοβορούμενοι πρόκεινται. Ἀνδριστέον οὖν κατὰ τουτωνὶ τῶν θηριογνωμόνων βαρβάρων, μή πως ὑπ' αὐτοῖς γενώμεθα, φιλοψυχίαν ἀγεννῶς νοσήσαντες μὴ σώζουσαν, ἀλλ' ἀπολλύουσαν, τοῦτο δή, ὅπερ (94) αἱ ταῖς ἀρεταῖς ἀντίθετοι κακίαι εἰώθασι δρᾶν, εἴ καὶ παραπεπήγασιν αὐταῖς ἐκεῖναι καὶ εἰσί πως ἀγχίθυροι. Καὶ ἄλλως δὲ οὐχ ἡμεῖς μὲν ἐσμὲν καὶ βλητοὶ καὶ θνητοὶ, ἐκ δὲ χαλκοῦ τεχνητοὶ οἱ πολέμιοι· οὐδ' οὗτοι μὲν χιτῶνας περίκεινται σιδηρέους καὶ ὠκύποσιν ἵπποις ἄνέχονται, ἡμεῖς δὲ τοὐναντίον ἅπαν καὶ σώματα γυμνὰ προβαλλόμενοι· οὐδ' εὐπάλαμνον μὲν τὸ ἀντίπαλον, ἀπόμαχον δὲ τὸ ἡμέτερον. Τοῖς πᾶσιν ἡ αὐτὴ διάρτισις καὶ μέλησις πολέμων καὶ ὅπλισις. Ἐῶ γὰρ λέγειν ὡς ὅσῳ λόγῳ καὶ παιδείᾳ τῶν βαρβάρων διενηνόχαμεν, ὡς καὶ εἰπεῖν, ἔμπειροι καὶ ξυνιδεῖν οὐκ ἄποροι, τοσοῦτον καὶ τέχναις στρατηγικαῖς μεθόδοις ὑπερφέρομεν. Ἤδη δὲ καὶ ἀλλοτέ ποτε συμβαλόντες διημιλλήθημεν Παίοσι, τὴν γῆν αὐτῶν ἐπιόντες καὶ κείροντες. Οὕτω τοίνυν καὶ νῦν αὐτοῖς συμπλεκοίμεθα, ὡς εἰς ἕξιν τοῦ νικᾶν προελθόντες. Ναὶ, ἄνδρες, καὶ συστρατιῶται. Οὕτω

A venirent. Interea litteræ imperatoris illi afferuntur, quibus pugnam in alium commodiorem diem in litteris declaratam differre jubebatur. At ille libello in sinu condito jussa **200** negligit, et apud proceres aliarum rerum mentione interjecta callide dissimulat. Is autem dies, ut ater et infaustus ad pugnam, improbabatur : nescio enim quomodo plurima et maxima quæque negotia, quæ arbitratu Dei secundos vel adversos exitus sortiuntur, ad astrorum circuitus et certos positus ac progressiones Manuel referebat, et nugas astrologorum pro oraculis excipiebat. Cæterum Contostephanus iis litteris plane contemptis, non ignarus sæpe modicam cohortationem ad certamen pugili multum profuisse, legiones ad hunc modum alloquitur: « Fortes viros vos præbete, Quirites, neque fortuna et gloria vestra quidquam indignum admittite. Scitis enim etiam feras, si quis fortiter invadat, terreri ac in fugam conjici, timidos vero et fugaces ab eis devorari. Quare cum immanibus istis barbaris strenue dimicandum est, ne mortis formidine, quæ non salutem sed exitium affert, jugum eorum turpiter subeamus et ignaviæ nostræ graves **201** pœnas demus. Neque vero aut nos soli vulneribus et morti expositi sumus, aut hostes ærei sunt et invulnerabiles : sed ut illi ferro muniti sunt et velocibus equis insident, ita eadem res nobis quoque suppetunt, neque fortitudine illis cedimus Omnibus eadem est instructio, eadem belli exercitatio, eadem armorum ratio. Nam illud omitto, B nos, quantum eloquentia et doctrina barbaros superemus, tanto etiam disciplina militari et solertia superiores esse. Sumus etiam antehac cum Pannoniis congressi, eorumque agros vastavimus. Aggrediamur eos nunc quoque victoriæ habitu confirmato. Agite, viri, agite, commilitones, ita liberos et conjuges vestros videatis : barbarorum pereuntium voces Istri gurgites hauriant, cruentumque flumen Pannoniorum cladem et Romanorum victoriam insolito spectaculo terris iis nuntiet quas perfluit. Præterea illud etiam est considerandum, eum a quo huc missi sumus totum pendere a nobis, et bona spe ex nostris pollicitationibus **202** concepta jam fere captivos agitare animo et victoriæ magnitudinem sibi imaginari. Ne igitur præsenti periculo, quod nihil habet morte gravius debilitati, vel illi pudori vel nobis ipsis calamitati simus. Summa enim mala tergiversationem non patiantur ; in quibus vel exigua negligentia summæ rerum est eversio. »

Hier. Wolfii notæ.

(94) Τοῦτο δὴ ὅπερ. Ineptam et intempestivam hanc appendicem, a me de industria prætermissam, sic interpreteris licet : *Id quod opposita virtutibus vitia efficere consueverunt ; quamquam illis propinqua sunt et pene adhærent.* Alter codex habet ὅπερ καὶ ἐν ταῖς καθολικαῖς ἀρεταῖς ἔχει τις τοῦτο ἰδεῖν.

τέκνα καὶ συλλέκτρους ἕδητε. Ἀράτω τὰς φωνὰς τῶν Βαρβάρων ὁ βαθυδίνης οὐτοπὶ Ἴστρος ἐπιτριβομένων καὶ δίναις ἐναποψυχόντων· ἀλλὰ καὶ αἱματώδης προῤῥέων δι' ὧν χωρῶν ὁλκᾷ σύρεται, διατρανούτω Παίονας ἡττημένους καὶ Ῥωμαίους ἀνάκηρυττέτω νικῶντας, ἐξιστῶν τοὺς θεωμένους τῷ ἀήθει τῆς προχοῆς. Χρεὼν δὲ πρὸς τούτοις σκοπεῖν ὡς ὁ ἐκπέμψας ἡμᾶς ἐς τόνδε τὸν πόλεμον ἅπας ἡμῶν ἐξήρτηται, καὶ χρηστοῖς ἐλπίσιν ὑποθαλπόμενος ἐφ' οἷς αὐτῷ καὶ ὑπὲρ ἰσχὺν ἀνδρίσασθαι συνεθέμεθα, μικροῦ τοὺς ζωγρίας ἀναπολεῖ καὶ τὸ τῆς νίκης φαντάζεται μέγεθος. Μὴ τοίνυν κἀκεῖνον αἰσχύνωμεν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς κακῶς διαθώμεθα πρὸς τὸν ἐν ὕψει μαλακισθέντες κίνδυνον, οὐδὲν ὅτι μὴ θάνατον τὸ πέρας ἔχοντα. Αἱ γὰρ ἀκμαὶ τῶν κακῶν οὐ φιλοῦσιν ἀνάδυσιν, καὶ τὸ βραχέως ἐν τούτοις καθυπενδοῦναι καταπροδοῦναι τὸ πᾶν ἐστι. »

3. Hæc locutus suas copias in patentem campum educit. Idem contra et Dionysius facit, hilari vultu cum plausu et lætitia, quasi ad ludum iret. Unde quid agendum esset in præsentia ignarus, suas copias neque in dextrum sinistrumve cornu distribuit, neque in distinctas turmas et phalanges descripsit : sed tantum exercitum in unam quasi turrim globatum ac densatum atræ nubis instar adduxit, cum summo et acerbissimo nostrorum contemptu. Vexillum ejus in crassa et alta trabe, quam rotis impositam quatuor juga boum trahebant, **203** sublime a ventis agitabatur. Erat ea acies omnino horrenda visu, tota equestris et hastata. Nec viri tantum armis egregie ad pedes usque muniti, sed et equorum pectora, et frontes ferro contra ictus armabantur. Ad hæc equorum hinnitus armorumque fulgor solis radiis everberatus, ut propius ventum est, utrique exercitui majorem admirationem et terrorem affercbat. Sub meridiem in medium processere. Contostephanus, ubi tempus visum est, dextri et sinistri cornu milites proximos extremum barbarorum agmen jussit cædere, sagittarios vero equites in primis crebras sagittas ut conjicerent hortatus est, eo consilio ut Pannoniorum continua phalanx dissolveretur. Nam ut poeta noster ait, « Arma armis, pede pes hæret, densusque viro vir. Juncta equi capita habebant ; atrox pugna hastis horrebat, instar draconis squamas attollentis undubant exercitus. Dionysius vero velut turris firmissima procedens hastam in Contostephanum et ejus exercitum vibrabat. Ubi ad manus ventum est, primo hastis rem gerunt, urgent, urgentur **204** aliquandiu. Hastis fractis et tanquam sepes in medio exaggeratis, prælongos enses strinxerunt ac denuo congressi pugnaverunt. Quibus hebebatis (nam tota acies utrinque ferrea erat et ærea) Pannonii æstuabant, quippe qui Romanos suum impetum minime toleraturos putarant. Romani ferreis clavis, quas in bellum ferre solent, arreptis Pannoniorum capita et facies opportune cædebant. Unde multi oborta caligine equis devolvebantur, multi sanguinis profluvio exanimabantur. Ita firmissima illa acie perrupta, Romanorum nemo erat qui non Pannonium feriret ac dejiceret, prostratumque spoliaret, nec aliam panopliam indueret, equumque conscenderet cujus sessorem occiderat. Vesperi receptui canebatur, sublimi illo Dionysii vexillo sublato, et exercitus navibus impositi Istrum trajiciebant. Fama enim per Romana castra vagata. Pannonios postridie auxilia firma

Α γ'. Τοιαῦτ' εἰπὼν ἐπὶ πεδίου ἀναπεπταμένου προῆγεν. Ἀντεξάγει δὲ οἱ καὶ Διονύσιος τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, χαροπὸς τῷ προσώπῳ, κροτῶν ἅμα καὶ χαίρων ὡς ἐπὶ παιδιὰν ἐξιών. Ὁπόθεν καὶ τὸ τί δεῖ ποιεῖν ἐπὶ καιροῦ μὴ εἰδώς, οὔτε εἰς κέρας δεξιὸν καὶ εὐώνυμον τὴν ὑπ' αὐτὸν ἐμέρισε στρατιὰν οὔτε εἰς ἴλας ἀποδιεῖλε καὶ φάλαγγας, ἀλλ' ἐς ὁμαιχμίαν συνεσπειρακὼς μίαν τοσοῦτον στράτευμα καὶ κυκνιώσας οἷον αὐτὸ καὶ πυργώσας κατὰ νέφος μέλαν ἐπῆγεν, οὐδὲν ἐλλείπων ὑπεροψίας ὠμῆς· Ἦν δὲ καὶ ἡ σημαία ἐκείνου μετεώρου, ἐπί τινος ἠνεμωμένη παχέος καὶ ὑψιτενοῦς ἱστοῦ, τέτρασιν ὑποτρόχοις ἑλκομένου βοῶν ζεύγμασιν. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀντίμαχος ὁμαιχμία φρικαλέον ὄντως καὶ δυσαντίβλεπτον ὅραμα ἦν, πᾶσα οὖσα ἱππότης καὶ λογχηφόρος. Οὐ μόνον δὲ οἱ ἄνδρες μετεῖχον τοῦ ἀκριβοῦς ὁπλισμοῦ καὶ ποδηνεκοῦς, ἀλλ' [P. 102] ἦν ὁρᾶν καὶ τῶν ἵππων αὐτῶν διαδήματα, μασχαλιστῆρας προφαινόντων καὶ περικειμένων προμετωπίδια καὶ προστερνίδια τῶν βλημάτων ἐρύματα. Ὁ δὲ τῶν ἵππων φριμαγμὸς, ἥ τε πρὸς ἥλιον ἀνταυγάζουσα τῶν ὅπλων στιλβηδών, ὡς ἐγγὺς ἦν τὰ στρατεύματα, καινοτέραν ἐποίει τὴν θέαν καὶ διὰ φόβου καὶ θαύματος τοῖς ἐκ τῶν στρατοπέδων ἀμφοῖν. Ἐπεὶ δὲ προῆλθον ὡς εἰς μεταίχμιον καὶ περὶ μεσημβρίαν ἦν ἡ ἡμέρα καὶ καιρὸς ἐδόκει συρρήγνυσθαι, ὁ μὲν Κοντοστέφανος τοῖς ἐκ δεξιοῦ καὶ λαιοῦ κέρως ἄγχιστα παρακολουθοῦσι τὰ τελευταῖα τῶν βαρβάρων κόπτειν ἐφῆκε, μάλιστα δὲ τοῖς ἱπποτοξόταις θαμὰ βάλλειν παρεκελεύετο, Σκοπὸς δὲ ἦν ἐντεῦθεν τῷ στρατηγῷ κατασείσειν εἴτε μὴν ἐκκρούσειν τῆς Β συνεχείας τὰς Ικονικὰς φάλαγγας· κατὰ γὰρ τὴν Ὁμηρικὴν καὶ τότε παράταξιν « ἀσπὶς ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ, » καὶ ἴσας εἶχον οἱ ἵπποι τὰς κεφαλὰς, ἔφριξε δ' ἡ μάχη ἐγχείῃσι φθισίμβροτος, καὶ κατὰ κινούμενον δράκοντα καὶ φρίσσοντα τὰς φολίδας ἐκύμαινον οἱ στρατοί· Ὁ δὲ Διονύσιος ὡς τεῖχος ἀτίνακτον προὔβαινεν, ἐς αὐτόν τε τὸν Κοντοστέφανον καὶ τὸ ἀμφ' αὐτὸν τεταγμένον τιταίνων τὸ ἔγχος. Ὡς οὖν ἐδέξαντο τοῦτον Ῥωμαῖοι, διαιδορατισμοὶ παρ' ἀλλήλων ἦσαν καὶ ὠθισμοὶ καὶ ἀντωθισμοὶ μέχρι τινός· ἐπεὶ δὲ τὰ δόρατα κατεάγει καὶ ἦν τὸ μεταίχμιον ἀποσχεδιασθὲν εἰς φραγμὸν τοῖς τῶν κοντῶν στοιβασμοῖς, τὰς ἐπιμήκεις ἐσέπειτα μαχαίρας ἐσπάσαντο καὶ αὖθις συμπεσόντες ἐμάχοντο. Ὡς δ' ἦδη καὶ αὗται τὰ στόματα ἠμβλύνθησαν διὰ τὸ τῶν στρατευμάτων πάγχαλκον καὶ πανσίδηρον, οἱ μὲν Παίονες ἠμηχάνουν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μηδαμῶς κατὰ νοῦν θέμενοι ὡς ἐπιόντας αὐτοὺς Ῥωμαῖοι δέξον-

ται, Ῥωμαῖοι δὲ μετὰ χεῖρας τὰς ἐκ σιδήρου κορύνας χειρισάμενοι (ἦθος δὲ αὐτοῖς καὶ τοιόνδε φέρειν ὁπλισμόν, ἡνίκα ἂν εἰς πόλεμον ἴοιεν) ἔπαιον τοὺς Παίονας δι' αὐτῶν· καὶ ἦν καίριον μάλα τὸ πλῆγμα, κατὰ κεφαλῆς καὶ προσώπων γινόμενον. Πολλοὶ τοίνυν σκοτοδινιῶντες τῆς ἱππείας ἀνετρέποντο ἕδρας· εἰσὶ δ' οἳ καὶ ἐλειψάλμουν τοῖς τραύμασι· Καὶ οὕτω τοῦ ἀῤῥαγοῦς ἐκείνου διασπασθέντος συντάγματος, οὐκ ἦν ὃς οὐκ ἦν τῶν Ῥωμαίων βάλλων καὶ καταβάλλων Παίονα, ἢ μὴ σκυλεύων τὸν πεπτωκότα, ἢ μὴ πανοπλίαν ἑτέραν ἐπενδυόμενος, ἢ ἵππου μὴ ἐπιβαίνων οὗ τὸν ἀναβάτην κατέκανεν. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ὄψιαν ἦν ἡ ἡμέρα, τὸ μὲν ἀνακλητικὸν ἡ σάλπιγξ διατόρως συνεθημάτιζε, καὶ τὸ διαέριον ἐκεῖνο καθηρεῖτο τῆς τοῦ Διονυσίου σημαίας δίαρμα, ὁ δ' Ἴστρος εἶχε τὰ πορθμεῖα καθειλκυσμένα, καὶ ὁ στρατὸς εἰς τὴν περαίαν ἀνήγετο. Ψήμη γὰρ ἀνὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα ἐπεφοίτα καὶ κατακρότους ἐτίθει τὰς τοῦ στρατηγοῦ μήνιγγας, ὡς οἱ Παίονες οὐκ ἀγεννῆ ξενολογίαν κατὰ τὴν μετ' ἐκείνην εἰσὶν ἐκδεχόμενοι. Διὰ ταύτην οὖν τὴν ἀκοήν, μὴ πεφυκυῖαν ἐπίπαν ἀπόλλυσθαι, αὐτίκα μετὰ τέλος αἴσιον τοῦ πολέμου ἀπῆρεν ἐκεῖθεν Ἀνδρόνικος.

A exspectare, ducem sollicitum reddebat. Ob eam igitur famam, quæ non prorsus inanis esse putabatur, post felicem pugnæ eventum indo discessit Andronicus.

Ἀλλ' οὕτω μὲν κατεστρατήγηντο Παίονες· βασιλεὺς δὲ τὴν καλλίστην ταυτηνὶ νίκην ἐνωτισάμενος θύει Θεῷ χαριστήρια, καὶ αὐτὸς ἦν ἐν κρότοις καὶ χαρμοναῖς. Κοινούμενος δὲ τοῖς τῆς βασιλίδος οἰκήτορσι πόλεως ταῦτα δὴ τὰ εὐφρόσυνα κατορθώματα, [P. 103] γράμματα εὐθὺς εὐάγγελα στέλλει, τὴν τροπαιουχίαν περισαλπίζοντα. Μεθ' ἡμέρας δέ τινας καὶ αὐτὸς τὴν μεγαλόπολιν εἰσιὼν κατάγει θρίαμβον ἀπὸ τῆς ἑῴας πύλης, ἥτις ἀνέῳγε κατὰ τὴν ἀκρόπολιν. Οἷα δ' ἐπὶ μεγίστῳ τροπαίῳ καὶ ἀκραιφνεῖ κατορθώματι θριαμβεύειν μεγαλοπρεπῶς προθέμενος, καὶ τὰ τῆς πομπείας διασκευασθῆναι πρὸς τὸ ὑπέρογκον διατέταχεν. Ἅπας οὖν περιπόρφυρος πέπλος καὶ χρυσῷ κατάστικτος ἀπηώρητο, καὶ οἱ ἀστυνόμοι ἄλλος ἄλλοθεν ἐπὶ τὴν πρόοδον ἐκείνην μεταῤῥυέντες ὡς ῥεῦμα κατὰ πρανοῦς ὀχετηγούμενον ἐξεκένωσαν ἀγορὰς, οἴκους, νεὼς, ἐργαστήρια καὶ ἄλλο μέρος ἅπαν τῆς πολυχανδοῦς πόλεως. Οὐδὲ τῆς τῶν αἰχμαλώτων συμμορίας ὁ θρίαμβος ἀπεστέρητο, ἀλλὰ καὶ τούτων πολλοὶ διῆγον τοὺς παρόντας καὶ ἐσέμνυνον τὴν πομπὴν παριόντες. Αὐτὰ μέντοι τὰ καθ' ἑκάτερα μέρη τῆς ἀγυιᾶς, καθ' ἣν ἔμελλε τελεῖσθαι ὁ θρίαμβος, παρυφιστάμενα δρύφακτα εἰς διώροφά τε καὶ τριώροφα παρυψούμενα πᾶσιν ἐνεποίουν θαυμασμὸν, καὶ τὰ τέγη δ' οὐχ ἥκιστα μᾶλλιστα πολλοὺς τοὺς θεωμένους καὶ πάντας ἀνέχοντα ἐκχρεμεῖς. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦ τὸν αὐτοκράτορα παρελθεῖν ἐπῆγε καιρὸς, προηγεῖτο μὲν ἀργύρεον ἐπίχρυσον τέτρωρον, ἵπποις λευκοῖς ὡς αἱ χιόνων ἀποσπάδες ἑλκόμενον, ἵδρυτο δ' ἐπ' αὐτοῦ ἡ εἰκὼν τῆς ἀπροσμάχου συμμάχου καὶ ἀκαταγωνίστου συστρατήγου τῷ βασιλεῖ Θεομήτορος. Οὐ μέγα δ' ἔδραχεν ἄξων, ἀτι μηδὲ θεὰν ἦγε δεινὴν τὴν ψευδοπάρθενον Ἀθηνᾶν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς παρθένον καὶ ὑπὲρ λόγον διὰ λόγου τὸν Λόγον λοχεύσασαν. Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ κατ' αἷμα τῷ βασιλεῖ περιώνυμοι, καὶ ὅσοι γερουσιάζοντες τὰς πολιτικὰς διεῖπον ἀρχὰς, καὶ οἱ λαμπροὶ τοῖς ἀξιώμασι καὶ τῇ τοῦ βασιλέως εὐνοίᾳ περίκλυτοι. Ἔπειτα δ' ὁ κρατῶν προήει αὐτὸς, ἵππῳ ὑψαύχενι ἔποχος, κύδιστος, μέγιστος καὶ κόσμους τοὺς βασιλικοὺς περιφανῶς περικείμενος. Παρείπετο δὲ οἱ καὶ ὁ τοῦ θριάμβου αἴτιος Κοντοστέφανος, ὑμνούμενος τῆς νίκης, τοῦ δεξιοῦ μακαριζόμενος ἀγωνίσματος. Εἰς δὲ τὸν μέγαν νεὼν καὶ τοῦ παντὸς ἐνώπιον λεὼ τὴν τοῦ Κυρίου λαλήσας αἴνεσιν πρόεισιν ἐκεῖθεν εἰς τὰ βασίλεια. Ὥσπερ δὲ τέξον ἀνιεὶς ἑαυτὸν τῆς ἄγαν τάσεως διεχεῖτο ἵππων ἁμίλλαις.

B Pannoniis hoc modo superatis, imperator tanta victoria lætus exsultans, Deo gratiis actis, statim rei bene gestæ nuntios in urbem **205** mittit, ac post dies aliquot et ipse Cpolim ingressus triumphum ducit ab orientali porta, quæ ad arcem patet, eumque ob insignem et inauditam victoriam quam splendidissime et magnificentissime adornat. Expansæ sunt omnes purpureæ et auratæ vestes; et cives alii aliunde ad pompam illam confluentes instar torrentis ex monte decurrentis, fora, ædes, templa, officinas et loca omnia urbis amplissimæ desuererunt. Sunt et captivi in triumpho ducti. Platea illa utrinque suggesta habuit ad binas et ternas contignationes educta; tecta quoque omnia spectatoribus referta fuerunt. Imperatorum quadrigæ argenteæ auratæ eum equis nive candidioribus præcedebant; quibus imposita erat imago invictæ adjutricis et insuperabilis commilitonis Matris Dei. Neque vero axis magnum sonuit, quia non vehebat acrem deam Minervam, quæ falso virgo dicitur, sed veram Virginem, quæ Verbum **206** inexplicabili ratione per verbum peperit. Eum currum imperatoris propinqui atque amici, senatus, viri magistratibus et dignitatibus insignes, pone sequebantur. Deinde ipse imperator prodiit, equo feroci insidens, vir inclytus et maximus, ornamentis illustribus insignis, comitante Contostephano triumphi auctore, qui ob victoriam et rem bene gestam celebrabatur. Magnum templum ingressus, Deoque coram omni populo laudato, id palatium pergit, laxataque nimia bellorum contentione ludis equestribus recreatur.

C

D

δ'. Καὶ τὸ ἐπιὸν δὲ ἔαρ εἰς ἄνεσιν ταμιευσάμενος σώματος, ἐπειδὴ παρίππευσε Καρκίνον καὶ παρῆλθε Λέοντα ἥλιος, ὅ τε Σείριος ὑπέλυγε τῶν φλογώσεων, αἱ δὲ χειμέριοι τροπαὶ ἤδη παρεσκυθρώπαζον, ἔξεισι

4. Sequenti etiam vere in animi oblectationem insumpto, postquam sol Cancrum et Leonem permearat et æstus Caniculæ desævierat, bruma jam instante in Occidentem egreditur. Audierat enim

Serviorum principem, inquieto et insatiabili ingenio hominem, Stephanum Neemanem justo audaciorem factum finitima quæque invadere, ac populares suos graviter premere ferro grassantem, suæque **207** fortunæ oblitum Crabatiam et Cattarorum dominatum sibi vindicare. Ut igitur Neemanis voluntatem exploraret, Theodorum Padiatem cum copiis ablegat. Erat autem ea Neemanis ferocia ut bello non indicto statim Romanos invaderet. Posquam autem ipse imperator eum ulcisci statuit, bello celeriter relicto in montes confugit et speluncas ac petras subiit ; et subinde imminuta nonnihil superbia tandem supplex ad pedes illius procumbit. Augebatur enim animo, ne Serviæ principatus alicui ex iis quos ipse everterat, qui esset eo dignior, tribueretur. Eum igitur hominem imperator tanta arte tractabat et ad fidem sibi servandam convertebat si quando a recta via aberrare et libertatem spectare videbat, aut cum Alemannorum rege se conjungere, aut ad Hunnos inclinare et manubias communicare, quanta diligentia nec opilio exiguum gregem custodire solet. Neeman vero illum non minus formidabat quam leonem cæteræ animantes. Nam cum imperator equitatu tantum educto et satellitibus sequi jussis Romanorum fines egressus contra illum ferebatur, Serviæ statum suo arbitratu extemplo immutabat.

Α πρὸς τὰ ἑσπέρια καὶ κατὰ τὴν Φιλίππου ἐναυλίζεται. Ἠκηκόει γὰρ ὡς ὁ τῶν Σέρβων σατράπης (ἦν δὲ τότε ὁ Νεεμᾶν Στέφανος) ὑπὲρ ὃ δεῖ θρασύτερος γέγονε, καὶ κακύσχολος ὢν τις ἥγηται σοφὸν τὸ περίεργον, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τρέφων ἀκόρεστον καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ πάντα διαπλωθῆναι φιλονεικῶν τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φύλου βαρὺς ἐμπίπτει καὶ ξίφει τὸ γένος μέτεισι, μήτε μὴν τὰ οἰκεῖα εἰδὼς μέτρα Χορβατίαν ὑποποιεῖται καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπᾶται τῶν Καττάρων τὴν κυριότητα. Διὰ ταῦτα τοίνυν πεῖραν εἰλῆφέναι θέλων τοῦ ἐπὶ τούτοις τῷ Νεεμᾶν βουλήματος, στέλλει μετὰ δυνάμεως τὸν Παδιάτην Θεόδωρον. Τῷ δὲ τοπάρχῃ Νεεμᾶν οὕτως ἀναρσίου μετῆν φρονήματος ὡς [P. 104] εὐθὺς ἐξενεγκεῖν ἀκήρυκτον πόλεμον καὶ Ῥωμαίοις ἐπεισπεσεῖν. Βασιλέως δ' αὐτὸν μετελθεῖν κρίναντος, ὀλίγον τῇ μάχῃ παραφανεὶς ἀπεκρύψατο, τὰς τῶν ὀρῶν καὶ πάλιν ὑποδὺς καταδύσεις καὶ τὰς πέτρας θέμενος εἰς ἀποκρυβήν. Ἀεί δέ τι περικόπτων τῆς προλοβούσης ὀφρύος καὶ ὑφαιρῶν, τέλος τοῖς ἐκείνου ποσὶ τὴν οἰκείαν ὑποτέθεικε κεφαλήν, μέγας μεγαλωστὶ τεταμένος καὶ περὶ τοῦ μὴ παθεῖν κακῶς δεόμενος· ἠγωνία γὰρ μή πως αὐτὸς μὲν τῆς τῶν Σερβῶν παραλυθῇ δυναστείας, τὸ δὲ κράτος μετενεχθῇ πρὸς τοὺς ἐκείνου ἄρχειν δικαιοτέρους, καὶ οὓς αὐτὸς κατασπάσας εἶχε πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀναχθείς. Οὕτω δ' εὐμαρῶς μετῄει τοῦτον καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου πίστιν μετέστρεφεν, εἴ ποτε ἀποπλανώμενον ἑώρα τοῦ εὐθέος καὶ ἐλεύθερον βλέποντα, ἢ τῷ τῶν Ἀλαμανῶν ῥηγὶ προστιθέμενον ἢ τοῖς Οὖννοις προσνεύοντα καὶ κοινὸν ἐκείνοις βαλάντιον (95) καὶ πήραν προσκτώμενον ὡς οὐδὲ ποιμὴν πολίμνιον εὐπερίγραπτον. Οὕτω δ' ἐδεδοίκει τοῦτον ὁ Νεεμᾶν ὡς οὐδὲ τὸν βασιλικώτατον θῆρα τὰ κυώδαλα· ὅ γε καὶ τὰ ἱππάσιμα μόνα πολλάκις ἐπιφορόμενος καὶ τοῖς δορυφοροῦσιν εἰπὼν « Ἕπεσθε, » τὰ Ῥωμαίων παρήλαττεν ὅρια, καὶ κατ' αὐτοῦ ἐξορμῶν πρὸς τὸ οἰκεῖον ἑρετὸν τὰ ἐκεῖθεν μετῄμειβε πράγματα.

208 5. Post hæc Manuel, audita Ægypti fertilitate et frugiferis Nili exundationibus, classe eam terram petere, et quæ auribus acceperat, oculis intueri et contrectare manibus instituit. Quamvis autem proxima quæque adhuc in motu essent et licet secarentur et urcrentur, non tamen tollerentur, sed instar redivivæ hydræ repullularent, tamen importuna ambitione impulsus, et veterum principum æmulatione ac gloria adductus, qui non modo a mari ad mare, sed ab Oriente usque ad Occidentem dominati fuerunt, rebus magis urgentibus omissis longiquam expeditionem suscepit, consilioque suo cum Amerigo Hierosolymorum rege communicato, qui se ei præsto futurum pollicebatur, classem amplius cc longarum navium contra Tamiathum comparat, inter quas erant x Epidamniæ et sex Euboicæ expeditæ naves. Navarchum designat Andronicum Contostephanum magnum ducem ; et Theodorum Maurozumem cum LX triremibus ad **209** regem præmittit, qui reliquam classem et

C ε'. Ἀλλὰ τίνα τὰ ἐπὶ τούτοις ; ἐρᾷ καὶ στρατείας ὑπερορίου, καὶ τὸ τῆς Αἰγύπτου ἐνωτιζόμενος πάμφορον, καὶ ὅσα γεωργεῖ Νεῖλος ὁ καρποδότης καὶ εὔσταχυς, τοῖς πήχεσι μετρῶν τὸ εὔδαιμον (96), ἔγνω ἐν θαλάσσῃ θέσθαι χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐτοῦ, εἴ πως τὰ δι' ἀκοῆς ἐρώμενα Αἰγύπτια ἀγαθὰ καὶ ὀφθαλμοῖς ἐντράνοις (97) θεάσαιτο καὶ θείη ληπτὰ ταῖς χερσίν. Ἔπαισε δ' ἐκεῖνον ταῦτα φαντάζεσθαι τὰ ἐν ποσὶν ὑπεραλλόμενον, καὶ ταῦτα ἔτι ὀδίνοντα, καὶ τερμνόμενα μὲν καὶ κατακαιόμενα, οὐκ ἀφαντούμενα δὲ καὶ ἀμαυρούμενα, ἀλλὰ παλιμφυῆ κατὰ τὴν ὕδραν γινόμενα, φιλοδοξία τις ἄκαιρος καὶ τὸ πρὸς βασιλεῖς ἀνθαμιλλᾶσθαι, οἷς τὸ κλέος πολὺ καὶ τὰ σχοινίσματα οὐκ ἀπὸ θαλάσσης μόνον ἕως θαλάσσης ὑφαπλούμενα πρὶν παρετέτατο, ἀλλ' ἐκ τῶν ἑῴων ὁρισμάτων μέχρι τῶν ἑσπερίων διῆκνεῖτο στηλῶν. Οὐκοῦν καὶ τὸ σκέμμα τῷ τῶν Ἱεροσολύμων ῥηγὶ Ἀμερίγῳ κοινωσάμενος, κἀκεῖνον εὑρὼν οὐκ ἀποπεμπόμενον τὸ εννόημα, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συλλαβέσθαι οἱ τοῦ ἐγχειρήματος ὑπισχνούμενον,

D

Hier. Wolfii notæ.

(95) Κοινὸν ἐκείνοις βαλάντιον. Puto Choniatem de latrocinii societate et partitione manubiarum loqui.

(96) Τοῖς πήχεσι μετρῶν τὸ εὔδαιμον. Alludit ad dimensiones agrorum, limitibus exundatione Nili confusis, unde quidam censent geometriam ortum habuisse.

(97) Ἐντράνοις, Τρανὴς et τρανὸς usitata sunt, sed ἔντρανος alibi me legere non memini.

στόλον καταρτύει βαρὺν κατὰ τοῦ Ταμιάθου εἰς νῆας μακρὰς διακοσίας καὶ ἔτι πρὸς ἀριθμούμενον, ἐν αἷς κατελέγοντο δέκα μὲν αἱ ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου ἀναχθεῖσαι, ἓξ δὲ ταχυναντοῦσαι ἅπασαι, ἃς ἐπλήρουν οἱ Εὐβοεῖς. ἀναδείκνυσι δὲ ναύαρχον τὸν μέγαν δοῦκαν τὸν Κοντοστέφανον Ἀνδρόνικον. Ἀπὸ δὲ τουτωνὶ τῶν τριηρέων ἑξήκοντα τῷ Μαυροζούμῃ παραδοὺς Θεοδώρῳ πρὸς τὸν ῥῆγα ἐξέπεμψε, προκαταγγελοῦντα μὲν καὶ τὴν ὅσον οὐδέπω τοῦ λοιποῦ στόλου ἀναγωγὴν καὶ τὴν ἐκεῖσε τοῦ Κοντοστεφάνου ἄφιξιν, διαναστήσοντα δὲ κἀκεῖνον ὡς εἴη ἑτοιμασάμενος τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον, ἅμα δ' ἀποκομίσοντά οἱ καὶ τὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἱππέων ὀψώνια, ὅσοι συνεκστρατεύειν ἔμελλον τῷ ῥηγὶ συνεφαπτομένῳ τοῦ πολέμου καὶ κατ' Αἰγυπτίων τιθεμένῳ τὴν κίνησιν, [P. 105] καθ' ὧν ὁ στόλος ὁ Ῥωμαϊκὸς συγκεκρότητο. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κοντοστέφανος ἔξεισιν (ἦγε δὲ τότε ὀγδόην μὴν ὁ Ἰούλιος), καὶ δὴ πρὸς τὸ Μελίβοτον καταχθείς, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε ἀφιγμένου θεατὴς τοῦ στόλου τὰ πρὸς τὸ ἔργον ὑφηγηθείς, μετὰ δύο ἡμέρας ἀνάγεται, καὶ κατάγεται εἰς τὰ Κοίλα, ταῦτα δὴ τὰ περὶ Σηστόν τε καὶ Ἄβυδον, καὶ ἐντίθησι ταῖς τριήρεσι τὸ ἐκ Ῥωμαϊκῶν καὶ ἐθνικῶν ἴλῶν ἀποκριθὲν καὶ παραδοθὲν οἱ στράτευμα. Τὸ δ' ἐντεῦθεν, ὡς ἦν τὸ πνεῦμα φορὸν καὶ οὖριον· τὰ πρυμνήσια λύσας καὶ τὰ ἱστία διαπετάσας τὴν ἐς Κύπρον παρανελέγετο κέλευθον. Κατὰ δὲ τὸν πλοῦν τοῦτον ἓξ ἐγκύρσας ναυσὶν ἃς ὁ τῆς Αἰγύπτου ἀμηρᾶς ἐπεπόμφει πρὸς κατασκόπησιν, τὰς μὲν δύο συλλαβὼν εἶχεν· αἱ δ' ἄλλαι, αἵ καὶ μὴ ἀγχώμαλα τὸν πλοῦν ἐτίθεντο, καταταχήσασαι διαδιδράσκουσιν.

A Coulostephanum jamjam adfore prænuntiaret, atque eum hortaretur ut ipse expeditionem maturaret; simul etiam Hierosolymitanis equitibus, qui regem in Ægyptum secuturi essent, stipendia afferret. Non multo post, viii die mensis Julii, Conteste-phanus ad Melibotum appulit, ubi ab imperatore, qui classis spectandæ gratia aderat, quæ in rem fore viderentur edoctus, biduo post Cœla, quæ circa Sestum et Abydum sunt, pervenit, et Romanas auxiliaresque copias sibi assignatas triremibus imponit. Inde dum secundis ventris Cyprum versus navigat, in sex speculatrices navis ab Ægypti Amera missus incidit; quarum duabus captis, quatuor reliquæ eminus accelerato cursu evasc-runt.

ς' Προσωκείλας δὲ τῇ Κύπρῳ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ παρίστησι τῷ ῥηγί, καὶ πυνθάνεται πρὸς ὅτῳ ἔχει τὸν νοῦν ἐκεῖνος, καὶ εἰ προτιμενεῖ αὐτὸν εἰς Κύπρον ἢ τὴν ἐπὶ Ἱεροσολύμων βαδιεῖται οὗτος. Ὁ δὲ ῥὴξ κατὰ τὸν Ἐπιμηθέα, ᾧ τὸ μὲν μέλειν οὐκ εἶναί φασι τὸ δὲ μεταμέλειν, καί μάλα τὴν καρδίαν μέσην ἐπλήττετο, ὅτι συναρχῆξειν ὅλως βασιλεῖ κατένευσεν ἢ γοῦν ἐπώτρυνε τὴν κατ' Αἰγυπτίων μελετῶντα κίνησιν. Τῷ τοι καὶ ἀναβαλλομένῳ ἐφῆκει καὶ σκεπτομένῳ πολλάκις τὸ ποιητέον. Ὀψὲ δ' οὖν σημαίνει τῷ Ἀνδρονίκῳ τὴν ἐπὶ Ἱεροσολύμων ἴεσθαι, ὡς ἐκεῖσε συνελθόντες συνδιασκέψωνται ἀμφότεροι ὅ κοινῶς διαπράξονται. Εἶχε τοίνυν ἡ μὲν Παλαιστίνη τὸν Κοντοστέφανον, τὸν δ' Ἀμέριγον αὖθις ἡ μέλλησις καὶ ὁ μετάμελος πολὺς ἐγκείμενος ὑπέτυφε τὴν ψυχήν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα Ἡάτροκλον πρόφασιν προτιθεὶς (98), οὐδὲν ἧττον ἐπὶ πᾶσι καὶ τὴν τῶν οἰκείων στρατευμάτων προὐβάλλετο συλλογήν. Ἀνδρόνικος δ' ἐπὶ τούτοις ἤχθετο μὲν τοῦ καιροῦ τηνάλλως ἐκμετρουμένου, οὗπερ οὐκ ἦν εἰσαῦθις ἐπιλαβέσθαι ὡς μηδὲ κομῶντος ἐξύπισθεν· ὑπέθραττε δ' αὐτὸν πλειόνως ὁ τοῦ ναυτικοῦ πληρώματος ὀψωνιασμὸς διαλευῆς ἀναλούμενος. Ὁ γὰρ βασιλεὺς τριῶν μηνῶν τῷ στόλῳ σιτηρέσιον ἐπεμέτρησεν ἐκ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἀρξάμενος· ἦν δὲ τότε λήγων ὁ Σεπτέμβριος. Ἐπὶ δ' ἐδόκει ἀπαίρειν, τὴν διὰ ξηρᾶς πορείαν ὁ ῥὴξ τοῦ θαλαττίου προτίθησι πλοῦ, καὶ Ἀνδρονίκῳ οὕτωσὶ ποιεῖν ὑποτίθησι, φάσκων εὐμαρεστέραν εἶδέναι ταύτην πολλῷ καὶ ἀπαθεστέραν τῷ ἑλομένῳ, καὶ ὡς ἐσεῖται ἅμα οὕτως σφίσιν

B 6. Ad Cyprum appulsus regi suum adventum nuntiat, illiusque sententiam exquirit, utrum ipse in Cyprum venire an se Hierosolyma ire malit? At rex Epimethei more, quem post factum deliberare aiunt, cum plane pœnituisset quod se imperatori opem laturum promisisset atque ejus Ægyptiacam expeditionem approbasset, magnopere **210** ange-batur. Proinde rem procrastinat, ac subinde quid agendum sit deliberat. Tandem Andronicum Hie-rosolyma accersit, ut ibi in commune consulant. Quo cum Andronicus venisset, Amerigus denuo cunctatur, et pœnitentia vehementer æstuans aliud atque aliud excusat, suarumque legionum con-vocationem causatur. Andronicus eam moram tum ob irrecuperabilis occasionis neglectum, tum vero propter frustra insumpta in classem stipendia ægre ferebat, quæ imperator ad tres menses duntaxat numerarat, ab Augusto auspicatus, cum Septem-ber tum exiret. Cum autem rex terrestre iter tum ut commodius et tutius navigationi prælulisset, tum quod obiter Tunium et Tenebium pagos aditu faciles et in planitie sitos, quorum habitatores Christiani plerique nominis Ægypti Ameræ pare-rent, occupare liceret, Andronicus regis consilium sequitur. Interjecto itinere citra molestiam con-fecto, et castellis quæ diximus, quod justo præsi-dio **211** non munita erant, in deditionem ac-ceptis, pergunt; et cum classe, quæ jam ad Tamia-thum appulerat, congressi Sarracenos urbe effusos intrepida acie sic exceperunt, ut cum clamore et

C

Hier. Wolfii notæ.

(98) Ἡάτροκλον πρόφασιν προτιθείς. Vide Erasmi Chiliadem; quanquam haud scio an ad Homeri-cum Achillem alludatur, qui sævitiæ suæ Patro-cli cædem prætexebat, cum hosti mortem depre-canti respondet:

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος ὅ τις σέο πολλῷ ἀμείνων.
Occidit et Patroclus qui te virtutibus anteit.

tumultu, vix aspectu Romanorum tolerato, intra portas refugerent. Id ea die factum qua et triremes Nilum sunt ingressæ, et rex pedes eodem venit. Postridie Sarraceni denuo convenerunt, cum Romanis in campo sinuoso et leniter ad murum inflexo dimicaturi. Sed ne tum quidem eis restiterunt. Nam ita pugnabant, ut paulum a portis progressi nusquam a munitionibus discederent. Romanis autem irruentibus, salutem fuga quærere contenti in portas irruunt, suam phalangem hostibus opponere non ausi. Id per dies complures factum. Quod eo pertinebat, ut res ostendit, ut Romani vana spe inflati tempus tererent. **212** Aliquando post Andronicus muros ferire arietibus non sine labore et periculo cœpit. Nam Barbari eos qui machinas admovebant, superne jaciendo et telis grandinis in modum ingerendis ab opere depellebant, aliaque comminiscebantur ad mœnium defensionem. Nihilominus partem muri dejecit, in quo celebris ædes Dei Genetricis exstructa erat. Nam ibi narrabant cives Virginem Matrem cum sponso Josepho fugam sumsisse, cum sanguinarii Herodis metu in Ægyptum fugerent. Proinde Sarraceni Romanos irridebant et Andronicum insectabantur, quod ædi non pepercisset in qua Christiani Deo preces offerrent et vota exsolverent et sua mysteria peragerent. Sed cum ne sic quidem quidquam ex sententia succederet, majore impetu hostes invadendos ratus regem adiit, vehementer instans ut et ipsi suis productis copiis urbem corona cingerent et si res facultatem haberet scalis admotis conscenderent. Is vero etsi institutum et prudentiam Andronici collaudabat, tamen salutare Christi sepulcrum testatus se eam rem prius aggressurum esse negavit quam ligneæ **213** turres fabricarentur, quas mœnibus admoveret. Jussitque palmas suburbani agri in eum usum succidi. Quod cum factum esset, turres nihilo magis exstruebantur ob regis procrastinationem et tergiversationem. Ea re tristis Andronicus exercitum miserabatur jam commeatu destitutum et fame periclitantem. Nam alii ne obolum quidem ad emenda cibaria habebant ; alii indignabantur quod peculiare forum non habentes a frumentatoribus regiis magna pecunia parum impetrarent. Et militiæ tempus jampridem elapsum querelas et molestias militum augebat. In primis tamen inanis et irritæ obsidionis ultra dies quinquaginta prorogatæ pigebat. Cum autem nihil per imperatoris litteras agere liceret nisi quod regi placuisset, illius sententiam exspectavit. Sed cum reipsa comperisset eum nihil æqui animo agitare neque quidquam opis afferre, exercitum vero in multis ærumnis et periculis versari videret, quippe fame urgente, ut **214** nonnulli cibis inusitatis uterentur, omnes vero radicibus et palmarum comis elixis vescerentur, accedebat fama parum secunda, a sultano Ægypti et orientalibus Arabibus jamjam auxilia submissum iri, et magna pecunia conductos equites Assyrios in propinquo esse. Mortuo non in aurem insusurrandum ratus, contempto Latinorum

A ἐξ ἐφόδου καὶ πάρεργον ὁδοῦ παραστήσασθαι τὸ Τούνιόν τε καὶ τὸ Τενέσιον. Τὰ δέ ἐστι κωμύδρια τῷ τῆς Αἰγύπτου ἀμηρᾷ καθυπείκοντα, οὐ δυσπρόσοδα οὐδὲ δυσέμβολα, ἀλλ' ἐφ' ὑπτίου κείμενα πεδίου, καὶ τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων ἔχοντα γνωριζομένους ἐξ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Ὡς ἀγαθῇ γοῦν τῇ παραιφάσει τοῦ ῥηγὸς πεισθεὶς Ἀνδρόνικος, ἣν ᾑρεῖτο οὗτος, ἐτράπετο. Τὴν δ' ἐν τῷ μεταξὺ πορείαν ἀλόπως ἀνύσαντες, οἷς εἴπομεν φρουρίοις προσέβαλον, καὶ ὁμολόγως αὐτὰ χειρωσάμενοι, ὅτι μηδ' εἶχον ἔνδοθεν ἀξιόμαχον δύναμιν καὶ χεῖρα ἱκανὴν εἰς ἀντίπαλον μοῖραν χωρεῖν, τοῦ πρόσω εἶχοντο. Καὶ δὴ τῷ στόλῳ συμμίξαντες ἤδη τὰς κώπας ἐπὶ τοῦ Ταμιάθου σχάσαντι καὶ ἐφορμῶντι, τοῖς πρὸ τῆς πόλεως εὐθὺς ἐκχυθεῖσι καὶ μεθ' ὅπλων ἐποφθεῖσι Σαρακηνοῖς συμμίγνυνται. Οὕτω δ' ἐξέπληξαν αὐτοὺς B Ῥωμαῖοι καὶ διετάραξαν τῷ ἀποταγτῷ τῆς ἀντιτάξεως ὡς σὺν βοῇ τε καὶ παράχῳ συνιωθηθῆναι εἴσω πυλῶν, μηδὲ καθαρῶς ἀντιβλέψαι σφίσιν ὑπενεγκόντας. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω τῆς ἡμέρας ἐκείνης πέπρακται, καθ' ἣν αἱ μὲν τριήρεις τῷ Νείλῳ προσώκειλαν, ὁ δὲ ῥὴξ πεζῇ παρεγένετο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάλιν οἱ Σαρακηνοὶ συμπλακησόμενοι Ῥωμαίοις συνελήλυθεσαν κατὰ τὸ πρὸ τῆς πόλεως κολπῶδες πεδίον καὶ ἐπικαμπὲς ῥῆμα περὶ τὸ τεῖχος. Πλὴν οὐδὲ τότε Ῥωμαίους ὑπέστησαν. Τῶν γὰρ πυλῶν ὅσον ἀποσχόντες βραχὺ καὶ μηδαμῆ τοῦ προτειχίσματος ἀφιστάμενοι, οὕτω διετίθουν τὸν πόλεμον· ὡς δ' ἐπ' αὐτοὺς ὥρμηντο Ῥωμαῖοι μόνον τὸ παθεῖν κακῶς φυλαττόμενοι ἐνέκλινον εἰς φυγὴν καὶ διὰ τῶν πυλῶν εἰσεχέοντο, μὴ εὐθύωρον ἄγειν εἰς τοὺς πολεμίους τὴν ἑαυτῶν ἀποθαρρύνοντες φάλαγγα· καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐγίνετο. Ἦν δὲ ἡ στρατηγία αὕτη μηδὲν ἄλλο δυναμένη, ὡς δέδεικται, ἢ Ῥωμαίους κατασοφίζεσθαι, ὅπως εἰκῇ χρονοτριβῶσιν, ἐλπίσι μὴ περαινομέναις ὑποσυλώμενοι. Ἀμέλει τοι τὰς ἐλεπόλεις ἐς νέωτα προσαγαγὼν ὁ Ἀνδρόνικος οὐκ ἀμογητὶ καὶ ἀκινδύνως τὸ τεῖχος ἔτυπτεν· οἱ γὰρ βάρβαροι τοὺς διαπειρωμένους τῶν μηχανημάτων ἔβαλλον ὑψόθεν καὶ τοῦ ἔργου ἀπεκώλυον, βέλη τε νιφάδων ἀφιέντες πυκνότερα καὶ ἀντεπινοοῦντες τὰ τῷ τείχει σωτήρια. Ἴσχυσε δὲ καὶ οὕτω κόρσην κατερεῖψαι τείχους, ἐφ' οὗ κηῶδες ἵδρυτο τέμενος τῇ Θεομήτορι ἀνακείμενον. Ἔδετο δὲ τοῖς ἀστοῖς ἐκεῖ που παύσασθαι τοῦ πλάνου τὴν μητροπάρθενον σύναμα Ἰησοῦ τῷ μνήστορι, ὁπότε εἰς Αἴγυπτον ὥρμηντο τὸν παιδοφόνον Ἡρῴδην ἐκκλίνοντες. Οἱ τοίνυν Σαρακηνοὶ ἀπέσκωπτον ἐς Ῥωμαίους, καὶ ὕβρεσιν Ἀνδρόνικον ἔπλυνον οἷα μὴ φειδόμενον νεὼ καθ' οὗπερ ἐγκλησιάζοντες τὸ χριστώνυμον τὰ οἰκεῖα τελοῦνται μυστήρια, πῇ μὲν προσευκτήρια, πῇ δὲ καὶ χαριστήρια ᾄδοντες. Ὡς δὲ οὐδ' οὕτω τὰ κατὰ νοῦν Ἀνδρόνικος ἐξεπέρανε, διὰ προσβολῆς ἰσχυροτέρας ἔγνω πειράσασθαι τῶν ἐντός. Καὶ δὴ τῷ ῥηγὶ πρὸς λόγους ἐλθὼν ἐνῆγε κακεῖνον, πολὺς ἐγκείμενος, ἐξαγαγεῖν τὴν στρατιὰν καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν διαλαβεῖν, κἂν εἰ προχωροίη τὰ τοῦ ἔργου, καὶ κλίμαξι χρήσασθαι καὶ τοὺς ἀναῤῥιχωμένους διαφεῖναι. Ὁ δὲ ἐπῄνει μὲν τὰ λεγόμενα καὶ τῶν εὐμεθόδων βουλευμάτων ἀπεθείαζε

τὸν Ἀνδρόνικον, οὐκ ἄλλως δὲ τῷ πράγματι ἐγχειρήσειν διεβεβαιοῦτο καὶ ὑπετείνετο, τὸν τοῦ Χριστοῦ τάφον εἰς ὅρκον παραλαμβάνων, εἰ μὴ πρότερον πύργοι τεκτονηθήσονται ξύλινοι καὶ τούτους ἐπιστήσει τοῖς τείχεσι. Καὶ ταῦτα λέγων ἐπέττατε τοὺς τῇ πόλει παραπεφυκότας φοίνικας καθαιρεῖν καὶ εἰς πύργων ἀποξέειν ὑψώματα. Οἱ μὲν οὖν εὐυψεῖς καὶ ἀκρόκομοι φοίνικες ἀπετέμνοντο, καὶ τὰ ἄλση τῶν δένδρων ἀπεκενοῦτο, ἐψιλοῦτο ἅπας παράδεισος, τὰ δὲ τῶν πύργων δοκανώματα καὶ ἡ τούτων ἁρμογὴ καὶ ἀπάρτισις ἐξεπεραίνετο οὐδαμοῦ· ὁ γὰρ ῥὴξ ἐς ἡλίους μακρούς ἀπετίθει τὸ γενησόμενον ἐς αὔριον ἀεί πως ἀναβαλλόμενος, μηδὲ τὰ δεδογμένα πληρῶν. Ταῦτα δ' ὁρῶν Ἀνδρόνικος ἤχθετο μὲν, ὃ λειπόμενον ἦν, καὶ κατῴκτειρε τὴν στρατιὰν σιτίων ἤδη [P. 107] σπανίζουσαν καὶ λιμῷ θανεῖν κινδυνεύουσαν, καὶ τοὺς μὲν μηδ' ὀβολοῦ εὐποροῦντας ὡς ἔχοιεν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐξωνούμενοι, τοὺς δὲ δυσχεραίνοντας ὡς οἰκείαν μὴ ἔχοντες ἀγορὰν, πλεῖστα τοῖς ἐπὶ τῆς σιτηγίας καταστιθέμενοι τοῦ ῥηγὸς, ὀλίγων ἠπόρουν τῶν πρὸς ἔστιασιν. Καὶ ὁ συντεθειμένος δὲ χρόνος τῇ στρατείᾳ πάλαι ἐκμετρηθεὶς σχετλιάζειν ἐποίει καὶ δυσφορεῖν, πρὸ δὲ πάντων ἡ κενὴ καὶ ἀνόνητος προσεδρία, ἡμέρας ὑπερβᾶσα πεντήκοντα. Εἰς ἑτέραν δὲ μὴ ἔχων ἀπιδεῖν ἐργασίαν, ὅτι μηδὲ εἴων αὐτὸν τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα ὅλως ἐγχειρεῖν ἃ μὴ εἴη ἀσπάσια τῷ ῥηγί, καθῆστο καραδοκῶν τὸ ἀπὸ τοῦ ῥηγὸς ἐνδόσιμον. Ἐπεὶ δ' οὐδέν τι χρηστὸν οὐδὲ μέτριον ἐκ τῶν πραττομένων κατελάμβανε τὸν ἄνδρα διανοούμενον μήτε μὴν προσλαμβάνοντα καὶ συμμογοῦντα, καὶ εἰς δεινὰ δὴ καὶ ἀμήχανα πολλὰ ἐμπεπτωκέναι τὴν στρατιὰν ὁρῶν κινδυνεύουσαν, οἷα τοῦ λιμοῦ ἐπιβρίοντος καὶ δεινῶς ἐπιβοσκομένου, ὡς ἅπτεσθαι τῶν ἀπηγορευμένων σιτίων τινὰς, πάντας δ' ὁμῶς ῥιζοφαγεῖν καὶ τὰς τῶν φοινίκων ὀρέπεσθαι κόμας καὶ δεῖπνον ἕψοντας παρατίθεσθαι, οὐκ ἀγαθαὶ δὲ καὶ ῥᾳδίαι προσέβαλλον, ὅσον οὔπω ξενολογίαν τοῖς πολιορκουμένοις ἀφίξεσθαι ἔκ τε τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν πρὸς ἀνίσχοντα ἡλίου Ἀράβων, καὶ Ἀσσυρίαν δὲ ἵππον ἐωνημένην πολλὴν ἄγχιστα εἶναι, ἀφεὶς πρὸς οὓς νεκρῷ διαλέγεσθαι καὶ τὴν Λατινικὴν ἐξευδενώσας κόρυζαν ἐπαποδύσασθαι καὶ μόνος τὴν τοῦ πολέμου κέκρικεν ἅμιλλαν. Ἐκκλησιάσας τοίνυν τὴν στρατιὰν, « Καὶ τὸ ἐνθάδε, » φησὶν, « ἐπὶ πολὺ μένειν ἀνιαρὸν, καὶ τὸ μηδέν τι δεδρακότας κακὸν, καθ' ὧν ἐπήλθομεν, χερσὶν ἐπανηκέναι κεναῖς αἴσχιστον· χεῖρον δ' ἀμφοῖν τούτων καὶ μὴ νῷ διοικουμένων ἄντικρυς ἔργον τὸ πείθεσθαι ἀνδρὶ οὐχ ὅπως κατ' οὐδὲν ξυγκειμένῳ τὴν γνώμην Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν οὔκουν διακειμένῳ ἄμεινον. Οὐ συνίετε ὅπως ὁ ῥὴξ τὸν οἰκεῖον χάρακα τοῦ ἡμετέρου βαλὼν ἄποθεν πρόεισιν οὐδ' ὅλως ἐκεῖθεν ὁ συναγωνιστὴς, ὁ σύμμαχος, καθάπερ εἰς ἑορτιον ἄνεσιν παρ' ἡμῶν καὶ θεατὴς προσληφθεὶς, οὐκ ἐργάτης Ἄρεος ἔργων ; οὐχ οὕτω καὶ οὗτοι ὁρῶσιν οἱ ἀντίπαλοι, ὅταν τὴν μάχην ὑπέρθωνται, οὐδὲ μαχούμενοι ἐξίασι τῶν πυλῶν, ὥστε τὸ ἀπὸ ταὐδε τοῦτό μοι ἔπεισι δεδιέναι, μὴ οὐδὲν χρηστὸν κατωρθωκότες ἀπίωμεν, ἀλλ' εἴ πως οὐχ ἱκανοὶ ἐσόμεθα τὰς ἡμετέρας ἐκσῶσαι ψυχάς. Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνό μοι διὰ μελέτης καὶ σκέψεως, ὅπως σὺν ἡμῖν μαχεῖται ὁ ῥὴξ, ἀλλ' ὅπως τὰς αὐτοῦ δολοφροσύνας διαδράντες, οὐκ ἐγκρυφιά-

A fastu vel solus belli fortunam experiri decrevit. Convocatoque exercitu ad hunc modum disseruit : « Et hic diu commorari molestum est ; et nulla clade iis illata quos oppugnatum ivimus, ac vacuis reverti manibus turpissimum. Utroque vero pejus est summæque dementiæ, parere viro a Romanorum commodis prorsus abhorrenti et nihilo melius erga nos affecto quam ipsi hostes. Non videtis ut rex vallum longe a nostro communierit, neque indo prodeat, socius et confœderatus noster, non secus ac si ad festum et spectaculum invitatus esset, non autem belli societatem nobiscum coisset ? nonne idem et hostes nostri faciunt, cum dilata pugna intra mœnia se continent ? itaque vereri mihi subit ne non modo rebus infectis discedamus, sed ne B vitam quidem nostram tueri possimus. Neque mihi curæ **215** est an rex opem nobis ferat, sed illud, quo pacto dolos ejus effugiamus qui suas insidias jam ne dissimulare quidem stutet ac imminente periculo evitato incolumes hinc discedamus. Fortasse nunc Ægyptii nova medicamenta invenerunt, veteribus illis efficaciora, quibus non modo animi tristitia pellatur, ut illo Helenæ a Thoni uxore dato, sed fortes etiam viri effeminentur. Hujusmodi poculo Amerigus ad ebrietatem hausto in diuturnum veternum incidisse videtur, ignavoque otio objectis et neglectis armis torpescere, aut potius pecunia infectus mutasse animum et auro obturatis auribus obsurduisse. Nunc inane fœdus est quod cum imperatore icit ; quem verbis duntaxat colit, animo ab eo abhorrens. Nos vero tantis malis C circumventi et fame et bello absumemur. Romani frustra virtute gloriantur : res a nobis præclare gestæ interciderunt. Præstitisset **216** nos nunquam per tanta maria portus hos intrasse, quam infectis rebus discedere hinc. Nunc albis velis, qualia Byzantio tulimus, redire non licebit, sed fuscis naves operiemus ob ignominiæ labem. Verum nos, commilitones, sive populares sive peregrini, sejuncti a Palæstinis equitibus, hominibus superbia elatis et perfidis, barbaros invadamus, mœnia oppugnemus, certatim oppidum hoc capiamus, itaque contendamus, quasi hostium divitiis jamjam potituri. Si mœnibus muniti sunt barbari et ex superiore loco tela conjiciunt, sunt nobis in- genles clypei, quos instar turrium opponamus, non D telis modo et gladiis impervii, sed tormentorum etiam ictibus inviolabiles. Quodsi officio fungi vultis, me sequimini, paratum una vobiscum perpeti quidquid sors dederit. Neque enim committam ut quisquam dicat Andronicum solertem esse ad verba facienda et acuendos militum animos, sed ducem ignavum et ulciscendi hostis rudem. Imo et in prima acie stabo, ut decebit, et extremum agmen claudam, ubi **217** oportuerit. Deus consilia nostra fortunet, et calamitates in hostium capita vertat. »

ξοντος ἤδη μήτε μὴν παραπετάσματι συσκιάζοντος τὰ ἐνδόμυχα, ἀπείρατοι κακῶν ἐνθένδε ἀπάρωμεν, τὸν ἐν ὀφθαλμοῖς διακρουσάμενοι κίνδυνον. Τάχα καὶ νῦν Αἰγυπτίοις προσεξεύρηνται φάρμακα τῶν πάλαι παρ αὐτοῖς ἰσχυρότερα ἃ καὶ μὴ κοιμίζειν μόνον λύπας ἔχουσι καὶ τὸ δεδηγμένον τῆς ψυχῆς ἀπροσδοκήτοις διαιτᾶν διαχύσεσιν, ὡς ἐκεῖνο πρώην τὸ φάρμακον ὁ δεδώκει τῇ Λακαίνῃ Θώνου παράκοιτις νηπενθὲς, κακῶν ἁπάντων ἐπίληθες, ἀλλὰ καὶ πολεμικοὺς ἄνδρας ἐκθηλύνειν καὶ ποιεῖν [108] ἀλκῆς ἐπιλήσμονας. Καὶ τούτων, οἶμαι, τῶν φαρμάκων Ἀμερίγῳ προῦτειναν σκύφον Αἰγύπτιοι, καὶ γοητευθεὶς, ὡς ἔοικε, τῷ ποτῷ καὶ μεταστχὼν ἐς μέθην τῆς κύλικος πρὸς κάρον ἀποδεδόχμωται χρόνιον. Τῷ τοι παρὰ πάσσαλον μὲν αὐτῷ ἡ ἀσπὶς, τὸ δὲ ξίφος καθυπνώττει τῷ κουλεῷ, ἐπὶ δὲ σαυρωτῆρος τὸ δόρυ πέπηγεν. Ἓπ τοῦτο μὲν οὐδαμῶς, ἀργύρῳ δὲ φαρμαχθεὶς τὰς φρένας ἠλλοίωται καὶ χρυσίῳ τὰ ὦτα βέβυσται, καὶ τούτῳ κνώμενος πρὸς τὸ δυσήκοον μετεσκεύασται. Καὶ νῦν φρυῶσαι μὲν αἱ ξυνθῆκαι ἃς ὑπὲρ τοῦ συμμαχήσειν Ῥωμαίοις βασιλεῖ δέδωκε, χείλεσι μόνοις ἐκεῖνον τιμῶν, τῇ δὲ καρδίᾳ πόρρω φερόμενος· ἡμεῖς δὲ τηλίκοις δεινοῖς περιστοιχιζόμεθα, εἴγε πόλεμος ὁμοῦ καὶ λιμὸς ἡμᾶς δαπανᾷ, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐφ' ἡμῖν αὐχήματα οἴχεται, τὰ δὲ λαμπρὰ τῶν κατορθωμάτων ἠφάνισται. Κρεῖσσον ἦν μὴ ὁρμοις τοῖς ἐνταῦθα προσχεῖν, διαμυμετρηκότας πελάγη ἀχανῆ καὶ ἄόριστα, ἢ ἀπράκτους ἀπιέναι καταράντας, ὡς νῦν γε οὐχ ἱστίοις λευκοῖς τὰς ναῦς πτερώσαι ἡμῖν, ὡς οἶμαι, γενήσεται, ὁποίοις ἐκ Βυζαντίδος ἀνήχθημεν, ἀλλὰ φαιοῖς ἀτεχνῶς διὰ τὸ τῆς αἰσχύνης μελάνωμα. Ἀλλ' ἄνδρες ὁμογενεῖς καὶ συστρατιῶται, καὶ ὅσον ἐνταυθοῖ ξενικὸν, ἀποκριθέντες τῶν Παλαιστινιήθεν ἱπποτῶν τῶν γαύρων τούτων καὶ ὑψαυχένιων καὶ Ῥωμαίοις ὡς ἔδειξαν ἀπίστων προσβάλωμεν τοῖς βαρβάροις, τειχομαχίαν στησώμεθα, ἀγωνισώμεθα ὡς τὸ πόλισμα τοῦτο λῃψόμεθα, καὶ ὡς ἤδη ἔχοντες ἐν χερσὶ τὸν ἔνδον πλοῦτον ἀμιλληθῶμεν. Εἰ τεῖχος τοῖς βαρβάροις τὸ πρόβλημα καὶ ἀφ' ὕψους τῶν ἀμυντηρίων ἡ ἄφεσις, ἀλλ' εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῖν ἀσπίδες, αἳ οὐκ ἀνδράσι ῥᾳδίως ἀνέχονται (ὑπὲρ γὰρ τὸ σάκος εἰσὶ τὸ Αἰάντειον ἐκεῖνο τὸ ἑπταβόειον) ἀλλ' ὡς πύργοι ἀντιπροβέβληνται, οὐ μόνον ἀτίνακτοι βέλεσι καὶ τοῖς ἀπὸ χειρῶν οὐτήμασιν ἀδιάρρηκτοι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ μηχανῶν ἀφιεμένων πάντων δήπουθεν στεγανώτεραι. Ταύτας ἀντιστήσαντες ὡς πυργοβάρεις, ὀλίγα τοῦ τείχους καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ μαχομένων φροντίσωμεν. Εἰ δὴ δίκαια ποιεῖν αἱρεῖσθε, ὥρα μοι πείθεσθαι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὅ τι ἂν δέῃ σὺν ὑμῖν ἀσμένως πείσομαι· μηδὲ γὰρ εἴη τινὰ ἐρεῖν ὡς Ἀνδρόνικος, ὑπαγαγέσθαι μὲν λόγοις, καὶ παραθῆξαι πρὸς Ἄρεα ἱκανώτατος, ἀρχηγὸς δ' ἀχρεῖος μηδ' ἀποκρούσασθαι εἰδὼς τὸ πολέμιον. Ἀλλὰ τὸ τῆς ἐμῆς κόρυθος μέτωπον ὄψονται πρὸ ὑμῶν οἱ ἀντίμαχοι. Καὶ πρόμαχος ὢν, δέον οὕτω ποιεῖν, καὶ οὐραγὸς ἐσοίμην ὑμέτερος, εἰ καὶ τοῦτο δίδωσιν ὁ καιρός· Θεὸς δὲ περαίνοι τὰ βεβουλευμένα, καὶ τράποιτο πᾶν ἄπαισιον κατὰ κεφαλῆς ὧν τὴν χώραν κείρομεν. »

7. Hæc locutus et ipse et cæteri dimissa con- A cione arma ceperunt. Et sub tertiam diei horam legiones instructas educit, primus ante omnem exercitum incedens. At Sarraceni portas serris et vectibus munierunt, et machinis quibusdam ad eas muniendas suspensis, de mœnibus nostros omni telorum genere petebant, ut intra teli jactum nemini accedere liceret. Sed Andronicus nihilominus equo concitato hastam in portam dirigit, sagittariis et cæteris omnibus strenue sequentibus, et classicis continenter canentibus, et tympanis resonantibus, ut defensores urbis subito Romanorum impetu et tormentorum ictibus percellerentur. Sed cum jam multis murorum partibus scalæ admoverentur, rex eo nuntio perturbatus, quasi ipse magno malo affectus aut fulmine ictus esset, diu tacitus stetit. Ac vix tandem pulsa illa caligine, conscenso equo cum delectis cohortibus **218** ad Romanum exercitum properat, monetque ne cum iis pugnent qui jam pridem sibi nuntiarint se Romanorum imperatori deditionem facturos. Ea oratio militum manus torpedinis instar alligavit et ab urbe jamjam capienda revocavit. Pactione vero a rege facta, hostibus magis utili quam Romanis honesta, milites nulla ratione habita qualis ea pax esset, sed mentione ejus duntaxat audita, reditus cupidi nauticam pelulantiam igni esse atrociorem reipsa monstraverunt, ac tumultu tota castra compleverunt. Nam et arietes injussu ducis incende- Б

ζ'. Ταῦτ' εἰπὼν αὐτός τε ὡπλίσατο, καὶ οἱ λοιποὶ διαλυθέντες τοῦ συλλόγου τὰς πανοπλίας ἐνεδύσαντο. Ἐπεὶ δὲ τότε ἦμαρ ἠύξάνετο ὡς ἐς τρίτην ὥραν προβεβηκέναι καὶ τὰ τάγματα ἐξῆεσαν, ἄρας ἐκεῖθεν προῆει σὺν κόσμῳ, τοῦ παντὸς προαφεστὼς στρατεύματος. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ τὰς πύλας διαλαβόντες κλεισί καὶ ὀχεῦσι, καί τινα προπετάσαντες μηχανήματα τούτων ἐρύματα, ἔμενον ἐπὶ τῶν τειχῶν, παντοίοις ὅπλοις τοὺς ἐπιόντας ἀποκρουόμενοι; καὶ τὸν βέλους ἐντὸς ἅπαντα χῶρον τιθέντες ἀδιεξόδευτον οἷς τε ἀπεσφενδόνουν ἐκ τῶν ἐπάλξεων καὶ οἷς ἐκ τόξων ἧφιεσαν. Ἀλλὰ καίπερ οὕτω τῶν [P. 109] ἔνδον ἀμυνομένων, αὐτός τε τὸν ἵππον ἐπελάσας κατὰ τῆς πύλης Ἀνδρόνικος τὸ δόρυ ἴθυνε, καὶ οἱ τοξόται καὶ ἅπας ἕτερος ἐνεργεῖς ἐδείκνυντο, αἵ τε σάλπιγγες πυκνὰ ἐνεπνέοντο, τὸ παρακλητικὸν ἐς μάχην παρακελευόμεναι, καὶ ἐβαρυήχει τὰ κύμβαλα, ὡς τοὺς εἰς τὰ τείχη καὶ τὰς βάρεις ἐκπλαγῆναι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀθρόαν ἐμβολὴν καὶ ἐπέλευσιν καὶ τὰ ἐκ παντοίων ὀργάνων ἀφέματα. Ἤδη δὲ τῶν κλιμάκων προσαγομένων καὶ κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ τείχους ἐρειδομένων, ἡ τῶν γινομένων ἀγγελία παλει τὸν ῥῆγα διανταίαν πληγήν. Ὁ δὲ ὡς αὐτός τι μέγα κακὸν καὶ ἀπαράκλητον πεπονθὼς, ἢ τὸ λογιζόμενον πρηστῆρι παρακοπεὶς, ἐνεὸς ἦν ἐφ' ἱκανόν. Μόλις δ' ἀνενεγκὼν τοῦ ἰλίγγου, αἰτήσας ἵππον καὶ ἀναπηδήσας ἐφίστατο τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπιλέκτων, καὶ τὰς ἁπάντων ἀνακόψας ὁρμὰς ὑποτίθησι μὴ διαμάχεσθαι ἀνθρώποις πάλαι διαμεμη-

νυκόσιν αὐτῷ ὡς ἑαυτοὺς ἀναιμωτὶ καὶ τὴν πόλιν βασιλεῖ παραδώσουσι. Καὶ ὁ μὲν λόγος οὗτος οἱά τις νάρκη τὰς Ῥωμαίων χεῖρας ἐπέδησε καὶ ἐγγὺς ἦδη τοῦ πορθεῖν τὴν πόλιν γιγενημένους ἔπαυσεν· αὐτὸς δὲ ὁ βίξ ἐς συμβάσεις τρεπόμενος ἀσπασίους μᾶλλον τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ ἢ Ῥωμαίους κυδαινούσας τὰς ξυνθήκας εἰργάσατο. Οἱ δ' οὖν στρατιῶται μηδ' ὅλως ὁπυΐα τὰ τῆς εἰρήνης κατεξετάσαντες, ἀλλὰ καὶ πρὸς μόνην τὴν ταύτης ἀκοὴν νόστου μνησάμενοι, τὴν ναυτικὴν ἀπαιδευσίαν πράγμασιν αὐτοῖς καθυπέδειξαν δραστικωτέραν πυρός, καὶ ἀταξίας εὐθὺς ἐνέπλησαν τὰ στρατόπεδα. Αἵ τε γὰρ ἑλεπόλεις ὑπ' αὐτῶν ἐπυρώθησαν γνώμης ἄτερ τοῦ στρατηγοῦντος, καὶ τὰς πλείστας ἀποφορτισάμενοι τῶν ὁπλίσεων πρὸς ταῖς κώπαις ἐγένοντο καὶ ἐπὶ πόντον ἔβλεφαν τὸν ἀτρύγετον, μανικώτερον εἰς τὰς ναῦς ἐφορμῶντες, μηδὲ τὸ τοῦ καιροῦ δυσχείμερον καὶ τὸ τοῦ πλοῦ ἔξωρον ἐννοοῦντες· τετάρτην γὰρ ἦγεν ὁ Δεκέμβριος μήν. Ἴν' οὖν ἴδοιεν τὸν πολύνεων ἐκεῖνον στόλον καὶ τὴν ἐπὶ λιμένων μίαν καταγωγὴν καὶ τὴν ἐκ τούτων αὖθις ἀναγωγὴν εἷς μύρια σκεδασθεῖσαν τμήματα, ἄλλων ἀγαπησάντων ἕτερον πλοῦν καὶ πάντων πρὸς τὰς πατρίδας οἰακοστροφούντων τὰς ναῦς, ὡς μόλις ἓξ ἔτι ναυλοχεῖσθαι τριήρεις, αἳ ἤμελλον ἀνακομιεῖν Ἀνδρόνικον, Ὁ δὲ τὴν ἐπὶ Ἱεροσολύμων ἅμα τῷ ῥηγὶ τραπόμενος κἀκεῖθεν ἁρμοζόντως παραπεμφθεὶς τὸ Ἰκόνιον παραλλάξας, ἐς Βυζάντιον παρεγένετο. Τῶν δὲ πόλλων ἐκείνων νηῶν αἱ μὲν ἀνέμων ἀντιπνοίαις περιπεσοῦσαι κατέδυσαν αὐτανδροι, αἱ δὲ κλύδωνι θαλαττίῳ διασπαρεῖσαι ὀψὲ καὶ ἔαρος ἐπιφαίνοντος τοῖς νεωσοίκοις τῆς πόλεως ἀπεδόθησαν. Οὐκ ὀλίγαι δὲ καὶ τῶν ἐπιβατῶν κενωθεῖσαι καθάπαξ ἐπιλαβομένων τῆς γῆς ὡς Χαρώνεια πορθμεῖα τοῖς τῶν κυμάτων διαύλοις ἀφείθησαν φέρεσθαι, ὡς βραχείας περιλειφθῆναι, βρασμὸν θαλάσσης καὶ ναυτῶν διαθρέψας ἀμέλειαν. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ τὴν ἐς αὐτοὺς ὁδὸν τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἔδειξαν, ἀποδειλιάσαντες καὶ τὸν ἐσέπειτα πλοῦν ἀποτρέποντες πρέσβεις ἐς βασιλέα ἔστειλαν, καὶ δῶρα τὰ παρ' αὐτοῖς τιμώμενα ἔπεμψαν, καὶ τὴν εἰρήνην ἐκράτυναν.

A runt, et armis plerisque depositis in remos incubuerunt, furore quodam in naves irruentes, nihil hiberno tempore territi, ad navigationem minime apto: quartus enim Decembris dies tum agebatur. Tum videre licebat ingentem illam classem ex una statione in varias diffundi partes, aliis aliam viam sequentibus, dum suam quique petunt, **219** ut vix sex naves superessent, quæ Andronicum domum revehercnt. Is vero Hierosolyma cum rege profectus, atque cum justo comitatu Iconium prætervectus, Byzantium rediit. Ex multis autem illis navibus alias adversi venti una cum vectoribus demerserunt; aliæ fluctibus disjectæ vero tempore demum in navalia urbana sunt reductæ; neque paucæ ubi vectores ad terram pervexerant, fluctuum arbitrio sunt permissæ. Ita perexiguæ vel maris æstum vel nautarum negligentiam evitarunt. Cæterum Sarraceni Romanorum impressiones metuentes, eorumque navigationes in posterum præcavere cupientes, legatis et amplis muneribus ad imperatorem missis pacem firmarunt.

η'. Ἤδη δὲ ὠδινούσης τῆς βασιλίδος καὶ τεκεῖν ἐγγιζούσης ἐστόρωτο μὲν τὸ ὄκτμα καὶ διηυτρέπιστο ἀκριβῶς τὰ πρὸς τὴν κόησιν τοῦ παιδὸς καὶ τὴν ὑποδοχὴν τῆς μητρός. Ὡς δὲ κατήπειγον αἱ Εἰλείθυιαι, ὁ πορφύρεος δόμος εἶχεν ἐντὸς τὴν ἐπίτοκον. Ἠγωνία μὲν οὖν ἐπὶ τῇ γαμετῇ παρὼν βασιλεὺς, καὶ τὰς ὀδύνας ἐκούφιζεν ὀπτανόμενος, τὸ πλέον δὲ τοῦ βλέμματος ἐχαρίζετο τῷ σκεπτομένῳ τοὺς ἀστέρας καὶ τοῖς κατ' οὐρανὸν διαχαίνουσι· Ἐπεὶ δὲ τὸ τεχθὲν ἐξώλισθε τῆς νηδύος καὶ ἦν ἄρσεν καὶ ἡ τέχνη ἐδίδασκεν ὅλβιον καὶ μοιρηγενὲς καὶ τῆς πατρῴας ἀρχῆς διάδοχον, Θεῷ τε φωναὶ ἀπεδίδοντο χαριστήριοι καὶ ἅπας ἦν ἐν κρότοις καὶ χαρμοναῖς. Ὑπεξαίρων δὲ τὴν γενέθλιον καὶ ὀνομαστήριον τοῦ παιδὸς ἡμέραν, ὡς εἴθισται παρὰ τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων τοὺς ἐντιμοτέρους τῶν πολιτῶν μετὰ κλάδων θαλιῶν εἰς τροφὴν ἐκάλει, καὶ Ἀλέξιον τὸν παῖδα ὠνόμασεν, οὐχ ἁπλῶς τὴν κλῆσιν ἀπολεξάμενός, οὐδὲ τὸν παῖδα τιμῶν τῷ τοῦ τεκόντος τὸν γεγεννηκότα ἐκεῖνον ὀνόματι, ἀλλὰ προσέχων τὸν νοῦν ῥητῷ πρὸς τὴν ὑποβληθεῖσαν ἐρώτησιν ἐξενεχθέντι, ἥτις ἦν ἐς ὅσον ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ παραταθείη σειρὰ, τὸ δὲ προαγόρευμα αἷμα, ὃ τῆς συλλαβῆς διιστάμενον καὶ καθ' στοιχεῖον ἀναλεγόμενον διὰ μὲν τοῦ Α σαφῶς ὑπέγραφε τὸν Ἀλέξιον, διὰ δὲ τοῦ Ι τὸν Ἰωάννην, διὰ δὲ τῶν ἐφεξῆς δύο γραμμάτων τὸν Μανουὴλ καὶ τὸν ἐξ ἐκείνου πάλιν παραληψόμενον τὴν ἀρχήν.

8. Cum autem imperatrix partui propinqua esset, deprompta et adornata est purpura ad puerum suscipiendum. Doloribus vero urgentibus, **220** ea in purpura collocata, adest et imperator, suaque præsentia conjugem solatur et sublevat, magis tamen in stellas et punctum edendi fetus animo intentus. Nato filio, quem astronomia docebat divitem fore atque unigenitum et paterni imperii successorem, Deo gratiæ agebantur, omnesque subditi plaudebant et lætabantur. Ipse vero imperator, ut diem natalem celebriorem redderet, cives honoratiores, uti moris erat, ramos gestantes convivio excepit, et puerum Alexium nominavit. Idque non temere, nec tam ut cum proavi sui nomine honoraret, quam propter oraculum, quo ei per ambages responsum fuerat seriem Comnenæ familiæ duraturam tantum, quot literas nomen Aimn, hoc est sanguis, complecteretur ac per *A* Alexius, per *I* Joannes, per *M* et *A* Manuel et filius ejus alter Alexius haud obscure significabantur. Cum puer ætate procederet et instar fecundæ plantæ cresceret, aliud consilium capit imperator, **221** et jusjurandum de imperii successione a Maria filia et ejus marito Alexio Pannonio in filium transferre instituit. Proinde cum filio et civibus in amplissimo templo Genitricis Dei convenit, et per jusjurandum imperii successione in filium, ut putabat, translata, paulo post filiam ab Alexio sejun-

git ; eique uxoris suæ sororem, recens cum Balduino fratre Antiochia profectam, despondet. Ut autem sub id tempus Hungariæ rex obiit, Manuel ejus mortem peropportunam ratus Alexium statim cum splendido comitatu et maximo apparatu regio ad Pannoniæ dominatum accipiendum ablegat. Eo sine labore diademate ornato, et totius Hungariæ rege citra controversiam declarato, imperator studiose maritum alterum filiæ quærit ; ac nobilibus Romanis præteritis, indagat qui exterarum nationum principes aut cælibes essent aut filios haberent paternis regnis successuros. Cum autem Guilielmus Siciliæ rex in eo genere principatum tenere videretur et ab illis nuptiis non abhorreret, crebræ legationes ultro citroque missæ de matrimonii conditionibus frustra **222** agitabant. Nam imperator a principio ambignus, et animo diversis consiliis distracto subinde fluctuans, sententiam tandem mutat, affinitatem Siciliæ regis non e re publica fore existimans. Ita filia ejus, quamvis a multis procis expetita, diu cælebs et mœsta in palatio desedit. Sed post longam patris circumspectionem, tandem uni ex filiis Montisferrati marchionis, adolescenti formosissimo suavissimoque, imberbi adhuc nubit, quamvis ipsa xxx annum excessisset, virili prædita robore.

Ὡς οὖν ὁ παῖς τὴν ἡλικίαν προέκοπτε καὶ κατὰ εὐθαλὲς καὶ πῖον νεόφυτον εἰς αὔξην ἀνέτρεχεν, ἕτερος σκοπὸς ἀνῆκε τὸν βασιλέα· καὶ δὴ μεναπόθησι τοὺς ὅρκους πρὸς τὸν υἱόν, οὓς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ καὶ τῷ μνήστορι ταύτης Ἀλεξίῳ τῷ Ἡαίονι πρώην εἶχε τετελεκώς. Ὅθεν αὐτὸν τε τὸν βασιλέα, καὶ ἐφ' ὃν οἱ ὅρκοι, καὶ τοὺς ἀποδώσοντας τούτους τὸ ἐν Βλαχέρναις ε'σεδέχετο τῆς Θεομήτορος μέγα καὶ περίπυστον τέμενος. Καὶ διὰ τῆς τελεσιουργίας τῶν ὅρκων εἰς τὸν ἐξ ὀσφύος αὐτοῦ τὴν σκηπτουχίαν, ὡς ἥετο, μεταθέμενος, μενὰ βραχὺ τοῦ μνήστερος Ἀλεξίου τὸ θυγάτριον ἀποζεύγνυσι, καὶ αὐτῷ μὲν εἰς γυναῖκα ἐγγυᾶται τὴν τῆς γυναικὸς οἱ ὁμόσπορον, ἄρτι σὺν τῷ ἀδελφῷ Βαλδουίνῳ τῆς Ἀντιοχείας ἀπάρασαν. Ὡς δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ τῆς Οὐγγρίας ἀπέθανε ῥὴξ, εὐτύχημα τὸν τούτου θάνατον ὁ Μανουὴλ ἡγησάμενος πέμπει τὸν Ἀλέξιον εὐθὺς μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας καὶ βασιλείου πλείστης παρασκευῆς, τὴν Ἡαιονικὴν παραιλῃψόμενον δυναστείαν καὶ βασιλεύσοντο τῶν ὁμοεθνῶν. Καὶ εἶχε τοῦτον ἀταλαιπώρως ἡ Ἡαιονία ταινίᾳ ῥηγικῇ διαδούμενον καὶ τοῦ γένους ὅλου ανενδοιάστως δεσπόζοντα. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὖθις ἀνηρεύνα ἐπιμελῶς τὸν τῇ ἐκείνου θυγατρὶ συζευόμενον. Καὶ Ῥωμαίων ἀθερίζων ὅσι πρὸς γένους ἐπίδοξοι, ἐφιλοκρίνει τοὺς δυνάστας ἐθνῶν, ὁπόσοι μὴ ζυγῖται, καὶ τοὺς ὅσοι πατρῴαν διαδεξομένων μετὰ πύτμον τῶν γειναμένων τούτους ἀρχήν. Καὶ ἐπειδήπερ ἔπιπτε τὸ πρωτεῖον πρὸς τὸν κρατοῦντα Σικελίας Γιλιέλμον [P. 111], ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ πρέσβυς εἰς ἐκεῖνον ἐστέλλοντο, καὶ παρ' ἐκείνου αὖθις τὸ κῆρυξ πρεσβεύοντος ἐπάλληλα ἦν τὰ κηρύκεια, καὶ ἦν ἐφ' ἱκανὸν τὰ τῶν γάμων λογολεσχούμενα προεισόδια. Ἀμφιτάλλαντον δὲ τὴν ἐπὶ τούτοις καὶ τὰ πρῶτα ἔχων ὁ βασιλεὺς ῥοπὴν καὶ οἷον κυμαίνουσαν καὶ πολλὰς μεταβολὰς λαμβάνουσαν καὶ τρόπας, ὑφ' ὅτε μεθίσταται τοῦ σλοπροῦ, Ῥωμαίοις κρίνας ἀσύμφορα τὰ μετὰ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας μνηστεύματα, Ἦν οὖν ἡ κόρη πολυμνήστη βασίλεια, καὶ κατὰ τὴν Ἀγαμεμνόνειον Ἠλέκτραν ἄλεκτρος ἐπὶ πολὺ τοῖς ἀνακτόροις ἀλύουσα, καὶ κατ' ἀχερωΐδα (99) ὕδρηλὴν ὑψηλὴ καὶ κοίτης ἀνδρῴας ἰμείρουσα. Συνέζευκτο δ' οὖν ὅμως μετὰ πολλὴν τοῦ βασιλέως προμήθειαν ὕστερον ἐνὶ τῶν τοῦ μαρκεσίου Μόντης φεράντης υἱῶν, χαρίεντι τὴν ὄψιν καὶ ἰδεῖν ἡδίστῳ καὶ τὴν κόμην ἡλιῶντι καὶ εὐπρεπεῖ καὶ μήπω φύοντι γένειον, αὐτὴ τὸ τριακόστὸν ὑπεραναβᾶσα ἔτος καὶ ἀνδρικὴ τυγχάνουσα τὴν ἰσχύν.

9. Hoc loco illud etiam est inserendum. Occidentalis maris sinus, qui Adria dicitur, a Siculo pelago remotus et Ionii maris abcessus quidam separatus, Aquilone spirante late exæstuat. Ejus sinus intima Heneti, qui et Veneti appellantur, incolunt, homines maris alumni, vagi Phœnicum instar, callidis præditi ingeniis. Hi **223** aliquando a Romanis ob belli navalis necessitatem susceptι maximo numero Cpoli consederunt, et in omnibus Romanis provinciis dispersi, solo retento nomine veteri, affinitatibus, amicitiis cæterisque rebus conjunctissimi Romanis admodum creverunt ; et magnas opes nacti contumaces et impudentes evaserunt ; nec Romanos tantum odisse, sed etiam edicta et minas imperatoris negligere cœperunt. Unde factum est ut is mutata benevolentia, nunc Corcyrææ insolentiæ recordatus, nunc alia atque alia injuria irritatus, vehementer illis irasceretur ;

θ'. Ἀλλ' ἐνταῦθα τῆς ἱστορίας γενόμενος καὶ ταῦτα τοῖς εἰρημένοις προσεπαγάγω. Ἔστι τις θαλάττιος κόλπος ἑσπέριος, Ἀδρίας λεγόμενος, ἀναχωρῶν μὲν τοῦ Σικελικοῦ πελάγους καὶ οἷά τι ἐξέραμα τοῦ Ἰονίου ῥοῦ, καθ' ἑαυτὸν ἰδιάζων καὶ πρὸς Βορρᾶν ἄνεμον ἐπὶ πολὺ συρόμενος. Τούτου δὴ τὰ μυχαίτατα Ἐνετοὶ νέμονται, οὓς καὶ Βενετίκους εἴποι τις ἂν κατὰ γλώττης ἰδιότητα, ἄνδρες θαλάττης τρόφιμοι, κατὰ Φοίνικας ἀγύρται, πανοῦργοι τὸ φρόνημα. Ἀλλ' οὗτοι Ῥωμαίοις εἰσποιηθέντες κατὰ χρείαν ἥν ὅτε ναυμαχικὴν, κατὰ σμήνη καὶ φατρίας τὴν Κωνσταντίνου τῆς οἰκείας ἠλλάξαντο, ὅθεν ἀπανταχοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας διασπαρέντες, καὶ μόνον τὸ ὑπὸ γένους ὄνομα παραμεμενηκὸς αὐτοῖς ἔχοντες, τὰ δ' ἄλλα σύμφυλοι ὄντες καὶ φίλοι πάνυ Ῥωμαίοις ηὐξάνοντό τε καὶ ἐχυδάϊζον. Οὐκοῦν καὶ περιβαλλόμενοι πλοῦτον πολὺν εὐθάδειάν τε καὶ ἀναίδειαν μετεδίωκον, ὡς μὴ

Hier. Wolfii notæ.

(99) Κατ' ἀχερωΐδα. *Procera instar populi irriguæ.*

μόνον ἀναρσίως ἔχειν Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλικῶν ἀνεπιστρόφως ἀπειλῶν τε καὶ ἐντολῶν. Μεταλλοιοῖ τοίνυν τὰς ἐπ' αὐτοῖς ῥοπὰς βασιλεὺς, καὶ νῦν μὲν τοῦ κατὰ Κέρκυραν μεμνημένος ἐμπαροιλήματος, νῦν δ' ἄλλου πεῖραν λαμβάνων κακοῦ, αὖθις δ' ἑτέρου καὶ χείρονος πανουργεύματος τὴν ἐκείνου διαῤῥιπίζοντος ψυχήν, εἰς θυμὸν ἐῤῥύχθησεν ὥσπερ ὑπὸ Καικίου ἢ ἀπαρκτίου ἄλμη καταιγιδῶδες καὶ ἄγριον πνέοντος. Καὶ ἐπειδὴ τὰ τούτων ἀτοπήματα ὑπέραντλά οἱ ἐδέδοκτο, γράμματα ἐφοίτων κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν Ῥωμαϊκὴν τὴν τῶν Βενετίκων κατάσχεσιν ἐπιτείνοντα, καὶ τὴν ἡμέραν διασημαίνοντα καθ' ἣν ἔδει τοῦτο γενέσθαι καὶ τὰ ἐκείνων ἐσεῖσθαι δημόσια χρήματα. Ἐνστάσης οὖν τῆς προθεσμίας ἅπας συνείληπτο, καὶ τῶν κτημάτων ἐκείνοις τὰ μὲν εἶχε τὸ βασιλικὸν θησαυροφυλάκιον ξυνενεχθέντα ὁπόθεν, τὰ πλείω δὲ οἱ τοπαρχοῦντες ἐξιδιώσαντο. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰς οἰκήσεις ἔχοντες Βενέτικοι, καὶ τούτων μάλιστα οἱ μὴ γάμοις ὡμιληκότες, ὄρασμὸν βουλεύονται, καὶ ἐπειδὴ τοῖς νεωρίοις ἐνώρμει τῆς πόλεως ναῦς τῶν τριαρμενίων, ἧς δὴ πολυχανδεστέραν ἢ μᾶλλον τὸ μεγεθος προφερεστέραν οὔ ποτε καιροῦ ναυλοχήσειν [P. 112] ἐλέγετο, ταύτης νυκτὸς ἐπιβάντες τάς τε ἀγκύρας ἀνίμησαν καὶ τὰ λαίφη τοῖς ἀνέμοις διαπετάσαντες ἀπενόστησαν. Κατιδίωξαν μὲν οὖν ὀπίσω τούτων νῆες πορφύροι καὶ τριήρεις βασιλικαὶ πλήρει ἀνδρῶν οἳ τοὺς ἑτεροστόμους πελέκεις ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνέχουσι. Καὶ προσήγγισαν μὲν τῷ πλοίῳ, οὐκ ἴσχυσαν δ' ὅ τι καὶ δράσαιεν, καὶ τοῦ πνεύματος μὲν τὴν νῆα ἐπείγοντος ὡς ἵπταυθαι δοκεῖν, οὐ ναυτίλλεσθαι, ἀπειπόντες δὲ μάλιστα πρὸς τὸ τῆς νηὸς ὕψος ἀτεχνῶς ἀναβαῖνον ἀέριον καὶ τὸ ἀπονενοημένον τῶν ἐμπλεόντων. Καὶ τότε μὲν ἡ πατρὶς Βενετία εἶχε τούτους εὐθυπλοήσαντας· κατὰ δὲ τὸν ἑπτόντα ἐνιαυτὸν στόλον κρατύναντες τὰς νήσους ἐπήρχοντο, ἐς δὲ τὴν Εὔβοιαν εἰσπλεύσαντες ἐπολιόρκουν τὸν Εὔριπον, καὶ μέρος τι τούτου κατασχεῖν δεδυνημένοι πῦρ τοῖς οἰκοπέδοις ὑφῆψαν. Ἔαρος δ' ὑποφαίνοντος ἐκεῖθεν ἀνήχθησαν καὶ πρὸς τὴν νῆσον τὴν Χίον κατῆραν. Ἐπεὶ δὲ πύθοιτο ταῦτα ὁ βασιλεὺς Μανουήλ, στέλλει τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Κοντοστέφανον Ἀνδρόνικον περὶ που τὰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα τριήρεις ἔχοντα, ὅτι μηδὲ τῶν Βενετίκων ὁ στόλος ἦν ἐνδεέστερος ἢ ἄλλως τὸ κατεπουδασμένον ἔχων μὴ κατηκριβωμένον ἐν ἅπασι· πρὸς γὰρ ἀγῶνα μέγαν καὶ ἀνταγωνιστὰς Ῥωμαίους ἑτοιμασάμενοι εὖ ἀπανταχόθεν ἡρμόσθησαν, καὶ συμμαχίδας οὐκ ὀλίγας νῆας ἐπήγοντο ἀπὸ τῆς τῶν Σθλαβίνων ἐκπορισθεῖσας χώρας ἐκείνοις. Ἡρὸς δὲ τὴν πρώτην ἀποκναίσαντες ὀκοὴν τῆς τῶν Ῥωμαϊκῶν νηῶν ἀποπλοίας παρὰ κώπην ἴζανον πάντες καὶ κατεδάρθανον. Τοίνυν λύσαντες ἐκ Χίου πρὸς ἑτέρας νήσους μενέβαινον, κακείνων ἀπανιστάμενοι καὶ ἀεὶ φεύγοντες ἄλλαις πρόσεπλεον, ὡς πράγματα ἔχειν κἀκείνους τὰς νήσους ἀμείβοντας, καὶ Ῥωμαίους ἐν δεινῷ τίθεσθαι ὅτι μὴ εὑρύτησί σφισιν ὁ πλοῦς, ἢ γοῦν ἀντίπρωροι τοῖς Βενετίκοις ἐγένοντο. Ὡς δὲ μέχρι καὶ αὐτοῦ Μαλέου πεφθακὼς Ἀνδρόνικος ἦν διώκων ἄντικρυς τὰ ἀκίχητα ἢ τῆς Ἀργοῦς ὀπίσω παντοπορείων, πρύμναν κρουσάμενος τῷ λιμένι προσέσχε τῆς πόλεως. Οἱ δὲ Βενέτικοι τὸ διὰ πολέμων ἑαυτοῖς ἐπαμύνειν οὔκουν εἰς ἀγαθὸν προβαῖνον ὁρῶντες μετὰ τοῦ ῥηγὸς ἐσπείσαντο Σικελίας, ἵν' ἐντεῦθεν εὐθυωροῖτο τούτοις τὰ τῆς ἀμύνης καὶ

A eorumque grassationes intolerabiles ratus, litteris in omnes provincias missis Venetos omnes certa die comprehendi eorumque bona publicari juberet. Quod cum ad constitutum tempus factum esset, eorumque bona partim in fiscum relata, partim a præsidibus provinciarum occupata essent, Venoti qui in urbe habitabant, cœlibes in primis, fugam adornant; navique tribus oruala velis noctu conscensa, qua nulla unquam major œdificatum iri creditur, abierunt; quos cum imperatoriæ naves armatis **224** plenæ, ancipites securos gestare solitis, persequerentur, adeptæ quidem illos sunt: sed ob navis altitudinem et velocitatem secundo vento volantis magis quam currentis, et vectorum audaciam, re infecta domum redire sunt coactæ. Veneti prospero cursu Venetias pervecti, anno se- B quente classe instructa, insulas invaserunt; ac Eubœam ingressi Euripum obsederunt, et parte quadam ejus occupata ignem ædificiis injecerunt. Vere instante indo Chium appulerunt. Qua re audita Manuel magnum ducem Contostephanum Andronicum, cum navibus circiter CL ablegat, quod nec Venela classis minor erat, summaque diligentia et omni apparatu ut ad magnum bellum et contra hostes Romanos instructa erat, multis etiam auxiliaribus Sclavinorum navibus ascitis. Cæterum ad primam famam expeditionis Romanorum turbati in naves se contulerunt, et in alias **225** insulas subinde fugiendo transierunt, ut et ipsis mutationes laboriosæ essent, et Romani ægre ferrent negotium minus feliciter succedere nec sibi pugnandi potestatem ab hoste fieri. Andro- C nicus vero Maleam usque provectus, cum se ea sequi cerneret quæ assequi non posset, converso cursu in portum Byzantinum rediit. Enimvero Veneti, cum suos bello parum proficere viderent, cum rege Siciliæ pacem fecerunt, ut si arma eis inferrentur, illius auxiliis contra Romanos defenderentur. Ea fama impulsus imperator, non ignarus sæpe ex levi causa magnas mutationes et ingentes calamitates esse ortas, antiquum fœdus cum Venetis renovavit. Et quanquam eos a pace Siciliensi avellere non poterat, tamen potentibus veniam dedit, eaque restituit omnia, quæ de more, ut Romani cives, obtinuerant: et quidquid de eorum opibus in fiscum relatum erat, reddere non D **226** recusavit; sed ipsi aliam commodiorem et utiliorem rationem secuti, ut strenui et solertes mercatores, omissa pecuniæ suæ repetitione pepigerunt ut sibi quindecim auri centenarii pro confiscatis bonis darentur; quæ summa non simul, sed pluribus pensionibus eis persoluta est.

ἔχοιεν τὸν ἐπικουρήσοντα, εἰ Ῥωμαῖοι κατ' αὐτῶν ἐπίοιεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἀφροντιστήσας τούτων τῶν ἀκουσμάτων (ἦδει γὰρ ὡς καὶ φαύλη αἰτία πολλάκις παρεμπεσοῦσα πολλῶν πραγμάτων ὠδῖνηκει μεταβολὰς καὶ συμφορὰς ἀπέτεκεν ὑπερόγκους) πρὸς τὰς προτέρας μετὰ τῶν Βενετικῶν ξυνθήκας ἀπέβλεψεν, ὡς ἐνῆν μὲν, ἡγωνισμένος ἀκυρῶσαι τὰς μετὰ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας τούτων σπονδὰς τούτων δὲ μὴ ἀθετουμένων καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐπισπασάμενος, καὶ ἀνεξικακίαν αἰτουμένοις καὶ φιλίαν προσεπινείμας. Ὅσα τοίνυν ἔθιμα ἦν αὐτοῖς ἰσοπολίταις οὖσι Ῥωμαίοις, ἀνανεωσάμενος, οὐδὲ τοῦ ἀποδοῦναι γοῦν ἀπέσχετο ἅπερ τῆς οὐσίας σφῶν ἡ βασίλειος γάζα ἔστεγεν. Οἱ δὲ τὴν κιρβαλέαν ὡς ἔμποροι μηδ' αὐτοῖς καὶ βασιλεῖ ἀργαλέαν τραπύμενοι τὸν μὲν ἀναβασμὸν τῶν οἰκείων χρημάτων χαίρειν ἐῶσαν, σοφιστικόν τι καὶ δραστήριον ἐννοήσαντες, ἐκ δὲ συμφώνου συνήλθοσαν δέκα πρὸς τοῖς πέντε χρυσίου λήψεσθαι κεντηνάρια ἀνθ' ὧν ἀπώλεσαν χρημάτων παντοδαπῶν. Καὶ εἶχον ταῦτα οὐχ ἅμα, πολλάκις δὲ χορηγούμενα.

ΤΟΜΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

LIBER SEXTUS.

RERUM A MANUELE COMNENO GESTARUM.

1. Hoc negotio confecto Manuel contra sultanum educit copias, hominem inquieti ingenii, Romanarum provinciarum perpetuas incursiones suis Turcarumque opibus augendis utilissimas judicantem. Quare nihil otii concedendum ei, sed subinde armis vicissim lacessendum esse putavit. Proinde nulla fœdera, nullæ induciæ, legationes nullæ expeditiones eorum morabantur, cum uterque audax **227** et belli cupidus levissima de causa ad arma alteri inferenda moveretur. Nihil igitur eis erat antiquius quam perpetuo in armis esse, legiones contrahere, inter sese decertare. Hoc tantum inter eos intererat, quod sultanus magno consilio et providentia omnia administrabat. At imperator generoso præditus animo, acer in pugnis et manu strenuus, quoties hostes ingruere et provincias male tractare audiebat, primus equo conscenso in militiam egrediebatur. Dorilæum autem instauraturus sultanum ad bellum concitavit; qui quasi ignoraret quid ibi ageret, per legatos causam illius profectionis sciscitatur, oratque ut inde discedat. Imperator, cui sultani dissimulatio ex eis litteris subalebat, vicissim se non parum mirari simulabat illium tantum suum iter ejusque itineris causam ignorare. Urbis autem instaurationem aggressus ipse primus saxa humeris portare cœpit; eaque re aliorum alacritatem ita excitavit, ut murus **228** celerrime in altum eductus vallo extrinsecus muniretur, et intra mœnia putei complures ut affatim aqua suppeteret, effoderentur. At Persæ non ferendum esse rati, si Dorylæi campis pellerentur, in quibus greges et armenta eorum pascebantur, et in urbe præsidium collocaretur, laxis habenis contra Romanos ferebantur; observatoque eorum

α'. Ἀλλ' οὕτω μὲν ταῦτα διήνυστο τῷ βασιλεῖ Μανουήλ· ὁ δὲ λόγος προβαινέτω τοῖς ἐφεξῆς, καὶ διδότω τῇ ἱστορίᾳ ὡς ἕκαστον ἔχει καὶ χρόνου καὶ πράγματος. Ἐπὶ γὰρ οὐκ ἦν ἡσυχίαν τὸν σουλτάνον ἀσπάσασθαι, ἅπαξ ἐπιτήδειον ἑαυτῷ πρὸς χρηματισμὸν καὶ τοῖς Τούρκοις δὲ ὅλως ἀνυσιμώτατον γνόντα τὸ ἀεὶ ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια ἐκκεχύσθαι, ἐξεισι καὶ πάλιν κατ' αὐτοῦ βασιλεύς. Τὰ πλεῖστα μέντοι οὐδ' αὐτὸς εἷα τὸν Περσάρχην καθεύδειν, ἀλλ' ὅσα καὶ θῆρα ὑμηστὴν ἐφυπνώττοντα ἐξηγρίαινεν ὑπονύσσων καὶ τοῦ κοίτου ἀνίστη καὶ πρὸς μάχην ἠρέθιζεν. Ἦρ οὐδ' ἀνακωχαὶ πολέμων οὐδ' ἐκεχειρίαι τῶν ἀντιτάξεων σπονδαί τε καὶ ξυνθῆκαι καὶ διακηρυκεύματα πρέσβεων ἀπεῖργον τὰς κατ' ἀλλήλων ἐπελεύσεις καὶ ἀπετείχιζον· ἀλλ' ἄμφω πρὸς θερμουργίαν ὄντες ἐπιρρεπεῖς καὶ πρὸς πόλεμον εὐπετεῖς καὶ μικρὰς ἐνίοτε παρεισφρησάσης αἰτίας ἀλλήλοις ἀντεπεξῆεσαν, καὶ ἦν ἔργον αὐτοῖς τὰ μάλιστα περισπούδαστον ἡ πανοπλίας περίδυσις καὶ ἡ τῶν ταγμάτων συναγωγὴ καὶ τὸ ταῦτα συμπεσόντα διαπληκτίζεσθαι· Κατὰ τοῦτο δὲ ἀλλήλων διήλλαττον, ὅτι ὁ μὲν σουλτάνος ἀεὶ προμηθευτικὸς καὶ βουλευτικὸς ἐδόκει τις εἶναι καὶ τὰ ἔργα ποιῶν μετὰ σκέμματος, καὶ ἐτολύπευε τὰς μάχας διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν πεφυλαγμένως (οὐ γάρ πού τις αὐτὸν ἐθεάσατο ἐπὶ μετώπου ἱστάμενον φάλαγγος ἢ τὸν κάματον τοῖς στρατιώταις συνδιαφέροντα). ὁ δὲ βασιλεὺς γενναίαν ἔχων τὴν φύσιν ἀξύρρυπος ἐν τοῖς πολέμοις ἐγείκνυτο, καὶ τὰς διὰ χειρὸς πράξεις δραστήριος ἦν, καὶ φήμης διαδοθείσης πολλάκις ἐσβαλεῖν που τοὺς πολεμίους καὶ κακῶς τιθέναι τὴν ὑπ' ἐκείνῳ ἀρχὴν πρῶτος τὸν ἵππον ἀνέβαινε καὶ ἀπεθαρρύνει τὴν ἔξοδον. Θελήσας οὖν τὸ Δορύλαιον ἀναστῆσαι, προσεξῆψέ τε καὶ πα-

ρεθηξε τὸ βάρβαρον εἰς πόλεμον ἐντεῦθεν, ὅτε καὶ τὴν βασιλέως ἐς τὸ Δορύλαιον ἄφιξιν ἀγνοεῖν πλαττόμενος, διαπρεσβευσάμενός τὴν αἰτίαν ἐπυνθάνετο καὶ παρητεῖτο αὐτὸν ἐκεῖθεν ἀπαναστεῦσαι. Ὁ δὲ κέρτομόν τι καὶ σεσηρὸς ἐναρῶν οἷς τά τοῦ σουλτάνου γράμματα διεξῄει, ἐν μέρει δὴ οὐ τοῦ τυχόντος ἐτίθετο θαύματος ὅπως τὸν μέχρι καὶ Δορυλαίου δρόμον ἐκείνου ἠγνόησε καὶ τὴν αἰτίαν πλάττεται μὴ εἰδέναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν ἐπεβάλετο, νωτοφορεῖν τοὺς λίθους ἀρξάμενον οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ἠρρύθμωσεν ὡς ἀπτέρῳ τάχει τὸ τεῖχος ἀνεγερθῆναι καὶ προσεπιβληθῆναί οἱ χαράκωμα ἔξωθεν καὶ ἀνορυχθῆναι φρεάτια ἔσωθεν εἰς πλείονας ὑδάτων ἀντλήσεις. Ἐν δεινῷ δὲ οἱ Πέρσαι τιθέμενοι εἴπερ τῶν Δορυλαίου πεδίων ἀπαναστεῖεν, ἐν οἷς ἐθέριζε τὰ τούτων αἰπόλια καὶ βουκόλια πόαις ἐνσκιρτῶντα ταῖς λειμωνίτισι, καὶ δομηθήσεται πόλις καὶ φρουρὸς ἐγκαθεσθείη φάλαγξ Ῥωμαϊκή. ὅλαις ἡνίαις κατὰ Ῥωμαίων ἐφέροντο, καὶ τὰς ἐπὶ σιτισμὸν ἐξόδους ἐκείνων τηροῦντες τὴν ξυλευσιν ἀνεῖργον καὶ ἀνῄρουν τοὺς ἐν χερσίν. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸ δεινὸν τοῦτο ῥᾳόνως ἰάσατο· τακτὸν γὰρ ὁρίσας καιρὸν τοῖς ἐπὶ συλλογὴν ἐξιοῦσι τῶν ἀναγκαίων, αὐτὸς προσημαίνων τῇ σάλπιγγι πρῶτος τοῦ Χάρακος ἀπανίστατο καὶ ἡγεῖτο τῆς ἐξόδου. Οὐκοῦν οὐδὲ πρὸς βραχὺ τῶν τὰ ἐπιτήδεια διφώντων μεθιστάμενος ἐνίοτε περὶ βουλυτὸν ἤ καὶ βαθεῖαν ἑσπέραν ἐπανέλυεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Πέρσαις δ' ἔμελε μὲν καὶ πολέμων πρὸς ταῦτα, καὶ συνεχῶς ἐκονίζοντο· παρεδίδοσαν δὲ καὶ πυρὶ τοὺς καρποὺς καὶ τὰς σκηνὰς ἐνεπίμπρων, ὅπως μὴ εὐπορεῖν Ῥωμαῖοι δι' ὧν τράφήσονται. Ὅτε δὲ πρὸς ἑστίασιν τραπομένου τοῦ βασιλέως μῆλόν τε Περσικὸν μαχαιρίῳ ἀπολεπίζοντος ἐπιδρομή τις ἀπήγγελτο Περσικὴ κατὰ τῶν τὰ βιώσιμα συλλεγόντων, καὶ ῥίψας τὴν ὀπώραν αὐτίκα καὶ τὸν ἀκινάκην περιζωσάμενος καὶ περιδὺς τὸν θώρακα καὶ τὸν ἵππον ἀναβὰς ἐξώρμησε. Καὶ οἱ Βάρβαροι κατὰ φάλαγγας ἵστασθαι σχηματιζόμενοι· μετ' οὐ πολὺ τούτου ἐποφθέντος τὴν τάξιν ἔλυον, εἶτ' ἀποδιδράσκειν πλαττόμενοι τοὺς ἐπιόντας ἔπληττον πάλιν ὑποστρεφόμενοι καὶ τὸν τῆς τροπῆς καιρὸν εἰς τὸ βάλλειν τὸ ἐπικείμενον καὶ καταβάλλειν διατιθέμενοι. Ἵππος γὰρ συχνὰ κεντρίζεται παρὰ Πέρσαις· ὁ δὲ κύπτων θαμὰ τὸ δάπεδον ῥαγδαίως φέρεται, καὶ ὁ Πέρσης τὸ βέλος ἔχων ἐν ταῖν χεροῖν ὀπίσω τοῦτο ἀφίησι, καὶ τὸν ὁρμῶντα φθάσας αὐτὸς ἀνῄρηκε, καὶ τὸν ἤδη καταλῃψόμενον κατέλαβεν, αἴφνης μεταμειφθεὶς ὁ διωκόμενος εἰς διώκοντα. Ἐπεὶ δὲ ἀνεπόλισε τὸ Δορύλαιον καὶ τὰ εἰς φυλακὴν τούτου τελείως ἀπηκριβώσατο, ἐκ τῶν ἔκεῖσε μερῶν ἀπανίσταται, εἰς δὲ τὸ Σούβλεον ὡς εἶχε παραγενόμενος ἀνήγειρέ τε κἀκεῖνο καὶ φρουρᾶς μετέδωκε. Καὶ τὰ λοιπά, ὡς ἦρετο, ἀρίστως διαπραξάμενος εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ὑπέστρεψεν.

A ad petenda necessaria egressu obvios quosque occidebant. Id incommodum imperator facile avertit; nam certo tempore ad quærendum commeatum præfinito datoque tuba signo, primus vallo relicto dux erat eorum qui necessaria conquirebant; ac minime ab eis recedens, aliquando vesperi et crepusculo demum in castra revertebatur. Quam rem Persæ moleste ferentes, et in bellum intenti, fructus et casas incendebant, ne hostibus cibaria suppeterent. Accidit **229** autem aliquando ut imperatori cibum capturo, et malum Persicum cultello purganti nuntiaretur Persas in frumentatores fecisse impetum. Quare pomo abjecto, et armis propere sumptis, equo conscenso egreditur. Eo viso Barbari, qui phalangis instar constiterant, paulo post acie dissoluta fugaque simulata, subito conversi eos qui persequebantur cædebant. Solent enim subinde calcaribus equos pungere; qui cum impetu feruntur, sagittas a tergo emittunt; mutataque subito pugnæ facie, qui fugiebat fugat et insequentem interimit. Dorylæo instaurato, et quæ ad ejus defensionem pertinerent, rebus omnibus instructo, discessit; et Subleo quoque instaurato et munito, cæterisque rebus quam optime ordinatis, in urbem imperatricem rediit.

B

Ἀλλ' οὔπω χρόνος συχνὸς, καὶ αὖθις κατ' ἀλλήλων τὰς γνώμας ἐφλέγμαινον. Τῷ τοι καὶ ἀλλήλοις ἀντενεκάλουν τε καὶ προσῆπτον, βασιλεὺς μὲν τὸ πρὸς τὸν εὐεργέτην ἀχάριστον καὶ τὸ ἀμνήμον τῶν προηγησαμένων εὐποιιῶν καὶ τῆς εἰς τὸ ἄρχειν τῶν ὁμοφύλων ἐκείνῳ παντοίας συνάρσεως, ὁ δὲ σουλτὰν τὸ πρόχειρον εἰς παρασπόνδησιν, καὶ τὸ φιλίας εὐκόλως ἀποπτδᾶν καὶ συγχέειν ἐκ τοῦ παρακυτίκα τοὺς ὑπὲρ εἰρήνης τεθέντας θεσμοὺς, καὶ τὸ πλείστοις μὲν ἐκεῖνον ἐπαίρειν φιλοδωριῶν ὑποσχέσεσι καὶ βασιλικαῖς ὑποσημαίνειν ταύτας γραφαῖς καὶ βαφαῖς, ὀλίγα δὲ χορηγεῖν. Διὰ ταῦτα τοίνυν τάς τε οὔσας συνεκρότει δυνάμεις ὁ βασιλεὺς, καὶ νεωστὶ ἐπὶ ταύταις ἄλλας συνέταττεν· ἐστρατολόγει δὲ καὶ ξενικὸν οὐκ ὀλίγον, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ γένους μάλιστα τῶν Λατίνων καὶ ἀπ' αὐτῶν δὴ τῶν παριστρίων Σκυθῶν. Καὶ δὴ ἐς μυριάδας τὸ οἰκεῖον ἀριθμήσας στράτευμα ὡς ἀφανίσων ἔπῃει τὸ Περσικὸν καὶ αὐ-

C Nec multo post renovatis simultatibus, uterque cum ultero expostulans, imperator sultano immemorem et ingratum pro tantis beneficiis et auxiliis animum, quibus regnum in populares ei confirmasset, sultanus imperatori violata pacta et in dissolvenda amicitia **230** levitatem, et pacis conditionibus temere abrogandis, et inanes magnorum munerum pollicitationes, quæ rubricatis quidem litteris inscriberentur, sed exigua præberentur, objiciebat. His de causis imperator et veteres copias colligebat et novas conscribebat; et auxilio peregrina haud parva accersebat, a Latinis potissimum et Scythis ad Istrum incolentibus; coactoque ingenti exercitu ita se parabat, quasi Persicam gentem eversurus esset et Iconium cum ipsis mœnibus abrepturus et sultani caput pedibus conculcaturus. Rebus ad expeditionem necessariis præparatis magnum templum divinæ et

D

ineffabilis Sapientiæ ingressus numinis opem implorat ; et victoriam orat ille quidem, sed non impetrat, ut belli eventus docuit, Persis judicio Dei nobis inexplicabili concessam. Urbe digressus per Phrygiam et Laodiceam Chonas, olim Palassas, urbem magnam et beatam, patriam meam, pervenit ; et ædem Archangeli magnitudine, pulchritudine et mirabili artificio insignem ingressus, Lampin discedit et Celænas ingreditur, ubi Mandri fontes sunt in quem Marsyas fluvius fluit ; quo **231** hoc Marsyam Apollo excoriasse fertur, furore quodam de canendi peritia secum certare ausum. Inde Choma et Myriocephalum transit. Castellum vetus et desertum id est, cui vel nomen ex re est inditum, vel res nomen subsecuta est ; nam ibi sæpe multa millia Romanorum capitum perierunt, ut dicturus sum. Semper autem caute instructaque acie procedebat et vallum communiebat, neque usquam fortunæ temeritati se committebat. Tamen ut tardius incederet, jumenta efficiebant, a quibus machinæ trahebantur, et quæ eas curabat imbellium hominum multitudo. Cæterum Persæ subinde se ostendentes levibus præliis Romanos lacessebant ; et gramen, qua eundem eis erat, demetebant, ut pabulum jumentis deesset ; et aquas inficiebant. Unde Romani morbo cœliaco magnopere affligebantur et absumebantur.

τοῖς ἀναρπάσων τείχεσι τὸ Ἰκόνιον, καὶ τὸν σουλτάνον λαβόμενος ὑποχείριον, καὶ κατὰ τοῦ τραχήλου τοῦτον πατήσων ἐν τῷ ὑποθεῖναι δίκην θρανίδος ταῖς βάσεσιν ἑαυτοῦ. Ἀμέλει τοι τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον ἑτοιμασάμενος εἴσεισι τὸν μέγαν νεὼν ὃς ἀπὸ τῆς θείας καὶ ἀῤῥήτου Σοφίας ὠνόμασται, καὶ τὸ θεῖον ἐπικαλεῖται συνέριθον, καὶ τὴν νίκην αἰτεῖται μὲν ἐκεῖθεν, οὐ δέχεται δὲ, ὡς τὸ τοῦ πολέμου πέρας ὑπέρτηνε, μετατεθεῖσαν πρὸς τὸ ἀντίπαλον ἀνεφίκτοις ἡμῖν θείκοῖς κρίμασιν. Ἀπάρας οὖν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, Φρυγίαν τε καὶ Λαοδίκειαν διελθὼν ἀφικνεῖται ἐς Χώνας, πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην, πάλαι τὰς Κολασσὰς (1), τὴν ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως πατρίδα. Καὶ τὸν ἀρχαγγελικὸν ναὸν εἰσιὼν, μεγέθει μέγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον ὄντα καὶ θαυμασίας χειρὸς ἅπαντα ἔργον, ἐκεῖθεν ἐξελάσας εἰς Λάμπιν ἵκετο καὶ μόλιν Κελαινὰς, ἔνθα τοῦ Μαιάνδρου εἰσὶν αἱ ἐκδόσεις καὶ ὁ Μαρσύας ῥεῖ ποταμὸς ἐμβάλλων εἰς Μαίανδρον, καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν ἐκεῖ που λέγεται καθάπερ μύωπι οἰστρηθέντα βιαίῳ καὶ περὶ τῆς ἀοιδῆς ἐρίζειν ἀρξάμενον πρὸς Ἀπόλλωνα. Κἀκεῖθεν εἰς τὸ Χώμα ἐλθὼν τῷ Μυριοκεφάλῳ ἐφίσταται. Φρούριον δὲ τοῦτο παλαιὸν καὶ ἀρίκητον, προκληθὲν, οἶμαι, ὅ ἐγένετο, ἢ γεγονὸς ὃ προεκλήθη· περὶ γὰρ αὐτὸ πολλάκις μυρίαις κεφαλαῖς Ῥωμαίων ἐβλήθη θάνατος, ὡς λέξων ἔρχομαι. Ἀεὶ δὲ σὺν κόσμῳ καὶ τάξει τοὺς σταθμοὺς ὁ βασιλεὺς ἐτίθετο, βάλλων χάρακας καὶ τὰς ἀπάρσεις σὺν λόγῳ ποιούμενος καὶ μεθόδοις στρατηγικαῖς χρώμενος, εἰ καὶ τὴν πορείαν εἶχε σχολαίαν διὰ τὰ τὰς μηχανὰς ἀνέχοντα ὑποζύγια καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις τεταγμένους, πολλοὺς ὄντας καὶ ἀπομάχους πάντας. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι παραφαινόμενοι δι' ἀκροβολισμῶν ἐπέκειντο, καὶ προϊππεύοντες τὴν πόας ἔκειρον τὴν ἐνόδιον, ὡς μὴ εἶεν τοῖς Ῥωμαίων ἵπποις χιλοὶ, καὶ τὰ ὕδατα ἠχρείουν, ὡς μὴ καθαροῦ σπῶεν Ῥωμαῖοι ὕδατος. Αὐτοὶ μέντοι Ῥωμαῖοι κοιλιακῷ συνισχόμενοι νοσήματι κακῶς ἔπασχον, καὶ ἦν νοσηλεία αὖτη ἐπιβοσκομένη μάλα τὸ στράτευμα.

II. Post hæc bello sultanus intendit animum ; et magnis auxiliis ex Mesopotamia et ab aliis popularibus suis comparatis per legatos ab imperatore pacem petiit, iis conditionibus **232** quas ipse præscriberet. Quare omnes in bellis præsertim Persicis exercitati et ætate provectiores Manueli auctores erant Persicæ legationis cupide admittendæ, neque spem omnem incertæ Martis aleæ committendi : bellum esse injens, loca ab hostibus occupata non facile transiri posse, Turcas validissimis equitum turmis florere ; ad hæc luem in exercitu grassantem considerandam esse. Verum ille neglectis prorsus seniorum consiliis, cognatis vero suis cupide auditis, iisque potissimum qui classicum nunquam audierant, forma et auro gemmisque conspicui, legatos voti impotes dimisit. Cæterum sultanus cum denuo pacem petiisset, et imperator gloriatus esset se illi Iconii responsurum, in angustiis quæ Clisura Zybrize appellantur, per quas Romanis Myriocephalo digressis transeundum erat, suas phalanges abdit, ut impetum in eos prætereuntes

Β'. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐμέλησε μὲν τῷ σουλτάνῳ καὶ τοῦ πολέμου, καὶ ξυμμαχικὸν συνεπορίσατο ἱκανὸν ἀπό τε τῆς μέσης τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ἄνω σατραπῶν βαρβάρων· διαπρεσβευσάμενος δὲ καὶ εἰς βασιλέα τὰς πρὸς εἰρήνην συνθήκας ᾐτεῖτο, καὶ τῶν ἐκείνῳ βουλητέων, ὁποῖα ἂν καὶ ὦσιν, ἐπένευε τὴν περάτωσιν. Ἅπαντες τοίνυν ὅσοι πολέμων οὐκ ἀμελέτητοι, καὶ μάλιστα δὴ τῶν Περσικῶν, καὶ χρόνῳ προήκοντες, ἐξελιπάρουν τὸν Μανουὴλ ἁρπάσαι τὴν τοῦ Πέρσου πρεσβείαν καὶ μὴ τῷ κύβῳ τοῦ πολέμου τὰς ἐλπίδας ὅλας ἀποχαρίζεσθαι, ἀφορῶντα μὲν καὶ πρὸς τὸ τοῦ ἀγῶνος μέγιστον καὶ τὰ μὴ βάσιμα ῥᾳδίως τῶν τόπων, ἃ οἱ ἀντίπαλοι προλοχίσουσιν, ὑποβλεπόμενον δὲ οὐχ ἧττον καὶ τὴν τῶν Τούρκων ἀκμαιοτάτην πᾶσαν καὶ εὔϊππον δύναμιν, μὴ παρατρέχοντα δὲ καὶ τὴν νόσον ἣ πιέζει τὸ στράτευμα. Ὁ δὲ τοῖς παρά τῶν πρεσβυτέρων λεγομένοις μηδ' ὅλως προσσχών, τὴν δ' ἀκοὴν ὅλην ἀναπετάσας τοῖς ἐξ αἵματος αὐτῷ προσήκουσι, καὶ τούτων μάλιστα ὁπόσοι σάλπιγγος ἐνυαλίου ἦσαν ἀπεριήχητοι καὶ τὴν κόμην ἀγλαοὶ καὶ φαιδροὶ τὰ

C

D

Hier. Wolfii notæ.

(1) Τὰς Κολασσάς. Suspicor Choniatas post appellatos esse qui olim Colossenses dicti fuere, ad quos epistola D. Pauli exstat.

πρόσωπα καὶ κλοιοῖς χρυσέοις καὶ περιδεραίοις διαφανέσιν ἐκ λίθων τηλαυγῶν καὶ μαργαρίδων τιμαλγῶν τοὺς τραχήλους περιδεόμενοι, τοὺς πρίσβεις ἀπράκτους ἀπέπεμψεν. Ὁ δὲ σουλτάνος οὐκ ἀνῆκεν αὖθις τὰ πρὸς εἰρήνην διαλεγόμενος. Ἐπεὶ δὲ ἐώρα μὴ προχωρούσας τὰς συμβάσεις ἀλλὰ καὶ βασιλέα αὐτὸν κατὰ τὸ Ἰκόνιον ἀποκρινεῖσθαι οἱ μεγαλαυχοῦντα, προκαλαταμβάνει τὰς δυσχωρίας αἳ κλεισοῦραι τοῦ Τζυβρίτζη κατονομάζονται, ἃς καὶ ἤμελλον Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ἀπὸ Μυριοκεφάλου παρελέναι ἅπαρσιν, κἀκεῖσε τὰς οἰκείας παραβύει φάλαγγας, ὡς ἀντιτάξαιντο Ῥωμαίοις αὐτίκα δὴ παριοῦσιν. Ἔστι δὲ ὁ τόπος οὗτος ἐπιμήκης αὐλών, ἔχων ὀρῶν ὑπερβολὰς, κατὰ μὲν τὸ βόρειον κλίμα ὑποκαταβαίνων τοῦ ἀνάντους ἠρέμα εἰς γήλοφα καὶ πρὸς εὐρείας κοιλαινόμενος φάραγγας, κατὰ δὲ θάτερον μέρος εἰς προτομὰς προνεύων πετρῶν καὶ εἰς κρημνώδεις σύμπας ἀναστάσεις περιερρώγως. Ἐπὶ τοιαύτης οὖν μέλλων ἐλαύνειν ὁδοῦ οὐδέν τι τῷ στρατῷ συνοῖσον προμηθευσάμενος φαίνεται· οὔτε γὰρ τὸ πολὺ τῶν σκευοφόρων ἀπεσκευάσατο, ἢ γοῦν τὰς ἁμάξας ἐκποδὼν ἔθετο αἳ τὰς τειχομάχους ἔφερον μηχανὰς, οὔτε μὴν ἀπεπειράσατο σὺν εὐζώνῳ τάγματι ἀπώσασθαι τοὺς Πέρσας πρότερον ἐκ τῶν ἀμφιλαφῶν ἐκείνων καὶ ὀρείων παρόδων καὶ λεῖαναι οὕτω τῷ στρατῷ τὴν δίοδον. Ἀλλ' ὡς εἶχεν ἐπὶ πεδινῶν ποιούμενος [P. 117] τὴν πορείαν, οὕτω κἀπὶ τῆς τρυμαλιᾶς ἐκείνης συνθλίβεσθαι εἴλετο, καίπερ ἀκοῇ προειλημμένος· μετὰ βραχὺ δὲ ἔχων καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοπείρως πιστουμένους τὰ ἀκουόμενα, ὡς οἱ βάρβαροι προκατειλημμένοι τὰς ἀκρωρείας ἐπίθωνται, καὶ ὡς πᾶσαν μὲν φαρέτραν ἐκπωματίσουσι, πᾶν δὲ βέλος ἀφήσουσιν, ὅπως Ῥωμαίους τροπωσάμενοι τοῦ πρόσω προβαίνειν ἐπίσχωσιν. Ἐπῆγεν οὖν οὕτω τὰς φάλαγγας βασιλεύς· ἦν δὲ τότε μὴν ὁ σεπτέμβριος. Προηγοῦντο δὲ τοῦ στρατοῦ μετὰ τῶν οἰκείων τάξεων οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἀγγέλου Κωνσταντίνου, ὅ τε Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ Μακροδούκας ἐπ' αὐτοῖς Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Λαπαρδᾶς Ἀνδρόνικος. Μετὰ δὲ τούτους τὸ μὲν δεξιὸν ἐπεῖχε κέρας ὁ τοῦ βασιλέως γυναικάδελφος Βαλδουῖνος, τὸ δ' ἀριστερὸν ὁ Μαυροζώμης Θεόδωρος. Ἐπὶ τούτοις εἵποντο τὰ σκευοφόρα καὶ τὸ οἰκετικὸν τοῦ στρατεύματος αἵ τε φέρουσαι τὰς ἑλεπόλεις ἅμαξαι, μετὰ δὲ βασιλεὺς αὐτὸς καὶ ὅσον ἐπίλεκτον, μεθ' οὓς ὀπισθοφύλαξ ὢν Ἀνδρόνικος ὁ Κοντοστέφανος. Ἐπεὶ δὲ ἤψαντο τῶν δυσβάτων πορειῶν, τὰ μὲν περὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀγγέλου καὶ τὸν Μακροδούκαν καὶ τὸν Λαπαρδὸν τάγματα διεληλύθεισαν ἀπείρατα κακῶν· αἱ γὰρ πεζικαὶ δυνάμεις προβεβλημέναι διεσώθουν τοὺς Βαρβάρους ἐκ τῶν γηλόφων ἀνασειράζουσαι, ἐφ' ὧν ἀπὸ τοῦ ὄρους καθηκόντων ἐπιστάντες ἐμάχοντο, κἀπὶ τὸ ἄναντες παλίμποδας ἀνεστοίβαζον. Τάχα δ' ἂν καὶ τὰ ἑφεπόμενα τούτοις στρατεύματα παρήλθοσαν ἀπαθῶς τὰς τῶν Περσῶν ἐπισυστάσεις, εἴπερ ἔργον ἔθεντο Ῥωμαῖοι συμφράξασθαι καὶ τοῖς προηγουμένοις συναπτῶς ἑφέπεσθαι τάγμασι, καὶ διὰ τῶν τοξοτῶν ἀνέκοπτον τῶν ἐπικειμένων Περσῶν τὰ ὁρμήματα. Νῦν δὲ αὐτοί τε τῆς

A **233** facerent : est autem is locus oblonga convallis verticibus montium assurgens, quæ ad septentrionem paulo declivior in colles, in patentiores valles protenditur ; ab altera vero parte altis rupium præcipitiis includitur. Per talem viam transiturus Manuel nihil providit quod exercitui expediret : neque enim impedimentorum multitudinem, aut currus qui machinas vehebant removit, neque expedita cohorte Persas ex montanis illis angustiis depulit, ut exercitui viam aperiret. Sed ut in patentibus campis, ita etiam in faucibus illis iter fecit, quamvis ante audiisset, id quod paulo post vidit, Barbaros jugis præoccupatis omnes pharetras exhausturos, omne telorum genus conjecturos et nihil intentatum relicturos quo Romanos ulteriore progressu prohiberent. Imperator (Septembri mense id factum est) sic processit. Angeli Constantini duo filii Joannes et Andronicus cum suis ordinibus antecedebant. Eos Macroducas Constantinus et Lapardas Andronicus sequebantur. In dextro cornu Balduinus imperatoris sororius, in sinistro Maurozomes **234** Theodorus curabat. Hos secuta sunt impedimenta, lixæ, calones, currus qui machinas vehebant. Inde imperator ipse cum delecta manu. Extremum agmen clausit Andronicus Contostephanus. Impeditum illud iter cohortes filiorum Angeli, Macroducæ et Lapardæ incolumes transierunt, quod pedestres copiæ Barbaros e collibus, unde pugnabant, in montes repulerant. Forsitan et reliquæ legiones salvæ transiissent, si Romani testudinem egissent, et antegressas cohortes strenue consecutæ essent, et per sagittarios Persarum impetum repressissent. Sed quia eas commoditates neglexerunt, Persarum densum agmen ab editis locis in humilia et e tumulis in planitiem magna vi incubuit, et confidentius in nostros invectum perrupit aciem, et Balduini cornu in fugam verso multos vulneravit, multos occidit. Ibi Balduinus suos laborare et undique premi videns, et imbecillores **235** esse quam ut Persarum phalangem perrumperent, cum aliquot equitibus in medios hostes invehitur : sed ab iis circumventus et ipse occiditur, et ejus milites omnes fortissime dimicantes cadunt. Eo successu elati Barbari et conglobati omnes vias Romanis præcluserunt ; qui ut in angustiis, inter se impliciti et alii alios impedientes, adversariis adeo nocere non poterant, ut et defensoribus suis obsisterent et urgentibus hostibus facilius interirent, nec ab extremo agmine aut ipso imperatore juvari aut recedere aut ad alterutrum latus declinare possent. Nam currus, qui in medio trahebantur, nec antecedentes legiones recipere sese aut aciem commodius instruere patiebantur ; et imperatoris progressum tanquam vallo objecto impediebant. Jumenta pariter et homines telis Persicis sternebantur ; valles plenæ erant cadaveribus, saltus interfectis scatebant ; manabant rivi sanguinis, cruore pecudum et hominum permisto, tanta atrocitate, quæ nullis expri-

mi litteris possit. Cum igitur neque progredi neque regredi **236** liceret (nam Persæ a tergo etiam imminebant), in angustiis illis Romani ovium instar cædebantur. Quodsi quid generosi animi, si quis audaciæ fomes in hostem supererat, ea quoque deperdita et penitus exstincta sunt. Nam præter cætera mala hostes caput Andronici Batazæ basilæ præfixum ostentarunt, qui Manuelis ex sorore nepos cum exercitu ex Paphlagonia et Heraclea Ponticæ collecto contra Turcas Amasenos missus fuerat. Itaque Manuel imperator hujusmodi rumoribus et spectaculis perturbatus, tum quod nepotis caput videbat, tum quod periculi quo circumventus erat magnitudinem cernebat, animo æger et dolorem silentio tegens, et mutis, quod aiunt, lacrymis luctum dissimulans, eventum exspectabat; et inops consilii, quo se verteret, nesciebat. Tamen Romanæ legiones quæ antecesserant, periculosis illis itineribus superatis, in colle quodam aliquid ad securitatem conferente vallum munierunt.

συνεχείας κατημελήκασι, καὶ οἱ Πέρσαι πλείονες ἐπιβρίσαντες, ἀπό τε τῶν ὑψηλῶν ἐπὶ τὰ ταπεινὰ καὶ πρὸς τὸ πρανὲς ἐκ τῶν γηλόφων ὑποκαταβάντες, διαζευγνύουσι τὰς τάξεις συβράγέντες παραβολώτερον, καὶ τρέπονται τοὺς περὶ τὸν Βαλδουῖνον, καὶ πολλοὺς μὲν τιτρώσκουσιν, οὐκ ὀλίγους δὲ ἀναιροῦσιν. Ἔνθα δὴ ὁ Βαλδουΐνος πονηρὰ τὰ καθ' αὑτὸν ὁρῶν πράγματα καὶ τὰ στρατεύματα ἀτονώτερα ὥστε διελεῖν τοὺς πολεμίους καὶ παρελθεῖν, καὶ πάντοθεν πιεζόμενος, ἀναλαβὼν ἱππέας τινὰς εἰς τὰς φάλαγγας διελᾷ τῶν Περσῶν, κυκλωθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων αὐτός τε κατακαίνεται καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πίπτουσιν ἅπαντες, ἀλκῆς ἔργα καὶ χειρὸς γενναίας παράδειγμα ἐνδειξάμενοι. Ἐκ δὲ τούτου πλεῖον ἐπαρθὲν τὸ βάρβαρον ἀπόρους πάντη Ῥωμαίοις ἐποίουν τὰς τροχιάς, καὶ βύζην νενησμένοι ἀπεῖργον τὴν πάροδον. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οἷα ἐν στενῷ χωρίῳ εἱλούμενοι καὶ ἀλλήλοις περιπίπτοντες οὐ μόνον δρᾶσαί τι κακὸν οὐκ εἶχον τοὺς πολεμίους, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιπορευομένοις προσιστάμενοι καὶ ῥᾷον ὑπὸ τῶν ἐπικειμένων αὐτοῖς ἐθνησκον, καὶ ταγμάτων ἢ ἐκ βασιλέως αὐτοῦ, ἡ ὑποχώρησις καὶ ἐλισσόμεναι ὑπονοστῆσαι μὲν οὐδαμῶς εἶων τὰς προηγουμένας τάξεις καὶ μετατάξασθαι πρὸς τὸ χρήσιμον, τοῖς δὲ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος στρατεύμασιν ὥσπερ ἀντίφραγμα γινόμεναι τὴν ἐς τὰ πρόσω πορείαν ἀπετείχιζον. Ἔπιπτε τοίνυν βοῦς ἐκ τοξεύματος Περσικοῦ, καὶ παρ' αὐτῷ βούτης ἀπέψυχεν. Ἵππος καὶ ἀναβάτης ὁμοῦ κατεβέβλητο. Αἱ σῆραγγες μεσταὶ σωμάτων προὐφαίνοντο. Τὰ ἄλση τῶν πεσόντων πεπλήρωτο. Αἱμάτων ῥύακες προὔβαινον κελαρύζοντες. Λίμα συνεφύρετο αἵματι, τῷ τῶν ὑποζυγίων τὸ βρότειον. Οὕτως ἦν δεινὰ τὰ ἐκεῖ καὶ πᾶσαν ὑπερβαίνοντα συγγραφήν. Ὡς οὖν οὔτε προχωρεῖν ἐξῆν καὶ τὸ ἀναζεῦξαι δὲ ἀλλως ἀδύνατον (τοί γὰρ Πέρσαι καὶ κατὰ νώτου ἐγένοντο καὶ τὰ πρόσω ἐποίουν ἄβατα), ὅσα καὶ ὁρτιμάτων ἀγέλαι Ῥωμαίοις περὶ σταθμοὺς τὰς δυσχωρίας ἐκείνας ἐφθείροντο. Ἀλλὰ καὶ εἴ τί που γενναίου φρονήματος ἐπῆν εἰσέτι αὐτοῖς ἢ θυμοῦ κατὰ τῶν ἀντιπάλων ὑπολέλειπτο ζώπυρον, καὶ τοῦτο σβεσθὲν ἀφῄρητο, καὶ ἀπέλιπεν αὐτοὺς τὸ πρόθυμον τέλεον, ἐκ τοῦ τοὺς πολεμίους ὑπ' ὄψιν ἄγειν αὐτοῖς ἕτερον συμφορᾶς ἐπεισόδιον, αἰχμῇ περιπαρεῖσαν τὴν τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Βατάτζη κεφαλήν. Ἦν δὲ οὗτος ἀδελφιδοῦς μὲν τῷ βασιλεῖ Μανουήλ, ἀπέσταλτο δὲ μετὰ στρατιᾶς ὅστιπερ ἐκ Παφλαγόνων καὶ τῆς ἐν Πόντῳ Ἡρακλείας ἐστρατολόγητο τοῖς Ἀμασεῦσι Τούρκοις ἀντιταξόμενος. Φήμαις τοίνυν τοιαύταις ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπευκτέοις τοιοῖσδε θεάμασι τὸ λογιζόμενον συγχυθείς, καὶ τὴν τοῦ ἀνεψιοῦ προτεινομένην ὁρῶν κεφαλήν, καὶ τὸ τοῦ κινδύνου ἐν ᾧ συνείληπτο προορώμενος μέγεθος, ἀθυμίᾳ συνείχετο, καὶ ἀφασίᾳ πέσων τὸ ἄλγος καὶ κωφοῖς (ὃ λέγεται) δάκρυσι τὸ πένθος ἀφοσιούμενος τὸ μέλλον ἐκαραδόκει, καὶ τὴν γνώμην ἀμφιῤῥεπὴς ἐδείκνυτο. Τὰ δέ γε προπορευθέντα Ῥωμαίων τάγματα, τὰς ἐπισφαλεῖς ἐκείνας ἀτραποὺς ἀπαθῶς διελθόντα, ἐνηυλίσαντό που καὶ χάρακα ἔβαλον, γηλόφου λαβόμενα ἀσφάλειαν ἐκ μέρους βραβεύοντος.

III. At Persæ omni contentione copias, quæ cum imperatore erant, debellare nitebantur, quod maxima et potissima parte profligata **237** illas quoque se facile superaturos putabant, quemadmodum in serpentibus videmus capite contrito una etiam reliquum corporis tractum emori, et arce expugnata, urbem hostibus resistere non posse. Imperator vero etsi sæpe Barbaros ex angustiis illis depellere est conatus est suis viam complanare, tamen cum eum conatum videret non succedere sequæque æque periturum, crescentibus subinde Persarum viribus, ut qui e superiore loco pugnarent, si maneret, ac si progrederetur, cum paucis quos secum habebat, recta in hostes fertur, cæterosque monet ut quisque salutem quærat, ut possit: se enim nihil boni sperare posse ex iis quæ videat. Atque ita post multa vulnera et vibices, ensibus et ferreis

Γ'. Οἱ δὲ Πέρσαι τὸ πᾶν εἰσέφερον τῆς σπουδῆς· τὰ περὶ τὸν βασιλέα καταπαλαῖσαι στρατεύματα, ὡς εἰ τὸ πλεῖστον κατατροπωθείη καὶ κράτιστον, κἀκεῖνα ῥᾳδίως παραλύσειν οἰόμενοι, καθὰ καὶ ἐπὶ δράκοντος ὁρῶμεν γινόμενον (τῆς γὰρ κεφαλῆς συντριβείσης καὶ ὁ λοιπὸς συννεκροῦται ὄλκὸς τοῦ σώματος) ἢ καὶ ἐπ' ἀκροπόλεως· ταύτης γὰρ ἐξαιρεθείσης καὶ ἡ λοιπὴ πόλις ὡς κατάκρας ἁλοῦσα τὰ οἴκτιστα πέπονθε. Καὶ βασιλεὺς μὲν πολλάκις ἀπεπειράσατο τῶν ἐκεῖσε δυσπαρόδων ὁδῶν τοὺς βαρβάρους μεταστῆσαι, καὶ πολὺς ἦν ἐγκείμενος τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐξομαλίσειν τὴν δίοδον· οὐχ ὁρῶν δὲ τὰ κατὰ σκοπὸν προβαίνοντα, καὶ ὡς ἀπολεῖται οὐδὲν μεῖον μένων κατά χώραν οἷα τῶν Περσῶν ἐπικρατεστέρων ἀεὶ γινομένων ὡς ἐξ ὑπερδεξίων μαχομένων, ἐσβάλλει πρὸς τοὺς ἐνώπιον αὐτῷ πολεμίους μετ' ὀλίγων τῶν ἀμφ' ἐκεῖνον, καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ ὑποτίθησι

σώζειν σφᾶς ὡς ἕκαστος δύναται· μηδὲν γὰρ χρηστὸν ἐκ τῶν ἐν ὄψει καλανοεῖν. Καὶ βασιλεὺς μὲν ὡς ἐκ γαλεάγρας τῆς τότε αὐτὸν διειλημμένης βαρβαρικῆς ἐξώλισθε φάλαγγος μετὰ τραύματα πολλὰ καὶ μώλωπας συνεχεῖς, οὓς ἀπὸ ξιφῶν ἐπλήγη καὶ σιδηρέων κορυνῶν ὑπὸ τῶν περιστάντων αὐτὸν Περσῶν τυπτσόμενος, ἐπεὶ καὶ οὕτω δι' ὅλου τοῦ σώματος τετραυμάτιστο ὡς τὸν μὲν θυρεὸν περὶ που τοὺς τριάκοντα ἔχειν ἐμπεπηγότας δυψητικοὺς αἴμακτος ὀϊστούς, αὐτὸν δὲ μηδ' ἀνορθῶσαι ὅλως δύνασθαι περιτραπεῖσαν τὴν κόρυθα. Πλὴν καὶ οὕτω παρὰ δόξαν τὰς τῶν βαρβάρων διέδρα λαβάς, ὑπὸ Θεοῦ ῥουρηθεὶς τοῦ καὶ ἐπὶ κεφαλὴν πάλαι Δαβὶδ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου ἐπισκιάζοντος, ὡς αὐτός φησιν ὁ φιλόψαλμος. Τὰ δ' ἄλλα Ῥωμαϊκὰ τάγματα χειρόνως ἔπασχον ἀεὶ δόρασι περισταδὸν λελογχωμένοις νυσσόμενα καὶ βέλεσιν ἐκ τοῦ σχεδὸν διαμπερὲς ἑλαυνόμενα καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἐν τῷ συμπίπτειν διαφθειρόμενα. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ ταύτην μὲν ἀπαθεῖς παρῆλθον τὴν φάραγγα καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῆς ἱσταμένους Πέρσας ἐσόβησαν, προελθόντες δὲ καὶ τῆς μετ' ἐκείνην ἀψάμενοι σήραγγος ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε πολεμίων ἀπώλοντο. Εἰς γὰρ ἑπτὰ κοιλάδας ταφρώδεις πάσας καὶ ἀγχιτέρμονας ἡ πάροδος ἐκείνη διέσχιστο, εὐρυνομένη βραχὺ καὶ συμπτυσσομένη πάλιν πρὸς τὸ στενόπορον· καὶ ἦσαν αὗται παρὰ τῶν Τούρκων ἀκριβῶς ἐφεστώτων τηρούμεναι. Ἀλλ' οὐδ' ὁ λοιπὸς χῶρος τῶν πολεμίων ἐσπάνιζε καθαρῶς, ἀλλ' ἅπας τούτων πεπλήρωτο. Τότε δὲ καὶ ἀνέμου πνεύσαντος καὶ Θύνα βαθεῖαν ἐκ τῆς ἐκεῖσε ψαμμώδους μετεωρίσαντος γῆς σύρβην ἐμπίπτουσαν ἀμφότερα συμπεσεῖν ἐγένετο τὰ στρατεύματα, καὶ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ καὶ σκότει ψηλαφητῷ ἀλλήλοις προσφερόμενα τοῖς ἐχθροῖς τοὺς φίλους ἐπικατέσφαττον, καὶ οὐκ ἐξ ὁμοφύλου διακρίνειν ἀλλόφυλον, ἀλλὰ Πέρσαι καὶ Ῥωμαῖοι συμβεβλημένοι καὶ καθ' ὁμογενῶν ἐσπῶντο τὰ ξίφη καὶ τὸν προσιόντα κατέκαινόν ὡς πολέμιον, ὡς τὰς τάφρους τάφον ἕνα γενέσθαι καὶ πάμμικτον πολυάνδριον καὶ σκήνωμα κοινὸν Ῥωμαίων τε καὶ βαρβάρων καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ ὄνων ἀχθηφορούντων. Ἔπεσον οὖν ἀριθμῷ πλείους Ῥωμαῖοι, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τοῦ γένους τῷ βασιλεῖ, καὶ τούτων οἷς πολὺ τὸ ἐπίσημον. Ὡς δὲ ἡ κόνις ἐλώφησεν ἥ τε ἀχλὺς ἐκείνην καὶ ἀορασία διεσκέδαστο, ὠπτάνοντό τινες (φεῦ τοῦ ἀπευκτέου πράγματος καὶ ὁράματος) ἕως ἰξύος καὶ τραχήλου συνισχημένοι τοῖς πτώμασιν, οἳ καὶ χεῖρας μὲν ἱκέτιδας ἄρεγον καὶ σχήμασιν ἐλεεινοῖς καὶ φωναῖς γοερὸν ὑπηχούσαις πρὸς καλοῦντο τοὺς παριόντας εἰς ἀρωγήν, οὐδένα δὲ τὸν ἀμύνειν δυνάμενον εἶχον οὐδὲ τὸν σώζοντα· πάντες γὰρ οἷς ἔπασχον ἐκεῖνοι τὴν οἰκείαν προτυπούμενοι συμφοράν, τὸν περὶ ψυχῆς τρέχοντες, ἀκούσιοί τινες ἦσαν ἀνοικτίρμονες, καὶ ὡς τάχους εἶχον σώζειν ἑαυτοὺς ἔσπευδον. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μανουὴλ σκιὰν ὑπελθὼν ἀχλαδηφορούντος δένδρου ἀνελάμβανεν ἑαυτὸν καὶ καμοῦσαν συνέλεγε τὴν ἰσχύν, μὴ ἔχων ὑπασπιστὴν συνιστάμενον, μὴ δορυφόρον ἐπισπόμενον, μηδὲ σωματοφύλακα ἑφεπόμενον. Ἰδών δέ τις αὐτὸν καὶ οἰκτείρας ἐκ τοῦ τῶν ἱππέων τάγματος, καὶ οὗτος τῶν ἀγανῶν καὶ πολλῶν Ῥωμαίων, ἐφίσταταί οἱ προθύμως κατὰ προαίρεσιν καὶ διακονεῖν αἱρεῖται τὰ δυνατά, ὅθεν

A clavis facta, ex barbarica illa phalange, tanqnam decipula, est elapsus, sic quidem toto corpore convulneratus, ut scuto ejus circiter xxx sagittæ iuhærerent, et ipse cassidem decussam attollere non posset. Tamen vel sic Deo defendente, qui in die belli caput ejus, quemadmadum olim Davidis, ut ipse in Psalmis fatetur, custodiebat, mirabiliter Barbarorum manus **238** effugit. Cæteræ vero legiones subinde pejus tractabantur. Nam et ferratis hastis undique pungebantur et jaculis petebantur, et invicem ipsi sese prostrati conculcabant. Quodsi qui has quoque fauces, Barbaris qui eas insederant pulsis, superarant, in altera vallo ab hostibus interibant. Is enim transitus in vii profundas valles inter sese vicinas findebatur, et initio paulolatior rursus in angustias complicabatur, Eæ vero, omnes accurate a Turcis custodiebantur, atque adeo cætero quoque loca Turcarum plena erant. Ad hæc procellis arenarum vento in eos impulsis ambo exercitus impetu congressi, veluti noctu et in densissimis tenebris pugnabant: nec ullo discrimine amici aut inimici, obvii quique trucidabantur; eodemque loco Turci et Romani, jumenta et homines jacebant, ut vallis illa nihil esset aliud nisi amplissimum quoddam et commune Romanorum, Barbarorum, jumentorum pecudum que sepulcrum. Plures tamen Romani ceciderunt, præsertim illustrissimi quique imperatoris cognati. Ut autem **239** turbo ille discussa caligine quievit, conspecti quidam sunt (heu miserum spectalum) usque ad lumbos et colla cadaveribus circumsepti, qui supplices tendebant manus et gestu miserabili ac lugubri voce prætereuntium opem implorabant: sed nemo erat qui auxiliari posset. Nam quique suam cladem illorum exemplis metientes, in vitæ periculo haud sponte immisericordes erant et fuga salutem quærere satagebant. Imperator vero sub pyri sylvestris umbra vires exhaustas recipiebat, sine armigero, sine satellite, sine custode ullo. Sed quidam gregarius eques ejus misertus ultro accedit, eique pro virili ministrare studet, et galeam huc atque illuc cadentem capiti reponit. Interea Persa quidam accurrit, et freno prehenso eum abstrahere studet, quod nemo erat qui obsisteret. Sed eum Manuel impacto in caput hastæ fragmine, quod adhuc reliquum habebat, humi prostravit. Paulo post etiam alii Persæ accurrunt, qui cum **240** virum capere conabantur, sed et illos facile propulsavit arrepta hasta assistentis sibi equitis et uno ex hostibus transfixo: ipse vero eques stricto ense alteri caput ampulavit. Deinde aliis x Romanis militibus accurrentibus inde digreditur, conjungere se eum legionibus quæ antecesserant cupiens. Sed rursus paulum progressus, et Turcarum occursu et cadaverum acervis in viis jacentium impediebatur.

καὶ τὴν κυνέην ἐτέρωσε βαλλομένην τῇ ἐκείνου ἐφήρμοσε κεφαλῇ. Ἐν [P. 120] ᾧ δὲ καθ' ὃ εἰρήκειμεν δένδρον ὁ βασιλεὺς ἀνεκώχευεν, ἐπιδραμών τις Πέρσης ἐφείλκε τοῦτον τοῦ χαλινοῦ κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν· ὁ δὲ πλήξας αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς τῷ τοῦ δόρατος τμήματι ὃ εἶχεν ἔτι ἐν ταῖν χεροῖν, εἰς γῆν ἔβαλλε. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἕτεροι Πέρσαι ζωγρίαν ἐλεῖν ὁριγνώμενοι ἐπ' αὐτὸν ἵενται, ῥᾳδίως δὲ καὶ τούτους ἐώσατο· βασιλεὺς μὲν γὰρ τὸ τοῦ συνεστῶτος ἱππότου δόρυ ἀγκοινησάμενος διαπείρει ἕνα τῶν ἐπιόντων ἕως καὶ εἰς αὐτὸν θάνατον, αὐτὸς δ' ὁ ἱππότης τὸ ξίφος σπασάμενος ἀποκαρατομεῖ ἕτερον. Συναλισθέντων δὲ καὶ περὶ τὸν βασιλέα ἑτέρων ὁπλοφόρων δέκα Ῥωμαίων ἐκεῖθεν μετέβαινε, συμμίξαι γλιχόμενος τοῖς προηγησαμένοις τάγμασιν. Ἀλλ' αὖθις μικρόν τι προβὰς ὑπότε Τούρκων τῆς πρόσω πορείας εἴργεται, καὶ τοῖς τῶν πεσόντων οὐχ ἧττον νεκροῖς ἀπερύκεται, οἳ περὶ τὰς ὁδοὺς αἱθριάζοντες ἀπέφραττον αὐτὰς σωρηδὸν προκείμενοι.

VI. Faucibus istis et præterfluente amne egressuperatis, alicubi super cadavera equitando, aliam Romanam manum cogit, quæ ad conspectum ejus accurrit. Ibi Joannem Cantacuzenum neptis maritum unum cum multis strenue dimicare, et dum frustra auxilia circumspecta, sterni ac spoliari videt. Persæ vero qui illum occiderant, ut imperatorem præterire viderunt (neque enim latere poterat), in cohortem conglobati, imperatorem ut opimam prædam petebant: quem se mox aut capturos aut interfecturos opinabantur. Erant ii viri eximii et armis insignes, et omnes equis Arabicis insidebant: 241 qui præter alia ornamenta splendidissima prolixas tricas ex equinis pilis contextas et sonoras nolas de collis dependentes habebant. Verum imperator, animis suorum excitatis, hostium impetum facile propulsat; ac subinde paulatim progrediendo, et nunc more belli nunc citra sanguinem Persas præterеundo, quorum alii atque alii ad eum capiendum properabant, exoptatus ad legiones quæ antecesserant pervenit, non tam suam vicem dolentes quam illius periculo sollicitas. Sed antequam eas adipisceretur, aquam e præterfluente fluvio haustam afferri sibi jussit; quam summis labris gustata et effusa, quod ex insuavi sapore tabe infectam cognovisset, cum suspirio: « Infeliciter, inquit Christianorum sanguinem libavi. » Ibi quidam audax et importunus homo, et illo acerbissimo tempore acerbior: « Non nunc, inquit, imperator, non nunc primum, sed olim et sæpe et ad ebrietatem usque Christianorum sanguinem hausisti, dum 242 pauperes subditos exactionibus vexas et deglubis. » Eum conviciatorem Manuel ita æquo animo tulit ac si surdus esset; et cum viduos, in quibus signata pecunia erat erat, a Persis diripi let effundi videret, Romanos hortatus est ut impetu in Barbaros facto pecuniam illam ipsi potius debitam arriperent. Tum rursus idem ille impudenter in imperatorem invectus: « Ultro, inquit, ista prius Romanis danda fuit, non nunc, ubi cum difficultate et sanguine paranda est. Quodsi vir fortis est, ut gloriatur etchlamys postulat, in raptores Persas impetum faciat, iisque fortiter cæsis rapinas recuperet. » Tacuit et ad ea verba hominis importuni Manuel, sine ullo murmure, non secus atque olim David Semeis intemperias tulit. Tandem Contostephanus quoque Andronicus incolumis advenit, qui extremum agmen ducebat: et alii quidam apud Manuelem gratiosi, vulnerum expertes, concurrerunt.

Δ'. Μόλις δὲ τὰ ἐκεῖσε δυσπόρευτα χωρία καὶ τὸν ἐγγὺς που παραῤῥέοντα ποταμὸν διελθών, ἐνιαχοῦ τῶν θνησιμαίων ἐπιβαίνων καὶ τούτων ὕπερθεν ἱππαζόμενος, ἀθροίζει καὶ ἄλλο τι στῖφος Ῥωμαϊκὸν κατὰ θέαν αὐτοῦ συνδραμόν, ὅτε καὶ ἀναβλέψας ὀρᾷ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν ἐπ' ἀνεψιᾷ γαμβρὸν, τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην, ἕνα πρὸς πλείους διαμιλλώμενον καὶ ἀνδρείως αὐτοῖς προσφερόμενον, καὶ περιβλεπόμενον μὲν εἴ τις ἐπαρήξων ἐκείνῳ ἐλεύσεται, ἐκ δὲ τοῦ μηδένα τὸν ἀμύνοντα παρεστάναι μετὰ βραχὺ πίπτοντά τε καὶ σκυλευόμενον. Οἱ δὲ τοῦτον ἀπεκτονότες Πέρσαι ὡς εἶδον παριόντα τὸν αὐτοκράτορα (οὐδὲ γὰρ ἦν λαθεῖν), συγκροτηθέντες εἰς σπεῖραν ὡς εἰς θήραμα μέγα τὸν βασιλέα ἐπῆσαν· ὤροντο γὰρ αὐτίκα δὴ μάλα τοῦτον αἱρήσειν ἢ ἀναιρήσειν. Ἦσαν δ' οὗτοι πάντες Ἀραβίοις ἔποχοι ἵπποις καὶ κατὰ θέαν τῶν πολλῶν ὑπερφέροντες· ὁπλισμοῖς τε γὰρ ἐκπρεπέσιν ἐκάζοντο, καὶ τοὺς ἵππους ἠσκημένους εἶχον ἄλλοις τε κόσμοις λαμπροτάτοις, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπαυχενίοις ἀγλαίσμασιν ἐκ τριχῶν συγκειμένοις ἱππείων, ἃ ἱκανὸν καθιεμένων καὶ περιηρτημένους ἐχουσῶν ἡχητικοὺς κώδωνας. Βασιλεὺς δ' ἀναστήσας τὰ τῶν περὶ αὐτὸν φρονήματα τὴν τῶν πολεμίων ἐπέλευσιν εὐπετῶς ἀποκρούεται, ἀεὶ δὲ κατὰ βραχὺ προβαίνων τοῖς ἔμπροσθεν· καὶ νῦν μὲν πολέμου νόμῳ ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἀναιμωτὶ παριππεύων τοὺς Πέρσας, ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συνιόντας καὶ πάντας συλλαβεῖν αὐτὸν σπεύδοντας τρισάσμενος ἐφίσταται καὶ ἀσπάσιος τοῖς προωθευκόσι τάγμασιν, οὐ μᾶλλον περὶ αὐτοῖς δυσχεραίνουσιν ἢ ἐπ' αὐτῷ μὴ φαινομένῳ ἀγωνιῶσιν. Οὔπω δὲ συμμίξας τούτοις, ἀλλ' ἐκεῖσε ἔτι ὢν ἔνθα ποταμὸν παραῤῥέειν ὁ λόγος εἴρηκε, διψᾷ συνέχεται, καὶ δὴ αἰτεῖται τῶν καρεστώτων τινὰ λαβόντα ὕδρειον ὕδωρ ἀρύσασθαι καί οἱ ἀποκομίσαι πιεῖν. Σπάσας τοίνυν τοῦ ὕδατος ὅσον ἂν τὴν ἐκείνου ἐδίανεν ὑπερφῆναι, τὸ λοιπὸν ἐξέχεεν οἷα μὴ τοῦ ποθέντος ἡδέως διὰ τοῦ οἰσοφάγου κατολισθαίνοντος. Πολυπραγμονήσας δὲ τὸ ποτὸν καὶ λυθρώδες τοῦτο κατανοήσας ᾤμωξε, καὶ εἶπε μὴ εὐτυχῶς ἀπογεύσασθαι τοῦ τῶν Χριστιανῶν αἵματος. Παρεστὼς δέ τις ἀνὴρ Ἰταμὸς καὶ θρασὺς, ὡς ἔδειξε, καὶ τοῦ τότε καιροῦ δυσκολώτερος, ἀνερυθριάστως ἔφησεν, « Ἄπαγε, βασιλεῦ οὔκουν ταῦτα, οὐχί· οὐ γὰρ νῦν [P. 121] πρώτως, ἀλλὰ πάλαι καὶ πολλάκις καὶ εἰς κραιπάλην καὶ ἀκραιφνῶς Χριστιανικῶν αἱμάτων κρατὴρ ἐκεράσθη σοι, καλαμωμένῳ τε καὶ ἐπιφυλλίζοντι τὸ ὑπήκοον. » Οὕτω δ' ἱλαρῶς τὸν κατήγορον ἐκεῖνον καὶ λοίδορον ὑπήνεγκεν ἄνθρωπον, ὡς εἰ μὴ ἦν

ἀκούων μηδ' ἔχων ἐλεγμοὺς ἐν τῷ στόματι. Ὁρῶν δὲ καὶ τοὺς θησαυροφύλακας θυλάκους διασπωμένους ὑπὸ Περσῶν καὶ κατὰ γῆς χεόμενον καὶ ἁρπαζόμενον τὸν εἰς νόμισμα κεκομμένον χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, ἐνῆγε τοὺς συνόντας Ῥωμαίους ἐπεισπεσεῖν τοῖς βαρβάροις καὶ κτήσασθαι τὰ χρήματα Περσῶν δικαιότερον. Συστὰς δὲ αὖθις ὁ λῆρος ἐκεῖνος ἀνὴρ διελοιδορεῖτο ἀναιδῶς βασιλεῖ τοιαῦτα κελεύοντι. « Ἐχρῆν, » λέγων, « ἐκουσίως καὶ πρότερον διδόναι Ῥωμαίοις ταυτί, οὐχὶ δὲ πάντως νυνί, ὁπότε ἡ κτῆσις δυσχερὴς καὶ μεθ' αἵματος. Εἰ δ' αὐτὸς ἀνήρ ἐστιν ἰσχύος, ὁποῖος εὔχεται εἶναι, ἤ γοῦν ἀναξυρίδα περίκειται, τοῖς χρυσοσύλαις συρράγεῖς Πέρσαις καὶ συγκόψας τούτους θαρραλεώτερον ἐπανασωσάτω Ῥμαίοις τὰ ἁρπαζόμενα. » Ἐσιώπα δὲ κἀπὶ τούτοις τοῖς ῥήμασι, ὑπ' ὀδόντα γρύζων μηδὲ τονθορύζων, ἀλλὰ φέρων τὴν τοῦ κερτόμου προπέτειαν ὡς Δαβὶδ πάλαι Σεμεεὶ τὴν αὐθάδειαν. Ὀψὲ δὲ καὶ ὁ Κοντοστέφανος Ἀνδρόνικος ἀδλαβὴς παρῆν, ὃς ἡγεῖτο τῶν τελευταίων τάξεων, καὶ ἕτεροι τῶν δυναμένων μέγα παρὰ τῷ Μανουὴλ ἁπλῆγες συνδεδραμήκασιν.

Ε'. Ἐπεὶ δὲ νὺξ ἐπῆλθε καὶ σκότος ἡμέρας διάδοχον τὸν πόλεμον ἔπαυσεν, ἀδημονῶν ἅπας καθῆστο ὁποίῳ τῷ τῆς χειρὸς κοίλῳ ῥίψας τὴν κεφαλήν, καὶ τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον φανταζόμενος οὐ τοῖς ζῶσι συνέτατεν ἑαυτόν, καὶ μάλισθ' ὅτι τὸν χάραξ περιτρέχοντες διαπρυσίοις ἀνεκάλουν φωναῖς οἱ Βάρβαροι τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῖς, οἳ κατὰ χρείαν ἢ μεταθεσιν πίστεως πρὸς Ῥωμαίους προὐχώρησαν πάλαι, καὶ παρήνουν ἐξελθεῖν αὐτονυχὶ τοῦ στρατηγίου ὡς ἀπολουμένων ἅρδην ἔωθεν αὐτίκα τῶν ἐν αὐτῷ. Διενυκτέρευον οὖν Ῥωμαῖοι κατὰ φρήτρας καὶ λοχάδας τοῖς φύλοις φῦλα συναγειρόμενοι, βαπτόμενοι πρὸς ὦχρον ὑπὸ δέους, εἷς οἷον τὰ πέταλα τῶν δένδρων κατὰ καιρὸν τὸν φυλλοχόον μεταμορφάζεται. Αὐτὸς δὲ ὁ κρατῶν ἀγενεστάτας βουλὰς ὤδενεν. Ὡς δὲ ταύτας ἀποτεκὼν εἰς ἀκοὴν τῶν σὺν ἐκείνῳ ἐξέφερε, καὶ ἦν τὸ ὑφηγούμενον λαθραία φυγὴ καὶ τοσούτων ψυχῶν εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ θάνατον ἔκδοσις, ἔκπληττει τοὺς ἀκροωμένους, καὶ μᾶλλον τὸν Κοντοστέφανον, ὡς ἀνδρὸς ἀλλοφρονοῦντος καὶ περιστρεφομένου σκοτοδίνῃ ἀτεχνῶς φθεγγόμενος ῥήματα. Οὐ μόνον δὲ οἱ πρὸς σκέψιν τοῦ ποιητέον συνελθόντες βαρέως ἤνεγκαν τὰ ἠνωτισμένα, ἀλλὰ καὶ τις ἔξωθεν ἐστὼς τῆς σκηνῆς ἐκ τῶν ἀγνώστων καὶ τῶν πλείστων στρατιωτῶν, ὡς τὸ βασιλικὸν ἐς οὖς ἐδέξατο σκέμμα, ὑψώσας τὴν φωνὴν καὶ διωλύγιον ἀνοιμώξας, « Φεῦ, » εἶπεν, « ὁποῖα δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων εἰς νοῦν ἐβάλετο. » Καὶ πρὸς ἐκεῖνον τὴν τοῦ λόγου στρέψας ὁρμὴν, « Οὐχὶ σὺ, » φησίν, ὁ διὰ τῆς ἐρήμης ταύτης καὶ στενῆς ὁδοῦ ἐκβλίψας ἡμᾶς καὶ εἰς [P. 122] ἀπώλειαν διηθήσας, ἢ μᾶλλον οἱονεί τινι ὅλμῳ ἐκπιέσας τοῖς συμπίπτουσι τούτοις σκοπέλοις καὶ τοῖς πεσοῦσιν ἀτεχνῶς ἐφ' ἡμᾶς ὄρεσι; Τί ἡμῖν καὶ τῇ κοιλάδι ταύτῃ τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τῷ στομίῳ τοῦ ᾅδου ἄντικρυς καὶ τῷ παρελθεῖν τὰς ἀνωμάλους τούτας καὶ τραχείας τροχιάς; Ἤ τί ἴδιον ἐπάγειν τοῖς βαρβάροις ἐπίκλημα εἴχομεν, οἳ τοὺς χώρους τοὺς στενούς τε καὶ βιαίους καὶ σκολιοὺς περικαθίσαντες ἡμᾶς ἐσαγήνευσαν; καὶ νῦν ὅπως καταπροδίδως ὡς πρόβατα σφαγῆς τοῖς ἐχθροῖς; » Τούτοις μαλαχθεὶς τὴν ψυχὴν εἶτ' οὖν ἕως καρδίας δηχθεὶς εἰς ἑτέραν ἑτραπετο καὶ τὴν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἑλᾷν εἵλετο.

'Αλλ' ὁ σπέρμα ἐγκαταλείπων πάλαι τῷ Ἰσραὴλ, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἀφανισθείη τὸ ἐκείνου κληρούχημα ὡς Σόδομα γεγονὸς καὶ ὁμοιωθὲν ὡς Γόμορρα, ὁ παιδεύων καὶ πάλιν ἰώμενος, ὁ τατάσσων καὶ ζῆν ποιῶν, ὁ μὴ τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων εἰς τέλος ἐῶν οὗτος καὶ τότε τὸ ἅγιον ἔθνος κατοικτειρήσας καὶ μὴ ἀπώσασθαι θελήσας ἐπίπαν κάμπτει τὴν τοῦ σουλτάνου ψυχὴν εἰς ἀξύμ-

A V. Ubi nox prælium diremit, omnes sederunt tristes, capita manibus sustinentes; et dum præsens discrimen reputant, se vivis non adnumerabant, eo potissimum territi, quod Barbari circum vallum **243** cursitantes populares suos, qui vel religione mutata vel aliis de causis olim ad Romanos se contulerant, cum maximis clamoribus hortabantur ut ea nocte castris excederent; mane enim omnes qui in iis essent perituros. Eam noctem ita exegerunt Romani, metu pallentes, ut tribules cum tribulibus, amici cum amicis se conjungerent. At imperator cum ignavissimum consilium de clandestina fuga et tot millibus neci objiciendis proceribus aperuisset, auditores, et Contostephanus in primis, obstupuerunt, quasi verba hominis parum sani loqueretur. Nec iis solum qui in consilium adhibiti fuerant, eam orationem graviter tulerunt: sed quidam obscurus miles, qui extra tabernaculum steterat, audito ejus proposito, cum ingenti suspirio et alta voce: « Quid, inquit, Romanorum imperatori in mentem venit? » Et ad ipsum conversus: « Non tu, inquit, is es, qui in desertam et angustam istam viam nos intrusisti et in interitum **244** præcipitasti? et concurrentibus istis scopulis et montibus nos omnino oppressuris veluti mortario contudisti? quid nobis rei est cum ista valle luctus et faucibus inferni? cur istos iniquos asperos tramites penetramus? quid nos privatim de Barbaris queri possumus, qui violentis istis anfractibus atque angustiis infestis nos irreliverunt? et tu nos tanquam oves mactationi destinatas prodis? » His verbis animo emollito ac potius consauciato consilium mutavit, et eam sequi viam instituit quam tempus pateretur.

D Enimvero is qui olim Israeli semen reliquit, ne sua sors penitus, Sodomæ et Gomorrhæ instar, aboleretur; qui castigat et rursus medetur; qui percutit et vivere facit; qui baculum peccatorum non perpetuo in sortem justorum grassari sinit, is tum quoque sancti sui populi miserius, quem non penitus repudiare volebat, sultani animum ad inusitatam clementiam flectit, ut qui dudum Manuelis

virtutem verebatur, nunc ejus calamitate frangeretur : aut ut olim per Chusin Achitophelis consilia everlit, et animum Absalonis mutavit, ut ea sequeretur quæ perniciem ei allatura erant, ita tum quoque Persarum **245** principem transversum egit, ut procerum consiliis impulsus, quibus tempore pacis ab imperatore pecunia affluebat, per legatos ultro prior divinitus pacem imperatori offerret, quam is urgente necessitate peliturus erat, et pactiones rursus, ut ante, flagitaret. Persæ vero sultani consilio nondum patefacto, castra diluculo oppugnatum ibant, uno impetu Romanos delendi spe concepta. Itaque cum barbarico ejulatu obequitarent et milites intra vallum sagittis conficerent, Joannes Constantini Angeli filius cum sua cohorte, jussu imperatoris, ad Turcorum impetum reprimendum egreditur. Qui cum irrito conatu, nullo forti facinore edito, rediisset, Macroducas Constantinus orientales copias educit. Sed is quoque non multo post in castra se recepit. Interea sultanus Gabram, honoratissimum inter suos satrapes, ad imperatorem mittit ; cujus jussu Turci oppugnare vallum desistunt, et Romani clam subducere sese desinunt. Is Gabras **246** imperatori Barbarorum more submisse adorato dono adducit equum Nisæum, frenis argenteis ornatum, ex iis qui ad pompas aluntur ; et longum ancipitem gladium, ac sermonem de pacificatione interjicit, animo ejus ob acceptam cladem, ui apparebat tristi, prius mollibus verbis quas in aurem illi dicebat delinito, et doloris acerbitate velut incantamentis quibusdam mitigata. Cum autem thoracem imperatoris fulva veste tectum vidisset : « Iste color, inquit, imperator, pugnæ tempore minime commodus est, sed plane inauspicatus. » Id dictum imperator exiguo et coacto risu excepit ; eamque vestem purpura et auro intextam illi dedit, acceptoque ense et equo pacem conscribit suaque manu subsignat. Inter cæteras conditiones, quas id tempus scrupulosius exquirere non sinebat, illa quoque erat, ut Dorylæum et Subleum castella everterentur.

A φυλον ἔλεον τὸ καινότατον, καὶ ὃς τὴν τοῦ βασιλέως ἀρετὴν αἰδούμενος πρότερον, τότε καὶ ταῖς ἐκείνου συμφοραῖς ἐπικλᾶται· ἤ γοῦν ὁ διὰ Χουσὶ τὴν Ἀχιτόβελ ἀκυρώσας βουλὴν, καὶ τὰς φρένας ἀλλοιώσας τοῦ Ἀβεσαλὼμ ὡς τοῖς καθ' ἑαυτοῦ καὶ χείροσιν ἐπαγγέλλεσθαι, αὐτὸς καὶ τότε τὸν Περσάρχην ἐξέκρουσε τοῦ καθήκοντος. Παρασυρεὶς γὰρ οὗτος ταῖς τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ ὑποθημοσύναις, οἵπερ ἀπήντλουν ἀμφοτέραις ἐκ βασιλέως, κατὰ τὸν τῆς εἰρήνης καιρὸν τὰ χρήματα, πέμψας πρεσβείαν εἰρηνικὰ διαλέγεται καὶ τὴν συνομολογίαν ὡς πρώην αὖθις ἐπιζητεῖ, προφθάνων οἷον προαιρετῶς, τοῦ κρείττονος ἐποτρύνοντος, τὸν ἀναγκαστῶς ἐς τὰς συμβάσεις βλέψαντα ἄνακτα. Οἱ δὲ δὴ Πέρσαι μήπω τῶν κατὰ σκοπὸν τῷ σουλτάνῳ ἐκφανθέντων ἅμα ἔῳ προσήλαυνον ὡς κυκλωσόμενοι Ῥωμαίους καὶ ὥσπερ ὄψον εὐτρεπὲς καὶ καθ' ὁρμὴν μίαν οἷα θῆρες, λαφύξοντες, ἢ ὡς ἐγκαταλελειμμένα ὠὰ καὶ νοσσιὰν ἐρήμην ἁπάξοντες. Περιστείχοντες τοίνυν τὸν χάρακα τοὺς ἐντὸς κατετόξευον, κύκλῳ περιελαύνοντες καὶ βαρβαρικῶς ἀλαλάζοντες. Βασιλεὺς οὖν ἐγκελεύεται Ἰωάννῃ τῷ τοῦ Ἀγγέλου Κωνσταντίνου υἱῷ μετὰ τοῦ συνόντος ἐκείνῳ τάγματος τοῖς Πέρσαις προσβαλεῖν· ὁ δὲ κατὰ τὴν βασιλικὴν ἐπιταγὴν ἀναστελεῖν τοὺς Τούρκους πειρᾶται, οὐδὲν δέ τι καὶ δράσας γενναῖον παλίστροφος γίνεται. Ἐκ δὲ τούτου ὁ Μακροδούκας Κωνσταντῖνος τὴν ὑπ' αὐτὸν ἐξάγει στρατιὰν ἐκ τῶν ἑῴων στρατολογουμένην ταγμάτων· ἀλλὰ καὶ οὗτος μικρόν τι φανεὶς ὑπενύστησεν. Ὁ δὲ γε σουλτάνος πέμπει πρὸς βασιλέα Γαβρᾶν τὰ πρῶτα τῶν παρ' αὐτῷ καὶ τετιμημένον τὰ μέγιστα· τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε οἵ τε Τοῦρκοι ἐκ παραγγελίας τοῦ προσβάλλειν περιστάδην ἀπέστησαν καὶ Ῥωμαῖοι τοῦ ὑπεξέρχεσθαι λήγουσιν. Ὀφθῆναι δὲ τῷ βασιλεῖ μέλλων Γαβρᾶς βαθεῖαν καὶ βαρβαρικὴν ἀπονέμει τιμὴν καὶ προσκύνησιν, καὶ ἅμα ἵππον προσάγει δῶρον Νισαῖον ἀργυροχάλινον, ἐκ τῶν φατνιζομένων εἰς πομπὰς, καὶ περιμήκη ἀμφήκη μάχαιραν, καὶ λόγον κινεῖ περὶ σπονδῶν, διομαλίσας πρότερον λόγοις ἁπαλοῖς τὴν ἐπὶ τοῖς συμβᾶσιν ὑπεμφαινομένην ἀχθηδόνα τοῦ βασιλέως, καὶ καταστείλας τὸ τοῦ πάθους φλεγμαῖνον οἷά τισιν ἐπᾴσμασιν, οἷς πρὸς τὸ οὖς ἐκείνῳ ὑπεψιθύρισε ῥήμασι. Θεασάμενος δὲ Γαβρᾶς ἣν εἶχε στολάδα ἐπὶ τοῦ θώρακος βασιλεὺς, τὴν χροιὰν χολοβάφινον, « Οὐκ εὐσύμβολον τὸ χρῶμα τοῦτο » φησὶν, « ὦ βασιλεῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν κατὰ νὴν ὥραν τοῦ πολέμου ταῖς ἀγαθαῖς τύχαις ἀντιπρᾶττον (2). » Αὐτὸς δ' ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τούτοις βραχύ τι καὶ βεβιασμένον μειδιάσας, τὴν ἐπιθωράκιον στολὴν ἀποδὺς ἐκείνῳ δίδωσι πορφύρᾳ καὶ χρυσῷ διηνθισμένην. Τὸν δ' ἵππον καὶ τὸ ξίφος δεξάμενος ἐγγράφους τίθεται τὰς σπονδὰς, καὶ τὴν χεῖρα τούτοις βραβεύει. Ἐνῆν δὲ τῷ γραμματίῳ καὶ ἄλλα μὲν ὅσα ὁ καιρὸς ἐπέταττε κατὰ μηδὲν ἀκριβολογούμενος, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ καταστραφῆναι τὰ φρούρια τό τε Δορύλαιον καὶ τὸ Σούβλεον.

B

C

247 Manuel cum pacem nihil insidiarum habere et sincere secum agere Barbarum videret, alia via domum redire instituit, ut aspectum interfectorum declinaret. At viæ duces ob id ipsum potissimum eodem eum reducebant, ut miserabilia illa spectacula oculis intueretur, quæ quidem nul-

D Οὕτως οὖν εὑρηκὼς τὸν Βάρβαρον τὰ πρὸς εἰρήνην ἀληθῶς λαλήσαντα καὶ μὴ ἐπ' ὀργὴν δόλους διαλογιζόμενον, αἱρεῖται δι' ἄλλης ὁδοῦ πορευθῆναι καὶ μὴ τὴν αὐτὴν ἀναμετρήσειν αὖθις ἣν ἐβάδισε πρότερον, ἐκκλῖναι τοὺς πεσόντας βουλόμενος. Οἱ δὲ τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνες κατ' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον ἐπὶ τὴν

Hier. Wolfii notæ.

(2) Nescio quid hoc sive scomma sive σαρκασμὸς, sibi velit, utrum rideat Manuelem ut metu pallentem, an vero innuat aurea arma periculosiora esse ferreis, quod spe prædæ plures alliciant.

ἐκεῖσε προῆγον, ἵν' ὀφθαλμοῖς οἰκείοις ἐπόψοιτο βασιλεὺς τὰ οἰκτρότατα ἐκεῖνα θεάματα. Καὶ γὰρ ἦν ἀληθῶς δακρύων ἄξια τὰ ὁρώμενα, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν μείζω τοῦ ἀνακλαυσθῆναι διὰ τὸ τοῦ κακοῦ μέγεθος. Αἵ τε γὰρ φάραγγες εἰς ἰσόπεδον ἀνέβαινον, καὶ οἱ κοιλάδες εἰς κολωνοὺς ἀντηείροντο, καὶ τὰ ἄλση τοῖς θνησιμαίοις ἐκεκάλυπτο. Ἅπας δὲ κείμενος ἀποσυρεὶς ἦν τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς (3), πολλοὶ δὲ καὶ τοὺς ἰθυφάλλους ἀπεκαυλίσθησαν. Ἐλέγετο δὲ τοὺς Πέρσας τοῦτο τεχνάσασθαι, ἵνα μὴ τοῦ ἀκροβύστου ὁ ἐμπερίτομος διαστέλλοιτο καὶ ἡ νίκη οὕτως εἴη ἀμφιπαλὴς καὶ ἀμφήριστος, ὡς ἐξ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων καταβληθέντων πολλῶν. Οὐδεὶς τοίνυν χωρὶς δακρύων καὶ στεναγμῶν ἀντιπαρῆλθεν, ἀλλὰ μέγα πάντες ἀνέκλαυσαν καὶ ὀνομαστὶ τοὺς ἀπολωλότας ἑταίρους καὶ συνήθεις ἐκάλεσαν.

A lis lacrymis satis deplorari queant. Nam fauces exæquatæ erant, valles in tumulos assurgebant, saltus cadaveribus operiebantur. Prostratis omnibus cutis capitis detracta erat, nonnullis pudenda etiam præcisa. Ideo factum a Persis dicebatur, ut circumcisis a Christianis non distinctis victoria anceps esset; nam ex utroque exercitu multi ceciderant. Nemo igitur præteriit quin lamentaretur et nominatim familiares atque amicos suos interfectos compellaret.

Ἀλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, ἐκεῖνο ἔχω εἰπεῖν, ὡς δυσφύλακτον τὸ μέλλον τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν, καὶ οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως ἐξαναλύξῃ τὸ ἐπιὸν, εἰ μὴ τῷ τὸ θεῖον ἐκ λιπαρίας ἱλεωθὲν ἀπώσαιτο τὰ δεινὰ ἢ ἐκ τούτου εἰς τοῦτο μετακλινεῖ, καταμιγνύον τὸ τῆς κινήσεως ἀκραιφνὲς καὶ τῷ φιλανθρώπῳ καπηλεῦον τὸ ἄκρατον. Βασιλεὺς γὰρ ἡνίκα ἦν κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύειν προθέμενος, ἐδόκει καθ' ὕπνους ὁρᾶν ὡς εἰς στρατηγίδα νῆα ἐμβὰς αὐτός τε καὶ συχνοὶ τῶν ἐπιτηδείων τὴν Προποντίδα ἀνελέγετο, αἴφνης δὲ συμπεσεῖν τὰ ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ὄρη, ὡς ἀφανισθῆναι μὲν τῆς νηὸς θραυσθείσης τὸ ἐμπλέον ἅπαν, αὐτὸν δὲ μόλις ἐκδοθῆναι τῇ χέρσῳ ταῖς χερσὶ νηχόμενον. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν τῶν ἐπισφαλῶν ἐκείνων ἐπέβαινε τριβῶν, ἀνήρ τις προσελθὼν [P. 124] αὐτῷ δίγλωττος, τὸ γένος Ῥωμαῖος, τοὐπίκλην Μαυρόπουλος, δόξαι οἱ ἔφατο κατ' ὄναρ τὸν ἐκ τοῦ Κύρου παρώνυμόν νεὼν εἰσελθεῖν, ἐν δὲ τῷ ἱλεοῦσθαί οἱ τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος φωνὴν ἐξικνουμένην ἐκεῖθεν ἐνωτισθῆναι, λέγουσαν ὡς « Ἀρτίως ἐν μεγίστοις μάλιστα κινδύνοις ὁ βασιλεὺς, καὶ τίς ἀπελεύσεταί μοι τούτῳ συνέριθος; » Εἰρηκότος δέ τινος ἀοράτως « Ἀπελθέτω Γεώργιος, » « Νωθὴς οὗτος, » εἰπεῖν. Κἀκείνου δὲ πάλιν ἐπενεγκόντος, « Ἀπίτω Θεόδωρος, » καὶ πρὸς τοῦτον ἄπανήνασθαι, τέλος δὲ μετὰ περιαλγείας ῥηθέγξασθαι ὡς οὐδεὶς προφθάσει τὸ φυόμενον ἐκείνῳ κακόν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

B Hoc loco illud in mentem mihi venit, res futuras difficulter ab hominibus posse præcaveri, neque facile quemquam pericula **248** evasurum, nisi numine exorato divinitus custodiatur malorumque levamen impetret. Nam imperator, cum Persis inferre bellum statuisset, in somnis sibi visus est conscensa imperatoria nave cum multis familiaribus Propontidis oram legere; subito vero Europæ et Asiæ montes concidisse, fractaque nave, cæteris omnibus sublatis, se vix manibus in littus enatasse. Quo autem die periculosas illas vias ingressurus erat, homo quidam duarum linguarum peritus, natione Romanus, cognomento Mauropulus, ei dixit se visum in somnis Cyri ædem ingredi, et dum Genitricem Dei placaret, vocem ex ea editam audire, quæ diceret: « Nunc in summo discrimine versatur imperator, et quis ei meo nomine opem feret? » Cum quidam ex obscuro dixisset: « Abeat Georgius, » illam respondisse: « Tardus hic est. » Illo iterum dicente: « Abeat Theodorus, » eo quoque repudiato denique mœstam exclamasse neminem malum illi imminens præcavere posse. Atque hæc hactenus.

ζ'. Μετὰ δὲ τὸ ὑποκαταβῆναι τὰς δυσχωρίας ἐνέκειντο καὶ πάλιν οἱ Πέρσαι Ῥωμαίοις ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐπιφαινόμενοι· μεταμέλῳ γὰρ ἐλέγετο πλῆξαι τὸν Πέρσην ὅτι τὸ ἐν χερσὶ παρῆκε θήραμα, κἀντεῦθεν ἐνδοῦναι τοῖς οἰκείοις ἐκεῖνα ἐπιοῦσιν ἐνδείκνυσθαι ὅσα καὶ πρὸ τῶν σπονδῶν ἐξῆν διαπράττεσθαι. Οἱ παντοδαὶ δὲ καὶ ὡς ἡνίκα τὰ δυσέμβολα χωρία Ῥωμαῖοι διήρχοντο, οἱ Τοῦρκοι παρείποντο, ἀλλὰ κατὰ διαλειπούσας συμμορίας ἐπηκολούθουν· οἱ γὰρ κράτιστοι καὶ πλεῖστοι ταῖς τῶν σκύλων ὠφελείαις ἐμφορτοι γενόμενοι τῆς ὁδοῦ φερούσης ἤψαντο. Πλὴν καὶ οἱ παρεπόμενοι ἐκεῖνοι πολλοὺς διέφθειρον, καὶ τούτους πάλιστα ὁπόσοι τραυματίαι τε καὶ ἀπόμαχοι, καίπερ τοῦ βασιλέως τοὺς πολεμικοὺς τῶν ἡγεμόνων καὶ δραστηρίους οὐραγεῖν

VI. Postquam autem ex angustiis evaserunt, Persæ Romanos iterum a tergo sunt adorti. Persam enim pœnituisse ferebant quod **249** paratam prædam e manibus amisisset, et suis concessisse ut Romanis ostenderent ea quæ etiam ante pacem facere potuissent. Non tamen toto exercitu, ut tum cum angustias transirent Romani, assectabantur, sed ex intervallis et sejunctis cohortibus. Nam pleriquo, optimi quique præsertim, manubiis onusti domos suas repetebant. Nihilominus tamen illi qui tergis inhærebant multos occidebant, vulneratos præsertim atque imbelles, quamvis imperator bellicosos et strenuos duces extremum agmen claudere jussisset. Ubi Chonas pervenerunt, cupide quieverunt ut hostes non amplius visuri. Imperator vero uni-

Hier. Wolfii notæ.

(3) Hic apertius consilium Turcorum declarat, ostentare eos voluisse, nullum Turcam sed Christianos duntaxat periisse. Quia vero Turcis addere præputia non poterant, Christianis ea præciderunt; et quos viventes non potuerant, defunctos in Turcas transformarunt utique ludibrii causa.

cuique male habenti staterem viaticum dedit ad morbum pro tempore curandum, Chonis Philadelphiam descendit, atque ibi ad valetudinem a belli ærumnis recreandam aliquot dies commoratus, præmissis in urbem nuntiis acceptam cladem Cpolitanis per litteras significavit; in quibus nunc idem sibi quod Romano Diogeni accidisse querebatur, qui bello Sarracenis illato magnam copiarum partem amisisset et ipse captus fuisset: nunc sultanicum fœdus **250** extollebat, et sultanum pacem expetiisse jactabat, aurea bulla consignatam pactionem ostentans, a sultano subscriptam, quasi metu id fecisset. Nihilominus tamen Subleum in transitu ex sultani voluntate diruit, sed Dorylæum nequaquam. Quare a sultano per legatos pactionis est admonitus, mirari se dicente quod Dorylæum nondum eversum esset. Ille vero, se parum ea curare quæ necessitate facta essent respondens, Dorylæi evertendi mentionem minime ferebat, illam opinor partem Delphici oraculi, quod Epicydidi est redditum, secutus:

Jura, mors rapit hos etiam, qui fœdera servant;

ea vero quæ sequuntur neglexit:

Jurisjurandi sed filia nominis expers,
Trunca pedum manuumque, celerrima sed tamen instat,
Persequiturque virum, dum stirpem funditus omnem
Hauserit. At soboles servantis fœdera floret
Post obitum magis, in seros rediviva nepotes.

ἐπιτάξαντος. Ὡς δὲ κατὰ τὰς Χώνας παρεγένοντο, ἄσμενοι ἐκεῖσε τὸ γόνυ ἔκαμψαν, ὡς οὐκέτι τοὺς πολεμίους ὀψόμενοι. Βασιλεῖ δὲ καὶ τούτου ἐμέλησεν, ἑκάστῳ καχεκτοῦντι στατῆρα διαδοῦναι ἀργύρεον, νοσοκομίας ἐφόδιον πρόσκαιρον. Καταβὰς δὲ εἰς Φιλαδέλφειαν ἡμέρας τινὰς ἐκεῖσε διότριψε, τὴν τοῦ σώματος διάθεσιν ἀνακτώμενος, καθηρημένην οἷς ἐπεπόνθει κατὰ τὸν πόλεμον. Προεκπέμψας δ' ἀγγέλους τὰ συμβεβηκότα ταῦτα τοῖς Κωνσταντινουπολίταις παρίστα, νῦν μὲν ταυτοπαθῆ πως ἑαυτὸν Ῥωμανῷ τῷ Διογένει κατονομάζων, ἐπεὶ καὶ οὗτος ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἐξενεγκών ποτε πόλεμον τό τε πολὺ τῆς στρατιᾶς ἀπεβάλετο καὶ αὐτὸς συλληφθεὶς ἀπήχθη αἰχμάλωτος, νῦν δὲ τὰς μετὰ τοῦ σουλτάνου σπονδὰς ὑπεξαίρων, καὶ κάτωθεν (4) τῆς ἑαυτοῦ σημαίας μεγαλορρήμονῶν αὐτὰς περατῶσαι, ἀνέμῳ ἀναπεπταμένης καὶ πρὸς τὸ τῶν ἀντιπάλων ἀφορώσης μέτωπον ὡς φόβον ἀντιπίπτειν καὶ τρόμον αὐτοῖς. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μὲν Σούβλεον ἐπιπαριὼν. κατὰ τὸ σουλτάνῳ δοκοῦν αὐτὸς καθαιρεῖ, τὸ δέ γε Δορύλαιον οὐδαμοῦ. Ὅθεν στείλας ὁ σουλτάνος πρεσβείαν τῶν τε συνθηκῶν αὐτὸν ἀνεμίμνησκε, καὶ θαυμάζειν ἔλεγεν ὅπως μὴ ἐς δεῦρο καθήρηται τὸ Δορύλαιον. Ὁ δὲ ὀλίγα τοῖς κατ' ἀνάγκην γενομένοις τὸν νοῦν προσέχειν εἰπών, κατεδαφίσαι δὴ τὸ Δορύλαιον οὐδ' ἄκροις ὠσὶ παρεδέχετο, ἐκεῖνο ἀτεχνῶς τῶν τῆς Πυθίας πρὸς τὸν Ἐπικυδίδην ἐπῶν ἀποτεμόμενος καὶ [P. 125] αἰνέσας·

« Ὄμνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα, »

τὰ δὲ ἐφεξῆς, ἃ φασιν οὕτω, παρεπισχών,

« Ἀλλ' ὅρκου πάις ἐστὶν ἐνώνυμος· οὐδ' ἔπι χεῖρες
Οὐδὲ πόδες, κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν
Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων. »

Cæterum Persa Atapacum ducem cum delecta ex omni exercitu IV et XX millium manu ablegat, ut ad mare usque omnes urbes et provincias vastet ac nemini parcat, sibique aquam marinam, remum **251** et arenam apportet. Is jussa exsequens Mæandrias urbes subitis et improvisis incursionibus miserabiliter populatur, Tralles et Phrygiæ Antiochiam deditione capit, Luma Pentachira et alias munitiones vi expugnatas spoliat, et ordine progressus oram maritimam quoque vastat.

Ὁ δὲ γε Πέρσης μοῖραν ἀπόλεκτον τῆς ὅλης αὐτοῦ στρατιᾶς ἀποδιελών, εἰς χιλιάδας εἴκοσι πρὸς ταῖς τέσσαρσι μετρουμένην, καὶ στρατηγὸν αὐτῇ τὸν Ἀτάπακον ἐπιστήσας πέμπει τὰς ἄχρι θαλάττης πολαις καὶ χώρας πορθήσοντα, φείσασθαι μηδαμῇ μηδεμιᾶς ἐπισκήψας, ἀποκομίσαι τε αὐτῷ ὕδωρ θαλάττιον καὶ κώπην καὶ ψάμαθον. Ὁ δὲ τὰ ἐπιτεταγμένα διδοὺς πέρατι, τὰς Μαιανδρικὰς ἐπιὼν πόλεις ἐδήου οἰκτρῶς, ἐσβολὰς ἀκηρύκτους καὶ ἐφόδους ἀπροϋπτους τιθέμενος. Παρεστήσατο δὲ καὶ τὰς Τράλλεις τὴν πόλιν καὶ τὴν καὶ Φρυγίαν Ἀντιόχειαν, τὰ Λοῦμά τε καὶ τὸν Πεντάχειρα καὶ ἕτερ' ἄττα ἐρύματα κατάκρας ἑλὼν ἐσκύλευσεν. Ὁδῷ δὲ προϊὼν καὶ τὰς παραθαλαττιδίους ἐλυμήνατο χώρας.

VII. Quibus rebus auditis imperator, cum aliis plurimis artibus usus est, tum sine buccinis et tubis e tentorio prodiit. Nunc enim talibus rebus non esse opus, sed arcubus et hastis, ut insolentes hostes Romanis provinciis exigantur. Ac ipse sibi non exeundum ratus, Joannem Batatzem nepotem suum misit, virum cautum et strenuum, et Ducam Constantinum, adolescentem adhuc pene imberbem,

Ζ'. Βασιλεὺς δὲ ταῦτα ἐνωτισάμενος ἄλλαις τε πλείσταις μεθόδοις ἐχρήσατο καὶ δὴ καὶ τῷ μὴ ἐπὶ βυκάναις καὶ σάλπιγγι τῆς σκηνῆς προϊέναι, « Οὐ χρεία, « λέγων, » τοιούτων ἄρτι τινῶν, ἀλλὰ τόξων καὶ δοράτων, ἵνα τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς, οἵ (κατὰ Δαβὶδ εἰπεῖν) ἤχησαν καὶ ἦραν κεφαλὰς, τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀποπεμψώμεθα χωρῶν. » Καὶ αὐτὸς μὲν τὴν εἰς τοὺς πολεμίους ἀπᾶραι οὐδαμῶς ἐδικαίωσε, στέλλει δὲ τὸν

Iiier. Wolfii notæ.

(4) Καὶ κάτωθεν. *Et infra vexillum suum vento expansum, et hostium frontem spectans, ut ii metu et tremore corriperentur, pacem confecisse sultanum gloriabatur.*

ἀνεψιὸν Ἰωάννην τὸν Βατάτζην, τῷ δραστηρίῳ ἐν A δόντι χρώμενον, καὶ τὸν δοῦκαν Κωνσταντῖνον, νεανίαν ἄρτι ὑπεηνήτην καὶ κατὰ τῶν φυτῶν τὰ εὐγενῆ καρπογονεῖν πρὸ ὥρας ἐπαγγελλόμενον, ἔτι δὲ τὸν Ἀσπιέτην Μιχαήλ, πολλὰ παραινέσας αὐτοῖς σὺν εὐβουλίᾳ καὶ τάξει τὸ πραχθησόμενον ἅπαν ποιεῖν, πρὸ δὲ τούτων μὴ προσπελάσαι παντάπασι τοῖς βαρβάροις, εἰ μὴ πεῖρᾳ γνοῖεν ἀκριβεῖ πρότερον ὁπόσοι εἶεν τὸ πλῆθος καὶ ὡς νικῷεν αὐτοὺς μαχεσάμενοι. Καὶ Πέρσαι μὲν πέρας τῆς ἐφόδου τὴν θάλατταν θέμενοι μετὰ πλείστης ὅτι λείας ἀνέλυον, κἀκεῖνα κείροντε οἷς κατὰ τὴν κάθοδον οὐ προσέβαλον· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Βατάτζην τὰς δυνάμεις ἀναλαβόντες, ὅσαις τε αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἐφωδίασε καὶ ὅσαι κατὰ πάροδον ξυνελέγησαν, ἤλαυνον εὐθὺ τοῦ Ὑελίου καὶ τοῦ Λειμμόχειρος τῶν πολιχνίων, καθ' ἃ περὶ ποταμῷ τῷ Μαιάνδρῳ πάλαι ποτὲ γέφυρα περιήγετο. Ἐπεὶ δὲ οἱ σκοποὶ, οὓς ἄρα ὁ Βατάτζης κατάστησε κατὰ πάσας τὰς ὁποιοῦν φερούσας ὁδοὺς, ἀπήγγελλον τὴν τῶν Τούρκων ἀνάζευξιν καὶ ὡς οὐ πρόσω ἤδη εἰσὶν ἔφορμῶντες, εἰς δύο ἀποτμηματίσας τὴν στρατιὰν τὸ μὲν πλέον ταύτης εἰς λόχους καθίστησι κατὰ τὰς ὁδοὺς, ἅς ἔμελλε τέμνειν τὸ πολέμιον, τὸ δὲ λοιπὸν ἐς τὰς μετὰ τὴν παλαιὰν γέφυραν ἐκβάσεις τοῦ ποταμοῦ διασπείρας προσμένειν ἐκέλευε μερίδος τινὸς ἀπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τῆς αἰχμαλωσίας περαίωσιν, καὶ τηνικαῦτα μηδ' ὅλως κατορρωδεῖν, ἀλλὰ θαῤῥαλέως προσυπαντᾷν. Καὶ ὁ μὲν, ὡς ἄμεινόν οἱ δέδοκτο, [P. 126] οὕτω δὴ τὸ οἰκεῖον διεσκεύασε στράτευμα· οἱ δὲ Τοῦρκοι ὡς εἶχοντο τοῦ διαβαίνειν, ἐξ ὑπερδεξίων βαλλόμενοι εἰς τὸν ποταμὸν συνωθοῦντο καὶ ἀπεπνίγοντο. Ὁ δὲ γε Ἀτάπακος μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν εὐοπλοτάτων εἰς λόχον συσπειραθεὶς καὶ συστραφεὶς ἀγχωμάλως Ῥωμαίοις συμπλέκεται, καὶ τὸ ἐντίμαχον ἐντεῦθεν κακῶσαι βουλόμενος καὶ τοῖς ὁμογενέσιν ἐκεχειρίαν διδόναι τῆς τοῦ ποταμοῦ περαιώσεως, ὡς μὴ φθάνειν ἑκάστου προθυμουμένου βραδεῖα μὲν ἡ διάβασις γίνοιτο, δεινὴ δὲ ἡ τῶν σφαλλομένων ἀπώλεια. Ἐφ' ἱκανὸν μὲν οὖν ἀντισχὼν ἐκθύμως ἐμάχετο, ἀνδρείου φρονήματος καὶ χειρὸς γενναιοτάτης ἔργα δεικνύς. Ὡς δὲ μάθοι καὶ κατὰ τὴν περαίαν τοῦ ποταμοῦ Ῥωμαίους ἐφεστάναι καὶ ἀναιρεῖν τὸ διαβαῖνον τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος, κατακλᾶται τὸ πρόθυμον, καὶ τοῦ ἀκμαίου ἐκείνου μεθαρμοσθεὶς λήματος τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ διατιθῆσι, καὶ δὴ τὴν προκειμένην παραλλάξας πορείαν ἀνωτέρω μεταχωρεῖ, ἀναδιφῶν ἑτέραν περαίωσιν. Ὡς δὲ ἄπορος ἦν ὁ ποταμὸς πανταχόθεν, τοὺς ἐπιδιώκοντας δεδιὼς, τὴν ἀσπίδα ὑποθεὶς τῷ ὕδατι ὡς κελητίῳ ταύτῃ ἐχρῆτο, ἀρίστως ἀντικαταστὰς τῷ τῆς ἀνάγκης ὄξει. Καὶ τοίνυν τῇ μὲν λαιᾷ τὸν ἵππον κατέχων παρανηχόμενον, τῇ δεξιᾷ δὲ τὴν σπάθην γυμνὴν δεδωκὼς, καὶ προσποιῶν ἐν τῷ παραυτίκα ταύτην εἰ οἷακα, ἐσάλευεν οὕτω κατὰ βραχὺ τοῦ ποταμοῦ διαπλέων τὸ πέλαγος. Οὐ μὴν ἐς τέλος ἐξέπλευσε τὸ θανεῖν. Εἰς γὰρ τὸ ἀντιπέραν ἤδη γενόμενος ἐπί τι γήλοφον ἄνεισιν, ἑαυτὸν ὅστις ἐστὶν εὐφημῶν καὶ μεγάλης γλώττης κόμπῳ χρώμενος, ὅπως συναχθῶσι καὶ ἕτεροι Τοῦρκοι μετ' αὐτοῦ· οὐδενὸς δὲ τῶν ἐπισήμων καὶ αὐτὸν εἰδότων Ῥωμαίων προσπελάσαντος, ἀλλά τινος τῶν ἐπικούρων Ἀλανῶν ἐπιδραμόντος ὅπου τὴν καινὴν εἵρεσίαν σχάζειν ἔμελλεν, ἀναιρεῖται ἀμφιστόμῳ κνώδοντι. Ἐκ δὲ τούτου ἀκόσμως τε Πέρσης ἕκαστος ἀπεδίδρασκε καὶ Μαίανδρος τοὺς

sed virili maturitate præditum, et Michaelem Aspietem, multum hortatus ut prudenter et tempestive omnia administrarent, nec prius Barbaros invaderent quam numerum eorum cognovissent et victoriam penes se foro intellexissent. Persæ vero, quorum excursionis terminus mare fuit, cum opima præda recedentes ea quoque in reditu populati sunt, quæ ante non attigerant. Batatzes vero cum copiis et ab imperatore **252** acceptis et in itinere collectis recta Hyelium et Limmochirem oppida petierunt, qua olim Mæandri fluminis pons fuit. Sed cum speculatores, quos in omnibus viis constituerat, Turcorum discessum, qui quidem in propinquo essent, significarent, exercitu in duas diviso partes majorem in insidiis collocat, qua hostes transituri erant, alteram ultra fluvium juxta veterem B pontem dispersam exspectare, et turmas Turcarum cum captivis trajecturas fortiter invadere jubet. Cum vero Turci ex superiore loco telis petiti in flumine mergerentur, Atapacus cum fortissima cohorte cum Romanis congreditur, ut suis trajiciendi spatium præberet, ne singulis antevertere cupientibus et longior mora intercederet, et qui vado aberrarent, crudeliter interirent. Ita diu acerrime dimicando, et fortis animi promptissimæque manus facinora egregia edendo, ut etiam ultra flumen Romanos stare cognovit, et quidquid Persarum transire et occidere, **253** fracta alacritate et generoso illo spiritu debilitato suæ saluti consulit, et proposito itinere declinato superius abscedit, aliud vadum quæsiturus. Quia vero flumen nusquam transiri C poterat, capto ex tempore consilio scuto pro lintre utitur, læva equum juxta natantem ducit, et dextra gladium pro gubernaculo sustinens natando paulatim progreditur. Mortem tamen evitare non potuit. Nam cum in ulteriorem ripam evasisset, tumulo conscenso quis sit prædicat, et arrogantibus verbis semet ipsum celebrat, quo plures Turcæ eo confluerent. Verum non ab illustri aliquo et noto Romano, sed ab Alano quodam occiditur. Ex eo Persæ effuse fugientes plerique in Mæandro submerguntur, perpaucis ex tot millibus conservatis. Id factum, si quid aliud, rem Romanam erexit et Persarum insolentiam repressit. Alacres enim invehebantur, et Romanos terga daturos, se vero totam prope Phrygiam, quam late Mæander ad D mare usque **254** protenditur, deleturos putabant. In hoc prælio Aspietes cecidit hoc modo. Persa quidam cum ipsum ob firmitatem armorum et scutum ad pedes usque demissum vulnerare non posset, impetu in equum ejus invehitur; qui lethaliter in fronte percussus regreditur, et in posteriores pedes erectus sessorem in flumen præcipitat.

πλείονας εἰσεδέχετο (5), ὡς βραχεῖς ἐκ τῶν τοσούτων χιλιάδων διασωθῆναι. Καὶ τοῦτο τὸ ἔργον, εἴπερ τι ἄλλο, ἀνάῤῥωσε μὲν τὰ Ῥωμαίων πράγματα, καθεῖλε δὲ τὰ Περσῶν φρυάγματα· ὡς γὰρ οὐ δεξομένων σφᾶς τῶν Ῥωμαίων γεγηθότες ἐπήεσαν, καὶ ὡς πᾶσαν ἀφανίσοντες μικροῦ τὴν Φρυγίαν καὶ φθεροῦντες ὁπόσην ἔπεισι Μαίανδρος ἀγκυλορρόας, ἐσβάλλων εἰς θάλασσαν. Πίπτει δὲ κατὰ τοῦτον τὸν πόλεμον Ἀσπιέτης ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε.. Πέρσης ἀντικαταστὰς Ἀσπιέτῃ, πλήττειν οὐκ ἔχων κατὰ τοῦ σώματος (τὰ γὰρ ὅπλα ἦν ἰσχυρὰ καὶ ἡ ἀσπὶς ἐς πόδας καθήκουσα) ἐπὶ τὸν ἵππον ᾧ ἦν Ἀσπιέτης ἔποχος θυμῷ φέρεται· καὶ δὴ ὡς ἐπλήγη καιρίαν κατὰ τῶν προσώπων ὁ ἵππος, εἰς τοὐπίσω τε ἀναχάζεται, καὶ τοὺς πρόσθεν πόδας μετεωρίσας μετεωρίσας ἐπικαταβάλλει τὸν ἀναβάτην εἰς τὸν ποταμόν.

VIII. Post hunc successum Manuel bellum Persis A infert, qui ad Lacerium et Panasium incolunt, et Panasianis profligatis Lacerianos invadit. Sed priusquam ad hostes ventum esset, Catidem Laodicensem speculatum mittit, qui ut Turcarum res se haberent quam celerrime renuntiaret. Is vero ut Turcis, contra quos imperator ut paratam prædam ibat, terrorem incuteret, imperatoris præsentia nuntiata facit ut diffugiant. Quamobrem iratus imperator nasum illi præcidit: sed hostes nulla festinatione assequi potuit. Alio quoque tempore Turcos per Andronicum Angelum aggressus parum prospere **255** pugnavit. Cui cum Orientalium copiarum partem optimam dedisset et legatum Manuelem Cantacuzenum adjunxisset, virum in rebus gerendis strenuum, una cum aliis illustribus Romanis, Turcos Characenos jussit invadere. Is Charax inter Lampem et Graosgala situs est Andronicus copiis assumptis in Graosgalacte primum castrametatur, deinde jumentis et reliquis impedimentis ibi relictis Characem cum levi armatura invadit. Sed nullo facinore edito quod tanto exercitu dignum esset, raptis tantum pecudibus et paucis Turcis pastoribus abductis, trepidus inde refugit. Nam cum se noctu Turcæ cum clamoribus ostendissent, non quantus eorum esset numerus exspectavit, non suos ad pugnam instruxit, sed equum et manibus et pedibus et voce ad velocissimum cursum incitavit, nec in castra sed Chonas properavit. Et quia equum currere diutius posse videbat, ne ibi quidem cursum inhibet, sed Phrygiæ Laodiceam contendit. Enimvero exercitus inopinata ducis C absentia consternatus acie soluta effuse fugit, **256** pecudibus et captivis omissis. Forsitan etiam inter sese certassent Romani, quia nox adhuc erat, nisi Manuel Cantacuzenus stricto ense obstitisset, et fugitivos obliquo gladio perculisset, ac stare jussisset prosequente nemine. Sic tandem fœda et præceps illa fuga nonnihil compressa est. Qua indignatus imperator parum abfuit quin Andronicum muliebri habitu per urbem circumduci juberet. Sed ut suorum amans, cognationis ratione habita, iræ imperavit, præsertim cum in ea pugna paucissimi occidissent. Nihil in ea expeditione memorabile gestum est, quod et subito eductus est exercitus et celerius reductus. Persa vero quidam arduo loco occupato, multos prætereuntium Romanorum sagittis interemit, etiam thoraces penetrantibus.

Η'. Ἐπὶ δὲ τῷδε τῷ ἔργῳ καὶ ἕτερον ὁ βασιλεὺς ἀνύσαι προθέμενος, ἔξεισι κατὰ μέρος κατὰ τῶν ἐν Λακερίῳ καὶ Πανασίῳ κατασκηνούντων Περσῶν. Καὶ εὖ ἀναστήσας τοὺς κατὰ τὸ Πανάσιον, τοὺς ἐν Λακερίῳ μέτεισιν ἔπειτα. Πρὸ δὲ τοῦ τῶν χώρων ἐντὸς γενέσθαι καθ' οὓς πολίζοντο οἱ πολέμιοι, στέλλει τὸν Λαοδικέα Κατίδην ἐν οἷς ἐστι τὰ τῶν Τούρκων κατασκεψόμενον καὶ τάχος ἐκείνῳ ἀπαγγελοῦντα τὸ ὁραθέν. Ὁ δὲ [P. 127] διασοβεῖ τοὺς Πέρσας, ἐς οὓς ἐξώρμα ὁ βασιλεὺς ὡς εἰς λείαν ἑτοίμην καὶ ὅτι ἐγγύτατον θήραμα, καὶ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν δήλην ἐκείνοις τίθησι, διαθροῆσαι θέλων τοὺς Πέρσας τῷ βασιλέως ὀνόματι. Καὶ τῷ μὲν χαλεπήνας ἐκεῖνος καὶ πρὸς ὀργὴν ἐξενεχθεὶς δίκην ἐπέθηκε τὴν ἐκτομὴν τῆς ῥινός· αὐτὸς δὲ μηδὲ βραχύ τι γοῦν ἀναδὺς, ἀλλ' ἐπιταχύνας ὡς εἶχεν, οὐ κατόπιν ἦκει καὶ οὕτω τῶν πολεμίων. Ἀλλὰ καί ἄλλοτέ ποτε δι' Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀγγέλου τοῖς Τούρκοις ἐπέθετο, κἂν οὐχ ὡς ἄριστα καὶ τότε τά κατά τὸν πόλεμον αὐτῷ ὑπηντίασε. Τῷ γὰρ ἀνδρὶ τούτῳ τῶν ἑῴων ταγμάτων ὅ τί περ κράτιστον παραδοὺς, καὶ συνεκπέμψας αὐτῷ τὸν Καντακουζηνὸν Μανουὴλ, ἄνδρα περὶ τὰς πράξεις ἀγαθὸν καὶ γενναῖον, καὶ ἑτέρους τῶν ἐπὶ δόξης Ῥωμαίων, κατὰ τῶν ἐν τῷ Χάρακι Τούρκων ἀφίησι· κεῖται δὲ ὁ Χάραξ οὗτος μεταξὺ Λάμπης καὶ τοῦ τῆς Γραὸς Γάλακτος. Τὰς δυνάμεις τοίνυν ἀναλαβὼν Ἀνδρόνικος πρῶτα μὲν εἰς τὸ τῆς Γραὸς παρεμβάλλει Γάλα, ἔπειτα δ' ἐκεῖσε τὰ ὑποζύγια καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν καταθέμενος ἄνεισιν ἐς νέωτα πρὸς τὸν Χάρακα, κούφως ὡπλισμένην ἔχων τὴν στρατιάν. Οὐ γενναῖον δὲ τι δράσας οὐδ' ἄξιον τοῦ τοσούτου στρατεύματος, ὃ τηνικαῦτα ἐπήγετο, ἀλλὰ συμμετρήσας τὸ ἔργον δοσκημάτων ἁρπαγαῖς καὶ ποιμνίταις ὀλίγοις Τούρκοις, περιδεὴς ἐκεῖθεν ἀπονοστεῖ. Ἐπιφανέντων γὰρ ἐκ τῶν ὄπισθεν νυκτὸς βαρβάρων τινῶν καὶ βοησάντων, μὴ ἀναμείνας ἢ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιόντων κατεξετάσαι ἢ τοὺς ὑπ' αὐτὸν εἰς μάχην καταστησάμενος, ἀνεὶς τὸν ὑπεκφέροντα ἵππον καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ φωνῇ πρὸς τὸ φέρεσθαι ὀξέως διήγειρεν, οὐ τὴν ἐς στρατήγιον φέρουσαν ὁδεύων, ἀλλ' εὐθὺ τῆς τῶν Χωνῶν ὡρμηκὼς πόλεως. Ἰδὼν δὲ τὸν ἵππον καὶ πορρωτέρω χωρεῖν ἔχοντα οὐδ' ἐκεῖσε τὸν δρόμον ἵστησιν, ἀλλ' ἐς τὴν ἐν Φρυγίᾳ Λαοδίκειαν ὅλον συντείνει τὸ πρόθυμον. Τὸ δὲ στρατεύμα πρὸς τὴν ἀθρόαν τοῦ ἡγεμόνος ἀφάντωσιν ἐκταραχθὲν διαλύεται τῆς συντάξεως καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ τρέπεται πρὸς φυγήν, τῶν

B

D

Hier. Wolfii. notæ.

(5) Μαίανδρος τοὺς πλείονας εἰσεδέχετο Adde ἕτεροι δὲ ἐφονεύοντο, *alii occidebantur*.

θρεμμάτων καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀφέμενον. Τάχα δ' ἂν καὶ ἑαυτοῖς συμπεσόντες ἐμαχέσαντο Ῥωμαῖοι νυκτὸς ἔτι οὔσης, εἰ μὴ ὁ Καντακουζηνὸς Μανουὴλ ὡς ἐξ ἀντιπάλου συστὰς καὶ σπασάμενος μάχαιραν ἔπαισε τῇ ταύτης πλατεῖ τοὺς δραπέτας, « Στῆτε, »λέγων· «οὐδένων ἐπικειμένων ποῖ φέρεσθε ;» Καὶ οὕτως ἔληξάν ποτε πρὸς μικρὸν τῆς ἀλόγου ἐκείνης ἀπάρσεως καὶ τοῦ ὅλῳ ῥυτῆρι κατὰ τε πραιτῶν κατὰ τε φαράγγων καὶ γηλόφων ἴεσθαι. Πρὸς ἣν ἀκλεᾶ τοῦ Ἀνδρονίκου φυγὴν βαρυαλγήσας ὁ βασιλεὺς ἐγγὺς ἦλθε τοῦ διὰ τῶν ἀμφόδων τῆς πόλεως ἐκφαυλίσαι Ἀνδρόνικον γυναικείαν στολὴν περικείμενον. Φιλοικεῖος δ' ὢν καὶ ἀεὶ ἐνδιδοὺς πρὸς τὸ αἷμα καθεῖλε τὸν χόλον, καὶ ἄλλως μαθὼν ὡς βράζισοι Ῥωμαίων ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεπτώκασιν. Ἠρίστευσαν δὲ οὐδένες κατὰ ταύτην τὴν ἔφοδον, οἷα τῆς ἐς τοὺς βαρβάρους ἀνόδου γενομένης ὀξείας καὶ τῆς ἐς τοὐπίσω αὖθις ὀξυτέρας μεταχωρήσεως. Πέρσης δέ τις τηνικαῦτα τόπου ἀνέντους λαβόμενος κἀνταῦθα ὑφιζήσας πυλλοὺς τῶν παριόντων Ῥωμαίων ἀνῄρει, θανάσιμα πάντα καὶ κατάγοντα ἐς [P. 128] ᾅδου βέλεμνα πέμπων· διὰ γὰρ ἀσπίδος διῄει καὶ θῶρακος, καὶ ἦσαν ἀμαιμάκετον κακόν. Ἐπὶ τοῦτον πυλλοὶ μὲν ὅσοι ἀρετῇ ἀντεποιοῦντο ἐπισυνέστησαν, καὶ ἀγχοτάτω παραγενόμενοι ἔβαλλον βέλεσι καὶ ἔπειρον δόραστι, θυμῷ πολλῷ χρώμενοι. Ὁ δὲ πυρρίχιζων ἄντικρυς ἐξωργεῖτο πάντα τὰ ἐς αὐτὸν φερόμενα βλήματα καὶ στροφάδην τοὺς ὑπαντιάζοντας ἔκτεινεν, ἕως ὁ Ξηρὸς Μανουὴλ ἀπὸ τοῦ ἵππου κατεπήδησε καὶ τὴν ἀσπίδα προβεβλημένος ξιφήρης, τὴν χεῖρα τῷ Πέρσῃ ἐπῆλθε, τὰ βέλη πάντα τῷ σάκει δεχόμενος, καὶ κατὰ κεφαλῆς καιρίαν ἔπληξε, καὶ ἀνῄρηκεν. Οὕτω δὲ τὸν Ξηρὸν ἀπέχοντα εὗρεν ὁ Πέρσης τοῦ ἐκεῖνον ἀπικτονέναι καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ περὶ τοῦ μὴ θανεῖν δέησιν ἀκαμπῆ καὶ σκληρὸν ἀληθῶς καὶ ἀνίνδοντον, ὡς καὶ δευτέραν πληγὴν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ λαβεῖν οἷς καὶ παρακαίρια ἔδαζε, φιλανθρώπων τυχεῖν δεόμενος ὢν αὐτὸς κακὸν ὀλέθριον ἦν.

A Hunc multi viri fortes adorti et telis eminus et hastis cominus irati feriebant. Verum ille agilitate corporis et tela in se excussa evitabat, **257** donec Xerus Manuel equo desiluit, objectoque scuto telis ejus exceptis, stricto ense iterato ictu caput ei frustra mortem deprecanti, et ab iis petenti veniam in quos tunquam immanis fera grassatus fuerat, dissecuit.

Τότε καὶ ἐμὸς συγγενὴς, τῷ κλήρῳ μὲν τῆ πόλεως κατειλεγμένος Χωνῶν, Λευίτης τὴν τάξιν, λήματος δ' ἀνδρείου πλήρης, συνανελθὼν τῷ λοιπῷ στρατεύματι ἐς τὸν Χάρακα μετὰ σκευῆς πολεμικῆς, καὶ σκυλεύσας εἴ τί που ἐφεῦρεν ἡ χεὶρ ἐν τοῖς τῶν Τούρκων σκηνώμασιν, οὐκ ἀπεφορτίσατο κατ' αὐτὸ τὸ δεινὸν τὰ λάφυρα, ἀλλὰ ταῦτα φέρων, ἅ καὶ ἦσαν στολαὶ Περσικαὶ πήρας ἐντὸς καὶ ὅϊς πηγεσίμαλλος βάδην ἐπορεύετο, ἐπιστρέφων τὰς ἁπάντων ὄψεις εἰς ἑαυτὸν, καὶ ὑπὸ μὲν τῶν ὡς ἀδεῆς ἐν τοις περιστατικοῖς καιροῖς εὐφημούμενος καὶ κορυφαῖος κρινόμενος ἄντικρυς τῶν κατ' ἐκεῖνο στρατευσάντων καιροῦ, ὑπὸ δὲ τῶν τωθαζόμενος ὡς προβατίου ἀρνούμενος θάνατον. Αὐτὸς μέντοι καὶ οὕτω τὴν ὁδὸν ἤνυεν, ὅπη παρείκοι, τοὺς δραπέτας βάλλων ὑνείδεσιν ὡς μηδενὸς διώκοντος ἀγεννῶς ἀπαίροντας,

B Tum cognatus quoque meus, clericus urbis Chonarum, ordine Levita, sed animo forti præditus, qui cum exercitu pro milite ad Characem iverat et spolia in Turcarum tabernaculis reperta legerat, in ipso periculo parta præda non deposita (erant autem stolæ Persicæ et ovilla vellera in pera) pedetentim incessit, conversis in eum oculis omnium, aliis ut in rebus asperis interritum et primarium militem laudantibus, aliis deridentibus quod vitam ove commutaret. Sed ille sic etiam iter conficiebat, et ubi res ferebat, fugam cæteris turpem persequente nemine exprobrabat.

Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον χρόνῳ τὴν ἐκ Κλαυδίου Καίσαρος παρώνυμον πόλιν οἱ Τοῦρκοι περικαθίσαντες πρῶτα μὲν οὐδὲ προελθεῖν ὅλως εἴων τοὺς ἀποτεταγμένους εἰς τὴν ταύτης φρουρὰν Ῥωμαίους, ἔπειτα δὲ καὶ πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο. Ὅθεν οἱ ἔσωθεν, εἰ μή τις αὐτοῖς ἐπαρήξειεν ἔξωθεν, σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν καταπροδώσειν ἠπείλουν, ὡς μὴ χρόνια λιμώττειν στέγοντες ἔτι, καὶ τοὺς πολεμίους ἀποτρέψασθαι ὅλως οὐκ ἔχοντες. Μὴ ἀναμείνας οὖν τὴν τελείαν τοῦ κακοῦ ἀγγελίαν ὁ Μανουὴλ, ἀναστὰς τὴν ὑστεραίαν, ἧ τάχους εἶχεν, ἐπὶ τὴν Κλαυδίου διὰ τῆς Νικομήδους ἤλαυνε, μὴ αὐλαίαν ἀνακτορικὴ κλίνην, μὴ στιβάδα μήτε τινὰ ἄλλην σκευὴν τρυφῶσαν ἀρχικὴν ἐπαγόμενος, μόνα δὲ τὰ ἱππάσιμα φέρων καὶ στολὰς φολίσι σιδηραῖς ὑφαντάς. Ἐπέτεινεν οὖν τοὺς σταθμούς. Τοσοῦτον δ' ἦν ἐκείνῳ τὸ πρόθυμον φθάσαι τοὺς πολιαρχοῦντας ποθοῦντι πρὸ τοῦ παθεῖν τι τοὺς ἔνδον δεινὸν, ὁποῖον οὐκ ἔστι λόγῳ περιιγήσασθαι. Οὐκοῦν τας νύκτας ἦνυεν αὐπνους καὶ πρὸς τὴν πορείαν ἐχρῆτο

C Non multo post Turci Claudiopolim obsederunt, ac primo Romanum præsidium exitu intercluserunt, deinde etiam mœnia oppugnare **258** cœperunt. Obsessi autem, nisi mature auxilia mitterentur, quod nec diuturnam famem perpeti nec hostes pepulsare ullo modo possent, deditionem se facturos minabantur. Manuel igitur mali extremi nuntio non exspectato, postridie, quanta celeritate poterat, per Nicomediam Claudiopolim maximis itineribus contendit, sine ullis aulicis deliciis, armis et equis duntaxat instructus ; et ut hostium conatus anteverteret, insomnes noctes agit ; et ad faces per Bithyniam, quæ propter crebras valles et densas silvas multis in locis impedita habet itinera, pedes proficiscitur. Quod sicubi quiescendum erat, cubile illi erat humus, lectus e paleis et fœno constabat. Cum pluvio tempore in palustri loco diversabatur, nubes et subterfluentes rivi somnum ei interrumpebant. Quæ res majorem ei hominum et benevolentiam et admirationem peperit, quam in

imperii principio diadema purpura et equus aureis phaleris ornatus. Ut prope **259** Claudiopolim ventum est, Barbari adventu ejus ex vexillis et splendore armorum cognito fugæ se mandarunt, illo quam longissime persequente. Non minus autem ejus adventu obsessi jamjam desperantes recreati sunt quam nautæ post multum remigandi sudorem secundo vento, aut vere dulcissimo post asperrimam hiemem aut alterius mali principii læto exitu homines exhilarari solent.

A φωτὶ ποιητῷ βαδίζων διά τῆς Βιθυνῶν· ἡ δὲ ὡς ἐπίπαν ταῖς ξυναγκείαις πεπόκνωται, καὶ ἄπορός ἐστι πολλαχῇ τῳ τῆς ὕλης συνηρεφεῖ. Εἰ δέ που καὶ χρείας ἱκανούσης ἐδεῖτο διαναπαύεσθαι, γήϊνον εἶχε τὴν καθέδραν, καὶ κάρφη ὑποβεβλημένη καὶ φορυτὸς ὑποκείμενος ἐκείνῳ τὴν στρωμνὴν ἐσχεδίαζεν. Ὅτε δὲ ὑετοῦ κατενεχθέντος καὶ τοῦ σταθμοῦ γενομένου κατὰ φάραγγα τεναγώδη ἄνωθέν τε ταῖς σταγόσιν ἐτέγγετο καὶ τὸν ὕπνον διεσπᾶτο τῷ τὴν στιβάδα ὑποτρέχοντι νάματι. Κάπὶ τοῖς τοιούτοις ἠγαπᾶτο μᾶλλον καὶ ἠγᾶτο ἢ ὅτε διαδήματι ἐταινιοῦτο καὶ περιέκειτο τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸν ἵππον ἀνέβαινε τὸν χρυσοφάλαρον. Ὡς δὲ ἤγγισεν οὐ [P. 129] ἐπορεύετο καὶ ὤπτο τοῖς περὶ τὴν Κλαυδιούπολιν ἐσκηνωκόσι. Βαρβάροις, οἱ μὲν ἐς φυγὴν ἐκεῖθεν αὐτίκα ὥρμησαν. ἐγνωκότες τὴν αὐτοῦ ἔλευσιν ἔκ τε τῶν σημείων τῶν ταγμάτων καὶ τῆς τῶν ὅπλων λαμπηότητος, αὐτὸς δ' ἐπέκειτο διώκων ἐς ὅσον ἦν ἐφικτὸν ὡς προσωτάτω τῆς μάχης. Οὕτω δ' ἀσπάσιος ἐπέστη τοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει Ῥωμαίοις ἀπειρηκόσιν ἤδη πρὸς τὰ τῶν Τούρκων φρονήματα, ὡς οὐδὲ ναύταις οὖρος προσκεκμηκόσι ταῖς κώπαις καὶ πλεῖστον αὐταῖς ἐνιδρώσασι, καὶ ἔαρ ἥδιστον μετὰ χειμῶνος κατήφειαν, ἢ ἕτερόν τι τῶν ὅσα ἐκ λυπηρῶν ἀρχῶν εἰς χρηστοτέραν μεταβαίνει κατάστασιν.

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

—

LIBER SEPTIMUS

RERUM A MANUELE COMNENO GESTARUM

—

1. Nunc illa etiam referenda sunt. Imperator, quia gentes sinus Ionii bello petere non poterat, imo potius incursiones earum in Romanas provincias perpetuo timebat, haud ignarus copias Occidentales **269** Romanis esse longe superiores, præsertim vero formidabiles eas fore si in unum conspirarent, multo ante se quovis modo contra illas muniebat. Nam Orientales quidem Barbaros licere sibi et pecunia conciliare et armis intra fines suos continere: sed occidentalium gentium multitudinem timere se, quod viri superbi sint, indomiti, sanguinarii, nec tantum opibus et armis abundent, sed irreconciliabili etiam odio Romanos persequantur. Proinde Venetias, Genuam, Pisas, Anconam et reliquos oræ maritimæ accolas Romanis conciliabat, jurejurando devinciebat, omnis generis officiis alliciebat et in urbe imperatrice hospitiis excipiebat. Et quia verebatur ne quis Occidentalium regum opibus auctis Romanos invaderet, potentiorum injuriis obnoxios populos pecunia reficiebat, in armis exercebat et ad resistendum animabat. Ac Italos contra Alemaniæ regem Fridericum, qui eos suæ ditionis facere maxime cupiebat, sæpe **261** concitavit, per legatos hortatus ut fortes viros se præberent et regis dolos caverent, quem coronæ accipiendæ gratia sæpe veterem Romam ingressurum impediit, papa per litteras monito ne suam

B α'. Δοτέον τῷ λόγῳ κἀκεῖνα. Ὁ βασιλεὺς οὗτος μὴ ἔχων νόμῳ πολέμου κατὰ τῶν ἐθνῶν ἐπελθεῖν ὁπόσα κόλπον ἀμφινέμεται τὸν Ἰόνιον, ἦ μᾶλλον τὴν κατὰ Ῥωμαίων ἔφοδον τούτων πρὸ ἀφθαλμῶν ἔχων ἀεὶ καὶ κρίνων φοβερὰν καὶ δυσάντητον, οἷα εἰδὼς τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις ἀπροσφυεῖς ἐξ ἀντιπάλου στῆναι ταῖς ἑσπερίαις καὶ ἄντικρυς χώτρας πρὸς λέβητας, ὡς ἐξὸν καὶ τὸ θέσθαι διαθήκην κατὰ Ῥωμαίων καὶ συμφρονῆσαι ὅλως τοὺς δυσμόθεν καὶ πρὸς μίαν τραπέσθαι σύμπνοιαν ὑπεβλέπετο, καὶ παντοίως ἀσφαλιζόμενος πόρρωθεν τοὺς μὲν κατὰ τὴν ἕω Βαρβάρους ἐξεῖναί οἱ ἔφασκε χρήμασι πρὸς φιλίαν ὑπάγεσθαι καὶ διὰ μάχης συμπείθειν τῶν οἰκείων ὅρων μὴ ἐκκεχύσθαι, τήν γε μὴν ἑσπερίαν δεδιέναι πολλαχῶς ἐθνικὴν πολυσπέρειαν. ὑψαυχενεῖν τε γὰρ τοὺς ἄνδρας καὶ τὸ φρονεῖν εἶναι C ἀταπεινώτους, τό τε φιλαίματον διὰ μελέτης ἔχειν ἀεί, καὶ μὴ μόνον πλοῦτον [P. 130] περιβεβλῆσθαι πολὺν καὶ σιδηροφορεῖν πάντας εἰς πόλεμον, ἀλλὰ καὶ τὸ θύσνουν τρέφειν κατὰ Ῥωμαίων ἀκοίμητον καὶ φιλεχθρεῖν ἀεὶ κατὰ τούτων καὶ λοξὸν ὁρᾷν καὶ σφοδρύνεσθαι. Ἀμέλει Βενετίαν καὶ Γένουαν, Πίσαν τε καὶ τὸν Ἀγκῶνα, καὶ ὅσα παρὰ θάλατταν ἔθνη ἕτερα διακέχυται, φίλια Ῥωμαίοις ἐτίθει κατεμπεδῶν ὅρκοις καὶ παντοδαπαῖς φιλοφροσύναις ὑποποιούμενος, καὶ καταγωγαῖς αὐτὰ δεξιούμενος ἐν τῇ ἀρχούσῃ οἷν πόλεων. Ὑφορώμενος δὲ μήπως τῶν

παρ' αὐτοῖς λεγομένων ῥηγῶν ἰσχύν τις περιδὺς μείζονα, εἶτα κατὰ Ῥωμαίων ἐπίῃ, χρημάτων ἀνελάμβανε δόσεσιν, ἐσωμάσκει τε καὶ ἐπέθηγε πρὸς ἀνθόπλισιν τὸ ὑποπίπτειν κινδυνεῦον γένος ἄρχοντι ὑπερέχοντι. Ἰταλιώτας οὖν πολλάκις κατὰ τοῦ ῥηγὸς Ἀλαμανίας τοῦ Φρεδερίχου ἀνθώπλισεν. Ὁ μὲν γὰρ ὑποκλιθῆναί οἱ τούτους καὶ τὰ καθ' αὑτοὺς ἐπιτρέψειν ἐκείνῳ διὰ πλείστου ἐτίθετο· ὁ δὲ Μανουὴλ πέμπων ἐνίσχυεν ἐκείνους καὶ κραταιοῦσθαι ὑπετίθει, καὶ τὰς τοῦ ῥηγὸς δολοφροσύνας ἐνῆγε φυλάττεσθαι. Ἀλλὰ καὶ τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην εἰστιέναι καὶ στεφθῆναι τὸν αὐτὸν ῥῆγα πολλάκις ἐπιβαλόμενον ἀπεῖρξε τοῦ ἐγχειρήματος, « « Μὴ δώσεις ἑτέρῳ τὴν δόξαν σου, » γράφων τῷ πάππᾳ, « μηδὲ πατέρων ὅρια μέταιρε, μή πως τὸ ἀπρομήθευτον ὕστερον ἔργοις αὐτοῖς ὁποῖόν ἐστιν ἐπιγνοὺς τηνικαῦτα πλήττῃ τὴν ψυχὴν μεταμέλῳ διὰ τὴν τοῦ εἰκότος ὀλιγωρίαν, ὁπότε τὸ κακὸν παντάπασι ἀθεράπευτον. » Καὶ ἦν ἐκ τούτου τῆς μεγαλοδόξου Ῥώμης ἀποκλειόμενος, ναθά τις ἄοπλος, ὁ μυριάσι γαυριῶν στρατευμάτων. Ἔστι δ' ὅτε τὰ μὲν τείχη Μεδιολάνων ὑπ' Ἀλαμανῶν κατεστράφησαν, οἱ δὲ τῆς πόλεως ταύτης οἰκήτορες κατασοφισάμενοι τοὺς ἔνορκον ἀνάγκην σφίσιν ἐπενεγκόντας μὴ ἂν τὸ τεῖχος ἀναδομήσειν ποτὲ, τὰ μὲν πρῶτα ἐπὶ τάφρῳ ᾤκουν βαθείᾳ καὶ ὀρυκτῇ, μὴ ἐπιορκεῖν ἐκ τοῦδε λέγοντες, ἔπειτα δὲ ὡς πρότερον τὰ τείχη ἀνεκαίνισαν τοῦ βασιλέως τοῦδε γενομένου συλλήπτορος. Ἐπὶ τούτοις γε μὴν τὸν Μόντης Φεράντης μαρκέσιον, εὐγενείᾳ καὶ εὐτεκνίᾳ κομῶντα καὶ μέγα δυνάμενον, εἰς φίλον Ῥωμαίοις ἐγγράψας τοῦτο μὲν ὁμηρήμασιν ἀδροῖς, τοῦτο δὲ τῷ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν νεώτερον συνευνάσαι τῇ οἰκείᾳ θυγατρὶ τῇ Μαρίᾳ, ὡς ὀλίγῳ πρότερον εἴπομεν, ἔτι μᾶλλον ἡκόρου τὰ διαβούλια τοῦ ἀρχηγοῦντος Ἀλαμανῶν. Ὥστε ὁ μὲν τὸν οἰκεῖον, ὡς ἡ Λατίνων βούλεται φωνὴ, κακκελλάριον, ὡς δ' Ἕλληνες εἶποιεν, λογοθέτην (ἦν δὲ οὗτος ὁ Μαγέντζης ἐπίσκοπος) πέμψας μετὰ πλείστης δυνάμεως τὰς Ἰταλικὰς ὑπεποιεῖτο πόλεις, ἀποσπῶν αὐτὰς ἐκ τοῦ πάππα καὶ κατὰ παῤῥησίαν ἀνεύθυνον ὑπονοσφιζόμενος· βασιλεὺς δὲ τὸν μαρκέσιον χρημάτων ὑποσχέσεσιν ἐλαφρίσας πείθει τῷ Μαγέντζῃ ἀντίπαλον διαφεῖναι τὸν οἰκεῖον υἱὸν Κορράδον, καλὸν ὄντα ἰδεῖν καὶ τὴν ὥραν εὐπρεπῆ, ἀνδρίας τε καὶ συνέσεως ἐς ὅτι κράτιστον καὶ ἀκρότατον ἥκοντα, καὶ ἀκμάζοντα ῥώμῃ σώματος Καὶ συμπλοκῆς γενομένης τοὺς Ἀλαμανοὺ ἀπερρύσατο ἱππομαχίᾳ τρεψάμενος, ἐνίων δὲ καὶ κρατήσας, ἐν οἷς ἠριθμεῖτο καὶ ὁ Μαγέντζης ἐπίσκοπος. Τάχα δ' ἂν οὗτος καὶ ἐς Βυζάντιον ἦν ἀναπεμφθείς, εἰ μὴ βασιλεὺς ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο Ἀλλ' οὐδέ τις ἦν τῶν [P. 131] Ἰταλιωτίδων ἢ τῶν ἔτι πορρωτέρω πόλεων καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς οὗτος οὐκ εἶχεν ὁμοτὴν οἰκεῖον καὶ φρονοῦντά οἱ πιστά. Ἀμέλει καὶ ὅσα εἰς τὰ ταμιεῖα τῶν ταμιείων εἰσιόντες ἐν κρυπτῷ ἐτύρευον καὶ ἐτύρβαζον ὁπόσοι τῶν ἐκεῖ Ῥωμαίοις ἀντίφρονες, ἀκουστὰ ἦν ἐκείνῳ καὶ ἔκπυστα. Ἄλλοτε δέ ποτε κατὰ τὸν Ἀγκῶνα ἦκον ἐκ βασιλέως τινὲς, δεῆσαν οὕτω, κατὰ χρείαν πραγ-

A gloriam alteri daret neve limites patrum transferret, ne temeritatis et negligentiæ tum demum pœniteret, cum accepta mala corrigi non possent. Ita inclytæ Roma aditu tanquam inermis exclusus est is qui armatis legionibus efferebatur. Quodam tempore Mediolani mœnia sunt ab Alemanis diruta : sed cives jurejurando adacti se nunquam ea instauraturos, ita victores eluserunt ut urbem principio profunda fossa munirent, se pacta et conventa violare negantes. Deinde imperatoris auxilio freti ipsa mœnia reposuerunt. Ad hæc Montisferrati marchione, viro nobilitate auctoritate et felici sobole insigni, tum amplis muneribus tum Maria filia, ut supra expositum est, ejus filio desponsa ad Romanorum amicitiam adjuncto, magis etiam principis Alemanorum consilia fregit. Qui Moguntino B episcopo, cancellario suo, cum magnis copiis misso, Italicas urbes a papa avulsas **262** sine ullo metu subigebat. Verum Montisferrati marchio largitionibus imperatoris impulsus Conradum filium, hominem formosum, fortem, cordatum, viribus et ætate florentem, cum copiis contra Moguntinum mittit. Commisso prælio Alemani ab equitatu profligantur ; et inter alios ipse Moguntinus captus forsitan Byzantium missus esset, nisi imperator ante obiisset. Nec ulla fuit urbs Italiæ, aut quam ab Italia remotior, in qua imperator non unum conjuratum et hominem sibi fidelem haberet. Unde quæ in conclavibus Romanorum adversarii clam consultabant, ea omnia resciscebat. Aliquando ejus legati negotii cujusdam causa Anconam missi, sive C ut quosdam ad imperatoris amicitiam attraherent quos Lizios vocant, sive ut aliquid aliud Romanis utile conficerent, cum id expedivissent, Alemanorum rex ira plenus copias ad vastandam eam urbem mittit et cives puniendos, qui cum imperatore fœdus facerent, ejusque legatos in fraudem utique suam ad urbes a se alienandas recepissent. Is exercitus Aucona **263** hostiliter circumsessa Romanorum legatos dedi sibi postulabat. Anconitani vero eas minas ita audiverunt, vallum obductum armatamque aciem ita timuerunt, ut legatos non modo non prodiderint, sed contemptis Alemanis periculum illud fortiter tolerarint, et ducta obsidione insolitos quoque cibos gustarint. Imperatorii vero legati, populo pro concione interrogato an auxilia D sibi accersere liceret, cum populus respondisset licere quidem, sed pecuniam in promptu non esse, ipsi Deum testati affirmarunt imperatorem omnes belli impensas persoluturum, et ne cunctarentur hortati sunt : alioqui gravissima quæque ab hostibus toleraturos, uxoribus et liberis in servitutem abductis, pecunia et rebus omnibus direptis. Itaque a quodam comite Guilielmo et vidua nobili, quæ nuper defuncti mariti opibus potiebatur, magno fenore accepta pecunia et auxiliis introductis libertatem **264** suæ civitati restitutam sunt gratulati. Quo successu lætus imperator Anconitanos collaudat ; et civitate Romana donatis omnia se

præstare velle pollicetur, quæ et ipse honeste dare et illi recte petere possint : aurique longe plus misit quam impenderant. Atque hunc res Anconitarum exitum habuerunt, qui quidem natura esse constantes nec fidem cum fortuna mutare videbantur. Nam cur alioqui vicini regis Alemannorum potentiam et edicta sprevissent, eique Romanorum imperatorem tantis marium et terrarum spatiis sejunctum prætulissent, nisi notionem honestatis innatam habuissent, magna animorum constantia præditi, nullis adversitatibus labefactanda ? Quanquam illud etiam Anconitanis objici posse video, quod avaritia impulsi ab eo cui non ita pridem paruerant, ad illum defecerint qui cupiditatem eorum et sordes expleverit.

μάτων. Οἱ μὲν οὖν τὰ κατὰ σκοπὸν ἐξεπέραινον καὶ τὰ διατεταγμένα σφίσιν ἐβίβασαν πόρατι, εἴτε τὸ εἰς φιλίαν ἐκείνου ἑλκύσαι τινὰς ἦν, οὓς λιζίους φασίν, εἴτε τι ἕτερον Ῥωμαίοις ὠφέλιμον· ὁ δέ γε ῥὴξ τῶν Ἀλαμανῶν θυμοῦ ὑποπίμπλαται, καὶ πέμπει τοὺς τὸν Ἄγκωνα πορθήσοντας καὶ τισομένους τοὺς ἐκεῖ καὶ κολάσοντας, οἷς σπένδονται Ῥωμαίοις καὶ κατὰ τὴν ἑαυτῶν εἰσδέχονται πρέσβεις οὐδὲν ἕτερον ὅτι μὴ τὰ κατ' αὐτοῦ δηλαδὴ μετιόντας καὶ πόλεις τὰς ἐκεῖ μεθιστῶντας τῆς ἐς αὐτὸν εὐνοίας καὶ πίστεως. Καὶ τὸ μὲν πεμφθὲν ἐκ ῥηγὸς στράτευμα ὡς πολεμίους τοὺς Ἀγκωνίτας μετήρχοντο, καὶ περιζώσαντες τὴν πόλιν ἀπήτουν ἐκδοῦναί σφισι τοὺς πρέσβεις Ῥωμαίων· οἱ δ' Ἀγκωνῖται οὕτως ἦσαν εὐγνώμονες ἀκροαταὶ τῶν ἠπειλημένων ἢ τῷ βληθέντι παρὰ τῶν πολεμίων ἐξέστησαν περιζώματι ὥστε οὐ μόνον οὐ προὔδωκαν οὕς οἱ Ἀλαμανοὶ ἐπέκειντο ἐξαιτούμενοι, ἀλλὰ καὶ μακρὰν χαίρειν εἶασαν γενναίως τὸν παρόντες διαφέροντες κίνδυνον. Ἐπιτεινομένης δὲ τῆς πολιορκίας καὶ χρονιζόντων τῶν πολεμίων ἥψαντο τῶν ἀήθων καὶ πρὸς ἃ μὴ θέμις τραχεδειπνεῖν σιτοφαγεῖν εἰωθότα ἄνθρωπον. Οἱ τοῦ βασιλέως τοίνυν τὸ πλῆθος ἐκκλησιάσαντες, εἰ ἔξεστιν αὐτοῖς ἐπικουρίαν εἰσενεγκεῖν ἐπυνθάνοντο. Τῶν δὲ εἰπόντων ἐξεῖναι μέν, χρημάτων δ' αὐτόθεν μὴ εὐπορεῖν, αὐτοὶ διετείνοντο καὶ Θεὸν τοῦ λόγου πεποίηντο μάρτυρα καὶ μὴ μέλλειν ἐνῆγον, ὡς βασιλεὺς ἅπαν καταθήσει τὸ τοῦ πολέμου δαπάνημα, ἢ μὴν ἀπεκδέχεσθαι σφᾶς τὰ ἀνύποιστα προὔλεγον ὑπὸ τῶν τὴν πόλιν διειληφότων, παίδων μὲν καὶ γυναικῶν ἀπαγομένων, χρημάτων δὲ καὶ πραγμάτων ἁρπαζομένων. Ἔνθεν τοι καὶ μετάπεμπτόν τινα τιθέασι κόμητα Γιλίελμον τοὔνομα καὶ γυναῖκα τῶν εὐγενῶν οὐ πρὸ πολλοῦ μὲν θανάτῳ σπανιζομένην τοῦ ὁμευνέτου, γενικὴ δὲ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἐκείνου κληρουμένην ἀρχήν, καὶ τούτοις ἀῤῥὰ τὰ θύματα στήσαντες, κἀντεῦθεν σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὸ πολέμιον ἀποτρεψάμενοι, ὡς ἐκ βάθους θαλάσσης τῆς αὐτῶν ἀνανηξαμένης πόλεως ἔχαιρον τὴν ἐλευθερίαν ἀνασωσάμενοι. Βασιλεὺς δ' ἐπὶ τούτοις ὅσα εἰκὼς εὐφρανθεὶς τούς τε Ἀγκωνίτας ἐπαίνοις τῶν γεγονότων ἀμείβεται, καὶ τοῖς ἰσοπολίταις τῷ γένει Ῥωμαίων ἐγκρίνας ἅπαντα ὑπισχνεῖται παρέξειν, ὅσα οἱ ἀμεμφῆ τε καὶ δυνατὰ κἀκείνους δέον αἰτεῖν. Ἀλλὰ καὶ τὸ χρυσίον πολλαπλάσιον πέπομφε. Καὶ εἰς τόδε μὲν τῶν Ἀγκωνιτῶν ἐτελεύτα τὰ πράγματα, φύσει τὸ πιστὸν ἔχειν δοξάντων καὶ μὴ πρὸς τὸ συμπίπτον τῆς τύχης τὰς γνώμας μετακυβεύεσθαι. Εἴπη γὰρ ἄν τις ὅπως τοῦ μὲν ἐκ γειτόνων αὐτοῖς δυνάστου καὶ κατάρχειν ἀξιωτέρου παρηγκωνίσαντο τὸ ἐπίταγμα, ὃς ἐστιν ὁ τῶν Ἀλαμανῶν ῥὴξ, τὸν δὲ μετὰ πολλὴν ὀπτανόμενον γῆν καὶ ὄρη σκιόεντα Ῥωμαίων ἄνακτα ἠγαπήκεσαν, [P. 132] εἰ μή τις αὐτοῖς ἐμπεφυκυῖα ἦν αὐτόφυτος συνείδησις τἀγαθοῦ κἀν τοῖς δεινοῖς ἀπτόητος ὅρμησις καὶ πρὸς τὸ τῶν πραγμάτων οὐχ ὅμοιον ἀεὶ βεβηκυῖα καὶ μὴ εὐτίναχτος. Εἴη δ' ἄν ἕτερον τούτοις οὐκ ἀρεσκόμενον ἀνθυπενεγκεῖν ὡς ἥττονες ὄντες κέρδους οἱ Ἀγκωνῖται καὶ ἀγυρτεύοντες καὶ πρὸς τὸ λαβεῖν χεῖρα πρυτείοντες ἀπέστησαν μὲν τοῦ χθές τε καὶ πρώην ἐς ἡγεμόνα σφῶν ἀποτεταγμένου, ὀπίσω δ' ἐπορεύθησαν ἄλλου, ὃς ἤνεγκεν αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸ κερδαλέον καὶ κάπηλον ἐθεράπευσε τοῦ φρονήματος.

265 II. At imperatori res ita administranti crimini dabatur a Romanis, quod ex ambitione longinqua desideraret et oculos in extrema terrarum extenderet, multa audacter, temere multa ageret, et ultra limites a superioribus imperatoribus præfinitos multum evagaretur, et pecuniam a subditis acerbe et per injuriam exactam inutiliter dilapidaret. Verum perperam ista reprehendebantur, non ab inani studio novitatis profecta, sed Latinarum gentium metu, quarum vires inexpugnabiles essent ; quæ si conspirassent, verebatur ne torrentis instar nostrum imperium vastarent. Ea de causa vel exiguum fomitem ut magni incendii causam suspectum habebat ; et suborientia incommodorum semina statim exstirpabat, optimi agricolæ more, qui spinas adhuc teneras et degeneres frutices runcare solet. Atque hoc ejus obitu declaratum est, cum sapienti gubernatore amisso reipublicæ

Β'. Τῷ δὲ βασιλεῖ ταῦτα οὕτω διοικουμένῳ χλευασμοὶ παρὰ Ῥωμαίων ἐπετρίβοντο ὡς ὑπερορίους δῆθεν ἐπιθυμίας διὰ τὸ φίλαυτον τρέφοντι καὶ ὀφθαλμοὺς ἐπ' ἄκρα γῆς ἐκτείνοντι, καὶ ὅσα θερμὰ καὶ τολμηρά, ταῦτα διαπραττομένῳ, καὶ τῶν ἀξόνων βάλλοντι πόῤῥωθεν οὓς οἱ πρώην ἕτεμον βασιλεῖς, καὶ πρὸς χρήσιμον οὐδὲν ἁπαντλοῦντι τὰ χρήματα ἃ συλλέγει τὸ ὑπ' ἀρχὴν καλαμώμενος ἀπογραφαῖς τε καὶ φόροις ἐκδαπανῶν ἀσυνήθεσιν. Οὐ καλῶς δὲ παντάπασιν ἐκείνῳ τὰ τοιάδε προσέρρπτον, ὅτι μηδ' ἦν καινοτομία τις ἄλυγος ἐς τὸ παντελὲς τὰ πραττόμενα, ἀλλὰ τὰ τῶν Δατίνων γένη ὁρῶν ἄμαχον ἰσχὺν περικείμενα ἐδεδίει τὸ σύμπνουν, ὡς ἔφην, μὴ καταχλύσειε τὰ ἡμέτερα, ὥσπερ καὶ χειμάῤῥους ἐξ ὀλίγου μέγας φανεὶς παρασύρει γήδια γεωργῶν. Διά τοι τοῦτο καὶ τὸ μικρὸν ὑφορώμενος ἔναυσμα ὡς πυρσοῦ παραίτιον, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ εἰς μεγίστην προβαῖνον πυρκαϊὰν

καὶ εἰς ἐμπρησμὸν ἔκτοτε, ἣν εὐπρήστου ὕλης τύχῃ λαβόμενον, καὶ πρὸς μύνην ὑποφίαν φυομένην τὴν τῶν λυποὺντων ἄρχὴν ἀπεμάχετο κατὰ τοὺς ἀρίστους τῶν γηπόνων, οἳ τὰς ἀκάνθας τὰς τὴν πρασιὰν λυμαινομένας νεαρὰς ἔτι ἐκσπῶσι καὶ καταστρέφουσιν ἀρτιθαλῆ τῶν δένδρων τὰ μὴ κηπεύσιμα. Καὶ τοῦτο σαφῶς ὑπέδειξε τὰ μετέπειτα, ἡνίκα τὴν μὲν ἐνταῦθα ζωὴν αὐτὸς μετηλλάχει, τὰ δέ γε πράγματα κυβερνήτην ἀποβαλοντα σοφὸν μικροῦ τὸ τῆς βασιλείας σκάφος ἐβάπτισε. Τὸ δ' οὖν τῶν βασμῶν ἐπιτεταμένον οὐδ' αὐτὸς ὡς μετεδίωκεν ἀποκρύψομαι. Ἀλλ' οὐδ' ὅτι αἱ ἀρχαὶ δημοσιώναις προὐβέβληντο παραδράμοιμι, ὥσπερ καὶ τὸ ποθεῖν νεώματα ἐν ἀρούραις καὶ τῷ ἑαυτοῦ ἀρότρῳ διασχίζειν αὔλακας, ἐξ ὧν αὐτῷ ἀνδρομεγέθης ἀνέβλαστεν ἄσταχυς. Ἦν δὲ τὰ συλλεγόμενα χρήματα οὐ τοσοῦτον ἀποθήκαις ἀποτιθέμενα ἢ μυχῷ γῆς ἐγκατορυττόμενα, ὅσον ἀμφοτέραις ἀποκενούμενα καὶ ἀφειδῶς παρεχόμενα καὶ μοναῖς μὲν καὶ τεμένεσι καὶ Ῥωμαίοις ἐλασσουμένοις, τὰ δὲ πλείστα ταῖς τῶν ἐθνῶν μεταγγιζόμενα πανσπερμίαις, καὶ μάλιστα ταῖς Λατινικαῖς ἐκρέοντα ὁμηγύρεσι. Φιλοδωρίας γὰρ μεταδιώκων ἐπίδειξιν ἀσώτως ἐσκόρπιζε καὶ ἀνήλισκεν ἅπερ ἀμφοτέραις συνέλεγε, τοὺς ἄκρως κερματιστὰς φροντιστὰς τῶν οἰκείων ἐριστῶν. Μέρος δὲ τῆς δαπάνης καίριον ἦσαν καὶ ὅσοι καθ' αἷμα συνήπτοντο καὶ ἄλλως ᾠκείωντο. Αὐτίκα τοίνυν ἡ ἀνεψιὰ Θεοδώρα, ᾗ καὶ (ὡς ἔφημεν) ἐπλησίαζε, βασιλικωτάτης μετεῖχε δορυφορίας, καὶ μὴν οὐ διαδουμένη, καὶ τῶν ἀρχείων βαρουμένων παριέναι ἤθελε, καὶ κατὰ φυσικὴν μὲν ἰδιότητα σοβαρὰν ἕλκουσα [P. 133] τὴν ὀρῦν καὶ ἄνω τὸ ὄμμα τείνουσα, τὸ δὲ πλέον ἀγέρωχον βλέπουσα. Καὶ ὁ ἐκ ταύτης δὲ γενόμενος τῷ βασιλεῖ παῖς καὶ ἐφεξῆς ἕτεροι ὅλας θαλάσσας χρημάτων εἰς ἑαυτοὺς μετωχέτευον. Εὔκολος δὲ ὢν εὐχείρωτος τοῖς κατευναστῆρσι καὶ βαλανηπόλοις ἐκτομίαις, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς ἀπὸ γενῶν ἑτερογλώττων ὑποβαρβαρίζουσιν ὑπηρέταις, ὧν ὁ σίελος τοῦ λόγου προηκοντίζετο, τοῖς ῥυηφενέσι καὶ τούτους ἐνέστησεν εὐπετῶς τὰ πολλὰ τὸ οὗς αὐτοῖς ὑποκλίνων, καὶ ἅπερ ἠτοῦντο, ῥᾳόνως ἐκπερατῶν. Τισὶ τοίνυν ἐκ τούτων οὕτως εὑρόει τὰ κατὰ βίοτον ὡς σωρείαις χρημάτων ἐνευθηνεῖσθαι καὶ τοῖς κατὰ κόσμον πᾶσι περιῤῥεῖσθαι λαμπροῖς ἴσα καὶ μεγιστᾶσι μεγίστων ἐθνῶν, καὶ ταῦτα παιδείας ἁπάσης ἐστερημένοις καὶ φωνῆς Ἑλληνίδος τὰ ἴχνη μεταδιώκουσιν ὡς αἱ σκοπιαί τε καὶ αἱ πέτραι πρὸς τὰ τῶν ποιμένων αὐλήματα τὸ τῆς ἠχοῦς ὑστερόφωνον. Κἀπὶ τούτοις οἷς πιστοτάτοις αὐτοῦ καὶ θερμοῖς θεράπουσι μάλιστα πεποιθὼς οὐ μόνον αὐτοῖς τὰς μεγίστας ἀρχὰς ἐγχειρίζει, ἀλλὰ καὶ κρίσεσιν ἐφίστα δικαστικαῖς ὧν οὐχὶ καὶ νομοτρίβεις ἄνδρας ἐφικοιντο ἄν. Δεῆσαν δὲ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τινας ἀπογράφεσθαι (τοῦτο δὲ συχνάκις ἐγίνετο) ὁ τοιόσδε χορὸς τοῦ λογίμου προὐτίθεντο. Εἰ δέ που καὶ παρεζεύγνυτό τις αὐτοῖς εὐγενὴς Ῥωμαῖος ἀνήρ, βάπτων ὅλος εἰς νοῦν καὶ γέμων φρονήσεως, κατὰ

vis pene demersa est. Ac cum tributa exaggerasse et magistratus publicanis vendidisse et fertilissimos agros suis aratris proscidisse **266** nec ipse dissimulare possum. Sed pecunia hoc modo collecta non tam in thesauros referebatur quam utraque manu liberaliter effundebatur, partim in monasteria, sacras ædes et pauperes Romanos, partim vero et maxima quidem ex parte, in varias gentes, Latinas præsertim. Nam ex munificentiæ ostentatione effuse spargebat et insumebat ea quæ utraque manu collegerat, et acerbissimos exactores quæstores designabat. In juxta sumptuum parte illa neptis ejus Theodora, cujus, ut dixi, consuetudine utebatur, quamvis expers diadematis, tamen comitatu plane regio utebatur, mulier superciliosa et arrogans, quæ palatium nisi exquisite perpurgatum ingredi recusabat. Sed et filio ex ea procreato et aliis pluribus tota maria pecuniæ affluebant. Eunuchis quoque cubicullariis aliisque ministris ex peregrinis ortis nationibus, semibarbaris, qui expeditius spuebant quam loquebantur, erat facilis et benignus, eosque in divitum numerum referebat, ut acervis pecuniarum et omni genere **267** ornamentorum tanquam maximarum gentium proceres circumfluerent, idque cum omnis eruditionis expertes linguæ Græcæ vestigia ita persequerentur ut speculæ et rupes extremum sonum pastoralium canticorum. His tanquam observantissimis et fidelissimis ministris non modo summos magistratus tradebat, sed pro tribunali juris dicendi provinciam in causis difficillimis, quæ vel peritissimis legum negotium facessserent, assignabat. Cum aliqua provincia describenda erat (id autem fiebat sæpius), istiusmodi cœtus eruditis præponebatur. Quodsi quando nobilis aliquis Romanus eis adjungebatur, vir prudens et cordatus, is ea de causa mittebatur ut descriptionis munus obiret cæterosque labores colligendi tributi sustineret : barbarus vero pecuniam accipiebat, et saccos obsignatos ad imperatorem mittebat. Sed pleraque contra eveniebant quam sperabat ille. Nam dum Romanos peculatus suspectos cavebat, non animadvertit se avaros Barbaros locupletare et homunciones infelices beare, atque interim Romanos a se alienare, ut fidei et natura insitæ et doctrina comparatæ **268** oblivisceretur. Cognita enim imperatoria de se suspicione, quod ministri potius ac bajuli quæstus quam fideles procuratores indicarentur, et bini in provincias mitterentur, servi magis quam gubernatores imperii, id solum agebant quod in mandatis acceperant, et extortam pecuniam tanquam in manipulos colligatam ad barbarum illum magna præditum auctoritate et plurimis Romanis prælatum velut in aream congerebant, cætera vero negligebant : ne dicam ad imperatorem pauca et veluti quisquilias pervenisse, illos vero pleraque suffuratos esse. Fidelis enim servi munus erat scilicet ex farina

sibi primum panes conficere, deinde etiam collegæ aliquid impertiri.

A τοῦτο ξυνεπέμπετο, ὅπως ὁ μὲν ἀπογράφων ἔσται καὶ τολυπεύων τὰς ὑποθέσεις, ἐξ ὧν ἤμελλον οἱ φόροι συνάγεσθαι, ὁ δὲ ὡς κερδοσυλλέκτης προεδρεύει καὶ τὰ φασκιώλια σφραγῖδι διασημαίνεται ἃ ἤμελλον εἰσφέρεσθαι βασιλεῖ. Τὰ πλεῖστα μέντοι πρὸς τοὐναντίον αὐτῷ περιίστατο, καὶ ἠθέτητό οἱ ἐντεῦθεν τὰ σκέμματα· Ῥωμαίους γὰρ ὡς κλεμματιστὰς ἐκτρεπόμενος εἴτε ὑποβλεπόμενος, ἐλάνθανεν ἑαυτὸν ἐρασιχρημάτους ἐλαΐζων Βαρβάρους καὶ εὖ πυιῶν ἀνδράρια κακοδαίμονα, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν καὶ παιδείαν χρηστοῦ καὶ πιστοῦ πρὸς τὴν ἀντικειμένην γνώμην τοὺς ἐνδαποὺς καθιστῶν, ἐπεὶ καὶ τὸ εἰς αὐτοὺς καχύποπτον τοῦ βασιλέως ἐκεῖνοι γνωρίζοντες, καὶ ὡς ὑπηρέται πλέον καὶ προαγωγοὶ λημμάτων ἤπερ ἀσφαλεῖς τὰ εἰς πίστιν κρινόμενοι τοῖς ἐθνικοῖς συντάττονται, κατὰ σύνδυο ἐκπεμπόμενοι, ἢ γοῦν ὡς πακτωροι καὶ παράσειροι τοῦ τῆς ἀρχῆς λογίζονται ἅρματος, τὸ διατεταγμένον μόνον ἐποίουν, θερίζοντες καὶ δεσμεύοντες ὡς δράγματα τὰ κέρματα, καὶ ὡς εἰς ἄλωνα συμφοροῦντες τὸν ἐπὶ πολλῶν καθιστάμενον ἐκεῖνον καὶ πλείστων ἄλλων Ῥωμαίων ἀντάξιον κρινόμενον Βάρβαρον, τὰ δ' ἄλλα παρέβλεπον, ἵνα μὴ λέγοιμι ὡς βασιλεῖ μὲν βραχέα καὶ οἷοι ἀφαιρέματα τῶν ἄλλων εἰσήγετο, τὰ δὲ πλείω ἐκεῖνοι παρενοσφίζοντο, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πιστοῦ παρὰ βασιλεῖ δούλου ἐν πρώτοις ἑαυτῷ φέροντος ἐγκρυφίας ἐκ τῶν ἁλοωμένων πυρῶν εἴτ' οὖν χρυσίνων, καὶ μετέπειτα μεταδιδόντος καὶ τῷ συνάρχοντι.

3. Ab hoc imperatore turris illa non procul a continente in mari exstructa est, quæ Damalis pridem, nunc Arcula dicitur, et altera turris e regione juxta Manganium monasterium, eo consilio ut ferrea catena utrinque extenta barbaris navibus aditus in loca urbis ΦΘΦ arci vicina et tractum illum omnem usque ad Blacherniam regiam intercluderetur. Magnificentiam ejus testantur etiam maxima illa conclavia in utroque palatio structa, aureis laminis refulgentia et illustribus coloribus exornata, in quibus bella ejus cum barbaris aliaque ex utilitate Romani imperii administrata summo depicta artificio spectantur. Ad hæc pleraque splendida in freto Propontidis ædificia, in quibus imperatores propter aeris temperiem æstatem exigere solent, ut olim Persarum reges Susis atque Ecbatanis, exædificavit et exornavit. Nam et cum tempus postulabat, patientissimus erat laborum, frigoris, æstus, insomniæ; et eum a bellis vacabat, jucunditati se dabat et genio indulgebat. Ac si quis accuratius observasset quantopere lautitiis ciborum et lyra, cithara, symphoniis delectaretur, cum in iis solis ætatem exegisse et voluptatem summum bonum statuisse judicasset. Sin duris temporibus omnem jucunditatem despicere et voluptatem in vitio ponere vidisset, ingenium ad utrumque paratum miratus esset. Templum divinæ Irenæ maximum et pulcherrimum ΤΦΘ a Marciano imperatore conditum et incendio absumptum instaurare aggressus, cum parles quasdam ex fundamentis exstruxisset, destitit; et monasterium in Ponti faucibus, loco qui Catascepe dicitur, archiducis Michaelis nomine exstruxit; in quo celeberrimos quosque et præstantissimos monachos collocavit, ea ratione ut solitariam et quietam vitam sine ulla sollicitudine possent degere. Cum enim monachos possessionibus et negotiis turbatos et tranquillitate animi et Dei cultu excidere intelligeret, nullas eis vineas, nullos agros, nullas possessiones, quas nec eorum professio admittit, assignavit, sed ex fisco tantum pendi jussit quantum ad victum et cultum opus esset. Videtur nimirum immodicam cupiditatem struendi monasteria

B γ'. Ἔργον τοῦ βασιλέως τούτου καὶ ὁ μὴ πολὺ τῆς [P. 134] θαλάσσης ἔνδον ἱσταμενος πύργος τῆς προσκλυζούσης τὴν χέρσον, ἥτις ὠνομάζετο Δάμαλις, τὰ νῦν δὲ Ἄρκλα καλεῖται, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἀντίπορθμος οὗτος πύργος τῆς τῶν Μαγγάνων ἀγχιστα διεδομημένος μονῆς. Ἵν' δὲ σκοπὸς τῷ τούτους ἀνεγείραντι ἄνακτι κατὰ καιρὸν ἐπαγωγῆς πλοίων Βαρβαρικῶν σιδηρᾶν ἐξ ἑκατέρων ἅλυσιν διατείνεσθαι, καὶ ἄβατον ἐντεῦθεν γίνεσθαι ὁπόσα περὶ τὴν ἀκρόπολιν μέρη τῆς πόλεως καὶ τὸν συρόμενον ἔσωθεν ὅλκον ἕως καὶ ἐς αὐτὰ τὰ ἐν Βλαχέρναις βασίλεια. Φιλοκαλίαν δὲ κατηγοροῦσι τοῦδε τοῦ βασιλέως καὶ οἱ κατ' ἄμφω τὰ ἀνάκτορα ἐπιμήκιστοι περίστυλοι ἀνδρῶνες, οὓς αὐτὸς ἀνήγειρεν, οἳ ψηφίδων χρυσῶν ἐπιθέσει διαυγάζοντες τυποῦσιν ἄνθεσι βαφῆς πολυχρόου καὶ τέχνῃ χειρῶν θαυμασίᾳ ὅσα οὗτος κατὰ Βαρβάρων ἠνδρίσατο ἢ ἄλλως ἐπὶ βέλτιον Ῥωμαίοις διεσκεύακεν. Ἀλλὰ καὶ τὰς πλείστας τῶν κατὰ τὸν πορθμὸν τῆς Προποντίδος λαμπρῶν οἰκοδομιῶν, ἐν αἷς οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων θερίζουσι τὰς εὐωρίας μεταδιώκοντες ὡς οἱ πάλαι κρατοῦντες Περσῶν τὰ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβάτανα, οὗτος ἀνήγειρε καὶ πρὸς κόσμον ὑπηξῆρε πλείονα. Καὶ πρὸς τοὺς πόνους γὰρ ἀντεῖχε μάλα, καιροῦ καλοῦντος μοχθεῖν, καὶ ψῦχος ἔστεγε καὶ πνίγος ἔφερε καὶ πρὸς ὕπνον ἀπεμάχετο, καὶ ταῖς τρυφαῖς δὲ προσανεῖχε πολέμων ἄγων σχολὴν καὶ ἐνησμένιζε ταῖς ἀνέσεσιν. Εἰ τοίνυν περιεργότερον τοῦτον ἠθρήκει τις, ὅπως ἔχαιρε καρυκείαις βρωμάτων καὶ τοῖς πρὸς λύριον καὶ κιθάραν καὶ συμφωνίαν ᾠδῶν ἔχουσιν οὐκ ἀπ-

C

D ηχθάνετο, εἶπεν ἂν ὡς μόνοις ἐννεάσας ἔχει ταῖς τοιούτοις καὶ ἡδονὴν τὸ πέρας ἤγηται τῆς ζωῆς· εἰ δὲ τοὐναντίον αὐτῷ προσέβλεψε πρὸς πᾶσαν ἀταπεινώτῳ γλυκυθυμίαν τυγχάνοντι καὶ τιθηνῷ παρὰ φαῦλον ἡδυπάθειαν δυσκόλων ἐπιστάντων καιρῶν, ἐθαύμασεν ἂν ὅπως ἐξήλλακτο πρὸς ἀμφότερα. Ἐπιβαλόμενος δὲ τὸν πρὸς θάλασσαν τῆς ἁγίας Εἰρήνης οἰκοδομήσειν νεών, ὃν μεγέθει μέγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον πάλαι Μαρκιανὸς ὁ πάνυ ἀνήγειρε, πῦρ δὲ ἠθάλωσε, μέρη τινὰ τοῦ τοιούτου τεμένους ἐκ βάθρων δειμάμενος τοῦ λοιποῦ τῆς νεοδομίας ἐπαύσατο. Ἱδρύσατο δὲ φρουτιστήριον ἱερὸν περὶ που τὸ τοῦ Πόντου στόμα, εἰς τόπον τινὰ

Κατασκέπην λεγόμενον, εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, καθ' ὃ τῶν τότε μοναστῶν ἡρωικῶς τοὺς ὀνομαστοτάτους τε καὶ ἀκρέμονας πάντη μοναδικὸν καὶ ἀπράγμονα μετιέναι βίον προεμηθεύσατο. Εἰδὼς γὰρ τὸ κτηματικοὺς εἶναι καὶ τυρβάζεσθαι πάλιν περὶ πολλὰ τοὺς τὸν ἐρημικὸν βίον ἀνελομένους τῆς ἡσυχίας σφᾶς μεθιστῶν καὶ τοῦ κατὰ θεὸν ζῆν ἀπάγον, τοῦτο δὴ τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς ἐπάγγελμα, οὐδὲν κτησίδιον αὐτοῖς ἀπετάμετο οὔτε μὴν ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας τῷ φροντιστηρίῳ ἀπέταξε, πᾶσαν δὲ τοῖς μοναστηρίοις δίαιταν ἐκ τῶν βασιλικῶν χρυσώνων ἐπιμετρήσας ἐκεῖθεν αὐτὴν ἐῴράῴευεν, ἀνακύπτων, οἶμαι, ἐντεῦθεν τὸν πολὺν ἔρωτα τῶν πλείστων περὶ τοῦ μονὰς συνιστᾷν, καὶ [P. 135] παράδειγμα διδοὺς τοῖς μετόπισθεν ὅπως χρεὼν νεὼς ἀνιστᾷν καὶ οἵαν δέον ἑτοιμάζειν τράπεζαν τοῖς ἐρημικοῖς καὶ ἀβίοις καὶ τῆς ὕλης ἑαυτοὺς ἐκλύσασι. Τοσοῦτον δ' ἀπεῖχε τοῦ τὴν νῦν κατάστασιν ἐπαινεῖν, οἳ μονάζειν μὲν ἐπαγγέλλονται, πολυκτήμονες δὲ καὶ πολυφρόντιδές εἰσιν ὑπὲρ τοὺς τῇ ἐνταῦθα φιληδοῦντας ζωῇ, ὥστε καὶ τὴν νεαρὰν νομοθεσίαν, ἣν ὁ βασιλεύτατος τῷ ὄντι Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, ὁ τὴν ἰσχὺν ἡρωϊκὸς καὶ πολὺς τὴν σύνεσιν, ἔθετο παύουσαν τὰς μονὰς ἐμπλατυνεσθαι κτήσεσι, τεθνηκυῖαν πάλαι τῷ χρόνῳ καὶ τὸ κῶμος ἀποθεμένην, τῷ ἐρυθρῷ τῆς βασιλείου βαφῆς ὡς αἵματι ἀναθάλψας ἐζώωσεν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ πάππῳ καὶ τοῖς καθ' αἱμά προσήκουσι λοιποῖς ἅπασιν, ὑπὸ σοι μονὰς δειμάμενοι ὅλα πλέθρα γῆς καρποφόρα καὶ λειμῶνας χλαεροὺς αὐταῖς προσεκλήρωσαν, ἐπεγκαλῶν οὐκ ἐπαύετο, οὐ κατὰ τοῦτο μεμψιμοιρῶν ἢ μυκτῆρα κατασχέων πλατὺν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι τῆς οὐσίας Θεῷ τι ἀπένειμαν, ἀλλ' ὅτι μὴ καλῶς τὸ καλὸν εἰργάσαντο. Δέον γὰρ ἐν τόποις δυσερευνήτοις καὶ χωρίοις πανερήμοις καὶ σπηλαίων ὀπαῖς καὶ ὀρῶν περιωπαῖς τοῖς μονάζουσιν ἀποτάξαι τὸ σκήνωμα, καὶ παριδεῖν ταυτηνὶ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ κειμένην καλλίπολιν ὡς τὸν λωτὸν Ὀδυσσεὺς καὶ Σειρήνεια μέλη τὰ δυσαπόσπαστα, οἱ δὲ τὸν ἐξ ἀνθρώπων θηρώμενοι ἔπαινον, καὶ τοὺς κεκονιαμένους ἑαυτῶν ταφους καὶ ψηφῖσι πολυχρώσμοις διηνθισμένους εἰς θέαν τοῖς εἰσιοῦσι τοὺς νεὼς προτιθέντες, καὶ νεκροὶ ἐρῶντες στεφανούμενοι δεικνυσθαι καὶ στιλπνοὶ καὶ φιλόρροι τὰ πρόσωπα, ἐπ' ἀγορᾶς τε καὶ τριόδων τὰ θεῖα ᾠκοδόμησαν φροντιστήρια, ἐνλακκεύσαντες ἐν τούτοις καὶ ἐνσηκάσαντες οὐκ ἐπιλέγδην τὸ ἀρεταῖνον, τὸ δὲ μέχρι τριχῶν ἀποβολῆς καὶ τῆς τῶν ἐσθημάτων μεταβολῆς καὶ τοῦ ἀφειμένου πώγωνος χαρακτηρίζον τὸν μοναστήν. Διὰ ταῦτα τοίνυν εἴτε τὴν μοναδικὴν ὑπερείδων σεμνότητα ἤδη ἀφαντουμένην καὶ πρηνῆ ἐπὶ στόμα πίπτουσαν, εἴτε μὴν θεοῦ μὴ ἐσεῖται μέσος ληφθεὶς ὡς χαίρων οἷς διεβέβλητο, ἑτέραν ἐτράπετο ἧς οἱ ἐξ αἵματος ἐκείνῳ ἐβάδισαν.

A improbasse, et exemplum prodere posteris voluisse, quo pacto templa condenda, et quæ vivendi ratio eremitis pauperibus et a terrenis rebus se abstrahentibus proponenda sit. Tantum autem abfuit ut eorum institutum laudaret, qui monasticam vitam professi et opibus affluunt et multitudine curarum magis distrahuntur quam 271 ii qui hujus vitæ deliciis occupantur, ut sanctionem Nicephori Phocæ, fortissimi et cordatissimi imperatoris, olim abolitam, de non augendis monasteriorum latifundiis, quasi postliminio revocarit, neque patrem, avum cæterosque cognatos suos omnes, qui monasteriis amplissima prædia donarant, incusare destiterit, non quod de suis opibus Deo aliquid consecrassent, sed quod rem bonam male administrassent. Nam cum monachis habitationes in abditis et desertis locis, in antris et montium cacuminibus assignandæ essent, et Cpolis tanquam Sirenum cantus vitanda, gloriola ductos incrustata sua sepulcra et vario marmore exornata iis qui templa ingrediantur spectanda proposuisse, et mortuos quoque coronari et hilari splendidoque vultu conspici voluisse, et in foro ac triviis monasteria ædificasse, et ibi nullo cum delectu virtutis velut in cavea conclusisse eos, qui monachos non ultra tonsum cupillum et mutatum habitum promissamque barbam exprimerent. His igitur de causis, sive ut monasticam sanctimoniam nutantem ac potius humi fere prostratam fulciret, sive metuens no 272 ea ipse facere diceretur quæ reprehenderet, rationem a suis majoribus diversam est secutus.

B

δ'. Θεσμοῦ δὲ παρὰ Ῥωμαίοις κειμένου, οἶμαι δὲ καὶ παρὰ Βαρβάροις αὐτοῖς κρατοῦντος, ὀψώνια τοῖς στρατευομένοις παρέχεσθαι, καὶ τούτων πολλάκις ἔκταξιν γίνεσθαι, εἰ εὐοπλοῦσιν, εἰ τῶν ἵππων ἐπιμεμέληνται, ἀλλὰ καὶ τοὺς νεοστὶ στρατευομένους πρότερον ἐξετάζεσθαι, εἰ εὐρώστως ἔχουσι τῶν σωμάτων, εἰ τόξων εἰσὶν εἰδήμονες, εἰ κραδαίνειν δόρυ ἐπήσκηνται, εἶθ' οὕτω τοῖς καταλόγοις ἐγγράφεσθαι, ὁ βασιλεὺς οὗτος τὰ τοῖς στρατιώταις διδόμενα σιτηρέσια ὡς εἰς δεξαμενὴν ὕδωρ τὰ ταμιεῖα συσχὼν, ἴατο τὸ δίψος τῶν στρατευμάτων ταῖς λεγομέναις τῶν παροίκων δωρεαῖς, ἔργῳ καταχρησάμενος παρὰ τῶν πρώην ἐφευρημένῳ βασιλέων καὶ σπανίως ἐπί τισι γινομένῳ τοὺς πολεμίους πολλάκις συγκόψασιν. Ἔλαθεν οὖν ἐντεῦθεν καὶ τὸ στρατιω-

C

4. Jam quia Romanis; ac Barbaris etiam, ut opinor, est in more positum ut stipendia militibus solvantur et ii sæpe in medium producantur, ut exquiratur an armis instructi sint, an equos probe curatos habeant; item ut tirones, priusquam in catalogos referantur, explorentur an corporibus valeant, an sagittare sciant, an vibranda hasta se exercuerint; hic imperator stipendia militaria in fiscum tanquam aquas in cisternam coegit, et exercituum cupiditatem donativis quæ incolarum dicuntur levavit, abusus re a veteribus imperatoribus inventa et raro usurpata in eos qui hostes sæpe cecidérant. Hinc factum est ut et milites enervarentur, et maximum pecuniæ flumen in ignavos ventres effunderetur, et Romanæ provin-

cie male tractarentur. Nam et strenui milites, A τικὸν ἀτονώτερον ἐργασάμενος καὶ χρημάτων ἀβύσσους εἰς ἀργὰς γαστέρας ὀχετηγήσας καὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας κακῶς διαθέμενος· [P. 136] οἵ τε γὰρ ἀγαθοὶ στρατιῶται τὸ ἐν τοῖς δεινοῖς φιλότιμον ἐνθένδε καταλελύκασιν, οὐκέτι τοῦ ὑπονύσσοντος πρὸς ἀρετῆς ἀρεικῆς ἐπίδειξιν ἰδίου σφίσιν ὡς πρώην μένοντος, ἀλλ' εὐπορίστου προκειμένου τοῖς ἅπασι, καὶ οἱ τὸν δημόσιον πάλαι δεσπότην λαχόντες τῶν ἐπαρχιῶν οἰκήτορες ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἁπλητίας πεπόνθασι τὰ οἰκτρότατα, οὐκ ἀργύριον μόνον καὶ ἀβουλὸν ἁρπαζόμενοι, ἀλλὰ καὶ τοῦ τελευταίου χιτῶνος ψιλούμενοι, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν φιλτάτων αὐτῶν ἀποσπώμενοι. Ἵλιν τοίνυν διὰ ταῦτα τὸ στρατολογεῖσθαι παντὸς τοῦ βουλομένου. καὶ πολλοὶ ταῖς ῥαφαῖσι χαίρειν εἰπόντες ὡς ἐπεισκομιζούσαις αὐτοῖς τὰ χρεώδη στενῶς καὶ δυσκβιάστως, ἄλλοι τὸ ἱππακομεῖν λάξαντες, καὶ τὴν ἐκ πλινθείας ἴλυν ἀπονιψάμενοι ἕτεροι, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὴν τῶν χαλκείων ἀσβόλην ἀπομορξάμενοι τοῖς στρατολογοῦσι παρέστησαν, καὶ παρενεγκόντες ἵππον Περσικὸν ἢ χρυσίνους ἀριθμῷ βραχεῖς καταθέμενοι ταῖς στρατιώτισι κατελέγησαν ἴλαις ἀβασανίστως, κἂν τοῦ παραυτίκα βασιλικοῖς ἐφοδιάσθησαν γράμμασι πλέθρα γῆς δρυσερὰ καὶ ἀρούρας σιτοφόρους καὶ Ῥωμαίους ὑποφόρους βραβεύουσιν, ὡς ὑπηρέτειν ἐν σχήματι δούλων, ἐνίοτε δὲ καὶ κατατιθέναι φόρους ἀνδραρίῳ μιξοβαρβάρῳ, μηδὲ εἰ ἔστιν ὅλως ἐγνωκότι παράταξις, Ῥωμαῖον ἄνδρα γαραῖον τὸ εἶδος καὶ οὕτως εὖ εἰδότα πολέμων καὶ τοσοῦτον τοῦ φορολογοῦντος αὐτὸν ὑπερφέροντα ὡς Ἀχιλλέα πρὸς ἐκεῖνον δοκεῖν, ἢ διττταῖς χερσὶν ὁπλιζόμενον κρίνεσθαι πρὸς τὸν μηδετέραν ἀπὸ πάθους ὀρέγοντα. Ἐπαξίως οὖν τῆς ἀκοσμίας ταύτης τῶν στρατευμάτων αἱ Ῥωμαϊκαὶ παπράγασιν ἐπαρχίαι, αἱ μὲν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων σκυλευόμεναι καὶ εἰς ἀρχὴν αὐτοῖς ἰδιούμεναι, αἱ δὲ ὡς ἀλλότριαι τοῖς ἡμετέροις φαντάζόμεναι καὶ δηούμεναι. Ἀλλ' ἕως πότε, Κύριε, τῇς σῇς ἐπιλήσῃ κληρονομίας, καὶ τὸ σὸν ἀποτρέψῃ ἀφ' ἡμῶν πρόσωπον ὀδυσσεῖς τρίβον τῇ ὀργῇ σου; Πότε ἐπόψει ἐξ ἁγίου ἐπιβλέψας κατοικητηρίου σου, καὶ ἰδὼν ἴδῃς τὴν ἡμετέραν συνοχήν τε καὶ κάκωσιν, καὶ ῥύσῃ τῶν ἐφεστώτων κακῶν, ἀπαλλαγὴν δὲ παρέξεις καὶ τῶν πολὺ τούτων ἐλπιζομένων χαλεπωτέρων;

5. Nunc illud etiam addendum est. Plerique C ε'. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις κἀκεῖνα δοτέον τῇ ἱστορίᾳ. Τοῖς πλείοσι βασιλεῦσι Ῥωμαίων οὐκ ἀνεκτόν ἐστιν ὅλως ἄρχειν μόνον καὶ χρυσοφορεῖν καὶ χρῆσθαι τοῖς κοινοῖς ὡς ἰδίοις καὶ διαδιδόναι ταῦτα καθὼς ἄρα καὶ οἷς βούλονται, οὐδὲ μὴν ὡς δούλοις τοῖς ἐλευθέροις προσφέρεσθαι, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ σοφοὶ δοκωῖεν καὶ θεοείκελοι τὴν μορφήν καὶ ἥρωες τὴν ἰσχὺν καὶ ὡς Σολομῶν θεοσόφοι καὶ δογματισταὶ θειότατοι καὶ κανόνες τῶν κανόνων εὐθέστεροι καὶ ἁπλῶς θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀπρασφαλεῖς γνώμονες, δεινὰ οἴονται πάσχειν. Ἔνθεν τοι καὶ δέον τοῖς ἀπαιδευτοτέροις καὶ θρασυτέροις ἐπιτιμᾶν ἐπεισάγουσι νέα καὶ ἀσυνήθη τῇ Ἐκκλησίᾳ δόγματα, ἢ γοῦν ἀναπιθέναι ταῦτα οἷς ἐπαγγελμα τὰ περὶ Θεοῦ εἰδέναι καὶ λέγειν, οἱ δὲ οὐδὲ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος δευτερεύειν οὐτινοσοῦν ἀνεχόμενοι οἱ αὐτοὶ δογμάτων εἰσηγηταὶ [P. 137] καὶ δικασταὶ τούτων καὶ ὁρισταὶ, πολλαχοῦ δὲ καὶ κολασταὶ τῶν μὴ συμφωνούντων αὐτοῖς γίνονται. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοιγαροῦν οὗτος εὐγλωττίαν εὐτυχικῶς καὶ λόγου ἔμφυτον χάριν πεπλουτηκὼς οὐ

cim male tractarentur. Nam et strenui milites, eum non amplius id exspectarent quo peculiariter ad virtutem bellicam excitabantur, quod tum promiscue omnibus idem præmium propositum erat, alacritatem **273** illam in periculis adeundis abjecerunt; et provinciales, qui olim fisco pecuniam numerabant, a militari avaritia pessime sunt tractati, erepta non pecunia tantum, sed et intima tunicæ, aliquando a liberis et uxoribus avulsi. Proinde quilibet militiæ nomen dabat, et multi ignavissimi et sordidissimi opifices, vel equo Persico donato vel paucis aureis datis, nullo delectu soto in militum catalogos relati litteris imperialibus irrigua prata et rura fertilia et Romanos tributarios accipiebant, ut eis aliquando servili habitu ministrarent; et vir Romanus gravi vultu, rei militaris peritus, et tanto excellentior ut illi comparatus Achilles videretur, aut duabus manibus armatus cum eo compararetur qui neutram incolumem haberet, tributum penderet homuncioni semibarbaro, qui instructam aciem nunquam viderat. Enimvero perturbationis hujus Romanæ provinciæ graves pœnas dederunt, quarum aliæ ante oculos nostros a Barbaris **274** spoliatæ et occupatæ sunt, aliæ a nostris tanquam alienæ vastatæ et eversæ. Sed quousque, Domine, hæreditatis tuæ oblivisceris, aversaque a nobis facie iræ tuæ locum dabis? quando ex sancta æde tua prospectans nostras ærumnas et calamitates intuberis, malisque non urgentibus liberabis? eaque averteas quæ longe graviora impendere videntur? χερσὶν ὁπλιζόμενον κρίνεσθαι πρὸς τὸν μηδετέραν ἀπὸ πάθους ὀρέγοντα. Ἐπαξίως οὖν τῆς ἀκοσμίας ταύτης τῶν στρατευμάτων αἱ Ῥωμαϊκαὶ παπράγασιν ἐπαρχίαι, αἱ μὲν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων σκυλευόμεναι καὶ εἰς ἀρχὴν αὐτοῖς ἰδιούμεναι, αἱ δὲ ὡς ἀλλότριαι τοῖς ἡμετέροις φαντάζόμεναι καὶ δηούμεναι. Ἀλλ' ἕως πότε, Κύριε, τῆς σῆς ἐπιλήσῃ κληρονομίας, καὶ τὸ σὸν ἀποτρέψῃ ἀφ' ἡμῶν πρόσωπον ὀδυσσεῖς τρίβον τῇ ὀργῇ σου; Πότε ἐπόψει ἐξ ἁγίου ἐπιβλέψας κατοικητηρίου σου, καὶ ἰδὼν ἴδῃς τὴν ἡμετέραν συνοχήν τε καὶ κάκωσιν, καὶ ῥύσῃ τῶν ἐφεστώτων κακῶν, ἀπαλλαγὴν δὲ παρέξεις καὶ τῶν πολὺ τούτων ἐλπιζομένων χαλεπωτέρων;

5. Nunc illud etiam addendum est. Plerique C ε'. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις κἀκεῖνα δοτέον τῇ ἱστορίᾳ. Τοῖς πλείοσι βασιλεῦσι Ῥωμαίων οὐκ ἀνεκτόν ἐστιν ὅλως ἄρχειν μόνον καὶ χρυσοφορεῖν καὶ χρῆσθαι τοῖς κοινοῖς ὡς ἰδίοις καὶ διαδιδόναι ταῦτα καθὼς ἄρα καὶ οἷς βούλονται, οὐδὲ μὴν ὡς δούλοις τοῖς ἐλευθέροις προσφέρεσθαι, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ σοφοὶ δοκωῖεν καὶ θεοείκελοι τὴν μορφήν καὶ ἥρωες τὴν ἰσχὺν καὶ ὡς Σολομῶν θεοσόφοι καὶ δογματισταὶ θειότατοι καὶ κανόνες τῶν κανόνων εὐθέστεροι καὶ ἁπλῶς θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀπρασφαλεῖς γνώμονες, δεινὰ οἴονται πάσχειν. Ἔνθεν τοι καὶ δέον τοῖς ἀπαιδευτοτέροις καὶ θρασυτέροις ἐπιτιμᾶν ἐπεισάγουσι νέα καὶ ἀσυνήθη τῇ Ἐκκλησίᾳ δόγματα, ἢ γοῦν ἀναπιθέναι ταῦτα οἷς ἐπαγγελμα τὰ περὶ Θεοῦ εἰδέναι καὶ λέγειν, οἱ δὲ οὐδὲ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος δευτερεύειν οὐτινοσοῦν ἀνεχόμενοι οἱ αὐτοὶ δογμάτων εἰσηγηταὶ [P. 137] καὶ δικασταὶ τούτων καὶ ὁρισταὶ, πολλαχοῦ δὲ καὶ κολασταὶ τῶν μὴ συμφωνούντων αὐτοῖς γίνονται. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοιγαροῦν οὗτος εὐγλωττίαν εὐτυχικῶς καὶ λόγου ἔμφυτον χάριν πεπλουτηκὼς οὐ

Romanorum imperatores imperare, aurum gestare, communibus ut privatis uti, eaque suo arbitratu quibus volunt donare non contenti, nisi sapientes, forma diis, robore heroibus similes, et ut Salomon, divinitus edocti et doctores Divinitatis et normæ rectissimæ, denique divinarum humanarumque rerum interpretes verissimi habeantur, injurium sibi fieri censent. Unde fit ut, cum immodestiores et audaciores, qui nova dogmata in Ecclesiam introducunt, coercere aut id munus iis qui theologiæ scientiam profitentur mandare deberent, nec in hac parte ullo inferiores esse volentes, iidem dogmatum et auctores et arbitri ac disceptatores **275** exsistant, sæpe etiam dissentientes multent. Hic quidem imperator natura facundus et suavis sermonis affluentia orationibus non elegantes tantum epistolas scribebat, sed et religionis institutiones parturiebat ac publica declamabat. Tandem etiam de divinis dogmatibus et ipso Deo disserebat. Sæpe etiam dubitationem præ se ferens, quæstiones

λαμπρῶς ἐπέστελλε μόνον, ἀλλὰ καὶ κατηχητηρίους ὠδινε λόγους, οὓς φασι σελέντια, καὶ εἰς κοινὴν ἀνέπτυσσεν ἀκοήν. Ὁδῷ δὲ προϊὼν καὶ δογμάτων ἥπτετο θείων καὶ περὶ Θεοῦ διελέγετο. Ἀμέλει καὶ κατασχηματιζόμενος πολλάκις τὸν ἀποροῦντα Γραφικὰς εἰσῆγε ζητήσεις, καὶ περὶ τῶν λύσεων τουτωνὶ διεπονθάνετο ξυναγείρων ὅσον ἔχαιρε λογιότητι· Ἀλλ' ἦν ἂν ἐπαινετέος κἂν τούτοις, εἰ μέχρι τούτων τὴν λιχνείαν ἐκτείνων τοῖς δυσεφίκτοις οὐδ' ὅλως προσέβαινε δόγμασιν, ἢ καὶ τούτοις ἐφιστάνων τὸν νοῦν οὐκ ἦν ἰσχυρογνώμων, οὐδὲ τὸν νοῦν τῶν γραφομένων πρὸς τὴν οἰκείαν μεθεῖλκεν ἐν πολλοῖς πρόθεσιν, ὁρίζων καὶ προσεπάγων ἐξηγήσεις ἐν οἷς πρὸς ὀρθὴν ἔννοιαν οἱ Πατέρες ἐφθέγξαντο, ὡς εἴπερ ὅλον αὐτὸν συνείληφε τὸν Χριστὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ μεμύηται τὰ περὶ αὐτοῦ τρανότερον καὶ θειότερον. Ζητήσεως οὖν γενομένης περὶ τοῦ Γραφικοῦ ῥήτοῦ ὃ φησι τὸν σεσαρκωμένον Θεὸν προσφέρειν τε ὁμοῦ καὶ προσφέρεσθαι, καὶ τῶν τότε λογίων ἀνδρῶν εἰς ἐναντίας μοίρας ἀποκριθέντων, ὑφ' ἱκανὸν τὰ τῆς ἐξετάσεως παρετάθησαν, ῥήσεις τε καὶ ἀντιῤῥήσεις ἐξ ἑκατέρων ἐχύθησαν τῶν μερῶν. Ὀρθοτομηθέντος δὲ τοῦ ζητουμένου, καὶ τῇ δόξῃ προστεθέντος τοῦ βασιλέως τῇ θεοφιλεῖ τε καὶ κρείττονι, καθαίρεσιν ὑπέστησαν ὡς ἀντίφρονες ὁ Ὑποψήφιος τῆς Θεσσαλονίκης, μεγάλης Ἀντιοχείας Σωτήριχος ὁ Παντεύγενος, ὁ Δυῤῥαχίου Εὐστάθιος, ὁ τῆς Θεσσαλονίκης Μιχαὴλ τὸν ῥητορικὸν κοσμῶν θρόνον καὶ τὸν εὐαγγελικὸν ἀναβαίνων ὑκρίβαντα, ὁ Βασιλάκης· Νικηφόρος τὰς τοῦ Παύλου ἀναπτύσσων ἐπ' ἐκκλησίας ἐπιστολὰς καὶ διαλευκαίνων τῷ τῆς καλλιῤῥημοσύνης φωτὶ ὅσαι τῶν ἀποστολικῶν ῥήσεων τῇ ἀσαφείᾳ ὑπομελαίνονται καὶ τῷ βάθει τοῦ πνεύματος ἐπιῤῥίσσουσι. Λέγεται δὲ ὡς τοῦ δόγματος τούτου ὑποκινουμένου καὶ εἰς κοινὴν ἐπικρινομένου προτεθῆναι βάσανον, ἐξώρως ἐκραγῆναι βροντὴν ἐξαισίαν, ὑφ' ἧς καὶ περικτυπηθῆναι τὰς ἀκοὰς τὸ συνὸν ἅπαν τῷ βασιλεῖ κατὰ Πελαγωνίαν διατρίβοντι τότε, ὡς ἀπὸ τοῦ κτύπου πολλοὺς εἰς γῆν καταπίπτειν· καί τινα τῶν λόγου τροφίμων, Ἰλίαν τοὔνομα, τὴν τύχην ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, τοῦ στρατοῦ φύλακα, βίβλον ἀναπτύξαντα περὶ βροντῶν καὶ σεισμῶν διεξιοῦσαν, καὶ τὰ περὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καθ' ὃν ἐβρόντησεν ἐπελθόντα, φάσκοντα εὑρεῖν οὕτωσί, Πτῶσις σοφῶν. Οὐ μόνον τοίνυν οἱ ῥηθέντες ἄνδρες, τῶν τηνικαῦτα σοφῶν ὄντες οἱ κράτιστοι; τῆς Ἐκκλησίας ἀπεσφενδονήθησαν καὶ πάσης ἱερᾶς ὑπηρεσίας ἐξωστρακίσθησαν, ἀλλὰ σὺν αὐτοῖς καὶ ἕτεροι τῶν ἱερῶν καὶ θείων περιβόλων ἀποσηκασθέντες ἠλάθησαν. Μετὰ χρόνους δέ τινας τὴν· « Ὁ Πατήρ μου μείζων μού ἐστι, » τοῦ θεανθρώπου φωνὴν προβεὶς εἰς ἐξέτασιν, ὀλίγα [P. 138] ταῖς τῶν Πατέρων προσοχὰς ἐξηγήσεσι, καὶ ταῦτα διαφόροις οὔσαις καὶ ἱκαναῖς πρὸς τὴν τοῦ ζητουμένου παράστασιν καὶ σαφήνειαν, ἑρμηνεύσεις οἰκείας εἰσήνεγκε, φιλονείκως τῶν ἅπαξ δοξάντων περιεχόμενος, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀνθέλκων βούλημα, καὶ ὃ κυρώσειν προέθετο, τὰς μηδὲν τῇ ἀληθείᾳ λυμαινομένας, ἀλλὰ θεοσόφως λεχθείσας ῥήσεις

A Scripturis proponebat, earumque solutiones eruditis omnibus convocatis requirebat, quanquam in his etiam laudari potuisset, nisi curiositate ingenii eas etiam quæstiones agitasset quæ attingi se nullo modo patiuntur, aut saltem omissa pertinacia Scripturarum sententiam in multis ad suam opinionem novis interpretationibus non accommodasset, veris declarationibus veterum repudiatis, quasi ipse totum Christum comprehendisset et ab ipso de natura ejus dilucidius ac divinius edoctus esset. Orta igitur quæstione de illo dicto, quo dicitur incarnatum Deum simul et offerre et offerri, et eruditis inter se dissentientibus, disceptatio longo tempore est extracta, multis et confirmationibus et confutationibus utrinque allatis. Verum impe-
B ratore piæ et veræ sententiæ post solertem controversiæ explicationem assenso, adversarii loco moti sunt ut perperam sentientes, Hypopsephius Theopolitanus, Soterichus Panteugenus Antiochenus, Eustathius Dyrrachinus, **276** Michael Thessalonicensis concionator, Nicephorus Basilaces, qui Paulinas epistolas interpretabatur et lumine eloquentiæ apostolicorum scriptorum obscuritatem altissimo spiritu refertam illustrabat. Ferunt, cum hæc controversia agitaretur et publice disceptanda proponeretur, alieno anni tempore ingens erupisse tonitru, et auribus eorum omnium qui tum Pelagoniæ cum imperatore erant ita insonuisse ut nonnulli humi prolaberentur. Et Eliam quemdam hominem eruditum et celebrem, aperto libro qui
C de tonitribus et terræmotibus dissereret, et iis lectis quæ ad tempus illud pertinerent, scriptum invenisse *Casus sapientum*. Itaque non ii modo quos diximus, doctorum eruditissimi, ecclesiis pulsi et omnibus sacris ministeriis interdicti sunt, sed alii quoque una cum illis. Aliquot annis post quæstione de Dei hominis dicto : « Pater major est me, » proposita, parum curatis Patrum explicationibus, iisque variis et ad controversiæ explicationem et declarationem sufficientibus, suas interpretationes attulit, easque pertinaciter defendit : et ad suam voluntatem **277** et sententiam universalium doctorum sententias, non modo veritati non adversantes sed divinitus editas, accommodavit. Nam cum
D alii dicant Patrem ut Filii auctorem dici majorem, alii de natura humana id intelligant, et id dictum non Verbo sed assumptæ carni attribuant, ut et illa de profectione ad Patrem, de adventu principis mundi, qui nihil in ipso inveniat : alii, etsi de Verbo vocem *major* accipiant, non absolute tamen et essentialiter, sed ob inhumanationis summam extenuationem et humilitatem ; atque alii aliter, pie tamen, explicent : iis, nescio quomodo, ut propositæ quæstioni non satisfacientibus improbatis, aliam attulit interpretationem, indictoque concilio et omnibus sacrarum Litterarum studiosis convocatis singulos hortatus est ut ei decreto hoc modo subscriberent : « Equidem etiam sanctorum Petrum voces de illo dicto, *Pater major est me*,

amplector : aio tamen id dictum pertinere ad carnem in eo conditam et passibilem. » Quod nescio quomodo Filio incarnato minus tribuit quam Patri, perinde ac si ob naturæ humanæ assumptionem et peregrinationem in terram pari dignitate excidisset ac suam auctoritatem **278** amisset, et intra limites extenuationis constitisset, ac non deificasset et extulisset humilia, et sua gloria per unionem illam ornasset potius quam ea re ipse depressus esset. Quod absurdum est. Atque etiam rubra scriptura tanquam ense flammeo decretum hoc munivit, quo mortem minitabatur et excommunicationem ei qui, non dico prima impulsione animi reprehendere et submurmurare, sed tantum introspicere ausus esset. Deinde idem decretum de quorumdam assensorum vel assentatorum potius consilio lapideis tabulis insculptum in maximo templo dedicavit. Verebantur enim ne sanctio illa, ut quæ prætextu carnis ipsi Verbo derogaret, abrogaretur, præsertim cum extenuationem et humanitatis rationem præteriissent.

τῶν μακαρίων διδασκάλων τῆς οἰκουμένης. Τῶν μὲν γὰρ λεγόντων τῷ αἰτίῳ εἰρῆσθαι μείζονα, τῶν δὲ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐξειληφότων καὶ τῷ προσλήμματι, οὐ τῷ λόγῳ τὴν φωνὴν ταύτην ἀπονειμαμένων, ὥσπερ καὶ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύεσθαι καὶ τὸ ἔρχεσθαι τοῦ κόσμου τὸν ἄρχοντα καὶ ἐρευνῶντα μηδὲν ὅλως εὑρίσκειν ἐν αὐτῷ, τινῶν δὲ περὶ τοῦ λόγου τὸ μεῖζον ἐκλαβομένων, οὐχ ἁπλῶς δὲ καὶ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν τῷ ἐνανθρωπῆσαι ἄκραν κένωσιν καὶ ταπείνωσιν; καὶ ἄλλων ἄλλως εὐσεβῶς μέντοι ἐκδεξαμένων, ταύτας οὐκ οἶδ' ὅπως ἀποστέρξας ὡς οὐχ ἱκανῶς περὶ τοῦ προκειμένου εἰπούσας, καὶ ἑτέρως αὐτὸ διηρμήνευεν. Ἀμέλει καὶ σύνοδον συγκροτήσας καὶ ἅπαν ὅσον τοῖς θείοις ἔχαιρε δόγμασι συναθροίσας, ἐνῆγεν ἕκαστον ἐν τόμῳ δογματικῷ ὑπογράφειν ὁρίζοντας οὑτωσί· « Ἀποδέχομαι μὲν καὶ τὰς περὶ τοῦ, Ὁ Πατήρ μου μείζων μού ἐστι, τῶν θεοφόρων Πατέρων φωνάς, λέγω δὲ εἰρῆσθαι τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ κτιστὴν καὶ παθητὴν σάρκα, » Τοῦτο δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ ἔλαττον πρὸς τὸν Πατέρα τῷ Υἱῷ σαρκοφορήσαντι περιτίθησιν, ὡς εἴπερ ἀπωλίσθησε τῆς ἰσότητος διὰ τὴν ἀνθρωπίνης φύσεως πρόσληψιν καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίαν, μὴ τὴν ἰδίαν καὶ οὕτως ἀνασώζων δόξαν, τοῖς δὲ τῆς κενώσεως μέτροις ἐναπομείνας, ἢ μὴ θεώσας καὶ ὑψώσας τὸ ταπεινὸν καὶ τῶν οἰκείων αὐχημάτων μέτοχον ἀναδείξας ἐξ αὐτῆς τῆς ἑνώσεως, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοὐναντίον ταπεινωθείς, ὅπερ ἄτοπον. Ἀμέλει καὶ γραφαῖς ἐρυθραῖς ὡς φλογίνῃ ῥομφαίᾳ τὸ δόγμα τοῦτο διειληφὼς, ἀπειλούσαις θάνατον καὶ ἀποκήρυξιν πίστεως τῷ προσεμβλέψαι ὅλως ἔνδον τολμήσαντι καὶ κατὰ πρώτην τοῦ νοῦ κίνησιν, πολλῷ δέω εἰπεῖν ἐπιλαβομένῳ καὶ ὑποτονθορύσαντι, ἔπειτα λιθίναις πλαξὶν ἐγχαράξας ὑποθήκαις τινῶν τῶν ἑπακολουθούντων αὐτῷ καὶ κολακευόντων ἐπὶ νεὼ τοῦ μεγίστου ἀνέθετο. Ὑρεωρῶντο γὰρ τὴν τῶν κυρωθέντων ἀνάλυσιν ὡς εἰς αὐτὸν τὸν λόγον διὰ μέσης τῆς σαρκὸς ἀποφερόντων τὸ ἔλαττον, καὶ μάλιστ' ὅτι τὴν κένωσιν καὶ τὸ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον νοούμενον παρεῤλέψαντο.

6. Ejusdem generis illud etiam est quod Manuel sub vitæ finem fecit. Exstat inter cæteras catecheticæ tabulæ sanctiones anathema in Mahometi Deum, quem nec genuisse nec genitum sed holosphyron esse affirmat. Id anathema ex omnibus catechoticis libellis aboleri voluit ab ipsa Magnæ ecclesiæ tabula auspicatus, idque ratione probabili scilicet. Aiebat enim blasphemiis in Deum qualibuscunque **279** offendi Agarenos, qui ad piam nostram religionem deficerent. Proinde maximo Theodosio accersito, qui principem sedem curabat atque ornabat, et primariis sacerdotibus, qui tum in urbe erant eloquentia et virtute præstantes, quæstionem cum tumido exordio proponit. Qui cum omnes refragarentur, nec ullo modo illa admitterent ut absurda et a vera de Deo sententia abducentia, atque anathema illud offensionis plenum pie explicarent (nec enim Deum cœli et terræ conditorem ullo modo anathemate notari, sed holosphyrum illum Deum, quem delirus et furiosus Machometus nec genitum nec gignentem confingeret : nam apud Christianos Deum Patrem celebrari, quod detestandis Machometi nugamentis plane prohibentur. Deinde se non satis intelligere quid sit illud holosphyrum), eis animo nihil mitigato contemptis, suapte auctoritate, et aulicorum eruditorum, quos tempori servire norat, ministerio, decretum proponit, quo fet Machometi deli-

ς'. Οἷον δὲ καὶ τόδ' ἔρεξεν ἀνὴρ οὑτοσὶ περὶ τὸ πέρας τῆς αὐτοῦ βιοτῆς. Ἄγκειται τῷ κατηχητικῷ πυκτίῳ μεθ' ἑτέρων ἀφορισμῶν καὶ τὸ ἀνάθεμα τῷ θεῷ τοῦ Μωάμετ, περὶ οὗ λέγει, « Οὔτε ἐγέννησεν οὔτε ἐγεννήθη, » καὶ ὅτι ὁλόσφυρός ἐστι. Τὸν τοιοῦτον τοίνυν ἀναθεματισμὸν ἀπαλεῖψαι τῶν ὅλως κατηχητηρίων βίβλων προέθετο, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ [P. 139] πυκτίδος ἀρξάμενος. Καὶ ἡ πρόφασις ὡς μάλα εὐπρόσωπος· ἔφασκε γὰρ ὡς εἰς σκάνδαλον πρύκειται τῶν μετατιθεμένων Ἀγαρηνῶν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θεοσεβῆ πίστιν τὸ βλασφημεῖσθαι ὅλως Θεόν. Οὐκοῦν μετάκλητον τίθησι τὸν μέγιστον Θεοδόσιον, ὃς διεῖπε τηνικαῦτα καὶ ἐκόσμει θρόνον τὸν πρώτιστον, καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐνδημούντων ἀρχιερέων τοὺς λόγῳ καὶ ἀρετῇ διαπρέποντας, καὶ κοινοῦται τούτοις τὸ σκέμμα μετ' ὀγκηρῶν προεισοδίων τῆς ὑποθέσεως. Ἀναπεύοντας δὲ πάντας εὑρὼν καὶ μηδ' ἄκροις παραδεχομένους ὠσὶ τὰ εἰσηγούμενα ὡς ἀπόφημα καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀληθεστάτης δόξης ἀπάγοντα, ἐξηγουμένους δὲ θεοφιλῶς τὸ εἰς σκάνδαλον ὁρᾶθεν καὶ πρόσκομμα καλούμενον, καὶ διασαφοῦντας μὴ ὅλως Θεὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν καθυποβάλλεσθαι ἀναθέμασι, ἀλλὰ τὸν παρὰ τῷ λήρῳ καὶ δαιμονιώδει Μωάμετ ἀναπεπταμένον ὁλόσφυρον Θεὸν καὶ μήτε γεννηθέντα μήτε γεννήσαντα (παρὰ Χριστιανοῖς μὲν γὰρ δοξάζεσθαι Πατέρα Θεὸν, αὐτά τε τὰ ἀπόβλητα τοῦ Μωάμετ ληρήματα τοῦτο ἀπαγορεύειν ὅλως· καὶ ἄλλως δὲ

μὴ συνιέναι ἀκριβῶς ὁποῖόν τί ἐστι τὸ ὁλόσφυρον), αὐτοὺς μὲν φθινύθειν εἴασεν ἐν στήθεσιν ἔχων νόον ἀκήλητον, καθ' ἑαυτὸν δ' ἐκτίθησι τόμον, ὑπουργοῖς εἰς τοῦτο χρησάμενος οὓς ἤδει τῶν ἐκ τῆς βασιλείου αὐλῆς τὸν καιρὸν κολακεύοντας καὶ λόγου μετέχοντας, ὑπερηγοροῦντα μὲν τῆς τοῦ Μωάμετ μωρολογίας (οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι θεολογίας), καθαπτόμενον δὲ λαμπρῶς τῶν πρότερον βασιλέων καὶ τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱεροῦ ὡς ἀμαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως ἀνεχομένων ὑπὸ ἀνάθεμα τίθεσθαι Θεὸν τὸν ἀληθινόν, καὶ τοῦτον εἰς κοινὴν ἀκρόασιν ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἀρχείων ἐκδίδωσι, συνεκπεμφὼς οἷον τοῦ τόμου προοδευτὰς καὶ νεηλασίαν κρατοῦσαν τὰ γεγραμμένα ὅσοι τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας ἦσαν κεφάλαιον, καὶ τοὺς ἐκ γένους ἐκείνῳ λογιότητι χαίροντας. Τοσοῦτον δὲ τὸ πιθανὸν ὁ λόγος ἐπλούτει, οὐκ ἐν διδακτοῖς πνεύματος βρίθων ῥήμασιν, ἀλλ' ἐν πειθοῖ σοφίας ἀνθρωπίνης κομῶν, ὡς μικροῦ δεῖν ἀπαιωρῆσαι τῶν ὠτίων μὴ μόνον ὅσον ἀφεώρα πρὸς τὴν ποικίλην τούτου περιβολὴν καὶ τὸ ἐπίχαρι τοῦ πτερώματος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μεταλλεῦον τῶν γεγραμμένων τὸν νοῦν. Καὶ τάχ' ἂν ἦν ὡς ἀληθῶς Θεὸς δοξαζόμενος ὁ παρὰ τῷ Μωάμετ ὀστισοῦν κληρούμενος ὁλόσφυρος Θεὸς, εἰ μὴ ὁλοσχερῶς ὁ πατριάρχης ἀντέβη· οὔτε γὰρ οὗτος τοῖς γραφομένοις τὸν νοῦν προσέσχηκεν ὡς ἐπισφαλῆ καὶ νέα ἐπεισάγουσι δόγματα, καὶ τοὺς λοιποὺς δὲ ὡς δηλητηριώδη ταῦτα ὑφορᾶσθαι παρῄνεσεν. Ὁ δὲ ὥσπερ τι δεινὸν πεπονθὼς ἀνείδεσιν ἔπλυνε τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ μωρὰ τοῦ κόσμου τούτους ὠνόμαζεν, ἄλλως τε καὶ νόσῳ τότε προσπαλαίων δεινῇ, ὑφ' ἧς καὶ τὸν βίον ἀπέλιπε, καὶ ἐπίχολος ἐντεῦθεν γινόμενος. Οὐκοῦν ὅσα τῷ προτέρῳ τόμῳ ἐμπλατυνόμενος εἴρηκεν, ἀπηρτισμένῃ κατασκευῇ καὶ μεθόδοις ῥητορικαῖς χρησάμενος, ταῦτα ἐπιτεμὼν καὶ τὸ τοῦ δόγματος αὖθις περιθεὶς δέλεαρ ἕτερον τόμον ἐξέθετο. Καὶ ἐπεὶ ἔτυχε τότε τοῖς κατὰ Δάμαλιν ἀρχείοις ἐναυλιζόμενος, ἃ Σκουτάριον ὀνομάζονται, τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν μεταδιώκων καὶ τῆς πολυοχλίας ἀπανιστάμενος καὶ ἅπας τῆς νοσοκομίας γινόμενος, διαπλωΐζονται ἐκεῖσε βασιλικῷ ἐπιτάγματι ὅ τε τῶν ἀρχιερέων σύλλογος καὶ ὅσοι τὸ πρεσβεῖον ἐκ τῶν λόγων ἐκτήσαντο. Ἀλλ' οὔπω καθαρῶς τῶν λεμβαδίων ἀπέβησαν, καί τις τῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ παῤῥησίαν ἐχόντων καὶ τὰ μέγιστα δυναμένων ὑπογραμματέων ἐφίσταται. Ὁ Ματζούκης ἦν οὗτος Θεόδωρος, καὶ πρός τε τὸν πατριάρχην καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων ὁμήγυριν τὸν λόγον ἀποτεινάμενος τὴν μὲν ἐς τὸν βασιλέα πάροδον μὴ εἶναι ἔφησε νυνὶ ἐφικτὴν διά τι παρεισῤῥῆσαν ἐκ τῆς νόσου ἐμπόδιον, τῇ δὲ τούτων ἀναγνώσει προσέχειν χρεὼν, τοὺς χάρτας δείξας αὐτοῖς τοὺς ἐν χεροῖν. Ἦν δὲ ὁ μὲν περὶ τοῦ προκειμένου δόγματος διαλαμβάνων, ὃν, ὡς εἰρήκαμεν, ὑπογράψαι τοὺς συνελθόντας ἀρχιερεῖς διὰ σπουδῆς ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίθετο· ὁ δ' ἕτερος τὸν βασιλέα ἔχων διαλεγόμενον τῷ ἀρχιποιμενί τε Θεοδοσίῳ καὶ τῇ συνόδῳ οὐδὲν μέτριον οὐδὲ χάριεν διεξῄει, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐνστάσει τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀρχιερέων ὡς μὴ κατὰ λόγον γενομένῃ

A rium (cur enim theologiam dicam?) defendebatur, et superiores imperatores sacrorumque antistites aperte taxabantur, qui Deum verum inerudite et inconsiderate anathemate notari **280** passi essent. Et id decretum in sacro palatio publice recitandum curat, principibus senatus et cognatis suis litterarum studiosis, qui veluti viam præpararent atque applauderent, præmissis. Erat autem oratio adeo probabilis, non spiritualium verborum gravitate sed humanæ sapientiæ suavitate, ut aures non eorum duntaxat qui variam ejus compositionem et jucundam vanitatem spectabant, sed eorum etiam qui ipsius scripti sententiam indagabant, propemodum suspensas teneret. Ac forsitan veri Dei gloria Muchometano illi Deo, quisquis est, nisi patriarcha strenue adversatus

B nec ipse id scriptum curasset, quo nova et periculosa dogmata introducerentur, et cæteros, ut id tanquam venenum suspectum haberent, monuisset. At imperator, quasi gravi affectus injuria, pontifices conviciis insectabatur et homines omnium mortalium stultissimos appellabat, quippe ex morbo gravissimo, qui exitium ei attulit, pronior ad iram factus. Proinde iis quæ priore decreto fusius, oratoriis ornamentis adhibitis, scripserat, in compendium redactis et dogmatis illecebris adornatis, aliud decretum promulgavit. Cum autem tum in palatio ad **281** Damalim, quod Scutarium dicitur, tum ad vitandam turbam tum ob aeris temperiem versaretur, totus curandæ valetudini intentus, jussu ejus pontificum collegium et erudi-

C tissimi quique eo trajiciunt. Qui cum vix ex lintribus descendissent, Theodorus Mazuca, homo apud imperatorem gratiosus et inter scribas auctoritate princeps, adest; et oratione ad patriarcham et pontificum collegium instituta imperatorem nunc adiri posse negat ob morbi quamdam accessionem, litteras vero quas manu teneret, esse audiendas. Agebant autem illæ de proposito dogmate, quibus a pontificibus subscribi cupiebat imperator; alteræ sub persona ejusdem cum summo pastore Theodosio et pontificibus ob præposteram adversationem expostulantes, majus concilium minabantur, et controversiæ disceptationem ipso veteris Romæ papa adhibito jurejurando testificabantur. « Ingratus, inquit, universi-

D tatis rerum Deo, a quo præter imperii fastigium aliis illustribus prærogativis sum ornatus, et insanus essem, nisi pro tenuitate **282** mea qualecunque illi studium meum declararem, et summis in id viribus incumberem, ne is verus Dei anathemate notaretur. » Cæterum auditores ea magniloquentia adeo non percellebantur, ut vir doctissimus et eloquentissimus, Eustathius Thessalonicæ archiepiscopus, ea oratione vehementer commotus, verum Deum aliquid holosphyrum, infelicis ingenii commentum, perhiberi nullo modo ferret. « Enimvero, inquit, insanirem et hoc habitu, » ostenso pallio « indignus essem, si Deum verum

judicarem brutum illum pædiconem et omnisobscenitatis et sceleris doctorem. » Quæ cum clara voce et magno veræ pietatis affectu dixisset, auditores pene obstupuerunt. Scripti vero illius recitator, paulisper velut attonitus, compressis labiis astitit, deinde ad imperatorem reversus est; qui ea oratione perturbatus varia defensione usus est; et patientia, ut nunquam antea, laudata, ut querelos et cavillatores vitaret, ea quoque integerrimis Christianis adnumerabat, et religiosissimis natum esse parentibus asserebat, et contra Thessalonicensem judicium vehementer efflagitabat. Autenim, si absolveretur ut qui Deo pædiconi non crederet, nec de religione perperam sentiret, ἅμα se justas pœnas de eo sumpturum, qui contumeliosa verba in unctum Domini effutiret; aut, si condemnatus esset quasi alium quam Christiani Deum coleret, veritatem velle discere, et gratiam ei non parvam habiturum, qui sibi errorem extorsisset et veritatem explicasset. Paulo post patriarcha in ejus conspectum venit, et quæ res postulabat locutus, effecit ut iracundia placata veniam habitæ orationis et defendendi sui potestatem Thessalonicensi daret, cum hac tamen castigatione, oportere eum, ut virum sapientem, ab obscenitate verborum sibi temperare, nec effutire temere quæ nihil ad rem pertinerent. Postea cum scriptum de eo dogmate publice recitaretur, et ab omnibus ut pie explicatum laudaretur, se libenter subscripturos pollicentibus, consilium est dimissum. Ac illi abibant læti, quod adversatione sua imperatorem vicissent; is vero gaudebat, quod eos ad suam voluntatem flexisset, ac paucis verbis id consecutus esset quod antea verboso scripto impetrare non potuisset. Postridie concilium prima luce jussu imperatoris in patriarchæ ædibus ἅμα convenit, ut facerent quemadmodum promiserant. Verum illi omnes sententia mutata subscriptionem recusabant, quod in illo scripto adhuc verba quædam reprehenda laterent, quibus erasis alia reponenda essent, quæ cum vera sententia congruerent. Rursus igitur commotus imperator eorum vaecordiam, inconstantiam et levitatem aperte insectatus est. Sed illi tandem agre assenserunt, ut anathema a Deo Machometi in ipsum Machometum et omnem ejus doctrinam et sectam in catechecticis libellis transferretur. Quo post multos congressus decreto et confirmato tandem quieverunt.

Α ἐπιμεμφόμενος διηπειλεῖτο μείζονος συνόδου συγκρότησιν, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τῶν προκειμένων ἐπώμνυτο διάσκεψιν. « Ἀγνώμων γὰρ ἂν εἴην, » ἔλεγε « καὶ ἀλόγιστος, εἰ μὴ πολλοστὸν ἀντιδοίην μέρος τῷ ἐμῷ βασιλευτῇ καὶ βασιλεῖ τῶν ὅλων Θεῷ, ὧν ἐκεῖθεν κρειττόνως ἔσχηκα, πᾶσαν σπουδὴν εἰσενεγκών ὥστε μὴ τοῦτον ἀναθέματι καθυποβάλλεσθαι ἀληθινὸν ὄντα Θεόν. » Τοσοῦτον δὲ τοῦ διαθροηθῆναι τοῖς τοιούτοις ἀπεῖχον οἱ ἀκροώμενοι καμπάσμασιν, ὥστε καὶ ὁ τῆς Θεσσαλονίκης πρόεδρος, ὁ πολὺς καὶ μέγας ; ἐν λόγοις Εὐστάθιος, ζήλου ἐπὶ τοῖς ἀναγνωσμένοις πλησθεὶς καὶ μὴ ἐνεγκὼν Θεὸν ἀληθινὸν δοξάζεσθαι
Β ὀλόσφυρόν τι διανοίας ἀνάπλασμα κακοδαίμονος, « Ἐσοίμην ἄν, » ἔφη, « καταπεπατημένον τοῖς πτέρναις φορῶν τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τοῦ σχήματος τούτου παράπαν ἀνάξιος » τὸν ἐπὶ τῶν ὤμων δείξας μανδύαν, « εἰ Θεὸν ἡγοίμην ἀληθινὸν τὸν παιδεραστὴν καὶ καμηλώδη καὶ πάσης πράξεως μυσαρᾶς ὑφηγητὴν καὶ διδάσκαλον. » Ἐπεπήγεσαν οὖν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τούτοις οἱ ἀκηκοότες μικροῦ· ἦν γὰρ καὶ διατόρως ταῦτα φθεγγόμενος καὶ προδήλως χαρακτηρίζων τὸν ζήλῳ εὐσεβείας πυρούμενον. Ὁ δὲ τοῦ γράμματος ὑπαγορευτής, στὰς ἐπὶ βραχὺ ἐν οἷς καὶ τὰ χείλη μύσας, παλίμπους εἶτα εἰς τὸν αὐτοκράτορα εἶσεισι. Καὶ ὅς τὰ λαληθέντα ἐνωτισάμενος, οἷον περιψοφηθείς, ποικίλος ἦν τὸν ἀπόλογον, τὸ μακρόθυμον ὑπηνεκῶς ὡς οὐδέποτε. Καί ἑαυτὸν γὰρ
C τοῖς ἄγαν ὀρθοδυξοῦσι Χριστιανοῖς ἐνέταττε, καὶ πατέρων ὡμολόγει πανευσεβῶν προελθεῖν, τοὺς φιλαιτίους ἐκκλίνων καὶ φιλοσκώμμονας. Καὶ τὴν μετὰ τοῦ Θεσσαλονίκης κρίσιν πολὺς ἐνίκειτο ἐξαιτούμενος. Ἦ γὰρ, φησὶ, δικαιωθεὶς ὡς μὴ θεῷ πιστεύων παιδεραστῇ, μηδὲ εἰσάγων παραχάραγμα πίστεως, δικαίαν ἐπιθήσει δίκην τῷ κατὰ Χριστοῦ Κυρίου ἐρυγγάνοντι βλάσφημα, ἢ κατακριθεὶς ὡς ἕτερον δοξάζων Θεὸν παρ' ὃν οἱ ἐκ Χριστοῦ καλούμενοι σέβονται μεταμαθήσεται τὴν ἀλήθειαν, καὶ χάριν εἴσεται οὐ μικρὰν τῷ τῆς χείρονος αὐτὸν μεταστήσαντι δόξης καὶ μυήσαντι τὴν ἀλήθειαν. Μετὰ βραχὺ δὲ τοῦ πατριάρχου εἰς θέαν ἐκείνῳ
D ἐλευθέρου καὶ κατεπάσαντος τὰ εἰκότα τοῦ τε θυμοῦ ἔληξε, καὶ τῷ Εὐσταθίῳ συγγνώμῃ παρέσχετο ἐφ', οἷς παρεφθέγξατο, ἐνδεδωκὼς αὐτῷ ὅσα ἤρετο ἀπολογήσασθαι, τελευταῖον δὲ καὶ αὐτὸς ἐπειπὼν ὡς, « Δεῖ σε σοφὸν ὄντα μὴ αἰσχροῤῥήμονα δεικνυσθαι μηδὲ θρασυστομεῖν παρακαίρια. » Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰς κοινὴν βουλὴν τοῦ περὶ τοῦ δόγματος τόμου, καὶ πάντων ἐπαινεσάντων τὰ γεγραμμένα ὡς εὐσεβῶς ὀρθοτομηθέντα, καὶ περιγαρῶς ἐν αὐτῷ ὑπογράψαι καταβαινόντων, ὁ σύλλογος διελέλυτο, καὶ οἱ μὲν ἀπῆεσαν ἀγαλλόμενοι ὡς τῇ οἰκείᾳ ἐνστάσει τὸν βασιλέα νενικηκότες· ὁ δὲ ἔχαιρεν ὡς τῇ ἑαυτοῦ καθυποκλίνας τούτους βουλῇ, καὶ σχὼν διὰ βραχυλογίας οὗπερ διὰ τοῦ πολυστίχου πρότερον τόμου οὐδαμῶς ἐφίκετο. Κατὰ δὲ τὴν μετ' ἐκείνην ἡμέραν εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἑστίαν ἡ σύνοδος ἀθροισθεῖσα, ὅπως κατὰ τὰ συμφωνηθέντα δράσωσιν (ἅμα γὰρ ἔῳ παρῆσαν οἱ ἐκ βασιλέως αὐτοὺς εἰς ἕνα ἀθροισμὸν συναγείροντες), οἱ δ' οὐκέτ' ἦσαν οἱ αὐτοί, ἀλλ' ἀνένευον πάντες πάλιν καὶ ἀπεπήδων ὡς τῇ ὑπηγορευμένῃ γραφῇ ἔτι ἐγκειμένων ἐπιληψίμων ῥημάτων τινῶν, καὶ ἤθελον καὶ ταῦτα ὑφελισθῆναι καὶ ἕτερα ἐντεθῆναι τῷ ὀρθῷ κατὰ μηδέν τι προσιστάμενα δόγματι. Ἦν οὖν αὖθις παροξυνόμενος ὁ κρατῶν καὶ ὡς ἀνοηταίνουσι καθαρῶς ἐπεγκαλῶν τὸ τῆς γνώμης ἄστατον καὶ ἀγχίστροφον. Ὀψὲ δὲ καὶ μόλις συνήλθοσαν, ἵνα τὸ μὲν ἀνάθεμα τῷ Θεῷ τοῦ Μωάμετ τῶν κατηχητικῶν βιβλίων ἀπαλειφθῇ,

ἐγγραφῇ δὲ ἀνάθεμα τῷ Μωάμετ καὶ πάσῃ τῇ αὐτοῦ διδαχῇ καὶ διαδοχῇ. Καὶ τοῦτο δογματίσαντες καὶ κυρώσαντες τῶν πολλῶν ἐκείνων συνόδων καὶ συλλόγων ἔληξαν.

ζ'. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὑπερβήσομαί τι καὶ ἄλλο τῶν ἀξίων εἰρῆσθαι, τοῦ ἱστορεῖν ἐνταῦθα γενόμενος. Ἦν τις εὐνοῦχος ἀρχιερατικῶς προιδρεύων τῆς τῶν Χωνῶν πόλεως, Νικήτας τοὔνομα, πάσης ἀρετῆς καταγώγιον, οὕτω δὴ προφητικὸς καὶ προβλέπων τὰ ἔμπροσθεν ὡς ταῖς μεγίστοις τῶν ὁρώντων ἐγκρίνεσθαι καὶ εἰς θαῦμα κεῖσθαι παρ' οἷς ὁ ἀνὴρ ἐγνώριστο, εἴπερ ἡ καθ' ἡμᾶς γενεὰ πονηρὰ οὖσα καὶ μοιχαλὶς τοιοῦτον ηὐτύχησεν ἀγαθόν. Ἀμέλει καὶ τοῦ βασιλέως τούτου ἐξ Ἀρμενίας περιόντος τὰς Χώνας ἀρτιστεφοῦς καὶ τῆς πατρῴας διαδόχου ἀρχῆς, καὶ τὸν ἀρχαγγελικὸν νεὼν εἰσελθόντος καὶ χειρὶ τοῦ ἀρχιερέως τούτου εὐλογηθέντος, ἐπειδὴ καὶ περιώνυμος ἦν ἐκ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῖς ἅπασι διὰ στόματος, ἦσαν οἱ τῶν ἐντρόφων τοῦ βήματος, καὶ τούτων οἱ ἐς νοῦν βάπτοντες, ἐν ἀπόρῳ ἐτίθεντο εἰ νέος ὢν ὁ Μανουὴλ [P. 142] καὶ ἄρτι πρώτως χνοάζων τὸν ἴουλον διακυβερνήσειν ὅλως τὴν βασιλείαν δυνήσεται, ἥτις τὸ πολὺ δεῖται ἀνδρὸς πολιοῦ μὲν τὸ φρονεῖν, λαχνήεντος δὲ τὸν πώγωνα, ἔτι γε μὴν εἰ τὸν κασίγνητον καταπαλαίσειεν Ἰσαάκιον δικαιότερον ὄντα πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἔνδον ἰζάνοντα. Ὁ δὲ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ ὄντως ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, λύων τὸ ἄπορον καὶ διασαφῶν τὸ παρ' ἐκείνοις ἀμφιγνοούμενον, « Ναί, » φησί, « καὶ τὴν βασιλείαν ὁ μεῖραξ οὗτος δυϑυνεῖ, καὶ αὐτῷ ὑποπεσεῖται ὁ ἀδελφός· οὕτω γὰρ Θεῷ δέδοκται καὶ προώρισται. Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ περὶ ὧν οὐδ' ὅλως με ἤρεσθε, τὸν οἰκεῖον πάππον, λέγω δὴ τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων καὶ προπάτορα ἐκείνῳ Ἀλέξιον, ὑπερβήσεται οὗτος βραχύ τι κατὰ τοὺς τῆς ζωῆς χρόνους. Τῇς δὲ τελευτῆς αὐτῷ ἐγγιζούσης μανήσεται. » Ἦν οὖν ἡ πρόῤῥησις αὕτη καὶ ἐμοὶ τῷ συγγραφεῖ Νικήτᾳ σὺν ἄλλοις πλείστοις γνώριμος, ὅτι καὶ ἐμοὺς ὁ προφάντωρ (6) ἀνάδοχος ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος. Τίς δὲ ἄρα ἔσται ἡ μανία καὶ οἷος ὁ τρόπος αὐτῆς, οὐδεὶς εἶχεν ἀκριβῶς συμβαλέσθαι τῶν εἰδότων τὸ προαγόρευμα· οἱ μὲν γὰρ ἐς τὸ χρυσομανὲς ἀνέφερον τὸ προφαίδασμα, οἱ δ' ἐς ἄλλο τι σαρκικὸν ἐλάττωμα ἡχμαλώτιζον. Τοῦ δὲ προσεχῶς εἰρημένου δόγματος κινηθέντος, καὶ παραβόλως ἐνισταμένου τὰ πρῶτα τοῦ βασιλέως ἀληθῆ δοξάζειν Θεὸν τὸν παρὰ τῷ Μωάμετ ὑλόσφυρον καὶ μὴ γεγεννημένον ἢ γεννήσαντα Θεὸν, πέρας εἰληφέναι πάντες τὴν προθέσπισιν ἔφασκον, ἐπεὶ καὶ μανίαν ἀτεχνῶς ὀρθήν τε καὶ χειρίστην τὴν δόξαν εἶναι ταύτην ὡς τῆς ἀληθείας ἐπίπαν ἀντίθετον.

Κατήρξατο μὲν οὖν τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς νόσου πρὸ τοῦ Μαρτίου μηνὸς, τῆς ἐνισταμένης τότε ιγ' ἰνδικτιῶνος, ὅτε καὶ τὰ περὶ τοῦ δόγματος ἐπεκόμαινε. Καὶ αὐτὰ μὲν ἐφυβρισαν περί που μῆνα τὸν Μάϊον, ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐπιστάντος τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν. Οὐδὲν δ' ἔτι κάλλιστον περὶ τῆς βασιλείας διῴκησεν, ἀλλὰ νωθέστερον ἦν διακείμενος πρὸς τὴν τῶν μετὰ τὴν μετάστασιν αὐτοῦ γεννησομένων διαναγήν τε καὶ ὑποτύπωσιν. Τὸ δ' αἴτιον· οὐ παρεδέχετο ὁπωσοῦν ὡς ἤγγικεν ἐκείνῳ τὸ τελευτᾷν, ἀλλ' εὖ εἰδέναι διετείνετο ὡς

A 7. Adjiciam etiam aliud memoratu dignum, postquam huc progressus sum. Fuit eunuchus Nicetas, Chonarum episcopus, omni genere virtutis ornatus, futurarum rerum ita præscius ut inter maximos vates haberetur et omnibus qui eum norant admirationi esset, quod nostræ ætati improbæ atque adulteræ tantum bonum contigisset. Cum autem hic imperator recens diademate redimitus, paterni imperii successor, ex Armenia revertens Chonis Archangeli ædem 285 ingressus faustam comprecationem ab hoc pontifice accepisset ut ob virtutem ubique gentium celeberrimo, quidam sacerdotes, iique prudentissimi, dubitabant an Manuel adhuc adolescens ac pene imberbis tantum imperium administrare posset, quod virum senili prudentia præditum et maturum postularet. B Deinde an fratrem Isaacium, qui urbem imperatricem obtineret, superaturus esset, cui meliore jure imperium deberetur. Tum magnus ille vir et vere divinus homo in hunc modum respondit : « Omnino adolescens iste et imperium gubernabit et fratrem superabit ; sic enim a Deo decretum et constitutum est. Ut autem ea quoque sciatis de quibus non interrogastis, avum Alexium ætate paulum superabit : sed instante obitu insaniet. » Id præsagium et mihi et aliis plurimis fuit notum : is enim vates ex divino baptismate me suscepit. Quæ autem ea insania et cujusmodi futura esset, nemo tum recte conjicere potuit : nam alii id præsagium ad insanam auri cupiditatem, alii ad libidinis intemperantiam detorquebant; sed cum hæc, quam dixi, controversia agitata esset, imperatore temere principio contendente holosphyrum illum Machometi 286 verum esse Deum, qui nec genitus esset nec genuisset, omnes id oraculum eo retulerunt, quod illa opinio a veritate alienissima germana et pessima esset insania.

Imperator autem nocte, mense Martio, morbo correptus, indictione decima quinta, quo tempore dogma illud in quæstionem vocatum est et mense Maio demum sopitum, mense Septembri obiit, nec de imperio quidquam præclari ordinavit, in iis quæ post suum obitum facienda essent, mandandis et præscribendis segnior. In causa fuit quod nequaquam credebat instare sibi mortem, sed scire se affirmabat XIV vitæ annos adhuc restare. Idque ad ipsum patriarcham Theodosium dixit, a quo monebatur ut pro paterna pietate rei publicæ cu-

Hier. Wolfii notæ.

(6) Alter codex de compatriatu, ut vocant, alter de administratione baptismatis loqui videtur.

ram integris adhuc sensibus mature susciperet, et curatorem fidelem filii successoris, impuberis adhuc, et imperatricis quæreret. Sed pestilentes impostores astrologi imperatorem paulo post ex morbo recreatum vacaturum esse amoribus, et barbaricas **287** urbes eversurum, impudenter asserebant; et quod incredibilius est, homines præcipiti lingua et assueti mendaciis, motum universi orbis et maximorum siderum congressus et concursus ventorumque procellas ingentes et universitatis rerum pene mutationem prædicebant, engastrimythi potius quam astrologi. Neque vero annos duntaxat et menses et hebdomadas numerabant, sed dies etiam et horæ punctum designare non verebantur, quæ suæ potestati reservavit Pater, et Servator discipulos suos percontantes castigavit. Proinde non ipse modo imperator speluncas et meatus subterraneos contra ventorum impetum inquirebat et ad habitandum præparabat, et palatiorum fastigia demoliebantur, ut minus impetu ventorum læderentur; sed et ministri et cognati et adulatores ejus iisdem rebus intenti partim terram formicarum instar effodiebant, partim tentoria tripliciter consuebant et vectes cubitales, quo minus tabernacula **288** conculcarentur, acuebant. Sed morbo, ut dixi, ingravescente, balneo usus cognovit spem vitæ evanescere et terminum instare inevitabilem; ac pauca cum astantibus de Alexio filio locutus, oratione suspiriis interpolata, quia prævidebat quæ post suum obitum tempestates imponderent, patriarchæ monitu brevi chartæ de astrologia subscripsit, mutata pristina sententia. Denique admota ad arteriam manu et pulsu pertentato, cum alto suspirio femur percussit, et monasticum habitum postulavit. Quo dicto cum, ut fieri solet, tumultus esset ortus, et spiritualem vestem nigro panno omnis ornatus expertem, ministri nescio ubi nacti, mollibus et regiis vestibus detractis, et aspero illo divinæ vitæ indumento illi inducto, in spiritualem eum convertunt militem, et galea thoraceque insigniore ornatum in cœlestis imperatoris catalogum referunt. Ea lacerna, quippe brevior, crura heroici illius corporis non tegebat, ut nemo qui id cernebat a lacrymis sibi temperaret, humanæ imbecillitatis cogitatione et vilitate corporis in morte, quo animus tunquam testæ **289** inclusus coalescit. Sic igitur et vita et imperio cedit, quod annos triginta octo gubernavit, tribus mensibus demptis. Ad quod imperii spatium vetustissimum illud oraculum alludere videtur: « Tui prehendet te postrema nominis. » Nam τλ, postrema syllaba nominis Manuelis, apud Græcos tantum numerum complectitur. Sepultus est in obliquo latere monasterii Pantocratoris, juxta templi fores, in sacello adjuncto, qua templi muro in fornicem circumflexo latus circa tumulum ingressus distinguitur. Lapis eum tegit nigricans et mœstum aliquid præ se ferens, qui in septem vertices assurgit. Non procul inde basi impositus adoratur

A ἐνιαυτοὶ ζωῆς καὶ ἕτεροι δεκατέσσαρες αὐτῷ ἐπιδαψιλεύονται. Καὶ τοῦτο πρὸς αὐτὸν εἴρηκε τὸν σοφὸν καὶ τρισμάκαρα πατριάρχην τὸν Θεοδόσιον, ὑποτιθέμενον πατρικῶς φροντίδα τῶν τῆς βασιλείας θέσθαι πραγμάτων, ἕως ἔτι καιρὸς κἀκείνῳ ἔρρωται τὸ φρονεῖν, καὶ διφῆσαι τὸν ἀνθεξόμενον ἀκριβῶς τοῦ τῆς ἀρχῆς κληρονόμου παιδὸς οὔπω παραγγείλαντος εἰς ἥβην, καὶ πιστῶς προστησόμενον τῆς βασιλίδος καὶ οἷον μητροκομήσοντα. Οἱ δὲ παντοδήλητοι ἀστροφένακες καὶ περὶ ἐρωτικά, κατ' αὐτοὺς εἰπεῖν, τὸν βασιλέα σχολάσειν ἀπετόλμων λέγειν ἀνασφήλαντα τῆς νόσου μετὰ βραχύ, καὶ πόλεων ἀλλοφύλων εἰς χάριμα τεθησομένων καθαιρέσεις ἀπηναιδεύοντο. Τὸ δὲ δὴ παραλογώτερον, πρόγειροι τὴν γλῶτταν ὄντες καὶ τῷ ψεύδει ἐνειθισμένοι καὶ συγκίνησιν προὔλεγον τοῦ παντὸς συνδρομάς τε καὶ συνόδους τῶν μεγίστων ἀστέρων καὶ ἀνέμων ἐξαισίων ἐκρήξεις, καὶ σχεδὸν τοῦ παντὸς μεταστοιχείωσιν προεροίβαζον, ἐγγαστρίμυθοι πλέον ἢ ἀστεροσκόποι δεικνύμενοι. Οὐ χρόνους δὲ μόνον καὶ μῆνας ἠρίθμουν καὶ ἑβδομάδας κατέλεγον, ἐφ' ὧν ταῦτα γενήσεται, καὶ βασιλεῖ διεσήμαινον, ἀλλὰ καὶ ἡμέρας ἠκριβολόγουν καὶ τὸ τῆς ὥρας ἀκριαῖον ἐδωμολόχουν, ὡς εἴπερ σαφῶς ἤδεσαν ἅπερ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ ἔθετο ὁ Πατήρ, καὶ περὶ ὧν ἐπετίμα πυνθανομένους τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτήρ. Ἀμέλει τοι οὐ μόνον αὐτὸς ὁ βασιλεὺς σπήλαια καὶ καταδύσεις ἀλεξηνέμους διηρεύνᾶτο καὶ προητοίμαζεν εἰς ἐνοίκησιν, καὶ οἱ τῶν βασιλικῶν οἰκοπέδων καθηροῦντο ὕελοι, ὡς εἶεν ἀπαθεῖς ταῖς τῶν ἀνέμων

B ἐκθησαυριζομέναις πνοαῖς, ἀλλὰ καὶ ὁπόσοι τῇ θεραπείᾳ τούτου καὶ συγγενείᾳ ἐνεγράφοντο, καὶ οἱ κολακικῶς αὐτὸν ὑπεισήρχοντο, τυῖς αὐτοῖς ἐπιμελῶς ἐνέκειντο, ὡς τοὺς μὲν γεωρυχεῖν κατὰ μύρμηκας, τοὺς δὲ σκηνορράφειν καὶ σχοινία περιδέειν ἔντριτα καὶ πασσάλους ἀποξύνειν πηχυαίους εἰς ἀκράδαντον ἔρεισμα τῶν σκηνῶν. Ἀλλ' ὑπὲρ ἔλεγον, ἐπειδὴ τὰ τῆς νόσου τῷ βασιλεῖ ἐπέτεινε, παραβόλως βαλανείῳ ἐχρήσατο, καὶ γνοὺς ἔτι πλέον ἐντεῦθεν τὰς τοῦ ζῆν ἀπαλειφομένας ἐλπίδας καὶ οἷον καθ' ὑγρῶν τυπουμένας καὶ τὴν προθεσμίαν ἀνυπεξάλυκτον ἐφεστῶσαν ὀλίγα περὶ τοῦ παιδὸς Ἀλεξίου τυῖς περιεστῶσι διείλεκται, κεράσας οἰμωγαῖς τὰ ῥήματά ἐκ τοῦ προορᾶν οἷον τὰ μετὰ τὴν ἐκείνου συμβησόμενα ἔξοδον. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀστρονομίας ὑποθήκη τοῦ πατριάρχου βραχύν τινα χάρτην

C ὑπεσημήνατο, πρὸς τὴν ἐνάντίαν δόξαν μεθαρμοσθείς. Τέλος δὲ καὶ αὐτὸς τῇ ἀρτηρίᾳ προσάγων τὴν χεῖρα καὶ τὰς κινήσεις τοῦ σφυγμοῦ γνωματεύων, βύθιόν τι στενάξας καὶ πλήξας τῇ χειρὶ τὸν μηρὸν τὸ μοναδικὸν σχῆμα ἤτησε. Θορύβου δὲ, ὡς εἰκὸς, ἐπὶ τῷ ῥήματι τούτῳ ἀρθέντος, καὶ τῆς πνευματικωτέρας ἀμφιάσεως ἐχούσης τὸ ἀπαράσκευον, τριβωνίου μέλανος οἱ περὶ τὸν βασιλέα ὀθενοῦν εὐπορήσαντες περιδύουσι μὲν αὐτὸν τὰ μαλακὰ καὶ ἀρχικὰ ἄμφια, ἐπενδύουσι δὲ τὸ τραχὺ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἔνδυμα, εἰς ὁπλίτην μετημειφότες πνευματικὸν κράνει τε θειοτέρῳ καὶ θώρακι σεμνοτέρῳ, τῷ οὐρανίῳ στρατολογήσαντες ἡγεμόνι. Τὸ δὲ ῥάκος

D

μὴ ποδήρες ὂν μήτε μὴν δι' ὅλου τοῦ ἡρωείου ἐκεί- A lapis purpureis, viri magnitudine, qui ante fuit
νου καταβαῖνον σώματος εἶα τὰς κνήμας ἀκαλυφεῖς, Ephesi; et is esse dicitur, in quo Christus de
ὡς μηδένα τῶν ὁρώντων εἶναι ἀδάκρυτον, ἐν νῷ cruce sublatus et fasciis involutus conditus fuerit.
βαλλόμενον τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν καὶ τὴν ἐν Eum lapidem imperator indo advectum humeris
τῷ τελευτᾷν τὸν βίον τοῦ σώματος ἀχρειότητα, ὅπερ suis, quippe qui divinum corpus ipsumque Chri-
ἡμῖν ὡς ὄστρεον περιπλάττεται καὶ συμφύεται τῇ stum gestasset, a portu Bucoleontis usque ad æ-
ψυχῇ. Τοῦ βίου γοῦν οὕτω καὶ τῆς βασιλείας dem **200** quæ in turri palatii est, pertulit. Sed
μεθίσταται, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χρόνους γεγονὼς non multo post imperatoris obitum saxum illud e
ἐν τῇ βασιλείᾳ, λειπόντων μηνῶν τριῶν. Πρὸς ἣν palatio ad sepulcrum illius est translatum, ut
οἶμαι παράτασιν τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ παλαίτατον ἐκεῖνο clara voce defuncti res gestas et certamina procla-
λόγιον ἀφορᾷν, ὃ διέξεισιν οὑτωσί· « Ἀλλ' ὀστάτη met.
σε κερδανεῖ λαβὴ λόγου· » ἡ γὰρ τελευταία τοῦ ὀνόματος συλλαβὴ τὸν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα διασημαίνεται ἀριθμόν. Τέθαπται οὖν παρὰ πλάγιον πλευρὰν τῷ τὸν νεὼν εἰσιόντι τῆς τοῦ Παντοκράτορος μονῆς, οὐκ ἐν αὐτῷ τῷ τεμένει, ἀλλ' ἐν τῷ περὶ τοῦτον ἠρῴῳ. Τοῦ δὲ τοίχου τοῦ νεὼ εἰς ἀψῖδα περιαχθέντος ἡ περὶ τὴν σορὸν εὐρεῖα διαστέλλεται εἴσοδος. Συνέχει δὲ τοῦτον λίθος τὴν μελανίαν ὑποκρινόμενος καὶ διὰ τοῦτο στυγνάζοντι ἐοικώς, ὃς καὶ εἰς ἑπτὰ διέσχισται λοφιάς. Παράκειται δέ οἱ ἐπὶ κρηπῖδος καὶ προσκύνησιν δέχεται λίθος ἐρυθρὸς ἀνδρομήκης, ὃν εἶχε πρότερον μὲν ὁ κατ' Ἔφεσον τὴν πόλιν ναός, ἐκεῖνον εἶναι διαθρυλούμενον ἐφ' οὗ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀπὸ σταυροῦ καθαίρεσιν νεκροταφίοις εἰληθεὶς ἐσμυρνίσθη. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτος δικκομίσας ἐκεῖθεν, καί οἱ τὸν νῶτον ὑποστρώσας ὡς ὁμόθεον σῶμα καὶ γεγονὸς ὅπερ τὸ χρῖσαν (7) βαστάσαντι, ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Βουκολέοντα λιμένος εἰς τὸν ἐν τῷ φάρῳ τοῦ μεγάλου παλατίου νεὼν τοῦτον ἀνήγαγε. Μετ' οὐ πολλὴν μέντοι ἐν ὑστέρῳ χρόνου περίοδον τοῦ βασιλέως τὸν βίον ἀπολιπόντος καὶ ὁ λίθος οὗτος ἐξήρθη τῶν ἀνακτόρων, καὶ μετενήνεκται ἔνθα δὴ ἀρτίως ἐμνήσθην, κεκράξων, οἶμαι, καὶ διατρανωσόμενος ὑπόσα ὁ τῇ σορῷ σιωπῶν εἰργάσατό πως καὶ ἠγωνίσατο.

Hier. Wolfii notæ.

(7) Quid sit illud ὅπερ τὸ χρῖσαν, non intelligo. Et qualemcunque sententiam conjectura sum secutus.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ
ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΝΟΥΗΛ.

IMPERIUM
ALEXII COMNENI PORPHYROGENITI
MANUELIS IMPERATORIS FILII.

α'. Καὶ οὕτω μὲν ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς **B 201** 1. Manuele Comneno ad hunc modum de-
καταλύει τὸν βίον, βασιλεύει δὲ μετ' αὐτὸν ὁ ἐκείνου functo, filius Alexius fere impubis adhuc et puer,
παῖς Ἀλέξιος, οὔπω καθαρῶς τῆς ἥβης ἁψάμενος, qui pædagogi et nutricis opera non satis commode
ἀλλ' ἔτι παιδοκόμων καὶ τιθευτρίας δεόμενος. carebat, successit. Itaque Romana res publica
Πλημμελῶς τοίνυν καὶ ἀχρείως τὰ Ῥωμαίων ἐφέ- perperam administrabatur, et pejus se habebat
ρετο πράγματα, καὶ χειρόνως ἢ ὅτε ὁ Φαέθων τὴν quam cum Phaeton paternum currum per cœlum
ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνειν ὁδὸν ἐπεβάλλετο, τοῦ regere conatus est. Nam imperator ob immaturam
πατρικοῦ καὶ χρυσοκολλήτου ἐπιβὰς ἅρματος. Αὐ- ætatem et inopiam consilii nullam officii rationem
τὸς μὲν γὰρ ὁ κρατῶν διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ἀτελὲς habebat, **202** inani superbia elatus, et vix satis
καὶ τοῦ τὰ συνοίσοντα φρονεῖν ἐνδεὲς οὐδενὸς ἦν τῶν gnarus quæ res tristes aut jucundæ essent, vena-
καθηκόντων ἐπιστρεφόμενος, κούφοις δὲ μόνον τρε- tioni et equitationi incumbebat; puerorum cum
φόμενος πνεύμασι καὶ τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι quibus colluderet, familiaritate utebatur, vita pes-
μήπω μεμαθηκὼς ἀκριβῶς συνηγεσίοις προσανεῖχε simo instituta. Paterni vero ejus cognati et amici,

aliis rebus intenti, illius educationem aliis rebus omnibus anteveriendam negligebant, nec interitum rei publicæ curabant. Nam alii imperatricis amore flagrabant et ejus pudicitiam haud dissimulanter tentabant ; calamistris, unguentis puerilibus, mitris mulieribus, aureis torquibus ornati, defixos in illam oculos habebant et mutuum illius amorem captabant. Alii, homines avari et rapaces, cum luxuriosissime viverent, fiscum depeculabantur, ut crumenam immodicis sumptibus exhaustam pecunia resarcirent. Alii ad imperii cupiditatem omnia referebant. Denique tanquam strenuo et gravi pædagogo sublato, confusa erant omnia, dum suum quisque negotium agit et alteri adversatur ; aut velut columna firma revulsa, in partem contrariam omnia inclinabant. Proinde cum 293 potentissimi quique, et cognati imperatoris, æqualitatem spernerent, rei publicæ cura defecit, congressus et concilia deserta sunt. Cum autem protosebastus et protovestiarius Alexius Comnenus, Manuelis patruelis, pueri imperatoris matrem sibi conciliasset, et crebro ejus consuetudine uteretur, cæterosque omnes auctoritate vinceret, ii qui eadem orti erant familia et Manuele imperante parem potestatem obtinuerant, maximis dignitatibus præditi, moleste admodum illa ferebant. Quidam etiam cum tyrannidem suboriri cernerent, protosebastum suspectum habebant, non tam de imperatoris Alexii salute solliciti, quam ne ipsi comprehenderentur motum. Quapropter exspectatione rerum futurarum sus-pensi, modo ipsi tuti essent, cæteros minus curabant. Fama enim, ut loquax est, jam vociferabatur Alexium imperatrici adhærere cum eaque conspirasse, multos sibi officiis et largitionibus conciliare, et imperatore ejecto regnum affectare et matris ejus nuptias ambire. Atque ita res imperti habebant, confusionis et turbarum plenæ, non aliter quam in fabulis de serpente illo traditur, qui cauda surda et caeca non sine multis 294 offensionibus progrediebatur. Is rerum status monstro illo sub Manuelis obitum edito præsignificatus fuit. Nam mulier quædam in Propontide habitans puerum peperit, cætera perexilem et imbecillem, sed capite Ingenti. Id principatus mutationem, quem omnis imperii et disciplinæ contemptus sequitur, omen habitum.

2. At Comnenus Andronicus imperatoris Manuelis patruelis, de quo in illius historia copiose scripsimus, cum imperatoris mortem et aulæ discidia Œnæi audivisset, veterem tyrannidis amorem renovat. Sed hæc suo loco commodius referentur : nunc vero, ne ordo historiæ interrumpatur neque quicquam memoratu dignum prætermittatur, paulo

Λ καὶ ἱππηλασίοις προσέκειτο, παιδαρίοις συμπαίγμοσι συγγινόμενος καὶ τὸ ἦθος ἐν τοῖς χειρίστοις τυποῦμενος. Οἱ δέ γε πατρῷοι τούτῳ ἑταῖροι καὶ οἱ καθ' αἷμα δή που προσήκοντες, ἑτέροις τὸν νοῦν προσέχοντες, τῆς τούτου καλλίστης κατημέλουν ἀγωγῆς καὶ τροφῆς καὶ τὰ κοινὰ φθειρόμενα παρεβλέποντο. Οἱ μὲν γὰρ τῆς βασιλίδος ἦρων καὶ ἐπείρων μάλα λαμπρῶς, ἐπαφροδίτως βοστρυχιζόμενοι, καὶ τὸν ταύτης ἀντέρωτα ὑπορρώμενοι ἐμορροῦντο νηπιωδῶς καὶ ἐμιτροῦντο γυναικωδῶς περιδερράτοις λιθοκόλλοις, καὶ ὅλοις ὀφθαλμοῖς εἰς αὐτὴν ἐντετήνιζον· οἱ δὲ χρηματιστικοὶ ὄντες καὶ δημοβόροι παρενοσφίζοντο τὰ δημόσια, ταῖς τε ἐφευρημέναις δαπάναις ἀφειδέστερον χρώμενοι καὶ νέας προσεφευρίσκοντες, ἵν' ἔχοιεν οὕτω τὸ χθὲς κενὸν καὶ σύσπαστον βαλάντιον πλῆρες καὶ διηνεκὲς σήμερον· οἱ δὲ τοῦ βασιλεύειν ἔλχοντες ἔφεσιν πρὸς τοῦτο τὸν οἰκεῖον σκοπὸν συνέτεινον ἅπαντα. Ὡς γάρ τινος παιδαγωγοῦ γενναίου καὶ ἐμβριθοῦς ἐκποδὼν γενομένου ἀταξίας τὸ πᾶν ἐπεπλήρωτο, ἑκάστου τὸ οἰκεῖον μεταθεμένου ἐφετὸν καὶ ἀλλήλοις ἁπάντων ἀντιπρασσόντων, ἢ κίνησις ὑποσπασθέντος ἑδραίου καὶ ἀστραβοῦς πρὸς ἐναντίαν φορὰν ἀπονενεύκεισαν ἅπαντα. Τῆς δὲ ἰσοτιμίας ἀτιμασθείσης παρὰ τοῖς τότε τὰ μέγιστα δυναμένοις καὶ κατὰ γένος συναπτομένοις τῷ βασιλεῖ, αἵ τε ὑπὲρ τῶν κοινῶν φροντίδες ἐξέλιπον καὶ αἱ συνδρομαὶ καὶ σύνοδοι ἠφανίσθησαν. Καὶ τοῦ πρωτοσεβάστου δὲ καὶ πρωτοβεστιαρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃς ἀνεψιὸς ἦν πρὸς πατρὸς τῷ βασιλεῖ Μανουήλ, τὴν τοῦ παιδὸς

B

C καὶ βασιλέως μητέρα ὑποποιησαμένου καὶ θαμὰ αὐτῇ ὁμιλοῦντος καὶ ὑπὲρ πάντα ἰσχύοντος ἕτερον, οἱ τοῦ αὐτοῦ μεταλαχόντες αἵματος καὶ ἰσοκρατεῖς εἶναι παρὰ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἐαθέντες καὶ ἀξιώμασι μεγίστοις ἐμπρέποντες ἔστιν ἣ ἀπεπνίγοντο τοῖς γινομένοις, ἔστι δ' ἣ καὶ τυραννίδα φυομένην ὁρῶντες τὸν πρωτοσεβαστὸν ὑπεβλέποντο, οὐ τοσοῦτον μὴ ὁ βασιλεύων Ἀλέξιος ἀηδές τι πάθοι περὶ πλείστου ἔχοντες, ὅσον μὴ αὐτοὶ συλληφθεῖεν ὑφορώμενοι. Καὶ διὰ ταῦτα καραδοκοῦντες τὸ μέλλον, τὸ καθ' αὐτοὺς ἀσφαλὲς τοῦ πέλας προυτίθεσαν. Ἤδη γὰρ ἡ φήμη λαὸς ἦν καὶ διαβῴδην κραυγάζουσα ὡς Ἀλέξιος τῇ μητρὶ τοῦ βασιλέως σύμφυτος μικροῦ καὶ σύμπνους γενόμενος μέτεισι τοὺς παλλυοὺς φιλίᾳ καὶ χρήμασι, καὶ καθελεῖν μὲν αὐτὸν τῆς βασιλείας ἐν νῷ τίθεται, ἑαυτὸν δ' ἐπιβήτορα ταύτης, ὥσπερ δὴ καὶ τῆς τεκούσης, γενήσεσθαι σκέπτεται. Καὶ οὕτω μὲν τὰ κατὰ τὴν βασίλειον αὐλὴν πάσας ὄντα συγχύσεως καὶ παντοίου χειμῶνος ἔμπλεα, καὶ τὸ τοῦ μυθικοῦ δράκοντος πράγματιν αὐτοῖς ὁρώμενον ἦν, ὃς κακῶς διετίθετο κωφῷ καὶ τυφλῷ μέρει τῷ οὐραίῳ διεξαγόμενος. Ἦλθ τὸ τέρας πέρας ἐλάμβανεν, ὁ τὸν βίον τελευτῶντος ἐπεφάνη τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ. Γυνή γάρ τις κατὰ τὴν Προποντίδα λαχοῦσα τὴν οἴκησιν παιδίον ἀπέτεκεν ἄρρεν, τὸν μὲν λοιπὸν ἄνθρωπον ἐξηρθρωμένον καὶ λίαν βραχυμερέστατον, τὴν δέ γε κεφαλὴν χρῆμά τι ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνέχον μέγα τε καὶ ἐξαίσιον, ὃ καὶ συλλελόγιστο πολυαρχίας εἶναι σημαντικόν, ἥτις μήτηρ ἀναρχίας ἐστίν.

D β'. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος ὁ τοῦ βασιλέως ἐξάδελφος Μανουήλ, περὶ οὗ τὸ λέγειν ἐν τῇ κατὰ τὸν βασιλέα τοῦτον ἱστορίᾳ κατέῤῥευσεν ἱκανώτατα, διατριβῶν τηνικαῦτα κατὰ τὸ Οἴναιον, ἐπεὶ πύθοιτο τὸν τοῦ Μανουὴλ θάνατον καὶ διαστασιάζειν ἔγνωκε τὰ βασίλεια, τὸν παλαιὸν τῆς τυραννίδος ἀνασκάλλει ἔρωτα. Ἀλλὰ μήπω περὶ τούτων, καθ' εἱρμὸν

δὲ προϊὸν τὸ λέγειν ἐκεῖθεν τῆς ἱστορίας τῶν κατὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐχέσθω, ὁπόθεν ἄρχεσθαι ἄμεινον συναφείας ἕνεκα καὶ τοῦ μὴ παραλιπεῖν τι τῶν ῥηθῆναι ἀξίων. Ὁ Ἀνδρόνικος τοίνυν οὗτος τὰς λαβὰς ἐκφεύγων τοῦ Μανουὴλ ἀειφυγίαν εἵλετο, καὶ πόλεις ἀμείψας συχνὰς καὶ πλεῖστα ἐθνῶν ἄττεα κατιδών τέλος, ὡς εἰπόντες ἔχομεν, καταλύει παρὰ τῷ Σαλτούχῳ· τοπάρχης δ' ἦν οὗτος εἰς ἀρχὴν ἔχων ἐξαιρεθεῖσαν τὴν τῇ Χαλδαίᾳ προσεγγίζουσαν χώραν, Ῥωμαίοις μὲν πάλαι ὑπόφορον, τότε δὲ τοῖς Τούρκοις καὶ τοῖς τούτων ὑπείκουσαν ἔθεσι. Καὶ παρειληφώς τι φρούριον αὐτοῦ ἐκόντος, καὶ τῇ φυσικῇ τούτου ἐρυμνότητι τὴν ἀπὸ τῆς τέχνης προσθείς, ἐκεῖσε προσέμενε, συμπλανῆτιν ἔχων ἑαυτῷ καὶ συνέκδημον τὴν Κομνηνὴν Θεοδώραν, ἥτις ἀθεμίτως αὐτῷ συνηρπάζετο θυγάτηρ Ἰσαακίου οὖσα τοῦ πεδαστοκράτορος· ἐξ ἀδελφῶν δ' ἔφυσαν ἄμφω, Ἰσαάκιος καὶ Ἀνδρόνικος. Ὁ τοίνυν αὐτοκράτωρ Μανουὴλ συνειληφέναι οὐκ ἔχων Ἀνδρόνικον, ἀλλ' ὅσα καὶ Ἰξίων Ἥρας τούτου ἀποπλαζόμενος, ὡς γοῦν νεφέλην τὴν ἀνεψιὰν Θεοδώραν περισχὼν διὰ φροντίδος ἐτίθετο, καὶ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἐπιτυχὴς γεγονὼς διὰ τοῦ τότε τὴν ἀρχὴν τῆς Τραπεζοῦντος ἀνεζωσμένου Νικηφόρου τοῦ Παλαιολόγου, μετὰ βραχὺ καὶ αὐτὸν ἐπισπᾶται Ἀνδρόνικον, ὅσα καὶ δελητίῳ τῇ Θεοδώρᾳ κατασπώμενον καὶ τῷ ταύτης ἀγκιστρευόμενον ἔρωτι, οὐ μικρῶς καὶ τῷ τῶν παίδων πυρὶ δαπανώμενον οὓς ἀπέτεκεν αὐτῷ Θεοδώρα. Στείλας τοίνυν πρέσβεις εἰς βασιλέα αἰτεῖται ὧν πεπαρφήνηκεν ἀμνηστίαν, πρὸς δὲ καὶ ἀσφάλειαν ὡς οὐδέν τι πείσεται θυμαλγὲς ἀφικόμενος. Καὶ τοῦ βασιλέως πρὸς ἄμφω οὐκ ἀπατηλῶς κατανεύσαντος, μετά τινα καιρὸν προσχωρεῖ. Πολυμήχανος δ' ὢν Ἀνδρόνικος καὶ παντοίοις δόλοις καζόμενος ἁλύσει σιδηρέᾳ πολυταλάντῳ διαλαμβάνει τὸν τράχηλον, καὶ ταύτην ἔνδον συσχὼν καὶ περιθάλψας τῷ ἱματίῳ ἐς τὰ τῶν ποδῶν ἔσχατα καταβαίνουσαν, ὡς εἴη βασιλεῖ τε ἀφώρατος καὶ τοῖς τὸ βῆμα τοῦτο πληροῦσιν ἀθέατος, λαθὼν τοῦ ὀρθῆναι τῷ αὐτοκράτορι καὶ θεάσασθαι τὸ ἐνδύσιμον, ἐπεὶ καθάπαξ ἐκείνῳ εἰς θέαν κατίστη, μέγας μεγαλωστὶ κατὰ τοῦ δαπέδου ἐκτείνεται προτείνας τὴν ἅλυσιν, καὶ δακρύοις τέγγων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐδεῖτο θερμότερον καὶ περιπαθῶς κάθικέτευε συγγνώμην εὑρεῖν ἐφ' οἷς δή που παραλελύπηκεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τοῖς δρωμένοις ἔκθαμβος γεγονὼς αὐτός τε πρὸς δάκρυα προήχθη καὶ τοὺς ἐξεγεροῦντας ἐπέταξεν. Ὁ δὲ οὐκ ἀναστῆναι τῶν κάτω διισχυρίζετο, εἰ μὴ βασιλέως ἐπιτατηχότος αὐτόν τις τῶν παρεστηκότων διὰ τῆς ῥυμοτομίας ἕλκύσει τοῦ βήματος λαβόμενος τῆς ἁλύσεως, καὶ προσουδίσει τῷ θρόνῳ τῷ βασιλείῳ. Λμέλει καὶ γέγονεν ὡς ἐδεῖτο Ἀνδρόνικος. Ἐπουργήκει δὲ πρὸς τοὔργον τοῦτο Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ὁ καθελὼν τῆς τυραννίδος Ἀνδρόνικον ὕστερον· καὶ θυμάσας ἄν τις τὸ τελεσθὲν τηνικάδε καιροῦ οὐκ εἰς ἄλογον συγκυρίαν ἢ αὐτόματον ἀπολύσει τοῦτο περίπτωσιν. Τῷ δ' οὖν τότε λαμπρότατα προσδεχθεὶς ὁ ἀνὴρ καὶ φιλοφροσύνης μεγαλοπρεποῦς ἀξιωθείς, ὡς ἔδει τηλικοῦτον ἄνδρα χρόνιον ἐπανήκοντα, πρὸς τὸ Οἴνιον ἀποστέλλεται, ἐκεῖσε τὰς διατριβὰς τελέσων καὶ τὴν μακρὰν ἀνακωχεύσων περιοδείαν καὶ τὸν πολυετῆ καταπαύσων πλάνον. Ἤδεσαν γὰρ ἀμφότεροι τὰ τῆς ἐν ταὐτῷ συνουσίας εἰς τὰς προτέρας ἐπαναλύσοντα συμφοράς· μηδὲ γὰρ ἂν ἠρεμή ειν ὅλως τὸν φθόνον καὶ οἷς ἔργον τῷ φιλαιτίῳ τὴν παρὰ τοῖς κρατοῦσιν οἰκείωσιν ἄρνυσθαι καὶ ταῖς τῶν ἄλλων διαβολαῖς ἑαυτοὺς ἐπικρατύνειν καὶ εἰς μείζους προσεπαίρειν τιμάς.

A altius exordiamur. Hic Andronicus, ut Manuelis cassos evitaret, cum perpetuum sibi exsilium indixisset, multis urbibus, multis provinciis peragratis, tandem ad Saltuchum, ut diximus, divertit. Toparcha is erat, cui regio Chaldææ vicina in portionem cesserat, olim Romanis tributaria, tum autem Turcicæ ditionis 295 et religionis; et castello illius voluntate occupato, atque ad naturalem loci situm artis munitione adjuncta, ibi se tenebat, Theodora Comnenia, Isaacii sebastocratoris filia, quam incesto amore prosequebatur, fugæ comite: orti autem fratribus erant Isaacius et Andronicus. Manuel vero cum eum non magis comprehendere quam Junonem Ixion posset, Theodoram, tanquam ille nubem, capere studuit; atque ejus voti per B Trapezuntis principem Nicephorum Palæologum compos factus, paulo post ipsum etiam Andronicum, Theodoræ amore tanquam esca illectum et non medioeri filiorum, quos illa ei pepererat, desiderio flagrantem, attraxit. Missis enim ad imperatorem legatis delictorum veniam et fidem publicam postulavit: et utraque re impetrata, aliquanto post in urbem reversus, ut erat solers et callidus, gravi catena ferrea collo circumvoluta et sub veste ad pedes usque demissa, ne vel ab imperatore vel ab ustantibus cerneretur, cum in ejus conspectum venisset, humi porrectus quantus erat, prolata catena et lacrymis oppletus offensarum veniam magna contentione, supplici et miserabili gestu, flagitavit. Imperator 296 eo spectaculo stupefactus et ipse in lacrymas erupit, eumque levari jussit. Ille vero C se surrecturum esse negavit, nisi jussu imperatoris ab aliquo ex astantibus catena ad tribunal imperatorium attraheretur atque procumberet. Factum est ut petiit Andronicus, Angelo Isaacio, a quo post et imperio et vita privatus est, ministro: admiratione digna res, quæque non fortuito accidisse videri queat. Tum autem splendidissime et magnificentissime susceptus et humanissime tractatus, ut decebat tantum virum ex diuturna peregrinatione reversus, Ænæum ablegatur, ut ibi habitaret et ex longinquis erroribus se recrearet. Ambo enim norant, si una degerent, fore ut veteres simultates recrudescerent. Neque enim quieturam invidiam, neque otium acturos eos quibus studio est criminando principum captare benevolentiam, D et alios calumniando suas opes firmare et ad altiorem dignitatis gradum ascendere.

3. Erat igitur Andronicus procul a Jove et a fulmine, in voluntario **297** exsilio, sed ærumnis illis errorum liber, et imperatoria munificentia fruebatur. Eo loco degens cum Manuelis obitum et palatina dissidia et Alexii equitationes et lusus, quibus puerilia ingenia capiuntur, audisset, curatores vero ejus patricios partim ut apes crebro in provincias evolare et pro melle pecuniam congerere, partim, ut capræ frondes, ita imperium continenter appetere, partim porcorum imitatione sordidis proventibus pinguescere, laudis vero et rei publicæ nullam prorsus rationem habere, sed in turpitudine et flagitiis omnibus volutari comperisset, speciosam invadendi regni causam quæritat, ac post varias cogitationes et multiplices conatus jurisjurandi libellum, quod Manueli et filio ejus Alexio dederat, legit. In quo cum verba non in alium sensum detorquenda essent, sed in sua nativa significatione accipienda, illi huic clausulæ : « Si quid videro, aut intellexero, aut audivero, quod honori imperio et saluti **298** vestræ fraudi sit, id et vobis indicabo et ipse pro virili mea prohibebo, » ut musca ulceribus inhæsit, opportunæ admodum ad tyrannidem, quam jam olim parturiebat. Et ut homo acer erat et imperiosus, crebras litteras ad imperatorem et nepotem Alexium et ad patriarcham Theodosium ac cæteros, in quibus aliqua scintilla amoris erga Manuelem defunctum apparebat, mittit, in quibus infamiam exaggerabat, seque indignari simulabat, quod protosebastus non adempta potentia ad moderatiorem fortunam redigeretur, tum quod haud dubium imperatori exitium jamjam inde impenderet, tum ob turpissimum rumorem et ipsis auribus gravem, qui in summis mœnibus clamitet, et in foribus principum versatus totum orbem terrarum pervagetur. Hæc cum summa gravitate et splendore loquendo et scribendo (erat enim litterarum apprime peritus, et divini oratoris Pauli Epistolas subinde in ore habebat) omnes in suam sententiam pertraxit ; atque id consecutus est, ut tanquam rei publicæ studiosissimus et longo tempore ac usu rerum diuturno perpolitus summam **299** auctoritatem obtineret. Itaque OEnæo relicto Cpolim proficiscitur ; et quocunque venit, jusjurandum suum profert ; rogatus profectionis suæ causam exponit. Homines autem novarum rerum cupidi, et qui veteri famæ Andronico regnum vaticinanti credebant, ad illum tanquam ad aquilam monedulæ confluentes irrita verba fundebant. Hoc modo usque in Paphlagoniæ partes pervenit, et ubique ut servator divinitus missus honorificentissime excipitur.

γ'. Ἦν οὖν Ἀνδρόνικος Διός τε πόρρω καὶ κεραυνοῦ, παρὰ τοσοῦτον οὐ τὸν πρώην ἕλκων πονηρὸν βίοτον παρ' ὅσον οὐ τῆς Ῥωμαίων ἐπλάζετο ὑπερόριος καὶ δωρεῶν ἐνεφορεῖτο βασιλικῶν. Ἐκεῖσε τοίνυν ὢν τὸν τοῦ Μανουὴλ ἠνωτίσατο θάνατον καὶ τὰς ἐν τοῖς βασιλείοις νόσους ἠκρίβωκε, καὶ ὡς ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἱππασμοῖς διαχεῖται καὶ προστέτηκε παιδιαῖς ὁπόσαις φιληδοῦσιν οἱ παιδαριώδοις τὴν ὀρόνησιν, τῶν δὲ παιδοκομούντων αὐτὸν εὐπατριδῶν οἱ μὲν κατὰ τὰς μελίσσας συχνὰ πρὸς τὰς ἐπαρχίας λύουσι τὸ πτερὸν καὶ ὡς μέλι τὰ χρήματα τιθαιβώσουσιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς αἶγας τοῦ τῆς βασιλείας ἐρῶσι θαλλοῦ καὶ συνεχῶς ἐρωτιῶσι τουτονὶ ὀρέπεσθαι, ἔνιοι δὲ τὰς ὡς μιμούμενοι ἐκ τῶν ὑπαρωτέρων προσόδων λιπαίνονται, πρὸς μὲν τὸ ἐπαινετὸν καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος ὠφέλιμον οὐδ' ἀναθρεῖν ὅλως οὐδ' ἀνακύπτειν αἱρούμενοι, ταῖς δὲ μυσαραῖς ἐγκυλινδούμενοι πράξεσι καὶ σωσῶδες πρὸς ἅπαν ἐγκυπτάζοντες χείριστον. Αἰτίαν οὖν ἐφιλοχρίνει καὶ ἀνηρεύνα περιεργότερον, δι' ἧς εὐαφόρμως τῇ βασιλείᾳ ἐπίθοιτο· καὶ πολλοὺς λογισμοὺς ἀνελίξας καὶ πᾶσαν μηχανὴν μετελθὼν τέλος τὸ τοῦ ὅρκου βιβλίον ἔπεισιν ὂν τῷ Μανουὴλ καὶ τῷ υἱῷ ἐκείνου Ἀλεξίῳ εἶχεν ὁμωμοκὼς, καὶ μεθ' ἑτέρων εὑρὼν ῥημάτων καὶ ταῦτα ἐγκείμενα. — Χρεὼν δὲ μὴ ὑπονοβεύειν (8) ἑτέρᾳ φράσει τὰ ῥήματα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ λέξεων εἶχον, οὑτωσὶ καὶ δηλοῦν. Διεξῆεσαν δὲ ὧδε· « Καὶ εἴ τι δὲ ἴδω ἢ νοήσω ἢ ἀκοῇ παραλήψομαι ἐς ἀτιμίαν ὑμῶν καὶ λύμην τοῦ ὑμετέρου φερόμενον στέμματος καὶ ὑμῖν τὴν περὶ τούτου διδοὺς ἐσοίμην εἴδησιν, καὶ αὐτὸς δὲ, ὡς ἐξόν μοι, τοῦτο κωλύω. » Καὶ τοῖς ῥήμασι τούτοις ἐπικαθίσας ὡς αἱ μυῖαι τοῖς μώλωψι, πάνυ χρησίμοις οὖσι πρὸς ἣν πάλαι ὠδῖνε τυραννίδα ἐμβριθέστερον ἔχων τὸ ἦθος καὶ τὸ φρόντμα ἀρχικώτερον, ἐπάλληλα τὰ γράμματα ἔστελλε πρός τε τὸν ἀνεψιὸν καὶ βασιλέα Ἀλέξιον καὶ τὸν τῆς μεγίστης ἱερωσύνης κοσμήτορα Θεοδόσιον καὶ τοὺς λοιποὺς οἷς ζώπυρον φιλίας ὑπῆν πρὸς τὸν κατοιχόμενον βασιλέα τὸν Μανουήλ, ἐν δεινῷ τιθέμενος τὰ τῆς ἀσχήμονος φήμης περιλαλήματα, καὶ τὸν ἀγανακτοῦντα ὑποκρινόμενος εἰ μὴ ὁ πρωτοσεβάστος τῆς δυναστείας παραλυθείη καὶ τὴν μετριωτέραν τυχὴν εἴη μετειληφὼς, καὶ διὰ τὸν πρυσέρποντα μὲν ἐντεῦθεν καὶ ἤδη καθιστάμενον προθηλύτατον τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ὁλεθρον, ἀλλὰ δὲ καὶ τὴν ἁρπεπῆ οὐχ ἥκιστα φήμην καὶ ὡσὶν ἡμετέροις οὐκ εὐπαράδεκτον, ἥτις ἐπ' ἄκρων τειχέων κηρύσσεται καὶ πύλαις δυναστῶν ἐφεδρεύει καὶ πρέεσι παγκόσμιον περιήχημα. Καὶ ταῦτα λέγων καὶ γράφων μεθ' οἵας οὐκ εἴποι τις ἂν πειθανάγκης καὶ λαμπρότητος (ἦν γὰρ, εἰ καί τις ἄλλος, γραμμάτων ἔμπειρος καὶ ἀνὰ στόμα φέρων ἀεὶ τοῦ πνευματορήτορος Παύλου τὰ ἐπιστόλια) εἶχε πάντας τῇ αὐτοῦ γνώμῃ προστιθεμένους καὶ πρὸς ἐκεῖνον νενευκότας μονώτατον ὡς φιλορώμαιον ἄνδρα καὶ χρόνῳ μακρῷ

Hier. Wolfii notæ.

(8) Χρεὼν δὲ μὴ ὑπονοθεύειν. Possunt hæc verba etiam ad scriptorem ipsum referri per parenthesin προκαταλήπτικήν, hoc modo : *In quo hæc etiam verba præter cætera continentur : neque vero adulteranda sunt aliena dictione, sed ita ut scripta sunt referenda : si quid*, etc.

καὶ πείρᾳ πολιωτέρᾳ τὰ κάλλιστα συλλεξάμενον. Καὶ αὐτὸς δὲ τοῦ Οἰναίου ἀπάρας πρὸς τὴν τῶν πόλεων βασιλίδα μετέβαινε, τὸν οἰκεῖον καθ' οὓς ἐπίσταιτο ὅρκον ἀναπτύσσων, καὶ τοῖς πυνθανομένοις διεξιὼν τὸ τῆς κινήσεως αἴτιον. Καὶ περὶ ἐκεῖνον ὅσα καὶ ἀετὸν ὑψινεφῆ καὶ γαμψώνυχα κολοιοὶ ἐγάρυον ἅρπαντα οἱ πραγμάτων νεωτέρων τρέφοντες ἔφεσιν, καὶ οἷς ἡ πάλαι φήμη περιεσπούδαστο, ἤ δή που βασιλεύσειν Ἀνδρόνικον προηγόρευε. Καὶ εἶχεν αὐτὸν οὕτω μεταβάντα ἡ τῶν Παφλαγόνων μερὶς, καὶ ὅσα καὶ σωτῆρα καὶ κατὰ θεῖον ἥκοντα προσδεχόμενον ἐριτίμως.

δ'. Ὁ δὲ πρωτοσεβαστὸς Ἀλέξιος τὴν τῶν ὅλων A διοίκησιν εἰς ἑαυτὸν ἐπεσπάτο, τῷ ἰδίῳ φυσιούμενος κράτει καὶ τῇ παραδυναστείᾳ τῆς δεσποίνης καταχρώμενος, ὥσπερ καὶ ὁ πολλὰ πολλάκις ἐδηδοκὼς φάρμακα δράκων καὶ γενόμενος δυσαντίβλιπτος. Οὐκοῦν οὐκ ἦν τι τῶν ἁπάντων ὃ μὴ δι' αὐτοῦ ἐπεραίνετο. Εἰ δέ τι καὶ διεπεπράχει λαθὼν ἕτερος, ἢ τῆς βασιλίσσης δεηθείς, ἢ τὸν βασιλέα καρυκτιζόμενον εὑρὼν ἢ ῥιμμῷ λιθιδίων καταλαβὼν προσανέχοντα καὶ τῷ καιρῷ πρὸς περάτωσιν τοῦ αἰτουμένου χρησάμενος, οὐδὲ τοῦτο τῶν ἐκείνου ἐκπεριίστατο ὀφθαλμῶν· σκεψάμενος γὰρ τρόπον δι' οὗ τὰ παρ' ἄλλων δεηνυσμένα πρὸς ἐκεῖνον ἐπαναλύσουσιν ὡς εἰς στροφάλιγγα περιδινούμενα ῥεύματα, δόγμα ἐκ βασιλέως ἐξήνεγκε μὴ ἄλλως ὑπαράδεκτα εἶσθαι ὅσα ἡ βασιλικὴ χεὶρ ὑπεσημαίνεται γράμματα, εἰ μὴ πρότερον ὀφθείη τῷ Ἀλεξίῳ καὶ οὗτος τὴν δεξιὰν τῷ βατραχείῳ ἐπιδοὺς χρώματι τὴν τοῦ « ἐτηρήθησαν » ἐπισημασίαν βραβεύσειεν. Ἦγεν οὖν ὡς ἤρεῖτο πάντα καὶ μετεπέπτευεν, καὶ ἅπερ οἱ ἐκ Κομνηνῶν πρότερον βασιλεῖς ἰαρῶσι πολλοῖς, εἴπω δὲ καὶ τοὺς πένητας καλαμῶμενοι, συλλογιμαίως ἀπεθησαύρισαν χρήματα, ταῦτα τῷ πρωτοσεβαστῷ καὶ τῇ βασιλίσσῃ πρὸς ἀποχέτευσιν προὔκειτο, καὶ τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου ἄντικρυς ἐπεραίνετο, ὅ φησιν, εἰς ἕντερον πόρνης πολλάκις μεταῤῥυΐσκεσθαι τὰ χρόνῳ καὶ πόνῳ συλλεγέντα μακρῷ. Ἐντεῦθεν ἡ πᾶσα πόλις πρὸς Ἀνδρόνικον ἔβλεπε, καὶ ἡ ἐκείνου ἄφιξις ὡς ἐν σκοτομήνῃ λαμπτὴρ καὶ ἀστὴρ ἀρίζηλος ἐδοξάζετο. Τῷ τοι καὶ ἐνῆγον διὰ γραμμάτων κρύβδην πεμπομένων οἱ μέγα τότε δυνάμενοι καταταχῆσαι τὴν εἴσοδον, ὡς ἀντιταξομένων οὐδένων, οὔτε μὴν πρὸς τὸ ἀντωπὸν τῆς ἐκείνου στησομένων σκιᾶς, ἀλλ' ὀπτίαις ὅλων προσδεξομένων χερσὶ καὶ ἀναπεταστόντων ἀσμένως τὰς τῆς καρδίας περιπτυχάς. Διαφερόντως δὲ αὐτὸν παρεκρότει καὶ θαῤῥαλέως προστέναι διένυττον ἡ πορφυρογέννητος Μαρία ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ἑτεροθαλὴς ἀδελφή, καὶ ὁ παρ' ἰαύων ταύτῃ Καῖσαρ ἐξ Ἰταλῶν ὁρμώμενος. Αὕτη γὰρ ἀποπνιγομένη μικροῦ τῷ τὴν πατρῴαν βασιλείαν ὑπὸ τοῦ πρωτοσεβάστου συλᾶσθαι, καὶ ἄλλως δὲ θερμουργίαν ἀσπαζομένη καὶ ἀνδρικὴ τὸ φρόνημα οὖσα, προσκειμένη δὲ καὶ τὸ φύσει πρὸς τὴν μητρυιὰν βαρύζηλον, οὐχὶ στέγουσα δὲ καὶ τὸ παρουδοκιμεῖσθαι καὶ ὡς ἀντικαθισταμένη τις ὑποβλέπεσθαι, τὸν Ἀνδρόνικον τοῖς γράμμασιν ἐμυώπιζεν ὡς ἵππον ἐφ' ὅπλιγγος ἑστῶτα καὶ δρόμον καμπτῆρος πνέοντα, ἐὸν κακὸν ἀμθαγαπῶσα καὶ τὸν οἰκεῖον ὄλεθρον ἐπισπέρχουσα. Τὴν δὲ πρὸς τὸν πρωτοσεβαστὸν οὐχ οἵα τε οὖσα περιστέλλειν ἀπέχθειαν εἰς τοὐμφανὲς αὐτῷ ἀντεφέρετο, καὶ οὐδ' ὁπωστοῦν διελελοίπει, ὅσα οἱ πρὸς λύμην,

4. Cæterum Alexius sebastocrator, sua potentia et imperatoris gratia fretus, summam rerum sibi vindicabat et insolenter se gerebat, ut draco, cujus aspectum post multa venena devorata nemo sustineat. Neque quidquam erat rerum omnium quod per eum non gubernaretur. Quodsi quis alius clam aliquid vel ab imperatrice exorasset, vel occasione usus ab imperatore, nucibus aut lapillis ludente impetrasset, ne id quidem inexploratum relinquebat. Eam enim rationem iniit, qua per alios confecta ad se referrentur, aquarum instar in verticem redeuntium, impetrato edicto quo continebatur, ea quibus manus imperatoris subscripsisset non aliter rata fore, nisi 1090 prius Alexius ea vidisset et colore viridi subscripsisset, « Rata sunt. » Itaque suo arbitratu versabat omnia ; et quas pecunias Commenii imperatores multis suoribus atque etiam deglubendis pauperibus in thesauros retulerant, eas in se et imperatricem derivabat, ut plane id fieret quod Archilochus scribit, ea sæpe in scorti pudenda confluere, quæ longo labore et tempore sint congesta. Hinc tota civitas Andronicum spectabat : ejus adventus ut fax in tenebris et stella radians exspectabatur. Proceres cum clam per litteras ad accelerandum iter hortabantur : neminem enim fore qui ei adverselur aut umbræ ejus se opponat, sed omnes supinis manibus eum excepturos, et intimos cordium recessus ei libenter revelaturos. In primis vero Maria Porphyrogenita, imperatoris Alexii germana sed non uterina soror, eum confirmabat, et Cæsar ejus maritus natione Italus. Quæ cum aegerrime pateretur paternum imperium sebastocratori præda esse ; et alioqui iracunda mulier et virago, naturali etiam in novercam odio incitata, præterea superioris impatiens et se ut 1091 adversariam suspectam esse ægre ferens, litteris Andronicum, ut equum in carceribus stantem et ad metam aspirantem, veluti flagellis incitabat ; idque suo malo, accelerato sibi interitu. Et quia sebastocratoris odium dissimulare non poterat, aperte ei adversabatur, et nihil non in ejus perniciem conabatur, concilialis etiam cognatis suis, quos favere norat Andronico, et protosebasto inimicos esse. Hi erant Comnenus Alexius, nothus Manuelis filius ex nepte Theodora susceptus, Andronicus Lapardas, duo Andronici filii, Joannes et Manuel, præfectus urbis Joannes Camaterus, et alii complures. Ita sua in fratrem et imperatorem fide per conjurationem firmata, et morte protosebasti destinata, ejus aggrediendi tempus cupide observabat. Quam ad rem cum ejus in profundum Rhyacem egressum cum imperatore ad celebrandam Theodori martyris memoriam se-

ptimo primi jejuniorum opportunum fore putaret, A facinus instruxit, et percussores subornavit, qui ferrum in ejus sanguine tingerent. 302 Sed casu quodam eo consilio frustrata est. Nam insidiis paulo post deprehensis cæteri ad tribunal imperatoris adducti sunt, ut sententia de eo scelere ferretur; idque specie duntaxat, non revera. Statim enim condemnatio sequebatur; et illi ut muti pisces, non data defendendi sui potestate, in vincula abducebantur.

βυσσοδομεύουσα. Ἀμέλει καὶ ὑποποιησαμένη τῶν πρὸς γένους ἐκείνῃ τινὰς, ὑπόρους δηλαδὴ τῷ Ἀνδρονίκῳ ἥδει προστιθεμένους, φιλεχθροῦντας δὲ τῷ πρωτοσεβαστῷ (ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, ὃς ἐκ νοθείας ἀπετέχθη τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ, ὁ Ἀκροπαρὰς Ἀνδρόνικος, οἱ δύο τοῦ Ἀνδρονίκου υἱοί ὅ τε Ἰωάννης καὶ ὁ Μανουὴλ, ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος Ἰωάννης ὁ Καματηρὸς καὶ συχνοὶ ἕτεροι), καὶ διὰ συνωμοσίας τὴν μὲν ἐς τὸν ἀδελφὸν καὶ βασιλέα πίστιν κρατυναμένη, τὸν δὲ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ κυρώσασα θάνατον, ἐκαιροφυλάκει τὴν τούτου καθαίρεσιν. Εὔκαιρον δὲ πρὸς τὴν μελετωμένην πρᾶξιν εὑρηκέναι καιρὸν εἰθισμένη τὴν εἰς τὸν Βαβὺν Ῥάκα μετὰ τοῦ βασιλέως ἐξέλευσιν τοῦ πρωτοσεβάστου ἐπὶ τῷ τελεσθῆναι τὰ ὅσια Θεοδώρῳ τῷ χριστομάρτυρι κατὰ τὴν ἑβδόμην τῆς πρώτης τῶν νηστειῶν, τὴν μὲν ἐγχείρησιν ἡτοιμάσατο καὶ τοὺς σφαγέας τοῦ ἀντιπάλου ἐπήγετο τὸ φονοῦργον παραγυμνοῦντας σιδήριον, ἐκ δέ τινος περιπετείας τοῦ οἰκείου ἐκκρούεται σκέμματος. Καὶ τῆς βουλῆς ὑμοῦ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς μικρῷ ὕστερον φωραθείσης τοὺς μὲν λοιποὺς τοῦ συστρέμματος εἶχε βῆμα βασιλικὸν, καὶ σκέψις τοῦ ἀτοπήματος προὔκειτο σχήμασι μόνοις, ἀλλ' οὐχὶ πράγμασιν· ἐρωμάρτει γὰρ ἡ καταδίκη εὐθὺς, καὶ ὡς ἄφωνοι ἰχθύες οἱ συσχεθέντες ἀπήγοντο, μηδ' ὅλως δεξάμενοι τὸ ἐνδύσιμον εἰς τὸ τὰ δοκοῦντά σφισιν ἀπολογήσασθαι.

5. Ipsa vero Porphyrogenita cum Cæsare ma- B rito ad maximum templum confugit, iratam novercam et ejus acerrimum defensorem et amatorem se fugere vociferans. Non igitur patriarcha solum et collegium sacerdotum ejus sunt miserti, sed plebem quoque promiscuam, quæ eo confluxerat, ita commovit ut vix a lacrymis temperarent. Quo populi affectu freta, et paupere turba æreorum staterum largitione ad seditionem concitata, consuetudinem supplicum contempsit; et venire mentionem, quæ ei offerebatur, audire nolens, postulabat ut conjuratis carcere eductis denuo causæ dictio daretur; neque ullo modo ferebat ut sebastocrator rem publicam administraret: cum enim limites transilire et in multas res nefarias impingere et tenebras suis majoribus offundere quærebatur. Nec his contenta ut palatio exigeretur, 303 postulabat, et veluti ramum adulterinum ex nobili stirpe revelli et perdi; qui si una adolesceret imperatorum suffocaturus esset. Cæterum ea desiderabat mulier quæ eventura non erant; nam vir imperatricis thalamo ut polypus petris adhærens, acetabulis passim expansis, nequaquam inde sibi discedendum putabat. Cæterum imperatore sorori Cæsarissæ comminato, nisi ultro templo excederet, vi abstractum iri (cum imperatorem dico, protosebasti et matris imperatoris edicta dico), illa se ultro excessuram pernegat; et verita ne comprehenderetur, custodes in portis collocat et omnes aditus munit, domo precationis in speluncam latronum aut castellum munitissimum et inexpugnabile conversa. Ita subinde progressa in deterius et res illaudatas aggressa copias auxiliares conscribit, et templi ambitum castra facit. Nam et Italicos gladiatores coegit, et magnanimos Iberes ex Oriente conscripsit, qui negotiandi causa in urbe erant; et armatam Romanorum phalangem ascivit, contemptis omnibus qui ad pacem hortabantur, nec ipsum patriarcham 304 verita, qui acriter instabat, et graviter monebat quid agendum esset, et

ε'. Λύτὴ δὲ ἡ Πορφυρογέννητος σὺν τῷ ἀνδρὶ τῷ Καίσαρι τῷ μεγίστῳ ναῷ προσρύεται, βαρυμηνιῶσαν κατ' αὐτῆς ἐκδιδράσκειν φάσκουσα μητρυιὰν καὶ τὸν ταύτης κάρταμον ἐραστήν. Οἴκτου οὖν οὐ τῷ πατριάρχῃ μόνον ἐμπεποιήκει καὶ τοῖς ὅσοι τῆς ἱερᾶς κιγκλίδος ἐντὸς, ἀλλὰ καὶ πλείστους τῶν ἐκ τοῦ ξύγκλυδος δήμου καὶ σύρφακος οὕτω κατέκαμψε καὶ μετέσπερεν ὡς μικροῦ καὶ δακρυρρόειν ἐπ' αὐτῇ. Ἔνθεν τοι καὶ ταῖς τῶν πολλῶν ἀναθερμανθεῖσα περιπαθείαις, ἐν τῷ μέρει δὲ καὶ αὐτὴ διαδόσεσι στατήρων χαλκῶν πρὸς ἀποστασίαν τὸ πτωχεῦον πλῆθος ἐξαγριαίνουσα, τὰ τοῖς πρύσφυξιν ἡδύξει βραβευόμενα ἔθιμα, καὶ προτεινομένης ἀμνηστίας ὧν ἑάλω ὀρῶσα κακῶς οὐδ' ἐπαίειν ὅλως ἠνείχετο, ἀλλ' ἀπήτει παλινδικίαν τῶν ταύτης συνωμοτῶν καὶ ἄνεσιν τῶν καθείρξεων. Τὸν τε πρωτοσεβαστὸν τῆς τῶν καινῶν ἔχεσθαι διοικήσεως οὐδαμῶς φέρουσα ἦν, ἀλλ' ἀποφλαυρίζουσα τουτονὶ πόδα ὑπερβάθμιον τείνειν ἔφασκε τοῖς οὐκ ἐφικτοῖς καὶ κατολισθαίνειν εἰς πράξεις μηδαμῇ θεμιτὰς, καὶ τὸ γένος οἱ ἐντεῦθεν ἐπιθολοῦν. Ὑδρῳ δὲ προϊοῦσα καὶ τῶν βασιλείων ἀποσκορακισθῆναι τοῦτον ἐνέκειτο ἐξαιτοῦσα, καί οἱά τι παρεκφυὲν ζιζάνιον τὴν εὐγενοῦς ἀποσπασθῆναι ῥυταλιᾶς καὶ ζημιωθῆναι ὀλέθρῳ, συναναδακῖνον καὶ συμπνῖγον ὡς σῖτον τὸν αὐτοκράτορα. Ἦν δὲ ἀντικρυς ὀριγνωμένη ἃ μὴ τελέεσθαι ἔμελλεν. Ὁ γὰρ ἀνὴρ οὗτος τοῖς ἀνακτορικοῖς θαλάμοις ὡς πολύπους ταῖς πέτραις καθάπαξ ἁμφὺς καὶ τὰς κοτυληδόνας κύκλῳ διαφεὶς οὐδ' ὅλως μεταβαίνειν ἐκεῖθεν ἠβούλετο. Καὶ ὀλίγοτε τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ διηπειλημένους τῇ κασιγνήτῳ Καισαρίσσῃ τὴν ἐκ τοῦ νεὼ ἁφαίρεσιν καὶ κατάσπασιν, εἰ μὴ ἐκστὰς ἐκοῦσα τοῦ ἱεροῦ (βασιλέα δὲ λέγων τὰ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ ἐρῶ μοι [P. 152] ἐπιτάγματα καὶ τῆς τοῦ βασιλέως μητρός), τὸ ἐκοῦσα εἶναι μηδαμῶς προσελθεῖν ἀντηπείλησεν. Ἔνθεν τοι καὶ δεδοικυῖα μὴ συλληφθείη, ταῖς τε πύλαις τοῦ νεὼ ἐφίστησι φύλακας καὶ πάσας τὰς εἰσόδους διαλαμβάνει φρουραῖς, τὸν τῆς προσευχῆς οἶκον διασκευάζουσα πρὸς ληστήριον ἢ

C

D

φρούριον ἐχυρὸν καὶ ἀπότομον, δυσάλωτον τοῖς προσβάλλουσιν. Ἀεὶ δ' ἐπεκτεινομένη τοῖς χείροσι καὶ προβαίνουσα τοῖς οὐκ ἐπαινετέοις, καὶ ξυμμαχικὸν τάγμα ξενολογεῖ καὶ τίθησι στρατόπεδον τὸν θεῖον περίβολον. Καὶ Ἰταλιώτας γὰρ συναγήοχεν ὁπλομάχους, καὶ μεγαθύμους ἐφους ἐστρατολόγησεν Ἴβηρας κατ' ἐμπορίαν τῇ πόλει περιβαλόντας, καὶ Ῥωμαίων ὁπλιτεύουσαν ἐπεσπάσατο φάλαγγα, ἐμπαζομένη μηδενὸς τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῇ κατεπῳδόντος, μητ' αὐτὸν τὸν πατριάρχην ὑποστελλομένη ἐμβριθῶς ἐγκείμενον καὶ μάλα πρακτικῶς ὑποτιθέμενον τὸ πρακτέον, πολλάκις δὲ καὶ πρὸς ὀργὴν ἐπιπλήττοντα. Καὶ ξύμπαν μὲν οὖν ἑτέρας πόλεως τὸ λαῶδες πλῆθος ἀλογίᾳ χαίρει καὶ τηνέπί τι βοπὴν δυσμαχώτατόν ἐστι· τὸ δὲ τῆς Κωνσταντίνου ἀγοραῖων φιλοταραχώτατον μάλιστα, προπετείᾳ χαῖρον καὶ σκολιάζον ταῖς ὁδοῖς, ὅσῳ καὶ ἐκ διαφόρων πολιτεύεται γενῶν καὶ τῇ τῶν τεχνῶν ποικιλίᾳ συμμεταποιοῦται, ὡς εἶπή τις, τὸ φρονεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ἀεὶ τὰ χείρω εἴωθε καὶ ἐν πολλοῖς ὄμφαξι μίαν ῥᾶγα πεπανθεῖσαν μύλις εὑρήσει τις, διὰ τοῦτο οὔτε σὺν λόγῳ τὸ τοῦ πολιτεύματος ἀγοραῖον ἐφ' ὁτιοῦν χωρεῖ οὔτε μετὰ προθυμίας ἐφίσταται οἷς ἐφορμήσειεν οὐ προσήκοντος, ἀλλ' ὅπη μὲν πρὸς στάσιν καὶ φήμη μόνη μεθαρμοζόμενον πυρός ἐστι δραστικώτερον, χορεῦον οἷον κατὰ ξιφῶν καὶ προβλῆσι καὶ κύμασι κωφοῖς ἀνθιστάμενον, ὅπη δὲ κατεπτηχὸς ὡς ψοφοδεὲς καὶ τὸν αὐχένα παντὶ τῷ βουλομένῳ παρέχει πατεῖν. Ἐκ τούτου οὖν ὡς ἀστασίαν ἦθους νοσοῦν καὶ παλιμβολιώτατον διαβέβληται. Οὔτε οὖν ἑαυτοῖς ποτε τὰ κάλλιστα πεφύρανται πράξαντες οἱ τῆς Κωνσταντίνου σύγκλυδες ὄχλοι, οὔθ' ἑτέροις εἰσηγουμένοις τὰ κοινωφελῆ καὶ σωτήρια ἐπειθαρχησαν, ἀεὶ δὲ ταναντία ταῖς εὐδαιμονούσαις παρακαθιστάντες πόλεσιν, ὅσα γῆ καὶ θάλασσα τούτοις διωροφορεῖ, ἐπ' ἀνηνύτοις εἰς ἑτέρας πόλεις ἀλλοεθνῶν διαφέρουσι καὶ μεταγγίζουσι. Τὸ δὲ πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἀδιάφορον ὡς ἔμφυτον αὐτοῖς κακὸν συντετήρηται· ὃν γὰρ ὡς ἐννόμως σήμερον ἐξαίρουσιν ἄρχοντα, τοῦτον ὡς κακοεργὸν ἐς νέωτα διασύρουσι, τοῦτό τε κἀκεῖνο παριστιῶντες μὴ σὺν λόγῳ ποιεῖν, ἀνεπιστημοσύνῃ τοῦ κρείττονος καὶ τῷ εὐριπίστῳ τοῦ φρονήματος.

ς'. Ἦν οὖν τηνικαῦτα ὀρχὴν καὶ κατὰ συλλόγους ἀθροιζομένους καὶ ἀγειρομένους κατὰ συστήματα, οἳ καὶ πρῶτα μὲν ἠλευθεροστόμουν, τὴν μὲν πορφυρογέννητον Μαρίαν ὤχθεν οἰκτείροντες ὡς παρ' ἀξίαν πάσχουσαν, τοῦ δὲ πρωτοσεβάστου καταβοώμενοι ὡς μὴ σὺν λόγῳ εὐπραγοῦντος μηδ' ὡς χρὴ τῇ τύχῃ χρωμένου. Καὶ κατὰ τῆς τοῦ βασιλέως ἡγανάκτουν μητρός. Κατὰ μικρὸν δὲ προϊόντες καὶ εἰς στασιασμὸν ἀνερρίωγεσαν, καί τις [P. 152] τῶν ἱερέων ἔκτυπον τοῦ Χριστοῦ ἐπ' ἀγορᾶς ἐνεγκὼν καὶ ἄλλος ἄρας σταυρὸν ἐπωμάδιον καὶ ἕτερος σημαίαν ἱερὰν ἀνεμώσας ὡς γλάγος μυίας τοὺς σταστιαστὰς ἐπεσπάσαντο. Καὶ ὥσπερ ὑφ' ἓν συνθήματι κινηθέντες τὸν μὲν βασιλέα εὐφήμοις ἐδεξιοῦντο φωναῖς, τοῦτο δὲ τὸ τῶν ἐς νεώτερα χωρούντων ἔργα τεκμήριον, ἐκ καλλίστης καταρχομένων ἀρχῆς, τὰ μέντοι τελευταῖα βλεπόντων εἰς ἐπανάστασιν, τὸν δὲ πρωτοσεβάστὸν καὶ τὴν δέσποιναν καθυπέβαλλον ἀναθέματι. Οὐκ ἐς αὐτὸ δὲ μόνον ἔδρων ἀθροιζόμενοι ταῦτα τὸ Μίλιον, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τῆς λαμπρᾶς ἱπποδρομίας σφενδόνην παραγενόμενοι καὶ ἀφορῶντες εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰ οὕτως ἁπρεπῆ διεπράττοντο. Καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμέρας συχνὰς γινόμενον ἐξεκύμαινε τὸν δῆμον καὶ εἰς στάσιν ἀνέφλεγε. Καὶ εἰς αὐθάδειαν οἱ πολλοὶ τραχυνόμενοι οἴκους λαμ-

A saepe etiam iracunde objurgabat. Est profecto morbus hic omnium civitatum, ut plebs sit temeraria et magno impetu feratur. Sed Cpoli turba circumforanea omnium turbulentissima est, et rectis consiliis eo minus gaudet quo ex pluribus gentibus constat, et artium varietate quodammodo ingenia mutat. Et quia pejora vincere solent et in multis immaturis uvis vix unus maturus acinus reperitur, neque consilio quidquam aggreditur, neque æquo animo ab inhonestis conatibus desistit; et interdum fama tantum seditionis impulsa, igni magis exæstuat, in enses, in præcipitia, in marinos scopulos cæco furore ruit. Contra, cum perterrita est, ad quemvis strepitum expavescit, cuivis collum calcandum præbet. Recte igitur inconstantiæ et

B temeritatis nomine reprehenditur. Nam colluvies illa populi neque ipsa sibi recte consulere, neque aliis bene præcipientibus 305 auscultare solet; et contra fortunatarum urbium consuetudinem, quidquid terra marique importatur, nullo cum fructu in peregrinas urbes effundit. Levitas vero et perfidia erga imperatores natura eis insita est. Quem enim hodie ut legitimum magistratum extollunt, eum perendie pro malefico traducunt. Unde satis apparet eos nihil cum ratione agere, sed temeritate quadam et levitate ingenii.

C 6. Tum igitur in manipulos et cohortes contrariari; ac primum Mariam miserari, quod alia fortuna esset quam ejus dignitas postularet; et in protosebastum vociferari, quod præter meritum felix fortuna abuteretur; imperatoris etiam matri succensere, ac paulatim in seditionem erumpere. Et quidam sacerdos Christi imagine in forum allata, alter cruce in tergum sublata, alius sacro vexillo arreplo, seditiosos attraxerunt ut Cæcias nubes, ut velut ex compacto omnes imperatorem laudarent, et qui seditiosorum mos est, a bono principio ad malum finem delapsi, protosebastum et dominam exsecrarentur. Hoc non in Milio duntaxat fecerunt, sed nec in circo equestri, palatium 306 intuentes, a tanta fœditate abhorruerunt. Quod diebus compluribus continuatum populum ad seditionem concitalavit. Proinde vulgus, omni metu posito, splendidissimas ædes eorum quos protosebasto et dominæ in primis charos esse norant diripuit et diruit; inter quas insignis domus Theodori Pantechni, præfecti urbis, domestici secretarii et prætoris, destructa est. Ac ipse quidem fuga salutem quæsiit; sed instrumento omni direpto, nec publicis commentariis, quibus jura civitatis a veteribus descripta imperatoribus con cbantur, abstinue-

runt ; quorum utilitas cum publice permanet ad omnes aut plurimos, privata eorum possessio tantum cupiditatis sitim nullo modo possit exstinguere. Protosebastus igitur cum malum subinde crescere videret, consilium tumultus illius comprimendi init : et quia Mariam Cæsarissam ab instituto non recessuram neque de arrogantibus et immodicis istis postulationibus quidquam remissuram providebat, bello controversiam dirimere statuit eamque sacra æde velut 307 arce ejicere. Itaque ex Orientalibus copiis exercitu non exiguo collecto, et in magnum palatium ut una castra convocato, locus idoneus quærebatur ex quo templum invaderent. Jam enim etiam Cæsarissa ad vim bello propulsandam se parabat, et ædes maximo templo juxta Augusteonem contiguas illius milites everterunt : et maximo fornice, qui est in Millio, conscenso ad propulsandos imperatorios se parabant. Divi quoque Alexii ædem, Augusteonis atrio junctum, custodierunt. Verum imperatoris milites mensis Maii die VII, indictione XV, diluculo palatio egressi, Joannis Theologi ædem cognomento Diippum, Sabbatio Armenio duce occupant, eaque conscensa confusum clamorem tollunt. Hora diei tertia cum pugna esset auspicanda, foro pleno hominibus, Cæsarissæ milites, qui e Milii fornice et Alexii æde pugnabant, telis e superiore loco tanquam fulminibus conjectis non mediocriter læserunt. Cum autem aliæ quoque cohortes armis instructissimæ palatio educerentur, et omnes 308 vicos, omnes angulos, omnes angiportus, qua ad templum itur, occuparent, populi ad Cæsarissam concursus compressus est. Cæsarianos quoque milites relicto templo et Augusteonis vestibulo cum imperatoriis exercitibus in vicis congressos, paucos cum multis, fatigari et paulatim remollescere apparebat. Ita manifeste ad manus ventum est, et pugna magna vi commissa, eminus sagittis et cominus manu. Gemitus cadentium et cohortationes occidentium utrinque audiuntur, ancipiti in ipsum usque meridiem victoria. Die vero jam inclinante, imperatorii haud obscure superiores evaserunt, Cæsarianis ex biviis in Augusteonem compulsis. Deinde etiam ii qui in fornice Milii stabant et ex æde Alexii pugnabant, fugam spectarunt. Quibus locis occupatis imperatorius exercitus vexilla cum imaginibus in fornicibus erexit, et fores Augusteonis securibus et malleis perrupit. Cæsariani vero quia resistere non poterant, cum et ex fornicibus superne et cominus in Augusteone a globo militum pessime tractarentur, paulatim dilabebantur, 309 parum adjuti ab iis qui ex Macronis, ubi Catechumeni instituuntur, et Thomoitæ superioribus locis saxa et tela jaculabantur. Tandem armis undique circumvenit et Augusteone in templi vestibulum irruunt, ubi princeps et maximus Dei apparitor, archangelus Michael stricto gladio pro templi custode statuam habet tenuibus calculis interpunctam. Ex eo neque imperatorii ulterius pro-

A προτάτους κατέσπασαν καὶ τὰ ἐντὸς τούτων διήρπασαν, οἷς διαφερόντως ἔβλεπον ἦμαρ ὅ τε πρωτοσεβαστὸς καὶ ἡ δέσποινα· σὺν οἷς καὶ τὸ τοῦ Παντεχνῆ Θεοδώρου περικαλλὲς οἴκημα, ἐπάρχου ὄντος τῆς πόλεως καὶ τὸ τῶν οἰκειακῶν διέποντος σίκρετον τῷ δικαιοδοτικῷ τε θρόνῳ ἐμπρέποντος. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐξήλυξε δρασμῷ τὸ πεσεῖν· τὰ δ' ἐνόντα διαρπασάμενοι οὐδ' αὐτῶν τῶν δημοσίων τόμων ἀπέσχοντο, οἳ τὰ δίκαια τῆς πολιτείας παρὰ τῶν πρώην βασιλέων ἔχουσιν ὑπογεγραμμένοι καὶ τὸ μὲν χρήσιμον κοινῇ διαβαῖνον πρὸς ἅπαντας ἢ τοὺς πλείονας, ἀφαυρὸν δὲ τὸ ἐκ τοῦ ἰδιώσασθαι κέρδος, καὶ μηδ' ὅσον τὸν ἐκείνων ἐδίανεν ἂν οἰνοποτάζοντα φάρυγγα. Οἱ περὶ τὸν πρωτοσεβαστὸν τοίνυν ὁρῶντες ἀεὶ τὰ χείρω προβαίνοντα, σκέπτονται βουλὴν καθίζήσαντες ὅπως τὴν λύμην στήσωσι ταυτηνί. Καὶ ἐπεὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐώρων τὴν Καισάρισσαν Μαρίαν τῶν οἰκείων βουλευμάτων μεθισταμένην ἢ βραχύ τι γοῦν ὑπενδιδοῦσαν τῶν ὑπερόγκων ζητημάτων ἃ προὐτείνετο, ἔγνων διὰ πολέμου ὑπ' ἐκείνην χωρεῖν καὶ ὡς ἀπό τινος ἑρύματος τοῦ θείου ἐξελάσαι ταύτην νεώ. Συλλεγέντος τοίνυν οὐκ ὀλίγου στρατεύματος ἔκ τῶν ἑῴων τε καὶ ἑσπερίων ταγμάτων καὶ πάντων ὡς εἰς ἓν συναθροισθέντων στρατόπεδον τὸ μέγα παλάτιον, ὁ ἐπιτήδειος χῶρος ἀνεδιφᾶτο καθ' ὃν ἂν τοῖς ἐπὶ τοῦ νεὼ ἐπίθωνται. Ἤδη γὰρ καὶ ἡ Καισάρισσα πρὸς τὴν ἀντίταξιν ἡτοιμάσατο, διακριθῆναι πολέμῳ τὰ καθ' αὐτὴν ἐθέλουσα. Οἰκοῦν ὅσαι τῷ μεγίστῳ ἱερῷ οἰκίαι κατὰ τὸν Λύγουστεῶνα συνήπτοντο, παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν ἀπερράγησαν, καὶ τῆς μεγίστης ἀφῖδος ἄνωθεν, ἥτις κατὰ τὸ Μίλιον ἵσταται, οἱ ἀπ' αὐτῆς ἀνήλθοσαν τοῖς βασιλικοῖς ἀντιπλακησόμενοι στρατεύμασι. Καὶ τὸν νεὼν δὲ ὃς τοῦ Ἀλεξίου κατονομάζεται, τῇ δὲ τοῦ Λύγουστεῶνος αὐλαίᾳ προσήνωται, στρατιῶται εἰσιόντες ἐρύλαττον. Αὐτοὶ μέντοι οἱ βασιλικοὶ καθ' ἡμέραν ἑβδόμην, δευτέραν τοῦ Μαΐου μηνὸς, τῇς πεντεκαιδεκάτης ἰνδικτιῶνος, ἐκ τοῦ μεγάλου παλατίου κατὰ τὸ περίαρθρον ἐκθορόντες εἶσίασι τὰ πρῶτα τὸν τοῦ θεολόγου Ἰωάννου ναὸν, ᾧ τὸ ἐπίκλην Διίππειον, στρατίαρχον ἔχοντές τινα Σαββάτιον Ἀρμένιον. Ἔπειτα τοῦ τεμένους [P. 154] ἄνωθεν γενόμενοι ἀσήμους λαλαγὰς ἠφίεσαν. Ὡς δ' ἐνειστήκει καιρὸς τοῦ μάχεσθαι, περὶ τρίτην ὥραν οὔσης τῆς ἡμέρας καὶ πληθούσης μάλιστα τῆς ἀγορᾶς, οὐ μετρίως τοὺς ἐκ τῆς ἀφῖδος τοῦ Μιλίου καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ νεὼ τοῦ Ἀλεξίου μαχομένους ὁπλίτας τῆς Καισαρίσσης ἐσίνοντο οὗτοι, ἐξ ὑπερδεξίων μαχόμενοι καὶ ὡς ἀφ' ὕψους σκηπτοὺς ἐπαφιέντες κάτω τὰ βέλεμνα. Ἀλλὰ καὶ ἑτέρων καταλόγων εὐοπλοτάτων τοῦ παλατίου ἐξιόντων καὶ τὰς διόδους πληρωσάντων καὶ τοὺς στενωποὺς διειληφότων ὁπόσοι πρὸς τὸ μέγα τέμενος φέρουσιν, ὅ τε δῆμος τοῦ ἐπιδόρθειν τῇ Καισαρίσσῃ ἐπαύσατο διὰ τὸ πᾶσιν ἔφοβον τοῖς ὅπλοις ἀποταφρεύεσθαι, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐπεξιόντες καὶ τὴν αὐλαίαν τοῦ Λύγουστεῶνος ὑπερβαίνοντες καὶ τοῖς βασιλικοῖς στρατοῖς κατὰ τὰς ἀγυιὰς συμπλεκόμενοι, ὀλίγοι πρὸς πλείους διαμιλλώμενοι,

δῆλοι ἦσαν κάμνοντες ἤδη καὶ κατὰ βραχὺ τοῦ θαρράλεου ὑπεκλυόμενοι λήματος. Καὶ οὕτω δ' οὖν τὰ τῆς συμπλοκῆς ἐνειστήκει λαμπρῶς, καὶ μάχη συνέβρωγε καρτερά, ἡ μὲν ἀπὸ τύξων βολῆς, ἡ δὲ καὶ ἐν χερσὶν ἀγχώμαλος, καὶ στόνος μὲν τῶν πληττομένων, ἐπικελευσμὸς δὲ τῶν ἀναιρούντων ἐκατέρωθεν ἐξηκούετο. Ἕως μὲν οὖν σταθερᾶς μεσημβρίας ἦν ἡ μάχη ἀμφιπαλής καὶ ἡ νίκη ἀμφήριστος, ἐπ' ἴσης τῶν ἀμφοτέρων στρατευμάτων ταλαντεύουσα τὰς πλάστιγγας, κλίνουσά τε ἀνὰ μέρος καὶ αὖθις ἀνάγουσα τὸ τότε μαχόμενον· τῆς δ' ἡμέρας ἤδη ὑπολῃγούσης περιφανὴς ἡ νίκη τοῖς ἐκ βασιλέως προσέρρεψεν. Ὡσάμενοι γὰρ τοὺς ἐκ τοῦ νεὼ εἴσω τοῦ Αὐγουστεῶνος κατέκλεισαν, ἐν τῶν ἀμφόδων ἀποκρουσάμενοι· τούτων δὲ συνειληθέντων ἐντὸς, καὶ οἱ ταῖς ἄψισι τοῦ Μιλίου ἐρεστῶτες καὶ οἱ ἐκ τοῦ νεὼ τοῦ Ἀλεξίου μαχόμενοι πρὸς τροπὴν ἔβλεψαν. Καὶ ὡς ἐπελάζοντο τῶν χώρων τούτων, ὁ τοῦ βασιλέως στρατὸς τὰς μὲν σημαίας τῶν ἀψίδων ἄνωθεν ἔστηταν αἳ τοὺς βασιλεῖς εἰκονίζουσιν, αἱ δὲ πύλαι τοῦ Αὐγουστιῶνος ἐν πελάσει καὶ λαξευτηρίῳ κατερράγησαν· καὶ τὸ τῆς Καισαρίσσης ὁπλιτικὸν οὐκέτι ἀντιπλήττειν ἔχον ὡς τοῖς ἀνιοῦσι τὰς ἀψῖδας κατὰ κορυφὴν βαλλόμενον, κἀκ τῶν εἰσχυθέντων εἰς τὴν αὔλειον στρατιωτῶν ταῖς κατὰ χεῖρα συμπλοκαῖς πάσχον τὰ χείριστα, κατὰ μικρὸν ὑπέκλεπτε τὴν φυγήν, βραχείας ἀρωγῆς ἀπολαῦον διά τε λίθων βολῆς καὶ βελῶν ἀφέσεως ἐκ τῶν ὑπερθεν ἐπαμυνόντων σφίσι Ῥωμαίων ἀπό τε τοῦ ἀνδρῶνος τοῦ καλουμένου Μάκρωνος ἐς τὸν Αὐγουστεῶνα προνεύοντος, καὶ τοῦ συνημμένου τούτῳ Θωμαΐτου δόμου. Τέλος δὲ τοῖς πάντοθεν βάλλουσιν ἐκ τοῦ νεὼ πιεζόμενοι ἀφίστανται τῆς τοῦ Αὐγουστεῶνος αὐλαίας καὶ εἰσίασι τὸ πρόναον, καθ' ὃ δὴ ὁ πρώτιστος καὶ μέγιστος τῶν παραστατούντων ἀρχαγγέλων Θεῷ Μιχαὴλ ἐσπασμένος ῥομφαίαν ἐστήλωται ψηφίδων λεπταῖς ἐπιθέσεσι, φύλαξ προβεβλημένος τοῦ ἱεροῦ. Ἐκ δὲ τούτου οὔτε οἱ τοῦ βασιλέως προσωτέρω βαίνειν ἠδύναντο, ὑφορώμενοι τοὺς τοῦ ναοῦ στενωποὺς, οὔτε οἱ τῆς Καισαρίσσης ὑπερπονοῦντες ἐκεῖθεν ἐξήεσαν ὡς μαχούμενοι.

A gredi potuerunt ob suspectos templi angiportus; neque Cæsarissæ defensores indo ad pugnam prodibant.

ζ'. Ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ ὁ πατριάρχης αὐτὸς, ὁ μὲν δείσας περὶ ἑαυτῷ τε καὶ τῇ ἀλόχῳ μὴ συλληφθεῖεν ἀγεννῶς ὑπὸ τῶν διαφόρων, ὁ δὲ μή πως ἔνδον τοῦ ἱεροῦ παρεισίωσιν οἱ πολέμιοι καὶ ποσὶ μὲν οὐχ ὁσίοις τὸ ἅγιον πατήσωσι δάπεδον, χερσὶ δ' ἀνάγνοις καὶ θερμὸν ἔτι σταζούσαις τῷ λύθρῳ τὰ παναγῆ λῃστεύσωσιν ἀναθέματα, ὁ μὲν τὴν ἀρχιερατικὴν [P. 155] στολὴν ἐπενδὺς καὶ τὰ θεῖα μετὰ χεῖρας δεξάμενος λόγια κάτεισιν εἰς τὸ πρόσκήνιον τοῦ νεὼ, ἐν ᾧ οἱ τῆς Καισαρίσσης ὑπερμαχοῦντες ἠλίσθησαν φεύγοντες, ὅ καὶ πρωτεκδικεῖον κικλήσκεται· ὁ δὲ Καῖσαρ τοὺς τὰς εἰσόδους τῆς ἐκκλησίας τηροῦντας ὁπλομάχους ἀγηοχὼς, καὶ ὅσον περὶ αὐτὸν ἀκραιφνὲς ἔτι Λατινικὸν δορυφορικὸν, καὶ τὸ περὶ τὴν ὁμύλεκτρον αὐτοῦ θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον, καὶ περὶ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα πάντας ἠριθμημένως, ἐπί τινος μετεώρου σκιμποδίσκου κατὰ τὸν Μάκρωνα παρευρεθέντος στὰς αὐτὸς, καὶ περιστήσας τοὺς παρεσκευασμένους εἰς πόλεμον, ἔφησε τοιάδε· « Ἔχρῃν μὲν μὴ κατ' ὁμοφύλων καὶ ὁμοπίστων, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ τὰς πολεμικὰς ταύτας περιβεβλῆσθαι στολὰς καὶ τὰς χεῖρας τοῖς φασγάνοις καθωπλίσθαι· ἐπεὶ δὲ οἱ τὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων μοχθηρῶς διέποντες τοῦτο μὲν ἀφείλοντο, ἀναγκαστῶς δὲ καὶ οὐκοῦν προαιρετῶς τὰς ἡμετέρας λόγχας καθ' ἑαυτῶν ἀκονήσαντες ἔχουσι, μὴ δὴ ἀγεννῶς ἐπιστῶμεν τοῖς ἐπιοῦσι, μηδ' ὅτι ταυτόπιστοι καὶ τὴν αὐτὴν οἰκοῦντες ἀναλογισώμεθα, ἀλλ' ὡς πολεμίους θεῷ πρότερον, οὗ τὸ ἱερὸν τόδε εἰσίασιν ἀναιδῶς, ἔπειτα δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἀπεχθεῖς ἀμυνώμεθα. Πάντως δέ εἰσι τὰ τῆς ἀμύνης ἀνεύθυνα· οἷς γάρ τι οὐ προσέστημεν ὅλως καὶ καθ' ὧν ὅπλα οὐδ' ὅλως ἠράμεθα, ἀνερυθριάστως οὗτοι προσίασιν ἡμῖν ὡς ἐπιθανατίοις τισὶ καὶ ἐσχάτοις, καὶ κειμένων ἀδικημοσύνῃ κατεπεμβαίνουσι τοῦ καλοῦ, καὶ προσρυομένους θεῷ ἐκ τοῦ τεὼ τούτου ἀποσπᾷν

B 7. At Cæsar de seipso et conjuge sollicitus, ne turpiter ab inimicis caperentur, patriarcha metuens ne hostes in templum penetrarent, et profanis pedibus sacrum solum calcarent et impuris et calidum adhuc sanguinem stillantibus manibus sanctissima donaria raperent, ℣℣ pontificia stola ornatus et divina oracula manibus gestans, in templi vestibulum, quod et protecdicœum dicitur, quo se Cæsariani fuga receperant, descendit. Cæsar vero gladiatores, qui ecclesiæ fores tuebantur, et Latinos satellites adhuc viribus integros, et uxoris suæ ac domesticos ministros circiter CL secum adduxit; et sublime subsellium in Macrono nactus orationem hujusmodi habuit: « Etsi non contra populares et eadem religione initiatos, sed contra crucis inimicos arma sumi decuisset, tamen quia ii, qui Romanum imperium male administrant, illud nobis ademerunt, et quantumvis invitas hastas nostras in se acuere neque religionis coegerunt, hostes haud timide propulsemus, neque nationis ratione habita: sed primum ut hostes Dei, cujus templum impudenter ingrediuntur, deinde ut nostros adversarios ulciscamur. Neque nos eo nomine quisquam reprehendet. Ili enim quos nunquam offendimus, contra

C

quos ℣℣ arma non capimus, contra nos veluti capitis damnatos impudenter accurrunt, nullo respectu honestatis; nosque Deo supplices, contra omnem æquitatem ex æde avellere contendunt, nulla a nobis injuria lacessiti. Est enim extremæ insaniæ eos vel objurgare vel ut injurios lacessere, qui ad Deum confugiunt, eoque intercessore et

D defensore persecutionum remedium quærunt. Quare nemo nefas putare debet suam salutem propugnare et ictum hostilem antevertere. Neque populari suo, stricto ense mortem minitanti, parcendum est. Quisquis nocet, hostis habeatur. Qui

occisum it, occidatur. Imo Deus ipse gratiam nobis habebit, si templum suum contra istos carnifices defenderimus, qui hianti ore, ut videtis, ad sacra diripienda veniunt. Quod nisi animis haberent, et sacra profanaque juxta æstimarent, jampridem quippe victores, ultra templi vestibulum vi penetrare destitissent. Verum tanta est eorum impudentia, ut non modo nos, sed ipsum etiam Deum spoliatum velint. Sed cruci affixum et hanc hastam testor, haudquaquam ad exitum cœpta perducent. Nam et Deo donaria hæc a pollutis manibus intacta conservabimus, ▮▮▮ et nostram salutem haud negligemus. » Hujusmodi oratione habita in templi vestibulum descendit, ad Michaelis archangeli statuam, cæteris cum ut ducem sequentibus, qui omnes clypeos et longos ancipites enses gestabant, plane æneis statuis similes. Ibi Cæsar acie instructa, signo crucis munitus, ante alios prosiluit. Qui vero in Augusteonis atrio erant, primo illius impetu perturbati foribus, alii alios urgentes, effunduntur; ac multi ex imperatoria legione vulnerati sunt; unus etiam ense trajectus est. Post hoc Cæsar eo redit unde venerat, imperatoriis ultra atrium prodire non audentibus, sed eminus tela ingerere contentis. Die jam ad occasum vergente, milites utrinque fatigati pugnare destiterunt. Patriarcha ministro ad dominam misso, qui quod palatium ingredi et imperatorem adire et nuntios ultro citroque perferre solet, palatinus dicitur, principio divinam ei iram comminatus est, quæ acutissimis oculis, quidquid ubique nefarie fiat, in ictu oculi intueatur. Deinde Cæsarissæ verba de pacificatione ▮▮▮ nuntiavit. Magnus itaque dux Andronicus Contostephanus, magnus hæteriarcha Joannes Ducas, et alii complures, viri nobiles et maximis ornati dignitatibus, ad iras utrinque componendas adsunt. Ac tum quidem ob noctem magis quam quod invicem crederent, ab armis discesserunt. Postridie ad redintegrandam pugnam incitati, cum iidem viri iterum adessent, et Cæsarissæ ac marito ejus fidem dedissent nihil eis mali timendum esse, vel a fratre imperatore, vel a domina noverca, vel a protosebasto Alexio, neque dignitatem eis ereptum iri, ita demum, data etiam sociis et adjutoribus eorum venia, secundo prælio abstinuerunt. Ac alii jurejurando dato et pacificatione peracta statim abierunt: Cæsar vero et Cæsarissa nocte templo excesserunt et in magnum palatium se contulerunt, in quo tum imperatores degebant.

A ἐθέλουσι, χρεὼν μὴ οὕτω ὁρᾷν ὅτι τε οὐδὲν ἄχαρι ἐπεγκαλεῖν ἡμῖν ἔχουσι, καὶ ὅτι τῆς ἐσχάτης ἐστὶν ἀπονοίας ἐπιτιμᾷν ὅλως ἢ ὡς δεινὰ δρῶσιν ἀρειμανίους σφᾶς ἐπιέναι τοῖς εἰς Θεὸν καταφεύγουσι καὶ μεσίτην τοῦτον προβαλλομένοις καὶ λυτῆρα τῶν διενέξεων. Οὔτε οὖν ὑφορᾶσθαι δέον ὡς ἀνόσιον τὸ ὑπερμάχεσθαί τινα ἑαυτοῦ καὶ σπεύδειν κατὰ τοῦ πλήττοντος αὐτὸν ἐπιστρέφειν τὸν ἐκεῖθεν ἐπαγόμενον θάνατον, οὔτε τὸν μετὰ ξίφους ἐπιόντα καὶ ἀναιροῦντα ὁμογενῆ ἁπλῆγα δεῖ παριέναι, ἀλλ' ἅπας κακῶς διατιθεὶς κρινέσθω πολέμιος καὶ ὁ ἀναιρήσιον πιπτέτω. Ἡμῖν δὲ καὶ τὸ θεῖον εἵσται ὄφρουθεν χάριν, εἰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦδε τοὺς μιαιφόνους ἀποσοβήσομεν, εἴτε μὴν κεχήνασιν, ὡς ὁρᾶτε, κατὰ τῶν ἁγίων καὶ διαρπάσαι ταῦτα προθυμουμένοις ἀντιβαίημεν. Εἰ μὴ γὰρ τοῦτ' ἦν, ἀλλὰ διέστελλον ἀνὰ μέσον βεβήλου καὶ ἱεροῦ, πάλαι ἂν τὴν ἐνδοτέρω τῶν προνάων παρῆκαν λίχνευσιν, ὡς ἤδη τὸ νικᾶν ἔχοντες. Οἱ δὲ οὕτω τοί εἰσιν ἀναιδέστατοι ὡς οὐ μόνον σκολεῦσαι φαντάζεσθαι τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ ἰδιώσασθαι οἱ ἀθέλτεροι. Ἀλλ' οὐ μὰ τὸν παγέντα σταυρῷ καὶ τὴν λόγχην ταύτην, οὐκουν αὐτοῖς ἐσεῖται πόρος ἐπιθεῖναι τοῖς ἐγχειρήμασιν, ἐπεὶ καὶ Θεῷ τὰ οἰκεῖα χερσὶ κεχρασμέναις ἄψαυστα διαφυλαχθήσονται καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα ἂν ἀπρονόμευτοι. » Τοῦτοις καὶ τοιούτοις χρησάμενος ῥήμασιν αὐτούς τε κάτεισιν εἰς τὸν πρόναον ἔνθα ὁ λόγος εἴρηκε ῥυμφαίαν ἐσπασμένον ἵστασθαι τὸν τῶν [P. 156] ἄνω καὶ θείων ταγμάτων κατάρχοντα Μιχαήλ, καὶ οἱ λοιποὶ δὲ ὡς ἡγεμόνι τούτῳ παρείποντο, ἀσπιδηφόροι πάντες καὶ μαχαίρας ἀμφήκεις ἐγχειριζόμενοι καὶ ἀτειχῶς ἀνδριάντες χάλκεοι. Κἀκεῖσε εἰς τάξιν τὸ περὶ αὐτὸν καταστήσας ὁ Καῖσαρ καὶ τῷ σταυρικῷ σημείῳ φραξάμενος τῶν ἄλλων προεκπηδᾷ. Οἱ δ' ἐπὶ τῆς τοῦ Αὐγουστεῶνος αὐλαίας, καὶ πρὸς τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐκθαμβηθέντες τοῦ Καίσαρος, διὰ τῶν εἰσόδων θλιβόμενοι ἐξεχέοντο, ὅτε καὶ τραυματίαι μὲν ἐκ τῶν τοῦ βασιλικοῦ τάγματος πολλοὶ γεγόνασιν, εἷς δέ τις καὶ ἐτεθνήκει τῷ ξίφει διελαθείς. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε ὁ μὲν Καῖσαρ ἐπάνεισιν αὖθις ὅθεν ἐξώρμησεν, οἱ δ' ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως τάξεων οὐκέτι παρελθεῖν ἐθάρρησαν εἰς τὴν αὐλειον, ἀλλὰ δι' ἀκροβολισμῶν ἠγάπων μαχόμενοι. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας ὑποκλινούσης αὐτοί τε οἱ μαχόμενοι καμόντες ἐνέδωκαν, καὶ τοῦ πατριάρχου στείλαντος εἰς τὴν δέσποιναν τὸν ἑαυτοῦ ὑπηρέτην, ὃς ἐκ τοῦ παραβάλλειν εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ διαπορθμεύειν τοῖς βασιλεῦσι τὰ βουλητέα καὶ τὰς ἀποκρίσεις αὖθις ἐκεῖθεν μεταφέρειν Παλατῖνος ὀνόμασται, καὶ πρῶτα μὲν τὴν θείαν ἐπεμβριμησαμένου ταύτῃ ὀργὴν οὕτως ὀξυδερκοῦσαν καὶ καθορῶσαν ἐν ἀκαρεῖ τὰ ὁπουδήποτε δρώμενα ἄθεσμα, ἔπειτα δὲ τὰς περὶ σπονδῶν τῆς Καισαρίσσης διαμεμηνυκότος φωνὰς, ἀφικνεῖται λυτὴρ τῶν μηνιμάτων ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν ὁ μέγας δοὺξ Ἀνδρόνικος ὁ Κοντοστέφανος, ὁ μέγας ἑταιρειάρχης Ἰωάννης ὁ Δούκας, καὶ συχνοὶ ἕτεροι τὸ γένος ἀριπρεπεῖς καὶ μεγίστοις περίβλεπτοι ἀξιώμασι. Καὶ τότε μὲν νυκτὶ μᾶλλον πεισθέντες ἢ ταῖς καταλλαγαῖς πεθαρρηκότες τὸν ἀγῶνα διέλυσαν, τῇ δ' ὑστεραίᾳ καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον διηρρένωντο. Ἰὼν δ' αὐτῶν καὶ πάλιν παραγενομένων ἀνδρῶν, καὶ πίστεις δόντων τῇ Καισαρίσσῃ ταὶ τῷ ταύτης ἀνδρὶ, καὶ ὅρκοις κρατυναμένων αὐτὰς, καὶ πληροφορίαν παρασχομένων ὡς οὐκ ἄν τι πάθοιεν ἀηδὲς οὔτε μὴν ἀφαιρεθεῖεν τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως ἢ τῆς μητρυιᾶς δεσποίνης ἢ τοῦ πρωτοσεβάστου Ἀλεξίου, ἀλλὰ δὴ

καὶ ἀμνηστίας κακοῦ δοθείσης οἵπερ αὐτοῖς προσεχώρησαν καὶ εἰς συμμάχους ἐνεγράφησαν, οὕτω δή τῆς δευτέρας ἀπέσχοντο συμπλοκῆς. Καὶ οἱ μὲν ἀπῆσαν εὐθὺς μετὰ τὴν τῶν ὅρκων καὶ τῶν σπονδῶν ἐκπεράτωσιν, νυκτὸς δ' ἐπιστάσης ὁ Καῖσαρ καὶ ἡ τούτου ξύνευνος ἐξίασι τοῦ νεὼ καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸ μέγα παλάτιον, καθ' ὃ τότε οἱ κρατοῦντες διέτριβον.

η'. Τοιοῦτο μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Καίσαρα πέρας εἰλήφασι, καὶ δι' αἰτίας ταύτας ὁ δυσκλεὴς ἐκεῖνος συνέστη πόλεμος, καὶ τὴν θείαν ἐπενέγκας καθ' ἡμῶν κίνησιν δι' ὅσα κατὰ τὸ ἱερὸν ἐπισυνέβησαν ἄθεσμα. Οὔτε γὰρ τὴν προστρυεῖσαν Καισάρισσαν ἀφίημι τοῦ ἐγκλήματος, εἰς ἀτάσθαλα ἔργα ῥέψασαν καὶ διακυκήσασαν τὸ πολίτευμα· καί γε τοὺς μὴ καθυφέντας βραχὺ πρὸς τὰ τῆς δεομένης ταυτησὶ ῥήματα, τὴν δ' οὐκ ἀγαθὴν ἔριν ἀνελομένους καὶ τὸν τῆς πρασευχῆς οἶκον ἐντεῦθεν φονίου πλήσαντας αἵματος, εἶπαι [P. 157] ἄν τις ἐνόχους παρανομήματος. Εἰ γὰρ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Τῖτος, ὁ πάλαι τῇ Ἱερουσαλὴμ βαλὼν χάρακα, τοσοῦτον ἐφείδετο τοῦ Σολομωντείου νεὼ καὶ οὕτω τοῦ ἐκεῖνον ἐξείχετο σώζεσθαι ὡς ὀλέσθαι βάλλεσθαι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἐκεῖθεν ἐκπηδῶντος Ἰουδαϊκοῦ τάγματος καὶ κακῶς πάσχειν τὸ οἰκεῖον στράτευμα ἢ γοῦν τι θορμισὲς ἐπὶ τῷ πολυτελεῖ ἐκείνῳ καὶ θαυμασίῳ ἔργῳ βουλεύσασθαι, ἀνὴρ καὶ ταῦτα μὴ εἰδὼς Θεὸν οὗ τὸ τέμενος ὑπεστέλλετο, ἀλλὰ θεοῖς ἀπονέμων σέβας κακῶς οἳ τὸν οὐρανὸν οὐκ ἐποίησαν, ποίαν οὐκ ἂν ἔδει τιμὴν θεοσεβοῦντας ἀπονεῖμαι Χριστιανοὺς τῷ καλλίστῳ τῷδε καὶ θείῳ ναῷ, ὅνπερ ἀτεχνῶς θεοῦ χεῖρες ἠρχιτεκτόνησαν καὶ ὕστατον καὶ πρῶτον ἐκαλλιτέχνησαν ἔργον ἀμίμητον καὶ ἄντικρυς ἐπὶ γῆς οὐράνιον σφράγισμα;

Κατὰ δὲ τοῦ πατριάρχου Θεοδοσίου βαρύμηνις ὢν ὁ πρωτοσέβαστος ὡς τοῖς αὐτοῦ βουλήμασιν ἀνθισταμένου λαμπρῶς καὶ τὰς οἰκείας ἐφέσεις ἐγκόπτοντος, καὶ πρότερον μὲν κατ' αὐτοῦ πολλοὺς τῶν ἀρχιερέων ἐπισυνέστησε χρυσίῳ καὶ συμποσίῳ διαφθείρας, καὶ καθαιρέσει τοῦτον καὶ ἀπόντα ὑπέβαλεν ὡ δῆθεν τῇ Καισαρίστῃ κατὰ τοῦ βασιλέως ἐπαναστάσῃ προσθέμενον καὶ ὡς ἀφ' ὁρμητηρίου τοῦ ἱεροῦ στασιοκοπεῖν αὐτῇ μεθ' ὅπλων ἐνδόντα καὶ νεωτεροποιεῖν ἀφρόνως καὶ ἀλογίστως. Τάχα δ' ἂν καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀτίμως τοῦτον κατέσπασεν, εἴπερ ἡ Καισάρισσα μὴ ἀμφοτέραις προσίστατο, τῷ μὲν πρωτοσεβάστῳ μὴ χώραν διδοῦσα τὸν πατριάρχην καταγαγεῖν καὶ ἀντεισαγαγεῖν ἕτερον, αὐτὸν δὲ τὸν ἱερώτατον ἄνδρα ἐπιμελῶς φρουροῦσα, μήπως ὑποχωρήσας ἑαυτὸν μὲν ἀπαλλάξῃ πραγμάτων ἐν τῷ καθ' ἡσυχίαν ζῆν εἰς ἣν ἐδομήσατο μονὴν κατὰ τὴν νῆσον τὴν Τερέβινθον, ἑαυτῇ δὲ ἀπωλείας ὀρθήσεται πρόξενος εὐθὺς ἐκ τοῦ ναοῦ ἁρπαγησομένῃ καὶ πεισομένῃ τὰ χείριστα· Τότε δὲ καιρὸν εὑρὼν τῷ θυμῷ χαρίσασθαι, τῶν ἱερῶν ἀρχείων ἀπελαύνει τὸν ὅσιον καὶ τῇ τοῦ Παντεπόπτου περιορίζει μονῇ. Πλείστας γε μὴν ὁδοὺς τεμὼν καὶ πολλαῖς ἀντιπαλαίσας ἐννοίαις, καὶ τοῖς τότε πονηροτάτοις τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς συγγενόμενος, καὶ ὁπόσοι τῶν ἐντρόφων τοῦ βήματος μήτε Θεοῦ ὄπιν μήτ' ἀνθρώπων ὑφωρῶντο νέμεσιν συμβούλοις χρησάμενος, ὅπως εὐσχημόνως ὁ ἱερὸς οὗτος καὶ εὐπροσώπως ἀποβλῆβείη ἀνήρ, οὐκ ἔσχεν ἐπιτελῆ τὰ κατὰ σκοπὸν καὶ διὰ τὸ καθαιρέσει μὲν εὐλόγως οὐδ'

8. Hunc Cæsaris res exitum habuerunt, et his de causis ignominiosum illud bellum est conflatum, quo divina indignatio propter sacra polluta contra nos commota est. Neque enim Cæsarissam supplicem **314** absolvo, quæ temeritate sua rem publicam turbavit; neque eos qui verba supplicis aspernati in contentionem haud sano laudabilem descenderunt et domum precationis cædibus impleverunt, piaculi experlos esse statuo. Nam si Titus imperator, urbis Hierosolymorum oppugnator, Salomonio templo usque adeo pepercit, et ei defendendo ita studuit, ut ab erumpente inde Judaica cohorte teiis peti et male tractari suum exercitum quam sumptuosum et mirandum illud opus violari maluerit; idque homo ejus Dei ignarus cujus templum reverebatur, et eorum deorum cultor qui cœlum non fecerunt, quis honos a religiosis et a Christianis huic pulcherrimo et plane divino templo habendus non fuit, quod omnino Dei manibus fabricatum est, primum ac postremum opus, pulcherrimum atque inimitabile, nec in terris aliud quam orbis quidam cœlestis exstitit?

At protosebastus patriarchæ Theodosio iratus ut suis cupiditatibus aperte adversanti, principio multos primarios sacerdotes auro et conviviis corruptos contra illum subornavit. Deinde etiam de absente judicium fieri jussit, quod Cæsarissæ contra imperatorem seditiosæ **315** faverit, et e templo quasi arce quadam tumultus cum armis excitandi et novis studendi rebus occasionem impudenter ac temere suppeditarit. Forsitan etiam patriarchico solio tum cum detraxisset, nisi Cæsarissa manibus pedibusque obstitisset, nec ei tantum otii concessisset ut hoc patriarcha pulso alium substitueret, et virum sanctissimum diligentissime observasset, ne a turbis negotiorum in otium monasterii, quod in Terebintho insula struxerat, se clam subduceret ipsique causa interitus esset, statim e templo abripiendæ et gravissimo supplicio afficiendæ. Tunc autem opportunitatem explendi animi nactus, virum sanctum sacro palatio pulsum in Pantopopti monasterium relegat, plurimis viis ante tentatis et variis rationibus excogitatis, improbissimorum senatorum et sacerdotum consiliis usus, qui nec Deum nec homines metuebant, ut id facinus honesta specie tucaret. Non tamen successit negotium, tum quod nihil in eo comperiebatur propter quod pellendus esset, tum quod domina et alii plurimi, atque adeo fere omnes **316** imperatoris consanguinei, virum illum summopere venerabantur. Invitus igitur obliquus iste anguis, voluminibus omissis, et veneno quod in virum sanctum evo-

mendum curarat rursus devorato, ipse quoque assentitur ut patriarcha in pristinam sedem reponatur. Die reditus instante omnes magistratus, omnes sacerdotes honestatis amantes, et tota urbis multitudo, concursu ad monasterium facto, progressionem cives splendidissimam effecerunt : vici unguentis delibuti, suffitus ex lignis Indicis et aromatibus facti, tanta multitudine comitante, ut vesperi demum in magnum Sophiæ templum pervenirel,cum primo diluculo monasterium egressus esset. Sacerdotes vero qui ei dignitatem abrogarunt, ita facti puduit, ut non modo publicas vias declinarent ob admissum facinus et derisum, sed mortem etiam optarent.

A ὁτιοῦν ὑπάγον ἐν αὐτῷ εὑρίσκεσθαι, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ τὴν δέσποιναν καὶ τοὺς πλείους σχεδὸν ἢ τοὺς ἅπαντας τῶν ἐκ τοῦ βασιλείου αἵματος ὑπερβαλλόντως τὸν ἄνδρα τιμᾷν. Ἄκων οὖν ὁ σκολιὸς ὄφις τῶν ἐλλίξεων ἀποστὰς, καὶ τὸν ἰὸν αὖθις κατεσπακὼς ὃν ἐμεμιεκέναι κατὰ τοῦ ἁγίου [αὖθις] προητοιμάκει, ἐπευδοκεῖ καὶ αὐτὸς τῇ ἐς τὸν πρότερον θρόνον αὖθις τοῦ πατριάρχου ἐπανελεύσει. Ἐπεὶ δὲ ἡ κυρία τῆς ἀνόδου ἐνειστήκει, ὁπόσοι τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τοῦ βήματος τοῦ καλοῦ ἔτρεφον ἔρωτα, καὶ ὁ τῆς πόλεως ἅπας δῆμος εἰς τὸ [P. 158] ἱερὸν φροντιστήριον συνδραμόντες λαμπροτάτην ἐκείνῳ συντελοῦσι τὴν πρόοδον, μύροις τὰς ἀγυιὰς τέγγοντες καὶ τοῖς Ἰνδικοῖς ξύλοις καὶ καρυκευτοῖς ἀρώμασι τὸν ἀέρα ἦν ὡς μόλις περὶ βαθεῖαν ἑσπέραν ἐπαναζεῦξαι τὸν προπεμπόμενον ἐς τὸν μέγαν τῆς Σοφίας Θεοῦ ναὸν, ὑποφαινομένης ἡμόρας ἐκ τῆς τοῦ Παντεπόπτου μονῆς ἀπάραντα. Τοσαύτη δ' αἰσχύνη τὰ τῶν θεμένων αὐτὸν ὑπόδικον ἀρχιερέων ἐκάλυψε πρόσωπα, ὡς μὴ μόνον τὰς δημοσίους παρόδους ἐκτρέπεσθαι διὰ τὸ ἐς τὸν ἀρχιθύτην ἀμπλάκημα καὶ τὸ ἐκείνων ἔντευθεν παγκαταγέλαστον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ θανεῖν ὑποβλέπεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν εἶχεν οὕτως.

9. Interim Andronicus spes principatus elatus et crebis illustrium virorum litteris confirmatus, quæ, ut dixi, ex longinquo ad eum advolabant, denique Maria quoque filia, quæ haud ab ipso **317** degenerabat, fuga ad eum elapsa et diserte omnem palatii statum referente, suavibus illius verbis ut equus cursor flagellis concitatus,Paphlagonum finibus relictis Ponti Heracleam proficiscitur. Atque inde longius progressus multiplici calliditate, obscuro ingenio et simulandi artificio obvios quosque præparavit et conciliavit. Nam quis ex dura adeo rupe natus esset et corde adeo ferreo præditus, ut Andronici lacrymis et verborum præstigiis atque illecebris, quæ fontis instar exuberabant, non moveretur ? Jactabat enim honesti studium, et imperatoris libertatem curæ sibi esse profitebatur. Caterum neo protosebastus ita negligebat, quanquam homo effeminatus, qui non auroram tantum stertendo consumebat,sed magnam dici quoque partem somno tribuebat ; et ne jubar solis, aliis optatissimum, radiis oculos ei aperiret, velis densioribus cubiculum obscurabat ; quæ res eo quoque pertinebat ut in tenebris delitesceret. Quod si verius dicendum est, opera nocturni luxus facibus accensis peragebat,factitio lumine discussis tenebris. Sole vero in nostrum hemisphærium ascendente, more ferarum cubile petens, **318** tapetibus et peplis lumen excludebat. Proinde cum putrescentes dentes abstergeret, et qui ob ætatem exciderant, picatione expleret, mollis homo et ignavus plurimos viros nobiles nova sibi ratione conciliavit, imperatoris matre plerumque propugnatrice aut potius conciliatrice insuperabili utendo ; quæ splendore et elegantia vultus, æquabilitate morum, animi candore et suavitate verborum veluti funiculo attrahebat omnes. Plerumque tamen pecunia placavit et munificentia delinivit eos, qui se posteriores ferre iniquis animis patiebantur. Itaque nullus Adronico resistere jussus a protosebasto ad eum defecit, jam haud obscure regnum affe-

Θ'. Ὁ δ' Ἀνδρόνικος τῇ ἐφέσει τῆς ἀρχῆς κουφιζόμενος, καὶ τοῖς ἐπιστολίοις πτερούμενος ἄπερ αὐτῷ συχνάκις ἐπεποτῶντο τηλεβολούμενα ἐξ οἴκων λαμπρῶν, ὡς ἤδη ἐρρέθη μοι, τέλος καὶ αὐτὴν τὴν θυγατέρα Μαρίαν δραπέτιδα πρὸς αὐτὸν ἀφιγμένην, ἐπεὶ καὶ τοιούτου πατρὸς εὔχετο εἶναι, διδάσκαλον ἀπαράγραπτον τῶν κατὰ ἀρχεῖα τελουμένων ηὐτύχησε, καὶ μυωπισθεὶς οἷς παρ' αὐτῆς ἠκηκόει θυμήρεσι ῥήμασιν ὡς ἵππος σταδιευτὴς, τὰ μὲν τῶν Παφλαγόνων μεθῆσιν ὅρια, εἰς δὲ τὴν κατὰ Πόντον Ἡράκλειαν παραγίνεται, κἀκεῖθεν προσωτέρω χωρεῖ, τῇ πολυτρόπῳ μεθοδείᾳ καὶ τῷ τοῦ ἤθους ὑποκαθειμένῳ καὶ τῷ σεσοφισμένῳ φρονήματι ἐξομιλῶν τοὺς ἐν ποσὶ πάντας καὶ οἰκειούμενος. Ἐπεὶ καὶ τίς ἐκ πέτρας ἀγελάστου οὕτως ἦν πρυῶν ἢ καρδίαν σιδηρέῳ χαλκευθεὶς ἄκμονι, ὡς ἄτεγκτος εἶναι τοῖς Ἀνδρονίκου δακρυρρόῃμασι καὶ τῇ αἰμυλίᾳ τῶν ῥημάτων ὁπωσοῦν ἀγοήτευτος, ἅπερ κατὰ κρήνην μελάνυδρον ἔχει καὶ οἷς ἀπατηλῶς τε ἅμα καὶ ἑρπυστικῶς ἐστωμύλλετο, τὸν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ζῆλον προφέρων καὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος ἐλευθερίαν ὑποκρινόμενος ; Ἀλλ' οὐδ' ὁ πρωτοσεβαστὸς ἐπὶ τούτοις ἠμέλει παντάπασιν, καίτοι γυναῖκα ὤν, καὶ μὴ μόνον τὴν ἕω εἰς τὸ νήγρετον ὑπνώττειν καταναλίσκων, ἀλλὰ καὶ πολὺ τῆς ἡμέρας πρὸς τοῦτο ἐκδαπανῶν, καὶ ἵνα μὴ τὸ ἀσπασιώτατον τοῖς ἄλλοις ἡλίου βλέφαρον τὰς ἐκείνου κόρας ὑπανοίγῃ διαφωτίζον, παραπετάσμασι στεγανωτέροις ἐκζοφῶν τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ ἐκάθευδε, καὶ καθ' ἕτερον τι σημαινόμενον ἀποκουβὴν ἑαυτοῦ τὸ σκότος τιθέμενος. Εἰ δὲ δεῖ ἀληθέστερον εἰπεῖν, τὰ μὲν νυκτὸς ἔργα τρυφῶν φωτὶ ποιητῷ τὸ νύκτερον διέλυε ζόφωμα, ἡλίου δὲ τὸν ἑῷον ὁρίζοντα ἀναβαίνοντος κατὰ τὰ θηρία τὸν καῖτον μεταδιώκων τάπησι καὶ πέπλοις τὸ φῶς ἀντέφραττε. Τοίνυν καὶ σμήχων τοὺς σαπριῶντας τῶν ὀδόντων καὶ καταπιττώμασι ἀναπληρῶν τοὺς ὑπὸ χρόνου ἐκκρουσθέντας, θηλυδρίας τε ὢν καὶ ὑπόνωθρος τοὺς πλείστους τῶν τηνικαῦτα εὐγενῶν ἀνδρῶν ἑαυτοῦ καινοπρεπῶς ἐξηρτήσατο, χρώμενος μὲν καὶ προτειχίσματι ἢ ἀληθῶς εἰπεῖν μειλίγματι ἀμάχῳ τῇ

τοῦ βασιλέως μητρὶ (αὕτη γὰρ τῷ τῆς θέας λαμπρῷ καὶ τῷ τῆς ὄψεως μαργαρώδει καὶ τῷ τοῦ ἤθους ὁμαλῷ καὶ τῷ τοῦ φρονήματος ἀσυμπλόκῳ καὶ τῷ ἐπαγωγῷ τοῦ [P. 159] φθέγματος ὡς ἀπὸ μηρίνθου πάντας ἑφείλκετο), τὰ πλεῖστα μέντοι τοῖς χρήμασιν ὑπαγόμενος καὶ τῇ φιλοδωρίᾳ κατακοιμίζων τοὺς ἐν δεινῷ τι θεμένους ἐκείνου φέρειν τὰ δεύτερα. Ὅθεν οὐδεὶς τῶν ἐπιταχθέντων ἀντιτάξασθαι Ἀνδρονίκῳ πρὸς Ἀνδρόνικον μετετάξατο τὸν ἤδη λαμπρῶς τῆς τυραννίδος ἁπτόμενον, ἀποπτύσας τὸν πρωτοσεβαστὸν καὶ τῷ προσωπείῳ τοῦ μισοτυράννου Ἀνδρονίκου δελεασθείς. Ἥ τε οὖν προκαθημένη τῶν Βιθυνῶν μεγίστη πόλις ἡ Νίκαια οὐδ' ὅλως Ἀνδρονίκῳ προσέθετο, καὶ ὁ τὴν ταύτης ἐμπιστευθεὶς φυλακὴν Ἰωάννης ὁ Δούκας τοῖς Ἀνδρονίκου γράμμασι μεμένηκεν ἀστυφέλικτος, καίπερ τὰς γνώμας πλήττουσιν ἑλεπόλεων ἀκριβέστερον καὶ τειχομαχείου ξύμπαντος ἰσχυρότερον. Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας δομέστικος Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς τὴν ἐπαρχίαν διέπων τῶν Θρᾳκησίων οὐ μόνον ἔδυε τὰ ὦτα πρὸς τὰ τοῦ Ἀνδρονίκου ἐπάσματα, ἀλλὰ καὶ ὡς τύραννον διετώθαζεν, οἷα κατόπτρῳ τοῖς λεγομένοις προσκόπτων λείῳ καὶ ἀποστίλβοντι, καὶ διαφαινόμενον ἐν τούτοις ὁρῶν τὸν πολύμορφον Πρωτέα καὶ τυραννικὸν τὸν τρόπον Ἀνδρόνικον. Ἐπεὶ δὲ τῇ Ταρσίᾳ ὁ Ἀνδρόνικος ἤγγιζε καὶ τῶν περὶ τὴν Νικομήδους πόλιν οἱ πλείονες αὐτῷ προσεχώρουν, στέλλεται κατ' αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς Ἀνδρόνικος ὁ Ἄγγελος, οὗπερ οἱ υἱεῖς ἐς ὕστερον Ἰσαάκιός τε καὶ Ἀλέξιος μετ' Ἀνδρόνικον ἐπέβησαν τῆς ἀρχῆς. Ὁ δὲ περὶ τὸν Χάρακα τὸ χωρίον πόλεμον συγκροτήσας ἡττᾶται λαμπρῶς, καίπερ οὐκ ἰσοπαλεῖ συμπλακεὶς στρατιᾷ ἢ τὸν ἀνταγωνιστὴν εὑρὼν ἀξιόμαχον, ἀλλ' ἐκτομίᾳ τινὶ συμμίξας ἀχρείους στρατολογήσαντι γεωργοὺς καὶ μοῖραν συνεπαγομένῳ Παφλαγόνων στρατιωτῶν. Εἰς τὴν πόλιν τοίνυν εὐθὺς μετὰ τὴν ἧτταν εἰσιὼν ἀκλεῶς ἀπῃτεῖτο καταθέσθαι τὰ χρήματα, ὅσα οἱ πρὸς τὰς κατὰ πόλεμον δαπάνας βεβράβευτο. Ὁ δὲ βασανιζομένην ὁρῶν τὴν αὐτοῦ κατάσχεσιν, ὅτι φίλια φρονῶν τῷ Ἀνδρονίκῳ τὰ πράγματα χειρόνως διέθετο ἅπερ εὐμαρίσειν ἀπήσταλτο, ἐναγόμενος παρὰ τῶν υἱέων ἐξ ὄντων καὶ πάντων ὁπλοτέρων τὰς φρένας καὶ κατὰ χεῖρα γενναίων, ἐπιβάλετό μὲν τὸν οἰκεῖον οἶκον διακρατύνειν καὶ κατασκευάζειν ἐπιτειχίσματα κατὰ τὸ ἔξω Κιόνιον διακείμενον, καὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου τινὰς ἐπεσπάσατο πρὸς ἑαυτόν· ὁρῶν δὲ ὡς οὐκ ἀκμαῖός ἐστι πρὸς βασίλειον πλευσεκτοῦσαν ἀνθόπλισιν καὶ ὡς οὐκ ἂν σχοίη περιγενέσθαι τῶν διαφόρων, πρὸς φυγὴν μεθαρμόζεται, καὶ τοὺς ἐξ υἱοὺς παραλαβών, τὴν δ' ὁμόλεκτρον τοῦ δόμου ἀπαγαγών, νηὸς ἐπιβὰς τῆς ἐς Ἀνδρόνικον ἅπτεται. Ὁ δὲ ἰδὼν προσιόντα τὸν Ἄγγελόν λέγεται εἰπεῖν· « Ἰδού, ἀποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. » Θάρσος οὖν ἐπὶ τῇ τοῦ ἐξαδέλφου παρουσίᾳ λαβὼν Ἀνδρόνικος καὶ τὰ κατ' ἔφεσιν ὁρῶν προβαίνοντα, τῶν ἐνοδίων ἐκτροπῶν ἀφέμενος καὶ χαίρειν εἰπὰς τὰς πόλεις Νίκαιάν τε καὶ Νικομήδειαν καὶ τὸ τῇδε ἢ ἐκεῖσε μεταστρέφεσθαι, πρὸς τὴν Κωνσταντίνου τὸν δρόμον ἀκλινεῖ συνέτεινε νεύματι, ὡς ὁδοῦ Φιλιστιείμ τῆς ἐς αὐτὴν φερούσης ἐχόμενος. Καὶ δὴ κατὰ τὰ Πευκία ἐναυλισάμενος (τόπος δέ ἐστι ταῦτα ἐν τοῖς ἄνω Χαλκηδόνος διακείμενος μέρεσι καὶ οὕτως ὀνομαζόμενος) [P. 160] καὶ πυρὰ πολλὰ καύσας τὴν νύκτα ὅλην ἐκείνην, μὴ κατὰ λόγον τῆς συνούσης αὐτῷ στρατιᾶς, ἀλλ' ἐς δόκησιν στρατεύματος πλείονος, ἐκκρεμεῖς ἑαυτοῦ τοὺς Βυζαντίους ἔθετο ὡς τὰ ἀνὰ χεῖρας προεμένους ἔργα εἰς τὴν περαίαν τείνειν

Λ ctantem ; neque persona illa, qua se is velabat ut hostem tyrannidis, est deceptus. Nicæa enim princeps ac maxima Bithyniæ urbs plane repudiavit Andronicum ; nec ejus urbis præfectus Joannes Ducas litteris illius se de gradu dejici passus est, licet aerius ferientibus quam mœnia ulli arietes aliæve machinæ. Prætereu magnus domesticus Joannes Comnenus, Thraciæ præfectas, non solum aures contra Andronici 319 carmina obturavit, verum etiam ut tyrannum insectatus est, perspecto in ejus litteris multiformi Proteo, tyrannico Andronici ingenio velut in claro speculo relucente. Qui cum Tarsiæ appropinquaret et Nicomediensium maximam partem sibi adjunxisset, Andronicus Angelus, cujus filii Isaacius et Alexius post ad imperii fastigium ascenderunt, cum justis copiis B contra eum mittitur et circa Characem castellum commisso prælio succumbit, quanquam neque cum pari exercitu neque cum duce bellicoso, sed cum spadone quodam congressus, qui rusticos inutiles et cohortes aliquot militum Paphlagonum adduxerat. Post acceptam cladem cum statim in urbem venisset, repetita est ab eo pecunia quam ad bellum administrandum acceperat. Videns igitur casum cum sic accipi quasi ex amicitia Andronici rom do industria pejus gessisset, a sex filiis impulsus, qui omnes cordati et manu strenui viri erant, domum suam in exteriore Cionio sitam firmare præsidiis instituit, aliquot ex plebe adjutoribus ascitis. Sed cum res suas eo vergere cerneret, ut ab imperatore oppugnaretur 320 et adversariis re- C sistere non posset, mutato consilio, sex filiis et uxore in navem impositis, ad Andronicum abit. Qui eo viso dixisse fertur : « Ecce mittam Angelum meum ante faciem tuam, qui viam tibi præparet. » Resumpta igitur ex præsentia consobrini fiducia, et successu consilii sui confirmatus, itineris ambagibus omissis et urbibus Nicæa et Nicomedia contemptis, recta Cpolim pergit. Et Peuciis diversatus (locus is est supra Chalcedonem), et multis pyris incensis, non pro magnitudine exercitus, sed ut majores copias habere videretur, omnes Byzantinos suspensos reddidit, ut suis operibus omissis littus oppositum intuerentur, et collibus ac tumulis conscensis Andronicum adhuc procul ab urbe remotum nutibus veluti attraherent. Ita res recalvastri et cani Andronici procedebant. D

τὸ ὅμμα, ἀκταῖς τε καὶ γηλόφοις προσιόντας τῆς πόλεως, καὶ πόρρωθεν ὄντα Ἀνδρόνικον ἐπισπᾶσθαι οἷον τοῖς νεύμασιν. Ὡδε μὲν οὖν ἐχώρει τὰ κατὰ τὸν ἀναφαλαντίαν καὶ πολιοκόρσην Ἀνδρόνικον.

10. Alexius vero protosebastus cum ingruentem hostem pedestribus copiis propulsare non posset (jam enim alii animis clam ad Andronicum inclinabant, quibus ad eum transire pedibus tuto non licebat; alii se fidem suam imperatori satis probasse putabant, si domi sederent, neutri parti addicti: sic enim animi calliditas, et [illegible] consuetudo illa ut plerique cædibus et sanguine imperio potiantur, vulgus et sentire et loqui docuit), navali pugna imminens discrimen avertere conatur. Igitur triremibus occupata est Propontis, in quibus partim Romani remigabant et ex tabulatis pugnabant, partim diversæ nationes Latini nominis, pars fortissima et pugnacissima copiarum, quibus, quia plus quam Romanis fretus erat, pecuniam ingentem numerabat. Cum autem sibi fidissimos trierarchas deligere et cognatos suos classi præficere in animo haberet, Contostephano magno duce adversante et præfecturam classis sibi quovis modo vendicante, coactus consilium mutat et Contostephanum universæ classi præficit, adjunctis etiam cognatis et domesticis suis. Ita Orientalibus navibus aditu intercluso, paulo post quidam ex ordine sacerdotum, Georgius Xiphilinus, ab imperatore ad Andronicum mittitur. Qui cum in tyranni conspectum venisset, litteras reddidit, et quæ in [illegible] mandatis acceperat exposuit. Ea erant promissio magnorum munerum et amplioris dignitatis et gratiæ Dei pacem procurantis, si a proposito desisteret, unde bella civilia oritura essent, et ad pristinum vitæ genus reverteretur. Andronicus vero, cum legatus Xiphilinus, ut aiunt, mala fide munus suum obiisset eumque monuisset ne vel minimum cederet, postulationem illam rejicit. Et legatos superbe dimissos vicissim nuntiare imperatori jussit, si Andronicum eo reverti velint unde discesserit, protosebastum in primis pellendum esse et ad reddendas facinorum suorum rationes adigendum, imperatoris matrem in ordinem cogendam et tonso capillo in monasterium abdendam, imperatori ex testamento paterno capessendum imperium; neque committendum ut aliorum potentia tanquam spica lolio suffocetur. Verum paucis diebus post magnus dux Andronicus cum omnibus longis navibus, quas Romanorum catalogus continebat, ad Andronicum defecit. Quæ res sedilionem Andronicum super omnia extulit, [illegible] et protosebastum adeo deppressit, ut rebus desperatis omnem animi alacritatem amitteret. Neque enim amplius dissimulanter concursabant Andronici studiosi, sed protosebastum impudenter irridentes, qui novis rebus gaudebant, Chalcedonem trajiciebant, et turmatim Andronicum adeuntes staturam ejus et formam pulcherrimam et venerabilem senectutem mirabantur. Et suavitate orationis ejus magnificentia pollicentis capti alacres et læti domum redeunt, non secus ac si in fortunatis insulis

ι'. Ἀλέξιος δὲ ὁ πρωτοσεβαστὸς μὴ ἔχων διὰ πεζῆς φάλαγγος ἀπωσσθῆσαι τὸν ἐπιόντα οἱ πολέμιον (ἤδη γὰρ οἱ μὲν μετέβαινον ταῖς γνώμαις κρυφιωδῶς πρὸς Ἀνδρόνικον, ὁπόσοις οὐκ ἦ ὅλως ἀκίνδυνος ἡ πρὸς ἐκεῖνον τοπικὴ μετάβασις, τοῖς δὲ ἀρκετὸν ἐς τὴν πρὸς τὸν κρατοῦντα πίστιν λελόγιστο τὸ ἐπ' οἴκου καθῆσθαι καὶ μηδενὶ προστίθεσθαι τῶν μερῶν· οὕτω γὰρ φρονεῖν τε καὶ λέγειν τοὺς πολλοὺς ἐξεπαίδευσε τὸ τῆς γνώμης κερδαλεόφρον καὶ τὸ διὰ φόνων ἀεὶ καὶ προχύσεως αἵματος τοὺς πλείους τῶν βασιλέων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπιβαίνειν ἀρχῆς) διὰ ναυμαχίας ἔπειρᾶτο τὸν προσέρποντα κίνδυνον ἀποκρούσασθαι. Τριήρεις τοίνυν τὴν Προποντίδα ἐκάλυπτον, αἱ μὲν Ῥωμαίους ἔχουσαι τοὺς ἐρέσσοντας καὶ τοὺς ἐκ τῶν καταστρωμάτων διαμαχέσασθαι μέλλοντας, αἱ δὲ τῶν κατὰ πόλιν διαφορογενῶν Λατίνων ὅ τι περ κράτιστον μέρος καὶ μαχιμώτατον, οἷς καὶ τὰ χρήματα ποταμηδὸν ἐπεχέοντο, ἐπεὶ καὶ τούτοις ἐπεποίθει μᾶλλον ὁ χρώμενος πρωτοσεβάστος ἢπερ τοῖς Ῥωμαίοις αὐτοῖς ὡς ἀρήξουσιν. Ὥρμησε μὲν οὖν τοὺς πιστοτάτους ἑαυτῷ ἐπιστῆσαι τριηράρχας καὶ παραδοῦναι τὸν στόλον τοῖς ἐκείνῳ κατὰ γένος ἐγγίζουσι. Τοῦ δὲ μεγάλου δουκὸς τοῦ Κοντοστεφάνου ἀντιπνεύσαντος καὶ τῆς στολαρχίας παντὶ τρόπῳ ἐξεχομένου ὡς αὐτῷ καὶ οὐχ ἑτέρῳ δήπουθεν προσηκούσης, ἀναγκαστῶς τὴν βούλησιν μετατίθησι. Καὶ δὴ ὁ μὲν Κοντοστέφανος Ἀνδρόνικος κύριος καθειστήκει τοῦ στόλου παντός, καὶ κατάπλους ἅπας τοῖς ἀπὸ τῆς ἕω περαιουμένοις ἀποτετείχιστο· συνῆν δὲ τῷ Κοντοστεφάνῳ καί τι τοῦ πρωτοσεβάστου συγγενικὸν καὶ οἰκεῖον. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ πρέσβεις ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἐς Ἀνδρόνικον στέλλεταί τις τῶν ἐντρόφων τοῦ βήματος. Ὁ Ξιφιλῖνος ἦν οὗτος Γεώργιος, ὃς καὶ εἰς ὄψιν τῷ τυράννῳ ἐλήλυθὼς τά τε γράμματα ἐνεχείρισε καὶ τὰ διαμυνυθέντα οἱ ἀπήγγειλεν. Ἦν δὲ ταῦτα δωρεῶν ἐπαγγελίαι μειζόνων καὶ ἀξιωμάτων ἀναβαθμοὶ καὶ χάρις ἀπὸ τοῦ πρυτανεύοντος εἰρήνην Θεοῦ ἀποστάντι μὲν τοῦ προκειμένου σκέμματος, ἐξ οὗπερ ἐμφύλιοι συμβήσονται πόλεμοι, πρὸς δὲ ἦθη τὰ πρότερον ἐπανήκοντι. Ὁ δὲ τοῦ πρεσβευτοῦ, ὥς φησι, Ξιφιλίνου τὴν πρεσβείαν ὑπονοθεύσαντος, καὶ μὴ ἐνδοῦναι ὅλως ἢ βραχύ τι γοῦν καθυφεῖναι παρακελευσαμένου τῷ Ἀνδρονίκῳ, τήν τε αἴτησιν ἀποπέμπεται καὶ τὴν πρασλαλιὰν ποιεῖται τοῖς διαπρεσβευσαμένοις ὑπέρογκον, φάσκων πρὸς ὀργὴν ὡς, Εἰ Ἀνδρόνικον βούλοιντο παλίνορσον ἀναζεῦξαι ὅθεν ἐλήλυθεν, ἀποσκορακισθήτω μὲν ἐκ μέσου ὁ πρωτοσεβαστὸς [P. 161] καὶ δότω λόγους ὧν πεπαρφήνηκεν, ἡ δὲ τοῦ βασιλέως μήτηρ καθ' ἑαυτὴν βιοτευέτω, τὴν τρίχα κειραμένη καθάπαξ τὴν κοσμικήν, ὁ δὲ βασιλεὺς κατὰ τὴν πατρῴαν διαθήκην ἀρχέτω, μὴ ὡς στάχυς αἴρηται τοῖς παραδυναστεύουσι συμπνιγόμενος. Ἀλλ' οὔπω ἡμέραι συχναὶ παρῆλθοσαν, καὶ μεταχωρεῖ ἐς Ἀνδρόνικον καὶ ὁ μέγας δοὺξ Ἀνδρόνικος, τὰς μακρὰς νῆας παρειληφώς, ὅπόσας ὁ Ῥωμαίων ἐπλήρου κατάλογος. Καὶ τοῦτο

τὸ ἔργον ἐπῆρε μὲν ὑπὲρ ἅπαν ἄλλο τὸν ἀποστάτην Ἀνδρόνικον, τὸν δὲ πρωτοσεβαστὸν ἠφάντωσε τέλεον, πάσας τὰς ἐλπίδας ἀπεγνωκότα καὶ κατακλασθέντα τὸ πρόθυμον. Οὐκέτι γὰρ λαθραῖαι σύνοδοι τῶν Ἀνδρονίκῳ προσκειμένων ἐγίνοντο, ἀλλ' ἀνέδην τὸν πρωτοσεβαστὸν ἐρεσχελοῦντες οἱ ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς χαίροντες ἐς Χαλκηδόνα διεπλώιζοντο, καὶ τῷ Ἀνδρονίκῳ κατὰ φατρίας συγγινόμενοι φυὴν ἐκείνου καὶ εἶδος ἀγητὸν καὶ γῆρας σεμνὸν ἀπεθαύμαζον, καὶ τὸ τῆς ἐκείνου γλώττης τρυγῶντες μελίκηρον, καὶ ὡς ἄγρωστις ὄμβρον (9) ἢ ὁρόσον Ἑρμωνίτιν τὰ ὄρη Σιὼν, ἃ ἦν ὑψηγορῶν προσιέμενοι, μετὰ πλείστης ἐπανύστρεφον χαρμονῆς, ὡς εἴπερ τὰς ἡδομένας χρυσᾶς ἔννας καὶ τὴν ἀληλεσμένην τοῦ μήλου δίαιταν ἢ τὴν λεγομένην ἡλίου τράπεζαν παρακειμένην εὗραντο καὶ καταπορεῖς αὐτῆς ἐγεγόνεισαν. Ὅταν οἳ κἂν πρώτης ὄψεως εὐθὺς τὸν ἐν δέρματι προβάτου κεκρυμμένον λύκον ἐγνώρισαν, καὶ τὸν ὅσον οὔπω μετὰ θάλψιν ἐπιθησόμενον ὄφιν καὶ κακῶς τοὺς ὑπὸ κόλπον φέροντας δράσοντα.

ιά'. Ἐπὶ τούτοις ἀνίενται μὲν τῆς εἱρκτῆς αὐτοῦ τε τοῦ Ἀνδρονίκου οἱ παῖδες ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Μανουὴλ καὶ οἱ λοιποὶ οὓς καθεῖρξεν ὁ πρωτοσεβαστὸς, ἐγκλείονται δ' ἕτεροι, οἷς οὗτος προσέβλεπεν ἥμερον, καὶ ὅσον τῆς αὐτοῦ μερίδος καὶ συγγενείας. Καὶ αὐτὸς δὲ κατὰ τὰ ἀνάκτορα συλληφθεὶς ὁ πρωτοσεβαστὸς καὶ φρουρᾷ διαληφθεὶς Γερμανῶν, οἳ κατωμαδὸν τοὺς ἑτεροστόμους πελέκεις ἀνέχουσιν (10), ἄπρόσιτος ἔμενεν. Αὖθις δὲ τῶν μὲν βασιλείων λαθραίως καὶ περὶ μέσας νύκτας ἐξάγεται, τοῖς δὲ κατὰ τὸ ἱερὸν ἀνάκτορον οἰκήμασι δίδοται, ὧν δομήτωρ ὁ πατριάρχης γέγονε Μιχαὴλ, μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ πάλιν καὶ πλείονος ἀσφαλεστέρας φρουρᾶς. Ὦ πραγμάτων παλινστρόφου φορᾶς, καὶ θᾶττον ἢ λόγος μετακλινομένης ἐνίοτε! Ὁ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας χθὲς εἰσενεγκὼν ἀκήρυκτον πόλεμον ὡς πολὺς τὸ γένος καὶ τὴν τύχην ὑπέραυχος, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκεῖθεν ἀποσπῶν ὡς οὐκ ἔδει, καὶ μυριάσιν ὄχλων περιβομβούμενος, σήμερον δέσμιος καὶ ἀνέστιος, μηδένο ἔχων ἀπαδὸν καὶ συλλήπτορα ἢ τὸν σώζοντα καὶ λυτρούμενον. Ὁ δὲ ἐδυσχέραινε μὲν κἀπὶ τούτοις, ἐπαθαίνετο δὲ μειζόνως ὅτι μὴ εἴρτο ὑπνώττειν ὑπὸ τῶν φυλάκων ἀεὶ ἐπιπιπτόντων αὐτῷ πρὸς ὕπνον τρεπομένῳ καὶ βιαζόντων ἴστᾳν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὥσπερ κέρας ἢ σίδηρον. Ὁ δὲ πατριάρχης μὴ μνησικακῶν ἀλλ' οἰκτείρων τῆς μεταβολῆς [P. 162] τὸν ἄνθρωπον θεραπείας τε ἱκανῆς μετεδίδου καὶ συγγινόμενος τὸ ἄχος ἐκούφιζε, καὶ μετρίως ἐκείνῳ προσφέρεσθαι παρήνει τοῖς φύλαξι μηδὲ γίνεσθαι βαρυτέρους τύχης τῆς ἐνεστώσης. Οὐ μὴν ἀλλ' ἡμερῶν τινων διαλιπουσῶν ἔρως ἀπάγεται τοῦ νεὼ ἵππῳ βραχυτάτῳ ἐπικαθήμενος καὶ πρασοδεύουσαν ἔχων σημαίαν ἐπὶ καλάμῳ ἠνσιωμένην, καὶ παροινούμενος οὕτω κατήει πρὸς θάλασσαν. Κἀκεῖθεν παραρριφεὶς ἁλιάδι ἐς τὸ πέραν ἀνάγεται πρὸς Ἀνδρόνικον, ἔπειτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεται, κοινῶς ἁπάν-

A omni deliciarum genere expleti fuissent. Fuerunt etiam qui sub pelle ovina delitescentem lupum ex primo congressu perspexerunt, et serpentem statim a refocillatione grassaturum in eos quorum sinu foveretur.

B 11. Post hæc duo Andronici filii, Joannes et Manuel, cæteriquo quos protosebastus in vincula conjecerat, carcere emittuntur; et alii eo conjiciuntur, quibus Idem favebat, atque adeo omnis ejus factio atque cognatio, et ipse protosebastus in palatio comprehensus a custodia Germanorum ancipites secures in humeris gestantium exitu 324 prohibetur. Sed sub mediam noctem clam palatio eductus in ædes sacræ curiæ, quas patriarcha Michael struxit, perducitur, cum eadem et majore ac firmiore custodia. O vicissitudinem rerum aliquando dicto citius ingruentem. Is qui pridie bellum atrocissimum Ecclesiæ intulerat, amplissima familia ortus, in summo fastigio collocatus, qui contra officium supplices inde abstrahere studuerat, quem multa millia circumsonabant,

C is perendie vinctus, exlorris, nullum pedissequum, nullum adjutorem, nullum vindicem habuit. Quæ cum ægre ferret, illud magis querebatur, quod a custodibus dormire prohiberetur, subinde irruentibus et immotis oculis astare cogentibus. At patriarcha oblitus injuriarum, et mutatæ fortunæ misertus, non parvam ejus curam gessit, et onus illud suo colloquio levavit, hortans ut moderate cum custodibus ageret, neque arrogantius quam pro fortuna loqueretur. Aliquot diebus elapsis, matutino tempore ex templo abducitur, et minutissimo equulo impositus, vexillo, quod in calamo ventilabatur, præeunte, per ludibrium ad mare deductus et in lintrem conjectus ad Andronicum defertur. Post etiam 325 de sententia omnium

D procerum, jussu Andronici exæcatur. Hic exitus fuit potentiæ ac potius nondum firmatæ tyrannidis et administrationis protosebasti; qui si, ut erat homo rei bellicæ peritus et non ignavus, ita majores copias comparasset et majore vigilantia

Hier. Wolfii notæ.

(9) Τὸ τῆς ἐκείνου γλώττης τρυγωντες μελίκηρον καὶ ὡς ἄγρωστις ὄμβρον. Favum linguæ illius, ut gramen imbrem aut rorem Hermonium montes Sionii, magniloquentiam ejus amplectebantur, maxima cum lætitia redeuntes, non secus ac si aureum sæculum et molitum molæ victum aut solis mensam appositam reperissent, etc. Verba τὴν ἀληλεσμένην τοῦ μήλου δίαιταν suspecta mihi sunt, nisi sit recens aliquod proverbium. Utcunque sit, ego sententiam expressisse contentus fui.

(10) Τοὺς ἑτεροστόμους πελέκεις ἀνέχουσιν. Τὸ ἕτερον, ut supra etiam monui, in compositione fere alterum e duobus significat, ut ἑτερόφθαλμος cœcus, hic pro ancipiti verti, quod intelligere videtur *hellempartas*. Si quis vero partisonas intelligere mavult, non impedio. Τὸ ἑτερόστομον certe nonnisi per ambages molestas proprie explicabitur.

rem gessisset, tam Andronicum urbis ingressu prohibere quam ipse illa mala evitare potuisset. Nam de imperatoriis thesauris aumere licuisset quantum libuisset : et triremibus ad dehellandum adversarium uti potuisset, in quibus Latini milites erant, tota Romana classe potiores, toti ferroi et cruenti. Enimvero eum, fato adversante, seguiorem Andronicus factus alacrior evertit, illustri victoria potitus ; qui dum ultra fretum adhuc versaretur, missis triremibus quæ magnum ducem sequebantur et delectis ex suo exerciti cohortibus, bellum Latinis in urbe versantibus infert. Cum autem urbana quoque multitudo animos contra eos sumpsisset et invicem ad strenue **326** pugnandum cohortati essent, terra marique simul pugnatum est ; et Latini a duobus exercitibus circumventi, quia se defendere non poterant, ut quisque potuit, salutem quæsiverunt, apertis ad diripiendum ædibus, quæ plenæ divitiarum omnis generis eorumque bonorum fuerunt quæ mortales expetere solent. Neque enim consistere, neque Romanos invadere, neque eorum impetum sustinere audebant. Itaque alii, quo sors tulit, in urbe sunt dispersi ; alii in magnalum ædes evaserunt ; alii longis navibus suorum popularium conscensis ferrum vix evaserunt. Qui comprehensi fuere, capitis sunt damnati ; omnes rei familiaris jacturam fecerunt. Triremes vero fugitivis plenæ, et portubus urbis in Hellespontum provectæ, eo die ad insulas Principis et Protam cæterasque urbi vicinas, non in alto situs, appulerunt. Postridie, nonnullis earum monasteriis incensis, velis remisque discesserunt. Nemine autem persequente, ubi placuit descensu facto, Romanis quidquid poluere nocuerunt.

των τῶν ἐν ὑπεροχῇ συνελθόντων καὶ μετ' Ἀνδρονίκου τὴν τοιαύτην πρᾶξιν κυρωσαμένων. Καὶ τοιοῦτο μὲν τὰ τῆς τοῦ πρωτοσεβάστου παραδυναστείας ἢ μᾶλλον οὔπω παγείσης ἀκριβῶς τυραννίδος καὶ τῆς τῶν ξυνῶν πραγμάτων διοικήσεως πέρας ὑλήφεσαν. Εἶχε μὲν οὖν τὰς χεῖρας εἰς παράταξιν ἱκανὰς καὶ τοὺς δακτύλους πρὸς πόλεμον ἐδεδίδακτο, ἴσως δ' ἂν καὶ πλείονι πολέμου παρασκευῇ καὶ ὁρμῇ ὀξυτέρᾳ χρησάμενος τῷ τε Ἀνδρονίκῳ τὴν εἰς τὴν πόλιν πάροδον ἀπετείχισε καὶ ἑαυτὸν ἀπείρατον διεφύλαξε τοῦ ἐφεστῶτος κακοῦ· ποιεῖν γὰρ ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἠδύνατο θησαυροῖς ὁπόσα ἠβούλετο, καὶ ταῖς τριήρεσιν ἐνῆν χρήσασθαι πρὸς τὴν τοῦ ἀνθισταμένου καταπολέμησιν αἳ τὸ ἐκ Λατίνων εἶχον ὁπλιτικὸν, οὕτω μὲν ἐπικρατέστερον ὂν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ παντάπασι ναυτικοῦ, οὕτω δὲ πάγχαλκον καὶ ὅλον αἱμυχαρές. Ἀλλὰ τοῦ μορσίμου, ὡς ἔοικεν, ἀντικρούσαντος ὁ μὲν τὸ πρόθυμον ὑπεχάλασεν, Ἀνδρόνικος δ' ἐπιτείνας ὑπεσκέλισε ταυτονί καὶ ὑπέβραμεν ἀντιτρέχοντα, καὶ τὴν νίκην λαμπρὰν ἀπηνέγκατο. Ὅς καὶ κατὰ τὴν περαίαν ἔτι διατριβῶν, στείλας τριήρεις ὅσαι ὀπίσω τοῦ μεγάλου δουκὸς ἠκολούθησαν καὶ τῶν συνακολουθησάντων αὐτῷ κατὰ πάροδον στρατιωτικῶν καταλόγων ἅπαν ἐπίλεκτον, πόλεμον συγκροτεῖ κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Λατίνων. Καὶ δὴ καὶ τοῦ δήμου τῆς πόλεως ἀνθαψάμενος κατ' αὐτῶν καὶ ἀλλήλους ἐς συνασπισμὸν παραθήξαντος θαλάττιος ὁμοῦ καὶ ἐπίγειος ἔρις φύεται. Καὶ πρὸς ἄμφα τὰ πλήθη κυκλωσάμενά τε καὶ περιζώσαντα μὴ ἀντιπαλαίειν σθένοντες οἱ Λατῖνοι, ὡς εἶχον, ἕκαστος σώζειν ἑαυτοὺς ἐπεβάλοντο, τὰς οἰκίας ἀνέντες πλήρεις πλούτου παντὸς καὶ πολυειδῶν ἀγαθῶν, ὁπόσα μεταδιώκουσιν ἄνθρωποι, τοῖς βουλομένοις προνόμευμα. οὐδὲ γὰρ μένειν κατὰ χώραν ἐτόλμησαν, ἢ κατὰ Ῥωμαίων ἐπῆλθουσαν αὖτοι, ἢ ὅλως ἐπιόντας ὑπέστησαν, Ἐντεῦθεν οἱ μὲν κατὰ πόλιν διασπαρέντες ὡς ἔτυχεν, ἄλλοι πρυσρυέντες οἴκοις ὑπερηφάνοις, οἱ δὲ καὶ τῶν μακρῶν ἐπιβάντες νηῶν ἃς ἐκλήρουν οἱ ὑμώφυλοί σφισιν, ἐξέφυγον μόλις τὸ μαχαίρᾳ περιπεσεῖν. Ὁπόσοι δὲ συνελήφθησαν, θανάτῳ ὑποδικάσθησαν. Πάντες μέντοι τὰς οὐσίας ἀπεβάλοντο. Αἱ δὲ πλήρεις τῶν ὁραπετευσάντων τριήρεις τῶν τῆς πόλεως ἀναχθεῖσαι λιμένων καὶ βλέψασαι πρὸς Ἑλλήσποντον τὸ μὲν λεῖπον τῆς ἡμέρας ἐκείνης ταῖς νήσοις προσωρμήκοσαι ἐξεπέρανταν, ὑπόσαι μικρὸν ἄποθεν τῆς βασιλίδος ἀμφιρρέουσι πόλεως μὴ πάνυ πελάγιαι, φημὶ δὴ τὴν Πρίγκιπον καὶ τὴν [P. 163] Πρώτην καὶ ἅσαι περὶ αὐτὰς ἀνίσχουσι τοῦ βυθοῦ· τὴν δ' ἐπιοῦσάν τινα τῶν ἐν αὐταῖς ἱερῶν φροντιστηρίων πυρπολήσασαι ἐξῆραν ἐκεῖθεν κώπαις ἁπάσαις καὶ διαπετασθείσι λαίφεσι· Μηδενὸς δ' ἐπιδιώκοντος, ἔνθα ἦν πρὸς βουλῆς καταίρουσαι. ἔδρων δ τι καὶ εἶχον κακὸν τοὺς ἐκεῖσε Ῥωμαίους.

12. Diebus illis cometa in cœlo conspectus est, qui gravissimas **327** clades, quæ consecutæ sunt, portendit, atque ipsum adeo Andronicum expressit. Nam serpentem sinuosum repræsentans nunc porrigebatur, nunc in spiras se colligebat, nunc cum horrore intuentium, quasi inferiores ex alto devoraturus esset humani sanguinis avidus, vastum rictum aperiebat. Sed cum non ultra diei illius reliquum et secutum noctem durasset, evanuit. Accipiter quoque aucupio exercitatus, albus, vincula pedibus gestans, qui plumis in nido sæpe amissis repubuerat, ab oriente in Verbi maximum templum tetendit ac Thomaiticam ædem ingressus multos ad sui spectaculum attraxit. Erant etiam qui eum comprehendere studerent : verum ipse

ιβ'. Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας καὶ κομήτης ἐφάνη κατ' οὐρανὸν, ὁποσημαίνων τὰ ἐσόμενά χείριστα καὶ αὐτὸν ἀτεχνῶς διαχαράττων Ἀνδρόνικον· ὕφους γὰρ σχῆμα καὶ ἕλιγμα ἡ τοῦ φανέντος ἀνάμματος ὄψις διατυποῦσα νῦν μὲν διετέτατο, μετὰ βραχὺ δ' ἀμφιπεριελίσσετο εἰς ὁλκούς, ἄλλοτε εἰς χάσμα ἀνοιγομένη στόματος φύβον ἐνεποίει τοῖς θεωμένοις οἱονεὶ καταγάσκουσα ἐξ ὕψους τῶν κάτωθεν καὶ ἀνδρομέου γλιχομένη αἵματος· Ἡμέρας οὖν ἐκείνης τὸ μήπω ἐκμετρηθὲν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα διαρκέσας ἠφάντωται. Ἀλλὰ καὶ ἱέραξ τοῦ θηρεύειν ἐθὰς, λευκὸς τὴν πτίλωσιν, τοὺς πόδας λωροπεδούμενος, κἀπὶ καλιᾶς πτερυρρυήσας πολλάκις καὶ αὖ πάλιν ἀνηβήκως, ὥρμησεν ἐκ τῆς Ἕω πρὸς τὸ τοῦ Δόγου μέγιστον τέμενος, καὶ τὸν Θωμαΐτην εἰσ-

ιὼν δόμον πολλοὺς κατὰ φήμην θεατὰς ἐφελκύσατο. Ἔπειτ' οἳ καὶ διετεχνῶντο συλλαβεῖν αὐτόν. Ὁ δ' ἐκεῖθεν ἀρθεὶς κατέπτη πρὸς τὸ μέγα βασίλειον, καὶ ἄνω τοῦ οἰκήματος καταπαύσας ἐν ᾧ τοὺς ὑπογυίους τοὺς ἄρχειν ἐπειλημμένους εἴθισται πρὸς τοῦ δήμου παντὸς ἀνευφημεῖσθαι στεφαννηφόρους, μετ' οὐ πολὺ ἐπάνεισι πάλιν πρὸς τὸν νεών. Καὶ τὴν τοιαύτην περιοδείαν τρισσῶς σταδιεύσας ὕστερον παρὰ του θηρεύεται καὶ εἰσάγεται τῷ βασιλεῖ. τῶν μὲν οὖν πλείστοις μέλλειν αὐτίκα Ἀνδρόνικον συλήψ ἦναι οἰωνίζετο ἐνθένδε καὶ δίκας γενναίας ὑφέξειν, ἐπεὶ καὶ ἐς αὐτὸν ἔφασκον ἀτεχνῶς τὸ οἰώνισμα ἀφορᾶν, πλειστάκις ἐνειρχθέντα δεσμωτηρίῳ καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς τρίχωμα χιονούμενον· οἱ δὲ γε σοφώτερόν τι προβλέποντες καὶ τὸ φρονεῖν ὑψιβάμονες τριετὲς ἔλιγμα χρονικὸν τὴν τριττὴν εἰς τὸ αὐτὸ κατάντημα πτῆσιν ἰσχυρίζοντο προσημαίνειν· καὶ τελευταῖον αὖθις Ἀνδρόνικον φρουρὰν κἀὶ ποδοκάκας καθυποδέχεσθαι Ῥωμαίων κατάρξαντα.

Πάντων δ' ἐς Ἀνδρόνικον διαπορθμευομένων, λοῖσθος ἐς αὐτὸν περαιοῦται ὁ πατριάρχης Θεοδόσιος μετὰ τῶν λογίμων τοῦ βήματος. Ὁ μὲν οὖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐγγίζειν σκηνὴν τὸν μέγαν ἀρχιερέα ἐνωτισάμενος ἔξεισιν εὐθὺς πρὸς ὑπάντησιν, στολὴν ἠμφιεσμένος σχιστὴν ἰοβάφινον ὑφῆς τῆς Ἰβηρικῆς, εἰς γόνατα καὶ γλουτοὺς (11) καταβαίνουσαν καὶ πυκάζουσαν τὰ ἕως βραχίονος, καὶ πυραμιδουμένην καλύπτραν τῇ κεφαλῇ περικείμενος, καπνηρὰν τὴν χροιάν· καὶ πρὸς τῶν ἱππείων χηλῶν βαλὼν ἑαυτὸν ἔκειτο τετανυσμένος μέγας μεγαλωστί. Μετὰ μικρὸν δ' ἀνίσταται, καὶ τῶν τοῦ πατριάρχου ποδῶν περιλιχμᾶται τὰ πέλματα, σωτῆρα τοῦ βασιλέως ἀποκαλῶν, ζηλωτὴν τοῦ καλοῦ, τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχον, τῷ χρυσῷ τὴν γλῶτταν Ἰωάννῃ ἀνθάμιλλον, καὶ πᾶσαν αὐτῷ προσηγορίαν [P. 104] περιτιθεὶς ἀγαθήν. Ὁ δὲ τότε πρώτως Ἀνδρόνικον θεασάμενος, ἐπεὶ κατηθρήκει περιεργότερόν βλέμμα γοργὸν, ὑποκαθειμένον φρόνημα, σοφιστικὸν καὶ περίεργον ἦθος, ἡλικίας ἀναδρομὴν ἐς πόδα δέκατον μικροῦ ἀνατείνουσαν, ἀγέρωχον βάδισμα, ὀφρὺν ἐπιλλώπτουσαν ὑπεροψίαν, φροντιστικόν τε καὶ ἐπὶ συννοίας ἀεὶ ἄνθρωπον, ταλανίσας τοὺς ἀφρόνως ἄνδρα τοιοῦτον εἰσοικισαμένους ἐπ' ἀνηκέστοις ἑαυτῶν συμφοραῖς, « Ἀκοῇ μέν, φησὶν, ἠκούσαμέν σου τό πρότερον, νῦν δὲ καὶ ἑωράκειν καὶ ἐγνώκειν σαφῶς. » Καὶ αὖ πάλιν τὸ τοῦ Δαβὶδ ἀποκναίσας εἶπε· « Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἴδομεν, » αἰμύλως καθαπτόμενος Ἀνδρονίκου οἷς τὰ τῆς ὑπαντήσεως ἐκείνῳ τῷ σκηνικῷ ὑπεξῆρε τῆς γνώμης, ἑαυτὸν ἐδαφίζων καὶ κυνηδὸν προσκυζόμενος, ἀναφέρων ἅμα τὰ ὀφθέντα πρὸς ἅπερ αὐτῷ ἀπήγγειλεν ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ, διαζωγραφῶν τῷ λόγῳ Ἀνδρόνικον καὶ οἷον ἀγνοοῦντι τιθεὶς ὑπόψιον. Ἀλλ' οὐκ ἔλαθε τὸ τῶν ῥημάτων ἀμφοτερίζον τὸν πολύμητιν Ἀνδρόνικον· ὅθεν καὶ τῇ τῶν λεχθέντων διπλόῃ ὡς οἷα διπάλτῳ ξίφει τρωθεὶς τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν σκυζομένην οἷον καὶ συνηρεφῆ τῶν ὀφρύων τοῦ πατριάρχου γραμμὴν τῶν ἔνδον καὶ περὶ ψυχὴν κινημάτων εὐρὼν προ-

A inde in magnum palatium pervolavit, et super eo canclavi consedit in quo recens imperio potitos, diademate redimitos, ab omni populo celebrari moris est. Paulo post ad templum revertitur; et hoc circuitu ter peracto tandem a quodam captus ad imperatorem affertur. Id auspicium quidam plane ad Andronicum referentes, qui et saepissime in carcerem conjectus et canus esset, cum statim poenas **328** gravissimas daturum interpretabantur. Sed prudentiores et sublimioribus praediti ingeniis, volatum illum ter repetitum triennium significare asserebant, quo in imperio exacto Andronicus rursus in custodia et compedibus futurus esset.

B Omnibus autem ad Andronicum navigantibus, postremus omnium etiam patriarcha Theodosius cum primariis sacerdotibus trajicit. Qui cum pontificem ad suum tentorium accedere audivisset, statim ei obviam procedit, veste indutus fissa violacei coloris, telae Ibericae, usque ad genua et cubitos pertinente, pileum in capite gerens, in acutam pyramidis instar desinentem, pulli coloris; et quantus erat, se ad equi ungulas prosternit. Paulo post assurgit, et patriarchae plantas deosculans eum imperatoris servatorem, honestatis amatorem, veritatis propugnatorem vocat et Joanni Chrysostomo comparandum, nullo honorifico titulo praetermisso. Patriarcha vero, qui tum primum Andronicum videbat, accuratius eo perlustrato, C animadversoque visu truci, occulto ingenio, callidis et affectatis moribus, statura ad decem fere pedes assurgente, superbo incessu, arrectis superciliis, **329** severitate et tristitia perpetua, miseratus eos qui talem virum in perniciem suam accersivissent: « Hactenus, inquit, audivi, nunc etiam vidi et palam cognovi. » Ac Davidicum illud non sine dolore adjicit: « Ut audivimus, ita quoque vidimus. » Quibus verbis salse perstringebat simulatum Andronici occursum et submissionem. Simul etiam memoria repetebat verba Manuelis imperatoris, qui Andronicum Oratione depinxerat et ignorantis patriarchae veluti oculis subjecerat. Sed illae verborum ambages Andronici sagacitatem non latuerunt, qui ambiguis illis verbis tanquam anciptiti gladio D vulneratus, visa superciliorum patriarchae subtristi et densa seric ad oculos vergente, quae affectionum animi index esset: « Ecce, inquit, occultum Armenium. » Nam patre Armenio natus esse ferebatur. Eodem dicterio eum alias quoque perstringit, cum in colloquio dolenti similis diceret se unum imperatoris Alexii curatorem superesse, sine ullo molestiarum et laborum socio, ne sanctitate quidem ejus **330** adjuvante, quanquam ei Manuel

Hier. Wollii notae.

(11) Ἐς γόνατα καὶ γλουτούς. Γλουτοὺς videtur hic ponere non pro clunibus, sed pro suris, ἀντὶ γαστροκνημίδων.

Alexii filii curam mandasset, et imperii administrationem etiam præ cognatis commisisset. Cui patriarcha respondit se jam olim sollicitudinem de imperatore deposuisse, hoc est inter mortuos eum numerare, posteaquam Andronicus urbem ingressus rerum administrationem susceperit. Quo responso confusus Andronicus, et se intellexisse dissimulans, rogavit quid sibi vellet ea oratio, quamvis satis sciret divinum virum pueri imperatoris mortem designasse. At ille, ne feram alioqui contra se rugientem magis irritaret, aut camelum ad solitum vomitum provocaret, dictum illud alio detorsit, ac se jam olim, et canonibus et senio rerum administratione interdicentibus, imperatorem curare desiisse, neque licere sibi mundanis rebus implicari ; præterea ipsum Andronicum vel solum parem esse imperatori educando.

Α μνήστριαν, « Ἴδε, φησὶ, βαθὺς Ἀρμένιος, » ἐπεὶ καὶ τὸ πατρῷον γένος ἐξ Ἀρμενίων ἔλκειν ἐλέγετο. Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοτέ ποτε ἐπέσκωψεν ἐς αὐτὸν Ἀνδρόνικος, ὅτε ὁ μὲν πρὸς τὸν πατριάρχην τὸν λόγον ποιούμενος ἀχθομένῳ ἐῴκει καὶ μόνος ὑπολελεῖφθαι τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου κηδεμὼν ἔλεγε, μηδένα ἔχων τὸν συμπονοῦντά τε καὶ συγκάμνοντα, μηδ' αὐτὴν τὴν ἐκείνου ἀγιότητα, καίπερ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ καὶ πατρὸς τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ ἐς αὐτὸν ἀναθεμένου τὸν πατριάρχην τὴν τοῦ υἱοῦ τημελούχησιν καὶ τὴν τοῦ κράτους αὐτῷ κυβέρνησιν ὑπὲρ τοὺς τούτῳ κατὰ γένος προσήκοντας· ὁ δ' ἔφησεν ἀπιφροντίσαι πάλαι τὸν βασιλέα, εἴτ' οὖν ταῖς τεθνεώτιν ἔχειν ἐναρίθμιον, ἐξ ὅτου περ αὐτὸς Ἀνδρόνικος τὴν βασιλίδα πόλιν εἰσεληλύθει καὶ τὰ καινὰ διαχειρίζει πράγματα. Πρὸς ἣν ἀπόκρισιν τοῦ πατριάρχου ἐρυθριάσας Ἀνδρόνικος ἤρετο τί ἐστι τὸ ἀπιφροντίσαι καὶ πρὸς ὅ σημαινόμενον ἐκτετόξευται, τὸν μὴ συνιέντα πλαττόμενος, καίτοι ἐγνωκὼς ἀληθῶς ὡς τὸν τοῦ παιδὸς καὶ βασιλέως θάνατον ἀνίξατο δι' ὧν ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ ἐφθέγξατο. Ὁ δὲ τὸν θῆρα μὴ ἐκμαίνειν ἐθέλων καὶ ἄλλως κατ' αὐτοῦ ὠρυόμενον, ἢ τὴν κάμηλον ἀναστομοῦν εἰς ἐξέραμα πρὸς ὅπερ εἴθιστο, οὐ κατὰ τὴν ἀληθῆ καὶ πρὸς ἣν ἐρρέθη ἐξήγησιν τὸν τοῦ ῥήματος νοῦν ῥᾳμήνευεν, ἀλλὰ, μηκέτι ἔφησε φροντίζειν τοῦ βασιλέως καὶ τὸ τούτου πάλαι παριδεῖν τημελὲς καὶ διὰ τὸ τοὺς κανόνας μὲν καὶ τὸ γῆρας μὴ ἐγχωρεῖν αὐτῷ τοῖς κατὰ κόσμον συμπλέκεσθαι πράγμασι, τὸ τὲ πλέον αὐτὸν τὸν Ἀνδρόνικον αὐτάρκη καὶ μονώτατον εἶναι τὸν βασιλέα παιδοκομεῖν.

13. Cæterum palatii rebus ex Andronici sententia per filios et amicos ejus quam rectissime constitutis, et imperatoris etiam amicis **331** ejus accedendi et ejus voluntati se accommodandi potestate data, tandem ipse quoque Andronicus Damali discedit. Ac triremi conscensa, dum per fretum in urbem trajicit, Davidicum illud hilariter succinuit : « Revertere, anima mea, in requiem tuam, quoniam Dominus tibi benefecit, erepta vita mea ex morte, oculis meis a lacrymis, pedibus meis a lapsu vindicatis. » Imperatore Alexio et matre ejus Xene e palatio, ut volucrat Andronicus, in Manganicas regales ædes ad Philopatium digressis, eo se confert ; ac, imperatore submisse adorato, pedes ejus amplectitur cum solito planctu et fletu. Matre vero ejus obiter et, contemptim salutata, sine dissimulatione veteris in eam odii, citra moram longiorem in tentorium non procul inde paratum discedit, ubi omnes viri nobiles et honorati sua quoque tabernacula erexerunt, quemadmodum pulli sub gallinæ alas confugiunt. Tum homo quidam, alter Irus Homericus, teter, sine domo, **332** divitum limina terens ut frustis panis famem sedaret, captus est, cum intempesta nocte juxta Andronici tabernaculum victum mendicaret, vir procerus et strabus. Ac primum ab Andronici ministris pro mago insimulatur, deinde urbanæ plebi præter opinionem deditur. Ea vero spectando Andronico, ut divino vultui intenta, cum indicta causa, congestis in theatro lignis aridis et sarmentis, in Andronici gratiam exurit.

Β

C

D

ιγ'. Τῶν μέντοι κατὰ τὰ ἀρχεῖα πραγμάτων οὕτωσὶ διαρρηθέντων ὡς Ἀνδρόνικος ὑπέθετο τοῖς υἱεῦσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις καὶ οἳ τῶν καθ' αἷμα ᾠκειωμένων τῷ βασιλεῖ ἀνεύθυνον ἐκ βασιλέως καὶ τὸ ὅλον ἀνάγκλητον εἶχον τὸ προσιέναι Ἀνδρονίκῳ καὶ τοῖς ἐκείνου προσανέχειν βουλεύμασιν, ὑψέ ποτε καὶ αὐτὸς Ἀνδρόνικος ὑποχωρεῖ τῆς Δαμάλεως εἰσιὼν τριήρη καὶ ὑποψήλας τὸ τοῦ Δαβὶδ ἐν τῷ τὸν πορθμὸν [P. 105] διαβαίνειν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ ὑποφθεγξάμενος μετὰ διαχύσεως, « Ἐπίστρεψον, ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε, ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος. » Τοῦ δὲ βασιλέως Ἀλεξίου καὶ τῆς ἐκείνου μητρὸς Ξένης ἐξιόντων μὲν ἐκ τῶν βασιλείων κατὰ τὴν Ἀνδρονίκου βούλησιν, εἰς δὲ τὰς ἐν τῷ Φιλοπατίῳ βασιλικὰς μετασκηνησαμένων οἰκοδομὰς αἳ τοῦ Μαγγάνη ἐλέγοντο, πρόσεισιν ἐκεῖσε Ἀνδρόνικος, καὶ τῷ μὲν βασιλεῖ βαθεῖαν ἀπονέμει προσκύνησιν ἐπὶ γόνυ πεσών, καὶ τοὺς ἐκείνου πόδας προσπτύσσεται, ὡς εἰρῆσθαι, κοψάμενος καὶ δάκρυα χεάμενος, τῇ δὲ τούτου μητρὶ Ξένῃ ὅσα καὶ ἀπούσῃ τὴν τιμὴν ἀφοσιωσάμενος καὶ τῆς ἐκεῖσε παρουσίας πάρεργον ἀπονείμας τὴν προσαγόρευσιν, καὶ ταύτην ὑποψίας μεστὴν καὶ τοῦ μίσους ἐνδεικτικὴν ὅπερ κατ' αὐτῆς ἐκ μακροῦ τῇ ψυχῇ ἐναπέθετο, βραχύ τι προσδιατρίψας μεταχωρεῖ. Καὶ κατὰ τὴν προηυτρεπισμένην αὐτῷ ἐκεῖ που σκηνὴν ἀφικόμενος εἶχε περὶ αὐτὸν τὰς αὐλαίας πηξαμένους, ὃν τρόπον αἱ ὄρνεις ὑπὸ τὰς ἑαυτῶν ἐπισυνάγουσι πτέρυγας τὰ νεόττια, πάντα ἄνδρα εὐγενῆ καὶ περίδοξον, ὅτε καὶ τις ἀνὴρ Ἶρος ἄλλος Ὁμηρικὸς, μολοβρὸς καὶ ἀνέστιος, τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἐκτρίβων καὶ θεραπεύων τὴν γαστέρα τοῖς τῶν ἄρτων τεμάχεσιν, ἐάλω τὰ βιώσιμα αἰτῶν ἀωρὶ τῶν νυκτῶν περὶ τὴν Ἀνδρονίκου σκηνὴν εἱλούμενος, ἐξωμίας ἄνθρωπος καὶ παραβλὼψ, καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὑπὸ τῆς θεραπείας Ἀνδρονίκου ὡς γοητείαις εὐθύνεται χρώμενος, ἔπειτα καὶ τῷ δήμῳ τῆς πόλεως

Α

Β

Alexii filii curam mandasset, et imperii administrationem etiam præ cognatis commisisset. Cui patriarcha respondit se jam olim sollicitudinem de imperatore deposuisse, hoc est inter mortuos eum numerare, posteaquam Andronicus urbem ingressus rerum administrationem susceperit. Quo responso confusus Andronicus, et se intellexisse dissimulans, rogavit quid sibi vellet ea oratio, quamvis satis sciret divinum virum pueri imperatoris mortem designasse. At ille, ne feram alioqui contra se rugientem magis irritaret, aut camelum ad solitum vomitum provocaret, dictum illud alio detorsit, ac se jam olim, et canonibus et senio rerum administratione interdicentibus, imperatorem curare desiisse, neque licere sibi mundanis rebus implicari ; præterea ipsum Andronicum vel solum parem esse imperatori educando.

Α μνήστριαν, « Ἴδε, φησὶ, βαθὺς Ἀρμένιος, » ἐπεὶ καὶ τὸ πατρῷον γένος ἐξ Ἀρμενίων ἔλκειν ἐλέγετο. Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοτέ ποτε ἐπέσκωψεν ἐς αὐτὸν Ἀνδρόνικος, ὅτε ὁ μὲν πρὸς τὸν πατριάρχην τὸν λόγον ποιούμενος ἀχθομένῳ ἐῴκει καὶ μόνος ὑπολελεῖφθαι τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου κηδεμὼν ἔλεγε, μηδένα ἔχων τὸν συμπονοῦντά τε καὶ συγκάμνοντα, μηδ' αὐτὴν τὴν ἐκείνου ἁγιότητα, καίπερ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ καὶ πατρὸς τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ ἐς αὐτὸν ἀναθεμένου τὸν πατριάρχην τὴν τοῦ υἱοῦ τημελούχησιν καὶ τὴν τοῦ κράτους αὐτῷ κυβέρνησιν ὑπὲρ τοὺς τούτῳ κατὰ γένος προσήκοντας· ὁ δ' ἔφησεν ἀπιφροντίσαι πάλαι τὸν βασιλέα, εἴτ' οὖν ταῖς τεθνεώτιν ἔχειν ἐναρίθμιον, ἐξ ὅτου περ αὐτὸς Ἀνδρόνικος τὴν βασιλίδα πόλιν εἰσεληλύθει καὶ τὰ καινὰ διαχειρίζει πράγματα. Πρὸς ἣν ἀπόκρισιν τοῦ πατριάρχου ἐρυθριάσας Ἀνδρόνικος ἤρετο τί ἐστι τὸ ἀπιφροντίσαι καὶ πρὸς ὅ σημαινόμενον ἐκτετόξευται, τὸν μὴ συνιέντα πλαττόμενος, καίτοι ἐγνωκὼς ἀληθῶς ὡς τὸν τοῦ παιδὸς καὶ βασιλέως θάνατον ἀνίξατο δι' ὧν ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ ἐφθέγξατο. Ὁ δὲ τὸν θῆρα μὴ ἐκμαίνειν ἐθέλων καὶ ἄλλως κατ' αὐτοῦ ὠρυόμενον, ἢ τὴν κάμηλον ἀναστομοῦν εἰς ἐξέραμα πρὸς ὅπερ εἴθιστο, οὐ κατὰ τὴν ἀληθῆ καὶ πρὸς ἣν ἐρρέθη ἐξήγησιν τὸν τοῦ ῥήματος νοῦν ῥᾳμήνευεν, ἀλλὰ, μηκέτι ἔφησε φροντίζειν τοῦ βασιλέως καὶ τὸ τούτου πάλαι παριδεῖν τημελὲς καὶ διὰ τὸ τοὺς κανόνας μὲν καὶ τὸ γῆρας μὴ ἐγχωρεῖν αὐτῷ τοῖς κατὰ κόσμον συμπλέκεσθαι πράγμασι, τὸ τὲ πλέον αὐτὸν τὸν Ἀνδρόνικον αὐτάρκη καὶ μονώτατον εἶναι τὸν βασιλέα παιδοκομεῖν.

13. Cæterum palatii rebus ex Andronici sententia per filios et amicos ejus quam rectissime constitutis, et imperatoris etiam amicis **331** ejus accedendi et ejus voluntati se accommodandi potestate data, tandem ipse quoque Andronicus Damali discedit. Ac triremi conscensa, dum per fretum in urbem trajicit, Davidicum illud hilariter succinuit : « Revertere, anima mea, in requiem tuam, quoniam Dominus tibi benefecit, erepta vita mea ex morte, oculis meis a lacrymis, pedibus meis a lapsu vindicatis. » Imperatore Alexio et matre ejus Xene e palatio, ut volucrat Andronicus, in Manganicas regales ædes ad Philopatium digressis, eo se confert ; ac, imperatore submisse adorato, pedes ejus amplectitur cum solito planctu et fletu. Matre vero ejus obiter et, contemptim salutata, sine dissimulatione veteris in eam odii, citra moram longiorem in tentorium non procul inde paratum discedit, ubi omnes viri nobiles et honorati sua quoque tabernacula erexerunt, quemadmodum pulli sub gallinæ alas confugiunt. Tum homo quidam, alter Irus Homericus, teter, sine domo, **332** divitum limina terens ut frustis panis famem sedaret, captus est, cum intempesta nocte juxta Andronici tabernaculum victum mendicaret, vir procerus et strabus. Ac primum ab Andronici ministris pro mago insimulatur, deinde urbanæ plebi præter opinionem deditur. Ea vero spectando Andronico, ut divino vultui intenta, cum indicta causa, congestis in theatro lignis aridis et sarmentis, in Andronici gratiam exurit.

Β

C

D

ιγ'. Τῶν μέντοι κατὰ τὰ ἀρχεῖα πραγμάτων οὕτωσὶ διαρρηθέντων ὡς Ἀνδρόνικος ὑπέθετο τοῖς υἱεῦσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις καὶ οἳ τῶν καθ' αἷμα ᾠκειωμένων τῷ βασιλεῖ ἀνεύθυνον ἐκ βασιλέως καὶ τὸ ὅλον ἀνάγκλητον εἶχον τὸ προσιέναι Ἀνδρονίκῳ καὶ τοῖς ἐκείνου προσανέχειν βουλεύμασιν, ὑψέ ποτε καὶ αὐτὸς Ἀνδρόνικος ὑποχωρεῖ τῆς Δαμάλεως εἰσιὼν τριήρη καὶ ὑποψήλας τὸ τοῦ Δαβὶδ ἐν τῷ τὸν πορθμὸν [P. 105] διαβαίνειν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ ὑποφθεγξάμενος μετὰ διαχύσεως, « Ἐπίστρεψον, ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε, ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος. » Τοῦ δὲ βασιλέως Ἀλεξίου καὶ τῆς ἐκείνου μητρὸς Ξένης ἐξιόντων μὲν ἐκ τῶν βασιλείων κατὰ τὴν Ἀνδρονίκου βούλησιν, εἰς δὲ τὰς ἐν τῷ Φιλοπατίῳ βασιλικὰς μετασκηνησαμένων οἰκοδομὰς αἳ τοῦ Μαγγάνη ἐλέγοντο, πρόσεισιν ἐκεῖσε Ἀνδρόνικος, καὶ τῷ μὲν βασιλεῖ βαθεῖαν ἀπονέμει προσκύνησιν ἐπὶ γόνυ πεσών, καὶ τοὺς ἐκείνου πόδας προσπτύσσεται, ὡς εἰρῆσθαι, κοψάμενος καὶ δάκρυα χεάμενος, τῇ δὲ τούτου μητρὶ Ξένῃ ὅσα καὶ ἀπούσῃ τὴν τιμὴν ἀφοσιωσάμενος καὶ τῆς ἐκεῖσε παρουσίας πάρεργον ἀπονείμας τὴν προσαγόρευσιν, καὶ ταύτην ὑποψίας μεστὴν καὶ τοῦ μίσους ἐνδεικτικὴν ὅπερ κατ' αὐτῆς ἐκ μακροῦ τῇ ψυχῇ ἐναπέθετο, βραχύ τι προσδιατρίψας μεταχωρεῖ. Καὶ κατὰ τὴν προηυτρεπισμένην αὐτῷ ἐκεῖ που σκηνὴν ἀφικόμενος εἶχε περὶ αὐτὸν τὰς αὐλαίας πηξαμένους, ὃν τρόπον αἱ ὄρνεις ὑπὸ τὰς ἑαυτῶν ἐπισυνάγουσι πτέρυγας τὰ νεόττια, πάντα ἄνδρα εὐγενῆ καὶ περίδοξον, ὅτε καὶ τις ἀνὴρ Ἶρος ἄλλος Ὁμηρικὸς, μολοβρὸς καὶ ἀνέστιος, τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἐκτρίβων καὶ θεραπεύων τὴν γαστέρα τοῖς τῶν ἄρτων τεμάχεσιν, ἐάλω τὰ βιώσιμα αἰτῶν ἀωρὶ τῶν νυκτῶν περὶ τὴν Ἀνδρονίκου σκηνὴν εἱλούμενος, ἐξωμίας ἄνθρωπος καὶ παραβλὼψ, καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὑπὸ τῆς θεραπείας Ἀνδρονίκου ὡς γοητείαις εὐθύνεται χρώμενος, ἔπειτα καὶ τῷ δήμῳ τῆς πόλεως

ἐκδίδοται παραλόγως. Οἱ δὲ ὅσα καὶ θείας ὄψεως τῆς Ἀνδρονίκου θέας ἐχόμενοι, ἀνεξελέγκτως αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον ἀπαγαγόντες καὶ κραῦρα ξύλα καὶ φακιόλους φορυτῶν ξυναγείραντες κατακαίουσιν Ἀνδρονίκῳ χαριζόμενοι.

Συχνὰς δ' ἐκμετρήσας ἡμέρας Ἀνδρόνικος σὺν τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ Φιλοπάτιον, ἔσχεν ἔρον εἰς τὴν μεγαλόπολιν εἰσιέναι καὶ τὸν τοῦ βασιλέως ἐξαδέλφου Μανουὴλ τάφον ἰδεῖν. Ὅθεν κατὰ τὴν τοῦ Παντοκράτορος μονὴν γεγονὼς, καὶ ποῦ κέῖται ὁ νεκρὸς ἐρωτήσας, καὶ ἐπιστὰς τῷ σωματοφυλακοῦντι μνήματι πικρῶς ἐπεδάκρυσε καὶ περιπαθῶς ὠλοφύρετο, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν παρεστώτων μὴν τὸν κρυφίνουν ὅλως διορᾷν Ἀνδρόνικον ἔχοντας θαυμάσαι λίαν, καὶ εἰπεῖν· « Ὢ τοῦ θαύματος, πῶς ἐφίλει τὸν προσγενῆ ἄνακτα, καίπερ διώκτην ὄντα θερμὸν καὶ φιλανθρώπως αὐτῷ μὴ χρησάμενον. » Τινῶν δὲ τῶν ἐκ τοῦ γένους ἀποσπώντων αὐτὸν τῆς σοροῦ καὶ ἀρκούντως ὑποφαινόντων τεθρηνηκέναι, οὐδ' ὅλως καθυπεῖξε ταῖς παραιφάσεσιν, ἀλλ' αἰτήσας καὶ ἔτι μικρὸν ἐνδοθῆναί οἱ προσκαρτερῆσαι τῷ τάφῳ, ἔχειν γάρ τι τῷ κειμένῳ κατὰ μόνας διαλεχθῆναι, τὰς χεῖρας ὡς πρὸς ἱκεσίαν διασκευάσας καὶ διαπετάσας τὰς παλάμας καὶ διαρας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς λίθον τὸν νεκροδέγμονα, καὶ τὰ χείλη μὲν κινῶν, φωνὴν δ' οὐδαμῶς ἐξικνουμένην εἰς ὦτα τῶν παρεστώτων οἰμωγοῦν ἀφιείς, διάλεξίν τινα λαθραίαν ἐπεποίητο. Τοῖς [P. 166] μὲν οὖν πλείστοις ἐπῳδή τις βαρβαρικὴ λελόγισται τὰ ὑποψαλλόμενα· ἦσαν δ' οἱ, καὶ τούτων μάλιστα οἱ τὴν εὐτραπελίαν μεταδιώκοντες, ἐπικερτομεῖν Ἀνδρόνικον ἔφασκον τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ, καὶ ἀτεχνῶς κειμένῳ ἐπεμβαίνοντα λέγειν, « Ἔχω σε τὸν διώκτην καὶ πολλὰς ἐμοὶ πλάνας προξενήκοτα, καὶ ὑφ' οὗ παγκόσμιον μικροῦ γεγένημαι περιλάλημα, πᾶσαν δυστυχῶς ἐπιὼν ὁπόσην ἥλιος ἔπεισιν ἅρματι. Καὶ σὲ μὲν ὁ ἑπτακόρυμβος οὗτοσὶ σωνέξει λίθος ὅσα καὶ ἄφυκτον δεσμωτήριον, νήγερτον καθεύδοντα ὕπνον καὶ τῆς τελευταίας σάλπιγγος ἐπιδεᾶ· ἐγὼ δὲ τὸ σὸν μετελεύσομαι γένος οἷα καὶ λέων μεγάλῳ ἐπεγκύρσας θηράματι, καὶ δίκας ὧν ὑπὸ σοῦ κακῶς ἐπεπόνθειν γενναίας εἰσπράξομαι τὴν ἑπτάλοφον ταυτηνὶ καὶ λαμπρὰν εἰσιὼν μεγαλόπολιν. »

ιδ'. Ἐκ δὲ τούτου πάντα οἶκον ἐπιὼν περιφανῆ καὶ λαμπρὸν, καὶ σταθμοὺς ἐν αὐτοῖς τιθέμενος ὥσπερ οἱ παροδεύοντες, ἐχρῆτο τοῖς κοινοῖς ὡς ἤρεσέ τοι πράγμασι, τῷ μὲν βασιλεῖ Ἀλεξίῳ κυνηγεσίοις ἐφιεὶς προσανέχειν καὶ κούφοις τῷ τέως τρέφεσθαι πνεύμασι μετὰ τῶν φυλάκων οὓς αὐτῷ ἐπέστησεν, οὐ μόνον τὴν εἴσοδον αὐτοῦ καὶ τὴν ἔξοδον ἐφορῶντας τοῦ μυθικοῦ πολυομμάτου Ἄργου περιεργότερον, ἀλλὰ καὶ μηδένα τῶν ἁπάντων παρεῶντας μόνῳ ἐντυγχάνειν αὐτῷ ὑπέρ τε οὑτινοσοῦν διομιλεῖσθαι πράγματος, ἑαυτὸν δὲ ὅλον ἐπιδοὺς ταῖς μερίμναις, οὐχ ὅπως εὖ πράττοιεν τὰ Ῥωμαίων, ἀλλ' ὅπως ἀφελεῖ ἐκ τῶν βασιλείων καὶ σύμβουλον ἀγαθὸν καὶ κατὰ χεῖρα γενναῖον ἀνδρα καὶ ἀρειμάνιον καὶ ὕποπτον ἐκείνῳ καὶ πρὸς ἀρχὴν ἐπιτήδειον. Ἀμειβόμενος δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοὺς Παφλαγόνας καὶ πάντα ἄλλον συνεφαψάμενον αὐτῷ τῆς ἀποστασίας, ἀξιώμασι τούτους ἐτίμησε καὶ δωρεαῖς φιλοτίμοις ἐδεξιώσατο. Καὶ τὰ λαμπρὰ δὲ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τὰ τῶν ὀφφικίων μεγαλοπρεπῆ, ὡς ἐκείνῳ ἐδόκει, μετατιθεὶς ἐπί τινων μὲν τοὺς ἑαυ-

A Qui dies complures cum imperatore in Philopatio commoratus, magnam urbem intrare desideravit et Manuelis patruelis sepulcrum spectare. Cum in Pantocratoris monasterium venisset, quæsivit ubi situs esset imperator; ejusque sepulcro astans acerbe flevit, miserabiliter ejulans, ut quidam ex astantibus artium Andronici ignari, præ admiratione dicerent: « O rem miram! ut imperatorem cognatum, quamvis acrem et inhumanum persecutorem, dixit: « Cum autem quidam ex cognatis eum a tumulo avellerent, et luctui satis esse datum dicerent, monitis eorum nequaquam acquievit, sed petiit ut ΣΣΤ se paulisper adhuc sepulchro inhærere paterentur; habere enim quod cum defuncto seorsim colloquatur. Itaque manibus et palmis supplicis in modum compositis, et oculis B in sepulcri saxum intentis labia movit, editaque voce, quæ a nemine exaudiretur, occultum colloquium habuit. At plerique murmur illud incantationem barbaricam esse, facetiores autem Andronicum Manuelis insultare et manes ejus exagitare dicebant his verbis: « Habeo te, persecutor, a quo multis actus sum erroribus et totius pene mundi factus fabula, universo orbe pererrato; ac te quidem sepulchrum istud in septem vertices assurgens et inevitabilis carcer profundo somno oppressum tenet, ex quo nonnisi ultimæ tubæ clangore excitaberis; ego vero tuum genus ulciscar, ut leo prædam opimam nactus, et pœnas injuriarum tuarum graves exigam, postquam hanc splendidam urbem sum ingressus, quæ septem una sibi muro C circumdedit arces. »

14. Deinceps omnes domos illustres et splendidas pervagando, et viatorum instar in eis diversando, rem publicam suo arbitratu administrabat. Imperatori Alexio venationes et alia ludicra indulsit, ΣΣΔ custodibus adhibitis, qui non modo ingressum et egressum ejus diligentissime observarent, sed etiam neminem omnino ulla de re cum eo colloqui paterentur: sibi curam rerum vendicavit, non in id intentus, ut Romana res floreret, sed ut omnes tam consilio quam manu pollentes et imperio idonei, diversæ factionis, palatio exigerentur. Paphlagones cæterosque omnes quorum opera et studiis regnum occuparat, et D honoribus et largitionibus est remuneratus. Dignitates et officia magnifica pro libito partim in filios suos, partim in alios transtulit, eos utique qui ipsum secuti erant, ut olim ii qui a Deo vivente ad Bualem defecerunt, quique ipsius gloriam priori laudabili dignitati cum justitia conjunctæ prætulerunt. Proinde clari viri partim domo et patria pellebantur, a charissimis suis avulsi, partim oculis privabantur, partim in carcerem et ferreas manicas

conjiciebantur, nullius sibi sceleris conscii, sed illius criminis tacite 335 condemnati, quod ex nobilitate essent et bello sæpe fortiter se gessissent, aut proceritate corporis et elegantia formæ, aut alia quapiam re quæ mordoret Andronicum et spe haud bona alerot, antecellerent; aut ob residuas veterum offensarum scintillas, quæ hactenus velut ignis sub cinere latuerant, resuscitatas, multabantur. Itaque peracerba fuit illorum temporum conditio, et conjunctissimorum inter se perfidia malum intolerabile. Nec enim frater duntaxat fratrem, pater filium negligebat, si Andronico ita visum esset: sed prodilores eorum infestissimos ad internecionem familiæ adjutabant. Erant etiam qui ipsi suos deferrent, ut aut Andronici acta irridentes, aut spreto Andronico paternum imperium gerenti Alexio addictos. Multi quoque inter accusandum sunt accusati; et dum alios arguunt ut Andronici insidiatores, ab ipsis reis aut circumstantibus sunt delati, et in eamdem custodiam utrique abducti. Orationem meam confirmat Joannes Cantacuzenus, qui pugnis in spadonem Zitam ita sæviit, ut dentes ei excuteret et labia discinderet, quod cum imperatore Alexio de communibus miseriis esset collocutus; 336 idemque mox comprehensus et oculis erutis in obscurum carcerem est conjectus, quod per quemdam carceris custodem fratri uxoris suæ Angelo Constantino salutem dixerat. Nemo igitur arcanarum erat expers; et si nunquam alias, tum certe reipsa monstra illa apparebant, quæ Empedocles de contentione fabulatur. Neque enim proceres duntaxat Andronici adversarii, sed ejus etiam cultores crudelissime tractabantur. Nam quos heri humanissime exceperat et inter intimos habuerat, in eos hodie atrociter sævichat. Ita videre erat eumdem eodem die, ut de navarcho Xerxis est memoriæ proditum, et coronati et securi percuti, laudari et conviciis proscindi. Itaque prudentiores Andronici laudationem injuriæ principium, et benificentiam ejus facultatum rapinam, benignitatem ejus interitum judicabant. Neque vero constabat, cum regnum affectaret, eum venificum esse atrociesimum et Iehalia pocula miscendi peritum: sed 337 aliquot diebus post id omnibus in ore erat, vere necne, haud scio; ac ejus nefariæ artis prima fecisse periculum Maria Cæsarissa, Manuelis imperatoris filia, ferebatur, quæ et princeps et præ cæteris omnibus Andronici reditum expetiverat. Nam pollicitationibus ab eo corruptum paternum ejus spadonem, cognomento Pterygionitem, lentum illi venenum miscuisse. Nec multo post Cæsar uxoris obitum est consecutus, qui nec ipse naturali morte decessisse, sed unus calix duos præstantes homines, Andronici insidiis, confecisse putabatur.

τοῦ παῖδας προὐβάλετο, ἄλλοις δ' ὑπεξῆρεν ἑτέρους, ἐκείνους δήπουθεν οἳ ὀπίσω αὐτοῦ ἐπορεύθησαν ὡς τοῦ Βάαλ πρότερον οἱ ἀποστάντες ζῶντος Θεοῦ, καὶ οἳ τὴν παρ' ἐκείνῳ δόξαν προὔθεντο τῆς ἐπαινετῆς καὶ προτέρας τιμῆς καὶ τῷ δικαίῳ μερίδα παρεχομένης. Οἱ μὲν τοίνυν τῶν ἐπιστήμων ἀνδρῶν ἀπηλαύνοντο οἴκου καὶ πατρίδος καὶ τῶν φιλτάτων ἀποδιίσταντο, οἱ δὲ εἱρκταῖς καὶ χειροπέδαις σιδηραῖς παρεδίδοντο, ἄλλοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπτοντο, αἰτίαν οὐδεμίαν πρόσθηλον ἐπαγομένην σφίσιν εὑρίσκοντες, τὸ δ' εἶναι τῶν εὐπατριδῶν σιωπηλῶς ἐγκαλούμενοι, καὶ κατὰ πόλεμον πολλάκις εὐδοκιμῆσαι, ἢ φυῆς σώματος γενναιοτάτης ἢ ὥρας ἰκανωτάτης μεταλαχεῖν, ἢ τι ἕτερον φέρειν ἐπαινετὸν, ὑποκνίζον Ἀνδρόνικον οὐδ' ἀγαθὰς ἐκείνῳ τὰς ἐλπίδας ὑποβάλλον, εἴτε μὴν παλαιᾶς μικρολυπίας ὑποτύφον ἐμπύρευμα καὶ φρυκτεῶν κατὰ βραχὺ τὸ πρώην λελῃθὸς καὶ σποδιούμενον τοῦ θυμοῦ. Ἦν τοίνυν ἀνύποιστος ἡ τοῦ τότε καιροῦ φορὰ, καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους καὶ τῶν πάνυ γνησιωτάτων οὐκ εὐπιστία κακὸν [P. 167] ἀφόρητον ἦν. Οὐ γὰρ μόνον ἀδελφὸς παρεώρα κασίγνητον καὶ πατὴρ υἱέα παρέτρεχεν, ἂν οὕτως ἤρεσκεν Ἀνδρονίκῳ· ἀλλὰ καὶ τοῖς καταπροδιδοῦσι τούτους συνέπραττον τὰ ἀνήκεστα, καὶ τὴν τοῦ γένους συνδιεσείοντο ἀπώλειαν. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ κατεμήνυον αὐτόταται τοὺς οἰκείους ὡς ἢ τὰ παρ' Ἀνδρονίκου χλευάζοντας δρώμενα ἢ γοῦν τῷ τὴν πατρῴαν ἄρχοντι ἀρχὴν Ἀλεξίῳ προσκειμένους, Ἀνδρονίκου δὲ ἀπαυχενίζοντας ἑαυτούς. Πολλοὶ δὲ κἀν τῷ ἄρτι κατηγορεῖν κατηγόρηντο, καὶ διελέγχοντες ἑτέρους ἐπ' Ἀνδρονίκῳ τέκτονας κακῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν κατηγορουμένων ἢ καὶ ἄλλων παρεστώτων προσηγγέλλοντο, καὶ εἶχε τούτους κἀκείνους συναπαγομένους μιᾷ φρύγῃ. Καὶ πιστοῦταί μοι τὸν λόγον ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης παλαμναιοτάταις πυγμαῖς παίων ἐκτομίαν τινὰ Τζίταν καλούμενον καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκρίζων καὶ τὰ χείλη ἀφαιματῶν, ὅτι πεφώραται ὅλως Ἀλεξίῳ τῷ βασιλεῖ περὶ τῶν κοινῶν διαλεχθεὶς συμφορῶν, παραχρῆμα δὲ συλλαμβανόμενος καὶ αὐτὸς ἐξομματούμενός τε καὶ εἱρκτῇ ζοφώδει παραῤῥιπτούμενος υἷς προσηγορίαν διὰ τοῦ δεσμοφύλακος πέπομφεν ἐνὶ τῶν γυναικομαίμων Ἀγγέλῳ δεσμώτῃ ὄντι τῷ Κωνσταντίνῳ. Οὐκοῦν διὰ ταῦτα ἦν εἰς πόνον ἅπασα κεφαλὴ, καὶ παῤῥησίαν ἤγον ὡς οὔ ποτε, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς πιστούμενα, ὅσα τὸ Ἐμπεδόκλειον νεῖκος τερθρεύεται τύρκτα. Οὐ γὰρ ἐκλεκτὸς μόνον ἅπας καὶ ὑψηλὸς τῆς ἐναντίας ὢν Ἀνδρονίκῳ μερίδος ἔπασχε τὰ οἰκτρότατα, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς οἰκείους θεραπευτῆρας ἀπιστότατος ὤν, οὓς χθὲς ἐφώμιζε στέαρ πυροῦ καὶ οἷς τὸν μόσχον παρετίθει τὸν σιτευτὸν καὶ τὸν ἀνθοσμίαν ἰκίρνα ζωρότερον καὶ τῷ κύκλῳ τῶν περὶ ἐκεῖνον ἐνέγραφε, τούτους διετίθει χειρίστως σήμερον. Ἦν δὲ καὶ τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πολλάκις ὁρᾶν στεφανούμενόν τε ἅμα κατὰ τὸν τοῦ Ξέρξου ναύαρχον καὶ δειροτομούμενον, ὑμνούμενόν τε καὶ βλασφημούμενον. Ὥστε καὶ πολλοὶ τῶν ἐπιγραφομένων Ἀνδρόνικον, οἱ ὅλως ἐς νοῦν βάπτοντες, τὸν ἐξ ἐκείνου ἔπαινον καταβολὴν ἐνόμιζον ὕβρεως, καὶ τὴν ἀγαθοῦ τινος ἀνθρωπικοῦ παροχὴν ἔμεσιν τῶν προσόντων ᾤοντο εἶναι καὶ καταστροφὴν τὴν ἐπιστροφήν. Ὁ δ' αὐτὸς φαρμακὸς ὢν ὁλοώτατος ἐλελήθει πρότερον, ἡνίκα τυραννεῖν ἐπεβάλλετο·

ἡμερῶν δέ τινων διαλειπουσῶν ἤδετο παρὰ πᾶσιν (εἰ δὲ καὶ ἀληθῶς, οὐκ ἔχω λέγειν) καὶ θανασίμους κεραννύειν ἐπίστασθαι κύλικας, καὶ τῆς ὀλεθρίας ταύτης ἐς ᾅδου καταγωγῆς πρώτην τῶν ἄλλων πειραθῆναι τὴν Καισάρισσαν Μαρίαν τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Μανουήλ, τὴν καὶ πρώτως καὶ παρὰ πάντας μάλιστα τὴν Ἀνδρονίκου κάθοδον ἐς τὴν πατρίδα γλιχομένην ἰδεῖν· ὑποφθαρῆναι γὰρ χρησταῖς ὑποσχέσεσιν ἐκτομίαν τινὰ πατρῴων ὑπηρέτην τῇ γυναικί, τοὐπίκλην Πτερυγιονίτην, καὶ λυγρὸν ἐγχυθῆναι τῇ ἀνθρώπῳ διὰ τούτου φάρμακον, εἶναι δὲ μὴ τῶν αὐτίκα θανατούντων τὸ ποθὲν δηλητήριον, ἀλλὰ τῶν κατὰ βραχὺ παρακατατιθεμένων θανάτῳ καὶ ὑπεξαγόντων τοῦ ζῆν σχολαίτερον. Οὐ πολὺς ὁ ἐν μέσῳ καιρὸς, καὶ τῷ τῆς γυναικὸς μόρῳ καὶ ὁ ταύτῃ συζυγὴς Καῖσαρ ἐπηκολούθησε. Πλὴν οὐδ' οὗτος φυσικῶς ἐλέγετο τελευτᾷν, ἀλλ' ὕποπτος [P. 168] ἦν κἀν τούτῳ Ἀνδρόνικος, κἀκ κύλιξ ἐτεκμαίρετο μία ζωῆς κατευνάστρια δύο ἀμαυρῶσαι τέκνα πιότητος.

ιε'. Βουληθεὶς δὲ τὸ ἐκ τῆς ἀνεψιᾶς Θεοδώρας ἀποτεχθὲν αὐτῷ θυγάτριον τὴν Εἰρήνην εἰς γάμον ἁρμόσαι τῷ Ἀλεξίῳ, ὃν ἡ Κομνηνὴ Θεοδώρα τῷ βασιλεῖ ἐγείνατο Μανουήλ, βιβλίον λεπτογίζον ξυντίθησι πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον, καὶ τοῦτο ὑποσημηνάμενος κάτωθεν διὰ μέλανος τῷ οἰκείῳ ὀνόματι ἐπὶ κοινῆς ἀκροάσεώς τε καὶ σκέψεως ἀναβίβωσιν. Ἦν δὲ τῶν γραφομένων ὁ νοῦς, εἰ συγχωρηθήσεται προβῆναι συνάλλαγμα γαμικὸν βραχὺ μὲν ἢ οὐδὲν παρυπεμφαῖνον τὸ ἄτοπον, γεννησόμενον δ' ὅμως εἰς ἁρμογὴν τῆς Ἑῴας καὶ Ἑσπερίου λήξεως καὶ ἀνάῤῥυσιν αἰχμαλώτων καὶ χορηγὸν πλείστων ὅσων ἑτέρων συνοισόντων κοινῇ. Καὶ τὸ βραχυσύλλαβον τοῦτο γραμμάτιον, καθά τις εὐρυχανδὴς ζωμήρυσις ἢ Ποσειδώνιος τριαινα ἢ γοῦν τὸ εὑρὺες τῆς Ἔριδος μῆλον, τήν τε σύνοδον διεκύκησε καὶ τῆς συγκλήτου μέρος ὁπόσον περὶ τὸ κρῖναι διέστησεν, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν κατ' ἀλλήλων ἐφώπλισε καὶ εἰς μοίρας ἐναντίας ἀπέκρινε. Χρήμασι γὰρ οἱ πλεῖστοι τούτων καθυπαχθέντες καὶ τιμῶν ἀναβάσεσι μαλαχθέντες ἐπευδόκουν, ὡς οὐκ ἄφελον, εἶα μὴ κεκωλυμένῳ τῷ γάμῳ. Οἱ δὲ θρασύτεροι τῶν δικαστῶν καὶ ψηφοφαγεῖν εἰωθότες καὶ κατὰ τοὺς περιφανεῖς ἀγυρτεύοντες οἴκους, καὶ οἱ φιλόχρυσοι τῶν ἐκ τῆς συνόδου καὶ θεοκάπηλοι, μηδὲ συγγένειαν ἐπισώρεσθαι διετείνοντο τὰ συναφθησόμενα πρόσωπα διὰ τὸ ἐξ ἀθεμίτων ἑνώσεων ἀμφότερα γεγενῆσθαι καὶ τοῖς νόμοις τὰ τοιάδε κυήματα ἀνεπικοινώνητα συγγενείας καὶ ἐκ διαμέτρου ἀφεστῶτα λογίζεσθαι· καὶ ἀμαθὲς δὲ ἔλεγον εἶναι καὶ τὸ οἴεσθαι ὅλως δεῖν ὑπ' ἐξέτασιν πίπτειν ἐκδηλοτέραν ἡλίου ὑπόθεσιν. Οἱ δ' οὐδ' ἄκροις ὠσὶ παραδεχόμενοι τὰ φθεγγόμενα, καὶ ὡς ἀγχωμάλοις ὅπλοις τοῖς νόμοις τὰς προσβολὰς αὐτῶν ἀπρακτοῦντες, μηδὲ συγχωροῦντες τῇ πράξει ὡς ἀθεμιτογαμίας μεστῇ ἀντέπιπτον γενναιότερον. Ἦσαν δ' οἱ τὴν καλλίστην ταύτην εἰσηγούμενοι γνώμην, καὶ τῆς πάλης τῆς κρείττονος, βραχεῖς ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐντρόφων τοῦ βήματος καὶ τινες ὑσύνοπτοι τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς. Καὶ αὐτοὺς δὲ ὁ τοῦ πατριάρχου ζῆλος ἐπισυνίστη τε καὶ ἐπήλειφεν, οὐκ ἐῶν ἑτεροζυγεῖν καὶ εἴκοθεν ἄλλως σπεύδοντας. Οὔτε γὰρ ἡ Ἀνδρόνικου τοῦτον ἐξέλυσε μεγαλειότης οὔθ' ἡ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐστυφέλιξε δύναμις, οὔθ' αἱ ἀπειλαὶ διετάραξαν, ἀλλ' ἦν ἀτίνακτος ὡς ἐκεῖνος ὁ πρόβολος περὶ ὃν ἀεὶ κῦμα ῥηθὲν ἵσταται καὶ ἅλμη περιμορμύρουσα· ὁ δὲ εἰς ἀφρὸν διαλύων καὶ μακρὰ κλάειν ἐῶν τὴν ἠχήσασαν θάλασσαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἕστήρικται βάσεως. Ἀμέλει τοι καὶ ἰδὼν ὡς οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλ' ἀνακαλύπτως ἔπεισι

15. Cum autem filiam Irenen, ex consobrina Theodora Comnena contra leges susceptam, Alexio, Manuelis ex incesto concubitu Theodoræ filio, despondere vellet, breve scriptum ad sanctum concilium componit, idque suo nomine atramento subscriptum publice recitandum et deliberandum proponit. Cujus hæc erat sententia, utrum ferendum esset matrimonium, quod cum parum aut nihil potius incommodi præ se ferat, tamen ad Orientis et Occidentis conjunctionem et captivorum redemptionem pertineret, ac plura alia commoda rei publicæ allaturum esset. Id breve scriptum veluti ahenum ebulliens aut Neptunius tridens, aut ingeniose confictum illud contentionis pomum, concilium permiscuit; et inter senatorios judices omnes dissidium effecit, aut ut verius dicam, alios in alios armavit et in contrarias velut acies distraxit. Nam eorum maxima pars corrupta largitionibus et amplificandæ dignitatis promissionibus, id conjugium ut licitum (quod utinam factum non esset) approbavit. Judices vero audaciores, qui procerum ædes frequentare ac suffragia conviviis eorum condonare solent, et homines avari et res divinas cauponari soliti, eas personas inter se cognatas esse negabant, propterea quod ex illicitis nuptiis procreatæ nihil cum jure cognationis commune haberent ac alienissimæ putarentur. Esse autem inscitiæ, causam sole illustriorem in quæstionem vocari. Alii vero argumentis istis plane repudiatis fortiter adversabantur, et nuptias istas, quæ incestæ essent, procedere nequaquam patiebantur. Ejus pulcherrimæ sententiæ auctores erant pauci ex ordine pontificum et sacerdotum, et ex patribus conscriptis aliquot, qui et ipsi patriarchæ studio incitati et auctoritate confirmati in recta sententia, quamvis eam domo non attulissent, permanebant. Hunc enim neque Andronici majestas debilitavit, neque vis eloquentiæ evertit, neque minæ perturbarunt, quominus instar marinæ petræ inconcussus maneret. Qui cum se nihil proficere et mala manifeste ingruere et partem meliorem a majore vinci cerneret, e sacro palatio in insulam Terebinthum, ubi sibi diversorium et sepulcrum struxerat, discedit. Andronicus vero, ut desideratum, ita inopinatum ejus discessum instituto suo commodissimum ratus, nuptias perficit, Bulgarorum episcopo, qui tum forte in urbe erat, cæremonias matrimonii peragente. Cum de successore suæ factionis patriarcha dando deliberaret. Camatero

Basilio œcumenicum pontificatum defert; aut potius illius sygrapha impulsus vendit, qua is promiserat se quidquid cordi esset Andronico, quantumvis illicitum, facturum, et ea declinaturum quæ illi displicerent.

τὰ δεινὰ καὶ νικᾷ τὰ χείρονα, τῶν ἱερῶν ἀπανίσταται ἀρχείων καὶ πρὸς τὴν νῆσον ἀφικνεῖται Τερέβινθον, καθ' ἣν αὐτῷ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν τοῦ σκήνους ὑπετρέπιξε κατάθεσιν. Ὁ δὲ Ἀνδρόνικος τὴν τοῦ Θευδοσίου ὑποχώρησιν δεξίωμα [P. 169] τύχης κάλλιστον ἡγησάμενος ὡς παρὰ δόξαν ἅμα καὶ κατὰ γνώμην ἐκείνῳ γεγενημένην, τό τε συνάλλαγμα ἐξεπέρανε τῶν γάμων, εὐλογητὴν ἀναδείξας τὸν ἀρχιποίμενα τῶν Βουλγάρων παρόντα τηνικαῦτα τῇ πόλει, καὶ περὶ τοῦ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον διαδεξομένου καὶ αὐτῷ πληρώσοντος τὰ κατ' ἔφεσιν διασκέπτεται. Καὶ ἐπικρίνεται Ἀνδρονίκῳ εἰς τὴν οἰκουμενικὴν προεδρίαν ὁ Καματηρὸς Βασίλειος, ἢ τὸ ἔμπαλιν, ὡς ἐλέγετο, αὐτὸς Ἀνδρόνικον ἐφειλκύσατο πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν οἷς μονώτατος ἐξ ἁπάντων Ἀνδρονίκῳ ἐγγράφως συνέθετο ἐκεῖνα ἐν τῷ ἀρχιερατεύειν διαπράττεσθαι ὅσα φιλητὰ Ἀνδρονίκῳ, κἂν εἶησαν παναθέμιτα, κἀκεῖνα πάλιν ἀποστυγεῖν ὁπόσα οὐχ ἡδύνει Ἀνδρόνικον.

16. Hoc tam afflicto civitatis statu provinciæ pejus etiam habebant, nescio quo fato Romanum imperium labefactante. Nam Iconii sultanus audito Manuelis imperatoris obitu, quem ut Tantalus saxum jamjam capiti imminens formidarat, Sozopolim belli jure capit, oppida circumjacentia directa suæ ditionis facit, et splendidissimum Attali urbem longa obsidione affligit; Colyalium vastat, et alias complures provincias in deditionem accipit. Ad hæc magnus domesticus Joannes Comnenus, cognomento Batatzes, vir rei bellicæ non ignarus, multis victoriis contra Persas insignis, tum Philadelphiæ degens, acriter Andronico adversatur, ejus edicta negligit, minas ejus gravioribus minis eludit. Et cum ob affectati regni crimen male audiret, cum qui id jam invaserat objurgat, et ut malum genium, genus imperatorium exstirpantem, exsecratur. Unde Asianæ urbes seditionibus et intestinis bellis gravius quam a finitimis hostibus affligebantur. Imo, quem barbari non violarant, eum cives trucidabant; et concitati contra sese populares, obliti necessitudinis, barbarico 341 more alii in alios grassabantur. Ac Andronicus in animo habuit Andronicum Lapardam justis copiis datis cum Batatze committere, virum parvum illum quidem, sed bellicosum. At Joannes Comnenus oppressus morbo, circa Philadelphiam castrametatus, filios Manuelem et Alexium contra Lapardam mittit. Cum autem vario eventu pugnaretur et multi utrinque civilibus armis caderent, in magno luctu erat Batatzes, ac fortunas suas miserabatur, quod tum infeliciter in lecto decumberet, cum in publico et in acie versandum et bellica virtus declaranda ac Orientalium urbium voces ob victoriam audiendæ essent, ut re ipsa intelligeret senex Andronicus, cum quali sibi adversario res esset. Sed quid non habet alacritas et animus in re mala bonus? Jubet se in tumulum, unde pugna conspici posset, in lectulo deferri, et filiis ut instruenda sit acies præcipit. Sic victoria illustri potitur ejus exercitus, et Lapardanos longe persequitur ac cædit. 342 Paucis diebus post Batatzis interitus magnum Philadelphiensibus luctum attulit, et animos eorum omnium ita immutavit ut cum Andronico se conjungere abhorrerent, et missis Cpolim legatis, ad captandam Andronici benevolentiam, Batatzem et filios ejus summa

ις'. Οὐ μόνον δὲ τὰ κατὰ τὴν πόλιν οὕτως ἐνόσουν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔξω χειρόνως ἔμασχον, ἀντιπεριάγοντος, οἶμαι, τοῦ δαιμονίου τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους εἰς πᾶν ἀξύμφορον. Ὁ γὰρ τοῦ Ἰκονίου σουλτάνος, ὃν ἐδείμαινε πέτρον ἀεὶ κατὰ Τάνταλον ὑπὲρ κεφαλῆς ἀνατέλλοντα, φημὶ δὲ τὸν ἄνακτα Μανουήλ, εἰς ᾅδου μετακεχωρηκέναι μαθὼν τήν τε Σωζόπολιν πολέμου νόμῳ κατέσχε, καὶ τὰς πέριξ κωμοπόλεις ληΐσάμενος ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ τὴν Ἀττάλου δὲ λαμπροτάτην πόλιν πολιορκίᾳ χρονίᾳ ὑπήκοον, καὶ τὸ Κοτυάειον ἐξεπόρθησε, καὶ ἑτέρας συχνὰς χώρας παρεστήσατο. Καὶ ὁ μέγας δὲ δομέστικος Ἰωάννης ὁ ἐκ Κομνηνῶν, ᾧ τὸ ἐπώνυμον Βατάτζης, ἀνὴρ οὐ ψαῦλος τὰ τακτικά, πολλὰς δὲ νίκας πολλάκις ἐπανῃρημένος κατὰ Περσῶν, τῇ Φιλαδελφείᾳ ἐνδιατρίβων ἀντεκάθητο γενναίως τῷ Ἀνδρονίκῳ καὶ ὀλιγώρως τῶν τούτου εἶχεν ἐπιταγῶν, καὶ ἀπειλοῦντι δεινὰ ἀντενεβρίμᾶτο δεινότερα, καὶ κακῶς ἀκούων ὡς τυραννίδι ἐπιχειρῶν τῷ ἤδη τετυραννηκότι λαμπρῶς ἐπετίμα τε καὶ ἐπέπληττεν ὡς ἐναντίῳ δαίμονι, τὸ βασίλειον γένος ἐκτρίβοντι. Ὅθεν ἐμφυλίων στάσεων καὶ πολέμων αἱ Ἀσιάτιδες ἔγεμον πόλεις. Καὶ ἦν τὰ ἐντεῦθεν ὁρώμενα πολλῷ δυσαχθέστερα τῶν ἐξ ὁμόρων συμβαινόντων ἐθνῶν, ἢ καὶ οὕτως εἰπεῖν, ᾧ χεὶρ οὐκ ἐπεξῆλθεν ἀλλόγλωττος, τοῦτο ἡ ἐγχώριος ἐθέριζε δεξιὰ, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐκπεπολέμωτο τὸ ὁμόφυλον βαρβαρωθὲν ἅπαν καὶ τοὺς τῆς συγγενείας νόμους ἠγνοηκός. Καὶ Ἀνδρόνικος μὲν ὁπλίζειν ἔγνω κατὰ τοῦ Βατάτζη τὸν Λαπαρδᾶν Ἀνδρόνικον, ἄνδρα βραχὺν μὲν τὸ δέμας, δραστήριον δὲ τὰ πολέμια, οὐκ ὀλίγον αὐτῷ στρατολογήσας ὁπλιτικόν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰωάννης νόσῳ τότε συνισχημένος καὶ περί που τὴν Φιλαδελφέων πόλιν ἐσκηνημένος ἀντεξάγει τῷ Λαπαρδᾷ τοὺς υἱεῖς, τόν τε Μανουὴλ καὶ τὸν Ἀλέξιον. Τοῦ δὲ πολέμου συχνὰς μεταλαβόντος τροπὰς ὁποίας αὐτὸς ἴστησι, καὶ πολλῶν ἑξεκατέρωθεν ἀναιρουμένων ταῖς ἐμφυλίοις συμπλοκαῖς, βαρυπενθὴς ἦν ὁ Βατάτζης τῇ ἐνσκηψάσῃ κακοξίᾳ ἐπιστυγνάζων ὡς ἀμφοτέραις αὐτὸν συσχούσῃ καὶ καταβαλούσῃ δυστυχῶς ἐπὶ κλίνης, ὅτι δημοσιεύειν ἔδει καὶ παριστᾷν ἢ τρέφει [P. 170] περὶ τὰ πολεμικὰ γενναῖον, καὶ τὰς ἐπὶ νίκῃ νενομισμένας φωνὰς πρὸς τῶν ἑῴων πόλεων δέχεσθαι, ὅτι δὲ πιστοῦσθαι τοῖς ἔργοις πρὸς οἷον ἀντιφέρεται ἄρχηγὸν ὁ βαρυγέρων Ἀνδρόνικος. Πράγμασι δὲ καθυποδεικνὺς ὡς προθυμία καὶ νεκροὺς ἀνίστησι καὶ ὡς οὐδὲ

καρδίας αἰσθητικῆς ἰσχυρότερον, αἴρειν αὐτὸν ἐπὶ κλινιδίου αὐτοσχέδου προτρέπεται, καὶ στῆσαι φέροντας ἐν γηλόφῳ, ὅθεν ὁρατά οἱ τὰ κατὰ πόλεμον ἔσοιτο. Οὗ δὴ γεγονότος, καὶ τοὺς υἱεῖς αὐτοῦ τὴν στρατιὰν κατὰ τὸν δικοῦντά οἱ τρόπον ἐκτάξαι κελεύσαντος, ἡ νίκη περιφανῶς πρὸς τὸ ἐκείνου μετέβη στράτευμα· τὸ δὲ τοῦ Δαπαρδᾶ τὰ νῶτα μεταβαλὸν ἐπὶ πλεῖστον ἦν χρόνον διωκόμενον καὶ κτεινόμενον. Μετὰ βραχείας δ' ἡμέρας τὸν βίον καταστρέψαντος τοῦ Βατάτζη, οἱ Φιλαδελφεῖς πικρῶς ἐπ' αὐτῷ καὶ βόθιον ὀλολύξαντες προσχωρεῖν ἐγνώκεισαν Ἀνδρονίκῳ, ὡς μὴ εἶναι ὅστις οὐχὶ τῶν ἁπάντων. Οἱ δὲ καὶ ἐς αὐτὴν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν τὸ τῆς προθυμίας πτερὸν ἔλυον, καὶ Ἀνδρόνικον θεραπεύοντες κατὰ τοῦ ἀετιδοῦς ὄρνιθος τοῦ Βατάτζη καὶ τῶν ἐκείνου νεοττῶν ἔκρωζον ὡς κορῶναι λευκίρυζαι, ἢ γοῦν ὡς κηφῆνες περιβόμβουν ἀγυιὰς καὶ ἀνάκτορα, ὁποῖον δὴ τῶν κακοσχόλων τὸ ἐπιτήδευμα καὶ τῶν διχρόαν τρεφόντων γλῶτταν ἐπὶ τοῦ στόματος. Οἱ δὲ τοῦ μεγάλου δομεστίκου μιοὶ, δείσαντες μὴ συσχεθεῖεν καὶ καταπροδοθεῖεν Ἀνδρονίκῳ, μεθίστανται ἐκεῖθεν καὶ τῷ Ἰκονιεῖ σουλτάνῳ προσρύονται· οἳ καὶ ὕστερον, ἐξ ὧν ἔπαθον, προθήλως ὑπέδειξαν μὴ ἐξεῖναί τινι τὰς πάγας ὑπεραλέσθαι ἢ τὸ ἀμφίβληστρον διεκδῦναι ὃ ἡ ἄνωθεν ἐξέτεινε Πρόνοια. Δυσχεράναντες γὰρ ἐπὶ τῇ μετὰ τοῦ σουλτάνου χρονίᾳ διατριβῇ, ὡς οὐκ ἀμύνειν τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνοις ἐθέλοντος, εἰς Σικελίαν ἀπαίρειν κεκρίκασι, καὶ δὴ νηὸς ἐπιβάντες καὶ οὐρίῳ τὰ πρῶτα πνεύματι χρώμενοι τὸ Κρητικὸν διαπλωίζονται πέλαγος. Κατὰ δὲ τοῦτο τοῦ πνεύματος ἀντιστάντος ἀναγκαστῶς τῇ Κρήτῃ προσίσχουσι, καὶ γνωσθέντες παρά τινος ἐκεῖσε φυλάσσοντος (γένους οὗτος τοῦ πελεκυφόρου καὶ Κελτικοῦ) συλλαμβάνονται καὶ τῷ τῆς Κρήτης δασμολόγῳ καταμηνύονται. Ὁ δὲ ἠρεῖτο μὲν τοὺς ἄνδρας ἐκσῶσαι καὶ τῆς νήσου ἀρτεμέας ἐκπέμψαι, ἄλφιτα αὐτοῖς ἐπισιτισάμενος καὶ οἶνον δόρυσάμενος καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τὸν πλοῦν ἐπιτήδεια χορηγήσας, οὐκ ἔχων δ' ὅπως περανεῖ τὰ κατὰ σκοπὸν (καταφανεῖς γὰρ ἤδη τοῖς ἅπασιν ἐγεγόνεισαν) δῆλα τίθησιν Ἀνδρονίκῳ τὰ κατὰ τούτους τοὺς τέλανας Κομνηνούς. Καὶ οὗτος μισυφὴς ὢν καὶ ταῖς τῶν ἀνδρῶν κόραις ἀκορέστως ἀντικαθήμενος τοῦ φωτὸς τούτους ἀποστερεῖ.

A animi levitate criminarentur. Proinde magni domestici filii, metuentes ne comprehensi Andronico proderentur, ad Iconiensem sultanum confugiunt; quorum calamitate declaratum est laqueos et retia divinæ Providentiæ neminem posse evadere. Nam cum sultani cessationem in ferendis contra hostem auxiliis moleste ferrent, abire in Siciliam decreverunt; et navi consecensa, principio prospero flatu Cretici pelagi oram legunt. Ibi vero adverso vento coorto ad Cretam appellere coacti, et a quodam præsidiario Gallo, ex eorum ordine qui secures gestant, coguiti comprehenduntur, et apud Cretæ quæstorem deferuntur. Qui cum eos incolumes et commeatu instructos ex Σ Σ insula dimittere in animo haberet, nec tamen suum exsequi consilium B illis jam agnitis posset, rem Andronico indicat. Qui ut lucis inimicus et oculis infestissimus, miseros illos Comnenos excæcat.

ιζ'. Τότε δ' οὖν Ἀνδρόνικος θείαν ἐπισκοπὴν τὸν τοῦ Βατάτζη θάνατον ἡγησάμενος, καὶ προστιθεὶς ταῖς λοιπαῖς ἑαυτοῦ δολοφροσύναις καὶ ἕτερον τοῦ τρόπου προκάλυμμα, στεφθῆναι αὐτοκράτορα εἰσηγεῖται τὸν βασιλέα Ἀλέξιον. Καὶ δὴ ἐπὶ τῶν ὤμων ἄρας αὐτὸν καὶ μετὰ δακρύων θερμῶν εἰς τὸν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἀνακομίσας ἀνάσταθμον ἐπὶ μάρτυσι μυριάσι πολλαῖς πλήθους ἀστυκοῦ καὶ ἀλλοίου, καὶ πάλιν ὁμοίως ἐκεῖθεν κατενεγκών, ἔδοξε φιλοστοργότερος εἶναι πατρὸς καὶ χεῖρ δεξιὰ ἐπιστῆναι, τῷ νεαρῷ τῆς βασιλείας ὄρπηκι. Ὁ δὲ τὸ τοῦ Δαβὶδ ἀντικρὺς διδοὺς πέρατι, ὅ φησιν, « Ἐπάρας κατέῤῥαξέ με, » διενοεῖτο ταῦτα [P. 171] καὶ ἐπετέλει. Τῷ τοι καὶ πάντας ἐκποδὼν θέσθαι προθυμηθεὶς διεξῆγεν ὡς ἠρεῖτο τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν πράγματα, τῶν ὅλων κύριος καθεστώς. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν τοῦ βασιλέως μητέρα τοῦ υἱοῦ καὶ βασιλέως ἀποστῆσαι βουλόμενος, οὐκ ἔλληγεν αὐτῆς καταβοώμενος καὶ τὸν ἀπονοττούντα πλαττόμενος, φάσκων ἀντικαθίστασθαι οἱ ταυτηνὶ πθοδηλότατα καὶ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν καὶ μηχανὴν τῷ κοινῷ τῆς πολιτείας καὶ τῷ βασιλεῖ συνοισουσαν ἀντιπολιτεύεσθαι, καὶ τὸν δῆμον εἰς τὰς κατ' αὐτῆς ἐξεκύμαινεν ὕβρεις, ὡς πολλάκις εἰς τὸ ἱερὸν ἀρχεῖον ἐκδημαγωγηθέντα συναθροισθῆναι, καὶ πρὸς τὴν κατὰ τῆς δεσποίνης σκῶψιν τε καὶ προβούλευσιν ἁρπάσαι καὶ μὴ ἐκόντα τὸν πατριάρχην τὸν πάνυ τὸν Θεοδόσιον, καὶ παραβιάσασθαι

C 17. Ac Batatzis obitum divinum beneficium interpretatus, cæteris dolis etiam hunc adjecit ingenii sui dissimulandi causa. Auctor est coronandi Alexii, eumque in humeros elatum lacrymans in Magnæ ecclesiæ ambonem pertulit; atque indo retulit, ut patrem pietate superare videretur et adolescentis imperatoris præsidium haberetur, cum ipse aliud in animo haberet, ac Davidicum illud agitaret, « Elatum me allisit. » Quare omnibus aulæ proceribus amotis, summaque rerum in se translata, imperium suo arbitratu gerebat; ac principio matrem imperatoris, ut aperte sibi et imperatoris ac rei publicæ commodis adversantem, criminari non destitit, seque discessurum iterum simulavit; et populo ad eam conviciis lacerandam concitato, suis artibus effecit ut in sacro palatio conveniret, et patriarcham 344 Theodosium importunis flagi- D tationibus et crebris conviciis perpelleret ut in imperatricis ejectionem e palatio consentiret. Tanta enim circumfusæ turbæ vecordia erat, ut timendum esset ne in barbam ejus involarent, nihil elucentem in eo sanctimoniam reveriti, ni Andronici postulatis, ut ab injuria esset tutior, annuisset. Beli quoque judices, Monasteriotes Leo, Tornicius Demetrius et Constantinus Patrenus, nondum in album eorum inscripti qui Andronico studebant, nec apertissimo illius cupiditatibus

mancipati, vitæ periculum adierunt. Nam de imperatrice sententias rogati responderunt se prius velle cognoscere, an id concilium de imperatoris sententia coactum esset. Qua oratione tanquam stimulo vulneratus Andronicus : « Isti sunt, inquit qui protosebastum ad illa facinora impellunt:, comprehendite eos. » Statim igitur satellites gladios quos **345** humeris sustinebant in illos vibrarunt; et populus chlamydibus eorum apprehensis viros per contumeliam huc et illuc traxit, ut mortem ægre effugerent. His peractis Andronicus proceres invasit ; qui cum ea facinora ferenda non ducerent, et Cyclopiam cœnam ante oculos haberent, fidem inter sese dederunt et acceperunt, et concordiam sanctissimo jurejurando firmaverunt, pacti se nec oculis somnum visuros nec capitibus quietem daturos, ni prius Andronicum, si fieri posset, sustulissent, ut suopte potius quam conchæ sanguine (qua vestem suam tingere cupiens, omnem imperatoriam stirpem evellere et tanquam immanis bellua devorare conaretur) purpurascoret. Conjurati erant Andronicus Angeli Constantini filius, magnus dux Andronicus Contostephanus, et horum filii sedecim, omnes viri robusti et bellicosi ; Logotheta dromi Camaterus Basilius, et alii complures juncti genere eis, viri illustres. Sed ea conspiratio prodita non diu latuit Andronicum ; qui impetu facto in Andronicum Angeli filium, tum **346** non procul a terrestribus manibus habitantem, illum cum quatuor filiis in exsilium agit: nam sagena satellitum Andronici cupidissime evitata, conscensaque cum filiis navicula, vacuis amphoris quæ in ea erant ejectis, periculum vix evitavit. Contostephanus cum quatuor filiis et Camaterus Basilius comprehensi omnes excæcantur. Item alii non convicti, ex fama duntaxat eaque ambigua conjurationis, eadem pœnas dederunt. Ad hunc modum iis quos olim comprehensos cupiebat, per occasionem in potestatem redactis, et aliis in carcerem conjectis, aliis in exsilium actis, aliis aliter multatis, cum paucos admodum reliquos esse cerneret, qui omissa pertinacia, errantium stellarum more, cursu in contrarium mutato sibi studerent, dominæ perniciem molitur ; ac post varias criminationes miseram mulierem concilio suorum, et eorum judicum cœtu coacto, qui non judicaturi **347** sed damnaturi erant, proditionis accusat : eam ad Belam Hungariæ regem, sororis maritum, crebras dedisse litteras, et magnis pollicitationibus eum impulisse ut Branizobam et Belligradum vastaret. Itaque in augustissimum carcerem prope S. Diomedis monasterium ignominiose abducitur, ubi et custodum ludibriis ac contumeliis et fame sitique afflicta, sævissimi carnifices manum continenter exspectabat. Andronicus vero nihil imminuta feritate, nihil nisi atrox et crudele cogitans et vivere illam graviter ferens, non multo post injuriarum ministros judices convocat, quæ pœna

A κἀκεῖνον εὐδοκῆσαι δι' ὑπομνήματος τὴν ἐκ μέσου ταύτης μετάστασιν καὶ τὴν ἐκ τῶν βασιλείων ἄπαρσιν. Τάχα δ' ἂν καὶ τῶν γενείων αὐτοῦ ἐπελάβοντο τῶν ἀγοραίων οἱ κυνηγώμενες, παρ' οὐδὲν τὴν ἐμπρέπουσαν ἐκείνῳ θέμενοι ὁσιότητα, εἰ μὴ κατένευσε πρὸς τὰ παρ' Ἀνδρονίκου αἰτούμενα, ἐπὶ τὸ εὖ διατιθεὶς τὴν τοῦ κινδύνου σφοδρότητα. Μικροῦ δὲ ἐδέησε κινδυνεῦσαι περὶ τὸ ζῆν κἀκ τῶν τοῦ Βήλου κριτῶν τὸν Τορνίκην Δημήτριον, τὸν Μονασταριώτην Λέοντα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Πατρηνόν, οὔπω τῷ κύκλῳ ἐγγραφέντας τῶν Ἀνδρονίκῳ προσθεμένων, μηδὲ πρὸς πᾶν ἐράσμιον ἐκείνῳ δουλογραφηθέντας τρανότερον καὶ τὸ γόνυ βαθέως κάμψαντας. Οἱ μὲν γὰρ ἀπαιτούμενοι τὸ παριστάμενον εἰπεῖν πρὸς τὰ κατὰ τῆς δεσποίνης εἰσαγόμενα ἐθέλειν πρώτως ἔφασαν μαθεῖν εἰ ὁ σύλλογος ἐκεῖνος καὶ ἡ συνέλευσις καὶ ἡ περὶ τῶν προκειμένων ἐξέτασις κατὰ γνώμην γίνεται τοῦ κρατοῦντος καὶ ὁρισμόν· ὁ δ' Ἀνδρόνικος ὡς βουκέντρῳ τῷ λόγῳ τούτῳ τρωθείς, « Οὗτοί εἰσιν, » ἔρησεν, « οἱ τὸν πρωτοσεβαστὸν ἐνάγοντες εἰς τὸ τὰ ἄτοπα δρᾷν· συλλάβετε αὐτούς. » Καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε οἱ μὲν δορυφόροι τὰ ἐπὶ τῶν ὤμων ἑτερόθηκτα ξίφη ὡς καθιξόμενοι κατήνεγκαν· ὁ δὲ δῆμος τῆδέ τε κἀκεῖσε τῶν χλαμύδων λαβόμενοι περιέφερον τοὺς ἄνδρας μεθ' ὕβρεως, ὡς μόλις ἐκφυγεῖν τὸ θανεῖν. Τοῦτο δ' ἀνύσας Ἀνδρόνικος τοῖς μεγιστάσι μετέπεινα ἐπεφύετο. Οἱ δὲ ὡς οὐκ ἀνεκτὰ τὰ τοιαῦτα ἔργα ὑφορώμενοι καὶ τὴν Κυκλώπειον ἄντικρυς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες καταβοίνησιν, ἀλλήλοις πίστεις δύντες τε καὶ λαβόντες, καὶ τὴν ὁμόνοιαν κρατυνάμενοι καὶ ὅρκοις τὸ ὁμότονον φρικώδεσιν ἐμπεδώσαντες συνέθεντο μὴ δοῦναι ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ τοῖς κροτάφοις, εἰ δυνατόν, παρασχέσθαι ἀνάπαυσιν, ἕως οὗ θανεῖται Ἀνδρόνικος καὶ τὸ τούτου αἷμα πρὸ τοῦ τῆς κόγχης χρώσειεν αὐτοῦ, ἐξ ἧς βάψαι τὴν οἰκείαν στολὴν μειρόμενος πᾶσαν τὴν βασίλειον φυταλιὰν ἐκριζοῖ καὶ ὡς μονιὸς διαλυμαίνεται ἄγριος. Ἦσαν δὲ οὕτω συνομυσάμενοι Ἀνδρόνικος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγγέλου Κωνσταντίνου, ὁ μέγας δοὺξ Ἀνδρόνικος ὁ Κοντοστέφανος, καὶ οἱ τούτων υἱεῖς ἑκκαίδεκα ὄντες, πάντες ἀκμαῖοι καὶ ῥωμαλέαν ἐσπασμένοι πρὸς πόλεμον, ὁ τοῦ [P. 172] δρόμου λογοθέτης ὁ Καματηρὸς Βασίλειος, καὶ συγγενεῖς ἕτεροι κατὰ γένος αὐτοῖς συναπτόμενοι καὶ ἄλλως τὸ ἐπίσημον ἔχοντες. Ἀλλ' οὐκ ἔλαθε τὸ σύστρεμμα τὸν Ἀνδρόνικον, οὐκ εἰς τέλος ἄφθεγκτον καὶ κρύφιον διαμεῖναν. Διὸ κἀκ αὐτίκα ὅγε κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγγέλου ὁρμήσας, μικρὸν ἄποθεν αὐλιζομένου τῶν χερσαίων πυλῶν τῆς πόλεως τηνικαῦτα, ἐκεῖνον μὲν φυγάδα μετὰ τῶν υἱέων τίθησιν, ἀσπασίως διεκδράντα τὴν σαγήνην ἣν οἱ ὁπλοφόροι Ἀνδρονίκου αὐτῷ διεπέτασαν, ἐκ τοῦ μόλις ἀκατίῳ περιτυχεῖν ἀμφορέων πλήρει κενῶν, καὶ αὐτὰ μὲν ἐκτινάξαι εἰς θάλασσαν ὅσα καὶ ἀμφιβλήστρου σκύβαλα, αὐτὸν δ' ἐν τούτῳ διεκπλεῦσαι μετὰ τῶν παίδων μόλις τὸν κίνδυνον· τὸν δέ γε Κοντοστέφανον συνειληφὼς καὶ τέσσαρας τῶν παίδων καὶ τὸν Καματηρὸν Βασίλειον πάντας ἐξομματοῖ, πρὸς δὲ καὶ ἄλλους, ὁπόσους οὐ μετ' ἔλεγχον

προφανῆ, ἀλλὰ κατὰ φήμην, ψιλὴν καὶ ταύτην ἀμφίλογον, ἠκηκόει κοινωνῆσαι τοῖς εἰρημένοις τοῦ σκέμματος. Οὕτω τοίνυν θύσας καὶ ἀπολέσας Ἀνδρόνικος οὓς πάλαι μὲν συλλαβεῖν ὤδινεν, εἰς καιρὸν δ' ἀνεβάλλετο τὴν ἐπίθεσιν, τινὰς δὲ καὶ δεσμωτηρίοις παραδοὺς, τῇ ὑπεροχίᾳ δὲ καταδικάσας ἑτέρους καὶ ἄλλους ἄλλως διαφθείρας, ὁρῶν δὲ καὶ ὅτοιπερ κατελείφθησαν εὔγνωστοί τε καὶ εὐαρίθμητοι, εἰς τοὔμπαλιν ἰέναι πρώην τοῖς πλείοσιν ἐπιχειροῦντες κατὰ τοὺς πλανωμένους τῶν ἀστέρων κἀκείνους μεταθεμένους τὰς γνώμας καὶ τὸν αὐχένα παρέχομένους Ἀνδρονίκῳ πατεῖν καὶ τῷ ἐκείνου ἅμα συμφερομένους ἅρμα, τὸν τῆς δεσποίνης ἐπέσπευδεν ὄλεθρον, καὶ διαφόρους αἰτίας ξυνθέμενος τέλος καὶ προδοσίας κρίνει τὴν ἄνθρωπον, συναγαγὼν τὸ ἐκείνῳ φίλον συνέδριον καὶ τῶν δικαστῶν οἳ κατακρινεῖν, οὐ κρινεῖν τὴν ἐν γυναιξὶ ταλαίπωρον ἤμελλον. Καὶ ἡ μὲν ὡς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τὸν ῥῆγα Οὐγγρίας τὸν Βελᾶν ἀνασείουσα καὶ πορπεῖν τὰ κατὰ Ηρανίτζοβαν καὶ Βελάγραδα γραφαῖς ἐνέγουσα καὶ ἀδραῖς ἐπαίρουσα ὑποσχέσεσιν, εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Διομήδους μονὴν περί τινα ἐκεῖ που στενωτάτην οὖσαν εἱρκτὴν ἀκλεῶς ἀπάγεται, ἔνθα δὴ καὶ ἐφ' ἱκανὸν παρὰ τῶν φυλάκων ἐρεσχελούντων παροινουμένη καὶ λιμῷ καὶ δίψει τετρυχωμένη τὸν σφαγέα διηνεκῶς ἐφαντάζετο ἓν δεξιῶν ἑστῶτα τομώτατον. Ὁ δ' Ἀνδρόνικος οὐδὲ βραχὺ γοῦν τοῦ ἀγριαίνειν ὑποκεχάλαστο, ἀλλὰ τὸ τοῦ Δαβὶδ, πύνον καὶ θυμὸν κατανοῶν καὶ παραδοῦναι σπεύδων αὐτὴν εἰς θάνατον, καιρὸς οὔπω πολὺς καὶ τοῖς ζῶσιν ὅτι σύνεστι δυσχεραίνων ἀθροίζει πάλιν τοὺς τῇ ἀδικίᾳ βραβεύοντας δικαστὰς, καὶ ὧν ἡ δεξιὰ δεξιὰ ἀδικίας, καὶ ἐρώτησιν προτεινάμενος ὁποία τις ἐκ τῶν νόμων ἐπήρτηται ποινὴ τοῖς προδόταις πόλεων καὶ χωρῶν, καὶ ἀπόφασιν ἔγγραφον θανάτῳ ὑποδικάζουσαν τοὺς οὕτω δρῶντας ἀνὰ χεῖρας δεξάμενος, ἣν τὸ ἐκ τούτου κατὰ τῆς ἀνάσσης ἄσχετος τὴν ὁρμήν. Τοίνυν καὶ τὴν φωνὴν ὑψωσάντων καὶ διατόρως βησάντων τῶν παρανόμων ἐκείνων ψηφηφόρων δεῖν ἐκ τοῦ βίου γενέσθαι τὴν δύσποτμον ἐκείνην ἐν βασιλίσσαις, χάρτης εὐθὺς παρὰ τοῦ παιδὸς καὶ βασιλέως ὑποσημαίνεται, ἀτεχνῶς ψεκάδι τοῦ μητρικοῦ διεκτυπούμενος αἵματος, ταύτην μετατιθεὶς τῆς ζωῆς. Ἐκκέγονται τοίνυν εἰς τὸ [P. 173] καθυπουργῆσαι τῇ μυσαρᾷ ταύτῃ καὶ ἀνοσίῳ πράξει ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου πρωτότοκος υἱὸς Μανουὴλ καὶ ὁ σεβαστὸς Γεώργιος ὁ τῆς τοῦ Ἀνδρονίκου γυναικὸς ἀδελφούς. Ἄμφω δὲ καὶ πρὸς μόνην ἀπεπήδησαν τὴν ἐπιλογὴν ταύτην δυσχεράναντες, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως ἐξεφαύλισαν δόγμα, εἰπόντες μήτε πρότερον τῇ ἀναιρέσει τῆς βασιλίδος συνευδοκῆσαι ὅλως, ἀλλὰ τὰς χεῖρας φέρειν ἁγνὰς τοῦ μιάσματος, καὶ νῦν δὲ πολλῷ πλέον μὴ ἀνέξεσθαι αὐτῶν θεωμένων σῶμα διεκσπᾶσθαι δίκαιον, κἂν Ἀνδρόνικος ὡς σκηπτῷ τοῖς λεγομένοις νεύτοις πληγῖς, παρὰ δόξαν πᾶσαν ἀπηντηκόσι, τάς τε τοῦ γενείου τρίχας πυκνὰ περιείλισσε τοῖς δακτύλοις, πῦρ τῶν ὀμμάτων βλέπων, καὶ τὸ κάρη κλίνων τε καὶ ἀνάγων ἑαυτὸν ἱκανῶς ἐταλάνισε καὶ μέγ' ὤχθησε πολλάκις οἷς οὐκ εἶχε τὸ φίλιον αἱμοχαρὲς καὶ πρὸς φονουργίαν μόνῳ ἐκπυρούμενον νεύματι. Τότε μὲν οὖν τῆς ὁρμῆς ἀνασειρασθεὶς ὡσεί καὶ ἵππος θερμὸς καὶ δυσκάθεκτος, ἤ ὅσα καὶ καπνὸς φλόγα περὶ αὐτὴν εἰληθείς, τὸν οἰκεῖον ἀποσβέσας μὴ ὑπεξιόντα θυμὸν, ὑπερίθετο τὴν ἀναίρεσιν· μετὰ δὲ βραχείας ἡμέρα τῷ διὰ πυγμοῦς ἐλεεινῷ μόρῳ ὑποδικάζει τὴν κακοδαίμονα, ἐπισταθησάντων τῷ ὑπουργήματι τοῦ Τριψύχου Κωνσταντίνου, ὃς τὴν τῆς ἑταιρειαρχίας ζώνην εἶχε, καὶ τοῦ ἐκτομίου Πτερυγιονίτου, ὃς διεθρυλλεῖτο πορὰ πᾶσι καὶ τὸν τῆς Πορφυρογεννήτου Μαρίας διὰ φαρμάκου κακουργῆσαι θάνατον. Καὶ τὴν μὲν, τὸ γλυκερὸν φάος καὶ καλὸν ὅραμα ἀνθρώποις, εἶχεν ἡ ἐκεῖ που ἀκτὴ τῇ ψάμμῳ καταχωσθεῖσαν. Ἥλιε τοῦ μιάσματός, καὶ Λόγε Θεοῦ προάναρχε, τῆς ὑπὲρ κατάληψιν σῆς ἀνοχῆς!

ιη'. Ὁ δ' Ἀνδρόνικος ἐπὶ τούτοις ἐσκίρτα, πῶς ἂν εἴποι τις; καὶ διεχεῖτο τὸ τῆς ψυχῆς ἡδόμενον, τοῦ γένους ἐκτριβομένου τοῦ Μανουὴλ καὶ δενδροτομουμένου κήπου τοῦ βασιλείου, ὡς μόνος οἰκήσων

A legibus in urbium et provinciarum proditores statuta sit rogat. Accepto scripto, quo respondebatur capitale id esse facinus, cohiberi non potuit quin impetu in imperatricem ferretur. Cum autem judices illi iniqui clara voce exclamassent miserrimam illam imperatricem e medio tollendam esse, statim chartæ ab imperatore, filio ejus, quasi gutta materni 348 sanguinis, qua illa mori jubebatur, subscribitur. Illius crudelissimi et nefarii facinoris ministri Manuel primogenitus Andronici, et Georgius Augustus Andronici affinis, deliguntur. Ii vero ad solam ejus rei mentionem consternati, neglecto imperatorio mandato, libere dixerunt se nec ante in imperatricis necem consensisse, et ab eo piaculo puras habere manus, et nunc multo minus commissuros ut in conspectu suo corpus innocens laniatur. Quibus verbis Andronicus plane inopinatis turbatus barbam digitis subinde implicuit; et ardentibus oculis caput subinde attollendo et demittendo suam miseriam deploravit, crebro indignatus, quod amicissimi sui a crudelitate abhorrentes solo nutu ad facinus atrocissimum non impellerentur. Ac tum represso impetu, ut equus ferox et contumax, suppressaque iracundia, ut ignis fumo involutus occulitur, paucis diebus post miseram suffocari jubet, ejus mandati Constantino Tripsycho hetæriarcha et spadone Pterygionite, cujus veneficio Mariam Porphyrogenitam 349 exstinctam esse supra dixi, exsecutoribus. Sic illud eximium formæ decus jucundissimæ lucis aspectu privatum in littore arena obruitur. Heu tantum nefas solem intueri? O Dei Verbum omni principio prius, eamne esse tuam lenitatem incredibilem?

18. Andronicus vero exsultabat ac lætabatur, cum familia Manuelis exscinderetur et imperatorii horti arbores exscinderentur, quasi solus Romanis provinciis politurus et imperium sine ullo peri-

culo occupaturus. Igitur Septembri mense, indictione II, anno a mundi exordio sexies millesimo et sexcentesimo, designationi suæ adjicit animum; ac improbus ille grex et mercenaria manus, quanquam Andronico voluntatem suam dissimulante, de Bithynica seditione deque Isaacio Angelo et Theodoro Cantacuzeno Nicææ receptis, et de improbis Prusaensium conatibus, qui Theodorum Angelum Nicænses imitati recepissent, concilio indicto asserit nullum fore seditionum finem, nisi Andronicus imperaret, qui ob venerabilem senectutem prudentia superet adolescentes, et in solio gemmato considens et imperatorio diademate redimitus pari potestate cum **350** immaturo imperatore uteretur, oculis atque animo in rerum omnium administrationem et exsecutionem majoribus viribus et auctoritate intentus. Corona vero circumstans, et Andronici ob splendorem generis et dignitatum excellentiam assessores, una voce exclamarunt eam rem sibi jam olim in votis esse, nec tergiversationi locum relinqui. Quod nisi cum gratia impetrarent, vim minitantes, acclamationem hanc (Alexius et Andronicus Comneni, magni imperatores et principes Romanorum, multos annos vivunto) bianti ore et plenis faucibus cecinerunt, ut parum abesset quin clamoribus rumperentur. Cum ea præclara res ad simplicis populi aures pervenisset (sic enim Cpolitana plebs vocanda est), omnis generis, ætatis, opificii multitudo velut apum examina alvearibus effusa convenit; et quidam Beli judex, cujus nomen libens prætereo, ut observantissimus Andronici famulus supplicum libellorum officium C adeptus, et alius quidam protonotarius, homo lumidæ linguæ et præcipuus tyrannidis minister, **351** rumore qui de Andronici designatione passim vagabatur audito, improbi assentatores uno spiritu in tyrannicam domum quæ Michaelize dicitur, ubi ista tractabantur, properarunt; et senatoriis capitum tegminibus detractis, albas sindones ex humeris dependentes in orbem convolverunt; et cœtibus in triviis coactis, ut præsultores choreæ, fractum et molle canticum auspicati exsultarunt, cum plausu manuum, ad numerum saltantes. O impudentium singularem et vecordis animi levitatem! cum autem Andronicus ex tyrannicis ædibus in Blacherniam palatium descendisset et Polytimi sublimes ædes ingressus esset, etiam Alexius imperator acclamationibus et suspiriis hominum excitus (neque enim omnes eæ intemperiæ agitabant) ubi palatium hominibus refertum et Andronicum ab omnibus pro imperatore celebrari vidit, tempori serviendum ratus seni cum cæteris adulatus est, eumque ad imperii societatem vocavit, ad quod jam olim magno **352** impetu ferebatur. Ac factio-

A τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους καὶ τῶν ταύτης σκήπτρων ἐπιλῃψόμενος ἀδεῶς. Ἐνστάντος δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς δευτέρας ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑξακοσιοστοῦ ἔτους τῇ ἀναῤῥήσει ἐπιβάλλει. Οὐκοῦν οἱ ἐκ τῆς φαύλης συμμορίας, κατὰ γνώμην δήπουθεν Ἀνδρονίκου, κἂν περιέκρυπτε τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν, λόγον εἰσήνεγκαν τῷ συνεδρίῳ περὶ τῆς νεοχμωθείσης τοῖς Βιθύνοις ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐντὸς τῆς πόλεως Νικαίας παραδοχῆς Ἰσαακίου τοῦ ἐξ Ἀγγέλων καὶ Θεοδώρου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ ὅσα κακουργοῦσιν οἱ Προυσαεῖς, εἰσοικισάμενοι Θεόδωρον τὸν Ἄγγελον καὶ ταὐτὰ τοῖς Νικαεῦσι φρονήσαντες. Καὶ φάμενοι μὴ οὐκ ἄν ἄλλως ἠρεμήσειν τοὺς στασιώδεις, εἰ μὴ Ἀνδρόνικος βασιλεύσειεν ὁ διὰ τὴν ὑπαργυρίζουσαν τῷ χρόνῳ τρίχα τῶν νέων ἔχων λέξαι σοφώτερα, καὶ ἐπὶ B θρόνου καθίσας τοῦ διαλίθου καὶ τῇ βασιλείῳ ταινιᾷ διαδηθεὶς συναυτοκρατορίᾳ τῷ παναφήλικι βασιλεῖ καὶ διορᾷη τὸ γενησόμενον καὶ περατοῖ τὸ πραχθησόμενον μετ' ἰσχύος μείζονος καὶ ἐξουσίας ἀρχικωτέρας, εἶχον εὐθὺς τοὺς περιεστῶτας, καὶ ὑπερ ἐκείνῳ [P. 174] συνήδρευον διὰ γένους λαμπρότητα καὶ ἀξιωμάτων σεμνότητα, ὁμοφώνως ἀνακραγόντας πάλαι αὐτοῖς εἶναι τὸ προβληθὲν ἐν δι' ἐρέσεως, καὶ μηκέτι καιρὸν εἶναι τοῦ ἀναδύεσθαι· ἤ γὰρ ἂν καὶ βίαν συμμίξωσι, προχωροῦσαν οὐκ ἔχοντες τὴν πειθώ. Ἀμέλει καὶ τῆς εὐφημίας κατάρχονται, καὶ οὐτωσί πως διατιθέασι τὴν ἀνάῤῥησιν, Ἀλεξίου καὶ Ἀνδρονίκου μεγάλων βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων τῶν Κομνηνῶν πολλὰ τὰ ἔτη, » πλατέσι καὶ ἀνεωγόσιν ᾄδοντες στόμασι καὶ μικροῦ διαῤῥηγνύμενοι ταῖς φωναῖς. Διαδοθέντος δὲ τοῦ καλοῦ τοῦδε πράγματος τοῖς ἐν τῇ πόλει ἀδελτέροις (οὕτω γὰρ χρεὼν τὸν Κωνσταντινουπολίτην δῆμον καλεῖν [12],) ὡς μελισσῶν σμήνη τῶν σιμβλων ἀπανασταντα τὰ πλήθη συνείλεκτο ἐκ παντὸς γένους καὶ τέχνης ἁπάσης καὶ πάσης ἡλικίας τῆς συνιδοῦ γεγενημένης, ὅτε καί τις τῶν τοῦ Βήλου κριτῶν (τὸ δὲ ὄνομα ἐκὼν ὑπερβήσομαι) εἰς τὸ τοῦ ἐπὶ τῶν δεήσεων ὀφφίκιον ἀναβὰς ὡς θεράπων Ἀνδρονίκου θερμότατος, καὶ ἄλλος δέ τις πρωτονοτάριος τιμηθεὶς γλωττογάστωρ καὶ μηδενὸς ἀγενέστερος τῆς τυραννίδος ὑποδρηστῆρι, τῆς κατὰ τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ Ἀνδρονίκου φήμης ἁπανταχῆ διατρεχούσης καὶ αὐτῶν δὲ τῶν φαυλοκολάκων τὰ ὦτα περικτυπησάσης, ὥσπερ ἐν ἑνὶ πνεύματι τὸ τυραννεῖον καταλαβόντες καθ' ὃ ἐτελεταρχεῖτο τάδε τὰ ἄθεσμα (τοῦτο δὲ ἦν ὁ τοῦ Μιχαηλίτζη λεγόμενος οἶκος), τὰ συγκλητικῶς ἐξυφασμένα τῶν κεφαλῶν ἐξενεγκόντες καλύμματα καὶ τῶν κατὰ νώτου κεχυμένων λευκολίνων λαβόμενοι διείλουν αὐτὰ ὡς σφαῖρας, χοροστατοῦντος τοῖς ἐκ τριόδων καὶ τῆς τότε τελετῆς πρωεξάρχοντες, πρὸς μέλος τε κεκλασμένον μετερρύθμιζον τὴν φωνήν, καὶ πανικῶς ἐξαλλόμενοι καὶ τὰς χεῖρας ὡς ἐς

Hier. Wolfii notæ.

(12) In vetusti codicis margine hoc loco mendacii arguitur Choniates, quasi populo Byzantino fiat injuria: et, si qua perperam committantur, ea potius hominibus potentibus et seditionis sint ascribenda. Quamquam enim scriptura non satis legi potest, tamen satis apparet hanc esse sententiam.

κρότον ξυμβάλλοντες τῷ πόδε ὑπεσάλευον, καὶ κατὰ μέσον ἐδίνευον, μολπῇ τ' ἰύγμῷ τε τὴν γῆν ἐκρότουν ὑπορχούμενοι. Ὦ τῆς ἀναιδείας καὶ τῆς μικρογνώμονος φρενὸς καὶ κουφότητος! Τοῦ δ' Ἀνδρονίκου καταβάντος ἀπὸ τοῦ τυραννείου ἐς τὸ ἐν Βλαχέρναις βασίλειον, καὶ γενομένου κατὰ τὸν ἐντὸς τούτου ὑδρεφῆ δόμον ὃς Πολύτιμος λέγεται, ἐφίσταται καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἐκ τῶν ἔξωθεν, ὁμοῦ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων (οὐ γὰρ πάντες τῷ καιρῷ παρεσύρησαν) εὑρὼν μεστὰ τὰ ἀπάκτορα, καὶ αὐτὸν Ἀνδρόνικον ὡς βασιλέα σχεδὸν παρὰ πάντων καταλαβὼν εὐφημούμενον. Ἠκὼν τοίνυν ἀέκοντί γε θυμῷ τοῖς τελουμένοις ἐπευδοκήσας ἐκολάκευε κἀκεῖνος ἐν τοῖς λοιποῖς τὸ γερόντιον, Ἀνδρόνικον εἰς τὸ συμβασιλεύειν ἐπεγείρων, καὶ προθυμοποιῶν εἰς τὸ ἐνεστὸς ἔργον τὸν ἀκρατῶς εἰς τοῦτο πάλαι φερόμενον. Τὸ δὲ τῆς Ἀνδρονίκου φατρίας θερμότερον καὶ ἀκκιζόμενον. Ἀννρόνικον καὶ τὴν συνεδρίαν εἰρωνευόμενον ἀμφοτέραις συσχόντες εἰς τὴν χρυσόπαστον κλίνην ἐφῆκαν ἐφ' ἧς ὁ βασιλεὺς ἵζανεν. Ἄλλοι δὲ τὴν καπνηρὰν καὶ πυραμοειδῆ ἐρέαν τῆς κεφαλῆς ἀφελόμενοι πυρσὴν αὐτῷ περιέθεντο, καὶ στολὴν βασιλικὴν ἐνέδυσαν ἕτεροι. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐπὶ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἀρξαμένης τῆς τῶν βασιλέων ἀναρρήσεως γίνεσθαι Ἀνδρόνικος ἀνηγορεύετο πρότερον, ὁ δὲ Ἀλέξιος [P. 175] ὑπεβέβαστο, μεταπεσούσης τῆς τάξεως. Καὶ ἡ αἰτία ὡς καλλίστη καὶ εὐπρεπής· οὗ φασι δεῖν τὸν ἴνφαντα καὶ ἐς μέτρον οὔπω ἡλικίας ἰκόμενον λειογένειον προαναγορεύεσθαι τοῦ πολιότριχος Ἀνδρονίκου καὶ γεραροῦ τὸ φρονεῖν καὶ ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω τὸ ὁρᾶν ἔχοντος τῷ ἐτβλῷ τῆς φύσεως. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς Ἀνδρόνικος τὰ ἱερὰ ἐταφίκετο μέλαθρα στεφθησόμενος, τότε πρώτως ὤφθη τοῖς ἀνθρώποις διαχυθεὶς καὶ τὸ τοῦ βλέμματος ὁ θὴρ μεταθέμενος βλοσυρὸν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον τῶν πραγμάτων ἀλλοίωσιν πολλοῖς τῶν δεομένων καθυποσχόμενος. Ἦν δὲ ταῦτα φενάκη πρόδηλος καὶ ψευδὴς ἐπαγγελία τοῦ ἀπατεῶνος, καὶ τὸ τοῦ προσώπου ἱλαρὸν, φιλανθρωπίας παρυφιστῶν ἰσχνότατον ἔνδαλμα πρόσκαιρον συσκιάζον τὴν ἔνδοθεν ἀγριότητα. Εἰσελθὼν δὲ τὸ ἱερὸν καὶ τελεσθεὶς ὁπόσα τοῖς στεφομένοις εἴθισται ἄναξι, πρόσεισι δεῆσαν τῶν ἀχράντων ἁγιασμῶν μεταλαχεῖν, καὶ τὸν οὐράνιον ἄρτον δεξάμενος ἐν τῷ ἐγγίζειν τῷ ἐκπώματι τὰς χεῖρας ἀνέσχε, καὶ σχηματίσας ἑαυτὸν εἰς παβαινόμενον κατὰ τῶν φρικωδῶν ἐπόμνυσι μυστηρίων, ἀκροωμένων σχεδὸν ἁπάντων ὅσους τὸ ἱερὸν συνεῖχεν ἄδυτον, μὴ δι' ἕτερόν τι βασιλεύσειν αἱρετίσασθαι ἢ τὸ θελῆσαι βοηθῆσαι τούτῳ καὶ τῷ τούτου κράτει, δείξας τὸν συνεστῶτα βασιλέα καὶ ἀνεψιὸν Ἀλέξιον, ὃν μεθ' ἡμέρας ἀπηγχόνησε καὶ τῷ τῆς θαλάσσης βυθῷ παρέπεμψεν. Ἐξιὼν δὲ τοῦ ἱεροῦ μετὰ δορυφορίας ὡς ἐνῆν μάλιστα λαμπροτέρας καὶ πλείστων ὑπασπιστῶν (τὸ γὰρ δειμαίνειν ἄκρως τοιαῦτα ὑφηγεῖτο ἐκείνῳ) καὶ διελθὼν τὸν ἐν τῇ Χαλκῇ νεὼν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὴν πορείαν ἐπέτεινεν, οὐ βάδην προβαίνων καὶ ἔστιν οὓ ἐμβραδύνων, ὡς ἔθος τοῖς θριαμβεύουσιν αὐτοκράτορσιν, ἀλλ' ἀναὶς τὸν ἵππον ἐλευθέρῳ ποδὶ πορεύεσθαι. Ἦν

A nis pars acrior Andronicum tergiversantem et consessum recusantem scilicet, ambabus manibus comprehensum, in aurata sella collocavit : alii pullo et acuto pileo detracto, rubram mitram ejus capiti imposuerunt ; alii stola imperatoria eum induerunt. Postridie cum in Magna ecclesia imperatores proclamarentur, ordine mutato Andronici nomen priore, Alexii posteriore loco est pronuntiatum, ob causam nimirum honestam et speciosam : non decere infantem, immaturæ ætatis, lævibus malis, celebrari ante Andronicum, virum canum, prudentia venerabilem, excellenti præditum ingenio. Postquam vero ipse Andronicus in sacram ædem pervenit ut coronaretur, tum primum hilarior visus est truci aspectu posito ; et

B multis supplicantibus spem rerum meliorem fecit, manifesta utique fraude et falsa pollicitatione impostoris. Nam illa vultus hilaritas, tenuissimam humanitatis speciem ad tempus præ se ferens, abstrusam in eo immanitatem obtegebat. Templum ingressus, coronationis cæremoniis peractis, cum sacrosancta mysteria percipienda essent, cum cœlesti pane percepto ad calicem pretiosi et vivifici sanguinis **353** bibendum accederet, manibus tanquam ad poculum prehendendum extentis et vultu ad tristitiam composito, per veneranda mysteria, fere omnibus illis stantibus et audientibus qui in sacro adyto erant, jurat se non alia de causa imperium accepisse nisi ut Alexium imperatorem et consobrinum juvaret, ejusque potentiam stabiliret,

C quem paucis diebus post laqueo præfocatum in maris fundum demersit. Templum cum splendidissimo comitatu et plurimis armigeris egressus (eam enim rationem dictabat illi metus acerrimus) ubi per Servatoris Christi ædem in Chalcem transiit, non pedetentim processit nec alicubi immoratus est, qui triumphantium imperatorum mos est, sed equum libero pede incedere passus est. Id factum in quæstione fuit utrum a metu proficisceretur, an aliam causam haberet. Postquam in magnum palatium pervenit et compluribus diebus pro imperii auspiciis rem divinam fecit, ad alia scelera convertit animum. Nam cum Alexium imperatorem e medio sublaturus esset, senatum **354** suum convocat et sodalitium scelerum ministrorum cogit. Hi vero Homericum illud statim uno ore exclamant : « Est

D mala res multos dominarier : unicus esto rex dominusque : » item aquilæ senium esse corydali juventam. Ac decernunt privatam vitam agendam esse Alexio ; nec jam ambagibus involvunt orationem, omissa mentione educationis et conservationis imperii, quæ non ita pridem in maxima populi frequentia jactarant, quæque rerum illarum ignaris pro defensione facinorum responderi solebant. Vix jam decretum erat in re publica cognitum, cum imperator Alexius ab improbo illo cœtu capitis damnatur, tantum non Salomonium illud eloquio : « Vinciamus justum : quia non est nobis commodus : conspectus ejus nobis est gravis. » Itaque

Stephanus Hagiochristophorita, Constantinus Tripsychus et Theodorus quidam Badibrenus, lictorum præfectus, noctu eum adorti nervo arcus strangulant. Andronicus cadaveris **355** latus pede tundit; et parentum ejus alterum ut perjurum et injurium, alteram ut vulgati corporis mulierculam contumeliose insectatur. Deinde veru auris ei perforatur, trajectoque filo appensa sera Andronici annulo signatur: reliquum corpus in profundum maris abjici, caput vero a cervice revulsum ad Andronicum referri jubetur. Peractis mandatis caput clam in Catabaten (loci nomen id est) abjicitur, truncus arcæ plumbeæ involutus in mare demergitur. Cymba, qua miserrima illa sarcina vecta erat, a duobus claris viris cum carminibus et tripudiis, Joanne Camatero Caniclæi præfecto, qui post Bulgariæ patriarcha exstitit, et a Chartulario Theodoro est reducta.

A οὖν τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς ἀμφίλογον· οἱ μὲν γὰρ δειλίαν τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ὁρωμένου ἀπεφοίβαζον, οἱ δὲ ἄλλο τι ὑπενόουν. Ξενόμενος δὲ κατὰ τὸ μέγα παλάτιον καὶ ἄσας τὰ ἀναγορευτήρια, ἐφ' ἕτερα τρέπει τὸν νοῦν ἐναγῆ ἔργα. Ἐκποδὼν γὰρ θέσθαι τὸν βασιλέα βουληθεὶς Ἀλέξιον, τὴν φίλιον καὶ πάλιν ἀθροίζει πνύκα καὶ τὴν ἑταιρείαν ἐγείρει τὴν ἐκείνου συνοργιάζουσαν τὰ μὴ ὅσια. Καὶ τοίνυν τὸ Ὁμήρειον ἔπος ἅπαντες φωνήσαντες, ὃ διέξεισιν, « Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς, » καὶ ὡς ἀετοῦ γῆρας κορύδου νεότης, ψηφίζονται ἰδιωτεῦσαι τὸν βασιλέα Ἀλέξιον, οὐκέτι λόγων οἰκονομίας ἀδήλων τοῖς πολλοῖς μεμνημένοι παιδοκομίας τε καὶ διαμονῆς τοῦ κράτους καλλίονος, ταῦτα δὴ τὰ χθές τε καὶ πρώην ἐπὶ πολυανθρώπων συνελεύσεων προβαλλόμενα καὶ τοῖς ἐρωτῶσι τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων εἰς ἀπολογίαν προλείμενα, εἴ τις τῶν παρόντων ἀτεχνῶς ἐν τῇ B λαμπροτάτῃ πόλει τοῦ Κωνσταντίνου οὐκ ἦν ῥᾳδίως τὰ γινόμενα καὶ τὸν λόγον ὅλως ἠγνοηκὼς δι' ὃν ἐπεραίνοντο. Ἀλλ' οὔπω ἀκριβῶς τὸ βράβευμα τοῦτο τῇ πολιτείᾳ [P. 176] ἐγνώριστο, καὶ κρίμα θανάτου κατὰ τοῦ βασιλέως ἐξάγεται παρὰ τῆς φατρίας ἐκείνης τῆς πονηρᾶς, τὸ τοῦ. Συλομῶντος ἄντικρυς ἐπαινεσάντων τῶν συνειλεγμένων τότε καὶ ῥθεγξαμένων ἀναιδῶς· « Δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι καὶ βαρύς ἐστι καὶ μόνον βλεπόμενος. » Καὶ νυκτὸς ἐπεισπεσόντων αὐτῷ τοῦ Ἁγιοχριστοφορίτου Στεφάνου, τοῦ Τριψύχου Κωνσταντίνου καί τινος Δαδιβρηνοῦ Θεοδώρου, προεστῶτος τῶν ῥαβδοφόρων, τὴν διὰ τόξου νευρᾶς καθυποδέχεται πνιγμονήν. Ἀρθεὶς δὲ ὁ νεκρὸς καὶ ἀχθεὶς εἰς Ἀνδρόνικον κατὰ τοῦ κενεῶνος τῷ ἐκείνου ποδὶ τύπτεται, καὶ τῶν τοκέων τῷ κειμένῳ ὁ μὲν ὡς ἐπίορκος ἐκείνῳ καὶ ἐπηρεαστὴς διατωθάζεται, ἡ δὲ ὡς περιλεσχήνευτον ἑταιρικὸν καταμωκᾶται γύναιον, ἔπειτα τιτρᾶται· ὀβελίσκῳ τὸ οὖς, καὶ κρόκης ἐξαφθείσης κηρὸς περιπλασθεὶς τῷ Ἀνδρονίκου σφραγιστηρίῳ ἐντεμαίνεται δακτυλίῳ. Καὶ τὸ μὲν λοιπὸν σῶμα καταδικάζεται ῥιφῆναι βυθῷ, ἡ δὲ κεφαλὴ ἀποτιμηθῆναι καὶ αὖθις Ἀνδρονίκῳ προσενεχθῆναι. Καὶ πέρας εἰληφότος τοῦ ἐπιτάγματος ἡ μὲν ἐν παραβύστῳ κατὰ τὴν λεγομένην Καταβατὴν διαφίεται, τὸ δὲ σκῆνος κεράμῳ μολιβδίνῳ ἐνειλημένον τοῖς θαλαττίοις κόλποις ἐκδίδοται, τῆς ἁλιάδος, ἥτις τὸν οἰκτρότατον τοῦτον φόρτον ἀνεῖχε, δυσὶν ἀναγομένης ἐνδόξοις ἀνδράσι μετὰ μολπῶν καὶ ᾠδῶν, δηλαδὴ τῷ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Ἰωάννῃ τῷ Καματηρῷ, ὃν καὶ ὕστερον ἀρχιποίμενα ἡ τῶν Βουλγάρων πρυεδρεύουσα ἔλαχε, καὶ Θεοδώρῳ τῷ Χούμνῳ, ὃς τετίμητο χαρτουλάριος.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΕΝ ΤΟΜΟΙΣ ΔΥΣΙ.

—

IMPERII ANDRONICI COMNENI

LIBRI DUO

—

356 1. Ad hunc modum Alexius imperator rebus humanis exemptus est, anno ætatis nondum XV, imperii tertio exacto. Quod tamen suo arbitratu non gessit, a matre principio, deinde a duobus tyrannis re publica administrata; per quos ut a nube sol abscondebatur, ministro quem imperatori similior, cum ea faceret et juberet quæ præceptores jubebant, donec laqueo præfocatus est. Isto miserabili **357** facinore perpetrato An-

C [P. 178] α'. Καὶ οὕτω μὲν ἐξ ἀνθρώπων ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἐγεγένητο, ζήσας τὸν μὲν ἅπαντα χρόνον ἔτη μὴ ἀκραιφνῶς πεντεκαίδεκα, τρία δὲ ἐκ τούτων ἄρξας, οὐ καθ' ἑαυτὸν δὲ καὶ ἀμιγῶς, ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα ὑπὸ μητρὶ τὴν ἀρχὴν διεξαγούσῃ παιδοκομούμενος, ἔπειτα ὑπὸ δυοῖν τυράννων τῶν πραγμάτων τῆς βασιλείας ἐπειλημμένων ὅσα καὶ ἥλιος ὑπὸ νέφους συσκιαζόμενος, ὥστε καὶ βασιλευομένῳ ἐφῆκε μᾶλλον ἢ βασιλεύοντι, ἐκεῖνα ἐπιτάσσων καὶ

ὁρῶν ὅσα εἰσηγοῦντο οἱ ἐπιστάται, μέχρι τοῦ δι' ἀγχόνης τὸ πέρας δέξασθαι τῆς ζωῆς. Τῆς δὲ πράξεως ταύτης οὕτω τετελεσμένης οἰκτρῶς, ἁρμόζεται Ἀνδρονίκῳ πρὸς συμβίωσιν Ἄννα ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου μνηστή, θυγάτηρ οὖσα τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν Φράγγων διέποντος. Καὶ οὐκ ἠσχύνετο Κρονίων ἀπόζων ἀνεψιοῦ γυναικὶ μιλτοπαρήῳ καὶ τρυφερᾷ καὶ μήπω τὸ ἐνδέκατον ἔτος ἐξηνυκυίᾳ συγκατακείμενος ἀθεμίτως, καὶ παραγκαλιζόμενος ὁπόσων τὴν ὁμφακίζουσαν, ὁ ὑπέρωρος τὴν ἡλικίαν τὴν ὀρθότιτθον νεάνιδα, καὶ ὁ ῥικνὸς τῷ χρόνῳ καὶ χαλαρὸς τὴν ῥοδοδάκτυλον κορίσκη καὶ δρόσον ἔρωτος στάζουσαν.

A dronicus Annam imperatoris Alexii sponsam, regis Francorum filiam matrimonio sibi jungit, nihil verecundatus effetus et vietus senex sobrini uxorem adolescentulam, roseam et tenellam, nondum annos XI natam, per nefas amplecti.

Βασιλεύσας δ' Ἀνδρόνικος αἰτεῖται τὸν πατριάρχην Βασίλειον καὶ τὴν τότε σύνοδον λυθῆναι τοῦ ὅρκου ὃν εἶχεν αὐτὸς ὁμωμοκὼς τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ καὶ τῷ ἐκείνου ταλαιπώρῳ παιδί, καὶ οἱ ἄλλοι σὺν τούτῳ πάντες (13), ὅσοι παραβάται ὤφθησαν τῶν ὡμωμοσμένων. Καὶ οἱ μέν, ὡς εἰ δεσμεῖν ἀδιαφόρως καὶ λύειν τὰ πάντα εἰλήφασι πρὸς Θεοῦ, τόμους ἐξέδεντο αὐτίκα δι' ὧν ἀμνηστίαν τῶν ἠνομημένων τοῖς μὴ εὐόρκοις ἐδίδοσαν ἁπαξάπασιν. Ὁ δὲ ὡς θαυμαστήν τινα παρέχει τὴν ἀμοιβὴν τοῖς τῶν ἐπιταγμάτων αὐτοῦ πληρωταῖς. Ἡ δὲ ἦν καὶ τῶν τότε μὲν αἰτηθέντων ῥᾳδία τερμάτωσις, ἃ μικρὰ δήπουθεν ἦσαν καὶ περὶ μικρῶν ὑφηγούμενα· ἡ δὲ μεγίστη τὸ συνεδρεύειν ἐκείνους αὐτῷ σκιμποδίσκων παρατιθεμένων καὶ παρεισφερομένων τῷ βασιλείῳ θρόνῳ, ὃ καὶ οὐχ ἧττον εἰς γέλωτα τῶν ἑλομένων καὶ καταδεξαμένων ἀρχιερέων οὐκ ἐπὶ συχναῖς ἡμέραις συμβὰν ἢπερ φαντασίαν τιμῆς καὶ δόξης ἔνδαλμα, ἐπὶ τὴν πρυτέραν ἐπανῆλθε συνήθειαν, καθὰ καὶ ξύλον ἐπικλινὲς βίᾳ πρὸς τὴν προτέραν ἕξιν ἐπάνεισιν ἀνεθέν. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ταύτης πολὺ παρεσπάσατο· ἵνα γὰρ μὴ δοκῇ Ἀνδρόνικος παλιμβολώτατος ἀνθρώπων καὶ ἀστασίαν ἤθους ἐπὶ ταῖς ἑαυτοῦ πράξεσι νοσῶν, τὸ εἰς ὕψιν ἐκείνῳ ἐλθεῖν οἱ ἀρχιερεῖς οὗτοι οὐχ εὕρισκον εὐχερὲς ἐπὶ βήματος καθημένῳ μετέπειτα λαμπροῦ. Καὶ οἱ [P. 179] πρὸ μικροῦ τῇ βασιλικῇ συνεδρίᾳ σεμνυνόμενοι, καὶ γέρας εἰληφέναι τοῦτο Δαυϊδικῶς ὡς πιστοὶ τῆς γῆς βρενθυόμενοι, τότε ὑπενύστουν ἐγκαλυτόμενοι καὶ ταλανίζοντες ἑαυτούς, οἷς Θεοῦ ἀπέστησαν τὰ ἄλυτα λύοντες καὶ τὸν ἐμπαίκτην διακενῆς Ἀνδρόνικον θεραπεύοντες.

Ejus nefarii voti compos factus a patriarcha suo et concilio aliam gratiam petit, ut jurejurando, quod imperatori Manueli et infelici ejus filio dederat, solvatur, ac cæteri una quos sacramenti ceperat oblivio. Illi vero, quasi absque ullo discrimine et vinciendi et solvendi quemlibet potestatem divinitus accepissent statim litteris publice affixis impunitatem scelerum perfidis concesserunt. Andronicus vero pontificibus illius jurisjurandi solutoribus quam egregiam gratiam **358** retulit? Ea fuit ut quædam levicula eorum postulata fierent; maximus vero is honos fuit ut subselliis ad solium imperatoris collocatis ei assiderent: qui cum paucos dies durasset, umbra potius honoris quam verus honos, materiam eos ridendi præbuit pristina consuetudine revocata, instar vi curvati ligni, quod laxatum ad suam naturam revertitur. Imo ea res dignitatem eorum multum imminuit. Nam Andronicus ne omnium mortalium levissimus et in actis suis parum constare sibi videretur, pontifices illos in splendido solio sedens non facile admittebat. Ita qui paulo ante imperatorio consessu gloriabantur, idque sibi præmium ut fidelibus ministris datum verbis Davidicis jactarent, tum involutis capitibus recedentes sese miserabantur, quod iis solutis quæ solvenda non essent, a Deo defecissent et derisorem Andronicum frustra coluissent.

Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ τὴν ἀναίρεσιν Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως δῆλα ἦσαν Ἀλεξίῳ τε τῷ Βρανᾷ καὶ Ἀνδρονίκῳ τῷ Λαπαρδᾷ τοῖς τῶν ταγμάτων στρατηγοῖς ἅπερ ἀντεφέρετο κατὰ τὸν Νίσον καὶ τὴν Βρανίτζοβαν τῷ τῆς Οὐγγρίας ῥηγὶ τῷ Βελᾷ, πορθοῦντι τὰ ἐκεῖ πάντα καὶ ποιοῦντι κακῶς τοῖς ξίφεσιν, ἄτερος μὲν τῶν ἀρχηγῶν ὁ Λαπαρδᾶς ἀπειρτέαν κέκρικε τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐρυχανδῆ γένυν Ἀνδρονίκου διὰ παντὸς ὑπεβλέπετο καταχάσκειν ἔκτοτε μέλλουσαν καὶ αὐτοῦ· ὁ δέ γε Βρανᾶς ἀσμένως τὴν μετάθεσιν τῆς βασιλείας ὑπέφαρεν, ἤδη τῷ χορῷ ἐγγραφεὶς οἷς Ἀνδρόνικος προσέβλεπεν ἡμερον. Μυλλὰς οὖν ὁ Λαπαρδᾶς Ἀνδρόνικος ὁδοὺς τραπόμενος ἐνθυμήσεων, καὶ κατὰ κύνα Λάκαιναν ἣν θευσεῖται ἰχνηλατήσας, μίαν εὗρισκε σώζουσαν ἀτραπὸν τὸ τῆς ὄψεως καὶ ἐξουσίας ἀποπλάζεσθαι Ἀνδρονίκου. Καὶ εἶχεν ἂν ἑαυτὸν ἀ-

259 Ut autem Andronici designatio et Alexii imperatoris suffocatio Alexio Branæ et Andronico Lapardæ legionum ducibus, qui ad Nisum et Branizobam Hungariæ regi Belæ resistebant loca illa omnia ferro et igni vastanti, significata est, Lapardas vitæ spe abjecta vastas Andronici maxillas perpetuo formidabat, ut jamjam ab iis devorandus, Branas vero jam in numerum amicorum Andronici assumptus imperii mutationem alacri animo ferebat. Alter vero variis rationibus apud animum suum initis, et more Laconici canis vestigata via quam insisteret, in eo salutem suam esse positam animadvertit, ut e conspectu et potestate Andronici quam longissime abiret. Quod consilium si persecutus esset nec aliis rebus animum adjecisset, evasisset incolumis. Verum cum nocere cuperet Andronico et imperatoris

Hier Wolfii notæ.

(13) Alter plura perjuria tribuit Andronico, alter factionem ejus eodem crimine involvit.

parricidium ulcisci, deficit. Et quia videbat in Occidente locum sibi non futurum, nec collegam Alexium Branam passurum moveri 360 aliquid contra Andronicum, in Orientem magis sibi familiarem intendit animum, quippe ubi sæpe maxima imperia gessisset, et homines ad defectionem æque propensos esse sciret. Itaque Branæ collegæ persuadet ut ibidem perseveret, dum ad recentem imperatorem proficisceretur: ipse statim iter ingressus, famam ea quoque quæ sub terra latent perspicere, et futura sæpe tanquam facta promulgare solitam, antevertit. Ubi Orestiadem, quæ nunc Adrianopolis appellatur, in patriam suam pervenit, paulisper ibi commoratus dum sorores salutaret, non ulterius cunctandum, sed quanta festinatione posset, in Orientem contendendum censuit. Jam enim fama, ut loquax est, in triviis et plateis, in summis mœnibus et campis, viri fugam celebrabat et summa velocitate passim spargebat. Itaque nocte una ad mare descendit, conscensisque navibus ad Hyelocastellium ea de causa paratis trajicit. Ubi cum paulum respirasset, se interitum et cruentas Andronici fauces effugisse rebatur. Cælorum apparet hunc quoque lancibus ad Orcum urgentibus a Providentia ex libro vitæ deletum et Andronici crudelitati condonatum fuisse. Nam 361 reflante Numine illorum manibus comprehenditur et ad Andronicum mittitur, quorum ope se non modo salvum et beatum, sed summis etiam studiis Andronici victorem fore sperarat. Verum erant illa utique infelicis animi figmenta et spectra inania somniorum. Nam cum Adramyttium pervenisset, a quodam Cephalu, viro in illis locis potenti et primario, ut fidem suam erga tyrannum declararet, comprehensus Andronico parata hostia ad cædem offertur, atque effossis oculis in Paulopopti monasterium conjicitur, iniquitatem fortunæ suæ deplorans: cum ob pulcherrimam causam discrimen defectionis adiisset, illam prudenti consilio spreto ac plane destituto pejori parti favisse. Ita Deus non vitam solum laboris et tristitiæ expertem, sed imminentis etiam exitii et futurum actionum prænotionem abscondit. Hic enim vir sæpe præclari ducis functus officiis, cum post imperatoris Alexii obitum Andronico servire turpe duceret ac certam mortem et naturam tyranni ad cædem promptissimi vitaret, in ejus manus incidit quem fugiebat; et quem a tergo instare putabat, a 362 fronte et adversarium et victorem habuit obvium, nec multo post moritur. Andronicus vero ejus defectione ita consternatus fuit, ut toto tempore fugæ illius exitium capiti suo imminere putaret. Metuebat enim Lapardam ut et ducem acerrimum et virum magnanimum; et quia videbat eum persequendo et armis debellari non posse, ad litterarum solertiam convertitur; et callidissimo consilio epistolas ad primarios Orientalium provinciarum præsides dolo

παθῇ κακῶν διατηρήσας, εἰ τῇ βουλῇ ταύτῃ ἐπέμενε καὶ μὴ πρὸς πρᾶξιν ἑτέραν μετακεκόβευτο. Ἐρασθεὶς δὲ κακῶς δράσειν Ἀνδρόνικον καίπερ εἰς τὸν κύριον καὶ βασιλέα παρανομίας ἀμύνασθαι, θαῤῥεῖ τὴν ἀπόστασιν, καὶ τὴν δυσμὴν ὁρῶν οὐ χωρήσουσαν αὐτὸν μήτε μὴν παραδεξομένην τὴν κατ' Ἀνδρονίκου ὁρμὴν διὰ τὸν παρόντα καὶ συστρατηγοῦντα Βρανᾶν, τὴν ἕω φαντάζεται καὶ πρὸς ἐκείνην ἐκτείνει τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ὡς συνηθεστέραν μὲν ἑαυτῷ ἄρξαντι κατ' αὐτὴν πολλάκις τὰς μεγίστας ἀρχάς, καὶ ὡς ὁρμὰ δὲ πρὸς ἀντίστασίαν οὐχ ἧττον τρέφουσαν σώματα. Ἀμέλει καὶ τῷ συνηγεμόνι Βρανᾷ κοινολογησάμενος, καὶ πείσας κατὰ χώραν μένειν ἕως αὐτὸς πρὸς τὸν πρεσβύτην ἅμα καὶ πρόσφατον αὐτοκράτορα παραγένοιτο, ὡς εἶχεν εὐθὺς ἐξώρμησε, τὴν φήμην προφθάνων, ἣ καὶ τὰ ὑπὸ γῆν κρυπτόμενα διορᾷ καὶ τὰ γεννησόμενα πολλάκις ὡς ἤδη γεγεννημένα διατρανοῖ. Καὶ γεγονὼς κατὰ τὴν Ὀρεστιάδα, εἴποι δ' ἄν τις ἄλλος Ἀδριανούπολιν, ἀφ' ἧς ὥρμητο, καὶ βραχύ τι ἐγκαρτερήσας καὶ ὅσον ταῖς ἐκεῖ κατοικούσαις ἀδελφαῖς ὁραθῆναί τε καὶ συντάξασθαι τὰ ἀπόδημα, ἔγνω μὴ περαιτέρω ἐλινύειν, ἀλλ' ὡς ἐνὸν ἐπισπέρχειν τὴν ἐς ἕω περαίωσιν ἤδη γὰρ ἀθρόγλωττος ἦν ἡ φήμη, καὶ ἐπὶ τριόδων καὶ πλατειῶν ἄκρων τε τειχέων καὶ δόμων εὐστόμει τὴν ἀπόδρασιν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πολλαχῇ ἐτίθει διατοξεύσιμον. Μιᾷ τοίνυν νυκτὶ πρὸς θάλασσαν κάτεισι, καὶ ναυσὶν ἐμβὰς αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, αἳ κατὰ τὸ Ἑλλοκαστέλλιον τοῦτου ἕνεκα ἡτοιμάσθησαν, ἐς τὴν περαίαν γίνεται. Κἀντεῦθεν ἀναπνεύσας βραχὺ ἐκφυγεῖν τὸ διολέσθαι ᾤετο καὶ τὸ προβεβλῆσθαι θοίνη τις ἑτοίμη ἢ ἐπιτράγημα πρόχειρον ταῖς γνάθοις τοῦ Ἀνδρονίκου. Ἦν δ', [P. 180] ὡς ἔοικε, καὶ οὗτος τῇ Προνοίᾳ ἐκ τῆς τῶν ζώντων βίβλου ἀπηλειμμένος καὶ εἰς θοίνην Ἀνδρονίκῳ δαιταλευθεὶς καὶ τὴν νεύουσαν ἐς ᾅδου κληρούμενος πλάστιγγα. Ἔνθεν τοι καὶ τοῦ Θεοῦ ἀντιπνεύσαντος ἐκείνων ταῖς χερσὶ θηρᾶται καὶ ἀναπέμπεται πρὸς Ἀνδρόνικον, ὑφ' ὧν ἐλπίσιν ἐθάλπετο συντηρηθῆναι ἀδιαλώβητος, εὖ τε καὶ ὡς ἀρίστιος πράξειν, καὶ χειρὶ καὶ ψυχῇ παντοίαν σύναρσιν καὶ ἄρηξιν εὕρασθαι πρὸς τὸ καταπαλαῖσαι Ἀνδρόνικον. Ἦσαν δὲ ταῦτα διανοίας οὐκ εὐτυχοῦς ἀναπλάσματα καὶ ὀνειρώδη, ὡς δέδεικται, φαντάσματα. Γενόμενος γὰρ κατὰ τὸ Ἀτραμύττιον συλλαμβάνεται παρά τινος Καραλᾶ, ἀνδρὸς μέγα δυναμένου τότε παρὰ τῇ χώρᾳ καὶ πρωτιστεύοντος πιστοῦ τε τῷ τυραννοῦντι, ὡς ἔδειξε, καὶ παρακατατίθεται χερσὶν Ἀνδρονίκου σφάγιον εὔτρεπὲς καὶ ἱερεῖον ἀνακογχυλιαζόμενον πρὸς ἀναίρεσιν, καὶ τὰς κόρας ἐκκόπτεται, καὶ παραῤῥίπτεῖται τῇ τοῦ Παντεπόπτου μονῇ, τὴν τῶν κατ' αὐτὸν πραγμάτων φορὰν ὡς ἀγνώμονα δδυρόμενος· τὸν μὲν γὰρ ὑπὲρ καλλίστης αἰτίας τὸν τῆς ἀποστασίας ἀναῤῥίψαι κύβον, τὴν δὲ οὐδὲ τὸ βραχύτατον γοῦν προσσχοῦσαν οἷς μετ' εὐβουλίας αὐτὸς ἐπέβαλε, προσθέσθαι μερίδι τῇ χείρονι. Οὕτω κρυψας ἔχει Θεὸς οὐ μόνον τὸν ἄμοχθον καὶ ἀνόδυρτον βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ προεισθέσθαι τὸ μέλλον κακὸν καὶ τὸ προελέσθαι τὸ ἀκίνδυνον ἐπιτήδευμα. Καὶ οὗτος γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν πολλοῖς ὀφθεὶς στρατηγικώτατος, αἰσχρὸν δουλεύειν

οἰηθεὶς Ἀνδρονίκῳ μετὰ τὸν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου μόρον, καὶ τὸν ἐκ τοῦ τυράννου προφθάνων θάνατον, καὶ πρὸς φόνον ἑτοιμοτάτης ἀποξενῶν ἑαυτὸν φύσεως, ἔλαθεν ὑπ' ἐκείνου καταλαμβανόμενος ὃν ἔφευγεν, ἢ χερσὶν ἐμπίπτων ἃς ἀπεδίδρασκεν, ἢ τὸν ἐξόπισθεν καταλήψεσθαι προσδοκώμενον ὡς ἐπιδιώκοντα κατὰ στόμα προσυπαντῶντα εὑρίσκων καὶ ἐνώπιον συμπλεκόμενον καὶ συνέχοντα. Καὶ ὁ μὲν μετ' οὐ πολύν τινα χρόνον τοῦ βίου θανάτῳ ἀπάγεται, ὁ δ' Ἀνδρόνικος οὕτω τῇ ἀποστασίᾳ τούτου κατεπτοήθη ὡς παρ' ὅλην τὴν ἐκείνου φυγὴν τὴν οἰκείαν ὡς ἤδη ἐφεστῶσαν φαντάζεσθαι καταστροφήν· ἐδεδίει γὰρ ὡς περὶ τὰς μάχας ὀξύρροπον καὶ λήματος ἀνδρείου μέτοχον τὸν Λαπαρδᾶν. Ἀμέλει καὶ μὴ προχωροῦσαν ὁρῶν τὴν δι' ἐπιδιώξεως ἢ μεθ' ὅπλων τούτου καταπολέμησιν, πρὸς τὴν διὰ γραμμάτων μεθαρμόζεται πανουργίαν, καὶ τὸν τρόπον καινὸν ὁ σοφιστὴς ἀνεπλάσατο. Βασιλικὰ γὰρ ξυνθέμενος γράμματα ἐκπέμπει ταῦτα πρὸς τοὺς τῶν ἑῴων ἐπαρχιῶν πρωτεύοντας· ἐλάλουν δὲ πονηρίαν ἀληθῶς τὰ γραφόμενα, καὶ διετείνοντο, ὁμιλοῦντα ἔχοντα τὸν Ἀνδρόνικον, παρ' αὐτοῦ σταλῆναι κατὰ τὴν Ἀσίαν τὸν Λαπαρδᾶν, καὶ πᾶν ὅτιπερ ἂν οὗτοσὶ διαπράξηται κατ' οἰκονομίας ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς τρόπον ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ βασιλείας μέλλειν τοῦτο διαπραχθήσεσθαι, καὶ ἐνῆγε πάντας εἰς τὴν ἐκείνου ἀνενδοίαστον παραδοχήν. Ἦν δὲ ὁ σκοπὸς Ἀνδρονίκῳ ἐντεῦθεν ἐγκόψαι τὴν ὁρμὴν τῶν πολλῶν, ὑφορωμένων ἐφ' ὅτῳ δὴ αὐτὸς μὲν ὁ Λαπαρδᾶς κατ' Ἀνδρονίκου ἐξῆρκε τὸ φρόνημα καὶ ὡς ἀντίφρων τὰς τῶν ἀνδρῶν στίχας ἐπιπορεύεται, ὁ δ' Ἀνδρόνικος τῷ ἀποστάτῃ τὴν ἐς αὐτὸν πίστιν ἐπιμαρτύρεται καὶ ὡς παρ' αὐτοῦ πεμφθέντα τὸν πεφευγότα δέξασθαι διορίζεται. [P. 181] Καὶ τί μὲν ἂν ταῦτα τὰ καινοφανῆ ἔδρασάν τε καὶ ἴσχυσαν γράμματα, ἡ ὀξεῖα τοῦ ἀνδρὸς κατάσχοις οὐ παρῆκε διαγνωσθῆναι.

A plenas mittit, quibus asseverabat Lapardam a se in Asiam missum esse; qui quidquid acturus esset, ceriis de causis, aliter quam plerique suspicarentur, pro stabiliendo imperio acturus esset. Quæ eo pertinebant, ut vulgi impetum reprimeret, suspicantis, subesse dolum, quod Lapardas ea pro Andronici adversario gerens manum iaceret, Andronicus vero desertoris fidem prædicaret, atque ut a se missum **363** susciperi juberet. Quid autem speciosæ istæ litteræ ponderis habituræ fuerint, accelerata Lapardæ captivitas cognoscere non sivit.

β'. Τότε δὲ καὶ τὴν πτοίαν ταύτην παρὰ δόξαν Ἀνδρόνικος ἀποκρυσάμενος ἰάνθη τὸ ψυχίδιον ὥστε τε περὶ σταχύεσσιν ἔαρτι, καὶ τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ ὁμαλαῖς κινήσεσι καὶ σταθμοῖς βραχέσι καταλαμβάνει τὰ Κύψελλα, καὶ τοῖς ἐκεῖσε κυνηγεσίοις ἐνευφρανθεὶς κατὰ τὴν πατρῴαν ἀφικνεῖται μονὴν τὴν ἐν τῇ Βήρᾳ διακειμένην, καὶ τῷ τοῦ φύσαντος ἐφίσταται μνήματι μετὰ δορυφορίας καὶ δόξης βασιλικῆς, ἧς κἀκεῖνος πάλαι ποτὲ ἐρῶν οὐκ ἐφίκετο, ἐπεὶ καὶ τὸ βασιλειᾶν πατρόθεν Ἀνδρόνικος ὡς κλῆρον καταβὰν διεδέξατο. Καὶ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας σχάσας τὸ κακῶς τινας τιθέναι, ὡς Ἀλκυονιδᾶς πρὸς πολλῶν ὀνομάζεσθαι, μετὰ μικρὸν ἐπάνεισιν αὖθις εἰς τὰ βασίλεια, τῶν γενεθλίων ἐπιστάντων Χριστοῦ. Καὶ ἁμίλλαις ἵππων καὶ θεωρίαις προσσχών, ἔαρος ὑποφαίνοντος τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν συνήθροισε, ὅσον τε ἑσπέριον καὶ τοῦ Ἑῴου ὁπόσον οὐκ ἀφηνίασε· καὶ αὐτὸς μὲν τὴν εὐθὺ τῆς πόλεως Νικαίας ἵεται, τὸν δὲ Βρανᾶν Ἀλέξιον ἐκ τῶν κατὰ Βρανίτζοβαν ἐπανελυληθότα μερῶν ἐκπέμπει· μετὰ στρατιᾶς ἱκανῆς τοῖς περὶ τὸ Λοπάδιον ἀντιταξόμενον· ἦδη γὰρ καὶ οὗτοι τοῖς ὁμόροις Νικαεῦσί τε καὶ Προυσαεῦσιν ἐς τὸ αὐτὸ ἔχοντες ἀπέστησαν φρόνημα. Καὶ ὡς εὐρύησεν αὐτῷ ἡ στρατήγησις καὶ τέλος τῷ πολέμῳ ἐπέθηκε δεξιώτατον, ἄρας ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Νίκαιαν παραγίνεται καὶ συμμίγνυσιν Ἀνδρονίκῳ, καὶ περὶ ἓν στρατόπεδον ἀμφοτέρων συνδραμόντων τῶν στρατευμάτων ἔγνω προσβαλεῖν τῇ πόλει Ἀνδρόνικος. Οἱ γὰρ ἔνδον οὐκ ἀπόντος μόνον Ἀνδρονίκου ἐφρονημάτιζοντο, ἀλλὰ καὶ παρόντα ἐξουθένουν, καὶ ὅπλοις ἠμύνοντο παντοίοις τῶν τειχῶν προεκφαινόμενοι, καὶ λόγοις ἀσχήμοσιν ἔπληττον, μηδενὸς φειδόμενοι καὶ βλήματος καὶ ῥήματος. Καὶ ἦσαν αἱ μὲν πόλαι τῆς πόλεως μεμυκυῖαι καὶ ὀχεῦσιν ἀραρότως ἐνηρμοσμέναι, αἱ δὲ γλῶσσαι, ὅσα καὶ πυλῶν τῶν χειλέων διαιρομένων, καὶ ὡς ἐκ θωρακίων τῶν ὀδόντων ἐκπίπτουσαι, βολίδας αἰσχρορρήμοσύνης ἠκόντιζον

2. Timore illo præter exspectationem propulsato, summa lætitia affectus lentis itineribus Cypsella contendit; ibique venationibus recreatus in paternum monasterium Beræ se confert, ac patris monumento cum regio comitatu et splendore astat, cujus is quoque cupiditatem frustra aluerat: nam regni affectionem Andronicus hæreditariam a patre acceperat. Ubi cum per dies aliquot supplicüs abstinuisset, unde illi a multis Halcyonii vocabantur, paulo post ad Christi natalem in palatium reversus, cum ludis circensibus et spectaculis se recreasset, vere adventante copiis omnibus coactis quæ vel in Oriente vel Occidente fidem servarant, recta ad Nicæam contendit. Alexium vero Branam Branizoba reversum cum justo exercitu contra Lopadianos mittit, qui Nicæenses et Prusaenses imitati **364** delecerant. Qui cum bello finem felicem imposuisset, ad Nicæam contendit; ubi Andronicus illis copiis auctus urbem invadere statuit, cujus incolæ non absentem modo parum timebant, sed præsentem etiam contemnebant, et mœnia oppugnantem cum armis ulciscebantur; tum indecoris verbis lacessebant, nullo dicto et ictu prætermisso. Portæ quidem urbis clausæ erant et vectibus munitæ: linguæ vero, labiis tanquam portis apertis et dentibus tanquam pinnis emissæ, obscenissimis dictoriis Andronicum lacerabant. Quibus in flammatus animi dolorem celare non poterat. Mœnia Nicææ cocto latere constant, eaque firmitate sunt ut vi aut non capi aut difficulter posse capi videantur. Tum autem milites eo confluxerant Andronico infesti et Angelus Isaacius, qui everso Andronico imperium occupavit, et Theodorus Cantacuzenus; accersita erant et Persica auxilia. **365** Quæ cum omnia difficilem redderent expugnationem, et Andronicus diebus compluribus frustra obequitasset, non aliter quam si præruptas rupes et Arbela aut

mœnia Babylonis oppugnaret, aut sagittas in cœlum ejacularetur, obsessis fortiter repugnantibus, et arma armis, machinas machinis, quæ variæ ab Andronico solertiam suam urbes oppugnandi ostentante excogitabantur, propulsantibus. Occultis enim portis erumpentes arietes disturbabant et incendebant; et cum mœnibus admoverentur, similibus machinis, ut araneæ telas, perrumpebant. Quare Andronicus, cum sua consilia successu carere videret, inhumanum facinus molitur, a paucis ante usurpatum. Matrem Isaacii Angeli Euphrosynam, Byzantio accersitam, nunc ut propugnaculum machinis apponit, nunc ea arieti imposita mœnia ferit, ut eodem tempore et spectaculi novitas et iracundiæ inumanitas a nullo scelere abhorrens miserationem, et mulierculæ tole- B rantia **366** non ipso metu examinatæ in tanto tamque periculoso impetu admirationem haberet. Ac tum primum videre mortales teneram mulierculam defensionis ergo ferro præpositam, ac mirabiliter inverso ordine, fragile corpus hominis firmissimis machinis adjunctum, ut qui ex iis pugnabant incolumes manerent. Tela vero e mœnibus æque ac prius, sed tanta cautione jaciebantur, ut illæsa nobili muliere, quasi illa nutibus et manibus jacula a se aversa in hostium corda defigeret, hostes et ferirent et terrerent. Immane istud facinus adeo nihil Andronico profuit, ut Nicæenses facta nactu eruptione et machinas incenderent, et muliere fune in urbem attracta cum tanquam Phineum ab Harpyis spoliatum plorare sinerent, non habentem quo famem iracundiæ suæ expleret. Ita Nicæenses ab ipsis hostibus laudem fortitudinis **367** consecuti majores animos conceperunt atque audacius pugnaverunt, non mœnia tantum strenue defendendo et Andronicum dicteriis incessendo ut lanium, canem sanguinarium, putre silicernium, malum immortale, hominum Furiam, mulierosum, Priapum Tithono et Saturno annosiorem, denique nullo turpissimæ rei vocabulo abstinendo, sed etiam relictis propugnaculis portis erumpendo. Andronicum vero pallor vultus et oculorum distorta acies et crebra promissæ ac in cincinnos distinctæ barbæ implexio ira esse percitum et dolos struere Nicæensibus manifesto declarabant. Sed quia famem crudelitatis suæ saturare non D poterat, urbem sæpius eodem die corona cingebat; et ut ursa catulis suis spoliata huc atque illuc transeundo, legiones suspiriis, tribunos verbis castigabat, quod bellum segnius administrarent, hostium congressum reformidantes.

ἐς Ἀνδρόνικον. Ὁ δὲ τοιούτῳ βλήματι καιρίως πληττόμενος πῦρ ἀπέπνει θυμοῦ ἐκπυρηνίζον ἄσβμα Τυφώνιον, οἷα μηδὲ στέγειν ἔχων τὸν ἔνδον τάραχον. ἐπεὶ καὶ πόλις ἡ Νίκαια αὐχεῖ μὲν καὶ τὸ ἐκ κραταιῶν τειχῶν ἀνάλωτον ἢ δυσάλωτον γοῦν, ἐκ πλίνθου φρυδομημένη πᾶσα ὀπτῆς· τότε δὲ καὶ στρατιωτῶν εἰς αὐτὴν εἰσρυέντων ὁπόσοι ἀπεστύγουν Ἀνδρόνικον, καὶ τοῦ Ἀγγέλου δὲ Ἰσαακίου, ὃς μετ' Ἀνδρόνικον Ῥωμαίων ἐκράτησε τῆς τυραννίδος παραλύσας Ἀνδρόνικον, καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ Θεοδώρου, καὶ Περσῶν ἐκ προσκλήσεως εἰσδεδεγμένων ἔνδοθεν, οὐκ ἀγαθὰ τοῖς πορθοῦσι τὰ τοῦ πολιορκεῖν ἐρανιτάζετο. Πλείστας οὖν ἡμέρας παριππεύσας Ἀνδρόνικος οὐδὲν ἤνυεν, ἀλλ' ἄντικρυς ἐφικτὸν ἄρεσιν ἀποτόμοις προσφερόμενος ἢ πετρῶν βαχίαις συμπλεκόμενος παραλόγως, καὶ πρὸς [P. 182] Ἄρβηλα καὶ τείχη διαμιλλώμενος Σεμιράμεια, ἢ βέλεμνα πέμπων πρὸς οὐρανόν. Οἱ γὰρ ἔνδον ἐκθύμως ἐμάχοντο, καὶ ὅπλοις μὲν τὰς δι' ὅπλων ἀπεκρούοντο προσβολάς, μηχανῶν δὲ κατασκευαῖς ἀπηχρείουν τέλεον τὰ τῶν πετρῶν ἀφετήρια, ἅπερ ὁ βαθύνους Ἀνδρόνικος ἐτεκταίνετο (14), τειχομάχια ἱστῶν βελοστάσιά τε καὶ ὀρυκτῆρας ἐπιτεχνώμενος, καὶ εἴ τι ἕτερον διαλύειν ἔχει περίβολον πόλεως ἐργαζόμενος, καὶ φιλοτιμούμενος πρὸς τοὺς παρόντας, ὡς πολὺ τὸ κατὰ τὰς τῶν πόλεων ἁλώσεις ἐνδέξιον ηὔχησεν. Ὁ μὲν γὰρ ἐπήγνυε τὰς ἑλεπόλεις, καὶ τὴν σφενδόνην περιειργάζετο, τὸν λύγον τε καὶ τὸν στρόφαλον καὶ τὸν τειχοσιπλήτην κριὸν σιδήρῳ ἐφράγνυεν· οἱ δὲ Νικαεῖς τοτὲ μὲν ἀπὸ πυλίδων ἀδήλων ἐκθρώσκοντες τῆς πόλεως πυρὶ παρεδίδοσαν καὶ χερσὶ κατέσπων τὰ μηχανήματα, τοτὲ δὲ προσαγόμενα τείχεσι δι' ἑτέρων ὁμοίων ὀργάνων ὠσεὶ καὶ ἀράχνης διέλυον νήματα, ὥστε καὶ Ἀνδρόνικος εἰς κενὸν σχάζοντα ὁρῶν τὰ ἑαυτοῦ διαβούλια ἔννοεῖ τι ἀπάνθρωπον καὶ ὀλίγοις πάλαι καταπραχθὲν πολιορκοῦσί τε καὶ πολιορκουμένοις ἔξωθεν. Τὴν γὰρ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου μητέρα τὴν Εὐφροσύνην ἐκ Βυζαντίου ἀνακομίσας νῦν μὲν ὡς πρόβλημα προὐτίθει τῶν ἑλεπόλεων, νῦν δὲ τῷ κριῷ ἐπαναβάλλων ὡς ἐν ὀχήματι προσῆγεν οὕτω τῷ τείχει τὸ μηχάνημα. Τῷ τοι καὶ ἦν δακρύειν ἐν ταὐτῷ καὶ θαυμάζειν, δακρύειν μὲν διὰ τὸ τοῦ δράματος καινότροπον καὶ τὸ τοῦ θυμοῦ πάντα βᾴον ποιεῖν, καὶ μηδεμίαν τῶν ξενακούστων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀλλοτρίων ὑποστελλόμενον πρᾶξιν, ἐκπλήττεσθαι δ' ὅπως οὐκ ἐτεθνήκει τῷ δέει τὸ γύναιον ἄνω τῶν μηχανημάτων καθήμενον καὶ τοῖς τείχεσι τῆς πόλεως προσαγόμενον, ὅτε καὶ πρώτως τεθέανται ἄνθρωποι σαρκίον ἁπαλὸν καὶ τοῦτο γυναικεῖον εἰς ἔρυμα σιδήρου προβεβλημένον, καὶ τὴν τάξιν ἐναλλαγμένην καὶ μεταπηδῶσαν ἐς τὸ ἀνόμοιον, ὡς δέμας μὲν εὐπαθὲς καὶ ἀνθρώπινον τῶν ἀντιτύπων προεκκεῖσθαι μηχανημάτων εἰς ἀποσόβησιν τοῦ χαλκὸν ἐγχρίπτειν χαλκῷ, σίδηρον δὲ περιστελλόμενον ἀνθρώπου σώματι. Τοῖς δ' ἐκ τῶν τειχῶν οὕτως ἀτεχνῶς τὰ βέλη ἐφρένωτο ὡς ἀφίεσθαι μὲν καθὰ καὶ πρότερον καὶ πλήττειν τοὺς ἐπιόντας καὶ καταπλήττειν, αὐτὴν δὲ τὴν εὐγενῆ γυναῖκα κακῶν

Hier. Wolfii notæ.

(14) Hunc locum generatim sum interpretatus, quia propria vocabula non suppetebant, et periphrasis permolesta futura videbatur.

ἀπαθεστάτην τηρεῖν, ὡς εἴπερ καὶ χερσὶ καὶ νεύμασιν ἐξ ἑαυτῆς μετῆγε τὰ βέλεμνα, εἰς δὲ τὰς τῶν ἀντιθέτων καρδίας αὐτὰ κατέπηξεν. Οὐ μόνον τοίνυν ἐς οὐδὲν χρήσιμον τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην ἐπίνοιαν καταλήξασαν εἶδεν Ἀνδρόνικος, ἀλλὰ καὶ νυκτὸς ἐξιόντες οἱ Νικαεῖς τάς τε μηχανὰς πορὶ παρῦσταν καὶ τὴν γυναῖκα διὰ μηρίνθου ἀνιμήσαντο ἢ ὡς Ἅρπυιαι ἀνηρείψαντο, Ἀνδρόνικον δὲ ὡς Φινέα ἄλλον παρῆκαν ἀχθεσθαι μὴ ἔχοντα ὅ πεινῶντι τῷ θυμῷ παραθήσεται. Καὶ κλέος ἐντεῦθεν μέγα ἐπ' ἀνδρίᾳ παρὰ τοῖς ἐναντίοις κτησάμενοι οἱ Νικαεῖς ἔτι μᾶλλον ἠρρενώθησαν τὰ φρονήματα καὶ τῆς μάχης ἥπτυντο εὐθαρσέστερον. Οὐκ ἀπὸ τῶν τειχῶν δὲ μόνον προφαινόμενοι ἔργα γενναῖα ἐπεδείκνυντο, καὶ Ἀνδρόνικον σκώμμασιν ἔπλυνον, μακελλάριον αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ κύνα φιλαίματον καὶ σαπρύγηρων καὶ κακὸν ἀθάνατον καὶ ἀνθρώπων Ἐρινύν καὶ φιλογύνην καὶ Πρίηπον Τιθωνοῦ τε καὶ Κρόνου πολυετέστερον, καὶ εἴ τι αἰσχιστον ἄλλο πρᾶγμα καὶ ὄνομα, ἀλλὰ κὰκ [P. 183] τῶν ἐπάλξεων, ὡς εἴρηκε τὸ λέγειν, καταπηδῶντες διεξεχέοντο τῶν πυλῶν. Ἀνδρόνικος δὲ τῷ ὑποχριῶντι τοῦ προσώπου καὶ τῷ μὴ κατὰ φύσιν τοῦ βλέμματος καὶ τῷ πολλάκις ὡς ἐν ἱστῷ ὑφαινούσης τῇ δακτύλῳ περιελίττειν τὸ κατακεχυμένον καὶ βοστρυχώδες τῆς γενειάδος θυμομαχῶν προδήλως ἐδείκνυτο καὶ δόλους ὑφαίνων κατὰ τῶν Νικαέων. Ἀμέλει μηδὲ φέρειν ἔχων τὸ τῶν ἔνδον αὔθαδες, λιμώττων δὲ ὡς κύων Δαυϊδικῶς εἰπεῖν ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν τὸ κατωθουνησόμενον, περιεκύκλου τὴν πόλιν τῆς ἡμέρας πολλάκις, καὶ ὡς ἠπορημένη ἄρκτος τῇδε κἀκεῖσε μεταχωρῶν κατεστέναζε τῶν ταγμάτων, καὶ τοῖς ταξιάρχαις ἐπέπληττεν ὡς δήπου βλακευομένοις περὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν παράταξιν ὑπεκλίνουσι.

γ'. Τολμητίας δ' ὢν ὁ Καντακουζηνὲς Θεόδωρος, καὶ τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ὅσα καὶ οἶνος ζέων νεωστὶ ληνοβατηθείς, ἰδών ποτε τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον τὴν πόλιν περιιόντα μετὰ ἵλης σοχνῆς καὶ εὐίππων ταγμάτων, ἐνθουσιωδῶς πλησθεὶς ὁρμήματος καὶ διὰ τῶν ἑῴων πυλῶν ἀνακλιθεισῶν ὡς εἶχεν εὐθὺς ἐκθορὼν, ἑφεπομένων αὐτῷ καὶ τινων εὐαρίθμων, κατ' Ἀνδρονίκου τιταίνει τὸ δόρυ διὰ τῶν προμάχων χωρῶν. Σφοδροτέραν δὲ ποιούμενος τὴν ἐπέλασιν καὶ συνεχῶς κεντρίζων τὸν ἵππον καὶ βιάζων ἄντικρυς ἵπτασθαι, οὐχὶ φέρεσθαι ὡς ἡ φύσις τοὺς πόδας ἐπτέρωσεν, ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀπολωλεκώς· τοῦ γὰρ ἵππου κενεμβατήσαντος καὶ κακῶς ὑπὸ βέλους παθόντος κάντεῦθεν ἐπὶ γόνυ κλιθέντος, τῆς ἕδρας ἀποβάλλεται ἐπὶ βρεχμὸν κατώκαρα πεσών, καὶ τῶν μυῶν τῶν νωτιαίων παθόντων κακῶς ἔκειτο ὀλιγοδρανέων, σκοτοδίνης ὑποπλησθείς. Κάντεῦθεν ἐπιδραμόντες ξιφήρεις τῶν ἐξ Ἀνδρονίκου συχνοὶ ἀποδειροτομοῦσι τὸν Θεόδωρον, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὸν λοιπὸν ἐκρεανόμουν Θεόδωρον, Ἀνδρονίκῳ δρῶντες τὰ καταθύμια. Μετὰ μικρὸν δὲ καὶ τοῖς οἰκήτορσι τῆς Κωνσταντίνου ἡ τοῦ Καντακουζηνοῦ προσάγεται κεφαλή, κοντῷ μετέωρος ταῖς ἀγυιαῖς τῆς πόλεως ἐμπομπεύουσα. Οἱ Νίκαεῖς τοίνυν τὸν θαρσαλέον πολεμιστὴν καὶ ἄμαχον πρόμαχον ἀποβαλόντες οὐ μικρῶς, ὡς εἰκὸς, ἐπωδύραντο τοῦτον πεσόντα, καὶ ἀθυμότερον διετέθησαν. Βλέψαντες δὲ πρὸς τὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον ἤθελον ὑπείκειν τούτῳ καὶ ὡς σφῶν ἀρχηγῷ προσφέρεσθαι. Οὗτος δὲ τὴν γνώμην ὑπόνωθρος ὢν καὶ κατ' Αἰνείαν τοῦ μάχεσθαι ἀφιστάμενος, ὡς ἔοικε, τὸ μέλλον εἰδὼς καὶ τὴν ἀποκειμένην αὐτῷ βασιλείαν ὡς ἐκεῖνος τὴν τοῦ γένους εὔκλειαν φανταζόμενος, οὐ περὶ πολλοῦ τὸν ἡγεμόνα ἐτίθετο. Ἀμέλει τοι τὸ στρατιωτικὸν ὑπεκλυόμενον κατὰ βραχὺ τοῦ προθύμου ἐς ξυμβάσεις ἤθελε χωρεῖν. καὶ τὸ γενναῖον ἐκεῖνο λῆμα καὶ ἐνθεάζον ἀπέσβεστο τέλεον. Σύνοδοι γοῦν κατὰ φατρίας γινόμεναι εἶχον ἐκτραγῳδούμενα καὶ οἷον πρὸ ὀφθαλμῶν παριστάμενα ὅσα οἱ πολιορκηθέντες δεινότατα πάσχουσι. Καὶ τὴν Ἀνδρονίκου δὲ κατὰ νοῦν ἀπήνειαν φέροντες, καὶ τὰς παντοδαπὰς κα-

3. At Cantacuzenus Theodorus, ætate atque audacia fervidus, cum Andronicum cum multis cohortibus et equitum turmis urbem circumire vidisset, quasi numine afflatus Orientali porta cum paucis erumpit, **368** perruptaque prima acie hastam in Andronicum vibrat. Sed dum majore impetu fertur et calcaribus subditis equum tantum non volare cogit, in exitium ruit. Nam cum equus impegisset et ex vulnere in genu concidisset, sella excussus et in caput præcipitatus musculis dorsi graviter collisis, oborta vertigine semianimis jacuit. Andronici vero milites ei caput amputant, alii etiam truncum in Andronici gratiam in frusta dissecant. Caput ejus conto præfixum per vicos Cpolis circumlatum est. Nicæenses fortis bellatoris et invicti propugnatoris interitu tristes et consternati Isaacio parere voluerunt. Sed is segniore ingenio præditus, evitata pugna ut Æneas, et fortasse futurorum præscius, ac in debitum sibi imperium ut ille in posteritatis suæ nobilitatem intentus, ducatum non magni fecit. Milites quoque alacritate animorum paulatim exolescente transactionem spectant, exstincto penitus generoso illo pene divino impetu. Itaque **369** per contubernia conventus agitari, obsidionis ærumnæ velut oculis subjici, crudelitas animis obversari, varia tormenta in conspectu esse, si urbs vi expugnata fuerit; trepidare omnes veluti lepusculi, aliter quam Cæneus. Is enim, ut est in fabulis, ex muliere vir factus est; illi a virili robore ad muliebrem mollitiem degenerarunt, cum nemo superesset qui fervore suo frigus eorum foveret, una cum morte Cantacuzeni omni fortitudine, omni pugnandi alacritate emortua. Quibus rebus Nicænus pontifex Nicolaus perspectis, necessitate in liberalitatem conversa populum monet ut rebus et tempori serviens urbem, priusquam belli procellis demergatur, Andronico ultro dedat. Videre se non commissurum Andronicum ut vacuis manibus discedat, præsertim cum nihil sit quod eum ab obsidione abstrahat, et ipsi cives urbis custodia paulatim deserta ad rem domesticam, ut

tempore pacis, curandam declinent. Eo consilio ab omnibus approbato, et commoda pacis utraque manu amplexis, sacra veste indutus, et divinis oraculis in 370 manus sumptis, sacerdotes et omnem urbanam multitudinem se sequi jussit, ne mulieribus quidem et pueris exceptis, sine ullis armis, supplices frondes manibus gestantes, apertis capitibus, nudis pedibus et manibus, nullo vere supplicum miserabili gestu prætermisso, submissa voce misericordiam flagitantes. Qui cum hoc modo urbe effunderentur, Andronicus imperator inexspectato spectaculo attonitus subinde huc atque illuc deflexit oculos, ut certius perspiceret quid rei esset: nam plane somnium videre sibi videbatur. Ubi vero animadvertit se absque errore rem veram cernere, repudiata liberalitate et candore digno regibus clementiam adulterat; et quia pellem leoninam tum proferre haud licebat, vulpinam induit, seque non modo libenter recipere supplices fingit, sed vix a lacrymis temperat, quibus jam olim veritatem involvere atque animum suum dissimulare consueverat. Enimvero fabula illa non diu acta, aliquando post simulatione 371 deposita et mollibus oleoque lenioribus verbis omissis, Nicæensibus, nobilitate præsertim et dignitate præstantibus, ostendit quantum iræ æstum animo celasset, dum se ultionis offerret occasio. Multos enim in exsilium egit, nonnullos de mœnibus miserabiliter præcipitavit, et Persas circum urbem palis affixit. Isaacium vero Angelum ob dicta et facta ejus collaudavit, quod Theodori Cantacuzeni maledicentiam non modo non imitatus esset, sed etiam castigasset; ac spe bona implevit, aut verius ut dicam, percussorem suum et imperii eversorem fato quodam et providentia Numinis aluit. Ac illo Byzantium misso Prusam transiit; munitoque versus meridiem vallo, qua ob planitiem adiri posse mœnia videbantur (nam aliæ partes urbis rotundæ et præruptæ rupi impositæ sunt), postridie oppugnationem orditur.

A κώσεις ἀναπεμπάζοντες ταῖς φρεσὶν ὅσας πείσονται πολέμου νόμῳ ἁλούσης τῆς πόλεως, κατέπτησσον ὡς λαγώδια, ἀπεναντίας τῷ Καισεῖ πεπονθότες· ὁ μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς εἰς ἄνδρα, ὡς ὁ μῦθος βούλεται, ἥρμοστο, οἱ δὲ ἐξ ἀνδρῶν εἰς μαλακότητα γυναικείαν ἐξενεωρίσθησαν, [P. 184] μηδενὸς ἔτι ὄντος τοῦ διὰ τῆς οἰκείας θερμῆς ὁρμῆς εἰς ἔργα ἀρετῆς ἀναθέλποντος, ἀλλὰ πάντων μετὰ τὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ μόρον συννεκρωθέν οἷον τὸ θάρσος καὶ τὸ περὶ τὰς μάχας ἀποθεμένων πρόθυμον. Ἃ πάντα κατανοήσας ὁ τότε τῆς Νικαίας ἀρχιερεὺς Νικόλαος τὴν ἀνάγκην ἐς τὸ φιλότιμον διατίθησι, καὶ δὴ τὸν λαὸν ἐκκλησιάσας ὑποτίθησιν ἐνδοῦναι τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ ἕως ἡ πόλις τοῖς κόμασι τῆς μάχης ἀδάπτιστος, ἐγχειρίσαι φέροντας Ἀνδρονίκῳ· ὁρᾷν γὰρ Ἀνδρόνικον μὴ ἄν ποτε κεναῖς (ὅ φασιν) ἐπαναζεύξοντα χερσὶν, ὅτι μηδ' ἑπόμενά εἰσιν αὐτῷ τὰ ἀνθέλκοντα καὶ ἀντιπερισπῶντα ἑτέρωθι, καὶ ἑαυτοὺς δὲ κατὰ μικρὸν καὶ τῆς φυλακῆς ἀφισταμένους τῆς πόλεως καὶ πρὸς τὸ τῆς εἰρήνης οἰκουρὸν ἀπονεύοντας. Καὶ ὡς εὗρε πάντας ἀγαθὴν τὴν παραίφασιν οἰομένους καὶ ἀμφοτέραις τοῦ ἐκ ταύτης καλοῦ περιβραττομένους, τὴν ἱερὰν ἐρέαν ἐνδὺς καὶ ἀνὰ χεῖρας τὰ θεῖα δεξάμενος λόγια ἕπεσθαί οἱ τοὺς ξακόρους κελεύει καὶ τὸ λοιπὸν τῆς πόλεως πλήρωμα, ὡς μηδὲ γυναῖκας ἢ νηπιάχους ἀπολειφθῆναι τῆς ἐξελεύσεως, πάντας γυμνητεύοντας ὅπλου παντὸς, κλάδους ἱκετηρίους σείοντας, ἀκαλύφεῖς τὴν κάραν, ἀκρηπιδώτους τοὺς πόδας, τὰς χεῖρας λελυμένους τῶν ἱματίων, κατὰ μηδὲν τὸν ὡς ἀληθῶς ἱκέσιον ψευδομένους, ἀλλὰ καὶ σχήμασιν ἐλεεινοῖς καὶ ὑφειμένοις φθέγμασιν ἐπισπωμένους τὸν οἰκτιζόμενον. Καὶ οἱ μὲν οὕτω τῆς πόλεως ἐξεχώρησαν, ὁ βασιλεὺς δ' Ἀνδρόνικος τῷ τῆς θέας ἀέλπτῳ καταπλαγεὶς πολλάκις τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἀκριβῆ τῶν θεωμένων διεσάλευεν ὅρασιν· ἀτεχνῶς γὰρ ὄναρ ἐδόκει βλέπειν τὰ τότε τελούμενα. Ἐπεὶ δὲ ἀληθῆ τὴν ὄψιν καὶ πρὸς μηδὲν πλανῶσαν εἶχε καταμαθών, τὸ τοῖς βασιλεῦσι προσῆκον ἐλευθέριον φρόνημα καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀκαπήλευτον παρωσάμενος ὑπονοθεύει τὸν ἔλεον, καὶ τὴν λευντῆν οὐκ ἔχων τῷ τέως ἀνακαλύπτειν τὴν ἀλωπεκῆν ὑποδύεται. Καὶ τοίνυν οὐ μόνον τὸν ἀσμένως προσδεχόμενον πλάττεται, ἀλλὰ μικροῦ καὶ κατήχθη πρὸς δάκρυα, τοῦτο δὴ τὸ ἀρχαῖον Ἀνδρονίκῳ τῆς ἀληθείας συσκίασμα, τῶν τῆς ψυχῆς κινημάτων προσκίασμα. Ὑλὴν οὐκ ἐπὶ πολὺ τὸ δρᾶμα ὑποκρινάμενος, ἀλλὰ μετὰ καιρὸν ἀποδὺς ὡς βάκια τὰ ἀπαλὰ καὶ ὑπὲρ ἔλαιον λεῖα ῥήματα, ἐμφανῶς τοῖς Νικαεῦσιν ὑπέδειξε, καὶ μάλιστα τοῖς κατ' ἀξίωσιν καὶ γένους σεμνότητα ὑπερέχουσιν, οἷαν ὁ γέρων ἐπιγουνίδα τρέφει ὀργῆς καὶ ὕσον τὸν μετόπισθεν ὑποτύφων κότον καὶ τὸ ἐχθραντικὸν καὶ μνησίκακον εἰς καιρὸν ἐταμιεύχει τὴν ἀνταπόδοσιν. Πολλοὺς τοίνυν μετέπειτα τῆς πατρίδος μετανάστας εἰργάσατο, τινὲς δ' ἀπὸ τῶν τειχῶν κύμβαχοι καταῤῥιφέντες οἰκτρότατον ὑπέμειναν θάνατον. Τότε δὲ τοὺς Πέρσας ἀνασκολοπίσας κύκλῳ τῆς πόλεως, καὶ τὸν Ἄγγελον Ἰσαάκιον ἐπαινέσας ὧν ἔδρασε καὶ ὧν εἴργασε, μὴ μόνον τοὺς ὁδόντας εἰς ὅπλα καὶ βέλη οὐ μεταποιήσας ἐπ' ἴσης τῷ Καντακουζηνῷ Θεοδώρῳ, ἀλλὰ κἀκείνῳ ἐπιπλήξας πολλάκις κατὰ Χριστοῦ Κυρίου θρασυστομοῦντι καὶ ὡς ἐκ κουλεοῦ τοῦ στόματος μάχαιραν ὀξεῖαν τὴν γλῶτταν ἕλκοντι, καὶ χρημάτων ἐμπλήσας προσδοκιῶν [P. 185], τὸ δ' ἀληθέστερον εἰπεῖν τὸν ἑαυτοῦ φονέα καὶ τῆς ἀρχῆς παραλύσοντα τρέφων κατὰ θεῖον καὶ περιθάλπων εἰς τὸν τῇ Προνοίᾳ δοκοῦντα καιρὸν, ἐκεῖνον μὲν ὀπίσω ἀποπέμπει πρὸς τὸ Βυζάντιον, αὐτὸς δὲ πρὸς τὸ τῶν Προυσαέων μεταβαίνει πόλισμα μετὰ τῶν ὑφεπομένων αὐτῷ στρατεωτικῶν τάξεων.

4. Machinis et viris operi intentis, ipse plurimas litteras sagittis annexas in urbem jaculatur,

δ'. Καὶ δὴ κατὰ τὸ πρὸς μεσημβρίαν μέρος τῆς πόλεως βαλὼν χάρακα, καθὸ δὴ καὶ προσιτὸν ἐδόκει

τὸ τεῖχος διὰ τὸ τοῦ χώρου ἰσόπεδον, μὴ ὡς ἡ λοιπὴ πόλις εἰς πετρῆεν καὶ περιφερὲς αἰρόμενον γήλοφον καὶ ἀπότομον προφαινόμενον, τῇ ἐξῆς ἔχεται τοῦ πολιορκεῖν. Καὶ αἱ μὲν μηχαναὶ καὶ οἱ ἄνδρες οὐκ ἀεργῶς εἶχον, ἀλλ' ἔδρων τὸ πρόσφορον· αὐτὸς δ' Ἀνδρόνικος ῥέων τὸ λέγειν, ἀτράκτους βελῶν πεταλίμους τιθεὶς λόγοις πτερύεσιν ἐπῄρει κατὰ τῆς πόλεως. Ἦσαν δὲ ἃ ἐδήλου τὰ φερόμενα ἐκεῖνα διαῤῥια γράμματα, μεταβούλῃς παραίφασις καὶ ἀμνηστία κακῶν, εἰ αὐτὸν μὲν εἴσω προσδέξονται τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, Θεόδωρον δὲ τὸν Ἄγγελον καὶ τὸν ἀγυραῖον Λαχανᾶν καὶ τὸν ἀσύνετον Συνέσιον, ἵνα ταῖς αὐτοῦ ἐκείνου χρησίμην λέξεσι, καὶ οἳ τούτοις ὁμόφρονες, θανάτῳ καταπροδώσουσι συσχόντες. Καὶ τοῦτο ἐφ' ἱκαναῖς ἐποίει ἡμέραις. Οὐδὲ γὰρ ὁ κατὰ Προῦσαν συγκροτούμενος πόλεμος τοῦ κατὰ Νίκαιαν συστάντος τὸ ἔλαττον ἀπεφέρετο κατὰ τε ἀλκὴν ἀνδρῶν συμπλεκομένων τοῖς βασιλείοις τάγμασι καὶ μῖσος τὸ ἐς Ἀνδρόνικον, ὅ καὶ τοῦ πολέμου αἴτιον ἦν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πόλις ἡ Προῦσα πᾶσα καλλίπυργός ἐστι καὶ ἰσχυρὸν περιβεβλημένη περίβολον, καὶ τοῦτον ἀμφίδρυμον κατὰ τὸ κλίμα τὸ νότιον. Ἐν ᾧ καὶ ἐκδρομαὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας γινόμεναι συνῆπτον πρὸς ἄλληλα τὰ στρατεύματα, καὶ ἔπιπτον ἐξ ἀμφοτέρων συχνοί. Ἐκεῖ δὲ ἔδει καὶ τὴν πόλιν ταύτην ὑποκύψαι τῷ Ἀνδρονίκῳ καὶ τοὺς πλείστους τῶν ἐν αὐτῇ χειρωθέντας παθεῖν τὰ ἀνήκεστα, τοῦ τείχους τι ἀπελεπίσθη τῇ ὑλοπόλει συνεχῶς δρυπτόμενον. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος προσεπίκτισμα καὶ ἱμάντωμα τοῦ παλαιοῦ περιβόλου καταβληθὲν φαντασίαν τοῖς ἔνδον παρέσχετο τοῦ τὸ τεῖχος ἅπαν, ὑπόσον ἡ ἑλέπολις ἔτυπτεν, ἐπὶ γόνυ κλιθῆναι καταπεσόν. Θροῦς οὖν ἐπὶ τῷ γενομένῳ τούτῳ ἄσημος αἴρεται, καὶ δέος τὰς ἁπάντων ἐκταράττει καρδίας. Ὅθεν μὴ περιεργασθέντος τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ὅλων καὶ πρὸς μόνον τῶν ἐκτιναχθέντων λίθων τὸν δοῦπον ἐπαποψυξάντων τῷ δέει μικροῦ, ἔρημα μὲν τὰ τείχη τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀμυνομένων εἰάθησαν, αἱ δ' ἀγυιαὶ πλῆρες ἀλιζομένους ὡς ἐπ' ἄμηχάνοις τοὺς ὑποκαταβάντας ἐκ τῶν τειχῶν. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἄνετος μὲν τοῖς πολεμίοις ἡ διὰ πυλῶν καὶ τείχους κλιμάκων ἐπεννηγεμένων εἰς τὴν πόλιν εἴσοδος ἦν, αὐτοῖς δὲ τοῖς Προυσαεῦσι καταλαμβανομένοις ἀνηλεὴς ἀναίρεσις καὶ τῶν προστόντων διαρπαγὴ καὶ τῶν βοσκημάτων κατακοπή, ἃ δὴ κατὰ πώεα καὶ ὅλα βουκόλια εἰσηλάθησαν, ὡς ἔχοιεν ᾧ τραφήσονται οἱ ἐντὸς ἐπιτεινομένης τῆς πολιορκίας. Καὶ τότε μὲν ἐν τοιούτοις ἦσαν δεινοῖς τὰ τελούμενα· ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος εἰσεληλύθει τὸ πύλισμα καὶ ἐνηυλίσατο ἔνδοθεν, οὔθ' ὡς βασιλεὺς πρὸς καὶ σώζων ὑπηκόοις οὖσι πάλαι καὶ αὖθις ἐσομένοις, κἂν πρὸς καιρὸν ἀπέστησαν, τοῖς Προυσαεῦσιν ἐχρήσατο, οὔθ' [P. 186] ὡς ἁπλῶς ἄνθρωπος ὁμοφυέσιν ἀνδράσιν ἡμέρως προσενήνεκται· ἀλλ' ὡς θὴρ ἀπόσιτο, ἱκανῶς ἀσηκάστοις ἐμπεσὼν καὶ ἀποιμάντοις θρέμμασι τοῦ μὲν αὐχένα κατέαξεν, ἄλλου δ' ἐλάφυξεν ἔγκατα, καὶ ἄλλως ἀθετουχειρίστως ἕτερον, τὰ δὲ λοιπὰ κρημνοῖς καὶ

A quarum hæc sententia erat, se eis defectionis **372** dare veniam, si apertis portis reciperetur, et Theodorus Angelus et circumforaneus Lachanas et temerarius Synesius (his enim titulis eos ornabat) eorumque conjurati sibi traderentur, Idque diebus compluribus repetitum est. Nam Prusaense bellum Nicæo nec fortitudine militum imperatorios invadentium, nec odiis in Andronicum, quæ et belli causa erant, quidquam concedebat ; et ipsa urbs undique pulchris turribus adornata et robustis mœnibus, iisque versus Austrum conduplicatis, firmata est. Unde cum excursiones fierent, multi utrinque cadebant. Sed cum hanc quoque urbem Andronico dedi oporteret, et multos qui in ea erant subactos in cruciatum agi, pars muri quædam crebris arietum ictibus labefactata, B et muro veteri adjuncta crepido prostrata, opinionem obsessis attulit murum universum, quem machina feriebat, corruisse. Rumor igitur confusus tollitur, **373** omnibus territis nec malum datum accuratius explorantibus, sed ad sonitum duntaxat excussorum saxorum metu pene exanimatis. Mœnia destituta sunt a defensoribus, et vici urbis trepidis eorum discursationibus repleti. Inde scalis appositis muroque superato, portis apertis liber urbis ingressus hosti patuit. Prusaenses direptis ædibus crudeliter interfecti, et pecudes mactatæ, quarum greges et armenta in urbem acta erant, ut ducta obsidione haberent unde viverent. Quæ dum fiebant, urbem ingressus Andronicus, non ut C clemens imperator et eorum qui et olim subditi fuerant et rursus futuri erant, quamvis ad tempus defecissent, conservator, Prusaenses tractavit, nec ut hominum qui iisdem elementis constent rationem habuit : sed ut famelicus leo incustoditos greges adortus aliis colla frangit, aliarum viscera devorat, alias aliter miserrime conficit, reliquas in montes et præcipitia agit, ita tum Andronicus, quod Prusa non deditione, **374** sed vi potitus erat, plurimos pessimo exitio perdidit, multiplices cruciatus et varia tormenta commentus. Angelum Theodorum, adolescentem pene adhuc imberbem, effossis oculis asino impositum et ultra limites Romanorum eductum dimitti jubet, ut quocunque impetus jumentum tulisset, ibi solus oberraret. Ac forsitan a feris devoratus esset, quod Andronici consilium fuit, nisi Turci viatores ejus miserti D essent et in tabernacula sua abductum curassent. Leonem Synesium et Manuelem Lachanam et alios complures, XL numero, de summis arboribus juxta Prusæ mœnia suspendit ; et longe plures aliis suppliciis affecit, aliorum manibus, aliorum digitis, quorumdam pedibus amputatis. Multi et manibus et oculis privati sunt, nonnulli oculo dextro et pede sinistro mutilati, alii contra. Robustissimis et **375** fortissimis ac rei militaris peritissimis viris adeo inhumaniter interfectis, atque imperii viribus imminutis, Lopadium transit Andronicus ; eodemque modo ibi quoque grassatus, et episcopo oculis

privato, quod seditiosorum sui gregis motum contra Andronicum non castigasset sed æquo et leni animo tulisset ac spectasset, talibus triumphis ornatus in palatium revertitur, relictis Prusaensium vilibus, quæ arbores amplectebantur, suspensorum cadaveribus ut uvis oneratis; ullum neque sepeliri passus est, sed a sole arefactos ut tericulamenta volucrum, ne poma devorent, a ventis agitari voluit. Cpoli lætis populi acclamationibus exceptus, et adulatorum laudationibus, quos semper alere solent aulæ, majori superbia inflatus, spectaculis et ludis circensibus æstivo tempore intentus fuit. Cum autem aliquando tabulata aliquot juxta imperatoriam sedem collapsa **376** viros sex oppressissent, vulgo eo casu consternato perterritus satellites convocavit et in palatium abire voluit: sed ab amicis exoratus mansit, quod si surrexisset, statim periturus esset, populi globo in ipsum et satellites ejus impetum facturo. Paulisper igitur moratus, dum equestre et gymnicum certamen absolveretur, reliquis spectaculis prorsus abstinuit, cujusmodi sunt funambulorum et venationum; quibus in urbe manere solita turba et rebus novis impense capitur. Et hæc ita se habuerunt.

A ὄρεσι καὶ βαράθροις διασπαρέντα παρέπεμψεν, οὕτω καὶ τότε Ἀνδρόνικος μὴ προηγησαμένης ὁμολογίας τε καὶ σπονδῆς μετὰ τοῦ τῶν Ἡρουσαέων πληρώματος ἢ ἐκουσίας προβάσης παραδοχῆς, ἀλλὰ πολέμῳ ἡλωκυίας τῆς πόλεως, πλείστους ὅτι μάλιστα διέφθειρε καὶ ἠφάνισεν, εἰς πολυειδεῖς καὶ πολυτρόπους κολάσεις τὸ τοῦ θυμοῦ καταμερίσας ἀλλόκοτον. Θεόδωρον μὲν γὰρ τὸν Ἄγγελον ἡθετον ὄντα καὶ τὸν ἴουλον πρώτως χνοάζοντα τίθησιν ἐξόμματον, καὶ ὄνῳ ἀναβληθέντα καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων ὑπερέκεινα ἀπαχθέντα εἶτα κελεύει διωσθῆναι, ἵνα ὅπη τὸ ὑποζύγιον ὁρμῴη αὐτόματον φερόμενος πλάζοιτο. Καὶ τάχ' ἂν θηρίοις ἐγεγόνει κατάβρωμα, ὅ καὶ ὁ τὴν τιμωρίαν ταύτην ἐκείνῳ ἐπιθεὶς Ἀνδρόνικος προεσκέψατο, εἰ μὴ Τοῦρκοι ἐγκύρσαντες ἥκτειράν τε τὸν μείρακα καὶ εἰς τὰς αὐτῶν σκηνὰς ἀπαγαγόντες θεραπείας ἠξίωσαν. Τὸν δὲ Σανέστιον Λέοντα καὶ τὸν Ἀρχανᾶν Μανουὴλ καὶ συχνοὺς ἄλλους τοῖς τῶν παραπεφυκότων τῇ Προύσῃ δένδρων ἀκρέμοσιν ἀπεκρέμασε, τὸν δέκατον τετραπλῶς ἀποσώζοντας ἀριθμόν. Πολλαπλασίονας δ' ἑτέραις ὑποβέβληκε ποιναῖς· ὧν μὲν γὰρ χεῖρας ἀπέτεμεν, ὧν δὲ δακτύλους ὡς ἀμπέλων περιέκειρε κλάδους, τινῶν δὲ πόδας ἀφῆρηκε. Πολλοὶ δὲ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν ὑπέστησαν στέρησιν· ἦσαν δ' οἳ καὶ ὀφθαλμὸν δεξιὸν καὶ πόδα εὐώνυμον ἐζημίωντο, καὶ αὖ τοὐναντίον ἐπεπόνθεισαν ἕτεροι. Καὶ οὕτως ἀπανθρώπως τὸ ἐν ῥώμῃ σώματος καλλιστεῖον καὶ στρατιωτικῇ ἐξαίρετον ἐμπειρίᾳ τὴν οἰκείαν ζημιώσας βασιλείαν Ἀνδρόνικος μεταίρει τρὸς τὸ Λοπάδιον. Κἀκεῖ τὰ ὅμοια δράσας, καὶ τῶν ἐπισκόπων ἕνα στερήσας τῶν ὀφθαλμῶν ὡς μὴ κατὰ τῶν ἐκ τῆς πολμνης ἐκείνου ἀγανακτοῦντα στασιωτῶν, ἀλλὰ πράως οὕτω καὶ ὁμαλῶς τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου φορὰν ἐκείνων προτιέμενον καὶ ἀνεπεγκλήτως θεώμενον, ἐπάνεισιν εἰς τὰ βασίλεια τοιούτοις γεγανωμένος τραπαιουχήμασι, τὰς τῶν Ἡρουσαίων ἡμερίδας καταλιπών, αἳ περιπλέγδην τὰ δένδρα ἀνέτρεχον, βαρυνομένας τοῖς τῶν κρεμασθέντων σώμασιν ὡς ἄλλοις βοτρυσι, καὶ μηδένα τῶν ἀνασκολοπισθέντων ἀφεὶς ὡς ληνοῖς δοθῆναι τοῖς σήμασιν, οὓς καὶ τερσήνας ἥλιος ἀνέμοις περιφέρεσθαι ἀνῆκε κατὰ τὰ ἐν συκιηλάτοις ὑπὸ τῶν ὀπωροφυλάκων αἰωρούμενα φάσματα. Εἰς δὲ τὴν Κωνσταντίνου πόλιν ἐπανιὼν καὶ παρὰ τοῦ δήμου φωναῖς εὐφήμοις δεξιωθεὶς, καὶ ταῖς τῶν κολάκων προσλαλιαῖς, οὓς ἀεὶ παρατρέφουσι τὰ ἀνάκτορα, τὸ μεγαλόφρον πλεῖον κτησάμενος, εἰς θεωρεῖα καὶ ἁμίλλας ἵππων θερείας οὔσης τῆς ὥρας ἐτράπετο, ὅτε καί τινων ἐκ τῶν κατὰ τὸ βασιλικὸν ὁρίσματα δρυφάκτων καταβληθέντων καὶ περὶ τοὺς ἐξ ἄνδρας ἀνηρηκότων, καὶ τοῦ θεατρομανοῦς ὄχλου ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ διαθροηθέντος, ὥρμησε τοῦ θώκου ἐξαναστῆναι καὶ μεταχωρῆσαι πρὸς τὰ βασίλεια, τῷ δέει [P. 187] ἀλλοιωθεὶς καὶ τοὺς δορυφόρους συνηθροικὼς, εἰ μὴ τὸ περὶ ἐκεῖνον εὔνουν ἱκέτευσαν ἀποστῆναι ὡς ἀτόπου τοῦ τοιούτου βουλεύματος, καὶ ἐμπίδως ἰζάνειν παρέπεισαν ὡς αὐτίκα εἰ ἐξανασταίη ἀπολούμενον, τοῦ δήμου συσπειραθέντος εἷς ἐν καὶ κατ' ἐκείνου καὶ τῶν ὅσοι περὶ αὐτὸν ἐφορμήσαντος. Μικρόν τι γοῦν ἐπιμείνας τὸν ἱππικὸν μόνον καὶ γυμνικὸν τετέλεκεν ἄεθλον, τῶν δ' ἐπεισοδίων θεαμάτων ἀπέσχετο τέλεον, ἐν οἷς διαχέουσι τὸ θεώμενον οἱ διὰ μηρίνθων εἰς ὕψος ἀναρριχώμενοι καὶ ὑπὸ μικρῷ τῷ συνέχοντι καλωδίῳ ἐπορχούμενοι διαέριοι, ἔτι δὲ οἱ πτηνόποδες λαγίναι καὶ κύνες αἱ θηρευτικαὶ, φιλοτοιούτους ἀποδεικνύντα τοὺς ἀήθεις θεατροβάμονας. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδέ πη ἐφέρετο.

5. Erat autem vir quidam nobilissimus, nomine Isaacius (non Isaacius Angelus), Isaacii sebastocratoris, quem fratrem fuisse Manuelis diximus, ex filia nepos. Is Armeniæ vicinisque locis Romanæ ditionis et Tarso a majore patruo Manuele præpositus, commisso cum hostibus Armeniis prælio captus, Manuele jam defuncto, in custodiam datur. In qua cum longo tempore fuisset, tandem ab Hierosolymitis, quos Frerios dicunt, redemptus commodum in patriam reditum habuit, Andronico redemptionis adjutore; idque de Theodoræ **377**

C ε'. Ἦν δέ τις ἀνὴρ τοὔνομα Ἰσαάκιος, γένους ἄριστα ἥκων, ἕτερος παρὰ τὸν Ἄγγελον Ἰσαάκιον, θυγατρὸς παῖς Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος, ὃν ὁ λόγος τῆς ἱστορίας ἁπτόμενος κασίγνητον τοῦ βασιλέως εἴρηκε Μανουήλ. Ἀλλ' οὗτος δὴ ὁ Ἰσαάκιος παρά τοῦ πρὸς πατρὸς θείου καὶ βασιλέως, τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ, τὰ κατ' Ἀρμενίαν διέπειν λαχὼν καὶ ἄρχειν Ταρσοῦ καὶ στρατηγεῖν ὁπόσα τοῖς ἐκεῖ προσκεκλήρωται, συρρήγνυσι μετὰ τῶν διαφόρων Ἀρμενίων πολεμον, καὶ ἁλοὺς ἐν φρουρᾷ καθείργνυται (φθάνει δὲ θανὼν καὶ ὁ βασιλεὺς Μα-

νουήλ), καὶ τοῦτο ἐς' ἡλίους πολλούς. Ὀψὲ δὲ πρὸς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν λυθεὶς οὓς φρερίους φασὶν, ἔσχεν εὔθετον τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, Ἀνδρονίκου συναραμένου πρὸς τὰ λύτρα ὑποθημοσύνῃ Θεοδώρας, ἥπερ ὁ μὲν Ἀνδρόνικος, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἐπλημέλαζεν, ὁ δ' Ἰσαάκιος οὗτος ἀδελφιδοῦς ἦν. Ἤνιγον δὲ Ἀνδρόνικον εἰς τὸ προαδέξασθαι τὸν Ἰσαάκιον καὶ τῆς χρονίου κατοικτεῖραι ἀπουθημίας ὁ Μακροδούκας Κωνσταντῖνος τῇ πρὸς μητρὸς Ἰσαακίου θείᾳ συνευναζόμενος, καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Δούκας συνήθης ὢν ἐκ παίδων Ἰσαακίῳ καὶ κατὰ γένος αὐτῷ προσεγγίζων. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἰσαάκιος Ἀνδρονίκῳ τῷ βασιλεῖ οὐχ ὑπείκειν ἐθέλων καὶ τὴν πατρίδα ὡς ἐν ἄστρασι φανταζόμενος καὶ συγγενείας ἢ ἐρατεινῆς ὁμιλικίας οὐδένα λόγον τιθέμενος, τυραννίδος δ' ἐρῶν καὶ ἀρχῆς ἔφυσιν τρέφων, οὐ μὴν ὑποκύπτειν ἀνεχόμενος ἄρχουσιν, ἐφοδίοις χρῆται καὶ συνεπίθοις τοῖς πεμφθεῖσιν αὐτῷ ἐκ Βυζαντίου χρήμασιν εἰς τὸ κακοβούλως ἀρχὴν ἑαυτῷ μνηστεύσασθαι. Τοίνυν μετὰ χειρὸς σοχνῆς καταπλεύσας ἐς Κύπρον τὰ μὲν πρῶτα τὸν ἔννομον καὶ πρὸς βασιλέως ἀπεσταλμένον δυνάστην ὑπεζωγράφει, βασιλικὰ ὑποδεικνύων τοῖς Κυπρίοις γράμματα, ἅπερ αὐτὸς συνέθετο, καὶ διαταγὰς ἀναγινώσκων αὐτοκρατορικὰς ἐπιπλάστους, τὸ ποιητέον ὄπιθεν ὑποτιθεμένας ἐκείνῳ, καὶ τἆλλα διαπραττόμενος ὅσα οἱ ὑφ' ἑτέρων ἄρχειν ταχθέντες πρὸς ἀνάγκης ποιεῖν ἔχουσι, μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸν τυραννοῦντα παραγυμνώσας, καὶ ἣν ἔτρεφεν ἀπίγνειαν ἐκκαλύψας, ἀπανθρώπως τοῖς ἐκεῖ προσφέρεται. Καὶ τοσοῦτον ἐς τὸ τοῦ ἤθους ἀκαμπὲς καὶ ἀμείλικτον Ἀνδρόνικον ὑπερέβαλεν, ὅσον οὗτος τοὺς πώποτε διαβεήτους ἀνεπιεικεῖς εἰς τὸ [P. 188] προσκεκρουκὸς ὑπερῆλασεν. Οὐ γὰρ διέλιπεν, ἐξ ὅτου περ ἀσφαλῶς ἤδη ἄρχειν ἥρετο, μυρία ἄττα ἀνόσια ἐπὶ τοῖς οἰκήτορσι τῆς Κύπρου ἐργαζόμενος. Φόνοις τε γὰρ καθ' ὥραν ἀνοσίοις ἐχραίνετο, καὶ δηλήμων σωμάτων ἀνθρωπίνων ἐγίνετο, ποινὰς ἐπάγων καὶ τιμωρίας οἷά τι συμφορῶν ὄργανον, ὑπόσαι κατῆγον εἰς θάνατον. Καὶ κοίταις δὲ ἀθεμίτοις καὶ φθοραῖς παρθένων ὁ παναισχὴς καὶ ἐξάγιστος ἠκολάσταινεν, οὐσίας τε ἁπάσης τοὺς εὐδαίμονας πρώην οἴκους ἀνοσιουργῶς ἐστέρησε, καὶ τοὺς χθές τε καὶ πρότριτα περιβλεπομένους αὐτόχθονας καὶ κατὰ τὸ πολυκτῆμον τῷ Ἰὼβ ἀντερίζοντας διαφῆκεν ἀγυρτεύειν λιμώττοντας καὶ γυμνητεύοντας, καθ' ὅσων τέως οὐκ ἐχρήσατο τῷ ξίφει ὁ ἀκρόχολος. Φεῦ φεῦ ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται! Ἐβρήγνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα. Ἐφύτευσας αὐτοὺς καὶ ἐρρίζωσας· ἐτεκνοποίησαν καὶ ἐποίησαν καρπόν. Ταῦτα δὴ ἃ καὶ ὁ προφήτης ἀπολογεῖται πρὸς Κύριον λαλῶν κρίματα. Οἷα γὰρ ἡ τότε γενεὰ ἐξέφυσε κώνεια πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀδρυνθέντα ἢ θάνατον τοῖς προσφερομένοις καὶ ἀπώλειαν τῶν πλείστων πόλεων, ὧν τῆς ἀρχῆς παναθέσμως ἐπέβησαν. Ταῦτα ὡς εἰς ἀκοὴν ἐλήλυθε βασιλέως Ἀνδρονίκου, οὐκ ἦν ὁπωσοῦν καθεκτὸς, ἀλλ' ὁρῶν αὐτῷ ἐπερχόμενον ὃν πάλαι πεφύβητο φόβον (ἦν γὰρ ὑφορώμενος ἀεὶ τὸ ἰῶτα ὡς τὴν αὐτοῦ παραλύσαν ἀρχὴν, ἐζήτει τρόπον δι' οὗ ἂν συλληφθῇ Ἰσαάκιος καὶ γενηθῇ ἐξ ἀνθρώπων ὁ ἐκείνῳ προσδόκιμος ὄλεθρος· ἐδεδίει γὰρ μήπως Κυπρόθεν καταπλεύσας καθελεῖ τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εἰδὼς ὡς ἀσμένως προσδεχθήσεται

A sententia, cujus, ut sæpe diximus, consuetudine utebatur, hic vero frater patruelis erat. Ut autem Andronicus Isaacii curam susciperet ac diuturnæ ejus captivitatis misericordia langeretur, Marcroducæ Constantini, qui materteram Isaacii in matrimonio habebat, opera est effectum, et Andronici Ducæ cognati ejus et familiaris a puero. Is igitur Isaccius cum Andronico cedere ac in in patriam redire nollet, nec ullam cognationis aut suavis consuetudinis rationem haberet, sed imperare quam imperio carere mallet, pecuniæ Byzantio missæ subsidiis ad improbum affectandi regni consilium abutitur, et Cypro cum magna manu occupata principio se pro legitimo prætore, qui ab imperatore missus esset, gerit, litteris imperatoriis ostensis, quas ipse composuerat, et commentitiis mandatis recitatis, quæ quid ipsi agendum esset scilicet præscribebant; ac cætera agit, quæ iis necessario facienda sunt qui alienis imperiis subsunt. Verum non multos post se tyrannum professus, innata crudelitate retecta, insulares inhumanius tractat; ac pertinacia sævitiaque tantum superat Andronicum, quantum Andronicus cæteros omnes qui unquam **378** atrocitate in hostes celebre nomen consecuti sunt. Neque enim, ubi primum tyrannidis fundamenta jecisse videbatur, infinita immanitate in subditos grassari desistebat, sed et cædibus innocentum in horas polluebatur, et humana corpora lacerabat tormentis in exitium mortalium excogitatis. Præterea in stupris virginum et adulteriis homo nefarius volutabatur; et beatas dudum familias sine ullo crimine omnibus opibus spoliabat, ut indigenæ paulo ante conspicui divitiis famelici et nudi oberrarent, si quibus homo iracundus ensem abstinuerat. Hei, hei, cur via improborum prospera est? florent facinorosi: plantasti eos et firmasti: procrearunt liberos et fructus tulerunt, ut propheta cum Domino expostulat. Illa enim ætas velut aconita genuit, quæ adulta non ad aliud nisi ad perimendos homines et plurimarum urbium excidium valuerunt, quarum dominatum per vim invaserant. Quæ cum ad Andronici aures pervenissent, **379** nullo cohiberi modo potuit: sed quia id præsto esse videbat quod olim formidarat (semper enim litteram I ut imperii sui eversionem suspectam habuerat), principio quærebat qua ratione comprehendi posset Isaacius, et tolli e medio is a quo exitium immineret. Verebatur enim ne Cypro advectus et alacriter susceptus ab omnibus se principatu deturbaret. Remota enim mala minus molesta sunt quam propinqua; et quod exspectatur, etsi pessimum fuerit, levius ea ducitur quod urget in præsentia. Id enim est mortalium ingenium, ut exiguum doloris levamen in lucro deputemus.

παρὰ πάντων, ἐπεὶ καὶ τὸ πρόρρω κακὸν τοῦ ἐν χερσὶν ἀλυπότερον, καὶ τοῦ θλίβοντος ἄρτι κουφότερον τὸ ἐλπιζόμενον χείριστον· ἀγαπητῶς γὰρ παρακερδαίνειν ἐοίκαμεν ἄνθρωποι καὶ τὴν βραχεῖαν τοῦ ἀλγοῦντος ἄνεσιν.

6. Sed cum hostem absentem in potestatem A suam redigere non posset, ira in ejus propinquos conversa, canes imitatus qui hominem allatrare contenti lapidem ab eo conjectum morsicus arripiunt, Macroducam Constantinum et Ducam Andronicum in jus vocat; qui confirmarant Isaacium, si redemptus in patriam rediret, fidelem et utilem illi operam navaturum. Paucis diebus post majestatis rei fiunt, quamvis principes factionis Andronici et summi amici ejus: nam Macroducas præter cætera officia, **380** quibus Andronicum observantissime colebat, Theodoræ amicæ ejus sororem in matrimonio habebat: Andronicus vero Ducas, homo depygis et sordidus ac perfrictæ frontis, majori sibi curæ esse Andronici salutem quam ipsi simulabat. Quod si Andronicus aliquem cæcare volebat, B Ducas iste, quasi ab improbo illo magistro, hoste humani generis, edoctus, etiam manus ei amputandas aut in crucem agendum esse decernebat, objurgato sæpe Andronico et inhumaniter castigato, quod in suppliciis sumendis infra delictorum atrocitatem subsisteret. Igitur ad celebre festum ejus diei quo memoria reditus in cælos una cum assumpto corpore Domini et Dei et Servatoris nostri celebratur, omnes aulici ut denuntiatum erat, convenerunt, atque omnis generis et nationis homines diversis itineribus eo contendebant ubi imperator diversabatur. Erat autem tum in exteriori Philopatio. Cæterum per errorem in Manganicum palatium factus **381** est concursus, quod est in interiore Philopatio, post destructum ab Andronico. Cum frequens esset conventus eorum omnium quos adesse decebat, Macroducas et Ducas præter omnium opinionem ex ædibus in planitiem sitis producti et in vestibulo triumphali, tanquam in judicium abducendi, aut imperatorem e superiore cœnaculo prospecturum visuri, gestu corporis ad gravitatem confirmato et manibus suppliciter compositis suspexerunt. At Stephanus Hagiochristophorites, qui tum Antichristophorites vulgo dicebatur nomine pro moribus non nihil immutato (erat enim impudentissimus omnium Andronici ministrorum et omnium scelerum sentina), lapide quantum vola capiebat sublato, et in Macroducam destinato, qui et affinitate imperatorios et ætate et amplissimis opibus antecellebat, omnes hortabatur ut suum exemplum imitarentur, totum concilium circumspectans, et qui lapidatione abstinebat dictoriis et conviciis incessens ut imperatori infidelem et paulo post idem supplicium subiturum. His minis territi omnes saxa in illos conjecerunt, ut supplicio peracto **382** (o miserabile et incredibile spectaculum) lapides in tumulum exsurgerent. Ii vero quibus munus datum erat, eos adhuc spirantes sublatos, et tapetibus quibus surcinæ mulorum legi solent involutos, Ducam in Ju-

ς'. Μὴ ἔχων δ' ὅπως τὸν ἀπόντα ἐχθρὸν χειρώσεται, ἐπὶ τοὺς ἐγγὺς τρέπει τὸν θυμόν, ταὐτόν τι δρῶν ὅ καὶ κύνες πολλάκις ποιεῖν εἰώθασι· τοῦ γὰρ βάλλοντος ἀφιστάμενοι τοῦτον μὲν ἀμύνονται ὀλακαῖς, τῷ δ' ἀφεθέντι λίθῳ τοὺς ὀδόντας ἐγχρίπτουσιν. Ἀμέλει καὶ ὑπὸ κρίσιν ἤγαγε τόν τε θεῖον Ἰσαακίου τὸν μακροδούκαν Κωνσταντῖνον, καὶ τὸν Δούκαν Ἀνδρόνικον, οἳ ξυνέθεντο μὴ ἀχρεῖον Ἀνδρονίκῳ τὰ ἐς πίστιν ὀφθῆναι τὸν Ἰσαάκιον λυθέντα καὶ πρὸς τὴν πατρίδα ἐπαναζεύξαντα. Μετ' οὐ πόλλὰς δ' ἡμέρας καὶ καθοσιώσεσιν οἱ ἄνδρες ὑπάγονται, καίπερ τῶν τῆς μερίδος ὄντες Ἀνδρονίκου οἱ μέγ' ἔξοχοι πάντων καὶ τῆς ἑταιρίας οἱ κράτιστοι, εἴγε ὁ μὲν Μακροδούκας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων φιλοφροσυνῶν αἷς ἐπιμελῶς Ἀνδρόνικον ἐθεράπευε, καὶ ἀδελφῇ τῆς Θεοδώρας κατὰ συνάφειαν συνῆρχετο γαμικὴν, ἣν ὁ λόγος πλειστάκις ἱστόρηκε γινώσκειν ἀθεμίτως Ἀνδρόνικον· ὁ δὲ Δούκας Ἀνδρόνικος καταπύγων ὢν καὶ γλουτὸς καὶ τὴν ἀναίδειαν ἐπὶ τοῦ προσώπου προβεβλημένος καὶ αὐτοῦ δὲ [P. 189] Ἀνδρονίκου ἐν ταῖς ὑπὲρ Ἀνδρονίκου προμηθέστερος εἶναι ἐπλάττετο, ὅτι ὁ μέν τινος ἑκπερονᾶν ὀφθαλμοὺς ἀπεσαίνετο, ὁ δὲ Δούκας οὗτος Ἀνδρόνικος, ὡς εἰ διδακτὸς ἦν τοῦ ἀρχῆθεν ἀνθρωποκτόνου καὶ ταῖς τῶν μερόπων χαίροντος συμφοραῖς, καὶ χειρῶν προσεψηφίζετο στέρησιν ἢ ἀνασκολόπισιν ἐγνισμάτευε, βλασφημῶν ἐν πολλοῖς Ἀνδρόνικον καὶ λίαν ἀπανθρώπως αὐτοῦ καθαπτόμενος ὡς μὴ καταλλήλους τοῖς πταίσμασι τὰς κολάσεις ἐπάγοντος. Ἐπιστάσης τοίνυν τῆς λαμπροτάτης καὶ εὐσήμου ἡμέρας καθ' ἣν ἡ μετὰ τοῦ προσλήμματος εἰς οὐρανοὺς ἄνοδος τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἑορτάζεται, ἀθροισμὸς ἐκ προσκλήσεως γίνεται τῶν περὶ τὴν βασίλειον σχεδὸν ἁπάντων αὐλήν· καὶ ἦν διὰ τοῦτο τοῖς ἐκ παντὸς γένους καὶ ἔθνους συνδρομὴ καὶ ὁρμὴ, ἔνθα ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ἐνηυλίζετο· ἦν δὲ τότε σκηνούμενος κατὰ τὸ ἔξω λεγόμενον Φιλοπάτιον. Ὥσπερ δὲ παλινῳδίαν οἱ συνερχόμενοι ᾖδον τε, ἢ ἐν τῷ ἄλλην τρέχειν ἑτέραν βαδίζοντες, εἶχον τὸν κατάντημα τῆς ὁδοῦ περὶ τὰ λεγόμενα τοῦ Μαγγάνη παλάτια, ἃ καὶ αὐτὰ κατὰ τὸ ἐντὸς Φιλοπάτιον ᾠκοδόμηντο, ἐσύστερον δ' Ἀνδρόνικος κατηδάφισε. Καὶ ἐπεὶ πολυάνθρωπος ἦν ἡ συνέλευσις, πάνυ μέντοι πολυάνθρωπος, καὶ ἀπῆν οὐδεὶς ὃν παρεῖναι ἐχρῆν, ἐξάγονται παρὰ δόξαν τῶν συνειλεγμένων ὁ Δούκας τε καὶ ὁ Μακροδούκας ἐκ τῶν ἐκεῖ που ἐπιπέδων οἰκημάτων, καὶ πρὸς τὴν αὔλειον ὡς κατάκριτοι θριαμβεύονται· Καὶ οἱ μὲν ὡς ὑπὸ δίκην ἀχθησόμενοι ἢ τὸν βασιλέα ὀφόμενοι τῶν ὑπερῴων ἐκκύπτοντα διεσκευάζοντο, ἄνω τὰ ὄμματα αἴροντες καὶ τῷ χεῖρε πρὸς τὸ τοῦ σχήματος σεμνὸν περιβάλλοντες· ὁ δὲ Ἁγιοχριστοφορίτης Στέφανος, ὃν καὶ Ἀντιχριστοφορίτην οἱ τότε ὠνόμαζον ἄνθρωποι, ἐς τὸ κατάλληλον τῶν ἔργων τὴν κλῆσιν μετάγοντες (ἦν γὰρ ὁ τῷ ὄντι ἀναιδέστατος τῶν Ἀνδρονίκου ὑπηρετῶν καὶ πάσης ἀνοσιουργίας ἀνάμεστος), λίθον ἄρας χειροπληθῆ καὶ τοῦ

Μακροδούκα στοχασάμενος τοῦ καὶ προφερεστάτου κατὰ κῆδος βασιλικὸν καὶ τὸ γεραρὸν τῆς ἡλικίας καὶ τὴν τοῦ πλούτου βαθύτητα, παρῆνει πᾶσιν ὡς ος παράδειγμα αὐτὸν ἀφορᾷν, περιβλεπόμενος ἅπασαν τὴν ὁμήγυριν καὶ τὸν μὴ λαϊβολοῦντα ἐρεσχελῶν καὶ ὡς ἄπιστον ἐς βασιλέα κακολογῶν καὶ τὴν αὐτὴν καταδίκην μετὰ μικρὸν ὑποστῆναι μέλλοντα. Ἦραν οὖν διὰ τὴν ἀπειλὴν ταύτην ὁ ἀθροισμὸς ξύμπας χερμάδια, κατεβαλον τῶν ἀνθρώπων, ἐλεεινὸν καὶ ἄπιστον μετὰ τὸ πάθος θέαμα, ὡς ἀρθῆναι τοὺς λίθους ἐς κολωνόν. Ἔτι δ' ἐμπνέοντας τοὺς ἄνδρας ἀράμενοί τινες, οἷς τὰ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἐπετέτραπτο, καὶ τάπητιν ἐνειλήσαντες ἐφ' ὧν αἱ τοῖς ἡμιόνοις ἀνατιθέμεναι στρωματοθῆκαι σκέπονται, τὸν μὲν ἐς τὴν περαίαν ἢ τοῖς Ἰουδαίοις εἰς ταφὴν ἀποτέτμηται ἄγουσι, τὸν δὲ Μακροδούκαν κατὰ τὴν ἀντίπορθμον τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων ἀποκομίζουσι λοφιώδη ἀκτήν, καὶ ἀνασκολοπίζονται ἀμφότεροι. Καὶ τότε πρώτως οἱ τῆς Κωνσταντίνου [P. 190] πολῖται τεθέανται τὰ καὶ ἀκοαῖς αὐταῖς δυσπαράδεκτα, καὶ ὧν ἀφηγουμένων πρότερον ἔδυον τοὺς ἀκουστικοὺς πόρους, τηνικάδε τοῖς ὀφθαλμοῖς προκειμένων ἀπωλοφύροντο, καὶ τὸ πραχθὲν ἀναλογιζόμενοι ἀμηχανίᾳ συνείχοντο, καὶ διπλῆν ἐπὶ τοῖς γενομένοις δίκην ὑφίσταντο· καὶ τῶν ξυμφυλετῶν γὰρ ἐβάμαζον αὐτοὺς τὰ πεπόνθματα, καὶ εἰς αὐτοὺς ὅσον οὔπω προσπελάζειν τὸν κίνδυνον φανταζόμενοι χρονιωτέραν εἶχον τὴν βάσανον τῶν ἐν μέσοις ἤδη ἐνσχεθέντων τοῖς ἀχθεινοῖς, καθ' ὅσον οἱ μὲν τῆς πονηρᾶς ἐλπίδος ὑπέληγον ἤδη τοῦ κακοῦ ἐπιστάντος ὃ πάλαι κατὰ νοῦν ἔστρεφον, τοῖς δὲ τὸ προορᾷν ἀεὶ τὸ δεινὸν καὶ τὸ οἴεσθαι τὸ μέλλον ὡς ἐφεστὼς καὶ νυκτὸς ἀφῄρει τὸν ὕπνον καὶ ἡμέρας πλέον μάστιγος πάσης ἐμυώπιζε τὴν συνείδησιν. Καὶ τὸ καινότατον, οὐ μόνον ταῦτ' ἔπασχον ὁπόσοι τὸ ἔνδον κριτήριον εἶχον ὑποθρᾶττον ὡς οὐκ ἀγαθὰ τῷ Ἀνδρονίκῳ εὔχονται καὶ βουλεύονται, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐκεῖνος προσέκειτο καὶ ἀεί τινος μετεδίδου χρηστοῦ· τὸ γὰρ ἐς ἅπαν ἄπιστον ἦθος καὶ τὸ τῆς γνώμης παλίμβολον ὑφορώμενοι, ἔτι δὲ τὸ πρὸς κόλασιν ἑτοιμότατον δεδιττόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὸ τοῦ κινδύνου ὀξὺ σφῶν αὐτῶν ἀπετρέποντο.

Ἀλλὰ γὰρ μηδὲ τοῦτο παραδραμέτω ὁ λόγος. Αἰτοῦνταί τινες Ἀνδρόνικον, οἷς μετῆν παῤῥησίας, τὰ τῶν κρεμασθέντων καθαιρεθῆναι σώματα. Ὁ δὲ μὴ ἀηδῶς τὸν λόγον δεξάμενος ἠρώτησεν εἰ πάλαι ἀπέθανον· καὶ γνοὺς ἐκ τῶν ἀναρτησάντων κακοὺς κακῶς καταστρέψαι τὸν βίον, συμπαθείας εἶπε τοὺς ἄνδρας καταξιοῦν, καὶ ἐπεδάκρυσε τούτῳ τῷ ῥήματι, ἰσχυροτέραν φάμενος εἶναι τῆς οἰκείας ὁρμῆς καὶ προθέσεως τὴν τῶν νόμων αὐστηρίαν καὶ αὐθεντίαν, καὶ τὴν τῶν δικαστῶν ἀπόφασιν ὑπερκεῖσθαι τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως. Ὦ δάκρυον τοῖς πάλαι μὲν καὶ ἡμῖν ἐν συνοχῇ ψυχῆς ὡς ἐκ νέφους ὄμβρος τῆς καρδίας ἐπιψεκαζόμενον! ὦ λύπης σφοδρότερας σύμβολον καὶ τῶν ἔνδον πιεζόντων τεκμήριον ἀναμφήριστον, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ χαρᾶς συλλειβόμενόν τε καὶ σταλαττόμενον ὡς ἐξ ἀμάρας τῶν ὀφθαλμῶν, παρ' Ἀνδρονίκῳ δὲ μὴ ταὐτὸ σθένον, ἀλλ' ἑτέραν φύσιν λαχὸν καὶ τεκμαίρεσθαι παρέχον ὄλεθρον ἐν τῷ ἀμαρεύεσθαι, εἰπεῖν δὲ καὶ τὴν ὁδὸν ἐπανοῖγον τῆς ἐς Ἀχέροντα διαπλωτίσεως, ὅπου τὸ Στυγὸς ὕδωρ τὸ κρυερὸν ὥστε καὶ φρικώδες κἀκ μόνης ἀκοῆς ἀποτρόπαιον. Ὦ πόσων ἔσβεσας κόρας, θερμότερον προχεθέν! ὦ πόσους εἰς ᾅδου παρέσυρας πέταυρον λάθρον ἐπιῤῥυέν! ὦ πόσους κατέκλυσας! ὦ οἵους ἄνδρας εἰς τύμβον παρέπεμψας εἰς τὰ ὕστατα νίπαρα παραληφθὲν ἢ ὡς χρὴ ἐπιτάφιος καὶ λοιβή τις

A damorum cœmeterium, Macroducam in littus editius, quod est e regione Manganii monasterii, transvehunt, atque utrumque palis affigunt. Actum primum Cpolitani ea cum luctu viderunt, a quorum commemoratione prius aures abhorrebant; atque id facinus reputantes, attonitis similes, quo se verterent nesciebant, duplices pœnas luentes. Nam et popularium calamitate movebantur; et, quia idem periculum jam jam sibi quoque imminere putabant, longiore cruciati afficiebantur quam ii qui jam in mediis tormentis erant. Nam hi quidem mala timere desierant, oppressi malo; quod animus pridem augurabatur: illi vero, quia malum subinde providebant, et futura tanquam præ-

B sentia cernebant, neque noctu somnum capere nec interdiu quietis animis esse poterant, conscientiæ quasi flagellis excruciati. Neque vero ii solum sic affecti erant, qui animi parum amici erga Andronicum sibi erant **383** conscii, sed, quod magis mireris, ii quoque quibus favebat Andronicus et subinde aliquod bonum impertiebat.

In causa erat, quod acerbitatis, implacabilitatis et sævitiæ hominis gnari periculi aciem ne se quidem evitaturos metuebant. Est et hoc memoratu dignum. Quidam homines apud Andronicum gratiosi petebant ut suspensorum corpora tollerentur. Is vero iis verbis non offensus, rogavit num pridem essent mortui. Ubi ex carnificibus audivit malos male periisse, se dolere vicem illorum dixit. Ac id dictum lacrymis prosecutus, adjecit legum severitatem et auctoritatem sua voluntate et proposito plus valere, et judicum sententias suo judicio præpollere. O lacrymæ, quæ et olim et a nobis in animi mœrore fundebamini, ex corde tanquam imber e nubibus destillantes! o gravioris tristitiæ signa, et eorum quæ intus urgent argu-

C

D menta certissima, quamvis aliquando etiam præ gaudio ex oculis veluti guttæ exuberetis! alia vestra natura est apud Andronicum: internecionis estis prænuntiæ, et in Acherontem et Stygiam paludem **384** vel ipso nomine detestabilem demanatis. Q quam multorum pupillas vestrum profluvium exstinxit! o quam multos in Orcum adegistis! o quot demersistis! o quales viros in sepulcrum conjecistis et ultimo lavacro abluistis, tanquam inferiæ effusæ!

λοίσθη ἐκκενωθέν

Ad hunc modum Macroduca Constantino et Duca Andronico e medio sublatis, quemadmodum remunerari amicorum benevolentiam soleret Andronicus constabat. Non multo post duo fratres Sebastianos in altero freti littore, quod Perama dicitur, suspendit, quod scilicet vitæ ejus insidiati essent.

7. Hujusmodi atque aliis deterioribus rebus et suppliciis Andronicus subinde occupabatur. At Comnenus Alexius, Manuelis imperatoris ex fratre nepos et pocillator, ab Andronico in Scythiam relegatus atque inde profugus, draconis volantis instar in Siciliam pervectus, Gilielmo insulæ tyranno quis esset aperuit; atque una cum ipso ex Philippica provincia oriundus Maleinus, vir non illustri **385** genere, non splendida fortuna, non rebus gestis clarus. Hi quam bilem ambo contra Andronicum conceptam longo tempore parturierant, alter fortasse non sine causa, alter vero in Comneni gratiam, et ut aliquo nomine dignus videretur iis a quibus ignorabatur, eam tandem contra patriam pepererunt, illa non in aurem regis locuti, sed palam, multis audientibus, fere plantas ejus demulcentes et linguis suis canino more deosculantes, non quæ Andronico nocitura erant, sed per quæ tyrannum Siculum ad Romanarum provinciarum vastationem tanquam ad paratam prædam concitarent. Is vero iis verbis incitatus, eoque magis quod cum popularium suorum oratione consentirent, qui cum olim in aula Cpolitana stipendia mererent, tum Andronici metu et neglectu sui, alii alio dispersi, eadem sæpe dixerant, et copias quas habebat coegit, et magnis stipendiis, majoribus promissis tam pedestrium quam equestrium auxiliorum multa millia accivit. Peditatu Dyrrachium trajecto urbem primo impetu capit. Navalibus copiis recta in Thessalonicensem portum delatis interjectas **386** regiones in deditionem accepit, Thessalonicam vero illustrem urbem terra marique obsessam corona cepit, ac post dies aliquot obsidionis exercitum introduxit, eo successu non tam ob defensorum timiditatem et imperitiam rei militaris quam ob Davidis Comneni, præfecti urbis, ignaviam usus. Qui cum Thessalonicensibus nihil commodaret, sed metuendo Andronico et crudelibus ejus manibus cavendis ingeniosissimus esset, aut fluctus marinos subire, aut de summis rupibus se præcipitem dare, aut in montibus et speluncis abdere, aut fugitivi illius prophetæ exemplo a ceto deglutiri debuisset. Verum ille horum nihil fecit, sed malo Thessalonicensium fato urbis præfecturam parum honeste adeptus, vir muliere corruptior et cervis timidior, tantum non eos a quibus et ipse et urbs caperetur longe adhuc remotos accersivit: atque in id operam ultro dedit, ut in eorum manus perveniret. Nam cum pugnandum esset et omnis generis arma et machinæ contra urbem expedirentur, se pro

Καὶ ὧδε μὲν ἐξ ἀνθρώπων ἔθετο τὸν Μακροδούκαν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Δούκαν Ἀνδρόνικον, κἀπὶ τοιούτοις οὗτοι Ἀνδρόνικον εἶδοσαν ἀντιμετροῦντά σφισι τῆς εὐνοίας τὰ ὀφειλήματα· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τοὺς Σεβαστειανοὺς ὁμαίμονας, δυάζοντας τὸν ἀριθμὸν, ἐς τὴν ἀντιπέραν ἀναρτᾷ τοῦ πορθμοῦ ὃς κικλήσκεται Πέραμα, διὰ τὸ δῆθεν ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ ζωῇ.

ζ'. Ἀλλ' ἐν τοιούτοις μὲν καὶ παραπλησίοις ἄλλοις καὶ λείροσιν [P. 191] οὐκ ὀλίγοις ἀεὶ ἐνηυκαίρει Ἀνδρόνικος· ὁ δ' ἐκ Κομνηνῶν Ἀλέξιος, ὃς ἐπὶ τοῦ κεράσματος ἐτέτακτο τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύτλης γεγενημένος (ἐκ γὰρ ἀδελφιδοῦ προυελήλυθεν), ὑπερορίαν ἐς τοὺς Σκύθας Ἀνδρονίκῳ καταχριθεὶς κἀκεῖθεν φυγὰς γενόμενος, εἴποι ἄν τις ὄφις πετόμενος εἰς Σικελίαν κατέλυσε, καὶ τῷ ταύτης τυραννεύοντι Γιλιέλμῳ εἰς ὄψιν ἐλθών, καὶ ἑαυτὸν ὅστις εἴη καταφανῆ θέμενος, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ ἐκ τῆς Φιλίππου ἐπαρχίας ὁρμώμενος Μαλεῖνος, ἀνὴρ οὐ τὸ γένος ἐπίσημος, οὐ τὴν τύχην λαμπρὸς, οὐ γνώριμος τὸ ἐπιτήδευμα, ὃν συνέλαβον ἄμφω χόλον καὶ ὠδῖνον ἐπὶ πλεῖστον κατ' Ἀνδρονίκου, ὁ μὲν καὶ δικαίως ἴσως ἐπεγκαλῶν, ὁ δὲ Μαλεῖνος τῷ Κομνηνῷ χαριζόμενος καὶ δοκεῖν τις εἶναι τῶν αἰδοῦς ἀξίων παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι πραγματευόμενος, τοῦτον κατὰ τῆς πατρίδος ἀπέτεκον, ἐκεῖνα μὴ πρὸς οὖν τοῦ ῥηγὸς, ἀλλ' ἐπὶ πολλῶν εὐπαρακλήτως λαλήσαντες· ἐν τῷ μικροῦ τῶν ἐκείνου ποδῶν τὰ πέλματα καταψῶν καὶ κυνηδὸν ταῖς ἑαυτῶν γλώτταις περιλιχμάζειν, οὐχ ὅσοις κακῶς παθεῖν Ἀνδρόνικος ἔμελλεν, ἀλλ' οἷς ὡς ἐπὶ θήραμα πρόχειρον τὴν ἅλωσιν τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν διερεθίσειν εἶχον τὸν τῶν Σικελῶν τύραννον. Ὁ δὲ τοῖς τούτων λόγοις ἀναῤῥιπισθεὶς, καὶ ἄλλως ἔχων ἀναφέρειν τὰ ἐπαθήματα εἰς τὸ σύμφωνόν τε καὶ ταυτοδύναμον οἷς καὶ παρὰ ταυτογενῶν ἐκείνῳ Λατίνων πολλάκις ἀκήκοε· πάλαι μὲν ἐπὶ μισθῷ συνόντων Ῥωμαίοις καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐκτριβόντων αὖλειον, τότε δὲ διασπαρέντων ἄλλων ἄλλοσε διὰ τὸν παρὰ σφίσιν ἀτεράμονα καὶ ἄτεγκτον Ἀνδρόνικον καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀκηδὲς, τάς τε οὔσας πολεμικὰς δυνάμεις ἐς τὸ ἐπικρατὲς διατίθησι, καὶ τὸ ξενολογικὸν ἐκ πολλῶν ὁπλιτῶν ἀποκρίνας καὶ ἀδροῖς ἐπάρας μισθώμασι καὶ μείζοσι φυσήσας τοῖς ἐπαγγέλμασιν ἐς χιλιάδας τὴν ἵππον καταριθμεῖ. Καὶ τὴν μὲν πεζὴν στρατιὰν ἐς Ἐπίδαμνον διαβιβάσας καὶ ταύτην αὐτοβοεὶ κατασχὼν, τὴν δὲ ναυτικὴν δύναμιν εὐθὺς πλοήσασαν σχὼν ἐς τὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπίνεια, τὰς ἐν τῷ μεταξὺ χώρας ὁμολογίᾳ αἱρεῖ. Ὁμοῦ δὲ τῶν στρατευμάτων κατά τε γῆν κατά τε θάλατταν τὴν λαμπρὰν ἐν πόλεσι Θεσσαλονίκην διαλαβόντων μίτρᾳ Ἄρεος καὶ διαζωσάντων, ἐάλω αὕτη πολιορκίᾳ καὶ εἴσω μεθ' ἡμέρας δέχεται τὸ πολέμιον, οὔκουν διὰ τὸ τῶν ἔνδον ἀμυνομένων ἀπάλαμόν τε καὶ ἀπειρόμαχον, τὴν δὲ μαλακίαν μᾶλλον τοῦ στρατηγοῦντος Δαβὶδ τοῦ ἐκ Κομνηνῶν. Οὗτος γὰρ ἐς οὐδὲν χρήσιμος τοῖς Θεσσαλονικεῦσιν ἀφθεὶς, δεξιώτατος δὲ μόνον γενόμενος ἀεὶ δεδιέναι Ἀνδρόνικον καὶ τρόπον ἐπιζητεῖν δι' οὗ δὴ τὰς ἀάπτους ἐκείνου

χεῖρας διαφευξεῖται, δέον κῦμα θαλάσσης ὑπελθεῖν ἢ κατὰ πετρῶν ἡλιβάτων βαλεῖν ἑαυτὸν ἢ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις εὑρέσθαι ἀποκρυβήν ἢ κατὰ προφύγην φυγάδα κήτει θαλαττίῳ καταποθῆναι, ὁ δὲ τοιοῦτο μὲν οὐδέν τι ποιεῖν ἐπεβάλετο, ἐπὶ κακῇ δὲ μοίρᾳ τὴν τῶν Θεσσαλονικέων χειρίζων ἀρχὴν καὶ τὴν ἀρχηγίαν ὁ καὶ γυναικῶν [P. 192] θηλύτερος καὶ τῶν ἐλάφων δειλότερος οὐκ εὐκλεῶς κληρωσάμενος, ἔλαβε τους συλλῃψομένους αὐτόν τε καὶ τὴν πόλιν Θεσσαλονίκην καὶ πόρρωθεν ὄντας μεταπεμπόμενος ἄντικρυς, καὶ ἑαυτὸν ἐκείνοις ἐγχείριον ἑκούσιον ζώγρημα θέσθαι διὰ παντὸς μελετῶν. Οὐκοῦν καὶ τοῦ τῆς μάχης ἑνστάντος καιροῦ καὶ παντοίων ὅπλων καὶ μηχανῶν κινουμένων κατὰ τῆς πόλεως θεατὴς τῶν πολεμίων μάλιστα ἦν αὐτὸς, οὐκ ἀντίπαλος. Οὔτε γὰρ δι' ὅλης τῆς πολιόρκίας ὤφθη ἐπεκραμών, καίπερ διανιστώντων αὐτὸν οὐ μετρίως πρὸς τοῦτο οἱ τῆς πόλεως προεστῶτες, οὔτε δράσειν οὕτως αὐτοῖς ἐνέδωκεν, ἀλλ' ἦγχε τὸ τῶν πολιτῶν πρόθυμον οἷα καὶ σκυλάκων γενναῖον ὁρμητὰ θηρατὴς ἀχρειότατος. Τοίνυν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων ὧπτο πανοπλίαν ἀμφιασάμενος, ἀλλ' ἀπεῖχε κράνους καὶ θώρακος καὶ κνημίδων καὶ θυρεοῦ κατὰ τὰς ἐσκιατραφημένας τῶν γυναικῶν καὶ μηδὲν εἰδυίας πλέον γυναικωνίτιδος, καὶ περιῆει τὴν πόλιν ἡμιόνῳ ἔποχος μετ' ἀναξυρίδος συνεπτυγμένης ὀπισθίῳ δεσμεύματι καὶ πεδίλων κομψῶν ἐστιγμένων χρυσῷ, ἐς αὐτὸν ἀπολῃγόντων ἀστράγαλον. Τῶν δὲ μηχανημάτων τὰ τείχη τυπτόντων καὶ βαλλόντων τοὺς λίθους ἔραζε, αὐτὸς εἰς γέλωτα εἶχε τὰ τῶν ἀφιεμένων πετρῶν ῥοιζήματα (15) καὶ τὰ τοῦ περιβόλου ἐν τῷ πλήττεσθαι μυκήματα· κἀν τῷ ἐρείπεσθαι ῥήγματα, « Ἐνωτίζεσθέ γοῦν, » ἔφασκε τοῖς ἐκείνῳ συνοῦσι φαύλοις ἀνδραρίοις, ὑπὸ ἀφῖδα ἰσχυρὰν τοῦ τείχους παραβύσμενος, « τὰ τῆς γραίας μυκήματα, » ὁ τιθηνοῦ εἰσέτι δεόμενος· ἐκάλει δ' οὕτω τὴν μεγίστην τῶν ἑλεπόλεων, ὑφ' ἧς ἠχρειοῦτο τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, τῶν λίθων ἐκπηδώντων τῆς ἁρμογῆς Τοιοῦτον τοίνυν προδότην ἡ Θεσσαλονικέων τότε κληρωσαμένη φύλακὰ δυστυχῶς, καὶ κυβερνήτην λαχοῦσα τὸν καταποντιστὴν καὶ ἰατῆρα τὸν φαρμακέα, ἐπ' ὀλίγον ἀντισχοῦσα τοῖς ἐχθροῖς ὑπέκυψε.

Τὰ δ' ἐπὶ τούτοις γεγενημένα ἄλλη τίς ἐστι κακῶν Ἰλιὰς, καὶ τραγικὰς ὑπερβαίνουσα συμφοράς ἅπας γὰρ οἶκος τῶν ἐνόντων ἠρήμωτο, οὐδ' ἦν οἰκία τις σώζουσα, οὐ στενωπὸς τῶν ἀναιρούντων λυτρούμενος, οὐ κατάδυσις ἐπὶ πολὺ ἀποκρύπτουσά. Ἀλλ' οὐδὲ σχῆμα ἠλεεῖτο ἐλεεινὸν, οὐδ' εὐδυσωπεῖτο δυσώπησις, ἀλλὰ διὰ πάντων ἐχώρει τὸ ξίφος, καὶ θυμοῦ λῆξις ἦν ἡ ἀπάγουσα τοῦ βίου πληγή. Κενὴ δὲ καὶ ἡ κατὰ τοὺς ἱεροὺς νεὼς συνδρομὴ τῶν πολλῶν ἐδείκνυτο, καὶ ματαία ἡ ἐπὶ ταῖς εἰκασίαις ταῖς θείαις πεποίθησις. Οἱ γὰρ βάρβαροι καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα συγχέοντες πράγματα τιμᾷν οὐκ ἤδεσαν τὰ θεοῦ, οὔτ' ἀσυλίαν παρεῖχον τοῖς εἰς τὰ τεμένη προστρέχουσιν· ἀλλ' ὅ ἦν ἐπὶ τοῖς κοινοῖς δόμοις κατάντημα, τὰ μαχαίρᾳ δηλονότι παραυτίκα πεσεῖν ἦγουν τῆς οὐσίας ἁπάσης ψιλωθέντα τινὰ διαφεθῆναι, δὲ παρὰ τοῖς πορθηταῖς ἐς μεγίστην εὐποιίαν συνελογίζετο, τοῦτο καὶ οἱ ἐν τῷ νεῷ καταφεύγοντες πέρας εὕρισκον, ἵνα μὴ προσθείην καὶ τι βαρυσυμφορώτερον ἕτερον, τὸ ἐκθλίβειν ἐκεῖσε κακῶς τὴν ψυχὴν τῇ τῶν μυριάδων συνδρομῇ τε καὶ συμπιλήσει, αἳ τοὺς θείους δόμους εἰσέδυσαν· κἀν τοῖς ἱεροῖς γὰρ μεθ'

A spectatore hostium, non pro bellatore gessit. Nunquam certe totius **387** obsidionis tempore ullam eruptionem fecit, quamvis non paucis, quæ in præsidio erant, exhortantibus. Neque id ipsos facere passus est, sed civium alacritatem, ut ignavus venator canum impetum, cunctando suffocavit. Neque armatum quisquam eum aut galeatum vidit : sed galeam, thoracem, ocreas ita vilavit ut delicata muliercula, quæ præter umbram conclavis sui nihil novit. Mulo quidem per urbem vehebatur cum pallio, quod a tergo nodus astringebat, et elegantibus calceolis auro usque ad talos interpunctis. Cum autem machinæ muros qualerent et saxa humi deciderent, excussorum saxorum bombos et mœnium cum ferirentur mugitum et ruinas ridebat, et familiaribus suis nequam hominibus sub tuta crepidine muri stans : « Audite, inquit, aniculæ mugitum. » Sic autem machinam maximam vocabat, qua saxa compage sua elidebantur, homo ipse adhuc nutricis egens. Igitur Thessalonica talem proditorem pro duce, piratam pro gubernatore, veneficum pro medico sortita, hostibus non diu restitit.

388 Deditionem ingens malorum pelagus est consecutum. Omnes ædes sunt desertæ, nulla fuit domus quæ servaret, nullus angiportus ab homicidis defendebat ; nulla caverna erat quæ diu celaret : nullæ preces, nulli gestus miserabiles misericordiam impetrabant ; grassatur ubique ferrum ; ira non nisi lethali ictu lenitur ; frustra vulgus in templum concurrit, frustra sacris imaginibus fidit. Nam Barbari divinis humanisque rebus confusis nulla religione movebantur, neque in sacras ædes confugientibus parcebant. Illud saltem proficiebant miseri, ut aut statim gladio caderent aut bonis omnibus ereptis dimitterentur ; quod vastatores illi summum beneficium indicabant. Idem exitus manebat eos qui in fana se conferebant. Et accedebat malum gravius, quod infinitæ multitudinis concursu multi et ex compressione exanimabantur ; et ab hostibus in sacra irruentibus trucidabantur, et obvii quique pro hostiis crudeliter mactabantur. Et qui pepercissent hominibus qui divinis rebus insultabant et Deum plane contemnebant ? neque vero tam illud erat novum, quod

Hier. Wolfii notæ.

(15) Τὰ τῶν ἀφιεμένων πετρῶν ῥοιζήματα. Ex hoc loco fere conjicio, Siculos habuisse bombardas eo tempore, nisi fortasse balistis maximis usi fuerint.

sacra **389** donaria rapiebant et profanis manibus non tangenda contrectabant ac caninis oculis ea intuebantur quæ aspicienda non sunt, quam hoc nefarium, quod sacrosanctas Christi et famulorum ejus imagines terræ allidebant, et pedibus insistentes, si quid ornatus ex materia pretiosa inerat, eo utcunque direpto ipsas in trivia efferebant, ut a prætereuntibus conculcarentur, aut ad cibum coquendum foco apponebant. Illud autem maxime nefarium est et piorum auribus detestabile, quod in sacra et ipsis angelis venerabili mensa indecore saltabant et barbarica quædam cantica psallebant. Deinde pudendis apertis sacrum pavimentum in orbem perningebant, aspersione illa et calidis balneis noxiis dæmonibus utique gratificantes, ut in iis fatigati cladibus hominum innatarent. Sed cum tandem malorum finis instare et pugna quietura videretur, Siculi duces intervenerunt et turbæ in cædes ruentis impetum represserunt; quorum unus cataphractus, **390** equo insidens, Theodori martyris, e cujus sepulcro unguentum ebullit, templum ingreditur, et alios obliquo ense verberando alios vulnerando vix militum intemperias cohibere potuit. Verum ne sic quidem tolerabilis fuit Thessalonicensium conditio. Etsi enim postridie expugnatæ urbis a cædibus civium temperatum est, tantæ tamen grassationes in superstites fuerunt, mille modis ad eumdem vitæ exitum tendentibus, ut cum mortuis bene actum videretur, et ut apud Jobum tolerantissimum est, multi frustra mortem exoptarent. Nam etsi alii fere omnes in bello victos hostes, ut victoriæ superbia dictat, sæviunt, Latinus tamen superatis adversariis intolerabile malum est et verbis inenarrabile. Quod si Romanus sit comprehensus, et is Latinæ linguæ rudis, et a peregrinitate ita abhorrens ut in vestitu nihil cum eis commune habeat, is vero Deo invisus habetur et quovis supplicio dignus. Quæ vipera, quis leo, præda vetere omissa et calidum adhuc venatum devorans, ita sævit **391** ut Latina immanitas in captivos? non flectitur precibus, non mollitur lacrymis, non blandis lenitur verbis: quamvis suavis cantus, strepitus anserum aut clangor milvorum habebitur. Si Orpheum cithara, cygnos moribundos cantus dulcedine superes, nihil proficeris; et ut paulisper barbarica feritas mulcealur, mox tamen ad ingenium redit, in cædes ruit, nec supplicum vocibus plus movetur quam incus ictu malleorum. Ea gens tantum iracundiæ indulgere novit et imperatis ejus obtemperare. Quid vero malorum prætermittat homo Romanis infestus, eorumque inveterato odio ita flagrans ut nec vetus ille serpens, humani generis insidiator, unquam tantum virus acerbitatis in terras evomuerit? nam exsecrabiles Latini provincias nostras paradiso comparant, nostrorumque bonorum desiderio genti nostræ perpetuo sunt infesti, et subinde mala machinantur; quæ si quando temporibus adducti

ὅπλων ἐπεισπηδῶντες οἱ ἐναντίοι τὸν ἐν ποσὶν ἀνήρουν ἀεί, [P. 193] καὶ ὡς θύματα τοὺς καταλαμβανομένους ἀνηλεῶς ἐκεράιζον. Πῶς δὲ ἀνθρώπων ἤμελλον φείδεσθαι οἱ τοῖς θείοις ἐμπαροινοῦντες καὶ μηδ' ὅλως Θεοῦ ἐμπαζόμενοι; ἀλλ' οὐ τοσοῦτον καινὸν εἰ τὰ τῷ Θεῷ ἀνατεθειμένα ἱεροσύλουν καὶ χερσὶ βεβήλοις καὶ ὀφθαλμοῖς κυνέοις ἥπτοντο τῶν ἀψαύστων καὶ τοῖς μὴ θεατοῖς ἐνητένιζον, ὅσον δὴ ἀνόσιον εἰ τὰς παναγεῖς Χριστοῦ εἰκόνας καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἠδάφιζον, καὶ τούτων κατεπεμβαίνοντες, εἴ τις μὲν κόσμος ἐξ ὕλης προσῆν τιμαλφοῦς, τοῦτον ἀφῄρουν ἐκσπῶντες ὡς ἔτυχεν, αὐτὰς δ' εἰς τὰς τριόδους ἐξέφερον τοῖς παροδεύουσιν ἐσομένας εἰς καταπάτημα, ἢ τῷ τῆς διαίτης πυρὶ παρεδίδοσαν. Ἀνοσιώτατον δὲ μάλιστα καὶ ὡσὶ δυσήκουστον τῶν πιστῶν· εἴ τινες ἦσαν οἱ τῆς θυωροῦ καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς αἰδεσίμου ἄνωθεν ἀνιόντες τραπέζης ἐπ' αὐτῆς ὠρχοῦντο μεταφερόμενοι ἀσχημόνως, καί τινα βάρβαρα ἀπηχέστατα ᾄσματα πάτρια ἔψαλλον, εἶτα τὴν αἰδὼ ἀνακαλύψαντες καὶ τὸν ποδεῶνα τοῦ τῆς κοιλίας ἀσκοῦ ῥέειν ἀνέντες ἐνούρουν κύκλῳ κατὰ τὸ ἅγιον ἔδαφος, περιῤῥαντήρια ταῦτα τελοῦντες δαίμοσι καὶ λουτρὰ θερμὰ τοῖς ἀλάστορσι σχεδιάζοντες, οἷς οὗτοι μετὰ κάμκτον διαννήχονται, ὃν διήνεγκαν ἀνθρώποις συμφορὰς μηχανώμενοι καὶ δεινὰ διαβλοῦντας ἀνήκεστα. Ἐπεὶ δέ ποτε τὰ δεινὰ δόξαν τοῦ λῆξαι εἴληφε καὶ εἰς ἀνοχὴν ἀπεῖδεν ὁ πόλεμος, μέσον ὀφθέντων οἵπερ εἰς ἀρχηγοὺς τῶν Σικελῶν ὑπεραναστήκεσαν, καὶ τὴν τῶν πολλῶν ἐπισχόντων ὁρμὴν εἰς ἀναίρεσιν, ὧν ἄτερος ἔφιππος σιδήρῳ κατάφρακτος τὸν τοῦ μυροβλύτου μάρτυρος εἰσέδυ νεών, καὶ τοὺς μὲν τῷ πλατεῖ παίων τοῦ ξίφους, τοὺς δὲ καὶ ἀληθὲς τραῦμα πλήττων ἴσχυσε μόλις τὴν τοῦ κακοῦ στῆσαι φοράν, οὐδ' οὕτω τὰ ἐξῆς ὡς ἐν κακοῖς μέτρια Θεσσαλονικεῦσιν ἐφανησαν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐς ᾅδου καταγεσθαι τοὺς πολιορκηθέντας ἡ μετὰ τὴν ἅλωσιν εὐθὺς ἡμέρα κατέπαυσε, τὰ δ' ἐπισυμβαίνοντα ἄλλως ὀδυνηρὰ πρὸς τὸ αὐτὸ τῆς ζωῆς τέρμα μυριακῶς τοὺς τλήμονας κατηνάγκαζον καὶ βέλτιον τὸ θανεῖν ἐποίουν ὑπὲρ τὸ ζῆν, ὥστε τὸ τοῦ τλησιπόνου Ἰὼβ εἰπεῖν, πολλοὶ δεόμενοι τελευτῆς οὐκ ἐτύγχανον. Καὶ πᾶς μὲν γὰρ ἕτερος πολέμῳ τὸ ἀντίπαλον χειρωσάμενος κακῶς αὐτῷ κέχρηται καὶ ἀνελεημόνως προσφέρεται, καὶ ὅσα ἡ ἐκ τῆς νίκης ὑπεροψία ὑποτίθησι διαπράττεται· Λατῖνος δὲ πορθήσας τὸ ἀντιπῖπτον καὶ ὑποχείριον ἐργασάμενος ἀνύποιστόν ἐστι μάλιστα κακὸν καὶ λόγῳ ἀπεριήγητον· εἰ δὲ καὶ Ῥωμαῖος εἴη ὁ συλληφθείς, καὶ αὐτὸς καθαρεύων γλώττης Ἰταλιώτιδος, καὶ τοσοῦτον τοῦ ἑτεροφύλου ἔθνους ἀποξενούμενος ὡς μηδὲ κατὰ τὴν σωματικὴν περιβολὴν βραχύ τι γοῦν Λατίνοις ἐπικοινωνεῖν, εἴη ἂν οὗτος ἐστυγημένος Θεῷ καὶ τῆς ὀργῆς Κυρίου ἀμιγῆ κατακριθεὶς πιεῖν τὴν κύλικα καὶ τὸ ποτήριον ἀκέραστον προσενέγκασθαι. Ποῖα γὰρ θανατηφόρος ἔχιδνα ἢ πτερνοφύλαξ ὄφις ὀλέθριος ἢ ταυροώντης λέων, τὰ τῶν βρωμάτων ἕωλα παρορῶν [P. 195] θερμῆς δ' ἔτι τῆς θήρας ἐμφορούμενος, οὕτως ἂν ἐλυμήνατο ὡς ἀπανθρωπία Λατίνη ζωγρήσασα;

οὐκ ἐπικλᾶται λιταῖς, οὐ θηλύνεται δάκρυσιν, οὐχ αἱμύλοις ἱλαρύνεται φθέγμασι. Κἂν ἅψῃ τις χάριεν, κλαγγὴ τούτῳ ἰκτίνων ἢ κρώγμὸς κορώνης λογιζεται. Εἰ δ' οὕτως εἴη θελκτήριον ὡς καὶ πέτρας αἴρειν, ὁποῖα τὰ Ὀρφαϊκὰ κρούματα, εἰς κενὸν μὲν καὶ οὕτως ὁ φορμίζων ἐψάλαξε καὶ μάτην ἀείδειν ἀνεβάλετο λιγυρόν· εἰ δέ που καὶ ἁλοίη τῇ ἀοιδῇ ὁ βάρβαρος, ἀλλ' εἰς κύκνειον ἆσμα τελευταῖόν τε καὶ φιλότιμον ἡ ἀμείλικτος τοῦτο ψυχὴ συλλογίζεται αὖ πάλιν κατεργαζομένη θάνατον, καὶ μένουσα πάλιν ὡς πρότερον ἄθελκτος ἢ ὥσπερ ἄκμων ἀνήλατος, πρὸς πᾶσαν ἱκετείαν ἀνένδοτος. Μόνῳ οἱ τοῦ γένους τούτου τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι ἴσασι, καὶ οἷς οὗτος ἐπιτάσσει ὀργίλως ὑπενδιδόναι πεφύκασι. Τί δ' ἂν κακὸν εἴη παρεικὼς ἀτέλεστον ἀνὴρ μισορώμαιος καὶ τοσαύτην ἀποθησαυρίσας ἐν ἑαυτῷ καθ' Ἕλληνος ἀνδρὸς ἀπέχθειαν, ὁποίαν οὐδ' ὅρις αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἐπίβουλος συνειληφὼς πάλαι ὑπέτεκεν; ἐπεὶ καὶ παραδείσῳ μὲν ἄντικρυς παρὰ τοῖς καταρατοτατοις Λατίνοις εἰκάζεται ἣν ἡμεῖς ἐλάχομεν οἰκεῖν καὶ ὑποκαρπεύεσθαι, καὶ δυσέρωτες ὄντες τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν κακογνῶμονοῦσιν ἀεὶ περὶ τὸ ἡμέτερον γένος, καὶ κακῶν εἰσι τέκτονες διὰ παντός. Κἂν φιλεῖν πλάττωνται, τὸν καιρὸν ὑποδυόμενοι, μισοῦσιν ὡς ἔχθιστοι· κἂν ὁ λόγος αὐτοῖς εὐπροσήγορος καὶ ὑπὲρ ἔλαιον ῥέων ἀψοφητὶ ἀπαλύνηται, ἀλλὰ βολίδες εἰσὶ καὶ οὕτως αὐτοὶ, καὶ μαχαίρας ἀμφιστόμου τομώτεροι. Οὕτω μέσον ἡμῶν καὶ αὐτῶν χάσμα διαφορᾶς ἐστήρικται μέγιστον, καὶ ταῖς γνώμαις ἀσυναφεῖς ἐσμεν, καὶ κατὰ διάμετρον ἀφεστήκαμεν, εἰ καὶ σώμασι συναπτόμεθα καὶ τὴν αὐτὴν πολλάκις εἰλήχειμεν οἴκησιν. Ὅθεν καὶ αὐτοὶ μὲν ὑψαυχενοῦντες τὰ πολλὰ, καὶ τὸ τοῦ σχήματος ὑπερηφάνως ὑποκρινόμενοι ὄρθιον, ὡς πτέρναν φιλοῦσι τηρεῖν καὶ περιεργάζεσθαι τὸ λεῖον τοῦ ἤθους ἡμῶν καὶ ὑποκαταβαῖνον χαμαὶ διὰ τὸ τοῦ φρονήματος μέτριον. Ἡμεῖς δὲ τὸ ἐκείνων ὑπέροφρυ καὶ τὸ κομπηρὸν καὶ σεμνὸν καὶ τὴν κόρυζαν οἷά τινα κεφαλὴν ἄνω ὑποβλεπόμενοι τείνουσαν, ἐπ' αὐτῆς τὴν πορείαν τιθέμεθα φλῶντες (16) ἐς δεῦρο τῇ δυνάμει Χριστοῦ τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων ἐξουσίων βραβεύοντος καὶ τὸ μηδὲν ἐντεῦθεν παθεῖν ἢ καὶ ἠδικῆσθαι παρέχοντος.

Καὶ οὕτω μὲν, ἵνα καθ' εἰρμὸν αὖθις προΐῃ τὸ λέγειν, ὁ Σικελικὸς στρατὸς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ἔνδον γενόμενος ὅσα καὶ οἷα μὴ Θεῷ φίλα τετέλεκε, κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν τοῦ Λὺγούστου μηνὸς, τῆς τρίτης ἐπινεμήσεως, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑξακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ καὶ τρίτου ἔτους, τῆς τειχομαχίας ἀρξάμενος, καὶ συμπεράνας ταύτην ἀβλαβῶς ἑαυτῷ πάντη κατὰ τὴν πέμπτην καὶ δεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Οὐ μόνον τοίνυν, ὡς ἐλέγομεν, τοῦ πόλέμου ἐνισταμένου τὰ τῶν ὅλων πεπόνθασιν οἱ Θεσσαλονικεῖς χείριστα, ἀλλὰ καὶ τούτου λήξαντος οὐκ ἔῤῥεψεν ἡ τύχη πρὸς τὸ φιλάνθρωπον, οὐδ' ἐνεῖδον αὐτοῖς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἥμερον· οὐ γὰρ οἰκιῶν μόνον τοὺς δεσπότας ἐξήλασαν καὶ τῶν κειμηλιουμένων ἐντὸς ἀπεστέρησαν αὐτοὶ ταῦτα ἰδιωσάμενοι [P. 193], ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια προσαφείλοντο, μηδὲ τῶν ἐσχάτων ὑποδυτῶν ἀποσχόμενοι τῶν κρυπτόντων ἃ ἡ φύσις ὡς ἀσχήμονα καλύπτειν ἐπέταξε, μήτε μὴν τρύφους τοῖς δεσπόταις μεταδιδόντες ὧν αὐτοὶ περ εἰς τοὺς κόπους εἰσεληλύθεσαν, ἀλλ' οἶκοι μὲν οἱ ἀλλότριοι καθήμενοι κατεσπάθων τὰ ἐνόντα καὶ ὁσημέραι ἐκώμαζον, τοὺς δὲ συγκεκομικότας εἰς τὰς σιτύας εἶων ἐπὶ τῶν τριόδων πλάζεσθαι νήστιδας, χαμαιεύνας, γυμνόποδας καὶ ἀχίτωνας ὡς κλίνην μὲν ἔχειν τοὺς πρότερον εὐπαρύφους τὸ δάπεδον, στέγην τὸν οὐρανὸν, τὴν δὲ κοπρίαν θαλπωρὸν δέμνιον. Ὁ δὲ χεῖρον τῶν ἀφηγουμενων καὶ ἕως αὐτῆς δάκνον ψυχῆς, οὐκ ἐξῆν τοῖς πρώην δεσπόταις παρεισιέναι

A amicitiam simulant, tamen acerrimas **392** inimicitias clam alunt. Si blandis verbis et oleo molliori bus utuntur, jacula et ancipites gladii in iis delitescunt. Tanto discordiæ vallo invicem diremptl sumus, nec ullo modo animi conjungentur, etsi corporibus conjuncti in isdem ædibus habitemus. Illi plerumque, erecta cervice elatoque vultu incedentes, morum nostrorum levitatem et ex modestia humilitatem cavillari et despicere solent. Nos vero eorum supercilium, jactantiam, fastum, insolentiam Christo auspice conculcamus, qui potestatem dat super serpentes et scorpios citra noxam ambulandi.

B 8. Verum ut ad historiæ ordinem redeamus. Siculus exercitus, Thessalonica potitus, hoc modo grassatus est sine ullo respectu Dei. Urbem oppugnare cœpit sexto die mensis Augusti, indictione tertia, anno sexies millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio ; eamque cepit sine ullo suo detrimento ejusdem mensis die decima quinta; neque vero durante bello duntaxat Thessalonicenses gravissime sunt afflicti, sed nec eo finito fortunam æquiorem habuerunt aut victores clementiores **393** sunt experti ; qui non contenti expulsis dominis ædes et omnia quæ in iis erant sibi vindicare, etiam vestes eis rapuerunt, ne interulis quidem relictis, quibus ea tegerentur quæ natura tegi voluit ; nec frustum panis dominis impertiebant,

C quorum bona occuparant. Sed Barbari sedentes in ædibus comessabantur, et per luxum ea absumebant quæ possessores veteres magnis laboribus comportarant ; ac tum in triviis jejuni et nudi oberrabant, qui dudum lautis vestibus induti fuerant. Lectum habebant terram, tegumen cœlum, fimeta pro stragulis. Et quod hæc omnia superat, et ad ipsum usque cor penetrat, non licebat prioribus dominis ædes ingredi. Quod si quis fecerat aut saltem introspexerat, statim inclementer in eam pertrahebatur, et subinde causam rogabatur cur eo ingressus esset aut introspexisset aut limen atrii

D calcasset. Ac multis plagis acceptis pecuniam dare

Hier. Wolfii notæ.

(16) Φλῶντες. Scilicet τὴν κεφαλήν.

cogebatur, quam illic occultasse putabatur, eaque de causa perlustrasse domum, metuens ne sublata, aut ea parte adium **394** in qua lateret accuratius perquisita, ab hostibus inventa esset, aut ipse diligentius eam occultare vellet. Sæpe autem factum est ut qui id dederat quod provisa migratione sua abdiderat, nihilo minus flagris cæderetur et gravioribus tormentis cruciaretur, ut plura recondita indicaret. Alius qui nihil dabat, sed se, ut nunc, ita prius etiam fuisse pauperem, patriæque domus aut magnis suis sumptibus exstructæ desiderio a proposita via vel invitum abstractum esse affirmabat, ut suas possessiones simul et specIaret et deploraret, ne is quidem misericordiam inveniebat ; sed in cruciatum abreptus et pede suspensus subjectis paleis incensis fumo torrebatur, concacabatur, verubus latera pungebatur ; et aliis sexcentis pœnis exagitatus aut in ipsa excarnificatione animam exhalabat, aut semianimis pede extra ædes tanquam purgamentum extractus sub dio in plateis jacebat.

A τὸν οἶκον αὐτῶν, ἀλλ' εἴ τις τοῦτο εἰργάσατό ποτε ἢ μόνον προύκυψεν ἔνδοθι, αὐτίκα ὡς ὑπὸ Σκύλλης ἀρχαίου κακοῦ τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἀνηρπάζετο, καὶ διαθεστάμενος εἰς λόγους καὶ πολλάκις τὸ αἴτιον διερωτώμενος τοῦ ἐκεῖσε παραβαλεῖν ἢ ὅμμα τοῖς ἔσω βαλεῖν ἢ τὸν οὐδὸν τῆς αὐλείου πατῆσαι πολλὰς ἐδαίρετο, καὶ χρήματα παρέχειν κατηναγκάζετο, ἃ ἐκεῖσέ που ὑπωπτεύετο κατακρύψαι καὶ οἷς τὴν καρδίαν δῆθεν ἐκχέων καὶ οἷον συμβεβυσμένην αὐχῶν περιπαπταίνειν προήχθη τὸ οἴκημα, δεδιὼς μὴ σεσύληνται καὶ σπεύδων μαθεῖν εἰ οὐκ ἔλαθε τὸ μέρος τῆς οἰκίας τοὺς πολεμίους καθ' ὃ ταῦτα ἐγκέκρυπται, ἐπιμελέστερον περὶ τὴν αὐτῶν διατιθέντας ἀνεύρεσιν ἢ αὐτὸς ἀσφαλέστερον ὡς εἴησαν ἀφανῆ. Καὶ διδοὺς οὖν τις πολλάκις ὅπερ συνέστειλε τὴν ἐκ τοῦ δώματος αὐτοῦ προορώμενος B ἄπαρσιν, οὐδ' οὕτως ἠλλοτριοῦτο τῶν μαστιγώσεων. ἀλλὰ πλείους αὐτῷ ἐνετείνοντο αἱ πληγαὶ καὶ πολυειδέστεραι αἱ βάσανοι ὑπήγοντο, ἵνα καὶ πλείω τὰ ἀποθησαυρισθέντα ἐκφήνειε. Καὶ μὴ παρέχων δὲ τις ἕτερος, ἀλλὰ πένεσθαι καὶ νῦν ὡς πρώην διατεινόμενος, καὶ φάσκων ὡς πόθος πατρῴου οἰκήματος ἢ πολλαῖς ὑπ' αὐτοῦ δαπάναις ἀνεγερθέντος παρενεγκὼν τῆς προκειμένης ὁδοῦ καὶ ἄκοντα ἐπεσπάσατο, θεατὴν ἅμα καὶ θρηνητὴν τοῦ οἰκείου ποτὲ κτήματος ἀναδείξας, οὐδ' οὕτως εἶχε τὸν ἐλεοῦντά τε καὶ λυτρούμενον, ἀλλὰ στρεβλούμενοί τε καὶ αἰκιζόμενοι, κἀκ τοῦ ποδὸς ἀπαιωρούμενοι καὶ ἀχυρμία κάτωθεν ὑποβεβλημένοι καὶ ἀναπτομένῳ πυρὶ καπνιζόμενοι, τό τε στόμα μινθούμενοι καὶ τὰς πλευρὰς κεντούμενοι βέλεσι καὶ μυρίας ἄλλας κυλάσεις ὑφιστάμενοι ἢ τῷ ταῦτα πάσχειν ἐξέρρησσον τὴν ψυχήν, ἢ ἡμιθνῆτες ἑλκόμενοι τοῦ ποδὸς ὥσπερ τι τῆς οἰκίας ἐξεφέροντο ἀποβάρωμα, κἀν ταῖς πλατείαις προύκειντο αἴθριοι.

9. Quid ? tali benignitate Siculi veteres ædium dominos tractabant : cæteris vero, qui ædes suas ut inferni fauces, aut Creticum Labyrinthum, **395** aut Ceadam Laconicum præteribant, humanitatis aliquid tribuebant ? Minime vero. Nam unde illis talis affectus, qui feris immaniores ignorant quid sit misericordia, et cladibus hominum delectantur ? canes quidem invenias qui captis pareant, ultro hiatu oris, morsu et latratu represso, si ii quos persequuntur in genua procubuerint. Isti autem, tantum aberat ut eorum misereseeret quos omnibus opibus spoliarant, et quorum rem familiarem cum scortis consumebant, quæ consectabantur maximique faciebant, ut pene alapis ab eis cædi se paterentur ii qui se omne Romanorum imperium ut desertum nidum occupaturos et ut ova derelicta sublaturos jactabant. Nuditatem vero hominum ridebant, et cachinnis concutiebantur, si quis præ fame, macie confectus aut tumefacto ventre, pallida et livida facie ex olerum aut uvarum victu, ex proximis vineis cum periculo collecto, praeteribat. Ita porro miserabantur eos qui laceris vestibus utebantur, aut arborum corticibus pudenda velabant, **396** aut e viminibus contextis pileolis capita tegebant, ut cum risu et ludicro gestu obviorum barbas et capillos ambabus manibus comprehenderent, ac hirtas et promissas illas barbas malas esse, capillis vero opus esse dicerent ut ipsorum more in urbem tonderentur. Aliquando in equis forum perambulantes fraxineis hastis miseros prosternebant, in fimum aut lutum putissimum, si

θ'. Τί δέ ; ἀλλὰ τοιούτοις μὲν φιλοφρονήμασιν ἐδεξιοῦντο τοὺς πάλαι τῶν δόμων κυρίους οἱ Σικελοὶ καὶ ἐθεράπευον· τοὺς δὲ λοιποὺς, ὅσοι τὰς αὐτῶν οἰκίας παρέτρεχον ὅσα καὶ ᾄδου στόμια ἢ λαβύρινθον Κρητικὸν ἢ Καιάδαν Λακωνικὸν, ἡμέρως προσίεντο καὶ μετόχους ἐποίουν φιλανθρωπίας ἠστινοσοῦν ; οὐμενοῦν οὐδαμῶς· ποῦ γὰρ τοιοῦτόν τι παρ' ἐκείνοις ἀγριωτέροις οὖσι θηρῶν, καὶ ὅλως ἠγνοηκόσι τί ἐστιν ἔλεος, καὶ ταῖς ἀνθρωπίναις συμφοραῖς ἐπιχαίρουσι ; καὶ κύνες μὲν ἔστιν ὅπη τῶν ἐπικαταλαμβανομένων ἀπέσχοντο, οὐδ' ὀδοῦσιν αὐτοὺς παρελύπησαν, ἀλλ' οἷς τὸ γόνυ ὤκλασαν οἱ καταδιωκόμενοι, παρῆκαν οὗτοι τὸ ὀλακτεῖν, καὶ εἰς μάτην αὐτοῖς ἐκοῦσιν ὥσπερ ἀπετελεύτησε τὸ χανεῖν. Οἱ δὲ τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ οἰκτείρειν οὕς τῶν ὄντων ἐστέρησαν καὶ ὧν τὰς οὐσίας κατεδαπάνων μετὰ πορνῶν, ἃς καὶ περὶ πλείστου ἐτίθεσαν εἰς τὰς αὐτῶν τροχιὰς ἐκκλίνοντες, καὶ ὑφ' ὧν μικροῦ καὶ κονδυλιζόμενοι ἔφερον οἱ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων κομπάζοντες καταλήψεσθαι ὡς ἔρημον νοσιὰν καὶ ἐγκαταλελειμένα ᾠὰ ἀρεῖν, ὥστε καὶ εἰς γέλων τὴν γυμνητείαν ἐτίθεσαν τῶν πολλῶν, καὶ ἀτάκτῳ καγχασμῷ συνεβράσσοντο, ἡνίκα τις παρῄει ἐκτεταριχευμένος ἀπαστίᾳ, ᾠδηκὼ τὴν γαστέρα, τὴν ὄψιν ὑπωχρὸς καὶ νεκρώδης ἐκ τοῦ λαχάνοις ἐνευωχεῖσθαι καὶ μόνοις ἐνορτάζειν βότρυσιν ἐκ τῶν ἐκεῖ που ἀμπελώνων σὺν δέει συλλεγομένοις· Οὕτω δ' ὠκτειρον τοὺς διερρωγόσι περιβλήμασι κεχρημένους, καὶ περιστέλλοντας ψιάθῃ ἃ κρύπτειν χρεὼν μέρη τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τῶν σχίνων ἐκφύσεσιν εἰς πλίγμα συνεστραμμέναις τὴν κεφαλὴν συσκιάζοντας, ὥστε μετὰ μεσημβρίαμτος

καὶ σεσηρότος σχήματος ἐν τῷ κατὰ τὴν πορείαν συναντᾷν ἀλλήλοις ἀμφοτέραις λάζεσθαι τῶν γενείων καὶ τοῦ τῆς κεφαλῆς τριχώματος ἅπτεσθαι, καὶ ταῦτα μὲν λέγειν εἶναι κακὰ, ἐς τὸ λάσιον καὶ καθειμένον τοῦ πώγωνος ἀποσκώπτοντας, τὴν δὲ κεφαλὴν δεῖσθαι τοῦ ἀποθριχθῆναι κατ' αὐτοὺς περιτρόχαλα. Ἔστι δ' ὅτε καὶ μετὰ δοράτων μελίνων ἔφιπποι τὴν ἀγορὰν διιόντες ἐς τοὺς κατ' ὄψιν ταλαιπώρους τὸ δόρυ κραδαίνοντες ἀντέτρεπον. Εἰ δὲ καὶ ἴλυς ἢ βόρβορος ἔγγυς που παρέκειτο κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς λεωφόρου, αὐτοὺς ἐνέβαλλον, ὡς οὐκ ἀποτελεστικὸν ἀγαθοῦ τινος συνάντημα ἐκτρεπόμενοί τε καὶ μυσαττόμενοι, ἢ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις δυσανασχετοῦντες πορεύεσθαι. Ἐσθίουσι δὲ ποτε Ῥωμαίοις ἄρτον ὀλυρίτην ἤ τι ἕτερον ἐδώδιμον ὁπόσα συνιστᾷν σῶμα τὸ ἀνθρώπινον ἔχουσιν, ἐφιστάμενοι ἀνέτρεπον τὰ τρυβλία ἐμπαίζοντες καὶ τὴν τράπεζαν λάξαντες συνέχεον τὴν ἑστίασιν, καὶ οὐκ ἐῶν κατὰ καιρὸν τὸν τῆς ὀδύνης ἄρτον προσίεσθαι ἢ τὴν κύλικα μεθ' ἡσυχίας προσενέγκασθαι ἐκτροπίαν οἴνου κιρνῶσαν ἢ ἐξ ὕδατος λακκαίου δεξιουμένην καὶ τὸ δίψος παύουσαν. Οἱ δ' ἀναιδείας πλήρεστατοι καὶ γελοιασταὶ καὶ τὸ θεῖον δεδιότες μηδ' ὁπωσοῦν, κατακύπτοντες ἐς ἰκανὸν καὶ τὰς πυγὰς καὶ ὅσα περιστέλλουσιν ἄνθρωποι τῇ ἀνελκύσει τῶν ἐσθήτων ἀπογυμνοῦντες, τὸν πρωκτὸν ἐκ αὐτοὺς ἔτρεπον, καὶ τῶν σιτίων γινόμενοι ἔγγιστα ἀπέπερδον θριμύτερον γαλῆς οἱ ἀβέλτεροι. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ τῆς γαστρὸς λύματα ὡς διὰ σίφωνος τῆς ὀδρας ἀκοντίζοντες ἔχραινον τὰ ὄψα, καὶ κατὰ τῶν προσώπων ἐνίους ἐμόλυνον, Ἐνούρουν τε τοῖς φρέασι, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐσέπειτα τὸ ποτὸν ἀνιμώμενοι προσεφέροντο, Καὶ τὸ αὐτὸ παρ' αὐτοῖς ποτήριον ὡς ἁμὶς καὶ οἰνοχόη πρὸς ἄμφω ἦν ἐπιτήδειον, μὴ πρότερον βαπτιζόμενον, τὸν τε κασαποθησόμενον οἶνον καὶ τὸ ὕδωρ εἰσεδέχετο. καὶ ἔστεγεν ὁμοίως τὸ ἐκ τοῦ σωματικοῦ κρουνοῦ ἀποχεόμενον περίττωμα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπογεγραμμένους ἐν πρωτοτόκοις θεράποντας Θεοῦ οὕτω τιμᾷν [P. 197] ἤδεσαν, καὶ τοῖς δι' αὐτῶν τελουμένοις προσεῖχον θαύμασι, καὶ ἐξεπλήττοντο τὰ ἐξαίσια καὶ καινὰ θεάματα δι' ὧν δοξάζει Χριστὸς τοὺς αὐτὸν τοῖς οἰκείοις δοξάσαντας μέλεσιν, ὥστε καὶ τὸ ἐκ τῆς σοροῦ τοῦ ἐν θαύμασι καὶ ἐν μάρτυσι διαβοήτου Δημητρίου ἀναδιδόμενον μύρον καδδίοις καὶ λέβησιν ἀρυόμενοι ταῖς τῶν ἰχθύων λοπάσιν λοπάσιν ἐνέχεον, καὶ τὸ τοῦ ποδὸς σκύτος ταῖς μυραλοιφαῖς ἐλίπαινον, καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ὑπηρεσίας ὅσας παρὸν τὸ ἔγχιον διατίθησι χύδην καὶ ἀσώτως ἐκέχρηντο. Τὸ δὲ ὡς ἀπὸ πηγῆς προϊὸν ἀκενώτου ἢ ἐξ ἀβύσσου ἀναβάλλον ἐπέῤῥεε πλησμιώτερον καὶ ὑπερεξεχεῖτο καινοπρεπῶς, ὡς καὶ τοὺς Βαρβάρους αὐτοὺς διὰ θαύματος τίθεσθαι τὸ ὁρώμενον, καὶ τὴν χάριν ἐκπεπλῆχθαι τοῦ χριστομάρτυρος ἣν θεόθεν εἴληχεν. Εἰ δὲ καιρὸς ὑμνῳδίας ὁμηγερέας ἐτίθει κατὰ τοὺς νεὼς τοὺς Ῥωμαίους, οὐδὲ τότε σφῶν ἀπείχοντο οἱ ἀπαίδευτοι τοῦ στρατεύματος, ἀλλὰ πρωτιόντες ὡς συνεκκλησιάσωνται σφισι καὶ συνθύσωσι Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, τοῦ μὲν ποιεῖν τοιοῦτόν τι ἀφίσταντο, λαλαγοῦντες δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ταῖς ἀσήμοις φωναῖς διαῤῥηγνύμενοι, ἢ καί τινας τῶν Ῥωμαίων διά τι συμπεσὸν πρὸς βίαν ἄγχοντες καὶ πράγματα παρέχοντες, συνέχεον τὸν ὕμνον, καὶ ἦσαν οἱ ψάλλοντες ἄντικρυς ἐπὶ τῇ φλυαρίᾳ ᾄδοντες, καὶ οὐχ ὡς ἑρεστῶτες τεμένει Θεοῦ. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀντᾴδοντες ταῖς ἀλαλάζουσι Κυρίῳ ᾄσματα ἤφιεσαν πορνικὰ, καὶ κυνηδὸν ὀλακτοῦντες ἐνεκοπτον τὴν ᾠδὴν καὶ ὑπερεφώνουν τὸν εἰς Θεὸν ἱκετήριον.

Καὶ τοιαῦτα μὲν, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα εἰπεῖν, οἱ Θεσσαλονικεῖς πολιορκηθέντες ἔπασχον, ἃ καὶ εἰς ἰδικήν τινες ἀπέτεμον συγγραφὴν καὶ τὴν ἱστορίαν ἐς τὸ πολύστιχον ἐφακέλωσαν. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν διέκυψεν

A quod in via jacebat, seu occursum eorum ut ominosum detestantes, sive eadem via illos incedere moleste ferentes. Quodsi in Romanos incidebant pane siligineo aut alio quopiam cibo vescentes, patellas per ludibrium evertebant, impulsaque mensa convivium perturbabant, neque suo tempore acerbo pane frui sinebant, aut vappam vel aquam immundam tranquillis animis bibere. Ad hæc impudentissimi sanniones ac Dei **397** contemptores inclinati, attractis vestibus, podices in comedentes convertebant et cibis proximi oppedebant : quidam etiam tanquam per siphonem recrementa ventris in cibos et facies exsultantium ejaculabantur. In puteos mingebant, unde postea aquabantur ; eodemque vase, nulla lotione adhibita, nunc pro matula nunc pro calice utebantur. Christi ministros in primogenitorum album relatos adeo non ut decuit venerabantur, nec editis per eos miraculis movebantur, quibus Christus eos remuneratur qui suis membris ipsi honorem habuerunt, ut unguentum quod ex celeberrimi martyris Demetrii monumento ebullit, cadis et lebetibus haustum patellis piscium infunderent, eo calceamenta ungerent, et ad cætera ministeria, quibus **398** oleum usui est, temere et nequiter abuterentur. Id vero ut e fonte inexhausto prodiens aut ex abysso scaturiens copiosius affluebat, et nova ratione exundabat, ut et Barbari unum id mirarentur et gratia martyri divinitus concessa obstupescerent. Quod si Romani ad canendas Dei laudes in templis conveniebant, ne tum quidem a militari insolentia immunes erant. Nam importuniores ex iis, per speciem una canendi et laudandi Dei ingressi, vociferabantur inter sese et confusis clamoris rumpebantur, aut obtorto collo Romanis aliquibus ob fortuitum aliquem casum arreptis cautiones turbabant, ut cantores plane in aliena terra canerent, non ut in templo Dei. Multi quoque ex adverso meretriciis canticis et caninis latratibus hymnos turbabant, et Dei celebratores clamore superabant.

Atque hæc pauca de multis quæ Thessalonicenses in urbis expugnatione sunt perpessi, a nonnullis peculiari scripto prolixe commemorata, **399** exponere visum est. Postquam vero is qui in excelsa habitat et humilia intuetur e cælo prospexit, neque

illum hostilem et victorem Romanorum intelligere aut quærere Deum vidit, sed omnes inutiles esse factos et nefariis rebus deditos, subsannare eos instituit ac perturbare et exscindere, justa indignatione commotus, et tam crudeliter afflictis clementer libertatem restituere, mœsti spiritus et contriti cordis misertus. Propter electos igitur, ut arbitror, acerbitates illas diutius grassari non passus ; et quæ Babyloniis minatus erat olim, quod Sionis nihil miserti filios ejus delicatos et filias in servitutem abduxissent, momento temporis istis intulit, ut misericordia ejus mirabilis tum si unquam alias celebraretur, martyrum, ut arbitror, precibus et Thessalonicensis pontificis exorati. Is erat eloquentia et virtute celeberrimus Eustathius, qui et prudentia et usu rerum mirabili præditus, et doctrina profanarum et sacrarum litterarum uberrima cæteris omnibus antecellebat,eaque velut insigni et peculiari nota prædicabatur. Qui cum mallet cum grege suo **400** affligi quam mercenarios imitari, qui lupis adventantibus grege deserto aufugiunt, quamvis dum hostes adhuc exspectarbantur necdum urbem circumsederant, discedere licuisset, id sibi minime faciendum censuit, quod sua præsentia nimirum multos conservaturus erat, sed ultro in urbe tanquam carcere inclusus ærumnas omnes una tolerare non destitit, tum suo exemplo persuadendo, tum monendo Dei verbera, ut benigni patris castigationem, æquis animis ferenda et ab eodem medicinam exspectandam esse. Nam si sæpe, ut ait, perculere, at sæpissime etiam mederi consuevit, præsertim si quis leniter et cum gratiarum actione molestias perfert, neque ob acerbitatem earum eum a quo proficiscuntur odio persequitur, nec cum Providentia expostulat, nec judicii divini profunditate rejecta,in secundis duntaxat rebus et prospero fortunæ flatu bonum se præbere didicit. Is igitur duces exercitus, qui Latine conti dicuntur, adiens edicta impetrabat, quibus ærumnæ leniebantur, neque quidquam prætermittebat quod ad consolationem suorum pertineret. Nam ejus **401** oratione vel horridæ caules moveri potuissent ; et solo conspectu alienigenis ita erat venerabilis, ut et venienti assurgerent et orantem libentes audirent et ejus monitis ad humanitatem et æquitatem flecterentur,veluti vulnus inflammatum, quod levi manu aqua mollitur. Qui alites, etsi prope in nubibus volitabant et in obvios quosque Romanos magno impetu ruebant,abductionem in Siciliam eis minitantes,ille tamen cives perterritos et urgentibus malis graviora metuentes, velutigallina pullos sub alas suas alliciebat,et victorum acerbitatem verbis,ut Moses aquam Merranam, ligno injecto, diluebat. Quæ vero liberationis eorum ratio fuerit,mirabiliter a Deo provisa, suo loco referetur.

A οὐρανόθεν, καὶ οὐδένα τῶν αἰχμαλωτευσάντων ἐώρακε συνιέντα ἢ ἐκζητοῦντα Θεὸν, ἀλλὰ πάντας ἀχρειωθέντας καὶ πρὸς ἔργα ἐκκλήναντας ἀθεσμα, ἐδικαίωσεν αὐτοὺς μὲν ἐκμυκτηριεῖν ἐκτρῖψαί τε καὶ ταράξαι τῷ οἰκείῳ θυμῷ, τὴν δὲ τοῦ οἰκείου λαοῦ κατοικτεῖραι κάκωσιν, καὶ τούτοις ἐλευθερίαν βραβεύσειν ἐν τῷ προσχεῖν ἀκηδιῶντι πνεύματι, καὶ καρδιῶν μὴ ἐξουθενῶσαι σύντριμμα. Κολοβοῖ τοίνυν, ὡς οἶμαι, διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς τὴν χρονικὴν τῶν ἀπεύκτων παράτασιν· καὶ ὅσα τοῖς Βαβυλωνίοις διηπείλησε πρότερον οὐκ ἐλεήσασι τὴν Σιὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς τοὺς τρυφεροὺς καὶ τὰς θυγατέρας ἐν ἀπογωγῇ καὶ αἰχμαλωσίᾳ, ταῦτα καὶ αὐθοῖς ἐν ἀκαρεῖ ἐπήνεγκε· καὶ ἐνδοξάζεται Κύριος ὡς οὐδέποτε ἐφ' οἷς τὸ τηνικάδε καιροῦ τὸ οἰκεῖον ἔλεος ἐθαυμάστωσε, μαρτυρικοῖς, ὡς ἔοικεν, ἐπικαμφθεὶς λιταμοῖς καὶ εὐχῆς ἐπακουὸς γενόμενος τοῦ τῶν Θεσσαλονικέων ἀρχιερέως· ἦν δ' οὗτος ὁ πολὺς ἐν λόγῳ καὶ ἀρετῇ διαβεβοημένος ἁπανταχῇ Εὐστάθιος, ᾧ καὶ τὸ ἀπὸ συνέσεως μὲν ἐπιπρεπὲς ἀζιέπαινον καὶ ἡ πολυπειρία θαυμαστή τις καὶ ἀξιάγαστος, τὸ δὲ παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἐν λόγοις ὑπερτερεῖν καὶ σοφίας πάσης, ὁπόση τε ἡμετέρα καὶ ὅση τῶν θύραθεν, κρατῆρα [P. 198] εἶναι περιχειλῆ τὸ οἰκειότατον, ἐκείνῳ καὶ ἐξαίρετον ἦν χαρακτήρισμα. Οὗτος γὰρ συγκακουχεῖσθαι τῷ οἰκείῳ ποιμνίῳ ἑλόμενος μᾶλλον ἢ τοὺς μισθωτοὺς ἐζηλωκέναι, οἳ τῶν λύκων ἐρχομένων ἐῶντες τὰ θρέμματα ἐκδιδράσκουσιν, ἐξὸν μεταναστεῦσαι τῆς πόλεως ἔτι τῶν πολεμίων προσδοκωμένων μηδὲ περικαθισάντων αὐτὴν, τοῦτο μὲν οὐδαμῶς ἐδικαίωσεν, εἴπερ αὐτοῦ συμπαραμεμενηκότος πλεῖστοι ἄμελλον σώζεσθαι, ἐνειρχθεὶς δὲ νῇ πόλει ἑκὼν οὐκ ἐπαύσατο συνδιαφέρων τὰ ἀλγεινὰ τοῖς πάσχουσιν. ὡς μὲν τῷ καθ' αὐτὸν ὑποδείγματι συμπείθων, ὡς δὲ παρκινῶν, ὅσα καὶ πατρὸς ἡμέρου δήγματα, τὰ τοῦ Θεοῦ καθυποφέρειν πλήγματα καὶ τὴν ἐκ τοῦ πατάξαντος προσμένειν αὖθις ἴασιν. « Εἰ γάρ καὶ οἶδε, » φησί, « πατάσσειν πολλάκις, ἀλλὰ καὶ ἰᾶσθαι πλειστάκις φιλεῖ, καὶ μάλιστα εἴ πρᾴως φέρει τις καὶ εὐχαρίστως τὰ λυποῦντα, καὶ μὴ πρὸς τὸ ὁριμὺ τούτων καὶ βάλλον τὴν αἴσθησιν ἀηδιζόμενος ἀποστόργως ἔχει πρὸς τὸν ἐπάγοντα, καὶ καταστενάζει μὲν τῆς Προνοίας, κριμάτων δὲ βάθος ἀποσείεται θεϊκῶν οἷα τῷ Κυρίῳ ἐξομολογεῖσθαι μεμαθηκὼς ἐν μόνῳ τῷ ἀγαθύνεσθαι, καὶ ὅταν ἐξ οὐρίας φερόμενον τὸ τοῦ βίου ἀκάτιον διακομιζῃ ἀναυαγήτως ἐκείνῳ καὶ ῥεῖα καὶ κούφως τὰ ἐφετὰ, ὡς αἱ νῆες μακρόθεν τὰ ἀγώγιμα· » Οἰκοῦν καὶ τοῖς στρατηγοῖς ὀπτανόμενος, οὓς Κόντους εἴπῃ τις ἂν Λατινικῇ διαλέκτῳ χρώμενος. ἐμετρίαζε τὰ χείρω τοῖς πεπονθόσιν, ἐπιτάγματα ἐκεῖθεν χορηγὰ κομίζων ἀνέσεως καὶ πᾶν ἕτερον πρυτανεῖον αὐτοῖς παράκλησιν· τάχα γὰρ καὶ πέτρας ἀγελάστου ὁ ἐκείνου λόγος καθίκετο, καὶ δι' αἰδοῦς καὶ μόνον ὀφθεὶς τοῖς ἀλλοφύλοις ἦγετο, καὶ θώκων ὑπεξίσταντο, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουον, καὶ πρὸς τὸ πραότερον καὶ χρηστότερον ἦθος μετεποιοῦντο οἷα τραῦμα φλεγμαῖνον χειρὶ κούφῃ καταλεαινόμενον ὕδατι. Εἰ γὰρ καὶ ἦσαν οὗτοι ἀγχινεφεῖς μικροῦ αἰθόμενοι γαμψώνυχες ὄρνιθες καὶ βαρεῖς ἐπεπτῶντο τοῖς ὑπὸ χεῖρα τηνικαῦτα Ῥωμαίοις, μετοικεσίαν αὐτοῖς εἰς Σικελίαν ἐπαπειλούμενοι, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνος τοὺς τῷ δίκῃ περιβαμβαίνοντας καὶ

δεινότερα τῶν ἐνεστώτων τὰ ἐσέπειτα ὀφορωμένους κακὰ ἐπισυνῆγέ τε καὶ διέθαλπε, καθὰ καὶ ὄρνις ὑπὸ τὰς ἑαυτῆς περισυστέλλει πτέρυγας τὰ νεόττια, καὶ τὸ τοῦ θυμοῦ Μερόπειον τῶν κρατούντων μετήμειβε ποιοῦ τοῦ πικράζοντος, ὥσπερ Μυσαϊκὸν ξύλον μέσος προσλαμβανόμενος. Ὁποῖος δὲ ὁ τρόπος τῆς ἐλευθερίας, καὶ διὰ μέσου τίνος τὸ θεῖον τουτονὶ ἐκαινούργησε, τὸν οἰκεῖον ἀναμεινάτω καιρόν.

ι'. Τὸ δὲ λέγειν ἐπανίτω πάλιν ὅθεν ἐκβέβηκε, καὶ διδόσθω τὰ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τῷ ἱστορεῖν. Εἶχε μὲν οὖν ἐπὶ ξύλου ἀναρτήσας τοὺς νασιγνήτους Σεβαστειανοὺς ὡς εἰς τυραννίδα δῆθεν ἐπαίροντας καὶ αὐτοῦ καθαίρεσιν τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον. Οὗτός ἐστιν ὁ μὴ ἐξ ἐννόμων περιπλοκῶν τῷ βασιλεῖ ἀποτεχθεὶς Μανουήλ, καὶ γαμικῶς συναφθεὶς τῇ ἐξ ὁμοίων φυείσῃ σπερμάτων θυγατρὶ τοῦ Ἀνδρονίκου Εἰρήνῃ. Βραχέος γοῦν διαλιπόντος καιροῦ καὶ αὐτὸν συνειλῃφὼς τὸν Ἀλέξιον εἱρκτῇ παραδίδωσιν, ἔπειτα διαλωδησάμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐς τὴν Χηλὴν ὑπερόριον τίθησι· πολίχνιον δέ ἐστιν αὕτη πάρχλον, ἄγχιστά που τοῦ Πόντου στόματος κείμενον, ἔνθα καὶ πυργίον εἰσδέχεται τὸν Ἀλέξιον τούτου ἕνεκα δομηθέν. Καὶ τὴν θυγατέρα Εἰρήνην ἀποστυγεῖ καὶ ποιεῖται ἀπὸ προσώπου Ἀνδρόνικος, ὅτι ὁ μὲν μὴ ἀχθεσθῆναι μηδὲ κόψασθαι ὁπωσοῦν ἐπέταξεν ἐπὶ τῷ ταύτης ἀνδρὶ, εἰ φιλοπάτωρ ἐστὶ θυγάτηρ καὶ ὑπεραλγεῖ τοῦ φυτεύσαντος, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀποστυγῆσαι τὸν σύλεκτρον καὶ τὸ πρώην φίλτρον μετενεγκεῖν εἰς μῖσος ἀντίρροπον, ἡ δὲ ἐθρήνησεν, ὡς εἰκὸς, οὐκ ἀπιστέρξασα τὸν ὁμόκοιτον, καὶ δυσείμων ἀποθριξαμένη τεθέαται. Ἀλλ' οὕτω μὲν ἐξάπινα διέστη τὰ τῆς θαυμαστῆς ταύτης καὶ μεγαληγορουμένης γαμικῆς συναφείας ὑπὸ τῶν καταρατοτάτων κολάκων καὶ τῶν ἀττιφθεγγομένων νόμοις δικασπόλων, οἳ τὴν κάμηλον καταπίνοντες διύλιζον τὸν κώνωπα, ὑφ' ἧς καὶ τὰ χρονίως ἀπορῥαγέντα συνελθεῖν αὖθις προεφοιβάζετο, τὴν ἕω τε προσπλακῆναι τῇ δύσει, καὶ παλαιὰν ἐκπολέμωσιν ἀποτρίψασθαι, καὶ ἔθνη ὥσπερ τὰς γλώττας οὕνω καὶ τὰς γνώμας Ῥωμαίοις ἀνόμοια τὸ σύμπνουν ἀσπάσασθαι, καὶ τὸν ταυτισμὸν τῶν ἠθῶν τῆς προτέρας καινοτρόπως ἀλλάξασθαι διαστάσεως, ὡς συγκοπῆναι τὰς ζιβύνας εἰς ἄροτρα καὶ συμβοσκηθῆναι ἄρνας τοῖς λέουσιν. Εὐνομίαι τε πόλεων ἐμεγαλύνοντο, καὶ τῶν ἐκφορίων τῆς γῆς ἐπίδοσις διαρκὴς καὶ παράλογος ἔκφυσις, ὡς ὄχνας μὲν προενεγκεῖν τὴν ῥάμνον, τὴν δὲ σικῆν ἀσταχύων ῥρίσσειν ἀνθέρικας, ἤ γοῦν ὡς ἐν τῇ μίξει Διὸς καὶ Ἥρας οἱ ποιηταί φασιν, ὑποστριωνύεσθαι μὲν λωτὸν ἐρσήεντα, κρόκον δ' ἀναῤῥέσθαι καὶ ἀνατέλλειν ὑάκινθον. Οὕτως οἱ λογοποιοὶ τῶν νοτιούτων ἐμωράνθησαν προδηλότατα, καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ καὶ προβλεπτικοὶ τῶν ἐσομένων καὶ προειδότες τὰ ἔμπροσθεν οὐδὲ τὰ ἐν ποσὶν ὁρῶντες ἠλέγχοντο, ἀλλὰ κατὰ τὴν προφητικὴν ἀρὰν βλέποντες οὐκ ἔβλεπον οὐδ' ἀΐοντες ἠνωτίζοντο. Ἡ ἐώρων μὲν ἀσφαλῶς καὶ ἤδεσαν ἀκριβῶς καταποντισμοῦ φθεγγόμενοι ῥήματα καὶ εἰς ὅπλα καὶ βέλη τοὺς ἑαυτῶν ὀδόντας μεταγομφοῦντες, χαριτογλωττοῦντες δ' ὅμως καὶ πρὸς ἀργύριον λαλοῦντες καὶ βοῦν ἐπὶ γλώττῃ φέροντες καὶ τὸ ἀνθρωπάρεσκον κατὰ κράτος μεταδιώκοντες, ὁποίους οὐ δέον βό-

A 10. Nunc ad institutum redeat oratio et res ab Andronico gestæ referantur. Is Sebastianis fratribus in crucem actis, quod Alexium Comnenum (is est quem Manuel extra conjugium suscepit et Andronicus Irenæ filiæ eodem modo natæ despondit) regnum affectantem adjularent et se imperio pulsum vellent, paulo post etiam illum comprehensum in carcerem conjicit. Deinde excæcatum Chelen (id oppidum vicinum est Ponti angustiis) relegat, et in turrim ea **402** de causa exstructam compingit, etiam Irena filia exosa et expulsa, quod maritum minime lugere jussa, si, ut piam filiam deceret, patris malis moveretur, sed eum odio non minore quam prius amore persequi, illa pristina charitate conservata luctum suum et lacrymis
B et pullo vestitu testabatur. Ita mirabile illud conjugium, et a detestandis assentatoribus et iniquis judicibus, qui camelum deglutiunt et culicem colant, magnifice jactatum, subito est diremptum. Per quod iidem prædixerant ea quæ olim avulsa essent iterum coitura, et Orientem cum Occidente copulatum iri ; et inveteratis odiis abolitis gentes ut linguis, ita moribus a Romanis discrepantes concordiam inituras iisdemque moribus usuras, dissensionibus nova ratione abolitis, ut enses in aratra mutarentur et agni cum leonibus pascerentur. Civitatum quoque disciplinam et frugum proventum uberem et mirabilem jactabant. Nam rubum pira pariturum, ficum segete gravatum iri, fere ut poetæ in Jovis et Junonis concubitu roscidam
C lotum substerni **403** et crocum enasci ac hyacinthum oriri fabulantur. Omnino isti nugigeruli manifestissime deliraruni, qui cum se sapientes esse futuraque prospicere gloriarentur, nec ea quæ ante pedes erant perspicicbant, prophelicæ illi exsecrationi obnoxii, ut videntes non viderent et audientes non audirent. Imo aperte cernebant et satis norant se capitalia verba fundere et dentes suos tanquam jacula et gladios exacuere : sed quia grata auribus dicebant et linguas venales habebant et hominibus placere impense cupiebant, quales, prob dolor ? nulæ in perniciem suam alunt, laudatores malorum, bonorum inscitiam simulantes, sedulo improbitatem promovebant, eaque probabant quæ imperatori cordi erant. Neque vero
D Alexium duntaxat tanta inhumanitate tractavit Andronicus, sed ex ministris etiam ejus præcipuos in custodiam dedit ; nec multo post delectu ex optimis habito pleroeque excæcavit. Unum vero ex scribis illius, cognomento Mamalum, quem ultimum devoraret, asservavit ; et eas epulas tanta lautitiarum **404** varietate instruxit, ut dignæ essent quæ non alium nisi primum illum homicidam convivam haberent, et a mensis Furiarum nihil different, quales a nullo unquam coquo eis

sunt appositæ. Id porro erat ut homo in Hippico cremaretur. Incensus est rogus et flamma in altum elata, in Sphendone stadii, non aliter quam Chaldaica illa fornax naphtha incensa et clematide in septuplum inflammata. Producitur ille funibus vinctus et nudus, ut primum materna alvo egressus solem aspexerat. Carnifices adolescentem, cui prima lanugo malus vestiebat, tanquam victimam longissimis perticis in medium ignis trudebant. Is vero doloris acerbitate et vitæ cupiditate, ut humanum est, coactus, malum jam inevitabile vitaturus, alias ictibus obvium se ferebat, eum dolorem flammæ cruciatu leviorem ratus, alias a carnificibus in medium flammæ conjectus instar jaculi e rogo maximo impetu emicabat, quod cum diu duraret, spectatoribus lacrymas exculiebat, donec fatigatus supinus concidit et tetro exustæ **405** carnis fetore circumfusum aerem et spectatorum nares infecit. O rogum immitem ! o gratum dæmonibus holocaustum ! o victimam Telchinum ! o Furiarum proterviam ! o nidorem insuavem, quem non olfacit Dominus, sed maleficæ potestates et infesti humanæ vitæ genii ! nam, cum Andronicus a veteribus immolari boves et nidore placari numina didicisset, eamdem sequi rationem noluit, sed, ut ejus facta probabant, immanitate omnibus superiorum temporum immanissimis tyrannis superior, homines sacrificare per scelus instituit, spretis Christianæ religionis legibus, quæ hominem potius conservandum esse quam perdendum, nec totum mundum cum ejus animo comparandum docent. Quis insanus Cambyses, aut crudelis Tarquinius, aut Echetus et Phalaris, tyranni crudelissimi, talia perpetrarunt ? qui Tauroscythæ, quorum legibus mactantur hospites quorumque moribus errabundus Andronicus infectus fuit, ita in captivos sævierunt ? Ne vero tam atrox supplicium sine causa et justo crimine inflixisse **406** videretur, libellos aliquot una cum Mamalo cremavit, qui de secuturis imperatoribus tractabant, quibus recitandis Alexium ad regni amorem impulisse fingebatur.

A σκουσι τὰ ἀνάκτορα τῶν κακῶν ἐπαινέτας, τὸ δὲ καλὸν γνῶναι μὴ θέλοντας, ἐπιμελῶς ἐνέκειντο πρὸς τὰ πονηρὰ, καὶ ἐπευδόκουν ἐκείνοις οἷς ἔχαιρεν ὁ κρατῶν, οὐ μὴν ὁ δι' οὗ βασιλεῖς ἠρέσκετο βασιλεύουσιν. Οὐ μόνον δ' ἀπανθρώπως οὕτω καὶ ἀνεπιεικῶς διέθετο Ἀνδρόνικος τὸν Ἀλέξιον, ἀλλὰ καὶ ὁπόσοι περ τῶν ὑπηρετῶν ἐκείνῳ λόγιμοι, συλλαβὼν εἶχεν ἐμφρούρους. Μετ' οὐ πολὺ δὲ κἀκ τούτων ἀριστίνδην οὐκ ὀλίγους συνειληφὼς τῶν ὄψεων ἀπεστέρησεν· ἕνα δ' ἀπολαβών, ὃς ἐν ὁπογραφεῦσι τῷ Ἀλεξίῳ ἠρίθμητο, τυπίκλην [P. 200] Μάμαλος, ἐς θρίνην ἐταμίευσε πύματον. Οὕτω δ' αὐτὴν ἐδαίτρευσε καὶ καρυκείας μετέδωκε πλείονος, ὡς ἀξίαν εἶναι μὴ ἄλλον εὐτυχήσειν δαιταλευτὴν ἢ μόνον βασιλέα Ἀνδρόνικον, καὶ τραπέζαις Ἐρινύων καὶ Τελχίνων φθονερῶν ἑστιάσεσι μὴ ἀπᾴδειν τὸ παράθεμα, καὶ οἷον οὐδέπω τις ὀψοποιὸς μαγαγανεύσας εἱστίακε. Τὸ δὲ ἦν πυρὶ παραδοθῆναι τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸ Ἱππικόν. Ἀμέλει τοι καὶ τὸ μὲν ἀνῆπτο, καὶ διεχεῖτο ἡ φλὺξ ἐπὶ τοῦ ἀέρος πολὺ κατὰ τὴν τοῦ σταδίου Σφενδόνην, ἐπ' ἴσης τῇ Χαλδαϊκῇ ἐκείνῃ καμίνῳ, ἣν ἀνέκαυσε νάφθα καὶ κλήματις ὑπεξῆρεν εἰς ἑπταπλάσιον· ὁ δὲ παρῆκτο σχοινόδετος καὶ γυμνὸς, ὁποῖος πρώτως προσεῖπε τὸν ἥλιον τῆς μητρικῆς νηδύος ἐκθορών. Περιστησάμενοι οὖν ὡς ἱερεῖον τὸν μείρακα οἱ καμινευταὶ, ὑπηνήτην ὄντα τὸ πρῶτον καὶ ἰούλῳ τὰς παρειὰς στεφόμενον, ἐνώθουν μετὰ καμάκων μηκίστων εἰς τὸ μεσαίτατον τοῦ πυρός. Ὁ δὲ προσομιλῶν τῇ καμίνῳ καὶ ἀλγυνόμενος, φιλοψυχῶν δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος, ἴσης δὲ καὶ ὡς φευξεῖται διανοούμενος τὸν ἤδη ἀνυπεξάλυκτον θάνατον, νῦν μὲν ἐμπίπτων ἀντέβαινε ταῖς διακοντίσεσι, μετριωτέρας κρίνων τὰς ἐκ τούτων ὀδύνας τῆς τοῦ πυρὸς ἐρωῆς καὶ τοῦ ἐπ' ἀνθράκων ἁπλώματος, νῦν δὲ τοῖς ἐμπορευταῖς εἰς τὸ τῆς φλογὸς μεσαίτατον ἐμβαλλόμενος καὶ ὑπὸ τῆς πυρᾶς διειλημμένος κατὰ τῶν ὄψεων τοὺς ἀκοντίας τῆς καμίνου ἐξετινάσσετο, τὸν περὶ ψυχῆς τρέχων καὶ ὑπὲρ τὸ Θετταλὸν διαλλόμενος πήδημα. Καὶ τοῦτο ἐφ' ἱκανὸν γινόμενον εἰς δάκρυα ἑλκύει τοὺς θεατάς. Ὀψὲ δὲ καμὼν ἐξυπτίασε, τὸ δὲ πυραλάβρον τὰς ἐκείνου σάρκας περιχυθὲν ἐν βραχεῖ διέφθειρεν ἀέρα, καὶ ἦν τὸ τῆς λιγνύος ἀποφερόμενον ῥισὶν ἀνθρώπων ἐκεῖ που παριόντων ἀπρύσιτον. Ὦ πυρσὸς ἐκεῖνος ἀνήμερος ! ὦ ἀσπάσιον δαίμοσιν ὁλοκαύτωμα ! ὦ ἱερεῖον Τελχίνων ! ὦ ἀλαστόρων ὁλόκληρος προσφορά ! ὦ οὐκ εὐωδίας ὀσμὴ, ἣν οὐκ ὀσφραίνεται Κύριος, ἀλλ' Ἐριννύων χορὸς καὶ κακοεργὸς Ἀνδρόνικος, ὃς βουθυτεῖν ἀκούων τοὺς πάλαι καὶ κνίσσαις θεραπεύειν τὸ προσκυνούμενον τὴν αὐτὴν δραμεῖν οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' ὡς ἦν ἐκ τῶν δρωμένων πιστοῦσθαι, νηλεεστέραν τρέφων ψυχὴν τῶν πώποτε ἀνεπιεικεστάτων ἀνδρῶν ἀνθρωποθυτεῖν κακῶς ἐπεβάλετο, τὰ τῶν Χριστιανῶν θεσμὰ παριών, ἃ ψυχὴν σῶσαι μᾶλλον ἢ ἀπολέσαι παρακελεύονται, καὶ οὐδὲ τὸν κόσμον ὅλον ἀντάξιον αὐτῆς ἀποφαίνονται. Τίς Καμβύσης μαινόμενος ἢ ἀπηνὴς Ταρκύνιος ἢ Ἔχετος καὶ Φάλαρις ἄγριοι καὶ θηριώδεις τοιαῦτα εἰργάσαντο ; Ἢ τίνες Ταυροσκύθαι ξενακτονίαν νενομικότες, ὧν τὰ ἤθη ὁ πολυπλανὴς οὗτος ἀνεμάξατο γέρων, οὕτως ἐπέθεντο καὶ διεχειρίσαντο ; Ποιῶν δὲ τὴν τιμωρίαν οὐκ ἀναίτιον, ἀλλά τι προϋφεστὸς ἐπισυρομένην ἔγκλημα, βίβλους τινὰς συγκατέκαυσε τῷ Μαμάλῳ διεξιούσας δῆθεν περὶ βασιλέων ἀρξόντων ἐς τοὔπιον, ἃς τῷ Ἀλεξίῳ ὑπαναγινώσκων Μάμαλος ἐνάγειν τοῦτον εἰς τὸ βασιλειᾶν ἐμυθίζετο.

B

C

συνετέλεσε, κνίσσα δ' ἐς οὐρανὸν ἀνιοῦσα τὸν κύκλῳ

11. Tantum autem abfuit ut ejus facti Andronicum pœniteret aut simili crudelitate in posterum abstineret, ut Disypatum Georgium, magni templi lectorem, propterea quod de imperatoris

D [P. 201] ια'. Οὕτω δ' ἐπὶ τοῖς πραττομένοις τούτοις ὑστεροβουλίᾳ ἐβάλλετο ἢ τοῦ τὰ αὐτὰ καὶ αὖθις δρᾶν ἀπήγετο, ὡς καὶ τὸν Δισύπατον Γεώργιον (ἦν δ' οὗτος ἐκ τοῦ τῶν ἀναγνωστῶν τάγματος, οἳ τὸν

μέγαν ἀμφιπονοῦνται νεών) εἱρκτῇ συνειληφέναι, παθηνάμενον μόνον ἐφ' οἷς κακῶς ἐποίει Ἀνδρόνικος καὶ κακῶς εἰπόντα Ἀνδρόνικον, καὶ ὀβελίσκοις ἐμπεῖραι διηνεκῶς μελετᾷν καὶ ἐπ' ἀνθράκων ὀπτηθέντα τῇ τούτου παρεισενεγκεῖν γαμετῇ. Καὶ ἦν ἄν ὁ πιμελώδης Δισύπατος κατὰ δελφάκιον ὀβελοῖς ἐμπειρόμενος καὶ ὀπτανόμενος καὶ ὡς ὄψον ἐπὶ κανοῦ τιθέμενος καὶ τοῖς κατ' οἶκον εἰσαγόμενος καὶ τῇ ὁμευνέτιδι παρατιθέμενος, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτου, πολυχανδοῦς δὲ δήπουθεν, εἰ μὴ ὁ τῆς γαμετῆς τούτῳ πατὴρ (17) ὁ Μυναστηριώτης Λέων ἀνεσείραζεν Ἀνδρόνικον τῆς ὁρμῆς καὶ ἦγχε καὶ κατεῖχε τοῦ ἐγχειρήματος, ὅσα καὶ λέων κνώδαλα ἐκφοβῶν, δι' ὧν τὰ ἀνδάνοντα τοῖς τότε πράγμασιν ἐξηρεύγετο, στόμα τῆς συγκλήτου πρὸς Ἀνδρονίκου καλούμενος. Καὶ φῆμαι δὲ ἤδη πάντοθεν λύουσαι τὸ πτερὸν τοὺς μὲν Σικελοὺς ἀπήγγελλον Ἐπίδαμνον παραστήσασθαι, Θεσσαλονίκην δὲ παρακαθῆσθαι, Ἀνδρόνικον δ' ἐξέκρουον τῶν φρενῶν ὑποθράττουσαι, καὶ τῶν κολάσεων τὸ σύντονον ὑπεχάλων ἐπὶ βραχύ. Φρουρᾷ τοίνυν συνισχημένος ὁ Δισύπατος τὰς χεῖρας πρὸς τὸ Θεῖον ἀνέτεινεν, κατὰ Δαβὶδ ἐπευχόμενος καὶ λέγων, « Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν μου, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου, » ἢ τὸ τοῦ Ἰωνᾶ φθεγγόμενος, « Ἆρα προσθήσω τοῦ ἐπιβλέψαι με πρὸς ναὸν τὸν ἅγόν σου; » Ἀλλὰ τί ηὔχετο; « Ἀπάλειψόν με, Κύριε, ἐκ τῆς μνήμης τοῦ Ἀνδρονίκου, καὶ ἐσοίμην παρ' αὐτῷ ἄγνωστος χρόνον ἐκ χρόνου καὶ μῆνα ἐκ μηνὸς καὶ ἡμέραν ἐξ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, μηδ' ἀκοῆς μου μνησθείη, ἕως ἂν ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων ἐξέλθοι. » Ὅθεν οὐδ' ἠμέλησε τὸ Θεῖον, οὐδὲ παρεῖδε τὴν τούτου δέησιν, ἀλλ' ἀθιγῆ κακῶν ἐξείλετο τῆς φρουρᾶς, Ἀνδρονίκου τὸν βίον μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἀπολιπόντος.

Ὅπως δὲ ἠπίστατο τιμᾷν Ἀνδρόνικος τοὺς τῆς ἐκείνου θεραπείας ἐξεχομένους καὶ διαπόρους τῶν αὐτοῦ θελήσεων πληρωτὰς, ἐδήλωσε μὲν κἀξ ὧν ἀπανθρώπως τοῦ βίου ἐξήγαγε τὸν Μακροδούκαν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Δούκαν Ἀνδρόνικον, ὧν, ὡς εἴρηται, τὸν μὲν τῷ τῶν πανυπερσεβάστων ὑπεξῆρε σεμνώματι, τὸν δὲ Δούκαν υἱωσάμενος τοῖς πάνυ φιλουμένοις ἐνέγραφε· σαφῶς δὲ τὸ τῆς γνώμης ἀνήμερον ὑπέδειξε καὶ τὸ μὴ συμβᾶτον ἦθος εἰς ἐπίμονον εὔνοιαν ἐν οἷς προσέθετο καὶ τὸν Τρίψυχον ἐκπηρῶσαι Κωνσταντῖνον, ἄνδρα πολυέραστον χρῆμα παρ' Ἀνδρονίκῳ καὶ πάγχρηστον ἐν τοῖς ἐκείνου ὑπηρετήσεσι, καὶ τοσοῦτον ὑπερηγαπηκότα Ἀνδρόνικον καὶ θερμῶς αὐτῷ προσεσχηκότα ὡς ὑπερελάσαι πάντας μικροῦ ὁπόσοι τὰ Ἀνδρονίκου ἐπρέσβευον. Παρὰ τοσοῦτον γὰρ εἰργόμενος ἦν τὸ ἐκ διαμέτρου νῖκος μονώτατος ἀποφέρεσθαι Τρίψυχος, παρ' ὅσον εἶχε συμπερυσσόμενον αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τῆς προθυμίας ἀνθαμιλλώμενον τὸν Ἁγιοχριστοφορίτην Στέφανον, καὶ τὸ μονάζον τοῦ βραβείου δυάζοντα οἷς κἀκείνῳ τῆς ἀπηνείας ἐηλέκετο στέφανος. Ἦν δὲ ἡ αἰτία τοῦ σβεσθῆναι τὰς κόρας Τρίψυχον βραχεῖά τις [P. 202] παραλύπησις καὶ ἀξία παροραθῆναι μᾶλλον ἢ πιστεῖν ὑπ' ἐξέτασιν καὶ κολάσαι τὸν παρειπόντα, καὶ ταῦτα φιλουμένον πολὺ καὶ φιλοῦντα οὐκ ἔλασσον. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ

A sævitia liberius questus esset, in carcerem conjectum, subinde in animo haberet verubus transfixum et pinguem hominem instar porcelli supra carbones assatum uxori ejus, haud scio in quo vase (amplum id utique esse oportuisset), mittere ; ac omnino fecisset, nisi Monasteriota Leo socer ejus, qui ob dicendæ sententiæ prudentiam senatus os ab Andronico vocabatur, tyranni furorem auctoritate sua repressisset. Præterea fama undique advolans, quæ Dyrrachium Siculis deditionem fecisse et Thessalonicam obsideri nuntiabat, sævitiam **407** Andronici et humani cruoris aviditatem nonnihil infringebat. Dispypatus igitur in carcere manus ad Deum extendebat, et cum Davide precabatur : « Educ e custodia animam meam, ut nomen tuum prædicem, » et Jonæ verba sæpe repetebat : « Numquid amplius sanctum tuum templum respiciam? Quid vero precabatur? « Deleto me, Domine, ex Andronici memoria. Sim ignotus apud eum omni tempore, ne recordetur nominis mei, donec ex libro viventium deletus fuerit. » Itaque Numen non cunctatum est, nec preces ejus aspernatum, sed illæsum eduxit e carcere, Andronico paucis diebus post exstincto.

B

Ὅπως δὲ ἠπίστατο τιμᾷν Ἀνδρόνικος τοὺς τῆς C Qui quo pacto fidelissimos suos ministros remunerari fuerit solitus, Macroducæ Constantini et Ducæ Andronici supplicia declararunt ; quorum alterum, ut dictum est, panhypersebasti honore extulerat, Ducam vero adoptatum in amicissimorum numerum receperat. **408** Ingenii ejus feritatem et in colenda amicitia levitatem illud etiam demonstrat, quod Tripsychum Constantinum excæcavit, hominem carissimum et diligentissimum tyrannidis ministrum : qui fide et observantia erga illum fere nemini cedebat ; nec quicquam ei ad victoriam in certamine benevolentiæ deerat, nisi quod unus Hagiochristophorites Stephanus in eodem stadio pari studio cum illo decurrebat. Causa cur Tripsychi pupillæ exstinguerentur offensa exigua fuit, digna quæ negligeretur potius quam in quæstionem vocaretur et pœnam auctori irrogaret, præsertim tam dilecto nec minus diligenti. Verum quia temporibus Andronici otiosi verbi ratio reddebatur, et Tripsychus earum causarum quæsitor multos excruciarat et bonis omnibus spoliarat, quod contra Andronicum nonnihil murmurassent aut malæ alicujus cogitationis reliquias animis celassent, in eadem mala inclementer incidit, suapte iniquitate circumventus, et qua mensura sæpe mensus fuerat, conferta et exuberante

D

Hier. Wolfii notæ.

(17) Ὁ τῆς γαμετῆς τούτῳ πατήρ. Sæpenumero ad hunc modum dativi pro genitivis ab hoc auctore ponuntur, haud scio librariine errore an affectione auctoris.

eadem **409** ei remensus est Andronicus ; et quam foveam aliis sæpe foderat, in eam (quam vero judicio) ipse merito incidit ; et in se devolvit saxum quod sæpissime aliis intentarat. Itaque delatus a quodam ex conjunctissimis, Tripsychum tot beneficiis cumulatum, tot dignitatibus ornatum, qui in imperatoriis litteris dilectus filius appelletur et exploratæ fidei homo, qualis hodie vix inveniatur, pecuniosum illum et purpuratum atque de Andronico queri ac eos qui nihil ab eo beneficii accepissent, perdoluit Andronicus, et fide ejus in universum damnata tristis astitit, iisque verbis ad iracundiam est exstimulatus. Ut vero delator animadvertit effervescentem bilem acriora verba ingitare, ut magis etiam ebulliret, et sanguinarium illud iracundiæ pelagus miserum Tripsychum ut Ægyptum equitem absorberet, subjunxit : « Etiam filium tuum, domine imperator, et legitimum imperii successorem, pulcherrimum et optatissimum omnibus **410** Joannem, insanis verbis calumniari non desistit Tripsychus, eumque ut piaculum divinam imperii sedem conscensurum prædicat. Ad hæc, cum aliquando imperator Joannes præteriret, eique a maxima hominum frequentia acclamaretur, Tripsychus eum derisit et per contemptum Zinziphizem vocitavit, et cum magno suspirio dixit : O miserum principatum Romanorum, qualis ei imperator exspectatur! Erat autem Zinziphizes deformissimus homuncio, qui in circo equestri crebro versabatur, plerisque membris distortis, brevis et carnosus, scurra tamen non insulsus et risus concitandi artifex. Quibus verbis gravitercommotus Andronicus, Tripsychi bona grandinis in morem dissipat ; et ipsum in liberam custodiam datum tandem etiam exæcat. Hunc Tripsychi potentia finem habuit, ut Salomonis illa sententia plane in eum quadrare videatur, cum ait vias esse quæ principio rectæ videantur, sed exitum earum ferre ad mortem.

ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον ἐδίδοσαν ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν Ἀνδρονίκου καιρῶν, κατὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐξεταστὴς τῶν τοιούτων Τρίψυχος καὶ πολλοὺς βασσάνοις ὑποβαλὼν καὶ τῆς οὐσίας πάσης ἀποψιλώσας, ὅτι καὶ γογγυσμοῦ ῥῆμα κατ' Ἀνδρονίκου ἀπέπτυσαν ἢ ἐγκατάλειμμα πονηροῦ ἐνθυμίου παρ' ἑαυτοῖς ὑπελίποντο, τοῖς ὁμοίοις καὶ αὐτὸς ἀνηλεῶς περιπέπτωκε, τῇ ἀνομίᾳ τῆς οἰκείας πτέρνης περιληφθείς, καὶ ᾧ μέτρῳ πολλάκις μεμέτρηκε, σεσαγμένῳ καὶ πεπιεσμένῳ καὶ ὑπερεκχυνομένῳ τούτῳ ἀντιμετρηθείς, καὶ εἰς ὃν ὤρυξε βάθυνον τῷ πλησίον πολλάκις, ἐπὶ τοῦτον (ὡς αἰνῶ σε, δίκη) χαριέντως ἐμπεπτωκώς, καὶ ἐφ' ἑαυτὸν λίθον κυλίσας ὃν ἀνώχλισε πλειστάκις κατὰ τῶν ἔγγιστα. Τῷ τοι καὶ κατειπόντος αὐτοῦ πρὸς Ἀνδρόνικον τῶν γνησιωτάτων τινός, ὡς ἴσα τοῖς οὐκ εὐηργετημένοις μηδ' εὖ παθοῦσιν ὑπ' Ἀνδρονίκου ὑποτονθορύζει κατ' Ἀνδρονίκου καὶ Τρίψυχος ὁ τόσαις εὐποιίαις περιαντλούμενος καὶ τὰ τῶν ἀξιωμάτων ὑπέρογκα κτώμενος κἀν ταῖς βασιλείοις ἀκούων ἐπιστολαῖς ἠγαπημένος υἱὸς καὶ κνιπὸς ἄνθρωπος καὶ ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις δυσεύρετος, ὁ πολύολβος, ὁ εὐπάρυφος, ἐπαθήνατο τὴν ψυχὴν Ἀνδρόνικος, καὶ ἀπιστίαν καταγνοὺς τῶν ὅλων ἐπὶ συννοίας εἱστήκει, πρὸς ὀργὴν ὑπὸ τῶν λεχθέντων ἀναῤῥιπιζόμενος καὶ εἰς θυμοῦ ἐπιφρίσσων κλυδώνιον· Ἐπεὶ δὲ ὁ προσαγγέλλων ἐώρα τὸ ἀναθαλπόμενον τοῦ θυμοῦ καὶ ἑτέρας ἐπιδοὺς δριμυτέρων ῥημάτων ἐπιφορᾶς, ὡς ἂν οὕτω λάθρον γεγονὼς μεταρσιωθείη αἰθέριον, ἢ γοῦν τὸ ἀχανὲς ἐκεῖνο τῆς ὀργιλότητος πέλαγος καταιγιδώδη θέλον πνοὴν ἐς τὸ διαστῆναι καὶ κατακρύψαι ὡς ἕτερον τριστάτην Αἰγύπτιον τὸν ἀθλιον Τρίψυχον, φησὶ πρὸς Ἀνδρόνικον, ὡς Καὶ τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τῆς σῆς βασιλείας καὶ κληρονόμον ἔννομον τῆς ἀρχῆς, τὸν κάλλιστον καὶ ἀσπασιώτατον ἅπασιν Ἰωάννην, διασύρων οὐ παύεται Τρίψυχος, ἀπόπληκτα φθεγγόμενος ῥήματα καὶ βδέλυγμα τοῦτον ἀναγορεύων θείῳ τόπῳ τῷ τῆς αὐτοκρατορίας ἐνιδρυθησόμενον, καὶ ποτε παριέναι μὲν τὸν βασιλέα Ἰωάννην ὑπὸ πλείστων εὐφημούμενον καὶ προπεμπόμενον, τὸν δὲ Τρίψυχον ἐπεγγελῶντά οἱ δυσφημεῖν καὶ Ζιντζιφίτζην ἀποκαλεῖν, καὶ μέγα στενάξαντα, εἰπεῖν « Ὢ δυστυχὴς Ῥωμαίων ἀρχή, οἷός σοι ὁ αὐτοκράτωρ ἐλπίζεται. » Ἦν δὲ ὁ Ζιντζιφίτζης ἀνδράριον εἰδεχθέστατον, ταῖς τῶν σταδιοδρόμων ἵπποις ἀμφιπεριστρεφόμενον ἄντυξι, καὶ τὰ πλείω μὲν τῶν μελῶν ἀνάρμυστον, καὶ βραχὺ τὸ δέμας καὶ εὔσαρκον, εὐτράπελον, εὐτράπελον δὲ ἄλλως καὶ δεινὸν εἰς ταμιεῖα πλῆξαι ψυχῆς ἀπαλυνομένοις βωμολοχίᾳ σκώμμασι καὶ ποιητικοῖς γέλωτος λόγοις διαχέουσι σκηνικώτερον. Οὐκ ἐνεγκὼν τοίνυν τὰ λελεγμένα, ὡς δὲ βολίδας ἔνδον ἐν καρδίᾳ δεδεγμένος, Ἀνδρόνικος, ἅτε λαΐλαψ τὰ προσόντα τῷ Τριψύχῳ διαφορεῖ, καὶ εἱρκτῇ παραδοὺς ἀδέσμῳ εἶτα καὶ τοῦ τῶν ὀμμάτων φάους [P. 203] ἀποστερεῖ. Καὶ τοιοῦτο μὲν τὰ τῆς παραδυναστείας τῷ Τριψύχῳ πέρας εἰλήφασιν, ὡς ἐπ' αὐτῷ ἄντικρυς ῥηθῆναί τε καὶ περατωθῆναι τὸ τοῦ Σολομῶντος ἐκεῖνο δοκεῖν γνωμάτευμα, ὅ φησιν, « Εἰσὶν ὁδοὶ δοκοῦσαι μὲν ἀνδρὶ τὰ πρῶτα ὀρθαί, τὰ μέντοι τελευταῖα αὐτῶν βλέπει εἰς θάνατον. » Καὶ τῇδε μὲν τὰ κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν ἐφέρετο.

ΤΟΜΟΣ Β'

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΤΟΥ ΚΩΜΝΗΝΟΥ.

—

IMPERII ANDRONICI COMNENI

LIBER SECUNDUS.

—

α'. Τὸ δέ γε Σικελικὸν στράτευμα τριχῇ διαιρεθὲν, ὅ μὲν τῇ Θεσσαλονίκῃ προσέμενε, τῶν δ' αὖ ἑτέρων δύο μερίδων ἡ μὲν εἰσβάλλει κατὰ τὰς Σέρρας καὶ τὰ ἐκεῖσε πάντα χειροῦσθαι καὶ πορθεῖν ἔγνωκεν, ἡ δὲ ὡς διὰ λείας ὁδοῦ φερομένη καὶ μηδένα τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα ἢ ἀντιπίπτοντα ἔχουσα εἰς αὐτὴν τὴν Μοσυνόπολιν κατεσκήνωσε καὶ τὸ κύκλῳ ὑποχείριον ἔθετο. Ἀνδρονίκῳ δὲ τὰ μὲν πρῶτα ἐμέλησε [P. 204] στεῖλαι τὸν φυλάξοντα τὴν Ἐπίδαμνον, καὶ ἀφίκετο ἐκείσε ὁ Βρανᾶς Ἰωάννης· βραχεῖαι δὲ ἡμέραι, καὶ οἱ μὲν Ἰταλοὶ Ἐπιδάμνου ἐπέβησαν ὡσεὶ πτηνοὶ καὶ ἀέριοι, μικροῦ τε θάτερον τῶν ποδῶν περιβάδην ἐκτείναντες ἀπραγμόνως τὰ τῶν περιβόλων ὑπερέβησαν κρήδεμνα, ὁ δὲ Βρανᾶς εἰς Σικελίαν αἰχμάλωτος μετατίθεται. Ἔπειτα τῷ διέπειν λαχόντι Θεσσαλονίκην Δαβὶδ ἐπέστελλε, καὶ ἐπέτελλεν ἐπαγρυπνεῖν τῇ τῆς πόλεως φυλακῇ καὶ μηδ' ὅλως δεδιέναι τοὺς πεδιλορράφους Λατίνους, πηδᾶν δὲ καὶ δάκνειν καὶ κεντεῖν, ἵν' αὐτὰς τὰς Ἀνδρονίκου παραθήσομαι λέξεις. Καὶ ἐφ' ὅτῳ μὲν Ἀνδρόνικος οὕτωσὶ συνετίθει τὰ γραμμάτια, μόνος ὁ ἐκδιδοὺς ἐπιστάμενος ἦν Ἀνδρόνικος· αὐτοῖς δὲ τοῖς φιλοσκώμμοσι πολίταις διὰ γέλωτος ἤγετο τὰ γραφόμενα, ἀντιφέρουσι ταῦτα καὶ ἀντιβάλλουσι πρὸς αἰσχρά τινα δημόσια ῥήματα, ἃ μὴ προφέρειν χρεών. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις συνηθροικὼς, ὅσαι τε ἔῳαι καὶ ὅσαι ἑσπέριαι, καὶ ταύτας ἐς τάγματα διελὼν, τὸ μὲν τῷ βασιλεῖ καὶ υἱῷ Ἰωάννῃ ἀπέταξε περὶ τὴν Φιλίππου διατρίβοντι ἐπαρχίαν, τὸ δὲ τῷ χαρτουλαρίῳ παραδέδωκε Χούμνῳ, ἄλλο τῷ Παλαιολόγῳ Ἀνδρονίκῳ, ἕτερον τῷ ἐκτομίᾳ Νικηφόρῳ, ὃς τιμήεις ἦν παρ' Ἀνδρονίκῳ, τῷ τοῦ παρακοιμωμένου κοδρούμενος ἀξιώματι. Ἀλλὰ καὶ Ἀλέξιον ἐκπέμψας τὸν Βρανᾶν μεθ' ἑτέρου στρατεύματος. Πλὴν ὁ μὲν υἱὸς κυνηγεσίοις ἐνευπάθει κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν, ὅσα καὶ πυλῶν Γαδειρίδων κατάσχεσιν ἢ Διονυσίων στυλίδων καθαίρεσιν τὴν τῆς Θεσσαλονίκης προνόμευσιν φαντασζόμενος· οἱ δὲ λοιποὶ ταυτησὶ πολιορκουμένης ἐγγίσαι μὲν καὶ ἐπαρῆξαι οὐδαμῶς ἀπεθάρρουν, πορρωτάτω δὲ σκηνούμενοι δ' ὀπτήρων καὶ ταχυδρόμων κλεπτόντων τὴν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων ἄφιξιν τὰ κατὰ Θεσσαλονίκην ἦσαν ἐνωτιζόμενοι. Μόνος δ' ἀπὸ πάντων ὁ Χοῦμνος Θεόδωρος ὑπέστη ἐγγύτερον

411 1. Hoc urbis imperatricis statu Siciliensis exercitus in tres partes est divisus, quarum una Thessalonicæ mansit, altera in Serranum agrum impressionem fecit ut loca illa omnia vastatura et subactura, tertia quasi plana via processit, neque ullo hoste apparente ad ipsam Mosynopolim tentoria fixit et circumjacentia loca omnia subegit. Andronico vero principio curæ fuit præsidium mittere Epidamnum. Sed paucis diebus postquam Branas Joannes eo pervenisset, Itali veluti volatu per aerem advecti, citra laborem et quasi per otium mœnium pinnacula transcenderunt. Joannes Branas captivus in Siciliam est abductus. Deinde Thessalonicæ præsidi Davidi per litteras mandavit ut urbis custodiæ intentus esset, nec calcearios Latinos quidquam formidaret, utque sallaret, morderet et pungeret, **412** ut ipsa verba Andronici apponam, quæ cur usurparit, solus auctor novit Andronicus. Sed cives facetiores verba illa ridebant, et ad quædam vulgaria et obscena detorquebant; quæ silentio prætereunda sunt. Post hæc Romanis copiis tam Occidentalibus quam Orientalibus coactis et in legiones descriptis, partem unam Joanni filio imperatori designato, tum in Philippica provincia degenti, aliam Chumno chartulario, aliam Andronico Palæologo, aliam Nicephoro spadoni dedit, cui accubitoris dignitatem tribuerat. Alexium quoque Branam cum alio exercitu ablegavit. Cæterum filius ejus circa Philippopolim venationibus deditus de excidio Thessalonicæ non magis cogitabat quam de Gadium portis aut Bacchi columnis evertendis. Cæteri vero, dum ea obsideretur, propius accedere et opem ferre nullo modo ausi, castris longe ab urbe positis per speculatores et expeditos equites castra hostium furtim ingressos Thessalonicæ statum explorabant. Solus omnium Chumnus Theodorus propius accedere non dubitavit, ut civibus in aciem contra hostes egressis **413** opem ferret, aut si liceret, ipsam urbem ingrederetur. Sed utroque consilio frustratus, turpissime pedem retulit, quod milites eminus, ne galeam quidem hostilem intueri ausi, tergis obversis effuse fugiebant, in eo duntaxat cæteris popularibus suis præstantiores, quod non semper ignavi desederant, sed hostes, quos speculatores

adesse nuntiarant, coram aspexerant, et re ipsa impetum eorum cognorant. Capta Thessalonica et Siculo exercitu diviso, ut dictum est, quem alii prius instar Chimeræ conjunctum, tum separatum esse dicerent, fortissima ejus pars tanquam leo recta ad urbem imperatricem contendebat, media Serranum et Amphipolitanum agrum pervagabatur; postrema, classis videlicet, quæ in modum serpentis in aquis volvitur, principem Thessalorum urbem custodiebat. Verum Romanis, quamvis conjuncti iisdem auspiciis militarent, ne sic quidem cum una parte dimicare ausis, hostes qui Musynopolim occuparant, cum nullum hostem vidcrent, longius progredi statuerunt. Romani vero montium verticibus insessis in planitiem descendere et hostibus ire obviam non audebant. Itaque Siculi, nihil cunctandum esse rati, coactis in unum copiis, Cpolim petendam et occupandam esse censuerunt. Hanc etiam spem Comnenus Alexius eis fecerat, qui cum eos ne ducis quidem loco comitaretur, tamen irrita spe concepta homo stultissimus, ac ne ovibus quidem pascendis aptus, Siculorum regem sua causa laborare putabat; nec minus supercilii præ se ferebat quam si jam imperator designatus insignia imperii gestaret, et apud peregrinum militum se a Cpolitanis non minus quam patrum magnificum imperatorem. Manuelem desiderari et æque ac matutini solis jucundissimos radios exspectari inepte jactabat.

προσελθεῖν ὡς ἐπαμυῶν Θεσσαλονικεῦσιν ἐν τῷ συμπλακῆναι τοῖς διειληφόσι τὴν πόλιν στρατεύμασιν, ἢ καὶ παρελευσόμενος ἔσωθεν, εἰ καὶ τοῦτο ἐξείη. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄμφω διαμαρτὼν τοῦ σκοποῦ αἰσχίστως παλίμπους ἐφέρετο· οἱ γὰρ ἀμφ' αὐτὸν μηδὲ μέτωπον κόρυθος τῶν ἐναντίων βλέψαι ὑπενεγκόντες τὰ νῶτα μετέβαλον καὶ ἀμεταστρεπτὶ ἔφευγον, ἔν τοῦτο παρὰ τοὺς λοιποὺς ὁμοφύλους ἀνδρισάμενοι, τὸ γοῦν ἀεὶ μὴ ἐφησυχάζειν, ἀλλ' οὕς οἱ πευθήνες ἀνήγγελλον αὐτοῖς πολεμίους, τούτους αὐτοψεὶ κατιδεῖν, καὶ ἔργοις αὐτοῖς διδαχθῆναι τὸ ἐν μάχαις ὀξύρροπον τῶν ἀνδρῶν. Ἐπεὶ νὲ ἐλλω ἡ λοιμὴ Θεσσαλονίκη καὶ ὁ διαμερισμὸς, ὥς μοι εἴρηται ἤδη, ξυνέδη τοῦ Σικελικοῦ στρατεύματος, ἄλλος, δ' ἂν εἰπέ τις ὡς κατὰ τὴν μυθικὴν Χίμαιραν συναπτόμενον πρότερον τὸ ἀντίπαλον, τότε διαιρεθὲν, τὸ μὲν κράτιστον αὐτοῦ ὅσα καὶ λέων προηγούμενον εὐθὺ τῆς βασιλίδος ἴετο πόλεως, τὸ δὲ μέσον τὰ κατ' Ἀμφίπολιν καὶ Σέρρας ἐπενέμετο, τὸ δὲ λοιπὸν, ὅσον δηλονότι ναυτικὸν καὶ ὡς ὄφις συρόμενον ἐν τοῖς ὕδασιν, ἐτήρει τὴν [P, 205] προκαθεζομένην πόλιν τῶν Θετταλῶν οὐδ' οὕτως ὄντες ὁμοθυμαδὸν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ βάλλοντες ἓν στρατήγιον ἑνί τινι γοῦν συμπλακῆναι ἀπεθάρρησαν τμήματι· ἀλλ' οἱ μέν κατειληφότες τὴν Μοσυνόπολιν πολέμιοι καὶ περὶ τῆς προσωτέρω πορείας ἐσκέπτοντο, μηδαμῶς ὁπλίτην Ῥωμαῖον ἐνοπτρισάμενοι, Ῥωμαῖοι δὲ τὰς τῶν ἐκεῖσε προκαταλαβόντες ὀρέων λαγόνας εἰς τὸ πεδίον οὐκ εἶχον ὑποκαταβῆναι καὶ δέξασθαι τὸ ἐπιὸν δυσμενές. Ὅθεν ἐγνώκεσαν Ἰταλοὶ μηκέτι ἀναβύεσθαι, ἀλλ' ὁμοῦ συσπειραθῆται καὶ πρὸς ἓν κατάντημα τὴν Κωνσταντίνου καλλίπολιν ἐπειχθῆναι καὶ ταυτηνὶ χειρώσασθαι. Οὕτω γὰρ αὐτοὺς ἐπῆρεν ὁ ἐκ Κομνηνῶν Ἀλέξιος, ὃς σφισι συνὼν καὶ μηδ' ἐν μέρει ταττόμενος στρατηγοῦ, ὅμως, ἃ τελεσθῆναι οὐκ ἔμελλον φανταζόμενος, ᾤετο ὁ ἀνόητος καὶ μηδὲ προβατίων ἄρχειν ἄξιος ὑπὲρ ἐκείνου διαπονεῖσθαι τὸν ῥᾴγα τῶν Σικελῶν, καὶ ὡς ἦδη ἐν τῷ βασιλικῷ σχήματι καταστὰς καὶ ἀρχαιρεσιασθεὶς αὐτοκράτωρ ὁ Μελιτίδης ὠφρύωτο, φάσκων καὶ διατεινόμενος πρὸς τὸ ἀλλόθρουν στράτευμα μὴ ἂν ὑποβεβηκέναι τὸν ἑαυτοῦ πόθων παρὰ τοῖς Κωνσταντίνου πολίταις πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ βασιλέως καὶ πρὸς πατρὸς αὐτῷ θείου τοῦ Μανουὴλ, ἀλλ' οὕτως ἡγεῖσθαι παρὰ Ῥωμαίοις ἀσπάσιος ὅσα καὶ ἡμεροφανὴς ἥλιος, καὶ κατὰ τὴν ἀέρος ὁλκὴν ἀπαραίτητον κρίνεσθαι καλόν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

2. Andronicus vero ipse mœnia urbis circumiit; et si quid vetustate ruinosum erat, id suffulciri et instaurari jussit. Nec mora, jussis **415** alacriter obtemperatur; ædificia extrinsecus mœnibus contigua, quæ facilem in urbem ascensum præbebant, diruuntur; naves longæ circiter centum in littoribus fluctuant, ad navigandum, si opus esset, et opem urbibus quas Sicula classis infestaret et ipsis civibus ferendam paratæ (nam hi quoque hostis adventum imminere putabant), et ad marinum sinum, qui fluminis instar Blachernium litus alluit, per tempus occupandum. Hactenus rei publicæ navata opera quievit, quasi jam abunde ad defensionem et hostium profligationem paratus. Audita vero Thessalonicæ expugnatione Davidis custodis ejus urbis propinquos in carcerem conjicit, ac pro concione casum illum extenuat: nihil magni gessisse Siculos, neque nunc primum, sed sæpe alias progressu temporis urbes esse expugnatas, et victoriæ vicissitudinem esse. Sed cum alias aliis

β'. Αὐτὸς δὲ Ἀνδρόνικος, τὰ τῆς πόλεως τείχη περιελθών, εἴ τι χρόνῳ ὑπέσκαζεν, ἐπισκευάζεσθαι τοῦτο προστετάχει. Καὶ ἦν ἔργον εὐθὺς τὸ ἐπιτατόμενον. Κατηρείποντο δὲ καὶ τῶν οἰκημάτων ὁπόσα τοῖς τείχεσιν ἐπικείμενα εὐέφοδα ἐποίει τὰ ἔσωθεν, καὶ νῆες μακραὶ περὶ τὰς ἑκατὸν ἐσάλευον κατὰ τὰς ἀκτὰς, ἡτοιμασμέναι πρὸς ἔκπλοιαν, δοῆσαν ἐπιβοηθήσουσαι πόλεσι κακῶς διακειμέναις ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Σικελῶν, καὶ τοῖς ἀστυπολίταις ἀρήξουσαι (καὶ οὗτοι γὰρ ἐπιστῆναι ᾤοντο αὐτίκα τοὺς πολεμίους), καὶ διαληψόμεναι κατὰ καιρὸν τὸν ἐτέχοντα θαλάττιον κόλπον καὶ ποταμίου βίκην ὕλκου τὴν ἐν Βλαχέρναις ἠϊόνα ῥαίνοντα. Καὶ τὰς μὲν κοινὰς ἐς τυσσύνδυ διαθέμενος φροντίδας ἀνέπεσεν, ὡς ἀρκούντως ἤδη καὶ ἀραρότως τὰ πρὸς ἀντιμάχησιν διοικήσας καὶ καταπολέμησιν τῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιόντων ἐχθρῶν· ἀκηκοὼς δὲ ἁλῶναι Θεσσαλονίκην εἰς κακοποιΐαν τρέπεται τῶν προσγενῶν Δαβίδ, ὃν φύλακα τῆς πόλεως ταύτης τὸ κέγειν ἤδη δεδήλωκε, καὶ συλλαβὼν τούτους καθείργνυσιν ἐν φρουραίς.

Δημηγορῶν δὲ οὐδὲν μέγα τὸ συμβὰν ἔλεγεν εἶναι, οὐδ' ἄξιον ὡς κατόρθωμα σεμνολογεῖσθαι τοῖς Σικελοῖς· οὐ νῦν γὰρ πρώτως, ἀλλὰ καὶ πρώην πόλεων ἀλώσεις ἐπάγειν τὸν χρόνον φιλεῖν, καὶ νίκην ἐπαμείβεσθαι ἀνδρας· Φήμαις δὲ βαλλόμενος ἀπευκταίαις ἄλλοτε ἄλλαις, καὶ σύχνάκις ἐφισταμένων τῶν ἀγγελλοντων ὡς νῦν μὲν οἱ ὑπεναντίοι Ἀμφίπολιν παρεστήσαντο, νῦν δὲ τὰς ἐφεξῆς ληϊσάμενοι χώρας κατὰ τὴν Μοσυνόπολιν ἐναυλίζονται, καὶ τὰς τοιαύτας ἀγγελίας [P. 206] ὡς οὐδέ πω δεινὰς ἀπεπέμπετο, καὶ ἔλεγεν ὡς μετελεύσεται τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐξολοθρεύσει τέλεον ὃν τρόπον οἱ θηραταὶ τοὺς μοναδικοὺς τῶν συῶν. Αὐτούς τε γὰρ κατὰ βραχὺ μεθισταμένους τῆς λύχμης ἐγκλείσεσθαι λιχνευομένους περὶ τὴν προκειμένην ἐδητύν, ἔνθα ὁ δόλος καὶ ἡ πάγη καττύεται, καὶ οὕτως ἐμπείρεσθαι δόρατι ἢ βαθεῖαν κατὰ τῶν σπλάγχνων δέχεσθαι τὴν πληγήν· καὶ τοὺς Ἰταλοὺς δὲ ὡσαύτως ἀφροντιστοῦντας ὡς οὐκ ὄντος τινὸς ἀνθισταμένου, καὶ ἀεὶ προχωροῦντας τοῖς ἔμπροσθεν καὶ τῇ τῶν πλειόνων σκύλων ὑποσαινομένους ἐφέσει, μέλλειν εἰς τὸν ἔσχατον καὶ ἀπρόοπτον ὄλεθρον ἐμπεσεῖσθαι, καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτῶν τὴν ἀδικίαν αὐτῶν καταβήσεσθαι. Ἦν δὲ ταῦτα οὐδὲν ἢ ἀνδρὸς τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἀντιμαχομένου προθήλως αἰμύλα προβλήματα καὶ πολιτείας ἤδη κατ' αὐτοῦ φλεγμαινούσης μειλίγματα οἷς (18) οὐκ ἦν ἀῤῥενούμενος καὶ πᾶσαν μηχανὴν μετιών, ὅπως ἀποσοβήσειε τὸ ἀλλόγλωττον. Καίπερ δὲ τοιούτων καὶ τοσούτων ἐφεστώτων κακῶν, καὶ πάντων πείσεσθαι φανταζομένων τὰ οἰκτρότατα καὶ ὡς ἤδη παρόντων καὶ ἀνιώντων ὀδυρομένων, ὁ δὲ ὁμαλῶς ἔφερε τὰ ἀνύποιστα καὶ οἷον ἐπ' ἀλλοτρίοις δεινοῖς τὸ φιλόσοφον ἐπεδείκνυτο, καὶ ταῦτα, εἴ πέρ τις, φιλαρχος ὢν καὶ δι' ἔρωτα βασιλείας εἰς ἀπάνθρωπα ἤθη ἐκκυλισθεὶς καὶ τυράννους ὑπερελάσας τοὺς πώποτε. Ἔνθεν τοι καὶ τῆς πόλεως πολλάκις ἀπανιστάμενος μετὰ χορείας ἑταιρίδων καὶ παλλακῶν ἐφιλοκρίνει τὰ τῶν τόπων ἐρημικώτερα καὶ οἷς ἡ τῶν ἀέρων ἐπλεόναζεν εὐκρασία, καὶ θηρίων δίκην συναγκείαις ὀρῶν καὶ χλοεροῖς παραβυόλενος ἄλσεσιν, ὡς ὄρνιθας κατοικιδίους ἀλεκτρυὼν ἢ αἶγας τράγος ἡγούμενος αἰπολίου, ἢ καθάπερ ὁ Σεμέλης Διόνυσος τὰς Θυάδας, Σοβάδας, Μαινάδας, Βάκχας, εἶχεν ἑπομένας ὡς ἐρωμένας, μόνον οὐ νεβρίδα ἐξημμένος καὶ τὸν κροκωτὸν ἐνδυόμενος. Καὶ ἦν κατὰ τακτὰς μὲν ἡμέρας ὡσεὶ διὰ περιπετάσματος ὀλίγοις τῶν ἐκ τῆς βασιλείου αὐλῆς ὀπτανόμενος, καὶ τούτων οἵπερ ἐκείνῳ μάλιστα προσφιλεῖωντο, αὐλητρίσι δὲ καὶ ἑταιρίσιν ἀναπεταννὺς πᾶσαν πάροδον καὶ παντα καιρὸν εἰς ὁμιλίαν αὐταῖς χαριζόμενος. Ἠχαιρέ τε κατὰ Σαρδανάπαλον ταῖς ἀνέσεσιν, ὃς τόσσ' ἔχειν ὅσσ' ἔφαγε καὶ ἐφύβρισε τῷ ἐπιταφίῳ ἐνεκόλαπτε γράμματι. Ἐπικούρειός τε ἦν καὶ Χρυσίππειος, καὶ λαγνείαν δυστυχῶν πολυποδος ἵμερον ἐδίωκε, καὶ φιλότητι μαργαίνων, καὶ τὸν Ἡρακλέα μιμούμενος ἀτεχνῶς κατὰ τὴν τῶν πεντήκοντα καὶ

A adversis nuntiis percelleretur, et crebro adessent qui nunc Amphipolim esse captam, nunc finitimis illi provinciis vastatis hostes juxta Mosynopolim castra habere asserebant, iis quoque rumoribus elevatis se ulturum hostes et funditus deleturum 416 dicebat, quemadmodum venatores singulares apros. Eos enim paulatim a saltu recedentes et cæcam persequentes in insidias et decipulam pellici, ac venabulo transfigi aut profundum vulnus in visceribus accipere. Hostes eodem modo, quasi resistente nemine securos, et subinde majoris prædæ cupiditate progredientes, in extremum et improvisum interitum delapsuros et scelerum suorum pœnas daturos. Quæ verba nihil erant aliud nisi futiles rationes viri, qui aperte naturæ

B rerum repugnabat et concitatum contra eo populum lenire studebat; non autem eo pertinebant ut ex viri fortis officio nihil intentatum relinqueret, quo Barbaros profligaret. Nam quamvis tot et tanta mala instarent, ut omnes atrocissima quæque timerent iisque veluti jam urgentibus angerentur, illorum intolerabiles æquo ferebat animo, et in alienis malis philosophabatur, idque in summa ambitione et cupiditate imperii, qua ad inhumanitatem impulsus omnes tyrannos qui unquam fuere superavit. Ad hæc, ut erat luxu corruptus, cum cœtu scortorum et pellicum in loca deserta et temperata secedere et ferarum more convalles et herbosos saltus consectari 417 solebat, ut gallinarum gallus gallinaceus, aut hircus caprarum ductor, aut

C ut Bacchus Thyadas et Mænadas, sic ipse amicas suas antecedebat, tantum non hinnuli pelle et crocoto indutus. Ac certis diebus a paucis aulicis, iisque intimis, veluti per transennam videbatur; tibicinis vero et meretricibus omnem aditum patefaciebat, easque quovis tempore ad colloquium admittebat, voluptati ut Sardanapalus indulgens qui sepulcro suo incidit ea se habere quæ comederit et pro libidine egerit. Erat Epicureus et Chrysippeus, morbo luxuriæ corruptus et amore perditus: Herculem quinquaginta Thyestis filiabus stuprandis imitabatur. Sed quia tantum illi roboris ad lasciviam non suppetebat, ut illo Iolaum contra redivivam hydram implorabat, sic ipse virilia unctionibus et deliciis firmabat. Vescebatur

D item Nilotica bestiola, crocodilo non absimili, quem scincum vocant; 418 a quo cibo cum plerique abhorreant, tamen tentiginem excitat et ad rem veneream paratos facit. In palatium a deambulationibus et recreationibus reversus, non paucos secum habebat satellites, eosque ex barbaricis cohortibus et pestilentibus hominibus, quibus immolestia cordi est, linguæ Græcæ maxima ex parte ignaris; et qui ante cubiculum et fores excubabant, ex istiusmodi petulantibus cœtibus conflati erant. Tandem etiam canem asperum, qui et

Hier. Wolfii notæ.

(18) Potest τὸ οἷς pro ἐφ' οἷς αἰτιολογικῶς capi, *ad leniendam civium indignationem propter ignaviam ejus.*

cum leonibus pugnare et armatum equitem humi sternere poterat, in suo conclavi habuit. Nam satellites et custodes noctu procul ab ejus cubiculo cubabant: canis vero ad januam alligatus ad exiguum strepitum horrendum in modum latrabat. Ita paulatim Cpolitanorum simplicitati insultabat, et quasi naribus suspensos trahebat, et ut ad omnem imperatorum observantiam et cultum paratos (ignarus se ab illis imperio dejectum gravissimas pœnas daturum esse) deridebat. Itaque cornua cervorum, quos venatus erat, insignia et rari **419** aliquid habentia in porticibus fori suspendebat, per speciem ostentandæ magnitudinis ferarum quas cepisset, cum revera civitatis et uxorum quas ipse corrumpebat lasciviam notaret. Quo vero die ex Propontidis deliciis et amœnitatibus in urbem revertebatur, in dies omnino nefastus habebatur. Neque enim alia de causa rediisse putabatur, nisi ut inclaret et perderet eos quos sibi struere insidias suspicabatur. Ita Andronici adventus multis detrimentum et mœrorem aut vitæ jacturam aut aliud extremum malum portendebat. Is enim vir, cum eam veluti lineam in animo suo descripsisset, ad quam crudelitatis suæ amussim exigeret, eum sibi diem periisse putabat, qua non excellentem aliquem virum aut jugulasset, aut exoæcasset, aut saltem objurgasset, aut Titanico vultu terruisset. Nam sævo pædagogo similis subinde flagellum in pueros quatienti, tempestive et intempestive objurgabat, et ad quodlibet verbum suis auribus ingratum commovebatur. Quo fiebat ut ea tempestate homines mœsti et **420** solliciti viverent, nec securi somnum caperent, sed subito territi expergiscerentur Andronicum in se irruere rati, aut eos cernere quos asper ille, implacabilis et inexorabilis trucidarat. Nam quod Deus et homo Christus extremis temporibus futurum esse dixit, ut binis in eodem lecto cubantibus alter assumatur, alter relinquatur, id omnino illis diebus accidebat, cum alter conjugum ad pœnas corpore luendus subito raperetur (neque enim mulieribus concessa erat impunitas; quin et harum non paucæ oculis orbatæ carcerem, famem, verbera tolerarunt), pater filios neglizeret, filii patres non curarent; si in iisdem ædibus quini essent, terni binis et bini ternis adversarentur. Multi etiam Andronici iracundiam, ut Sodomiticum incendium, remis et velis fugientes quam longissime a patria discedebant; qui si exsilium usque ad illius obitum extendissent omnis mali expertes permansissent. Nunc dum rei familiari consultum volunt, non quidem in statuam salis sunt mutati, ut Loti uxor, neque sal emortuum evaserunt, sed alioqui mentis errore affecti mala morte perierunt.

μόνον θυγατέρων Θυέστου φθοράν. Οὐκ ἔχων δὲ τὴν ἴσην πρὸς τὸ ἀκολασταίνειν ἰσχύν, ὡς Ἰόλεων ἐκεῖνος κατὰ τῆς παλιμφυοῦς ὕδρας συνέριθον, οὕτω καὶ οὗτος τὰ ὑπὸ γαστρὸς πρὸς συνουσίαν ἀλοιφαῖς καὶ περιττοῖς σκευάσμασιν ἀνερρώνυσεν. Ἦσθιε δὲ καὶ ζῶν Νειλῷον, κροκοδείλῳ πάνυ τι ἐμφερές, σκίγγον λεγόμενον, ἀπύστιτον μὲν τοῖς μὴ τὰ τοιαῦτα βρωτέα κρίνουσι, διερεθίζον δ' ὅμως καὶ διανιστῶν ἐν ταῖς ὁμιλίαις πρὸς συνουσιασμόν. Κατὰ δὲ τὰ ἀρχεῖα γινόμενός ἀπὸ τῶν ἔξωθεν [P. 107] διατριβῶν τε καὶ διαχύσεων οὐκ ὀλίγον μὲν καὶ τὸ περὶ αὐτὸν εἶχε δορυφορικόν, καὶ τοῦτο ἐκ Βαρβάρων ἰλῶν καὶ ἀνδρῶν λοιμῶν χαιρόντων ἀπαιδευσίᾳ καὶ τὰ πλεῖστα μηδ' ἐπαΐόντων Ἑλληνίδος φωνῆς. Καὶ τοὺς προκοίτους δὲ καὶ προφύλακας ἐσαεὶ τοιούτων ἀναγώγων συνείληχεν ὁμηγύρεων. Τελευτῶν δὲ καὶ κύνα κάρχαρον, οἷον καὶ λέουσιν ἀντιπλέκεσθαι καὶ ἄνδρα ἔφιππον ὁπλίτην κατενεγκεῖν ἔραζε, σύνοικον ἑαυτῷ πεποίητο· οἱ μὲν γὰρ σωματοφύλακες καὶ δορυφόροι ἄποθέν που τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος νυκτὸς κατηχνάζοντο, ὁ δέ γε κύων πρὸς ταῖς θύραις ἐδίδετο, χαλκεόφωνος ὢν καὶ πρὸς βραχεῖαν διαταραττόμενος ψόφησιν καὶ γινόμενος ὀλκόμωρος. Ἠρεμοῦντα δὲ οὕτω κατετρόφα τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν εὐηθείας καὶ ὡς ἀπὸ ῥινὸς ἑλκομένους ἐχλεύαζε καὶ πρὸς πᾶσαν τῶν κρατούντων θεραπείαν τε καὶ θωπείαν ἑτοίμως ἔχοντας ἐκωμῴδει, οὐκ εἰδὼς ὡς ὑπ' αὐτῶν καθαιρεθήσεται τῆς ἀρχῆ καὶ τὰ τῶν ὅλων ὑποστήσεται χείριστα, ὥστε καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ θηρωμένων ἐλάφων τὰ κέρατα, ὅσα δωδεκάδωρα ἦν καὶ ἴχνός τι θαύματος, ταῖς κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀΰτῖσιν ἀνήρτα, τῷ μὲν δοκεῖν εἰς ἔνδειξιν τοῦ μεγέθους τῶν παρ' αὐτοῦ ἁλισκομένων ἀγρίων, τῷ δὲ ὄντι διαμωκώμενος τὸ πολίτευμα καὶ διασύρων εἰς ἀκρασίαν τῶν γαμετῶν. Ὀπηνίκα δὲ κατὰ τὴν μεγαλόπολιν γένοιτο, τῶν τῆς Προποντίδος τρυφηλῶν χωρίων καὶ περιττῶν ἀπανιστάμενος διαιτήσεων, οὐκ ἦν μὴ ἀποφράδα κρίνεσθαι τὴν τότε ἡμέραν· οὐ γὰρ δι' ἄλλ' ἄττα παρεῖναι ἐδόκει ἢ ὡς θύσων καὶ ἀπολέσων ὁπόσον ὡς ἐπίβουλον ὑποπτεύετο. Καὶ ἡ Ἀνδρονίκου ἐπιδημία τοῖς πολλοῖς ζημία καὶ ἀθυμία ἦ καὶ τοῦ βίου ἐκνημία καὶ πᾶν ἄλλο τι ἔσχατον κακὸν συλλελόγιστο, ἐπειδή περ ὁ ἀνὴρ ὥσει καὶ γραμμὴν μονοδιάστατον καὶ μηκιζομένη εἰς τὸ λεπταλέον καὶ ἁπλατὲς ἐν τῷ ἐδαφίῳ τῆς ψυχῆς καθάπαξ τὴν ὀξυχολίαν προυποθεὶς, καὶ πρὸς ταύτην ἅπαν ἀποστενῶν τὸ πραττόμενον, ἀβίωτον ᾤετο τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οὐ ξυνειλήφει τινὰ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς, ἢ λύχνους οὐκ ἔσβεσε σώματος, ἢ ἀτουδή τινος οὐ καθήψατο φιλονείκως, ἢ γυῶν ἐπιτιμητικῷ βλέμματι καὶ Τιτανικῷ ἐμβριμήματι μὴ ἐξέστησε τοῦ φρονεῖν. Παιδαγωγῷ γὰρ ἐμβριθεῖ ἐοικὼς, θαμὰ τῶν μειρακίων καταφέροντι τὴν σκυτάλην, εὐκαίρως ἀκαίρως ἐπέπληττεν ἐφιστάμενος, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀκοὴν ἐκείνῳ ἀνήδυντον παρωξύνετο. Κατηφιῶντες οὖν οἱ τότε ἄνθρωποι καὶ στυγνάζοντες ἐβίωσκον. Οὐδ' ὁ ὕπνος ἄφροντις τοῖς πολλοῖς καὶ ὀδυνῶν ἀδὰς καὶ μαλακὸς, ἀλλ' ὀφθαλμοῖς ἐφιζάνων ἄκροις ἀφίπτατο, καὶ διεψευσμένους ἦν τὰ πολλὰ ἡ Ἀνδρονίκῳ διασοβούμενος ὄναρ πολλάκις ἐφισταμένῳ, ἢ ὕσους ὁ τραχὺς οὗτος καὶ δυσεκβίαστος καὶ ἀπαραίτητος τὴν ὀργὴν τῆς οἰκείας ἀπηνείας ἔθετο πάρεργον. Ὁ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐσχάτων συμβήσεσθαι ἡμερῶν ὁ Θεάνθρωπος προη-

cum leonibus pugnare et armatum equitem humi sternere poterat, in suo conclavi habuit. Nam satellites et custodes noctu procul ab ejus cubiculo cubabant: canis vero ad januam alligatus ad exiguum strepitum horrendum in modum latrabat. Ita paulatim Cpolitanorum simplicitati insultabat, et quasi naribus suspensos trahebat, et ut ad omnem imperatorum observantiam et cultum paratos (ignarus se ab illis imperio dejectum gravissimas pœnas daturum esse) deridebat. Itaque cornua cervorum, quos venatus erat, insignia et rari **419** aliquid habentia in porticibus fori suspendebat, per speciem ostentandæ magnitudinis ferarum quas cepisset, cum revera civitatis et uxorum quas ipse corrumpebat lasciviam notaret. Quo vero die ex Propontidis deliciis et amœnitatibus in urbem revertebatur, in dies omnino nefastus habebatur. Neque enim alia de causa rediisse putabatur, nisi ut inclaret et perderet eos quos sibi struere insidias suspicabatur. Ita Andronici adventus multis detrimentum et mœrorem aut vitæ jacturam aut aliud extremum malum portendebat. Is enim vir, cum eam veluti lineam in animo suo descripsisset, ad quam crudelitatis suæ amussim exigeret, eum sibi diem periisse putabat, qua non excellentem aliquem virum aut jugulasset, aut exoæcasset, aut saltem objurgasset, aut Titanico vultu terruisset. Nam sævo pædagogo similis subinde flagellum in pueros quatienti, tempestive et intempestive objurgabat, et ad quodlibet verbum suis auribus ingratum commovebatur. Quo fiebat ut ea tempestate homines mœsti et **420** solliciti viverent, nec securi somnum caperent, sed subito territi expergiscerentur Andronicum in se irruere rati, aut eos cernere quos asper ille, implacabilis et inexorabilis trucidarat. Nam quod Deus et homo Christus extremis temporibus futurum esse dixit, ut binis in eodem lecto cubantibus alter assumatur, alter relinquatur, id omnino illis diebus accidebat, cum alter conjugum ad pœnas corpore luendus subito raperetur (neque enim mulieribus concessa erat impunitas; quin et harum non paucæ oculis orbatæ carcerem, famem, verbera tolerarunt), pater filios neglizeret, filii patres non curarent; si in iisdem ædibus quini essent, terni binis et bini ternis adversarentur. Multi etiam Andronici iracundiam, ut Sodomiticum incendium, remis et velis fugientes quam longissime a patria discedebant; qui si exsilium usque ad illius obitum extendissent omnis mali expertes permansissent. Nunc dum rei familiari consultum volunt, non quidem in statuam salis sunt mutati, ut Loti uxor, neque sal emortuum evaserunt, sed alioqui mentis errore affecti mala morte perierunt.

γόρευσε, δηλονότι « Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὁ εἷς παραλαμβάνεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφίεται, » τοῦτο ἀτεχνῶς κἀν ταῖς ἡμέραις [P. 208] ἐκείναις ἐγίνετο, ἑνός τινος τῶν συνόντων ἑξάπινα συλλαμβανομένου καὶ ἀπαγομένου πρὸς σωματικὴν κάκωσιν. Οὐδὲ γὰρ καὶ γυναῖκες ἀπῆσαν τοῦ μὴ ὑπὸ δίκην πίπτειν καὶ τὰ ἀπορρητότατα ὑφίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τούτων οὐκ ὀλίγαι τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπώλεσαν φῶς καὶ λιμὸν καὶ φρουρὰν καὶ αἰκισμοὺς ὑπέστησαν σώματος. Καὶ πατὴρ ἠλύγει τέκνων, καὶ υἱεῖς ὠλιγώρουν πατρός· καὶ διεμερίζοντο πέντε ἐν οἴκῳ ἑνί, τρεῖς ἐπὶ δυσὶ καὶ δύο ἐπὶ τρισί. Πολλοὶ δὲ καὶ ὡς Σοδομιτικὸν ἐμπρησμὸν τὸν τοῦ Ἀνδρονίκου θυμὸν ἐκτρεπόμενοι φυγάδες ὅλῳ ποδὶ τῆς πατρίδος γεγόνασιν καὶ τοῖς ἐκ γειτόνων Ῥωμαίοις παρενέβαλον ἔθνεσιν, οἳ καὶ εἶχον ἂν ἑαυτοὺς ἀπαθεστάτους κακῶν, εἰ τὴν ψυχὴν τῇ Ἀνδρονίκου ζωῇ συνεμέτρησαν. Νῦν δὲ τῶν κατ' οἶκον μεταποιούμενοι εἰς στήλην μὲν ἁλὸς κατὰ τὴν γυναῖκα Λὼτ οὐκ ἐπάγησαν, οὐδὲ νεκροὶ ἐγεγόνεισαν ἄλλως, ἄλλως δὲ μωρανθέντες τὸ ζῆν κατέστρεψαν κακῶς.

γ'. Οὕτω δ' ὀργιλότητος ἔχων Ἀνδρόνικος, καὶ τραχὺ καὶ σκληρὸν τὸ ἦθος αὐχῶν, καὶ ἀμετάθετος τὸν τὸ κολάζειν, καὶ παίζων ἐν ταῖς τῶν πέλας συμφοραῖς καὶ κακώσεσι, τῶν ἄλλων τε ταῖς καθαιρέσεσι τὴν ἰδίαν ἐπιτειχίζειν δυνάζων ἀρχὴν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ πᾶσιν ἐπικρατύνειν τὴν βασιλείαν, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἐντεῦθεν αὔξων ἡδόμενον, ὅμως καὶ ἐξ ἀγαθῶν μετεῖχεν οὐκ ὀλίγων πράξεων, καὶ οὐ παντάπασι διήπου θεν πρὸς τὴν ἐναντίαν ἀπονενεύκει διάθεσιν, σκηνοβατῶν τὰ ὄλισθρια, ἀλλ' ἦν ὡς ἀπὸ ὄψεως σαρκῶν ἐκείνου πανάκειαν θηράσασθαι πρυμάχητον καὶ σώζουσαν εὑρεσθαι ἀντίδοτον, καὶ ὥσπερ ἐξ ἀκανθῶν τρυγῆσαι ῥόδον ἡδύπνουν, ἢ γοῦν ἐξ ἑλλεβόρου καὶ κωνείου ψαρσὶ παραθέσθαι καὶ ὄρτυξιν ἡδεῖαν ἑστίασιν· ἐπεὶ καὶ δωρεαῖς ἔθαλπε τῶν ὑπηκόων τοὺς ἐνδεεῖς, εἰ μόνον ἐλπίδος τι διεφαίνετο ὡς ὁ αἰτῶν οὐκ ἀποστυγεῖ ἐκεῖνον, παθαινόμενος τὴν ψυχὴν ἐφ' οἷς κακουργὸς Ἀνδρόνικος δείκνυται. Καὶ τὴν τῶν μέγα δυναμένων πλεονεξίαν οὕτως ἐκόλασε, καὶ χεῖρας τἀλλότρια διφώσας οὕτως συνέστειλεν ὥστε βασιλεύοντος ἐκείνου αἱ πλείους ἐπαρχίαι πρὸς πλῆθυσμὸν ἐπέδωκαν τῶν οἰκούντων. Ἕκαστος γὰρ κατὰ τὸ προφητικὸν παράγγελμα ἐπὶ τὴν σκιὰν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀνεκλίνετο, καὶ τὸν τῆς ἀμπέλου καρπὸν συγκομιζόμενος καὶ γῆς εἰσοικιζόμενος τὰ ἐκφόρια ἀσμένως ἤσθιε καὶ ἡδέως ἐκάθευδε, μὴ φορολόγου ἀπειλὴν δεδιττόμενος, μὴ πλεονέκτην ἢ συζητητὴν εἰσπράκτορα κατὰ νοῦν στρέφων, μὴ τὸν ἐκφυλλίζοντα ὑποβλεπόμενος, μὴ τὸν καλαμῶντα φανταζόμενος, ἀλλὰ τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι ἀποδιδοὺς οὐδένα τῶν ἐπιβιπλοῦντα εἶχε τὸ κέρμα καὶ τὸ τάλαντον πολυπλασιάζοντα, ὅστις ὅτε καὶ τὸ χιτώνιον προσαπαιτοῦντα καὶ τὸ ψυχάριον αὐτὸ πολλάκις ἀναχρέμψασθαι βιαίως ἐγκείμενον. Ἦν γὰρ ἡ Ἀνδρονίκου ἐπίκλησις οἷά τι ὀλέθριον καὶ ὑπακοδαστικὸν τῶν φορολόγων ἔπασμα καὶ φαρμάκευμα, καὶ δυσήκουστον φόβητρον τοῖς ὅσοι παρὰ τὰ διατεταγμένα εἰσέπραττον, καὶ νάρκωσις καὶ πάρεσις χειρῶν αἳ πρὸς μόνον ἀφεώρων πρότερον τὸ λαβεῖν. Πολλοῖς δὲ καὶ τὸ [P. 209] ἐθελουσίως ἀπογαριζόμενον ἀπεπέμπετο, ὥσπερ σὴς ὑφορώμενον τῶν ἐκείνοις προσόντων, ἢ ἑτέρα τις φθαρτικὴ δύναμις τὸ προσεγγίζον ἀπολλύσα. Τὸ δὲ δὴ μεῖζον, καὶ ἀθρόοις ὀψωνίοις ἐναγοῦ ὀφοδιάζων τοὺς τὰς δημοσίους ἀναζωννυμένους ἀρχάς, καὶ ὅσα πείσονται δεινὰ τὰς αὐτοῦ παραβλεψάμενοι ἐντολὰς προαγγέλλων, οὕτως ἐξέπεμπεν, οὐκ ὠνίους ταύτας τοῖς βουλομένοις προβάλλων καὶ τοῖς ἐκ τριόδων ἀποδιδοὺς

A

B

C

D

ΑΣΣ 3. Etsi autem Andronicus adeo iracundus, asper et inexorabilis erat, ut aliorum malis gauderet et aliis evertendis se suum suorumque liberum imperium stabilire putaret, ac voluptatem inde caperet, tamen non pauca recte administravit, nec plane ab omni virtute degeneravit; sed ut ex viperæ carnibus, ita ex ipso quoque Panaceam venari licebat et salutare antidotum consequi, et ex asperis spinis suaveolentem rosam decerpere, et ex hellebore et aconito suavem victum præbere psaris et coturnicibus. Nam subditos pauperes largitionibus fovebat, si qua modo spes suberat cum qui opem implorabat Andronico ob scelera non infensum esse. Procerum avaritiam ita multavit et manus alieni avidas ita compressit, ut eo imperante multæ provinciæ colonis auctæ sint, cum quisque, secundum propheticum dictum, sub umbra suarum arborum recubaret, et vindemia poneta et frugibus comportatis hilariter epularetur, et suaviter dormiret non quæsloris minus timens, non exactorem avarum exspectans: **ΑΣΣ** sed si Cæsari dederat quæ erant Cæsaris, nemo erat qui plus ab eo postularet aut etiam tunicam aliquando eriperet et violenter ad necem adigeret. Nam quæstores ad Andronici appellationem ita terrebantur, ut rapaces alioqui manus facile ab alieno abstinerent, ac munera ultro a provincialibus oblata tanquam pestes aliquando aversarentur. Et quod majus est, cum magistratus in provincias ablegabat, larga eis stipendia dabat, simulque denuntiabat quas pœnas sua jussa negligentibus irrogaturus esset. Neque enim publica munera vendebat aut levi munusculo conciliatus conferebat, sed gratuito, habitoque delectu magistratus ordinabat. Itaque multi olim profugi et publicis calamitatibus pene immortui, quasi archangeli tuba audita, ex diuturno veterno experrecti revixeruni, pristina felicitate recuperata: et ut Ezechielis visio docet, ossa ad ossa congerebantur, artus artubus conjungebantur, et brevi tempore plerseque urbes et vitam **ΑΣΣ** et pristinas opes receperunt. Quodsi quid e Psalmis Davidicis inserendum est, desertum mutavit paludes et terram aridam in rivos aquarum. Publica vectigalia rapinis exactorum reprimendis auxit; et crebros exactiones ab avaris quæstoribus obnoxium populum veluti panem devorantibus repertas, et quotannis quasi debitum cflagitatas, ad certum numerum revocavit.

ὁποιουδή τινος δόματος, ἀλλὰ δῶρον τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ ἐπιλέγδην παρεχόμενος. Ὅθεν οἱ πάλαι τῷ χρόνῳ παρασυρέντες καὶ τοῖς κοινοῖς πράγμασι νοσοῦσι κατενεχθέντες εἰς θάνατον, ὥσπερ ἀρχαγγέλου τινὸς εἰς τὰ ἐκείνων ὦτα περισαλπίσαντος, τὸν χρόνιον ἀπεσείσαντο κάρον καὶ τὴν παλαιὰν ἀπέθεντο νέκρωσιν· καὶ καθὼς ἡ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ὄρασις βούλεται, ὀστᾶ συνήγοντο πρὸς ὀστᾶ καὶ ἁρμονίαι πρὸς ἁρμονίας, καὶ ἐν βραχεῖ αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων ἀνεβίωσαν καὶ τὸ πρώην ἀπέλαθον εὐθαιμον. Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ τῶν τοῦ ψαλμῳδοῦ Δαβὶδ ἐνταῦθα προσεπαγαγεῖν, ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων καὶ γῆν ἄνυδρον εἰς διεξόδους ὑδάτων. Καὶ τὰς διασπορὰς ὑπισυνῆξε τῶν τοῦ δημοσίου τελεστῶν ἐκ τοῦ παῦσαι τοὺς ἐκ τῶν πρακτόρων κονδυλισμοὺς καὶ συστεῖλαι εἰς ὡρισμένον τι ζήτημα τὰς ἐπαλλήλους ἀπαιτήσεις, ὑπόσας οἱ δεινοὶ τῶν φόρων ἐφεῦρον ζητηταὶ καὶ εἰς ὕφλημα ἐπεκράτυναν ἐνιαύσιον, οἱ ἐν βρώσει ἄρτου τὸν ὑποπίπτοντα λεὼν κατεσθίοντες.

Cum autem apud Romanos, eosque solos, ut opinor, iniquissima consuetudo valeret, ut naves tempestatibus in litus ejectæ non modo a nemine adjuvarentur, sed ab accolis quovis turbine sævioribus diriperentur, si qua fluctus reliqua fecerant, iniquissimæ isti rationi tam acriter est adversatus, ita piraticam illam rapacitatem compescuit, ut hæc una res amplissimas ejus laudes complectatur. Nam audici quidem proceres id malum deploratum et immedicabile judicabant et 424 vetustate confirmatum; ac multos e superioribus imperatoribus, fasciculis litterarum in provincias missis, extrema naufragorum spoliatoribus minitatos: sed conatum illum fuisse irritum et intra scripta substitisse, rubricam imperatoriam illius mali undis eluentibus, ut litteræ illæ plane in aqua scriptæ viderentur et edicta frustra submolarentur.

Ἔθους δὲ ἀλογωτάτου παρὰ Ῥωμαίοις, ὡς ἔοικε, μόνοις ἰσχύοντος (τὸ δέ ἐστι τὸ τὰς χειμαζομένας ναῦς, ὑπὸ πνευμάτων καὶ φλοίσβῳ θαλαττίῳ ταλαντευούσας, μηδένα ἔχειν τὸν συναιρόμενον καθ' οὓς ἂν λιμένας ἢ τόπους ἐκβράσσωνται κύμασιν ἑλαυνόμεναι, τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ καταιγίδος χείρους ὁρᾶν τοὺς ἐκεῖσέ πη λαχόντας τὴν οἴκησιν διασπῶντας καὶ ἁρπάζοντας ὁπόσα μὴ παρέσυρε θάλασσα), οὕτω τοι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀτοπίαν πολὺς ἀντέπνευσε καὶ εἰς πραεῖαν αὖραν μετέβαλε τὴν τῶν πλοίων καταποντιστικὴν τῶν πλείστων ὁρμήν, ὡς ἀντὶ πολλῶν ἓν εἰς εὐφημίαν ἐκείνῳ τοῦτο τὸ ἔργον ἀρκεῖν. Οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸ βασίλειον βῆμα δυσίατον τὸ κακὸν ἢ τέλεον ἀμετάβλητον ὡσεὶ καὶ εἰς ἕξιν ἐληλυθὸς καὶ προκόψαν ἐπὶ τὸ χεῖριστον ᾤοντο· πολλοὺς μὲν γὰρ καὶ τῶν πρότερον αὐταρχησάντων Ῥωμαίων βουληθῆναι τὴν τοῦ ἔθους τούτου παῦσαι παραλογίστητα, καὶ φακέλλους ἀπολῦσαι διαταγμάτων βασιλικῶν τὰ ἀνήκεστα διαπειλουμένων τοῖς ὑπλιζομένοις κατὰ πλοίων τῶν ναυαγῶν καὶ διαρπάζουσι τὰ ἔνδον αὐτῶν· ἐν γράμμασι δὲ μόνοις τὰ τοιαῦτα θεσπίσματα κεῖσθαι, οἷα κατὰ κλύδωνα τοῦ κακοῦ κορυφουμένου καὶ μεταρσίως αἰρομένου καὶ τὸ βασιλικὸν ἀπαλείφοντος ἐρυθρόδανον, ὡς γράφειν ἄντικρυς τοὺς γράφοντας καθ' ὑγρῶν δύκειν καὶ ὑποσημαίνεσθαι μάτην τὰ οἰκεῖα κελεύσματα.

4. Quæ cum hi dixissent, Andronicus circumstantem senatum acriter intuitus, et suspirio ex imis præcordiis ducto: « Nihil, inquit, est, quin ab imperatoribus emendari queat; nec ullam peccatum est, quod vires eorum superet. Superiores autem imperatores aut rem aiulle sunt aggressi aut se dolere injuriis simularunt. Nam si corruptelam illam vere suppressam, et libere agi ea quæ ad æquitatem pertinent voluissent, rubricatis litteris omissis et chartis inutilibus despectis, cogitassent sanguinem flere, non lacrymas fundere eos qui homines, apud quos fractæ naves ejiciuntur, occultis in mari saxis et rupibus duriores experiuntur; et ense illos coercuissent, qui non frustra gestatur, et caditie iniquos damnassent. Nunc, ut nihil 425 videtur, nihil nisi militiam usurpserunt, et in alienis malis contra quam decet patientes, afflictos ipsi quoque sunt insectati, dum pravos mores non corrigendo confirmarunt. » Quæ cum dixisset, subjecit: « Viri, qui sanguine mihi juncti aut lide vestra meam benevolentiam consecuti estis, et reliqua circumstans corona, sive in senatum ascripta sive aliis imperii muneribus destinata, audite, audite me. Loquar enim non ea quæ aer frustra dissipet, sed ea quæ nisi suo tempore ipsa re apparebunt, me edicti auctorem gravi ira com-

δ'. Καὶ οἱ μὲν τοιαῦτα ἐφθέγγοντο· ὁ δὲ δριμέως τὸ περιεστὼς ἐκεῖνον σύμπαν περιβλεψάμενος γερούσιον, στενάξας εἶπε βαθὺ ὡς « Οὐδὲν τοῖς βασιλεῦσιν ἀδιόρθωτον, οὐδ' ἔστι τι τῶν πλημμελῶς γινομένων ὃ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ὑπερπέπαικεν. Ἐβλακεύοντο τοίνυν, ὡς ἔοικεν, οἱ πρότερον αὐτοκράτορες, [P. 210] ἢ ἐπλάττοντο τὸν ἐπὶ τοῖς κακίστοις ἀχθόμενον. Εἰ γὰρ ἀληθῶς ἐβούλοντο στῆναί ποτε τὰ βιαφθόρα καὶ παρρησίαν ἄγειν ὁπόσα τὴν εὐνομίαν συνίστησι, παρηγγωνίσαντο ἂν τὸ ἐν τοῖς γράμμασιν ἐρυθρὸν, καὶ τὸν χάρτην ὡς οὐδὲν ὀνησιφόρον παραβλεψάμενοι ἐβάλλοντο ἂν κατὰ νοῦν ὡς αἵμασι πνεόντων, ἀλλ' οὐχὶ δάκρυσιν ἐπιστένουσιν οἱ σπιλάδων καὶ πετρῶν ὑφάλων τραχυτέρους εὑρίσκοντες παρ' οἷς αἱ νῆες αὐτῶν ἐκβράσσονται ὑπὸ κλύδωνος, καὶ κατ' αὐτῶν ἐχρήσαντο ἂν τῷ ξίφει μὴ φροντίσαντι μάτην μηδὲ εἰκῇ, καὶ βάλον ἂν εἰς κεφαλὰς ἀνόμων θάνατον. Νῦν δ', ὡς πέπεισμαι, γράφοντες αὐτόχρημα πονηρίαν ἔγραφον, κἀπὶ τοῖς ἄλλων κακοῖς οὐκ ἐπαινετῶς ἐπιδεικνύμενοι τὸ μακρόθυμον τοῖς πάσχουσι συνεπετίθεντο καὶ αὐτοὶ, καὶ ἐπεκράτυνον μᾶλλον τὰ οὐκ ἐπαινετέα ἔθιμα, οἷς τὴν τούτων διόρθωσιν ἐκόντες ἐξεπεπίσταντο. » Ταῦτ' εἰρηκὼς, « Ἄνδρες, » προσεπῆγεν, « οἳ μεθ' αἵμά μοι προσῳκείωσθε καὶ ὅσοις ἡ πρὸς ἐμὲ πίστις εὔνοιαν ἐπεβράβευσε, καὶ τὸ παριστάμενος δὲ λοιπὸν, ὅσον τε εἰς γερουσίαν ἐγκέκριται καὶ ὅσον ἐς τὸ ἄλλως ὑπουργικὸν τῇ βασι-

λείᾳ Ῥωμαίων ἀποκεκλήρωται, ἀκούσατέ μου, ἀκούσατε. Φθέγξομαι γὰρ οὐχ ὅσα περ ἀὴρ διαφορήσει ἀτέλεστα, ἀλλ' ὁπόσα, εἰ μὴ τὸν εἰκότα χρόνον ἐπ' ἔργον ἐκβήσονται, τὸν μὲν τὸ ποιητέον ἐμὲ διακελευόμενον ἐκμηνώσειν εἰς ὀργήν, ἡ δὲ βαρεῖά τις καὶ δυσύποιστος ἐπενσκήψει τοῖς παρὰ τὰ διατεταγμένα μοι πράττουσι καὶ ἀρχικῶν οὐκ ἐμπαζομένοις ὅλως φωνῶν. Χρεὼν μὲν οὖν καὶ τἄλλα τὰ κοινοβλαβῆ καὶ κρεισφόρα Ῥωμαίοις παύσασθαι, καὶ ἔστωσαν εἰδότες οἱ τὸν πλεονέκτην βίον μεταδιώκοντες ὡς, εἰ μὴ λήξουσιν ἑθελονταὶ τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐφέσεως, καὶ τὰ οἰκεῖα προσαπολέσουσι καὶ τοῖς τῶν πενήτων ἐκφυσηθήσονται στεναγμοῖς, ὥσπερ ἐν σφοδρᾷ λαίλαπι χοῦς ἀπὸ προσώπου γῆς ἐκριπίζεται, μάλιστα δὲ τὸ ταῖς ναυσὶν ἐπιτίθεσθαι καὶ διαρπάζειν τοὺς φόρτους, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτὰς καττατειμαχίζειν καὶ ἀπογομφοῦν. Εἴ τις τοίνυν ὑμῶν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ἡμετέρου κράτους χειρίζει ἢ εἴ τις ἀκινήτων παραλίων κύριος, καταρτισάτω πρότερον ἑαυτὸν, εἶτα καὶ τὸ ὑπήκοον εἰς δέος τὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας ὑποστολήν καὶ αἰδώ· ἢ μὴν ἐκ τῆς ψυχῆς ζητηθήσεσθαι πολλαπλάσιον τὸ ἀδίκημα τοῦ τὴν ἐπαρχίαν διέποντος ἢ τὸν ἀγρὸν κατέχοντος, κἂν εἴη αὐτὸς μὲν ἀθῷος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, οἱ δ' ὑποδρηστεύοντες ἐκείνῳ τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἀποτελέσωσι. Λοιμοῦ γὰρ μαστιγουμένου κυρίου τὸ ὑπὸ χεῖρα νοῦν οἶσει· καὶ ὥσπερ ἐξομοιοῦσθαι τῷ ἄρχοντι φιλεῖ τὸ ἀρχόμενον προτέρῳ ὁρῶντι τὰ μὴ ἐπαινετὰ ἐφεπόμενον, οὕτω καὶ μαστιζομένῳ καὶ ἀναγκαστῶς μεταμανθάνοντι τὸ κοινῇ συνοῖσον ἐφέψεται τὸ ὑπήκοον κατὰ πόδας, ὅσα καὶ μητρὶ παῖς. Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκδικήσεως ᾗ καθυποβληθήσεται ὁ τῆς ἐμῆς παρήκοος ἐντολῆς [P. 211], ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ ἀπαιωρηθήσεται τῆς νεώς· εἰ δὲ τοῦτον παρέσυρε φλοῖσβος θαλάττιος, ἔφ' ὑψηλῆς ἀνασκολοπισθήσεται σκοπιᾶς, μεγίστης τινὸς καὶ ἰθυτενοῦς ἐκ τῶν ἐκεῖσέ που ὀρέων ἀποτμηθείσης δοκοῦ, ἵν' οὕτω καὶ τοῖς κατὰ τὰ ἀχανῆ ναυτιλλομένοις πελάγη περίοπτος ἔσοιτο ὡς λαῖφος ἐν περαίᾳ προφαινόμενος καὶ ναυαγὸς ἐν γῇ δεικνύμενος καὶ εἰς σύμβολον παραλαμβανόμενος τοῦ μὴ προβῆναι καὶ εἰσέτι θραῦσιν νηῶν καὶ τῶν ἐνόντων αὐταῖς προνόμευσιν, καθὰ καὶ Θεὸς ἐν ἀέρι τὸ ἑαυτοῦ τόξον ἐνέτεινεν εἰς σημεῖον τοῦ μηκέτι ἔσεσθαι ὕδωρ εἰς κατακλυσμόν. »

A movebunt: ea vero aeris et intolerabilis in eos desaeviet, qui dicto magistratus non audientes secus ac jussi fecerint. Cum autem alia quoque rei publicæ incommodantia et cladem Romanis importantia abroganda sint, homines ex rapto vivere soliti sciunto, nisi ultro appetere aliena desierint, etiam sua amissuros et pauperum suspiriis non secus ejectum iri quam pulvis a vehementi turbine dissipatur, eos præsertim qui naufragiis insidiantur et sarcinas diripiunt et aliquando ipsas naves dissecant et comminuunt. Si quis vestrum igitur nostra **426** auctoritate magistratum aliquem gerit, si quis fundos maritimos possidet, is primum se ipsum, deinde subditos quoque ad justam Dei et imperii nostri observantiam ac reverentiam confirmet. Profecto pœna delicti multiplex ab eo exigetur, qui vel provinciæ præest vel agrum possidet. Quodsi ipse et animo a facinore abhorruerit et manus abstinuerit, sed ministri ejus scelus id admiserint, id ipsi imputabitur. Nam si sceleratus dominus flagellabitur, servitia resipiscent. Et ut subditi in illaudatis rebus principem imitari solent, ita etiam, si is flagelletur et publicæ utilitati servire cogatur, hi eum ut matrem filius sequentur. Ut autem pœnæ quoque modum noveritis, quam edicti mei contemptor luet, in malo navis pendebit. Sin eum fluctus marinus deturbarit, in alto littore editaque speculatissimæ arbori quæ in iis montibus cædi poterit, affigetur; ut qui medio mari navigant cum conspiciant, velut de antenna velum, prominentem, atque in terra naufragum, suo exemplo cæteros monentem ne **427** naufragia invadant et naves spolient, quemadmodum Deus arcum suum in nubibus suspendit, qui argumento esset non fore amplius diluvium. »

ε'. Καὶ ὁ μὲν φαμενος ταῦτα πρὸς ἑτέροις εἶχε τὸν νοῦν, τὸν ἄγαν χαρακτηρίζων παθαινόμενον καὶ εἰκάζων τὸν μηδ' ὅλως παραδεξόμενον τῶν δοξάντων μεταποίησιν ἢ ῥοπὴν φιλάνθρωπον ἐφ' οἷς ἀπεφήνατο· οἱ δ' ἀκηκοότες ἀπολιθωθέντες τῷ δέει μικροῦ (πεῖρᾳ γὰρ ἤδεσαν ὡς οὐκ οἶδε παίζειν Ἀνδρόνικος, οὐδ' ἄλλα μὲν ἐν τοῖς τοιούτοις φθέγγεσθαι, ἄλλα δὲ κεύθειν ἐν ταῖς φρεσίν), ὀψὲ καὶ μόλις ἐν τῷ καθεστῶτι γενόμενοι, ἐπιστολὰς γράψαντες διὰ ταχυδρόμων ἐξέπεμψαν τοῖς τῶν σφετέρων ἐπιστάταις κτημάτων καὶ τοῖς ἀντ' αὐτῶν διέπουσι δημοσίας ἀρχάς, πολλὰ τούτοις ἐπισκήπτοντες καὶ παράκλησιν πᾶσαν ἐπάγοντες προσοχεῖν τε καὶ ἐπαγρυπνήσειν μήπως ναυαγίῳ ἐγκύρσασα ναῦς ἐσείταί τι πεπονθυῖα δεινὸν, εἰ δὲ δυνατὸν, καὶ τοῖς ἀνέμοις αὐτοῖς ἐπιτιμᾷν ἢ κατὰ τὴν Αἰόλου μυθολογίαν ἀσκοῖς τὰ πνεύματα συλλαμβάνειν, ἵνα μὴ καταιγίδας ἐγείρωσι καὶ τὴν ἅλμην διαταράσσωσιν. Ἀμέλει

5. Quæ cum dixisset magnum dolorem præ se ferens, eumque exprimens qui nec consilium mutaturus nec de sententiæ severitate quidquam remissurus esset, aliis rebus intentus fuit. Auditores vero, experientia edocti nescire jocari Andronicum, nec alia loqui, alia sentire in rebus hujusmodi, metu trepidabant; et vix tandem animis receptis, per veredarios procuratores suos et in magistratibus suam vicem obeuntes severissime monuerunt ac obtestati sunt, ut vigilantissime caveant ne tempestate fracta navis lædatur, sed potius, si fieri possit, ipsos etiam ventos increpent aut, ut de Æolo fabulantur, utribus includant, ne turbinibus mare exagitent. Ab eo tempore nulla navis jactata fluctibus ullam sarcinarum jacturam fecit, aut parte tabulatorum spoliata est, aut malum ancoramve aut minimum funiculum, nedum ulla armamenta amisit. Imo

sive ventis in terram ageretur sive scopulis occultis aliisa frangeretur, non aliter ΔΨΒ spectabatur quam cymba Charontis, qua ex faucibus inferni animæ veherentur; aut ut sacræ naves a populo et magistratibus submisse curabantur, ne quid in terra amitterent quod mare non abstulisset.

A τοι ἐκ τοῦδε οὐκ ἦν ὁρᾶν πλοῖον ὃ περιπεσὸν κλύδωνι παρὰ του τῶν ἁπάντων διαρπάγη τι τοῦ φόρτου ἢ μέρος τῶν καταστρωμάτων ἀφῄρητο ἢ καθῄρητο τὸν ἱστὸν ἢ ἄγκυραν ἀπεβάλετο ἢ τῶν ὅπλων τινὸς ἐστέρητο μέχρι καὶ μαρίνθου λεπτῆς, ἀλλὰ πνεύμασι τῇ χέρσῳ ἐκπτυόμενα ἢ χειρὶ σὺν ἁρπασθέντα πέτραις ἢ προβόλοις καταῤῥηγνύμενα, ὡσεὶ καὶ Χαρωνικὰ ψυχαγωγὰ ἀκάτια ἐκ στομίου ᾅδου ἀναγόμενα ὑπεβλέποντο ἀντιπαρερχόμενα ἢ ὡς θεωρίδες νῆες ἀμφιπεριεῖποντο, καὶ μεθ' ὑποστολῆς εἶχον ἀμφιπονούμενον αὐτὰς τὸν πολὺν καὶ λαώδη ὅμιλον καὶ τὸ χειρίζον τὰς ἀρχὰς, μή πού τι κατὰ χέρσον ἀπολέσωσιν ὃ μὴ κλύδων ἠφάνισεν ἅλιος. Καὶ ἦν ἀτεχνῶς γαλήνη διαγελῶσα ἐκ ζάλης καὶ δεξιᾶς ὄντως θειοτέρας ἀλλοίωσις τὸ ὁρώμενον.

Ita ex tempestate subita tranquillitas exstitit, ut ea mutatio divinitus instituta videretur. Idem maximum aquæductum subterraneum, qui in medio foro non stagnantem et morbidam sed fontanam et potabilem aquam effunderet, maximis sumptibus renovavit, Hydrale fluvio in eum derivato: ad cujus primos fontes turrim exstruxit et ædes ad æstivandum idoneas. Ex eo fonte adhuc aquantur, qui ad Blachernas et interius etiam in urbe habitant. Nam id opus morte ejus interruptum est, quominus aqua in medio quoque foro exsiliret. Seculi autem imperatores in hunc usque diem id opus ita curarunt, ut Isaacius, qui Andronico una cum imperio vitam eripuit, et turrim et ædes amœnissimas diruerit, ex invidia nimirum pulcherrimi istius facinoris.

Οὗτος ἀνεκαίνισε μεγίσταις δαπάναις καὶ τὸν παλαιὸν ὑπόγειον ἀγωγὸν, ὃς περὶ μέσην ἔξεισιν ἀγορὰν ὑετίζων κάτωθεν ὕδωρ οὐχ ἑστὼς καὶ νοσῶδες, ἀλλὰ πηγιμαῖον καὶ πότιμον ὡς πλανώμενον· τὸν γὰρ ποταμὸν Ὑδράλην ἐπωχέτευσε τῷ αὐλῶνι τούτῳ τοῦ ὕδατος, καὶ περὶ τὰς πρώτας τούτου πηγὰς πύργον τε ἀνῳκοδόμησε καὶ οἰκήματα ἦγειρε πρὸς θερινὴν διαίτησιν ἐπιτήδεια. Καὶ νῦν ἐκ τούτου ὑδρεύονται ὁπόσοι περὶ τὰς Βλαχέρνας καὶ ἔτι ἐνδοτέρω τῆς πόλεως τὴν οἴκησιν ἔλαχον. Οὐδὲ γὰρ ἅπαν τὸ ὑδροχεῖον ἐπεσκεύαστο, ἵνα καὶ κατὰ μέσην τὴν ἀγορὰν ἐκδίδωσι τὸ ὕδωρ διαυλωνιζόμενον· ὁ γὰρ μίτος ἐκεῖνον ἐπιλέλοιπε τῆς ζωῆς. [P. 212]. Τοσοῦτον δ' ἐμέλησε τοῖς μετ' ἐκεῖνον ἄρξασιν, ὅσοι τέως ἐς δεῦρο ἀνέσασαν, πύρας ἐπιθεῖναι τῷ κοινωφελεῖ τούτῳ ἔργῳ, ὅστις καὶ ὁ τοῦτον μεταστήσας τῆς ἀρχῆς ἅμα καὶ τῆς ζωῆς Ἰσαάκιος τόν τε πύργον κατήρειψε καὶ τὰς χαριεστάτας οἰκήσεις κατέβαλε, φθονῶν ὥσπερ Ἀνδρονίκῳ τῆς καλλίστης ταυτησὶ πράξεως.

ΔΨΘ In prætoriis magistratibus reficiendis viros præstantes et senatorii ordinis optimos delegit, et amplissimis muneribus donatos ablegavit, ut beneficiis tantis ornati minus graves essent civitatibus et defendendis ac sublevandis pauperibus semper intenti. Qui, cum abunde suppeteret unde viverent (nam quadragenas et octogenas argenti minas secum auferebant), tanquam sacrilegio etiam iis abstinebant quæ a provincialibus ultro offerebantur, quod aut e manu potentis erepti aut aliis beneficiis affecti essent. Unde civitates exiguo tempore creverunt, terra centuplum fructum tulit, annona parvo veniit. Facile quoque se ab iis adiri passus est Andronicus qui de violentia potentum querebantur, nulla personarum habita ratione; jus a justo removit, sed genere et opibus illustres æque ac tenuis fortunæ homines in jus adductos ex æquo audivit. Insolentes, quos cum obscuris hominibus jure agere pudebat, si convicti essent injuriarum, quod pauperes opprimerent aut pugnis cæderent, graviter castigatos pro delicti modo mulctabat. Aliquando Badibrenum Theodorum, quem ΔΨΘ supra Alexii imperatoris præfectionem adjuvisse ostendimus, quidam agricola accusarunt, quod apud se divertisset ac cum servitiis et jumentis suis, omnibus necessariis acceptis, discedens nihil solvisset. Quod ubi verum esse comperit, ipsum duodecim plagis fuste castigavit, et ex fisco agricolis longe plus quam quanti erat damnum solvi jussit. Scripsit et ad

Ἀνεκτοιῶν δὲ καὶ τὰς πραιτωρίας ἀρχὰς, ἄνδρας λογίμους καὶ τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἀρίστους αὐταῖς ἦν ἐφιστῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀδροτάτοις ἐπαίρων φιλοδωρήμασι, τεθραμμένους εἶπόι ἄν τις ταῖς εὐπουίαις ἐξέπεμπε, προμηθούμενος ἐντεῦθεν τοῦ ἀνεπαχθῶς ταῖς πόλεσι στέλλεσθαι καὶ τοῦ σφᾶς ἐπιμόνως προσανέχειν τῷ ἐλέῳ καὶ τῇ κρίσει τῶν ταπεινῶν. Οἱ δὲ διαρκῶς τῶν ἐπιτηδείων ἔχοντες (ἀνὰ τεσσαράκοντα γὰρ καὶ ἀνὰ ὀγδοήκοντα νομίσματος ἀργυρέου μνᾶς ἀπεφέροντο) ὥσπερ ἱερῶν χρημάτων ἐφείδοντο ἃ παρά τινων καὶ αὐθαιρέτως σφίσι παρείχοντο ἀνθ' ὧν ἐκ χειρὸς δυνάστου ἐῤῥύσθησαν ἢ τινος ἄλλως ἀγαθοῦ μετεσχήκασιν. Ὅθεν διὰ βραχέος εἰς πλῆθυσμὸν αἱ πόλεις ἐπέδωκαν, ἥ τε γῆ τὰ ἐκφόρια κατὰ ἑκατοστύας ἀνέδωκε, καὶ ὀλίγου τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπεδίδοτο. Ἦν δὲ καὶ τοῖς κατειπεῖν ἔχουσι τῶν χειροδικῶν εὐέντευκτος, καὶ πρόσωπα μὴ λαμβάνων οὐκ ἦρεν ἀπὸ τοῦ δικαίου τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἐπ' ἴσης τῷ τὴν τύχην χθαμαλῷ τὸν καὶ γένει καὶ πλούτῳ σεμνὸν παράγων ἐπὶ τὸ κρίνεσθαι ἀμφοτέρων νουνεχόντως κατηκροᾶτο, καὶ ἐπέπληττον ἱκανῶς καὶ δίκην ὑπεῖδε ἀνάλογον τῷ γαύρῳ καὶ ἀδοξοῦντι μετὰ πάντος κρίνεσθαι, εἰ περιόρατο ἀδικῶν ἢ ἐκβλίβων καὶ πλήττων πυγμῇ τὸν ἔγγιστα. Ποτὲ οὖν καιροῦ περιέστησαν αὐτὸν ἐξ ἀγροικίας τινὲς, κατιδοῦντες τοῦ Δαδιβρηνοῦ Θεοδώρου ὡς καταλυσαντος παρὰ σφίσιν ἐν τῷ παροδεύειν, καὶ πορισαμένου μὲν ὅσων ἐπῄνιζεν αὐτὸς καὶ ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ ἅπασα καὶ τὰ ὀχήματα ξύμπαντα, μηδὲν δ' ἀπόδομα καταθεμένου ἐν τῷ μεθίστασθαι. Ἔστι δ' ὁ Δαδιβρηνὸς

οὗτος ὃν ὁ λόγος ἐδήλωσεν ἄνωθεν ὑπηρετῆσαι μεθ' ἑτέρων τῇ τοῦ βασιλεως Ἀλεξίου πνιγμονῇ. Δικάσας οὖν μετὰ τῶν ἀγροτέρων ἐκείνων, καὶ ἀληθείας εὑρὼν ἐχόμενα τὰ λεγόμενα, αὐτὸν μὲν δι' ἀλλαντῶν ἐπαίδευσε δώδεκα, τὴν δὲ τῶν ἀναλωλάτων τιμὴν ἐς τὸ πολλαπλάσιον ἐκέλευσε καταθέσθαι τοῖς ἐπὶ τῶν χρυσώνων τῶν βασιλικῶν. Ἔγραψε δὲ καὶ πρός τινας τῶν τὰ δημόσια ἐνεργούντων ἐπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως· « Ἀληθινὲ (19) τοῦ ψεύδους πρωτάγγελε, σὺ ἀσύνετέ μοι Συνέσιε, καὶ σὺ ἀγοραῖε Ἀαχανᾶ, ἤκουσται τῇ βασιλείᾳ μου ἀδικεῖν ὑμᾶς τὰ πολλὰ, καὶ ἢ τὸ ἀδικεῖν ἑάσατε ἢ τὸ ζῆν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὑμᾶς καὶ ζῆν οὔτε τῷ Θεῷ ἀρεστόν ἐστιν οὔτ' ἐμοὶ τῷ δούλῳ αὐτῷ ἀνεκτόν. »

A quosdam magistratibus fungentes hujusmodi litteras : » Vere mendacii princeps, prudenti meo judicio imprudens, et tu holitor venalicie, auditum est nostro imperio vos studere injuriis. Enimvero aut injurias aut vitam relinquite. Nam vos injurios esse et vivere neque Deo acceptum est nequemihi servo ejus tolerabile. »

Τοσοῦτον δ' ἀπεῖχε τὴν τότε καὶ νῦν περὶ δογμάτων θείων κρατοῦσαν κάτάστασιν ἐπαινεῖν, ἢ περὶ Θεοῦ τι λέγειν καὶ ἀκούειν ἀεὶ καινότερον ἤθελε, καὶ ταῦτα τῆς ἡμετέρας σοφίας οὐκ ἄκρῳ λιχανῷ γεγευμένος, ὥστε καὶ τῷ νέων Πατρῶν Εὐθυμίῳ (μέγας δ' ἐν λόγοις οὗτος ἦν ὁ ἀνὴρ) [P. 213] καὶ τῷ Κινάμῳ Ἰωάννῃ οὐ μόνον ἐπέπληξεν ἐντὸς τῆς βασιλείου σκηνῆς κατὰ τὸ Λοπάδιον διαλεγομένοις περὶ τῆς « Ὁ Πατήρ μου μείζων μού ἐστι » τοῦ θεανθρώπου φωνῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ Ῥυνδακοῦ ποταμοῦ ἀκοντίσειν χαλεπήνας ἐπείλησεν, εἰ μὴ παύσαιντο ποιούμενοι περὶ Θεοῦ τὴν διάλεξιν. Καὶ μὴ κἀκεῖνό γε σημεῖον τοῦ μὴ πάμπαν ἐκτεθηριῶσθαι Ἀνδρόνικον· τοῦ γὰρ λόγου λόγον τιθέμενος οὐ πόρρωτῆς ἀλουργίδος τοὺς πατέρας λόγιον ἐτίθετο, ἀλλ' ἐγγὺς ἄγων τοῦ θρόνου καὶ δωρεαῖς διαβάλπων συχναῖς, καὶ τιμῆς οὔκουν ἐλαχίστης μεταδιδοὺς, ἐδείκνυ ἑαυτὸν καὶ φιλοσοφίαν οὐρανοβάμονα μέγα τι χρῆμα οἰόμενον καὶ πλείστου τιμώμενον, καὶ σοφιστὴν ἐγκωμιάζοντα καλιῤῥήμονα, καὶ τοὺς νομοτριβεῖς ἄνδρας περὶ πλείστου μάλα τιθέμενον.

Tantum porro abfuit ut consuetudinem et tunc et nunc receptam de divinis dogmatibus disputandi probaret, aut de Deo novi aliquid vel dicere vel audire vellet (idque cum nostram doctrinam non summis tantum labris attigisset), ut novarum Patrarum episcopum Euthymium, virum erudilissimum, et Cinamum Joannem, ad Lopadium de illo Christi dicto *Pater major est me* in suo tabernaculo disserentes objurgarit, et in Rhyndacum amnem abjecturum minatus sit, ni desisterent. Fuit autem illud argumento, non plane efferatum fuisse Andronicum, quod eruditionis rationem habuit ; et eruditos non procul a purpura sed prope solium suum collocatos et muneribus frequentibus fovit, et honores eis non minimos habendo, cœlestem sapientiam divinarumque rerum doctores, disertos et jurisperitos, magnam rem et summi pretii se æstimare declaravit.

ς'. Τὴν δὲ οἱ τοῦ σκήνους κατάθεσιν ἐς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων βουληθεὶς ποιήσασθαι ὡς κάλλει κάλλιστον καὶ μεγέθει μέγιστον καὶ περὶ τὸ καίριον καὶ μέσον ἀνεγηγερμένον τῆς πόλεως ἅπαντα φιλοτίμως τὰ πεπονηκότα μέρη τοῦ τεμένους ὑπέβαλε καὶ τὸ ἀποσβεσθὲν ἀνέθαλψεν ἀγλαόμορφον, τήν τε τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰκόνα Χριστοῦ, δι' ἧς ὁμιλῆσαί ποτε τῷ βασιλεῖ Μαυρικίῳ λόγος αἴρει, πολυτελῆ περιέβαλε κόσμον, καὶ τὴν πορφυρᾶν μεγίστην πλυνὸν, ἧς τοῖς χείλεσι φρικώδεις δύο ἀμφιελίττονται δράκοντες εἰς ὀλκοὺς λοξούμενοι, θαῦμα ἰδέσθαι, ἐκ τοῦ κατὰ τὸ μέγα παλάτιον κηπίου παρὰ τὴν ἀβλειον μετήνεγκε τοῦ νεὼ, κἀνταῦθα τὰ τῆς ὁμευνέτιδος αὐτοῦ μετακεκόμικε λείψανα ἐκ τῆς τοῦ Ἀγκουρίου μονῆς, ἔνθα πρώην ἐτέθαπτο. Ἔξωθεν δὲ περὶ τὰς ἀρκτώας καὶ κατ' ἀγορὰν τετραμμένας τοῦ νεὼ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα πύλας ἐπὶ μεγάλου πίνακος ἀνέστησεν ἑαυτὸν, οὐκ ἐσταλμένον βασιλικῶς οὐδὲ χρυσοφοροῦντα ὡς ἄνακτὰ, ἀλλά τινα πολύτλαν ἐργατικὸν ἐκ καλαίνου (20) βαφῆς, ἐνδεδυμένου ἀμπεχόνην ἐς γλουτὸν ἀμφισχιδῆ

6. Jam quia se in æde pulcherrima et amplissima et in media urbe sita, LX Martyrum, sepeliri volebat, omnes ejus templi partes ruinosas studiose refecit, et exolescentem pulchritudinem reconcinnavit ; et Christi Servatoris nostri imaginem, per quem olim cum imperatore Mauricio collocutus esse fertur, magis impensis ornavit ; et ingens illud porphyreticum solium, cujus labra duo horrendi serpentes sinuosis voluminibus amplectuntur, mirabile opus, ex hortulo magni palatii in ejus templi vestibulum transtulit, ibidemque prioris suæ conjugis reliquias ex Ancurii monasterio translatas reposuit. Extrinsecus juxta septentrionales ejus templi fores in maxima tabula statuam suam collocavit, non imperatorio regiove habitu, non aureo ornatu sed instar æruminosi operarii, nigra veste induti, fissa usque ad suras, cum albis ocreis usque ad genua ascendentibus : qui falcem gravem et magnam manu tenens formosissimum adolescentem usque ad humeros et fauces prominentem, velut incurvatus, compre-

Hier. Wolfii notæ.

(19) Hoc epistolium ex vetusto codice adjeci, in eoque convertendo etiam Græca virorum nomina Latina utcunque feci, ut epitheta, quæ et antitheta sunt, aliquo modo exprimerentur. Ac Ἀληθινοῦ καὶ Συνεσίου nomina satis clara sunt : Ἀαχανᾶν vero ἀγοράν appellat, quod olera in foro veneunt. Est et παρονομασία quædam in verbis ἀδικεῖν et ἢ τὸ ζῆν· Græcum enim pronuntiationis studiosi κ fere per e Latinum efferunt, *adicin isto cin.*

(20) Καλάνου. Fortasse κελαινοῦ, nigri coloris. Vetustus codex habet γερανέου, gruini coloris, qui fere est ferrugineus. Καλανον adjectivum nomen nusquam reperio.

hendat et implicet, qua imagine prætereuntibus clarissime sua facinora depingebat, et quo suis edocebat ut hærede imperii occiso sponsam illius sibi matrimonio junxisset. Habuit etiam in animo æream suam statuam super columna in sublimi æneo tetrapleuro, ubi nudi Cupidines pomis se invicem petunt, quod Anemodulium vocant, **433** erigere. Imagines Xenæ imperatricis, Alexii matris, quam suffocavit, prius ibi depictas, in rugosæ aniculæ faciem transformavit. Commiserationem prætereuntium, si illustrem illam et pulcherrimam formam atque omni admiratione dignissimam spectarent, verius, plerasque aboleri passus est, et suam imaginem habitu imperatorio aut Alexii sponsæ astantem aut seorsim reponi. Post omnia, juxta ædem sanctorum XL magnificas ædes struxit, in quibus, cum templum vellet ingredi, versaretur; et quia recentibus suis factis parietes coloribus aut alborum calculorum interpositionibus adornare non poterat, ad ea convertit animum quibus ante imperium fuerat occupatus. Ea erant aurigationes, venationes, strepitus avium, latratus canum, cervorum leporumque venatus, aprorum et zumbrorum confossio (est autem zumbrus fera, quæ apud Tauroscythas potissimum nascitur, et urso et leopardo major), et vita agrestis in tentoriis, **434** et convivia ex venatu simplicia, et Andronicus cervinam aut aprugnam suis manibus in frustra secans et diligenter assans, et id genus alia, quæ vitam hominis repræsentant arcu, gladio et velocibus equis freti, patria sive ob simplicitatem sive virtutem suam exsulantis. Verum Andronicus fortunam suam cum Davidica comparabat, seque invidiæ telia æque ut illum evitasse multis exsiliis actum aiebat. Interdum suas res amplificando illum parum a Palæstina Sicelagam pervenisse, et Amalechitam gladio confecisse, et adeo sordide vixisse ut Nabalem etiam occisurus fuerit, quod postulatis non statim annuisset: se vero totum pene Orientem pervagatum ad omnes gentes apostolico more Christi nomen pertulisse et prædicasse, et quocunque transisset, summis affectum esse honoribus, et cum honorifico comitatu recessisse. Hæc non indiserte commemorabat, præsertim si cum viris eruditis et eloquentibus colloqueretur, rebus adhuc integris et tranquillis.

A καταβαίνουσαν, καὶ λευκαῖς κρηπῖσι περιστολλόμενον τοὺς πόδας ἀναβαινούσαις εἰς γόνατα, καὶ δρέπανον περικαμπὲς κατέχοντα τῇ χειρὶ, βριθὺ καὶ μέγα καὶ στιβαρὸν, συμμάρπτον τῷ ἐπικλινεῖ σχήματι καὶ σαγηνεῦον ἐντὸς ἀγαλματίαν μειρακίσκον ἕως φάρυγγος καὶ ὤμων προφαινόμενον, ἐκεῖνα διὰ τῆς εἰκόνος τοὺς παροδεύοντας μυῶν ἀτεχνῶς καὶ διδάσκων στηλῶν καὶ κύρβεων πασῶν ὑψηλότερον καὶ τιθεὶς τοῖς βουλομένοις ὑπόψια, ἅπερ εἶχεν ἐπὶ τῶν ἔργων ἠνορμηκώς, τὸν κληρονόμον ἀπεκτονὼς καὶ τὴν ἀρχὴν ἅμα καὶ τὴν ἄκοιτιν ἐκείνου ἑαυτῷ μνηστευσάμενος. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κίονος κατὰ τὸ χαλκοῦν μετέωρον τετράπλευρον, ἐν ᾧ γυμνοὶ περιβλημάτων μηλοβολοῦσιν ἀλλήλους οἱ Ἔρωτες, ὁ Ἀνεμοδούλιον κέκληται, ἑαυτὸν ἀναστήσειν ἐμελέτα

B χαλκοῦν, καίπερ τὰς εἰκόνας τῆς βασιλίδος Ξένης τῆς τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου μητρὸς, ἣν διὰ πνιγμονῆς τοῦ ζῆν ἀπεξένωσε, πρὸς γεραιτάτην καὶ ῥικνὴν μεταζωγραφῶν μορφὴν, τὸν ἐκ τῶν παριόντων καὶ θεωμένων τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο καὶ περικαλλέστατον εἶδος καὶ τοῦ θαυμάζεσθαι ἀξιώτατον ὑποβλεπόμενος ἔλεον, τὰς δὲ πλείους καὶ [214] ἀπαλείφειν ἐνδοὺς τοῖς ἐθέλουσι, καὶ μετεγγράφειν αὐτὸν ἐν σχήματι βασιλικῷ τῇ Ἀλεξίου μνηστῇ συνιστάμενον ἢ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἰδίᾳ τυποῦμενον. Ἐπὶ πᾶσιν ἀνεγείρας κατὰ τὸν νεὼν τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων πολυτελῆ οἰκήματα ἑαυτῷ ἀφώρισεν εἰς ἐνοίκησιν, ἡνίκα ἂν ἀφίκοιτο πρὸς τὸ τέμενος. Μὴ ἔχων δ' οὖν ἐκ τῶν προσφάτων καὶ νεαρῶν αὐτοῦ πράξεων καταπάττειν τοὺς δόμους τῷ τῶν χρωμάτων συγκερασμῷ ἢ ταῖς

C λεπταῖς καταποικίλλειν τῶν ψηφίδων ἐνθέσεσιν, εἰς τὰ πρὸ τῆς βασιλείας ἔδλεψεν ἔργα, καὶ ἦν ἱππηλάσια καὶ κυνηγέσια ζωγραφούμενα, κλωγμὸς πτηνῶν, θεῦσμὸς κυνῶν, ἐλαφηβολίαι καὶ λαγῶν θηρεύσεις καὶ χαυλιόδους σῦς διακοντιζόμενος καὶ ζοῦμπρος διελαυνόμενος δόρατι (ζῶον δὲ οὗτος τὸ μέγεθος ὑπὲρ ἄρκτον μυθικὴν καὶ πάρδαλιν στικτὴν, κατὰ τοὺς Ταυροσκύθας φυόμενον μάλιστα καὶ τρεφόμενον), καὶ βίος ἀγροικικὸς καὶ σκηνίτης καὶ ἑστίασις ἐκ τῶν θηρευομένων σχέδιος, καὶ αὐτὸς Ἀνδρόνικος μεστύλλων ξαυτογειρὶ κρέας ἐλάφειον ἢ κάπρου μονάζοντος, καὶ ὀπτῶν περιφραδῶς πυρὶ, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα, ὁπόσα τεκμηριάζειν ἔχουσι βίοτον ἀνδρὸς πεποιθότος ἐπὶ τόξῳ καὶ ῥομφαίᾳ καὶ ἵπποις ὠκύποσι, φεύγοντός τε τὴν ἐνεγκαμένην δι' οἰκείαν

D ἀβελτερίαν ἢ ἀρετήν. Ὁ δ' Ἀνδρόνικος καὶ εἰς Δαβὶδ ἀνῆγε τὰ ἑαυτοῦ, καὶ κατ' ἐκεῖνον ἔλεγε καὶ αὐτὸς τὰ τοῦ ψθόνου ἐκδιδράσκειν πάλαι θήρατρα καὶ πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν πολλάκις μετασκευάσασθαι. Ὑπεξαίρων δ' ἔσθ' ὅπη τὰ ἑαυτοῦ, τὸν μὲν καθ'σαι τῶν ὁρίων τῆς Παλαιστίνης ἄπωθεν βραχὺ κατὰ τὴν Σικελὰν ἔλεγε, καὶ συγκόπτειν τὸν Ἀμαληκίτην μαχαίρᾳ, καὶ γλίσχρως ἀποζῆν, ὥστε καὶ τὸν Νάβαλ ἀπεκτονὼς ἦν ἂν ὅτι μὴ οὐκ εἶχεν ἀνὰ χεῖρας τὸ αἰτηθέν· ἑαυτὸν δὲ δι' ἐθνῶν τῶν ὁμόρων ἁπάντων σχεδὸν ἓναι, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ τοῦ Χριστοῦ βαστάσαι καὶ κηρύξαι ἀποστολικῶς ὄνομα, τιμῶν τε τῶν ἀνωτάτω μεταλαχεῖν δι' ὧν διήρχετο, καὶ προπεμπόμενον ἀπανίστασθαι. Καὶ ταῦτα μὲν διεξῄει μετὰ πειθανάγκης ἱκανῆς, ὁποῖος ἐκεῖνος, καὶ μάλιστα ἦν ἀνδράσιν ὡμίλει λόγου καὶ σοφίας μετέχουσιν, ἔτι τῶν πραγμάτων γαληνιώντων καὶ ἠρεμαίαν ἐχόντων κατάστασιν.

7. Quæ autem postremo instituit et ex parte inchoavit, et extremi furoris erant et omnem crudelitatis immanitatem superabant. Nam cum imperium imminui et multitudinem hostium instar

ζ'. Τὰ δὲ τελευτῶντι αὐτῷ μελετώμενα, ἤδη δὲ καὶ ἀρχὴν λαμβάνοντα γίνεσθαι, ἐσχάτης ἦν ἀπονοίας ἀποκυήματα καὶ παρελήλακότα πᾶσαν ἀπανθρωπίας ὑπερβολήν. Ὁρῶν γὰρ τὰ μὲν τῆς ὑπ-

ἐκεῖνον ἀρχῆς σμικρυνόμενα, τοὺς δὲ πολεμίους κατὰ τοὺς ἐξ ὄμβρων πλήθοντας ποταμοὺς καὶ τὰς ὄχθας ὑπερανιόντας τὰ ἐν ποσὶν ἐξερημοῦντας καὶ κατακλύζοντας, κατὰ βραχύ τε τὴν πολιτείαν ἐλευθεροστομοῦσαν καὶ πρὸς ἀποστασίαν ὑποκινουμένην οἷς μὴ φροντιδυκοπεῖται ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' ὡς εἰς κάρωμα ὕπνου κατενεχθεὶς οὔθ' ὁρᾷν οὔτ' ἀΐειν ἔχει τὰ ὑπὸ τῶν ἐπιστρατευσάντων ἐθνῶν ἀνομούμενα, ὠδίνησέ τε πόνον καὶ ἀνομίαν ἀπέτεκεν, οὐ τόσον οἴκοθεν ὕστον ὑφ' ἑτέρων εἰς τὰ ἄτοπα ἐποτρυνόμενος. Ἡ [215] δὲ ἦν τὸ μὴ μόνον ὅσους συνείληφεν ἐν φρουραῖς θανάτῳ ὑποδικάσαι, καὶ οὓς μὲν μαχαίραις ἀνελεῖν, οὓς δὲ θαλάσσης ἀκοντίσαι βυθῷ, ὧν δὲ ἀκινάκαις ἀναῤῥῆξαι τὰς γαστέρας, καὶ ἄλλους ἄλλως ὑπεξαγαγεῖν τοῦ βιοῦν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν συναπτομένων τούτοις πρὸς γένος ἥκοντηκέναι τὸ ξίφος. « γὰρ », φησὶν, « ὄνειαρ, εἰ κόρσης ἐκτμηθείσης μιᾶς πλείονα ἐκφυήσονται κάρηνα, τοῖς δὲ οὐκ ἐπάγει τις τὸν σίδηρον σίζοντα ; Ἐπαινετέος ἐν τούτῳ μάλιστα ὁ ἡμίθεος καὶ ἥρως, Ἡρακλῆς, ὅτι τὸν Ἰόλεων ἐπικάοντα εἶχε καὶ τὸ τῆς ὕδρας παλιμφυὲς ἀφανίζοντα. » Ἔνθεν τοι καὶ ἐκκλησιάσας τὸ φίλιον ἐκείνῳ σύστημα, καὶ τῶν δικαστῶν ὁπόσοι χρημάτων ὦνιοι καὶ τὴν βασιλικὴν περιπαπταίνοντες τράπεζαν καθάπερ οἱ γῦπες τὰ θνησιμαῖα, ἐκτραγῳδεῖ ὁπόσα ἐπονηρεύσαντο Ἰταλοὶ καὶ οἵοις κακοῖς περιβάλλουσιν ἐπαρχίας τὰς ἑσπερίας, καὶ ὅσας παρεστήσαντο πόλεις νόμῳ πολέμου· καὶ ἦν οὐκ ἄλλοις τὴν αἰτίαν τούτων ἀνατιθείς, ἀλλ' οἵπερ ἐκείνῳ ἀντίφρονες, ὁπόσοι τε τούτοις καθ' αἷμα καὶ εὔνοιαν προσφκείωντο. Τούτους γὰρ τὴν Ἀνδρονίκου διῳχῆν ἀπώλειαν, καὶ πάντα κάλων κινεῖν, εἴπως τῆς ἀρχῆς ἐκσφαιρισθείη Ἀνδρόνικος καὶ πεσεῖται πτῶμα παγχάλεπον. Μὴ ἔχοντας δ' οὖν ὅμως διὰ συνάρσεως ὁμογενῶν σφίσι δοῦναι τὴν ἔφεσιν πέρατι, ἀλλατρίαν καὶ ὑπερόριον εἰσενεγκεῖν στρατιάν, καὶ ταυτὸν ἄντικρυς ὁρᾷν τῷ τῶν ἀκρίδων ἔθνει, αἳ τὸ πῦρ ἐκδιδράσκουσαι τοῖς ὕδασιν ἀποπνίγονται. « Ἀλλ' οὐ μὰ τὸ γῆρας τοῦτο, » φησὶ, « χαιρήσουσιν οἱ φιλέχθροι καὶ πολεμοχαρεῖς Ἀνδρονίκῳ, ἀλλ' ὁ παθεῖν Ἀνδρόνικον γλίχονται, τοῦτ' αὐτοὶ πρὸς Ἀνδρονίκου πείσονται. Εἰ δὲ τὸ μόρσιμον εἰς ᾅδου δώματα ἐφέλκεται καὶ Ἀνδρόνικον, αὐτοὶ καθηγήσονται καὶ ὑπανοίξουσι πρότερον τὴν ὁδόν. Εἶθ' οὕτως ἐπιπορευσεῖται Ἀνδρόνικος. » Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ τὸ τοῦ Παύλου παραφάμενος « Ὥστε οὐχ ὃ θέλω τοῦτο ὁράσαιμι ἀγαθὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο διαπραξαίμην, ἀντιστρατευομένων μοι τῶν ἐναντίων καὶ αἰχμαλωτιζόντων εἰς τὰ παρὰ προαίρεσιν, » θεραπείαν ἐζήτησε τοῦ κακοῦ. Ἀράντων δὲ τὴν φωνὴν τῶν ἐκ τῆς ἐκείνου φατρίας πάντων, καὶ μέγα κραξάντων αἴρειν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς καὶ φείσασθαι μηδενὸς, κυροῦται ἡ τῶν ὅλων ἀφάντωσις ὅσους τε εἶχε συνειλημμένους ἐν φρουραῖς καὶ ὅσοι τὴν ὑπεροπίαν κατεκρίθησαν, καὶ τὸ θεραπευτικὸν τούτων καὶ συγγενές. Καὶ δὴ τόμος εὐθὺς ἐδέχετο τὰ ὑποτυπούμενα, ὑπαγορεύοντος τοῦ πρωτασηκρήτις, ἀμφιπονουμένου τοῦ ἐπὶ τῶν δεήσεων, τοῦ δὲ πρωτονοταρίου τοῦ δρόμου ταῖς φωναῖς ἀλαλάζοντος. Τὰ δὲ ὀνόματα τούτων καὶ νῦν παρείσθω

A hibernis nivibus aucti torrentis et extra ripas effusi obvia quæque vastare, et **435** subditos paulatim incipere liberius loqui defectionem speculare animadvertit, quod nullam imperii curam susciperet, sed veluti veterno oppressus hostium grassationes neque videret neque audiret, parturiit laborem et peperit iniquitatem, non tam sua sponte quam aliorum consiliis incitatus ; qui monebant ut quotquot in carceribus tenerentur, capitis damnati, alii jugularentur, alii in fundum maris demergerentur, aliorum ventres dissecarentur, alii denique aliis modis e medio tollerentur, imo ut damnatorum cognati quoque eamdem gladii aciem sentirent : neque enim quidquam proficit, si uno capite resecto plura renascantur nec ferro stridenti tollantur. In ea re maxime laudandum esse heroem et semideum Herculem, quod Iolaum asciverit, qui redivivam hydram exureret. Itaque amicorum et mercenariorum judicum concilio coacto, qui mensam imperatoriam ut vultures cadavera consectabantur, atrocibus verbis commemorat quanta fuerit Italorum improbitas, et quantis cladibus Occidentales provincias **436** afficiant, quot urbes vi expugnarint. Causam earum rerum nonnisi Romanis, qui sibi adversentur, eorumque cognatis et amicis ascribendam esse. Eos sitire Andronici interitum, et omnem movere lapidem, ut imperio deturbatus miserrime concidat. Quam cupiditatem cum per populares ad exitum perducere nequeant, alienum ex longinquo exercitum accersere, ac locustas imitari, quæ flammis evitatis aqua suffocantur : « Verum senectutem hanc, inquit, testor, non gaudebunt inimici et hostes Andronici, sed quæ in Andronicum moliuntur, ea ab Andronico perpetientur. Sin fata ad inferos adigunt etiam Andronicum, ipsi antecedent et viam præparabunt : sequetur Andronicus. Hæc locutus, adjectaque Paulina illa sententia, « Non faciam quod volo bonum, sed malum quod nolo peragam, adversariis contra me militantibus, ut ad ea me compellentibus a quibus abhorreo, » malorum remedium quærebat. Cum autem conjurati ejus magnis vocibus exclamassent tollendos eos e terra ac nomini parcendum **437** esse, in omnes eos qui vel in carceribus tenebantur vel in exsilium acti erant, in omnes eorum cultores et cognatos sententia capitalis lata est et in libellos relata, protosecretario dictante, libellorum supplicum magistro laborante, protonotario dromi acclamante. Quorum nominibus parcam in præsentia, ut et eorum qui post in ejusmodi rebus vanæ gloriolæ causa aut Andronici metu operas navarunt, quorum dux et auctor fuit Hagiochristophorites Stephanus, cujus vox quasi tonitru in palatio resonabat, et instar torrentis eos abstrahebat quos suspectos habebat Andronicus.

μοι καὶ τῶν καθεξῆς ὁμοίως συμπραττόντων, ὅσοι τὸν περὶ τοῦ κενοῦ δοξαρίου τρέχοντες ὠρακίων τότε καὶ ὠρρίώδουν Ἀνδρόικον· ὧν πρωτοστάτης ἦν καὶ ταξίαρχος ὁ Ἁγιοχριστοφορίτης Στέφανος, τῷ τοῦ φθέγματος βραντώδει καταδουπῶν τὰ ἀνάκτορα, καὶ καθά τι ῥεῦμα ποτάμιον ὀξὺ [216] καχλάζων καὶ παρασύρων τὸ δακοῦν Ἀνδρονίκῳ ὑπεύθυνον.

8. Fuit autem ejus scripti hujusmodi exordium: Divinitus impulsi, non jussu magistratus et principis ac imperatoris nostri, decernimus et pronuntiamus e re publica esse, et privatim Andronico Romanorum servatori utile, ut contumaces et seditiosi funditus intereant, qui comprehensi in carcere lenentur et in exsilium acti sunt, eorumque necessarii et cognati capiantur, et omnes ultimis suppliciis afficiantur. Sic enim et Andronicus, qui numine propitio imperii sceptra gerit, a publicis curis et insidiarum metu nonnihil respirabit; et Siculi coeptis desistent, ubi neminem habuerint a quo quomadmodum Romani oppugnandi sint doceantur. Nam cum et ii qui in vincula conjecti et qui oculis privati sunt, consilia improba non referant in melius, sed in priore sententia perseverent, nulla ratio superest qua improbi ad sanam mentem reducantur, nisi vitæ ereptio, quæ ut sacra et salutaris anchora contra vecordes et dementes est usurpanda; quorum ex sunt intemperiæ, ut non animadvertant se contra stimulum calcitrare et gladium contra semetipsos acuere. Hæc et hujusmodi alia, ut ex multis pauca referam, nefarium illud decretum continebat. Sequebatur eorum enumeratio qui comprehendendi et mox occidendi erant: exprimebatur et modus quo quisque tollendus esset. Ego vero cum alia illorum hominum acta demiror et sceleratissima judico, tum decreto isto obstupesco; neque perspicere possum quid in eo secuti sint, aut quo judicio suum parricidium Deo adscripserint, divinumque motum id impudenter appellarint quod primus humani generis hostis eis haud dubie suggessit, cum aliud sumere principium modestius et probabilius licuisset, atque a contumelia Dei abstinere; qui cædibus haud delectatur, nec mortem fecit, sed hominem ad vitam condidit; in cujus conspectu vox sanguinis Abeli clamat; qui aperte damnatur se malle ut peccator conversus vivat quam ut moriatur. Enimvero illi damnatis omnibus e concilio discesserunt. Andronicus vero judicum nefarias sententias, haud scio quo consilio, in scrinio suo diligenter asservavit, proviso fortassis imminenti exitio. Nam cum comprehensus esset, et a concursu populi facinorum suorum rationem reddere juberetur, culpam in judices et senatum transferebat, qui supplicia decreverent in eos a quibus ante imperium aut in ipso imperio offensus esset. Se vero illorum sententiis inservisse (neque enim frustra gestasse gladium) et manum eorum suffragiis accommodasse. Tum autem cum latas sententias exsecuturus esset, filius ejus Manuel sebastocrator refragatus pernegavit se consensurum in acta, quæ non fiant auctoritate imperatoris, at ipsi judices in exordio

η'. Εἶχε δὲ τὰ ὑπομνηματιζόμενα οὕτωσί πως τῆς προοιμιάτεως· « Θεόθεν κινηθέντες, καὶ οὐκ ἐξ ὁρισμοῦ τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως, ψηφηφοροῦμέν τε καὶ ἀποφαινόμεθα συνοῖσον εἶναι κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ λυσιτελὲς Ἀνδρονίκῳ τῷ σωτῆρι Ῥωμαίων, ἄρδην ἀπολωλέναι οἵπερ ὡς αὐθάδεις καὶ στασιώδεις συλληφθέντες φυλακαῖς ἐνείργνυνται ἢ τὴν ἀλλοτρίαν οἰκεῖν ἀφωρίσθησαν, συσχεθῆναι δὲ καὶ τοὺς τούτοις προσήκοντας καὶ καθ' αἷμα συναπτομένους, καὶ θανάτῳ πάντας ὑποβληθῆναι· οὕτω γὰρ ἂν καὶ Ἀνδρόνικον γένοιτο, τὸν ἀγαθῇ τύχῃ Ῥωμαίων τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα διέποντα, βραχύ τι γοῦν ἀναπνεῦσαι, ταῖς κοιναῖς φροντίσι βαλλόμενον καὶ τὰς τῶν ἐπιβούλων κακογνωμοσύνας ὑποβλεπόμενον, καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀλλοεθνεῖς Σικελιώτας ἅτε καί ποτε παλινοῦ δίαν, μηδένα ἔτι τὸν αὐτοῖς ὑφηγούμενον ἔχοντας ὁπόσα χρὴ κατὰ Ῥωμαίων ποιεῖν. Πάντες γὰρ οὗτοι συσχεθέντες καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορυχθέντες ἀμεταθέτως ἔχουσι τῆς κακονοίας, καὶ οὐδείς ἐστι τοῦ λοιποῦ τρόπος ὁ σωφρονίσων αὐτούς, μόνη δὲ ἡ τοῦ ζῆν ὑπολείπεται στέρησις, ἣν ὡς τελευταίαν καὶ σώτειραν ἄγκυραν δεῖ ἡμᾶς ἐπιχαλᾶν τοῖς κακόφροσιν, οἳ τοσοῦτόν εἰσι φρενοβλαβεῖς τε καὶ ἀποτρόπαιοι ὡς πρὸς κέντρα λακτίζειν καὶ μὴ συνιέναι ὅλως ὡς καθ' ἑαυτῶν οἱ λασιόκωφοι τὴν μάχαιραν θήγουσιν. » Οὕτω μὲν οὖν καὶ τοιαῦτα, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα εἰπεῖν, διεξῆλθε τὸ ἄθεσμον ἐκεῖνο θέσπισμα, ἐφεξῆς δ' ὁ τῶν συλληφθησομένων καὶ τεθνηξομένων ἦν κατάλογος. Ὑπεδηλοῦτο δὲ καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἀποθνήσκειν ἕκαστοι ἤμελλον. Ἐγὼ γοῦν καὶ τὰς ἄλλας μὲν τῶν ἀνδρῶν τουτωνὶ πράξεις διὰ θαύματος τίθεμαι καὶ ἀνοσίας παντάπασιν ἥγημαι, τὴν δὲ νῦν ἀφηγουμένην ἀπόφασιν καὶ λίαν ὑπερεκπέπληγμαι, καὶ θαυμάζω πρός τί παρατωθασόμενον ταύτην ἐκύρωσαν, ἢ πῶς ποτὲ κρίνοντες τὴν ἑαυτῶν μετανοίαν πρυσῆπτον θεῷ, καὶ κίνησιν θεόθεν ἀνερυθριάστως ὠνόμαζον ἣν ὁ ἀρχῆθεν ἀνθρωποκτόνος σκέψιν αὐτοῖς ὑφηγήσατο, ἐξὸν ἑτέρως προοιμιάζεσθαι καὶ μὴ ἀναιδῶς οὕτω καὶ ἀπεριθαμβήτως ῥοέγγεσθαι, μηδὲ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τὸ θεῖον συκοφαντεῖν ὡς χαῖρον αἵμασιν, ὁ πρώτως εἰς τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε μὴ πεποιηκὸς θάνατον, καὶ οὐ ἐνώπιον φωνὴ αἵματος Ἄβελ βοᾷ, καὶ ὁ διαῤῥήδην κέκραγε μὴ βούλεσθαι τὸν τοῦ ἁμαρτωλοῦ θάνατον ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν καὶ ζῆσαι. Καὶ οἱ μὲν οὕτω παντὸς ἀπώλειαν καταψηφισάμενοι τὸν σύλλογον ἐκεῖνον διέλυσαν· Ἀνδρόνικος δὲ τὰς ἐπὶ ταῖς πράξεσι ταύταις ταῖς μυσαραῖς ἐκτιθεμένας δικαστικὰς ψήφους ἀνὰ χεῖρας δεχόμενος ἐφύλαττεν ἐν φωριαμῷ ἀσφαλῶς, οὐκ οἶδ' ὅ τι διανοούμενος, οἶμαι δὲ τὸ ἐσόμενον προσκοπούμενος, καὶ δεδιὼς ῥόθιον ὃς ἐπῆλθεν αὐτῷ μετέπειτα. Συσχεθεὶς γὰρ, καὶ λόγους ὧν διεπράξατο [217] παρὰ τῶν συνελθόντων εἰσπραττόμενος, ἑαυτὸν ἀπηλλο-

τρίου τῶν γενομένων ἐφ' οἷς τινας παρελύπησεν ἢ κακώσεσι σωματικαῖς καθυπέβαλε, καὶ τοὺς μὲν δικαστὰς ἔφασκε καὶ τὴν γερουσίαν ἀποφαίνεσθαι τὰς τιμωρίας ἃς ὑπέστησαν καὶ ὑποίας πεπόνθασιν οἱ προσκεκρουκότες αὐτῷ πρὸ τῆς ἀρχῆς καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν, αὐτὸν δὲ ταῖς ἐκείνων γνώμαις ὑπηρετεῖν (μηδὲ γὰρ εἰκῇ φορεῖν τὴν μάχαιραν) καὶ χρᾶν τὴν χεῖρα εἰς πέρας ὧν ἀπεφαίνοντο. Τότε δ' οὖν τὴν ἐξενεχθεῖσαν ψῆφον πληροῦν ὑπεβάλετο, πρὸς ἣν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ σεβαστοκράτωρ ἀπεπήδησε Μανουήλ, εἰπὼν μηδαμῶς συντίθεσθαι πρᾶξει ἥτις μὴ καθ' ὁρισμὸν τελεῖται βασιλικὸν, ὡς οἱ θεσπίζοντες προαναβάλλονται, καὶ ἄλλως δὲ μὴ ἀνασχέσθαι ὁπωσοῦν ποτε ἀπόφασιν οἰνειώσασθαι ὑπὸ κρῖμα θανάτου τιθεῖσαν σχεδὸν τὸ Παν ρώμαιον, καὶ μὴ μόνον ἀφανίζουσαν ὁπόσοι Ῥωμαίων προήλθοσαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν οὐχὶ βραχεῖς διαφθείρουσαν· εἰς γὰρ ἄπειρον ἀποτελευτήσειν τὴν τελευτὴν, τοῦ μὲν διὰ τόνδε ξυλλαμβανομένου τε καὶ ἀναιρουμένου, κἀκείνου μὴ ἀπόλιδος εὑρισκομένου μηδὲ φυέντος ἀπὸ δρυὸς, ἀλλ' ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς ἢ γοῦν ἐξ ἀγχιστείας τὸ συναπτόμενον εἰς γένος καὶ τὸ φίλιον ἀναφαίνοντος. Καὶ δὴ ἀπὸ διαταγμάτων βασιλικῶν ἀρχὴν δεξάμενον τὸ δικαστικὸν τοῦτο γνωμάτευμα, ἤμελλον ὡς πρόβατα σφαγῆς εἰς ἓν συνάγεσθαι ἄθροισμα, οἱ ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις ἐκτοπισθέντες καὶ οἱ ταῖς ὁπουδήποτε καθειργνύμενοι φυλακαῖς, ὥστε ἕκαστον ὑφίστασθαι θάνατον εἰς ὃν ἀφώριστο, εἰ μὴ κατὰ τὸν προφήτην εἰπεῖν τὴν οἰκείαν μάχαιραν ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν ἀποστάτην δράκοντα, τὸν σκολιὸν, τὸν ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποφεύγοντα τῇ καθύγρῳ ταύτῃ, ὡς ἔδειξε, βιοτῇ, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα καὶ βίον τὸν ἡδονικὸν φανταζόμενον·

Θ'. Συνέβη δέ τι καὶ ἕτερον εἰς τὴν τοιαύτην αὐτὸν ἐκτραχηλίσαν ἐνθύμησιν. Ὁρῶν γὰρ ἁπανταχόθεν στενά οἱ τὰ πράγματα, καὶ τοὺς ἐκ Σικελίας ὅσον οὐδέπω κατὰ κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπιστησομένους καὶ ὡς ἑκατογκέφαλον Τυφῶνα καταπιέσοντας, τοὺς δ' ἐντὸς τὸν αὐτοῦ θάνατον θιψῶντας ἐπισκοπήν τε ἡγουμένους Θεοῦ καὶ λύσιν δοξάζοντας τῶν κακῶν τὴν αὐτοῦ ἀνάλυσιν ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θείου δὲ ὑφορώμενος ἐγκατάλειψιν οἷς πολυτρόπως τὸ ὑπερέχον ἐδάμασε, καὶ ταῦτα διατεινόμενος ἐκ τῆς αὐλῆς εἶναι Χριστοῦ καὶ τὸ αὐτὸ γένος τοῖς ἐκλιβομένοις λαχών, πρὸς τὴν διὰ θωπείας εἴτε καὶ θεραπείας τῶν ἐναγῶν δαιμόνων πρόγνωσιν τῶν μελλόντων ὁρμᾷ, καθὰ καὶ ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος Σαοὺλ εἰς τὰς ἐγγαστριμύθους ὕστερον ἔβλεψεν, ἃς ἐδίωκε πρότερον τὸ θεῖον ἑαυτῷ ἱλεούμενος. Καὶ δὴ τὴν θυτικὴν καταργηθεῖσαν πάλαι ὁρῶν καὶ τὴν διὰ ταύτης δήλωσιν τῶν ἐσομένων τεθνηκυῖαν καὶ ἄφαντον ἤδη παντάπασιν, ὡσαύτως καὶ τὴν δι' ὀρνίθων περιεργίας πάλαι ἀποπτᾶσαν ἐξ ὁρίων Ῥωμαϊκῶν, ἐνυπνιασμούς τε καὶ κληδονισμούς, μόνους δὲ τοὺς διὰ πλυνῶν καὶ λεκανίδων φενακιζομένους περιλειπομένους [218] καὶ τοὺς ὅσοι τὰς τῶν ἄστρων θέσεις περισκοπεύουσιν, οὐχ ἧττον πλανῶντες ἥπερ πλανώμενοι, τὴν μὲν ἀστρονομίαν τῷ τέως ὡς συνηθεστέραν καὶ ἀξυμφανῶς τὰ μέλλοντα ὑπεμφαίνουσαν ὑπερέθετο, ἐφίησι δ' ὅλον ἑαυτὸν τοῖς οἴτινες ἀμυδρῶς ἐν ταῖς πλυνοῖς ὕδασι τεκμαίρονται τὰ ἐσόμενα καὶ ὡς οἱά τινας ἀκτῖνας ἡλίου παραυγαζούσας ἰνδάλματα τῶν ἔμπροσθεν ἐκεῖθεν ἐνοπτρίζονται. Αὐτὸς μὲν οὖν παρεῖναι τοῖς τελουμένοις ἀπείπατο, ἐκκλίνων, ὡς ἔοικε, τὴν κωτίλον φήμην, ἢ τὰ ἐν κρυπτῷ δρῳμενα διορᾷ καὶ τίθησι τοῖς

A fateantur. Præterea se nullo modo ea suffragia probaturum, quæ pene Romanos omnes capitis **440** condemnent, atque etiam provincialium non paucos perdant: carnificinam enim illam in infinitum grassaturam, alio ob aliud crimen comprehenso et occiso, qui non extorris sit, nec ex quercu natus, sed parentes cognatos affines amicos habeat. Cæterum illud judicum decretum, jussu imperatoris editum, eos omnes qui in diversis
B provinciis dispersi et ubivis in carceribus erant, in unum locum, velut oves mactationi destinatas in unum macellum, cogebat; ac suas quisque pœnas dedissent, nisi, ut propheta loquitur, Deus suum gladium in fugitivum draconem, obliquum illum, in aquas refugientem, strinxisset; qui, ut molli et delicata illa vitæ ratione indicavit, nihil aliud expetebat, nihil aliud cogitabat nisi vitam voluptariam.

9. Accidit etiam aliud quiddam, quod cum in tantam inhumanitatem impulit. Nam cum undique in artum suas copias cogi, et Siculos jamjam suo
C capiti imminere et tanquam Typhonem centum capitum oppressuros, civos vero mortem suam sitire et suum interitum divinum beneficium et malorum remedium existimare cerneret, **441** præterea se propter multiplices procerum cædes a Deo desertum judicaret, quamvis se ad Christi mandram pertinere affirmaret, iisdemque elementis constaret quibus ii quos exstirpabat, ad futura per noxiorum dæmonum cultum cognoscenda se convertit, ut et Saulus olim ad engastrimythos tandem abiit, quos ante placandi numinis gratia populerat. Nam cum aruspicinam ante plurimos annos obsolevisse et penitus abolitam esse, auguralem item superstitionem, ut et somniorum et ominum interpretationem, jam olim e Romanis finibus avolasse, solos vero eos impostores, qui e pelvi
D divinant, et qui astrenum positus rimantes æque fallunt ac falluntur, superesse cerneret, tum quidem astrologiam ut magis familiarem et futura obscurius innuentem seposuit, seque totum permisit iis qui futura **442** ex aquis quasi per caliginem conjiciunt, et imagines futurarum rerum velut ex umbra solarium radiorum consectantur. Ac ipse quidem ii nocturnis sacris interesse noluit, metu famæ, ut arbitror, quæ ea quæ in occulto fiunt perspicit et omnibus enarrat. Sed nefarium illud arcanum Hagiochristophoritæ Stephano cujus sæpe mentionem fecimus, mandat. Is vero Scitho adhibito, qui ab incunte ætate istiusmodi oraculis deditus oculos propterea Manuelis imperatoris

jussu amiserat, ut supra exposuimus, certo ritu (quem mihi nec scire nec explicare jucundum est, et aliunde petere licet) percontatur quis post Andronicum sit imperaturus aut imperium ei erepturus. Respondet malus genius, ac potius obscure ut in aquis, iisque turbidis, aliquot primas litteras, integro nomine non expresso, designat, unde Isaacius intelligeretur : sed primum ostensa littera S instar dimidiatæ lunæ, ac deinde subjuncta littera I ; ut oraculum esset obscurius, et lati veluti stimules ; aut ut verius dicam, quod non satis norat nocturnum illud et infinitæ improbitatis dæmonium, perplexitate involverat, ne argui mendacii posset. Itaque Andronicus **447** eas Isaurum significare putabat, et cum esse affirmabat Isaacium Comnenum, qui Cyprum per tyrannidem oppressit ; eumque perpetuo suspectum habebat ut imperii successorem. Nam ex Isauria in Cyprum venerat homo maleficentissimus, perniciosus Telchin, mare calamitatibus exæstuans, et atrox furia in beatos ante insulares crudeliter grassata. Nam scriptis eos miseror, qui ipsis factis publicum illud infortunium sunt experti. Andronicus vero miratus oraculum, « Non modo, inquit, de successore interrogato, sed tempus etiam adjicito. » Facta etiam de tempore quæstione, aerius ille et terrestris spiritus, carminibus quæ proferri nefas est evocatus et cum strepitu in aquam illapsus, intra Exaltationem crucis respondit. Hæc autem initio Septembris acta sunt. Secundo etiam responso audito, cum insuavi et falso ac plane Sardonio risu : « Vanum, inquit Andronicus, est istud oraculum ; qui enim Isaacius intra tam paucos dies Cypro advenire meque imperio evertere poterit ? » Eaque verba penitus neglexit. Cum autem Joannes tyrannus, Beli judex ab Andronico designatus, eaque de **444** causa cupiditatum ejus fervidus minister, dixisset Isaacium Angelum e medio tollendum esse, ne forte oraculo ad illum pertinente ipsi longinqua imaginarentur, iis quæ ante pedes essent neglectis, ne sic quidem divinationi assensus est ; ac potius hominem derisit, quod tale aliquid de Isaacio Angelo suspicaretur, quem ut mollem et ignavum nec ad ullam rem gerendam idoneum contemnebat. Nam fata urgebant, et Deus utique illo prudentior erat.

ἅπασιν ἔκφορα, ἀνατίθησι δὲ τὴν μυσαρὰν ταύτην νυκτεργασίαν τῷ Ἁγιοχριστοφορίτῃ Στεφάνῳ, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν. Ὁ δὲ τὸν Σὴθ' παραλαβών, ἐκ βρύπαιδος τετελεσμένον τὰ τοιαδὶ καὶ τούτων ἕνεκεν ἐκκοπέντα τὰς κόρας παρὰ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου λόγοις εἰρήκαμεν, ἐρώτησιν τίθησι δι' ὧν ὕδρασεν (ὅσα ἐμοὶ μὲν γνῶναί τε καὶ εἰπεῖν οὐχ ἡδύ, μαθεῖν δ' ἑτέρωθεν ἔξεστι τοῖς βουλομένοις) εἰδέναι ὅς ἐστιν ὁ μετὰ τὸν βασιλέα ἄρξων Ἀνδρόνικον ἢ καὶ παραλύσων αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. Τὸ δὲ πνεῦμα ἀποκρίνεται πνεῦμα, ἢ μᾶλλον ἀμυδρῶς ὡς ἐν ὕδασι, καὶ τούτοις θολεροῖς, διαχαράττει τῶν γραμμάτων τινὰ Ἰσαάκιον ἐννοεῖν ὑπεμβάλλοντα, οὐχ ἅπαν ξυνθὲν τὸ ὄνομα, ἀλλὰ σίγμα προϋποθέμενον ὁποῖον τὸ τῆς σελήνης ἡμίτομον, καὶ τούτου ὄπισθεν διατυπῶσαν ἰῶτα, εἰς τὸ ἀξυμφανὲς ἄγον ἐντεῦθεν τὸ μάντευμα καὶ οἷον τοῦ ἐσομένου προκέντημα, ἢ ἀληθεστέρως εἰπεῖν, ὃ μὴ ἀκριτῶς ἠπίστατο, τοῦτο τῇ ἀσαφείᾳ ὑπομελαῖνον τὸ πολυμερὲς τὴν κακίαν νυκτινόμον δαιμόνιον, τὸν τοῦ ψεύδους ἐκτρεπόμενον ἔλεγχον. Ὥστε καὶ Ἀνδρόνικος Ἴσαυρον ὑπετόπασεν, ἐξ ὧν ἤκουσε, τὰ ὀφθέντα διασημαίνειν, καὶ τοῦτον εἶναι ἰσχυρίζετο τὸν Κομνηνὸν Ἰσαάκιον, ὃς τῆς Κύπρου κατετυράννευσε καὶ ὃν ἐνήγετο ὑποπτεύειν ἐνδελεχῶς ὡς διάδοχον αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ καὶ Ἰσαυρίας ἀπάρας εἰς Κύπρον ἀφίκετο, κακοεργὸς ὡς οὔπω ἕτερος καὶ φθοροποιὸς Τελχὶν καὶ θάλασσα πελαγίζουσα συμφορὰς ἤ γοῦν ἐρινὺς ἐπιμανεῖσα τοῖς πρώην εὐδαίμοσι τῆς νήσου ταύτης οἰκήτορσι· συμπαθητιῶ γὰρ ἐν ῥήμασι τοῖς ἐν πράγμασι πεπειραμένοις τοῦ κοινῇ συμπεσόντος ἐκείνοις κακοῦ. Ἀγασάμενος δ' Ἀνδρόνικος τὸν χρησμὸν, « Μὴ ἐρώτα, » εἶπε, « μόνον τὸν διαδεξόμενον, ἀλλὰ πρόσθες καὶ τὸν καιρόν. » Γενομένης οὖν καὶ περὶ τοῦ καιροῦ ἐρωτήσεως, ἐμπεσὸν καὶ ψοφῆσαν τῷ ὕδατι τὸ ἀερικὸν καὶ γεωχαρὲς πνεῦμα πεφοίβασται δι' ἀπαρσμάτων, ὁποῖα μὴ ἐκφαίνειν χρεών, ὡς ἐντὸς τῶν ἡμερῶν τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ ἀρχόμενος ὁ Σεπτέμβριος μήν, ὅτε ταῦτα ἐγίνετο. Ὡς δὲ ἠκηκόει καὶ τὰ περὶ τῆς δευτέρας Ἀνδρόνικος πεύσεως, ἀληθές τι καὶ, διεψευσμένον μειδιάσας καὶ ἀτεχνῶς Σαρδόνιον, καὶ εἰπὼν ὡς λῆρος ὁ χρησμὸς οὗτος, (ποῦ γὰρ δυνήσεται Ἰσαάκιος Κύπρόθεν καταπλεῦσαι διὰ μετρίων πάνυ τι τουτωνὶ ἡμερῶν καὶ καθελεῖν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς ;) [219] οὐδ' Τυρᾶ Ἰωάννου (ἦν δ' οὗτος κριτὴς τοῦ Βήλου παρ' ὅλως προσέταξε τοῖς εἰρημένοις. Φήσαντος δὲ τοῦ ἀπὸ Ἀνδρονίκου προβεβλημένος, καὶ θερμὸς διὰ τοῦτο τῶν αὐτοῦ θελημάτων ὑπηρέτης) ὡς δεῖ συλλήφθέντα ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι τὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον, μήπως εἰς τοῦτον ἀφορῶσι τὰ τοῦ μαντεύματος, αὐτοὶ δὲ τὰ πόρρωθεν φαντάζονται τὰ ἐν ποσὶν ὑπερβαίνοντες, οὐδ' οὕτω τῷ χρησμῳδήματι ἔθετο. Τυύναντίον μὲν οὖν καὶ μωκίαν κατέχεε τοῦ ἀπὸ Τυρᾶ, εἰ τοιαῦτα ὅλως φαντάζεται Ἰσαακίου ἕνεκα τοῦ : Ἀγγέλου, ἐξουθενῶν ἅμα ἐς μαλακότητα ἤθους τὸν ἄνδρα καὶ πρὸς οὐδὲν κατόρθωμα τοῦτον ἐνδέξιον εἶναι διατεινόμενος· ἤγγιζε γὰρ τὸ μόρσιμον, καὶ ἦν τὸ θεῖον αὐτοῦ συνετώτερον.

10. Cæterum Hagiochristophorita Stephanus, homo impiger, quovis modo domini et imperatoris sui saluti consultum volens, Isaacium Angelum comprehendere statuit, ac primum in custodiam dare, deinde Andronici arbitratu occidere. Igitur

ι'. Πλὴν θερμουργὸς ὢν ὁ Ἁγιοχριστοφορίτης Στέφανος, καὶ τοῦ κυρίου βασιλέως παντοίως κηδόμενος, τὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πρῶτα μὲν ἐνεῖρξαι φυλακῇ, εἶτα καὶ θανάτῳ ὑπαγαγεῖν ᾧ ἂν Ἀνδρόνικος δοκιμάσειεν,

Οὐκοῦν εἰς τὴν οἰκίαν Ἰσαακίου παραγενόμενος, ἐγγὺς οὖσαν τῆς μονῆς τῆς Περιβλέπτου, περὶ δείλην τῆς ἑνδεκάτης τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ καὶ τετάρτου ἔτους, καὶ τὴν αὔλειον εἰσελθὼν ἐπέστατεν Ἰσαακίῳ κατελθεῖν καὶ ἕπεσθαί οἱ ἕνεκα ἂν προάγῃ. Τοῦ δὲ, ὡς εἰκὸς ἀναβαλλυμένου, ὅτι καὶ μόνον ὀφθεὶς ἐκεῖνος κακὸν ἔσχατον συλλελόγιστο, ὁ δὲ καὶ βίαν προσεπῆγε, καὶ τοῖς συνοῦσιν ἐπετίμα μὴ καὶ πρὸς τὴν πρώτην ἀναβολὴν ἁπτομένοις αὐτοῦ τῶν τριχῶν καὶ λαζομένοις ἐκ τοῦ γενείου καὶ ἀτίμως τοῦ δωματίου κατάγουσιν καὶ ἀπάγουσι ἐπὶ κεφαλὴν ὠθουμένον καὶ τυπτόμενον εἰς ἣν ἂν αὐτὸς καθηγήσηται κάθειρξιν. Καὶ οἱ μὲν ὑπασπισταὶ πρὸς τοῖς ἐπιτεταγμένοις ἦσαν, ὁ δ' Ἰσαάκιος τὴν θήραν ἰδὼν ἄφυκτον καὶ ἀνυπεξάλυκτον τὴν σαγήνην ἣν ἐφήπλωσεν ὁ ἐπελθὼν ἐκείνῳ ἀσπαλιεὺς, καὶ ἤδη συνέχουσαν, οὐ δειλανδρεῖ οὔτον μὴν φιλοψυχεῖ, ἀλλ' ὡς τεθνηξόμενος πρυτίθεται μαχέσασθαι, εἴ πως οὐχὶ τεθνήξεται, ἢ μᾶλλον μὴ ἔχων ἄνετα κραίνειν ὡς ὁ ἀκοστήσας Ὁμήρειος ἵππως καὶ ποδὶ κατὰ πεδίων ἐλευθέρῳ φέρεσθαι (ἡ γὰρ ἅρπη ἤδη ἐτέτατο καὶ ἡ σύλληψις οὐκ ἦν δυσχερὴς), μιμεῖται τὸν πολεμιστήριον, καὶ τὰ οὐς ἀναστήσας ὡς πρὸς σάλπιγγα ἠχοῦσαν τὸ ἐνυάλιον καὶ φρίξας κόμην τὴν ἐπαυχένιον καὶ φριμάξας ὁμόσε χωρεῖ καταφρονητὴς ξιφῶν, ὑπερόπτης Ἄρεος, ἀπειλῶν οὐδ' ὁπωσοῦν ἐμπαζόμενος. Ἀμέλει καὶ ὡς εἶχε τὸ ξίφος σπασάμενος (εἶχε δὲ ἀπερικαλύπτως τῆς κεφαλῆς, τὸ δὲ σῶμα λωπίῳ διχρώμῳ συνεῖχε περὶ τὴν ἰξὺν καταβαίνοντι, ἔκτοτε δὲ διαιρουμένῳ διχῇ) καὶ τὸν ἵππον ἀναβὰς τὴν χεῖρα ἀνατείνει ξιφήρη κατὰ τῆς τοῦ Ἁγιοχριστοφορίτου κεφαλῆς. Ὁ δὲ τὴν Ἰσαακίου ὁρμὴν πτοηθεὶς ἐκξιφισαμένου καὶ θανατῶντος προδήλως, μεταστρέψας τὴν ἡμίονον ᾗ ἔποχος ἦν, καὶ συχνὰ κεντρίζων τὴν ἡμίκερκον τῆς ἐξόδου ἅπας γίνεται. Ἀλλ' οὔπω ἀκριβῶς τὴν πύλην διεληλύθει, καὶ ὁ Ἰσαάκιος καιρίαν κατάγει καὶ πλήττει κατὰ μέσον τὸ κρανίον τὸν δείλαιον. Καὶ διχῇ διελὼν ἐκεῖνον μὲν ἐᾷ κύρμα προκεῖσθαι κυσὶν, ὡς βόσκημα σφακελίζοντα καὶ τῷ ἴδίῳ παλυνόμενον αἵματι, αὐτὸς δὲ τῶν ἐκείνου [220] ὀπαδῶν ὃν μὲν διαθρύπτει καὶ γυμνῷ μόνῳ τῷ ξίφει, ἑτέρου δὲ τὸ ὠτίον ἀφελόμενος καὶ ἄλλον ἄλλοσε διαστήσας, ὡς ἐπὶ τὰ σφῶν ἕκαστον ἀπαλλάσσεσθαι, ὅλῳ ῥυτῆρι πρὸς τὸν μέγαν ἴεται νεών, διὰ τῆς λεωφόρου μέσης καὶ τῆς ἀγορᾶς διιὼν καὶ πᾶσι διαπρυσίως φθεγγόμενος ὡς διεχρήσατο τῇ σπάθῃ ταύτῃ (ἔστι γὰρ γυμνὴν ἔφερε τῇ χειρὶ) τὸν Ἁγιοχριστοφορίτην Στέφανον. Καὶ ὁ μὲν ὡς εἶχε τὸν θεῖον εἰσιὼν ναὸν ἄνεισι τὸν ἀνάσταθμον, ὃν οἱ φονεῖς ἀνερχόμενοι τὸ οἰκεῖον ἀνακεκαλυμμένως διατρανοῦσι πλημμέλημα, τὴν ἐκ τῶν εἰσιόντων τε καὶ ἐξιόντων τὸ ἱερώτατον τέμενος αἰτοῦντας συγχώρησιν. Τὸ δὲ πλῆθος τῆς πόλεως ὅ μὲν αὐτοψεὶ τὸν Ἰσαάκιον ἐνωπτρικὸς ἐς τὸν μέγαν νεὼν ἐπελαύνοντα, ὅ δὲ εἰς ἀκοὴν ὠτίου διξάμενον τὸ πραχθὲν, συῤῥέει κατὰ χιλιοστύας αὐτίκα, αὐτόν τε ὀψόμενον Ἰσαάκιον καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ γενησόμενον ὀφθαλμοῖς ἐθέλον

A Ædes Isaacii, quæ prope Periblepti monasterium sunt, 11 Septembris anno 6784, vesperi ingressus Isaacium descendere ac se sequi jussit. Illo cunctante, ut fit, et solum conspectum ejus extremum malum judicante, vim adhibuit: et ministros suos increpavit, quod non statim in cunctatoris capillos et barbam involantes præcipitem abreptum et per ignominiam pulsatum in carcerem a se monstratum **445** ducerent. Quibus jussa exsecuturis, qui se jam intra casses ab illo extensos esse cerneret, et metu et vitæ cupiditate abjecta, si quo modo mortem evitaret, vel potius quia fuga undique interclusa erat nec usquam elabi poterat, fortiter pugnare instituit; et ut erat nudo capite, bicolore tunica ad lumbos descendente ac deinde bifariam divisa indutus, conscendit equum et stricto ense
B in Hagiochristophoritæ caput ruit. Is Isaacii impetu aperte in cædem ruentis territus calcaribus mula subditis fugam molitur: sed antequam porta egrederetur, lethalem Isaacius plagam ei infert, calva per medium **446** dissecta, eumque pecudis instar in suo sanguine palpitantem a canibus devorandum relinquit. Et cum ex ejus ministris alium solo stricto gladio fugasset, alii auriculam amputasset, alios dejecisset, ut domum quisque suam reverteretur, laxis habenis ad magnum templum contendit; et dum per mediam viam et forum cursitat, alta voce clamat se eo ense, quem stri-
C ctum adhuc sustinebat, Hagiochristophoritam Stephanum occidisse. Templum eo habitu ingressus eam sedem conscendit, in qua homicidæ suum facinus exponentes ab ingredientibus et egredientibus veniam petunt. Urbana vero multitudo, quæ partim Isaacium equitantem viderat partim ex aliis id facinus audierat, maximo numero sialim ad templum confluit, tum ut ipsum videat Isaacium, tum ut quid de eo futurum sit coram intuealur. Omnes enim putabant eum ante solis occasum ab Andronico comprehensum novis et exquisitis tormentis occisum iri, a veteratore in ea re ingeniosissimo. Eodem se conferl eamdemque seditionem fovet Isaacii patruus Ducas Joannes ejus quo filius Isaacius, non quod in **447** Hagiochristophoritæ cædem conspirassent eoque facinore se obstrinxissent, sed quod noxam sponsionis comitem esse norant: nam alii pro aliis spondere
D coacti fidem Andronico syngraphis firmarant. Ad hæc alii, ut jamjam comprehendendi et occidendi, præ metu dentibus stridebant, et promiscuam turbam, quæ in templum confluxerat ac subinde accurrebat, magna contentione rogabant ut secum maneret et pro virili opem ferret in summo periculo constitutis. Neque deerant qui iis precibus et adversæ fortunæ casu ad misericordiam adducti annuerent. Cum vero nemo ab imperatore adesset qui illas res ægre ferret, non genere illustres, non Andronici amici, non bipenniferi Barbari, non purpurati lictores, denique nemo prorsus, crescebat audacia factionis, ut in illa impunitate liberrime quidvis

loquerentur et promptissimam opem pollicerentur. Totam igitur noctem sic exegit Isaacius, ut non de regno cogitaret sed exilium 448 deprecaretur. Norat enim Andronicum se ut bovem immolaturum, et more Cyclopio carnes suas calidum adhuc stillantes sanguinem devoraturum. Est autem diligenti supplicatione id consecutus, ut quidam ex eo cœtu fores templi clauderent, et illatis luminibus exemplo suo multos impellerent ne domum abirent. Ubi diluxit, omnes urbis incolæ adfuerunt, omnes Deum orarunt ut Isaacius imperio potiretur, eoque pulsus Andronicus et comprehensus dignas crudelitate sua pœnas daret, qui omnium pene vitæ insidiaretur.

11. Ac divinitus profecto accidit ut is urbe tum absset et ad orientalem partem Propontidis in Meludiano palatio versaretur; ubi cæde Hagiochristophoritæ sub primam vigilium audita, ea nocte ibi permansit, nec fecit aliud nisi ut cives brevi scripto moneret ut novis rebus studere desinerent; cujus hoc fuit initium: « Qui habet, habet; pœna sublata est. » Mane vero cultores Andronici turbam fluctuantem compescere studuerunt, et ipse Andronicus imperatoria triremi ad magnum palatium pervehitur. Verum nec iis verbis nec nuntio 449 reditus Andronici populus quidquam movebatur ut cœptis desisteret: quæ ad comprimendum motum afferebantur, surdis auribus accipiebantur omnia; ac multi vitæ periculum adierunt, quod rem illam parum bellam esse dixissent. Omnes enim quasi uno signo dato concurrebant, ac veluti numine afflati aut furore perciti, in divini Verbi maximum templum, alios alii acuentes et subgannantes eos qui ignavi spectatores astarent nec quovis telo armarentur. Qui vero litteris eruditi erant, eosdem membra putrida vocabant, qui dolore publico non afficerentur. Deinde seris et repagulis carcerum effractis, liberum exitum inclusis patefaciebant; qui quidem non omnes malefici erant, sed nonnulli claris orti familiis ob fortuitum erratum aut dictum inconsideratius aut amici delictum in Andronicum eo compacti fuerant. Ea res omnium maxime populi concursum

A παραλαβεῖν· πάντες γὰρ ὥροντο μὴ ἄν ἐπιδεδυκέναι τὸν ἥλιον, καὶ Ἰσαάκιον συλληφθέντα παρ' Ἀνδρονίκου τίσειν δίκας τὰς ἀνηκέστους, καὶ τιμωρίας καινὰς εἰς αὐτοῦ κάκωσιν ἐπινοηθῆναι παρὰ τοῦ κομψοῦ τὰ τοιαῦτα μαγγανευτοῦ. Συμπαραγίνεται δέ οἱ καὶ τὴν αὐτὴν στάσιν ἀσπάζεται ὁ πρὸς πατρὸς Ἰσαακίῳ θεῖος, Ἰωάννης ὁ Δούκας, καὶ ὁ τούτου υἱὸς Ἰσαάκιος, οὐχ ὅτιπερ Ἰσαακίῳ ἦσαν συμμέτοχοι τῆς τοῦ Ἁγιοχριστοφορίτου σφαγῆς καὶ κοινωνοὶ τοῦ αἵματος τούτου, ἀλλ' ὅτι παρεπομένην ἤδεσαν ἐγγὺς τὴν ἄτην, ἣν ὑπὲρ ἀλλήλων ἔδοσαν Ἀνδρονίκῳ, τὴν ἐς αὐτὸν κρατυνάμενοι πίστιν ἀναγκαστῶς. Ἀμέλει καὶ οἱ μὲν ὡς ὅσον οὐδέπω συλληφθησόμενοι καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον ἔχοντες περιδεεῖς ἦσαν, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκροτάλιζον ἀτεχνῶς, καὶ τοὺς συνεισορμῶντας ἐς τὸ ἱερὸν ξύγκλυδας καὶ ἀεὶ ἐπεισρέοντας γλωττηματικώτερον ὁμιλοῦντες καθικέτευον συμπαραμεῖναι σφισι καὶ ἐπαρήξειν ὡς ἔχουσι, τὸ ἔσχατα πείσεσθαι κινδυνεύουσι. Καὶ ἦσαν οἳ κτένευον πρὸς τὴν αἴτησιν καὶ ὠκτειρον τῆς ἐνεστώσης τύχης τοὺς ἄνδρας. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐκ τοῦ βασιλέως οὐδεὶς παρῆν ἀγανακτῶν ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις τούτοις, οὐ τῶν γένει λαμπρῶν, οὐ τῶν Ἀνδρονίκῳ τηρούντων εὔνοιαν, οὐ πελεκυφόρος Βάρβαρος, οὐχ οἱ τὰ ὑσγινοβαχῆ φοροῦντες ῥαβδοῦχοι, οὐ τῶν ἁπάντων τις ἕτερος, ἔτι μᾶλλον οἱ συλλεγέντες ἦσαν θρασεῖς, καὶ λελυμένῃ καὶ ἀγαλίνῳ γλώττῃ ἐχρῶντο, τῇ τῶν κωλυσόντων ἐρημίᾳ πτεροῦμενοι, καὶ πᾶσαν βοήθειαν συνεισενεγκεῖν ἐπηγγέλλοντο. Ὅλην μὲν οὖν τὴν τότε νύκτα οὕτω παρίππευσεν Ἰσαάκιος, οὐ λόγον βασιλείας τιθέμενος ἀλλὰ περὶ τοῦ μὴ καταυθῆναι δεδιώς· ἤδει γὰρ τὸν Ἀνδρόνικον ὡς βοῦν οὐτὸν ἱερεύσοντα μᾶλλον καὶ ὠμῶν τῶν αὐτοῦ σαρκίων ἀπογευσόμενον κατὰ Κύκλωπα, καὶ θερμῷ ἔτι σταζομένων αἵματι. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιμελοῦς ἱκετείας ἔσχε τινὰς τῶν συνειλεγμένων τὰς πύλας ἐπικλίναντας τοῦ νεὼ καὶ φῶτα εἰσενέγκαντας καὶ τῷ καθ' ἑαυτοὺς ὑποδείγματι τούτῳ πολλοὺς συμπείθοντας μὴ μεθίστασθαι οἴκαδε. Ἡρωΐας δὲ γενομένης οὐκ ἦν ὅστις οὐ παρῆν οἰκήτωρ τῆς πόλεως, οὐδ' ἐθελοκλύστει αὐτοκρατορήσειν [221] μὲν Ἰσαάκιον, Ἀνδρόνικον δὲ καθαιρεθῆναι τῆς βασιλείας καὶ συλληφθέντα παθεῖν ὑπόσα δέδρακε τῇ τῶν ὅλων σχεδὸν ἐπιβουλεύων ζωῇ.

ια'. Ἔτυχε μὲν οὖν τῷ τότε κατὰ θεῖον, ὡς ἔοικε, μὴ παρεῖναι τοῖς ἀρχείοις Ἀνδρόνικον, ἀλλ' ἐς τὸ ἐῷον μέρος τοῦ ἀναπλεομένου τῆς Προποντίδος πορθμοῦ περὶ τὰ τοῦ Μηλουδίου κεκλημένα διατρίβειν βασίλεια. Ἔνθεν τοι καὶ περὶ τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς τὸν τοῦ Ἁγιοχριστοφορίτου θάνατον ἐνωτισάμενος τότε μὲν ἔμεινε κατὰ τόπον, μηδέν τι ἐπιτάξας ἕτερον ἢ γραμματίῳ βραχεῖ τοὺς μεγαλοπολίτας δεξιωσάμενος, παύσασθαι παραινῶν τοῦ νεωτέροις ἐγχειρεῖν πράγμασιν, οὕτω πως ἀρχομένῳ· « Ὁ λαβὼν ἔλαβεν, ἡ δὲ δίκη ἐκόπη. » Ἡμέρας δὲ διαγελασάσης, ὅσοι τε Ἀνδρόνικον ἐθεράπευον, καταστέλλειν ἐπειρῶντο τὸν ὄχλον κυμαινόμενον, καὶ αὐτὸς Ἀνδρόνικος κατὰ τὸ μέγα παλάτιον παραγίνεται· τριήρει βασιλικῇ. Ἀλλ' οὐδὲ μία τις ἦν ἀναστολὴ τῆς τοῦ λεὼ ῥοπῆς, οὔτ' αὐτὸς Ἀνδρόνικος εἰς τὸ ἀρχεῖον κατιέναι ἀπαγγελλόμενος ἐξέκρουσέ τινας τῆς ὁρμῆς. Ἀλλ' οὐδὲ ὁ εἰσηγούμενός τι ἕτερον παῦον τὴν συνδρομὴν εἰς ὦτα ἔφκει λέγειν ἀκουόντων· πολλοὶ μὲν οὖν καὶ ἐγγὺς τοῦ τεθνάναι ἦλθοσαν μόνον ὑπογρύξαντες καὶ μὴ καλὸν ἔργον γίνεσθαι φάμενοι. Ἀλλ' ὡς ἐξ ἑνὸς συνθήματος πάντες παγγενεί τε καὶ πανδημεὶ ἔθεον ἔνθους καὶ ἀτεχνῶς κορυβαντιῶντες εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου μέγιστον τέμενος, ἀλλήλους παραθέγοντες, ἐρεσχελοῦντες τοὺς μὴ ταυτοζήλους μήτε μὴν τὰς χεῖρας ὁπλίζοντας ὅπλῳ ὁτιῳδή, ἀλλ' ἀργοὺς οὕτως ἑστῶτας καὶ θεωμένους τὰ παρ' ἄλλων γινόμενα. Οἱ δὲ λογικῶν μαθημάτων ἐν μεθέξει καὶ μᾶλλος ἀπεκλήρουν αὐτοὺς σαγη-

B

C

πὸς, μὴ συμπάσχον τῷ λοιπῷ τῆς πολιτείας σώματι καὶ πληρώματι. Ἐπὶ τούτοις διαθλῶσι τὰς κλεῖς καὶ τοὺς ὀχέας τῶν δημοσίων φρουρῶν, καὶ τοῖς φυλακίταις τιθέασι τὴν ἔξοδον ἕνετον, οὐ πᾶσιν οὖσι κακούργοις, ἀλλὰ καὶ γένους μετειληχόσι λαμπροῦ, κακουχουμένοις δ' ὅμως ἐν δεσμωτηρίοις διά τι συμπεσὸν βραχὺ ἁμάρτημα ἢ παράφθεγμα ἢ καὶ φίλου κακούργημα προβὰν ἐς Ἀνδρόνικον. Τοῦτο δ' ἔτι μάλιστα τὸ πλεῖον συναγόγιμον τοῦ λαοῦ, καὶ τοὺς κατ' Ἀνδρονίκου τονθορύζοντας πρότερον καὶ ὀκνοῦντας τὴν πρᾶξιν ὡς κίνδυνον ὑποφαίνουσαν εἰς ἐναντίαν μοῖραν μετέστησεν ἀκραιφνῶς. Ἦν οὖν ἐκ τοῦδε ἰδεῖν ξιφηφορούντας καὶ θυρεοφόρους καὶ πεφραγμένους θώραξιν οὐ βραχεῖς, τοὺς δὲ πλείστους ῥοπάλοις καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἐργαστηρίων ξύλοις τὰς χεῖρας ὁπλίσαντας. Καὶ συναγωγῆς πλείστης λαοῦ μεθ' ὁρμῆς τοιαύτης γεγενημένη, βασιλεὺς αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ἀναγορεύεται Ἰσαάκιος, τινὸς τῶν νεωκόρων τὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου στέφος, ὅπερ ἄνωθεν ἀπηώρητο τραπέζης τῆς μυστικῆς, κατενεγκόντος διὰ κλίμακος καὶ τῇ τοῦ Ἰσαακίου κεφαλῇ ἐφαρμόσαντος. Ἵνα δὲ μηδὲ τοῦτο εἴη ἀνιστόρητον καὶ ἀκοαῖς ἀπερισχέτον τῶν ἐς ἔπειτα, ὁ μὲν Ἰσαάκιος ἐδυσκόλαινε πρὸς τὴν στεφηφορίαν [222] οὐχ ὡς ἔρωτα μὴ τρέφων ἀρχῆς, ἀλλ' ὡς ὑφορώμενος [P. 222] τὸ τοῦ πράγματος ἐργώδες τε καὶ δυσέφικτον, καὶ ὅναρ οὐχ ὕπαρ ἀντικρυς ἐπιτελεῖσθαί οἱ τὰ παρόντα οἰόμενος, ὑποβλεπόμενος δὲ καὶ τὴν Ἀνδρονίκου ὀργιλότητα, καὶ μὴ ἐντεῦθεν ἐκμῆναι τοῦτον πλεόνως βουλόμενος. Συνεστῶς δὲ ὁ δηλωθεὶς ἄνωθεν Δούκας, τὸν πῖλον τῆς κεφαλῆς ἀφελόμενος, ἑαυτῷ περιθέσθαι ἐπέτρεψε τὸ διάδημα, ἐψιλωμένον τριχῶν προδεικνὺς κρανίον καὶ τὴν φαλάκραν ὡς πλησίφωτον σελήνην ὑπερφαίνουσαν. Ὁ δ' ὄχλος ἀπηναίνοντο φάσκοντες μηκέτι γέροντα ἄρχειν βούλεσθαι ἢ βασιλεύειν ἐπ' αὐτούς· πολλῶν γὰρ ἐμφορηθῆναι κακῶν ἐκ τοῦ πολιούχου Ἀνδρονίκου, καὶ δι' αὐτὸν μισεῖν τε καὶ ἀποστρέφεσθαι πάντα σορὸν ὄντα καὶ πολυετῆ ἄνθρωπον, καὶ μάλιστα εἰ καθειμένον ἔχει τὸ γένειον, διχῇ διῃρημένον καὶ μοιρίζον περὶ τὸ πώγωνος. Οὕτω τοίνυν ἐς βασιλέα χειροτόνητος Ἰσαακίου συνέβη καὶ ἕτερόν τι ἀξιαφήγητον. Ἵππον γὰρ χρυσοφαλάρων βασιλικῶν, ἐκ τῆς παραίας κατὰ τὸν πόρον τῶν Κιονίων διαπορθμευομένων εἰς τοὺς πόδας ἀναβαλὼν καὶ τυραννήσας τὸν ἱπποκόμον ἔβες διὰ τῶν λεωφόρων, καὶ συλληφθεὶς εἰσάγεται Ἰσαακίῳ πρὸς ὄχησιν. Καὶ ὁ μὲν ἐκ τοῦ μεγίστου νεὼ ἁπαίρει, συναπόμενον ἔχων καὶ τὸν πατριάρχην Βασίλειον τὸν Καματηρόν, ἐπεὶ καὶ τοῦτον τὸ πλῆθος συμπράττειν καὶ συνεπευδοκεῖν τοῖς τε λουμένοις ἅπασι τὰ ὦτα ἐπεσπάσατο· ὁ δ' Ἀνδρόνικος κατὰ τὸ μέγα γεγονὼς ἀρχεῖον, ἐπεὶ ὁ συμμιγὴς θροῦς ἐκέντει αὐτοῦ τὰ ὦτα, μετὰ βραχὺ δὲ καὶ τὴν ὄψιν τῶν γινομένων εἶχε διδάσκαλον, ἐπέβαλε μὲν τῇ ἀντιμαχήσει τοῦ πλήθους καὶ τοὺς συνόντας συνεκρότει πρὸς πόλεμον, εὑρίσκων δὲ βραχεῖς ἐκ τούτων ἑτοιμοπειθεῖς πρὸς τὸ ἐκείνου σκέμμα καὶ σύνθημα, ηὐτούργει καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέρει τὸν πόλεμον, τόξον δοὺς τῇ χειρὶ, κἀκ τῶν τοῦ μεγίστου

A auxit, ac effecit ut qui prius periculi metu submurmurabant et dubitabant, haud dissimulanter factioni sese jungerent. Ex eo ensibus accinctos, scutatos et thoracatos non paucos cerneres, plures tamen fustibus et lignis, quæ ex officinis rapuerant, armatos. A tali cœtu concitatissimæ 450 multitudinis Romanorum imperator salutatur Isaacius, cum quidam ex ædibus magni Constantini coronam, quæ supra mysticam mensam pendebat, scalis depromptam ejus capiti imposuisset. Ne autem hoc quoque a posteris ignoretur, Isaacius eam coronationem ægre ferebat, non quod ab imperii cupiditate abhorreret, sed quod rei summam difficultatem pertimesceret, et quæ tum agerentur, vigilantis quoddam somnium existimaret. Huc accedebat

B metus ne Andronici acerbitatem eo facto magis etiam irritaret. Cæterum Ducas, cujus ante meminimus, illi astans, detracto capiti pileo, orabat ut sibi diadema imponeretur, calvitio ostenso, quod instar plenæ lunæ relucebat. Turba autem respondit se nolle deinceps parere seni, quod ab Andronici canitie plurimas clades accepisset, ob eumque omnem senem Acheronticum et capularem odisset, præsertim si bifurcatam haberet barbam, ex altera parte breviorem. Sic inaugurato Isaacio aliud accidit relatu dignum. Nam cum equi imperatorii 451 aureis ornati phaleris per trajectum Gyniorum advehierentur, unus ab equisone vi avulsus et per publicas vias cursitans comprehenditur et ad Isaacium adducitur. Is eo conscenso ex maximo templo discedit, etiam Basilio Comatero patriarcha

C comitante, quem populus quamvis invitum approbare acta illa compulerat. Andronicus vero ubi ad magnam curiam pervenit, primum confuso clamore, post etiam re ipsa visa turbatus, centuriare suos et confligere cum populo instituit. Sed cum paucos ad suum consilium paratos videret, ipse aream correpto pro virili ad pugnam se parat, et ex maxima turris, quæ Centenarium appellatur, pinnaculis sagittas in accedentes conjicit. Quem consatum quia irritum videbat, alloqui populum instituit; sequo imperium filio Manueli traditurum professus, tumultum sopire et præsentissimum periculum propulsare studet. Verum 452 populus iis verbis magis exasperatus nulla non atrocissima convicia in eum, et quem imperii successorem

D relicturum aiebat, congessit. Postquam vero, effracta porta quæ Carea dicitur, in palatium penetrarunt, in fugam conversus Andronicus, purpureo calceo et veteri suo amuleto, cruce quam de collo suspensam gestabat, quasi numinis ira agitaretur, abjecta, et acuto barbarico pileo capiti imposito, denuo triremem imperatoriam conscendit, qua ex Moludio in magnum palatium venerat, eodemque reversus cum duabus mulieribus, Anna, quam sublato Alexio duxerat, et Maraptica meretricula tibicina non contemnenda, cujus amore non minus insaniebat quam olim Poliorcetes Demetrius Lamiæ, quam Ptolemæo victo ceperat, haud segniter

navigat, ad Tauroscythas profecturus, omnibus Romanis provinciis aliarumque gentium ditionibus ut parum fidis despectis.

πύργου διασφάγων, ὃς κικλήσκεται Κεντηνήριον, ἀφιεὶς τοῖς ἐπιοῦσι βέλεμνα. Γνοὺς δὲ ὡς μάτην ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖ, διά τινος ὁμιλεῖν προάγεται τοῖς λαοῖς, ἀποτίθεσθαι λέγων τὴν βασιλείαν καὶ παραπέμπειν ταύτην πρὸς τὸν ἐκείνου παῖδα τὸν Μανουήλ, πεποιθὼς ἐντεῦθεν καταστεῖλαι τὸν θόρυβον καὶ τὸν ἐπ' ἀκμῆς καὶ παρὰ βραχὺ κίνδυνον ἀποκρούσασθαι. Οἱ δὲ πλειόνως ἐπὶ τῷ ῥήματι τούτῳ ἐκτραχυνθέντες ὕδρεσιν αὐτὸν ἁπάσαις ἀπαισίοις ἔπλυνον, καὶ ὃν ἔφασκε τῆς βασιλείας καταλιπεῖν κληρονόμον. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος ἦν εἰσχυθὲν ἔσωθεν τῶν ἀνακτόρων, ἀνατραπείσης τῆς πύλης ἥτις Καρέα λέγεται, τρέπεται πρὸς φυγὴν Ἀνδρόνικος, καὶ τὸ φοινικοβαφὲς πέδιλον τοῦ ποδὸς ἀφελιξάμενος, καὶ τὸ ἀρχαῖον αὐτῷ περιφόλαγμα τὸν σταυρὸν ὁ θεοβλαβὴς ἀποτραχηλισάμενος ἐκεῖ που, καὶ πῖλον βαρβαρικὸν τῇ κεφαλῇ περιθέμενος, ὃς ἐς ὀξὺ λήγων πυραμίδι εἴκασται, τὴν βασιλικὴν εἴσεισιν αὖθις τριήρη, δι' ἧς ἐκ τοῦ Μηλουδίου πρὸς τὸ μέγα παλάτιόν ἐταφίκετο. Καὶ γενόμενος αὖθις κατὰ τὸ αὐτὸ κατάντημα, καὶ δύο ἐκ τῶν γυναικῶν προσλαβόμενος, Ἄνναν τὴν ἁρμοσθεῖσαν Ἀλεξίῳ τῷ βασιλεῖ, ἐκείνου δὲ ἐξ ἀνθρώπων γενομένου ᾧ εἴρηται θανάτῳ γαμηθεῖσαν Ἀνδρονίκῳ, καὶ τὴν ἑταιρίδα Μαραπτικήν, ἧς ἐνθουσία τις ἔρωτι καὶ πρυσπαθῶς εἶχεν Ἀνδρόνικος ὡς οὐδὲ πάλαι τῆς Λαμίας ὁ πολιορκητὴς [223] Δημήτριος, ἣν Πτολεμαΐον καταγωνισάμενος ἐν Κύπρῳ ἔλαβε θορυάλωτον αὐλοῦσαν οὐκ εὐκαταφρονήτως, ἤλαυνε κατὰ κράτος ἣν προέθετο. Ἠρετίσατο δὲ τὴν ἐπὶ τοὺς Ταυροσκύθας, πᾶσαν ἐπαρχίαν Ῥωμαϊκὴν καὶ τοπαρχίαν ἄλλην ἐθνικὴν ὡς ἐπίβουλον ἀθετήσας.

12. Andronico ad hunc modum dejecto regno, Isaacius palatium **453** ingressus, ac denuo a frequentia populi imperator Augustus consalutatus, satellites mittit qui Andronicum persequantur. At plebis pleraque pars, cum aperto palatio nemo esset qui quidquam prohiberet quod animus tulisset, non eam tantum pecuniam diripit quæ in Chirsioplysiis recondi solet (erant autem, præter rudem materiam, auri centenarii XII, argenti XXX, æris CC), sed et quidquid unius hominis manu aut etiam plurium conjunctis operis auferri poterat. Ex armamentario quoque multa armorum millia abstulerunt. Ac rapina etiam in palatina sacella grassata, ornatus sacrarum imaginum est surreptus, et sacrosanctum illud vasculum furto ablatum, quo, ut a majoribus accepimus, Christi manibus scriptæ ad Abgarum litteræ asservabantur. Isaacius vero imperator, dies complures in palatio commoratus, in Blacherniam aulam transit, ibique de capto Andronico nuntium accipit. Fuit autem ea captivitatis ejus ratio. Cum fugeret, Chelen pervenit cum paucis ministris quos ante imperium habuerat, et duabus illis mulierculis. Cujus loci incolæ, cum nulla **454** imperii insignia in eo cernerent, sed exsulis habitu ad Tauroscythas appellere festinantem et nemine persequente fugientem, eum comprehendere neque ausi sunt neque æquum censuerunt, feram etiam exarmatam metuentes et ad solum conspectum ejus trepidantes, eique navem pararunt. Qua conscensa ipsum mare velut indignatum, quod innocentum cadaveribus sinus suos sæpe polluisset, in altos fluctus et vastum hiatum assurrexit, quasi devoraturum cum esset, et navem in littus elisit. Quod sæpius factum obstitit quominus ante persecutorum adventum trajiceret Andronicus. Ita miser cum duabus mulierculis comprehensus, in naviculam vinctus conjicitur. Sed tum quoque erat Andronicus ingeniosus et callidus ille Andronicus. Nam cum neque pedes ad fugam neque manus et arma ad pugnam suppeterent, tragœdiam agit, et lugubrem cantilenam auspicatus facundiæ arma depromit. Comme-

ιβ'. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον Ἀνδρόνικος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἀπεσφαίριστο. Ἰσαάκιος δὲ τῶν ἀρχείων εἴσω παρελθὼν καὶ βασιλεὺς αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὑπὸ τῶν συνελκυσθέντων ὄχλων αὖθις ἀναῤῥηθεὶς στέλλει τοὺς ὀπίσω Ἀνδρονίκου καταδιώξοντας. Τὸ δὲ τοῦ δήμου πολύ, ἐπειδὴ τὰ ἀνάκτορα ἄνετα ἐγεγόνεισαν καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ κωλύσων αὐτοὺς ἢ ἁπάξων τοῦ ὁρᾶν οἷα καὶ ὅσα βούλοιντο, διαρπάζουσιν οὐ μόνον ὁπόσα χρήματα εὕραντο παρὰ τοῖς Χρυσιοπλυσίοις ἐπιταμιευόμενα (ἦσαν δὲ ἄνευ τῶν μὴ κεκομμένων εἰς νόμισμα ὅλων χρυσίου κεντηνάρια δώδεκα, ἀργυρίου τριάκοντα καὶ τοῦ ἐκ χαλκοῦ κόμματος διακόσια), ἀλλὰ καὶ πᾶν ἕτερον ὅπερ εἶχον αἱ χεῖρες ἑνός τινος μεταφέρειν ῥᾳδίως ἢ καὶ πολλῶν συνερχομένων ὁμοῦ. Ὅπλων δὲ μετήνεγκαν μυριάδας τὰς ὁπλοθήκας εἰσιόντες. Προέβη δὲ τὰ τῆς ἁρπαγῆς καὶ εἰς τοὺς ἔνδον τῶν βασιλείων νεὼς, ὥστε καὶ κόσμους ἁπορῥαγῆναι ἁγίων εἰκασιῶν καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἱερώτατον κλοποφορηθῆναι σκεῦος, οὗ ἔνδοθεν φῶμη ἄνωθεν διαῤῥέει καὶ ἐς ἡμᾶς καταβαίνουσα τὸ τοῦ Κυρίου ἐπιστόλιον συνεπτύχθαι, ὅπερ οἰκείαις αὐτὸς χερσὶν ἐξέθετο πρὸς τὸν Αὔγαρον. Ἡμέρας οὖν συχνὰς τῷ μεγάλῳ παλατίῳ ἐνδιατρίψας ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος πρὸς τὸ ἐν Βλαχέρναις ἀρχεῖον μεθίστατο, ἔνθα καὶ οἱ ἀγγέλλοντες ἐληλύθεσαν ἁλῶναι Ἀνδρόνικον. Ἦν δὲ ὁ τρόπος τῆς αὐτοῦ συλλήψεως οὑτοσί. Ἀποδιδράσκων ἀφικνεῖται εἰς Χηλήν, ὀλίγους τῶν πρὸ τῆς βασιλείας ὑπηρετῶν συνεπομένους ἔχων ἐκείνῳ, καὶ τὰς δύο γυναῖκας ἐπαγόμενος. Ἰδόντες οὖν αὐτὸν οἱ ἐνταῦτα μηδὲν τεκμήριον περικείμενον τῶν κρατούντων, ἀλλ' ὡς φυγάδα τὴν ἐπὶ τοὺς Ταυροσκύθας διαπλώϊσιν ἐπισπέρχοντα καὶ φεύγοντα μηδενὸς διώκοντος, συλλαβεῖν μὲν οὔτε ἐθάῤῥησαν οὔτε ὁπωσοῦν ἐδικαίωσαν (τὸν γὰρ θῆρα καὶ γυμνὸν ὄντα τῶν ἀμυντηρίων οὐδὲν ἧττον ἐδεδίεσαν, καὶ πρὸς μόνην τὴν ἐκείνου θέαν κατέπτησσον), νῆα δὲ ἡτοιμάσαντο, καὶ Ἀνδρόνικος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐμβέβηκεν εἰς αὐτήν. Ὥσπερ δὲ καὶ θαλάσσης ἀγανακτούσης κατ' Ἀνδρονίκου, ὅτι σώμασιν ἀθῴοις τοὺς αὐτῆς κόλπους πολλάκις ἔχρανεν, ὀρθόν τε τὸ κῦμα ἵστατο καὶ εἰς χάσμα διίστατο καὶ καταπιεῖν αὐτὸν διανίστατο, καὶ πρὸς χέρσον ἡ ναῦς ἐξεβράσ-

σετο. Καὶ τοῦτο πολλάκις γενόμενον ἐκώλυσε τὴν Ἀνδρονίκου περαίωσιν, ἕως οἱ καταληφθέντες ἐπέστησαν. Οὕτω τοίνυν ὁ τάλας Ἀνδρόνικος συσχεθεὶς ἀκατίῳ παραῤῥιπτεῖται μετὰ τῶν γυναικῶν δέσμιος. Ἀλλ' ἦν κἀν τῷ τότε καιρῷ Ἀνδρόνικος ὁ πολύμητις ἐκεῖνος καὶ περίφρων Ἀνδρόνικος. Συνιδὼν γὰρ ὡς πόδες οὐκ εἰσὶν, ὡς χεῖρες οὐκ εἰσὶν, οὐδὲ πάρεστι ξίφος εἰς τὸ δρᾶταί τι γενναῖον καὶ διαδρᾶσαι τοὺς συλλαβόντας, ὑποκρίνεται τραγῳδίαν δεξιοστροφήσας [P. 224] τὸ τρίχορδον τῆς φθογγῆς, καὶ ὀρηνῳδὸς ᾄδειν τι μέλος καὶ περιπαθὲς ἀναβάλλεται, τὰς παλαιὰς πεισθανάγκας ἀνατινάσσων καὶ περιτρέφων ὡς δεξιὸς μουσηγέτης εὐήχου ὀργάνου χορδὰς, καὶ καταλέγει μιλεάζων ὡς ἀηδόνες τὸ γένος ὡς ὑψηλὸν, τὸ εὐγενὲς ὡς ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, τὴν προτέραν τύχην ὡς εὐτυχῆ, τὸν πάλαι βίοτον, κἂν πλάνης ἦν καὶ ἀνέστιος, μηδαμῶς ἀόἰωτον, καὶ τὴν τότε κατασχοῦσαν αὐτὸν συμφορὰν ὡς λίαν οὖσαν οἰκτράν. Ἀνταδοῦσας δ' εἶχε καὶ τὸ μέλος γοερώτερον διασκευαζούσας οἷα σοφὰς τὰς γυναῖκας· καὶ ὁ μὲν ἦρχε τῶν θρηνῳδημάτων, αἱ δὲ ἀντ�ᾴδον αὐτῷ συνυπακούουσαι καὶ συμψάλλουσαι. Ἀλλ' ἦν ταῦτα πάντα μάτην μετιὼν καὶ διακενῆς τεχνώμενος ὁ βαθύνους καὶ πολύτροπος Ἀνδρόνικος· ἃ γὰρ ἀνόσια διεπράξατο ἔργα, ταῦτα ὡσεὶ κηρὸς τὰς τῶν κατεχόντων αὐτὸν ἐπέβυσεν ἀκοάς, καὶ οὐδεὶς οὐδένα οἶκτος εἰσῄει, οὐδ' ἐνήχησις ἦν ὧν κατὰ Σειρῆνας ἐμελῴδει γυναικωδῶς εἴτ' οὖν ὑπούλως καὶ δολερῶς εἰπεῖν οἰκειότερον, καὶ τὸ μῶλυ τὸν Ἑρμῆν ἐπιλέλοιπε τοῦ θείου μηνίσαντος. (21) Εἶχε τοίνυν τοῦτον ἡ τοῦ Ἀνεμᾶ λεγομένη φρουρὰ, δυσὶ παχείαις ἁλύσεσι τὸν ὑψιτενῆ βαρούμενον τράχηλον, ὑφ' ὧν οἱ ἐν δεσμωτηρίοις σιτούμενοι λέοντες μετὰ σιδηρέων κλοιῶν συνέχονται, καὶ πέδαις τοὺς πόδας κανούμενον. Ἐμφανισθεὶς δὲ οὕτως ἔχων καὶ παραστὰς Ἰσαακίῳ τῷ βασιλεῖ ὕβρεσι βάλλεται, κατὰ κόῤῥης ῥαπίζεται, τοὺς γλουτοὺς ἐπικρούεται, τὴν γένυν τίλλεται, τοὺς ὀδόντας ἐκριζοῦται, τὴν κεφαλὴν ψιλοῦται τριχῶν, εἰς κοινὸν ἐκθέοντα παίγνιον πᾶσι τοῖς συνελθοῦσιν, ἐμπαροινεῖται καὶ ὑπὸ γυναικῶν καὶ τύπτεται πυγμαῖς κατὰ στόματος, καὶ τούτων ὁπόσαι μάλιστα ἢ θανάτῳ ὑπ' Ἀνδρονίκου ἀποβάλοντο τοὺς συνόντας ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπεσθεσμένους ἀπέλαβον. Ἔπειτα τὴν δεξιὰν χεῖρα πελέκει ἀποκοπεὶς παραῤῥιπτεῖται αὖθις τῇ αὐτῇ φυλακῇ, ἄσιτος, ἄποτος, ὑπ' οὐδενὸς μεταλαγχάνων τῆς οἰασοῦν κομιδῆς. Μεθ' ἡμέρας δέ τινας καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἐξορύττεται, καὶ καθεσθεὶς ἐπὶ καμήλου ψωριώσης διὰ τῆς ἀγορᾶς θριαμβεύεται, κατὰ γεράνδρυον ἄφυλλον, ὠοῦ ψιλότερον ἀκαλυφές τε παντάπασι κρανίον προσαινῶν, καὶ βραχεῖ ῥαχίῃ τὸ σῶμα σκεπόμενος, θέαμα ἀλεεινὸν καὶ πηγὰς ἕλκον δακρύων ἡμέροις ὄμμασιν. Ἀλλ' οἱ εὐηθέστατοι καὶ ἀπαιδευτότατοι τῆς Κωνσταντίνου οἰκήτορες, καὶ τούτων οἱ ἀλλαντοπῶλαι πλέον καὶ βυρσοδέψαι, καὶ ὅσοι τοῖς κάπηλείοις διημερεύουσι

A morat quam alio genere sit ortus, ut nobilitate vulgo præstet, ut pristina fortuna felix; ut anteacta vita, quamvis in fuga et **455** exsilio, non aspernanda; quam miserabili calamitate tum oppressus esset. Eas querimonias ingeniosæ mulierculæ non inepte adjutabant, et veluti præcentori succinebant. Sed frustra illa omnia astutus et versipellis Andronicus conabatur. Nam nefaria ejus facinora lictorum aures veluti cera obstruebant, ut nulla ejus misericordia tangerentur, quamvis Sirenas muliebriter aut lallaciter potius imitaretur; iratoque Deo Mercurium moly destituit. Itaque in Anemæ castellum duabus gravibus catenis cum ferreis seris superbo collo injectis, et compedibus oneratus, ut captivos tractari moris B est, conjicitur; eoque habitu ad Isaacium perducto contumeliosis verbis insultatur, alapæ impinguntur, nates pulsantur, barba vellitur, dentes excutiuntur, capilli evelluntur. Publice omnium ludibriis expositus etiam a mulieribus pugnis cæditur, iis præsertim quarum maritos aut occiderat aut excæcarat. Deinde præcisa dextera in idem castellum reducitur, sine cibo, sine potu, sine ullo cujusquam officio. Post aliquot **456** dies altero oculo effosso, scabioso camelo impositus per forum triumphi specie traducitur, calva glabra instar aridæ quercus et ovo nitidiore, et brevi tunicula tectus, spectaculum miserabile, quod rivos lacrymarum elicere queat ex oculis non inhumanis. Sed stolidissimi et petulantissimi urbis incolæ, præsertim C fartores, coriarii, opifices et circumforanea sordidaque turba, muscarum instar verno tempore ad mulctras et pinguia cymbia convolantium, nulla ratione habita quod is nudiustertius imperator, regio diademate ornatus, ab omnibus laudatus celebratus, adoratus esset, quodque sanctissimo jurejurando fidem et benevolentiam suam erga illum testati essent, efferatis animis sine ulla ratione ruentes, nihil mali prætermiserunt quo Andronicum per nefas non afficerent. Alii clavas in caput ejus impegerunt, aliis stercore nares ejus fœdarunt, alii spongias excrementis **457** hominum et pecudum fœdatas in faciem ejus expresserunt, alii verbis obscenis parentes ejus insectati sunt. Erant et qui verubus latera ejus pungerent. Impudentiores quidam lapidibus D conjectis rabidum canem eum appellabant. Scortum quoddam impudens ollam ferventi aqua plenam e culina raptam in faciem ejus effodit. Nemo denique erat quin malefaceret Andronico. Ita ignominiose in theatrum ridiculo triumpho perductum, ac misere illo camelo detractum, juxta duas columellas quibus superne lapis incumbit, prope æneam lupam et hyænam, quæ inflexis cervicibus quasi altera in alteram impetum factura concitatæ astant, pedibus suspendunt lunæ alligatis. Tot mala perpessus, et alia sexcenta quæ prætermisimus, tamen generoso

Hier. Wolfii notæ.

(21) Quod alter μεταφορικῶς scribit, alter ἁπλῶς videtur accepisse.

adhuc animo illata mala tolerabat, ac mente integra ad affluentem turbam et ferientium conversus, nihil dicebat aliud nisi: **458** « Domine, miserere, » et: « Quid calamum contritum infringitis? » Cæterum dementissima populi turba, ne tum quidem afflictissimo pepercit Andronico, postquam pedibus suspensus fuit, sed direpta tunicula virilia ejus vexavit; et quidam homo nefarius longum ensem per fauces ejus usque ad intestina adegit. Duo vero Latini generis enses, ambabus annixi manibus, innates ejus adegerunt, ut periculum facerent uter esset acutior, ictus dexteritate gloriati. Post tot ærumnas et clades ægre vitam abrupit, dextera cum dolore ad os admota, ut multi putarent cum calidum ex ea sanguinem ob recentem plagam adhuc distillantem exsugere.

A κἀκ τῶν κατυμάτων ἀποζῶσι γλίσχρως καὶ ταῖς ῥαφίσι τὸν ἄρτον στενῶς συλλέγουσι, κατ' ἔθνεα συναθροισθέντες μυῶν αἱ τοὺς γαυλοὺς ἀμφιπερίπτανται ἔαρος καὶ περιχαίνουσι τὰ πιαλέα κισσύβια, μηδὲ ἀ λόγον θέμενοι εἰ βασιλεὺς οὗτος πρὸ τρίτης καὶ βασιλείῳ διαδήματι περιδούμενος καὶ ὡς σωτὴρ ὑμνούμενος ὑπὸ πάντων ἀνευφημούμενός τε καὶ προσκυνούμενος, καὶ ὡς φρικώδεσιν ὅρκοις τὴν ἐς αὐτὸν ἐνεπέδωσαν πίστιν καὶ εὔνοιαν, ἀλόγῳ δὲ θυμῷ καὶ παραλογωτέρῳ νοὶ φερόμενοι οὐδέν τι τῶν κακῶν ἐνέλιπον ὅ μὴ εἰς Ἀνδρόνικον ἀνοσίως εἰργάσαντο. Οἱ μὲν γὰρ κατὰ κεφαλῆς κορύναις αὐτὸν ἔπληττον, οἱ δὲ βολβίτοις τὰς ἐκείνου ῥῖνας ἐμύλυνον, ἄλλοι διὰ σπόγγων λύματα γαστέρων [P. 225] βοείων καὶ ἀνθρωπείων τῶν ὕψεων ἐκείνου κατέχεον. Ἕτεροι B αἰσχορρήμονοῦντες ἐκακολόγουν ἐς τὴν μητέρα καὶ τὸν λοιπὸν τῶν τοκέων. Ἦσαν οἳ καὶ ὀβελίσκοις ἔπειραν αὐτοῦ τὰς πλευράς. Οἱ δ' ἀναιδέστεροι λιθολευστοῦντες κύνα ὠνόμαζον λυσσητῆρα. Μία δέ τις πορνικὴ γυνὴ καὶ ἀκόλαστος κεράμιον θερμοῦ ὕδατος πλήρες ἁρπασαμένη ἐξ ὀπτανείου τῶν ἐκείνου κατεκένωσε πυρειῶν. Καὶ οὐδεὶς ἦν ὃς οὐκ ἦν ἐπὶ Ἀνδρονίκῳ κακοποιός. Καὶ οὕτως ἀτίμως ἐπὶ τὸ θέατρον ἀπαχθεὶς μετὰ γελοιώδους θριάμβου καὶ τοῦ οἰκτροῦ ἐκείνου καὶ παιζομένου ἐπὶ καμήλου ὑψώματος, ὅπερ ἄνωθεν κατέδυ αὐτόχρημα, ἐκ ποδῶν ἀναρτᾶται, τινῶν ἀναψάντων ἐκ φελλύρας καλώδιον κατὰ τοὺς περὶ τὰς ἐπικλινεῖς τὸν τράχηλον ἐκ χαλκοῦ πεποιημένας λύκαιναν καὶ δαιναν ἀλλήλαις ἀντιβλεπούσας καὶ πρὸς ὀργὴν ἠγριωμένας ἱσταμένους δύο στυλίσκους καὶ λίθον ἐπικείμενον ἔχοντας. Τοσαῦτα δὲ πεπονθὼς, καὶ μυρία ἕτερα ὑποστὰς ὅσα ὁ λόγος παρέδραμεν, ὅμως ἀντεῖχεν ἔτι γενναίως πρὸς τὰς ἐπιφορὰς τῶν δεινῶν, ἐρρωμένος ὢν τὸ φρονεῖν. Πρὸς δὲ τοὺς ἐπεισχεομένους καὶ βάλλοντας ἐπιστρεφόμενος ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφθέγγετο εἰ μὴ τὸ « Κύριε, ἐλέησον, » καὶ, « Ἵνα τί κάλαμον συντετριμμένον προσεπικλᾶτε; » ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὴν ἐκ ποδῶν ἀπαιώρησιν οἱ ἀνοσιώτατοι ὄχλοι τοῦ πολυπαθοῦς ἀπέσχοντο Ἀνδρονίκου ἢ φειδὼ τῶν ἐκείνου σαρκῶν ἔλαβον, ἀλλὰ περιελόντες τὸ χιτώνιον κακῶς ἐτίθουν τὰ παιδογόνα μύρια. Ἀνόσιος δέ τις καὶ διὰ τοῦ φάρυγγος εἰς τὰ ἔγκατα ἐπίμηκες ξίφος ἔθαψε. Τινὲς δὲ τῶν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ γένους καὶ κατὰ τῆς ἐξέδρας ἀκινάκην ἀμφοτέρωις ἐπήρεισαν, καὶ περιστάντες κατέφερον τὰ ξίφη, ὁποῖόν ἐστι τιμητικώτερον ἀποπειρώμενοι, καὶ τῇ τῆς χειρὸς κατακομπάζοντες δεξιότητι διὰ τὸ ἀξιόλογον τῆς πληγῆς. Καὶ μετὰ τοσαῦτα μογήματα καὶ παθήματα μόλις ἀπέῤῥηξε τὴν ζωὴν, τὴν δεξιὰν χεῖρα μετ' ὀδόντας ἐκτείνας καὶ περιαγαγὼν οὕτω τῷ στόματι, ὥστε καὶ τοῖς πολλοῖς ἔδοξεν ἐκμυζᾶν τοῦ ἐκ ταύτης ἔτι θερμοῦ ἀποστάζοντος αἵματος διὰ τὸ νεαρὸν τῆς τομῆς.

13. Imperavit annos duos, unum vero rerum potitus est sine purpura et regio diademate. Habitu corporis egregio fuit, aspectu venerabili, erectus, statura heroica, etiam extrema ætate juvenili facie, corpore omnium saluberrimo, quia neque delicatus, neque vorax, **459** neque bibax erat, sed ut Homerici heroes, assa plerumque vescebatur. Unde nemo eum ructantem audivit. Si quando ex stomacho laborabat, totius diei labore et jejunio vel exiguum fastidium propulsabat. Die ad occasum vergente frusto panis et modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nunquam usus est, nisi dum imperavit semel, idque invitus, hortatu medicorum, quod ut habitudo corporis adhuc integra esset, tamen ad morbos in posterum præcavendos medicina prodesset. Purgatione exhausta sero sub occasum solis nonnihil redundantium in venis humorum egessit. Itaque cum amici dixissent vetus illud oraculum ad eum pertinere: « Te quadrimestre, falcifer, tempus manet, » arridens omnino eos falli respondit (se enim omnis generis morbis vel annum integrum resistere posse), viribus corporis fretus, falsaque spe, ut apparet, concepta, se leni morte et tranquilla obiturum, violento interitu vel ultro

C ιγ'. Ἦρξε δ' ἐνιαυτοὺς δύο, καὶ ἕνα τῶν πραγμάτων κύριος ἐγεγόνει τηδέννης ἄνευ καὶ ἀρχικοῦ διαδήματος. Ἦν δὲ τὴν τοῦ σώματος φυὴν εὐφυὴς, ἀγητὸς τὸ εἶδος, ὄρθιος ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἡρωϊκὸς, κἀν τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν νεοειδὴς, ὑγιεινότατός τε ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος περισσὸν ἦν καὶ ἀκρατῶς ἔχων κοιλίας ὡς ζωροπότης καὶ τένθης, ἀλλὰ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς ἥρωας μάλιστα τοῖς ὀπτοῖς προσέκειτο τῷ πυρὶ, ὅθεν οὐδ' ἐρυγγάνοντά τις αὐτὸν ἐθεάσατο. Ἀλλ' εἴ ποτε πλημμελῶν εἶχε στομάχου, πανημερίῳ μόγῳ τε καὶ νηστείᾳ καὶ τὸ βραχέως ἐνοχλοῦν ἀπεκρούετο, ψωμῷ ἄρτου καὶ οἴνου κεράσματι κλινούσης τῆς ἡμέρας ἐπιμετρῶν τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος. Ὀξυκοῦν οὐδ' ἀντιδότῳ ἐχρήσατο πώποτε εἰ μὴ ἅπαξ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ τότε τῶν ἰατρῶν εἰς τοῦτο ἐποτρυνάντων ἄκοντα, φαμένων, εἰ καὶ μὴ δι' ἐνσκήψασαν κακόκτησιν, ἀλλ' οὖν προφυλακῆς χάριν τὸ [P. 226] ἀνύσιμον χρεὼν προσενέγκασθαι φάρμακον. Ἡιῶν φοίνων τὸ καθάρσιον βράδιον καὶ περὶ δύνοντα ἥλιον ἀπεκένωτό τι τοῦ ἐν φλεψὶ περιττώματος, ὥστε καὶ πρὸς τοὺς φάσκοντας τῶν ἑταίρων ἐπ' ἐκείνῳ οἴεσθαι πάντας τὸ παλαίφατον λελέχθαι τοῦτο χρησμῴδημα· « Δρεπανηφόρε, τετράμηνόν σε μένει, » ἐπιμειδιῶν ἔλεγε διαψεύδεσθαι προθύμως· αὐτὸς γὰρ καὶ ἐνιαυ-

τὸν ὅλον νοσηλείᾳ παντοίᾳ τοῦ σώματος διαρκέσειεν ἂν προσπαλαίων, τῷ ῥωμαλέῳ πεποιθὼς τοῦ σώματος, καὶ φανταζόμενος, ὡς ἔοικεν ὡς μαλακῷ θανάτῳ δαμήσεται καὶ εἰρηνικῷ τέλει συμπερανεῖ τὴν ζωὴν, τὴν δ' ἐναντίαν τελευτὴν ἢ ἐκὼν ἀποπροσποιούμενος ἢ μὴ κατὰ νοῦν ὅλως βαλλόμενος. Καίτοι λογος διαῤῥέων καὶ ἐς ἡμᾶς ἵκετο, ὡς ἵππων ἀγομένης ἀμίλλης ἐκτείνας τὴν χεῖρα Ἀνδρόνικος δακτύλῳ ὑπέδειξε τῷ ἐξαδέλφῳ καὶ βασιλεῖ Μανουὴλ τοὺς κίονας ὧν αὐτὸς μέσον ἀνήρτηται, εἰπὼν ὡς ἐκεῖσε μέλλει ποτὲ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀπαιωρηθῆναι κακῶς παθὼν ὑπὸ τοῦ τῆς πολιτείας πληρώματος· τὸν δὲ πρὸς τὴν Ἀνδρονίκου διήγησιν ἀποκρίνασθαι. Ἀλλ' αὐτὸς τέως οὐκ ἐσεῖται ὁ τοῦτο πεισόμενος. Καὶ τοιοῦτο μὲν τέλος θανάτου κατέληξε τὸν Ἀνδρόνικον, ἐξάπινα εἰς ἐρήμωσιν ὥσει καὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου γεγενημένον, καὶ ἐν τῇ πόλει τὴν οἰκείαν ἐξουθενωμένον εἰκόνα, εἴτε τὸν τοῦ προσώπου χαρακτῆρα βούλοιτό τις οὕτω νοεῖν, εἴτε τὰ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ σανίδων εἰκάσματα, ἐπεὶ καὶ ταῦτα ὁ πολὺς κατηχρειώκει λεὼς καὶ διεσκεδάκει πρὸς γῆν καὶ ἐλέπτυνεν ὡς οὐδ' οἱ περὶ Μωσέα πρότερον ἐφορισθέντες τὸ χωνευθὲν ἐν μέθῃ ταυρόκρανον. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινας καθαιρεθεὶς τοῦ οἰκτροτάτου ἐκείνου ὑψώματος ὅσα καὶ πτῶμα θρέμματος ἐν μιᾷ τῶν τῆς ἱπποδρομίας ἀψίδων παραῤῥίπτεῖται. Ἐσὑστερον δὲ τινες μερίδα τῷ ἑλῴῳ διδόντες καὶ μὴ πάντα τῷ θυμῷ χαριζόμενοι, ἐκεῖθεν τὸν Ἀνδρονίκου νεκρὸν ἀνελόμεναι παρά τινι κατωτάτῳ τόπῳ ἔθεντο περὶ που τὴν Ἐφόρου μονὴν, ἥ κατὰ τὸ Ζεύξιππον ἵδρυται, ὅ καὶ εἰσέτι μὴ πάντη διαλυθὲν τῆς ἁρμονίας τοῖς βουλομένοις ὀπτάνεται. Ὁ γὰρ ἀμεμφὴς, ὡς ᾤετο, τὰ πάντα καὶ δίκαιος Ἰσάκιος οὐ κατένευσε καθαιρεθῆναι καὶ ταφῇ παραδοθῆναι Ἀνδρόνικον, ἢ ἀνενεχθῆναι τὸν τούτου νεκρὸν εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα νεών, ὃν Ἀνδρόνικος πεποίηκε φιλοτίμως καὶ λαμπροῖς ἠγλάϊσε κόσμοις καὶ ἀναθήμασί περιττοῖς κατενάλλυνε, καὶ ἐν ᾧ τὸν τοῦ σώματος χοῦν ἀποθησαυρίσαι προεμηθεύσατο.

Ἐκλείπων δὲ ἦν τὴν ψυχὴν εἰς τὰς τοῦ θεοκήρυκος Παύλου ἐπιστολὰς, καὶ συνεχῶς τοῦ ἐκ τούτων ἀποστάζοντος ἐνεφορεῖτο μέλιτος, καὶ ἄριστα ἐπιστέλλων ἐκτῆς αὐτῶν πειθανάγκης τὰ οἰκεῖα περιέβαλλεν ἐπιστόλια. Ἀμέλει τοι καὶ ἀρχαίας χειρὸς εἰκόνα τοῦ πνευματοῤῥήτορος Ταρσέως κόσμῳ λαμπρύνας τῷ ἐκ χρυσοῦ ἀνέθηκε τῷ ῥηθέντι ναῷ· ἡ δὲ τῆς Ἀνδρονίκου καταστροφῆς ἐγγιζούσης τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστάλοξε δάκρυον. Τοῦτο δ' ἀκηκοὼς Ἀνδρόνικος στέλλει [P. 227] τοὺς ἀκριβωσομένους τὰ τῆς ἀκοῆς. Ἦν δὲ μεθ' ἑτέρων εἰς τοῦτο ἐπιλεγεὶς καὶ ὁ Ἁγιοχριστοφορίτης Στέφανος, ὅς καὶ διὰ βαθμίδος ἀνελθὼν (ἦν γὰρ ἡ εἰκὼν μετέωρος) ἀπέψησεν ὀφάσματι ἀκηράτῳ τὰς τοῦ Παύλου κόρας. Αἱ δὲ κατὰ τὰς διασμωμένας κρήνας ἔτι πλεῖον τὸ δάκρυον ἐξεκένουν. Καὶ θαυμάσας ὅ ἑώρακεν Ἀνδρονίκῳ ἀπιὼν διηγήσατο· Ὁ δὲ μέγ' ὀχθήσας καὶ τὴν κάραν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ταλαντεύτας ἐπέμυξε, καὶ εἴρηκεν ἐπ' αὐτῷ ἄρα δακρύειν ἐοικέναι τὸν Παῦλον, καὶ κακὸν αὐτῷ χείριστον προσημαίνειν τὸ ἀγγελλόμενον· φιλεῖν γὰρ ἐκθύμως τὸν Παῦλον καὶ τῶν αὐτοῦ ῥημάτων ἄκρως ἐξέχεσθαι, καὶ ἀντιφιλεῖσθαι δύπουθεν ὑπὸ Παύλου.

Ἵνα δὲ συνελὼν εἴπω τὸ πᾶν, εἰ τοῦ ἐντόνου τῆς ἀπηνείας ὑπεχάλα Ἀνδρόνικος μηδ' εὐθὺς ἐπῆγε τὸν καυτῆρα καὶ τὴν ασμὴν, ἀεὶ ῥανίσιν αἱμάτων συνδιαπλέκων καὶ διαχρώζων τὸ ἀρχικὸν ἀμπεχόνιον τῷ ἀπαραίτητος εἶναι πρὸς κόλασιν, ὅπερ ἐκ τῶν

A dissimulato vel plane non cogitato. Quanquam accepimus eum ludis circensibus extensa manu imperatori Manueli patrueli **460** suo duas illas columnas, intra quas suspensus est, digito monstrasse, ac dixisse fore ut aliquando Romanorum imperator, multa prius a populo perpessus, intra eas suspenderetur. Illum vero respondisse id sibi non usuventurum esse. Ac talis vitæ exitus oppressit Andronicum subito destitutum et velut e somno experrectum, imagine ejus in ipsa urbe ad nihilum redacta, sive quis faciem ejus intelligat, sive statuas et picturas in tabulis et parietibus. Nam eas quoque vulgus perdidit, dissipavit et comminuit, non secus ac olim Moses bovem illum per ebrietatem conflatum contrivit. Post dies aliquot ex alto illo miserabili detractus, et in theatri fornicem quemdam ut bestia projectus, jacuit donec quidam humanitate adducti, nec iræ nimium indulgentes, cadaver ejus inde sublatum juxta Ephori monasterium, quod ad Zeuxippum est, in quodam infimo loco posuerunt; idque compage nondum penitus dissoluta adhuc spectare licet. Nam Isaacius imperator, criminis expers et justus, ut **461** putabat, non annuit ut id sublatum sepeliretur aut in Sanctorum Quadraginta ædem transferretur, quam Andronicus ea de causa studiose condiderat et exornarat.

C Pauli divini præconis Epistolas supra modum amavit, et melle inde promanante subinde est refectus, et litteras suas elegantissimas inde ad persuadendum efficacius instruxit. Imago vero cœlestis illius oratoris, antiquæ manus opus, quam auro exornatam in illa æde reposuit, imminente exitio lacrymavit. Quo is audito explorari jubet an verum sit. Ad id ministerium præter cæteros Hagiochristophorita Stephanus delectus per gradus ascendit (nam in sublimi pendebat imago), Paulique pupillas purissimo linteolo abstersit; quo facto lacrymæ magis etiam tanquam ex fonte exuberarunt. Quod ubi cum admiratione retulit, Andronicus gravi dolore perculsus et diu agitato capite cum gemitu dixit Paulum videri sua causa D lacrymasse, ac gravissimam sibi cladem impendere. Se enim ex animo amare Paulum et ejus dicta maxime facere, et a Paulo utique redamari.

462 Sed ut rem in pauca conferam: si de sævitia nonnihil remisisset Andronicus, neque statim ad sectiones et ustiones properasset, neque vestes imperatorias inexorabili sævitate subinde polluisset (quo veluti contagio crudelitatis

ex multiplicibus erroribus apud barbaras gentes inlectus est), non minimus inter Comnenios imperatores fuisset, ne dicam eum neminі quidquam de palma fuisse concessurum. Nam ex eo quoque maxima bona colligi poterant. Neque enim penitus hominem exuerat, sed, ut Centauri, partem bellуæ habebat et humano vultu ornatus erat.

De Andronici exitu cum alii inimici versus et in libris reperiuntur et multis in ore sunt, tum hi :

Vinoses impiger profectus ex locis
Vir lividusque et insolentis ingeni,
Canus, severus, multiplex Chamæleon,
Ruet et recurva culmos falce demetet.
Sed tempus ipsum denique haud minus metet, B
463 *Miserque scelerum pœnas haud leves dabit.*
Non vitat ensem namque dirus ensifer.

Vinosa vero loca Oenæum designant : unde Andronicus, ut jam dictum est, Cpolim venit.

A ἐθνῶν οἷς προσέμιξεν ἀπεμάξατο πολυπλανέστατος ἀνθρώπων γενόμενος, ἦν ἄν οὐκ ἐλάχιστος ἐν τοῖς ἐκ Κομνηνῶν ἄρξασιν, ἵνα μὴ λέγω ὡς ἐν ἴσῃ τῇ στάθμῃ καὶ πάντῃ ἰσόρροπος, ἐπειδή περ ἦν κἀκ τούτου συλλέγειν ἀνθρώπινα ἔτι μέγιστα· οὐ γὰρ πάντῃ ἀπηνθρώπιστο, ἀλλὰ κατὰ τὰ διφυῆ ἀναπλαττόμενος μορφώματα θηριωδίας μετέχων καὶ βροτείᾳ εἴδει ἐκέκαστο.

Περὶ δ' Ἀνδρονίκου καὶ ἕτερα τὰ μέλλοντα αὐτῷ προφητεύοντες ἰαμβεῖοι στίχοι βίβλοις ἐμφέρονται καὶ στόμασι πολλῶν περιφέρονται, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ οὗτοί εἰσιν·

Αἴφνης δ' ἀναστὰς ἐκ τόπου πλήρους πότου
Ἀνὴρ πελιδνός, ἀγέρωχος τὸν τρόπον,
Στυγνός, πολιός, ποικίλος χαμαιλέων,
Ἐπεισπεσεῖται καὶ θερίσει παλάμην.
Πλὴν ἀλλὰ κεὐτὸς συνθερισθείς τῷ χρόνῳ
Ἐκεῖστερον τίσουσιν ἀθλίας δίκας
Ὥνπερ κακῶς ὕπραξεν ἐν βίᾳ τάλας·
Ὁ γὰρ φέρων μάχαιραν οὐ φύγῃ ξίφος.

Πλήρη δὲ πότου τόπον τὸ Οἴναιον διεμφαίνουσιν, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ τῆς χώρας προσώνυμον, ἐξ οὗπερ Ἀνδρόνικος ἀπάρας, ὡς ἤδη μοι ἐρρέθη, πρὸς Κωνσταντίνου πόλιν παρεγένετο·

ΒΑΣΙΛΕΙΑ

ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ.

IMPERIUM

ISAACII ANGELI.

464 1. Imperium hoc modo, fere citra negotium, Hagiochristophoritæ sanguine quodammodo partum, consecutus Isaacius Angelus ex magno palatio in Blachernianm regiam transit, versibus illis, quod subinde in ore habebat, haud recte ad se accommodatis, qui de tauriformi imperatore sic loquuntur :

Figura mores nec minus locum notat,
Unde advenisti. Conspectu ut lætor tuo?
Virtute multo cæteris præstantior,
465 *Modeste lenitерque castigas tuos.*
Hinc consecutus exitum prosperrimum,
Decusque solus ductus ex palatio,
Relicto morbo potentia brevi :
Te namque regni prosperi nunet dcrus.

Nam justitiam quidem optime assimulavit, ac imperio potitus omnibus egentibus beneficit, et inabdita cella solus adoravit Patrem et Deum qui in occulto videt. Erga eos etiam qui in exsilio affligebantur aut ab Andronico bonis spoliati aut mutilati erant, benignitate usus est, non iis tan-

C [P. 228] α'. Ἀπράγμονος (forte ἀπραγμόνως δ' οὕτω τὴν βασιλείαν παραλαβών Ἰσάακιος ὁ Ἄγγελος, καὶ τῷ τοῦ Ἁγιοχριστοφορίτου αἵματι ὡς [P. 229] εἰπεῖν, αὐτὴν ὠνησάμενος, ἐκ τοῦ μεγάλου παλατίου εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀφικνεῖται ἀνάκτορα, καὶ εἰς ἑαυτὸν οὐκ ὀρθῶς ἔλκων τὰ ἔπη καὶ οἰκειούμενος καὶ ἀνὰ στόμα φέρων διὰ παντὸς ἃ περὶ τοῦ βυσσχήμονος βασιλέως ἐκπεφώνηται καὶ διεξίασιν οὕτωσί.

Τὸ σχῆμα φαίνει τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον,
Ὅθεν μολήσας νῖος ἀρθείς μοι φίλος.
Πρώτας γὰρ ἔχεις ἀρετὰς ἄλλων πλέον,
Καὶ σωφρονίζεις σωφρονῶν τοὺς φιλτάτους.
Ὅθεν τέτευχας χρηστοτάτου τοῦ τέλους
Μόνος ἀναχθείς ἐξ ἀνακτόρων πλέος,
Καὶ τῷ νεκρῷ, κράτιστε, λιπὼν τὸ κράτος·
Ὡς ἐν βραχεῖ γὰρ εὐτυχήσεις τὸ κράτος·

D ἄριστος τὸν δίκαιον ὑπεκρίνετο. Τῷ ἐλέῳ τε γὰρ τῶν ἐνδεῶν ἤλειφε πλησμίως τὴν κεφαλήν βασιλεύσας, καὶ τῶν ταμιείων ἔνδον ὡμίλει τῷ ἐν κρυπτῷ βλέποντι Πατρὶ καὶ Θεῷ· ἀθροίσας δὲ καὶ τοὺς ἐν ἐξορίαις κακουχουμένους καὶ ὅσους Ἀνδρόνικος ἢ τῆς οὐσίας ἐψίλωσεν ἢ ἐς σῶμα διελωβήσατο, εὖ ἐποίει ἱκανῶς,

οὐκ ἀποδιδοὺς μόναν εἴ τι τῶν πάλαι προσόντων αὐτοῖς οὐκ ἠφέντωτο, τῇ βασιλικῇ γάζῃ σεσῳμένον, ἢ παρ' Ἀνδρονίκου βραβευθὲν ἑτέροις εἰσέτι περιελέλειπτο, ἀλλὰ κἀκ τῶν ἀρχικῶν θησαυρῶν προσπαρέχων καὶ φιλοτίμῳ χειρὶ δεξιούμενος. Ὃ καὶ τὸν κατὰ τῶν Ἰταλῶν κατεύθυνε πόλεμον, οἳ Θετταλίαν τε εἶχον ἤδη καὶ Ἀμφίπολιν παρεστήσαντο, καταθρασυνόμενοι ἀνέδην καὶ αὐτῆς τῆς μεγαλοπόλεως τῆς περιωνύμου, καὶ μεγαλαυχοῦντες τῷ κατά τε γῆν κατά τε θάλατταν αὐτὴν διαλαβεῖν ῥᾴον καὶ ὡς ἐρήμην καταλήψεσθαι νοσσιὰν καὶ σκυλεύσειν ἀταλαιπώρως βραχυημέρῳ πάνυ καιρῷ. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὴν Ἰσαακίου ἀρχὴν ὡς ἐκ χειμῶνος εἰς ἔαρ μετάβασιν ἢ γαλήνην ἀπὸ ζάλης θεασάμενοι σταθερὰν ἐκ τῶν ἁπανταχῇ Ῥωμαϊκῶν συνέῤῥεον χωρῶν, οὐ μόνον ὅσοι πρώην ὡπλίτευον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόμαχοι πάλαι ποτὲ ὄντες, καὶ αὐτοὶ δὲ οὐχ ἧττον ἡθέοι, οἱ μὲν ὀψόμενοι μόνον τὸν ἐλευθερωτὴν Μωσῆν καὶ τὸν ἐπανάγοντα Ζοροβάβελ τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν (οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἐκρίνετο Ἰσαάκιος), οἱ δὲ ἀπολῃψόμενοι τὰ συνήθη τοῖς στρατευομένοις ὀψώνια, τινὲς δὲ καὶ στρατολογησόμενοι καὶ κατὰ τῶν Σικελῶν ἀνδρισόμενοι. Ὡς δὲ ὀλίγη γέγονεν ἡ Ἀνδρονίκου καταστροφὴ τοῖς κατὰ τὴν Φιλίππου ἐπαρχίαν τῷ βασιλεῖ συναπάρασιν Ἰωάννῃ τῷ Ἀνδρονίκου παιδί, παραχρῆμα καὶ αὐτὸς συλλεχθεὶς τὰς κόρας ἐκκόπτεται καὶ καταστρέφει τὴν ζωὴν ἐπωδύνως, ὑπομείνας παρακαλοῦντα, καὶ μὴ εὑρών, καὶ συλλυπούμενον, καὶ μὴ ἰδών. Καὶ ὁ ἀδελφὸς δὲ οἱ ὡσαύτως Μανουὴλ συσχεθεὶς ἐκτυφλοῦται, κατὰ μηδὲν αὐτῷ ἐπαρκέσαντος τοῦ μηδ' ὅλως τοῖς πατρικοῖς συντίθεσθαι ἀνομήμασι, καὶ συνειδέναι τοῦτο ἀκριβέστατα οὐ μόνον τοὺς ἐν ἀγορᾷ στρεφομένους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἁπάντων μάλιστα Ἰσαάκιον, ὃς ἐστέρησε τὸν ἀνδρα τοῦ φωτός.

A tum restitutis quæ adhuc vel in ærario vel aliis donata supererant, sed ex thesauris etiam liberaliter adjecta pecunia. Quæ res effecit ut cum Latinis felicius bellum gereretur, qui Thessaliam jam tenebant et Amphipolim subegerant et insolenter ipsam Cpolim affectabant, quam se terra marique obsessam, facile ut vacuum nidum occupaturos et citra laborem perexiguo tempore spoliaturos gloriabantur. Nam homines Isaaci imperio quasi vero post hiemem 466 et tranquillitate post tempestatem exhilarati, ex omnibus provinciis confluebant, nec ii tantum qui tum militabant, sed homines etiam bello desueti pridem et adolescentes, alii ut liberatorem Mosem et Zorobabelem captivitatis Sioniæ reductorem tantum viderent (talis enim habebatur Isaacius), alii ut stipendia militaria de more acciperent, quidam ut nomina militiæ darent et Siculos fortiter propulsarent. Ut autem ii qui cum imperatore Joanne Andronici filio in Philippicam provinciam abierant, interitum Andronici cognoverunt, etiam Joannes effossis oculis magno cum dolore interit, sine ulla cujusquam commiseratione et consolatione. Eodemque modo frater ejus Manuel excæcatur, quanquam paternis injuriis nequaquam assensus; iique non circumforanei modo homines sciebant, sed et ipse Isaacius omnium maxime, qui cum lumine privavit.

B

[230] Ἰδὼν δὲ Ἰσαάκιος τὴν ἐκ τῶν ἑῴων πόλεων συνδρομὴν τοῦ λεὼ ἱκανὴν συνάρασθαι οἱ κατὰ τῶν ἐκ Σικελίας ἐχθρῶν, αὐτούς τε ἀσμένως εἰσαφίζετο, καὶ δωρεαῖς εὐφραίνων ὅση δύναμις καὶ ὁπεσόντων εἰς τὸ μετὰ τοῦ Βρανᾶ στρατόπεδον ἐξαπέστελλε, καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ Ῥωμαϊκοῖς τάγμασιν ὁπόσα ἐθυραύλει τοῖς πολεμίοις ἀντιφερόμενα, ἔπεμψε τὰ βασιλικὰ σιτηρέσια καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐπέῤῥωσε τὸν προκείμενον, ποσωθέντα εἰς χρυσίου κεντηνάρια τεσσαράκοντα. Αὐτὸ μέντοι τὸ ἐκ Σικελίας ἀντίμαχον μήπω τὰ κατ' Ἀνδρόνικον ἐνωτισάμενον εὐθαρσῶς τῆς ἐς τὰ πρόσω πορείας εἶχετο, πέρα τῶν μόχθων τῆς ὁδοιπορίας τὴν Κωνσταντίνου θέσθαι διανοούμενον. Καὶ ὁ στόλος δὲ ἀναπλεύσας ταῖς νήσοις προὔκειτο αἳ ἄγχιστά που τῆς πόλεως ἀμφιῤῥέονται. Ἀλλ' ὁ τοὺς γίγαντας μὴ ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτῶν καὶ ἅρμασι καὶ ἵπποις σώζεσθαι ἀφιείς, τοῖς δὲ ταπεινοῖς καὶ πρωτηνέσι χάριν ἐπιστελλόντων, οὗτος τοὺς ὑψαύχενας ἔσφηλε, καὶ ὡς πρώην ὑπὸ τῶν πυργοποιούντων αὖθις ἀτυχῶς καταβὰς οὐ συνέχυσε μὲν τὰς γλώσσας αὐτῶν, εἰς δὲ τρισσούμενα τούτους καταδιεῖλε τμήματα. Τὸ μὲν γὰρ τὴν τῶν Θετταλῶν προκαθημένην πόλιν εἰάθη φρουρεῖν καὶ ἔμενε κατὰ χώραν μετὰ νηῶν ταχυναυτουσῶν, τὸ δὲ τὰς Σέρρας ἔκειρε περιὼν ἀδεῶς· τὸ δὲ τρίτον τοῦ πρόσω ἐχόμενον οὐδ' αὐτὸ καθαρῶς ἦν ἀδιαίρετον,

C Is eos qui ex Oriente concurrebant, cum ad Siculos propulsandos satis esse multos cerneret, et cupide suscepit et pro virili muneribus et 467 armis ornatos in Branæ castra misit. Ac cæteras etiam Romanas legiones, quæ contra hostes in procinctu erant, stipendiis missis, quæ ad XL centenarios auri conficiebant, ad instans discrimen alacriores fecit. Cæterum hostes Siculi nondum audito casu Andronici confidenter pergebant, præstituto fine laborum itineris ipsa Cpoli. Classis quoque ad insulas urbi proximas appulit. Sed is qui gigantes ingentibus viribus curribus, et equis salvos esse non sinit et humilibus gratiam instillat, hominum elatos labefecit; et ut olim contra turris ædificatores, ita contra hos etiam descendit, ac linguas eorum haud sane confudit, sed exercitum in tres partes divisit, quarum una ad Thessalonicæ custodiam cum expeditis navibus relicta est, altera Serranum agrum impune vastavit: tertia quæ ulterius pergebat, ne ipsa quidem plane indivulsa, partim juxta Strymonem vexabatur et Amphipolitanum agrum vastabat, partim alacriter antecedens et urbis ingressum anticipans juxta Mosynopolin castra habebat. Et quia 468 perpetuo victores neminem habebant qui resisteret, temere excurrebant; et turmatim divisi alius alio pro sua quisque libidine vagabantur, si

D

quando Mosynopoli prædatum exeundum erat et commeatus importandus.

2. Branas igitur dux, Barbarorum negligentia animadversa, per occasionem adducit exercitum, ægre persuasis militibus ut paulum e montibus in planitiem descenderent. Qui cum primo congressu aliquot cohortes hostium feliciter propulsassent, Myrmidonum fabulam reipsa confirmarunt, statim viri fortes facti, subinde iis qui terga dabant occisis, et hostica ad ipsam usque Mosynopolim persecuti. Ut autem cum cæteris quoque feliciter dimicarunt, etiam oppidum invadere statuerunt; et portis incensis, quas hostes jam territi custodiebant, Barbarorum cædibus post diuturnam rei bellicæ famem sunt expleti. Eoque successu non contenti, ad eos **469** qui Amphipolim tenebant properarunt; et hostium armis atque equis instructi, partem quæ adhuc ad Strymonem versabatur sunt adorti. Ibi rerum facie divinitus mutata, pridem feroces et insolentes, qui se tantum non montes bastis eversuros minabantur, fama de suorum ad Mosynopolim clade consternati, quasi fulmine icti aut attoniti, pugnam differebant et segnius in aciem descendebant. Romani vero, repudiata ignavia, ut sublimes aquilæ in humiles aviculas impetum in eos facere avebant, et cum iis congredi a quibus contumeliosis verbis spreti fuerant. Cum autem in Demetrizæ campo uterque exercitus convenisset, Siculi metum suum magis etiam declararunt legatis ad Branam de pace missis. Quorum postulata cum principio Romanis placerent, deinde vel insidias subesse vel evidens timoris id signum esse rati, mutatis animis, non belli signo, non tubæ sonitu, non ullo ducis monitu exspectato, strictis ensibus in hostes ruunt. Qui **470** cum eorum impetum ad tempus fidenter et fortiter tolerassent, aliquandiu vario eventu pugnatum est. Sed tandem summo Romanorum ardore loco pulsi effuse fugerunt, in eaque fuga partim capti, partim occisi, partim in Strymonem flumen acti sunt: nostri spolia legerunt. Accidit hoc vesperi, 7 die Novembris mensis. Capti sunt et duo duces exercitus, Rizardus frater uxoris Tangri, qui classi præerat, et Balduinus comes, non ille quidem nobili et illustri genere ortus, sed ob fortitudinem et rei militaris solertiam regi charus et totius exercitus dux delectus. Qui superioribus victoriis elatus se Alexandro Magno comparabat; ac tantum non ut ille in pectore plumas rostri et clarum imaginem repræsentantes ostentabat, sed et majora illo facinora se exiguo tempore citra sanguinem edidisse gloriabatur.

ἀλλ' ὅ μὲν τοῦ Στρυμόνος ἐπινε καὶ ἐλούετο, φθεῖρον τὰ κατ' Ἀμφίπολιν, ὁ δὲ προπορευόμενον γεγηθὸς καὶ οἷον προαρπάζον τὴν εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἴσοδον κατὰ Μοσυνόπολιν ἐστρατοπεδεύετο. Ἀεὶ δὲ νικῶντες καὶ μηδένα τῶν ἐς χεῖρας ἐχόντων ἐπιόντα ἀπεριτρέπτους ἔδρων τὰς ἐκδρομὰς καὶ κατὰ ἴλας ἀποδιίσταντο, καὶ ἄλλος ἀλλοθι, ὥσπερ ἑκάστῳ φίλον, ἀπεσκεδάννυντο, εἴ ποτε δεήσειεν ἐξιέναι τῆς Μοσυνοπόλεως ἐπὶ ληϊσμῷ καὶ τῷ τὰ ἐπιτήδεια εἰσενέγκασθαι.

β'. Φυλάξας τοίνυν ὁ στρατηγὸς Βρανᾶς τὰ παρὰ τῶν βαρβάρων ὧδέ πη γινόμενα, τὴν στρατιὰν ἐπάγει κατὰ καιρὸν, μόλις πείσας ἀποστῆναι μικρὸν τῶν ὀρέων καὶ βαδίσαι ποτὲ καὶ πεδίον ἱππήλατον. Καὶ ὡς ἤνυσάν τι χρηστὸν ἐκ πρώτης ὁρμῆς καὶ μοῖραν ἐτρέψαντο τῶν ἀντιπάλων, τὸν τῶν Μυρμιδόνων μῦθον ἔργοις αὐτοῖς ἐπιστώσαντο, αἴφνης εἰς ἀγαθοὺς ἄνδρας μετατεθέντες καὶ ἀεὶ τὸν ὄπισθεν (22) κτείνοντες. Συνέβη δ' ἐπιταθῆναι τὴν τῶν πολεμίων ἐπιδιωξιν καὶ κατὰ Μοσυνόπολιν αὐτήν. Εὐτυχῶς δὲ καὶ τοῖς ἐφεξῆς προσπλακέντες ἐπιτίθενται καὶ τοῖς τοῦ πολίσματος ἔνδοθι. Ἀμέλει καὶ τὰς πύλας παρὰ τῶν πολεμίων φρουρουμένας (ἤδη γὰρ φύβος καὶ φρικασμὸς αὐτοὺς περιεκέχυτο σώματος) παραδόντες πυρὶ, εἰσπεπηδηκότες ἔσωθεν (23) ἐνειστιῶντο ταῖς σφαγαῖς, ἐπὶ μακρὸν ἀπόσιτοι ὄντες καρυκευμάτων ἀρεϊκῶν. Ὡς δ' ἔφαγον πλοῦτον ἐθνῶν ἐνεπλήσθησάν τε καὶ ἐλιπάνθησαν τοῖς λαφυραγωγήμασι, καὶ κατὰ τῶν περὶ τὴν Ἀμφίπολιν ἐφρονημάτισθησαν, ὡς ἕωλον τροφὴν τὴν πρότριτα νίκην ἀντιπαρελθόντες. Ἀπῆραν οὖν ὡς παρεμβολὴ Θεοῦ ἢ λεόντων στρατόπεδον, τοῖς τῶν πολεμίων ἵπποις καὶ ὁπλισμοῖς φραξάμενοι, κατὰ τῆς περὶ τὸν Στρυμόνα ἔτι σκηνουμένης λοιπῆς μερίδος τῶν ἀντιπάλων, ὅτε καὶ τοῦ κύδους θεόθεν ἄλλως [P. 231] ῥιφέντος οἱ μὲν πρώην ὑψαύχενες καὶ γαῦροι καὶ μικροῦ τοῖς ὄρασιν ὄρη μετωρίσειν καὶ μεταθήσειν κομπάζοντες, ὡς καταιβάτῃ πληγέντες ἢ βροντῆς ἤχῳ ἐξαισίας παρακοπέντες τὸν νοῦν τοῖς τῶν κατὰ τὴν Μοσυνόπολιν οἰκείων ἀπευκταίοις ἀκούσμασιν, ἀνεβάλλοντο τὴν μάχην καὶ ἐξετάσσοντο ῥαθύμως. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸ ταπεινὸν ἀποθέμενοι τοῦ φρονήματος ὡς εἰς θήραν ὀρνίθων χαμαιπετῶν ὑψινεφεῖς ἐξεποτῶντο ἀετιδεῖς, καὶ ὠργων ἀπτέρῳ τάχει συμπλακῆναι ὑφ' ὧν ἦσαν ἀπορνιθούμενοι πρότερον ὀνειδείοις ῥήμασιν. Ἐπεὶ δ' εἰς ἕνα χῶρον ἀμφότερα συνήλθοσαν τὰ στρατεύματα (ἦν δὲ οὗτος ὁ τοῦ Δημητρίτζη λεγόμενος τόπος), τότε δὲ μᾶλλον οἱ Σικελοὶ καθυπέδειξαν ὅ πεπόνθασι δείλανδρον· συμβάσεων γὰρ ἐμέμνηντο, καὶ τούτων ἕνεκα διεκηρυκεύοντο πρὸς Βρανᾶν. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα Ῥωμαίοις ἤνδανε τὰ αἰτούμενα· μετὰ βραχὺ δ' οὐκέθ' οἱ αὐτοὶ γεγονότες, ἀλλὰ δόλον εἶναι ὑποτοπάσαντες τὰ παρὰ τῶν ἀντιπάλων προβαλλόμενα, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, δειλίαν γοῦν ἐκ τοῦ ἀναμφιλέκτου πρόδηλον, μὴ πολέμου ἀναμείναντες σύνθημα, μὴ σάλπιγγος ἠχὴν μήτε τι ἕτερον παράγγελμα τῶν ὅσα στρατηγοῖς εἴθισται ποιεῖν πρὸ τῶν συμπλοκῶν, συμβάλλουσι τοῖς πολεμίοις τὰ ξίφη γυμνώσαντες. Οἱ δὲ

Ilier. Wolfii notæ.

(22) Ἀεὶ τὸν ὄπισθεν. Converti *eos qui terga dabant*, cum videatur potius legendum τὸν ἔμπροσθεν.

(23) Alter metaphorice, alter proprie loquitur; alter de cædibus, alter de spoliis et fame agit.

μέχρι μὲν τινος εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐμβολὴν ἐδέξαντο, καὶ καμπάς τινας καὶ ἐλίξεις ὁ πόλεμος ἔλαβε· τέλος δὲ πρὸς τὸ ὑπεράγαν ἔνθερμον τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατείας ὑπενδόντες ἔκλιναν εἰς τροπὴν καὶ ἀκόσμως ἔφευγον. Ὅθεν καταλαμβανόμενοι ἀνῃροῦντο, ἐζωγροῦντο, ὤθοῦντο κατὰ ποταμοῦ τοῦ Στρυμόνος, ἐλαφυραγωγοῦντο, ἐσκυλεύοντο. Ἦγετο δὲ ἑβδόμη τότε τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς καὶ περὶ δείλην ἦν τὴν ἡμέραν, ὁπότε ταῦτα ἐγίνετο. Συλλαμβάνονται δὲ καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ τοῦ στρατεύματος, ὅ τε Ῥιτζάρδος ὁ τῆς γυναικὸς τοῦ Ταγκρὲ (24) κασιγνητος, ὃς ἐναυάρχει τοῦ τῶν Σικελῶν ναυτικοῦ, καὶ ὁ Ἀλδουΐνος Κόντος, γένους μὲν οὐ φῦς εὐγενοῦς καὶ λαμπροῦ, διὰ δὲ τὴν κατὰ πόλεμον δεξιότητα αἰδέσιμος ὢν τῷ ῥηγὶ καὶ τότε ὑπὲρ πάντας τὸ τῆς στρατηγίας ὑπεζωσμένος σέμνωμα, ὃς καὶ ταῖς προτέραις κατὰ Ῥωμαίων νίκαις μεγαλοπρεπευόμενος ἑαυτὸν ἐξωμοίου τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ πάνυ τῷ Μακεδόνι, μόνον οὐκ ἐν στήθεσι κατ' ἐκεῖνον τρίχας δεικνὺς ῥάμφους καὶ πτερῶν εἴκασίαν ὑπεμφαινούσας, καὶ μείζω ἢ ἐκεῖνος ἔργα δι' ἀκαριαίου καιροῦ καὶ ἀναιμωτὶ ὑπερηφανεύετο διαπράξασθαι. Ὅσοι δὲ τὸ τοῦ πολέμου διαταβὲν ἐξήλυξαν δίκτυον ἔκ τε τουτωνὶ τῶν ἑλῶν καὶ οἳ τὰ ἐν Σέρραις χωρία κατέτρεχον, εὐθὺς τῆς Θεσσαλονίκης ἵενται, καὶ τῶν ἐκεῖσε μακρῶν ἐπιβάντες νηῶν ὡς εἶχον εὐθὺς ἀπὸ τῆς φυγῆς, οὐκ εὔπλουν τὸν πλοῦν εὕρισκον· φοροὶ γὰρ εἰς τὴν αὐτῶν ἀφάνισιν ἀνεγερθεῖσαι λαίλαπες ἀποπλῆσαι τὸν μόρον αὐτοὺς εἰργάσαντο, ὃν θεόθεν γερσαῖον ἐπικλωσθέντα μετὰ βραχὺ μετέθεντο κατὰ θάλατταν. Πολλοὶ δὲ ἐντυχόντες τριήρεσιν ἐπικαταλαμβανόμενοι ἔτι κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην ἁλύοντες, πολυτρόπως ἐφθείροντο, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐπικούρων Ἀλανῶν. Οὗτοι [P. 232] γὰρ ἀντίῤῥοπα ὁρῶντες ὧν πεπόνθασιν ἡνίκα Θεσσαλονίκη ἑάλωκεν, οὐ φειδώ τινος τῶν πολεμίων ἐλάμβανον, τὰς δ' ἀμφόδους καὶ τὰ τῶν θείων σηκῶν προαύλια πτωμάτων ἐνέπλησαν· ἐπερόμενοι γὰρ τοὺς συλλαμβανομένους Σικελοὺς ποῦ ποτὲ ὁ ἀδελφὸς, ὁ συμφυλέτης δηλαδὴ Ἀλανὸς ὃν κατὰ τὴν ἅλωσιν οἵδε ἀπέκτειναν, ἀπῆγον ἅμα τῷ λόγῳ τὸ ξίφος. Ἀλλὰ καὶ τοὺς προσπυνθανόμενους τεμάντσιν ἀπέσφαττον, Ποῦ ποτε ὁ παπᾶς; λέγοντες, τοῦτ' ἔστιν οὓς ἀνηρήκεσαν ἐκεῖνοι ἱερεῖς εἰστερρηκότες ἔνδυν τῶν ἱερῶν. Ὅτε καὶ τοιοῦτό τι καινὸν ἐπισυνέβαινε· τοὺς γὰρ κύνας φασὶ μετὰ μὲν τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν μηδενὸς νεκριμαίου σώματος τῶν ἀναιρεθέντων Ῥωμαίων ἅψασθαι ἢ ὅλως ὀδοῦσι σίνασθαι ἢ αἰκίσασθαι, τότε δὲ οὕτως ἐμμανῶς τοῖς πτώμασι τῶν πεσόντων Λατίνων προσφέρεσθαι καὶ κόρον μηδένα μηδαμῶς εἰδέναι σαρκοβορίας ὡς καὶ τυμβωρυχεῖν καὶ ἀνακαλύπτειν τὰ παραδοθέντα ταφῇ σώματα καὶ κύρμα ταῦτα τιθέναι. Ζωγρεῖται δὲ σὺν οἷς εἴπομεν θυσὶ στρατηγοῖς καὶ ὁ ἐκ Κομνηνῶν νοὺς ἔρημος καὶ φθόριμος Ἀλέξιος ὁ τούτων πάντων αἴτιος τῶν κακῶν, καὶ τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν φωτὸς στέρεται ὁ τῶν Χαρωνείων οἰκήσεων ἄξιος. Ἦσαν δ' οἳ τῶν Λατίνων καὶ πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον ἀπεσώθησαν, καὶ τοῖς ἐκεῖ ὁμοφύλοις φρουροῖς τῆς πόλεως ὡς σπέρματα χιλιοστύων πολλῶν ἀγαπητῶς ἀπεδόθησαν, ἦν καὶ παντοίοις ὅπλοις ἀμυντηρίοις ὁ Σικελίας ῥὴξ κρατυνάμενος ὕστερον οὐκ ἀπεδίδου Ῥωμαίοις μετὰ τὴν τῶν οἰκείων στρατευμάτων φθορὰν, ἀλλ' ἣν οὐκ ἔδει μετὰ ἧττων καὶ αἰσχύνην περιφανῆ δόξαν ἑαυτῷ θηρώμενος, κατεῖχε φρενοβλαβῶς. Μετὰ βραχὺ δὲ πρὸς τὰς δαπάνας ἀπειρηκὼς ἑκόντως ἀπέσχετο.

Καὶ ὁ μὲν χερσαῖος πόλεμος τοιοῦτον αἴσιον ἀπείληφε πέρας, οὐδέποτε ἐπὶ καρδίαν ἡμῶν τινος ἀνελθών. Ἀλλ' ὁ πάντων κηδόμενος Θεὸς, ὅτι πάντων δεσπόζει, καὶ μετὰ φειδοῦς πολλῆς δικαίων τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἐλεῶν τὰ πάντα, ὅτι πάντα δύναται,

A 471 Qui vero ex iis Italorum cohortibus effugerant, et qui Serranum agrum populabantur, recta Thessalonicam contendunt: et longis navibus statim a fuga conscensis, non commodam navigationem reperierunt, sed ventorum procellis et fluctibus obruti perierunt, et morto in terra divinitus decreta paulo post in mari oppetiverunt. Multi vero qui triremes non adepti erant, adhuc circa Thessalonicam oberrantes, deprehensi multis modis perierunt, ab auxiliaribus Alanis potissimum interfecti, qui ea facinora illorum imitati quæ capta Thessalonica perpessi erant, nulli hostium pepercerunt, sed bivia et sacellorum vestibula cadaveribus impleverunt. Rogitabant enim comprehensos Siculos ubi frater ipsorum, videlicet popularis Alanus, esset,

B quem urbe capta occiderant; ac statim enses in iis defigebant. Et in templa confugientes mactabant, ubi papa esset rogitantes, hoc est, sacerdotes quos in templis occiderant. Tum mirum quiddam accidit: capta enim Thessalonica nullum Romanum cadaver canes gustasse 472 aut dentibus lacerasse ferunt, Latinorum vero cadavera rabie quadam insatiabiliter devorasse, et sepulcris etiam cruta laniasse. Cum duobus illis ducibus etiam vecors ille et pestilens et omnium malorum auctor Alexius Comnenus captus est et excæcatus,

C homo inferorum sede dignus. Quidam ex Latinis Epidamnum confugerunt, quam omnis generis armis instructam Siciliæ rex post suarum legionum interitum Romanis non reddebat, sed gloriæ inepte cupidus post illustrem illam cladem et celebre dedecus amanter retinebat. Cæterum paulo post sumptibus deterritus ultro omisit.

Ac terrestre bellum tam felici exitu est terminatum, qui nemini in mentem venisset. Sed Deus, qui curat omnia, et rerum omnium Dominus, qui res humanas clementer moderatur et omnium miseretur, quia potest omnia, is res nostras lancibus

D

Hier. Wolfii notæ.

(24) Τοῦ Ταγκρέ. Tancredum intelligit, Salernitanum principem, crudelem illum pudicitiæ vindicem, si fabula vere narratur.

impositas omni bona spe firmavit, et 473 nobis leniter castigatis flagris nostros hostes longe pluribus affecit, non quidem mutatis elementis, nec terra productis culicibus, non fluviis ranas eructantibus, neque crabronibus ante exercitum præmissis, aut ullo veteri prodigio edito : sed illud divinitus accidit, ut qui occidebantur percussores occiderent, pristina timiditate in summam audaciam conversa. Nam timida res est improbitas, ac suopte testimonio convincitur, at arguente conscientia nihil boni exspectat. Nam quid Siculi de Romanis queri potuerunt, quos umbrosique procul montes pelagusque sonorum a nobis removerunt ? Sed si arcana Dei judicia rimari fas est, Dominus percussit nos, quia peccata nostra norat. Sed quia superbi et crudeles erant ii qui nos castigandos ab eo susreperant, nec ipsi ejus,qui misericordiam vult et cibum potumque lacrymarum suppeditat, justam indignationem effugerunt. Et quia ut e silva leones irrucbant et ut lupi vastitatem efficiebant et ut leopardi insultabant, capti sunt qui captabant,oppressi sunt qui opprimebant, et temperatum a Domino erroris poculum exhauserunt, 474 expertique sunt sibi quoque inesse maculas, easque coccineas ob sanguinariam immanitatem, quæ eluendæ essent. Itaque extra suos limites evagati nostros fines incursarunt, et paucis plagis nobis illatis ipsi plures tolerarunt.

3.Ac equitatus has pœnas exsolvit. Longæ autem naves,amplius eo,nec ipsæ malorum expertes retro vela dederunt. Nam cum ad Astacenum sinum descensum fecissent, multi a Romanis copiis cæsi sunt,quæ passim in littoribus prohibebant quominus appellerent, nec usquam eos continentem attingere patiebantur. Quodsi quando Siculi autterram spectabant, aut scalas proferebant, statim telis tanquam fluctibus obruti non aliter quam testudinis conchas navium tabulata subibant. Etsi autem tantum numerum navium habebant, tamen nostræ non amplius o cum eis confligere cupiebant. Neque vero classici duntaxat fervebant, sed multi etiam ex urbis incolis, naviculis conscensis et armis obiter arreptis instructi, ad hostes invadendos parati erant. Sed id ab imperatore et senatu eis concessum 475 non est,qui non tantum alterilatem civium spectabant, sed etiam hostilium navium multitudinem considerabant ; eaque de causa nostræ naves ad Cionicum litus in anceris stantes ulterius non progrediebantur. Classis vero hostilis cum ad dies septendecim in insulis comedisset nec popularium quemquam terra accedere vidisset, moram illam nihil boni portendere arbitrati de reditu cogitarunt, incensaque Calonymo insula et finitimis in sinu Hellespontio locis domum versus perrexerunt.

A οὕτως εἰς βοπὴν πλάστιγγος ἐπαγαγὼν τὰ ἡμέτερα καὶ χρηστὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἀπενεγκών, ἡμᾶς παιδεύσας βραχέα, τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐν μυριότητι ἐμαστίγωσεν, οὐ στοιχείων μεθαρμοζομένων, οὐδὲ γῆς μὲν ἐξαγούσης πλῆθος σκνιπῶν, ποταμοῦ δ' ἐξερευγομένου ἔνυδρα ζῷα βατράχους, οὐδὲ σφηκῶν ἀποστελλομένων προδρόμων τοῦ στρατοπέδου ἢ τινος ἑτέρου τῶν παλαιῶν ἐξαισίων, ἀλλὰ τῶν ἀναιρουμένων ἀποκτεινόντων τοὺς φονευτὰς τῇ ἐξαίφνης εἰς ἀποτόμους ὑπὸ θεοῦ μεταβληθῆναι πολεμιστάς, ἐπεὶ καὶ δεινόν τι πρᾶγμα ἡ πονηρία, ἴδιόν κατακαζόμενον μάρτυρι, καὶ προσείληφεν ἀεὶ τὰ χαλεπά, τῇ οἰκείᾳ συνεχόμενον συνειδήσει. Τί γὰρ καὶ εἶχον δεινὸν ἐπεγκαλεῖν Ῥωμαίοις οἱ Σικελοί, οὓς οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠχήεσσα πλεῖστον ἀφ' ἡμῶν ἐξετόπισαν ; ἀλλ' εἴπερ ἔστι τῶν βαθυτέρων ἀνεπιπλήκτως ἅψασθαι κριμάτων Θεοῦ, Κύριος ἔπαισεν ἡμᾶς, ὅτι ἔγνωκεν ἁμαρτήματα ἡμῶν. Ἀλλ' ἐπειδήπερ ἦσαν ἰσθμοί τε καὶ ἀνελεήμονες οἱ θεόθεν εἰλημφότες ἡμᾶς εἰς μαστίγωσιν, οὐδ' [P, 233] αὐτοὶ τοῦ τὸν ἔλεον θέλοντος καὶ ψωμίζοντος ἄρτον δακρύων καὶ ποτίζοντος ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ τὸν δίκαιον χόλον ἐξέφυγον, ἀλλ' ὡς ἐκ θρυμοῦ λέοντες ἐμπίπτοντες καὶ ὡς λυκιδεῖς ὀλοθρεύοντες καὶ ὡς πάρδαλις ἐσκαλλόμενοι, γεγένηνται αἰχμάλωτοι οἱ αἰχμαλωτίσαντες καὶ κατεκυριεύθησαν οἱ κατακυριεύσαντες, καὶ κεκέρακεν αὐτοῖς Κύριος ὕδωρ πλανήσεως, δείξας ὡς καὶ σφίσιν ἦσαν κηλῖδες διὰ τὸ τοῦ τρόπου φονικὸν εἰς φοινικοῦν χρῶζόμεναι καὶ νίτρων δεόμεναι. Οἰκοῦν καὶ τὰ οἰκεῖα ὅρια ὑπερβάντες εἰσέβραμον τὰ ἡμέτερα, μαστιγοῦντες ἡμᾶς βραχέα καὶ μαστιγωθησόμενοι πλείονα.

B

γ'. Καὶ τὴν μὲν ἵππον οὕτως ἡ δίκη μετῆλθεν· αἱ δὲ μακραὶ νῆες ὑπὲρ τὰς δὶς ἑκατὸν οὖσαι, οὐδ' αὗται τῶν κακῶν ἀπαθεῖς πρύμναν ἐκρύσαντο. Ἀποβᾶσαι γὰρ κατὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον πολλοὺς ἀπεβάλοντο τῶν πλωτήρων, Ῥωμαϊκαῖς ἐυκύρσασαι στρατιαῖς, αἳ τὰς ἐνορμίστεις αὐτῶν ἀπεκώλυον ἀμφὶ τὰς ἀκτὰς ἁλισσόμεναι, καὶ πᾶσαν ἄβατον ἐποίουν ἤπειρον. Τὸ γὰρ Σικελικὸν ναυτικὸν εἴ ποτε κατὰ χέρσον πρῴκωφεν ἢ ἀποβάθραν ἔβαλεν, εὐθὺς τοῖς βέλεσιν ὡς ὕδατος σταγόσι πάντοθεν κατανταλούμενον, ὡς κίλλυφος χιλῶναι τὰ τῶν νηῶν ὑπέτρεχε καταστρώματα. Ταῖς δὲ ναυσὶ τοσαύταις οὔσαις τὸν ἀριθμὸν αἱ ἡμέτεραι εἰσάπαξ ἑκατὸν συγκροτούμεναι μάχεσθαι ἀπεθάρρυνον. Καὶ οὐ τὸ ναυτικὸν ἐκαρδίωττε μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀστυπολιτῶν ταῖς ἁλιάσιν ἐμβάντες καὶ ὅτῳ τύχοι καθοπλισάμενοι τὸν πλοῦν ἐς τοὺς πολεμίους ἔσφυζον θέσθαι· οὐ συνεχωροῦντο δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ τῶν συνδιασκεπτομένων αὐτῷ τὰ κοινά, οὐκ εἰς τὸ πρόθυμον τῶν ἡμετέρων ἀφορῶν μόνον ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ ὑπερπαίον προορωμένων τῶν ἀντιμαχομένων νηῶν. Καὶ κατὰ τοῦτο περὶ τὴν τῶν Κιόνων ἦσαν αἱ τριήρεις σαλεύουσαι οὐ πεπαιτέρω προήεσαν· ὁ δὲ τῶν ἐναντίων στόλος περὶ τὰς ὀπτακαίδεκα ἡμέρας τὴν κώπην σχάσας ἐν ταῖς νήσοις, ὡς οὐδένα πως ἴδοι τῶν ὁμοφύλων κατὰ χέρσον προσιόντα, οὐκ ἀγαθὴν εἰκάσας τὴν ἀναβολὴν μεθαρμόζεται πρὸς ἀπόπλοιαν. Καὶ δὴ τὴν νῆσον τὴν Καλώνυμον πυρπολήσας, καὶ ὅσα πάραλα κεῖται κατὰ τὸν κόλπον τὸν Ἑλλησπόντιον, εἴχετο τοῦ οἴκαδε πλοῦ. Φασὶ δέ ὡς καὶ τούτων πολλαὶ ἀνανδροι τῷ βυθῷ κατέδυσαν, ἀντιπνοίαις περιτεσοῦσαι καὶ καταιγιδώδεσιν ὁμιλήσασαι πνεύμασι. Καὶ λιμὸς δὲ καὶ νόσος ἔστιν ἃς ἐξενέγκατε.

C

D

Καὶ οὕτω μὲν οὐ μεῖον ἢ δέκα χιλιάδες μαχίμων ἀνδρῶν ἐν τοῖσδε τοῖς πολέμοις ἀπώλοντο· αὐτοὶ δὲ οἱ ζωγρηθέντες κατ' ἀμφοτέρους τοὺς πολέμους ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας ἀριθμούμενοι ταῖς δημοσίαις φυλακαῖς ἐνείρχθησαν. Μὴ ἐκ βασιλικῶν δὲ ψωμιζόμενοι ταμιείων ἢ τινος τῶν ὅσα τὸ ζῆν συνίστησι μεταλαγχάνοντες ἄλλοθέν ποθεν, ἄρτῳ δὲ μόνῳ διαζῶντες χορηγουμένῳ πρὸς τῶν θεοφιλῶς ἐπισκεπτομένων τοὺς ἐν ταῖς εἱρκταῖς, κακῶς ἐφθείροντο, ὅστ' ὁ τὴν ἀρχὴν τῆς Σικελίας χειρίζων καὶ τὴν τότε κατὰ Ῥωμαίων κίνησιν θέμενος, τοῦτο πυθόμενος διὰ γραμμάτων τὸν βασιλέα [P. 234] ἐχλεύαζεν ὡς ἀφιλανθρώπως ἐῶντα λιμῷ καὶ γυμνότητι παρυπόλυσθαι τηλίκων καὶ τοσούτων στίχας ἀνδρῶν, ἐναργῶς μὲν ἀραμένων ὅπλα κατὰ Ῥωμαίων νόμῳ πολέμου, Χριστιανῶν δ' ὅμως ὄντων· καὶ οἱ παραδεδομένων εἰς χεῖρας ὑπὸ θεοῦ. Χρῆναι δ' ἔλεγε τὸν νικῶντα ἢ πανωλεθρίαν εὐθὺς τῶν ζωγρηθέντων καταψηφίζεσθαι, εἰς θηρίου φύσιν ἐκ πολλοῦ τοῦ παραλόγου μεταμειφθέντα καὶ τὸν ἀνθρώπινον νόμον παραβλεψάμενον· ἢ μὴ δοκιμάσαντα τοῦτο, συνειληφότα δὲ καὶ καθείρξαντα, τρόφος γοῦν ἄρτου διαθρύπτειν ὀκτάβλωμον, εἰ περὶ τὴν διαρκῆ διαίτησιν κιμβικεύεται, ἀλλὰ μὴ τιμωρεῖν τοῦ διὰ ξίφους καὶ αὐτίκα μόρου μακρότερα, λιμώττειν, παρεικότα καὶ παγετῷ καὶ κρυμῷ διαρρήγνυσθαι κακῶς τὴν ψυχήν, καὶ φόνου αἰτίαν ἐπάγεσθαι, εἰ καὶ μὴ τὰ στέρνα διατορεῖ δόρατι ἢ τὸ βέλος ἁρπαζόμενον τοῖς σπλάγχνοις καὶ ἐμβαπτόμενον δείκνυσιν, ἐπεὶ μηδὲ διαφέρειν τὸ φονεῦσαι καὶ φόνου παρασχεῖν πρόφασιν. Βασιλεὺς δὲ ὢν ἄκροις παραδιξάμενος τὰ γραφόμενα, εἶχσε τοὺς τάλανας Σικελοὺς ὡς πρότερον φρονεῖσθαι, ὡς ἐν αὐτῷ ὄντας τοῦ ὅ τί ποτ' ἂν αὐτοὺς βούλοιτο δρᾶσαι. Σύνδυο οὖν καὶ σύντρεις πολλάκις τῆς ἡμέρας ἐκκομιζόμενοι, νεκροταφίων ἄμοιροι καὶ ἄτερ τῶν τελευταίων λουτρῶν, κατὰ τῶν πολυανδρίων ἐξετινάσσοντο καὶ κατεδύοντο τῶν ὑπογείων.

Καθίσας δ' ὁ βασιλεὺς ἐπὶ δίφρου χρυσοκολλήτου καὶ περιδὺς τὴν λιθόστρωτον τήβεννον, βῆμά τε πολυανθρωπότατον ἡθροικὼς, ὡς εἴη μὴ τοῖς ἀλλοφώνοις μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις αὐτοῖς ἐπιφοβώτατος, εἰσάγεσθαι κελεύει τοὺς τοῦ Σικελικοῦ στρατεύματος ἀρχηγούς, δηλαδὴ τὸν Ἀλδουῖνον καὶ τὸν Ῥιτζάρδον. Οἱ δὲ τὸ ἐριῶδες τῆς κεφαλῆς ἀποθέμενοι κάλυμμα καὶ δουλικωτέραν πρασκύνησιν ἀπονείμαντες, ἠρωτήθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως ὅπως αὐτὸν χριστὸν ὄντα Κυρίου ἐκακολόγουν ἐν τοῖς πρὸς αὐτὸν γράμμασιν, οὐδὲ μὲν δικαίως ἔχοντες ἐπεγκαλεῖν, τῇ δ' ἐνεστώσῃ τύχῃ παρὰ τὸ δέον χρώμενοι καὶ κυδρούμενοι καὶ τῷ ἡττῆσαι κατὰ κράτος τὸ πολέμιον φυσώμενοι. Αὐτὸς γὰρ ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος τὴν βασιλείαν ἄρτι παραλαβών, πρέσβεις ἀποστείλας ἔτι τῆς Λατίνης στρατιᾶς συνεστώσης οὐδέν τι τῶν πρὸς διαλλαγὴν φερόντων τοῖς στρατηγοῦσιν ἐλάλησε τοῦ ἐναντίου στρατεύματος, μήτε δώροις ἀγάλλων μήτ' εὐνοίας ὑπαγόμενος πλάσμασιν, ἀλλ' ἐπιστείλας ἀρχικώτερον καὶ πάσαις μὲν αἰτίαις, πᾶσι δὲ βάλλων ἐγκλήμασιν ἐτοίμως εἶχετο πρὸς ἄνδρας ἔτι νικῶντας κἀπὶ τοὺς ἑαυτῶν πόδας τιθέντας ἅπαν τὸ ἐν Ῥωμαίοις, καὶ τὸ οἰκεῖον ἀνυμνῶν ξίφος καὶ μεγαλύνων ὡς τιμητικώτατον διηπειλεῖτο, ἐφ' οἷς ὅτι διηπορεῖτο, ἐξολόθρευσιν αὐτῶν καὶ ἀπώλειαν, εἰ μὴ μεταβουλευσάμενοι παλίμποδες γένοιντο ὅθεν ἦλθον, ἐπαπειλῶν.

A Ferunt autem multas naves cum vectoribus adversis ventis et turbinibus demersas esse, alias morbo et fame exhaustas. Ita x millibus haud pauciores his bellis perierunt. Ultra IV millia utroque bello in carceres inclusa, cum nihil ab imperatore aut aliunde suppeditaretur præter panem, qui pietatis erga a nonnullis subministrabatur, male perierunt. Quo rex Siciliæ, illius belli auctor, audito imperatori per litteras immanitatem exprobravit, qui fame et **476** frigore tot viros perire pateretur, qui, etsi more belli aperto arma intulissent, tamen Christiani essent et a Deo in manus ejus traditi. Esse autem a victore aut statim capitis damnandos captivos, omnis humanitatis ob insperatos successus oblito et in feram converso; B aut si id nolit, saltem frustum panis captivis impertiendum, si ita sordidus sit ut eos alere nolit. Etsi enim eos gladio non trajiciat nec telum cruentum e visceribus eorum extrahat, tamen cum eos frigore et fame crudeliter conficiat, nihilo minus cædis esse reum. Neque enim interesse utrum ipse occidas an cædis causam præbeas. Verum imperator istis litteris parum motus miseros Siculos æque ut antea perire sinebat, quasi vero liceret quicquid libuisset. Sæpe igitur eodem die bini et terni, sine inferiis, extrema lotione, in cœmeteria et cavernas conjiciebantur.

C Imperator vero, sella aurea occupata, et gemmata purpura indulus, **477** coactaque maxima hominum frequentia, ut non peregrinis tantum sed Romanis etiam maxime formidabilis esset, Siculi exercitus duces Balduinum et Richardum adduci jubet. Qui, pileis depositis, servilem in modum eo adorato, rogati ab eo sunt cur se unctum Domini suis litteris insectati essent, cum nullam justam querimoniam haberent, tantum fortunæ successibus et victoria contra officium inflati. Nam Isaacius imperio recens suscepto, cum Latinorum exercitus adhuc esset integer, per legatos nihil quod ad pacificationem attineret cum ducibus hostium egerat, neque muneribus missis neque benevolentia simulata: sed quamvis incerto adhuc suarum D rerum statu, pro imperio interitum et internecionem eis minatus fuerat, nisi mutatis consiliis eo redirent unde venissent. Verum Balduinus cum alioqui ferox, ut res declaravit, tum successibus utris instar inflatus, iis litteris irritatus insolenti responso gladium imperatoris **478** irridebat ut in effeminata corpora acutum (quibus verbis Hagiochristophoritæ cædem innuebat), et ipsum Isaacium ut imbellem subsannabat, qui nunquam sub dio in clypeo dormiisset, nunquam galeam sustinuisset, neque thoracis sordes tolerasset, sed

fumo lucubrationum sorderet, a teneris annis ludos frequentare solitus, et membranam tabellam et graphium tenere, subinde virgam et manibus et natibus imminentem limuerit, ejusque solius strepitum et noverit et metuerit, sed Martis minas nunquam tolerarit, neque unquam sonitum jaculorum audiverit. Neque vero hæc ludibria duntaxat scribebat, sed admonitionem quoque subjungebat, et cum hostis esset, consiliarii munus subibat, suadebatque ut imperatoriam coronam cæteraque omnia imperii insignia deponeret, eaque potentiori et victori diligenter asservaret (quibus verbis dominum suum imuebat), et multo ante supplex de vita impetranda laboraret, ac **479** his de causis imperator in judicium adducebat duces, Davidicum illud non furens : « Lingua nostra penes nos est : quis dominus noster est? » Et scripta illa ultimo supplicio multabat. Verum Balduinus, ut secundis rebus ad objurgandum paratus, sic mutata fortuna adulandi etiam summus artifex, quæ res omnia arma, omnes machinas fere vincit, imperatoris iracundiam depulit et indignationem mitigavit, gladium ejus ut summo imperio dignissimum et exquisita acie præditum extollendo, et quæ scripsisset, non levia et inania verba, sed veritate suffulta et manu Dei omnino consignata fuisse affirmando. Neque vero se, quod acerbius rescripsisset, propterea contemnendum judicari orabat : nam hostile odium jure naturæ omni vacare crimine.

A νωνται θῆεν ἐζήεσαν. Ὁ δὲ Ἀλδουῖνος ἀγέρωχος ὢν καὶ ἄλλως, ὡς ὕδειξε, τότε δὲ καὶ ταῖς ἐνεστώσαις τύχαις ὡς ἀσκὸς ἐξογκούμενος, οὐκ ἐνεγκὼν τὰ ἐπεσταλμένα ἀμείβεται τὸν βασιλέα λόγοις κομψευτικοῖς. Τό τε γὰρ ξίφος αὐτοῦ ἐκωμῴδησεν ὡς σκιατραφέσιν ὀξυνόμενον σώμασιν (ὑπηνίττετο δὲ τὰ γραφόμενα τὸν τοῦ Ἀγιοχριστοφορίτου [P. 235] θάνατον), καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἰσαάκιον ὡς ἀπάλαμνον ἐμωκᾶτο· μηδὲ γὰρ θυραυλῆσαί ποτε καὶ ἐπὶ θυρεῶν εὐνασθῆναι ἢ γοῦν μαρόλλης ἀνασχέσθαι κράνους καὶ ὑπενέγκαι μολυσμὸν θώρακος, ἀλλὰ καπνῷ γραμμάτων προσανέχειν ἐς γραμματιστοῦ φοιτῶντα ἐξ ἀπαλῶν ἔτι ὀνύχων καὶ δέρριν ἐξημμένον, πινακίδιον τε καὶ γραφεῖον ἀνὰ χεῖρας ἔχοντα τὴν σκυτάλην συχνὰ ὑποβλέπεσθαι καταφερομένην τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ποδῶν, καὶ ταύτης μόνης εἰδέναι καὶ δεδιέναι καὶ κρυταλίσματα, ἀπειλὴν δ' Ἄρεος ὑφίστασθαι μηδαμῶς, μηδὲ δοῦπον ἀκόντων ἐνηχηθῆναί ποτε. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον ἐπικερτομῶν ἔγραφεν, ἀλλὰ καὶ παραίφασιν εἰσῆγε καὶ ἐχθρὸς ὢν συμφάδμων ἐγίνετο, καὶ ἐνῆγεν, ἀποθέμενον τὸ βασίλειον στεφάνωμα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρχῆς ἀποβαλόμενον καὶ συμπτύξαντα τὰ σύμβολα τούτων μὲν ὑπεκστῆναι καὶ τηρεῖν τῷ νικῶντι καὶ κρείττονι, τὸν ἑαυτοῦ κύριον οὕτω τὸν ῥῆγα λέγων, αὐτὸν δὲ ὑποπεσεῖν καὶ περὶ τοῦ μόνον ζῆν ἐπανατείνεσθαι δέησιν. Καὶ βασιλεὺς μὲν διὰ ταῦτα ὑπ' εὐθύνην ἦγε τότε τοὺς στρατηγούς, μὴ φέρων τὸ τοῦ Δαβὶδ κατὰ νοῦν, « Ἡ γλῶσσα ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστιν· τίς ἡμῶν κύριός ἐστι; » καὶ θανάτου ἔτιμα τὰ γεγραμμένα. Ὁ δὲ Ἀλδουῖνος οὐκ ἦν ἄρα μόνον δεινὸς ἐπιπλῆξαι, τὴν τύχην ἔτι ἔχων ὑπερηφανευομένην, ἀλλὰ καὶ κυλακεύειν ἤσκητο ἄκρως, πρὸς ὃ μόνον πᾶν ὅπλον καὶ πᾶσα μικροῦ μηχανὴ πέφυκεν ἀσθενέστερον, ἐν οἷς ἀπολελοιπὸς ἦν αὐτὸν τὸ εὐδαιμονεῖν· ἐξέκρουσε γὰρ τῆς ὀργῆς καὶ καθήδυνε τὸν βασιλέα ὑποσκυζόμενον, τὸ ξίφος αὐτοῦ μεγεθύνειν ἀρξάμενος ὡς βασιλικὸν ὄντως καὶ τιμητικόν, καὶ μὴ κουφολογίαν ἀνόνητον, ῥήματα δὲ ἀληθείας εἶναι τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως γραφέντα διετείνετο καὶ ἀτεχνῶς ἐνσημανθέντα χειρὶ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν οὐκ ἀπόβλητον ἐδεῖτο ἡγεῖσθαι, εἰ δριμύτερα ἐπέστελλε· τὸ γὰρ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μῖσος καὶ ἡ φύσις οἶδεν ἀνέγκλητον.

B

4. Ad ea verba conticuit imperator, haud scio an adulatione effeminatus, an vero defensione mutus ; et illis in eamdem custodiam reductis, aliis rebus occupatus, iis qui aderant omnibus et iis qui aberant tam civibus quam peregrinis declarare instituit se ab eo die, quamvis mortalium omnium inimicissimus sit suoque imperio et vitæ insidietur, occisurum aut mutilaturum esse neminem. **480** Ac ii qui tum in consilio aderant, ea verba ut divinitus prolata summis laudibus et lætis acclamationibus sunt prosecuti. Omnes ad quorum aures ea pervenit oratio, difficultate ejus rei considerata, et ingenti mansuetudine obstupefacti, absolutum Dei donum imperatorem illum esse affirmarunt. Neque enim posse quemquam, imperatorem præsertim, improbitatem naturæ inemendabilem tolerare, aut ferre desertorem et imperii vastatorem, etsi Davidica virtute sit præditus, qui malum malo non penset aut periculosis temporibus canat : « Circumdederunt me ut apes favum, ego vero nomine Domini eos propulsavi. » Caterum ipse imperator brevi postea egit quæ cum ejus

C

D

δ' Ἱρὸς ἅπερ ἀπεσιώπησε βασιλεύς, μηδέν τι προσθεὶς ἕτερον, οὐκ οἶδ' εἴτε τῇ κολακείᾳ ἐκθηλυνθεὶς εἴτε τῇ ὑπερηγορίᾳ καταπεισθείς. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐκεῖθεν ἐξήλθοσαν, καὶ γεγόνασιν αὖθις ἔμφρουροι· βασιλεὺς δ' ἑτέραις προσχὼν ὑποθέσεσι προσέθετο καὶ τοῖς παροῦσι διατρανώσασθαι, καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ πᾶσιν ἀστυκοῖς καὶ ἀλλοίοις οὐκ εἶναι ὅλως ἀνήκοον ἤθελεν, ὡς ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐδένα ἐς τὸ σῶμα διαλωβήσεται, κἂν ᾖ τις ἀνδρῶν ἔχθιστος καὶ τῇ αὐτοῦ βιοτῇ καὶ βασιλείᾳ ἐπιβουλεύων ἁλῷ. Καὶ οἱ μὲν τὸ βασιλικὸν βῆμα τότε πληροῦντες ἐπευφήμησαν τοῖς λελαλημένοις τούτοις καὶ ἐπερρόθησαν ὡς μικροῦ φωνῆς ἀκηκοότες Θεοῦ, καὶ πᾶς ἐνηχηθεὶς τὸ ῥῆμα τουτὶ δώρημα Θεοῦ τὸν βασιλέα τέλειον ἔλεγε, πρὸς τὴν τοῦ ἐπηγγελμένου ἐργωδίαν ὁρῶν καὶ τὸ τῆς [P. 236] πραότητος πολὺ ἐκπληττόμενος. μηδὲ γὰρ ἐξεῖναί τινι, καὶ μάλιστα βασιλεύοντι, μοχθηρίαν φύσεως φέρειν ἀκίνητον πρὸς τὰ κρεῖττον ἢ δυσμετάθετον, ἢ στέργειν ἄνθρωπον ἀποστατικὸν καὶ λῃστεύοντα τὴν ἀρχήν, κἂν ἀρετῆς μεταποιοῖτο μάλιστα καὶ μετὰ Δαβὶδ οὐκ ἀνταποδιδοίη τοῖς ἀνταποδιδοῦσι κακά, ἢ ψάλλων εἴη κατ' ἐκεῖνον ἐν καὶ-

ροῖς κινδυνώδεσιν· « Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς. » Αὐτὸς μέντοι βασιλεὺς ἀντιφθεγγομένην προδήλως τῇ γλώττῃ καθυπέφηνε μετὰ βραχὺ τὴν προαίρεσιν, καὶ ὥσπερ ἐν τῷ λέγειν οὐ διεστείλατο, οὕτω κἀν τῷ πράττειν οὐ συνεστείλατο, ἀλλὰ μικροῦ διημιλλήθη Ἀνδρονίκῳ τὸ προσεκρουκὸς σινόμενος, μὴ τὸ τοῦ Σολομῶντος ἐπῃνεκὼς ὅ φησιν· « Ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαι ἢ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. »

A oratione minime consentiebant ; et ut in dicendo nulla distinctione, ita etiam in agendo adeo nulla moderatione usus est, ut parum abesset quin ulciscendis inimicis Andronicum imitaretur, neglecto illo Salomonio, quo dicitur « præstare non facere votum quam votum non reddere. »

Ἡ δὲ γε τοῦ Ἰκονίου σουλτάνος (ἦν δὲ εἰσέτι ὁ Κλιτζασθλὰν, εὐγηρίαν ἄγων καὶ γεγονὼς ὑπὲρ ἔτη τὰ ἑβδομήκοντα) τὸν Ἀνδρονίκου ἐνωτισθεὶς θάνατον καὶ τὴν ἀνάῤῥησιν Ἰσαακίου πυθόμενος, καταστοχάζεται ἀρίστως ὅσα εἰκὸς ἐπὶ ταῖς τῶν βασιλέων μεταθάσεσί τε καὶ παραλύσεσι γίνεσθαι, καὶ μᾶλλον εἰ πόλεμος ἀνθέλκει ἑσπέριος, καὶ πολέμων ὁ κράτιστος· καὶ δὴ εἰσβολὴν ποιεῖται κατά τοῦ τῶν Θρᾳκησίων θέματος δι' εὐίππου καὶ εὐόπλου στρατεύματος, τοῦ Σαμῆ ἀμηρᾶ στρατηγοῦντος. Οὐκοῦν ἀνδρῶν κεκενωμένον εὑρὼν τὸ τοῦ Κελβιανοῦ κλίμα ὅπλα φέρειν εἰδότων (πάντες γὰρ ὡς χείμαῤῥοι μετεῤῥύησαν πρὸς τὸν νεωστὶ τὴν ἀλουργίδα ἐμπορπησάμενον Ἰσαάκιον) ἀνθρώπους τε πολλοὺς ἐχειρώσατο καὶ ζώων ἤλασεν ἀγέλας παντοδαπῶν, καὶ ὠρελειῶν ἄλλων τὸ οἰκεῖον ἐνέπλησε στράτευμα.

Interim Iconii sultanus Clizasthlanis felici senecta ultra annum LXX progressus, cum Andronici interitum, cui successisset Isaacius, audivisset, et ea quæ in imperatorum mutationibus accidere solent, **481** præsertim si bellum ab Occidente gravissimum urgeat, sagacissime divinasset, lectissimo equitatu et armis instructissimo in Thraciam impressionem facit, Same Amera duce. Qui cum Celbianum tractum bellicosis viris vacuum inveniset (omnes enim torrentis instar ad Isaacium recens imperio potitum confluxerant), multos homines cepit, armenta et greges omnis generis abegit et multis manubiis suum exercitum locupletavit.

Ἠρεμήσάντων δὲ καὶ τῶν ἑῴων ἐθνῶν ἄλλοις τε προσκαίροις φιλοτιμήμασιν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐτησίων ἀπολήψεσι φόρων (οὕτω γὰρ οἱ ἐς ἡμᾶς ὑπερκαθήμενοι Ῥωμαίων μετιέναι ἴσασι τὸ ἀλλόφυλον, τὴν οἴκουρίαν μεταδιώκοντες ἴσα καὶ θαλαμηπόλοις νεάνισιν, αἳ περὶ ταλασίαν διαπονοῦνται), ἠθέλησεν ἐξ ἀλλοεθνοῦς γένους ἑαυτῷ μνηστεύσασθαι γαμετήν· ἦν γὰρ ἐμνηστεύσατο πρότερον, θανάτῳ ἀπεβάλετο. Καὶ δὴ κοινολογησάμενος διὰ πρεσβέων τῷ τῆς Οὐγγρίας ῥηγὶ τῷ Βελᾷ ἄγεται εἰς γυναῖκα τὴν ἐκείνου θυγατέρα, τῆς δεκαετηρίδος οὔπω ἀκριβῶς ἀψαμένην. Τὰ δὲ γαμοδαίσια θύειν ἀπὸ χρημάτων δημοσίων σμικρολογούμενος ἀγισθὶ ταῦτα ἐκ τῶν οἰκείων συνέλεγε χώρων· καὶ ἔλαθε διὰ σμικροπρέπειαν καὶ ἄλλας μὲν πόλεις καλαμησάμενος, αἳ κατ' Ἀγχίαλον συνῳκίζοντο, ἑαυτῷ δὲ μάλιστα καὶ Ῥωμαίοις ἐκπολεμώσας τοὺς κατὰ τὸν Αἷμον τὸ ὄρος Βαρβάρους, οἳ Μυσοὶ πρότερον ὠνομάζοντο, νυνὶ δὲ Ἠλάχοι κικλήσκονται, Οὗτοι γὰρ ταῖς δυσχωρίαις πεποιθότες, καὶ τοῖς φρουρίοις θρασυνόμενοι ἃ πλεῖστά τέ εἰσι καὶ ὀρθὰ κατ' ἀποτόμους κείμενα πέτρας, καὶ ἄλλοτε μὲν κατὰ Ῥωμαίων ἐμεγαλαύχησαν, τότε δὲ πρόφασιν εὑρηκότες, ὅ δὴ λέγεται, Πάτροκλον τὴν τῶν οἰκείων θρεμμάτων ἀπαγωγὴν καὶ κάκωσιν ἑαυτῶν, ἐς ἀποστασίαν [P. 237] λαμπρὰν ἀνεσκίρτησαν. Ἦσαν δὲ οἱ τοῦ κακοῦ πρωτουργοὶ καὶ τὸ ἔθνος ὅλον ἀνασείσαντες Πέτρος τις καὶ Ἀσὰν, ὁμογενεῖς καὶ ταυτόποροι, οἳ καὶ μὴ δρῶντες τὴν νεωτέρισιν ἀπροφάτιστον προσίασι βασιλεῖν σκηνουμένῳ ἐν τοῖς Κυψέλλοις, αἰτούμενοι συστρατολογηθῆναῖ Ῥωμαίοις καὶ διὰ βασιλείου γράμματὸς σφίσι βραβευθῆναι χωρίον τι βραχυπρόσοδον κατὰ τὸν Αἷμον κείμενον. Ἀλλ' ἀπέτυχον τοῦ αἰτήματος· ἦν γὰρ ἡ θεία ἐπικρατεστέρα κίνησις· Ὑπετονθόρυσαν οὖν ὡς παροφθέντες, εἰκαίως δὲ καὶ τὴν αἴτησιν ἐπανατεινάμενοι παρέπτυσάν τι καὶ ῥῆμα θερμότερον, τὴν

Ubi Orientales gentes cum aliis pro tempore muneribus, tum annuis tribuis placatæ quieverunt (sic enim nostra ætate Romanorum imperatores cum Barbaris agere solent, domi instar nentium puellarum desidentes), uxore defuncta alienigenam ducere statuit, et per legatos Belæ Hungariæ regis filiam, nondum decem annos natam, ambit. Sed dum ex tenacitate nuptias ex fisci pecunia celebrare **482** reformidat et sumptus illos ab urbibus et provinciis affatim exigit, cum alias urbes, præsertim Anchialo finitimas, afflixit, tum Barbaros Hæmi montis accolas sibi et Romano imperio infestissimos reddidit, qui olim Mysi, nunc Blachi nominantur. Hi enim angustiis et castellis freti, quæ plurima habent præruptis saxis inædificata, cum prius etiam Romanos parum curarent, tum per causam abacti pecoris et vexationum quas tolerassent aperte defecerunt. Ejus defectionis principes et auctores fuere duo ex illa gente fratres, Petrus et Asan : qui ne sine causa res novas moliri viderentur, imperatorem Cypsellis degentem adeunt, petentes ut in Romanas legiones referantur, et sibi prædium exigui reditus in Hæmo monte situm assignetur. Ea re non impetrata (nam fatorum vis prudentiam humanam superabat), submurmurabant ut contempti et voti impotes ; et verbum audacius emiserunt, quo defectionem et ea quæ domum reversi acturi essent innuebant, Asan præsertim, homo audacior et crudelior, cui ob impudentiam Joannis sebastocratoris jussu colaphus **483** infringitur. Ita non infecta modo re dimissi, sed contumeliis etiam irritati homines isti nefarii et conscelerati quomodo contra Romanos grassati sint, quis verbis consequatur ? quæ oratio tantum malorum pelagus complectatur ? Sed nondum de his, ne historiæ series interrumpatur.

ἀποστασίαν ὑπεμφαίνον καὶ ὅσα ἐπανιόντες οἴκαδε δράσουσι, καὶ τούτων μάλιστα ὁ Ἀσὰν ὁ καὶ θρασύτερος καὶ ὠμότερος, ὃς καὶ τύπτεται κατὰ τῶν προσώπων ἐπιταγῇ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου, ἐπιπληχθεὶς εἰς ἀναίδειαν. Καὶ οἱ μὲν ἄπρακτοι οὕτως ἐπανῆλθον καὶ περιύβριστοι· ὅσα δὲ κατὰ Ῥωμαίων οἱ ἀνοσιουργοὶ οὗτοι καὶ μιαροὶ διεπράξαντο, τίς ἂν ἐφίκοιτο λόγος, ἢ ποία διήγησις τοσούτας κακῶν Ἰλιάδας ἐκπεριλήψεται; ἀλλὰ μήπω περὶ τούτων, τὸ δὲ λέγειν προβαινέτω μοι καθ' εἰρμόν.

5. Commeno Isaacio Cyprum adhuc tenente, a A qua neque pecuniæ pollicitationibus neque imperatoris reverentia abstrahebatur, neque de crudelitate erga insulares quidquam remittente, sed subinde nova supplicia excogitante, classem contra eum imperator mittere statuit, et LXX longis navibus Joannem Contostephanum, hominem senem, et Alexium Comnenum (qui etsi vir fortis et integræ ætatis erat et imperatoris nepos, tamen ob effossos ab Andronico oculos ad id munus non modo inutilis, sed malum omen quoque ab omnibus judicabatur) navarchos præposuit. Ac navigatio in Cyprum periculi expers fuit, secundis et lenibus ventis aspirantibus. Sed ubi in portubus appulerunt, atrocissimam tempestatem sunt experti. Nam Isaacius Cypri tyrannus eos et vicit et cepit; B et potissimus pirata 484 Margarita, qui opem ferebat Isaacio, eorum naves vacuas militibus ad terrestre prælium egressis occupavit. Itaque trierarchæ non modo nullum illustre facinus ediderunt, sed denique etiam in hostium manus venerunt; et Margaritæ arbitrio permissi ab Isaacio paulo post ad Siciliæ tyrannum, ad quem ille ut dominum suas natales referebat, sunt perducti. Isaacius vero post victoriam multos Romanos in suas cohortes retulit, nullos crudelibus pœnis affecit, ut erat tortor inexorabilis, atque inter cæteros Rentacenum Basilium, cui alterum pedem a genu securi resecuit. Erat is vir bellicosissimus, et ut Achillem Phœnix, ita ipse olim Isaacium et in eloquentia et in re militari erudierat. Ac tali præmio Isaacius omnium mortalium maxime iracundus, C et in ira lebetis instar exæstuans, ac tremente mento absurde loquens, pædagogum suum est remuneratus. Nauticam vero turbam, quo quisque vellet, abire sivit. Qui tanquam ex diuturno naufragio, sero domum redierunt, si 485 qui ex tribus malis uno, videlicet mari, fame aut morte, non perierant.

ε'. Ἔτι τοῦ ἐκ Κομνηνοῦ Ἰσαακίου κατατυραννεύοντος τῆς Κύπρου, καὶ μήτε χρημάτων ὑποσχέσεσιν ἀποσχέσθαι ταύτης προτιθεμένου μήθ' ὑποκλινομένου τῷ βασιλεῖ, οὔτε μὴν τὰ δεινὰ μετριάζοντος ὅσα ἐκακούργει κατὰ Κυπρίων ἀεὶ καινοτέρας κολάσεις ἐπινοῶν, ἔγνω κατ' αὐτοῦ στόλον καταρτύσειν ὁ βασιλεύς. Καὶ ἑπτὰ μακραὶ νῆες ἡτοιμάσθησαν ἑβδομήκοντα, ναύαρχοι ἀναδείκνυνται ὁ Κοντοστέφανος Ἰωάννης, οὐδοῦ ἐπιβὰς γήραος, καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, ὃς εἰ καὶ εὐήλιξ (25) ἦν καὶ ἀνδρεῖος καὶ τοῦ βασιλεύοντος ἐξανεψιός, ἀλλ' ἐκκοπεὶς τὰς κόρας ὑπ' Ἀνδρονίκου ἀχρεῖος πρὸς τῶν ὅλων εἰς τὴν τότε στρατήγησιν συλλελόγιστο, καὶ μὴν οὐδ' αἴσιος ἐκρίνετο οἰωνός. Καὶ δὴ ὁ μὲν ἐς Κύπρον πλοῦς ἀκίνδυνος καὶ τὸ πνεῦμα λίαν φορὸν, ῥέμα πως ἐμπίπτον τοῖς λαίφεσι, τὰ δ' ἐξῆς καὶ μετὰ τὸ προσσχεῖν εἰς τοὺς Κυπρόθι λιμένας ἀπόστης ἀγριώτερα λαίλαπος· αὐτούς τε γὰρ ὁ τῆς Κύπρου κρατῶν Ἰσαάκιος συλλαβὼν ἐτροπώσατο, καὶ ὁ τῶν τότε κατὰ θάλατταν πειρατῶν κράτιστος, ὁ Μεγαρείτης καλούμενος, ἐπαμύνων Ἰσαακίῳ ἀνωΐστι ἐπέθετο ταῖς νυσὶ, κεκενωμένας εὑρὼν τῶν ἀνδρῶν εἰς τὸν χερσαῖον ἐξιόντων πόλεμον. Οἱ δὲ τριήραρχαι οὐ μόνον οὐδέν τι γενναῖον κατώρθωσαν, ἀλλὰ καὶ χερσὶ τῶν ἐναντίων εὐμαρῶς ἐάλωσαν. Καὶ αὐτοὺς μὲν τῷ Μεγαρείτῃ ἐκδίδωσιν Ἰσαάκιος ἐς ὅ τι βούλεται χρήσασθαι· καὶ εἶχε τούτους μετὰ μικρὸν Σικελία καὶ ὁ ταύτης τύραννος, εἰς ὃν ὡς δεσπότην ὁ Μεγαρείτης ἀνέφερε τὰ ἑαυτοῦ. Ὁ δ' Ἰσαάκιος πολλοὺς μὲν τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὴν ἧτταν τοῖς οἰκείοις κατέλεξε τέλεσι, πολλοὺς δὲ καὶ ἀγρίαις ποιναῖς καθυπέβαλεν, ὁποῖος οὗτος ἀπαραίτητος ὢν κολαστὴς, ἐν οἷς καὶ τὸν Ῥεντακηνὸν Βασίλειον, [P. 238] πελέκει ἐκ τοῦ γόνατος θάτερον τῶν ποδῶν ἐκτεμών. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἄριστος τὰ πολέμια, καὶ τῷ Ἰσαακίῳ τούτῳ ὡς Ἀχιλλεῖ ποτε Φοῖνιξ μύθων τε ῥητὴρ καὶ τῶν πολεμικῶν ἔργων διδάσκαλος περιηνώς· ὀργιλώτατος δ' ὢν ἀνθρώπων ὁ Ἰσαάκιος καὶ κατὰ λέβητα κυχλάζων ἀεὶ τῷ θυμῷ, παράφορά τε φθεγγόμενος ἐν τῷ χολᾷ καὶ τὴν κάτω γένυν τρομαλέαν δεικνὺς, καὶ ἄλλως δὲ οὐχ ἥκιστα θρύπτρα ἐκτίνειν εἰδὼς, τοιαύτῃ τιμωρίᾳ τὸν ἑαυτοῦ καθυποβάλλει παιδαγωγόν. Τὸ δὲ ναυτικὸν πλῆθος ἔνθα οἱ πόδες βουλῆς διεφῆκεν ἴεσθαι, οἳ καὶ ὡς ἐκ ναυαγίου μακροῦ χρόνοι τὰ οἴκοι κατέλαβον, ὅσοι τέως μὴ τριῶν ἑνί τινι κακῷ θαλάσσης καὶ λιμοῦ καὶ τελευτῆς ἀπεγένοντο.

Cum Mysti aperte defecissent, ab iis quos dixi D impulsi, imperator bellum eis infert. Sed nec illud prætercundum est. Cum Blachi principio ab eo conatu ad quem a Petro et Asane inducebantur, rei difficultate territi, abhorrerent, fratres, ut pollicr. Wolfii notæ.

Τῶν δὲ Μυσῶν ἀποστασίαν μελετησάντων περιφανῆ, καὶ ἀρχηγῶν τοῦ κακοῦ τοῦδε ὧν εἰρηκα γεγενημένων, ἔξεισι βασιλεὺς κατ' αὐτῶν. (26) Χρὴ δὲ κἀκεῖνα μὴ παριδεῖν ἀνιστόρητα. Οἱ Βλάχοι ὤκνουν τὰ πρῶτα καὶ ἀπεπήδων πρὸς τὴν ἀπόστα-

(25) Posset τὸ εὐήλιξ etiam ad corporis proceritatem referri, quia ἡλικία et ætatem et staturam significet.

(26) Ita describitur hic locus, ut non satis appareat utrum subornata an vera illorum insania fuerit. Si simularunt, atrox est et fere plus quam Iberica simulatio ferro se lacerare. Si insanierunt, quo pacto edoceri potuerunt ut ea dicerent quæ Asani et Petro placebant?

σιν εἰς ἣν ἐνήγοντο πρὸς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἀσάν, τὸ τοῦ πράγματος μέγεθος ὑφορώμενοι. Τῇς δὲ δειλίας ταύτης τοὺς ὁμογενεῖς ἀπάγοντες οἱ ταυτόαιμοι εὐκτήριον ἐδείμαντο οἶκον ἐπ' ὀνόματι Δημητρίου τοῦ καλλιμάρτυρος, εἰς ὃν πυλλοὺς τῶν δαιμονολήπτων συνηθροικότες ἑξ ἑκατέρου γένους, αἱμωποὺς καὶ διαστρόφους τὰς κόρας, λυσιχαίτας, καὶ τἄλλα ἀκριβῶς διασώζοντας ὁπόσα οἱ τοῖς δαίμοσι κάτοχοι διαπράττονται, τοιάδε τούτοις ἐνθουσιῶσιν ὑπετίθουν φθέγγεσθαι, ὡς ὁ Θεὸς τοῦ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Βλάχων γένους ἐλευθερίαν ηὐδόκησε καὶ τοῦ χρονίου ζυγοῦ ἐπένευσεν ἀπαυχένισιν, οὗ χάριν καὶ τὸν Χριστομάρτυρα Δημήτριον ἀπολιπεῖν μὲν τὴν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν καὶ νεὼν τὸν ἐκεῖ καὶ τὰς παρὰ Ῥωμαίοις διατριβὰς, ἐς δ' αὐτοὺς ἀφικέσθαι ὡς ἐπαρήξοντα καὶ συλλήπτορα τοῦ ἔργου ἐσόμενον. Ἀνακωχευόμενοι δὲ χρὸς βραχὺ οἱ παράφοροι οὗτοι, καὶ ἄφνης τὸ πνεῦμα πλεῖον συλλέγοντες, ἐπιληπτεύόμενοι αὖθις διεσοβοῦντο καὶ ἐβόων ἐνθεαστικὸν καὶ διάτορον μὴ εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦδε ἔαρας ἀκμὴν, ἀλλ' ὅπλα μετὰ χεῖρας λαβεῖν καὶ Ῥωμαίοις ὁμόσε χωρεῖν, τοὺς δὲ γε συλλαμβανομένους κατὰ πόλεμον μὴ ζωγρεῖν, ἀλλ' ἀποσφάττειν καὶ κατακαίνειν ἀνηλεῶς, μηδ' ἐπὶ λύτροις ἀφιέναι, μηδ' ἐπικάμπτεσθαι δεήσεσι, μηδὲ γονυκλισίαις θηλύνεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τινὰς ἀδάμαντας πρὸς πᾶσαν ἀνενδότους εἶναι παράκλησιν καὶ ῥᾳδίως ἅπαξάπαντας τοὺς συλληφθέντας. Ὑπὸ θεοπρόπων οὖν τοιούτων ὅλον τὸ γένος ἐξομιληθέντες τῶν ὅπλων ἅπαντες γίνονται. Καὶ ὡς αὐτίκα εὐημερήθη τούτοις τὰ τῆς ἀποστασίας, ἔτι μᾶλλον ἔθεντο τῇ ἐλευθερίᾳ σφῶν ἐπευδοκεῖν τὸν Θεόν. Καὶ μικρὸν ἡγησάμενοι τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἄνετον καὶ ἀπόλυτον, καὶ κατὰ τῶν ἄποθεν τοῦ Αἵμου κωμοπόλεων καὶ συγκτήσεων ἐμπλατύνονται. Ἕτερος δὲ τῶν ὁμαιμόνων ὁ Πέτρος καὶ στεφανίσκῳ χρυσέῳ διαδεῖται τὴν κεφαλὴν, καὶ τοῖς ποσὶν ὑποβάπτει καὶ περιτίθησι κοκκοβαφὲς πέδιλον. Τῇ δὲ Πρισθλάβῃ προσβαλόντες (πόλις δ' αὕτη ὠγυγία, ἐκ πλίνθου πᾶσα ὑπτῆς, καὶ πλείστην ὅσην περὶ τὸν Αἷμον τὴν περίμετρον ἔχουσα) ὡς οὐκ ἀκίνδυνον ἑώρων τὴν πολιόρκησιν, ῥύτὴν [P. 239] μὲν ἀντιπαρέρχονται, τὸν δ' Αἷμον ὑποκατέρχονται. Ῥωμαϊκαῖς δ' ἑτέραις ἐπικαταβράγέντες ἀπροσδόκητοι κωμοπόλεσι πολλὰ μὲν σώματα Ῥωμαίων ἐλεύθερα, πολλοὺς δὲ βόας καὶ ὑποζύγια καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων χρῆμά τι οὐκ ἐλάχιστον διασπάζουσιν. Ὕξεσι τοί- νυν κατ' αὐτῶν Ἰσαάκιος, Οἱ δὲ τῶν δυσχωρίων καὶ ἀπροσβάτων αὖθις ἐπιλαβόμενοι ἀντέσχον ἐπὶ πολύ. Γνόφου δὲ παρὰ δόξαν ἀναβάντος ὑπὸ Θεοῦ, ὃς σκότος τίθησι τὴν οἰκείαν ἀποκρυβὴν, καὶ τὰ ὄρη καλύψαντος ἃ ἔτήρουν οἱ Βάρβαροι τὰς τῶν παρόδων στενὰς προλοχίσαντες, ἔλαθον Ῥωμαῖοι λάβρα αὐτοῖς ἐπιστάντες, καὶ διασκεδάζουσιν οὕτω καταπλήγας θέμενοι. Καὶ οἱ μὲν ἀρχηγοὶ τοῦ κακοῦ καὶ τῆς στρατιᾶς, ὁ Πέτρος δηλαδὴ καὶ Ἀσάν, καὶ ὅσον περὶ αὐτοὺς ἑταιρικὸν ἀποστατικὸν, κατὰ τὴν τῶν εὐαγγελικῶν χοίρων ἀγέλην ὡς εἰς θάλασσαν τὸν Ἴστρον ὥρμησαν, καὶ τοῦτον διαπλωϊσάμενοι τοῖς ἐκ πειτόνων Σκύθαις προσέμιξαν· ὁ δὲ βασιλεὺς κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν πᾶσαν τὴν Μυσίαν ἔχων περιελθεῖν καὶ φρουρὰν ἐπιστῆσαι ταῖς ἐκείσε πόλεσιν, αἱ πολλαὶ μὲν εἰσι κατὰ τὸν Αἷμον, αἱ δὲ πλείοσι ἢ γοῦν ἅπασαι σχεδὸν ἐπιπετρίων ἀποτόμων καὶ μεσημβρινῶν γηλόφων πεπολισμέναι, τοιοῦτον μέντοι οὐδὲν τι καὶ διαπέπραχε,

A pularibus suis cum metum adimerent, ædem nomine prælari martyris Demetrii ædificarunt, in eamque multos dæmoniacos utriusque sexus coegerunt, qui cruentis et perversis pupillis effusisque crinibus cætera omnia exquisite exprimebant, quæ id genus hominum propria habet; eosque docebant in furore proloqui Deo visum esse ut gens Bulgarorum et Blachorum diuturno jugo excusso libertatem consequatur, eaque de causa Christi martyrem Demetrium, relicta metropoli Thessalonica et æde Romanorumque consuetudine, ad ipsos pervenisse, adjuturum id opus. Igitur vecordes isti homines paulum morati, et subito majore spiritu collecto rursus alienati, exagitabantur, et clara voce 486 quasi numine afflati clamitabant non amplius desidiæ esse locum, sed arreptis armis Romanos invadendos esse; et qui in bello caperentur, non conservandos aut vendendos, sed inclementer occidendos esse, et prece et prelio repudiatis, nequo magis ulla oblestatione moveri oportere quam adamantem. Tota igitur gens a talibus vatibus concitata ad arma concurrit; et ut initia defectionis auspicata fuerunt, magis etiam credidere Deum libertati suæ favere. Nec eo contenti in oppida et prædia ab Hæmo remota diffunduntur. Alter vero fratrum Petrus auream corollam imponit capiti et pedibus coccineos calceos inducit. Pristhlabam aggressi (urbs ea Ogygia est, tota latericia et maximum Hæmi spatium complexa) ut oppugnationem non esse tutam videbant, ex præterita ex Hæmo descendunt; et Romana oppida subito edorti multos ingenuos homines, multos boves et jumenta aliarumque pecudum ingentem 487 numerum abducunt. Isaacio adventante rursus in angustiis et inaccessis locis abditi diu restiterunt. Sed caligine præter exspectationem a Deo, cujus latebræ in tenebris sunt, excitata, et montes quos Barbari aditu angustiarum obsesso tuebantur involvente, Romani eos imprudentes oppresserunt; et terrore attonitos ita dissiparunt, ut mali istius auctores et duces cum amicorum cœtu, ut ille porcorum grex in evangelio in mare, ita ipsi in Istrum illapsi ad finitimos Scythas trajicerent. Imperator vero, cum nemine prorsus prohibente totam Mysiam pervagari et præsidia in urbes, quæ pleræque in Hæmo sunt, sed plures ac potius fere omnes in præruptis rupibus et altissimis tumulis exstructæ, introducere liceret, neutrum fecit, sed cumulis frementi incensis supplicum Blachorum confictis verbis deceptus statim retro abiit, relictis illis rebus adhuc plane exulceratis. Unde factum ut Barbari Romanis auleæ ius insultarent.

πυρὶ δὲ τὰς θημωνίας τῶν καρπῶν παραδοὺς καὶ τοῖς τῶν ὀφθέντων Βλάχων φενακισμοῖς ὑπαχθεὶς παλίμπους ἐκ τοῦ παραυτίκα γίνεται, ἔτι ὠδίνοντα παρεὶς τὰ ἐκεῖσε. Ὅθεν εἰς πλατύτερον μᾶλλον ἐπῆρε τοὺς Βαρβάρους κατὰ Ῥωμαίων μυκτῆρα καὶ πλειόνως ἠρρένωσεν.

488 6. Nam is quidem in urbem reversus ob A re bene gesta gloriabatur: quidem vero ex ordine judicum, Monasteriotes Leo, salse dicebat Basilii Bulgaroctoni animam dolere, qui cum Bulgaros funditus delevisset, edixerit, si quando Blachi denuo novis rebus studuerint, suum exemplum imitandum esse, et provincias castris in ea positis peragrandam ei qui bellum cum eis gesserit, eo edicto in Sosthenii monasterio affixo. Quod nunc sit irritum, quod imperator ea quæ ille multis annis confici jusserit, tam exiguo momento absolverit ut illi tale nihil in mentem venerit. Asan vero maximis auxiliaribus Scytharum copiis suo arbitratu delectis reversus cum **489** Mysiam patriam perpurgatam et Romano exercitu vacuam reperisset, factus insolentior et jactantior, Mysiæ incolumitate et dominatu non contentus maxima Romanis detrimenta inferenda et Mysorum ac Bulgarorum dominatum, ut olim fuisset, omni contentione conjungendum esse censuit. Quodsi ipse imperator' ut prius, iterum ad bellum exiisset, fortasse res bene gesta esset: verum is alacritate sua in aliud tempus dilata Joannem sebastocratorem patruum suum cum imperio ablegavit; qui exercitu non temere, sed plane laudabiliter gubernato, et hosti, qui contractis in unum copiis in planitiem descenderat, non parvis cladibus illatis, imperium ob affectati regni suspicionem deponere jubetur, et in ejus locum Joannes Cantacuzenus Cæsar, qui imperatoris sororem in matrimonio habebat, sufficitur. **490** Erat is vir procera statura, forti animo, voce magna, bellicosus, sed ob audaciam et C arrogantiam fere perpetuo adverso Marte pugnabat, inter alios et ipse ab Andronico excæcatus. Cum autem **491** barbaros vitata planitie in montibus se tenere audivisset, non cogitavit illos reficiendarum virium causa, et quo tutiores sint, ibi commorari: sed id factum timiditatem interpretatus in medio campo castra posuit, neque custodiis neque excubiis accuratioribus usus, neque vallo communito. Itaque noctu a Barbaris oppressus vix evadit,

ζ'. (27) Ὁ μὲν γὰρ τὴν βασιλίδα καταλαβὼν ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις ἦν βρενθυόμενος, ὡς καὶ τινα τῶν ἐπὶ τῷ δικάζειν (ἦν δὲ οὗτος ὁ Μοναστηριώτης Λέων) παθήνασθαι εἰπόντα τὴν τοῦ Βασιλείου τοῦ βουλγαροκτόνου ψυχὴν, ὅτι τὸ τυπικὸν αὐτοῦ βασιλεὺς παρεβλέψατο καὶ ὅσα ἐπὶ τῇ τοῦ Σωσθενίου μονῇ ἐκεῖνος διέθετο, καὶ κατὰ τοῦτο νεωτερίσαι τοὺς Βλάχους, ἐρεσχελῶν καὶ διασύρων οὐ καθυφῆκε βραχὺ ὡς δῆθεν σφαλέντα περὶ τὴν προόρησιν, φάσκων ὡς αὐτὸς αὖθις εἰς τὴν προτέραν ὑποταγὴν καὶ δουλείαν τοὺς ἀποστάτας συνέπεισέ τε καὶ ἐπανήγαγεν ἀκαριαίως οὕτως ὡς οὐδὲ χρονίως ἐκεῖνος, καὶ μάτην αὐτὸν ὡς ἀπὸ δαφνηφάγου λαιμοῦ καὶ Δελφικοῦ μαντικοῦ τρίποδος ἀπερεύγεσθαι τὰ τοῦ ψεύδους ὀδωδότα καὶ διάκενα θεοπρόπια. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσὰν Βάρβαροι τὸν Ἴστρον διαβάντες καὶ τοῖς Σκύθαις συμμίξαντες, πλεῖστον ἐκεῖθεν συμμαχικὸν, καθὼς ἠροῦντο, στρατολογήσαντες ἐς τὴν πατρίδα Μυσίαν ἐπανῆκον, καὶ σεσαρωμένην ἀτειχῶς εὑρόντες αὐτὴν καὶ Ῥωμαϊκοῦ κεκενωμένην στρατεύματος μετὰ κόμπου ἐπεισέρρησαν μείζονος, οἷα λεγεῶνας πνευμάτων τὴν ἐκ Σκυθῶν ἐπαγόμενοι σύναρσιν. Ἤθεν οὐδ' ἠγάπων εἰ τὰ ἑαυτῶν ἔχουσι σώζειν καὶ τὴν τῆς Μυσίας μόνην περιβαλοῦνται τοπάρχησιν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τὰ Ῥωμαίων μέγιστα βλάψουσι καὶ τὴν τῶν Μυσῶν καὶ τῶν Βουλγάρων δυναστείαν εἰς ἓν συνάψουσιν ὡς πάλαι ποτὲ ἦν, οὐδαμῶς ἠνείχοντο. Καὶ ἦν ἂν διασούμενα τὰ καλὰ, εἴπερ αὐτὸς καὶ πάλιν [P. 250] ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν ἀποστάντων ἐξώρμησε. Πλὴν ἀλλ' αὐτὸς μὲν τὴν οἰκείαν ὁρμὴν εἰς ἕτερον καιρὸν ὑπερέθετο, τὴν δ' ἀρχήγιαν τῷ πρὸς πατρὸς ἐνεχείρισε θείῳ τῷ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ. Ὁ δὲ οὐκ ἐπισφαλῶς, ἀλλ' ὡς ἄγαν ἐπαινετῶς διακυβερνήσας τὴν στρατιὰν, καὶ τοὺς πολεμίους ἐν τῷ σκοπεύειν λυπήσας οὐχὶ βραχέα εἰς ὁμαιχμίαν συσπειμαθέντας καὶ εἰς πεδία ὑποκαταβάντας ὑπτιάλατα, μετὰ μικρὸν τὸν στρατηγὸν ἀποζωννυται, ὑποβλεπόμενος βασιλείᾳ. Διαδέχεται δὲ τὴν ἡγεμονίαν ὁ Καῖσαρ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς, γαμβρὸς ὢν τοῦ βασιλέως ἐπ' ἀδελφῷ. Ἀνὴρ (28) δ-

Hier. Wolfii notæ.

(27) Ὡς καὶ τινα. Corruptus hic locus est, aut D saltem ita intricatus ut fere nulla certa sententia ex ea possit colligi. Quare vetusti codicis lectionem, etsi nec ipsam talem, qualem ratio grammatica postulat, paulo tamen expeditiorem in convertendo sum secutus. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τὴν βασιλίδα πόλιν καταλαβὼν ἐγκαυχώμενος ἦν ἐπὶ τοῖς διαπραχθεῖσιν αὐτῷ ἔργοις, ὡς καὶ τινα τῶν κριτῶν (ὑπῆρχε δὲ οὗτος ὁ μοναστηριώτης Λέων) λυπηθῆναι ἔφη εἰπόντα τὴν τοῦ βασιλέως Βουλγαροκτόνου ψυχήν. Ἐκεῖνος γὰρ ὅτε τούτους εἰς τέλος διέφθειρε, διετάξατο, εἴπερ πάλιν εἰς ἀποστασίαν ποτὲ τραπῶσιν οἱ Βλάχοι, οὕτως ὀφείλει ὁ μέλλων καταπολεμῆσαι αὐτοὺς πωλῆσαι τὰ αὐτοῦ κατουνοτοπια καὶ εἰσελθεῖν εἰς αὐτοὺς, καὶ τὴν τοιαύτην διάταξιν ἐν τῇ τοῦ Σωσθενίου μο ῇ ἔθηκεν. Ἐψεύσατο γοῦν ἡ τοιαύτη διάταξις, καθότι σὺ, βασιλεῦ, ἃ διὰ πολλῶν χρόνων ἐκεῖνος διετάξατο πληρωθῆναι, οὕτω συντόμως διῆλθες ὡς οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ἀνέβη ἐκείνου ποτὲ, γελῶν δῆθεν καὶ ἐμπαίζων τὰ παρ' ἐκείνου διατεταγμένα.

(28) Amplius integro folio descripsi ex vetusto codice. (Cæteri duo habebant hæc tantum: ἀνὴρ δ' οὗτος ἀξιοθέατος — σκεπτομένοις πρότερον) Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὴν ἡλικίαν μακρὸς καὶ ἀνδρεῖος τὴν ψυχὴν καὶ μεγαλόφωνος καὶ ἐν πολέμοις δόκιμος, ἀεί ποτε δὲ εὐδοκιμεῖ ἐν τοῖς πολέμοις δι' ἣν εἶχε θρασύτητα καὶ ἀλαζονίαν· ἐξωρύχθη δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς παρὰ Ἀνδρονίκου μετὰ τῶν ἄλλων. Ὅθεν καὶ τοὺς βαρβάρους ὁ Καῖσαρ ἀκούων ἐν ὄρεσι διάγειν καὶ μὴ εἰς τὸν κάμπον κατέρχεσθαι, μὴ διαλογισάμενος ὅτι διὰ τὴν αὐτῶν ἀνάπαυσιν καὶ ἀσφάλειαν

οὗτος ἀξιοθέατος τὸ εἶδος καὶ πλουτῶν ἐμπειρίαν τῶν τακτικῶν, τότε δὲ οὐ καλῶς τὸν κατὰ Βλάχων διεστρατήγησε πόλεμον. Ὅθεν διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν ὁ Βρανᾶς Ἀλέξιος. Ὁ δὲ καὶ πάλαι μὲν ἐνήδρευε τῇ βασιλείᾳ, ἡνίκα τὸν κατὰ Λατίνων ἐστρατήγει πόλεμον, ὥστε καὶ νύκτωρ τοῦ τεμένους ἄδυτον εἰσιὼν ἀνασείειν πρὸς ἀποστασίαν ἐπειρᾶτο τὸν ὄχλον. Ὡς δ' οὐ προὐχώρει τηνικαῦτα τὰ ἑαυτοῦ διαβούλια, σπονδὰς ἐκ βασιλέως δεξάμενος τὴν μὲν ἔφεσιν καὶ πάλιν ἔτρεφε τὴν αὐτήν, κατέχων βίᾳ καὶ ἄγχων ὡς ἵππον εὐήνιον τὸ ἐνδόμυχον φίλαρχον, τότε δὲ ὡς ξυρὸς ἀκόνης τῆς συνδρομῆς τῶν στρατευμάτων λαβόμενος ὑπέθηξεν ἑαυτὸν πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς σκεπτομένοις πρότερον. Καὶ δὴ συμβούλοις εἰς τοῦτο [P. 241] χρησάμενος τοῖς ὅσον κατὰ γένος ἐκείνῳ συνήπτοντο πατριώταις (ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ δὲ ὥρμηντο πόλεως), πολλοῖς οὖσι καὶ σώμασι δυνατοῖς, τὸ ἐρυθρὸν ὑποδύεται πέδιλον, καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν εἰς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς παντὸς ἀναγορευθεὶς τοῦ στρατεύματος αὐτοκράτωρ τὴν ἐς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν στέλλεται, καὶ περὶ τὸ ἔξω λεγόμενον καταστρατοπεδεύεται Φιλοπάτιον. Περὶ δὲ δείλην μετὰ τῶν εὐοπλοτάτων δυνάμεων τῷ τείχει προσπελάσας τῆς πόλεως, ἵππῳ ἔποχος ὢν παρὰ τοσοῦτον μὴ παντὶ μέλανι παρ' ὅσον λευκαὶ τρίχες ἐς κύκλον σεληναίας περιαγόμεναι φυεῖσαι ἦσαν περὶ τὸ μέτωπον, τοῖς ἐπὶ τῶν τειχῶν βασιλικοῖς καὶ θεαταῖς τῶν ὁρωμένων ἀστυπολίταις ἀπειλητής ἅμα καὶ παραινέτης ἐδείκνυτο. Τὰ μὲν γὰρ αὐτοῦ φρονοῦντας εὖ παθεῖν ἔφασκεν, ὡς ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις εὑρίσκονται ὄρεσιν, ἀλλὰ δειλίαν τοῦτο κρίνας αὐτῶν, μέσον τοῦ κάμπου ἐποίει τὰ αὐτοῦ κατουνατόπια, μήτε φυλακὰς ἔχων ἀκριβεῖς ἢ βίγλας, μήτε μὴν βάλλων χάρακα. Νυκτὸς οὖν αὐτῷ οἱ Βάρβαροι ἐπιθέμενοι, μόλις αὐτὸς διασώζεται, καὶ τὸ στράτευμα πολυτρόπως ἐκάκωσαν· οἱ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν ἐν ταῖς τέναις κείμενοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καταλαμβανόμενοι ἐφονεύοντο, οἱ δὲ ἀναρμάτωτοι φεύγοντες ἐζωγροῦντο. Ὅσοι δὲ φυγεῖν ἠδυνήθησαν καὶ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος κατούναν ἐλθεῖν, πικρότερον αὐτὸν ὑπὲρ τῶν πολεμίων εὕρισκον, ὑβρίζοντα καὶ διαβάλλοντα ὡς προδότας αὐτούς. Θέλων γοῦν ὁ Καῖσαρ τὴν ἑαυτοῦ νίκην ἀνακαλέσασθαι, ἠρματώθη καὶ ἐκαβαλλίκευσε Ἀραβικὸν φαλῆ, καὶ ἔλαβε καὶ κοντάριον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ὥρμησε κατὰ μέσον τῶν πολεμίων κράζων καὶ λέγων, Ἀκολουθεῖτέ μοι, μὴ βλέπων, μηδὲ γινώσκων ὅπη πορεύεται ἢ τί ἐν τῷ στρατῷ γίνεται. Νικηθέντων οὖν οὕτω τῶν Ῥωμαίων καὶ φευγόντων, ἡρπάγησαν παρὰ τῶν Βαρβάρων αἱ κάτουναι πᾶσαι καὶ τὰ χρυσοϋφῆ ῥοῦχα τοῦ Καίσαρος, τὰ μετὰ τῶν γεραιέων χρωμάτων σεσημειωμένα, καὶ τὰ φλάμουλα, ἅτινα καὶ ἐνεδύσαντο ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀσάν προπορευόμενοι ἔμπροσθεν τοῦ στρατοῦ αὐτῶν. Καὶ ἐπὶ τὸν κάμπον ἔκτοτε κατελθόντες τὰς τέντας αὐτῶν ἐκεῖ ἔστησαν καὶ κατεσκήνωσαν. Παραλυθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς τοιαυτης ἀρχῆς ὁ Καντακουζηνὸς Καῖσαρ, ἀνηγορεύθη στρατηγὸς τοῦ ὅλου στρατεύματος ὁ Βρανᾶς Ἀλέξιος, βραχὺς μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν, βαθὺς δὲ τὴν γνώμην καὶ ποικίλος τὴν φρόνησιν καὶ τῶν εὑρισκομένων τότε ἀνθρώπων ὁ στρατηγικώτατος. Ἀλλ' οὗτος τὴν στρατιὰν παραλαβὼν οὐ θρασεως, ἀλλὰ μετὰ ἀσφαλείας καὶ φυλάξεως τὰ τούτου ἐποίει κατουνοτόπια, τακτικῶς τοῖς ἔμπροσθεν προπορευόμενος, καὶ προβυμοποιούμενος θλίβειν τοὺς ἐχθρούς, ἐπιμελούμενος δὲ ὅπως καὶ ὁ στρατὸς ἅπας ἀκινδύνως διέρχεται. Διελθὼν δὲ τόπους δυσβάτους πολλοὺς φθάνει κατὰ οἶνα τόπον Μέλανα βουνὸν καλούμενον, κἀκεῖσε κατασκηνοῖ καὶ χάρακα βάλλει, καὶ ἐφαίνετο ὡς καὶ χρηστότερον τε ἐργάσηται. Ἔχων δὲ δι' ἐπιθυμίας ἀεί ποτε καὶ φανταζόμενος εἰς τὸ ὕψος ἀναβῆναι τῆς βασιλείας, τότε τὸν ἅπαντα σκοπὸν αὐτοῦ ἐφανέρωσεν. Ὁ αὐτὸς γὰρ Βρανᾶς καὶ πρῶτον, ὅτε εἰς τὸν κατὰ τῆς Σικελίας πόλεμον στρατηγὸς παρὰ τοῦ βασιλέως κατέστη καὶ τὸ ἐξ Ἀλεμανῶν συμμαχικὸν ἀνελάβετο, διακρίνας ὡς ἀρκετόν ἐστι συνεργῆσαι αὐτῷ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἐθάρρει τοσοῦτον τὸ στρατιωτικὸν σύνταγμα ὥστε τὴν βουλὴν αὐτοῦ φανερῶσαι), ἔγνω καὶ αὐτὸς βαδίσαι τὴν ὁδὸν ἣν ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος ἐβάδισε καὶ ἐβασίλευσεν· ἐξελθὼν γὰρ νυκτὸς καὶ πρὸς τὸν μέγαν τῆς ἁγίας Σοφίας ναὸν εἰσελθὼν καὶ μέσον τοῦ ἱεροῦ στὰς παρεκάλει τοὺς εἰσερχομένους βοηθῆσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἀδίκου καὶ παραλόγου τοῦ βασιλέως ὀργῆς, λέγων ὅτι Οὐδὲν προσέκρουσά τι ἢ ὅλως ἔξω τοῦ ὁρισμοῦ καὶ τοῦ θελήματος ἐγενόμην αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο ἐγκαυχᾶσθαι ἐν τοῖς αὐτοῦ στρατηγήμασιν. Οὐ γινώσκετε, ὦ ἄνδρες, ὅσα ἐν πολέμοις ἠνδραγάθησα, καὶ δεύτερον καὶ τρίτον διὰ στρατηγικῶν μεθόδων τοὺς ἐχθροὺς ἐνίκησα. Καὶ ἐκίνει πρὸς στάσιν τὸν λαόν. Ὡς δὲ εἶδε μηδὲν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ γίνεσθαι, ὅρκους ἐκ βασιλέως δεξάμενος τὴν στάσιν διέλυσεν, ἔτρεφε δὲ ὅμως καὶ εἶχε καθ' ἑαυτὸν τὸν τοιοῦτον τῆς ἀποστασίας σκόπον. Ὡς δὲ τότε καιρὸν ἐπιτήδειον εὗρε καὶ ἔλαβεν ἐξουσίαν τοῦ στρατηγὸς εἶναι ἁπάσης τῆς στρατιᾶς, ἔχων καὶ τὸν ἅπαντα στρατὸν μεθ' ἑαυτοῦ, εἰς φανερὸν τὰ ἐκ κρυπτῷ μελετώμενα ἀνεκήρυξε.

exercitu variis modis afflicto : nam alii jacentes in tentoriis occidebantur, alii inermes in fuga capiebantur. Qui vero usque ad Cæsaris tabernaculum profugerant, majorem ejus quam hostium acerbitatem sunt experti, a quo contumeliis ut proditores proscindebantur. Ut autem susceptum dedecus aboleret, armatus Arabicum equum conscendit, scutoque in manus sumpto in confertos hostes est invectus, vociferans : « Sequimini me, » cum nec videret neque sciret quo iret aut quid in castris fieret. Romanis ita victis et fugientibus, omnia tabernacula sunt direpta et vexilla capta et aureæ Cæsaris vestes ferrugineo colore interpunctæ ; quas Petrus et Asan induerunt, ante exercitum incedentes, et tabernacula sua in planitie fixerunt. Imperio Cantacuzeno Cæsari abrogato, dux totius exercitus declaratus est Branas Alexius, brevi quidem ille statura, sed magno ingenio et prudentia vir, atque illa ætate summus imperator. Qui exercitu suscepto non confidenter sed circumspecte castra metabatur, instructa progrediens acie, atque in id intentus ut et hostem detrimentis afficeret et omnes copias periculi expertes conservaret. Ita multis angustiis superatis, ad locum qui Niger tumulus dicitur perveuit. Ibi castris positis valloque munito res bene gerendæ spem hominibus afferebat. Sed cum regni cupiditate perpetuo æstuaret, tum animum suum deciravit. Nam idem Branas cum primum ab imperatore dux ad bellum Siculum missus, auxilia Germanica secum habens, tum quidem non recte bellum adversus Blachos administravit. Unde ei succedit in ducatu Branas Alexius. Qui jam olim quidem insidiabatur imperio, quum bellum adversus Latinos administraret, ita ut et noctu templi penetrale ingressus ad defectionem populum concitare conaretur. Ut autem non succedebant tunc ejus consilia, pacem a rege petens, impetum quidem et rursus eumdem fovebat, cohibens vi et premens ut equum frenis coercitum ambitiosum animum, tum vero ut cotem ad acuendum ferrum, conventum exercitus arripiens, stimulavit se ad finem imponendum cogitatis prius. Et sane consiliis in hoc [P. 241] usus eorum qui quantum ad genus illi attinebant patriotis (ex urbe Hadriani autem profectus erat), multis quidem et corporibus validis, rubrum induit calceum, et migrans inde in patriam et ab omni exercitu imperator salutatus ad urbem regiam proficiscitur, et circa id quod foris dicitur castrametatur Philopatium. Circa vesperam autem cum delectissimis copiis muro urbis appropinquans, equo insidens, tantum non totus ater quantum albi capilli lunares circulo circumacti fuerant circa frontem, spectatoribus civibus qui in muris erant regiis et spectatoribus eorum quæ videbantur, minax simul et hortator ostendebatur. Nam eos qui sua sentirent bene pati dicebat, quippe qui in montibus essent, sed ignavia hoc judicans eorum, medium campum faciebat sua castra metatorum, neque custodias habens accuratas neque excubias, neque vallum ducens. Nocte igitur ei Barbari insidiantes, vix ipse salvus evadit, et exercitum multifariam afflixerunt : nam alii ex eis in tentoriis jacentes ab hostibus occupati occidebantur, alii inermes fugientes capiebantur. Qui vero fugere potuerunt et ad Cæsaris tabernaculum venire, acerbiorem eum in hostes quam ipsos invenerunt, insectantem et proditores eos vocantem. Volens igitur Cæsar victoriam suam recuperare, armatus est et Arabicum equum conscendit, et hastam in manus sumpsit, et irruit in medios hostes clamans et dicens, Sequimini me, non videns neque sciens quo vadat aut quid in exercitu fiat. Victis igitur sic Romanis et fugientibus, direptæ sunt a Barbaris omnes cataunæ et vestes Cæsaris auro textæ, quæ cum variis coloribus notatæ fuerant, et vexilla, quæ induerunt Petrus et Asan ante exercitum eorum incedentes. Et in campum tunc descendentes tentoria sua ibi fixerunt et castrametati sunt. Remotus autem a tali principatu Cantacuzenus Cæsar, renuntiatus est dux totius exercitus Branas Alexius, brevis quidem ætate, altus autem consilio et prudentia omnium qui tunc erant hominum peritissimus. Sed hic exercitum suscipiens non temere, sed cum securitate et custodia tentoria sua ponebat, ordine ante se progredientibus, et præmunire hostes cupientibus, curam autem habens ut et omnis exercitus sine periculo transiret. Transgressus autem loca multa difficilia, pervenit ad quemdam locum Melanum montem dictum, ibique castra posuit et vallum fecit, et videbatur ut utilius aliquid operaretur. Habens autem per desiderium et semper phantasiam ad altum imperii ascendere, tunc omnem scopum suum manifestavit. Hic enim Branas et primum, quando in bellum Siculum dux a rege constitutus est et auxilium Alemannicum suscepit, discernens ut sufficiens esset cooperari ei ad finem suum (non enim confidebat tantum militare agmen ut consilium ejus manifestaret), voluit et ipse ingredi viam quam Isaacius rex ingressus est et regnavit : egressus enim nocte et ad magnum sanctæ Sophiæ templum ingressus et in medio templi stans rogabat eos qui ingrediebantur auxiliari sibi ab injusta et inconsulta regis ira, dicens quod Nihil offendi aut omnino extra definitionem et voluntatem ejus egressus sum. Et cœpit gloriari in ducatibus suis. Nescitis, viri, quanta in bellis fortiter egerim, et secundo et tertio per ducatus victos hostes. Et ad seditionem populum commovebat. Ut autem vidit nihil ad finem suum fieri, juramenta a rege accipiens seditionem dissolvit, fovebat autem et habebat in se talem defectionis finem. Ut autem tunc tempus opportunum invenit et accepit potestatem ut dux esset totius exercitus, habens et omnem exercitum secum, in manifestum quæ in occulto meditata fuerant manifestavit.

Hier. Wolfii notæ.

manorum quæ acceperat satis habere virium ad juvandos conatus suos ratus (nam Romanis legionibus tantum non fidebat ut eis consilium suum aperire auderet) eamdem viam et ipse ingredi statuit quæ Isaacium ad imperium perduxisset. Igitur magnum S. Sophiæ templum ingressus, in medio stans opem introeuntium contra iniquam et perversam imperatoris iram, quem nulla re offendisset neque quidquam præter mandata et voluntatem ejus fecisset, implorat, et res gestas suas celebrare instituit : « An ignoratis, inquit, viri, quam fortiter in bellis me gesserim ? ut hostes iterum ac tertium industria mea superarim ? » Et populum ad seditionem concitat. Ut autem se nihil proficere videbat, promissa ab imperatore impunitate cœptis destitit, eadem cupiditate nihilominus retenta ; cujus 492 tum explendæ occasione data, cum totius dux exercitus esset declaratus, quam diu animo celarat in apertum protulit. Cognatisque suis in consilium adhibitis, qui Adrianopolim, ut et ipse, patriam habebant, multis et potentibus viris, rubrum calceum induit ; atque inde in patriam digressus, et ab omni exercitu imperator salutatus, ad urbem imperatricem contendit, et castris ad exterius Philopatium positis vespericum instructissimis copiis ad mœnia accedit, equo plane nigro insidens, nisi quod in fronte albam maculam instar lunaris orbis habebat, et imperatorios milites et cives, qui ex mœnibus illa spectabant, simul et monet et minis terret. Nam si portis apertis ultro in partes suas concesserint, servatorem et benefactorem habituros ; sin per januam et non aliter ingredi cupienti restiterint, utique si clam ingressus et imperium latrocinio quodam consecutus fuerit, se causam habiturum sic agendi cum eis ut immanes feræ, quæ pulsis pasturibus caulas perfregerint. Quæ cum jactasset, acie velut ad pugnam instructa in castra revertitur. Postridie sole orto 493 rursus ad urbis mœnia accedit ; et exercitu, ad terrestrem portam, quæ Charsii dicitur, in dextrum et lævum cornu instructo, medium phalangem ipse obtinens copias urbe effusas aggreditur. Imperator enim suos milites non tantum intra portas urbis collocarat, sed et pariem quam longissime excurrere extra fossas et cum hostibus congredi et fatigatos hostibus urgentibus ad mœnia refugere jusserat, ut ab iis qui in turribus starent juvarentur. Ac usque ad meridiem sagittis et jaculis utrinque dimicatum est, Brannæ factione aliquandiu nonnihil superiore ob belli usum, atque in ea Latinorum peditatu potissimum. Nam qui ex Siculo exercitu adhuc in vivis erant, eos imperator custodia et vinculis liberatos armis datis Brunæ ad Hæmum proficiscenti miserat, qui optimam phalangem pedestrem explebant, scuto equestri, prælongo ense et lancea armati. Cum autem equitum quoque turmæ iis opem tulisset, urbani vi pelluntur, et quamvis inviti, fossa superata, ad mœnia se recipiunt, propugnatoribus eos adjuvantibus.

καὶ εἰ διαπετάσαντες τὰς πύλας αὐτὸν εἰσδέξονται σωτῆρά τε καὶ εὐεργέτην εὑρήσουσιν· εἰ δὲ διὰ τῆς θύρας εἰσιόντι καὶ μὴ ἀναβαίνειν ἀλλαχόθεν ἐθέλοντι ἀντιβαῖεν δήπου καὶ ἀντισταῖεν, πάντως κλέψας τὴν εἴσοδον καὶ λῃστεύσας τὴν βασιλείαν ἐκεῖνα ἀνεπεγκλήτως ἐργάσαιτο ὁπόσα καὶ ὠμῃσταὶ θῆρες τοὺς ποιμένας παρωσάμενοι καὶ μὴ διὰ τῆς αὐλῆς τῶν προβάτων, ἀλλ' ἑτέρωθεν εἴσω παριόντες. Ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἕτερα μεγαλαυχήσας, καὶ ἅμα παράταξιν ἐνδειξάμενος ὁποίας χρεία τοῖς ἑτοιμασθεῖσιν εἰς πόλεμον, πρὸς τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον [P. 242] ὑπενόστησε. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἅρτι τοῦ ἡλίου τὰ ἑῷα φαυσιβολοῦντος πρὸς τοῖς τείχεσιν αὐτῆς τῆς πόλεως γίνεται, κἀπὶ ταῖς χερσαίαις πύλαις ἀντιτάξας τὴν στρατιάν, αἳ τοῦ Χαρσίου λέγονται, εἰς δεξιὸν καὶ εὐώνυμον κέρας αὐτὴν διαιρεῖ, καὶ τὸ μέσον αὐτὸς ἐπέχων τῆς φάλαγγος ἐφίησι τοῖς ἐκχεομένοις τῆς πόλεως στρατοῖς συμπλέκεσθαι. Οὐδὲ γὰρ μόνον ἐντὸς τῶν πυλῶν τῆς πόλεως τὸ ὑπερπονοῦν ἑαυτοῦ κατεμέρισε βασιλεύς, ἔστι δ' ὃ καὶ τῶν τειχῶν ἄνωθεν ἐπέταξεν ἐφεστάναι, ἀλλὰ καὶ μέρος ἀποδιελόμενος ἐπέτρεψεν ἐπεκθέειν ἔξωθεν ἑκατέρωθεν τῆς τάφρου καὶ τοῖς πολεμίοις ὡς ἐνὸν ἀντιφέρεσθαι. Εἰ δέ γε κάμωσιν ἐπιβρισάντων τῶν ἐναντίων, προσρύεσθαι παρῄνει τοῖς τείχεσιν, ὅπως οἱ τῶν πυργοβάρεων ἄνωθεν αὐτοῖς ἐπαμύνωσιν. Ἕως μὲν οὖν σταθηρᾶς μεσημβρίας τοξασμοὶ καὶ ἀκροβολισμοὶ παρ' ἑκατέρων ἐγίνοντο τῶν μερῶν, καὶ βραχύ τι μὲν ἄχρι τινὸς ἐκράτουν τῶν τοῦ βασιλέως οἱ τοῦ Βρανᾶ ὡς πολέμων ἔμπειροι, καὶ τούτων μάλιστα οἱ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ πεζικοῦ συγκροτούμενοι στίφους, ἐπεὶ καὶ οἳ τοῖς ζῶσιν ἔτι συνεξετάζοντο ἐκ τοῦ ζωγρηθέντος Σικελικοῦ στρατεύματός, τούτους ὁ βασιλεὺς τῆς φρουρᾶς ἀνεῖς καὶ δεσμῶν καὶ ὁπλισμοῖς ὑπαγαγὼν πρὸς Βρανᾶν ἀπέστειλε τὴν ἐς τὸν Αἷμον στελλόμενον, καὶ ἦσαν κρατίστη φάλαγξ τῶν περὶ αὐτὸν πεζικὴ, ἱππικῷ θυρεῷ καὶ ξίφει ἐπιμήκει καὶ δόρατι ἐγχήρει ὡραϊτόμενοι. Ἐπιβοηθήσαντος δὲ καὶ τοῦ κατὰ σφᾶς ἱππεύοντος τάγματος, κατὰ κράτος οὕτω τοὺς ἐξ ἄστεως τρέπονται ὡς καὶ τὴν τάφρον ἅκοντας διαβῆναι καὶ προσφῦναι τοῖς τείχεσιν· ἐπήμυνον δὲ αὐτοῖς οἱ τῶν πύργων ὑπερφαινόμενοι. Καὶ τὰ μὲν τῆς τόθ' ἡμέρας ἐν τούτοις ἔληξεν· ἀνοχεύσας δ' ἐφ' ἡμέραις πέντε τὰς οἰκείας δυνάμεις ὁ τυραννος τῶν αὐτῶν καὶ πάλιν ἔχεται πόνων, τοῖς περιβόλοις ἐπιστὰς τῆς πόλεως. Ποιῶν δ' ἐπίφοβον τοῖς ἀστυκοῖς ἑαυτὸν καὶ διαστασιάζειν τὸ ἔνδον πειρώμενος, μοῖράν τινα τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς παρελόμενος ἐκπέμπει κατὰ τὴν βόρειον ἀντιπορθμον τῆς πόλεως πλευράν, ἥτις πόρος Βοὸς κικλήσκεται, ἀφ' ἧς κατοπτικῆς ἐστιν ἀκριβῶς ὁ μέχρι τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀνακτόρων συρόμενος θαλάττιος ὅλκος, καὶ ἅτα πρὸς ἄνεμον Βορρᾶν ἐπινενεύκασι μέρη τῆς πόλεως. Καὶ οἵ γε τὸ ἐπιτεταραμμένον τέλει διδόντες, τοὺς ἐκεῖσέ πη μετεώρους γηλόφους ἀνιόντες τὰς σημαίας ἠνέμωσαν. Ὁ δὲ ἥλιος τοῖς θώραξιν ἐμπίπτων καὶ τοῖς τῶν στρατιωτῶν προσβάλλων θώραξι νεοσμήκτοις οὖσι καὶ

λείοις ἐποίει ἀποπάλλεσθαι τούτων κατὰ καιρὴν καὶ ἐπάνοδον τῶν ἀκτίνων σελαγισμάτων ἐκπυρηνίσματα, ὡς καθ' ὁμηγύρεις τὸν ἀστικὸν συλλέγεσθαι δῆμον εἰς τὰ ἀνεστηκότα τῆς πόλεως γήλοφα καὶ τὰ πραττόμενα θεᾶσθαι καὶ διὰ πλείστου τίθεσθαι θαύματος. Μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς τῆς Προποντίδος οἰκήτορας εἰς ἑαυτοὺς ἐπεσπάσαντο, οἳ μάχης μὲν οὐ πάντες ἴστορες, κώπην δ' ἐλαύνειν παμπληθεὶ ἄριστοι. Ὅθεν τὰ πρὸς ἰχθύων ἄγραν παρ' αὐτῶν ναυπηγούμενα σκάφη εἰς πολεμιστηρίους συνεκρότησαν οὗτοι ναῦς, σανίσι παχείαις ἑκατέρωθεν αὐτὰ διειλημμένοι, καὶ οἱ μὲν σφενδόναις ὡπλίσαντο, οἱ δὲ τόξα καὶ γωρυτὸν ἀνέλαβον. Καὶ οὕτως εἰς ἀρτίους ἄνδρας ἐκ δικτυοπλόκων μετασκευασθέντες κατὰ τῶν βασιλικῶν [P. 243] ἰσχύουσι καὶ κραταιοῦνται τριηρέων, αἳ τὴν πόλιν περιοῦσαι τὰς ἐκ τοῦ στρατεύματος τοῦ Βρανᾶ νυκτερινὰς ἐφόδους ἐσκόπουν καὶ ἐτήρουν ἐπιμελῶς τὸν πορθμὸν, μή πως τὴν διὰ τῶν χερσαίων πυλῶν πάροδον ὁ τύραννος ἀπογνοὺς διὰ τῶν παρακτίων λάθοι ἔνδοθεν παρεισδύς. Οἱ δ' ἐπὶ τῶν μακρῶν νηῶν τὰ μὲν πρῶτα μαίνεσθαι ἤροντο ἀτεχνῶς τοὺς τῶν ἰχθύων ἀγρευτὰς, εἰ οὕτως ἐπὶ τῶν ἁλιάδων μόλις σαλεύοντες ἐγχρίψειν αὐτοῖς ἀπεθάρρησαν· ὡς δὲ καιρὸς ἐνειστήκει τοῦ βάλλειν καὶ βάλλεσθαι, αἱ μὲν μετὰ βυκάνων καὶ σαλπίγγων ἔξορμοι γίνονται, τὰ δὲ τῶν ἀσπαλιευτῶν πορθμεῖα σιγῇ, καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν μένεα πνέοντες ἔτυπτον τὴν θάλασσαν ἐρετμοῖς, καὶ συμβάλλοντες ὑπερτεροῦσι τῶν ἀντιπάλων μεγίστων σκαφῶν καὶ ταῖς τῆς πόλεως ἥδη συγκλείουσι. Τὰ μὲν γὰρ διὰ τὸ μήκιστα εἶναι καὶ δυσδιέλικτα οὐκ ἐκ τοῦ αὐτίκα ἐκάκουν τὸ ἀνθιστάμενον, τὰ δὲ συμφορηδὸν ἐπιόντα καὶ πολλὰ μίαν τριήρη συμμίγδην περιόντα, ἔκ τε πρύμνης καὶ πρώρας καὶ παρ' ἑκάτερον τοῖχον μαχόμενα, ὡς ἐν στενοπόρῳ πορθμῷ τὴν νίκην εἶχον ἐπινηχομένην αὐτοῖς· καὶ λαμπρὸν ἁγίστων τρόπαιον (29). Ἀλλ' οὐκ ἐς πολὺ τὸ ἐκ τῆς ἥττης αἶσχος ὑπενεγκόντες οἱ τοῦ στόλου τοῦ βασιλέως παλίωξιν τῶν λεμβαδίων τιθῶσι. Τάχα δ' ἂν καὶ τῷ ὑγρῷ πυρὶ τὰ πορθμεῖα ἠφάνισαν, εἰ μὴ ἐκ τοῦ σχεδὸν ἑστῶτες ἐπεβοήθησαν οἱ τοῦ Βρανᾶ ὁπλομάχοι, ἐκ τῶν λόφων καταβάντες καὶ τὸν αἰγιαλὸν ἐπιπορευόμενοι ἕνεκα τοῦ ἐπαρήγειν τῷ ναυτικῷ.

A Tyrannus vero suis ad 494 dies v recreatis rursus easdem labores oppugnandi mœnia capessit, simul ut se urbanis formidabilem præberet, simul etiam ut dissidium inter cives excitaret; ac partem copiarum ad septentrionale latus urbi obversum mittit, qui Bosporus dicitur. Unde tractus maris qui usque ad Blachernium palatium pertinet aperto cernitur, cæteraque partes urbis quæ ad Aquilonem vergunt. Ii ergo jussa exsequentes, vexillis in altum elatis, tumulos occupant. At solis radii qui in thoraces et arma militum recens polita et lævia incidebant, refracti iguis instar relucebant. Itaque urbanus populus turmatim in editiores colles urbis illius spectaculi gratia convolans, summa admiratione afficitur. Deinde Propontidis etiam incolas attraxerunt, non in re militari sed in remis agendis maximo numero exercitatissimos. Ii scaphas ad piscium capturam fabricatas in naves bellicas mutarunt, 495 crassis tabulis utrinque affixis, alii fundis, alii arcubus et pharetris armati. Atque ita ex piscatoribus in Mavortios viros mutati cum imperatoriis triremibus fortiter dimicant. Quæ urbem circumeuntes nocturnas Branæ impressiones observabant, ac fretum diligenter, lucbantur, ne forte tyrannus desperato per terrestres portas ingressu clam per littorales ingrederetur. Ac principio piscatores insanire visi, quod agre in naviculis fluctuantes impetum in longas naves facere audebant: ubi ad arma ventum est, maximas hostium naves cum buccinis et tubis invectas tacite quidem sed fortiter adorti superant et in urbana littora compellunt. Nam eæ quia longissimæ erant et tardæ, lembis piscatorum non statim nocere poterant: hi vero quia confertim irruebant et multi unam triremem circumdabant, a puppi et 496 prora et utroque latere pugnantes, in angusto freto victoria potiti illustre tropæum erexerunt. Sed imperatorii classiarii, non diu eo dedecore tolerato, naviculas vicissim fugant; easque forsitan igni Græco absumpsissent, nisi Branæ milites ex collibus ad littora digressi suppetias illis tulissent.

ζ. Ἰδὼν δὲ ὁ ἀποστάτης ὡς οὔτε κλέπτειν ἔχει τὴν πάροδον οὔτε μὴν πολέμῳ ἢ πειθοῖ ἀνύσιμά εἰσιν οἱ τὰ μελετώμενα, ἄλλην τραπέσθαι διενοεῖτο· ἢ γὰρ λιμῷ τὴν βασιλίδα παραστήσασθαι πόλιν, μεγίστην ἐπιστήσας αὐτῇ καὶ κρατίστην ἐλέπολιν τὴν τῶν ἐδωδίμων ὑποσπάνισιν (ἤδη γὰρ ἡ ἑῴα τε καὶ ἑσπέριος ὑπὸ Ῥωμαίους λύξις αὐτῷ προσεχώρησε), μηδεμίαν ἐπισκήψας νῆα σιταγωγὸν καταίρειν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἢ πρυσβαλεῖν μετ' ἀκμαιοτέρου στόλου καὶ πλείονος. Ἐκεῖνα δ' ἦν ἀνελίττων κατὰ νοῦν ἃ μὴ τὸ Θεῖον ἐπιτελῆ γενέσθαι κατένευσεν. Ὁ γὰρ

D 7. Cæterum ubi seditionis auctor animadvertit se neque clam penetrare nec aperta vi consilium suum exsequi posse, alia via rem aggrediendam censuit, ac imperatricem urbem aut fame ad deditionem compellendam, annonæ penuria machina firmissima et acerrima admota (jam enim et Orientales et Occidentales provinciæ ad eum defecerant, quibus edixerat ne qua frumentaria navis Byzantium appelleret), aut cum firmiore et majore classe impetum faciendum. Verum ea volvebat animo quæ Deus haud concessurus erat. Nam imperator cum

Hier. Wolfii notæ.

(29) Turpiter fugiunt imperatorii, et inter navalia se includunt, si modo ἐξάρτυσις ἀντὶ ναυνταθμοῦ intelligi debet.

urbanum populum sibi addictum esse ac Branam adeo **497** aversari cerneret ut etiam exsecraretur, Dei Genetricis imagine, quæ ab Hodegio monasterio Hodegetria nuncupatur, in mœnia pro vallo inexpugnabili translata, cum suapte industria ad pugnam incitatus est, quod diuturnam obsidionem e re sua non esse et aliquid adversi novarumque rerum studium allaturam putabat, tum Conradi Cæsaris hortatu maxime impulsus. Erat is vir genere Lombardus, Montisferrati domini filius, prudentia et fortitudine tantum excellens ut non apud Romanos duntaxat esset celebris, Manuelis præsertim charus, ut ab ipsa natura et ingenii et manuum dexteritate luculenter ornatus, sed apud populares quoque suos inclytus. Hic est, qui maximis largitionibus a Manuele impulsus Alemannorum regi restitit, et Moguntinum episcopum cancellarium regis superavit, qui cum maximis copiis impressionem in Italiam fecerat ; eumque in vincula conjectum aliter se dimissurum negavit, nisi a Romanorum imperatore juberetur. Tum autem cum imperator Isaacius ad fratrem ejus Bonifacium legatos misisset de sorore Theodora illi despondenda, is vero jam cum alia nuptias celebrasset, legati magnæ felicitatis loco **498** habuerunt, quod hic conjugem amisisset, ac bonum longe majus judicarunt quam si id confecissent cujus gratia venerant, et Conradum maximis pollicitationibus impulsum secum adduxerunt. Cum vero non multo post eas nuptias Branas defecit, in imperatoris animum erigere et bona spe sustentare jam labascentem et remollescentem confirmare non destitit ; quippe qui iis monachis qui nudis pedibus incedentes et humi cubantes veluti columnis ultra humum efferuntur, in palatium congregatis, Deo supplicaret ut civile bellum propulsaret nec alteri traderet imperium, rem vero bellicam penitus negligeret, omni spe sua in armis spiritus collocata. Cæterum Conradus eum, ut cancer pinnam, subinde vellicabat et excitabat, monens ne in mendicis istis omnem fiduciam collocaret, sed rei militaris etiam rationem haberet et armatis phalangibus seditioso occurreret, nec dextris duntaxat armis, hoc est sanctorum virorum intercessionibus, sed sinistris **499** etiam, quæ ense et thorace constarent, hostes ulcisceretur. Neque parcendum esse pecuniæ, sed ad conscribendum militem impendendam. Nam præter cognatos imperatoris, et eos qui in urbe habitabant, cæteri omnes Branæ se submiserant, neque foris copiæ parari poterant. Quibus Cæsaris verbis velut assiduis stimulis torpore illo et socordia excussus, auxilia contrahere instituit. Et quia sibi pecuniam deesse querebatur, vasa ex impera-

A βατιλεὺς ὁρῶν αὐτῷ προσκείμενον τὸ τῆς πόλεως πλήρωμα, καὶ μὴ μόνον οὐκ ἀνεχόμενον βασιλεύειν Βρανᾶν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀναθέματι καθυποβάλλον ἐκεῖνον, ἄνω τῶν τειχέων ἀναγαγὼν οἷά τε ἄμαχον ὀχύρωμα καὶ ἀνάλωτον χαράκωμα τὴν εἰκόνα τῆς θεομήτορος, ἥτις ἐκ τῆς τῶν Ὁδηγῶν μονῆς, καθ' ἣν προσκεκλήρωται, Ὁδηγήτρια ἐπικέκληται, ἠρέμενόθη μὲν καὶ οἴκοθεν πρὸς ἀντιμάχησιν, κρίνας ἀλυσιτελῆ τὴν χρόνιον ἐντὸς σοῦ ἄστεως κάθειρξιν, καὶ ἀπευκταῖόν δέ τι καινοποιήσουσαν ἐπ' αὐτῷ, πλειόνως δ' ὑπεῖξε ταῖς ἐπιπλήξεσι Καίσαρδς τοῦ Κορράδου. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος τὸ μὲν γένος Ἰταλιώτης. πατρὸς δ' ἐξέφυ τοῦ τὴν χώραν τῆς Μόντης φεράντης κατέχοντος. Τοσοῦτον δ' ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ συνέσει διέφερεν ὥστε οὐ παρὰ Ῥωμαίοις μόνον ἦν περιώνυμος, καὶ μάλιστα τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ ἐπιπόθητον ἄκουσμα ὡς φύσεως λαχὼν [P. 244] εὐκληρίαν καὶ διανοίας ὀξύτητα καὶ χειρῶν δραστηριότητα, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν αὐτῷ περικλεῖστός. Οὗτός ἐστιν ὁ μεγίστοις φιλοδωρήμασι παρὰ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἐπαρθεὶς καὶ ἀντάρας χεῖρας τῷ τῆς Ἀλαμανίας ῥηγὶ, καὶ μάζῃ τὸν ἐπίσκοπον Μαγέντζης νενικηκὼς καγκελλάριον ὄντα τοῦ ῥηγὸς καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐμβαλόντα μετὰ πλείστων δυνάμεων, συνειλημφώς τε αὐτὸν καὶ δεσμοῖς περιβαλών, καὶ οὐκ ἄλλως ἀπολύσειν ἰσχυριζόμενος εἰ μὴ εἴη τοῦτο καὶ τῷ Ῥωμαίων βασιλεῖ προσταχθέν. Τότε δὲ τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου τὸν αὐτοῦ ὁμαίμονα Βοτιφάτιον διὰ πρέσβεων μεταστειλαμένου, ὡς κατὰ γάμον συναφθείη Θεοδώρᾳ τῇ

B

C αὐτοῦ κασιγνήτῳ, ἐπεὶ νύμφην ἐκεῖνος ἡρμόσατο καὶ ᾄσας εἶχε προσεχῶς τὸν ὑμέναιον, οὗτος τὴν τοῦ βίου κοινωνὸν θανάτῳ ἀποβαλόμενος ὡς ἔρμαιον τοῖς πρέσβεσι κρίνεται καὶ τὸ πάρεργον τοῦ ἔργου μεῖζον κατὰ πολύ. Ναὶ μὴν ὑποσχέσεσιν οἱ πρέσβεις μεγίσταις τὸν Κορράδον κουφίσαντες σὺν αὐτῷ ἐπανέζευξαν, καὶ ὡς εἰστιάκει τοὺς γάμους ὁ βασιλεύς, μετὰ μικρὸν δὲ ἡ τοῦ Βρανᾶ ἐπηκολούθησεν ἐπανάστασις, οὐ διέλιπε τὸ τοῦ βασιλέως διανιστῶν φρόνημα καὶ ταῖς χρηστοτέραις ἀναβάλπων ἐλπίσιν ἀπεσβηκὸς ἤδη καὶ εἰς ἀγεννῆ καταβληθὲν χαλαρότητα, καὶ ὥσπερ ἀκόνη τῷ βασιλεῖ πρὸς τὸν τοῦ πολέμου ξυρὸν γινόμενος. Ἀμέλει καὶ βασιλεὺς μὲν τοὺς γυμνόποδας καὶ χαμαιεύνας τῶν μοναχῶν ἠθροικὼς, καὶ ὅσοι κίοσι (30) τῆς γῆς ὑπερήρθησαν εἰς τὰ ἀρχεῖα συνηθροικὼς, ἐδεῖτο δι' αὐτῶν τοῦ Θεοῦ διασκεδασθῆναι τὸν ἐφεστῶτα ἐμφύλιον πόλεμον καὶ μὴ μεταθῆναι ἢ ἀποπτῆναι τὸ κράτος πρὸς ἕτερον, τῶν δὲ κατὰ πόλεμον, ἠτημέλει παντάπασι, τὰς ἐλπίδας πάσας ἐπανάπτων τῇ παντευχίᾳ τοῦ πνεύματος· ὁ δὲ ὡς ὁ καρκίνος τὴν πίνναν πολλάκις τοῦτον διώπνιζε καὶ ὑπονύττων διανίστα, πείθω μὴ πάντα τοῖς ἀβίοις τούτοις θαρρεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει καὶ στρατῶν ἐπιμέλεσθαι καὶ φάλαγξιν ὁπλομάχοις κατὰ τοὺ ἀντιστάτου κεχρῆσθαι, ὅπως εἴη μὴ μόνον

D

Hier. Wolfii notæ.

(30) Ὅσοι κίοσι. Forlassis ὡσεὶ κίοσι, vel κίονες.

διὰ τῶν δεξιῶν ὅπλων, τῶν συνάρσιων δηλαδὴ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀριστερῶν τῶν κρατυνομένων ξίφει καὶ θώραξι τὸν ἀντικαθήμενον πολέμιον μετιών, μηδὲ χρημάτων ὑποτιθεὶς φείδεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα διαφθείρειν εἰς στρατευμάτων συναγωγήν, ἐπεὶ καὶ ἄνευ τῶν καθ' αἷμα τῷ βασιλεῖ συναπτομένων καὶ τῶν ὅσοι τὰς οἰκήσεις μὴ ἐκτὸς εἶχον τῆς πόλεως, πάντες ὑπέκυψαν τῷ Βαρανῇ, κἀκ τῶν ἔξωθεν οὐκ ἦν ἐπεισενέγκασθαι στράτευμα. Οἷς δὴ τοῦ Καίσαρος λόγοις καθάπερ ἐνδελεχεῖ βουπλῆγι τιτρώμενος ἀνένηφέ τε τοῦ κώμου καὶ τῆς ἀκηδίας μεθήρμοττο, καὶ ἤρξατο συλλέγειν συμμαχικόν. Μὴ εὑπορεῖν δὲ λέγων χρυσίων, ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμιείων ἀργύρεα σκεύη ἀνελόμενος παρακατέθετο ταῦτα τοῖς χρυσίου εὐποροῦσι τεμένεσι, καὶ τὰ ἐκεῖθεν πορισθέντα χρήματα εἰς συλλογὴν διέδωκε στρατιᾶς, κἂν ὕστερον μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸ χρυσίον οὐκ ἀπέδωκε καὶ τὰ παρακατατεθέντα ἀνείλετο. Ἀμέλει καὶ ἐν βραχεῖ καιρῷ ὁ μὲν Κορράδος ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν πόλιν συναγήοχε Λατίνων ἱππότας [P. 245] περὶ τοὺς δὶς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, πάντας ἀρειμανίους, καὶ πεζοὺς πεντακοσίους. Οὐκ ὀλίγοι δ' ἐστρατολογήθησαν καὶ ἀπὸ Ἰσμαηλιτῶν καί τῶν ἐώων Ἰβήρων, κατ' ἐμπορίαν στειλαμένων τὴν ἐς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Τὸ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ἐπίσημον τῷ γένει καὶ ἄλλως περὶ τὴν βασίλειον αὐλὴν εἰλούμενον περὶ τοὺς χιλίους ἠρίθμητο. Τοσαύτην δ' ὁ Κορράδος ὑπὲρ τοῦ κρατοῦντος εἰσηγέγκατο σπουδὴν ὥστε θυσπέμπτων ἀγαθῶν κατὰ καιρὸν τῷ βασιλεῖ ἐπιστάν τοῖς ἅπασιν ἐλογίζετο. Ἔστι δ' ὅτε τῷ βασιλεῖ ἐσθίοντι ἐποφθείς, « Εὖθε οὕτως, » ὑποστενάξας εἶρηκε, « τῶν κατὰ τὸν ἑφεστῶτα πόλεμον ἐπεμέλου, ὥσπερ γίνῃ τρεχέδειπνος, ἐπὶ τὰ προκείμενα βρώματα λιχνευόμενος καὶ ὅλην τὴν φροντίδα ταῖς παρακινουμένοις διαχαλῶν ὀαιτρεύμασιν. » Ὁ δὲ ἐρυθριάσας ἐπὶ τῷ ῥήματι τούτῳ καὶ πυρρωπότερος φανεὶς ἑαυτοῦ καὶ μειδιάσας βεβιασμένον ἐπελάβετο τῆς χλανίδος τοῦ Καίσαρος, καὶ διασεσοβηκὼς εἶπεν ὡς « Κατὰ καιρόν, ὦ οὗτος, ἑστιαθησόμεθά τε καὶ μαχεσόμεθα. » Ἐγένοντο δὲ καὶ διοσημεῖαι τηνικαῦτα· ἡμέρας γὰρ ἀστέρες ἐφάνησαν, καὶ ὁ ἀὴρ ταραχώδης ὤφθη, καὶ περὶ τὸν ἥλιον πάθη τινὰ συμβεβήκασιν ἃ φασιν ἄλωνας, ὡς μηδὲ τοῦτον καθαρὸν καὶ ἀβόλωτον, ἀλλ' ὠχρότερον ἀποδιακεῖσθαι τὸ φῶς. Τοσαύτην δ', ὡς ἐνεδίδου τὰ πράγματα, συνηθροικὼς ὁ βασιλεὺς στρατιὰν ἔγνω μὴ ἀναδέσθαι καὶ μέλλειν εἰσέτι καθήμενος ὑποπρόφρων, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει καὶ αὐτὸς ξιφήρης ὀφθῆναι τῷ ἀποστάτῃ. Στὰς τοίνυν θωρακοφόρους εἴσω τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, ὃν ὁ βασιλεὺς ἀνήγειρε Μανουὴλ ἔρυμα τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀρχείων, παρεθάῤῥυνε λόγοις τὸ συγγενὲς καὶ τὸ παρεστὼς ἐγγύθεν ὁπλιτικόν, τοιάδε παρακελευόμενος· « Κρεῖσσόν ἐστι δήπουθεν, καὶ παρά γε Θεῷ ἀνεπέγκλητον, τοὺ ἐννόμως κρατοῦντος προκινδυνεύειν τοὺς ὑπ' ἀρχήν, ἢ γοῦν προσρέπειν ἀνδρὶ νεωτεριστῇ καὶ κατ' ἀλλήλων ἐκπολεμώσαντι τὸ ὁμόγλωττον. Εἰ δέ τινες εἶεν μετακυβευομένην ἔχοντες τὴν γνώμην καὶ ἀμφιτάλαντον

A toriis seriniis depromptа templis, quæ aurum habebant, oppignoravit, et pecuniam inde acceptam ad colligendum exercitum distribuit, quamvis post victoriam nec pecuniam restituit et vasa illa abstulit. Conradus vero exiguo tempore equites Latinos in urbe circiter CCL coegit omnes viros bellicosissimos, et pedites D, nec pauci ex Ismaelitis, et Orientalium Iberum multi, qui negotiandi causa in urbem venerant, nomina militiæ dederunt. Ex genere illustribus et alioqui palatium frequentare solitis ad mille connumerati sunt. Conradus vero tanta contentione 500 imperatoris partes tuendas

B susceptit, ut ab omnibus divinitus missus esse tempore maxime necessario crederetur. Atque aliquando ad imperatorem comedentem ingressus cum suspirio dixit : « Utinam ita rem bellicam curares, ut alacriter ad cœnæ lauticias accurris et animum in patinis habes. » Eo dicto imperator erubuit, et prehenso illius pallio cum risu coacto dixit : « Heus tu, suo tempore et cœnabimus et bellabimus. » Tum quoque ostenta apparuerunt. Nam stellæ interdiu sunt conspectæ, aer turbulentus fuit, circuli quas areas vocant solem amliverunt ; unde lumen ejus non purum sed pallidius emicuit. Imperator vero tanto exercitu coacto quantum res sinebant, non diutius cunctandum et sub tecto desidendum esse rutus est, sed vicissim arma seditiosis inferenda. Itaque thoracatus intra ea mœnia quibus Manuel imperator Blachernium palatium muniit, stans hujusmodi oratione cognatos

C et proxime astantes milites confirmavit : « Omnino præstat, Deoque gratius est, ut subditi pro legitimo imperatore 501 pugnent quam cum seditioso ac civilis belli auctore se conjungant. Si qui vero sunt quorum animi vacillent ac fluctuent, aut omnino ad seditiosum magno impetu amoris ferantur, et quem heri ut mancipia dominum coluerunt, eum hodie rejiciant, ab iis impetratam velim rem omnino æquissimam, ut domi sedentes neutri opitulentur, donec prælio dirempta fuerit controversia, ac tum ut cæteri cum victore se conjungant ; aut statim ante pugnam ad hostem abeant ac pro ejus salute dimicent, quo gratiam ab eo victoriam adepto majorem ineant. Nam me quidem labiis honorare, corde vero alteri addictos esse ac omne studium deferre, haud scio an ab ullo pro-

D bari aut Deo placere possit, qui æquitatis amans in animorum recessus inquirit. Nam ab eo quod iis pejus est ac omnium impudentissimum, animus quoque abhorret, videlicet ne qui pugnæ tempore ad tyrannum deficiant et probatos etiam virus exemplo suo corrumpant. Id quod in avibus quæ gregatim volant cernitur. Nam ubi una subvolarit, reliquæ omnes una avolant : ubi una consederit, reliquæ etiam considunt. » Hæc propterea dicebat, quod Joannem 502 sebastocratorem patruum suum suspectum habebat ut et veteri necessitudine et recenti affinitate cum Brana conjunctum, cujus filiam non ita pridem filio suo desponderat. Quibus

verbis cum omnes alii doluerunt, tum sebastocrator, ut omnem suspicionem a se amoveret, omnem familiam suam et semetipsum atrocissimis diris devovebat, si unquam ad Branam deficere in animo habuisset. Neque enim se ita esse officii rudem aut senio delirare, ut fratris filium imperatorem, a quo ab alia dignitate ad aliam promotus esset, advenae sub dio versanti, cujus animum erga se inexploratum haberet, ob filii nuptias posthaberet.

Α ἢ πρυσκεχηνυῖαν ὅλην τῷ ἀποστάτῃ, καὶ δυσερώτως αὐτοῦ ἐξέχονται, καὶ δν χθὲς ὡς δεσπότην δεσμόχειρες ἐθεράπευον, τοῦτον ἀθετοῦσι σήμερον, αἴτησιν ταύτην αὐτοὺς αἰτοῦμαι δικαιωτάτην, ἐπὶ οἴκου ἴζάνειν μηδενὶ ἐπαρήγοντας, ἕως ἂν πολέμῳ διακριθείη τὰ πράγματα καὶ τῷ νικῶντι πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑποπεσοῦνται, ἢ μεταχωρεῖν ἐς τὸν ἀποστάτην ἐξ αὐτῆς καὶ πρὸ τῆσδε τῆς συμπλοκῆς κἀκείνου προπολεμεῖν τε καὶ προκινδυνεύειν, ὅπως καὶ χάριν εἴσεται πλείονα τροπαίοις ἀναδησάμενος. Ὡς τότε ἐμοὶ μὲν προσκολλᾶσθαι καὶ χείλεσι τιμᾶν, ἑτέρῳ δὲ προσνενευκέναι τῇ καρδίᾳ κακείνῳ ἀπονέμειν ἅπαν τὸ πρόθυμον, οὐκ οἶδα εἴ τις καὶ ἐπαινέσεται, ἢ ὅπως ζυγοστατηθείη παρὰ Θεῷ, ὃς τὰς ἐπι στήθους ἐννοίας ἐξετάζει φιλοδικαίως. Τὸ γὰρ ἔτι τούτων χεῖρον καὶ ἀναιδέστατον οὐδὲ βαλεσθαι προάγομαι κατὰ νοῦν, τουτέστι τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν αὐτομολίας ἐργάζεσθαι πρὸς τὸν τύραννον, καὶ κακὸν τοῖς ἐκλεκτοῖς ἀνδράσι προκεῖσθαι [P. 246] παράδειγμα εἰς τὸ συμμεθίστασθαί σφισι καὶ προσαπαίρειν εἰς ἕτερον, ὅ κἀπὶ τοῖς ἀγεληδὸν πεταμένοις πτηνοῖς ὁρῶμεν γινόμενον· ἑνὸς γὰρ ἀναπτάντος καὶ τὰ λοιπὰ ῥοιζηδὸν συνανίπτανται, καὶ τῇ τοῦ ἑτέρου καταπαύσει συστέλλουσιν ἅπαντα τὸ πτερόν. » Ταῦτα δ' ἐφθέγγετο δι' ὑποψίας ἔχων τὸν πρὸς πατρὸς θεῖον τὸν σεβαστοκράτορα Ἰωάννην ὡς πάλαι τε τῇ Βρανᾷ συνῳδη καὶ ὀλίγῳ πρότερον τῆς ἀποστασίας γάμον υἱοῦ θύσαντα μετὰ θυγατρὸς τοῦ Βρανᾶ. Ἐφ' οἷς καὶ ὅσοι μὲν ἐπλήρουν τὸν τότε σύλλογον οὐ μικρῶς ἐπαθήναντο, ὁ δὲ σεβαστοκράτωρ ἅπαν ἑαυτοῦ μεθιστῶν ὕποπτον παλαμναιοτάταις ἀραῖς τοὺς κατ' οἶκον ἅπαντας ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτὸν δὴ καθυπέβαλλεν, εἰ ὅλως ἐγνώκει ποτὲ τῷ Βρανᾷ προσθήσεσθαι· μηδὲ γὰρ οὕτως εἶναι τοῦ καθήκοντος ἀδαής, ἢ τὸν νοῦν ὑπὸ τοῦ γήρως ἀπολωλεκέναι καὶ ἠλιθιάζειν παντάπασιν, ὡς ἀδελφόπαιδος βασιλέως καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μετωρίσαντος τὸν ὑπαιθρον καὶ ἔπηλυν ἀνταλλάξασθαι δι' ἀγχιστείαν παιδὸς, καὶ ὃν οὐκ ἴσησιν ἀκριβῶς εἰ διανοήσαιτο ὁπόθεν ἐπ' αὐτῷ καὶ ὁράσειε τὰ χρηστότερα.

8. Cum Branas suos milites in aciem eduxisse nuntiaretur et pugnæ tempus esse videretur, apertis portis milites erumpunt, prolostratore Manuele Camyze, qui imperatori ad conducendum militem non parvam pecuniam suppeditarat, cornu sinistrum obtinente. Nam cum Branæ inimicissimus esset neque spem bonam foveret, si is **503** vinceret, omnes suas opes imperatori aperuerat et quantum vellet inde sumere permiserat, melius esse ratus propter imperatorem amicum et cognatum omnia sua bona effundere, eaque, si vicisset, cum gratiarum actione et fenore recipere, quam domi asservare homini alieno, infesto et ingrato, in derisum suum et summam illius commoditatem. In dextro cornu ipse imperator curavit, in quo lectissimi quique et armis insignes erant. Medium Conradus Cæsar cum stipendiariis Latinis tam equitibus quam peditibus occupabat. Hostilis phalangis medium Branas cum cognatis suis et amicis et nobilissimis ac fortissimis quibusque obtinebat : in utroque cornu cum alii duces, tum Elpaines Scytha curabant. Ante meridiem levia certamina et insultus ab utroque exercitu facti sunt, pedestribus copiis pugnam auspicalis. Cum vero sole jam medium cœli lumen occupante signum **504** pugnæ datum esset, Conradus primus cum suis, quorum arma purpureum insigne habebant, impetum in hostem fecit, ac sine clypeo tum pugnabat, sed textum lineum austero et salito vino probe maceratum et amplius decies octies complicatum pro thorace indutus erat, ita firmum ut nullum telum penetraret. Utriusque exercitus intervallo in angustum contracto rursus consistit. Postquam pedites ut

Β θ'. Ἐπεὶ δ' ἐκάλει καιρὸς παράταξιν καὶ ὁ ἀποστάτης ἐκτάσειν τὰς οἰκείας δυνάμεις ἠγγέλλετο, ἀνακλίνονται μὲν αἱ πύλαι τῆς πύλεως, ἐκχέονται δὲ τὰ στρατεύματα. Καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας ὁ πρωτοστράτωρ ἐπεῖχε Μανουὴλ ὁ Καμύτζης, ὃς οὐκ ἐλίγα τῷ βασιλεῖ ἐχορήγησε χρήματα κατὰ τὴν τότε γενομένην τῶν ὁπλιτῶν ξενολόγησιν· ἔχθιστος γὰρ ὢν τῷ Βρανᾷ, μηδ' ἀγαθαῖς ἐννοίαις βαλλόμενος εἴπερ εἴη ἐπικρατέστερος ὁ Βρανᾶς, πᾶσαν τὴν οὐσίαν βασιλοῖ ἀνεκάλυψε, καὶ ταύτης ὑπόσιν βούλοιτο μέρος ἐποδάσασθαι συγκεχώρηκε, κρεῖσσον οἰηθεὶς ὑπὲρ βασιλέως φιλοῦντος, καὶ προσγενοῦς καταπροέσθαι τὰ ὄντα ξύμπαντα, καὶ C πλείω νικῶντος μετ' εὐχαριστίας ἀπολήψεσθαι ὕστερον, ἢ τὰ οἴκοι ἀλλοτρίῳ, καὶ τούτῳ ἀσπόνδῳ τε καὶ ἄγνώμονι, ταμιεύειν εἰς κατάγελων οἰκεῖον κἀκείνου ῥᾳστώνην ἄφθονον. Τὸ δὲ δεξιὸν αὐτὸς διεῖπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος, ἐν ᾧ συνελέκτο ἅπαν εἴ τι κράτιστον καὶ ὅπλοις ἀριπρεπέστατον, τὸ δὲ μέσον ὁ Κοβράδος Καῖσαρ μετὰ τῶν ἐπὶ μισθῷ ἀγηγερμένων Λατίνων ἱππέων τε καὶ πεζῶν. Τοῦ δ' ἀντιταξαμένου στρατοπέδου τὸ μὲν μέσον τῆς φάλαγγος, ἔνθα καὶ τὸ συγγενὲς καὶ φίλιον ἥλιστο τῷ Βρανᾷ καὶ εἴ τι τῶν συνακολουθησάντων ἐκείνῳ ἐπίσημον τῷ γένει καὶ εὐθαρσές, αὐτὸς ἐπεῖχε Βρανᾶς, τὰ δ' ἑκατέρωθεν ἱστάμενα τάγματα ἄλλοι τε στρατηγίας εἰδήμονες καὶ ὁ Σκύθης Ἐλποΐμης. Ὑπὸ μὲν οὖν μεσούσης ἡμέρας ἀκροβολισμοὶ ἑκατέρωθεν καὶ ἐμπηδήσεις κατ' ἀλλήλων ἐγίνοντο παρ' ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων, καὶ πεζικαὶ προβεβλημέναι δυνάμεις μάχης ἐξ ἀντιστάσεως ἥπτοντο. Ἐπεὶ δ' ὁ ἥλιος κατὰ κορυφὴν ἔφλεγε, τότε δὴ τὰ σημεῖα τῆς μάχης αἴρεται, καὶ πρῶτος

ὁ Κορράδος διακινεῖται, φοινικοβαφὲς μετὰ τῶν αὐτῷ συνόντων Λατίνων τὸ τῶν ὅπλων ἔχων ἐπίσημον. Αὐτὸς μέντοι ἄνευ φυρεοῦ τηνικαῦτα διηγωνίζετο, ἐκ δὲ λίνου πεποιημένον ὕφασμα οἴνῳ αὐστηρῷ ἱκανῶς ἁλισμένῳ διάβροχον παλλάκις περιπτυχθὲν δίκην θώρακος ἐνεδύετο. ἐς τοσοῦτον δ' ἦν ἀντιτυπὲς ἁλσὶ καὶ οἴνῳ συμπεληθὲν ὡς καὶ βέλους εἶναι παντὸς στεγανώτερον· ἠριθμοῦντο δ' εἰς ὀκτωκαίδεκα καὶ [247] πλείω τὰ τοῦ ὑφάσματος συμπτύγματα. Ποιήσας δὲ τὸ μεταίχμιον βραχύτερον αὖθις ἵσταται. Καὶ ἐπεὶ οἱ μὲν πεζοὶ τὰς λόγχας ὡς πρὸς συμπλοκὴν ἀνέστησαν πυργηδὸν παρατα- ξάμενοι (ἀσπὶς γὰρ ἀσπίδα καὶ κόρυς κόρυθα ἤρειδε, καὶ οἱ θυρεοὶ ἀλλήλοις συνέμυον), οἱ δὲ ἱππεῖς τὰ δόρατα ἠγκωνίσαντο καὶ τὰ τῶν ποδῶν κέντρα τοῖς ἵπποις ἐνέπειραν, ἤδη δὲ καὶ τὸ τοῦ βασιλέως τάγμα ἐπικολούθει, οὐδὲ τὴν πρώτην ἔμπτωσιν τοῦ περὶ τὸν Κορράδον ἀπλιτεύοντος πεζικοῦ οὐδὲ τὴν ῥόθιον ἐπαγωγὴν τῶν ἱππέων οἱ περὶ τὸν Βρανᾶν ὑπενεγκόντες, τὰ νῶτα μεταβαλόντες διασκίδνανται. ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τὰ λοιπὰ διαβρηθέντα τάγματα τρέπονται πρὸς φυγήν. Αὐτὸς δ' ὁ Βρανᾶς γεγωνὸν κεκραγὼς καὶ διάτορον, « Στῆσε, Ῥωμαῖοι· πλείους γὰρ πρὸς ἐλάττονας μαχεσόμεθα, καὶ πρῶτος ἔγωγε κατὰ τῶν ἐνωπίων ἐμβαλῶ πολεμίων, » καὶ ἅμα δρῶν ὃ πεπίθετο, παλίνστροφον μὲν οὐδένα ποιήσειν ἴσχυσε, κατὰ δὲ τοῦ Κορράδου ἄτερ κόρυθος μαχομένου τὸ δόρυ ἴθυνεν, οὐ κατρίως δ' ἔβαλεν, ἀλλὰ τὸ μὲν τὸν τοῦ Καίσαρος ὦμον παραξέσαν ἄλιον τῶν ἐκείνου χειρῶν ἐξέρρύη, ὁ δ' ἀμφοτέραις τοῦ οἰκείου ξυστοῦ λαβόμενος ἐμπήγνυσι τοῦτο τῇ πρεᾳ τοῦ Βρανᾶ, καὶ σκοτοδίνης ἐκεῖνον ἐμπίπλησι, καὶ κατακρημνίζει τοῦ ἵππου Βρανᾶν. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε περιστάντες αὐτὸν οἱ δορυφόροι τοῦ Καίσαρος καταδορατίζουσι. Φασὶ δὲ ὡς ἐν τῷ πρώτως ὑπὸ Κορράδου τριωθῆναι τὴν τελευτὴν πτοηθεὶς ἱκετηρίασε Βρανὰς τοῦ μὴ τεθνάναι, τὸν δὲ Κορράδον ἐκεῖνο μὴ χρῆναι δεδιέναι ἀποκρίνασθαι· οὐδὲ γὰρ ἀῤῥᾳδές τι πείσεται ἕτερον ἢ τὴν κεφαλὴν μόνον ἀποκοπήσεται. Ὃ καὶ παραγρῆμα πέπονθεν. Ἀκόσμου δὲ τῆς φυγῆς γενομένης ἕκαστος τὸν καθ' αὑτὸν διώκων ἀνῄρει. Τοῦτο δὲ ἀρχομένης συμβὰν τῆς τροπῆς οὐ περαιτέρω προβέβηκε· καὶ Ῥωμαῖοι γὰρ ὁμογενοῦς ἐφείδοντο αἵματος, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ διωκόμενοι τὸν περὶ ψυχῆς τρέχοντες μεθ' ἁπάσης ὁρμῆς ἀπεδίδρασκον. Ἐσκύλευται οὖν ὁ χάραξ ὑπὸ τῶν νικώντων, καὶ εἰς διαρπαγὴν ἐκκείμενος ἦν οὐ μόνον ταῖς τοῦ βασιλέως στρατεύμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκχεομένοις ἀστυπολίταις. Ἀναιρεῖται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν πόλεμον καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Στῃθάτος, περὶ τὸν βουβῶνα λόγχῃ τρωθείς, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ μείλιχος, ὃς διέπων τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀγχιάλου οὐχ ἑκόντως ἐπηκολούθησε τῷ Βαρανῇ, ἀλλ' οὔτε τὸν προσλαβόμενον ὤνησέ τι, καθὼς καὶ προσεδοκᾶτο, Βρανᾶν, καὶ ἑαυτὸν, οὐκ ἐξέσωσε τοῦ μαχαίρᾳ πεσεῖν, τῶν τότε ἀστρολόγων ὁ δοκιμώτατος ὤν, ἀλλά τι τὴν ἐκείνου γνῶσιν διαῤῥαμὸν, ὡς ἔοικε, λεπτεπίλεπτον ἡσυχῇ μένειν πέπεικεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ ἐπιὸν οὐκ ἔδεισε τὸ πολέμιον. Ἐλέγετο δὲ τῷ Βρανᾷ φοιβάσαι προῤῥητικῶς, ἐκ τῶν τῆς τέχνης ἐκβάσεων τεκμαιρόμενος, ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς πόλεως ἐντὸς εἰσελεύσεται καὶ θριαμβεύσει περιφανῶς. Τοῦτο δὲ εἰ μὲν αὐτὸς ἀληθῶς εἴρηκεν ὁ Στῃθάτος, ἀσφαλῶς οὐκ ἴσημι, ὅτι μηδ' ἀψευδῶς τὰ πάντα ἡ φήμη μυθεύεται, ὁπόσα περιλάληται τιθέναι φιλεῖ. Ὅτι δὲ, εἰ δῶμεν ὁπόσα

A pugnam inituri lanceas instar turris erexerunt (nam clipeus clipeum, galea galeam urgebat, et scuta colludebantur) et equites subditis calcaribus equos directis hastis concitarunt, imperatoria etiam legione subsecuta; Branæ milites, ne primo quidem impetu Corradini exercitus tolerato, obversis tergis dissipantur, deinde cæteræ etiam legiones in fugam vertuntur, Branas vero quanta voce poterat clamitans: « State, Romani: plures enim cum paucioribus pugnabimus, et primus ego hastam in hostem vibrabo, » idque quod alios monebat exsequens, neminem sane a fuga revocavit, sed telo in Conradum sine galea pugnantem directo non lethalem ictum illi intulit, sed Cæsaris **595** lumero perstricto telum e manibus amisit. At ille hastam suam utraque manu prehensam ita in Branæ maxilla B defigit, ut oborta vertigine equo præcipitaretur et a satellitibus Cæsaris confoderetur. Aiunt, cum primo vulnere accepto mortem deprecaretur, Conradum eum bono animo esse jussisse, neque enim quidquam gravius quam capitis truncationem ei metuendum esse: idque statim accidit. In illa effusa fuga proximum quemquam quilibet occidit; idque principio fugæ duntaxat factum non ulterius processit. Nam et Romani cognato sanguini parcebant; et ii quos persequebantur, quippe res capitis agebatur, summa festinatione aufugiebant. Castra a victoribus direpta sunt, nec militibus duntaxat sed urbanæ etiam multitudini prædæ fuerunt. In hac pugna Constantinus Stethatus occubuit, hasta in inguine vulneratus, vir bonus et suavis; qui cum C Anchiali provinciæ præesset, Branam non sponte secutus, nec ipsi, ut exspectabatur, commodavit, nec semetipsum conservavit, quominus ferro interiret, quamvis astrologorum ejus ætatis **596** princeps; nimirum scrupulo aliquo minutissimo deceptus in lentorio manserat, hostem ingruentem nihil timens. Ferebatur autem Branæ ex artis observatione prædixisse fore ut eo die urbem ingrederetur et magno cum splendore triumpharet. Quod utrum dixerit necne, affirmare non possum: novi enim famæ non semper in hujusmodi rumoribus fidem habendam esse. Sed si illa dixit quæ feruntur, vates aliquo deceptus est, ut res ipsa declaravit, nisi quis forte astrologiæ deditus cum non prorsus aberrasse nec artem omnino vanam esse D propterea contendat, quod caput ejus et dexter pes eo die hastis affixa per forum traducta sunt, unaque caput circumferanci cujusdam, qui Poela dicebatur, non in bello cæsi, sed post illustrem illam victoriam jussu imperatoris, haud scio quo fine, interfecti.

ἡ φήμη ἐδίδαξεν, ὑπὸ τοῦ προφάντορος Στηθάτου εἶκα ὡς ἐξετυξεύθησαν, αὐτὰ, φασὶ, τὰ πραγματα ἐρῆναν, εἰ μή τις τῇ οὐρανοσκόπῳ ἐπιστήμῃ προσκείμενος μᾶ [248] παντάπασι διεψεῦσθαι τουτονὶ διατείνοιτο καὶ τὰ τῆς τέχνης μὴ καθόλου διαπεσεῖν, εἰς τὴν τοῦ Βρανὰ κεφαλὴν μετάγων τὸ προῤῥηθέντα καὶ τὸν ἕτερον αὐτοῦ τῶν ποδῶν, ἅπερ τῆς ἡμέρας ἐκείνης διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐμπεπερονημένα κοντοῖς διεπόμπευσαν, σὺν αὐτῇ δὲ καὶ κεφαλή τινος ἀγοραίου, Πουητοῦ λεγομένου. ἦν οὐδεμία πολεμία χεὶρ ἀφείλετο, αὐτὸς δὲ βασιλεὺς μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην καὶ τὴν τῶν ἐναντίων καταπελέμησιν ἀποτιμηθῆναι προσέταξεν, οὐκ οἶδ' ἐφ' ὅτῳ συνοίσοντι ἢ κατορθώματι.

9. En bello hunc exitum sortito, imperator convivio instructo omnes aulæ portas aperuit, ut victor a quibusvis conspiceretur; et cum manus epulis admoturus esset, ferculum haud sane decorum et **507** ludicrum parum elegans, Hranæ caput inferri jussit, quod hianti rictu et clausis oculis humi abjectum huc atque illuc globi instar agitabatur et jaculis trajiciebatur. Deinde conjugi quoque ejus in palatio inclusæ oblatum est. Quæ rogata num sciret cujus esset, oculis in miserabile illud et inexspectatum spectaculum conjectis: « Novi, inquit, et me miseram judico. » Erat enim modesta mulier, et decoram matronis taciturnitatem maxime faciebat. Quare a patruo Manuele matronale decus et familiæ suæ ornamentum appellabatur. Exercitus vero qui cum Brana defecerant, laxis habenis quocunque fugiebant: ac qui pugnæ tempore post propugnatores steterant, cum inclinatam esse aciem sensissent, fuga occupata, eos qui a tergo sequebantur pro hostibus metuentes cursum intendebant, ne caperentur. Qui vero sequebantur, antecedentium incitatam fugam utrem salutarem **508** imitati, et hostium persecutionem veriti, illud utique optabant, ut equi non ungulis humum pulsarent, sed tanquam Pegasus volitarent, ipsique velut orci galea tecti a nemine conspicerentur. Tantus eos terror invaserat, qui faciebat ut quidvis et dicerent et optarent. Ac in ponte Daphnutiano plurimi periissent, nisi quidam manibus in cœlum extensis, Deum testatus neminem a tergo instare, sed victores jamdudum a persequendo destitisse, eos monuisset ut impetum fugæ moderantes ordine et cauto forniceam illum pertransirent. Ac tenues et obscuræ fortunæ homines citra molestiam et crimen domum redierunt, salubriter obscuritate sua tecti, neque metuentes ne ab ullo inquirerentur. Qui vero aut genere illustres aut magistratibus gestis insignes erant, frequentes convenere et per legatos veniam ab imperatore petiverunt, quod hominem seditiosum secuti defecissent. Quodsi ab imperatore noxæ eximerentur, se in posterum bonos et fideles ministros fore **509** pollicebantur, et pœnitentiam suam re ipsa declaraturos, quod contra dominum et imperatorem arma cepissent. Sin is inexpiabili iracundia arderet, atque injuriarum memoriam perpetuo conservatum ac iræ scintillas resuscitatas vellet, se quoque conspectum ejus fugituros et extremum receptum apud gentes Romanis infestas quæsituros, et in Romanos ea commissuros quæ illis deberent ad quos confugissent. Neque enim esse novum, si quis suos infestos experiatur, ut hostium amicitiam expetat

θ'. Καὶ τοιοῦτο μὲν ὁ τότε ἀγὼν εἴληφε πέρας, αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς τραπόμενος εἰς ἑστίασιν πᾶσαν τῶν ἀρχείων ἀνῆκε πύλην αὔλειον καὶ παράθυρον προσκήνιον, ὥστε τοὺς βουλομένους ἐ'στιέναι καὶ θεᾶσθαι αὐτὸν τροπαιοῦχον. Ἐν δὲ τῷ ἅπτεσθαι τῶν σιτίων χανδὸν καὶ τὰς χεῖρας κινεῖν εἰς τὸν τῶν προκειμένων ἐδεστῶν πόλεμον, ἐπεισόδιόν τι οὐκ εὐπρεπὲς καὶ ἄθυρμα ἐπιδείπνιον τὴν τοῦ Βρανᾶ παρεισαχθῆναι κεκέλευκε κεφαλήν. Ἡ δὲ ὡς εἰσῆκτο, ἐπ' ἐδάφους ἐρρίπτο σεσηρυῖα καὶ μεμκυῖα τὼ ὀφθαλμὼ, ὧδέ τε κἀκεῖσε δίκην σφαίρας διαγομένη τε καὶ μεταγομένη διηκοντίζετο. Ὕστερον δὲ καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ ὕνδυν τῶν ἀνακτόρων καθειργμένῃ παρεισφέρεται, καὶ ἀνέρεται αὕτη εἰ σύνοιδεν ὅτου ἐστὶν ἡ κεφαλή. Ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνῳ τῷ πικρῷ καὶ οἰκτρῷ καὶ ἀέλπτῳ θεάματι ἐπιβαλοῦσα, « Οἶδα, φησὶ, καὶ ταλανίζω ἐμαυτήν. » Ἦν γὰρ σώφρων ἡ γυνὴ, καὶ τὴν ἐπιπρέπουσαν τῷ θήλει σιωπὴν τιθεμένη περὶ πολλοῦ, οὗ χάριν καὶ καλὴν ἐν γυναιξὶ κατωνόμαζεν ὁ πρὸς μητρὸς αὐτῆς θεῖος ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ. καὶ οἷόν τι τῶν ἐκ τοῦ γένους ὀσφράδιον. Τὰ δὲ γε πρὸς ἀποσπασίαν τῷ Βρανᾷ συναράμενα στρατεύματα, ὅλους ἀνέντα χαλινοὺς, τὰς ὁπουδήποτε φερούσας ἐτράπετο. Καὶ οἱ μὲν ὄπισθεν ἑστῶτες τῶν προμάχων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συμπλοκῆς, ὡς ἤσθεντο τῆς τροπῆς, ἀψάμενοι ὁδῆς φυγῆς πρότεροι τοὺς κατόπιν ἐλαύνοντας ὡς πολεμίους ὑφορώμενοι, τὸν δρόμον ὡς μὴ συλληφθεῖεν ἐπέτεινον· οἱ δ' ἐφεπόμενοι τὸ σύντονον εἰς φυγὴν τῶν προαγόντων ὡς πράξιν ζηλοῦντες σώζουσαν, καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἐπιδίωξιν δεδιττόμενοι, ἐκεῖνα ἠῦχοντο ἀντικρυς, τοὺς μὲν ἵππους μὴ ποσὶ κόπτειν τὸ δάπεδον, ἀλλ, ἵπτασθαι κατὰ Ἡγάσον, αὐτοὺς δὲ ἀοράσίᾳ καλύπτεσθαι, ὡς εἰ τὴν κυνέην Ἄϊδου ὑπέδυσαν. Ἡ πολλὴ τότε ἦν αὐτοῖς ἡ δειλανσις, καὶ πᾶν ἐποίει καὶ πράττειν καὶ εὔχεσθαι. Ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν γέφυραν πλεῖστοι ἂν ἀπολισθόντες ὀλώλεισαν ἤτις κατὰ τὸ Δαφνούτιον περιάγεται, εἰ μή τις αὐτοὺς ἐπεπείκει καθυφεῖναι τῆς ἀξείας φυγῆς κατὰ κόσμον τε καὶ μὴ ἐπισφαλῶς διὰ τῆς ἀψῖδος ἰέναι, εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας τὰς χεῖρας καὶ τὸ Θεῖον ἐπομοσάμενος μηδένα κατ' αὐτῶν ἐπιέναι πολέμιον ὄπισθεν, ἀλλὰ [P. 249] πάλαι μεταστραφέντες παύσασθαι τῆς καταδιώξεως. Ὅσοι λὲν οὖν τὴν τύχην ἦσαν φλαῦροι καὶ περιπέζιοι, οὗτοι ἀνεπαχθῶς καὶ ἀνεπιγκλήτως ἀφίκοντο οἴκαδε, τὴν οἰκείαν παράδοσιν σώζουσαν ἔχοντες, καὶ μηδένα δεδιότες τὸν ἐπὶ τῷ κολάσαι ἀναδιφήσοντα. Οἳ δὲ τὸ γένος λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι δι' ἡγεμονίαν ἢ ἀρχηγίαν, οὗτοι ἐς ἄθροον ἁλισθέντες σύνταγμα διαπρεσβεύονται βασιλεῖ, συγγνώμην αἰτοῦντες οἷς ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ τῷ ἀποστά

τῃ ἐπηκολούθησαν, καὶ παρὰ βασιλέως λαμβάνοντες τὸ ἀνέγκλητον ἀγαθοὶ καὶ πιστοὶ θεράποντες ἐς τὸ μέλλον ἔσεσθαι συνετίθεντο, κἀκ τῶν ἔργων αὐτῶν ὑποδεῖξαι τὴν μετάνοιαν ἐφ' οἷς ἐκ παρανοίας πεπαρῳνήκασι κατὰ τοῦ κυρίου βασιλέως ἐφοπλισάμενοι. Εἰ δὲ βασιλεὺς, φασὶ, τὸ τῆς ψυχῆς θυμούμενον πλουτῶν ἀμετέθετον οὐκ αὐτῆμαρ καταπέψει τὴν ὀργιλότητα, ἀλλ' ἐσέπειτα στήσει τὰ ἡμαρτημένα σφίσιν αὐτοῖς, ὃν ὑπέτυφε κότον εἰς σπινθῆρας ἀναῤῥιπίζων θυμοῦ, καὶ αὐτοὶ φευξοῦνται ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως καὶ τὸν παρὰ τοῖς φιλεχθροῦσιν ἔθνεσι Ῥωμαίοις ζητήσουσιν ἔσχατον σταθμὸν, κἀκεῖνα Ῥωμαίους ἐργάσονται ὅσα οἷς προσεῤῥύησαν δρᾶν ὤφειλον, ἐπεὶ μηδὲ καινόν εἰ διφῴη τις τὸν ἀντίπαλον καὶ κολακεύσει τοῦτον ὡς φίλιον, τὸν οἰκεῖον εὐρίσκων πολέμιον. Ταῦτα οἱ μὲν πρέσβεις ὑπετονθόρυσαν· βασιλεὺς δὲ πᾶσιν ἀμνηστίαν ἐβράβευσε, καὶ τοὺς προσιόντας εὐμενῶς προσδεχόμενος παρῆνει μετάμελον ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν πρὸς αὐτὸν ὁμωμοσμένων ἐνδείκνυσθαι, καὶ ἀρχιερεῖ ὀπτάνεσθαι τῷ μεγάλῳ, καὶ ζητεῖν ἐκεῖθεν λύσιν τοῦ ἀναθέματος ὥπερ αὐτοὺς οἱ τῆς πόλεως οἰκήτορες καθυπέβαλον, ἄνωθεν ἑστῶτες τῶν πυργοβάρεων καὶ τὰ παρ' αὐτῶν θεώμενοι δρώμενα. Καὶ πολλοὶ τῷ πατριάρχῃ προσήλθοσαν, ὕσοις τέως εὐλαβείας μεθῆν· οἱ δ' ἄλλοι τῇ κατανεύσει τῆς κεφαλῆς τὸ πέρας τῆς παραιφάσεως συμμετρήσαντες ὡς λῆρον ἡγήσαντο τὴν εἰς τὸν μέγαν νεὼν ἄφιξίν τε καὶ ἐξαγόρευσιν. Ἐῶ γὰρ λέγειν ὡς ἦσαν οἵ τῶν ἀτασθάλων μετὰ τὴν ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως ἐξέλευσιν διεγλεύαζον αὐτὸν καὶ ἐξεμυκτήριζον, καὶ οὐ καινὸν ἔλεγον εἰ Θεῷ πρότερον κλητρωθεὶς, ἐπεὶ καὶ τοῦτο προσοιεβδέλλητο, ἐκεῖνα καὶ αὐτοῖς ὀφγγεῖται· νῦν ὁπόσα δὴ καὶ ἐξ ἐφῴου δεδίδακται. Πολλοὶ δὲ καὶ τῷ Ἀσὰν καὶ τῷ Πέτρῳ προσεῤῥύησαν· ἀλλὰ καὶ οὗτοι γράμμασι βασιλικοῖς μετὰ μικρὸν ἐπανήλθοσαν.

ι'. Ἄλλο δ' ἐπὶ τούτοις παρηκολούθησεν ἔργον παραλογώτατον· ὁ γὰρ βασιλεὺς πᾶσιν ἐνέδωκεν ἀτεχνῶς ἀστυκοῖς τε καὶ ἀλλοχώροις διεχεῖσθαι καὶ κακῶς δρᾶν ὁπόσοι πρὸς Βρανᾶν μετετάξαντο τῶν τε ἀγχοῦ τῆς πόλεως ἀγροτῶν καὶ τῶν τὴν Προποντίδα λαχόντων εἰς οἴκησιν. Καὶ τὴν μὲν τῆς ἡμέρας ἐκείνης διάδοχον νύκτα καθ' ἣν Βρανᾶς κατηγώνιστο, ἐνίεται ταῖς οἰκίαις τῶν δυστήνων Προποντίων τὸ [P. 250] ὑγρὸν πῦρ, ὅ τοῖς στέγουσιν ἐφυπνοῦν σκεύεσι κατὰ τὰς ἀστραπὰς ἐξαίφνης προΐησι τὰ ἐξάλματα καὶ πιμπρᾷ καθ' ὧν διεκπίπτον ἁφίεται. Τὸ δὲ λάβρον ἐμπεσὸν τοῖς δρυφάκτοις ἐπυρπόλησεν ἅπαν οἰκοδόμημα, εἴτε τέμενος τοῦτο ἅγιον ἦν εἴτε σεμνεῖον ἱερὸν εἴτε οἴκημα ἰδιωτικόν· καὶ τοῦ κακοῦ περὰ πᾶσαν δύκησιν ἐπελθόντος οὐ μόνον τὰ μέλαθρα τὸ πῦρ ἐπενέμετο καὶ ἡ φλὸξ μικροῦ διεῖρπεν αἰθέριος, ἀλλὰ καὶ τὰς οὐσίας ἐπεβόσκετο τῶν ἀνθρώπων, οὐδενὸς ἁρπάσαι τι καὶ μετενεγκεῖν ἔχοντος εἰ μὴ ὅσα τῶν χρημάτων εὐάγκαλα. Κατὰ δὲ τὴν μετ' αὐτὴν ἕω ἔξεισιν ὡς ἐκ προσκλήσεως τὸ Λατινικὸν στῖφος ὅ τῷ Κορράδῳ Καίσαρι συνετέτακτο καὶ τὸ ἀγελαῖον καὶ πτωχεῦον πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ τὰ πέριξ διαδραμόντες, οἱ μὲν ἔτι τὰ ὅπλα φέροντες, οἱ δ' ἀμυντηρίῳ τῷ παρευρεθέντι χρώμενοι, τί μὲν οὐχ ἥρπασαν, τί δὲ χείριστον οὐκ εἰργάσαντο; οἰκήματα κατήρειψαν, τὸν ἔνδον πλοῦτον περιεβάλοντο, ἱερὰ ἀνηρεύνησαν φροντιστήρια, ἔπιπλα ἀφείλοντο παναγῆ, σκεύη τίμια ἐβεβήλωσαν, σεμνῶν μοναζόντων οὐκ ἠδέσθησαν πολιὰν, ἀρετῆς, ἣν καὶ πολέμιος οἶδε τιμᾶν, ἠλόγησαν, καὶ ἵνα τὰ πολλὰ συντέμω, πᾶσαν κάκωσιν καθ' ὧν ἐπῆεσαν ἐπεδείξαντο. Πολ-

eosque pro amicis colat. Quæ cum legati submurmurassent, imperator impunitate omnibus concessa, eos qui accedebant benigne susceptos monebat ut pœnitentiæ ob violatum jusjurandum declarandæ causa patriarcham adirent, seque anathemate solvi peterent, quo a civibus, cum illorum facinora ex turribus spectarent, obstricti essent. Ac multi, quibus religio cordi erat, ita fecerunt: cæteri vero nutu capitis duntaxat admonitioni illi assensi magni templi ingressum et confessionem pro nugis habuerunt; ne dicam fuisse quosdam petulantes, qui cum exiissent, imperatorem deriserint et subsannarint nihil esse novi dicentes, 510 si is qui sacrificulus olim fuisset (nam id etiam ei crimini dabatur) ipsis etiam ea præscriberet quæ a puero didicisset. Multi qui ad Asanem et Petrum se contulerant, paulo post imperatoris litteris revocati sunt.

10. Post hæc imperator, quod haud satis mirari queas, concessit omnibus tam civibus quam peregrinis, ut urbe effusi omnes eos male tractarent qui ad Branam defecerant, suburbanos, villicos et Propontidis incolas. Eaque nocte quæ Branæ interitum consecuta est, Græcus ignis ædificiis ad fretum sitis injicitur, qui in vasis occultus, subito fulguris instar enicans, omnia quæ contigerit incendit. Qui cum in tabulata incidisset, omnia ædificia tam sacra quam profana, tam privata quam publica incendit. Id malum cum præter exspectationem accidisset, non ædes modo flamma in altum elata sed etiam bona miserorum absumebat, cum nihil eripere aut transferre possent nisi parva quædam. Postridie mane Latina cohors Conradi Cæsaris et promiscua et paupercula turba urbe egreditur. Hi circumjacentia 511 omnia pervagati, partim adhuc armati, partim telis obiter arreptis, quid non rapuerunt? quo scelere abstinuerunt? diruerunt ædes, opes diripuerunt, monasteria scrutati suppellectilia sacrosancta abstulerunt, vasa pretiosa profanarunt, venerabilem monachorum senectutem non reveriti sunt; virtutem quam hostis etiam venerari solet, neglexerunt; denique ne sim prolixior, omne malorum genus quolibet secum attulerunt. Multi quod ob direptionem sedium suarum murmurassent, occisi sunt. Ac ea calamitas latius vagata ac diutius et acerbius grassata esset, nisi quidam gravi dolore commoti eam audaciam imperatori indicassent, eumque perpulissent ut viris nobilibus et dignitate præstantibus missis importunorum hominum impetum repressisset.

λοὶ δὲ καὶ ὅτι τῶν κατ' οἶκον σκυλευομένων ὑπέμυξαν, θάνατον εὕραντο τὸ ζημίωμα. Πρόὐκοψε δ' ἂν τὸ δεινὸν καὶ χρονιώτερον γεγονὸς ὤφθη καὶ περιαλγέστερον, εἰ μή τινες ἀνενεγκόντες βασιλεῖ τὰ τελούμενα καὶ βαρυαλγήσαντες, ὡς εἰκός, ὑπένυξαν πρὸς διόρθωσιν. Καὶ στείλας εὐθὺς τινας τῶν κατ' ἀξίωσιν καὶ γένος περιφανῶν ἀνέστειλέ τε τὰς τῶν ἀτάκτων ὁρμάς, καὶ κατέλιξεν αὖτις ὀψὲ ποτε τὰ εἰς μέγα μέρος ἀφανισμοῦ τῶν ἐκεῖσε τολμώμενα.

Hoc modo vastatione magnæ partis suburbanorum ædificiorum vix tandem finita, et ab hominibus qui aliorum malis afficiuntur vix satis adhuc deplorata opifices urbani, qui ea quæ jam exposui non **512** probarant, non ferendum esse rati quod Latini non modo libere et insolenter jactarent Branam a se debellatum esse, sed etiam in suburbanos Romanos intolerabiliter grassati essent, in cohortes et phalanges centuriati instar hiberni torrentis in Latinorum ædes irruunt. Igitur confusæ voces non aliter quam gregibus gruum aut graculorum obstrepentibus, aut venatoribus latratum canum incitantibus, aerem implebant, atque alii alios tunicis prehensis instigabant. Nemo ibi audiebatur qui pacem suadebat : omnes ut aspides aures obturabant, ne sapientem magnum audirent. Eum circumforaneæ turbæ concursum non modo effrenata iracundia, sed etiam alienæ pecuniæ cupiditas regebat. Putabant enim se Latinis exiguo labore ædibus expulsis, quidquid in iis esset reconditum, ut sub Andronico fecissent, direpturos. Verum non modo spe sua frustrati, sed etiam contrarium sunt experti. Nam adversarii animadverso plebis contra se concitatæ impetu, vias publicas, quæ ad ipsorum ædes ducebant, maximis trabibus obstruxerunt, et thoracati in munitionibus illis, densi **513** inter sese, constiterunt. At collectitia turba sæpe vallum illud transcendere conata non modo nihil profecit, sed etiam a Latinis male tractata est. Nam cum sine ferro et nudi, plerique etiam vino obruti, cum armatis congrederentur, tum demum quid fecissent cernebant, Epimetheum Prometheo stultiorem esse intelligebant, cum aut sagittis icti aut cominus vulnerati humi procumbebant. Ac toto vesperi usque in crepusculum malum illud duravit. Mane autem cum Romani majore impetu ad secundum prælium se pararent, plurimis armatis hosti oppositis, cum clari viri ab imperatore missi eos represserunt, tum Latini stultis fucum fecerunt ac multum de fervore illo restinxerunt. Romanos enim qui in pugna ceciderant, Latinis vestibus indutos rasisque barbis in suarum ædium vestibulis collocatos, pro popularibus suis lamentati sunt ; et iis qui ab imperatore aderant, illos monstrando, rogarunt ne denuo committi prælium sese bis iisdem cladibus quas cernerent affici paterentur. Qui cum **514** illa ad opifices perferrent, et monerent ut in mortuos deligerent oculos, seque illa probare negarent, vix tandem populi colluviem emollire potuerunt, ut in officinam quisque suam reverteretur. Facilius tamen impetratum est ut gravissimis pacificatoribus obsecuti ab armis discederent, quod ut mane tempore non consuetus dux illos armaret, nec magis quam ferrum acuerat.

Ἀλλ' οὔπω ταῦτα διεστεβρύνητο ἀκριβῶς ὁπόσοις τῶν ἀνθρώπων ψυχὴ φίλοικτος καὶ τὸ ὄκρυ ταῖς τῶν πασχόντων ἀναπτύει θερμότερον συμφοραῖς, καὶ τὸ τῆς πόλεως χειρωνακτικὸν καὶ ὅσον οὐ συνεπευδόκησε τοῖς λοιποῖς ἐπὶ τὰ ἱστορημένα ἤδη τῷ λέγειν μοι, δεινὸν ἡγησάμενοι εἰ οὐχ ὅπως ἐλευθεροστομοῦσι Λατῖνοι καὶ βρενθύονται τῷ ὑπ' αὐτῶν καταγωνισθῆναι Βρανᾶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀστυγειτόνων σφίσι Ῥωμαίων διαπεπράχασι τὰ ἀνύποιστα, κατὰ σάλαγγας ἀγηγερμένοι καὶ σπείρας δίχα χειμάῤῥου ταῖς τῶν Λατινικῶν γενῶν οἰκίαις προσρήγνυνται. Αἵ τε οὖν ἄσημοι φωναὶ τὸν ἀέρα ἐπλήρουν, ὡς οὐδ' εἰ κολοιῶν ἢ γεράνων ἢ ψάρων ἔθνεα κλαγγηδὸν ἐπτερύσσοντο ἢ ἐπέκλωζον θηρευταὶ καὶ ἐπεθώυζον κυνηγέται, ἀλλήλους τε παρεκάλουν ἐπισπώμενοι τῶν χιτωνίων. Καὶ οὐκ ἦν ἐκεῖ τις τῶν εἰσηγουμένων τὰ πρὸς εἰρήνην κατήκοος, ἀλλ' ὡς ἀσπίδες τὰ ὦτα βύοντες πάντα παρέτρεχον σοφὸν φαρμακόν. Ἡγεμόνευε δὲ τῆς τότε τῶν ἀγυραίων συνδρομῆς οὐ μόνον θυμοάλγος, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἀλλοτρίων ἠῤῥένου ἔρως χρημάτων. ᾤοντο γὰρ ἐν βραχεῖ πόνῳ τοὺς Λατίνους ἐκστῆσαι οἰκημάτων καὶ διαρπάσαι [P. 251] ἅπαν ἀπραγματεύτως τὸ ἔνδον κειμηλιούμενον, διόπερ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου διαπεπράχασι. Τοῖς δὲ εἰς τοὐναντίον τὰ τῶν ἐλπίδων μετέστραπται. Οἱ γὰρ διάφοροι ὡς εἶδον τὴν ἐπ' αὐτοὺς τῶν ξυγκλύδων σύῤῥοιαν, τάς τε λεωφόρους περιεφράγμωσαν μεγίστοις σκόλοψιν, ὅσαι κατ' αὐτοὺς ἦγον τὸ παρόδιον, καὶ θωρακισθέντες βύζην ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν ἔστησαν. Ὁ δ' ἀγελαῖος ὄχλος πολλάκις μὲν ὑπερβῆναι τὰ περιστεφώματα ὥρμησαν, οὐ μόνον δὲ τοῖς κατὰ σκοπὸν οὐκ ἔδοσαν πέρας, ἀλλὰ καὶ κακῶς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἔπαθον· ἀσιδήρωτοι γὰρ καὶ γυμνοὶ πρὸς ὡπλισμένους μαχόμενοι, οἱ πλεῖστοι δὲ καὶ οἰνόφλυγες ὄντες, τότε δ' καὶ ἐδρῶν ἐγίνωσκον καὶ τὸν Ἐπιμηθέα τοῦ Προμηθέως καταδεέστερον ἤδεσαν, ὁπότε βαλλόμενοι ἀπὸ τόξων ἢ παρασταδὸν οὐταζόμενοι κατὰ γῆς ἔπιπτον. Καὶ τὴν μὲν δείλην ὅλην τῆς ἡμέρας ἐκείνης μέχρι καὶ ἐς βαθεῖαν ἑσπέραν οὕτω κατίσχυε τὸ δεινόν· ἡλίου δὲ τὸν ὁρίζοντα ὑπεραναβάντος μετὰ μείζονος Ῥωμαῖοι ῥύμης ὡς εἰς ἀγώνισμα δεύτερον συνηθροίζοντο, πλείστους μετὰ τῶν ὅπλων προβεβλημένοι. Ἀλλ' οἵ τε συνελθόντες ἐκ βασιλέως λόγιμοι ἄνδρες αὐτοὺς ἀνέστειλαν, καὶ οἱ ἐκ τῆς Λατίνων φυλῆς κατασοφισάμενοι τοὺς εὐήθεις κατίσθεσαν τὸ πολὺ τῆς ὁρμῆς· συναγαγόντες γὰρ τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ καταλύσαντας τὸ ζῆν Ῥωμαίους, καὶ μυτὰ τὴν τῶν περιβλημάτων ἁφαίρεσιν δείξαντες ἐν χρῷ κουρίας, ἐξέθεντο κατὰ τὴν αὔλειον σφῶν, καὶ πλαστῶς ἐπ' αὐτοῖς ὡς ἐφ' ὁμογενέσι παθημάμενοι ὑπεδείκνυον τοῖς προσιοῦσιν ἐκ βασιλέως, καὶ ἱκεσίαζον μὴ ἀνασχέσθαι καὶ ἐσαῦθις συῤῥαγῆναι πόλεμον καὶ ὅις

αὐτοὺς πεπονθέναι ἁπόσα καὶ ὁρᾷν ἔχουσιν. Οἱ δὲ πρὸς τὸν ἀποχειροβίοτον λαὸν ταῦτα διαπορθμεύοντες, κἀπὶ τοὺς τεθνεῶτας τείνειν τὰ ὄμματα πείθοντες, μηδ' ἐπαινεῖν τὰ γινόμενα φάσκοντες, ἴσχυσαν οὕτως ὀψέ ποτε μαλάξαι τοὺς σύρφακας ὡς ἀποχωρῆσαι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἕκαστον ἐπιτήδευμα. Καὶ ἄλλως δὲ εἰπεῖν, μὴ τοῦ συνήθους ἡγεμόνος τοῦ οἴνου σφᾶς θωρακίσαντος μηδ' ἀκριβέστερον σιδήρου πρὸς τὸν ἀγῶνα παραβήξαντος (πρωΐος γὰρ ἦη ὁ καιρὸς) διελύθησαν εὐμαρῶς ἀναμίλητοι, οὓς ὑποσχόντες εὐήκοον τῇ παρεκτάσει τῶν διαλλακτήρων μεγίστων ἀνδρῶν. Εἰ γὰρ οἴνῳ προκατελήφθησαν οἱ καὶ ταπύρων οἰνοβαρέστεροι (31), οἱ ταῖς σμίλαις καὶ ταῖς ῥαφίσι προσανέχοντες, ποία τις αὐτοὺς ὠγξ ἢ τίνων τερετίσματα Σειρήνων πρὸς εἰρήνην ἂν μετερρύθμισαν ἢ πρὸς ἑτέραν εὐσχήμονα πρᾶξιν μετέθηκαν; ὧν γε καὶ ἄλλοι μὲν ὡς ὑπὸ μέθης διαῤῥεύντων οὐκ ὀλίγα ξυνέθεντο σκώμματα (32), ὁ δὲ Μένανδρος οὑτωσί πως ἐπιλαμβάνεται· « Μεθύσους τοὺς ἐμπόρους ποιεῖ τό Βυζάντιον· ὅλην ἔπινον τὴν νύκτα. » Καὶ ταῦτα μὲν ὧδέ πη ἐφέρετο.

A Nam si vino occupati fuissent ii qui gallam et acum subigunt, quæ oratio, quis eloquentiæ torrens illum pugnandi ardorem restinxisset, aut ad quietam aliamve honestam actionem eos impulisset? num cum alii Byzantinos ut ebriosos perstrinxerunt, tum Menander sic eos arguit : « Byzantium ebriosos reddit hospites. Potando noctes perdere integras solent. » Atque hæc ita contigerunt.

Hier. Wolfii notæ.

(31) Hæc clausula quid sibi velut nescio, et in duobus codicibus omittitur.

(32) Hunc locum vel eo nomine vertere libet, ne solis Germanis ebrietas objiciatur : *Ac tametsi alii* B *quoque per ebrietatem multa inepta loquuntur, tamen id eo frequentius Cpolitanis accidit, quo ebriosiores sunt, totas noctes perpotare soliti.*

ΤΟΜΟΣ Β

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ.

IMPERII ISAACI ANGELI

LIBER SECUNDUS.

[P. 252] α'. Βασιλεὺς δὲ δισσεύει κατὰ Μυσῶν δστεροβουλίᾳ πληττόμενος, ὅτι μὴ κατὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐμβολὴν τὰ τῆς πολεμίας εὖ διέθετο γῆς, ἀλλ' ἀναστὰς ἦρχετο ἐκεῖθεν ὡς εἰ πολέμιοι ἐπέκειντο βάλλοντες, μήτε τοῖς φρουρίοις Ῥωμαίους ἐπιστήσας φύλακας μήτε ὅμηρα λαβὼν τὰ τῶν βαρβάρων φίλτατα. Καὶ τότε μὲν αὐτὸς μετὰ τῶν συνόντων οἱ ὀλίγων ἐξῄει τῆς πόλεως· ἠκηκόει γὰρ μηκέτι τοὺς Μύσους τὰ ὄρη περιπαπταίνειν καὶ τοὺς βουνούς, ἀλλ' ὁπλιτικὸν ξενολογήσαντας Σκυθικὸν ἐς τὰ τῆς Ἀγαθοπόλεως μέρη παραβαλεῖν καὶ ταῦτα κατὰ κράτος λῃΐζεσθαι, κατὰ ἐργαζομένους Ταρμέρειαν· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκ προσκλήσεως συνήγετο στράτευμα. Πρὸς γὰρ τὴν ἄελπτον καὶ ὀξεῖαν ἔφοδον τῶν Βαρβάρων καὶ αὐτός τι τοιουτότροπον ἐμεθόδευσε, καὶ συστολὴν ἐντεῦθεν τοὺς ἐχθροὺς παθεῖν προμηθούμενος, καὶ τοὺς οἰκείους μὴ ἀπαυθαδήσειν ἐς τὴν παρὰ πόδας καὶ δευτέραν κατὰ τῶν Βλάχων ἐξόρμησιν, εἰ κατὰ τούτων πρῶτος αὖθις αὐτὸς τὰ ὅπλα ἤρατο καὶ τὸν ἵππον ἀνέβη τὸν πολεμιστήριον. Καὶ ὁ μὲν κατὰ τὸν Ταυρόκωμον γενόμενος (κτῆσείδιον δέ ἐστιν οὗτος οἰκούμενον κωμηδὸν καὶ μὴ πάνυ

C **515** 1. Imperator vero dolens quod prima in Mysiam impressione bellum non rite administrasset, sed inde non aliter digressus quam si hostium telis urgeretur, neque castella Romanis præsidiis occupasset, neque Barbarorum filios obsides sumpsisset, demum Blachis arma inferre statuit. Ac tum ipse quidem cum paucis qui obiter reperiebantur egreditur; audierat enim hostes non amplius in montibus et collibus versari, sed Scythicis auxiliis ascitis in agro Agathopolitano castra posuisse, et loca illa effuse vastare et magnis afficere detrimentis. Reliquæ vero legiones interea convocabantur. Nam et ipse imperator ad subitum et inexspectatum hostium tumultum expeditionem illam accommodare cogebatur; in quo illa etiam spectabat, ut et hostium impetum reprimeret et suos dicto audientiores **516** haberet ad secundum illud Blachicum bellum, si ipse primus in equo bellico armatus cerneretur. Ubi Taurocomum pervenit (prædium id est, quod vicatim incolitur, non procul ab Adrianopoli dissitum) exspectavit dum copiæ convenirent. Et Conrado Cæsari quoque

mandavit ut citra cunctationem exiret, is vero cum imperatoris erga se benignitatem, cum suo genere non consentientem et ab imperatoria affinitate abhorrentem, haud dissimulanter aegre ferret, et magnificam illam spem non aliud afferre cerneret nisi ut calceis Cæsareis, a vulgo distinctis, uteretur (eo accedebat, quod crucc domo secum gestata Palæstinam ab Ægyptiis Sarracenis jam occupatam invisere constituerat, et obiter imperatoris sororem duxerat), annuit ille quidem se imperatorem conventurum et bellum una administraturum. Verum cum Deus Romanis plures clades per Mysios inferre decrevisset, mutato consilio, nave firmissima et nova conscensu, in Palæstinam contendit. Cum Tyri appulisset, a popularibus suis veluti numen quoddam susceptus Sarracenis restitit, et Joppen, quæ **517** nunc Ace dicitur, aliaque oppida recuperavit. Sed quia illis quoque locis fatalis calamitatis impendebat, multi præclari et fortes duces, qui Christianum illud iter ultro et suis stipendiis susceperant, perierunt ; et ipse Conradus non multo post, vix edito specimine virtutis et prudentiæ suæ, ut Agarenis admirationi esset, a Chasio quodam occiditur. Gens autem Chasiorum suos principes ita vereri et observare et in jussis eorum exsequendis adeo alacris esse dicitur, ut si tantum supercilio magistratus innuerit, statim de rupibus se præcipitent, in enses irruant, in undas desiliant, in ignem se conjiciant ; et ad eos missi quos eorum principes occisos volunt, ut hospites et amici adeunt, et aut se habere quod eis dicant, aut legatos venire simulantes, sæpe dominorum suorum adversarios pugionibus occidunt, nulla difficultatis et explorati supplicii ratione habita, etiamsi alterum non occiderint.

Imperator vero circiter bis mille delectis viris, quibus arma et veloces equos dedit, Taurocomo ad hostes contendit ; impedimenta omnia, lixas et calones Adrianopolim ire jussit. Interea speculatores **518** nuntiant Blachos loca Lardeæ finitima vastare, ac multis occisis nec paucioribus captis cum maxima præda discedere statuisse. Igitur noctu classicis cunctibus conscenso equo, cum ad Basternas (loci nomen est) pervenisset, nullo hoste apparente, quiete refocillavit exercitum. Triduo post inde digressus, mane Berroen versus iter ingreditur. Cum nondum quatuor parasangas processisset, mali nuntius adest, homo quidam expeditus, qui spiritu ex festinatione subinde interrupto narrat hostes non procul inde cum præda reverti, ac pedetentim fere incedere, quod et nullum hostem invenissent et manubiis onusti essent. Quare statim exercitu inter duces distributo et acie instructa, eam viam instituit qua incedere

Α πορρώ [P. 253] τῆς Ἀδριανοῦ κειμένην) ἐπέμενε τὰς δυνάμεις συνελθεῖν, ἐπέσκηψε δὲ καὶ τὸν Καίσαρα Κορράδον μηδέν τι μελλήσαντα ἐξελθεῖν. Ὁ δὲ δυστχεραίνων προθύμως πρὸς ἣν εὕρατο ἐκ βασιλέως φιλοφροσύνης ὡς τῷ βασιλεῖ κήδει ἀσύμφωνον καὶ τῷ ἑαυτοῦ γένει ἀπόδουσαν· ὁρῶν δὲ καὶ τὰς ὑπερηφάνους ἐλπίδας καταληξάσας ἐς μόνον τὸ μὴ τοῖς πολλοῖς ὁμόχρωμον ὑπόδημα τοῦ ποδὸς (τὸ τῶν Καισάρων λέγω παράσημον), καὶ ἄλλως δὲ σταυροφορήσας οἴκοθεν καὶ τὴν ἐς Παλαιστίνην ὁδεῦσαι πάλαι προθέμενος ἤδη κατασχεθεῖσαν ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον Σαρακηνῶν, καὶ πάρεργον ὁδοῦ τὴν μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως ὑπιτελέσας συνάφειαν, ἐπένευσε μὲν συνεξιέναι τῷ βασιλεῖ καὶ συνδιαθέσθαι τὸν προκείμενον πόλεμον, ὡς δ' ἀντέκρουσε τὸ βεβουλεῦσθαι Θεὸν κακοτυχεῖν εἰσέτι Ῥωμαίους ὑπὸ Μυσῶν, ἐπ' ἄλλοις τρέπει τὸν νοῦν. Νῆα γὰρ ἐξαρτυσας εὐπαγῆ τε καὶ νεογόμφωτον τὸν πλοῦν ἐς Παλαιστίνην ἔθετο, καὶ τῇ Τύρῳ προσορμίσας καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖσε ὁμογενῶν οἷά τις κρείττων ὁραθεὶς καὶ προσδεχθεὶς δύναμις τοῖς Σαρακηνοῖς ἀντεφέρετο, Ἰόππην ἐπανασωσάμενος, ἣ νῦν Ἄκε λέγεται, καὶ ἑτέρας πόλεις τοῖς ὁμοφύλοις. Ἀλλὰ γὰρ ὅτι καὶ τὰ ἐκεῖ πάσχειν κακῶς ἀφώριστο, ἄλλοι τε καλοὶ καὶ γενναῖοι ἀπώλοντο στρατηγοὶ τὴν κατὰ Χριστὸν ἑκόντες καὶ οἰκείοις ὑψωνίοις πορείαν στειλάμενοι, καὶ αὐτὸς δὲ ἀναιρεῖται ὑπὸ Χασισίου, μικρόν τι ἐπιθυὼς, καὶ ὅσον πεῖραν τῆς αὐτοῦ ἀνδρείας τε καὶ φρονήσεως δοῦναι τοῖς Ἀγαρηνοῖς καὶ θαυμεσθῆναι. Γένος δέ εἰσιν οἱ Χασίσιοι τοσαύτην λεγόμενον τηρεῖν τῷ ἄρχοντι σφῶν συστολὴν καὶ τῶν ἐντελλομένων πλήρωσιν, ὡς καὶ κατὰ κρημνῶν ὠθεῖν ἑαυτοὺς ἐκείνου ἐπ' ὀφρύσι νεύσαντος μόνον καὶ χορεύειν κατὰ ξιφῶν καὶ ὀδάτων καθάλλεσθαι καὶ κατὰ πυρὸς ἀκοντίζεσθαι. Ἀμέλει τοι καὶ πρὸς οὕς ἂν ἐθέλωσιν οἱ τῶν Χασισίων ἐξουσιάζοντες ἀποστέλλουσι τοὺς σφᾶς ἀναιρήσοντας· οἱ δὲ ὡς φίλιοι προσιόντες ἢ καὶ ὡς ἐπήλυδες ἐκείνοις ὀφθέντες ἤ τι τῶν καθηκόντων εἰπεῖν ἔχοντες, ἢ καὶ ὡς πρέσβεις ἐξ ἐθνῶν ἥκειν πλαττόμενοι, πλήττουσι πολλάκις παραξιφιδίῳ καὶ θανατοῦσι τοὺς τοῖς κυρίοις αὐτῶν ἀντίφρονας, μὴ τὸ τοῦ πράγματος ἐργῶδες ὅλως ἐν νῷ βαλλόμενοι, μηδ' ὅτι ἔκ του δήπουθεν ἀναιρεθήσονται γοῦν αὐτοί, καὶ μὴ τὸν ἑτέρου καταπραξάμενοι θάνατον.

Β

Βοσβουλεῦσθαι

Αλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς περὶ δισχιλίους ἐπιλέκτους ἀποκρίνας, καὶ τούτοις ὅπλα καὶ ἵππους ὠκύποδας διαδοὺς, ὥρμησεν ἐκ τοῦ Ταυροκώμου πρὸς τὸ πολέμιον, τὴν δ' ἀποσκευὴν πᾶσαν καὶ τὸν ὑπηρετικὸν ὄχλον ἐς Ἀδριανούπολιν ἰκέσθαι διατετάχει· οἱ δὲ ἠγγέλλοντο παρὰ τῶν ὁπτήρων τὰ περὶ τὸν Λαρδέαν κατατρέχειν χωρία, καὶ πλείστους μὲν ἀπεκτονέναι, οὐκ ἐλάττους δὲ συνειληφέναι, καὶ ὡς ἐπαναζευγνύειν ἐγνώκασι πολλῶν ἐμπεπλησμένοι ὠφελειῶν. Ἐννύχιος τοίνυν ὑπὸ σάλπιγγι τὸν ἵππον ἀναβὰς ἐπορεύετο, καὶ κατὰ τύπον τινὰ Βαστέρνας λεγόμενον ἀφιγμένος διανέπαυσεν ἐκεῖσε τὴν στρατιὰν, μὴ ἐπιφαινομένων τῶν πολεμίων. Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας [P. 254] ἐκεῖθεν ἀπάρας τῆς εὐθὺ τῆς Βερρόης ἐπορθρευσάμενος ἥπτετο. Ἀλλ' οὔπω παρασάγγας παρῆλθε τέσσαρας, καὶ τις εὔζωνος ἐφίσταται ἀνὴρ, τὸ τῆς ἀγγελίας ἔχων ἐπὶ τοῦ προσώπου κακὸν, καὶ ἔλεγε τὸ πνεῦμα συχνάκις ἀνακαλούμενος ἀγχοῦ που μετ' αἰχμαλωσίας τὸ ἀντίπαλον ὑποστρέφειν,

ἀνειμένην τὰ πλεῖστα τὴν πορείαν κατ' ἄμφω ποιού- A
μενον, ὅτι τε σύδηνα ξώρακεν ἀντίμαχον, καὶ ὡς
ἔμφορτον πομπίλλων λησταῖς. Αὐτίκα γοῦν εἰς
ἡγεμόνας τὸ σὸν ἐκείνῳ διαλῶν στράτευμα, καὶ
σχῆμα παρατάξεως θέμενος, ὥδευεν ἐκείνην ἣν
ὁδοιπορεῖν ἐλέγετο τὸ πολέμιον. Ἐπεὶ δὲ εἴδομέν
τε καὶ ἐθεάθημεν (συνεπόμην γὰρ καὶ αὐτὸς βασι-
λεῖ ὑπογραμματεύων), οἱ μὲν Σκύθαι καὶ Βλάχοι
τὴν λείαν παραδόντες τισὶν ἐξ αὐτῶν μοίραις ἐκέ-
λευσαν τὰς ἐπιτομωτέρας ἀναλέγεσθαι τῶν ὁδῶν
καὶ τὴν πορείαν ἐπιτείνειν, ἕως ἂν ἐφάψωνται τῶν
ὀρειαίων· οἱ δ' ἄλλοι συστραφέντες ἐδέχοντο εὐπε-
τῶς τοὺς κατ' αὐτῶν ἱππαζομένους Ῥωμαίους, τὸν
πάτριον αὐτοῖς καὶ ἡθάδα τρόπον μαχόμενοι· ἐπιόν-
τες γὰρ ἠφίεσαν βέλεμνα καὶ δόρασι προσεπλέκοντο,
μετὰ βραχὺ δὲ μεταβαλόντες τὴν ὁρμὴν εἰς φυγὴν B
καὶ καταδιώκειν ὀπίσω σφῶν ὡς φυγάδων τὸ ἀνθι-
στάμενον ἐρεθίζοντες, κἄθις ὡς οὐδὲ πτηνὰ τὸν
ἀέρα τέμνοντα τὰ νῶτα εἰς τὴν τῶν ὄψεων μετατι-
θέμενοι χώραν ἐνώπιοι τοῖς ἐπιοῦσιν ἐμάχοντο καὶ
πολλῷ γενναιότερον συνεπλέκοντο. Καὶ τοῦτο πολ-
λάκις πεποιηκότες, ὡς ἤδη τῶν Ῥωμαίων ἦσαν
ἐπικρατέστεροι, οὐκέτ' ἐμέμνηντο τῶν ἐλίξεων, ἀλλὰ
τὰ ξίφη γυμνώσαντες καί τινα βοὴν ἐκπληκτικωτά-
την ἐκρήξαντες μικροῦ καὶ ἐννοήματος τάχιον
Ῥωμαίοις ἐνέπεσον, καὶ τὸν μαχόμενον ὁμοίως καὶ
τὸν δειλαινόμενον καταλαμβάνοντες ἐξεθέριζον. Καὶ
τάχ' ἂν τὴν τότε ἡμέραν οἱ Σκύθαι μέγα κλέος
ἁράμενοι κατεκαυχήσαντο ἡμῶν καὶ λαῷ ἄφρονι
ὄνειδος παρεδόθημεν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐπεβοήθησε βασι-
λεὺς ἔτι τὴν περὶ αὐτὸν ἔχων ἀκραιφνῆ φάλαγγα,
αἵ τε σάλπιγγες ἐπίτορον ἀλαλάξασαι καὶ αἱ χαλ- C
κόστομοι κώδωνες διηχήσασαι τά τε τῶν δρακόντων
ὀφθέντα εἰκάσματα, ἃ ἐπὶ δοράτων ἠώρηνται περι-
σοβούμενα πνεύμασι, τοὺς πολεμίους κατέπληξαν
φαντασίαν παρασχόντα μείζονος στρατιᾶς. Τότε μὲν
οὖν βασιλεὺς βραχύ τι τῆς αἰχμαλωσίας ὡς ἐκ στό-
ματος θηρῶν ἁφαρπάσας κατέλαβε τὴν Ἀδριανού-
πολιν, ἣν βασίζειν προύθετο παρεικῶς· τῶν δὲ
βαρβάρων οὐκ ἠρεμούντων, ἣν παρῆκε τρέχειν αὖθις
εἴλετο. Καὶ δὴ γενόμενος κατὰ Βερόην τὰς τῶν
Σκυθῶν καὶ Μυσῶν ἀνέστελλεν ἐκδρομάς καὶ δι'
ἀνδρῶν μὲν ἠκριβωκότων τὸ στρατηγεῖν, καὶ δι'
ἑαυτοῦ δὲ οὐχ ἥκιστα. Οἱ δὲ καίπερ δῃοῦντες
Ῥωμαίους καὶ βασιλέως παρόντος ἐπιστρεφόμενοι,
ὅμως αὖ πάλιν ἐπετίθεντο λαθραίως, ὧδέ πη ἐμβάλ-
λοντες ὡς πολεμησείοντες καὶ καραδοκεῖν ὡς ἐπι- D
όντας αὐτοὺς παρεχόμενοι, ἄλλοθι δὲ μεταβαίνοντες
καὶ ἀεί τι ὁρῶντες ἐπιτυχές. Ἦν δ' ὅτε καὶ βασιλεὺς
μὲν εἰς Ἀγαθόπολιν ἤλαυνεν, ἐπισχήσων τοὺς Βαρ-
βάρους τῶν ἐκδρομῶν, αὐτοὶ δὲ τὰς κώμας ἔκειρον
αἳ ἄγχιστα ἦσαν τῆς Φιλιππουπόλεως. [P. 255]
Κἀκείνου πρὸς τὸ πάσχον ἐπιόντος ἐκεῖνοι αὖθις
ἐπῄλαυνον ἐξ ὧν ὁ βασιλεὺς ἀπανίστατο. Ταῦτα δ'
ἐποίει ἄτερος τῶν ἀδελφῶν ὁ Ἀσάν, ἀγχίνους ὢν
διαφερόντως κἀν τοῖς ἀπόροις ἐπινοῆσαι τὰ ξύμφορα
ἱκανώτατος. Ἐγνώκει οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν εἰς
τὴν Ζαγορὰν εἰσελθεῖν, καὶ ὡς οἷόν τε πειράσασθαι
παραστήσασθαι τοὺς Μυσούς. Καὶ δὴ ἐξάρας ἀπὸ

hostes ferebantur. Quos ubi vidimus et vicissim conspecti sumus (nam et ego imperatorem pro scriba comitabar), Scythæ et Blachi, præda cohortibus aliquot suorum tradita eos compendia itinerum sectari et accelerare, dum montana attingerent, jussere. **519** Reliqui conglobati Romanum equitatum intrepide exceperunt, patrio ritu pugnantes. Nam cum accederent, sagittas conjiciebant et hastis congrediebantur. Paulo vero post impetu in fugam converso, hostibus ad persequendum irritatis, rursus instar volucrum subito reversi adversa fronte multo fortius dimicabant. Quo sæpe facto cum jam superiores essent, omissis illis anfractibus gladios strinxerunt : et horribili clamore sublato dicto citius in Romanos irruerunt, et pugnantes et fugientes ex æquo occiderunt. Ac eo die fortasse magnam adepti gloriam contemptissimi populi nobis insultassent, nisi imperator cum phalange sua adhuc integra supervenisset, et incitatus classicorum cantus et clangor tubarum et rictus hianlium draconum, hastis suspensi et a ventis agitati, hostes majoris exercitus opinione terruissent. Ac tunc imperator parva captivorum parte velut ex faucibus ferarum erepta, instituto itinere omisso, Adrianopolim pervenit. **520** Sed quia barbari non quiescebant, quam viam omiserat, denuo currere instituit ; et Beroen profectus, Blachorum et Scytharum excursiones cum per duces rei bellicæ peritos tum per semetipsum repressit. Qui etsi Romanos verebantur et imperatoris præsentiam formidabant, tamen iterum clam insidiabantur, ita excurrentes ut pugnæ avidi et subinde exspectandi viderentur ; et alias alio transibant, nec usquam occasionibus deerant. Cum imperator ad eos reprimendos Agathopolim properabat, illi pagos Philippopoli proximos vastabant : cum afflictæ parti succurrebat, illi eo irruebant unde ille discesserat. Hæc alter frater Asan faciebat, homo ingeniossimus et in rebus dubiis solertissimus. Itaque imperator cum denuo Zagoram invadere, et quantum liceret, periculum facere instituisset an Mysos ad deditionem compellere posset, Philippopoli Triadizam digressus est. Inde enim Hæmum facile adiri posse, alicubi etiam planos tramites patere, item aquæ affatim et pabulum jumentis suppetere audierat, si quis eo tempestive proficisceretur. Quia vero bruma **521** instabat, et fluvius (in gelido illo et septentrionali præsertim climate) congelabant, et densissimæ nives non solum terram operiebant et valles explebant, sed ædium quoque fores obstruebant, cum conatum in vernum tempus distulit, et exercitu in illa provincia hibernare jusso, cum expeditis in urbem reversus ludis Circensibus et spectaculis animum recreavit, Veris initio rursus contra Mysos egressus, et tribus integris mensibus in obsidione Lobizi castelli frustra cum maximo labore consumptis, infecta re demum rediit. Nam Propontidis amœnitas, suavissima diversoria, venationes et

equitationes, quæ velut catenis constringere so- A lent nostræ ætatis imperatores, non diu cum sub dio esse sinebant, sed velut clipeo abjecto cufugere cogebant. Etsi autem et Asanis uxorem ceperat et fratrem ejus Joannem obsidem receperat, nihilominus tamen res in pejus ruebant.

Φιλιππουπόλεως εἰς Τριάδιτζαν παραγίνεται. Ἐκεῖθεν γὰρ ἠκηκόει μὴ δυσπυρούτους εἶναι κατὰ πολὺ τὰς εἰς τὸν Λίμον παρείας, ἀλλ' ἔσθ' ὅπη καὶ ἐς εὐθείας ἀνοίγεσθαι, καὶ ὕδωρ εἶναι εἰς ἄντλημα ἱκανώτατον καὶ χιλὸν τοῖς ὑποζυγίοις ἐνόδιον, εἰ κατὰ καιρὸν ἐκεῖ τις πορεύοιτο. Ὡς δ' εἰς χειμέριον τροπὴν παρεγκλίνας ἥλαυνεν ἥλιος, καὶ ποταμοὶ μὲν ὑπὸ ψυχους ἐπήσσοντο καὶ ἄλλως βορείου καὶ ψυχροῦ τοῦ ἐκεῖσε κλίματος ὄντος, χιὼν δὲ πλείστη κατενεχθεῖσα τὸ τῆς ἠφάνισε πρόσωπον, οὐ μόνον πλήσασα φάραγγας, ἀλλὰ καὶ θύρας οἰκημάτων ἐπιζυγώσασα, ὑπερέβητο τὸ ἔργον εἰς ἀνάφανσιν ἔαρος, καὶ ὅτι τὴν μὲν στρατιὰν αὐλίζεσθαι διαφῆκε κατὰ τὴν ἐκεῖθι ἐπαρχίαν, αὐτὸς δ' εὔζωνος τὴν βασιλίδα κατὰ αὐλὴν διεχείτο ἵππων ἁμίλλαις καὶ θεωρείοις ἐγάννυτο. Ἅμα δ' ἦρι φαίνοντι ἔξεισιν αὖθις καὶ μέτεισι τοὺς Μυσούς. Ὅλους οὖν μῆνας τρεῖς ἐξηνυκὼς, καὶ περὶ τὴν τοῦ φρουρίου κατάσχεσιν ὁ Λοβιτζὸς ἐπικέκληται πλεῖστα πεπονηκὼς, ἀτελὲς τὸ ἐγχείρημα καὶ πάλιν ἀπολιπὼν ἐκεῖθεν μεθίσταται καὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων εἴσεισιν· αἱ γὰρ τῆς Προποντίδος χάριτες καὶ τὰ ἐπιτερπῆ κατ' αὐτὴν σκηνώματα τά τε κυνηγέσια καὶ ἱππάσια, ἁλυσιδοῦντα οἷον τοὺς ἐς ἡμᾶς αὐτοκράτορας, οὐκ εἴων ἐπὶ μακρὸν θαρσυλεῖν, ἀλλ' ὡς ῥιψάσπιδας γινομένους ἔπειθον αὐτομολεῖν εἰς αὐτά. Τότε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἀσὰν γυναῖκα κατέσχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ θάτερον τὸν Ἰωάννην εἰς ὅμηρον εἵληφεν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐπὶ τὰ χείρω τὰ πράγματα προὔβαινε.

2. Sub hoc tempus Theodorus Mangaphas, Phi- B ladelphiensis, regnum affectavit; ac primum ejus urbis frequentissimæ plebem **522** audacissimam sibi conciliavit et jurejurando obstrinxit, ac paulatim progressus, Lydis omnibus ad defectionem impulsio, regium nomen usurpavit. Deinde finitimis quoque provinciis tentatis argenteam monetam cum sua imagine percussit. Ut autem defectio augebatur, et ut initio derisa fuerat, sic deinde imperatoris animum graviter perecllebat, nihil cunctandum ratus Mangapham cognomento Morotheodorum ob parum prosperos successus non multo post dictum Philadelphiæ obsidet. Sed cum urbem diuturna obsidione ad deditionem compellere non posset, iis conditionibus paciscitur ut Theodorus depositis regni insignibus privatam vitam agat ut prius, cives vero ei pareant cui prius; et obsidibus suo arbitratu acceptis in magnam urbem revertitur. In ea quoque defectione multi viri fortes perierunt. Cæterum non multo post Basilius Bataizes, obscuro genere ortus, **523** tamen ob ductam imperatoris neptem domesticus Orientis et Thraciæ dux designatus, plurimos conjuratos Mangaphæ largitionibus corrupit. Et quanquam hominem comprehendere et in vincula conjicere non potuit, illud tamen effecit ut urbe pelleretur. Quo facto cum magnum quiddam consecutus et imperatori admodum gratificatus videretur, Mangaphas ad Caichosroen Ieonii sultanum profugus auxilia contra Romanos non impetravit, litteras tamen obtinuit, quibus concedebatur ut Turcas liberos, qui arcu et pharetra freti Romanos prædarentur, asciscoret. Qua ratione cum non parvas copias contraxisset, civium suorum mancipia et jumenta abduxit, et Phryges Laodicenses innumeris cladibus affecit, ut et populares meos Choniatas, reis eorum æstivo tempore incensis, et obviis quibusque hostilem in modum tractatis. Nam ut non dicam Turcas ob clementiam in finitimos Christianos ab eo objurgatos esse, et facta in Cariam impressione multos inde captivos Turcis

β'. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον τυραννίδι ἐπεχείρησεν ὁ Φιλαδελφεὺς Θεόδωρος ὁ Μαγκαφᾶς. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα [256] τὸ τῆς πόλεως ταύτης ἀγελαῖον, πολυανδρούμενον δν θρασύ τε καὶ ἀναιδέστατον, ἑαυτῷ προσφκείωσε, καὶ ὅρκοις τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν κατεστερέωσεν· ὁδῷ δὲ προϊὼν καὶ βασιλείας ἑαυτῷ περιέθηκεν ὄνομα, τοὺς Λυδοὺς πάντας εἰς ἀποστασίαν ἐπισπασάμενος· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἀγχούρων ἀποπειρᾶται χωρῶν, καὶ ἀργύρεον κέκοφε νόμισμα τὴν οἰκείαν ἐγχαράξας ἐν αὐτῷ στήλην. Ὡς δὲ προὔνοπτε τὰ τῆς ἀποστασίας καὶ ὁ ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις πρότερον γέλως εἰς πληγὴν γενναίαν μεθίστατο πρὸς ἧπαρ χωροῦσαν τοῦ βασιλέως, μὴ μέλλειν οὗτος ἐγνώκει, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ τὰ ὅπλα διφᾷν. Καὶ δὴ κατὰ τὴν Φιλαδέλφειαν γεγονὼς ἔμφρουρον αὐτῇ τὸν Μαγκαφᾶν εἰργάσατο, ὃς καὶ τὴν τοῦ Μωροθεοδώρου προσωνυμίαν ἐκτήσατο τῶν κατὰ σκοπὸν ἐκείνῳ διαπεσόντων ἐσέπειτα. Καὶ ἱκανὸν χρόνον τῇ πολιορκίᾳ ἐγκαρτερήσας οὐκ ἴσχυσε τοὺς Φιλαδελφεῖς παραστήσασθαι· θὼν πρὸς ὁμολογίαν καὶ συμβάσεις ἐτράπετο, ὥστε τὸν μὲν Θεόδωρον τὰ τῆς βασιλείας ἀποθέσθαι παράσημα καὶ καθ' ἑαυτὸν ὡς πρότερον πολιτεύεσθαι, τὸ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πλήρωμα βασιλεύεσθαι πάλιν ὑφ' οὗ πρότερον ἐβασιλεύετο. Καὶ ὅμηρα ἐκεῖθεν δεξάμενος ὧν ἠρεῖτο τοὺς παῖδας ἐπανέζευξεν εἰς τὴν μεγαλόπολιν. Οὐκ ὀλίγοι δὲ κἀν τῇ ἐπαναστάσει ταύτῃ ἀγαθοὶ καὶ γενναῖοι ἄνδρες ἀπώλοντο. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Βασίλειος ὁ Βατάτζης γένους μὲν ἀσήμου βλαστών, διὰ δὲ τὸ εἰς γυναῖκά οἱ γαμετὴν συναφθῆναι τὴν τοῦ βασιλέως πρὸς πατρὸς ἐξανεψιὰν δομέστικος τῆς Ἀνατολῆς τιμηθεὶς καὶ τὴν δουκικὴν ἀρχὴν τῶν Θρᾳκησίων ἀναζωσάμενος, χρήμασιν ὑπέφθειρε πλείσους τῶν τοῦ Μαγκαφᾶ ὁμοτίων, καὶ αὐτὸν μὲν οὐκ ἔσχε συλλαβεῖν, τῆς δὲ πόλεως Φιλαδελφείας ἐξώσας ἔδυξε καί οὕτω μέγα τι κατορθωκέναι καὶ ἀσπάσιον ἔργον τῷ βασιλεῖ. Ἀλλ' οὗτος τῷ τοῦ Ἰκονίου σουλτὰν προσρυείς, ᾧ ἡ κλῆσις Καϊχοσρόης, συμμαχικὸν μὲν αἰτήσας κατὰ Ῥωμαίων οὐκ ἔλαβεν, ἐνεδόθη δέ οἱ προσλαμβάνεσθαι ἀνεπεγκλήτως ὁπόσοι τῶν Τούρκων κερδαλεόφρονες κἀπὶ τῷ γωρυτῷ

καὶ τῷ τάξῳ τὴν πεποίθησιν ἔχοντες Ῥωμαίους A abducendos esse datos, Michaelis quoque archi-
λῃστεύουσιν. Οὐκ ὀλίγην οὖν τῷ τρόπῳ τούτῳ συν- ducis templum, opus maximum et celeberrimum,
αγηόχει δύναμιν, καὶ ἐπιὼν τοὺς τε πατριώτας ἑαυ- quod elegantia **524** et longitudine divi Mocii
τοῦ ἐς τὸν γεωργικὸν ὄχλον καὶ τῶν ζώων ἐλυμαίνετο martyris ædem in urbe imperatrice superabat,
τὰ ὑπὸ ζυγὸν, καὶ τοὺς Λαοδικεῖς δὲ Φρύγας μυρια- incendi passus est. Ut autem hujusmodi facinori-
χῶς ἐκάκωσεν, ὥσπερ καὶ τοὺς τῶν Χωνῶν τῶν bus plenus tandem ad sultanum rediit, et imperator
ἐμῶν υἱκήτορας, τὰς ἄλωνας κατὰ τὸν θέρειον καιρὸν πυρπολῶν καὶ τὸ προστυχὸν ὡς πολέμιος χειρίστως διατιθέμενος ἕως γὰρ λέγειν ὡς τοὺς Τούρκους φιλανθρωπευομένους ἐνιαχοῦ πρὸς τὸ ἐκ γειτόνων σφίσι Χριστιώνυμον κακῶς ἔφασκε καὶ ἐπέπληττεν. Ἐμβαλὼν δὲ καὶ τῇ Καρίᾳ καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ προνομεύσας τοῖς Βαρβάροις ἐκδέδωκεν εἰς ἀπαγωγήν. Ἀλλὰ καὶ τὸν νεὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ὁ ἄνομος οὗτος διαφθεῖραι ἐμπρῆσαι, ἔργον μέγιστον καὶ περίπυστον ὄντα, καὶ ὑπερβαίνοντα ἐς κάλλος καὶ τὴν εἰς μῆκος ἔκτασιν τὸ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τοῦ καλλιμάρτυρος Μωκίου τέμενος. Ὡς δὲ ποτε πρὸς τὸν σουλτὰν ἐπανέξευξε τοιούτων παρανομιῶν πλήρης, καὶ πύθοιτο βασιλεὺς οὐκ εἰς ἀγαθὰς ἐννοίας καὶ πράξεις τὸν Ἰκονιάρχην ἐνάγειν Καϊχοσρόην ἄρτι πρὸς πατρὸς ἐκλελοιπότος τὸ ζῆν τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰκονίου δεξάμενον, πρέσβεις ἔστειλε καὶ χρήματα παρασχὼν τῷ σουλτὰν καταπροδοθέντα εἶχε καὶ ἀνάπεμπτον αὐτῷ γενόμενον τὸν Μαγκαφᾶν, πλήν γε μεθ' ὁμολογίας καὶ πίστεως μὴ ὥστε τυπτίμιον αὐτῷ τῆς ἀποστασίας κείσεσθαι θάνατον ἢ μέρος περικοπῆναι καὶ διαλωβίσθῆναι τοῦ σώματος· οὐ χάριν ἀπαθὴς ἑτέρου παντὸς ὀφθεὶς κακοῦ δεσμὰ κατακέκριτο χρόνια. Τοσοῦτον δὲ τὸ ἔργον τόδε τοῦ σουλτὰν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ κασιγνήτοις, [237] ὁπόσοι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν συνδιέλοντο ἐκείνῳ, ἀποθύμιον ἔδοξεν, ὥστε καὶ ὅπλα ἤραντο ἂν κατ' αὐτοῦ ὡς ἄνθρωπον ἐς αὐτὸν ἐκουσίως ἀφιγμένον συνειληφότος καὶ καταπροδόντος Ῥωμαίων βασιλεῖ ἐπὶ λήμμασιν, εἰ μὴ οὗτος εὐπρόσωπον τιθεὶς τὴν ἀπόκρισιν ἐπὶ συμβάσεσιν ἀποστεῖλαι, οὐ μὴν καταπροδοῦναι διισχυρίζετο, καὶ πλάνητα ὄντα ἐς τὴν πατρίδα καταγαγεῖν, ὡς μηκέτι διώκοντα εἶναι καὶ διωκόμενον. Καὶ ταῦτα μὲν εἶχεν οὕτως.

γ'. Οὐκ ἦν δὲ λυκάβαντα παρελθεῖν μή τι ἐπενεγκόντα κοινὸν ἀποτρόπαιον, ὡς εἴπερ τὸ θεῖον ἐπέκλωσεν ἀνειρηνεύτους τὰς ἡμέρας τῶν καθ' ἡμᾶς μερόπων παραδραμεῖν· ὡς γάρ τι ἐνδεόντων πρὸς τὸ καθῆκον τῆς μαστιγώσεως τῶν ἐκ τοῦ κύκλῳ Βαρβαρικοῦ μαχισμῶν, καὶ ὑπερόριον κακὸν εἰσεκώμασε Φρεδέριχος ὁ τῶν Ἀλαμανῶς ῥήξ. Πρὸς γὰρ τὸν βασιλέα διαπρεσβευσάμενος Ἰσαάκιον, ὡς διὰ φιλίας ἤτεῖτο τῆς Ῥωμαίων γῆς παριέναι αὐτός τε καὶ ὅσον οἱ ἐφέποιτο στράτευμα ἐν τῷ ἀπαίρειν εἰς Παλαιστίνην, καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ὠνουμένοις αὐτοῖς χορηγεῖσθαι, καὶ τὸ δοκοῦν ἐπὶ τούτοις αὐτῷ σημαινεῖν δι' οἰκείων ἀνταποστολῆς πρέσβεων. Στέλλεται τοίνυν πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ δρόμου λογοθέτης Ἰωάννης ὁ Δούκας, καὶ πίστεις δοὺς καὶ λαβὼν ὡς αὐτὸς μὲν ὁ ῥὴξ τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἀμαχεὶ διελεύσεται καὶ μηδέν τι δράσας ἐσεῖται κακὸν, οὐ πόλιν, οὐ κώμην, οὐ φρούριον, οὐ πολίχνιον, Ῥωμαῖοι δὲ προβαλοῦσιν αὐτῷ τὰ ἐπιτήδεια ἄφθονα, ὡς μή τινος σπανίζειν τὴν ὑπ' αὐτὸν στρατιὰν, ἀλλ' ἀπραγμόνως καὶ κατὰ λαιμὸν ἔχειν ὥσπερ ἐπεμβυόμενα ὅσοις ἄνθρωποι τρέφονται καὶ οἷα τοῖς ἵπποις συμβάλλεται, μετὰ καιρὸν ἐκεῖθεν ἐπάνεισι καὶ ἀγγέλλει τὰ ξυμφωνηθέντα τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς ξυλλογῆς τῶν ὠνίων φροντίδα τίθησι, καὶ ἦν ἐξ ἐπιτάγματος ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν αὐτίκα μεταφερόμενα καθ' οὓς ἔμελλε τόπους ὁ ῥὴξ διέρχεσθαι. Ὡς δὲ καὶ αὐτὸς

B revenge, profugum et supplicem pecuniæ causa Romanorum imperatori prodidisset, nisi speciose responso iracundiam illorum placasset. Aiebat enim se pacificationis ergo illum remisisse, nequaquam vero prodidisse ; et hominem vagum in patriam restituisse, ut nec ipse alios nec ipsum alii porro persequerentur. Atque hæc hactenus.

C 3. Neque vero ullus annus elabi poterat quin publice abominandi aliquid afferret, non aliter quam si Numinis indignatio illi **525** ætati perpetua bella decrevisset. Quasi enim Barbari circumcirca nostris cervicibus imminentes ad nos castigandos non satis essent, etiam longinquo malo sumus oppressi. Nam Fridericus Alemannorum rex legatis ad Isaacium imperatorem missis petiit ut sibi cum omnibus copiis Palæstinam petentibus per Romanas provincias pacate iter facere et commeatum emere liceret, et suam sententiam per proprios legatos sibi significaret. Mittitur igitur ad eum dromi logotheta Joannes Ducas ; fideque data et accepta regem sine maleficio transiturum, nullam urbem, nullum oppi-

D dum, nullum castellum aut pagum violaturum, Romanos commeatum ei abunde suppeditaturos, ut ejus exercitus nulla re necessaria careat, sed omnia in promptu copiosissime habeat quæ tam jumentis quam hominibus usui sunt, aliquando post revertitur. His conditionibus renuntiatis, imperator per provincias edicit ut, qua rex transiturus esset, commeatus comparetur : ipsius vero in fines Romanos ingressus victorum genere et dignitate **526** clarorum litteris nuntiato eumdem Logothetam denuo mittit, unaque cum eo Andronicum Cantacuzenum, qui regis transitum

commodiorem redderent. Verum ii ignoratione officii et suapte ignavia (etsi enim amici nostri sunt, tamen veritas eis est praferenda) regem contra Romanos conciturunt, et ut imperator eum pro hoste suspectum haberet effecerunt. Ita et jusjurandum est turbatum et comportatio commeatus cessavit ; et nos, qui hæc scribimus, tum Philippopolitanæ provinciæ gubernationi et descriptioni præfecti, plurimis molestiis conflictati sumus, cum nunc imperatoris jussu Philippopolis mœnia et fossas illis angustis et periculosis temporibus instauraremus, nunc aliis litteris eadem demoliri jubercmur, ne receptaculum regis essent. Qui cum excursionibus commeatum pararet, imperator legatos ejus detinebat et angustos tramites sua opinione intercludebat, altissimis arboribus succisis et ita implexis ut id septum a rege transiri non posset. Sed et patruelem suum Manuelem **527** Camyzem protostratorem, et Occidentis domesticum Alexium Guidum, cum exercitu regem subsequi et Alemannos pabulantes ex insidiis aggredi jussit. Verum rex illo arborum vallo ita impeditus est ut ex angustiis sine ullo negotio evaderet. Imo quod facetius est, alia via Philippopolim penetravit ; ibique vallo munito Romanis imprudentibus loca præoccupavit, a quibus prohibebatur quorumque causa angustiæ obstruebantur. Philippopolim ingressus, urbem plerisque iisque nobilissimis civibus vacuam reperit. Nam si quis ibi manserat, is aut ita pauper erat ut ejus opes in vestibus quibus tegebatur consisterent, aut erat ex Armeniorum numero. Ii enim uni omnium transitum Alemannorum non hostium incursionem, sed amicorum adventum judicabant. Nam et commercia inter sese agitant et in plerisque religionis dogmatibus consentiunt. Quippe apud Alemannos et Armenios sacrarum imaginum adoratio æque interdicta est, et azymis in sacris utrique utuntur, et alia quædam orthodoxis Christianis improbata opinionis errore pro legitimis observant. Enimvero rex etiam post Philippopolim occupatam ad protostratorem scribere **528** eique significare non destitit Romanos frustra sibi iter includere et properantem contra officium impedire. Neque enim se vel prius vel nunc quidquam in animo habuisse, quod Romanis incommodum aut molestiam afferret, et pacta ac conventa adhuc inviolata conservare. Qui cum eas litteras imperatori significasset et jussa ejus exspectaret, nunquam pacatum ab eo responsum accepit, subinde ad prælium committendum exstimulante et ignaviam ei exprobante, quod Alemannorum temere et sparsim pabulatum exeuntium cædem et internecionem nondum significasset.

A ἐντὸς εἶναι τῶν ὁρίων ἠγγέλλετο τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ γράμματα πεφοιτηκότα τῷ βασιλεῖ μετ' ἀνδρῶν κατὰ γένος λαμπρῶν καὶ ἀξίωσιν τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἐσήμαινον, ὁ αὐτὸς καὶ πάλιν στέλλεται λογοθέτης εὖ διαθήσων τὴν δίοδον τοῦ ῥηγὸς, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Ἀνδρόνικος. Ἀλλ' οὗτοι ἀνεπιστημοσύνῃ τῶν ὀφειλόντων γενέσθαι καὶ μαλακότητι οἰκείᾳ (χρεὼν γὰρ καὶ φίλων ἡμῖν τῶν ἀνδρῶν ὄντων ὡς πρεσβυτέραν καὶ φιλτέραν τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν) αὐτόν τε τὸν ῥῆγα κατὰ Ῥωμαίων ἐξέμηναν καὶ τὸν βασιλέα ὡς πολέμιον ἐκεῖνον ὑφορᾶσθαι παρέπεισαν. Ὅθεν οἵ τε ὅρκοι συνεχέθησαν, καὶ ἡ τῶν ζωαρκῶν ἐπιλελοίπει συγκομιδή, καὶ ἡμεῖς οἱ ταῦτα γράφοντες πλείστοις ἀνιαροῖς προσεπλάκημεν, τὴν τοῦ θέματος Φιλιππουπόλεως
B ὑπεξουσμένοι τηνικαῦτα καὶ ἀρχὴν καὶ ἀπογραφήν, νῦν μὲν πρὸς βασιλέως ἐπιταττόμενοι ἀνακτίζειν τὸν τῆς Φιλίππου περίβολον καὶ διαταφρεύειν, καὶ οὕτω κατὰ τοὺς στενοὺς ἐκείνους καὶ κινδυνώδεις χρόνους διαπραττόμενοι, μετὰ βραχὺ δὲ διὰ γραμμάτων τὴν καθαίρεσιν ἐπιτιμώμενοι, ἵνα μὴ εἴη κρησφύγετον τῷ ῥηγί. Ἀμέλει καὶ ὁ μὲν ἐκδρομιὰς ποιούμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπορίζετο, βασιλεὺς δὲ τοὺς τοῦ ῥηγὸς πρέσβεις οὐκ εἴα ἐπανελεύσεσθαι πρὸς τὸν ἀποστείλαντα, καὶ τὰς στενὰς τῶν παρόδων, ὡς ἐκείνῳ ἐδόκει, ἀπέκλειε, καταβάλλων διὰ πελέκεων τὰ τῶν δένδρων ὑψιτενῆ καὶ βαθύρριζα, καὶ ταῦτα [P. 258] ἐκκορυφῶν ὡς εἰς ἀδιεξίτητον ἀντίφραγμα τοῖς ὁδεύουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξάδελφον ἐκείνου Μανουὴλ τὸν Καμύτζην, πρωτοστράτορα ὄντα, καὶ
C τὸν τῆς Δύσεως δομέστικον τὸν Γίδον Ἀλέξιον παρέπεσθαί οἱ μετὰ στρατευμάτων ἐκέλευσε, καὶ λελῃδότως ἐπιτίθεσθαι τοῖς χορτολογοῦσι καὶ τὰς τροφὰς μαστεύουσιν Ἀλαμανοῖς. Τῷ δὲ ῥηγὶ οὕτω πρυσέστησαν τὰ ταῖς δυσχωρίαις γεγενημένα διὰ καταβολῆς τῶν δένδρων ἐπιτειχίσματα ὥστε σὺν πόνῳ οὐδενὶ παρῆλθεν αὐτά. Τὸ δὲ δὴ χαριέστερον, αὐτὸς μὲν δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπορεύθη καὶ εἰσῆλθε τὴν Φιλιππούπολιν, καὶ κατ' αὐτὴν ἐβάλετο χάρακα, Ῥωμαίους δὲ ἀντιπαρελθὼν ἔλαθε, γενόμενος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ κατέχων ὧν εἵργετο καὶ ὧν χάριν αἱ πάροδοι ἀπεφράσσοντο. Τὴν δὲ Φιλιππούπολιν εἰσιὼν κεκενωμένην εὗρε τῶν πλειόνων καὶ ἐπιφανεστέρων αὐτῆς οἰκητόρων· εἰ γάρ τις καὶ ὑπολέλειπτο, πτωχεύων ἦν οὗτος καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν
D ἐν οἷς ἐνεδέδυτο ἀριθμῶν καὶ τοῖς Ἀρμενίοις κατειλεγμένος. Οὗτοι γὰρ μόνοι τῶν ἁπάντων οὐκ ἐπιδρομὴν ἐθνῶν, ἀλλὰ φίλων παρουσίαν τὴν τῶν Ἀλαμανῶν διέλεγσιν ἤγηντο, ἐπειδὴ καὶ συγχρῶνται Ἀρμενίοις Ἀλαμανοὶ καὶ κατὰ τῶν αἱρέσεων τὰς πλείστας ἀλλήλοις συμφέρονται· Ἀρμενίοις γὰρ καὶ Ἀλαμανοῖς ἐπ' ἴσης ἡ τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησις ἀπηγόρευται, καὶ τοῖς ἀζύμοις κατὰ τὰς ἱερουργίας ἀμφότεροι κέχρηνται, καὶ ἄλλα ἄττα ὀρθοδόξοις Χριστωνύμοις ἀπόβλητα οὗτοι σφαλλόμενοι τοῦ ὀρθοῦ τηροῦσιν ὡς ἔννομα. Πλὴν καὶ τῆς Φιλίππου γενόμενος ὁ ῥὴξ ἐγκρατὴς οὐκ ἀνῆκεν ἐπιστέλλων τῷ πρωτοστράτορι, καὶ διαμηνυόμενος ὡς μάτην αὐτὸν τῆς πρόσω πορείας Ῥωμαῖοι κωλύουσι καὶ μὴ δέον ἐπέχουσιν ἐπειγόμενον· μηδὲ γὰρ κατὰ Ῥωμαίων ἀξύμφορόν τι καὶ ἄχαρι καὶ νῦν καὶ πρότερον βεβουλεῦσθαι, καὶ τὰ συντεθειμένα δὲ φυλάττειν ἀπαρεγχείρητα. Ὁ δὲ δῆλα τιθεὶς τῷ αὐτοκράτορι τὰ γραφόμενα, καὶ τὸ ποιητέον ἐκεῖθεν

ἐπιταττόμενος, οὐδέποτε εἶχε τὸν βασιλέα τὰ πρὸς εἰρήνην ἀντεπιστέλλοντα, ἀλλ' ἀρρενοῦντα μᾶλλον αὐτὸν εἰς τὴν μετὰ τοῦ ῥηγὸς συμπλοκήν, καὶ εἰς ἀγενὲς κατονειδίζοντα φρόνημα ὅτι μὴ ἐς δεῦρο ἔχει πυθόμενος ἀναίρεσιν καὶ ἥτταν Ἀλαμανῶν κατὰ ἴλας ἐξιόντων εἰς στίφων ἀνεύρεσιν καὶ κατὰ πώεα πλατέα κἀκεῖ καὶ τῇδε ἐκχεομένων μετὰ πλείστης ὅσης τῆς πεποιθήσεως.

δ'. Ταῦτα δὲ γράφων ἦν ἐν τῷ ὀξάζειν παρ' ἑαυτῷ τινων ὀφηγήσεσι, φωνούντων μᾶλλον ἀπὸ γαστρὸς (33) ἢπερ προειδότων τὰ μέλλοντα, μηδέ ποτε προθέσθαι τὸν ῥῆγα τὴν Παλαιστίνην καταλαβεῖν, ἀλλὰ τὴν ἅπασαν τρέφειν ἔφεσιν κατὰ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ μέλλειν ἐκ τοῦ δήθεν ἀναμφιλέκτου διὰ τῆς λεγομένης Ξυλοκέρου πυλίδος τῆς πόλεως εἰσελθεῖν ἔνδοθι, καὶ δρᾶσαι πρῶτον τὰ ἀπευκταῖα, παθεῖν δ' ἔπειτα τὰ ἀντίρροπα τοῖς δικαίοις τοῦ Θεοῦ σταθμίοις. Καὶ τοιαύταις προληφθεὶς γνώμαις αὐτήν τε τὴν Ξυλόκερκον διὰ τιτάνου καὶ πλίνθου ὀπτῆς ἀπέφραξεν, [259] καὶ βέλη (34) νεοχάλκευτα φέρων πολλάκις ἐν ταῖν χεροῖν ταῦτ' ἔφασκεν ἀκονᾶν κατὰ καρδίας παγησόμενα τῶν Ἀλαμανῶν· δεικνύων δὲ τὴν παράθυρον ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Βλαχερνῶν δι' ἧς (35) ὁρατὰ ἦν τὰ ἱππήλατα πεδία τὰ ἔξωθεν τῶν ἐπάλξεων ἐν τοῖς Φιλοπατίοις καθυπτιάζοντα, ἐκ ταύτης ἔλεγε μέλλειν ἀφιέναι τὰ βέλεμνα, βάλλειν τε καὶ κρταβάλλειν τοὺς Ἀλαμανούς, ὥστε καὶ ἐν γέλωτι ἦγετο τοῖς ἀκούουσι τὰ λεγόμενα. Ἦν δέ τις Δοσίθεος ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ τὴν ἄσκησιν μετιών, ὃς ἐκ Βενετίκων ἕλκειν τὸ γένος καὶ πατρὸς τοὔνομα Βιτικλίνου γεγονέναι ἐλέγετο· συνήθης δὲ καταστὰς Ἰσαακίῳ πρὸ τῆς ἀρχῆς προείρηκεν αὐτῷ τὴν βασιλείαν, κἀπειδήπερ εἴλήφει πέρας τὰ τῆς προρρήσεως, ἦγετο δι' ὅτι πλείστης τιμῆς παρὰ τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ τὰ μεγάλα διεδύνητο καὶ πανριάρχης Ἱερουσολύμων προυβέβλητο καταλύσαντος τὴν ζωὴν τοῦ τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων τότε διέποντος Λεοντίου, ἀνδρὸς χαρίεντος τὸ ἦθος καὶ διαβοήτου τὴν ἀρετήν. Ὁποία δὲ ἡ τῶν βασιλέων ὁρμὴ καὶ ἰσχὺς οὔκουν ἀνεχομένη μὴ οὐχ ὡς αὐτοῖς αἱρετὸν μεταφέρειν καὶ ἀλλοιοῦν τὰ θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα πράγματα, βασιλεύσας Ἰσαάκιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου παραλύει τὸν Καματηρὸν Βασίλειον, καίτοι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ τὰ μέγιστα συναράμενον· αἰτία δ' αὐτῷ περιῆχθη τῆς καθαιρέσεως, ὅτι ἃς Ἀνδρόνικος τῶν εὖ γεγονυιῶν γυναικῶν οὐχ ἑκούσας ἀπέκειρε μυναζούσας, ταύτας αὐτὸς ἐνέδωκε τὸ μέλαν ἀποδύσασθαι ἄμιφιον καὶ πρὸς τὴν πρώτην μεταβλέψαι καὶ ζωὴν καὶ στολήν. Προβαλόμενος δ' ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχην τὸν Μουντάνην Νικήταν, τῆς Μεγίστης ἐκκλησίας ὄντα σακελλάριον, οὐδὲ τὸν τριγέροντα τουτονὶ τῷ θρόνῳ παρῆκεν ἐναποψῦξαι, ἀλλ' ἀφέλειαν καταγνοὺς τοῦ ἀνδρὸς καὶ γῆρας ἐπεγκαλέσας ἀνέγκλητον καὶ ἄκοντα τοῦ θρόνου ἀπεσφενδόνησε, Φρονιμώτερον δὲ διαπεθεὶς περὶ τοῦ τὸν κυβερ-

A 4. Hanc impulsu cujusdam scribebat, qui ex engastrimythi potius afflatu quam prophetico spiritu affirmabat regi nunquam in mentem venisse Palæstinæ occupationem, sed eum nihil aliud cogitare nisi urbis imperatricis dominatum, et per Xylocerci portam haud dubie ingressum ea facturum principio quæ abominanda sint, deinde justo Dei judicio non pauciora perpessurum. Hujusmodi opinionibus **529** occupatus imperator ipsam portam lateribus et cemento obstruxit; et acutas sagittas, quas sæpe manibus gestabat, se in cordibus Alemannorum defixurum esse dicebat; monstrataque fenestra Blachernii palatii in eo loco qui ab altitudine cognomentum habet, unde patentes campi extra progugnacula in Philopatiis

B cernuntur, per eam se illas in Alemannos excussurum eosque prostraturum minabatur, adeo ut ea verba ridicula audientibus viderentur. Is vates erat Dositheus quidam, Studiensis monachus, Venetiis oriundus et patre Viticlino, ut ferebatur, natus, qui Isaacio, cui familiaris erat, privato adhuc imperium prædixerat. Qua prædictione eventu comprobata, summo honore et auctoritate apud hunc imperatorem florens Hierosolymorum patriarcha post Leontii viri eruditi et virtute celebris obitum designatus **530** est. Sed ut imperatorum impetus et potentia non quiescere solet nisi divina humanaque pro suo lubito mutarint, principatum adeptus Isaacius Basilio Camatero, quanquam ejus ope maxime adjutus, patriarchatu dejecto (causa

C prætexebatur quod, quas nobiles matronas Andronicus in monasteria invitas abstrusisset, iis ipse nigro vestitu deposito reditum ad pristinum habitum et vitæ rationem concessisset) Nicetam Muntanum pro eo patriarcham designavit, ecclesiæ maximæ sacellarium. Sed ne hunc quidem, hominem natu maximum, in sacra sede exspirare passus invitum expulit, senium et delirium et levitatem causatus. Cum autem diligentius de gubernatore Ecclesiæ cogitaret, Leontium monachum quemdam magnum pastorem designat, in populi frequentia pro tribunali jurejurando testatus cum virum prius ignotum sibi a Dei Genitrice noctu esse demonstratum, non forma et virtute ejus duntaxat descripto, sed loco etiam ostenso in

D quo habitaret. Verum eo quoque Dei genitricio, **531** priusquam annus elaberetur, reputiato, nihil verecundatus, quod coram tam multis eum

Hier. Wollii notæ.

(33) Τὸ φωνεῖν ἀπὸ γαστρός, interpretatus sum quasi de engastrimytho loqueretur. Quod si cui displicet, exponat *qui ventris causa verba faciunt*, aut *qui temere augurantur potius quam res futuras prœsciunt*.

(34) Alter codex ita miscet hæc, ut non satis constet uter, imperator an patriarcha, tela sit defixurus in cordibus hostium.

(35) Δι' ἧς. Relativum retulit non ad παράθυρον, sed ad θυρίδα, quod non posuit, πταίσματι, ut arbitror, μνημονικῷ ἢ γοῦν σολοικισμῷ.

ut divinum hominum laudibus extulisset, mutationem instituit, Hierosolymitanum Dositheum ad œcumenicum patriarchatum evecturus. Quod cum canones non permittere sciret, Theodorum Balsamonem, magnæ Antiochiæ episcopum, virum ea ætate jurisconsultissimum, astu circumvenit; et in privato colloquio indignationem simulat, quod Ecclesia piis et doctis viris ita destituatur et monastica virtus ita obsolevorit atque evanuerit, ut nemo sit qui universalem sedem, non secus ac solis irrequietus circuitus orbem terrarum, illustret, eamque fidelium quam optime gubernet. Hæc et id genus alia non sine dolore præfatus subjunxit olim fuisse sibi in animo illum ex Antiochena sede in œcumenicam, ut illustrem legalis puritatis lucernam, transferre. Sed ab ea mutatione **532** veterum canonum et ecclesiasticarum sanctionum interdicto deterreri. Si vero ipse, ut legum et canonum peritissimus, translationem, ut olim, ita etiamnunc quoque habere locum, demonstrare ac volgo persuadere posset, se omnino id in lucro deputaturum, eumque, modo liceat, incunctanter designaturum. Hoc modo tractatus Theodorus omnia rata fore affirmavit. Postridie concilio pontificum in æde sacra indicto, et quæstione illa agitata, translatio statim concessa et litteris imperatoriis confirmata est. Ac Antiochenus, ut ante fuerat, ita mansit Antiochenus. Dositheus vero a sede Hierosolymitana Cpolim est translatus, cum tam frequenti et splendido comitatu ut haud dubie regium triumphum æquaret. At primarii sacerdotes cæteriquo facundia insignes, qui se canonibus temere violatis deceptos videbant, obstupefacti, cum risum diutius perferre non possent, extraordinaria conciliabula et plebis conventicula instituunt: alienæ ecclesiæ occupator audit Dositheus; secundo honore abrogato e sede educitur, **533** imperator vero ignominiam illam non fereus omnibus modis adversatur, ac nihil non facit ut approbata illa translatio valeat. Nec multo post abrogatione sublata, Dositheum denuo confirmatum per bipenniferos satellites et palatinos proceres in sacram ædem deducit, populi motum veritus. Erat enim Dositheus ob ambitionem et imperatoris intempestivam pertinaciam et parum laudatum sui studium omnibus invisus. Cæterum rursus sede ejicitur, eodemque modo quo canis Æsopicus, et pontificatum quem tenuerat amittit (nam alius Hierosolymis electus erat) et majori sede excidit, magno vasorum custode Xiphilino Georgio patriarcha designato.

νήσοντα τὴν ἐκκλησίαν εὑρεῖν, προχειρίζεται μέγαν ποιμένα Αεόντιόν τινα μοναχὸν, διαβεβαιούμενος ἐπὶ βασιλικοῦ καὶ διομνύμενος βήματος ὡς οὐκ ἤδει τὸν ἄνδρα πρότερον, νυκτὸς δὲ ἡ Θεομήτωρ τοῦτον αὐτῷ καθυπέδειξε, οὐ τὸ εἶδος μόνον καὶ τὴν ἀρετὴν ὑπογράψασα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον διασαφήσασα καθ' ὃν τὴν οἴκησιν ἔλαχεν. Ἀλλ' οὔπω ἐνιαυτὸς ἐξίκετο, καὶ καταστρέφεται καὶ οὗτος τοῦ πατριαρχικοῦ ὑψώματος. Ἀποσκορακισθέντος δ' οὕτω καὶ Αεοντίου, ἔγνω δραματουργῆσαι μετάθεσιν καὶ εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἐπᾶραι προέδρευσιν τὸν τῶν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον. Εἰδὼς δὲ τοὺς κακύνας τοῦτο μὴ συγχωροῦντας, μέτεισιν ὑπούλως τὸν διέποντα τὸν θρόνον τῆς Θεοῦ πόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας Θεόδωρον τὸν Βαλσαμών, ἄνδρα ὑπὲρ τοὺς τότε πάντας ὄντα νομοτριβῆ. Καὶ δὴ κατὰ μόνας αὐτῷ [P. 260] συγγενόμενος σχηματίζεται τὸν ἀσχάλλοντα εἰ οὕτως ἀνδρῶν φιλοθέων καὶ λογίων ἡ Ἐκκλησία σπανίζεται καὶ ἡ μοναχικὴ διέρριπται καὶ ἠφάντωται ἀρετή, ὡς μὴ πρότερον (36) εἶναι τὸν ἡμέριον τουτονὶ λαμπτῆρα, τὸν ἀεικίνητον ἥλιον, ἢ τὸν ἐπὶ τῶν κεροιάκων τοῦ ἱεροῦ καθιζησόμενον θρόνου καὶ ἀρίστως τὸ τῶν πιστῶν διευθυνοῦντα πλήρωμα. Καὶ τοιαῦθ' ἕτερα σχετλιαστικῶς προαναβαλόμενος ἐπήγαγε πάλαι μὲν βούλεσθαι μετενεγκεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀντιοχέων καθέδρας εἰς τὴν οἰκουμενικὴν περιωπὴν ὡς λύχνον ταῖς τῶν νόμων τηλαυγείαις πάμφωτον, ὑποστέλλεσθαι δὲ τὴν μετάθεσιν ὡς πάλαι τοῖς κανόσιν ἀπειρημένην καὶ τοῖς ἐκκλησιασνικοῖς ἀπάδουσαν θεσμοις· εἰ δ' αὖτὸς σχολὴ ἂν ὡς νόμους καὶ κανόνας ἀκριβωσάμενος χώραν ἔχουσαν ἀποδεδειχέναι, καθά ποτε, καὶ νῦν τὴν μετάθεσιν, καὶ τὰς τῶν πολλῶν εἰς τοῦτο μεθαρμόσεις γνώμας, ἔρματον ὄντως ἡγήσεται τὸ πραχθὲν καὶ οὐκ ἀναβαλεῖται τὸ πέρας ἀνεύθυνον ποιοῦν τὴν προχείρισιν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτως μετῆλθε τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον, ὁ δὲ πάντα ἐκτελῆ γενέσθαι κατέθετο. Σύλλογοι οὖν μετ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀρχιερέων ἀνὰ τὰ ἀρχεῖα τὰ ἱερὰ καὶ σύνοδοι καὶ συζήτησις περὶ μεταθέσεως, καὶ παρὰ πόδας ἐκχώρησις καὶ τόμος ἐπὶ βασιλικοῦ συμπληρούμενος βήματος, καὶ ὁ μὲν Ἀντιοχείας πάλιν Ἀντιοχείας ἐὼμενος, ὁ δὲ Δοσίθεος ἀπὸ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων θώκου εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναγόμενος, καὶ ἡ προπομπὴ ὡς λαμπροτάτη καὶ πολυανθρωποτάτη τῶν πώποτε, ὡς εἶναι καὶ θριάμβοις βασιλέων ἀμφήριστος, καὶ ἀχαναῖς ἐπὶ τούτῳ οἱ φενακισθέντες ἀρχιεφεῖς καὶ τοὺς κανόνας εἰκῇ κατανωτισάμενοι. Ἀμέλει τοι καὶ μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνεγκεῖν τὸν γέλωτα ἔχοντες παρασυναγωγὰς ποιοῦσι καὶ ὀχλαγώγια οἱ λογάδες τοῦ

Hier Wolfii notæ.

(36) Ὡς μὴ πρότερον· Depravatus videtur hic locus. Ego in vertendo qualemcunque sententiam sum secutus. Vetustus codex et ipse habet verba satis perplexa: Ὡς ὅτι ἡ Ἐκκλησία — διϊθύνεις· *Ecclesiam non habere viros pios et eruditos, eaque de causa et monasticam vitam dejectam et desertam esse. Et tu, inquit, illustre sidus, non apparuisti prius, ut in solio hoc patriarchico consideres et Christianum gregem optime gubernares.* In cæteris duobus codicibus pro κεροιάκων fortasse legendum διάκων, sine syllaba κερ, et pro ἥλιον ἢ τὸν fortasse legendum ἢ αὐτὸν, ut hæc de sole sententia non ad alium quam ad ipsum Balsamum referatur.

βήματος, καὶ τῶν ἀρχιερέων ὁπόσων εἶχε τὴν γλῶτταν πρὸς λύγων ἰσχὺν ἐπίσημον. Οὐκοῦν ἐπιβάτης ἐκκλησίας ἀλλοτρίας ἀκούει Δοσίθεος, καὶ ἀναλυομένην ἔσχε τὴν δευτέραν τιμήν, καὶ τοῦ θρόνου κατάγεται. Τὴν δ' ἧτταν μὴ φέρειν ἔχων ὁ βασιλεὺς ἀναμαχόμενος ἦν καὶ παντοίως σπεύδων ἰσχύειν τὴν κυρωθεῖσαν μετάθεσιν, καὶ μετὰ βραχύν τινα χρόνον ἀναλύσας τὰ ἐπιγενόμενα αὖθις ἐστήριξε τὸν Δοσίθεον, ὅτε καὶ διὰ τῶν πελεκυφόρων καὶ τῶν τοῦ παλατίου ἐκκρίτων προὔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸ μέγιστον τέμενος, δεδιὼς μὴ τὸ πλῆθος νεωτερίσειεν· ἦν γὰρ διὰ μίσους ἅπασιν ὡς φιλόθρονος ὁ Δοσίθεος (37), καὶ τὸ τοῦ κρατοῦντος ἐπὶ μὴ καιρίοις πράγμασιν ἐνστατικόν τε καὶ φίλαυτον οὐκ ἐπαινετόν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τοῦ θρόνου ἀποδιοπομπεῖται Δοσίθεος, καὶ πέπονθεν ἀτεχνῶς τὸ τῆς Αἰσωπείας κυνός, ἥς τε διεῖπεν ἀποπεσών ἱερᾶς ἀρχῆς (ἕτερος γὰρ Ἱεροσολύμων κεχειροτόνητο) καὶ τοῦ μείζονος θρόνου καθαιρεθείς. Καὶ τοῦτο μὲν ἐσέπειτα, καὶ προχειρίζεται πατριάρχης μέγας ὢν σκευοφύλαξ ὁ Ξιφιλῖνος Γεώργιος.

ε'. [P. 261] Τότε δ', ὡς ἁπανταχῇ περιῄδετο, ἐκ Σολομωντείων βίβλων ἰνδάλματα τῶν ἐσομένων καί τινας ἐμφάσεις κατὰ τοὺς ὀνειροπομπούς δαίμονας ἀποτρυγῶν ὁ Δοσίθεος οὐχ ὥσπερ ἀπὸ ῥινός, ἀλλ' ἐκ τῶν ὤτων εἵλκε τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ δέ γε πρωτοστράτωρ κατὰ τὰς βασιλικὰς ὑποθημοσύνας διαπραττόμενος παρεβλέπετο τὰ πρὸς αὐτὸν γραφόμενα παρὰ τοῦ ῥηγός, καὶ ἅπας ἐγίνετο τοῦ ὁρᾶσαί τι κακὸν τοὺς Ἀλαμανοὺς περὶ ωρυγανισμὸν ἐξιόν. τας. Καὶ δή ποτε περὶ τοὺς διαχιλίους τε καὶ εὐίππους ἀποκεκριμένως ἠθέλησεν ἀγχοῦ που τῆς Φιλίππου παρελθεῖν νυκτὸς καὶ τῶν ἐκεῖθι βουνῶν ἐχομένους ὑποκαθίσαι λόχον καὶ τοῖς σιτοφόροις ἐπιθέσθαι ὄρθριος. Καὶ αὐτὸς μὲν τοιαύτης εἶχετο πράξεως, τὰ δὲ σκευοφόρα καὶ τὸ ὑπουργικὸν τοῖς στρατιώταις καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα ἐκεῖθεν μεταβῆναι μεθ' ἡμῶν ἐπέταξεν, ὡς εἰ θεόθεν ἦν ἐμπνευσθείς. Οὔπω γὰρ ἦν ἡμέρα διαγελῶσα, καὶ οἱ Ἀλαμανοὶ μαθόντες παρὰ τῶν ἐς τὸ φρούριον τὸν Προυσηνὸν Ἀρμενίων (ἐκεῖσε γὰρ ἡ βασιλικὴ κατεστρατοπεδεύετο στρατιὰ) ὅσα ἦν τῷ πρωτοστράτορι πρὸς βουλῆς, νύκτα τὴν αὐτὴν ἐξάραντες τῆς Φιλίππου ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας σιδήρῳ πάντες κατάφρακτοι ἐπιθέσθαι ἡμῖν ἠπείγοντο, λαθόντες οὓς εἴχομεν ὀπτῆρας καὶ φύλακας, μηδὲ τοῖς ἅμα τῷ πρωτοστράτορι ἐπιλέκτοις συνηντηκότες, ἐπεὶ καὶ ὁ μὲν πρωτοστράτωρ τὰ τοῖς ὄρεσι πρυσεγγίζοντα μέρη ἐπεπορεύετο, ἔνθα καὶ χωρία ἦν εἰσέτι τῶν ἐπιτηδείων ἔμπλεα, καὶ τοὺς γηλόφους ὑπεδύετο κλέπτων τὸ θεαθῆναι πρὸς τοῦ θηράματος· οἱ δ' Ἀλαμανοὶ πεποιθότως ἐβάδιζον τὴν διὰ λείου πεδίου εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον φέρουσαν. Ὡς δ' οὐδένα εὗρόσαν ἀντίμαχον οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ τὴν μὲν ἀποσκευὴν τοῦ στρατεύματος κατὰ τὴν τῆτες δείλην ἀπονοστῆσαι ἐκεῖθεν ἐπύθοντο, ὅσον δ' αὐτοῦ κράτιστον, κατὰ τῶν ἐκ τοῦ γένους σφῶν τὰ σῖτα εἰς τὴν παρεμβολὴν μεταφερόντων ἐφορμηκέναι, μὴ ἀναμείναντες τὴν ἀγγελίαν τοὺς ἵππους μετήνεγκαν, εὑρεθῆναι τοῖς ζητοῦσιν γλιχόμενοι. Οὐκοῦν οἱ μὲν τὸν ἐκεῖθι λόφον ὑποκαταβαίνοντες, ὃς περὶ τὸ φρούριον ἔξῆρται τὸν Προυσηνόν, οἱ δ' ἡμέτεροι ἀντίοντες προσέμιξαν ἀλλήλοις ἀδόκητοι. Ἐπεὶ δὲ καὶ συμπλακέντες ἐμάχοντο, οἱ μὲν Ἀλανοὶ ἐξηγούμενον αὐτῶν ἔχοντες τὸν τοῦ Ἀλεξίου Βρανᾶ υἱὸν τὸν Θεόδωρον μικροῦ

5. Tum vero, quod ubique erat celebre, ex Salomonis libris futurarum rerum imagines et formas quasdam, instar daemonum qui somnia immittunt, depingendo, non uaso sed auribus trahebat imperatorem. Cujus jussis protostrator obsequens, litteris regis neglectis, totus in eo erat ut Alemannis noceret frumentatum exeuntibus. Et quadam nocte circiter bis mille insignibus equitibus delectis ad 534 Philippopolim proficisci, et insidiis in collibus illis collocatis frumentatores mane invadere instituit. Ac ei rei intentus impedimenta, servitia militum et reliquum exercitum, quasi numine afflatus, nobiscum discedere jussit. Priusquam enim diluxerat, Alemanni ab Armeniis Pruseni castelli (ibi enim constiterat imperatoris exercitus) de protostratoris consilio certiores redditi, eadem nocte ultra quinque millia cataphractorum in nostrum exercitum immittere properabant, nostris speculatoribus et custodibus deceptis, nec protostratori facti obviam. Nam is quidem partes montibus vicinas, in quibus prædia erant adhuc commeatu referta, pertransibat, et tumulos subibat, ne ab iis conspiceretur quos venabatur. Alemanni vero confidenter per planitiem ad Romana castra pergebant. Sed cum nemine reperto nostros pridie sub cœnæ tempus discessisse, delectisque fortissimis ad frumentatores suos circumveniendos abiisse audivissent, ne exspectato quidem nuntio convertunt equos, ut ab iis inveniretur a quibus 535 quærebantur. Igitur cum ex eo colle descenderent qui juxta Prusenum castellum eminet, nostri vero ascenderent, ex improviso concurrerunt. Ut ad arma ventum est, Alani Theodoro Alexii Branæ filio duce fere omnes cecidérunt, quippe qui primi et soli cum Alemannis pugnarent. Romani vero præcipiti et turpi fugæ se mandabant, vix aspectu hostium tolerato; et ipse protostrator alia via elapsus a nobis in tertium usque diem visus non est, et manibus hostium cupidissime evitatis, vix tanquam ex longo mari salsam veluti aquam adhuc exspuens, in portum perveclus, rediit, confusis Alemannorum vocibus de eo capiendo adhuc aures ejus personantibus. Multique sine armis, sine equis in castra redierunt, fractis in illa cursus contentione vehiculis. Ex eo tantum ab Ale-

Hier. Wollii notæ.

(37) Alter Dositheo ambitionem, imperatori philautiam tribuit, hic utrumque Dositheo.

mannis sejuncti sumus,ut ultra LX stadia recederemus.Nam illi ad Philippopolim permanebant, nos citra extremitates Achridi quiescebamus, de vita duntaxat conservanda solliciti : imo et nostram provinciam populabamur, **536** ut commeatus suppeteret. Quæ cum ad imperatorem perlata essent, vix eum moverunt ut nonnihil de pertinacia remitteret. Et nos etiam paulo post ad eum profecti singula diligentius exponebamus, illo adjecto, Alemannos dicere nihil esse aliud quod imperatorem ad negligenda Occidentalium Christianorum pacta impulerit, nisi quod cum principe Saracenorum pacem fecisset, et ut moris illorum esset in amicitia constituenda, uterque vena in pectore incisa suum alteri sanguinem propinasset. Sic tandem ejus contumaciam ita fregimus, ut consilio in contrarium mutato Alemannorum transitum in Orientem expeteret Quem cum regem ob instantem hiemem (nam Novembri mense hæc acta sunt) in verum tempus differre cerneret, rursus ad ingenium rediit ; et per litteras, contra decorum imperatorium, regi vaticinatus est eum ante Pascha moriturum. Et ut alia quæ antecessore præteream (plura enim habent quæ in dictis et factis auctoris culpentur quam quæ laudentur), vix adducitur ut legatos ad illum reverti patiatur.E quibus ubi is cognovit imperatorem eos neque consessu neque ullo alio singulari honore dignatum esse,sed æque ut Romanos serviliter astare sivisse, **537** quamvis episcopo et cognatos suos, indignationem et iracundiam dissimulare non potuit. Ut autem legati nostri ad eum venerunt, et ipsos sibi assidere jussit, nec ministros, coquos et equisones eorum astare passus est. Qui cum decere negarent ut ministri regi maximo assiderent, satis esse quod suis dominis honos is haberetur, non destitit, sed invitos etiam illis assidere coegit. Quo facto Romanos subsannabat ; et innuebat eos neque virtutis neque generis habere rationem, sed ut subulci porcos omnes, sive pingues et pretii majoris sive macilentos, in eandem harum compellerent, ita Romanis etiam sine discrimine quosvis astare oportere.Non multo post, commeatus penuria coactus, exercitu diviso Orestiadem abiit, filio suo cum episcopis et justis copiis Philippopoli relictis, quibus dixit: « Vobis **538** hic requiescendum est, dum fessas tibias et labascentia genua ex illa apud Græcum regem statione relocillaveritis. »

καὶ δῆλος ἦν ἐπὶ τῷ γεγονότι τῷδε διαπρισόμενος. Ὡς ἑαυτῷ συμπαρέδρους πεποίηκεν αὐτούς τε καὶ τοὺς ἱπποκόμους καὶ μάττοντας παρίστασθαι ἀρεικῶς. Μὴ εἶναι δὲ λεγόντων ἐκείνων εἰκὸς βασιλεῖ μεγίστῳ συνθωκεύειν ὑπηρέτας (ἀρκετὸν γὰρ ὅτι καὶ οἱ κύριοι αὐτῶν συνεδρεύουσιν) οὐ καθυφῆκέ τι μικρὸν τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ μὴ ἑκόντας τοῖς δεσπόταις αὐτοὺς συγκατέκλινεν, ἐν οἷς ἔπραττε Ῥωμαίους καταμωκώμενος, καὶ δεικνὺς μὴ ἀρετῆς καὶ γένους εἶναι παρ' αὐτοῖς διαστολήν, ἀλλ' ὡς ἐς σωρὸν οἱ συφορβοὶ τὰς σῦς ἀπαξαπάσας εἰσελάσιν εἰς ἕνα σταθμὸν μὴ διιστῶντες τὰς πίονας καὶ πλειόνως διαγέειν ἐχούσας τὸ ἀποδίδοσθαι, οὕτω δὴ καὶ Ῥωμαῖοι παραστατοῦντας ἔχουσιν ἅπαντας. Οὐ πολλοῦ δὲ διαγενομένου καιροῦ ἠνάγκασεν αὐτὸν ἡ τῶν ἐπιτηδείων ὑποσπάνισις μερίσαι τὸ οἰκεῖον στράτευμα. Οἰκοῦν αὐτὸς μὲν ἄπεισιν εἰς Ὀρεστιάδα, κατὰ δὲ τὴν Φιλιππούπολιν εἴασε τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν καὶ τοὺς ἐπισκόπους μεθ' ἱκανοῦ στρατεύματος, εἰπὼν ὡς « Ἀναπαύσασθαι χρεὼν ὑμᾶς ἔπεσον πάντες ὡς μόνοι καὶ πρῶτοι μαχεσάμενοι τοῖς Ἀλαμανοῖς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐδρεπέτευον προτροπάδην καὶ ἀκλεῶς, μηδὲ καθαρῶς ἐμβλέψαι τοῖς ἐναντίοις ὑπενεγκόντες. Καὶ αὐτὸς δὴ ὁ πρωτοστράτωρ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνακεχωρηκὼς ἄφαντος ἦν ἐκ τοῦδε ἡμῶν εἰς τρίτην ἡμέραν, τρισάσμενος δὲ τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων διέκφυγεν μόλις ἐπανέζευξεν ὡς ἐκ μακροῦ πελάγους εἰς λιμένα κατάρας, ἔτι τὴν ἅλμην ἀποπτύων τοῦ μαχισμοῦ καὶ τοῖς ὦσι φέρων ἐναύλους τὰς ἐπὶ τῷ αὐτὸν ἁλῶναι προϊεμένας διατόρους φωνὰς τῶν Ἀλαμανῶν. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀνοπλοι καὶ ἄνιπποι ἐς τὸ στρατόπεδον ἐπανῆλθοσαν, τῇ συντονίᾳ τοῦ ὁρόμου λακησάντων σφίσι τῶν ὀχημάτων. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε τοσοῦτον ἀπεσχοινίσμεθα ἀλλήλων Ἀλαμανοί τε καὶ [P. 262] Ῥωμαῖοι ὡς σταδίους διεστάναι πλείους τῶν ἑξήκοντα· οἱ μὲν γὰρ ἔτι τῇ Φιλίππου προσέμενον, ἡμεῖς δὲ περὶ τὰ ἔσχατα τῆς Ἀχριδοῦ γενόμενοι ἡσυχάζομεν, εἰ σωζοίμεθα μόνον ἐπιμελόμενοι. Εἶπω δέ τι καὶ ἕτερον, κειρόντες τὴν ἰδίαν τὰ σῖτα εἰσεφερόμεθα. Καὶ τὰ τοιαῦτα εἰσεληλυθότα τοῦ βασιλέως ἐνώπιον ἐνδοῦναι μόγις τοῦ ἄγαν ἔπεισαν. Καὶ ἡμεῖς δ' αὐτοὶ μετὰ βραχὺ ἀφικόμενοι κατὰ μέρος πάντα διηγησάμεθα, προσθέμενοι ὥς φασιν οἱ Ἀλαμανοὶ μηδὲν ἕτερον εἶναι τὸ πεῖσαν τὸν βασιλέα Ῥωμαίων τὰ τῶν ἑσπερίων Χριστιανῶν ὅρκια παραβλέψασθαι ἢ τὸ μετὰ τοῦ τῶν Σαρακηνῶν ἄρχοντος σπείσασθαι, καὶ κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς περὶ φιλίας κρατοῦν ἔθιμον ἀμφοτέρους σχάσαι φλέβα τὴν ἐπιστήθιον καὶ τὸ ἐκεῖθεν ἐκρυὲν αἷμα ἑκάτερον εἰς πόσιν ἀντιπροτείνασθαι. Καὶ μεταβαλεῖν οὕτως ἰσχύσαμεν τῆς ἐνστάσεως. Ἀμέλει τὴν ἐναντίαν τραπόμενος τῆς προτέρας ὁ βασιλεὺς προθέσεως, ἐγλίχετο τῆς ἐς Ἕω τῶν Ἀλαμανῶν περαιώσεως. Ὁρῶν δὲ τὸν ῥῆγα διὰ τὴν ἐς χειμῶνα τῆς ὥρας μετατροπὴν (ἦν γὰρ Νοέμβριος μὴν ὅτε ταῦτα ἐγίνετο) εἰς ἔαρ τὴν μετάβασιν ἀνατιθέμενον, πάλιν τοῖς προτέροις ἐνέμενε, καὶ ἐπιστέλλων προηγόρευε τῷ ῥηγί, βασιλεῦσιν οὐχ ἁρμοδίως, ὡς θανεῖται πρὸ τῶν πασχαλίων ἡμερῶν. Καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ παρῶ πλείω κατηγορίαν τοῦ ὀρῶντος καὶ λέγοντος ἅπερ ἔπαινον ἔχοντα, πείθεται μόλις διαφεῦναι τοὺς πρέσβεις ἐς τὸν ῥῆγα ἐπανελθεῖν. Αὐτὸς δὲ τούτους ἰδών, καὶ μαθὼν ὡς οὔτε καθ' ὁρᾶς ὁ βασιλεὺς αὐτοῖς μετέδωκεν ἀλλὰ δουλοπρεπῶς ἐπ' ἴσης Ῥωμαίοις αὐτῷ παρειστήκεισαν ὀπτανόμενοι, οὔτε τινὸς ἑτέρου ἠξιώθησαν ἀγαθοῦ ἐξαιρέτου ἐπίσκοποί τε ὄντες καὶ αὐτῷ προσγενεῖς, ἠγανάκτει δὲ καὶ πρέσβεις ἡμέτεροι παρ' ἐκείνου ἀφίκοντο, ὑπηρετουμένους αὐτοῖς, μηδὲ τοὺς ὀψοποιοὺς καὶ

ἐνταυθοῖ, ἄχρι δὴ τὰς παρειμένας κνήμας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἐκ τοῦ παρίστασθαι τῷ βασιλεῖ Γραικῶν [P. 263] ἀναῤῥώσβειήτε. »

ς'. Ἐπεὶ δ' ὁ χειμὼν παρῆλθε καὶ τὰ ἄνθη ἔδω- A κεν ὀσμήν, ἀνανεοῦται τοὺς ὅρκους ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ ῥὴξ, καὶ τοῦ μὲν ὁμωμόκεσαν οἱ τοπάρχαι καὶ μεγιστᾶνες παρελεύσεσθαι τὸν ῥῆγα διὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς καὶ μὴ δι' ἀγρῶν ἢ ἀμπελώνων διελεύσεσθαι, ὁδῷ βασιλικῇ πορεύσεσθαι, οὐδ' ἐκκλινεῖν δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, ἕως τὰ τῶν Ῥωμαίων παρελεύσεται ὅρια. Βασιλεὺς δὲ δέδωκεν ὁμήρους τινὰς τῶν ἐξ αἵματος. Ὡρκώθησαν δὲ καὶ ἔνδον τοῦ μεγίστου νεὼ ἀπὸ τῶν ἀγοραίων καὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς πεντακόσιοι, ὡς ὁ βασιλεὺς ἀπαραβάτους τὰς συνθήκας φυλάξει καὶ χορηγήσει τοῖς Ἀλαμανοῖς ἡγεμόνας ὁδοῦ καὶ ἐφόδια. Τότε καὶ τῶν κριτῶν τοῦ Βήλου τινὲς εἰς τὸν ῥῆγα κατὰ λόγον ὁμήρων στελλόμενοι οὐχ ὑπήκουσαν, καὶ μὴ ἔχοντες ἀντιπίπτειν βασιλεῖ καὶ καθῆσθαι οἴκαδε ἀδεῶς γωνίαις ἀλλοτρίων δόμων ἑαυτοὺς ἐνετύμβευσαν μέχρι τῆς εἰς ἕω τοῦ ῥηγὸς διαβάσεως. Βασιλεὺς δὲ χολωθεὶς ἀντὶ μὲν τῶν κριτῶν τοῦ Βήλου ταβελλίονας ἀπέστειλεν ὄψιδας, τὰς δὲ τῶν μὴ πεισθέντων κτήσεις τε καὶ οἰκήσεις οἷς ἥρεῖτο παρέσχετο, καὶ δικαστὰς ἑτέρους προὐβάλετο. Ὕστερον δὲ μὴ ἀπείθειαν, ἀλλὰ δειλίαν εἶναι οὐκ ἄλογον ἐπιγνοὺς τὸ πραχθὲν, τῶν τε κτήσεων κυρίους αὖθις πεποίηκε καὶ τῶν πρωτέρων ἠξιώκει τιμῶν. Τῶν δὲ συμφωνιῶν πεπερασμένων βασιλεὺς μὲν τῷ ῥηγὶ ἀργυρέων νομισμάτων στέλλει κεντηνάρια τέτσαρα καὶ μεριφανῆ νήματα χρυσοϋφῆ, κἀκεῖνος ἄλλοις ἀντιδέξιοῦται τοῦτον δωρήμασι. Κἀντεῦθεν πλοίων πλείστων ἱππαγωγῶν ἀπενεχθέντων εἰς Καλλιούπολιν, ἐπεὶ καὶ τοῦτο ἀλλήλοις συνέδοξεν ὥστε διαπλωΐσεσι δίτταῖς μετὰ τοῦ παντὸς αὐτὸν διαπεραιωθῆναι στρατεύματος (ἐδεδίει γὰρ μὴ παρασπονδήσαντες Ῥωμαῖοι τοῖς κατὰ βραγεῖς διαπερῶσιν εἰς τὴν ἀντιπέραν ἐπίθωνται), οὕτως οὐχ ἡμέραις πλείοσι τῶν τεττάρων κατὰ τὴν ἕω γίνεται. Ὡς δ' ἤγγισε κατὰ τὴν Φιλαδέλφειαν, οὔτε παρῆλθε διὰ τῆς πόλεως, καὶ οἱ ταύτης φιλενδεικτοῦντες οἰκήτορες ἐν τῷ ἀπαίρειν τὸν ῥῆγα ἑκαῖθεν πρὸς πόλεμον μεθηρμόσθησαν καὶ μέρει τῆς στρατιᾶς κατὰ λῃστείαν ἐπέθεντο. Ὡς δ' οὐ προὐχώρει τούτοις τὰ καταθύμια, ἀλλ' ἀνδρικαῖσι χαλκήρεσιν ἢ γίγασιν ἀκαταβλήτοις προσεγγίζοντες ἔγνωσαν, μετέθεντο τὴν ὁρμὴν εἰς τροπήν. Οἱ δὲ διὰ τοῦ Ἀετοῦ λεγομένου χώρου πορευθέντες παρενέβαλον εἰς τὴν ἐν Φρυγίᾳ Λαοδίκειαν. Καὶ φιλοφρονηθέντες ἐκεῖσε ἀσπασιώτατα καὶ ξεναγωγηθέντες ὡς οὐχ ἑτέρωθι, καὶ πάντες μὲν τοῖς Λαοδικεῦσι πάντα τὰ θεόθεν ἐπηύξαντο ἀγαθὰ, ὁ δὲ ῥὴξ καὶ μάλιστα· ἀνατείνας γὰρ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν καὶ ἄρας ἄνω τὰ ὄμματα, τὸ δὲ γόνυ κάμψας εἰς γῆν, εἴ τι βιωφελὲς, εἴ τι ψυχῶν σωτήριον, ἐκ τοῦ τῶν ὅλων κηδεμόνος Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐπικαταπτῆναι τούτοις ἱκέτευσεν, ἐπειπὼν ὡς, εἰ Χριστιανοῖς τοιούτοις ἐνευθηνεῖτο ἡ Ῥωμαίων γῆ καὶ εὐγνωμόνως οὕτω τοὺς τοῦ Χριστοῦ ὁπλίτας [P. 264] καθυπεδέχοντο, κἀκεῖνοι τὸν ἐπιφερόμενον πλοῦτον σφίσιν ἀγαπητῶς ἂν, τὰ ἐπιτήδεια μετ' εἰρήνης παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ τὰ ὅρια Ῥωμαίων πάλαι παρῆλθοσαν, ἀγεύστους Χριστιανῶν αἵματος καὶ ὀπνούσας ἐπὶ κοιλεῶν τὰς λόγχας φέροντες.

6. Elapsa hieme, cum prata jam reflorescerent, fœdus inter regem et imperatorem renovatur; ac illius principes et magnates jurant regem per Romanas provincias via regia transiturum, neque læva neque dextra vel in vineas vel in agros evagantem, donec Romanorum fines excesserit. Imperator vero quosdam cognatos suos dedit obsides, et in maximo templo circumforanei et palatini proceres quingenti jurejurando sunt adacti imperatorem pacta inviolata conservaturum et Alemannis viæ ductores et viaticum suppeditaturum. Tum etiam quidam ex Beli judicibus ad regem obsidum locu mittendi, quia palam imperatori refugari tutoque sedere domi non poterant, in alienarum ædium angulis, donec rex in Orientem transiisset, sese abdiderunt. Enimvero imperator iratus judicum loco tabelliones misit obsides, et contumacium possessiones et ædes iis donavit quibus voluit, aliosque judices designavit. Post vero cum id non contumacia **539** sed metu non supervacaneo factum esse comperisset, eis et possessiones et dignitatem pristinam restituit. Pactione peracta, regi quatuor centenarios argenteæ monetæ et eximias telas auro intertextas mittit, aliaque ab illo munera recipit. Inde plurimis navibus equestribus Calliopolim perductis (nam id quoque convenerat, ut duabus navigationibus totus exercitus trajiceret, rege metuente ne Romani pactis violatis paucos una vehentes in trajectu occiderent) rex diebus non amplius quatuor in Orientem pervenit. Ut ad Philadelphiam accessit, neque per urbem transiit et ejus incolæ simulata amicitia, in regis discessu, in inimicitias erumpente parte exercitus per latrocinium sunt adorti. Ut vero res parum successit, sed ferreas statuas aut gigantes sibi oppugnare videbantur, terga dederunt. Alemanni vero per Aquilæ prædium (loci nomen id est) profecti ad Phrygiæ Laodiceam castra posuerunt; ibique humanissime susceptі et hospitalius quam alibi usquam tractati, cum omnes Laodicensibus faustissima quæque a Deo sunt precati, tum rex manibus et oculis in cœlum sublatis, genibus vero humi flexis, oravit **540** ut quidquid vitæ prodesset, quidquid animis salutem afferret, id a gubernatore universitatis Deo Patre illis tribueretur, hacadjecta clausula, si Romanæ provinciæ Christianis hujusmodi florerent et adeo benigne Christi milites susciperent, se et illis opes quas attulissent libenter fuisse daturos, commeatu pacate accepto, et fines Romanorum jampridem fuisse transituros, hastis nullius Christiani sanguine contaminatis.

Cum altius ascenderent, nec Turcos benignos A sunt experti : sed et hi apertam pugnam declinantes latrociniis eos, ubi poterant, infestabant, quanquam æque ut Romani, pacti, si absque maleficio transirent, se eis omnia quæ prætercunti exercitui essent opus suppeditaturos. Ac sane eis quoque profuisset, si pactis stetissent. Nunc inani spe elati in apertum bellum eruperunt. Itaque rex ad castrum Philomelium prælio cum Iconiensis sultani liberis commisso (quem regno erepto Iconio expulerant, pristina ejus felicitate in ærumnosam senectutem mutata) cum ipsos facile profligavit, tum 541 Philomelium evertit atque incendit. Eosdem etiam ad Cingularium vicit. Cum enim angustiis occupatis Alemannorum transitum observarent, ille consilio hostium intellecto castra in campo B posuit ; et copiis suis noctu bifariam divisis, unam partem in tentoriis manere jussit, alteram diluculo fuga simulata viam aliam insistere. Persæ autem dolum eum rem veram esse rati, læti ex angustiis in apertum campum effusi vallum Alemannorum irrumpunt, simul et securi et læti, ut paratam prædam, magnas opes direpturi. Omnis enim Barbarus avarus est, et pecuniæ causa pleraque, ne dicam omnia, et dicit et facit. Ut vero et qui fugerant se converterunt, et qui in castris erant confidenter occurrerunt, Persæ circumventi occidebantur.

Ἀφάμενοι δὲ τῆς ἄνω πορείας οὐδὲ τοὺς Ταύρκους εὕρισκον ἡπίως αὐτοῖς προσφερομένους, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τὴν ἐνώπιον μάχην ἐκκλίνοντες ἐλῃστευον ὅπῃ ποτὲ ἴσχυον, καίτοι Ῥωμαίοις ἐπ' ἴσης συνθέμενοι διὰ τῆς χώρας σφῶν τούτους ἀμαχητὶ παρελθεῖν, καὶ πάντα χορηγήσειν ὁπόσων οἱ παροδεύοντες χρῄζουσι. Καὶ ἦν ἂν οὐ πρὸς κακοῦ καὶ αὐτοῖς, εἰ τὰς συνθήκας ἐτήρησαν· νῦν δ' ἐλπίσι κεναῖς κουφιζόμενοι πρὸς προῦπτον ἠρήνευσθησαν πόλεμον. Τῷ τοι καὶ περὶ τὸ κάστρον τὸ λεγόμενον Φιλομήλιον συγκεκροτηκὼς πόλεμον ὁ ῥὴξ μετὰ τῶν παίδων τοῦ Ἰκονιέως σουλτάνου, οἵτινες αὐτὸν τοῦ ἄρχειν καὶ βασιλεύειν παρέλυσαν καὶ τοῦ Ἰκονίου ἀπεώσαντο, τὴν προτέραν πατρικὴν εὐκληρίαν εἰς γῆρας μεταβέμενοι δύσβαιμον, αὐτούς τε ῥᾷστα ἔτρέψατο καὶ τὸ Φιλομήλιον πολιορκήσας ἐνέπρησεν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ λεγόμενον Γιγκλάριον αὐτοῖς συμβαλὼν τὸ κράτος ἤρατο, ὅτε καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι τὰς τῶν παρόδων προκατειληφότες στενὰς προσέμενον τὴν τῶν Ἀλαμανῶν ἐκεῖθι ἄφιξιν, ὁ δὲ ῥὴξ τὸ τῶν ὑπεναντίων σκέμμα συνεὶς ἐπὶ τύπου κατεστρατοπέδευσε πεδινοῦ, νυκτὸς δὲ εἰς δύο μοίρας τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον διελὼν τὸ μὲν ταῖς σκηναῖς προσμένειν ἀπέταξε, τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν ὑποφαινομένης ἡμέρας εἰς ἀπόβρασιν ἐπέταξε πλαστῶς ἐνσκευάζεσθαι ἄλλης ἀπτόμενον ὁδοῦ. Οἱ τοίνυν Πέρσαι τὸν δόλον ἔργον ἀληθὲς εἶναι ὑποτοπήσαντες ἀπανίστανται μὲν τῶν δυσχωριῶν περιχαρῶς, κατὰ δὲ τὸ πεδίον γενόμενοι τὸν χάρακα εἰσέδυσαν τῶν Ἀλαμανῶν, ἀθροντιστοῦντες ἅμα καὶ χαίροντες ὡσεί καὶ προχείρῳ ἑρμαίῳ τοῖς ἐν αὐτῷ ἐντευξόμενοι πολλοῖς οὖσι καὶ ἀγαθοῖς, ἐκεῖ καὶ φιλοκερδὴς ἅπας Βάρβαρος, καὶ τὰ πλείω ἢ καὶ πάντα πράττων ἐστὶ καὶ φθεγγόμενος πρὸς ἀργύριον· Ὡς δὲ οἵ τε φεύγοντες ἐπανέλυσαν καὶ οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς εὐθαρσῶς ὑπηντίαζον, περιειλούμενοι οἱ Πέρσαι τὴν πρὸς θάνατον ἤγοντο.

7. Neque vero ex his duobus duntaxat præliis C rex formidabilis evasit et apud Orientales gentes celebris, sed ex eo etiam quod Turcos ad ipsum Iconium iisdem cladibus affecit. Nam ipse quidem sultanus ad Taxara profugus ignorationem excusabat eorum quæ filii 542 sui fecissent, utpote ab uno ex iis Copatino regno pulsus : Turci vero hortorum aggeribus et fossis, quæ crebra sunt juxta Iconium, occupatis, et maceriis pro muro objectis, Alemannorum accessum facile se prohibituros putabant, cum omnes sagittarii optimi essent, atque uno in loco expediti cum gravis armaturæ equitibus pugnaturi ; sed id quoque consilium eorum fuit irritum. Nam Alemanni cum Turcos septa hortorum subire atque inde velut ex propugnaculis sagittare viderent, sic fecerunt. D Quisque peditem armatum in equi sui tergum recepit, ut ex ea tanquam scala, macerie conscensa, cominus cum hoste congrederetur ; et ipsi, qua equis patebat iter, oppugnabantur. Ita tum quoque Turci plerique mali male perierunt ; nonnulli etiam dispersi fuga salutem quæsivere. Ut autem occisorum multitudinem hostium testimonio confirmemus, Ismaelita quidam qui ei pugnæ interfuerat, ad imperatorem profugus, per suam religionem juravit se ducentos argenti stateres pollin-

ζ'. Οὐ μόνον οὖν ἐκ τῶν δυοῖν τουτων πολέμων φοβερὸς ὁ ῥὴξ ἐγεγόνει καὶ παρὰ τοῖς ἑῴοις ἔθνεσι διαβόητος, ἀλλ' ὅτι καὶ κατ' αὐτὸ τὸ Ἰκόνιον τοῖς αὐτοῖς τοὺς Τούρκους περιέβαλε δυσπραγήμασιν. Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ σουλτὰν εἰς τὰ Τάξαρα δραπετεύσας ἀπελογεῖτο μηδὲν εἰδέναι ὧν οἱ υἱεῖς αὐτοῦ διεπράξαντο, ὅτι καὶ τῆς ἀρχῆς ὑφ' ἑνὸς αὐτῶν τοῦ Κοπαττίνου ἀπεσκοράκισται· οἱ δὲ Τοῦρκοι τὰ τῶν κήπων ὑπεισδύντες ταφρεύματά τε καὶ τοὺς διώρυχας, οἵ συνεχεῖς εἰσι περὶ τὸ Ἰκόνιον, καὶ τοὺς ἐκ λίθων περιβόλους ὡς ἔρκος περιβαλλόμενοι, ἐκ τούτων ᾤοντο ἐπισχήσειν τὴν ἐς Ἰκόνιον πάροδον τῶν Ἀλαμανῶν, οἷα τοξόται πάντες κράτιστοι περὶ ἕνα χῶρον συνηλισμένοι, καὶ πρὸς ἱππεῖς ὁπλοφόρους ἐν δυσχωρίαις κοῦφοι διαμιλλώμενοι. Ἀλλ' εἰς, κεκὸν καὶ τότε σφίσι τὰ διαβούλια ἔσχασαν. Οἱ γὰρ Ἀλαμανοὶ θεασάμενοι [P. 265] τοὺς Τούρκους τὰς τῶν κήπων ὑπεισιόντας αἱμασιὰς καὶ ὡς ἀφ' ὁρμητηρίου τινὸς ἐκεῖθεν τοξεύοντας τάδε ἐποίουν· ἐπὶ τὸ οἰκεῖον ἅρμα τῶν ἱππέων ἕκαστος πεζὸν ἐπανέλαβεν ὁπλίτην, καὶ τούτους ὡς διὰ βαθμίδων τῶν ἵππων ἄνωθεν τῶν περιβόλων θέμενοι, ἔνθα οἱ Τοῦρκοι συνεσπειρᾶθησαν, διαφῆκαν ἐνθένδε σφίσι συμπλέκεσθαι, ἐπεβοήθουν δὲ καὶ αὐτοὶ ἐν οἷς ἐξῆν διιππάζεσθαι. Καὶ κακοὶ καὶ τότε κακῶς οἱ πλείους τῶν Τούρκων ἀπώλοντο, οἱ δὲ καὶ διασπα-

ρέντες ἐσώθησαν. Ἵνα δὲ καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαις τὸ πλῆθος πιστωσώμεθα τῶν πεσόντων, ἔφασκέ τις Ἰσμαηλίτης ὃς τῷ πολέμῳ τούτῳ παρατετυχήνει, τῷ βασιλεῖ προσρυεὶς Ῥωμαίων, τὴν οἰκείαν ἑπομνύμενος θρησκείαν, διακοσίους ἀργυρίου καταβῆσθαι στατῆρας εἰς ἐκκόμισιν τῶν νεκρῶν οἱ κατὰ τὸν κῆπον αὐτοῦ ἀπεσφάγησαν. Οἱ δ' Ἀλαμανοὶ τὸ Ἰκόνιον καταισχόντες τούτου μὲν ἐντὸς οὐκ εἰσέδυσαν, κατὰ δὲ τὴν ἔξω λεγομένην πόλιν κυλίσθησαν, ἄνωθεν τῶν δωμάτων τὰς αὐλαίας πήξάμενοι. Καὶ μηδὲν ἕτερον ὅτι μὴ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια καὶ μόνα ἐκεῖθεν ἐντεινασάμενοι τοῦ πρόσω εἶχοντο. Κατὰ δὲ τὴν ἀνάβασιν ταύτην λέγεταί τινα Ἀλαμανὸν πελώριον τὸ σῶμα, τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλον, τῶν ὁμοφύλων ἐπὶ πλεῖστον ἀπολειφθῆναι, καὶ τὸν μὲν ἀνειμένοις στέλλεσθαι ποσὶν, ἐκ τοῦ χάλινοῦ τὸν ἵππον ἑρέλκοντα τῇ ὁδοιπορίᾳ κεκμηκότα, τῶν δ' ἐξ Ἰσμαὴλ ἀθροισθῆναι περὶ αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα, κρατίστους ἅμα πάντας καὶ τὰς οἰκείας τάξεις ἀπολιπόντας. Οἱ μὲν οὖν ὡς ἐς κύκλωσιν αὐτὸν διειληφότες περιστόξευον, ὁ δὲ τῷ εὐρεῖ σάκει σκεπόμενος καὶ τῇ τῶν ὅπλων θαρρῶν στεγανότητι γέγηθὼς ἐπορεύετο, ἀτίνακτος κατὰ πρῶνα ἢ πρόβολον τοῖς τοῦ Βαρβαρικοῦ ἐκείνου ξυλλόγου βλήμασι καὶ ὢν καὶ δεικνύμενος. Ὡς δ' ἐκείνων τις γενναῖόν τι δράσειν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐπαγγειλάμενος ἀπέθετο μὲν τὸ τόξον ὡς οὐκ ἀνήσιμον, τὴν δ' ἐπιμήκη μάχαιραν ἐξερύσας καὶ τὸν ἵππον ἐς δρόμον ἀνεὶς ἀγχωμάλως καὶ ἐνώπιος ἐνωπίῳ τῷ Ἀλαμανῷ ἐπεβάλετο μάχεσθαι, αὐτὸς μὲν ὅσα καὶ ἀκρώρειαν ὄρους ἢ ἀνδριάντα χάλκεον ἔπαιε τὸν Ἀλαμανὸν, ὁ δὲ τὸ ξίφος σπασάμενος παχείᾳ καὶ ἡρωϊκῇ χειρὶ βριθὺ καὶ μέγα καὶ στιβαρὸν πλήττει τὸν ἵππον ἐπιδοχμίως περὶ τοὺς πόδας, καὶ ἄμφω τοὺς ἐμπροσθίους ὡς οὐδ' ἀγροῦ τις χόρτον ἀπέτεμεν. Ὡς δ' ἐπὶ γόνυ κλιθεὶς ὁ ἵππος ἔτι τὸν ἀναβάτην ἐρειδόμενον εἶχε τῇ ἐφεστρίδι, ἔκτεινας ὁ Ἀλαμανὸς τὸν βραχίονα κατὰ μέσης τῆς τοῦ Πέρσου κόρσης τὴν σπάθην κατήνεγκεν. Ἡ δὲ τῇ οἰκείᾳ τε ἀντιτυπίᾳ καὶ τῇ τοῦ φέροντος γενναιότητι οὕτως ἀξιοθαύμαστον εἰργάσατο τὴν τομὴν ὡς τὸν μὲν πληγέντα διαιρεθῆναι δικῇ, κακῶς δὲ καὶ τὸν ἵππον ἐς τὸν νῶτον παθεῖν διαπτάντος τὴν ἀστράβην τοῦ πλήγματος, τοὺς δὲ λοιποὺς Πέρσας πρὸς τὴν τοιαύτην θέαν καταπλαγέντας μηκέτι ἀποθαρρῆσαι τὸν μεθ' ἑνὸς πόλεμον. Καὶ οἱ μὲν οὕτως, ὁ δὲ ὡς λέων πεποιθὼς τῇ οἰκείᾳ ῥώμῃ οὐκ ἐπέτεινε τὴν πορείαν, ἀλλὰ βαθὴν ὁδεύων περὶ δύσιν τοῖς ὁμογενέσι προσέμιξεν ἔνθα κυλίσαντο. Φασὶ δ' ὡς οἱ ἐξ Ἰσμαὴλ ὑφορώμενοι μή πως εἰς τὴν αὐτῶν χώραν εἴη χρονίσας ὁ ῥῆξ ὡς ἤδη καταπαλαίσας σφᾶς, συλοφροσύνην ἐς αὐτὸν προσπαιητὴν ἐνδειξάμενοι [P. 266] ἔδοξάν πως αὐτὸν ἐκμειλίξασθαι οὕτω· τὸν δὲ ὅμηρα τῶν μέγα παρ' αὐτοῖς δυναμένων τοὺς παῖδας δεξάμενον καὶ ἡγεμόνας ὁδοῦ προσλαβόμενον πλείστους τὰ αὐτῶν ὅρια οὕτως ὑπερβαλεῖν, ὀλίγῳ δὲ ὕστερον τῆς Ἀρμενίας ἁψάμενον οὐ βραχεῖς ἐκ τούτων δοῦναι τῷ ξίφει, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποπέμψαι ὀπίσω.

ηʹ. Φιλοτίμως δὲ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων προσδεχθείς, καὶ συχνὰς ἐκεῖσε ἡμέρας προσδιατρίψας, ἐς τὴν Ἀντιόχου πόλιν ὥρμητο μεταχωρεῖν, μέγα ἀεὶ περιβαλλόμενος ὄνομα ἐπί τε συνέσει καὶ τῷ ἀκαταμαχήτῳ στρατεύματι καὶ μηδὲν ἔχων ὑπαντιάζον πολέμιον. Γενόμενος δὲ κατὰ τινα ποταμὸν (ὦ τῶν ὑπὲρ δόξαν καὶ ἀέλπτων περιπτώσεων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῶν ἀνεφίκτων ἀνθρώποις κριμάτων Θεοῦ!) ταῖς τῶν ὑδάτων δίναις ἐναποπνίγεται, ἀνὴρ διὰ μνήμης ἄγεσθαι ἀγαθῆς τε καὶ διηνεκοῦς καὶ μακαρίζεσθαι δικαίως τοῦ τέλους παρὰ τοῖς ἐχέφροσιν

A cloribus numerasse, ut cadavera ex **543** suo dumtaxat horto efferrent. Alemanni vero Iconio potiti urbem ingredi noluerunt, sed in tectis suburbii fixis taberuaculis, nec ulla re alia nisi ad vitam tuendam necessariis inde ablata, cœptum iter sunt prosecuti. In hac expeditione ferunt Alemannum quemdam corpore inganti et robore invicto præditum, populares suos longo intervallo secutum, pedetentim incessisse, equum trahentem ex itinere fatigatum. Ismaelitas vero circiter quinquaginta, viros fortissimos, suis stationibus evagatos illum undique sagittis petiisse. Cœterum cum lato sculo tectum et firmitate thoracis fretum alacrem perrexisse, nihilo magis Barbarorum telis commotum

B quam si rupes esset. Unum autem cæteris jactantiorem, abjecto inutili arcu, longum ensem strinxisse, et concitato equo cominus illum ut promontorium aut æream columnam gladio percussisse, Alemannum vero gladio, qui heroicam dextram deceret, ambos anteriores pedes hostilis equi tanquam **544** fœnum amputasse. Qui cum in genua prolapsus nihilominus sessorem in sella sustineret, ensem in medium Persæ caput ita impegisse, ut equite in duas partes dissecto etiam jumenti tergum, sella quoque dissecta, vulneraret. Eoque spectaculo Persas attonitos non amplius esse ausos unum eum lacessere, qui nihil accelerato itinere pedetentim vesperi in castra suorum pervenerit. Aiunt Ismaelitas, veritos ne rex in ditione ipsorum, ut quos devicisset, moraretur, simula-

C tione benignitatis eum sibi placare voluisse. Cum vero procerum filiis obsidibus acceptis et plurimis itinerum ducibus assumptis, ita fines eorum superasse. Paulo vero post, cum Armeniæ fines attigisset, non paucos ex iis obtruncasse, cæteros domum remisisse.

8. Ab Armeniis honorifice susceptus, et dies complures ibi commoratus, Antiochiam ire in animo habuit, augescente in dies ejus gloria et nomine illustrato tum ob prudentiam tum propter invictum **545** exercitum, nullo hoste occurrente. Cum autem ad fluvium quemdam pervenisset (o insperatos et inopinatos casus, vel potius inexplorata hominibus Dei judicia) vorticibus aquarum suffocatur, vir honesta et perpetua memoria dignus, et judicio prudentum vel in tali obitu felix, non eo tantum quod nobili ortus genere avitum

imperium in multas gentes obtinuit, sed ob illud potius, quod ultra omnes omnium gentium Christianarum principes Christi desiderio flagrans, patria, deliciis regiis, tranquillitate, beata domi superbaque cum charissimis vita despectis, ærumnas tolerare maluit, et propter Christi nomen et vitalis sepulcri venerationem exteras terras patriæ prætulit, ab eo instituto non tot parasangis, non tam longinquo et ubique difficili itinere, non periculis, quæ a gentibus per quarum provincias transeundum erat immineban, deterritus. Non aquæ penuria, non præfinitus isque emplicius panis, et alicubi insidiosus, eum ab instituto dimovit. Non liberorum amplexus cum lacrymis et extremæ salutationes animum ejus commoverunt aut effeminarunt : sed potius instar Pauli apostoli vitam parvi **546** æstimans abiit, non modo ut vinciretur, sed etiam ut pro Christi nomine moreretur. Adeo apostolicus fuit illius viri fervor et religiosum institutum, nihil eorum sanctimonia inferius qui extra communem sortem positi tota contentione animorum ad vitæ rationem evangelicæ celsitudini respondentem feruntur, et totius ætatis cursu eo directo res humanas pro stercoribus despexerunt. Ac is quidem, ut mihi persuasum est, feliciter est defunctus. Filius autem ejus paterno principatu susceplo Antiochiam venit. Unde in ulteriorem Cœlesyriam profectus Laodiceam seditione laborantem et ad Ismaelitas inclinantem pacavit. Berytum quoque nullo labore subegit; atque aliis plurimis Syriacis urbibus, quæ pridem Latinis paruerant, tum vero ad Sarracenos defecerant, potius, et Syrum profectus Acen, quam Ismaelitæ occuparant, obsedit ; et pluribus laboribus pro Christi nomine exhaustis extremum et ipse diem ibi clausit. Exercitus vero reliquus non consultum duxit terra domum reverti, perfidiæ metu earum gentium per quas transeundum erat : sed rotundis navibus popularium suorum quæ Tyrum appulerant conscensis, incolumes ad suos redierunt.

ἔτι διὰ τῆς ἠπείρου θέσθαι τὴν ἐπάνοδον ἐδοκίμασεν, πλοίων δ' εὐπορῆσαν στρογγύλων, ἅπερ ἦσαν ἐκ τῶν οἴκαδε ἀνασώζεται.

Hoc tempore non Alemanni duntaxat Sarracenis qui Palæstinam **547** occuparant et Hierosolyma vastarant, arma intulerunt : sed et Franciæ rex, et bipenniferorum Britannorum princeps, quos nunc Inglinos vocant, plurimis navibus ex Sicilia et ora Italiæ maritima conc is et commeatu onustis Tyrum petierunt. Nam ea urbs receptus eorum et quasi belli arx erat contra Sarracenos ; quos cum nec ipsi urbe sancta potiri possent, infectis rebus domum redierunt. Cæterum Inglinorum rex in illo itinere Cyprum occupavit, ejusque dominum ac potius inhumanum et implacabilem tyrannum Isaacium Comnenum principio in vincula conjecit, et paulo post hominem nefarium inde abductum cuidam suo populari pro mancipio do-

ἄξιος, οὐ μόνον ὅτι παρ' εὖ εἶχε γένους καὶ πολλῶν ἐκ τριγονίας κατῆρχεν ἐθνῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ πόθῳ πυρούμενος ὑπὲρ τοὺς ὁπουδήποτε τῶν τότε Χριστιανῶν αὐτοκράτορας, πατρίδα καὶ χλιδὴν βασίλειον καὶ ἀνάπαυλαν καὶ τὸν οἶκοι μετὰ πῶν φιλτάτων ὄλβον καὶ τὸν ὑπερήφανον βίοτον παρωσάμενος, εἵλετο συγκακουχεῖσθαι τοῖς κατὰ Παλαιστίνην Χριστιανοῖς, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς τοῦ ζωοπαρόχου τάφου τιμῆς, τὴν ἀλλοτρίαν τῆς οἰκείας προκρίνας, μηδ' ὑποχαλασθεὶς τῆς ὁρμῆς τοῖς παρασάγγαις τῆς δυλιχῆς καὶ πάσης ἀργαλέας ὁδοῦ καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἐθνῶν κινδύνοις δι' ὧν παρέρχεσθαι ἤμελλεν. Οὐδὲ τὸ στυγὸν ὕδωρ καὶ ὁ μετρητὸς ἄρτος, καὶ οὗτος ὠνητός, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἐπίβουλος, ἐξέκρουσεν αὐτὸν τῆς προθέσεως. Οὐδὲ τέκνων περιχύσεις καὶ περιβολαὶ μετὰ δακρύων καὶ ὕστατοι ἀσπασμοὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν συγκεχύκασιν ἢ ἐξεθήλυναν· ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον μὴ ἔχων τὴν αὐτοῦ ψυχὴν τιμίαν παρ' ἑαυτῷ, ἐπορεύετο μὴ μόνον δησόμενος, ἀλλὰ καὶ ἀποθανούμενος ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως ἀποστολικὸς ἦν τοῦ ἀνδρὸς ὁ ζῆλος καὶ θεοφιλὴς ὁ σκοπὸς καὶ τῶν ὑπερτελῶν τὸ κατόρθωμα, οἱ πρὸς τὴν ἀνάντη πολιτείαν τῆς εὐαγγελικῆς ὑψηγορίας ὅλον τὸν νοῦν ἀνατείναντες καὶ πρὸς ταύτην ἅπαντα τὸν δρόμον συντείναντες τὰ κατὰ τὸν βίον ἁπλῶς ὡς σκύβαλα παρεβλέψαντο. Καὶ ὁ μὲν, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, μακαριστοῦ τετύχηκε τέλους· ὁ δ' ἐκείνου υἱὸς τὴν πατρῴαν ἀρχηγίαν δεξάμενος τὴν Ἀντιόχειαν εἰσελήλυθεν, ἐκεῖθεν δ' ἀφιγμένος εἰς τὴν πρόσω τέρω Κοίλην Συρίαν Λαοδίκειαν κατεστήσατο καθ' ἑαυτὴν στασιάζουσαν καὶ πρὸς τοὺς ἐξ Ἰσμαὴλ μεταῤῥέπουσαν, καὶ Βηρυτὸν πόνῳ οὐδενὶ παρεστήσατο, καὶ ἄλλας πλείστας Συριακὰς ὑπηγάγετο πόλεις, Λατίνοις μὲν ὑπηκόους πρότερον, τότε δὲ προσκεχωρηκυίας Σαρακηνοῖς. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Τύρον ἀφιγμένος, καὶ πολιορκήσας τὸ Ἄκε ὑπὸ τῶν Ἰσμαηλιτῶν [P. 267] κατεχόμενον, καὶ μογήσας ἐφ' ἱκανὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸς ἐκεῖσε τὴν ζωὴν καταλέλυκε. Τὸ δὲ περιλειφθὲν τοῦ στρατεύματος οὐκ ἀπιστίαν κατεγνωκὸς τῶν ἐθνῶν δι' ὧν παρῴδευσε. ὁμοφύλων αὐτοῖς γένων εἰς Τύρον καταίροντα, τοῖς

Τῷ καιρῷ δὲ τούτῳ οὐ μόνον Ἀλαμανοὶ κατὰ τῶν τὴν Παλαιστίνην κατασχόντων καὶ τὴν Ἱεροσαλὴμ ἐκπορθησάντων Σαρακηνῶν ἐστράτευσαν, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥὴξ Φραγγίας καὶ ὁ τῶν πελεκυφόρων δὲ κατάρχων Βρεττανῶν, οὓς νῦν φασιν Ἰγγλίνους, ναῦς ὅτι πλείστας ἐκ Σικελίας καὶ τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἠπείρου ἀγείραντες, σίτου τε αὐτὰς ἐμπλησάμενοι καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων εἰς Τύρον ἔπλευσαν· ταύτην γὰρ τὴν πόλιν εἶχον οἱ ἀθροιζόμενοι ναύσταθμον καὶ πρὸς τὸν κατὰ Σαρακηνῶν πόλεμον ὁρμητήριον. Πλὴν οὐδ' οὗτοι τῆς ἁγίας πόλεως ἐξελάσαι ἴσχυσαν τοὺς Σαρακηνούς, ἀλλ' ἀτέλεστον ἀφεικότες ὅ προέθεντο ἔργον, τοῦ πρὸς τὰς πατρίδας πάλιν ἤψαντο πλοῦ. Ὁ δὲ γε τῶν Ἰγγλίνων ῥὴξ ἐν τῇ ἀναγωγῇ κατάρας εἰς Κύπρον

αὐτῆς τε ἐκράτησε, καὶ τὸν ταύτης τύραννον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀπάνθρωπον καὶ δυσμείλικτον ὀκοθρευτὴν, Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνὸν συλλαβὼν τὰ μὲν πρῶτα εἶχεν ἐν δεσμοῖς, μικρῷ δὲ ὕστερον ἐκεῖθεν ἐκτοπίσας τὸν ἁλιτήριον ὅσα καὶ ἀνδράποδόν τινι τῶν ὁμογλώττων ἀπεχαρίσατο. Καὶ αὐτὸς μὲν εἰς Παλαιστίνην κατέπλευσεν, ἐν δὲ τῇ Κύπρῳ καταλείψας στράτευμα ὡς οἰκείας ἤδη τῆς νήσου ἀντεποιεῖτο, καὶ στέλλων εἰς τὴν νῆσον νῆας φορταγωγοὺς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκεῖθεν ἐφορολόγει. Ἐν δὲ τῷ μεθίστασθαι τῆς Παλαιστίνης ὡς σφετέραν ἐδωρήσατο χώραν τὴν Κύπρον τῷ τῶν Ἱεροσολύμων ἡγήτορι βηγί, ἵνα τὰς οἰκείας ποιοῖτο διατριβὰς ἐκεῖσε, ἐκεχειρίαν ἄγω ἐκ τῶν πολέμων οἷα τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀποβαλόμενος, καὶ κατάρχῃ τῆς Κυπρίων ὡς ὑπ' ἐκείνου τῷ Κυριακῷ προσκληρωθείσης μνήματι καὶ συναφθείσης τοῖς τῆς Παλαιστίνης ὁρίσμασι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτωσί.

navit. Sed cum in Palæstinam navigaret, relicto in Cypro exercitu insulam sibi vindicavit, et navibus onerariis eo missis necessaria inde afferenda curabat. Ex Palæstina discedens insulam pro sua Hierosolymitano regi donavit, ut ibi amisso regno habitaret, belli molestiis liberatus, et Cypro imperaret ut a se Dominico sepulcro attributæ et cum Palæstinæ finibus conjunctæ. Sed hæc hactenus.

ΤΟΜΟΣ Γ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ.

IMPERII ISAACII ANGELI

LIBER TERTIUS

[P. 268] α'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰσαάκιος ἐπὶ τρισὶ παισὶ τὴν τοῦ γένους σαλεύων διαδοχήν, οἳ ἐκ τῶν προτέρων αὐτῷ γάμων γεγένηντο, δυσὶ μὲν θηλείαις, ἑνὶ δὲ ἄρρενι, τῶν μὲν τὴν πρεσβυτέραν κατὰ τὸν χρόνον εἰς μοναχὴν ἀπέταξε, καὶ τὸν τοῦ Ἰωαννίτζη λεγόμενον οἶκον εἰς γυναικεῖον μετασκευάσας πολλοῖς ἀναλώμασι φροντιστήριον (τοῦτο δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Ξένη ποιεῖν ἐπεβάλετο μετὰ μόρον τοῦ ταύτης ξυνεύνου καὶ βασιλέως τοῦ Κομνηνοῦ κυρίου Μανουὴλ) αὐτὴν ἐκεῖσε ὡς ἀμνάδα τῷ Θεῷ ἱερώσας ἐμάνδρευσε, θατέραν δὲ εἰς γυναῖκα πέπομφε γαμετὴν τῷ υἱῷ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας τοῦ Ταγκρὲ, ὃς ἦρξε μετὰ Γιλίελμον τὸν κατὰ Ῥωμαίων ἅπαντα πόλεμον ἐξ ἠπείρου τε καὶ θαλάσσης, ὡς φθάσαντες ἱστορήκειμεν. Τὸν δὲ υἱὸν Ἀλέξιον τῆς βασιλείας κληρονόμον ἀνέτρεφε, κἂν οὐδέπω τὸ τοῦ βίου φαν- C ταζόμενος πέρας ἢ ἔκπτωσιν τῆς δυναστείας ὁφορώμενος δύο καὶ τριάκοντα χρόνους ἄρξειν ἀδιστάκτως ἐχρησμολόγει, ὥσπερ τὸ θεῖον προειδὼς βούλημα ἢ τοὺς ὅρους πάσσων ἑαυτῷ τῆς ζωῆς, οὓς ὁ Θεὸς ἔθετο παρὰ τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ.

Οὐ μόνον δὲ ὁ Βρανᾶς Ἀλέξιος καὶ ὁ Λυδὸς Θεόδωρος κατὰ τοῦ βασιλέως τούτου πτερνισμὸν ἐμεγάλυναν, ἀλλά γε καὶ ἕτεροι βασιλείας ἑαυτοῖς περιτεθείκασιν ὄνομα. Αὐτίκα [P. 269] γάρ τις Ἀλέξιος ἑαυτὸν λέγων εἶναι υἱὸν τοῦ τῶν Ῥωμαίων αὐταρχήσαντος Κομνηνοῦ Μανουὴλ, τοσοῦτον ἀρίστως τὸν ἀγωνιστὴν ὑπέδυ τοῦ δράματος καὶ τὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου προσωπεῖον εὐφυῶς ὑπεκρίνατο, ὡς καὶ κόμην διευθετίζειν κατὰ τὴν ἐκείνου ὑποξανθίζουσαν καὶ τὸν τῆς γλώττης τοῦ παιδὸς καὶ βασιλέως σχηματίζεσθαι ψελλισμόν. Ἐκ τῆς Κωνσταντίνου μὲν οὖν ὥρμητο ὁ μιαιφόνος, εἰς δὲ τὰς

1. Isaacius autem imperator tribus ex priore conjuge liberis susceptis, filiabus duabus et uno filio, filiam natu majorem monachan fecit, Johannizæ ædibus magnis impensis in muliebre monasterium mutatis (quod et Xene imperatrix post Manuelis mariti obitum instituerat), et Deo veluti aguam consecravit; alteram Siciliæ regis Tangris filio uxorem misit, qui post Gilielmum regnavit, quem Romanos terra marique oppugnasse supra narravimus. Filium vero Alexium in spem imperii educabat, nihil de morte aut jactura potestatis adhuc cogitans. Pollicebatur enim sibi absque omni dubitatione duo et triginta annos imperii, non secus ac si divinam voluntatem nosset aut sibi vitæ limites ipse præscribere posset, quod Deus potentiæ suæ reservavit.

Cælerum non Branas Alexius et Lydus Theodorus duntaxat insignia imperii contra hunc usurparunt, sed et alii ejus fastigii titulos sibi vindicarunt ut et Alexius quidam, qui cum se Manuelis imperatoris filium profiteretur, eam fabulam tanta solertia egit, eam personam tanta dexteritate repræsentavit, ut et comam ejus flavescentem et linguæ balbutiem exprimeret. Natus erat is adolescens Cpoli, et primum in Mæandriis urbibus conspectus in oppidulum Armala se contulit, et Latino cuidam, in cujus ædibus diversabatur, quis esset aperuit. Aiebat (id quod supra exposuimus) se quidem

jussu Andronici in fundum maris abjiciendum fuisse, sed misericordia 550 ministrorum, qui patri suo jurojurando obstricti fuissent, esse conservatum, et cum hospite suo Iconium profectus senem sultanum (nondum enim a filio Copatino regno pulsus erat) adit, et ut verus filius Manuelis, non ut impostor et erro, alloquitur. Sæpe etiam paterna beneficia exprobrando, immemorem et ingratum vocat; et inhumanitatem ei objicit, quod calamitate amici filii nihil moveretur. Is vero cum impudentia hominis victus, tum ex lineamentis corporis, apparente patris in eo similitudine, misericordia motus eum et muneribus non paucis exhilarat et spe bona fovet. Cum autem aliquando, legato Romano astante et audiente, excellentem suam nobilitatem jactaret, sultanus legatum interrogat an istum Manuelis imperatoris filium esse norit. Qui ubi nihil aliud respondit nisi illum omnino submersum esse et istum res incredibiles sub falso defuncti nomine comminisci, adolescens Alexius ira percitus et bile exæstuans parum abfuit quin in legati barbam involaret, nisi is et ipse commotus impetum Pseudalexii fortiter propulsasset et sultanus intemperias ejus verbis castigasset. Qui etsi nihilominus crebris 551 adolescentis flagitationibus victus, tamen ne tum quidem immensæ ejus petitioni reliquit locum, sed per sultanicas duntaxat litteras, quas Turci Musurium vocant, ei concessit ut impune quotcunque Turcas posset sibi conciliaret. Ille igitur inde digressus ac litteris illis apud Turcos ostensis, ameram Arsanem aliosque non paucos Romanas provincias prædari solitos contraxit, ut brevi tempore cum octo millibus incederet, ac Mæandrias urbes partim deditione occuparet, partim resistentes quovis modo vexaret. Areas tamen in quibus frumentum trituratur in primis perdidit; unde Usthalonæ cognomentum tulit. Ad hunc adolescentem opprimendum multi alii quoque duces missi sunt: verum omnes nullo memorabili facinore edito infecta re discedere cogebantur motu suorum militum, qui ad illum imperatoris filium et novitium imperatorem propensiores erant quam ad obtemperandum Isaacio. Neque enim vulgo et imperitæ plebi duntaxat charus atque in ore erat et amabilis videbatur: sed aulicis etiam, qui compertum habebant Alexium Manuelis filium jam olim 552 rebus humanis exemptum esse, admirationi erat, non quod verum ignorarent, sed quia libenter id amplectebantur quod cupiebant. Tandem etiam imperatoris frater Alexius, qui post imperio potitus est, nullam cum eo pugnam commisit, sed castris longissime positis nihil egit aliud nisi ut loca nondum ab eo occupata in officio contineret, ne ad redivivum illum Alexium deficerent. Cæterum dubiis adhuc rebus, dum et seditiosi opes augentur et sebastocrator colligendo exercitu occupatur, Deus civile bellum nova ratione, quam ipse solas novit, uno momento dissolvit. Nam cum Pseu-

κατὰ Μαιάνδρου πόλεις πρώτως ὁσθεὶς κατέλυσεν εἰς πολίχνιον λεγόμενον Ἄρμαλα, κἀκεῖσε Λατίνῳ τινὶ ἐπιξενωθεὶς καὶ ὅστις εἴη ἀπηγγελκὼς (ἔλεγε δὲ, ὡς μικρὸν εἰρήκειμεν ἄνωθεν, καὶ ἐκδυθῆναι μὲν εἰς τὸ κατὰ βυθοῦ θαλάσσης ἀκοντισθῆναι παρ' Ἀνδρονίκου, οἰκτειρηθῆναι δὲ πρὰ τῶν τὸ ἔργον τοῦτο ἐπιταχθέντων ὡς πατρόθεν αὐτῷ ὁμοτῶν) σύναμά οἱ πρὸς τὸ Ἰκόνιον ἄπεισι, καὶ τῷ γέροντι ὀφθεὶς σουλτὰν (οὔπω γὰρ αὐτὸν καθήρηκε τῆς ἀρχῆς ὁ ἐκείνου παῖς ὁ Κοπατῖνος) ὡς υἱὸς ἀληθινὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐπείσακτος καὶ πλάνος ἐκείνῳ προσδιελέγετο. Πολλάκις δὲ καὶ ἐπέπληττε, καὶ τῶν ἐκ τοῦ δῆθεν πατρὸς ἐκείνῳ τοῦ Μανουὴλ ἐπ' αὐτῷ γεγενημένων ἀναμιμνήσκων εὐποιιῶν ἀχάριστον περὶ τὸν εὐεργέτην ἐκάλει, καὶ τὸ ἀφιλάνθρωπον ἐπωνείδιζεν, εἰ οὕτως ἀτυχοῦντι φίλου παιδὶ οὐκ ἐπικάμπτεται. Ὁ δὲ τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς ἀναιδείας, τοῦτο δ' ἐκ τῶν τοῦ χαρακτῆρος ἐνδαλμάτων τιμᾷν αὐτὸν ἐναγόμενος δώροις τε οὐκ ὀλίγοις ἥδυνε καὶ ἀγαθαῖς ἐλπίσιν ὑπέσαινεν. Ἴλιν δ' ὅτε καὶ πρεσβευτὴν Ῥωμαίων ἑστῶτα καὶ ἀκροώμενον ὅπως ἑαυτὸν τῇ ἐξόχῳ εὐγενείᾳ ἐσέμνυνεν, ἤρετο ὁ σουλτὰν εἰ ἐπίσταται τοῦτον τοῦ αὐτοκράτορος υἱὸν Μανουήλ. Τοῦ δὲ μηδέν τι φήσαντος ἕτερον ἀλλ' ὅτι δὴ ἐκεῖνος ἀπώλετο ἀληθῶς φανεὶς ὑδατόκλυστος καὶ οὗτος μάτην περὶ ἑαυτοῦ τὰ μὴ πιστεύεσθαι πεφυκότα ξυντίθησι τῇ τοῦ κειμένου κλήσει ἐποχούμενος, βράττων ἀτεχνῶς θυμῷ καὶ ζέων ἀκριβῶς τῷ χόλῳ ὁ μεῖραξ Ἀλέξιος μικροῦ ἂν τοῦ πώγωνος ἐπελάβετο τοῦ πρεσβεύοντος, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ πρέσβις διακινηθεὶς ἐς ὀργὴν ἀπεκρούσατο γενναίως μάλα τὸν Ψευδαλέξιον, καὶ ὁ σουλτὰν δὲ οἱ ὡς ἄτοπα δρῶντι ἐμβριμησάμενος ἀτρεμεῖν ἐκέλευσε. Τῇ συχνῇ δ' ὁμιλίᾳ τοῦ νεανίου ἐκλιπαρήσει ὁ Περσάρχης καθυπενδοὺς οὐδὲ τότε μὲν τὰ τῶν αἰτήσεων ὑπέρογκα ἐτερμάτωσε, συνεχώρησε δ' οὖν ὁμως διὰ σουλτανικοῦ γράμματος, ὃ φασιν οἱ Τοῦρκοι μουσούριον, ὅσους ἂν σχοίη τῶν ὑπὸ τὴν ἐκείνου ἀρχὴν ὑποποιήσασθαι ἀδεῶς. Ὁ δὲ ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν, καὶ τὸ γράμμα τοῖς Τούρκοις καθυποδείξας, τὸν ἀμηρᾶν ἐφέλκεται Ἀρσανῆν καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους οἳ λῃστεύειν τὰ Ῥωμαίων εἰώθασιν, ὡς ἐν βραχεῖ καιρῷ χιλιάδας ὀκτὼ στρατεύματος ἑψομένας ἐκείνῳ λαχεῖν· ὅθεν τὰς κατὰ Μαίανδρον ἐπιὼν πόλεις ἃς μὲν ὁμολογίᾳ χειρούμενος ἦν, τινὰς δὲ καὶ ἀνθισταμένας παντοίως διέφθειρε. Μάλιστα δὲ τὰς ἄλωνας ἐλυμαίνετο, ὅθεν καὶ καυσαλώνης ἐπεκέκλητο. Κατὰ δὲ [270] τούτου τοῦ μείρακος πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι πολεμησείοντες ἀπεστάλησαν, οὐδεὶς δ' ἐργάσασθαί τι ἔσχε νεανικὸν, ἀλλ' ὑπενόστουν ἄπρακτοι, δεδιότες μὴ καταπροδοθεῖεν ὑπὸ τῶν συνόντων ἐκείνοις Ῥωμαίων, οἷα μάλιστα ῥεπόντων εἰς τὸν καθισταμένον ἄρτι βασιλέως παῖδα καὶ βασιλέα ἢ ἄρχειν αἱρουμένων τὸν βασιλεύοντα Ἰσαάκιον. Οὐ γὰρ τοῖς πολλοῖς ἤδη καὶ ἀγροτέροις ἡσπάζετο καὶ ἦν διὰ στόματος καὶ ὀνόματος καὶ θεώμενος ἐδόκει ἐπέρασστος, ἀλλὰ καὶ τοῖς κατὰ τὴν βασίλειον αὐλὴν διατρίβουσι, καὶ εἰδόσι μάλα ἐπισταμένως ὡς Ἀλέξιος ὁ τοῦ βασιλέως παῖς Μανουὴλ πάλαι τὸν βίον ἀπο-

λέλοιπε τὸν ἀνθρώπινον, εἰς θαῦμα ἐτίθετο, γινώσκουσι μὲν τὰ ὄντα, τὰ δέ γε καθ' ἡδονὴν σοφίαν εἰκάζουσι. Σὺν ἑτέροις δὲ καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Ἀλέξιος ἔξεισιν, ὃς καὶ ὕστερον ἐβασίλευσεν. Ἥλω καὶ οὗτος κατ' οὐδεμίαν μάχην συνεπλάκη τῷ Ἀλεξίῳ, ἀλλ' ὡς πλεῖστον ἀποσκηνούμενος ἐπισυνίστη μόνον τὸ λεῖπον τῆς παροικίας, ὁπόσον γε ἐκείνῳ μὴ προσεχώρησε, καὶ συνεῖχε τὸ διαῤῥέον καὶ μεταβαῖνον εἰς τὸν ἀναβεβιωκότα τοῦτον Ἀλέξιον. Ἀλλ' ἔτι τῶν πραγμάτων οὕτως ὄντων ἠωρημένων, καὶ τοῦ μὲν ἀεὶ ἐμπλατυνομένου τε καὶ κρατυνομένου, τοῦ δὲ σεβαστοκράτορος ἔτι περὶ συλλογὴν ἐκπονουμένου στρατεύματος λύει θεὸς τὴν ἐμφύλιον μάχην καινοπρεπῶς, καὶ ὡς αὐτὸς ἐπίσταται μόνος ἐν ἀκαρεῖ· τὸν γὰρ Ἀλέξιον αὖθις ὑποστρέψαντα πρὸς τὰ Ἄρμαλα εἰς τὴν Ἴσσαν τὸ φρούριον, καὶ μετὰ πότον ὑπνώττοντα, ἀποσφάττει τις τῶν ἱερέων, τὴν αὐτοῦ παρακειμένην σπασάμενος μάχαιραν. Οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποκομισθεῖσάν οἱ ἀθρήσας ὁ σεβαστοκράτωρ Ἀλέξιος, καὶ τῆς ξανθῆς ἀναλαμβάνων κόμης πολλάκις διὰ τοῦ ἱππείου μύωπος, « Οὐ πάντη, ἔφασκεν, ἀμαθῶς αἱ πόλεις τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ ἐπηκολούθησαν. » Ἀλλὰ τότε μὲν οὗτος τοιαύτην ἔτισε δίκην καὶ ὧν μὲν ἐπλημμέλησεν ἑτέρως. Πέρσας μὲν ὁπλίσας κατὰ Ῥωμαίων, τούτων δ' αὖ ὁπόσον αὐτῷ προσερῥύη καθ' ὁμοφύλου ἀγριάνας αἵματος, καὶ ὧν δὲ παρώνησεν ὁ ἐπάρατος εἰς τὸν ἐν ταῖς ἐμαῖς Χώναις περιώνυμον νεὼ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν θείων καὶ ἀΰλων τάξεων Μιχαήλ· ἐμίανε γὰρ τὸ τοῦ Θεοῦ πανάγιον σκήνωμα εἰσελθὼν μετὰ Περσῶν, καὶ ἠνείχετο καθορῶν ὁ ἐπάρατος τὰ διὰ ψηφίδων ποικιλοχρόων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἔκτυπα ἀχρειούμενα, καὶ τὸν ἱερὸν κτὶ θεῖον ἀνάσταθμον πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ καταρασσόμενον, καὶ τὴν παναγῆ καὶ ὁμωρὸν βεβηλουμένην καὶ βαλλομένην ἔραζε τράπεζαν.

A dalexius Harmala reversus post largiorem compotationem dormiret, a sacerdote quodam suo gladio jugulatur. Cujus caput sebastocrator contemplatus, et flavis crinibus equestri flagello discussis, « Non omnino sine causa, inquit, urbes hunc hominem secutæ sunt. » Ac is quidem suorum scelerum has pœnas dedit, tum quod Persas contra Romanos incitavit, et ex his ipsis quotquot ad eum confluxerant, popularium **553** suorum sanguine contaminavit, tum quod homo detestandus Chonis meis celebre templum Michaelis archiducis cœlestium copiarum violavit, Persis in sanctissimum Dei tabernaculum introductis, nec spectare dubitavit pernicies humani generis Christi et sanctorum imagines calculis varii coloris expressas aboleri, et sacros postes securibus et celtibus revelli, et sacrosanctam mensam profanari et humi objici.

β'. Οὐ πολλαῖς δὲ ὕφτερον ἡμέραις καὶ ἕτερός τις τὴν αὐτὴν κλῆσιν καὶ βασιλέα τὸν αὐτὸν γεννήτορα ψευδωνύμως ὑπεισιὼν κατὰ Παφλαγονίαν ἐπεφάνη. Καὶ τινὲς μὲν καὶ τούτῳ ἐπαρχίαι προσεχωρήκασι· σταλεὶς δὲ κατ' αὐτοῦ ὁ σεβαστὸς Θεόδωρος ὁ Χοῦμνος, χαρτουλάριος ὢν τῶν ἱπποστάθμων, ἥττησέ τε πόλεμον συγκροτήσας καὶ ἀπέκτεινεν συνειληφώς. Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ Χοτζᾶς. Βασίλειος κατὰ τὴν ἄγχουρον Νικομηδεῦσι Ταρσίαν ἀνταρσίαν ἐμελέτησε, καὶ προέβη μὲν καὶ ἡ τούτου ἐφ' ἱκανὸν τυραννὶς, συλληφθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ἀμαυροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς [271] καὶ φρουρᾷ παραδίδοται. Οὐχ οὗτοι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἄλλοτε πάλιν καὶ πάλιν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁσάκις εἰπεῖν, ἐπανέστησαν ἢ καὶ ὡς σπαρτοὶ ἀνεβόθησαν γίγαντες, κἂν ὡς πομφολυγώδη φυσήματα διάκενα, ὡς ἦν ἰδεῖν, ἀπέπιπτόν τε καὶ διελύοντο. Ὅ τε γὰρ Κομνηνὸς Ἰσάκιος, ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ἀδελφιδοῦς, τῆς φυλακῆς ἀποδρὰς καὶ τὸ μέγα τέμενος εἰσιὼν ἀνασείειν τὸν ὄχλον ὥρμησεν, συλληφθεὶς δὲ καὶ ἀπαιωρηθεὶς καὶ βαρείαις ἐτάσεσιν ὑποβληθεὶς ἐπὶ τῷ τοὺς συνίστορας ἐκφῆναι τῆς τυραννίδος τὰ ἐντός διεφθάρη καὶ ἀπεβίω τὴν μετ' ἐκείνην· καὶ ὁ Ταττίκιος Κωνσταντῖνος σύστρεμμα τεκτηνάμενος καὶ πεντακοσίους ἔχων τοῦ ἔργου συλλήπτορας, καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τῇ πόλει κρυπτόμενος καὶ λελησθώς, καταμηνυθεὶς μικρῷ ὕστερον ἐάλω καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορώρυκτο. Καὶ ῥακενδύτης δέ τις, ἐκ Κομνηνῶν ἕλκων τὸ γένος, τὴν αὐτὴν τοῖς εἰρημένοις βαδίσας καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα συσχεθεὶς ἀπεστέρηται τοῦ φωτός. Τῶν δὲ συχνῶν τουτονὶ ἐπαναστάσεων ἦν μὲν αἴτιον καὶ τὸ τὸν Ἰσαάκιον τὴν

B et sacros postes securibus et celtibus revelli, et sacrosanctam mensam profanari et humi objici.

2. Non multis diebus post alius, qui eamdem appellationem eumdemque patrem sibi vindicabat, C in Paphlagonia exstitit et quasdam provincias attraxit. Sed eum sebastus Theodorus Chomnus, chartularius equitum, et prælio vicit et captum occidit. Posthæc Basilius Chozas, Tarsiæ, quæ Nicomediæ vicina est, tyrannidem occupavit; quam cum aliquandiu tenuisset, captus effossis oculis in custodiam datur. Denique subinde alii atque alii, pene innumeri, non secus ac terrigenæ illi fratres, regno affectato perinde atque bullæ inanes evanuerunt. Nam et Comnenus Isaacius, imperatoris Andronici **554** ex fratre nepos, custodia elapsus et magnum templum ingressus plebem concitare instituit. Sed comprehensus, et graviter excruciatus ut conscios nominaret, intestinis corruptis postridie interiit. Est et Costantius Tatticius, homo factiosus, qui clam in urbe quingentos sicarios diu D aluerat, delatus, et paulo post captus oculos amisit. Ob idem crimen Racendyta quidam Commenii generis statim comprehensus easdem pœnas luit. Frequentium illarum seditionum causa erat, cum quod Isaacius imperium segniter administrabat, plane persuasus se id et accepisse divinitus et a solo Deo custodiri, tum quod homines ambitiosi videbant quanta facilitate rerum potitus esset. Unde plerique insano consilio, modo vellent, se imperium citra dimicationem armorum occupaturos putabant, eam ingressi viam quam suo exemplo demonstrarat Isaacius, qui cum pridie occiso Hagiochristophorita supplex in templum confugisset, postridie regnare cœpisset, perverso

utique judicio propterea que adverso eventu. Non enim purpuram **555** sed duplicem ignominiam consequebantur, aliqui etiam occidebantur. Non enim solet Deus eadem subinde ratione res humanas gubernare, sed ad varietatem administrationis universi declarandam regna et principatus aliter atque aliter transferre, ne minutissimis quidem rebus a sua cura exclusis. Pharaonem cum equitatu in fundo maris demergit, alium per formosam mulierem jugulat, alium ab hostibus occidi sinit. Est et qui ex mentis errore pro mortuo habitus atque oblivioni traditus palatio cum derisu effertur et sepelitur ; unde obscura voce clamans et lucem desiderans, non imperium expetens, nihilominus ut vir pessimus recte pessumire et interire sinitur. Multi leni morte exstincti velut oculis somno clausis hinc demigrant. Sunt qui per binnitum equi ad regnum ascenderint. Alius ab aratro et sulco ad purpuram est vocatus, alius adolescens opilio divinitus in regem ungitur. **556** Sed quorsum attinet commemorare singula quæ Providentia in vitæ humanæ ratione pro utilitate cujusque variis modis mutat et transfert ?

A βασιλείαν διακυβερνᾷν μαλακώτερον, ἀκριβῶς πεπυσμένων ὡς ἐκ Θεοῦ τὸ ἄρχειν ἐδέξατο καὶ παρ' ἐκείνου μόνου ἐστὶ φρουρούμενος πλειόνως δ' ἑπτέρου τοὺς φιλάρχους εἰς παῤῥησίαν τε καὶ ἀπόστασιν τὸ τῆς βασιλείας ἀπραγμόνως ἐπιλαβέσθαι τὸν αὐτοκράτορα, καὶ, ὡς εἰ θελήσουσι, βασιλεύσουσιν, οἱ πλείους φρεναπατώμενοι ἄτερ ὅπλων τοῖς κατ' ἔφεσιν πλειστάκις ἐπέβαλον, ἐκείνην ἀπράπιτον στείβοντες ἣν ἀνέῳξεν ἐς λεωφόρον ἄντικρυς Ἰσαάκιος, ἑσπέρας τὸν Ἁγιοχριστοφορίτην ἀπεκτονὼς καὶ τῷ μεγίστῳ νεφ προσαρυείς καὶ βασιλεύσας ἐς νέωτα, κακῶς κρίνοντες καὶ διὰ τοῦτο κακῶς πάσχοντες καὶ ἀντὶ πορφυρίδος διπλοΐδα αἰσχύνης ἐνδιδυσκόμενοι, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ πορφύρεον θάνατον ὑφιστάμενοι. Οὐ γὰρ τὸ θεῖον φιλεῖ διὰ τῆς αὐτῆς ὡσαύτως κινήσεως ἢ ἐφορμήσεως τὰ κατὰ τὸν βίοτον μεθιστᾶν καὶ διακυβερνᾶν πράγματα, ἀλλὰ τὸ ποικίλον παριστῶν τῆς τοῦ παντὸς τοῦδε διεξαγωγῆς τε καὶ διοικήσεως ἄλλοτε ἄλλως τὰς ἐξουσίας μεθαρμόζει καὶ μετατίθησι τὰς ἀρχάς, μηδὲ τὸ λεπτότατον ἐῶν τῆς ἑαυτοῦ χειρὸς ἔξωθεν. Καὶ Φαραὼ μὲν αὐτοῖς σορατιώταις τῷ ἁλὶ βυθῷ παραδίδωσιν· ἄλλον ἀπολαιμίζει μαχαίρᾳ διὰ γυναικὸς, καὶ ταύτης καλλιπαρήου καὶ λευκωλένου· ἕτερον χερσὶ τῶν πολεμίων παραδοὺς τῶν τῇδε μεθίστησιν. Ἔστι δ' ὃς τὰς φρένας παρακοπεὶς καὶ λογισθεὶς ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας καὶ εἰς τέλος ἐπιλησθεὶς τῶν ἀρχείων μετ' ἐπιχαρμάτων ἐκκομίζεται καὶ ταφῇ παραπέμπεται, κἀκεῖθεν λεπτὸν ὑπηχῶν καὶ ποθῶν τὴν ἡμέραν, οὐ τῆς ἀρχῆς ἀντεχόμενος, ἰᾶται καὶ οὕτω φθινύθειν, καὶ ὡς ἀνδρῶν χείριστος καλῶς ἄφλεται ἔσθαι κακῶς τὴν ἐς θάνατον. Πολλοὶ δὲ μαλακῷ δαμέντες θανάτῳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ὡς μύσαντες ἐν ὕπνῳ μετέβησαν. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ τοῦ ἵππου χρεμετίσαντος τῆς βασιλείας ἐπέβησαν. Ἄλλος ἐξ ἀρότρου καὶ αὔλακος τὴν [P. 272] τήβεννον ἠμφιέσατο, καὶ μειρακίσκος προβατεὺς ἐξόπισθεν ληφθεὶς τῶν λοχευομένων θεύχριστος ὤφθη βασιλεύς. Καὶ τί ἂν τις διεξίη τὰ πάντα ἢ τὰ πλείονα, ὁπόσα ἡ πολύτροπος Πρόνοια ποιεῖ καὶ μετασκευάζει κατὰ τὸ ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων χρήσιμον ;

Cæterum hic imperator pronus ad iram et magna de semetipso persuasione imbutus, non tantum levi de causa sed etiam ex inani suspicione, et aliquando aliorum impulsu, multos male tractavit. Nam et Andronicum Comnenum (erat is Alexii filius, nati ex Bryennio Cæsare et Anna filia Alexii, primi ex Comnenia familia imperatoris), qui Thessalonicæ præerat, delatum a quodam quasi regnum affectaret, eaque de re cum Alexio notho filio Manuelis, pridem sebastocratore, tum Dramæ degente, sermones conferre, statim comprehendendum censet. Ii vero quibus id mandatum erat, cum in Andronicum ad imperatorem ascendentem incidissent, mandata neglexerunt, feram ultro Cpolim tanquam decipulam ingredientem, et ad eum venientem a quo caperetur, non terrendam esse rati. Qui cum in Isaacii conspectum venisset, statim perfidiæ insimulatur. Eo crimen id negante. species quædam judicii instituitur : sed deinde **557** indicta causa comprehensus Andronicus in carcerem conjicitur et paulo post excæcatur. Alexius vero, qui ei conscius esse dicebatur, in monasterium quoddam Papycii montis, nobis id ministerium exsequentibus, abstruditur. De quo cum multa dicere possem, pauca duntaxat attingam. Non erat ille procerus duntaxat et fortis et

C Εὐέμπτωτος δ' ὢν ὁ βασιλεὺς εἰς θυμὸν, καὶ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ φανταζόμενος, οὐκ ἐκ μικρᾶς μόνον παραῤῥίφεισης λαβῆς, ἀλλὰ κἀκ μόνης ὑπονοίας ἐνιοτε καὶ τῆς παρά τινων εἰσηγήσεως κακῶς ἔτιθει πολλούς. Τόν τε γὰρ Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον (ἦν δὲ οὗτος Ἀλεξίου παῖς, ὃν Βρυέννιος ὁ Καῖσαρ καὶ Ἄννα ἐγείνατο ἡ θυγάτηρ Ἀλεξίου τοῦ πρώτως ἐκ Κομνηνῶν βασιλεύσαντος) ἐν τῷ χειρίζειν τὴν Θεσσαλονικέων ἀρχὴν εἰσηγησαμένου τινὸς τῆς βασιλείας ἐρᾶν καὶ κοινολογεῖσθαι περὶ τοῦ ἔργου τῷ πρώην σεβαστοκράτορι Ἀλεξίῳ, τῷ νόθῳ υἱῷ τοῦ αὐτοκράτορος. Μανουὴλ, κατὰ τὴν Δρᾶμαν τότε διάγοντι, εὐθὺς τοῦ συλληφθῆναι κρίνει ἄξιον. Οἱ μὲν οὖν εἰς τοῦτο ἀποσταλέντες ὡς ἐνέτυχον Ἀνδρονίκῳ πρὸς βασιλέα ἐπανιόντι, οὐδὲν ὧν ὡρίσθησαν διαπεπράχασι, δέον κρίναντες μὴ προσοβῆσαι τὸ θήραμα ἑκόντως, ὡς δίδωσιν ὁρᾶν, καθάπερ εἰς γαλεάγραν τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσιὸν καὶ ἐγγίζον τῷ προθυμένῳ συλλαβεῖν. Ὀφθεὶς δὲ βασιλεῖ Ἰσαακίῳ Ἀνδρόνικος εἰς ἀπιστίαν εὐθὺς ὀνειδίζεται. Κἀκείνου τοὺς ἐλέγχους ἀπαιτήσαντος σχῆμα μόνον διαιτήσεως τὰ τῆς δίκης ἐδέξατο. Τὸ δ' ἐκ τούτου ἐξ ἐρήμου συσχεθεὶς Ἀνδρόνικος εἰς φυλακὴν ἀπάγεται, μετὰ μικρὸν δὲ καὶ τὰς κόρας ἐκκόπτεται. Καὶ τὸν συνίστορα δὲ τούτῳ τῆς βασιλείας λεγόμενον εἶναι Ἀλέξιον τὸν τῆς Κομνη-

νῆς; Θεοδώρας υἱὸν ἀποκείρει εἰς μονάζοντα. ἡμῶν ὑπουργησάντων τῷ ἔργῳ καθ' ἓν τῶν ἐν τῷ Παπυκίῳ τερατείων. Περὶ οὗ καὶ οὐκ ὀλίγα εἰπεῖν δυνάμενος βραχέα μεμνήσομαι. Οὐ γὰρ ἦν μόνον εὐμήκης καὶ ἀνδρεῖος καὶ πλήρης συνέσεως, πατρίζων τὴν ὄψιν ἀκριβῶς τάς τε χεῖρας ἀκμαῖος καὶ τοὺς ὤμους κατ' ἐκεῖνον ὕπερθεν ἔχων εὐρέας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπίπαν μειλίχιος καὶ εὐέντευκτος. Πρὸς ἃ καὶ ὁ πολύτλας Ἀνδρόνικος ἀπιδὼν τὴν οἰκείαν θυγατέρα Εἰρήνην ἐμνήστευσε τῷ ἀνδρὶ, κρίνας καὶ παρανόμους γάμους τετελεκέναι, εἰ μέλλει μόνον Ἀλέξιος τοῖς γνησιωτέροις ἐκείνῳ συγγενέσιν ἐγγράφεσθαι, ὅθεν πλειόνως τούτῳ ὑπὲρ τοῖς υἱεῦσι προσέκειτο πρότερον, καὶ τῆς βασιλείας ἐμιλέτα καταλείψειν διάδοχον. Μεταβουλευσάμενος δ' ὕστερον τὸν υἱὸν Ἰωάννην ἀνθείλετο, εἰρηκὼς, πρὸς οὓς ἀνέπτυσσε τὰ τῶν βουλευμάτων ἀπόρρητα μὴ ἐξ Α εἰς Α τὴν βασιλείαν μεταπεσεῖν, ἀλλὰ τῷ Ι μᾶλλον προσρέπειν καὶ εἰς τοῦτο μᾶλλον θεόθεν συνάγεσθαι. Ἅμα δὲ τῇ μεταθέσει τῆς γνώμης ἣ εἶχεν ἐπ' Ἀλεξίῳ Ἀνδρόνικος, καὶ τῆς συντονίας τοῦ φίλτρου ὑπέλῃξεν. Οὐ γὰρ ὡς συμφυὴς ἔτι περιεσπούδαστο καὶ ὁμόψυχος ὁ Ἀλέξιος, ἀλλ' ὡς φιλτάτῃ θυγατρὶ συνοικῶν δι' αἰδοῦς μόνον [P. 273] ἦγετο καὶ τιμῆς. Μετὰ δέ τινα καιρὸν καὶ τοῦτον ἀπεξένωσε τοῦ φωτὸς, τὴν δ' αἰτίαν προειπόντες ἔχομεν. Ἀνακληθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου καὶ ἀπὸ σεβαστοκράτορος εἰς Καίσαρα ὑποδεθείς, ὡς εἶχε, τὰ ἀρχεῖα ἐξέκλινε καὶ τὴν καθ' ἑαυτὸν ἐδίωκε βίωσιν, πλὴν οὐδ' οὕτως τὸν ἄλυπον ἐκέχρητο βίον. Τότε δ' οὖν τὴν ἐπὶ τὰ χείρω ἔτι μᾶλλον τῶν πραγμάτων ἔχων φορὰν καὶ μετάβασιν, καὶ μέλλων μὴ ἐκὼν ἀποθρίξασθαι, οὐχ ἕνα ἤτησεν ἄρτον καὶ σπόγγον καὶ κιθάραν κατὰ πάλαι τινὰ τῆς τύχης πειραθέντα σκληρᾶς, καὶ ἄρτον μὲν ὡς ἔχων ἐν ᾧ τὸ τοῦ σώματος ἐκτενεῖ βάρβιτον, χαλαρὸν τῇ τῶν σιτίων κενώσει γενόμενον, ὑποψήλῃ τὰ οἰκεῖα καθ' ἑαυτὸν δυσπραγήματα, συνερίθῳ τῇ κιθάρᾳ χρώμενος, τῷ δὲ σπόγγῳ ἀποψήσῃ τὰ τῶν δακρύων ἀποκρουνίσματα, ἅπερ ὡς ἐκ πέτρας γλαφυρᾶς τῶν ὀμμάτων ἐκείνου ἀπελείβετο· ἀλλὰ πράως ἤνεγκε τὰ συμπίπτοντα, μὴ καταστενάζων τῆς προνοίας μηδ' ἐς τὸ τῆς τύχης ἄστατον καὶ παλίντροπον ἀπολύων τὰ καθ' ἡμᾶς, τὴν δὲ τῶν προσόντων ἐκείνῳ ἀφαίρεσιν ὡς οὐδὲ κτῆσιν ἄλλος τις ἐλελόγιστο. Ἐπεὶ δ' ἐκ τῆς Δράμας ἀπάραντες, ἐν ᾗ τυτονὶ συνειλήφειμεν, εἰς Μοσυνόπολιν ἀφικόμεθα καὶ τῷ Παπυκίῳ προσβαίνειν ἐμέλλομεν, ὡς ἂν τὰ τῶν μοναχῶν προσταχθὲν οὕτω τελέσωμεν ἐπ' αὐτῷ, τότε πεπονθώς τι ἀνθρώπινον, ἐπὶ συννοίας ἦν καὶ ὑπεγνοροῦτο τὸ πρόσωπον διοίσειν οὐκ ἔχων τὰ ἔνδον θλίβοντα. Ἐγκειμένου δέ μου καὶ τὴν αἰτίαν πυνθανομένου τῆς ἐξάπινα μεταβολῆς, « Οὐ τὸ σχῆμα, φησὶ, ὦ φίλτατε ἀνδρῶν, δέδια (τί γὰρ τὸ διαθροοῦν ἔχει τῶν χρωμάτων ἡ ἀμείψις ;), ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῷ σχήματι πεφρικώς εἰμι ἐπαγγέλματα, καὶ τὸ μὴ εὔθετον εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν εἶναι ὁκωσοῦν βασιλείαν τὸν βαλόντα χεῖρα ἐπ' ἄροτρον καὶ στραφέντα ῥᾳθυμοβλαβῶς. » Καὶ ὁ μὲν τοσαῦτα εἰπὼν, καὶ ἄλλως ὢν ἀποφθεγματικὸς, οὐχ ἑκοντὶ τὸ κατὰ

A cordatissimus, vultu patrem plane referens, robustis manibus et latis humeris, sed etiam humanissimus et accessu facilimus. Quas ob res æruminosus ille Andronicus filiam ei suam Irenen desponderat, nec ab incestis nuptiis abhorrens, modo Alexium intima familiaritate sibi conjungeret. Unde factum est ut pluris eum faceret quam pridem filios suos, et imperii successorem relinquere in animo haberet : sed post mutato consilio filium Joannem ei prætulit, suisque familiaribus dixit imperium divino consilio non ab A in A sed in I potius transiturum. Ea sententia mutata, una etiam ardorem amoris erga Alexium immutavit. Neque enim ut prius amabatur, neque ubique imperatoris lateri adhærebat, sed ut charissimæ filiæ maritus, tantum honore quodam afficiebatur. B Verum aliquanto post et hunc lumine **558** privavit, cujus pœnæ causam ante diximus. Deinde ab imperatore Isaacio revocatus, et pro sebastocratore Cæsar designatus, palatium, quantum potuit, vitavit, privatæque vitæ se dedidit. Sed ne sic quidem molestias effugit. Tum vero rebus in pejus ruentibus, cum ei capillus detondendus esset, non panem, spongiam et citharam petiit, ut olim quidam fecit fortunæ iniquitatem expertus : panem, ut corpus diuturna fame exhaustum recrearet ; citharam, ut mala sua deploraret ; spongiam, ut lacrymas abstergeret : sed casus illos æquo tulit animo, nihil de Providentia questus, neque Fortunæ levitatem et varietatem in rebus humanis permiscendis inspectatus. Bonorum vero C suorum ereptionem perinde æstimavit ut alius possessionem. Sed cum Drama, ubi eum ceperamus, Mosynopolim profecti Papycium montem asceusuri essemus, ut monasticis cæremoniis eum initiaremus, tum ut fert natura humana, tristior solito apparuit, nec **559** id quo animus angebatur dissimulare potuit. Me vero urgente et subitæ mutationis causam rogitante : « Non habitum, inquit, vir amicissime, horreo (quid enim vestis mutatio periculi habeat?), sed promissiones quas secum fert habitus reformido ; et illud, quod ad cœleste regnum nullo modo aptus est is qui manum aratro semel admotam per insaniam retraxerit. » Iis et aliis id genus dictis ut erat homo facundus et in sacris Litteris versatus, Christianum pallium D invitus induit ; et precibus quæ super eo peragebantur, ne summis quidem auribus admissis, tantum radi se et Athanasium appellari passus est. Illud sane admirari queas nec fortuito accidisse dicas, quod ex omnibus Papycii montis cellis eam delegit, in qua protostrator Alexius a Manuele nulla probabili de causa, ut alibi diximus, sed tantum ob amplissimas opes et singularem prudentiam et in rebus gerendis dexteritatem captus, mundanum capillum posuerat. Nam in fatis erat scilicet ut paterna delicta in filium redundarent, **560** cumque, ut proverbio dicitur, stupor dentium ob acerbas uvas a patre gustatas invaderet. Cæterum trimestri tempore nondum elapso ; imperator

eo inde revocato se ea quæ faceret nulla cum ratione facere et Euripo inconstantiorem esse declaravit. Nam Alexium mensæ suæ adhibitum subinde carnibus ut Agamemnon Ajacem honoravit, crebro ut sine verecundia cibis appositis frueretur hortans.

A Χριστὸν ὀπέδυ τριῴδιον, μηδ' ἄκροις ὡσὶ τὰ ἐπαῴδόμενα ἐνηχούμενος, μόνον δ' ἐν χρῷ κουρίας ὁ ἀκερσεκόμης γενόμενος καὶ μετονομασθεὶς Ἀθανάσιος. Θαυμάσαι δ' ἄν τις ἐκείνῳ, μηδὲ τυχαίως εἴπῃ συμβῆναι. Ἐκ γὰρ ἁπασῶν τῶν κατὰ τὸ Παπίκιον μονῶν ἐκείνην κατοικεῖν ᾑρετίσατο, καθ' ἣν ὁ πρωτοστράτωρ Ἀλέξιος τὴν κοσμικὴν ἀπεκείρατο τρίχα παρὰ τοῦ βασιλέως συλληφθεὶς Μανουὴλ δι' αἰτίαν μὲν οὐδαμῶς πρόδηλον, ὡς ἐν τοῖς περὶ τούτου εἴπομεν λόγοις, ὅτι δ' ἐβεβρίθει πλούτῳ πυλυταλάντῳ καὶ ἦν ἱκανὸς βουλεύσασθαι καὶ καταπράξασθαι περιδέξιος· τὴν γὰρ ἐκ τῶν πατρικῶν ὁμφάκων πρὸς τοὺς υἱεῖς μεταῤῥέουσαν αἱμωδίαν καὶ ὁ Κομνηνὸς οὗτος Ἀλέξιος, ὡς ἔοικε, παθεῖν κατακέκριτο. Ἀλλ' οὔπω τρεῖς μῆνες παρίππευσαν, καὶ βασιλεὺς αὐτὸν ἐκεῖθεν ἀνακαλεσάμενος ἔδειξεν ἐξ ὧν ἔδρασεν μὴ σὺν λόγῳ τὰς οἰκείας πράξεις ποιεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο χαίρειν ταῖς ἀγχιστρόφοις μεταβολαῖς κατὰ τὸν τῆς Λύλίβος πολυῤῥόθιον [P. 274] πορθμόν· παραλαμβάνων γὰρ τὸν Ἀλέξιον σύσσιτον νώτοις διηνεκέσι γέραιρε κρεῶν, ὡς Ἀγαμέμνων πάλαι τὸν Αἴαντα, καὶ ἐνάγιον πρὸς τὴν τῶν προκειμένων ἐδεσμάτων ἀνυπόστολον ἔφαψιν, « Φάγε καθηγούμενε, » πολλάκις ἐπέλεγεν.

Neque vero Alexium et Andronicum duntaxat sic tractavit Isaacius, sed et Constantinum Aspietam ob exercitum, cui bello Blachico præerat, his verbis defensum, non posse milites cum duobus gravissimis hostibus Blachis et fame dimicare, sed annua stipendia eis persolvenda esse, statim dignitate privari et excæcari jussit, non moderatus iracundiæ suæ, quod illum per speciem defensionis concitare milites suspicabatur.

B Οὐ τὸν Ἀλέξιον δὲ καὶ τὸν Ἀνδρόνικον οὕτω διέθετο Ἰσαάκιος· ἀλλὰ καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Ἀσπιέτην, ὑπερφθεγξάμενον τοῦ στρατεύματος οὗ ἡγεμόνευε τὸν κατὰ τῶν Βλάχων μετιὼν πόλεμον, καὶ φήσαντα μόνον ὡς οὐ φέρειν ἔχουσιν οἱ στρατιῶται λιμῷ καὶ Βλάχοις διαμιλλᾶσθαι, δυσὶ δυσαπεντήτοις κακοῖς, ἀλλὰ χρεὼν αὐτοῖς παρασχεθῆναι τὰ ἐπέτεια σιτηρέσια, τὸν θυμὸν ἐκκόψαι μὴ δυνηθεὶς κατέσχε τε αὐτίκα μεταστήσας τῆς ἀρχηγίας καὶ τοῦ φωτὸς τῶν ὀμμάτων ἐστέρησεν, ἀναταράττειν ὑποπτεύσας τὸν ἄνδρα τὴν στρατιὰν τῷ τῆς ὑπερηγορίας προσχήματι.

At Comneni Andronici filius, de quo modo diximus, haud scio an ut paternæ defectionis mensuram impleret an ut patri opem ferret, non multo post ejus excæcationem in maximum templum sese recipit, inde a cœtu populi (erat autem dies festus), se ad imperium **561** abripi cupiens. Sed antequam causa ingressus ejus vulgo innotesceret, pro seditioso comprehensus excæcatur ; et quia eorum exemplis qui rem eam frustra tentarant non, ut decuerat, factus erat cautior, suo exemplo cæteros omnes a simili conatu deterruit.

Ὁ δὲ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀνδρονίκου υἱός, ὃν προσεχῶς εἰρήκειμεν, οὐκ οἶδ' εἴτε τῆς πατρικῆς ἀποστασίας ἀναπληρῶσαι τὸ μέτρον βουλόμενος εἴτε τῷ πατρὶ ἐπαμῦναι προθέμενος, πρόσθεν μετὰ βραχὺ τῆς τοῦ πατρὸς πηρώσεως τῷ μεγίστῳ ναῷ, ποθῶν ἐκεῖθεν εἰς βασιλείαν ἁναρπασθῆναι καὶ ἀναῤῥηθῆναι πρὸς τοῦ συνειλεγμένου λεώ. Ἦν δὲ ἑορτή. Ἀλλ' οὔπω τοῖς συνελθοῦσι κατὰ τὸ τέμενος ὁ τρόπος ἔγνωστο καθ' ὃν ἐκεῖσε εἰσέδραμε, καὶ χειροῦται ὡς ἀποστὰς καὶ στέρεται τοῦ φωτὸς, μὴ ταῖς τῶν προσιόντων καὶ τῶν κατὰ σκοπὸν ἀποπεσόντων ποιναῖς παιδευθείς. Καὶ δέον ἄλλον τινὰ εἶναι τὸν ὕστατα τιμωρούμενον ὡς βασιλείας ἐρῶντα καὶ τῷ τεμένει προσιόντα, οὗτος ἐπισφράγισμά τι καὶ τελευτὴ γέγονε τῶν ἀποστατῶν· οὐ γὰρ ἔκτοτέ τις τὴν αὐτὴν βαδίζειν προέθετο.

3. Ut autem res Occidentis subinde in pejus ruebant et Blachi cum Comanis Romanas provincias ferro et igne vastabant, imperator iterum egressus, Anchialo præterita, per ambages Hæmum montem adit. Sed cum nihil sua præsentia dignum gerere posset, bimestri tempore eam expeditionem circumscripsit. Nam castella et oppida novis mœnibus et turribus adornata longo munitiora reperit ; et propugnatores eorum instar cervorum alta petentes, nec aliter quam capræ in rupibus saltantes, pugnam statariam detrectabant. Et quia **562** Scytharum quoque incursionem timebat (tempus etiam id ad trajiciendum non erat incommodum), non diu ibi morari licuit. Cum autem non ea via qua venerat rediturus aliam breviorem consectaretur quæ per amœnas convalles Berroen ferret, et majorem exercitus partem amisit, et ipse (nisi divina ope conservatus esset) periisset. Nam cum ea via, quæ alicubi panderetur et equitationi esset idonea, in-

Γ'. Ὡς δὲ τὰ κατὰ δύσιν χειρούνιος εἶχον ἀεὶ καὶ οἱ Βλάχοι λῃζόμενοι μετὰ Κομάνων καὶ δῃοῦντας τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐπῆσαν συνεχῶς, ἔξεισιν αὖθις ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ δὴ τὴν Ἀγχίαλον παραλλάξας ἐκ περιελεύσεως τὸν Αἷμον εἴσεισι. Μηδέν τι δὲ ἔχων παρουσίας βασιλέως ἄξιον διαπράξασθαι δυσὶ μησὶ τὴν ἐκστρατείαν ἀῤῥώρισε· τὰ γὰρ ἐκεῖσε φρούρια καὶ πολίχνια ἰσχυροτέραν πολλῷ τῆς προτέρας εὗρε περιβεβλημένα ἰσχὺν καὶ τείχεσι νεοδμήτοις καὶ ἀρτιστεφέσι προσβεβλημένα βάρεσι, καὶ τοὺς ἔξωθεν ἀμυνομένους ὡσεὶ καὶ ἐλάφους ἐπὶ τὰ ὄψηλὰ τοὺς πόδας ἱστῶντας καὶ δίκην αἰγῶν κρημνοβατοῦντας καὶ τὴν μὲν εἰς χεῖρας συμπλοκὴν ἀλυσκάζοντας. Τὸ δὲ καὶ Σκυθῶν ἐπιδρομὴν ὑφοράσθαι τὸν αὐτοκράτορα (ἦν γὰρ καὶ ὁ καιρὸς εἰς τὴν τούτων περαίωσιν οὐκ ἀνάρσιος) ὀξεῖαν τὴν ἐκεῖθεν ἠνάγκασε ποιῆσαι μετάβασιν. Οὐκοῦν μὴ δι' ἐκείνης ἀναχωρήσειν προθέμενος δι' ἧς εἰσελήλυθεν, ἀλλ' ἐπιτομωτέραν ἄλλην μεταλλῶν καὶ ἣν

τέμνων εἰς Βερβόην διὰ τῶν ἐκεῖσε τεμπῶν ὑποκαταδήσεται, τό τε πλεῖον ἀπώλεσε τοῦ στρατεύματος, καὶ εἰ μὴ Κύριος ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς τῇ ᾗδῃ παρῴκησεν ἄν. Δέον γὰρ διὰ τῆς εὐρυνομένης ἐνιαχοῦ καὶ ἐνδιδούσης ἱκανῶς ἐνιππάζεσθαι πορευθῆναι, ὁ δὲ τρυμαλιᾷ δυσβάτων χωρίων καὶ ὀρεινῶν παρόδων αὐλῶνι παρενέδυσεν ἑαυτὸν καὶ τὴν στρατιάν. Παρέρρει δὲ κατὰ τὸν ἐκεῖ χῶρον καὶ ὕδατιον [P. 275] ἐκ χειμάρρου. Προῆγον μὲν οὖν ὁ πρωτοστράτωρ Μανουὴλ ὁ Καμύτζης καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος ὁ τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος Ἀλεξίου γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρί, ὀπισθοφυλακεῖ δὲ ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Δούκας ὁ πρὸς πατρὸς θεῖος τοῦ βασιλέως. Τὸ δὲ μέσον ἐπεῖχε τῆς φάλαγγος, ἧς ἐπίπροσθεν ὦδευε τὰ σκευοφόρα καὶ τὸ ἑπόμενον ἔξω τάξεως ὑπηρετικόν, αὐτός τε ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος καὶ ὁ τούτου αὐτάδελφος ὁ σεβαστοκράτωρ Ἀλέξιος. Οἱ δὲ Βάρβαροι παρ' ἑκάτερα τῆς στενῆς ἐκείνης παρόδου φαινόμενοι δῆλον ἦσαν ἀεί τι τελέσοντες δεινόν. Τὰ μὲν οὖν προπορευθέντα παρῆλθοσαν ἀμαχεί, μήπω τῶν Βλάχων ἀπηντηκότων κατὰ τὰ στενὰ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἄλλως δὲ κρινάντων ἐπιεικῶς ὠφέλιμον τοὺς πρώτους παριόντας ἀναιμωτὶ τὰς ἄκρας ὑπερβαλεῖν, τῷ δὲ μέσῳ συνεπιστῆναι καὶ προσαράξαι σφᾶς τῆς φάλαγγος, καθὸ πάρεστι βασιλεὺς καὶ ἡ τούτου θεραπεία καὶ ὁπόσον αὐτῷ κατὰ γένος ἐπίσημον προσεφέπεται. Καὶ οὐκ ἐψεύσθησαν τῶν κατὰ σκοπόν. Ἐπειδὴ γὰρ προὐχώρησεν εἰς πολὺ τοῦ χαλεποῦ ἐκείνου τόπου καὶ μηδαμῇ διάφευξιν ἔχοντος ὁ αὐτοκράτωρ, οἱ Βάρβαροι τηνικαῦτα μεθ' ὅτι πλείστου ὁμάδου ἐπέθεντο. Ἀλλ' οὐδ' οἱ τοῦ πεζικοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἐπὶ τούτοις ἠμέλουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐγκυκλωθῆναι σπεύδοντες, πρὸς τὸ ἄναντες ἐφορμῶντες τοῦ χώρου ἀνέστελλον, εἰ καὶ πονήρως μάλα καὶ ἐπικινδύνως τοὺς ὑποκατιόντας τῶν ἀκρωρειῶν βαρβάρους. Ὡς δ' ἐβιάζοντο τῷ πλήθει καὶ τοῖς ἐπικυλιομένοις λίθοις κακῶς οἱ Ῥωμαῖοι ἔπασχον, ἐνεδίδοσαν εἰς τροπήν, πλὴν ὑφειμένως καὶ τότε οὐδ' ὑπεράγαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐπὶ πολύ· τὸ γὰρ ἀεί τι τοὺς ἀλλοθρόους πλεονεκτεῖν, ἐπιῤῥιφέντας τε καὶ κατὰ πλείονας ἐγκειμένους, ἐπικατέβαλε σφᾶς ἀκόσμως τῇ στρατιᾷ. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε συγχύσεως γενομένης καὶ πάντων σώζειν ἑαυτοὺς προθεμένων, ὡς ῥεύματα κατακλεισθέντα σηκῷ κατῄκιζον οἱ πολέμιοι τὸν ἐπικαταλαμβανόμενον καὶ ἀεὶ τοὺς ἐν χερσὶν ἔκτεινον. Ἀμύνων δὲ οὐδεὶς ἦν, οὐδ' ἠδύνατο. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸς, ὡς ἐν ἄρχουσι μέσος ληφθείς, πολλάκις μὲν ἀπώσασθαι τὸ καθ' αὑτὸν ἐπιὸν ἀπεπειράσατο βάρβαρον, σὺν δὲ τῷ μηδὲν ἀνύειν καὶ τὸν τῆς κεφαλῆς ἀπεβάλετο κάσιν. Πολλῶν δὲ καὶ κρατίστων συνειλεγμένων περὶ αὐτὸν, καὶ πολλὰ μὲν ἀνῃρηκότων ὑποζύγια, ὡς δέ φασι καὶ στρατιώτας Ῥωμαίους, ὁπόσοι τῇ παρόδῳ διὰ τὴν συμπίλησιν προσίσταντο, οὕτως αὐτῷ ἡ ἔξοδος διημάρτιστο, καὶ σέσωστο μόνος ἀπολωλότων πολλῶν. Καὶ ὁ μὲν τοῖς προηγησαμένοις συναφθεὶς τάγμασιν ἔθυε σῶστρα Δαυϊδικῶς τῷ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν τότε πόλεμον ἐπισκιάσαντι Θεῷ· ὁ δὲ σεβαστοκράτωρ ὁ

A cedendum fuisset, illo in angustas fauces et montium cavernas, ubi torrens exiguus præterfluebat, et se et exercitum intrusit. Præcedebat autem Manuel Camytzes protostrator et Comnenus Isaacius, Alexii ejus qui post imperavit, gener. Agmen claudebat Joannes Ducas sebastocrator, imperatoris patruus. Mediam phalangem, quam impedimenta et servitia extraordinaria præcedebant, ipse imperator Isaacius et ejus frater sebastocrator Alexius obtinebant. Barbaros vero, se ab utroque angustiarum latere ostendentes, satis apparebat semper male cogitare. Ac antegressæ legiones citra dimicationem e faucibus illis evaserunt, quod Blachi nondum eo pervenerant: et e re quoque sua esse judicarant ut primis neglectis mediam phalangem,
B **563** in quæ esset imperator ejusque ministri et reliqua nobilitas, aggrederentur. Nec opinione sua sunt decepti. Nam ut in faucibus illis fugæ nullum spatium relinquentibus longe processerat, tumultuosissimam pugnam cient. Neque Romanus peditatus segnior, ne circumveniretur, in arduum tendens Barbaros cum labore et periculo e cacuminibus descendentes reprimebat. Sed cum multitudine telorum et devolutis saxis urgerentur, fugæ se paulatim et quasi dissimulanter initio mandarunt, donec Barbaris majori subinde successu et impetu irruentibus perturbati effuse fugerunt, de sua quisque tantum salute sollicitus, et velut pecudes in stabulo conclusæ
C defendente nemine cæduntur. Imperator vero tanquam in mediis cassibus irretitus, sæpe quidem irruentes in se Barbaros propulsare conatus, præterquam quod nihil profecit, etiam tegumen capitis, quam casin vocant, amisit. Sed cum multi fortissimi viri circa eum conglobati multa jumenta **564** et nonnullos etiam, ut ferunt, Romanos milites progressioni obstantes occidissent, evadendi facultatem habuit; et multis interfectis solus vulnerum expers conservatus, cum ad antegressos pervenisset, more Davidico gratias Deo persolvit, qui caput suum eo prælio obumbrasset. Ducas vero sebastocrator cum se progredi non posse videret, bonum ducem nactus, quem miles quidam ejus Litoboes ex barbarica cohorte pellexerat, alia via sine ulla noxa est elapsus. Imperator cum per Crenum Berroen pervenisset, incolumem exercitum qui antecesserat, nihil de se boni sperantem
D reperit. Ferebatur etiam una cum copiis periisse. Ad cum adversum rumorem abolendum, paucos dies in illis partibus commoratus in urbem imperatricem rediit, infausta fama alio nuntio abolita, quem ipse Carthaginensis Hannonis exemplo de sua victoria in urbibus spargendum curarat. **565** Cæterum neque Hanno diuturnum fructum ex Musicarum avium cantu percepit, quas a pueris continenter edoctas Hannonem esse deum alias alio dimiserat, ut volucrum illa cantilena passim audiretur; nam cum avolassent, desiterunt canere Hannonem esse deum, et veterem suam cantilenam repetiverunt; et imperator victricis famæ

gloriolam cito amisit : nam interfectorum multitudo urbes et agros luctu complebat. Urbem ingressus cladis illius dolore nonnihil de supercilio remisit Nam ante eam expeditionem, propheticis illis verbis ad se accommodatis, putabat se cum lætitia egressurum et cum gaudio ingressurum, et montes ac colles præ exspectatione sui hilariter exsultaturos, et omnes sylvæ arbores ramis sibi applaudituras ; pro gramine cupressum et pro rubo myrtum nasciturum. Nam absurdis de semetipso opinionibus imbutus ea quæ in animi **566** penetralibus insederant proferebat, non ob publica nostra peccata et Dei judicium ab omnibus derelictum aurem Domini esse obturatam, quominus nos audiret, et populo stulto et barbaro nos flagellandos esse datos, sed pœnas dedisse defectionis, quod Branam secuti essent ii qui hostibus prædæ fuissent. O diabolicas cogitationes et inspirationes, si nonnullis principibus persuasum est multa piorum millia ob qualecunque in eos delictum sanguinariis gentibus ovium instar ad cædem et internecionem dedi. Quis enim lacrymosus Jeremias satis deploret eos qui capiuntur, qui occiduntur qui in longinquas regiones venduntur, eas præsertim in quibus Christi nomen non invocatur ? neque illa insolentia contentus, monarchiam de se jactabat et opes gentium et Palæstinæ liberationem et gloriæ Libani adeptionem, et Ismaelitarum ultra Euphratem fluvium profligationem, et barbararum gentium undique depulsionem. Adjiciebat, quos tum duces habiturus esset, eos non fore nostris similes, sed summam potentiam habituros et divitias gentium comestu-
ros **567** et pinguedinis eorum medullas exhauturos, regibus et toparchis auctoritate et splendore similes. In hujusmodi ineptias impulsus est a vanis hominibus, qui nostra etiam ætate vigent, et veluti tineæ vanitatibus istis ingenium ejus novarum rerum avidum subibant et erodebant ; aut potius, ut nutrices infantem in cunis collocant, ita illi ipsum ad socordiam et ignaviam suis fabulis et commentis impellebant, quasi vero ipso dormitante, cum fatalis hora instaret, regna in ejus potestatem ultro casura essent, quemadmodum veteres Timotheum pinxerunt dormientem fortuna interim circumeunte et urbes in unum rete contractas ei tradente. Et quod magis mireris, asseverabat Andronicum Comnenum, quem ipse imperio pulsum miserabiliter trucidandum curarat, novem annos in imperio exacturum fuisse, nisi a Deo propter improbitatem illius ad triennium **568** contracti essent, et sex illius anni, tanquam pauni purpura, suo imperio adjecti ; quibus non omnino clemens et moderatus futurus esset, neque beneficentiæ rationem ubique habiturus, quippe cum a maleficis annis Andronici ad illius naturam per vim traheretur. Quibus verbis an excusarit Andronicum ut maleficis temporibus imperio potitum, et fati necessitatem ut quidam ex Græcis probarit, aliis judicandum relinquo. Postquam vero sex anni

A Δούκας μὴ βατὰ καθορῶν τὰ ἐν ὕψεσιν ἄλλην ἐβάδισεν, ἀγαθοῦ τινος ἡγεμόνος εὑπορήσας, ὃν τοῦ κατ' αὐτόν τις στρατεύματος Λιτοβόης τοὔνομα ἐκ τοῦ τῶν Βαρβάρων τάγματος προσδιαλεξάμενος ἐπεσπάσατο, καὶ δι' ἐκείνης ἀπείρατος ἐξῆλθε κακοῦ. Βασιλεὺς δὲ διὰ τοῦ λεγομένου [P. 280] Κρηνοῦ πρὸς τὴν Βερρόην ἀποσωθεὶς εὗρε τὴν προεξελθοῦσαν ἀπαθῶς στρατιὰν οὐκ ἀγαθὰ φαντάζομένην περὶ ἑαυτοῦ· διεθρυλεῖτο γὰρ ὡς καὶ αὐτὸς τῷ λοιπῷ συναπολώλει στρατεύματι. Διὰ γοῦν τὸ τῆς φήμης ἄγνωμον ὁ βασιλεὺς ὀλίγας ἡμέρας τοῖς ἐκεῖ που προσδιατρίψας μέρεσι πρὸς τὴν τῶν πόλεων ἐπάνεισι βασιλίδα. Ἡ μέντοι ἀπευκταῖα περὶ τοῦ κρατοῦντος ᾄδουσα φήμη ὑφ' ἑτέρας ἀγγελίας παρηυδοκίμητο, ἣν πτερώσας ὁ βασιλεὺς ἀφῆκε
B κατὰ τὸν Καρχηδόνιον Ἄννωνα τὰς πόλεις ἐπιοῦσαν νικητὴν αὐτὸν ἀναγορεύειν. Ἀλλ' οὔτε Ἄννων ἐπὶ πολὺ ἀπώνατο τῆς τῶν φθικῶν ὀρνίθων συλλογῆς, οὓς μετὰ τὸ διδαχθῆναι διὰ μειρακυλλίων ὡς Ἄννων θεὸς ἐνδελεχῶς παρακαθημένων αὐτοῖς καὶ τοῦτο ὑποβαλλόντων δεῖ μάθημα διαφῆκεν ἄλλοσε ἄλλον, ὡς ἁπανταχῇ διαῤῥεύσῃ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ τῶν ὀρνίθων μέλος· λύσαντες γὰρ τὸ πτερὸν οὐκέτι Ἄννων ἦδον θεὸς, ἀλλὰ τὰ τῶν ὀρνίθων καὶ πάλιν ἐμουσούργουν ὡς πρότερον· οὔτε μὴν ὁ βασιλεὺς ἐς μακρὸν τῆς εὐαγγέλου φήμης ἀπέλαυσεν· ἡ γὰρ πτῶσις πολυάνθρωπος γενομένη τὰς πόλεις ἐπιστεναχούσας ἐδείκνυ καὶ τοὺς ἀγροὺς κῶμον κωμάζοντας
C ἄγριον. Εἰσιὼν δὲ τὴν τῶν πόλεων ἄρχουσαν ὑπεχάλασέ τι λικρὸν τῆς ὀφρύος, καὶ ἦν ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι τούτοις δακνόμενος. Πρώην δὲ οὐχ οὕτω διέκειτο, ἀλλ' ἀπαίρων κατὰ Βαρβάρων, τὰ προφητικὰ ἐκεῖνα εἰς ἑαυτὸν ἐφελκόμενος ῥήματα, ᾤετο ἐν εὐφροσύνῃ ἐξελεύσεσθαι καὶ μετὰ χαρμονῆς εἰσελεύσεσθαι, καὶ ὡς τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἐξαλοῦνται προσδεχόμενοι αὐτὸν ἐν χαρᾷ, καὶ πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ ἐπικροτήσει τοῖς κλάδοις, καὶ ἀντὶ στοιβῆς ἀναβήσεται κυπάρισσος, ἀντὶ δὲ κνώζης ἀναβήσεται μυρρίνη, ἔπειτα καὶ ἀλλοκότοις δόξαις, περὶ ἑαυτοῦ συγκεκρότητο, καὶ πολλάκις τὰ
D ἐν μυχῷ καρδίας ἐπηλυγαζόμενα ἐκφέρων ἐφθέγγετο μὴ διὰ τὰ κοινῶς ὑφ' ἡμῶν ἡμαρτημένα καὶ τὸ Θεοῦ κρίσιν πάντας καταλιπεῖν βαρυνθῆναι τὸ οὐς Κυρίου τοῦ μὴ ἀκούειν ἡμῶν καὶ παραδοθῆναι ἡμᾶς εἰς μαστίγωσιν λαῷ μωρῷ καὶ οὐχὶ σοφῷ, ἀλλὰ τίνοντας δίκην τοῦ ὀπίσω τοῦ Βρανᾶ πορευθῆναι ἀποστασίαν κατ' αὐτοῦ νοσήσαντος τοιούτοις ἐκδεδόσθαι τοὺς προνομευομένους κακοῖς. Ὢ τῶν τοῦ πονηροῦ σκευμάτων τε καὶ ὑφηγημάτων ! εἰ οὕτω τῶν ἀρχόντων τινὲς ὑπειλήφασιν, ὡς εὐσεβῶν μυριάδας τῆς ὁπαισοῦν ὑπό τινος αὐτῶν παραινήσεως ἀντάλλαγμα καὶ ἀντίψυχον ἐκδίδωσιν ὁ Θεὸς συγκινηθεῖσιν ἔθνεσι καὶ ὡς πρόβατα σφαγῆς παρίησιν αὐτοὺς ἀπάγεσθαί τε καὶ ἀποκτείνεσθαι. Τίς γὰρ Ἱερεμίας πολύδακρυς ἐθρήνησεν ἂν ἀρκούντως τοὺς αἰχμαλωτιζομένους, τοὺς ἀναιρουμένους, τοὺς εἰς τὰς πορρωτέρω χώρας ἀποδιδομένους, καὶ τούτων ἐφ' ὅσαις τὸ τοῦ Χριστοῦ μὴ ἐπικέκληται ὄνομα ; Οὐ ταῦτα δὲ μόνον διεξιὼν ἦν, ἀλλ' ὅτι καὶ μοναρ-

χίαν περιβαλεῖται, καὶ θηλάσει γάλα ἐθνῶν, καὶ αὐτὸς ἐσεῖται τὴν Παλαιστίνην ἐλευθερῶν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Διβάνου κτώμενος καὶ τοὺς Ἰσμαηλίτας ὑπὲρ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν κεραίζων καὶ λητζύμενος [P. 277] καὶ τὸ βαρβαρικὸν κύκλῳ ἀνακαθαίρων. Προσεπῆγε δὲ καὶ ὡς οἱ τότε ὑπ' αὐτὸν ἡγεμόνες οὐκ ἔσονται τοῖς σήμερον ὅμοιοι, ἀλλ' ἰσχὺν περιβαλοῦνται πλείστην καὶ πλοῦτον ἐθνῶν ἕδονται καὶ τὰ πάχη αὐτῶν ἐκμελιοῦσιν, εἰς τὴν αὐτὴν ῥηξὶ καὶ τοπάρχαις ἐξουσίαν καὶ περιφάνειαν καθιστάμενοι. Ἐλέγετο δὲ τούτων πάντων ὑφηγητὰς Ἰσαακίῳ καθεστάναι τοὺς ἐς ἡμᾶς ματαιολόγους, ὥσπερ σῆτας ταῖς κενοφωνίαις ταύταις τὴν ἐκείνου φύσιν πρὸς τὰ καινὰ τῶν ἀκουσμάτων οὖσαν κατάῤῥοπον ὑπεισιόντας καὶ κατεσθίοντας, ἢ μᾶλλον ὡς αἱ τίτθαι τὰ βρεφύλλια ἐπικλινῆ τιθέντας πρὸς ῥᾳστώνην καὶ βίον ἐξημβλυμμένον ἀναπεπτωκότα τε δεικνύντες τὸν βασιλέα τοῖς τῶν τοιούτων μυθολογημάτων ἐπάσμασιν, οἷα δὴ καὶ μηδὲν αὐτουργοῦντος αὐτοῦ, τῆς ὡρισμένης δ' ἐπιστάσης ὑποκειμένων αὐτῷ πασῶν τῶν βασιλειῶν, καθ' ὃν δὴ τρόπον καὶ οἱ πάλαι ζωγράφοι Τιμόθεον ἔγραφον αὐτὸν μὲν καθεύδοντα, τὴν δὲ τύχην περιοῦσαν καὶ εἰς ἕνα κόρτον τὰς πόλεις ἐμβάλλουσαν καὶ προσάγουσαν αὐτῷ καὶ παραδιδοῦσαν. Τὸ δὲ δὴ θαυμάζεσθαι ἀξιώτερον, ἔλεγε διαῤῥῆδην ὡς ὁ Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος, ὃν αὐτὸς τοῦ ἄρχειν καθελὼν εἰς θάνατον ἐξέδωκε πονηρὸν, ἐνναετίσειν ἤμελλε τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων, συνέστειλε δὲ τὴν ἐκείνου ἐννεαρχίαν εἰς τριετίαν Θεὸς ὡς ὄντος κακοεργοῦ, ἀμέλει τοι καὶ ὡς ῥάκος πορφύρᾳ ἐπιβέβληνται τῇ αὐτοῦ ἀρχῷ καὶ οἱ ἐκείνου ἐξ λυκάβαντες, καὶ μέλλει κατὰ τούτους αὐτὸς τοὺς χρόνους μὴ εἶναι πάνυ τι ἐπιεικής τε καὶ μέτριος μηδ' ὡς ἐπίπαν ταῖς ἀγαθοπραξίαις γαννύμενος, οἷα τῶν κακοποιῶν Ἀνδρονίκου ἐνιαυτῶν πρὸς τὴν ἐκείνου μεθελκύντων φύσιν αὐτὸν καὶ ἀντισπώντων ἀναγκαστῶς. Ταῦτα δὲ εἰ καὶ Ἀνδρονίκῳ τὸ ἀνεπέγκλητον χαρίζονται ὡς κατὰ χρόνους ἄρξαντι κακοποιοὺς, καὶ συνίστησι τὴν εἱμαρμένην καὶ τὴν ἀνάγκην, παρίημι τοῖς βουλομένοις σκοπεῖν. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἐξ παρῆλθοσαν ἐνιαυτοὶ, ἔδειξεν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν μὴ τὴν χρονικὴν περίοδον, ἀλλὰ τὴν γνωμικὴν ἰδιότητα ὑποβάλλειν καὶ ὑποτιθέναι τὰ βουλητέα τισίν· ἀγαθὰ γὰρ ἐπαγγελλόμενος μείζονα τοῖς ὑπηκόοις εἰς τοὺς μετέπειτα ἐνιαυτοὺς οὐδέν τι τῶν προτέρων εἰργάσατο ἄμεινον.

A præterierunt, suo exemplo demonstravit non annorum circuitu sed animorum impulsu nonnullos ea fecisse quæ voluerunt. Nam cum majora bona polliceretur, insecutis annis nihilo clementius tractavit subditos.

δ'. Οἱ μέντοι Βλάχοι τῇ ἀεὶ νικᾷν Ῥωμαίους ὀφρυαζόμενοι, καὶ πλοῦτον ἄῤῥον καὶ παντοῖον ὁπλισμὸν ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν λαφύρων περιβαλλόμενοι, ἀκατάσχετοι τοῦ λοιποῦ ταῖς ὁρμαῖς ἐγεγόνεισαν, καὶ οὐκέτι κώμας καὶ ἀγροὺς ἕλκιζοντο ἐπιόντες, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν εὐπόργων ἐφωπλίζοντο πόλεων. Τήν τε οὖν Ἀγχίαλον ἐξεπόρθησαν καὶ τὴν Βάρναν παρεστήσαντο, καὶ κατὰ τὴν Τριάδιτζαν ἀφικόμενοι, ἥ ἐστιν ἡ πάλαι λεγομένη Σαρδική, τὸ πλεῖον αὐτῆς μέρος ἠφάνισαν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Στούμπιον τῶν ἐνοικούντων ἐκένωσαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Νῖσον ἀφικόμενοι λείαν κἀκεῖθεν οὐκ ὀλίγην ἀνθρώπων τε καὶ ζώων ἐπεσπάσαντο. Μὴ ἔχων δ' ὁ βασιλεὺς, ὡς οἷα ὑπὸ μελισσῶν κηρίον κυκλούμενος, εἵνι τῶν κακῶς πασχόντων ἐπαοήξει πρότερον ἢ τίνι τελευτῶν βραβεύσει τὴν [P. 278] σύναρσιν, εἰς ἀρχηγοὺς μερίζει τὴν στρατιάν. Ἀμέλει καὶ τὴν Βάρναν ἀνέκτισε, καὶ ἐπύργωσε τὴν Ἀγχίαλον, καὶ φρουρὰν αὐταῖς ἐγκατέστησε. Καὶ ἐδόκει μὲν οὐκ ἄπο προμηθείας εἶναι ταῦτα βασιλικῆς, ἦσαν δὲ καὶ οὕτω τὰ τῶν ἐναντίων αὖθις ἐπικρατέστερα. Ἐξιὼν δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὰς μετοπωρινὰς τροπὰς περὶ τὴν Φιλίππου ἐπαρχίαν, καὶ τὴν γυναικωνῖτιν συνεπαγόμενος, ὡς ἐνόν, ἀνέστειλε τὰς τῶν Βλάχων καὶ Σκυθῶν ἐπιδρομάς. Ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Σέρβων Ζουπάνου κακουργοῦντος καὶ τὰ Σκόπια φθείροντος, κατ' ἐκείνου ἐξώρμησε· καὶ ὡς συνεῤῥώγεσαν αἱ τάξεις κατὰ τὸν Μοράβον λεγόμενον ποταμὸν, ἐνέκλιναν οἱ Βάρβαροι, καὶ καταδιώξεως γενομένης οὐκ ὀλίγοι τούτων ἀφανισμῷ παρεδόθησαν, ὕδασι καταβαπτιζόμενοι καὶ δόραισι διαπειρόμενοι. Παρελθὼν δὲ καὶ τὸν Νῖσον καὶ περὶ τὸν Σάουβον ποταμὸν τῷ οἰκείῳ συνέμιξε κηδεστῇ τὸν τῆς Οὐγγρίας ῥηγὶ τῷ Βελᾷ. Καὶ συχνὰς ἐκεῖσε διατρίψας ἡμέρας ἐπάνεισιν αὖθις εἰς Φιλιππούπολιν, κἀκεῖθεν τὴν μεγαλόπολιν εἴσεισιν, ἐκκλίνων τὴν εἰς τὸν Αἷμον πάροδον.

B 4. Enimvero Blachi crebris victoriis elati, et ex Romanorum spoliis magnas opes et omnis generis arma consecuti deinceps nullo modo cohiberi potuerunt; nec jam villas et agros passim populabantur, sed munitas etiam urbes invadebant. Anchialum quidem vastarunt, Barnam subegerunt, et Triaditzæ, quæ olim Sardica dicebatur, majorem partem deleverunt. Stumpio cives exegerunt. Niso **569** quoque non parvam hominum et pecorum prædam abegerunt. Quamobrem imperator undique non aliter quam favus ab apibus circumventus, et quibus prius aut posterius opem ferret dubitans, exercitus inter duces distribuit, Barnam instauravit, Anchialum turribus et præsidio firmavit. Quæ quamvis ab imperatoria providentia non abhorrere viderentur, tamen hostes denuo superiores fuerunt. Sed et ipse post æquinoctium autumnale in Philippicam provinciam egressus, adductis una mulieribus, Blachorum et Scytharum incursiones pro virili prohibebat. Invasit et Serviorum Zupanum, qui maleficiis non abstinebat, et Scopia everC tebat. Commisso ad flumen Morabum prælio Barbari terga dederunt; in eaque fuga non pauci aqua et ferro perierunt. Nisum quoque prætergressus, et ad Savum fluvium profectus, socerum suum Belam Hungariæ regem adiit. Et complures ibi dies commoratus, Philippopolim revertitur, atque inde in magnam urbem redit, declinato Hæmi transitu.

570 Initaque ulla ratione Philippopolitanam provinciam gubernandi, ut hostium grassationibus maxime obnoxiam, Constantinum fratrem patruelem cum imperio ablegat, quem classis quoque ducem creaverat. Qui etsi adhuc adolescens, tamen, quemadmodum leonum catuli a primo ortu supercilium jubam et unguium aciem ostendunt, sic ille statim animi vigorem et iracundiam præ se ferens ita exercitum ad sui metum et obedientiam assuefecit, ut ad nutum et cogitationem paratus jussa ejus facile exsequeretur. Naturalem igitur in regendo milite acrimoniam secutus si quando ætatis vitio ab officio decerrabat, errata ejus legati corrigebant, monentes ne ultra limites evagaretur. Proinde Blachi magis eum formidarent quam ipsum imperatorem; ac Petrus et Asan sæpe Philippopolitanum et Berrœnum agrum populaturi Constantinum non fefellerunt, tergis subinde inhærentem et phalangem eorum armis lacessentem; et minus crebras excursiones fecerunt. Cum autem Constantino ii successus ad patriæ et subjectarum urbium salutem referendi essent, is contrariam viam secutus, 571 et parvis illis dimicationibus ob ætatis levitatem et temeritatem elatus, duces et milites nobiliores et rei bellicæ peritiores sibi conciliare instituit. Quos cum dicto audientes et ad juvandum institutum suum paratos invenisset, pro ducis habitu imperatoriam sumit, et ad tyrannidis occupationem declarandam purpureum calceum induit; sororisque maritum magnum domesticum Occidentis, Basilium Batatzen, ut secum actum sit, per litteras certiorem facit. Is vero Adrianopoli tum degens non modo facinus ejus non probabat, nec puerilibus ejus actis et insolentibus litteris quidquam movebatur, sed etiam importunam ejus ambitionem deridebat et ut jamjam perituram deplorabat. Idque e vestigio est consecutum. Nam cum eo consilio Philippopoli discessisset, ut Adrianopolim profectus sororium Batatzem vel invitum in partes suas pertraheret, ubi ad Neuzium pervenit (locus id est, qui Philippopolitanam et Adrianopolitanam provinciam disterminat) comprehenditur, et imperatori ab iis ipsis proditur, a quibus ad defectionem impulsus et imperator salutatus fuerat. Qui ut suum facinus honesta specie velarent, ad imperatorem scripserunt se non alio 572 consilio seditiosum hominem secutos, nisi ut iniquæ temporum conditioni servirent. Vidisse enim se tum minime fuisse tutum Constantini voluntati refragari, qui omnes duces iracundia vinceret, et ensem statim in eos stringeret qui jussis ejus non obsecundarent. Id vero quod nunc per occasionem fecerint, argumentum esse suæ inviolatæ erga imperatorem fidei. Imperator vero etsi levium virorum artes et fucatas excusationes non ignorabat, tamen eo facto quod e re sua esset probato, Constantinum excecavit, adjutorum ejus nomine aperte mutato. Blachi vero tantum eo Constantini casu exhilarati sunt, Petrus et Asan fratres ita exultarunt, quasi

Εἰς δ' ἑτέραν τῶν κατὰ Φιλιππούπολιν χωρῶν ἀπιδὼν κυβέρνησιν, ὡς τῶν ἐκεῖσε μάλιστα πασχόντων κακῶς ἀεί, στέλλει τὸν οἰκεῖον ἐξάδελφον Κωνσταντῖνον, ὃν καὶ δοῦκα τοῦ στόλου προβάλετο, εἰς στρατηγὸν ἀποτάξας. Ὁ δὲ, κἂν οὔπω ὑπεραναβεβήκει τὸν μείρακα, τὸ γοῦν θυμοειδὲς παραδεικνύων ὡς οἱ τῶν λεόντων σκύμνοι τὴν ὀφρὺν εὐθὺς ἐκ γενέσεως, καὶ τῆς ἐπαυχενίου κόμης τὸ λάσιον καὶ τὰς τῶν ὀνύχων ἀκωκάς, οὕτω πρὸς ὑπακοὴν καὶ δέος τὸ σανὸν αὐτῷ ἐρρύθμισε στράτευμα ὡς νεύματι μόνῳ πείθεσθαί οἱ καὶ ἐννεύματι καὶ πρὸς τὰ ἐπιτεττόμενα ῥᾳδίως ὑπάγεσθαι. Ἱστρατήγει οὖν μετὰ τῆς φυσικῆς ὀξύτητος· εἰ δέ που ἡ νεότης σφαδάζουσα ἐξέπιπτε τοῦ καθήκοντος, ἡ τῶν ἐκείνῳ συνεζευγμένων ὑποστρατήγων ἐμπειρία ταύτην ἀνασειράζουσα μὴ ὅρους ὑπερβαίνειν ὑπετίθει τοὺς τακτικούς. Ἔπτηξαν οὖν αὐτὸν οἱ ἀποστάται Βλάχοι ὅσον οὐδ' αὐτὸν τὸν βασιλέα ἐποπτανόμενον κατεπλάγησαν, καὶ πολλάκις ὁ Πέτρος σὺν τῷ Ἀσὰν κείρειν τὰ κατὰ Φιλιππούπολιν καὶ Βερρόην προβέμενοι οὐκ ἔλαθον ἐξιόντες τὸν Κωνσταντῖνον, ἀλλ' ἐφέποντα εἶχον καὶ τὰς ἐκείνων κλονοῦντα φάλαγγας, ὥστε οὐχ ὡς πρότερον συχνὰς ἐπυίουν τὰς ἐλάρομάς. Ἀλλὰ δέον τὰ λυσιτελῆ ταῦτα τῇ πατρίδι καὶ ταῖς ἐκεῖσε πόλεσιν αἱρεῖσθαι τὸν Κωνσταντῖνον, ὁ δὲ τὴν ἐναντίαν ἐτράπετο· Ἐπαρθεὶς γὰρ τοῖς μικροῖς ἀγωνίσμασι τούτοις, ὡς τὰς φρένας ἀστατῶν τῇ νεότητι, ἤρξατο ὑποποιεῖσθαι τοὺς συνόντας αὐτῷ στρατηγοὺς, κἀκ τῶν ἐγχωρίων στρατιωτῶν ὁπόσους τὸ γένος αἰδεσίμους ἐγίνωσκε καὶ περιδεξίους εἰς ἔργα πολέμια. Οὐκοῦν καὶ βραχεῖαν ἐκ τούτων ῥοπὴν ἐσχηκὼς πρὸς τὴν τῶν κατ' ἔφεσιν ἐκπεράτωσιν, τῆς στρατηγίδος ἀνθαιρεῖται στολῆς τὴν βασίλειον, καὶ τοὺς πόδας εἰς ἑτοιμασίαν τῆς τυραννίδος φοινικοβαφὲς ἀμφιένυσι πέδιλον. Καὶ παρακδηλοῖ [279] γράμμασι τὰ ἐπ' αὐτῷ τετελεσμένα τῷ τῆς ἀδελφῆς γαμέτῃ τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ τῆς Δύσεως, Βασιλείῳ τῷ Βατάτζῃ. Τὸν δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἐπαινοῦντα τὰ τετολμημένα ἢ πρυσσχόντα οἷς ἔπραττε νηπιωδῶς καὶ οἷς ἔστελλεν αὐθαδῶς, εἰς Ἀδριανούπολιν τότε διάγοντα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὴν ἄκαιρον ὁρμὴν καὶ ἄλογον ἐκείνου φιλοτιμίαν καταμωκώμενον, καὶ ὡς ὅσον οὐδέπω ἀπολούμενον αὐτὸν ὀδυρόμενον· ὅ καὶ παρὰ πόδας ἐπηκολούθησεν Ἄρας γὰρ ἐκ τῆς Φιλίππου ἐπὶ σκοπῷ τοῦ κατ' Ἀδριανούπολιν γενέσθαι καὶ μὴ ἐκόντα παραλήψεσθαι τὸν οἰκεῖον γαμβρὸν τὸν Βατάτζην συλλήπτορα τοῦ ἔργου καὶ συντεψευδοκοῦντα τοῖς τελουμένοις, φθάσας περὶ τὸ λεγόμενον Νεούτζικου (τόπος δέ ἐστιν οὗτος διοριστικὸς τῶν ἐπαρχιῶν ἀμφοτέρων, τῆς Ἀδριανοῦ φημι καὶ τῆς Φιλίππου) συλλαμβάνεται καὶ καταπροδίδοται βασιλεῖ παρ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν εἰς ἀποστασίαν ὑπονυξάντων καὶ ἀναγορευσάντων αὐτὸν αὐτοκράτορα. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπόλογον ἐφ' οἷς ἔδρασαν πρὸς τὸ εὔσχημον μεθαρμόζοντες, διεμηνύσαντο βασιλεῖ τὸ μὲν ὑποκλιθῆναι καὶ πρυσσεῦσαι τῷ ἀποστάτῃ μὴ καθ' ἕτερον τρόπον ἐργάσασθαι ἢ τῷ συμπεταβεβουλῆσθαι ἀθελήτως τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασιν (ὀργὴν γὰρ

οὐκ ἀκίνδυνον αὐτοῖς καὶ ἀκόνδυλον τηνικαῦτα τὸ ἀντιτείνειν πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου ὑποβαλλόμενα· εἶναι γὰρ τῶν προηγησαμένων στρατηγῶν ἐπιχολώτατον, καὶ τὸ ξίφος ἐκ τοῦ αὐτίκα γυμνοῦντα κατὰ τῶν μὴ ἐπευδοκούντων τοῖς αὐτοῦ δόγμασι), τὸ δὲ νῦν τελεσθὲν τῆς ἐς αὐτὸν τὸν βασιλέα ἀκραιφνοῦς τεκμήριον πίστεως τὸ οἰκεῖον ἐνδειξαμένων, ὁπηνίκα εὐκαιρίας ἐλάβοντο. Καὶ ἤδει μὲν ὁ βασιλεὺς παλιμβόλων ἀνδρῶν τεχνάσματα ταῦτά καὶ κατεσχηματισμένα προβλήματα, ἐπαινέσας δ' ὅμως τὸ γεγονὸς ὡς αὐτῷ ξύμφορον, τῶν μὲν συναραμένων τοῦ ἔργου τῷ Κωνσταντίνῳ οὐδένα ἐκ τοῦ προδήλου παραλελύπηκεν, αὐτὸν δ' ἐς τὸ φῶς ἐλυμήνατο. Τοσοῦτον δ' εὐφράνθησαν οἱ Βλάχοι καὶ ἠγαλλιάσαντο Πέτρος τε καὶ Ἀσὰν ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι τούτοις τῷ Κωνσταντίνῳ, ὥστε κἀκεῖνον ἐπὶ τοῦ ἑαυτῶν ἔθνους τῇ βασιλείᾳ ἐπιβαλεῖν, καὶ βασιλέα μὴ ἔχοντα μειζονως εὐεργετήσειν ἄλλως τοὺς Βλάχους ἢ τὰς κόρας ἐκκόψαι τοῦ Κωνσταντίνου, θρασυνόμενοι ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ τὰ Ῥωμαίων μυκτηρίζοντες πράγματα ἐπὶ τὸ κάταντες ἀεὶ προχωροῦντα καὶ τοῖς χείρυσι μέρεσιν ὑπενδιδόντα. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τοῖς ἐκ φύτλης τῶν Ἀγγέλων τὴν τῶν Ῥωμαίων χειρίζουσιν ἀρχὴν πολυετὲς ἐπηύχοντο κράτος, μηδὲ ἰδεῖν ποτε θάνατον, εἰ δυνατὸν, ἐξελιπάρουν τὸ Θεῖον, ἢ ἀφαίρεσιν τῆς βασιλείας παθεῖν· καὶ τὴν αἰτίαν προστιθέντες ἐχρηστηρίαζον οἱ κατάρατοι ὡς αὐτῶν βασιλευόντων ἔτι καὶ ἔτι τὰ τῶν Βλάχων προσεπιδώσουσί τε καὶ μεγεθυνθήσεται, καὶ χώρας δὲ καὶ πόλεις ἀλλοτρίας ἐπικτήσονται, καὶ ἄρχοντες ἐξ αὐτῶν καὶ ἡγούμενοι ἐκ τῶν μηρῶν αὐτῶν ἐξελεύσονται, οὐκ οἶδ' ὅθε καὶ ὅπως τὰ ἐσπουδασμένα [P. 280] ταῦτα διεξιόντες. Ἔνθεν τοι καὶ οἱ μὲν ὡς ἐπί τι ἐκπορθήσοντες φρούριον ἢ κώμας ἀναρπάστους θησόμενοι ἢ πόλεις ἀναστάτους δείξοντες μετὰ φάλαγγος ἐπῄεσαν Σκυθικῆς, καὶ τὸν προστυχὸν ἅπαν ἐσίνοντο, ποτὲ μὲν τῇ Φιλίππου ἐπιόντες, ποτὲ δὲ τῇ Σαρδικῇ ἐφεδρεύοντες, ἐνίοτε δὲ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐπερχόμενοι· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι νωθέστερον ἐπεξῄεσαν, εἰ δὲ ποτε καὶ ἀντεπάχθησαν ἢ συνεπλάκησαν, κατὰ μετρητοὺς ἐκάκουν τοὺς ἀντιπάλους.

ε'. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτος δολιχοδρόμῳ ἢ γοῦν σαδιεῖ προσεοικὼς εὐθὺς πρὸς τῇ νύσσῃ κατέπαυσε τὸν τῆς ἀρίστης βασιλείας δρόμον τρέχειν ἀρξάμενος· οὐδὲ γὰρ ἦν πολλοὺς ἀμφιτῶν κύκλους τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ὡς ἀποκαμὼν ὑπεχαλάσθη τοῦ συντόνου τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς ἐπαινετῆς εἰς ἅπαν ἐξενευρίσθη προθέσεως. Οὐκοῦν πολλοῖς τὰ χαλινὰ καὶ τὰς ἡνίας ὑπαλλάξας τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως, ὡς εἴπερ αὐτὸς ἀποπεφύκει πρὸς σπουδαίαν ἀρχῆς διοίκησιν, τέλος φέρων ἐνεχείρισι τὴν τούτων διεξαγωγὴν καὶ κυβέρνησιν τῷ πρὸς μητρὸς θείῳ Θεοδώρῳ τῷ Καστραμονίτῃ. Ἦν δ' οὗτος περὶ πραγμάτων ἐγχείρησιν καὶ μάλιστα περὶ τὰς δημοσίας συνεισφορὰς δεξιώτατος καὶ λόγων σοφωτέρων μέτοχος, ὃν καὶ λογοθέτην τῶν σεκρέτων προβαλόμενος ἦγετο ὑπ' αὐτοῦ καὶ μετήγετο καθάπερ βασιλευόμενος· ὅθεν ὡς ἄν τις ἐν ὑπηρέτου μοίρᾳ καθήμενος, πᾶν ὅπερ ὑπ' αὐτοῦ ἐπετάττετο διεπράττετο σχεδὸν μηδὲν διακοίνων. Νοσῶν δὲ τὰ ἄρθρα τῶν ποδῶν ὁ Καστραμονίτης φοράδην τὰ πολλὰ πρὸς τὸν κρατοῦντα εἰσήγετο, ὑπὸ δυοῖν φορίων αἰρόμενος διὰ σκίμποδος ὡς οἱ τῶν οἴνων ἀμφορεῖς· καὶ συνομιλῶν βασιλεῖ τὰ πρόσφορα, ἢ μᾶλλον καπηλεύων τὰ Ῥωμαίων πράγματα καὶ ὀλίγου ἀποδιδοὺς αὖθις ἐξήγετο. Οἱ δέ γε λαοὶ καὶ τὸ τῆς πολιτείας γεροῦσιον, καὶ ὅσοι τῷ βασιλεῖ καθ' αἷμα συνήπτοντο,

A ei suæ gentis regnum affectasset ; neque imperatorem ullum majus beneficium in Blachos conferre potuisse dicerent excæcatione Constantini : quibus **573** verbis iracundiæ suæ blandiebantur, et rem Romanam subinde in deterius ruentem subsannabant. Iidemque Angelicæ familiæ suæ diuturnum imperium precabantur, Deumque orabant ne unquam, si fieri posset, morerentur aut unquam privatam vitam agerent. Causam subjungebnat homines exsecrabiles et veluti oraculum edebant, iis regnantibus Blachorum regnum magna incrementa capturum et amplificandum, alienis provinciis et urbibus augendum, principes ex ipsis et duces e femoribus eorum egressuros esse, haud scio unde et quomodo erudita hæc edocti. Proinde aut ad castellum aliquod vastandum aut ad pagos diripiendos aut ad urbes evertendas cum phalange Scythica proficiscebantur ; et obvia quæque populantes, alias Philippopolim invadebant, alias Sardicæ insidiabantur, alias Adrianopolim petebant. Romani vero segnius cum eis pugnabant. Quod si quando in aciem descendebant et pugnam inibant, parum nocebant hostibus.

5. Ipse vero imperator cum optimæ gubernationis curæum instituisset, instar ignavi cursoris non procul ab ipsis carceribus destitit. Neque enim multos virtutis circulos absolvit, sed veluti fatigatus **574** et enervatus de contentione honesti instituti plurimum remisit, summa rerum Theodoro Castamonitæ avunculo denique mandata. Erat is homo rebus gerendis, præsertim vectigalibus recipiendis, aptissimus et probe eruditus. Quare Logothetam secretorum eum designarat, et illius arbitratu huc atque illuc instar mancipii trahebatur, et quidquid ille vellet agebat, nusquam fere judicio suo interposito. Sed quia morbo articulari laborabat Castamonites, lectica plerumque a duobus bajulis, ut vini amphoræ solent, ad imperatorem ferebatur ; cum quo ea quæ res postulabant collocutus, ac potius Romanas res exiguo pretio cauponatus, rursus efferebatur sequente populo, proceribus item et cognatis imperatoris pheretrum illud comitantibus, et non illum sed fortunas suas deplorantibus. Nihil enim sine illo constituebatur, neque quisquam ex principibus Castamonitæ assidebat, sed omnes servili gestu astabant. Eas res imperator non ægre ferebat ; nec, cum suam gloriam ad alium transire **575** et diripi regnum videret, quidquam de absurditate ista corrigenda

cogitabat, sed omnia, nulla probabili ratione adductus, approbabat. Denique etiam purpureas phaleras ei, quanquam ex sacro cœtu esset, et similo pallium in equitando eumdemque colorem in subscribendis publicis libellis et litteris concessit. Ita ros ad insitatum morem devolutæ naturæ suæ repugnarunt, donec morbus hominum misertus affluxu noxiorum humorum articulos ejus elisit et rationis etiam arcem invasit. Decima quinta die mensis Augusti cum fastu et frequentissimo comitatu per forum in Pantanassæ templum ad festum Assumptionis Dei Genitricis celebrandum incedens primum dominus et imperator audivit (nam eum quoque titulum adulatores et potentiorum assentatores usurpabant), et tum primum cordatiorum judicio ad epilepsiam inclinare visus est ob ejus appellationis insolentiam. **576** Sed et quidam Beli judex, cujus nomen de industria prætereo, veste laxata suras logothetæ cingulo suo constringebat, ut obstaret quominus humores sursum ferrentur. Sed is ne sic quidem a delirio liberabatur ; et ille ab omnibus cum ob fluxam vestem tum propter animi facilitatem ridebatur. Etsi autem tum nonnihil ab acerbitate doloris respiravit, rursus tamen in idem malum incidit, et post dies aliquot exspiravit, etiam alioqui corpore morbido, et ex morbo circa sedem fistulis excavatus. Enim vero turpitudo cum pulchritudine comparata magis elucescit. Nam castamonita mortuo imperatoris benevolentia in adolescentulum quemdam, cui adhuc litteratore et tabella erat opus, transfertur. Eo quoque exstincto parvus puer, qui non ita pridem a calamo et atramento discesserat, summam rerum administrabat. Nec imperatorem duntaxat suo arbitratu, ut maximum cete minutissimus piscis qui propompus dicitur, traducebat et circumferebat : sed militares etiam catalogos tractabat, non **577** secus ac si a cunabulis ad maximarum rerum administrationem esset enutritus, aut rerum humanarum scientiam ante natalem suum habuisset, quemadmodum Sibyllam, simul ac e materna alvo prodierit, de fabrica universitatis rerum disseruisse ferunt. Igitur is quoque auctoritatem longe majorem quam Castamonita consecutus, ut erat in plerisque rebus acutus et in tractandis negotiis dexter, imperatori quidquid erat libitum, probat, et summum ab eo atque incomparabilo bonum judicabatur : non absimilis apiculæ aut culici aurem leonis circumsonanti, aut atro pumilioni maximum terræ pondus elephantum gubernanti, aut tenui funiculo camelum naso trahenti, aut potius densis sordibus aures imperatoris, ne quid aliud audirent, obstruentibus, aut angustæ portæ et arto tramiti ad palatium ducenti. Nam lati olim aditus penitus obstructi fuere per quos qui **578** intraro conabantur, plane fatuis illis virginibus erant simi-

εἵποντο ἐκείνῳ καὶ προπέμποντες ἐκύκλουν τὸν νεκροθόρον ἄντικρυς ὀκλαδίαν, τὰς οἰκείας τύχας, οὐκ ἐκεῖνον ἀποκλαιόμενοι. Οὐ γὰρ ἦν τι τῶν γινομένων ἄνευ ἐκείνου διαπραττόμενον, ἀλλ' οὐδέ τις τῶν ἐν ὑπεροχαῖς συμμετεῖχε τῷ Καστραμονίτῃ καθέδρας, ἀλλὰ παρίσταντο πάντες δουλοπρεπεῖ σχήματι. Καὶ ὁ κρατῶν ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐδυσχέραινε, καὶ τὴν οἰκείαν δόξαν ὁρῶν ἀναρσίως πρὸς ἕτερον μεταβαίνουσαν καὶ διαρπαζομένην τὴν βασιλείαν οὐμενοῦν οὐδέν τι πρὸς τὴν ἀτοπίαν ταύτην ἐφρόνει ἐνδόσιμον, ἀλλ' ἦν τοῖς τελουμένοις ἐπευδοκῶν κατ' οὐδένα πρόδηλον δίκαιον σκοπόν. Ἱρατῶν δὲ καὶ φάλαρα ὀξυβαφῆ αὐτῷ ἐνέδωκεν ἔχειν τοῦ ἱεροῦ σχοινίσματος ὄντι πρότερον, καὶ ἐστιστρίδα τοιαύτην ἐν τῷ ἱππεύειν κεκτῆσθαι. καὶ διὰ βαφῆς ὁμοίας ὑποσημαίνεσθαι τοὺς τόμους τῶν δημοσίων λόγων καὶ τὰ γραμμάτια. Καὶ ἦν ὄντως τὰ πράγματα μετακεκλικότα πρὸς τὸ ἀσύνηθες καὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει ἀντιτασσόμενα. ἕως τις νύσος φιλάνθρωπος ἐπέβρισε τῷ ἀνθρώπῳ ἐξ ὕλης μοχθηροτέρας, ἥτις τὰ ἄρθρα τοῦ σώματος ἀναμοχλεύουσα ἐπενέμετο, καὶ ἐπέθετο τῇ λογιστικῷ κρατιστέρων. Ἦγε δὲ τότε πεντεκαιδεκάτην ὁ Δύγουστος μήν, καὶ ὁ Καστραμονίτης μετὰ φυσήματος καὶ πολυοχλίας ἀρχικωτάτης τῇ [281] μονῇ τῆς παντανάσσης διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπεφοίτησε, τὰ ὅσια τελέσων τῇ μεταστάσει τῆς Θεομήτορος, ὅτε καὶ πρώτως ἀκούσας δεσπότης καὶ βασιλεύς, ἐπεὶ καὶ τοῦτο πρωτεφείτο ἐπιλέγειν τοῖς κόλαξι καὶ τοῖς αἰκάλλειν εἰωθόσι τοὺς δυναστεύοντας, ἔδοξε τοῖς κομψοτέροις τῶν συνελθόντων εἰς ἐπιληψίαν ἀποκλίναι διὰ τὸ καινότερον τοῦ ἀκούσματος. Ἀλλὰ καὶ τις τῶν τοῦ Βήλου κριτῶν παρεστὼς (τὸ δὲ ὄνομα ἐκὼν ὑπερβήσομαι) διαχαλάσας τὴν ἐσθῆτα (38) ἐδέσμει τὰς γαστροκνημῖδας τοῦ λογοθέτου τῇ ζώνῃ τῆς ὀσφύος, ἐπισχήσειν τὸ ἀνωφερὲς τῆς ὕλης ἐντεῦθεν πειρώμενος. Πλὴν ὁ μὲν καὶ οὕτως ἀλότως εἶχε τῆς τῶν φρενῶν παρακοπῆς, ὁ δὲ τὸν παρὰ παντὸς εὖ μάλα ὠφλίσκανε γέλωτα διά τε τῶν ἱματίων τὸ ἄνετον καὶ τὸ τῆς γνώμης εὐάγωγον. Ἀλλὰ τότε δή βραχύ τι καὶ ὕσον ἡδυτέραν τὴν ἡμέραν ὑπολογίσασθαι τῆς καχεξίας ἀνανεύσας, πάλιν ἐμπέπτωκεν εἰς αὐτὴν καὶ μεθ' ἡμέρας ἀπέρρηξε τὴν ψυχήν, καὶ ἄλλως ἀσθενικὸς ὢν τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὴν ἕδραν ὑπὸ νόσου πολύτρητος. Ἐκδηλότερον δὲ τὸ αἶσχος ἐγγὺς τοῦ κάλλους ὁρώμενον. Τοῦ γὰρ Καστραμονίτου τελευτήσαντος διαδέχεται τὴν βασιλέως εὔνοιαν νεανισκάριόν τι γραμματιστοῦ καὶ πινακιδίου δυόμενον. Καὶ τούτου τὸν ἐν ἡμῖν βίον ἀπολιπόντος παιδίαν μικρὸς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν ἀναζώννυται, οὔπω πέρυσιν ἀφειμένον δοναξίσκου καὶ μέλανος, ὃς οὐ τὸν κρατοῦντα μόνον αὐτὸν ὡς τὸ κῆτος ὁ λεγόμενος προπομπεὺς μετῆγεν ὡς ἤρεῖτο καὶ περιέφερεν, ἀλλὰ μετῆει καὶ ὅσα τῶν στρατιωτικῶν εἰσι καταλόγων, ὡς εἴπερ ἐκ σπαργάνων αὐτῶν τῇ παιδαριουχίᾳ τῶν μεγίστων ἐνετέθραπτο πραγμάτων ἢ

Hier. Wolfii notæ.

(38) Alter materiæ ascensum ad caput prohibere, alter eam ad pedes retrahere instituit.

τὰς κοσμικὰς φροντίδας ἡπίστατο πρὸ γενέσεως, καθὰ καὶ περὶ Σιβύλλης φασὶν ὡς ἅμα τῆς μητρῴας νηδύος ἐξέθορε καὶ ἅμα περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐφιλοσόφει συστάσεως. Πολλαπλασίονα οὖν καὶ οὗτος τοῦ Καστομονίτου τὴν ἰσχὺν ἐνεδείδυτο, θυμόσοφος ὢν ἐν πλείστοις καὶ περιδέξιος τὸν νοῦν ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν πραγμάτων, κἀκεῖνα τῷ αὐτοκράτορι θεμιτὰ ὁπόσα οἱ θελητὰ ἐδέδοκτο· ὅθεν ἀπαραίτητον ἄρετο ἀγαθὸν καὶ ἀσπάσιον, ὅσα καὶ τὸ παμβόσκανον τοῦ ἀγροῦ, εἰπεῖν δὲ καὶ τριπόθητον ὡς τὸ τοῦ Ηερόζου μάργαρον παρὰ τῷδε τῷ βασιλεῖ συλλελόγιστο. Καὶ ἦν βομβύλιος ἀτεχνῶς εἴτε κώνωψ ὠτίον περιβομβῶν λέοντος, ἢ μυρμηκάνθρωπος μελάγχρους τὸ τῆς γῆς μέγιστον ἄχθος διακυβερνῶν ἐλέφαντα, ἢ μίρινθος λεπτὴ ἀπὸ ῥινὸς ἐφέλκουσα κάμηλον, εἴπῃ δ' ἄν τις οὐκ ἀκόμψως καὶ παχεῖα κυψελὶς περὶ τὸ τῆς βασιλικῆς ἀκοῆς ἐνσκήψασα ἕλιγμα καὶ τῶν ἐντρυφᾶν ἐνηχουμένων τὴν εἰσροὴν ἀποφράττουσα, ἢ καὶ τοβλιμμένη παράθυρος καὶ στενὴ πυλὶς καὶ συνεπτυγμένη ὁδὸς εἰσάγουσα πρὸς τὰ βασίλεια. Αἱ δ' εὐρεῖαι τῶν εἰσόδων, δι' ὧν προσερρύτων πρότερον τοῖς κρατοῦσιν οἱ δεόμενοι, τέλεον ἐπεζογράφησαν, καὶ ταῖς μωραῖς τῶν παρθένων οἱ δι' ἐκείνων εἰσελθεῖν πειρώμενοι ὑφίεσαν ἀτεχνῶς ὅτι μηδ' ἦν ὁ κατ' ἐκείνας τῷ κρούοντι [282] ὑπανοίγων. Εἰ δέ τις ὀψέ ποτε διὰ τῆς τῶν πυλῶν συμμύσεως τοῖς ἐπιμένουσι τῷ κρούειν ἐπαπταίνετο, οὐδὲν μέντοι πρὸς τὴν πεῦσιν ἀπεκρίνετο, τὸ δ' ἀπιέναι εἰσηγείτο κατὰ τὴν παραπυλίδα τὴν πλάγιον. Οὐδ' ἐκείνης ἦν εὐμαρὴ τὴν εἴσοδον εὕρασθαι μὴ καταβλέποντός τι τῶν ἐν τῷ κύλπῳ ἢ τὴν οἴκοι ἀποδύμενον δίπλακα. Συνεμάχετο δὲ τῷ παιδιογέροντι τούτῳ πρὸς τὸ ὑπερφιλεῖσθαι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ εἷς ἀντὶ παντὸς λογίζεσθαι τό τε ἦθος σοφιστικὸν καὶ εὐτράπελον ὂν ἐν τοῖς παρεμπίπτουσι πράγμασι καὶ τὸ πολυειδὲς ὡσαύτως τῆς γνώμης καὶ ὕφαλον, ἐπεὶ καὶ κατηγόρει ταῦτα ἡ τῶν ἀφρύων γραμμὴ συνεχὴς φυεῖσα καὶ μηδόν τι μετοίχμιον ἔχουσα. Ἐπὶ πλέον δ' ἐποίει αὐτὸν ἀγαπᾶσθαι καὶ οἰκειοῦσθαι ἡ τῶν διδομένων αὐτῷ παρά τινων πρὸς τὸν βασιλέα ἀπόδοσις καὶ τὸ ἐμπορικὸν φρόνημα καὶ ὁ ὑπεράπειρος λημματισμός· οὐ γὰρ μόνον τοῖς ἐξ ὕλης (39) παντοίας στατῆρσιν ἐνασχολιευόμενος ὀρεῖπτο καὶ ἐνήδρευε τοῖς πρὸς δίαιταν, ἀλλὰ καὶ ποτάνοις ἐνελύττα καὶ ἐνέχαινε πέπλοις καὶ σύμπαν ἄλλο περιειργάζετο τῆς γῆς ὡραῖον ἐδώδιμον.

A les, quod nemo erat qui ibi pulsantibus aperiret. Si quis vero per rimas forium iis cernebatur qui pulsare non desistebant, nullum tamen aliud responsum accipiebant nisi ut exiguam et obliquam portulam adirent ; ac ne ibi quidem patebat ingressus nisi muneribus aperiretur, etiamsi vestis vendenda esset. Ut autem senex iste puer plurimum ab imperatore diligeretur et solus ei esset instar omnium, id tum sophistico et faceto ac prompto ingenio, tum animo occulto et obscuro consequebatur, quod hirsuta supercilia et juxta nasum nullo interstitio distincta arguebant. Sed maxime illud ei commodabat, quod munera sibi ab aliis oblata imperatori restituebat. Erat enim adeo mercatorio ingenio, tam inexplebili accipiendi fame flagrabat, ut non aurum et vestes duntaxat acciperet, sed et alia minuta, usque ad pepones et cætera esculenta et omnis generis poma.

ς'. Ἀλλ' ἐπαναχτέον τὸν λόγον ἐκτραπόμενον τοῦ ἴχνους ἐφ' ὅπερ ὥρμησεν ἐξ ἀρχῆς. Τὰ δ' ἐφ' ὅσον ἐνεδήμει χρόνον τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τούτου πραττόμενα, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα εἰπεῖν, οὕτωσί πως διατετράνωτο. Ἦν οὖν τὰ περὶ τὴν δίαιταν ὁ βασιλεὺς οὗτος πολυτελέστατος καὶ διαδοτικὸς βρωμάτων τοῖς παρεστῶσιν. Εἶχεν οὖν ἀτεχνῶς τὴν τράπεζαν Σολομώντειον, καὶ τὰς ἐσθῆτας ὡς ἐκεῖνος καινοφανεῖς περιέκειτο, βοννίζων μὲν τοὺς ἄρτους, λόχμην δὲ κνωδάλων ἰχθύων τε διάπλευσιν καὶ πόντου οἶνοπα δεικνὺς τὴν ἑστίασιν. Καὶ μὴν ἑτερημέροις ἐνυπάθει λουτροῖς, ὡσφραίνετό τε μεμυρισμένων ἐδωδίων, καὶ ταῖς στακταῖς ἐρράντιζετο ὡς ὁμοίωμά τε ναοῦ στολαῖς ἐξάλλοις ἑκάστοτε βοστρυχιζόμενος, Ἐπιδεικτικός τε ἦν ὡς τἀνδρὸς ὁ φιλόκοσμος καὶ μὴ δὶς τὸν αὐτὸν χιτῶνα ἐνδιδυσκόμενος ὥσπερ ἐκ ποιητοῦ νυμφίος καὶ ὡς ἐκ λίμνης περικαλλοῦς ἥλιος προήει καθ' ἑκάστην τῶν ἀνακτόρων. Χαίρων δὲ ταῖς εὐτραπελίαις καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἀπαλῆς Μούσης ἄσμασιν ἁλισκόμενος, ἐγερσιγέλωσί τε ἀνθρωπίσκοις συμπα-

6. Sed ad institutum redeundum est, et multa ex paucis, ut imperator 579 in urbe se gesserit, explicanda. Erat igitur in victu sumptuosissimus, et de ferculis distribuebat iis qui mensæ astabant. Mensam omnino Salomoniam aut Sybariticam habebat, et novis ut illo vestibus quotidie utebatur ; nec erat ejus convivium aliud quam collis panum, saltus ferarum, piscium mare, vini oceanus. Alternis diebus lavacris se reficiebat. Pastillis et unguentis omnis generis delibutus instar pavonis superbi se ostentabat ; et ut sponsus e thalamo aut ut sol ab Oriente, ita ipse e palatio quotidie prodibat. Gaudebat facetiis et mollibus cantilenis. Morionibus, scurris, histrionibus, parasitis, mimis, cantoribus palatii fores patebant ; cum quibus rebus et hominibus utique Bacchi et Veneris intemperantia conjungitur, cæteraque bonum sani imperii statum corrumpere solita. Cum aliquando in cœna sibi alia afferri jussisset, mimorum illius ætatis festivissimus, 580 cognomento Calibures, conspecto cœtu mulierum qui ancillis et cognatis imperatoris constabat :

Hier. Wolfii notæ.

(39) Οὐ γὰρ μόνον τοῖς ἐξ ὕλης. Οὐ γὰρ μόνον χρήματα καὶ βλατία ἐλάμβανεν, ἀλλὰ καὶ ἕτερα εἴδη μικρά. *Non tantum pecuniam et vestes, sed minutiora quoque accipiebat.*

« Cognoscamus prius has » inquit, « imperator, deinde alias adduci jubeto. » Quod dictum cum omnes et viri et mulieres risu excepissent, ille colore mutato et vix repressa iracundia morionis licentiam minis castigavit. Loca et situ et temperie aeris amœna consectabatur, et ex intervallis in urbem redibat, et ut phœnix avis non semper conspiciebatur. In primis vero immensis substructionibus delectabatur, et furore quodam ad ea ruebat quæ desiderabat, officio in plerisque neglecto. In utroque palatio baluca et conclavia splendidissima et in Propontide sumptuosas ædes ædificavit, et insulas parvas mari aggeribus expleto excitavit. Cum turrim in Blachernio palatio cum munitionis, ut aiebat, tum suæ habitationis causa exstruere statuisset, et veteru fana, quæ in littore neglecta stabant, et multas illustres urbis domos demolitus **581** est, quarum fundamenta nunc quoque vix sine lacrymis spectari queunt; splendidissimum generalis ædificium, quod totum latere coctili constabat, solo æquavit et præter alia multa inclytam Manganiam domum destruxit, neque operis elegantiam et magnitudinem veritus neque victorem martyrem, cui ea dedicata erat, reveritus. Ædem Divi Michaelis cœlestium copiarum archiducis, in portu situm, instauraturus, si qua in palatio marmorea tabula splendore et guttarum varietate illustris vel pavimentum tegebat vel parietes ornabat, eo transferendam curavit. Sed et archangeli pictas et fictas imagines, vel in urbe vel aliis locis præsidii causa dedicatas, vetustæ et admirandæ manus opera, in idem templum congregabat, **582** summum etiam studium adhibuit, ut Monembasia transferret Christum, qui in cruce trahitur, opus admirabili arte et elegantia, quod cruciatus Domini et Servatoris nostri evidentissime repræsentat; nec conquievit priuspuam eam imaginem dolo abstulisset: nam aperte citra periculum id conari haud potuisset. Æreas portas latas et altissimas, quæ olim magnum palatium claudebant, nostra ætate carcerem, qui inde Chalce dicitur, muniebant, eodem transtulit. Celebrem aulæ ædem, quod novum monasterium dicitur, omni sacro ornatu, vasis omnibus spoliavit. Atque his rebus gloriabatur et efferebatur magis quam quisquam alius mirabilia opera laudi sibi duceret. Nam cum umbram imagini præferret, subtractionem pro additione et transpositionem pro appositione habebat, quamvis ea nullum beneficentiæ simulacrum, parvam aut nullam religionis speciem haberet: neque vero Deum irasci, sed potius gaudere, si aliud templum pristino splendore privatur volucribus nidos et crinaccis foveas præberet, aliud vero instauratum

ραθρων, οὐκ ἐπεζύγου Κέρκωψί τε καὶ μίμοις καὶ παρασίτοις καὶ ἀοιδοῖς τὰ βασίλεια. Τοῖς δὲ τοιούτοις ὁ πάροινος κῶμος συνέζευκται πάντως καὶ ἡ κατὰ τὰς κοίτας ἀσέλγεια συνεφάπτεται, καὶ ὅσα χρηστῆς καὶ ὑγιοῦς βασιλείας συνδιαφθείρει κατάστασιν. Ἀτὰρ εἴρηκέ ποτε ἐπὶ δείπνου, « Ἐνέγκατέ μοι ἄλας (40)· » παρεστὼς δὲ τῶν τότε μίμων ὁ χαριέστατος, ᾧ τὸ ἐπώνυμον Χαλιβούρης, περιβλέψάμενος τὸν τῶν γυναικῶν χορὸν ἔκ τινων προσπόλων καὶ σαγηνῶν τοῦ βασιλέως κεκρατημένον « Γνωσόμεθα, » εἶπε, « πρώτους τούτας, ὦ βασιλεῦ· εἶθ' οὕτως ἄλλας εἰσενεχθῆναι κέλευσον. » Καὶ πρὸς τὸ ῥῆμα τοῦτο πᾶσαί τε καὶ πάντες ἐξεκάγχασαν. Τῷ δὲ τρέπεται ὁ χρὼς, καὶ μόλις τὸν θυμὸν ἔν πείσει κολάσας ἐμβριμήματι τὴν τοῦ γελωτοποιοῦ ἐλευθεροστομίαν ἀνέστειλε. Μεταδιώκων δὲ τὰ τῶν χωρίων εὖ ἔχοντα καὶ ὥρας καὶ θέσεως, ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὴν μεγαλόπολιν ἐπανήρχετο, καὶ κατὰ περιόδους ὡς ὄρνις ὁ Φοῖνιξ ἐπωπτάνετο [283] Ὑπὲρ πᾶν δὲ ἕτερον τὰς τῶν ὑπερόγκων οἰκημάτων ἀνεγέρσεις περιεσπούδαζε, μανικώτερον ἐπὶ τὰ ἐραστὰ ἐμπηδῶν, κἀν τοῖς πλείστοις τοῦ καθήκοντος ἐκφερόμενος. Ἐντός τε οὖν τῶν βασιλείων ἀμφοτέρων λουτρὰ καὶ διαιτήσεις λαμπροτάτας ἐδείματο, καὶ κατὰ τὴν Προποντίδα πολυτελεῖς δόμους ἀνήγειρε, νησίδιά τε τὴν θάλασσαν ἀπογαιώσας εἰργάσατο. Προθέμενος δὲ καὶ πύργον τεκτήνασθαι κατὰ τὸ ἐν Βλαχέρναις παλάτιον, ἅμα μὲν εἰς ἔρυμα ἀνακτόρων, ὡς ἔφασκε, καὶ ὑπέρεισμα, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἐνοίκησιν ἑαυτῷ, ναούς τε κατὰ τὴν ἀκτὴν παλαι ἱσταμένους ἀτημελεῖς κατήρειψε καὶ πλείστους τῶν κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν περιφανῶν οἴκων ἔθετο εἰς ἐρήμωσιν, ὧν ἐσθεύρό τινες θέαμα τοῖς παριοῦσι δακρύων ἄξιον τοὺς θεμελίους προβάλλονται, καὶ τὴν ἐκ πλίνθου πέσης ὀπτῆς λαμπροτάτην τοῦ γενικοῦ οἰκοδομὴν κατηδάφισε· Σὺν πολλοῖς δὲ καὶ τὸν περίκλυτον οἶκον τῶν Μαγγάνων κατέβαλε, μήτε τὸ τοῦ ἔργου κάλλος καὶ τὸ μέγεθος αἰδεσθείς, μήτε τὸν τροπαιοφόρον μάρτυρα πτοηθείς, ᾧ ἀνέκειτο οὗτοσί. Ἐπισκευάσαι δὲ βουληθεὶς καὶ τὸν ἐν τῷ ἀναπλῳ νεὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω τάξεων Μιχαήλ, εἴ τις ἐν πλαξὶ τοῖς βασιλείοις δόμοις ὑπέστρωτο καὶ περιημπίσχε τοὺς τοίχους καλλίστη τε τῇ στιλπνότητι καὶ ῥαφίσιν ἐστιγμένη ποικιλοχρόοις, ἐκεῖσε μετακεκόμικεν. Ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ ἀρχαγγέλου διὰ χρωμάτων καὶ ψηφίδων τυπώματα, ὁπόσα ἡ πόλις ἔστεγεν ἥ κώμαις καὶ χώραις ἀνέκειντο φυλακτήρια, χειρὸς ἀρχαίας ἔργα καὶ θαυμασίας, κατὰ τὸ αὐτὸ συνήθροισε τέμενος. Ἡ δὲ τοῦ βασιλέως τούτου σπουδὴ ὅπως ἐκ τῆς νῦν λεγομένης Μονεμβασίας ἀνακομίσειε τὸν ἐπὶ σταυρὸν ἑλκόμενον Χριστὸν ὡς ἔργον ἀξιάγαστον καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν χάριν οὐδὲν ἀπελείπετο τῶν ἐκφανεστάτων

Hier. Wolfii notæ.

(40 Apparet principio legendum ἄλας, id est salem. Eam vocem accepit scurra quasi dixisset ἄλλας, scilicet γυναῖκας. Locus hic exprimi Latine non satis potest; quanquam Græce quoque, nisi pronuntiatione juvetur τὸ ἀλας et ἄλλας, paulo minus frigidum videtur, quam si dicas *alia* et *alia* scorta subintelligens.

παθῶν· ὅλος γὰρ ἀνήρτητο ταῖς ἐλπίσιν, ἕως ἐκεῖθεν σὺν δόλῳ ἀφήρηκεν· οὐ γὰρ ἀκίνδυνος ἦν παντάπασιν ἡ προφανὴς ἐπιχείρησις. Ἀλλὰ καὶ τὰς χαλκᾶς πύλας ἐκεῖσε μετέθηκεν, αἳ πρώην μὲν ἐπεζύγουν τοῦ μεγάλου παλατίου τὴν εἴσοδον εὐρεῖαι οὖσαι καὶ ὕψιστοι, ἐς δ' ἡμᾶς τὴν εἱρκτὴν συνεῖχον ἥπερ ἐξ αὐτῶν Χολκῇ κατωνόμασται. Καὶ τὸν ἐν ἀνακτόροις περιώνυμον ναὸν ὃς Νέα μονὴ κικλήσκεται, θείου παντὸς ἐπίπλου κπὶ ἱεροῦ σκεύους ἐψίλωσε. Κἀπὶ τούτοις λαμπρυνόμενος ἦν καὶ θρυπτόμενος ὡς οὔ τις ἄλλος ἐπ' ἔργοις θαυμαστοῖς ἀδρυνόμενος. Ἦστο γὰρ προσένεξιν τὴν ἀφαίρεσιν καὶ πρόσθεσιν τὴν μετάθεσιν· τὴν γαρ σκιὰν προὔκρινε τῆς εἰκόνος, οὐ τὴν ἀγαθοεργίας σκιογραφίαν καὶ μικρὸν ἢ οὐδὲν φιλυθεΐας ἴνδαλμα σώζουσαν· ἀλλ' οὐδὲ τὸ θεῖον χολᾶν, χαίρειν δὲ μᾶλλον, εἰ οὗτος μὲν ὁ νεὼς τῆς πρώην ἀχρειοῦται λαμπρότητος εἰς ἐννόσσευσιν πτηνῶν καὶ κατοίκησιν ἐχίνων ἐώμενος, ἐγκαινίζεται δ' ἕτερος ὀθνείοις κειμηλίοις καὶ κόσμοις ἀλλοτρίοις καταγλαίζεται.

[P. 284.] ζ'. Ὁ δὲ τόλμης μετεῖχεν, ἵνα μετρίως γοῦν εἴπωμι, ἐκείνου τὰ ἱερὰ σκεύη, κἀκ τῶν θείων αὐτὰ ναῶν ἀποσπῶν ταῖς ἑαυτοῦ τραπέζαις παρεισέφερεν. Ὤχει δὲ καὶ τοῖς δακτύλοις κατὰ πότον τὰ ἐν τάφοις βασιλέων ἡμιρημένα κυπελλοει δῆ τῷ Θεῷ ἀναθήματα, ἐκ λίθων τιμαλφῶν καὶ χρυσίου ἀπέφθου ἐσκευασμένα, καὶ εἰς χέρνιβα χειρῶν ὑδραχύοι περιεφέροντο ἅμαχοι τὸ κάλλος καὶ ἄπληστοι τὴν ὥραν, οἷς ἀπαρτύργυνται Λεβῖται καὶ ἱερεῖς τὰ θεῖα μετιόντες μυστήρια. Ἀφαιρῶν δὲ καὶ ἀπὸ τιμίων σταυρῶν καὶ πτυχῶν τῶν ἀκηράτων Χριστοῦ λογίων κόσμους πολυτελεῖς περιδέραια καὶ στρεπτοὺς ἐτίθετο ἐξ αὐτῶν, καὶ τούτους αὖ κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν μεταβάλλων ἑτέραις ἐνήρμοζεν ἀπεριθαμβήτως βασιλικαῖς στολαῖς. Πρὸς δὲ τοὺς εἰσάγοντας παραίφασιν μὴ συμφέρειν αὐτῷ τὰ γινόμενα ταῦτα θεοφιλεῖ αὐτοκράτορι ὄντι καὶ ἄνωθεν ἐκ προγόνων τὴν εὐσέβειαν ἐπικαταβαίνουσαν ἔχοντι, καὶ θεομαυλίαν εἶναι προφανῆ τὰ γινόμενα, σφοδρὸς ἦν καὶ παροξυντικὸς, καὶ ἐπέπληττεν ὡς ἀνοηταίνουσι προδήλως καὶ δυσπραγοῦσιν ἄγνοιαν τοῦ καλοῦ τοῖς οὕτω φάσκουσι· πάντα γὰρ ἐξεῖναι τοῖς βασιλεύουσι ποιεῖν διετείνετο, καὶ Θεοῦ καὶ ἄναχτος κατὰ τὸ ἄρχειν τῶν ἐπιγείων μὴ ὡς ἐπίπαν εἶναι τὸ διεστὼς ἀτύμβατον καὶ ἀντίθετον, ὡς τῇ καταφάσει ἀπόφασις. Συνιστῶν δὲ ὡς ἄρ' ἦθεν ἀμεμφῆ καὶ ἀνεύθυνα τὰ γινόμενα, παρῆγεν εἰς παράδειγμα τὸν ἐν βασιλεῦσι Χριστιανοῖς πριότιστον καὶ κράτιστον Κωνσταντῖνον, τὸν μὲν τῶν ἥλων δι' ὧν ὁ Κύριος τῆς δόξης τῷ ξύλῳ τῆς κατάρας προσήλωτο τῷ ἱππείῳ χαλινῷ πατταλεύσαντα, τὸν δὲ τῇ κόρυθι ἐνερείσαντα, Τὸν δὲ σκοπὸν ἐκὼν παρεβλέπετο, δι' ὃν ὁ τῆς πίστεως ἀρχηγὸς ἄνοξ ταῖς τοιαύταις ἐγκαλλωπίζετο πράξεσι, δύναμιν θειοτέραν τὸν τοῦ σταυροῦ λόγον δεικνὺς τοῖς Ἕλλησι καὶ τιθέμενος, οἳ μωρίαν τὸ κήρυγμα ἤγγυντο.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀργύριον κιβδηλεύσας ἀδόκιμον τὸ νόμισμα κέκοφε, καὶ τὴν τῶν χρημάτων συλλογὴν οὐκ ἀνέγκλητον ἐποιεῖτο παντάπασι, τάς τε τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεις ἐπέτεινε, καὶ περὶ τὴν τουτων ἀπόχρησιν ἠσωτεύετο. Καὶ τὰς ἀρχὰς προὔβαλλεν εἰς ἐξώνησιν ὡς τὰς ὀπώρας οἱ ἀγοραῖοι. Ἐνίοτε δὲ καὶ ἄτερ βαλαντίου καὶ πήρας ἀποστολικῶς εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐξέπεμπεν οὓς ἤδει μερίδα τῷ δικαίῳ διδόντας καὶ ἀκαταγοητεύτους χρυσίῳ, μηδ' οἴκοι καταβύοντας πάντα τὰ συλλεγόμενα, ἀλλὰ καὶ τῷ δημοσίῳ ταμείῳ κατατιθεμένους τὸ ἐφάρμοστον ὄφλημα. Ναοῖς δὲ καὶ τεμένεσι καὶ εὐκτηρίοις

7. Ea quoque fuit audacia (ne quid dicam gravius) ut sacra vasa profanaret et templis avulsa mensis suis adhiberet. In comessationibus **583** quoque ex gemmis pretiosis et solido auro calicum instar facta donaria, quæ supra imperatorum monimenta pendebant, manibus versabat; et pelvibus insuperabilis elegantiæ, quibus se Levitæ et sacerdotes, cum sacra mysteria tractant, mundare solent, pro malluviis utebatur. Auferebat particulas de venerandis crucibus, item ornatum maximi pretii de immortalibus Christi oraculis, iisque pro monilibus et torquibus utebatur: ipsos vero codices aliis imperatoriis stolis, quæ nihil haberent admirationis, involvebat. Et graviter succensebat iis a quibus monebatur ea facta non expedire religioso imperatori, qui pietatem a majoribus accepisset, nec aliud esse quam sacrilegium; eosque ut manifeste deliros et honestatis ignaros arguebat: licere enim imperatoribus omnia; et inter Deum et regem, quod ad terrenarum rerum gubernationem attineret, non eam esse repugnantiam quæ sit inter negationem et affirmationem contendebat. Ac ut probaret scilicet se eo nomine non esse reprehendendum primi et summi inter Christianos imperatoris Constantini exemplum **584** adducebat, qui alterum clavum, quibus gloriosus Dominus exsecrabili cruci fuit affixus, freno equi inseruerit alterum galeæ inlixerit. Sed causam de industria dissimulabat, cur Christianæ religionis princeps ejusmodi rebus se ornarit, ut videlicet gentilibus ostenderet prædicationem crucis esse divinam potentiam, quam ipsi ut dementiam aspernabantur.

Argenteam monetam adulteravit, neque pecuniam plane citra reprehensionem collegit. Publicorum vectigalium exactiones auxit, quibus ad luxum est abusus. Magistratus, ut circumforanei poma, venales habuit; eosque nonnumquam apostolico more sine sacco et crumena in provincias ablegabat, quos æquitatis rationem aliquam habere, nec auro decipi, nec quicquid collegissent domi abstrudere norat, sed quod fisco deberetur bona fide pendere. Tamen liberalitate in templa et monasteria superiores imperatores omnes superavit. Nam tempore ruinosa suffulsit, vetustate deformata incrustatio-

nibus et picturis illustravit. Dei Genitricem tanta veneratione coluit **585** ut ad ejus imagines animo pene linqueretur; ideoque plurimus auro et gemmis ornatas in iis fanis adorandi causa dedicavit, ubi frequentissimus erat piorum hominum concursus. Domum Isaacii sebastocratoris in ardua parte Sophiani portus sitam in pandocheum transformavit, ubi centum viri cibum capere, totidem lectis cubare, et totidem equi stabulari possent. Et qui eo veniebant, sine pecunia diebus compluribus pascebantur. Regias ædes quas Andronicus ad ædem Sanctorum Quadraginta struxerat, in nosocomium mutavit. Redemit et domum quæ magni drungarii dicitur a possessore; et in ea quoque male habentes refocillandos curavit, nulla re negata quæ sanationem eorum juvare posset. Cum urbis pars septentrionalis conflagrasset, eos qui vel ædium vel bonorum jacturam fecerant distributione pecuniæ sublevavit. Imperio potitus, quinque auri centenarios civibus divisit. Magna hebdomade, quæ supplicii quod Deus et homo pro nobis subiit memoria colitur, viduas eleemosynis, pauperculus virgines dote **586** et sumptu nuptiarum juvabat. Neque vero singulos duntaxat homines, domos, familias munificentia sua recreabat, sed interdum urbibus integris tributum remittebat. Ut paucis complectar, ita propensus erat ad misericordiam, beneficentiam, et inopum sublevationem, ut quicquid undecunque per vim et injuriam partum secoperat, id rursus utraque manu effunderet. Eaque de causa etsi pecunia a pauperibus exigebatur, in eo errore versabatur ut se non peccare persuasum haberet, quod hoc modo iisdem restitueretur. Nam immensi sumptus efficiebant ut in provincias mitteret homines corruptos, qui magistratus auctionarentur. Quæ causa erat ut res publica pessum iret. Nam pecunia per vim et fraudem quæsita etiam bene partam una corrumpit et absumit. Quamvis autem pronus in iram esset, tamen nec a clementia erat alienus, et sævitiam subinde moderabatur, et placabilitate hominum animos sublevabat. Quæ, aliaque a nobis **587** prætermissa cum faceret, se palmæ instar ad flumen sitæ florere, et imperio solidius infixum esse quam solem cœlo arbitrabatur, et ut altam cedrum Libani in longas ætates duraturum. Idem et alius judicasset, qui optimam partem elegisset et dilexisset, nec mundana duntaxat curasset, sed et futurum sæculum quotidie præ oculis habuisset. Nam bonum et malum in cujusque potestate et judicio situm est, ut id deligat et agat quod Deo gratum est. Quod qui facit, in multos annos durabit, quemadmodum contra improborum vitam brevem fore dicimus, prophetæ auctoritatem secuti, qui viros sanguinarios et dolosos ad dimidium dierum suorum perventuros esse negat. Deus vero non ita statuit. Quis vero novit mentem Domini, aut ab eo in consilium est adhibitus?

οἴκοις καὶ ἱεροῖς φροντιστηρίοις, ὡς οὔ τις πρότερον, τὸ φιλότιμον ἐπεξέτεινε· τοὺς γὰρ καμόντας χρόνῳ ὑπήρεισε, καὶ ὅσοις τὸ ἀγλαοφανὲς ἠμαύρωτο, τούτοις τοῖς ἐκ ψηφίδων καὶ χρωμάτων ὡραϊσμοῖς κατεκόσμησε. Πρὸς δέ γε τὴν θεομήτορα τοσαύτην ἔτρεφε πίστιν ὡς καὶ τὴν [P. 285] ψυχὴν ἐκκεχύσθαι ταῖς εἰκόσιν αὐτῆς. Καὶ διὰ τοῦτο πλείστας χρυσῷ περιστυλλας καὶ λίθοις τιμαλφέσι περιανθίσας ἀνέθηκε ναοῖς εἰς προσκύνησιν, καθ' οὓς γίνονται πολλάκις τῶν εὐσεβῶν συνδρομαί. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κάταντες ἐν τῷ λιμένι τῶν Σοφιῶν ἑστίαν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος εἰς πανδοχεῖον μετασκευάσας, ἀνδρῶν μὲν ἑκατὸν παρέθηκε τράπεζαν καὶ κλίνας ἰσομέτρους, τοσαυταρίθμων δὲ ὑποζυγίων ἱππῶνας ἀνέστησε· καὶ εἱστιῶντο καθ' ἑκάστην οἱ παραβάλλοντες ἄτερ καταβέσεως ἀργυρίου ἐφ' ἡμέρας πλείοσι. Μετέβαλε δὲ εἰς νοσοκομεῖον καὶ τοὺς βασιλικοὺς δόμους οὓς κατὰ τὸν νεὼν τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ᾠκοδόμησατο. Ἔτι γε μὴν τὸν τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου ὀνομαζόμενον οἶκον ὃν τοῦ δεσπόζοντος ὠνησάμενος, ὁμοίως καὶ τοῦτον εἰς ἀνάπαυμα τῶν καχεκτούντων ἀπέταξεν, οὐδενὸς φεισάμενος ὑπόσα πρὸς ζῶσιν ὁρῶσι τῶν ἀσθενούντων. Καὶ πυρὸς τὸ προσάρκτιον κλίμα τῆς πόλεως ἀφανίσαντος, διαδόσεσι χρημάτων τοὺς ἐς δόμους καὶ τὰ ὄντα ζημιωθέντας παρεκάλεσε. Καὶ βασιλεύσας τοῖς πολίταις διένειμε χρυσίου κεντηνάρια πέντε. Καὶ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος ἐφισταμένης καθ' ἣν τὰ ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Θεανθρώπου πάθη σεβάζονται, πολλάς τε ὑποβαλομένας θανάτῳ τοὺς εὐνέας ἀνεκτᾶτο τῆς χρείας δι' εὐπορίας, καὶ παρθένους ἐχορήγει τὰ πρὸς γαμήλιον δῶρα καὶ παστάδα καὶ ὑμέναιον ἐπιτήδεια. Οὐ μόνον δὲ καθ' ἕνα καὶ κατ' οἴκους καὶ συγγενείας ἐνεπίμπλα φιλοθωρίας, ἀλλὰ καὶ πόλεις ἔστιν ὅτε ὅλας εὐηργέτει ταῖς τῶν φόρων ἀνέσεσιν. Ὡς δ' ἔπος εἰπεῖν, οὕτως ἔχαιρε τῷ ἐλέῳ καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀγειρομένων ἀπόκτησιν ἔρρωτο ὡς ἀπαντλεῖν ἀμφοτέραις τὰ ἐπειρέοντα· ὅθεν αὐτῷ ὑπεισέδυ καὶ ὑποΰλως παρεισερθάρη τὸ μὴ ἐκ πόρων ἀεί ποτε δικαίων τὰ χρήματα συγκομίζεσθαι. Τὰς γὰρ τῶν δαπανῶν ὑπερόγκους τῇ ἀσωτείᾳ ἐγγιζούσας οἱ πλεῖστοι μὴ ὑφορώμενοι, εἰσπράξεων ἐφευρεταὶ καινῶν καθιστάμενοι ὡς γεωργῷ ἡμέρᾳ μελίνην ἢ ῥόδῳ ἀνεμώνην τὰ μὴ καλῶς μηδ' ὁσίως συλλεγόμενα συμφύρουσι χρήματα τοῖς δικαίοις πορίσμασιν. Κατάφορος δ' ὢν εἰς θυμὸν οὐδὲ τοῦ συμπαθοῦς ἤθους ἀπῆρκιστο, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν πρὸς εὐμένειαν ἐπανάγων σύνδρομον πολλάκις ἐπεποίητο τῇ ὀργῇ τὴν συμπάθειαν, καὶ ταῖς συμφοραῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπικλώμενος τὰ πρὸς ὑφαίρεσιν ἑκάστῳ ἐπεμέτρει τῶν ἀλγεινῶν. Ταῦτα δὲ πράττοντι καὶ ἀλλ' ὁπόσα τὸ λέγειν παρεθρέμεν, ᾧ τοτὲ βασιλείᾳ ἐνεστηρίχθαι ὡς οὐδὲ οὐρανίῳ σφαιρώματι ἥλιος, ἢ ὡς στέλεχος φοίνικος ὑπὸ ὁσμῆς ἀναθηλούμενος ὕδατος καὶ κέδρος Λιβανίτης ὑψίκομος ἐς κύκλους διατηρηθῆναι μακραιώνων ἐνιαυτῶν. Τοῦτο δ' ἂν καὶ ἄλλος τις ὑπετόπασε τὴν ἀγαθὴν ἀποκρίνας μερίδα καὶ ἀσπασάμενος, καὶ μὴ τοῖς ἑπτὰ μόνον διδοὺς τὸ ἀνάλογον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ὀγδόης μυστή-

ριον ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ τῷ τῆς ἑφ' ἑκάτερα ῥοπῆς [P. 286] Κύριος εἶναι προστρέπων μὲν ἀεὶ τυῖς ἀμείνοσιν, τοῖς δ' ἐναντίοις ἐπινηχόμενος βράδιον, ἀλλ' οὐ γινόμενος ὑποβρύχιος. Θεὸς δὲ οὐχ οὕτω βεβούληται. Τίς δ' ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς συμπαρείληπται οἱ σύμβουλος; Ἀμέλει καὶ ἐκπυθὼν τὸν ἄνδρα θέσθαι τὸ θεῖον προμηθευσάμενον ἀρίστῃ πράξει καὶ καλλίστῃ προθυμίᾳ συνεπεγεῖραν οἷον αὐτὸν καὶ ἐπιῤῥῶσαν χρήσασθαι ἀσπαστὸν καὶ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς ἀρχῆς τοῖς πλείοσιν ἔδειξε.

ιζ'. Μὴ φέρειν γὰρ ἔχων τὰς μετὰ Σκυθῶν ἐπιδρομὰς καὶ ληστείας τῶν Βλάχων, πληττόμενος δὲ καὶ τῷ τὸν Γίδον Ἀλέξιον καὶ τὸν Βατάζην Βασίλειον, ὧν ὁ μὲν τῶν Ἑῴων ἡγεῖτο ταγμάτων, ὁ δὲ Βατάτζης τῶν Ἑσπερίων προὐκάθητο, συμπλακέντας τοῖς πολεμίοις ἐγγιστά που τοῦ πολίσματος οὐ δομήτωρ Ἀρκάδιος μὴ μόνον οὐδέν τι κατορθωκέναι χρηστὸν, ἀλλὰ τὸν μὲν Γίδον ἀκόσμως φυγεῖν ἀπολωλεκότα τὸ κρεῖττον τῆς στρατιᾶς, τὸν δὲ συμφθαρῆναι ταῖς ὑπ' αὐτὸν τάξεσιν, ἔγνω καὶ πάλιν δι' ἑαυτοῦ κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐξενέγκασθαι πόλεμον. Συλλογαὶ οὖν καὶ ἀπογραφαὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐγίνοντο στρατευμάτων, οὐκ ἀχρεῖον δὲ καὶ τὸ μισθοφορικὸν συνελέγετο. Πεμψας δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου πενθερὸν τὸν βῆγα τῶν Οὔννων δι' ἐπικούρων ἠτεῖτο σύναρσιν. Ὁ δὲ ἀσμένως ἐπαρῆξειν ἐπένευσε, καὶ διὰ τῆς Βιδίνης ἐκπέμψειν Ὕλας συνέθετο στρατιώτιδας. Ἀποχρῶσαν οὖν τὴν τοῦ στρατοπέδου ξυλλογὴν ἐργασάμενος, καὶ πέντε μὲν πρὸς τοῖς δέκα χρυσίου ἐνσκευασάμενος κεντηνάρια, ἀργυρίου δ' ἐνθέμενος ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα, καὶ ἕτερ' ἄττα τῇ στρατιᾷ ἐφοδιασάμενος χρήσιμα, κατὰ τὰς Μαρτίου ἡμέρας τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἔξεισιν, ἀφεὶς ἑαυτὸν θεῷ, καὶ κατὰ τῶν βαρβάρων στηρίξας τὸ ἴδιον πρόσωπον καὶ θεὶς ὡσεὶ πέτραν αὐτὸ στερεὰν, καὶ ὅρον τῆς ἐπαναστροφῆς ὀμόσας τὸ πέρας τῶν ἔργων ὧν χάριν κατὰ τῶν ἀποστατῶν ἐξεστράτευεν, εἰ μὲν δεξιὸν εἴη τοῦτο, ἐπανακτισθεὶς τῷ Θεῷ, εἰ δ' ἀπαίσιον, ὅπερ ἀπηύχετο, καὶ οὕτω τῶν ἐκείνου κριμάτων ἐξαρτῶν εἰσέτι δοκιμάζοντος τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ῥάβδον πατάσσειν τὸν κλῆρον τῶν δικαίων. Καὶ ὁ μὲν ἀπαίρει τοιοῦτον τρέφων τὸ πρόθυμον καὶ ὁμόσας τῇ ἀκμῇ τοῦ κινδύνου χωρῶν· ἡ δ' ὑπερκειμένη πάντων χεὶρ καὶ ῥοπὴ ἔτι ἦν ὑψηλὴ, οὐδ' ὁ τοῦ κρείττονος ἀπεστράφη θυμὸς, ὡς ἔδειξεν, ἐπὶ πᾶσαν οἷς οἱ Βλάχοι κραταιωθέντες προηγωνίσαντο. Καὶ οὕτω μὲν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κρατοῦντος ἐπὶ τοὺς παραπικραίνοντας ἔβλεπον ἀποστάτας, καὶ τῷ διανοητικῷ ἐκείνου τὰ ἀφεστῶτα πώρωθεν ἐφαντάζοντο· οἱ δέ γε τοῦτον τῆς ἀρχῆς ἀνατρέψοντες [P. 287] ἐγγὺς ὄντες παρεβλέποντο, καὶ τὸ ἀφ' ἑστίας σκῶλον ὡς μὴ παρονυχλοῦν ὑπεραλλόμενος ἦν. Καὶ καινὸν οὐδὲν, ἐπεὶ καὶ τὰς παραβλαστανούσας κακίας ταῖς ἀρεταῖς ἀγχιθύρους ἢ καὶ φεραλλήλους μάλιστα οὔσας οὐχ ὁρᾷν ὡς δέον ὁρᾷν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων αἱρούμεθα ἢ δυνάμεθα. Ἐῶ γὰρ λέγειν ὅτι περ ἐνεσημήνατό πως ἡμῖν ἡ φύσις καὶ ἐνερύτευσε πρὸς τὰ οἰκεῖα συμπάθειαν, καὶ συνδήσασα τῷ φίλτρῳ ἐνδιδύναι καὶ μαλακίζεσθαι πρὸς τὰς φαύλας ἕξεις καὶ πράξεις ἑαυτῶν τε καὶ τῶν φίλων ἐνιαχοῦ παραΐάζεται, καὶ μὴ ῥᾳδίως ὑπάγεσθαι διατίθησι τοῖς ἐπαντλοῦσιν ὡς εἰς τετρημένον πίθον τὸ οὖς καὶ ὑφηγουμένοις τὰ μὴ καλῶς ὁρώμενα οἷς προσπεπόνθαμεν. Οὐκοῦν καὶ οὗτος ὁ

8. Cæterum cum eum ab imperio remoturus esset, animum ejus ad res præclaras atque optimas excitavit, ut eo etiam amisso plerisque charus et optatus esset. Nam cum Blachorum cum Scythis incursiones et latrocinia ferre non posset, atque animo percelleretur quod Alexius Guido Orientalium et Batatzes Basilius Occidentalium legionum dux, prope Arcadiopolim cum hostibus congressi, non modo rem male gessissent, verum etiam Guido amissa majore exercitus parte effuse fugisset, alter vero una cum suis copiis periisset, denuo suo ductu suisque auspiciis arma hostibus inferre statuit. Colliguntur et conscribuntur ubique Romanæ legiones, neque parva auxilia conducuntur. Implorat et soceri sui Hungariæ regis opem; et facile impetrat ut is se per Bidynam auxiliares turmas missurum polliceatur. Igitur justo exercitu munitus, depromptis auri quindecim et argenti amplius sexaginta centenariis, cæterisque rebus idoneis instructus, omnibus negotiis suis Deo permissis mense Martio urbe egreditur, animo contra Barbaros intento et obfirmato, reditus vero non alio termino præfixo nisi ubi ea confecisset propter quæ expeditionem instituisset. Quodsi prosper esset eventus, cum Deo se accepturum laturum : sin adversus (quem deprecaretur), et huic illius judicio permittendum qui sortem justorum diutius virga peccatorum cædi vellet. Quo animo et consilio cum ad summum discrimen pergeret, Dei manus et potestas adhuc excelsa erat, neque numinis ira placata, ut eventus docuit, Blachis victoriam contra nos adeptis. Cum autem imperatoris oculi acerbos hostes spectarent, et cogitatio longe remota prosequeretur, non videbat eum a quo imperio pellendus erat, prope astantem et summa animi consensione per omnia conjunctum, et domesticum offensaculum ut plane innoxium transiliebat. Neque id est mirandum, quoniam mortales vitia juxta virtutes in propinquo et in eadem prope stirpe nascentia cernere aut nolumus aut nequimus. Ut non dicam natura a nobis quodammodo charitatem erga res nostras esse insitam, qua devincti et remollescentes malis affectibus et actionibus tam nostris quam charissimorum seguius resistamus. Quo fit ut veluti surdis auribus eorum verba prætereamus, qui nostrorum improba facta commemorant. Sic Isaacius quoque cum e plurimis audiret fratrem Alexium sum et vitæ et imperio insidiari, et clandestinum odium benevolentiæ prætextu dissimulare, ac plures esse Alexii quam Isaacii amantes, verba illa pro nugis aspernabatur, non adhibito judicio, ut lapide Herculeo, ad adulterina fratris acta deprehendenda. Imo asper in delatores erat,

quasi charitatem suam erga fratrem indelebilem et firmissimis pixam radicibus abelere atque exscindere vellent, quem solum omnium vastator Andronicus non lassisset. Igitur ad Rhædestum maritimam urbem profectus maximum et nomini suo respondens resurrectionis festum celebrat, et Pascha mysticum immolat et comedit ; ibique Basilacium convenit, inusitatæ vitæ hominem, eamque opinionem apud omnes consecutum quasi futura prævideret atque prædiceret. Unde maxima hominum frequentia ad eum, ut olim ad Hammonis et Amphiarai oraculum, confluebat. Cæterum nihil veri et perspicui de rebus futuris inquebatur, sed verba confusa, inter se dissidentia et perplexa fundebat ; et quamvis sæpe ridicula quædam admisceret, tamen turbam pastorum agricolarum et remigum ad se attrahebat. Nam mulierum ad se venientium **591** manumis exploratis et talis contrectatis obscura promebat oracula, et ad pleraque quæstiones nihil respondebat, et suas divinationes discursationibus et insanis gestibus peragebat. Astabant ei quoque cognatæ aniculæ, vecordes et insanæ, quæ consultoribus explicabant quid illi Basilacii gestus rerum futurarum designarent, et taciturnitatem ut sapientem orationem interpretabantur. Is igitur homo, ut dixi, vates vulgo habebatur et futura prædicere putabatur, a mulierculis præsertim, quibus turpes quæstiones et deformes vestium implexiones pro ludo et joco cordi erant. Cordatis vero hominibus ineptus histrio et vecors silicernium videbatur. Erant etiam qui eum Pythonico spiritu esse præditum haud absurde conjecterent ; quorum ego judiciis maxime assentior. Imperatorem neque ut tanta potentia præditum excepit ; neque salutationi ejus quæ erat : « Salve, pater Basiluci, » respondit ; neque tacito nutu capitis gratias egit : sed huc atque illuc instar pulli equini aut hominis furiosi saltans **592** accedentibus maledixit, Constantino Mesopotamitano in primis, qui tum leuacio familiarissimus erat. Nec ipsi denique imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, scipione quem manibus gestabat, imaginis imperatoris, quæ in ejus oratoriæ cellæ pariete depicta erat, oculis erasis, etiam pileum de capite illius auferre studebat. Quæ cum fecisset, imperator co deliro despecto recessit, populus vero qui ea viderat, nihil boni ominabatur. Ut vero etiam eventum non plane ab illis signis abhorrere constitit, cujusque opinio de Basilacio confirmata est, quæ, ut dixi, anceps prius et in plerisque dubia fuerat. Ut autem imperator Cypsella pervenit, exercituum partem centuriavit, partem, quæ nondum advenerat, exspectavit. Sed nobilitatis magna pars ægre ferre se simulans quod longo tempore ab imperatore neglecta esset, quodque res publica **593** perperam et temere administraretur, cum re vera illud spectaret, quod ex imperii mutationibus ac plurima emolumenta percipere animadvertebat,

A βασιλεὺς παρὰ πλείστων ἐνωτιζόμενος ἐπιβουλεύειν τῇ αὐτοῦ ἀρχῇ καὶ ζωῇ τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξιον καὶ παραπετάσματι φιλίας συγκαλύπτειν πυλλαχῇ τὸ μισάδελφον, καὶ ὡς πλείονές εἰσι φιλαλέξιοι μᾶλλον ὑπὲρ φιλισαάκιοι, ὡς λῆρον ἀπεπέμπετο τὰ λεγόμενα, μηδὲ τὸ ἐξεταστικὸν ὡς λίθον Ἡράκλειον πρυσάγων καὶ βασανίζων τῶν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πραττομένων τὸ κίβδηλον, ἀλλὰ ὁρμὼς ὧν τοῖς τὰ τοιαῦτα εἰσηγουμένοις ὡς ἔχουσι πρὸς ἐφέσεως ἐξίτηλον ποιεῖν τὴν ἀνέκπλυτον καὶ οἷον εἰς βάθος ἐγκεκαυμένην τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ πρὸς τὸν καίγνητον στοργήν, ὃν μόνον ἀπὸ πάντων ὁ λωβητὴρ Ἀνδρόνικος οὐκ ἐσίνατο. Ἀφιγμένος τοίνυν ἐς τὴν παραθαλαττίδιον Ῥαιδεστὸν τὴν μεγίστην ἐκτελεῖ καὶ κυριώνυμον ἀναστάσιμον ἑορτήν, καὶ θύει καὶ ἐσθίει τὸ Πασχα τὸ μυστικόν. Ἔνθα καὶ τῷ Βασιλακίῳ συγγίνεται, Ἦν δ' οὗτος ἀλλότροπόν τινα βίοτον μετιών, καὶ δόξαν παρὰ πάντων ἠνέγκατο προφητεύειν καὶ προβλέπειν τὰ ἔμπροσθεν, ὅθεν εἰς αὐτὸν τὰ πλήθη συνέῤῥεον ὡς οὐδ' ἐς μυρμηκιὰν οἱ ἐπανιόντες τε καὶ ἐξιόντες φιλόπονοι μύρμηκες ἢ γοῦν οἱ ἐς Ἄμμωνος πάλαι καὶ Ἀμφιάρεω ἀφικόμενοι. Ἀλλ' οὐδὲν ἀληθὲς καὶ σαφὲς περὶ τῶν ἐσομένων οὗτος ἐφθέγγετο, πεπλανημένα δὲ καὶ ἀσύμφωνα ἑαυτοῖς καὶ γριφώδη διεξῄει ῥήματα· ἐν πολλοῖς δὲ καὶ γέλωτος διατεχνώμενος ἄξια, τὸν ἀγελαιοκόμον ὅμως καὶ πρὸς ὕννιν ἀφορῶντα καὶ κώπην ἐπεσπᾶτο λεών. Τῶν γὰρ ἀφικνουμένων ἐς αὐτὸν γυναικῶν ἐμάστευε τοὺς μαστοὺς, καὶ περιαθρῶν τὰ σφυρὰ λῃρῶν ἐπὶ τούτοις ἦν καὶ ἀπυρουιδάζων ἀδιάγνωστα λόγια. Ἀπορώπα δὲ καὶ ταῖς πλείσταις τῶν πεύσεων αἵπερ αὐτῷ παρὰ τῶν προσιόντων ἐπήγοντο, καὶ τὰς οἰκείας πράξεις μεταῤῥάσεσι τοπικαῖς καὶ σχηματισμοῖς ἐπέραινε Πανικοῖς. Συνεστῶτα δὲ γύναια γραϊκά τινα οἰστρηλατοῦντά τε καὶ κωθωνιζόμενα, κατὰ γένος αὐτῷ συναπτόμενα, ὑφηγοῦντο τοῖς παραβάλλουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Βασιλακίου τελούμενα, ὅ τι τῶν γεννησομένων τεκμηριάζουσι καὶ τὴν σιγὴν ὡς τι φθεγγομένην καὶ ὑποδηλοῦσαν σοφὸν διεσήμαινον. [P. 288] Ἐδόκει οὖν ὁ ἀνὴρ οὗτος τοῖς μὲν πολλοῖς, ὡς ἔχω εἰπών, προφητικὸς, καὶ προτημαίνων τὰ συμβησόμενα, καὶ μάλιστ' ὁπόσαις τῶν γυναικῶν αἱ τῶν πεύσεων ἄσημοι καὶ ἀσχήμονες τῶν ἐσθημάτων ἐγκομβώσεις ὡς παιδιά τις περιεσπούδαστο γέλωτι σύμμικτος, τοῖς δ' ἐς νοῦν βάπτουσι περίεργόν τι καὶ γελωτοποιῶν καὶ ληρῶδες γεφύντιον ἤγητο. Εἰσὶ δ' οἱ καὶ πνεύματι Πύθωνος κάτοχον εὐστόχως εἰρήκασιν, οἷς ἐθέμην μάλιστα καὶ αὐτός. Τότε γοῦν ἐπιστάντι τῷ αὐτοκράτορι οὔτε προσέσχεν ὅλως ὡς περιβεβλημένῳ τοσαύτην καὶ τοιαύτην ἰσχὺν, οὔτε πρὸς τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν (ἦ δὲ ἦν « Χαίροις, ὦ πάτερ Βασιλάκιε ») τὴν ἀπόκρισιν ἔθετο ἢ γοῦν ἀντησπάσατο σιωπῇ κατανεύσας τῇ κεφαλῇ, ἀλλ' ὧδε κἀκεῖσε μετὰ πωλικῶν φερόμενος σκιρτημάτων καὶ παραφόρων μετακινήσεων ἐκκολόγει τοὺς προσιόντας, καὶ μάλιστα τὸν Μεσοποταμίτην Κωνσταντῖνον, ὃς ἦν τότε λίαν ὠκειωμένος τῷ βασιλεῖ, μηδ' αὐτοῦ φειδόμενος τοῦ κραττύντος. Ὀψὲ δὲ καὶ μόλις τῶν ἀτάκτων λήξας

κινήσεων, τὴν χεῖρα ἐκτείνας ἀχρειοῖ διὰ τοῦ σκίμπωνός, ὃν ἔφερε ταῖν χεροῖν, τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως, ἥτις κατὰ τὸ εἰς εὐχὴν αὐτῷ ἀποτεταγμένον οἰκίδιον χρώμασιν ἐπὶ τοίχου ἐστήλωτο, τοὺς ὀφθαλμοὺς διαλωβησάμενος. Ὡρμήκει δὲ καὶ τὸν τῆς κεφαλῆς τοῦ αὐτοκράτορος πῖλον ἁρπάσαι καὶ χαμαὶ κατενεγκεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν οὗτος διεπεπράχει· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφροσύνην καταγνοὺς τοῦ ἀνδραρίου ἐκεῖθεν μεθίσταται. Αὐτοῖς μέντοι γε τοῖς συνειλεγμένοις, ὀφθαλμοῖς παραλαβοῦσι τὰ γεγονότα οὐκ εὐσύμβολος τῶν ἔσομένων οἰωνὸς συλλελόγιστο. ὡς δὲ καὶ τὰς ἀποβάσεις οὐ πάντῃ ἀπαθοῦσας τοῖς συμβόλοις τεθέαντα, ἐπὶ πλέον ἕκαστος ἔτι τὴν περὶ τοῦ Βασιλακίου δόξαν ἐκράτυναν, ἀμφιῤῥεπῆ τε οὖσαν, ὡς ἤδη μοι λέλεκται, πρότερον κἀπὶ τοῖς πλείστοις ἀμφισβητήσιμον. Ὡς δ' εἰς τὰ Κύψελλα ὁ κρατῶν ἀφίκετο, τὰ μὲν τῶν στρατευμάτων ἐς φάλαγγας καὶ ἴλας ξυνέταττε, τὰ δὲ καραδοκῶν προσέμενεν ἀφικέσθαι. Τῶν δ' εὖ γεγονότων σχνοὶ τῇ ἀκομιστίᾳ τοῦ βασιλέως ἐκ μακροῦ δυσχεραίνειν πλαττόμενοι καὶ τῷ μὴ κατὰ τὸν εἰκότα λόγον τὰ κοινὰ διοικεῖσθαι πράγματα, εἰπεῖν δ' ἀληθέστερον τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων κατὰ πολὺ συμβαλλομένας αὐτοῖς ἐς χρηματισμὸν κατανοήσαντες, τότε τὰ ἐνδεδυκότα τῇ ψυχῇ καὶ ὑποβαλπόμενα τοῦ στήθους ἀναμηρύοντες εἰς φῶς προήνεγκαν. Τοίνυν ὁ μὲν αὐτοκράτωρ εἰς κυνηγέσιον ὁρμηθεὶς καὶ πρὸς τῷ ἔφιππος ὀρθῆναι γινόμενος μετεπέμπετο καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξιον συνεξιέναι· οἱ καὶ συνδιαχυθῆναι κατὰ τῶν ἐκεῖσε πεδίων τὰ ποιᾶδη καὶ ἀνθηρά· ὁ δὲ πρὸς τὸ ἐν χερσὶν ἔργον ἑτοιμασάμενος ὑπισπέσθαι οἱ ἀπείπατο, πρὸς σχάσιν φλεβῶς ἑτοιμασθῆναι λέγων, μαλακισμὸν ὑποκρινάμενος σώματος. Καὶ οὕτως ὁ μὲν ἕξεισι καὶ μόνος καὶ τῆς προκειμένης ἔχεται, οἱ δὲ τοῦ σκέμματος κοινωνοῦντες τῷ Ἀλεξίῳ λοιμοί καὶ κύβοι καὶ εὔριποι καὶ [P. 289] σκηνῆς γέμοντες ἄνθρωποι ὡσεὶ σταδίους τρεῖς τὸν βασιλέα προϊόντα ἰδόντες τῆς σκηνῆς μετὰ τῶν πέλας καὶ φίλων οἷς πεπολίτευτο καὶ οἳ συνδιῴκουν αὐτῷ τὰ κατ' ἤπειρον, συναρπάζουσιν εἰρωνικῶς τὸν Ἀλέξιον, καὶ εἰς τὴν βασίλειον σκηνὴν τοῦτον εἰσάγουσι καὶ ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα. Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Βρανᾶς Θεόδωρος, ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος, ὁ Πετραλίφας Ἰωάννης καὶ ὁ Ῥαοὺλ Κωνσταντῖνος, ὁ Καντακουζηνὸς Μιχαὴλ καὶ συχνοὶ ἕτεροι ἀνάρσιοι καὶ εὔριποι ἄνθρωποι, κατὰ γένος τῷ βασιλεῖ συναπτόμενοι, καὶ σμῆνος ἄλλο ἀγελαῖον περὶ τὸ σεβαστοκρατορικὸν πάλαι ἀληθεῦον καὶ χαῖνον ἑστιατόριον καὶ χαῖρον ταῖς τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγαῖς. Προσχωρεῖ δέ οἱ καὶ πρὸς μόνην τὴν τῶν νεοχμωθέντων ἐνήχησιν ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν ἰλαδὸν, καὶ ὁπόσον Ἰσαακίῳ προσέῤῥεπε θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον, καὶ οἵπερ εἰς βουλῆς ἀξίωμα ἤρθησαν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἀσήμους τὰς πρῶτα φωνὰς εἰς ἀκοὴν ὠτίου δεξάμενος, εἶτα καὶ κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐλαίαν τῶν πλείστων θεώμενος συνδρομὴν καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀνάῤῥησιν ἐνηχούμενος, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τοὺς ἀγγέλλοντας ἔχων ταυτὶ τὰ τολμώμενα, ἔστη τε τοῦ ἴεσθαι πρόσω, καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἑαυτῷ

A quæ diu celarat animis, tum in apertum protulit. Cum autem imperator conscenso equo venatum iturus fratrem Alexium, ut secum exiret et in herbidis et floridis illis locis una oblectaretur, accersi jussisset, is destinatis exsequendis intentus, ægritudine et venæ sectione simulata, comitari eum recusavit. Sic ille solus cœptum iter prosequitur. Alexii vero conjurati, homines leves, conscelerati, euripo mutabiliores, fucis et dolis referti, ubi imperatorem cum satellitibus et amicis, quorum in administranda re publica et cupiditatibus suis explendis opera utebatur, tria circiter stadia a tabernaculo recessisse viderunt, Alexium invitum scilicet abreptum et in imperatorium tentorium perductum imperatorem salutarunt. Erant hi Branas Theo-
B dorus, Georgius Palæologus, Raul Constantinus, Cantacuzenus Michael, et alii complures improbi et leves homines, imperatori sanguine juncti, et agmen eorum qui **594** mensam sebastocratoricam consectabantur, novis rebus gaudentes. Totus item exercitus illo motu duntaxat audito turmatim ad Alexium deficit, domestici præterea et ministri Isaacii omnes, et qui ab eo dignitate senatoria ornati erant. At imperator obscuris principio vocibus acceptis, deinde in tentorium suum concursu plurimorum viso et fratris declaratione audita, nec multo post facinoribus istis nuntiatis, cursu represso, signo crucis se munit, et Christi pace implorata Deum sæpius oravit se ex illo discrimine liberari; et Dei Genitricis imaginem ex sinu pro-
C latam crebro amplectens partim collaudabat, partim supplex efflictim orabat ut imminens periculum effugere liceret. Cum autem quosdam comprehendendi sui causa laxis habenis irruere nec aliud spirare aut spectare nisi captivitatem suam cerneret, fugam arripit; et vorticoso fluvio, qui illic præterfluit, non sine periculo superato pergit. Quamvis enim nullum tutum receptum **595** cerneret, tamen ut exitium a populi furore summa festinatione persequentis imminens evitaret, Stagira pervenit, quæ nunc Macra dicitur, ubi a Panteugeno quodam comprehensus et persecutoribus proditus sole postremum viso, paulo post ad Perœ monasterium ab imperatoris Andronici patre Isaacio conditum excæcatur. Utrum vero Numinis vindicta pœnas illas ibi dederit, aliis consideran-
D dum relinquo. Vult enim Providentia, quæ omnia optime gubernat, etiam in inimicissimorum suppliciis moderationem adhiberi, et semper in conspectu esse potestatis lubricum et imperii amissionem, ne, ut omnium rerum vicissitudo est, quemadmodum quisque tractarit cæteros, ita et ipse divino judicio ab aliis tractetur. Post hanc calamitatem, ob ingentem cruciatum diebus compluribus cibo non gustato, palatino carceri includitur. Paulo vero post in alteram urbis partem ad Diplocionium transfertur, nec quidquam præter vini et panis demensum, ut homo plebeius ruri degens, accipit. Frater vero ejus **596** imperio

pacato seditionum exporte politur, non aliter fere quam Castor et Pollux, qui alternis diebus oriri et occidere feruntur. Imperavit Isaacius annos novem et menses octo; fuit flammanti facie, rufo capillo, mediocri statura, robusto corpore, nondum annos quadraginta natus, cum regno pelleretur.

A ἐγχαράξας «Ἰλήκοις, Χριστὲ βασιλεῦ, » ἀνεβόησε, καὶ ῥοσθῆναι τῆς ὥρας ἐκείνης πολλάκις ἐθεοκλύτησεν. Ἐξενεγκὼν δὲ καὶ ὃ εἶχεν ἐναντίβιον τῆς Θεομήτορος μόρφωμα πυκνὰ τοῦτο περιεπτύσσετο, τὰ μὲν ἀνθομολογούμενος, τὰ δὲ καὶ ἐξιλεούμενος, καὶ μετὰ συνοχῆς ἐδείτο καρδίας διαβρᾶναι τὸν ἐπιόντα κίνδυνον. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς συλληψομένους αὐτὸν ἑώρα πάντα χαλινὸν ἀνεικότας καὶ ἓν πνέοντας καὶ πρὸς ἓν βλέποντας τὴν αὐτοῦ κατάσχεσιν, φυγαδείας ἅπτεται· καὶ τὸν ποταμὸν ἐπικινδύνως διαβάς, ὃς ἐκεῖσε βαθυδίνης διὰ τοῦ πεδίου σύρεται, εἶχετο τῆς ὁδοῦ, ἧς οὐδὲν μὲν προβήλως σῶζον κατάντημα συνορῶν, τὸν δ' ὄλεθρον ὡς ἀναστὸν ἐκτρεπόμενος, ὃς ἐκ τοῦ μανιώδους τῶν ὑπομένων ὁρμήματος καὶ τοῦ μηδὲν ἀνιέναι τοῦ τάχους ὀξύτατος συλλελόγιστο, Ἀριγμένος δὲ κατὰ Στάγειρον, ἥτις Μάκρη λέγεται νῦν, συλλαμβάνεται παρὰ Παντευγένου τινὸς καὶ καταπροδίδεται τοῖς ἐπιβουλεύουσιν. Οὐκοῦν καὶ τὸν ἔσχατον ἥλιον θεασάμενος ἅμφω τὼ ὀφθαλμὼ μικρὸν ὕστερον ἐξορύττεται κατὰ τὴν ἐν Βίῤῥᾳ μονήν, ἧς δομήτωρ ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοκεὺς Ἰσαάκιος. Εἰ δὲ κατὰ θείαν νέμεσιν ἐκεῖσε ταύτην τὴν δίκην ἔτισεν ὡς δράσας κακῶς Ἀνδρόνικον ἑτέροις σκοπεῖν ἀφίημι· βούλεται γὰρ ἡ τὸ πᾶν ἀρίστως διεξάγουσα πρόνοια καὶ τοῖς ἐχθροτάτοις τοὺς τιμωροὺς φιλανθρώπως προσφέρεσθαι, ὑφορωμένους τὸ μὴ ἀειπαγὲς τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἰσχύος ἀπόζωσιν καὶ τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ κινήματος (41) ἐς τὸ αὐτὸ κατάντημα πολλάκις μεταβάδην τε καὶ παλινδρόμησιν. Καὶ τὸν μὲν εἶχε μετὰ τοῦτο τὸ πάθος, [P. 290] ἡμερῶν συχνῶν μὴ προσυνηγμένον σίτα διὰ τὴν σεισάχθειαν τῆς κολάσεως, τῶν βασιλείων ἔνδυθι κάθειρξις πρόσκαιρος, καὶ αὖθις ἡ κατὰ διπλοῦν κίονα παραία, βίον ἀγρότην ἀντλοῦντα, οἴνῳ τε καὶ σίτῳ μετρητῷ ὡς τὸν τυχόντα ἰδιώτην διαζῶντα, τὸν δ' ἀδελφὸν αὐτοῦ ἡ βασιλεία μετ' εἰρηνείας καὶ ἀστασιάστου τῆς καταστάσεως, ὡς εἶπερ κατὰ τοὺς Διοσκόρους συνέβοντο δύνειν τε καὶ φαίνειν ἑτερημέρως τῷ τῆς βασιλείας στερεώματι. Ἦρξε δὲ Ῥωμαίων Ἰσαάκιος ἐνιαυτοὺς ἐννέα σὺν μησὶν ἑπτά, φλογερὸς ὢν τὴν ὄψιν, τὴν τρίχα πυρσός, τὴν ἡλικίαν μέσος, τὴν ἰσχὺν εὔρωστος, οὔπω τεσσαράκοντα ἔτη γεγενημένος ὁπηνίκα τῆς βασιλείας καθῆπτο.

Hier. Volfii notæ.

(41) Καὶ τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ κινήματος. Tanta est hujus periodi, si diis placet, elegantia, ut quid sibi velit, vix Œdipus divinare possit.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ

IMPERIUM

ALEXII COMNENI FRATRIS ISAACII ANGELI.

597 Ac Isaacius ad hunc modum levi momento et imperium et oculos amisit, eorum scelere de quibus summam sibi charitatem et observantiam pollicebatur. Quid enim fratre, præsertim adeo dilecto conjunctius et sincerius? Quod si aqua fauces strangulat, quid homines **598** bibamus? Si membra contra sese armabuntur, qua tandem compage corpora nostra constabunt? Medicorum

B Α'. Καὶ τόνδε μὲν τὸν τρόπον ὁ Ἄγγελος Ἰσαάκιος τῆς [P. 291] ἀρχῆς καταστρέφεται (42) καὶ τὸν δυνάστην εὐχερῶς ἀποζώννυται, προσπαθῶν ῥωτὸς στέρησιν, ὑφ' ὧν ὡς παρ' οἰκείων ὀφθαλμῶν χειραγώγητον ἐφαντάζετο. Τί γὰρ ἀδελφοῦ, καὶ τοῦτον φιλουμένου, ἐγγύτερον ἄλλο καὶ γνησιώτερον; εἰ δὲ τὸ ὕδωρ πνίγει, τί καὶ πώματα ἄνθρωποι; καὶ εἰ καθ' ἑαυτῶν τὰ [P. 292] μέλη ὁπλίζε-

Hier. Volfii notæ.

(42) Καταστρέφεται. Byzantius codex addit, οὐ γνώμῃ μᾶλλον ἀδελφοῦ ἢ βίᾳ, ὡς ἤδετο, καὶ συνέρριψε παντὸς τοῦ στρατεύματος, κατ' αὐτοῦ σπασαμένων τῶν πολλῶν τὰ ξίφη, καὶ διαπελαγκότων ἐκείνῳ θάνατον, εἰ μὴ τὴν ἀρχὴν καταδέξηται, Βασιλεὺς δ' Ἀλέξιος οὐκ εὐθὺς νὴν μεγαλόπολιν εἴσεισιν etc. *Non tam de sententia germani fratris quam ei, ut ferebatur, et concursu totius exercitus, plerisque strictis ensibus in eum irruentibus, et mortem minitantibus nisi principatum susciperet. Alexius vero potitus imperio non statim magnam urbem ingreditur* etc. Amplificationes fraterni sceleris prætermittit, nec tamen facinus dissimulat, cum superiore libro dicat ἁρπάζουσιν εἰρωνικῶς, et hic βίᾳ ὡς ἤδετο. Neque vero difficile aut novum est potentibus eorumque parasitis falsas cantilenas componere et spargere in vulgus.

ται, τίνι ἂν συναρμολογηθέντες ζησώμεθα; καὶ ἡ μὲν φιλάνθρωπος τέχνη ἐξ ἀντιθέτων σαρκῶν ἀντίδοτον συνεκεράσατο σώζουσαν, ἔνιοι δὲ τῶν τῆς φύσεως σεμνῶν δώρων ἐπιλαθόμενοι ἐπανέστησάν τε ἀλλήλοις, καὶ ὅπερ εἰσὶν, ἠγνόησαν μοχθηρίᾳ γνώμης καὶ δόξης ἔρωτι μείζονος. Ἦν τοίνυν παρ' ἔθνεσι καὶ τοῦτο Ῥωμαίων εἰς ἐξουθένημα, παρακολούθημά τε καὶ ἐπισύμβαμά τι λελόγιστο τῶν πραγμάτων μεταπειτεύσεσι καὶ ταῖς τῶν κρατούντων μεταθήκαι τε καὶ ἀλλοιώσεσιν. Ἦσαν δ' οἳ καὶ τῆς ἐς τοὺς πέλας φιλίας ἀφιστάμενοι ἀπολυόμενοί τε τὴν πάλαι συνήθειαν, « Ἀδελφὸς οὐ λυτρώσεται· λυτρώσεται ἄνθρωπος; » ἔλεγον. Καὶ οἷς τὰ μυστηριώδη τῶν βουλευμάτων τινὲς ἀπεκλῶπτον, τούτων τηνικαῦτα καὶ τὴν πρασηγορίαν ὡς ἐπίβουλον ὑπεβλέποντο, πρὸς παράδειγμα τὸ γεγονὸς ἀφορῶντες. Αὐτὸς δὲ ὁ τῆς ἀρχῆς ἐπιβήτωρ Ἀλέξιος, μὴ ἐν νῷ βαλλόμενος ὡς ἑαυτὸν καθήρηκε τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν κινθελῶν, ὡς τὸν βασιλικὸν αὐτίκα θρόνον ἐπὶ τῷ θερμῷ τούτῳ ἀνεπιζήσεν ἀνομήματι, καὶ τοὺς ἱματισμοὺς καὶ τὸ στέφος διφήσας τοῦ κασιγνήτου καὶ περιθέμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος, καὶ ὅσοι μέρος ἦσαν τῆς γερουσίας, βασιλεὺς αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται. Καὶ τῇ μὲν γυναικὶ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει καθήκουσι δῆλα τὰ ξυνενεχθέντα παραχρῆμα ποιεῖ· αὐτὸς δὲ τοὺς συναραμένους αὐτῷ τῆς ἀρχῆς δεξιούμενος τῆς τε σπουδῆς ἀμειβόμενος, καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν πλῆθος θεραπεύων ὅτι τε ἀσμένως προσεχώρησε καὶ οὐδὲν τι διεστασίασεν, ἤρξατο μὴ σὺν λόγῳ καὶ τάξει τινὶ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑκάστου αἴτησίν τε καὶ ἔφεσιν διαδιδόναι τὰ χρήματα, ὁπόσα ἐκστρατεύων ἐπήγετο Ἰσαάκιος. Τούτων δ' ὑποῤῥευσάντων τῇ ἀσώτῳ καὶ ἀνομοίῳ διανομῇ γῆθια καρποφόρα καὶ δημοσίους συνεισφορὰς παρεῖχε τοῖς αἰτουμένοις. Ὡς δ' ἐπιλελοίπει καὶ ταῦτά, τοῖς τῶν ἀξιωμάτων ἐπεφύη λαμπροῖς, καὶ νῦν κἀπὶ τούτοις ἐξαίρων οὐ τόνδε ἢ τόνδε τῶν ἐλλογίμων, ἢ ἀνάγων εἰς τὸν προσεχῆ βαθμὸν καὶ ἀνάλογον, ἀλλὰ πάντα, καὶ τὸν βραχέος τιμώμενον τὴν τιμὴν καὶ τὸν οὐδέ ποτε τῆς πρώτης ἠξιωμένον βαθμίδος, ἐπὶ τὴν ἀνωτάτω καὶ κορυφαίαν μετεωρίζων ἀνεβίβαζεν, ὡς εἶναι τὸ πολύτιμον ἄτιμον καὶ τὸ φιλότιμον ἄχαρι. Πολλοὶ δὲ καὶ ὑποβίβασμὸν τὴν ἄνοδον ἥροντο, ὡς ὀψέ ποτε δικαίως ἠξιωμένοι· ὧν ἄλλοι παρ' ἀξίαν προηρημοιρήκεισαν, κακείνοις τὴν αὐτὴν τιμὴν συγκληρούμενοι ὧν ἠξιωμένων τιμῆς αὐτοὶ παραβλεπόμενοι ἄδοξοι ἐκρίθησαν τιμιέστεροι. Ἦν δὲ καὶ ἡ κτῆσις πρόχειρος· ὃν γάρ τις προσήνεγκε χάρτην τῷ βασιλεῖ, αὐτίκα ὑπεσημαίνετο, κἂν σολαίκως εἶχε τῆς φράσεως, κἂν ὁ πρωτείνων ἐδεῖτο ναυτίλλεσθαι μὲν τὴν ξηρὰν, ἀροῦσθαι δὲ τὴν φάλασσαν, ἢ τὰ ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν [P. 293] μετατίθεσθαι, εἴτε μὴν, ὡς ὁ μῦθος βούλεται, Ὀλόμπῳ Ἄθων ἐπανατίθεσθαι. Οὕτω δὲ ταῦτα πάντα τετελεκὼς ἢ μᾶλλον συντετελεκὼς, οἰκειότερον, εἰπεῖν, ὡς χαρίζεσθαι τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι βιαζόμενος διαφέρησιν ἔπειτα τὰ στρατεύματα εἰς ἤθη τὰ οἰκεῖα

A quidem ars ex contrariis rebus salutare antidotum conficit. Quidam vero præclara naturæ munera obliti mutuo se exagitant, et præ improbitate ingenii et majoris gloriæ cupiditate se homines esse non memineruut. Peperit hoc quoque facinus Romanis apud exteras nationes contemptum, omnibus aliis quæ in mutandis imperatoribus accidere solent turpius et flagitiosius. Fuerunt et qui ruptis amicitiæ vinculis veterem familiaritatem dirimerent. Frater fratrem, inquiunt, non liberat: quid faciat alienus? Quibus ante arcana commiserant, eorum vel colloquium metu insidiarum devitabant, in illud fraterni sceleris exemplum intuentes. Ipse vero imperii occupator Alexius, non cogitans se fratre everso semetipsum evertisse, statim imperatorium solium, flagrante adhuc eo delicto, conscendit, et fratris vestitu coronaque ornatus, ab omni militari turba et senatoriis viris imperator Augustus consalutatus, uxorem suam et propinquos in urbe degentes ea de re certiores facit; 599 et ut eos quorum ope et studio imperium consecutus erat remuneraretur, et reliquum vulgus, quod libenter et citra seditionem accessisset, in officio retineret, sine ratione ulla et ordine sed pro cujusque petitione et libidine pecuniam dilargiri cœpit, quam in militiam Isaacius advexerat. Quæ cum immoderata et inæquali distributione dilapidata essel, prædia fructuosa et publica vectigalia potentibus donavit. Iis quoque deficientibus, illustribus dignitatibus non paucos cosque non claros viros ornavit, aut ad proximum et convenientem gradum evexit: sed quosvis, qui eum honorem parvi æstimabant et primum gradum nondum conscenderant, in summo fastigio collocavit, ut dignitatum frequentia indignitatem haberet et omni gratia careret, aliqui etiam suo honori derogatum putarent illo honoris incremento, ut sero tandem jure id consecuti quod aliis præter meritum ante tempus contigisset, dignitate secum exæquatis iis, quibus, quantumvis honore auctis, ipsi prorsus neglecti dignitate præstare judicarentur. Neque vero difficilis erat honoris adeptio. Quod enim scriptum imperatori offerres, id e vestigio subsignabatur, sive inepta 600 dictione constaret, sive ut mare arare, terra navigare et montes in medium mare transferre, sive (ut est in fabulis) ut Athon Olympo imponere liceret, peteres. His rebus omnibus ita perfectis vel potius confectis, quasi temporum et rerum conditioni servire coactus, legiones domum abire sinit, nihil curans quod Blachi cum Scythis obvia quæque vastarent. Et ipse non statim in urbem properat, sed fratre capto et excæcato nihil periculi metuens, pedetentim ac per otium in diversoriis commorando proficiscitur. Jam enim a civibus quoque declaratus imperator et a conjuge Euphrosyna ingressus ei præparatus erat et senatus, licet non totus, ejus successibus lætabatur: neque plebs ad illius mutationis famam concitata vel novis rebus

studuit vel justa iracundia exarsit, quod imperatoris creandi privilegium a militibus sibi eroptum esset : sed quieverunt et acta comprobarunt omnes. Cæterum cum conjux ejus ducissa Euphrosyna in magnum palatium abiret, tum vero colluvies opificum et turbulentorum **601** hominum quemdam astrologum Alexium Contostephanum, imperio jam olim insidiantem, in foro imperatorem consalutat : negabant enim se Comnenorum laturos diutius imperium, quorum pertæsum esset. Imperatrice vero ita cum periculo magnum palatium ingressa, comitatus nobilium hominum audacius quam prudentius in Contostephanum facto impetu factionem illam dissipat, et Contostephanum in carcerem conjicit, δικαίαν ὀργὴν οἷς ἐ̓ωθὸς αὐτοῖς βασιλέα χειροτονεῖν ὑπὸ τῶν στρατοπέδων καὶ τοῦτο ἀφῄρηνται. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ μέγιστον ἀρχεῖον ἡ δούκαινα Εὐφροσύνη ἄρασα ἤλαυνε, τότε δὴ τῶν βαναύσων καὶ ξυγκλύδων τινὲς φιλοτάραχοι φατρίαν κροτήσαντές καὶ σύστρεμμα ποιησάμενοί τινα Κοντοστέφανον ὀνόματι Ἀλέξιον, ἐς τὸ μέγιστον ξυλλεγέντες τέμενος, ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα, ἀστροθεάμονα ὄντα καὶ πάλαι τῇ βασιλείᾳ ἐνεβρεύοντα, οὐκέτι λέγοντες θέλειν ὑπὸ Κομνηνῶν βασιλεύεσθαι γεγενημένων αὐτοῖς εἰς πλησμονήν. Τῆς δὲ βασιλίσσης Εὐφροσύνης ἐπικινδύνως οὕτως τὸ μέγα παλάτιον εἰσιούσης, ἔνιοι τῶν ἀπ' εὐσήμου γένους ἐφεπόμενοι ἐκείνῃ κατὰ τοῦ Κοντοστεφάνου ὥρμησαν τολμηρότερον μᾶλλον ἢ συνετώτερον, καὶ τὸ χυδαΐζον στῖφος τῆς πύλεως αὐτίκα διασκεδάννυται, καὶ ὁ Κοντοστέφανος συλληφθεὶς φρουρᾷ παραδίδοται.

2. Eo populi motu compresso, etiam ecclesiastici novum imperatorem approbant ; et quidam sacriliculus paucis nummis corruptus (eodem modo et cum seditiosis circumforaneis et paucis ex ordine judicum, quorum nominibus parco, actum), suggesto consenso Alexii proclamationem orditur, sine patriarchæ consensu ; qui tamen paulisper refragatus, ne sua voluntate coactus videretur, et ipse in imperatoris partes concessit. Quo facto remo amplius est adversatus, sed universi in magnum palatium tanquam mancipia transfugerunt ; et priusquam novum imperatorem viderent, aut quid veteri accidisset compertum haberent, ejus uxori qui rerum potiri ferebatur obediverunt, **602** et tantum non capita pro scabellis supposuerunt : et catellorum instar calceum ejus deosculati, formidantium habitu, conjunctis pedibus et complexis manibus, soli famæ obtemperantes, astiterunt. At imperatrix callida et tempori servire edocta mulier fatuos Byzantios verborum lenocinio demulcebat ; qui ut porci resupini, quibus ventres fricantur, blanditiis deliniti, nihil non eorum quæ acta erant approbabant. Ingressu ad hunc modum sine sanguine et publicatione bonorum cujusquam præparato, post dies aliquot ipse Alexius in urbem venit ; et recens lotus in aurato lecto in exteriore Philopatio sedens libenter et hilariter adiri se patitur, animo propter admissum in fratrem scelus non consternato. Quidam vero ex Beli judicibus, **603** intempestivis jocis, quos adulatio suggerebat, risui se exposuerunt. Erant etiam qui id spectaculum suspiriis prosequerentur, cum vestes, quas sibi confecerat Isaacius, fratrem ejus induisse viderent, et indignum id facinus de-

ἐπανελθεῖν, μηδένα θέμενος λόγον εἰ τὰ ἐν ποσὶν οἱ Βλάχοι λοίζονται μετὰ Σκυθῶν ἐπιόντες. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐκ εὐθὺς ῥυτῆρι παντὶ τῆς εἰς τὴν πόλιν ἤψατο, ἀλλ' ὡς τοῦ ἀδελφοῦ ασπχιθέντος καὶ πηρωθέντος μηδένα ὑφορώμενος κίνδυν, βάδην καὶ τοῖς σταθμοῖς ἐμβραδύνων ἐπορεύετο. Ἤδη γὰρ καὶ τὸ τῆς πολιτείας αὐτὸν ἀνευφήσε πλήρωμα, καὶ πρὸς τῆς γυναικὸς Εὐφροσύνης ἡ τούτου προητοίμαστο εἴσοδος, τό τε τῆς συγκλήτου μέρος, εἰ καὶ μὴ ἅπαν, ἱλαρῶς ὅσα οἱ ξυνενήνεκται ἤνεγκε, καὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου πρὸς τὴν ἀκοὴν τῶν ἠγγελμένων οὐδέν τις ἀτάσθαλον ἐνεύχμωσεν, ἀλλ' ἡρέμησαν μὲν πάντες καὶ συνεπευδόκησαν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μήτε βατταρίσαντες μήτε ἀναρλεγέντες πρὸς σθαι τῶν στρατοπέδων καὶ τοῦτο ἀφῄρηνται. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ μέγιστον ἀρχεῖον ἡ δούκαινα Εὐφροσύνη ἄρασα ἤλαυνε, τότε δὴ τῶν βαναύσων καὶ ξυγκλύδων τινὲς φιλοτάραχοι φατρίαν κροτήσαντές καὶ σύστρεμμα ποιησάμενοί τινα Κοντοστέφανον ὀνόματι Ἀλέξιον, ἐς τὸ μέγιστον ξυλλεγέντες τέμενος, ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα, ἀστροθεάμονα ὄντα καὶ πάλαι τῇ βασιλείᾳ ἐνεβρεύοντα, οὐκέτι λέγοντες θέλειν ὑπὸ Κομνηνῶν βασιλεύεσθαι γεγενημένων αὐτοῖς εἰς πλησμονήν. Τῆς δὲ βασιλίσσης Εὐφροσύνης ἐπικινδύνως οὕτως τὸ μέγα παλάτιον εἰσιούσης, ἔνιοι τῶν ἀπ' εὐσήμου γένους ἐφεπόμενοι ἐκείνῃ κατὰ τοῦ Κοντοστεφάνου ὥρμησαν τολμηρότερον μᾶλλον ἢ συνετώτερον, καὶ τὸ χυδαΐζον στῖφος τῆς πύλεως αὐτίκα διασκεδάννυται, καὶ ὁ Κοντοστέφανος συλληφθεὶς φρουρᾷ παραδίδοται.

Β'. Τοῦ δὲ δημώδους πλήθους οὕτως ἠρεμηκότος, καὶ αὐτὸ συναπτῶς τὸ τῆς ἐκκλησίας πλήρωμα τῇ νέᾳ τυραννίδι συμβαίνει, καὶ τις τῶν νεωκόρων ὀλίγοις ὑποφθαρεὶς κάρμασι (τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἀγοραίων οἱ ταραχώδεις πεπόνθασι καὶ βραχεῖς τῶν ἐκ τοῦ δικαστικοῦ τάγματος· τὰ δὲ ὀνόματα προφέρειν οὐ δύναμαι) τῆς τοῦ Ἀλεξίου εὐφημίας κατάρχεται εἰς τὸν ἱερὸν ἀνάσταθμὸν ἀνιών, μὴ ἀναμείνας ἐκ τοῦ ἀρχιποιμένος τὸ ἐνδέσιμον. Ἀλλὰ καὶ οὗτος μικρόν τι ἐνστὰς, καὶ ὅσον τὸν μὴ αὐτόκλητον ὑπεμψῆναι, τὴν γνώμην εἰς τὸν ἄρξαντα μετέθηκε. Καὶ τοῦ πατριάρχου τοίνυν ὑποχαυνωθέντος οὐδεὶς ἦν ἐκ τούτου γνωσιμαχῶν, ἀλλὰ πάντες τὸ μέγιστον ἀρχεῖον καταλαμβάνοντες ἡυτομόλουν ἀτεχνῶς τῇ βασιλίδι ὡς ἀνδράποδα, καὶ πρὶν ἰδέσθαι τὸν τυραννήσαντα ἢ γνῶναι ἀκριβῶς ὁποῖα τὰ ξυνενεχθέντα τῷ πρώην ἄνακτι, τῇ τοῦ λεγομένου βασιλεῦσαι καθυπέκυπτον γυναικί, καὶ ὑπετίθουν ὡς θρανίδας τὰς κεφαλὰς, καὶ τὴν ῥῖνα τῇ ἐμβάδι δίκην πρυσκνιζομένων κυνιδίων ἐνήρειδον, καὶ περιδεεῖ παρίσταντο τῷ σχήματι, τῷ πόδε συνάπτοντες καὶ τὼ χεῖρε συμβάλλοντες. Καὶ οἱ μὲν ἀβέλτεροι [P. 294] οὕτως ἐξ ἀκοῆς ἀνασσόμενοι, ἡ δὲ (43) βασιλὶς χρῆμά τι οὖσα ποικίλον καὶ πράγμασιν εὐμεθάρμοστον προσφυεῖς ταῖς πεύσεσι τὰς ἀποκρίσεις ἐμέριζε, καὶ τοὺς εὐήθεις διέχεε Βυζαντίους ἐν οἷς ἐκώτιλλεν· οἱ δὲ ὡς ὗες αἱ τὰς γαστέρας καταψώμεναι ὀπτιάζουσιν, ὑποκνώμενοι τὰ ὦτα τοῖς εὐπροσηγόροις ἀσπασμοῖς οὐδέν τι τῶν συμβεβηκότων ὑπὸ νέμεσιν ἔθεντο. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ προεισόδιος ἑτοιμασία τοῦ βασιλέως ἦν Ἀλεξίου, ἀναίμακτος πάντη καὶ μηγένα τῶν ὅλων ἐς οὐσίαν ἀδικήσασα. Εἴσεισι δὲ τὸ Βυζάντιον μεθ' ἡμέρας τινὰς καὶ αὐτὸς, καὶ κλίνῃ χρυσοπάστῳ νεόλουτος ἐνιζήσας

Hier. Wolfii notæ.

(43) Ἡ ὀὲ. Apparet ironia ex similitudine.

κατὰ τὸ λεγόμενον ἔξω Φιλοπάτιον περιχαρῶς καὶ ἀσμένως τοὺς ἐς αὐτὸν ἀφικνουμένους προσίετο, μὴ καταπεπτωκὼς τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς ἐξ ὧν εἰς τὸν ἀδελφὸν διεπράξατο. Τινὲς δὲ τῶν τοῦ Βήλου κριτῶν μὴ εὐκαίρως τὸν καιρὸν κολακεύοντες βωμολόχους ἐπαφῆκαν φωνὰς, ἐν αἷς καὶ ὦφλον κατάγελων. Ἦσαν δ' οἱ καὶ ἐπεστόναξαν τοῖς ὁρωμένοις, καὶ τοὺς βασιλείους κόσμους κατωπτευκότες, οὓς ἑαυτῷ ὑπέρραψεν Ἰσαάκιος, περιαμπίσχοντας ἄρτι τὸν ἐκείνου κασίγνητον ἐπωδύραντο, τὴν ἀτοπίαν ἐκπλαγέντες τοῦ πράγματος, καὶ τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν τῆς ἀρχῆς ἀρχὴν προσφάτων οἰωνίζοντο συμφορῶν, τά τε Ὀσίριδος καὶ Τυφῶνος ἐβάλοντο κατὰ νοῦν, ὑφ' ὧν ἐκακοπράγησεν Αἴγυπτος. Εἰσελθὼν δὲ τὸ τῆς Θείου Σοφίας περίπυστον καὶ μέγιστον τέμενος, ὅπως κατὰ τὸ ἔθιμον ἐς βασιλέα χρισθῇ καὶ περιβαλεῖται τὰ τοῦ κράτους σύμβολα, πρῶτα μὲν ὑφαίτερον τὸ τῆς πίστεως ἐγγράψει σύμβολον βαφῇ τῇ βασιλικῇ, ἔπειτα ταῖς ὡραίαις λεγομέναις τοῦ νεὼ πύλαις ἐγγίσας ἱκανὸν ἐκεῖσε χρόνον διέτριψε, προσδεχόμενος πότε ἂν ἐπιταχθείη τὴν εἴσοδον παρὰ τῶν ἀκριβούντων τὸ τῆς ὥρας καίριον τῶν ἱερῶν κατηχουμενείων ἀνῳδεν. Ἐξιὼν δὲ τοῦ νεὼ καὶ μέλλων ἐπιβῆναι τοῦ ὀχήματος, ὁ μὲν ἵππος (ἦν δὲ οὗτος φανιστὸς καὶ Ἀράβιος) προσάγεται παρὰ τοῦ πρωτοστράτορος ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ ἑλκυσθείς, γίνεταί δέ τι τῶν ἀῤῥήτων καὶ ἀξίων θαύματος. Οὐ προσίεται ὁ ἵππος τὸν ἀναβάτην, ἀλλὰ φριμάσσων ὄφαιμος τὸ ὄμμα καὶ τὸ οὖς μετέωρος καὶ συχνὰ κύπτων τὸ ὄπισθον καὶ τὰς ἐμπροσθίους ἀναβάλλων ὁπλὰς καὶ ῥόθην φερόμενος αὐτὸν ἀπεστρέφετο, ἀδοξῶν ὥσπερ ἐπὶ τῶν γνώτων ὀχεῖν καὶ κατ' αὐτοῦ ἀγριούμενος. Πολλάκις οὖν πρὸς τὸ ἱππεύειν γενόμενον τὸν Ἀλέξιον ἀπεκρούσατο, τὰς ἐμπροσθίους ἐνσείων χηλὰς καὶ τὰς ὄψεις ἐπιστρέφων ὀπίσω. Ὡς δέ ποτε μετὰ πλείστα περιποππύσματα καὶ διομαλίσεις τοῦ αὐχένος ἔδοξεν ἠρεμήσειν καὶ παύσασθαι τῶν ἀγριώχων ἐκείνων ἐλίξεων καὶ τῆς τῶν ποδῶν ἀερώσεως, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπ' αὐτὸν ἀνεπήδησε καὶ τῶν ἡνίων ἐλάβετο· ὁ δὲ ὥσπερ ἠπατημένος, καὶ δεξάμενος ἀναβάτην ὃν οὐκ ἤθελεν, ἠτάκτει τε ὡς πρώην καὶ τοὺς πόδας ἀνίστη μετ' ἐξακούστων τῶν χρεμετισμῶν· οὐδ' ἔλιξεν ἐκβακχευόμενος οὕτως, ἕως τὸ μὲν λιθόστρωτον στέφος ἐκ τῆς κεφαλῆς [P. 295] τοῦ βασιλέως εἰς γῆν κατήνεγκεν, ὡς καὶ τούτου διαῤῥαυσθῆναι μέρη τινὰ, αὐτὸν δ' ἀπεσφαίρισεν. Ἵππου τοίνυν ἑτέρου προσενεχθέντος, οὐχὶ μεθ' ὑγιοῦς ἐπωπτεύετο στεφανώματος, ὃ καὶ μὴ αἴσιον τῶν ἐσομένων ἔδοξε σύμβολον· μηδὲ γὰρ ἂν ἀδιαλώβητόν οἱ συντηρηθῆναι τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ τοῦ ὕψους ἀποπεσεῖν καὶ προσπαλεῖν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐναντίων κακῶς. Συνεπόμπευον δὲ τῷ βασιλεῖ τῷδε ἐφίπποι καὶ οἱ δύο ἐπὶ θυγατράσι τούτῳ γαμβροὶ ὁ Κοντοστέφανος Ἀνδρόνικος καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, καὶ ὁ πρὸς πατρὸς ἐκείνῳ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δούκας, πεπαίτερος ὢν τὴν ἡλικίαν, ᾧ καὶ κατὰ τὴν πομπείαν ἐκείνην πρόοδον συνέβη τι τοιοῦτον παράλογον· μὴ γάρ τινος διαταράξαντος τὴν κόλουρον ἡμίονον ᾗ ἔποχος ἦν, τὸν σεβαστοκρατορικὸν ἀπεβάλετο στέφανον ἀνατραπέντα τῆς κορυφῆς καὶ αὐτομάτως καταπεσόντα εἰς ἔδαφος. Πρὸς ὅπερ οἱ μὲν θεώμενοι ἐξεβόησαν καὶ εἰς γέλωτα διεκινήθησαν, τὴν ἐγκρυφιαζομένην τῷ στεφάνῳ πρότερον φαλάκραν ὡς πλησίφωτον σελήνην τότε κατωπτευκότες· ὁ δὲ Δούκας τὴν ἀνάγκην μετατιθεὶς εἰς τὸ εὔχαρι καὶ μείλιχον, ἄλλως τε καὶ τοῖς ἀβουλήτοις μὴ ἑτοίμως χολούμενος, ἔφερεν ὡς σύμμικτον ἡδονῇ παιδιὰν τὴν τῶν πλείστων ἐπὶ τῷ γεγονότι διάχυσιν, γεγηθὼς ἐν μέρει καὶ αὐτὸς καὶ μηδαμῶς τὸν ἀγανακτοῦντα ὑποκρινόμενος.

ΙΓ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἀγγελωνυμίαν παρωσάμε-

A plorarent, et eam principatus mutationem brevi malorum fore principium augurarentur, Osiridis et Typhonis recordati, a quibus afflicta esset Ægyptus. Celeberrimum et maximum Dei Sapientiæ templum ingressus ut de more inauguraretur et imperii insignia assumeret, primum fidei symbolum imperatorio colore tardius perscribit. Deinde ad Speciosam templi portam diutius commoratur, exspectans, dum ingredi juberetur ab iis qui opportunam horam in eo loco, ubi catechumeni instituuntur, observabant. Templo egressus, cum sublimem equum Arabicum a protostratore adductum conscensurus esset, res memoratu digna accidit. Equus enim sessorem non admittit: sed oculis sanguine suffusis, auribus arrectis, crebro solum pulsans, et anterioribus ungulis cum fremitu sublatis, cum **604** ferocissime aversatur, quasi tergo recipere dedignaretur. Atque ita sæpius in posteriores pedes arrectus et aversis oculis Alexium repellit. Ut autem post multos poppysmos et cervicis palpationes placatus et crebros illos gyros et calcitrationes omissurus videbatur, imperator in eum insiliit et habenas prehendit. Is vero ut deceptus, sessore quem nollet recepto, æque ac prius ferocit, cum claro hinnitu pedes attollit, nec prius importune saltare desistit quam gemmata corona capite ejus excussa et ex parte comminuta ipsum quoque dejecisset. Alio equo adducto, fracta corona inauspicatum omen visa est imperii cladium non expertis et imminentis ruinæ et noxæ hostilis. Comitabantur eum in equis duo generi, Contostephanus Andronicus et Isaacius Comnenus, et patruus ejus Joannes Ducas, vir provecta ætate, cui in ea pompa mirum quiddam accidit. Nam cum mula **605** ejus a nemine exterrita esset, corona sebastocratorica sponte de ejus vertice humi cecidit. Unde populus calvitio ejus quod instar plenæ lunæ relucebat, nudato cum risu exclamavit. Ducas vero, qui etiam alioqui non facile rebus adversis commoveretur, necessitate in jocum et festivum ludum conversa, hilaritatem populi adeo non indigne tulit ut etiam una lætari videretur.

13. Imperator vero Angeli cognomento sive ut

humiliore repudiato, sive ut una cum fratre abolendo, Comnenus appellari voluit. Cum autem omnes putarent eum post declarationem, rebus pacatis, statim in armis fore nec urgentia duntaxat mala depulsurum, sed superiorum etiam temporum delicta fraterna correcturum, clades præsertim a Barbaris propterea illatas quod eis nemo restitisset aut rerum curam suscepisset, ille contra, ut jam votorum omnium ei unici ac diuturni desiderii compos factus, corolla insignis ignaviæ sese dedidit, quasi non legitimam hominum curationem sortitus, sed deliciarum et otii facultatem esse imperium opinaretur. Igitur abjecta 606 rei publicæ cura, ut gubernator fluctibus defatigatus, in aureo vestitu se ostentabat; et apertis auribus omnium eorum petitionibus annuebat, quos adipiscendi imperii adjutores habuerat, et utraque manu pecuniam ab Isaacio collectam profundebat, non considerans cum quanta difficultate postea recolligenda esset et quam temere nunc dissiparetur. Cum igitur instar palearum aut æstivi pulveris celeriter disjecta ut in ventres ignavos, quos ne norat quidem, insumpta esset, temere munificus imperator ipse tandem profusionem suam damnare cœpit, cum pecunia egeret. Ejus vero uxor, virili animo mulier et ab ipsa natura dicendi suavitate et lepore ornata, nec ad præsentia duntaxat optime administranda sed et ad futura providenda solertissima, aliis rebus teterrima pestis fuit. Neque nunc de exquisito ornatu et luxu regio loquor, neque de eo quod ingenii felicitate in mutando recepto statu et rebus novandis maritum superabat (nam hæc, etsi non decora mulieribus, reginis præsertim, tamen prætereunda censeo), sed de impudicitiæ probro atque infamia 607 qua maritum deboneslabat. Qui cum initio id dedecus scire et dissimulare ab omnibus putaretur, tamen ea facinora se ignorasse, postea cum publicata essent, declaravit, ut suo tempore narrabimus. Cum igitur imperatrix limites transiliret et superiorum Augustarum instituta contemneret, imperium plane in duos principatus est divisum. Neque enim imperator duntaxat quicquid erat libitum mandabat: sed illa etiam pari auctoritate, quæ visa erant, peragebat, imo aliquando pro sua libidine illius jussis intercedebat. Et cum maximæ legationes audiendæ erant, duo pretiosa solia conjungebantur, et illa marito cum magno splendore ac pileolo gemmis et perspicuis margaritis ornato assidebat, et torques pretiosissimos de collo suspendebat. Aliquando etiam in aliis palatiis sejuncti per vices adorabantur, subditis ab imperatore ad illam salutandam transeuntibus et genua submissius flectentibus. Nonnulli etiam imperatoris consanguinei, qui summos magistratus

Ἄνος Κομνηνὸς ἐπελέγετο, εἴτε τὸ ἐπώνυμον ἀδοξῶν οἷα ὑφιζάνον πρὸς τὸ Κομνηνικὸν κλέισμα, εἴτε συναφαντῶν τῷ ὁμαίμονι καὶ τὴν ἐκείνου ἐπίκλησιν. Ἁπάντων δ' οἰομένων μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτίκα καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ῥᾳθυμίαν ὁπλιτεύοντα φανῆναι καὶ θυραυλοῦντα τὸν Ἀλέξιον, καὶ οὐχ ὅπως ἀντιστήσεται τοῖς ἐν χερσὶ δυσχερέσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ πρότερον ἡμαρτημένα πρὸς τοῦ καταγνίτου μὴ ἂν ποτε ἀνασχέσθαι παρεφθῆναί οἱ ὁπωσοῦν ἀδιόρθωτα, καὶ μάλιστ' ὅσα κακῶς ὑπὸ Βαρβάρων ἔπαθον μὴ τὸν ἀνθιστάμενον ἔχοντα μηδὲ τὸν ὀτεδὴ παθημένον, ὁ δὲ πρὸς ἅπαν τοὐναντίον μεθήρμοστο, καὶ ὡς τὸ ἀκρότατον ἤδη τῶν ἐφετῶν εἰλικρινῶς καὶ πρὸς ὃ πάλαι τὸ πᾶν ἐπέτεινε πρόθυμον ἐρρωκώς, ἀνέπεσε στερρηφορήσας, ὡς εἴπερ οὐκ ἐπιστασίαν ἔννομον ἀνθρώπων ἀλλ' εὐπορίαν χλιδῆς καὶ ἀνέσεως παροχὴν τὴν βασιλείαν ᾤετο. Οὐκοῦν καὶ τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν παρικὼς, ὡς τὸ πηδάλιον ὁ κυβερνήτης ὃς ἀπείρηκε πρὸς τὰ κύματα, χρυσοφορῶν ἦν καὶ τὴν ἀκοὴν ὅλην ἀναπεταννὺς καὶ πᾶσαν ἔντευξιν χαριζόμενος τοῖς ἐκ τῆς μερίδος τῶν συνεφαψαμένων αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, καὶ ἀφειδῶς ἀμφοτέραις ἀπήντλει τὰ χρήματα ἅπερ συνέλεξεν Ἰσαάκιος, οὔτε τὴν ἐργώδη τούτων εἰσέπειτα συναγωγὴν σκοπούμενος οὐδὲ τὴν διακενῆς ἀπόκτησιν εὐλαβούμενος. Τῷ τοι διαφορηθέντων δίκην ἀχυρμιᾶς καὶ κατὰ θερινὴν κόνιν ἐσκεδασμένων ταχέως πρὸς ἀργὰς γαστέρας ἃς οὐδ' ἦν ἐπιστάμενος, ὁ τῇ φιλοδωρίᾳ προσκείμενος εἰκῇ αὐτοκράτωρ ἑαυτὸν τῆς ἀσωτίας ἐμέμφετο ὕστερον, ἡνίκα χρημάτων ἐχάτιζεν. Ἦν δὲ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως τοῦδε ἄκοιτις τὸ μὲν φρόνημα καὶ λίαν ἀνδρώδης καὶ γλῶτταν αὐτοφυῶς αὐχοῦσα σοφιστικὴν, χάρισι διηνθισμένην καὶ περιθεομένην γλυκύτητι, [P. 296] καὶ προγνῶναι τὸ μέλλον ἱκανωτάτη καὶ τὸ ἐνεστὼς ἀρίστως διοικήσειν ἐπισταμένη, τὰ δ' ἄλλα κακὸν διωλύγιον, οὗ φημι τὰς κομμώσεις καὶ βασιλείας καθηδυπάθησιν. καὶ τὸ ἰσχύειν ὑπὲρ τὸν ὁμευνέτην εὐροίᾳ φύσεως μετενεγκεῖν τὰ καθεστῶτα καὶ μὴ ὄντα ἐπεξευρεῖν (ταῦτα γὰρ οὐ δι' ἀλόγου τῇ ἱστορίᾳ, κἂν εἶεν γυναιξὶν οὐχ ἁρμόδια, καὶ βασιλίσσαις (44) οἰκοσθὴ προσεγένετο), ἀλλ' ὅτι τὸ κάλυμμα τῆς αἰδοῦς ἀτιμάσασα εἱλκύζετο καὶ διεσυρίττετο καὶ εἰς ὄνειδος ἦν τῷ ταύτην ἀριυσαμένῳ. Ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα εἰδέναι τὰ ἀτοπούμενα παρὰ πᾶσιν ἐκρίνετο, τοῖς δ' ἀγνοοῦσι σχηματίζεσθαι· ἐξ ὧν δ' ὕστερον διεπεπράχει, ὅτε τὰ κατὰ τὴν σύνοικον γεγόνασιν ἔκπυστα, σαφῶς ὑπέδειξεν ὡς οὐδὲν τῶν τολμωμένων ἠπίστατο. Δηλώσει δὲ ταῦτα τὸ λέγειν κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρόν. Τῆς τοίνυν βασιλίδος τοὺς ὅρους ὑπερβαινούσης καὶ τὰ ταῖς πρὶν Αὐγούσταις Ῥωμαίων ἔθιμα ἀδοξούσης, εἰς δύο ἀτεχνῶς ἀρχὰς ἡ βασιλεία διήρητο· οὐ γὰρ ὁ κρατῶν μόνον ὁπόσα ἤρεττο διεκελεύετο, ἀλλὰ ταυτοδυνάμως τούτῳ κἀκείνη τὰ πρὸς βουλῆς διεπράττετο, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ἀνέλυε πρὸς τὸ θυμῆρες

Hier. Wolfii notæ.

(44) Alter (A) de impudicitia, alter (B) de impudentia et immodestia in singultibus et ructibus videtur loqui. Nam barbara hæc non satis intelligo.

αὐτῇ μεταμείβουσα ἅπερ ἐδέδοκτο βασιλεῖ. Ἀλλὰ καὶ πρεσβείας μεγίστης ἐθνῶν μελλούσης βασιλεῖ ἐποπτάνεσθαι, θρόνοι συμφυῶς πολυτελεῖς παρετίθεντο, καὶ συνεδρεύουσα προεκάθητο λαμπρῶς διεσκευασμένη, λίθοις τε καὶ μαργάροις διαφανέσι τὸ τυμπάνιον ἀναδέουσα καὶ τὸν τράχηλον ἁρμίσασιν πολυτίμοις διαλαμβάνουσα. Ἐνίοτε δὲ κατ' ἄλλας βασιλείους οἰκοδομὰς διιστάμενοι, καὶ ἀνὰ μέρος ἀμφότεροι προφαινόμενοι, εἰς ἑαυτὸν ἐμέριζον τὸ ὑπήκοον· ἢ καὶ πρώτως ἀπαντῶσαν βασιλεῖ προσκύνησιν, ἐκεῖθεν ἀπαΐρων πρὸς τὴν βασιλίδα μετεπορεύετο καὶ βαθυτέραν αὐτῇ παρεῖχε τοῦ γόνατος σύγκαμψιν. Οὐ βραχεῖς δὲ καὶ τῶν καθ' ἅμα βασιλεῖ ὑγγιζόντων, καὶ αἷς τὰ ὑπερήφανα τῶν ὀρφικίων ἀνέκειντο, τοὺς ὤμους ὡς θρανίδας ὑπυβάλλοντες ἐπὶ τῶν λαμπρῶν καὶ μετεώρων θώκων τὴν βασιλίδα ἀνέφερον.

A gerebant, imperatricis splendidas et altas lecticas lucernis tanquam mancipia subibant.

Ἀλλὰ οὔπω μῆνες τρεῖς παριππεύκεισαν, καὶ φήμη τις πρόεισιν ἀψευδὴς ἐκ Κιλίκων τινὰ ὁρμώμενον Ἀλέξιον τοὔνομα, τῷ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ὀνόματι ἐπωχούμενον ὃν ὁ βασιλεὺς ἐγείνατο Μανουήλ, τῷ τῆς πόλεως Ἀγκύρας σατραπεύοντι προσρυῆναι καὶ ὑπ' αὐτοῦ προσδεχθῆναι ὡς υἱὸν ἀληθῆ B τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ, οὐχ ὅπως παρατώσειεν αὐτῷ τὰ κατ' ἔφεσιν (ἤδει γὰρ κἀκεῖνος ὡς ὁ βασιλεὺς Ἀλεξιος διὰ πναγμονῆς ὑπ' Ἀνδρονίκου τὸν βίον κατέστρεψεν), ἀλλ' ἵν' ὁ βασιλεύων Ῥωμαίων συνδιαπλέκοιτο πράγμασι τοῖς στασιαστικῆς ἀντικαθισταμένοις, καὶ αὐτὸς ἐντεῦθεν παραχαρδαίνῃ τι, χρημάτων ὤνιον τὴν μετὰ Ῥωμαίων φιλίαν κτώμενος. Ἔπει δὲ τις ἔργον ταῦτα δὴ τὰ ἀγγέλματα ἐκβεβήκει, καὶ ὁ ψευδώνυμος οὗτος Ἀλέξιος τοῖς ὁμόροις τῇ Ἀγκύρᾳ Ῥωμαίκοις πολίσμασιν ἐπεφύετο ἐνισχυόμενος παρὰ τοῦ Πέρσου καὶ κρατυνόμενος, στέλλεταί τις ἐκτομίας ᾧ ταὐτὸν ἦν Πανοπολίτης, ἄρτι [297] πρὸς βασιλέως παρακοιμώμενος τιμηθείς. Μηδέντι δὲ τοῦ θλαδίου κατορθοῦντος πρὸς τὴν ὑπόθεσιν δοῦν, ἐν τῷ μέρει δὲ καὶ τῶν μετὰ τοῦ Πέρσου στρονθῶν ἐπιμεληθῆναι, εἰδὼς ὡς οὕτω μάλιστα ῥᾳδίως καταγωνίσεται τὸν ὀνόματι ἑτέρου καὶ τούτου πάλαι τεθνεῶτος, ἐπερχόμενον αὐτῷ ἀντίπαλον. Πλὴν ὁ Πέρσης τῷ καιρῷ καταχρώμενος οὐκ ἄλλως τὴν εἰρήνην ἐδέχετο, εἰ μὴ αὐτίκα δωρήσεταί οἱ βασιλεὺς ἀργυρίου κεντηνάρια πέντε κεκομμένα εἰς νόμισμα, ἐτησίους δ' ἔκτοτε τρισὶν ἐκ τούτων φιλοτιμεῖται καὶ Σηρικοῖς τεσσαράκοντα νήμασιν, ἅπερ ἐκ Θηβῶν ἑπταπύλων βασιλεῖ κεχορήγηται. Ἀφικόμενος οὖν κατὰ τὸ πύλισμα τὰ Μελάγγεια πρὸς τῶν ἐκεῖσε βασιλικῶν αὐτοκράτωρ ἀναχωρεῖσθαι, πλὴν οὐχὶ καὶ γενναίαν τὴν κατὰ τοῦ ἀντιστάτου Ἀλεξίου σύναρσιν εὑρίσκει, ἀλλ' ὡς βασιλεῖ Ῥωμαίων αὐτῷ προσανέχοντες οὐδὲ τὸν Ψευδαλέξιον ἐκεῖνον φιλορρουσύνης εἶων ἐκτὸς, τούτῳ τε κἀκείνῳ τὰ βλέμματα χαριζόμενοι πρὸς ἑκατέρους ταῖς γνώμαις ἔβλεπον, μηδαμῶς ἐμφαίνοντες ὅτῳ προσρέπουσιν ἀτεχνῶς· ὅθεν παντὶ τῷ βουλομένῳ καρτίχον κατανοεῖν ὡς ἀμφίβροποι ὄντες οὐδετέρῳ μὲν ἐκ τοῦ αὐτίκα προσκείσονται, κατὰ δὲ καιρὸν τῷ νικῶντι προσθήσονται. Ἀλλὰ κἂν ταῖς πρὸς βασιλέα ἐντεύξεσιν ὑποξαίροντες τὸν Ἀλέξιον οὐδαμῶς ἔλεγον. Πολλάκις γοῦν ἔλεγον ὡς « Καὶ σὺ ἀγάσαιο ἄν τὸν ἄνδρα, εἰ θεάσαιο, δέσποτα βασιλεῦ. Οὕτω πορσαῖς καὶ ἐκτενέσι κόμαις ἠγλάϊσται ὡς εἰ χρυσίου ἦσαν ἀπορρίνήματα. Οὕτως ἐστὶν εὐῆλιξ, οὕτως ἱππότης ἀκράδαντος ὡς εἴπερ τῇ ἐφεστρίδι ἐμπεπερόνητο. » Πρὸς δὲ ταῦτα τοῦ βασιλέως ἀνθυ-

C D

Verum trimestri nondum elapso fama non fallax affertur, Ciliceu quemdam assumpto Alexii filii Manuelis nomine ad Ancyræ urbis satrapam se contulisse, ab eoque ut verum Manuelis filium susceptum esse, non ut ejus postulatis annueret (noverat enim et ipse imperatorem Alexium ab Andronico strangulatum esse) sed ut imperator bellis distineretur, dum seditiosis resisteret, et ipse aliquid emolumenti indo perciperet, amicitia sua Romanis vendita. Postquam autem Pseudalexius isle Persarum opibus adjutus Ancyræ vicina Romana oppida populabatur, eunuchus quidam cognomento Panopolita, nuper ab imperatore accubitoris dignitate ornatus, ad eum reprimendum mittitur. Qui cum rem male gereret, imperator ipsi sibi excundum esse censuit, eademque opera de fœdere Persico agendum, haud ignarus impostorem illum ea ratione facillime debellari posse. Verum Persa occasione usus pacificationem se nulla alia ratione admissurum affirmavit, nisi argenti signati centenarii quinque in primis et deinceps quotannis terni, et quadragena vestes sericæ, quæ Thebis Bœoticis imperatori pendi solerent, sibi donarentur. Ubi ad Melangia oppidum pervenit, ab illius loci incolis imperator Augustus solutatur, sed parum alacriter contra seditiosum adjuvatur; quamvis enim eum pro Romanorum imperatore colerent, tamen nec Pseudalexium plane contemnebant; et dum utrumque colunt, minime præ se ferunt utri prorsus sint addicti. Unde quivis conjicere poterat eos duabus sedere sellis, et in præsentia neuri opem laturos, sed per occasionem in partes victoris concessuros. Imo etiam quoties imperatorem adibant, Alexium extollere non desistebant, subinde interjicientes ipsi etiam miraculo eum fore, si videret ut rufo et promisso capillo esset ornatus, non secus ac si auri bracteæ essent, ut esset procerus, ut robustus eques, quasi fibulis sellæ affixus. Ad quæ cum imperator aliquando respondisset Manuelis filium ab Andronico jam olim sublatum, cum vero qui nunc illius nomen usurpet erronem esse et a Comnena familia alienum, et ut ille viveret atque is ipse esset qui arma inferret, se tamen meliore jure imperare, qui nunc sceptrum teneat, illi ejus oratione interpellata et ex tempore refutata responderunt: « Vides ergo, imperator, te quoque de illo dubitare, et mortem ejus incertam existimare? quare noli succensere iis qui ado-

lescentis misereutur, cui regnum preavitum debetur, quo tamen una cum patria per injuriam est privatus. » Itaque videns imperator se nihil sua præsentia proficere, castellis præteritis, quorum alia ab Alexio dimovit alia incendit ut seditioso addicta, in urbem rediit, expeditione duobus mensibus terminata, et Ciliciæ rebus Manueli Cantacuzeno mandatis. Sed cum ne is quidem aperte illi bellum inferret, quamvis Persæ auxiliis subinde crescenti et a castellis Ancyræ finitimis omnibus aut saltem pluribus tributa exigenti, diuturnis utique malis Romanos affecturus ille fuit, nisi Deo nova hic quoque ratione nostri miserto, in castello Zungra noctu jugulatus a quodam fuisset. Sic fulguris instar subito et emicuit et evanuit, aut ut flatus vehemens ex antro Corycio erumpens, qui paulo post in partem Romani imperii conturbatam sævire desiit.

πενεγκόντος ποτὲ ὡς ὁ τοῦ αὐτοκράτορος υἱὸς Μανουὴλ πάλαι ἀπεδίω θανάτῳ ᾧ δὴ πρὸς Ἀνδρονίκου καταδεδίκαστο, ὁ δὲ νῦν πρωτῶν οὗτος πλάνος ἐστὶ καὶ τοῦ τῶν Κομνηνῶν γένους ἀλλότριος, εἰ δ' ἐκεῖνον δοίη τις ζῆν καὶ τοῦτον εἶναι τὸν ἐπιόντα, ἀλλ' αὐτὸς ἄρχειν δήπουθεν δικαιότερος ὁ καὶ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα χειρίζων νυνί, ἐπελάβοντο τῶν λόγων οἱ ἀκροώμενοι, καὶ ἀπ' αὐτῶν περισάμενοι τὴν ἀντίθεσιν « Δρᾷς » ἔλεγον, « βασιλεῦ, ὡς ἂρ' ἀμφιγνοεῖς καὶ σὺ περὶ τοῦ παιδὸς, καὶ τὸν ἐκείνου θάνατον ἀμφήριστον ἡγήσαι ; Μὴ οὖν χαλέπαινε τοῖς τὸν νεανίαν οἰκτείρουσιν ἐκ μὲν τριγονίας τὴν βασιλείαν ἐς αὐτὸν καταβαίνουσαν ἔχοντα, ἀρχῆς δ' ὁμοῦ καὶ πατρίδος παρὰ δίκην ἀποπλαζόμενον. » Ἰδὼν τοίνυν ὁ βασιλεὺς ὡς οὐδὲν ὠφελεῖ, καὶ τὴν αὐτὸς αὐτοῦ παρουσίαν ἐπ' οὐδενὶ κερδαλέῳ κατανοῶν γίνεσθαι, τὰ φρούρια παρελθὼν, καὶ ἃ μὲν τούτων ἀποστήσας σοῦ Ἀλεξίου, ἃ δὲ πυρὶ παραδοὺς ὡς τῷ ἀντάρτῃ προσρέποντα, ἐπανόδου ἐμνήσατο, δυσὶ τὴν ἐκστρατείαν περιγράψας μησὶ καὶ τὰ κατὰ τὸν Κίλικα Ἀλέξιον ἐπιτρέψας τῷ Καντακουζηνῷ Μανουὴλ. Πλὴν οὐδ' οὗτος ἐξήνεγκε πόλεμον κατ' αὐτοῦ προφανῆ, καίπερ ἐμπλατυνομένου ἀεὶ τῇ ἐπικουρίᾳ τοῦ Πέρσου, καὶ τῶν [P. 298] περὶ τὴν Ἄγκυραν φρουρίων φυρολυγοῦντος τὰ πάντα ἢ τὰ πλείονα. Ἦν δ' ἂν καὶ οὗτος ἐπὶ μακρὸν ἀμήχανον Ῥωμαίοις κακὸν, εἰ μὴ Θεὸς κανταῦθα φανεὶς καινουργὸς τὰ Ῥωμαίων ἥκιστα πράγματα· τὸ γὰρ φρούριον εἰσιὼν ὃ Τζούγγρα κατονομάζεται, νυκτὸς ἀποσφάττεται μαχαίρᾳ παρά τινος. Οὕτω μὲν οὖν καὶ οὗτος ἠφάνιστο, κατὰ τάχος ἀστραπῆς διαίξας καὶ πάλιν ἀποκρυβεὶς ἤ γοῦν ὡς ἐκ Κιλικίου Κωρυκίου πνεῦμα βίαιον διεκπνεύσας καὶ μέρος τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους διακυκήσας, μετὰ βραχὺ διεκφυσηθεὶς ἐπαύσατο τῆς σφοδρότητος.

Hoc malum e vestigio aliud pessimum est consecutum ; et cum **611** exaruisse visum esset, instar lethiferi aconiti refloruit. Nam Commenus Isaacius, a quo vastatam esse Cyprum supra memoravimus, captus quidem fuit a rege Angliæ in Palæstinam navigante, et pro verberone servo cuidam populari ejus donatus, fama ubique sparsa malum hominem male periisse. Sed ut res postea declaravit, sola fama mortuus revixit, et vinculis et carcere (quod utinam factum non esset) liberatus pristinam imperii cupiditatem renovat. Qui cum imperatricis Euphrosynæ impulsu, quam propinqua cognatione attingebat, crebris Alexii litteris revocaretur, illam conditionem cum indignatione prorsus respuebat, se imperare, non parere didicisse, et ducem, non militem agere novisse affirmans. Proinde frequentes litteras ad Asianos proceres mittit, quæ nihil non vetitum suadebant, nihil non a majoribus institutum abrogant, nihil non obtemperantibus promittebant, si quo modo imperii titulum consequeretur. Verum ut olim ea sectabatur quæ assequi non poterat, et ea frustra molliebatur quæ in fatis non erant, ita tum etiam irritos conatus ejus eventus **612** coarguit. Neque enim Persa postulatis ejus annuit (cupiebat autem cum Romanis bellum inferentem cum omnibus copiis suis sequi, et ejus jussis omnibus obtemperare), neque quisquam eorum ad quos clam scribebat benignas aures ei præbuit. Quis enim belluam sanguinariam paulo post in faciem invasuram et laceraturam sequeretur ? aut cum venenato serpente amicitiam constitueret, qui, sive amplecteretur, lethale virus evomeret, sive in sinu foveret

Ἐπὶ δὲ τῷ κακῷ τούτῳ παρὰ πόδας ἕτερον ἐπεισέφρησε χείριστον, ἢ μᾶλλον δόξαν πρὸς καιρὸν ὑποῤῥεῦσαι πάλιν ἀνέβλαστε κατὰ κώνειον φθοροποιὸν, ὁ Κομνηνὸς οὗτος Ἰσαάκιος, ὃς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν βιβλίοις ἐῤῥήθη μοι ὅτι ἐγκρατὴς ἅμα καὶ ἀλέτρῳ τῆς τῶν Κυπρίων νήσου γενόμενος ἑάλω μὲν πρὸς τοῦ ῥηγὸς Ἰγγλινίας ἐς Παλαιστίνην ἀφικνουμένου διαποντίου, καὶ ὡς δοῦλος μαστιγίας τινὶ τῶν ὁμοφύλων ἐκείνῳ ἀποκεχάριστο. Καὶ ἦν ἁπανταχῇ διαβόητος ὡς κατέστρεψε τὸν βίον κακῶς ὁ κακός· φήμῃ δ', ὡς δέδεικται ὕστερον, μόνῃ ἀπυθύνους καὶ δεσμῶν ἀπαλλαγεὶς καὶ φρουρᾶς ἀπολυθεὶς, ὡς μὴ ὤφελε, τὸν παλαιὸν ἀναθάλπει τῆς τυραννίδος ἔρωτα. Ἀνεκαλεῖτο μὲν οὖν πρὸς τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου διὰ γραμμάτων συχνῶν, ἐναγούσης αὐτὸν εἰς τοῦτο τῆς βασιλίδος Εὐφρυσύνης δ' ἦν ἐκ συγγενείας ἐγγύτητα εἶχεν αὕτη πρὸς Ἰσαάκιον. Ὁ δὲ ἀπεδυσπέτει καὶ πρὸς μόνης ἠγανάκτει τῶν ἐπιστελλομένων ἐνήχησιν, βασιλεύειν, οὐ μὴν βασιλεύσθαι λέγων εἰδέναι, καὶ ἄλλων ἐξηγεῖσθαι, ἢ γοῦν ἑτέροις πείθεσθαι. Συχνὰ τοίνυν γράμματα συνετίθει πρὸς τοὺς τῆς Ἀσιάτιδος γῆς πρωτεύοντας, τί μὲν τῶν ἀπειρημένων οὐκ εἰσηγούμενα, τί δὲ τῶν καθεστώτων οὐχὶ κινοῦντα, καὶ πάντα τοῖς πειθομένοις βραβεύοντα, εἴ πως τοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος ἐπιτεύξεται. Ἀλλὰ καὶ πρώην διώκων ἦν τὰ ἀκίχητα, καὶ ἃ μὴ Θεὸς βεβούλευται, διακενῆς μηχανώμενος· καὶ τότε ὁμοίως ἠλέγχετο μάτην διατεχνώμενος τὰ ἀνήνυτα. Οὔτε γὰρ αὐτῷ προσέσχεν ὁ Πέρσης ὥσπερ ἱμείρετο (ἐγλίχετο δὴ μεθ' ὅλης τῆς οἰκείας ἰσχύος ἕπεσθαι οἱ κατὰ Ῥωμαίων στρατεύοντι, καὶ πάνθ' ὁπόσα ἐπιτάττειν ἔχει ποιεῖν), οὔτε οἷς ἐπέστελλε κρύβδην οὓς τις ὑπέσχετο

εὔεικτον, ἀλλὰ πάντες ὡς ἀσπίδες οἷς ἐπῇδε τὰς ἀκοὰς ἐπέφραττον. Τίς γὰρ ἂν θηρίῳ κατηκολούθησεν αἱμοβόρῳ, μετ' οὐ πολὺ ταῖς ὄψεσιν ἐμπηδήσοντί τε καὶ ἀναιρήσοντι; ἢ μετ' ὄφεως ἰοβόλου φιλίαν συνέθετο, κἂν προσπλέκοιτό τις αὐτῷ, τὸν ἰὸν ἐξεμοῦντος θανάσιμον, κἂν ἐν κόλπῳ διαθάλπῃ, ὀλέθρια δάκνοντος; Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὗτος κατὰ θεῖον ἐξέρρηξε μετὰ βραχὺ τὸ ψυχίδιον καὶ τοῖς λοιποῖς προστεθῇ τυράννοις οὕς χεὶρ Κυρίου ἠφάνισε, κἂν οὐκ εἴωθεν ἀμέσως ποιεῖν ἃ καινοποιεῖ πολλάκις σωτήρια. Ἤδετο δὲ μηδὲ φυσικῷ θανάτῳ δαμῆναι τὸν ἀλιτήριον ἀλλὰ φαρμάκῳ [P. 299] ἀπολωλέναι κυλικοφορηθέντι παρά τινος μεγάλοις δώροις ἐπῳρωσθέντος πρὸς τούργον ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ.

pestiferos dentes infigeret? Enimvero si hic paulo post mortuus ad cæteros tyrannos Dei nutu sublatos abiit, mirabiliter quidem, sed non sine instrumentis salutem afferre soliti. Ferebatur autem non naturaliter sed veneno per pincernam magnis largitionibus ab ipso imperatore corruptum propinato interiisse.

δ'. Ἐπὶ πᾶσι δ' οἷς Ἀλέξιος ἐπειράσατο βασιλεύσας, εἴ πως ἀπείσαιτο Βλάχοις, καὶ πρέσβεις πέπομφε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἀσάν. Ἐπέρανε δ' οὐδ' ὅλως τὴν εἰρήνην καὶ τὰς σπονδάς, οἷα τῶν ἀνδρῶν τούτων ὑπερόγκους τὰς ἀποκρίσεις ποιησαμένων κἀκεῖνα προσθεμένων ὑπὲρ εἰρήνης ἃ Ῥωμαίοις ἀδύνατά τε καὶ ἄτιμα δήπουθεν ἦν. Ἀμέλει τοι τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν ἕω διατρίβοντος προσβάλλουσι τοῖς περὶ τὰς Σέρρας Βουλγαρικοῖς θέμασι, καὶ τὸ αὐλιζόμενον ἐκεῖσε Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα ἡττηκότες ἄλλους τε πλείστους κακῶς εἰργάσαντο, καὶ δὴ καὶ αὐτὸν εἶλον ζωγρίαν τὸν Ἀσπιέτην Ἀλέξιον, ὃς ἀρχηγεῖν Ῥωμαίοις προὐβέβλητο. Κρατοῦσι δὲ καὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἐκεῖθι φρουρίων, καὶ αὐτὰ μὲν εἰς τὸ ἐπικρατὲς ἠσφαλίσαντο, αὐτοὶ δ' ἐπανῆκον οἴκαδε λείαν ἐληλακότες οὐ σταθμητήν. Βασιλεὺς δὲ μὴ καὶ μετέπειτα τοιοῦτόν τι διαπραχθείη προμηθούμενος, μεθ' ἱκανῆς ἐξέπεμψε στρατιᾶς τὸν ἑαυτοῦ γαμβρὸν Ἰσαάκιον τὸν σεβαστοκράτορα, ὅτε δὴ καὶ Ἀσὰν πρὸς τοὺς εἰσάγοντας παραίνεσιν Βλάχους μηκέτι τὰς κατὰ Ῥωμαίων ἐπελεύσεις μετὰ θερμότητος τίθεσθαι, μεμνῆσθαι δὲ καὶ μεθόδων στρατηγικῶν (ἄρχειν γὰρ, ὡς πυνθάνονται, ἄνδρα πολεμικὸν καὶ λίαν τοῦ ἀδελφοῦ προφερέστερον), μετὰ κόμπου ἀπεκρίνατο μὴ δεῖν ἀεὶ ταῖς φήμαις ἐπικλίνειν τὸ οὖς, μήτε δ' ὃν ἀνδρεῖον αὖτη διαθρυλεῖ, ὡς ἤδη καὶ τοιοῦτον ὄντα τοῦτον κατεπτηχέναι, οὔθ' ὃν διέξεισι δειλὸν καὶ ἀνάλκιδα, πρὶν τῆς πείρα ἀθερίζειν καὶ ἀποπέμπεσθαι, ἀλλὰ τὴν μὲν φήμην μὴ πάμπαν ἀποστρέφεσθαι, ὅτι μηδ' ἐς ἅπαν ἀπόλλυται, καὶ μάλιστα ἣν πλεῖστοι λαοὶ φημίζουσιν, ἐπάγειν δ' ὡς λίθον Μαγνησσαν τὰς πράξεις τῶν ἐνδιαβαλλομένων εἴτε μὴ κρατουμένων παρ' αὐτῆς ἀνδρῶν, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἰζάνειν τῶν φημιζομένων δικαστήν, καὶ οὕτω προσίεσθαι τὴν φήμην ὡς ἀληθῆ ἢ γοῦν μύροις ἀλείφειν ὡς ψευδῆ καὶ ἄλλοθί που ἀφεῖναι πέτεσθαι. « Τὰ γὰρ ὦτα οὐκ οἶδε τὰ δρώμενα, ἀλλὰ γλώττης ὄχλον εἰσοικιζόμενα φύλακές εἰσιν ἀλλοτρίων, καὶ τούτων ἐναντίων πολλάκις ἐνηχημάτων, Ἀσφαλὴς δέ ἐστι τῶν γινομένων διαιτητὴς ὀφθαλμὸς, καὶ μάρτυς ὧν τεθέαται ἀπαραλόγιστος, οὐχ ἑτέρωθεν εἰσχεομένην ἔχων τὴν πίστιν ὡς τὴν τῶν λεγομένων εἰς ἐνοίκησιν ἀκοήν. Μὴ οὖν δὴ καὶ ὑμεῖς θροεῖσθε ὡς ὁ νῦν Ῥωμαίων βασιλεύων γενναῖος ὑπὸ φήμης κηρύττεται, ἀλλ' εἰ τοιοῦτός ἐστιν ὁποῖος ᾄδεται χρεὼν σκέψασθαι. Ὁδηγὸς δὲ ὑμῖν εἰς τοῦτο ἔστω βίος ὁ πρότερος, καὶ καθηγητὴς ἀκριβὴς τοῦ ἀνδρὸς καθιστάσθω. Ἀτὰρ εἰ φι-

4. Cæterum Alexius potitus imperio, missis ad Petrum et Asanem legatis, pacem cum Blachis facere studuit. Sed frustra is conatus fuit ob superbum et ferox Barbarorum responsum et conditiones Romanis inhonestas et intolerabiles. Dum autem imperator in Oriente versatur, in Bulgaricum agrum juxta Serras incursione facta, victaque **613** legione Romana, tum alios plurimos male tractarunt, tum ipsum Ducam Alexium Aspietem ceperunt, multaque castella expugnarunt; quibus firmatis cum innumerabili præda domum redierunt. Imperator vero ut caveret ne quid simile in posterum accideret, Isaacium sebastocratorem generum suum cum justis copiis ablegat. Qua de causa cum Blachia quibusdam monerentur ne temere et confidenter in Romanos irruerent, sed militaris etiam solertiæ et doli meminissent (nam audire se imperare virum bellicorum et fratre longe præstantiorem), Asan insolenter respondit non semper famæ præbendas esse aures, nec si quem ea pro forti celebret, cum statim ut talem esse formidandum; nec si quis pro timido et ignavo traducatur, spernendum et rejiciendum esse: sed famam ut non omnino vanam, præsertim tam celebrem, non quidem plane contemnendam, sed ad res gestas eorum qui vel bene audiant tanquam ad Lydium lapidem exigendam, sæpe etiam oculo judicium permittendum, et sic eam vel ut veram probandam vel ut falsam repudiandam. Aures enim non videre ipsam rem, alienarum linguarum **614** et sæpe adversarum strepitum conservare. Visum vero certum esse rerum arbitrum; et pluris esse, ut ait comicus, unum oculatum testem quam auritos decem, qui non alieno testimonio, sed suo experimento nitatur. Non igitur eos moveri oportere, quod hic Romanorum imperator vir fortis perhibeatur: sed an talis sit, ex ante acta ejus vita conjecturam capiendam. Quam si accuratius intueantur, nihil unquam ab eo esse gestum laude dignum. Neque enim bellis et præliis pro Romana re publica gestis interfuisse, neque una cum fratre labores et pericula adiisse, quod ipse quidem sciret, qui hostilem agrum perpetuo infestarit et victorias, victoriis triumphos triumphis cumularit. Neque illi purpuram et diadema laborum præmium esse data, sed fortunæ ludibrio contigisse. « Is ergo qui nunquam in pugna visus sit, qui non voce, non manu, non consilio res Mysorum unquam labefecerit, qua ratione subito mutatus sit

in contrarium, plane non intelligo. Ut autem, inquit, virum illum, 635 quantum licet similitudine depingam et genus ejus declarem, videtis fila diversi coloris, etsi non diverse telæ, de hasta mea pendentia? Hæc una eademque materia constant, ab uno textore confecta sunt. Sed quia coloribus discrepant, ex alia materia et ab alio artifice confecta putantur, cum res aliter sese habeat. Eodem modo Isaacius et Alexius fratres, quorum alter imperio dejectus est, alter purpura et diademate insignis conspicitur, eumdem patrem habuerunt, eodem utero sunt editi, eadem terra nati, omnia eadem sunt consecuti, quamvis Alexius sit natu major. Quare, mea quidem sententia, nec in re militari quidquam inter eos intererit; jamque re ipsa omnes cognoscemus. Itaque rationem belli pristinam sequendam esse nobis affirmo, cum iisdem arma inferenda sint quos prius oppugnavimus, ne deterioribus dicam. Nam Romanorum animi crebris cladibus fracti et enervati sunt, et crebro a nobis in fugam versi ne semel quidem vires suas recuperare potuerunt. Nec illud prætereundum, eos iram Dei contra se concitasse, Isaacio, cujus opera gravi Andronici tyrannide liberati fuere, legitimo imperio pulso. Nam qui servatores suos ita traclarunt, primo quoque tempore ab inimicis 636 ut homines perfidi occidentur. » Hujusmodi sententiis Barbarus suorum animis excitatis, provincias juxta Strymonem et Amphipolim majore sævitia invasit. Cum autem sebastocrator, homo adolescens et recenti clade Blachorum elatus, hostes Serranum agrum incursare audivisset, non prius exploratis eorum viribus, statim signo tuba dato, primus in armis equo conscenso hastam in hostes vibravit, quasi ad paratam cervorum venationem aut ludicrum aliquod exiret. Cum igitur laxis habenis eirciter triginta stadia processissent, et equitatum et peditatum ita fatigavit ut pugnæ tempore inutiles essent. Ut propius hostium castra ventum est, maxima et potissima pars copiarum Asanis in insidias distributa est. Quo stratagemate et dolo Isaacius non animadverso, certa spe victoriæ concepta insano impetu eos invasit. Cum autem illi ex insidiis consurrexissent, ut mediis cassibus irretitus, multis suorum amissis tandem et ipse a Scythis capitur. Unde Barbari ad incursiones et rapinas more leonum in armenta irruentium animosiores facti sunt, quippe cum nemo Romanorum eis occurrere 637 auderet, sed omnes territi laxis habenis in urbem Serras confugerent, qui in illa clade non occubuerant. Scytha vero sebastocratorem a se captum quovis modo celare conatus est, ne id Asan rescisceret, spe maxime pecuniæ ejus redimendi causa accipiendæ concepta, si hominem in Scythiam abducere liceret. Sed cum fama captum cæsednem hostium vulgasset, inquisitione diligenti compertus ad Asanem perducitur.

ὡστε στάδιους τριάκοντα τό τε ἱππικὸν ἀποκναίσαι προσβολῆς, καὶ τὸ πεζικὸν ἐκλυθὲν ἐς οὐδὲν γέγονε.

λοχρινήσετε, οὐκ ἂν ἐφ' ὑμεῖν εὐδοκιμηκότα εἶναι τοῦτον· οὔτε γὰρ πολέμοις ὡμίλησε καὶ κινδύνοις ὑπὲρ Ῥωμαίων παρενεβλήθη συστρατευόμενος καὶ συγκάμνων τῷ ἀδελφῷ, ὅσα γε αὐτὸς ἴσημι κείρων ἀεὶ καὶ [P. 360] καταιρέχων τὴν πολεμίαν καὶ νίκας ἐπὶ νίκαις ἀναιρούμενος καὶ τροπαίοις ἐπισποιβάζων τὰ τρόπαια, οὔτε μὴν μισθὸν καμάτων τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸν βασίλειον εἴληχε στέφανον, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ἔργων ὑπέδειξε, τύχης ἀγνώμονος πέπτευμα τὰ σκῆπτρα παρείληπται. Οὗτος τοίνυν, ὃς οὐ τεθύκασι μοι μαχόμενος οὐδὲ φωνῇ καὶ χειρὶ καὶ βουλῇ τὰ Μυσῶν παραλυπήσας ἐνίοτε, ὅπως ἐξαίφνης εἰς ἅπαν τοὐναντίον μεταπεπολίφται, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω καὶ συνιδεῖν. Ἵνα δὲ καὶ δ' ὑπογράτος, καθ' ὅσον ἔξεστι, τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον καὶ τὸ λοιπὸν αὐτῷ γένος διασαφήσαιμι, ὁρᾶτε τὰ ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ δόρατος ἁπαιωρούμενα καὶ ἀνεμούμενα διάφορα ταῖς χροιαῖς, εἰ καὶ μὴ ταῖς ὑφαῖς, νήματα. Ταῦτα μιᾶς μὲν προελήλυθεν ὕλης, καὶ εἷς ὑφάντης αὐτὰ ἐμηχάσατο· τοῖς δὲ χρώμασι διαλλάττοντα διεστάναι δοκοῦσι καὶ κατὰ τὸ τοῦ εἶναι ποιητικὸν αἴτιον. Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Ἰσαάκιος οὖν καὶ Ἀλέξιος οἱ ὁμαίμονες, ὧν ὁ μὲν τῆς βασιλείας ἤδη καθήρηται, ὁ δὲ τριετηφορεῖ νῦν καὶ διαδεῖται ἀρχικῷ στεφανώματι, ἕνα τοκέα ἔσχον, τῆς αὐτῆς νηδύος ἐξώλισθον, κατὰ τὴν αὐτὴν γεγέννηνται γῆν, τὰ πάνθ' ὁμοια ἐκληρώσαντο, κἂν ἄτερος τούτων Ἀλέξιος τῷ χρόνῳ προήκων ἑώρακται. Ὅθεν οὐδὲ κατὰ τοὺς πολέμους διαφέροιεν ἄν, ὡς ἔμοιγε τοῦν δοκεῖ, καὶ ὡς ἐν πείρᾳ πάντες γνωσόμεθα. Χρῆναι τοίνυν φημὶ μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ προτέρας προθέσεως καὶ πάλιν τῶν κατὰ πόλεμον ἅπτεσθαι, εἰδότας ὡς οἷς καὶ πρότερον ἐξ ἐναντίας μοίρας καὶ νῦν στησόμεθα, ἵνα μὴ καὶ χείροσιν εἴπωμι ἀφορῶν μὲν καὶ πρὸς τὸ καταβεβλημένον καὶ ἀτονώτερον ἤδη φρόντιμα τῶν Ῥωμαίων, οἱ πολλάκις ὑφ' ἡμῶν τροπωθέντες οὐδ' ἅπαξ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀναλαβεῖν ἐσχήκασι πράγματα, ἐννοεῖν δὲ καὶ ἣν θεόθεν ὑπεσπάσαντο ὀλέθριν μῆνιν, τὸν αὐτοὺς βαρείας τυραννίδος ἀπηλλαχότα Ἰσαάκιον βασιλείας ἐννόμου καθηρηκότες· οἱ γὰρ οὕτω κατὰ τῶν σεσωκότων ὁπλισάμενοι οὐκ ἂν φθάνοιεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὡς παράσπονδοι ἀναιρούμενοι. » Τοιαύταις γνώμαις ὁ βάρβαρος τὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀναττίσας φρονήματα μετὰ κόμπου μείζονος ἐπῄει κατὰ τῶν περὶ Στρυμόνα τε καὶ Ἀμφίπολιν ἐπαρχιῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῖς Σέρραις ἐμβαλεῖν Ἰσαακίῳ ἔκρυπται τῷ σεβαστοκράτορι, νέος ὢν οὗτος καὶ προσέχει τινὶ τῶν Βλάχων ἐπαρθὶς πταίσματι, μὴ προεξετάσας τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν, τῇ δ' ἀκοῇ συνάψας τὴν κατ' αὐτῶν ἐξόρμησιν, ἀνίστησί τε παραχρῆμα τὴν στρατιὰν τῆς σάλπιγγος ἐνδούσης τὸ σύνθημα, καὶ τὸν πολεμιστήριον ἵππον πρῶτος ἀναβὰς καὶ θωρακισάμενος κατ' ἐπειγωλήν, οὐχὶ βάδην, τὸ δόρυ κατὰ τῶν ἀντιπάλων τιταίνων ἔξεισιν ὡς εἴπερ ἐλάφιον αὐτῷ κυνηγέσιον προηυτρέπιστο ἢ θηρευτικὰ ἐκεῖ που ἀθύρματα προητοίμαστο. Διελθὼν οὖν ἀνέτῳ ῥυτῆρι πεποίηκεν, ὡς ἀχρεῖον εἶναι κατὰ τὴν ὥραν τῆς

ναι μετέπειτα χρήσιμον. Ὡς δὲ ἤγγισεν ἔνθα παρενέβαλε [P. 301] τὸ πολέμιον, τοῦ μὲν Ἀσὰν τὸ πλεῖστον καὶ κράτιστον στράτευμα εἰς ἐνέδρας καὶ λόχους διαμερίζεται, ὁ δ' Ἰσαάκιος μὴ τὸ στρατήγημα τοῦτο καὶ τὸν δόλον κατανοήσας, ὡς ἡττήσων καὶ τροπωσόμενος βακχευτικῷ ἐπῆλθεν ὁρμήματι· διὸ καὶ τῶν ἐν τοῖς λόχοις ἐπεβαμένων, ὡς ἐν μέσοις συσχεθεὶς ἄρχουσι, πολλοὺς μὲν ἀπέβαλε τῶν ἰδίων, τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ἑάλω ζωγρίας ὑπὸ Σκυθῶν. Ἐκ δὲ τούτων συμβέβηκεν ὡς ἐν κτήνεσι λέοντα πρός τε τὰς ἐπελεύσεις ἀδεεστάτως καὶ τὰς προνομὰς τὸν βάρβαρον ἐρυμνᾶν, οἷα μηδενὸς ἀντεξιόντος ἔτι ἐκ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ πάντων ἀποδειλιασάντων καὶ τῇ πόλει ταῖς Σέρραις μετ' ἀνέτων ἡνιῶν εἰσρυέντων, ὅσοι τέως μὴ ξίφους ὤφθησαν πάρεργον ἐν τῇ συμβουλῇ. Ὁ δὲ συνειληφὼς τὸν σεβαστοκράτορα Σκύθης παντοίως αὐτὸν περιέκρυπτεν, ὡς εἴη ἀφώρατος τῷ Ἀσὰν, ὑποσαινόμενος ἐλπίσι μὴ τινων ἔνδεεστέραις, ὡς εἰ τοὺς Βλάχους διελθων εἰς τὰ οἰκεῖα ἤδη τοῦτον ἀπενέγκαι, πλεῖστα ἂν αὐτῷ κατάθοιτο λύτρα ὁ βασιλεύς. Τῆς δὲ φήμης κατειπούσης συλληφθῆναι τὸν στρατηλάτην, ἐπιμελοῦς γεγενημένης ἐρεύνης δῆλος γίνεται καὶ τῷ Ἀσὰν ἐμφανίζεται.

ε'. Καὶ τάδε μὲν ἀπέβη ταῦτα· τότε δὲ καὶ τῶν A ὁρυαλώτων τις ἱερέων, εἰς τὸν Αἷμον αἰχμάλωτος ἀπαγόμενος, δεῖται τοῦ Ἀσὰν ἀφεθῆναι, ὃ' ὁμοφωνίας ὡς ἴδρις τῆς τῶν Βλάχων φωνῆς εἰς ἔλεον αὐτὸν ἐκκαλούμενος. Ὁ δ' ἀνανεύσας ἔφατο μηδέποτε προθέσθαι Ῥωμαίους ἀπολύειν, ἀλλ' ἀπολλύειν, τοῦτο γὰρ καὶ Θεὸν βούλεσθαι. Πρὸς ὅ τὸν θύτην λέγεται ἀνθυπενεγκεῖν, στενάξαντα βάθιον καὶ δακρύοις τὰ ὄμματα τέγξαντα, μηδ' αὐτῷ Θεὸν ὑπολείπεσθαι οἰκτίρμονα ἀνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος μετὰ πένητος ἀνδρὸς διὰ ἱερωσύνης Θεῷ πλησιάζοντος, ἐγγὺς δὲ οἱ παρεστάναι καὶ τὸ τῆς ζωῆς τέρμα, καὶ τοῦτο μὴ ὡς ἐν μαλακῷ ὕπνῳ τῷ φυσικῷ μόρῳ ἐπελευσόμενον, ἀλλ' ὡς εἴωθε τὰ πλεῖστα τοῖς σφάττειν ἐν μαχαίρᾳ προτιθεμένοις. Καὶ οὐ διέπεσε τοῦ θυηπόλου τὸ πρόρρημα· μικρῷ γὰρ ὕστερον εἰς τὴν Μυσίαν ἐπανήκων παρά τινος τῶν οἰκείων διαχειρίζεται. Ἦν δὲ ὁ τρόπος οὗτος τῆς αὐτοῦ ἀναιρέσεως. Ἀνήρ τις ὁμόφυλος αὐτῷ καὶ ὁμότροπος καὶ ᾧ πάνυ προσέβλεπεν ἥμερον (Ἴβαγκὸς ὄνομα τῷδε· σημαίνει δὲ ἡ λέξις τὸν Ἰωάννην), τῇ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ κασιγνήτῳ λάθρα συνήρχετο. Πυθόμενος οὖν τὰ τῆς μίξεως ἐκεῖνος τὰ μὲν πρῶτα εἰς εὐθύνας ἦγε τὴν ὑμεναίαν, καὶ θανάτου ἐτίμα τὴν ἐπὶ τοῖς ὀρωμένοις παρασιώπησιν· ὡς δ' ἄλλοις τε αὐτὸν ἡ γυνὴ λόγοις τοῦ φωνίου κατηύναζε βλέμματος καὶ ὁρμήματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ προσάγειν ὕστερον ὡς εἰκαίως χολᾷ κατ' αὐτῆς, ἀκριβῶς γὰρ κακεῖνον τὰ περὶ τὴν μίξιν ταύτην συνειδέναι, τὸν κατὰ τῆς ὁμολέκτρου χόλον εἰς Ἴβαγκὸν μετατίθησι, καὶ δὴ μεταπέμπεται τὸν ἄνδρα τῶν νυκτῶν ἀωρὶ, μηδὲν καθυφεὶς τῆς ὁρμῆς. Ὁ δὲ τὸ τῆς χρείας ἔξωρον οὐκ ἀναίτιον καὶ ἀνεύθυνον οἰηθεὶς ἐς τὴν αὔριον τὴν ἄφιξιν ὑπερτίθεται. [P. 302] Ἐκείνου δ' αὖ πάλιν ἐγκειμένου καὶ μὴ φέρειν ἔχοντος τὴν ῥᾳστώνην ὡς παρόρασιν, κοινοῦται τοῖς καθ' αἷμα καὶ φίλοις τὸ ποιητέον ὁ Ἴβαγκὸς, εἰς νοῦν ὁψέ ποτε βαλὼν τὸ τῆς ἀφίξεως αἴτιον. Οἱ δ' ὑποτιθέασι τούτῳ τὴν προτενῆ περιζώσασθαι μάχαιραν, καὶ ταύτην τῷ ἱματίῳ ἐνθάψαντα εἰσελθεῖν, καὶ τοῦ μὲν Ἀσὰν ἡδέως προσεπιπλήττοντος καὶ τὸ τοῦ θυμοῦ κατ' αὐτοῦ βράττον ὕβρεσι σημαίνοντος, καὶ τοῖς λοιποῖς ἃ μὴ λυμήνηται τὸ σῶμα τὴν κύλικα ἀφορίζοντος, φέρειν γενναίως καὶ τὴν ἐφ' οἷς ἑάλω παραλύπησιν συγγνώμην αἰτεῖν· εἰ δ' ἐκεῖνος διαφθῇ τὸ ξίφος κατ' αὐτοῦ, τηνικαῦτα κἀκεῖνον ἀνδρίζεσθαι, καὶ σπεύ-

5. Hic illius expeditionis exitus fuit. Tum etiam quidam captivus sacerdos, Blachicæ linguæ peritus, cum in Hæmum abduceretur, Asanem miserabili oratione obtestatus ut se dimitteret, ubi id ille renuit, neque enim sibi propositum esse Romanos dimittere sed perdere, idque Deo etiam probari, ille cum alto suspirio et lacrymis subjecisse fertur nec ipsi reliquam esse Dei misericordiam, quod viri pauperis, Deo ob sacerdotium familiaris, non sit misertus, ac instare ei cruentum vitæ exitum, quali homines sanguinarii plerumque perire solcant. Nec fefellit ea sacrificuli divinatio; nam paule post **618** in Mysiam reversus a familiarium suorum quodam occiditur; idque hoc modo factum est. Quidam natura et moribus ei similis, et intima familiaritate conjunctus, nomine Ibancus (sic Joannes a Blachis dicitur), clam cum uxoris ejus sorore consueverat. Quo stupro comperto, principio uxorem accusabat et propter ejus facinoris dissimulationem capitis damnabat. A quo crudeli proposito cum aliis verbis uxoris suæ deterritus, tum eo quod affirmabat ipsum quoque ejus rei probe gnarum esse, iram a muliere in Ibancum transfert, eumque nulla mora interposita intempesta nocte accersit. Is vero se alieno tempore non sine gravi causa et crimine vocari ratus, adventum suum in crastinum differt. Sed illo rursus instante et procrastinationem sui contemptum interpretante, Ibancus vix tandem causa cur vocaretur intellecta, cum amicis et cognatis deliberat. Ii monent ut longo gladio sub veste occultato accinctus ingrediatur. Quodsi Asan eum modice objurget et iracundiæ impetum conviciis terminet sine cruciatu corporis, ut fortiter ferat et culpam deprecetur. Sin ensem postulet, tum et ipse virum se præbeat, et operam det **619** ut antevertat hominem impudentem et sanguinarium, nec ullum ictum nisi lethalem ei inferat. Id consilium Ibancus statim exsequitur. Nam cum Barbarus nihil moderati in eum cogitaret, sed ad primum ejus conspectum efferatus ensem quæreret, ille facinus occupat et ense in inguine delixo Asanem occidit. Inde elapsus statim ad conscios se recipit, ac cæde indicata cum eis consilium defectionis init: neque enim fratres, cognatos et amicos interfecti quieturos. Quodsi res ex sententia successerit, se regioni illi et toti Mysiæ justius et æquius

quam Asanem dominaturos, neque, ut ille fecerit. A ferro grassaturos in omnes, et quidquid iracundia suaserit perpetraturos ; sin res aliter ceciderit nec eventus consiliis responderit, aliam rationem inituros et salutem suam Romanorum imperatori commissuros. Hæc nocturno adhuc tempore non modo decrevorunt, sed multos etiam in suas partes pertraxerunt : et Ternobo occupata (ea est 620 omnium Hæmi urbium munitissima et præstantissima, in montis vertice sita, firmis circumdata mœnibus, quam et amnis perfluit) Petro restituerunt. Nam ut primum diluxerat, fama eadem Asanis non Ternobi duntaxat, sed in locis etiam remotioribus divulgavit. Sed cum nec Petrus Ibancum expugnari, nec Ibancus Petro se resistere facile posse cerneret, ille hunc obsidionis mora domandum, hic ad Romanorum imperatorem confugiendum et ejus ope hostibus resistendum esse censuit. Ferebatur autem Ibancus etiam Isaacii sebastocratoris impulsu Asanem occidisse, cum aliis plurimis pollicitationibus, tum spe nuptiarum liliæ ejus Theodoræ adductus. Cæterum Isaacius ante Asanis cædem in vinculis exspiravit.

δεῖν ὥστε φθάσειν ὅ μελλήσας αὐτίκα πείσεται, καὶ πάσας καιρίας ἐπάγειν καὶ καταγνύσας εἰς ᾅδου τὸν ἀναιδῆ καὶ φιλαίματον. Ὃ καὶ εἶχεν ὧδε διαπραξάμενος· μηδὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ διανουμένου μέτριον τοῦ βαρβάρου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πρώτην εὐθὺς θέαν ἐκθηριωθέντος καὶ τὸν σφαγέα ζητοῦντος κωδῶντα, κατὰ τοῦ βουβῶνος οὗτος φύσας ἐκεῖνον πλήττει καὶ ἀναιρεῖ. Οὐκοῦν καὶ διαδρὰς Ἴβαγκὸς παραχρῆμα πρόσεισι τοῖς τοῦ ἔργου συνίστορσι καὶ μηνύσας τὸ γεγονὸς ἔγνω αὐτοῖς ἅμα πρὸς ἀποστασίαν ἰδεῖν· μηδὲ γὰρ ἡρεμήσειν τοὺς τοῦ πεσόντος ὁμαίμονας καὶ ὅσον αὐτῷ πρὸς γένους καὶ φίλων· Κἂν μὲν προχωρήσῃ τὰ κατὰ σκοπόν, καὶ χώρας ἐκείνους καὶ Μυσίας ἄρξειν αὐτῆς τοῦ Ἀσὰν δικαιότερόν τε καὶ ἐννομώτερον, καὶ μὴ τῷ ξίφει τὰ πάντα ὡς ὁ πεσὼν διοικεῖν, καὶ ὅπερ ἂν ὑποβάλλῃ θυμὸς, τοῦτο καὶ διαπράττεσθαι· εἰ δ' ἄλλως αὐτοῖς μεταῤῥιφείη τὰ διαβούλια μήτε μὴν ὅλως προσῄνουσι τὰ κατ' ἔφεσιν, πρὸς ἄλλον μεταπλεύσασθαι πλοῦν, τοῖς τὰ Ῥωμαίων πράγματα κυβερνῶσι τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες. Ἔτι τοίνυν οὔσης νυκτὸς οὐ μόνον τὴν σκέψιν ταύτην ἐκράτυναν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς παρώξυναν τῶν βουλευμάτων αὐτοῖς συλλαβέσθαι. Ὅθεν κρατήσαντες τοῦ Τερνόβου (ὁ δέ ἐστιν ἡ ἐρυμνοτάτη ἅμα καὶ προφερεστάτη τῶν κατὰ τὸν Αἷμον ἁπασῶν πόλεων, τείχεσί τε ἰσχυροῖς περιβεβλημένος καὶ ῥεύματι ποταμείῳ διειλημμένος καὶ ὄρους ἀκρωνυχίᾳ πεπολισμένος) τοῖς περὶ τὸν Πέτρον ἀντέστησαν· ἡ γὰρ φήμη ἅμα ἔῳ οὐκ ἐπ' ἄκρων μόνον τῶν τοῦ Τερνόβου τειχέων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔξω καὶ πόῤῥωθεν τὸν τοῦ Ἀσὰν περιεστάλπιζε θάνατον. Ὡς δ' οὔθ' ὁ Πέτρος ῥᾳδίαν εὕρισκε τὴν Ἴβαγκοῦ καταστροφήν, οὔθ' οὗτος ἀποκρύσασθαι Πέτρον ἠδύνατο, ὁ μὲν χρονοτριβεῖν ἐπεβάλλετο καὶ μίαν ταύτην ᾖρετο προσδοκίαν καταπαλαίσασαν τὸν ἀντίδικον Ἴβαγκόν, ὁ δὲ τῷ τῶν Ῥωμαίων προσρυῆναι βασιλεῖ δεῖν ἔγνωκε καὶ διὰ τῆς ἐνεῖθεν συνάρσεως περιγενέσθαι τῶν διαφόρων. Ἐλέγετο δὲ καὶ ὑποθήκαις Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος ἀναιρεθῆναι πρὸς Ἴβαγκοῦ τὸν Ἀσὰν, ἄλλαις τε πλείσταις ὑποσχέσεσι πρὸς τοῦτο ἐπιῤῥωσθέντος, καὶ προσέτι γε μὴν πτερωθέντος τῷ κατ' ἐπιγαμίαν συναρμόσασθαι οἱ καθυποσχέσθαι τὴν οἰκείαν θυγατέρα τὴν Θεοδώραν. Πλὴν ὁ μὲν ἐναφῆκε τοῖς δεσμοῖς τὴν [P. 303] ψυχήν, καὶ μηδέπω τοῦ φόνου κατεργασθέντος.

6. Ibancus vero imperatorem statu rerum exposito hortatus est ut aliquos cum copiis mitteret, qui et Ternobum acciperent et de adjutore totam Mysiam vindicarent. Ac Romanis forsitan aliquid salutare actum esset, si imperator statim sine mora gerendæ rei animum intendisset : nam Ternobo occupata facile totius Mysiæ potitus esset. Verum ipse per stultitiam 621 ut cochlea testam repelens, in palatio abditus, Manuelem Camyzem protostratorem cum imperio mittit. Is cum suis copiis Philippopoli profectus et Mysiæ limites vix ingressus præter exspectationem retro abit. Milites enim mota seditione, quo se duceret et cum quibus pugnandum esset, rogitabant : « Annon sæpe, inquiunt, montana ista transivimus, atque adeo nihil confecimus ut pene omnes interierimus? revertere igitur, revertere, nosque domum reducito. » Præterea inopinato metu consternati, quasi hostes a tergo instarent et omnis generis tela conjicerent, effuse fugerunt. Imperatore idem opus cum exercitu majore iterum tentante subinde res successu caruit. Quare Ibancus cum nemo Romanorum cum Barbaris vellet congredi, invalescentibus Petri opibus et majoribus ei copiis affluentibus, desperatis re-

ς'. Ὁ δ' Ἴβαγκὸς δηλώσας βασιλεῖ τὸ γινόμενον στεῖλαί τινα μετὰ στρατιᾶς διηρέθιζε τὸν παραληψόμενόν τε τὸν Τέρνοβον καὶ σὺν αὐτῷ περὶ τῆς ὅλης Μυσίας ἀγωνιούμενον. Καὶ τάχ' ἂν τετέλεστό τι τοῖς Ῥωμαίοις σωτήριον, εἰ βασιλεὺς αὐτίκα προθύμως πρὸς τὴν ἀγγελίαν ταύτην πραξικοπεῖν ἐπεβάλετο, ἐπειδήπερ καὶ εἰ Τέρνοβον εἷλεν, εἶχεν ἂν εὐμαρῶς καὶ ἀπόνως Μυσίαν ἅπασαν. Νῦν δὲ ὁ μὲν βλακευσάμενος ἐνέῤῥυ τοῖς ἀρχαίοις καὶ πάλιν κατὰ τὸν εἰς τὸ κέλυφος βυόμενον σκώληκα, στέλλει δὲ τὸν πρωτοστράτορα Μανουὴλ τὸν Καμύτζην, ἀνειπὼν στρατηγόν. Ὁ δὲ ἁπάρας ἐκ τῆς Φιλίππου μετὰ τῶν ἑπομένων ἐκείνῳ δυνάμεων, καὶ τῶν ὅρων τῆς Μυσίας ἄκροις ποσὶν ἐραψάμενος, παλίσσυτος γίνεται παρὰ δόξαν. Τὸ γὰρ στρατευμα ἐπαναστὰν, « Ποῖ ἄγεις ἡμᾶς, » ἔλεγον, « ἢ τίσι συμπλακήσεσθαι μέλλομεν ; Οὐ πολλάκις τὰς ὁρειάδας ταύτας ὁδοὺς διήλθομεν, καὶ μὴ μόνον οὐδέν τι κατωρθώκειμεν βέλτιον, ἀλλὰ καὶ μικροῦ προαπολώλειμεν ἅπαντες ; Ἀνάστρεφε τοίνυν, ἀνάστρεφε, καὶ ἡγοῦ τῆς ἐπὶ τὰ σφέτερα. » Ἐπὶ δὴ τούτοις καὶ δείμασιν ἀλόγοις ἐκταραχθέντες, ὅπερ κατὰ νώτου τινῶν ἐγκειμένων καὶ παντοίοις ὅπλοις βαλλόντων, ἀκόσμως ᾤχοντο. Καὶ αὖθις οὖν πρὸς τοῦ βασιλέως ἡ

πρᾶξις αὕτη μετὰ στρατιᾶς ἐπεκράτησε μείζονος. A
Ἐνίκα δ' ἐσαεὶ τὰ χείρονα, μηδενὸς εἰς χεῖρας
ἐλθεῖν καὶ συμμίξαι τοῖς βαρβάροις ἐν τῷ ἐπαρή-
γειν Ἰβαγκῷ δοκιμάζοντος. Ἀπειρηκὼς τοίνυν
οὗτος καὶ τοῖς κατὰ τὸν Τέρνοβον δυσχρηστούμενος
πράγμασιν, οἷα τῶν περὶ τὸν Πέτρον κρατυνομένων
ἀεὶ καὶ στρατιᾶς προσθήκαις ἐπαυξομένων, ἔξεισιν
ἐκεῖθεν λαθραίως καὶ πρόσειστι βασιλεῖ, καὶ μετῆλ-
θεν οὕτω καθαρῶς πρὸς τὸν Πέτρον πάλιν ἡ ἀρχη-
γία Μυσῶν. Πλὴν οὐδ' οὗτος θανάτῳ φυσικῷ ἐπα-
πῆλθεν, ἀλλὰ μικρῷ ὕστερον παρά του τῶν ὁμογε-
νῶν ξίφει διελαβεὶς κατέστρεψεν οἰκτρῶς τὴν ζωήν·
ἡ δὲ ἡγεμονία τῶν Βλάχων βλέπει πρὸς Ἰωάννην
τὸν τρίτον τῶν ἀδελφῶν. Τότε δ' οὖν ὁ Πέτρος συλ-
λήπτορα τῶν πόνων καὶ μερίτην τῆς δυναστείας
Ἰωάννην προσελόμενος τὸν ὁμαίμονα, ὃς ἐφ' ἱκανὸν B
ὠμήρησεν ἐν Ῥωμαίοις, ἡνίκα εἶχε βασιλεὺς Ἰσαάκ-
ιος διστεύσας κατὰ Μυσῶν, ἀποδρὰς δὲ, ὡς πρὸς
τὰ οἰκοι πάλιν ἀφίκετο, οὐκ ἐξ ἀντιθέτου τῷ τε-
θνεῶτι Ἀσὰν τὰ Ῥωμαίων ἔκειρε προνομεύων· ἡ
γὰρ φύσις καὶ τούτῳ οὐδέν τι πρὸς τὰ ἡμέτερα δι-
εδράδευτε μέτριον. Ὑπήντα δὲ τῷ Πέτρῳ ἐξ ἡμῶν
οὐδείς, οὐδ' ἠδύνατο, ἀλλὰ τοσούτων καὶ τηλικούτων
τοῖς ἐναντίοις κατωρθωμένων ἐπὶ πλείστοις ἐνιαυ-
τοῖς, καὶ τοῦ κακοῦ τοῦδε τῶν Ῥωμαίων ἐσαεὶ
διακυμαίνοντος πράγμασιν, οὐδέποτε βραχεῖα νίκη
Ῥωμαίοις διαγγελάσει, οὐδέ τι παρυφέστη τρο-
παιοσχήματος ἴνδαλμα. Τὴν δ' ἐκ θεοῦ παράρασιν
ταύτην καὶ τελείαν μικροῦ ἐγκαταλεῖψαι οὐδεὶς τῶν
ὑψιθρόνων ἀρχιερέων καὶ τὰς πρώτας καρπουμένων
τιμὰς ἢ τῶν τὴν ἀρέαν τῆς κεφαλῆς μέχρι καὶ
ῥινὸς διαχαλώντων βαθυπωγώνων μοναστῶν ἐν νῷ C
βαλλόμενος ἦν, ἢ διδάσκων πρὸς ταύτην ἀντιπράτ-
τειν ὀπυσονοῦν, ἢ ἐν τῷ παῤῥησιάζεσθαι βασιλέως
ἐνώπιον Ῥωμαίοις [P. 304] διαμηχανώμενος τὰ
σωτήρια· ἀλλ' ὡς εἰ πάντες ἐξέκλινάν τε ἅμα καὶ
ἠχρειώθησαν, ἀνεπαισθήτως εἶχον τῶν γινομένων
καὶ οἷον ἀντίβασιν ταῖς ἐκ Θεοῦ μαστιγώσεσιν.
Ἕλληνες δὲ τὴν αἰτίαν ἐζήτησαν τοῦ λοιμοῦ, καὶ
τοῦ μάντεως πυθόμενοι Κάλχαντος οὐκ ἀφῆκαν τὸ
κακὸν ἀθεράπευτον, παρ' οὐδὲν θέμενοι εἰ βαρυμη-
νιᾷ ἔμελλεν ὁ πρώτιστος καὶ κράτιστος τοῦ στρα-
τεύματος· Ὅτε μὴν Ἰβάγκιος τῷ βασιλεῖ προσρυεὶς
ἀσμένοις προσαδίδακτο, καὶ γέγονεν ἐς οὐκ ὀλίγα
χρήσιμος Ῥωμαίοις, εὐμήκης ὢν τὴν ἡλικίαν καὶ
ἀγχίνους μάλιστα καὶ τὴν ῥώμην ἀκμαῖος τοῦ
σώματος· τὸν δὲ γε ἄνδρα τῶν αἱμάτων τῷ τοῦ D
εἴδους ἀκροχόλῳ καὶ τῷ τῆς γνώμης ἀποκρύτῳ
σαφῶς διεχάραττε, Ῥωμαίοις μὲν συναυλιζόμενος,
μεταῤῥυθμιζόμενος δὲ μηδαμῶς πρὸς τὸ τοῦ φρονή-
ματος ὑμαλὸν καὶ εὐ ῥεῦτον. Ὁ μέντοι βασιλεὺς οὐκ
ἀνάξιον κρίνας τὸν ἄνδρα τῶν εἰς αὐτὸν γενομένων
γραμικῶν ἐγγυήσεων, τὴν μὲν παστάδα ἐς τὸν νόμι-
μον καιρὸν ἀνεβάλετο (ἔτι γὰρ ἐῤῥέλλιζεν ἡ νύμφη,
τὰ παιδικά), αὐτὸν δὲ τοῖς μέγα δυναμένοις συγγε-
νέσιν ἐνέγραφεν, οὐδενὸς τῶν εἰς θεραπείαν ἀρχικὴν καὶ πλοῦτον βαθὺν παρεικὼς στέρεσθαι. Ὁ δὲ πρὸς
τὸ κατηγγυημένης αὐτῷ θυγατρύπτιδος τοῦ βασιλέως ἀτελὲς ὁρῶν, καὶ τῇ τοῦ κάλλους ῥοδωνιᾷ τῇ τῆς
τεκούσης αὐτὴν Ἄννης ἐν χερσὶ ἔτι οὔσης περιέργως ἐνατενίζων, καὶ γάμους φανταζόμενος μείζονας,
« Τί μοι καὶ τῷ ἐν γάλαξιν, » ἔφασκεν, « ἀρνειῷ ἀμνάδος πρὸς ὀχείαν καὶ αἰγὸς τελείας ἐπιδεομένῳ; »

hus Ternobo clam profugus imperatorem alit. Ita Petrus summa rerum demum potitur. Sed nec ipse naturali morte obit, sed paulo post eo quoque a popularium quodam miserabiliter confosso principatus ad Joannem tertium ejus fratrem transit, quem tum Petrus adjutorem **622** laborum et regni participem assumpserat. Is non parvo tempore apud Romanos obses fuerat, cum imperator Isaacius secundum Mysis arma intulisset, sed fuga elapsus domum redierat, nihilo fratre Asane Romanis spoliandis et infestandis mitior. E nostro autem exercitu nemo resistere Petro potuit: sed hostibus per tot annos tot et tantas victorias adeptis, eo malo Romanam rem publicam perpetuo turbante, nunquam ulla victoria ullum rei bene gerendæ simulacrum nostris arrisit. Hanc Numinis indignationem et nostri destitutionem nemo ex summis et honoratissimis sacerdotibus, nemo ex religiosissimis monachis consideravit, ullove modo placare docuit, aut liberius apud imperatorem disserendo quid nam Romanis salutare conatus est: sed quasi omnes a via deerrantes et inutiles facti quid rei esset non animadverterunt, quodammodo flagellis Dei adversantes. Graeci quidem, causa pestilentiæ ex Calchante vate cognita, **623** offensi Numinis iram placarunt, neglecta summi et potentissimi imperatoris indignatione. Ibancus vero cum ad imperatorem se contulisset, benigne susceptus Romanis multis in rebus utilem navavit operam, homo proceræ staturæ, præstanti ingenio et robustissimo corpore. Sed iracundia et contumacia animi e vultu relucens crudelitatem ejus abunde testabatur. Quare tametsi inter Romanos viveret, tamen mores suos ad facilitatem et æquabilitatem minime componebat. Nihilominus imperator cum sponsalibus a sebastocratore promissis indignum ratus, nuptias in legitimum tempus distulit ob puellæ teneros annos, ipsum vero in numerum cognatorum suorum potentissimorum hominum recepit, summa potentia et maximis opibus donatum. Is vero sponsæ suæ immatura ætate considerata, et matris ejus Annæ viduæ adhuc elegantia curiosius inspecta, nuptiis amplioribus inhians: « Quid, inquit, mihi rei est cum lactente adhuc agna, **624** cum ove indigeam ad coitum apta? » Ac vir ille in partibus Philippopoli vicinis plurimum laboravit, et veteri vallum popularibus suis et auxiliaribus Scythis obvia quæque vastantibus opponebatur. Aliquando etiam imperatorum in expeditiones sequens strenuam operam præ cæteris navare videbatur. Quis vero Scytharum et Bulgarorum incursiones et nefaria facinora enumerare queat? Vastitas regionum Hæmo vicinarum, Macedoniæ et Thraciæ direptiones, utique omnibus statuis et tabulis clarius et quavis historia dilucidius ostendunt quid actum sit.

Τὰ πλεῖστα μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ οὗτος τοῖς περὶ τὴν Φιλίππου ἐπόνει μέρεσι, καὶ ἣν ἀγαπητὸν Ῥωμαίοι ἀντίφραγμα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἐκείνου μετὰ Σκυθῶν συνάρσεως ἐξιόντων καὶ κειρόντων τὸ πρόσπιπτον ἐνίοτε δὲ καὶ βασιλεῖ στρατειῶν διαφερόντως ἐδόκει ὠφελητήριος. Τίς δ' ἂν καὶ ἀριθμεῖν δύναιτο ὅσαι καὶ ὅτε τοῦ ἔτους Σκυθῶν καὶ Βλάχων ἐγίνοντο ἔφοδοι, καὶ οἷα ἔργα ἕδρων ἀνόσια; Μαρτυροῦσι δήπου τὰ πεπραγμένα ἢ τῶν πρὸς Αἶμον χωρῶν ἐρημίαι, Μακεδονίας τε καὶ Θρᾴκης οἱ λιτεμοὶ σταλῶν καὶ κόρδεων ἀκριβέστερον καὶ ξυμπάσης ἱστορίας τρανότερον.

7. Neque vero a Septentrionalibus duntaxat Barbaris Romani perpetuo premebantur, sed in Oriente Persis etiam præda erant. Nam cum imperator cum Persa Galaticæ Ancyræ domino pacem non fecisset, sed partim amicitiam ejus, ut qui Romanis nocere non posset, aspernatus esset, partim pecuniæ, quæ pro pace postulabatur, parceret, unum annum et sex menses bellum continenter cum eo gessit. Qua de causa Cilix Alexius ea quæ retulimus, illius adjutus opibus, confecit, et urbs Dadibra a Persis occupata est. Nam cum is omnibus suis copiis abductis se non inde recessurum **625** confirmaret nisi illam expugnasset, obsidio quatuor menses duravit, Dadibrenis nemine opem ferente. Nam imperator etsi eos per nuntios ad fortiter resistendum hortabatur et auxilia polliceba- B tur, subinde tamen rem procrastinabat; et finitimi Paphlagones propius accedere et opem eis ferre non audebant. Neque vero hostem latebat eos omni auxilio destitutos et fame premi et a machinis gravissime affligi. Nam cum saxa, calx et quidquid hominum vitæ insidiatur, ex collibus in mediam urbem conjicerentur, ædes diruebantur et putei inficiebantur. Non multo post missis ab imperatore auxiliis, quæ in Baba monte castra habebant, tribus adolescentibus ducibus, Brana isto Theodoro, Andronico Catacalone et Cazane Theodoro, Persæ ea re comperta ex insidiis eos ante lucem adorti, et tergis fugientium inhærentes, alios occiderunt, alios ceperunt, et duos duces inter cæteros. Quos Persa manibus post tergum revinctis **626** undique circumductos iis qui in C mœnibus erant ostendebat, monens ut urbem priusquam belli fluctibus obrueretur, sibi gubernandam traderent: neque enim spem salutis ullam eis superesse; neque se inde recessurum nisi urbe expugnata. Iis spectaculis et sermonibus Dadibreni fracti ad pactiones descendunt, iniquas quidem illas, sed quas temporis angustiæ et durum telum necessitas flagitabant. Annuunt se urbem penitus deserturos, ut cuique cum suis carissimis et supellectilibus incolumi abire liceret quo vellet: neque enim Barbarus eos in patria manere et tributa pensitare pati voluit. His conditionibus jurejurando firmatis, Persa urbem suis popularibus incolendam dedit, cives in alias atque alias regiones et urbes sunt dispersi. Quidam etiam Persæ con- D cessu, tuguriolis in proximo structis, amore patriæ servitutis jugum subierunt. Ac cum urbe Dadibra hoc modo actum est. Imperator autem paulo post, pace cum Persa facta, libenter ei, deterso pudore, ea dedit quæ ante illius urbis deditionem postularat.

Ζ'. Οὐ μόνον δὲ τὰ κατὰ τοὺς πρὸς ἄνεμον βορρᾶν ἐκπολεμωθέντας ἡμῖν βαρβάρους ἦν ἀεί πως ἐπικρατέστερά τε καὶ ἀσυναντίβλητα, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑῴου τὰ Ῥωμαίων Πέρσαις ἐξέκειτο πρὸς ἁρπάσματα. Μὴ γὰρ τῷ Πέρσῃ σπεισάμενος ὃς Ἀγκύρας ἦρχε τῆς Γαλατικῆς, ἀλλὰ πῇ μὲν τὴν μετ' αὐτοῦ φιλίαν παρ' οὐδὲν τιθέμενος ὡς λοιμαίνεσθαι Ῥωμαίους οὐκ ἔχοντος, πῇ δὲ περὶ τὴν δόσιν τῶν χρημάτων ὧν ὑπὲρ εἰρήνης ἤτει σμικρολογούμενος, διετέλεσεν ἐς χρόνον ἕνα καὶ μῆνας ἐξ ἐκείνῳ διαφερόμενος. Ἀμέλει τοι διὰ ταῦτα ὅ τε Κίλιξ Ἀλέξιος ὅσα εἴπομεν διεπράξατο παρὰ τοῦ τῆς Ἀγκύρας δυνάστου ἐνισχυόμενος, ἥ τε πόλις Δάδιβρα ἑάλω καὶ Πέρσαις ὑπέκυψεν. Ἅμα γὰρ μεθ' ἁπάσης ὁ Πέρσης αὐτοῦ [P. 305] τῆς δυνάμεως καὶ περὶ ταυτηνὶ τὴν πόλιν βαλὼν στρατόπεδον ἐπέμενε πολιορκῶν. Τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ εἰς μῆνας μὲν ἡ πολιόρκησις παρετάθη τέτταρας, ἐπικουρία δ' ἦν οὐδαμοῦ τοῖς Δαδιβρηνοῖς ἐπιοῦσα ἐκ τῶν ἐκτός· ὅ τε γὰρ βασιλεὺς εἰ καὶ πέμπων ἐνῆγεν αὐτοὺς ἀντέχειν γενναίως καὶ συμμαχήσειν κατεπηγγέλλετο, ἔμελλεν ἀεί πως καὶ ἀνεβύετο, καὶ οἱ πρόσοροι Παφλαγόνες ἀγχοῦ που προσιέναι καὶ ἐπαμῦναι οὐδαμῶς ἐθάρρησαν. Ἀτὰρ οἱ πολιορκούμενοι πρὸς πᾶσαν ἀπεγνώκεσαν ἀρωγήν, καὶ ὅῆλοι ἦσαν λιμῷ πιεζόμενοι καὶ ταῖς πετροβόλοις μηχαναῖς ἀνήκεστα πάσχοντες· τοὺς γὰρ λίθους ἐκ τῶν ἔξωθεν γηλόφων κατὰ τὸ μέσον ἀφιεῖσαι τῆς πόλεως τὰς οἰκίας κατέρειπον, τιτανά τε διακοντίζουσαι καὶ πᾶν ἕτερον ἀνθρώποις ἐπίβουλον ἀκροβολίζουσαι τὰ ὀργεῖα τῶν ὑδάτων ἠφάνιζον καὶ τὰ ποτὰ ἠχρείουν ἑστῶτα ὄντα καὶ μὴ πλανώμενα. Μετ' οὐ πολὺν δὲ τινα χρόνον βασιλικῆς ἐπικουρίας ἀφιγμένης καὶ κατὰ τὸν Βάβαν τὸ ὄρος αὐλισαμένης, ἧς ἦρχον μείρακες τρεῖς, ὁ Βρανᾶς οὗτος Θεόδωρος, ὁ Κατακαλὼν Ἀνδρόνικος καὶ ὁ Καζάνης Θεόδωρος, ὡς ἤσθοντο οἱ Πέρσαι, λύχνους ὑποκαθίζουσι, καὶ μήπω παρανατειλάντος ἡμέρας ἐπιθέμενοι καὶ φεύγουσιν κατόπιν ἐπικείμενοι οὓς μὲν ἔκτεινον, οὓς δὲ συνειλήφασι ζῶντας, μεθ' ὧν καὶ τοὺς δύο στρατηγούς. Καὶ τούτους περιηγκωνισμένους τὰς χεῖρας κύκλῳ περιάγων ὁ Πέρσης ἐδείκνυ τοῖς ἐπὶ τῶν τειχῶν, καὶ παρῄνει, ἕως ἡ πόλις τοῖς πολεμίοις ἀδάπτιστος κύμασι, τὴν ἐκείνης ἐγχειρίσαι αὐτῷ οἰκίαν· μηδὲ γὰρ ἐκ τοὐδὸς σώζειν ἔχουσιν ἐλπίδα σφίσιν ὑπολελεῖφθαι, μηδ' ἂν αὐτὸν ἐκεῖθεν μετανασταῦσαί ποτε, εἰ μὴ ἐγκρατὴς τῆς τῆς πόλεως γένοιτο. Τοιούτοις οὖν οἱ Δαδιβρηνοὶ θεάμασι καὶ ἀκούσμασι κατακλασθέντες τὸ πρόθυμον τρέπονται πρὸς συμβάσεις ἀσυμφόρους μέν, ὀκνίας δ' ἐπέταττεν ὁ καιρὸς ἀκμαῖος ἐφεστὼς καὶ τυμβούς, κατανεύουσί τε τὴν μὲν πόλιν ἐκλιπεῖν πανσυδί, βυδῖσαι δ' ἕκαστον κακῶν ἀπαθῆ μετὰ τῶν φιλτάτων σφίσι καὶ τῶν κτήσεων ἣν ἂν αἱ-

ροῦντο στέλλασθαι, ἐπεὶ μηδ' εὕρισκον τὸν βάρβαρον μένειν αὐτοὺς κατὰ χώραν ἔθνητα καὶ φόρους αὐτῷ καταστίθεσθαι ὑπωσοῦν συντιθέμενον. Τοῦτ' ἄρα καὶ ὅρκων γεγενημένων ὁ μὲν Πέρσης εἶχε τὴν πόλιν καὶ τοῖς ἐκ τοῦ γένους δίδωσιν αὐτὴν εἰς ἐνοίκησιν, αὐτοὶ δὲ μεταναστάντες ἐκεῖθεν καθ' ἑτέρας χώρας καὶ πόλεις διεσπάρησαν· πολλοὶ δὲ τῆς πατρίδος ἄγχιστα πηξάμενοι μόσυνα, οὕτω δοκοῦν τῷ Πέρσῃ προσέμειναν δούλειον ὑποδύντες ζυγόν, οἷς ἡ τῆς ἐνεγκαμένης γλυκύτης τῇ μνήμῃ προσίζανεν ἀναπόνιπτος. Καὶ τοιοῦτον μὲν τῇ πόλει Δαδίβρῃ τέλος ἀπήντησεν· ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ βραχὺ τῷ Πέρσῃ σπεισάμενος ἀπέδωκεν ἄσπασίως ὅσα πρὸ τοῦ ἁλῶναι Δάδιβραν ἀπῃτεῖτο χρήματα, ὡς ἐξ ὤμμάτων οὖσαν τὴν τότε αἰσχύνην ταχέως ἀποτριψάμενος.

Ἀλλ' οὔπω ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ τὴν ἄλμην ταύτην ἀπέπτυσεν ἀνένευσέ τε καθαρῶς καὶ ἀνέπνευσε, καὶ θεινοτέροις ἀγγέλμασιν ἀκοσμάτων βάλλεται ἄλλων, καὶ τῶν ἐνεστώτων [P. 303] ἦσαν τὰ προσδοκώμενα δυσαχθέστερα, εἴ γε τὰ μὲν ὑπέσαινον ἐλευθερίας ἐγκαταλείμμασιν ἀπὸ μέρους ἀλγύνοντα, τὰ δ' ἐκ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν βάλλοντα δουλείαν παρεῖχον φαντάζεσθαι παγγενεὶ προβησομένην καὶ δυσπάλλακτον. Ὁ γὰρ δὴ τότε κρατῶν τῶν Ἀλαμανῶν Ἀμαρίγος ὁ τοῦ Φρεδερίχου υἱός, ὃς ἐν τῇ κατὰ Παλαιστίνην ἀνόδῳ τὰ ὕστατα νίπτρα λέλουται ποταμίῳ ἐναπορρύψας ῥεύματι, καθὼς ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἄγγελον λόγοις ἱστόρηται, τὴν πατρῴαν εἰλικρῶς βασιλείαν Σικελίαν τε πυραστηράμενος καὶ Ἰταλίαν ὑπαγαγόμενος, ἐπὶ τῷδε καὶ Ῥωμαίοις αὐτοῖς ἐπεφύετο πραγμάτων νεωτέρων ἄτοπος ὢν ἐραστὴς καὶ ῥέκτης κακῶν δυσαπάλλακτος. Οὐκ ἀνιδὴν δὲ καὶ αὐτίκα Ῥωμαίοις ἦν ἐρεθρεύων, τὸ τῆς ἐγχειρίσεως ἐργῶδες ὑποβλεπόμενος, καὶ ἔτι ἔχων τοῖς ὀφθαλμοῖς προκείμενα ὁπόσα Ῥωμαῖοι κατὰ Σικελικῶν ἠνδρίσαντο ἐς τὴν ἡμετέραν πρώτην παρευβαλόντων, καὶ παρὰ τοῦ πάππα δὲ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης οὐκ ἔλαττον ἀναστειρᾶζόμενος τῆς προθέσεως. Πέμψας οὖν πρέσβεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον (οὐ γὰρ πω τῆς ἀρχῆς ἐξωστράκιστο) αἰτίας συναίρει ἀναιτίου δήπουθεν διαστάσεως. Ἑαυτῷ γὰρ ἀπεμέριζε καὶ προσηκείου, ὡς ἤδη Σικελίας ἐξουσιάζοντι, τὰς ἐξ αὐτῆς Ἐπιδάμνου μέχρι καὶ τῆς μεγαλωνύμου πόλεως Θεσσαλονίκης Ῥωμαϊκὰς ἁπαξαπάσας χώρας ὡς νόμῳ ὑπεκφάσας πολέμου τῷ τῶν Σικελῶν πρὸ τριῶν στρατεύματι· τὴν γὰρ ἥτταν τούτων καὶ καταπρόπωσιν κατ' ἀπάτην ἔλεγε Ῥωμαίων προσυπαντῆσαι, οὐχ ἥκιστα πάντων λογοποιοὺς ἐν τοῖς ἀνθάνουσιν εὑρισκόμενος. Ἐλογίστευε δὲ καὶ λύπας τὰς τοῦ πατρὸς, καὶ στοιμίοις οὐ δικαίοις αὐτὰς ἐταλάντευεν, οὐ τὰς προσφάτους μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσαις ἐκεῖνος ἐκ πολλοῦ προσεπάλαισε, τῆς παλαιτέρας Ῥώμης ἐκδιαστάμενος ταῖς τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἀγχινοίαις καὶ Ἰταλίκης ὡσαύτως ἐκσφενδονούμενος. Καὶ ταῦτα δὴ τὰ πρὸ Εὐκλείδου ἀνυποστόλως ἀνακινῶν ἤθελε Ῥωμαίους χρήμασι μυρίοις πρίασθαι τὴν εἰρήνην ἢ πολεμησίοντα τοῦτον ἐκ τοῦ αὐτίκα μᾶλλα καθυπεκδέχεσθαι. Προσαπῄτει δὲ, ὡς εἰ κυρίων κύριος καθειστήκει καὶ βασιλεὺς ἀναδέδεικται βασιλέων, συνάρασθαι τοῖς κατὰ Παλαιστίνην ὁμογενέσιν ἐκείνῳ δι' ἀποστολῆς ναυμαχικῆς στρατιᾶς. Ἀντεπιστελλάντος δὲ πρὸς ταῦτα τοῦ Βασιλέως καὶ ἄνδρα τῶν οὐκ ἀσήμων πρεσβευτὴν στελλάντος, πρέσβεις ἐκεῖθεν ἀφίκοντο, ὧν ἄτερος βαρὺς ἦν τὴν ὀφρὺν καὶ περιττὸς τῷ παιδοκομῆσαι τὸν ῥῆγα. Ἦν δὲ καὶ τὰ δι' αὐτῶν πρεσβευόμενα χρημάτων ἀποδόσεις πολυτελάντων ἀλαζονεῖαί τε καὶ κόμποι καὶ σύγχυμάτων ἐγχωρίων κατάλογοι, δι' ὧν κατα πολιτεύονται οἱ ἀκούοντες.

627 Vix Romanorum imperium ab hoc malo respirarat, cum alii nuntii graviores afferuntur, et futura majorem dolorem afferunt quam præsentia. Nam hæc quidem, quamvis ex parte molestiam haberent, tamen libertatis nonnullis reliquiis blandiebantur. Quæ autem ab occidentalibus gentibus imminebant, ea servitutem universam et perpetuam minitabantur. Nam Alemannorum rex Amerigus, Friderici filius, qui in expeditione Palæstina submersus est, ut in Isaacii Angeli imperio diximus, paterno principatu suscepto, Sicilia et Italia subactis, Romanus ipsos lacesseliat, novarum rerum importune cupidus, et grassator inevitabilis. Neque tamen statim Romanos invasit, rei difficultate deterritus, positis adhuc ob oculos nostrorum contra Siculos fortibus facinoribus, cum pridem in provincias nostras impetum fecissent, et a veteris Romæ Papa ab instituto retraheretur. Missis igitur ad Isaacium legatis (nondum enim is imperio excideral) causam dissensionis inanem quæritans, Romanas provincias omnes ab Epidamno usque ad inclytam urbem Thessalonicensium sibi ut Siciliæ regi vindicabat, ut belli jure nuper a Siculo exercitu subactas. **628** Nam quod is tandem a Romanis profligatus esset, id fraude factum asserebat, in suis cupiditatibus fucandis fabulator insignis. Commemorabat etiam, et iniquis lancibus ponderabat paternas offensus ; nec eas recentes duntaxat, sed veteres etiam, Manuelis solertia veteris Romæ Papa contra illum concitato, cujus Manuelis opera etiam Italia exactus esset pater. Ita obsoletis criminibus perfricta fronte renovandis, Romanis aut pacem maxima pecunia redimendam, aut bellum statim tolerandum arbitrabatur. Præterea tanquam rex regum et imperator imperatorum postulabat, ut Romanis suis in Palæstina popularibus navalia auxilia mitterent. Ad quæ cum imperator rescripsisset, et virum non obscurum ad eum ablegasset : legati ab eo venerunt, quorum alter homo superciliosus erat, et eo nomine superbus, quod regis in pueritia curam gessisset. Ejus legationis summa erat, plurimorum talentorum postulatio, arrogantia et insolentia verba, rerum ab Alemannis gestarum gloriosa commemoratio, quibus auditores decipi solent.

Imperator igitur (potiebatur autem rerum is, cujus nunc historiam conteximus) cum legatos **629** infecta re dimittere non posset, annuit se pacem pecunia redempturum ; quæ res ad id usque tempus facta non erat. Et ut imperii Romani opes ostentaret atque exaggeraret, rem aggressus est temporibus minime consentaneam, sed ab officio et decoro alienissimam et Romanis prope ridiculam. Nam in festo Natalis Christi et ipse gemmatam vestem induit, et reliquos omnes auratas et laticlavi vestes induere jussit. Quo spectaculo Alemanni adeo non obstupuerunt, ut eorum cupiditas illo splendore Romanorum magis etiam inflammaretur, et Græcos ut ignavos homines et servilibus deliciis deditos quamprimum oppugnandi occasionem optarent. Cum autem astantes Romani eos hortarentur ut gemmarum splendorem, quibus imperator instar prati nitebat, aspicerent et media bruma veris suavitatem oculis perciperent, negabant Alemannos talia spectacula desiderare, neque muliebria ornamenta admirari solere, quæ facis flammeis, inauribus **630** radiantibus viris impense placere studeant ; ac ut Romanis terrorem inculerent, nunc tempus instare aiunt, ut muliebribus ornamentis sepositis aurum ferro commutent. Nam si legatio foret irrita, nec imperator regis sui et domini postulatis annueret, necesse eos habituros pugnare cum hominibus qui non gemmis ut prata niteant, neque rotundis margaritis intumescant aut amethystis purpuræ et auro intertextis pavonis instar glorientur, sed qui Martis alumni iræ flamma oculos suffusi non secus quam gemmæ radient, et totos dies sudorem fundant margaritis splendidiorem. Recensebant etiam pecuniam, quæ pro pace postularetur, esse auri centenarios L quotannis pendendos. Quam summam cum se imperator solvere posse diffideret, Eumathium Philocalem præfectum urbis legatum ad regem mittit ; qui cum opibus cæteros superaret, ultro id munus subiit, imperatore exorato ut sibi cum præfecturæ insignibus legationem obire concederetur. Imperator vero viatico quantum postularat libenter dato **631** suis eum sumptibus propositum iter conficere passus est. Ita ille insolitus ac potius insolens legatus non modo non majore quam cæteri honore affectus est, sed derisus etiam ob vestitus insolitati novitatem. Cæterum pecunia, quæ pacis causa danda esset, ad sexdecim auri talenta redacta, Philocales in Siciliæ, ubi regem conveneral, exspectabat dum ea mitterentur. Imperator vero pecuniæ inopiam causatus, a provinciis tributum exigebat quod Alemannicum appellatur, tum primum institutum, et urbano populo, senatu et cœtu ecclesiastico, opificibus item et artificibus omnis generis convocatis, petebat ut quisque de facultatibus suis partem

Βασιλεὺς τοίνυν (ἦρχε δὲ ὁ νῦν ἱστορούμενος) μὴ ἔχων ἀπράκτους ἀποπέμψαι τοὺς πρέσβεις, κατένευσε χρημάτων τὴν εἰρήνην ἀλλάξασθαι, πρᾶγμα μήπω ἐς τόδε καιροῦ γεγονός· Ὑπεξῆραι δὲ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ὁς πλουσίαν ὁ βασιλεὺς [P. 307] Ἀλέξιος προυθέμενος ἐς οὐδὲν ἔργον τῷ καιρῷ συνῳδὸν καθυπενήνεκται, ἀλλὰ καὶ λίαν παρακεινημένον τοῦ σεμνοῦ τε καὶ εὐπρεποῦς καὶ ῥυὲν μικροῦ πρὸς Ῥωμαίων κατάγελων. Τῇ γὰρ γενεθλίου ἐπιστάσης ἡμέρας Χριστοῦ αὐτός τε τὴν διάλιθον στολὴν ἠμφιάσατο, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν ἐπιτετάχει τὰς χρυσοῦφεῖς περιβάλλεσθαι καὶ πλατυστίμους ἐσθῆτας. Οἱ δ' Ἀλαμανοὶ τοσοῦτον ἀπεῖχον ἐκθαμβεῖσθαι ὁρωμένοις τούτοις φαντῆναι, ὅστε καὶ ἀνέβαλπον μᾶλλον τὸν ἔρωτα ὃν ὑπέτυφον ταῖς λαμπρειμονίαις τῶν Ῥωμαίων ἐναυόμενον, καὶ θύχοντο τάχιον κρατῆσαι Γραικῶν ὡς ἀγεννῶν τὰ ἐς πόλεμον καὶ περισπουδαζόντων τὰς ἀνθρακοδώδεις χλιδάς. Πρὸς δὲ τοὺς συνεστῶτας σφισι Ῥωμαίους καὶ ἐνάγοντας ἐς τὴν τῶν λίθων ἄνθη ἀφορᾶν, οἷς ὁ βασιλεὺς ὡς λειμῶν ἐνηγλάϊστο, καὶ χειμῶνος μέσον χάριτας ἐαρινὰς ὁρᾶσθαι καὶ τὸν ἀφθαλμὸν ἑστιᾶν, « Οὐ χρεών, » ἔφασκον, « Ἀλαμανοὶ τοιούτων ἔχουσι θεαμάτων, οὔτε μὴν ἐπιτηδείων γυναιξὶν ἐμπορπημάτων καὶ στολισμάτων φιλοῦσι θεᾶσθαι καθεστάναι, αἷς ἡ κονία καὶ κρήδεμνα καὶ ἐνώτια κομμανόωντα καὶ τὸ ἀρέσαι τοῖς ἀνδράσι διαφερόντως ἀσπάζεται. » Ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίους μορμολύττοντες, « Νῦν ἱκάνει καιρός, » ἔλεγον, « μεθαρμοσθῆναι τῶν γυναικωδῶν ἐμπορπήσεων καὶ σιδήρῳ περιταλῆναι ἀντὶ χρυσοῦ. Εἰ μὴ γὰρ τὰ τῆς πρεσβείας λήψονται πέρας καὶ πρὸς τοῦ κυρίου σφῶν καὶ βασιλέως συμβαίεν Ῥωμαίοι βούλημα, ἀνάγκη τις ἔσται πάντως διὰ μάχης ἀνθρώποις χωρεῖν οἵτινες οὐ λίθοις ὡς λειμῶνες περιανθίζονται, οὐδ' οἰδαίνονται πρὸς ἦθος ἀγέρωχον μαργάρων σφαιρώμασι πρὸς φῶς διαγελώντων σελήνης, ἢ ταῖς ἐν θυάσοις μεθύουσι λίθαξιν, αἳ ὡς ἀλαζὼν ὄρνις ὁ Μηδικὸς πορφύρᾳ καὶ χρυσῷ περιχρώζονται, ἀλλ' Ἄρεως ὄντες τρόφιμοι θυμοῦ μὲν περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθραίνονται τοῖς τῶν λίθων ἐπίστιλβε ἀκτινώδεσιν, ἰδρῶτας δὲ θρομβοῦντες ἐν τῷ μογεῖν πανημέριον ὑπὲρ στιλπνότητα μαργάρων αὐτοῖς καλλωπίζονται. » Ἠριθμοῦν δὲ καὶ τὰ ὑπὲρ εἰρήνης αἰτούμενα χρήματα εἰς χρυσίου πεντήκοντα κεντηνάρια καθ' ἕκαστον χρόνον διδόμενα, πρὸς ἅπερ ὁ βασιλεὺς ἀπαυδῶν πρόσθεν ἐς τὸν ῥῆγα πέπομψε τὸν Φιλοκάλην Εὐμάθιον, ἔπαρχον ὄντα τῆς πόλεως. Οὗτος δὲ πλούτῳ ὑπὲρ τοὺς τότε κομῶν ἐκόντιος ὑπέδυ τὴν πρεσβευτήν. Ἀμέλει καὶ δεῖται τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν ἐπαρχικῶν παρασήμων ἐνδυθῆναι οἱ διαπρεσβεύσασθαι(45). Καὶ βασιλεὺς ἐφόδιον ὑπὲρ ἥτησε περιχρύσου οὕτῳ παρασχόμενος αἰκείοις ἀφωνίοις τὴν προκειμένην παρῆκε στείλασθαι. Ὅθεν ἐποφθεὶς καινός τις καὶ ἕξαλλος πρεσβευτὴς οὐ μόνον οὐδέν τι πορὰ τοὺς πρότερον πρέσβεις τετίμητο, ἀλλὰ καὶ γέλων

Ilier. Wolfii notæ.

(45) Alter sentire videtur legato datum esse viaticum ab imperatore, alter cum id de suo accepisse.

ὤφλε τῷ ἀήθει τοῦ περιβλήματος· Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς εἰρήνης ἕνεκα δοθησόμενα χρήματα εἰς δέκα πρὸς τοῖς ἓξ χρυσίου περιέστησαν κεντηνάρια, ὁ μὲν Φιλοκάλης τὴν τούτων ἀποστολὴν κατὰ Σικελίαν ἐπέμενε προσδοκῶν ἔνθα τῷ ῥηγὶ συνεγένετο, βασιλεὺς δὲ φάσκων ἀπορεῖν χρημάτων τάς τε [P. 308] χώρας ἐφορολόγει, τὸ καλούμενον εἰσπράττων Ἀλαμανικὸν, τότε καινισθὲν πρώτως, καὶ τὸ τῆς πόλεως ἐκκλησιάσας πλήρωμα, τό τε γερουσιάζον καὶ ὅσον τοῦ βήματος τρόφιμον καὶ ὅσον εἰς διαφόρους τέχνας καὶ ἐπιτηδεύματα μερίζεται, ἔρανον ἀπήτει γενέσθαι καὶ ἀπόδεσμά τι καταθέσθαι τῆς οὐσίας ἕκαστον. Ὡρῶν δὲ ὡς οὐδέν τι περαίνει, ἀλλ' εἰκῇ τὰ τοιαῦτα μέτειστι, κενολογῶν ἀτεχνῶς, καὶ τοὺς πλείους δὲ κραυγάσους καὶ στασιώδεις εὑρίσκων οἷα μηδαμῶς ἀνεκτὰ ἡγουμένους τὰ φορτικὰ ταῦτα καὶ ἀήθη ἐπιτάγματα, ὑπό τινων δὲ καὶ λογιστευόμενος ὡς τὰ κοινὰ καταπαθῶν καὶ τοῖς συγγενέσι τὰς ἐπαρχίας διανειμάμενος ἀχρείοις οὖσι πᾶσι καὶ ἀπεσθεσμένοις τοὺς λύχνους τοῦ σώματος, τῆς μὲν προθέσεως ταύτης μεθ' ὅλης συντονίας ἀπῆρε, μικροῦ μηδ' αὐτὸς εἶναι διατεινόμενος ὁ τὸ σκέμμα τότε εἰσενεγκάμενος, ἑτέραν δὲ τραπόμενος ᾐτεῖτο τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρέων ἀναθημάτων ὁπόσα ἐκτὸς τοῦ βήματος, μήτε μὴν πρὸς ὑποδοχὴν ἡτοίμασται τοῦ θείου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀποπηδησάντων δὲ πρὸς τοῦτο πολλῶν, καὶ εἰπόντων ὡς κοινοῦν ἐβούλει τὰ ἅγια, ἔγνω δεῖν τοῖς ἀλάλοις καὶ κωφοῖς τῶν βασιλέων ἐπιθέσθαι μνήμασι, μὴ δύνα τὸν ὑπερφθεγξόμενον ἔχουσιν. Ἐτυμῴρυχοῦντο οὖν τὰ μνήματα, ὡς τοῖς πώποτε Ῥωμαίων ἄρξασι, καὶ ὅσοις αἱ πράξεις περιδόξοι, τοὺς λαίνους περιλελεῖφθαι μόνον χιτῶνας, τὸ ψυχρὸν καὶ τελευταῖον κάλυμμα τοῦτο, παντὸς γεγυμνωμένους ἐπικοσμήματος τιμαλφοῦς. Ἴν' δ' ἂν οὐδ' ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου σορὸς ἀναφὴς καὶ ἀσκύλευτος, εἰ μὴ φῶρες φθάσαντες τὸ δόγμα τοῦ βασιλέως τὴν ἐπιτρέχουσαν διάχρυσον ἀγλαΐαν ἐκλοποφόρησαν. Ἀμέλει καὶ συναγηοχὼς ἀργύριον ἐντεῦθεν ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα κεντηνάρια καὶ μερίδα χρυσίου τινὸς ὡσεὶ βέβηλον ὕλην καθῆκεν εἰς τὸ χωνευτήριον. Δυσὶ δὲ τῶν ἐκ τῆς βασιλείου αὐλῆς τὴν τούτων ἐπαναθεὶς συλλογὴν εἶχεν ἀμφοτέρους μετὰ βραχὺ σύνδρομον τῇ πράξει τὴν ἐκβίωσιν εἰληφότας· ὁ μὲν γὰρ πυρετῷ λάθρᾳ διαφρυγεὶς ἀπελήλυθεν, ὁ δὲ ὑδέρῳ κατὰ τοὺς ἀσκοὺς οἰδηθεὶς ἀπεγίνετο.

aliquam stipis nomine conferret. Sed cum se nihil proficere ac frustra talibus rebus niti et inania verba fundere cerneret, plerisque etiam vociferantibus et tumultuantibus ob inusitata ista et iniqua tributa, nonnullis vero censoriam ei notam inurentibus, quod rem publicam per luxum perderet, inter cognatos provincias partitus, qui exstinctis oculis omnes essent inutiles, ab eo quidem instituto toto impetu resiliit, ac propemodum eam **632** postulationem a se profectam esse negavit; et aliam ingressus viam, aurea et argentea donaria, quæ extra sacrarium essent neque corpori et sanguini Christi suscipiendo servirent, postulavit. Ab ea quoque petitione multis abhorrentibus, quasi sacra profanaturus esset, surdo et muta imperatorum monumenta, quæ nullum advocatum habeant, invadenda esse censuit. Itaque sepulcra effodiuntur; nec ullis Romanorum imperatoribus, quantumvis ob res gestas claris, quidquam præter sanctas tunicas, frigidum et extremum illud propugnaculum, relinquitur, omni pretioso ornatu spoliatis. Ac ne magni quidem Constantini loculus intactus et inviolatus mansisset, nisi fures imperatoris decretum antevertissent et aurea illius ornamenta abstulissent. Unde cum ad septuaginta centenarios argenti et auri nonnihil corrasisset, conflari ea tanquam profanam materiam jussit. Ejus muneris ministri duo paulo post obierunt, alter ardenti febre, alter aqua intercute sublatus.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'.

IMPERII ALEXII COMNENI

LIBER II.

α'. Τὰ δ' ἐφεξῆς — ἀλλὰ τίς ἂν ἀξίως [P. 309] τὰς τοῦ Κυρίου λαλήσειε δυναστείας; ἢ τίς ἀκουστὰς ποιήσειε τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; Φθάνει τὴν ἀποστολὴν τῶν χρημάτων ὁ τοῦ ῥηγὸς Ἀλαμανίας θάνατος. Οὗ Ῥωμαίοις δὲ μόνον πολυέραστος οὗτος γεγένηται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἑσπερίοις μάλιστα τρισασπάσιος ἔθνεσιν, ὅτε τε πρὸς ἑαυτὸν ἐκεῖνος βίᾳ πλέον ἢ περ πειθοῖ ἐπεσπάσατο καὶ ὅτε μετελθεῖν μελέτην ἐτίθετο,

1. Sed quis Domini potentiam pro dignitate celebret aut laudes ejus divulget? Antequam pecunia mitteretur, Alemanniæ rex moritur, cujus obitus non Romanis duntaxat optatissimus, sed Occidentalibus etiam gentibus gratissimus fuit, tum iis quas vi magis quam benevolentia secum conjunxerat, tum iis quas invadere decreverat, semper sollicitus et omnium voluptatum contem-

ptor, ut monarchiam constitueret et circumjacentibus regnis omnibus dominaretur, Antonios et Augustos Cæsares subinde somnians, et ad eorum principatum cupiditatem extendens, et tantum non ut Alexander dictitans: et hæc et illa mea sunt, » pallidus et severus. Cum autem sero cibum caperet, et moneretur cavendum esse ne ea re valetudinem læderet, respondit homini privato quodvis tempus ad cibum **634** capiendum esse idoneum, id præsertim cui assueverit: regi vero tot curis distracto, si nomini suo respondere vellet, satis esse si vesperi curare corpus liceret Verum quod dixi, regis Alemanniæ mors cum omnibus aliis gentibus optata fuerit, tum Siculi ea tanto magis sunt exhilarati, quod insula capta gravissimis ab eo malis affecti fuerant, quæ vix satis describi possunt. Non enim tantum cædibus, rapinis, exiliis, cruciatibus intolerabilibus et morte gravioribus afflicti fuerant, sed multæ etiam urbes everæ, multa opportuna castella diruta erant. Meluebat etiam rebellionem eorum, et quo libertatis cupiditatem opprimeret, omnem fortunæ melioris spem, quam vel pecunia vel currus et equi vel munitæ urbes vel viri nobiles vel tuta castella suppeditare queunt, eis ademit. Dum autem futurum periculum tanquam jam urgens reformidat, et id quod nondum aderat propulsat, quorumdam insidiis est appetitus; quorum conatus cum **635** antevertisset, insidiatores non gladio punivit, sed variis modis miserabiliter excruciatos interfecit. Nam alium ferventi aqua excoctum in canistro pro missu ad suos remisit, alium in ingentem rogum conjecit, alium culeo insutum in fundum maris abjecit. Factionis vero principem et regem delectum graviori supplicio destinavit. Jussit enim coronam æneam fieri cum quatuor foraminibus, quam ejus capiti totidem magnis clavis affixit, atque ita hominem abire jussit his verbis: « Habes, homo, coronam quam venatus es. Nemo tibi invidet: fruere usque adeo desiderata re. » Is vero vertigine oborta humi prolapsus paulo post in miserabili illo diademate exspiravit. Capta Sicilia, una cum caeteris Irene Isaacii imperatoris filia captiva est abducta et desponsa notho fratri regis Alemanniæ Philippo, amisso priore conjuge, qui post obitum Tancredi patris Siciliæ imperarat.

ἀεὶ μεριμναις κατατοινόμενος καὶ πρὸς ἅπασαν ἀντίξους ὁρώμενος ἡδυπάθειαν, ὅπως μοναρχίαν περιβάλεῖται καὶ κύριος ἐσεῖται τῶν κύκλῳ δυναστειῶν, τοὺς Ἀντωνίους καὶ Αὐγούστους Καίσαρας τῷ διανοητικῷ φανταζόμενος, καὶ πρὸσ τὴν ἐκείνων ἀρχὴν ἐκτείνων τὴν ἔφεσιν, καὶ μικροῦ φθεγγόμενος κατ' Ἀλέξανδρον « Τὰ τῇδε καὶ τὰ τῇδε πάντα ἐμά, » ὠχρός τε καὶ σύννους ὁρώμενος, καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ τροφὴν προσιέμενος, καὶ πρὸς τοὺς εἰσάγοντας παραίνεσιν ὡς χρεὼν ἐκ τοῦ οὕτω σιτεῖσθαι καχεξίαν ὑποβλέπεσθαι σώματος, ἀποφαινόμενός τε καὶ γνωματεύων ἰδιώτῃ μὲν ἐπιτήδειον εἶναι πάντα καιρὸν εἰς ἔσθιασιν, καὶ μάλιστα ἢν εἰώθει τονθύεσθαι, βασιλεῖ δὲ πολυφρόντιδι [P. 310] μηδὲ βουλομένῳ τὴν κλῆσιν ψεύδεσθαι ἀγαπητὸν εἰ καὶ περὶ βουλὰς τὸν ἐνευκαιρήσει τῇ ἀνέσει τοῦ σώματος. Ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον, καὶ πᾶσι μὲν εὐκταῖος ἔθνεσιν ὁ τοῦ ῥηγὸς Ἀλαμανίας θάνατος ἐφάνη, Σικελοῖς δὲ καὶ μάλιστα ὡς οὐδέ τισιν ἄλλοις ἡ τελευτὴ τούτου ἀσπασιωτάτη γεγένηται, ὅτῳ καὶ τῆς νήσου ταύτης ἁλούσης πλείστοις ὑπ' αὐτοῦ κακοῖς προσεπάλαισαν, ἅπερ οὐδὲ ῥᾴδιον γραφῇ παραδοῦναι. Οὐ γὰρ μόνον ὑπήνεγκαν οὗτοι σφαγὰς καὶ χρημάτων ὑπέστησαν ἁρπαγὰς καὶ πατρίδος ἐδυστύχησαν ἔκπτωσιν καὶ κολάσεσιν ἀνυποίστοις καθυπεβλήθησαν, ὁπόσαι τοῦ ζῆν αἱρετώτερον τιθέασι τὸ θανεῖν, ἀλλὰ καὶ πόλεις Σικελαὶ πολλαὶ καθηρέθησαν καὶ φρούρια ἐπίκαιρα κατεσκάφησαν. Ἐδεδίει γὰρ τὴν ἐς τυραννίδα ἐπανάστασιν, καὶ ὡς μή ποτε Σικελοὶ τῆς ἐλευθερίας ἐρασθεῖεν προμηδούμενος πᾶσαν αὐτοῖς ἀφεῖλε πρόφασιν ἀπέκοψεν, ὅση τε ἐν χρήμασι καὶ ὅση, ἐν ἅρμασι καὶ ἵπποις τεθέαται, καὶ ὅση περιβόλοις πόλεων εὐτειχίστοις καὶ ἀνδράσιν εὐγενέσι καὶ ἐχυροῖς ἑρύμασιν ἐμπεριεκρότει. Πλὴν καὶ τὸ μέλλον δεινὸν ὡς ὥραι ὑφορώμενος καὶ μὴ παρὸν προαποκρουόμενος ἐπεβουλεύθη παρά τινων καὶ κρειττόνων τῆς ἐκείνων φανερὰς ἐπιθέσεως οὐ τῷ διὰ ξίφους θανάτῳ τοὺς ἀντιστάτας ἠμύνατο, ἀλλὰ πολυτρόπως πρότερον βασανίσας οἰκτρότατα οὕτω τοῦ ζῆν ἐστέρησεν· ὃν μὲν γὰρ διακεχαλακωὸς καχλάζοντι λέβητι καὶ θεὶς ἐπὶ κανοῦ καθάπερ σῖτον ἐκπέπομφε τοῖς οἰκείοις, ὃν δὲ ἠκοντικὼς εἰς πυρὰν ἀνακαεῖσαν ἐπταπλασίως, ὃν δὲ ἐνσακκεύσας καὶ τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης παραπέμψας ἐξέτριψε. Τὸν δέ γε πρωτουργὸν τοῦ σωστρέμματος καὶ πρὸς ἡγεμονίαν ἐπιλεγέντα βαρυτέρᾳ τιμωρίᾳ τῶν λοιπῶν ὑπεδίκασε· στέφος γὰρ ἐκ χαλκοῦ ἐπιτάξας γενέσθαι, ἐγκαρσίους ἔχον ὑπὲρ ἴσας τοῖς πέρασι, περιτίθησι τοῦτο τῷ ἀντάραντι χεῖρας ἐκείνῳ, ἔπειτα τέτρασι μεγίστοις ἔστορσιν ἐς τὸ διαμπερὲς διαΰεδλημένοις τῇ κεφαλῇ ἐνερείσας τὸ διάδημα οὕτω διαφῆκε βαδίζειν, « Ἔχεις, » εἰπών, « ὃν ἐδίωκες, ἄνθρωπε, στέφανον· φθόνος οὐδείς, ἀπόλαυε τοῦ ἐφετοῦ σοι λίαν καὶ περισπουδάστου χρήματος. » Ὁ δὲ σκοτοδίνῃ πληγεὶς καὶ πρηνὴς πεσὼν μετὰ βραχὺ ἐτεθνήκει, τῷ οἰκτῷ ἐκείνῳ ἐναποῤῥήξας στεφανώματι τὴν ψυχήν. Κατὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Σικελίας ἀπήχθη μεθ' ἑτέρων αἰχμαλώτου καὶ ἡ θυγάτηρ Ἰσαακίου τοῦ αὐτοκράτορος, ἧς ἡ κλῆσις Εἰρήνη, καὶ προσαρμόζεται Φιλίππῳ τῷ τοῦ ῥηγὸς Ἀλαμανίας ἀδελφῷ, ἐκ πορνικῶν φυέντι σπερμάτων, ἀποβαλοῦσα κῦτη θανάτῳ τὸν ἐκ παρθενίας καὶ πρώτερον σύνευνον, ὃς καὶ ἐτυράννησε Σικελίας μετὰ μόρον τοῦ τεκόντος αὐτὸν Ταγκρέ.

636 Cæterum hoc quoque malo maximo, a quo omnes provinciæ Romanæ pessima quæque timebant, divinitus sublato aliud infortunium e mari exstitit. Nam Genuensis quidam nomine Caphurea,

Ἀλλ' ἐκποδὼν καὶ τοῦδε τοῦ κακοῦ θεόθεν γεγενημένου, μεγίστου τε ὄντος καὶ ὑφ' οὗ πᾶσα ἡ Ῥωμαίων ἐκκραδόκει τὰ δεινότατα πείσεσθαι, ἕτερον ὑπεκύμανε κυνοβλωδὲς καθ' ἅλα κακόν. Γενουίτης

γάρ τις Καφούρης τοὔνομα, νῆας δικρότους καὶ τρικρότους πηξάμενος καὶ πλοίοις στρογγύλοις φραξάμενος, τὰς παραθαλαττίους ἔκειρε πόλεις καὶ τὰς νήσους ἐπιὼν [311] ἐτίθει κακῶς αἳ κατὰ τὸ Αἰγαῖον ἀνίσχουσι πέλαγος. Ἀλλὰ καὶ τῷ Ἀτραμυτίῳ προσβολὴν λείαν ἐκεῖθεν ἤλασε καὶ συνέλεξε πλοῦτον οὐσταθμητόν. Ὡς δὲ ῥέγκοντες βαθέως ἐξανέθορον ὀψέ ποτε καὶ ἀνέγνωψαν βράδιον οἷς ἐξῆν τὰ τοιαῦτα σκέπτεσθαι, στέλλυται κατὰ τοῦ Καφούρη μετὰ τριάκοντα νηῶν ὁ Στείρωνης Ἰωάννης, πειρατὴς μὲν ποτε γεγονὼς καὶ πειρατῶν ὁ χείριστος ἐκ Καλαβρίας ὁρμώμενος, Ἰσαακίῳ δὲ τῷ βασιλεῖ προσρυεὶς ἐπὶ μεγίστοις φιλοτιμήμασι καὶ Ῥωμαίους πλειστάκις ὠφεληκὼς ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν ἀεθλεύμασιν. Ἐξιὼν οὖν κατὰ τοῦ Καφούρη κακοδαιμονεῖ παρὰ δόξαν· ἔχων γὰρ διὰ μελέτης κατασοφίσασθαι τὸν ἀντίπαλον, πλείω προβεβλημένον ἰσχύν, ὑπ' ἐκείνου καταναυμαχεῖται, πεπονθὼς ὅ δράσειν ἐκεῖνον ἐνενόει διὰ παντός. Ταῖς γὰρ Ῥωμαϊκαῖς ναυσὶ περὶ Σηστὸν σαλευούσαις λαθρηδὸν ἐπιστὰς ὁ Καφούρης, ὡς εὗρε περὶ μεσημβρίαν κατὰ τὸν Σιγὸν ποταμὸν κεκενωμένας τοῦ ναυτικοῦ, ἁπαξαπάσας μετὰ τῶν ὅπλων καὶ ὧν εἶχον ἔνδοθι βιωσίμων αἱρεῖ. Ἐκ δὲ τούτου τὰς νήσους ἀδεῶς ἐπιὼν καὶ χωρία τὰ πάραλα ληΐζόμενος φόρους ἐπέτασσε καὶ συνέλεγεν ὡς ἠβούλετο. Βασιλεὺς τοίνυν ἐξηπορημένως ἐπὶ τούτοις δεῖν ἔγνω σπείσασθαι τῷ πειρατῇ. Ἀμέλει καὶ στείλας τινας τῶν συνήθων ἐκείνῳ Γενουϊτῶν (πολλάκις γὰρ κατ' ἐμπορίαν ὧδε κατήχθη ἐς τὸ Βυζάντιον· καὶ ὅ δέδρακεν, ἐς χρήματα ζημιωθεὶς παρὰ τοῦ τότε δουκὸς τοῦ στόλου Μιχαήλ τοῦ Στρυφνοῦ εἰργάσατο) ἀνεκίνει μὲν καὶ λόγους περὶ σπονδῶν, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, τριήρεις ἄλλας καταρτισάμενος καὶ ταύτας αὖθις τῷ Στειριόνῃ παραδούς. Ὡς δὲ συνέβησαν, ὁ μὲν βασιλεὺς ἓξ κεντηνάρια χρυσίου στεῖλαι τῷ Καφούρῃ καὶ χώραν ἀποδάσασθαι οἱ Ῥωμαϊκὴν ὑπταπλασίους ἔχουσαν τρέφειν ὁμογενεῖς ἐκείνῳ ὁπλίτας, ὁ δὲ ὑπείκειν τῷ βασιλεῖ, ἀπροσδόκητος ὁ Στειριόνης μετὰ τῆς ἑπομένης αὐτῷ Πισσαϊκῆς δυνάμεως, ἔτι οὔπω τῆς εἰρήνης ἀμφιπαλοῦς, καὶ μάχην συνάψας, αὐτόν τε τὸν Καφούρην ἑλὼν ἀναιρεῖ καὶ τὰς ἐκείνου νῆας πλὴν τεττάρων αἱρεῖ· αὗται δὲ τὸν ἐκείνου ἦγον ἀνεψιόν.

A biremibus et triremibus fabricatis, rotundis etiam navibus instructus, maritimas urbes et insulas Ægæi maris vexavit. Sed et Adramytio acta praeda immensis opibus est potitus. Ut vero iis quibus talia curae esse debebant tandem veternus excussus est, Joannes Stiriones cum triginta navibus contra illum mittitur. Fuerat is Stiriones pirata saevissimus, e Calabria oriundus ; sed ab imperatore Isaacio maximis muneribus ascitus Romanis saepissime in navalibus bellis commodarat. Is contra Caphurem profectus praeter exspectationem adversa fortuna utitur : nam cum viribus adversario inferior illum arte superare contenderet, ab eo victus est, id perpessus quod perpetuo facere destinarat. Caphures etiam Romanas naves circa Sestum clam adortus, cum sub meridiem ad Sigum flumen classiariis vacuas reperisset, universas cum armis et commeatu capit. Ex eo insulis et locis **637** maritimis, quæ impune passim populabatur, tributa pro sua libidine imperabat et exigebat. Quare imperator inops consilii pacem cum pirata faciendam censuit ; et quibusdam Genuensibus illi familiaribus ad eum missis (saepe enim negotiandi gratia Byzantium appulerat, et quod faciebat, ea de causa faciebat quod a Michaele Stryphno classis praefecto pecunia multatus fuerat), quamvis verba de pace faceret, nihilominus etiam ad bellum se parabat, aliis triremibus comparatis et rursus Stirioni traditis. Sed ut inter eos convenit, et imperator se ei sex auri centenarios missurum et Romanum agrum assignaturum, qui septuplo plures milites posset alere quam ipse haberet, illic contra se imperatori dicto audientem fore est pollicitus. Stiriones cum suis, Pisanis copiis, pace adhuc ambigua, ex improviso Caphurem adoritur commissaque pugna captum occidit, et ejus navibus, quatuor exceptis, potitur, in quibus consobrinus ejus erat.

β'. Ἀλλὰ καὶ τῶνδε τῶν κακῶν ἐκποδὼν γενομένων ὁ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἐπεγείρεται τάραχος, ὃς τὰ κατὰ τὸν βασιλέα ἤσχυνέ τε τὰ περὶ μέγιστα καὶ ἐφ' ἱκανὸν διεκύκησε. Μέλλων δὲ τὰ περὶ τούτων διεξιέναι, ὡς εἰς ἀρχὴν τὸν λόγον ἀνάγειν πειράσομαι σαφηνείας ἕνεκα τῶν ῥηθησομένων. Βασιλεὺς Ἀλέξιος, ὥς μοι ἄνωθεν ἀμυδρῶς λέλεκται, οὐκ εἰρηνικὸς ὤπτο τοῖς πλείστοις πρὸ τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ λίαν πολεμικὸς, ὅθεν ἐν ἐλπίσιν ἔκειτο πᾶσιν ὡς οὐ μόνον τοῖς ἐχθροῖς Ῥωμαίων τὴν λόγχην ἀνατενεῖ βασιλεύσας, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἀρχομένοις αὐτοῖς ἐσεῖται παντελῶς μέτριος. Ἄρξας δ' οὖν ἱεροῖς ὤπτο πανταπάσι, καὶ πάντας τοῖς καθ' αὐτὸν εἰκαιομύθους ἀπέδειξε πράγμασιν. Ἵν' οὖν τὰ πλείω παραγκωνίσωμαι, μή πως τὰ πλείω καταγορεύων ἀλῶ καὶ εἰς ψόγον τὴν ἱστορίαν διατιθέμενος, ἄρξας [P. 312] εὐθὺς ἀνεκήρυξε μὴ χρημάτων ὠνίους τὰς ἀρχὰς ἀνατίθεσθαι, ἀλλ' ἀριστίνδην καὶ δῶρον αὐτὰς βραβεύεσθαι. Καὶ

2. His quoque malis amotis Palatinæ turbæ oriuntur, quæ imperatorem et probro et diuturnis molestiis affecerunt. Qua de re dicturo mihi ad principium est recurrendum, ut narratio fiat apertior. **638** Imperator Alexius, ut supra innui, antequam rerum potiretur, a plerisque non pacificus sed admodum bellicosus habebatur. Unde omnes augurabantur cum non modo Romanorum hostes bello petiturum, sed nec in subditos omnino clementem futurum. Verum plane contrarium evenit, decepta omnium opinione ; et ut pleraque omittam, ne vituperationem potius quam historiam scribere videar, initio principatus proclamari jussit se magistratus non venditurum, sed delectu ex optimis habito gratuito mandaturum. Atque id consilium liberale et praeclarum erat, et optimæ gubernationis firmissimum fundamentum. Neque quisquam est nostro tempore, qui id exemplum vel

imitatione consequi vel accedere propius possit. Verum ejus cognati, omnes avari homines, et crebris imperatorum mutationibus nihil aliud odoreti nisi furori, rapere, publica tributa depeculari et cumulare divitias, si ab aliquibus ut apud imperatorem gratiosi adibantur, eos spoliabant et coactam pecuniam in suam rem convertebant; quæ tanta erat ut privatorum hominum conditionem superaret. **639** Unde cum aliis in rebus ita peccatum est ut in nullo alio imperio, tum Romana res publica funditus interiit, et magistratus pejus quam prius venales exstiterunt. Cuivis licebat provinciæ et summum apud Romanos dignitatis gradum consequi. Ita factum ut non modo triviales et circumforanei homines nummularii et institores, sed Scythæ etiam et Syri excusso veterum dominorum jugo Augusti crearentur. Harum rerum omnium, ut dictum est primaria causa fuit imperatoris facilitas, ne levitas dicam, et ingenium imperio ineptum. Eo accedebat familiarium ejus ingluvies et quorundam inexplebilis avaritia. Itaque mulieribus et cognatis ejus res publica ludibrio erat. Ipse vero quid rerum gereretur, non magis norat quam qui in extrema Thule habitant. Hinc et ipse gubernator pessime apud omnes audiebat, et proretæ ac nautæ omnes ab eo delecti atrocissimis diris devovebantur. Imperatrix vero, quæ eas res **640** non ferendas duceret (neque enim diligentiam et avaritiam ejus latere poterant), non diu sibi quiescendum rata, aut magistratus ex edicto imperatoris non nundinandos aut collectam pecuniam in fiscum esse referendam censuit. Ac principio ejus instituti ministrum deligit Mesopotamitanum Constantinum, cujus apud Isaacium summam fuisse auctoritatem diximus. Deinde cum marito, cui et ante principatum invisus et post eum quoque parum gratus erat, quod plurima in Romana re publica novasset et labefactasset et conturbare omnia non desitisset, reconciliat. Igitur summa rerum denuo ad illum devoluta cæterorum auctoritas elanguit, et lumen potentiæ cognatorum imperatoris est obscuratum. Qui vero dudum ab imperatore pro nihilo putabatur, tum omnia poterat, et unus erat instar omnium, unus omnia recte statuere, unus omnium moribus se accommodare, omnia omnibus pro dignitate posse tribuere putabatur, et ab imperatoris latere nunquam discedebat. Eam inexpectatam mutationem cum alii, **641** qui priori potentia excideranl et ut pyrilampides orto sole splendere desierant, ægre tulerunt, tum imperatricis cognatis Andronico Contostephano, cui Irene illius filia nupta erat, et fratri ejus Camatero Basilio pene ilia rumpebantur. Proinde omisso Constantino, qui ut lapillus contra ipsos conjectus erat, totum cursum contra dominam, quæ eum conjecerat, intenderunt, et hilum sunt evomuerunt, ultionis occasionem quærentes. E post diuturnam deliberationem et summam cautionem imperatorem adeunt in Occi-

Ἦν ὄντως τὸ τοιοῦτον ἐννόημα ἐλευθέριόν τε ἄγαν καὶ ἀξιάγαστον, καὶ κρῆπις χρηστῆς βασιλείας καὶ ὑποβάθρα καὶ θέμεθλος· οὐδ' ἂν ἐπαλλήλιζειν τις ἔλοιτο, οὐκ ἂν ποτε οὐδ' ἐγγὺς ἀφίκοιτο παραδείγματι ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἡμερῶν. Ἀλλ' οἱ τῷ βασιλεῖ προσήκοντες κερδοσυλλέκται πάντες τυγχάνοντες καὶ ταῖς συχναῖς μεταθέσεσι τῶν ἀρχόντων μηδὲν ἕτερον περιτταυδάζειν δεδιδαγμένοι ὅτι μὴ κλέψαι καὶ διαρπάσαι καὶ τὰς δημοσίους εἰσπράξεις ὀφελέσθαι καὶ περιβαλέσθαι πλούτων βαθέων, τούς τι προσιόντας σφίσιν ὅτου ἐνέτυχεν ὡς ἰσχύουσι παρὰ βασιλεῖ ἐλκίζοντο, καὶ τὰ ξυλλεγόμενα ἰδιοῦντο χρήματα, ἀθρὰ ὄντα καὶ τύχην ἰδιωτικὴν ὑπερβαίνοντα. Διὰ δὴ ταῦτα τά τε ἄλλα ἡμαρτήθη ὡς οὔ ποτε κατ' ἄλλην ἀρχήν, καὶ παντάπασι τὰ Ῥωμαίων διέφθαρται πράγματα, καὶ αἱ ἀρχαὶ χειρόνως καὶ οὐχ ὡς πρότερον τοῖς πρίασθαι θέλουσι προὔκειντο. Ἴλη οὖν τοῦ βουλομένου παντὸς χώρας ἀρχὴν ἀναζώσασθαι καὶ τοῦ μεγίστου παρὰ Ῥωμαίοις τυχεῖν ἀξιώματος. Οὐ μόνον τοίνυν οἱ ἐν τριόδοις καὶ ἀγοραῖς καὶ κολλυβισταὶ καὶ πράκται τῶν θρόνων σεβαστοὶ ἐτιμήθησαν, ἀλλὰ καὶ Σκύθαι καὶ Σύροι θύειν ἀργυρίων ἤρξαντο τὸ σεβάζεσθαι, τοῖς πρὶν ὑπηρετεῖσθαι δεσπόταις ἡβουκότες. Τούτων δὲ πάντων αἰτία τις ἦν, ὡς εἴρηται, πρωτουργὸς ἡ τῶν βασιλικῶν φρενῶν ἐλαφρία καὶ τὸ πρὸς δικαίωσιν τῶν πραγμάτων ἀπροσφυές, οὐκ ἔλαττον δὲ καὶ ἡ λιχνεία τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τὸ πρὸς συλλογὴν χρημάτων ἄπληστόν τινων καὶ ἀκόρεστον, ὅθεν ὑπὸ τῆς γυναικωνίτιδος, καὶ ὅσοι τῶν ἐξ ἀνδρῶν αὐτῷ προσφκείωντο, διεπεττεύετο τὰ κοινά. Τοσοῦτον δ' ἀπεῖχε τοῦ εἰδέναι τὰ δρώμενα, ἐς ὅσον καὶ Ῥωμαίων ἀποσχοινίζονται οἱ τῆς θούλης οἰκοῦντες τὰ ἔσχατα. Οἰκοῦν αὐτός τε ὁ τῆς ἀρχῆς πηδαλιοῦχος κακῶς ἤκουε παρὰ πάντων, καὶ τὸ ἐς πρωρεῖς καὶ νηῖτας ὑπ' ἐκείνου ταχθὲν παλαιναιοτάταις ἀραῖς ὑπεβάλλετο· Ἡ τοίνυν βασιλὶς οὐκ ἀνασχετὸν τὸ γινόμενον οὕτω κρίνουσα, ὅτι μηδὲ διαλῦσαι οἷόν τε ἦν τὸ ταύτης ἐρευνητικὸν καὶ ἐρασιχρήματον, ἔγνω μὴ ἐπὶ μακρὸν ἐθελοντὶ ἀτρεμεῖν, ἀλλ' ἢ κατὰ τοὐπίταγμα τοῦ ταύτης ἀνδρὸς τὰς' προβλήσεις γίνεσθαι ἀπράτους ἢ γοῦν τὴν βασίλειον γάζαν στέγειν τὰ ξυλλεγόμενα. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα εἰς ὑπουργὸν ἡ βασιλὶς ἐπέταξεν ἑαυτῇ τὸν Μεσοποταμίτην Κωνσταντῖνον· ἦν δ' οὗτος ὁ παρ' Ἰσαακίῳ τῷ Ἀγγέλῳ τὰ μέγιστα δυνηθείς, καθὼς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου λόγοις εἰρήκειμεν· ἔπειτα δὲ τῷ ἀνδρὶ καταλλάττει, ὅπως πρὸ τῆς ἀρχῆς εἰς αὐτὸν ἔχοντι καὶ μετὰ τὴν τοῦ κράτους ἔτι ἀποστρεφομένῳ τοῦτον ἀνάξωσιν, ὅτι τε πολλὰ τῶν καθεστώτων πραγμάτων Ῥωμαίοις κεκίνηκε τοῦ στασίμου, καὶ ὅτι ξυγκυκῶν κατὰ πρόσθεν καὶ συνταράσσων τὰ σύμπαντα οὐδαμῶς ἔληγεν. Ὡς οὖν ἡ τῶν κοινῶν διοίκησις [P. 313] πάλιν πρὸς τὸν Μεσοποταμίτην μετανεύκει, ἔσθεστο ἡ τῶν ἄλλων ἰσχύς, ἠμαύρωτο δὲ τῶν τῷ βασιλεῖ προσκολλωμένων τῆς δυναστείας τὸ φῶς, καὶ ὁ πρώην παρὰ τῷ κρατοῦντι ἀπόβλητος ἀξιάβλητος τηνικαῦτα ἐκρίνετο, κἄρας ἂν Ἀμαλθείας ὤρετο παρ' ἐκείνῳ καὶ πολυμιγὴς κρατὴρ ἀγαθῶν ἢ τὸ παρὰ τῷ Ἰὼβ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ, καὶ πᾶσι πάντα προσφῳῶς καὶ

καταλλήλως εἰδὼς γίνεσθαι, φῶς μὲν ὀφθαλμοῖς (46) ἀναπεπταμένοις, ἀὴρ δ' εἰσκεχυμένος ῥισὶ ζωογόνος, τὸ τοῦ Περόζου ἄντικρυς μάργαρον, ἀεὶ πρὸς τοῖς ὠσὶ τοῦ βασιλέως ἀπαιωρούμενον καὶ τῆς ὅλης ἀντάξιον ἀρχῆς κρινόμενον, εἴτε μὴν Ἀρτέμων ὁ περιφόρητος καὶ Ἄργος ὁ πολυόμματος καὶ ὁ ἑκατόγχειρ Βριάρεως. Τὸ δὲ δὴ παράλογον οὕτωσὶ συμπίσον βαρέως μὲν καὶ ἄλλοι ἤνεγκαν, ὁπόσοι τῆς πρυτέρας ἰσχύος ἐξέπιπτον ἢ γοῦν κατὰ πυγολαμπίδας ἡμέρωντο μειδιάσεις ἡμέρας· οἱ δ' ἐξ αἵματος τῆς δεσποίνης Ἀνδρόνικός τε ὁ Κοντοστέφανος, ὃς Εἰρήνῃ τῇ ταύτης θυγατρὶ συνηυνάζετο, καὶ ὁ ταύτης ὁμαίμων ὁ Καματηρὸς Βασίλειος μικροῦ τῷ γενομένῳ καὶ ἀπεπνίγησαν. Ἀφέντες οὖν τῷ τέως τὴν κατ' αὐτῶν βλησθεῖσαν καὶ εἰς πρόσκομμα κειμένην λίθακα, τὸν Μεσοποταμίτην φημὶ Κωνταντῖνον, ἐπὶ τὴν ἀφιεῖσαν δέσποιναν ὅλον τὸν θρόμον συνέτειναν καὶ τὸν χόλον ἐμιμέκεσαν, ζητοῦντες ἐν καιροῖς τὴν ὄρεξιν τῆς ἀντιλυπήσεως. Μετὰ γοῦν ἱκανωτάτην σκέψιν τοῦ ποιητέου καὶ μεθ' ὅσην τῆς ἐπιβουλῆς προμήθειάν τε καὶ προβούλευσιν πρασίασι βασιλεῖ πρὸς τὰ ἑσπέρια μέρη ἀπαίροντι. Ἰδίᾳ δὲ τούτῳ ἐντυχόντες ἔφησαν, « Εἰ καὶ ἡ φύσις οἶδε τὸ συγγενὲς τιμιώτερον καὶ πρὸς ἀγάπησιν ἐπιτηδειότερον, ἀλλ' αὐτοὶ φιλοβασιλεῖς μᾶλλον καὶ φιλαλήθειαι πλέον ἢ φιλεμφρόσυναι καὶ εἶναι καὶ ἀκούειν βουλόμεθα. Σοῦ μὲν γὰρ μηδέν τι ἀπευκταῖον ἐξ ἀνθρωπίνης χειρὸς πεπονθότος τὸ κοινὸν τοῦτο πάντων ἀνθρώπων σωτήριόν ἐστι, τὸ τὴν βασιλείαν σώζεσθαι, καὶ ἴδιον ἀγαθὸν ἡμῖν ποιούμεθα· εἰ δ' ἐπί σοί τι ξυμβαίη τῶν ἀθικτήτων, κοινῇ συναναπραπέντες καὶ συμφορὰς ἰδίας προσεπιμαζόμεθα, φροιδῶν ἁπάντων γεγενημένων ἅπερ ἀναδούμεθα σοῦ βασιλεύοντος. » Οὕτω φρονιμασάμενοι, καὶ δεξιῶς χορδολογήσαντες τὸ τοῦ λόγου βάρβιτον, ἐπήνεγκαν τὸν κολοφῶνα τῆς ὑποβύσεως οἷόν τι μέλημα ἐξιστῶν τὸν βασιλέα φρενὸς καὶ μεταφέρον εἰς μανιώδη ἀλλοίωσιν, ὡς οὐδ' Ἀλεξάνδρου πάλαι πρὸς ὅπλισιν τὰ Τιμοθέου ἐνεθέζον κρούματα. Φασὶ γὰρ ὡς « Ἡ σὴ ἄλοχος, δέσποτα, ἐς πράξεις μυσαρωτάτας ἀνακεκαλυμμένῃ χορεῖ κεφαλῇ, καὶ σὲ τὸν εὐνέτην εἰς τὴν κοίτην ὡς μαγλὰς ἀδικοῦσα διαβάλλειν μὴ καὶ νεωτέροις ἐγχειρήσειε πράγμασι μικρῷ ὕστερον· ᾧ γὰρ λυσχνεύουσα καὶ ἀναίδην συγκατακλινομένῃ γέγηθε, τοῦτον εἰκὸς καὶ ἄρχειν αὐτὴν αἱρεῖσθαι, καὶ τὴν πᾶσαν πρὸς τοῦτο συντείνειν πρόθεσιν. Δεῖ τοίνυν αὐτὴν μὲν ἀνακοπῆναι τοῦ πάντα δύνασθαι καὶ πλούτῳ περιῤῥεῖσθαι πολλῷ, τὸν δι' ἐραστὴν αὐτῆς, ὃν αὐτὸς μὲν ἐς παῖδας ἐνέγραψας, ἡ δὲ ἀθεμίτως ἑαυτῇ πεποίηκεν ἐπιβήτορα, ἐκποδὼν γενέσθαι ἀνυπερθέτως καὶ μάλα [P. 314] αὐτίκα, ὡς μηκίστου τοιοῦτόν τι ξυμπεραίνηται μίασμα. Τὰ δ' εἰς τὴν ἄδικον σύζυγον γενησόμενα χρεὼν ἀναβεβλῆσθαι κατὰ καιρὸν καθ' ὃν σὺν Θεῷ ἀνύσας τὴν προκειμένην εἰς τὴν Κωνσταντίνου αὖθις ἐπαναλύσεις. » Ταῦθ' οἱ μὲν εἰπόντες καὶ ὑποβέμενοι ἀνδρῶν ἠκηκόεισαν βέλτιστοι καὶ χρῖμάτι σπάνιον ὑμοῦ καὶ ἀσπάσιον· ὁ δὲ βασιλεὺς μέγ' ὀχθήσας ὅτι τῶν πρὸς τὸν Βατάτζην εὐποιῶν ταύτην ἀνείληφεν ἀμοιβήν, σττίλας αὐθὶς

A dentem abiturum, et hujusmodi orationem habent : « Etsi natura fert ut cognatis major charitas et honos tribuatur, non tamen ii sumus qui imperatorem et Alexium plus diligamus quam Euphrosynam. Nam si is ab humana manu inviolatus permanserit, imperium esse salvum, cum publice omnibus salutare tum privatim nobis est conducibile. Sin le casus aliquis inopinatus oppresserit, nos in communi omnium naufragio 642 etiam privatim periclitabimur, jactura earum rerum omnium facta quas te imperatore tenemus » Hac insinuatione usi argumenti summam subjecerunt. et imperatorem velut in furorem impulerunt, eumque multo majorem quam Timothei modulum Alexan-

B drum. « Aiunt conjugem tuam, domine, citra ullam verecundiam in turpissima facinora delabi, et adulteriis thalamum tuum inquinare Quare veremur ne paulo post novis rebus studeat. Nam cum quo impudenter concumbit et suas voluptates explet, eum probabile est eam etiam ad imperium evectum velle et in eam rem omnes suas nervos intendere. Est igitur potentia mulieris et opulentia restringenda : amator vero ejus, quem tute adoptasti, illa vero incesto concubitu sibi junxit, sine ulla mora statim e medio tollendus, ne posthac simile piaculum admittatur. Caterum iniqua conjugis poena in id tempus differenda est, quo, Deo fortunante, ab instituto itinere Cpolim reverteris. » Hæc cum dixissent et monuissent, viri omnium optimi sunt judicati, quales et pauci in-

C veniantur et summo honore afficiendi sint. Imperator vero graviter indignatus talem sibi pro summis meritis referri gratiam, Batatzen 643 statim per satellitem nomine Bastralitem occidendum curat, qui adhuc in Bithyniæ partibus agebat, Alexio Celice adhuc rebellante. Bastralita vero illuc profectus cum, ut arcani aliquid ab imperatore nuntiaturus, longius a castris abducit, et stricto ense cum ipse in eum irruit, tum ii qui ad eadem subornati erant ejus ministri, membratim adolescentem tanquam pecudem dissecuerunt. Id factum et crudele spectaculum totus exercitus ægre tulit. Bastralita vero caput ejus capsulæ impositum celeriter ad imperatorem pertulit. Is cum in id ante pedes suos projectum calcibus insiliisset ac diu

D contemplatus esset, sermonem habuit quem historiæ inseri non decet.

Hier. Wolfii notæ.

(46) Εἰδὼς γενέσθαι, φῶς μὲν ὀφθαλμοῖς. Si cui delicia placent, is fruatur : *Qui scirel omnia fieri oculis, clara lux oculis, spiritus vitalis, qui per aures attrahitur, plane Perozi margarita, semper imperatoris auribus appensa, tanti pretii habita quanti universum imperium, aut potius velum versatile, et Argus multioculus, et centimanus Briareus*, etc.

τῶν θαρυφόρων ἕνα, ᾧ ἐπίκλησις Βαστραλίτης, τίθησιν ἐξ ἀνθρώπων. Ὁ μὲν γὰρ τοῖς περὶ Βιθυνίαν διέτριβε μέρεσιν, ἔτι ἀντιστατοῦντος Ἀλεξίου τοῦ Κλικος· ὁ δὲ Βαστραλίτης ἀφικόμενος καὶ τούτων τοῦ στρατοπέδου ἀπαγαγών, ὡς ἂν οὕτω μηδενὸς αἴσντος ἀπαγγελεῖ τὰ βασιλέως ἐντάλματα ἅπερ εἰς ἐκεῖνον ἦκει φέρων ἀπόῤῥητα, κὐτός τε τὸ ξίφος ἐσπάσατο καὶ οἱ τῶν ἐκείνου πρὸς φονουργίαν προητοιμάσθησαν, καὶ ἦν ὁ μεῖραξ ἐντεῦθεν ὡς βύσκημα διαμελιζόμενον. Καὶ τὸ μὲν ἔργον τοῦτο βαρέως καὶ δυσφόρως ἅπας ἤνεγκεν ὁ στρατὸς, ὁπόσοις τὸ πραχθὲν ἐν ὀφθαλμοῖς προὔκειτο· ὁ δὲ Βαστραλίτης περιδίῳ τὴν τοῦ Βατάτζη κεφαλὴν ἐνδέμενος εὔξωνος ἐπανῆκεν ἐς βασιλέα. Καὶ οὗτος τῷ κρανίῳ πρὸ τῶν ποδῶν ῥιφέντι λὰξ ἐναλλόμενος, καὶ ἱκανῶς αὐτῷ ἐμβλέπων, προσλαλιάν τινα διεξῄει μηδαμῶς ἱστορίᾳ δοθῆναι πρέπουσαν.

3. Deinde institutum iter persequens Cypsella abiit, ut Thraciis urbibus opem ferret, quas Blachi et Scythæ populabantur, et Chrysum etiam comprehenderet, aut saltem excursiones ejus prohiberet, quas clam in Serranum agrum faciebat. Erat is Chrysus genere Blachus, 644 parvæ staturæ homo, qui in Petri et Asanis defectionem a Romanis non consenserat, ac potius fœdere cum Romanis icto cum suis quingentis militibus arma eis inferebat. Sed non multo post captus ut ad populares suos inclinans, quod perpetuo progrederetur et principatum sibi parare niteretur, in custodium datur. Deinde solutus et ad Strummizam lucendam missus imperatoris spem fefellit, eoque oppido sibi vindicato finitimos Romanos graviter afflixit. Contra eum igitur profectus imperator, et justo exercitu Cypsella convocato, paulo post domum redire cupit. Ita et exercitus frustra eo convenit, et ipse frustra cum expeditionem suscepit; eoque statu Occidentis relicto qui prius fuerat, ne duos quidem menses foris commoratus Byzantium rediit, et in palatio Aphamiano diversatus inde in Philopatium transiit. Imperatrix vero Euphrosyne cum animo suo reputans utapud maritum delata esset, eumque metuens, miserabili gestu manus ad omnes extendebat, obtestans eos quibus fidebat imperator, ut sui patrocinium susciperent suamque causam pro virili defenderent: periculum 645 enim esse non modo ne per ignominiam palatio ejiceretur, sed etiam ne occideretur. Itaque plerique ejus miserti partim suadere imperatori ut crimina uxori objecta ne ligeret, et delatores ejus criminari ut morosos, mendaces et calumniatores; partim monere ut quod decrevisset summo studio exsequeretur, ne postmodum argui posset eam recepisse quam hodie pro adultera repudiasset, et ipse suum dedecus per totum orbem terrarum divulgaret, iis animantibus similis, quæ cornua vibrarent, sed non ferirent eos a quibus femellas suas iniri viderent. Post hæc Blachernium palatium ingressus non statim suum iram declaravit, sed uxorem suæ mensæ adhibuit, quamvis tum quoque perturbationem animi tetrico vultu et averso aspectu præ se tulit; et ira æstuans, quam tamen subinde reprimebat, non amplius ejus

γ'. Καὶ βασιλεὺς μετὰ τοῦτο τῆς προκειμένης ἐχόμενος ἄπεισι πρὸς τὰ Κύψελλα, σωτήριόν τι ταῖς Θρᾳκίαις πόλεσιν ἐργασόμενος, ἃς οἱ Βλάχοι καὶ Σκύθαι κακῶς ἐτίθεσαν, ἔπειτα δὲ συλλαβεῖν τὸν Χρύσον προθέμενος ἢ γοῦν ἀνακόψαι τῶν ἐκδρομῶν ἃς ἐποίει λαθραίως τὰ περὶ τὰς Σέρβας χειρῶν χωρία. Ἦν δ' ὁ Χρύσος οὗτος Βλάχος τὸ γένος, τὴν ἡλικίαν συνεστολμένος (47) μὴ συμφρονήσας μὲν ἀφισταμένοις Ῥωμαίων Πέτρῳ καὶ τῷ Ἀσάν, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον κατ' αὐτῶν ἁράμενος ὅπλα μεθ' ὧν εἶχε πεντακοσίων ὁμογενῶν, καὶ Ῥωμαίων γεγονὼς ἔνσπονδος. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἄλους ὡς ἑέπων πρὸς τὸ ὁμόφυλον, τῷ πρόσω βαίνων διὰ παντὸς καὶ ὑποστολὴν ἑαυτῷ μηχανώμενος, φρουρᾷ παραδίδοται. Εἶτα ἀνεθεὶς καὶ στελεὶς ἐπὶ τῷ φρουρῆσαι τὴν Στρούμμιτζαν τὸν μὲν ἐκεῖσε πεπομφότα βασιλέα τῶν ἐλπίδων ἐψεύσατο, τῇ δὲ γνώμῃ χρησάμενος ἦν τοῖς ἐκ πυτόνων Ῥωμαίοις κἀκεῖνος κακὸν ἀδυσώπητον. Πρὸς τοῦτον τοίνυν ἐξορμήσας ὁ βασιλεὺς καὶ στράτευμα ἱκανὸν ἐς τὰ Κύψελλα ῥᾳθυμικῶς, μετὰ βραχὺ ἀποστὰς τῆς προθέσεως ἐρᾷ ἐπανόδου, ὡς μάτην μὲν ἐκεῖ που τὴν στρατιὰν ἁλισθῆναι, εἰκαίως δὲ καὶ αὐτὸν τὴν ἐς τὰ Κύψελλα πορείαν ἐλέσθαι. Οἰκοῦν τὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἀφεικὼς φέρεσθαι ὡς πρώην εἶχον καὶ ἔπασχον, ἐς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε μηδὲ δύο μῆνας ἀνασχόμενος θορυβῆσαι. Καὶ ὁ μὲν τοῖς κατὰ τὴν Ἀφάμειαν βασιλείοις ἐναυλισάμενος τὸ Φιλοπάτιον ἔπειτα κατειλήφει· ἡ δέ γε βασιλὶς [P. 315] Εὐφροσύνη συναθροΐσα τῷ νῷ καὶ συλλαμβάνουσα ὅσα κατερρέθη αὐτῇς, καὶ δεδοικυῖα τὸν σύλλεκτρον, τὰς χεῖρας πρὸς ἅπαντας ἄρεγεν ἐλεεινῷ καὶ ἀπεσθεσμένῳ ῥήματι, καὶ ἠντιβόλει τοὺς παρὰ βασιλεῖ πεποίθησιν ἔχοντας προστῆναί τε αὐτῇς καὶ τὰ δυνατὰ ὑπερμαθέγξασθαι οὐ μόνον ἀτίμως ἐξωσθῆναι τῶν ἀνακτόρων κινδυνεύουσης, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ ψυχῆς ἤδη τρεχούσης. Ἄμεινον οὖν αὐτὴν οἱ πλείστοι, καὶ οἱ μὲν ἀπολιγωρῆσαι τῶν κατὰ τῆς γυναικὸς εἰσηγηθέντων τὸν βασιλέα ἐνῆγον, ἐνδιέβαλλόν τε τοὺς κατειπόντας αὐτῆς ἄνδρας, ἀκανθώδεις τὸν τρόπον καὶ συῤῥαφεῖς ψεύδους καὶ στρεβλογείλους αὐτοὺς ὀνομάζοντες καὶ φιλαιτίους ἔτι καὶ μεμψιμοίρους· οἱ δὲ ὑπετίθουν μετὰ προμηθίας πλείστης τὸ γεννησόμενον διαπράξασθαι, ἵνα μὴ ἄλῳ ἐκείνην εἰσοικίζόμενος ὕστερον ἦν ἀπέλυτε σήμερον ὡς

Ant. Ballerini notæ.

(47) Τὴν ἡλικίαν συνεστ. Alter negat eum consensisse, alter affirmat; sed sequi illos noluisse, mutato consilio. Notabis ἀκολουθῆσαι αὐτοὺς pro αὐτοῖς. Hujusmodi ἀντιπτώσεις et insolentes constructiones non librario, sed linguæ corruptæ videntur ascribendæ.

μοιχεύτριαν, καὶ τὴν αὐτὸς αὐτοῦ αἰσχύνην διατε-
χνώμενος ἐσεῖται οὗτος παγκόσμιον περιλάλημα,
κἀκείνοις τῶν ζώων παραβαλλόμενος τοῖς ἐκκρού-
ουσι μὲν ἐπὶ τῶν κροτάφων τὰ ἀμυντήρια, παρυξυ-
νομένοις δὲ οὐδαμῶς οὔτε μὴν τὸ κέρας ὁπλίζουσι
κατὰ τῶν ἐπιθορυομένων ἐν ὄψεσι ταῖς θηλείαις
αὐτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο εἰς τὰ κατὰ Βλαχέρνας ἀνά-
κτορα εἰσιὼν οὐκ εὐθέως τὸν κότον ἐξέῤῥηξεν, ἀλλὰ
σύστιτον κοθόρναξ παραλαβὼν τὴν ὁμόλεκτρον, καὶ
τότε τὴν ἔνδον ταραχὴν ὑποφαίνων τῷ τῆς ὄψεως
σκυθρωπῷ καὶ τῷ ἀλλοσέ πη προσνεύοντι βλέμματι,
καυόμενός τε τῷ πυρὶ τοῦ θυμοῦ, μὴ μέντοι γε κα-
ταπιμπράμενος, ἢ γοῦν ἀφανῶς ἐξαπτόμενος καὶ
λελῃθότως αὖθις ἀποσβεννύμενος, οὐκέτι ὁμιλῆσαι
ταύτῃ καὶ συνδειπνῆσαι προσέθετο. Ἡ δὲ κρίσιν
ἐπὶ τοῖς εἰσαγομένοις κατ' αὐτῆς ἐξαιτοῦσα ἐνέκει-
το, καὶ πάντα παθεῖν ἑτοίμως ἔλεγεν ἔχειν, ὁπόσα ἂν
ἡ κατ' αὐτῆς ἐξενεχθεῖσα ψῆφος ἀποφανεῖται· ἐδεῖτό
τε τοῦ βασιλέως μὴ τῇ κομψείᾳ καὶ συγγενείᾳ τῶν
κατηγορησάντων αὐτῆς προσώπων, τῇ δ' ἀληθείᾳ
καὶ ἀκριβείᾳ τῶν πραγμάτων προσσχεῖν. Ὁ δὲ πρὸς
οὐδέν τι τοιοῦτον ἑαυτὸν ἀπευθύνας, ἀλλά τινας τῶν
κατευναστριῶν γυναικῶν βασάνοις ὑπαγαγὼν κακ
τῶν θαλαμηπόλων εὐνούχων ἀκριβωσάμενος τὰ τοῦ
πράγματος, ἀπάγειν αὐτὴν μεθ' ἡμέρας τῶν βασι-
λείων ἐκέλευσε, παντὸς ἐστερημένην ἀρχικοῦ στο-
λίσματος καὶ προβλήματος λαμπροῦ. Ἐξάγεται οὖν
τῶν ἀνακτόρων διὰ καθόδου τοῖς πολλοῖς ἀδήλου,
εὐτελῶς περικειμένη χιτώνιον ὁποῖον τῶν γυναικῶν
αἱ χερνῆτιδες, καὶ δύο ἀμφιπόλους βαρβάρους ἔχουσα,
παραγραμματιστρίας καὶ ταύτας τῆς Ἑλληνίδος φω-
νῆς, καὶ θυκώπῳ ἀλιάδι παραῤῥιφεῖσα κατά τινα
γυναικείαν μονὴν ἀπάγεται περί που τὸ τοῦ Πόντου
στόμα δεδομημένην καὶ τῆς Νημασαρίας ὠνομασ-
μένην. Ἀλλ' οὕτω τῆς δεσποίνης ἐκποδὼν γενομένης
οἱ μὲν κατειρηκότες αὐτῆς οὐ πάντη ἀνεπαχθῶς
ὑπέφερον τὸ σύμβαν, ἐπειδήπερ καὶ τοῦ ἄγαν ἐκ-
κρούσαι τὴν βασιλίδα πειρώμενοι κατεῖπον αὐτῆς ἐς
τὸν ἄνακτα, οὐ μὴν ἐκσφαιρίσαι παντάπασι τῆς ἀρ-
χῆς βουλόμενοι ἢ γοῦν ἐκθεμελίων αὐτῶν εἰς τέλεον
καταπαῖσαι, καὶ τὸν βασιλέα οὐκ ᾤοντο ὅλως τοιαῦτα
δράσειν ποτὲ κατ' αὐτῆς, εἰς τὴν τούτου ἀφορῶντες
μαλακότητα καὶ τὸ φέρεσθαι αὔραις [P. 316] μικροῦ
καὶ ῥιπίζεσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἐφ' οἷς τὸ γένος ἤτυχνων ἤχθοντο, εἰ καὶ μὴ ἐς ὅσον ἔδει καὶ δυσφορεῖν· καὶ
οἱ ὑπειδισμοὶ δὲ τοῦ λεὼ καὶ αἱ κερτομίαι τοῦτον ἐπιπίπτουσαι κατεπίεζον. Ἐξ μὲν οὖν μῆνες ἐξί-
κοντο, καὶ ἡ βασιλὶς Εὐφροσύνη τῶν βασιλείων ἀπεβέβλητο. Ἐς τέλος δ' ἂν παρεωράτο, εἰ μή γε
οἱ τρώσαντες ἴασαντο, οὐχ ὃν τρόπον Ἀχιλλεὺς Τήλεφον, ἀλλὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς πάγκοινον μῖσος, ὅτι
τὴν δυξάσασαν αὐτοὺς οὐδὲν δέον αὐτοὶ ἀπεδόξασαν, εὕροντο πρὸς ἐπάνοδον οἷδε παντάκειαν ἀντικρυς.
Παντὸς γὰρ τοῦ ἐκ συγγενείας τῷ βασιλεῖ συνωμοσαμένου, καὶ τοῦ Μεσοποταμίτου Κωνσταντίνου
πάντα κάλων, ὡ φασι, κεκινηκότος καὶ ἀνταρκίσαντος, ἐπανεκαλοῦντο αὖθις καὶ προσλαμβάνεται, καὶ
ἦν ἰσχὺν τὴν πρωτέραν ὑπερβαλοῦσα τῇ ὕστερον. Τοῖς δ' ἀντίφροσι πρὸς οὐδὲν ἐθαρσυνίασε προδή-
λως ἢ ἐδολοφάνησε τὰ ἀντίσταθμα, οὔτε μὴ τῇ κατοχῇ τοῦ θυμοῦ ὡς Μήδεια ἀνοίστρησε βακχευτι-
κῶς κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ θηροκομοῦσα τὸν σύζυγον καὶ πάλαι μὲν ἀποστέργοντα, τότε δὲ καὶ τέλεον
αὐτῆς ἀποσχόμενον καὶ πρὸς εὐνὴν ἐκείνῃ μηδαμῶς συνερχόμενον, σοφιστικῶς ὑπήρχετο, θωπεύουσά τε
σὺν τέχνῃ ἐχρῆτο ὡς ἡσεῖτο τῷ τοῦ ἀνδρὸς ἤθει, μιαροῦ πᾶσαν ἀναζωσαμένη τῆς ἀρχῆς τὴν διοίκησιν.
Καὶ τῇδε μὲν εἶχε ταῦτα.

ε'. Ὁ δὲ Μεσοποταμίτης Κωνσταντῖνος (δοτέον γὰρ ἔτι τῷλόγῳ τὰ κατὰ τὸν καθ' ἡμᾶς Πρωτέα
καὶ πολυτροπώτατον ἅμα καὶ ποικιλώτατον τόνδε

A consuetudine uti nec concumbere instituit. Tum illa judicium de se fieri flagitare, quidvis perpeti non recusare, **643** si convicta esset; imperatorem orare ut non eloquentia et cognatione delatorum, sed veritate et certitudine rei moveretur. Is vero ad nullam hujusmodi rem se demisit; sed quaestionibus de nonnullis cubicularibus mulieribus habitis, eunuchis etiam illius diligenter interrogatis, post dies aliquot eam omnibus ornamentis et principatus insignibus ademptis palatio educi jubet. Educitur illa per descensum quemdam vulgo ignotum, vili vestitu, quali utuntur mercenariæ mulierculæ, cum duabus barbaris ancillis, sermonis nostri non satis peritis; et in cymbam conjecta
B in Nematurcum, muliebre monasterium circa Ponti fauces situm, abducitur. Domina sic amota, delatores ejus casum illum non prorsus sine dolore tulerunt. Nam ea de causa illam detulerant, ut auctoritatem ejus imminuerent, non ut ipsam imperio dejicerent aut a fundamentis everterent. Neque unquam hoc imperatorem commiserum crediderant, cujus mollitiem et animum quavis aura impelli solitum non ignorarent. Eos igitur **644** facti pœnitebat, etsi non tantum quantum conveniebat: sed vulgi dicteriis et conviciis admodum mordebantur. Adfuit Euphrosyna sex menses a palatio; ac prorsus abjecta et perpetuo neglecta esset nisi ii qui vulnerarant eam sanassent (non eo quidem animo quo Telephum Achilles, sed publico populi odio impulsi, quod nulla necessitate coacti
C eam ignominia allecissent, a qua ipsi honoribus affecti essent) et panaceam ad ejus restitutionem invenissent. Nam cum omnes imperatoris cognati consensissent, et Mesopotamita Constantinus omnem, quod aiunt, lapidem movisset, ab imperatore revocata majorem etiam potentiam quam prius obtinuit. Nec tamen delatores vel aperta vi vel occulta fraude ultra est, insigni moderationis exemplo. Maritum vero jampridem a se abalienatum, tum vero ejus consuetudine prorsus abstinentem, miris artibus et blanditiis reconciliavit, ut in ipsius potestate esset; omniaque fere imperii negotia suo arbitratu administravit. Atque hæc hactenus.

5. **644** 4. Constantinus autem Mesopotamitanus (plura enim de Vertumno ætatis nostræ et homine callidissimo ac versutissimo dicenda sunt) elato

supercilio insolenter iactebat ob dominæ reditum; eaque de causa opitor non contentus quod apud imperatorem posset omnia, Caniclii officium, quod Isaacio imperante obtinuerat aerursus offerebatur, ut suo fastigio inferius renuit, sed ex lectore diaconum creari se voluit, non ferendum ratus ni sacras etiam dignitates contrectaret. Continuo quod libitum est impetrat: ab imperatore in inclytum Blachernium templum mittitur, a patriarcha statim ex lectore diaconus creatur, stationem et gradum principem consequitur. Hoc confecto negotio, se relicturum palatium et imperatori non amplius operam navaturum simulat. Neque enim permittere canones, eumdem et Deo sacra facere et civilibus rebus ullo modo implicari. Distare illa interesse, neque conjungi posse, quemadmodum servire Deo et servire mammonæ ex diametro pugnent. Imperator vero eum ut hedera vitem complexus, statim patriarcham Xiphilinum **649** privilegio concedere cogit, ut Mesopotamitano simul et Deo et imperatori, et templo et palatio, sine fraude canonum, qui acerbas pœnas in istos ambidextros statuunt, inservire liceat. Hoc quoque peracto, non multo post Thessalonicæ pontifex designatur. Tantam gloriam adeptus homo fortasse non contemnendus fuisset, nec ea mala in quæ post incidit ipse sibi ex parte accersisset, si plane palatio excessisset et cupiditati suæ tandem modum aliquem statuisset, aut de curiositate ingenii et rerum gerendarum cupiditate aliquid remisisset. Nunc multorum et maximorum bonorum, eorumque inter se dissimilium, insana et infinita affectatione etiam humiliore statu est excussus, ut divina in eo providentia et celsitudinis immoderatæ et humilitatis immensæ exemplum statueret, et ad cœlos usque elatum insigni rerum vicissitudine ad inferos deprimeret. Nam cum vitam sibi acerbam esse duceret, nisi læva templum, dextra palatium teneret, et utrasque dignitates ut lapis angularis bina ædificii latera complecteretur, a pristino instituto non recedebat. Et ne quid sine sua auctoritate **650** gereretur, fratres suos tanquam clavos et vectes inserebat, ac potius velut inaures de utraque imperatoris auricula suspendebat, ut si quando ecclesiasticis conventibus interesset, nullum dictum aut factum ignoraret, nec quisquam locum suum se imprudente occuparet. Thessalonicam vero profectus, et vix tantisper ibi commoratus dum in solio collocaretur, summa cum festinatione Byzantium rediit. Ac ea ipsa de causa contemptor omnium evasit, quod uno digito regebat omnia, præsertim cum imperatore rursus contra Chrysum profecto, suo consilio industria et opera omnibus rebus contra seditiosum quam optime administratis, magnam ingenii laudem esset consecutus. Unde quemadmodum Hippocrates optimam corporis habitudinem, quod diu in eodem statu permanere non possit, periculosam esse affirmat, ita etiam Mesopotamitano accidit, qui dum semper crescere studet, dum nullum gloriolæ modum statuit, instar

ἄνθρωπον) ἀνέσπα τὴν ὀφρῦν καὶ βλακῶδες ἐῴαινε διὰ τὴν τῆς δεσποίνης ἐπάνοδον. Καθ' ὃν, οἶμαι, λόγων μηδ' ἐξαρκεῖν αὐτῷ ὡς τιμὴν τὸ παρὰ βασιλεῖ δύνασθαι τὰ πάντα οἰόμενος, τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ καικλείου ὀφφίκιον, ὅπερ Ἰσαακίου εἶχεν ἀνέσσοντος, βραδευόμενον αὖθις ὡς μὴ χωροῦν αὐτοῦ τῆς ἰσχύος τὸ μέγεθος ἀπηνήνατο, ἐκ δ' ἀναγνώστου κληρωθῆναι εἰς διάκονον ἠρετίσατο, μὴ καὶ τῶν ἱερῶν ἐπιθιγγάνειν ἀξόνων οὐ κρίνων ὅλως ἀνεπιχείρητον. Καὶ ἦν ἡ πρόθεσις ἔργον εὐθύς, καὶ βασιλεὺς αὐτὸν κατὰ τὸν ἐν Βλαχέρναις περίπυστον καθίει νεών, καὶ ὁ πατριάρχης ἅμα οἱ παρῆν προχειρίζων τοῦτον ἐξ ἀναγνώστου διάκονον, καὶ στάσις αὐτῷ καὶ βαθμὸς ἀναβάσεως συγκεχώρηται πρώτιστος. Τοῦτο δ' ἡνυκὼς σχηματίζεται τὸν ὑπουστοῦντα καὶ μηκέτι τοῖς ἀρχείοις παραβαλοῦντα ἢ ὑποδρηστεύοντα βασιλεῖ ὅλως· τοὺς γὰρ κανόνας μὴ ἐνδιδόναι οἱ ὁπωστιοῦν καὶ θεῷ ἱεράσθαι καὶ κοσμικαῖς προσπλέκεσθαι πραγματείαις· ἀποδιεστάναι γὰρ ἄμφω καὶ μηδαμῶς συναλείφεσθαι, ὥσπερ καὶ τὸ δουλεύειν θεῷ τε καὶ μαμωνᾷ κατὰ διάμετρόν εἰσιν ἀντικείμενα. Ὁ γοῦν βασιλεὺς ὅτε καὶ κιττὸς ἐξεχόμενος τούτου καὶ περιεχόμενος τόμον εὐθὺς ἐκθέσθαι τὸν πατριάρχην Ξιφιλῖνον ἠνάγκασεν, ἐνδιδόναι τῷ Μεσοποταμίτῃ θεῷ καὶ βασιλεῖ νεῷ τε καὶ ἀρχείοις συνδιαπλέκεσθαι, μηδὲν ὑφορωμένῳ βλάβος ἐκ τῶν κανόνων [P. 317] οἳ τοῖς ἀμφιβίοις τούτοις ὀρυμύσσονται δυσκολαίνοντες. Τετέλεστο γοῦν καὶ τοῦτο, μικρῷ δ' ὕστερον καὶ τῆς λαμπροτάτης πόλεως Θεσσαλονίκης ἀρχιερεὺς προχειρίζεται. Ἦν ἂν οὖν τὰ τῆς δόξης ταύτης κληρούμενος οὐκ ἀπόβλητος ἴσως ὁ ἄνθρωπος, οὐδ' ὧν ἐς ὕστερον πέπονθε δεινῶν αὐτὸς ἑαυτῷ παραίτιος, εἰ τῶν βασιλείων ἀπέστη λαμπρῶς, ὄρον ὀψέ ποτε τῇ ὀρέξει τῶν χρημάτων θέμενος ἢ τῇ φιλοπράγμονος γνώμῃ βραχύ τι καθυπενδούς. Νῦν δὲ ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν καὶ μεγίστων τιμῶν, καὶ τούτων ἀνομοίων, λυσσώδης καὶ ἀπέραντος λίχνευσις καὶ τῶν χθαμαλωτέρων αὐτὸν ἐξίκρουσε, καὶ προὔβηκεν εἰς παράδειγμα τῶν αὐτὸν ὕβρος ὑπερφυοῦς καὶ ταπεινότητος ἀμέτρου ἢ τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι βραβεύουσα πρόνοια, καὶ ἀνιόντας ἕως τῶν οὐρανῶν καταβιβάσκειν ἕως τῶν ἀβύσσων τῇ παλιμπλοίᾳ τῶν πράξεων. Οὐκ ἀνασχετὰ γὰρ κρίνων εἰ μὴ τῇ λαιᾷ μὲν τῶν ἱερῶν ἔχοιτο πραγμάτων, τῇ δεξιᾷ δὲ τῶν κατὰ τὰ ἀνάκτορα λάζοιτο, συμμάπτων τὰς ἀρχὰς ἀμφοτέρας καὶ περιφίγγων ὅσα καὶ λίθος τῶν διεστώτων συνδέτης ἀκρόγωνος, ἀμεταθέτως εἶχε καὶ πάλιν τῆς πρόσθεν προθέσεως. Ἀλλὰ μηδ' ἅπερ τῆς αὐτοῦ γνώμης πεπρᾶσθαί τι βουλόμενος, ὡς σφῆνάς τινας καὶ βλῆτρα τοὺς ἑαυτοῦ κασιγνήτους ἐνέβυσε τῇ ἀρχῇ, ἢ ὡς ἐνώτια τοῖς τοῦ βασιλέως ἑκατέραις ἀπηώρησεν ἀκοαῖς, ὥστ' εἴ ποτε τῇ ἐκκλησίᾳ παρεβάλλων τῇ συνόδῳ συνέβαινε, μηδὲν εἴη διαπραχθὲν ἢ καὶ λεχθὲν ἀφώρητον, μηδὲ λάθῃ τις αὐτὸν εἰς τὸν ἐκείνου χῶρον παρεισιών. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην ὁρμώμενος, καὶ μικρόν τι φανεὶς καὶ ὅσον ἐνορθοῦσθαι τῷ θρόνῳ, ἐς τὸ Βυζάντιον αὖθις πτηνὸς ἀνέξευξε, μὴ περιόλεψας εἰς τὰ ὀπίσω μηδὲ στὰς ἐν πάσῃ τῇ

πυριχώρῳ, καὶ κατ' αὐτὸ μὲν δὴ τοῦτο ὑπερόπτης τῶν ἁπάντων γενόμενος, ὅτι τὰ πάντα τῷ ὀκτίλῳ μετῆγέ τε καὶ ἔφερε, μάλιστα δ' ὅτι τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ Χρύσου αὖθις ἐξωρμηκότος αὐτὸς ἐς ὅσα τῷ βασιλεῖ πρὸς βουλῆς τὰ κατὰ τὸν ἀποστάτην τοῦτον διφυκικῶς ἔδοξε ταχτικαῖς ἐνδέξιος ἐπιβαλεῖν ὑποθέσεσι καὶ ἀτεχνῶς βασίλειον ἱεράτευμα. Ὅθεν ὅπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν ἕξεων ὁ Κῴος φησὶ ποιητής, ὡς εἰς τὸ ἄκρον προελθοῦσαι φιλοῦσι πρὸς τὸ κάταντες ὡς φιλυπόστροφοι μεταφέρεσθαι, μὴ ἀτρέμας ἔχουσαι μένειν τῷ συνεχεῖ ἀεὶ τῆς κινήσεως, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ Μεσοποταμίτῃ συμπέπτωκεν ἄντικρυς· ἀεὶ γὰρ τοῦ προβαίνειν πειρώμενος καὶ μηδένα τοῦ ὀρθοῦσθαι εἰδὼς κόρον, ἔλαθεν ὡς ὁ μυθικὸς κώνωψ ὁ λέοντι συμπλακεὶς ἀραχνίῳ λεπτῷ συλληφθεὶς καὶ πᾶταν ἐπαναλύσας δόξαν δι' ἀτιμίας, ἣν περισπερχῶς ἀνώδευσε πρότερον, κατὰ τὸ ψαλτῴδημα τοῦ Δαβίδ· « Κόψας ἦν καὶ πεσὼν ἐν τῷ κατακωρισθῆναι τῶν τότε πενήτων γνώτεως. » Ἐς γὰρ φατρίαν οὐ μετρίαν ἀθροισθέντες καὶ κοινῇ συνελθόντες ὀπίσω αὐτὸς ταῖς κεφαλαῖς κατὰ τὴν τῆς κωμῳδίας ψύλλαν ἐφήλατο καὶ οὓς μικροῦ κατὰ κόρρης ἐρράπιζεν ὡς ἀνθράπυδα, καὶ τινας οὐχ ὑγιεῖς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας ὡς ἀφυγετῶν ἡθροικότες προσίασι [P. 318] βασιλεῖ, καὶ τὸ αὐτοῦ εὐένδοτόν τε καὶ ῥᾴδιον παντὶ καθυπάγεσθαι ῥήματι συνέριθον πρὸς τὸ ἔχθος εὑράμενοι κατέδραμον γενναίως· καὶ τὸ ἐντεῦθεν οὐ μόνον τῶν ἀνακτόρων ἐκτοπίζεται ὡς σφαῖρά τις εὐπερίγραπτος διαφυθεῖσα ἰσχυρῷ μηχανήματι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐξοστρακίζεται, ἑνός τινος προκοιλίου ἐς ἀγορητὴν ἐπιλεγόμην παρὰ τῶν ὅλων προβληθέντος, λέγω δὴ τοῦ τότε δουκὸς τοῦ στόλου Μιχαὴλ τοῦ Στρυφνοῦ, ᾧ καὶ μᾶλλον ὁ Μεσοποταμίτης ἀντεπολιτεύετο ὡς καὶ ὑπὲρ πάντας ὅ τι φιλοκερδεῖ καὶ τὰ κοινὰ νοσφιζομένῳ καὶ χανδὸν καταβροχθίζοντι χρήματα. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ πάνυ δεινόν, καίπερ ὂν δεινόν, τό τινας ἀβασανίστως καὶ ἄλλης μὲν ὑπηρεσίας ἀδίκου γλώττης ἀπάγεσθαι πάρεργον, μάλιστα δ' ἀποκίπτειν τοῦ τῆς ἱερωσύνης μεγίστου χρήματος. Ἐκεῖνο δὲ καὶ λίαν ἀσύγγνωστον καὶ πολλὴν ἀβελτηρίαν τῶν δεδρακότων κατηγοροῦν. Δεῖσαν γὰρ ἕτερον ἀρχιερέα ψηφισθῆναι Θεσσαλονίκης, ἡ τοῦ Μεσοποταμίτου καθαίρεσις καθ' ἑαυτὴν προτίθεται πρὸς ἐξέτασιν. Καὶ ὡς ἔδεξαν σκάζοντά τε καὶ μὴ ἐῤῥωμένα τῶν ἐν αὐτῇ κεφαλαίων τινὰ πρὸς ἀρχιερωσύνης ἀφαιρεσιν, ὁ δὲ πατριάρχης εἴτε βασιλεῖ ὑπείκων κελεύσματι, εἴτε τῷ πρὸς τὸν Μεσοποταμίτην ἔχθει φρονεῖν οὐκ ἔχων τὰ καίρια, εἶθ' ἑτέρως καθ' ὃν οὐκ ἴσμι λόγον ἐκκρουσθεὶς τοῦ καθήκοντος, τινὰς τῶν ἀρχιερέων ἀγηρχὼς καὶ δικαστὰς αὐτῷ συνεδριάσας, ὑπόσοι κακύσχολοι καὶ τὴν ἐκ βασιλέως εὔνοιαν ὅλῳ νοῒ καὶ συντόνῳ προθυμίᾳ μεταδιώκοντες, μεταλλοποῖ τὴν καθαίρεσιν, καὶ παρέντα τινὰ τῷ τύμῳ προσθεὶς αἰτιάματα ἐκ τοῦ δήπουθεν ἀναμφηρίστου πάσης ἱερᾶς ἀπηξιωμένα λειτουργίας τὸν τούτοις ἄλλοντα τῷ χαρτοφυλακίῳ ἀποτίθησιν, ἐκδοὺς ἔκτοτε καὶ τῷ Χρυσάνθῳ ἀντίγραφον, ὃς τῆς Θεσσαλονίκης ἐνεχειρίσθη τοὺς ὄακας. Κἀπὶ τοῖς τελεσθεῖσι τούτοις δέον ἐγκαλύπτεσθαι, τῶν δέ τινες καὶ ἐπεσκίρτων, ὡς εἴπερ πολεμίων ἐθνῶν ὁπόπ ὥσις ἐντεῦθεν κατώρθωτο, ἢ θηρίον δυσάλωτον πόλεις ἔξερημοῦν καὶ τοὺς κατ-

A culicis illius, ut fabula narrat, post leonem oppugnatum exiguo aranew filo implicatus, omnem gloriam amisit; et dum in pauperes imperium **653** exercet, inclinatus concidit, ut est in Psalmis Davidicis. Nam ii quorum capitibus ut comitis illo pulex insultarat, et quibus veluti municipiis tantum non colaphos infregerat, non parvo cœtu coacto et criminibus parum sanis concinnatis imperatorem adiernat, et ejus facilitate ac levitate (nam quovis verbo flectebatur) ad rei odium abusi acriter hominem insectati sant. Ex eo non modo ut parvus globus robusta machina palatio facile excussus est, sed pontificatu etiam dejectus, uno ventroso ab omnibus accusatore delecto, Michaelum Stryphnum classis præfectum intelligo, cui ut omnium avarissimo peculatori et publicam pecuniam hiantibus faucibus devoranti in primis Mesopotamitanus adversatus fuerat. Verum hoc quanquam grave, non tamen adeo grave est, aliquem incomperto crimine cum alio munere, tum vero sacerdotio re maxima propter improbam linguam susurros dejici: illud vero nullam prorsus habet excusationem et insignem stultitiam arguit. Nam cum alius Thessalonicæ pontifex creandus esset, deliberatio de Mesopotamitani absentis abrogatione in quæstionem vocatur; **652** et cum in ea criminatione quædam capita claudicare nec satis firma esse ad pontificatus abrogationem viderentur, patriarcha, sive jussu imperatoris sive Mesopotamitani odio sive alia de causa mihi ignota, temere et contra officium, aliquot primariis sacerdotibus secum adductis et in judicum numerum quibusdam male feriatis hominibus relatis, qui benevolentiam imperatoris per fas et nefas captabant, abrogationem decernit; et prætermissis ante quibusdam criminibus, quæ utique convictum omni sacro ministerio pellerent, insertis, id decretum in chartophylacium refert, dato exemplo ejus Chrysantho, cui Thessalonicæ gubernatio commissa erat, quæ uela cum summam dedecus haberent, tamen erant qui iis non aliter gloriarentur quam si hostes devicissent aut feram immanem cepissent. Hoc modo Mesopotamitano Constantino et duobus ejus fratribus ab administratione rei publicæ remotis, alius succedit, homo accuratus, suavibus moribus, disertus **653** ac potius eloquens, Theodorus Irenicus, qui se omnem erga omnes præbuit. Collega ei adjunctus est alius, ab avaritia non alienus et perpetua lussi laborans. Qui ambo publicis numeribus occupati Mesopotamitani casum non deridebant, sed perpetuo ob oculos habebant; et imperatoris facilitatem metuentes, non erecti et immoti ut periti equites per montes et valles ferebantur, sed velut fascibus submissis auctoritatem suam subinde astringebant, et multa necessaria prætoribant mutationis metu.

οἴκους διαφθεῖρον καὶ πρὸς χρόας ἀνομοίους μεταλλαττόμενον, ὁποῖα τὰ Λιβυκά φασιν, ἢ ὁ παρὰ τῷ Ἰὼβ ἄναλωτος δράκων συνείληπτο, καὶ ὁ βορὰς μυρμηκολέων ἀπώλυτο, εἴτε μὴ ἡ πολυθύσανος αἰγὶς καὶ δειματώδης ἐκείνοις εἰς χάος ἐλήλαται καὶ διέσπασται. Καὶ οὕτω μὲν ὁ Μεσοποταμίτης Κωνσταντῖνος καὶ οἱ τούτου δύο κατίγνητοι τῶν κοινῶν ἐκκρούονται διοικήσεων, ἀντεισάγεται δ' ἕτερος περὶ τὰς κοινὰς διοικήσεις οὐκ ἐνδέων τοῦ ἀκριβοῦς, χαρίεις τὸ ἦθος μάλα τε τοὺς λόγους ἀποτορνεύειν εἰδὼς καὶ ἀπομηκύνειν εἰς περιόδους ῥητορικῶς· ὁ Εἰρηνικὸς ἦν οὗτος Θεόδωρος, καὶ παρεῖχεν ἑαυτὸν τοῖς πᾶσι κατάλληλον. Εὐνέζευκται δὲ τις ἐκείνῳ καὶ τῶν πόνων συνελαμβάνετο φιλοχρημάτων ἱκανῶς καὶ βηχὶ συνεχεῖ κάτοχος. Ἀμφότεροι οὖν ταῖς πολιτικαῖς ἐπεστάτουν πράξεσι. Πλὴν τὸ τοῦ Μεσοποταμίτου πτῶμα μηδαμῶς ἐν γέλωτι ἔχοντες, ἀλλὰ διὰ παντὸς προορώμενοι καὶ τὸ τοῦ κράτους εὔκυλον ὑφορώμενοι οὐκ ὄρθιοι καὶ ἀκλινεῖς, ὡς οἱ ἀκράδαντοι τῶν ἱππστῶν κατά τε πρανῶν καὶ [P. 319] ὀρθίων ἐρέροντο, ἀλλὰ τὸ ὄγκαστεῖον ὑποποιούμενοι ἀνύργυόν τε καὶ ἀνασείραζον ἀεὶ τὴν ἰσχύν, καὶ πολλὰ τῶν δεόντων παρέτρυχον τὴν ἀπύδασιν εὐλαβούμενοι.

5. His et hujusmodi rebus Alexius Comnenus A triennium in imperio exegit. Reliqua ab eadem ratione nihil recesserunt. Consuetudo mansit eadem, vita mollis et perpetuo socors ingenium. Tunc fœdus Iconiense violatum est. Nam Caichosroes, ejus urbis sultanus, duos equos qui imperatori ab Alexandrino sultano mittebantur eripuit; quorum alterius genu in cursu luxato, per legatos ab imperatore **654** veniam petiit quod ejus equos intercepisset et quod propter alterius læsionem alterum quoque mittere non fuisset ausus. Cæterum se omnino curaturum ne amico esset molestus, neve diu equis careret. Hanc speciosam defensionem imperator non, ut magnanimum virum decuit, æquo animo accepit, neque necessitati voluntatem accommodavit, neque temporum rationem habuit quorum difficultatibus undique urgebatur, sed statim effervescente bile fulminat. Nec tamen quidquam facit quo Persam ulciscatur, sed sibi ipsi plane bellum infert et gladium contra sese stringit. Jubet in carcerem duci et omnibus bonis multari negotiatores omnes tam Romanos quam Turcos, qui Iconio Byzantium venissent; eorum vero merces et jumenta nec ipse ut decuit sibi vindicavit, nec illis reliquit: unde alia alibi dissipata perierunt. Quo barbarus audito denuo legatos mittere **655** noluit, sed armis alacriter arreptis improvisa incursione Cariam et Tantalum oppida ad Mœandrum sita vastavit. Inde ad Phrygiæ Antiochiam contendit, eamque fortassis æque ac heri Cariam et Tantalum cepisset, nisi casus quidam fortuitus impetum ejus divina potius quam humana providentia fregisset. Nam qua nocte ad urbem opprimendam properabat, quidam homo potens filiæ nuptias celebrabat. Erat igitur, ut in hujusmodi festivitatibus solet, tumultus hominum convivantium. Cymbala, tympana, saltatores et mulierum cœtus hymenæum cantantium per totam noctem perstrepebant. Ut autem ad urbem accessit Caichosroes, audita organorum harmonia et hominum concentu, non rem ipsam conjectura assecutus, sed militum tesseras esse, qui suum adventum præcognosset, putans ad Lampen discessit, ibique captivos describendos curavit; et cujusque patriam et nomen, et a quo captus esset, item an aliquid suarum rerum **656** amisisset, et an filius

Β

C

D

ε'. Ἐν τούτοις μὲν οὖν καὶ τοιούτοις παραπλησίοις ἐνιαυτὸς ἐξίκετο τρίτος ἄρχοντι Ῥωμαίων Ἀλεξίῳ τῷ Κομνηνῷ. Τὰ δ' ἑφεξῆς οὐδὲν ἀντιστατοῦντα τοῖς πρότερον· δίαιτα γὰρ ἦν ἡ αὐτὴ καὶ πάλιν καὶ βίος χαλαρὸς καὶ ἐξημβλυμένον φρόνημα ἀεί. Τότε δὲ καὶ αἱ εἰρηνικαὶ σπονδαὶ παρεωράθησάν τε καὶ συνεχύθησαν ἃς εἶχε βασιλεὺς ἐκτελέσας μετὰ Πέρσου τοῦ διέποντος τὸ Ἰκόνιον. Ὁ μὲν γὰρ Καϊχυσρούης (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ βαρβάρῳ) δύο Ἄραβας ἵππους ἐκ τοῦ σουλτὰν τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας τῷ βασιλεῖ στελλομένους ἁφείλετο. Τοίνυν καὶ θατέρῳ τούτων τὸ γόνυ ἐξαρθρωθέντι ἐν τῷ πρὸς δρόμον ἀνίεσθαι πέμψας εἰς βασιλέα συγγνώμην ᾔτειτο, ὅτι τε ὅλως εἰς αὐτὸν διαβαίνοντας ἵππους ἔσχεν ἰδιωσάμενος, καὶ ὅτι περ ἡ τοῦ ἑνὸς ἀχρείωσις καὶ τὴν ἑτέρου ἀποστολὴν πεποίηκεν ὑποστέλλασθαι· πάντως δὲ φροντιῶν τοῦ τῷ φίλῳ ἀναπαχθοῦς καὶ τοῦ μὴ τῶν ἵππων ἐς μακρὸν στέρεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἐφ' οἷς ἔδρασεν εὐπρόσωπον οὕτως ἠγόρευε τὸν ἀπολογον· ὁ δὲ μήτε τὸ μεγαλόψυχον ἐπαινέσας μήτε μὴν τὴν ἀνάγκην τρέψας εἰς τὸ φιλότιμον, ἢ γοῦν ἐν νῷ βαλλόμενος τὸν καιρὸν βαρὺν ἐνστάντην ἀεὶ αὐτῷ ἐφιστάμενον καὶ πρὸς πνίγμα ἐκεῖ πᾶσι καταισχύντα, ὡς πρίνος αὐτίκα καιόμενος τῷ θυμῷ ὑπεβρόντα. Πλὴν ἕτερον μὲν οὐδέν τινι γενναῖον πρὸς ἀντιλόπησιν τοῦ Πέρσου συνεώρακε διαπράξασθαι, καθ' ἑαυτοῦ δὲ στρατεύεται ἀτεχνῶς καὶ τὸ ξίφος τῷ τέῳ κρυπτόμενον ἀναδείκνυσι. Τοίνυν ἐπιτάττει φυλακαῖς ἐνειρχθῆναι καὶ τὰ ὄντα πάντα ἁρπαιρεθῆναι· ὁπόσοι Ῥωμαῖοί τε καὶ Τοῦρκοι πραγματευταὶ τοῦ Ἰκονίου ἀπάραντες τὸ Βυζάντιον ἐπεισήεσαν. Καὶ τὰ μὲν ἐκείνων ἐμπορεύματά τε καὶ ὑποζύγια οὔτ' αὐτὸς εἶχεν ὡς δίον οἰκειωσάμενος, οὔτ' ἐναπέλειψεν ἐκείνοις· ἄλλα γὰρ ἄλλοις καὶ πάνθ' ὁμοῦ διεσκέδαστο καὶ ἠφάντωτο· ὁ δὲ βάρβαρος τὸ σαμβὰν ἐνωτισάμενος, μηδέν τι τῆς προθυμίας καθυφείς μήτε μὴν εἰς δευτέραν βλέψας πρεσβείαν, κατὰ Ῥωμαίων ὅπλα βαστάζει, καὶ προσπεσὼν ἀπροσδόκητος ταῖς κατὰ Μαιάνδρου κωμοπόλεσι Καρίαν τε καὶ Τάνταλον καθ' ἡλικίαν ἠνδραποδίσατο, καὶ πόλεις ἄλλας ὅτι πολλὰς ληϊσάμενος πρὸς αὐτὴν ἠπείγετο τὴν κατὰ Φρυγίαν Ἀντιόχειαν. Καὶ τάχ' ἂν ἐξεῖλε καὶ ταύτην ὥσπερ χθιζὰ Καρίαν καὶ Τάνταλον, εἰ μὴ παρὰ δόξαν ἐπέστη τῷ βαρβάρῳ πρὸς τὸ ὀξὺ τῆς σκολεύσεως οὐκ ἐν προνοίας τινὸς ἀνθρωπίνης ἀλλὰ πως

αὐτομάτως ἢ καὶ θεόθεν παρεισπεσόν τι συγκύρη- A aut filia aut uxor alicujus a Persa aliquo occultata
μα. Ὁ μὲν γὰρ νύκτωρ ἐξαναστὰς κατὰ κράτος εἰς esset, pervestigavit. Hac inquisitione facta, Roma-
Ἀντιόχειαν ἤλασεν, ἐπιθησόμενος ὄρθριος καὶ nis omnia restituit; et omnibus captivis in tribus
πορθήσων τὸ πόλισμα· ἔτυχε δ' ἡμέρας ἐκείνης τῶν et familias distributis, qui quinque millium nume-
παρὰ τῇ πόλει δυναμένων τινὰ θύειν γάμους θυ- rum explebant perrexit. In ea abductione Barbaro
γατρί. Ἵν' οὖν, ὡς ἐν ταῖς τοιαύταις εἴθισται τελε- illud quoque curæ fuit, ne captivis victus deesset;
ταῖς, ὁμαδὸς ἀνθρώπων θαλιαζόντων, κύμβαλά τε et distributo inter eos frumento, ne frigus quidem
δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἀλαλάζοντα καὶ τύμπανα neglexit, sed correpta securi ipse collapsam arbo-
περικτυπούμενα καὶ ὀρχήσταί τῷ πόδε παρενσαλεύ- rem dissecuit. Et id spectaculum Persas concur-
οντες καὶ χοροὶ γυναίων ταῖς ὑμεναίοις πρόσφορα rentes monuit ut idem et ipsi facerent, adjecta
ᾄδοντες. Ὡς οὖν ἤγγισε τῇ πόλει [P. 320] Καΐχοσ- laboris ejus causa, et quem inde fructum percepturi
ρόης, τῶν ὀργάνων ἁρμονίαν εἰς ὥτα δεξάμενος essent, ac Persis perpetuo licere lignatum extra
καὶ τῆς συμφωνίας τῶν ᾀδόντων ἀκροασάμε- castra ire, quod a nemine impedirentur; Romanis
νος οὐχὶ τοῦ ὄντος κατεστοχάσατο, ἀλλ' ἀνδρῶν vero non item, cavendibus ne fugere visi compedi-
ἡτοιμασμένων πρὸς πόλεμον συνθήματα εἶναι ταῦτα bus vincirentur. Postquam vero Philomilium est
ὑπολογισάμενος, τὴν ἐκείνου προεγνωκότων ἔφοδον, B perventum, et domicilia et agros fertiles eis assi-
ᾤχετο ἐκεῖθεν καὶ πρὸς τὴν Λάμπην ἀφίκετο. Ἔνθα gnavit, et rursus frumentum cæteraque mitia legu-
δὴ ἀπογραφεῖς ἐπιστήσας τῶν αἰχμαλώτων περί τε mina distribuit; et spe bona impletis denique dixit
τῆς παυρίδος ἕκαστον καὶ τῆς κλήσεως ἐπυνθάνετο, reconciliata inter se et imperatorem gratia et
καὶ ὅστις ὁ συλλαβὼν ἀνηρώτα, καὶ εἴ τι τῆς οὐ- fœdere renovato se eos gratuito remissurum esse
σίας ἀπολωλέκει, καὶ εἰ παῖς ἢ θυγάτριον ἢ ἄλοχος **657** domum. Sin aliud consilium caperet imperator, eos quinque integros annos immunes futuros, nullo quæstore quidquam postulaturo: deinceps vero se tolerabile tributum eis impositurum, quod non, ut apud Romanos moris sit, constitutum excedat nec multiplicetur. His ita ordinatis, Iconium rediit. Ea tamen humana dementia neminem patriæ meminisse passa est, sed multos etiam a Persa non captos Philomilium attraxit, cum audissent quomodo cognati et populares eorum a sultano tractarentur. Sic ab ortu Romanorum ad nostra usque tempora non modo sancti defecerunt et veritas imminuta est, verum etiam ob iniquitatem multiplicatam charitas vulgo refrixit, ut integræ civitates Græcæ, patria cupide relicta, ad Barbaros in colonias abierint. Nam crebræ tyrannides subditis sobriam vivendi rationem extorserunt; et plerique imperatores, rapinis assueti, nihil in suos moderati vel cogitarunt vel fecerunt. Jam videamus quid imperator gesserit. Andronicum Ducam adolescentulum adhuc mittit ad bellum Persæ inferendum. Is cum suis Persas sero tandem aggreditur, et noctu pastores et armenta cujusdam Amerar Arsanæ adortus **658** non multo post recessit. Sed et ipse imperator ab amœnis Propontidis locis ægre tanquam a loto aut cantu sirenum avulsus, Nicæam et Prusam est profectus, non ut Persas ulciscceretur, sed ne ex Batho digressi, ubi magnus eorum numerus stativa habebat, urbes et agros finitimos popularentur. Nec amplius uno mense ibi exacto, Byzantium rediit. Inchoante vere demum cum summa festinatione coguntur exercitus. Milites enim frequentibus eodem anno expeditionibus fatigati ea molestia carere et diutius domi manere cupiebant. Concurrunt igitur ut

ἐγχείριον ἔχων καὶ αὐτουργῶν ἐς σχίδακας διήρει, C
τυχὸν οὕτω, χρόνῳ ἀνατραπὲν γεράνδρυον. Ἀλλὰ
καὶ τοῖς συνόραμοῦσι πρὸς τὴν θέαν Πέρσαις
ὁμοίως δρᾷν ὑπετίθετο, προσεπάγων ἅμα καὶ ὑπο-
βάλλων τὸ τῆς ἐργασίας αἴτιον καὶ τὸ πρὸς τι εὔ-
χρηστον αὐτοῖς ἐπιλέγων· Πέρσαις μὲν γὰρ ἐξεῖναι
διὰ παντὸς ἐξιέναι τῆς παρεμβολῆς καὶ ξυλεύεσθαι,
ὅτι μηδ' ἔσται τις αὐτοῖς προσιστάμενος, Ῥωμαίοις
δὲ οὐχί, φυλαττομένοις τὸ μὴ δοκεῖν ἀποδιδράσκειν
καὶ τὰ ἐκ τοῦδε ὀφοιμένοις ὡς φυγάσιν ἐπικεισό-
μενα δεσμά. Ἐπεὶ δὲ τὸ Φιλομήλιον κατέλαβεν,
ἐπαύλεών τε μοτέδωκε καὶ γῆς ἐπεμέτρησε μέρος
πρὸς ἐργασίαν ἀμοιβῆς, σίτόν τε αὖθις διέδωκε καὶ
ὅσα τῶν ἡμέρων καρπῶν σπόριμα. Καὶ μὴν ἐλπίδων
χρηστῶν ἐνέπλησε, τέλος εἰπὼν ὡς αὐτοῦ καὶ βα-
σιλέως αὖθις φιλιωθέντων καὶ πρὸς τὰς πρότερον
σπονδὰς ἀπιδόντων προῖκα καὶ αὐτοὶ τὴν οἴκαδε D
ἐπάνοδον ἔξουσιν· εἰ δέ τι ἕτερον μεταβουλεύσεται
βασιλεύς, ἐπὶ πέντε ὅλοις ἐνιαυτοῖς ἀδασμολόγητοι
καθεδοῦνται, μηδένα τὸν ὁποιονοῦν ἀπόδομα εἰσ-
πράττοντα ἔχοντος, μετέπειτα δὲ καταβαλοῦνται ὃν
αὐτὸς ἀνεπαχθῆ διατάξαιτο σφίσι φόρον, οὐχ ὑπερ-
βαίνοντα τὸν ὅρον, ὡς εἴθασται Ῥωμαίοις οὐδὲ
πρὸς τὸ πολλαπλάσιον κορυφούμενον. Καὶ ὁ μὲν
ταῦτα οὕτω διατεταχὼς ἐπανῆκε πρὸς τὸ Ἰκόνιον.

(48) Alter ait Sultanum Turcos suo exemplo ad juvandos captivos incitasse, alter eum captivis secures dedisse ad ligna cædenda, et Turcos ea re prohibuisse.

ultra dimicaturi, et aut superaturi Barbaros aut pro patria occubituri. Ita sopim Cypsella ut in una castra convenerunt.

τὸ δὲ φιλάνθρωπον τοῦτο διάγγελμά οὐδένα τῶν αἱχμαλώτων πατρίδος ἀφῖκε μνήσασθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πολλοὺς ὁπόσοι πρὸς Περσῶν οὐγ ἑάλωσαν ἐς τὸ Φιλοφιλίου ἐφειλκύσατο, ἀκηκοότας ὅσα τοῖς καθ' αἷμα καὶ πατριώταις ὁ Πέρσης εἰργάσατο. Οὕτως ἐκ τῆς τῶν εἰς ἡμᾶς Ῥωμαίων γενεᾶς οὐχ ὅπως ἐκλέλοιπεν ὅσιος, καὶ ὠλιγώθησαν αἱ ἀληθεαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ἀπεψύγη τῶν πολλῶν ἡ ἀγάπησις, ὡς τὴν παρὰ βαρβάροις ἀποικίαν πόλεις ὅλας Ἑλληνίδας ἐλέσθαι καὶ τῆς πατρίδος ἀσμένως ἀλλάξασθαι· αἱ γὰρ συχναὶ τυραννίδες τότε ὑπ' ἀρχὴν τῆς σώφρονος διαίτης ἐξέκρουσαν, καὶ ταῖς ἁρπαγαῖς τῶν κρατούντων οἱ πλείους ἐγγυμνασάμενοι οὐδέν τι πρὸς τοὺς ὁμοφύλους μέτριον ἐνενόουν καὶ διεπράττοντο· ἀλλ' οἷα καὶ τὰ [P. 321] παρὰ βασιλέως πρὸς τὰ οὕτωσὶ συμβάντα διωκημένα. Στέλλει τὸν Δοῦκαν Ἀνδρόνικον νεκνίαν πρώτως ὑπηνήτην τῷ Πέρσῃ συμπλακησόμενον. Ὁ δὲ μεθ' ὧν ἡγεμόνευεν, ὑψὲ ποιεῖται τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἔφοδον. Ἀμέλει καὶ νυκτὸς ἐπιθέμενος ποιμνίταις καὶ βουκολίοις ἅμηρά τινος Ἀρσανῆ μετ' οὐ πολὺ ἐπανέσεξεν. Ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ὡς ἀπὸ λωτοῦ καὶ Σειρήνων τῶν τρυφερῶν χωρίων τῆς Πρυσοντίδος μόλις ἀποσπασθεὶς κατὰ Νίκαιαν καὶ Προῦσαν ἀφίκετο, οὐκ ἀντιμετρήσων ἢ ἀνταποδώσων τοῖς Πέρσαις ὃ ἐμέτρησαν καὶ ἀνταπέδωκαν ἡμῖν ἀνταπόδομα, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰς ἐκεῖσε πόλεις καὶ χώρας κακῶς διάθωνται τῶν τοῦ Βάθους ἐξαναστάντες μεσῶν, ἐν οἷς οὐ μέτριοι τότε ηὐλίζοντο. Πλὴν καὶ βασιλεὺς μῆνα τοῖς ἐκεῖσε ἕνα προσδιατρίψας ὀξέως ἐπάνεισιν εἰς Βυζάντιον. Ἀνατείλαντος δ' ἔαρος γίνονται πάλιν συνδρομαὶ τῶν στρατευμάτων καὶ συλλογαὶ μεθ' ὅσης οὐκ εἴπῃ τις ἂν ὁρμῆς καὶ συντονωτάτης ἐπειγωλῆς· ἐπεὶ καὶ ταῖς πολλάκις τοῦ ἔτους συνόδοις καὶ ταῖς συχναῖς συντάξεσιν ὁ στρατὸς ἀποκναίσαντες στῆναί τε τῶν ἐπαλλήλων συνελεύσεων ἤρων καὶ τῆς οἴκοι ἀναβολῆς ἐγλίχοντο. Ὡς ὑπὲρ ἰσχὺν τοίνυν ἀγωνιούμενοι συνελέγησαν, καὶ ἢ κρείττους τῶν ἀλλοφύλων ἐσόμενοι ἢ μετ' εὐκλείας ὑπὲρ τῶν πατρίδων ἀποθανούμενοι. Καὶ οὕτω μὲν αἱ δυνάμεις ὡς εἰς ἓν στρατόπεδον τὰ Κύψελλα συνηθροίζοντο.

5. Ausus est imperator sua sponte id quod jam dicam. Morbo articulari per certa intervalla laborabat, et dolore pedum in primis affligebatur, pejore materia eo delabente et cruciatus intolerabiles **659** excitante, qui et molum adimebant et acres febres inflammabant. Quadam ergo die foribus cubiculi clausis arcanum nemini praterquam cubiculariis indicat; et ferramentis candentibus in tibias profunde impressis principio dolores animo philosophico perfert et contumeliosis dictis medicos repudiat, quod in solis purgationibus versari didicissent, neque quidquam remedii ultra evacuationes adhibere scirent. Deinde vero ustionibus inflammatis, et majoribus doloribus subsecutis, medici non singulatim, sed omnes simul convocati sunt, cognatis ejus metuentibus ne decursus humorum ad crura impeditus principali aliquo membro insesso necem illi subito inferret, et imperium præter exspectationem ad alium transferretur. Ac medici pharmaca ei præbere decreverunt, ut commotio simul et redundantia humorum egestionibus sisteretur. Itaque medicamenta singulis fere diebus temperabantur, neque sane frustra erant. At imperatrix Euphrosyne, quamquam de valetudine mariti ut par erat **660** sollicita, tamen cum iis quibus arcana sua committebat de successore imperii magis deliberabat, ne is sibi inimicus et infensus esset, sed potius amicus. Nam imperator filium non habebat, sed duas duntaxat filias, easque viduas: nam Irenes maritus Andronicus Contostephanus obierat, Anna vero ut natu minor, ita forma prestantior, Isaacio Comneno nupta fuerat

ε'. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτογνωμονῶν ἀποθαρρεῖ ὅπερ ὁ λόγος λέξων ἔρχεται. Ἔπασχε τὰ ἄρθρα τοῦ σώματος κατὰ κύκλον οἱονεὶ καὶ περίοδον (49), τοὺς δὲ πόδας καὶ μάλιστα ὕλης ἐνσκηπτούσης μοχθηροτέρας καὶ ὀδύνας δυσποίστους ἀποτικτούσης, ἐξ ὧν ἀκινησίαι τε προσεπάγοντο τοῦ πάθους φλεγμαίνοντος καὶ λάβροι πυρετοὶ πολλάκις ἐπάγιζον. Κατά τινα οὖν ἡμέραν τὰς θύρας τοῦ κοιτῶνος ἐπισυγιώσας, ἄλλῳ μὲν οὐδενί, τοῖς δὲ προκοίτοις ἐκφήνας τὸ ἀπόῤῥητον, σιδήρια πυρακτωθέντα τοῖς σκέλεσιν ἐπιτίθησι, καὶ εἰς βάθος τὸν καυτῆρα ἐπαγαγὼν τὰ μὲν πρῶτα φιλοσοφῶν, τὰς ὀδύνας πρὸς τὰς καύσεις τῶν ποδῶν ἀπεμάχετο, μεθ' ὕβρεών τε τοὺς ἰατροὺς ἀπεπέμπετο, περὶ μόνα τὰ καθάρσια τούτους λέγιον ἀεὶ στρέφεσθαι καὶ μηδέν τι πλέον τῶν κενωσίμων εἰδέναι, καὶ μετιέναι τοῖς κάμνουσιν ἅμα. Τὰ δ' ἐσαξῆς φλεγμοναὶ τῶν καυτηριῶν καὶ περιωδυνίαι τῶν πρώην ὁριμύτεραι. Ἰατροὶ ἐπὶ τούτοις εἰσκεκλημένοι οὐχ ὁ μὲν ὁ δ' οὔ, ἀλλὰ πάντες κοινῶς. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ δύος ὑποῤῥᾶττον τὸ αἷμα, μή πως τὸ τῆς ὕλης μεθιστάμενον, τῆς περὶ τοὺς πόδας καθόδου ἀνακοπὲν, εἰς τι καίριον ἐνσκήψῃ μέρος τοῦ σώματος, καὶ αὐτὸν μὲν παρασύρῃ τοῦ ζῆν αἰφνιδίως, ἡ δ' ἀρχὴ μεταπεσεῖται παρὰ δόξαν πρὸς ἕτερον. Οἱ μὲν οὖν τῶν σωμάτων θεραπευτῆρες φαρμακεύειν αὐτὸν ἐγνώκεσαν. Οὕτω γὰρ ἂν τὸ τῆς ὕλης κινούμενόν τε ἅμα καὶ πλεονάζον γαλῆνιάσειε ταῖς κενώσεσι. Καὶ ἦν τὰ φάρμακα ἦμαρ παρ' ἦμαρ σχεδὸν κεραννύμενα, καὶ τὸ ἀνύσιμον αὐτοῖς ἐρωμάρτει. Ἡ δὲ βασιλὶς Εὐφροσύνη ἐφρόντιζε μὲν καὶ τῆς ὑγείας, ὡς εἰκὸς, [P. 322] τοῦ ἐνέτου, ἐσκέπτετο δὲ πλέον μετὰ τῶν συνήθων, καὶ οἷς τὰ

Hier Wolfii notæ.

(49) Dubium utrum de lunæ eclipsi, an diminutione loquatur.

κρυφιώδη τῶν βουλευμάτων προσανετίθει καὶ τοῦ στήθους ἀνεμήρυε τὰ ἀπόρρητα, καὶ περὶ τοῦ παραληψομένου τὴν βασιλείαν, ὡς ἔσται τις αὐτῇ μὴ ἀνάρσιος μηδ' ἀπεχθὴς ἀλλ' ἀσπάσιος. Βασιλεῖ μὲν γὰρ οὐκ ἦν διάδοχος υἱὸς τῆς ἀρχῆς, δυάζουσαι δὲ θυγατέρες, καὶ αὗται τῶν συνεύνων μικροῦ σπανιζόμεναι· ἡ μὲν γὰρ προφερεστέρα καθ' ἡλικίαν Εἰρήνη θανάτῳ μαλακῷ δαμέντα τὸν σύλλεκτρον Ἀνδρόνικον τὸν Κοντοστέφανον ἀπεβάλετο, Ἄννα δὲ ἡ κατὰ γένεσιν ἑφεπομένη, τῷ δὲ κάλλει πρωτερεύουσα, Ἰσαακίῳ συνῴκει τῷ Κομνηνῷ, ὃς κατὰ Μυσίαν ἐναπέθανε τοῖς δεσμοῖς, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις εἰρήκειμεν. Ἐπιλογαὶ τοίνυν καὶ ψηφορίαι τῶν ἀρξόντων ἄλλαι τε παρ' ἄλλων ἐγίνοντο, καὶ πᾶσαι πρὸς τὸ τῶν προβαλόντων ἐτελοῦντο χρήσιμον. Τοῦ δ' ἀξίως βασιλεύσοντος Ῥωμαίων καὶ ὡς ἄριστα τὰ κοινὰ διακυβερνήσοντος πράγματα οὐδεὶς οὐδένα λόγος εἰσήρχετο, ὥστε ὑπὸ τῶν ἀβουλτέρων καὶ νήπια ἔτι ἐν γάλαξιν ὄντα καὶ σπαργάνοις ἐνειλημένα πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐπεκρίνετο. Αὐτῶν μέντοι τῶν ἐν γένει καὶ πλούτῳ περιβλεπομένων ὁ μὲν πρωτοστράτωρ Μανουὴλ ὁ Καμύτζης τῷ πρὸς μητρὸς ἐπεκάθητο θείῳ τῷ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ, οὗτος δ' αὖθις κατ' αὐτοῦ ἀντωφθάλμει, Οἱ δὲ τοῦ βασιλέως κασίγνητοι τρεῖς ὄντες καὶ παρ' Ἀνδρονίκου τυφλωθέντες, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν γαμβρὸς ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης ἐξώμματος καὶ αὐτὸς δεικνύμενος, παισὶ τοῖς ἑαυτῶν τὴν ἀρχὴν ἡνδραλόγουν. Ἦσαν δ' οἳ χθές τε καὶ πρώην διαμασσώμενοι τὰ δρυόκαρπα καὶ τὰ Ποντικὰ δεῖα κρέα ἐπὶ στόματος ἔτι φέροντες ἠπείρων καὶ ἤρων τῆς βασιλείας μάλα λαμπρῶς, καὶ ὅλοις ἐς αὐτὴν περιέργοις ἐνητένιζον ὄμμασι, προαγωγοῖς καὶ προμνήστορσι χρώμενοι ὁπόσοι τῶν ἀγοραίων ὤνιοι χρημάτων καὶ κοιλιόδουλοι, ὡς μακρῷ κάκιον τοῦ καθ' ἕνα τὸ κοινῇ γινόμενον ψήφισμα. Ὦ περίπυστον πρᾶγμα Ῥωμαίων ἀρχή, καὶ πᾶσιν ἔθνεσι ζηλωτὸν καὶ προσκυνητὸν ἀξίωμα, οἵους ὑπήνεγκας βιαστάς! Οἵοί σοι ἐπανέστησαν ὑβρισταί! Οἵοί σοι ἐπεμάνησαν ἐρασταί! Οἵους ἐνηγκαλίσω! Οἵοις ὑπέθηκας ἑαυτὴν καὶ φιλοτήτων μετέδωκας, ἐταινιώκεις τε τῷ στεφάνῳ καὶ περιέβαλες τὸ διάδημα καὶ τὸ φοινικόχρουν περιέδησας πέδιλον! Θυμαλγέστερά εἰσιν ὄντως τὰ σὰ ὧν πέπονθε Πηνελόπη παραλληλιζόμενα, καὶ κατ' οὐδὲν ἀπέοικας βασιλείας γυναικὸς πανευδαίμονος, σεμνῆς τὸ κάλλος, εὐφυοῦς τὸ μέγεθος, εὐπρεποῦς τὴν ὄψιν, ἁλωκυίας μέντοι χερσὶν ἐραστῶν ἀναιδῶν, μηδὲ τιμωμένων ὀβολοῦ παρ' ἐχέφροσιν, οὔτε μὴν ἐχόντων τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτῆς συνιδεῖν, μηδ' εὐλαβουμένων τὸ ὕψος, μηδ' ὑποστελλομένων τὸ εὐγενές, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς ὕβριν περιελκόντων καὶ εἰς κοίτην ἀπαγόντων ἀθέμιτον. Αἳ τῆς αἰσχρουργίας! Οἷα πέπονθας, οἷα τεθέασαι! Ὁκοία πόρνης ἐγένετό σοι χρῆμα περίπυστον [P. 323] καὶ πρᾶγμα περίδυξον. Καὶ φροῦδον μὲν σοι τὸ ἀπέριττον ἐκεῖνο κάλλος καὶ τὸ τοῦ προσώπου αἰδῆμον καὶ ἡ σώφρων καὶ προτέρα ἐγκρατὴς δίαιτα, περίεργον δὲ καὶ μετεγγραφὲν ἐντρίψεσι καὶ φαρμάκοις τὸ σὸν πρόσωπον, καὶ διεσκεύασαι πρὸς τρυφὴν καὶ πρὸς ἦθος ἀκόλαστοι μετερρύθμισαι· οἱ γὰρ σε διασάμενοι τὴν πρώην ἀπεριέργως καλὴν καὶ τὸ εἶδος ἀγαστὴν καὶ ἐπέραστον πρὸς τὸ ἑταιρικὸν μετεπλάσαντο σχῆμα. Πότε ἀνανεύσεις τῆς ἀμόρφου ταύτης εὐμορφίας

A qui in Mysia in vinculis obiit, ut supra narravimus. Igitur alii atque alii imperatores nominantur, sed omnes qui iis opportuni essent a quibus nominabantur. De eo vero deligendo qui rempublicam optime et e dignitate Romanorum administraret, nemini quidquam in mentem veniebat. Unde vecordes homines etiam infantes in cunis adhuc vagientes designabant. Ex nobilitate et opibus claris Manuel Camizes protostator avunculo suo Joanni sebastocratori adversabatur. Is vero vicissim illum impediebat. Tres vero imperatoris fratres ab Andronico excæcati, et eorum sororius Joannes Cantacuzenus, et ipse orbus oculis, filiis suis favebant. **661** Erant etiam qui Ponticarum nucum et suillarum carnium reliquias adhuc in B dentibus gestantes, imperium haud dissimulanter et amarent et ambirent, et curiosos in id oculos defigerent, sed pronubis seu lenonibus utentes hominibus circumforaneis, qui ventri serviebant et pecunia facile corrumpebantur. Quanto deterius est suffragium multorum quam unius! o celebre Romanorum imperium, et omnibus gentibus admiranda et adoranda majestas, quales tyrannos pertulisti! quibus injuriis exagitata es! quales amatores in te insanierunt! quales homines es amplexa! qualibus te substravisti et oscula præbuisti! quales corona et diademate et purpureo C calceo exornasti! graviora utique ab illis pertulisti quam Penelope a procorum frequentia. Nimirum ab omni parte similis es regiæ matronæ felicissimæ, forma venerabili, justa magnitudine, vultu venusto, sed captæ impudentium amatorum manibus, quos cordati homines vix centusse liceantur, qui magnificentiam illius æstimare nequeant celsitudinem **662** non revereantur, nobilitate nihil moveantur, aliquando etiam eam per contumeliam in nefarium cubile pertrahant. Hei dedecus, hei flagitium, qualia perpessa es! qualis visa es! facies meretricis, o inclyta et celebris majestas, contigit tibi. Evanuit naturalis illa tua pulchritudo et vultus verecundia et frugi pridem et modesta vitæ ratio. Nunc facies tua luxu et fucis est corrupta; ad delicias exorbitasti, ad mores dissolutos deflexisti. Nam qui tibi vim fecerunt pridem citra curam formosæ, vultu admirabili et amabili præditæ, ad meretricium habitum te redegerunt. D Quando istam deformem formam exues? quando accersitum aspectum et gressum mutabis? qui te a tyrannicis istis amplexibus per vim vindicabit, et ad veterem castimoniam et libertatem reducet? Nam nunc quidem parum abest quin te rideamus potius quam miseremur, eorum utentem consuetudine qui dedecent; atque id opprobrium intuentes, vereamur ne prorsus delearis et ad extremum corruas.

καὶ τοῦ δυσειδοῦς εἴδους καὶ τοῦ ἐπιποιήτου βλέμματος καὶ βαδίσματος; Ἤ τίς ὁ ἐξάξων σε τῶν πρὸς βίαν τυραννικῶν τούτων περιπλοκῶν καὶ πρὸς τὴν πρώην ἐπανάξων ἀκαπήλευτον καὶ ἐλευθέραν διαγωγήν; ὡς νῦν γε καὶ τὸν οἶκτον εἰς γέλων μετενεγκεῖν κινδενεύομεν, οἷς οὐ δεῖ συμφερομένην ὁρῶντές σε. καὶ τὰ τῆς ἀσχημοσύνης προβλέποντες δεδίαμεν μὴ εἰς τέλος ἀφαντωθείης καὶ καβράγειής εἰς πτῶμα τὸ δυσανόρθωτον. Ἀλλ' εἶεν.

Sed ad institutum redeamus Imperator, nondum plane recuperata valetudine, cum pedibus nondum insistere posset, Cypsella abit rebus ad bellum gerendum necessariis instructus. Verum illo adhuc **663** male affecto, Scythæ cum cohorte Blachorum Istro trajecto Thracia oppida Mesenæ et Zurulo finitima in ipso divi Georgii martyris festo subita incursione populantur. Ac decrevisse Barbari et eam tesseram a ducibus accepisse ferebantur, ut Cuperii convenirent. Locus is est non procul Zurulo dissitus, ubi tum festum martyris magna hominum frequentia celebrabatur. Sed mane humili nebula orta, maxima Barbarorum pars in alia loca est delata et usque ad maritimam Redestum descendit. Pars tamen eorum quædam in Cuperium irrupit. Cæterum multitudo quæ ad festum convenerat, potius rata vim propulsare quam toleraro, curribus templum vallavit, et primæ Barbarorum incursioni aditum facile interclusit, cum Scythæ pagos oppugnare non solerent, et nunc etiam urbium munitiones declinent, ut qui turbinis instar primo duntaxat impetu obviis quibusque vastatis domum sese recipiant. Eos tamen qui omisso templo Zurulum **664** petebant omnes interceperunt. Verum universi malorum experles fuissent, nisi perditissimus Racendytes, qui colligendi vectigalis ergo venerat, Brancæ Theodori, qui ei provinciæ præerat, monita sprevisset. Edixerat autem ne populus ad festum conveniret, et Scytharum incursionem indicarat, optione data utrum dicto audientes et incolumes esse, an spretis suis monitis perire mallent. Nunc is qui mundo prorsus renuntiarat, qui plane a terrenis rebus avulsus erat, Christiano pallio ultro indulo, veritus ne sibi æreus stater disperso populo elaboretur, litteras eas in sinu abdidit et in nigra veste tanquam in tenebris occultavit; et populo prædixit, quasi vates esset homo corradendi nummos et nundinandi peritior, eos nihil mali passuros: famam sæpe veritatem opprimere, neque certi quidquam afferre. Scythas autem cum magna præda recedentes Romanus exercitus, qui Byziam tuebatur, aggreditur, cædit, in fugam conjicit, **665** maximam prædæ partem recuperat, eam tamen non diu tenet. Nam Romanorum naturalis et insana et in rebus minime convenientibus contumax avaritia victoriam corrupit; qui cum toti in eo essent ut Scythis prædam ex agro Romano receptam extorquerent, eos qui fugiebant in se converterunt et vicissim fugati sunt.

A Ὁ δὲ δὴ αὐτοκράτωρ μήπω καθαρῶς ἀνασφήλας τῆς νόσου μηδ' ἐπὶ τῶν ποδῶν στῆναι δυνάμενος ἕξεισι καὶ ἄπεισι πρὸς τὰ Κύψελλα, ἐξαρτύσας ὅσα πρὸς πόλεμον ἄραρεν. Αὐτοῦ δ' ὄντος ἐν καχεξίᾳ, Σκύθαι μετὰ μοίρας Βλάχων τὸν Ἴστρον διαβάντες τυῖς Θρᾳκικοῖς πολίσμασιν, ὁπόσα περὶ Μεσήνην καὶ Τζουρουλὸν, καὶ τὰ ἔτι τούτων ἐχόμενα ἐξ ἐφόδου ἐκείρον κατ' αὐτὴν τὴν ἑτήσιον μνήμην Γεωργίου τοῦ Χριστομάρτυρος. Ἦν μὲν οὖν, ὡς ἤδετο, τοῖς Βαρβάροις σκέμμα καὶ σύνθημα πρὸς τῶν ἡγεμόνων τῆς ὁδοῦ δοθὲν ἐς τὸ Κουπέριον ἀφικέσθαι (τὸ δὲ ἔστιν ἐκ γειτόνων τῆς Τζουρουλοῦ διακείμενον, ἔνθα ἤγετο τηνικαῦτα τῷ μάρτυρι ἑορτὴ καὶ πανήγυρις συγκεκρότητο(, ὁμίχλης δὲ περισπασθείσης ἔνθεν χαμαιφερῶς τὸ μὲν πολὺ τῶν B Βαρβάρων τῆς προκειμένης ἀποβραγὲν εἰς χωρία μετέβρευσεν ἕτερα, μέχρι καὶ τοῦ παράλου Ῥαιδεστοῦ κατιόν, μοῖρα δὲ τις αὐτῶν περὶ τὸ Κουπέριον ἐνσκήψασα εἰς μὲν τὸν ναὸν καὶ τὸ περίαυλον οὐκ εἰσήλθοσαν· τὸ γὰρ συνελθὸν πλῆθος ἐπὶ τῷ τὰ δσια τελέσαι τῷ μάρτυρι, δρᾶταί τι μᾶλλον φθάσαν ἢ καθεῖν ἀναμεῖναν κακρικὸς δέον, ἁμάξας ἀγτοχὸς καὶ τὸν νεῶν περιφραγμῶσαν κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς τῶν Βαρβάρων ἐπέλευσιν τὰ ἐκεῖσε πεποίκεν ἄβατα ἄλλως τε καὶ τοῖς Σκύθαις ἀπείρηται τειχομαχεῖν τὰ ἐν κώμαις ἐκτρεπομένοις ἐς δεῦρο καὶ πόλεσιν ὀχυρώματα, ὡς οἷα πρὸς τὴν πρώτην ὁρμὴν κατὰ λαίλαπος κίνησιν ἀναρριπτόντων τὰ ἐν ποσὶ καὶ πρὸς ἦθη τὰ οἰκεῖα μεταχωρούντων. Τοὺς δὲ γε τοῦ νεὼ ἀφεμένους καὶ πρὸς τὸ πόλισμα τὸν Τζουρουλὸν ὡς ἔχον σῶσαι μεταχωρήC σαντας πανδημεὶ ἠχμαλώτευσαν, μὴ λαβέσθαι φθάσαντας τοῦ ἐρύματος. Ἦσαν δ' ἂν ἅπαντες τοῦ κακοῦ τῆς αἰχμαλωσίας ἄπειρατοι, εἰ μὴ ὁ κάκιστ' ἀπολούμενος ῥακενδύτης ὃς ἐκ τῆς Ἀντιγόνου μονῆς ἐκεῖσε ἀφίκετο τελιωνήσων τὴν πανήγυριν, παρ' οὐδὲν ἔθετο ὅσα ἦν ἐπιστείλας ὁ Πρᾶνὰς Θεόδωρος, ὃς τῶν ἐκεῖθι χωρῶν ἡγεμόνευεν, ἀπαγορεύσαντα μὲν τὴν τῶν πολλῶν ἐς τὸ Κουπέριον συνδρομήν, τὴν δ' ἐπιδρομὴν τῶν Σκυθῶν [P. 324] ἀπαγγέλλοντα καὶ προτιθέντα αἵρεσιν, ἢ κακῶν ἀπαθεῖς εἶναι τοὺς συνελθόντας τῶν ἐντελλομένων ἀκούσαντας ἢ τεθνάναι παρακούσαντας, Νῦν δὲ ὁ τοῖς ἐν κόσμῳ ἐπίπαν ἀποταξάμενος καὶ λαμπρῶς τῶν κάτω ἀποράγεις, τὸ δὲ κατὰ Χριστὸν τριῴδιον ἐθελοντὴς ὑποδὺς, δείσας μὴ χάλκεος στατὴρ αὐτὸν διαβράσειε τοῦ λεὼ διασπαρέντος, τὴν μὲν δέλτον τῷ κόλπῳ D ἐνέδυσε καὶ ὡς ἐν σκότει τῇ μελανειμονίᾳ [παριπεμψε, τοῖς δ' ἀγειρομένοις προὔλεγεν, ὡς εἰ καὶ πρυφήτου ἦν περισσότερος ὁ τῆς ἐννοίας, ἔνθα τὸ κέρδος, ἐμπορικὸς καὶ δριμύπατος, ὡς οὐδὲν τι πείσονται· ἀηδὲς καὶ ὁποῖον αἱ ῥῆμαι τὰ πολλὰ τὴν ἀλήθειαν τυραννοῦσαι μὴ διακριδὸν καταγγέλλουσι. Καὶ οὕτω μὲν οἱ Σκύθαι λείαν ἐλάσαντες πολλὴν ἀνεζεύγνυον, ὁ δὲ τὴν Βυζίην φυλάσσων Ῥωμαϊκὸς στρατὸς, μαθὼν ἐπανιέναι τοὺς Σκύθας, τὴν ἐπ' αὐτοὺς ἐτράπετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ συνέβαλον ἀμφότερα

τὰ στρατεύματα, κρατεῖ τὸ ἡμέτερον, φόνος τε καὶ τροπὴ γίνεται τῶν Σκυθῶν, καὶ τὸ τῆς αἰχμαλωσίας πλεῖστον ἀνίεται, καὶ τοῦτ' ἐπὶ βραχύ· ἡ γὰρ σύμφυτος καὶ μανιώδης κἀπὶ τοῖς μηδαμῶς καθήκουσιν ἀμετάθετος Ῥωμαίων λίχνευσις τὴν νίκην διέφθειρεν· Ὅλοι γὰρ τοῦ ἁφαρπάζειν καὶ μεταφέρειν γινόμενοι ἅπερ ἦγον οἱ Σκύθαι τὰς Ῥωμαϊκὰς χώρας παρῆσαντες, τὸ ἀπιὸν καὶ δραπετεῦον πολέμιον ἐπέστρεψε καθ' ἑαυτό, καὶ παλίωξιν ἐντεῦθεν εἰργάσαντο.

ΤΟΜΟΣ Γ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

IMPERII ALEXII COMNENI

LIBER TERTIUS

α', Καὶ τῇδε μὲν καὶ ταῦτα συμβέβηκε, βασιλεὺς δ' [P. 325] ἀπάρας ἐκ τῶν Κυψέλλων τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐφίσταται, κἀκεῖθεν ἀναστὰς κατὰ τοῦ Χρύσου ὁρμᾷ. Οὗτος γὰρ τὴν Στρούμμιτζαν ἰδιωσάμενος, Βλάχος ὢν τὸ γένος, καὶ φρούριόν τι ἀπολαβὼν λεγόμενον Πρόσακον ἐς τυραννεῖον ἑαυτῷ κατεσκεύασε, κρατύνας παντοίως τὸ ἔρυμα, ὅπερ ἡ μὲν φύσις ἀρχῆθεν φιλοτίμως ἐξεῦρέ τε καὶ ἀνέδωκε· πέτραι γὰρ εἰσιν ἀπορρῶγες δισχιδεῖς, συνεπτυγμέναι ἀλλήλαις, μία δ' ἐς αὐτάς ἐστιν ἄνοδος στενὴ καὶ βίαιος καὶ ἀμφίκρημνος, ἡ δὲ λοιπὴ περίμετρος τῶν πετρῶν αἰγίλιψ ἅπασα καὶ ἀπρόσβατος, καὶ ποταμὸς βαθυδίνης ὁ Ἄξιὸς ἀμφιπερικλώμενος ἐπιτειχίζει ταύτας παραλογώτερον· ἐλθοῦσα δ' εἰς ὕστερον ἡ τέχνη ἀνθαμιλλήτρια τῇ φύσει ἀναλώτους αὐτὰς μικροῦ ἐτεκτήνατο. τείχη γὰρ ἀῤῥαγῆ διειληφυῖα κατὰ τὴν ἐνδοθεῖσαν ἄνοδον ὑπερφυὲς τετέλεκεν ὁρμητήριον. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἔρυμα τὸν Πρόσακον Ῥωμαῖοι μὲν πάλαι παρεῖδον, Βουλγάρων ἀφροντιστοῦντες, καὶ κατέλιπον ἔρημον, ὁ δὲ Χρύσος ἐπιποιήσας εἶχε κατὰ Ῥωμαίων ἀπρόσμαχον οἰκητήριον, πᾶν ὅτι περ ὅπλοις τρόφιμον ἐκεῖσε συνηλικῶς, ἀφετηριά τε ὄργανα περιστήσας καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐνθέμενος ἄφθονα, ποίμνιά τε καὶ βουκόλια κατ' ἀγέλας ταῖς ἀκρωνυχίαις ἀνεῖς νέμεσθαι· οὐ γὰρ εὐπερίληπτος ἡ τοῦ φρουρίου τοῦδε περίμετρος, ἀλλ' ἐς ὅτι πλεῖστον εὐρύνεται καὶ μηκύνεται, καὶ ἄλσεσιν ἐς ὄμβρων κομᾷ, καὶ χωρίοις δρυμώδεσι βέβριθεν, ἑνὸς δὲ τινος καλοῦ, καὶ τούτου ἀπαραιτήτου, καλλίστου καὶ κρατίστου τὸ φρούριον στέρεται· οὐδὲ γὰρ βραχεῖά τις ὕδατος λιβὰς ἐκεῖ που ἐκδίδωσιν, οὐδὲ φρεάτιά εἰσιν ὀρυκτά, ἀλλὰ δεῖ ἐς τὸν ποταμὸν κατιέναι καὶ ὑδρίαις ἀρύσασθαι τὸν ποτόν. Τοιούτου τοίνυν ἐρύματος ἐγκρατὴς ὁ Χρύσος γενόμενος πρὸς οὐδὲν ὅτι κατ' αὐτοῦ βασιλεὺς ἔπεισιν ἐτετάρακτο, ἀλλ' ὡς ἀντιταξόμενος ἡτοιμάσατο. Τοῖς μὲν οὖν ἐν πείρᾳ πολέμου Ῥωμαίοις, εἴ τις που τέως καὶ ὑπολέλειπτο, καὶ οἷς ἡ τῶν ἐκεῖσε θέσις χωρῶν οὐδαμῶς ἠγνόητο, δέον ἐκρίνετο καὶ τῷ βασιλεῖ συνεβούλευον παραλλάξαι μὲν τὸν Πρόσακον, μετελθεῖν δὲ τὰ λοιπὰ πολίσματα καὶ

A 1. His ita gestis, imperator Cypsellis Thessalonicam proficiscitur. Inde contra Chrysum iter intendit qui Strumiza sibi vindicata castellum quoque Prosacum, et natura et opere munitissimum, pro regia occupavit. Sunt enim solidæ rupes bifidæ, inter se contiguæ, **666** in quas unus patet aditus angustus, difficilis et præceps; reliquus ambitus rupium vel capreolis inaccessus est, et Axius profundus amnis eas, quod mirere, circumfluit. Deinde ars æmula naturæ pene inexpugnabiles eas fecit, et firmissus mœnibus in aditu structis mirabile propugnaculum absolvit. Id castellum Romani olim nihil de Bulgaris solliciti desertum et neglectum jacere passi sunt. Chrysus vero domicilium ibi tutissimum constituit. Præsidio veteranorum imposito, tormentis in circuitu B dispositis et commeatu abunde importato, greges et armenta in verticibus montium vagari et pasci sivit. Neque enim castelli ambitus facile comprehendi potest, qui longe lateque patet, saltibus etiam et nemoribus floret. Uno tamen bono **667** eoque summe necessario et præstantissimo caret, quod ne una quidem aquæ gutta ibi scaturit, nec fossiles putei sunt, sed ad flumen descendendum et hydriis aqua hauriendum est. Chrysus igitur tali castello potitus, imperatoris contra se expeditione nihil territus, ad resistendum se paravit. Romani vero rei militaris periti, si qui forte superarant, et situs locorum non ignari, monebant imperatorem ut præterito Prosaco reliqua oppida et pagos Chrysi invaderet, et iis expugnatis demum ad illud castellum accederet. Sic et exer- C citum fore fidentiorem victoria et præda ex minus firmis castellis parta, et ipsum Chrysum vi belli urgente aut consilium mutaturum remissa pertinacia, aut de rebus suis desperaturum: cæterum in arcem inexpugnabilem principio facere impetum et cum præruptis petris dimicare cum vanum esse, tum cruentis sudoribus et multis ærumnis et cædibus plenum. His spadones, Georgius Œnæotes in primis, et imberbes adolescentuli acriter ad-

versati, imperatori persuaserunt ut recta ad Prosacum adduceret exercitum, quo capto nihil deinceps posse resistere, præsertim cum nihil impediret quominus arcem **668** belli invaderet, nec quidquam esset quod hostem per ambages quærere cogeret. Præterea neminem esse qui in barbaricis et fœdis illis locis diutius commorari sustineat, nullo aut exiguo cum fructu, ficuum et peponum tempore instante, et cæteris pomis maturescentibus, quibus Propontis ut paradisus Dei manibus consitus abundet « Utinam, inquiunt, in Rhegii planitie essemus, et Aphrameam corneremus, ut sacra Cpoli salutata in Propontidis amœnitates navigaremus, quam leues et fecundæ Aquilonis aurœ jugiter perflant, ubi pisces recentes palpitant, ubi delphines jucundissime saltant, ubi lavacra passim arrident, ubi limpidorum rivulorum flexus spectatorem exhilarant, ubi auribus obambulantium garritus hirundinum et cantus lusciniarum cæterarumque avium blandiuntur. » Igitur imperator laxis habenis ad Prosacum fertur, quasi oculis ea usurpasset quæ auribus acceperat. Obiter tamen castella quædam eversa sunt, et horrea et segetes incensæ, et a Persis, quos Ancyranus satrapa imperatori auxilio miserat, Blachi aliquot capti. Eum orthodoxæ fidei **669** cultores imperatorem obtestati sunt ne a Turcis homines qui eumdem Deum colant, quem nos veneraremur, abduci ullo modo pateretur, ne religionem abjurare coacti Deum contra eos a quibus dediti essent instigarent : sed Blachis in Romanorum servitia distributis Persæ, qui eos cepissent, aliis largitionibus placarentur. Verum ille plane renuit ; at castris ad Prosacum positis statim oppugnationem tentare instituit. Ac Romani opera edebant præmio et admiratione digna, spem omnem alacritate superantes. Nam alii clypeis et strictis ensibus muniti, alii arcus et sagittas gestantes in arduos castelli tumulos arrepebant, et mœnium defensores facti propiores impetebant. Denique post fatigationem et cædem multam barbaros munitione recens portis obducta depulerunt. Erant etiam qui per præcipites tramites funibus sese attollentes, et in rupibus instar caprearum hæsitantes, mœnia transcendere et in ipsam arcem evadere niterentur. Sed cum propugnatoribus profligatis et in castellum compulsis se rem salutarem et pulcherrimam confecisse putarent, tum demum laboris sui vanitatem intellexerunt. Nam cum ligones ad mœnia diruenda postulassent, **670** nemo fuit qui ea instrumenta suppeditaret. Cæterum nihilominus in opere perseverantes fabrum præfecto succensebant, et manibus ac gladiis pro ligonibus usi saxa e compagibus eruebant, et pinnas assiliendo revellebant. Sed cum res tardius procederet et ipsi ex superiore loco male tractarentur, vix tandem armamentario præfectus spado ligones in unum fascem

τὰς κώμας ὁπόσαι κατήκοοι χρόσῳ γεγόνασι, μετὰ δὲ τὴν τούτων χείρωσιν τῷ Προσάκῃ παρεμβαλεῖν. οὕτω γὰρ ἐσεῖσθαι καὶ τὸ στράτευμα εὐθαρσέστερον, τὰ εὐχείρωτα καταστρεψάμενον πρότερον καὶ λείαν ἐκεῖθεν περιβαλόμενον, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Χρόσον τῇ βίᾳ τῶν πραγμάτων ἀγχόμενον [P. 326] μεταβουλεύσασθαί τι χρηστότερον, ἐνδόντα τοῦ ἄγαν ἢ καὶ ἀπογνόντα τῶν καθ' αὑτόν. Τοῦ δὲ γε κατὰ τὴν πρώτην ὁρμὴν τοῖς ἀπροσμάχοις εὐθὺς προσβαλεῖν καὶ πρὸς ὄρη διαμιλλᾶσθαι ἀπότομα, μὴ καὶ εἶναι μάταιον ἔλεγον, καὶ ἄλλως ἰδρῶτας ὁρᾷν αἱματόεντας καὶ προσκείμενον πόνον πολὺν, καὶ φαντάζεσθαι κόρσας ἀναύχενας τῶν μαχουμένων ἀνδρῶν. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα παρῄνουν, ἀντέστησαν δὲ γενναιότερον οἱ μὴ ἐνόρχαι τοῦ βασιλέως πρόκοιτοι, ὧν ἐπρωτίστευεν ὁ Οἰανώτης Γεώργιος, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς θεραπείας λειογένεια μειράκια. Οὗτοι γὰρ περιστάντες τὸν βασιλέα παλαιοὶ καὶ πανδέξιοι ἔπεισαν ἐς τὸν Πρόσακον εὐθυώρως ἄγειν τὴν στρατιὰν, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χρύσου ἀντίον τὰ ὅπλα ἄγειν καὶ τὸ δόρυ διαγωνίζεσθαι, ὡς « Εἰ οὗτος ἁλώσεται, οὐκ ἔστιν ὅστις ἐς τὸ ἑξῆς ἀντιστήσεται. Καὶ ἄλλως δὲ τί τὸ προσιστάμενον μὴ κατὰ τοῦ καιροῦ μέρους αὐτίκα χωρεῖν, ἀλλ' ἐκ περιόδων καὶ κύκλων μετέρχεσθαι τὸ πολέμιον ; πρὸς δὲ τούτοις τίς ἂν ἀνέξεται ὕγως ταῖς βαρβαρικαῖς ταύταις καὶ ἀχαριτώτοις χώραις διατρίβειν ἐπὶ πολὺ δι' οὐδὲν ἢ μικρὸν ὄφελος, τῆς τῶν συκίων καὶ τῶν πεπόνων ὥρας ἐφισταμένης καὶ τῶν ἄλλων περκαζόντων ὡραίων τῆς γῆς, οἷς ὑπερβέβριθε Προποντὶς ὅσα καὶ παράδεισος χειρὶ Θεοῦ φυτευθείς ; Ἵνʼ ὑπὸ πλακὶ Ῥηγίου γενοίμεθα καὶ Ἀφάμειαν θερσαίμεθα, ὅπως προσείποιμεν τὴν ἱερὰν Κωνσταντινούπολιν, κἀκεῖθεν ἐς τὰ τοῦ πρὸ τοῦ Πόντου τρυφερὰ χωρία προσαναπλεύσαιμεν, ἔνθα πρασιά τις αὔρα βόρειος καὶ ζωογόνος προσβάλλει διὰ παντός, καὶ ἰχθύες νεαλεῖς περίσκαίρουσι, καὶ δελφῖνες ἥδιστον ἀναθρώσκουσι, λουτρῶν τε χάριτες διαγελῶσιν ἁπανταχῇ, καὶ ἀργύρεα πλανώμενα ὕδατα τὸν θεατὴν διαχέουσι, καὶ τὰς ἀκοὰς τῶν δεῦρο κἀκεῖσε περιφοιτώντων ἑστιῶσι κατακηλοῦσαι κωτίλλουσαι χελιδόνες καὶ μελεάζουσαι ἀηδόνες καὶ πᾶν ἕτερον ἄλλη καὶ ἄλλη τρύζον ἐν ταῖς λόχμαις καὶ τιτυβίζον μουσικὸν πτερόν. » Ὅλῳ τοίνυν ῥυτῆρι πρὸς τὸν Πρόσακον φέρεται βασιλεὺς, εἴπερ ἐς ἴσον αὐτῷ κατέστη τῇ θέᾳ ὁ λόγος. Ὅθεν τινὰ μὲν ἑρύματα πάρεργον ὁδοῦ κατεστράφησαν, θημωνίαι τε καρπῶν καὶ λήϊα πυροφόρα κατηθαλώθησαν, καὶ Περσῶν ἐάλωσαν Βλάχοι δορύκτητοι, οὓς ὁ τῆς πόλεως Ἀγκύρας σατράπης ἐπικούρους ἀπέσταλκε βασιλεῖ, ὅτε καὶ τὸ μὲν περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ὑγιὲς καὶ θερμότερον τὸν βασιλέα ἐξελιπάρησε μὴ συγχωρῆσαι ὅλως τοῖς Τούρκοις οἴκαδε ἀνθρώπους μετενεγκεῖν Θεὸν ὃν ἡμεῖς προσβεβόμεν σεβομένους, ἵνα μὴ τὴν πίστιν ἄκοντες μεταθέμενοι τὸ θεῖον κατὰ τῶν ἐκδόντων ἐκμήνωσιν, ἀλλὰ τὸ μὲν Βλαχικὸν αἰχμάλωτον ἐς οἰκετικὸν ἀποδοθῆναι Ῥωμαίοις, αὐτοὺς δὲ τοὺς χειρωσαμένους Πέρσας φιλοφρονηθῆναι δεξιώσεσιν ἑτέραις βασιλικαῖς· ὁ δέ οὐδ' ὅλως ἐπένευσεν. Ἐπεὶ

δὲ καὶ ἐς αὐτὸν ἐφθάκει τὸν Πρόσακον, βαλὼν ἐκεῖ που στρατήγιον ἔγνω τοῦ φρουρίου αὐτίκα πειράσασθαι. Καὶ ἦν ἔργα πρὸς Ῥωμαίων τηνικαῦτα τελούμενα κατιδεῖν γέρατος καὶ θαύματος ἄξια· ὑπὲρ γὰρ ἐλπίδας διηγωνίσαντο. Οἱ μὲν γὰρ θυρεοῖς καὶ γυμνοῖς φραξάμενοι [P. 337] ξίφεσιν, οἱ δὲ τόξα καὶ βέλη φέροντες περὶ τὰ ἀνάντη τοῦ φρουρίου ἀνῄεσαν χῶντο γεώλοφα, καὶ τοῖς ἀπὸ τειχῶν καὶ τῆς ἄκρας μαχομένοις ἐπεγχρίπτοντες ἔβαλλον. Ἁμίλλαι καὶ μετὰ κάματον καὶ φόνον πολὺν ἐξέκρουσαν τοὺς Βαρβάρους τοῦ πρωτειχίσματος, ὑπὲρ προφύλαγμα τῶν ἐκεῖσε πυλῶν ἐπῳκοδόμητο νεωστί. Ἦσαν δ' οἳ καὶ διὰ τῶν κρημνωδῶν ἀνιμώμενοι ἀνόδων ἡκροβάτουν ὡς αἴγαγροι, πειρώμενοι γενέσθαι εἴσω τειχῶν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἄκραν ἀναβραμεῖν. Ἀλλ' ὅτε τι διανύσαι ἔργαν ᾠήθησαν σωτήριόν τε ἅμα καὶ κάλλιστον, τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀμυνομένους τρεψάμενοι καὶ εἴσω συγκλείσαντες, τότε εἰκαίως διαπονούμενοι ἔγνωσαν· αἰτήσαντες γὰρ σκαπάνας εἰς τὴν τῶν περιῳόλων καθαίρεσιν οὐδένα εἶχον τὸ αἰτηθὲν ὅπλον προσάγοντα. Ἐπιμένοντες δὲ καὶ οὕτω τῷ μόχθῳ καὶ κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ὅπλων ἀγανακτοῦντες, χερσί τε καὶ ξίφεσιν ὡς ἀμάλαις χρώμενοι, τοὺς λίθους ἀπέσπων τῆς ἁρμογῆς καὶ τὰ θωράκια καθῄρουν ἀναθορνύμενοι. Σχολαίτερον δὲ τοῦ ἔργου προβαίνοντος, καὶ αὐτῶν προσπασχόντων κακῶς ἐκ τῶν ἐπικειμένων ἄνωθεν ἀντιπάλων, ὀψὲ καὶ βραδέως ὁ τοῖς ὅπλοις ἐρεστὼς θλαδίας ἀφίκετο, σκαπάνας κομίζων εἰς ἕνα ὁρμαθὸν διὰ μηρίνθου συμβεβλημένας. Δέον οὖν αὐτίκα καταντισθῆναι νόν ἐπῤῥῆτον, ἢ γοῦν δυσφόρως καὶ χαλεπῶς τὸν κρατοῦντα ὑπενεγκεῖν τὸ πραχθὲν εἰς βραχεῖαν ἀνάψυξιν τῶν μάχῃ καὶ δίψει καὶ πνίγει κακουχουμένων διὰ τὸν ἐξ ἡλίου καῦσωνα, ὁ δὲ μένῃ ἐπιπλήξει, καὶ ταύτῃ ἀκκισμῷ κατεχούσῃ, καὶ τῇ περιψοφήσει τῶν χειλέων τὸν ἀγανακτοῦντα ὑποκρινάμενος κατέβαλεν οὕτω τὰ τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν φρονήματα. Ἐπὶ δὲ τούτῳ καὶ κλίμακας αἰτησάμενοι, ὅπως δι' αὐτῶν ἐς τὰ ἄνω γένωνται νῶν τειχῶν, οὐδὲ τούτων αὐτίκα ἠμείρησαν. Ὅθεν μὴ ἐπ' ἀνηνύτοις εἰσέτι μογεῖν ἀνεχόμενοι μετέβησαν ἐκεῖθεν οὐχ ἑκόντες. Ἐκ τοῦ ἀναμφιλέκτου δ' ἦν, ὡς οἱ τειχομαχούμενοι Βλάχοι διετείλαντο ὕστερον, ἑάλω τὸ φρούριον καὶ ὁ Χρύσος συνείληπτο καὶ Ῥωμαίοις εὔφημον τὸ ἔργον τόδε γεγένητο καὶ πολλῶν ἐσέπειτα καμάτων ἀναίρεσις, εἰ τὰ πρὸς τὴν καθαίρεσιν τοῦ τείχους ὄργανα προητοίμαστο καὶ κατὰ καιρὸν αἰτουμένοις παρεῖχετο. Νῦν δὲ ἡ τῶν καθηκόντων ἀμέλεια ἢ καὶ θεὸς αὐτὸς (ἀλλ' ἡμῖν ἵλῃκοι θεὸς, εἰ ἐμπλήκτως τοῖς αὐτοῦ ἐπιβάλλομεν κρίμασι) μὴ ἐν τοῖς τότε ἀνθρώποις ἐπευδοκῶν προσέστη τοῖς ἀγωνίσμασι. Καὶ κατ' ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτω Ῥωμαῖοι διημιλλήθησάν τε καὶ διελύθησαν, τὴν δ' ἐπιοῦσαν αὖθις πρὸς δευτέραν ἐξῆσαν συμπλοκήν, εὗρον δὲ μετὰ φρονήματος καὶ κόμπου τὸ ἀνθιστάμενον ἀμιλλώμενον διὰ τὰ συνενεχθέντα χθιζά. Ἀλλὰ καὶ τὰ πετροβόλα μηχανήματα οἷς ἐχρῶντο οἱ Βάρβαροι ἀνῄρουν οὐχὶ βραχεῖς, ἐπιτυχῶς καὶ ἀφ' ὕψους τοὺς λίθους διακοντίζοντες.

A colligatos attulit. Cum autem homo exsecrandus statim submergendus fuisset aut saltem graviter objurgandus, ut milites pugna, labore et æstu ex ardore solis afflicti nonnihil recrearentur, imperator prope invito similis, murmure labiorum duntaxat simulata iracundia animos fortium illorum virorum dejecit. Deinde scalæ etiam ad summa mœnia conscendenda flagitantibus vix tandem datæ sunt. Itaque inani labore se conficere nolentes non sponte inde recesserunt. Alioqui castellum, ut Blachi obsessi postmodum affirmarunt, citra controversiam expugnatum et Chryæus ipse captus esset, et Romani magnam laudem consecuti multis **671** postea laboribus caruissent, si instrumenta ad diruendum murum idonea B statim in promptu fuissent. Nunc vel officii neglectus vel Deus ipse (is vero veniam concedat in sua judicia temere inquirenti) iis hominibus offensus illis conatibus obstitit. Ac eo die Romani sic a pugna discesserunt, qua postridie renovata, Barbaros fortiter et insolenter ob hosternum casum pugnantes repererunt ; nec pauci ex nostris tormentorum saxis icti, ex superiore loco solerter emissis, ceciderunt. Nam qui eas machinas instruebat, solertissimus artifex, principio Romanis mercede inservierat, tum vero ob non solutum stipendium ad Chrysum defecerat. Neque vero globis duntaxat machinarum, sed saxis etiam superne devolutis nostri affligebantur. Ea quoque saxa quæ primo impetu corpora non attingebant, C cum eminentibus rupibus allisa in plurima frusta dissilirent, huc atque illuc sparsa **672** lethiferum erant malum. Et Barbari noctu clam e castello egressi machinas quas Romani in tumulis disposuerant dejecerunt, et excubias territas ad protovestiarii Joannis tentorium fugientes adepti sunt, ut is quoque somno excussus statim e lecto surgeret et trepidus fugeret. Prædam in ejus tabernaculo repertam partiti, in qua etiam virides calcei erant, insigne dignitatis illius, per totam eam noctem res Romanas derisorunt et subsannarunt. Præterea vacua dolia demittendo sonitu exercitum, quid rei esset in tenebris ignarum, perterrefaciebant. Quamobrem cum imperator non succedere institutum suum cerneret, nec alioqui diutius immorari constituisset, per pactiones Chryso Strummizæ et Prosaco finitimisque regionibus D cedit ; et quamvis uxorem habenti quamdam ex cognatione sua se ei desponsurum promittit. Byzantium reversus protostratoris filiam a marito sejunctam Chryso per Sebastum Constantinum Rhadenum mittit. **673** Sponsalibus peractis et nuptiali convivio apposito, Chrysus strenue potabat et comedebat. Uxor vero ejus observatu sponsarum consuetudine nihil attingebat ; et cum ab eo vesci jussa non statim paruisset, ira inflammatus, et multis Barbaris verbis per indignationem obmurmuratis, tandem per contemptum græce dixit : « Neque edito neque bibito. »

ἦν γὰρ καὶ ὁ ταῖς τῶν πετρῶν ἀφέσεσιν καὶ τὸν λύγον περιάγων καὶ τὴν σφενδόνην διατιθεὶς ἐν μηχανουργοῖς ἄριστος, Ῥωμαίοις μὲν ἐπὶ μισθῷ τὰ πρῶτα ὑπηρετούμενος, τότε δὲ πρὸς ἀπονοστήσας, ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν τὸν μισθὸν χορηγούμενον. [P. 328] Οὐ μόνον δὲ οἱ ἐξ ἀφετηρίων ἀποσφενδονούμενοι σφαιρωτοὶ λίθοι κακῶς ἐτίθουν τὸ στράτευμα, ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ πρανοῦς ὑπικυλιόμενοι. Ἐν πολλοῖς δὲ καὶ τὰ μὴ ἐρικνούμενα σωμάτων ἐκ τῶν μηχανῶν χερμάδια εἰς θάνατον κατῆγον οἷς προσεπόλαζον· ταῖς γὰρ ἀνεστηκυίαις πέτραις προσαρασσόμενα, εἶτα τῇ τοῦ ἀφεικότος βύλους σφοδρότητι πρὸς πλεῖστα διαιρούμενα τμήματα, τῇ δὲ τε κἀκεῖσε διακριδὸν σκεδαννύμενα θανατηφόρον ἦσαν κακόν. Καὶ νυκτὸς δὲ λάθρα τοῦ ἐρύματος ἐξιόντες οἱ βάρβαροι τάς τε μηχανὰς διέλυσαν ἃς ἐπὶ τῶν ἐκεῖσε γηλόφων διέστησαν Ῥωμαῖοι, καὶ τὸ νυκτοφυλακοῦν διαθραύσαντες στράτευμα τῇ τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ἰωάννου σκηνῇ φεῦγον ἐπικατέλαβον, ὡς καὶ τοῦτον θορυβηθέντα ἐξαναστῆναί τε αὐτίκα τοῦ λέχους, ὡς εἶχε καταδαρθάνων, καὶ ὁρασμῷ χρήσασθαι ὠρακιῶντα καὶ ὑπὸ δέους βαλλόμενον. Ἀμέλει καὶ τὰ ἐν τῇ σκηνῇ διελόμενοι, ἐν αἷς ἦν καὶ τὰ βατράχεια τὸ χρῶμα πέδιλα τοῦ πρωτοβεστιαρίου, ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν μωκείᾳ καὶ γέλωτι τὰ Ῥωμαίων ἐτίθεσαν πράγματα. Ἔτι δὲ καὶ οἴνων δοχεῖα τυμπανοειδῆ ἐκ λύγων διάκενα διαχαλῶντες ἄνωθεν ἐξίστων τῷ δούπῳ τὸ στράτευμα, μὴ εἰδὸς ὡς ἐν σκότει τὸ γινόμενον. Ταύτῃ τοι καὶ βασιλεὺς τὰ κατὰ σκοπὸν οὐχ ὁρῶν περαινόμενα, ἀλλως τε μηδὲ χρονοτριβεῖν ἐκεῖσε προθέμενος, ἐς ξυμβάσεις τρέπεται. Τοῦ τε οὖν Προσάκου καὶ τῆς Στρουμίτζης καὶ τῶν χωρῶν τῶν πέριξ Χρύσῳ ἐξίστανται, καὶ μίαν τῶν ἐκ τοῦ γένους συνευνάσαι οἱ συντίθεται, μὴ γυναικὸς σπανίζοντι. Ἀμέλει καὶ εἰσιὼν τὸ Βυζάντιον τὴν τοῦ πρωτοστράτορος θυγατέρα τοῦ συνοικοῦντος ἀπέζευξε, καὶ τῷ Χρύσῳ ταύτην ἐκπέπομφε, νύμφαγωγὸν ἀναδείξας τὸν σεβαστὸν Κωνσταντῖνον τὸν Ῥαδηνόν. Τελεσθέντων δὲ τῶν νυμφευμάτων καὶ τῆς γαμηλίου δαιτὸς παρατεθείσης ὁ μὲν Χρύσος ἐζωροπότει καὶ ἡσθὶς τουθευόμενος, ἡ δὲ γυνὴ τὸν τῶν νεονύμφων αἰδουμένη νόμον ἐγκρατῶς εἶχε τῶν παρακειμένων. Ἐπιταχθεῖσα δὲ πρὸς τοῦ νυμφίου συμμετέχειν ἐκείνῳ βρώσεως, καὶ μὴ οὕτως αὐτίκα δράσασα, εἰς ὀργὴν ἐκμαίνει τὸν ἄνδρα. Ἀμέλει καὶ πλεῖστα καθ' ἑαυτὸν δυσβαρβαρίσας καὶ θυμομαχήσας ἐφ' ἱκανὸν, μεθ' ὑπεροψίας ἔφησεν ὕστερον, « Μὴ φάγῃς μηδὲ πίῃς, » Ἑλληνίδι φωνῇ.

2. Sub id tempus Scythæ in quatuor exercitus A divisi, majori cum terrore quam unquam prius per totam Macedoniam sunt grassati. Munitis etiam urbibus, et montium cacuminibus tentatis, ac monte Gano pervestigato, multa monasteria diripuerunt, multos monachos occiderunt, nemine cum eis ob multitudinem eorum ex periculi metu congredi ausu.

Imperator vero cum filias suas ob adolescentiam et formam secundas nuptias desiderare videret, delectu ex omnibus gentibus Christianis habito, eos principes præferebat ceteris, quas metuebat. Tandem eo consilio omisso, Romanis eas despondit, Irenen **674** Alexio Palæologo, cum prius formosam uxorem repudiasset, Annam Theodoro Lascari, adolescenti animoso et bellicosissimo. Ex nuptiæ cum sub Carnisprivium celebrarentur, imperator, qui decursionibus equestribus supersedere statuisset, sponsis spectacula flugitantibus, ut et sibi ipsi et generis morem gereret, nec magnum palatium nec stadium ingreditur, sed curribus in Blacherniun palatium translatis theatrum ex tempore instituit, organa musica in fornicibus disponit : præfecti urbis personam sustinere jubet eunuchum quemdam opulentissimum et summis magistratibus præditum, ordinis senatorii hominem, cujus nomini libens parco. Is fabrica, quæ vulgo ligneus asinus dicitur, auralo et picturato sago tecta succinctus, extemporale illud theatrum ingreditur. Ac eumdem equitem magnifice incedentem, et equum leniter progredientem et hinnien- C

β'. Τότε δὲ καὶ Σκυθῶν ἔφοδος ἐγεγένητο μεγίστη τε καὶ φρικαλεωτέρα τῶν πρότερον· εἰς γὰρ τέσσαρα διαιρεθέντες στρατεύματα πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν ἐπῆλθον, ἀπυπειρασάμενοι καὶ πόλεων εὐτειχίστων καὶ κορυφὰς ἐπανιόντες ὀρῶν, ὥστε καὶ τὸ Γάνος τὸ ὄρος διερευνησάμενοι πολλὰ φροντιστήρια ἐσκύλευσαν καὶ μονάζοντας ἀπέκτειναν, μηδενὸς εἰς χεῖρας τολμῶντος ἴέναι διὰ δέος, ὅτι καὶ μετ' ἐλαττόνων ἔμελλον πρὸς πλείους συμπλέκεσθαι καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἑαυτῶν ἐρᾶν οὐκ εἶχον ψυχῆς.

Ὁ δὲ βασιλεὺς θυγατέρας ὁρῶν ὀργάδας ἐπὶ λέχος δεύτερον διὰ νεότητα καὶ ὥραν σώματος ἐφιλοκρίνει τοὺς συζευξομένους αὐθις αὐταῖς, ὥστε καὶ δυνάστας ἐθνῶν ἐξελέγετο τὰ τῶν Χριστιανῶν προσβεύοντας, οὓς ὡς πολεμίους [P. 329] ἦν δεδιώς. Ὀψὲ δὲ τῶν τοιούτων σκεμμάτων μεθαρμοσθεὶς Ῥωμαίοις αὐτὰς ἐκδέδωκε, τὴν μὲν Εἰρήνην συνάψας τῷ Παλαιολόγῳ, Ἀλεξίῳ, διαζευχθέντι πρότερον ἥτις ἐννόμως αὐτῷ ἐγινώσκετο, ὥρας εὖ ἔχουσα, τὴν δ' Ἄνναν συνηρμόκει Θεοδώρῳ τῷ Λάσκαρι, νεανίᾳ τολμητίᾳ καὶ ῥαγδαίῳ πρὸς ἔργα πολέμια. Ἦν δ' ὁ καιρὸς καθ' ὃν αὗται γεγόνασιν αἱ συνάφειαι ἐγγίζοντος ἀπόκρεω, καὶ τοῦ κηδεστοῦ βασιλέως οὔκουν ἐνσχολάσαι προθεμένου σταδιοδρόμων ἵππων ἀμίλλαις οἱ νεόγαμοι ἐνέκειντο θέατρα ἐξαιτούμενοι. Διαιτῶν τοίνυν καὶ βασιλεὺς ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς γαμβροῖς εἰς μὲν τὸ μέγα παλάτιον οὐδαμῶς ἀφικνεῖται, οὔτε μὴν ἐσάνεισι τὸ στάδιον, τὰς δ' ἱππικὰς ἄντυγας εἰς τὸ ἐν Βλαχέρναις ἀρχεῖον πρωτοστάξας ἐνεχθῆναι σχηδιάζει θέατρον. Καὶ δὴ αἱ μὲν ὗσαι τῶν πολυαόλων ὀργάνων κατὰ τὴν ἐκεῖσε αὔλειον εἰς καμπτῆρας διατίθενται, εἰς δ' ἔπαρχον τῆς βασιλίδος διασχηματίζεται πόλεως ἐκτομίας τις'

τὸ δ' ὄνομα ἐκὼν παραδράμοιμι, πλούτῳ δ' ἦν οὗτος περιβριθὴς καὶ μεγίστας χειρίζων ἀρχὰς καὶ τοῖς περὶ τὴν βασίλειον γραφὴν ἐγγραφόμενος. Πλεγμάτιον τοίνυν ἐκ λύγων συγκείμενον, ὃ φησιν ἡ δημώδης φράτις ὄνον ξύλινον, χρυσοπάστῳ σάγῃ ζφωτῷ ἐς τὸ διαπρεπὲς σκεπόμενον διαζωσάμενος τὸ σχέδιον ἐκεῖνο θέατρον εἴσεισιν, ὅτε καὶ ἦν τὸν αὐτὸν ὁρᾷν καὶ ὡς ἀναβάτην μεγαλοπρεπευόμενον καὶ ἵππον εὐήνια προποδίζοντά τε καὶ χρεμετίζοντα· μετὰ βραχὺ δὲ καὶ τοὺς πάλαι τῶν δραμάτων ὑποκριτὰς, τὸν ἔφιππον ἀπυδυσάμενος ἔπαρχον, τὸν μαπτάριον ὑποκρίνεται. Ἦσαν δὲ οἱ τὸν γυμνικὸν ὑποδύντες ἀγῶνα οὐ τῶν ἐξ ἀγορᾶς καὶ τριόδων τινὲς, ἀλλ' εὐπατρίδαι νεανίαι, πρώτως φύοντες γένειον. Ἐθεᾶτο γοῦν τὰ σκηνικὰ ταῦτα καὶ γελοιώδη ὁ βασιλεὺς παίγνια καὶ ἡ βασιλὶς, καὶ ὅσον αὐτοῖς τοῦ γένους ἐπίσημον, καὶ τὸ τῆς θεραπείας εὐπαρόρητότατον· τοῖς δ' ἄλλοις πᾶσα πάροδος ἀποκέκλειστο. Ἐπεὶ δ' ἐφειστήκει καιρὸς καθ' ὃν ἔδει πρὸς τὸ τρέχειν γενέσθαι τοὺς τὸν γυμνικὸν ἐκτελέσοντας δίαυλον, ὁ μὲν ὑποδὺς τὸν μαπτάριον εὐνοῦχος, τὴν μέσην εἰλιχὼς χώραν, εἰς βραχίονας τὰς χεῖρας ἀνεκάλυψε, καὶ τὸ καταντυγοῦδες ἀργύριον κάλυμμα τῇ κεφαλῇ περιθέμενος ἐκ τρίτου ἦν εἰς τὸ θεῖον τὰ μειράκια πρισκαλούμενος· ἐστὼς δέ τις ἐξόπισθεν νεανίσκος εὐγενὴς, ἀξιώματι λαμπρῷ περίβλεπτος, τοσαυτάκις αὐτὸν τοῦ ποδὸς τῷ ἡλατεῖ κατὰ τῶν πυγῶν καὶ τῶς γλουτῶν ἔτυπτεν εἰς ἐξάκουστον ὁσάκις συνιζάνων ἐκεῖνος τὸ τοῦ δρόμου παρείχετο σύνθημα.

Ἀλλ' οὔπω ἀκριβῶς διηγώνιστο τὰ μειρακιώδη ταῦτα ἀθύρματα, καὶ οἰκτρά τις ἀγγελία τὴν ἐν τούτοις διαδέχεται χαρμονήν. Ἡ δὲ ἦν τὸ ἀποστῆναι τὸν Ἰβαγχὸν κατὰ τὴν Φιλλιπούπολιν. Ὡς γὰρ ἀνωθεν εἴπομεν, μετονομασθεὶς ὅδε Ἀλέξιος καὶ γαμβρὸς, ἐπὶ θυγατρόπαιδι τῷ βασιλεῖ γεγονὼς καὶ πλείω τῆς δεούσης ἰσχὺν ὑποδὺς στρατηγεῖν εἰλήφει καὶ προεστάναι τῶν τάξεων αἳ τοῖς ὁμογενέσιν αὐτῷ Βλάχοις περὶ τὴν Φιλίππου ἐπαρχίαν ἀντεκάθηντό τε καὶ ἀντεφέροντο. Ἀμέλει καὶ τῶν ἐκεῖσε χωρῶν φανεὶς κύριος ἦγε τὰ πάντα καὶ [P. 330] ἔφερεν, ἀγχίστροφος ὢν καὶ δραστήριος πρὸς ἅπαν σύνδρομον ἔργον τοῖς ἐν τῇ ψυχῇ κινήμασι καὶ βουλεύμασιν. Ἥκει τε εἰς πόλεμον τὸ περὶ αὐτὸν ὁμόφυλον, δωρεαῖς πιαίνων καὶ ὁπλισμοῖς κρατύνων, καὶ φρουρίων ἐρυμνῶν ἀνεγέρσεσι τὰ ἀντικείμενα τῷ Αἵμῳ ὄρει ἀνεπιχείρητα μικροῦ ἀπειργάζετο. Βασιλεὺς μὲν οὖν ἐπήνει ταῦτα μανθάνων, καὶ δι' αὐδοῦς ἐτίθετο τὸν Ἀλέξιον, πολλαῖς καὶ μεγίσταις φιλοφρονούμενος αὐτὸν δωρεαῖς, ἡδέως τε αὐτοῦ ἤκουε, καὶ τὰς αἰτήσεις ἐξεπέραινε ῥᾴδιον· τὰ δὲ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς τοῦδε πραττόμενα οἱ περὶ τὸν βασιλέα συνορῶντες καλὰ μὲν ἀπεφαίνοντο εἶναι καὶ ἄριστα ἔλεγον δρᾶσθαι, οὐ μὴ καὶ ἐπὶ σκοπῷ Ῥωμαίοις συνοίσοντα παρὰ τοῦ πράττοντος γίνεσθαι, ὅθεν καὶ παραινέσεις εἵστηγον τῷ αὐτοκράτορι παραλῦσαι τῆς ἀρχῆς τὸν Ἀλέξιον. Μηδὲ γὰρ ἂν βάρβαρον ἄνδρα μὴ πάνυ πρώην Ῥωμαίοις πολεμιώτατον οὕτως ἐξαίφνης μεταπεσεῖν εἰς ἀκραιφνῆ διάθεσιν, ὡς φρούρια καὶ πολίχνια ἐν τοῖς ἐπικαίροις νεουργεῖν τόποις, καὶ αὔξειν μὲν τὸ ἐμφύλιον αὐτῷ στράτευμα, σμικρύνειν δὲ τὸ Ῥωμαϊκὸν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὡς δύσχρηστον τιθέναι ἀπόμαχον, εἰ μή τις αὐτῷ ἐνέσπαρτο τοῦ τυραννίδι ἐπιβαλεῖν ἔννοια, ἐπεὶ μηδὲ τὰ τινων ἐννοήματα φιλεῖν πως ἀεὶ ὡς διὰ πυλῶν τῶν

A tem; et paulo post, ut ΘΤΞ olim histriones, deposita equestris præfecti persona peditem videres. Qui gymnicos ludos frequentabant, non erant homines circumforanei et triviales, sed adolescentes patricii. Ea scenica et ridicula ludicra imperator et imperatrix spectabant, una cum cognatis et honoratioribus ministris, cæteris omnibus exclusis. Cum tempus currendi adesset, eunuchus medium locum tenens, manibus ad cubitos usque nudatis et argenteo tegmine capiti imposito, tertium adolescentes ad cursum provocabat. Quidam vero nobilis et dignitate illustri præditus adolescens a tergo ejus stans toties ejus nates et femora planta pedis clare feriebat, quoties illo considens certaminis signum dabat.

B His puerilibus ludicris nondum absolutis, tristis nuntius Philippopoli affertur de Ibanci defectione. Is, ut supra diximus, nomine ΘΤΘ in Alexium mutato desponsaque neptæ imperatoris, majorem quam decuit auctoritatem nactus, et cohortibus præfectus quas Blachis ad Philippopolim resistebant, ac potius locorum illorum dominus factus, suo arbitratu regebat omnia: quippe homo callidus et strenuus, facile quiquid animo destinasset exsequens, et populares suos liberalibus donativis saginatos et armis exornatos ad bellum exercebat, et loca monti Hæmo finitima firmis castellis ita muniebat ut ea hostes pene invadere non auderent. Quamobrem ab imperatore collaudabatur et magni fiebat, nullis amplissimis muneribus afficiebatur, audiebatur libenter; quidquid petiisset, impetrabat. C Aulici vero illius viri facta egregia et utilia quidem esse fatebantur, sed ad Romanorum utilitatem referri negabant, et imperatori auctores erant adimendi ei magistratus. Neque enim hominem barbarum, paulo ante Romanis infestissimum, usque adeo subito mutatum esse tantamque benevolentiam concepisse, ut nova castella et oppida in opportunis locis exstruat. Neque cum cohortes Blachicas aucturum, Romanis ΘΤΤ imminutis et aliquando etiam ut inutilibus a pugna remotis, nisi regni cupiditatem alerei. Neque enim omnes ea quæ pectore lateant ore proferre, sed ipsa facta sæpenumero omni oratione evidentius animi recessus declarare. Verum surdo, ut aiunt, fabula narrabatur. Imperator enim neptis suæ Theodoræ sponsalia satis firmos quasi obsides ratus, de integritate et fide Alexii nihil dubitabat, maleficæ quapiam vi hic quoque, opinor, mentis oculos perstringente, cujus impulsu res Romana subinde ruit in pejus. Ut autem non multo post id evenit

quod timebatur, eo inopinato nuntio attonitus et inops consilii ob difficilem exercitus convocationem, ad seditiosum statim spadonem quemdam ei familiarissimum mittit, qui pacta et conventa in memoriam ei revocaret ; et quod nihil unquam ex eo tempore, quo se ad Romanos contulisset, molesti aut spei suæ contrarium perpessus esset, admoneret. Neque enim de eo reconciliando desperabat. Eum non longo intervallo secuti sunt imperatoris generi cum omni ministrorum et cognatorum comitatu, et militibus qui in palatio **678** reperiebantur. Sed nefarius spado ad eum profectus non modo nihil quod ad rem pertineret confecit, sed illum sua præsentia ut cœpta persequeretur magis confirmavit, cum temere effutiisset Romanos e vestigio illum invasuros, et monuisset ut campestribus relictis salutem suam et popularium montanis locis committeret. Imperatoris vero generi, et protostrator Manuel Camyzes, alacritate et æmulatione mira seditiosum persecuti sunt : sed opportunitate ob prædam fugatam amissa contentionem remiserunt. Ac fervidioribus sic etiam placebat persequi et in montibus quærere Alexium. Prudentiores autem haud consultum putabant aquilæ vestigia montes et rupes pervolantis consectari, aut voluminis serpentis in saxo quæritare, aut aprum dentatum, qui pectus sæpe jaculis obtulerit, ad pugnam irritare ; sed oppida ab Alexio instaurata et condita recuperanda esse. Quo consilio prælato, castellum in loco qui Crizimus dicitur ab Alexio conditum oppugnant ; ubi Romani promptissime et fortissime dimicantes multos viros fortes quorum princeps erat **679** Georgius Palæologus, in admovendis ad mœnia scalis amiserunt. Tandem eo expugnato etiam alia quædam oppida deinceps, alia sanguine profuso, alia deditione ceperunt. Alexius vero, callidus homo et solers bellator, cum alia plurima disciplinæ militaris specimina edidit, tum uno insigni stratagemate præter alios ipsum etiam protostratorem cepit. Nam plurimis pecoribus ex speculis in campos agi et a popularibus suis cum parte Romanorum captivorum in Hannum ad Joannem Zagore principem, cum quo fœdus contra Romanos inierat, muneris loco et grati animi ergo duci jussis, Romanis insidias collocavit, rapacitatis et avaritiæ eorum et charitatis erga suos non ignarus, præ quibus etiam salutem suam neglecturi essent. Nec eum fefellit opinio. Nam paulo post protostrator, eo nuntio accepto, Batrachocastro, ubi stativa habebat, Bactunium profectus, specie rei decipitur ; et **680** non animadverso Alexii dolo exercitum ea quæ in conspectu essent spoliare jubet ; ipse equo non bellico circumiens spectatorem agit. Tum vero ex insidiis consurgit Alexius, et protostratorem circumventum diductaque suorum acie veluti cassibus implicatum capit. Hoc deserloris commento Romani exercitus reliquiæ prorsus enervatæ, ii vero qui defecerant elati sunt. Neque jam Romani eum lacessere aut aggredi audebant, sed juxta

A χειλέων ἐκφέρεσθαι, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ φωνῆς τρανότερον ὅσα κέκευθεν ἡ φρὴν αἱ πράξεις ἐξαγγέλλουσιν. Οὐ μὴν εἰς ὦτα ἀκουόντων τὰς σοφὰς ταύτας γνώμας ἦσαν εἰσηγούμενοι. Ὁ γὰρ βασιλεὺς ἐχέγγυον εἰς πίστιν τὸν τῆς υἱωνοῦ Θεοδώρας γαμον καθάπαξ ὑπολαβὼν οὐκ ἔστιν ὅπως ἐπὶ πᾶσιν οὐκ ἀσφαλῆ τὰ πρὸς εὔνοιαν καὶ ἀπρόσκοπον ἔκρινε τὸν Ἀλέξιον, καταγοητευούσης, οἶμαι, κἀνταῦθα τῆς κακοποιοῦ δυνάμεως τῆς ἐπὶ τὸ κάταντες ἀεὶ φερούσης τὰ Ῥωμαίων πράγματα. Ὡς δ' οὐ πολλῷ ὕστερον εἰς ἔργον τὸ δέος ἐκβέβηκεν, ἐννεὸς ἐπὶ τοῖς ἠκουσμένοις φανεὶς καὶ μή ἔχων ὅ τι καὶ δοάσειεν ὡς ἀναῤῥαγέντος τοῦδε τοῦ κακοῦ ἀπροόπτως, καὶ ὅτι τῶν στρατευμάτων ἐργώδης ἡ συλλογή, ἐν μὲν τῷ παραυτίκα στέλλει πρὸς τὸν ἀποστάτην θλαβίαν τινά, τὰ πρῶτα τῶν ὑπειλημένων αὐτῷ, ὑπομνήσοντα τοῦτον τῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ μηδέν τι πώποτε παθεῖν ἀηδὲς καὶ τῶν ἐλπίδων ἀνάξιον, ἐξ ὅτου περ αὐτῷ προσκεχώρηκεν· οὐδὲ γὰρ ἦν ἀπογινώσκων τὴν τῆς γνώμης μεταβολήν. Τοῦ δὲ κατόπιν καὶ οἱ νεόνυμφοι γαμβροὶ τοῦ βασιλέως συνεξήεσαν μετά γε παντὸς τοῦ οἰκιδίου καὶ συγγενικοῦ πληρώματος καὶ τῶν τότε ἐν τῷ παλατίῳ εὑρισκομένων στρατιωτῶν. Ἀφιγμένος οὖν ὁ βέβηλος εὐνοῦχος πρὸς τὸν Ἀλέξιον οὐ μόνον οὐδέν τι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἐωράθη διαπραξάμενος, ἀλλὰ καὶ προσεπέῤῥωσε μᾶλλον ἐκεῖνον τῇ ἰδίᾳ παρουσίᾳ εἰς ἔργον τὸ ἐν χεροί, προσημάνας προπετῶς τὴν κατ' αὐτοῦ τῶν Ῥωμαίων ὅσον οὐδέπω ἐπέλευσιν, καὶ διδάξας οἷς εἴρηκεν ἀποσχέσθαι μὲν τῶν πεδινῶν, ἐπιλαβέσθαι δὲ τῶν ὀρεινῶν, ὡς ἐκείνων σώ-

B ζειν [P. 331] ἐχόντων καὶ τὸ συναποστὰν ὁλόφωνον σύνταγμα. Οἱ δὲ περὶ τοὺς γαμβροὺς τοῦ βασιλέως καὶ τὸν πρωτοστράτορα Μανουὴλ τὸν Καμύτζην ἐδίωξαν μὲν ὀπίσω ἱκανῶς τοῦ ἀντάρτου, καὶ ἦν θαυμαστή τις ἡ προθυμία, καὶ πρωταγωνιστεῖν ἠβούλοντο ξύμπαντες· τὴν δὲ τοῦ καιροῦ ῥοπὴν ἀπολέσαντες ἐκ τοῦ διασυβηθῆναι τὸ θήραμα τὸ πρόθυμον ἔσχασαν. Τοῖς μὲν οὖν θερμοτέροις ἐπιδεώκειν καὶ οὕτως ἐδόκει καὶ διερευνᾶν ἐρέποντας οἷς τῶν ὀρέων ἀπέδρα Ἀλέξιος, τοῖς δ' ἀσφαλεστέροις οὐχ ἥνδανεν ὅλως ἀετοῦ ἴχνη ἀναδιῳᾶν ἐπιποτωμένου πάγοις καὶ ὄρεσιν, ἢ μεταλλᾶν ἐρπυσμὸν ὄφεως ἐπὶ πέτραν, ἢ ἐκμαίνειν εἰς συμπλοκὴν χαυλιόδοντα μονιὸν, πυλλάκις τὸ στῆθος εἰς διακόντισεν προτεινάμενον,

D περιελθεῖν δὲ τὰ πολίχνια ὁπόσα ἐπεσκεύασε καὶ ἀνήγειρεν ὁ Ἀλέξιος, καὶ θέσθαι βασιλεῖ κατήκοα. Καὶ τῆς βουλῆς ταύτης ὡς ἀμείνονος κυρωθείσης, τῷ φρουρίῳ προσβάλλουσιν ὃ καθ' ὑπόβασιν ὄρους ἐν τόπῳ Κριτζιμῷ λεγομένῳ ἐδομήσατο ὁ Ἀλέξιος· ἔνθα καὶ πλεῖστα Ῥωμαῖοι καμόντες καὶ φιλοκινδύνως ἀμιλλησάμενοι οὐκ ὀλίγους ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐν τῷ προσάγειν τῷ τείχει τὰς κλίμακας ἀπεβάλοντο, ὧν ἦν πρώτιστος ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος· Ὀψὲ δ' ἐξελόντες τὸ ἔρυμα καὶ ἕτερ' ἄττα πολίσματα ἐπὶ τῷδε συναφῶς ἐχειρώσαντο, πῇ μὲν μεθ' αἵματος, πῇ δὲ καὶ ὁμολογίᾳ τούτων περιγινόμενοι. Εὐμήχανος δ' ὢν ὁ Ἀλέξιος καὶ πολύχους εἰς ἔργα πολέμια ἄλλα τε πλεῖστα κατὰ Ῥωμαίων ἔργα

στρατηγικῆς ἐμπειρίας πλήρη μαχόμενος ἐπεδείξατο, τέλος δὲ καὶ τοιόνδε τι μεθόδευμα μετιὼν δεξιώτατον σὺν ἄλλοις καὶ αὐτὸν χειροῦται τὸν πρωτοστράτορα. Πλεῖστα γὰρ ὅσα τῶν ἀγελαίων ζώων ἐκ τῶν περιωπῶν εἰς τὸ πεδίον μετενεγκών, καὶ ταῦτα παραδοὺς τοῖς πρὸς Αἷμον ἀπάξουσιν ὁμοφύλων μετὰ καὶ μοίρας αἰχμαλώτων Ῥωμαίων ὥσπερ τι σκύλων ἀφαίρεμα καὶ ἀπόδασμα τῷ ἄρχοντι τῆς Ζαγορᾶς Ἰωάννῃ καὶ χάριν ἀμοιβὸν ἐσόμενα, ἐπεὶ καὶ σπεισάμενος Ἀλεξίῳ ἐκεῖνος κατὰ Ῥωμαίων διαθήκας διέθετο, λόχους ἔκτοτε ὑποκαθίσας Ῥωμαίους ἐπάλευεν· ἤδει γὰρ τὸ ἁρπαλέον καὶ πρὸς κέρδος ἑτοιμοτρεχὲς τῶν ἀνδρῶν, οὐδ' ἦν ἀγνοῶν ὡς αὐτίκα μάλα τοῖς φιλικοῖς ἐντυχόντες σφίσι Ῥωμαῖοι τὰς ψυχὰς αὐτοῖς ἐπιθήσουσιν ἐξερεθισθέντες καὶ μηδένα λόγον τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν ποιησάμενοι. Ἀμέλει καὶ εἶχε Ῥωμαίους μετὰ μικρὸν αὐτὰ ταῦτα διαπραττομένους ὁπόσα κατὰ νοῦν ἔστρεφεν. Ὁ γὰρ δὴ πρωτοστράτωρ ἅμα τῇ ἀκοῇ τῶν δρωμένων ἐκ τοῦ Βατραχοκάστρου ἀπάρας, ἔνθα ἦν σκηνούμενος, ἐς τὸ Βακτούνιον παραγίνεται. Καὶ τῷ φαινομένῳ προσχὼν, τὸ δὲ σόφισμα τοῦ Ἀλεξίου παραδραμών, τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς σκυλεύειν διαφῆκε τὸ στράτευμα, καὶ αὐτὸς δὲ μὴ πολεμιστηρίῳ ἵππῳ ἔποχος ὢν ἐπιπαριὼν ἐθεᾶτο τὰ δρώμενα. Ἐκ δὲ τούτου τῶν λόχων ἀνακύψας Ἀλέξιος ὡς ἐς κύκλωμα τὸν πρωτοστράτορα περίεισι, καὶ ὥσπερ ἀμφίβληστρον ἢ σαγήνην τὸ περὶ αὐτὸν ἐκτείνας ὁπλιτικὸν αὐτόν τε τὸν στρατηγοῦντα ζωγρεῖ, καὶ τὸ κλέμμα τοῦτο τοῦ ἀποστάτου καὶ διανόημα τὴν μὲν περιλειφθεῖσαν Ῥωμαϊκὴν στρατιὰν ἐξενεύρισε τέλεον, τὸ δ' ἀποστατικὸν ἐπτέρωσε πλήρωμα. Οὐκέτι γοῦν [P. 332] τὐχρήστουν Ῥωμαῖοι ἢ γοῦν ἀπεβάρυουν ἀντιμέτωποι στῆναι τῷ Ἀλεξίῳ κατὰ μάχην ἀγχώμαλοι, ἀλλὰ περὶ τὴν Φιλίππου στρεφόμενοι ἠγάπων εἰ μὴ καὶ ταύτην Ἀλέξιος παραστήσεται. Ὁ δὲ πρὸς τὸ δοκοῦν οἱ καταστησάμενος ὅσα πολισμάτιά τε καὶ φρούρια εἰς ὀρῶν ὑπερβολὰς ἀνεστήκασιν ἀντικαθιστάμενα τῷ Αἵμῳ καὶ ἀνυφούμενα καὶ ταῖς δυσχωρίαις οὐχ ἧττον φιλοτιμούμενα, οὐδὲ τὰ λοιπὰ μένειν ἐπὶ χώρας κατέλιπεν, ἀλλ' ἣν ὑπονοθεύων καὶ ἀριστῶν Ῥωμαίων ὁπόσα ἐς Μοσυνόπολιν ἐπινένευκε, μέχρι καὶ Πανθείας αὐτῆς, καὶ πρὸς ὄρος τὸ Πάγγαιον καὶ ἐπ' Ἄβδηρα παρατείνουσιν. Ἀμέλει καὶ τὸ θέμα τῶν Σμολένων ὑπεποιήσατο, καὶ τὰ ὅμορα ἐπενέμετο κατὰ καχέκτημα διαδύσιμον, ἐξαιρῶν μὲν Ῥωμαίους καὶ ἀναιρῶν, ἀπ' ἐνίων δὲ καὶ λύτρα διαλαμβάνων, τοὺς δ' ὁμογενεῖς ἐκείνῳ προστιθεμένους ἐκόντας ἐπὶ τῶν σφετέρων μένειν ἐῶν. Καὶ ὁ μὲν ἐμπλατυνόμενος ἦν ἀεὶ καὶ ἐς τοσοῦτον ὠμότητος ἦλασεν, ἣν ἀνδρείαν οἱ πλεῖστοι τῶν Βαρβάρων οἴονται, ὡς τοὺς ἐν πολέμῳ ζωγρουμένους Ῥωμαίους κατὰ πότον μελιστὶ διαιρεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς ἐξ ὧν ἔδρασε καθυπέδειξεν, ἔρμαιόν τε καὶ χάριεν καὶ κάλλιστον τύχης βράβευμα τὴν τοῦ πρωτοστράτορος ᾠήθη κατάσχεσιν, ὅθεν τῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιθέμενος οὐσίᾳ ῥυηφενεῖ καὶ τυραννικῇ ἄντικρυς οὔσῃ, καὶ μηδὲν αὐτῆς ἀναψηλάφητον ἢ ἀνεξερεύνητον ἀφεικὼς, ἀλλὰ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν ὑπυδικάσας φρουρᾷ, οὐκ οἶδ' ὅ τι δοκοῦν, ἔαρος ὑπολήγοντος ἔξεισι καὶ ἄπεισιν εἰς τὰ Κύψελλα, ὅτε καὶ τὸ περὶ τῶν θείων μυστηρίων ἀνακαλυφθὲν δόγμα πρὸς μοίρας ἐναντίας διέστησε τὸ Χριστώνυμον, καὶ λαμπρῶς ἐπ' ἀγορᾶς καὶ τριόδων παρὰ τοῦ βουλομένου παντὸς τὰ τιμῆς ὁμοῦ καὶ σιγῆς ἐξεφαυλίζετο ἄξια.

A Philippopolim versantes bene secum agi putabant, si urbem defendere possent. Verum Alexius, oppidis et castellis, quæ in altissimis montibus e regione Hæmi sita nec minus impeditis itineribus firma sunt, suo arbitratu constitutis, ne cætera quidem tranquilla esse patiebatur : sed quæ ad Mosynopolim vergunt, ad ipsam usque Xanthiam, Pangæum montem et Abdera, ad defectionem impulit, et Smoleuorum provinciam subegit ; et finitima quæque instar contagiosi morbi depascendo, Romanos partim cepit, partim sustulit, partim prælio dimisit, populares vero suos ultro dedi.tionem **G&k** facientes pristinas tenere sedes passus est. Cum ita subinde cresceret, prioribus hostibus longe pejor et crudelior exstitit, ad eam progressus immanitatem B quam Barbari plerique fortitudinem esse censent, ut in compotationibus captivos Romanos membratim dissecaret. Imperator vero factis suis declarans se protostratoris captivitatem singulare fortunæ beneficium judicare, maximis ejus opibus ac plane regiis direptis, nec ulla re impervestigata relicta, uxore quoque et filio ejus in vincula nescio quo consilio conjectis, Cypsella proficiscitur. Eodem tempore dogma de divinis mysteriis vulgatum Christianos in factiones divisit. Unde in foro et triviis res veneratione et silentio dignas palam contemnebantur.

γ'. Μετὰ γὰρ τὸν Ξιφιλῖνον Γεώργιον, ὃς ἔτεσιν ἑπτὰ τὴν Ἐκκλησίαν διεκυβέρνησεν, ὁ Καματηρὸς Ἰωάννης τὸν πατριαρχικὸν εἵλκυσε θρόνον, καὶ δέον τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ξιφιλίνου ἀρξάμενον ὑπολαλεῖσθαι καὶ φύεσθαι δόγμα πρόρριζον ἐκτεμεῖν, καὶ καθυποβαλεῖν μὲν ἀναθέματι τὸν γεννήτορα τούτου τὸν ψευδομόναχον Σικιδίτην ὡς αἱρεσιάρχην καὶ νέα ἐπεισαγοντα δόγματα, τοὺς δ' ἄλλους ἐχεμυθεῖν πεῖσαι τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι ὡς εἶναι τὸ μυστήριον αὖθις μυστήριον, ὁ δὲ λογικαῖς μεθόδοις ἐχρῆτο καὶ ἀποδείξεσι βιάζουσαις εἰς συγκα-

C 3. Nam Georgio Xiphilino septem annis patriarchatu functo Joannes Camaterus successit : qui, cum opinio quæ sub Xiphilino pullularat radicitus exstirpanda, et ejus auctor nequam monachus Sicidites ut hæresiarcha et homo seditiosus condemnandus fuisset, et **G&2** aliis ipsius exemplo silentium imperandum, ut mysterium rursus esset mysterium, disserendi arte et demonstrationibus quæ adversarium convincerent, in rebus ingenii humani captum excedentibus et artificium respuentibus usus est. Composuit etiam orationes catechi-

sticas, quæ dies jejuniorum instare nunliarent et sacerdotes ad id certamen exhortarentur, mentione inserta, quem dogma illud ortum habuerit, et quid sentiat ipse exposuit : adversariorum vero dicta plane silentio dissimulavit, refutationem, ut arbitror, veritus ; et ea tribuit adversariis, quæ neque norant neque unquam cogitarant. Nam cum in quæstione esset, utrum Christi corpus post perceptionem incorruptibile sit, quale post passionem et resurrectionem fuit, an corruptibile ut ante passionem, alii dicebant incorruptibile, esse, quod divinorum mysteriorum perceptio confussio sit et recordatio quædam Domini propter nos mortui et redivivi, ut magnus in theologia Cyrillus tradit ; et quam partem quisque acceperit, ab eo Christum integrum percipi quem Thomas palparit, eumque comedi post resurrectionem, ut Joannes Chrysostomus affirmat his verbis : «O rem miram ! qui ad dexteram Patris sedet, in nostrum peccatorum **683** manibus invenitur. » Item : « Quacumque partem acceperis, eum totum accipis, qui a Thoma palpatus est. » Et alio loco : « Floruit in lege, adolevit in prophetis, maturuit in cruce, comeditur post resurrectionem. Neque enim aliud id est quod percipitur, quam illud corpus quod morte superata vitam nostram auspicatum est. Ut enim parum fermenti totam massam fermentat et sibi similem et parem reddit, ut divus Apostolus ait : sic immortale factum Dei corpus, cum in nostro corpore fuerit, totum id in se commutat et transfert. » Ait et magnus Eutychius : « Totum igitur sacrosanctum corpus et pretiosum sanguinem Domini accipit homo, etsi horum partem aliquam acceperit. Distribuitur enim impartibiliter inter omnes propter immistionem, ut unum sigillum omnes imagines suas omni materiæ imprimit, et unum manet etiam post communicationem, non imminutum, non mutatum in ea in quibus expressum est, etsi numero plura fuerint. Eodemque modo una vox ab aliquo prolata et in aere diffusa, in eo qui eam protulit tota manet, et per aerem tota ad aures perfertur, nemine auditorum plus minusve percipiente : sed **684** tota est indivisibilis, et integra apud omnes, etsi decem millium numerum superent, quamvis ipsa corpus sit. Neque enim aliud est vox quam aer ictus. Nemo igitur ambigat, quin incorruptibile post mysticum sacrificium et sanctam et immortalem resurrectionem, sanctum et vivificum corpus, sanguis Domini per sacrificia in res solidas impositus, minus quam commemorata exempla suas vires minuens exprimatur et totus in totis inveniatur. » His ergo hæc proferentibus et alia plurima testimonia Ecclesiæ citantibus, alteros, id mysterium non confessionem resurrectionis, sed sacrificium duntaxat esse, et proinde corruptibile et amens et inanime ; ad quod qui accedat, non totum Christum percipiat sed partem, ut qui partem percipiat. Nam si, inquiunt, incorruptibile esset, etiam mentis esset particeps et animatum et intactile et ina-

A τάθεσιν τὸν προσδιαλεγόμενον ἐν τοῖς ὑπερφυέσι καὶ μηδὲν ἔξωθεν δεομένοις ἐπιτεχνήσεως. Ἀλλὰ καὶ κατηχητηρίους συντιθεὶς λόγους τὴν τῶν νηστίμων ἡμερῶν προθεσμίαν ἐφεστάναι προκαταγγέλλοντας καὶ τοὺς τῆς πνευματικῆς πάλης πρὸς τὸν ἀγῶνα ὑπαλείφοντας, ἐν μέρει μνημονεύων τοῦ δόγματος ὅπως μὲν συνεζητήθη καὶ τίνα τὰ παρ' αὐτοῦ δοξαζόμενα καὶ ἃ φασιν οἱ ἀντίφρονες σιωπῇ παρεδίδου, οἶμαι τὴν ἀντίφασιν ἐκτρεπόμενος, τῷ δὲ δόγματι ἐπιῤάλλων ἐκεῖνα κινῶν κατηγόρευεν ἃ οὐδ' ὅλως ἤδεσαν [P. 333] οὐδ' ἐῤάλλοντό ποτε κατὰ νοῦν. Ζητήσεως γὰρ οὔσης εἰ τὸ μεταλαμβανόμενον ἅγιον σῶμα Χριστοῦ ἄφθαρτόν ἐστιν, ὁποῖον μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν, εἴτε μὴν φθαρτὸν ὡς πρὸ τοῦ πάθους, οἱ μὲν ἔλεγον ἄφθαρτον· ὁμολογίαν γάρ τινα καὶ ἀνάμνησιν εἶναι τοῦ τεθνάναι τε καὶ ἀναβιῶναι δι' ἡμᾶς τὸν Κύριον τὴν τῶν θείων μυστηρίων μετάληψιν κατὰ τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Κύριλλον, καὶ ὡς ὅ ἄν μέρος τις δέξηται, ἐκεῖνον εἰσδέχεται ὅλον τὸν παρὰ τοῦ Θωμᾶ ψηλαφηθέντα, καὶ ὡς ἐσθίεται μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καθὼς ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης φησὶ πρὸς τοῖς ἑπομένοις· « Ὦ τοῦ θαύματος ! ὁ ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθήμενος, ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν εὑρίσκεται τῶν ἁμαρτιολῶν· » καὶ πάλιν· « Ἤνθησεν ἐν τῷ νόμῳ, ἠὔξησεν ἐν τοῖς προφήταις, ὡρίμασεν ἐν τῷ σταυρῷ, ἐσθίεται μετὰ τὴν ἀνάστασιν· » καὶ πρὸς τούτοις ὡς « οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἐκεῖνο τὸ σῶμα ὅ τοῦ θανάτου κρεῖττον ἐδείχθη καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν προκατήρξατο· καθάπερ γὰρ μικρὰ ζύμη, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὅλον τὸ φύραμα πρὸς ἑαυτὴν ἐξομοιοῖ καὶ ἰσάζει, οὕτω καὶ τὸ ἀθανατισθὲν τοῦ Θεοῦ σῶμα ἐν τῷ ἡμετέρῳ γενόμενον σώματι ὅλον πρὸς ἑαυτὸ μεταποιεῖ καὶ μετατίθησιν. » Κἀκεῖνα δὲ τῶν τοῦ λαμπτῆρος τῆς Ἐκκλησίας Εὐτυχίου προυτίθεσαν ἕτεροι· « Ὅλον οὖν τὸ ἅπαν ἅγιον σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου δέχεται, κἂν εἰ μέρος τις τούτων δέξηται. Μερίζεται γὰρ ἀμερίστως ἐν ἅπασι διὰ τὴν ἕμμιξιν, καθὼς καὶ σφραγὶς μία πάντα τὰ ἐκτυπώματα αὐτῆς καὶ μορφώματα τοῖς μεταλαμβάνουσιν μεταδίδωσι, καὶ μία μένει καὶ μετὰ τὴν μετάδοσιν, οὐκ ἐλαττουμένη οὐδὲ ἀλλυιουμένη πρὸς τὰ μετέχοντα, κἂν ᾖ τῷ ἀριθμῷ πλείονα· ἢ καὶ ὡς μία φωνὴ ὑπό τινος προαχθεῖσα καὶ εἰς ἀέρα χυθεῖσα καὶ ἐν τῷ ταύτην προεμένῳ πᾶσα μένει καὶ ἐν τῷ ἀέρι γενομένη πᾶσα ταῖς ἀκοαῖς πάντων ἐναπετέθη, οὐδενὸς πλεῖον ἢ ἔλαττον τοῦ ἑτέρου τῶν ἀκουσάντων εἰσδεχομένου, ἀλλὰ ὅλη ἐστὶν ἀδιαίρετος καὶ ὁλόκληρος παρὰ πᾶσι, κἂν μύριοι τὸν ἀριθμὸν ἢ πλείους ὦσιν οἱ ἀκούσαντες, καίτοι σῶμα ὑπάρχουσα· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι ἢ πεπληγμένος ἀήρ. Μηδεὶς οὖν ἀμφιβολίαν ἐχέτω, τὸ ἄφθαρτον μετὰ τὴν μυστικὴν ἱερουργίαν καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν καὶ ἀθάνατον καὶ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν αἷμα τοῦ Κυρίου τοῖς ἀντιτύποις ἐντιθέμενον διὰ τῶν ἱερουργιῶν ἔλαττον τῶν προειρημένων παραδειγμάτων τὰς οἰκείας ἐναποµόργνυσθαι δυνάμεις, ἀλλ' ὅλον ἐν ὅλοις εὑρίσκεσθαι. » Τῶν μὲν οὖν ταῦτα προτεινομένων καὶ μαρτυρίας ἄλλας πλείστας τῆς Ἐκκλησίας

παραγαγόντων, τῶν δ' ἐκ τῆς ἑτέρας μοίρας φασκόντων μὴ καὶ ἀναστάσεως ὁμολογίαν, ἀλλὰ θυσίαν μόνην τὸ τελούμενον εἶναι, καὶ φθαρτὸν ἀκολούθως καὶ ἄνουν καὶ ἄψυχον, μηδὲ τὸν τῇ μεταλήψει προσιόντα [P. 334] ὅλον δέχεσθαι τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ μέρος ὡς καὶ μέρους μεταλαμβάνοντα. Εἰ γὰρ ἦν, φησὶν, ἄφθαρτον καὶ ἔννουν καὶ ἔμψυχον, ἦν καὶ ἀναφὲς καὶ ἀθέατον, μηδ' ὀδοῦσι κειρόμενον καὶ ἀληθόμενον, οὐδ' ἐν τῷ τμᾶσθαι μηδαμῶς δυσχεραῖνον καὶ ὀδυνώμενον, ἐπεὶ καὶ ὡς εἰ τῶν σωμάτων ἠθέτουν τὴν ἔγερσιν, ἔφασκον (εἰδεῖεν δ' ἄν ὅπως) ἐκεῖνοι ἐσεῖσθαι ἡμᾶς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀφῇ τε καὶ ὁράσει καὶ σχήματι ἀνθρωπείῳ μηδαμῶς ὑποπίπτοντας, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀσωμάτους σκιὰς ἰόντας, καὶ διὰ τῶν κεκλεισμένων θυρῶν εἰσέλευσιν τοῦ Κυρίου μὴ θαῦμα ἰσχυρίζοντες εἶναι, ἀλλά τι πρυσφυὲς καὶ ἐφάρμοστον τοῖς ἀνισταμένοις ἐκ τῶν νεκρῶν. Τοιοῦτον μὲν ἐν τοῖς γραφείσιν οὐκ ἔστιν ὅλως εὑρεῖν οὐδέν, καταδρομὴν δέ τινα ἀναιδῆ καὶ ἀμάρτυρον, ὡς οἷα λεγόντων ἐξ αὐτῆς ἑνώσεως καὶ κοινωνίας ἀφθαρτίσθαι τὸν κυριακὸν ἄνθρωπον καὶ ἀναλυθῆναι εἰς θεότητα, καὶ διὰ τοῦτο φρονοῦντες καὶ τὸ μεταλαμβανόμενον ἄφθαρτον

A spectabile, neque dentibus scinderetur et molereture, et in scindendo nullam omnino molestiam aut dolorem sentiret; præsertim cum sacrificus dicat: « Qui comedit me, vivet. Quemadmodum misit me Pater, et ego vivo propter Patrem. » Quasi cum malo animo et voluntate tantam ignorantiam et **685** vecordiam se conjunxisse fatercntur. Nam baptisma pro similitudine mortis Christi sepultura est et emersio. « Quicunque enim in Christum baptizati sumus, Christum induimus, et in mortem ejus baptizati sumus, » et divinorum mysteriorum efficacia per Dei adorationem et invocationem et gratiæ cœlestis descensum perficitur. Quæ et id genus alia improborum hominum verba utimpia et inutilia prætermisimus. Nam quasi etiam corporum

B resuscitationem improbarent, dicebant: Ipsi quarationc nituntur viderint quomodo nos post resurrectionem nullo modo subtactum, aspectum et figuram humanam casuros affirment, sed ut incorporeas umbras volaturos, et Christi per clausam januam ingressum non miraculum, sed aliquid cognatum et aptum resurgentibus ex mortuis esse asserant. Ac tale nihil prorsus in scriptis reperitur, sed exagitatio impudens et nullis nixta titibus, quasi dicerent ex ipsa unione et communione Dominicum hominem incorruptibilem esse factum, propterea que sentirent id etiam quod perciperetur esse incorruptibile.

δ'. Ὁ γε μὴν βασιλεὺς τῇ κρείττονι προστεθεὶς δόξῃ παραγέγονεν, ὡς ἔφην, ἐς τὰ Κύψελλα, καὶ τὸ συναθροισθὲν ἐκεῖσε παρειληφὼς στράτευμα ἄνεισιν εἰς Ὀρεστιάδα· ἔνθα καὶ πλείους ἡμέρας ἐνδιατρίψας ἀμηχανίᾳ συνείληπτο, τὸν μὲν ἀποστάτην ὁρῶν δυσμαχώτατον, τὸ δὲ συνὸν αὐτῷ στράτευμα ἀντιθέτως ἔχον καὶ πρὸς μόνην ἐκβοήσκον τὴν τῶν πολεμίων ἐνστροφήν. Τοῖς δὲ πολλοῖς καὶ ὄνομα χλευαζόμενον ἡ βασίλειος ἐκεῖθεν ἀνελογίζετο. ἄφιξις, καὶ μηδέν τι μηδαμῶς χρηστὸν κατορθοῦν, καὶ τὸν Βάρβαρον μᾶλλον ἐν τῷ ὑποστέλλεσθαι προσεπαίρεσθαι εἰς θρασύτητα. Ὁ δὲ τὸ τῶν πραγμάτων ἄγριον καὶ δυσπρόσιτον, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου, περιποππύζων καὶ διασαίνων παντοίως ἐγίνετο, καὶ τοὺς αὐτῷ οἰκειοτάτους βιβλιοφόρους ἔπεμπε πρὸς Ἀλέξιον, ἐς συμβάσεις αὐτὸν προσκαλούμενος. Ἔστι δ' ὅπη καὶ δολοφονίας ἐφρόντιζε, μηδὲ τοῦ πολέμου παντάπασι μεθιστάμενος. Τῷ τοι καὶ τὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν καὶ τὴν Φιλίππου ἐπαρχίαν καταλαβὼν περὶ τὸ φρούριον στρατοπεδεύεται τὸν Στενίμαχον, εἰς ὃ πολλοὶ τῶν βαρβάρων συνέφυγον, καὶ διειλημφὼς [P. 335] αὐτὸ τοῖς στρατεύμασιν ἐξεῖλέ τε κατὰ κράτος καὶ τοὺς ἐνόντας ἠνδραποδίσατο. Ὁ δ' ἀποστάτης ἀφικέσθαι μὲν ἐς βασιλέα οὐδαμῶς συνετίθετο, ἀλλὰ μηδ' ἄν ἑτέρως σπείσασθαι διετείνετο, εἰ μὴ Χωρῶν καὶ πόλεων ἐγγράφως αὐτῷ βασιλεὺς ὑπεκστείη ὁπόσας αὐτὸς ἐχειρώσατο, καὶ τὴν κατηγγυημένην αὐτῷ Θεοδώραν μετὰ τῶν ἀρχικῶν ἐκπέμψειε παρασήμων. Τῶν δὲ συνθηκῶν ὀψέ ποτε καὶ τῶν ὅρκων τετελεσμένων ὡς ἠτεῖτο Ἀλέξιος, βουλεύεταί τι μετέπειτα βασιλεὺς οὐκ οἶδα εἰ στρατηγοῖς καὶ βασιλεῦσιν ἁρμόδιον, οὓς παρὰ πᾶν ἕτερον τὸ εὐορκεῖν τιθέναι περὶ πλείστου χρεών· τὸν γὰρ Ἀλέξιον θείων κουσμάτων ἀπο-

4. Cæterum imperator meliori assensus parti, Cypsella, ut dixi, profectus, et congregato ibi exercitu assumpto, Orestiadem contendit: ibique complures dies commoratus inops consilii erat. Non desertorem oppugnatu difficillimum esse; exercitum suum timore perculsum audita duntaxat voce

C hostium emori, imperatoris adventum vulgo ridiculum haberi, nomen sine ullis successibus, et Barbari **686** audaciam retro cedendo magis invalescere videbat. Tamen temporum difficultates uteunque leniendo, Alexium per fidelissimos suos tabellarios ad pactiones invitat; aliquando etiam per dolum necem ei machinatur, neque a bello penitus recedit. Itaque cum exercitu in Philippopolitanam provinciam profectus, circa Stenimachum castellum, quo multi Barbari confugerant, castrametatur. Quo legionibus circumdato et vi expugnato, captivos in servitutem redegit. Desertor vero nec ipse

D ad imperatorem venire, nec aliter de pace quidquam audire voluit, nisi imperator dato diplomate urbibus et agris ei cederet quas ante occupasset, et desponsam Theodoram cum imperatoriis insignibus mitteret. Pactionibus et jurejurando vix tandem de Alexii sententia confectis, imperator consilium init haud scio an ducibus et imperatoribus dignum, quibus jurisjurandi religionem cæteris rebus omnibus antiquiorem esse decet. Nam Alexium sacrosancto Evangelio misso per generum natu majorem Alexium ad se pellectum, **687** dato, ut dixi, utrinque jurejurando, in vincula conjicit, Davidica illa sententia: « Cum sancto sanctus, et cum perverso perversus eris, » abusus. Inde urbibus et castellis citra laborem potitus, fratrem ejus Mitum in exsilium mittit.

στολαῖς διὰ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν γαμβρῶν Ἀλεξίου πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκυσάμενος μετὰ τὴν τῶν ὅρκων, ὡς ἔφην, συμπλήρωσιν, συνειλιφὼς εἶχεν ἐν δεσμοῖς, τὴν « Μετὰ ὁσίου ὅσιος ἔσῃ καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψῃς » Δαβιδικὴν φωνὴν οὐχ ὡς ἐρρέθη ἐπενεγκών. Κἀκ τοῦδε τῶν τε πόλεων καὶ φρουρίων ἀπονητὶ περιγίνεται ὧν ἦρχεν Ἀλέξιος, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μῖτον φυγάδα τίθησι. Καὶ ταῦτα δράσας ἐπάνεισιν ἐς τὸ Βυζάντιον.

His peractis Byzantium reversus, conjugem Euphrosynem non otiosam desedisse domi reperit, sed homines factiosos et peculatores viriliter ultam cujusdam Contostephani conatus oppressisse, non contemnendum sane facinus, sed (ut mulieris) potius admiratione dignum, si is sexus intra certos quasi officii limites se cohibere sciret. Nunc immodica superbia et curiositas præceps et rei bene gestæ opinio recte facta ut solem nubes obscurarunt. Nam cum futura cognoscere vellet, in nefarias divinationes incumbebat et multa illicita peragebat. Itaque ænei apri Calydonii rostrum præcidit, qui setis horrentibus et exsertis dentibus leonem in Hippico invadit; et inclytam Herculem, pulcherrimum Lysimachi opus, qui leoninæ pelli incumbens capite in manum inclinato suas fortunas deplorat, **688** multis verberibus afficere instituit. O rem absurdam! o facinus, heros illustris et magnanime, contra te susceptum! quis unquam Eurystheus tale certamen tibi mandavit? quæ Omphale, exercitata meretrix et malefica muliercula, tam superbe tecum egit? Neque hac impudentia contenta, aliarum quoque statuarum partes aliquas mutilabat, nonnullis capita malleis contundebat. Urbana vero multitudo, quibus obscenis verbis abstinuit, quibus conviciis eam non proscidit? quidam etiam ex circumforaneis aves humanarum vocum imitatrices sedulo edocuerunt, ut in triviis et angiportis vulgari voce canerent: « Politica justitia. » Eadem aurata chirotheca accipitrem sustinebat, et in venatu canes inclamabat, cum magno venatorum et aurupum comitatu.

Εὑρίσκει δὲ καὶ τὴν σύνευνον Εὐφροσύνην μὴ πάντη τὴν οἰκουρίαν ἀσπασαμένην, ἀλλὰ κατὰ στασιαστῶν καὶ δημοκόπων κἀκείνην ἀνδρισαμένην καὶ ὡς μίτον Πηνελόπειον ἀναλύσασαν τὰ παρά τινος Κοντοστεφάνου ἐξυφανθέντα συστρέμματα. Ἦν δ' ἂν οὐκ ἀσπούδαστα ταῦτα οὐδὲ τοῦ ἄγασθαι πόρρωθεν, ὡς ὑπὸ γυναικὸς κατορθούμενα, εἴπερ ἤδεσαν μέτρα καὶ ὅροις ὑπήγοντο. Νῦν δὲ τὸ ἄγαν τυφομανὲς καὶ πολυσπερχὲς τῆς δεσποίνης καὶ τὸ δοκοῦν ἴσως δεόντως ἀκριβωθῆναι ἠχρείου τε καὶ διέφθειρεν, ὡς νέφεσιν ἥλιος, τοῖς ἐπιγινομένοις ἀπευκταίοις ἀφαυρούμενα. Τρεπομένη γὰρ ἐς προγνώσεις τῶν γινομένων ἀῤῥητουργίαις καὶ μαντείαις προσέκειτο καὶ πολλὰ τῶν ἀθεμίτων εἰργάζετο, ὥστε καὶ τοῦ Καλυδωνίου συὸς τὸ βύγχος ἀπέτεμεν, ὃς ἐν τῷ Ἱππικῷ χαλκοῦς ἱστάμενος ῥρίσσει τὴν λοφιὰν καὶ χωρεῖ χαυλιόδους πρὸς λέοντα, καὶ τὸν καλλίνικον Ἡρακλῆν τοῦ Λυσιμάχου ἔργων τὸ κάλλιστον ὄντα, χειρὶ βαλόντα τὴν κεφαλὴν τῆς λεοντῆς ὑπεστρωμένης κοφίνῳ καὶ τὰς ἰδίας τύχας ὀλοφυρόμενον, πολλαῖς κατὰ νώτου ξᾶναι διενοεῖτο. Ἡράκλεις τοῦ ἀτοπήματος, καὶ παπαὶ τῶν ἐπὶ σοὶ τολμωμένων, ἥρως ἄλκιμε καὶ μεγαλόθυμε. Τίς σοι Εὐρυσθεὺς τοιοῦτον πώποτε προὔθηκεν ἆεθλον; ἢ τίς Ὀμφάλη, ἐπίτριμμα ἐρώτων καὶ κακότεχνον γύναιον, οὕτω σοι ὑπερηφάνως προσενήνεκται; Οὐ ταῦτα δὲ μόνον ἀναιδῶς διεπράττετο, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἀνδρεικέλων ἀφῄρει μόρια, καὶ σφυρῶν καρατομαῖς ἐκαρατόμει ἕτερα. Τὸ δὲ τῆς πόλεως πλῆθος ἐπὶ τούτοις τί μὲν δυσχεραΐνων ἀπρεπὲς οὐκ ἐρθέγγετο, ποίαις δ' οὐκ ἐπέπλωνε τὴν ταῦτα πράσσουσαν ὕβρεσιν; Ἔνιοι δὲ τῶν ἀγοραίων καὶ τὰ μιμηλὰ τῶν πτηνῶν, καὶ ὅσα ἡ φύσις ἐστόμωσε πρὸς μουσουργίαν, ἀεί μίαν ὑπυβάλλοντες μάθησιν, καὶ ταύτην [P. 336] κοινόλεκτον, ᾠδὴν ἐπὶ στενωπῶν καὶ τριόδων, « Πολιτικὴ τὸ δίκαιον, » ἐξεπαίδευσαν. Ἡ δ' αὐτὴ καὶ δορὰν χρυσόπαστον ἐγχείριον ἔχουσα διεσχισμένην ἐς δάκτυλον κυνηγίναν εἶχεν ὄρνιθα, καὶ ἐξιοῦσα πρὸς θήραν ἐπέκλωζέ τε καὶ ἐπεθώϋζε, καὶ τοὺς περὶ τὴν θεραπείαν τούτων καὶ κομιδὴν ἱκανοὺς εἶχεν ἑφεπομένους.

Non multo post Caichosroes Iconii satrapes imperatorem adit **689** tiaram capite gestans, veste auro interpuncta amictus. Verum ubi pauca de Persæ hujus familia disseruero, historiæ seriem prosequar. Clyzasthlani Iconiensi, qui superioribus temporibus potentissimus fuit et multa cum Manuele imperatore bella gessit, multas victorias adeptus est, filii plures fuerunt, Amasiam, Ancyram, Dorylæum et alias beatas urbes Ponticas Masuto assignavit. Melitenem, Cæsaream et Caloniam quæ nunc Taxara dicitur, Coppatinus gubernabat. Aminso, Doceæ, et aliis maritimis urbibus Rucratinus potiebatur. Hic vero Caichosroes Iconium tenebat, item Lycaoniam et Pamphyliam, et quæ ad Coltyanum usque pertinent. Coppinato mortuo, de ejus satrapia Doceæ princeps Rucratinus et Masutus Ancyranus certant. Sed Rucratinus ingenio et

Οὐ πολὺς δ' ὁ ἐν μέσῳ καιρὸς, καὶ Καϊχοσρόης ὁ τοῦ Ἰκονίου σατράπης ἁπαντᾷ πρὸς βασιλέα, κυρβασίαν ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων καὶ στολὴν διηνθισμένην χρυσῷ ἀμπεχόμενος. Ἀλλὰ μικρόν τι περὶ τοῦ γένους τοῦ Πέρσου τοῦδε τὸ λέγειν διαλαβὸν τῆς τῶν ἑξῆς ἱστορίας αὖθις ἅψοιτο. Τῷ Ἰκονιεῖ Κλιτζασθλὰν, ὃς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἠδυνήθη τὰ μέγιστα κἀπὶ πολλοῖς ἀντετάξατο τῷ βασιλεῖ Μανουὴλ καὶ νίκαις διαπολεμῶν ἐστεφάνωται, πλείους γεγόνασιν υἱεῖς. Ἀμάσειαν μὲν οὖν καὶ Ἄγκυραν καὶ Δορύλαιον καὶ πόλεις ἄλλας Ποντικὰς εὐδαίμονας τῷ Μασοὺτ ἀπεκλήρωσε, Μελιτηνὴν δὲ καὶ σὺν Καισαρείᾳ Κολώνειαν, ἣ νῦν Τάξαρα λέγεται, ὁ Κοππατῖνος διεῖπεν· Ἀμινσὸν δὲ καὶ Δόκειαν καὶ παράλους πόλεις ἑτέρας ὁ Ῥουκρατῖνος παρείληφεν εἰς ἀρχήν· Καϊχοσρόης δὲ, οὗ πρὸ βραχέος ἐμνήσθημεν, ἡγεμόνευεν Ἰκονίου Λυκαονίας τε καὶ Παμ-

φυλίας προΐστατο, καὶ ὅσα παρατείνει ἐς αὐτὸ Κοτυάειον. Ὡς οὖν ὁ Κοππατῖνος τοῦ ζῆν παρελέλυτο, περὶ τῆς σατραπείας τοῦδε διαμιλλῶνται δ' τε τῆς Δοκείας κρατῶν Ῥοτκρατῖνος καὶ ὁ κατάρχων τῆς Ἀγκύρας Μασούτ. Ἄτερος τοίνυν αὐτῶν ὁ Ῥουκρατῖνος τὸν ἀντιτρέχοντα ὑποψιάσας κασίγνητον τὸ νῖκος ἤρατο, δεξιωτέραν φύσιν λαχὼν καὶ πολεμοχαρὴς διαφερόντως δεικνύμενος Ἀμέλει καὶ μείζονος εὐμοιρήσας ὁ Ῥουκρατῖνος ἐντεῦθεν δυνάμεως τὸν μὲν Μασοὺτ ὑπενδόντα οἱ καὶ φίλα φρονεῖν συνθέμενον, μέρος τῆς τυπαρχίας ἀφελόμενος, τῆς λοιπῆς χώρας ὡς πρώην διαφῆκε προΐστασθαι, τῷ δέ γε Καϊχοσρόῃ μάλα ἐμμανῶς ἐπεφύη, παλαιὸν ὑποτύφων Ἰκονίου ἔρωτα ὡς ἀρχαίου πατρῴου, καὶ τοῦτον ὡς μητρόθεν Χριστιανὸν μυσαττόμενος. Πέμπων οὖν ὑπεκστῆναί οἱ παρῄνει τοῦ Ἰκονίου καὶ τῆς ὅλης ἀπαρεῖν δυναστείας, εἴγε βούλοιτο εὖ μάλα πράξειν αὐτὸς, τὰς δὲ πόλεις κατ' ἄνδρα καὶ κατ' ἔθνος ἀπειράτους μεῖναι τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δεινῶν· οὕτω κεκομπασμένος ἦν καὶ ἀνυπέρβλητος τὸν τῦφον ὁ βάρβαρος, καὶ τὴν ὀφρὺν ὑπερνέφελος, καὶ ὡς ἰὸς πολύφθαρος κατὰ πλεῖστον διατεινόμενός τε καὶ διαχεόμενος. Πρόσθεσι τοίνυν Καϊχοσρόης τῷ βασιλεῖ ἐκεχειρίας γενομένης, τὸν ἑαυτοῦ τοκέα κατὰ τοῦτο ἐζηλωκὼς, ἐπεὶ κἀκεῖνος τοὺς ἀφ' αἵματος ἀδικῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀδικούμενος μετὰ τὴν τοῦ φύσαντος ἐκεῖνον Μασοὺτ ἀποβίωσιν, ὡς εἰς ἄγκυραν ἱερὰν καὶ στερεὰν χεῖρα δυναμένην ὑπολαβεῖν, τὸν αὐτοκράτορα προσέβλεψε Μανουήλ. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν οὐ κατόπιν ἐλήλυθε τῶν ἐλπίδων, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑπὲρ δόκησιν ἅπασιν αὐταῖς ἐντετύχηκε· Καϊχοσρόης δὲ βραχέα ἄττα φιλοφρονηθεὶς καὶ τῶν ἐν νῷ οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ἐνδεέστερα, μήτε σύναρσιν εὑρηκὼς τῆς πρὸς τὸν κασίγνητον ἀντιτάξεως ἐπανέκαμψεν οἴκαδε· [P. 337] ἀλλ' οὐκ ἔφθη καθαρῶς εἰσιὼν τὸ Ἰκόνιον, καὶ τοῦ Ῥουκρατίνου κάτ' αὐτοῦ ἐπιόντος τῆς τε ἀρχῆς ἐκσφαιρίζεται καὶ φυγὰς εἰς Ἀρμενίαν παρὰ Λεβούνῃ γίνεται. Τὰ δ' ἐπὶ τούτοις οὐκ ἀμυδρά μὲν τὰ τῆς ἐκεῖ παραδοχῆς τοῦ ἀνδρώπου, ἐπαγωγὰ δὲ μᾶλλον καὶ ἄλλως χαρίεντα, εἰ καὶ ξυνέβη σφᾶς πολλάκις κατ' ἀλλήλων ἐξενεγκεῖν πόλεμον, ἐπεὶ καὶ φιλοῦσιν ἄνθρωποι μὴ μόνον τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον πάσχον κακῶς, ἀλλά πως καὶ τὸ ἀλλόγλωττον ὑφ' ἑνὲν πολλάκις πολέμιον πρόσθιόν καὶ προσπῖπτον φιλανθρωπίας καταξιοῦν· τὰ δὲ γε τῆς ἀμύνης καὶ τῆς καταγωγῆς ἐς τὴν προτέραν ἡγεμονίαν ὅλως χορῶς ὁ Λεβούνης ἀπείπατο, Ῥουκρατίνῳ σπείσασθαι φάσκων, καὶ μηδὲ τὴν σύναρσιν ἔχειν ὁρᾷν ἀναίμακτον. Διὰ ταῦτα τοίνυν ἐς βασιλέα Καϊχοσρόης μετακεχώρηκε πάλιν, συλλήψεσθαί οἱ πρὸς τὴν ἀνάρρυσιν τῆς ἀρχῆς ὁπωσδήποτε φανταζόμενος. Τῶν δὲ κατὰ σκοπὸν αὖθις διαμαρτὼν Ῥωμαίοις συνῆν, μὴ πάνυ μεταλαγχάνων θεραπείας τῷ γένει ἐπεοικυίας.

ε'. Τῷ δ' ἔφεξῆς ἔτει μετὰ Κομάνων πάλιν ἐπεξιόντες οἱ Βλάχοι, καὶ τὰ κράτιστα τῆς χώρας κείραντες, ἀσινεῖς ἐπανέλυσαν. Τάχα δ' ἂν καὶ ταῖς χερσαίαις πύλαις τῆς βασιλίδος προσήγγισαν, ἐπ' αὐτὴν τραπόμενοι, εἰ μὴ τὸ χριστιανικώτατον οἱ Ῥὼς γένος καὶ οἱ τούτων ἀρχικῶς προεύρεύοντες, τοῦτο μὲν κατ' αὐθαίρετον ὁρμὴν κινηθέντες, τοῦτο δὲ ταῖς τοῦ ἀρχιποίμενος αὐτῶν λιταῖς ὑπενδόντες, ἀξιάγαστον οἷον τὸ πρόθυμον ἐπὶ τοῖς Ῥωμαίων ἐπεδείξαντο πράγμασι, καὶ διὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ λαὸν τὸν κακῶς ὑπὸ τῶν Βαρβάρων πάσχοντα ταῖς τοῦ ἔτους πολλάκις ἀπαγωγαῖς καὶ ταῖς ἀποδόσεσι τούτων εἰς ἔθνη τὰ μὴ χριστώνυμα δυσχεράναντες.

A rei bellicæ peritia superior, auctis ea victoria opibus, Masuto cedenti et amicitiam offerenti, toparchiæ parte adempta, reliqua ut prius tenenda concessit. Sed in Caichosruen magno cum furore impetum fecit, jampridem **690** Iconii, ut paternæ sedis, potiundi cupidus, et illum ut matre Christiana genitum odio prosequens. Per legatos igitur fratrem monet ut sibi Iconio cedat et toto principatu excedat, si et saluti suæ et subjectarum civitatum incolumitati consultum velit. Tantus erat fastus, tam immanis arrogantia Barbari, et supercilium supra nubes arrectum; ita exitiale venenum late diffundebatur. Quare Caichosroes factis induciis, patrem suum imitatus, imperatorem adit. Nam is quoque mutuis injuriis cum fratribus suis certans post Masuti patria obitum ad imperatorem
B Manuelem ut sacram ancoram et salutare præsidium confugit. Verum illum spes sua adeo non frustrata est, ut etiam spe ampliora fuerit consecutus: Caichosroes vero parvam benignitatem et infinito intervallo exspectatione sua minorem expertus, nec impetratis contra fratrem auxiliis, domum rediit. Sed vixdum Iconium ingressus a Rucranito opprimitur; et patria pulsus ad Lebunem in Armeniam confugit, ubi humaniter et splendide est susceptus. **691** Etsi enim multa bella inter se gesserant, tamen solent homines non tantum cognatos et populares afflictos, sed hostes etiam supplices benigne tractare. Cæterum eum in integrum restituere prorsus noluit Lebunes, quod sibi fœdus cum Rucratino intercedere affir-
C mabat, nec incruentum foro auxilium cerneret. Quapropter Caichosroes denuo ad imperatorem abit, spe principatus ejus ope recuperandi concepta. Sed iterum frustratus apud Romanos vixit minori splendore quam pro nobilitate generis.

5. Sequenti anno Blachi cum Comanis impressione in Thraciam facta, et optimis quibusque provinciæ partibus vastatis, incolumes recesserunt; ac forsitan ad terrestrem imperatricis urbis portam accessissent, nisi Rossi Christianissima gens eorumque principes, partim sua sponte, partim pontificis precibus adducti, admirabili studio pro
D Romanis oppugnassent, Christiani populi miserti, qui a Barbaris male tractabatur, et indiguati cum sæpius eodem anno abduci et gentibus a Christiana religione alienis venundari. Unde Calixa **692** princeps Romanus, magno et forti exercitu subito coacto, in Comanorum agrum irrupit, et sine ullo

negotio diripuit et vastavit omnia ; eoque sæpius in gloriam et amplificationem inculpatæ Christianæ fidei, cujus minima pars et grano sinapis par montes transponit et sublimia transfert, benigne facto, Comanorum incursiones repressit, et Romanis in excidii periculo constitutis auxilium tulit inopinatum prorsus et improvisum, divinitus omnino procuratum per ejusdem religionis populum. Cæterum eo anno bi Tauroscythæ quoque seditione conflictati sunt, et Romanus hic et Giabe princeps Ruricas cæde popularium suorum enses imbuerunt. Sed Romanus homo robustus et strenuus tum quoque multos Comanos cecidit, qui optima et fortissima phalange Ruricæ opem tulerant.

A Ὅθεν καὶ διὰ ταχέων παρασκευάσάμενος ὁ τῆς Καλίτζης ἡγεμὼν Ῥωμανὸς, ἀγαθήν τε καὶ πολλὴν ἠθροικὼς στρατιὰν, κατὰ Κομάνων ἐξώρμησε, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν ἐπιὼν ἔφθειρε καὶ ἠφάνισε. Καὶ τοῦτο φιλοφρόνως εἰς καύχημα καὶ μεγαλωσύνην τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀμωμήτου πίστεως πολλάκις διαπραξάμενος, ἧς καὶ τὸ βραχύτατον καὶ ὅσον κόκκος σινάπεως μεθίστησιν ὄρη καὶ μετατίθησι τὰ μετέωρα, τὰς τῶν Κομάνων ἐφόδους ἔστησε καὶ τοῖς ἀνήκεστα πάσχουσι Ῥωμαίοις ἀνακωχὴν ἐβράβευσε τοῦ κακοῦ, ἀνυπονόητος ἀρωγὴ καὶ ἀσυλλόγιστος συνασπισμὸς καὶ φάλαγξ, ὡς εἰπεῖν, θεοσύλλεκτος ἔθνει ὁμοπίστῳ φανείς. Πλὴν οὐδὲ τὰ κατὰ τοὺς Ταυροσκύθας τούτους ὁ τότε χρόνος παρέδραμεν ἀστασίαστα, κατὰ δ' ὁμιφύλου σφαγῆς τὸ ξίφος ἔβαψεν ὅ τε Ῥωμανὸς οὗτος καὶ ὁ διέπων τὸ Κίαβε Ῥούρικας· νίκην δ' ὁ Ῥωμανὸς ἀπενεγκάμενος, ῥωμαλέος ὢν τὸ σῶμα καὶ τὰς χεῖρας δραστήριος, πολλοὺς καὶ τότε τῶν Κομάνων κατέτρωσεν, οἳ συνεφήψαντο τῆς μάχης τῷ Ῥούρικᾳ, κρατίστη καὶ γενναιοτάτη φάλαγξ περὶ αὐτὸν ὁρώμενοι.

Sed nec hoc silentio prætereundum est. Fuit numularius quidam Calomodius nomine, qui longinquis et difficilibus negotiationibus maximam pecuniam acquisierat, homo avarus et sordidus, tantum non indormiens marsupio et pecuniæ postponens omnia. Qui **693** cum pro ditissimo celebraretur, et non ut hortus Alcinoi ficum super ficum et picum super piram, sed aurum auro, argentum argento cumulatum gignere diceretur, avarorum principum insidiis est appetitus sæpe. Sed erat idem omnino arbor cognitionis, in foro et urbis angiportis tanquam in Edem plantata. Ut igitur pomi eleganti a quondam primos parentes nostros in servitutem redegit, sic tum auri nitor aulicos ad rapinam invitavit. Sed simul et Calomodio manus injecerunt, seditionem in urbe excitarunt, majorem quam majores nostri calamitatem perpessi. Nam illi non solo aspectu contenti, sed decerpto et gustato fructu, jure pœnas dederunt : hi vero nondum viso auro frustra inhiarunt ; et Tantaleam sitim perpessi, cum fontem haberent, bibere non potuerunt, sed crebro haurire conati auram ex manibus amiserunt. Nam circumforanei, Calomodii captivitate et **694** causa ejus cognita vesperi, mane tributim convenerunt, et Dei templum ingressi patriarcham Camaterum Joannem circumsteterunt, tantum non discerpturos eum aut de fenestra præcipitaturos comminati, nisi litteris ad imperatorem datis Calomodium ut ovem perditam aut aberrantem a grege revocaret. Is, populi tumultu agre sopito, facundia sua et commiseratione cum quem quærebant ut agnum reduxit, non auro pro pelle abrepto a lupis, neque lana diruptæ.

Β Ἀλλὰ χρεὼν μηδὲ τοῦτο παριδεῖν ἀνιστόρητον. Ἦν τις κόλλυβιστὴς, Καλομώδιος τὴν προσηγορίαν, Οὗτος χρήμασιν ἐβεβρίθει πολλοῖς, ἀργαλέας καὶ δολιχὰς ἐκδημίας κατ' ἐμπορίαν [P. 338] πολλαχῇ στειλάμενος, κερδαλεόφρων ἄνθρωπος· ἀμέλει καὶ συγκαθεύδων τῷ φασκωλίῳ καὶ πρίθων τὸ κύμινον καὶ πάντα τιθεὶς τοῦ χρηματίζεσθαι δεύτερα δέδωκε καθ' ἑαυτοῦ πολλάκις λαβὰς τοῖς χρυσοθήραις ἄρχουσιν, ἀνθρώπων εἶναι ῥυηφενέστατος καὶ ὡς κῆπος Ἀλκινόειος καὶ τῆς ὥρας τὸ ἀκαρὲς, οὐκ ὄχνην τρίφων ἐπ' ὄχνῃ σῦκόν τ' ἐπὶ σύκῳ παρέχειν, χρύσὸν δὲ φέρειν ἐπὶ χρυσῷ, ἐπὶ δ' ἀργυρίῳ φύειν ἀργύριον. Ὁ δὲ φυτὸν ἄντικρυς γνώσεως ἦν, ὡς ἐν Ἐδὲμ πεφυτευμένον τῇ ἀγορᾷ καὶ τοῖς τῆς πόλεως στενωποῖ. Οὐκοῦν ὡς ἡ ἄνθη τῆς ὁπώρας πάλαι τοὺς γενάρχας ἐδουλαγώγησεν, οὕτω δὴ καὶ τοῦ χρυσίου τότε τὸ πυρωπὸν τοὺς ἐπὶ τῶν βασιλείων χρυσώνων εἰς τὴν ἐκείνου τρύγην ἐφελκυσεν. Ἀλλ' ἅμα τῷ Καλομοδίῳ τὰς χεῖρας ἐπέβαλλον, καὶ ἅμα τὴν πόλιν εἰς στάσιν ἀνέσεισαν, μεῖζόν τι τῶν προτέρων πεπονθότες δυστύχημα· οἱ μὲν γὰρ τοῦ καρποῦ δρεψάμενοι καὶ μεταλαβόντες, μηδὲ τὴν λιχνείαν ἐς μόνην τὴν ὅρασιν περιστήσαντες, τῇ δίκῃ δικαίως ὑπέπεσον, οἱ δὲ μηδ' ἐμβλέψαι τοῖς χρήμασι φθάσαντες μάτην ἐλέγχθησαν ἐγχανόντες καὶ δίψος Ταντάλειον ἔπασχον. Ἔχοντες γὰρ τὴν πηγὴν οὐκ εἶχον καὶ πιεῖν ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ συχνάκις ὁρμηκότες ἀρύσασθαι εὕρισκον τὸ χρυσιον τῶν οἰκείων χειρῶν ἀφαντούμενον. Οἱ γὰρ ἀγοραῖοι ἐσπέρας μαθόντες τὴν τοῦ Καλομοδίου κατάσχεσιν καὶ τὸ αἴτιον αὐτῆς ἐπιγνόντες, κατὰ φατρίας ὄρθρου ἠθροίσθησαν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νεὼν εἰσιόντες καὶ τῷ πρώτῳ ἐπιφθέντες ἀρχιερεῖ (ἦν δὲ οὗτος ὁ Καματηρὸς Ἰωάννης) περιστάντες μικροῦ καὶ διασπᾷν ἠπείλουν καὶ κύμβαχον ἐκ τῆς ἑστίας κάτω βαλεῖν, εἰ μὴ ὅσα καὶ συριγγι τοῖς πρὸς βασιλέα χρησάμενος γράμμασιν ὡς πρόβατον ἀπολιωλὸς ἢ καὶ ἀπόνομον τὸν Καλομόδιον αὐτοῖς ἐπανακαλέσεται. Ὁ δὲ μόλις καταστείλας τοὺ λεὼ τὸν θόρυβον τῇ τῶν χειλέων περιψόφῃσει καὶ τῷ λαμπρῶς ἐπὶ τούτῳ παθαίνεσθαι ἐπανήγαγεν αὐτοῖς ὡς ἀμνὸν τὸν ζητούμενον, μὴ τὸν χρυσὸν ὡς δορὰν ἀποσυρέντα ῥαρὰ τῶν συσχόντων αὐτὸν λυκιδῶν, μηδὲ λυμανθέντα τὴν τρίχωσιν.

Atque hic motus citra sanguinem desiit, et ex principio tristi et tragico in comicum ludum festivamque fabulam est mutatus, fletu in risum con-

Καὶ τὸ μὲν οὕτως ἀναιμωτὶ πονελήλυθεν, ἐξ αἰτίου τραγικοῦ τε καὶ σκυθρωποῦ ἐς κωμικὸν κατέληξεν ἀκοὰς διαχέον ἄθυρμα καὶ σχηματίζον τὸν

κλαυσιγέλωτα· οὐ πολλαῖς δ' ἡμέραις ὕστερον ἕτερον ἀνερράγη κακόν, ὅ τι καὶ εἰς αἱμάτων προὔκοψεν ἔκχυσιν. Ἰωάννης γάρ τις, Λαγὼς τὸ ἐπώνυμον, ἐκ βασιλέως εἰλιφῶς προϊστασθαι τῆς τοῦ πραιτωρίου φρουρᾶς, ἤθελεν ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς προσιστωμένοις ἐνθένδε πορίζειν χρήματα· φεῦ τῆς βυπαρότητος τῆς γνώμης! οὐ γάρ τι πλέον ὁ τῆς ἱστορίας νόμος εἰπεῖν ἐπιτρέπει μοι. Ὅθεν τὰς ψυχικὰς τῶν φιλοθέων οἰκειούμενος διαδόσεις, νυκτὸς ἀνίει φρουρᾶς καὶ δεσμῶν τοὺς ἐπὶ κλεπτοσύνῃ διαβοήτους· οἱ δὲ λάθρα τὰς οἰκίας διερευνῶντες προσῆγον ἐκείνῳ τὰ φώρια, καὶ ἄθλον ἀσεβείας ἐκ τῶν σύλων τοῖς νυκτιλοχοις διαδιδοὺς τὰ λοιπὰ οἷς οὐ δέον προσέφερε, τὸν πιστὸν ὑπηρέτην ὁ Θεῷ τὸ πᾶν ἄπιστος ἐν τοῖς ἀτολμήτοις [P. 339] σχηματιζόμενος. Τούτου δὴ τοῦ Λαγὼ πολλοὶ κατεῖπον ἐς βασιλέα ὡς δρῶντος ἀνόσια· ὁ δὲ τὴν διόρθωσιν ἐπαγγειλάμενος ὥσπερ οὐ δυνάμενος ἀνεβάλλετο· ὅθεν οὐδαμῶς ἐπὶ τοῖς τολμωμένοις ὑποπτήσσων ἦν ὁ Λαγώς, ἀλλ' ὡς ἀνεύθυνον χειρίζων ἀρχὴν ἀναίδην τὰ θεομισῆ διεπράττετο. Ἐνίοτε δὲ τῶν ἀγοραίων ἵνα συνειλημμένως, μετὰ τὸ πλῆξαι πυλλὰς κατὰ νότου τριχῶν ὑποδικάσας κουρᾷ, τὸ θερμότερον τῆς πόλεως καὶ τῷ παθόντι ὁμότεχνον πρὸς στασιασμὸν ἀνερρίπισε. Σύγχυσις οὖν τὴν πόλιν κατεῖλημφε, καὶ πλῆθος χειρονακτικὸν οὐκ ὀλίγον ἐς τὸ πραιτώριον συλλεγὲν θηρεύσειν ἐπεβόαλλετο τὸν Λαγών. Ὁ δὲ ὑπὲρ δασύποδα συντονίᾳ δρόμου χρησάμενος ἐκεῖθεν ἠφάνισται. Ὁ μέντοι λεὼς καὶ οὕτως ἐπισυρρέοντας ὅρμων τὸν μέγαν εἰσιέναι νεὼν καὶ βασιλέα ἕτερον ἀνειπεῖν· προκαταλημφθέντος δὲ τοῦ τεμένους παρὰ τῶν εἰς αὐτοῦ φρουρὰν ἀπεσταλμένων πελεκυφόρων, μὴ μεθιστάμενοι τοῦ πραιτωρίου κατὰ τοῦ κρατοῦντος ἐρεσχελίας ἠρίεσαν ἀπρεπεῖς. Ὁ δὲ μὴ παρὼν τῇ πόλει, ἀλλὰ περὶ τὴν Χρυσόπολιν ἐναυλιζόμενος, πέμπει μοῖραν τῶν περὶ τὴν φυλακὴν τοῦ σώματος καταλημφομένην τὸ πραιτώριον. Ἵκετο δ' ἐκεῖσε καὶ ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος Κωνσταντῖνος ὁ Τορνίκης· ἡ δὲ πληθὺς καὶ πρὸς μόνην τὴν αὐτοῦ θέαν ἐκτραχυνθέντες τόν τε ἔπαρχον λαιβολίαις ἐκτρέπονται καὶ τοὺς σωματοφύλακας ἀποπέμπονται. Ἐπεὶ δὲ τὰς τοῦ πραιτωρίου ἀνατρέψαντες πύλας ἄνεσιν τοῖς ἔνδον διδόασι, σκυλεύουσί τε τὸν ἐκεῖσε Χριστιανικὸν ναόν, τὸ δὲ τῶν Σαρακηνῶν συναγώγιον ἀναστῶσιν ἐκ βάθρων αὐτῶν. Καὶ ταῦτα σὺν οὐδενὶ διαπραξάμενοι λόγῳ ἐφίστανται τῇ φρούρᾳ τῇ λεγομένῃ χαλκῇ, κἀκεῖσε τὰ ὅμοια δράσοντες. Στρατιᾶς δ' ἀφιγμένης βασιλικῆς μεθ' ἑνὸς τῶν τοῦ βασιλέως γαμβρῶν (ἦν δ' οὗτος ὁ Παλαιολόγος Ἀλέξιος) ἀνασειράζονται τῆς ὁρμῆς, οὐ μὴν ἀφίστανται τέλεον, ἀλλὰ σώμασι γυμνοῖς, εἶτα καὶ βραχεῖς τοὺς μεθ' ὅπλων ἐφισταμένους ἔχοντες ὅλαις καταφράκτοις συμπλέκονται στρατιαῖς, πρὸς οὐδὲν ἀνόσιμον ἢ παρεκτικὸν ἔργων εὐκλείας τελευτᾷν ὀλόμενοι. Ἦσαν δ' οἳ καὶ τῶν τεγῶν ὑπερφερόμενοι κεράμους κατέφερον, καὶ λίθους ἔνιοι χειροπληθεῖς ἐπιπέμποντες καὶ οἱστεύοντες ἕτεροι τῇ βασιλείῳ ἀντεμάχοντο φάλαγγι. Ὅλην οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης μηδέν τι παραλύσαντες τῆς ὀργῆς ὑπενύστησαν πρὸς ἑσπέραν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ οὔτε τι ἐθαττάρισαν ὅλως, οὔτε πρὸς ἀγῶνα συνέβραμον δεύτερον.

A Verso. Non multis diebus post, aliud malum erupit, quod ad sanguinis effusionem est progressum. Nam Joannes, qui quidem cognomento Lagus, prætorii custodiæ ab imperatore præfectus, inde et sibi et suis pecuniam comparare instituit. O sordidum ingenium! nec enim historiæ lex me plura dicere sinit. Et stipe, quam homines pii ultro conferebant, in suam rem conversa, noctu celebres fures vinculis liberatos carcere educebat; qui ædibus clam perlustratis **695** furta ad illum conferebant. Unde præmio furibus distributo, reliqua homo facinorosus male collocabat, fideli ministro simulato, cum omnibus in rebus Deo perfidus esset. Hunc Lagum multi apud imperatorem sacrilegii detulerunt. Qui correctione promissa rem subinde differebat, quasi viribus destitueretur. Unde Lagus B ob scelera minime trepidans, sed tanquam libero magistratu fungens, aperte facinora Deo invisa perpetrabat. Quodam vero tempore, cum foranco quodam multis verberibus affecto et raso, audaciorem populi turbam et ejusdem opificii ad seditionem incitavit. Statim igitur orto tumultu, non parva opificum pars Lagi capiendi causa ad prætorium convolat. Sed cum is quovis lepore, velocius evanuisset, populus nihilominus confluens magnum templum bipenniferi præsidii causa eo missi jam occuparant, non digressi a prætorio verbis indecoris imperatorem insectati sunt. Qui Chrysopoli tum agens partem satellitum ad prætorium occupandum mittit; eodemque **696** præfectus urbis Constantinus Tornicius venit. Ad cujus solum conspectum exsperati lapidibus hominem petunt, et satellites profligant; et prætorii C foribus effractis et captivis emissis Christianam illius loci ædem spoliant, Saracenorum vero conventiculum a fundamentis evertunt. Quæ cum sine ulla ratione fecissent, ad castellum quæ Chalce dicitur eodem modo grassari voluerunt. Sed cum imperatoris gener Alexius Palæologus exercitum in urbem reduxisset, furore nonnihil represso cœptis non plane destiterunt: sed principio nudis corporibus, deinde paucis armatis accitis, cum legionibus ferro undique fulgentibus congrediuntur, nullo cum fructu et gloria morituri. Erant etiam qui telis conscensis tegulas dijicerent, et lapides quantos vola capit jacularentur. Alii sagittas in imperatorium exercitum torquebant. Ac toto eo die nihil D remissa iracundia, sub vesperam demum abierunt. Postridie nec obmurmurarunt quidquam nec pugnam iteraverunt.

ζ'. Ἀλλὰ καὶ τοῦδε τοῦ κακοῦ παρελθόντος, ἐκ τοῦ τῶν Κομνηνῶν τις γένους τῷ βασιλεῖ ἐπανίσταται, Ἰωάννης τοὔνομα· προκόλιος δ' ὢν καὶ πιθώ-

6. Hoc quoque malo elapso, quidam ex **697** Comnenia familia contra imperatorem insurgit, nomine Joannes; qui cum homo ventrosus et dolii

similis esset, Crassi cognomentum tulerat. Is subito in maximum templum confugit; et corolla ex iis quæ circum sacram mensam pendent capiti imposita, rursus egreditur, et a conjuratis (qui plurimi erant, et plerique nobilitate insignes) et magnæ turbæ concursu facile in Magnum Palatium perductus in aurato solio consedit, et quibusdam maxima officia committit, interim vulgo et parte seditiosorum per fora, vicos et littora cum Romanorum imperatorem proclamante et magnificas ædes diruente. Nocte instante Joannes nec palatii custodiam curavit, ut oportuit, nec eversas fores restituit: sed velut adversariis omnibus sublatis in tuto collocatus, tanquam delphin anhelans et ob sitim vehementissimam totas amphoras aquæ exhauriens, sudorem rivi instar ex vasto corpore decurrentem et fumantem abstergebat. Ejus vero milites ad circum equestrem temere deambulabant. Nam plebs post solis occasum ut grex avium dissipata, [618] ut aurora celerius oriretur optabat, quo locupletum ædes diriperet. Imperator vero cognatos, et quidquid bellicosorum hominum secum habebat, misit, ut in tenebris Joannem opprimerent. Nam si diluxisset, urbanam turbam non esse quicturam, sed longe plures et importuniores concursuros ad tyrannum adjutandum et defendendum. Quare hi naviculis ad Hodegium monasterium trajiciunt, atque inde cum bipenniferis imperatoris satellitibus se conjungunt (neque enim armatis per forum transire licebat), et circa theatrum factionem Joannis subito adorti sunt. Qua facile profligata, per summum otium ad ipsum Joannem irrumpunt, eumque tanquam pecudem totis corporibus connixi cædunt, et caput ejus imperatori offerunt. Id in fornice fori pro publico spectaculo est suspensum, cruore adhuc destillante, cum fœdo oris hiatu et clausis oculis. Reliquum ejus cadaver in lecto collocatum in meridionali porta Blachernii palatii sub dio exponitur. Imperator vero e superiori conclavi simul et spectaculo [619] illo fruebatur cadaveris instar vasti tauri tumentis, simul et tanto successu cum insolentia lætabatur. Cadavere inde sublato et canibus ac volucribus projecto, quod omnibus fere immane et inhumanum facinus visum est, conjurati ejus comprehensi et quæstionibus adhibiti, ut conscios nominarent, in vincula et carceres conjiciuntur.

A δῆς τὴν πλάσιν τοῦ σώματος τὸν παχὺν εἰς ἐπώνυμον εἵλκυεν. Οὗτος τοίνυν τῷ μεγίστῳ νεῴ ἐξάπινα εἰσρυείς, καὶ τῶν στεφανίσκων ἕνα τῇ κεφαλῇ περιθεὶς οἵ τὴν ἱερὰν ἀμφιπεριμώρηνται τράπεζαν, ἔξεισιν ἐκεῖθεν· καὶ προσληφθεὶς ὑπὸ τῶν ὁμοτῶν (πλεῖστοι δὲ ἦσαν οὗτοι, καὶ σχεδὸν τοῦ ἐπισήμου πάντες σήματος), συνδραμόντων καὶ ὄχλων οὐκ ὀλίγων πρὸς τὴν φήμην τῶν [P. 340] πραττομένων, τὸ μέγα παλάτιον εἴσεισιν εὐμαρῶς, καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ θρόνου διαχρύσου καθίσας τινὰς ἐπὶ τῶν μεγίστων ὀφφικίων προβάλλεται, ὁ δ' ὄχλος καὶ τοῦ συναποστάντος μέρους τινὲς, τὰς ἀγορὰς καὶ ἀγυιὰς διιόντες καὶ τὰς ἠϊόνας καταλαμβάνοντες, βασιλέα Ῥωμαίων αὐτὸν ἀνηγόρευον καὶ οἰκείας κατέσπων περιφανεῖς. Νυκτὸς δ' ἐπιούσης οὔτε τῆς φρουρᾶς, ὡς ἔδει, τῶν ἀρχείων ὁ Ἰωάννης ἐφρόντισεν οὔτε τὰς ἀνατραπείσας πύλας ἀνέστησεν· ἀλλ' ὡς ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθιστάμενος καὶ μηδένα ἔχων ἤδη τὸν ἀνθιστάμενον, κατὰ δελφῖνας ἀναφυσῶν καὶ ὕδατος ὅλα κεράμια ἐκκενῶν, δίψει ἀμάχῳ ἐχόμενος οἷα κριωθρισθείς, ἀπίφα τοὺς ἱδρῶτας κρουνηδὸν ἀποστάζοντας καὶ θερμὸν ἀπατμίζοντας. Τὸ δὲ περὶ αὐτὸν ὁπλιτικὸν τὴν ἱπποδρομίαν περιὸν ἦλυε τηνάλλως ἐκεῖσε· οἱ γὰρ ὄχλοι δύναντος ἡλίου κατ' ἀγέλας ἐρνίθων διέστησαν, τάχιον διαγελάσαι τὴν ἕω γλιχόμενοι, ὡς αὖθις συνδραμόντες τοῖς ὑπερηφάνοις ἐπεισπέσωσιν οἴκοις καὶ τὰ σφισιν ἐνόντα διαρπάσωσι. Βασιλεὺς δ' ὁπόσον συγγενὲς συναθροίσας καὶ τὸ περὶ αὐτὸν οὐκ ἀπόλεμον πέμπει κνεφαίως ἐπιθέσθαι τῷ Ἰωάννῃ· οὐδὲ γὰρ ἂν ἡμέρας διαφαύσάσης ἡσυχίαν ἀγαπήσειν τὸν τῆς πόλεως ὅμιλον, ἀλλὰ πλείονα πολλῷ καὶ δυσκάθεκτον περὶ τὸν τύραννον συνελθεῖν ὀρθριαίτερον, συλληφθέντος ἐκείνῳ τοῦ ἔργου καὶ πολυμερῶς αὐτοῖς ἀντιμαχησόμενον. Οἱ μὲν οὖν πλοίων ἐπέβησαν, καὶ τῇ ἀκτῇ προσίσχουσι τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν, κἀκεῖθεν τοῖς πελεκυφόροις συμμίγνυνται τοῦ βασιλέως ὑπασπισταῖς· οὐδὲν γὰρ ἦν ὑπλοφόρους διὰ μέσης τῆς πόλεως παρελθεῖν. Καὶ μὴν ἑξάπινα συρράγέντες τοῖς περὶ τὸ θέατρον στασιώταις τοῦ Ἰωάννου αὐτούς τε ῥᾳδίως διασκεδάζουσι, καὶ κατὰ ῥᾳστώνην πᾶσαν τῷ Ἰωάννῃ προσπέλλουσι, κτείνουσί τε ὡς βόκτμα πανσώμους ἐπενεγκόντες πληγὰς, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενοι τῷ βασιλεῖ προσάγουσι. Καὶ ἡ μὲν τῇ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀψῖδι μετεωρίζεται πρὸς θέαν πάνδημον, ἔτι τοῦ αἵματος ἀποβλύζουσα, σεσηρυῖά τε δεινὸν καὶ μεμυκυῖα τῷ ὀφθαλμῷ· ὁ δὲ λοιπὸς Ἰωάννης ἀρθεὶς ἐπὶ κλίνης αἴθριος πρυτίθεται κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πύλην τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀρχείων. Καὶ βασιλεὺς τὰς ἄνωθεν αὐτῆς ἀρχικὰς διαίτας εἰσιὼν ἐθεᾶτο κάτωθεν, ὁμοῦ μὲν τὰς ὄψεις διδοὺς τῷ πτώματι ὑπὲρ βοῶν διφθηκότι μεγαλόπλευρον, ὁμοῦ δὲ διαχεόμενος τῷ ῥεύματι καὶ καταλαζονευόμενος τὸ κατορθωμα. Μετὰ δὲ τὸ σῶμα ἐκεῖθεν ἀρθὲν κυσὶ καὶ ὄρνισι βορὰ παρατίθεται, ὅ καὶ θηριώδες μικροῦ καὶ ἀπάνθρωπον τοῖς πασιν ἔδοξεν· οἱ δ' ἐκ τῆς συνωμότιδος μερίδος τοῦ Ἰωάννου συαχεθέντες, καὶ βασάνοις ὑποβληθέντες ὅπως ἐκφήνωσι τοὺς συνίστορας, δεσμοῖς καὶ φρουραῖς παραπέμπονται.

Fecit et aliud imperator, nescio quale. Constantinum quemdam Francopulum cum sex triremibus in Pontum Euxinum misit per speciem de mercibus navis cujusdam, quæ ex Phaside Byzantium navigans juxta Cerasuntem fracta esset, inquirendi, revera autem ut oneraria navigia, quæ Aminsum

Ἀλλ' οἷον καὶ τόδ' ἔρρεξεν οὗτος ὁ βασιλεύς· ἀνδρί τινι παραδοὺς τριήρεις ἕξ, ᾧ ἡ μὲν κλῆσις ἦν Κωνσταντῖνος, ἡ δ' ἐπίκλησις Φραγγόπουλος, ἐς τὸν Εὔξεινον Πόντον ἐξέπεμψε, τῷ μὲν δοκεῖν περὶ φορτίου πλοίου τινὸς ἐξετάσοντα, ἐκ Φάσιδος καταίροντος εἰς Βυζάντιον, περὶ δὲ Κερασοῦντα ναυαγήσαντο,

τῷ δὲ ὄντι ταῖς ἐς πόλιν τὴν Ἄμινσον καταπλεούσαις [P. 341] ὁλκάδιν ἐπιθησόμενον καὶ τούτων τὰ ἀγώγιμα προνομεύσοντα. Ὁ δὲ κατ' ἐπίταγμα τὸ βασιλικὸν ἐς τὸν Εὔξεινον ἀναπλεύσας οὐδεμιᾶς φείδεται νηὸς, ἀλλὰ πάσας σκυλεύσας, ὅσαι τε ἐς Βυζάντιον ἐμπορευμάτων πλήρεις κατήγοντο, καὶ ὅσαι αὖθις ἀνήγοντο ἀποδιδόμεναι τὰ ἑαυτῶν καὶ ἄλλ' ἄττα ἐνθέμεναι, μετὰ δύο μῆνας ὑπέστρεψε, τινὰς τῶν ἐμπόρων μαχαίρᾳ ὑποδικάσας καὶ τῷ βυθῷ παραπέμψας, ὧν τὰ χρήματα αὐτὸς ἰδιώσατο, τοὺς δ' ἄλλους ὑπέρου γυμνοτέρους ἀποπεμψάμενος. Οἱ δὲ τὴν πόλιν εἰσιόντες πολλάκις μὲν ἱκέτευσαν ὑπὲρ ὧν παρὰ δίκην πεπόνθασιν, ἀρχείοις προσιόντες καὶ θείοις μετὰ φώτων ταμένεσι παραβάλλοντες, οὐκ εἶχον δὲ τὸν βασιλέα πρὸς οἶκτον ἐπιῤῥεπῆ, τὰς αὐτῶν ἐμπορίας καθάπαξ ἐξαργυρώσαντα καὶ τῷ αὐτοῦ ταμιείῳ ἐγκαταθέμενον. Οἱ ἐξ Ἰκονίου τοίνυν ὁρμώμενοι ἔμποροι τῷ Ῥουκρατίνῳ προσίασι, καὶ πόμψας οὗτος ἐς βασιλέα τὰ τούτων ἀπῄτει χρήματα· ἦν δὲ καὶ λόγος τότε περὶ σπονδῶν. Βασιλεὺς δὲ ἀποστάτην ὀνομάζων ἑαυτοῦ τὸν Φραγγόπουλον, τῆς οἰκείας γνώμης ἀπῆγεν ὅσα οὗτος ἀνοσιούργησεν, ἐπὶ ψεύδει τὴν ἐλπίδα τιθέμενος καὶ τῇ ἐναργείᾳ τῶν πραγμάτων ἀντιμαχόμενος. Τελεσθείσης δὲ τῆς ἀγάπης ὁ μὲν Ῥουκρατῖνος μεθ' ἑτέρων αἰτήσεως φόρων καὶ μνᾶς ἀργυρίου προσειλήφει πεντήκοντα εἰς ἀπόδομα ὧν οἱ ἔμποροι ἀφῃρέθησαν, ὁ δὲ βασιλεὺς φωράται μεθ' ἡμέρας τῇ ἐκείνου ἐπιβουλεύων ζωῇ. Μεγίσταις γὰρ ὑποσχέσεσι Χασίσιόν τινα ἐλαφρίσας, καὶ τούτῳ ἀμαθῶς, ὡς ἐς φιλίαν ἀστάθμητος, ἐγχειρίσας γραμμάτιον ἐρυθρόγραφον, ἐκπέμπει τὸν Ῥουκρατῖνον ἀναιρήσοντα. Συλληφθέντος δὲ τοῦ Χασισίου καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ δρᾶμα ἐκφήναντος, παρεβάθησαν μὲν αἱ σπονδαί, πολλαὶ δ' ἐκ τῶν Τούρκων ἐπιδρομαὶ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ταῖς ἑῴαις ἐπανέφυσαν πόλεσι. Καὶ Μιχαήλ δέ τις ἐκ νοθείας υἱὸς Ἰωάννου τοῦ σεβαστοκράτορος, τῆς ἐπαρχίας Μυλάσσης φορολόγος ἀποσταλείς, νέος ὢν καὶ αὐθάδης τοῦ βασιλέως ἀφίσταται. Πολέμῳ δὲ ἡττηθεὶς καὶ φυγὼν τῷ Ῥουκρατίνῳ προσρύεται, καὶ τῷ τοῦ βασιλέως μίσει προσδεχθεὶς ἀσμενέστατα, στρατείαν ἐξ ἐκείνου δεχόμενος τὰς Μαιανδρικὰς πόλεις πολυτρόπως ἐσίνετο, χείρων τῶν ἀλλοφύλων καὶ νηλεέστερος ἀνδροφόνος δεικνύμενος. Εἴ τι γοῦν αἰτιώτατον τοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐς γόνυ καταπεσεῖν καὶ χωρῶν καὶ πόλεων χειρώσεις παθεῖν, ὕστατα δὲ καὶ αὐτὴν ἐξαπολωλέναι, τοῦτο οἱ ἐκ Κομνηνῶν γεγόνασιν ἀφιστάμενοι καὶ βασιλειῶντες. Παρὰ γὰρ ἔθνεσι καταλύοντες μὴ φίλια Ῥωμαίοις νοοῦσι τῆς πατρίδος ἦσαν πανώλεια, καίπερ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν μένειν πράγμασιν ἐγχειρήσειν ἐλεῖν τε καὶ κρατῆσαν ἀνεπιτηδειότατοι ὄντες καὶ πάντων ἀχρειότατοι καὶ σκαιότατοι.

Διὰ δὲ τὴν τοῦ Μιχαὴλ νεωτέρισιν περὶ μῆνα τὸν φυλλοχόον ἔξεισιν εἰς ἕω Ἀλέξιος, ὑποστρέψων δ' ἐκεῖθεν παρενέβαλεν εἰς τὰ Πύθια, τοῖς θερμοῖς ἐννηζόμενος ὕδασιν. Ὡς δ' ἅλις εἶχε λουτήρων καὶ κρατήρων, ἐρᾷ καὶ μακροτέρου [P. 342] πλοός· διημφισβήτουν γὰρ παρὰ τῷδε τῷ ἄνακτι καὶ ἀνὰ μέρος ἐκράτουν αἱ ἐπίγειοι καὶ ἐναλίοι χάριτες, καὶ λαμπρὰν ἠνεδοῦντο τὴν νίκην. Νῆα τοίνυν εἰσιὼν στρατηγίδα εὐθὺ τῶν νησιδίων διαπλωίζεται ἃ ἄγχιστα τῆς Κωνσταντίνου ἀμφιῤῥέονται, τὸ Ἀστακηνὸν κόλπον ἀφεὶς περιπλεῖν· λαίλαπος δ' ἀνεγερθείσης

A appellerent, spoliaret. Is, ut jussa imperatoris exsequeretur, nulli navi parcit: sed spoliatis omnibus quæ et Byzantium plenæ mercibus ibant, et suis rebus venditis et aliis impositis inde recedebant, post bimestre in urbem rediit, quibusdam negotiatoribus occisis et in mari demersis quorum pecuniam sibi vendicavit, cæteros Leberide nudiores dimisit. Ii urbem et palatium ingressi sæpe suas injurias conquesti sunt, et cum luminibus sacras ædes 700 frequentarunt. Sed nihil ab imperatore impetrarunt, qui bonis illis jam venditis pecuniam in fiscum redegerat. Quare Iconienses negotiatores Rucratinum adeunt, qui per legatos res eorum ab imperatore repetebat, pacis quoque mentione facta. Imperator vero Francopulum defecisse causatus nefaria illius facinora a se removebat, spe in mendacio collocata et rerum veritate dissimulata. Pace facta Rucratinus præter annui tributi pactionem etiam quinquaginta minas argenti accepit, quas spoliatis mercatoribus restitueret. Imperator vero post dies aliquot Rucratini vitæ insidiari deprehensus est. Nam Chasisium quemdam maximis pollicitationibus impulsum levis amicitiæ cultor cum rubricatis litteris ad eum tollendum ablegat. Verum capto Chasisio, litteris deprehensis et omni fabula explicata, ruptum est fœdus; eaque de causa Turcæ multas orientales urbes infestarunt. Ad hæc Michael quidam, Joannis sebastocratoris nothus filius, ad exigenda Mylassenæ provinciæ tributa missus, homo adolescens et contumax, deficit: 701 sed prælio victus et fugatus ad Rucratinum se confert. A quo imperatoris odio cupidissime susceptus, acceptoque exercitu, Mæandricas urbes variis affligit modis, Barbaris ipsis crudelior. Quodsi ulla gravissima causa fuit, cur Romanum imperium labefactatum urbes atque provincias amiserit et ipsum denique corruerit, Commenii regni cupiditate ad hostes deficiendo eam suppeditarunt. Nam cum ad gentes Romanis inimicas confugerent, patriæ pernicies erant, quamquam apud eos rebus gerendis et administrando imperio ineptissimi et solidissimi.

Cæterum Alexius Novembri mense contra Michaelem in Orientem profectus in reditu ad Pythia castrametatus est, ut calidis aquis innataret. Balneis et crateribus satiatus longiorem navigationem desideravit. Nam in ejus animo terrestrium et marinarum voluptatum cupiditas ex æquo certabant, nunc his nunc illis vincentibus. Consconsa 702 igitur navi imperatoria recta ad parvas insulas passim juxta urbem sitas contendit, Astacenum sinum circumvectus. Orto autem subito turbine, fluctu in altum erecto, navis a prora in puppim sublata

promeopodum submergitur, undis undique urgentibus. Nautæ turculluari, sudare vectores, vociferari, Deum invocare, suspirare, clare ejulare. Vehebantur enim una omnes imperatoris familiares utriusque sexus, terræ videndæ et attingendæ cupidissimi. Post multos labores et pericula vix optatissimam principis insulam attingunt. Ex ea, tempestate sedata, Chalcedonem trajiciunt. Ubi vertigine posita et salsugine rejecta, timoribus et periculis oblivioni traditis, in Magnum Palatium transeunt ad edendos circenses ludos et populum spectaculis exhilarandum. Quibus finitis imperator statim in Blachernas se conferre voluit: sed quia tempus incommodius obstabat (nam nostri temporis imperatores nec minimam mutationem astris inconsultis instituunt), primam jejuniorum hebdomadem in magno palatio haud sane volens permansit. Ut vero dies sextus ad migrationem non erat incommodus, 913 præsertim si ea summo mane fieret, diluculo ante solis ortum transire Blachernas instituit. Igitur et triremis in ancoris ad palatium fluctuat, et omnis imperatoris comitatio cum luminibus adest, ut naviget una. Deo vero monstrante se esse horarum et temporum dominum, et a se itinera hominum vel prosperari vel impediri, solum ante imperatorium cubile ultro cedens profunde dehiscit, ac id periculum imperator mirabiliter evadit. Sed alter ejus gener Alexius Palæologus et alii plures voragine illa implicati in curribus male afficiuntur; quidam vero eunuchus in immm hiatum delapsus periit. Quid imperator ea de re cogitarit, et an consilium mutarit, dicere nullo modo possum. Quod vero e vestigio consecutum est, referam.

A ἐξαίφνης καὶ μετεωρισάσης τὸ κῦμα ὀρθὸν τὸ πλοῖον ἐκ πρώρας ἐπὶ πρύμναν αἴρεται καὶ μικροῦ καταδύεται, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπικλυζόμενον. Ἐθορύβουν μὲν οὖν οἱ πλωτῆρες καὶ ἱδρῶσι περιερρέοντο, βοαὶ δὲ τῶν ἐμπλεόντων καὶ θεοκλυτήσεις ἦσαν, οἰμωγαί τε καὶ ὀλολυγαὶ διωλύγιον ἐξηκούοντο· συνέπλεον δὲ βασιλεῖ πᾶσαί τε καὶ πάντες ἐπιτήδειοι, οἷς καὶ ποθεινὴ μὲν ἡ γῆ ταῖς βαθίζουσι, ποθεινὴ δὲ καὶ αὐτοῖς ἐδόκει τις ἐντυχεῖν. Πολλὰ δὲ καὶ παντοῖα διακινδυνεύσαντες ἀγαπητῶς καὶ μόλις περὶ τὴν Πρίγκιπον διασώζονται, ἐκ δὲ ταύτης τοῦ κύματος ἠρεμήσαντος ἐς Χαλκηδόνα κατοίρουσιν· ἔνθα τοῦ ἰλίγγου ἀνεθέντες καὶ τὴν ἅλμην ἀποπτύσαντες, καὶ λήθης βυθῷ παραδόντες τὰ χαλεπὰ τοῦ κινδύνου καὶ φοβερά, ἐς τὸ μέγα διαπεραιοῦνται παλάτιον, ἀμίλλας τελέσοντες ἵππων καὶ θεάτροις τὸν δῆμον δεξιωσόμενοι. Ὡς οὖν εἴληφε πέρας καὶ τάδε, βασιλεὺς μὲν ἀπελθεῖν ἐς Βλαχέρνας αὐτίκα ἤθελε, τῆς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀκαιρίας προϊσταμένης (οἱ γὰρ ἐς ἡμᾶς αὐτοκράτορες καὶ μέχρι βηματίσαι τὴν τῶν ἄστρων θέσιν περιεργάζονται) τὴν πρώτην τῶν νηστειῶν ἑβδομάδα τῷ μεγάλῳ παλατίῳ προσέμενεν οὐχ ἑκών. Ὡς δ' ἦν ἡ ἕκτη τῶν ἡμερῶν οὐκ ἀνάρσιος πρὸς μετάβασιν, καὶ μάλιστα τῷ βαθέος ὄρθρου μεθισταμένῳ, ἔγνω μεταναστεῦσαι κνεφαῖος καὶ μήπω τοῦ ἡλίου διασπείραντος τὰς ἀκτῖνας τὰς Βλαχέρνας καταλαβεῖν. Ἥ τε οὖν τριήρης παρὰ ταῖς ἀκταῖς τῶν ἀρχείων ἐσάλευε, καὶ τὸ συγγενὲς ἅπαν τοῦ βασιλέως παρ' αὐτὸν μετὰ φώτων συνήλιστο, σύμπλουν ἐσόμενον· τοῦ Θεοῦ δὲ δεικνύντος ὡς κύριός ἐστιν

B

ὡρῶν καὶ χρόνων αὐτὸς, καὶ παρ' αὐτοῦ κατευθύνεται εἴτε μὴν συμποδίζεται τά τινων διαβήματα, τὸ πρὸ τῆς βασιλείου κλίνης ἔδαφος αὐτομάτως ὑποχαλᾷ καὶ εἰς χάσμα ἱκανῶς διανοίγεται. Καὶ βασιλεὺς μὲν παραβάξως, τοῦ κινδύνου ῥύεται, ἄτερος δὲ τῶν τοῦτον γαμβρῶν ὁ Παλαιολόγος Ἀλέξιος καὶ συχνοὶ ἄλλοι ἐνίσχονται τῷ διαστήματι καὶ πάσχουσι κακῶς τὰ βάθρα τοῦ σώματος· εἷς δέ τις ἐκτομίας καὶ ἐτεθνήκει, εἰς τὸ βάθιστον τοῦ χάσματος καταδύς. Οἵαν μὲν οὖν ἔννοιαν ἢ μετάνοιαν ἐπὶ τούτοις εἴληφεν ὁ κρατῶν, οὐδαμῶς ἔχω ἐπεξιέναι· ὃ δὲ κατὰ πόδας ἐπηκολούθησε, τοῦτο δὴ καὶ τῇ ἱστορίᾳ παραδίδωμι.

C

7. Habuit Alexius tertiam quoque filiam, Eudociam nomine; quam ipso adhuc Andronicum fugiente et apud Ismaelitas et in Palæstina 914 oberrante patruus Isaacius Stephano filio Neemanis despondit, Triballorum principi. Verum is exiguo tempore in principatu exacto in Papicio monte fit monachus. Filius vero ejus eodem nomine Stephanus Eudocia paterna satrapia domina declarata plusculo tempore exacto liberos ex ea suscipit. Sed tempus omnia innovare et perpetuo dissimilitudines inducere solitum ambos a pristina conjunctione et consensione disjungit, nec in eo numero esse patitur quos Lyricus his versibus celebrat: « Felices ter et amplius quos irrupta tenet copula, nec malis divulsus querimoniis suprema citius solvit amor die. » Nam ille uxori pruritum libidinis, ea contra marito bibacitatem a primo diluculo et aliarum mulierum consuetudinem objiciebat. Ita dissidio subinde crescente Stephanus barbaricum consilium init atque exsequitur. Nam sive confecto sive vere objecto adulterii

ζ'. Τῷ βασιλεῖ τῷδε καὶ τρίτη θυγάτηρ ἦν, Εὐδοκία τοὔνομα. Ταύτην ἔτι τοῦ τεκόντος Ἀνδρόνικον ἐκδιδράσκοντος Ἰσμαηλίτας τε καὶ Παλαιστίνην περιιόντος πλάνητος ὁ πατράδελφος Ἰσαάκιος ἐνὶ τῶν παίδων ἐκδέδωκε τῷ Στεφάνῳ τοῦ Νεεμάνη· ἦν δ' οὗτος ἡγεμὼν τῶν Τριβαλλῶν. Ἀλλ' ὁ [P. 343] μὲν βραχὺν ἐπιμείνας τῇ ἀρχῇ χρόνον τὸ ὄρος ἄνεισι τὸ Παπύκιον καὶ βίον ὕπεισι τὸν μοναδικόν· ὁ δὲ οἱ υἱὸς Στέφανος κληροῦχον τῆς πατρῴας σατραπείας τὴν Εὐδοκίαν δεκατοὺς ἡλίους συχνοὺς ἐξεμέτρησε, καὶ παίδων ἐξ αὐτῆς ἀκούει πατήρ. Καινοτόμος δ' ὢν ὁ χρόνος καὶ προβουλεὺς τῶν ἀνομοίων ἄληκτος διίστησιν ἀμφοτέρους τῆς πρὶν ἑνότητος καὶ συμπνοίας, οὐκ ἄλλοθι τῶν ἐσχάτων ἀναπνοῶν συμφυΐαν παρεὶς ἀνόθευτον, ὃ τοῖς ἐγχέφροσι συζυγίταις πλήρωμα τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας κρίνεται. Οὐκοῦν ὁ μὲν τῇ γυναικὶ ἐνεκάλει τὸν τῆς ψωρώδους ἀκρασίας ὀδαξησμὸν, ἡ δὲ τἀνδρὶ προσῆπτε τοὺς εὐθὺς ἐξ ἑωσφόρου ἀκροδάλικα καὶ τὸ μὴ πίνειν ὕδατα ἐξ οἰκείων ἀγγείων καὶ τὸ κρυφίων ἄρτων ἐμπίπλασθαι. Καὶ προβαινούσης οὕτω τῆς διζονοίας ἀεὶ ἐπὶ μέγα

D

σκέπτεταί τι βαρβαρώτερον ἔργον ὁ Στέφανος, καὶ αὐτὸ μέτεισι· πλασάμενος γὰρ, ἤτοι καὶ φάμενος ἀληθῶς, μοιχευομένην ἁλῶναι τὴν Εὐδοκίαν παντὸς ἀπογυμνοῖ περιβλήματος γυναικείου, τὸν ἔσχατον αὐτῇ καὶ λεπταλέον χιτῶνα μόνον καταλιπών, καὶ τοῦτον κύκλῳ περικοπέντα ὡς μόλις περιστέλλειν τὰ τῶν μελῶν ἀσχήμονα, καὶ διαρίησιν οὕτως ἀτίμως, ἔνθα καὶ διοργῴη πορεύεσθαι. Πρὸς δὲ ταυτηνὶ τὴν πρᾶξιν τὴν ὄντως ἄσεμνον καὶ ἀπότομον καὶ τὴν ὑπέρογκον ἀμυντηρίαν ὁ ἀδελφὸς ἀντιστὰς Βόλκος ἔς τε τὸ ἀπάνθρωπον ἦθος ὠνείδισε τὸν καλίγνητον, μεθαρμοσθῆναί τε τῆς ὀργῆς καὶ καθυφεῖναί τι μικρὸν καθικέτευσεν, ἀπιδόντα πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ γένους τῆς Εὐδοκίας καὶ ἑαυτὸν δὲ οἰκτειρήσαντα, γενησόμενον αὐτῶς ἐπ' ἀσχήμοσιν ἔργοις ἀοίδιμον. Οὐκ ἔχων δὲ καὶ πεῖθειν ὡς τὴν γνώμην ἀκαμπῆ καὶ δυσμείλικτον, αὐτὸς τὴν Εὐδοκίαν προσηκούσης κομιδῆς ἀξιώσας παραδίδωσι τοῖς ἀπάξουσι δεόντως εἰς τὸ Δυρράχιον. Μαθὼν δὲ τὸ γεγονὸς ὁ πατὴρ, πέμψας ἀμφικέφαλον καθέδραν καὶ κόσμους περιδερῴους ἄλλας τε λαμπρειμονίας βασιλικὰς εἰσοικίζεται τὴν θυγατέρα. Πλὴν οὐδὲ τοῦ Νεεμὰν οὗτοι υἱοὶ ἀδελφὰ φρονοῦντες εἰς τέλος διήρκεσαν, ἐκπολεμωθέντες δὲ κατ' ἀλλήλων τῷ χορῷ τῶν ἄλλων καὶ οἵδε συνήφθησαν, οὓς μικρῷ πρόσθεν εἰρήκειμεν ἠγνοηκέναι τὴν φύσιν διά τε φιλαρχίαν καὶ τρόπου σκαιότητα· καὶ φανεὶς κρείττων ὁ Βόλκος τῆς ἀρχῆς ἅμα καὶ τῆς πατρίδος ἐκτοπίζει τὸν Στέφανον. Ἐκ γὰρ τῆς τῶν πόλεων βασιλίδος ὥσπερ τινὸς ὑπογραμμοῦ καὶ τύπου καὶ κοινοῦ θεμιστεύματος τῆς ἀδελφοκτονίας ἐξιούσης καὶ διαδραμούσης τῆς γῆς τὰ πέρατα, οὐ Πέρσαι μόνον καὶ Τουροσκύθαι καὶ οἵδε οἱ Δαλμάται καὶ μετέπειτα Πάννονες, ἀλλὰ καὶ λοιποὶ ἔτεροι παρ' ἔθνεσι δυναστεύοντες στάσεων καὶ φόνων τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐνέπλησαν, καθ' ὁτιοῦν τὰ ξίφη σπασάμενοι.

A crimine, Eudociam omni vestitu muliebri spoliat, sola tenui interula relicta, eaque undique præcisa, ut vix pudendas partes tegeret, atque ita ignominiose quo libitum esset abire sinit. Huic pœnæ tam inhonestæ, **705** atroci et immodicæ fratere ejus Volcus intercedit ; et objurgata ejus inhumanitate, orat ut deposita iracundia paulo clementius agat, habita ratione illustris generis Eudociæ, et famæ suæ consulat, ne tantam ignominiæ labem caveat. Sed cum pertinax et implacabile ejus ingenium movere non posset, ipse Eudociam ita susceptam ut dignitas ejus postulabat, Dyrrachium perducendam curat. Quo casu cognito pater filiam lectica et ornamentis muliebribus missis, in ædes suas recipit. Cæterum ne hi quidem Neemanis filii longo tempore concordes permanserunt, sed inimicitiis susceptis in cæterorum cœtum transierunt, quos supra diximus per ambitionem et vecordiam naturæ oblitos esse ; et Volcus victor Stephanum et principatu et patria exegit. Nam cum fraternæ cædis exemplum ex urbe imperatrice promanasset et extremos orbis terrarum fines pervagatum esset, non Persæ tantum et Tauroscythæ et hi Dalmatæ et postea Pannonii, sed et alii plures cæterarum gentium principes ensibus in cognatos suos strictis seditionem et cædium patrias suas compleverunt·

Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τούτους ἔξεισι τῆς Μυσίας ὁ Ἰωάννης μεγίστῳ τε καὶ παγχάλκῳ στρατεύματι, καὶ ἀσιλήπτως τὴν Κωνστάντιαν χειροῦται ταύτην κατὰ πᾶσαν εὐπέτειαν, [P. 344] διάσημον οὖσαν ἐν τοῖς τῆς Ῥοδόπης σχοινίσμασι. Καὶ καθελὼν τὸν ταύτης περίβολον ἐκεῖθεν ἀπανίσταται καὶ περὶ τὴν Βάρναν στρατοπεδεύεται, καὶ πολιορκεῖ γενναίως καὶ ταύτην κατὰ τὴν ἕκτην τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ἡμέραν. Παντοίαν δ' ἔνστασιν ἐνδεικνυμένων τῶν ἔνδοθι, κρατίστων ὄντων τῶν πλείστων κἀκ τοῦ Λατινικοῦ στίφους συγκεκροτημένων, τετράπλευρον συντίθησι μηχανὴν συμμηκιζομένην τῷ εὖρει τῆς τάφρου καὶ ἴσουψῆ τῷ τείχει τῆς πόλεως, καὶ ταύτην ὑπότροχον οὖσαν τῆς τάφρου ἄγχιστα στήσας, εἶτα ἀνατρέψας ἀμφοτέρων τῶν περάτων ἐπιλαμβάνεται, καὶ τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ μηχανήματι ζεύγματί τε τῆς τάφρου χρησάμενος καὶ κλίμακι ἐξικνουμένῃ τοῦ ὕψους τῆς πόλεως τρισὶν ἡμέραις τῆς Βάρνας κρατεῖ. Οὔτε δὲ τῆς ἡμέρας τὴν δύναμιν ὁ βάρβαρος πτοηθεὶς (ἦν δὲ τὸ ὑπερευλογημένον Σάββατον καθ' ὃ ὑπνωττεν ἐν τάφῳ Χριστὸς) οὔτέ τὸν Χριστιανὸν αἰδεσθεὶς, ὃν μόνοις περιέφερε χείλεσιν, ἀλλὰ φιλαιμάτοις δαίμοσιν ἐλαστρούμενος πάντας οὓς συνείληφε ζῶντας κατὰ τῆς τάφρου ὠθεῖ, καὶ χοῦν ἐς ἰσόπεδον ἐπιχέας πολυάνδριον τὸν τόπον δείκνυσιν. Ἔπειτα καὶ τὰ τείχη καταστρεψάμενος εἰς Μυσίαν ἐπάνεισιν, ἐναγίσμασι τοιούτοις καὶ τελεταῖς μυσαρωτάταις τὴν μίαν τῶν σαββάτων καὶ τῶν ἡμερῶν κυρίαν τετιμηκώς.

706 Sub hoc tempus Joannes cum maximo et armis instructissimo exercitu Mysia egressus Constantiam insignem urbem Rhodopæi territorii sine ulla difficultate capit, et mœnibus dirutis Varnam sexto die Passionis dominicæ fortiter oppugnat. Sed cum ii qui urbem tenebant, plerique fortissimi viri et Latini generis, summa ope resisterent, quadrilateram machinam fabricati quæ longitudine latitudini fossæ et altitudine fastigio mœnium responderet ; et ea rotis subjectis proxime fossam collocat et deinde eversa utrosque fines apprehendit ; eademque machina et ad explendam fossam et ad conscendenda mœnia pro scalis usus triduo Barnæ potitur. Neque diei solemnitatem (erat enim id sanctissimum Sabbatum, quo Dominus in sepulcro dormivit) neque Christianum nomen veritus barbarus, quod solis labiis jactabat, sed intemperiis sanguinarii alicujus dæmonis actus, omnes quos vivos ceperat in fossam præcipitavit, injectaque humo et expleta sepulcretum locum illum facit ; nec multo post, etiam mœnibus eversis in Mysiam revertitur, hujusmodi victimis et **707** abominandis inferiis celebre illud Sabbatum veneratus Atque hæc sic gesta sunt.

Καὶ τῇδε μὲν καὶ ταῦτα ἐφέρετο· ὁ δὲ γε πρωτοστρά-

Manuel vero Camyses protostrator, longo tem-

pore in Mysia captus, imperatorem et consobrinum orat ut de sua re familiari redimatur neque ut maleficus longo tempore in Barbarorum potestate relinquatur. Sed iis litteris nihil impetravit. Desperata igitur cognati ope ad Chrysum se convertit, et solutione ab eo impetrata Prosacum abit. Ac ne ibi quidem imperatorem obtestari desinit ut Chryso duos auri centenarios pro sui redemptione solvat, cum longe plus ex suis opibus rapuerit, præter aurea et argentea vasa et telam sericam et vestes pretiosas, quarum rerum copia mortalium locupletissimus fuerit habitus. Ille vero protostratoris cognatione in una lance animi sui pensata, pecunia vero ejus in alteram collocata, et utraque perpensa, posteriorem multum præponderare deprehendit. **708** Itaque flagitationes ejus hoc extremis auribus admisit. Unde Camyzes desperatione coactus statuit cum Chryso finitimos Prosaco Romanorum agros vastare, ac Pelagoniam celeriter subigunt; et Prilapo sine difficultate potiti ordine cætera invadunt, remota ad deditionem impellunt, per Tempe Thessalica penetrant, campestria occupant, Græciam commovent, Peloponnesum ad rebellionem instigant. Tunc et alius seditiosus, velut olim terræ filii, exstitit, Joannes Spyridonaces Cyprius, homo deformi vultu, statura fœdiore, strabis oculis, sordidus opifex, fortuna infima. Sed dum imperatori inservit, mirabilibus successibus et promotionibus interioris fisci custodiæ præficitur. Deinde Smolanis præpositus cum a quo missus erat aspernatur ut vili et simplici ingenio præditum; et difficili provinciæ aditu fretus bifariam illi resistit, inopinatum et pessimum infortunium. At imperator tertio tum malo conflictans, familiari sibi articulari morbo, duplici pœnitentia supra modum angebatur, quod nec consobrinum redemisset et nequam hominem Spyridonacem cum suo dedecore tot **709** munitissimis urbibus præfecisset; et copiis quas coegerat, in duas partes distributis, alteram Alexia Palæologo genero suo tradit ut homuncionem Spyridonacem ulciscatur, alteram ad Œnopolitam Joannem, qui protostratori resistebat, mittit. Ac imperatoris genero Alexius prudentia et audacia adhibita Spyridonacem exiguo cum labore devincit et nanum illum in Mysiam fugat. Protostratoris vero rebellio cum longo sane tempore durasset, prospero exitu est terminata. Nam imperator cum aliis artibus et dolis Chrysum circumvenit, tum nepoti Theodoram, pridem Ibanco desponsam, Byzantio accersitam illi uxorem dedit. Et hac ratione Pelagonia et Prilapo recuperatis Thessalia quoque Camyzen expellit, alias prælio victum, alias ultro fugientem. Tandem ipso etiam Stano ejicit, quo ut in asylum inexpugnabile se receperat. Hujusmodi præclaris operibus post diuturnam desidiam et ignaviam editis Byzantium recurrit. Tunc Strommiza quoque potitus est, ibi etiam Chryso circumvento, et pacem cum Joanne fecit.

Α τῳ Μανουὴλ ὁ Καμύτζης, χρόνιος ἐν Μυσίᾳ καθειργνύμενος, δεῖται τοῦ ἐξαδέλφου καὶ βασιλέως ἐκ τῆς οἰκείας οὐσίας λυθῆναι μηδ' ὡς κακοῦργος ἐπὶ πολὺ παρορᾶσθαι παρὰ βαρβάροις δυρύκτητος. Οὐκ εἶχε δὲ καὶ πείθειν ὅτ' ὢν ἐπέστελλεν. Ἀπειρηκὼς οὖν τὸν κηδεστὴν μέτεισι Χρύσον, καὶ παρ' αὐτοῦ δεῖται λυθῆναι, καὶ ὡς εἶχε τὰ ἡτημένα πεπερασμένα, ἐκ Μυσίας ἐς Πρόσακον ἄπεισιν. Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖσε γενόμενος καθυφῆκε τοῦ βασιλέως δεόμενος, εἴ πως τῷ Χρύσῳ τὰ λύτρα κατάθοιτο, εἰς δύο ποσούμενα χρυσοῦ κεντηνάρια, πολλαπλασίονα τούτων ἁφαιρεθῆναι φάσκων πλὴν τῶν ἀργυρέων καὶ χρυσέων σκευῶν τῶν Σηρικῶν τε νημάτων καὶ τῶν περιφανῶν ἐσθημάτων, οἷς ὑπερεκόμα ῥυηφενέστατος ἀνθρώπων φανείς. Ὁ δὲ τὴν σχέσιν τοῦ πρωτοστράτορος ἐν πλάστιγγι μιᾷ τοῦ τῆς φρενὸς ζυγοῦ κατα-
Β θείς, ἐν δὲ θατέρᾳ τούτου χρήματα, καὶ ταλαντεύων ἀμφότερα, πολλῇ τῇ ῥοπῇ βαρυτέραν τὴν δευτέραν εὑρισκεν, ὥθεν οὐδ' ἄκροις ὠσὶν εἰσφκίζετο τὰ ὑπ' ἐκείνου γραφόμενα. Ἀπειπὼν οὖν ὁ Καμύτζης ἔγνω σὺν Χρύσῳ τοῖς ἀγχιτέρμοσιν Προσάκῳ Ῥωμαϊκοῖς ἐπιθέσθαι τέρμασιν. Εὐμαρῶς οὖν Πελαγονίαν χειροῦνται, καὶ ῥᾳδίως ὑπάγονται Πρίλαπον, ἐπιφύονται τὰ ἑξῆς, ἀφιστῶσι τὰ πόρρωθεν, διεκπίπτουσι Τεμπῶν τῶν Θετταλικῶν, τῶν πεδιάδων ἐπιλαμβάνονται, παρακινοῦσι τὴν Ἑλλάδα, παλίμβολον τιθέασι τὴν τοῦ Πέλοπος. Τότε δὴ καὶ δεύτερος ἀποστάτης κατὰ τοὺς σπαρτοὺς ὑπανέτειλε γίγαντας. Ἰωάννης γάρ τις τὸ γένος Κύπριος, Σπυριδωνάκης τοὐπώνυμον, τὸ δέμας φαῦλος, τὴν ἡλικίαν φαυλότερος, [P. 343] στράβων τὰς ὄψεις, χειρώναξ τὴν
C τέχνην, τὴν τύχην χθόνιος, τῷ βασιλεῖ τῷδε ὑπηρετούμενος, ταῖς δὲ παραλόγοις προὐβδοις καὶ ἀναβάσεσι τῶν ἔσω λεγομένων ταμιείων φύλαξ ταχθείς, εἶτα τὴν ἀρχὴν τῶν Σμολένων χειρίζειν λαχών, καταγινώσκει τοῦ πεπομφότος εὐτέλειαν νοὸς καὶ ἀφελειαν, καὶ τῷ δυσπροσόδῳ τῆς χώρας ἐπαρθεὶς εἰς ἀπόνοιαν διεσβύμενον ἐκείνῳ γίνεται ἀντιστάτημα καὶ Σατὰν καὶ σκώλωψ καὶ ἀπρόσκοπον συγκύρημα χείριστον. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ τρίτῳ τότε κακῷ τῇ συνήθει καχεξίᾳ τρυχόμενος, ἥτις ἐπενέμετο τὰ ἄρθρα τοῦ σώματος, τὸν Ὑπομηθέα εἶχε κατ' ἄμφω ὀτοῦς ἐπικείμενον καὶ ὡς πνίγμα μικροῦ ἐναλλόμενόν τε καὶ ἐπεμβαίνοντα, ὅτι τὸν ἐξάδελφον οὐκ ἐλύσατο καὶ ὅτι τὸν οὐτιδανὸν ἐν ἀνθρώποις Σπυριδωνάκην εἰς ὄνειδος οἰκείων πόλεων τοσούτων ἐρυμνοτάτων κατέστησεν ἄρχοντα. Διχῇ οὖν διαιρῶν τὸ συναγόμενον στράτευμα, τὸ μὲν τῷ γαμβρῷ παρεδίδου Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ τὸν ἀνθρωπίσκον μετιόντι Σπυριδωνάκην, τὸ δ' ἐξέπεμψεν εἰς τὸν Οἰνουπολίτην Ἰωάννην τῷ πρωτοστράτορι ἀντικαθιστάμενον. Ὁ μὲν οὖν τοῦ βασιλέως γαμβρὸς Ἀλέξιος ἀρετὴν καὶ τόλμαν ἐνδειξάμενος ἔμφρονα τὸν Σπυριδωνάκην καταγωνίζεται σὺν πόνῳ βραχεῖ, καὶ φυγάδα τίθησι τὸ Πυγμαϊκὸν ἀνδράριον ἐς Μυσίαν· ἡ δὲ τοῦ πρωτοστράτορος ἀντιστασία ἐφ' ἱκανὸν μὲν διήρκεσε χρόνον, αἴσιον δὲ καὶ αὐτὴ πέρας ἐδέξατο. Ὁ γὰρ βασιλεὺς ἄλλαις τε μεθόδοις ἐχρήσατο μεθυπουλίας μετιὼν τὸν Χρύσον, καὶ δὴ καὶ τὴν θυγα

τρόπαιδα Θεοδώραν, ἣν τῷ Ἰβαγκῷ κατηγγύησεν, ἐμνήστευσεν αὐτῷ εἰς εὐνέτιν, ἐκ Βυζαντίου μετεπεμψάμενος. Καὶ τούτοις τοῖς μεθοδεύμασιν ἀνασώζεται Πελαγονίαν καὶ Πρίλαπον, καὶ Θετταλίας ἀπανίστησι τὸν Καμύτζην, πῇ μὲν πολέμῳ κατατροπούμενον, πῇ δὲ φυγῆς ἐθελοντὶ ἁπτόμενον. Ὕστατα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Στανοῦ μετανάστη δείκνυσιν, εἰς ὃν ὡς εἰς ἀνάλωτον ἀπέδρα κρησφύγετον. Καὶ τοιούτοις ἔργοις ἑαυτὸν περιανθίσας, ἐπὶ μακρὸν ὀφθέντα οἰκουρὸν καὶ ἀπόλεμον, εἰς Βυζάντιον ἐπανέδραμε. Τότε δὲ καὶ τῆς Στρουμίτζης ἐκράτησεν, ἀπάτῃ κἀνταῦθα τὸν Χρύσον περιελθών, καὶ τὰς πρὸς Ἰωάννην σπονδὰς ἐξεπέρανεν.

η'. Ἀλλὰ μέχρι μὲν δὴ τούτων εὔδρομος ἡμῖν ὁ λόγος καὶ διὰ λείας φέρων ὁδοῦ, τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ οἶδ' ὅπως τῷ λόγῳ χρήσομαι. Τίνα γὰρ γνώμην ἔχειν εἰκὸς τὸν τὰς κοινὰς διεξιέναι μέλλοντα συμφορὰς, ἂν ἡ τῶν πόλεων αὕτη πεπείραται βασιλὶς τῶν γηΐνων ἀγγέλων βασιλευόντων; ἐβουλόμην μὲν οἷός τε εἶναι διεξελθεῖν ἀξίως τῷ λόγῳ τὰ πάντων τῶν κακῶν ἀχθεινότατά τε καὶ χαλεπώτατα· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἐν ἐπιτόμῳ δὴ καὶ ποιήσομαι τὴν διήγησιν, κερδαλεωτέραν ἐσομένην δήπου τοῖς ὀψιγόνοις διὰ τὴν τῶν ἀλγεινῶν ἀκουσμάτων μετρίασιν καὶ τὴν ἐντεῦθεν τῆς πλείονος λύπης ὑφαίρεσιν.

Εἶχε μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον καθηρηκὼς τῆς ἀρχῆς· δέον δὲ μὴ πάντη ἀμελῆσαι τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, ὁ δὲ λαθόμενος ὡς ἐγκαίονται τοῖς πλείστοις αἱ συμφοραὶ καὶ εἰσιν ἀναπόνιπτοι, οὔτε μὴν ἡ δίκη δι' ὅλου [P. 346] τίς ἐστιν ἀδιύπνιστος καὶ ταῖς χρονίαις φιλήδουσα μεταβολαῖς, ἀλλ' ἔπεισι καὶ ταχύπους καὶ ἀψόφως ἐπιπίπτειν φιλεῖ τοῖς ἔργα ῥέζουσιν ἄδικα, ἐνδίδωσι τῷ κασιγνήτῳ διάγοντι κατὰ τοὺς κίονας, οἳ περὶ τὸν πορθμὸν ἀκταῖοι καὶ δυάξοντες ἵστανται, βίοτον ἔχειν ἄνετον, καὶ πᾶσιν ἀνεπέγκλητον εἶναι τὴν εἰς αὐτὸν διαπλώϊσιν. Ἦν οὖν τοῦ βουλομένου παντὸς, καὶ οἳ ἐκ γένους μάλιστα τῶν Λατίνων, εἰς Ἰσαάκιον ἀναπλεῖν· οἷς καὶ κρυφίων κοινωνὸς ἐδείκνυτο βουλευμάτων, ὁπόσα τὴν ἀντιπάθειαν ἐδυσσοδόμευον καὶ τὴν Ἀλεξίου καθαίρεσιν ἐμεθόδευον, γραμμάτια πρὸς Εἰρήνην πέμπων τὴν θυγατέρα, κοινωνὸν λέχους Φιλίππῳ τῷ κρατοῦντι τότε τῶν Ἀλαμανῶν, πρὸς τὴν πατρῴαν ἐκδίκησιν ὑπαλείφοντα, κακεῖθεν διαποτώμενα ἔχων ἀντίγραφα τὸ ποιητέον αὐτῷ εἰσηγούμενα. Εἶτα καὶ τὸν υἱέα τούτου Ἀλέξιον τῆς εἱρκτῆς ἀνεικῶς ἐλεύθερον ἀφῆκε στρέφεσθαι. Ἐν δὲ τῷ μέλλειν κατὰ τοῦ πρωτοστράτορος ἐξιέναι καταλύσας εἰς Δαμοκράνειαν συνέκδημον καὶ τοῦτον ἐπήγετο. Ὁ δὲ κατὰ γνώμην δήπουθεν τοῦ πατρὸς Πισσαίῳ τινὶ περὶ ὄρασμοῦ κοινολογησάμενος, στρυγγύλης πρωεστῶτι μεγίστης νεώς, ἐκαιροφυλάκει θέσθαι ἐν θαλάσσῃ τὸ ὅρμημα καὶ τὸ ἴχνος ἐν πολλοῖς ὕδασιν. Ὡς δ' ἐπέστη καιρὸς πρὸς τὴν ἄπαρσιν οὐκ ἀνάρσιος, ἡ μὲν ναῦς ἱστίοις πτεροῦται καὶ κατ' οὖρον φέρεται καὶ προσωκείλει τῇ καθ' Ἑλλήσποντον Αὐλωνίᾳ, τὸ δὲ ταύτης ἐφόλκιον κατᾶραν ἐς τὸν Ἀθῦραν ἐπὶ τῷ δέξασθαι τὸν Ἀλέξιον, τιθὲν τὴν σκέψιν ἀφώρατον, ἐνεφύρει ψάμαθον φόρτον ἐσομένην τῇ νηῒ κεκενωμένῃ δῆθεν τῶν ἀγωγίμων. Ὁ δ' Ἀλέξιος ἐκ Δαμοκρανείας ἐκεῖσε παραγενόμενος τὴν ὁλκάδα εἴσεισι καὶ πρὸς νῆα μεταχωμίζεται. Γνωσθείσης δὲ τῆς τούτου φυγῆς πέμπονται μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ τὸ πλοῖον ἐξερευνήσοντες, οὐ μὴν ἴσχυσαν συλλαβεῖν τὸν Ἀλέξιον· οὗτος γὰρ τὴν κόμην κειράμενος περιτρόχαλα καὶ

710 8. Hactenus expeditus fuit nostræ orationis cursus, et molli processit via. Deinceps vero quid dicam nescio: quo enim animo cum esse par est, qui publicas clades, quibus regina urbium terrenis istis angelis imperantibus afflicta est, commemorabit? Vellem equidem me omnium gravissima et tristissima mala pro dignitate posse exponere. Sed quia id fieri non potest, historiam compendio exsequar, utiliorem futuram posteris ob moderatam tristium rerum commemorationem et doloris diminutionem.

Alexius fratrem Isaacium imperio dejectum excæcarat: sed cum ejus custodia non prorsus negligenda esset, oblitus plerisque inuri calamitates nec doleri posse, et vindictam non perpetuo sed tere, sed seris gaudere mutationibus, et celeriter ingruentem tacito eos pede consectari qui nefaria facinora perpetrent, fratrem juxta duas columnas quæ in freti littore sunt libere vivere passus est, neque quemquam ad eum trajicere vetuit. Erat igitur cujusvis Isaacium adire, tum vero Latinorum, cum quibus arcana consilia de ulciscendis injuriis et evertendo fratre Alexio conferebat, litteris ad Irenem filiam missis, Philippi Alemannorum regis conjugem, quibus eam ad opem sibi ferendam instigabat, atque inde litteras recipiebat quibus quid agendum esset monebatur. Deinde filius quoque ejus Alexius custodia eductus libere quo libuit ambulavit, et ab imperatore contra protostratorem exituro itineris comes est assumptus. Is vero de sententia patris, cum Pisano quodam maximæ rotundæ navis domino consilio fugæ inito, navigandi opportunitatem captabat. Quæ cum contigisset, majus navigium plenis velis ad Hellesponti Auloniam fertur, minus vero Athyræ Alexii recipiendi causa appulit; et quo id consilium lateret, nautæ arenam intulerunt saburrandi scilicet vacui navigii gratia. Quo Alexius, Damocrania eo profectus, conscenso ad magnam navem pervehitur. Fuga ejus cognita mittuntur ab imperatore qui navem perscrutentur, nec tamen Alexium deprehendere potuerunt; nam **712** coma in orbem rasa et Latina veste induta, ut in turba magna obversans, inquisitores latuit. Perductus in Siciliam sorori indicatur; quæ justo præsidio misso fratrem amplexa, maritum Philippum orat ut patri suo pro virili opem ferat simul imperio et lumine privato, et fratrem quoque juvet exsulem et extorrem et errantium stellarum instar vagantem, neque quidquam ferentem secum præter corpus.

τὴν αὐτὴν τοῖς Λατίνοις στολὴν ἐνδυσάμενος, ὡς ἐν ὁμίλῳ πολλῷ συναναστρεφόμενος, τοὺς διφῶντας ἐλάνθανεν· Ἀπαχθεὶς οὖν ἐς Σικελίαν δῆλος τῇ ἀδελφῇ γίνεται. Ἡ δὲ δορυφορίαν ἱκανὴν ἀποστείλασα τῶν ἀδελφῶν ἀγκαλίζεται, καὶ δεῖται τοῦ ἀνδρὸς Φιλίππου τὰ δυνατὰ τῷ πατρὶ ἐπαμῦναι· φάος ἅμα καὶ κράτος ὑπὸ τῶν γνησίων ἀφῃρημένῳ, καὶ τῷ ἀδελφῷ ἐπαργίξειν ἀστύγῳ τε καὶ ἀπόλιδι κατ' ἀστύρας μεταφερομένῳ τοὺς πλάνητας καὶ μηδὲν ἐπαγομένῳ πλὴν τοῦ σώματος.

Sed præter hæc alia quoque in mentem mihi veniunt, quæ negligenda non sunt. Angelici nominis fratres cum aliis rebus imperium perperam administrabant, ut jam diximus, tum pecuniæ cupiditate æstuantes neque justis rationibus opes augere volebant, nec ea quæ coegerant, conservabant; sed ambabus manibus dissipabant, non tam supervacuo comitatu et pretioso corporis ornatu, quam meretricibus et cognatis rei publicæ prorsus inutilibus largiendo. Unde novis vectigalibus institutis non modo Romanas urbes et provincias exhauriebant, sed Latini etiam nominis gentes, quantum poterant, tributis vexabant. Venetos quidem sæpe pactis et conventis violatis pecunia multarunt, et vectigal ab eorum navibus exegerunt; et Pisanos ΤΕΣ cum eis ita commiserunt, ut aliquando intra ipsam urbem, aliquando in mari congrederentur, victoria nunc his nunc illis favente, et mutuo sese fugarent et spoliarent.

Λ Ἀλλὰ γὰρ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα μοι ἐπιῤῥεῖ, ἃ μὴ χρεὼν παρόψεσθαι. Οἱ Ἀγγελώνυμοι κασίγνητοι καὶ ἄλλως μὲν πλημμελῶς διῴκουν τὰ τῆς ἀρχῆς, ὡς ἤδη λέξαντες ἔχομεν, μάλιστα δὲ φιλοχρηματίαν νοτοῦντες οὔτ' ἀπὸ δικαίων πόρων πλουτεῖν ᾐνείχοντο οὔτε συνεῖχον τὰ συλλεγόμενα, ἀλλ' ἐξέφερον ἀμφοτέραις αὐτὰ καὶ περιττῇ μὲν θεραπείᾳ καὶ κόσμῳ πολυτελεῖ σώματος, πλέον δ' ἀπεπλούτουν πρὸς ἑταίρίδας καὶ συγγενεῖς ἀλυσιτελεῖς παντάπασι τῷ κοινῷ. Οὐ μόνον τοίνυν τὰς Ῥωμαϊκὰς [P. 347] πόλεις ἐκαλαμῶντο καὶ ἀπεφύλλιζον, εὑρεταὶ τῶν καινῶν εἰσφορῶν καθιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ φυλῶν Λατινίδων ἐν οἷς εἶχον εἰσέπρακτον. Πολλάκις οὖν τὰς πρὸς Βενετίκοις ξυνθήκας παραβλεψάμενοι αὐτούς τε ἐς χρήματα ἐζημίωσαν καὶ τὰ πλοῖα τούτων ἠγχυροδόκησαν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Πίσσης αὐτοῖς ἐπανέστησαν. Ἁμίλει καὶ ἦν ὁρᾶν ὁτὲ μὲν τῆς πόλεως ἔνδοθεν, ὁτὲ δὲ κατὰ μέσην τὴν θάλατταν, διὰ μάχης ἀμφότερα τὰ γένη χωροῦντα, κρατοῦντά τε ἀνὰ μέρος καὶ κρατούμενα, καὶ παλίωξιν ἐντεῦθεν καὶ ἀντισκύλευσιν.

9. Cæterum Veneti antiquo Romano fœdere prolato suam dignitatem ad Pisanos translatam esse ægre ferentes, a Romanis paulatim alienati se vicissim nostris per occasionem ægre facturos ostendebant, præsertim cum Alexius per avaritiem ducentas auri minas, quæ debito quindecim centenariorum auri adhuc decrant, non solveret, quos Manuel, cum Venetorum bona publicasset, se pensurum pepigerat. Neque minimum malum erat dux Venetorum Ericus Dandulus, homo cæcus ille quidem et capularis, sed Romanis infestissimus et insidiosissimus, ut calliditate singulari, ita arrogantia immensa, ut se prudentum prudentissimum appellaret et gloriolæ cupiditate omnes superaret. Is vitam sibi morte acerbiorem fore putabat, nisi genti suæ factus a Romanis contumelias ulciscceretur, animo repetens et recensens quot malis populares sui Angelis fratribus imperantibus affecti essent, et ante hoss Androuico et Manuele rerum potientibus. Sed quia norat in suum ΤΗΑ caput redundaturum, si quid cum sola sua gente contra Romanos conaretur, de auxiliis aliorum asciscendis cogitat arcanisque cum iis communicandis, quos norat irreconciliabili odio a Romanis dissidere eorumque felicitati invidere. Cum autem ipsum tempus nobiles quosdam toparchas, qui Palæstinam visere cupiebant, sponte oblulisset, societatem et fœdus cum eis contra Romanos coit. Erant ii Montisferrati marchio Bonifacius, Flandriæ comes Balduinus,

Β [P. 347]

θ'. Ἀτὰρ οἱ Βενέτικοι παλαιῶν μεμνημένοι πρὸς Ῥωμαίους σπονδῶν, καὶ μεταχωροῦσαν πρὸς Πισσαίους τὴν αἰτίαν ὄξίωσιν οὖκουν ὁρᾶν ἀνεχόμενοι, δῆλοι ἦσαν Ῥωμαίων κατὰ βραχὺ ἀφιστάμενοι καὶ μελετῶντες ἐν καιροῖς τὴν ἀντιλύπησιν, καὶ μάλισθ' ὅτι κιμβικεύμενος ὁ Ἀλέξιος οὐκ ἀπεδίδου σφίσι χρυσίου μνᾶς διακοσίας ἐνδεούσας ἔτι πρὸς τὸ ἅπαν ὀφείλημα τῶν δέκα πρὸς τοῖς πέντε κεντηναρίων, ἃ συνέθετο δοῦναι τοῖς Βενετίκοις ὁ βασιλεὺς Μανουήλ, ἡνίκα συνειληφὼς τοὺς Βενετίκους δημόσια τὰ τούτων ἔθετο χρήματα. Ἦν δὲ δεινὸν οὐκ ἐλάχιστον καὶ ὁ τηνικαῦτα δοὺξ Βενετίκων Ἔρικος Δάνδουλος, ἀνὴρ πηρὸς (50) μὲν τὰς ὄψεις καὶ τῷ χρόνῳ πέμπελος, ἐπιβουλότατον δὲ πρᾶγμα Ῥωμαίοις καὶ φθονερώτατον, ὃς παιπάλημα ὢν ἀγυρτείας καὶ φρονιμώτερον τῶν φρονίμων ἑαυτὸν ὀνομάζων καὶ δοξομανῶν ὡς οὐχ ἕτερος θανάτου ἐτιμᾶτο τὸ μὴ τίσασθαι Ῥωμαίους δίκας τῆς ἐς τὸ γένος αὐτοῦ παροινίας, φρεσὶν ἀναπεμπάζων καὶ λογιστεύων ὁπόσοις κακοῖς οἱ Βενέτικοι προσωμίλησαν τῶν Ἀγγελωνύμων ἀδελφῶν ἀνασσόντων, καὶ πρὸ τούτων Ἀνδρονίκου, καὶ ἀνόπιν ἔτι τοῦ Μανουὴλ τὰ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος. Εἰδὼς δὲ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς προχωρήσειν, εἴ τί που Ῥωμαίοις ἐπίβουλον μετὰ μόνων τῶν ὁμοφύλων ἐργάσεται, καὶ ἄλλους προσλαβέσθαι συλλήπτορας σκέπτεται, καὶ τούτοις κοινωνῆσαι τῶν ἀπορρήτων οὓς ἤδει πρὸς Ῥωμαίους ἄσπονδον μῖσος τρέφοντας καὶ τοῖς τούτων καλοῖς βάσκανον καὶ λίχνον ἐνατενίζοντας. Τοῦ

C

D

Hier. Wolfii notæ.

(50) Multum interest inter πυρρὸν et πηρόν. Sed fuisse cæcum, ex iis quæ sequuntur pluribus in locis apparet; quamvis non injuria mireris quomodo eques effugere potuerit in pugna Blachica

δὲ καιροῦ χορηγήσαντος αὐτομάτως τοπάρχας τινὰς εὐγενεῖς, οἵτινες πρὸς Παλαιστίνην ὥρμων τραπέσθαι, κατὰ κοινοπραγίαν τούτοις συγγίνεται καὶ συνωμότας ἐπισπᾶται τοῦ κατὰ Ῥωμαίων κινήματος. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Μόντης Φεράντης μαρκέσιος Βονιφάτιος, ὁ κόμης Φλάντρας Βαλδουΐνος, ὁ κόμης τοῦ ἁγίου Παύλου Ἐρίκος καὶ ὁ κόμης Πλέης Δολάϊκος καὶ συχνοὶ ἕτεροι τολμητίαι πολεμισταὶ καὶ συμμηκιζομένην οἷον τῷ δολιχῷ τῶν δοράτων τὴν ἡλικίαν προφαίνοντες. Ναυπηγηθέντων οὖν εἰς Βενετίαν δι' ὅλων τριῶν λυκαβάντων δρομώνων μὲν ἱππαγωγῶν ἑκατὸν δέκα, νηῶν δὲ μακρῶν ἑξήκοντα, ἔτι δὲ πλοίων συναθροισθέντων στρογγύλων μεγίστων ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα, ὧν ἓν Κόσμος παρ' αὐτοῖς ὠνομάζετο ὡς πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερφέρον ἐς μέγεθος, εἴσεισιν ἐκ παραγγελίας αὐτὰ ἵππος μὲν χιλία σιδήρῳ κατάφρακτος, [P. 348], ἀσπὶς δὲ τρισμυρία εἰς ὁπλίτας πλείστους διηρημένη, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς καλουμένους τζαγροτοξότας. Ὡς δ' ἦν ὁ στόλος πρὸς ἀναγωγὴν ἕτοιμος, κακὸν ἐπὶ κακῷ προσβάλλει καὶ κῦμα, ὅφασιν, ἐπὶ κύματι Ῥωμαίοις ἐπικυλίνδεται. Ἀλέξιος γὰρ ὁ παῖς Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου γράμμασιν ἐφοδιασθεὶς τοῦ πάππα Ῥώμης τῆς πρεσβυτέρας καὶ τοῦ ῥηγὸς Ἀλαμανίας Φιλίππου, χάριτας μεγίστας ὁμολογούντων τοῖς πειρατικοῖς τούτοις ἐργαστηρίοις εἰ τὸν Ἀλέξιον εἰσδέξονται καὶ πρὸς τὴν πατρῴαν ἐπαναγάγωσι Βασιλείαν, τρισάσμενος μετὰ καιρὸν τῷ στόλῳ ἐφίσταται, καὶ προσβλέπεται ὡς οὐ μόνον τὸν κατὰ Ῥωμαίων ληστρικὸν ἔκπλουν μεταschηματίσων πρὸς τὸ εὐάφορμον καὶ διαμορφάσων πρὸς τὸ εὐπρόσωπον, ἀλλὰ καὶ χρημάτων ἀποθεραπεύσων σωρείαις τὸ κερδαλέον ἐκείνων καὶ φιλοχρήματον φρόνημα Τὸν τοίνυν Ἀλέξιον οὐ μᾶλλον τὴν ἡλικίαν μασιν ἐντακέντες ἄνδρες παραλαβόντες ἐκείνοις ἐν πέρας λαβεῖν. Οὐ γὰρ μόνον θαλάσσας χρημάτων σύναρσιν κατὰ Σαρράκηνῶν μετ' ὁπλομάχων Ῥωμαίων μείζον καὶ ἀτοπώτατον, παρεκτροπὴν πίστεως, οἷα τοῖς Λατίνοις ἀσπάζεται, καινισμὸν, μετάθεσίν τε καὶ μεταποίησιν τῶν παλαιῶν Ῥωμαίοις ἐθῶν συγκατέθετο.

Καὶ δὴ ὁ μὲν στόλος τὰ πρυμνήσια λύσας κατάγεται πρὸς Ἰάδαρα, καὶ ἦν αὐτὰ πολιορκῶν, δόξαν οὕτω τῷ τῆς Βενετίας Δανδούλῳ δοῦκι, ὡς ὅθεν παλαιὰς συνθήκας πρὸς τοὺς ἐκ γένους ἐκείνῳ παραβλεψάμενα. Ὁ δέ γε κρατῶν Ῥωμαίων Ἀλέξιος ἐκ πολλοῦ τὴν τῶν Λατίνων ἐνωτιζόμενος κίνησιν πρὸς οὐδέν τι ἄμεινον ἑαυτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις διέκειτο· τὸ γὰρ περιττὸν ἐν μαλακίαν ἴσην ἔχει πως καὶ τὴν βλακείαν πρὸς τὰ κοινωφελῆ καὶ τὰ δέοντα. Οἱ δὲ τῶν περιφύτων ὀρῶν φύλακες ἐκτομίαι, ἃ τοῖς βασιλεῦσιν ἀνεῖται πρὸς κυνηγέσια, καθάπερ ἱερῶν ἄλσεων, εἰπεῖν δὲ καὶ θεοφυτεύτων παραδείσων, ἐφείδοντο τουτωνί, καὶ διηπειλοῦντο τὸν ἔσχατον κίνδυνον τοῖς ἐκτεμεῖν προθεμένοις ἐκεῖθεν ξύλα ἄττα ναυπηγήσιμα. Ναὶ μὴν καὶ ὁ τοῦ στόλου δοὺξ Μιχαὴλ ὁ Στρυφνὸς, κασιγνήτῃ τῆς δεσποίνης συνεζευγμένος, δεινότατος ὢν μὴ μόνον γόμφους καὶ ἀγκύρας χρυσίου ἀλλάξασθαι, ἀλλὰ καὶ λαίφεσιν ἐπιθέσθαι καὶ ἐξαργυρίσαι πρότονα, ἀπαξάπαντος πλοίου μακροῦ τὰ νεώρια Ῥωμαίων ἐκένωσε. Καὶ βασιλεὺς οἷς οὐκ ἐπετίμα τοῖς ἀδελτέροις τὰ τῶν

A comes sancti Pauli Ericus, Plex comes Doloicus, et alii complures audaces bellatores et statura suis hastis propemodum pares. Igitur toto triennio Venetiis fabricata sunt celeres naves equestres centum et decem, naves longæ sexaginta, rotundæ ultra septuaginta sunt coactæ, quarum una ob insignem magnitudinem Mundus ab eis appellabatur. Eas naves constituto tempore conscenderunt equites cataphracti mille, scutati triginta millia, plurimis armorum generibus instructi, sed plerique zagrotoxotæ. Classe ad oram solvendam parata, malum malo cumulatur et fluctus fluctum urget, 715 ut dicitur. Nam Alexius Isaacii Angeli filius, litteris veteris Romæ Pontificis et regis Alemanniæ Philippi instructus, qui piraticis istis collegiis plurimum se debituros profitebantur, si adolescentem in patrium imperium restituerent, aliquanto post cupidissime ad classem et pervenit et excipitur, ut qui non tantum latrocinium illud contra Romanos institutum promovere et honesta specie fucare, sed et pecuniarum acervis ipsorum avaritiam explere posset. Is non ætate magis quam animo puer, a viris callidis et versutis susceptus, pepigit et sacramento firmavit ea se præbiturum quæ perduci ad exitum minime poterant. Nec enim maria pecuniarum duntaxat illis postulantibus promisit, sed et auxilium contra Sarracenos cum Romanis militibus et quinquaginta triremibus. Et quod majus est ac longe absurdius, Latinorum depravatam religionem amplectitur, et privilegiorum papalium innovationem et veterem Romanorum institutorum mutationem pollicetur.

B

C

ἢ τὰς φρένας νεάζοντα πανοῦργοι πάντες καὶ πράγ- ὅρκοις συνθέσθαι παρέπεισαν ἃ μηδαμῶς ἐπεφύκει αἰτησαμένοις κατένευσε τὸ μειράκιον, ἀλλὰ καὶ τριακοντῶν νηῶν πεντήκοντα. Τὸ δὲ δὴ

Classe Iadara provecta jussu Danduli Venetorum ducis urbs obsidetur ob vetus quoddam foedus violatum, ut aiebat. At Romanorum 716 imperator Alexius jam pridem Latinorum motu audito nihil præparavit, quod ejus vel sua privatim vel publice omnium esset: nam immodica mollities rebus gerendis nihilo aptior est quam dementia. Et spadones silvosorum montium custodes, qui imperatoribus tanquam sacri luci aut divini paradisi venandi gratia consecrati sunt, parcebant arboribus, et extremum periculum iis minitabantur qui ad fabricandas naves ligna inde peterent. Adhuc classis dux Michael Stryphnus, cui dominæ soror nupta erat, non tantum clavos et ancoras auro permutare, sed vela etiam et rudentes vendere solitus, longis navibus prorsus omnibus navalia Romana spoliarat. Imperator vero vecordes homines pessima facinora perpetrantes adeo non castigabat, ut iis cum primis propitius esse videretur. Jam quia libenter domi desidebat, nunc colles æquabat et valles complanabat et arcas faciebat; nunc Latinæ

D

classis expeditionem a coma proludicro deridebat, et ut fabulam elevabat ea pericula quæ multi audiebant ▮▮▮ et velut in conspectu habebant. Postquam vero Latinos ladaris ad deditionem compulsis Epidamni appulisse et Alexium imperatorem ab Epidamniis salutatum esse haud dubiis nuntiis cognovit, ut de piscatore proverbio dicitur, ictus sapere incipit, et scaphulas putrescentes et erosas a vermibus vix vigiuti reficit, et munia urbis obiens ædes extrinsecus eis contiguas dirui jubet. Classis Epidamno ad Corcyram provecta Cpolim versus vela fecit: nam occidentales multo ante norant Romanum imperium nihil esse aliud nisi crapulam et ebrietatem, nec aliud esse Cpolim quam Sybarim illam luxu celebrem. Et prosperam navigationem mirabiliter consecuti (nam auræ lenes et secundæ perpetuo navibus eorum aspirabant), et urbe ignaris fere omnibus occupata, cum Chalcedonem appulissent, naves partim remigio partim velificatione paulo post in obversum orienti Peræam non multum infra duas columnas perveniunt, et in anchoris extra teli jactum a littore fluctuant. Domones vero ad Scutarium appellunt. Ac Romani ex tumulis et littore irrita tela et plerumque naves ▮▮▮ non attingentia in muro jaciebant. Excubabat et alia phalanx ad Damatryn, quæ excursiones equitum cohiberet. Sed nec illius ulla fuit utilitas: nam adeo ad hostes non prope accessérunt, ut obversis tergis alii ceciderunt, alii mortem vix effugerint, duces præsertim, cervis timidiores. Et quo pacto cum iis viris congressi essent, quos angelos raptores animorum et æreas statuas appellabant? ad quorum conspectum propemodum emoriebantur?

10. Paucis diebus elapsis, cum Latini cognovissent neminem in terra esse qui resistere vellet, propius ad littora accedunt. Exinde equitatus paululum a mari recessit, naves in sinum sese contulerunt. Ut autem alii terra alii mari castellum id, ad quod ferrea catena maximi ponderis alligari solet cum hostilis classis exspectatur, statim oppugnare cœperunt, videres alios ex nostris post exiguam defensionem aufugere, alios occidi et capi, alios per catenam quasi funem in triremes nostras descendere, multos catenam non adeptos ▮▮▮ in undas præcipitari. Deinde illa fracta tota classis hostilis ingreditur. Mox triremes nostræ partim capiuntur, aliæ ad litus urbis appulsæ fugalis vectoribus lacerantur. Erat malum id adeo varium ut nullius hominis cogitatione integrum comphrehendi possit. Amen hoc est

A κακῶν κάκιστα δρῶσιν, ἐπευδοκῶν τοῖς γινομένοις ἡλίσκετο. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ αὐτὸς οἰκουρίᾳ χαίρων νῦν μὲν γεώλοφα καθήρει καὶ ἀνεπλήρου φαραγγας, ἀλωὰς αὐτουργῶν, νῦν δὲ εἰς ἐπιδείπνιον εἶχε γέλωτα τὴν τοῦ Λατινικοῦ στόλου ἀπόπλοιαν, καὶ ὡς εἰς μῦθον ἀπέλυε τὰ τοῖς ὠσὶν ἔναυλα δεινὰ καὶ [P. 349] πρὸ ὀμμάτων πολλοῖς κείμενα. Ἐπεὶ δὲ παρεστήσαντο μὲν οἱ Λατῖνοι τὰ Ἰάδαρα, τῇ δ' Ἐπιδάμνῳ προσώκειλαν, καὶ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ σωὸν ἐκείνοις Ἀλέξιος παρὰ τῶν Ἐπιδαμνιτῶν ἀνηγόρευτο, καὶ τὴν περὶ τούτων φήμην ἀναμφήριστον εἶχεν ὁ βασιλεύς, γίνεται παροιμιώδης ἀσπαλιεύς, ὃς πλησγεῖς κομίσεται νοῦν. Ἤρξατο τοίνυν ἐπισκευάζειν τὰ τῶν σκαφιδίων ὁποσαθρά τε καὶ θριπηδέστατα μόλις ἐς εἴκοσιν ἀριθμούμενα. περιελθὼν δὲ καὶ τὰ B τείχη τῆς πόλεως τὰς ἔξωθεν οἰκήσεις κατερείπειν προσέταττεν. Ὁ δὲ στόλος ἀρας ἐξ Ἐπιδάμνου τῇ τῶν Κερκυραίων παρενέβαλε, καὶ περὶ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας σχάσας ἐκεῖθεν τὸν πλοῦν, ὡς ἔγνω τὴν ἄκραν δυσεπιχείρητον, εὐθὺ τῆς Κωνσταντίνου τὰ λαίφη διαπετάννυσιν· ἤδεσαν γὰρ ἐκ μακροῦ τὴν τῶν Ῥωμαίων οἱ ἀφ' ἑσπέρας ἀρχὴν ἐς μηδὲν ἕτερον περιστᾶσαν ἢ κραιπάλην καὶ μέθην καὶ τὴν Βυζαντίδα Σύβαριν ἀτεχνῶς τὴν ὑμνουμένην ἐπὶ τρυφῇ. Ὅθεν εὐπλοίας παραδόξου τυχόντες (αὖραι γὰρ διὰ παντὸς ποντιάδες πρεῖαί τε καὶ πλησίστιοι ταῖς ναυσὶν ἐκείνων ἐπέπνεον) τῇ πόλει ἐφίστανται μηδενὸς εἰδότος σχεδόν. Καταράντες οὖν ἐς Χαλκηδόνα πρὸς τὴν ἀντίπορθμον ἔκτοτε τῇ ἤπ Περαίαν τὴν κάτωθεν μικρόν τι τοῦ διπλοῦ κίονος, κώC παις μὲν αἱ νῆες, τὰ δὲ πλοῖα λαίφεσιν ἀρτικνοῦνται μετὰ μικρὸν, καὶ σαλεύουσιν ἐπ' ἀγκυρῶν ἄποθεν τῆς χέρσου ἐς ὅσον μὴ εἶναι βέλους ἐντός. Οἱ δέ γε δρόμωνες τῷ Σκουταρίῳ προσίσχουσιν. Ἠκροβολίζοντο μὲν οὖν Ῥωμαῖοι κατὰ τῶν πλοίων ἐκ τῶν ἐκεῖσε λόφων προφαινόμενοι καὶ ταῖς ἀκταῖς ἐφιστάμενοι· ἀλλ' ἦν οὐδαμῶς ἀνύσιμα τὰ πεμπόμενα, τὰ δὲ πλείω μηδ' ἐξικνούμενα τοῦ μήκους κατὰ θαλάσσης ἐβάλλοντο. Καὶ φάλαγξ ἑτέρα τις ἄνωθεν περὶ τὸν Δαματρύα ἠγραύλει, τὰς τῶν ἱππέων ἐκδρομὰς ἐπισχήσουσα. Πλὴν καὶ αὕτη πρὸς οὐδέν τι χρήσιμος ἐγεγόνει· οὐ γὰρ μόνον τοῖς πολεμίοις οὐδ' ἐπὶ βραχὺ προσπέλασαν, ἀλλὰ καὶ στρέψασα τὰ μετάφρενα τοῖς ἐπιδιώκειν ἐθέλουσιν, οἱ μὲν ἔπιπτον, οἱ δ' ἔμελλον, οἱ δ' ἀνὰ κράτος ἐδραπέτευον, καὶ μάλιστα οἱ στρατηγοὶ ὡς κραδέλαφοι πλέον δείλανδροι. Πῶς δ' ἂν καὶ συμβαλεῖν ἀνδράσιν ὑπήνεγκαν, οὓς ψυχάρπαγας ἀγγέλους καὶ χαλκηλάτους ἀνδριάντας οὐκ ὤκνουν ἀποκαλεῖν, καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν θέαν τῷ δέει ἐξέθνησκον;

ι'. Ἀλλ' οὔπω συχνοὶ παρήλθοσαν ἥλιοι, καὶ γνόντες οἱ Λατῖνοι ὡς οὐδεὶς ὁ κατὰ χέρσον σφίσιν αὐτοῖς ἀντιστησόμενος, ταῖς ἀκταῖς προσπελάζουσι. D Κάντεῦθεν ἡ μὲν ἱππικὴ στρατιὰ ἵετο βραχύ τι τῆς θαλάσσης ἀπέχουσα, αἱ δὲ νῆές τε καὶ οἱ ἁρμονες καὶ ἐπὶ τούτοις τὰ πλοῖα πρὸς τὸν ἐσέχοντα κόλπον μετέβαινον. Ὡς δ' οἱ μὲν ἐπίγειοι, οἱ δ' ἐνάλιοι τῷ φρουρίῳ ἐπέστησαν ἐν ᾧ εἴθισται Ῥωμαίοις σιδηρᾶν βαρυτάλαντον ἀποδέειν ἅλυσιν, ἡνίκα πλοίων πολεμίων ἐναταίη τις ἔφοδος, εὐθὺς προσβάλλουσι τῷ ἑρύματι. Καὶ ἦν ἰδεῖν οὓς μὲν τῶν φυλάκων Ῥωμαίων μετ' ἀντιμάχησιν βραχεῖαν φυγάδας ὁρωμένους ἐκεῖθεν, οὓς δὲ ἀναιρουμένους καὶ ζωγρουμένους, ἐνίους δὲ καὶ ὡς διά τινος ἱμονιᾶς τῆς ἁλύσεως κατιόντας τε καὶ εἰσιόντας τὰς ἐκεῖσε ἡμετέρας τριήρεις, πολλοὺς δὲ καὶ κυμβάχους κατὰ βυθοῦ φερομένους ἐν τῷ τῆς ἁλύσεως διαμαρτεῖν.

Εἶτα καὶ αὐτῆς διαῤῥηγείσης εἴσω ξύμπας ὁ πολέμιος στόλος εἰσρύεται. Τῶν δ' ἡμεδαπῶν [P 350] τριηρέων αἱ μὲν αὐτίκα χειροῦνται, αἱ δὲ τῷ τῆς πόλεως αἰγιαλῷ προσεγχρίψασαι τιτρῶνται μετὰ τὴν τῶν ἐμπλεόντων κένωσιν. Καὶ ἦν πολυειδὲς τὸ κακὸν, μηδ' ἐπὶ καρδίαν ὅλως τινὸς ἀνιόν. Ἐνίστατο δὲ τότε μὴν Ἰούλιος, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἐνδεκάτου ἔτους. Ἀνοχευσάμενοι δ' ἐκ τούτου μικρὸν οἱ Λατῖνοι, καὶ ὅσον τὸ ποιητέον σκέψασθαι, οἱ μὲν μετὰ τῶν νηῶν, ἡ δ' ἵππος μετὰ τῆς προβεβλημένης πεζῆς στρατιᾶς τῷ Κοσμιδίῳ ἐφίστανται, μικρὰν ἐφευρηκότες ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἀντίστασιν περὶ τὴν ἐκεῖ που γέφυραν καὶ τὸν λεγόμενον Τρυπητὸν λίθον. Καὶ τὰ μὲν πλοῖα καὶ αἱ νῆες καὶ οἱ δρόμωνες ἐκεῖ που προσίσχουσιν, ὁ δὲ στρατηγὸς στρατήγιον πήγνυσι διειλημμένον ἐν μέρει ὀρυκτοῖς χαφακώμασι καὶ ξυλίνοις περισταυρώμασι περὶ τὸ γεώλοφον, ἀφ' οὗπερ ὁρατὰ μὲν τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα, φπόσα νένευκε πρὸς ἑσπέραν· περὶ δὲ γε τὴν τούτου ὑπόβασιν ὑπτιάζει τις αὔλειος, πρὸς μεσημβρίαν μὲν ἐς τὸ τεῖχος λήγουσα ὅπερ ἔρυμα τῶν ἀρχείων ὁ βασιλεὺς ἀνήγειρε Μανουήλ, κατὰ δὲ βορρᾶν ἄνεμόν τῇ θαλάσσῃ ἐγγίζουσα. Σκηνάς τε οὖν ὀρθὰς ἐώρων οἱ ἐν τοῖς τείχεσι, καὶ μικροῦ διομιλεῖσθαι εἶχον τοῖς ἐν αὐταῖς, περὶ τὴν Γυρολίμνην στρεφομένοις. Καὶ οἱ μὲν οὐ χάρακι ἐπίπαν καὶ ὅπλοις, τῷ δὲ περιβόλῳ τῆς πόλεως ἡμῶν διείργοντα· ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος πάλαι τεθησαυρικὼς ἐν τῇ ψυχῇ τὴν φυγὴν καὶ ἅπας αὐτῆς γενόμενος ὡπλοφόρησεν οὐδαμοῦ, οὐδ' ἀντιμέτωπος ὤρθη τοῖς ἔξωθεν, ἀλλὰ θεατὴς τῶν δρωμένων ἐκάθητο, τοὺς ὑπερυψήλους δόμους ἀνιὼν οἳ τῆς ἐξ Ἀλαμανῶν δεσποίνης κικλήσκονται. Οἱ δὲ γε περὶ τὸν βασιλέα οἰκειακοί τε καὶ συγγενεῖς, ὁσονοῦν ἀγηοχότες στράτευμα ἱππικὸν καὶ μοῖραν εὐάριθμον πεζικὴν, ἐκ διαλειμμάτων ἐξῆεσαν, μόνον οὐ προβέμενοι δεικνύειν μὴ ἔρημον ἀνθρώπων τὴν πόλιν εἶναι παντάπασιν. Ἐπελάσεις τοίνυν ἐξ ἐπιδρομῆς μερικαὶ καὶ διακοντίσεις ἱππότων πρὸς ἱππέας καὶ ἐρεθισμὸν καὶ ζῆλον ἀνδρείας πολλάκις τῆς ἡμέρας συνέβαινον ἑκατέρωθεν· καὶ ἦσαν ἐπὶ τούτοις οὐκ ἀγεννῆ τὰ ἡμέτερα, καὶ μάλιστα ἡνίκα διεστρατήγει τὸν πόλεμον ὁ τοῦ βασιλέως γαμβρὸς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις· οὗτος γὰρ βαγδαιότερον συμπλεκόμενος εἶναι καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ἀρεϊκοὺς ἄνδρας τοῖς Λατίνοις ἐκ τῶν ἔργων ἐξέφαινεν, Ἀλλὰ καὶ πεζῶν ἐκπηδῶσαι δυνάμεις ἐς τὴν αὔλειον μάλιστα ἦν εἰρήκειμεν τοῖς ἐναντίοις προσέβαλλον. Ἦν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν πετροβόλων μηχανημάτων ἀχρειούμενα τὰ βασίλεια, ἐνεχοῦ δὲ καὶ τῶν τειχέων τῆς πόλεως βάρη λίθων ἀποσφενδονούμενα τοὺς ἐναντίους κατέπληττον. Ἐνστάσης δὲ τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς χερσαῖοί τε καὶ ὑδραῖοι ἀνδρικώτερον ἔγνωσαν διαγωνίσασθαι οἱ ἀντίμαχοι, ὡς ἢ τῶν κατὰ σκοπὸν ἐπιτευξόμενοι ἢ τούτων διαπεσόντες ἐς συμβάσεις βλέψοντες· ἀμφότερα γὰρ ἡ φήμη διιπταμένη γαμπρῶς ἐκώτιλλεν. Οἱ μὲν τοίνυν τὰ πλοῖα φέροντες ἔστησαν κατέναντι τῶν [P. 351] Πετρίων, βοείαις δοραῖς φραξάμενοι ταῦτα, ὡς

A mense Julio, anno 6711. Inde Latini cum tantum quievissent quantum ad deliberandum satis esset, alii cum navibus, equites vero cum adjuncto peditatu ad Cosmidium accedunt, parum Romanis armis ad pontem et locum qui Perforatus lapis dicitur impediti, ac naves omnis generis ibi appellunt. Dux castrametatur partim fossa partim vallis juxta collem circumdata, ex quo Blachernia regia, qua ad occasum vergit, conspicitur. Circa descensum illius vestibulum quoddam versus meridiem aperitur, in eum murum desinens quem Manuel muniendi castelli causa struxit; versus Septentrionem vero prope mare porrigitur. Ergo qui in urbe erant, erecta **720** tabernacula cernebant, et pene colloqui poterant cum iis qui ad Gyrolimnam versabantur; nec illi vallo et armis, sed mœnibus urbis ab nobis distinguebantur. Cæterum imperator Alexius, qui pridem fugam animo destinarat in eaque totus erat, nusquam arma tulit neque in aciem contra hostes prodiit, sed spectator assedit conscensis altissimis ædibus, quæ ab Alemannorum domina nomen habent. Ejus vero familiares et cognati cum quantocunque equitatu et exiguo peditatu per intervalla exibant, tantum non ut ostenderent urbem hominibus non omnino esse vacuam. Sæpe igitur eodem die utrinque cohortes aliquot levia equestria certamina æmulatione fortitudinis faciebant; qua in re nostri haud segniter se gerebant, præsertim cum imperatoris gener Theodorus Lascaris copias ducebat. Is enim magno impetu invehi solitus re ipsa docebat Latinos apud Romanos quoque viros fortes reperiri. Sed et peditum cohortes in id quod diximus vestibulum egressæ hostes lacessebant. Palatia machinis **721** diruebantur; alicubi etiam ex mœnibus ingentium saxorum jactibus hostes terrebantur. Enimvero decima septima die Julii terra marique simul fortius dimicare instituerunt, ut aut votorum compotes futuri, aut si iis frustrarentur, ad pactiones descensuri. Nam utriusque rei fama haud obscura vagabatur. Ac alii naves boum tergoribus contra ignem munitas ad Petrium adduxerunt, scalis in antennis ex funibus factis, quæ rudentibus ad malos alligatis demittebantur et in altum attollebantur. Alii ariete ad mœnia adducto, et zagrotoxotis passim dispositis, tanquam uno signo dato congrediuntur, et atrox prælium committitur. Nam Latini qui cum ariete erant, perfracto muro qui ad mare pertinens Scala imperatoris dicitur, intro penetrarunt: sed ab auxiliaribus Pisanis et bipenniferis barbaris fortiter propulsati et plerique vulnerati recesserunt. Qui vero navibus Petrium occuparant, aggressi mœnia, anceris navium per cymbas ex scalis humi projectis, Romanos ex turribus facile **722** deturbarunt, quippe cum ex superiore loco pugnarent, ac tantum non supra vertices eorum astantes tela conjicerent: nam scalæ navium ru-

dentibus in altum educta longe supra mœnia eminebant. Quibus hostes occupatis ædes illis contiguas incendunt passim vagantes. Editur eo die miserabile spectaculum, quod flumina lacrymarum tanto incendio paria postulet. Nam quidquid a colle Blachernio usque ad Evergetæ monasterium pertinet, flamma est absumptum, flamma impetu ultra Deuterum elato. Imperator tam miserabili infortunio viso, anxietatis populi misertus vix tamen arma induit; idque cum a plerisque iratis urgeretur, qui maledictis et conviciis non abstinebant, quod desidia sua hostium animos augeret nec ullam urbi afflictæ opem ferret, sed bellum ad mœnia accedere pateretur, quod hactenus nunquam accidisset; quasi vero nemo esset qui pugnare sciret, neque præstaret hostem anteverlere quam anteverti, ut corpus 723 gravi valetudine et omnem medicinam respuente oppressum. Igitur palatio egressus plurimos equites ascivit; et pedestris phalanx non contemnenda ex flore civitatis est contracta, ut hostes qui in terra erant, maximo exercitu ex improviso conspecto, horrore afficerentur. Ac forsitan res bene gesta esset, si vel ipse pugnam commisisset vel id Lascari genero permisisset, in Latinos irruere cupienti. Nunc perpetua fugæ cogitatio et familiarium ejus trepidatio eum consilii inopem fecit, ut tantum acie instructa, qua Romanis charus et gratus ut Latinos aggressurus exierat, eadem turpissime et summo cum dedecore rediret, aucta et confirmata hostium ferocia, qui Romanorum discedentium tergis inhærebant et hastas in eos vibrabant. In palatium reversus ad fugam se parat, quasi de industria urbem afflictam et contra fatum perditam et remotius ejus exitium acceleratum vellet. Eoque consilio cum paucis mulierculis et cognatis communicato, et Irene filia et decem auri centenariis cum alio ornatu imperatorio ex preciosis gemmis et perspicuis margaritis in navem impositis, sub primam noctis vigiliam Debeltum contendit, ubi suum adventum præpararat, homo timidissimus, qui non charitate liberorum emollitus 724 non amore conjugis subactus, non tantæ urbis miseratione fractus, degeneri vitæ cupiditate, salutem suam, eamque ambiguam, tot urbibus, tot provinciis totaque sua familia commutavit. Imperavit annos octo, tres menses, et dies decem. In re bellica talis fuit ut dictum est, nec ad civilia munia satis aptus, ne dicam plane fuisse negligentem; cætera non aspernandus, clementia et lenitate omnibus superior, aditu facilis, non severitate vultus, non arrecto supercilio quemquam a suo alloquio deterrebat. Cuivis eum adire et orare licebat; aliquando etiam non submissa voce illi refragari. Calumniatores et adulatores frequentes circum se habebat. Sed cum sceleris in fratrem admissi conscientia flagellaretur, fatum timebat et vindictam omnes res hu-

εἶεν πυρὶ ἀδήωτα, κἀν ταῖς κεραίαις τεκτηνάμενοι κλίμακας τὰς βαθμῖδας μηρυνθώδεις ἐχούσας, ὑποχαλωμένας διὰ κάλων καὶ αὖθις αἰρομένας εἰς ὕψος προσδεδεμένων τοῖς ἱστοῖς· οἱ δὲ τειχεσιπλήκτην κριὸν κρατυνάμενοι, καὶ τοὺς τζαγροτοξότας πολλαχῇ περιστήσαντες, ὡς ἀφ' ἑνὸς συνθήματος ποιοῦνται τὴν σύρραξιν. Καὶ ἦν ἡ μάχη φρικαλέα τις καὶ στονόεσσα πάντοθεν. Οἵ τε γὰρ περὶ τὸν κριὸν ὁπλισάμενοι Λατῖνοι τὸ τεῖχος ῥήξαντες πάροδον ἔσχον ἔνδοθεν, ὃ παρατείνει πρὸς θάλασσαν πυρὶ τόπων ὃς Ἀποβάθρα βασιλέως ὠνόμασται, εἰ καὶ πρὸς τῶν ἐπικούρων Ῥωμαίοις Πισσαίων καὶ τῶν πελεκυφόρων βαρβάρων γενναιότερον ἀπεκρούσθησαν καὶ τραυματίαι οἱ πλείους ἀνέζευξαν· οἵ τε τοῖς πλοίοις ἐνόντες τοῖς περὶ τὰ Πετρία τείχεσι προσπελάσαντες καὶ δι' ἀκατίων τὰς ἀγκύρας τῶν πλοίων ἔραζε ῥίψαντες ἐκ τῶν κλιμάκων, ἔπειτα τοῖς ἐκ τῶν πύργων Ῥωμαίοις συμπλέκονται, καὶ τρέπονται τούτους ῥᾳδίως ὡς ἐξ ὑπερδεξίων μαχόμενοι καὶ οὐ μόνον ἀπὸ ὕψους ἀλλὰ καὶ κατὰ κορυφὴν οἶνον ἑστῶτες καὶ βάλλοντες· κατὰ πολὺ γὰρ τῶν τῆς πόλεως τειχέων ὑπερανεστήκεσαν οἱ τοῖς πλοίοις κλίμακες, μετέωροι διὰ πεισμάτων γινόμεναι. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε λαβόμενοι τῶν τειχισμάτων οἱ πολέμιοι πῦρ ἐνιᾶσι ταῖς οἰκίαις, ὁπόσαι τοῖς τείχεσιν ἐκκρεμεῖς, διασκεδασθέντες πολλαχῇ. Καὶ γίνεται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐλεεινόν τι θέαμα καὶ ποταμοὺς ἕλκον δακρύων ἀντιῤῥόπων τῷ πολλῷ τῆς πυρκαϊᾶς· πάντα γὰρ ὅσα ἐκ τοῦ τῶν Βλαχερνῶν βουνοῦ πρὸς τὴν μονὴν δείκει τοῦ Εὐεργέτου κατῃθάλωτο, καὶ ὑπερεμηκίσθη τὸ καλούμενον Δεύτερον ἡ τοῦ πυρὸς ἐρωή. Ἰδὼν δ' ὁ βασιλεὺς τὸ οἰκτρὸν τοῦτο τῆς βασιλίδος δυστύχημα, καὶ τὴν συνοχὴν τῶν ἀνθρώπων εὐλαβηθείς, ὁπλίτης γίνεται μόλις, καὶ μάλιστθ' ὅτι πρὸς ὀργὴν τοὺς πλείους ἐπιῤῥίσσοντας ἐώρα καὶ λόγους ἐπαχθεῖς κατ' αὐτοῦ καὶ πρυπηλακισμοὺς ἀφιέντας, οἷς οἰκουρεῖν ἑλομένοις ἐπὶ μᾶλλον τὰ τῶν ἐναντίων φρονήματα ἤρετο, μηδεμιᾶς ἀρωγῆς ὑπονοθευομένῃ τῇ πόλει προσγινομένης, ἀλλ' ἀρεὶς τὸν πόλεμον τοῖς τείχεσι προσελθεῖν, πρᾶγμα μὴ ἐσδεῦρο πραχθέν, ὡς εἴπερ οὐδένες τῶν ἐνόντων ἠπίσταντο πολεμεῖν, μηδὲ βέλτιον ἦδεσαν τὸ φθάσαι τὸν ἀντίπαλον μᾶλλον ἢ παρ' αὐτοῦ προληφθῆναι, ὅσα καὶ σῶμα δεινῷ κακεκτήματι τὴν ἕαφιν ὑπερπαίοντι. Ἐξιὼν τοίνυν τῶν ἀρχείων ἱππότας πλείστους πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο, καὶ πεζή τις φάλαγξ οὐκ ἀγεννὴς συνεδράμηκεν ἐκ τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως, ὥστε καὶ τῷ κατὰ χέρσον πολεμίῳ στρατεύματι φρικασμὸς ἐπεγένετο σώματος, μεγίστην αἰφνηδὸν θεασαμένῳ παράταξιν. Τάχα δ' ἂν καὶ σωτήριον ἔργον διήνυστο, εἰ ὁμόσε κεχωρήκει τοῖς ἀντιπάλοις ἢ τῷ κηδεστῇ Λάσκαρι τὴν συμπλοκὴν συγκεχώρηκεν, συμμῖξαι τοῖς Λατίνοις σφαδάζοντι. Νῦν δὲ ἡ ἐνδελεχὴς τῆς φυγῆς ἔννοια καὶ τὸ τῶν περὶ αὐτὸν εὐπτόητον τοῦ τί δεῖ ποιεῖν ἐξέκρουσε τὸν Ἀλέξιον. Καὶ παραταξάμενος μόνον, ὅθεν ἐξῆλθε Ῥωμαίοις ἀσπάσιος ὡς ὄφθεν [P, 352] ἀντιταξόμενος τοῖς Λατίνοις, εἰσῆλθεν αἴσχιστος καὶ ἐφοβέριστος, σοβαρώτερον μᾶλλον καὶ θρασύτερον πεποιη-

κὼς τὸ ἀντίμαχον, ἐπεὶ καὶ κατεπαρθὲν τῶν Ῥωμαίων ὄπισθω τούτων εἵπετο τραπομένων πρὸς ὀπονόστησιν, καὶ τὰ δόρατα ἐπεκράδαινον. Εἰσιὼν οὖν Ἀλέξιος τὰ βασίλεια πρὸς ἀπόδρασιν ἐνσκευάζεται, ὡς εἴπερ φερομένην τὴν πόλιν εἰς ἀτυχὲς πτῶμα καὶ ὑπὲρ αἶσαν ἀραντῶσαι διεπονεῖτο, καὶ τὸν ταυτης ἀποτεταμένον συνέτεμεν ὄλεθρον. Τὰ τοῦ σκοποῦ τοινυν κοινωσάμενος μετρίοις τῶν κατευνασταιῶν ἐκείνῳ καὶ συγγενῶν, κἀκ τῶν θυγατέρων τὴν Εἰρήνην καὶ ὄκα χρυσίου ἐνθέμενος κεντηνάρια καὶ κόσμους ἄλλους βασιλικοὺς ἐκ λίθων τιμαλφῶν συγκειμένους καὶ μαργάρων διαφανῶν, περὶ τὴν πρώτην ἄρας φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἤλασυνεν εἰς τὸ Δεβελτὸν, ἔνθα τὴν οἰκείαν προητοίμασεν ἄφιξιν, δείλαιος ἐν ἀνθρώποις, μὴ φίλτρῳ παίδων μαλαχθείς, μὴ γυναικὸς ἔρωτι δαμασθείς, μὴ τηλικαύτῃ πόλει μαλακισθείς, μηδέ τι τῶν ἄλλων εἰς νοῦν βαλόμενος, φιλοψυχίᾳ δὲ καὶ δειλανδρίᾳ σωτηρίαν ἑαυτῷ, καὶ ταύτην ἀμφίβολον, χωρῶν καὶ πόλεων τοσούτων καὶ γένους παντὸς ἀλλαξάμενος. Ἐβασίλευε μὲν οὖν ἐνιαυτοὺς ὀκτὼ καὶ μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας δέκα, ἦν δὲ τὰ μὲν εἰς πόλεμον ὁποῖος εἴρηται, οὐδὲ τὰ πρὸς κοινὴν διοίκησιν ἀπεξεσμένος παντάπασιν, ἵνα μὴ λέγοιμι ὡς ἐξέκλινεν εἰς τὸ πάντη ὀλίγωρον. Τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἦν τις ἀπόβλητος, χαρίεις δὲ τὸ ἦθος, εὐῆλιξ καὶ ὕρθιος. Πλέον δὲ πάντων τῷ μειλιχίῳ τοῦ ἤθους ἑκέκαστο, μὴ δυσπρόσοδος ὤν, οὔτε μὴν ὑποσκυζομένῳ προσώπῳ καὶ ὑπεροφρυάζοντι βλέμματι ἐκκρούων καὶ τὸ ὑπ' ὀδόντα γρῦξαί τινα, ἀλλ' ἦν τοῦ βουλομένου παντὸς προσελθεῖν ἐκείνῳ καὶ δεηθῆναι, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ πρὸς ἀντιφάσεις χωρεῖν οὐχ ὑποστελλομένῃ φωνῇ. Καὶ τοὺς ἐπαλλήλους διαβόλους καὶ τοὺς κόλακας λαμπρῶς περιίστατο. Ἔχων δὲ τὴν συνείδησιν βαλλουσάν ἐφ' οἷς ἠνόμησεν εἰς τὸν ἀδελφὸν, τὸ χρεὼν ἐδεδίει καὶ τὴν πάντα περισκοποῦσαν τὰ θνητῶν πράγματα δίκην διηνεκῶς ὑπεβλέπετο, ὅθεν κατανύξει καρδίας συνείχετο, καὶ δεικνὺς ἀκηδιῶν πνεῦμα ἤλυέ τε καὶ ἐδυσφόρει καὶ ἤχθετο. Εἰ δὲ μέγα καὶ βασιλεύσιν ἐργῶδες τὸ μὴ τῶν ἀσταχύων ἐκτέμνειν τοὺς ὑπερέχοντας μηδὲ θηριωδῶς ἐμπηδᾶν τοῖς παραλυπήσασι, καὶ τοῦτο προσπλουτοῦντα ἴδοι τις ἂν τὸν Ἀλέξιον· οὐδὲ γὰρ πρὸς φωτείαν σκότους ὀφθαλμοὺς ἐπαττάλευσεν, οὐδὲ κλαδῶν ἦν ὡς ἀμπέλους τὰ τοῦ σώματος ἀκρωτήρια, μάγειρος ἀνθρώπων γενόμενος. Οὐδ' ὅσον χρόνον τὴν στυγνόχρουν πορφύραν ἐνεδέδυτο, γυνὴ τις ἡμφιάσατο μέλανα χήτει ἀνδρὸς, ὃν μίλας ἐκάλυψε θάνατος. Οὐδὲ πῦρ ἔβλεψε τῶν ὀμμάτων ὡς τῶν λίθων οἱ ἀκτινώδεις, οὐδ' ἐνέφυ τις ἐν ἐπῳδαῖς ὡς λείβειν θρόμβους δακρύων ὁποῖα τὰ τῶν μαργάρων σφαιρώματα.

Amanas perlustrantem perpetuo reformidabat. Itaque animo angebatur, metu, sollicitudine, pœnitentia æstuans. Quodsi regibus magnum est ac difficile spicas eminentes non decentere, nec immaniter eos prosternere a quibus offensi fuerint, etiam ea laude abundavit Alexius. Neque enim vel oculos effodiebat vel membra mutilabat, 725 neque carnificina hominum delectabatur; neque ulla matrona, quandiu is imperavit, ob maritum interfectum pullam vestem induit; neque quisquam contumeliis ab eo affectus fortunas suas deploravit.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΛΕΞΙΟΥ

—

ISAACII ANGELI UNA CUM ALEXIO FILIO

ITERATUM IMPERIUM.

—

[P. 353] α'. Ὧδε μὲν οὖν ἤλασυνεν ἐς Δεβελτὸν Ἀλέξιος, ὑπ' οὐδενὸς ἐλαυνόμενος. Ἦν δ' ἄρα οὐ μόνον χαλεπὸν γυνὴ, καὶ τὸ τῆς συνευνάσεως φίλτρον βλάψαι μᾶλλον ἢ ὠφελήσειε, καθά τις ἐγνωμάτευσε τῶν πάλαι, κακῶς ἐς βασιλείαν παθῶν προκοίτου γυναικὸς εἰσαγήσεσιν· ἀλλὰ καὶ γύννις ἀνὴρ ἀργαλέον πρᾶγμα καὶ χείριστον, καὶ τί οὐκ ἂν ἐπαχθὲς καὶ εἰς κίνδυνον ἕλκυσον τὸν ἔσχατον τὸ ὑπ' ἐκείνου ταττόμενον πείσεται; ὃ δὴ καὶ Ῥωμαίοις αὐτοῖς συνενήνεκται, ἀνειμένους καὶ χαλαρούς καὶ τὸν ἀπολαυστικὸν βίον μεταδιώκοντας δυστυχήσασιν αὐτοκράτορας, τοὺς δ' αὐτοὺς καὶ δυσπάλαιστον μὲν τὴν ἀνάγκην, ἀνύποιστον δὲ τὸ περὶ ψυχῆς δέος δι'

Β 725 I. Ac sic Debeltum fugit Alexius, cum a nemine fugaretur. Neque vero mulier duntaxat res gravis est, et conjugalis amor plus nocet quam juvat, ut quidam ex veteribus a muliere afflicto imperio queritur, sed vir etiam mollis et effeminatus res pessima et molestissima est, cui qui parent, quid infortunii, quid extremi periculi non subibunt? Id quod ipsis Romanis accidit, cum adverso quodam fato in 727 molles, ignavos et voluptarios imperatores incidissent, qui labores non ferendos et vitæ pericula intolerabilia judicabant. Cæterum eo cœptum iter prosequente, populus qui in Palatio convenerat Alexii discessum gravissime tulit,

animis imminentium periculorum metu consternatis. Putabant enim Latinos, qui castra in propinquo haberent nec a quoquam prohiberentur, statim armatos in urbem irrupturos. Igitur Alexii cognatis et familiaribus et imperatrice Euphrosyna ut proditoribus contemptis, ob gravissimorum periculorum procellas, intra palatium tanquam in carcere inclusi Isaacium Alexii fratrem tanquam sacram ancoram intuentur ; et cum sp do Constantinus fisci prafectus hipenniferos coegisset et apta oratione conciliasset, concursu etiam ab ea factione quæ jam olim Isaacio restitutum cupiebat imperium facto, imperatrix Euphrosyna una cum cognatis comprehenditur, Isaacius vero imperator salutatur, et manu ductus ob excæcationem is cui prospicienda erant omnia, in imperatorio solio **728** collocatus, missis statim ad Alexium filium et Latini exercitus duces nuntiis fratris sui imperatoris fugam eis nuntiat. Ii vero nec contra urbem eorum quidquam quæ exspectabantur prætermiserunt, nec Alexium prius ad patrem remiserunt, quam ipse Isaacius quoque se rata illa habiturum esse quæ filius ejus pollicitus esset assentiretur. Quæ quidem, ut supra exposuimus, hujusmodi erant, ut ad gloriam et emolumentum Latinorum nihil amplius posset accedere. Nam Alexius vecors et rerum imperitus adolescentulus, in id unum intentus ut paternum imperium recuperaret, nec ullam conditionem consideravit, neque quam infesti essent Latini Romano nomini cogitavit. Ac talibus imperatorii fastigii depressionibus aditum in urbem mercatus patri assedit, collega imperii ascitus ; et populus universus in palatium concurrit, filii et patris videndi simul et adorandi causa. Non multis diebus post etiam Latinorum duces et nobilitate insignes viri palatium ingressi sunt ; et subselliis allatis imperatoribus **729** assederunt, ut bene meriti, ut servatores celebrati, et omnibus aliis honestis titulis ornati, ut qui ambitiosum Alexium ereptο, quod tantopere appetierat, imperio probe ulti et calamitosis opitulati essent. Præter hæc omnibus aliis officiis et exquisitis aliis honoribus allecti et lautissime tractati sunt. Nam Isaacius, si quid imperatorius fiscus celabat, si quid ipse capta Euphrosyna imperatrice et cognatis ejus acquisierat, id universum utraque manu in illos conferebat. Quæ cum ab illa gente omnium avarissima et luxuriosissima exiguæ gutiæ instar acciperentur, Tyrrheni maris undas desiderante, etiam sacrosancta profanat ; unde, ut opinor, Romana res funditus subversa et delota est. Nam cum pecunia destitueretur, templa quoque invasit. Nec sacræ tantum Christi imagines securibus excidebantur, et humi projectæ sine ulla reverentia ornatu adempto in ignem conjiciebantur : sed et sancrosancta vasa, absque metu e

A ὅλου κρίνοντας. Ἀλλ' ὁ μὲν ὧδευεν ἣν προέθετο, ὁ δ' ἐντὸς [P. 354] τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀρχείων εὑρεθεὶς τῷ τότε λεὼς σφύδρα ἤνεγκεν ἀφορήτως τὴν Ἀλεξίου ἀπόδρασιν, συστρεφόμενός τε καὶ συγχεόμενος τὴν ψυχὴν διὰ τὰς ἐμφαινομένας τῶν κακῶν ἐλπίδας· καὶ γὰρ ᾤοντο μηδὲν μελλήσαντας τοὺς Λατίνους, οἷα μηδὲ σκηνουμένους ἄποθεν ἢ τὸν ἐπισχήσοντα ἔχοντας, μεθ' ὅπλων αὐτίκα ἐπιῤῥεῦσαι τῇ πόλει καὶ τῶν τειχέων εἴσω παρεισελθεῖν. Οὐκοῦν καὶ τοὺς μὲν γένει προσήκοντας Ἀλεξίῳ καὶ τοὺς ἄλλως ἐπιτηδείως ἔχοντας ἐκείνῳ καὶ τὴν ἄνασσαν Εὐφροσύνην, προδότου δόξαν λαβόντας, οὐ προσεκαλέσαντο εἰς τὴν ἀρχήν. Διὰ δὲ τὸ ἄμαχον τῆς τῶν πραγμάτων ἀγρίας προσβολῆς εἰς αὐτὸν ἀφορῶσιν Ἰσαάκιον τὸν Ἀλεξίου κασίγνητον, ὡς εἰς τὴν καλουμένην ἱερὰν ἄγκυραν τελευταῖον οἱ τοῖς ἀκαταστορέστοις περιστοιχιζόμενοι κύμασιν, ἕνδον τῶν ἀρχείων εἱργνύμενον. Καὶ δὴ τοῦ ἐκτομίου Κωνσταντίνου, ὃς ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ἐτέτακτο θησαυρῶν, τοὺς πελεκυφόρους συναγαγόντος καὶ τούτοις ὁμιλήσαντος τὰ δέοντα, συνδραμούσης δὲ καὶ συμμορίας τινῶν οἳ βασιλεύσειν αὖθις τὸν Ἰσαάκιον διὰ σπουδῆς πάλαι ἐτίθεντο, ἡ μὲν βασιλὶς Εὐφροσύνη συλλαμβάνεται, χειροῦται δὲ καὶ τὸ συγγενὲς αὐτῇ ὁ δ' Ἰσαάκιος ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ· καὶ χειραγωγούμενος δι' ἣν ὑπέστη πήρωσιν, ὁ τὸ πᾶν ταττόμενος ἐφορᾷν εἰς θῶκον ἀνάγεται τὸν βασίλειον. Πέμψας δ' εὐθέως ἀγγέλους Ἀλεξίῳ τε τῷ υἱῷ καὶ τοῖς τοῦ Λατινικοῦ στρατεύματος ἡγεμόσι παρίστησι τὴν τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ φυγήν. Οἱ δ' οὔτε τι τῶν προσδοκωμένων (51) κατὰ τῆς πόλεως ἐνεχείρησαν, καὶ τὸν Ἰσαακίου δὲ υἱὸν οὐ πρότερον αἰτησαμένου τοῦ πατρὸς ἐκπεπόμφασιν, εἰ μή γε καὶ αὐτὸς Ἰσαάκιος εἰς πέρας ἀγαγέσθαι συνέθετο ὅσα ὑπέσχετό σφισιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος. Τὰ δὲ ἦσαν, ὡς ἐν τοῖς λόγοις ἐῤῥέθη τοῖς ἔμπροσθεν, μηδεμίαν τῶν πρὸς δόξαν καὶ κέρδος τοῖς διαθεμένοις Λατίνοις ὑπερβολὴν ἀπολείποντα· ὑπὲρ γὰρ τοῦ μὴ τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἀποτεύξασθαι πάντα πράττων Ἀλέξιος, χαλίφρων καὶ πραγμάτων ἀδαὴς μειράκιον, οὔτε ἠκριβολόγησέ τινα τῶν ζητημάτων οὔτε μὴν τὸ μισορώμαιον φρόνημα τῶν Λατίνων ὁπωσοῦν ἐδάλετο κατὰ νοῦν. Ἐπὶ τοιαῖσδε τοίνυν τοῦ βασιλείου ὄψους καταστροφαῖς τὴν εἰς τὴν πόλιν πριάμενος εἴσοδον, συνεδρίας ἠξίωτο πατρικῆς καὶ βασιλείας προσλέληπται κοινωνός. Ἅπας τοίνυν φυλέτης τῆς πόλεως εἰς τὰ ἀρχεῖα συνέτρεχε σὺν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ὀψόμενος καὶ ἀμφοῖν ἀποδώσων προσκύνησιν. Μετ' οὐ πολλὰς δ' ἡμέρας καὶ οἱ τῶν Λατίνων ἡγεμόνες ἐς τὰ βασίλεια παραδάλλουσιν, οὐχ οὗτοι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τὸ γένος παρ' ἐκείνοις ἐπίσημοι· καὶ παρενηνεγμένων σκιμπόδων τοῖς βασιλεῦσι συνήθριζον ἅπαντες, εὐεργέται καὶ σωτῆρες ἀκούοντες καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀγαθὴν προσηγορίαν δεχόμενοι, ὡς τὸν φίλαρχον Ἀλέξιον ἐς αὐτὰ τισάμενοι τὰ παιδικὰ καὶ δυσ-

Hier. Wolfii notæ.

(51) Οἱ δὲ οὔτε τι τῶν προσδοκωμένων. Non satis assequor, utrum ea fecerint quæ expectabantur, an non fecerint. Hoc loco vetus codex mutilus est, duobus foliis exsectis.

πραγοῦσιν αὐτοῖ, ἐπαμύνάντες. Οὐ [P. 355] ταῦτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσης μετεῖχον φιλοφροσύνης καὶ ἐξιώσεως, θεραπευτήρια τε καὶ τρυφητήρια τούτοις ἐπινενόηνται. Ἰσαάκιος γὰρ εἴ τί που ἔστεγεν ἔνδον τὸ βασιλείας γαζοφυλάκιον, καὶ αὐτὸς δὲ συμπορισάμενος ἦν συνειλημφὼς Εὐφροσύνην τὴν βασιλίδα καὶ τοὺς τὸ γένος εἰς αὐτὴν ἀναφέροντας, ἐξεφόρει τε ἀμφοτέραις καὶ μετήγγιζεν ἀδεέστερον. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ὧσει καὶ ῥᾳνὶς ἐκρίνετο τοῖς λαμβάνουσιν (οὐδὲν γὰρ ἔθνος ἐρασιχρηματώτερον τοῦδε ἕτερον) καὶ διψῶντες ἦσαν ἀεὶ προχοῶν πελάγους τοῦ γένους τρογεβειπνότερόν τε καὶ δαπανηρότερον Τυρσηνικοῦ, ἅπτεται καὶ τῶν ἀψαύστων παναθεμίτως, ὁπόθεν, οἶμαι, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἀνατέτραπται τέλεσιν καὶ ἠφάντωται. ὡς γὰρ χρημάτων ἐσπάνιζε, καὶ τοῖς θείοις ἐπεφόηδιὰ τοῦτο τεμένεσιν. Ἦν γὰρ ἰδεῖν οὐ μόνον τὰς ἱερὰς εἰκόνας Χριστοῦ ἀξίναις ἐκκοπτομένας καὶ χαμαὶ ῥιπτομένας, καὶ τοὺς αὐτῶν κόσμους μὴ σὺν φειδοῖ, ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἐκπωμένους καὶ πυρὶ παραπεμπομένους, ἀλλὰ καὶ σκεύη τὰ σεπτά τε καὶ πανάγη ἀπεριθαμβήτως ἐκ τῶν ναῶν ἁρπαζόμενα καὶ πυρούμενα καὶ ὡς κοινὸν ἀργύριον καὶ χρυσίον τοῖς πολεμίοις στρατεύμασιν παρεχόμενα. Καὶ τῆς κατὰ τῶν ἁγίων τῆσδε λύττης οὔτ' αὐτὸν τὸν κρατοῦντα εἰσήει τις αἴσθησις ὁπωσοῦν, τῶν τε ἄλλων οὐδεὶς παῤῥησιαζόμενος ἦν τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ τῆς ἐχεμυθίας, ἕνεκεν, εἴτ' οὖν ἀναλγησίας εἰπεῖν οἰκειότερον, οὐδὲν τῶν παραφόρων διεννηνόχαμεν ἅπαντες, ὅθεν ὡς ὑπεύθυνοι πεπόνθαμέν τε καὶ εἴδομεν ὁπόσα βαρυσυμφορώτερα τῶν κακῶν.

A templis rapta et conflata, ut vulgare aurum et argentum hostibus dabantur. Hujus impietatis furor neque imperatori in mentem venit unquam, neque **730** quisquam fuit qui pietatis causam libere agere auderet, sed quod quidem ad silentium, ne stuporem dicam, attinet, plane attoniti fuimus omnes. Unde violatæ religionis rei ea mala toleravimus et vidimus, quibus graviora vix inveniuntur.

β'. Ὁποῖον γὰρ τὸ χυδαΐζον στῖφος τῆς πόλεως, μήτ' αὐτόθεν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωροῦν μήθ' ἑτέρῳ πειθόμενον εἰσηγουμένῳ τὰ λῴονα, ἤδη ταῖς Ῥωμαϊκαῖς χώραις εἰσκεχυμένων τῶν πολεμίων εἰς ἔδαφος καθαιρεῖ καὶ διαλύει παραλόγως εἰς χοῦν τὰς πρὸς θάλασσαν οἰκίας τῶν ἐξ ἑσπέρας ἐθνῶν, μὴ διαστεῖλαν τοῦ πολεμίου τὰ φίλιον. Ἐδυσχέρανον οὖν πρὸς τὴν ἀβουλίαν ταύτην καὶ ἀτοπίαν οὐ μόνον ὅσοι ἐκ τῆς Ἀμόλυης ἦθεσιν ἐντεθραμμένοι Ῥωμαϊκοῖς, ἀλλὰ καὶ οἵ τῶν ἐκ τῆς Πίσσης τὴν Κωνσταντίνου ἀνθεῖλοντο. Μήπω τοίνυν φυγὰς ὀρθεὶς ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος χρηστοῖς ἐλπίσι τοὺς ἐκ τῶνδε τῶν γενῶν ἐδυσκόλει καὶ τὸ τῆς λύπης ἀφῄρει πολύ. Ὡς δ' ὁ μὲν δρασμῷ ἐχρήσατο, βασιλεύσας δ' ἦν Ἰσαάκιος, καταλλάσσει τοὺς ἐκ τῆς Πίσσης τοῖς Βενετίκοις, καθ' ἡμῶν καὶ τοῦτο ἀσυντηρήτως ἐπιτεχνώμενος· οἱ δὲ πρὸς τὴν Ἡραίαν ἀπάραντες, ἐν ᾗ κατέλυον οἱ διάφοροι, γίνονται τοῖς πρώην ἀντίφροσι σύσκηνοι καὶ ὁμόδειπνοι καὶ τὰ πάντα συμφυεῖς καὶ ὁμόφρονες. Ἐννεακαιδεκάτην διάγοντος τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, τῆς ἕκτης ἰνδικτιῶνος, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ καὶ ἐνδεκάτου ἔτους, τινὲς τῶν Φραγγίσκων (οὗτοι δέ εἰσιν οἱ πάλαι Φλαμίνιοι κεκλημένοι) Πισσαίων καὶ Βενετίκων μοῖραν προσειληφότες, ὡς εἰς ὄψον ἕτοιμον καὶ προχειρότατον ἅρμαιον τὰ τῶν Σαρακηνῶν διαπλωίζονται χρήματα. Καὶ δὴ τὸ σύνταγμα ἐκεῖνο τὸ πονηρὸν τῇ πόλει προσσχὸν δι' ἀλιάδων (οὐδὲ γὰρ ἦν τις ὁ προστατήσων ὅλως ἐπιπλέουσιν σφᾶς τῇ πόλει καὶ αὖθις ἀνάγεσθαι) τῷ τῶν ἐξ Ἄγαρ συναγωγίῳ λάθρα ἐπεισπίπτουσιν, ὃ φησι Μιτάτον ἡ δημώδης διάλεκτος, καὶ τὰ ἐνόντα μετὰ ξίφους ληστεύουσιν. Ὡς δ' οὕτω ταῦτα παραλόγως καὶ ὑπὲρ δίκησιν πᾶσαν παρηνομεῖτο, ἠμύνοντο μὲν αὐτοὺς οἱ Σαρακηνοὶ τὰς χεῖρας τοῖς πάρατυχοῦσιν ὁπλίσαντες, ἐπιῤῥοηθοῦσι δὲ καὶ Ῥωμαῖοι, παρὰ τῆς τοῦ κακοῦ φήμης ἐκεῖσε συνηλισμένοι· [356] Καὶ οὔκουν μὲν ἅπαν ὁπόσον καὶ ἔδει κατήνυσαν, ἐπὶ δὲ βραχὺ τῆς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ὁμαιχμίας ἀναχώρησις γίνεται. Οἱ

2. Nam populi turba, ut solet, nec sua sponte sana consilia amplectens nec meliora suadentibus obtemperans, cum jam hostes in Romanas provincias irrupissent, præter omnem exspectationem solo æquat et in pulverem redigit maritimas occidentalium gentium ædes, amicis ab hostibus non distinctis. Eam temeritatem et absurditatem non tantum cives Romani, sed et Pisani inquilini asperrime tulerunt. Alexius autem antequam fugeret, earum gentium homines bona spe lactabat doloremque mitigabat. Ut vero is in pedes se conjecit, Isaacius imperio recuperato Pisanos cum Venetis in nostram fraudem magna cum temeritate reconciliat. Ii vero Peræam profecti, ubi adversarii diversabantur, veterum inimicorum hospitiis et convictu **731** utuntur, summa cum eis familiaritate inita, mensis Augusti die decima nona, sexta indictione, anni 6711. Quidam vero ex Francis, qui olim Flaminii vocabantur, Pisanorum et Venetorum cohorte assumpta, ad diripiendas Sarracenorum facultates tanquam ad paratam prædam trajiciunt. Ea scelerata factio cum ad urbem appulisset (neque enim quisquam erat qui eorum vel accessum vel recessum impediret), in Sarracenorum synagogam, quam vulgo Mitatum dicunt, irrumpunt et per vim omnia diripiunt. Eam inexspectatam injuriam Sarraceni armis obiterarreptis ulciscuntur, Romanis etiam ejus mali fama excitatis adjutantibus : neque tamen proficiunt quantum oportebat, cæto illo militum paulisper duntaxat regresso, et omissa defensione ad alterum incendium priore vixdum restincto properante, cum experientia didicissent nihil esse efficacius ad urbem ulciscendam et evertendam quam ignem. Proinde variis in locis dispersi ædes incendunt. Flamma vero supra cogitationem in altum elata totam illam noctem et postridie, eo item die qui sequebatur ad vesperam usque, omnia pervagata est. Inusitatum id spectaculum **732** fuit, et tale

quod nulla oratio possit consequi. Nam cum prius maximis et innumeris fere incendiis urbs afflicta fuerit, illud ejusmodi fuit ut cætera præ eo pro nihilo putarentur. Cum varie interrupta serie spargeretur, rursus coibat, ut igniti fluminis alveum repræsentaret. Porticus corruebant, elegantissima fora evertebantur, maximæ columnæ veluti sarmenta absumebantur; neque quidquam erat quod illius ignis vehementiæ resisteret. Globi flammarum ab immani illo incendio avulsi mirabiliter remotas ædes per certa intervalla consumebant, iis qui interjectæ erant intactis : sed paulo post eas quoque reversi cremabant. In multis locis recta progressus ignis ab Aquilone impulsus, paulo post quasi ab Austro exagitatus, obliquus cernebatur; et ea quoque consumebat quæ omnis periculi expertia putabantur. Id malum etiam templum maximum comprehendit; et quæcunque ad Miliifornicem vergunt et cum Macrone et Synodis cohærent, **733** corruerunt, nihil opere latericio, nihil altissimis fundamentis adjuvantibus, sed omnibus celeritatis et instar lychnorum absumptis. Cœpit incendium a synagogio Sarracenorum, quod ad septentrionalem urbis partem ad mare et ædem divæ Irenes vergit; versus orientem in latitudine in templo maximo desiit: ad occasum usque ad Perama se extendit, atque inde in latitudinem urbis se diffudit; aut potius inusitato modo eam veluti transiliens domos suburbanas absumpsit, et navis in medio cursu carbonibus in eam excussis conflagravit. In cineres redacta sunt et Domini rostra, et duplices tecti ambitus a Milio incipientes, quorum alter ad ipsum Philadelphium pertinet; unaque Constantini forum, et quæ interjecta sunt omnia versus Septentrionem et Austrum. Nec ipsum Hippicum inviolatum permansit: sed ejus quoque pars occidenti obversa penitus conflagravit, ei quæ ad Sophias et Baccanum porriguntur, et deinceps Eleutherii partibus contermina. Cum autem incendium urbem a muri usque ad mare hoc modo vastaret et in hiatum vastissimum **735** discessisset, ignito flumini simile, amici non citra periculum nisi navigio adiri poterant. Tunc major pars habitatorum urbis rei familiaris jacturam fecit, quippe cum ignis alios nec opinantes oppressisset, alii bona sua alio translata multis anfractibus et regressibus ignis æque amisissent. Heu splendidissimas et elegantissimas ædes et omni venustate et summis opibus plenas, quæ apud omnes celebrantur!

A δὲ τὸ δι' ὅπλων ἀντέχειν μαθέντες ἐπὶ τῷ μὴ πάνυ πρότερον ἐμπρησμῷ διανοοῦνται καὶ δεύτερον, ἀνυσιμώτατον ἀμυντήριον καὶ ὑπὲρ ἅπαν ἕτερον τὴν πόλιν ἔχον ταχὺ κατεργάσασθαι πείρᾳ μεμαθηκότες τὸ πῦρ. Καὶ δὴ κατὰ πλείστους διαστάντες τόπους πῦρ ταῖς οἰκίαις ὑφάπτουσι. Τὸ δὲ μεταρσιωθὲν ὑπὲρ ἔννοιαν τὴν νύκτα ὅλην ἐκείνην καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν καὶ τὴν ταύτης διάδοχον ἑσπέραν τὸ πᾶν ἐπενέμετο. Καὶ ἦν καινὸν τὸ ὁρώμενον καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον λόγου δύναμιν· πολλῶν γὰρ καὶ ἄλλων τῇ πόλει πρότερον ἐμπρησμῶν, οὐμενοῦν εἴπῃ τις ὁπόσων καὶ οἵων γεγενημένων, ὁ τότε συμβὰς ἐναύσματα βραχέα τοὺς πάντας ἀπέδειξε. Πολλαχοῦ γὰρ διαιρούμενος καὶ διασπώμενος τῆς συνεχείας αὖθις συνήρχετο, καὶ ὡς εἰς ὁλκὸν ἕνα πυρόεντος συνήπτετο ποταμοῦ. Ἀνετρέποντο στοαί, ἀγορῶν κάλλη κατερρίπτειτο, κιόνων μέγεθος διεφορεῖτο καθ' ὅλην εὔπρηστον. Οὐκ ἦν τῶν ὄντων οὐδὲν ὃ μὴ ἐκείνου τοῦ πυρὸς σθεναρώτερον. Τὸ δὲ δὴ παράδοξον, ὡσεὶ ψωμοὶ πυρὸς ἐξ ἐκείνης τῆς βαρυβρόμου καὶ σιδηρᾶς ἐμπρήσεως ἀποσπώμενοι καὶ φερόμενοι διάφοροι τὰς πόρρωθεν οἰκοδομίας κατέφλεγον, καὶ διαστήματά πως ἀκοντιζόμενοι καὶ ὡς οἱ ἐν αἰθέρι διάττοντες ἐκτεινόμενοι· καὶ τὸν ἐν μέσῳ χῶρον ἀθιγῆ τῷ τέως ἐῶντες καὶ ἀκατάπρηστον, μετὰ βραχὺ κἀκεῖνον ἐπανιόντες συνέμαρπτον καὶ ἠφάνιζον. Ἐν πολλοῖς δὲ καὶ κατ' εὐθυωρίαν τὸ πῦρ πρωτόν, ὑπ' ἀνέμου βορρᾶ ἐλαυνόμενον, μετὰ βραχὺ παρεκκλῖναν, ὡς εἰ νότος αὐτὸ διερρίπιζεν, ὡράτο δόχμιον, ἀμαυροῦν ἐπιστροφάδην καὶ τὰ ὅλως ἐμπρησθῆναι ἀνυπονόητα. Συνεπελάβετο δὲ καὶ τοῦ μεγίστου νεὼ τὸ δεινόν. Καὶ δὴ ὅσα πρὸς ἀῳΐδα νένευκε τοῦ Μιλίου καὶ τῷ ἀνδρῶνι συνῆπται τῷ Μάκρωνι καὶ τῇ λεγομένῃ αἱ Σύνοδοι, εἰς ἔδαφος κατερράγησαν, μὴ τῆς ὀπτῆς ἐπαρκεσάσης πλίνθου, μὴ τῶν βαθέων ἀντισχόντων θεμελίων, ἀλλ' ἐνδόντων πάντων καὶ δίκην θρυαλλίδων κατεργασθέντων. Ἤρξατο μὲν οὖν ἡ πρώτη τοῦ πυρὸς ἀφὴ ἀπὸ τοῦ συναγωγίου τῶν Σαρακηνῶν (τὸ δέ ἐστι κατὰ τὸ πρὸς θάλασσαν ἐπικλινὲς βόρειον μέρος τῆς πόλεως καὶ τῷ τεμένει ἐγγίζον ὃ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἵδρυται), καὶ πρὸς ἕω κατ' εὖρος λωφῆσαν ἐς τὸν νεὼν τὸν παμμέγιστον, κατὰ δ' ἑσπέραν ἐς τὸ λεγόμενον Πέραμα ἐξεμηκίσθη, καὶ διερρύη ἔκτοτε τοῦ πλάτους λαβόμενον τῆς πόλεως, ἢ μᾶλλον τὸ καινότατον, καὶ ταῦτα κατ' ἐπίθασιν ὥσπερ ὑπεραλάμενον τὰς ἔξωθεν τῆς πόλεως οἰκήσεις κατενεμήσατο, [P. 357] καὶ νῆα περιπλέουσαν ἄνθρακες ἐκτιναχθέντες κατέφλεξαν. Ἠθάλωντο δὲ καὶ οἱ τοῦ Δομνίνου λεγόμενοι ἔμβολοι, αἵ τε ὑπόστεγοι ἀμφίδρομοι αἱ ἀπὸ τοῦ Μιλίου ἀρχόμεναι, ὧν ἑτέρα εἰς αὐτὸ παρατείνει τὸ Φιλαδέλφιον, σὺν αὐτοῖς δὲ ἡ Κωνσταντίνειος ἀγορὰ καὶ τὰ μεταξὺ πάντα, ὅσα πρὸς βορρᾶν καὶ νότον πρόεισιν ἄνεμον. Οὐδ' αὐτὸ τὸ Ἱππικὸν ἀδιαλώβητον ὑπολέλειπτο, ἀλλὰ καὶ τούτου τὸ πρὸς δυσμὰς ἅπαν μέρος ἐξεπυρώθη, καὶ ὅσα κάτεισιν ἐς Σοφίας καὶ κατ' αὐτὸ τὸ Βάκχιον παρεκτείνεται, καὶ καθεξῆς ὁπόσα τοῖς τοῦ Ἐλευθερίου ἀγχιτέρμονα μέρεσι. Τοῦ δὲ πυρὸς ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης τὴν πόλιν οὕτως διαζώσαντος καὶ διελθόντος ὡς εἰς χάσμα μέγιστον, ἢ ποταμοῦ πυρὸς μέσον ἕλκυντος, οὐκ ἦν ἀκίνδυνον συμμῖξαι τοῖς φιλουμένοις, εἰ μή τις ἀκατίῳ θιεπορθμεύετο. Τότε καὶ οἱ πλείους τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως τῶν οὐσιῶν ἀπεψίλωντο, οἷα τοῦ πυρὸς τοῖς μὲν ἀπαρασκεύοις ἐπιφθάσαντος, τῶν δὲ τὰ ὄντα μεταθεμένων πρὸς ἑτέρας καταγωγὰς καὶ μηδ' οὕτω

B

C

D

διασωσαμένων αὐτά· ἔλιξι γὰρ καὶ περικαμπαῖς ἐκτροπαῖς τε πλείσταις καὶ ἐπανόδοις τὸ πῦρ χρησάμενον ἠφάντου τὰ μεταγόμενα· Ὦ μοι τῶν λαμπροτάτων καὶ περικαλλῶν δόμων καὶ παντοίας γεμόντων χάριτος, καὶ τοῦ ῥυηφενοῦς πλούτου καὶ ζηλωτέου παρ' ἅπασι.

Πρὸς δὲ τὰ δεινότατα ταῦτα συναντήματα ὁ μὲν βασιλεὺς Ἰσαάκιος ἤχθετο, εἰ καὶ μὴ ἐς ὅσον εἰκὸς, ὁ δὲ τούτου υἱὸς Ἀλέξιος οὐχ ὅπως οὐχ ἐδυσχέρανεν, ἀλλὰ καὶ συντελεσμὸν ἐπηύχετο τοῦ παντὸς, ὁ τῆς πατρίδος δαλὸς καὶ τὴν ὄψιν φλογερὸς κάντεῦθεν διαχαράττων τὸν γραφικὸν ἐμπρηστὴν πονηρὸν ἄγγελον. Μήπω δὲ καθαρῶς λωφήσαντος τοῦ πυρὸς ἡ τῶν θείων αὖθις κειμηλίων συλλογή τε καὶ καταχώνευσις ὑπὲρ τὸ πρὶν ἐπετείνετο. Ὁ δὲ γε τῶν Λατίνων στρατὸς τὸν χορηγούμενον αὐτοῖς οὕτωσὶ χρυσόν τε καὶ ἄργυρον εἴς τε τὰς σωματικὰς χρείας ὡς ὕλην βέβηλον μετεσκεύαζον καὶ τοῖς βουλομένοις προὔβαλλον εἰς πρατήριον, ἑαυτοῖς μὲν τὸ ἀνεπέγκλητον ἐπιμαρτυρόμενοι (οὐ γὰρ ἠγνόουν ὁπόθεν συνείλεκτο τὰ σφίσι βραβευόμενα χρήματα) ὡς τὰ ὠφειλημένα λαμβάνουσι, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τὴν ὑψόθεν ἐπιχαλῶντες ὀργὴν ὡς περιέπουσι μὲν τὰ οἰκεῖα, κοινοῦσι δὲ τὰ Θεοῦ.

γ'. Δεῆσαν δὲ κἄκ τῶν Λατινικῶν δυνάμεων σύναρσιν εὔρασθαι τὸν Ἀλέξιον (ὁ γὰρ θεῖος αὐτῷ καὶ πρώην βασιλεύων Ἀλέξιος ἀπαναστὰς τοῦ Δεβελτοῦ τὴν Ἀδριανοῦ κατέλαβε, καὶ ἣν ἀπείπατο βασιλείαν, ἐρασταῖς καταπροδοὺς ἐκμανέσιν ἐρᾷν τε πάλιν καὶ πειρᾶν οὐκ ἠσχύνετο), οὐκ ἄλλως συνέλοιμον αὐτῷ καὶ συστράτηγον τὸν μαρκέσιον ἐπεσπάσατο Βονιφάτιον, εἰ μὴ χρυσίου δέκα πρὸς τοῖς ἓξ κατατεθεῖσθαι οἱ συνέβησαν κεντηνάρια. Ἐξιὼν τοίνυν φυγάδα διέκνυσι τὸν Ἀλέξιον συντονωτέρῳ τοῦ προτέρου καὶ πολλῷ μακροτέρῳ χρησάμενον δραπετεύματι. Ἀμέλει καὶ τὰς Θρᾳκίας πόλεις περιελθών, καὶ ταύτας καταστησάμενος, εἰπεῖν δὲ καὶ καλαμησάμενος (ὁ γὰρ συνέκδημος, ἐκείνῳ στρατὸς συχνάκις [P. 358] ὠρεκτία τῶν χρυσορρείθρων ἀρύεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς διψάσι δηχθέντας πίνων οὐκ ἐκορέννυτο) καὶ μέχρι Κυψέλλων κατιών, ἐπάνεισι πάλιν εἰς τὰ βασίλεια, ἅπας τῆς φατρίας ἐξηρτημένος οἳ τὴν τοῦ πατρὸς πήρωσιν καὶ την ἐκ τῆς ἀρχῆς καθαίρεσιν Ἀλεξίῳ τῷ θείῳ συνδιεπράξαντο. Ὃ καὶ μὴ φέρειν Ἰσαάκιος ἔχων, ὅτι καὶ ἦν καιροφυλακῶν εἰς φῶς ἐκρῆξαι τὸν κότον ὃν ὑπέτυφεν ἐκ μακροῦ τῇ ψυχῇ κατὰ τῶν σχέτλια ἐκεῖνον ἐργασαμένων δεινὰ, κακηγορῶν οὐκ ἐνέλιπε τὸν υἱὸν, καὶ μάλιστ' ὅτι τὴν οἰκείαν ἐώρα ἰσχὺν ὑποβαίνουσαν καὶ κατὰ βραχύ πως ἀφιπταμένην καὶ πρὸς τὸν υἱὸν μεταῤῥέουσαν. Ἀπεπνίγετο δὲ καὶ πρὸς τὴν μετάθεσιν τῆς ἀναγορεύσεως· ὁ μὲν γὰρ υἱὸς προταττόμενος καταπτοιναμέναις ἀνεσφήμειτο φωναῖς, ὡς τῷ πατάγῳ κόπτεσθαι τὰ ἀνάκτορα, ὁ δὲ κατὰ τὸ τῆς ἠχοῦς ὑστερόφωνον παρηκολούθει ταῖς ὑπικαΐς καὶ στερροτέραις ἀνακηρύξεσιν. Οὐδὲν δὲ τι δρᾶσαι πρὸς τὰ γινόμενα οὕτω δυνάμενος ὑπ' ὀδύντα ἐτονθόρυζε, καὶ οἷς ὡς ἐξ ἀδύτων τῆς καρδίας ἀνεμήρυε τὰ ἀπόῤῥητα, κατὰ τοῦ υἱοῦ ἀπόφημα διελέγετο, ἔωλα μὲν αὐτῷ τὰ χρηστὰ λέγων εἶναι, καὶ ὡς οὐδ' ὅλως σωφροσύνη ἐῤῥύθμισται, ἐν τοῖς χειρίστοις τὸ ἦθος

A Iis atrocissimis casibus Isaacius imperator dolebat ille quidem, sed non quantum oportebat. Ejus vero filius Alexius adeo non graviter eos ferebat, ut totam urbem interire optaret, patriæ fax, flammea facie, et malum illum angelum incendiarium exprimens, cujus sacræ Litteræ meminerunt. Incendio nondum plane sopito, sacer ornatus accuratius perquiritur et conflatur quam prius. Latinorum vero exercitus **735** aurum et argentum, quod ita præbebatur, ad usum corporis ut profanam materiam transferebat et publice vendebat, ac se criminis absolutum (nec enim ignorabat unde essent quæ dabantur) quod acciperet debitum, Romanis vero iram Dei impendere vaticinabatur, quod rem privatam conservarent, sacram B vero profanarent.

3. Cum autem Latinæ copiæ Alexio auxiliari deberent (nam patruus ejus et dudum imperator Alexius, Debelto relicto, Adrianopolim occuparat, et imperium quod repudiarat, insanis amatoribus condonatum, repetere et amplecti non verebatur), Bonifacium marchionem aliter secum altrahere ad belli societatem non potuit nisi auri centenarios sexdecim promisisset. Verum egressus Alexium fugat longe celerius et longinquius quam prius, et Thracias urbes passim componit, ne dicam deglutit. Nam qui eum sequebatur exercitus, sæpissime exaureo flumine haurire cupiebat veluti morsi a dipsadibus inexplebili siti ardens. Usque C ad Cypsella progressus in palatium revertitur, totus eorum factioni deditus, qui patris excæcandi et evertendi Alexio patruo adjutores fuerant. Quod cum Isaacius ferre **736** non posset, jam longo tempore ultionem illorum cogitans filio maledicere non desistebat, præsertim cum auctoritatem suam imminui et paulatim exolescere et ad filium transire cerneret. Indignissime quoque ferebat proclamationis mutationem : nam filius priore loco contentis vocibus, ut palatium resonaret, salutabatur, ipso tanquam Echo submissius sequente. Sed quia prohibere illa non poterat, submurmurabat, et apud eos quibus arcana sui pectoris committebat, male de filio loquebatur : neque enim quidquam virtutis ei esse, D non bonis moribus informatum esse, sed pessimis studiis occupari et pessimorum hominum consuetudine corrumpi. Neque hæc falsa erant aut inania ; nam Alexius pluribus et gravioribus peccatis magnificum et inclytum imperii Romani nomen fœdabat, ut qui paucis comitantibus in Barbarorum tentoria trajicicus crapulæ et aleæ una **737** cum illis per totos dies indulgeret. Ejus vero collusores diadema aureum et gemmatum ei de-

tractum suis capitibus. Illi vero lancum hirsutum pileum imponebant. Neque vero Alexius duntaxat ob hujusmodi res apud honestiores Latinos et modestiores Romanos exsecrabilis habebatur: sed et pater ejus Isaacius nihilo minus invisus erat, cum rursus absurdarum opinionum intemperiis agitaretur, et divinationibus atque oraculis fœdioribus quam prius incumberet. Nam ante monarchiam sibi imaginabatur, seque impudenter eum esse jactabat qui Occidentem cum Oriente conjuncturus et totius mundi imperio potiturus esset. Tum vero visum se recepturum, et articularem morbum ut serpentem exuvias positurum, et in virum Deo similem se transformatum iri somniabat. Proinde monachi quidam summe exsecrabiles, promissis barbis, homines invisi Deo, religioso habitu cum sua ignominia conspicui, qui mensam principalem persequebantur, qui recentibus et pinguibus piscibus inhiantes cum Isaacio 738 cœnitabant, uiero largius hausto monarchiam illi verbis confirmabant. Aliquando etiam nodosas manus ejus oculis admotas e vestigio renovatum et confirmatum iri prædicebant. Ille vero mirum quam blanditiis istis exhilarabatur, et scurrilibus jocis æque ac certissimis oraculis fidem adhibebat. De astrologorum quoque sententia cum alia fecit, tum aprum Calydonium, qui horrentibus in tergo setis in Hippico impetu fertur, in magnum palatium transtulit, ea se ratione temerarii et apro non dissimilis populi rabiem cohibiturum existimans. Sed et ebriosi quidam ex circumforaneis Minervæ simulacrum in foro Constantini columnæ insistens in multas partes comminuerunt, quod deinceps turba id pro exercitibus occidentalibus 739 formatum esse credebat. Id in triginta pedum altitudinem assurgebat, indutum ærea veste, qua materia totum constabat, demissa ad pedes et multis in partibus complicata, ne quid appareret quod natura tectum esse voluit. Balteus lumbos arcte constringebat. In pectore rectis mammis insigni Ægidem cum Gorgoneo capite ab humeris dependentem gerebat. Collum nudum et longum erat jucundissimum spectaculum. Æs enim deam ita repræsentabat, ut labia suavem editura vocem, si quis exspectaret, viderentur. Apparebant et venæ, et totum corpus, qua decebat, mollius inflectebatur; et quamvis exanimo animali corporis vigorem referebat. Cauda equina capiti imposita terrorem quendam præ se ferebat. Coma a fronte dependens, in nodum contorta et a tergo constricta oculorum erat deliciæ. Galea non penitus contecta, sed ex parte prominens. Læva manus plicas vestis continebat; altera versus austrum caput paulum inclinatum 740 sustinebat. Oculorum acies eodem intendebatur, ut qui situm angulorum non satis norant, simulacrum occidentem spectare et veluti manu allicere Occidentales exercitus affirmarent, haud sano judicio oculorum decepti.

τυπούμενος, φθόροις τε ἀνδράσι συνδιαιτώμενος καὶ τὰ ἤθη τούτων ἀναματτόμενος. Οὐ μάτην δὲ τοιοῦτοι καὶ εἰκαίως κατὰ τοῦ υἱοῦ ἠγόρευεν Ἰσαάκιος, ἀλλὰ καὶ πλείω ἕτερα καὶ ἀσελγέστερα πολλῷ πλημμελῶν τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ παγκλεέστατον τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας κατερρύπαινεν ὄνομα. Εἰς γὰρ τὰς τῶν Βαρβάρων σκηνὰς μετὰ μετρίων ἀπαδῶν περαιούμενος συνεκραιπάλα τοῖς ἐν αὐταῖς καὶ συνδιημερεύων ἐκύβευεν. Οἱ δὲ συμπαίγμονες ἐκεῖνο τὸ τῆς κεφαλῆς ἀφαιροῦντες διάδημα, χρυσόκολλον ὂν καὶ λιθόστρωτον, αὐτοὶ μὲν ἐκεῖνο περιεβάλλοντο, τὸν δ' Ἀλέξιον περιέβαλλον τὸ λαχνῆεν καὶ ἐρεοῦν καὶ τῆς Λατινικῆς ταλασίας περίβλημα. Οὐ μόνον δὲ ὁ Ἀλέξιος ἐνευκαιρῶν ταῖς πράξεσι ταύταις παρὰ τοῖς τῶν Κατίνων εὐσχήμοσι καὶ τοῖς τῶν Ῥωμαίων σώφροσι βδελυγμίας ἐκρίνετο, ἀλλὰ καὶ ὁ τούτου πατὴρ Ἰσαάκιος οὐκ ἐπ' ἔλαττον ἦν στυγητός, ἐπειδήπερ καὶ πάλιν ἀλλοκότοις δόξαις περιεφέρετο, λόγιά τε καὶ ὀμφὰς συντιθεὶς οὐκ ἔλαττε τῶν ἐπὶ τῆς προτέρας ἀρχῆς ἀῤῥητότερα, εἶγε πάλαι μὲν τὸ μόναρχον ἐφαντάζετο, καὶ αὐτὸς εἶναι ἀναιδῶς διετείνετο ὁ τῇ Δυσμῇ συνάψων τὴν Ἕω καὶ κρέτος περιζωσάμενος τὸ παγκόσμιον, τότε δὲ καὶ τὴν πήρωσιν ἀποτρίψασθαι προσεδόκα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ὡς λεβηρίδα τὴν νόσον ἀποξύσασθαι τὴν ἀρθρίτιδα καὶ τὸ ὅλον εἰς ἄνδρα θεοείκελον ἀμειφθήσεσθαι, ὥστε καὶ τῶν μοναστῶν οἱ καταρατότατοι καὶ βαθεῖ λήθῃ κομῶντες τὴν τοῦ πώγωνος ἄρουραν, εἰς αἰσχύνην τε οἰκείαν τὸ θεοφιλὲς οἱ θεομισεῖς περικείμενοι σχῆμα, τὰς ἀρχικὰς τραπέζας μεταδιώκοντες καὶ τῶν ἰχθύων τοὺς νεαλεῖς καὶ πίονας περιχαίνοντες, συνδειπνοῦντες Ἰσαακίῳ συγκαθίστων ἐκείνῳ τὴν μοναρχίαν ἐν λόγοις, τὸν ἀνθοσμίαν ζωρότερον προσφερόμενοι, ἐνίοτε δὲ καὶ [P. 359] τὰς ἐξηρθρωμένας χεῖρας περιπτυσσόμενοι καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὰς προσάπτοντες τὴν ὅσον οὐδέπω τούτων προηγόρευον ἀνακαίνισιν καὶ κραταίωσιν. Ὃ δὲ διεχεῖτο πῶς ἄν εἴποι τις τοῖς λεγομένοις, καὶ ἐπεσκίρτα τοῖς βωμολοχεύμασι τούτοις ὡς ἀψευδέσι θεσπιῳδήμασιν. Ἐν πολλοῖς δὲ καὶ τοὺς τῇ ἀστρικῇ προσκειμένους προσιέμενος ἄλλα τε ταῖς αὐτῶν ὑποθήκαις ὑπείκων εἰργάζετο, καὶ δὴ καὶ τὸν Καλυδώνιον σῦν, ὃς ἐν τῷ Ἱππικῷ φρίσσων τὴν ἐπινώτιον τρίχα ῥόθην φέρεται, τῆς βάσεως καθελὼν μετήνεγκεν εἰς τὸ μέγα παλάτιον, τὸν τὴν ὁρμὴν συώδη καὶ ἀτάσθαλον δῆμον τῆς πόλεως καταστελεῖν ἐντεῦθεν οἰόμενος. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγοραίων οἱ φιλονικότεροι τὸ ἐσὼς ἐπὶ στήλης ἐν τῷ Κωνσταντινείῳ φόρῳ τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα εἰς πλεῖστα διειλον τμήματα. ἐδόκει γὰρ τοῖς ἄφροσι σύρφαξιν ὑπὲρ τῶν ἐξ ἑσπέρας ἐστοιχειῶσθαι τοῦτο στρατῶν. Ἀνέβαινε μὲν τὴν ἡλικίαν ὄρθιον ὡς ἐς τριακάδα ποδῶν, ἠμφίεστο δὲ στολὴν ἐξ ὁποίας ὕλης ὅλον τὸ ἐνδαλλόμενον κεχαλκούργητο. Ποδήρης δ' ἦν ἡ στολὴ καὶ συμπτυσσομένη πολλαχῇ τῶν μερῶν, ὡς μή τι τοῦ σώματος παραφαίνοιτο ὅπερ ἡ φύσις περιστέλλειν ἐπέταξε. Μίτρα δ' Ἄρεος τὴν ἰξὺν διειληφυῖα ἱκανῶς αὐτὴν περιέσφιγγεν. Εἶχε δὲ κἀπὶ τοῖς στέρνοις ὀρθότιτθον ὃν ποικίλον αἰγιδωτὸς ἐπένσυμα, τῶν ὤμων διεξικνούμε-

νον, τὴν τῆς Γοργόνης τυποῦν κεφαλήν. Ὁ δὲ γε αὐχὴν ἀχίτιων ὢν καὶ πρὸς τὸ δολιχόδειρον ἀνατεινόμενος ἄμαχον εἰς ἡδονὴν θέαμα ἦν. Τοσοῦτον δ' ὁ χαλκὸς πρὸς τὴν ἐκείνου μίμησιν πειθήνιος ὑπηλλάττετο, ὥστε καὶ τὰ χείλη δάξαν παρεῖχον ὡς εἴ προσμενεῖ τις μείλιχον φωνὴν ἐνωτίσεται. Καὶ φλεβῶν δὲ διεκτάσεις ὑπεκρίνοντο, καὶ ὡς ὑγρὸν ὅλον τὸ σῶμα ἐν οἷς ἕδει περιεκλᾶτο, καὶ ζωῆς ἀπέχον μετεῖχεν ὡς ζῶν ἀνθρώτητος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἱμέρῳ παντὶ ῥεόμενον. Ἵππουρις δ' ἐπικειμένη τῇ κεφαλῇ δεινὸν καθύπερθεν ἔνευεν. Ἡ δὲ κόμη ἐς πλέγμα διεστραμμένη καὶ δεσμουμένη ὄπισθεν, ὅση κὤχυτο ἐκ μετώπων, τροφή τις ἦν ὀφθαλμῶν, μὴ ἐπίπαν τῷ κράνει συνεχομένη, ἀλλά τι καὶ παρειμραίνουσα τοῦ πλοχμοῦ. Τῶν δὲ χειρῶν ἡ μὲν λαιὰ τὰ συνεπτυγμένα τῆς ἐσθῆτος ἀνέστελλεν, ἀτέρα δ' ἐκτεινομένη πρὸς κλίμα τὸ νότιον εἶχε τὴν κεφαλὴν ῥέμα πως ἐγκλινομένην ἐκεῖ καὶ τὰς τῶν ὀφθαλμῶν ὑπ' ἴσης τεινομένας βολάς, ὅθεν οἱ μηδὲ τὰς θέσεις τῶν πραγμάτων ὀπωσοῦν ἐπιστάμενοι ἐς ἑσπέραν ἀφορᾷν τὸ ἄγαλμα διετείνοντο καὶ οἷον ἐπισπᾶσθαι χειρὶ τὰ ἐκ δυσμῶν στρατεύματα, κανῶς κρίνοντες καὶ μὴ πρὸς ἔννοιαν ὀρθὴν τοῖς ὁρατοῖς ἐπιβάλλοντες.

Οἱ μὲν οὖν μετὰ τοιούτων κινημάτων τῆς διανοίας τὸ τῆς Ἀθηνᾶς συνέτριψαν ἄγαλμα, ἢ μᾶλλον τοῖς χείροσιν ἀεὶ προβαίνοντες καὶ καθ' ἑαυτῶν ὁπλῖται γινόμενοι τὴν ἀνδρίας καὶ φρονήσεως ἐπιστάτιν καὶ τοῖς τόποις αὐτοῖς ἀπεώσαντο. Οἱ δὲ βασιλεῖς οὐδὲν ὅτι μὴ τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων ἔργον ἀσχολίας πάσης εἶχον καὶ πάλιν ἀνώτερον, ἐπεὶ |P. 360| μηδὲ κόρος ἦν παρὰ τοῖς λαμβάνουσι λήψεως, ἀλλ' ὅσον αἱ δόσεις προὔβαινον, τοσοῦτον ἐνήκμαζε τὸ φιλόχρυσον. Ἀμέλει κἀκ τῶν παλαιτῶν φύρων ὠδίνοντο συλλογαί. Τούτου δὲ μὴ ὁμαλῶς προχωροῦντος (ὁ γὰρ λεὼς, ὅσα καὶ πέλαγος ἀχανὲς καὶ ἄοριστον ἀνέμῳ, τοῖς μὴ θυμήρεσι διαῤῥιπιζόμενον ἐπέφρισσεν εἰς ἀπόστασιν) τῆς μὲν προθέσεως ταύτης ἀπέστησαν, τοὺς δὲ ζαπλούτους ἐπιλέγδην ἐσύλησαν, ὅπως ἡ Λατινικὴ γαλῆνιάσειε βούπεινα. Καὶ τὰ χρύσεα δὲ τοῦ μεγίστου νεὼ ἔπιπλα βαρυτάλαντα ὄντα, καὶ αἱ λυχνίαι σὺν αὐτοῖς αἱ ἀργύρεαι ἀφαιρούμεναι καὶ παραδιδόμεναι πυρὶ, πρὸς βρῶσιν ἀτεχνῶς προβέβλητο τοῖς κυσὶ, καὶ μιξις ἦν τῶν ἀμίκτων ἀνόσιος.

Δ'. Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτω γινομένων καὶ προδήλως ἀνομουμένων οὐδὲν ἐπεραίνετο. Ἠβούλοντο γὰρ οἱ τῶν χρημάτων εἰσπράκτορες, τῆς τῶν Ῥωμαίων εὐηθείας κατατρυφῶντες καὶ τῆς τῶν κρατούντων ἠλιθιότητος καταπαίζοντες, τοὺς μὲν τὰς τιμίας ὕλας ἀποφορτίζεσθαι παρ' αὐτοῖς τοὺς δὲ παρεστάναι ἀχθοφοροῦντας, ἄλλους προσιέναι χρυσαγωγοὺς, ἐνίους δ' ἐνσκευάζεσθαι πρὸς τὴν ἄψιν, καὶ τοῦτο δρᾶσθαι διὰ παντός. Ὅθεν τοῖς περὶ τὴν μεγαλόπολιν τροφηλοῖς χωρίοις καὶ τοῖς ἱεροῖς ἐν Προποντίδι τεμένεσι τοῖς τε λαμπροτάτοις οἰκοπέδοις τῶν βασιλέων παράλλαξ οἱ στρατηγοὶ ἐφιστάμενοι, καὶ παρὰ θάτερον ἄτερος ὁπλιζόμενοι, ἐσκύλευόν τε τὰ ἐνόντα καὶ αὐτὰ πυρὶ παρεδίδοσαν, φειδόμενοι μηδενὸς παραλίου οἰκοδομήματος οἱ τοῦ καλοῦ ἀνέραστοι, κηρεσιφόρητοι Βάρβαροι. Πλεῖστα δὲ κἀν ταῖς ἠόσι τῆς πόλεως ἐπιπλέοντες συνίστων πόλεμον. Καὶ ἦν ἡ νίκη ἀμοιβαδὸν ἐπιμειδιῶσά ποτε καὶ Ῥωμαίοις καὶ μὴ τιθεῖσα πάντη τὰ τῶν ἐναντίων ἀπρόσμαχα, ὁπότε καὶ τὸ δημῶδες τῆς πόλεως ἀνδριζόμενοι ἐνέκειντο τὸν βασιλέα αἰτούμενοι συνάρασθαί σφισι μετὰ στρατεύματος κατὰ τῆς τῶν πολεμίων ἀντιμαχήσεως, πιστοῖς οὖσι καὶ πατριώταις, εἴπερ μὴ χείλεσι μὲν Ῥωμαίνοις προστίθεται, τῇ δὲ καρδίᾳ Λατίνοις προσνένευ-

Ac illi hac opinione impulsi Minervæ simulacrum contriverunt ; ac potius subinde ruentes in deterius, et contra semet ipsos armati, fortitudinis et prudentiæ præsidem nec lypis expressam apud se ferre potuerunt. Imperatorum vero summa et unica occupatio erat pecuniæ collectio, quod nulla erat accipiendi satietas : sed quantum donativa augebantur, tantum crescebat auri cupiditas. Cupiebant etiam a civibus exigere tributum. Sed cum ea res non expedite succederet (nam populus invisa postulatione irritatus, instar vasti maris venlo conturbati, defectionem spectabat), omisso illo proposito eos qui ditissimi esse ferebantur spoliarunt, ut Latinorum cupiditati immensæ fieret satis. Præterea maximi templi aurea suppellectilia [illegible] multorum talentum et argentei lychni una abrepti conflabantur, et plane canibus objiciebantur rebus non miscendis nefario commistis.

4. Neque tamen manifestis injuriis istis quidquam proficiebantur. Nam pecuniæ exactores Romanorum simplicitati insultantes et imperatorum vecordiæ illudentes postulabant ut alii materiam pretiosam apud se deponerent, alii onera sustinentes astarent, alii auri bajuli accederent, alii se ad accessum pararent, idque continenter fieret. Unde hostium duces suburbana prædia amœnissima et sacras ædes Propontidis et splendidissima imperatorum palatia, alii ab aliis instigati, diroptis per vices iis quæ ineranl, cremabant, nulli maritimo ædificio parcentes, homines Barbari, ab omni elegantia alieni et in pernicem hominum nati. Multi etiam urbana littora legentes pugnam ciebant, victoria non ipsis perpetuo addicta, sed alternis etiam Romanis aliquando favente. Et urbanus populus, fiducia sumpta, ab imperatore postulavit ut sibi, qui fideles ipsi et populares ipsius essent, cum exercitu ad resistendum hostibus opem ferret, nisi forte labiis duntaxat Romanis faveret, animo vero ad Latinos propenderet. Verum illæ postulationes erant irritæ. Nam et Alexius ab armis contra Latinos sumendis abhorrebat, idque inutile esse putabat ; et [illegible] pater ejus id consilium dabat, inanes promiscuæ turbæ clamores negli-

gendos, eos vero quorum ope in patriam restitutus esset, summis honoribus afficiendos esse. Huic sententiæ reliquiæ quoque imperaturii generis in Alexii æqualis sui gratiam assentiebantur. Quidam etiam Latinis familiares facti colloquia civium ut veteres nugas aspernabantur, Latinum bellum magis reformidantes quam cervorum exercitus rugientem leonem. Solus omnium Ducas Alexius, cui ob conjuncta supercilia et velut oculis imminentia Murzufli cognomentum ab æqualibus erat inditum, regni cupiditate flagrans, ut civium gratiam colligeret, cum Latinis pugnare ausus ad Perforatum saxum et contiguum illi fornicem illustre virtutis specimen edidit. Sed popularium ducum nullo adjutante (nam id imperator vetuerat) captus esset, 743 equo in genua prolapso et omnibus unum ducem petentibus, nisi manus sagittariorum eum defendisset. Proinde plebeia multitudo, cum neminem qui contra Latinos opem ferret inveniret, defectionis consilia agitare cœpit et convicliis imperatores insectari, cogitationibus quæ diu animis latuerant erumpentibus. Agebatur tum vicesima quinta dies mensis Januarii, septima indictione, anno 6712. Concursu autem maximo in magnum templum facto, etiam senatus et collegium pontificum et ecclesiasticorum primores eo convenere, et de imperatore deligendo una deliberare sunt coacti. Cum autem sententias rogaremur, nullo modo auctores esse poleramus ut imperatoribus statim ejectis alium crearent, haud ignari, quisquis designatus esset, eum cum ob alia, tum quod Latinorum duces rursus Alexium summis viribus defensuri essent, posteriores laturum. At plebs, ut simplex est et mutabilis et nihil nisi libidinem in consilio habet, se Angelorum imperium diutius toleraturam negabat, neque prius discessuram quam imperatorem ex sententia nacta esset. Igitur ipsa re contumaciam hominum experti, fortunas nostras miserantes et affatim 744 lacrymantes quiescimus, quid futurum esset, multo ante prospicientes. Dum autem illi diligenter imperatorem quærunt et alios atque alios ex nobilibus familiis designant, tandem iis omnibus improbatis, plebeios magistratus et quosdam nostri ordinis manibus prehensos accipere coronam strictis ensibus horlabantur. Heu ! heu ! quid illo periculo gravius atque acerbius ? quid illius concilabuli vecordia dementius magisve ridiculum ? Designationis ea ratio afferebatur : « Vestem habes : esto noster imperator. » Vix tandem triduo elapso, adolescentem quemdam Nicolaum Canabum invitum imperatorem inaugurant. Quæ ubi Alexius audivit (nam Isaacius animam agebat, illis diuturni imperii prædictionibus ipso eventu refutatis et non aliter quam febricitantium somnia evanescentibus), Bonifacium marchionem accersit ; inito que consilio utrique visum est Latinas cohortes in palatium admittendas esse, quibus novus iste imperator, et populus qui illum designasset,

Α κεν. Ἦσαν δὲ αἱ ἐπαγγελίαι πρὸς μηδὲν ἀνύσιμον προϊοῦσαι. Ὅ τε γὲρ Ἀλέξιος ὡπλίσθαι κατὰ Λατίνων μὴ πεφωκὼς ἦετο καὶ ἀσύμφορον, καὶ ὁ τούτου πατὴρ Ἰσαάκιος εἰσῆγε παραίφασιν κενοφωνεῖν τοὺς ἐκ τριόδων ἐᾶν, τοὺς δ' αὐτὸν καταγαγόντας εἰς τὴν πατρίδα τιμῆς τῆς ἀνωτάτω καταξιοῦν. Ταῖς δὲ γνώμαις ταύταις προσεπέρρεπον καὶ τὰ τοῦ βασιλείου γένους ἐγκαταλείμματα, ἥλικες ἥλικα τέρποντες τὸν Ἀλέξιον. Ἔνιοι δὲ καὶ τοῖς Λατίνοις εἰς ἑταίρους ἀναχραθέντες ὡς ἐώλους ὕθλους τὰς τῶν πολιτῶν ἐντεύξεις παρέτρεχον, τὸν τῶν Λατίνων ἐκρεπόμενοι πόλεμον ὡς οὐδὲ λέοντα βρυχητίαν ἐλάφων στρατόπεδον. Μόνος δ' ἐκ πάντων ὁ Δούκας Ἀλέξιος, ὃς ἐκ τοῦ συνεσπάσθαι τὰς ὀφρῦς καὶ οἷον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπικρέμασθαι πρὸς τῶν συνεφήβων ἐπωνόμαστο Μούρτζουφλος, πλὴν καὶ οὗτος βασιλείων καὶ τὴν τῶν πολιτῶν ἐπιτεχνώμενος εὔνοιαν, τὸν κατὰ τῶν Λατίνων ἀπεθάρρει πόλεμον, ἀρετῆς [P. 361] τε ὡς μάλιστα ποιούμενος ἔνδειξιν περὶ τὸν λεγόμενον Τρυπητὸν λίθον καὶ τὴν ἐκεῖσε περιαγομένην ἀψῖδα τοῖς δυσμενέσι συμπλέκεται. Μηδενὸς δὲ τῶν παρεστώτων ὁμιφύλων ἡγεμόνων, δόξαν οὕτω βασιλεῖ, ἐπαρήξαντος μικροῦ συνείλητο ἄν· ὅ τε γὰρ ἵππος ἐπὶ γόνυ ὤκλασεν ᾧ ἐπεκάθητο, καὶ πᾶσα ἡ ξυμβολὴ πρὸς ἕνα ἀπεκρίθη πολέμαρχον, εἰ πὴ τοξότις νεολαία τῆς πόλεως τὰ δυνατὰ παρατυχοῦσα ἐπήμυνε. Τὸ τοίνυν λεῶδες τῆς πόλεως μηδένα τῆς ἐπὶ Λατίνους ξιφουλκίας συναγωνιστὴν εὑρίσκον καὶ ξύμμαχον εἰς ἀποστασίαν οἰδαίνειν ἤρξατο, καὶ ὡς λέβης ἐκ πυρὸς κατὰ

Β τῶν κρατούντων ἀτιμοῦς ἀνιέναι ὄβρεων καὶ τὴν πάλαι ὕφαλόν τε καὶ ἄγνωστον γνώμην ἐκζέειν πρὸς φῶς. Ἦ-γε μὲν οὖν τότε πέμπτην καὶ εἰκοστὴν ὁ Ἰανουάριος τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶντος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ δωδεκάτου ἔτους· συνδρομῆς δ' ὅτι πλείστης εἰς τὸν μέγαν γινομένης νεὼν ἠναγκάζετο καὶ ἡ σύγκλητος ἥ τε τῶν ἀρχιερέων ὁμήγυρις καὶ οἱ τοῦ βήματος λόγιμοι συνελθεῖν ἐκεῖσε καὶ συνδιασκέψασθαί σφισι περὶ τοῦ ἄρξοντος. Περὶ τῶν προκειμένων τοίνυν τὸ παριστάμενον εἰπεῖν λιπαρούμενοι ἐκ μὲν τοῦ αὐτίκα ἐπιθέσθαι τοῖς βασιλεύουσι καὶ χειροτονεῖν ἕτερον εἰς ἀρχὴν οὐδ' ὅλως ἐδοκιμάζομεν ὑπόθεσθαι τοῖς συνιοῦσι· καλῶς γὰρ ᾔδειμεν ὡς τὸ μεῖον ὁ προβληθεὶς ἀποίσεται· τῇ τε ἄλλῃ καὶ ὅτι τῶν Λατίνων

C οἱ στρατηγοὶ ἀμφοτέραις καὶ πάλιν ἀνθέξονται τοῦ Ἀλεξίου καὶ περιέζονται. Οἱ δὲ λαοὶ χρῆμά τι ὄντες ἀφελὲς καὶ εὐπίστον, καὶ πλέον τοῦ θεληματαίνειν οὐδὲν ἐπιστάμενοι, οὐκέτ' ἔφασκον ὑπ' Ἀγγέλων βούλεσθαι βασιλεύεσθαι, καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ὁ σύλλογος ἐκεῖνος διαλυθήσεται, εἰ μή τις τῶν πραγμάτων προστήσεται θυμήρης αὐτοῖς. Πείρᾳ τοίνυν γνόντες τὸ τῶν ἀνδρῶν ἀμετάθετον ἡσυχάζομεν, ἑαυτοὺς ταλανίζοντες, καὶ πολλὰ τῶν παρεόντων κατελείβομεν δάκρυα, τὸ μέλλον, ὡς εἰκός, προορώμενοι. Οἱ δὲ τὸν ἄρξοντα ἐπιμελῶς ἀνεδίδρων, καὶ νῦν μὲν τόνδε, νῦν δ' ἐκεῖνον ἐκ τῆς εὐγενοῦς

D φυταλιᾶς ἡτοσχεδίαζον αὐτοκράτορα. Τέλος δ' ἀπειρηκότες τοῖς ὅλοις, τοὺς ὀχλαρχικοὺς καὶ δη-

μοκόπους, ἐνίους δὲ καὶ τοῦ καὶ καθ' ἡμᾶς τάγματος τῆς χειρὸς ἐπισπώμενοι, στεφηφορεῖν ἀνέπειθον ξιφήρεις ὁρώμενοι. Φεῦ, φεῦ! τί τοῦ τότε πειρατηρίου θυμαλγέστερον ἢ ἀχθεινότερον, ἢ τῆς τῶν συνειλεγμένων ἀβελτηρίας γελοιωδέστερόν τε καὶ ἀλογώτερον; Τὸ γὰρ, « Ἱμάτιον ἔχεις· γενοῦ ἡμῶν ἀρχηγὸς, » ἦν ὁρᾷν ἀτεχνῶς περαινόμενον. Μόλις δὲ καὶ τρίτης ἡμέρας παριππευσάσης νεανίσκον τινὰ λαβόντες Νικόλαον τὴν κλῆσιν, Κανα- βὸν τὴν ἐπίκλησιν, εἰς βασιλέα χρίουσιν ἄκοντα. Ὡς δ' Ἀλεξίῳ ταῦτα ἠνώτιστο τῷ ἀνάσσοντι (ὁ γὰρ Ἰσαάκιος ἔκειτο πνέων τὰ λοίσθια, τῶν μακρῶν ἐκείνων προαγγελμάτων τῆς μοναρχίας φρούδων ἐλπιλεγμένων καὶ ὡς κλινεγέρτου ἀποπτάντων ἐνύπνιον), μετάκλητος τίθεται ὑπ' αὐτοῦ ὁ Βονιφάτιος μαρκέσιος, καὶ περὶ τῶν ἐνεστώτων ἄμφω σκεψάμενοι δεῖν ἔγνωσαν δυνάμεις Λατινικὰς εἰσενεχθῆναι τοῖς παλατίοις, δ' ὧν ἀπόβλητος ἔσεῖται ὁ δημοπρόβλητος καὶ ὁ τοῦτον ἀρχαιρεσιάσας λαός. Ὡς δ' ἦν τὰ ἐσκεμμένα ταῦτα πεφωραμένα, [P. 362] τὸν καιρὸν ἁρπάσας ὁ Δούκας ὁ Μουρεζουφλος ὡς πρὸς ἣν ὤδινεν ἀποστασίαν ἁρμόδιον, σὺν τῶν ἐκ τοῦ γένους ἐκείνῳ συχνοῖς καὶ τὸν ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν χρυσώνων ὑποποιεῖται θλαδίαν, ἁλωτὸν ἀνθρώπιον τιμῶν ἀναβάσεσι καὶ εὐχείρωτον λήμμασιν. Ὁ δὲ τοὺς πελεκυφόρους ἐκκλησιάσας, καί σφισι κοινωσάμενος τὴν βασιλέως πρόθεσιν, ἐκεῖνα φιλητία τίθησι κρίνοντας ὅσα οἳ βουλητέα καὶ Ῥωμαίοις ἀσπάσια. Κἀντεῦθεν ἡ τοῦ βασιλέως ὡδέ πως ὁραματουργεῖται καθαίρεσις. Πρόσεισιν ὁ Δούκας τῷ βασιλεῖ τῆς νυκτὸς ἀωρὶ (ἐπῳκείωτο γὰρ ὑπὲρ ἅπαντας, τιμηθεὶς πρωτοβεστιάριος καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς ἑτερόχρωμα καθυποδούμενος πέδιλα) καί φησι συμπαθῶς ὡς οἱ τοῦ αἵματος ἐκείνῳ, ἀλλὰ δὴ καὶ πλεῖστον τῶν ἀνωνύμων, πρὸ δὲ πάντων τὸ πελέκεσιν ὁπλιζόμενον βάρβαρον, παρεισιν ἐπὶ θύραις ὁρμαῖς μανιώδεσιν, αὐτοχειρὶ αὐτὸν διασπάσοντες ὡς ἤδη τοῖς Λατίνοις ἐνφανθέντα ὁμόνοα καὶ τῆς αὐτῶν ἐξηρτημένον φιλίας. Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀκοὴν ταύτην μορμολυχθεὶς καὶ φανεὶς ἔκθαμβος ὑποθέσθαι οἱ τὸ πραχθησόμενον λιπαρεῖ. Περισχὼν τοίνυν τὸν βασιλέα τῷ κατακεχυμένῳ μέχρι ποδῶν καὶ πλατεῖ ἐπενδύτῃ τοῦ σώματος συνέξεισιν ἐκείνῳ, καὶ ἄπεισι δ' ἀφανοῦς τοῖς πλείστοις πυλίδος ἐς τὸ σκήνωμα ὅ δὴ τῶν βασιλείων εἶχεν ἐντὸς, ὡς δῆθεν αὐτὸν ῥυσόμενος. Καὶ βασιλεὺς μὲν ἐπὶ τοῖς οὕτω ὁρωμένοις μικροῦ καὶ χάριτας ὡμολόγει τῷ αὐτῷ, « Ἔκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ. » Ὁ δὲ καθ' ἕτερα ψαλμῳδήματα τοῦ Δαβὶδ, ἃ φησι, « Χείλη δολια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησε κακά. καὶ ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐπ' ὀργὴν δόλους διελογίζοντο, » ταῦτα ἦν μετιών. Καὶ παραχρῆμα ὁ μὲν σιδήρῳ τοὺς πόδας ἀσφαλισθεὶς καὶ παραῤῥιφεὶς δεινοτάτῃ παρὰ πάσας εἱρκτῇ ἔθετο οὕτω σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, ὁ δέ τοῖς βασιλικοῖς κοσμεῖται συμβόλοις. Τὰ δ' ἐπὶ τούτοις οἱ μὲν τῷ Δούκᾳ προσῤῥόνται, καὶ τὰς εἰωθυίας τῷ αὐτοκράτορι προσῤῥήσεις ἀναδιδόασιν· οἱ δὲ τῷ καθημένῳ ἐπὶ νεὼ πρασνεύουσι Καναβῖτῃ, ἀνδρὶ τὸ ἦθος μειλίχῳ καὶ δεξιῷ τὴν γνώμην, μηδ' ἀγεννεῖ τὰ πολέμια. Ἐπεὶ δὲ τὰ χείρω ἐπικρατέστερα παρὰ τοῖς Κωνσταντινουπολίταις καὶ μάλιστα (φιλτέρα γὰρ ὑπὲρ τοὺς ὁμογενεῖς ἡ ἀλήθεια), ὁ μὲν Δούκας ἐκραταιοῦτο καὶ τύξανεν, ὁ δὲ Καναβὸς ἀμαυρουμένην εἶχε τὴν αἴγλην κατὰ σελήνην λειψίφωτον. Χεῖροῦται δὲ καὶ πρὸς τῶν ὁπλοφόρων τοῦ Δούκα οὐκ εἰς μακρὸν καὶ φρουρᾷ παρπαῖδοται, πρὸς οὐδὲν ἐπαρκέσαντος αὐτῷ τοῦ βασιλευτοῦ λίθου, ἀλλὰ πάντως

A submoveretur. Eo consilio nuntiato, Murzuflus Ducas, arrepta occasione ad dilectionem quam parturiebat idonea, cum multis cognatis suis spadonem fisco præfectum sibi conciliat, 745 homuncionem incrementis dignitatis et largitionibus non inexpugnabilem. Is vero imperatoris consilio bipenniferis nuntiato efficit ut ea amplectenda censeant quæ ipse vellet et Romanis grata essent. Ex eo imperatoris expulsio quasi per ludum inchoatur, eumque Ducas intempesta nocte adit (erat enim ei intima familiaritate conjunctus, protovestiarii dignitate et insignibus calceis ab eo ornatus), et mœsta voce ait cognatos ejus et plurimos obscuros homines, in primis vero bipenniferos Barbaros, furioso impetu in foribus esse ad eum, ob initam cum Latinis familiaritatem et amicitiam, discerpendum. Is vero, eo nuntio territus atque obstupefactus, orat ut quid agendum sit moneat. Tum ille imperatorem lata veste et ad pedes usque fusa complexus, per portam plerisque ignotam in tentorium, quod in palatio habebat, quasi liberaturus perducit. Qui ob id factum ei pene 746 gratias agebat, et Davidicum illud canebat: « Occultavit me in tentorio suo, in die malorum meorum: texit me in occulto tabernaculi sui. » Ille vero alternis respondebat: « Labia dolosa in corde, et in corde locutus est mala; ac pacate mecum locuti sunt, et irati dolos struxerunt. » Ac Alexius statim compedibus injectis in omnium teterrimum carcerem conjicitur, Mursuflus vero insignia imperii sumit, eumque deinceps alii imperatorem de more consalutant: alii ad Canabum in templo sedentem confluunt, virum leni ingenio, cordatum et non imbellem. Sed quia pejora apud Cpolitanos in primis vincunt (nam popularium morum gratia veritatem antepono), Ducæ opes crescebant et firmabantur, Canabi vero splendor ut lunæ deficientis obscurabatur; nec multo post a satellitibus Ducæ captus custodiæ traditur, populo nihil opitulante, post proclamationem ejus dispersis omnibus. Cæterum Alexio imperatori Ducas bis venenum propinavit; 747 quod cum adolescens tum ætatis robore tum antidotis, quibus clam utebatur, vicisset, laqueo ei guttur elidit, mense imperii sexto, die octavo.

B

C

Δούκᾳ, καὶ τὰ τοῦ Δαβὶδ ὑπέκραγεν ἄντικρυς ἐπ'

διασπαρέντων εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάῤῥησιν. Τῷ δὲ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ δὶς μὲν προὔτεννεν ὁ Δούκας ζωῆς κατευνάστριαν κόλικα· ὡς δ' ἦν ὁ μείραξ τοῦ φαρμάκου νεανικώτερος, ἀντιδότοις χρώμενος λάθρα, δι' ἀγχόνης τὸν τῆς ζωῆς ἐκείνῳ μίτον ἐκτέμνει, ἢ καὶ οὕτως εἰπεῖν, διὰ στενῆς καὶ τεθλιμμένης τῇδε πορείας τὴν ψυχὴν ἐκείνῳ ἐκθλίβει καὶ πρὸς τὸ τοῦ ᾅδου ἐκπυρηνίζει πέταυρον βασιλεύσαντι μῆνας ἓξ σὺν ἡμέραις ὀκτώ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΙΟΥ ΤΟΥ ΔΟΥΚΑ

ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΟΥΡΤΖΟΥΦΛΟΥ.

IMPERIUM ALEXII DUCÆ

COGNOMENTO MURZUFLI.

748 1. Imperio citra controversiam potitus Ducas mutationes rerum parturiebat, et conturbare omnia in animo habebat, homo callidus et arrogans, qui prudentiam in dissimulatione et cunctatione ponebat, ac beneficia subinde in Meteonis ætatem differebat. Negabat enim regium esse subito ac temere quidquam facere, sed cum mora et deliberatione. Ad has sententias cum suapte sponte propensus **749** erat, quippe qui se nihil scitu necessarium ignorare, sed omnibus rebus gerendis idoneum esse profiteretur, tum a Philocalio socero suo umbratili adjutore in ea opinione confirmabatur. Quem cum aliter in summo consilii gradu collocare non posset, nos nulla probabili de causa ab officio logothetæ secretorum removit, eumque in nostrum locum substituit. Is vero vir cum a sui cognitione alienissimus esset, dum præ nimia ambitione ea quæ dignitatem ejus superabant cum periculo appetit, ne quosdam honoratos viros assessores haberet, pati podagram simulat, quasi una cum pedibus cerebrum etiam amisisset, et quasi alienata mente decorum negligit. Cæterum Ducas hic cum suscepto imperio thesauros non plenos nec semiplenos, sed admodum exhaustos reperisset, metebat ubi non severat, et colligebat ubi nihil sparserat. Ac gravi quæstione in eos habita qui sub Angelis maxima imperia gesserant ad fastigium Sebastocratoricum et Cæsareum evecti, pecuniam inde collectam ad **750** publicos usus referebat. Cum autem Latinis, hostium viribus male æstimatis, resistere cuperet, eaque re omnium primus esset, murum maritimum trabibus altiorem fecit, et terrestres portas tibicinibus fulsit; et legionibus suo exemplo, dum gladio accinctus et ferream clavam manibus versare conspicitur, ad fortitudinem excitatis, partim hostium

[P. 363] α'. Ὡς οὖν καθαρῶς εἰς Δούκαν ἡ βασιλεία μετακεκόμιστο, ὁ μὲν ὤδινε πραγμάτων μεταβολὰς καὶ τὸ πᾶν ἀνακυκήσειν ἐσκέπτετο, σοφισματίας ὢν τὸ ἦθος καὶ τὸν τρόπον φρονηματίας (52), καὶ τὸ κρυφίνουν ἀγχίνουν οἰόμενος, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν εὐεργέτην ἐς τοὺς Μετέωνος αἰῶνας ἀναδυόμενος (53) ἐκ τοῦ μὴ κρίνειν, ὡς ἔλεγε, βασιλικὸν τὸ αὐτόματον καὶ ἀνάκριβον ἐν ταῖς πράξεσι, τὸ δὲ περιεσκεμμένον καὶ χρόνιον. Πρὸς δὲ τὰς τοιαύτας γνώμας ὥρμᾶτο μὲν καὶ αὐτόθεν, οὐδὲν ἐκεῖνον λελῃθέναι τῶν καθηκόντων ἰσχυριζόμενος, ἀλλὰ πᾶσι πεφυκέναι πράγμασιν· εἶχε δὲ καὶ συνερίθου σκιάσμα ἰσχνὸν παρεπόμενον τὸν κηδεστὴν Φιλοκάλιον, ὃν οὐχ ἑτέρως ἔχων ἐπὶ τοῦ ἄκρου στῆσαι τῆς συγκλήτου βατῆρος, ἡμᾶς μὲν ἀπ' οὐδεμιᾶς εὐσχήμονος προφάσεως τοῦ τοῖς σεκρέτοις [P. 364] λογοθετεῖν παρελέλυκεν, ἐκεῖνον δ' ἀντιπροβέβληκεν. Ἀμελέτητος δ' ὢν ὁ ἀνὴρ ὅδε τοῦ ἑαυτὸν εἰδέναι παντάπασιν, ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλοτιμίας τῶν ὑπὲρ τὸ καθῆκον σφαλερῶς ἐφιέμενος, τὸ μὴ σύνθρονος εἶναι τῶν ἐν τιμαῖς ἑνίοις ὑπενόθευε ποδάγραν σχηματιζόμενος, ὡς εἴπερ συνδιέῤῥει τοῖς πτέρναις τὸν ἐγκέφαλον, κἀντεῦθεν ἀλλοφρονέων ὀλιγώρως εἶχε τοῦ πρέποντος. Ἀλλὰ καὶ τοὺς βασιλείους θησαυροὺς οὐκ ἐπιχειλεῖς οὐδ' ἡμιδεεῖς, ἀλλ' ἐν στενῷ πάντη ἀπολιμμένους ὁ ἄρξας οὗτος Δούκας εὑρὼν θερίζων ἦν ἔνθα οὐκ ἔσπειρε καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισεν, ἑτάσεσι βαρείαις ὑπάγων τοὺς τὰς μεγίστας ὑπ' Ἀγγέλων ἀνεζωσμένους πρώην ἀρχὰς καὶ μεσαρσιωθέντας εἰς ὕψος σεβαστοκράτορσι καθῆκον καὶ Καίσαρσι, καὶ πρὸς τὰς κοινὰς ἀπεκτᾶτο χρείας ὁπόσα ἐνθένδε συνέλεγε χρήματα. Ἀπειροκάλως δ' ἔχων τῆς τῶν Λατίνων ἀντιμαχήσεως, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος πάντων ἐπρώτευε· τά τε γὰρ παράλια τείχη τῆς πόλεως διὰ δοκῶν ἀνύψωσε, καὶ τὰς χερσαίας πύλας τειχισματίοις διεί-

Hier. Wolfii notæ.

(52) Aliud est φρονηματίας, aliud φρόνιμος, sed barbaries vocabulorum vim depravasse videtur.

(53) Καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν εὐεργέτην ἐς τοὺς Μετέωνος αἰῶνας ἀναδυόμενος. *Denique beneficiorum memorem subinde in Meteonis sæcula procrastinans.* Μετέωνος αἰῶνες, si scriptura non fallit, videtur proverbium aliquod recentius esse, ut alioqui Tithoni senectus celebratur.

ληφε, καὶ τὴν στρατιὰν ἀνεζωπύρει τῷ καθ' αὑτὸν ὑποδείγματι. Ἐν πολλοῖς δὲ καὶ αὐτὸς ξίφος ἀγκυλιζόμενος καὶ χαλκήρει κορύνῃ τὴν χεῖρα καθοπλιζόμενος τοῦτο μὲν τὰς τῶν ἐναντίων ἀνέκοπτεν ἐκδρομάς, τοῦτο δὲ τοῖς σποραδικῶς ἐξιοῦσιν εἰς πορισμὸν σιτίων ἐφιστάμενος ἦν αὐτεπάγγελτος καὶ αὐτενέργητος. Ἀμέλει διὰ ταῦτα τοῖς πολίταις ἠσπάζετο, εἰ καὶ ὄποπτος ἦν τὰ πολλὰ καὶ ἀσύμβατος τοῖς ἐξ αἵματος· ἅτε γὰρ ἐντραφέντες οὗτοι βλακείᾳ καὶ μαλακίᾳ συναυξηθέντες, ἀναγωγικὴν αὐστηρίαν καὶ δίαιταν σώφρονα περιιστάμενοι, ὡς τὰ κεκρατημένα σώματα νοσοκόμησιν, ἐτραχήλιζον καὶ ἐσκληρύνοντο. Τὴν τοῦ Δούκα τοίνυν ἐμβρίμησιν καὶ ἐπίπληξιν (ἦν γὰρ καὶ φύσει κοῖλος καὶ βαρὺς τὴν φωνὴν καὶ τὸν φάρυγγα βραγχιῶν) ὅσα καὶ γεῦσιν πολύποδος ὠμοῦ ἢ ἑλλεβόρου τράπεζαν εἴτε μὴν ταυρείου αἵματος κέρασμα ἐκτρεπόμενοι, τὴν τούτου καταστροφὴν ἐπιστροφὴν ᾠοντο βεϊκήν. Ἔνθεν τοι καὶ Βαλδουίνου τοῦ τῆς Φλαντρίας κόμητος τὰ περὶ τὸν Φιλέαν κειροντος μέρη, κἀκεῖθεν φόρους συλλέγοντος, ἔξεισι κατ' αὐτοῦ βασιλεύς. Ὡς δ' ὁ μὲν ἀπιὼν, οἱ δ' ἐκ τοῦ πολεμίου στίφους ἀναζευγνύντες ἀλλήλοις συνέμιξαν, Ῥωμαῖοι μὲν δέει ξυνέχονται καὶ συντόνου φυγῆς ἔχονται, περιλειφθεὶς δὲ μόνος ὁ βασιλεὺς αὐτός τε μικροῦ παραπώλετο, καὶ ἡ τῆς Θεομήτορος εἰκών, ἣν οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων ποιοῦνται συστράτηγον, τοῖς ἐναντίοις ἑάλωκεν. Ἦν δ' οὐ μόνον ταῦτα δεινὰ, ἀλλά γε καὶ τὰ ἐλπιζόμενα πολὺ χείρω καὶ χαλεπώτατα· ἐν γὰρ τοῖς μείζοσι τῶν πλοίων φρικώδεις πάλιν κλίμακες ἐτεκταίνοντο καὶ μηχαναὶ παντοῖαι κατεσκευάζοντο, σημαῖαί τε ἐπὶ τούτων ἠνέμωντο, καὶ τοῖς εἰς αὐτὰς ἀνιοῦσιν ἐπὶ τῷ μάχεσθαι δωρεαὶ παρὰ Λατίνων προὐτείνοντο μέγισται.

[p. 365] β'. Καὶ ταῦτα μὲν τῶν δεινῶν ἐκινεῖτο, τὰ δὲ ἐγίνετο, τὰ δ' ἤμελλεν· ἠλόγηντο δὲ καὶ οἱ περὶ φιλίας λόγοι καὶ παντάπασι κατημέλητο. Μᾶλλον δὲ καὶ τούτους πονηροί τινες Τελχῖνες πολλάκις συνέχεον. Ὁ γὰρ δοὺξ Βενετίας Ἐρίκος Δάνδουλος ὁμιλῆσαι περὶ σπονδῶν ἑλόμενος βασιλεῖ, νῆα εἰσιὼν τριήρη, περὶ ταῖς ἀκταῖς προσέχει τοῦ Κοσμιδίου. Ὡς δ' ἔφιππος ἐκεῖσε καὶ βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐκοινοῦντο μὲν ἀλλήλοις τὰ πρὸς εἰρήνην ῥήματα, μηδενὶ τῶν ἄλλων τὴν σπουδὴν χαριζόμενοι. Καὶ ἦσαν τὰ παρὰ τοῦ δουκὸς Βενετίας καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν αἰτούμενα χρυσίου πεντήκοντα κεντηνάρια ἐκ τοῦ αὐτίκα μάλα καταβαλλόμενα, καὶ συμφωνίαι τινὲς ἐπ' αὐτοῖς ἀποκαίουσαι μὲν καὶ δυσπαράδεκτοι τοῖς γευομένοις ἐλευθερίας καὶ εἰωθόσιν ἐπιτάσσειν, οὐκ ἐπιτάσσεσθαι, καὶ Λακωνικαὶ βαρεῖαι κρινόμεναι μάστιγες· οἷς δ' αἰχμαλώσιας πρόκειται κίνδυνος καὶ πάνδημος ἀνέρρωγεν ὄλεθρος τὸ μέν τι πρώην, τὸ δὲ καὶ ὑπογυίως ἀνατετομούμενος, ἀνεκταὶ πάντως μηδὲ παντάπασιν ἀχθεινόταται. Ἐν ᾧ δὲ τὰ πρὸς εἰρήνην εἰς διάλεξιν προὔκειντο, ἱππικαὶ Λατινικαὶ δυνάμεις ἐξ ὑπερδεξίων αἴφνης φανεῖσαι ἡνίαις ὅλαις τῷ βασιλεῖ ἐπιπίπτουσι, ὡς μόλις ἐκεῖνον παρερύσαντα τὸν ἵππον διεκφυγεῖν τὸν κίνδυνον, τῶν δὲ συνόντων χειρωθῆναί τινας· τὸ γὰρ ἄκρον τῆς ἐκείνων πρὸς ἡμᾶς ἀπεχθείας καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐπ' ἐκείνους ἡμῶν διχονοίας οὐδεμίαν ἑκατέροις παρεισῆγε ῥοπὴν φιλάνθρωπον. Τὰ δ' ἐπὶ τούτοις ἀποσαλεύονται τῶν ἡόνων τα μέγιστα τῶν ἀντιπάλων σκαφῶν, ἐφ' ὧν

A excursiones reprimit, partim eos qui frumentatum sparsim exibant persequitur. Quæ cum ultro nemine flagitante faceret, ut charus erat civibus, ita cognatis suis fere suspectus et invisus. Qui ut in otio nutriti et in deliciis adulti, severam et modestam vitæ rationem ut morbida corpora temperantiam aversantes ab eo abhorrebant, et ejus castigationem et increpationem (erat enim natura voce gravi, aspera et rauca) gravissime et iniquissimis animis patiebantur, et ejus exitium ut divinum beneficium exoptabant. Cum autem imperator contra Balduinum Flandriæ comitem, qui Philæ loca finitima populabatur et tributa exigebat, exiret, atque in eo itinere uterque alteri occurrisset, Romanis perterritis et trepide fugientibus
B **751** solus derelictus pene periisset; et Genitricis Dei imago quam Romanorum imperatores belli sociam asciscunt, ab hostibus capta est. Neque hæc tantum gravia erant, sed et longe graviora timebantur. Nam in majoribus navibus horrendæ rursus scalæ fabricabantur et omnis generis machinæ parabantur, vexillis supernæ volitantibus; et iis, qui pugnandi causa ea conscenderent, a Latinis maxima præmia proponebantur.

2. Ita periculis partim instantibus, partim urgentibus, nulla spes pacificationis supererat, pactionibus per invidos et sceleratos quosdam homines sæpe confusis. Nam dux Venetiarum Ericus Dandulus cum imperatore de pace acturus triremi
C juxta Cosmidium appellit: eodem et imperator equo advehitur. Rebus aliis omnibus relictis de pace verba conferunt. Ac a duce Venetiarum cæterisque principibus auri centenarii quinquaginta statim numerandi postulantur, adjectis conditionibus aliquot durissimis et minime accipiendis iis qui libertatis dulcedinem sunt experti et imperare, non parere didicerunt, et Laconici flagelli acerbitatem superantibus. Quibus vero captivitatis periculum imminebat ac publicum exitium et inchoatum et exasperatum. **752** plane tolerabiles erant nec omnium difficillimæ. Dum vero de pace disputatur, Latinorum equestres copiæ ex superiore loco subito erumpentes laxis habenis imperatorem petunt, ut vix equo converso periculum effugeret et comitum ejus aliquot caperentur.
D Nam summum eorum erga nos odium et immensum nostrum cum illis dissidium obstabat quo minus utrinque de æquis conditionibus agi posset. Exinde maximæ hostiles naves, in quibus paratæ erant scalæ cæteraque instrumenta ad oppugnationem necessaria, a litoribus reductæ recta ad mœnia accedunt, et justis invicem distinctæ intervallis id spatium occupant, quod ad Evergetæ monasterio ad amussim ad Blanchernium palatium

extenditur, incendio desolatum aspectuque fœdum. Quo viso Ducas, ut paria cum hostibus faceret, ipse quoque imperatoria tentoria in tumulo ad Pantepoptæ monasterium figi jussit; unde et hostium naves, et quidquid agerent, conspici poterat. Ut autem nona dies Aprilis illuxit, indictione septima anni 6712, naves ad mœnia contendunt; et quidam audaces milites, scalis conscensis, tela **753** omnis generis in eos jaculantur qui mœnia defendebant. Ac eo toto die acriter pugnatum est, victoria tamen ad Romanos inclinante; nam scaligeræ et equestres naves re infecta sunt ab urbe repulsæ, et tormentis magna hostium multitudo occubuit. Postridie et sequenti die Dominico quieverunt hostes. Inde Aprilis duodecima, secunda die sextæ hebdomadis jejuniorum, rursus urbem petunt. Ac res nostra usque ad meridiem superior fuit, et pugna atrocior quam nudiustertius commissa. Sed cum omnium urbium dominæ civitati servitutis jugum subeundum esset, et maxillas nostras freno et camo constringendas ceneuisset Deus, quod omnes declinaveramus, sacerdos simul et populus, ut equus effrenis et contumax, duo viri salute sua fortunæ permissa, ex scalis quæ proxime Petrium adversus imperatorem in opere erant, præ cæteris sociis in turrim desiliunt et Romanum præsidium deturbant. Deinde agitata manu, quod alacritatis et fiducim signum **754** esset, populares suos confirmant. Eodem quoque tempore, quidam eques nomine Petrus, per portam ibidem ingreditur, qui totas phalanges fugare posse censeretur, giganteæ propemodum staturæ, cassidem turritæ urbis instar capite gestans; cujus unius equitis torvo vultu et spectabili proceritate, stipatores imperatorii, homines nobiles, et reliquus exercitus non toletaro, consuetam fugam egregium salutis præsidium judicarunt, quasi in unum degenerem animum conflati essent omnes; ac desertis munitionibus (nam in editis tumulis stabant) milleni ab uno fugabantur, et per auream terrestrem urbis portam egressi, ac nuper structo propugnaculo diruto, quo quemque metus tulit (utinam vero in barathrum et interneciouem incidissent!) diffugiunt. Tum hostes, resistente nemine, passim discurrunt, et gladios in omnem ætatem et sexum stringunt, non conservata acie, non integra cohorte, sed sparsim diffusi ut jam omnibus formidabiles. Vesperi iis quæ ad Orientem tendunt incensis (quod incendium ab Evergetæ monasterio ea quæ ad mare inclinant usque **755** ad Drungarii ædes absumpsit) reversi ad Pantepoptæ monasterium castra locant, imperatoris tentorio spoliato et Blachernio palatio citra negotium primo im-

A αἱ κλίμακες εὐτρεπεῖς καὶ ὅσα τῶν ὀργάνων πρὸς τειχομαχίαν ἑτοίμασται καὶ ὡς ἐπὶ ζυγοῦ κατατείναντα ἐπὶ τὴν πρὸς τὰ τείχη μεταβαίνουσι πλάστιγγα, καὶ διειλήφασι τὸν χῶρον, ἐς τὸ ἀποχρῶν ἀλλήλων διεστάμενα, ὃς ἐκ τῆς τοῦ Εὐεργέτου μονῆς ἐς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα γραμμικῶς ἐκμηκίζεται, ἐμπεπύρισμένος ὢν καὶ ἀνεσκαμμένος τὰ ἔνδον οἰκόπεδα καὶ παντὸς ἐψιλωμένος ἡδέος θεάματος. Ὑπὲρ ἰδῶν ὁ Δούκας, ὁρῶν καὶ αὐτὸς τοῖς πολεμίοις ἀντίθετα, τὴν βασίλειον αὐλαίαν προσετετάχει διαταθῆναι κατὰ τὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντεπόπτου κυλωνόν, ὅθεν ἦσαν ὁραταὶ μὲν αἱ νῆες αἱ πολεμιστήριοι, καταφανῆ δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐν ταύταις ὁρώμενα. Ὡς δ' ἐπέρωσκεν ἡ ἐνάτη τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ δωδεκάτου ἔτους, τὰ μὲν πλοῖα καὶ B οἱ ὁρόμωνες τοῖς τείχεσι προσπελάζουσι, θαρσαλέοι δέ τινες πολεμήτορες ἐπανίασι τὰς κλίμακας, τὰ ὃξ βέλη παντοῖα κατὰ τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἠρίεντο. Ὅλην μὲν οὖν ἐκείνην τὴν ἡμέραν μάχη ἐνειστήκει στονόεσσα, ἦν δέ πως τὰ Ῥωμαίων ἐπικρατέστερα· αἵ τε γὰρ κλιμακοφόροι νῆες σὺν τοῖς ἱππαγωγοῖς ὁρόμωσιν ἄπρακτοι τῶν τειχῶν ἀπεκρούσθησαν, καὶ τὰ τῶν λίθων ἐκ τῆς πόλεως ἀφετήρια πλείστους ὅσους τῶν πολεμίων διέφθειραν. Ἀνοχευσάμενοι δὲ οἱ πολέμιοι τὴν μετ' ἐκείνην ἡμέραν καὶ τὴν ἑρεξῆς κυριώνυμον, τῇ ὑστεραίᾳ πάλιν τῇ πόλει προσπλέουσι καὶ ταῖς ἠόσι προσίσχουσιν, [P. 366] ἥτις ἦν δωδεκάτη μὲν τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς, δευτέρα δὲ τῆς ἕκτης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν. Μέσῃ μὲν οὖν ἡμέρᾳ καὶ κατίσχυον τὰ ἡμέτερα, καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ κακοῦ ἰσχυροτέρα τις ἦν καὶ δριμυτέρα τῆς πρότριτα· ἐπειδὴ δὲ ἔδει δούλειον ζυγὸν ὑποδῦναι τὴν τῶν πόλεων ἁπασῶν ἄρχουσαν, ἐν κημῷ τε καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας ἡμῶν ἄγξαι Θεὸς ἐδικαίωσεν, ὅτι καὶ πάντες ἐξέστημεν, ἱερεὺς ὁμοῦ καὶ λαὸς, ὡς ἵππος θρασαύχην τε καὶ δυσχάλινος, ἐκ τῶν κλιμάκων μιᾶς, ἥτις ἄγχιστα ἦν τῶν Πετρίων καὶ βασιλέως ἔναντι διεπονεῖτο, ἄνδρες δύο παραδύντες ἑαυτοὺς τῇ τύχῃ πρῶτοι τοῦ ἑταιρικοῦ ἐς τὸν κατ' ὄψιν πύργον καταπηδῶσι, καὶ διασοβοῦσι τὸ ἐκεῖσε Ῥωμαίοις φυλακικὸν συμμαχικόν, ἐκ δὲ τούτου διασείσαντες τὴν χεῖρα ἄνωθεν υἱὸν σύμβουλον χαρᾶς καὶ θάρσους τοὺς φυλέτας ἐπέρρωσαν. Ἐξ ἴσου δὲ τοῖς εἰς τὸν πύργον ἁλαμένοις καί τις ἐκ τῆς ἱππάδος Πέτρος τοὔνομα διὰ τῆς πύλης εἴσεισι τῆς ἐκεῖσε, C ὅλας φάλαγγας κλονῆσαι κρινόμενος ἱκανώτατος, καὶ τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος ὡς γίγας μικροῦ προφαινόμενος ἐννεόργυιος (54), καὶ αὐτὸν δὲ τὴν κάσιν (55) τῆς κεφαλῆς διεσκευασμένον ἔχων κατὰ πόλιν πυργόεσσαν. Οὐδὲ κόρυθος τοίνυν μέτωπον ἑνὸς ἀνδρὸς ἱππαστοῦ, καταπληκτικοῦ τὸ εἶδος, ἀξιοθεάτου τὸ μέγεθος οἱ περὶ τὸν βασιλέα τῷ γένει D

Hier. Wolfii notæ.

(54) Γίγας ἐνέοργυιος Jugeribusque novem summis distabat ab imo.

(55) Καὶ αὐτὸ δὲ τὴν κάσιν Talem galeam Basileæ vidi, qualibus olim in concursionibus equestribus Germanica nobilitas usa est, tanti ponderis armis circumsepta, ut nunc a multis vix sustineri posse videantur.

ἐπίσημοι καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα κατιδεῖν ἐνεγκόντες ἀγαθὸν τοῦ σώζεσθαι φάρμακον τὴν ἐθάδα φυγὴν ὑπειλήφασιν, ὥσπερ εἰς μίαν ἐνεθισθέντες καὶ συντακέντες ἀγεννῆ ψυχήν, ὅθεν εἰς δειλίαν τῶν ὀχυρωμάτων αὐτοῖς τεθειμένων (ἐπὶ γὰρ γηλόφων ὀρθίων ἵσταντο) κατὰ χιλίους ὑφ' ἑνὸς ἐδιώκοντο, καὶ ταῖς χρυσέαις χερσαίαις πύλαις (56) ἐπιστάντες τῆς πόλεως τὸ νεόδμητον ἐκεῖσε κατασπῶσι τῶν πολλῶν ἐπιτείχισμα, καὶ τρέχουσί τε καὶ διασκίδνανται, ὡς ὄφελόν γε τὴν ἐς βάραθρον καὶ πανώλειαν βαδιούμενοι. Οἱ δὲ πολέμιοι μηδενὸς εἰς χεῖρας ἰόντος διαθέουσι πολλαχῇ, καὶ τὰ ξίφη σπῶσι καθ' ἡλικίας πάσης καὶ γένους παντὸς, οὐχ εἷς ἑνὶ συνημμένοι καὶ κατὰ σύνταξιν πλείους ἀλλήλους χού· μενοι, ἀλλὰ διακεχυμένοι σποράδες ὡς ἥδη παρὰ πᾶσιν ἐπιφοβώτατοι. Ἑσπέρας δὲ παρδόντες πυρὶ τὰ πρὸς ἕω καὶ ἔτι πρόσω μικρὸν τῆς τοῦ Εὐεργέτου μονῆς, ὃ καὶ κατενεμήσατο τὰ πρὸς θάλασσαν ἐκεῖθεν ἐπικλινῆ καὶ μέχρι τῶν Δρουγγαρίου καταλήγοντα μέρη τῆς πόλεως, ἐπαναλύουσιν αὖθις, καὶ περὶ τὴν μονὴν τοῦ Παντεπόπτου στρατήγιον βάλλουσι, τὴν βασίλειον ἐσκυλευκότες σκηνὴν καὶ αὐτῶν τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀρχείων ἀπραγμόνως τε καὶ ἐξ ἐφόδου κεκρατηκότες. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῇδε κἀκεῖσε τῶν τῆς πόλεως περιῶν στενωπῶν ἐπεχείρει μὲν συνιστᾷν καὶ διακροτεῖν πρὸς σύνταξιν τὸν εἰκῇ περιφοιτῶντα λαόν· οἱ δ' οὔτ' ἐπείθοντό οἱ ἐπιῤῥώννυόντι οὔθ' ὑπήκουον ἐπιπλήττοντι, ἀλλ' ἀπογνώσεως πᾶσιν αἰγὶς ἐπεσέσειστο. Καὶ ἵνα τῷ λόγῳ προβιβάσω τὸ λοιπὸν, κέκλικεν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ προὔκοπτε καὶ τῶν μὲν [P. 367] ἀστυπόλων ἕκαστος ἐνεπόνει τῇ μεταθέσει καὶ καταχώσει τῶν οὐσιῶν, ἦσαν δ' οἷς ἡρέτιστο καὶ ἡ ἐκ τῆς πόλεως ἄπαρσις, καὶ ὡς ἑκάστοις προὐχώρει σώζεσθαι ἠπείγοντο.

A potu capto. At imperator in alios atque alios urbis angiportus discurrens studebat ille quidem temere oberrantem populum colligere et centuriare; sed ii neque monitis ejus movebantur, nec increpationes curabant turbine desperationis omnes oppressi. Et ut ea quæ restant adjungam, dies inclinavit, nox processit, et urbis habitatores omnes transferendis et defodiendis suis opibus occupabantur. Erant etiam qui ex urbe vellent discedere, qua quisque posset ratione salutem quæsituri.

γ'. Ἰδὼν τοίνυν ὁ Δούκας ὡς οὐδὲν ὠφελεῖ, καὶ δεδιὼς ἅμα μὴ συλληφθείη καὶ ὡς ὄψον ἢ ἐπιτράγημα ταῖς γνάθοις τῶν Λατίνων προκείσεται, εἴσεισιν ἀρχεῖον τὸ μέγιστον. Καὶ δὴ τὴν βασίλισσαν Εὐφροσύνην τὴν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου γυναῖκα καὶ τὴν ταύτης θυγατέρα Εὐδοκίαν λεμβαδίῳ ἐνθέμενος, ἧς τῷ ἔρωτι προκατείληπτο πολυομίλητος ἐκ πρώτης τριχὸς καὶ ῥυηφενὴς εἰς κοίτας δεικνύμενος καὶ δύο κουριδίους ἀλόχους παρὰ δίκην ἀποπεμψάμενος, τῆς πόλεως ἔξεισι, βασιλεύσας μῆνας δύο καὶ ἡμέρας ἓξ πρὸς ταῖς δέκα. Τοῦ δὲ βασιλέως οὕτω μεταναστεύσαντος, νεανιῶν ξυνωρὶς νηφαλίων τε καὶ ἀρίστων τῇ κατὰ πόλεμον δεξιότητι (ὁ Δούκας οὗτοι καὶ ὁ Λάσκαρις, ἀμφοῖν δ' ἡ κλῆσις ὁμώνυμος τῷ ἀρχηγῷ τῆς πίστεως βασιλεῖ) ὡς περὶ νηὸς χειμαζομένης διαφέρονται τῆς ἀρχῆς, τύχης βράβευμα καὶ φορᾶς ἀλογίστου πέττευμα τὸ μέγιστον ὁμοῦ καὶ περίπυστον χρῆμα τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ὁρῶντες προκείμενον. Εἱστήκεισαν οὖν ἀμφήριστοι τὸν μέγαν εἰσιόντες νεὼν, ἀμιλλώμενοί τε ἀλλήλοις καὶ παραβαλλόμενοι, καὶ μηδὲν πλέον ἢ ἔλαττον ἔχοντες, ἀλλὰ τῆς ἴσης ῥοπῆς ἀξιούμενοι, ὅτι μηδ' ἦν ὁ ἐλέγχων ἢ καὶ ἐπικρίνων ἑκάτερον. Ἐκ δὲ κλήρου τὸ πρωτεῖον εἰλῆφως ὁ Λάσκαρις τὰ μὲν τῆς βασιλείας οὐ προσίετο σύμβολα, συνεξιὼν δὲ τῷ πατριάρχῃ κατὰ τὸ Μίλιον οὐκ ἀνίει παραινῶν τοῖς συνιοῦσι καὶ σφᾶς ὑποθωπεύων εἰς ἀντιμάχησιν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς σείοντας ἐξ ὤμων τὰ ἀρεϊκὰ σιδήρια ἐς τὸν προκείμενον ἀγῶνα πέμπων ἐπώτρυνε, μὴ χρῆναι λέγων Ῥωμαίων ἔλαττον ἐκείνους τὸ διολωλέναι δεδιέναι, εἰ πρὸς γένος ἕτεροντὰ Ῥωμαίων ἀναχωμβαλισθήσεται πράγματα· οὐδὲ γὰρ μισθοφορήσουσιν εἰσέτι ἀδρῶς, οὐδὲ γέρα

B 3. Ducas igitur cum se nihil proficere videret, simulque timeret ne captus paratum opsonium maxillis Latinorum esset, maximum palatium ingreditur, et Euphrosyna imperatoris Alexii conjuge et ejus filia Eudocia, cujus amore tenebatur (erat enim homo a pubertate libidinosus et salax, et duas juvenculas uxores per injuriam repudiarat), lembo impositis, urbe egreditur, cum duos menses et 756 dies sexdecim imperasset. Post ejus discessum duo juvenes modestissimi et bellicosissimi, Ducas et Lascaris, uterque Theodorus, de imperio tanquam de nave tempestatibus conflictante certant, cum maximam et celebratam illam rem Romanum imperium fortunæ ludibrio et incerti casus temeritati propositum viderent. Maximum igitur templum ingressi inter sese contendebant, nec erat qui in comparatione alteri præponderaret, ambobus velut in æquilibrio constitutis. Neque enim erat qui censuram aut judicium faceret. Lascaris tamen a clero prælatus, insignibus imperii repudiatis, cum patriarcha in Milium egressus confluentem populum blandiendo et rogando ad resistendum cohortari non desistebat, et satellites ad pugnam concitabat. Neque enim exitium minus eis timendum esse quam Romanis, si imperium ad aliam nationem devolveretur; neque ampla stipendia neque imperatoris stipandi honorem retenturos, sed mercenariorum militum loco futuros. Quibus verbis cum nec e populo quisquam moveretur, nec bipenniferi nisi stipendio promisso auxilium promitterent, urgens illud periculum callide nundinaturi, etiam cata-

Hier. Wolfii notæ.

(56) Ταῖς χρυσέαις χερσαίαις πύλαις. Leguntur quidem apud Zonaram χρυσαῖ πύλαι, sed hic haud scio an τὸ χρυσέαι abundet. Et paulo post pro τῶν πολλῶν legendum videtur πυλῶν, non vulgi, sed portæ propugnaculum.

phractæ **757** Latinorum cohortes apparerent, inde discedit et fuga salutem quærit.

4. Hostes vero cum præter exspectationem arma contra ferre neminem, neminem resistere cernerent, omnia plana et expedita, angiportus pervios, trivia aperta, a bello securitatem, ab hostibus utilitatem esse, fortuna quadam propitia et adjutrice, omnibus cum crucibus et sacris Christi imaginibus, ut in pompis et festivitatibus moris est, obviam prodeuntibus, nihil eo conspectu habitum animorum immutarunt, neque arriserunt paululum, nec insperato illo spectaculo tristis et furiosus eorum impetus mitigatus est, quominus non tantum privatorum pecuniam, a jumentis auspicati, sed et Deo sacra impudenter diriperent, strictis ensibus, equos ad tubæ sonitum excitari solitos in armis tenentes. Quid vero primo, quid secundo, quid tertio loco referam ex iis quæ nefarii isti viri perpetrarunt? Heu ignominiosam adorandarum imaginum conculcationem! heu reliquiarum sanctorum martyrum in fœda loca abjectionem! Quod vero vel auditu horrendum est, id tum erat cernere, ut divinus sanguis et corpus Christi humi effunderetur et abjiceretur. Qui **758** autem pretiosas eorum capsulas rapiebant, ornamenta quæ in iis continebantur in sinum congerebant, ipsas contractas pro palinis et poculis usurpabant, Antichristi præcursores, et nefariarum ejus actionum quæ in exspectatione sunt auspices et prænuntii. Plane profecto a gente illa tum, ut et olim, Christus exsecrabatur et illudebatur, et vestes ejus sorte distribuebantur: illud tantum aberat, ne latus hasta trajectus rivos divini cruoris humi effunderet. Violatio porro maximi templi nec auribus æquis potest accipi. Nam sacra mensa ex omnis generis pretiosis materiis conflata in excellentis pulchritudinis varietatem omnibus gentibus admirabilem in frusta est dissecta et inter milites distributa, ut et omnes sacræ opes tam immensæ et infiniti splendoris. Cum autem sacrosancta vasa et supellectilia insuperabilis artis et gratiæ raræque materiæ, et probum argentum, quod tribunalis clathros et ambonem artis admirabilis et **759** portas, et multa alia ornamenta ambiebat, auro circumfusum, pro manubiis efferenda essent, muli et jumenta sellis instrata usque ad templi adyta introducebantur, quorum nonnulla cum ob splendidum et lubricum solum pedibus insistere nequirent, prolapsa confodiebantur, ut effuso cruore et stercore sacrum pavimentum inquinaretur. Imo et mulercula quædam, cooperta peccatis, ministra Furiarum, ancilla dæmonum, incantationum et vellier. Wolfii notæ.

περιώνυμα τῆς βασιλέων φυλακῆς ἀπολήψονται, ἀλλ' ἐν αἴσῃ Καρὸς τετάξονται. Καὶ ὁ μὲν πρὸς τούτοις ἦν· ὡς δ' οὔτε τοῦ λεώ τις τῶν φωνῶν ἐπεστρέφετο, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ πελεκυφόρον ἐπὶ μισθῷ τὴν σύναρσιν ἐπηγγέλλετο, ἐμπορίας καιρὸν ὑποβόλως καὶ ἐπικλόπως τὴν ἀκμὴν τοῦ κινδύνου τιθέμενον, ἤδη δὲ καὶ κατάφρακτοι Λατινικαὶ προὐφαίνοντο φάλαγγες, ἐκεῖθεν μεθίστανται καὶ τὸ σωθῆναι φυγῇ διατίθησιν.

δ'. Οἱ δὲ πολέμιοι μηδένα παρὰ δόξαν ὁρῶντες ἐθυραχοῦντα ἢ ἀντεγχειροῦντά σφισι καὶ ὁπλιζόμενον, ἀλλ' εὔοδα τὰ ἐν ποσίν, εὔκολα τὰ ἐν χερσὶ, τὰ ἐν στενωποῖς εὐδιάβατα, τὰ ἐν τριόδοις ἀπρόσκοπα, ἀπὸ πολέμων ἀσφάλειαν, ἀπὸ πολεμίων ὠφέλειαν, τύχης τινὲς προαγούσης εὐμενοῦς καὶ συλλαμβανούσης πάντας σφίσι προσυπαντᾷν μετὰ σταυρικῶν σημείων καὶ σεπτῶν ἐκτύπων Χριστοῦ, ὡς ἐν πανηγύρεσιν εἴθιστται καὶ πομπαῖς, οὐ πρὸς τὴν ὄψιν τῶν ὁρωμένων τὴν τῆς ψυχῆς μετομορφοῦσι κατάστασιν, οὐδὲ μέχρι χειλέων ἐπεμειδίασαν, οὐδὲ ἡ ἄελπτος ἐκείνη θέα τὸ στυγνὸν καὶ [P. 368] μανιῶδες ὁρμημα καὶ βλέμμα εἰς εἰκόνα μετέχρωσεν ἱλαρότητος, ἀλλ' ἐπρονόμευον ἀδεῶς, ἐκ τῶν ὀχημάτων πρώτιος ἁρξάμενοι, οὐ τὰ τῶν πολλῶν μόνον χρήματα, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ τῷ Θεῷ ἀνακείμενα, ξιφηφόροι πάντες, οἱ δὲ καὶ σκεπαστηρίοις ὅπλοις τοὺς πρὸς σάλπιγγα ἐγειρομένους ἵππους ἑαυτῶν περιφράττοντες. Τί δ' ἄν πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξαιμι τῶν τηνικαῦτα τολμωμένων παρὰ τῶν παλαμναίων ἐκείνων ἀνδρῶν; Ὦ μοι τῆς ἀτίμου τῶν προσκυνητῶν εἰκόνων κατεδαφίσεως! ὧν τῆς τῶν λειψάνων τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων κατ' ἐναγῶν ἀκοντίσεως τόπων! τὸ δὲ φρικῶδες καὶ ἀκουόμενον, ἦν ὁρᾷν τὸ θεῖον αἷμα καὶ σῶμα Χριστοῦ κατὰ γῆς χεόμενον καὶ ῥιπτούμενον. Οἱ δὲ τὰ τιμαλφῆ δοχεῖα τούτων διαρπάζοντες τὰ μὲν διέθρανον καὶ τοὺς ἐγκειμένους κόσμους ἐνεκολπίζοντο, τὰ δὲ εἰς σίτων κανᾶ καὶ οἴνων κεράσματα ταῖς ἑαυτῶν τραπέζαις παρέφερον οἱ τοῦ Ἀντιχρίστου πρόδρομοι καὶ τῶν προσδοκωμένων πανασεβῶν πράξεων ἐκείνου πρωτουργοὶ καὶ προάγγελοι. Ἀτεχνῶς τοίνυν ὑπὸ τοῦδε τοῦ γένους ὡς πάλαι ποτὲ καὶ τότε ἀπημφιάζετο Χριστὸς καὶ διῃρίζετο, καὶ μερισμοὶ καὶ κλῆροι τῶν αὐτοῦ ἱματίων ἐγίνοντο, καὶ μόνον οὐ λογχευόμενος τὴν πλευρὰν Θεοῤῥύτου ῥύακας αἵματος εἰς γῆν καὶ πάλιν ἀπέσταξε. Τὰ δ' ἐπὶ νεὼ τοῦ μεγίστου ἠσεβημένα οὐδὲ ἀκοαῖς εἰσιν εὐπαράδεκτα. Ἡ μὲν θυωρὸς τράπεζα, τὸ ἐκ πασῶν τιμίων ὑλῶν σύνθεμα συντεταγμένων πυρὶ καὶ περιχωρήσασιν ἀλλήλαις εἰς ἑνὸς ποικιλοχρόου κάλλους ὑπερβολὴν, ἐξαισίου τῷ ὄντι καὶ ἀξιαγάστου παρ' ἔθνεσιν ἅπασι, κατετεμαχίσθη καὶ διεμερίσθη τοῖς σκυλευταῖς, ὥσπερ καὶ πλοῦτος ἅπας ὁ ἱερὸς ὁ τοσοῦτος τό τε πλῆθος καὶ τὴν ἀγλαΐαν ἀπέραντος. Δεῆσαν δ' ἐκκομισθῆναι καθά τινα σκῦλα τὰ παναγῆ σκεύη καὶ ἔμπλα τὰ τὴν χάριν καὶ τὴν τέχνην ἄμαχα καὶ τὴν ὕλην σπάνια, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ δόκιμον ἀργύριον ὁ τὸν τοῦ βήματος θριγκὸν καὶ τὸν οἶον ἐκπλῆξαι ἄμβωνα (57) καὶ τὰς πύλας περιήμπισχε καὶ εἰς παμπόλλους ἄλλους κό-

(57) Ἄμβων, παρὰ τὸ ἀναβαίνειν, dici videtur, locus utique templi editior, sive suggestum, sive gradus, sive chorus, ut vulgo appellantur, sive superius ambulacrum, *die vorkirchen*.

σμους περιστέτηκτο, χρυσῷ περιτρεχόμενος ἅπας, ἠμίονοί τε καὶ ὑποζύγια σεσαγμένα μέχρι τῶν ἀδύτων εἰσήγοντο τοῦ νεῴ, ὧν ἔνια διωλισθηκότα μηδ' ἐπὶ ποδῶν στῆναι δυνάμενα διὰ τὴν τῶν ἐπιπέδων λίθων στιλπνότητα μαχαίραις ἐξεκεντήθησαν, ὡς ἐκ τῆς τῶν χολάδων κύπρου καὶ τοῦ προχυθέντος αἵματος τὸ θεῖον μολυνθῆναι δάπεδον. Ἀλλὰ καὶ γυναικάριόν τε σεσιωπευμένον ἁμαρτίαις, Ἑρινύων ζάκορον, δαιμόνων πρόσπολον, ἀῤῥήτων τε γοητειῶν καὶ ἐπιῤῥήτων ἐπῳδῶν ἐργαστήριον, καταστρηνιᾶσαν Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ συνθρόνου ἵζῆσαν κεκλασμένον ἀφῆκε μέλος, καὶ πολλάκις περιδινηθὲν εἰς ὄρχησιν τῷ πόδε παρενεσάλευε. Καὶ οὐ ταῦτα μὲν ἠνομεῖτο οὕτως, ἄλλα δ' οὔ, ἢ ἐκεῖνα μὲν ἐπὶ πλέον, εἰς δ' ἔλαττον ἕτερα, ἀλλ' ὁμοθυμαδὸν πάντα παρὰ πάντων ἀνωσιουργεῖτο [P. 369] τὰ παναθέμιτα. Πάνυ δ' ἂν ἐφείσαντο γυναικῶν εὐλαβῶν καὶ κορίων ἐπιγάμων ἢ τῶν τῷ θεῷ ἀνακειμένων καὶ παρθενεύειν ἑλομένων οἱ κατὰ τῶν θείων οὕτω λυττήσαντες. Ἐπὶ πᾶσιν ἐργώδες ἦν καὶ δυσμήχανον τὸ μειλίξασθαι λιταῖς ἢ ἐλεεινολογίαις ὑπαγαρέσθαι ὁπωσοῦν καὶ εὔνουν θέσθαι τὸ βάρβαρον, οὕτω μὲν εὐπαρόξυντον ὄν, οὕτω δ' ἐρευξέχολον ἀκριβῶς πρὸς πᾶσαν ἀκοὴν ἀθέλητον. Πάντα δ' ἐκρίνετο θυμοῦ ὑπερκαύματα, καὶ ἄνοιαν ὠφλίσκανε καὶ γέλων. Καὶ ὡς τὴν γλῶτταν ἀταμίευτος ἐπεπλήττετο, ἐν πυλλοῖς δὲ καὶ τὸ παραξιφίδιον εἶχεν ἐπ' αὐτὸν σπώμενον ὁ καὶ μικρὸν ἀντειπὼν ἢ πρὸς τὰ θυμήρη σφίσιν ἀναδόμενος. Ὅθεν ἦν εἰς πόνον ἅπασα κεφαλή, ἐν στενωποις θρῆνοι καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοί, ἐν τριόδοις ὀδυρμοί, ἐν ναοῖς ὀλοφυρμοί, ἀνδρῶν αἰμωγαί, γυναικῶν ὀλολυγαί, ἐλκυσμοί, ἀνδραποδισμοί, διασπασμοί τε καὶ βιασμοὶ σωμάτων συναφῶν πρότερον. Οἱ τῷ γένει σεμνοὶ ἀτίμως περιῆσαν, οἱ τῷ γήρᾳ γεραροὶ γοεροί, οἱ πλούσιοι ἀνούσιοι. Οὕτως ἐν πλατείαις, οὕτως ἐν γωνίαις, οὕτως ἐν τεμένεσιν, οὕτως ἐν καταδύσεσιν· οὐδὲ γὰρ ἦν τις τύπος ἀνεξερεύνητος ἢ ἀσυλίαν τοῖς προσφυομένοις παρεχόμενος, ἀλλὰ πάντα πανταχοῦ πάντων κακῶν ἔμπλεα ἦν. Χριστὲ βασιλεῦ τῆς τότε θλίψεως καὶ τῆς συνοχῆς τῶν ἀνθρώπων! ὁ δ' ἦχος ὁ θαλάττιος, ὁ δὲ τοῦ ἡλίου σκοτασμὸς καὶ ἡ ζόφωσις, ἡ δὲ τῆς σελήνης εἰς αἷμα μεταστροφή, οἱ δὲ τῶν ἀστέρων ἔξοδοι, ὅπη καὶ ὅπως οὐ τὰ τελευταῖα τάδε κατὰ προεσήμηναν; Καίτοι τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τεθεάκαμεν ἑστὼς ἐν τύπῳ ἁγίῳ καὶ πορνικὰ στρογγυλίζον λογάρια, καὶ τἄλλα κἂν μὴ ἐπίπαν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅθεν μεταβάντα πρὸς τὸ ἀντίστροφον, ὅσα παρὰ Χριστωνύμοις σεμνὰ καὶ τὸν τῆς πίστεως λόγον ἐξευγενίζοντα.

Τοιαῦθ', ὡς ἐκ πολλῶν βραχέα δοῦναι τῇ ἱστορίᾳ, οἱ ἐξ Ἑσπέρας στρατοὶ κατὰ τῆς Χριστοῦ κληρονομίας παρηνομήκασιν, ἐπ' οὐδενὶ τῶν ὅλων τὸ φιλάνθρωπον ἐνδειξάμενοι, ἀλλὰ πάντας ἀποξενώσαντες χρημάτων καὶ κτημάτων, οἰκημάτων τε καὶ ἐσθημάτων, καὶ μηδενὸς τῶν πάντων μεταδόντες τοῖς ἔχουσι, ταῦτα ὁ χαλκοῦς αὐχήν, ἡ ἀλαζὼν φρήν, ἡ ὀρθὴ ὀφρῦς, ἡ ἀεὶ ξυριῶσα καὶ νεανισκευομένη παρειά, ἡ φιλαίματος δεξιά, ἡ ἀκρόχολος ῥίν, ὁ μετέωρος ὀφθαλμός, ἡ ἄπληστος γνάθος, ἡ ἄστοργος γνώμη, ἡ τορὴ καὶ τροχαλὴ λαλιὰ καὶ μόνον οὐκ ἐπορχουμένη τοῖς χείλεσι, μᾶλλον δὲ οἱ παρ' ἑαυτοῖς ἐπιστήμονες καὶ σοφοί, οἱ εὔορκοι καὶ φιλαλήθεις καὶ μισοπόνηροι καὶ τῶν Γραικῶν ἡμῶν εὐσεβέστεροί τε καὶ δικαιότεροι καὶ τῶν Χριστοῦ διαταγμάτων φύλακες ἀκριβέστεροι, τὸ δὲ πλέον, οἱ τὸν

A neficiorum officina, Christo insultans et in patriarchæ solio considens fractum canticum cecinit, et sæpe in orbem rotata saltavit. Neque vero hæc admittebantur, alia non admittebantur; aut hæc remissius, illa vehementius: sed uno consensu omnia summa scelera et piacula omnibus ex æquo studio erant. An vero illi matronis honestis et nubilibus puellis aut Deo consecratis virginibus pepercissent, qui tantam in ipsum Deum rabiem exercuerunt? Nihil autem erat difficilius et operosius quam precibus mollire et benevolos reddere Barbaros adeo iracundos, adeo bilem evomentes ad quodvis ingratum verbum, ut nihil non furorem eorum inflammaret. **760** Quod qui conabatur, ut amens et homo linguæ intemperantis deridebatur. Sæpe etiam pugio stringebatur in eum qui paululum refragabatur aut postulata eorum detrectabat. Itaque nemo luctus erat expers. In angiportis, in triviis, in templis querelæ, fletus, lamentationes, planctus, virorum gemitus, mulierum ejulatus, lacerationes, stupra, captivitates, conjunctissimorum divulsiones. Nobiles cum ignominia, ob senectam venerabiles lacrymosi, divites spoliati bonis circumibant. Sic in plateis, sic in angulis, sic in templis, sic in speluncis agebatur. Nec enim ullus locus inexcussus relinquebatur aut supplices defendebat. Omnia ubique malis omnibus referta erant, Deus immortalem, quanta hominum afflictio! quantæ angustiæ! fremitus maris, solis obscuratio, cruenta lunæ facies, stellarum exorbitatio, ubi jet quomodo hæc mala prænuntiarunt? Quinimvero abominationem desolationis in loco sancto stare vidimus, meretricis sermones rotundo ore proferentem, et cætera etsi non penitus **761** similia, tamen in contrarium conversa iis quæ apud Christianos honesta et religioni consentanea judicantur.

Hæc pauca de multis Occidentalium exercituum in Christi hæreditatem scelera, qui erga neminem humanitate usi omnes pecunia, possessionibus, vestimentis, aris et focis spoliarunt, nec possessoribus quidquam impertierunt, litteris mandanda esse censui. Hæccine collum æreum, superbus animus, arrectum supercilium, juveniliter rasa maxilla, sanguinaria dextra, iracundæ nares, elatus oculus, inhumanum ingenium, rotunda et incitata loquela ac tantum non saltans in labiis? imo potius, vos qui vestra opinione docti, sapientes, fideles, veraces, probi, nobis Græcis religiosiores justiores et præceptorum Christi observantiores estis (ego vero hæc nunquam per ludibrium et jocum dixerim: nam quod luci cum tenebris est commercium?) et quod majus est, qui crucem

Christi in humeros sustulistis eamque et divina oracula sæpe testati estis vos Christianas provincias citra sanguinem transituros, nec ad dexteram nec ad lævam declinantes, sed contra Sarracenos armasse manus, eorumque sanguine **762** tincturos esse gladios, qui Hierosolyma expugnastis, qui vos consuetudine et colloquio mulierum temperaturos promisistis, quandiu crucem in humeris tuleritis, ut Deo consecratos viatores? Nugatores eos esse plane constat qui, dum divinum sepulcrum vindicant, manifeste contra Christum insanierunt, et cum cruce crucem violarunt et destruxerunt, quam humeris bajulabant, dum eam exigui auri et argenti causa ante pedes abjiciunt; et dum margaritas colligunt, pretiosam margaritam Christum abjecerunt, in sordidissimis bestiis re sanctissima dispersa. Non ita fecerunt Ismaelitæ: sed populares istorum clementissime et humanissime tractarunt, politi Hierosolymis. Neque enim Latinas matronas violarunt, neque Christi sepulcrum cadaveribus oppleverunt; neque ingressum vitalis tumuli descensum ad inferos, neque vitam mortem, neque resurrectionem ruinam effecerunt, sed paucis aureis in singula capita contenti omnibus liberum arbitrium permiserunt, cætera quantumvis multa possessoribus concessere. Et hoc modo Christi oppugnatores cum Latinis aliam religionem profitentibus egerunt; et ut magno animo dignum est, nec ferro, nec igni, nec fame, **763** nec persecutione, nec nuditate in eos sunt grassati, nullo graviore onere imposito. Nobiscum autem isti Christi amantes, ejusdem religionis, nulla injuria lacessiti, sic egerunt ut breviter percurrimus.

A σταυρὸν ἐπ' ὤμων ἀράμενοι, καὶ πολλάκις κατὰ τούτου καὶ τῶν θείων λογίων ἐπομοσάμενοι [P. 370] τὰς μὲν τῶν χριστωνύμων χώρας παρελθεῖν ἀνειμιστὶ, μὴ προσνεύσαντες ἀριστερὰ μηδ' ἐκκλίναντες δεξιὰ, κατὰ δὲ Σαρρακηνῶν ὁπλίσαι τὰς χεῖρας καὶ τὰ ξίφη πορφυρῶσαι τοῖς αἵμασιν οἱ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐξεπόρθησαν, μηδ' ἀνδρίσασθαι γυναιξὶν ἢ καθ' ὁμιλίαν αὐταῖς συνελθεῖν ἐφ' ὅσον ἂν χρόνον τὸν σταυρὸν ἐπωμάδιον φέρωσιν, ὡς ἡγνισμένοι Θεῷ καὶ τὴν αὐτοῦ πορείαν στελλόμενοι. Ὄντως λογοποιοὶ ἐξεφάνθησαν, καὶ τοῦ θείου τέφου διφῶντες ἐκδίκησιν κατὰ Χριστοῦ προδήλως ἐλύττησαν, καὶ μετὰ σταυροῦ τὴν τοῦ σταυροῦ κατάλυσιν ἠνομήκασιν, ὃν ἐπινώτιον ἔφερον, τοῦτον πρὸ ποδῶν τιθέναι μὴ φρίττοντες διὰ χρυσίον βραχὺ καὶ ἀγγύριον. Καὶ μαργαρίτας ἐγκολπιζόμενοι, τὸν πολύτιμον μαργαρίτην Χριστὸν ἠθετήκασι, τοῖς ἐναγεστάτοις τῶν ζώων τὸν παναγέστατον διασπείραντες. Οἱ δ' ἐξ Ἰσμαὴλ οὐχ οὕτως, ὅτι μὴ καὶ πάνυ φιλανθρώπως καὶ προσηνῶς τοῖς ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν προσηνέχθησαν, τῆς Σιὼν κατισχύσαντες. Οὔτε γὰρ γυναιξὶ Λατινίσιν ἐπεχρεμέτισαν, οὔτε τὸ Χριστοῦ κενήριον πολυάνδριον πεσόντων ἔδειξαν, οὐδὲ κάθοδον ἐς ᾅδου τὴν πρὸς τὸν ζωηφόρον τάφον εἴσοδον, οὐδὲ θάνατον τὴν ζωὴν, οὐδὲ πτῶσιν τὴν ἀνάστασιν, ἀπαξάπασι δ' ἀνέντες τὴν ἔξοδον χρυσίνοις ἀριθμῷ κατ' ἄνδρα βραχέσιν ἀφώριξον τὰ ζωάγρια, τὰ λοιπὰ τοῖς κεκτημένοις παρέντες, κἂν ψάμμῳ ἦσαν παρόμοια. Καὶ τοιῶσδε μὲν τὸ Χριστομάχον τοῖς ἀλλοπίστοις Λατίνοις ἐχρήσατο, μὴ ξίφος, μὴ πῦρ, μὴ λιμὸν, μὴ διωγμὸν, μὴ γυμνότητα, μὴ συντρίμματα, μὴ πιέσματα μεγαλοψύχως σφίσιν ἐπενεγκόν· ἡμῖν δ' ἐκεῖνος τὸ φιλόχριστον καὶ ὁμόδοξον προσενήνεκται, ὡς ἐπιτρέχοντες εἴπομεν, μηδὲ ἐπεγκαλεῖν ἀδίκημα ἔχοντες.

B

C

5. O urbs, urbs, urbium omnium ocule, per orbem terrarum celebris, spectaculum ultramundanum, Ecclesiarum Mater, princeps religionis, rectæ sententiæ dux, eruditionis alumna, omnis pulchritudinis diversorium, itane ex manu Domini calicem furoris bibisti? itane pars exstitisti ignis multo vehementioris eo quo olim Pentapolis divinitus conflagravit? Quodnam tibi tribuam elogium? cui te comparem? an populum contritionis tuæ amplificatum esse, ut lacrymosus Jeremias veterem Sionem deplorans ait? Qui mali genii ad cribrandum efflagitarunt? qui alastores, invidi et implacabiles dæmones, ebriotatis in te suæ intemperias effuderunt? qui infesti et insani proci thalamum tibi non concinnarunt, nec facem nuptialem sed carbones exitiales incenderunt? O fecunda genitrix, bysso et purpura imperatoria amicta pridem, modo sordida et squalida, et germanis orbata liberis! O pridem in alto solio collocata, longis et **764** altis incedens passibus, augusto vultu, statura magnifica, nunc humilis et depressa! Laceratæ sunt tuæ delicatæ vestes; elegantibus atque imperiosis spoliata es redimiculis. Exstincta est lux gratiosorum oculorum, auiculæ caminariæ similis ex incendii

ε'. Ὦ πόλις, πόλις πόλεων πασῶν ὀφθαλμὲ, ἄκουσμα παγκόσμιον, θέαμα ὑπερκόσμιον, ἐκκλησιῶν γαλουχὲ, πίστεως ἀρχηγὲ, ὀρθοδοξίας ποδηγὲ, λόγων μέλημα, καλοῦ παντὸς ἐνδιαίτημα! ὦ ἡ ἐκ χειρὸς Κυρίου τὸ τοῦ θυμοῦ πιοῦσα ποτήριον, ὦ ἡ γενομένη πυρὸς μερὶς πολλῷ ὀραστικωτέρου τοῦ καταιθάσιου πάλαι πυρὸς πενταπόλεως, τί μαρτυρήσω σοι; τίνι ὁμοιώσω σε; ὅτι ἐμεγαλύνθη ποτήριον συντριβῆς σου, Ἱερεμίας φησὶν ὁ φιλόδακρυς τὴν πάλαι Σιὼν κοπτόμενος. Τίνες κακοποιοὶ δυνάμεις ἠτήσαντό σε καὶ ἐλαθον εἰς συνίασιν; τίνες ἀλάστορες φθονεροὶ καὶ ἀμείλικτοι δαίμονες κῶμόν σοι ἐπεκώμασαν ἄγριον ἢ γοῦν ἀνάρσιοι καὶ μανιώδεις Τελχῖνες παστάδα μὲν οὐκ ἐπλέξαντο, οὐδ' ἀνῆψάν σοι δᾷδα γαμήλιον, ἀφανιστηρίους δ' ἀνέκαυσαν ἄνθρακας; ὦ ἡ πολύγονος καὶ βύσσον καὶ πορφύραν ἠμφιεσμένη [P. 371] βασίλειον, πινερὰ δ' ἀρτίως καὶ αὐχμηρά, καὶ πολλῶν κακῶν κληροῦχος, καὶ τέκνων τῶν γνησίων χατίζουσα. Ὦ ἡ πρώην ὑψίθρονος καὶ βιβῶσα μακρὰ καὶ μετέωρα, μεγαλοπρεπὴς τὸ εἶδος, ἀξιοπρεπεστέρα τὸ μέγεθος, νυνὶ δὲ κατερράγμένη καὶ διερρηγμένη τοὺς χλιδῶντας χιτῶνας καὶ τὰ κομψὰ καὶ ἀρχικὰ κρήδεμνα, καὶ ὕμμα, ἀπεσθεσμένη τὸ χαροπόν, καὶ γρηῒ καμινοῖ ἴσῃ ἐκ τοῦ κατησβολῶσθαι

D

πυρὶ, καὶ ῥυτίσι χαλαραῖς ηὐλακισμένη τὴν στιλ- A
πνὴν καὶ τερπνὴν ὄψιν πρότερον. Ἐῶ γὰρ λέγειν τοὺς
πρὸς λύραν ὑπτείνοντάς τε καὶ ψάλλοντας τὰ σὰ δυσ-
πραγήματα, καὶ κωμῳδίαν τιθεμένους τὴν σὴν τρα-
γῳδίαν ἐν τῷ τὸν οἶνον προσίεσθαι, καὶ βίου τέχνην
ποιουμένους τὴν γελοιῴδη τῶν κακῶν σου ἀφήγησιν,
τοὺς κονδυλισμούς τε καὶ πτερνισμοὺς, ἔτι δὲ τὰς
ἀθετήρεις καὶ τὰ ὑπώπια ἃ σοι καθ' ὥραν πᾶσαν
προστρίβονται. Παρεζηλωμένη θεόθεν ἐπὶ μὴ ἐχέ-
φροσιν ἔθνεσιν, ἢ οὐδ' ἔθνεσιν ἀληθῶς εἰπεῖν, ἀλλ'
ἀμυδροῖς καὶ σποραδικοῖς γένεσιν, ὧν τὰ πλείω εἰ
μὴ ἐγέννησας, ἀλλ' ὕψωσάς τε καὶ στέατος πυροῦ
μετέδωκας, τίς σώσει σε ; ἢ τίς παρακαλέσει σε ;
τίς φείσεται ἐπὶ σοί ; ἢ τίς σκυθρωπάσει ἐπὶ σοί ; ἢ
τίς ἐπανακάμψει ἐρωτῆσαι τὰ εἰς εἰρήνην σοι (Ἱερε-
μίου καὶ τάδε τοῦ πολυθρηνήτου τὰ ῥήματα), εἴτε
μὴν τὴν προτέραν στολὴν ἐπενδύσει σε ; πότε θεό-
θεν ἐνωτίσῃ Ἐξεγείρου, ἀνάστηθι ἡ πιοῦσα τὸ
ποτήριον τοῦ θυμοῦ μου καὶ τὸ κόνδυ τῆς πτώσεως.
Ἔνδυσαι τὴν ἰσχύν σου, ἔνδυσαι τὴν δόξαν σου ;
Ἐκτίναξαι τὸν χοῦν καὶ ἀνάστηθι. Ἔκδυσαι τὸν δε-
σμὸν τοῦ τραχήλου σου· πλάτυνον τὸν τόπον τῆς
σκηνῆς σου καὶ τῶν αὐλαίων σου. Μὴ φοβοῦ ὅτι κατ-
ησχύνθης, μηδὲ ἐντραπῇς ὅτι ὠνειδίσθης, καὶ
ἐκρότησαν ἐπὶ σοὶ χεῖρας πάντες οἱ παραπορευόμε-
νοι ὁδὸν, ἐσύρισαν καὶ ἐκίνησαν κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ
εἶπον, « Αὕτη ἐστὶν ἡ πόλις, ὁ στέφανος δόξης καὶ ἡ
εὐφροσύνη πάσης τῆς γῆς. Καὶ πῶς ἐκάθισε χήρα
ἡ πεπληθυσμένη λαῶν, καὶ ἡ ἄρχουσα ἐν χώραις
ἐγεννήθη εἰς φόρους ; Εἶπε γὰρ ὁ Θεός σου, Χρόνον
μικρὸν κατέλιπόν σε, καὶ μετ' ἐλέους μεγάλου οἰκτει-
ρήσω σε. Ἐν θυμῷ μικρῷ ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπόν C
μου, καὶ ἐν ἐλέῳ αἰωνίῳ ἐλεήσω σε. » Ἢ γοῦν ᾄσεις
Δαβιδικῶς πρὸς Θεὸν, « Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν
μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου εὔφραναν
τὴν ψυχήν μου. » Τίς ἐπιστήσεταί σοι Μωϋσῆς καιν-
ουργὸς, ἢ ἐπανάγων ἐποφθήσεται Ζοροβάβελ ; πότε
δ' ἐσεῖταί σοι ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων συναγαγεῖν
τὰ τέκνα σου, ἐν οἷς διεσπάρημεν, ὃν τρόπον αἱ
φιλότεκνοι ὄρνιθες ὑπὸ τὰς ἑαυτῶν ἀθροίζουσι πτέ-
ρυγας τὰ οἰκεῖα νεόττια ; Ὡς νῦν γε οὐδ' ἐνωπίως
σοι ἐποφθαλμῆσαι καθαρῶς ἔχομεν, οὐδ' ἐμφῆναι
περιχαρῶς ὡς μητρὶ, καὶ ἀκριβῶς ἐπισπεῖσαί σοι
δάκρυον ὅσον ὀφθαλμὸς βούλεται ἢ δύναται, ἀλλ'
εὐλαβῶς ὡς στρουθοί σε περιιπτάμενοι, ὧν συνεί-
ληπται ἡ τροφὸς, ἡ δὲ καλιὰ διεσκέδασται, ἐλεεινόν τι
καὶ γοώδες περιτρύζομεν, [P. 372] πόρρω που τῶν σῶν D
φατνωμάτων ἐκτοπισθέντες, πεινῶντες καὶ διψῶντες,
αὐχμῶντες καὶ ῥιγῶντες, καὶ πρὸς φθειρῶν πολλάκις
κειρόμενοι, καὶ τὰς ψυχὰς ἐν κακοῖς τηκόμενοι,
ὁδόν τε μηκέτι κατοικεσίας εὑρίσκοντες πόλεως,
ἀλλὰ πολύπλαγκτοι φερόμενοι ὡς ὄρνιθες οἱ ἀβέβαιοι
καὶ τῶν ἀστέρων οἱ πλάνητες. Ἢ καὶ οὕτως εἰπεῖν,
ἐνούμεθά σοι διῃρημένως καὶ συμπλεκόμεθά σοι κε-
χωρισμένως, κατὰ τοὺς ψυχῇ συναπτομένους καὶ
διισταμένους σώματι, καὶ προσπάσχομεν ἀτεχνῶς ὅ
καὶ ἕνια τῶν ζώων πρὸς τὰ παγιδευόμενα ἐκ σφῶν
ὑπὸ θηρευτῶν καὶ ἐγκλειόμενα διαφανέσιν δελίνοις
ἄγγεσιν. Ἐκεῖνά τε γὰρ τῷ τοῦ σκεύους εἰλικρινεῖ

fuligine exstitisti ; profundis rugis splendida prius et suavis tua facies est arata. Neque jam dico esse qui tuas clades ad citharam cantillent, qui tuam tragœdiam pro comœdia ludant, quo artificio ridiculæ recitationis malorum tuorum et alaparum alantur, qui lapsus et vibices et contumelias, quibus in horas afficeris, per jocum commemorent. Per invidiam depressa es a vecordi populo, ac potius ab obscuri et vagabundi populi colluvie ; cujus magnam partem si non genuisti, at evexisti et saginasti. Quis te servabit ? quis te consolabitur ? quis tibi parcet ? quis vicem tuam dolebit ? quis revertetur, ut paci tuæ consulat ? (Sunt et hæc lacrymosi Jeremiæ verba.) Quis priori stola te induet ? quando divinitus audies : Erigere, surge, quæ calicem furoris mei bibisti et poculum ruinæ exhausisti ; indue vires tuas, indue gloriam tuam ; exuito vinculum colli **765** tui ; extende locum tabernaculi tui et vestibuli tui ; ne movearis quod probro affecta es, neque verecunderis ob acceptas contumelias, et quod omnes prætereuntes manus super te complosérunt, sibilarunt, et capita quassarunt, et dixerunt : Hæc est urbs, corona gloriæ et deliciæ orbis terrarum ? Quo autem pacto vidua sedit, quæ populis referta fuit ? quomodo tributaria facta est, quæ provinciis imperavit ? dixit enim Deus tuus : Exiguo tempore te reliqui, sed magna te misericordia prosequar. In parva ira faciem meam averti, sed æterna te clementia fovebo. Nimirum cum David cantabis Deo : Pro multitudine dolorum cordis mei consolationes tuæ meum animum exhilararunt. Quis Moses novorum effector operum tibi patrocinabitur ? quis Zorobabel te reducet ? quando liberos tuos a quatuor ventis, in quos dispersi sumus, recolligere licebit, quemadmodum piæ gallinæ pullos sub alas suas congregant ? Nam nunc quidem nec intueri satis te nobis licet, aut amanter amplecti ut matrem, et libare tibi lacrymas, quantas oculus cupit aut potest : sed timide ut passerculi te circumvolamus, quorum nutrix abrepta, nidus direptus est, miserabiliter **766** et lugubriter pippientes. Longe a tuis lacunaribus remoti sumus, esurientes et sitientes, squalore et rigore horrentes. A pediculis sæpe redimur, animis nostris calamitate liquescentibus. Nec viam invenimus ad urbem in qua habitemus, sed multis erroribus ut vagabundæ volucres et errantes stellæ circumferimur ; ac potius longo intervallo a te sejuncti tecum conjungimur, complectimur te separati, ut ii qui animis cohærent, divulsi corporibus. Dolemus vicem tuam, ut quædam animantes, cum aliquas sui generis a venatoribus captas et perspicuo vitro inclusas vident, quas tamen attingere et amplecti nequeunt, et frustra cum dolore circa transennam versantur, mutato aspectu ut priori formæ contrario obstupefactæ. Eodem modo et nos adjicere oculos et propius accedere possumus : sed convenire te libere et fidenter amplecti, ut pridem, nullo modo possumus,

barbarico exercitu ut solido muro, ol longe firmiore quam vitrum est, interclusi.

6. « Cur nos percussisti, Domine, nec est qui medeatur? Agnoscimus, Domine, peccata nostra; injurias patrum nostrorum. Desine **767** per misericordiam tuam. Ne perde solium gloriæ. Castigato nos, Domine, ne a te delicial anima nostra : sed judicio, non furore, need paucitatem nos redigas. Effunde furorem tuum super gentes quæ te non agnoscunt, et super nationes quæ nomen tuum non invocant. Pater noster tu es, Domine : nos lutum; tu figulus noster; opus manuum tuarum nos omnes sumus, adverte oculos, et vide probra nostra : hæreditas nostra ad alienigenas est aversa, ædes nostræ ad peregrinos Si tu nos ad te converteris, convertemur ; renovato dies nostros, ut olim fuerunt. » ἡμῶν καθὼς ἔμπροσθεν. Χρηστέον γὰρ μοι ἐπικαίρως ῥήμασιν.

Utendum enim mihi est per tempus, et in simili calamitate his Scripturæ sacræ verbis ; sed jam oratio me deficit una tecum, o urbs, nutrix eloquentiæ, amissa, quemadmodum compages corporis animo discedente dissolvitur. Est igitur magnitudo luctus mutis lacrymis et ineffabilibus gemitibus concludenda, et abrumpenda jam historiæ series. Quis enim Musarum sacra in terra jam a Musis alienata et barbaric oppressa æquo animo celebret ? absit ut ego res gestas Barbarorum decantem, aut ea bella memoriæ posterorum prodam, **768** in quibus non vincunt Græci. Nam si Cous Hippocrates a rege Persarum magna pecunia accersitus, ut illius urbes pestilentia laborantes sanaret, magnificis illis pollicitationibus repudiatis contempsit barbaros, cur ego rem optimam, historiam et pulcherrimum Græcorum inventum, rebus Barbarorum contra Græcos gestis condonarem ? imo illi, ut is qui Ephesiæ Dianæ templum incendit, pereant ignoti et obscuri ; nec ullo verbo quisquam nostrum eos dignetur, donec transierit iniquitas et Deus servos suos clementer respexerit. Non enim Deus noster is est qui nostri perpetuo obliviscatur, aut in ira sua misericordiam non complectatur, aut beneficentiam omnem in posterum denegel, sed cum percutit, medetur, cum occidit; in vitam reducit ; cum feraruin dentes immittit, qui cum rabie terræ affligant, at leonum quoque maxillas confringit et caput draconis conterit. Si ut calamum comminuit, at bestias etiam ob calamum increpat. Si isti curribus et equis fidunt, at in equo certa salus non est, neque Deus viri tibiis delectatur. Si populum suum duriter tractat eique vinum compunctionis

ς'. Ἵνα τί ἔπαισας ἡμᾶς, Κύριε, καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἴασις ; Ἐγνωμεν, Κύριε, ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀδικίας πατέρων ἡμῶν. Κόπασον διὰ τοῦ ἐλέους σου, μὴ ἀπολέσῃς θρόνον δόξης σου. Παίδευσον ἡμᾶς, Κύριε, ὅπως μὴ ἀποστῇ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀπὸ σοῦ, πλὴν ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ἵνα μὴ ὀλιγοστοὺς ποιήσῃς ἡμᾶς. Ἔκχεον τὸν θυμόν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα σε, καὶ ἐπὶ γενεὰς αἳ τὸ ὄνομά σου, Κύριε, οὐκ ἐπεκαλέσαντο. Πατὴρ ἡμῶν σὺ εἶ, Κύριε· ἡμεῖς πηλὸς, καὶ σὺ πλάστης ἡμῶν, ἔργον τῶν χειρῶν σου πάντες ἡμεῖς. Ἐπίβλεψον, καὶ ἴδε τοὺς ὀνειδισμοὺς ἡμῶν. Ἡ κληρονομία ἡμῶν μετεστράφη εἰς ἀλλοτρίους, οἱ οἶκοι ἡμῶν εἰς ξένους. Ἐπίστρεψον ἡμᾶς πρὸς σὲ, καὶ ἐπιστραφησόμεθα. Ἀνακαίνισον ἡμέρας καὶ ἐφ' ὁμοίοις τοῖς συναντήμασι τοῖς Γραφικοῖς τοῖσδε ῥήμασιν.

Ἀλλ' ἤδη μοι καὶ τὸ λέγειν αὐτὸ ἐπιλέλοιπεν, ὅσα καὶ σῶμα συμφυὲς ψυχῇ καὶ ὁμόστολον τῇ τοῦ λόγου σοι τροφῷ πόλει συναπιόν τε καὶ συνθανόν. Κωφοῖς τοίνυν δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τὰ πολλὰ τῶν θρηνημάτων ἀφατιωτέον, καὶ τοῦ περαιτέρω ἀφεκτέον τῆς ἱστορίας εἱρμοῦ. Τίς γὰρ ἀνάσχοιτ' ἂν ἐπὶ γῆς ἀλλοτριωθείσης ἤδη τοῦ λόγου καὶ βαρβαρωθείσης τέλεον τὰ Μουσῶν ἐπιδείκνυσθαι κρούματα ; οὐκ ἂν ἀσαίμην τὰ βαρβάρων αὐτὸς, οὐδ' ἐσοίμην παραπίμπων τοῖς ἔπειτα πράξεις πολεμικὰς ἐν αἷς μὴ νικῶσιν Ἕλληνες. Εἰ γὰρ ὁ Κῷος Ἱπποκράτης πολλοῖς μεταπεμπόμενος χρήμασι πρὸς τοῦ τότε Περσῶν βασιλεύοντος, ὡς ἂν τὰς ὑπ' ἐκεῖνον ἐπισκέψαιτο πόλεις κακῶς πασχούσας νοσηλείᾳ σώματος, οὐδ' ἄκροις ὠσὶ τὰς ὑπερόγκους ὑποσχέσεις ἠνέξατο δέξασθαι, [P. 373] ἑρέειν καὶ οἰμώζειν τοὺς Βαρβάρους ἀφεὶς, πῶς ἂν εἴην ἐγὼ τὸ βέλτιστον χρῆμα, τὴν ἱστορίαν, καὶ κάλλιστον εὕρημα τῶν Ἑλλήνων βαρβαρικαῖς κατ' Ἑλλήνων πράξεσι χαριζόμενος ; ἀλλ' οὗτοι μὲν κατὰ τὸν ἐμπρήσαντα τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος οἰχέσθωσαν ἄστοί τε καὶ ἄπυστοι, μηδὲ προσρήματος γοῦν τινος ὑφ' ἡμῶν ἀξιούμενοι, ἕως οὗ παρέλθοι ἡ ἀνομία κἀπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὸ θεῖον παρακληθήσεται. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τέλος ἐπιλῃθόμενος, ἢ συνέχων ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, μηδὲ προστιθεὶς τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι, ἀλλὰ πατσσων ἴᾶται καὶ θανατῶν ἐπιστρέφων ζωοποιεῖ. Ἂν ὀδόντας θηρίων ἐπαποστελῇ μετὰ τοῦ θυμοῦ συρόντων ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς μύλας τῶν λεόντων συνθλᾷ καὶ τὴν κεφαλὴν συντρίβει τοῦ δράκοντος. Ἂν ὡς κάλαμον διαθλᾷ, καὶ τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου ἐπιτιμᾷ (55). Ἂν οὗτοι ἐν ἅρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις,

Iiicr. Wolfii notæ.

(55) Καὶ τοις θηρίοις τοῦ καλάμου ἐπιτιμᾷ, *Etium bestias calami increpat.* Possunt intelligi vermes a quibus eroduntur. Sed videtur subintelligi τὸ ἕνεκα, quem sensum in convertendo sum secutus.

ἀλλὰ ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν, οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ. Εἰ δείκνυσι τῷ οἰκείῳ λαῷ σκληρὰ καὶ οἴνου κίρνησι κατανύξεως, ἀλλ' ἑτοιμάζω καὶ τράπεζαν ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων, καὶ προτείνει ποτήριον φιλανθρωπίας πλῆρες καὶ ἱλαρότητος καὶ μεθύσκον ὡς κράτιστον. Εἰ τοὺς μαστιγοῦντας ἐκ περάτων ἄγει τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακρὰν, καὶ διὰ προφήτου βοᾷ μεγαλοκήρυκος, « Γίγαντες ἔρχονται πληρῶσαι τὸν θυμόν μου, χαίροντες ἅμα καὶ παίζοντες ἡγιασμένοι εἰσὶ, καὶ ἄγω αὐτοὺς, » ἀλλὰ καὶ τούτοις ἐπιτείνει σφοδροτέρας πληγὰς καὶ τῶν κακῶν μαστίζει τοῖς χείροσι, χάριν εἰδὼς οὐδαμῶς οὐδεμίαν, εἰ χρῆται τούτοις ὀργάνοις εἰς ὄλεθρον πόλεων καὶ κακοῖς ἐπιδημίοις καὶ δημίοις ἀνθρώπων ἀνελεήμοσιν, εἴτε μὴν ὡς νοσηλεῖαι καὶ φάρμακα συναίρονται οἱ ἐν πλείστοις ὡς ψυχῶν ἰατρῷ, οἷς καὶ φύσις τοιάδε τις ἔνεστι τοῖς ἐπιστησασι πρόδηλος. Καχεξίαι μὲν γὰρ ἡ τοῦ κάμνοντος ἀναῤῥωσθέντος ἐκμαρανθεῖσαι τοῦ ὁρᾶν ἔληξαν ἢ τῷ πάσχοντι συνδιόλλυνται. Τὰ δ' ἀκεσίνοσα φάρμακα τὸ καχεκτοῦν ὑτεδήποτε ἰασάμενα ταῖς τῶν ὅλων ἀτιμοτέραις συμπρόεισιν ἀχρειούμενα. Χρῆναι τοίνυν φημὶ μὴ βιβλίου ἀποστασίου πρὸς Θεοῦ δεδομένον ἡμῖν ἢ γοῦν τῶν ἀγριελαίων βαρβάρων παντελῆ ἐγκέντρισιν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς καλλιέλαιον τὰ ἐπιόντα οἴεσθαι δεινὰ, ἀλλὰ παιδείαν μικράν, ὁποίαν ἴσησιν ἐπάγειν Θεὸς, ἀνιεὶς τοῦ ἄγαν μηδ' ἐνδιδοὺς τὰ πάντα τοῖς πειρασταῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν πειραζομένων ἐν μέρει φειδόμενος, καὶ μάλιστα εἴ τὸ μὲν ὁρῶν, κἄρον οὐκ εἰδὼς ἀνοσιουργίας, καὶ αὐτοῦ κατεπαίρεται δι' ἀσέβειαν παρ' οὗ τὴν ἰσχὺν εἴληφε τοῦ μαστιγοῦν, ὡς μὲν Ναβουζαρδὰν ἀρχιμάγειρος τὴν τοῦ Θεοῦ πόλιν παραπέμπων πυρὶ καὶ τὰ λειτουργικὰ σκεύη προνομεύων, ὡς δὲ Βαλτάσαρ τρυφῶν ἐν αὐτοῖς θυσιαστήρια καθυβρίζων, τὰ δὲ θεῖα μυστήρια ἐξορχούμενος, τὸ δὲ πάσχον ἑαυτοῦ γινόμενον ἐν πρωτολογίαις κατήγορον παρήγορον τὸν παίσαντα Θεὸν θερμότερον ἐπικέκληται. Οἴκοθεν φιλανθρωπίαν ἐκδεχομένους Θεοῦ δεον ᾄδειν μετὰ Δαβὶδ, « Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου· ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου, τοῦ ἐπαινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας σου, » εὖ εἰδότας ὡς ἀσεβῶν μὲν ἡ εἰς τέλος παράδυσις καὶ μαστίγωσις, τῶν δ' ἠλπικότων ἐπὶ Κύριον τῇ παιδείᾳ σύνδρομος ἡ παράκλησίς τε καὶ ἐπανάκλησις.

A miscet, at **760** vicissim mensam instruit eoram eis a quibus affligitur, et poculum porrigit humanitate et hilaritate plenum et ob vini bonitatem inebrians. Si flagellatores ab extremis terræ marisque finibus adducit, et per Prophetam magnum præconem clamitat: « Gigantes veniunt, ut expleant iram meam, simul et lætantes et ludentes; sacrosancti sunt, et a me adducuntur: » alqui gravioribus plagis eosdem afficit et deterioribus malis flagellat; nec ullam eis gratiam habet, si pro instrumentis ad perniciem urbium et publicarum cladium et pro crudelibus hominum carnificibus eis utitur. Nam eos ut morbos et medicamenta, quippe animorum medicus, adhibet; quorum natura peritis non ignota est: aut enim mala habitudo ægroto sanato vires suas amittit, aut una cum illo interit. Medicamenta vero quantumvis aeria depulso morbo una cum prava materia expelluntur, nec ulli sunt amplius usui. Quamobrem affirmo ista mala, quibus oppressi sumus, non libellum repudii divinitus nobis datum aut barbarici oleastri absolutam insitionem in nostram olivam esse judicanda, sed parvam castigationem, qualem Deus adhibere novit servato modo, non omnia tentatoribus concedere sed tentatis etiam parcere solitus, præsertim si is qui agit nullum modum suis **770** sceleribus statuit, sed per impietatem contra eum ipsum insurgit a quo flagellandi potestatem accepit (ut Nabuzardan præfectus exercitus, qui urbe Dei incensa vasa ministerii sacri rapuit; ut Balthasar, qui iis ad luxum abusus est, qui aris illusit et divina mysteria contempsit), is vero qui patitur, se ipsum in primis accusat et verberum auctoris Dei opem et consolationem ardenter implorat. Itaque Dei benignitas nobis exspectanda est, et cum Davide canendum: Memento nostri, Domine, in approbatione populi tui. Invisito nos ut servator, ut prosperitatem electorum tuorum videamus, ut lætitia gentis tuæ lætemur, ut cum hæreditate tua laudemur. Neque enim obscurum est impios dedi flagris, cum eorum autem castigatione, quorum spes in Domino sita est, consolationem et restitutionem in integrum esse conjunctam.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΧΩΝΙΑΤΟΥ

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗ ΠΟΛΕΙ

NICETÆ CHONIATÆ

LIBER DE REBUS POST CAPTAM URBEM GESTIS.

771 1. Solon a Codro ortus, Atheniensis reipublicæ vir præstantissimus, cum Pisistrati tyrannidem paulatim inolescere videret, sæpe cives suos ad eam opprimendam est hortatus. Satis enim norat multo esse facilius malorum principiis obstare et incrementa prohibere, quam ea progressa longius et confirmata cohibere et exstirpare. Sed cum ejus consiliis nemo pareret, arma ad fores curiæ posuit, si quo modo aliquos e populo ad sui æmulationem pertraheret. **772** Cum autem neminem ad tyranni expulsionem suo exemplo impulisset, dixisse fertur se, ut licuerit, patriæ opem tulisse, ac postea per otium Atheniensium temeritatem et incogitantiam perstrinxisse versibus, quorum nonnulli vetustate non aboliti sic habent :

Α ε'. Σόλων ὁ τῶν Ἀθηναίων τὰ κράτιστα, ὑποτυφομένην [P. 375] ὁρῶν τὴν Πεισιστράτειον νεωτέρισιν, πολλάκις μὲν διειλέχθη τοῖς Ἀθηναίοις πειρώμενος κατασβέσαι τὴν τυραννίδα, εὖ μάλα εἰδὼς εὐμαρέστερον τὸ τὴν ἀρχὴν συνιστάμενον παῦσαι κακὸν καὶ κωλῦσαι πῆξιν ἄρτι δεχόμενον ἢ γοῦν προβὰν ἤδη καὶ κρατυνθὲν ἐκκόψαι ἤδη καὶ ἀνελεῖν· οὐδενὸς δ' αὐτῷ προσέχοντος, μηδὲ πείθειν δυνάμενος, μετὰ χεῖρας ὅπλα λαῶν πρὸς ταῖς εἰσόδοις αὐτὰ κατέθετο, εἴ πως ἐκκαλέσαιτο οὕτω καὶ παροξυνεῖ τοῦ δήμου τινὰς πρὸς ζῆλον τὸν ὅμοιον. Ὡς δ' οὐκ ἐξηρέθιστό τις πρὸς ταῦτα οὔτε μὴν συνεπωτρύνετό οἱ πρὸς τὴν τοῦ τυράννου καθαίρεσιν, [P. 376] λέγεται εἰπεῖν, « Ἔγωγε, ὡς εἶχον, τῇ πατρίδι ἐπήμυνα, » καὶ τὸ λοιπὸν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ
Β γράφειν ποιήματα καὶ διατωθάζειν Ἀθηναίους ἐς ἀβουλίαν, ὧν ἔνια μὴ παρασυρέντα τῷ χρόνου ῥεύματι οὕτωσί πως ξυντέθεινται,

Si vestro vitio tandem mala plurima fertis,
De superis ratio non sinit ulla queri.
Namque ope dum vestra tibuit firmare tyrannos,
Servitii merito vos grave stringit onus.
Astutam rapido geritis sub pectore vulpem,
Et vestris animis nil gravitatis inest.
Insidias minime, qua res docet ipsa, videtis :
Sed vos blanditiæ fictaque verba tenent.

Εἰ δὲ πεπόνθατε δεινὰ δι' ὑμετέρην κακότητα,
Μή τι θεοῖς τούτων μοῖραν ἐπαμφέρετε·
Αὐτοὶ γὰρ τούτους ηὐξήσατε φύσια δόντες,
Καὶ διὰ ταῦτα κακὴν ἔσχετε δουλοσύνην.
Ὑμέων δ' εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει,
Σύμπασι δ' ὑμῖν κοῦφος ἔνεστι νόος·
Εἰς γὰρ γλῶσσαν ὁρᾶτε καὶ εἰς ἔπος αἴολον ἀνδρὸς,
Εἰς ἔργον δ' οὐδὲν γιγνόμενον βλέπετε.

Quod si Solon ille, ex posteritate Codri, sapientiæ præstantia per totum fere orbem terrarum celebris, apud populum verbis regi solitum frustra et dixit et fecit omnia, quid alicui nostræ ætatis homini juvandæ reipublicæ causa faciendum fuisset, cum imperatores nostri ab incunte ætate in umbra et otio educati more Endymionis sterterent ; **773** qui maturius cœnare soliti tantum a rerum gerendarum opportunitate abhorrebant ? quippe mala educatione prorsus corrupti, ut hiberno tempore flores, verno poma requirerent ? cives vero mercatorum et cauponum ingeniis præditi non modo non ad tubæ sonitum surgere, sed nec avium garritu excitari soliti, suaviter dormire

C Εἰ γοῦν λέγων καὶ πράττων ὁ Σόλων πρὸς πειθήνιον λόγοις ὁμήγυριν ἠλέγχετο μάτην ἀμφότερα μετιών, Σόλων ἐκεῖνος ὁ Κοδρίδης μὲν τὸ γένος, τῷ δὲ τῆς σοφίας περιόντι μικροῦ πᾶσαν τὴν τετράκλιμον διελθών, ὁποῖον ἄν τις τῶν καθ' ἡμᾶς εἰσεννηνοχὼς τοῖς κοινοῖς ἐπήρκεσεν ἂν πράγμασιν, ὧν οἱ μὲν βασιλεῖς ἐν βαθυμίᾳ τραφέντες ἦσαν ἐξ ἀρχῆς καὶ βέγκοντες ἡδύτερον Ἐνδυμίωνος καὶ τὰ δεῖπνα πρωϊαίτερον προσιέμενοι, καὶ τοσοῦτον τῆς τῶν πραγμάτων εὐκαιρίας ἐκδιιστάμενοι, οἷα φαύλως ἐν τοῖς ὅλοις ἠγμένοι, ὡς ἐν χειμῶνι μὲν τὰ ἄνθη ζητεῖν, ἔαρος δὲ ποθεῖν ὑπορίζεσθαι, τὸ δὲ πολίτευμα ἐμπορικόν τε καὶ κάπηλον τὸ φρονεῖν, καὶ μὴ μόνον οὐχὶ σάλπιγξι τοῦ λέχους ἀνιστάμενον

ἀλλ' οὐδ' ἑρθαῖς ὀρνίθων διυπνιζόμενον, ὡς καὶ τὸ ὅλον καθεύδον ἡδέως καὶ μὴ ἐγνωκός ποτε πόλεμον ; τὸ δέ γε συντιθέναι ποιήματα καὶ τῶν διαμαρτόντων καθάπτεσθαι ἦν μὲν καὶ τοῦ μεγαλείου Σόλωνος, ἦν δ' ὡς ἔοικε, καὶ τοῦ τότε δήμου τῶν Ἀθηναίων, κνωμένου τὸ οὖς ταῖς τῶν εἰσηγήσεων χρησίμοις, ἡρέμα τε ὑπενδιδόντος ταῖς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν παραιφάσεσι. Καὶ ἄλλως δὲ τῷ πρὸς ὕνειδος ᾄδειν τισὶν λόγων μέροψιν ἔνεστί τι καὶ γλυκάζον σὺν τῷ στύφοντι ἐμφαινόμενον· καὶ ἡ μνήμη' ὅσα δὴ καὶ ῥιπὶς, τὸ παραμένον ἐν ψυχῇ καὶ ἐν θαπτόμενον ἐμπύρευμα τοῦ καλοῦ κατὰ ζῶσαν ἔτι φλόγα πυρὸς ἀναθάλπουσα, τὴν ἐφ' ὁμοίοις ἐσέπειτα διαμαρτίαν φυλάττεσθαι διανίστησι. Τοῖς δ' ἐς ἡμᾶς τῆς Κωνσταντίνου οἰκήτορσιν, εἰπεῖν δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἄλλων ὁρμωμένοις χωρῶν, οἱ ἔλεγχοι μώλωπες ἀκριβῶς. Τοῖς δὲ πολλοῖς οὐδ' ὡτα πεφύτευται τετριμένα εἰς νοῦν, οὐδ' ἡ Παφία τῆς ἐλευθερίας ὑποία τίς ἐστιν ἐς δεῦρο κατείληπται, ὡς οὐδὲ γλυκύτης μέλιτος τοῖς μηδέπω γευσαμένοις μέλιτος ἔστι. Εἰσὶ τοίνυν ἀσύμφωνα τοῖς Σόλωνος τὰ ἡμέτερα, ἄγε τὰ μὲν τῶν ἐλέγχων παρήσομεν βούκεντρα, ἐς οὐδὲν ἕτερον προσληφθησόμενα ὅτι μὴ τῶν πλείστων ἑτεροζύγησιν (εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν οἳ χόρτον ἐν τοῖς κέρασιν ἔχουσι), τὴν δ' ἱστορίας καθ' εἱρμὸν ἐξόμεθα. [P. 377] Εἰ γὰρ καὶ τὰ τῶν βαρβάρων ᾄδειν ἀπεις πάμεθα, ἀλλ' οὖν τοῦ δρασσομένου τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῶν ἐν πολλοῖς τοὺς ὑψαύχενα. σφήλαντος καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας πλήσαντος, καὶ παραδόντος εἰς ὄλεθρον βαρβάρωτέροις ἑαυτῶν ἔθνεσι, χρεὼν μηδ' ἡμᾶς τὴν σιωπὴν εἰς τέλος ἑλέσθαι, χρήσασθαι δὲ τῷ λόγῳ πρὸς ἀνθομολόγησιν τῶν τεραστίων Θεοῦ, τοῦ « Ζῶ ἐγὼ » λέγοντος « εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἀνταποδώσω δίκην τοῖς ἐχθροῖς μου καὶ τοῖς μισοῦσί με ἐξολόθρευσιν, » καὶ αὖ πάλιν πρὸς Ἀβραάμ· « Τὸ δὲ ἔθνος ᾧ δουλεύσουσι, κρινῶ ἐγώ. »

β'. Εἶχε μὲν δὴ οὕτω ταῦτα, καὶ ἡ Κωνσταντίνου καλλίπολις, τὸ κοινὸν ἁπάντων ἐντρύφημά τε καὶ ἐξάκουστον περιλάλημα, ἠθάλωται πυρὶ καὶ ἠμάθρωται ἐάλω τε καὶ τοῦ πλούτου παντὸς κεκένωται, ὅσας τε δημόσιος ἦν καὶ τοῖς λεῴς ἐπῳκείωτο καὶ ὅσος θεῷ ἀφωσίωτο, παρὰ γενῶν ἑσπερίων σπαραδικῶν, ἀφαυρῶν τὰ πλεῖστα καὶ ἀνωνύμων, εἰς λῃστρικὸν μὲν ἔκπλουν συγκροτηθέντων, ὀργάνῳ δὲ χρησαμένων καὶ προσωπείῳ εὐτυπώτῳ τῆς καθ' ἡμῶν κινήσεως τῷ κρύσασθαι πρύμναν εἰς ἄμυναν Ἰσαακίῳ τῷ ἐξ Ἀγγέλων καὶ ὃν ἐκεῖνος ἐφύτευσεν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐπ' ἀπωλείᾳ τῆς πατρίδος, ὃν καὶ καλῶν κάλλιστον καὶ σφισιν ἐπήρατον ἀγώγιμον ἐπεφέροντο· ἡ γὰρ ὑπτιότης καὶ οἰκουρότης τῶν τὰ Ῥωμαίων χειριζόντων πράγματα δικαστὰς ἡμῶν καὶ κολαστὰς τοὺς λῃστὰς ἐπεισήνεγκεν. Ἐπὶ δὲ τοῖς συμβᾶσι πᾶσι τῇ βασιλίδι οὐδὲν σημεῖον ὑφόθεν ἢ καὶ γῆθεν ἀκριβὲς ἔγνωσται, ὁποῖα ἄττα πολλὰ τοῖς πρότερον ξυνηνέχθησαν συμφορὰς ἀνδρῶν καὶ κακῶν ἐπαγωγὰς κηρεσιφόρους ὑποσημαίνοντα. Οὔτε γὰρ ψιάδες οὐρανόθεν ὕσθησαν αἱματόεσσαι, οὔτε θέρος ἔναιμον παρεξήλλακται, οὔτε λίθοι πυρόεντες ἐξ αἰθέρος ἠνέχθησαν, οὔτε τι ἕτερον ἐωράθη καινουργηθὲν ὁπωσοῦν, ἀλλ' ἐμβάδι ἀψόφῳ καὶ χερὶν ἀκροτέτοις πολύπους καὶ πολύχειρ τῇ πόλει καὶ ἡμῖν ἡ δίκη ἐπεισπεσοῦσα δυσπότμους ἐν ἀν-

A omnes, bellum prorsus ignorare did ssent ? cæterum versus componere et vitia carpere, ea tempestate cum Solonis erat, viri illustrissimi, tum populi Atheniensis, cujus aures utilibus monitis capiebantur, quique optimorum virorum consiliis paulatim acquiescebat. Nam mansuetis ingeniis reprehensiones plus fere voluptatis afferunt quam doloris, eorumque memoria scintillas honestatis in animis velut ignem sub cineribus delitescentem ad cavenda in posterum similia delicta excitat. Nostra vero ætate Cpolitanis civibus et provincialibus quoque admoniliones plane vibices erant, nec vulgus aures habebat ad mentem perforatas, neque libertatis dulcedo quanta esset hactenus intellexerat, ut et mellis dulcedo ignota iis est qui

B id non gustarunt. Quoniam igitur nostra tempora ab ætate Solonis discrepant, age omissis reprehensionum stimulis, qui nihil aliud nisi odia 774 plerorumque irritarent (sunt enim, sunt qui fœnum in cornu gerant), historiam ordine prosequamur. Etsi enim nos res a Barbaris gestas scripturos negavimus, tamen cum is qui sapientum sapientiam confundit, superbos illos homines in multa infortunia conjecerit, eorumque facie ignominia impleta barbarioribus gentibus perdendos objecerit, repudiato silentio mirabilia Dei opera sunt celebranda, qui ait : « Ut vivo in perpetuum, ita de inimicis meis pœnas sumam, et eos qui me oderunt exstirpabo. » Et alio loco ad Abrahamum, « Gentem vero cui serviant, ego ulciscar. »

C 2. Cum illo rerum statu clarissima urbs communes omnium deliciæ, omnium celebrata vocibus, incendio absumpta, deleta, capta, omnibus opibus tam sacris quam profanis, sive publicis sive privatis ab Occidentalium gentium colluvie spoliata esset, quæ gentes maxima ex parte obscuræ et ignobiles cum navigationem latrocinii causa suscepissent, suæ contra nos expeditioni speciosam causam prætexebant Isaaci Angeli restitutionem ; et quem is filium malo fato 775 in patriæ perniciem genuerat, comitem pulcherrimum et optatissimum adducebant. Nam eorum ascitantia et ignavia qui rerum potiebantur, effecit ut latrones isti nobis jus dicerent et pœnas irrogarent. Nec illæ clades urbis ullo portento vel cœlesti vel terrestri

D præsignificatæ sunt, id quod olim plerumque factum est, cum cædes hominium et excidia urbium imminebant, neque cruentæ guttæ cœlo decidérunt, neque sanguinea messis exstitit, nec igniti lapides ex æthere deciderunt, nec quidquam denique inusitati accidit, sed tacita et tranquilla vindicta multis manibus et pedibus ita nos oppressit, ut delicia probe ulta miserrimos omnium mortalium effecerit. Eo porro die quo urbs capta est, prædatores eas ædes in quas diverterant diripiebant ; et præter ea quæ ipsi indagabant, dominos

de occultis thesauris, nonnullos cum verberibus, multos blandis verbis, omnes cum comminationibus percontabantur. Qui cum alia se habere fatercntur, alia indicarent, alia in conspectum afferrent : milites nulla erga hospites clementia, nulla benignitate, nec hospitiis nec victu **776** communicando, utebantur. Omnia superba, inhumana, immania erant. Domini per contumeliam ædibus suis ejiciebantur. Quibus de causis cum visum esset ducibus iis qui vellent urbe excedendi potestatem dare, cives turmatim abibant, pannis involuti, macie et pallore contecti, facie mortuis similes, oculis sanguine suffusis, quippe qui sanguine potius quam lacrymis flerent. Nam alii facultatum jacturam deplorabant : alii, ea ut re levioris momenti neglecta, aut filiolæ nubilis raptum aut conjugem amissam, alii denique aliud in itinere lugebant.

Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἐκείνην καθ' ἣν ἡ πόλις ἐάλωκεν, οἱ σκυλευταὶ ταῖς ὑπηρῶν οἰκίαις ἐναυλισάμενοι τά τε ἔνδον διήρπαζον καὶ περὶ τῶν ἀφανῶν τοὺς δεσπότας ἀνέκρινον, πληγὰς ἐντείνοντες ἐνίοις, πολλοῖς δὲ καὶ προσηνῶς συγγινόμενοι, ταῖς δ' ἀπειλαῖς ἐπὶ πᾶσι χρώμενοι· ὡς δὲ τὰ μὲν εἶχον τὰ δ' ἐξέφαινον, τὰ μὲν ὀφθαλμοῖς προκείμενα καὶ πρὸς τῶν ἐχόντων προσαγόμενα, τὰ δ' ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἀναδιφώμενα, καὶ φειδώ τις οὐκ ἦν παρὰ σφίσιν οὐδὲ τῶν ἐνόντων μετάδοσις πρὸς τοὺς ἔχοντας, οὔτε μὴν συμμέθεξις ἑστίας ἢ ἑστιάσεως, ἀλλ' ὑπεροψία καὶ ἀμιξία καὶ μεθ' ὕβρεων ἀπαγωγὴ καὶ ἀπόπεμψις, ἔδοξε διὰ ταῦτα τοῖς στρατηγοῦσιν ἀνεικέναι τοῖς βουλομένοις τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἄπαρσιν. Κατὰ συμμορίας τοίνυν ἀγειρόμενοι ἐξήεσαν, ῥακίοις ἐσπειραμένοι, ἀπαστίᾳ ἐκτετηγμένοι, τὸν χρῶτα τραπέντες, νεκρώδεις τὰς ὄψεις καὶ ὕφαιμοι τοὺς ὀφθαλμούς, [378] ὡς πλέον εἶμασιν ἢπερ δάκρυσι κλαίοντες. Οἱ μὲν γὰρ θρήνων τὰς οὐσίας εἶχον ὑπόθεσιν, οἱ δὲ τὴν τούτων ἀποβολὴν ὡς οὔπω θλίβον ἐς μὴ λόγον τιθέμενοι, ἢ ὡραῖον γάμου κόριον ἁλοφύροντο ἁρπαγὴν παρά του καὶ διακορηθὲν, ἢ ἀλόχου στέρησιν ἀπωδύροντο, καὶ ἄλλος ἄλλο τι κακὸν ἀνώμωζε πορευόμενος.

3. Ut autem de me quoque aliquid referam, multi ex familiaribus illo tristi et vere nefasto die in meam domum porticibus impositam, propter obscuritatem aditu difficilem (nam pulcherrimæ et amplissimæ ædes nostræ in Sphoracio sitæ altero incendio perierant), confluebant ; et alioqui opportunus erat inde in maximum templum **777** receptus, cui vicina erat. Sed milites nihil impervestigatum relinquebant ; nec locus ullus sacer aut situ munitus supplices defendebat. Quocumque accurreres, ab hostibus abstractus, quo illis erat lubitum, abducebaris. Quas injurias cum cerneremus, ut tempus ferebat, rebus nostris consulebamus. Erat mihi familiaris quidam atque domesticus natione Venetus, qui domi meæ cum uxore et rebus suis victum totumque receptum habebat ; is eo tempore nobis utilis fuit. Nam armis et militari habitu pro mercatorio sumptis, prædatores aliquandiu fortiter ædium ingressu depulit, se commilitonem eorum, et ædes eas præoccupasse simulans, et patria lingua cum eis quæ res postulabat colloquens. Cum autem illis catervatim irruentibus, Francis præsertim, qui, cæteris nec ingeniis nec corporibus similes, id unum se vereri jactant ne cœlum ruat, resistere non posset, auctor nobis fuit inde discedendi, ne capti a Barbaris nos in vincula conjiceremur, mulieres vero ad stupra et libidinem raperentur. Cum autem bonus ille pridem famulus et cliens, tum vero adjutor et tempore maxime necessario **778** defensor nos in alias ædes, ubi nobis noti Veneti habitabant, duceret, pauci simul exibamus, illo manibus nos trahente et ut prædam suam comitante, tristes et male vestiti. Sed ubi ad illam urbis partem Francis assignatam rursus pervenimus, inde profugimus, a famulis nostris omnibus, aliis alio dispersis, inhumaniter deserti, liberis nostris, qui nou-

γ'. Ἵνα δὲ καὶ τὰ κατ' ἐμὲ συνείρω τῇ ἱστορίᾳ, πολλοὶ τῶν συνήθων εἰς τοὐμὸν συνέδραμον οἴκημα τῆς στυγνῆς ἐκείνης καὶ δυσωνύμου ὄντως ἐπιφαυσάσης ἡμέρας, ὑπόστεγον οὖσαν καὶ χαλεπὴν προσπελάσαι καὶ ζοφώδη τὴν εἴσοδον· ὁ γὰρ ἅμαξος τῷ κάλλει καὶ τῷ μεγέθει μέγιστος οἶκος ἡμῶν ἐν τοῖς Σφωρακίου ἱδρυμένος ὑπὸ τοῦ δευτέρου πυρὸς ἠφάνισται. Ἦν δὲ καὶ ἄλλως εὐμαρῶς ἐκεῖθεν εἰς τὸν μέγιστον εἰσδῦναι ναὸν, ἐπεὶ καὶ τῷ τεμένει συνέκειτο. Ἀλλ' ἦν ἀνεξερεύνητον οὐδὲν τοῖς στρατεύμασιν, οὐδὲ τύπος εὐαγὴς καὶ τῇ θέσει παρέχων ἀσφάλειαν ἀσινὲς ἐτήρει τὸ προσρυόμενον, ἀλλ' ὅπῃ τις ἂν καὶ προσέῤῥαμεν, ἀπεσπᾶτο πρὸς τῶν εἰσιόντων ἐκεῖ πολεμίων, καὶ ἔνθα πρὸς βουλῆς ἐκείνοις ἀπήγετο. Ταῦθ' ὁρῶντες ἡμεῖς ἀνομούμενα, ὡς ἐκ τῶν παρόντων εἴχομεν, τὸ σύμφορον μέτιμεν. Ἦν οὖν ἐμοί τις συνήθης τε καὶ συνέστιος ἐκ τοῦ τῶν Βενετίκων προελθὼς γένους, κομιδῆς ἀξιούμενος καὶ τῆς ἐς τὸ σῶμα ἀσφαλείας κομιδῇ μετέχων τοῖς οὖσιν ἅμα καὶ γυναικί. Οὗτος χρήσιμος ἡμῖν ἐν τοῖς τότε καιροῖς γίνεται· θωρακισάμενος γὰρ καὶ τὸν ἔμπορον εἰς στρατιώτην μεταμεψάμενος μάλα ἐμῤῥιθῶς ἀπεκρούετο τοὺς εἰσιόντας μέχρι τινὸς τὸ οἴκημα σκυλευτάς, τὸν συνοπλίτην ἐκείνοις ὑποκρινόμενος καὶ προειληφέναι τὴν οἰκίαν σχηματιζόμενος, συμβαρβαρίζων ἅμα σφίσι καὶ τὰ εἰκότα διαλεγόμενος. Ὡς δὲ οἱ μὲν κατὰ πλῆθος εἰσῤῥέον, ὁ δ' ἀντέχειν ἀπείρηκε, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ τῶν Φραγκίσκων εἰσιόντας, μὴ τοῖς ἄλλοις ὄντας παραπλησίους καὶ τὰς γνώμας καὶ τὰ σώματα, μόνον δὲ τὸν οὐρανὸν δεδιέναι κομπάζοντας μὴ εἴη σφίσιν ἐπιπεσὼν, μεταχωρεῖν ἐκεῖθεν ἡμῖν ὑποτίθησιν, ἵνα μὴ πρὸς τοῖς Βαρβάροις γενόμενοι ἐν μὲν δεσμοῖς οἱ ἄνδρες ἡμεῖς διὰ χρήματα εἴημεν, αἱ δὲ γυναῖκες ἐν ὕβρεσι καὶ ἀσέμνοις ἀπαγωγαῖς. Τοῦ χρηστοῦ τοίνυν ἐκείνου καὶ πρώην οἰκότριβός τε καὶ πρόσφυγος, τότε δ' ἀγα-

θοῦ συνεργάτου κἀν τοῖς καιρίοις ὑπεραspίζοντος ἐς ἄλλην οἰκίαν ἡγησαμένου, γνωστοὺς ἡμῖν Βενετικοὺς τρέφουσαν, κατὰ βραχεῖς ἔξιμεν ἐκεῖθεν, ὡς δορύκτητος ἐκείνῳ κλῆρος, ἐκ χειρὸς ἑλκόμενοι κατηφεῖς καὶ δυσείμονες καὶ οὕτω παραπεμπόμενοι. Ὑπεὶ δ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς πόλεως εἰς κλῆρον τοῖς Φραγκίσκοις ἐπέλαχε, μετανάσται πάλιν γινόμεθα, ὅτε καὶ τῶν ἐπὶ τῆς θεραπείας ἡμῶν ἄλλων ἄλλῃ διασπαρέντων καὶ πάντων ἀπανθρώπως ἡμᾶς παρεικότων ἐπωμάδια φέρειν ἡμεῖς ἠναγκάσμεθα τὰ μέχρω τῶν παιδαρίων ποσὶ χρώμενα, στέγει δὲ ὑπὸ μάλην καὶ ἄῤῥενα παῖδα ὑπομαστίδιον, καὶ χωρεῖν οὕτω διὰ μέσου τῶν ἀγυιῶν. Ἡμέρας τοίνυν πέντε μετὰ τὴν ἅλωσιν τῇ πόλει προσμείναντες ἀπαίρομεν καὶ ἡμεῖς. [P. 378] Ἦν δὲ τότε Σάββατον, κατὰ θείαν οἶμαι καὶ μὴ τυχηρὰν περίπτωσιν ἢ συγκυρίαν οὕτωσί πως συμβὰν ἄλογον, καὶ χειμών, ἐπὶ δὲ καὶ πρὸς ὀδῖσιν ἔτι ἡμῶν ἡ σύζυγος ὥστε καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ προαγόρευμα δ' φησιν εὔξασθαι μὴ γενέσθαι τὴν φυγὴν ἡμῶν χειμῶνος ἢ Σαββάτου, καὶ, « Οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, » ὡς εἶπερ ἐφ' ἡμῖν προείρητο, πέρας ἀτεχνῶς εἴληφεν. Ὡς δ' ἱκανοὶ συνήθεις καὶ συγγενεῖς καὶ πλῆθος ἕτερον κατὰ θέαν ἡμῶν συνδρομὴν τῆς πορείας εἰχόμεθα, ἐπ' ἴσης ἀγορᾷ μυριάκων διόντες τὰς τριόδους, προσυπήντων ἡμῖν οἱ στρατοὶ, οὐχ ὡπλισμένοι πρὸς ἀκρίβειαν, μαχαίρας δ' ἐπιμήκεις παρὰ πλευρὸν πλάγιον τοῦ ἵππου ἐξηρτημένοι καὶ παραξιφίδια ταῖς ζώναις ἐνιέμενα φέροντες, οἱ μὲν τῶν σκύλων ἔμπορτοι, οἱ δὲ τοὺς παριόντας αἰχμαλώτους ἐξιχνιάζοντες εἰ λαμπρὰν ἐσθῆτα περίκεινται διεῤῥωγότι περιστελλομένην χιτῶνι ἢ γοῦν ἀργύριον καὶ χρυσίον τῷ κόλπῳ ἐνθάπτουσιν, οἱ δὲ καὶ γυναικῶν ταῖς κάλλει διαφερούσαις πεπηγόσι βλέμμασι μηδὲ ῥᾳδίως ἀποσπωμένοις ἐνατενίζοντες ὡς ἁρπάσοντες αὐτίκα καὶ βιασόμενοι. Περὶ ταῖς γυναιξὶ τοίνυν ἡμεῖς δείσαντες τὰς μὲν ὡς ἐν σηκῷ τῷ μέσῳ ἡμῶν ἀπειλήφειμεν, ταῖς δὲ νεάνισιν ἐπεσκήψαμεν ἐντρίψασθαι πηλῷ τὰ πρόσωπα ἀντίῤῥοπα τῶν πρώην κομμώσεων καὶ τὸν πυρσὸν οὕτω κατασβέσαι τῶν παρειῶν, ἵνα μὴ ὡς ἐν νυκτὶ φρυκτωρούμενον πῦρ προκαλῆται τοὺς ὁδευτὰς πρῶτα μὲν θεατὰς, ἔπειτα δ' ἁρπαστὰς, ἐκ δὲ τούτου καὶ βιαστὰς, ἀνεβύνον ὁρῶντας τὸ ἴδιον θέλημα, ἅμα καὶ χεῖρας ἱκέτιδας αἴροντες εἰς Θεὸν καὶ μετὰ σύνοχῆς καρδίας τὸ στῆθος τύπτοντες καὶ δακρύοις τὰ ὄμματα τέγγοντες, εἴ πως ἅπαντες καὶ πᾶσαι τοὺς ὠμηστὰς ἐκείνους θῆρας σχοίημεν ἀδιαλώβητοι παρελθεῖν. Ἔδει δὲ διὰ τῆς Χρυσείας πύλης ἡμᾶς ἐξελθεῖν. Ὡς δὲ περὶ τὸν νεὼν ἤκομεν Μωκίου τοῦ κλλιμάρτυρος, βύριστὴς καὶ ἀνόσιος βάρβαρος ὡς ἀμνάδα λύκος ἐκ μέσων ἡμῶν ἁφαρπάζει κόρην εὐπλόκαμον, τινὸς τῶν ἐπὶ τῷ δικάζειν θυγάτριον. Πρὸς τὴν οἰκτροτάτην τοίνυν ταυτηνὶ θέαν ἡ μὲν συνοδία πᾶσα διαθρηθέντες ἐξεβοήσαμεν, ὁ δὲ πατὴρ τῆς παιδὸς γήρᾳ καὶ νόσῳ τετρυχωμένος, τότε δὲ καὶ σφαλεὶς κατὰ πέλματος, ὀλοφυρόμενος καὶ τῷ πηλῷ φυρόμενος δόχμιος ἔκειτο, ὡς εἰς συκίνην

dum ingredi poterant, humeris impositis. Et filiolum lactentem adhuc sub ala ferre et ita per medios vicos incedere coacti sumus. Et dies quinque post captam urbem commorati et ipsi discessimus die Sabbati. Quod divina providentia et non fortuito casu factum videtur. Accedebat et hiems, et nostra uxor vicina erat partui, ut illa Christi prædictio, quæ monet orandum esse ne fuga nostra in Sabbato et hieme fiat, et prægnantibus in diebus illis male ominatur, non secus ac si nostra causa dicta esset, exitum sortiretur. Ut vero complures familiares et cognati aliaque turba ad nostrum conspectum confluxerant, non aliter quam coetus formicarum per trivia pergebamus, occurrentibus nobis exercitibus non accurate armatis, 779 sed prælongis ensibus ad latera equorum suspensis, et pugiones cingulis insertos gestantibus; quorum alii manubiis onusti erant, alii prætereuntes captivos excutiebant, an sub lacera tunica splendidam vestem celarent aut argentum aurumve in sinu occultarent. Alii mulieres forma præstantes ita defixis oculis intuebantur, quasi mox eas ad stuprum rapturi essent. Nos igitur mulieres, earum pudicitiæ metuentes, in medium agmen tanquam in ovile recepimus, adolescentulas vero cœno faciem illinere ut pridem furis, atque ita ruborem generum exstinguere jussimus, ne formæ venustas principio, ut viatores noctu elatus ignis, spectatores, deinde amatores, postremo raptores alliceret, cum sibi licere viderent omnia. Interim supplices ipsi manus ad Deum tendebamus, afflictis animis pectora plangentes et oculos rigantes lacrymis, si quo modo omnes immanes istas feras salvi et inviolata pudicitia evaderemus. Cum autem nobis per Auream portam exeundum esset, ut ad inclyti martyris Mocii ædem venimus, insolens et nefarius quidam barbarus 780 puellam formosam, judicis cujusdam filiam, e medio nostrum tanquam lupus agnam abripit. Quo miserrimo spectaculo totus cœtus noster consternatus exclamavit; puellæ vero pater, senio et morbo afflictus, tum etiam in cœnum prolapsus ac contaminatus, jacens crebro me tanquam ficulnum præsidium intuebatur, et nominatim orabat ut sibi pro virili ad puellam recuperandam adjumento essem. Itaque statim conversus vestigia raptoris persequor, cum lacrymis vim factam proclamans, et supplicibus gestibus opem prætereuntium militum implorans, qui linguæ nostræ non plane rudes erant, quorumdam etiam manibus prehensatis. Et vix quosdam ad commiserationem ita flexi, ut impudentem et libidinosum illum hircum ulcisci cupientes a me ad ædes illas perducerentur. Quo cum ventum esset, mulierosus ille virgine introducta in foribus stabat, ut si qui vim facturi essent, eos repelleret. Ego vero digito eum commonstrans, « Iste, » inquam, « luce teste injurius vestræ nobilitatis edicta contempsit. 781 Vos enim edixistis, de conjugatæ mulieris aut virginis aut dedicatæ Deo puellæ vel impu-

dico aspectu, si caveri possit, quisquam contaminetur, et jusjurandum ea de re sanctissimum dedistis. At iste, vestra auctoritate contempta, in conspectu multorum, ut salix asinus, in virgines impetum facere non dubitavit. Vos igitur vestris legibus et armis nos defendite, lacrymis his deliniti, quas Deus admittit etiam, et natura maximum mutuæ misericordiæ incitamentum in oculos nostros derivavit. Quodsi et vos liberos habetis, per conjuges et charissima pignora obtestor ut nobis supplicibus manum porrigatis. Obtestor per divinum sepulcrum et Christi præcepta, quæ Christianos omnes jubent ea facere hominibus, quæ ab iisdem sibi præstari cupiant. » His verbis ex tempore usus virorum illorum animos excitavi, ut puellam serio repeterent. At ille principio verba illorum contemnebat, amore et iracundia duobus violentissimis affectibus occupatus. Sed cum irati instarent et suspendium ei minitarentur ut injurio simul et impudico, denique verba illa non ex labiis sed ex pectore promanare cerneret, vix tandem animis expugnatus puellam restituit. Pater conspectu filiæ exhilaratus, et lacrymis Deo libatis ob fœdus illas nuptias propulsatus, surgit et rursus nubiscum proficiscitur.

4. Postquam urbe excessimus, alii aliter Deo gratias agebant et fortunas suas cum ejulatu miserabantur. Ego vero recta in faciem prolapsus tantum non cum mœnibus expostulabam, quod sola essent integra nec lacrymarent nec in tumulum corruissent, sed adhuc erecta starent. « Num si (inquam) ea quorum causa condita estis, jam ferro et igni penitus sublata ceciderunt, cur vos adhuc statis? quem posthac tegetis et custodietis? nisi forte hostibus exitium moliemini in die iræ, cum Dominus ad eos a quibus nos ita tractati sumus frangendos insurrexerit, et Occidentem forsitan, ut David vaticinatus est, conculcarit? et tu quoque, regina urbium, urbs amplissima, urbs magni regis, tabernaculum Altissimi, laudatio et celebratio ministrorum ejus, delicia hospitum, imperantium urbium imperatrix, canticum canti-

ἐπικουρίαν ἀφορῶν συχνάκις ἐμὲ, καὶ πρὸς ὄνομα δεόμενος συνάρασθαί οἱ τὰ δυνατὰ πρὸς τὴν τῆς παιδὸς ἀπόλυσιν. Ἐπιστραφεὶς οὖν αὐτίκα μάλα, ὡς εἶχον, κατ' ἴχνια τοῦ ἁρπαγος ἔβαινον, μετὰ δακρύων τὴν βίαν ἐπιβοώμενος, καὶ σχήμασιν ἁλασίμοις εἰς ἀρωγὴν ἐπισπώμενος τοὺς μὴ πάντη ἀμαθεῖς τῆς ἡμετέρας φωνῆς ἐκ τοῦ στρατεύματος παριόντας, ἔστι δ' ὧν καὶ χειρὸς ἁπτόμενος. Καὶ μόλις ταχυσά τινας [P. 380] οὕτως ἐς οἶκτον προκαλέσασθαι ὡς μετιέναι ζητεῖν ἐκεῖνον τὸν ἀναιδῆ καὶ φιλόσαρκον. Ἠγούμην τοίνυν αὐτὸς, οἱ δ' ἑψείποντο. Ὡς δ' ἐπέστημεν ἔνθα ὁ φιλογύνθς κατέλυεν, ὁ μὲν τὴν κόρην εἴσω ἐκπέμψας πρὸς τοῖς πυλῶσιν εἱστήκει, τοὺς ἀντιστησομένους ἀποκρουσόμενος, ἐγὼ δὲ αὐτὸν δακτύλῳ ὑποδείξας « Οὗτος, » εἶπον, « ὁ ἐπὶ μάρτυρι τῷ φωτὶ ἀδικῶν, καὶ τῶν εὖ γεγονότων ὑμῶν παραβλεπόμενος τὰ ἐντάλματα. Ὑμεῖς μὲν γὰρ γυναιξὶ ταῖς ὑπὸ ζυγὸν καὶ ταῖς ὅλως ἀπειράτοις ἀνδρὸς, καί γε ἔτι ταῖς ἀποθριξαμέναις θεᾷ. μηδὲ μοιχικοῦ μέχρι βλέμματος, εἰ δυνατὸν, συνελθεῖν ἐβεσπίσατε, καὶ ὅρκοις τὰ περὶ τούτων φρικώδεσι διειλήφατε· ὁ δὲ ἀποφλαυρίσας τὰς ὑμῶν ἐντολὰς, ταῖς παρθενικαῖς ἐπὶ μάρτυσι πολλοῖς ὑνηδὸν ἐπιβριμώμενος οὐχὶ δέδιε. Τοῖς αὐτῶν οὖν ὑμῶν νόμοις καὶ τοῖς ἐν χερσὶν ἡμῖν ἐπαμύνατε, μαλαχθέντες τούτοις τοῖς δάκρυσιν, ἃ καὶ Θεὸς προσίεται καὶ ἡμῖν ἡ φύσις ἐς τὸν πρὸς ἀλλήλους οἶκτον βοήθημα μέγιστον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπωχέτευσεν. Εἰ δὲ καὶ πατέρες παίδων ὑμεῖς, ναὶ πρὸς τῶν συλλέκτρων καὶ τῶν φίλων ὑμῖν τέκνων τοῖς ἱκέταις ὑμῶν χεῖρα ὀρέξατε, ναὶ πρὸς τοῦ τάφου τοῦ Θεοδέγμονος καὶ τῶν Χριστοῦ παραιφάτεων, αἳ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ καλουμένοις κοινῶς πᾶσιν ὑποτιθέασιν ἐκεῖνα ποιεῖν τοῖς ἀνθρώποις ἃ καὶ σφίσιν ὑπ' ἐκείνων γενέσθαι βούλονται. » Τούτοις τοῖς ῥήμασιν ὡς ἐξ ἐφόδου χρησάμενος τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων φρονήματα διανέστησα. Οὐκοῦν ἐνέκειντο τὴν κόρην αἰτούμενοι. Ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα ὑπερώρα, ἔρωτι καὶ θυμῷ τυραννικωτάτοις δυσὶ πάθεσιν ἐνισχόμενος· ὡς δὲ εἰς ὀργὴν ἐπιῤῥίσσαντας ἐώρα τοὺς ἄνδρας καὶ πρωτείνοντας ἐκείνῳ τὴν ἐπὶ σκόλοπος ἀπαιώρησιν ὡς ἀθλίῳ ἅμα καὶ ἀναιδεῖ, τὸ δ' ὅλον οὐκ ἀπὸ χειλέων μόνον, ἀλλὰ καὶ καρδίας τὴν διάλεξιν ἐκείνῃ πεποιημένους, ἐνδίδωσί τε μόγις καὶ τὴν κόρην ἀποδίδωσι. Περιχαρὴς οὖν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς παιδὸς φανεὶς ὁ πατὴρ, καὶ σπείσας Θεῷ δάκρυα ἐπὶ τοῖς ἀστεφανώτοις ἐκείνοις καὶ ἀνυμεναίοις νομφεύμασιν, ἀναστὰς αὖθις σὺν ἡμῖν ἐπορεύετο.

4. Postquam urbe excessimus, alii aliter Deo gratias agebant et fortunas suas cum ejulatu miserabantur. Ego vero recta in faciem prolapsus tantum non cum mœnibus expostulabam, quod sola essent integra nec lacrymarent nec in tumulum corruissent, sed adhuc erecta starent. « Num si (inquam) ea quorum causa condita estis, jam ferro et igni penitus sublata ceciderunt, cur vos adhuc statis? quem posthac tegetis et custodietis? nisi forte hostibus exitium moliemini in die iræ, cum Dominus ad eos a quibus nos ita tractati sumus frangendos insurrexerit, et Occidentem forsitan, ut David vaticinatus est, conculcarit? et tu quoque, regina urbium, urbs amplissima, urbs magni regis, tabernaculum Altissimi, laudatio et celebratio ministrorum ejus, delicia hospitum, imperantium urbium imperatrix, canticum canti-

δ'. Ὡς δὲ τῆς πόλεως ἐξήειμεν, ἄλλοι μὲν ἄλλως ἀνθωμολογοῦντο Θεῷ χαριστήρια καὶ τὰ καθ' αὑτοὺς ἀνωλόλυζον, ἐγὼ δὲ ῥίψας ἐμαυτὸν ὡς εἶχον εἰς τοὔδαφος μόνον οὐκ ἐμεμψιμοίρουν τοῖς τείχεσιν ὡς μόνοις ἀπαθέσι μηδὲ κατάγουσι δάκρυα, μήτε μὴν εἰς χῶμα κειμένοις, ἀλλ' ὀρθίαν εἰσέτι στάσιν ἔχουσιν. « Εἰ γὰρ ὧν ἕνεκα ἐκτίσθητε » εἶπον, « εἰς τέλος ἤδη ἐξέλιπον, πυρὶ καὶ πολέμῳ ἠμαυρωμένα, τί ὑμῖν ἔτι καὶ τῷ ἑστάναι; καὶ τίνα περιστελεῖτε καὶ φυλάξεσθε μετέπειτα; εἰ μή γε τοῖς πολεμίοις ἀποτινεῖτε τὸν ὄλεθρον (60) ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, ὅταν ἀναστῇ Κύριος θραῦσαι τοὺς ἡμᾶς οὕτω διαθέμενους, ἐπιβεβῶκώς ἴσως ἐπὶ δυσμῶν κατὰ τὴν Δαβιδικὴν προαγόρευσιν; Καὶ σὺ δὲ, ὦ πόλις, ἔφην, βασιλεία, [P. 381] πόλις περιοχῆς, πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, σκήνωμα Ὑψίστου, αἴνεσις καὶ ὕμνησις τῶν αὐτοῦ θεραπόντων καὶ προσφιλὲς ξενοδόχημα,

Hier. Wolfii notæ.

(60) Εἰ μή γε τοῖς πολεμίοις ἀποτινεῖτε τὸν ὄλεθρον. Μή γε rectius legi quam μήτε, vetustus codex declarat, cujus hæc verba sunt: Εἰ μὴ διὰ τὸ ἵνα ἀνταποδώσητε τοῖς πολεμίοις τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς. Unde apparet etiam pro ἀποτενεῖτε, quod ab ἀποτείνω formatur, legendum esse ἀποτινεῖτε, ab ἀποτίνω, quod idem valet quod ἀνταποδιδόναι.

καὶ βασιλὶς μὲν τῶν βασιλίδων, πόλεων, ἄσμα δὲ ἀσμάτων καὶ λαμπρότης λαμπροτήτων, καὶ τῶν σπανίων πανταχῇ θεαμάτων σπανιώτερον ὅραμα, τίς ὁ διασπάσας ἡμᾶς ἀπὸ σοῦ ὡς ἐκ μητρὸς φίλης τέκνα φιλούμενα; τίνες γενοίμεθα; ποῖ τραποίμεθα; ποίαν παραψυχὴν εὕροιμεν γυμνοὶ, ὡς ἐκ κοιλίας μητρὸς τῶν σῶν ἐκσπασθέντες κόλπων, καὶ φανέντες παρ' ἔθνεσι κιθάρα καὶ θρύλλημα, ἀδελφοὶ Σειρήνων, ἑταῖροι στρουθῶν, καὶ ψωμιζόμενοι μὲν ἀνάγκας, ὕδωρ δὲ χολῆς ποτιζόμενοι; Πότε σε θεασόμεθα οὐχ ὡς νῦν πεδίον ἀφανισμοῦ καὶ κοιλάδα κλαυθμῶνος καὶ πατουμένην ὑπὸ στρατοπέδων, εἶτε μὴν ἐξουθενημένην καὶ ἀπωσμένην. ἀλλ' ἐξαιρουμένην καὶ σωζομένην, καὶ προσκυνουμένην ὑπὸ τῶν ταπεινωσάντων σε καὶ παροξυνάντων σε, καὶ γάλα ἐθνῶν θηλάζουσαν καὶ πλοῦτον βασιλέων ὡς πρώην ἔδουσαν; πότε δὲ καὶ ὡς φύλλα σοχῆς καὶ χιτῶνας δερματίνους ἀποβαλούμεθα τὸ ῥικνὰ ταῦτα ῥάκη καὶ μηδὲ τοῦ παντὸς ἐξικνούμενα σώματος, ἃ ἡμῖν περιέθεντο οἱ ἐπίβουλοι ὡς ὄφεις ἀλλόφυλοι, τὰ σύνοικα ἡμῖν κατὰ καὶ ἐπίβουλα καὶ βαρύζηλα, ἐπενδυσόμεθα δ' αὖθις τοὺς ἐξ ὑφῆς στιλπνοτέρας καὶ χλιδῶντας χιτῶνας, οὓς πρώην περιεκείμεθα; Ἀλλ' ἵλασαι Θεὸν, ἁγιωτάτη τῶτ πόλεων· προβαλοῦ τοὺς νεὼς, τὰ τῶν μαρτύρων λειπόμενα, τὰς συμφορὰς αὐτὰς, τῶν πειρατηρίων τὸ μέγεθος, ὧν εἰς κόρον μετέσχηκας, ἀνδράσιν ἀνοσίοις ἐκδοθεῖσα εἰς πύρωσιν. Ἐπικάλεσαί με, φησὶν, ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με. Ἆρα δὲ προσθήσω καὶ εἰς σέ ποτε ἐπιβλέψαι, παμμέγιστε ναὶ καὶ θειότατε, οὐρανέ ἐπίγειε, θρόνε δόξης Θεοῦ, Χερουβικὸν ὄχημα, στερέωμα δεύτερον, ἀγγέλλον τὴν τῶν χειρῶν Θεοῦ ποίησιν, θέαμα καὶ ἔργον ἐναθικὸν καὶ εὔριζον πάσης τῆς γῆς ἀγαλλίαμα; Καὶ τίς ὁ ἐπαγγαλλόμενος εἰ μὴ μόνος ὁ ἐν οἷς πέπονθε πειρασθεὶς τοῖς πειραζομένοις βοηθεῖν ἐπιστάμενος, καὶ ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερροτέρων αὐτοῦ καὶ πτωχὸν καὶ πένητα ἀπὸ τῶν διαρπαζόντων αὐτὸν, καὶ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων ἀεὶ πρὸς τὸ βέλτιον; »

ε', Ταῦτ' ἐξ ὑπεράντλου ταῖς ἀχθηδόσι ψυχῆς κενώσαντες πορευόμενοι ἐπορευόμεθα, κλαίοντες καὶ βάλλοντες τοὺς θρήνους ὡς σπέρματα. Εἰ δὲ καὶ ἐρχόμενοι ἥξομεν, αἴροντες ἐν ἀγαλλιάσει τὰ τῆς δεξιωτέρας ἀλλοιώσεως δράγματα, δῶρον τοῦτο θεοῦ τοῦ παρακαλοῦντος τοὺς ὀλιγοψύχους καὶ σωτηρίου περιτιθέντος ἱματιον καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης ἐνδύσαντος. Προῆγε δὲ ἡμῶν ὁ οἰκουμενικὸς ἀρχιποιμὴν, μὴ πήραν φέρων, μὴ χρυσὸν ἐπὶ τὴν ὀσφὺν, ἄραβδος καὶ ἀσάνδαλος καὶ χιτώνιον ἐν περικείμενος, ἐντελὴς εὐαγγελικὸς ἀπόστολος, ἢ μᾶλλον τοῦ Χριστοῦ ἀντίμιμος, καθ' ὅσον δυνατῷ πτωχικῷ ἐποχούμενος μεθίστατο τῆς νέας Σιὼν, οὐ τὸν ἐπ' αὐτῆς ἐσχεδίαζε θρίαμβον. Τότε δ' οὖν πέρας τῆς ὁδοῦ τὴν [P. 382] Σηλυβρίαν (61) ἡμεῖς θέμενοι τοῦ λοιποῦ τοῦ πλάνου πεπαύμεθα, ἀνύβριστοι πανοικὶ, τὸ μέγα τοῦ θεοῦ περὶ ἡμᾶς φιλοτίμημα καὶ ἀείμνηστον καὶ τέλειον δῶρημα, μηδ' ἀρρέμβολα καὶ

5. Quæ cum ex animo doloribus redundante effudissemus, continenter ibamus plorantes et lacrymas tanquam semina spargentes. Si vero redituri sumus prosperioris mutationis manipulos collecturi, Dei munus id erit, qui pusillanimes confirmat, qui eos salutis veste induit et tunica lætitiæ amicit. Antecedebat autem nos œcumenicus summus pastor, non peram ferens, non aurum in zona, sine baculo, sine calceis, una tunicula indutus, integer evangelicus apostolus, aut potius Christi exemplar, quatenus paupere asello vectus nova Sione discedebat, non autem triumphans illam ingrediebatur. Ac tum nos Selybriam proiecti oberrare destitimus, tota familia inviolata, quæ magna Dei liberalitas est et sempiterna perfectaque munificentia, 785 non ferreis manicis, non funibus vincti, non pugnis cæsi, ut multi ex nostris pecuniæ dandæ causa; et a solo Deo enutriti, qui

A

B

C

D

Hier. Wolfii notæ.

(61) Σηλυβρίαν. Σηλυμβρίαν. Etiam apud Demosthenem nostrum hæc vox alias cum, alias sine μ scribitur, ut et ἀρύμβας et ἀρύββας. Quod accidere videtur propter litterarum β et μ notas alicubi non dissimiles.

cibum omnibus opportuno tempore curat et pullos corvorum se invocantes largiter pascit, et agrestia lilia, quæ neque nent neque seminant, splendide vestit. Nam rustici et plebeii homines nobis Byzantinis magis insultabant, et mendicitatis ac nuditatis miseriam æqualitatem amenter nominabant, vicinorum malis nihilo facti prudentiores. Multi etiam homines injurii Deum laudabant scilicet, quod ditati essent popularium pretiosis facultatibus vili pretio redemptis. Necdum enim taurivoros Latinos in ædes suas receperant, neque norant, ut merum simul, quemadmodum et bileno, importune effunderent, et Romanos superbe et contemptim haberent.

A σχοινοδέσμους κἀπὶ τῶν κρυτάφων ἀστραγάλους ὡς πολλοὶ τῶν καθ' ἡμᾶς δεξάμενοι διὰ χρημάτων ἀπόδοσιν, καὶ πρὸς μόνου Θεοῦ τρεφόμενοι τοῦ τὴν τροφὴν ἐν εὐκαιρίᾳ πᾶσι βραβεύοντος καὶ τοὺς νεοσσοὺς τῶν κοράκων τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν δειπνίζοντος ἐς τὸ ἄφθονον, ἔτι γε μὴν τὰ μήτε νήθοντα μήτε σπείροντα κρίνα τοῦ ἀγροῦ φιλοτίμως ἐνδύοντος. Οἱ δ' ἀγροῖκοι καὶ ἀγελαῖοι ἐπεκερτόμουν μᾶλλον τοῖς ἐκ Βυζαντίου ἡμῖν, καὶ τὴν ἐν πτωχείᾳ καὶ γυμνότητι κακουχίαν ἰσοπολιτείαν ἀφρόνως ὠνόμαζον, οὐ τοῖς τῶν πέλας κακοῖς παιδευόμενοι. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀνομίαν ὑπολαμβάνοντες, « Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι πεπλουτήκαμεν, » ἔλεγον, ὀλίγου τὰς τῶν συμφυλετῶν οὐσίας ἀποδιδομένας ὠνούμενοι. Οὐ γὰρ πω βουθοίνας εἰσφκίσαντο Λατίνους, καὶ εἴδοσαν ὅπως μὲν τὸν ἄκρατον οἶνον ὁμοῦ καὶ ζωρότερον ὥσπερ καὶ τὸν χόλον ἀκέραστον χέουσιν, ὅπως δὲ Ῥωμαίοις ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουδενώσει προσφέρυνται.

Ac noster status, eorumque qui ejusdem conditionis et litteris eruditi erant, talis fuit. Improbus autem grex et circumforanea turba ditescebat profanandis denuo sacris, quæ Latini vendebant, iisque **786** tanquam communi merce caponandis, quasi vero direpta e templis Dei esse desiissent. Hostes porro luxui et deliciis vacabant, iis præsertim quæ ad Romanorum derisum et ludibrium pertinerent. Nam vestibus lati clavi non necessitatis sed risus gratia indati per vicos incedebant, lineas mitras equorum verticibus imponebant; et quæ in humeris dependent, albas fascias maxillis bestiarum alligabant, atque ita passim urbem perequitabant. Alii calamos scriptorios, atramentaria et libellos gestabant, qua re nos ut scribas sugillabant. Maxima vero pars mulieres a se stupratas longis peplis indutas et capillis in unum nodum tortis et in tergum rejectis in equis vehebant. Mulicbribus vero pileolis, et dependentibus a temporibus crispis et albis crinibus, equos suos ornabant, ac totos dies comessabantur et potabant, alii cupediis et lautitiis intenti, alii patrio cibo vescentes, quæ erant terga bubularum carnium lebetibus immissa, et succidiæ cum fabacea farina elixæ, ut et **787** intinctus ex alliis et liquor ex aliis acribus humoribus confectus. Post manubiarum partitionem sacra minime a profano distinguebantur, sed ex æquo corporis usibus utraque adhibebantur, sine ullo Numinis et religionis respectu, adeo ut Christi et sanctorum divinis imaginibus pro sellis et scabellis uterentur.

B Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ ἡμέτερα καὶ τῶν οἳ συνεκοινώνουν σχήματος καὶ τῶν λογικῶν ἐν μεθέξει παιδεύσεων. Οἱ δ' ἐκ τῆς φαύλης συμμορίας καὶ ἀγοραῖοι ἐχρηματίζοντο, καὶ πάλιν τὰ θεῖα βεβηλοῦντες ὑπὸ Λατίνων ἀποδιδόμενα καὶ ὡς κοινὸν ἀργύριον ἐμπορευόμενοι, ὡς εἴπερ τῶν ναῶν ἀφηρημένα καὶ τὸ εἶναι Θεοῦ ἀπεβάλοντο. Τὸ δέ γε ἀντίπαλον ἐν ἀσελγείαις ἦν καὶ τρυφαῖς, καὶ τούτων ταῖς ἀσήμοις μάλιστα, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐν γωμῳδίᾳ ἐθῶν. Τῶν γὰρ ἱματίων τὰ πλατύσημα μὴ κατὰ χρείαν, πρὸς δὲ γέλων περιβαλλόμενοι τὰς ἀγυιὰς περιῄεσαν, καὶ τὰς ὀθονοστεπεῖς περικρανίους καλύπτρας ταῖς κορυφαῖς τῶν ὀχημάτων περιτιθέντες καὶ τὰ κατὰ νώτου κεχυμένα λευκόλινα ταῖς ἱππείαις γένυσιν αὐτῶν περιδέοντες ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ τῆς πόλεως ἐξιππάζοντο. Οἱ δὲ γραφὰς δόνακας καὶ δοχεῖα μέλανος φέροντες τόμοις τὴν χεῖρα ἔδιδοσαν, ὡς γραμματέας ἡμᾶς τωθάζοντες. Οἱ δὲ πλείους τὰς μὲν ὑπὸ αφῶν βιασθείσας ἐπὶ τῶν ἵππων ἀνεῖχον, τανυπέπλους τινὰς καὶ ἀπηνηκώτους (62) καὶ τὰς τρίχας συνεστραμμένας εἰς ὀπίσθιον ἕνα πλοχμὸν, τὰ δὲ γυναικεῖα τυμπάνια καὶ τὰ τῶν οὐλων καὶ λευκῶν τριχῶν ἐπικροτάφια καθέματα τοῖς ἵπποις περιετίθεσαν. Ἐκώμαζόν τε καὶ ἠκρατίζοντο πανημέριοι, οἱ μὲν βρωμάτων μαγγανείαις προσκείμενοι, οἱ δὲ καὶ τὴν πάτριαν ἐδωδὴν παρατιθέμενοι ἐπιδείπνιον, ἥτις ἦν νῶτοι βοείων κρεῶν διαχαλώμενοι λέβησι καὶ συῶν τεμάχη ταριχηρὰ κυάμοις ἀλητοῖς συνεψόμενα, ὥσπερ καὶ τὸ ἐκ σκορόδων ἐπίμβαμμά τε καὶ σύνθεμα ἐξ ἄλλων χυμῶν δριμυσσόντων τὴν αἴσθησιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ σκῖλα διενείμαντο, οὐκ ἦν τις παρ' ἐκείνοις διαστολὴ ἐπίπλων καὶ σκευῶν βεβήλων τε καὶ ἁγίων, ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἅπασιν εἰς τὰς σωματικὰς χρείας ἐκέχρηντο, Θεοῦ καὶ θέμιδος κατὰ μηδὲν ἐμπαζόμενοι. Τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων [P. 383] θεῖα εἰκάσματα εἰς ἕδρας καὶ ποδῶν Ὀρανίδας παρῆγον.

C

6. Postquam provincias et urbes sortiri cœperunt, vecordiam, ne insaniam dicam, virorum superbia tumentium incomparabilem non sine summa admiratione cernores. Quasi enim jam reges regum effecti et orbem terrarum suis manibus complexi, in Romanas provincias descriptores miserunt, ut

ς'. Ὡς δὲ καὶ κλήρους πόλεων καὶ χωρῶν ἤρξαντο βάλλειν, ἦν ἰδέσθαι καὶ θέσθαι ὅτι διὰ πλείστου τοῦ θαύματος ἀνδρῶν τυφομανῶν μὴ ξυμβλητὴν ἀπόνοιαν, εἴτ' οὖν παράνοιαν εἰπεῖν οἰκειότερον. Ὡς γὰρ βασιλέων ἤδη βασιλεῖς καθεστῶτες καὶ τὸ περίγειον ἅπαν ἐν χερσὶν ἔχοντες, τοῖς μὲν Ῥωμαϊκοῖς σχοινίσμασιν

D

Hier. Wolfii notæ.

(62) Ἀπηνηκώτους. Ἀπηνηνηκώτους. Utrumque perperam esse arbitror, neutrum certe intelligo.

ἀπογραφοῖς ἐπέστησαν, γνῶναι πρότερον τὰς ἑπτείους ἀποφορὰς θέλοντες, εἶθ' οὕτω κατὰ πάλους αὐτὰ μερίσασθαι, τὰς δὲ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι καὶ βασιλεῦσι καρπουμένας ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ἐκ τοῦ αὐτίκα διείλοντο. Ἥ τε οὖν ἐν πόλεσιν εὐδαίμων καὶ πρὸς τῷ Νείλῳ κειμένη Ἀλεξάνδρεια τῷ τε κλήρῳ ὑπέκειτο καὶ Λιβύῃ, καὶ Λιβύης τὰ ἐς Νομάδας καὶ Γάδειρα παρατείνοντα, Πάρθοί τε καὶ Πέρσαι, ἐπὶ δὲ Ἴβηρες ἕῳοι καὶ Ἀσσυρία γῆ καὶ Ὑρκανοί, καὶ ὅσα οἱ πρὸς ἕω μέγιστοι ποταμοὶ τοῖς ὕδασι διειλήφασιν. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ πρὸς βορρᾶν νενευκότα κλίματα εἰάθη ἀκλήρωτα, ἀλλὰ κἀκεῖνα οἱ αὐτοὶ διενείμαντο. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἱπποτρόφους καὶ φύροις περιβριθεῖς ἃς ἐκληρώσατο πόλεις δι' ἐπαίνου ἐτίθετο καὶ ταῦ κλήρου ἑαυτὸν ἐμακάριζεν, ὁ δὲ ὡς κομώσας ἄλλοις ἀγαθοῖς θαυμάζων οὐκ ἐλήγεν. Οἱ δὲ καὶ περὶ κλήρου πόλεων ἤρισαν, καὶ ἀντέδοσαν ἄλλοις ἕτεροι καὶ ἀντέλαβον πόλεις καὶ ὅρια. Τινὲς δὲ καὶ μάλα δόξαν ἀσπάσιον τὸν Ἰκόνιον εἰς κλῆρον εἰληφέναι ἠγωνίσαντο. Καὶ πύλας τῆς πόλεως καὶ τέμαχος τῆς ἁλύσεως, ἣ διαταθεῖσα συνεῖχε τὸν ναύσταθμον, τοῖς ἐν Συρίᾳ ὁμογενέσι μετὰ πλείστων πλοίων πεπόμφασι, καὶ διαφῆκαν ἀγγέλους ἅπανταχῇ τὴν τῆς πόλεως διατρανώσοντας ἅλωσιν. Δεῖ-σαν δὲ καὶ βασιλέα χρισθῆναι, εἰς τὸν μέγιστον νεῶν παραγίνονται τῶν ὁπαδῶν τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖσε γὰρ συνερχόμενοι περὶ τῶν πρακτέων σφίσιν ἐβουλεύοντο. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα κατά τι πάτριον ἔθιμον κρατῆρας τέσσαρας στιχηδὸν ἐσκέπτοντο διαθέσθαι, ὧν εἰς τὴν ἀναίμακτον θυσίαν στέγειν ἤμελλε, καὶ οὕτως ἐνδοῦναι τοῖς θαυμπόλοις ἐξ' ἑκάστῃ κλήσει τῶν εἰς ἀρχὴν ἐπιλεγέντων αἱρεῖν ἕνα τῶν σκύφων καὶ προσάγειν αὐτοῖς· ἐκεῖνος δ' ἦν ὁ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν ἀρχὴν προκριθησόμενος, ὁ καὶ λαχὼν τὸ ποτήριον τὸ τοῦ θείου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ μέτοχον. Δόξαν δὲ τῷ Βενετίας δουκὶ τῷ Δανδούλῳ εἰς ψῆφον ἀπολυθῆναι τὴν πρόβλησιν, ἐκλέγονται ψηφηφόροι πέντε μὲν ἐκ τοῦ τῶν Φραγκίσκων καὶ Λαμπάρδων γένους, οἱ παρ' ἐκείνοις ἄριστοι, ἐκ δὲ τῶν Βενετίκων ὁμοίως ἕτεροι πέντε. Καὶ τῆς τῶν πλειόνων ψήφου κρατησάσης ὁ τῆς ἀρχῆς ἔπεσε κλῆρος πρὸς Βαλδουῖνον τὸν τῆς Φλάνδρας κόμητα, πλὴν ὡς ἤδετο παρὰ πᾶσι, κατὰ δόλον τε καὶ περίνοιαν τοῦ δουκὸς Βενενίας Δανδούλου. Ἡρὼς γὰρ ὢν οὗτος τὰς ὄψεις, καὶ τοῦ κλήρου κατὰ τοῦτο τῶν ἀρξόντων διαγραφεὶς, ἐβούλετο χειρίζειν τὴν βασιλείαν τὸν τὸ ἦθός τε ἱλαρώτατον καὶ μὴ τὸ φροκεῖν ἀρχικώτερον, τὸ δ' ἐν μείζονι παρ' ἐκείνῳ μᾶλλον σπουδῇ, καὶ τὴν ἰδίαν χώραν κληρούμενον [P. 384] τῶν τῆς Βενετίκης ὅρων διεστα-μένην κατὰ πυλὺ, ὡς, εἴ ποτε διχονοήσειαν ἀλλήλοις βασιλεὺς καὶ Βενέτικοι, μὴ εἴη ἐκ τοῦ σχεδὸν βασιλεῖ δυνάμεις πλείους οἰκειακὰς μεταπέμπεσθαι ἢ γοῦν εὐμαρῶς εἰσιέναι τὰ Βενετίκων ὅρια καὶ ταῦθ' ὁπωσδὴ κατατρέχειν καὶ σίνεσθαι, ἃ δὴ πάντα ἤδε πρὸς ἰσχύος ἔχοντα ὁρᾷν τὸν Βονιφάτιον μαρκέσιον ἐκ Λαμπαρδίας τὴν γένεσιν ἔχοντα· Λαμπαρδίαν δὲ οἰκεῖσθαι παράλιον, καὶ ῥᾴδίας εἶναι τὰς ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐκπλοίας, καὶ Βενετίαν δὲ

A annuis reditibus in primis cognitis, deinde eas sortito distribuerent. Aliarum vero nationum principatus et regna statim diviserunt. Sub sortem recidit beata urbs Nilo adjacens Alexandria, Libya, ea quæ a Libya usque ad Numidiam et Gades pertinent, item Parthi et Persæ, orientales Iberes, Assyria, Hyrcania, et quæ ad Orientem maximis **788** fluminibus disterminantur. Ac ne septentrionales quidem regiones sunt præteritæ, sed eæ quoque sorlito distributæ. Alius suas urbes ut magnum vectigal pendentes et equis alendis aptas laudabat, et sortem suam extollebat; alius ut aliis bonis florentes mirari eas non desistebat; alii de sortitione urbium rixabantur; alii inter se urbes et fines permutabant; alii magnopere contendebant ut Iconio potirentur, portas vero urbis et catenæ partem, quæ ad navalia continenda extendebatur, suis in Syria popularibus cum plurimis navigiis miserunt, passim dimissis nuntiis, qui captam esse urbem vulgarent. Jam cum imperator creandus esset, in ædem Sanctorum Apostolorum deliberandi ergo convenere; ac principio, patrio quodam ritu, pro numero candidatorum quatuor calices ordine collocare instituerunt, quorum unus incruentam victimam contineret, cæteris vacuis; eosque tradere totidem sacerdotibus, ut ad cujusque **789** principis nomen unum tollerent et eis redderent. Imperium vero penes eum futurum erat, qui cum calicem accepisset, in quo divinum corpus et sanguis Christi esset. Deinde cum Venelo duci Dandulo designationem suffragiis committere visum esset, ex Francis et Longobardis quinque optimatibus et ex Venetis totidem indicibus lectis, plurium suffragiis imperii sors Balduino Flandriæ comiti obtigit. Verum ubique celebre est dolo et solertia Danduli id esse factum. Qui cum ob ætatem numero candidatorum excluderetur, imperium penes eum esse voluit qui hilarioribus esset moribus et ingenio minus ambitioso, quamquam id spectavit potius, ut privatus imperatoris designati principatus quam remotissimus esset a ditione Venetorum, ne si qua controversia cum illo incidisset, plures copias subito ex suo territorio accersere, aut Venetos fines commode invadere aut incursionibus vexare posset. Quæ omnia in expedito esse Bonifacio marchioni ex Longobardia originem trahenti norat, quæ maritima esset, unde facile in Romanas provincias trajiceretur et ob propinquitatem magnæ cladis Venetis quoque importari possent. His igitur **790** rationibus haud sane absurdis impulsus Dandulus, et multa etiam videntibus obscura lumine ingenii perspiciens cæcus ille, Bonifacium marchionem repulit, prælato illi de Francorum et Venetorum sententia Balduino, quem ex inferioribus Galliis ortum esse Galliarum autem et Veneliarum limites tantum distare norat quantum Venetiæ a Romanis provinciis disterminentur. Eo accedebat quod Balduinus toto pectore illi studebat et eum ut patrem colebat, nec diuturno

rerum usu pollebat ut marchio. Nondum enim Balduinus annum ætatis trigesimum secundum excesserat; et alioqui vir erat pius et modestus, ne impudico quidem aspectu mulierem intuitur, quandiu a sua conjuge abfuerat. Vrcabat divinis laudibus, necessitatibus conflictantes sublevabat, suæ sententiæ adversantes æquo animo audiebat. Et quod maximum est, bis qualibet hebdomade vesperi proclamari jubebat ne quis in suo palatio cubaret, qui alienam mulierem attigisset.

A ἀγχοροῦσαν πολλὰ ἂν κατ' εὐπέτειαν Βενετίκοις κακουργεῖν ἀποτρόπαια. Ὑπ' ἐννοιῶν τοίνυν μὴ πάντῃ ἀλογίστων κεκινημένος ὁ Δάνδουλος, καὶ τὰ πολλοῖς τῶν ὁρώντων δυστεκμαρτα ταῖς τοῦ νοῦ καταλαμβάνων ὁράσεσιν ὁ πηρὸς ἐκεῖνος τὰς κόρας τοῦ σώματος, παρεκρούσατο μὲν τὸν Βονιφάτιον μαρκέσιον, τῶν δὲ Βενετίκων καὶ τῶν Φραγκίσκων εἰς μίαν συνδραμόντων γνώμην τὸν Βαλδουῖνον ἀνθεῖλοντο, εἰδὼς ἐκ τῶν κάτω Γαλλιῶν ὁρμώμενον, Γαλλιῶν δὲ καὶ Βενετίας ἐς τοσοῦτον τοὺς ὅρους ἀφεστάναι ἐς ὅσον Βενετία Ῥωμαίων ἀποσχοινίζεται, καὶ ἅμα οἱ Βαλδουῖνον ὅλῃ ψυχῇ προσκεχῃνότα καὶ ἀσμένως ὡς πατρὶ προσφερόμενον, μήτε μὴν ὑπὸ χρονίας γυμνασίας ἐντακέντα πράγμασιν, ὑπουῖον ἥπίστατο τὸν μαρκέσιον· οὐ γὰρ πω Βαλδουῖνος τριάκοντα καὶ δύο ἔτη γεγένηται. Ἦν δὲ καὶ ἄλλως ὁ ἀνὴρ οὗτος εὐλαβὴς τὰ πρὸς Θεὸν, ὡς ἐλέγετο, καὶ τὴν δίαιταν ἐγκρατὴς, γυναικὶ δὲ μηδὲ μέχρι βλέμματος προσεσχηκὼς ἐφ' ὅσον χρόνον τῆς οἰκείας γαμετῆς ἀπεφοίτησεν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὕμνους ἐσχόλαζε τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἐν ἀνάγκαις ἐλυσέρνα, καὶ ἀκούειν τοὺς πρὸς αὐτὸν ἀντιλέγοντας κατεδέχετο. Τὸ δὲ μέγιστον, δὶς εἶχεν ἑκάστης ἑβδομάδος τὸν ἑσπέρας ἐπεμβοῶντα μηδένα τῶν οἰκείων ἀρχείων ἐντὸς κατευνάζεσθαι μὴ νομίμῳ γυναικὶ πλησιάζοντα.

791 7. Imperator designatus Balduinus in B partes occidentales abit, non ut eas subigat (putabat enim nihil sibi posse obsistere, ac tantum non insolenter atque intempestive jactabat: « Quo eam ut terram hasta quatiam?), sed ut amicas provincias peragrans ab omnibus Romanorum imperator saluturetur. Qua de causa nullam Romanorum sive militaris sive politici ordinis rationem habuit, sed eos omnes repudiavit, quod idem cæteris quoque comitibus et ducibus exercitus probabatur. Nam cum fortitudinem a cognatis virtutibus sejunctam sibi ut et natura insitam et usu conliratam vindicarent, nullas alias gentes in re bellica sibi vel adjungi vel conferri patiebantur, et quia nullus musis, nullus gratiis apud istos Barbaros locus relinquebatur, immanibus utique erant ingeniis et bilem ratione promptiorem habebant. Sed Balduinus, Thraciis urbibus peragratis, Orestiadi Didymoticho et Philippopoli præsidia imposuit. Ubi Xanthiam pervenit, provinciales Sennacheribo quodam duce insidias illius exercitui collocarunt; qui eum se paulisper ostendisset, rursus abdiderunt, **792** timidi eo reversi unde feroces prodierant. Ex eo citra pugnam versus, Thessalonicam metropolim abiit, Bonifacio marchione comitante, qui Mariam Pannoniam secum ducebat, Isaacio Angelo pridem nuptam, sed post illius obitum et urbem captam legitimo sibi matrimonio junctam. Cæterum cum ad Mosynopolim ventum esset, et ex plurimis audivisset nunquam in animo habuisse Balduinum sibi inclyta Thessalonica, ut convenisset, cedere, sed ea de causa id iter suscepisse et celerius ire, ut urbem illam occuparet, longo tempore veluti attonitus stetit. Deinde præ animi ægritudine convertit iter: Balduinum fallaciorem Græcis, perfidum, levem, tessera mutabiliorem vocat,

[P. 386] ζ'. Βασιλεύσας τοίνυν ὁ Βαλδουῖνος ἐς μέρη ἔξισι τὰ ἑσπέρια, οὐχ ὡς αὐτὰ χειρωτόμενος (πάντα γάρ οἱ ἀλώσιμα ἦστο, « Πᾷ βῶ καὶ κινήσω τὰν γᾶν τῷ δόρατι, » μικροῦ κομπάζων καὶ λίαν ἀγερώχως ὑπὲρ Εὐκλείδην (63) φθεγγόμενος) ἀλλ' ὡς διὰ φιλίων χώρων παρελευσόμενος καὶ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναγορευθησόμενος πρὸς παντὸς, οὐ χάριν οὐδὲ κομιδῆς οἱασοῦν κατηξιώκει τινὰς τῶν Ῥωμαίων ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ τε καὶ πολιτικοῦ συντάγματος, ἀλλ' ἁπαξάπαντας ἀπεπέμψατο. Τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦ στρατιωτικοῦ ἡγεμόσι καὶ κόμησι δέδοκτο· τὴν γὰρ ἀνδρίαν τῶν συννόμων ἀρετῶν ἀφορίζοντες, καὶ ταύτην ἑαυτοῖς οἰκειοῦντες ὡς συγγενὲς καὶ σύντροφον ἐπιτήδευμα, οὐδὲν τῶν ἄλλων ἐθνῶν εἰς Ἄρεος ἔργα παρασυμβούλοιντο σφισιν ἠνείχοντο. Ἀλλ' οὐδέ τις τῶν Χαρίτων ἢ τῶν Μουσῶν παρὰ τοῖς βαρβάροις τούτοις ἐπεξενίζετο· καὶ παρὰ τοῦτο, οἶμαι, τὴν φύσιν ἦσαν ἀνήμεροι καὶ τὸν χόλον εἶχον τοῦ λόγου προτρέχοντα· Διελθὼν τοίνυν τὰς Θρᾳκῴας πόλεις ὁ Βαλδουῖνος τῇ μὲν Ὀρεστιάδι φρουρὰν ἐγκατέλεξεν, ὁμοίως δὴ καὶ κατὰ τὸ Διδυμότοιχον καὶ τὴν ἐκ Φιλίππου παρώνυμον πόλιν διεπράξατο. Ὡς δ' εἰς Ξάνθειαν ἵκετο, λόγον οἱ ἐκεῖσε ὑποκαθίσαντες Σενάχερίμ τινος ἐξηγουμένου τῷ στρατεύματι λάθρα ἐπέθεντο· μικρὸν δέ τι φανέντες ἀπεκρύψαντο, ἐπανιόντες δειλανδροι ὅθεν ἐξῆεσαν θρασυκάρδιοι. Ὁ δὲ ἀμαχεὶ ἐκ τοῦδε προχώρει πρὸς τὴν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν. Ἐφείπετο δέ οἱ ὁ Βονιφάτιος μαρκέσιος, τὴν ἐκ Παιόνων Μαρίαν ἐπαγόμενος. Ἰσαακίῳ μὲν τῷ ἐξ Ἀγγέλων ἁρμοσθεῖσαν πρότερον, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου ἐκβίωσιν καὶ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν συνευνασθεῖσαν αὐτῷ κατὰ νόμους. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν Βαλδουῖνος αὐλίζοιτο κατὰ τὴν Μοσυνόπολιν, ὁ δὲ μαρκέσιος παρὰ πλείστων μηδέ ποτε προβέσθαι τὸν Βαλδουῖνον ὑποκαστῆναί οἱ τῆς λοιπῆς Θεσσαλονίκης, καθάπερ δὴ

Hier. Wolfii notæ.

(63) Τὸ ὑπὲρ Εὐκλείδην. Cæteri codices non habent. Nec mihi nota est historia de Euclidis alicujus insolentia. Εὐκλείδου ἄρχοντος fit mentio apud Demosthenem, de legibus ante vel post Euclidem irritis. Fortassis hoc vult τὸ ὑπὲρ Εὐκλείδην præmature, intempestive, insolenter encomium cum canere ante victoriam, ut ad προθεσμίαν τῶν κυρίων νόμων alludat.

καὶ συνέθετο, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο προϊέναι καὶ συντόνου ἔχεσθαι τῆς πορείας ὡς τὴν πόλιν εἰσιὼν ἰδιώσοιτο, αὖος ἦν ἐφ' ἱκανὸν, ὥσπερ ὑπὸ καραυνοῦ βληθείς. Οἰκοῦν ὑπ' ἀθυμίας φανεὶς κατακώχιμος παλίμπους φέρεται. Γραικῶν ἀπατηλότερον καὶ τὸ ἦθος σκαμβώδη καὶ ἄπιστον καὶ παλίμβολον ὑπὲρ ὄστρακον καὶ κύβον τὸν Βαλδουΐνων ἀποκαλῶν. Ἀμέλει τοι καὶ καταλαβὼν τὸ Διδυμότειχον καὶ παντοίως αὐτὸ κρατυνάμενος, ἐπὶ δὲ τὰς Θρᾳκίας πόλεις ἀναστατῶν πλὴν τῆς Ὀρεστιάδος (ταύτην γὰρ ἀντιπεριήρχετο πλεῖστον ὅσην τὸ ἐκ Βαλδουίνου στέγουσαν δαλομάχυν) φόρους συνέτατττε καὶ Ῥωμαίους συνήγειρεν, [P. 387] εἴ τι φοικώδες ἀνθρώπους καὶ θειότατον ὄνομα φέρων διὰ γλώττης, καὶ μαρτυρόμενος ἀπείπασθαι μὲν τὰς μεθ' ὁμοφύλων σπονδὰς καὶ τὴν πρότερον σύμπνοιαν, Ῥωμαίοις δὲ προσχωρῆσαι λαμπρῶς. Ταῦτα λέγων καὶ διυμνούμενος προσεμηχανήσατό τι καὶ ἕτερον ποιοῦν τὰ ῥήματα εὐπαράδεκτα· τὸν γὰρ πρωτότοκον υἱὸν τῆς συζεύχθεισης αὐτῷ Μαρίας (κλῆτις τουτοὶ Μανουὴλ) βασιλέα Ῥωμαίων ἀνηγορεύκει, ὑπεκστὰς ἐκείνῳ καὶ σχήματος καὶ ὀνόματος καὶ τὸ προσωπεῖον τοῦτο καὶ πρόσχημα κατὰ σεῖφη τοὺς Ῥωμαίους ἀγήυχε. Καὶ τοιούτοις μὲν ἐνεπόλει σοφίσμασιν ὁ μαρκέσιος, μὴ πρὸς ἀλήθειαν ὅλως ὁρωμένοις, ὡς τὰ μετέπειτα καθυπέφηνε· τοῦ δέ γε Βαλδουίνου τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐγγίσαντος ἅπας ἐξεβόησαν λεώς, καὶ μετ' εὐσήμων βοῶν σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν περιχαρῶς ἐνδιδόασιν. Ἱκέτευσαν μέντοι μήτ' αὐτὸν Βαλδουΐνον ὑπιδεῖν τῆς πόλεως, μήτε τὴν εἴσω τὸ στράτευμα συγχωρῆσαι παρελθεῖν· δεδιέναι γὰρ μὴ τὰ ἐκείνου παραγκωνισάμενον ἐντάλματα τὴν πόλιν σκυλεύσειεν, οἷα μηδ' ὑφ' ἕνα τασσόμενον ἡγεμόνα, ἀλλ' ἐκ πολλῶν ἀγηγερμένων φυλαρχιῶν καὶ πλείστοις ὑποκείμενον ἄρχουσιν. Ὁ Βαλδουῖνος τοίνυν τοῦτο μὲν ταῖς τῶν αἰτήσεως εὐλόγοις καθυπαχθείς, τοῦτο δὲ βάλλουσαν ἔχων μὴ ἀγαθὰ διδοῦσαν σαντάζεσθαι τὴν μαρκεσίου μετ' ὀργῆς ὑποχώρησιν, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ κεντοῦντα τὴν ἀκοὴν τὰ ὑπ' ἐκείνου γινόμενα, τοῖς Θεσσαλονικεῦσι προσέσχε καὶ γράμμα σφίσιν ἐρυθρόγραφον ἐνεχείρισε, πᾶσι τοῖς ἐθίμοις τῇ πόλει τὸ ἔμπεδον χαριζόμενον. Ἀμέλει καὶ πρὸς ἡμέρας ἐναυλισάμενος ἔξωθεν, καὶ φιλοφρονηθεὶς τὰ εἰκότα, ἐπάνεισιν αὖθις εἰς τὸ Βυζάντιον· ἤδη γὰρ καὶ ἀγγελίαν ταῦτ' αὐτὸ ἐπισκῆπτουσαν δεξάμενος ἦν πρὸς τοῦ δουκὸς Βενετίας Δανδούλου καὶ ὅσοι τῶν κομήτων τῇ Κωνσταντινουπόλει παρέμενον. Ὡς ἐπανῆκε τοίνυν ὁ Βαλδουΐνος, μετάπεμπτος γίνεται καὶ μαρκέσιος, Ἰοφρέ τινος ἐπιδεδημηκότος αὐτῷ, μέγα παρὰ τοῖς τῶν Λατίνων δυναμένου στρατεύμασι (μαρισκάλκος ἦν τάξιωμα ὁ ἀνὴρ, δηλοῖ δὲ καθ' Ἕλληνας ἡ φωνὴ τὸν πρωτοστράτορα), καὶ πίστεις δόντος ὡς οὐδέν τι παραγενόμενος πείσεται ἀηδές. Ἀπαντύσας καὶ τῷ Βαλδουίνῳ σπεισάμενος ἀφίσταται μὲν τοῦ Διδυμοτείχου, ἐς δὲ Θεσσαλονίκην κάτεισι, καὶ παρὰ πάντων ἀμαχεὶ παρεισδεχθεὶς τὴν πόλιν εἴσεισι, τὸν καιρὸν ἐν τῷ αὐτίκα καθυποδὺς καὶ τὸ τοῦ τρόπου σκαιῶδές τε

A Didymotichum occupat, eoque omnibus modis firmato Thracias urbes evertit, Orestiade excepta, quam maximo præsidio a Balduino firmatam præteriit. Vectigalia ordinat, Romanos colligit, sanctissimo jurejurando dato, et Dei nomen subinde testatus se popularium sucrum societate relicta prorsus ad Romanos defecisse. Præter dejerationes istas aliud etiam machinatus, ut verbis 793 suis fidem astrueret, primogenitum conjugis suæ Mariæ filium Manuelem Romanorum imperatorem dixit, eique et habitu et titulo cessit. Quo commento Romanos catervatim ad se pellexit, quamvis ea non prorsus ex animo faceret, ut post eventus docuit. Cum autem Balduinus non procul a Thessalonica abesset, omnis populus ei occurrit, et clara voce urbem et sese hilariter dedidit: tamen oravit ne vel ipse urbem intraret vel exercitum ingredi pateretur, qui cum non uni duci pareret et ex variis gentibus constaret, vereri se ne illius edicto spreto milites urbem spoliarent. Quare Balduinus partim æquitate postulationis adductus, partim ex irati marchionis discessu nihil boni augurans, partim ob facta illius, quæ fama afferebat, anxius, Thessalonicensibus annuit, et rubricatis litteris omnia urbis instituta et consuetudines confirmavit; et aliquot diebus extra mœnia honorifice, ut decuit, habitus Byzantium revertitur. Jam enim etiam Venetiarum ducis Dandali, et aliorum comitum qui in urbe permanserant, 794 litteris revocabatur. Balduino reverso marchio quoque per Iofredum quemdam magnæ auctoritatis apud Latinas copias virum, quem illi mariscalcum, Græci prostratorem vocant, revocatur; et fide impunitatis accepta in urbem profectus ac reconciliata Balduini gratia, Didymotycho cedit et Thessalonicam descendit; ubi ab omnibus citra dimicationem susceptus urbem ingreditur, in præsentia tempori serviens, ingenii malitia et animo bilingui dissimulato. Neque tamen diutius institutum tenere potuit; sed ut mustelam sebum prodidit, ita ipse Thessalonicenses, cognitis eorum opibus, pecunia multavit. Deinde pulcherrimas ædes dominis ereptas equitibus suis incolendas tradidit; Mariaque conjuge et parte exercitus ibi relicta, urbibus quæ Serris et Berrhœæ finitimæ sunt et ad Tempe Thessalonica pertinent, præter opinionem potitus, semper ea quæ teneret exigua ratus, et ob Romanorum simplicitatem ulterius pregredi cupiens, etiam Larissam invadere et per Græciam transito facto Peloponnesum occupare statuit. Sequebantur eum Romani quoque nonnulli, 795 iique nobiles in primis, qui provincias allicerent et vias complanarent. Fraude quidem et dolo Mariæ primogenito filio (hunc enim habitu imperatorio et cum faustis acclamationibus deductum, ut prius Thraces, ita tum Macedones et Thessali et Græciæ finitimæ partes cupide accipiebant), re vera Latinis viam monstrabant, et quid agendum esset præscribebant, patriæ proditores. Ita marchio gentibus

maximis et urbibus potentissimis longe pluribus quam pro numero copiarum ejus, si urbium et virorum numerum comparetur, citra pugnam potiebantur. Balduinus quoque Byzantium cum venisset, nec ipse desidendum sibi esse aut suum exercitum in otio continendum, sed in Asiam trajiciendum et urbes illas oppugnandas censuit, Latinorum potissimum, qui Hellesponti urbem Pegas incolunt, et Trojanorum Armeniorum impulsu, qui eum et cæteros comites ut ad Orientales urbes tanquam paratam prædam occupandas proficisceretur incitare nunquam desistebant.

A καὶ στρεβλόχειλον ἐπικρωψάμενος. Πλὴν οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῖς δεδογμένοις ἐμμείνας, τῇ δὲ γαλῇ παρομοιωθεὶς ἦν διήλεγξε τὸ στέαρ παρεισπεσὸν, ἐς χρήματα τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἐζημίωσεν, εὐθαλεῖς τὰς ὑπάρξεις εἶναι μαθών. Εἶτα καὶ τὰς τῶν οἰχήσεων καλλίστας ἐκ τῶν ἐχόντων ἀφελόμενος τοῖς ἐκ τῆς ἱππάδος ἐκείνῳ διαδέδωκεν εἰς ἐνοίκησιν. Ἐκ δὲ τούτου τὴν σύλλεκτρον Μαρίαν καὶ μοῖραν τῆς στρατιᾶς ἐκεῖσε καταλιπὼν ἔξεισιν αὐτὸς, καὶ τὰς πόλεις μύτεισιν, ὅσαι τε περὶ Σέρρας καθαπτιάζουσι καὶ τοῖς ὅροις τῆς Βερβοΐας προσήνωνται, καὶ ὅσαι πρὸς τὰ [P. 388] Τέμπη τῶν Θετταλῶν παρατείνουσι. Κρατήσας οὖν τουτουὶ παρὰ δόξαν ἔγνω καὶ Λαρίσσης αὐτῆς ἐπιβῆναι καὶ δι' Ἑλλάδος ἐλάσαι καὶ χειρώσασθαι τὴν τοῦ Πέλοπος, κρίνων ἀοὶ τὰ εἰλημμένα μικρὰ καὶ τοῖς ἔμπροσθεν προβαίνειν ἐρῶν διὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀφέλειαν. Συνείποντο δέ οἱ καὶ τῶν Ῥωμαίων τινὲς, καὶ μάλιστα τῶν εὖ γεγονότων, παλεύοντες τὰς χώρας καὶ τὰς τρίβους διομαλίζοντες, καὶ μὲν ἀπάτην καὶ δόλον τῷ πρωτοτόκῳ τῆς Μαρίας οἴῳ (τοῦτον γὰρ βασιλικῶς ἐσταλμένον καὶ μετ' εὐφήμων φωνῶν προπεμπόμενον, ὥσπερ οἱ Θρᾷκες πρότερον, οὕτω καὶ Μακεδόνες τότε καὶ Θετταλοὶ, καὶ ὅσα ἐς Ἑλλάδα καθήκουσιν, ἀτμένως ἐδέχοντο), πρὸς ἀληθῆ πρᾶξιν μαρκεσίῳ καὶ Λατίνοις προσβευταὶ καὶ τῶν πρακτέων εἰσηγηταὶ καὶ τῆς πατρίδος προαγωγοὶ γινόμενοι. Καὶ μαρκέσιος μὲν ἐθνῶν οὕτω μεγίστων καὶ πόλεων κρατίστων ἐγκρατὴς ἀμαχεὶ διεδείκνυτο, καὶ πολλῷ πλειόνων τοῦ παρ' ἐκείνῳ στρατεύματος, εἰ πόλιν καὶ ἄνδρα τῷ ἀριθμῷ τις ὑπιδάλλειν· ὁ δέ γε Βαλδουῖνος εἰς τὸ Βυζάντιον ἀφικόμενος ἔγνω μηδ' αὐτὸς ἡσυχῇ καθῆσθαι μηδ' ἀπόμαχον εἰκῇ τὴν ὑπὸ οἱ τεταγμένην οἰκουρεῖν στρατιὰν, ἀλλ' ἐς Ἀσίαν ταύτην διαβιβάσαι καὶ τῶν ἐκεῖ πειράσασθαι πόλεων, ἐξερεθισθεὶς εἰς τόδε τὸ ἔργον πρός τε τῶν Ἑλλησποντίων, Λατίνων, ὧν ἡ πόλις Πηγαὶ κατωνόμασται, καὶ τῶν Τρωϊκῶν Ἀρμενίων. οὗτοι γὰρ οὐδὲ βραχύ τι γοῦν καθυφῆκαν τὸν Βαλδουῖνον ἐνάγοντες, καὶ τοὺς ἄλλους κόμητας ἐξερεθίζοντες ὡς εἰς προκείμενον ἕρμαιον διαβῆναι τὴν τῶν ἑῴων πόλεων χείρωσιν.

796 8 Igitur Octobri mense Errieus Balduini frater et Petrus Plancius, vir heroico robore, Gallipoli in Orientem trajiciunt. Ac Errieus auxiliaribus Armeniorum copiis Trojæ auctus, urbes quæ imperium recusabant male tractabat et vastabat, et victor per Idæ montis angustias Adramyttium usque processit. Petro autem Plancio Pegis Lopadium proficiscenti Theodorus Lascaris circa Pomaninum cum maximis Romanis copiis occurrit. Quæ cum Latinorum congressum non ferentes fugæ se mandassent, ille, quia nemo erat qui resisteret, sed ab omnibus cum crucibus et sacris Evangeliis susciperetur, Lopadium abit et supplicibus parcit. Eamdem clementiam cæteræ quoque urbes quæ armis abstinuerunt sunt expertæ, quamvis difficile sit Latinum voce a Græcis dissentientem, avaro ingenio, oculo impudenti, ventre insatiabili, animo iracundo et acerbo, manu perpetuo ensem quærenti, lenire obsequiis. Cæterum Prusaensium quoque periculum facturi Latini, qui commeatu ad diuturnam obsidionem ferendam præparato locique situ freti (nam Prusa tumulo **797** imposita est et firmis circumdata mœnibus), et se inexpugnabiles esse rati, non cedebant. Lopadio relicto eam urbem juxta mœnia, qua mons Olympus paululum ab ea reflectitur et saxosus tumulus qui eam ambit interrumpitur, obsident,

B η'. Περὶ μῆνα τοίνυν τὸν φυλλοχόον (64) τῆς πόλεως ἔξεισιν Ἐβρὴς ὁ τοῦ Βαλδουίνου κασίγνητος καὶ Πέτρος ὁ ἐκ Πλάντζης ὁρμώμενος, ἀνὴρ ἡρωϊκὸς τὴν ἰσχὺν, καὶ πρὸς τῇ παράλῳ Καλλιπόλει γενόμενοι ἐς ἕω διαπλωίζονται. Καὶ ὁ μὲν Ἐβρὴς συμμίξας ἐν Τρωϊᾷ τοῖς Ἀρμενίοις, καὶ μαχίδας ἵλας ἐκεῖθεν ἐπαμησάμενος, ἔκειρε τὰς πόλαις καὶ διετίθει κακῶς, ὅσαι μὴ ἐκείνῳ συνέβαινον, κρατήσας δὲ καὶ τῆς Ἴδης τοῦ ὄρους καὶ διὰ τῶν ταύτης στενῶν παρελθὼν εἰς τὸ Ἀτραμύττιον προκεχώρηκεν· ὁ δ' ἐκ Πλάντζης Πέτρος ἅρας ἐκ τοῦ τῶν Πηγῶν πολίσματος τὴν ἐς τὸ Λοπάδιον στέλλεται. Ἁπάντων δὲ αὐτῷ μετὰ πλείστων Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων περὶ τὸ λεγόμενον Ποιμανινὸν οἱ περὶ τὸν Λάσκαριν Θεόδωρον. Οἱ δὲ τὴν κατ' αὐτῶν

C ἐμβολὴν τῶν Λατίνων οὐκ ἐνεγκόντες, οἱ μὲν ἐς φυγὴν ὁρῶσιν, ὁ δὲ Πέτρος ἐς τὸ Λοπάδιον ἄπεισι, μηδένα ἔχων τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, ἀλλ' εὑρίσκων πάντας μετὰ σταυρικῶν σημείων καὶ τῶν θείων λογίων δεξιουμένους αὐτὸν, οἳ καὶ κακῶν ἀπαθεῖς διέμειναν. Τοῦτο δὲ καὶ ταῖς λοιπαῖς συνέβαινε πόλεσιν, ὅσαι μὴ χωρεῖν διὰ μάχης τοῖς Λατίνοις ἐγνώκεισαν, εἰ καὶ πονηρὸν χρῆμα εἰς θεραπείαν Λατῖνος, φωνὴ ἀσύμφωνος Ἕλλησι, γνώμη φιλοχρήματος, ὀφθαλμὸς ἀπαιδαγώγητος, γαστὴρ ἀκόρεστος, ὀργίλος καὶ δριμεῖα ψυχὴ, καὶ χεὶρ διφῶσα τὸ ξίφος διὰ παντός. Πεῖραν δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει τῇ

Hier. Wolfii notæ.

(64) Περὶ μῆνα φυλλοχόον. Φιλοχόον ambo codices habent. Sed vetustus Ὀκτώβριον ponit, quem secutus sum, etsi supra idem τὸν φυλλοχόον (sic enim scribendum est: nam a fundendis seu defluentibus arborum foliis nomen habet) Νοέμβριον interpretatur. Utrum rectius sit, non pronuntio: nam alii maturiorem, alii seriorem hiemem habent.

Προύσῃ λαβεῖν οἱ [P. 389] Λατῖνοι θέλοντες καὶ γνῶναι πρὸς οἵς εἰσιν, ἐπεὶ μηδὲ προσεῖχόν σφισι Προυσαῖοι (65), ἀλλά σῖτα παρασκευαζόμενοι διαρκῆ πρὸς πολιορκίαν χρονίαν καὶ τῇ θέσει τοῦ τόπου πιστεύοντες μὴ ἄν ποτε βίᾳ ἁλῶναι ὅτι καὶ ἐπὶ γηλόφου ἵδρυται Προῦσα καὶ τεῖχος ὀχυρὸν περιβέβληται, ἅραντες ἐκ Λοπαδίου τῇ Προύσῃ προσίασι, καὶ τὸ μεσημβρινὸν τεῖχος διειληφότες, καθὸ τὸ μὲν ὄρος ὁ Ὄλυμπος ἀναχωρεῖ τι βραχὺ τῆς πόλεως, ὁ δὲ πετρώδης λόφος ὁ τὴν πόλιν διαλαμβάνων μεθίησιν ἐκεῖτο τὴν ὅλην τοῦ χώρου διάζωσιν, ἐνέκειντο τοὺς ἔνδον αἰτούμενοι τῇ πόλει σφᾶς εἰσδέξασθαι, ὡς οὕτω τῶν πρὸς βουλῆς ἐπιτευξόμενοι, ὅπερ ἀνάγκη μὴ εὑρεῖν ὕστερον, ἡνίκα τὴν μὲν πόλιν ὡς εἰς χεῖρωσιν αὐτοὶ περιέλθοιεν, τὰ δὲ τείχη ταῖς ἑλεπόλεσι τύπτοιντο. Μηδὲν δὲ φρονούντων πρὸς ταῦτα ἐνδύσιμον τῶν ἐντὸς, ἐνίων δὲ καὶ θαρρησάντων τὴν ἔξοδον καὶ πολλοὺς τῶν ἐπισήμων βαλόντων βέλεσι καὶ καταβαλόντων, αὐτίκα, ὡς οὐχ αἱρετέον εἴδωλα τὸ τεῖχος, καὶ μάλιστα τοῖς ἐξ ἐφόδου προσβάλλουσιν, ἐκεῖθεν μεθίστανται. Οἱ δὲ Προυσαῖοι πρὸς τὴν τῶν Λατίνων ἄπαρσιν ἔτι μᾶλλον πλησθέντες φρονήματος κατὰ πλείους ἐπέκειντο. Τὰ δ' αὐτὰ ἔῤῥων καὶ οἱ τῶν ὑπερδεξίων ἐλάβοντο, δι' ὧν τὸ πολέμιον ἦτο. Οὐ βραχεῖς δὲ καὶ ἀποστάντες Λατίνων ἴσα τοῖς μὴ δεξαμένοις Λατίνους κατὰ Λατίνων ὡπλίσαντο, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. Ἦσαν δὲ καὶ οὕτω τὰ Λατίνων αὖθις ἐπικρατέστερα, καὶ σφαγαὶ πρῴῦησαν συχναὶ καὶ ἄλλη μὲν, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὸ πόλισμα τὴν Καισάρειαν. Τὰ ἴσα δὲ τούτοις καὶ ὁ Φιλαδελφεὺς Θεόδωρος προθέμενος διαπράξασθαι διὰ μάχης χωρεῖ τῷ Ἐῤῥῇ περὶ τὸ Ἀτραμύττιον διατρίβοντι. Ἀμέλει καὶ μὴ προσδόκιμος ἐπιὼν τῷ ἀνδρὶ τὰ μὲν πρῶτα πρὸς τὸ πλῆθος, ὃ ἐπήγετο, ἀποκνῆσαι τοῦτον πεποίηκεν· ὡς δὲ διακινδυνευτέα τῷ Ἐῤῥῇ ἐδόκει, ἡ ἵππος εἰς παράταξιν διατίθεται. Ἡ δὲ ὀρθὰ τὰ δόρατα ἀνατείνασα τὴν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐγχείρησιν ἐπέμενεν. Ἵππεῖ δὲ ῥᾳθύμως εἶχον Ῥωμαῖοι πρὸς τὴν τῆς μάχης πρωτούργησιν, κατὰ μὲν δράκοντα φλογωπὸν ὁλκοῖς λοξουμένοι στρατευμάτων καὶ φολίσιν ἐπιῤῥίσσοντες ὅπλων καὶ ὡς εἰς χάσμα διανοιγόμενοι στόματος ταῖς ἑκατέρων τῶν κεράτων ἀναπτύξεσι, πρὸς δὲ τὰς ἐπελάσεις ἀτονώτερον ἔχοντες καὶ νωθέστερον, ὡς ἀφ' ἑνὸς συνθήματος οὗτοι τὰ ξυστὰ ἀπευθύναντες καὶ κατὰ τὸ σύνηθες ἀλαλάξαντες, αὐτοῦ δὴ τοῦ Ἐῤῥῇ τῶν ἄλλων προεκθορόντος καὶ διὰ μέσων τῶν τάξεων τὸν ἵππον ἐλάσαντος, διασκεδάζουσι Ῥωμαίους, καὶ σφίσιν ἐπικείμενοι φεύγουσι φόνου πάρεργον πλείστους ἔθεντο, οἷα τῶν ἱππίων [P. 390] Ῥωμαίων καὶ πρὸς τὴν πρώτην ἔμπτωσιν τῶν Λατίνων καὶ τὴν τῶν δοράτων ἀγκώνισιν, ὅλοις ἀποῤῥάντων ῥυτῆρσι, καὶ τὰς πεζικὰς τάξεις παρεικότων εἰς κεράτισιν τοῖς ἀντιμάχοις καὶ προνομήν.

Καὶ τῇδε μὲν τὰ κατ' Ἀσίαν ἐφέρετο· τὰ δὲ Θετταλὰ Τέμπη ἐκπεριελθών μαρκέσιος ὑφ' ἡγεμόσι Ῥωμαίοις ἦγε διὰ ταχέων ἐν τοῖς μὴ ὀριαίοις τὴν δύναμιν, ὥστε καὶ ἔλαθε τὰ πεδινὰ τῶν Λαρισσαίων κατέχων τοὺς ταῖς ἄκραις ἐφεστῶτας Ῥωμαίους καὶ τὰς ὑπερβολὰς τηροῦντας ἐπιμελῶς, αἳ τὸν μὲν Πηνειὸν ποταμὸν ἐς τὸ στενώτατον πάντῃ ξυνάγου-

A postulantes ut urbe recipiantur. Ita enim quæ velint impetraturos: sin urbem oppugnare et arietes murum percutere cœperint, aliam rationem fore. Sed cum cives non modo a deditione abhorrerent, sed quidam etiam in aciem egredi ausi multos nobiles sagittis prostravissent, statim ut non expugnari posse munitio, primo præsertim impetu, videbatur, inde recedunt. Prusæi vero ad hostium discessum auctis animis, majoribus copiis Latinos a tergo urgebant. Idem et alii faciebant, montanis occupatis, per quæ hostibus transeundum erat. Neque pauci **798** a Latinis defecerunt, et eos æque oppugnarunt ac ii qui eos non receperant, et multos occiderunt. Nihilominus tamen etiam sic res Latina superior fuit, cædesque multæ cum alibi tum ad urbem Cæsaream factæ sunt. Nam Romani quidam signifero, qui Latinorum exercitum antecedebat, occiso, vexilloque in tumulo collocato, cohortes quæ sequebantur illo conspecto ad se pellexerunt, a quibus ubi Romanos esse cognoverunt, facillime ac celerrime profligati ac male multati sunt. Idem institutum Theodorus Philadelphiensis imitatos, Errico circa Adramyttium agenti arma infert, ac inexspectato superventu et multitudine principio terrorem incutit. Sed cum Errico Martis alea tentanda videretur, equitum aciem instruit; qui hastis in altum elatis Romanorum congressum exspectabant. Qui cum a lacessendo abhorrerent, et instar flammivomi serpentis anfractibus copiarum sese flecterent, et squamis armorum horrerent, et utriusque cornu explicatione velut hitatum quemdam præ se ferrent, et **799** tamen segnius atque ignavius invaderent, Latini veluti signo dato directis hastis et clamore de more sublato, ipso Errico ante alios erumpente et per mediam hostium aciem equo perrumpente, Romanos dissipant, et fugientibus incumbentes plurimos occidunt. Nam Romani equites ad primam Latinorum impressionem et hastarum directionem concitatis equis fugientes pedestres ordines hostibus trucidandos reliquerant et spoliandos.

B

C

Hoc Asiæ statu, marchio per Thessala Tempe Romanis ductoribus egressus copias in locis non montanis adeo celeriter duxit, ut in Larissæ campestria perveniret ignaris Romanis qui montium cacumina accuratis excubiis tenebant; quibus Peneus fluvius ubique in angustissimum alveum coactus in magnos fluctus attollitur, ripis roso-

D

Hier. Wolfii notæ.

(65) Προυσαῖοι, Προυσαεῖς et Προυσηνοὶ, οἱ ἐν τῇ Προύσῃ. Aliis atque aliis in locis hæ formationes inveniuntur.

nantibus ; et unum, eumque angustum tramitem et transitu haud facilem aperiunt, ut vix quaterni milites præ rupibus et torrentibus possint incedere. Larissa digressus ulterius pergebat, nemine resistere audente, donec sero ac vix tandem Scurus Leo circa Thermopylas **800** insidias ei struxit. Sed nullo forti edito facinore, ad solum conspectum Latinorum equitum territus Acrocorinthum confugit. Scurus hic Nauplio ortus aliquandiu vi magis quam voluntate popularium principatum tenuit a patre susceptum, ad cujus imitationem non sine sanguine imperavit. Sed confusione rerum auctus, et turbulentis temporibus ut torrentes imbribus et turbinibus undæ tumefactus, e parvo magnus exstitit. Argos dolo, Corinthum latrocinio cepit : et grassando subinde progressus ipsas Athenas cum bellicis navibus et exercitu per Isthmum traducto est adortus, ea spe se arcis facile potiturum, aut machinis adductis imbelle præsidium facile territurum. Cæterum ea agitabat animo et frustra conabatur, quæ ad exitum perduci non poterant. Nam Athenarum summus pastor Michael Choniates, frater meus (meus inquam : nam laudi mihi duco cognationem ejus, et ei me sanguine propinquum esse gaudeo, licet a virtute et eloquentia ejus remotissimus), cum sui muneris esse intelligeret consilio et precibus rem publicam juvare, Scuri castris visis, pie cum eo agere instituit, an hominem, præsertim non **801** ignotum sed sæpe colloculum, amovere posset. Itaque ex urbe tanquam superiore loco monitorum sagittas ejaculatur, et pastorali funda divina verba jacit. Aliquando etiam spiritualibus minis tanquam arietibus animum illius sternere instituit. Non enim decere cum qui Christianus sit et inter Romanos nomen suum profiteatur, Romanos bello petere, nisi forte solis labiis Christianum agat, ut et veste et lingua duntaxat Romanum, corde vero a Christianis sit remotissimus. Quam vero causam habeat oppugnandi Athenas ? nam Argivis ob vicinitatem posset forsitan aliquid crimini dare, quo illorum expugnatio excusetur, quemadmodum et Corinthiis nuper archiepiscopi eorum crebras insidias objecerit, unde Romanum exercitum Nauplium accurrere et naves hostiles appellere viderit. Athenienses vero et ipsum, ut locis distent, ita nihil invicem habere negotii, et ab omni æmulatione remotos esse. Cum urbis porro sacerdote nihil intercedere nisi pia et spiritualia commercia, quoniam hunc ipse patrem et pastorem appellare nunquam recusarit, et suavitate orationis ejus magis afficiatur quam mellis dulcedine, eaque semper frui cupiat, hic vero ipsum in spiritualium liberorum numerum

σιν, ὡς καὶ καχλάζειν ἐν πολλοῖς ἐπὶ μέγα τὸ ῥόθιον καὶ τὰς ὄχθας τῇ τῶν κτύπων ἀνιπέμψει συνεπηχεῖν, περὶ δὲ τὰς τῶν ὀρῶν ὑποβάσεις μίαν ἀτραπὸν παρανοίγουσι, συνεπτυγμένην καὶ ταύτην καὶ χαλεπὴν τοῖς βαδίζουσι, ὥστε πη μηδ' ἐπὶ τεσσάρων ἀσπίδων (66) αὐτὴν ἀναπτύσσεσθαι, ὑπὸ πετρῶν λισσάδων καὶ ποταμίου ῥεύματος ἐς τὸ πάντη συνιοῦσαν στενόπορον. Ἐκ δὲ Λαρίσσης ἄρας προύχώρει τοῖς ἔμπροσθεν, μηδενὸς εἰς χεῖρας αὐτῷ προσιέναι θαρρεῖν ἔχοντος. Ὑψὲ δὲ καὶ μόλις περὶ τὰς Θερμοπύλας λόχον ὁ Σγουρὸς Λέων ὑποκαθίσας, μηδὲν δέ τι καὶ δράσας γενναῖον, ἀλλὰ καὶ πρὸς μόνην τὴν τῶν ἱππέων Λατίνων ὄψιν ἀλλοφρονήσας φυγὰς ἐκεῖθεν ἐς τὸν Ἀκροκόρινθον ᾤχετο. Ὁ δὲ Σγουρὸς οὗτος ἐκ τοῦ Ναυπλίου γεγενημένος χρόνων μὲν τινα τῶν ἐκ τοῦ γένους βίᾳ μᾶλλον ἢπερ πειθοῖ κατίσχυε, πατρῴων τι μέτρον ἀναπληρῶν καὶ χειρίζον οὐχ αἱμάτων καθαρεῦον κληρούχημα· ἀεὶ δὲ τῷ τῶν πραγμάτων ἀνωμάλῳ ἐπιδιδοὺς καὶ τοῖς στασιώδεσι καιροῖς οἰδαινόμενος μέγας ἐκ μικροῦ πρόεισιν, ὡς οἱ χειμάρροι τοῖς ὄμβροις καὶ τοῖς βιαίοις τὰ κύματα πνεύμασι. Τὸ γὰρ ἱππόβοτον Ἄργος ὑπονοθεύσας, καὶ ἐπὶ τῷδε τὴν Κόρινθον λῃσάμενος, καὶ πρωϊῶν ἀεὶ τοῖς λῃστεύμασιν, εἶτα καὶ ταῖς Ἀθήναις αὐταῖς προσήραξε μετὰ πολεμικῶν νηῶν καὶ τὸν Ἰσθμὸν διελθόντος στρατεύματος, ἐλπίσι θαλπόμενος ὡς εὐμαρῶς κρατήσει τῆς ἀκροπόλεως, ἢ γοῦν ἐλεπόλεις ἐπιστήσας ὡς ἀπόλεμον θρασήσει τὸ ἔνδον ἀπομαχόμενον. Ἴν' δ' ἀναπεμπάζων φρεσὶ καὶ εἰκαίως διανοούμενος τὰ μὴ πέρας ὅλως ἐξόμενα. Ὁ γὰρ ἀρχιποιμὴν Ἀθηνῶν Μιχαὴλ ὁ Χωνιάτης (κασίγνητος οὗτος ἐμὸς, καὶ ἐμὸς· ἐγκαλλωπίζομαι γὰρ τῇ ὁμογνιότητι, καὶ χαίρω καθ' αἷμα τῷ ἀνδρὶ συναπτόμενος, εἰ καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ λόγου κατὰ διάμετρον ἐκδίσταμαι) τὸ οἰκεῖον λάχος ὁρῶν (67) τῶν αὐτοῦ βουλῶν καὶ εὐχῶν ἐξεχόμενον, ἐπεὶ παρευδαλόντα θεάσαιτο τὸν Σγουρὸν, ἔγνω μετιέναι τοῦτον θεοφιλῶς, εἴ πως ἐκεῖθεν ἀποστῆσαι δυνήσεται, μηδ' ἄλλως ἀσυνήθως ἔχοντα πρὸς αὐτὸν, ἐς ὃν λόγους ἐληλυθότα πολλάκις. Καὶ δὴ ὡς ἐξ ὑπερδεξίων τῆς πόλεως τοξεύει παραινέσεων βέλεμνα, καὶ τῇ ποιμαντικῇ σφενδόνῃ ἀκροβολίζεται διαφυεῖς θεόπλοκα ῥήματα. Ἔστι δ' ὅπη καὶ ὡς ἐξ ἑλεπόλεων τῶν πατρικῶν ἀπειλῶν πειρᾶται κατασείειν τὸ ἐκείνου φρόνημα, μὴ δεῖν λέγων ἀπὸ Χριστοῦ καλούμενον καὶ Ῥωμαίοις συνεξεταζόμενον διὰ μάχης Ῥωμαίοις χωρεῖν, εἰ μὴ πιστοῦται μόνοις [P. 391] χείλεσι τὸ Χριστώνυμον, ὡς ἐσθῆτι καὶ γλώττῃ τὸν Ῥωμαίοις ὁμόφωνον, τῇ δὲ καρδίᾳ πόρρω πλάζοιτο τῶν καλουμένων ἀπὸ Χριστοῦ. Τῇ δὲ καὶ ἔχων Ἀθηναίοις ἐπεγκαλεῖν τῇ Ἀττικῇ ἐπεστράτευσε ; τοῖς μὲν γὰρ γείτοσιν Ἀργείοις εἶχεν ἄν τι καὶ ἐπάγειν ὡς ὁμόροις αἰτίαμα, ποιοῦν ἀνεύ-

Hier. Wolfii notæ.

(66) Ἐπὶ τεσσάρων ἀσπίδων. Ἐπὶ μιᾶς ἀσπίδος παρατεξάμενοι apud Isocratem in Archidamo legitur. Quod vix credibile videtur, aciem in longum extensam nec uno viro profundiorem multis millibus restitisse.

(67) Τὸ οἰκεῖον λάχος ὁρῶν. Converti, *cum sui muneris esse intelligeret*. Quodsi cui displicet, reponat *cum suum gregem*, vel cives suos, *a consiliis et precibus suis pendere videret*.

θυνον ὁπωσδὴ τὴν ἐκείνων καταδρομήν, ὡς Κορινθίοις προσῆψεν ἔναγχος ἔγκλημα τὰς τοῦ ἀρχιπολίμενος Κορίνθου κατ' αὐτοῦ πολλάκις ἐπιβουλάς, ὁπόθεν καὶ τὸ Ναύπλιον στρατιὰν Ῥωμαίων ἐπιδραμοῦσαν ἐώρακε καὶ νῆας ἐς αὐτὸ καταπλευσάσας πολεμικάς. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ αὐτὸς, ὥσπερ τοπικῶς ἀφεστήκασιν, οὕτω καὶ τοῦ ἔχειν πράγματα καὶ κατ' ἀλλήλων χωρεῖν φιλονείκως πλεῖστον ὅσον διείργονται. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἱερέα τῆς πόλεως οὐδὲν ὅτι μὴ τὰ πάντα θεοφιλῆ καὶ πνευματικά, εἴγε ὁ μὲν πατέρα καὶ ποιμένα τοῦτον ὀνομάζειν οὐδέ ποτε ἀπηνήνατο, καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ γλώττης ῥήματα, ὅσα καὶ γλυκὺ μελίκηρον βλίττειν, ὡρεκτία διὰ παντὸς ὁρέπεσθαι, ὁ δὲ παισὶ τοῖς κατὰ πνεῦμα τὸν Σγουρὸν ἐνέγραφε. Καὶ τοιοῖσδε χρώμενος ὅπλοις ἐκεῖθεν παρητεῖτο τὸν ἄνδρα μεταχωρεῖν. Ὁ δὲ τὸ δύνασθαι βιάζεσθαι πρόφασιν ἀπαραίτητον καὶ ἀπαρακάλυπτον προβαλλόμενος, καὶ τὸν καιρὸν ἐνάγων ὁρᾷν παντὶ τὸ πρὸς ἰσχύος ὀρᾷν ὑποβάλλοντα ὡς οἷα τῆς τῶν πόλεων πασῶν κορωνίδος τὰ τῶν ὅλων πασχούσης χείριστα, ἔτι δὲ καὶ τινα νεανίαν ἐκδοθῆναί οἱ πρὸς θάνατον πολὺς ἐνέκειτο ἐκζητῶν, ὃν ἄλλος μὲν καὶ μὴ αἰτησαμένῳ μετὰ περιχαρείας προΐδωκεν ἄν, σπέρμα ἄδικον καὶ ἄνομον κρίνων ὡς πολλοῖς παραίτιον ἀπωλείας, καὶ πᾶν ὅ τι χείριστον κατὰ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος τῆς Ἀττικῆς καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ διαπραξάμενον· ὁ δὲ τὸν λαμπρὸν διώκτην τῆς ἐνεγκούσης καὶ τῆς κατὰ πνεῦμα τιθηνοῦ Ἐκκλησίας ὑβριστὴν καὶ ἐπίβουλον, καὶ τὴν χεῖρα κατ' αὐτοῦ πολλάκις ὁπλίσαντα, τοῖς φιλουμένοις εὐαγγελικῶς ἐγγράφων καὶ περιέπων ὡς πρόσφυγα, τὸν Σγουρὸν παρεβλέπετο. Ὡς δ' οὐκ εἶχε καὶ πεῖθειν ταῖς σοφαῖς ταύταις ὑποθημοσύναις ἐκεῖνον τὸν θηριώνυμον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κατ' ἀσπίδα κωφεύουσαν ἐκόντι τὰ ὦτα πρὸς ταῦτας ἐώρα βύοντα καὶ βέλη παντοδαπὰ τοῖς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἀφιέντα, κατὰ τοῦ ἀνοσίου καὶ αἰτίου τῶν φυομένων κακῶν ἅπαν ἀποτρόπαιον τραπέσθαι Θεὸν ἱλασάμενος (68), τῶν τειχῶν ἄνωθεν κἀκεῖνος ἀνθίστητι μηχανήματα, καὶ τοῖς τείχεσι ἐφίστῃσι τὸ βάλλειν ἐκ χειρὸς δυνάμενον. Καὶ τί γὰρ οὐκ ἂν διαπεπράχει τῶν πολεμίων εἰς ἀποσόβησιν ἀνὴρ ἥκων διὰ πάσης σοφίας καὶ παντοίαν μάθησιν λογικὴν ὡς οὐδεμίαν ἑτέρας ἐπιὼν, ὅσαι τε θυραῖαι καὶ ὅσαι ἡμέτεραι ; Εἰ δ' ἠβούλετο, εἶχεν ἄν καὶ πῦρ ὕσειν ἐπ' ἀτασθάλους ἢ σφῆκας ἐπαφεῖναι τῷ στρατυπέδῳ, εἴτε τι ἕτερον ἐκείνοις ὀλέθριον αἰτήσασθαι θεόθεν καὶ λήψεσθαι· οὐδὲ γὰρ ἂν τὸ θεῖον ἐῤῥάδυνεν, εἰ χεῖρες ὑψώθησαν ἐκεῖναι ἢ χεὶλη διήρθησαν ἐκεῖνα πρὸς Θεοῦ ἐπίκλησιν. Ἀπῆγε δ' αὐτὸν τοῦ τοιούτου τι ὅλως διανοῆσαί τε καὶ διαπράξασθαι ὁ τοὺς υἱοὺς τῆς βροντῆς ἐπισχὼν τοῦ πῦρ ὑψόθεν [P. 392] κατενεγκεῖν ἐν τῷ εἰπεῖν, « Οὐκ οἴδατε ποίου ἐστὲ πνεύματος. »

Θ'. Πρὸς οὖν τοιοῦτον ἀντίμαχον, οὕτω μὲν ἔῤῥιν τῶν τακτικῶν, οὕτω δὲ τὸν λόγον πολὺν, οὕτω δὲ τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλον, ὁ ἀντίπαλος Σγουρὸς ἀπειπών, καὶ γνοὺς ὡς εἰκῇ ταῖς τῆς ἀκροπόλεως ῥαχίαις διακυρίττεται, τὸν θυμὸν ἐκριπίζει κατὰ τῆς πόλεως ἧς οὐκ ἔσχε χειρώσασθαι τὴν ἀκρόπολιν, καὶ δὴ τοῖς οἰκοπέδοις ἐνίησι πῦρ, καὶ προνομεύει τῶν ζώων τὰ εἰς ζεύγλην καὶ δίαιταν ἐπιτήδεια. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἐκεῖθεν ἀπαναστὰς ταῖς Θήβαις προσβάλλει ταῖς ἐπταπύλοις. Καὶ ταύτας ὡς ἐξ ἐῤῥόδου παραστησάμενος ἐπιτείνει πρὸς τὰ πρόσω τὸ πρόθυμον. Οὐκοῦν Θερμοπύλας διὼν καὶ τὴν Οἴτην ὑπερκαταβὰς εἰς Λάρισσαν ἔξεισι, καὶ τῷ βασιλεῖ

θυνον ὁπωσδὴ τὴν ἐκείνων καταδρομήν, ὡς Κορινθίοις προσῆψεν ἔναγχος ἔγκλημα τὰς τοῦ ἀρχιπολίμενος Κορίνθου κατ' αὐτοῦ πολλάκις ἐπιβουλάς, ὁπόθεν καὶ τὸ Ναύπλιον στρατιὰν Ῥωμαίων ἐπιδραμοῦσαν ἐώρακε καὶ νῆας ἐς αὐτὸ καταπλευσάσας πολεμικάς. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ αὐτὸς, ὥσπερ τοπικῶς ἀφεστήκασιν, οὕτω καὶ τοῦ ἔχειν πράγματα καὶ κατ' ἀλλήλων χωρεῖν φιλονείκως πλεῖστον ὅσον διείργονται. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἱερέα τῆς πόλεως οὐδὲν ὅτι μὴ τὰ πάντα θεοφιλῆ καὶ πνευματικά, εἴγε ὁ μὲν πατέρα καὶ ποιμένα τοῦτον ὀνομάζειν οὐδέ ποτε ἀπηνήνατο, καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ γλώττης ῥήματα, ὅσα καὶ γλυκὺ μελίκηρον βλίττειν, ὡρεκτία διὰ παντὸς ὁρέπεσθαι, ὁ δὲ παισὶ τοῖς κατὰ πνεῦμα τὸν Σγουρὸν ἐνέγραφε. Καὶ τοιοῖσδε χρώμενος ὅπλοις ἐκεῖθεν παρητεῖτο τὸν ἄνδρα μεταχωρεῖν. Ὁ δὲ τὸ δύνασθαι βιάζεσθαι πρόφασιν ἀπαραίτητον καὶ ἀπαρακάλυπτον προβαλλόμενος, καὶ τὸν καιρὸν ἐνάγων ὁρᾷν παντὶ τὸ πρὸς ἰσχύος ὀρᾷν ὑποβάλλοντα ὡς οἷα τῆς τῶν πόλεων πασῶν κορωνίδος τὰ τῶν ὅλων πασχούσης χείριστα, ἔτι δὲ καὶ τινα νεανίαν ἐκδοθῆναί οἱ πρὸς θάνατον πολὺς ἐνέκειτο ἐκζητῶν, ὃν ἄλλος μὲν καὶ μὴ αἰτησαμένῳ μετὰ περιχαρείας προΐδωκεν ἄν, σπέρμα ἄδικον καὶ ἄνομον κρίνων ὡς πολλοῖς παραίτιον ἀπωλείας, καὶ πᾶν ὅ τι χείριστον κατὰ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος τῆς Ἀττικῆς καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ διαπραξάμενον· ὁ δὲ τὸν λαμπρὸν διώκτην τῆς ἐνεγκούσης καὶ τῆς κατὰ πνεῦμα τιθηνοῦ Ἐκκλησίας ὑβριστὴν καὶ ἐπίβουλον, καὶ τὴν χεῖρα κατ' αὐτοῦ πολλάκις ὁπλίσαντα, τοῖς φιλουμένοις εὐαγγελικῶς ἐγγράφων καὶ περιέπων ὡς πρόσφυγα, τὸν Σγουρὸν παρεβλέπετο. Ὡς δ' οὐκ εἶχε καὶ πεῖθειν ταῖς σοφαῖς ταύταις ὑποθημοσύναις ἐκεῖνον τὸν θηριώνυμον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κατ' ἀσπίδα κωφεύουσαν ἐκόντι τὰ ὦτα πρὸς ταῦτας ἐώρα βύοντα καὶ βέλη παντοδαπὰ τοῖς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἀφιέντα, κατὰ τοῦ ἀνοσίου καὶ αἰτίου τῶν φυομένων κακῶν ἅπαν ἀποτρόπαιον τραπέσθαι Θεὸν ἱλασάμενος (68), τῶν τειχῶν ἄνωθεν κἀκεῖνος ἀνθίστητι μηχανήματα, καὶ τοῖς τείχεσι ἐφίστῃσι τὸ βάλλειν ἐκ χειρὸς δυνάμενον. Καὶ τί γὰρ οὐκ ἂν διαπεπράχει τῶν πολεμίων εἰς ἀποσόβησιν ἀνὴρ ἥκων διὰ πάσης σοφίας καὶ παντοίαν μάθησιν λογικὴν ὡς οὐδεμίαν ἑτέρας ἐπιὼν, ὅσαι τε θυραῖαι καὶ ὅσαι ἡμέτεραι ; Εἰ δ' ἠβούλετο, εἶχεν ἄν καὶ πῦρ ὕσειν ἐπ' ἀτασθάλους ἢ σφῆκας ἐπαφεῖναι τῷ στρατυπέδῳ, εἴτε τι ἕτερον ἐκείνοις ὀλέθριον αἰτήσασθαι θεόθεν καὶ λήψεσθαι· οὐδὲ γὰρ ἂν τὸ θεῖον ἐῤῥάδυνεν, εἰ χεῖρες ὑψώθησαν ἐκεῖναι ἢ χεὶλη διήρθησαν ἐκεῖνα πρὸς Θεοῦ ἐπίκλησιν. Ἀπῆγε δ' αὐτὸν τοῦ τοιούτου τι ὅλως διανοῆσαί τε καὶ διαπράξασθαι ὁ τοὺς υἱοὺς τῆς βροντῆς ἐπισχὼν τοῦ πῦρ ὑψόθεν [P. 392] κατενεγκεῖν ἐν τῷ εἰπεῖν, « Οὐκ οἴδατε ποίου ἐστὲ πνεύματος. »

A retulerit. Ac **802** hujusmodi armis usus Michael precabatur ut inde recederet. Scurus vero non dissimulanter prætendens se vim posse facere, et tempora intueri jubens, quæ pro viribus quemque agere monerent, cum omnium urbium princeps afflictissima esset, denique postulabat ut quidam adolescens ad necem sibi dederetur. Quem etsi alius aliquis etiam non petenti libentissime dedidisset, ut semen iniquum et multis auctorem interitus, pessima quæque et manu et consilio contra patriam machinari solitum, ille apertum patriæ persecutorem et spiritualis nutricis Ecclesiæ violatorem et insidiatorem, cujus violentos conatus sæpius et ipse expertus erat, in eorum numero habuit quos evangelice diligeret, neglectoque Scuro supplicem defendit. Sed cum leonem illum sapientibus bisce monitis placare non posset, aspidis in morem ultro aures obturantem et omnis generis tela in arcem conjicientem, orato Deo ut in nefarium hominem et subnascentium malorum auctorem cladem omnem converteret, machinas et ipse in mœnibus disponit, ibidemque sagittarios et funditores collocat. Nam quid ille ad propulsandos hostes non effecisset, vir omni doctrina **803** sacrarum et profanarum litterarum perpolitus summaque facundia ornatus? qui si voluisset, igni pluere super temerarios aut crabrones in exercitum immittere potuisset aut aliquid alius eis perniciosum divinitus impetrare. Nequeunt enim cunctatus esset Deus, si manus ille sustulisset aut labia ad invocationem numinis aperuisset. Sed a tali vel cogitatione, nedum facto, eum abduxit eis qui filios tonitrui compescuit, ne ignem cœlo eliberent, cum diceret : « An nescitis cujus spiritus estis? »

9. Scurus autem, desperata victoria, adversarii scilicet instruendæ tam periti, tam diserti, tam incomparabili virtute præditi, et irrita oppugnatione rupium arcis intellecta, iram suam contra eam urbem exstimulat cujus arcem expugnare non poterat, villas incendit, greges armentaque rapit. Et post dies aliquot soluta obsidione Thebas oppugnat ; quibus primo impetu captis, ulterius contendit, ac Thermopylis superatis per Œtam montem descendendo Larissæ cum Alexio imperatore se conjungit. Is enim a septentrionalibus lateribus avulsus et urbe imperatrice excussus in Thessalica **804** Tempe pervenerat. Ac filiam illius Eudo-

Hier. Wolfii notæ.

(68) Constructio hujusmodi est : Ἱλασάμενος τὸν Θεὸν, ἅπαν ἀποτρόπαιον τραπέσθαι κατὰ τοῦ ἀνοσίου, etc.

ciam uxorem ducit, quæ prius Stephano Triballorum duci nupta, ab eoque repudiata et Byzantium reversa, post captam urbem et desertam Alexio Ducæ cognomento Murzuflo, qui Romanum imperium postremus invasit nupserat. Sed ne is quidem illam ad senectutem usque tenuit. Nam Eudociæ pater Alexius, haud scio qua re impulsus, dolo eum comprehensum luminibus orbavit, erro errori infestissimus, et imperio dejectus simili calamitate conflictato inimicissimus. Neque multo post excæcationem a Latinis comprehensus Duras Byzantium reducitur, et ob dominum et imperatorem suum comprehensum et laqueo enectum in judicium adductus, pro sui defensione attulit illum patriæ proditorem exstitisse et dignas suo scelere dedisse pœnas. Neque se unum id fecisse, sed et reliquos illius cognatos. Verum illi, sprela ejus oratione, et iis quæ adjungere cupiebat plane repudiatis, capitis hominem condemnant, novo et violentissimo supplicii genere. Nam in altissimam columnam, quæ in Tauro stat, perductum præcipitant. **805** Is vero aliquandiu in pedes descendens, deinde in caput subversus et humi allisus miserabiliter interiit. Scurus autem ducta Eudocia, murchione in Græciam transituro, ut paulo ante dixi, Thermopylarum angustias et altum montem eis imminentem, cæteroque loca quæ Græciæ aditum intercludunt, accurate custodiebat. Verum nihilominus ille iis locis facillime potitus est ob nostrorum ignaviam ac degeneres abjectosque animos, subinde potentiores colere volentium ; idque eum non magnum adduceret exercitum nec inter se consentientem, sed plerisque in rebus, quippe ex multis urbibus collectum, dissidentem. Et cum ipsam Bœotiam invaderet, tam cupide susceptus est quam quisquam qui ex longinqua et diuturna peregrinatione domum revertitur. Progressus etiam Attica potitur, et arci præsidium imponit. Cum autem idem archiepiscopus, ut pridem Scurum, ita et tunc marchionem propulsare posset, tamen tempus a resistendo alienum esse ratus, quippe urbe imperatrice expugnata et tam Orientalibus, quam Occidentalibus provinciis Latinæ hastæ umbram subeuntibus, citra dimicationem munitione cedit. Postremo **806** Eubœa quoque, omissa defensione, supplices ad marchionem manus tendit, et exercitui Euripo concitatiori pontem substernit ; et in ipso freto castellum ædificatum, in eoque sedentem exercitum cernit, a quo mutabiles insularium animi et callida consilia a defectione coercerentur. Sed quid meam orationem barbari auferunt et historiæ cursum occupant, nec ab ullo adversario detinentur ? nam hæc, ut Thebis spoliatis et Athenis occupatis in Eubœam transierint, adhuc refert : illi vero, non ut pedites, sed ut aerias volucres, alis supra historiam evecti, ad

Ἀλεξίῳ συγγίνεται (οὗτος γὰρ τῶν (69) τοῦ βορρᾶ πλευρῶν καταστρεὶς καὶ τῆς ἐν πόλεσιν ἀρχούσης ἐκπεφαιρισθεὶς τοῖς Θετταλοῖς παρέβαλε Τέμπεσιν), ἐπὶ δὲ καὶ τῆς ἐκείνου θυγατρὸς Εὐδοκίας εὐνέτης γίνεται. Αὕτη δὲ Στεφάνῳ συναρθεῖσα πρότερον τῷ ἀρχηγοῦντι τῶν Τριβαλλῶν παρὰ μὲν ἐκείνου ἐμβριθῶς ἀποπέμπεται, τὸ δὲ Βυζάντιον κατειληφυῖα εἰς γυναῖκα ἄγεται ὕστερον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀπονόστησιν Ἀλεξίῳ τῷ Δούκᾳ, ὃς ἐπωνομάζετο Μούρτζουφλος καὶ τὰ σκῆπτρα τῶν Ῥωμαίων λοῖσθος ἐνεχειρίσατο. Πλὴν οὐδ' οὗτος ὁ Δούκας ἕως γήρως καὶ πρεσβείου τῇ Εὐδοκίᾳ συνῴκησεν· ὁ γὰρ ταύτης πατὴρ Ἀλέξιος, οὐκ οἶδ' ὅ τι πεισθών, σὺν δόλῳ τὸν ἄνδρα συνείληφε καὶ κακῶς ἐς τὰς κόρας διέθετο, πλάνης πλάνητα μισῶν κομιδῇ καὶ φυγὰς βασιλείας τῷ ἀποπεσόντι ταύτης ἀντικαθήμενος. Μετ' οὐ πολὺν δέ τινα χρόνον τῆς πηρώσεως εἰς χεῖρας ἐμπεσὼν τῶν Λατίνων ὁ Δούκας εἰς τὸ Βυζάντιον ἀνακομίζεται, καὶ ὑπὸ δίκην ἀχθεὶς ὡς τὸν ἑαυτοῦ κύριον καὶ βασιλέα συνειληφὼς καὶ τοῦ ζῆν ἐξαγαγὼν δι' ἀγχόνης ἀπελογήσατο μὲν ἐκεῖνον προδότην τῆς πατρίδος ὀρθῶναι καὶ ἄξιος τὰ εἰκότα παθεῖν, μὴ μόνῳ δὲ οἱ ταῦτα διαπραχθῆναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι κατ' οἰκείωσιν καὶ γένος ἐκείνῳ συνῆπτοντο. Οἱ δὲ μὴ προσεχόντες οἷς εἴρηκεν, οὔτε μὴν οἷς ἔτι ᾠδίνεν εἰπεῖν τὰς ἀκοὰς ὅπόσον οὖν ὑποσχόντες, καταψηφίζονται θάνατον τοῦ ἀνδρὸς καινότροπόν τε καὶ βιαιότατον. Εἰς γὰρ τὸν ἐν τῷ Ταύρῳ ἱστάμενον ὑψιτενῆ κίονα τοῦτον ἀνενεγκόντες βάλλουσιν ἐκεῖθεν κάτω· ὁ δ' ἐπὶ πόδας μέχρι τινὸς κατιών, εἶτα ἀνατραπεὶς κατωκάρα καὶ μετὰ βραχὺ καταῤῥαγεὶς δόχμιος διέῤῥηξεν αἰκτρότατα τὴν ψυχήν. Τῇ γοῦν Εὐδοκίᾳ συναρθεὶς ὁ Σγουρὸς τοῦ μαρκεσίου τῇ Ἑλλάδι προσάγοντος αὐτὸς, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἰρήκειν, τὸ ἐν Θερμοπύλαις ἐτήρει τέναγος καὶ τὸ ἐπικρεμάμενον ταύταις σκιόεν ὄρος καὶ ὑψικόρυμβον καὶ τἄλλ' ὁπόσα τὴν Ἑλλάδα δυσπρόσοδον τίθησιν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω κατὰ πᾶσαν εὐμάρειαν οἱ ἐκεῖσε τῷ μαρκεσίῳ ὑπέκυπτον ἀγεννεῖ καὶ καταβεβλημένῳ [P. 393] φρονήματι καὶ προσχωρεῖν ἀεί πως ἐγνωκότι τοῖς κρείττοσι, καὶ ταῦτα μὴ στρατιὰν ἄγοντι μυριάριθμον μηδὲ συμβαίνουσαν ταῖς γνώμαις, ἀλλ' ἀσύμφωνον ἐν πλείστοις ὡς ἐκ πόλεων ἠλισμένην πολλῶν. Ἑλάσας δὲ καὶ ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν αὐτὴν, ὡς οὐδέ τις ὑπανήκων οἱ καθ' ἑαυτὸν χρόνος, ὑπὸ τῶν Καδμείων ἀσμένως προσδέχεται. Πρωτῶν δὲ κρατεῖ καὶ τῆς Ἀττικῆς, καὶ τῇ ἀκροπόλει φρουρὰν ἐγκαθίστησιν. Εἶχε δὲ ὁ προεδρεύων ἱερατικῶς τῆς πόλεως, ὥσπερ Σγουρὸν πρότερον, οὕτω καὶ τότε μαρκέσιον ἀποπέμψασθαι· μὴ εἶναι δὲ δοκιμάζων καιρὸν ἀντιστάσεως, οἷα τῆς τῶν ὅλων βασιλίδος ἁλούσης, τῆς δ' ἑσπερίου καὶ ἑῴας ὑπὸ Ῥωμαίους λήξεως τὴν σκιὰν ὑπιούσης τοῦ Λατινοῦ δόρατος, ἀναιμωτὶ τοῦ ῥεύματος ὑπεξίσταται. Ἐπὶ πᾶσι δ' οὐδ' Εὔβοια γενναῖον βλέπει τι καὶ ἐλεύθερον, ἀλλὰ καὶ αὕτη χεῖρα προτείνει,

Hier. Wolfii notæ.

(67) Οὗτος γὰρ τῶν τοῦ βορρᾶ πλευρῶν καταστρεὶς. Non satis assequor quid sibi velit. Vetustus codex et hic mutilus est, ut et alibi, ubi ejus subsidio perquam opus est.

καὶ τοῦ παλιῤῥοθίου ποταμοῦ ταχύτερον μεθαρμόζεται, καὶ ὑποστρώννυσι τὴν διαβάθραν εὐρυωτέρῳ τοῦ Εὐρίπου στρατεύματι, καὶ ὀρούριον ὁρᾷ δομηθὲν ἐπ' αὐτῷ γε δὴ τῷ ποταμῷ καὶ στρατιὰν ἰζάνουσαν ἔνδοθεν πρὸς τὸ ἀνάῤῥουν ἀναστοιβάσουσαν ὁππόθεν τὰ τῶν Εὐβοέων ἀγχίστροφα διαβούλια καὶ τὸ τῆς γνώμης πολύμβολον ἐπισχήσουσαν. Ἀλλὰ τίς προφθάνει μου τῶν λόγων τὸ βάρβαρον, καὶ τοῦ πτεροῦ τῆς ἱστορίας ταχυπετέστερον φέρεται, καὶ οὐδέ ποι ὡς ἀντίξουν ἐπέχεται. Ἡ μὲν γὰρ ἔτι προνομεῦον αὐτὸ τὰς Θήβας καὶ χειρούμενον Ἀθήνας, τῆς δ' Εὐβοΐας ἐπιβαῖνον διέξεισι· τὸ δὲ, ὡς μὴ πεζαίτερον ὄν, ἀλλὰ πτηνὸν καὶ ἀέριον, ὑπερπτὰν τὴν ἱστορίαν χωρεῖ πρὸς Ἰσθμόν, τροποῦται τὸ πρὸ Ἰσθμοῦ πρεσβεῦον Ῥωμαϊκὸν, πρόεισιν εἰς πόλιν πρὸς Ἰσθμῷ κειμένην καὶ πάλαι ἀφνειὸν τὴν Κόρινθον, μεθίσταται πρὸς Ἄργος, περιπαπταίνει τοὺς Λάκωνας, ἐς Ἀχαΐαν ἔνθεν προτρέπεται, ἐκ τοῦδε τὴν Μεθώνην μετέρχεται· καὶ ὁρμῇ πρὸς Πύλον τὴν πατρίδα Νέστορος, οἶμαι δ' ὡς Ἀλφειῷ ἐπιστὰν ἀφύσεται τοῦ ῥείθρου καὶ λούσεται, καὶ μνήμην λήψεται παλαιοῦ χαρίεντος διηγήματος, καὶ μαθὸν τὸν ποταμὸν τῷ τῆς Ἀρεθούσης ὑγραινόμενον ἔρωτι, Σικελικῆς πηγῆς καὶ παῖδας Ἰταλῶν ποτιζούσης, δέδια μὴ καὶ αὐτὸ τυραννῆσαν τὸ ὕδωρ γράψει καθ' ὑγρῶν καὶ δι' Ἀλφειοῦ τοῖς ἐκ τοῦ γένους ἐκεῖσε διασαφήσειε τὰ καθ' Ἑλλήνων ἀνδραγαθήματα. Ἀλλ', ὦ Ἕλλην ποταμὲ Ἀλφειὲ, ῥεῦμα ῥέον δι' ἁλμης πότιμον, ξενίζον ἄκουσμα, ἐμπόρευμα ἔρωτος, μὴ δὴ τὰ Ἑλλήνια δυσπραγήματα τοῖς ἐν Σικελίᾳ Βαρβάροις διατρανώσειας, μηδ' ἕκπυστα θείης ὅσα οἱ ἐκ σφῶν ἐπιστρατεύσαντες Ἕλλησι καθ' Ἑλλήνων ἐμεγαλούργησαν, ἵνα μὴ χοροὶ στῶσι καὶ παιᾶνες ᾄσθῶσι καὶ πλείους κατάρωσιν οἱ διάφοροι. Βραχύ τι ἐπίμεινον· ἀλλοπρόσαλλος ἡ μάχη, πεττευτὰ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ νίκη ἐπαμείβεται ἄνδρας. Οὐδ' Ἀλεξάνδρῳ φασὶ τὰ ἐπὶ πᾶσιν ἀπρόσκοπα, οὐδ' ἀδιάπτωτος [P. 394] ἡ τύχη παράπαν τοῦ Καίσαρος. Ναὶ πρὸς αὐτῆς τῆς Ἀρεθούσης τῶν ἀνεπάρων ἅλμης φιλοτήτων καὶ τοῦ ἐρωτόεντος νάματος. Ἀλλ' εἶεν. Ὁ δὲ δὴ Σγουρὸς ἐπὶ τούτοις ἠπορημένος, καὶ τὸ Ἄργος ὁρῶν ἐχόμενον καὶ τὰς περιοικίδας πόλεις συνελημμένας, ὡς ἐς ἄντρον λάσιος θὴρ ἢ ὡς ὄφις ἑρπυστὴς εἰς χειὰν συσπειρᾶται τὸν Ἀκροκόρινθον· ὃ δέ ἐστιν ἡ τῆς πάλαι πόλεως Κορίνθου ἀκρόπολις, ἐπ' ἀνάντους ὄρους κειμένη καὶ δυσάλωτος τοῖς προσβάλλουσιν. Ἀποκρουσθεὶς τοίνυν τοῦ Ἀκροκορίνθου μαρκέσιος, ἀλλὰ μηδὲ τὴν εἰς τὸ Ναύπλιον πάροδον ῥᾳδίαν θεώμενος διὰ τὴν τῶν ἑρυμάτων ἐχυρότητα καὶ τὴν τῶν ἀπομαχομένων ἰσχυρότητα, χρονοτριβεῖν ἐφ' ἑκατέροις προτίθησιν, ἐς δὲ τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ φρούριον ἀντίθετον ἀνίστησιν, ἢ μάλιστα ὁ χῶρος ἐπίμαχος κατεφαίνετο.

ι'. Ἦν ἂν οὖν τῶν Ῥωμαίων Ἀσιανά τε καὶ ἑσπέρια ὅρια μηδὲ τελείου ἔτους παριππευκότος τοῖς Λατινικοῖς ἁπαξάπασι γένεσι δουλοπρεπῶς ὑποκύψαντα (ἤδη γὰρ καὶ ὁ εἰς βασιλέα χρισθεὶς Βαλδουῖνος κατὰ Νικαίας καὶ Προύσης τὸ δόρυ διαγκωνήσασθαι προύθετο), εἰ μή γε ὁ βουλὰς ἀμετῶν Κύριος, καὶ διασκορπίζων ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, ὑπέλαβεν ἡμᾶς εἰς τέλος ἐκλείποντας. Ὁ γὰρ δὴ φυγὰς βασιλεὺς εἰς ὄψιν τῷ μαρκεσίῳ ἐλθὼν ἄρτου μετρητοῦ καὶ κυτύλης κεράσματος τὰ τῆς βασιλείας ἀνταλλάττεται σύμβολα, καὶ εἰς χῶρον τῇ τύχῃ φερώνυμον (Ἁλμυρὸς ὁ χῶρος κικλήσκεται) τὰς διατριβὰς τελέσων ἐκπέμπεται σὺν Εὐφροσύνῃ τῇ ὁμευνέτιδι. Οἱ τῷ βασιλεῖ τοίνυν συναποδράντες Ῥωμαῖοι (ἦσαν δὲ τούτων οἱ πλείους ἐπίσημοι τὸ γένος καὶ οὐκ ἄδοξοι τὰ πρὸς πόλεμον, καὶ πατρίδας

A Isthmum tendunt, oppositum ibi Romanum exercitum profligant, urbem in Isthmo sitam locupletem olim Corinthum intrant. Unde Argos transeunt; Laconiam pervagati impetum in Achaiam faciunt. Inde Methonem petunt; ad Pylum Nestoris patriam contendunt. Ad Alpheum etiam accessuros arbitror, ex eoque potos et lotos veterem jucundam fabulam audituros, fluvium eum Arethusæ fontis Siculi, quem Italorum filii bibunt, amore liquescentem vereri ne suæ aquæ successus Latinorum et res quas contra Græcos gesserint inscriptas ad populares eorum perferre cogatur. Verum, o Græce fluvie Alphee, latex par salsuginem manans potabilis, res **807** auditu mira, amoris incendium, cave Græcorum calamitates Siculis barbaris explices, aut commemores quantas res populares eorum contra Græcos gesserint, ne choreæ ducantur, ne pæanes canantur, ne plures hostes appellant, Paulisper exspecta. Multæ sunt belli vices; tesseræ instar volvuntur res mortalium. Nunc his, nunc illis favet victoria; nec Alexandro quidem ferunt omnia successisse ex sententia, nec Cæsaris fortuna caruit offensionibus. Per ipsam Arethusam te obtestor, per amicitiam a salsedine intactam, per amatorium laticem. Sed ut ad institutum redeam, Scurus his cladibus fractus, cum Argos et finitima oppida occupata esse cerneret, in Acrocorintho ut hirsuta bestia in antro aut ut draco in spelunca se abdit; quæ veteris Corinthi arx est, in arduo monte sita, fere inexpugnabilis. Quare marchio inde repulsus, cum Nauplium quoque haud facile expugnari posse cerneret ob castellorum munitionem, et defensorum constantiam, obsidionem utriusque loci ducere instituit; et ex adverso Acrocorinthi castellum ædificat, hua maxime oppugnari posse videbatur.

808 18. Ita Romanorum Asiani et Occidentalis fines omnes, nondum integro anno elapso, Latinarum gentium armis serviliter cessissent (jam enim designatus imperator Balduinus etiam Nicæum et Prusam oppugnare instituerat), nisi Dominus, qui consilia irrita facit et gentes belli studiosas dissipat, nostri defensionem jam prorsus deficientium suscepisset. Nam profugus imperator ad marchionem profectus panis et vini demenso imperii insignia commutat, cum Euphrosyna conjuge in locum nomine Halmyrum (hoc est salsuginosum) fortunæ suæ respondentem habitatum missus. Romani autem qui cum imperatore aufugerant, quorum plerique nobiles, bello non obscuri et Thraciis urbibus orti erant, cum marchione degere eique pro virili operam navare voluerunt. Ab eo

vero dimissi (negabat enim sibi Romanis militibus esse opus), eadem de re Balduino imperatori supplicarunt. Ibi quoque repulsam cum tulissent, ad Joannem se contulerunt, qui in monte Hæmo natus et educatus fere omnem Romanam ditionem, qua Occidentem spectat, bellis vastabat et delebat, Scythicis incursionibus desolabat, et multiplici vexatione contexebat. Is quia **899** Latinorum ferociam suspectam habebat eorumque hastam ut flammeam rompharam reformidabat, libenter eos suscepit. Qua de causa cum legatos de amicitia ineunda ad Latinos misisset, per litteras cum eis non ut rex cum amicis, sed ut servus cum dominis colloqui jubebatur; alioqui se arma illi illaturos et Mysiam facile vastaturos, quam contra officium et per sedilionem spretis Romanis occupasset, eumque ad pristinam fortunam redacturos. Proinde Romanos ad se profugos Joannes in patriam quemque suam abire jubet, et callidis aggressionibus Latinis nocere quantum possint, donec ipse fortunis illorum consulat. Igitur ad ea reversi Macedonum et Thracum urbes, Blachis adjutantibus, ad defectionem impellunt. Unde plurimi Latinorum, quibus eæ urbes obvenerant, jugulantur, alii Byzantium exlorres redeunt. Occiduntur et ii qui Didymotichi erant; et qui Orestiadem tenebant, ejiciuntur. Id facinus Orientem Latinorum bello præter exspectationem liberat, ad Occidentem redeuntium; **900** et eos etiam qui Græciam et Peloponnesum occuparant, repressa superbia paulo modestiores facit. Et ut ea quæ hinc acciderunt ordine referamus, Romani qui Adrianopolim et Didymotichum tenebant, non parvis Blachorum freti auxiliis ibi manebant. Joannes vero, qui suas copias et auxilia Scytharum pene majora numero adducebat, operam dabat ut Latinos lateret. Ut autem motum Romanorum Balduinus et reliqui tres duces audiverunt (nam comes sancti Pauli defunctus in Manganio monasterio et Sclerænæ Augustæ monimento sepultus erat), statim exercitum mittunt contra urbes quæ defecerant. Ac Byzia quidem et Zurulus statim sub jugum redierunt. Arcadiopolim vero locupletibus et nobilibus civibus vacuam soli Romani noctu ingressi, quibus urbs ea patria erat, tenebant, auxiliis etiam ad eam tuendam adductis et in mœnia distributis. Cum diluxisset, **901** Latini, Romanos nec aciem militarem habere nec ulla bellica disciplina uti, atque adeo nec satis armatos esse conspicati, ad pugnam se pararunt, longius digressi a mœnibus. Eam Latinorum cautionem Romani timiditati tribuentes, portis effusi et temere invecti, paulo post in fugam vertuntur. Ac eo die miserabile et atrox spectaculum editur. Nemini parcitur, cæduntur omnes, insepulti abjiciuntur, sanguine pinguescit humus. Hæc præcursor exerci-

τὰς ἐν Θρᾴκῃ πόλεις αὐχοῦντες) ἤθελον συνεῖναι καὶ οὗτοι τῷ μαχεσίῳ καὶ τὰ δυνατὰ ὑπουργεῖν· ὁ δὲ μὴ χρείαν φάμενος ἔχειν Ῥωμαίων στρατιωτῶν οὕτως αὐτοὺς ἀπεπέμψατο. Τῷ βασιλεῖ δ' ἔπειτα Βαλδουίνῳ περὶ τοῦ προσδεχθῆναι οἱ πρατείνουσι δέησιν. Ὡς δ' ἦσαν, ὁ φασι, καὶ πάλιν κενὴν ἄδουσας, τῷ Ἰωάννῃ προσῆσαν, ὃς τραφεὶς ἐν τῷ Αἵμῳ καὶ γεννηθεὶς μικροῦ πᾶσαν ὑπὸ Ῥωμαίους ἑσπέριον ἐπικράτειαν διέφθειρε καὶ ἠφάνισε πολέμοις ἀπαλικμῶν, Σκυθικαῖς ἐφόδοις ἐξερημῶν καὶ πολυτρόποις ἐκτρίβων κακώσεσιν. Ὃ δὲ τούτους ἀσμένως προσδέχεται· ἦν γὰρ τὸ Λατίνων ἀγέρωχον φρόνημα ὑφορώμενος καὶ τὴν τούτων λόγχην ὡς φλογίνην ῥομφαίαν ὑποβλεπόμενος, ἐπεὶ καὶ περὶ φιλίας στείλας πρέσβει οὐχ ὡς βασιλεὺς φίλοις, ἀλλ' ὡς ὑπηρέτης δεσπόταις προσδιαλέγεσθαι σφίσιν ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς ἐπετάττετο γράμμασιν, ἢ μὴν ἀπεκδύχεσθαι σφᾶς κατ' αὐτοῦ τὰ ὅπλα βαστάζοντας καὶ κείροντας κατ' εὐπέτειαν τὴν Μυσίαν, ἣν μὴ δίον καρποῦται τοῖς κυρίοις Ῥωμαίοις ἐπαναστάς, κἀκεῖνον εἰς τὴν προτέραν τύχην ἐπαναλύοντας. Διαφίησι τοίνυν εἰς τὰς πατρίδας ἐπανιέναι τοὺς ἐπήλυδας αὐτῷ Ῥωμαίους ὁ Ἰωάννης, καὶ ὁρᾷν ὁ δύνανται κακὸν τοὺς Λατίνους μετ' εὐμεθόδων [P. 393] τῶν ἐγχειρήσεων, ἕως τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐκεῖνος διάθοιτο. Ἐπανήκουσι οὖν ἐς τὰ σφέτερα τὰς τῶν Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων πόλεις διαφιστῶσι, συναιρομένων σφίσι τῶν Βλάχων. Πλεῖστοι γοῦν ἐντεῦθεν τῶν τὰς πόλεις διανειμαμένων Λατίνων ἐς αὐτὸ ζημιοῦνται τὸ ζῆν, οἱ δὲ φυγάδες ἐς Βυζάντιον ἐπανήκουσιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ διαχειρίζονται, καὶ οἱ ἐν Ὀρεστιάδι μεταναστᾶσι γίνονται. Καὶ τοῦτο τὸ ἔργον ἐλευθεροῖ μὲν τὴν ἕω Λατίνων παρὰ πᾶσαν δόκησιν, ἐπανηκόντων εἰς τὸν καθ' Ἑσπέραν πόλεμον, ἐκκρούει δὲ τοῦ ἄγαν καὶ πρὸς βραχὺ μετριόφρονας τίθησι τοὺς κατασχόντας τὴν Ἑλλάδα καὶ Πέλοπος ἔδαφος. Καὶ ἵνα καθ' εἰρμὸν τῷ λέγειν δοίημεν ὁπόσα ἐνθένδε ξυμβέβηκε, Ῥωμαῖοι μὲν τὴν ἐξ Ἀδριανοῦ τὴν κλῆσιν λαχοῦσαν καί γε τὸ Διδυμότειχον κρατοῦντες κατὰ χώραν ἔμενον, οὐ μικρὰν ἀπὸ τῶν Βλάχων σύναρσιν ἔχοντες· ὁ δέ γε Ἰωάννης τὰς οἰκείας τάξεις καὶ τὸ ἐκ Σκυθῶν ἐπίκουρον ἐπαγόμενος, μηδ' ἀριθμῷ σχεδὸν ὑποπίπτον, λελῃδέναι τὰ πολλὰ τοὺς Λατίνους ἐτίθει διὰ σπουδῆς. Ὡς δ' εἶχε τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐνωτισάμενος ὑπανάστασιν ὁ τε βασιλεὺς Βαλδουῖνος καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν τριττύς (ὁ γὰρ δὴ κόμης τοῦ ἁγίου Παύλου ἀπεγεγόνει θανάτῳ, καὶ τέθαπται κατὰ τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων ἐν τῷ τῆς σεβαστῆς τῆς Σκληραίνης μνήματι), ἐκ μὲν τοῦ αὐτίκα στέλλεται στρατιὰ τὰς πόλεις μετελευσομένη τὰς ἀποστάσας. Βιζύη μὲν οὖν καὶ Τζουρούλλος ἐπανῆλθοσαν καὶ ὡς πρώην ὑπέκυπτον· τὴν δὲ πολισθεῖσαν Ἀρκαδίῳ (70) κενωθεῖσαν εὗρον τοῦ ἐν πλούτῳ καὶ

Illier. Wolfii notæ.

(70) Τὴν δὲ πολισθεῖσαν Ἀρκαδίῳ. Ex his verbis non satis intelligitur utrum Latini an Romani Arcadiopolim tenuerint. Vetustus codex (B) μόνον δὲ — φυλάττειν αὐτό. Hinc apparet Arcadiopolim a Romanis fuisse occupatam, cum alteri contrarium dicere videantur.

δόξῃ λεώ. Νυκτὸς δ' ἐπιθεμένων σφίσι Ῥωμαίων, οἷς ἡ πόλις ἦδε πατρὶς καὶ οἳ συνελήλυθασι τούτοις ἐπίκουροι, πρῶτον μὲν ἡσύχασαν ἐν ὅπλοις γενόμενοι καὶ πρὸς φρουρὰν τὰ τείχη διείλοντο· ὑποφαυσάσης δὲ τῆς ἕω Ῥωμαίους κατασκεψάμενοι μήτε παρεταξει μήτε μὴν μεθόδοις χρωμένους στρατηγικαῖς, ἀλλ' οὐδ' ἐς ἀκρίβειαν ὡπλισμένους, συντεταγμένην τὴν δύναμιν ὡς ἐς μάχην ἐξάγειν ἐγνώκεσαν. Ὡς δ' ἀπήντων (71) αὐτοῖς Ῥωμαῖοι μετὰ θάρσους τοῖς τείχεσιν ἐπεγχειροῦντες (ἤννυτο γὰρ δειλίαν τὴν τῶν Λατίνων ἀσφάλειαν), διακλίνονται τῶν πυλῶν καὶ σφισι συμπλέκονται, καὶ πρὸς μικρὸν ἀντισχόντες Ῥωμαῖοι τρέπονται, καὶ γίνεται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐλεεινὸν καὶ οἰκτιστον θέαμα· μηδένὸς γὰρ λαβόντες οἱ Λατῖνοι φειδῶ, κατὰ δὲ πάντων τῷ ξίφει χρησάμενοι, τὴν γῆν ἐπίαναν αἵμασι, καὶ τῶν πεσόντων οὐδεὶς ὁσίας τετύχηκε. Ταυτὶ μὲν οὖν ἡ προεξιοῦσα δέδρακε στρατιά· οὐδὲ γὰρ περαιτέρω χωρεῖν τεθάρρηκε, Ῥωμαίων μὲν καὶ Βλάχων μετὰ μοίρας Σκυθικῆς περιόντων, τῶν δ' ἄλλων (72) ἐς τὴν Ἀδριανοῦ συνδραμόντων ὡς εἰς σῶζον κρησφύγετον. Κατὰ δὲ γε μῆνα τὸν Μάρτιον ἔξεισιν ὁ βασιλεὺς Βαλδουῖνος καὶ ὁ Πλέης κόμης Δολόϊκος, ἐπὶ δ' αὐτοῖς ὁ δοὺξ Βενετίας Ἔρικος Δάνδουλος, μετὰ τῶν οἰκείων ἕκαστος τάξεων. Ἀμέλει καὶ κατειληφότες τὴν Ἀδριανοῦ, καὶ βαλόντες ἐκεῖσέ πη στρατήγιον [P. 396] ἐς ὅσον μὴ εἶναι βέλους ἐντός, τῇ ὑστεραίᾳ τὰς δυνάμεις προσῆγον τῷ τείχει καὶ ἵστων τὰς μηχανάς. Τῶν δ' ἐντὸς ἀμυνομένων εὐρώστως, οὐδέν τι πλέον ἐφ' ἡμέραις ἐπέραινον πλείοσι τοῦ βάλλεσθαι καὶ βάλλειν διὰ τὴν τῶν τειχῶν ἐχυρότητα. Οὐκοῦν τὰ βάθρα τῶν τειχῶν ἀνεμόχλευον, ἀρανῶς ὑποσαλεύειν τὰ τείχη πειρώμενοι, ἐς ὅτι μήκιστον ὑπονομεύοντες καὶ τὸν χοῦν λελῃθότως ἀναφέροντες καὶ ὑπερείσματα ἐκ ξύλων εὐπρήστων ταῖς ὀρυγαῖς ἐριστῶντες καὶ πολυχειρίᾳ τὸ ἔργον ἀνύοντες. Ἦσαν δὲ καὶ Ῥωμαῖοι πρὸς ταῦτα διατεχνώμενοι τὰ τῇ πόλει σωτήρια. Ἀλλ' οὔπω συχνοὶ παρίππευσαν ἥλιοι, καὶ μοῖραν διαφεὶς ὁ Ἰωάννης Σκυθικοῦ στρατεύματος τοῖς ζώοις τῆς διαίτης καὶ τοῖς ὀχήμασιν ἐντέλλεται προσβαλεῖν, ἃ περὶ τὸ στρατόπεδον τῶν Λατίνων τὰ χλωρὰ τῆς ὕλης ἐδρέποντο, διὰ τοῦ μεθοδεύματος· γνῶναι βουλόμενος ὁποῖα τὰ τῶν πολεμίων εἰσὶ διαβούλια καὶ ὅπως τὰς εἰς πόλεμον ἐκτάσεις τιθέασιν. Οἱ δὲ καὶ πρὸς τὴν πρώτην τῶν Σκυθῶν θέαν ἐνθουσιώδους πλησθέντες ὁρμήματος πρὸς τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς δόρασι γίνονται. Καὶ οἱ μὲν τῆς ἐπὶ Σκύθας

A tus fecit. Nec enim ulterius progredi ausus est, cum Romani et Blachi cum Scythicis cohortibus circumirent, cæteri vero Adrianopolim concurrerent tanquam in certum asylum. Imperator vero Balduinus mense Martio egreditur, et Plecæ comes Doloicus, et post eos Ericus Dandulus, Venetiarum dux, cum suis quisque legionibus. Et vallo extra teli jactum ad Adrianopolim communito, postridie copias ad mœnia adducunt et machinas erigunt. Urbanis autem strenue se defendentibus per **812** dies complures non aliud proficiebant nisi ut telis et peterent et polorentur. Itaque vineis, multitudine operarum freti longissime actis, egestaque clam terra et cavernis aridis lignis suffultis, mœnium fundamenta hostibus non animadvertentibus labo-

B factare studuerunt. Sed et Romani contra ea parabant quæ urbi essent salutaria. Nec multis diebus post Joannes partem Scythici exercitus impetum facere in pecudes et equos in herbidis pratis juxta Latinorum castra pascentes jubet, ut ea ratione hostium consilia et militarem disciplinam exploraret. Illi vero ad primum Scytharum conspectum furioso quodam ardore concitati, hastis arreptis et equis consecensis, Scythas invadunt, qui tergis obversis continenter fugiunt, retro sagittas conjicientes, ac ne sic quidem fuga interrupta. Illi vero acriter persequuntur, quamvis nihil proficerent, pene volucribus ob levem armaturam viris instando. Et hic ejus diei fuit exitus. Ex eo Joannes cum **813** suis copiis angustias et fauces subit, et post altos colles delitescit, in id intentus,

C ne suam præsentiam nossent hostes. Et rursus e Scythica phalange cui Cozas præerat, complures in castra Latinorum mittit, hortatus ut priores imitarentur eademque via reverterentur. Latini, Scythis denuo visis, rursus festinanter armati majori quam dudum contentione hastas in eos vibrant et cursum intendunt. Sed cum Scythæ facile auto verterent, ut et leviter armati et expeditioribus equis insidentes, ac nullas fere sagittas retro emittentes; Latini per imprudentiam longissime provecti in ea loca, in quibus laquei et insidiæ erant, et in recentes Scythicas cohortes inciderunt, et ipsi et equi jam contentione itineris plane fatigati, et in medio Scytharum circumventi sunt. Quorum

D multitudine, cum ad manus ventum esset, oppressi equis deturbantur, multis singulos invadentibus; et duræ cervicis homines falces et laqueos

Hier. Wolfii notæ.

(71) Ὡς δ' ἀπήντων. Hic eadem recurrit obscuritas Vetustus habet: Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ — τούτοις συμπλέκονται. Hanc sententiam in vertendo sum seculus.

(72) Τῶν δ' ἄλλων. Ἡ δὲ λοιπὴ ἐς τὴν Ἀδριανοῦ παρὰ πόδας ἰοῦσα, ἐκεῖσέ πη βάλλει στρατήγιον, καὶ ταυτησὶ πειρᾶται κατὰ κράτος ἑλεῖν. Ἀλλ' ἐπεὶ ἀπείρηκα τὰς τῶν οἰκείων συμφορὰς συγγραφόμενος, ἤδη δὲ καὶ τῆς εἰς ἕω μεταβάσεως ἅπας γίνομαι ἐνταῦθα τοῦ λέγειν σχάσας, τοῦ τῶν κακῶν ἰλίγγου πεπαύσομαι. *Reliquus exercitus Adrianopolim recta contendens castra ibi locat, eamque vi expugnare instituit. Sed quia nostrorum calamitatibus describendis sum defessus, et nunc Orientali profectione totus occupor, finita hic oratione calamitatum vertiginem deponam.* Hoc loco Byzantinus codex a Joanne Deruschwam nomine D. Antonii Fuggeri Cpoli emptus abrumpit historiam, et librarii nomen subjicitur his verbis: Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα χρονικὴ βίβλος κυρίου Νικήτα τοῦ Χωνειάτου παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱεροδιακόνοις, Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ἐν ἔτει τῷ ζξγ' τῷ μηνὶ Μαρτίῳ ἱσταμένου ἡμέρᾳ δ'.

in colla recipiunt, equi occiduntur. Tanquam enim atra et perpetua nubes, ita Scythæ irruebant, ut neque explicare sese neque diffugere possent. Ceciderunt igitur omnes lectissimi Latinorum equites et hastis vibrandis celebres. Cadit et Pheæ comes Doloicus. Balduinus vero capitur et vivus in Mysiam abducitur; atque inde Ternobum perductus et in carcerem conjectus, vinculis usque ad collum oneratur. Principale vero et callidissimum malum et omnium Romanorum cladium primus auctor, Venetiæ dux Dandulus, qui extremum agmen claudebat, clade exercitus ex lugientibus cognita statim conversis frenis in castra properat; et ut nox supervenit (nam prælium sub vesperam est commissum), lumina in tentoria inferri et plurimas pyras incendi jubet, ut Romani putarent non omnem exercitum periisse aut se pugnam detrectare. Circa primam noctis vigiliam maritimam Rhædestum cum Errico Balduini fratre, modo Adramyttio cum Trojanis Armeniis reverso, qui sub eo militabant, congressus Byzantium rediit, intestinis fuga tot paranagarum ruptis et sero in immensum tumefactis.

κατὰ κράτος εἶχοντο, οἱ δὲ τὰ νῶτα μεταβαλόντες συντόνου δρασμοῦ ἥπτοντο, ἐς τοὐπίσω τὰ βέλη πέμποντες καὶ μηδ' οὕτω τοῦ φεύγειν προτροπάδην ἐπιλαθόμενοι· οἱ δὲ ἐπέκειντο καὶ οὕτως διώκοντες, κἂν οὐδὲν ἧνυον πτηνώδεσι καὶ κούφοις ὑὰ τὴν ὁπλιτιν ἀνδράσιν ἐφεπόμενοι. Καὶ τοιοῦτον μὲν πέρας τὰ τῆς τόθ' ἡμέρας εἰλήφεσαν· ἐκ δὲ τούτου Ἰωάννης μὲν τὸ οἰκεῖον στράτευμα ἔχων αὐλῶσιν ἐνελόχα καὶ φάραγγας ὑπεδύετο καὶ τύποις ἐπηρμένοις εἰς γήλοφα παρεδύετο, μηδ' εἰ πάρεστιν εἰδέναι σπεύδων τοὺς ἀντιπίπτοντας· ἐκ δὲ τῆς Σκυθίδος φάλαγγος ἧς ὁ Κοτζᾶς ἡγεμόνευεν, αὖ πάλιν ἐπελαύνειν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Λατίνων διαφῆκε συχνούς, καὶ ταὐτὰ τοῖς πρότερον δρᾶν ἐγκελεύεται, κἀκείνης ἔχεσθαί τῆς πορείας ἐπαναστρέφοντας ἧς καὶ πρότερον εἶχοντο. Οἱ δὲ ὡς τοὺς Σκύθας αὖθις θεάσαιντο, πρὸς σπουδὴν καὶ αὐτίκα μάλα καθοπλισάμενοι καὶ ὑπὲρ τὴν ἔναγχος εὐρώστως ἐπέκειντο, τὰ δόρατα σείοντες, κἀπὶ τὸ μᾶλλον τὸν δρόμον ἐπέτεινον. Ὡς δὲ τὸ Σκυθικὸν προῆγεν εὐπετῶς, τὰ πολλὰ μηδὲ τοξεύειν ὕπισθεν, ὡς μὲν κούφως ἐσταλμένον, ὡς δὲ καὶ δρομικωτέροις ἵπποις ὄχούμενον, ἔλαθον εἰς πλεῖστον ὅσον οἱ Λατῖνοι ἐξιππασάμενοι καὶ τῶν χωρίων ἁψάμενοι ἀμαθῶς ἐν οἷς αἱ πάγαι καὶ οἱ λόχοι καὶ τὰ ἕνεδρα διεσκεύαστο. Ἀμέλει καὶ Σκυθικοῖς ἀκμῇσι περιπεπτωκότες στρατοῖς αὐτοὶ τῆς ὁδοῦ τῇ συντονίᾳ ἐκτὸ ωθοῦντες καὶ λαμπρῶς ἤδη σφίσι τῶν ἵππων ἀποκναισάντων, ἐν μέσῳ ἀπολαμβάνονται· οἱ γὰρ Σκύθαι ὡς ἐς κύκλωσιν αὐτοὺς περιῆεσαν. Οἱ δὲ, ὡς ἐν χερσὶν ἦν ὁ ἀγών, τῷ πλήθει τῶν Σκυθῶν βιαζόμενοι ἀνετρέποντο τῶν ἵππων, πολλῶν ἕνα περιιόντων, καὶ δράπανα καὶ βρόχους ἐδέχοντο κατὰ τῶν αὐχένων οἱ σκληροτράχηλοι, καὶ τὸ χρῆμα τῶν ἵππων κατηκίζετο· ὡς γὰρ μέλαν νέφος καὶ συνεχὲς τῶν Σκυθῶν ἐπεισπεπτωκότων οὔτε ἵππιον ἐξελιγμοῖς χρήσασθαι εἶχον οὔτε διαφυγὰς ὁρᾷν. Ἦπεσον οὖν ὁπόσον τοῦ Λατινικοῦ [P. 397] στίφους ἐπίλεκτον καὶ ταῖς τῶν θωράκων ἀγκοινήσεσι περιώνυμον. Ἵπτει δὲ καὶ ὁ τῆς Πλέης κόμης Δολίκος. Ὁ δὲ Βαλδουῖνος χειροῦται καὶ ζωγρίας εἰς Μυσίαν ἀπάγεται, κἀκεῖθεν εἰς Τέρνοβον κομισθεὶς εἱρκτῇ παραδίδοται καὶ δεσμὰ ἕως τραχήλου ὑφίσταται. Τὸ δ' ἀρχαιότατον καὶ πολυτροπώτατον κακὸν, καὶ τῶν ἀπευκταίων πάντων Ῥωμαίοις πρωτουργὸν αἴτιον, ὁ τῆς Βενετίας δοὺξ Δάνδουλος, ὕστατος ἐλαύνων κάκ τῶν φυγάδων τὴν τοῦ στρατεύματος ἦτταν ἐνωτισάμενος, ἐκ τοῦ αὐτίκα μεταστρέψας τὰ χαλινὰ ἐς τὸ στρατόπεδον φέρεται. Ὡς δὲ καὶ νὺξ ἐπῆλθε (περὶ γὰρ δείλην ὁ πόλεμος γεγονὼς), φῶτα εἰσενέγκασθαι ταῖς σκηναῖς ἐπισκήπτει καὶ πλείστους αἴρσιν πυρσοὺς εἰς ἔμφασιν τοῦ μὴ πᾶσαν ἐκτριβῆναι τὴν στρατιὰν μηδὲ σφᾶς ἀποδυσπάσαι τὸν πόλεμον. Περὶ δὲ πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἀναστὰς ἐκεῖθεν εἰς τὴν παράλιον ἵκετο Ῥαιδεστὸν, καὶ σὺμμιξας Ἐρρῇ τῷ τοῦ Βαλδουίνου καισιγνήτῃ ἄρτι ἐξ Ἀτραμυττίου ἐπανήκοντι μετὰ τῶν ἐκ Τροίας Ἀρμενίων, οἵπερ αὐτῷ συνεστράτευον, ἐς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε, διαῤῥηγμένος τὸν στῆμονα τῶν ἐντέρων τοῖς πολλοῖς παρασάγγαις οὓς ἐν τῷ φεύγειν διίππευσε, καὶ διμοιρικῶς ἐπὶ μέγα τὸν κολινδροφύλακα θόλακον.

§ 11. Romani vero, qui adhuc in urbe erant, præ metu dentes quatiebant, etiamnum velut intuentes Latinorum contra se strictos gladios et direptionem bonorum; quibus rebus post Balduini discessum nulla justa ratione afflicti erant, mensis Martii die 25, indictione 8 anni 6713. Sed et nos adhuc Selybriæ inquilini extremas clades exspectabamus, Daonitarum vicinorum interitum tantum non in conspectu habentes, et evestigio percussores strictis ensibus Selybriam ingredientes, et fasciculos nostros et pannos diripientes. Imperatrix urbs 12 die Aprilis, indictione 7 anni 6712 a Latinis capta est: 15 die ejusdem mensis, 8 indictione, Latini a Scythis victi sunt. Sed quid secutum est? Aliud flagellum atrocissimum et calamitosissimum emicuit. Nam Joannes Mysus, idem Romanorum hostis et vindex, oppida Byzantio vicina Latinis tributaria Scythis diripienda concedit. Ibi novum

ια'. Ῥωμαῖοι δ' ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τῇ Κωνσταντίνου προσέμενον, τῷ δέει τοὺς ὀδόντας ἐβάμβαινον, ἔτι προκείμενον ἔχοντες ὄφθαλμοῖς τὸν κατὰ σφῶν ἐκξισισμὸν τῶν Λατίνων καὶ τὴν διαρπαγὴν τῶν προσόντων, ἃ κατ' οὐδένα δίκαιον λόγον ὑπέστησαν μετὰ τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἄπαρσιν Βαλδουίνου, πέμπτην ἄγοντος καὶ εἰκοστὴν τοῦ Μαρτίου μηνός, τῆς τότε τρεχούσης ἀγδόης ἰνδικτιῶνος, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ τρίτου καὶ δεκάτου ἔτους. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἔτι παροικοῦντες τῇ Σηλυβρίᾳ τὰ τῶν κακῶν ἔσχατα εἰκάζομεν πείσεσθαι, τὴν τῶν Δαονιτῶν ἀναίρεσιν ἐκ γειτόνων οὖσαν μόνον οὐκ ἐπόψιον ἔχοντες, καὶ παρὰ πόδας τοὺς σφαγέας θεώμενοι τὴν Σηλυβρίαν εἰσιόντας ξιφήρεις καὶ τὰς ἡμῶν ἀγκαλίδας καὶ τὰ ῥάκια πρυνομεύοντας. Δεκὰς μὲν οὖν ἐπὶ δυάδι τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ἐνειστήκει, τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ δωδεκάτου ἔτους, καὶ ἡ βασιλὶς πόλις πρὸς

Λατίνων κεχείρωται· τῇ δὲ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶνος, ὑπὸ Σκυθῶν Λατῖνοι κατηγωνίσθησαν. Ἀλλὰ τίνα τὰ ἑωξῆς; ἑτέρα μάστιξ στιλβοῦται Ῥωμαίοις, βαρύστονός τις καὶ πολυσύμφορος. Ὁ γὰρ Μυσὸς Ἰωάννης, ἐχθρὸς ἅμα καὶ ἐκδικητὴς Ῥωμαίοις δεικνύμενος, ἐκδίδωσι τοῖς Σκύθαις εἰς προνομὴν ὅσαι κωμοπόλεις τῷ Βυζαντίῳ ἐγγίζουσαι φονους τοῖς Λατίνοις εἰσόφερον. Καὶ ἦν ἰδεῖν ἀλλότροπόν τι κακὸν καὶ ἀσύνηθες καὶ πᾶσαν ὑπερπαῖον θευκίνητον μάστιγα. Τὴν γὰρ αὐτὴν γῆν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἐδῄουν γένη διττὰ, πῇ μὲν ἑκάτερα, πῇ δὲ θάτερον παρὰ θάτερον ἐπεισπίπτοντα. Σκύθαι τε γὰρ τὰ ἐν ποσὶν ἐπιόντες ἔκειρον καὶ τινας τῶν κάλλει διαπρεπῶν αἰχμαλώτων μετὰ μαστίγωσιν τοῖς ἑαυτῶν ἐπέθυσαν δαίμοσιν ἀναρτήσαντες, καὶ Λατῖνοι τῇ κατὰ σφῶν ἐπαναστάσει Ῥωμαίων καὶ τῷ πρὸς Σκυθῶν ἡττηθῆναι διαπρισόμενοι [P. 398] οὐδὲν ἔλαττον Ῥωμαίους ἐδῄουν. Οὐδεὶς τοίνυν τόπος σώζων ἦν καὶ λυτρούμενος, ἠπείρου μὲν κακῶν ἀπείρων πληθούσης καὶ τῶν ὀλεθρίων οὔσης ὀλεθριωτέρας, μονοκτόριον δὲ σαφῶν καθ' ἅλα περιπλεόντων Λατινικοῦ συντάγματος, λῃστείᾳ τε καὶ πειρατείᾳ κακῶς τιθέντων τὸ ὄφελοῦν ἀναγόμενον. Ὁ δὲ Ἰωάννης ταῖς Θρᾳκίαις μὴ ἐμβραδύνας πόλεσιν ἐς Θεσσαλονίκην ἵεται, πρὸς τὸ δοκοῦν ἐκείνῳ τὰ ἐκεῖσε καταστησόμενος πράγματα, καὶ τὰς πόλεις ἀποστήσων τῶν Λατίνων καὶ μεθαρμόσων πρὸς ἑαυτόν. Οὐκουν ἀφιγμένος εἰς Σέρρας μετὰ τῶν ἐκεῖσε Λατίνων συρρήγνυσι πόλεμον, καὶ μεθ' αἱμάτων ῥοὰς πολλὰς καὶ τούτων νικᾷ τὰς ἀναδείκνυται. Οἱ γὰρ Λατῖνοι τῷ σωτέρῳ τε ἀκριβεῖ πρὸς τὰς μάχας καὶ τῷ τῆς αὐτεμβολῆς ἑτοίμῳ τὸν Ἰωάννην δεξάμενοι πολλοὺς τῶν ὑπ' αὐτὸν κατέτρωσαν· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡττηθὲν τὸ Λατινικὸν καὶ πρὸς τὴν πόλιν τὰς Σέρρας τραπόμενον οὐκ ἔφθη συγκλεῖσαι τὰς Σέρρας, καὶ εἴσω τῶν τειχισμῶν συνεισπίπτουσιν οἱ τῶν φευγόντων ὄπισθω φερόμενοι Βλάχοι τε καὶ Ῥωμαῖοι. Καὶ οὕτως πόλις εἵχετο. Εἶτα ἡ μὲν ἦν ἐν πυρὶ καὶ τῇ τῶν τειχῶν καθαιρέσει, τὸ δὲ συλληφθὲν ἐν ἀπαγωγαῖς καὶ δεσμοῖς. Τοῦ δὲ Λατινικοῦ στρατεύματος ὁπόσον μὴ κατὰ τὸν πόλεμον ἀπεγένετο, ὅ μὲν ὡς ἑκάστοις προυχώρει σέσωστοι ὅ δὲ τῆς ἄκρας λαβόμενον ἔνδον ἐπέμενε. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ περιελθὼν τὴν ἄκραν ὁ Ἰωάννης τοῖς ἐς αὐτὴν ξυμφυγοῦσι Λατίνοις παραδοῦναί οἱ τὸ χωρίον καὶ σώζεσθαι διακηρυκεύεται. Οἱ δὲ οὐδὲν ἐφρόνουν ἐνδόσιμον. τὴν ἀπὸ τοῦ μαρχεσίου καραδοκοῦντες σύναρσιν. Καὶ ἐν τούτῳ κλίμακας ὁ Ἰωάννης ὑπερέπισε, καὶ κατὰ λόφον ἀντικείμενον τῇ ἄκρᾳ μεγίστην ἐπιστήσας ἑλέπολιν τὰ τείχη ἔτυπτεν. Οἱ δ' ἐπὶ τῆς ἄκρας ὁπόσα τῶν τειχῶν ἀμυντήρια προπετάσαντες καὶ προεκτείναντες ἐπέμενον ἀνθιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ θεάσαιντο τὸν Ἰωάννην ὡς ἐν πυρὶ τειχισμῷ τὴν ἄκραν διειλημφότα παντὶ τῷ στρατεύματι καὶ πᾶσαν ἀποκλείσαντά σφισι πάροδον ὡς μηδὲ ποσὶ δύνασθαί τινα κλέψαι τὴν εἰς τὸν μαρκέσιον ἄφιξιν, ἐνδοῦναί οἱ τὴν ἄκραν ἤθελον, εἴ σφισι σπένδοιτο καὶ συγχωροίη τὴν ἔξοδον ἀπαθῶς, ὡς ὅπλων καὶ τῶν ἵππων ἔχουσι. Τοῦ δὲ μηδ' ἄκροις ὡσὶ τὰς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ταύταις παραδεξαμένου σπονδὰς, αἰτοῦνται τὴν εἰς τὰ σφέτερα ἤθη μεθ' ἡγεμόνων ὁδοῦ μέχρι τῶν Παιονικῶν ὁρίων ἀπόπεμψιν. Καὶ ὡς προὔβησαν ἐπὶ τούτοις ὅρκια, ὁ μὲν εἶχε τὴν ἄκραν, οἱ δ' ἀκίνδυνον τὴν ἐξέλευσιν.

Λλλ' οἷα καὶ τὰ κατὰ τὸν ἡγεμόνα σφῶν τὸν μαρκίσιον: χρεὼν γὰρ μηδὲ ταυτα παρελθεῖν ἀνιστόρητα. Ἔτι τοῖς κατ τὴν νῆσον Πέλοπος διαπονούμενος πράγμασι καὶ διὰ μάχης χωρῶν τῷ

A et inseitatum malum, quod omne divinitus inflictum supplicium superat, erat cernere. Terram eamdem, eamdem gentem bini populi infestabant, alias utrique, alias alternis irruentes. Nam et Scythæ obvia quæque vastabant, **316** et aliquot forma excellentes captivos post flagra suspensos suis dæmonibus immolabant; et Latini Romanorum defectione et Scytharum de se victoria inflammati nihilo socius in nostros ferro et igni grassabantur. Nec ullus locus erat qui auxilium et salutem afferre posset, cum terra continens malis infinitis redundaret, ipsa pernicie perniciosior; et Latinorum piraticæ naves mare pervagantes, quidquid e portu undecunque solveret, male tractarent. At Joannes Thraciis urbibus non immoratus Thessalonicam properat, ut suo arbitratu provinciam illam constitueret et urbes a Latinis avulsas sibi vindicaret. Igitur Serras profectus cum Latinis qui ibi erant pugnam committit, et eos quoque, sed cruenta victoria, superat: nam Latini et disciplina militari freti et Joanni fortiter obviam egressi multos ejus milites occiderunt. Sed non multo post cum victi et ad urbem Serras conversi essent, antequam portas clauderent, Blachi et Romani, qui fugientibus instabant, una irruperunt· Urbs ita capta et incensa est et mœnia diruta; qui comprehensi fuere, abducti et **317** vincti. Ex Latini exercitus reliquiis alii, ut quisque potuit, saluti suæ consuluerunt, alii arcem occuparunt. Quam postridio circumiens Joannes Latinis, si eam dederent, incolumitatem promisit. Qui cum marchionis freti auxiliis eam postulationem aspernarentur, scalas parat, et in tumulo quodam e regione arcis machina maximo collocata mœnia ferit. Latini vero depromptis omnibus iis quæ ad defensionem usui essent repugnabant, donec Joannem muro velut igni et omni exercitu totam arcem circumdedisse et omnem sibi exitum interclusisse viderunt, ut nec pedes ullus clam ad marchionem pervenire posset. Tum vero ea conditione deditionem facere voluerunt, si sibi cum armis et equis tuto discedere liceret. Quam illo prorsus repudiante, postulant duces sibi domum reversuris attribui usque ad Pannoniæ fines. Sic fœdere icto ille arcem occupavit, hi citra discrimen abierunt.

318 Sed quis status ducis eorum marchionis fuit? nam nec hoc prætereundum est, dum adhuc Peloponneso constituenda occupatur et cum Scuro dimicat, litteris uxoris res novas moliri Thessalo-

nicenses fit certior ; ipsam urbe expulsam in arcem confugisse et complures dies jam obsideri, urbem vero a Blacho quodam Prosaci et finitimorum locorum Joannicæ ditionis præfecto, nomine Ezyismeno, teneri. Quibus auditis marchio quamprimum opem ei ferre statuit et reditum maturavit. Sed antequam Thessalonicæ appropinquaret, occurrit suis hostium cladem et profligationem nuntiantibus et tranquillitatem urbi restitutam. Earum rerum fama delectatus, et suis ostentata, conversis habenis Scopia recte tendit, Joannis injurias ulturus. Sed vixdum ea quæ parturiebat aggressus, nuntium alium accipit de Comitis Plew interitu et imperatoris Balduini captivitate. Itaque repetito priore itinere Thessalonicam ingreditur, et veritate illius nuntii per litteras confirmata spicilegium instituit e segete urbis nondum plane resecta, in illa belli messe quod ante suum reditum conflatum erat ; et alios cives pecunia multatos pistillo nudiores urbe exegit; alios occidit, **319** alios suspendit, tam ex laicis quam ex ordine Deo consecrato. Et miserrimum imperatorem Alexium cum Euphrosyna conjuge per mare ad Alemannniæ principem misit. Heu ! heu ! rem novam et miserabilem et apud Romanos inauditam ! heu spectaculum nunquam visum hactenus ! Audita porro Joannis ad Serras impressione, auxilia suis popularibus qui in ea urbe erat mittit. Qui quamvis eventu rei in itinere cognito, nihilo magis bello abstinuerunt, ut jam in ipso periculo constituti, licet sibi cum hoste longe superiore negotium fore intelligebant. Prælio commisso vincuntur et profligantur a maxima Scytharum multitudine undique irruentium, non secus quam apum examina, quæ ex alvearibus effunduntur, aut crabrorum instar e cavernis juxta vias crumpentium. Duobus his præliis victus, marchio se Thessalonicæ includit, Joannes vero per summam licentiam Berrœam et alias marchionicæ urbes occupat.

Ea quoque clade audita, Latini qui Byzantii erant, consilium **320** ineunt quid sit agendum, concilio ab Errico Balduini fratre et Marino Venetiarum duce indicto : nam Dandulus obierat. Omnibus bellum capessere placuit et copias contra urbes Thraciæ ducere quæ a Latinis defecerant, dum populi animi adhuc ferverent, et Joannes aliis bellis occupatus iisque solis intentus a Romanis abesset. Itaque partem exercitus, quæ utilitatis suæ causa ultro sequi vellet (Rottam ipsi vocant), ablegarunt, potestate data urbes quæ defecissent suo arbitratu tractandi. Ea cohors antegressa a nullo scelere, a nullo piaculo abhorruit. Veneti quoque Orientalem oram longis navibus

Σγουρῷ, γράμματά οἱ τῆς γυναικὸς χειρίζεται τοὺς Θεσσαλονικεῖς νεωτερίσαι διασαφοῦντα, καὶ αὐτὴν μὲν ἐξωσθεῖσαν τῆς πόλεως εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναδραμεῖν καὶ συχνὰς ἡμέρας ἤδη πολιορκεῖσθαι, τὴν δὲ πόλιν εἰσιόντα κατέχειν Βλάχον τινὰ, Ἐτζυϊσμένον τὴν κλῆσιν, φρουροῦντα τὸν Πρόσακον καὶ ὅσα τῶν ἐκεῖθι τῷ Ἰωάννῃ κατήκοα. Ὡς οὖν πύθοιτο ταῦτά μαρκέσιος, ἔγνω τὴν ταχίστην ἀρήγειν, καὶ τὴν πορείαν ἐπανιὼν ἐπέτεινε. Μήπω δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ [P. 399] ἐγγίσας συμβάλλει τοῖς ἀγγέλλουσι τὴν τῶν πολεμίων ἧτταν καὶ ἀποσόβησιν καὶ τὴν ἐσαῦθις ἐρημίαν τῆς πόλεως. Ἀμέλει καὶ τοῖς ἀκούσμασιν ἐνηχθεὶς καὶ φιλενδεικτῶν πρὸς τοὺς οἰκείους, μεταστρέψας τὰ ἴχνια τῶν Σκοπίων ἰθὺ φέρεται, τὸν Ἰωάννην ἀμύνασθαι θέλων τῶν εἰς αὐτὸν γεγονότων. Ἀλλ' οὔπω ἔφθη ἐπιβαλεῖν οἷς ὤδινε πράγμασι, καὶ ἄγγελος ἕτερος ἵσταται τὴν τοῦ κόμητος Πλέης ἀναιδάσκων ἀπώλειαν καὶ τὴν τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου κατάσχεσιν. Ἦν οὖν ὧδεν πρότερον πάλιν ἀψάμενος, τὴν Θεσσαλονίκην εἴσειμι· καὶ γνοὺς ἀληθῆ ὅσα διὰ γραμμάτων πέπυστο πρότερον, ἐπικαλαμᾶται τὸ μὴ ἀκριβῶς ἀμηθὲν ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως ἐν τῷ ἀμήτῳ τοῦ πολέμου ὃς πρὸ τῆς ἐκείνου συνέστη ἀφίξεως. Οὓς μὲν γὰρ τῶν πολιτῶν ζημιώσας εἰς χρήματα γυμνότερους ὑπέρου διαφῆκε τῆς πόλεως, οὓς δὲ ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἀπεκρέμασεν ἐκ τοῦ λαώδους πλήθους καὶ τοῦ ἱερωμένου θεῷ τάγματος, καὶ τὸν δυσπραγῆ ἐν βασιλεῦσιν Ἀλέξιον καὶ τὴν τούτου σύνευνον Εὐφροσύνην διαποντίους τῷ τῶν Ἀλαμανῶν ἐξέπεμψεν ἄρχοντι. Φεῦ φεῦ τοῦ καινοῦ τοὐδὲ καὶ ἀνηκούστου παρὰ Ῥωμαίοις ἀκούσματος, εἰπεῖν δὲ καὶ ἀθλίου ἐς δεῦρο θεάματος ! ταῖς δὲ Σέρραις ἐμβαλεῖν τὸν Ἰωάννης ἐνωτισάμενος, μήπω δὲ καὶ τὸ πέρας τον συστάντος ἐκεῖσε πρότερον πολέμου πυθόμενος, στέλλει τοὺς συναρήξοντας τοῖς ἐν ταῖς Σέρραις ὁμοφύλοις. Οἱ δὲ ἐν τῷ ἀπιέναι τὰ ξυνενεχθέντα μαθόντες τὸν μὲν πόλεμον οὐδαμῶς διελύσαντο, ὡς ἤδη ἐν τῷ δεινῷ καθεστῶτες, καίπερ εἰδότες, γεννσόμενον πρὸς πολὺ περιόντα πολέμιον· συρράξαντες δὲ τοῖς ἐναντίοις κατὰ κρύτος ἡττῶνται καὶ τρέπονται, Σκυθῶν αὐτοῖς προσβαλλόντων οὕτω συχνῶν κἀκ τῶν ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ ἐκπιπτόντων ὡς ἔσσι καὶ τὰ σμήνη θεάσασθαι τῶν σιμβλων προϊόντα καὶ τοὺς σφῆκας ἐξιπταμένους τῶν ἐνοδίων χηραμῶν. Οὐκοῦν τοιαῖσδε μάχαις διτταῖς τὸ ἧττον ἀπενεγκάμενος ὁ μαρκέσιος αὐτὸς μὲν εἴσω τῆς Θεσσαλονίκης ὑγκλείεται, ὁ δέ γε Ἰωάννης κατὰ πᾶσαν ἄδειαν ἐς Βέρροιαν ἄπεισι, καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις ὅσαι μαρκεσίῳ ὑπέκυπτον ἑαυτῷ πρυσφκείωσεν.

Ὡς δ' εἶχον οἱ ἐν τῇ πόλει Λατῖνοι καὶ τάσδε τὰς δυσπραγίας ἐνωτισάμενοι, περὶ τοῦ ποιητέου σφίσι σκέψιν τιθέασιν, ὁμοῦ γενομένων τοῦ τε Ἐβρῆ, ὃς ἦν τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου κασίγνητος, καὶ Μαρίνου τοῦ δουκὸς Βενετίας· ὁ γὰρ Δάνδουλος τὸ ζῆν κατέστρεψεν. Ἔδοξε τοίνυν ἅπασι χωρεῖν ἐπὶ πόλεμον καὶ τὴν δύναμιν ἄγειν κατὰ τῶν θρᾳκίων πόλεων, ὑπόσαι Λατίνων ἀπέστησαν, ἕως ἔτι θερμὸς τῶν πολλῶν ὁ ζῆλος καὶ Ῥωμαίων Ἰωάννης ἀποδίσταται, πολέμοις ἐναπειλημμένος ἄλλοις κἀκείνοις τὴν ἅπασαν σχολὴν χαριζόμενος. Ἀμέλει καὶ μοῖραν τοῦ κατὰ σφᾶς στρατεύματος προεκπέμψαντες, ἣν ῥοῦταν ὠνόμαζον, πᾶν τὸ πρὸς ἰσχύος νεπεγκλήτως δρᾶν ἐκδεδώκασιν ἐν τῷ τὰς πόλεις

ἐπιέναι τὰς ἀποστάσας, ὅθεν καὶ προηγούρενον τόδε τὸ σύνταγμα οὐδὲν τῶν ἀνηκέστων καὶ ἀθεμίτων ἐκπεριίστατο. Ἀλλὰ καὶ Βενέτικοι νῆας μακρὰς καθελκύσαντες τὰς ἑῴα πάραλα [P. 400] μέρη ἐλήστευον πειρατεύοντες, τῷ Πανίῳ τε καὶ τῷ Καλλιπόλει προσχόντες ὅσα χείριστα καὶ τῶν Χριστιανῶν ἐθῶν ἀλλότρια διεπράξαντο. Ἦσαν οὖν πολύμορφα τὰ δεινά, βαρυαλγέστατα καὶ ἀνύποιστα.

ιβ'. Ἐξιὼν δὲ καὶ αὐτὸς Ἐρρῖκος, τὴν Ἀρκαδιούπολιν ὡς ἀνέμοις μόνοις οἰκήσιμον παραλλάξας, τὴν δὲ εἴσοδον τοῦ Ἄπρῳ βιασάμενος, ἀνημέρως τοῖς ἐκεῖ προσφέρεται, τὸ ἐνοικοῦν ἐνδοὺς εἰς σφαγήν, ὡς εἰ πρόβατον ἦν καὶ βουκόλιον ἀλλ' οὐ Χριστιανὸν τὸ κτεινόμενον, καὶ βίᾳ μᾶλλον ἢ πειθοῖ τοῖς Βλάχοις ὑποκύψαν μηδὲ προσχωρῆσαν ἑκουσιότητι. Πολλοὶ δὲ καὶ σχοινόδετοι κατὰ κώμας καὶ πόλεις περιαγόμενοι ξωγρίαι τὰ λύτρα ἐρανιζόμενοι τοῖς συνειληφόσι κατετίθεσαν. Οἱ δ' ἐν ταῖς ἀπαγωγαῖς ταύταις ἢ νοσηλείᾳ σώματος πρυσπαλαίσαντες ἢ τῷ τῆς ὁδοιπορίας μήκει ἐκτονωθέντες τῆς τραχηλοκάκης ἀνιέμενοι οὐμενοῦν ὡς ὁμόπιστοι φθινύθειν εἰῶντο καὶ παρακατατίθεσθαι μόρῳ φυσικῷ τὴν ψυχήν, ἀλλ' ἀπεδειροτομοῦντο ξίφεσιν, εἴτε μὴν κατὰ σπλάγχνων βαθεῖαν ἔδεχοντο τὴν πληγήν. Ὁ δ' Ἐρρῖκος τὴν Ὀρεστιάδα καταλαβὼν στρατοπεδεύεται περὶ αὐτήν, χάρακά τε βαλὼν καὶ βαθεῖαν τάφρον ὀρωρυχὼς (ταύτην γὰρ τὴν πόλιν ἀγώνισμα καὶ ἆθλον καὶ συμπέρασμα τῶν πόλεων οἱ Λατῖνοι ᾠοντο) μὴ ἂν ἑτέρως ἐκεῖθεν ἀπονοστῆσαι τοῖς ἐν τῇ πόλει διήγγελλεν, εἰ μήτ' αὐτοὶ ξυμβαῖεν ὁμολογίαις ἢ γοῦν νόμῳ πολέμῳ σφᾶς αὐτὸς παραστήσαιτο. Οἱ δὲ καὶ πρὸς μόνην τὴν τῶν συμβάσεων ἐνήχησιν ἀποκναίσαντες μὴ Ῥωμαίοις ἐν τοῦδε καὶ Λατίνοις ἔλεγον εἶναι ὅρκια πιστά, ἐπειδὴ καθάπαξ Λατῖνοι τὰ μὲν ἐς πίστιν ἀδέβαιοι, τοῖς δὲ προσχωροῦσι θηριώδεις, τοῖς δὲ πολέμῳ χειρουμένοις ἀνηλεέστατοι παρὰ Ῥωμαίοις ἐγνώσθησαν. Ταῦτα πυθόμενος Ἐρρῖκος πρὸς ἔργοις γίνεται. Διττοῖς μὲν οὖν τάφροις ἀρυκταῖς περιεζωσμένην τὴν πόλιν εὐρείαις τε καὶ βαθείαις εὕρατο, τοὺς δὲ πύργους τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν ἄκρων δεξαμένους ἐκ δονάκων πήγματα ἐς πολὺ τοῦ ἀέρος ἀναβαίνοντα, καὶ προκαλύμματα ἔχοντας ἐκ διφθερῶν τε καὶ δέρρεων, ὡς μήτε πυριφλέκτοις βάλλοιντο βέλεσι καὶ εἶεν ἅμα εἰς προβολὴν τοῖς ἀπὸ τούτων μάχεσθαι μέλλουσιν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ξυλίνων ἄνωθεν πύργων ἔστοι κατεπάγησαν, ἔχοντες οἷα καὶ ὅσα ἐπιχυθέντα ἐξάψαι τε φλόγα καὶ εἰς μέγα προκαλέσασθαι πίφυκεν. Ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν προυφαίνοντο τεκτονικὰ πολεμιστῶν ἀνδρῶν ἀναπαύματα, ὁποῖα εἰσανίασιν οἱ ἐπὶ τῶν ἱκρίων τὸν βυθὸν διορῶντες καὶ τὰ ἔθνη τῶν νεπόδων ἐπισκοπεύοντες. Ἐπί τινων δὲ καὶ λίθους δι' ἀλύσεων ἠρτημένους, ἐπιχαλωμένους διὰ μηχανῶν καὶ αὖ πάλιν ἀναφερομένους καὶ πρὸς τὰς χρείας τῶν καιρῶν μεταγομένους. Ἐπὶ δὲ καὶ τέσσαρα πρὸς τοῖς δέκα πετρο ὀνα ὄργανα ἐπὶ τῶν πύργων ἱστάμενα. Ἔδοξεν οὖν Ἐρρῖκῃ τε καὶ τῷ στρατεύματι τῆς μὲν ἔξω τάφρου πολέμῳ κρατῆσαι, χωσθείσης δὲ τῆς δευτέρας προσάγειν οὕτω τὰς μηχανὰς τοῖς τείχεσι. Πρωΐ ρως οὖν ἡ ἐφεξῆς τάφρος μετὰ τὴν τῆς [P. 401]

infestabant, et Callipoli ac Panii pessima et a Christianorum institutis abhorrentia quæque perpetrarunt, ut calamitates essent, multiplices, atroces, intolerabiles.

12. Erricus quoque Arcadiopoli, ut solis ventis habitabili, præterita, per vim Aprum ingressus, cives inclementer tractatos occidi sinit, quasi grex aut armentum, non autem Christiani, et vi potius subacti quam sua sponte addicti Blachis trucidarentur. Multi etiam vincti laqueis per **822** urbes et pagos circumducebantur, ut emendicata pecunia se a victoribus redimerent. In ea circumductione si qui aut morbis oppressi aut viæ longitudine fatigati deficiebant, laxato colli vinculo non ut Christiani exspirare sinebantur et naturali morte obire, sed gladiis obtruncabantur aut confodiebantur. Erricus vero, castris ad Orestiadem positis, profundum vallum communit. Nam eam urbem unicum certamen, præmium et finem laborum arbitrantes, obsessis denuntiabant se inde non recessuros nisi ea vel sponte dedita vel vi expugnata. Illi vero ad solam deditionis mentionem exacerbati responderunt nullum in posterum fœdus inter Romanos et Latinos posse intercedere, quod et fide lubrica et in dedititios belluina immanitate, in bello subactos majori etiam crudelitate uterentur. His auditis, Erricus operibus intentus urbem duabus latis et profundis fossis circumdatam invenit, urbis vero turribus pegmata altissima adjecta, quæ pellibus et taurinis tergoribus contra ignem et ad propugnatores defendendos obtegebantur. Supra eas ligneas turres mali defigebantur, **822** in quibus ea erant quæ flammam maximam incendere et late spargere solent. Alicubi in eis etiam fabrefacta bellatorum sedilia visebantur, cujusmodi eorum sunt qui ex tabulatis fundum maris explorant et pisces captant. In aliquibus saxa catenis suspensa gravibus et demittebantur et rursus attollebantur, et prout res postulabat, transferebantur. Præterea quatuordecim tormenta in turribus conspiciebantur. Quare Errico et exercitui visum est priorem fossam vi occupare, secundaque explela machinas muris admovere. Ac altera fossa, priore capta difficulter explebatur, et capita et trunci cadaverum eorum qui utrinque cadebant, hiatus ejus multis in locis explebant. Qua tandem non sine sanguine complanata scalas turritas ad mœnia adducunt; quarum altera in fossa detenta ob aggerem recens congestum, vacuum alicubi et rarum adhuc, subsedit; altera recta ad murum producta, priusquam diabathra conjiceretur, saxis **823** tormentorum contrita est et facta inutilis, in qua qui pugnabant, plurimi male sunt accepti. Tum Petro Plancio, viro robustissimo et ob fortitudinem celeberrimo, calva est saxo contracta. Itaque eo die conatus Latinorum irriti fuerunt. Postridie turres denuo mœnibus alia parte urbis admoventur, easque

viri bellicosissimi conscendunt. Interea propugnatores cum fere omnes machinas turribus imminere viderent, et pontem sublicium a certis traduci et mœnia jam contingere, armati portis erumpunt, quidquid excitando augendoque incendio aptum est secum portantes. Pugna igitur atrocissima commissa, tum quoque infectis rebus, machinis in conspectu eorum crematis, recedunt. Sed et foris Blachorum et Scytharum exercitus circa vallum obequitans commeatum in castra apportari non sinebat. Itaque consilii inopes, et animorum alacritate fracta, novas copias Byzantio accersiverunt, quæ quidem necessitate magis quam voluntate **824** exibant : nec ita facerent, a Martino cardinali et Thoma Cpolitano patriarcha nuper Venetiis profecto diris obstringendi et sacris interdicendi. Is Thomæ patrio vestitu indutus erat, qui corpus ita constringebat ut acubus illi assutus videretur, manibusduntaxat et pectore aperto; malis ita rasis ut, quemadmodum in impubi puero, nullum pili vestigium cerneretur. Sed antequam auxilia venirent, lues invasit exercitum cum ex fœtore cadaverum in tentoriis jacentium, tum quod plerique ac potius omnes cibos insolitos gustarant. Quare noctu inde recesserunt; et in Pamphilo diversati ex diuturnis et inanibus laboribus se refecerunt. Nec ii solum his malis conflictati sunt, sed ii etiam qui eos ex urbe accedere ausi fuerunt; et hi in itinere fere omnes a Scythis et Blachis interfecti sunt. Unde alias naebinas **825** structuri malos biremium ex maritimis civitatibus collegerunt, et si quid deerat, ex Propontidis montibus arbores nacuerunt, misso illuc qui opus maturaret Cononе Petunæ comite. Machinarum justa copia parata, quas multis in locis ferro contra incendia munierant, belli fortunam denuo tentarunt; et Orestiade omissa, quam suis cladibus admoniti inexpugnabilem esse credebant, Didymotichum oppugnare statuerunt, ad eamque rem castris ibi positis et productis aretibus se pararunt. Sed antequam sol super eo Latinorum comitu occideret, aer nubibus impletur, et vehementissimo imbri fluvius Eurus dilatatus et ex parvo magnus factus campos aquis implevit, et ex castris Latinorum subito et arma et machinas et equos bellicos et viros avexit; quodsi sol occidisset ac id malum noctu ingruisset, major pars exercitus periisset. Hac inusita re admoniti Latini cordatiores et non plane sanguinarii inde discedendum esse censuerunt, et ejus **826** sententiæ aliis auctores fuerunt. Sed et reliquus omnis exercitus miraculo eo consternatus celeriter inde recessit, aliis una cum Errico Byzantium reversis, aliis civitates mediterraneas et maritimas, quæ Latinis parebant, custodire jussis.

A πρώτης ἄλωσιν ἐχωννύετο, καὶ κόρσαι ἀναυχενες καὶ ἄκορσα σώματα τῶν πιπτόντων ἀμφοτέρωθεν ἀνεπλήρουν ἐν πολλοῖς τὴν τῆς τάφρου κένωσιν. Ὡς δ' ὀψέ ποτε καὶ μεθ' αἵματος κέχωστο, προσάγουσι τὰς πυργοειδεῖς τοῖς τείχεσι κλίμακας. Ἔνθα ἡ μὲν τῇ τάφρῳ ἐνίσχεται καὶ ὑποχαλᾷ τῆς ὀρθότητος τῷ ἔτι μανῷ καὶ διακενῷ καὶ νεοχύτῳ τῆς χώσεως· ἡ δὲ λοιπὴ τῶν τειχῶν ἰθὺ προβᾶσα οὔπω διαβάθραν ἔβαλλε, καὶ τοῖς ἐκ τῶν ξυτῶν ἠωρημένοις ἄνωθεν τῶν πύργων βάρεσι τῶν λίθων πιεσθεῖσα καὶ ταῖς ἐκ μηχανῶν ἀφέμασι συντριβεῖσα πρὸς οὐδὲν ἐγένετο χρήσιμος. Μάλιστα μὲν οὖν καὶ πολλοὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς μαχομένων κακῶς ἔπαθον, ἐν οἷς ἦν καὶ Πέτρος ὁ ἐκ Πλάντζης ὁ κράτιστος ἅμα πάντων καὶ εἰς ἀνδρίαν ὀνομαστότατος, λίθῳ τὸ κρανίον κατεαγείς. Καὶ τότε μὲν οὕτω τὰ Λατινικὰ διαπεπτώκασιν διαβούλια· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοῖς τείχεσιν οἱ πύργοι πάλιν προσάγονται καθ' ἕτερον μέρος τῆς πόλεως, καὶ εἰσάνεισί σφας τὸ τοῦ στρατεύματος μαχιμώτατον. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ τῆς πόλεως ἀπομαχόμενοι ὀλίγου πᾶσαν τὴν μηχανὴν ταῖς βάρεσιν ἰδόντες ἐγγίσασαν καὶ γέφυραν ποιητὴν πρὸς τῶν ἐπ' αὐτῆς τεταγμένων διαγομένην καὶ τῶν τειχῶν ἐπιψαύουσαν, ἀναπετάσαντες τὰς πύλας ἐπεκθέουσι μεθ' ὅπλων καὶ τῶν ὅσα τρέφουσι πῦρ καὶ τὴν φλόγα ἐπὶ μέγα αἴρουσι, καὶ μάχη κρατερωτάτη τῶν πρώην συνίσταται. Ἄπρακτοι τοίνυν καὶ τότε μεταχωρήσαντες καὶ αὐτὰ εἶχον τὰ μηχανήματα ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν ἐμπιπρώμενα. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξωθεν στρατεύματα Βλάχων τε καὶ Σκυθῶν περιιόντα τὸν χάρακα οὐκ εἴων ἐς τὴν παρεμβολὴν εἰσάγεσθαι τὰ βιώσιμα. Ἀμηχανίᾳ τοίνυν ληφθέντες καὶ διατεθέντες ἀθυμότερον, στείλαντες ἐς Βυζάντιον σύναρσιν ᾔτουν ὑφ' ἑτέρας νεαλοῦς δυνάμεως. Καὶ ἦσαν οἵδε ὑπ' ἀνάγκης μᾶλλόν τι ἢπερ κατὰ γνώμην ἐξῆεσαν, ἀφορισμῷ καὶ ἀναθέματι μὴ οὕτω δρῶντες ὑποβαλλόμενοι πρός τε τοῦ καρδηναρίου Μαρτίνου καὶ Θωμᾶ τοῦ προσεχῶς ἐκ Βενετίας ἀφιγμένου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἦν δὲ οὗτος ἐσθῆτά τε τὴν πάτριον περικείμενος, συνυφασμένην μικροῦ τῷ σώματι καὶ ῥαφιδουμένην ἑκάστης τὰ εἰς καρποὺς καὶ τὸ στῆθος ἀφιεῖσαν ἄνετον, καὶ τὸ γένειον ξυρόμενος δριμάκος ἀκριβέστερον, ὡς εἶναι τὸ τῶν παρειῶν ἐδάφιον μηδ' ὑποφαιούμενον ὅλως ταῖς πρώταις ἀνατυλαῖς τῶν τριχῶν, ἀλλ' ὡς λειότατον παντάπασιν ἄχλουν. Μήπω δὲ τῆς ξυμμαχίας ἠκούσης καχεξίᾳ κατέσχε τὴν στρατιὰν ὑπό τε τῶν καταβεβλημένων ταῖς σκηναῖς νεκρῶν καὶ τοῦ τῶν ἀήθων εἰς βρῶσιν ἅψασθαι τοὺς πλείους ἢ τοὺς ἅπαντας. Ἅραντες τοίνυν ἐκεῖθεν νυκτὸς ἀπενόστησαν, καὶ τοῖς περὶ τὸ Πάμφιλον χωρίοις ἐναυλισάμενοι τῶν ἀντηνότων καὶ μακρῶν καμάτων ἑαυτοὺς ἀνεκόχευον. Οὐχ οὗτοι δὲ μόνον τοῖς κακοῖς τοῖσδε περιεπάρησαν, ἀλλὰ καὶ οἵτινες συμμῖξαι καὶ συνελθεῖν ἀπεθάρρησαν ἐξιόντες τῆς πόλεως, Βλαχικοῖς καὶ Σκυθικοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγκύρσαντες τάγμασι μικροῦ δεῖν ἅπαντες διεφθάρησαν. Ὅθεν ὃς συμπήξεις ἄλλων μηχανῶν ἀπιόντες ἑστοὺς ἐστυμένων νηῶν ἐκ τῶν παραλίων συνέλεγον πόλεων, καὶ ὅσων ὑπεσπάνιζον, ἐκ [P. 402] τῶν τῆς Προποντίδος ὀρῶν ναυτὶ ἀπέτεμον, ἐργεπείκτην πεπομφότες ἐκεῖσε τὸν τῆς Πετούνης κόμητα Κόνωνα. Ἐπεὶ δ' εἶχον ἅλις τῶν ἑλεπόλεων, ἐν πολλοῖς αὐτὰς καὶ σιδήροις διαλαβόντες ὡς εἶεν τοῦ πυρὸς σθεναρώτεραι, πρὸς τοῖς πολέμοις καὶ πάλιν

B

C

D

γίνονται. Καὶ δὴ τὴν Ὀρεστιάδα παρεικότες ὡς ἐξ ὧν ἔπαθον οὐχ ἁλώσιμόν σφισι δόξασαν, ἔγνων τῷ Διδυμοτοίχῳ προσβαλεῖν. Οὐκοῦν καὶ παρ' αὐτῷ στρατοπεδευσάμενοι πολιορκεῖν εἰς νύκτα τὸ φρούριον διηρῴνωντο, καὶ τὰ τειχομαχεῖα προσάγειν, ὡς ἂν ἐξάλωσιν, ἡτοιμάζοντο. Ἀλλ' οὔπω ἐπὶ τῷ παροξυσμῷ τούτῳ τῶν Λατίνων ἔδυ ὁ ἥλιος, καὶ πληροῦται νεφῶν ὁ ἀήρ, καὶ ῥαγδαίας βροχῆς θεόθεν ἀφορισθείσης ἐν τοῖς ἀνόπιν τοῦ Διδυμοτοίχου μέρεσιν ὁ τῷ φρουρίῳ παραῤῥέων Ἔβρος διευρυνθεὶς ὑετῷ καὶ μέγας ἐκ μικροῦ τοῦ τότε φανεὶς τὰς πεδιάδας ἐξυδατοῖ καὶ τῷ στρατοπέδῳ τῶν Λατίνων ἐξαπιναίως ἐπικλυσθεὶς ὅπλα παρασύρει καὶ μηχανάς, ἵππους ἀπάγει πολεμιστὰς, ἄνδρας διανηχομένους τὸν Ἀχέροντα δείκνυσιν· εἰ δ' οὐκ ἦν ἐτέτει φαυσιβόλων ἥλιος, ἀλλὰ τὸ δεινὸν νυκτὸς ἐπεγένετο, τὸ πλεῖον ἂν ἀπώλετο τοῦ στρατεύματος. Τῷ δ' ἔξαισίῳ τοῦ πράγματος καταπλαγέντες ὁπόσοι τῶν Λατίνων ἐς νοῦν ἔβαπτον μηδ' αἱμάτων ἄνδρες ἐς τὸ παντελὲς ἐτύγχανον ὄντες, μεταναστεύειν ἐκεῖθεν εἵλοντο καὶ τοῖς ἄλλοις οὕτω ποιεῖν ὑπέβεντο. Ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν τῆς στρατιᾶς εἰς θαῦμα τὸ γεγονὸς θέμενοι ταχέως ἐξῆραν ἐκεῖθεν. Καὶ οἱ μὲν σὺν αὐτῷ τῷ Ἐβρῇ τὴν Κωνσταντίνου κατέλαβον, οἱ δὲ τὰς πόλεις φρουρεῖν ἐπεστράπησαν ὁπόσαι χερσαῖαί τε καὶ ἀγχίακοι Κατίνοις ὑπήκουον·

ιγ'. Ἠλὴν οὐδ' οὕτως ἠρέμησαν τὰ δεινὰ, οὔτε μὴν βελτίω παρὰ τοῦτο Ῥωμαίοις ἐφέννη τὰ πράγματα. Ἦ τε γὰρ Λατίνων ὑπεροψία καὶ πρὸς Ῥωμαίους ὑποψία καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἀκαθαίρετον τῆς πρώην προθέσεως εἶχετο, καὶ ἃ δρᾶν οὐκ εἶχον τοὺς ἀποστάντας καὶ καθ' ὧν πολλάκις τὰς λόγχας ἠκόνησαν, ταῦτα τοῖς ὑπὸ χεῖρα ἔτι ἐπέφερον, καὶ κατ' αὐτῶν τοὺς, ὀδόντας ἔβρυχον. Καὶ ἡ τῶν πρὸς ἕω Ῥωμαίων περὶ τὸ κακῶς πάσχον ὁμογενὲς ἀνεπίστροφος γνώμη καὶ ἡ παντελὴς παρόρασις καὶ ἐπίληψις ἀφόρητα ἔβαλλεν· οὔτε γὰρ χρήμασιν ἢ στρατεύμασι τῶν δυτικῶν ἀντελαμβάνοντο πόλεων. Ἀλλ' οἱ μὲν Λατῖνοι τῆς Ἀσίας ἀναχωρήσαντες τὴν Θρᾴκην ἔκοπτον, μόνην ἀναῤῥιπτοῦσαν τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας Ῥωμαίων κινδύνον· οἱ δὲ ἡμέτεροι στρατηγοὶ τοῦ ἐκ σφῶν κινδύνου παρὰ δόξαν ἀνεθέντες οὐδὲν ἦσαν οὐδαμοῦ, οὔτε μὴν σωτήριόν τι καὶ φυλακτήριον ἑαυτοῖς καὶ τοῖς φυλέταις μετῆλθοσαν, ἀλλ' εἰς νοῦν ἀδόκιμον παραδοθέντες καὶ αὐτοὺς ἀπὸ θεοῦ μακρύναντες ὥστε τὰ μὴ καθήκοντα ὁρᾶν καὶ μηδαμῶς ἔχειν πρὸς αἴσθησιν, κατὰ δήμους καὶ φατρίας διέστησαν, πόλεις ἐξέμηναν, κατ' ἀλλήλων ὡπλίσθησαν τοὺς θεσμοὺς τῆς συγγενείας συγχέαντες, [P. 403] καὶ γεγόνασι φυλὴ φυλῇ καὶ Ἰσραὴλ Ἰούδας, τὸ πάλαι παρὰ τῷ προφήτῃ θρηνούμενον, οἱ μὲν τῷδε συννεύσαντες καὶ ὡς βασιλεῖ σφῶν προσφερόμενοι, οἱ δ' ἐκείνῳ προσρέψαντες, ὡς καὶ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς φρονίμοις κρίνεσθαι εἰς κατάραν καὶ πλησμονὴν καὶ τῆς ὁμογενείας ἀπαλλοτρίωσιν. Ὡς δέ ποτε συνέδραμον ἐς φιλίαν, οὐδ' οὕτω μὲν ὡς εἰς μίαν συνηρμόσθησαν γνώμην. οὐδ' ἐς συνασπισμὸν ἀλλήλους παρακροτήσαντες ἐπαρῖξαι ὅλως ταῖς ἑσπερίαις προέθεντο πόλεσιν, ἀλλ' εἰς χειροτονίας βλέψαντες βασιλέων οἱ μὲν κατὰ τὰ ποτώμενα τῶν ζώων συμπαρῳδὸν συνανίπτανται τῷδε καὶ συναπαίρουσιν, οἱ δὲ καὶ ῥάμνους ἀκανθώδεις ἐς ἀρχὴν προχειρίζονται. Καὶ ἦν πολυαρχίᾳ πάλιν τὸ γεγονὸς ἐπινεμομένη τὴν ἕω, καὶ θηρίον τρικάρηνον ὑπὸ τῶν ἀβελτέρων διαπλεχθέν. Ὁ μὲν γὰρ Μαυροζώμης Μανουὴλ τὸν Καϊχοσρόην ὑποδὺς, οὐ πάνυ πρὸ πολλοῦ τῇ σεπτῇ θυγατρὶ συναφθέντα καὶ τῆς Ἰκονιαρχίας αὖθις λαβόμενον, ἧς εἶχε πρότερον ἐκπεσόν, πάντα ἦν μηχανώμενος, εἴ πως αὐτῷ συναιρομένου τοῦ βασιλείου τύχῃ ὀνόματος, καὶ τὴν ὅσην ποτίζει Μαίανδρος ἐπιὼν μετὰ Τούρκων ἔφθειρέ τε καὶ ἔκειρεν. Ὁ δὲ Λάσκαρις Θεόδωρος, ὡς γένει

13. Verum ne eis quidem mala quieverunt aut res secundiores Romanis fuerunt, quod Latinorum despicientia et de Romanis suspicio et implacabiles animi antiquum obtinebant. Nam quæ desertoribus, contra quos sæpe hastas acuerant, inferre non poterant, ea in proximos quosque perpetrabant, et contra eos dentibus frendebant. Sed et Orientalium Romanorum negligentia erga populares afflictos et summus despectus atque oblivio dolorem pene intolerabilem pariebat : nam neque pecuniis neque militum copiis Occidentalibus urbibus subveniebant. Ac Latinis ex Asia digressis et Thraciam, quæ sola pro libertate Romanorum dimicabat, vastantibus, nostri duces eo discrimine præter exspectationem liberati nusquam officii sui meminerant, neque salutare quidquam ad sui vel popularium defensionem conabantur. Sed corruptis ingeniis præditi, et ut homines 827 deserti a Deo atque impii stupore quodam affecti, atque in factiones divisi, urbes concitarunt ; alii alios oppugnarunt violato jure cognationis ; tributim segregati sunt ; Israel Judas factus est, ut vetus illo propheta queritur, aliis huic ut regi addictis, aliis ad alium confluentibus. Quæ res multis, prudentioribus præsertim, exsecrationi similis, et destruendæ necessitudini et inducendæ alienationi esse videbatur. Etsi autem tandem ad amicitiam ineundam concurrerunt, tamen ne tum quidem plane consenserunt, aut alii alios ad belli societatem cohortati ullo modo Occidentalibus urbibus opem ferre statuerunt : sed creandis imperatoribus intenti instar gregatim volantium avium cum uno quodam subvolabant et discedebant ; alii etiam spinosis rubis imperium deferebant. Unde multorum dominatus Orientem depascebat, tricipiti quadam bellua a vecordibus implexa. Nam Maurozomes Manuel Caichosrois auxiliis fretus, cui non multo ante recuperato Iconio filiam desponderat, nihil non conabatur ut imperatorio nomine potiretur, et omnem Mæandrium tractum cum 828 Turcis vastabat. Theodorus Lascaris, nobilissimo genere ortus et imperatoris affinitate inclytus, illo profligato et rubro calceo induto ab omnibus Orientalibus urbibus imperator consalutabatur. David porro Comnenus exercitu ex Paphlagonia et Ponlica Heraclea coacto, et Iberum qui ad Phasi-

dem habitant legione conducta, pagos et urbes subigebat; et ut fratrem suum Alexium magnum rediderat, præcursorem ejus et præconem agebat. Cæterum is subinde cunctabatur, circa Trapezuntem moram trahens; et plane Hylam illum, de quo proverbium est, agens perpetuo vocabatur nec unquam comparebat. Cum autem David adolescentem quemdam, cognomento Synadenum, pro duce ad Nicomediam misisset, Lascaris cum exercitu contra illum proficiscitur, se trita et plana via progredi simulans: sed per aliam asperam et impeditam ex improviso Synadenum adortus capit, milites ejus dissipat, Davidemque reprimit, ne ultra Ponticam Heracleam progrediatur. Nec multo post Maurozomen quoque cum Turcis vi profligat, quos partim cædit partim capit, eos præsertim qui genere illustres primam aciem obtinuerant.

A εὐπρεπέστατος καὶ κήδει βασιλείῳ περίδοξος, ἀποκρουσάμενος ἐκεῖνον τὸ ἐρυθρὸν πέδιλοι ὑποδύεται καὶ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὑφ' ὅλων τῶν ἑῴων ἀναγορεύεται πόλεων. Ὁ δ' ἐκ Κομνηνῶν Δαβὶδ στρατολογήσας Παφλαγόνος καὶ οἳ τὴν Ποντικὴν οἰκοῦσιν Ἡράκλειαν, καὶ μοῖραν μισθωσάμενος Ἰβήρων τῶν πινόντων τοῦ Φάσιδος, κώμας καὶ πόλεις ὑπεποιεῖτο, καὶ τὸν οἰκεῖον μεγαλύνων κασίγνητον ᾧ ἡ κλῆσις Ἀλέξιος, πρόδρομος ἐκείνου καὶ προκήρυξ ἐγένετο. Ὁ δὲ ἔμελλεν ἀεὶ χρονίζων ἐν τοῖς τῆς Τραπεζοῦντος μέρεσι, καὶ παροιμιακὸς ἐδείκνυτο Ὕλας, φωνούμενος καὶ μὴ ὑπτανόμενος, Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ Νικομήδους ὁ Δαβὶδ οὗτος προσεπέλασε διά τινος αὐτῷ στρατηγοῦντος μείρακος, Συναδηνοῦ τὴν ἐπίκλησιν, στράτευμα συναγείρας ὁ Λάσκαρις κατ' αὐτοῦ ἔπεισι, διὰ μὲν τῆς τετριμμένης καὶ λείας ἴμφασιν δοὺς πορεύεσθαι, ἐκπεριελθὼν δὲ τραχεῖαν ἄλλην καὶ δύσβατον, καὶ προσπεσὼν ἀφώρατος τῷ Συναδηνῷ. Ὅθεν καὶ στρατηγήσας οὕτω τὸν νεανίαν αὐτόν τε συνείληφε καὶ τὸ ἐκείνου στράτευμα διεσκέδασε, καὶ τὸν Δαβὶδ μὴ περαιτέρω προϊέναι τῆς Ποντικῆς Ἡρακλείας παρέπεισε. Μετ' οὐ πολὺ δέ καὶ τῷ Μαυροζώμῃ συμπλακεὶς φυλάδα δείκνυσι τοῦτον. Καὶ τοὺς Τούρκους κατὰ κράτος τρεψάμενος οὓς μὲν διέφθειρεν, οὓς δὲ ἐζώγρησε, καὶ τούτων μάλιστα οἳ τῆς στρατιᾶς προετάττοντο καὶ τὸ γένος ἦσαν ἐπίσημοι.

B

829 Hoc rerum Orientalium statu Joannes Mysus Philippopolim capit, diripit, evertit, cives plerosque obtruncat: cujus urbis jam olim per insidias expugnandæ occasionem captarat, habitatoribus infensissimus, quod deditionem sibi non fecissent et ut regi parere detrectassent, sed ut virum sanguinarium aversati essent. Tum vero illud ejus iracundiam exasperarat et barbaricam foritatem auxerat, quod Alexium Aspietem recepissent eique ut duci paruissent, se vero cum exercitu invadentem sæpe repulissent. Cæterum ea urbe inviolata mansisset, si suis auspiciis gubernata esset, tum quod Latinos benigne tractabat, tum quod Joannem Mysum non prorsus aversabatur. Nunc filia matrem sequens, postquam illa regina et princeps omnium labefacta et facile capta est, hæc quoque graviora pertulit, direptionibus et cædibus oppressa, et insuper funditus eversa. Cujus ruinæ unum illud spectatu jucundum habent, quod Aspietem fune talos trajectum et in sublimi trabe pedibus suspensum ostentant. Cui qui regni affectandi adjutores fuerant, cum Joannem non laterunt, ne inconstantiæ **830** pœnas darent veriti, palam deficiunt; et alii ad Theodorum Luscarim Orientalibus urbibus dominantem se conferunt, alii Orestiadem concurrunt, alii Didymotichum ingressi cum Latinis pacem faciunt, et per legatos Theodorum Branam ducem sibi mitti petunt. Nec multum temporis intercessit, cum Joannes Mysiæ rebus constitutis, et deserioribus gravibus supplicüs et novo mortis genere affectis, irato et eodem spirante vultu Romanis bellum inferre statuit, quorum sibi dolos, fraudes, perfidiam, summam levitatem diutius ferendas esse negabat. Igitur ira percitus innumeras Scythicas turmas ablegat, quarum alia Adrianopolim obsederunt, alia Rusium aggressæ Latinum præ-

Καὶ τῇδε μὲν τὰ πρὸς ἕω ἐφέρετο· ὁ δὲ Μυσὸς Ἰωάννης τῇ Φιλιππουπόλει ἐπιστρατεύσας αἱρεῖ ταύτην καὶ καθαιρεῖ προναμεύσας, καὶ πολλοὺς τῶν ἔνδον ὑποδικάζει τοῖς ξίφεσι, καὶ πάλαι μὲν ἐνσκολιευόμενος τῇ πόλει καὶ τῇ ταύτης ἐφευρεύων ἀλώσει, καὶ βαρυμηνιῶν τοῖς οἰκήτορσιν ὡς μηδ' ὅλως αὐτῷ ὑποκύπτουσι μηδ' ὡς βασιλεῖ [P. 404] προσέχουσιν, ἀλλ' ὡς αἱμάτων ἄνδρα ἐκτρεπομένοις, καὶ τότε δὲ πρὸς πλείονα θυμὸν ἐκκαυθεὶς ὑπὸ βαρβάρου φρονήματος οἷς τὸν Ἀσπιέτην Ἀλέξιον εἰσῳκίσαντο, κἀκείνῳ μὲν ὡς ἀρχηγῷ ὑπέκειντο σφῶν, αὐτὸν δ' ἐπιόντα μυθ' ὅπλων πολλαχῇ ἀπεκρούσαντο. Ἦν δ' ἂν ἡ πόλις ἥδε κακῶν ἀθυμίας, εἰ καθ' ἑαυτὴν διεξήγετο, τοῦτο μὲν ὑπ' ὠς προσφερομένη Λατίνοις, τοῦτο δὲ τὸν Μυσὸν Ἰωάννην οὐκ ἐκτρεπομένη παντάπασι. Νῦν δ' ἑπομένη τῇ μητρὶ παῖς, ἐξ ὧν ἀκροσφαλὴς ἐκείνη γέγονε καὶ εὐάλωτος βασιλὶς οὖσα καὶ πασῶν ὑπερκειμένη πόλεων, ἐκ τούτων δὴ καὶ αὕτη χείροσι κακοῖς προσωμίλησε, καθ' ὅσον πρυνομαῖς ἐκδυθεῖσα καὶ μαχαίρας στόμασι ἔτι καὶ προσκαθήρηται καὶ εἰς πτῶσιν ἐρείπιον καταδάφισται, καθ' ἓν μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς διαχέον τῶν θεωμένων, τὸ ἐκ ποδῶν ἀνηρτῆσθαι τὸν Ἀσπιέτην ἐπ' ἰθυτενοῦς σκόλοπος, διάτετορημένον τοὺς ἐπισφυρίους τένοντας καὶ κάλως ἐπὶ τούτων δεξάμενον. Τὰ δ' ἐπὶ τούτοις οὐκ ἔλαθον τὸν Ἰωάννην οἱ τῷ Ἀσπιέτῃ σύμφρονες καὶ πρὸς ὕψος βασιλείας ἐκεῖνον κυοφίσαντες, ὅθεν ὑφορώμενοι μὴ δίκας δοῖεν ὡς ἀλλυπρόσαλλοι, ἀφίστανται λαμπρῶς. Ἀμέλει καὶ ἐκποδὼν χωρισθέντες οἱ μὲν πρυσίασι Θεοδώρῳ τῷ Λάσκαρι, τῶν ἑῴων κρατοῦντι πόλεων, οἱ δὲ συνδραμόντες ἐς Ὀρεστιάδα, ἄλλοι δ' εἰσιόντες τὸ Διδυμότειχον Λατίνοις σπένδονται. Καὶ πέμψαντες ἀγγέλους σφίσι στρατηγὸν ἐξαιτοῦνται τὸν Βρανᾶν Θεόδωρον. Βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τὴν Μυσίαν εἰσιὼν ὁ Ἰωάννης καὶ τάκεῖ πρὸς τὸ εὖ διαθέμενος, καὶ κολάσεσι βαρείαις καὶ θανάτοις καινοῖς τοὺς ἀποστάντας

ὑπενεγκών, ἔγνω μετ' ὀργιλιώδους καὶ φονίου βλέμματος καὶ γνώμης ἀσυμπαθοῦς ἐπιστρατεύειν Ῥωμαίοις, οὐκέτι φάσκων τὰς σφῶν δολοφροσύνας ὑφίστασθαι καὶ τὸ ἄπιστον ἦθος καὶ τὸ τῆς αὐτῆς ὥρας πολλάκις παλιμπετὲς φρόντημα. Τοίνυν ἀναῤῥαγεὶς εἰς ὀργὴν στρατευμάτων Σκυθικῶν μελισσῶνας τοῖς ἑαρινοῖς ἀνθαμίλλους ἄνθεσι διαφίησι. Τινὰ μὲν οὖν αὐτῶν ὡς οὐδὲ μυρμήκων στρατεύματα τὰς ἱερὰς ἄλως ἀμφιποτώμενα τὴν Ἀδριανοῦ διειλήφασι, τινὰ δὲ προσπελάσαντα τῷ Ῥουσίῳ πρὸς ἀντιμάχησιν ἐπισπῶνται τὸ τῇ πόλει ταύτῃ ἔφεδρεῦον ἐκ Λατίνων ὁπλιτικόν. Κράτιστον δὲ ἦν τοῦτο διαφερόντως τῶν ἄλλων, καὶ ὑψηλὸν μὲν τὰ σώματα, θαυμαστὸν δὲ ταῖς μελέταις ταῖς κατὰ πόλεμον, καὶ παρά τινος Τερῆ στρατηγούμενον, ἀνδρὸς τῶν πάνυ ἐπισήμων καὶ εὐγενῶν. Τὸ μὲν οὖν ὁπλισάμενον ἦει τὴν ταχίστην, ἔνθα ἐξ ὁπτήρων ἐπύθετο τοὺς Σκύθας κατασκηνοῦν· οἱ δὲ τὴν ἐς αὐτοὺς τῶν Λατίνων φθάσαντες ἔφοδον εἰς τὸν τῷ Ῥουσίῳ παρακείμενον τόπον λελῃθότως παρεσβάλλουσι, καὶ δὴ ἐπανιοῦσι τοῖς Λατίνοις ὀφθέντες τῷ τε τῆς θέας ἀδοκήτῳ διαθροοῦσι καὶ φαντάζεσθαι τὰ μὴ χρηστὰ τῷ πλήθει διδόασιν ἀμέλει καὶ συμπλοκῆς καρτερᾶς γενομένης, καὶ ταῖς ἀνδραγαθίαις ἐξισουμένων ἑκατέρων, τελευτῶν πολλὰ δράσαντες οἱ Λατῖνοι σχεδὸν ἀπέθανον ἅπαντες. Τῆς δὲ μάχης τοιάυτης οὕτω γεγενημένης, ἕτεραι Σκυθῶν ἀποσπάδες μυριάριθμοί τε καὶ μάχιμοι περὶ [P. 405] τὸν Ἄπρων ἐλάσασαι τοῦτον εὐπετῶς χειροῦνται καὶ ὅλον αἱροῦσιν αὐτοβοεί, καὶ τὸν μὲν καθεῖλον, τοῦ δ' ἐνόντος πλήθους ὃ μὲν ἀπέκτειναν οἱ Σκύθαι, ὃ δ' ἀπήνεγκαν εἰς λαφυροπώλησιν συνδοῦντες καὶ τὰς χεῖρας ἀποστρέφοντες. Πολλοὺς δὲ καὶ πυρὶ παρέδοσαν, νικῶντες, οὐ μὴν καὶ ταῖς νίκαις ἀνθρωπίνως χρώμενοι.

ιδ'. Ἐκ δὲ τῆς θερμῆς ταυτησὶ μάχης ἐπὶ τὴν παράλιον τραπόμενοι Ῥαιδεστὸν, τὸν μὲν Βρανᾶν Θεόδωρον, ὃς ἡγεμόνευε τῶν ἐς Ὀρεστιάδα στελλομένων Λατίνων, καὶ πρὸ τοῦ ἐπιστῆναί σφας ἐκεῖθι φυγάδα δεδείχασιν, ὥσπερ καὶ τὸ συνεπόμενον ἐκείνῳ στράτευμα, τὴν δὲ πόλιν ὁλοσχερῶς καὶ κατὰ κράτος ἑλόντες ἠνδραποδίσαντο. Εἶτα καὶ εἰς ἕδαφος βάλλουσιν, ἀθάνατον τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔχθραν ὑπὸ Βλάχων ἔχειν δεδιδαγμένοι, καὶ πρὸς παῖδας ἀπὸ παίδων παραπέμπειν ἄείμνηστον. Τὸ δὲ πρόθυμον μὴ καταψύξαντες, ἀπηντηκότες ἐκεῖθεν εἰς Πέρινθον, ἐκ δὲ ταύτης εἰς τὸ Δαόνιον οὐδενὸς εἰς χεῖρας ἰόντος διὰ τὸ τῆς τόλμης παράβολον, καθ' ἡλικίαν αὐτὰς ἠχμαλώτευσάν (73) καὶ τὰ τείχη κατήρειψαν. Οὐ μόνα δὲ τὰ πρὸς θάλασσαν οὕτως ἔπραττον ταῖς τῶν Σκυθῶν εὐχειρίαις καὶ γενναιότησι καὶ τῶν ἑπομένων σφίσιν ἐκ τοῦ Βλαχικοῦ στρατήματος, οἳ καὶ μᾶλλον τοῖς περιβόλοις τῶν πόλεων ἐπεβούλευον, σκαπάνας καὶ πτύα χειριζόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἅλμης ἀφιστάμενα πάντα τοῖς αὐτοῖς καὶ χείροσι κακοῖς προσεπάλαιον, μηδεμιᾶς ἐλπίδος εἰς σωτηρίαν ὑποκειμένης, ἐπεὶ καὶ ἀήθως ἐκ δουλείας ἐλευθερίας ἠύμοιρηκότες, τῶν μεγίστων ἀεὶ ἐφιέμενοι οὐδένα μὲν τοῦ δυσπραγήσειν αὖθις λόγον τιθέασι, ταῖς δὲ παρατυχούσαις τύχαις καὶ νίκαις ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐπεξερχόμενοι τῶν μὲν πρώην τέλεον ἐπιλήθονται, τοῖς δ' ἐνεστῶσι γήθονταί τε καὶ ἐνυβρίζουσι. Διὰ ταῦτα τοίνυν ἥ τε λαχοῦσα πολιστὴν τὸν Ἀρκάδιον καὶ Μεσήνη ἐπὶ τῇδε καὶ πρὸς αὐτῇ Τζουρουλὸς τὰ τῶν

A sidium, quod in urbe erat præstantissimum, proceris corporibus, belli usu mirabili præditum, Tero quodam duce viro illustri et nobili, ad resistendum provocant. Illi ergo milites armis correptis celerrime eo contendebant, ubi ex speculatoribus Scythas **831** castra habere cognorant. Hi vero Latinorum aggressione occupata clam locum subeunt Rusio vicinum; et Latinis redeuntibus improviso conspectu sui terrorem incutiunt, ut ob tantam multitudinem nihil boni ominarentur. Acri prælio pari utrinque fortitudine commisso, tandem Latini multis cæsis fere omnes occubuerunt. Post hunc successum, Scythici exercitus bellicosorum virorum circiter decem millia primo impetu Aprum

B citra negotium capiunt et evehunt; multitudinem in urbe repertam partim occidunt, partim ut sub corona veneant, manibus post terga revinctis abducunt; multos etiam cremant, vincentes illi quidem, sed victoria non humaniter utentes.

14. Ab ejus pugnæ æstu calentes adhuc, ad mari-

C timam Rhædestum conversi, Branam Theodorum, qui Latinorum Orestiadem abeuntium dux erat, priusquam eo venirent, cum sequente exercitu in fugam conjiciunt; urbem vero vi expugnatam, civibus in servitutem redactis, solo æquant, immortales nobiscum inimicitias exercers a Blachis edocti et propagare ad omnem posteritatem. Nec remissa alacritate Perinthum transeunt, inde Daonium, nemine illis ob mirabilem audaciam obviam eunte; et omni sexu et ætate capta mœnia destruunt. **832** Nec ora maritima duntaxat ab expeditissimis et fortissimis Scythis et Blachica cohorte, quæ illos comitabatur mœnibus urbium cum vectibus et ligonibus infesta, sic tractata est: sed mediterranea quoque malis iisdem et gravioribus sunt oppressa, nulla spe salutis affulgente. Nam qui ex servitute insuetam libertatem propitia fortuna consecuti sunt, maxima perpetuo affectantes, neque se in posterum calamitati ulli foro obnoxios opinantes, successibus et victoriis

D effuse indulgent, pristini status obliti, præsenti vero læti et insolentes. Proinde Arcadiopolis, Mesena et Zurulus, cum agris, villis et omni eo quod iis urbibus olim paruit, extremas clades sunt perpessæ; et quæ ad urbem omnium principem usque pertinent, omnia sunt a Scythis oppressa. Post omnia oppidum Athyra ad internecionem est deletum. Nam cives principio cum Scythis pecunia

Hier. Wolfii notæ.

(75) Καθ'ἡλικίαν ἠχμαλώτευσαν, *omni sexu et ætate capta*. Hoc si cui displicet, quærat meliorem interpretationem.

transegerant, et aderant qui aureos nummos postularent. Deinde quosdam ex Latinorum cohorte, qui Rhædesti cum Brana fuerunt, 833 vesperi urbem ingressos Athyrani libenter et minime gravatim susceperunt : putabant enim eos illic mansuros et cum Scythis pugnaturos. Sed illi sub primam noctis vigiliam inde discedunt, opera data ut Scythas clam præterirent ; etsi spe sua frustrati, juxta ipsum Rhegium in Scytharum cohortes antegressas delapsi omnes exiguo momento pericrunt. Scythæ vero post Latinorum discessum a popularibus suis pecuniæ exactoribus clam circa mediam noctem funibus per muros attracti, et portis positi, cum horribili clamore strictis ensibus in plerosque adhuc dormientes, cum fuga minime expedita esset, irruunt. Ea igitur nocte facinus editur, quod lacrymas postulat instar perennium amnium promanantes. Nec enim viri et feminæ duntaxat partim occisi, partim in servitutem abducti sunt, sed nec lactentes infantuli ejus mali expertes fuerunt : sed hi quoque ut immaturi et tenelli flosculi ab immisericordibus illis viris, ignorantibus naturæ injuriam fieri et humanitatis jus ab eo violari qui iracundiæ ultra victoriam indulgent, obtruncati sunt. Et quod magis deplorandum 834 est, implacabiles homines occupatis littoribus eos qui illo accurrerant partim gladiis trajecerunt, partim retraxerunt, partim in aquam præcipitatos submerserunt. Pauci navigia adepti evaserunt. Erant etiam quiscalam non adepti intra puppim et remiges in mare deciderent. Tanta mali atrocitas fuit et pene internecio. Ex eo Barbari totis legionibus et exercitibus pergentes vastæ procellæ instar omnia dissipabant, aut incendii in silva grassantis obvia quæque absumebant. Neque rerum omnium quidquam erat impervestigatum et rapinis tutum. Duæ tantum ex plurimis et maximis urbibus, Bizya et Selybria, et rapinas et vastitatem effugerunt, non modo firmis cinctæ mœnibus, sed etiam locorum situ munitissimæ. Alioqui nec universalem interitum evitassent, et ne a Latinis quidem intentatæ permansissent. Ac Itali his adversitatibus fracti Cpoli velut in mandra condensabantur, et rebus ad toleraudam obsidionem necessariis comparatis terrestria mœnia inter se partiti, Romanis quo vellent abeundi potestatem dederunt. Hostes vero in locis parum ab urbe dissitis commoruntes, sæpe in pugna etiam proxime mœnia accesserunt : nonnunquam per divi Romani portam, ostentandæ fortitudinis 835 et comitantis tum felicitatis ergo, pauci numero ingressi, et occisis iis qui in porta erant, statim reversi, cum omni exercitu domum redierunt, captivos tanquam armenta, pecudes et jumenta pro multitudine stellarum præ se agentes.

δεινῶν πεπόνθασιν ἔσχατα, καὶ ἀγροὶ καὶ κῶμαι καὶ τἄλλα ὁπόσα ταῖς πόλεσι ταύταις ὑπέκυπτον πρότερον, καὶ ὅσα ἐς αὐτὴν τὴν πόλεων πασῶν προεδρεύουσαν παρατείνουσι, ταῖς Σκυθικαῖς χερσὶ καθυπέκυψαν. Ἐπὶ πᾶσι καὶ οἱ τὸ πόλισμα τὸν Ἀθύραν οἰκοῦντες ὀλέθροις ἀνηκέστοις περιεπάρησαν. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα ἐπὶ χρήμασι τοῖς Σκύθαις συνέβησαν, καὶ ἦσαν οἱ ἐκ Σκυθῶν ἀφιγμένοι τὰ ἐκ χρυσοῦ εἰσέπραττον κόμματα· πρὸς δ' ἑσπέραν ἑνίων ἐκεῖθεν ἀπαντησάντων ἐκεῖσε τοῦ Λατινικοῦ συντάγματος ὃ συνῆν ἐν Ῥαιδεστῷ τῷ Βρανᾷ, κεχαρισμένως σφίσιν, ἀλλ' οὐ προσάντως οἱ ἐν Ἀθύρᾳ προσφέρονται· ᾤοντο γὰρ ὡς συμπαραμενοῦσιν ἐκεῖθι καὶ τὸν κατὰ Σκυθῶν ἀγῶνα ἐπαπορύσονται. Ἀλλ' οἱ μὲν περὶ πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐκεῖθεν μεθίστανται, λαθεῖν τοὺς Σκύθας καὶ παρελθεῖν σπουδὴν τιθέμενοι, κἂν ἐξέπεσον τῶν κατὰ σκοπὸν (74), Σκυθῶν ἑτέραις μοίραις προελασάσαις ἐγκύρσαντες κατ' αὐτὸ τὸ Ῥήγιον, καὶ πάντες ὡς διὰ βραχέος ἐς τὸ ζῆν [P. 406] κινδυνεύσαντες. Οἱ δὲ Σκύθαι μετὰ τὴν Λατίνων ἀπονόστησιν ὑπὸ τῶν τὰ χρήματα συλλεγόντων ὁμογενῶν λάθρα περὶ μέσας νύκτας διὰ τοῦ τείχους ἀνιμηθέντες, καὶ τῶν πυλῶν ἐγκρατεῖς γενόμενοι, τὰ ξίφη σπασάμενοι σὺν ἀλαλαγῇ φρικαλέᾳ τοῖς πλείστοις ἔτι καταβαρβάνουσιν ἐπεισπίπτουσιν, ὅτε μὴ διαδρᾶναι ῥᾴδιον ἦν. Γίνεται οὖν τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἔργον χρῆζον δακρύων κατὰ ποταμοὺς ῥεόντων ἀένναα· οὐ γὰρ μόνον ἄῤῥενές τε καὶ θήλειαι τοῦτο μὲν ἀνῃρέθησαν, τοῦτο δὲ ἀπήχθησαν δορυάλωτοι, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὑπομαστίδια τῶν παίδων τοῦ κακοῦ ἐφάνη ἀνώτερα, ἀλλ' ἀπεθερίσθη καὶ ταῦτα κατὰ χλόην καὶ ἄνθος εὐμάραντον ὑπὸ τῶν ἐλέῳ ἀναλώτων ἐκείνων ἀνδρῶν, καὶ μηδαμῶς εἰδότων ὡς ἀδικεῖ τὴν φύσιν καὶ θεσμὸν ἀθετεῖ τὸν ἀνθρώπινον ὁ περαιτέρω τῆς νίκης καὶ τοῦ κρατεῖν τῶν ἐναντίων θυμῷ χρώμενος. Τὸ δὲ δὴ μεῖζονος πένθους ἄξιον, προκατειληφότες οἱ ἄσπονδοι τὰς ἠόνας τοὺς ἐπ' αὐτὰς συνδραμόντας οὓς μὲν διέλαυνον ξίφεσιν, οὓς δὲ ἀπῆγον ὀπίσω, οὓς δὲ κατὰ βυθὸν ἠνάγκαζον φέρεσθαι καὶ τοῖς ὕδασιν ἐναπόλλυσθαι. Βραχεῖς δὲ καὶ σκαφῶν λαβόμενοι διεσώθησαν. Ἦσαν δ' οἳ καὶ διαμαρτόντες τῆς ἀναβάθρας εἰς τὰς παρεξειρεσίας ὤλισθον καὶ παρερρύησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Οὕτω μέγα ἦν τὸ δεινὸν καὶ πολυειδὲς, καὶ μικροῦ πανώλεια τῶν ἐκεῖ. Ἐκ δὲ τούτου κατὰ συναγωγὰς καὶ στρατόπεδα τοῖς ἔμπροσθεν προβαῖνον τὸ βάρβαρον ὡσεὶ καὶ σφοδρά τις λαῖλαψ διεφόρει τὸ πᾶν, ἢ γοῦν ὡσεὶ πῦρ ὃ διαφλέγει δρυμὸν τὰ ἐν ποσὶν ἐπενέμετο. Ἦν δὲ τῶν πάντων οὐδὲν ἀνεξερεύνητόν τε καὶ ἀπρονόμευτον, ἀλλ' ἐκ πλείστων καὶ μεγίστων πόλεων ἀσκύλευτοί τε καὶ ἀκαθαίρετοι Βιζύη τε καὶ Σηλυβρία παρὰ Σκυθῶν ὑπελείφθησαν· μόναι γὰρ αὗται οὐχ ὅπως ἰσχυροῖς διειλημμέναι τείχεσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν τόπων θέσει μάλιστα κρατυνόμεναι τὸν παντελῆ διέδρασαν ὄλεθρον, μηδ' ἄλλως ἀπὸ Λατίνων

Hier. Wolfii notæ.

(74) Κἂν ἐξέπεσον τῶν κατὰ σκοπόν. Interpretatus sum ἀποφαντικῶς. Quod si cui displicet ὑποθετικῶς exponat licet, hoc modo : *Ac successu caruisset id consilium, si in cohortes alias*, etc. *incidissent*. Paulo post, ὡς διὰ βραχέος, τὸ ὡς redundare videtur.

οὖσαι ἀνεπισκόπητοι (75). Ἰταλοὶ μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις εἰς ἀγεννὲς καταβληθέντες φρόνημα ὡς εἰς μάνδραν τὴν Κωνσταντίνου ἐνειλοῦντο, καὶ τῶν ὅσα τοῖς πολιορκουμένοις χρήσιμα ἐπεμέλοντο, τὰ πρὸς χέρσον τείχη διανειμάμενοι, καὶ Ῥωμαίοις ἐνέδοσαν ἔνθα σφίσι βουλητὸν ἀπανίστασθαι. Τὸ δὲ πολέμιον χρονίσαν ἐν τοῖς μικρὸν ἄποθεν τῆς πόλεως χωρίοις, πολλάκις δὲ καὶ τοῖς τείχεσι προσεγγίσαν ἐν τῷ μάχης ἅπτεσθαι, ἔστι δ' ὅτε καὶ διὰ τῆς λεγομένης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ πύλης κατ' ὀλιγίστους ἐπεισιὸν πρὸς ἀνδρείας ἐπῖδειξιν, εἰπεῖν δὲ καὶ τύχης, ἥτις ἐν ταῖς τότε πράξεσι αὐτοῖς συνεφείπετο, καὶ μετὰ φόνον τῶν ἐν ταῖς πύλαις αὐτίκα μάλα ἐπαναλῦσαν, εἰς τὰ οἴκοι πάλιν πανστρατὶ ἐπανέζευξε, κατὰ μὲν ἀγέλας κτηνῶν τὸ αἴχμάλωτον, κατὰ δὲ τῶν ἄστρων τὴν πολυπλήθειαν τὰ ὑπὸ ζυγὸν καὶ δίαιταν ζῶα ἑλληλακός.

Ἔπειτα μετὰ πλείστων καὶ κρατίστων δυνάμεων ἐξιὼν ὁ Ἰωάννης παντὸς ἔργου κρεῖττον καὶ προυργιαίτερον τίθησι τὴν Ἀδριανοῦ χειρώσασθαι καὶ καταστρέψαι τὸ Διδυμότοιχον, κρίνων τάσδε τὰς πόλεις ἆθλον τοῦ πολέμου παντὸς, καὶ ὡς εἴη ἅμα [P. 407] οὕτως αὐτῷ τῆς Θράκης ἀπαναστήσειν Ῥωμαίους καὶ θηρίοις ἀνεικέναι μόνοις αὐτὴν εἰς ἐνοίκησιν. Περὶ τοίνυν τὸ Διδυμότοιχον καταστρατοπεδευσάμενος, καὶ τὸ χωρίον ὁρῶν ὑπερδέξιον χαλεπόν τε καὶ ἄπορον αἱρεθῆναι, μεταφέρειν τὸν ποταμὸν Ἔβρον ἐπεβάλετο, περικλώμενον τῷ φρουρίῳ καὶ διὰ καθόδων τοῖς πολλοῖς ἀγνώστων τοὺς ἔνδον ποτίζοντα. Καὶ μηχανὰς περιστήσας τὸ τεῖχος ἔτυπτεν, ἐν οἷσπερ εἶχαζε μὴ πάμπαν εἶναι τοῖς προσβάλλουσιν ἀκατάσειστον, οὔτε μὴν προεκλύοιντο τὰ διαφιέμενα τῶν λίθων βάρη τῷ διαστήματι. Οἱ δ' ἔνδον τὸν Ἰωάννην ἐκμειλισσόμενοι παραλογάς τινας καὶ φάσεις εὐπρεπεῖς καὶ παρακλήσεις αἱμύλους προσῇγον καὶ πόρρωθεν, καὶ ὡς βασιλέα σφῶν ἀνευφήμουν ἑφιστάμενοι ταῖς ἐπάλξεσι, καὶ φόροις ὑποκεῖσθαι καθωμολόγουν, καὶ πάντα δρᾷν συνετίθεντο προθύμως ὑπόσα ἂν ἐκεῖνος ἔχῃ διατάττεσθαι, πλὴν τοῦ δέξασθαι αὐτὸν τῷ πολίσματι. Ὁ δὲ πρὸς ὀργὴν ἐκφερόμενος καὶ χαλεπαίνων οὐδαμῶς αὐτοὺς ἐπὶ τούτοις προσίετο, ἀλλ' ὑπεκστῆναί οἱ τοῦ φρουρίου πολὺς ἐγκείμενος, ὡς καὶ μόνον οὕτω σπεισόμενος, κατ' οὐδὲν ὁρίστο τοῦ ἀγῶνος, ἐπάλξεις ἀποσύρων τῇ βίᾳ καὶ τῷ βοίζῳ καὶ τῷ μεγέθει τῶν ἀφιεμένων χερμάδων, καὶ γωνίας πύργων κατασπῶν, καὶ καταῤῥήγνυς τὰ τούτων θωράκια (76). Οἱ δ' ἐντὸς δρυφάκτους καὶ γέῤῥα πηξάμενοι, νεόδορα νάκη τοῖς τείχεσι προπετάσαντες, ὡς περιολισθαίνειν αὐτοῖς κολπουμένοις ὅσα αἱ μηχαναὶ διηφίεσαν. Ἕως μὲν οὖν ἀνοχὴν τῷ μαχισμῷ παρεῖχεν ὁ Ἰωάννης, καὶ οὗτοι σχήμασιν ἱλασίμοις καὶ ῥήμασιν ἐναισίμοις ἐπλάττοντο τὸν ὑποβαίνοντα καὶ ἐτέχναζον· ἡνίκα δ' ἐκεῖνος ἀποβιβάζων τῶν ἵππων τὸ γενναῖον τῆς στρατιᾶς κατὰ τὰ παρεῤῥωγότα μέρη τοῦ τείχους τοῦτο διέταττε πεφραγμένον τοῖς ὅπλοις πάντοθεν, ἢ καὶ πρὸς ἐπιβατηρίους ἔβλεπε μηχανὰς, καὶ τὸ λοιπὸν ἀντιπαρεξέτεινε στράτευμα πανταχῇ, τότε καὶ αὐτοὶ τὰ τῶν ὁποπιπτόντων ἀποδυόμενοι προσωπεῖα καὶ τὸν λαμπρὸν πολέμιον παραφαινον-

A Inde Joannes cum maximis et fortissimis copiis egressus, Adrianopolis et Didymotichi expugnationem cæteris rebus omnibus antevertendam esse duxit, simul quod eæ urbes totius belli præmium essent, simul quod ea ratione, Romanis pulsis, Thraciam solis feris incolendam traditurus esset. Castris itaque ad Didymotichum positis, cum oppidum videret in loco edito situm difficulter expugnari posse, fluvium Eurum, qui id ambibat et per meatus paucis cognitos civibus aquam suppeditabat, alio divertere instituit, et machinis in circuitu collocatis murum ferit, qua parte labefactari posse nec gravium saxorum impetum intervalli magnitudine lassatum iri putabat. Oppidani vero ut Joannem placarent, excusationes, speciosa verba et blandas preces etiam prætendebant; et stantes in propugnaculis cum pro suo rege celebrabant, et tributa pensuros cæteraque omnia quæ imperasset alacriter facturos promittebant, modo ne eum urbe 836 recipere cogerentur. Ille vero, ira percitus eas conditiones prorsus aspernabatur, nec alia ratione se pacem facturum asseverabat, ni castello sibi cederent. Nec de oppugnatione quidquam remittendo, vi, impetu et magnitudine saxorum propugnacula, turrium angulos revellebat, eorumque tibicines perfringebat. Oppidani vero tabulatis et cratibus intus structis, recens detractis vellcribus mœnia tegebant, ut machinarum saxa iis involuta labascerent. Ac dum Joannes pugnam remittebat, supplici gustu et blandis verbis submissionem callide simulabant. Cum vero ille fortissimum quemque equo descendere jussum et ferro undique tectum juxta perfractas muri partes collocabat, aut scalas parabat et reliquum exercitum passim extendebat, tum et ipsi abjecta supplicum persona, aperto Marte, ut res ferebat, se defendebant, salutem suam in mœnibus esse positam haud ignari, nec quidquam necessitate violentius judicantes. Ac desperatione et iracundia ducibus, haud pauciores clades inferebant quam accipiebant, fortiter et audacter dimicando. Barbarus igitur, longo tempore in hac obsidione contrito, in Mysiam revertitur irrito conatu, ut ignis 837 deficiente ma-

B

C

Hier. Wolfii notæ.

(75) Μηδ' ἄλλως ἀπὸ Λατίνων οὖσαι ἀνεπισκόπητοι. Converti ὑποθετικῶς: *Ni tum munitæ fuissent, nec Latinorum rapacitatem vitaturas fuisse.* Si cui vero τὸ μηδ' ἄλλως pro ἄλλοσε μηδ' intelligere magis placet, sic vertat: *præsertim cum nec a Latinis negligerentur.* Dubito an pro μηδ' ἄλλως potius sit legendum μηδ' ὅλως· nam horelis codex, etsi solus integer, tamen negligenter scriptus est, ὡς Ἐμμανουήλου ὁμβαιοῦντος τοῦ ἐκ Μονεμβασίας μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος.

(76) Θωράκια *tibicines* verti, non quod verum putem, sed quod solidæ columnæ, ut Virgilii joco utar, nondum advenerunt.

teria, restincto ardore. Huc accedebat quod passim fama vagabatur, Latinum exercitum in re bellica exercitatissimum obsessis auxilio venturum esse. Tunc Joannes Camaterus patriarcha, qui post exsilium Didymotichi inquilinum agebat, vitam cum levi morte commutavit.

A νοντες, ἐν οἷς εἶχον ἠμύνοντο, ἐν τοῖς τείχεσι κειμένην ὁρῶντες τὴν σωτηρίαν καὶ μηδὲν τῆς ἀνάγκης βιαιότερον ἕτερον κρίνοντες, ἀπογνώσει τε καὶ θυμῷ στρατηγούμενοι οὐκ ἐλάσσω ἔδρων ὧν ἔπασχον, χειρῶν καὶ τόλμης ἔργα ἐπιδεικνύμενοι. Ἱκανῶς οὖν ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ χρονοτριβήσας ὁ βάρβαρος ἐπάνεισιν ἐς Μυσίαν, περισβεσθεὶς μὲν καὶ τὴν ὁρμὴν ἀπορίᾳ ὡς καὶ ὕλης ἐκλειπούσης φλόξ, ἀλλὰ δὴ καὶ περιψοφηθεὶς ὑπὸ φήμης, ἑτέρῳ ἐξ ἑτέρου παραδύσης καὶ πολλαχῇ διατρεχούσης Λατινικὸν στῖφος ἔντροφον πολέμῳ πρὸς ἐπικουρίαν ἐκεῖθι μέλλων ἀρίξεσθαι. Τότε δὲ μαλακῷ θανάτῳ τὸν βίον προήκατο καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Καματηρός, καταλελοιπὼς πλάνης καὶ ἄποικος ἐς τὸ Διδυμότοιχον.

15. Latini vero se a Didymotichinis et Adrianopolitanis accersi haud gravatim accipientes, quod inde res suas meliores fore arbitrabantur, cum illarum defectio primum spes et conatus eorum infregisset, Cpoli digressi principio ad Athyram castra ponunt, postridie Selybriam intrant, et aliquot diebus ibi exactis et commeatu præparato Adrianopolim occupant.

ιε'. Οἱ δ' ἐξ Ἰταλῶν οὐκ ἀηδῶς, ἀλλ' ὡσὶν ὀρθίοις δεξάμενοι τὴν ἐς Ὀρεστιάδα καὶ τὸ Διδυμότοιχον πρόσκλησιν τῶν Ῥωμαίων, ὡς δῆθεν τὰ κατὰ σφᾶς διομαλίσουσαν πράγματα, ὅτι καὶ πρὸς τῶν πόλεων τῶνδε πρώτως ἀπὸ πασῶν ἐλπίδων καταῤῥαγῆναι ᾠοντο, ἅραντες ἐκ τῆς Κωνσταντίνου τὴν μὲν πρώτην πρὸς τῷ Ἀθύρᾳ στρατοπεδεύουσι, τῇ δ' ὑστεραίᾳ εἴσω Σηλυβρίας παρῆλθοσαν. [408] Ἐκεῖθεν δὲ ἡμέρας τινὰς διαγαγόντες καὶ ἐπισιτισάμενοι τὴν Ἀδριανοῦ κατειλήφασι.

Quæ autem Scythæ et Blachi in illis incursionibus perpetrarant, ea hujusmodi erant qualia nec visa unquam nec audita sunt, nec cuiquam in mentem venerunt. Urbes ante maximæ et celebres et frequentissimæ, oppida spectatu digna, agri et prata amœnissima, horti pulcherrimi, perennibus rivis fecundi, altæ domus, habitationes **838** conspicuæ, summo artificio constructæ et variis coloribus exornatæ, venustissima lavacra, uvis onustæ viles, arva segetibus gravida, et alia sexcenta quæ tempus producit, quæque vitam nostram ornant et terram jucundam, gratiis affluentem et optabilem reddunt, ea omnia hominibus vacua, echinis et feris tantum latibula præbebant. Quæ qui videret, cum maximo ejulatu et fletu, capite pulvere consperso, diceret se destructionem universi cernere, aut novam illam rerum naturam, qua jussit Deus gramina et herbas prolificum semen pro cujusque genere et similitudine ex terræ visceribus gigni, cum nondum esset homo qui eis uteretur. Unde mihi lingua suppetet ad justam et copiosam tantorum malorum enumerationem? aut magnitudo vocis, quæ scripta hæc ad longe remotos transmittat? O me miserum descriptorem, quibus cladibus describendis supersum? quanta mea et meorum popularium mala commemoro? quis talia tropæa ab hostibus erecta saltem intueri sustineat? Nam olim qui prælio vicerant, humanæ conditionis memores nec immortalia odia conservanda esse rati, tropæa ex parvis lignis et saxis constituebant, ut exiguo temporis intervallo abolerentur, **839** quippe non amicitiæ monumenta, sed inimicitiarum et cædium irritamenta. Nunc vero eversiones urbium et rerum omnium

Οἷα δὲ τότε διαπραχθέντα ἐπιδρομαῖς, ὁποῖα οὔς οὐκ ἤκουσεν οὔτε ὀφθαλμὸς ἐώρακε πώποτε, οὔτε μὴν ἐπὶ καρδίαν τινὸς ἀναβέβηκε. Πόλεις μέγισται πρὶν καὶ περίπυστοι, μυριάνθρωποι, κωμοπόλεις ἀξιοθέατοι, ἀγροὶ καὶ λειμῶνες καλλιφύτευτοι, παράδεισοι εὐθαλεῖς, ἀειῤῥύτοις νάμασιν ἀγλαόκαρποι, ὑψόροφοι δόμοι καὶ οἰκήσεις περίβλεπτοι, ἐς ὑπερβολὴν πεφιλοτεχνημέναι καὶ χρώμασι πολυειδέσι διηνθισμέναι, παντοδαπαί τε χάριτες βαλανείων καὶ καρποβριθεῖς ἡμερίδες καὶ λήϊα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντα καὶ ἄλλ' ἕτερα μυρία, ὁπόσα φύουσιν ὧραι καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ἀγάλλουσι καὶ τιθέασιν ἐπιτερπὲς καὶ πάσαις χάρισι περιστεφὲς καὶ πολυάρατον τὸ περίγειον, ταῦτα δὴ πάντα ἔρημα ἀνθρώπων ὁρώμενα ἐχίνοις μόνοις καὶ θηρίοις οἰκήσιμα ἦν. Εἶπεν ἄν τις ἐπιστὰς ἐκείνοις καὶ πλεῖστα κοψάμενος καὶ δάκρυ χεάμενος καὶ κόνιν πασάμενος καταστροφὴν ὁρᾷν τοῦ παντὸς, ἢ γοῦν τῶν ὄντων ἑτέραν παραγωγὴν (77), καθ' ἣν μὲν ὁ Θεὸς ἀπεφαίνετο χόρτον καὶ βοτάνην καὶ σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος τε καὶ καθ' ὁμοιότητα ἐκ τῶν λαγόνων τῆς γῆς ἀναδίδοσθαι, ὁ δ' ἄνθρωπος οὔπω ἦν ὁ τούτοις χρησόμενος. Πόθεν ἄν ἐπλούτησα γλῶτταν εἰς τοσούτων κακῶν διαρκῆ καὶ φιλότιμον ἀπαρίθμησιν, ἢ φωνῆς μέγεθος διαπεμπούσης τοῖς πόῤῥωθεν (78) τὰ γραφόμενα; ὡς δυστυχὴς ἐγὼ συγγραφεὺς, οἵοις κακοῖς ἐταμιευόμην, οἵοις ἐμοῖς τε καὶ τῶν φυλέτων δυσπραγήμασι τὸν λόγον χαρίζομαι. Τίς γὰρ ἄν καὶ σχολὴ ὅλως ὑπενεγκεῖν τοιαῦτα θεώμενος τρόπαια πρὸς τῶν πολεμίων ἀνεγειρόμενα; οἱ μὲν γὰρ πάλαι τῆς μάχης κρατοῦντες, ἀνθρώπινα φρονοῦντες οὐδὲ ἀθάνατα μίση τηρεῖν δοκιμάζοντες, διὰ ξύλων καὶ βραχέων λίθων ἀνίστων τρόπαια, ὅπως ὀλίγον χρόνον δια-

Hier. Wolfii notæ.

(77) Ἢ γοῦν τῶν ὄντων ἑτέραν παραγωγήν. *Aut etiam rerum creationem.* Respicit ad agros et urbes custodibus vacuas. Verteram principio *aut rerum naturam ob eo diversam, qua jussit*, etc. Putabam enim loqui de vastitate Thraciæ incendiis deformatæ. Sed hanc sententiam repudio, quod sequitur ὁ δ' ἄνθρωπος οὐκ ἦν, quasi dicat Thraciæ fuisse eam faciem quæ recentis mundi fuerit cultoribus vacui.

(78) Διαπεμπούσης τοῖς πόῤῥωθεν Transmittere ad posteros esset τοῖς μετέπειτα. Ad quam significationem τὸ πόῤῥωθεν non satis commode deflectitur.

μεμενηκότα παρέρχηται, ὡς μηδὲ φιλίας ὑπομνήματα ὄντα, ἀλλ' ἔχθρα, καὶ προχόσεως αἱμάτων ἐμπυρεύματα. Νονὶ δὲ πόλεων κατασκαφαὶ καὶ τοῦ παντὸς ἀφανίσεις δείγματα τῆς νίκης πρὸς τῶν Βαρβάρων ἐξεύρηνται, οἷς θεόθεν εἰς μαστίγωσιν ἐκδεδόμεθα. Οὐκ ἀνεχόμενοι δὲ εἰ μὴ καὶ τὸν κολοφῶνα τῶν ἀτοπημάτων προσεπιθήσουσι καὶ προσεπάγωσι τὰ παλαμναιότατα, καὶ γε τῶν Ῥωμαίων τινὰς συγκατέχωσαν ζῶντας τοῖς ἢ φυσικῷ μόρῳ ἢ καὶ νόμῳ πολεμίῳ [P. 409] καταστρέψασι τὸ ζῆν ὁμοφύλοις ἐκείνοις, συνεντυμβεύσαντές σφισιν ἱππάρια ῥωμικὰ οἷς ἐπεκάθηντο καὶ τόξα κερουλκὰ καὶ ἀμφήκη φάσγανα, μὴ ὄντος λυτρουμένου μηδὲ σώζοντος. Οὕτω παρὰ βαρβάροις οὐ φειδώ τις καὶ σωστολὴ τῶν ἀνομοίων τῇ φύσει πράξεων. Ἦσαν δ' ἡμέραι πασχάλιοι, τῆς ἐνάτης διιππευούσης ἐπινεμήσεως, τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ τετάρτου καὶ δεκάτου ἔτους, ἡνίκα τὰ οἰκτρὰ ταῦτα καὶ πᾶσαν ἀκοὴν καὶ θέαν δεινὴν ὑπερπαίοντα συνηνέχθησαν. Παιάνων τοίνυν καὶ στεναγμάτων ξύμπας ὑπεπλήρωτο χῶρος ὃν ἐπῆλθε τὸ Σκυθικόν, καὶ θρῆνος καὶ οἰμωγὴ καὶ κλαυθμὸς τὸν ἦχον ὑπερεφώνει τὸν ἑορτάσιμον. Καὶ ὅτε τάφων κένωσις καὶ ᾅδου καθαίρεσις καὶ τὰ ἐκ νεκάδων ἀνεγερτήρια τοῖς εὐσεβοῦσιν ἤδετο, τότε εἰς κευθμῶνας γῆς καὶ τὰ τοῦ ᾅδου ζοφερὰ καὶ φοβερὰ σκηνώματα κατὰ συνόδους αἱ πόλεις καθίεντο. Τὰς δ' ἀπαγωγάς, τὰς δὲ προνομάς, τὴν δ' ἐναπερβιμμένην ταῖς τριόδοις ἄωρον ἡλικίαν καὶ τοὺς διαξιφισμοὺς τῶν προηκόντων χρόνῳ σωμάτων τίς οὕτω πολύδακρυς καὶ πολύθρηνος ἐν ἀνθρώποις ὡς ἄξιον, καὶ πενθῆσαι καὶ δεξιώσασθαι δάκρυσι; πρὸ δὲ τῆς ἐπιδρομῆς τῆσδε τῆς Σκυθικῆς περὶ τὰ Θρᾳκικὰ πεδία κορωνῶν καὶ κοράκων στρατόπεδα, ἃ μὲν ἀπὸ μερῶν τῶν βορείων, ἃ δ' ἐκ τῶν νοτίων, κατ' ἐξισίαν τινα καὶ μὴ αὐτόματον συνδρομὴν εἰς ἕνα συνεληλυθότα χῶρον ἀλλήλοις συνέβραξαν, καὶ κατευμεγεθήσαντες οἱ κόρακες τὰς τῶν ἐκ νότου κολοιῶν ἐτρέψαντο φάλαγγας.

A vastitates indicia victoriæ a Barbaris sunt reperta, quibus divinitus flagellandi concessi sumus; qui non ferendum esse rati, nisi colophonem immanitati suæ imponerent et atrocissima scelera adjungerent, aliquot Romanos vivos (neque enim quisquam erat qui eos vel redimeret vel conservaret) cum popularibus suis vel naturali morte defunctis vel bello cæsis terra obruerunt, sepultis una equis velocibus quibus insederant, cornicis arcubus et ancipitibus gladiis. Ita Barbari a rebus naturæ contrariis nulla reverentia, nullo metu deterrentur. Cum hæc miserabilia spectacula, quæ omnem verborum atrocitatem superant, ederentur, Paschales dies erant, indictione 9 anni 6714; et ut omnis locus quem Scythæ pervagantur et hymnis et suspiriis erat plenus. Lamentationes et ejulatus festivarum cautionum sonum superabant. Cum sepulcrorum evacuatio, inferni destructio et a mortuis resurrectio a piis hominibus celebrabantur, tum in recessus telluris et inferni caliginosa et horribilia tabernacula urbes cateryatim detrudebantur. Abductiones vero, direptiones, 840 immaturæ ætatis in triviis abjectiones et senilium corporum dissectiones, quis omnium mortalium ita lacrymis et luctu abundat, ut satis lugere et deplorare queat? Ante hanc Scythicam incursionem circa Thraciæ campos cornicum et corvorum legiones, aliæ a septentrione, aliæ ab austro, fato quodam, non fortuito casu, in unum locum congregatæ pugnam commiserunt. Sed corvi magnitudine corporum phalanges meridionalium cornicum in fugam verterunt.

Οὐ μόνον δὲ τὰ Θρᾳκῶα ὁ δαίμων ἀντιπεριέστησεν εἰς τοιαύτην ἀθλιότητα, καὶ πειρασμῶν μὲν ἀνερράγη θάλασσα, κακῶν δ' ἀνηκέστων κλυδώνιον ἔζεσε καὶ συμφορῶν ἀνερριπίσθησαν λαίλαπες, ἀλλὰ τὰ καθ' ἑσπέραν οὐ πρὸς ἔλαττον ἔπασχον. Ἀθήνας μὲν γὰρ καὶ Θήβας καὶ Εὔβοιαν καὶ τὰ περὶ Μεθώνην καὶ Πάτραν σπεῖρα Καμπάνων καὶ Λατίνων εὐσύνοπτος ὡσεὶ καὶ κτήσεις διενείμαντο πατρῴας. Οἱ δὲ σῳῶν δεσπόζοντες πρότερον ἐν προπηλακισμῷ καὶ ἀτιμίᾳ ἠνείχοντο σφίσι μᾶλλον καθυποκύπτειν ἢ νυγμόν τινα λαβεῖν ἐς ψυχὴν καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν τέκνων ἀγωνίσασθαι, μήτ' αὐτόθεν εἰς ἐλεύθερον παροξυνθέντες φρόνημα, μήτ' ὀψὲ ποτε νοῦν ἔχειν ἀρξάμενοι. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ εἰς ἀλοσχερῆ φιλοτιμίαν κατὰ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος ὑπεκκαυτες ἀνδραποδώδεις ἄνθρωποι, τρυφῇ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀπονοίαις διεφθαρμένοι, ὀχυρωμάτων καὶ φρουρίων ἀποτόμων λαβόμενοι, οἱ δὲ καὶ πόλεων εὐτειχίστων ἐπιβάντες, κακοδαίμονας τυραννίδας περιεβάλοντο, καὶ δέον φιλεγθρεῖν Λατίνοις, οἱ δ' ἀντωφθάλμουν ἀλλήλοις καὶ Λατίνοις τὸ καινὸν ἐσπένδοντο (79). Ὁ

Neque vero Thraciam duntaxat fortuna in hujusmodi clades, afflictionum mare, extremorum malorum fluctum et calamitatum torbinem conjecit, sed nec Occidentalium conditio fuit melior. Nam Athenas, Thebas, Eubœam, Methonem, Patras cohors Campanorum et Latinorum non magna tanquam patrimonium divisit. Qui vero iis locis prius imperabant, illis cedere cum derisu et ignominia quam exstimulatis animis pro semetipsis et liberis pugnare maluerunt, neque statim libero spiritu concepto, nec vel sero tandem ad saniorem mentem reversi. Erant etiam qui ambitione contra patriam prorsus 841 inflammati, servilibus ingeniis homines, deliciis et luxu corrupti, munitionibus et præruptis castellis aut munitis urbibus occupatis infelices tyrannides constituerent; et cum Latinorum inimicitiæ expetendæ essent, alii aliis insidiantes, cum illis colluderent et nova pacta inirent. Nam Leo Scurus Corinthum et Nauplium, ut supra dixi, gubernabat; Chamæretus Leo, qui Lacedæmoni dominabatur, Laconum tyrannus erat Æoliam et

Hier. Wolfii notæ.

(79) Καὶ Λατίνοις τὸ καινὸν ἐσπένδετο. *Novitas illa*, hoc est, novi tyranni cum Latinis paciscebantur. Fortassis legendum τὸ καινότατον ἐσπένδοντο, *quod maxime mireris*, ut τὸ μέγιστον usurpa-

confinia Nicopolis et quæ ad Epidamnum vergunt, Michael Joannis sebastocratoris nothus filius sibi vindicavit. Bonifacius vero marchio Thessalonicæ degens omnem maritimam oram, quæ infra Helmyrum est, et Larissæam planitiem tenebat, et vectigalia Græciæ et Peloponnesi percipiebat. Præter hos alius toparcha Thessaliæ montana, quæ nunc magna Blachia dicitur, tenebat. Occidente in tot tyrannides distracto, quid boni non aberat, quid mali non aderat? Pecuniarum ereptiones, relegationes, cædes, exilia, mala denique infinita, quorum maxima ex parte Romani tyranni auctores erant, et Scurus Leo omnium maximus, qui, recte sane, patriæ quoque suæ non pepercit. Idem cum Nicolao Corinthiorum archiepiscopo reconciliata gratia virum eum 842 suæ mensæ adhibuit, et corpore illi conjunctus animo æque ac prius ab eo abhorrebat. Unde illum prius effossis oculis, postea de rupe præcipitavit.

16. In Oriente porro Prusæi, Nicæenses, Lydi' Philomolpi, Smyrna, Ephesus, et interjecta oppida Theodoro Lascari parebant, qui etiam longis navibus fabricatis pleraque insulas subegit, et paco cum Ioanni sultano Caichosroe facta partem imperii Manueli Maurozomæ illius socero concessit. Ea pars oræ Chonæ, mei scriptoris Nicetæ patria, et huic finitima Phrygiæ Laodicea, et alia loca quæ fluvius Mæander anfractu suo complectitur, donec in mare exonerat. David vero et Alexius fratres, Manuelo Andronici Romanorum tyranni filio nati, alter Ponti Heracleam et Paphlagoniam gubernabat, alter Alexius Œnæum et Sinopen urbes et ipsam Trapezuntem tenebat. Attaliæ alius quidam dominabatur, nomine Aldebrandinus, natione Italus, sed Romanorum institutis probe educatus. Item Rhodus alium principem habebat. Eoinvero cum de communi sententia et deliberandum et agendum esset, de patriæ partibus nondum afflictis conservandis et de expugnatis urbibus in integrum restituendis, 843 illi ambitione præcipites et tyrannici nominis affectatione cæci inter sese digladiabantur: quibus dissensionibus et rixis hostibus summam occasionem primo impetu Romanos evertendi suppeditabant. Unde cuivis Latinarum gentium, quarum tanta multitudo et varietas est, quæ Romanos oppugnatum ibat, illud ex sacris Litteris usurpare licebat: « Persecutus comprehendam, spolia dividam, explebo animum meum, occidam gladio meo, dominabitur

Ῥωμαίων ἐπετόλμων τύραννοι, μάλιστα δ' ἁπάντων ὁ Σγουρὸς Λέων, ὃς οὐδὲ τῆς γεναμένης εὖ ποιῶν ἐφείσατο, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς μητροπόλεως Κορίνθου ἀρχιποίμενι Νικολάῳ σπεισάμενος καὶ τὰς πρώην διχονοίας διαλυσάμενος, καὶ σύσσιτον οὕτω τὸν ἄνδρα παρειληφὼς, τὸ μὲν σῶμα συνέστιος ἦν, τὸ δὲ φρόνημα δυσμενὴς ὁποῖος καὶ πρότερον, ὅθεν τὰς κόρας αἱμάξας αἱμάξας εἶτα καὶ κατὰ σκοπέλων ἀφῆκε.

ιζ'. Κατὰ δὲ τὴν ἕω Προυσαῖοι μὲν καὶ Νικαῆς Λυδοί τε καὶ οἱ Φιλέμολποι καὶ Σμύρνη καὶ Ἔφεσος καὶ τὰ μεταξὺ τούτων κείμενα Θεοδώρῳ προσανεῖχον τῷ Λάσκαρι. Ὁ δὲ καὶ νῆας μακρὰς τεκτηνάμενος τὰς πλείους τῶν νήσων ὑπηγάγετο. Σπεισάμενος δὲ καὶ τῷ Καϊχοσρόῃ τῷ τοῦ Ἰκονίου σουλκάνῳ, μέρος ἀπένειμε τῆς ἀρχῆς τῷ κηδεστῇ ἐκείνου Μανουὴλ τῷ Μαυροζώμῃ. τὸ ἦν ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως Νικήτα πατρὶς αἱ Χῶναι καὶ ἡ ἀγχιτέρμων ταύτῃ Φρυγικὴ Λαοδίκεια, καὶ εἰς ὅσα περικλᾶται Μαίανδρος ἀπερυγγάνων ἐς ἅλα τὰ νάματα. Δαβὶδ δὲ καὶ Ἀλέξιος οἱ ἐξ υἱέος φύντες τοῦ Ῥωμαίων τυραννήσαντος Ἀνδρονίκου (Μανουὴλ ἐκείνῳ τὸ ὄνομα), ὁ μὲν τὴν κατὰ Πόντον Ἡράκλειαν καὶ Παφλαγόνας διεῖπεν, ὁ δ' Ἀλέξιος Οἰναίου τε καὶ Σινωπέων τῆς πόλεως καὶ Τραπεζοῦντος αὐτῆς τὴν δυναστείαν περιεζώννυτο. Τὴν δ' Ἀττάλου διώκει τις ἕτερος, τὴν κλῆσιν Ἀλδεβραντῖνος, ἐξ Ἰταλῶν μὲν τὴν γένεσιν ἕλκων, ἀκριβῶς δ' ἐντεθραμμένος τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἔθεσι. Κὰν τῇ Ῥόδῳ τῇ νήσῳ ἄλλος τις ἐπρωτίστευε. Καὶ δέον ὡμονοηκότας προβουλεύσασθαί τι καὶ καταπράξασθαι προφυλακτικὸν μὲν τῶν μήπω κακῶς πεπονθότων τῆς πατρίδος μερῶν, ἀνακτητικὸν δὲ τῶν ἡλωκυιῶν πόλεων, οἱ δὲ εἰς δορμανίαν ἐκτραχηλισθέντες καὶ καλεῖσθαι τύραννοι θέλοντες καθ' ἑαυτῶν ὥπλιζον τὰς χεῖρας, βακτηρίαν καὶ νῆψιν (81), εἴποι δ' ἄν τις καὶ πανοπλίαν καὶ τρόπαιον ἐξ ἐφόδου τοῖς τῶν Ῥωμαίων πολεμίοις τῷ διχονοεῖν ἀλλήλοις καὶ διεστάναι βραβεύοντες. Ἦν

Hier. Wolfii notæ.

tur. Ego verti τὸ καινὸν pro καινῶς. Sequatur quisque quod probarit.

(80) Τῶν θρεψαμένων. Idem quod των πατρίδων. Sicut ἡ ἐνεγκαμένη, ita et hic ἡ θρεψαμένη patriam significat.

(81) Νῆψις est sobrietas; quæ quid huc faciat, non video. Neque σκῆψις placet. Sobrietatem bellatoribus etiam esse utilem non nego: sed id hic non agitur.

οὖν [P. 411] τοῦ βουλομένου παντὸς ἐκτοῦ τῶν Λατίνων πολυσπεροῦς συντάγματος τὰ γραφικὰ ταῦτα ἐπᾴδειν Ῥωμαίοις ἐπιστρατεύοντος, «Διώξας, καταλήψομαι, μεριῶ σκῦλα, ἐμπλήσω ψυχήν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρᾳ μου, κυριεύσει ἡ χείρ μου.» Ὁλλοὶ τοίνυν μέτριον συγκροτήσαντες πόλεμον καὶ ἱππότας βραχεῖς μισθωσάμενοι, Ῥωμαϊκαῖς κατεκολπίζοντο νήσοις ὡς πάντη πάντως ἐρημαζούσαις τοῦ ἐπαρήξοντος. Ὅθεν πειραταί τινες Γενουῖται, περιψήματα ἀνδρῶν καὶ ἀμβλώματα, οὐ κατὰ τοῦτο μὲν τινὸς ὑπερφέροντες, κατὰ δ' ἐκεῖνο τὰ δεύτερα φέροντες, ἀλλ' ἁπανταχῇ πονήρως πράττοντες καὶ δυσδαιμόνως, στρογγύλων πέντε νηῶν εὐπορήσαντες καὶ σκάφη τρίκροτα κατηρτικότες πρὸς τοῖς εἴκοσι τέσσαρα ἐς τὴν Κρήτην διαπλωΐζονται· καὶ πλασάμενοι τοὺς ἐμπόρους, εἶτα ἐπιθέμενοι ὡς πολέμιοι, τῆς νήσου ξυμπάσης κατίσχυσαν εὐμαρέστατα. Τότε καὶ ὁ κρατῶν Ἰκονίου Καίχοσρόης κατὰ τῆς Ἀτταλίας ἐστράτευσεν, αὐτοῦσε τὴν πόλιν ἑλεῖν φανταζόμενος ὡς οὐχ ἱκανὴν οὖσαν ἑαυτὴν διασώσασθαι. Τὴν δ' ἐκείνου ἔφοδον προεγνωκότες ὅ τε πολίαρχος Ἀλδεβραντῖνος καὶ οἵ σὺν αὐτῷ τοῖς κοινοῖς ἐπεστάτουν πράγμασι, πέμψαντες εἰς Κύπρον συμμαχίαν ἐκεῖθεν εἰλήφασι πεζικοῦ στρατεύματος, ἐς διακοσίους ἀριθμουμένην Λατίνους. Κἀπειδήπερ εἰς χεῖρας ὁ πόλεμος ἐγεγόνει καὶ περιεῖληφε τὴν πόλιν τὸ Περσικὸν στράτευμα, οἱ ἐκ Λατίνων εἰς φάλαγγα πυκνωθέντες καὶ τοῖς Πέρσαις ἐποφθέντες ἀπρόοπτοι τοῖς Ἀτταλεῶσιν ἐπῆμυναν, καὶ, οὕτω τῶ βαρβάρων καταστάντων ἐς δέος ἔκ τε τοῦ σφῶν στρατεύματος πολλοὶ διαφθείρονται καὶ Καϊχοσρόης ἐκεῖθεν μεθίσταται, μὴ πλείους ἡμερῶν τῶν ἑκκαίδεκα περὶ τὴν Ἀττάλου βαλὼν στρατόπεδον. Ἀλλὰ καὶ Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις κατὰ τοῦ ἐν Πόντῳ Δαβὶδ στρατιὰν ἀγείρας τῆς μὲν Πλουσιάδος ἐπέβη καὶ τῆς πρὸς Δαβὶδ φιλίας ἐκείνην ἀπέστησε, τοξότιδα πᾶσαν οὖσαν καὶ μάχιμον· εἶχε δ' ἂν καὶ Ἡράκλειαν καὶ τὸν Δαβὶδ δραπέτην ἐκεῖθεν ἔδειξεν, εἰ μὴ Λατίνων τῇ Νικομήδους ῥαρεμβαλόντων κατ' ἐπίκουρίαν Δαβίδ, ἐπεὶ καὶ αἶχμη τούτοις Δαβὶδ σπεισάμενος, ἐν ἀμφινοίᾳ κατέστη Λάσκαρις. Εἶλκε μὲν γὰρ αὐτὸν ἐντεῦθεν προθυμία καὶ τόκμη κατὰ Λατίνων· ἐκεῖθεν δ' αὖθις ἀντέσπα τὸ ἐν χερσὶν ἔργον, ὡσεὶ καὶ ἐντὸς Ἡρακλείας οἰόμενον εἶναι καὶ κυριεύειν τῆς πόλεως. Καὶ πολλάκις ἑκάτερον καὶ ὡς ἐπὶ τρυτάνης ζυγοῦ καὶ μετὰ συνοχῆς ἐταλάτευεν. Ὡς δ' ἐκεκρίκει συμφορώτερον μᾶλλον ἢπερ θρασύτερον ἐπὶ τοὺς ὑπερασπιστὰς ἴεσθαι τοῦ Δαβὶδ, ἐπανακάμπτει μὲν πρὸς αὐτούς, ἦν ὥδευε παρεικώς· οἱ δὲ τὰ περὶ τούτου πυθόμενοι συστάδην μὲν παρακινδυνεύειν οὐκ ἔγνωσαν, μεθίστανται δὲ νυκτὸς καὶ εἰσίασι τὸ Βυζάντιον. Ὁ δέ γε Δαβὶδ ὡς οὔκουν ἐβάλλετο κατὰ νοῦν (82), παρὰ δόξαν τοῦ κινδύνου ῥυσθεὶς ὃν ἔγγιον εἶχε προσέρποντα καὶ σχεδὸν οὐδ' ὅσα γόνυ κνήμης ἑαυτοῦ ἀφιστάμενον, ἁρπὶξ καὶ πάλιν τῆς Ἡρακλείας ἔχεται· τοὺς δ' ἐν Βυζάντιῳ Λατίνους τῆς συμμαχου διαμισθούμενος στρατιᾶς σιτηγῶν πλοίων [P. 412]

manus mea.» Itaque multi mediocri manu collecta et exiguo equitatu conducto in Romanas insulas se insinuabant, quippe omni auxilio destitutas. Et piratæ quidem Genuenses, homines vilissimi et abjectissimi nec in una re primarii, in alia vero secundarii, sed ab omni parte miserrimi et infelicissimi, quinque rotundis navibus et viginti quatuor triremibus comparatis per mercaturæ speciem in Cretam trajecerunt, deinde insulares hostiliter aggressi totius insulæ facillime sunt potiti. Tunc etiam Iconii princeps Caichosroes Attaliæ arma intulit, inani spe urbis primo impetu capiendæ concepta, ut quæ ipsa tueri sese non posset. Verum ejus consilio cognito, Aldobrandinus urbis dominus et ejus in administranda re publica socii per legatos a Cypriis auxilia Latinorum peditum 844 circiter ac impetrarunt. Ubi ad arma ventum est et urbem Persicus exercitus circumdedit, Latini in phalangem condensati et ex improviso in Persarum conspectum progressi Attaliensibus opem tulerunt. Ita Barbari perterriti et suorum multos amiserunt, et Caichosroes sexdecim diebus exactis obsidione soluta discessit. Sed et Theodorus Lascaris, coacto contra Davidem Ponticum exercitu, Plusiadem sagittariis et bellicosis hominibus abundantem ab illo in suas partes traduxit. Heracleam quoque cepisset ac ipsum Davidem exterminasset, nisi eum Latini, cum quibus Davidi fœdus intercedebat, auxilii ferendi causa castris ad Nicomediam positis animi dubium reddidissent, hinc alacritate et audacia contra illos instigante, inde instituto opere retrahente, cum sibi quodammodo intra Heracleam esse videretur et ea urbe potiri, ac sæpe velut in trutina sollicito animo utrumque ponderaret. Ut vero defensores Davidis invadere utilius quam audacius esse statuit, ad eos, itinere instituto omisso, revertitur. Quo illi audito in aciem sibi descendendum non censuerunt, sed noctu digressi Byzantium redeunt. David vero reputans ut imminens jam discrimen, 845 nec multo a se remotius quam a genu tibia distat, præter opinionem evasisset, rursus Heracleæ firmiter inhæret, Latinos vero Byzantii degentes ob latum auxilium frumentariis navibus et pernis remunerator; atque ab eis auxilia denuo petit, oratque ut in fœdere Lascarino se quoque ut suum subditum comprehendant, et omnem provinciam quam tenent inter Latinas provincias numerent. Quo cum illi annuissent, et Lascarim Nicæa Prusam abiisse audivisset, ipse quoque Heraclea prodit, et auxiliis nuper Byzantio missis inflatus, cum sui tum illorum periculum facturus, Sangario flumine superato Lascarinæ ditionis oppida vastat, et post dies aliquot inde digreditur, obsidibus Plusiade acceptis, nonnullis etiam in vincula conjectis, quod ad Lascarim defecissent. Itali vero circiter ccc parabant longius progredi, et e vallibus in montes ascendebant. Sed

Hier. Wolfii notæ.

(82) Ὡς οὔκουν ἐβάλετο κατὰ νοῦν. Negationem, quod redundare existimo, omisi.

circa Nicomediæ Trachias subito Androcini Guldi superventu post variam pugnæ fortunam vincuntur, nonnulli etiam in insidias in montibus collocatas delapsi capiuntur, ut pene nullus superesset **846** qui cladem illam Davidi nuntiaret. Sed et Petrus Planeius, cujus ante memini, insigni corporis magnitudine admirabilis et generosi animi invicto robore illustris, se Pegis urbe recipi suo veluti jure postulabat, quod primum ibi appulisset, cum Latini Romanis Orientalibus bellum intulissent. Ac alias aperte irrumpere conatus, sed a civibus Lascari faventibus repudiatus, mutasse consilium putabatur. Quia vero parum aperto Marte proficerat, ad insidias conversus, Peganis aliquod interceptis et occisis, ex suis clam paucos simul Pegas introducit cujusdam Siblabi Vareni et hujus conjuratum opera. Dein ipse quoque occasionem nactus subintravit, et adversariis noctu nullo negotio repulsis tota urbe potitus est.

A δεξιοῦται καταγωγαῖς ; καὶ κρέασιν ὑείοις ταριχηροῖς, καὶ παρ' αὐτῶν αἰτεῖται δευτέραν σύναρσιν, καὶ λιπαρεῖται ἐν ταῖς πρὸς τὸν Λάσκαριν γραφαῖς καὶ σπονδαῖς τοῖς ὑποκειμένοις σφίσι κἀκείνων ἐντάττεσθαι, καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν πᾶσαν χώραν ταῖς ὑπὸ Λατίνους ἐγκρίνεσθαι. Ἀμέλει ὡς εἶχε ταῦτα καταθεμένους, πύθοιτο δὲ καὶ τὸν Λάσκαριν ἐκ Νικαίας εἰς Προῦσαν μετάραντα, ἐξ Ἡρακλείας πρόεισι καὶ αὐτὸς τῷ συμμαχικῷ γαυριῶν ὅπερ ἐκ Βυζαντίου προσεχῶς ἐκείνῳ ἀπέσταλτο, γυμνασίαν τε καὶ ἀνάπειραν ἑαυτοῦ κἀκείνων ποιούμενος, τὸν Σαγγάριον διαβὰς ποταμὸν ὑπηκόους κωμοπόλεις τῷ Λάσκαρι ἔκειρε. Καὶ μεθ' ἡμέρας αὐτὸς μὲν ἐκεῖθεν μεθίσταται, ὁμήρους ἐκ τῆς Πλουσιάδος δεξάμενος, ἐνίοις δὲ καὶ δεσμὰ περιθέμενος διὰ τὸ σφᾶς χωρῆσαι τῷ Λάσκαρι· οἱ δ' Ἰταλοὶ περὶ που τοὺς τριακοσίους ὁρώμενοι παρεσκευάζοντο μὲν καὶ περαιτέρω χωρεῖν κἀκ τῶν κοίλων πρὸς τὰ μετέωρα ἔβαινον, ἐπελθόντος δ' αὐτοῖς ἀπροόπτως περὶ τὰς τῆς Νικαμηδείας Τραχείας Ἀνδρονίκου τοῦ Γίδου, καὶ γινομένης συμβολῆς, ἡττῶνται μετὰ πλείστας ἀμοιβὰς τοῦ πολέμου, οἱ δὲ καὶ ζωγροῦνται τοῖς περισχοῦσι τὰ ὄρη καὶ ταῖς προλελογισμέναις ὑπὸ σφῶν περιπεσόντες ἐνέδραις, ὡς μηδὲ πυρφόρον ὑπολελεῖφθαι σχεδὸν τὸν τῷ Δαβὶδ ἀπαγγελοῦντα τοῦτοί τὸ δυστύχημα. Ἀλλὰ καὶ Πέτρος ὁ ἐκ Πλάντζης, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθημεν (μεγέθει δὲ οὗτος σώματος θαυμασίῳ ἑκάστοτε καὶ ψυχῆς γενναίῳ περιεβλέπετο παραστήματι), ταῖς Πηγαῖς τῇ πόλει προσδεχθῆναι φιλονεικῶν ἅτε καὶ δίκαιον ἐπ' αὐταῖς ἔχειν ἰσχυριζόμενος, ὡς οἷα πρώτως ἐκεῖ καταχθεὶς ἡνίκα Λατῖνοι κατὰ τῶν πρὸς αὐγὰς ἡλίου Ῥωμαίων ἐπανείλοντο πόλεμον, καὶ ἄλλοτε μὲν εἰσδῦναι ταύτας ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπιράσατο, ἀποπεμφθεὶς δ' ὡς τῶν ἔνδυθι φρονούντων φίλα τῷ Λάσκαρι, ἔδοξε μὲν ἀποσχέσθαι ταυτησὶ τῆς πρυθέσεως, ὁ δ' ἐνδρεύων ἦν πάλιν, ὅτι μηδὲ προύπτως εἶχε βιάζεσθαι. Τῶν γοῦν Πηγαϊτῶν τινας ὑποκλέψας καὶ διαφθείρας, λάθρα καὶ κατὰ βραχεῖς τοὺς οἰκείους ταῖς Πηγαῖς ἐπεισάγει, πολυωρουμένους παρὰ Σηλάβου τινὸς Βαρηνοῦ καὶ τῶν τούτου συνωμοτῶν. Ἤρας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Πέτρος καιροφυλακήσας τὰς Πηγὰς ἐπεισέδυκε, καὶ νυκτὸς ἐπιθέμενος οὐν οὐδενὶ πόνῳ τοὺς ἐναντίους διώσαιτο καὶ τῆς ὅλης κεκράτηκε πόλεως.

Dum hæc geruntur, Latini principio juxta Adrianopolim castra metantur, foro extra urbem instituto. Deinde, belli societate cum Romanis inita, urbes quasdam circumeunt a Scythis male tractatas ; quibus, ut tempus ferebat, constitutis, Rhodopæ limites ingrediuntur. Ubi cum nullus hostis non modo lacesseret, sed nec appareret, castellum Stenimachum ingressi popularibus suis (erant hi reliquiæ eorum qui pridem Philippopolim custodierant) inde abductis Orestiadem **847** redeunt, et Theodorum Branam datis aliquot cohortibus ibi relinquunt. Ipsi Byzantium reversi Henricum, Balduini primi ex Latinis Byzantio dominati fratrem, imperatorem declarant. Cum autem unum annum et menses quatuor rem publicam sine imperatore administrarent, nemini popularium suorum regni inaugurationem condonare voluerunt nisi Balduini morte prius explorata. Audiant hæc Romani, qui et eodem tempore imperatorem inaugurant, et qui inauguratum, ut evertant, animis concipiunt. Quamobrem jure apud omnes gentes nostræ ætatis milites ut parricidæ viperæ, ut gens nullius consilii, ut liberi reprehendendi, ut filii iniqui male audiunt. Cæterum Balduini mors ita contigit. Scythico bello captus et vinculis, ut dixi, oneratus longo tempore Ternobi fuit. Cum autem Aspietes

B

C Οὕτωσὶ δὲ πραττομένων τούτων οἱ τὴν Ἀδριανοῦ κατειληφότες Λατῖνοι τὰ μὲν πρῶτα περὶ αὐτὴν ἐνηυλίσαντο, καὶ ἀγορὰ τῆς πόλεως ἔξω πεποίητο· εἶτα καὶ συναιχμίαν μετὰ Ῥωμαίων ἀποδειξάμενοι τῶν πόλεών τινας περιέρχονται κακῶς παθούσας ὑπό Σκυθῶν, καὶ ταύτας, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου, καταστησάμενοι, εἶτα καὶ τῶν τῆς Ῥοδόπης σχοινισμάτων ἅπτονται. Μηδένα δὲ πολέμιον ἔχοντες ἐξαπτόμενον μήτε μὴν ὅλως σφίσιν ὑποφαινόμενον, εἰσίασι τὸ ἔρυμα τὸν Στενίμαχον, καὶ μεθιστῶσιν ἐκεῖθεν τοὺς ὁμογενεῖς σφῶν, ἀποσπάδα, ὄντας τῶν τὴν Φιλίππου διεπόντων πρότερον, καὶ οὕτως εἰς Ὀρεστιάδα πάλιν ἐπαναλύουσιν. Ἀλλὰ καὶ μοῖραν [P. 413] στρατεύματος Θεοδώρῳ τῷ Βρανᾷ παραδόντες στρατηγεῖν τῶν ἐκεῖ καταλείπουσιν. Αὐτοὶ δ' ἐπανίασιν ἐς Βυζάντιον, καὶ εἰς βασιλέα χρίουσι τὸν Ἐρρῆν ὃς ἦν αὐτοκασίγνητος Βαλδουΐνου τοῦ πρώτως ἐκ Λατίνων τῆς Κωνταντίνου κατάρξαντος. Ἐνιαυτὸν δ' ἕνα καὶ μῆνας τέσσαρας ἄνευ κασιλέως τὰ κοινὰ χειρίζοντες πράγματα οὐκ ἄλλως κατένευσαν χρίσμα βασιλείας ὀτῳοῦν τῶν ἐκ γένους χαρίσασθαι, εἰ μὴ πρότερον τὸν Βαλδουΐνου θάνατον ἠκριβώσαντος Ἀκουέτωσαν ταῦτα Ῥωμαῖοι οἱ χρίοντες ἅμα καὶ τὸν διὰ τάχους καθαιρήσοντα τὸν χρισμενον τῷ νῷ συλλαμβάνοντες. Εἰκότως οὖν καὶ μητρόλεθροι ἔχιδνα: καὶ γένος ἀπολωλεκὸς βουλὴν καὶ τέκνα μωμητὰ

D

καὶ υἱοὶ ἄνομοι οἱ ἐς ἡμᾶς πρὸς ὅπλα ἔχοντες παρὰ πᾶσιν ἀκούουσιν ἔθνεσιν. Ὁ δὲ τοῦ Βαλδουίνου θάνατος οὕτω συμβέβηκεν. Ἐν τῷ Σκυθικῷ συλληφθεὶς πολέμῳ καὶ δεσμοῖς ὑποβληθείς, ὡς ἐρρέθη μοι, συχνὸν ἤδη χρόνον καθείργνυτο ἐς τὸν Τέρνοβον. Ἀποστάντος δὲ τοῦ Ἀσπιέτου Λατίνοις θυμῷ ὑπαρζέσας ὁ Ἰωάννης, καὶ τοῦ πάθους ἀεὶ ἐπίτασιν λαμβάνοντος, εἰς μανιώδη σχεδὸν ἐξώκειλε διάθεσιν· ὅθεν τῆς εἱρκτῆς τὸν ἄνδρα ἐξαγαγὼν κελεύει τοὺς μὲν πόδας ἀπὸ γόνατος, τὰς δὲ χεῖρας ἐκ βραχιόνων Τενεδίῳ ἄντικρυς πελέκει ἀποκοπῆναι, εἶτα καὶ κατὰ κεφαλῆς ἐπὶ φάραγγος ὠθισθῆναι. Οὐκοῦν καὶ τρεῖς ἐξαρκέσας ἡμέρας, βορὰ προκείμενος ὄρνισιν, ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέστρεψεν. Οὐ τοῦτον δὲ μόνον ἀπανθρώπως οὕτω τοῦ ζῆν ἐξήγαγεν, ἀλλὰ καὶ οὓς καθεῖρξε Ῥωμαίους οἰκτρῶς ἀπώλεσε, μὴ φωνὴν μηδ' ἱκεσίαν ἐξ αὐτῶν ὅλως ἀνασχόμενος ἐνωτίσασθαι.

A ad Latinos defecisset, Joannes ira æstuans, et dolore in dies ingravescente pene in rabiem actus, Balduino educto e carcere pedes a genibus et manus a brachiis Tenedia plane securi amputari, deinde ipsum in vallem præcipitari jubet, ubi tertio demum die esca volucrum miserabiliter exspiravit. Neque vero hunc solum, sed **848** Romanos etiam captivos eadem crudelitate interfecit, omni voce et supplici gestu repudiato ac inter alios dromi logothetam Constantinum Tornicem, qui urbe capta invitus fere Balduino inservierat, et belli Scythici, quo is captus est, periculo evitato ad ipsum se contulerat, magnam auctoritatem suam esse ratus, quod sæpius ad eum nomine Romanorum legatus ivisset. Cæterum eam hospitalitatem est expertus, ut toto corpore multis ictibus compunctus post cædem insepultus abjiceretur.

B Ἐν οἷς καὶ τὸν τοῦ δρόμου λογοθέτην Κωνσταντῖνον τὸν Τορνίκην, ὑποδρηστεύσαντα μὲν ἀκουτὶ τὸ πλέον μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν τῷ βασιλεῖ Βαλδουίνῳ, καὶ τὸν ἐκ πολέμου διαδράντα κίνδυνον καθ' ὃν ὑπὸ Σκυθῶν ἐκεῖνος ἐάλωκεν, προσρυέντα δ' ἔπειτα τῷ Ἰωάννῃ καὶ παρὰ τούτῳ δυνηθῆναι τὰ μέγιστα φανταζόμενον οἷς πολλάκις παρ' ἐκεῖνον ἀπὸ Ῥωμαίων πρέσβυς ἐπιπεφοίτηκε, ξενίαν δ' εὑράμενον τὸ πολλὰς ὑπὸ ξιφῶν κατὰ παντὸς τοῦ σώματος δέξασθαι καὶ μηδ' ὁσίας τυχεῖν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν.

ιζ'. Οἱ δέ γε Λατῖνοι καὶ τὰ πάλαι ᾄδόμενα στειχειώδη τῆς πόλεως φυλακτήρια καὶ κατὰ τεῖχος καὶ τάφρον προσεξευρημένα τοῖς κατ' αὐτῆς ξυντάττουσι φάλαγγας καὶ λόχους καθίζουσι δυσμενέσιν (εἰ δὲ καὶ ἀληθῶς, οὐκ ἔχω λέγειν σαφῶς) καθαιρεῖν ἐγνώκεσαν, καὶ τούτων μάλιστα ὁπόσα κατὰ τοῦ σφῶν ἀνέστηλώσθαι γένους ἐμάνθανον. Ὅθεν μεθ' ἑτέρων ἀνδρεικέλων ἐκ χαλκοῦ πεποιημένων, ἃ τῶν προτέρων κατενήνεκται βάσεων καὶ πυρὶ παρεδόθησαν, οὐδὲ τὴν ἐμπρόσθιαν εὐώνυμον χηλὴν τοῦ ἵππου ἀπεριέργαστον εἴασαν, ὃς ἐπὶ λιθίνου λευκοῦ τετραπλεύρου κατὰ τὸν λεγόμενον Ταῦρον χαλκοῦς ἱστάμενος ἡρωϊκόν τινα τὴν ἰσχὺν ἄνδρα καὶ τὸ εἶδος [P. 414] ἀξιοθέατον ἐπὶ τῶν νώτων ὄχει, μηδ' αὐτὸς ἀπέχων τοῦ ἄγασθαι διὰ τὴν ἐπὶ πᾶσι τῆς τέχνης ἀκρίβειαν, ὁλοφάλαρος, φριμάσσων καὶ τὸ οὖς ἀνιστῶν· ὡς πρὸς σάλπιγγα. Τοῦτον οἱ μὲν φασιν εἶναι Πήγασον καὶ τὸν ἀναβάτη Βελλεροφόντην, οἱ δὲ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ ὁτῳδὴ ἐπικαθήμενον ἵππῳ· καὶ δῆλον εἶναι τὸν ἄνδρα τῇ διασκευῇ τοῦ εἰκάσματος πρὸς τὴν ἁρματηλασίαν ἡλίου καὶ τὸν δρόμον τὸν σεληναῖον τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκτείνοντα, ὡς σταῖεν τοῦ πρόσω χωρεῖν, καὶ σφαιρικὸν ἐκ χαλκοῦ σχῆμα τῷ κοίλῳ τῆς λαιᾶς χειρὸς ὑπανέχοντα. Ἀναμοχλεύσαντες τοίνυν βαιστῆρσι τὸ πέλμα τὸ ἵππειον, ἀνθρωπόμορφον εὑρίσκουσιν ἔνδαλμα ὑποκείμενον, πλειόνως εἰκάζον ἐκ τοῦ τῶν Βουλγάρων τινὰ γένους, ἐς τὸ διαμπερὲς ἐληλαμένον ἥλῳ καὶ μολύβδῳ πάντῃ κατειλημμένον, ἥγουν Λατῖνον (83) διατυποῦν, ὥσπερ δὴ καὶ πάλαι πρὸς τῶν ὅλων διαπεφήμιστο. Καὶ τὸ μὲν τῇ τῶν ἀργυρογνώμων χωνείᾳ καθίσται, Λατῖνοι δ' ἔπραττον ταῦτα οὐκ ἐκ δεισιδαίμονος παντάπασι γνώμης, ὡς ἀποφαίνοιτό τις καταφρονητικῶς ἔχων ἐς αὐτούς· ἀλλὰ μετιόντες πάντα καὶ δι-

17. Latini porro illa olim decantata urbis munimenta, quæ a certa partium serie Stœchiode dicuntur, muri ac valli loco excogitata contra hostes vel aperta vi vel insidiis grassantes (vere an secus, dicere haud possum), evertere statuerunt, ea præsertim quæ contra suam gentem facerent. Unde C cum aliis æneis statuis, quæ basibus emotæ et in ignem conjectæ sunt, nec anteriorem sinistram ungulam equi ænei, qui in albo quadrangulo marmore in Tauro stat, virum quemdam heroico robore et spectabili vultu tergo vehens, nec ipse admirationis expers ob exquisitum omnium membrorum artificium, phaleris undique tectus, hinniens, auribus velut ad **849** tubæ clangorem arrectis, impervestigatam reliquerunt. Hunc alii Pegasum esse dicunt, sessorem Bellerophontem, alii Jesum Navis filium equo (quisquis ille sit) insidentem ; idque ex habitu statuæ constare, quod dextra ad currum solis et lunæ extenta cursum eorum sistat et globum æneum lævæ manus vola teneat. Proinde malleis D equi calce revulsa humanam subtus imaginem reperiunt, quæ majori ex parte Bulgarum aliquem repræsentabat, clavo transfixam et plumbo undique cinctam, non autem Latinum referebat, quemadmodum jamdiu a multis ferebatur. Ea imago fabro argentario conflanda data est a Latinis, haud sane prorsus ex timiditate, ut per eorum contemptum aliquis interpretari queat : sed quia omnia tentabant, omnia moliebantur, ne urbe quam occuparant, excideront, ne hujusmodi quidem rumores, qui non sine causa ab omnibus celebrarentur sed verisimilem conjecturam haberent, negligendos putabant, nulla in re negligentes. Quis enim nescit eos, quamcunque provinciam aut urbem invase-

Hier. Wolfii notæ.

(83) Ἥγουν Λατῖνον, *aut certe Latinum*. Puto legendum οὐ γοῦν vel οὐκοῦν, itaque verti.

rint,eam tanquam suam **850** amplecti et mordicus tenere, nullis difficultatibus fatigatos, et rerum domesticarum velut nihil ad se attinentium oblitos ? Secus quam nostri, qui cuivis ipsa etiam interula cedunt, et patria relicta etiam pulverem pedum cupido excutiunt, non ut evangelici discipuli, sed ut inutiles et degeneres omnino bellatores, et in pugna mulieribus timidiores, quibus ubi hostem aspexerint, Homericum illud accidit :

Vertitur ignavi color, et tremor occupat artus.
Mens stupet, inque pedes animus cadit, anxius horret.
Palpitat et pectus, strident formidine dentes,
Et necis indomitæ tremebunda occurrit imago.

τεχνώμενοι, μή πως ἐκπέσωσιν ἣν ἐπέβησαν πόλεω, οὐδὲ τὰ τοιαδὶ τῶν ἀκουσμάτων ἀπεριέργαστα παρατρέχειν ἐδοκίμαζον οἷα μηδ' εἰκαίως ὑφ' ἁπάντων διαθρυλούμενα, ἀλλὰ τὸ εἰκαστικὸν τῇ ἐπινοίᾳ συνάπτοντες ἐδικαίουν μὴ ἐᾷν ἀνεξέταστα, πρὸς οὐδαμίαν τῶν πράξεων ἀναπίπτοντες. Τίς γὰρ οὐκ ἴσῃσιν ὡς ἧς ἂν ἐπιβαίεν χώρας καὶ πόλεως, καθάπερ οἰκείας αὐτῆς δρατούμενοι καὶ ἀπρὶξ ἐχόμενοι πρὸς οὐδὲν ἀποκναίουσι δυσχερὲς, ὡς οὐκότ' ὄντων τῶν οἴκοι ἐπιλαθόμενοι ; ἀπεναντίας τοῖς Ῥωμαίοις δρῶντες, οἳ τοῖς βουλυμένοις καὶ τῶν ἐσχάτων ἐπενδυτῶν ὑπεξίστανται, καὶ τὸν χοῦν τῶν ποδῶν αὐτῶν, ἀφιστάμενοι τῶν πατρίδων, ἀσμένως ἀποτινάσσονται, οὐχ ὡς εὐαγγελικοὶ μαθηταὶ, ἀλλ' ὡς ἀχρεῖοι καὶ ἀγεννέστατοι μαχηταὶ, καὶ γυναικῶν ἐς πόλεμον ἀτολμότεροι, καὶ πρὸς τὴν ὄψιν τῶν δυσμενῶν ἀτεχνώς πάσχοντες ταῦτα δὴ τὰ Ὁμήρεια.

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ.
Οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμὸς,
Ἀλλὰ μετακλάζει καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.
Ἐν δέ τέ οἱ κραδίῃ μέγα στέρνοισι πατάσσει
Κῆρας ὀιομένῳ, πάταγος δέ τε γίνετ' ὀδόντων.

Mirum profecto fuerit, si viros istos accuratius in- Β Θαυμάσαι δ' ἂν τις τοὺς ἄνδρας τούσδε περιεργασάμενος, εἰ μὴ ἑαυτοὺς προϊόντος τοῦ χρόνου δίχα πόνου διεξεργάσονται, οὕτω πρὸς τοὺς ἐναντίους ἀεὶ ἐνδιδόντες καὶ μαλακιζόμενοι, πρὸς δὲ τοὺς ὁμοφύλους ἀναιδεῖς καὶ θρασεῖ, καὶ αὐθάδεις ὁρώμενοι, οἵ γε καὶ τοῖς ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἡμῖν τὴν [P. 415] τῆς πόλεως ἐπιγραφόμενοι ἄλωσιν οὔτε τὸν τῆς δίκης δεδίασι παντέφορον ὀφθαλμὸν, αὐτοὶ καταπροδόντες κἀκείνην δὴ καὶ ἡμᾶς, οὔτε πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψεύδους αἰσχύνονται. Τὸ δὲ καὶ δακρύων ἄξιον ὡς ἀνθρώπων ἀναλγήτων πάθημα καὶ δυστύχημα, οὐ μόνον τὴν ἐπανάκλησιν αὐτῆς ἀπεύχονται, ἀλλὰ καὶ βραδυτῆτα τῷ Θεῷ ἐγκαλοῦσιν ὡς μὴ πάλαι καὶ χειρόνως τὰ κατ' αὐτὴν καὶ ἡμᾶς διαθεμένῳ, ἀλλ' ἐς δεῦρο τὸν ὄλεθρον ἀποτείναντι καὶ φειδοῖ καὶ φιλανθρωπίᾳ δικάσαντι. Καὶ δέον τοῖς ἡμῶν αὐτῶν κακοῖς ἀριδόζεσθαι πρὸς συμπάθειαν, οὐ πόλιν, οὐχ ἑστίαν, οὐ πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐχόντων, οὓς ἥδεσαν πάλαι περιωνύμους πλούτου βαθύτητι καὶ δυναστείας λαμπρότητι, οἱ δὲ ξεναγυδαι σκώμμασι καὶ περιβάλλουσιν ὡς ἱμᾶσι (84) τοῖς ὀνείδεσιν, οὐδ' ὅλως παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦτο ἐλπίσαντας· ἦ γὰρ ἂν οὐδ' ἐπέβημεν ὅλως τῆς ἑῴας γῆς, τὸν μετὰ τοιούτων ἀνθρώπων ἀλεείνοντες πάτον καὶ κατὰ τὸν πάλαι Βελλεροφόντην πεδίον ζητοῦντες ἀλήτην ἢ τὸν Ἱερεμίου ἔσχατον σταθμόν. Μενοῦν γε οὐδὲ δι' ὄχλου τισὶ γεγόναμεν (85), πρὸς μόνον εὐελπιστοῦντες τὸν χορηγὸν τοῖς πᾶσι τροφῆς Πατέρα Θεὸν, ὃς πρότερον μὲν δι' Ἐλισσαιὲ παλάθαις καὶ κριθίνοις ἄρτοις βραχέσιν ἑκατὸν εἱστίασεν ἄνδρας, ὕστερον δ' αὐτὸς βραχυτέροις μυριάδας πεινώντων ἐδεξιώσατο καὶ τὰ τοῦ κόρου λείψανα πλείω τῶν ἐδηδομένων συλλέξαι τοῖς συμποσιάρχαις μύσταις παρέσχετο, ἐπὶ θαύματι θαῦμα τετελεκὼς ἐξαισίῳ

Mirum profecto fuerit, si viros istos accuratius in-tucaris, ni progressu temporis ipsi sese citra labo-rem confecerint, cum hostibus perpetuo ita cedant effeminati, erga populares vero et cives suos adeo se inverecundos, audaces et pertinaces præbeant, qui cum nobis patribus conscriptis urbis excidium ascribant,nec Vindictæ cuncta perspicientis oculum reformidant, cum ipsi et urbem et nos prodiderint, neque tam insigni mendacio erubescunt. Nam illud hominum stupidorum sive delirium sive infortunium lacrymas postulat, quod non modo 851 patriæ restitutionem in integrum deprecantur, sed Deum etiam tarditatis accusant, quod nos et eam non olim pejus tractarit, sed clementi et humano judicio exitium hactenus distulerit. Jam cum vicem nostram dolere deberent, qui non urbem,non larem, non victum ullum habeamus, quos olim copia rerum celebres et splendore dignitatis illustres noverunt, dicteriis nos lacessunt et opprobriis tanquam verberibus cædunt, secus quam sperabamus : alioqui nunquam Orientem attigissemus, etiam vestigia istorum hominum declinaturi, et ut olim Bellerophon, desertos campos quæsituri aut Hieremiæ extremum terminum. Nemini certo quidem molesti fuimus, nostra in Deum liberalem omnis boni largitorem fiducia collocata, qui olim per Elisæum paucis palathis ficuum et hordeaceis panibus centum viros pavit. Post ipse paucioribus complura esurientium millia saturavit, et plus reliquiarum quam convivis fercularum erat appositum, mystis symposiarchis colligendum dedit, uno miraculo alio majore cumulato. Unde solius loci commercio cum illis conjuncti, dum ad Ascanium lacum et Bithyniæ metropolim Niceam tanquam

Hier. Wollii notæ.

(84) Ὡς ἱμᾶσι. Fortasse ἱμάτιοις : *Probris tanquam vestibus nos operiunt.*

(85) Μενοῦν γε οὐδὲ δι' ὄγλου τισὶ γεγόναμεν. Hæc per indignationem adjici videntur ad hominum iniquitatem exaggerandam et suam innocentiam declarandam.

ἐξαισιώτερον. Ὅθεν κατὰ μόνον τὸ σύννομον αὐτοῖς συμφερόμενοι, ἐξ ὅτου τὴν παρ' Ἀσκανίᾳ λίμνην καὶ τὴν τῶν Βιθυνῶν προεδρεύουσαν (8[6]) Νίκαιαν παροικεῖν εἰλόμεθα ὡς αἰχμάλωτοι, καὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς συνιόντες τεμένεσιν, ἀσυνσφεῖς τἄλλα καθεωρώμεθα. Ἀλλά τί μοι καὶ τῷ τὴν ἱστορίαν παρακινεῖν ταῖς τοιαῖσδε τῶν διηγήσεων, καὶ παριστᾷν ἐντεῦθεν (87) ὡς ἀκράτου ποτηρίου καὶ τρυγοφόρου κύλικος τὰ τῶν Ῥωμαίων ἅπαξάπαντα ποοσδεᾶ. Περὶ τὴν νύσσαν τοίνυν τὸ λέγειν αὖθις ἐπεισαγέσθω καὶ τῶν προκειμένων ἐχέτω μοι.

Τῇδε μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἐφέρετο ὁ δέ γε Ἐρρίκης βασιλεύσας, ἐπεὶ πύθοιτο παρὰ τῶν εἰς Ὀρεστιάδα καταλειφθέντων ὁμογενῶν Σκυθῶν αὖθις καὶ Βλάχων ἐξιέναι στρατεύματα, καὶ τὸ μὲν Διδυμότοιχον καθελεῖν, αὐτὴν δὲ τὴν ἐξ Ἀδριανοῦ καλουμένην ὁπονοθεύειν, εἴ πως καὶ ταύτης περιγενήσονται, μὴ πρὸς τὸ πλῆθος δείσας τῶν ἀντιπάλων, μηδ' ἐν νῷ βαλόμενος ὅλως τὰ τῶν προτέρων πολέμων ἀτυχήματα καὶ πάλιν τὴν ἔξοδον ἀπεβάρρησε, καὶ τοὺς τῷ Βρανᾷ συνεκδήμους ὁμοφύλους ἐκσῶσαι γλιχόμενος καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων περιθέλψειν ἐγκαταλείμματα, οἳ περὶ τὰς οὐχ ἑκὰς τῆς πόλεως κωμοπόλεις αὖθις συνδεδραμήκασι. Περὶ τὴν Ἀδριανοῦ τοίνυν κατηντηκὼς καὶ τοὺς Βλάχους κατωπτευκὼς περὶ τὴν ὄψιν τῶν Λατίνων ἀποδειλιάσαντας, μήτε σώματα λαβόντων [P. 416] μείζονα τῶν προτέρων, μηδὲ ψυχὰς κτησαμένων ἀλκιμωτέρας, τὸ δὲ σύνηθες θράσος καὶ τὴν ἐν πολέμοις ἕξιν οὐκ ἀπολωλότων οἷς πεπόνθασι, μέχρι Κρηνοῦ καὶ Βορέης ἐλάσας, ἐκ δὲ τούτων τὴν Ἀγαθόπολιν διελθὼν καὶ παρεμβαλὼν ἐς Ἀγχίαλον, καὶ πολλὰ μὲν δράσας ἐξ ὧν καὶ χρήματα καὶ σώματα καὶ ζώων ἀγέλας ἔλαβεν, οὐδὲν δέ τι καθλπομείνας δεινὸν, ἀπαθὴς ὑπεστρεψε καὶ τὴν Κωνσπαντίνου κατέλαβεν.

Erricus imperio potitus, cum ex popularibus suis Orestiade relictis Scytharum et Blachorum exercitus denuo egredi et everso Didymoticho ipsam Adrianopolim eam ad defectionem aut proditionem sollicitare audivisset, non hostium multitudine territus nec superiorum bellorum cladibus consternatus rursus exire non dubitavit, ut et populares suos Branam secutos conservaret et Romanorum reliquiis subveniret, quæ in suburbanos pagos confugerant. Igitur Adrianopolim profectus cum Blachos Latinorum conspectu, quanquam neque corporibus majoribus, neque animis alacrioribus quam prius præditorum, sed usitatam audaciam et rei militaris habitum etiam post illas strages retinentium, territos vidisset, usque ad Crenum et Boream eos est persecutus. Inde per Agathopolim Anchialum usque progressus, **853** ibique castris positis, et multis rebus gestis, unde et pecunias, et homines, et pecudum greges, et armenta copit, nihil vero adversi pertulit, salvus Cpolim rediit.

Hier. Wolfii notæ.

(86) Καὶ τῆς τῶν Βιθυνῶν μητροπόλεως προεδρεύουσαν. Puto legendum καὶ τὴν τῶν Βιθυνῶν προεδρεύουσαν. Nam ἡ προεδρεύουσα et μητρόπολις idem valent, nisi fallor. Si quis autem etiam metropolim alteri civitati subjicit, legat : Καὶ τὴν τῶν Βιθυνῶν μητροπόλεως προεδρεύουσαν Νίκαιαν, addito duntaxat articulo τὴν, ut paulo ante τῆν παρ' Ἀσκανίᾳ λίμνην παροικεῖν.

(87) Καὶ παριστᾷν ἐντεῦθεν. Videntur nonnulla deesse.

NICETÆ CHONIATÆ

NARRATIO

DE STATUIS ANTIQUIS, QUAS FRANCI POST CAPTAM ANNO 1204 CONSTANTINOPOLIN DESTRUXERUNT.

EX CODICE BODLEIANO EMENDATIUS EDITA A FRIDERICO WILKEN.

Narrationem Niceiæ Choniatæ de magnificis illis priscæ artis monumentis, quæ a Francis post captam anno 1204 Constantinopolim confracta sunt, integram nonnisi in uno codice bibliothecæ Bodleianæ Oxoniensis ætatem tulisse, nemo ignorat bonarum artium peritus. Præter hunc codicem in Vaticanis tantum membranis quibusdam fragmentum hujus narrationis exstat, unde primus Lambecius in notis suis ad Codini librum de originibus Constantinopolitanis tria loca protulit, atque hujus fragmenti Vaticani apographum, a Græco quodam homine exaratum servatur in bibliotheca Gottingensi.

Ego, cum in historiæ bellorum cruciatorum germanico sermone scriptæ tomo quinto, quem anno superiori edidi, mihi dicendum esset de crudeli urbis Constantinopolitanæ direptione, quam Nicetas in sua historia deplorat, non potui negligere nobilissimum illud de statuis confractis fragmentum, quod edidere Bandurius (in *Imperii orientalis* tomo primo) et Fabricius (in *Bibliothecæ græcæ* libro quinto), uterque ex codicis quidem Bodleiani apographis, neuter vero genuina codicis lectione exhibita, id quod omnes facile intelligent, qui Græcarum litterarum non plane sunt indocti. Itaque cum iter in Angliam mense Maio superioris anni susceptum opportunitatem mihi præberet inclytam Oxoniæ urbem visendi, operæ pretium duxi Bodleianas Nicetæ membranas quantum fieri posset diligentissime examinare ; atque earum usum lubenter mihi concessit viri summi reverendi, Dr. Bandinel, qui bibliothecæ Bodleianæ primario loco præest, et reliquorum hujus bibliothecæ custodum insignis liberalitas. Neque me fefellit spes, quam conceperam, codicis ope fragmento, quod Bandurius et Fabricius turpiter corruptum atque depravatum ediderc, si paucas quasdam corruptelas, quæ codici communes sunt cum editionibus, exceperis, nativam reddi posse integritatem. Post reditum igitur ex Anglia nostrum fragmentum cum interpretatione germanica et brevi annotatione in multis, ut credo, emendatius edidi, in tomi quinti historiæ bellorum Cruciatorum, de quo supra dixi, appendice, adjutus cum amicorum consiliis et monitione, tum apographi Gottingensis usu, quod perhumaniter mecum communicavit J. D. Reuss, bibliothecæ Gottingensis præfectus primarius, vir illustris mihique diuturna amicitia conjunctus. Neque inutile mihi visum est textum, quem illo loco edidi, qualemcunque secundis curis passim castigatum seorsim repetere ; quanquam summopere optandum est, ut integrum Nicetæ de excidio patriæ urbis opusculum, in cujus fine nostrum fragmentum legitur, licet a majori opere, quod typis sæpius editum est, non multum differat (*), in lucem cito protrahatur. Interpretatio Latina, quam addidi, est Bandu-riana ad nostrum textum passim accommodata ; nisi quod narrationem de Thoma patriarcha Constantinopolitano, quam Heynius (in Commentatt. societ. Reg. Gott. ad a. 1793, 1794, vol. XII, Class. hist. et philol. p. 307) primus ex apographo Gottingensi Græce edidit, ipse in Latinum sermonem converti.

Codex Bodleianus, in quo nostrum fragmentum habetur, inter illos codices, qui anno 1628 donatione Thomæ Roe ad Bodleianas copias accessere, insignitus est numero XXII, scriptusque sæculo, ut credo, decimo quarto eleganti manu et in membranis paululum spissis, foliis quantum ad formam integris neque prægrandibus. Inest huic codici præter alia opuscula theologica et juridica Nicetæ Choniatæ Thesaurus orthodoxæ fidei, in cujus fine (cod. fol. 423 recto) sine epigraphe incipit narrationis de excidio Constantinopolis in duos libros distributæ liber prior a verbis : Ἀλλὰ μέχρι μὲν δὴ τούτων εὔροµος ἡµῖν ὁ λόγος, quæ leguntur in Nicetæ editione Parisiensi p. 345. Complectitur hic liber non solum ea, quæ reliqua sunt tertii libri historiarum Alexii tertii Comneni in impressis, verum Isaacii quoque Angelii una cum Alexio filio iteratum imperium atque præterea res gestas Alexii Ducæ Murtzufli. Liber posterior insignitus inscriptione : τόµος δεύτερος orditur a verbis : Εἶχε µὲν οὕτω ταῦτα καὶ ἡ Κωνσταντίνου Καλλίπολις, quæ inveniuntur in ed. Paris. p. 377 A. ; atque hic liber continet narrationem earum rerum, quæ post captam urbem sub Balduino imperatore accidere. In ejusdem libri fine fol. 447 recto post verba : Ἵνα δὲ µὴ µακροτέρᾳ τῇ ἱστορίᾳ χρώµενοι πολυπλοκωτέρας ἐντεῦθεν τὰς λύπας κτώµεθα, ταυτὶ µὲν παρήσοµεν, ἐκεῖνα δ' ἐν ἐπιτοµῇ τῷ λόγῳ δώσοµεν, incipit cum narratione de Thomæ patriarchæ adventu fragmentum a nobis editum, quod comprehenditur foliis 447—450. Cæterum satis diligentem hujus codicis descriptionem composuit Gerardus Langbaine in catalogo codicum Bodleianorum nondum edito, quem benevole mihi tradidit inspiciendum vir summe reverendus, Dr. Bandinel.

Quod reliquum est, indicatus est in notis criticis, quas textui Græco subjeci, codex Bodleianus litteris C. B., codicis Vaticani fragmenta, quæ Lambecius protulit, distinxi litteris C. V., Apographum Gottingense litteris A. G., textum Bandurianum littera B., et Fabricianum littera F.

(*) Cf. quæ hanc in rem observata a nobis sunt in libro nostro : *Gesch. der Kreuzzüge*, t. V, Beilagen, p. 13.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΧΩΝΕΙΑΤΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ [1]

—

EX EJUSDEM VIRI BEATI.

NICETÆ CHONIATÆ

HISTORIA CONSTANTINOPOLITANA

—

α'. Τῆς γὰρ ἡμετέρας [2] βασιλείας ἄρτι διαπετευθείσης εἰς τοὺς Φραγγίσκους [3], ὁμοίως καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης κληρωθείσης [4] τοῖς Βενετίκοις, οἷς ἐπίσταται κρίμασιν ὁ τοῦ κοσμικοῦ τοῦδε σκάφους σκευαστὴς καὶ κυβερνήτης Κύριος [5]· ἵκετο ἐκ Βενετίας πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Θωμάσιός [6] τις τοὔνομα, τὴν μὲν ἡλικίαν μέσος, τὴν δὲ σωματικὴν πλάσιν λακκευτοῦ [7] συὸς εὐτραφέστερος· ἦν δὲ καὶ λεῖος ξυρῷ τὸ τοῦ προσώπου [8] ἔδαφὸς ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἐκ τοῦ γένους [9] ἐκείνου, καὶ τὰς ἐνστηθίους [10] παρατέτιλμένος τρίχας ἀκριβέστερον δρώπακος· ἀμπεχόμενος δὲ καὶ στολὴν [11] συνυφασμένην μικροῦ τῷ δέρματι καὶ ῥαφιδουμένην ἑκάστης [12] τὰ εἰς καρπούς· δακτύλιόν τε τῇ χειρὶ περιστρέφων· ἐνίοτε [13] δὲ καὶ τὰ ἐκ βέρρεων εἰς δακτύλους διεσχισμένα τῶν χειρῶν φυλακτήρια περικείμενος. Ἐωρᾶτο δὲ καὶ τὸ περὶ αὐτὸν ὡσιωμένον Θεῷ σύστημα καὶ τὴν θυωρὸν ἀμφιπονούμενον τράπεζαν τῆς αὐτῆς ἐχόμενον κεραμείας καὶ τῷ καθηγεμόνι πανείκελον τὰ εἰς στολὴν καὶ δίαιταν [14] καὶ τὸν τοῦ πώγωνος θερισμόν.

β'. Ἐκ πρώτης δὲ, ὅ φασι [15], γραμμῆς τὸ ἐθνικὸν παραδεικνύντες φιλόχρυσον, ἐννοῦσι πόρον λῃμματισμοῦ καινόν τε ἅμα καὶ λαθόντα ξύμπαντας οἳ τὴν [16] βασιλίδα πόλιν ἐσκύλευσαν. Τὰς γὰρ τῶν βασιλέων θήκας ἀνοίξαντες, ὁπόσαι [17] ἔνεισι τῷ

854 1. Itaque postquam inexplicabili judicio Dei, qui navis mundanæ opifex pariter est atque gubernator, imperium quidem nostrum sortitione facta Francis, sacerdotium vero Venetis contigit (1) ; arcessitus est Venetiis patriarcha, qui ecclesiam Constantinopolitanam regeret, Thomas quidam nomine, homo modicæ quidem proceritatis, corporis **855** vero obesitate porcum superuns saginatum. Faciem habebat idem tonsam novacula ex consuetudine, quæ popularibus suis erat communis, atque pectoris etiam pilos evulsos diligentius quam dropacis ope fieri posset. Amictus erat stola, quæ cuti pene erat assuta atque circa carpos acubus quotidie affligebatur. Annulum gestabat digito, manuum quoque tegumentis nonnunquam utebatur ex corio factis iisque digitatis. Atque illud, cui præerat, collegium Deo dicatum et sacrosancti altaris ministerio deputatum, ejusdem prorsus erat farinæ suoque antistiti omnino simile in vestitu, vitæque ratione et barbæ tondendæ more.

2. Ex prima, ut aiunt, linea auri amore, gentilium ritu, flagrantes, furandi viam excogitant, novam plane neque ab illis, qui hactenus imperatoriam urbem expilaverant, unquam usurpatam. Apertis enim imperatorum sepulcris positis in

Variæ lectiones et notæ.

[1] Hæc rubrica legitur in A. G. [2] A. G. Τῆς δ' ἡμετέρας. [3] A. G. εἰς Φραγκίσκους. [4] A. G. κυρωθείσης. [5] A. G. Θεός. [6] A. G. Θωμᾶς. [7] Hæc vox, quæ in lexicis non reperitur, videtur esse formata a λάκκος (lacus) ; vocabulum λακίνιον, quod ad eam dem stirpem pertinere videtur, apud Græcos recentiores significare dicitur *porcum*. Vid. Du Cange Gloss ar. Gr. v. λακινία. Cæterum dubitari nequit, λακκευτὸς idem esse, quod melius dictum foret σιτευτός. [8] A. G. τῶν προσώπων. [9] C. B. τῶντοῦ γένους. [10] A. G. ἐνσταθίους. [11] A. G. ἀμπ. δὲ στολὴν. [12] A. G. ἑκάστῳ. [13] Sic A. G. ; C. B. ἐνίοτε. [14] Voces καὶ δίαιταν, quæ adduntur in A. G., desunt in C. B. [15] A. G. δ' ὅ φασι. [16] F, οἵ τινες. [17] A. G. ὁπόσων.

(1) Scilicet convenerat ante captam urbem inter Francos et Venetos, ut ex altera gente imperator, ex altera patriarcha eligeretur. Itaque cum Balduinus Flandrensis ex Francorum gente imperium esset adeptus, patriarchale solium Venetorum arbitrio est subjectum.

Heroo, ad magnum discipulorum Christi templum exstructo, noctu omnia diripuerunt, ac nefario ausu, si quis istic aureus ornatus, si quæ margaritarum sphæræ, aut lapilli pretiosi pellucidi et incorrupti hactenus servabantur, ea omnia in sinum conjeceruut. Repertum istic Justiniani cadaver, quod a multis sæculis **856** inviolatum permanserat, admirati quidem sunt, verum a sepulcralibus ornamentis minime abstinuerunt. Ac vere dicatur Occidentales illos nec vivis nec defunctis pepercisse, sed a Deo ejusque famulis orsos, sine ullo discrimine, nullum non impietatis genus exhibuisse. Nec ita multo post Maximi Templi velum discerpunt, quod multis millibus argenti ejusdemque purissimi minarum æstimatum fuerat, quippe cui multum auri intertextum erat.

3. Quia vero, hæc quamvis fecissent, pecunia etiamnum egebant (nihil enim unquam potest barbarorum avaritiam satiare), ad æneas statuas animum adjecerunt ignique ipsas tradiderunt. Juno itaque illa, ingenti æris pondere, quæ in Constantiniano foro erecta erat, in frusta concisa in fornacem fundenda traditur, cujus caput vix quatuor boum jugis potuit in magnum Palatium asportari (2). Insuper Paris Alexander ex basi sua dejectus est, qui Veneri astabat ac ipsi aureum discordiæ pomum manu porrigebat (3).

4. Illam vero quadratam machinam, quæ in altum ita erat deducta, ut procerilate cum altissimis quibusque columnis, quæ per **857** urbem ubivis dispersæ cernuntur, tantum non certaret, quis non admiraretur intuens eximiam operis inibi sculpti varietatem? Ibi enim omnis canora avis vernos edens cantus repræsentabatur, similiterque agricolarum opera, tibiæ et mulctralia, ovium balatus, agnorum subsultus : ibi ingens pelagus extendebatur pisciumque multitudo visebatur, quorum alii capiebantur, alii retibus sese vi expedicbant et in imum mare denuo liberi ferebantur : alibi vero Cupidines bini vel terni adversi stantes ac nudi sese pomis impetebant

Ἥρῳ τῷ περὶ τὸ μέγα τέμενος ἱδρυμένῳ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, λωποδυτοῦσι [18] νυκτὸς ἁπάσας, καὶ πανθεμίτως [19] ἐγκολπίζονται, εἴ τις χρύσειος [20] κόσμος ἢ μαργάρων σφαίρωμα ἢ λίθος διαυγὴς καὶ πολύτιμος ἀδιάφθορος εἰσέτι τούτοις ἐνέκειτο. Εὑρόντες δὲ καὶ τὸν [21] νεκρὸν Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως τοῖς μακραίωσιν ἀπαραλύμαντον ἔτεσι [22], τὸ μὲν ὁραθὲν ἐν θαύματι ἔθεντο, τῶν δὲ νεκροταφίων οὐμενοῦν [23] οὐδ' ὅλως ἀπέσχοντο [24]. ἔστιν οὖν εἰπεῖν ὡς οὔτε τῶν ἔτι ζώντων οὔτε μὴν [25] τῶν ἀπελθόντων οἱ ἐκ γενῶν [26] τῶν ἑσπερίων ἐφείσαντο· ἀλλ' ἐκ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀρξάμενοι, πᾶσαν ἐπὶ πᾶσιν ἀδιαφορίαν τε [27] καὶ ἀσέβειαν ἐπεδείξαντο· μετ' οὐ πολὺ δὲ [28] κατασπῶσι καὶ τὸ τοῦ μεγίστου νεὼ [29] καταπέτασμα εἰς μυρίας πολλάκις ἀργύρου μνᾶς [30] ἀριθμούμενον καὶ τούτου ὀβρυζοτέρου [31] παντὸς, καὶ εἰς βάθος χρυσῷ πυκαζόμενον.

γ'. Ἐπεὶ δὲ χρημάτων καὶ οὕτως ἐσπάνιζον· οὐδὲ γὰρ φιλοπλουτίας κόρον ὅτε δή [32] τὸ βάρβαρον ἴσχει [33]· τοῖς χαλκοῖς ἐποφθαλμίζουσιν ἀνδριᾶσι, καὶ παραδιδάσι τούτους πυρί. Ἥ τε οὖν ἐν [34] τῇ Κωνσταντινείῳ [35] ἀγορᾷ ἱσταμένη πολύχαλκος Ἥρα κέκοπται εἰς στατῆρας καὶ χωνείᾳ παραδίδοται [36]. ἧς ἡ κεφαλὴ μόγις τέτρασι βοῶν ὑποτρόχοις ζεύγμασιν εἰς τὸ [37] μέγα παλάτιον ἀποκεκόμισται· καὶ ἐπ' αὐτῇ ὁ Πάρις Ἀλέξανδρος τῆς βάσεως ἀνατέτραπται, συνεστὼς Ἀφροδίτῃ καὶ χειρίζων ταύτῃ τὸ χρύσεον μῆλον τῆς Ἔριδος.

δ'. Τὸ δὲ [38] τετράπλευρον χαλκοῦν μηχάνημα μετέωρον ἀναβαῖνον, καὶ μικροῦ τοῖς τῶν κιόνων μείζοσιν εἰς ὕψος [39] ἀνθαμιλλώμενον, ὅσοι πολλαχῇ τῆς πόλεως ἀνεστήκασι, τίς οὐκ ἂν ὀφθαλμὸν ἐκείνῳ ἐπιβαλὼν [40] τῆς ποικιλίας ἐθαύμασεν [41]; Ἅπας μουσικὸς ὄρνις τὰ ἐαρινὰ μελῳδῶν ἐκεῖ ἐντετύπωτο· γεηπόνων ἔργα, καὶ αὐλοὶ καὶ γαυλοὶ [42], καὶ προβάτων βλητήματα, καὶ ἀρνῶν σκιρτήματα [43] ἐξεικόνιστο· ὑφήπλωτο [44] καὶ θαλάττιον πέλαγος, καὶ νεπόδων ἀγέλαι καθεωρῶντο, οἱ μὲν ζωγρούμενοι, οἱ δὲ τὰ δίκτυα τυραννοῦντες καὶ κατὰ βυθοῦ πάλιν ἀνέτως φερόμενοι· οἱ δ' Ἔρωτες [45] σύνδυο καὶ σύντρεις [46] ἀλλήλοις ἀνθοπλιζόμενοι, γυμνοὶ περιβλημάτων, ἐβάλλοντο μήλοις καὶ ἔβαλλον, γλυ-

Variæ lectiones et notæ.

[18] F. λωποδυτοῦνται. [19] A. G. οἱ B, πανθεμίτως, C. B. et F. πᾶν ἀθεμίτως. [20] A. G. χρύσειος, C. B. et B. χρύσιος, F. χρύσεος, sicut infra χρύσεον in C. B., et A. G. [21] A. G. δὲ τόν. [22] F. Ἔτεσιν. [23] Codd. mss. Οὔμενουν, B. Οὐ μὲν οὖν. [24] B. ἀπέχοντο. [25] Ita C. B, et A. G.; B. μὲν. F. μή. [26] F. γενεῶν. [27] C. A. ἀδιαφορίαν τε. [28] C. B. δή. A. G. δέ. [29] A. G. ναοῦ. [30] C. B. μνάς. [31] Ex emendatione Luchmanui legebatur : Καὶ τοῦτο εὐροιζότερον (s. εὐροιζότερον) παντός. Vocem ὄβρυζος adjective a Græcis recentioribus usurpari, neque comparativi ὀβρυζότερος usum apud eosdem esse infrequentem, docent exempla collecta a Du Cangio (Gloss. Gr. v. ὄβρυζα), qui observat, apud Cosmam Indicopleusten quoque pro ὄβρυζον pessimam legi εὐρίζον. A. G. εὐροΐζοτερον sine accentu. C. B. et F. εὐροιζότερον. B. εὐροϊζότερον. Verba : Καὶ τοῦτο εὐροιζότερον (sive εὐρυιζότερον) a Bandurio explicantur : « Hoc, quod jam videmus ; » multo ditius a Fabricio : « promptissimum ad direptionem. » [32] B. κόρον ὅτι δή. F. κόρον ἅτε δή. [33] F. ἴσασι. A. G. ἴσχουσιν. [34] C. B. Ἥτε οὖν ἡ ἐν. [35] F. Κωνσταντινεία. [36] Fortasse παραδίδοται. [37] A. G. ἐς τί. [38] A. G. Τὸ δὲ γε. [39] F. ἐς τὸ ὕψος. [40] A. G. ἐπιβαλλων. [41] F. ἐθαύμασε. [42] Καὶ γαυλοὶ omittitur a F. [43] F. σκιρτώματα. [44] F. ὑφηπλῶτο. [45] A. G. οἱδὲ ἔρωτες. [46] A. G. σὺν δύο καὶ σὺν τρεῖς.

(2) Vid. C. G. Heyne Commentatio, cui titulus : *Priscæ artis opera, quæ Constantinopoli exstitisse memorantur, in Commentationibus societatis Regiæ scientiarum Gotting.* ad a. 1791 et 1792. Vol. XI ; Classis hist. et philol. p. 26.

(3) Heyne l. c.

καὶ περιβρασσόμενοι [47] γέλωτι. Τοῦ δὲ τοιούτου τετραπλεύρου εἰς ὀξὺ σχῆμα [48] κατὰ πυραμίδα [49] τελευτῶντος, ἀπηώρητο [50] ἄνωθεν γυναικόμορφον εἴκασμα, καὶ ταῖς πρώταις τῶν ἀνέμων κινήσεσι περισοβούμενον· ὁπόθεν Ἀνεμοδούλιον [51] ἐπεκέκλητο. Πλὴν ἀλλὰ [52] καὶ τοῦτο τὸ περικαλλέστατον [53] ἔργον τοῖς χωνευταῖς παρέδωκαν [54], ὥσπερ καὶ τὸν ἐν τῷ Ταύρῳ ἐπὶ τραπεζώδους βάσεως ἔφιππον ἱστάμενον ἄνδρα τὸν ἡρωϊκὸν τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος ἀξιάγαστον. Εἶναι δὲ οὗτος ἐλέγετο παρὰ μὲν ἐνίοις Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, τεκμαιρομένοις τὸν ἄνδρα τῇ πρὸς ἥλιον ἐκτάσει τῆς χειρὸς, ἤδη τῆς πρὸς δύσιν πορείας ἐχόμενον [55] καὶ τὴν κατὰ Γαβαὼν στάσιν οἱονεὶ [56] ἐπιτάσσοντα [57]. ὡς δὲ ἐδόκει τοῖς πλείοσιν, ὁ ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Πέλοπος γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς Βελλεροφόντης, Πηγάσῳ ἐπικαθήμενος· ἦν γὰρ ὁ ἵππος ἀχάλινος, ὁποῖος ὁ Πήγασος παραδίδοται, ἄνετα κροαίνων κατὰ πεδίων καὶ πάντα ἀδοξῶν [58] ἀναβάτην, ὡς πτηνὸς ἅμα καὶ πεζὸς φερόμενος. Ἀλλὰ καὶ φήμη παλαιφατος καὶ [59] εἰς ἡμᾶς διαβαίνουσα τοῖς τῶν ἁπάντων ἐνέκειτο στόμασιν, ἐν τῇ ἐμπροσθίῳ τοῦ ἵππου τοῦδε [60] λαιᾷ χηλῇ ἀνδρείκελον κεῖσθαι, τισὶ μὲν ἐκ τοῦ τῶν Βενετίκων γένους τινὸς εἶναι [61] παραδιδόμενον, ἄλλοις δ' ἑτέρου [62] τῶν μὴ ἐνσπόνδων Ῥωμαίοις ἑσπερίων ἐθνῶν, ἢ καὶ τῶν Βουλγάρων ἑνός [63]. Πολλάκις οὖν ἡ τῆς χηλῆς ἐπεποιήθη [64] ἀσφάλισις εἰς τὸ πάντη [65] ἀρρώρατον ὧν ἤδετο κρύπτειν ἔνδοθι [66]. Κατατεμαχισθέντος δὲ τοῦ ἵππου καὶ σὺν τῷ ἀναβάτῃ παραδοθέντος πυρὶ [67], εὑρηται καὶ τὸ ἐν τῇ ὁπλῇ [68] τοῦ ἵππου ἐντυμβευόμενον χαλκῆρες ἔνδαλμα· καὶ ἦν περικείμενον χλαῖναν, ὁποίαν τῶν θρεμμάτων τὰ ἔρια πλέκουσιν· ὀλίγα δὲ τῶν ἐπ' αὐτῷ πεφρασμένων [69] οἱ Λατῖνοι φροντίσαντες, πυρὶ καὶ τοῦτο ἐνέβαλον.

A in risum suaviter effusi (4) : ac in fastigio hujus quadratæ machinæ pyramidis more in acutum desinentis, erecta cornebatur muliebris statua, quæ primis ventorum impulsibus circumagebatur, unde Anemodulion (ventorum ministra) vocabatur. Attamen hoc, inquam, opus pulcherrimum conflatoribus tradiderunt, quemadmodum et equitem illum in Tauro basi ad mensæ formam structæ impositum, heroica forma, magnitudine stupenda, quem quidam Josuam, filium Nuni, esse dicebant, inde conjecturam facientes, quod vir ille, extensa contra solem ad occasum vergentem manu, præcipere videretur, ut **858** ad Gabaon staret : plerique vero putabant esse Bellerophontem in Peloponneso educatum et Pegaso insidentem (5). Nam equus ille, quemadmodum et Pegasus fuisse traditur, cum nullis coercitus frenis per campos effuse curreret, sessorem, utpote qui alis ferretur pariter et pedibus, aspernabatur. Imo etiam quædam vetus fama ad nos usque delata in omnium ore versabatur, in hujus equi ungula sinistra pedum anteriorum, viri figuram occultam haberi, quam alii esse cujusdam ex gente Veneta, alii alicujus ex Occidentalibus populis Romanorum non fœderatis aut ex Bulgaris esse dicebant (6). Non semel igitur ungula firmius defixa fuit, ne unquam ea, quæ intus occultari ferebantur, subripi possent ; equo autem et equite in minutas partes dissectis, ac in ignem conjectis, repertum est signum æneum in ungula equi sepultum, indutum chlæna, qualis ex ovium vellere solet confici. Cum autem Latini parum curarent ea, quæ huic signo insculpta portendebantur, ipsum etiam in ignem conjecerunt.

B

C

Variæ lectiones et notæ.

[47] F. περιβρασσάμενοι. [48] F. χῶμα. [49] Ita legitur in A. G. ; C. B. et B. πυραμίδας. F. πυραμίδος. [50] C. B. ἀπηώρεται. F. ἀπηώρητο. [51] Eodem modo hoc nomen legitur in Niceteæ Annalibus p. 213.D. In A. G. positum est ἀνεμοδούλειον. F. Ἀνεμόδουλον. [52] Universam sententiam, quæ incipit a verbis Πλὴν ἀλλὰ et terminatur verbis ἅμα καὶ πεζὸς φερόμενος, Lambecius edidit ex codice Vaticano, ad Codinum p. 165. [53] C. B. περικαλέστατον. eodem loco deinde χωνευταῖς. [54] A. G. παρέδωσαν (sic). F. παρέδοσαν. [55] C. V. et A. G. ἤδη τὴν πρὸς δυσιν πορείαν, omisso ἐχόμενον. [56] C. V. et A. G. οἷον. [57] A. G. ἐπιτάττοντα. [58] C. V., A. G. et F. εὐδοξῶν· [59] C. V., A. G. et B. omittunt καὶ. Quæ sequuntur verba ab Ἀλλὰ καὶ φήμη παλαίφατος usque ad περὶ καὶ τοῦτο ἐνέβαλον itidem excerpta ex cod. Vat. leguntur apud Lambecium, ad Codin. p. 165, 166. [60] C. B. ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ τοῦ ἵππου τοῦ δὴ κ. τ. λ. C. V. et B. G. ἐν τῇ ἐμπροσθίῳ τοῦ ἵππου τοῦδε. Pro τοῦ δή, quod in C. B. legitur, Bandurius edidit : ἐν τῇ, Fabricius : τούδῃ. [61] F. ἐκ τοῦ τῶν Βενετίων γένους εἶναι. [62] A. G. δὲ ἑτέρου. [63] A. G. ἤτ' εἶναι Βουλγάρων ἑνός. [64] C. B. ἐπεποίηται. C. V. ἐπεποιήθη. F. ἐπεπονήθη. [65] A. G. ἐς τὸ πάντῃ. F. εἰς τὸ πάντα. [66] Ita legitur in A. G. et C. V. ; in C. B. et editt. scriptum est ἔνδοθεν. [67] F. παραπεμφθέντος τῷ πυρί. [68] C. B. τὸ τῇ ὁπλῇ. [69] C. B. et B. πεφασμένων.

(4) Τὸ χαλκοῦν ait Nicetas (in vita *Andronici Comneni*, lib. II, ed. Par. p. 213), μετέωρον τετράπλευρον, ἐν ᾧ γυμνοὶ περιβλημάτων μηλοβολοῦσιν ἀλλήλοις οἱ Ἔρωτες, ὃ Ἀνεμοδούλιον κέκληται. Cæterum vid. de hoc Anemodulio, monumento quod urbi, quæ navigatione et commercio maritimo florebat, summæ erat utilitatis, Anon. *De antiquitatibus Constantinop.* in Banduri *Imper. Or.* t. I, parte II, p. 17. Codinus, *De antiquitatibus Constantinop.* (ed. Par.) p. 54. Lambecius ad h. l. Du Cangii *Constantinop. Christ.* (ed. Par.) p. 166, 167, et Heynius l. c. p. 32.

(5) De Bellerophontis statua, quæ Antiochiæ urbis ornamentum fuerat, vid. Banduri Commentarii. *De antiquitatibus Constantinop.* lib. I, p. 451, et Heynius l. c. p. 13.

(6) Scilicet vetus erat superstitio, ejusmodi figuras, quæ barbaros homines repræsentarent, si in aliquo loco occultarentur, prodesse ad barbararum gentium incursiones ab imperio Romano arcendas : cujus quidem superstitionis exemplum legitur apud Olympiodorum in Photii *Bibliotheca* (ed. Bekker) p. 60 et Niebuhrii *corpor. Historiæ Byzant.* p. I, p. 459, 460.

5. Verum neque alias in Hippodromo erectas statuas cæteraque admirabilia **859** opera everlere neglexerunt barbari illi, rerum optimarum hostes ; sed illa quoque concisa in numismata verterunt, magna parvis commutantes, ac quæ ingenti sumptu confecta fuerant, vilissimæ monetæ postposuerunt. Dejectus itaque est Hercules Trihesperus (7), magnus ille magnifice fabrefactus, in Cophino (id est corbe) (8) erectus, cui superne leonina pellis instrata erat cum capite vel in ipso ære torvum aspiciente, ac prope rugitum emittente multitudinemque, quæ forte illic staret, otiosam dispellente. Sedebat autem non pharetram gestans, non arcum manibus lenens, non clava munitus ; sed dextrum pedem et dextram manum, quantum poterat, extendens, lævo pede ad genu usque curvato et sinistra manu cubito suffulta, quam superius extendens, mœrore plenus caput in ipsius volam leniter reclinabat, fata fortunasque suas deplorans, ægreque ferens labores, quibus illum Eurystheus, non ex necessitate, sed ex invidia magis, fortuna sua inflatus, **860** subjecerat. Erat autem amplo pectore, latis humeris, crispo capillo, pinguibus clunibus, robustis brachiis et tanta magnitudine, quanta (ut arbitror) esse archetypum Herculem conjecit Lysimachus (Lysippus) (9), qui hoc primum et postremum manuum suarum opus ex ære cælavit. Tanta sane proceritate erat, ut funiculus pollicem ejus ambiens, justum hominis cingulum efficeret, et tibia hominis staturam æquaret. Herculem hujusmodi nequaquam intactum reliquerunt illi, qui fortitudinem a reliquis virtutibus segregant eamque sibi ascribunt et plurimi faciunt.

ε'. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν τῷ Ἱππικῷ [70] ἱσταμένων ἀγαλμάτων καὶ ἀλλοίων θαυμαστῶν ἔργων τὴν καταστροφὴν παρῆκαν οἱ τοῦ καλοῦ ἀνέραστοι οὗτοι βάρβαροι· ἀλλὰ καὶ ταῦτα κεκύφασιν εἰς νόμισμα, ἀνταλλασσόμενοι μικρῶν τὰ μεγάλα καὶ τὰ δαπάναις πονηθέντα [71] μεγίσταις ὠτιδανῶν ἀντιδιδόντες κερμάτων. Κατήρειπτο [72] τοίνυν [73] Ἡρακλῆς ὁ Τριέσπερος [74] μέγας μεγαλωστὶ κοφίνῳ ἐνιδρυμένος, τῆς λεοντῆς ὑπεστρωμένης [75] ἄνωθεν, δεινὸν ὁρώσης κἀν τῷ χαλκῷ, καὶ μικροῦ βρυχηθμὸν [76] ἀφιείσης καὶ διαθρούσης [77] τὸ ἐφιστάμενον ἐκεῖσε τοῦ πλήθους ἀπάλαμνον. Ἐκάθητο δὲ μὴ γωρυτὸν ἐξημμένος, μὴ τόξον ταῖν χεροῖν φέρων, μὴ τὸ ῥόπαλον προβαλλόμενος, ἀλλὰ τὴν μὲν δεξιὰν βάσιν ἐκτείνων ὥσπερ καὶ τὴν αὐτὴν [78] χεῖρα, εἰς ὅσον ἐξῆν, τὸν δὲ εὐώνυμον [79] πόδα κάμπτων εἰς τὸ γόνυ [80], καὶ τὴν λαιὰν χεῖρα ἐπ' ἀγκῶνος ἐρείδων· εἶτα τὸ λοιπὸν [81] τῆς χειρὸς ἀνατείνων, καὶ τῷ πλατεῖ ταύτης, ἀθυμίας πλήρης, καθυποκλίνων ῥῆμα [82] τὴν κεφαλήν, καὶ τὰς ἰδίας οὕτω τύχας ἀποκλαιόμενος καὶ δυσχεραίνων τοῖς ἄθλοις [83], ὅσους αὐτῷ Εὐρυσθεὺς οὐ κατὰ χρείαν, κατὰ δὲ φθόνον μᾶλλον ἠγωνοθέτει, τῷ τῆς τύχης [84] περιόντι φυσιώμενος [85]. Ἦν δὲ τὸ στέρνον εὐρύς, τοὺς ὤμους πλατύς, τὴν τρίχα οὖλος [86], τὰς πυγὰς πίων, βραχίονας τοὺς βραχίονας, καὶ εἰς τόσον προέχων μέγεθος [87] εἰς ὅσον [88], οἶμαι, καὶ τὸν ἀρχέτυπον Ἡρακλῆν εἴλασεν ἄν ἀναδραμεῖν ὁ Λυσίμαχος [89], ὁ πρῶτον ἅμα καὶ ὕστατον τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν παναρίστου φιλοτέχνημα τουτονὶ χαλκουργήσας, καὶ οὕτω μέγιστον ὃς τὴν περιελοῦσαν τὸν [90] αὐτοῦ ἀντίχειρα μήρινθον εἰς ἀνδρεῖον ζωστῆρα ἐκτείνεσθαι, καὶ τὴν κνήμην τοῦ ποδὸς εἰς [91] ἀνδρόμηκες. Τοιοῦτον δ' ὄντα τὸν Ἡρακλῆν οὐ παρῆλθον ἀκαθαίρετον οἱ τὴν ἀνδρείαν τῶν συννόμων [92] ἀρετῶν διιστῶντες [93] καὶ ταύτην ἑαυτοῖς οἰκειοῦντες καὶ περὶ πλείστου τιθέμενοι·

Variæ lectiones et notæ.

[70] C. B. ἱππηκῷ. Locum ab Ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν τῷ ἱππικῷ usque ad : τὴν τρίχα οὖλος protulit ex cod. Vat. Lambecius ad Codin. p. 167. [71] C. V., A. G. et B. ποιηθέντα. [72] De forma vid. Buttmanni grammatica Gr. ampl. tom. I, p. 236 et Boeckhii Corpus inscript. tom. I, p. 651. N. 1330, v. 22 ; malim κατηρήρειπτο. [73] Ita C. V. et A. G. ; C. B. οὖν. [74] C. V. et A. G. Τριεσπέριος. [75] F. ὑπερστρωμένης. [76] C. B. βρυχημόν. F. βρυχαθμόν. [77] B. διαθρεούσης. [78] F. καὶ αὐτὴν. [79] A. G. τὸν δ' C. B. et C. V. τὸν δέ. [80] C. V. et A. G. ἐς γόνυ. [81] A. G. τοῦτο τὸ λοιπόν. C. V. et C. B. τὸ λοιπὸν. F. λεῖπόν. [82] A. G. ῥῆμα. [83] A. G. τοὺς ἄθλους. [84] C. B. τῆς πόλης. [85] In codd. et edilt. legitur φυσσώμενος. [86] In his verbis desinit apographum Gottingense ; atque ibidem desinere fragmentum Vaticanum testatur Lambecius, ad Codinum, p. 167. [87] B. μεγέθους. [88] F. ἐς ὅσον. [89] F. (ex emendatione) Λύσιππος [90] F. τήνο [91] F. ἐς. [92] B. τῶν συνόλων. [93] Cf. C. B. Hase ad Niceph. Phoc. de velit. bell. p. 265 (ed. Bonn. p. 514). F. διιστάντες.

(7) Hujus epitheti, quod apud Lycophronem (Cass. 33) reperitur, origo ita explicatur a Tzetze : Ὅτε Ἀμφιτρύων επὶ Τηλεβόας ἐστράτευσεν ἐκδικῆσαι θέλων τὸν φόνον τῶν ἀδελφῶν Ἀλκμήνης καὶ τοῦ ταύτης πατρὸς. Ζεὺς τρεῖς ἑσπέρας εἰς μίαν μεταβαλὼν συνεκάθευδε τῇ Ἀλκμήνῃ. Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν καὶ Ἀμφιτρύων παλινοστήσας συγκαθεύδει τῇ γυναικί. Ἡ δὲ διδύμους παῖδας γεννᾷ; ἐκ μὲν Διὸς Ἡρακλέα, ἐκ δ' Ἀμφιτρύωνος Ἰφικλῆ. Διὰ τοῦτο Τριέσπερον αὐτὸν λέγει. Paulo infra idem Tzetzes aliam hujus epitheti originem indicat : Διὰ τὸ ἐν τῷ κήτει τρεῖς ἡμέρας ποιῆσαι, ἃς ἑσπέρας καλεῖ διὰ τὸ ἀφώτιστον καὶ σκοτεινὴν εἶναι τὴν γαστέρα τοῦ θηρίου.

(8) Vid. quæ de hoc κοφίνῳ doctissime disputata sunt a C. G. Bœttigero, viro summo mihique amicissimo, in Historiæ bellorum Cruciatorum sermone patrio a me editæ tomo V^to (Beylagen p. 32, 33). Idem vir, peritissimus rerum antiquarum arbiter judicat, corbe, cui impositum fuisse Herculem post labores peractos requiescentem dicit Nicetas, repræsentari illum corbem, quo heroem ad purganda Augiæ stabula usum esse, nonnulli veteres poetæ fabulantur. Cæterum haud scio, an Nicetas, qui insolita verba sectari solet, suo κοφίνῳ nihil aliud significare voluerit quam quod simplicius dicere potuisset βάσιν ; forlasse illa basis rotunda et corbis formæ quodammodo similis erat.

(9) Eodem prorsus modo Nicetam memoria fefellit in vita Alexii lib. III, p. 335, ubi Lysimachum similiter hujus monumenti fabricatorem prædicat. De ipso monumento vid. Lambec. ad Codinum p. 167. Sillig, Catalogus artificum, p. 259, 260.

ς'. Τούτῳ δὲ συγκαθεῖλον καὶ τὸν σεσαγμένον καὶ A σὺν ὀγκηθμῳ στελλόμενον ὄνον καὶ τὸν τούτῳ ἑρεπόμενον ὀνηγὸν, οὓς ἐν Ἀκτίῳ ἔστησε Καῖσαρ ὁ Αὔγουστος, ὁ ἔστιν ἡ καθ' Ἑλλάδα Νικόπολις, ἡνίκα νυκτὸς ἐξιὼν τὸ ταῦ Ἀντωνίου κατασκέψασθαι στράτευμα, ἀνδρὶ ἐνέτυχεν ὄνον ἐλαύνοντι, καὶ πυθόμενος ὅστις εἴη καὶ ἔνθα πορεύεται, ἤκουσεν ὡς Καλοῦμαι Νίκων καὶ ὁ ἐμὸς ὄνος Νίκανδρος, ἀφικνοῦμαι [94] δὲ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος στρατιάν.

ζ'. Οὐδὲ μὴν [95] τῆς ὑαίνης τε καὶ λυκαίνης τὰς χεῖρας ἀπήγαγον, ἃ Ῥῶμος [96] καὶ Ῥωμύλος ἐθήλασαν· στατήρων δὲ βραχέων, καὶ τούτων χαλκῶν, τὰ παλαιὰ σωμνώματα [97] τοῦ γένους ἀπέδωκαν καὶ καθῆκαν αὐτὰς εἰς τὸ χωνευτήριον· ἔτι γε μὴν [98] καὶ τὸν ἄνδρα τὸν παλαίοντα λέοντι, καὶ τὸν ἵππον τὸν [99] Νειλῶον ἐς οὐραῖον ἠκανθωμένον [1] λεπίσι τὰ ὄπισθεν τοῦ σώματος λήγοντα, καὶ τὸν σείοντα τὴν προνομαίαν ἐλέφαντα· τὰς σφίγγας ἐπὶ τούτοις, τὰς εὐειδεῖς ὡς γυναῖκας τὰ ἔμπροσθεν, καὶ φρικτὰς ὡς θηρία τὰ ὄπισθεν, καινοτέρας δὲ ὡς καὶ πεζῇ βαινούσας καὶ κούφως τῷ πτερῷ φερομένας καὶ διαμιλλωμένας τοῖς τῶν ὀρνίθων μεγαλοπτέρυξι· καὶ τὸν ἀχάλινον ἵππον ὀρθιάζοντα τὸ οὖς καὶ φριμάσσοντα, γαῦρόν τε [2] καὶ εὐήνιον προποδίζοντα· καὶ τὸ ἀρχαῖον κακὸν, τὴν Σκύλλαν μέχρι μέν ἰξύος γυναικεῖον εἶδος προφέρουσαν, καὶ τοῦτο προτενὲς καὶ ὑπερμαζῶν [3] καὶ μεστὸν ἀγριότητος, τὰ δ' ἔκτοτε διεσχισμένον εἰς θῆρας ἐμπηδῶντας [4] τῇ τοῦ Ὀδυσσέως νηῒ καὶ συχνοὺς τῶν ἑταίρων καταβροχθίζοντας.

η'. Ἦν δ' ἐν τῷ Ἱππικῷ καὶ χάλκεος [5] ἀετὸς ἀνα- C κείμενος, τοῦ ἐκ Τυάνων Ἀπολλωνίου καινὸν μεθοδεύμα καὶ τῆς ἐκείνου γοητείας μεγαλοπρεπὲς μαγγάνευμα [6]. Παραβαλὼν γάρ ποτε Βυζαντίοις παρεκλήθη τὰ τῶν ὄφεων κατευνάσαι δήγματα [7], ὑφ' ὧν ἔπασχον ἐκεῖνοι κακῶς· ἀμέλει καὶ συνερίθοις ταῖς ἀῤῥητουργίαις [8] χρησάμενος, ὧν ὑφηγηταὶ δαίμονες καὶ ὅσοι τὰ τούτων [9] πρεσβεύουσιν ὄργια, ἐπὶ στήλης ἀνίστησιν ἀετὸν [10], ἡδονὴν ἐνστάζον [11] ψυχαῖς ὅραμα καὶ πεῖθον χρονοτριβεῖν τοὺς [τῆς] αὐτοῦ θέας κατατρυφῶντας, ὡς τοὺς ὑπέχοντας ἀκούειν τὰ τῶν Σειρήνων δυσπαράδευτα μελῳδήματα. Διήρκει [12] μὲν γὰρ ὡς εἰς πτῆσιν τὰς πτέρυγας· ὄφις δὲ τοῖς ποσὶν ὑποκείμενος καὶ λοξούμενος [13] εἰς ὀλκοὺς ἀπεῖργεν αὐτὸν τῆς ἀναφορᾶς, οἷα τοῖς ἄκροις τοῦ σώματος ὡς πρὸς δῆγμα ἐγχρίπτων [14] ταῖς πτέρυξιν. Ἦνυε δὲ ὁ ἰοβόλος οὐδέν· ταῖς γὰρ τῶν ὀνύχων ἐμπερονηθεὶς ἀκωκαῖς ἔσβεστο τὴν ὁρμὴν καὶ ὑπνώττειν μᾶλλον ἐδόκει ἢ γοῦν πρὸς καταπάλαισιν

6. Cum illo etiam abstulerunt asinum onus portantem et cum ruditu incedentem necnon insequentem asinarium, quos Actii, quod Græci Nicopolin vocant, Augustus Cæsar erexerat, quando noctu egressus speculatum Antonii exercitum, hominem offendit asinum ducentem, sciscitantique quis esset, et quo porgeret, respondit ille: Nicon vocor, et asinus meus Nicander; et ad exercitum Cæsaris (10) contendo.

7. Neque item abstinuerunt a scrofa et a lupa, quæ Remum et Romulum lactaverunt (11); sed minutissimæ monetæ æreæ causa, **861** antiqua illa generis sui venerabilissima monumenta in officinam ærariam delulerunt. Insuperque virum cum leone pugnantem, et Niliacum equum, qui a posterioribus partibus in caudam squamis opertam desinebat, elephantem, qui proboscidem vibrabat, sphingesque, quæ ab anteriori parte speciosæ ut mulieres erant, a posteriore quasi feræ horribiles; singularis vero formæ erant, quia quasi pedibus incedentes levi alarum motu ferebantur, et cum avium maximis concertabant. Itemque infrenatum equum aures arrigentem ac frementem, lasciveque atque bilariter subsultantem. Ad hæc antiquum illud malum, Scyllam, quæ a lumbis quidem femineam formam præferebat, illamque proceram et vegetam, sed ferilate plenam: exinde vero divisa erat in feras in Ulyssis navem insilientes et amicorum ejus multos devorantes.

8. Erat porro in Hippodromo aquila ænea reposita (12) Apolloni Tyanei novum inventum, ejusque præstigiarum nobile instrumentum. Nam cum aliquando Byzantium venisset, rogatus est, ut serpentium morsus sopiret, a quibus Byzantii vexabantur. Tum ille nefariis usus ministeriis, quorum magistri dæmones et quotquot eorum orgia peragunt, **862** Aquilam columnæ imponit, spectaculum animis illecebras instillans, suadensque ut diutius tali conspectu fruantur, quemadmodum ii, qui Sirenum cantus audiebant, difficile loco movebantur. Et alas quidem quasi ad volatum explicuerat: at serpens pedibus subjectus sinuosisque flexibus obvolutus, a volatu coercebat illam, suprema corporis parte quasi ad mordendas alas se erigens. Verum nihil efficiebat venenatum animal, nam unguibus constrictum ab impetu coercebatur, ac dormitare potius videbatur, quam cum ave pugnare et ad alas ejus pertin-

Variæ lectiones et notæ.

[94] F. ἔφικνοῦμαι. [95] B. μέν. F. Οὐδὲ μὴν τῆς δαίνης οὐδὲ. [96] B. Ῥῆμος. [97] Ex emendatione Rekkeri. In C. B. et editis legitur · Τὰ παλαιὰ σωμνώτατα. [98] B. μέν. [99] F. τὸν ἵππον τὴν. [1] F. ἀκανθωμένοις. [2] F. ταῦρόν τε. [3] B. ὑπέρμαζον. [4] C. B. ἐμπαδῶντες. [5] C. B. et editiones χαλκός. [6] F. μαγγάνωμα. [7] F. δείγματα. [8] C. B. ἀρητουργίαις. [9] C. B. et F. ὅσοι τούτων. [10] C. B. ἀστόν. B. et F. ἀετόν ex emendatione. [11] B. ἐνστάτον operarum errore. [12] C. B. et F. διῆρκε. B. διῆργε. [13] F. λοῶούμενος. [14] B. et F. ἐγχρίμπτων.

(10) Vid. Heyn. l. c. p. 37. De fabula vid. Sueton. Aug. 96.

(11) Vid. Heyn. l. c.

(12) Vid. Heynius l. c. p. 38.

gere, atque ita serpens letrum spirans, suum una secum exstinctum venenum continebat : dum interim aquila læto aspectu, tantum non clangens pro victoria, quasi avolare et serpentem secum auferre tentabat : quod ex aspectus hilaritate ac serpentis nece conjectandum relinquebat. Quem serpentem qui vidisset, dixisset sane, illum convolutionum ac letiferorum morsuum oblitum, reliquos serpentes Byzantinos exemplo suo absterrere, ac monere ut conarentur sese in fissuras abdere. Non solum autem ab ea, quæ diximus, admiratione digna erat illa aquilæ figura, sed etiam quia diurnas horas ex lineis duodecim numero in alis ejus incisis clarissime indicabat ille, **863** qui ejus rei periti accederent, quando solis radii nubibus non obscurabantur.

9. Quid de Helena illa dicam albis lacertis (13), pulchris tibiis et procera statura, quæ totam Græciam in Trojam concivit, Trojæque excidii causa fuit, post eam vero dirutam ad Nilum appulit : ac deinde post longum tempus ad Laconum mores et regionem remigravit? Num barbaros illos mitigavit? num ferreos emollivit? Nihil sane hujusmodi efficere potuit, quæ olim omnes spectatores captivos ducebat ; etiamsi theatrico more vestita, et tota roscida videretur, ac licet ære incisa tota humesceret ac vernaret et ad sui amorem pelliceret, ex tunica, ex redimiculo, ex corona, ex cincinnis capillorum, qui ipsis aranea filis tenuiores erant. Mirum sane undique artificium eminebat. Frons ejus redimita auro et gemmis, quasi pellucida videbatur ; capillitium effusum ac ventis agitatum circulo in occipite posito constringebatur, hinc vero ad tibias usque diffluebat. Labia calycum instar sensim aperta, ut viderentur vocem emittere : hinc suavissimus risus sese statim offerens, spectatorem lætitia replebat. Oculorum gratiam, superciliorum arcus reliquamque corporis venustatem nullus sermo pro merito depingat **864** et posteris tradat. Verum, o Tyndaris Helena, ipsa per se pulchritudo, Cupidinum areola, Veneris sollicitudo, præstantissimum naturæ donum, Trojanorum et Græcorum bravium : ubi tuum illud remedium luctus atque malorum omnium oblivionem induens, quod tibi a Thonis uxore oblatum est? Ubi invicias illæ illecebræ tuæ? cur non illis usa es ut olim ulcobaris? sed puto tibi fatis destinatum esse, ut in potestatem ignis venires, quæ vel in imagine sua spectatores inflammare non cessabas. Dixerim

A τοῦ ὄρνιθος ταῖς ἐκείνου προσφύσεσθαι πτέρυξι [15]. Καὶ ὁ μὲν ὄφις οὕτω πνέων τὰ λοίσθια καὶ τὸν ἰὸν εἶχεν ἑαυτῷ συνθνήσκοντα· ὁ δ' ἀετὸς γαῦρον ὁρῶν καὶ μονανουχὶ κλώζων τὰ ἐπινίκια, ὥρμα συνεξάραι τὸν ὄφιν καὶ ἅμα οἱ δι' ἀέρος φέρεσθαι, τεκμαίρεσθαι τοῦτο διδοὺς τῷ χαροπῷ τοῦ βλέμματος καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ ὄφεως, ὃν εἴπέ τις ἂν ἰδὼν [16] ἐπιλελῃσμένον τῶν ἑλίξεων καὶ τοῦ δάκνειν εἰς ὄλεθρον, καὶ τοὺς λοιποὺς Βυζαντίους ὄφεις τῷ καθ' αὑτὸν [17] διατυθεῖν ὑποδείγματι καὶ πεῖθειν τῆς χρείας [18] συμπεράσθαι καὶ παραδύεσθαι. Οὐ μόνον δὲ καθ' ὅσα εἰρήκαμεν, ἀξιάγαστον ἦν τουτὶ τὸ [19] ἀέτιον εἴκασμα, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ὡριαῖα τμήματα διὰ τῶν ἐν ταῖς πτέρυξι κεχαραγμένων γραμμῶν, οὐσῶν δυοκαίδεκα, τρανότατα ὑπεδήλου τοῖς

B τὰς ὄψεις ἐκείνῳ σὺν λόγῳ προσβάλλουσιν, ἡνίκα μὴ νεφέλαις ἐγνοφοῦτο τὰς ἀκτῖνας ὁ ἥλιος·

Θ'. Τί δὲ ἡ [20] λευκώλενος Ἑλένη καλλίσφυρός τε καὶ δολιχόδειρος, ἡ τὸ Πανελλήνιον εἰς Τροίαν ἀθροίσασα καὶ καθελοῦσα Τροίαν, ἐκ δὲ ταύτης προσοικείλασα Νείλῳ κἀκεῖθεν αὖθις εἰς ἦθη [21] τὰ Λακώνων ἐπαναλύσασα χρόνιος; Ἆρ' ἐμείλιξε τοὺς ὠμειλίκτους; Ἆρ' ἐμάλθαξε τοὺς σιδηρόφρονας; Οὐμενοῦν [22] οὐδὲ ὅλως [23] τοιοῦτόν τι δεδύνηται ἡ πάντα θεατὴν τῷ κάλλει δουλαγωγήσασα, καίπερ ἐστολισμένη [24] θεατρικῶς, καὶ δροσώδης ὁρωμένη κἂν τῷ χαλκῷ καὶ ὑγραινομένη πρὸς ἔρωτα τῷ χιτῶνι, τῷ κρηδέμνῳ τῇ στεφάνῃ καὶ τῷ πλοχμῷ τῶν τριχῶν. Ὁ μὲν γὰρ ἀραχνίων λεπτότερος ἦν· τὸ δὲ δαιδάλεον ἐπανέκειτο [25]. ἡ δὲ

C διέδει τὸ [26] μέτωπον χρυσοῦ καὶ τιμαλφῶν λίθων ὑποκρινομένη διαύγειαν· ὁ δὲ τὸ τῆς κόμης [27] κεχυμένον [28] καὶ διασοβούμενον πνεύμασιν ὀπισθίῳ δεσμεύματι [29] περιέσφιγγεν ἕως κνημῶν ἐκτεινόμενον. Ἵν δὲ καὶ τὰ χείλη καλύκων δίκην ῥέμα παρανοιγόμενα, ὡς καὶ δοκεῖν ἀφιέναι φωνήν· τὸ δὲ χάριεν μειδίαμα εὐθέως προσυπαντῶν καὶ χαρμονῆς πιμπλῶν τὸν θεώμενον, καὶ τὸ τοῦ βλέμματος χαροπὸν, καὶ τὰς ἀψῖδας τῶν ὀφρύων, καὶ τὴν λοιπὴν εὐφυΐαν τοῦ σώματος, οὐκ ἦν ὁποῖα ἦν [30] διαγράψαι λόγῳ καὶ παραστῆσαι τοῖς ἔπειτα. Ἀλλ' ὦ Τυνδαρὶς Ἑλένη, κάλλους αὐτόθεν καλὸν, Ἐρώτων μόσχευμα, Ἀφροδίτης τηλεθόχημα, πανάριστον φύσεως δώρημα, Τρώων καὶ Ἑλλήνων βράβευμα, ποῦ σοι τὸ νηπενθὲς καὶ κακῶν ἁπάντων ἐπίληθες φάρμακον, ὃ Θῶνός [31] σοι παράκοιτις ἐχαρίσατο; Ποῦ δὲ τὰ ἄμαχα φίλτρα; Πῶς οὐχ ἑχρήσω τούτοις ὡς πάλαι καὶ νῦν; Ἀλλ' οἶμαί σοι ταῖς μοίραις πέπρωται τῇ τοῦ πυρὸς ὑποπεσεῖν ἐρωῇ, μηδ' ἐν εἰκόνι πάυσαμένην ἀνακαίειν τοὺς ὁρῶντας εἰς

Variæ lectiones et notæ.

[15] F. πτέρυξιν. [16] εἰδὼν. F. εἰδών. [17] B. τῶν κατ' αὐτόν. F. τῶν καθ' αὐτόν. [18] C. B. et F. ταῖς χρείας. B. ταῖς χείραις. [19] F. τοῦτο τό. [20] F. Τί δ' ἡ. [21] F. ἐς ἦθη. [22] C. B. οὐ μὴν οὖν. [23] B. οὐδ' ὅλως. [24] B. ex emendat. C. B. (cl. F.) ἐσταλμένη. [25] Ita emendatum est in margine codicis Bodleiani ; in contextu legitur περιέκειτο, quod, licet suppositis punctis notatum sit tanquam vitiosum, tenuere B. et F. [26] B. διεδεῖτο μέτωπον. [27] B. Τὸ δὲ τῆς κόμης, κ. τ. λ. [28] F. κεχουμένον. [29] B. διασκεύματι. [30] Fortasse ὁπηοῦν. « Bekker ». [31] F. Θώνου σοι. Sic legitur etiam in Annalibus (ed. Par. p. 107), ubi Nicetas fere eodem fuco suam orationem ornat. Cf. Od. Δ. 228.

(13) Vid. Heyne. l. c. p. 31.

ἔρωτας [32]. Εἶπον δ' ἄν ὡς καὶ ἀντίποινα τοῦ τὴν Τροίαν ἠθελῶσθαι [33] πυρὶ ταῖς σαῖς σχετλίως φρυκτευθέντι φιλότησιν, οἱ Αἰνειάδαι [34] οὗτοι πυρί σε [35] κατέκριναν [36]. Ἀλλ' οὐκ ἐξ [37] μὲ τὸ χρυσομανὲς τῶν ἀνδρῶν διανοήσασθαί τι τοιοῦτον καὶ φθέγξασθαι, ὑφ' οὗ τὰ σπάνια παντα χοῦ καὶ καλῶν [38] κάλλιστα ἔργα παντελεῖ ἀφανισμῷ παρεπέμφθησαν [39]. εἰπεῖν δὲ καὶ τὸ τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὀβολῶν μετρίων πολλάκις ἀποδιδόναι καὶ ἀποπέμπεσθαι, καὶ μᾶλλον εἰ προσανέχουσι τῇ λείᾳ [40] καὶ προστετήκασι πεττοῖς πανημέριοι, ἥ καὶ πρὸς ὁρμὴν ἄλογον καὶ μανιώδη, οὐ μὴν [41] ἀνδρίαν ἔμφρονα κατ' ἀλλήλων ἐνθουσιῶσι, καὶ τὴν Ἄρεος [42] σκευὴν περιτίθενται, τῆς νίκης προτιθέντες ἆθλον πάντα τὰ προσόντα σφίσιν, αὐτὰς τὰς κυριδίους ἀλόχους, ἐξ ὧν πατέρες ἠκηκόεισαν τέκνων, ἔτι δὲ τὸ μέγα χρῆμα καὶ τοῖς ἄλλοις δυσπαραίτητον, τὴν ψυχήν, καὶ ἧς ἕνεκα τὰ πάντα περισπουδάζουσιν ἄνθρωποι. Ἄλλως τε που [43] παρ' ἀγραμμάτοις Βερβάροις καὶ τέλεον ἀναλφαβήτοις ἀνάγνωσις καὶ γνῶσις τῶν ἐπὶ σοι ῥαψῳδηθέντων ἐκείνων ἐπῶν.

Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῇδ' ἀμφὶ [44] γυναικὶ (πολὺν χρόνον [45]) ἄλγεα πάσχειν·
Αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεαῖς εἰς ὦπα ἔοικεν.

ι'. Δοτέον μοι ἐκεῖνο τῷ λόγῳ. Ἀνέκειτο ἐπὶ στήλης νεοειδὲς τὴν ὄψιν γύναιον, αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγον τὸ χαριέστατον [46], εἰς τοὐπίσω τὴν κόμην ἀναδούμενον, ἐπ' ἀμφότερα τοῦ μετώπου συνεστραμμένην, οὐχ ὑπεραιωρούμενον, ἀλλ' ὡς ἁπτὸν εἴη τοῖς ἐς αὐτὸ τὰς χεῖρας ἐκτείνουσι. Τούτου δὴ τοῦ μορφώματος [47] ἡ δεξιὰ χειρ, μηδενὸς ὑπόντος ἐρείσματος, ἄνδρα ἔφιππον ἀφ' ἑνὸς ἱππείου ποδὸς ἐπὶ παλάμας ἀνεῖχεν. ὡς οὐδὲ σκύφον κεράσματος ἕτερος. Ἦν δ' ὁ μὲν ἀναβάτης σφριγῶν τὸ σῶμα, φραττόμενος θώραξι [48], κνημῖσι τὼ πόδε περιστελλόμενος, πνέων ἀτεχνῶς πόλεμον· ὁ δὲ ἵππος ἀνίστη [49] τὸ οὖς ὡς πρὸς σάλπιγγα, ὀψηλὸς τὸν αὐχένα [50], τὰς ὄψεις ὁρμὺς, καὶ τὸν ἐκ τοῦ θυμοῦ δρόμον προφαίνων τοῖς ὀφθαλμοῖς· οἱ δὲ πόδες ἀνεφέροντο ἀέριοι τὸ πολεμικὸν ἐπιδεικνύντες σάλευμα.

ια'. Μετὰ δὲ τὸ εἴκασμα τοῦτο ἄγχιστα τοῦ τῶν τετρώρων ἐφοῦ καμπτῆρος, ὃς ἐπεκέκλητο τοῦ Ῥουσίου [51], ἁρματηλάται ἄνδρες ἀνεστήλωντο [52],

A Æneadas istos in ultionem Trojæ, ob amores tuos incendio datæ, te vicissim igni damnasse. At id nec dicere nec cogitare sinit hominum insana auri cupiditas ; qua rara quæcunque, ac pulcherrima omnium opera in exilium undique deducta sunt. Illud quoque dicendum, ipsos uxores plerumque suas paucorum obolorum pretio vendere et dimittere, prædaque maxime inhiare, diesque lusu talorum transigere, ac insano furiosoque impetu, non prudenti fortitudine in mutuum bellum ferri. Ita bellico Martis apparatu instruuntur, ut victoriæ præmium ponant bona propria, legitimas uxores, ex quibus filios susceperunt : insuperque rem maguam, et quam alii ægre dimittunt, animam ; cujus
B conservandæ causa nullam non sollicitudinem gerunt homines. Cæterum qua tandem ratione fieri potest, ut Barbaris litterarum imperitis, quibus ipsæ litterarum formæ prorsus incognitæ sunt, innotescant **865** hæc carmina, in tui honorem concinnata ?

Non erat indignum certe, tot funera Troas,
Tot mala pro tali Danaos tolerasse puella
Cœlicolis simili, formæ splendore, deabus.

10. Addatur et illud. Columnæ insidebat juvenili specie mulier, ipsum æmœnissimum ætatis florem referens (14), cujus coma retro colligata, ex
C utraque frontis parte contracta : neque adeo sublimis erigebatur, sed ita ut posset extensa manu facile tangi. Hujus porro statuæ dextra manus, nullo fulcro sustentata, equitem ab uno equi pede palma sustinebat, tanta facilitate, quanta ne scyphum quidem alius tolleret. Erat autem sessor robustus corpore, tectus lorica, tibiisque ocreatus, bellum plane spirans. Equus vero aures arrigebat quasi ad tubæ clangorem, alto collo, acri oculorum acie, atque oculis prodens iram ardoremque procurrendi ; pedes sublimes in aere ferebantur bellicum motum indicantes.

11. Post illam statuam proxime orientalem quadrigarum metam, quæ Rusii (i. e. rubri) nomine
D appellabatur (15), aurigarum statuæ **866** erige-

Variæ lectiones et notæ.

[32] B. omittit εἰς ἔρωτας. F. ἐς ἔρωτας. [33] F. ἀνθαλῶσθαι. [34] F. Αἰνειάδει. [35] C. B. et B. omittunt pronomen σε, quod recte additum est a Fabricio. [36] F. κατεκρίναν. [37] F. ἐξ. [38] C. B. et B. καλλῶν. [39] F. παρεπέμφθεισαν. [40] C. B. λίᾳ sine iota subscr., quod nusquam in hoc cod. reperitur. [41] B. οὐ μέν. [42] B. Ἀρέως et F. Ἄρεως. [43] C. B. Ἄλλως τέ που. [44] F. τοιῇ ἀμφί. [45] Voces πολὺν χρόνον, quas Fabricius recte interposuit, omissæ sunt a C. B. et B. Cf. II. Γ. 156-158. [46] F. αὐτὸ τὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ χαριέστατον. [47] B. μορφώματος. [48] In cod. et utraque editione legitur σώματι. Cum vero dubitari nequeat, hanc vocem librarii negligentiæ esse tribuendam, restitui θώραξι. [49] B. ἀνέστη. [50] C. B. et F. ὀψηλός τ' αὐχένα. [51] B. τοῦ Ῥυβίου. [52] B. ἀνεστηλῶντο.

(14) Fortasse hæc statua, qua Heynius (l. c. p. 28, 29) fortunam urbis repræsentatam esse indicat, ipsam certaminum, quæ in hippodromo fierent, fortunam indicabat.

(15) Loquitur Nicetas de Taraxippo, qui teste Pausania (VI, 20), in stadio quoque Nemæo lapis

bantur, quasi programmata rhedariæ dexteritatis : A situ manuum tantum non clare rhedariis præcepta dantes, quod ad metam accedentes, non oporteret habenas laxare, sed retrahendo frenum equos flectere, ac frequentius vehementiusque calcar addere, ut proxime metam conversi instantem adversarium cogerent latiorem circuitum decurrere, se postremum adventare, etiamsi velocioribus equis veheretur atque artem aurigandi probe calleret.

12. Enimvero hæc quoque addere visum est ; quanquam in proposito non est omnia perscribere. Gratiosum spectaculum et artificio omnium pene mirabilissimum basis erat lapidea, cui impositum animal, quod eatenus nonnisi dubitanter bovem repræsentare judicavisses, quatenus brevissima cauda, neque tam amplis palearibus instructum erat cujusmodi sunt Ægyptii boves : neque item ejus ungula erat bisulca. Ipsum vero maxillis admotum tenebat aliud animal constrictu prælucans, quod toto corpore squamis muniebatur, ita asperis, ut sine lesione vix contingi posset. Putabatur autem alterum esse basiliscus ; alterum vero, quod ad os illius admotum et constrictum tenebatur, pro aspide habebatur. Nec decrant qui conjectarent, alterum Niliacum bovem, alterum vero crocodilum esse (16). Ego vero nihil curo sententiarum varietatem. Dicam solum novum quodpiam **867** certandi genus in utroque spectatum esse ; ita ut ambo malum inferrent et accipe- B rent, ultumque adversarium conficeret et vicissim conficeretur, superaret et superaretur : ambo igi- C tur vincebant et vincebantur. Nam alterum quidem, pro basilisco habitum, a capite usque ad calcem pedum intumescebat, atque æruginosum toto corpore ranæ colore viridius erat, quia virus totos animalis artus occupaverat et mortis colorem induxerat ; in genu itaque flexum erat, oculorum acies exstincta, vitali fortitudine marcescente ; imo vero æstimandum spectantibus relinquebat, jam diu mortuum lapsurum fuisse, nisi plantæ pedum sustinuissent ac per se suapte forma erectum servassent. Alterum item animal maxillis constrictum, jam remissius caudam movens, hianti ore, quod molaribus premeretur, contendere videbatur, ut a septo dentium et a morsu sese eriperet. Nec poterat tamen, quia cum humeris et anterioribus D pedibus corporis partes, quæ caudæ junctæ erant, in horis hiatu continebantur maxillisque confixæ erant. Atque ita sese illa mutua cæde conficiebant,

τῆς διφρευτικῆς προγράμματα δεξιότητος, μόνον ουχὶ διαπρυσίως τῇ διαθέσει [53] τῶν χειρῶν τοῖς διφρηλάταις παρεγγυώμενοι [54] ὡς χρὴ προσπελῶντας τῇ νύσσῃ, μὴ ἐρεῖναι τὰ χαλινά, ἀλλ' ἐγκλίνειν ἀνασειρασμῷ τοὺς ἵππους καὶ συνεχεῖ καὶ σφοδροτέρῳ χρῆσθαι τῷ μύωπι, ὅπως περικλώμενοι, τῆς νύσσης ἐχόμενοι [55], δῶσι τὸν συντρέχοντα [56] ἀντίτεχνον τὴν ἐκ περιόδου [57] ἐλᾶν καὶ ὕστατον ἔρχεσθαι, κἂν ἵππους ὀρομικωτέρους ἡνιοχῇ καὶ [58] τὴν ἀμιλλητήριον τέχνην ὀρῷτο [59] εὐπαίδευτος [60].

ιβ'. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἄλλο τι προσθήσει [61] τοῖς εἰρημένοις· οὐδὲ γὰρ συγγράψασθαι τὰ πάντα προὔθετο. Χάριεν τὴν θέαν καὶ τὴν τέχνην μικροῦ τῶν πάντων θαυμασιώτερον βάσις ἦν λιθίνη, καὶ ἐπ' αὐτῆς χαλκήλατον ζῷον, παρὰ τοσοῦτον [62] οὐκ ἀναμφήριστον [63] βοῦν εἰκονίζον, παρ' ὅσον βραχύκερκον ἦν, μηδὲ βαθεῖαν καθεικὼς [64] φάρυγγα, οἵαν οἱ Αἰγύπτιοι βόες τρέφουσι, μήτε μὴν [65] χηλαῖς ὁπλιζόμενον. Συνεῖχε δὲ τοῦτο ταῖς γένυσι καὶ εἷς πνῖγμα συνέβλιβε ζῷον ἕτερον, δι' ὅλου τοῦ σώματος λεπίσι θωρακιζόμενον οὕτω τραχείαις, ὡς καὶ ἐν χαλκῷ λυπεῖν τὸν ἁπτόμενον. Ἤδετο δὲ τὸ μὲν βασιλίσκον εἶναι, τὸ δὲ ἀσπίδα, τὸ συμμαρπτόμενον τούτου τῷ στόματι· οὐκ ὀλίγοις δὲ τὸ μὲν Νειλῷος βοῦς, τὸ δὲ κροκόδειλος εἶναι εἰκάζετο. Ἐμοὶ μὲν οὖν οὐ μέλον τοῦ τῶν δοξῶν ἀνομοίου [66], εἰπεῖν δὲ τὸ καινήν τινα τὴν [67] πάλην ἀμφότερον τίθεσθαι, καὶ δρᾷν ἐν μέρει καὶ πάσχειν κακῶς ὑπ' ἀλλήλων ἑκάτερα, ὀλλύναι τε καὶ ὄλλυσθαι, καὶ κρατεῖν ἐν ταὐτῷ [68] καὶ κρατεῖσθαι, καὶ νικᾷν ἅμφω καὶ ὑπ' ἀλλήλων καταπαλαίεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ὁ καὶ ψηφιζόμενος βασιλίσκος διῳδύκει ἅπαν ἐκ κεφαλῆς ἕως καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν ποδῶν πέλματος [69], καὶ κατιωμένον ὅλον τὸ σῶμα καὶ ὑπὲρ τὸ βατράχειον [70] χρῶμα ἐχλώριζε, τοῦ φαρμάκου διαδραμόντος τὴν τοῦ ζῴου ξύμπασαν διαρτίαν καὶ εἰς θάνατον χρώσαντος· εἰς γόνυ τοίνυν συνίζανε, τὸ ὄμμα ἔσβεστο τῆς ζωτικῆς ἐκμαρανθείσης δυνάμεως. Μᾶλλον μὲν οὖν ἐδίδου τοῖς ὁρῶσι δοξάζειν ὡς πάλαι ἂν ἀνατέτραπτο νεκρωθέν, εἰ μὴ τῶν ποδῶν αἱ βάσεις ὑπήρειδον καὶ πρὸς στάσιν ὑπανεῖχον ὄρθιον. Ἦν δὲ καὶ θάτερον ὁμοίως, τὸ ταῖς γένυσιν ἐνισχόμενον, βραχὺ μὲν τὸ οὐραῖον ἀσπαῖρον, μέγα δὲ κεχηνὸς τῷ ἀπάγχεσθαι τῇ τῶν γομφίων ξυνοχῇ· καὶ ξυντείνεσθαι μὲν ἐῴκει καὶ ὁρμᾷν πειρᾶσθαι τοῦ τῶν ὀδόντων ἕρκους διεκδῦναι καὶ διεκπεσεῖν τοῦ χάσματος, οὐκ ἴσχυε δὲ, ὅτι τὰ μετὰ τοὺς ὤμους εὐθὺς καὶ τῶν ποδῶν τοὺς ἐμπροσθίους, καὶ ὅσα τῷ οὐραίῳ συνήπτοντο μέρη τοῦ σώματος, ἡ τοῦ στύματος ξυνεῖχε διάστασις [71] καὶ ταῖς γένυσιν ἐνεπείρετο. Καὶ τὰ

Variæ lectiones et notæ.

[53] B. θέσει. [54] F. παρεγγυόμενοι. [55] C. B. et editt. ἐχόμενα. [56] B. συνέχοντα. [57] B. τὴν ἐν περιόδου (περιόδῳ). [58] Fortasse legendum est : ἵνα. . . . . ὀρῷτο ἀπαίδευτος. « Lachmann ». [59] F. ὁρώτω, [60] In C. B. et editt. ἀπαίδευτος. [61] F. προσθέσει. [62] F. τοισοῦτον. [63] C. B. ἀναφήριστον ; B. et F. ἀναφώριστον. [64] B. κατ' εἰκός. [65] B. μέν. [66] F. ἀνομίου. [67] F. omittit τήν. [68] B. ἐν ταύτῳ. [69] Ex emendatione Bekkeri. C. B. et editiones posuerunt τέλματος. [70] B. ὑπὲρ βατράχειον. [71] Fortasse διάτασις. Bekker.

erat rubri coloris (πέτρα ὑπὲρ τῶν ἵππων τὴν καμπὴν ἀνεστηκυῖα χρόαν πυρρά). Cf. Aloysii Hirt. *Histor. architecturæ*, III, p. 146.

(16) Vid. Heyn. l. c. p. 38.

μὲν οὕτως ἦσαν ὑπ' ἀλλήλω νεκρούμενα, καὶ κοινὴ μὲν ἄμφοῖν ἡ ἄμιλλα, κοινὴ δὲ καὶ ἡ ἄμυνα, [72] ἰσοπαλὴς δὲ ἡ νίκη, σύντροχος δὲ καὶ ὁ θάνατος. Ἐμοὶ δ' ἔπεισιν [73] εἰπεῖν ὡς τὸ φθείρεσθαι παρ' ἀλλήλων καὶ σὺν ἀλλήλοις ἀπάγεσθαι τὴν ἐς θάνατον τὰ τῶν κακῶν κηρεσιφόρα καὶ ἀνθρώποις ὀλέθρια μὴ μόνον ἐν εἰκόσιν εἶη [74] διατυποῦσθαι, ἢ καὶ τοῖς ἀλκιμωτέροις τῶν ξώων τοῦτο ἐπισυμβαίνειν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἔθνεσι [75] συχνάκις γίνεσθαι, ὁποῖα τοῖς Ῥωμαίοις ἡμῖν ἐπεστράτευσε [76], φονῶντα κατ' ἀλλήλων [77], ὀλλύμενα δυνάμει Χριστοῦ τοῦ διασκορπίζοντος ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα [78], καὶ μὴ χαίροντος αἵμασιν, ὃς καὶ δίκαιον ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον δείκνυσιν ἐπιβαίνοντα, καὶ λέοντα καταπατοῦντα καὶ δράκοντα.

Λ ac commune certamen erat et æqualis utrinque victoria, par exitium. Mihi autem in mentem subit dicere, mutuas cædes, et 868 lethifera perniciosaque ad exitium vergentia mala non solum in imaginibus exprimi posse, neque apud robustissima solum animalia contingere, sed etiam apud gentes plerumque, quæ nobis Romanis bellum intulerunt; illæ scilicet mutuam adversus se ipsas cædem sectantes, periere virtute Christi dissipantis gentes, quæ bellum volunt, neque sanguine gaudentis, qui etiam justum super aspidem et basiliscum ambulantem exhibet, et conculcantem leonem et draconem.

Variæ lectiones et notæ.

[72] Verba κοινὴ usque ad ἄμυνα omissa sunt a B. [73] B. δὲ ἔπεισιν. [74] F. ἔτι. [75] F. ἔθνεσιν. [76] F. ἐπιστράτευσε. [77] B. et F. φονοῦντα καὶ κατ' αλλήλων. [78] B. ἔθνη καὶ τοὺς πολέμους.

CHRONOLOGIA NICETÆ.

QUÆ ANNORUM AB EO DESCRIPTORUM.

et rerum sub impera:oribus gestarum seriem paucis indicat (auctore FABROTO).

Anni Christi.	Res gestæ.	Anni imperatorum Orientis	Anni imperatorum Occidentis.
	Imperator ALEXIUS COMNENUS, anno imperii 37, mense 4 cum dimidio, 15 die Augusti vita functus est. Nicet. pag. 6.	JOANNES COMNENUS.	HENRIC. QUINTUS.
1117	Huic successit JOANNES COMNENUS Filius, in quem proceres et cognati conspirant. Conjuratos clementer tractat. 7, 8.	1	11
1118	Expeditiones adversus Persas. 9.	2	12
1119		3	13
1120		4	14
1121	Scythas arte profligat. 10.	5	15
1122	Contra Triballos, quos alii Servios dicunt, expeditionem init. Quatuor filios. Manuelem præsertim natu minimum, ad dignitates publicas evehit. 11, 12.	6	16
1123	Hunnicum bellum. 12.	7	17
1124	Traducto in Orientem exercitu de Persarmeniis debellatis triumphat. 13.	8	18
1125	Persarmenios denuo aggreditur, et bello fatigatos pacem petere cogit. Gangram expugnat, quam Persæ paulo post capiunt. 14.	9	19 Moritur HENRIC.
1126	In Ciliciam movet. Bacam castellum munitissimum et Anabarzam expugnat. 15.	10	LOTHAR. SAXO. 1.
1127	Profectus in Cœlesyriam cum Raimundo et Antiochenis amicitiam init. Pizæos deditione recipit, Phærepum expugnat, et variam Martis aleam experitur. 18.	11	2
1128	Istrium et Sozerim debellat, et Persarum Iconiensium insidiis elusis Byzantium redit. 19.	12	3
1129	Fratre ISAACIO COMNENO in gratiam recepto, novas expeditiones in Persas suscipit. 21, 22.	13	4
1130	Tyrannum Trapezuntium invadit. 22.	14	5
1131	Persas bello fatigat. 23.	15	6
1132	Dum Neocæsaream obsidet, JOANNES COMNENUS nepos ad Sultanum Iconiensem deficit. 24.	16	7
1133	Iterum in Persas movet. 24.	17	8
1134	Phrygiam prætervectus provincias et finitima oppida rectius constituere studet, et perduelles quosdam bello frangit, 25.	18	9
1135	Alexius et Andronicus JOANNIS COMNENI filii morbo pereunt, patre in bellis externis occupato. 25.	19	10
1136	In Isauriam proficiscitur, ac provinciam ordinat. 26.	20	11
1137	Iter in Syriam intendit, ut Latinos Antiochia pellat. 26.	21 Moritur LOTH.	12
1138	In itinere moras nectens ut Syros et Cilices in suas partes pertraheret, adventum suum Antiochenis denuntiat. 26.	22 CONRAD. TERTIUS	1